Digitized by Google

Digitized by Google

ROSARIVM SERMONVM PER QVADRAGESIMAM,

AC IN OMNIBVS DIEBVS, TAM DOMINICIS, QVAM FESTIS PER ANNVM, NECNON de vnaquaque materia Prædicabilium.

8.8.I.46

AVCTORE

VENERABILI, ET ERVDITISSIMO VIRO F. Bernardino de Buſto, Ord. Min. S. Franciſci de Obſeruantia.

QVOD QVIDEM PEREGREGIVM OPVS, NON ſolum Verbi Dei Concionatoribus, & Parochis; ſed & omnibus ſacræ Theologiæ ſtudioſis ſummam afferet vtilitatem.

NVNC PRIMVM EX ANTIQVA IN HANC emendatiorem, ac luculentiorem formam reſtitutum; ac locupletiſſimo Indice ornatum.

TOMVS SECVNDVS.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus Antonij Hierati, ſub Monocerote.
ANNO M. DC. VII.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX SERMONVM ORDINE DISPOSITORVM SECVNDI VOLVMINIS.

DOMINICA de Paſſione.
Sermo I. De Morientium religioſa ſepelitione, & eorum teſtamentaria diſpoſitione.
Eadem die.
Sermo II. De ſuffragijs mortuorum.
Feria 2. poſt Dominicam de Paſſione.
Sermo III. De eleemoſyna.
Feria 3. poſt Domin. de Paſſione.
Sermo IV. De peccato linguæ.
Feria 4. poſt Domin. de Paſſione.
Sermo V. De charitate Dei, & proximi.
Feria 5. poſt Domin. de Paſſione.
Sermo VI. De conuerſione peccatoris ad pœnitentiam.
Feria 6. poſt Dom. de Paſſione.
Sermo VII. De ſpe & deſperatione.
Sabbato poſt Dom. de paſſione.
Sermo VIII. De Iuſtitia, Fortitudine, Temperantia & Prudentia.
Dominica in Ramis Palmarum.
Sermo IX. De ſuperbiæ deteſtatione, filiatione, & de eius oppoſitione ſcilicet humilitate.
Eadem Dominica.
Sermo X. De nobilitate animæ.
Feria 2. poſt Ramos palmarum.
Sermo XI. De aduentu Antichriſti.
Feria 3. poſt Ramos Palmarum.
Sermo XII. De victoria ſuiipſius.
Feria 4. poſt Ramos Palmarum.
Sermo XIII. De ſacrificio Miſſæ.
Feria 5. poſt Ramos Pal.
Sermo XIV. De Cœna Dominica, & ſacra Communione.
Feria 6. in Paraſceue.
Sermo XV. De lachrymoſa Dominica Paſſione.
Sabbato ſancto.
Sermo XVI. De ſeptem generibus hominum indignè ſumentium ſanctiſſimum Corpus Chriſti, quibus ſacra communio debet denegari.
In die S. Paſchæ.
Sermo XVII. de Reſurrectione Chriſti.
Feria 2. Paſchæ.
Sermo XVIII. De magnitudine gloriæ Paradiſi, in explicatione, & quietatione animi.
Feria 3. Paſchæ.
Sermo XIX. De ſeptem Gaudijs Paradiſi.
Feria 4. poſt Paſcha.
Sermo XX. De ſpe veniendi ad vitam æternam.
Feria 5. poſt Paſcha.
Sermo XXI. De ſeptem pœnis Inferni.
Feria 6. poſt Paſcha.
Sermo XXII. De ſeptem alijs afflictionibus Inferni.
Sabbato poſt Paſcha.
Sermo XXIII. De numero ſaluandorum reſpectu damnandorum.
Dominica prima poſt Paſcha.
Sermo XXIV. De donis in teſtamento relictis, religioſis, regibus, rectoribus, ſubditis, ſenibus, & iuuenibus.
Eadem Dominica.
Sermo XXV. De documentis relictis coniugatis, parentibus, & filijs.
Dominica 2. poſt Paſcha.
Sermo XXVI. De conſilijs datis Epiſcopis, Abbatibus, Parochis, Prioribus, atque omnibus animarum Rectoribus, Paſtoribus, & Prælatis.
Eadem Dominica 2. poſt Paſcha.
Sermo XXVII. De documentis ſecularibus datis circa imitationem Chriſti, quo ad religionis ingreſſum, & mundi contemptum.
Dominica tertia poſt Paſcha.
Sermo XXVIII. De conſilijs datis virginibus, viduis, & alijs mulieribus.
Eadem Dominica.

Digitized by Google

INDEX SERMONVM ORDINE DISPOSITORVM SECVNDI VOLVMINIS.

DOMINICA de Paſſione.

Sermo I. De Morientium religioſa ſepelitione, & eorum teſtamentaria diſpoſitione.

Eadem die.

Sermo II. De ſuffragijs mortuorum.

Feria 2. poſt Dominicam de Paſſione.

Sermo III. De eleemoſyna.

Feria 3. poſt Domin. de Paſſione.

Sermo IV. De peccato linguæ.

Feria 4. poſt Domin. de Paſſione.

Sermo V. De charitate Dei, & proximi.

Feria 5. poſt Domin. de Paſſione.

Sermo VI. De conuerſione peccatoris ad pœnitentiam.

Feria 6. poſt Dom. de Paſſione.

Sermo VII. De ſpe & deſperatione.

Sabbato poſt Dom. de paſſione.

Sermo VIII. De Iuſtitia, Fortitudine, Temperantia & Prudentia.

Dominica in Ramis Palmarum.

Sermo IX. De ſuperbiæ deteſtatione, fiiatione, & de eius oppoſitione ſcilicet humilitate.

Eadem Dominica.

Sermo X. De nobilitate animæ.

Feria 2. poſt Ramos palmarum.

Sermo XI. De aduentu Antichriſti.

Feria 3. poſt Ramos Palmarum.

Sermo XII. De victoria ſuijpſius.

Feria 4. poſt Ramos Palmarum.

Sermo XIII. De ſacrificio Miſſæ.

Feria 5. poſt Ramos Pal.

Sermo XIV. De Cœna Dominica, & ſacra Communione.

Feria 6. in Paraſceue.

Sermo XV. De lachrymoſa Dominica Paſſione.

Sabbato ſancto.

Sermo XVI. De ſeptem generibus hominum indignè ſumentium ſanctiſſimum Corpus Chriſti, quibus ſacra communio debet denegari.

In die S. Paſchæ.

Sermo XVII. de Reſurrectione Chriſti.

Feria 2. Paſchæ.

Sermo XVIII. De magnitudine gloriæ Paradiſi, in explicatione, & quietatione animi.

Feria 3. Paſchæ.

Sermo XIX. De ſeptem Gaudijs Paradiſi.

Feria 4. poſt Paſcha.

Sermo XX. De ſpe veniendi ad vitam æternam.

Feria 5. poſt Paſcha.

Sermo XXI. De ſeptem pœnis Inferni.

Feria 6. poſt Paſcha.

Sermo XXII. De ſeptem alijs afflictionibus Inferni.

Sabbato poſt Paſcha.

Sermo XXIII. De numero ſaluandorum reſpectu damnandorum.

Dominica prima poſt Paſcha.

Sermo XXIV. De donis in teſtamento relictis, religioſis, regibus, rectoribus, ſubditis, ſenibus, & iuuenibus.

Eadem Dominica.

Sermo XXV. De documentis relictis coniugatis, parentibus, & filijs.

Dominica 2. poſt Paſcha.

Sermo XXVI. De conſilijs datis Epiſcopis, Abbatibus, Parochis, Prioribus, atque omnibus animarum Rectoribus, Paſtoribus, & Prælatis.

Eadem Dominica 2. poſt Paſcha.

Sermo XXVII. De documentis ſecularibus datis circa imitationem Chriſti, quo ad religionis ingreſſum, & mundi contemptum.

Dominica tertia poſt Paſcha.

Sermo XXVIII. De conſilijs datis virginibus, viduis, & alijs mulieribus.

Eadem Dominica.

Sermo XXIX. De documentis datis militibus, magiſtris, ſcholaribus, Aduocatis, Procuratoribus, Iudicibus, Notariis, Conſultoribus, Medicis.

Dominica quarta poſt Paſcha.

Sermo XXX. De diuitibus & pauperibus, & conſilijs illis datis.

Eadem Dominica.

Sermo XXXI. De veritate.

Dominica quinta poſt Paſcha.

Sermo XXXII. De documentis datis operarijs, artificibus, & mercatoribus.

Eadem Dominica.

Sermo XXXIII. De bona conſcientia, & de eius cōſeruatione, & oppoſitione.

In Aſcenſione Dominica.

Sermo XXXIV. De via 40. virtutum, quibus Chriſtus in cœlum aſcendit.

Eadem Die.

Sermo XXXV. De Sacchimanno paradiſi.

Dominica infra Octauam Aſcenſionis.

Sermo XXXVI. De morte.

Eadem Dominica.

Sermo XXXVII. De excommunicationibus.

In Sancto die Pentecoſtes.

Sermo XXXVIII. De Spiritu ſancto.

Feria ſecunda Pentecoſtes.

Sermo XXXIX. De dilectionib. Dei erga hominem etiam peccatorem.

Feria tertia Pentecoſtes.

Sermo XXXX. De duodecim excellentijs diuini amoris.

FINIS.

INDEX COPIOSVS COMPLECTENS FIDELISSIME OMNIA,

QVAE IN HOC SECVNDO VOLVMINE continentur.

A.

ADVLATIO impugnatur, Pagina 68.col.1.
Adulatores multis de cauſis euitandi, ibid.2
Aduocatis cōſilium multiplex datur, 773.b
Aetas mundi, & hominum, 322.2
Aleis ludentes nō debent communicari, 468.2
Ambitio filia ſuperbiæ deteſtatur, 245.1
Ambitioſus quis dicatur, 642.1
Amicitia muneribus conſeruatur, 1.1
Amici mortem deflere quomodo licet, 2.1
Amicitiæ veræ ſigna quinque, 209.2
Amicitiæ veræ alia ſeptem ſigna, 100.2
Amor Chriſti erga homines omnem amorem ſuperat, 98.2
Amor prædominans ſi ſit cœleſtis, ad cœlum aſcendit, ſi ſit terreſtris, ad inferiora deſcendit, 363.1
Amor Chriſti erga homines omnem ſuperauit amores, 903.2
Amoris diuini erga hominē ſigna multa, 104.2
Amoris diuini multiplex excellentia, 1072.2
Amor Dei quomodo infundatur in anima, 1074.2 & ſeq.
Amor gratuitus, & acquiſitus, ibid. & 1075.2. & ſeq.
Amoris diuini precium, 1078.2
Amoris diuini actus triplex, 1079.2
Amor diuinus infuſus à peccatis purgat, 1080.1
Amor diuinus ſpecialiter ſe diligentes diligit, ibid.2
Amoris diuini facilitas 1082.1
Amamus eodē actu amoris, & Deum, & proximum, 1083.1
Amoris diuini excellentia probatur exemplo Magdalenæ,
Angeli ſi non peccaſſent, an homo fuiſſet creatus, 282.2

Ange-

Digitized by Google

Angelorum chori cur ſuis nominibus nominentur,300.1
Angelorum nobilitas,ibid.2.
Angelorum officia circa animas,301.1
Angelorum cuſtodia quãdo deputetur animabus & quibus rationibus,ibid.
Angeli ſi omnes ſint eiuſdẽ ſpeciei, opiniones variæ,546.2
Angelorum numerus,547.2
Animæ nobilitas,275.1
Animæ creatio ad ſimilitudinem Dei,281.1.
Animæ rationalis conditiones,286.1.& ſeq.
Animæ immortalitas ex pluribus probatur.
Animæ nobilitas ex pluribus probatur,291.1
Anima rationalis quantum diligatur à Deo, 299.2
Animarum cuſtodia,ibid.
Animæ quantum diligantur à Deo,309.2
Anima, vt cœlum, ſuperior eſſe debet ſenſibus, 362.1
Anima fidelis debet ſeruare duodecim leges peregrinorum,864.1.& ſeq.
Animę mortuorum cur aliquando in domibus videantur,rumoreſque audiantur,19.1
Animalium multorũ proprietates erga hominem,8.49.504
Antichriſti Aduentus,510.1
Antichriſtus an habebit Angelum bonum, ib.
Antichriſtus prænunciatus multipliciter,315.1
Antichriſti nomina,316.1
Antichriſti natiuitas,318.2
Antichriſti aduentus ſuadetur proximus, 325.2
Antichriſti perſecutio,334.2
Antichriſti ſigna mirãda, non miracula faciet, 337.1
Antichriſti vitia,339.1.& ſeq.
Antichriſti finis,345.2.348.2.
Appetit⁹ noſter in hoc mũdo inſatiabilis,504.2
Arca Dei,quid ſignificet,650.1
Architectorum officium,849.1
Aromatariorum officium,ibid.
Arrogantia filia ſuperbiæ,237.1
Artes prohibitæ,837.2
Artium liberalium laus,761.1
Aſcenſio Domini tractatur,902.2
Athenienſes ingrati dicũtur,quia mortuos non ſepeliebant,diſcurſus vtilis,3.2
Auaris quæ mala eueniant.799.2
Auari multis rebus aſſimilantur,800.2
Auxilium Dei erga peccatores,180.1.

B.

Barbitonſorum officium,849.1
Beatitudo habetur nouem modis in ſpe, (506.2
Beatitudines,quæ apud Diuũ Math ſunt declarantur 510.1.& ſeq.
Beatorum cognitio,531.2
Beatorum diſpoſitio in cœlo,551.1.& ſeq.
Beatorum laudes erga Deum,551.1.& 553.2
Beatitudo in quibus conſtat,291.2.& ſeq.
Blaſphemiæ peccatum examinatur,68.1
Blaſphemiæ grauitas oſtenditur,70.1
Bona cũ malis ſine labefactatione commorari, 112.2
Bona quadruplicia Deus nobis donat,44.2
Bonitatem diuinam damnati an diligãt,1073.2

C.

Cæcitas ſpiritalis & corporalis,140.2
Cœli viæ opiniones multæ,2.8.2 (533.1
Cœli empyrei natura æqualiter declaratur,
Calices tres habet Dominus,248.1
Campſoris officium,851.1.
Carpentariorum officium,849.2
Charitas Dei,& proximi tractatur,82.1
Charitatis dignitas,ibid. (84.
Charitas cæteris virtutibus nobilior probatur,
Charitas Diabolo infenſa,92.1 (ib.2
Charitate ablata omnia bona auferri probatur
Charitas quãtum ſit neceſſaria exemplis oſtenditur, 93.2
Charitas Dei erga creaturas probatur,98.2
Charitatis ordo erga proximum,104.1
Charitas quando adſit nũ ſcire poſſimus, 114.1
Chorizare ſi liceat,838.1
Chorearum prohibitio ex legibus,845.2.
Chriſtus oẽs peregrini cõditiones habuit 489.1
Chriſti color triplex quo beatificabitur viſus noſter,545.1
Chriſtus datus eſt nobis vt exemplar,658.1
Chriſtus ſeruauit obedientiam, paupertatem, & caſtitatem 659.1
Chriſtus amiſſus multipliciter reperitur, 937.2
Cicatrices cur Chriſtus retinuerit,475.1
Ciuitas Hieruſalem, quam vidit Ioannes in Apoc. de cœlo deſcendentem declaratur,549.1
Cognitio perfecta beatorum,541.1
Communio ſacroſancta tractatur,397.2
Communionis frequentia,403.2
Non Communicantium pœna,406.1
In Communione ſeruanda ſunt, quæ & in cœna ſeruantur,413.1
Communicantium indignè ſeptem genera hominum numerantur,447.1
Communio ſacra quibus denegetur,ibid.
Communicãtium indignè triplex pœna, 461.1
Communio ſacra quando alicui debeat denegari,463.1 & 468.1 (472.1
Communio ſi impediatur actu matrimoniali,
Coniugatis documenta relicta,627.1
Coniugum abſtinentia,628.1.& ſeq.
Coniugum concordia Deo placens,630.1
Conſcientia quid ſit,868.1.
Conſcientiæ actus,vel officium triplex,ibid.
Conſcientia peccatorum multipliciter nominatur,869.1
Conſcientia erronea,ibid 2
Conſcientia ſcrupuloſa,870.2

Digitized by Google

Conſcientia timorata,871.1
Conſcientia bona,ibid.
Conſcientiæ bonæ peccatũ contrariatur, 885.1
Conſenſus quadruplex in peccatum,894.2
Conſilium conſultoribus datum, 782.2. & ſeq.
Conſolationes ſanctorum in Paradiſo,519.1
Conſtantia pars eſt fortitudinis,209.2
Contentio filia ſuperbiæ,264.1
Cõuerſio panis, & vini in corpus Chriſti, 584.1
Circa corpus Chriſti dubia multa ſoluuntur, 387.2.& ſeq.
Conuerſio peccatoris ad pœnitentiã tractatur, 118.1
Corpora mortuorum ſepelire laudatur, & patrum ſanctorum exemplis confirmatur, & gentilium opinio reprobatur,2.2.& ſeq.
Corpora mortuorum cur ſepeliuntur,3.2
Corpora mortuorum ſepelire leges ciuiles approbant,& priuilegijs hoc ornant,ibid.1
Correctio ſubditorum,651.2
Correctionis fraternæ præceptum ſi oẽs liget, 895.2
Correctionis fraternæ conditiones, 986.2
Correctio ſuperiorum à ſubditis,898.1
Corrigere,Corripere, & Monere differũt, ib. 2
Correptionis fraternæ fructus,901.2
Creationis animæ opinio ſecundum Manichæos,& alios Hæreticos,275.2
Creationis animæ opinio ſecundum philoſophos,276.2
Creatio animæ ad Dei ſimilitudinem,279.1
Curioſitas ſuperbiæ filia deteſtatur,260.2
Curioſi qui ſint, & quomodo eis ſit reſpondendum,ibid.

D.

Damna peccati,148.1
Damnatorum pœnæ,572.1.& ſeq.
Damnatorum afflictiones ſeptem numerantur,584.2
Damnati reſurgent, vt beati in iuuenili ætate, 585.1
Damnatorum appetitus,ibid.2.& ſeq.
Damnatos Deus non vult annihilare,587.1
Damnatorum penuria,ibid.2
Damnati affligentur ab elementis,589.1.
Damnandos cur Deus creauerit, 606.2
Damnatus ad mortem ſi falſitatem, vel veritatem fateri debeat,826.2
Defenſio inculpata tractatur,931.2
Dæmones generare nõ poſſunt corpore aſſumpto, 519.1
Deſperationis grauitas,& cauſę tractãtur,192.2
Deſperationi remedia adhibentur,193.2
Detractores coruo, alijſque aſſimilantur,67.2
Detractores expellendi ab hominũ conſortio, 67.1
Detractio deſcribitur, 66.2.& 21.2
Detractionis,& murmurationis differẽtia,71.2
Detractores quibus aſſimilentur,66.2.& 73.2
Detractio quibus modis committatur,75.1
Detractionis remedia, 76.2.
Deus ſi in ſtatu vitæ poſſit per eſſentiam videri, 825.1
Dilectio Dei tractatur,88.1.& ſeq.
Diligere Deum omnib. virib. cur iubetur, 89.2
Diligere laudabiliter,103.2
Diligendum eſſe proximum plurib. rationibus, 107.2
Dilectio quadruplex,113.1
Dimicatio Paradiſi. 975.2
Diſcordiæ labor & afflictio.926.1. & ſeq.
Diſcordiæ vocabulum,929.2
Diſputatio longa de difficultate ſalutis diuitũ, 789.1
Diuiſio rerum cur facta ſit,862.1
Diuitum an pauperũ quis ſtatus melior,788.2
Diuites difficile ſaluantur ex philoſophorum ſententia,789.1.
Diuitiarum tres conditiones,799.1
Diuitum afflictiones,ibid.
Dolores ſacratiſſimę Virginis in paſſione filij, 419.2
Dolores Chriſti tẽpore paſſionis maximi probantur,433.1
Dolores duodecim maximi,quos habuit beata Virgo in paſſione Chriſti,434.2
Dominis documenta relicta,618.2
Dona in teſtamento relicta quinque generibus perſonarum,615.1
Dotes Paradiſi,976.1
Dotes Beatorum tractãtur, 514.2.& ſeq.& 532.2

E.

Eccleſiæ præcepta,892.1
Electio Prælatorum qualis,654.2
Eleemoſyna pauperi datur tãquam de dono Chriſti, & non, vt mendico, ſed quaſi patrono,38.2
Eleemoſynæ multas auctoritates ponit,ibid.2
Eleemoſynæ ſimile,ibid.
Eleemoſyna quàm ſit cara Deo,39.1
Eleemoſynæ exempla multa,40.1.& ſeq.
Eleemoſyna liberat facientem eleemoſynam à pœna tẽporali,à ſubitanea morte, & à multis alijs incommodis,41. 1.& ſeq.
Eleemoſynæ vtilitates ſeptem diffuſe, 38.1. vſque 44.2
Eleemoſyna & Ieiunium ſunt duæ alæ volentis ad cœlum volare,44.1
Eleemoſynæ exempla naturalia plura,47.2.
Eleemoſynæ diſcurſus,48.1
Exhortatio ad Eleemoſynam,47.48.49
Eleemoſynæ conditiones,51.2
Eleemoſynam tria quæ impediunt,54.1
Eleemoſynam propter quid facere debeamus, 57.1.& ſeq.
Eleemoſyna de quibus non ſit facienda,58.2
Equitum Paradiſi deſcriptio,973.2

AEſti-

Digitized by Google

Æſtimatio rerum quomodo fieri debeat, 862. 2
Euangeliſtæ ſecretarij cœli vocantur. 961 2
Euchariſtiæ ſacroſanctæ veritas. 382. 1. & ſeq.
Euchariſtiæ ſacroſanctæ præfiguratio. 397. 2
Euchariſtiæ inſtitutio. 398. 1
Euchariſtiam præfigurãtia multa. 399. 1. & ſeq.
Euchariſtiæ Sacramentum cur inſtitutum fuerit. 400. 2
Euchariſtiam ſumere quomodo ſit neceſſariũ. 403. 1
Euchariſtiæ frequentia. Ibid. 2
Circa Euchariſtiæ ſumptionem ſeruanda ſunt quæ in cœna ſeruantur 411. 2
Euchariſtiæ miniſter qualis. 415. 1
Circa Euchariſtiã oẽs decipiuntur ſenſus 417. 1
Euchariſtiam ſumẽtium vtilitates multæ. 421. 1
Euchariſtiæ ſacrę vtilitates multę. Ibid.
Excommunicatio tractatur. 1000. 2. & ſeq.
Excommunicationis quidditas, & multiplicitas. 1001. 1
Excommunicationis cauſæ, vel finis. 1002. 2
Excommunicationis auctoritas. 1003. 1
Excommunicationis vtilitas. 1004. 1
Excommunicantur mortui. 1006. 1
Excommunicationis conditiones. 1007. 1
Excommunicatio iuſta & iniuſta. 1008. 2
Excommunicatio timenda ibid.
Excommunicationis mala, vel malignitates multæ. 1011. 2
Excommunicatis non participandum. 1018. 2
A participatione cum excommunicatis, quæ excuſent. 1022. 1
Ab excommunicatione abſolutio. 1024. 1
Excommunicationum caſus multi. 1031. 1
Exequiæ mortuis quot modis proſint & quomodo. 4. 1
Extollentia filia ſuperbiæ. 237. 1

F.

FAbrorum officium. 849. 2
Factio & factiões, ſeu partes ſequẽtes 932. 2
Fallacitas mundi demonſtratur. 720. 1
Famæ ablatæ reſtitutio. 78. 1
Famam auferre, vel labefactare quibus modis quis poſſit 80. 1
Febres multæ. 152. 2
Filiorum debita erga parentes. 636. 1
Filiorum correctio. 635. 2
Fœminæ dotatæ ſi poſſint hæreditate priuari. (188. 1
Fortitudo virtus tractatur, 206. 2
Fortitudinis inductiua exemplis & autoritatib. (207. 2
Fortitudinis partes. 208. 1
Fratris nomen quot modis accipiatur. 106. 1.
Fructus ne creſcant, vel ad maturitatem perducantur, decem ſunt quæ impediunt. 682 1
Fruitio cur corona dicatur. 516. 2

G.

GAudium Dei ſuper peccatore pœnitente 165. 1
Gaudia ſeptem Paradiſi tractantur 513. 2
Gaudium contemplationis in Paradiſo. 519. 2
Gloria tẽporalis ſine peccato appetibilis. 239. 1
Gratia duplex. 871. 2
Gratia gratum faciens duplex. ibid.
Gratiæ pretioſitas. 873. 1
Gratiæ pulchritudo. 874. 1
Gratiæ nobilitas triplex. ibid. 2
Gratiæ vtilitates variæ. 879. 1
Gratiæ defectus non ex parte dantis, ſed ex parte recipientis eſt. 882. 1
Gratiam inuenientis apud Deum ſeptem ſunt perſonæ in ſacra ſcriptura deſcriptæ. 883. 2
Gratiæ amiſſio. 884. 2
Gratiam habere nemo poteſt certitudinaliter ſcire. ibid.
Guelforum ac Gibellinorum factiones. 932. 1

H.

HÆreditate quibus de cauſis priuentur filij. 188. 1
Hæreditas paterna filijs debetur. 188. 2
Hæreditas cæleſtis Chriſtianis debetur. 189. 1
Hæredes mundanorum. 803. 1
Hieronymi ſancti verba ante ſumptionẽ ſacroſancti Sacramenti. 420. 1
Homo malus ſingulis beſtijs deterior, 354. 1
Homines multi beſtijs ſimiles quomodo vulnerandi à prædicatorib. 355, 1
Homines in beſtias transformati. 360. 2
Hominum ſtatus multiplex. 794. 1
Honor parentum commendatur. 637. 1
Honor ſacerdotibus debitus. Ibid. 2. & ſeq.
Hoſpitia tria Chriſtus intrauit. 490. 2
Humilitatis definitio. 266. 1
Humilitatis commendatio, ibid.
Humilitatis vtilitas 267. 1
Humilitatem mereri gratiam declaratur. ibi. 2.
Humilitas grano ſinapis comparatur. 270. 1
Humilitatis gradus duodecim. 271. 1
Humilitatis inductiua. 273. 1. & ſeq.
Humilitas nobis oſtenſa per Chriſtum. 903. 1.
Hypocriſis ſuperbiæ filia deteſtatur. 246. 1
Hypocrita cui aſſimiletur. 253. 2

I.

IGnis infernalis ſi ſit corporeus 590. 1
Ignis infernalis ſi agere poſſit in ſpiritum, & quomodo. ibid. 2
Ignis infernalis terribilitas 591. 1
Ignorãtes circa ſeptem facti ſumus ex Adæ peccato. 138. 1
Ignorantia multiplex ibi.
Illuminãdi animam ſuã habent ius Chriſtiani. 597. 2.
Imitatio Chriſti, & contemptus mundi 706. 1
Indulgentia quam conſequitur religioſus in profeſſione. 678. 1

Indura-

Induratio,aliaq; oppoſita paci tractantur. 921.2
Infernales pœnæ ſeptem tractātur.571.1. & ſeq. 584.2. & ſeq.
Inferni multa nomina 575.2
In inferno oues poſitæ ſecundùm pſalm.48. declarantur.576.1
In inferno vermes erunt materiales 581.2
Infernalium ... ſeueritas 593.2
Infernales afflictiones inferni ſeptem numerātur 571.1 & ſeq. 584.2 & ſeq.
Infernalis ... 593.1 (596.1
Infernali æterna pœna Deus peccatores punit.
Inferni perpetuitas.ibid.
Ingratitudo ſuperbiæ filia 255.2
Ingratus curam meretur.257.1
Inimicorum dilectio triplex 905.1
Inimicorum remiſſio multipliciter ſuadetur.920.2
Innocentia pars eſt iuſtitiæ,201.2
Inobedientia ſuperbiæ filia 257.2
Ioannes Euangeliſta reſeruatur vſque ad diem iudicij 331.2
Ironia & iactantia ſuperbiæ filia.245.1
Iudex tranſgreſſor ſi rectè iudicare alios poſſit. 203.1
Iudicis conditiones.ibid.
Iudicib. datum conſiliū multiplex.777.1. & ſe.
Iudicib. ſi liceat pro iudicio aliquid petere 780.1
Iudicium iniquè iudicantis pecunia reſtituenda ibid.2.
Iudex ſi contra veritatem ſibi notam debeat iudicare,falſa allegata ſequendo.828.1
Iudex quid facere debeat, cum falſitatem nullo modo detegere poteſt.830.2
Iudex abſoluere poteſt reum,ſi non ſint legitimæ probationes 831.1
Iuramenti fractio quantum diſpliceat Deo exēplis probatur 863.1
Iuſtitiæ laus,& excellentia 198.2 (200.1 & ſeq.
Iuſtitia exemplis,& auctoritate commendatur.
Iuſtitiæ inductiua.201.2
Iuſtitiæ partes.ibid.
Iuſtitiæ cōtraria Amor,ſpes,odiū,timor. 205.2
Iuuenibus documenta relicta 625.1 (674.2
Iuuenes non coniugati deberent fieri religioſi.

L.

LEges prohibēt eloquium ſuperfluum. 60.1
Legis naturæ,legis ſcriptæ, & legis Euangelicæ præceptum 890.2
Legitima quæ filijs debetur,quę ſit 188.1
Lepra peccatum ſignat.885.1
Leproſi ſeptem, ſeptē peccata capitalia ſignāt. 887.2
Lepra quomodo curatur, eo modo & peccatū curatur.888.1
Lepra triplici tactu Domini curatur, ſic & peccatum. 888. 2
Lepra ſeptem modis curatur, ſic & peccatum. 888.2
Libertas arbitrij in Deo,& Angelis. 297.1
Linguæ peccata examinantur. 60.1
Linguam refrenandam pluribus rationibus probatur. Ibid.2
Linguam refrenandam pluribus auctoritatibus probatur 63.1
Lingua cur homini fuerit conceſſa. Ibid.
Linguarum triplex diuerſitas. Ibid. 2.
Lingua Hebræa prima & vltima. 64.1
Lingua refrenanda exemplis oſtenditur. 65.1.
Linguæ multa mala. 80.2
Locorum frequens mutatio nociua. 210.1
Loquendi ratio quadruplex. 64.2

M.

MAgiſtris cōſilium multiplex datum. 755.2
Magnificentia fortitudinis eſt pars. 209.1
Maledictionis vitium tractatur. 69.2
Mariæ Magdalenæ pœnitentia.174.2
Mariæ ad Chriſti ſepulchrum propter tria acceſſerunt 467.1
Matrimonij lex benè ſeruata,via eſt ad vitam æternam. 632.1
Medicinæ ſcientia à Deo eſt.756.2
Medicis datum multiplex conſilium.785.1
Mercaturę ars licita 852.1
Mercenarios bonos & malos eſſe neceſſariū eſt, 182.2
Mereri quomodo homo non poſſit vitā æternā rationib.& ſimilitudinib.oſtenditur.560.1
Militiæ aſſimilatur religio.667.2
Militibus conſilium multiplex datum,755.1.
Militum Paradiſi conditiones.966.1
Miſericordia Dei magna oſtenditur.564.2
Miſericordia Dei habet quatuor angulos.565.1
Miſericordia erga reos exemplis commendatur 205.1
Miſſæ ſacrificium declaratur.373.2
Miſſæ nomen explicatur 374.2
Miſſam audire quomodo teneātur fideles 376.2
Miſſæ miniſter tractatur 377.1.& 2
Miſſa pro defunctis 380.1
Miſſæ ſacrificij veritas.382.1
Miſſæ vtilitates 383.1
Monumentum quid ſignificat.4.2
Mors ex peccato cauſata 118.2
Mors deſcribitur multipliciter. 983.1
Mortis recordatio vtilis eſt multipliciter. 984.1
Mortis generalitas 989.1
Mors quomodo cauſetur multipliciter.ibid.& ſeq.
Ad mortem præparatio 996
Moriuntur oēs,fortes,nobiles,pulchri, famoſi
Mortis mala,& deſtructiones.
Mortem amicorum licet deflere.2.1
Mortuorum corpora ſepelire laudatur, Argumenta Gentilium in contrarium,& ſanctorū patrum exempla ad hoc facientia pulchrè ex ſcriptura ponuntur.ibid.& ſeq.

Mortuos ſepelire legibus approbatur 3.1.
Mortuos non ſepelientes Athenienſes dicuntur ingrati, digreſſio pulcra, ibid. 2
Mortuorum corpora cur ſepeliantur ibid.
Mortuis in charitate proſunt ſepulturæ in Eccleſiis 4.1.
Mortuos nimis deflere, eſt ſignum deſperationis, & puſillanimitatis. ibid.
Mortuorum vtilitates in ſepultura acquiſitæ numero duodecim ibid. 2.
Mortuo in peccato mortali nocet ſepeliri in ſacro 6 1
Mortuum ſepeliendo Alexan. Magn. laudatur 9.1
Mortui cur audiantur, & videantur in domibus cum magno ſtrepitu. 19.1.
Mortuorum apparentium parentibus in eorum domibus exempla terribilia, & quampluruma. 20.1, & 2 & ſeq.
Mortuis ſuffragari ab animalibus exemplum habemus, 25.2
Mortuis pœnitentia facta à viuis in charitate iuuat. 26.1.
Mortuorum ſuffragia quod non ſunt prolonganda, ſed quàm citius explenda, vide ibid.
Mortuos iuuant ſuffragia ab exiſtentibus in mortali facta. 32 2
Mortui ſuſcitati à Chriſto, quid ſignificent. 120.2
Morientes boni ob ſpem beatitudinis lætificantur 191 2
Mulierum excellentia, honeſtas, & fortitudo, & deuotio. 727.1. & ſequ.
Mulierum ſtatus & vitia.
Mulierum ornatus 745.2.
Mundanorum hæredes. 803.1.
Mundi fallacitas oſtenditur. 720. & ſequ.
Mundi contemptus ex multis oſtenditur. 713.1. & (ſeq.
Muneribus conſeruatur amicitia. 1 1
Murmurationis & detractionis grauitas 71.2.
Muſicorum officium. 849.2.

N

NAturalis legis præceptum. 890.2
Naui aſſimilatur religio. 669, 2
Nauem Religionis quatuor venti impellunt 673 2
Negociatio quibus cauſis fiat illicita. 854.1
Nobilitas vera in quo conſiſtat 82.2
Nobilitas animæ. 175.1.
Nobilitas victoriæ ſui ipſius, probatur multipliciter. 367.1.
Notariis datum multiplex conſilium, 782.1

O

OBedientia declaratur 158 2.
Per obediētiā mala nō ſunt faciēda. 660. 1
Obſtinatio vel pertinacia ſuperbiæ filia 254 2.
Occidit peccator Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. 125 2.
Odium quando ſit requirendum 10 1.
Odium quomodo ſit extinguendum 264 2
Operantibus virtuoſe dabit Deus vitam æternã. 561.1.
Operarii homines qui ſint 835.1.
Opus bonum quale ſit. 836 1. & 2.
Organorum vſus. 850.1.
Ornatus mulierum 745.2
Otio non vacandum. 836.2.

P

PAlmarum circundatio eſt pacis ſignificatiua 934.2
Paradiſi gloria tractatur, 446.1
Paradiſi gaudia exemplis oſtenduntur omnium gaudiorum maxima 499 2.
Paradiſi ſeptem gaudia tractantur 513.2.
Paradiſi gaudia cætera omnia dulcedine antecellunt. 4 7 1.
Paradiſi ſonus, & cantus vocalis. 520.1. & 322.1
Paradiſi gaudium in omnes ſenſus 523 1.
Paradiſi gaudium ex dotibus 527.2
Paradiſi habitationes 533.1.
Paradiſi ſocietas. ibid. 2.
Paradiſus cur ita nuncupetur. 685.2
Paradiſi contemplationes. 959.1
Pertinentes deſcripti ad Paradiſum ſignificantur Luc. 2. 959.2.
Paradiſi tubicines, Apoſtoli. 961.1.
Paradiſi ſecretarii Euangeliſtæ, ibid. 2
Paradiſi ſcribæ Doctores. 962.1
Paradiſi Duces qui ſint 963.1
Paradiſi militum conditiones. 966.1
Paradiſi Equites deſcribuntur. 673.2
Paradiſus quomodo apprehendatur dimicando 975 2
Paradiſus expugnatur etiam bombardis, & quæ ſint. 980.1.
Paradiſi triumphus. 981.1
Parentum erga filios documenta. 633.1.
Parentum honor commendatur. 636.1. & ſeq.
Partes vel factiones ſequentes 931 2
Partium vel factionum euulſio, 933.1.
Paſſionis Dominicæ tractatur meritum, 425.1
Paſſionis Chriſti deploratio meritoria, 427, 1.
Paſtoribus animarum data Conſilia. 616.1. & ſeq.
Paſtor ad oues tripliciter poteſt accedere 651.1
Paſtoris officium deprauatum, 848 1.
Patientiæ inductiua exemplis, & authoritatibus, 210.1. & ſeq.
Patientiæ definitio. ibid. 2

Ad Patientiam animatio 210.2.& ſeq.
Patientes quibus aſſimilentur.214.1
Pauperi datur eleemoſyna non tanquam mendico, ſed quaſi patrono illius rei.38 2
Pauperis & diuitis comparatio, fauores & dignitates à Deo elargitæ.788 2.
Paupertatis laus multiplex.662.1.& ſeq.
Paupertatem Chriſtus edocuit.953 1
Pax allata per Chriſtum 9 4 1.
Pacis habendæ rationes multæ.906 1
Pacis fructus multiplex 907.1.
Ad Pacem hortamenta,912.1.& ſeq.
Pacem omnia appetunt.ibid.
Ad pacē inductiua per ſanctorū exempla.ibid 1.
Ad pacem per leges quamplures mouemur.916.1
Ad pacem naturaliter mouemur.917 2
Peccator propter quinq; mortuo ſimilatur. 119.1
Peccator quomodo Chriſtum occidat 125.2.
Peccator per ſeptem gradus ruit.129.2
Peccator ſtulto aliiſque aſſimilatur.130.2.& ſeq.
Peccatores ad pęnitentiam multipliciter vocantur 163 1.
Peccantium conuerſio 178.2 & ſeq.
Peccati damna,123.2 & ſeq.
Peccatum Deo,& Angelis odio eſt.127.1
Peccatum omnia offendit,146 1
Peccandi nulla ratio.158 1
Peccatum non admittendum,rationibus probatur,158 1.& ſeq.
Peccati ſeruus vilior omni ſeruo 370 1
Peccata aliquo modo venalia redimi dicuntur, & cur,38 1
Peccatum conſcientiæ bonæ contrarium per lepram deſignatur,885.1
Peccata ſeptem capitalia,per ſeptem leproſos ſignificantur.ibid.
Peccata curantur ſicut & lepra,888 1
Peccatum mortale à veniali nouem regulis dinoſcitur 890 1.
Peccatum tribus modis fit,893.1
Pentecoſtes feſtum celebrandum.1034.1.
Pentecoſte quid ſignificet ibid 2
Peregrinorum leges duodecim à qualibet anima ſeruandæ,864 1 & ſeq
Perſeuerantia eſt via ad cœlum.947 1
Perſeuerantia quid,& quomodo neceſſaria oſtenditur,ibid.
Perſeuerantiæ fructus.948.1
Ad perſeuerantiam incitamenta,949.1
Ad perſeuerantiam per exempla motiuum multiplex.954.2.& ſeq.
Pertinacia vel obſtinatio ſuperbiæ filia,254.2
Piſtorum officium.748.2.
Pœnitentiæ multa nomina,168 1 & ſequ.
Pęnitentiæ fructus multiplex,169 1. & ſeq.
Pœnitentiæ Mariæ Magdalenæ exēplum,171.1.& ſeq & 174 2.
Pœnitentia ſemper bona.182.1
Pœnæ non communicantibus infligendæ, 406.1.
Pœna vermis infernalis.181.1.& ſeq.
Pœna hominum in inferno, maior pęna dæmonum,583.2.
Pœnarum infernalium ſeueritas ibid.
Poſſibilitas multiplex perueniendi ad vitam æternam 549.1 & ſeq.
Præcepta legis naturæ.890 2
Precia rerum vendibilium 856.2
Prædicatores ad pœnitentiam peccatores inuitant.162.2.
Prælatorum conditiones.643.1.& ſeq.
Prælatorum ſeruitutes.644.1
Prælatorum prudentia.645.1
Prælatorum ſinceritas,646.2
Prælatorum paternitas multiplex.648.2
Prælatorum multiplex nomen. 653.1
Prælatorum debitus triplex,erga ſubditos ibi.2.
In prælatos qui non eligendi. 655 2.
Præmii expectatio minuit vim laboris,513 2.
Præparatio ad ſacram Communionem.408.2.
Præſumptio ſuperbiæ filia.265 1.
Præteritorum memoria.226.1.
Principibus documenta relicta,618 2.
Promiſſio multiplex nobis à *Deo* facta de Paradiſo.549 1
Prophetia falſa multos errores continet.247.2.
Prudentiæ virtus tractatur.218 2
Prudentiæ definitio.224 1
Prudentiæ commendatio.ibid.1.
Prudentia bona & mala.225.2
Ad prudentiam confert imitari quædam animalia 229.1
Prudentis eſt aliis prodeſſe.ibid.
Pſalmi 83.verba illa declarantur, videlicet B. qui habitant.540 2.
Punitoris conditiones.205.2

Q

QVærere Ieſum quomodo debeamus 935.2.& ſeq.
Quærentes Ieſum multi non inueniunt ibid.
Quærentes Chriſtum Maria,& Ioſeph dolebāt 937.1
Quæri debet Chriſtus tripliciter.936.2.

R.

REctoribus documenta relicta 618.2
Regnum cœlorum multipliciter debetur Chriſtianis 186.2.

Regreſ-

Regreſſus ad Deum per pœnitentiam ſuadetur. 1071 1.
Religioſis documenta relicta 616 1
Religionis ingreſſus 659 1.
Religioſa vita eſt Chriſti imitatio.ibid 2.
Religio cur militia dicatur.ibid. & ſeq.
Religionis nomen,& vota exponuntur, etiā per figuras.662.2
Religio naui aſſimilatur.668 2
Religionis excellentia.676.2
Religioſorum meritum 677 2.
Religioſorum votum Deo gratū oſtēditur 678 1.
Religioſus indulgentiam plenariam cōſequitur in profeſſione 679 1
Religionis laudes 681 1.
Religio Paradiſo terreſtri aſſimilatur.685.1
Religio cœlo,& aliis comparatur.ibid.
Religionis Franciſcanæ perfectiones multæ.697 2 & ſequ.
Religio B. Franciſci per Columbam arcæ Noe figurata.688 2
Religionis Franciſcanæ multi martyres & flores 689 1.& ſeq.
Reſurrectio Chriſti tractatur.473 1.
Reſurrectionis Chriſti veritas 474.2
Reſurrectionis Chriſti teſtimonia. 476 2
Reſuſcitato Chriſto, cur Angelus nominauerit Petrum.477.1
Reſuſcitati Chriſti cib in quid reſolutus ſit 478.1
Reſurrectio Chriſti congrua 479.2
Reſurrectio Chriſti iucunda 483.2.
Reſurrectionis Chriſti manifeſtatio per omnes ſenſus 492.2
Reſuſcitatus Chriſtus cur ab Euangeliſtis nō dicitur apparuiſſe B.Virgini. 494 2
Reſurgentium ætas,& qualitas.531.2.& 532 1
Rex,& Deus meus Pſal 83.declaratur.544.2.

S

Sacerdotum excellētia ſuper alios homines & Angelos.373.2
Sacrificii miſſæ veritas 381.1
Sacerdotū auctoritas conſecrandi corpus Chriſti 383.1
Sacerdotibus honor debitus 637.2.& ſeq.
Sagittæ dæmonum immiſſæ per portas ſenſuum 664.2.
Saluandorum numerus reſpectu damnandorū. (597.1
Saluare omnes homines quomodo velit Deus. 603.1.
Saluandi pauci ſunt.609 2
Sanat Chriſtus interius,atque exterius 144.1.
Satisfactionis tres ſunt partes 38.2.
Scientia neceſſaria omnibus ad benè ambulandum,757 2.
Scientia homines Deo aſſimilantur.759.1
Scientiæ laus multiplex.ibid.2
Scientiarum quæ præcipuæ prælegi debeāt.761 1
Scientiæ multiplices cōmendantur ibi 2 & ſeq.
Scholarib multiplex documētū datū.757 & ſeq.
Securitas pars eſt fortitudinis.208 1
Semen inter ſpinas cadens 681 2.
Semen ne fructū producat, quæ ſint impedimenta,682.1.
Senſuum victoria nobis debita 352.1
Samſonis exemplo quis tenetur vincere ſenſum. 364.1
Idem etiā ex multis aliis exemplis probatur.ib.2
Senſum vincere quam ſit vtile probatur.365.1.
Senſuum dec. ptio circa Euchariſtiam.417.1.
Senibus documenta relicta.624.1
Sepulchrum peccatorum triplex.121.2
Sepulturæ quædam notantur neceſſaria videlicet,qui moritur ſine electione ſepulturæ; vbi ſepeliri debet,ſic Alienigena viator,ſic de Clericis,quid de muliere plures habente maritos, cum quo ſepeliri debeat. Item de tranſmiſſione corporum ad ſepulturam.5 1 & ſeq.
Sepulturam eligere aliqui poſſint,& qui ſunt qui non poſſunt.5 1.& ſeq.
Sepeliri in ſacro nocet impiis 6 1.
Sepultura decem generibus perſonarum prohibetur 6.2 & ſeq 8 1
Sepultura negatur in ſacro,morientib. in torneamento,vel ob vulnus in torneamento acceptum,etiam ſi pœniteat de peccato dummodo venerit ad locum torneamenti cauſa illud exercendi.6 2
Sepelientes mortuos cum pompa,vt ſeruent patriæ conſuetudinem non ſunt reprehendendi 9.1
Sepeliens in ſacro,tempore interdicti ab ingreſſu eccleſiæ eſt ipſo facto excommunicatus.7.2.
Seueritas pars eſt iuſtitiæ,202.2
Seueritas adhibēda,vbi nulla ſpes eſt correctionis,205 1
Sigilla ſeptē ſynagogæ,& totidem eccleſiæ, 323.2
Sigilla ſeptem,ſeptem mundi ætates,691.2.
Signa quibus quis poterit coniecturare,ſe nō eſſe in mortali peccato 465.1.
Signo Thau ſignati ſaluantur.960.2.
Silentij vtilitas.
Simulationis vitium.69.1
Spes & deſperatio tractatur 182.2
Spes multiplex.185.1 & ſeq

** Spes

Spes vana ibid 2.
Spei fructus.189 2.
Spei habendæ exempla, ex ſacra ſcriptura 197.1.
Spes perueniendi in vitam æternam tractat' 549.1
Spiritus ſancti tractatio.1034 1
Spirit.S multiplex conſideratio.1035.1.& ſeq.
Spiritus ſancti nomina. 1042
Spiritus ſancti inhabitatio in anima quomodo poteſt coniici.1046.1
Spiritus S apparitio multiplex.1048 2.
Spiritus ſancti ignis quomodo extinguatur, & conſeruetur.1054.1.
Spiritus ſanctus cur viſibiliter datus 1055.1
Spiritus ſancti dona quæ ſint.ibid.2
Spiritus S. quomodo in diſcipulos venerit pulchre oſtenditur.1057.2
Spiritus ſanctus per Dauid petitus pſal. 50.quomodo intelligatur.1060.1
Spirit.S.quid operetur in iuſtos 1061 1 & ſeq.
Spirit S.influit in omnes artiũ inuentores 1062.1
Spiritus malus tria loca hominis libenter inhabitat.1068 1
Status perfectus Paradiſi terreſtris.218 1.
Stultitiæ ſpecies 130.2
Subditorum correctio 651 2
Superbiæ deteſtatio cum filiabus eius, & humilitatis commendatio 230 2
Superbiæ tres viæ.231.2
Superbiæ deteſtatio ex multiplici capite,314.2
Superbiæ filiæ numerantur, & examinãtur. 237.1
Surgere à peccato quomodo quis poſſit.179.2
Synderesis quid ſit.867.2

T.

TEmperantiæ virtus examinatur,215 1
Ternarii numeri per totum librum dicenda.3 1
Teſtari non valentes, ſunt Prodigus, Surdus, Mutus.& Vſuratius.10.2
Teſtatoris voluntatem, quam primum tenentur executores adimplere 11 2
Thau ſigno ſignati ſaluantur.960.2
Theologi laus 76.2.
Traiani caſus plenè habetur, & D. Greg orat.17.1
Transfigurantur homines in beſtias 360 2
Tres Romanos duces Annibal ſepeliuit.3.2.
Tres partes ſatisfactionis 38 1.
Tria genera hominum ad cælum volant.15.2
Tribulationum cauſæ.211.1.
Tribulatis remedia.213.1. (4.1.
Tribus de cauſis mortuorum corpora ſepeliũtur
Trib.de cauſis mortui dicuntur dormire.ibid.
Tribulationibus teſtamentum irrationabile dicitur 5 2

V.

VAna gloria filia ſuperbiæ 238.2
Vana gloria multiplex.239.1
Veritas omnium potentiſſima,805.1
Veritas natura, atque omnibus fortior.818.1.
Veritas omnium oppugnatiſſima 820.2.
Veritas in re, in mente, & in voce, ibidem
Veritas oppugnatiſſima pluribus ſagittis 821.1.
Veritatem tacere, negare, & declinare quomodo differant 824 1
Veritatẽ dicere quando debeat damnatus. 826 2
Veritatem negare non licet.ibid.
Veritas triumphat ſuper omnes leges.828.2
Veritas triumphat etiam ſuper omnes conſcientias.831.1.
Veritatis laus.834.1
Via cæli tutior 218 2.
Viæ cæli opiniones variæ ibid.
Via triplex ad aperiendam veritatem 474.2.
Viæ quadraginta nobis oſtenſæ per Chriſtũ quibus ad Cælum aſcenditur,902.2.& ſeq.
Via ad cælum, toleratio, mortificatio, & dæmonum ſuperatio. 939.2.
Via ad cælum perſeuerantia 947.1
Victoria ſui ipſius tractatur.351 2.
Victoriæ ſui ipſius nobilitas probatur multipliciter 367.2
Viduitatis commendatio ex multis 740.1
Vidualis caſtitas, matrimoniali melior.729.1
Vincere ſe ipſum multorum exemplis probatur eſſe laudabile 370 2
Virginis ſacratiſſimæ dolores maximi in paſſione filii ſui 429 2
Virginitatis excellentia.728.2.
Virginitas matrimonium in multis excedit dignitate.731.1
Virgines quæ ſint fatuæ, quæ non.733.1.
Virginitatis cuſtodia ex multis 734 2.& ſequ.
Virtutes, Iuſtitia, Fortitudo, Temperantia, & Prudentia tractantur 198 1.
Vitia & virtutes multarum mulierum 743.1.
Vita triplex ex philoſopho 353 2.
Vocatio Dei multiplex.163.1
Voces multiplices vocantes ad pœnitentiã. 162 2
Voluntas bona eſt maior conſolatio, quam poſſit haberi in hac vita,676.2.
Voluptates mũdi tranſeunt in pœnam æternam 707.1.

FINIS.

Digitized by Google

8-8-I-46

SECVNDA PARS
QVADRAGESIMALIS, EDITI PER
FRATREM BERNARDINVM DE BVſti, Ordinis Minorum, ac verbi Dei prædicatorem; quod Roſarium Sermonum appellatur.

VI

SOLENT, generoſi ciues, hi qui nouam contrahere amicitiam, vel antiquam cõfirmare affectant, aliquid ad amoris indicium ſuis amatoribus, ac beneuolis elargiri. Ait enim Ouidius. 2 de arte amandi: *Aurea nunc verè ſunt ſecula, plurimus auro Venit honos, auro conciliatur amor.* Vnde vulgaris eſt ſententia, quod ex datione, ac receptione munerum, conſeruatur, atque corroboratur amicitia. Ea propter eximius ille Patriarcha Iacob, antequam ad fratris ſui Eſau aſpectum accederet, cum de Meſopotamia reuerteretur, ei dona non modica præmiſit, vt ad amorem ſui, illius animum inclinaret, vt Gen. 32. habetur. Vnde vt ſequenti capitulo ſcriptum eſt, cum ei obuiam Eſau acceſiſſet, interrogauit illum quare tot ſibi munera trãſmiſiſſet? Cui Iacob reſpondit: *Vt inuenirem gratiam coram domino meo.* Quæ munera ſuſcipiens Eſau, fratrẽ ſuum Iacob magis quam antea dilexit. Qua inſtructus experientia, Patriarcha prædictus, cum poſt nonnulla temporũ curricula, filios ſuos in Aegyptum mittere ſtatuiſſet, vt in conſpectu principis terræ illius gratiam inuenirent, præcepit eis illud Gen. 43. dicens: *Sumite de optimis terræ fructibus, & deferte viro munera.* Tertij quoque Re. 10. dicitur, quod cum regina Saba Hieruſalem ingreſſa eſſet, vt videret Salomonem, atque eius ſapientiam audiret, centum ac viginti talenta auri illi obtulit, & aromata multa nimis, gemmaſque precioſas, quod proculdubio ad amoris effecit augmentum. Quæ omnia ego conſiderans, cupienſque iamdiu contractam vobiſcum amicitiam ampliare, atque ſingularem erga vos dilectionem, qua vobis afficior, aliquibus beneuolentiæ indicijs demonſtrare, deliberaui pro complemento incepti operis quædam, & ſi non inaudita, pervtilia tamen, ac neceſſaria documenta vobis tradere, ſperans noſtris in ſermonibus poeticum illud adimpleri, Horatij in poetica dicentis: *Decies repetita placebunt.*

DOMINICA DE PASSIONE, MORIentium Religioſa ſepelitione, atque de eorundem teſtamentaria diſpoſitione.

SERMO PRIMVS.

ABRAHAM *mortuus eſt, & prophetæ*. Ioannis 8. capit. & in Euangelio occurrentis dominicæ. Sententia eſt Iuriſperitorum, quæ notatur in. l. ſi domus §. qui confitetur. ff. de lega. 1. & in Aurelius. §. Titius. ff. de lib. leg. & in l. ſi ſeruus. in fin. ff. de ſer. expor. dicentes, quod affectionis, & ſanguinis habenda eſt ratio. Qua ex re concludi poteſt, licitum eſſe, mortem amici ſui deflere, dummodo ille fletus non excedat limites rationis, & ratio conſentiat voluntati diuinæ. Vnde, vt dicitur Geneſ. vltim. duodecim Patriarchæ cum magnis lachrymis ſepelierunt Iacob patrem ſuum. Similiter ſcriptum eſt Actuum. 8. quod ſepelierunt Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. Dominus quoque noſter Ieſus Chriſtus Lazarum mortuum fleuit. Vnde dicebant Iudæi hoc videntes: *Ecce quomodo diligebat eum*, vt habetur Ioannis 11. Amicus enim debet communicare & & ſentire commoda & incommoda amici ſui. ff. fami. her. l. item ex diuerſo in fin. Laudabile igitur & Deo gratum eſt ad funera defunctorum accedere, & eorum conſanguineos atque affines de illorum obitu dolentes, & afflictos conſolari, & hoc eſt quod inquit Sapiens. Eccleſ. 7. *Ne deſis plorantibus in conſolatione.* Super quibus verbis, duas conſiderationes faciemus. Prima dicitur religioſæ ſepelitionis: Secunda appellabitur teſtamentariæ diſpoſitionis.

Amici mortem deflere quomodo liceat.

PARS PRIMA, DE morientium religioſa ſepelitione.

Mortuos ſepelire an ſit congruum & laudabile, & primo pro negatiua arguitur

PRo expeditione primæ partis quæruntur ſeptem dubia. Primo, vtrum congruum ſit, & laudabile mortuos ſepelire? Et reſpondent quidam quod non. Ait enim Seneca, in lib. de remedijs fortunæ: *Si nihil ſentio, non pertinet ad me iactura corporis in ſepulchro; ſi ſentio, ſepultura mihi tormentum eſt.* Et Tullius, in Tuſcula. quæſtionibus dicit: quod Socrates & Anaxagoras crediderunt ſepulturas eſſe ſuperuacuas, nihilque mali, aut honeſti eſſe iacere cadauer inhumatum, quem ritum ſeruant Caſpij. Diogenes inſuper Cynicus iuſſit ſe inhumatum proijci volucribus, canibus, & feris dicens: *Quid ferarum mihi nil ſentienti oberit laniatus.* Refert quoque Euſebius Pāphili in primo de Euangelica præparatione, quod Hircani corpora defunctorum rapacis generis auibus proijcere conſueuerunt. Anchiſes etiam pater Aneę videbatur parum curare de ſepultura dicens, vt habetur in 2. Aeneidos. *Facilis iactura ſepulchri.* Et Lucanus lib. 7. ſui operis, inquit: *Cœlo tegitur, qui non habet vrnam.* Sed contra prædicta quod ſint irrationabilia, eſt omnis ſcriptura tam ſanctorum quam moralium philoſophorū. Nam Geneſ. 23. laudatur Abraham de pietate, quia ſepeliuit Saram vxorem ſuam mortuam, in auro Ephron, in terra Chanaam, in ſpelunca duplici. Et Geneſ. 25. & 13. quæſt. 2. capitul. Ephron, dicitur, quod Iſaac, & Iſmael ſepelierunt Abraham patrem eorum in eadem ſpelunca. Et Gen. 35. habetur, quod Eſau, & Iacob ſepelierunt Iſaac patrem ſuum, & poſuerunt in eadem ſpelunca, vt etiam dicitur in eodem c. Ephron. Scriptum quoque eſt Gen. 49. quod Iacob in extremo vitæ ſuæ, præcepit filijs ſuis dicens: *Ego congregor ad populum meum, ſepelite me cum patribus meis in ſpelunca duplici, quæ eſt in agro Ephron in terra Chanaam,*

Ad oppoſitū oſtenditur irrationabile eſſe mortuorum corpora ſepulturæ non tradere.

Digitized by Google

ncam, quam emit Abraham. In qua ſepultus eſt Adam, & Eua: Abraham, & Sara: Iſaac & Rebecca: Iacob, & Lia: & poſtea Ioſeph filius eius, vt ibidem dicitur. Et Ioſue vltimo habetur, qualiter eo mortuo ſepelierunt eum filij Iſrael in finibus poſſeſſionis ſuæ. Ibidem etiam dicitur quod oſſa Ioſeph, quæ tulerant de Aegypto, ſepelierunt in Sichem. Item quòd Eleazarum filium Aaron ſepelierunt in Gabaath, fratres, & filij eius. Iudicum quoque 16. fit mentio de ſepultura Samſonis. Et primi Regum 25. de ſepultura Samuelis. Et primi Machab. nono, de ſepultura Iudæ Machabæi. Et ſecundi Regum 2. dixit Dauid viris Iabes Galaath *Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc Domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum.* Tobias quoque laudatur quia ſepeliebat corpora mortuorum, vt habetur eius primo, & ſecundo capit. Et præcepit filio ſuo vt eum mortuum ſepeliret, & vxorem ſuam, matrem eius, cum filij prope eum. Tob. quarto. Laudatur quoque Iudas Machabæus interfectorum corpora ſepeliens, ſecundi Machabæ. 12. & diſcipuli Ioannis eum ſepelientes. Marc. ſexto, & Matth. 14. Saluator quoque noſter vnguentum ſepulturæ ſuæ ſeruari iuſſit, Ioannis 12. Commendatur etiam Ioſeph ab Arimathia cum Nicodemo, quia Chriſtum ſepelierunt Matth. 28. Leges quoque ciuiles approbant, & priuilegijs decorant ſepulturas mortuorum. Vnde in l. oſſa. in prin. ff. de relig. & ſumpt. fu. dicitur, quod ſi oſſa mortui ſepeliantur in agro alieno, non poteſt dominus agri eijcere illa, nec extrahere ſine licentia principis vel pontificum, aliter contra eum poteſt agi actione iniuriarum. Et in l. ſunt perſonæ. circa finem eodem titul. inquit Iuriſconſultus, quod propter publicam vtilitatem, cadauera mortuorum ſepeliuntur. Quapropter dicit gloſſ. in capitulo, alias §. nunc autem 21. di. *quòd ſi quis mandaret corpus ſuum non ſepeliri, ſicut fecit Marcellinus Papa in deteſtationem idolo atriæ commiſſa, non eſt implendum eius mandatum.* Et idem habetur in l. quidam. ff. de condit. inſti. Ad officium ergo pietatis pertinet mortuos ſepelire. Ea propter Valerius Maximus, libro quinto, titulo, de ingratis, repræhendit Athenienſes, qui Miltiadem in carcere mortuum ſepeliri non permiſerunt, niſi Cimon eius filius carcerem pro eo intraſſet. Vnde ſic inquit idem Valerius: *Nec te Cimon ſilentio inuolutum qui patri tuo ſepulturam voluntarijs vinculis emere non dubitaſti.* Et in libro primo. tit. de ſomnijs, prædictus Valerius narrat, qualiter Simonides poeta peregre vadens, cum nauis, in qua erat applicuiſſet ad littus, & corpus inhumatum iacens vidiſſet, ſepulturæ tradidit. Quo beneficio is qui ſepultus fuerat motus, nocte ſibi in ſomnis apparuit, eumque ne proximo die nauigaret admonuit. Qui ſomnio parens, in terra remanſit. Illi verò qui inde receſſerunt, nauigantes in eius conſpectibus procellis, & fluctibus abſorpti ſunt, & ſuffocati. Et ipſe lætatus eſt, quia vitam ſuam magis ſomnio quam naui commiſerat. Idem quoque Valerius, libro quinto titul. de humanitate, commendat Cæſarem, qui caput ſui hoſtis Pompeij ſibi per regem Aegypti deſtinatum, honorifice cremari, & ſepeliri fecit, fleuitque videns illud. Idem etiam Valerius ibidem laudat Africanum Annibalem, qui ſucceſſiue tres Romanos duces: Paulum ſcilicet, Gracchũ, & Marcellum hoſtes ipſius, honorifice fecit ſepeliri.

Mortuorum ſepulturas leges ciuiles approbant, priuilegijs decorant.

Mortuorum corpora quare ſepeliantur, aliquas rationes aſſignat.

SEcundo quæritur quare corpora mortuorum ſepeliuntur? Et reſpondet Richardus in 4. diſtinctio. 45. art. 6. quæſtio. 2. quod propter tria. Primo propter aſtruendam futuram reſurrectionem, propter quam Paulus appellat mortuos dormientes, primæ ad Theſſ. 4. vt ergo ſubleuetur ſpes ad reſurrectionem vere ſiendam, corpora ſepulturæ traduntur. De qua reſurrectione dicitur, Daniel. 12. *Qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt. Alij in vitam æternam, alij vero in opprobrium*

Mortui dicūtur dormientes tribus de cauſis.

ſempiternum. Dicuntur autem mortui dormientes tribus de cauſis. Primo, propter ſpem reſurrectionis, quia ſicut de dormiente eſt ſpes, quod debeat euigilare, ſic de mortuo eſt ſpes quod debeat reſurgere, & ideo ait Apoſtolus primæ ad Theſſ. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent.* Secundo propter facilitatem reſurrectionis. Ait enim Auguſtin. *Dominus tanta facilitate excitat de ſepulchro, quanta tu excitas dormientem de lecto.* Tertio, propter meliorationem immutationis. Sicut enim dormientes ſurgunt meliorati, id eſt in melius mutati, ſic, & mortui boni reſurgent in melius mutati. Vnde primæ ad Cor. 15. ait Paulus: *Seminatur in corruptione, reſurget in incorruptionem.* Et ideo nemo debet nimium contriſtari de morte amicorum, cum eos non amittamus, ſed præmittamus, c. quam eſt præpoſterum. 13. q. 2. Vnde dicitur, quod qui nimis triſtatur de ſuorum morte, videbitur deſperare de futurorum bonorum reſurrectione. c. habent. 13. q. vltima. & c. vbicunque, eadem quæſtione, & cauſa. vbi etiam dicitur, quod talis contriſtatio, & luctus inordinat', prouenit ex puſillanimitate. Secūdo ſepeliuntur corpora defunctorum, propter amouendum horrorem, vnde Quintilianus, libro quinto declamationum, ait: *Ad operiendum fœditatem, ſubtrahendamque dolori materiam, mortuus viuentium cauſa ſepelitur.* Tertio ſepeliuntur defuncti propter meritationem, vt illos ſepelientes propter talem miſericordiam, magnam in cœleſti gloria retributionem mereantur, vt inquit Aug. 1. de ciuit. Dei. c. 14.

2. Ratio quare mortuorum corpora ſepeliuntur.

3. Ratio.

In charitate morientium an proſit Eccleſiaſtica ſepultura.

Tertio quæritur, vtrum proſit in charitate morientibus Eccleſiaſtica ſepultura, quando habent aliquid purgabile? Et reſpondet Richar. in 4. diſt. 45. art. 6. q. 1. quòd ſic, non per ſe, ſed per accidens. Et hoc propter tria. Primo propter inſpicientium excitationem, in quantum proximi, & amici ipſorum mortuorum conuenientes ad Eccleſias in quibus ſepulti ſunt, & inſpicientes ſepulturam eorum de his recordantur, & Deum pro illis deprecantur. Et hoc inquit Gregor. in 4. dialogorum. & habetur in capitulo, cum grauia. 13 quæſtione 2. Ideo locus ſepulturæ dicitur monumentum, eo quod monet mentem, ſcilicet ad orandum prò defunctis, vt inquit Auguſt. in libro de cura agenda pro mortuis. Et ſecundum hoc poteſt intelligi illud poeticū, quod refert Gloſſa, in cap. vbicunque, 13. q. 2. *Melius oſſa cubant montibus ſepulta ſuorum.* Dicit autem quilibet mortuus illud Eccleſiaſ. 38. *Memento iudicij mei, ſic enim erit, & tuum. Mihi heri, tibi hodie.*

Sepultura quare monumentum vocetur.

Exequiarū cultus, ceremoniæ, aliaque pro exequijs data, defunctis proſunt, dū modo non pro pompa tantum dentur.

Sciendum eſt quoque, quod cultus exequiarum & ceremoniæ, quæ in eis fiunt, non modicum proſunt defunctis. Et 1. ſecundum Tho. in 4. di. 45. Cera & oleum prodeſt defunctis, in quantum offertur Eccleſiæ, vel pauperibus datur, & in quātum in reuerentiam Dei expenditur. Vnde dictæ ceremoniæ velut quoddam holocauſtum ſunt Deo acceptæ, ſecundum Damaſcenum. Secundo, proſunt eis circumdantia pheretrum, in quantum ex ipſis Eccleſia decoratur, quia fiunt ex eis paramenta, vel pauperes ex ipſis fructum capiunt, vnde & rogandum Deum pro defuncto obligantur. Tertio, pecuniæ diſtributæ in ſepulturis, in quantum ex eis Eccleſiæ ædificantur vel reſtaurantur, aut miniſtri Eccleſiæ ſuſtentantur, & pro hoc ad orandum pro defunctis ipſis incitantur. Quarto incenſum, in quantum per hoc apparet, quod ſacrificium defuncti, & orationes pro eo factæ ſunt acceptæ in conſpectu Domini, & ad illum diriguntur, dicente pſalmiſta: *Dirigatur Domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Quinto aqua benedicta, in quantum per aſperſionem eius à peccatis venialibus purgatur. Sexto, campana pulſans, vt populus audiens oret pro defuncto. Septimo, amici aſſociātes corpus & pro defuncto orantes. Nam quia caro eſt pars hominis. 2. de anima. Ideo naturaliter

Digitized by Google

raliter homo ad carnem ſuam afficitur, iuxta illud Apoſtoli, ad Epheſ.5. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit*, & ſimiliter afficitur ad carnem amici, & videns eam mortuam ad compaſſionem commouetur. Octauo prædicator, in quantum per eius prædicationem homines incitantur ad patiendum defuncto, & per conſequẽs ad orandum pro eo. Nono propinquus plorans pro anima, & pro corpore, licet in domo defuncti poſt ablationem corporis remanens. Lachrymæ enim moderate & ex pietate effuſæ, ſunt Deo gratæ. Et ideo dicitur, Eccle.7. *Modicum ſuper mortuo plura.* Decimo officium ſepulturæ ab Eccleſia ordinatum, & deuote adimpletum. Vndecimo, cruces, quæ ante pheretrum portantur. Duodecimo, clerici, ac ſacerdotes, & religioſi funus aſſociantes. Nam omnia hæc videntes incitant ad deuotionem, & ad orãdum pro defuncto. Secundo principaliter prodeſt mortuis ſepeliri in locis ſacratis, maxime vbi ſunt deuoti miniſtri, ratione impetrationis. Licet enim omnes clerici, & religioſi teneãtur orare pro mortuis, (Imo omnes Chriſtiani præcepto charitatis.) tamen magis particulariter tenẽtur miniſtri Eccleſiarum, ſiue religioſi, orare pro defunctis ſepultis in cœmeterijs eorum, vt inquit Richard. vbi ſuprà. Quanto autem ipſi fuerint deuotiores, tanto facilius exaudiuntur à Deo. 1. quęſt. c. ipſi ſacerdotes, & citius liberant à pœnis purgatorij animas defunctorum, pro quibus deprecantur. Tertio prodeſt mortuis eccleſiaſtica ſepultura, ratione interuentionis, quia ſancti ad quorum honorem fabricatæ ſunt Eccleſiæ, orant pro illis qui ſepeliuntur in ſuis eccleſijs, vel cœmeterijs, vt inquit Aug. 13. q. 2. cap. non æſtimemus.

3. Quid eccleſiaſtica ſepultura mortuis prodeſt.

An quilibet poſſit eligere ſepulturam?

QVarto quæritur, nunquid quilibet poſſit eligere ſepulturam? Et reſpondet magiſter Gratianus. 12. quæſtion. 3. §. econtra, & capitulo ſequenti, quòd vbi quiſque ſit tumulandus, in voluntate ſua cõſtituitur, imo poteſt quis eligere ſepulturam in loco minus religioſo, relicta ſepultura antiqua, extra de ſepulturis, capitulo. cum quis. libro ſexto, licet hoc eſſet illicitum de iure antiquo, extra. e. c. firmitatem. Melius tamen eſt, vt eligat quiſque ſepulturum in locis deuotis, rationibus ſupradictis. Religioſi tamen non poſſunt eligere ſepulturam, ſed in ſuis eccleſijs, & monaſterijs debent tumulari. Poſſent tamen eligere, ſi, quando moriuntur, adeo ſunt remoti, quòd commode portari nõ poſſunt ad ſua monaſteria, extra de ſepul. c. religioſi. lib. 6. Impuberes etiam non poſſunt ſibi elire ſepulturam, ſed parentes eorũ poſſunt eos ſepeliri facere vbicunque voluerint, ſi conſuetudo patrię hoc habeat, alias nõ, extra de ſepul. c. in noſtra. in textu, & in gloſſa. Et idem dicit gloſſa in c. de vxore. eod. tit. Item qui non eſt compos mentis, non poteſt eligere ſepulturam, extra de ſucceſ. ab inteſta. c. cum dilectis.

Religioſi quando poſſunt, & quando non poſſunt eligere ſepulturam.

QVinto quæritur, vbi debet ſepeliri ille qui moritur ſine electione ſepulturæ? Et reſpondet. Ioan. An. in c. animarum. de ſepul. lib. 6. debere ſepeliri in ſepulchro maiorum ſuorum. Exemplo patriarcharum. 13. quæſtion. 2. c. Ephron. Et extra de ſepul. c. nos inſtituta. & c. fraternitatem. vbi eſt textus ad litteram, vel in parochiali Eccleſia, ſi ſit conſuetudo. Et de hoc etiam habetur in cap. is, qui de ſepul. libro. 6. Si autem decedens non habeat aliquod ſepulchrum in quo ſepeliri conſueuerunt maiores ſui, debet ſepeliri in parochiali Eccleſia, niſi aliud velit conſuetudo patriæ, quæ habetur pro lege, l. de quibus. ff. de legibus. Si autem moriens ſit alienigena vel viator, debet ſepeliri apud Eccleſiam in cuius parochia mortuus eſt, quando non elegit ſepulturam ſpecialem. 13. quæſtion. 1. capit. eccleſias, vel in Eccleſia cathedrali, ſi ſit conſuetudo. 16. q. 1. c. 1. Hoſtienſis autem dicit quod ſi de facili ſine fœtore portari poſſet, tumulandus eſt cum ſuis parentibus, extra de ſepul. capitulo pri-

Qui moritur ſine electione, vbi ſepeliri debeat.

mo, & c. fraternitatem, niſi contraria conſuetudo appareret, cui ſtandum eſſet, vt inquit etiam Richard. in 4. diſtinct. 45. Et ideo vt ait Innocẽtius in capitulo primo, extra de ſepul. hæc omnia diſcretioni iudicis committuntur. Clerici quoque ſi non elegerint ſepulturam, debent ſepeliri in Eccleſia in qua ſunt clerici, ſecundum Innocentium, vt notatur in ſumma confeſſ. lib. 1. tit. 16. quæſt. 10. facit. 16. q. 1. cap. 1. Item ille qui habet domicilium in ciuitate, vel caſtro, licet moriatur in villa in qua ierat cauſa recreationis, vel vt ruralia exerceret, debet ſepeliri in ſepulchro maiorum ſuorum, vel in parochiali Eccleſia ſecundum ſuperiorũ determinationem, & nõ in Eccleſia dictæ villæ in qua mortuus eſt. Vt inquit Archi. & Io. An. in c. is qui. de ſepul. lib. 6. quod intelligitur ſi commode portari poteſt, alias non ar. in c. religioſi. eodem li. & titulo. Item mulier quæ moritur ſine electione ſepulturæ, debet ſepeliri in ſepulchro cũ viro ſuo dicto c. is qui. & c. vnaquæque mulier. 13. q. 2. Si autem habuerit plures viros, debet ſepeliri in ſepulchro vltimi viri, vt inquit glo. in d. c. vnaquæque mulier. Sicut. n. accepit domiciliũ vltimi viri. l. filij. §. 1. ff. ad munici. ita debet accipere requiem in tumulo vltimi viri, quando alibi non eligit ſepulturã. vt expreſſe dicitur in d. c. is qui de ſepul. li. 6.

Quid de muliere cui plures fuerunt viri.

In mortali peccato decedentibus an obſit eccleſiaſtica ſepultura.

SExto quæritur, nunquid obſit eccleſiaſtica ſepultura in peccato mortali decedentibus. Et reſpondet Richar. in 4. di. 45. ar. 6 q. 1. quòd impio non nocet eccleſiaſtica ſepultura, niſi in quantum hanc ſepulturam ſibi indignam procurauit. Et ita intelligitur illud quod ſcriptum eſt, 13. q. 2. c. quibus, & c. cum grauia, vbi dicitur: *Impijs nocet in ſacro ſepeliri.* Et Gregorius, in 4. dialogorum ait: *Quos grauia peccata deprimunt, non ad abſolutionem, ſed ad maiorẽ damnationis cumulum, eorum corpora in eccleſiis ponuntur.*

Eccleſiaſtica ſepultura quibus prohibeatur.

SEptimo quæritur quibus prohibeatur eccleſiaſtica ſepultura? Et reſpondent Theologi in 4. di. 45. quòd morientes in malo ſtatu non debent in ſacro ſepeliri. Primo, nullus infidelis, aut hæreticus, extra de hære. capitulo. ſicut. Et de conſecra. diſtinct. 1. capit. eccleſiam. & c. ſeq. Imo ſi etiam poſt mortem appareat de eius infidelitate vel hæreſi, debet ei negari eccleſiaſtica ſepultura. 24. quæſtio. 2. c. ſane profertur. Et ſi tumulatus fuerit, debet exhumari, & proijci extra ſacrum. c. quicunque, de hæreti. libro 6. Secundo moriens in torneamento non debet in ſacro ſepeliri, & etiam ſi ibi non moriatur, ſed vulnus læthale accipiat, licet poſtea aliquibus diebus ſuperuiuat, quãuis de peccato pœniteat, & ei Euchariſtia nõ negetur, carebit tñ eccleſiaſtica ſepultura, ſi moriatur propter illud vulnus, c. 1. de torneа. Et ibi Hoſtien. Hoc tamen intelligitur de illo, qui venit cauſa exercendi ſe in torneamento. Et etiam ſecundum Guilielmũ de armigero eius qui ei in armis ſeruiuit, extra de torneamen. cap. 3. Secus de haſtatibus cum curioſitate. Tertio prohibetur ſepultura illis, qui ſeipſos occiderunt. 23. quæſt. 4. c. placuit. Quod intelligendum eſt ſecundum Guiliel. ſi interfecerunt ſe ex deſperatione, vel iracundia, ſecus ſi ex inſania; quia non habent vſum rationis, vel à caſu, & fortuito. Vnde dicit Bernardus gloſſator, in c. ex parte, de ſepul. quòd ſi quis propter fugam præcipitaret ſe in aquam, quia inde credebat ſe euadere, non imputabitur ei quoad ſepulturam, ſi contrarium eueniat. ar. ad hoc in capitulo. neru. 13. diſtinct. & 23. quæſt. 4. capit. de occidendis. & concordat Hoſti. in ſumma. Quarto prohibetur ſepultura illis qui non confitentur, vel non communicant ſemel in anno, extra de pœniten. & remiſ. capitulo. omnis Et hoc intelligitur niſi in articulo mortis ſigna cõtritionis & emẽdationis oſtẽdant. Quinto monachus & religioſus qui reperitur proprietarius in fine vitæ ſuæ, debet proijci in ſterquilinio, & ibi ſepeliri, extra de ſtatu. mona. capit ſuper quodam. Sexto blaſphemus, ſi moriatur abſq. pœnitentia, poſtquam blaſphemauit nõ debet

Secundo. *Tertio quibus prohibeatur ſepultura eccleſiaſtica.* *Quarto.* *Quinto.* *Sexto.*

bet ſepeliri in loco ſacro, c.fin. de male. Septimo excommunicatus priuatus eſt eccleſiaſtica ſepultura. 24.q.2.c.ſane. quod ſuper. & extra de priui. c. Epiſcoporum. libro 6. Excommunicatus etiam iniuſte non debet in ſacro ſepeliri, quando eſt notorie excommunicatus, & non conſtat manifeſte, quod excommunicatio ſit nulla, vel non, extra de reſt. ſpo. c. litteras, circa fi. Octauo quilibet notorius peccator, vt manifeſtus vſurarius, prohibetur in eccleſia ſepeliri, extra de vſuris. c. quia in omnibus, & capitulo. quanquam, eod. titul. libro 6. Nono nullus raptor qui moriatur ſine ſatisfactione, debet ſepeliri in Eccleſia: imo quamuis ad mortem veniens ſit male contentus de rapina, & vellet reſtituere ſi poſſet, licet ei Euchariſtia miniſtretur, tamen ſepultura denegatur ad aliorum terrorem, quando vſque ad mortem in malitia perſeuerauit licet tunc pœniteat, extra de rapto. c. ſuper.eo. Decimo tempore interdicti non poteſt quis in ſacro ſepeliri. Et hoc intelligitur de laicis, & ſæcularibus, quibus interdicitur ſepultura, etiam ſi pœnitentiá acceperint, & confeſſi fuerint, de pœ. & re. c. quod in te, quia interdicti ſunt etiam ſi peccatores non ſunt, ar. in c. miror. 17.q.4. cum ibi nota. per glo. & doct. Debent ergo in loco nó ſacro ſepeliri: & ſi mortui fuerint vt boni Chriſtiani, poſt ablatum interdictú, talium corpora erũt ad eccleſiam transferenda. ar. in c. cum illorum, & in c. à nobis. el 2. de ſen. excom. Clerici tamen qui nó ſunt ſpecialiter interdicti, quando interdictum eſt generale, tantummodo poſſunt ſepeliri ſine pulſatione campanarum, dicto c. quod in te. & c. alma in argumentum eod. tit. lib. 6. dummodo officium ſepulturæ fiat ſubmiſſe ianuis clauſis, & interdictis excluſis. Si autem clerici eſſent interdicti, vel eccleſiæ eſſent ſpecialiter interdictę, non poſſent in eccleſia ſepeliri. Ex quibus omnibus patet, ꝙ grauiſſime peccat illi ſęculares, qui tempore interdicti portant nocte ad ſepeliendú in cœmeterijs corpora defunctorum; ſecundum enim Innoc. & Hoſtien. in ſumma peccant mortaliter, & debent per Eccleſiam puniri, vt etiam dicitur in ſumma. confeſ. libr. 3. tit. 33. q. 254. Sacerdos vero ſepeliens, vel ſepeliri permitens in ſuo cœmeterio, ſecundum Hoſtienſ. in ſumma, irregularis fit & ſuſpenſus extra de cle. excó. c. poſtulaſtis. §. vlt. & de ſen. ex. c. is qui. lib. 6. & remouendus eſt à beneficio, vt in d. c. poſtulaſtis. Sciédum etiam quod quilibet ſepeliens in ſacro tempore interdicti in caſibus nó conceſſis, eſt interdictus ab ingreſſu Eccleſię, ca. Epiſcoporum de priui. libr. 6. Licet autem antiquitus quilibet ſepeliẽs in ſacro tempore interdicti nó eſſet ipſo facto excommunicatus, hodie tamẽ excommunicationẽ incurrit ipſo facto, per Clement. eos de ſepul. Deportantibus autem ad ſepulturam non tamen ſepelientibus, & de comitantibus funus, & fodientibus, vel aperientibus ſepulturam, & de prælatis, clericis vel miniſtris Eccleſiarum, in quorum cœmeterijs ſepeliuntur, qui id non prohibẽt cum poſſint, & de clericis portantibus crucem, & ſimilia facientibus, vtrum ſint excommunicati, dicit gloſ. ordinaria. Io. An. in dicta Cle. eos, quod hoc magis indiget Papæ declaratione, quam gloſſatorum. Deinde ponit opinionem quorundam dicétium quod non ſunt excommunicati. Et vltimo ſubiungit dicẽs: *In cõtrarium eſt, quia eſſet hæc conſtitutio ludibrio, ſi vnus ſolus ribaldus vel ſeruiens, per quem poterit id impleri, dicatur ligari, reliquis vſitatis pompoſe & ſolemniter expeditis*, hæc ille. Et huic opinioni videtur magis adhærere, cú Doctores cõmuniter in fi. ponant opinionem, quę eis magis placet. Hanc etiam opinionionem quod ſint excommunicati, tenet Paulus de Liazarijs in dicta cle. eos dicẽs quod non ſolum prædicti, ſed etia dicentes diuinum officium ſuper funus, & oẽs mandantes & cooperantes, aut [illegible] conſilium, auxilium, vel fauorem, c. mu[illegible], & c. nuper & c. quanto. & c. ſi. concubinæ, de ſen. excom. Facit c. ſicut dignum [illegible] de homi. Vnde dicit Lapus & Stephan[illegible] ſuper dicta

Septimo.

Octauo.

Nono.

Decimo quibus Eccleſiaſtica ſepultura prohibetur.

In ſacro ſepelientes, interdicti tempore, tantũ ſunt interdicti ab ingreſſ. eccleſiæ, vel etiã ſunt excommunic.

Digitized by Google

per dicta Cle. quòd de hoc non eſt dubium, cum omnis participans in crimine criminoſo incurrat eandem pœnam cum principali, vt in dictis iuribus. Franciſcus tamen Zamba in dicta clemen. eos. & in c. vnico de Bap. tenet contrarium. Et Ioannes Cal. in ſuo tractatu de eccleſiaſtico interdicto ſic dicit: *Si tempore interdicti in caſu non permiſſo à iure, quis cum diuino officio ſepeliatur, omnes prædicti, ſcilicet ſepulchrum aperientes, fabricantes, aut fodientes, vel aſſociantes funus, & non prohibentes & ſimiles, ſunt excõmunicati.* Facit ca. præcipue. 11. q. 3. *Si vero ſine officio clericorum talis defunctus ſepeliatur in cœmeterio à laicis, licet ſit multis dicere omnes prædictos fore ligatos excommunicationis ſententia, tamen licet trepidus, credo iſtos non ligari dicta pœna, ſed quia videtur contemnere generalem prohibitionem Eccleſiæ, poterunt arbitraria pœna puniri per iudicem eccleſiaſticum. 3. q. 4. capitulo. Engeltrudam,* hæc ille. Pro hac opinione facit quòd dicta cle. ſolum nominat ſepelientes. Et ideo quibuſdam videtur non debere extendi ad alios, quia pœnæ ſunt reſtringendæ, l. interpretatione legum. ff. de pœnis. & c. odia. de reg. iur. lib. ſexto. Pro declaratione autem huius quæſtionis dico, quòd cum multi doctores dicãt hos eſſe excommunicatos, etiam ſi non interfuerit aliquis clericus, cum in dubiis tutior pars ſit tenenda, capitulo ad audientiam, de homi. c. illud, de cle. excõ. c. iuuenis. de ſpon. Qui prædicta commiſit, ad cautelam debet ſe facere abſolui ab excommunicatione. Sciendum tamen ſecundum omnes Doct. in dicta Cle. eos. quòd non ſolum ignorantia facti, ſed etiam iuris excuſat ab hac excommunicatione illas perſonas, quæ non tenentur ſcire iura. Tales enim non ſunt excõmunicati. 1. q. 4. §. notandum, & de ſen. ex. c. cum illorum.

Cõcluditur quiſnã eccleſiaſtica ſepultura priuari debeat. Concludo igitur quoad prohibitionẽ ſepulturæ, quòd quilibet moriens in peccato mortali debet priuari eccleſiaſtica ſepultura, quando eius peccatum eſt notum. 13. quæſtion. 2. capit. non æſtimemus, & cap. quibus. & capit. pro obeuntibus. & hoc verum eſt, niſi talis ſit reconciliatus Eccleſiæ, vel ſaltem fecerit aliquod ſignum pœnitentiæ, tunc enim ſepeliri poteſt, & hæredes tenentur ſatisfacere pro eo. extra de ſepul. capit. parochiano. & cap. à nobis. el. 2. de ſenten. exco. niſi in illis caſibus in quibus etiam poſt pœnitentiam negatur ſepultura, vt ſupra dictum eſt de raptore. Similiter ſi quis excommunicatus in morte oſtendat ſe contritum, & moriatur antequam abſolui poſſit, nõ debet ſepeliri in ſacro, niſi prius abſoluatur ab excommunicatione, extra de ſenten. excom. c. à nobis. el. 2. Si autem iam fuerit ſepultus in ſacro talis excõmunicatus non debet exhumari, ſed ibi abſolui poteſt poſt mortẽ, vt notatur in dicto capitul. à nobis, quando in morte oſtendit ſigna contritionis, & pœnitentiæ, vt etiam dicitur in ſumma confeſſ. libro 3. titulo 33. q. 121. Quando autẽ aliquis dicatur oſtendiſſe ſigna cõtritionis, ſufficit probare per vnum teſtem. 26. quæſt. 5. cap. qui recedunt, & cap. ſe. & ibi nota. gloſſ. quia ex hoc nulli præiudicium generatur. ar. in c. placuit. Et cap. cum itaque, cum ibi nota. per glo. de con. diſtin. 4. Et idem notatur in ſumma confeſſ. lib. primo, tit. 16. quæſtion. 3. O benedicte Deus, quot ſceleratiſſimi homines morientes in peccatis mortalibus, & publici peccatores publice in Eccleſijs ſepeliuntur cum maximis honoribus. Profecto clerici, ſeu religioſi tales ſepelientes mortaliter peccant, extra de rap. c. 2. Et talium corpora ſi poſſunt ab alijs diſcerni, debent exhumari, & proijci extra ſacrum. c. ſacris. de ſepul. & eccleſia ſiue cœmeterium. debet reconciliari. c. conſuluiſti. de con. ec. vel al. Secundum tamen Hoſtien. Ray. & Goſ. vt nota. in ſumma. confeſſ. vbi ſupra occulti peccatores poſſunt ſepeliri, niſi ſint excommunicati vel hæretici, quia quibus non communicamus viuis, nec mortuis communicare debemus. c. ſacris. de ſepul. & c. ſane quod ſuper. 24. quæſtion. 2. c. à nobis. el. 2. de ſenten. ex-

ten.excom. Alij autem Chriſtiani quibus non eſt prohibita ſepultura, nec ratione peccatorum ſuorum, nec ratione interdicti, debent ſepeliri à viuis cum diligẽtia. Vnde Richar. in 4. diſtinct. 45. quòd illi, qui ſepeliunt mortuos ſuos cum honore, licet faciãt aliquam pompã in exequijs, dummodo ſolum id faciant ſecundum conſuetudinem patriæ, & non excedant ſtatum ſuum, non ſunt repræhendẽdi: vt enim dicitur in l. ſi quis ſepulchrum §. ſumptus funeris. ff. de reli. & ſum. fu. *Sumptum funeris debet fieri ſecundum facultatem, & dignitatem defuncti*. Et vt habetur in l. & ſi quis, eodem tit. *Satius eſt teſtatorem funerari de ſuo, quam legatarios legata conſequi vel hæredes.* Talia namque funeralia ſunt opera pietatis, & miſericordiæ. l. & ſi quis. §. ſed interdum. ff. de reli. & ſumptibus fu. cum ibi nota. Hoc etiam vertitur in magnam conſolationem viuorum, & honorem mortuorum, & eſt opus laudabile. Vnde laudatur magnus Alexander, qui vt inquit quintus Curtius, inuento Dario inimico ſuo, à proprijs ſeruis derelicto, vulnerato & mortuo in vehiculo ſuo, fudit lachrymas, & fecit eum more regio ſepeliri. Et hæc ſufficiant pro prima noſtri ſermonis parte.

PARS SECVNDA, DE morientium teſtamentaria diſpoſitione.

An omnia teſtamenta adimpleri debeãt. Pro affirmatiua.

CIRCA ſecundam partem huius ſermonis de morientium teſtamentis, & vltimis diſpoſitionibus quæruntur tria dubia. Primo nunquid omnia teſtamenta debeant ſeruari? Et videtur prima facie quod ſic. Nam dicitur in c. iudicante. alias. iudicante extra de teſta. voluntas teſtatoris debet per omnia adimpleri. Facit ad hoc c. conſideratio. & capitul. admonere. 16. q. 1. vbi idem habetur. Leges quoque ciuiles fauent vltimis defunctorum voluntatibus. vnde dicitur quod attendenda ſemper eſt voluntas teſtatoris. l. ſi mihi & tibi. in fin. & l. ab omnibus hæredibus. §. 1. ff. de lega. 1.

Ad oppoſitum arguitur.

Sed contra argui poteſt. Nam dicit gloſſ. in capitul. admonere. 16. quæſtione prima ſuper verbo. piç. quod ſi voluntates defunctorum non ſunt piæ, ſeruari non debent 17. quæſtione vltima. capitul. quicunque. & ff. de reli. & ſum. fu. l. ſi quis. §. huius actio. ver. quid ergo. & l. quidam. ff. condi. inſtitu. & l. non oportet. ff. de his quibus vt indi.

Reſpõſio ad dubium.

Ad hanc quæſtionem reſpondet Richard. in 4. diſt. 45. artic 4. q. 1. dicens quòd teſtamenta rationabiliter facta debent ſeruari, & nullo modo infringi. Non autem quando continent irrationabilitatem.

Teſtamentum dicitur irrationabile tripliciter, primo.

Eſt autem teſtamentum irrationabile tripliciter. Primo ratione teſtatoris. ſ. quando non poteſt facere teſtamentum, vt ſunt clerici, qui non poſſunt teſtari de rebus Eccleſiæ, vt inquit gloſſ. in cap. quia nos. de teſta. Et notat D. Dominicus de S. Geminiano in c præſenti. de offi. ord. lib. 6. & Ant. de But. in c. relatum el 2. de teſta. & Inno. in c. cum in officijs. eo. tit. per dictum capitulum. & per capitulum ad hæc. de teſta. & per c. 1. 12. q. 3.

Clerici de quibus poſſunt teſtari, & de quibus non.

Dicit tamen glo. in d. ca. præſenti. de offi. ord. poſt Hoſt quod clerici poſſunt teſtari, & diſponere de redditibus quos percipiunt ſolum, vt ſtipendia perſonalia. Et ita videtur eſſe de conſuetudine. Et idem inquit Panorm. in d. c. cum officijs. de teſta. vnde de diſtributionibus quotidianis quæ ſibi proueniũt pro ſtipẽdio perſonali, teſtari poſſunt & diſponere. c. vnico. de cle. non reſi. lib 6. poſſunt etiam teſtari de bonis acquiſitis intuitu dignitatis clericalis, vt pro Miſſis dicendis, & huiuſmodi, ſecundum Petrũ, quem ſequitur Cinus in authen. licentiá. C. de epiſc. & cler. Et hanc eandem ſentẽtiam tenent Hoſt. & Innoc. in c. quia nos, de teſta. vbi dicunt, quòd ſi clericus ratione officij aliqua acquiſiuit, vtputa, quia fuit capellanus alicuius principis, qui ei multa donauit, poteſt de talibus donatis ad libitum diſponere, & multo magis de acquiſitis intuitu perſonæ, vel ex ſucceſ-

De ſeruis & de aliquib. alijs qui teſtari non poſſunt.

SEruus quoque non poteſt teſtari. Inſti. eo. in prin. & c. illud 13. quæſtio. 2. facit lex. quod attinet. ff. de reg. iur. Item nec prodigus cui eſt adminiſtratio bonorum interdicta. l. is cui. ff. de teſta. & §. item prodigus. Inſti. eod. Item nec mutus qui nihil loqui poteſt, & ſurdus qui omnino nil audit, vt patet. Inſti. quibus nõ eſt per. fa. §. item mutus. Si tamen prædicta impedimenta inſaniæ, vel prodigalitatis, aut ſurditatis & huiuſmodi, venerunt poſtquam confectum fuit teſtamentum, non vitiatur per hoc nec frangitur, vt patet. Inſti. eod. §. ſi quis. In aliquibus etiam caſibus ſurdi, & muti poſſunt facere teſtamentum, quando ſunt literati & ſciunt ſcribere. § ſæpe. Inſti. quibus non eſt per. fa. te. Cæcus quoque poteſt teſtari cum ſolemnitate, quæ habetur C. qui teſta. poſſ. l. hac conſultiſſima. Teſtamenta etiam vſurariorum publicorum non valent, ſed ſunt irrita ipſo iure c. quamquã. de viu. lib. 6. ſ. quando non fecerunt prius cautionem, ſeu ſatisfactionem, ſecundum formam ibi traditam. Quando igitur teſtamentum eſt factum à ſupradictis, vel ab alijs quibus à iure prohibitum eſt teſtari, non eſt ſeruandum. Item ſi quis faciat hæredem incapacem, vt ſunt fratres Minores, capit. exij qui ſeminat. de verbor. ſign. & per Bar. in minorica ſua.

2. Teſtamẽtũ quomodo dicatur irrationabile

SEcundo teſtamentum eſt irrationabile, quando aliquis teſtatur de re quam non habet nec habere poteſt. Nemo enim in alium transferre poteſt, quod non habet. l. nemo. ff. de reg. iur. Similiter nõ valet teſtamentum de re quæ acquiſita fuit per rapinam, vel aliũ malum contractũ, quando debetur perſonis certis Secus vero quando illorum reſtitutio eſt incerta, quia tunc poteſt relinqui ad pias cauſas, c. cum tu. extra de vſuris.

3. Teſtamẽtũ quomodo irrationabile dicatur.

TErtio teſtamentum eſt irrationabile ratione modi teſtandi, cũ quis exhæredat ſuos filios, qui exhæredari non meruerunt, & totum dat alijs. Et ideo inquit Auguſt. in ſermone de vita clericorum, & habetur. 17. q. vltim. capitulo. quicunque. *Quicunque exhæredato filio hæredem facit eccleſiã, quærat alium qui ſuſcipiat, non Auguſtinum.*

QVando autem teſtamentum non eſt illicitum ex his tribus cauſis, debet ſeruari, etiam ſi non ſint teſtes, qui requiruntur de iure ciuili, vt in c. cum eſſes. & c. relatum. extra de teſtamen. vbi duo vel tres teſtes ſufficiunt, & maxime ad pias cauſas. Vt etiam habetur in ſumma confeſſ. lib. 2. tit. 5. quæſtion 104. Vnde dicit Dominus Ant. de But. in d. c. cum eſſes quòd *probatio duorum teſtium idoneorum, videtur reddere omnino certam voluntatem defuncti, & qualitercunque conſtet pro certo de voluntate teſtatoris, omnino debet ſeruari in foro conſcientiæ ſi legitima eſt, quia non poteſt contrauenire ſine peccato. 13. q. 2. cap. vlt. vbi dicitur: vltima voluntas teſtatoris modis omnibus ſeruari debet, & ſunt verba Gregorij.* hæc ille.

Defuncti voluntatẽ an ſtatim adimplere teneantur executores

SEcundo quæritur, nunquid executores teſtamentorum teneantur ſtatim adimplere voluntatem defuncti? Et reſpondet Rich. vbi ſupra art. 5. q. 2. quod aut teſtator determinauit tempus infra quod vult teſtamentum executioni demandari, aut non. Si primo modo, non tenentur executores tentione neceſſitatis ante illud tempus teſtamentum executioni demandare, niſi viderint citius explendo maiorem poſſe facere defuncto vtilitatẽ, tunc enim & ſi in foro iudiciali cõpelli non poſſint ad citius implendũ. l. cedere diem. ff. de verb. ſig. tamen ad hoc eos cõſcientia debet compellere, quando id facere poſſunt ſine detrimẽto, quia præſupponendũ eſt quòd volũtas defuncti fuit, vt illo modo, & illo tempore teſtam. ntũ implerent, quo eſſet expedientius, & vtilius animæ ſuæ. Si autem non determinauit tempus, aut executores habent libere bona de quibus poſſent ſtatim teſtamentum exequi, & tenentur quam citius poſſunt executioni demandare. l. in omnibus.

ribus.ff.de regu.iur.vbi dicitur.in omnibus obligationibus in quibus dies nō ponitur,præſenti die debetur, prolongātes autem ſolutionem, minus dicuntur ſoluere.l.ſi cui in fi.ff.de verb.ſig.vbi Paulus iuriſconſultus ait: *Minus ſoluit,qui tardius ſoluit.* Nam & tempore minus ſoluitur, qui autem cito dat,bis dat vt not. in §.itē ſi ille Inſtit.de fideiu. *plus autem ſoluere dicitur,qui antè tempus ſoluit.* §. plus autem.Inſti. de acti.Si igitur teſtamentorum executores,infra annum ab admonitione Epiſcopi pias defunctorum voluntates non adimpleuerint,cum poſſent,per Epiſcopum debent adimpleri, & exequi. extra de teſta.c.eos quidem.& c.tua nobis. & c.Ioā. Et hoc etiam ſi teſtator interdixerit, ne Epiſcopus ſe intromittat.Vt in d.c.tua nobis.& in ſumma confeſſ.lib. 2.tit. 5 q. 111. ſecundum Hoſt. ibi. & eo.tit.q.97.ſecundum Ray.& gl. Si vero non habent bona in promptu,non credo, inquit Rich. vbi. ſupra, quòd deuoluatur poſt annum potestas ad Epiſcopum. Tenentur tamen facere quod in ſe eſt,vt bona habeant & diſtribuant ſuo tempore.Quod ſi non fecerint, tenentur ſoluere pœnas quas in teſtamento teſtator impoſuit hæredibus ſuis non exequentibus voluntatem ſuam in tempore. Et illa pœna poteſt licite accipi.§.pœnæ quoque nomin. verſ.ſed huiuſmodi.Inſti.de legatis. Imo in §. item mixta.Inſti.de act.dicitur. quod *ille qui relicta eccleſijs vel alijs venerabilibus locis dare diſtulerit, vſque dum in iudicio vocetur ipſum relictū dare compellitur, & aliud tantundem pro pœna.* Tales hæredes non adimplentes voluntatē defuncti, poſſunt priuari hæreditate, vt notat.D.Anto.de But.in c. ſi hæredes.extra de teſta. & omnes doct. in c.Ioannes. eod.tit.

Defunctorū animæ ex tardamenti impletionis dilatione præiudicantur.

TErtio quæritur an talis dilatio præiudicet animabus defunctorum. Et reſpondetur ſecundum Tho. in quadā quæſtione de quolibet.Et Rich.in 4.di.45.art. 5.q.4. & vt etiam habetur in ſumma confeſſ.eo.lib.& tit.1.q.113.quòd animę defunctorum propter hoc patiuntur aliquod detrimentum, quia operatio exterior vltra operationē actus interioris valet ad aliquod accidentale præmium. Ergo à ſimili executio voluntatis teſtatoris, vltra bonam voluntatem quam habuit, valet ſibi ad aliquod alleuamen, quo priuatur per dilationem. Item quanto citius Eccleſiæ miniſtri & pauperes recipiunt legata,tanto citius pro illis defunctis orāt, cum ad hoc teneantur. Similiter quādoque ipſi teſtatores fuerunt negligentes in faciendis eleemoſynis, quas facere tenebantur,vel in reſtituendo male ablata, & ideo diuino iudicio ſæpe permanere coguntur in purgatorio, donec ab eorū hęredibus ſit ſatisfactum.Vnde legitur in Chronicis ordinis noſtri de quodam, qui tenebatur ab ingreſſu Paradiſi, quouſque facta fuit reſtitutio ad quam tenebatur. Si tamen legata ſua nunquam ſoluerentur, non tamen propter hoc perpetuo remanerent in pœna, licet tardius ab ea liberentur defuncti, & de hoc habetur exemplum quod accidit, non ſunt adhuc vigintiquinque anni, in ciuitate Mediolani. Nā in quadā domo habitabat quædā anima,quæ duobus diebus in hebdomada videbatur de nocte admodū magni phantaſmatis, & cuiuſdam magni gigantis nigri. In ea autem domo habitabat quædam vidua, quæ confitebatur fratribus noſtris, videlicet Patri fratri Iacobo de Caſtiliono,& habebat filiū vigintiquinque annorum, deuotum ordinis noſtri, qui cum eſſet infirmus, & quadam nocte deberet recipere medicinam, tenebat lucernam in camera tota nocte,& ſimiliter mater eius, quæ dormiebat in anticamera cum ancillis, habebat aliam lucernam accenſam. Cum autem dicta vidua vellet ſurgere ad præparandam medicinam filio, vidit dictum phantaſma tranſire per cameram ſuam, ex quo multum timuit. Intrauit autem dicta anima in cameram filij eius,quam videns ille iuuenis cœpit inuocare Dominum,vt ipſum adiuuaret. Mox vero ipſa anima cœpit alloqui ipſum

Exemplum declarans quod in purgatorio detinentur defunctorū animæ quorum legata non ſoluuntur.

ſum di. Noli timere, quia non veni vt tibi noceam. Tunc ille aſſumptis animis interrogauit, quis eſſet. Et reſpondit, ego ſum anima talis nobilis, cuius fuit hæc domus, & venio ad faciendam pœnitentiam in hoc loco de peccatis meis bis in hebdomada, & etiam vado ad domum filiorum meorum. Et quia ſunt ſcelerati & male viuunt, & ad infernum ibunt ſi non emendent vitam, facio eis multa mala, frango lebetes, & alia quæ ſunt in domo diſſipo, & hac nocte talia, & talia mala eis intuli. Quæ omnia ille poſtmodum intellexit, & cognouit eſſe veriſſima. Et poſt multas interrogationes quas ei fecit de mortuis, audiente omnia matre ſua cum ancillis, ille interrogauit & dixit: Quid eſt de tali patruo meo? Anima autem reſpondit. Eſt in purgatorio. Tūc ille dixit: Quomodo hoc eſſe poteſt, cum iam per decem annos mortuus fuerit, & tot Miſſæ pro anima eius dictę ſint? Reſpondit illa anima. Tuus patruus bene mortuus eſt & iam eſſet liberatus à purgatorio, ſed quia dum viueret fuit negligens in tali reſtitutione facienda, ideo in purgatorio moratur diuino iudicio, donec filij eius reſtituant. Tunc ille iterum dixit. Vnde procedit quòd conſanguinei mei filij iſtius mei patrui cum habeant ęqualem poſſeſſionem cum mea, quæ eſt in eodem loco, continue quolibet anno venit eis tempeſtas, & terra eorum non fructificat, mea autem eſt fertilis, & non venit in eam tempeſtas. Item illi conſanguini mei multas faciūt mercantias, propter quas multas deberent habere diuitias, & tamen continue efficiuntur pauperiores, & ſemper ſunt debitis pleni? Reſpondit illa anima. Hoc ideo procedit, quia pater eorum ſciens ſe remanere in purgatorio, quia ipſi non ſatisfaciunt legatis, & reſtitutionibus per ipſum ordinatis, omni die dat eis maledictionem. Et cum ſit in gratia Dei, exauditur ab eo, & veniunt dictæ maledictiones ſuper filios & tandem venient ad nihilum, niſi ſatisfaciant voluntati patris.

Exemplū declarans quod in purgatorio detinentur defunctorum animæ quorum legata non ſoluuntur.

Quibus dictis, pulſantibus matutinis anima diſparuit. Mater vero eius, poſtquam ille ſanatus eſt, miſit eum ad locum noſtrum S. Angeli, qui hæc omnia fratribus enarrauit me præſente. Ideo dicitur in cap. qui oblationes. 13. quæſtion. ſecunda. *Qui oblationes defunctorum negant Eccleſijs, aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur*, hæc ibi. Imo etiam mortuorum ſunt proditores, vt patet ex præcedentibus, & in capitul. ſequent. eadem quæſtion. & cauſa dicitur: Qui oblationes defunctorum retinent, & qui Eccleſijs tradere demorantur, vt infideles ſunt ab Eccleſia eijciendi. Sed audite aliud terribile exemplum. Nam in quadam terra, quæ dicitur Galbiate, quæ eſt prope Burgum Leucis diœceſis Mediolanenſis, & eſt in monte Britanzę, mortuus eſt quidam, qui multa bona reliquit Eccleſijs, & pauperibus: Frater autem eius nolens adimplere voluntatem defuncti, omnia illa bona ſibi vſurpabat, & faciebat Eccleſias litigare. In quo peccato dum permaneret, vxor eius concepit ex ipſo filium, qui natus habebat effigiem ſenis, & narrauerunt mihi fratres noſtri, qui eum viderunt viuum, quod videbatur vnus ſenex decrepitus. Et hoc fuit viginti annis citra. Cum autem ego in Vig. Pentecoſtes tranſirem per illas partes, errans in via, perueni in ſero in illam terram. Vnde rogatus à ſocio prædicaui in illa terra illis tribus diebus Pentecoſtes. Vltimo autem die cum diſcedere vellem, multi nobiles me aſſociantes narrauerunt mihi de hoc puero, quomodo illa die erat mortuus & adhuc non erat ſepultus. Quod audiens perrexi ad domum in qua erat puer mortuus, qui adhuc non habebat niſi tres menſes, & permittente matre eius vidi eum nudum. O terribilis DEI ſententia ſuper malos teſtamentorum executores. Nam ille puerulus habebat effigiem ſenis decrepiti nonaginta annorum, & non ſolum in vultu, ſed etiam in toto corpore omnia membra eius, & pellis eius videbatur vnius

Aliud exemplum ſuperiora confirmans.

valde antiqui, & apparebat ſimilis illi latroni deſperato qui depingitur in Cruce cum Chriſto, & hoc terribile miraculum oſtendit Deus, vt declararet quod ille puer vixiſſet vſque ad illud tempus, ſcilicet nonaginta annorum, ſi pater eius impleſſet voluntatem defuncti. O perditi hæredes, quot inueniuntur, qui habent multas obligationes legatorum nõ ſolum patris, ſed etiam ſuperiorum? Profecto vos eſtis perfidi fures, & latrones ar in c. clerici, 13. quæſtio. ſecund. & cap. amico, duodecim. quæſtio. ſecund. vbi etiam dicitur quod ſacrilegi eſtis, & ſcitote quod taliter facient hæredes veſtri vobis, ſicut vos facitis mortuis, dicente Domino Matth. 7. *Qua menſura menſi fueritis, remetietur & vobis.* Quod notatur in capitul. cum omnes. De conſti. E contra vero, ſi erga defunctos veſtros pietatem exercebitis, dabit vobis Deus hæredes pios, qui ſuis eleemoſynis & pijs operibus vos à purgatorio liberantes, ad requiem peruenire facient ſempiternam. Ad quam ille nos perducat, qui ſine fine viuit & regnat. Amen.

EODEM DIE
POST PRANDIVM
De ſuffragijs mortuorum.

SERMO II.

Quare defunctorũ mors patienter ſit toleranda.

MORTVO *ne prohibeas gratiam.* Scribuntur hæc verba Eccleſiaſt. 7. tranſumptiue. 13. quæſtio. ſecund. capitul. in Eccleſ. Cum nequeant defuncti viuentium lachrymis ad vitam reduci, non debet quis morte amicorum nimium contriſtari, vel dolore exemplo ſanctiſſimi Dauid prophetæ, de quo legitur 2. Reg. 16. quod cum filius eius, quem pepererat ei primo Berſabee vxor Vriæ, eſſet infirmus, ieiunabat, & faciebat pœnitentiam ſegregatus ab alijs, ac male indutus, iacensque ſuper terram. Cum autem intellexiſſet ipſum filium ſuum eſſe mortuum, poſtulauit veſtes regales, & ſolito more iuſſit conuiuia præparari. Quapropter dixerunt ei ſerui eius: *Quis eſt ſermo, quem feciſti? Propter infantem dum adhuc viueret ieiunaſti & flebas. Mortuo autem puero ſurrexiſti, & comedisti panem. Qui ait, Propter infantem cum adhuc viueret, ieiunaui, & fleui. Dicebam enim. Quis ſcit ſi forte donet eum mihi Dominus & viuat infans? Nunc autem cum mortuus ſit, quare ieiuno? Nunquid potero eum reuocare amplius? Ego vadam magis ad eum. Ille vero non reuertetur ad me.* Aliud quoque exemplum recitat Valerius Maximus lib. 6. quod Anaxagoras cum à quodam audiſſet mortuum eſſe filium ſuum: Reſpõdit, nihil mihi nouum, vel inexpectatum nuncias. Ego enim illum ex me natum ſciebam illum eſſe mortalem. Nõ ſolum autem propter reuocandi impoſſibilitatem, & moriendi conſideratam neceſſitatem debet patienter tolerari mors amicorum, ſed etiam propter Dei beneplacitum & voluntatem. Et hæc ſola cauſa etiamſi alia non eſſet, deberet ſufficere. Vnde Hieron. ait: *Reſurgere credimus mortuos, & plangimus. Quid faceremus ſi mortuos tantum præciperet Deus? Voluntas eum vtique ſola ſufficiat ad ſolatium, cui nullum præponere debemus affectum.* Item propter ſeruiendi Deo maiorem facultatem. Vnde Hierony. ad Paulam ſcribit de S. Melania, quod mortuo ſibi marito, & adhuc eius corpore calido, & necdum ſepulto, cum perdidiſſet duos filios, non eſt conturbata, ſed ſtetit mobilis atque obuoluta Chriſti pedibus ait: *Expeditius tibi seruitura sum Domine, quia tanto onere me liberaſti.* Item propter maiorem rationum huius mundi euaſionem & immortalis vitæ adeptionem. Vnde refert

Propter aliud etiam defunctorum mors eſt toleranda.

refert Solinus, quòd *apud plurimos luctuoſa ſunt puerperia, & læta funera. Quando enim puer naſcitur, parentes, & amici faciunt magnum planctum, ex quo quod in iſtum mundum venit, in quo paſſurus eſt multiplicitatem miſeriarum; ſed quando moritur, faciunt magnum feſtum, ex eo quòd de miſerijs huius mundi exijt, & ad vitam immortalitatem vadit.* hæc ille. *Requieſcit enim à laboribus ſuis, &c.* Apoc. 14. & verificatur illud Eſa. 14. *Et erit in illa die, cum requiem dederit tibi Dominus à labore tuo, quem patiebaris, & à concuſſione tua, & à ſeruitute dura qua ante ſeruiniſti, &c.* Et ideo inquit Ambro. in lib. de bono mortis. *Si plena miſeria eſt omnis vita, vtique finis alleuiamentum eſt, alleuiamentum autem bonum.* Mors autem finis. Ergo mors eſt bona. Et ideo vt inquit Cyprianus ad Fortunatum: *Chriſtiani debent deſiderare de corpore fragili exire, vt poſſint in anima ſtolam gloriæ poſſidere, ſicut deſiderat nauta exire de naufragio, & peregrinus de exilio, ac habitator de hoſpitio ruinoſo.* Quibus omnibus conſideratis dimittendo ſuperfluas lamentationes, & lachrymas de morte amicorum, quæ vicioſæ, & reprehenſibiles ſunt cum terminos rationis excedunt, debetis potius quærere quomodo illis aliquod ſpirituale adiutorium impendere valeatis. Ait enim Iuuenalis lib. 5. Satyra. 1. *Ponamus nimios gemitus.* Et Auctor libri qui dicitur Pamphilius, 30. capitul. ſui operis dicit: *Stulte quid inſanis, cum dolor vrget inanis! Acquirit gemitus præmia nulla tuus. Temperet ergo tuum modus, & prudentia fletum. Terge tuas lachrymas, proſpice quid facias.* Scilicet pro liberando animas ipſorum defunctorum à pœnis purgatorij, mediantibus ſuffragijs. De quibus in præſenti ſermone tres conſiderationes faciemus. Prima dicitur diſtinctionis, Secunda liberationis, Tertia & vltima fructificationis.

Sermonis diuiſio.

PARS PRIMA HVIVS ſermonis de diſtinctione locorum, ad quæ vadunt animæ, cum egrediuntur de corpore, & quando pro eis debeant fieri ſuffragia, & quando non.

QVo ad primam partem noſtri ſermonis, ſciendum eſt ſecundum Richard. de Media Villa in quart. diſtinctio. 45. articul. ſecund. quæſtione prima. & Thom. eadem diſtinct. ar. ſecund. quæſt. quart. quod animæ decedentium ex hac vita, aut vadunt in Paradiſo, vel in limbo, aut in inferno, vel in purgatorio: In Paradiſo vadunt ſtatim poſt mortem tres ſpecies hominum, quæ ſunt ſignificatæ per illos tres homines quibus apertum eſt Cœlum. Primo apertum eſt Chriſto baptizato Luc. 3. per quod ſignificatur quod Cœlum aperitur baptizatis. Quicunque etenim rectè baptizati ſunt, ſiue paruuli, ſiue adulti, ſi decederent ſtatim poſt baptiſmum, ad Cœlos recto tramite euolarent; baptiſmus enim virtute paſſionis Chriſti mundat ab omni peccato, tam originali quam actuali, ſecundum Auguſt. in lib. de baptiſmo paruulorum, vt etiam habetur in cap. per baptiſmum. de conſec. diſtinctio. 4. & per magiſtrum in 4. ſentent. diſt. 4. Secundo apertum eſt Cœlum Stephano lapidato & martyrizato, vnde dixit Act. 7. *Ecce video Cœlos apertos,* per quod ſignificatur quòd Cœlum aperitur omnib. martyribus, ita quod ſtatim poſt mortem euolant ad Cœlos, & omnia peccata quæ habent, falce martyrij reſecantur quo ad omnem pœnam c. baptiſmi vicem, & c. catechumenum. de conſec. diſtinct. 4. & c. firmiſſime. 15. quæſt. prima. Tertio apertum eſt Cœlum Ioanni Euangeliſtæ viro perfectiſſimo. vnde ipſe dixit Apoc. 4. *Vide oſtium apertum in Cœlo,* per quod ſigni-

Tria hominum genera ſtatim ad Paradiſum euolant.

ſignificatur, quod viris perfectis, qui totaliter pœnitentiam de peccatis compleuerunt, vel nulla peccata mortalia commiſerunt, & ſi qua venialia fecerunt, à feruore charitatis protinus abſorta ſunt, Cœlum ipſum cõtinuo aperitur, & mox in illud perpetuo regnaturi ingrediuntur, vt habetur Apoc. 14. vbi dicit aquila volans: *Audiui vocem de Cœlo dicentem mihi: ſcribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo enim iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis. Opera enim illorum ſequuntur illos.*

Concluſio pro quibus ſuffragia fieri debeãt.

CONcludo igitur ſecundum Richard. & Tho. vbi ſupra & Auguſt. in lib. Enchiſt. quod ſuffragia non debent fieri pro exiſtentibus in Paradiſo, cum ipſi ex noſtris orationibus non poſſint percipere aliquam vtilitatem, cum ſint immunes ab omni indigentia, & habeant quicquid habere cupiunt, ſecundum omnes Theo. in 4 diſt. 49. Ideo dicit Aug. vbi ſupra. *Iniuriam facit martyri, vel beato, qui orat pro ipſo;* tamen ſi quis orauerit pro aliquo qui ſit in Paradiſo de cuius ſtatu non eſt certus, non amittit mercedem ſuam, quia *oratio eius*, vt ait pſalmiſta, *in ſinu ſuo conuertetur.*

Quinam vadant ad limbum.

SEcundo dico quod ad limbum vadunt, omnes illi qui moriuntur ſolum cum peccato originali, ſecundum prædictos Theologos, videlicet. Ric. & Tho. vbi ſupra. Et ſciendum eſt ſecundum Ric. in 4. diſt. 45 ar. 1. q. 2. quòd ſubter terram ſunt quatuor loca, Vnus ſupra alterum, quæ omnia poſſunt appellari infernus, quaſi inferius generaliter accipiendo, ſed particularia habent nomina. Nam vltimus dicitur infernus proprie. Secundus prope ipſum dicitur limbus. Tertius purgatorum. Quartus ſinus Abrahæ. Leui. 16. In quo nunc eſt aliquis, ſed ibi ſteterunt ſancti Patres ante Chriſti aduentum, & aliquando etiam appellatur limbus. Qui ergo vadunt ad limbum, ſunt morientes ſine baptiſmo ſine aliquo actuali peccato. Et pro his non debemus ſuffragia facere, quia nihil eis proſunt, ſicut probat Franciſcus de May. in tractatu ſuo de ſuffragijs. Et poteſt ſic probari. Fundamentum omnium Sacramentorum eſt baptiſmus, de conſec. diſtinction. quart. capitul. cum itaque, & ſine eo alia Sacramenta conferri non poſſunt 1. quæſtione 1. capitul. ſi quis per ignorantiam. Cum ergo in limbo non ſint niſi illi qui non ſunt baptizati, & pro peccato originali puniuntur pœna damni. ſ. carentia viſionis diuinæ, ergo non poterunt adiuuari per ſuffragia, cum non ſint vniti per baptiſmum corpori myſtico Eccleſiæ. Ex quo apparet, quam graue ſit peccatum illorũ qui occidunt pueros ante baptiſmum, quia nunquam poſſunt reſtituere illis quod auferunt. ſ. vitam æternam, & gloriam cœleſtem. Et hæc carentia, eſt maior pœna, quam pœna ſenſus, vt inquit Ric. in 4. di. 50. ar. 5. q. vlt.

Quinam ad infernum deſcendãt.

TErtio ad infernum deſcendunt omnes illi, qui moriuntur cum peccato mortali. Ideo cuilibet ſic morienti dicitur Eſa. 14 *Ad infernum detraheris in profundum laci.* Et de his ſciendum ſecundum Auguſtinũ in libro Enchi. & Magiſtrum in quart. diſtinctio. 45. & ſanctum Bonauent. Scotum, Richard. & Thom. eadem di. & habetur extra de celeb. Miſ. c. cum Marthæ. & 13. quæſtio. 2. ca. in præſenti. & c. pro obeuntibus, quod pro damnatis non debent fieri ſuffragia, quia nihil eis prodeſſe poſſunt. Nam ſicut membra præciſa à corpore nõ poſſunt recipere alimentum de cibo aſſumpto ab ipſo corpore, ita damnati cum ſint præciſi a corpore myſtico Eccleſiæ, quia non habent charitatem per quam membra corporis myſtici vniuntur, non poterunt ſentire aliquod iuuamen per ſuffragia Eccleſiæ.

Damnatis ſuffragia nil proſunt.

Vnde concludit S. Bonau. in 4. di. 46. ar. 1. q. 1. quod in inferno nulla eſt redemptio, nec quo ad totalem liberationem, nec quo ad pœnę diminutionem, vel mitigationem, nec quo ad temporis ſuſpenſionem, nec quo ad fortificationem ad leuius tolerandam. Et hoc eſt quòd dicitur

Digitized by Google

tur Prouerb. 11. *Mortuo homine impio nulla erit vltra ſpes.* Et dicit S. Bonauent. vbi ſupra, quod Eccleſia nõ intendit vllo modo pro damnatis orare, quia nec ipſi, nec alij poſſunt pro eis Deo ſatisfacere. Quamuis enim ipſi damnati ſemper ieiunabunt, tamen hoc illis non erit ad meritum, ſed ad ſupplicium Hiere. 14. *Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum, &c.* Non etiam poterũt ſatisfacere Deo per orationes. Prou. 1. *Tunc inuocabunt, & ego non exaudiam, dicit Dominus*, vnde de damnato ait Pſal. *Et oratio eius fiat in peccatum*: nec etiam per opera miſericordiæ. Non enim poterunt aliquem induere, quia ipſi erunt totaliter denudati, Ezech. 17. *Erit nuda & confuſione plena.* Non cibum vel potum alicui porrigere, quia erunt perpetua fame, & ſiti afflicti. Eſa. 65. *Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis, &c.* Nec hoſpitio aliquos recipere, quia erũt à ciuitate Dei bãniti, Apoc. 22. *Foris canes, & venefici, & impudici, &c.* Nec infirmos viſitare, quia iacebunt perpetuis doloribus cruciati. Eſa. 50. *In doloribus dormietis, &c.* Nec ad incarceratos ire, quia erunt perpetuis vinculis compediti. Sap. 17. *Vinculis tenebrarum, & longe noctis compediti, &c.* Nec aliquos ſepelire, quia ipſi erunt in inferno in æternum ſepulti Luc. 16. *Mortuus eſt diues, & ſepultus in inferno.* Nec etiam ſancti poterunt eis veniam impetrare, dicẽte Domino Hiere. 7. *Tu noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eo laudem, quia non exaudiam te.* Sed contra prædicta inducunt aliqui exemplum Gregorij, de quo legitur in vita eius, quod cum ſemel tranſiens per forum Traiani recordaretur de eius manſuetudine. Nam cum quadam die ipſe Traianus feſtinaret ad bellum, vidua quædam occurrit ei di. Obſecro vt ſanguinem filij mei innocentis perempti, vindicare digneris. Cumque, Traianus dixiſſet, quod ſi ſanus reuerteretur, vindictam faceret. Tunc vidua dixit. Quis mihi hoc præſtabit, ſi tu in prælio mortuus fueris? Reſpõdit Traianus. Ille qui poſt me imperabit. Cui vidua. Et quid tibi proderit ſi alter mihi iuſtitiam fecerit? Reſpondit Traianus. Vtique nihil. Et vidua ait: Nonne melius eſt, vt tu mihi iuſtitiam facias, quam alteri tranſmittas. Tunc Traianus piè commotus de equo deſcendit, & viduæ iuſtitiam miniſtrauit. Inuenitque quod filius ſuus dum per vrbem equitando nimis laſciue diſcurreret, filium viduæ interemit. Quare Traianus filium ſuum qui hoc fecerat, viduæ loco filij ſui defuncti tradidit, & magnifice eam dotauit. Quam manſuetudinem conſiderans beatus Gregorius, in Eccleſia ſancti Petri, pro anima Traiani amariſſime fleuit. Et ibi diuinitus ſibi reſponſum fuit: Ecce petitionem tuam compleui, & Traiano pœnam æternam peperci. De cætero autem caue, ne pro damnato aliquo preces fundas: hæc omnia habentur in legenda beati Gregor. Damaſcenus autem in quodam ſermone dicit, quod Gregorius audiuit vocem ſibi diuinitus dicentem: vocem tuam audiui: & Traiano veniam do. Ex quibus videtur concludi, quod oratio Gregorij profuit Traiano damnato. Sed ſuper hoc diuerſi varia ſenſerunt. Aliqui enim dixerunt, quod Traianus fuit reuocatus ad vitam, & fecit pœnitentiam, & ſic veniam meruit, & gloriam obtinuit. Sed hæc reſponſio non tollit argumentum. Alij dixerunt, quod anima Traiani non fuit ſimpliciter à reatu pœnæ æternæ abſoluta, ſed eius pœna vſque ad tempus, id eſt, vſque ad diem iudicij fuit ſuſpenſa. Et etiam hæc reſponſio non tollit argumentum, quia dictũ eſt in ſuperioribus, quod nullum adiutorium poſſunt dare ſuffragia damnatis. Ioannes vero Diaconus, qui vitam beati Gregor. deſcripſit, inquit, quod non legitur Gregor. oraſſe, ſed fleuiſſe pro anima Traiani Imperatoris, & frequenter Deus miſertus concedit, quod homo quamuis deſiderans petere, non præſumit. Et ideo inquit quod anima Traiani non fuit ab inferno liberata, & in paradiſo poſita, ſed tãtum ab inferni cruciatibus facta exempta. Poteſt enim anima in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam

Dubium de Traiano oratione Gregorij liberato.

Reſponſio aliquorum.

Aliorum reſponſio.

cordiam non ſentire. Hæc tamen opinio non tollit argumentum vnde aliorum eſt opinio verior & communior, quod Traianus non fuerat damnatus à Deo per diffinitiuam ſententiam. Diuina enim Sapientia præuidens B. Gregor. debere orare pro Traiano, ex ſingulari diſpenſatione diſtulit ſententiã diffinitiuam. Et ideo oratione B. Grego. pepercit Traiano pœnam ad quam merebatur damnari, & gloriam æternã illi conceſſit. Et ideo non eſt dicendum ex hoc vnico & ſingulariſſimo exemplo, quod dãnatis per diffinitiuam ſentẽtiam ſuffragia Eccleſiæ proſint, cum nec in minimo poſſint eis fauere. Ius enim ſingulare nõ trahitur ad conſequentiam l. quod vero contra. ff. de legibus.

[margin: ...rior opinio ac reſponſio.]

E T quamuis dicat, Scotus in 4 diiſt. 21. quod pro peccatis venialibus ex ſui natura, vel etiam mortalib. factis venialibus, per cõtritionem damnati tolerando pœnam illam temporalem liberãtur ab ipſa pœna poſt terminum, vſque ad quem talia peccata merebantur torqueri, & non patiuntur pœnas æternas pro illis peccatis venialibus, quia quãdo paſſi ſunt illam pœnam, quam dicta peccata merentur ſecundum ſe, Deus non facit illis miſericordiam, permittendo eos liberari ab illa pœna peccatorum venialium. Imò iuſtitia hoc requirit, cum plus non meruerint, tamẽ per ſuffragia Eccleſiæ non poſſunt adiuuari, nec liberari ab illa pœna, etiam pro peccatis venialibus ſibi debita. Quia talis liberatio per ſuffragia non poteſt fieri ſine gratia, & miſericordia Dei, cuius non capax qui eſt in mortali. Et hoc inquit Richar. in 4. diſt. 21. artic. 2. quæſt. 3. & ſcilicet Bona. in 2. di. 42. art. 2. quæſt. 2. Ideo inquit Salomon Eccleſiaſt. 9. *Quodcunq; poteſt manus tua facere, inſtanter operare, quia nec opus, nec, ratio, nec ſcientia, nec ſapientia, erit apud inferos quo tu properas:* Dicit ergo Auguſtin. in lib. Enchi. de ſuffragijs quę fiunt pro malis. *Talia omnia, & ſi pro valde malis nulla ſint adiumenta, qualeſcunque tamen ſunt conſolationes viuorum,* hæc ille. Pro concluſione ergo quo ad hoc dico, quod quia neſcimus ſæpenumero verum quis ſit ſaluus vel damnatus. Et multi ſunt qui videntur boni, & in morte creduntur tranſire ad cœlum, & tamen vadunt ad purgatorium propter aliqua peccata ſecreta, quæ non purgauerant. Alij vero qui ſemper fuerunt mali, aliquando in morte accipiunt talem contritionem, quod ab inferno liberantur, & ad purgatorium mittuntur, & de eorum contritione nobis non conſtat, poſſumus rogare Deum cum conditione, ſcilicet ſi ſunt in tali ſtatu, quod noſtra oratio illis prodeſſe valeat, & tales orationes non erunt fruſtratoriæ, quia ſi non proderunt illis, proderunt nobis, iuxta illud Saluatoris dictum Matth. & Luc. 10. cap. *Si ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper eum pax veſtra, ſin autem, ad vos reuertetur.*

[margin: Damnatis non proſunt orationes Eccleſiæ, vt liberẽtur à pœnis, quas pro venialibus patiuntur.]

[margin: Quomodo pro defunctis cũ conditione orandum ſit.]

Q Varto dico ſecundum prædictos Doctores, quòd aliquæ animæ vadunt ad purgatorium, & ſunt illæ quæ moriuntur cum peccatis venialibus ſolum, vel ſi qua mortalia commiſerunt, & tempore mortis contritionem habuerunt, ſed pœnitentiam debitam non impleuerunt. Tales enim non debent ire ad infernum, quia non ſunt mortuæ in peccato mortali, nec ad limbum, quia ſunt baptizati, nec Paradiſum poſſunt intrare, quia ſcriptum eſt in capitul. non poteſt de pœnitent. diſtinct. prim. *Non poteſt quiſquam gratiam vitæ cæleſtis accipere, niſi purgatus fuerit ab omni labe peccati.* Scriptum eſt enim. Apocalyp. penultimo: *Nihil coinquinatum intrabit in illam.* Vnde dicit Richard. in quart. diſtinctio, vigeſimaprim. articul. primo, quæſtione prima, quod nullus poteſt de lege communi intrare vitam æternam, donec eſt obligatus alicui pœnæ. Quia ergo iuſticia requirit, vt peccata purgentur & puniantur. l. ſi longius, cum ſimilibus. ff. de iudicis: Ideo neceſſe eſt dicere, quod tales animæ quæ in hoc mundo non fuerunt purgatæ, & non ſupportauerunt pœnas

[margin: Quinam ad purgatoriũ vadunt.]

Digitized by Google

pœnas quas meruerũt pro peccatis, poſtmodum vadunt ad aliquem locum in quo purgantur. Et ille locus dicitur purgatorium, à purgando, vt inquit Franciſcus de May. in ſuo tractatu de purgatorio. Vnde de igne purgatorij poteſt exponi illud q̄ dicitur, Num. 31. *Omne quod poteſt tranſire per flammas, igne purgabitur*, & illud Prouerb. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſimum.* Sed notandum ſecundum Richar. in quarta diſtinctione 21. articul. primo, quæſtione tertia, & diſtinctione 45. articul. primo, quæſtion. ſecunda, & ſanctum Bonauent. in 4. diſtinctione 20. articul. 1. quæſtione ſexta, quòd eſt vnum purgatorium commune, & generale ſub terra ſuper infernum, ad quod cõmuniter vadunt animæ purgandæ. Sunt & alia purgatoria particularia, ad quæ aliquando animæ à DEO mittuntur ad faciendam pœnitentiam, etiam in hoc mundo. Et hoc facit ſecundum prædictos Doctor. quinque de cauſis.

Duplex purgatorium, commune, ſcilicet & peculiare.

Deus aliquibus animab. in hoc mũdo purgatorium, tribuit quinque ex cauſis. prima cauſa.

PRimo propter earum leuiorem punitionem, quia aliquando non meruerunt horribilia tormẽta purgatorij communis, & ideo mittuntur in hoc mundo, vt eorum peccata leuia ſic purgentur: vnde Gregor. in 4. Dialogorum refert aliquibus reuelatum fuiſſe, animas quorundam defunctorum eſſe in vmbra ad faciendam pœnitentiam. Et cuidam ſancto Patri reuelatum fuit, animam cuiuſdam defuncti eſſe in glacie ad faciendam pœnitentiam.

2. Cũ quare Deus aliquibus animabus purgatorium in hoc mũdo dat.

SEcundo propter earum celeriorem liberationem, vt poſſint viuis ſuam indigentiam reuelare, & eos ad orandum pro ipſis prouocare. vnde retulit mihi quidam frater noſter, quod in ciuitate Mantuæ in quodam pulchro palatio non poterat quis habitare, adhuc non ſunt quadraginta anni. quapropter quidam iuuenes Papienſes Marchionis camerarij, & armigeri, quorum vnus hoc ei retulit, ad dictum palatium cum armis perrexerũt, ſed propter ſtrepitum, & lapides iactos ſtare non potuerunt, non enim videbant qui iactabant. Deinde in eo palatio acceſſit quidam qui ſotulares aptabat, qui igne magno accenſo in quadam principali camera aptabat ſotulares ſuos. Media autem nocte poſt magnum auditum ſtrepitũ vidit venire tres ſericis veſtitos, qui ſe ad ignem cum illo poſuerũt, nihil dicentes, ſed ſedentes. Deinde vnus ex eis videns quod ille perſeuerabat in ſuendo, ſurrexit & procliuius ante eum ſtetit, aſpiciens quomodo bene laboraret, quaſi vellet addiſcere, deinde cum ipſe non deſiſteret ab incepto licet trepidaret, ille ſurrexit & cum alijs loqui cœpit, ſed eorum loquelam ipſe pauper non intelligebat, tandem animum aſſumens rogauit eos, vt dicerent ei qui eſſent. Qui promitti ſibi fecerunt ab eo quod faceret vnam eis gratiam. Quo promiſſo dixerunt quod erant tres Marchiones illius terræ qui faciebant ibi pœnitentiam, ſed ſi ipſe promittebat ire pro eis quibuſdam vicibus ad quandam Eccleſiam ſanctæ Mariæ campeſtrem extra illam ciuitatem & hoc nudis pedibus, ſtatim intrarent gloriam paradiſi. Quo promiſſo, ſtatim diſparuerunt, & amplius ibi terræ motus non fuit.

TErtio mittit eos Deus in hunc mundum ad pœnitentiam faciendam, vt nobis aliquid dicant, vel nos de aliquo inſtruant. Vnde in ciuitate Mediolani, adhuc non in 1481. cuidam Iuueni annorum octo & decem apparuit quodam Sabbato hora ſecunda noctis pater ſuus, qui erat mortuus, & inductus erat veſtibus albis. Et cum cœpiſſet velle alloqui illam, ipſa cecidit quaſi mortua. In die etiam Dominico hora prima noctis apparuit eidem, cum eſſet cum alia puella, & vocauit eam dicens: Bianchina? quia ſic erat nomen eius, quare ſtatim cecidit in terram quaſi mortua. Alia autem nocte cum illa iuuenis eſſet in lecto non dormiens, & eſſet oſtium cameræ clau-

Exemplum hoc confirmatur.

ſum ipſa audiuit patrem ſuum prope lectum venientem, qui ibi cum acceſſiſſet dixit, Bianchina? At illa tremefacta, exclamauit voce tremebunda. O Ieſus, quis eſt iſte; Et ille inquit: Noli timere, quia ſum pater tuus. Et poſtea addidit. Vocaui te his duabus noctibus præteritis, & noluiſti mihi reſpondere, ſed nunc non potes fugere. Tunc illa inquit: Quid vultis? Ipſe vero ait: Dic dominæ Ioannæ amitæ tuæ, quod faciat fieri annuale pro anima matris tuæ, quia tranſiuit tempus, & ipſa eo indiget. Interrogatus autem quare potius ipſa non apparuiſſet. Reſpondit quia ita fuit Dei diſpoſitio, vt ego venirem. Poſtea interrogatus quomodo ſtaret ipſe & quidam alij ſui conſanguinei mortui. Reſpondit: Nos omnes bene ſtabimus in breui, quia exibimus à purgatorio, ſed facias fieri orationes pro nobis, & amplius non apparebo. Et his dictis diſparuit. Mane autem facto miſit prædicta domina Ioannina de Ruffinis ad ſanctum Angelum, & fecit fieri annuale pro anima matris illius puellæ, & fecit fieri orationes pro illis mortuis prædictis, maxime pro illo qui apparuerat, & amplius non apparuit mortuus. Et hanc veritatem mihi narrauit dicta iuuenis, cui apparuerat mortuus, & mecum erat pater, frater Iuſtus de Ipporegia confeſſor dictæ puellæ, & ipſa domina Ioannina erat præſens.

4. Cauſa miſſionis mortuorum ad aliquem locum particularem. Exemplū.

QVarto hoc facit Deus vt oſtendatur veritas pœnarum purgatorij, & diuinæ iuſtitiæ contra eos qui dicunt non eſſe purgatorium, ſed quòd presbyteri fecerūt hanc adinuentionē, vt captent eleemoſynas. De veritate autem huius purgatorij habetur exemplum fratris mei Bartholomæi qui mortuus eſt octo annorum. Et poſt mortem eius in camera in qua mortuus eſt, dormientibus duabus nutricibus puerorum, cum quibuſdam alijs mulieribus, & propter periculum puerorum tenentibus lucernam accenſam tota nocte, veniebat dictus frater meus & extinguebat lucernam omni nocte, licet ab aliquo non videretur. Deinde dicebat alta voce: Pater noſter, & Credo in Deum, & quaſdam alias orationes, cuius vocem audiebant omnes qui erant in camera prędicta & cognoſcebant eam. Quibus dictis diſcedebat. Et ſic continuauit multis diebus: Ideo autem ibi dicebat prædictas orationes, quia cum mater nobis præcepiſſet, vt antequam lectum intraremus, ipſas diceremus, ipſe fortaſſis illas dicere aliquoties prætermiſerat.

5. Cū quare mortuorum animæ ad aliquem locum particularē mittuntur.

QVinto mittuntur mortui ad aliquem locum particularem ad peragendam pœnitentiam, vt ibi ſatisfaciant per pœnam, vbi deliquerunt. Quod etiam eſt de iure, quo determinatum eſt latrones debere ſuſpendi in loco maleficij leg. capitalium. §. famoſos. ff. de pœnis. Et hoc ponit Hugo de ſancto Victore in ſecund. lib. de ſacramentis. parte 15. capit. ſeptim. & de hoc habetur exemplum. Nam in ciuitate Papiæ quædam anima habitabat in domo cuiuſdam Doctoris qui appellabatur Dominus Matthæus de Curre, & tantum ſtrepitum faciebat in nocte in camera ipſius Doctoris, quòd non ſinebat eum dormire, & multum terrorem ei immitebat, Tandem ille Doctor rogauit quendam nepotem ſuum, ſocium noſtrum, qui & ipſe erat Doctor, vt dormiret ſecum. Dormientibus autem illis ſimul venit ille mortuus magnum faciens ſtrepitum in illa camera in qua faciebat pœnitētiam. Deinde incepit trahere pannos quibus illi cooperiebātur, quia erat tempus magni frigoris. Illi autem duo Doctores cœperunt manibus & pedibus atque dentibus tenere pannos, ne diſcooperirentur, ſed ille mortuus prȩualuit, & dimiſit eos nudos. Qua ex re, ille iunior Doctor ſurgens coniurauit illum mortuum dicens. Si es anima alicuius mortui quæ indigeat aliquo ſuffragio, vade & amplius noli reuerti ad locum iſtum, & cras in mane faciemus dicere miſſas pro te, & eleemo-

Exemplū.

ſynas

Digitized by Google

ſynas pauperibus erogabimus, vt à pœnis eruaris. Quibus dictis, illa animà diſceſſit. Mane autem facto fecerunt celebrari miſſas pro anima illa. Et ſic liberata fuit à pœnis, & nunquam ibi amplius redijt. Et hoc mihi narrauit ille doctor iuuenis, qui fecit hanc coniurationem, qui tunc erat meus ſocius. Nunc autem eſt frater noſter prædicator, & appellatur frater Lucas de Papia. Scitote quoque ſecundùm ſententiam Richard. in 4. diſtinctione 45. articul. primo quæſtione tertia, quòd animæ quandoque exeunt de paradiſo, & veniunt in hunc mundum diuina diſpenſatione ad aliquid faciẽdum. Quandoque exeunt de inferno, aut de purgatorio, & poſteà ad ſua loca reuertuntur. Vnde in ciuitate Gaietæ quidam vſurarius mortuus, erat deportatus in quodam monaſterio, vt in die ſequenti ſepeliretur. Cùm ergò duo fratres in nocte corporis facerent cuſtodiam, comedentes, & diſſolutiones facientes, vnus voluit in ore eius bolum cibi calidi ponere. Quapropter ille defunctus ſurgens accepit candelabrum de metallo ibi exiſtens, & inſecutus eſt eos, vnus autem ex illis fratribus in quandam capellam fugiens mortuus eſt. Alius fugiens ad ſacriſtiam cùm aperuiſſet oſtium, ille defunctus proiecit candelabrum poſt illum cum tanto impetu, quòd illud in oſtio fregit, & adhuc apparent ſigna in oſtio, & monſtratur illud candelabrum ruptum in teſtimonium huius rei. Quæ omnia vidit quidam frater noſter, qui hæc mihi narrauit. Ille verò frater inſecutus à mortuo, infra vnũ diem vel duos mortuus eſt, & ille mortuus ampliùs non eſt viſus. In ciuitate etiam Papiæ mortuus eſt quidam nomine Matthæus de Lothonibus, qui poſt mortem ſuam apparuit duob. de domo ſua, ſtans in porta domus, quem illi videntes perrexerũt ad illum. Ille autem videns eos venire, receſſit longè, fortè per 50. brachia, & deinde reuoluit ſe aſpiciens eos. Et illis ſequentibus perrexit paulo antè, & ſimiliter retroſpexit, & ſic fecit quouſque peruenit ad Eccleſiam, in qua erat ſepultus. Et illi ſequentes viderunt eum diſparere in loco ſepulchri ſui, de quo trementes & attoniti, domum peruenientes ſe proiecerunt in lectum. Et narrata hac viſione, mortui ſunt paucis diebus elapſis. Et hoc narrauit mihi quidam ciuis Papienſis nomine d. Hieron. de Lothonibus frater dicti Matthæi, qui præſens erat morti illorum duorum, qui ex pauore mortui ſunt, & hoc ei dixerunt. Quidam etiam iuuenis Mediolanenſis tranſiens cum armis prope quoddam cœmeterium iuxta Mediolanum, vidit vnum mortuum ſurgere de ſepultura armatum, & contra ſe venientem, contra quem cùm ille iuuenis gladium vibraſſet, ille diſparuit. Et iuuenis ad domum ſuam reuerſus, infra biduum mortuus eſt. Et hoc mihi retulit quidam frater noſter, eiuſdem iuuenis germanus. Item in quodam monaſterio prope Mediolanum antè horam matutini, euigilatus fuit ſacriſta cũ ſocio ſuo, à mortuis dicentibus horam eſſe matutini. Illi verò credentes ſe vocatos fuiſſe ab aliquo fratre viuo, ſurrexerunt, & intrantes Eccleſiam, inuenerũt chorum plenum fratribus mortuis per multos annos antè, qui habebant in manibus luminaria, & caputia vſq; ad oculos, & dicebant officium. Quorũ aſpectu territi, infra paucos dies ambo mortui ſunt. In ciuitate quoq; Nouariæ, cùm eſſet mortua in quadam domo quædam vetula, nocte quadam deſcendente per quandam ſcalam eiuſdem domus vna puella 18. annorũ inuenit illam mortuam, quam videns cœpit fugere dicta iuuenis; illa autem mortũa appræhendens eam per veſtes, tantùm ei terrorem immiſit, quòd ad lectum ſe ponens, ſanguine ad cor currente, infra paucos dies expirauit. Et hoc fuit, non ſunt adhuc decem & octo anni, & ego illam puellam agnoui. Legitur quoq; quòd quidam de nocte volens conſurgere, in maxilla à quodam mortuo percuſſus eſt. Et fortè hoc fuit, quia pro

Animæ quandoq; exeunt de Paradiſo, vel de purgatorio, vel de inferno, & poſtea illuc reuertuntur, quod exemplis cõfirmatur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

verò rogabat eum, vt confiteretur. At ipſe ait. Iam præterijt tempus. Et ſic mortuus eſt. In valle Sicida quidam poſt mortem primæ vxoris, duxit aliam. Nocte autem qua duxit eam, apparuit in ea domo vxor prima, diſcurrens per totam domũ, aperiens oſtia, clamans ac vocans nominatim duos filios, qui erant fratres ordinis noſtri, quaſi vellet cum eis lamentari de iniuria ſibi facta à patre eorum, & videbantur lamentari, & multum dolere de hoc. Et hoc mihi retulit quidam frater noſter, nepos illius mulieris, qui audiuit eam clamantem. Item in ciuitate Ipporegiæ. 1483. die 8. Nouembr. apparuit in nocte cuidam Ioanni nomine quidam magiſter Chriſtophorus Barbitonſor mortuus, habens ſecum quendam presbyterum fratrem ſuum etiam mortuũ, & appræhendit brachium eius. Ille autem interrogauit eum quid vellet? Reſpondit, quòd faceret dicere aliquam Miſſam pro eo, quod ipſe promiſit, de qua promiſſione ille valdè gauiſus receſſit. Mult. quidam homo nobilis, & magnæ nobilitatis mortuus, per multos dies in domo ſua in forma porci apparuit, & cùm verberaretur, & eijceretur, dicebat: Ne facias, quia ſum talis. Et hoc mirabile multis innotuit. Ipſe autem fuerat voluptatibus deditus.

Alia quoq; terribilia exempla ſuperiorib. ſimilia.

AVdite quoque aliud terribile exemplum, quod accidit nondum multis annis tranſactis. Nam cùm in quodam conuentu eſſent duo magiſtri in Theologia, qui continuè erant in rixa ſimul, & multas iniurias ſibi intulerant, vnus ex eis veniens ad mortem, fecit rogari aliũ, vt ſibi parceret de iniurijs illatis, & ſecum reconciliaretur. Cui alius fecit reſponderi, quòd nolebat parcere. Quod audiens ille, poſitus in deſperatione, dixit: Nec ego tibi parco, ſed vindictam faciam, & ſic deſperatus mortuus eſt. Poſtquàm autem fuit ſepultus, quotidiè apparebat per clauſtrum monaſterij, pilam lapideam magnã pedibus proijciens, quæ adeò erat grauis, vt 4. viri eam mouere non poſſent; Ipſe verò eam quaſi pennam leuabat, & ſic faciendo perſeuerauit per multos menſes, nunquam aliquid dicens alicui, nec reſpondens. Qua de re fama huius rei procedẽte, deliberauerunt fratres illius ordinis facere ſibi ſuum capitulum, vt aliquo modo intelligerent quidnam hoc ſignificare vellet. Cùm autem quadam die vocales illius capituli pranderent in quodam cœnaculo ſuper ſolarium, & poſuiſſent cuſtodes ad ianuas cum ſeris oſtia claudentes, ne ille mortuus intraret. Ille venit ad dicta oſtia, & baiulans dictum lapidem contra clauſuras, aperuit omnia oſtia. Et cœnaculum intrans perrexit, vbi erat ille magiſter inimicus ſuus, qui & ipſe prãdebat. & eum ſic allocutus eſt: O maledicte, tu noluiſti mihi parcere in morte mea, ex quo ego deſperatus damnatus ſum. Nunc ego faciã vindictam meam. Quib. dictis, baiulãs dictum lapidem ſuper caput illius, totum penitus confregit, & quaſi ad nihilum redegit. Sicque ille mortuus eſt, & ſecum ad tartara perrexit. In loco quoque noſtro ſancti Angeli apud Mediolanum, quadam nocte in dormitorio apparuit cuidam fratri, vnus defunctus veſtitus veſte nigra, cum multis alijs ſimiliter indutus. Ipſe autem frater neſciebat eum mortuum eſſe: nam erat ſuus familiaris de terra Variſij. Tamen ex hac apparitione ſuſpicans eum eſſe mortuum, videns illum ad ſe venire, intrauit Eccleſiam, in qua ſe poſuit antè ſacramentum altaris: & ille mortuus ibi ſemper cum ſocijs deambulauit. Demum pulſato matutino receſſit: & ille frater quaſi mortuus ex timore remãſit: inuentumq; eſt, illum qui apparuerat ea nocte mortuum fuiſſe. In ciuitate quoq; Mediolani, adhuc non ſunt decem anni, accidit hoc quod mihi narrauerunt quidam fratres noſtri, ſcilicet quòd in quadam domo morabatur quidam pauper, qui habebat vnicam filiam paruã, & cùm eſſent ambo infirmi, iacebant in eodem tugurio. Mortuus eſt autem

Digitized by Google

autem pater illius puellæ & ſepult': poſt cuius ſepulturam omni nocte audiebatur magnus ſtrepitus in illa camera in qua mortuus erat. Quidam autem dormientes deſuper illam cameram, audiebant quendam per illam cameram pergẽtem: & ad lecticam pulſantem & percutientem: deinde audiebãt vocem illius puellæ infirmæ di. Deus: pater mi, dimittatis me aliquantulum dormire. Ille autem magis percutiebat. poſtmodum autem illi deſcendentes in illam cameram inuenerunt & ipſam puellam mortuam. In territorio Ipporegię die. 8. Nouemb. 1483. quidam qui fuerat interfectus ab hoſtibus: bis apparuit vxori ſuæ. Et hoc fuit duobus diebus ante prædictum diem. Supradicto autem die iterũ apparuit ei cum candela in manu, & interrogatus ab ea quidnam facere vellet de illa candela: reſpondit: Iſta eſt candela quam poſuiſti ante imaginem Virginis Mariæ in Eccleſia maiori Ipporegiæ pro anima mea. Et poſtea dixit: Fac aliquid boni pro me: ego enim ſum in purgatorio: & quia non faciebam eleemoſynas pro patre meo, ipſe vſq; nunc remanſit in purgatorio: ſed modo eſt liberatus: quia Deus dedit ſibi omnia bona: quæ ego feceram pro me: & voluit quod irent pro anima illius: & ego nunc remaneo in purgatorio. Dicas ergò filijs meis, quòd benefaciant pro me: aliter Deus faciet eis ſicut fecit mihi: & in ſignum huius dicas illis, quòd crepuit eis os: & vas plenum vino euacuatum eſt, & effuſum eſt vinum in terra. Quod factum eſt illis: quia non recordãtur de me. Et ex his dictis diſparuit. Illa autem mulier venit, vt diceret mihi hanc apparitionem: ſed cùm non potuiſſet me alloqui, vocato patre Guardiano loci noſtri Ipporegienſis in quo eram, narrauit ſibi hæc omnia: & ipſe poſtea mihi retulit. Aliud etiam mihi narrauit quidam presbyter ſecularis ſocius meus ſcilicet, quòd dum quadam nocte euigilaſſet à ſomno, ſenſit in lecto ad pedes ſuos iacere quendam valdè frigidum: quem interrogauit: quis eſſet. Et ille reſpondit: Ego ſum pater veſter: & ſtatim diſceſſit. Quare ille ſacerdos de mane pro anima patris ſui celebrauit: & ab alijs celebrari fecit. Et ille ampliùs non comparuit. Et hoc ſufficiat ad primam cõſiderationem de ſuffragijs.

PARS SECVNDA HVius ſermonis de liberatione animarum à pœnis purgatorij.

Secunda conſideratio dicitur liberationis. Pro cuius declaratione propono hanc concluſionem ſecundùm canoniſtas in cap. cum Marthæ. extra de cele. miſſarum. & Franciſcum de May. in tractatu de ſuffragijs, & magiſtrum Petrum Lombardum in 4. ſen. diſtin. 45. Et ibi ſcilicet Bona. & Richar. 2. quæſt. prima, & B. Thom. in eadem di. art. 1. q. 2. quòd animæ in purgatorio exiſtentes, poſſunt viuorum ſuffragijs adiuuari intelligẽdo purgatorium: ſiue ſecundùm legem communem: ſiue ſecundùm diuinam diſpenſationem. Et hoc probatur ſic: Inquit commentator Auerrois in proœmio phyſi. *Sicut in naturalibus: ita ſuo modo in ſpiritualibus.* Quo præſuppoſito dico ſecundùm ſentẽtiam Pauli ad Rom. 12. *quòd multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra.* Et pe. Cor. 12. dicit idem dicit Apoſtolus: *Sicut corpus vnum eſt: & multa habet membra: omnia autem membra corporis cùm ſint multa: vnum corpus ſunt: ita & nos in Chriſto. Etenim vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus ſumus baptizati: & omnes vno ſpiritu potati ſumus.* Ecce ergò quod de mente Pauli eſt, quod ſimilitudo, quæ eſt inter membra vnius corporis naturalis, illa eſt inter omnes Chriſtianos fideles: ſed inter membra naturalis corporis iſta eſt vnitas: quòd ad remedium adhibitum vni membro redundat in omnia membra. Et cibus aut medicina ſumpta pro vno membro, adiuuat aliqualiter omnia membra, & prodeſt

Animæ in purgatorio exiſtentes, viuorũ ſuffragio adiuuari poſſunt, quod ratione oſtenditur.

Digitized by Google

deſt toto corpori. Item vnum membrum dat auxiliũ alteri membro: ergò ſimil.in corpore myſtico, quod eſt vniuerſa multitudo Chriſtianorum : cuius caput eſt Chriſtus: vt ait Apoſtolus ad Ephe.1. Suffragia Eccleſię, quæ ſunt cibaria, & medicamina ſpiritualia, quæ quotidie fiunt, proſunt omnibus membris. Et vnus homo poteſt adiuuare alterum: ſicut vnum membrum adiuuat aliud: & ei debet compati & ſuccurrere in neceſſitatibus ſpiritualibus. Et hoc eſt quod inquit Apoſtolus, vbi ſuprà, ſcilicet 1.Cor.12.di. *Pro inuicem ſollicita ſint membra: & ſiquidem patitur vnum membrum, compatiantur omnia membra: ſiue gloriatur vnum membrum, congaudeant omnia membra. Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro:* cùm ergò animæ exiſtentes in purgatorio ſint membra viua ipſi corpori Eccleſiæ vnita per vinculum charitatis: quæ morte corporis non finitur: iuxta illud 1.ad Cor.13. *Charitas nunquam excidit.* Item per vnionem gratiæ diuinæ: ſequitur quòd omnes medicinæ ſpirituales quas aſſumit Eccleſia & facit, ipſis animabus proſunt. Et per conſequens omnes orationes & eleemoſynæ viuorũ proſunt illis pro quibus fiunt. Ideò Aug.in li.Enchi.c.65. & ponitur à Magiſtro ſen. in 4. di.45.& c.2.& à Gratiano 13.q.2.c. obeuntibus.& c.in pœnti.& habetur in c.tempus.ead.q.& c.dicit. *Non eſt negandum, animas defunctorum pietate ſuorum viuentium releuari: dum pro eis ſacrificium mediatoris offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt: ſed hæc illis proſunt qui cùm viuerent: hæc eis vt poſtea poſſent prodeſſe meruerunt:* hæc ille. Ex cuius dictis patet reſponſio ad auctoritatem, quæ poſſet in oppoſitum allegari. Eccle. 9. vbi dicitur de mortuis, quòd non habent partem in opere, quod ſub ſole geritur: quia ſuffragia viuorum, quæ fiunt pro exiſtentibus in purgatorio, dicuntur opera eorum: in quantum in hac vita meruerunt, vt eis prodeſſet, ſi pro eis fierent: vel dicendum, quòd licet, tali opere non coopementur actualiter: habent tamen partem in fructu ipſius operis ratione prædicti

Reſponſio ad quandã auctoritatẽ Eccle.9.

meriti. Ad confirmationem quoq; prædictorum facit, quòd dicitur in l.is qui ſuis ff de manumiſſ. ſcilicet, quòd ſeruus poteſt redimi, non ſolùm operib.proprijs, ſed etiam alienis. Modus autem liberandi animas, eſt quadruplex, vel quadrupliciter reducibilis. Nam ſcriptum eſt cap. 13,q.2.cap.diem defunctorum.& ſunt verba Greg. *Animæ defunctorum quatuor modis ſoluuntur: aut oblationibus ſacerdotum: aut orationibus ſanctorum: aut charorum eleemoſynis: aut ieiunio cognatorum.* & idem habetur in c. nõ exiſtimemus.ead.quæſt.& cau. Ideò Auguſt.in ſermon.de cathedra ſancti Petri ait: *Oſtendam hominibus, qua ratione defunctorum ſuorum animas iuuare vtiliter poſſint. Orent quotidie pro charis ſuis: interpellent Deum voce flebili, deprecentur pro eis errorum veniam, lapſuum remiſſionem: paſcant eſurientes: veſtiant nudos: & ſi quid horum defunctorum negligentia minus actum eſt, fide viuentium ſuppleatur. Adhibeat quoque vnuſquiſque pro charis ſuis ſanctorum preces, ſacrificia offerat, & ſacerdotali eos perſecutione Domino commendet. hæc enim ſunt quæ charos noſtros iuuare poſſunt, hæc ſunt refrigeria quieſcentium, hæc remedia defunctorum,* hæc ille. De qua & ille inclytus dux Iudas Machabæus laudatur ſecundi Machab.12. vbi dicitur: *Vir fortiſſimus Iudas collatione facta, duodecim millia dragmas argenti miſit Hieroſolymam, offerri eas ibi pro peccatis mortuorum, iuſtè & religioſe de reſurrectione cogitans. Niſi enim eos qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur, & vanum orare pro mortuis. Sed quia conſiderabat quòd hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergò, & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* hæc ibi. Et ideò debet vnuſquiſque ſollicitare, vt orationibus, & eleemoſynis, atque alijs bonis operibus animas defunctorum abſolui faciat à vinculis pœnarum, iuxta illud, ad Hebræ.13. *Mementote vinctorum tanquam ſimul vincti, & laborantium tanquam & ipſi in corpore morantes.* Ad hoc autem nos inducere debet exemplum animalium etiam irrationalium, ſe inuicem adiuuantium, & ſubleuantium in neceſſitatibus. Aues quoque videntes ſo-

Confirmatio prædictorum.

Ad quadruplicem modum reducere poſſumus omnes modos liberandi animas à purgatorio.

Digitized by Google

cias ſuas debiles ab æſtu & calore ſolis terræ proſtratas, opponunt ſe radijs ſolaribus, & faciunt eis vmbram, donec reſumptis viribus ſurgant. Et ideò & nos debemus proximis noſtris in purgatorio exiſtentibus, ac maximo pœnarum feruore proſtratis, noſtris ſuffragijs apud diuinam clementiam facere vmbrã, donec reſumptis viribus reſurgant à loco pœnarum, & miſeriæ, vnde Iob. 12. dicitur: *Interroga iumenta, & docebunt te, volatilia cœli, & indicabunt tibi.* Propterea ſi ex præcepto diuino exhibenda eſt cura iumento cadenti, iuxtà illud Deuter. 22. *Si videris aſinum, aut bouem fratris tui in via cecidiſſe, non deſpicies, ſed ſubleuabis eum.* multo magis debemus proximos noſtros, qui in pœnis purgatorij ceciderunt, ſubleuare, maximè cùm ipſi per ſeipſos non poſſunt exurgere, cùm ſint extrà ſtatum merendi per bona opera, iuxta illud, Ioan. 9. *Venit nox in qua nemo poteſt operari.* Nos verò poſſumus ſatisfacere Deo pro peccatis eorum, & pro illis pœnitentiam agere.

Exemplum Vnde legitur in Chronicis ordinis noſtri, quòd in prouincia Marchiæ accidit, quòd vnus magnus peccator venit ad mortem, ſed in infirmitate confeſſus eſt cum magna contritione omnia peccata ſua. Cui confeſſor pro ſatisfactione iniunxit, vt diceret quædam pſalteria, & aliquibus diebus ieiunaret, ac faceret nonnullas diſciplinas: cùm autem Guardianus noſtri conuentus poſt confeſſionem illum viſitaret, & quomodo ſe haberet quæreret, ille reſpondit. Gratias ago Deo, quia ſine pœnitentia non morior, ſed de hoc doleo, quòd pœnitentiam pro peccatis mihi iniuncta implere non poſſum. Tunc Guardianus confortauit eum di. Ne timeas fili, ego enim pro te faciã ſatisfacere, ſtatimque abiens vocatis fratribus ſuis rem expoſuit, & ad charitatem hortatus eſt eos, qui libenter ipſam pœnitentiam ſuſceperunt, atque eam ſimul cum ipſo Guardiano facere cœperunt. Tunc ipſe Guardianus ad infirmum reuerſus dixit: Ex quo fili tua pœnitentia eſt à me, & fratribus meis pro te incepta, & cito perficietur, perge ſecurus, quia à pœnis purgatorij liberaberis. Ille igitur mortuus poſt à fratribus ipſis pro ſe orantibus apparuit di. Gratias vobis ago pater Guardiane, & vobis omnibus fratres, quia veſtram charitatiuam pœnitentiam à vobis pro me factam Deus acceptauit, & ideò liberatus à pœna purgatorij ad cœlum euolo.

An ſuffragia facta pro vno proſint omnibus æqualiter in purgatorio exiſtentibus? aliquorũ opinio, ac eius reprobatio.

Sed hic quæritur, nuuquid ſuffragia facta pro vno proſint æqualiter omnibus in purgatorio exiſtentibus? Et reſpondet Præpoſitus cum ſequacibus ſuis quòd ſic, dans exemplum de candela, quæ accenſa pro vno reddit lumen omnibus exiſtentibus in eadem camera cum illo. Similiter lectio lecta pro vno omnibus prodeſt cum illo exiſtentibus, quia vox omnibus communicatur. Ergò ſic dicendum videtur ei de ſuffragijs. Sed hæc opinio eſt falſa, contra quam tenet Magiſter ſenten. in 4. diſtinctione 45. & ibi Richard. noſter articul. ſecundo. quæſtione tertia, & Sanctus Bonauent. ibidem per omnia, & Franciſcus de May. in tractatu de ſuffragijs, & beatus Thom. in quarto diſtinctio. 45. articu. quarto, quæſtion. ſecunda. & Petrus de Palude in eadem diſt. & doctor ſubtilis in ſuo quolibet. di. vigeſima. Et hæc ſententia Præpoſiti eſt contra Auguſtin. in libro de cura agenda pro mortuis, & Gregorium ad Bonifacium. Et contra conſuetudinem Eccleſiæ, quæ erraret, ſi opinio ipſius Præpoſiti eſſet vera. Nam Eccleſia quandoque facit officium pro vno defuncto particulariter, & quandoque pro pluribus, quod eſſet inutile, ſi omne ſuffragium generaliter omnibus defunctis prodeſſet. Non eſt ergò tenenda opinio Præpoſiti, quæ eſt contra rationem naturalem. Nam *virtus vnita fortior eſt multiplicata*, vt ait auctor in lib. de cauſis. Et ideò ſuffragium factum pro vno efficacius operatur, quàm ſi ad multos extenderetur.

Digitized by Google

tur. Nam omne ſuffragium eſt bonum limitatum, nullum autem bonum limitatum poteſt eſſe æqualis virtutis ad plura & ad vnum. Suffragia namque fiunt ad ſoluendam pœnam ſeu reatum. Sed plus eſt ſatisfacere pro debito multorum, quàm vnius tantùm, & facilius ſatisfit pro debito vnius quàm multorum. Ergò pluribus ſuffragijs indigent duo quàm vnus, ſi autem diuidũtur inter eos, vterque minus habet. Præterea eadem ratione, qua ſuffragium poſſet prodeſſe duob. poſſet & tribus, & quatuor, & centum, & ſic in infinitum. Cùm non ſit magis dare rationẽ in vno quàm in alio, ergò finitum ſuffragium haberet infinitum valorem quod eſt impoſſibile. item ſi hoc eſſet verum, quòd ſuffragium tantùm valeat pro pluribus, quantum pro vno, & quòd factum pro vno defuncto, prodeſſet generaliter omnib. ſequeretur quòd qualibet die poſſent tot animæ liberari quot ſunt in purgatorio, cùm omnia ſuffragia quotidiana totius Eccleſiæ videantur ſufficere pro vna quantumcunq; ſcelerata, & ſic ſequeretur, quòd nullus ſtaret in purgatorio vltra vnũ diem, & per conſequens Eccleſia erraret, quæ ordinauit ſeptima, trigeſima, ac anniuerſalia fieri pro defunctis, & quolibet anno commemorationem generalem omnium defunctorum. Dicunt ergò prædicti doctores, quòd poteſt diminui pœna alicuius, vel per diminutionem virtutis ex parte agentis, vel per diminutionẽ diſpoſitionis ad patiendum ex parte ſuſtinentis, quia actus actiuorũ ſunt in patiente benè diſpoſito. 2. de anima. Et videmus iſta per experientiam. Nam pœna magnum onus portantis diminui poteſt, vel per diminutionem grauitatis oneris, vt ſi quis ipſum onus auferat in toto, vel in parte, vel per aliquam confortationem virtutis illius, qui portat onus, qua minuitur in ipſo diſpoſito ad patiendum ab onere, vt ſi quis eum fortificet per cibum, vel per aliquod bonum nouum, quo reddatur fortior ad onus ipſum portandum, licet aliquatenùs non auferatur ab eo, nec diminuatur grauitas oneris in ſe. Et ſic dico in propoſito, quòd ſuffragia facta determinate pro vno tantùm, nõ proſunt alijs quò ad diminutionem pœnæ eis debitæ, ſed tantùm illi pro quo fiunt, quia ſolùm illi ſubtrahitur quantitas pœnæ pro modo ſuffragiorum. Quantum verò ad diminutionem doloris & grauedinis, quæ prouenit ratione confortationis, benè proſunt omnibus alijs, quia ſe perfectè amant, cùm ſint in charitate cõfirmati. Et ideò vidẽtes, proximos ſuos per ſuffragia liberari à pœnis, tantùm gaudent, quòd pœna ſua eis tolerabilior efficitur ratione huius cõſolationis, & lætitiæ. Sicut enim multũ diſpoſitus ad triſtitiam, ex modica cauſa fortiter triſtatur, ſecundùm Aui. 6. naturalium. c. vltim. Ita lætitia mentis facit ſupportari meliùs afflictiones, & nõ tantùm ſentiri earum triſtitias, ſecundùm philoſ. 2. Ehic. Non obſtat modò argumentum Præpoſiti, quia reſpondet Rich. vbi ſupra, quòd lumen candelæ & vox doctoris ſe communicant per naturæ neceſſitatem, ſuffragia autem communicantur per ſuffragantis intentionem. Et ideò dicit Magiſter ſen. in 4. lib. di. 45. & B. Tho. in ſuo quolibet. ar. 14. quòd ille citiùs exibit de purgatorio, pro quo fient plura ſuffragia, dato quod in eodem inſtãti plures intrauerint æqualibus pœnis obligati. Et in hoc valde vtile eſt habere hæredes deuotos; poſſet enim eſſe, quòd duo exiſtentes in purgatorio mereãtur permanere ibi per centum annos, & pro vno fient tot ſuffragia & eleemoſynæ, quòd infrà horam liberabitur ab illis pęnis. Et alius, pro quo nulla fient ſuffragia particularia, permanebit ibi per multos annos.

Pœna dupliciter diminui poteſt.

Quomodo ſuffragia omnibus exiſtentibus in purgatorio pœnam aliqualiter diminuunt.

Reſponſio ad argumentum pro alia opinione adductũ.

SI autem quæratur qua ex cauſa fiunt ſeptima, & trigeſima? Reſpondet beatus Ambroſ. in libr. de obitu Theodoſij Imperatoris, & habetur. 13. q. 2. c. quia alij, quòd quia filij Iſrael luxerunt ſeptem diebus poſt ſepulturam Iacob patrem

Quare fiunt ſeptima, & trigeſima.

ſuum, vt habetur Gen. vltimo, & Moyſen triginta diebus, Deuter. vltimo. Ideò adiuncta eſt hæc conſuetudo. Sed melius eſt quàm citius poteſt facere officia & eleemoſynas pro mortuis, & non expectare vt poſt multa tempora fiant. Si enim quis eſſet infirmus, & grauibus anxiaretur doloribus, non eſſet contentus expectare, vt in ſequenti anno pro medico, vel medicinis mitteretur. Item ſi quis quotidie in equuleo torqueretur, non eſſet contentus, vt vſque ad annum expectaretur ad impetrandam eius liberationem. Et ſimiliter habens filium infirmum, & cruciatibus, & tormentis anguſtiatum, quàm citiùs ei poſſet ſubuenire procuraret. Melius eſt quoq; Miſſas & officia celebrari facere, & eleemoſynas diſtribuere in vita, vt ſtatim poſt mortem ipſa bona inuenias, & non expectare vt ab alijs fiant. Si enim eris negligens in vita facere bona pro anima tua, multo erunt negligentiores hæredes tui. Et ad prædicta poteſt adduci exemplum, quod legitur de quodam vſurario, qui tres habens filios, diuiſit inter eos pecuniam ſuam, faciens quatuor partes de ea, & vnam tantùm partem ſibi reſeruans. Poſtmodùm verò ad quandam prædicationem conuerſus miſit pro eis rogans, vt ſatisfacere vellēt & reſtituere pecuniam ipſam malè acquiſitam, ne ipſe damnaretur. Maior autem filius eius promiſit ei magna magnalia facere, capellas facere ædificare, & dotare, atque miſſas celebrari facere, & huiuſmodi multa. Secundus verò promiſit puellas multas nuptui tradere, & quàm plura ſimilia bona pro anima eius facere. Minor autem noluit promittere ſe pro anima eius aliquid facturum, ſed eum cum fratribus ſuis ad cœnam inuitauit, quam ſplendidiſſime parauerat, paruamq; candelam tanquàm poſuit in menſa antè patrem ſuum, retro verò cereum magnum atque luminoſum poſt cortinam. Cùm autem patrem ſuum ad comedēdum inuitaret, ille dixit: Ego lumen non video. Quid eſt quòd tam abundè menſam præparaſti, & cibis repleſti, & non plura luminaria, ſed vnam paruā tantummodò cādelam in menſa poſuiſti? Ad quem filius inquit: Reſpice retro pater, amoueq; cortinam, & videbis ibi cereum magnum poſitum. Cui pater ait: Et quid mihi prodeſt, niſi antè me poſueris? Ita, inquit filius, minimum bonum quod antè mortem tuam feceris plùs proderit tibi, quàm multa & magna, quæ poſt mortem tuā pro te reliqueris, facienda. Quapropter noli aſpicere, quòd pro te quicquam boni facturus ſim poſt mortem tuā, imò nec volo, nec promitto. Bona verò omnia quæ mihi dediſti cùm tua ſint, accipe, & de eis dum viuis, fac quicquid boni tibi videtur. Quod audiens pater omnia abſtulit, non ſolùm ab eo, ſed etiam ab alijs filijs, & reſtituit illis, quibus per vſuram abſtulerat, ſicq; ab inferno animam ſuam liberauit. Dum ergò ſani eſtis & facultatem habetis, facite manibus veſtris, quod ab hæredibus veſtris fieri poſt mortem optaretis, & mittite candelam antè vos. Ad quod adduci poteſt exemplum quod legitur de quadam viſione, quam habuit quidam bonus Eremita. Vidit enim vnum defunctum ſedentem, & antè ſe habentem menſam repletam omnibus bonis, poſt tergum autem eius vidit menſam vacuam. A quo quærens quid ſignificarent, reſpondit: Menſa hæc quæ ſtat antè me, ſunt opera miſericordiæ, & alia bona quæ feci antè mortem, & illis bonis modo vtor. Menſa verò poſt me poſita, ſunt bona & eleemoſynæ, quæ mandaui vxori & filijs, & amicis ac hæredibus meis fienda poſt mortem meam, vt animę meæ ſubuenirent. Et ecce hæc menſa adhuc ſtat vacua, quia mei obliti ſunt. Et ideò quidam ſapiens ait: *Fac benè dum viuis, poſt mortem viuere ſi vis.* Et iterum: *Munera quæ donas moriens, hæc munera non ſunt.* Ad prædicta etiā facit, quòd eleemoſyna eſt adinſtar candelæ lumen præbentis. Et ideò de ea dicitur, Tobiæ 4. *quòd non patitur ire in tenebras.* Qui igitur tantùm poſt mortem eleemoſynas vult facere, eius anima, cùm de cor-

Exemplo oſtenditur quàm melius ſit facere bona in vita, quā poſt mortē relinquere ipſa fienda.

Exemplum aliud.

de corpore egreditur lumen habet poſt tergum ſuum, & ideo viam qua itur ad cælum, non poteſt clare videre. Item oculos habet poſt caput ſuum, & ideo ſæpè cõtingit in foueam purgatorij ipſum incidere. Præterea bona facta in vita cuſtodiunt animam ne in ipſam purgatorij foueam cadat, & ne in carcere purgatorij includatur, & ne in igne ipſius purgatorij comburatur. Bona autem facta pro ipſa anima poſt hanc vitam, ad iuuãt eam vt ab ea ipſa fouea reſurgat, & vt à carcere purgatorij educatur, & vt poſt combuſtionem ab igne liberetur. Melius autem eſt in foueam non cadere, quam inde reſurgere, & non incarcerari quam de carcere educi, & non comburi quam poſt cõbuſtionem ab igne liberari. Ergo multo melius eſt in vita quàm poſt mortẽ bona pro nobis fieri. Vtile tamen & laudabile eſt etiam aliqua ſuffragia ordinare, quæ poſt mortem fiant. Sed illud quod vultis fieri per longa tempora, ordinate vt poſt veſtrũ deceſſum quam citius fiat. Vnde ſi deſideratis pro vobis dici cẽtum miſſas, ſtatuite quòd dicantur in die veſtri obitus, vel ſequenti ſi poſſibile ſit. Et anniuerſalia quæ vultis fieri vſque ad viginti & triginta annos, facite celebrari in viginti vel triginta diebus, vt velocius exire poſſitis de tormentis. Illi namque qui ordinant vt vſq; ad centum annos vel in perpetuum fiat pro eis annuale, videntur habere animum ſeu intentionem permanendi vſq; ad illud tempus in purgatorio, à quo tanto citius liberabũtur, quanto velocius à viuis ad iuuabuntur. Et ideo ſtultus dici poteſt, qui magis quærit commoda hæredis ſui, in eleemoſynis pro ſe faciendis, quam liberationem animæ ſuæ à tormentis.

Exemplis aliquibus oſtenditur, per ſuffragia mortuorum animas à purgatorio liberari.

QVod autem verum ſit mortuos à pœnis per ſuffragia liberari, patet per exemplum quod ponit Gregor. 4. Dialogorum dicens, quòd cum quidam monachus ſuus nomine Iuſtus, ad extremũ veniens tres ſe habere occultos aureos indicaſſet, & de hoc ingemiſcens mortuus fuiſſet, præcepit Greg. fratrib. vt corpus eius cum tribus aureis in ſterquilinio ſepelirent, tamen cuidam è fratribus Greg. præcepit, vt vſq; ad dies 30. omni die pro eo corporis Chriſti hoſtiam immolaret. Qui cũ iuſſa compleſſet, is qui defunctus fuerat in die trigeſimo cuidam fratri ſibi germano apparuit. Quem Germanus requiſiuit dicens, quomodo es? Cui ille reſpondit: Hucuſq; male fui, ſed iam modo bene ſum, quia hodie communionem accepi. Quia vero virtute triginta miſſarum ex impoſitione beati Gregorij dictarum anima illa fuit liberata à pœnis purgatorij, ideo laudibilis conſuetudo inter Chriſtianos exorta eſt, vt pro defunctis ſuis faciant celebrari triginta miſſas, quæ dicuntur miſſæ ſancti Greg. propter prædictam cauſam, quo nihil gratius facere poſſunt ipſis mortuis: Similiter Greg. in prædicto lib. oſtendit quantum orationes proſint exiſtentib. in purgatorio. Narrat enim de Paſcaſio, qui cum vir miræ ſanctitatis, & virtutis extiterit, & ſuo tempore duo fuiſſent ſummi põtifices electi, conueniſſetq; tandem Eccleſia in vnum, ipſe Paſcaſius quaſi ex errore alium Papã prætulit, & in hac ſententia vſque ad mortem permanſit. Qui cum eſſet defunctus, & dalmaticam ſuper pheretro poſitam dæmoniacus tetigiſſet, ſtatim ſanatus eſt. poſt multum vero temporis cum Germanus Capuanus Epiſcopus balneũ ob gratiam ſanitatis petijſſet, prædictum Paſcaſium Diaconem ibi ſtantem & obſequentem inuenit. Quo viſo vehementer extimuit, & quid illic tantus vir faceret, inquiſiuit. Qui pro nulla alia cauſa ſe in illo loco pœnali deputatum aſſeruit, niſi quia in illa cauſa pontificis plus iuſto ſenſit. Et addidit dicens: Quæſo te deprecare Deum pro me, atque in hoc cognoſces quòd exauditus ſis, ſi huc rediens me non inueneris. Qui cum pro eo oraſſet, & illuc poſt paucos dies rediſſet, prædictum Paſcaſium in eodem loco non inuenit. Legitur quoque, quòd in quodam

Quare miſſæ S. Gregorij ſic nominentur.

Aliud exemplum.

cebat, Aue Maria, ſed tamẽ erat illaqueatus in reb. mundanis, & multa mala committebat. Vnde quadam die ab inimicis ſuis occiſus eſt, & quia malam duxerat vitam, presbyteri noluerunt eum ſepelire in ſacro, ſed poſuerunt eum in loco profano. poſt triginta autem dies glorioſa Virgo Maria apparuit ſacriſtæ Eccleſię, in qua beneficium habebat ille clericus mortuus, & dixit ei: Quare feciſtis tãtam iniuſtitiam contra ſeruum meum, ponentes eum extra cœmeterium? Et ille clericus dixit: Quis eſt ille ſeruus veſter? Reſpondit domina. Ille clericus qui iam triginta diebus elapſis ſepultus fuit in loco profano. Ite ergo cito & extrahite eũ de loco illo, & ponite in loco condecenti & honeſto. Fuit enim ſemper meus fidelis ſeruus, & cũ deuotione me ſalutabat quotidie ante altare meum. Mane autem facto hora tempeſtiua oẽs clerici perrexerunt ad dictum corpus, & excauantes terram inuenerũt in ore eius vnum pulchrũ florem, & linguam eius ſanam, pulchram & integram. Ex quo glorioſa Virgo ſignificare voluit, quantum ſibi placuit Angelica ſalutatio: quã benedictam Virginem pro noſtris mortuis hac oratione deuota rogitemus.

PARS TERTIA HVIVS SERmonis de fructificatione, & vtilitate, quam conſequuntur facientes ſuffragia, & eleemoſynas pro mortuis.

Tertia & vltima conſideratio de ſuffragijs, dicitur fructificationis. Magnas enim conſequitur vtilitates ille qui facit aliqua bona pro mortuis. Sed duæ ſunt principales. Prima dicitur adiuuationis. Adiuuant enim nos tam temporaliter quam ſpiritualiter. Vnde eſt ſciẽdum, quod illi qui ſunt in purgatorio ſciunt bona quæ fiunt à viuis. Et hoc duobus modis ſecundum Auguſt. in libro de cura agenda pro mortuis, & habetur in cap. fatendum, 13. quæſt. 2. ſcilicet aut relatione eorum qui moriuntur & ea ſciunt, aut relatione Angelorum maxime illorum qui habuerunt eos in cura, qui ſunt ſolliciti de illorum ſalute, & conſolatione, quia debent prope eos ſtare in cœlo. Et ideo eis referunt bona quæ pro illis fiunt & à quibus. Doctores autem in 4. diſt. 45. addunt duos modos, videlicet inſpirationem diuinam, quia Deus hoc facit eos intelligere. Et pœnarum ſubtractionem, quia cum deberent multo tempore ſtare in purgatorio, & pati magnam quantitatem pœnarum, vidẽt ſibi ſubtrahi pœnas & diminui tempus, ex quo intelligũt ſuffragia pro ſe facta ab amicis ſuis. Vnde cum ſint in gratia Dei, deprecantur eum pro illis, & obtinent illis dona ſpiritualia, & temporalia. Imò ipſi quandoq; apparẽtes ex permiſſione diuina eos defendunt à periculis. Vnde legitur de quodã qui ſemper quando tranſibat per quod dam cœmeterium dicebat. *De profundis*, pro illis mortuis qui ibi iacebant. Quadam autem nocte cum deberet inde tranſire, inimici eius volentes ipſum occidere, eum ſuper dictum cœmeterium expectabant. Cum autem ille veniret & cœpiſſet dicere *de profundis*, ſtatim apparuerũt cum eo multi mortui in forma hominum armatorum. Quos videntes inimici eius, territi abierunt. Legitur etiam de quodam alio, qui quotidie dicebat orationes pro mortuis, quod ſemel de nocte rediẽs domum aſſociatus fuit cum quatuor luminaribus, duobus ante, & duobus poſt ipſum, & non videbat qui ea portarent. Cum autem perueniſſet ad domũ ſuam, audiuit vocem dicentem ſibi: Vade in pace, quia nos ſumus mortui, qui te ſociauimus, & niſi nos fuiſſemus, interfectus eſſes, & ſtatim illa luminaria diſceſſerunt. Non ſolùm autem defuncti exiſtentes in purgatorio, pro talibus orant, ſed etiam omnes ſancti, quia cum diligant illos qui ſunt in purgatorio, gratiſſima habent ſuffragia quæ pro eis fiunt. Nam ex liberatione illorum augetur numerus ſanctorum, & ideo continue rogant Deum pro his qui defunctis opera pietatis exhibẽt. Et cum

Duob. modis in purgatorio exiſtentes ſciũt bona ipſis facta.

Et cum ſint in gratia Dei, ab eo exaudiuntur, ſecundum Thom. in 4. di. 45. & ibi Richar. 7. quæſt. 2. & ſanctum Bonauent. ead. di. art. 3. q. 2. Maximè autem orabunt pro nobis ipſæ animæ à pœnis liberatę ſuffragijs noſtris, quando erunt in paradiſo. Et ideo inquit Auguſt. in ſermone ad Ere. *Ora ergo pro defunctis, vt dum fuerint in æterna vita, pro te orare non negligant: Expectant enim noſtrum, nam tempus orandi iam profugit ab eis. Clamant igitur quotidie qui iacent in tormentis, ſed pauci ſunt qui reſpondeant. Vlulant, & non eſt qui conſoletur eos. O quam grandis crudelitas fratres mei, ô quam grandis inhumanitas. Clamant ad nos quotidie, qui dum vixerunt multa pro nobis ſuſtinere voluerunt, nec eis ſubuenire curamus: ô vere magna inhumanitas. Ecce enim infirmus iacet, & medicus conſolatur, cadit aſinus, & omnes eum ſubleuare feſtinant, ſed clamat in tormentis ſidelis, & non eſt qui reſpondeat. Ecce noſtra inhumanitas fratres. Eia ergo non ſit, ſed mementote fratres, quòd ſancta, & ſalubris, pia & felix, & ſuauis Deo, & Angelis, eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à pœnis quas patiuntur ſoluantur*, hæc ille.

Eccleſia cur ordinauit in horis canonicis, vt dicat, Fidelium animæ, etc. & cur etiam ordinauit commemorationē omnium fidelium defunctorum.

ET ideo Eccleſia ordinauit, vt in omnibus horis Canonicis quotidie fiat oratio pro defunctis, & dicatur: *Fidelium animæ per miſericordiam Dei requieſcāt in pace.* Item inſtituit diē commemorationis omnium fidelium defunctorum. Cuius cauſam aſſignat auctor rationalis diuinorum officiorum lib. 7. dicens quòd ſicut feſtū omnium ſanctorum ordinatum eſt multis de cauſis, maximè propter omiſſorum feſtorum ſuppletionem, quia propter ipſarum multitudinem de omnib. ſpecialiter feſtiuare non valemus. Item propter negligētiarum in feſtis quæ celebramus, commiſſarum expiationem. Vnde in ſermone omnium ſanctorum dicitur: *Decretum eſt, vt die iſta omnium Sanctorum memoria habeatur, vt quicquid humana fragilitas per ignorantiam, aut negligentiam, vel per occupationem rei familiaris in ſolemnitatibus ſanctorum minus peregiſſet, in hac ſancta obſeruatione perſoluatur.* Ita pariformiter commemoratio omnium fidelium defunctorum inſtituta eſt fieri ab Eccleſia tali die, vt generalibus beneficijs adiuuentur, qui ſpecialia habere non poſſunt. Sicut enim Petrus Damianus ait: Sanctus Hedibo comperiens, quòd apud Vulcanum Eccleſiæ crebræ voces & vlulatus dæmonum audiebātur, lamentantium pro eo quod animæ defunctorum per eleemoſynas, & orationes de locis pœnalibus eripiebantur, ordinauit in ſuis monaſterijs vt poſt feſtum omnium ſanctorum fieret commemoratio defunctorum, quod fuit poſtmodum à tota Eccleſia approbatum. Et ideo talem diem expectant mortuorum animæ cum maximo deſiderio, ſperantes à pœnis eripi per fidelium ſuffragia in totum vel in parte.

An ſuffragia facta pro defunctis ab illis qui ſunt in peccato mortali, eis proſint. Opinio aliquorum primo recitatur.

SED hic quæri poſſet, vtrum ſuffragia facta pro defunctis ab illis qui ſunt in peccato mortali eis proſint. cui quæſtioni reſpondet Thom. in 4. diſtinct. 45. art. 1. quæſt. 2. & Richard. in eadem diſtinct. ar. 2. q. 4. & communiter alij Theologi in præfata diſtinctione, quòd talia faciens aut hæc agit, vt miniſter, aut vt auctor nomine proprio. Si primo modo, etiam diſtinguendum eſt, quòd aut agit hęc vt miniſter publicus omnium, ſicut ſacerdos qui eſt ſicut ſyndicus totius Eccleſiæ, & miniſter generalis à Deo ordinatus pro ſacrificijs offerendis, & ipſius opera ſacramentalia, vt Miſſa, officium mortuorum, & huiuſmodi ſimilia proſunt defunctis, quia illa à Deo non ab operante efficaciam habent. Item quia malitia miniſtri non tollit efficaciam operis boni auctoris, nec ſacramenta poſſunt pollui, aut infici malitia miniſtrantis, vnde 1. quæſt. 1. cap. Dominus, dicitur: *Dominus declarauit, in vno cœtu hominum eadem ſacramenta ſumentium, non obeſſe mundis aliquorum immunditiam*, hæc ibi. Spiritus enim ſanctus dat ſacramentis efficaciam per quoſcunque miniſtrentur, cap. multæ, & c. ita fit, & tribus capitulis ſequentibus, & c. non nocet eadem quæſtione, & cauſa. Et ideo ipſa ſacramēta ab immundis miniſtris inquinari nequeunt.

Digitized by Google

queunt. capit. remiſſionem peccatorum. 1. quæſt. prima. nam alicuius malitia non profanat ſacramenta. capit. nonne. eadem quæſtione & cauſa. Et ſacramenta virtutem ſuam non amittunt ſi per malum miniſtrum in forma Eccleſiæ exhibentur. 33. di. §. verum, & §. porro. & 1. quæſtio. prima. cap. ſi fuerit, & c. ſequenti vſque ad finem. Deus enim in adminiſtratione ſacramentorum non penſat merita miniſtrorum, ſed officia. 1. quæſt. 1. ca. cum ſcriptura. Aut verò talis eſt miniſter alicuius particularis perſonæ, & tunc etiam diſtinguunt prædicti doctores, ſcilicet quod aut talis perſona quando ſibi præcepit tale opus, erat in charitate, aut non. Si poſt. modo, & tunc dicta opera pietatis proſunt defunctis, ſiue talis mandans viuat ſiue non, quia hoc opus principaliter ipſius eſt, qui illud fieri mandauit. Qui enim mandat ſolui, ipſe ſoluere dicitur. Et qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur. l. ita autem. §. geſſiſſe. ff. de admi. tuto. & l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi & vi ar. Sicut ergo ſeruus in peccato mortali exiſtens poteſt opus meritorium facere, non prout eſt ſuum, ſed prout illud opus facit ex præcepto domini ſui charitatem habentis; ita oratio & alia ſuffragia peccatoris cuiuſcunque quamuis non ſint meritoria ex parte principali agentis, quia ille intelligitur agere, cuius vice, vel nomine fit, vt dicit Dio. 13. cap. cœleſtis hiera. Similiter ſi aliquis in charitate decedens præcipiat ſibi ſuffragia fieri, illa ſuffragia ſibi proderunt, quamuis illi per quos fiunt, ſint in peccato mortali. Si vero perſona quæ ſuffragia fieri mandauit, erat in peccato mortali, dicunt prædicti doctores, quod aut hoc erat quando mandauit fieri, aut quando opus executioni fuit demandatum. Si primo modo, dicunt quod talia ſuffragia non proſunt, quamuis ſit in charitate eo tempore, quo eius mandatum adimpletur, niſi illud iterum fieri mandet, aut demandationem factam de nouo acceptet; quia opus illud ſecundum eos non eſt ipſius in gratia exiſtentis, niſi in quantum illud fieri mãdet vel fieri acceptet in gratia: ſi vero erat in peccato mortali quando opus illud demandatum fuit executioni, ſed erat in charitate quando præcepit fieri, dicunt quod prodeſt defunctis pro quibus fit, quia tale opus eſt maxime à præcipiente ratione illius voluntatis quam habuit, quando illud fieri mandauit. Magis tamen prodeſſent ſuffragia, ſi miniſtri etiã forent in charitate, quia tunc meritoria eſſent ex vtraque parte. Si autem talis faciens ſuffragia non alieno, ſed proprio nomine hæc agat, vt principalis actor, dicunt quod non prodeſt defunctis, quia oratio peccatoris caret cœleſti gratia, & Dei amicitia, ac ſpirituali vita, & peccatores Deus non exaudit. Ioannis 9. Vnde Gregor. in paſtorali, ait: *Dum is qui diſplicet, ad interpellandum mittitur, irati iudicis animus ad deteriora prouocatur*, hæc ille. Sed Scotus in 4. di. 45. & Franciſcus de Mayro. in tractatu de ſuffragijs ar. 5. tenent de directo oppoſitum dicentes quod *à quibuſcunque exiſtentibus in peccato mortali, ſiat talia ſuffragia pro animabus defunctorum, proſunt eis: quia licet ſint mortua, tamen ſecundum omnes doctores bona facta in peccato mortali proſunt ad bona temporalia, & ad pœnas temporales euadendas ac mitigandas, Cum igitur pœnæ purgatorij ſint temporales tantum, ſequitur quòd talia opera valeant ad ipſas mitigandas & euadendas*, hæc illi. Quorum dictum poteſt corroborari per illud quod ait beatus Thom. in 4. di. 45. ar. 2. quæſtio. 1. in ſolutione primi argumenti di. quod oratio & alia ſuffragia acceptantur à Deo magis pro mortuo quam pro viuo, quia magis indiget mortuus, cum non poſſit ſibi auxiliari, ſicut poteſt viuus. Dicit tamẽ Franciſcus de Mayro. vbi ſupra, quod ſi bona ſunt æqualia, ſemper proſunt magis à meliori facta, quia ſunt magis meritoria. Si autem ſint inæqualia, plus promereri poſſunt quo ad hoc etiam à deteriori, quia etiam mali homines temporalia poſſunt promereri. Auctor quoque rationalis diuinorum vbi ſupra reprobat opinionem dicentium, quod ſuffragia à malis

Opinio Scoti, Fran. de de May. circa hoc.

malis facta nihil proſint defunctis, & ait ſic poſtquam eorum argumenta recitauit. Verum cum pauci ſine crimine viuant, talis ſententia quæ miſericordiam, & tot ſuffragia defunctis adimit, & viuorum charitatem ad illos refrigeſcere facit, eſt nimis dura, & ideo non ſequenda videtur. Si enim omnium quos conſcientiæ culpæ arguit ſuffragia condemnamus, illi paucorum ſuffragijs iuuabuntur. Et ideo dicendum videtur, quod quanquam ſuffragia eius, qui & ſi non in charitate tamen in fide eſt, illi qui in charitate deceſſit non proſunt ex merito vitæ agentis, ſupplet tamen meritum fidei, & charitas Eccleſiæ talia dictantis, ac defuncti capacitas ſuſcipientis, nec non & liberalitas Dei miſerentis, qui ſecundum Ambroſium beneficia non reuocat, imo cumulo liberalitatis amplificat, & ſua liberalitate opus ab alio factum proinde reputat, ac ſi per illum pro quo fit, factum eſſet. Nam ſecundum iura, aliquo alieni debitum exoluente ipſe debitor liberatur. Et ſi ſeruo legata ſit libertas, ſi Titio decem præſtiterit, quocuncunque illa decem præſtante liber eſt. Sed & per eum qui capax non eſt, alteri legatum, & hæreditas acquiri poteſt, & ſecundum Auguſt. *Quanquam in lapideo canali nil generetur, tamen aqua inde tranſiens terram fœcundat.* Et Hier. inquit: *Si quando videris inter multa opera peccatorum quemquam facere aliqua quæ iuſta ſunt, non eſt tam iniuſtus Deus, vt propter multa mala paucorum bonorum obliuiſcatur.* hæc auctor rationalis diuinorum. Et ideo non ſolum boni, ſed etiam ſcelerati peccatores debent pro defunctis orare, & ieiunare, atque eleemoſynas, & alia opera pietatis facere.

2. Vtilitas quam conſequuntur pro mortuis aliquod bonũ facientes.

SEcunda vtilitas dicitur meritationis: Vnde ſciendum eſt ſecundum Thom. in quarto. diſtinct. 45. vt etiam habetur in ſumma confeſſ. libro tertio. titul. 34. quæſt. 160. quod faciens ſuffragia pro mortuis multum meretur, & poſſumus ſic probare. Nam ſicut tanto magis demeretur quis, & peccat, quanto maius damnum infert proximo. ar. in §. atrox. cum gloſ. Inſt. de iniur. & probatur in. l. aut facta. §. quantitas. ff. de pœ. & in l. Pædius. §. primo. ff de incend. rui. & nau. & in l. 1. §. primo. ver. ſed & qui. ff. de abigeis. ergo quanto quis maiorem vtilitatem, & charitatem impendit proximo, tanto maius habet meritum, & maiorem conſequitur gratiam diuinam, & gloriam æternam, quæ acquiritur per opera charitatis, primæ ad Timot. 4. Cum ergo per ſuffragia liberentur animæ ab horribiliſſimo igne purgatorij, ergo qui illud faciunt, maiorem eis gratiã, & charitatem impendunt, quam ſi illis viuis, & indigentibus totum mundum largirentur, darent enim mille mundos, imo centum mille millia ſi tot haberent, vt poſſent ab illis cruciatibus liberari. Nam vt inquit Gregor. in quarto dialog. *Sub eodem igne electus purgatur, & damnatus crematur.* De quo igne inquit idem Gregor. vbi ſupra, quod eſt corporeus, & materialis, vt etiã refert Beatus Bonauent. in 4. diſtinct. 21. articul. ſecundo. Et ideo naturaliter ex ſua virtute non poſſet animas ſeparatas cruciare, quia vt dicitur primo de gene. *Omne corporeum agens, agit per contactum*, inter ignem autem & ſpiritum non poteſt eſſe contactus, quia vt quinto Phyſic. dicitur: *Illa ſe tangunt, quorum vltima ſunt ſimul*, in ſpiritu autem non eſt aſſignare primum, vel medium aut finem, ergo in eum non poteſt ignis naturaliter agere; ſed vt dicit Franciſcus de May. in quodam ſermone, & Richard. in 4. diſtin. 44. agit in animas, & eas cruciat, in quantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Ex quo apparet grauitas & acerbitas ipſius purgatorij. Nam quanto agens eſt vigoroſius, tanto actio eſt vigoroſior. Deus autem eſt vigoroſior agens, quam ſit aliqua creatura. Et ideo illa actio quæ fit ab eo immediate, aut mediante aliqua creatura, vigoroſior eſt. Et ideo cruciatus purgatorij ex parte agentis eſt vigoroſiſſimus.

Item

Digitized by Google

Item ex partè patientis. Quanto enim natura patiens eſt nobilior, tanto ipſa paſſio eſt vigoroſior. Vnde ſi nobilis, & delicatus patitur febrem, vt duo, & ruſticus vt tria, maior eſt paſſio primi quã ſecundi. Cum igitur in purgatorio patiantur animæ, quæ omnibus corporibus nobiliores ſunt 24. quæſt. 3. capit. ſi habes & 22. q. 5. c. ille qui; ſequitur veram eſſe ſententiam Auguſt. in ſermone de igne purgatorij dicent. *Ignis ille aſperior eſt, quam quicquid in ſeculo pœnarum, aut videre, aut ſentire, aut cogitare quis poteſt.*

SI quis autem quærat, cuius miniſterio pœna purgatorij infligatur? reſpõdet Richard. in 4. di. 2. ar. 2. q. 3. & ſanctus Bonauent. eadem di. ar. 1. q. 5. quòd non videtur conueniens nec veriſimile quod dæmones exerceant hoc miniſterium. Nã nõ decet eum, qui iuſte de aliquo triumphauit, poſtea puniri per ipſum, & illi ſubijci poſt triumphum. Sed animæ quæ ſunt in purgatorio iuſtitiæ adhærendo, diabolum deuicerunt, & de eo triumphauerunt in hac vita, ergo non eſt rationabile quod eius miniſterio puniantur. Iniuſtumque eſt quod diabolus habeat ſuper ipſas poteſtatem poſt hanc vitam. Præterea iſtam pœnam purgatorij ſciunt dæmones indubitanter eſſe vtilem illis, qui ibi cruciantur, quia ad hoc puniuntur vt purgentur, & ad Deum introducantur, ſed dæmones vtilitatem hominum non quærunt, ſed damnum, abhorrentque animarum liberationem, & purgationem, ergo talem punitionem non adminiſtrant ſed fugiunt. Item alius eſt qui punit filium, & alius qui punit latronem. Nam filium punit Dominus domus, & doctor, ſed latronem punit commiſſarius, & tortor. Sed dæmones ſunt tortores, & iuſti ſunt ſicut filij, & ideo non eſt conueniens illos à dæmonibus puniri. Præterea vt Auguſtin. inquit, ſi diabolus cognouiſſet patientiam Iob, & quod de eius tentatione debebat proficere, nequaquam ipſum vexaſſet, ergo cum ſciat certis ſignis quod illæ animæ iuſtæ non ſunt ſuæ, & quod ex pœna ſunt meliorandæ, non videtur quod eas vllatenus vexet. Si autem quæratur vtrum hoc fiat miniſterio bonorum Angelorũ? Reſpondet S. Bona. vbi ſupra, quod non, quia non eſt veriſimile quod ipſi tam grauiter affligant conciues ſuos. Cruciantur ergo illi qui ſunt in purgatorio nullo alio miniſterio eos torquente, ſed ſolum illa pœna vt inſtrumento diuinæ iuſtitiæ ipſos cruciante. Et ideo exiſtens in purgatorio inquit illud Iob. 19. *Manus Domini tetigit me.* Ipſæ tamen animæ iuſtæ cum exeunt de corporis ergaſtulo, per miniſterium Angelorum deferuntur ad purgatorium, ſi habẽt aliquid purgandũ, & finita purgatione educuntur ab eiſdẽ & ad cęlum deferuntur, ita quod ipſi Angeli boni ſunt prædictarum animarum ſolummodo adiutores, & non tortores.

ISte autem ignis purgatorij quantum ſit terribilis, habetur, de pœ. di. 7. c. nullus. §. hic autem, vbi dicitur: *hic autem ignis & ſi æternus non ſit, miro tamen modo grauis eſt. Excedit enim omnem pœnam, quam vnquam aliquis in hac vita paſſus ſit. Nunquam in carne inuenta eſt tanta pœna, etſi mirabilia paſſi ſint martyres tormenta*, hæc ibi. Et ſunt verba Auguſt. in libro de pœnitentia, & eadem ſententia quaſi per omnia habetur 25. diſtinct. cap. qui in aliud, & idem dicit Magiſter ſentent. in 4. diſtinct. 21. & ibi S. Bonauent. ar. 1. quæſt. 2. & Beat. Thom. in eadem di. ar. 1. quæſt. 3. Et Franciſcus de May. in tractatu de purgatorio. Richard. quoque noſter in 4. ſen. di. 20. ar. 2. q. 1. dicit quod pœna cauſatur dupliciter. ſ. ex abundantia boni amati, & pœnitentia mali oditi. Et vtroq. iſtorũ modorum pœna purgatorij eſt maior qualibet pœna temporali, declarando vt ibi: & eadem di. q. ſe. ait, quod parum de pœna quã homo voluntariè aſſumit in hoc mundo, liberat eum à magna portione illius pœnæ quæ eſt in purgatorio. Algazel quoque 5. libro Phi.

capitul. quart. de pœna purgatorij, dicit quod eſt cruciatus ineffabilis. Vnde ſcri. Iacob. Epiſcopus Tuſculanus, quod quidam mortuus, precibus cuiuſdam ſancti fuit ereptus de purgatorio ad agendam pœnitentiam in terris. Qui poſtmodum ita ſe affligebat, quod in ſepulchris habitabat, & in igne, ac niue, & glacie ſe inuoluebat. Vnde interrogat⁹ cur hoc faceret, reſpondit. Si lacus ante Eccleſiam totus igneus eſſet, eligerem in eo eſſe vſque ad diem iudicij, vt poſſem euadere pœnam purgatorij. Item legitur de Beat. Gregor quod poſtquam orauit pro Traiano, apparuit ei Angelus, & ait: Quia pro damnato rogaſti, duorum tibi datur optio. Aut in purgatorio duobus diebus cruciaberis, aut toto tempore vitæ tuæ fatigaberis doloribus, & infirmitatibus: quod ipſe potius elegit, quam duobus diebus in purgatorio cruciari. Legitur quoque de quodam ſancto viro, quod cum eſſet infirmus ad mortem, propter quædam peccata, quæ adhuc non purgauerat, dedit Deus hanc illi electionem, quod aut ſtaret per horam in purgatorio, aut ſeptem annis in hoc mundo cum magnis & continuis infirmitatibus. Quo eligente purgatorium, cum ibi fuiſſet per ſpatiũ minimum, cœpit clamare ad Angelum qui eum detulerat. Tu non ſeruaſti promiſſum, nam me dimiſiſti huc per annum. quo dicente quod non ſteterat niſi per medium vnius Aue Maria, ille potius elegit reuerti ad corpus, & ſtare ſeptem annis in hoc mundo cum omnibus pœnis præſentibus, quam illic illud parum temporis quod reſiduum erat. O deuoti Chriſtiani ſi vos vultis, poteſtis faciliter liberare mortuos veſtros à tantis tormentis, ſcilicet orationibus, eleemoſynis, atque ieiunijs, ac alijs ſuffragijs. Legitur enim in Chronicis ordinis noſtri, quod quidam frater noſter mortuus, apparuit beato Conrado de Offida eiuſdem ordinis, & interrogatus ab eo quomodo ſtaret, Reſpondit quòd erat in purgatorio, ſed rogabat eum vt pro eo faceret aliquam orationem. Tunc B. Conradus dixit vnum Pater noſter pro anima eius. Quo dicto ille mortuus dixit: O pater chariſſime quantam conſolationem dediſti mihi oratione veſtra, certe videtur mihi quod magnas pœnas mihi abſtulerit, ita quod ſum valde alleuiatus. Tunc B. Conradus dixit iterum centum Pater noſter pro eo, quibus finitis dixit ille mortuus: Gratias vobis immenſas ago, pater venerande, quia per orationes veſtras ſum liberatus ab omnibus pœnis purgatorij, & vado ad gloriam cęleſtem, & his dictis ad cœlos aſcendit. Legitur quoque in eiuſdem Chronicis, quod dum B. Frater Ioannes de Aluerna eiuſdem ordinis in die mortûorum miſſam diceret pro eis, vidit quaſi infinitas animas de purgatorio exeuntes, & paradiſum aſcendentes tanquam ſcintillas de ardenti fornace exeuntes, & in aera tranſuolantes. O ſi poſſemus aures ad os purgatorij ponere, audiremus profecto mortuos noſtros clamantes in igne horribili & dicentes: O quam terribilis eſt iſta flamma, O quam crudele incendiũ, O quã ardenti ſſimus ignis. Quis nobis aliquod refrigerium præſtabit? Vt. n. inquit Greg. 4. dial. Non eſt differẽtia inter ignem purgatorij, & inferni, niſi quòd illi qui ſunt in purgatorio. habent ſpem aliquando exeundi inde, quam non habent damnati. Clamant ergo patres, & matres in purgatorio dicentes: O filij ingrati, quibus bona noſtra dimiſimus, ſuccurrite nobis, Clamant mariti, vxores vocantes, & dicentes: O vxores impiæ, in quibus confidentiam habentes diuitias noſtras vobis dimiſimus, & dotes accreuimus, atque dominas noſtrorum bonorum vos reliquimus, ſubuenite miſeris, & nos adiuuate vt exuamur ab his atrociſſimis pœnis. Vbi eſt amor quem nobis oſtendebatis? Heu nobis, quia quilibet noſtrum dicere põt cum Pſal. *obliuioni datus ſum tanquã mortuus à corde.* Et de nobis prophetauit idẽ Pſal. di. *Perijt memoria eorum cum ſonitu.* ſ. campanarum, & fletuũ in morte, & ſepelitione no-

Exemplis grauitas pœnarum purgatorij oſtẽditur.

Digitized by Google

ne noſtra. O igiẗ propinqui & affines noſtri. Si nos diligitis, oſtendite modo in tãtis calamitatibus noſtris. Clamant quoque alij mortui dicentes : O commiſſarij noſtri, ô executores teſtamentorum noſtrorum, expedite fideliter quæ vobis commiſimus. Audirent profecto ſinguli ſi poſſent, ad purgatorium deſcendere mortuos ſuos plangentes & dicentes, illud Iob, 19. clamat enim quilibet mortuus dicens : *Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me.* Primo dicunt *miſeremini*, ſcilicet quo ad effectum, quia primæ Ioan. 3. dicitur : *Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit ab eo viſcera miſericordiæ, quomodo charitas Dei manet in illo?* Secundo addunt *miſeremini* alia vice, ſcilicet quo ad effectum, quia Dominus Matth. 18. dicit : *Nonne & te oportuit miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Tertio aſſignant huius compaſſionis rationem dicentes : *Saltem vos amici mei. Omni enim tempore diligit qui amicus eſt.* Prouerbior. 27. Et ſecundum Philoſophum 9. Ethicor. *Proprium amici eſt alteri compati, & probatio dilectionis exhibitio eſt operis*, vt inquit Gregor. in homilia Paſchali. Vnde Montanarius in luna celeri inquit : *Quiſquis amat ſeruit.* Habete ergo compaſſionem defunctis veſtris, & benefacite pro eis, ſcriptum eſt enim Matth. 5. c. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Ad quam &c.*

(:)

FERIA II.

POST DOMINICAM DE PASSIONE, DE ELEEMOſina.

SERMO TERTIVS.

VIDIT *Deus opera eorum & miſertus eſt populo ſuo:* Ionę. 3. & in epiſtola occurrẽtis feriæ. Inquit moralis Sene. ad Lucillum: *Nõ poteſt quiſquam beate degere qui ſe tantum intuetur, qui omnia ad vtilitates ſuas conuertit: alteri viuas oportet, ſi vis viuere tibi.* Et idem in li. de beata vita, ait: *Vbicunq; homo eſt, beneficio locus eſt.* Secũdum.n. Alex. de Ales, in 4. parte ſummæ, in tract. de eleemoſyna. q. 3. Et Ric. in 4. di. 15. ar. 2. q. 1. & Thom. ibid. ar. 1. q. 3. Facere beneficium & eleemoſynam proximo, eſt actus magnæ virtutis. Ideo Tullius in primo de officijs, inquit: *Quicquid ſine detrimento cõmodari poteſt, id tribuatur cuique, vel ignoto.* Et Plato in Thymæo inquit: *Bonos viros decet commodos eſſe.* Quod quoque in li. 2. de Ponto, inquit: Ouid. *Regia crede mihi res eſt ſuccurrere lapſis: Conueniens homini eſt homini ſeruare voluptas.* Quod ſciens Chriſtianiſſimus Imperator Iuſtinianus inquit in L. priuilegia. §. fi. C. de ſacroſan. eccle. *Humanitatis noſtræ eſt egenis proſpicere, & dare operam, vt pauperibus alimenta non deſint.* Ait enim Dauid Pſal. 40. *Beatus vir qui intelligit ſuper egenũ & pauperem.* Et Tob. 12. di. *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna.* Et Eccle. 7. *Facere eleemoſynam ne deſpicias.* Et Iſa. 58. *Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem ſuam ne deſpexeris.* ait enim. Hier. 86. diſt. in c. qui clementiam: *Qui clementiam nõ habet, nec indutus eſt viſcera miſericordiæ, quamuis ſpiritualis ſit, non adimplet legem Chriſti.* Et in c. in ſingulis eadem di. inquit Amb. *Miſericordiæ communis eſt vſus, ideo præceptum commune eſt, omnibus officijs,*

officijs, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola, non vrbanus, diues & pauper omnes in cõmuni admonentur, vt conferant non habenti, hæc ille. De qua eleemoſyna tractaturi, tres conſiderationes faciemus. Prima dicetur fructificationis. Secunda obligationis: Tertia conditionis.

Sermonis diuiſio.

PARS PRIMA, De eleemoſynæ fructificatione.

SCiendum eſt ſecundum Magiſtrum in 4. ſe. di. 15. & omnes Theo. ibidem & Alex. de Ales, vbi ſupra, quòd tres ſunt partes ſatisfactionis, videlicet oratio, ieiunium & eleemoſyna. Maior aũt & efficacior iſtarum ad ſatisfaciendum pro peccatis noſtris eſt eleemoſyna, vt inquit Rich. noſter in 4. di. 15. ar. 2. q. 3. vbi hoc ꝓbat per rationes. Et Petrus de Tha. ea. di. ar. 2. q. 1. Et B. Tho. ibid. ar. 1. q. 2. Arch. quoque in c. nõ ſufficit, de pœ. di. 1. dicit quod eleemoſyna plus valet quã oratio, & oratio pluſquã ieiunium. Et ideo prima fructificatio eleemoſynę dicitur ſatisfactionis. Ea propter dicit Saluator noſter, Luc. 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia mũda ſunt vobis.* Et Tob. 4. di. *Eleemoſyna ab omni peccato liberat.* Vnde Dan. 4. inquit Daniel Nabuchodonoſor regi: *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum,* tranſumptiue in c. quãobrem, & in §. ne ergo ſecreta de pœ. di. 1. Ideo Lact. in 6. diuinarũ inſtitutionũ aduerſus gentes. c. 12. inquit: *Magna eſt miſericordiæ merces, cui Deꝰ pollicetur omnia ſe peccata dimiſſurũ.* Ea ꝓpter inquit Aug. in ſer. 2. de ieiun. Quadrag. *Ieiunia noſtra eleemoſynarũ pinguedo cõmendet, quia tale eſt ieiuniũ ſine eleemoſyna, qualis ſine oleo eſt lucerna.* Nã ſicut ſi lucerna ſine oleo accẽdit, fumigare poteſt, lumẽ aũt habere nõ poteſt, ita ieiuniũ ſine eleemoſyna carnem quidẽ cruciat, ſed charitatis lumine animam non illuſtrat. Petrus etiã Rauennas ait: *Quod eleemoſyna conuenit ieiunio, ſicut oleũ lucernæ, & ſicut ſol diei, ac ſicut anima corpori.* Amb. quoq; in quodam ſermone, vt habetur de pœ. di. 1. in c. medicina, dicit: *Medicina miſericordiæ tollit magna peccata, habemus plura ſubſidia quibus peccata noſtra redimimus. Pecuniam habes, redime peccata tua. Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es, & peccatis tuis venundatus: redime ergo te operibus tuis & pecunia tua, crimina enim eleemoſynis redimuntur.* Sapiens etiã Eccle. 3. inquit facienti eleemoſynam: *Sicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua.* Chryſoſt. quoq; vt habetur in prædicta di. in c. medicamentum, inquit: *Medicamentum fortius, quod maxime in pœnitentia operatur, eſt eleemoſyna.* Patent iſta per etymologiam eleemoſynæ. Eleemoſyna. n. dicitur ab elis, quod eſt miſereri, & Moyſis, quod eſt aqua, quaſi aqua miſerationũ diluens peccata. Vel dicitur ab eli, quod eſt Deus, & Moyſis, ꝙ eſt aqua, quaſi aqua Dei extinguẽs peccata: Ideo ſcriptum eſt Eccle. 3. *Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemoſyna peccatum.*

Eleemoſyna efficaciter eſt ad ſatisfaciendum oratione, & adeo prima eius vtilitas dicitur ſatisfactionis.

SEcunda fructificatio eleemoſynæ dicitur gratioſitatis. Facit enim hominem gratum Deo & hominibus. Vnde Eccle. 29. di. *Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cũ eo, & gratiam eius quaſi pupillã conſeruabit.* Quantũ enim habeat gratum Dñs eleemoſynas factas, amore ſuo oſtendit, Matth. 25. c. vbi dicit: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Vt aũt dicitur in cõformitatibus beati Franciſci, Chriſtus apparens ipſi beato Franciſco, ei reuelauit quòd illa verba principaliter intellexit de fratribus Minorib. Vnde tunc prophetauit de ordine fratrũ Minorum, qñ dixit quòd in iudicio dicet electis: *Amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni ex fratribus meis minimis, mihi feciſtis,* & quod reprobis dicet: *Amen dico vobis, quamdiu nõ feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis.* Per iſta tñ verba etiam ſubſequẽter intellexit de omnibus alijs religioſis & pauperibus. Vnde Hiero. ad Nepotianum ait: *Menſam tuam pauperes & peregrini ſi nouerint, & tu cũ illis Chriſtum conuiuam noueris.* Ideo inquit Augu. ſuper Pſal. 123. *Cum damus eleemoſynam pauperi, non damus quaſi de noſtro, ſed tanquã de dono Chriſti, nec dare debemus quaſi mendico, ſed tanquã patri.*

2. Eleemoſynæ vtilitas, ſeu fructificatio.

Digitized by Google

Exemplis oſtenditur quod pauperibus datum Chriſto largitũ eſt.

tri. Quod aũt hæc ſint vera, patet per exẽplum ſancti Martini, qui dũ pauperi nudo partem chlamidis ſuæ dediſſet, nocte ſequenti vidit Chriſtum illa veſtitum, audiuitq; eum dicentem magnæ multitudini Angelorum quæ eũ circundabat: *Martinus adhuc cate. humenus hac me veſte contexit.* Similiter legitur in chronicis ordinis noſtri, quod dum B. Franciſcus adhuc ſæcularis exiſtens cuidam pauperi militi veſtem nouam, quam in dorſo habebat, dediſſet, nocte ſequenti Chriſtus pulcherrimum palatiũ ei oſtendit plenum armis fulgẽtibus, crucis ſignaculo inſignitis di. Hæc omnia tua erunt, militumq; tuorũ. i. tuorum fratrum. Legitur quoq; in legẽda Ioannis eleemoſynarij, quòd dum quadã die quidã nomine Petrus optimis veſtimentis indutus peregrino cuidã naufrago & nudo veſtimentũ ſuum dediſſet, ille accipiens illud, ſtatim vendidit. Quapropter Petrus de hoc triſtitiã habuit di. Nõ fui dignus, vt memoriã mei haberet egenus. Et ecce dum dormiret, vidit quendã fulgentem ſuper ſolem habentem indutũ veſtimentũ, quod ille tradiderat egeno, qui dixit ei: Quid contriſtaris Petre? cognoſciſne veſtimentum illud? Cum ergo ille reſponderet quod bene cognoſcebat: Reſpondit Chriſtus. Ego illo veſtior, ex quo dediſti pauperi amore meo. Legitur quoque, quod quadã vice Chriſtus apparuit B. Greg. in ſpecie peregrini petens ſibi dari ſex argenteos, quos & accepit. Qui & eadem die iterũ rediens, ſcutellã vnam argenteã valde gratã à B. Greg. petijt, quam B. Greg. amore Chriſti illi dedit, poſtea vero apparuit Chriſt' B. Greg. di. Ego eram pauper ille cui ſcutellã argenteam dediſti. Recitat etiã Petrus Damianus, quod Abbas quidam fecerat emi vnam lampredam viginti nummis Pariſienſibus, quæ cum eſſet cocta, & illi appoſita ad mẽſam, ecce pauper ad ianuam venit petẽs ſibi dari pro eleemoſyna illud quod Abbati appoſitum erat. Abbas ergo pietate motus miſit ei totum piſcẽ integrum. Ecce mirabile dictu. Illico pauper cum parop ſide plena piſce in ſublime ſe extulit, & cœlum cunctis videntibus penetrauit. Multoties quoque legitur Chriſtus apparuiſſe in forma peregrini, aut leproſi, & in domo deuotorum ſuorũ hoſpitatus, vt cognoſcant fideles ſe recipere Chriſtum in pauperibus. Ideo Petrus Rauennas in quodam ſermone ait: *In regno cœli coram omnibus Angelis in conuentu reſurgentium, quod Abel paſſus ſit, quod Noe mundum ſaluauit, quòd Abraham fidem cuſtodiuit, quòd Moyſes legem tulit, quòd Petrus crucem aſcendit, Dominus tacet, & clamat quod pauper comedit.*

3. Eleemoſynæ vtilitas, ſeu fructificatio.

TErtia fructificatio dicitur multiplicationis, ſcilicet bonorum, inquit enim Saluator, Luc. 6. *Date & dabitur vobis,* & Matth. 19. *Centuplum accipietis & vitam æternam poſſidebitis,* & Prouerb. 11. ait Salomon: *Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt, alij rapiunt aliena & ſemper in egeſtate ſunt.* Ideo eiuſdem libri. 19. c. idem ait: *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis, & viciſſitudinem ſuam reddet ei,* & Prouerb. 28. *Qui dat pauperi, non indigebit, qui autem deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.* Sit ergo hæc veriſſima concluſio, quod homini pietatis operibus dedito, non deerunt ad vitam præſentem neceſſaria, & poſtea vitam conſequetur æternam. Quod patuit in illo gentili, de quo legitur in viridario orationis, quòd cum fuiſſet à quodam Epiſcopo baptizatus, audiens ab eo prædicari illud Euangelij: *Centuplum accipietis,* &c. dedit ei trecentos ducatos, faciens ſibi fieri ab Epiſcopo ſcripturam manu ipſius factam, quòd pro illis ducatis dandis pauperibus amore DEI, redderentur ei centies totidem in vita æterna. Vnde ad mortem veniens iuſſit in manu ſua poni illam ſcripturam, cum poneretur in monumento. Sed poſt aliquot dies apparuit Epiſcopo di. ſe recepiſſe promiſſum, & multo plus. Vnde Epiſcopus cum filijs illius fecit aperiri ſepulchrũ eius, & inuenit illam ſcripturã manu propria dicti mortui recenter ſubſcriptam, in qua proteſtabatur prædicta.

Homini pietati dedito quo nõ deſunt temporalia, & poſtea etiã vitã æternam conſequitur, exemplis quibuſdã oſtẽditur.

Iſta

Iſta etiã fructificatio patet dicto Pſa. qui ait: *Nunquam vidi iuſtum derelictũ, nec ſemen eius quærens panem.* Patet quoque per exemplum quod recitat Petrus Damianus di. ꝙ fuit quidam paterfamilias magnas faciẽs eleemoſynas. Cum aũt ſemel tãtum haberet vnum nummum, de quo emere vellet aliquid ad comedendum cum pane intendebat, venit pauper eleemoſynam poſtulãs. Cui ille dictum nummum dedit. Cũ ergo prandere cœpiſſet, & ſolum panẽ ad comedendum haberet, ecce vir quidã ignotus feſtin' venit, & viginti ſolidos in manu eius poſuit di. Dñs meus eos miſit vobis, & ſtatim diſceſſit & amplius non fuit viſus in illis partibus. Legitur quoque ꝙ quidam Epiſcopus valde miſericors & pius dum ſemel ſitiret, ſibi vinũ afferri pręcepit. Cumque pincerna totũ illud quod erat in vaſculo hauſiſſet, & potum Epiſcopo detuliſſet, ecce ſubito pauper vnus illud ſibi dari poſtulauit amore Dei. Epiſcopus itaque præcepit vinum illi dari. Et cũ poſtea Epiſcopus amplius ſitiret quã antea, iuſſit iterum in vas vinarium inſpici ſi aliquid forte ſupereſſet, & repertum eſt plenum vino. At contra de illis qui nolunt facere eleemoſynam, timore ne eis deficiat, legitur exemplum de quodã hortulano ſolitario bonæ vitæ, qui totum laborem ſuum in pios vſus conuertebat, vix ſibi victum retinens. Quod videns humani generis inimicus, inuidens bonis operibus illius, ipſum tentare cœpit, dicens in corde illius: Congrega in iuuentute, vt poſſis prouidere tibi in ſenectute, & infirmitatibus. Cui ille conſenſit, & magnam quantitatem pecuniæ collegit, & ab operibus miſericordiæ ceſſauit. Contigit autem Deo permittente, vt putreſceret pes eius, cõſumptiſque nummis ſuis in medicis, & medicinis, liberari non valuit, ſed cuiuſdam boni medici conſilio, vt viuere poſſet, pedẽ abſcindi fecit. Eadem vero nocte cum ad ſe reuerſus fleret, affuit ei Angelus di. Vbi ſunt nummi quos collegiſti, in quibus poſueras ſpem tuam quòd te adiuuarent in ſenectute & infirmitate? Et ille inquit: Peccaui, & ſi potero laborabo, nec aliquid congregabo de cætero. Tunc Angelus videns ipſum pœnitere de auaritia, tetigit pedem eius, & ſanatus eſt. Medicus aũt mane ad ipſum rediens, inuenit eum in agro operantem, & Deũ laudantem. Aliud miraculum quod multipliciter bona tam temporalia quàm æterna facientibus eleemoſynam, legitur, videlicet quòd vnus Archiepiſcopus & quidam Epiſcopus ſimul pergebant ad quoddam conſilium. Accidit autem quodam ſero eos hoſpitari in vno paupere hoſpitali, hoſpitalarius autem petiuit eleemoſynam ab Archiepiſcopo amore Dei pro loco ſuo releuando, qui decem libras dedit ei pro eleemoſyna, quod videns ille petiuit etiam ab Epiſcopo vt ſibi prouideret in aliquo. Epiſcopus vero plus præ verecundia Archiepiſcopi, & aliorum quam pietate motus, triſtis & dolẽs dedit illi quinque libras. Cumque mane pariter ad ciuitatem veniſſent, & vnuſquiſque pro ſe hoſpitium acciperet: Archiepiſcopus pro quodã negotio miſit quendam ſuum clientem Epiſcopo, qui inuenit illũ triſtitia plenum. Cuius cauſam cum quæreret à familia, didicit illum tantum triſtari propter pecuniam quam dederat hoſpitali. Archiepiſcopus autem audiens hoc, fecit eum ad ſe vocari rogans, vt acceptis quinq; libris, vẽderet & cõcederet ſibi meritum eleemoſynæ, quam dederat hoſpitali. Quod miſer fecit, & pecuniam recepit. Nocte autem ſequenti ille Epiſcopus vidit in ſomnis quendam Angelum ducentem ipſum in quẽdam locum pulcherrimum in quo erant omnia quæ in corde hominis poſſunt deſiderari. Vbi inter alia vidit quoddam palatium pulcherrimum & magnũ, in cuius anteriori parte erat titulus ſic ſcriptus, nominando ipſum Epiſcopum; hoc palatium eſt talis Epiſcopi, qui pecuniam dedit hoſpitali. Quem titulum, antequam recederet, vidit ab Angelis abradi & ſic ſcribi: hoc palatium eſt talis Ar-

Illud exemplum.

Exemplum de quodam nolente eleemoſynas facere.

Aliud miraculũ oſtẽdẽs bona tã temporalia quã æterna multiplicari eleemoſynã facientibus.

Digitized by Google

lis Archiepiſcopi, qui ipſum emit ab Epiſcopo tali. Videns vero Epiſcopus, nomē ſuum abradi, & ſubſcribi nomen Archiepiſcopi, vehementer doluit quòd tale palatium ſic vendendo perdidit. Et in his excitatus, ſtatim ſine mora ad Archiepiſcopum iuit, & ei quod viderat indicauit. Et ſic venditionem quam fecerat precibus multis recuperauit. Recitat quoque B. Greg. in lib. dict. 4. quòd quidā raptus fuit in ſpiritu, & vidit in paradiſo ex lateribus aureis ædificari pulchrum palatium die Sabbati. Et audiuit vocem dicentem ſibi: hæc domus eſt talis operarij, qui quicquid per totam ſeptimanā acquirit, pauperibus erogat. Omnes enim eleemoſynæ, quæ fiunt ex charitate, ſcribuntur in cœlo litteris aureis, & etiā nomina eas facientium ab Angelis corā Deo recitantur, vnde Tob. 12. dixit Angelus: *Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino.*

4. Eleemoſynæ vtilitas, ſeu fructificatio.

QVarta vtilitas eleemoſynæ dicitur liberationis, liberat enim ab omni malo, tam tēporali, quam æterno: vnde Dauid Pſal. 40. de faciente eleemoſynam inquit: *In die mala liberabit eum Dominus*, & Prouer. 21. ait Salomon: *Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximā.* Appellatur aūt eleemoſyna, munus abſconditū, quia à laude humana debet abſcondi, quod quidem munus cum Deo offerimus, eius cōtra nos iram mitigamus. Vnde Tob. 4. dicitur. *Eleemoſyna à morte æterna liberat.* Quapropter in die iudicij nos defenſabit & aduocata noſtra erit, dicente Dauid Pſal. 111. *Iucundus homo qui miſeretur, & commodat, diſponet ſermones ſuos in iudicio, quia in æternū non commouebitur*, Et Tob. 4. dic. *Eleemoſyna non permittit ire in tenebras*. i. inferni. ideo Eccle. 29. dicit Sapiens: *Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & orabit pro te, & liberabit te ab omni malo.* patēt iſta per exempla. Legitur. n. in chronicis ordinis noſtri, ꝙ quidam frater Minor eleemoſyna ab vna muliere petijt, quę illi prādium obtulit, & amore Dei dedit. Erat aūt huic mulieri filia, quę pariſma dom⁹ in ciſta extra portabat, vt de altiſſima ripa deijceret. Cum vero ad ripam veniſſet non aduertens vbi pedes poneret, cum ciſta etiā ipſa de ripa in profundum cecidit, tota lacerāda etiā ſi, vt ſic dixerim, ferrea fuiſſet. Et ecce in medio caſu ſibi apparuit frater ille mane illo à matre eius cibatus, qui cadētem filiā appræhendens eā illæſam in terra poſuit. Sicq; ſana domū reuerſa matri retulit quanta magnalia eleemoſynæ virtute Deus ſibi feciſſet, & quomodo eā ab horribili morte liberaſſet.

Exēplis oſtenditur eleemoſynas liberare à penis temporalibus, ac æternis.

Aliud exemplum.

Legitur quoq; in legenda Ioannis Eleemoſynarij, quòd quidā nomine Petrus valde diues ſed durus pauperibus, in tantū habebat eos exoſos, quod ad domum ſuam accedētes cū indignatione maxima repellebat. Quadā aūt die, cum pauperes ſimul loquerentur de duritia iſtius, vnus ex eis dixit: Ego vobiſcum facio pactum, quòd hodie ab ipſo recipiam eleemoſynam. Facto aūt pacto & pignore poſito, pauper ad domū illius iuit & eleemoſynam petiuit. Quem cum Petrus videret præ foribus ſtantem, circa ſe aſpiciens cum lapidem inuenire non poſſet, panem vnum ſiliginis factum pro canibus, accepit in manibus & cum furore & indignatione proiecit pauperi. pauper vero illum accepit, & pro eleemoſyna ſe accepiſſe ab eo ſocijs retulit. Poſt duos autem dies infirmatus eſt Petrus ad mortem, & vidit ſe duci corā iudice, deinde venire quoſdā Aethiopes portantes omnia mala quæ fecerat in ſcriptis & ponentes in ſtatera, ex altera aūt parte erant duo viri dealbati triſtes, dicētes nihil ſe habere quod ibi ponerent niſi vnum panem ſiliginis, quem dederat pauperi licet coactus & cum indignatione, quē poſuerunt ſuper ſtateram. Et cum non eſſet facta æqualitas, Angeli dixerunt ei: Adauge aliquid ad ſiliginem hanc; alioquin Aethiopes te appræhendent: Quibus dictis, reuerſus eſt ſpiritus eius in eo & ſanatus ab infirmitate dixit: Si vna ſiligo quam furore iactaui, tantum profuit quod damnatus non fui, quanto magis pro-

Exẽplis oſtenditur quantũ abſit nõ facere eleemoſynam.

Iudicium ſine miſericordia fiet ei qui non fecerit miſericordiam. Patuit hoc per exemplum, quòd retulit mihi quidam ſocius meus prædicator. Nam adhuc non ſunt viginti anni, quòd quidam nobilis valde diues in ciuitate Mediolani infirmatus ad mortem, viſitatus fuit à prædicto ſocio meo. Qui cum hortaretur eum ad confeſſionem & pœnitentiam, ille deſperatus dicebat: Non poſſum confiteri, quia ſum damnatus. Cum ergo longo tempore ei prædicaſſet de miſericordia DEI, ille ſemper dicebat, ſum damnatus. Tandem ille ſocius meus quæſiuit cauſam ſuæ damnationis ab eo. Qui reſpondit: Quia fui durus pauperibus: ideo durus eſt mihi DEVS. Et quia non habui miſericordiam ad pauperes, ideo non poſſum miſericordiam à DEO impetrare, & ſic deſperatus mortuus eſt.

Aliud exemplum.

Aliud quoque terribile exemplum accidit in prouincia terræ laboris, vbi quidam diues, ſed erga pauperes impius cum eſſet mortuus, & ſolemniter ad Eccleſiam deportatus, ſepeliri deberet; ecce canis terribilis nigerrimus aduenit, & ad cadauer appropinquans, mox illud ac ſi fruſtum panis dilaniando deuorauit: quo facto diſparuit, nec corpus, nec canis amplius viſi ſunt.

Aliud exemplũ terribile.

In Chronicis etiam ordinis noſtri, legitur quod in Anglia inter Landoniam, & Oxoniam erat hoſpitale celeberrimum, in quo Prior hoſpitalis cum quatuor ſocijs erat. Sero autem ibi applicuerunt tres pauperes fratres à ſancto Franciſco miſſi in Angliam ad prædicandum, & hoſpitium petierunt, ſed per illum Priorem ſine miſericordia repulſi ſunt. Iuuenis autem quidam ex ſocijs Prioris hoc videns, miſericordia commotus eſt, & clam portionario dixit: Cum Prior ierit dormitum, introduc eos in domum fœnariã, & ego de reliquis prouidebo, quod & factum eſt. Stantibus igitur fratribus ſuper fœnum, iuuenis ille panem & aquam portauit, & ſe eorum orationibus commendauit, ac in lectum ſuum intrauit. In primo autem ſomno hanc habuit viſionem. Vidit namque Chriſtum in throno terribili ad iudicium cunctos euocantem, & ſingulariter audiuit citari rectores illius hoſpitalis. Cumque adducti fuiſſent omnes, vidit quendam pauperem in habitu illorum fratrum ante iudicem conquerentem & dicentem. Iuſtiſſime iudex, clamabat ad te ſanguis fratrum meorum, qui iſta nocte per iſtos rectores in tanta neceſſitate hoſpitium petentes ſine cibo, & potu repulſi ſunt. Cum tamen ipſi fratres pro amore tuo cuncta reliquerint, & huc venerint, vt animas tuo ſanguine precioſo redemptas ad te conuertant, & iſti ſeruis tuis negauerunt, quæ ioculatoribus, canibus, & accipitribus tribuunt. Tunc Chriſtus terribili vultu rectores illos reſpiciens ait: O bonorum meorum infideles diſpenſatores, & diſſipatores, ſic diſpenſatis res vobis per me commiſſas? Et illis obmuteſcentibus præcepit iudex, vt ſuſpenderentur oẽs, quod & factũ eſt. Iuuenis aũt ille hoc videns, ad pauperem illũ coram iudice conquerẽtem, qui erat ſanctus Franciſcus, abijt dicens: O pater roga pro me obſecro, ego enim feci quod potui fratribus tuis, & mihi diſplicuit ſeueritas, & impietas iſtorũ ſociorũ meorum. Cui dixit beatus Franciſcus: Ne timeas fili: Ego enim te in meum fratrẽ recipio ex nunc, & cœpit illum amplexari. In cuius amplexu iuuenis ille excitatus eſt, & totus territus ex tali viſione ad Prioris cameram cucurrit, vt hæc illi nunciaret, & in tranſcamera illum reperit deformiter ſuffocatum, & mortuum. Quo magis territus ad alios ſocios properauit, & ipſos ſimiliter reperit ſtrangulatos. quod videns, veritatem viſionis iudiciarie cognouit, & fratrum pedibus obuolutus frater Minor effectus eſt, & ſanctè perſeuerauit in ordine. Cum autem fama tantæ rei diuulgata eſſet, multi magni viri, & nonnulli Epiſcopi ordinem intrauerunt. Ex quo prodigio patent duo, primo ſeueritas Dei contra non facientes mi-

tes miſericordiam pauperibus, & ſecundo eius benignitas erga miſericordes reſpectu illius iuuenis fratribus ſubuenientis. O igitur ſancta eleemoſyna, quanta eſt potentia tua: profecto tu es illa quæ placas Deũ, vt non mittat nobis flagella quæ pro peccatis noſtris meremur, vnde Eccle. 3. dicitur: *Eleemoſyna pauperis non erit in obliuione. Nam pro ea reſtituetur tibi bonum, & iuſtitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis cõmorabitur.*

5. Vtilitas eleemoſynæ.

QVinta fructificatio eleemoſynæ dicitur impetrationis. Facit enim orationes noſtras exaudiri. Vnde glo. ſuper illud Pſalmiſtæ: *Iudica me Deus*, in fine ait: *Si orationem tuam vis volare ad Deum, fac duas alas ſibi, ieiunium & eleemoſynam*, ideo Eſaiæ 58. dicitur: *Frange eſurienti panem tuum* &c. ſequitur: *Tunc inuocabis & ipſe exaudiet te, clamabis, & dicet adſum.* Facit quoque nobis gratias diuinas impetrare & benedictionem. vnde Prouer. 22. ſcriptum eſt: *Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur.* Dicit enim Deus pauperi illud, Ruth. 2. *Sit benedictus qui miſertus eſt tui.*

6. Eleemoſynæ vtilitas ſeu fructificatio.

SExta fructificatio eleemoſynæ dicitur illuminationis. Illuminantur enim homines à Deo propter eleemoſynas. Patuit de Cornelio Centurione Actuum 10. qui cum eſſet gentilis, quia operibus miſericordiæ & eleemoſynis inſiſtebat, miſit Deus angelum ad ipſum, qui dixit ei: *Deus miſit me ad te, vt annunciem tibi quod eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in conſpectu eius. Vade ergo ad Simonem Petrum, & dicet tibi quid te oportent facere.* Et ſic mediante eleemoſyna illuminatus fuit in fide & ſaluatus. De qua illuminatione fit mentio in cap. deinde circa finem 26. di. De hoc etiam habetur

Exemplo oſtenditur quõ per eleemoſynam illuminamur.

aliud exemplum quod legitur in miraculi virginis Mariæ, videlicet quod quędam mulier Chriſtiana deuota ipſius virginis habebat virum paganum, qui habens quoſdam denarios dixit vxori ſuæ. Bonum eſſet quod nos daremus hos denarios ad vſuram, vt aliquid lucraremur pro vita noſtra. Cui reſpondit vxor: Rogo te vt cõcedas hos denarios Deo Chriſtianorum, & ipſe reddet tibi centum pro vno. Cui ille dixit: Et vbi inueniam iſtum Deum Chriſtianorum? Reſpondit illa: Vade ad Eccleſiam Chriſtianorũ, & omnibus pauperibus qui amore Chriſti, & matris ſuæ petent eleemoſynam, concede illos denarios. Ipſe autem Deus noſter reſtituet illos nobis, quando neceſſitatem habebimus. Quod audiens prædictus gentilis, omnes denarios pauperibus erogauit. Cum autem indigeret poſt aliquos dies, dixit vxori ſuæ. Vellem quòd iſte Deus Chriſtianorum nobis redderet aliquam partem pecuniæ ſibi conceſſæ. Et illa reſpondit: Vade ad Eccleſiam, & ibi inuenies aliquid. Cum autem intraſſet Eccleſiam, ſtatim inuenit denarium argenteum, & magna cum lætitia portauit vxori. Illa autem dixit: Sufficit hic denarius pro nunc, vade ergo & eme nobis neceſſaria. Perrexit igitur, & emit piſcem, in cuius corpore inuenit lapidem precioſum, quem de conſilio vxoris portans artificibus gemmarijs, vendidit eis pro ducentis ſiue trecentis aureis. Tunc dixit illi vxor eius: Ita remunerat Deus noſter illos qui faciunt eleemoſynas amore ſuo. Reſpondit autem ille: Vere bonus & pius eſt Deus iſte, & mater ſua plena eſt miſericordiæ, & ideo volo effici Chriſtianus. Et ſic illuminatus in fide, in eleemoſynis faciendis perſeuerauit.

7. Eleemoſynæ vtilitas.

SEptima fructificatio eleemoſynæ dicitur præmiationis. Magnam enim remunerationem & gloriam recipiemus in regno cœlorum pro eleemoſynis: ſcriptum eſt enim Eccle. 16. *Miſericordia facit locum vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum.*

Quadrupliciter Deus facientem eleemoſynas remunerat.

Quadrupliciter autem Deus remunerat facientem eleemoſynam. Nam ei qui pro amore ſuo dat bona temporalia pauperi, ipſe dat bona temporalia ad ſuſtentationem: corporalia ad conſolationem, & ſpiritualia ad iuſtificationem, ac cæleſtia ad glorificationem. vnde Eſa. 58. dici.

Frange

Digitized by Google

Frange eſurienti panem tuum, &c. Et ſequitur, *& ſanitas tua citius orietur,* quod refertur ad bona corporalia, *& ante faciem tuam ibit iuſtitia tua,* quod refertur ad bona ſpiritualia. *Et gloria Domini colliget te,* quod refertur ad bona cœleſtia. *Et eris quaſi hortus irriguus, cuius non deficient aquæ,* quod refertur ad bona temporalia, quæ ſic à Deo eleemoſynarum largitione continuantur, vt nunquam deficiant. Ideo inquit Auguſt. in tractatu de oratione & miſericordia: *Miſericordia tantum efficaciæ obtinet, vt auctorem ſuum ſine præmio eſſe non patiatur.* Scriptum eſt enim Eccleſ. 12. *benefac iuſto, & inuenies retributionem magnam, & ſi non ab ipſo, certe à Deo.* Nec mirum ſi Deus tantum honorat facientes Eleemoſynas, cum ipſe ab eis honoretur, dicente Salomone Prouerb. 14. *Honorat Dominum qui miſeretur pauperis.* O ſancta eleemoſyna, tu es illa quæ valde placet Deo. vnde Prou. 21. dicitur: *Facere miſericordiam magis placet Deo quam victimæ,* & Oſeæ 6. inquit Dominus: *Miſericordiam volo & non ſacrificium,* tranſumptiue de pœ. di. 1. c. libenter. & 50. di. c. ponderet. propterea inquit propheta Mich. 6. *Indicabo tibi homo quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te, vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam,* De qua miſericordia inquit Tullius in oratione facta pro laude Cæſaris, vt recitat Auguſt. lib. 9. de ciuit. Dei. cap. 9. & ad Amantium. c. 10. *Nulla de virtutibus plurimis gratior, nec admirabilior eſt miſericordia.* Homines enim ad Deos nulla re propius accedunt, quam ſalutem hominibus dando. Idcirco inquit Saluator Luc. 6. *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt,* tranſumptiue in §. ex his. 23. q. 5. *Beati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam cõſequentur.* Matth. 5. *Facite ergo vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.* Luc. 16. Scriptum eſt enim 1. ad Ti. 4. *Pietas ad omnia valet, promiſsionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.*

PARS SECVNDA, DE obligatione Eleemoſynæ.

SECVNDO in iſto ſermone, vt videamus qualiter teneamur facere eleemoſynam, ſciendum eſt prius ſecundum Alexand. de Ales. in 4. parte ſummę, in tractatu de eleemoſyna. q. 4. & B. Tho. 2. 2. q. 32. quod ſeptem ſunt opera miſericordiæ corporalia, & ſeptem ſpiritualia. corporalia continentur in hoc verſu: *Viſito, poto, cibo, redimo, rego, colligo, commodo.* De primo opere ſcriptum eſt Eccleſ. 7. *Non te pigeat viſitare infirmum. ex hoc enim in dilectione firmaberis.* Et Iacob. 5. *Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum.* Vnde, vt dicitur in vitis Patrum, frater quidam interrogauit quendam ſenem di. Duo fratres ſunt, quorum vnus ieiunat ſex diebus in hebdomada multum laborans. Alius vero profuit ægrotantibus, cuius opus magis acceptum eſt Deo? Reſpondit ſenex. Si frater ille qui ſex diebus laborans ieiunat, appendat ſe per pedes, non poteſt eſſe æqualis illi, qui infirmantibus deſeruit. Secunda eleemoſyna eſt potare ſitientem, iuxta illud Prouerb. 25. & ad Rom. 12. *Qui ſitit, potum da illi.* Et de hac Saluator Matth. 10. ait: *Qui potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis non perdet mercedem ſuam.* Tertia eleemoſyna eſt cibare eſurientem. Et de hac Tob. 4. dicitur: *Panem tuum cum egenis & eſurientibus comede.* Talibus enim paſcentibus pauperes dicet Chriſtus in die iudicij illud Matth. 25. *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare.* Quarta eleemoſyna eſt, redimere captiuos, ſoluendo pro eis debita ipſorum, vt verificetur illud ad Hebr. 10. *Nam & vinctis compaſsi eſtis.* Item defendendo impotentes & pauperes ab opprimentibus eos. Et de hac Eccleſ. 4. ſcriptum eſt: *Libera eum qui iniuriam patitur de manu ſuperbi.* Quinta eſt veſtire nudum, de qua Luc. 3. dicitur: *Qui habet duas*

De VII. operibus miſericord. corporalis.

tunicas, det vnam non habenti. Sexta eſt colligere hoſpites, de qua dicitur Eſa. 58. *Egenos vagoſque induc in domum tuam.* Et de hac miſericordia commendatur Abraham. vnde, vt habetur Gen. 18. recepit in domo ſua Angelos, imo ipſum Dominum, cum putaret ſe recipere peregrinos. Legitur quoque in vitis patrum quod quidam Martinus nomine monachus valde honorabilis in ſuo monaſterio, viſitationis gratia ad aliud monaſterium pergebat. In via autem leproſum quendam reperit, volentem ad ſuum hoſpitium redire, ſed præ laſſitudine non valentem. Vir autem Dei eiuſdem leproſi laſſitudinem miſeratus, pallium quo veſtiebatur, in terrā protinus proiecit & expandit, ac deſuper leproſum poſuit, eumque ſuo pallio vndique conſtrictum ſuper humerum leuauit, ſecumque reuertens detulit. Cumque iam monaſterij foribus appropinquaret, Abbas eiuſdem monaſterij magnis vocibus clamare cœpit. Currite fratres, & ianuas monaſterij citius aperite, quia frater Martinus venit portans Dominum Ieſum Chriſtum. Statim verò vt Martinus ad monaſterij portam peruenit, is qui leproſus eſſe putabatur, de collo eius exiliens, & in ea ſpecie apparens qua recognoſci ab hominibus ſolet Saluator noſter, ad Cœlum aſpiciente Martino rediit, eique aſcendēs dixit: Martine tu non erubuiſti me ſuper terram, & ego te non erubeſcam ſuper Cœlos. Cum autem prædictus ſanctus vir monaſterium ingreſſus eſſet, dixit illi Abbas: Frater Martine, vbi eſt ille, quem portabas? Cui ille reſpondens dixit: Ego ſi ſciuiſſem quis erat, tenuiſſem pedes eius. Et narrabat quod dum eum portabat, nullum pondus ſentiebat. De hoc etiam laudantur illi duo diſcipuli Chriſti euntes in Emaus, qui eum coegerunt ad hoſpitandum ſecum, credentes ipſum eſſe peregrinum. Vnde meruerunt eum cognoſcere in fractione panis, vt habetur Luc. 24. Hoſpitalitatis autem virtus maxime commendatur in ca. 1. 42. di. Septima eleemoſyna eſt mortuos ſepelire. De qua laudatur Tobias eius 1. c. vbi dicitur. *Mortuis atque occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat*. Ad has ſeptem eleemoſynas reducuntur omnes ſubuentiones corporales, quæ poſſunt fieri proximo, vt inquit B. Thom. vbi ſupra.

Exemplo ſanctorum, miſericord. opus commendatur.

SVnt autem aliæ ſeptem eleemoſynæ ſpirituales, quæ continentur in hoc verſu. *Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.* Et iſtæ eleemoſynæ ſpirituales ſunt digniores corporalibus. Vt inquit Alex. de Ales. vbi ſupra. Et ſub prima dictione, ſcil. conſule, comprehenduntur duæ eleemoſynæ, videlicet docere ignorantem, & conſulere dubitantem. De quibus dicitur Iacob. vltimo. *Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet, quod qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte.* ſcriptū quoque eſt in cap. inter opera. extra de ſpon. vbi Clemens III. inquit: *Inter opera charitatis non minimum eſt, errantem ab erroris ſui ſemita reuocare. Beatus igitur ille, qui erranti ſeu dubitanti proximo dicit illud* 3. Reg. 1. *Accipe conſilium à me, & ſalua animam tuam.* Tertia eleemoſyna eſt, caſtigare delinquentem cum charitate, de qua in c. tria ſunt genera. 45. di. dicitur, quod *eleemoſyna eſt delinquentes corrigere, & errantes in viam deducere veritatis.* Quarta eſt remittere iniurias, de qua dicitur in d. c. tria. quòd *magna eſt eleemoſyna, parcere illis, qui offenderūt.* Et in c. duæ ſunt 45. di. & ſunt verba Aug. in lib. 50. homiliarum homilia 6. ſcriptum eſt: *Eleemoſyna cordis eſt, dimittere à quo quis læſus eſt, multaque maior eſt hæc eleemoſyna, quam corporis.* Quinta eleemoſyna eſt conſolari triſtes, de qua Eccleſ. 7. dicitur: *Ne deſis plorantibus in conſolatione, & cum lugentibus ambula.* Et 1. ad Theſſ. 5. *Conſolamini puſillanimes: & inuicem ædificate alterutrum,* inquit Apoc. Sexta eſt ſupportare defectus proximi, iuxta illud ad Gal. 4. *Supportate inuicem in charitate,* & eiuſdem epiſtolæ: 6. c. iterum ait Apoſtolus: *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis*

De operibus miſericord. & ſpiritualis.

Digitized by Google

bitis legem Chriſti. Septima eſt orare pro viuis & defunctis. Iac. 5. ait Apoſtolus: *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.* & Matth. 5. ait Dominus: *Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.*

HIs ita declaratis, quæritur vtrum homo teneatur ad faciendum eleemoſynam ſub pœna peccati mortalis. Clarum eſt enim quod ſemper quis peccat ſaltem venialiter quando poteſt ſubuenire proximo indigenti, & non ſubuenit ſecundum omnes doctores. Nam homo homini obſequium, & officium debet. l. in commodato. §. ſicut ff. comm. l. ſi non ſortem. §. libertus ff. de condi. inde. & l. ſeruus ea. ff. de ſeruis expor. & Reſpondeo ſecundum Richard. in 4. diſtinction. 15. & communiter omnes Theo. in eadem diſtinctio. quod cum præceptum de eleemoſyna ſit affirmatiuum, licet obliget ſemper, non tamen obligat ad ſemper, ſed pro loco, & tempore ſecundum doctrinam datam à Theologis de præceptis affirmatiuis, vt habetur per Thom. 2. 2. quæſtio. 150. ar. 2. in ſolutione ſecundi. ar. & per ſanctum Bonauentu. in ſecund. diſtinctio. 29. in quæſtionibus circa literam & Scotum in 3. diſtinctio. 9. & Richard. in quart. diſtinctio. 26. articul. 3. quæſtio. 3. & Alexand. de Ales. in 3. parte ſummæ, in explanatione decalogi, capitul. 1. Et ideo inquit Richard. noſter vbi ſupra, quod conſideranda eſt facultas habentis & miſeria indigentis. Si enim homo habet aliquid, quod non ſit neceſſarium ſuſtentationi ſuæ naturæ, nec illorum quibus tenetur ſubuenire, ſicut eſt vxor, filij, ſerui & ancillæ & ſit caſus neceſſitatis ſeu notabilis indigentiæ, ex parte illius cui dandum eſt, ita quod immineant probabilia ſigna extremæ neceſſitatis, tunc tenetur ſubuenire indigenti ex præcepto. Si vero homo habet aliquid ſuperfluum, non tantum ſuſtentationi naturæ, ſed etiam decentiæ ſui ſtatus, tenetur de illo facere eleemoſynam pauperibus, etiam ſi non inueniantur qui ſint conſtituti in prædicta neceſſitate. Concluſio ergo eſt quod in caſu extremæ neceſſitatis, vel quaſi, quis tenetur ſubuenire indigenti quando poteſt, vt inquit Thom. 2. 2. quæſtione 32. Et habetur in ſumma confeſſo. lib. 3. titul. octauo, quæſtione quarta. Ad hoc enim quiſque tenetur: Primo lege diuina. Vnicuique enim Deus mandauit de proximo ſuo, Eccleſiaſti. 17. Item, *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* 1. Ioann. 4. Et ideo qui non facit opera charitatis, contrarius eſt Deo, vt dicitur in capit. abijt. 11. quæſtio. 3. Secundo ad hoc tenetur lege naturali quæ dicit vt quiſque faciat alteri, quod deſiderat fieri ſibi. Tobiæ. 4. & habetur in capitul. humanum genus. diſtinct. 1. Et ideo beatus Iob hortatur nos ad miſericordiam exemplo omniũ creaturarum, dicens ſui lib. c. 12. *Interroga iumenta & docebunt te, volatilia Cæli, & indicabunt tibi, loquere terræ, & reſpondebit tibi, & narrabunt, piſces maris.* Primo igitur nos mittit ad iumenta. Et iſtud patet in elephantibus, quia ſi vnus cadit, cæteri currunt ad ſubleuandum eum: patet etiam in equabus, quia ſi mater vnius pulli moritur, aliæ ſuſcipiunt filium ad nutriendum; deinde mittit ad volatilia. & iſtud patet in ciconijs, quæ parentes ſenes in nido collocant & nutriunt. Item in aquila, quæ prædam ſola non comedit, ſed auibus ſe ſequentibus partem dimittit. patet etiã in chobar, de quo dicit philoſophus in lib. de animalibus, quod aquila quando tres pullos habet, nimis grauatur in paſcendo illos, & ideo vnum à nido eijcit, & auis quæ arabice dicitur chobar eum ſuſcipit ad nutriendum, deinde mittit ad terram, de qua inquit Ambroſius: *Noli eſſe deterior inſenſibili elemento. Terra illos fructus quos effert, non ad vſum vendicat, ſed tuis miniſtrat obſequijs. Tu vero fructus illius mundis, & tibi ſoli concedis.* Deinde mittit ad piſces. Et iſtud patet in delphinis, qui homines mortuos in mari ad littus portant. patet etiam in conchis marinis, quæ ſemper

ſunt

Digitized by Google

ſunt clauſæ. Quidam autem piſcis ad eas paſtum defert, ad cuius tactum illæ ſe aperiunt, qui paſtum in eas proijcit & recedit. Albertus autem in tractatu de virtutibus policitis in c. de miſericordia diffuſius declarat prædicta dicens: *Hæc virtus nobiliſſima medullitus ſic eſt naturæ impreſſa, vt eam doceat & oſtendat omnis natura creata, ſiue ſit cæleſtis, vel terrena. Nam vt taceam de diuina miſericordia, qua plena eſt terra, & de miſericordia Angelica ad humanam naturam, veniamus ad aliam. Nam corpora cæleſtia quamuis non viuant, nec ſentiant, nec intelligant, nobis tamen influere nunquam ceſſant, res vitæ neceſſarias generãdo, & eas quantum neceſſe eſt conſeruando. Item planetæ & omnes ſtellæ nobis non ceſſant ſeruire, nocturnas tenebras repellendo, aerem depurando, vniuerſa illuminando, frigida calefaciendo, nimis calida frigore temperando, ſicca nimis humectando, & nimis humida vt expedit deſiccando. Item quis vlla exprimere lingua poſſet, quanta nobis auxilia ferat ignis, ſine quo homo viuere non poſſet? Item aere quo ad momentum, carere non poſſumus? Quis enumeret ſeruitia aquarum, marium, & fluminum, fontium & puteorum? Quis dicere poſſit verbo, quam a nobis grana terra gignit? Numera ſi potes aues aeris, & fructus, & genera, & animalia terrent corporis. Item conſidera quanta ſit miſericordia inter mundani corporis membra, inter ſe tam diſtantia, tam diuerſa, dũ ſuperiora influunt immedia, mediaq; in infima, & omnia mutuo ſibi ſunt ſeruientia. Nam Luna lumen quod à Sole recipit, terris infundit. Item terra omne quod virtute cæleſtis influentia gignit, animalibus tribuit: ſimiliter aqua, & aer facit. Vlterius conſidera minoris mundi membra, in quibus perfecta apparet miſericordia, dum vnum membrum ſic totum alteri ſe impendit, quod gladijs pro alijs ſe exponit, pro alio ſponte ſe vulnerari facit, quod tam ſollicite vnum alteri ſeruit, & quod vnum de altero vindictam non expetit. Mirabile valde, quia nunquam inter eiuſdem corporis membra vlla oritur diſcordia, vlla ad alterum inuidia, vlla reſpectu alterius arrogantia; ſed ſemper compaſſio pia & miſericordia vera ex intimis medullarum creata. Nam cor membrorum nobiliſſimum creatione primum, carne ſolidum, motu continui, virtute permaximum omnibus membris corporis vitam adminiſtrat, & motum. Item omnia corporis membra cordi ſunt ſeruientia, & ei obtemperantia, & dolenti condolentia, & mortificato commorientia. & eſt notabile quod etſi corpora ſuperiora & cæleſtia nulla ab inferioribus & terrenis recipiant ſeruitia, ipſis tamen influere nunquam ceſſant quæque bona. Item animo influit in corpus ſenſum, & vitam quamuis ab eo multum ſit prægrauata. Imo anima in tantum corpori ſuo compatitur; vt corpore inciſo ipſa non inciſa doloris gladio perforetur, & quæ nunquam comedit, nunquam bibit, & nunquam dormit. Iſta tamen corpori indigenti appetit. Quibus ſubtractis, corporis compaſſione tabeſcit. Non ergo Dei ſe credat eſſe, qui hac tanta caret virtute. Nec diuino igne ſe credat ardere, qui cor pium ſe inuenit ad proximum non habere. Nam conſtat per ſe, quod ferrum eſt durius humano corde, nec minus conſtat æternum, ac diuinum ignem hoc creato igne potentiorem exiſtere, imo ipſum in virtute in infinitum excedere. Et tamen hic materialis ignis dum in ferrum agit, ipſum vtique molle facit, & ſi etiam aliò fuerit fortis, ipſum diſſoluens penitus liquefacit. Igitur multo magis cor, quod diuinus ignis incendit, durum vtique eſſe nequit, ſed totum pietate liqueſcere incipit. Ergo tu qui cor durum, & non pium habere te ſentis, ſcias certiſſimè, quod in te diuinum incendium non exiſtit. Non enim poteſt eſſe cor ferreum vbi diuinum ardet incendium. Ferro ergo durior eſſe cognoſcitur, qui proximo ſuo patienti non ex toto corde compatitur, nec cum infirmante non infirmatur. Item nobilior & potentior eſt ſanguis humanus quam hircinus. Sed adamas hircino ſanguine rumpitur. Ergo cor illud adamante eſt durius, quod humano ſanguine non mollitur. Et hoc de ſanguine Redemptoris verum eſſe oſtenditur. Item maior eſt coniunctio membrorum ſpiritualium in corpore ſpirituali, quam corporalium in corporali, quia corpus ſpirituale eſt longe nobilius corporali. At vbi maior vnio, maior eſt compaſſio, quia non eſt aliud dolor, teſte philoſopho, quam partium diuiſio. Et ideo doloroſius ſeparantur, quæ fortius vniuntur. Ergo maior eſt compaſſio membri ſpiritualis ad ſpirituale, quam corporalis ad corporale. Sed omnino eſt impoſſibile, vt patiatur membrum aliquod corporale, ſine omnium aliorum compaſſione. Ergo magis eſt impoſſibile ſi dici valeat in ſpirituali corpore. Eſt ergo certiſſimum, nec ambiguum in dubiũ, quod qui dolorẽ fratris*

Aliarum creaturarũ exemplo ad miſericordiam exhortamur.

fratris ſui non ſentit, membrum ſpiritualis corporis non exiſtit, quia nec membrum paralyticum, vel a corpore omnino præciſum eſt doloris corporis ſenſitiuum. Rideant ergo miſeri, quãdo audiunt proximum cecidiſſe. Nam hoc eſt ſignum certiſſimum quod ſunt membra diaboli, & non Chriſti, miſericordia enim eſt medullæ ſimillima, quæ eſt oſſium duriciei vngitiua, & mitigatiua, ac ariditatis temperatiua. Nunc animalium ponantur exempla. Nam paſſeres filios nutriunt alienos ſicut & ſuos, & ſi vnus ſit captus ab alijs, ei toto poſſe ſuccurritur, et ab eis in ipſis vinculis enutritur. Item columba filios aliarum nutrit, & ſi vna aliam errantem inuenerit, eam ad ſe reducit, & recolligit. Item quod magis eſt, falco auis prædæ, cui deberet eſſe naturaliter cor crudele, filium quem aquila abijcit, ex pietate recolligit, & cũ filijs ſuis in nido ponit, & vt proprium nutrit. Item lupa fera crudeliſſima voracitati & rapacitati aſſueta, inuenitur ad infantulos eſſe pia. Nam ſi puerum vagientem à matre derelictam inueniat, ipſum vt dicitur nutrit, & lactat. Vnde Auguſt. ſecundum vnam opinionem dicit, quòd Romus & Romulus vrbis Romanæ conditores, quos mater quia Virgo credebatur, proiecit, lupa nutriuit: quamuis alij dicant, quòd fuit quædam meretrix, ſic vocata à qua meretricum loca dicta ſunt lupanaria. Item Leo ſæuiſſima fera neſcit homini quaſi iraſci, maximè ſi ab eo læſus non fuerit, ſed in hominem naturaliter pius exiſtit, quem ſi aſpera fames non coegerit, proſtratis hominib. parcit. Et ſi captiuos homines obuios habuerit, illæſos abire permittit, & eos per deſertum aſſocians, viam illis oſtendit. Sed proh dolor quia parcit homini leo, & non parcit homini homo. Plorat crocodilus natura ſeuiſſimus, poſtquam hominem occiderit, ſed ridet homo natura manſuetus, poſt quã ſuos proximos vulnerauerit, vel ad mortem adduxerit. Elephas ſi hominem in deſerto inuenerit, primo ne eum terreat, aliquantulum de via ſe ſubtrahit, & greſſum ſigit, deinde paulatim ipſum præcedit, & illi viam oſtendit. Et ſi draco illis occurrit, pro defenſione hominis ſe draconi opponit, & eum pro poſſe defendit. Vide porcorum clementiam ad alios: nam dum vnus clamat, omnes ad illum iuuandum accelerant. Item nota admirabilem pietatem quorundam auium ad parẽtes. Eſt enim ciconijs eximia erga filios pietas, & ſimiliter filiorum ad parentes. Nam quantum expendunt temporis in filijs educandis, tantum dum ſeneſcunt ab eis vice reciproca adiuuantur. Cornices quoque

Exempla de multorum irrationalium cõpaſſione.

cum genitores ſuos pro ſenectute à pennis nudari contingit, eos fouent pennis proprijs, & eis ſollicite quærunt eſcam, eoſque tamdiu paſcunt, donec pennas & vires ad volandum reſumunt. Quo facto ipſos parentes ſuis alis ſubleuant, & ad volandum excitant in priſtinos vſus membra diſſueta reducunt. Vpupa auis cum ita ſeneſcit, vt videre & volare non poſſit, pulli eius euellunt ſibi pennas inualidas, & liniunt ei oculos quibuſdam herbarum ſuccis, & ſuis eam fouent ſub alis, donec pennæ eius creuerint, & viſum receperit, & ad priſtina officia redierit. Glires quoque longi mures admirabili pietate genitores ſuos, in ſenectute adiuuant, quib. alimenta ſollicite adminiſtrant. Ecce quãta viget pietas in brutis, quæ vtinã inueniretur in nobis, vt releuaremus neceſſitatem in proximis. Nam miſericordia eſt oleo ſimillima, cuius virtus eſt ciborum conditiua, vulnerum curatiua, & ſemper loci ſuperioris appetitiua. Quia miſericordia opera noſtra dulcorat, vulnera animæ curat, dolores omnes mitigat, & ad æterna præmia ſurſum leuat: vnde notabile valde eſt quod Dominus de mõte Oliueti cælos aſcẽdit, in quo intelligi voluit, quod nemo niſi filius miſericordiæ fuerit, in cælum aſcendere poterit, & ideo in fine mundi de ſolis operibus miſericordiæ iudicabit, hæc ille. Qui etiam in eodem capitul. in principio ait: *Miſericordia eſt virtus nobiliſſima omni homini neceſſaria, quia omnino nullus ſaluus eſt ſine ipſa. Ipſa eſt enim virtus diuinæ iracundiæ placatiua. Ignis ſiue ſempiternalis incendij extinctiua, peccatorum rubiginis abſterſiua, et miſericordiæ proximi releuatiua.* Vt ç- dictus etiam Doctor in capit. ſequenti inquit: *Miſericordiæ opponitur immiſericordia, duricia, crudelitas, & ſæuitia, quib. plena eſt hodie omnis terra. Sunt enim corda hominum lapidibus duriora, quæ licet ſint valde ſolida, ferro tamen frangi poſſunt, vel alia forti materia. Valde durus eſt adamas, ſed ſanguine rumpitur hircino, & inter plũbum poſitus frangitur, ſi malleo feriatur. Valde forte eſt ferrũ, ſed ſi à ſtruthione deglutiatur, ſui ſtomachi calore digeritur. Quæ eſt ergo duricia hominis, vt nec percuſſa dometur, nec Chriſti ſanguine diluatur, nec diurno incendio maturetur? Vere miſericordia hodie receſſit ab aula, & regnat crudelis duritia mortaliſque ſæuitia, ſub Iuſtiniana chlamyde palliata, ſub pelle enim ouina crudelitas lupina tenetur incluſa. Similiter murilegus ſi murem ceperit, cum eo ludendo ſe amicum oſtendit, ſed qualem ad eum animum*

Miſericordiæ oleo aſſimilatur.

Miſericordiæ quæ opponuntur.

Digitized by Google

ritur: *Aliena rapere conuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur.* Dicit tamen Tho. in quadam quæſtione de quolibet, quòd quis non obligatur ſub præcepto quærere poſitos in neceſſitate, quia eſſet nimis oneroſum, ſed ſufficit ſatisfacere eis, quando quis cognoſcit neceſſitates eorum, tunc enim tenetur eis prouidere. Vnde Chryſoſtomus ſuper Matthæum inquit: *Quando venis ad Eccleſiam ad orandum, munera tecum in manibus porta. Infirma eſt enim oratio, quæ eleemoſynarum largitate non eſt munita.* Date ergo eleemoſynam ô auari, quia inquit Auguſtin. in quodam ſermone: *Quicquid pauperibus dederimus, ipſum integre poſſidemus*, & Tobiæ quarto; dicitur: *Fiducia magna eſt coram ſummo Deo eleemoſyna omnib. facientibus eam.*

PARS TERTIA HVius ſermonis de conditione eleemoſynæ.

Eleemoſyna ad hoc vt ſit Deo grata, debere nouem condition.

TERTIO circa eleemoſynam dico, quòd ad hoc, vt ſit Deo grata, debet fieri cum nouem conditionibus, & circunſtantijs. Prima dicitur Gratioſitatis, id eſt, cum hilaritate & ſuauitate, & læto animo. Scriptum eſt enim Eccleſiaſtici trigeſimoquinto: *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Et ſecundæ ad Corinthios 9. inquit Apoſtolus: *Non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, hilarem enim datorem diligit Deus*, quod etiam habetur 32. quæſtion. ſext. §. ex his. vbi dicitur: *Ad bonum autem quiſque inuitus non cogitur, cum coacta ſacrificia Deus aſpernetur.* Ideo Hieronymus ad Iulianum loquens de illa vidua de qua habetur Marci duodecimo, & Lucæ vigeſimoprim. inquit: *Paupercula vidua duo æra miſit in Gazophylacium, & quia totum contulit quod habebat, omnes dicitur in oblatione munerum Dei ſuperaſſe locupletes, quia non pondere ſuo, ſed offerentium voluntate penſatur.* Debet etiam fieri eleemoſyna cum compaſſione, & affectu ad pauperes, vt inquit Alexand. de Ales, tertia parte ſummæ, in tractatu de præceptis beneficentiæ, iuxta illud Eſaiæ 58. *Cum effuderis eſurienti animam tuam, &c.* Sicut faciebat beatus Iob, qui ait ſui libri 30. cap. *Flebam ſuper eum, qui afflictus erat, & anima mea compatiebatur pauperi.* Cum benignitate itaque fieri debet eleemoſyna, & non cum aſperitate. Ideo dicitur Eccleſiaſtic. quart. *Inclina pauperi aurem tuam ſine triſtitia*, & ibidem: *Congregationi pauperum affabilem te facito.* Et in eodem capit. etiam ſcriptum eſt: *Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius quàm datum.* Contra quod faciunt quidam, de quibus Greg. in quodam ſermone inquit: *Sunt nonnulli, qui mox vt ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulata, prius in eos contumelioſa verba iaculantur, qui etſi rebus miniſteria pietatis efficiunt, verbis tamen contumelioſis humanitatis gratiam perdunt. Ita vt plerunque videantur iniuriæ illatæ ſatisfactionem exeluiſſe, cum poſt contumelias dona largiuntur*, hæc ille. Ideo Eccleſiaſtic. 20. dicitur: *Datum inſipientis non erit vtile tibi, exigua dabit, & multum improperabit, & apertio oris illius inflammatio eſt, & odibilis eſt homo huiuſmodi.*

SEcunda conditio eleemoſynæ dicitur celeritatis. Non enim debetis dare repulſam pauperibus, quia ſcriptũ eſt Prouerbiorum 28. *Qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.* Velociter ergo dare debemus, quod petitur. vnde Prouerbiorum tertio, dicit Salomon: *Ne dicas amico tuo, vade & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare.* Ait enim Seneca libro ſecundo de beneficijs: *Ingratum eſt beneficium, quod diu inter dantis manum hæſit.* Et vt ait Macrobus libro ſecundo Saturnalium: *Pars beneficij eſt, ſi quod petitur cito neges.* Quapropter dicit Seneca vbi ſupra: *Nihil carius emitur, quàm quod multis precibus comparatur*; & Eccleſiaſt. quart. capitulo inquit Sapiens: *Cor inopis ne afflixeris, & ne protrahas datum anguſtianti.* Et de hoc gloriabatur Iob trigeſimotert. capitulo ſui libri, dicens: *Non negaui quod volebam pauperibus, & oculos viduæ ſpectare non feci.* Contra quod faciunt multi, qui pauperibus ad oſtia eorum pulſantibus, & clamantibus diu nihil reſpondent, & demum dicunt: Ite cum Deo: quod quidem verbum, li-

2. Eleemoſynæ conditio.

Eleemoſyna cito facienda.

Digitized by Google

vnius diei facta in charitate, quàm centum annorum in peccato mortali. & ideò dicit Sapiens Eccl.30. *Miſerere animæ tuæ, placens Deo.*

4. Eleemoſynæ conditio.

QVarta conditio eleemoſynæ dicitur largitatis. Vnde laudatur Zachæus, qui dimidium bonorum ſuorũ dedit pauperibus Lucæ 19. Ideò Tobiæ 4. dicitur: *Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.* Hic autem oritur dubium, verùm liceat omnia diſtribuere pauperibus amore Dei? Et reſpondet Alexander de Ales in 4. parte ſummæ, quòd licitum eſt, imò valde meritorium. Vnde Auguſtin. in libro de Eccleſiaſticis dogma. ait: *Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare, ſed melius pro intentione Deum ſequendi inſimul omnia donare, & ablata ſollicitudine egere cum Chriſto*, hæc ille. Onuſtus enim diuitijs non poteſt pauperem Chriſtum ſequi. cap. Socrates. 12. q. 1. Quia igitur medium ſapit naturam extremorum. 1. Phyſic. cùm pauperes naſcamur & moriamur, vita noſtra quæ eſt medium inter principium, & finem, debet etiam in paupertate foueri, & maximè *quia vita noſtra eſt continua colluctatio cum diabolo*, vt dicitur ad Ephe. 6. qui eſt nudus quantùm ad bona temporalia, & ideò etiam nos debemus denudari, ſi volumus victorioſe cum ipſo luctari. Vnde Gregorius inquit: *Nudi ergò cum nudo luctari debemus, quia ſi veſtitus quiſque cum nudo luctetur, citius ad terram deijcitur, quia habet vnde teneatur.* Serpens enim, vt dicit Magiſter hiſto. hominem nudum fugit, ſed inſilit in veſtitum. Et ſimiliter diabolus ſerpens antiquus pauperes fugit, & in diuites tentatione ſua inſilit, qui enim volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, primæ ad Tim. 6. Opus igitur magnæ virtutis, & perfectionis eſt, omnia ex charitate pauperibus elargiri, & Chriſtum pauperem ſequi, ipſo dicente, Matt. decimo: *Quæcunque habes, vende, & da pauperibus*, vbi gloſſ. ait: *Omninò omnia, non partem, vt Ananias.* Ideò Apoſtoli hoc fecerunt, qui relictis omnib. ſecuti ſunt eum. Vnde Matth. 19. & Mar. 10. & Luc. 18. dixerunt Chriſto: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Petrus quoque Actuum 3. dicebat: *Argentum & aurum non eſt* [illegible]. quibus omnibus concluditur, quòd large & abundanter ſunt faciendæ eleemoſynæ. propterea inquit Paulus ſecundæ ad Corin. 9. *Qui parce ſeminat, parce & metet; qui autem ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Super quibus verbis dicit Alexander de Ales. *Nota quòd eleemoſyna ſemini comparatur, decem rationibus. Prima, quia ſemen occultatur in terra, vt fructificet Matth. 6. Te autem faciente eleemoſynam neſciat ſiniſtra tua, &c. Et Eccleſiaſtici 29. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, &c. Secunda, quia bonæ terræ committitur, & ſic eleemoſyna bonis pauperibus. Tob. 2. Vade, adhuc aliquos de tribu noſtra timentes Deum, &c. & 4. c. Panem tuum & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus. & Eccleſiaſt. 12. dicitur: Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem. Da bono, & ne receperis peccatorem. Bene fac humili, & ne dederis impio. Sicut autem quando quis non inuenit terram bonam, tamen in mala ſeminat: Sic bonis non inuentis, etiam malis tribuitur eleemoſyna. Luca 6. Omni petenti te, tribue. Tertia quia ſicut ſemen aqua irrigatur, vt creſcat: ſic eleemoſyna compunctione & lachrymis compaſſionis. Iob. 30. Flebam ſuper eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Et Eſa. 58. Cùm effuderis eſurienti animam tuam, &c. Et ſicut pluuia, qua ſemen irrigatur, cælitus venit, ſic dono Dei & inſpiratione fit eleemoſyna. Quarta, quia cùm iacitur ſemen, perdi videtur, & tempore congruo multiplicatur & recipitur, & ſic eleemoſyna. Eccle. 29. Perde pecuniam propter fratrem, & amicum, & ne abſcondas eam ſub lapide in perditionem, & proderit tibi. Nam eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum eo, & poſtea reſurget, & retribuet illi retributionem in caput eius. Quinta, quia ſicut ſemen in vno anno ſeminatur, & in alio colligitur, ſic eleemoſyna in hoc anno gratiæ ſeminatur, & in anno gloriæ inuenietur. Eccle. 11. Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas, quia poſt multa tempora inuenies illum. Sexta, quia magis precioſa ſemina in anno quo ſeminantur, non colliguntur, ſed in alio. ſed viliora in eodem: Et ſimiliter eleemoſynæ factæ in charitate &*

Eleemoſyna ſemini comparatur decem rationibus.

ex charitate in præſenti vita non remunerantur integrè, ſed in futura, factæ verò in mortali peccato, remunerantur in præſenti totaliter. Matth. 6. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. De alijs autem Eccl. 36. Da mercedem Domine ſuſtinentibus te. Septima, quia ſemen gelu compreſſum & retardatum magnam fructuum copiam facit, ſic eleemoſynæ gelu aduerſitatis & tribulationis compreſſæ. Vnde vt patet Exod. 1. Filij Iſrael quanto magis opprimebantur, tanto magis multiplicabantur & creſcebant. Octaua, quia agricola de parte ſeminis viuit, & aliam reſeruat ad ſeminandum, ſic ſecundùm Ambr. ſuper ſecundam epiſtolam Pauli ad Cor. 9. c. Eleemoſyna partim remuneratur hic, & partim in futuro. 1. ad Ti. 4. Pietas ad omnia valet, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt & futuræ. Nona, quia ſicut ſemen non in vno tantùm loco iactatur, ſed per multa loca diſpergitur, ita eleemoſyna. Vnde pſalmiſta ait: Diſperſit, dedit pauperibus. & hæc eſt contra auaros, qui nihil de ſuo diſpergunt, ſed congregant aliena, Abac. 2. Væ qui multiplicat non ſua, &c. dicit etiam, dedit, id eſt, donauit, non vendidit. Luc. 6. Mutuum date, nihil ſperantes, pauperibus, non diuitibus. Decima, quia ſicut tria impediunt ſemen ne fructificet. ſ. cùm ſeminatur ſecus viam, vel ſuper petroſa, vel inter ſpinas. Matth. 13. Sic eleemoſynam tria impediunt. ſ. duritia cordis, compreſſio cordis, imò cum amaritudine datur, quod notatur per petras. Item inanis gloria, & hoc notatur in via, vbi fit conculcatio à tranſeuntibus. Item peccata propria rodentia conſcientiam eorum, à quibus fiunt quaſi ſpinæ, vel cùm ex diuitijs malè acquiſitis fiunt de alieno, quia diuitiæ ſpinæ ſunt. hæc Alex. vbi ſuprà. Danda eſt ergò abundanter pauperibus eleemoſyna, quia ait Chryſ. ſuper Matt. *Eleemoſyna amica Dei ſemper ante eius regale ſolium conſiſtit, & ſemper ei propinqua eſt. Et pro quibuſcunque voluerit, facilè munus gratiæ impetrabit, vincula peccatorum ipſa diſſoluit, fugat tenebras, & extinguit ignem inferni. Huic cum multa fiducia portæ cæli aperiuntur, & veniente regina intrante nullus ianitorum, nullus cuſtodum, qui aſſiſtunt, audet dicere; quid quæris? Aut vnde venis? Sed omnes eam è regione ſuſcipiunt.* hæc ille. Aimo autem inquit? *Sicut calor ſolis, & humor pluuiarum omnibus communiter tribuitur à Deo, ſic quæ in terra naſcuntur, communiter diſpenſentur, & communiter viuant, &c.* Cyprianus quoque in epiſt. ad fratres de ope & eleemoſynis dicit, quòd quis non debet dimittere facere eleemoſynas magnas, timens ne veniat ad paupertatem. Et idem ait Aug. in lib. de decem choris, & etiam in lib. de eleemoſyna idem ait: *Metuis ne forte patrimonium deficiat, ſi ex eo operari largiter cœperis. Quando enim factum eſt, vt iuſto deeſſent ſubſidia? cum ſcriptum ſit: Non occidet fame Dominus animam iuſtam.* Patent iſta per exemplū, ſ. quòd Deus nunquam permittit mori egeſtate, facientes largas eleemoſynas. Nā quidam presbyter Iacobus Parochianus Caſalis, quæ eſt montis Briantiæ, cùm ad eum veniſſent fratres noſtri petentes vinum pro quibuſdam laboratoribus incidentibus ligna pro loco noſtro leuci; Ille reſpondit: Nihil habeo vini, niſi quid valde modicum, & iam ſubleuatum eſt vas, & illud vinum eſt floridū, tamen volo vobis dare partem. Cumq; ſoror eius contradiceret, inquiens quòd nimis modicum erat pro ipſo, ipſe eam reprehēdit dicens: Vad & fac eleemoſynam large de illo modico quod habemus. Cùm ergò iuiſſet ad vas, & extraxiſſet ſpinaculū, ecce cum magno impetu erupit vinum non floridum, ſed pulcherrimum, optimique odoris, & ſaporis. Quapropter viſo hoc miraculo, illa incœpit clamare. Accurrens autem ille prædictus presbyter, & accipiens virgam, ponenſq; in vaſe, reperit plus quàm ſemiplenum, quod prius erat vacuum. hoc autem miraculum fecit Deus, vt oſtenderet quantum ſibi placeat facere eleemoſynam abundanter, & propriæ neceſſitati aliquid ſubtrahere pro dando pauperibus. Et iſtud miraculū accidit à 40. annis citrà. Et aliud ſimile exēplum euenit Romæ, vbi quædam domina nomine Frāciſca, quæ nunc in ſancta Maria noua ſepulta eſt, & miraculis claruiſſe dicitur, cum eſſet valde diues, & grano, & vino abundaret, videns pauperes egentes tempore magnæ careſtiæ, miſericordiam eis faciebat, & vnicuiq; granum, ac vinū diſtribuebat, prout neceſſe habebat. Hoc autem agebat clam fratre ſuo, qui de ipſo

Exemplis oſtenditur, Deum non permittere eleemoſynas facientes fame mori.

Aliud exēplum.

grano

grano ac vino multas pecunias facere credebat. Cùm autem ipſa domina Fráciſca in faciẽdis eleemoſynis cellaria grani & vaſa vinaria euacuaſſet, prædictuſq; frater eius qui ipſum granum ac vinum vendere diſpoſuerat, hoc reperiſſet, cœpit valdè contriſtari, clamare, & conqueri, atq; cum ea rixari. Cui domina Franciſca ait: Ne contriſteris frater mi. Fieri.n. non poteſt, vt ita ſint vacua ſicut tu dicis. Quis enim potuit ea auferre? Cumq; ille magis furens affirmaret illa eſſe euacuata, intulit ipſa: Videamus vnde exijt vinũ. Et accedentes ad cellã vinariã, inuenerunt omnia vaſa repleta optimo vino, & inſuper pergẽtes ad granaria adeò impleta repererunt, vt oſtia aperiri non poſſent. Quo confuſus frater neſciebat, quid diceret. Ipſa verò domina Frãciſca ait illi: Ecce frater mi. Magis diues es ex eleemoſynis factis, quàm ex vẽditis rebus, & hæc potior & vtilior negociatio. Et hoc miraculum publicatum eſt Romæ. In regno quoque Aragoniæ ciuitate Ilerda fuit nobilis valdè diues nomine Raymundus, qui cùm fratres noſtros vidiſſet, qui illic ad prædicãdum acceſſerunt, pietate commotus, illos hoſpitio ſuſcepit. Quorum ſtatu, & vita plenius intellecta, cùm in loquẽdo deuotionem magnã eis oſtenderet, inſpirante Deo rogatus fuit à fratribus, vt eis locum diuitijs ſuis ædificaret, promiſeruntq; ipſi fratres, quòd Deus ad ſufficiẽtiam ei pecuniã cum diuitiarum ſuarum augmento miniſtraret. Quibus ipſe credens locum eis ædificare cœpit extra ciuitatem: creſcentibus autem expenſis, vt in huiuſmodi conſueuit, ſcrinia ducatorũ eius euacuata ſunt. Operarij tamen mercedem ſuã poſtulabant. Mittit ergò Raymundus nuncium, vt afferat pecunias; qui properans, & nihil inueniens in capſis, omnia conſumpta eſſe Domino ſuo renũciauit, de theſauris ſuis nil amplius extrare. quod ille audiens, ad fratres protinus currens, in eorum improperia prorupit dicens: O infideles homines, vbi eſt promiſſio quam feciſtis? ecce propter veſtra verba omnes meæ capſæ euacuatæ ſunt. Fratres verò humiliter reſponderunt. Ne indignemini Domine, quia vt diximus, ita Dominus implebit. Quæratis diligẽter in capſis. Tunc.n. nuncio ſuo iuit Raymund. perſonaliter, interim fratribus orantibus. Mira res. Aperiens Raymundus ſcrinia propter laboritium euacuata, omnia ducatis plena inuenit. Quo viſo coram fratribus, proſtratus culpam ſuam recognouit, & totum ædificium cum magna deuotione compleuit. Et hoc miraculum habetur in Chronicis Ordinis Minorum. Ad confirmationem etiam prędictorum adduci poteſt auctoritas ſacræ ſcripturæ. Nam Prouerb. 3 ait Salomon: *Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitijs frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia redundabunt.* Refert autem Cæſarius, quòd cùm fratres cuiuſdam monaſterij multum abundarent, & multum pauperibus eſſent liberales; tandem eleemoſynas dimiſerunt, & ipſi egere cœperunt: quòd cùm cuidam viro ſancto referrent, & ille ait: *Duo ſocij in iſto monaſterio conſueuerunt habitare, ſcilicet frater Date, & frater Dabitur vobis, ſed quia repuliſtis primum, ſecundus quoque receſsit à vobis, noluit enim ſine ſocio ſuo remanere.* Aliud etiam exemplum recitat Gregor. 1. libro dialogorum de Bonifacio Fodenſi Epiſcopo. Cui largienti abundanter pauperibus, Deus miraculoſe multiplicauit vinum collectum ex paucis vuis. Aliud miraculum accidit in terra Belinzonæ. adhuc non ſunt 26. anni. Cùm enim eſſet in partibus illis magna careſtia, ibique eſſent duo fratres habentes magnam copiam frumenti, faciebãt enim de eo mercantiam, dixit iunior ſeniori: Frater da mihi partem frumenti mei, ego enim volo facere eleemoſynã de eo. Cui reſpondit ſenior: Tu mihi videris ſtultus, modo ita carum eſt frumentum, quod valet oculum, & vis illud pro nihilo diſtribuere. Vẽdamus illud & efficiemur diuites. Reſpondit ille: Non ſum ſtultus, ſed volo acquirere diuitias vitæ æternæ, pro terrenis

Aliud exẽplum.

Alia ſimilia miracula.

Aliud miraculum.

renis rebus. Accepto ergò frumento ſuo, & menſurato, fecit fieri panem in magna copia, & quotidie dabat large omnibus pauperibus: Deinde ſciens neceſſitates pauperum, diſtribuebat frumentum; prout ſibi videbatur, alicui dans modium vnum, alicui duo, & ſic perſeuerauit per duos vel tres menſes, quotidie ſic diſtribuendo. Cùm autem veniſſet tempus meſſium, & iam ceſſaſſet careſtia, perrexit ad granarium, vt videret quantum ſibi remanſiſſet de frumento: Audi mirabile: Cùm enim introiſſet, reperit granarum totum plenum, ſicut erat prius, facienſq; menſurari frumentum, tantum inuenit eſſe, quantum erat, antequam aliquid daret pauperibus. Et ideò inquit Gregor. vbi ſuprà: *Si tibi fuerit copioſa ſubſtantia, ex illa fac eleemoſynam, ſi exiguum habueris, ex hoc exiguo communica, & ne timueris cùm facis eleemoſynam, præmium bonum reponis tibi in diem neceſſitatis, quia eleemoſyna à morte liberat, & non patitur ire in tenebras: munus bonũ eſt eleemoſyna omnibus, qui faciunt eam corã Deo,* hęc ille. De hac liberalitate laudat Hieronym. Paulam in epiſtola ad Euſtochium, quæ cùm eſſet nobiliſſimæ familiæ, magnaſque haberet diuitias, tanta liberalitate omnia pauperibus eſt largita, vt ad egeſtatem pene vltimam perueniret. Gregor. quoque in libro dialogorum laudat Paulinum Epiſcopum, qui cùm omnia pauperibus dediſſet, & quid vltra daret minime haberet, ſeipſum cuidam mulieri donauit, atque vendi permiſit, pro liberatione filij illius.

Exclamatio aduerſus non facientes eleemoſynã. SEd heu quia hodie amiſſa videtur eſſe charitas, iam quaſi in totum pietas exulauit, quia pauci ſunt volentes non dico multa, ſed vel pauca pauperibus dare. Imo quanto ditiores, tanto minus ſæpè eleemoſynas faciunt. Vnde plerunque euenit, quòd largiores eleemoſynas faciunt pauperes, quam diuites. Et ideò ſicut malum eſſet ſignum arboris, quæ poſita in terra aquis irrigua, & bona, non ita bene fructificaret, ſicut illa arbor, quæ eſt ſita in terra deſerta, & inculta: Ita malum & peſſimum ſignum eſt diuitum, qui in vbertate diuitiarum poſiti minores faciunt fructus miſericordiæ quàm egeni, & pauperes. Et ideò de illis ait Dominus Matth. 19. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Cælorum.*

QVinta cõditio dicitur bonitatis, quia pauperibus debent dari, non dico optima, ſed bona, non corrupta, neque nociua. Ideò Prouerb. 3. dicitur: *De primitijs frugum tuorum da pauperibus.* Et Eccleſ. 35. dicit Sapiens: *Nulli offerte munera parua. Non ſuſcipiet illa Deus.* Contra quod faciunt multi dantes pauperibus res putridas, & marcidas ad comedendum, quibus infirmantur. Tales eleemoſynas abominatur Deus. Propterea Geneſ. 4. dicitur: *Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit.* Et ratio fuit, quia Cain mala, Abel verò bona offerebat. Quia igitur ipſe Deus bona, & non mala donauit, ideò pariformiter à nobis bona requirit. Vnde Eccleſ. 35. dicitur: *Da altiſſimo ſecundùm datum eius, vt magis ac magis multiplicet tibi dona ſua.* *5. Eleemoſynæ conditio.*

SExta conditio eleemoſynæ dicitur ſinceritatis. Oportet enim quòd fiat cum ſinceritate cordis, & recta intentione, quia plus Deus penſat animum purum, quàm datum. 42. diſtinct. capitulo, quieſcamus. Vt etiam inquit Auguſtin. ſuper Pſalm. 25. & Magiſter ſen. in 4. diſtinct. 16 cap. 1. Nam regulariter dicitur, quòd finis imponit nomen operi, vt ait Ambroſius in libro de officijs. Vnde Philoſophus 2. de anima inquit: *Omnia iuſte denominantur à fine.* Vt etiam notatur in l. ſi is qui quadringenta. §. ſi opus ff. ad legem Falci. Qui ergò eleemoſynam meritoriam facere vult, rectam habeat intentionem, quia Deus non ex operibus iudicat, ſed ex cogitationibus & ex corde. 14. quæſt. 5. cap. ſi quid. 22. quæſt. 5. capitul. qui periurare. & 32. quæſtio. 5. capitulo primo. Aliter au- *6. Eleemoſynæ conditio.*

Digitized by Google

ter autem facta eleemoſyna non valet, nec à Deo acceptatur, vt inquit Hieronymus in cap. odi. 24. quæſtion. prima. Nam non ſacrificiorum magnitudinem, ſed offerentium merita, cauſaſque diiudicat 14. quæſt. 5. cap. ſcriptum. & eadem cauſa. quæſt. 6. cap. vltimo. & de pœniten. diſt. 5. cap. conſideret. Et ideò Saluator noſter Matth. 6. ait: *Cùm facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam.* Sed heu, quia multi ſunt de talib. qui nunquã faciũt eleemoſynam, niſi propter vanam gloriam, vt boni reputentur, & miſericordes, aut ad alium malum finem. De quo loquens Hieronymus in capitulo, vide. 1. q. 1. inquit: *Huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta, quàm corona victoriæ.* Ideò Saluator noſter Matth. 6. ait: *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* q. d. Noli eam publicare ex vana gloria, & laude humana neque facias eleemoſynam propter pompam, & faſtum, ne tibi accidat ſicut illi diuiti, de quo refert Cæſarius, quod poſt mortem ſuam apparuit vxori, dicens ſe eſſe damnatum. De quo illa ſtupefacta, dixit ei: Quomodo hoc eſt poſſibile, cùm tantas eleemoſynas feceritis, & tot hoſpitalitates exhibueritis? Cui ille reſpondit: Heu mihi, quia nihil omnia iſta profuerunt ad ſalutem, & vitam æternam, quia non ex amore Dei illas eleemoſynas & alia pietatis opera feci, ſed propter vanam gloriam.

7. Eleemoſynæ conditio. SEptima conditio dicitur liberalitatis. Eleemoſyna liberè debet dari pauperibus. Et non eis vendi, ſicut quidam faciunt, maximè mulieres quædam, quæ fœminis pauperibus eleemoſynas ideò dant, vt aliquo ſeruitio ab eis remunerentur. Aliqui etiam dant aliquid modicum pauperi quaſi pro eleemoſyna, & poſteà tantum faciunt ipſum laborare, quòd multo plus meretur. Alij verò in domo ſua hoſpitantur pauperes, & eos paſcunt ſub ſpecie pietatis, ſed hoc principaliter intendunt, vt ſibi donationem fieri faciant de aliqua vinea, aut poſſeſſiuncula quam habent. Contra quos inquit Hieronymus ad Nepotianum: *Sunt qui pauperibus parum tribuunt, vt multum accipiant, & ſub prætextu eleemoſynæ diuitias quærunt, quæ magis venatio, quàm eleemoſyna appellanda eſt.* Sic beſtiæ, ſic aues capiuntur, & piſces dum modica hamo eſca apponitur. Ideò Eccleſiaſt. vigeſimonono dicitur: *Super humilem animo fortior eſto, & pro eleemoſyna non trahas eum ad ſeruitium tuum.* Propterea Lucæ 14. ait Dominus: *Cùm facis conuiuium, voca pauperes & debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quoniam non debent tibi tribuere. Retribuetur autem tibi in retributione iuſtorum.* Quæ verba exponens Leo Papa in ſermone de aduentu inquit: *Sed dicet aliquis: Ergò amicos & parentes non debeo ad conuiuium inuitare? Vocandi ſunt parentes, & vicini, ſed rarius vocandi ſunt, & non nimis ſumptuoſa, & delicata, ſed tam parua, & ſobria, ac honeſta illis debent conuiuia præparari, vt remaneat vnde poſſint pauperes refici, & aliquid poſſis indigentibus elargiri.* hæc ille. Qui etiam ibidem ait: *Licet expediat nobis ſemper facere eleemoſynas, præcipuè tamen in ſanctis ſolemnitatibus ſecundùm vires noſtras abundantius debemus erogare. Pauperes antè omnia frequentius ad conuiuium euocemus. Non eſt enim iuſtum, vt in ſancta ſolemnitate in populo ad vnum Deum pertinente alij inebrientur. Alij verò famis periculo crucientur. Et nos, & omnis populus vnius Domini ſerui ſumus. Vno precio redempti, & pari conditione in hunc mundum intrauimus. Simili etiam exitu migraturi ſumus. Et ſi benè egimus, in eandem beatitudinem pariter veniemus. Et quare pauper non accipiat tecum cibum, qui tecum accepturus eſt regnum? Quare pauper non accipiat vel veterem tunicam, qui tecum recepturus eſt immortalitatis ſtolam? Quare pauper non mereatur panem tuum, qui tecum meruit accipere baptiſmi Sacramentum? Cur indignus ſit accipere reliquias ciborum tuorum, qui tecum ad conuiuium vocatus eſt Angelorum?* hæc ille. Ex quibus patet quòd eleemoſyna non debet fieri expectatione retributionis, ſed inſtinctu charitatis. Vnde inquit Lactan. ſexto diuin.

inſtit. aduer. gen. c. 12. *Tenendum eſt omninò, vt ab officio miſericordiæ ſpes retributionis abſit. Nam ſi ab homine expectetis, iam non humanitas erit illa ſed fœneratio beneficij.* Et ibidem etiam ait: *Nihil à viro iuſto faciendum eſt, niſi quod ſit beneficium. Beneficium autem ſi refertur, interit, & finitur. Nec enim id poſſumus habere integrum, cuius precium nobis perſolutum eſt.* Seneca quoque in libro de beneficijs inquit: *Nihil venali miſericordia turpius.*

Eleemoſynæ conditio.

Octaua conditio eleemoſynæ, dicitur proprietatis. Non enim debet fieri de rapina, vel vſura, aut de rebus alienis, niſi habita licentia expreſſa, vel veriſimiliter interpretata. quod dico pro religioſis & filijs, ac ſeruis, & famulis, qui ſine peccato faciunt aliquando eleemoſynam de rebus aliorum, habentes licentiam ab eis, aut veriſimiliter eos eſſe contentos exiſtimantes, ſecundùm quod dicit Alexan. de Ales in 4. par. ſum. in tract. de eleemoſyna. Aliter autem facere eleemoſynam de alieno eſt peccatū. Et ideò dicitur Prou. 3 *Honora Dominum de tua ſubſtantia*, quaſi dicatur, non de aliena. Et Tob. 4. *Ex ſubſtantia tua eleemoſynā fac.* Et Iſa. 58. *Frange eſurienti panem tuum, &c.* & 16. eiuſdem libri dicitur: *Ego Dominus odio habens rapinam & holocauſtum*, & Eccl. 24. *Immolatus ex iniquo, maculata eſt oblatio eius.* Et ibidem: *Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.* Et ibidem habetur. 1. q. 1. c. non eſt, vbi Greg. ait: *Non eſt putanda eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus acquiritur. Qui hac intentione malè accipit, vt benè diſpenſetur, grauatur potius quàm iuuatur. Quicquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, ſed irritat. Hinc ſcriptum rurſum eſt. Honora Dominum de tuis iuſtis laboribus. Qui ergò malè tollit, vt quaſi benè præbeat, conſtat quod ſine dubio Dominum non honorat.* Ex quibus verbis concluditur, quòd nō eſt faciendum aliquod pe lucrum ad hoc, vt poſteà detur pauperibus, vt ait gloſſa ſuper prædicta verba, quod patet etiā 32. q. 4. c. ſic non ſunt. 22. q. 2. c. ne quis, & in 14. q. 5. c. nolite. &

Eleemoſynæ non eſt fienda ex rapinis, vel ab his, qui non habent authoritatē aliquam.

in c. eleemoſyna. ead. q. & cauſa Greg. ait: *Eleemoſyna Redemptoris noſtri oculis illa placet, quæ non ex illicitis, & iniquitate congeritur, ſed quæ de reb. conceſſis, & benè acquiſitis impenditur.* Facit ad hoc. 14. diſt. c. quod ait: & 30. q. 1. c. noſce & 32. q. vlt. c. non ſolùm, & 33. q. 1. c. ſi dicat. & 27. q. 2. c. ſi tu abſtinens. Ideò in capit fortè. 14. q. 5. inquit Auguſt. *Fortè aliquis cogitat, & dicit: Multi ſunt Chriſtiani, & diuites auari, & cupidi. Non habeo peccatum, ſi ſuum illis abſtulero, & pauperibus dedero. Vnde ipſi nil boni agunt, mercedem habere potero. Sed huiuſmodi cogitatio ex diaboli calliditate ſuggeritur. Nam ſi totum tribuat quod abſtulerat, addit potius peccatū, quàm minuat.* Facit ad hoc capitulum, quod habetis, eadem quæſtione & cauſa. Non tamen ex prædictis innuitur, quin de malè acquiſitis poſſit fieri eleemoſyna, quando aut ſunt incerta, aut non debentur alicui particulari perſonæ. Hoc enim caſu licitum eſt dare pauperibus. cap. cùm tu. de vſuris. Sed hæc intelliguntur quando ſunt debita alicui certæ perſonæ, quia illi debent reſtitui, & aliter faciens non meretur, ſed peccat, vt inquit Auguſt. libro 2. de verbis Domini ſerm. 12. & in lib. 50. homiliarum, homilia 4. & in libr. de vita Chriſtiana, vbi ait: *Abominatur, & reprobat Deus, quod de lachrymis, & laboribus præſtatur alienis.*

De 9. eleemoſynæ conditione.

Nona conditio eleemoſynæ dicitur modalitatis. Debet enim eam facere volens conſiderare quibus faciat, vt non det diuitibus, ſed indigentibus. Vnde ait Bernardus in quodam ſermone: *In vacuo liquore eleemoſynæ fundatæ, non in pleno*, quia 4. Reg. 4 dicitur, quòd vacua vaſa præcepit Heliſeus impleri, non autem plena. Ideò Gregorius in morali. inquit: *Iniuriam facit hortis, ſtillam proijciens in mare.* Et Iſa. 58. dicitur: *Cùm effuderis eſurienti animam tuam, &c.* Et ideò multi in hoc errant, qui eleemoſynas inconſiderate tribuunt. Non enim omni quæſtori, & ceretano danda eſt eleemoſyna. Imò tales ſimulatores paupertatis, & deceptores hominum debent durè puniri ſecundùm leges, & in ſeruitutem

Digitized by Google

tutem Imperatoris redigi. l. vnica. C. de mendi. vali. libro 11. Sunt enim quidam, qui quæſtorum exercent officium, & poſteà in tabernis, & in locis inhoneſtis, ac turpibus expendunt omnia in comeſſationibus, ludis, & luxurijs: & cum meretricibus, quæ per diuerſas ſimulationes, & adinuentiones, ac innumera mendacia de manibus ſimplicium virorum ac mulierum extorſerunt. Blaſphemantque & irrident eos qui ipſis eleemoſynas fecerunt. Ideò dicitur in capitulo, cùm ex eo. de pœnitentia, & remiſſione: *Melius eſt enim ſeueritate diligere, quàm cum lenitate decipere. Vtilius enim eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quàm eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat.* hæc ibi. Mercator enim prudens pecunia ſua in certis nundinis indigens, non accommodat eam homini, qui ad ipſas nundinas non eſt venturus. Nec illi aduocato damus ſalarium, quem nobis contrarium fore dubitamus. Sic nec paſſim omnibus eſt largienda eleemoſyna. Sciendum eſt autem ſecundùm Richard. noſtrum in 4. ſententiarum. diſt. 15. artic. 2. q. 8. & beatum Thom. in eadem di. quòd in homine malo poſſunt duo conſiderari, ſcilicet natura, & vitium. Quo ad naturam, debemus benefacere etiam malis, inquantum ſunt homines, & ratione creationis ſunt fratres noſtri, & maximè Chriſtianis, & illis præcipuè, qui ſunt in extrema neceſſitate. Omnibus enim eſt ſubueniẽdum in tali articulo. Et ita intelligitur capitulum, paſce. & capitulum, non ſatis. 86. diſt. & c. quam pio. 1. q. 2. Imò etiam inimicis noſtris debemus ſubuenire in tali caſu: Iuxta illud Prouerbior. 25. & ad Rom. 12. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, & ſi ſitierit, potum da illi.* Quantum verò ad vitiũ, nullo modo debemus benefacere malis, quãdo videmus, quòd per eleemoſynam efficiuntur peiores, & perſeuerant in malo. Et ideò reprẽhẽduntur illi qui faciunt eleemoſynas hiſtrionibus, & ſimilibus turpibus perſonis ad fomentum peccati. c. qui venatoribus. 86. di. Si ergò non

Homini malo quomodo benefacere debemus.

poſſumus facere eleemoſynam omnibus pauperibus, & in neceſſitate exiſtẽtibus, debemus potius benefacere iuſtis, quàm peccatoribus, data pari neceſſitate. Et ita intelligitur illud, Eccl. 12. *Da iuſto, & ne dederis peccatori.* Similiter debemus potius benefacere noſtris, quàm extraneis. Hoc autem faciendum eſſe natura edocet. Cor enim magis, & prius infundit de calore membris ſibi proximis, quàm remotis. Et ideò etiam nos magis, & prius debemus benefacere propinquis noſtris datis paribus, quàm alienis. & propterea inquit Seneca: *Quamuis omni petenti dare debeas, tamen in beneficio ſpectandi ſunt recipientium mores, animus, habitatio, ſocietas, & obſequia nobis impenſa.* Et diuus Amb. in c. cæterum. 86. di. ait: *Ceterũ Dei traditio eſt, vt priùs paſcas parentes. Nam ſi iuxta diuinum oraculum contumelia patris morte luitur: quanto magis fames, quæ grauior eſt?* Et in li. de offic. idẽ Amb. ait illud quod habetur in c. non ſatis. 86. di. ſcilicet: *Eſt etiam alia probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui nõ deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius enim eſt, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab alijs ſumptũ depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitatis.* hæc ille. Non ergò debemus facere eleemoſynam illis, qui nolunt laborare, nec volũt aliquid boni facere, ſed viuere appetunt ſolùm de bonis crucifixi, cùm tamen ſint mali, & ſcelerati. Ait enim Apoſtolus 2. ad Theſſ. 2. *Qui non vult operari, non manducet.* & notatur in l. ſi ex duobus. ff de noxa. & 1. q. 2. c. fi. Quod intelligẽdum eſt non ſolùm de corporalibus operibus, ſed etiam de ſpiritualibus, ſicut ſunt opera religioſorum, ſecundùm Ambroſium ſuper Lucam. c. 2. & Hieronymum ſuper Iob. & Auguſt. in lib. de opere monachorum. Licèt autem non debeamus eſſe nimis curioſi diſcutiendo vitam pauperum eleemoſynas petentium, vt inquit Gregor. in c. quieſcamus. 42. diſt. tamen ad hoc, vt cum diſcretione faciamus eleemoſynã, debemus conſiderare illud Ambroſij, in §. item conſideranda. 86. diſt. vbi ait: *Conſideranda eſt etiã in largiendo ætas atq. debilitas, nonnunquam etiã verecundia, quæ ingenuos*

Similitudine oſtenditur prius ſuis benefaciendũ eſſe, deinde extraneis.

Digitized by Google

prodiit natales, vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi iam nequeunt victum quærere. Similiter etiam debilitas corporis eſt promptius adiuuanda. Tum præſertim, ſi quis de diuitijs cecidit in egeſtatem, & maximè ſi non ſuo vitio, ſed aut latrocinijs, aut perſecutione, aut calumnijs, quæ habebat, amiſit, hæc ille. Quas conditiones eleemoſynæ ſi obſeruauerimus, verificabitur in nobis illud Pſalm. 111. *Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.* Quod nobis facere concedat omnipotens DEVS. Amen.

FERIA III.
POST DOMINICAM DE PASSIONE.

DE PECCATO linguæ.

SERMO IV.

MVRMVR *erat de eo in turba.* Ioannis ſeptimo, & in Euangelio occurrẽtis feriæ. Cum animaduerterẽ Imperatorem dicere in l. fin. C. de donatio. *Verba ſuperflua reſpuenda eſſe cenſemus*, & in §. illud verò, in proœmio digeſtorum: *Oportet primum animas, poſtea linguas fieri eruditas.* Et Iuriſconſultum hortari, & dicere in l. Labeo. §. fina. ff. de ſupell. lega. *Nemo dicat, niſi quod prius mente agitauerit.* Magnum mihi deſiderium in mentem venit intelligere in particulari cauſam horum conſiliorum. Sciebam enim in generali leges eſſe factas ad perſuaſionem boni, & prohibitionem mali. l. 1. & l. legis virtus. ff. de legi. & capit. priuilegia. §. officium. 3 diſt. & diſtinct. 4. c. factæ. In hac ergò exiſtens anxietate cœpi perambulare amœniſſimum viridarium ſacræ ſcripturæ, à quo collecti ſunt omnes pulchri flores, non ſolùm qui in libris Chriſtianorum repeciuntur, ſed etiam paganorum, & gentilium. Sperabamq; aliquem reperire, qui dubitationi meæ ſatisfaceret. Et ecce viſum eſt mihi habere obuiam Dauid Prophetam, cantorem ſpiritus ſancti, regalibus veſtitum indumentis, qui habens citharam auream in manu, dulci modulatione ſonabat, & cantabat illum verſiculum, Pſalm. 33. *Quis eſt homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos?* Cui cùm ego reſpondiſſem, quòd hoc ſummè deſiderabam; Ipſe rurſus cœpit canere verſiculum ſequẽtem dicens: *Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua, ne loquantur dolum.* Quibus verbis ego cognoſcens, quòd cuſtodia linguæ facit hominem pacificè viuere, & vitam quodammodò beatam ducere, conſequenter cognoui cauſam, propter quam leges imperiales prohibent eloquium ſuperfluum & inconſideratum, & multo magis vitioſum. Et ideò in hoc ſermone tres perutiles conſiderationes faciemus, ad linguam pertinentes. Prima quarum dicetur refrenationis: Secunda blaſphemationis: Tertia vero murmurationis ſiue defectionis.

...et imperiales ...nare prohibent eloquium ſuperfluum ac ...nioſum.

Sermonis diuiſio.

PARS PRIMA, DE refrenatione linguæ.

TRipliciter probatur linguam debere refrenari, ſcilicet rationibus, auctoritatibus, & exemplis. Primò rationibus, quarum prima dicitur exemplaritatis. Quæ ſic declaratur: Exteriora indicant interiora. §. ſeruos. Inſtit. de rerum di. & ibi gloſſa. l. naturalem. §. in his. ff. de acqui. re. domi. cum ſimilibus multis. Vnde ait philoſophus ſecundo priorum: *Per ſigna corporis nobis nota ſyllogizamur diſpoſitiones animæ nobis ignotas.* Maximè autem hoc fit per verba, quæ ſunt notæ earum, quæ ſunt in animo paſſionum, vt inquit Ariſtot. 1. Perier. & auctor in libr. 6. principiorum. Et ideo

Rationibus probatur linguam refrenandam eſſe.

Digitized by Google

Et ideo dicunt Iuriſtæ, quòd ex ſermonibus & loquela cognoſcitur ſtultus & Sapiens. l. his qui.§.fina.ff.de tuto.& cu.da. ab his.l.quidam.ff.de conditio. inſtitu. & l.Diuus Pius.§.fina.& alias allegatur.l.de minore. ff. de quæſtio. Bonus ergo ſermo bonam conſcientiam oſtendit: Et econtra, qui male loquitur detrahendo, blaſphemando, aut verba vitioſa dicendo, & huiuſmodi, malam ſe oſtēdit habere conſcientiam. Vnde Ambroſ.in ſermone de moribus & vita honeſta ſic ait: *Morem hominis lingua pandit, & qualis ſermo oſtenditur, talis animus comprobatur*, & Auguſtin.ad Erem. inquit: *Vanus ſermo vanæ conſcientiæ eſt index. Quia qualis in mente, talis verboſitas depingitur in ore*, & Iſa.32. dicitur: *Fatuus fatua loquitur*, & Eccleſiaſt.21. ſcriptum eſt: *Labia imprudentium ſtulta narrabunt. Verba autem prudentium ſtatera ponderabūtur.* Tenemur ergo loqui moderate, & verba ædificatoria, ac virtuoſa, vt ædificemus proximum, & fugere verboſitatem ac verba iniqua, ne eum ſcandalizemus. Sicut enim per loquelam cognoſcitur quis, an ſit Teutonicus, vel Italicus, aut de territorio Franciæ, & vtrum ſit Bergomenſis, aut Ianuenſis, & huiuſmodi: Ita per verba cognoſcitur, vtrum quis ſit ciuis regni cœleſtis, an inferni. Et ideo ille qui tacet cum diſcretione, ædificat proximos & ab eis honoratur, dicente Eccleſiaſtico, ſui libri 21. cap. *Tacitus & ſenſatus honorabitur*, & Prouerb.17. inquit Salomon: *Stultus quoque ſi tacuerit, Sapiens reputabitur, & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.* Et hoc patuit per exemplum cuiuſdam ſtulti Romani, de quo refert glo. in l.2. circa prin.ff.de Orig.iu. quòd cum Romani petiſſent ab Athenienſibus ſibi concedi legem duodecim tabularum: Ipſi Athenienſes miſerunt Romam vnum Sapientem, vt exploraret an eſſent digni eam recipere. Quod cognoſcentes Romani, poſuerunt quendam ſtultum ad diſputandum cū eo, vt ſi vinceret, haberēt omnes victoriam, Si autem perderet, dicere poſſent eum eſſe ſtultum. Et ſic non eſſent in deriſum apud Græcos. Ille igitur Græcus Athenienſis volens nutibus diſputare, eleuauit digitum, volens per hoc oſtendere quòd vnus ſolus eſt Deus. Stultus vero credens, quòd vellet dicere quòd erueret illi vnū oculum, eleuauit duos digitos, & cum eis inaduertenter etiam pollicem, ſicut fieri naturaliter conſueuit. Et ex ipſorum digitorum eleuatione volebat ille ſtultus dicere Græco, quòd erueret ſibi ambos oculos. Ipſe autem Græcus per hoc intellexit, quòd vellet illis tribus digitis denotare Trinitatem diuinarū perſonarum. Et tunc eleuauit palmam manus, tenens ipſam manum apertam, volens per hoc ſignificare, quòd omnia nuda ſunt, & aperta Deo. Ille autem ſtultus credens quòd dicere vellet: Dabo tibi maxillatam, eleuauit pugnum, volens dicere: Et ego te percutiam. Græcus vero intellexit, quòd dicere vellet, quòd Deus mundum pugillo continet. Vel ſecreta Dei iudicia nobis eſſe clauſa ac ignota. Et admiratus de actibus iſtius ſtulti, iudicauit Romanos ſapientes eſſe, ac dignos recipere legem prædictam. Et ipſe ſtultus quia tacuit, ab Athenienſibus prudentiſſimus ac doctiſſimus reputatus eſt. Ideo Iob dicebat amicis ſuis qui venerāt eum viſitare & nimis loquebantur, ſui libri, cap.7. *Vtinam taceretis, vt putaremini ſapientes.* Contra autem verboſos inquit Auguſtin. in ſermone ad Eremitas: *O verboſe erubeſce. Nam omnino cognoſceris quid agis. Tua enim conditio eſt, occulta manifeſtare. Noli in conuentibus prædicare. Sed ſi neſcis, ſumus inaudita. Fingis ſcire quod non ſcis, vt libenter audiaris à cunctis.* Et in eodem ſermone idem ait: *Loquentes laudare non audeo, ſed tacentes beatos prædicare præſumo.* Iuriſtæ autem notant, in l.ſi.ff. ad legem Rho. de iac. & in l. ſed & ſi quis.§. quæſitum.ff. ſi quis cau.& in l.vt reſpōſum. C.de tranſac. quòd ille eſt reprehendendus, qui loquitur indiſtincte. Idcirco auctor libri qui dicitur Pamphilus inquit: 8.cap. *Verbi principium, finem quoque reſpice verbi. Vt melius poſſis præmeditata loqui.* Et auctor Aſtrolabij canit. *Prouidet ante diu quid recte dicere poſſit, Sapiens, ſtultus immeditata refert.*

Exemplo oſtenditur quod ſtultus reputabitur ſapiens, ſi tacuerit.

Digitized by Google

rit, erit cauſa multorum bonorum. Ait enim Ariſtot.2.Phy.& 5 Metaphyſicæ. *Idem aliter ſe habens, eſt cauſa contrariorũ.* Ideo Thre. 3. dicitur: *Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei noſtri*, & Eſa.32. *Cultus iuſtitiæ ſilentium, & ſecuritas vſque in ſempiternum*, & Prouer.13. ait Salomon: *Qui cuſtodit os ſuũ, cuſtodit animam ſuam, qui autem inconſideratè loquitur, ſentiet mala.* Tranſumptiuè.5. quæſtion. quint. §. ſed aliud.

SEcundo principaliter linguam debere refrenari, probatur auctoritatibus. Ait enim Auguſt. ad Eremitas: *Stultus valde eſt, qui nõ prius verbum ducit ad limam rationis, quam ad linguam oris.* Maxime autem hoc debent facere religioſi, dicente Hieronymo in ſuo teſtamento: *In ore ſacerdotis, vel monachi, nullum ſit verbum in quo non ſonet nomen Chriſti.* Quia vt inquit Ber. in quodam ſermone: *Inter ſeculares verba otioſa nugæ ſunt, in ore autem ſacerdotis blaſphemiæ.* Dicit quoque B.Bonauent. in 2. ſenten. di.21. art.3 q.1. Quod verbum otioſum, & mendacium iocoſum, ac riſus diſſolutus, de ſui natura ſunt peccata venialia. Saluator etiam noſter, ait, Matth. *De omni verbo otioſo quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis.* Et ideo dicitur, Eccleſ. 25. *Beatus qui lingua ſua non eſt lapſus.* Vnde ſciendum quòd Dominus dedit homini linguam multiplici de cauſa. Primo ad notificandum cõceptum cordis. Iuxta illud Auguſt. in lib. Enchiridion. *Verba propterea ſunt inſtituta, non vt per ea homines ſe inuicem fallant, ſed vt per ea in alterius quiſque noticiam cogitationes ſuas proferat.* Cõtra quod faciunt illi, qui proximum ſuum mendacijs, & verborum fallacijs decipiunt. Secundo dedit linguam ad erudiendum proximum, iuxta illud Eſa. 50. *Dominus dedit mihi linguã eruditam, vt ſuſcitarem eum qui lapſus eſt verbo.* Contra quod faciunt qui proximum hortãtur ad malum, vel ipſum de illicitis inſtruunt. Tertio dedit Deus homini linguam ad conſolandum, iuxta illud, Eccl. 40. *Tibiæ & pſalterium ſuauem faciũt melodiam, & ſuper vtrumq; lingua ſuauis.* Contra quod faciunt illi, qui verbis ſuis proximũ ad iracundiam prouocant, eum irridendo vel conuicia illi inferendo, quod peccatum grauiter punietur in inferno. Ait enim Saluator, Matth.5. *Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehẽnæ ignis.* Quarto dedit Deus homini linguam ad accuſandum, vt ſcilicet ſeipſum reprehenderet, & accuſaret per confeſſionem quando peccatum fecit. Sicut faciebat B.Iob qui ſui libri.42. ca. inquit: Idcirco me reprehendo, & ago pœnitentiam. *Iuſtus* enim *in principio accuſator eſt ſui*, Prou.18. Contra quod faciunt illi, qui de peccatis ſuis nolunt confiteri. Quinto & principaliter dedit Deus homini linguam ad laudandum ſcilicet ipſum. Qui ait Eſa.43. *Populum iſtum formaui, laudem meam narrabit.* Sed hoc nõ obſeruant peccatores, qui eum blaſphemant, & verbis turpibus inhonorant. Quibus dicit Apoſtolus ad Rom. 2. *Nomen Dei per vos blaſphemabatur inter gentes.* Sciendum quoque quod eſt triplex lingua, ſcilicet diuina, ac cœleſtis, & Angelica: & iſtius linguæ officium eſt loqui de pertinentibus ad ſalutem, & ad proximi vtilitatẽ, ac ad Dei laudem, & iſta eſt lingua perfectorum. Inter quos fuit Eccleſiaſticus, qui 51. c. ſui libri ait: *Dedit mihi Dominus linguam, in ipſa laudabo eum.* Iſtam autem linguam ſuper omnes habuit Saluator noſter, cui dixit Petrus Ioannis 6. *Verba vitæ æternæ habes.* Secunda lingua dicitur humana, cuius eſt loqui de mundanis, & iſta eſt imperfectorum. De quibus dicitur, 1.Ioan.4. *Ipſi de mundo ſunt, & ideo de mundo loquuntur, & mũdus eos audit.* Tertia lingua dicitur diabolica ſiue infernalis, cui⁹ eſt detrahere & mendacia dicere, ſicut facit diabolus. De quo dicitur, Io.8. *Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur.* Huius etiam linguæ tertiæ eſt diſcordias ſeminare. De qua dicitur, Eccl.28. *Lingua tertia mulieres viratas deiecit*, ſc. à gratia virorum ſuorum, *& priuauit eas laborib. ſuis.* Hanc autem linguam habentes, ſignũ eſt, ꝙ ſunt diabolici. Vnde inquit Saluator, Matth.12. *Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui cum ſitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro cordis profert bona, & malus homo de*

malo

malo theſauro cordis profert mala. Quantum autem diſpliceat Deo hęc diabolica lingua, maxime illa quæ diſcordias concitat reportando, oſtendit Salomon, Prouerb. 6. dic. *Sex ſunt quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius: Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mẽdacia, teſtem fallacem, & eum qui ſeminat diſcordias inter fratres.* Ex quo appàret grauitas huius criminis, quia eſt illud ſeptimum vitium quod Deus tantopere deteſtatur. De hac quoque lingua dicitur Iacob. 3. *Lingua conſtituitur in membris noſtris quæ macula totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata à gehenna.* Ex prædictis autem patet, quod ſunt tres totius mundi prouinciæ in ſingulis; quarum eſt vnum linguagium, ſcilicet Prouincia cæleſtis, terreſtris, & infernalis. Linguagium vero prouinciæ cæleſtis eſt laudare, & benedicere Deum. Iuxta illud Pſalmiſtæ: *Beati qui ambulant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Linguagium autem Prouinciæ terreſtris eſt de terrenis tractare: Iuxta illud Ioan. 3. *Qui de terra eſt, de terra loquitur.* Sed linguagium Prouinciæ infernalis eſt, Deum maledicere, & blaſphemare: Iuxta Eſaiæ 8. *Cum eſurierit, iraſcetur, & maledicet regi ſuo & Deo ſuo.* Cognoſcitur igitur quilibet de qua prouincia ſit ad loquelam ſuam. Vnde dictum fuit Petro, Matth. 26. *Galilæus es, nam & loquela tua manifeſtum te facit.* Et Dominus qui erat de Prouincia cæleſti, inquit Ioannis 8. *Quare loquelam meam non cognoſcitis?* Eſt inſuper notandum, quòd ſecundum Iſidorum, & Remigium, lingua Hebræa fuit prima quam habuit Adam, & Eua, & erit etiã vltima, quia poſt iudicium ſolum ipſa vtemur in loquendo. Et dicit Rabbi Moyſes, quòd in illa lingua nullum vocabulum eſt ad nominandum aliquid inhoneſtum. Ex quo apparet quòd vocabula turpitudinum non fuerunt ab inſtitutione diuina, ſed ab inuentione humana, & quòd multum diſplicent DEO verba ſcurrilia, quia ea ponere noluit in lingua quam homini concreauit. Quia ergo mali homines non vtuntur lingua ad id, propter quod eam Deus illis dedit: Ideo ipſi taliter ea abutentes digni ſunt priuari priuilegio ipſius linguæ, quia *priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate,* cap. licet de regula. 11. quæſt. 3. cap. priuilegium, & 25. quæſt. vltim. §. his ita. & 74. dic. cap. vbi iſta. & C. de Iudæis. l. Iudæos, in fin. & ibi gloſſa. Et in ſignum huius multi in articulo mortis loquelam amittunt, vt in eo puniantur, in quo peccauerunt. Sicut diues epulo qui in lingua cruciabatur, vt habetur Luc. 16. Quod ideo erat, quia in ea peccauerat. Vnde Petrus Rauennas ait: *Lingua magis ardet, quæ pauperi inſultauit, & nunc deguſtat cruciatum, quia precioſos cibos, & odorata pocula deguſtauit.* Et Chryſoſtom. inquit: *Qui in conuiuando magis in loquacitate peccauerat, in lingua atrocius ardebat.* Ex quibus omnibus patet, quòd loquacitas eſt vitanda. Vnde Hieronymus in capitulo, quoties 22. quæſt. 5. ait: *Quoties loquimur, aut non opportuno tempore, aut non opportuno loco, aut vt non conuenit audientibus, toties ſermo malus procedit de ore noſtro ad deſtructionẽ eorum, qui audiunt. Conſideremus itaque quid loquamur, quia pro omni otioſo verbo reddituri ſumus rationem in die iudicij,* hæc ille. Et Caliſtus Papa, in capitulo, ponderet. 50. diſt. inquit: *Ponderet vnuſquiſque ſermones ſuos, & quod ſibi loqui non vult, alteri non loquatur.* Sed ſciendum, quòd ſicut dicit Iſidorus in libro de ſummo bono: *Quadripartita eſt loquendi ratio, vel quia bonum bene, vel malum male, ſeu bonum male, ſeu malum bene profertur. Bonum quippe bene loquitur, qui ea quæ recta ſunt, humiliter annunciare videtur. Malum male loquitur, qui quodlibet flagitium ſuadere conatur. Bonum male loquitur, qui rectum aliquid arroganter prædicare ſentitur. Malum autem bene loquitur, qui aliquod vitium narrando deteſtatur, vt ab eo homines auertantur,* hæc ille. Si autem omnes debent refrenare linguam, multo magis iuuenes, dicente Eccleſiaſtic. 32. capitulo ſui libri: *Adoleſcens loquere in tua cauſa vix cum neceſſe fuerit. Si bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuũ. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens,*

quetent, & loqui in me lio magnatorum non præſumat, & vbi ſunt ſenes non multum loquatur. Fugiamus ergo multiloquium, maxime nos religioſi, quia ſanctus Franciſcus in admonitionibus ſuis ait: *Beatus ille religioſus, qui non habet iucunditatem in alio, nec lætitiam, niſi in ſanctiſſimis eloquijs Domini, & cum his prouocat homines ad amorem Dei.* Sed væ illi religioſo, qui delectatur in verbis otioſis, & inanibus, & cum his prouocat homines ad riſum. Ideo Bernard. in quadam epiſtola inquit religioſo: *Cum aliquid dicis, verba tua ſint rara, vera, ponderoſa, & de Deo.* Auguſtinus quoque ad Eremitas, ſic ait: *Itaque fratres, obſecro, vt non peccetis, cuſtodite linguas veſtras, ſeruate eas, claudite cum veſte ferrea, quoniam ſermo vanus in vacuum non ibit, ſed de omni verbo otioſo in die nouiſſimo reddituri ſumus rationem.*

Exempla linguam refrenandam eſſe oſtenditur.

Tertio principaliter probatur exemplis linguam eſſe refrenandam. vt enim inquit Albertus, in tractatu de virtutibus politicis: Valde turpe eſt, & extraneum à ratione, vt lingua canis ſit medicinalis, & lingua hominis ſit mortalis, & loquacitas eſt naturæ contraria. Nam natura inter cor & linguam, collum lõgum poſuit, vt verba cordialia prius ad limam procederent, quam ad linguam; vt prius eſſent examinata, quam ad vſum loquendi adducta. Item natura, quæ dedit omnibus animalibus magni corporis ora lata, & linguas vt plurimum longas, homini os modicum contulit, cui modicam linguam impreſſit, in quo docere voluit, quod non multum loquendum ſit. Natura etiam omnes ſenſus, ſicut oculos, aures, & nares in homine duplicauit, duaſque manus, ac duos pedes ei contulit, ſed vnum os ſolum, & vnicam linguã dedit: In quo oſtendit minus eſſe in duplo loquendum, quam audiendum, vel alijs ſenſibus vtendum. Natura inſuper quæ nares & aures homini patulas dedit, linguam inter duo clauſtra collocauit, eamque infra dentes, & labia concluſit. In quo demonſtrare voluit, quod homini raro loqui conuenit. Exemplis etiam ſacræ ſcripturæ, loquacitatis diſpendium innoteſcit. Nam propter loquacitatem Euæ cum ſerpente totum genus humanũ interfectum eſt. Geneſ. 3. Item Samſon, quia cum Dalida concubina nimis locutus eſt, captus eſt ab hoſtibus. Iud. 16. Ideò Horatius in epiſtolis inquit: *Nec retinent patula commiſſa fideliter aures: Et ſemel emiſſum volat irreuocabile verbum.* Ideo debet quiſq; bene conſpicere, cui reuelet ſecreta ſua. Vnde inquit Cato 3. capitulo. *Conſilium arcanum tacito committe ſodali.* Ait enim Ouidius libro 3. de arte amandi: *Conſcius aſſiduos commiſſi tollet honores. Quis minor eſt autem, quam tacuiſſe, labor?* Ideo Micheæ 7. dicitur: *Ab ea quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui,* & Senec. in lib. de moribus ait: *Quod tacitum eſſe vis, nemini dixeris. Si tibi ipſi non imperaſti, quomodo ab alio ſilentium ſperas?* Ideo legitur in vitis patrum, quod Abbas Macharius, ſemel videns fratres in Eremo loquẽtes in ſimul, dixit: Fugite fratres, fugite. & ait ei vnus frater: Pater quomodo habemus fugere amplius à ſolitudine iſta? Et ille poſuit digitum ſuum in ore dicens: Iſtud eſt quod fugiendum dico. Sicut enim modeſtia loquendi valde vtilis eſt, ſicut patet in Abigail, quæ ex diſcretione locutionis iram Dauid temperauit, primi Regum. 25. Ita econtrario indiſcreta locutio eſt valde nociua, & omnibus odioſa. Ideo auctor libri, qui dicitur Facetus c. 2. dicit: *Maxima ruſticitas, turpia verba loqui.* Et Montanarius, in Luna celeri. c. 11 dicit: *Turpia ſinceros corrumpunt famina mores.* Et fuit ſententia Pauli. 1. ad Cor. 15. dicentis: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* propter Abbas Arſenius ſciens v[…]tem refrenationis linguæ, dum mo[…] rogaretur, vt aliquid notabile diceret, inquit: *Nihil melius video quam tacere.* Ea propter Dauid, Pſalmo 141. dicebat Deo: *Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labijs meis.* Salomon quoque, Prouer. 29. ait: *Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus, ſapiens vero differt & reſeruat in poſterum.* Et Eccleſi. 5. dicitur: *In multis ſermonibus inuenitur ſtultitia.* Et ideo legitur quod Solo philoſophus

rauitemque ſibi non falſæ primia linguæ, Inter aues albas vetuit conſiſtere coruum. Tales autem linguoſi, & detractores debent expelli à conſortio hominum, quia perturbant pacem humanam, & faciunt contra leges imperiales, quæ factæ ſunt ad pacem hominum conſeruandam. capitul. factæ ſunt autem leges. quarta diſtinctione & ſ. ideoque lex. in procemio digeſtorum. Cum ergo leges præcipiant ne aliquis alteri noceat, & ne vicinus vicinum perturbet. Vnde vt habetur. ff. de regu. iur. l. domum. *Non debet quis aliquid in domo ſua facere, quod proximo noceat.* Nam ſi quis in domo ſua fumo facto apes alienas fugauerit, vel nocuerit, cauſam mortis præſtitiſſe videtur, & tenetur ad ſatisfactionem. l. ſi quis. ff. ad legem Aquil. Multo magis prouidendum eſt detractioni, quæ rem publicam perturbat, amicitiam ciuium deſtruit, & vicinum à vicino diuidit. Imo fumus ipſius detractionis, ſimplices & innocentes fugat, & occidit. Vnde Eccleſiaſtici 9. dicitur: *Terribilis eſt in ciuitate ſua homo linguoſus.* Et ideo propter prædicta omnia eiuſdem libri. c. 28. idem Sapiens dicit: *Ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis.* Cato quoq; capit. 2. ait: *Virtutem primam eſſe puto compeſcere linguam. Proximus ille Deo eſt qui ſcit ratione tacere.* Matthæus quoque poeta ait, in poetria ſua. capitul. quint. *Lingua loquax odium pariet, faciet ibi litem: Effrenis lingua ſurgere bella ſolent.* Et ibidem. *Ob linguam multi iam periere viri.* Et auctor Aſtrolabij dicit: *Copia verborum cui non eſt copia ſenſus.* Et ibidem: *Præualet in lingua, qui non eſt fortis in armis. Nullus in hac pugna plus meruiſſe poteſt.* Multæ aliæ auctoritates de prudentia loquendi habentur tam in libris ſacræ ſcripturæ, quam paganorum. Vnde Eccleſiaſtici 20. dicitur. *Homo ſapiens tacebit vſque ad tempus, laſciuus autem & imprudens non ſeruabit tempus.* Et 22. eiuſdem lib. *Muſica in luctu, importuna narratio, qui narrat verbum non attendenti, quaſi qui excitat dormientem à graui ſomno.* Et 32. capitul. *Vbi auditus non eſt, non effundas ſermones.* Et

Detractores ab hominũ conſortio expelli debent

Prouerbio. 18. ait Salomon. *Qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat.* Et 26. eiuſdem libri: *Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſimilis ei efficiaris.* Cuius conſilium eſt ſeruandum, quando ſtulti dementia eſt nota, & eius verbis non datur fides. Si autem non eſſet cognita eius ſtultitia, & ipſius verba putarentur vera, ita quod facerent ſapientes videri ſtultos, eſſet ei reſpondendum. Et ideo prædictus Salomon in eodem capit. inquit: *Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſapiens ſibi videatur.* De hac etiam loquendi diſcretione dicitur Eccleſiaſtic. quint. *Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo, ſin autem ſit manus tua ſuper os tuum, ne capiaris in verbo indiſciplinato, & confundaris.* Et in l. Iulianus. §. primo. ff. de actio. emptio. Iuriſconſultus inquit: *Non debet quis facile aſſerere, quæ ignorat.* Prouerb. enim 28. capit. inquit Salomon: *Vidiſti hominem linguam velocem ad loquendum? Stultitia magis ſperanda eſt, quam illius correctio.* Ideo Ambroſ. lib. primo, de officijs. cap. 8. ait: *Sapiens vt loquatur multa, prius conſiderat, quid dicat, cui dicat, quo in loco & tempore.* Eccl. enim 14. dicitur: *Beatus qui non eſt lapſus in verbo.* & Ouid. 2. lib. de arte amandi dicit: *Eximia eſt virtus præſtare ſilentia rebus: At contrà grauis eſt culpa, tacenda loqui.* Semper igitur debemus bona verba proferre. Ait enim Richa. in lib. de nuptijs c. 9. *Pacem ſermo bonus gignit, & gaudia mæſtis Cordibus infundit lætitiamque parit. Sermo bonus quandoque magis quam facta perorat: Nil ſermone bono gratius eſſe ſolet.* At contra de male loquentibus dicitur. Eccl. 2. *Væ labijs ſceleſtis,* & Ric. vbi ſupra, ait: *Sermo quidem prauus, homines accendit ad iram: Lætitiam turbat, iurgia magna mouet. Mores quippe bonos ſermo corrũpit iniquus, Soluit, & accẽſis arma cruenta parat. Diſcordare facit concordes, ſcandala gignit. Sermo magis prauus, quã mala facta nocent.* At econtra de bona lingua, dicitur Prou. 22. *Lingua ſapientum ſanitas eſt.* Et 25. c. eiuſdem libri: *Lingua confringit duritiem.* Et 18. *Mors & vita in manu linguæ.* Et Eccleſiaſt. 5. *Honor & gloria in ſermone ſenſati, lingua vero imprudentis ſubuerſio ipſius eſt.* Et 20. c. eiuſdem. lib. *Sapiens in*

dormire in peccatis faciunt auditores. Iuxta illud Iſa.3. *Popule meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Et ideo debemus claudere aures ſpinis.i.reprænhenſionibus duris. Iuxta illud Eccle.28 *Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguã nequam.* Vnde Hiero. inquit: *Nos ergo ad patriam feſtinantes, mortiferos Sirenum cantus ſurda debemus aure pertranſire.*

4. Cauſa adulatoris fugiendi. Quarto ſunt ſicut ſcorpiones & apes. Scorpio.n. facie blanditur, ſed cauda pungit. Apis vero mel portat in ore, ſed pungit à poſteriori parte. Et ſimiliter adulatores laudant homines in facie, in abſentia vituperant. Et ideo tales ſerpentes & ſcorpiones ſunt expellendi. Ait enim Hiero. in epiſtola ad matrem & filiam: *Quis vnquã iuxta viperam ſecurus ſomnum capit? Quæ ſi percutiat, certè ſollicitat. Securius eſt perire non poſſe, quã iuxta periculum non periiſſe.* Seneca quoque ait: *Habet ſuum venenum adulatio.* Magnũ eſt ergo nocumentum adulationis. De quo Prou. 27. dicitur: *Meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula blandientis,* & Ouid. lib.1. de arte amandi, dicit: *Impia ſub dulci melle venena latent.* Ideo Cato. c.2. ait: *Noli homines blãdo nimium ſermone probare: Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps,* & Aeſopus fabula 64. *Blanditiæ pluſquam dira venena nocent.* Et Montanarius in luna celeri dicit: *Surgit adulator lac peccatoris ad vber.*

De ſimulationis deteſtatione, quæ eſt linguæ peccatum.

TErtium peccatum eſt ſimulationis. De quo Iob.36. dicitur: *Simulatores & callidi prouocant iram Dei.* Salomon autem inquit Prou.11. *Simulator ore decipit amicum ſuum.* Et Vegetius, de re militari li.3.c.3. inquit: *Frequentius conuentiones, pacisque ſimulatio, credulis nocuere quam arma.* Et Cato.c.2. *Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus. Tu quoque fac ſimile, ſic ars deluditur arte.* Et Aeſopus fabula 64. *Pacis amatorem ſimulas ſe perfidus hoſtis, Cautius vt vulnus exit ale ferat.* Hoc autem vitiũ eſt quaſi idem cum peccato proditionis, quod quidem committunt illi, qui ex inimicitia ſimulantes ſe reconciliatos, expectant tempus vindictam faciendi. Et ideo dicitur Eccle.12. *Non credas inimico tuo in æternum. Et ſi humiliatus vadat curuus, abiice eum & cuſtodi te ab ipſo. Oculis enim ſuis lachrymabitur inimicus, & ſi inuenerit tempus, non ſatiabitur ſanguine,* &c.

Maledictionis creaturarum grauitas oſtenditur, eam deteſtando.

QVartum peccatũ, dicitur maledictionis.ſ.creaturarum. Quod quantum ſit prohibitum, patet ex hoc quod etiã diabolus in quantum eſt creatura Dei nõ debet maledici. Vnde dicitur in epiſtola Iudæ: *Cum altercaretur Michaël cum diabolo maledictionis digniſſimo, noluit tamen eum Angelus maledicere.* Ideo 24.q.3.c.ſi igitur. dicit Hiero. *Si igitur Michael non fuit auſus diabolo iudicium inferre blaſphemiæ, quanto magis nos ab omni maledictione puri eſſe debemus?* Et hoc eſt contra quoſdam, qui aut ex quadam leuitate, vel ſurreptione, ſeu iocoſe, beſtialiter tamẽ, neſciũt loqui cum ſocio ſine maledictione, dicentes: Sis ſuſpenſus per gulam, naſcatur tibi vermis, & ſimilia. Sed quid dicemus de illis qui ex liuore & odio, ac malo animo tales maledictiones fulminant? Profecto mortaliſſime peccant. Ideo non debemus dicere alicui, ſicut Ouid. in 1. de ar. amandi. c.8.

Dij tibi dent nulloſq; lares, in opemq; ſenectã:
Et lõgas hyemes, perpetuamq; ſitim. Et in libro de ibidem.

Terra tibi fruges, mare cunctas deneget vndas:
Deneget afflatus ventus & aura ſuos.
Nec tibi ſol clarus, nec ſit tibi lucida phœbe,
Deſtituant oculos ſydera clara tuos.
Nec ſe Vulcanus, nec ſe tibi præbeat aër:
Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exul inops erres, alienaque limina luſtres:
Exiguumque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore.
Noxque die grauior, ſit tibi nocte dies.
Sitque miſer ſemper, nec ſis miſerabilis vlli:
Gaudeat aduerſis fœmina virque tuis.
Accedat lachrymis odium, dignuſque puteris:
Vt mala cum tuleris plurima, plura feras.
Sitque, quod eſt rarum, ſolito defecta fauore.
Fortunæ facies inuidioſa tuæ.
Cauſaque non deſit, deſit tibi copia mortis.
Optatam fugiet vita coacta necem.

Digitized by Google

Luctatusque diu, cruciatus ſpiritus, artus.
Deſerat, & longa torqueat ante mora.
Et ibidem etiam inquit:
Sit frigus mortis cauſa fameſque tuæ.

Ille autem cui dicerentur iſtæ imprecationes, poſſet reſpondere illud Ouidij in 3. de remedio amoris, c. 11. f. *quære alium, pro me qui velit iſta pati.* Nos igitur ô deuoti Chriſtiani non debemus aliquem maledicere, ſed ſeruare illud Apoſtolicum, ad Rom. 12. *Benedicite perſequentibus & calumniantibus vos, benedicite, & nolite maledicere.*

De blaſphemia hic aliqua tractantur, quamq. ſit horribilis, oſtenditur.

SEd dimiſſis his peccatis linguæ, aliquid de blaſphemia dicamus, vltra ea quæ diximus in ſermone de ſecundo præcepto decalogi. Dico igitur ſecundum Rich. de S. Victore in quodam ſermone quòd ſceleratiſſimum genus peccati eſt blaſphemia. Vnde gloſſa, ſuper illo verbo Iſai. 18. *Ad populum terribilem,* &c. inquit: *Omne peccatum blaſphemiæ comparatum leuius eſt.* Et iterũ: *Nihil eſt horribilius blaſphemia, quæ ponit os ſuum in cælum.* Sciendum igitur quod tria peccata horribilia ſuperat blaſphemia. Primũ eſt paganorũ, ſeu infidelium. Quia vt ait Tho. 2. 2. q. 13. Infidelis et de Deo dicit, & loquitur, quæ licet falſa ſint, tamen credit eſſe vera. Chriſtianus vero blaſphemans, loquitur contra veritatem quam credit. Secundum peccatum eſt homicidarum, vt enim dicit Tho. ibidem, *ſecundum ad nocumentum, maius peccatum eſt homicidium quam blaſphemia, eo quod magis nocet homini interfectio, quam blaſphemans Deo, cui nihil nocere poteſt. Sed quantum ad intentum, maius peccatum eſt blaſphemia, quam homicidium, quia homicida licet interficiendo hominem offendat Deum, tamen principaliter intendit offendere hominem. Sed blaſphemans, & maledicus intendit principaliter & directe offendere ipſum Deum.* Tertium eſt peccatum Iudæorum crucifigentium Chriſtum, vnde Aug. in quodam ſermone inquit: *Plus peccant blaſphemantes Chriſtum triumphantem in cælis, quam qui crucifixerunt eum ambulantem in terris.* Et ratio eſt ſecundum Alexand. de Ales in 3. parte ſummæ, quia Iudæi non bene cognouerunt ipſum eſſe Deũ, dicente Apoſtolo 1. ad Cor. 2. *Si cognouiſſent.* Sed qui nunc blaſphemãt, cognoſcunt ipſum eſſe Deum. Item Iudæi nõ promiſerunt ei fidem in baptiſmo, ſicut Chriſtiani, & ideo eſt maior iniuria ratione maioris ſtatus, quia graue eſt fidem fallere. l. 1. ff. de conſti. pe. tunc maius eſt peccatum ratione maioris ingratitudinis, quia beneficia maiora receperunt Chriſtiani à Deo, & beata Virgine & ab alijs ſanctis, quàm Iudæi. O maledicti blaſphematores, quid mali fecit vobis Deus noſter, quòd eum tam crudeliter blaſphematis? Quid fecit vobis piſſima virgo Maria, quia eã tã vituperoſe laceratis? Quid fecerunt vobis Sancti? in quo nocuerũt vobis? Nonne aſſidue pro veſtra ſalute intercedũt ad Dominum? Nonne virgo illa humaniſſima mater gratiæ, & fons miſericordiæ pro vobis indefeſſa eſt aduocata? O ingratiſſimi, ô furentes animi, ô venenoſa, & amariſſima lingua, ô denique perditiſſimi homines: profecto beata virgo cũ omnibus ſanctis poteſt dicere illud Pſal. *Retribuebãt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* profecto vos eſtis peiores beſtijs. Videtis enim per experientiã quòd aues cœli, piſces maris, & beſtiæ terræ ſuo modo laudant Deũ, vnde Auguſt. in ſermone vnius martyris dicit: *Omnia quæcunq; fecit Deus, laudant Deũ, cæleſtia, terreſtria, angeli, homines, luminaria cæli, arbores terræ, flumina, maria. Quicquid Deus creauit, ſiue in cælo, ſiue in terra, ſiue in mari, laudat Deũ,* hæc ille. O blaſphemator ingrate, feralis mens, ô impudica lingua, cũ Deus fecerit tibi vnũ ſingulare beneficium, dãs tibi loquelã, dansq; tibi linguã rationabiliter efari volentẽ, quod alteri non fecit animali: tu de hoc non ſolũ non agis ei gratias, ſed cũ illa lingua quã tibi pro ſingulari gratia cõceſſit, illi crudeliter maledicis, & blaſphemas, faciſq; ſicut ſeruus, cui dñs donauit gladiũ pulchrũ, & ipſe in pectore dñi ſui ſtatim illũ trãſfixit. O blaſphematores iniquiſſimi, vos eſtis ſimiles damnatis, de quibus dicitur, Apoc. 16. *Blaſphemauerunt Deũ cæli præ doloribus, & vulneribus ſuis.* Sciatis ergo vos eſſe, filios

Digitized by Google

lio diaboli, & non Dei. Bonus.n. filius nõ poteſt ſupportare iniuriã patris ſui. Vnde legitur quòd cum quædam mulier irata cum marito ſuo, dixiſſet ei quòd ex tribus filijs quos putabat ſe habere ab illa, non habebat niſi vnum, tandem mortua ipſa maritus & ipſe veniens ad mortẽ, fecit teſtamentum, relinquens totam hæreditatem ſuam illi qui erat ſuus verus filius. Cum ergo quilibet diceret ſe eſſe illũ, princeps regionis dedit ſententiã, vt mortuus ille poneretur ad palũ, & ſagittaretur ab his qui putabãt ſe eius filios. Qui aũt in corde eum rectius ſagittaſſet, totã haberet hæreditatem. Primus ergo & ſecundus audacter ſagittauerũt vt melius, quã potuerũt, tertius vero q erat minor, & verus filius ſentiens nimiam teneritudinem mentis, dixit q nullo modo poſſet ſagittari patrem ſuum, vnde potius volebat perdere totam hæreditatem. Quapropter iudex dixit: Hic eſt verus filius, & cũ conſtituit hæredem. Sic profectò eſſet de nobis, ſi eſſemus veri filij Dei, quia contra eum blaſphemiæ ſagittas nõ iactaremus. Ideo dicitur, Iſaiæ. 1. *Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis.* Et ſequitur Propheta cauſam dicens: *Blaſphemauerunt Deum Iſraël.* Et ideo vobis, ô maledicti blaſphemi, dici poteſt illud: Ioannis 8. *Vos ex patre diabolo eſtis.* Sed vobis profectò veniet terribile iudicium Dei. Legitur enim quòd in ciuitate Mediolanenſi, quidam qui amiſerat magnas diuitias in ludo, deſperatus accepit pugionẽ, & infixit illum cum magno impetu in terram, ac blaſphemans Deum dixit: O maledicte Chriſte, vtinam te potuiſſem ita transfigere in ventre matris, ſicut transfixi terram. Audi mirabile, cũ extraxiſſet pugionem, ecce quod ſanguinolentum inuenit totum cunctis videntibus. De quo miraculo non contritus perrexit domum, ſtatimque domus ſuper caput eius cecidit, cumque totum cõquaſſauit, & ſic à dæmonibus ad infernum deportatus eſt. Corrigatur igitur vnuſquiſque blaſphemator, ne ſibi accidat ſicut Sennacherib, ob cuius blaſphemiam, Angelus vna nocte exercitum eius aggrediẽs, 185. millia hominum interemit, vt habetur quarti Regum 19. vbi etiam dicitur, quòd poſt iſtam plagam à proprijs filijs interemptus eſt. Et ideo ſeruate conſilium Tobiæ dicentis ſui libri. 4. c. *Omni tempore benedic Deum,* & Eccleſiaſt. 39. *Benedicite Dominum in omnibus operibus ſuis*, & Dauid Pſal. 33. *Benedicam Dominũ in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.*

Exemplum de quodam blaſphemãte Deum.

PARS TERTIA DE peccato detractionis, & murmurationis.

Aliud eſt linguæ vitium quod dicitur detractionis, & murmurationis, de quo quatuor conſiderationes faciemus, ſcilicet detractionis, modificationis, remediationis, & reſtitutionis. Eſt autem detractio ſecundum Plutarchũ, corruptio, vel diminutio famæ alterius circa bonos mores. Quo ad primam, dico valde deteſtabilem eſſe detractionem. Ideo Prouerb. 4. dicitur: *Remoue à te os prauum, & detrahentium labia ſint procul à te,* & 24. eiuſdem libri, rationem aſſignat dicens: *Abominatio eſt hominum homo detractor,* & Eccleſiaſtici 10. dicitur: *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui in occulto detrahit,* & Iacobi 4. ſcriptum eſt: *Nolite detrahere alterutrum,* & Leuitic. 19. *Non eris criminator, nec ſuſurro in populis,* & Prouerbior. 22. *Qui ſeminat iniquitatem, metet mala,* & Eccleſiaſtici 5. *Suſurratori, odium, inimicitia, & contumelia.* Et 21. eiuſdem libri. *Suſurro coinquinabit animam ſuam, & in omnibus odietur.* Et 28. idem Sapiens ait: *Vir peccator turbabit amicos, & in medio pace habentium mittet inimicitias. Suſurro, & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit, diſperſit illos de gente in gentem. Ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos magiſtratuum effudit, virtutes populorum concidit, & gentes diſſoluit.* Ideo Gualterius de Caſtellione

Detractio quid eſt.

Detractionis, ac murmurationis deteſtatio.

lione lib.1. ait: *Conſultor præterum ſeruos cõtemne bilingues.* De murmuratoribus enim dicitur, Pſal.13. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant, venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Ideo Pſalm.3. dicitur: *Muta fiant labia doloſa,* quia ſcriptum eſt Pſalm.56. *Filij hominum dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Et Pſal.63. *Linguas eorum exacuerunt, vt gladium, intenderunt arcum rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum: Subito ſagittabunt eum & non timebunt, firmauerunt ſibi ſermonem nequam,* & Pſalm.60. *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes.* Ideo Dauid, Pſalm.140. rogabat Deum dicens: *Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua doloſa.* Mali enim detrahunt bonis propter inuidiam, iuxta illud Pſalm.36. *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi quoniam ſequebar bonitatem.* Hoc autem eſt ſignum ſtultitiæ: vnde Iob.19. dicitur: *Stulti quoque deſpiciebant me, & cum ab eis receſſiſſem, detrahebant mihi.* Et Eccleſiaſtici 19. ſcriptum eſt: *Audiſti verbum detractionis de proximo, moriatur in te.* Sed melius eſt facere quod dicitur Eccleſiaſtici 28. *Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam.* O murmuratores audite quid dicat Apoſt. ad Roman. primo. *Detractores Deo odibiles.* Ideo ad Galat.5. ait idem Paulus: *Si inuicem mordetis, & comeditis, videte ne inuicem conſumamini.* Detractores enim dicuntur comedere carnes proximorum iuxta illud, Hierem.19. *Vnuſquiſque carnes amici ſui comedit.* Et in hoc ſunt peiores lupis qui non comedunt ſeipſos. Sed iſti detractores inueniunt alios lupos nequiores ſe, qui eos lacerant non ſolum verbis, ſed etiam factis, ſcilicet potentiores ſe, de quibus murmurauerunt. Ideo dicitur Eccleſiaſtici 10. *In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubilis tui ne maledixeris diuiti, quia & aues cœli portabunt vocem tuam,* ſcilicet propter quam punieris. Ideo inquit Auguſtinus, in primo ſermone de Quadrageſima: *Omnino abſcinde à lingua tua detractionis vitium, alienam vitam ne laceres. Detractio enim graue peccatum eſt.* Et Hieronymus ad Ruſticum ait: *Nulli detrahas, nec in eo te ſanctum putes ſi cæteros laceſſes; accuſamus ſæpe quod facimus, contra noſmetipſos, diſerti in noſtra vitia inuehimur. Si me vis corrigi delinquentem, aperte increpa, tamen ne occulte mordeas.* Et ſuper Iſaiam iterum dicit: *Quid mihi prodeſt, ſi alijs mala mea referas, ſi me neſciente peccatis meis, imo detractionibus tuis alium vulneres, & cum certatim omnibus narres, ſic ſingulis narres, quàm nulli alteri dixeris, hoc eſt non me emendare, ſed vitio tuo ſatisfacere?* hæc ille. Ideo 6. quæſtione prima, in capit. deteriores, Anacletus Papa inquit: *Deteriores ſunt qui bonorum vitam moreſque corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorumque prædæ diripiunt. Ipſi enim ea quæ extra nos ſunt, licet noſtra ſint auferunt, noſtri vero detractores, & morum corruptores noſtrorum proprie noſipſos decipiunt.* Facit ad hoc capitulum, ſunt plurimi eadem. quæſtion. & cauſa. Ideo in capitulo, ex merito. ſexta, quæſtione prima. Grego. inquit: *Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiantque ſermones ſuos, ſciantque quia cuncta quæ de alijs loquuntur ſua ſententia indicabuntur.* Et ideo Auguſtinus 11. quæſtione tertia. capitulo nemo. oſtendit grauedinem huius peccati di. *Nemo putet quod minus ſit peccatum in verbis lingua mentiendo, quàm manibus ſanguinem fundendo,* vnde pœnit. diſtin. prima. capitulo homicidiorum. ſcribitur: *Homicidiorum tria eſſe genera dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum parem eſſe aſſerebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita detractores eorum, eoſque odientes homicidas eſſe manifeſtauit,* hæc ibi. Facit ad hoc Adriani Papæ decretum. 2. quæſtion.3. capitulo qui non. Et quinta, quæſt. ſexta. capitulo. omnes. Et decretum Sixti Papæ. 2. quæſtione 8. capitulo qui crimen. Et Cõcilium Arelatenſe. 3. quæſtion.10. capitulo eos. Et decretum Stephani Papæ. 3. quæſt.11. capitulo. neganda. Et decretum Anacleti. 6. quæſtione 1. capitulo ſi omnia. Ideo Tullius contra Salluſtium de malignitate huius peccati inquit: *Sæpe vis grauius offendere animos auditorum eos, qui aliena vitia aperte dixerunt, quàm eos qui commiſerunt.*

Detractionis grauitas.

SED

SED heu quia hoc vitium eſt adeo hodie multiplicatum, quod verũ eſt quod inquit Valerius. libro 4. di. *Nulla tam modeſta fœlicitas eſt, quæ malignitatis dentes vitare poſſit. Qui alienis malis ſicut ſuis bonis lætantur, diuites ſunt alienis iacturis, locupletes calamitatibus.* Ideo Ouidius primo, de arte amandi, inquit illis qui ob vitium vnius, toti congregationi detrahunt: *Parcite paucorum crimen diffundere in omnes* & Claudianus ait *Ne cunctos paucorum crimine damnes.* Nam vera eſt ſententia eiuſdem Ouid. primo de remedio amoris dicentis: *Et mala ſunt vicina bonis, errore ſub ipſo. Pro vitio virtus crimina ſæpe tulit.* Ideo Proſper in libro epigrammatum dicit: *Culpare in quoquam, quæ non ſunt nota, malignum eſt.*

Ob detractationem contriſtari non debemus.

QVando autem tales ſcelerati detrahunt nobis, non debemus contriſtari, imo debemus pro malo habere, ſi tales laudant nos. Ait enim Seneca in lib. de quatuor virtutibus: *Paria ſunt laudari à turpibus, & laudari ob turpia.* Ideo ad Lucillum ſcribens idem inquit: *Magna dementia eſt vereri ne ab infamibus infameris.*

Nullus admirari debet, ſi detractores murmurent

O Detractores ſceleratiſſimi, nullus mirari debet ſi ſemper de aliquo murmuratis. Malus enim homo de bonis benedicere non conſueuit. Indicium eſt autem quod quis eſt bonus quando mali ei detrahunt, atque ipſum vilipendunt. Ait enim Salomon. Prouerb. 14. *Ambulans recto itinere ac timens Deum, deſpicitur ab eo qui infami graditur via.* O maledictum detractionis vitium, tu es illud de quo inquit gloſſa, ſuper illis verbis, Prouer. 24. *Cum detrahentibus ne commiſcearis.* di. *Propter hoc vitium periclitatur fere totum humanum genus.* Et Hieronym. ad Celantiam ait: *Raro inuenies, qui ita irreprehenſibilem velit exhibere vitam ſuam, vt non libenter reprehendat alienam* O iniqua rabies detractionis. Tu es illa, quæ ſanctum Ioſeph iniuſtè à domina ſua infamatum incarcerari feciſti. Geneſ. 38. c. Propter tuam malignitatem, multa millia hominum perierunt in deſerto, quia murmurauerunt, vt habetur. Numeri. 11. Tu es illa cruenta beſtia quæ nemini parcis. Vnde inquit Dominus, Matth. 11. & Lucæ 7. *Venit Ioannes non manducans, neque bibens, & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, peccatorum & publicanorum amicus,* quaſi dicat. Nullus poteſt linguam detractorum euadere, qui ſunt beſtijs peiores. Vnde ait Iacobus Apoſt. 3 ſuæ canonicæ c. *Omnis natura beſtiarum, & volucrum, atque ſerpentium domatur à natura humana, linguam autem hominis nullus domare poteſt. Eſt enim inquietum malum, & plena veneno mortifero.*

Detractores porco aſſimilantur.

O Detractor impudẽtiſſime, tu es ſimilis porco qui nulli immunditiæ parcit. Nam & tu os tuum omni verbo abominabili fœdas. Et ſicut porcus, amœnũ intrans viridarium plenum pulchris floribus de illis non curans, ſi qua ibi ſint ſtercora diligenter inquirit, ita & tu de virtutibus tui proximi loqui renuens, ſolum ad illius vitia exquirenda inſudas. Et quemadmodum porcum à luto, & ſtercoribus non faciliter amouemus, quia in illud ſe totum proijcit, & inuoluit, ita & te à nefarijs detractionibus proximi in quibus ſuino more te extendis, amoueri difficillimum eſt. De hoc crudeli peccato inquit Alexander Papa. 6. quæſtion. 1. cap. ſumma iniquitas: *Summa iniquitas eſt detrahere; quia omnis qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt.* Quod intelligitur per quãdã ſimilitudinem. Quia ſicut homicida extinguit proximi corpus, ita & famam detractor. Bartholomeus autem Brixienſis ibi ſuper verbo. detrahit. aſſignat rationem dicens, quod detractor quantum in ſe eſt, priuat animã quæ eſt melior pars hominis vita ſua, dũ negat virtutes quib. anima viuit.

Detractores leoni aſſimilantur.

ET ex hoc comparatur leoni deuorãti humanas carnes. Vnde Ezech. 18. dicitur. *Leo factus eſt, didicit rapere prædam, & comedere homines.* Et Grego. 13. libro moralium, exponens illud Iob. *Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini?* ait:

Hi ſunt qui alienæ vitæ detractione paſcuntur, & aliorum procul dubio carnibus ſaturantur. Cum talibus nemo debet conuerſari, dicente Salomone, Prouerbior. 23. *Noli eſſe in conuiuijs peccatorum, nec in comeſſationibus eorum qui portant carnes ad veſcendum,* quod exponit gloſſa de detractoribus dicens: *Carnes ad veſcendum portare eſt in locutione, detractione viciſſim vitia proximi dicere.* Hoc ſapientis cõſilium ſeruans beatus Auguſtinus, neminem detractorem ad menſam ſuã comedere permittebat, antequam talia metra deſcribi fecerat: *Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam, Hanc menſam vetitam nouerit eſſe ſibi.* Nec mirum ſi tantopere detractores Auguſtinus fugiebat. Vt enim inquit Hieronym. in quadam epiſtola: *Nemo cum ſcorpionibus, aut ſerpentibus ſecurus inhabitat.* Quibus ſimiles ſunt detractores. Et hoc oſtendi poteſt per illud quod ponit Ouidius. 2. Meta.l. quòd Cadmus ſeminauit dentes ſerpentinos, ex quibus ſtatim nati ſunt milites armati, qui ad inuicem cõtra ſe inſurgentes ſe occiderunt. Per dentes ſerpentinos ſignificantur morſus detrahentium, ex quibus rixæ & contentiones ſeminantur inter homines, & ſæpe homicidia crudeliſſima generantur.

Sapiens detractiones deſpicit.

Verum ſapientes viri faciunt quod ſcriptum eſt Pſalm. 90. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.* Deſpiciunt enim ſerpentina detrahentium verba, reputantes eos perſonas vituperabiles, iuxta illud Eccleſiaſtici 5. *Denotatio peſſima ſuper bilinguem.* Ideo inquit Seneca in libro de remedijs fortuitorum: *Male de me loquuntur homines, ſed mali. Mouerer, ſi de me maximus Cato, ſi Lælius ſapiens, ſi Scipiones duo iſta loquerentur.* Refert quoque Valerius maximus libro 7. exemplum ad propoſitum de Diogene philoſopho. Cui cum quidam dixiſſet: Te amici cuncti vituperant. Reſpondit: *Oportet ſapientiam ab inſipientibus ferri. Eſſe enim meliorem indicat mala lingua, quem carpit.* Iſti murmuratores ſunt cæci, ita quod albedo virtutis proximi illis videtur nigreſcere per vitium. Vnde Gregor. 11. quæſt. 3. capitul. inter verba ait: *Quid enim aliud detractores faciunt, niſi quòd in puluerem ſufflãt, & in oculos ſuos terram excitant, vt vnde plus detractionis perflant, inde minus veritatis videatur,* hæc ille.

Detractores à iudicio expelli debẽt, nec eis dãda eſt fides.

Non igitur debet aliquis fidem dare murmurantibus, ſed eorum maledicta reijcere tanquam ſuſpecta. Detractor enim ad teſtificandum, & accuſandum non debet admitti, capit. detractores. 3. quæſtion. 4. & capitul. nullus. 3. quæſtion. 5. Et ratio eſt, quod detractor facit ſe ſuſpectum teſtem, cum ſe offerat ad teſtificandum non requiſitus, quod à iure reprobatum eſt, capit. teſtimonium. de teſti. Sicut igitur iudices nimis feſtini in danda ſententia recuſari poſſũt, quia faciunt contra legem. ſi finita. ff. de damn. infecto. vbi dicitur quod iudices non debent eſſe feſtini, neque currentes, ſed plena cum deliberatione procedere: Et Prouerb. 8. ſcriptum eſt: quod melior eſt iudex lentus, quam iudex currẽs; ita detractores, qui de omnibus, quæ vident, dilacerare proximum feſtinant, nõ debent admitti ad condemnandum ſeu corrigẽdum proximum. Cum enim correctio fieri debeat ex charitate, 23. quæſtione 5. capitul. prodeſt. Et tunc talis corrigens non poteſt dici maleuolus, ſed amicus, capit. non vos iudicetis. 2. quæſt. 5. profecto cum detractor moueatur ex prauitate & inimicitia, non eſt appellandus corrector, ſed proditor. 2. quæſtione 1. capitu. ſi peccauerit, & ideo tanquam perfidus & infamis à teſtimonio repelli debet.

In religioſos, vel prælatos detractio, magis deteſtanda eſt.

Maxime autem deteſtanda eſt detractio contra perſonas religioſas, & prælatos, qui in ſacra ſcriptura dij appellantur, quibus inquit Dauid in Pſalm. *Ego dixi dij eſtis & filij excelſi omnes.* Ideo Exodi 22. dicitur: *Dijs non detrahes.* Qua propter inquit Alexander de Ales in 2. parte ſummę, in tractatu de vitio detractionis, articul.

Digitized by Google

cul.4. quòd cum omnis detractio ſit pernicioſa, in iſtis tamẽ eſt pernicioſior. Iſti diabolici detractores debent acriter puniri: Sicut enim accuſans obligatur ad talem pœnam, qualem accuſatus ſuſtinere deberet quando in accuſatione deficit, c. quiſquis. & cap. qui non probat. 2. q. vlti. Sic detractor diuino iudicio ſuſtinebit illam calumniam, & infamiam, qua iudicat dignum illum cui detrahit. Extra de calum. c. cum dilectus. Quomodo autem in futuro ſæculo puniatur, demonſtrat Anacletus Papa in ca accuſatio 2. q. 7. di. *Si detractores quorumcunque grauiter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores, & detractores, atque accuſatores famulorum Dei damnantur, & in barathrum, niſi ſe correxerint, & ſatisfactionem, ac pœnitentiam condignã fecerint, indubitanter cadunt, & æternis flammis exuruntur*, hæc ille.

Detractio tribus modis cõmitti poteſt.

SEcundo circa detractionem quærenda eſt eius modificatio. Vnde ſciendum eſt ſecundum Alex. de Ales vbi ſupra. & B. Thom. 2. 2. quæſt. 73. quòd multis modis hoc maledictum detractionis vitiũ perpetratur, qui ad tres cauſa breuitatis reduci poſſunt. Primus dicitur iniquus, ſecundus aſtutus, tertius ſimulatus. primus modus. ſ. iniquus tripliciter cõmittitur. Primo cum quis peccata ſecreta proximi publice reuelat & alijs ea ignorantibus innoteſcere facit, agens contra præceptũ Euangelicum de correctione fraterna Matth. 18. ſcriptum, vbi inquit Dominus: *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* Secundo cõmittitur hic modus iniquus, fingẽdo mala de proximo, quæ nõ fecit, & de illis eum imputando, quod eſt contra iuſtitiam, & rationem. Nemo enim debet damnari, quẽ culpa non grauat. l. ſancimus. C de pœnis & l. fi. C. de modo mul. Tertio cõmittitur (ſicut hodie fieri ſolet) inuectiuas, & cantilenas, lenocinio verborum fucatas cõponendo, vel famoſos libellos cõtra proximum ſcribẽdo: quod quã graue ſit peccatum, patet per punitionẽ legis ciuilis. Tales namq; non ſolum facientes libellos, ſed etiã inuenientes, & non corrumpẽtes, & deſtruentes, ſed continentiã eorũ manifeſtãtes, decapitari debẽt vel deportari, l. vnica. C. de famo. li. & c. hi qui 5. q. 1. Secundum aũt canones, flagellari debẽt, & excommunicari, d. c. hi qui. & c. quoniam in alterius. ea. q. & cauſa. Et poſſunt deponi, cum ſit graue crimẽ & damnatione digniſſimum. 25. d. §. nunc autem.

2. Detractionis modus, qui etiam fit tripliciter.

SEcundus modus principalis detrahendi dicitur aſtutus. Sunt enim aliqui cũ aſtutia detrahentes, & hoc etiam fit tripliciter. 1. tacendo. Nam cum interrogãtur de alicuius virtutibus, licet nullũ malum dicant, tacent tamen verum & bonũ quod ſciunt, dicereque deberent. Sicut ſi quis interrogaretur de aliqua puella nobili, an eſſet honeſta, & ille ſciret ſic eſſe, & tamen taceret, aut diceret: Non me interpono de alienis factis. Talis enim & ſi non directe, tamen indirecte proximi ſui famam læderet. Ideo dicebat Gilbertus Porretanus: *Grauis rapacitas eſt, cum veram alterius gloriam, & ſi mendacio non corrumpis, ſilentio præteris.*

SEcundo aſtuti detrahunt negando. Cũ ſ. & ſi malum non dicant de proximo, negant tamen bonum quod de illo ab alijs narratur. Et hoc ex inuidia procedit. vnde Gilbertus Porrẽtanus iterum dicebat: *Liuor excellentiam propriam ſemper cogitans, obſcurat alienam.*

TErtio aſtuti detrahunt negãdo. Cum ſcilicet multa bona dicunt de aliquo venenando, cum aliquo malo interpoſito, ſicut multi faciunt ſemper addentes ſed. vel ſi. Dicunt enim. O ſi talis non haberet illum defectum, vel illum, tot virtutibus quibus floret laudaretur à cũctis, vel dicunt. Talis eſt doctus vel probus, ſed deficit in humilitate, & huiuſmodi. Sicque detrahendo ne videãtur loqui ex malignitate, laudant, vt magis vituperẽt, & ſimul cum melle porrigunt ad bibendum venenum, de quibus inquit Hieron. in qua-

Digitized by Google

in quadam epiſtola: *Venena non dant, niſi melle abſcondita.*

3. Detractionis modus, qui tripliciter fieri cõtingit.

TErtius modus principalis detrahendi dicitur ſimulatus, & fit etiam tripliciter. Et eſt propriè hypocritarum, qui primo detrahunt dolendo. Fingunt namque voce, vultu, verbis, geſtu, ac ſuſpirijs dolenter, & ex charitate referre criminationes, & infamationes proximorum ſuorum, cum tamen id faciunt ex impietate, liuore & inuidia. Et hoc eſt quod Ber. ſuper Can. ſermone 24. inquit: *Detractores quodam ſimulato verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non poſſunt, adumbrare conantur. Videas à detractore alta præmitti ſuſpiria cum quadam grauitate, & tarditate, vultu mœſto demiſſis ſuperciliis, & voce plangenti, egredi maledictionem, & quidem tanto perſuaſibiliorem, quanto creditur ab his qui audiunt corde inuito, & magis condolentis affectu quàm malitiose proferri*, hæc ille.

2. Species huius tertij modi detractionis.

SEcundo detrahunt hypocritæ prouocando. Simulãt enim ſe defendere velle errorem proximorum, & eos excuſare dicentes. Talia dicuntur de tali, ſed melius eſt non credere, & iſta dicunt vt alios prouocent ad maledicendum. Interdum etiam laudant aliquem vltra veritatem, & maximè coram inimicis eius, vt eos magis prouocent ad contradicendum, & infamandum illum. Cum enim inimicus nequeat bono animo pati, quòd eius æmulus laudetur de virtutibus quas habet, quia eas reputat vitia eſſe, & defectus, dicente Caſſiodoro ſuper Pſalmiſtã: *Menti furore ebriæ, omne quod rectum dicitur, peruerſum videtur, multo minus poterit ſupportare, quod de virtutibus quas non habet, magnificetur.*

3. Huius modi ſpecies.

TErtio detrahunt hypocritæ ampliando, & palliando ſuas detractiones. Incipiunt enim primo laudare auditores de his, quæ in alijs volunt damnare, vt eos magis incitent ad credendum. Deinde ſimulant ſe ex zelo veritatis, & iuſtitiæ dicere, vnde ſecundum Bernardum vbi ſupra, dicit hypocrita cum infamare vult proximum: *Doleo vehementer pro eo, quod diligo eum ſatis, & nunquam potui corrigere eum. Et aliquando etiam dicit, bene mihi compertum fuerat hoc, ſed per me nunquam innotuiſſet, ſed quoniam per alterum res patefacta eſt, veritatem negare non poſſum. dolens dico, re vera ita eſt. Et adiungit, Grande damnum eſt: nam alias quidem in pluribus valet. Cæterum in hac parte, vt verum ſateamur, excuſari minime poteſt*, hæc ille. Et ſic iſti hypocritę ampliando, & augendo crimen proximi, cum vituperant multa falſa inferẽtes, & quod non audent voce dicere, ſignis, & nutibus faciunt, minimum proximi delictum valde aggrauantes. Nam non ſolum lingua, ſed etiam factis, & ſignis animi conceptus exprimitur. c. cum apud. & c. tuæ. de ſpon. O hypocritæ nequiſſimi profecto in hoc oſtenditis vilitatem & ambitionem veſtram. Ait enim Hieronymus in quadam epiſtola: *Vilium ſanè hominum, & ſuam laudem quærentium eſt, alios viles facere, quia alterius vituperatione, ſe laudari putant, qui & ſi ſuo merito placere non poſſunt, placere volunt in comparatione peiorum.*

TErtio principaliter circa detractionẽ videnda ſunt nouem remedia. Primo tria ex parte eorum, qui detrahunt; quorum primum dicitur: Charitatiua dilectio. Cum enim detractio procedat ex odio vt ſupra diximus, profecto nihil ita militat cõtra eã ſicut dilectio charitatiua, quæ eſt ei cõtraria. Ait. n. Ariſt. 10. Meta. quòd contraria mutuo ſe expellunt & vno exiſtente in ſubiecto, aliud præualere nõ poteſt. Si igitur habebimus charitatem erga proximũ, & amabimus eũ ſicut nos ipſos, ſecundũ præceptum Dñi Matt. 22. non detrahemus illi, ſicut nec alios vellemus detrahere nobis, imo de proximo bene loquemur. Hoc. n. eſt ſignũ charitatiuæ dilectionis. Vnde Secundus Philoſophus dicebat: *Principium amicitiæ eſt bene loqui. Maledicere autem eſt inimicitiarum exordium.* hanc dilectionem habebat Dauid, qui quamuis Saul eum vſq; ad mortem perſequeretur, tamen audita eius morte, vt habetur 2. Reg. 1. ſcidit veſtimenta ſua,

&

Digitized by Google

& planxit eum, atque alios ad plangendum inuitauit, multa in laudem inimici ſui dicens. Inſignum quod mentem ſuam in ciuitate locauerat. De hoc remedio loquitur Hieronymus in tranſitu ſuo dicens: *Vbi charitas vera eſt, ibi ambitio nulla cognoſcitur, nec murmuratio, aut detractio.*

SEcundum remedium dicitur bona ſociatio. Nam ſi cum detractoribus quis conuerſetur, quandoque eum detrahere quodammodo neceſſe erit. Inquit enim Auguſt. 28 q. 1. c. ſæpe. & 13. q. 4. c. quiſquis. Sæpe malorum conſortia etiam bonos corrumpunt, quanto magis eos qui ad vitia proni ſunt? Ideo Ariſt. 2. Ethic. dicit: *Incorrigibilis homo tollendus eſt de medio ſociorũ.* Tertium remedium eſt propriè conſcientiæ examinatio. Et de hoc loquitur Iſidor. in quodam ſermone dicens: *Nunquã detrahes ſi te bene proſpexeris.*

Tria remedia ex parte detractionẽ audientium

SEcundo ex parte eorum qui audiunt detractionem ſunt tria remedia. Primũ dicitur vultus contriſtatio. Debemus enim detractatoribus triſtem vultum oſtendere, vt à murmuratione deſiſtant. Quia vt inquit Anterus Papa. 6. q. 1. c. ex merito: *Nemo inuito auditori libenter refert,* & ideo Hiero. ad Ruſticum monachum ait: *Non minus auribus quàm lingua fugies detractionem. Nam ſicut ſi ſagitta mittatur contra duram materiam, nonnunquam in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem. Et ſi quis mittit in altũ lapidem, ſæpe recidit in caput eius. Ita detractor cũ triſtem viderit faciem audientis, imo non audientis quidem, ſed obturantis aures ſuas ne audiat iudicium ſanguinis, illico conticeſcit, pallet vultus, hærent labia, ſaliua ſiccatur,* hæc ille. Ait enim Sapiens Prou. 25. *Ventus aquilo diſſipat pluuias, & vultus triſtis linguam detrahentem.* Debet etiam audiens detractores repræhendere, quando non immineret maius ſcandalũ. Et hoc oſtendit Chriſtus exemplo ſuo, repræhendens diſcipulos de Magdalena murmurantes. Io. 12. Dauid quoque in Pſalm. 100. *Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar,* & Iob. 29. ſui libri dicit: *Conuertebam malas iniqui,* ſcilicet detractatoris, *& de dentibus illius auferebam prædictam.*

SEcundum remedium eſt receſſio. Si enim ſine ſcãdalo fieri poteſt, cum quis detrahere incipit, ſtatim debet audiens verba eius recidere, aut ab eo recedere, quia vt ait Hier. *Si deeſt auditor, deeſt & detractor*. hoc autem quiſque facere debet cogitans quod mortaliter peccat, qui libenter detractores audit. vnde Bernard. ad Eugenium ſcribit: *Detractor & detractionis auditor, vterque diabolum portat, ille in lingua, iſte in aure.*

Tria remedia pro his quibus detrahitur.

TErtium remedium eſt cordis ſtabilitio, vt non cito credatur malum quod dicitur. *Qui enim cito credit, leuis eſt corde* Eccl. 19. Ideo Cato in ſuis documentis inquit: *Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur.* De iſto remedio Hiero. in quadam epiſt. inquit: *Si non paſſim detractoribus crederemus, iam detrahere omnes timerent*: quod ſi ita notum ſit vitium proximi, vt aliter credi non poſſit, debemus ei compati, & audita nõ publicare. Sed ſeruare illud Pauli conſilium 1. ad Cor. 12. *Si quid patitur vnum membrum, compatiantur alia membra.* Conſiderare etiam debemus illud quod Lactan. inquit in 6. diui. inſti. aduer. gentes di. *Nemo eſt tam circumſpectus, aut prudens qui non aliquando labatur. Et ideo quilibet magis timere debet de ſuo lapſu, quam de peccatis alienis gaudere.*

TErtio ex parte eorum quibus detrahitur, ſunt alia tria remedia. Primum dicitur præuiſio, quia homo debet primo præuidere, vt ab eo tollatur occaſio detractionis. Quod non faciunt quidam dicentes. *Sufficit mihi conſcientia mea*, quia inquit Paulus 1. ad Theſſa. vlt. *Ab omni ſpecie mali abſtinete vos.* Et ideo debemus ita bene viuere, vt non demus alicui materiam de nobis detractationẽ faciendi.

SEcundum remedium dicitur recordatio. Meminiſſe enim debemus quod patien-

Digitized by Google

tienter tolerantes detractiones iniuſte de nobis factas, facti ſocij Chriſti, ac B. Virg. aliorumq; ſanctorum, qui diffamati ſæpius fuerunt ab iniquis, conſequemur præmium, de quo Saluator ait Matt. 5. *Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me, gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* Recordari ēt debemus, quod Deus pro vtilitate animæ noſtræ, & conſeruatione in humilitate, permittit nobis detrahi, vnde inquit Gregor. in c. ſunt aūt plurimi 6. q. 1. *Sunt autem plurimi qui vitā bonorum fortaſſe amplius quam debent laudant, & ne aliqua elatio de laude ſubrepat, permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem, & obiurgationem prorumpere, vt ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur.* Debemus quoque ſeruare illud cōſilium eiuſdem Greg. ſuper Eze di. *Sicut linguas detrahentium noſtro ſtudio non debemus excitare, ne pereant, ita per ſuam malitiam excitatas, debemus æquanimiter tolerare vt nobis meritum creſcant.*

Tertium remedium dicitur recurſio. Debemus namque adimplere illud Greg. documentum in c. inter verba. 11. q. 3 qui dicit: *Inter verba laudantium ſiue vituperantium ad mentem ſemper recurrendum eſt. Et ſi in ea non inuenitur, bonum quod de nobis dicitur, magnam debet nobis triſtitiam generare. Rurſus ſi in ea non inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnā debemus lætitiam proſilire, quod ſi nō omnes laudant, & conſcientia liberos nos eſſe demonſtrat, habemus Paulum dicentem. Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Iob quoque dicit: in cælo teſtis meus: ſi ergo eſt nobis teſtis in cælo, & teſtis in corde, dimittamus ſtultos foris loqui, quod velint,* hæc ille.

eſtitu- me.

Vltimo circa detractionem, videnda eſt eius reſtitutio, & ſatisfactio, quæ eſt valde difficilis. Quia ſicut ſemel annihilatum non redditur idem numero, vt ait Ariſt. 2. de generatione: ita fama proximi ſublata, non faciliter ei reſtituitur, plus enim attendunt homines, quod eſt in opinione, quam quod in veritate. l. is qui hæres. in fi ff. de acqui. hære. l. Barbatius. ff. de offic. præt. Ideo vera eſt illa Henrici poetæ ſententia lib. 1. parte. 1.

Quem ſemel horrendis maculis infamia nigrat,
Ad bene tergendum multa laborat aqua.

Ouidius etiam in 6. de Faſtis ait: *Rumor vt eſt velox, agitatis peruolat alis,* ſcilicet ad infamandum proximum. Et ideo vera eſt illa poetæ ſententia:

Fama malum, quo non aliud velocius vllum,
Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo:
Parua metu primo, mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.

Exeggeratio contra detrahentes

& ſunt verba Virgil. 4 Aenei. O diabolica lingua, O lingua ſerpētina, O lingua maledicta, quæ tantos infamaſti, melius ſtares in ore accipitris, vt ab eo mederceris, quam in ore humano. O quot docti viri propter detractatores reputantur indocti, quot Virgines creduntur corruptæ, quot viduæ continentes & caſtæ luxurioſe tenentur & vanæ, quot pœnitentes hypocritæ, quod Domini iuſtitiæ amatores tyranni, quot boni mercatores, & probi viri, cenſentur mali, & iniqui? O Suſanna continentiæ amatrix, quis te infamauit de adulterio, niſi malæ perfidorū ſenum linguæ? Dan. 13. O perditum genus detractorum, audi quid de te Salomon Prou. 30. inquit: *Eſt generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & comedit molaribus ſuis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.* Hoc autem vos detractores facitis, cum bonā proximorum famam annullatis, de qua inquit Tullius in 2. de oratore: *Bona exiſtimatio, diuitijs præſtat.* Ideo dicitur. l. vnica. in fin. C. de his qui po. no. quod ille dicitur prodigus, qui pro nihilo habet famā ſuā. Hanc famam precioſam deſtruunt, lacerant, & feriunt linguæ murmurātium, quæ ſunt omnibus enſibus acutiores. Vnde interrogatus Salomon philoſophus, quid acutius gladio? Reſpondit, praua hominis lingua. Item interrogatus Secundus philoſophus. Quid eſt lingua? Reſpondit, flagellum eſt: & bene flagellū dicitur, quia illos quos attingere non poſſunt omnes gladij, qui reperiuntur in mundo, attingit maledicta lingua detrahentium. Et ideo interrogatus Anacharſis

ſis

Digitized by Google

ſis philoſophus, quid eſt in hominibus bonum aut malum: Reſpondit lingua, eſt enim optima ad comedendum, ſed peſſima ad detrahendum, & obloquendum. Item optima, quando bene loquitur, ſed peſſima, quando male ſermocinatur. Vnde de illa dici poteſt illud quod de Origine ait Hieron. ſcilicet quod vbi bene, nemo melius, & vbi male, nemo peius. Et ideo ipſa lingua ne polluta locutione putreſcat, debet ſale diſcretionis & præmaturæ conſiderationis condiri. Vnde legitur inquirenti cuidam à Demoſthene, quomodo poſſet optime dicere, ait: *Si nihil dixeris, niſi quod optime ſcieris.* Hoc autem conſilium non ſeruant detractores, qui non ſolum non loquuntur ea quæ bene ſciunt, ſed potius dicunt quæ neſciunt. Et quod deterius eſt, affirmant illa quæ ipſi ex iniquitate ſua confinxerunt, qui nunquam abſolui poterunt, niſi famã proximo reſtituant, ſecundum determinationem Scoti ac Richard. & aliorum Theologorum in 4. diſt. 15.

Quis proximo famam tripliciter auferre poteſt, & qualiter que reddere tenetur.

TRipliciter autem poteſt quis auferre famã proximo. Primo verum crimen imponendo, non ſeruatis debitis circumſtantijs, ſcilicet ordinis, & modi, vtputa, manifeſtando id quod verum eſt, ſed occultum. Talis autem licet grauiter peccet reuelando ſecreta crimina, non tamẽ tenetur dicere ſe falſum dixiſſe, quia mentiretur. Nemo enim mentiri debet, propter quodcunque bonum proximo ſuo reddendum, quia vt dicitur ad Roman. 3. *Non ſunt facienda mala vt eueniant bona.* Tenetur tñ aliquo modo licito reddere famã, hæc vel ſimilia verba dicendo. Non credatis hunc hõiem eſſe talẽ, male dixi, fatue locutus ſum. Et quidẽ hæc vera ſunt, quia illa propoſuit non ſeruato ordine iuris. Propoſuit .n. in publico, quod non erat publicũ. Conſimilis quoq; perſuaſio eſt, ſi dicat: Non reputetis eum eſſe malũ *Quilibet namque præſumendus eſt bonus, donec probet contrarium*, capitul. vnico, de ſeru. in ord. fa. vbi dicitur: *Humana fragilitas, illum quem indignum eſſe nouit, dignum debet exiſtimare.* Cum ergo non ſit probatus malus coram iſtis, non eſt reputandus ab eis malus. Debet igitur vnuſquiſque retractare diffamationes proximi. Nam magnæ ſapientiæ eſt reuocare hominem, quod male locutus eſt, 22. q. 4. ca. magnę, & ſecundum Thom. in prędicta di. quarti, & Rich. ibid. artic. 5. q. 3. in corpore quæſtionis, tenetur talis infamans infamato, ad recompenſationẽ aliam in ęquiualẽti, ſi poſſibile eſt, quando famam reſtituere nõ poteſt, vel aliter ad arbitriũ boni viri ſatisfacere debet, ſi æqualens reddere non valet, ar. in ca. 2. extra ne lite. pen. Secundo damnificat quis proximũ in fama, verum crimen ſibi impoſitum ab aliquo in iudicio publice negãdo: & talis quamuis peccet, quia mentitur negando veritatem, & notando accuſatorem de infamia impoſitionis falſi criminis, tamen non tenetur poſtea, tentione neceſſaria ad ſalutem accuſatori reſtituere famam, recognoſcendo crimen ſibi impoſitum verum eſſe, vt inquit Sco. & Richar. vbi ſupra. Nam cum accuſator non ſeruauerit iuſtitiam in accuſatione, vel deũciatione, quia propoſuit corã iudice quod proponendum non erat, & quod probare non poterat, ſibi imputare debet. Ipſe etenim fuit propria & principalis cauſa infamationis ſuæ. Licet autem nõ teneatur quis confiteri in iudicio crimẽ de quo nondum eſt conuictus, quia poſſet eſſe tale propter quod ſuſpenderetur, vel alias grauiter puniretur, & ſui filij exhæredarentur. Tamen ſecũdum Richardum vbi ſupra, tenetur per aliqua ſobria verba reſtituere famam quam abſtulit ei indirecte, eum imputando de calumnia, vtputa, dicendo: Non habeatis ipſum ꝓ calumniatore, quia forte imponendo mihi hoc crimẽ habuit bonam intentionem, vel credebat ſic eſſe. Ad euitationem autem mendacij in his accuſationibus, danda eſt reſpõſio iuriſperitorum, ſcilicet, nego propoſita, vt proponuntur. Hoc enim ſine mendacio dici poteſt, quia propo-

Digitized by Google

proponuntur in publico, & vt publica, & non publicè probanda. Sic autem ſine mendacio negare poteſt, qui ſcit ea in publico non poſſe probari: quod ſi iudex vrgeat eum, vt impoſſitum crimen fateatur, vel vt publice neget, reſpondere poteſt, quod ipſe ad accuſationem ſufficienter reſpondit. Attamen etiam in tali caſu tutiſſimum eſt poſt huiuſmodi abnegationem pœnitere, quia bonarum mentium eſt ibi culpam cognoſcere, vbi culpa non eſt, capitulo, ad eius, quinta diſtinctione.

Tertio damnificat quis proximum in fama, falſum crimen imponendo, & hoc dupliciter contingere poteſt. Aut malum à ſe inuentum narrando, aut dicẽdo quod ab alio audiuit. Primo modo tenetur talis detractor retractare ſimpliciter verbum ſuum, & hoc publicè vel ſecretè, ſicut proximum diffamauit. Alias non ſeruat iuſtitiam, quæ vult reddi proximo quod ſuum eſt, lege 10. ff. de iuſtitia. & iure. Et inſtitu. eod. in princip. Et dicit Raymundus in ſumma, quod eodem mõdo quo proximum infamauit, debet illi reſtituere famam ſuam, dicendo quòd mentitus eſt capitul. inter ſolicitudines. §. præcipias. de pur. cano. Quod intelligendum eſt niſi ex tali retractione aperte facta magis diffamaretur infamatus. Non dicat ergo detractor: Ego de tali crimine infamaui talem, ſpecificando peccatum, quia forte amplius non recordatur, & ſic illis ad memoriam reducerer. Sed dicat: Ego infamaui talem apud vos de quodam crimine, ſi non haberis de eo memoriam, bonum eſt, ſi autem de eo recordamini ſciatis quod ego adinueni hoc mendacium. Non dicat autem quod falſum dixit, ſed quod mentitus eſt, quia contra mentem dixit proximum infamando, eo quod putabat eſſe falſum, & tamen poterat eſſe verum. Et dicit Scotus & Richardus vbi ſupra, quod quamuis magis teneatur quis ſeruare famam ſuam, quam alienam cæteris paribus, tamen detractor qui iniuſte abſtulit famam proximo, magis tenetur illi reſtituere famam iuſte, quam ſeruare propriam famam iniuſte. Et dicit Raymundus & Hoſti. nſ. in ſumma quod niſi rationabilis cauſa obſtet, tenetur infamans ab infamato veniam poſtulare, ar. in capitulo primo, decimaquart. quæſtione ſexta, & in capitul. quidam quint. quæſtione prima. Secundo autem modo diffamat proximum quis narrando, quod ab alio audiuit, non affirmãdo pro certo ita eſſe veritatem. Et tunc ſi ex leuitate, aut inconſideratione, non malignitate, & animo lædenti talia loquatur videtur veniale, cum humana lingua in lubrico ſit poſita, Iacob. 3. Si autem animo infamandi murmuret, & detrahat, etiam loquendo per auditum, non videtur excuſari a mortali peccato, non tamen tenetur ad reuocandum dictum ſuum, quando ſolum dixit quod audiuit ab alijs, ſecundum Scotum, & Landulfum Neapolitanum in quart. diſtinctione 15. Si tantum ad audita addidit aliquid, ex quo denigrata ſit fama proximi, vel ſi per talem relationem etiam non addendo aliquid ſequatur infamatio alicuius, tenetur talis referens bono modo reſtituere famam ablatam, ſecundum Aſtenſem noſtrum in ſumma. O quot millia hominum propter iſtas maledictas detractiones ad tartara deſcendunt, nolentes propter verecundiam reuocare diffamationes proximorum, ſine quarum retractatione non poſſunt abſolui. Scriptum eſt enim in capitul. clericus. 46. diſtinctione. *Clericus maledicus maxime de ſacerdotibus cogatur ad poſtulandam veniam: ſi noluerit, degradetur, nec vnquam ad officium ſine ſatisfactione reuocetur.*

Pro concluſione igitur huius ſermonis, dico quòd tanta mala ex lingua procedunt, vt verbis exprimi non poſſint. Et tamen pauci ſunt, qui illam bene regere ſciant: vnde Iacobi tertio dicitur:

Digitized by Google

citur: *Qui non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir.* Non eſt igitur mirum ſi pauci ſaluantur. Cum enim multi proximorum ſuorum, de opinione hominum auferant famam, de libro viuentium delent animam ſuam. Et licet magnum damnum faciant proximo, maius tamen ſupplicium eſt, quod eis paratur in inferno. Ideo Eccleſiaſtici 28. dicitur: *Flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuet oſſa. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed plures interierunt per linguam ſuam,* hæc ibi. Seruare igitur debemus documentum quod ponit Cato 3. ſui libri, capit. dic. *Quod pudeat, ſocios prudens celare memento.* Et ſequent. capitul. iterum inquit: *Productus teſtis, ſaluo tamen ante pudore, quantumcunque potes celato crimen amici.* Salomon quoque Prouerb. 25. ait: *Quæ viderunt oculi tui, ne proferas cito in iurgio, ne poſtea emendare non poſſis, cum dehoneſtaueris amicum tuum.* Propter prædicta igitur damna inconſideratæ locutionis euitanda, Socrates Philoſophus raro loquebatur, vnde ſemel interrogatus cur taceret, Reſpondit: *Quia me loquutum eſſe aliquando pœnituit, tacuiſſe nunquam.* Eſt ergo proprium Sapientiæ verba irrepræhenſibilia loqui. Ideo Macrobius tert. Saturnalium ait: *Nihil eſt tam congruum Sapientiæ, quàm locis & temporibus aptare ſermones.* Et ſapiens Paulus ad Epheſ. tert. inquit: *Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat.*

Quod quidem ſalutare conſilium adimplere nobis ille concedat, qui ſine fine viuit & regnat, Amen.

FERIA IV.

DE CHARITATE DEI ET PROXIMI.

SERMO V.

LEGES meas cuſtodite. *Leuitic. 19.* Secundum Phi. ſententiam in 3. de anima. Anima noſtra tres habet potentias videlicet intellectum, memoriam, & voluntatem, quibus illuſtratur, illuminatur, & nobilitatur, ac perfecta dicitur. Sine quibus anima rationalis eſſe non poteſt. Quarum vna eſt cæteris nobilior, ſcilicet voluntas. Quod patet, quia potẽtia determinans eſt nobilior determinata, ſed voluntas habet determinare actum intellectus, & memoriæ ſecundum Ariſtot. & commentatorem 7. Meta. Ergo dignior eſt intellectu, & memoria. Item potentia quæ eſt libera per eſſentiam, eſt nobilior. Sed voluntas eſt huiuſmodi, dicente Anſelmo in lib. de concep. u Virginali. *Voluntas eſt Regina & Domina in toto regno partis animæ,* ergo &c. Ideo Hugo de S. Vict. in li. [illegible] de libero arbitrio dicit: *Voluntas eſt potentia nobiliſſima.*

An a- ſit ve- quod tas ſi- telle- bilior Scot. 49.q. 2.&

SIcut autem ad perfectionem animæ rationalis & eius eſſentiam [illegible] ſunt hæ tres potentiæ, ita [illegible] tes fundamentales in his potentiis [illegible] datæ, ſine quibus anima in gratia [illegible] uere non poteſt, vel ad [illegible] peruenire, ſcilicet fides, ſpes, & charitas. Fides fundatur intellectu, ſpes [illegible] ria, Charitas in voluntate, ſecundum Theologos in 3. diſtinct. 27. De prima illarum virtutum dicitur ad Heb. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* De ſecunda ad Roman. 8. *Spe enim ſalui facti ſumus.* De tertia ad Ro. 12.

Charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Ipſa enim eſt via qua peruenitur ad Deum. Auguſtin. quoque in lib. de ſpiritu & anima, cap. 11. ait: *Charitas eſt via Dei ad homines, & via hominum ad Deum.* De hac etiam de pœ. di. 2. ca. hæc eſt charitas, dicitur: *Sicut ſine via nullus peruenit quo tendit, ita ſine charitate quæ dicta eſt via, nō ambulare homines poſſunt ſed errare.* Sicut ergo inter alias animæ potentias voluntas eſt præſtantior, ita charitas in ea fundata, cæteris fundamentalibus virtutibus eſt dignior, quia qualia ſunt prædicata, talia conueniunt eſſe ſubiecta, vt dicit gl. in cap. dudum. de deci. ex nobilitate ergo ſubiecti oſtenditur nobilitas prædicati. Et pariformiter ex nobilitate volūtatis, demonſtratur nobilitas charitatis in ea fundatæ. Et ideo Paulus 1. ad Corint. 13. inquit: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum eſt charitas.* Eſt autē charitas dilectio, qua Deus diligitur propter ſe, & proximus propter Deum, vel in Deo, vt dicūt Theologi in 3. diſt. 27. Et in hoc duplici mandato, ſcilicet de dilectione Dei & proximi, tota lex pendet & Prophetæ, vt ait Saluator Matth. 22. Et ideo vt diuinas leges cuſtodire valeamus: de hac digniſſima charitatis virtute quinque pulchras ſpeculationes contemplabimur. Quarum prima dicetur dignitatis, Secunda vtilitatis, Tertia neceſſitatis, Quarta ordinabilitatis, Quinta cognoſcibilitatis.

Charitatis deſcriptio.

Sermonis diuiſio.

PARS PRIMA, DE charitatis dignitate.

QVO ad primam partem quæ dicitur dignitatis. Fuit inter homines quæſtio ſæpius diſputata, videlicet quæ eſſet maior nobilitas iſtius mundi? & diuerſi varia ſenſerunt. Quidam enim dixerunt quòd eſt dignitas temporalis, vt eſſe regē, vel Imperatorem, vel ſpiritualis vt eſſe Cardinalem, ſeu Papam, &c. Quorum opinio eſt falſa. Nam vt dicitur in cap. non loca. 40. diſt. *Non loca aut ordines Creatori noſtro nos proximos faciunt, ſed nos ei aut merita bona coniungunt, aut mala disiungunt,* & in c. ſicut. 23. q. 4. dicitur: *Apud Deum non gradus eligantior, ſed vitæ melioris actio comprobatur.* Et in ca. homo Chriſtianus 40. diſt. inquit Chryſoſt. *Homo Chriſtianus fortiter cadit in peccatum propter duas cauſas, aut propter multitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis.* Alij vero poſuerunt nobilitatem in generoſitate ſanguinis, quod etiam eſt falſum: ſcriptum eſt enim in cap. illud. 40. di. *Non loci, non generis nobilitate, ſed virtute vnuſquiſque gratiam comparat ſibi:* & in cap. venerabilis, de præben. & di. dicitur: *Non generis ſed virtutum nobilitas morumque honeſtas, gratum Deo faciunt & idoneum ſeruitorem,* & ideo Greg. in cap. nos qui 40. di. ait: *Non ex locorum, aut generis dignitate, ſed morum nobilitate innoteſcere debemus.* Alij autem dixerunt illum eſſe nobiliorem qui maiores habuerit diuitias, quod etiā eſt falſiſſimum, vt enim ait Apoſtolus primæ ad Timoth. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes varias, & laqueos diaboli, quæ demergunt homines in interitum & perditionem,* & ideo ait Saluator Luc. 6. *Væ vobis diuitibus qui habetis conſolationes veſtras,* vnde mortuus eſt diues & ſepultus in inferno Luc. 16. & ideo Eccleſiaſt. 13. dicitur. *Quæ pars bona diuiti.* Alij vero dixerūt quod nobilitas conſiſtit in explendo appetitum carnalem, vt in epulando, luxuriando, delicijs perfruendo, & in mundi huius delectationibus gaudendo, & ſuo modo viuendo, quod etiam eſt falſum, quia, vt inquit Gregor. *Momentaneum eſt quod delectat, æternum verò quod cruciat,* & Auguſtin. ad Erem. ait: *Poſt mundi gaudia ſequuntur æterna ſupplicia.* Alij autem dixerunt ipſam nobilitatem conſiſtere in corporis ſanitate, ac fortitudine contra quos eſt dictum Chriſti quod refert Paulus 2. ad Corinth. 12. vbi ait: *Nam virtus in infirmitate perficitur.* Vnde ipſe Apoſtolus ibidem de ſeipſo inquit: *Cum infirmor, tunc fortior ſum.* Alij autem poſuerunt nobilitatem in gloria humana, vel in formoſitate, contra quos inquit Salomon Prouerb. vlt. *Fallax gloria & vana eſt pulchritudo.* Quidam vero putauerunt hanc nobilitatem conſiſte-

Confutatur opinio aſſerentiū, maiorem nobilitatē conſiſtere in dignitate temporali, vel ſpirituali.

Confutatio alterius opinionis de maiori nobilitate.

Alterius opinionis cōfutatio.

Digitized by Google

conſiſtere in amicitia hominum, contra quos dicitur Hierem.17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum.* Alij autẽ ipſam nobilitatem crediderunt ſtare in ſcientia, contra quos ait Apoſtolus 1.ad Corinth.8. *Scientia inflat, charitas ædificat*, tranſumptiue in cã.niſi cum pridem. §.pro defectu. de renun. Alij vero in alijs mundi rebus ipſam nobilitatem conſiſtere putauerunt ſequentes ſententiam Perſij poetæ dicentis: *Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor vſus: Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.* De quibus omnibus errantibus ait Pſalmiſta: *Errauerunt in ſolitudine, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.* quod enim in aliqua mundana & tranſitoria proſperitate non conſiſtat vera nobilitas, probatur per Salomonem qui ait Eccleſiaſtic.1. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*, & infra. *Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael, & propoſui in animo meo quærere & inueſtigare ſapienter de omnib. quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio Spiritus. Et locutus ſum in corde meo dicens: Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes Sapientia, qui fuerunt ante me in Hieruſalem, & mens mea contemplata eſt multa ſapienter, & didici. Dediq́ue cor meum vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, errorem atque ſtultitiam, & agnoui quod in his quoque eſſet labor & afflictio ſpiritus, eo quod in multa ſapientia multa ſit indignatio, & qui addit ſcientiã, addit & laborem*, hæc ille. Qui in ſequenti iterum ait: *Dixi ergo in corde meo, vadam & affluam delicijs & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque eſſet vanitas, riſumq́; reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis?* Et infra: *Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci hortos & pomeria, & conſeui ea cuncti generis arboribus. Extruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſyluam lignorũ germinantium. Poſſedi ſeruos, & ancillas, multamq́ue familiam habui, armenta quoq; & magnos ouium greges, vltra omnes qui fuerunt ante me in Hieruſalem: Coaceruaui mihi argentum & aurũ, & ſubſtantias regum & Prouinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominũ, ſcyphos, & vrceolos in miniſterio ad vina fundenda, & ſupergreſſus ſum opibus omnes qui fuerũt ante me in Hieruſalem. Sapientia quoq; perſeuerauit mecum, & omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis. Nec prohibui cor meũ, quin omni voluptate frueretur, oblectaret ſe in his quæ parauerã. Cumq́; me conuertiſſem ad vniuerſa opera quæ fecerunt manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nil permanere ſub ſole, & idcirco tæduit me vitæ meæ videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole, & cuncta vanitatem & afflictionem ſpiritus*, hæc ille. Nobilitas ergo vera eſt illa de qua inquit Ouid. in libro de vetula: *Nobilitas hominis, virtutum clara propago*, & Iuuenalis: *Nobilitas ſola eſt atque vnica virtus.*

SED hic quæritur quæ ſit illa virtus quæ cæteris eſt nobilior, & in qua conſiſtat maior nobilitas. Hæc autem quæſtio ſimiliter multoties fuit ventilata, & circa ipſam verificatum fuit illud quod dicitur in cap. cum in ſacris, de conſe. di.4. *quot capita, tot ſententiæ.* Aliqui enim dixerũt hanc eſſe humilitatem quæ eſt radix omnium virtutum: ſed hoc non eſt verum, quia humilitas põt vitioſe exerceri, iuxta illud Eccle.19. *Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo.* Alij vero dixerunt quod eſt fides ſine qua nemo ſaluari poteſt: ſed hoc eſt falſum, quia etiã in malis reperitur. Vnde etiã de dæmonib. dicitur Iac.2. *Dæmones credunt & contremiſcunt.* Quidam vero dixerunt, quod eſt prudẽtia, ex eo quod Salomon ſuper ſalutem & oẽm pulchritudinẽ dilexit eam Sap.7. Sed hoc ſimiliter eſt falſum, quia quædam eſt prudentia ſpiritus, & alia carnis quæ eſt vitioſa, vt dicitur ad Ro.8. Et *prudentia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum*, 1. ad Cor.3. Alij aũt dixerunt quod eſt virginitas quæ dicitur ſoror Angelorum, ſed hoc eſt falſum, quia cũ ea poteſt quis damnari, vt patuit de Virginibus fatuis Matth.25. Quidam vero dixerunt quod eſt ſpes. Ait .n. Propheta Pſ 39: *Beatus cuius eſt nomen Domini ſpes eius*, & Iob 11. dicitur: *Habebis fiduciam propter ſpem*, ſc. quod peruenies ad vitam æternam. ſed hæc opinio eſt etiam falſa, quia etiam mali habẽt ſpem, de quibus dicitur Prouerb.10. *Spes impiorum peribit.* Alij vero dixerũt, quod eſt iuſtitia quæ à Philoſopho ſumme cõmen-

datur 5. Ethic. Et vnicuiq; dat quod ſuum eſt. Sed hoc eſt falſum, quia de iuſtitia hominum in comparatione iuſtitię Dei, poteſt dici illud Iſa. 64. *Sicut pannus menſtruatæ ſunt omnes iuſtitiæ.* Item in exercendo iuſtitiam poteſt quis peccare, vnde Eccleſ. 7. ait Salomon: *Noli eſſe iuſtus multum*, & Prouerb. 24. etiam dicit, *Septies in die cadit iuſtus.* Alij autem dixerunt; Quod eſt patientia, quæ opus perfectum habet Iacob. 1. Sed hoc eſt falſum, quia patientiam habẽs poteſt eſſe inuolutus in alijs criminibus, vnde Apoc. 2. inquit Dominus: *Patientiam habens & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti, ſed habeo aduerſum te quòd charitatem tuam primam reliquiſti, &c.* Alij vero dixerunt quod eſt fortitudo, de qua dicitur Neem. 8. *Gaudium Domini fortitudo veſtra*: ſed hoc eſt falſum. Nam quis cum fortitudine poteſt eſſe ſuperbus, vnde dicit Dominus Iſa. 13. *Arrogantiam fortium humiliabo.* Item fortitudinem habens poteſt damnari, & dicere illud Iſa. 49. *Vane fortitudinem meam conſumpſiſti.* Alij etiam dixerunt, quod eſt miſericordia, quæ facit vnicuique locum in cælo. Eccleſiaſtic. 16. ſed hoc eſt falſum, quia poteſt quis facere opera miſericordiæ & pietatis in peccato mortali, & cõſequenter illa miſericordia ſiue pietas non erit accepta Deo cap. in grauibus. 3. quæſtio. 7. Alij autem dixerunt, quod eſt temperantia, quam Tullius in oratione pro Deiotaro rege, dixit eſſe maximam virtutem. ſed hoc etiam eſt falſum. Multi enim Philoſophi habuerunt virtutem temperantiæ & ſimiliter alias virtutes morales, qui tamen damnati ſunt deficiente in eis charitate. Et ideo concludendum, quod charitas eſt digniſſima inter omnes virtutes, de qua Grego. 20. mora. ait: *Ipſo a dilectione omnis virtus virtutis nomen accepit, & in eadem omnium virtutum bona conſiſtunt*, hęc ille. Quod autẽ charitas ſit nobilior omnium virtutum, Probatur primo ratione finalitatis. Fundamentum cuius ponit Philoſophus 2. Phyſi. & 1. Ethic. 2. de anima. & 3. Topicorum dicens: *Nobilior eſt finis omnibus quæ ſunt ad finem*, patet hæc regula: nam ſanitas eſt melior omnibus medicinis, ad eam conſequendam ordinatis. Sed charitas eſt finis omnium virtutum, vt habetur 1. ad Tim. 1. & ad Ro. 13. & in c. charitas de pen. diſtinct. 2. ergo eſt nobilior omnium virtutum.

Concludit charitatem eſſe omniũ virtutum nobiliorẽ, hocque rationib. probatur.

SEcundo probatur ratione propinquitatis. Nam virtutes Theologicæ ſunt nobiliores cæteris virtutib. eo quod magis attingunt Deum & magis immediate habent Deũ pro obiecto, vt dicunt Theo. in 3. diſt. 23. & Thom. 2.2. quæſt. 23. art. 6. inter Theologicas autem virtutes charitas magis attingit Deum, quia idem eſt quod Deus 1. Ioan. 4. Ergo alijs virtutibus eſt dignior. Et ideo Paulus 1. ad Corinth. 12. appellat charitatẽ viam excellentiorem. Et ponitur tranſumptiue in cap. charitas de pœn. di, 2. In tantum autem excellit alias virtutes: quod ſine ipſa nulla alia virtus dici poteſt, vt probat Thom. 2.2. q. 23. ar. 7. Ea propter Hieronymus in tractatu fidei, de charitate loquens ſic ait: *Vides in hac virtute vniuerſa legis cauſa pendere; vere ſi quis hanc habet, iam Deus & Dei Filius dici poteſt.* Gregor. quoque in homilia ſuper illud Ioan. 15. *hoc eſt præceptum meum, &c.* ſic dicit: *Cum cuncta ſacra eloquia plena ſint Dominicis præceptis, quid eſt quod de ſola dilectione quaſi de ſingulari mandato Dominus dicit: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos; niſi quia omne mandatum de ſola dilectione eſt, & omnia vnum præceptum ſunt, quia quicquid præcipitur, in ſola charitate ſolidatur: vt enim multi arboris rami ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis. Præcepta ergo Dominica & multa ſunt, & vnum. Multa per diuerſitatem operis, vnum in radice dilectionis.* — *2. Ratio.*

TErtio idem probatur ratione formalitatis. Nam illa virtus eſt dignior, quæ eſt forma aliarum, tanquam illa quæ alijs dat eſſentiam. Forma enim dat eſſe rei 7. Phy. 2. de anima, & 7. Metaphy. Et notatur in l. Iulianus. §. ſed & ſiquis. ff. ad exhiben. Sed charitas eſt forma omnium virtutum, vt dicunt Theologi in 3. diſt. 27. — *3. Ratio.*

ergo

Digitized by Google

ergo eſt alijs omnibus virtutibus excellentior. vt enim ait Ariſtot. 1. Phyſic. *Forma eſt quid diuinum & appetibile in natura.* & 2. Phyſic. etiam dicit, quòd forma eſt magis natura, quàm materia, quia vnumquodque magis dicitur, ſecundùm quòd eſt in actu, quàm ſecundùm quòd eſt in potentia.

4. Ratio.

QVartò idem probatur ratione durabilitatis. Nam quàto aliquid eſt permanentius, tanto nobilius eſt in eodem genere, vt ait Philoſophus 3. Phyſico. ſed charitas magis perdurat quàm fides, vel ſpes, ergò eſt nobilior illis. Fides enim in patria ceſſabit per claram Dei viſionem, quia vt inquit Gregor. in quadam homilia Paſchali: *Quæ videntur, fidem non habent, ſed agnitionem.* Spes etiam ceſſabit. Dicit enim Paulus Apoſtolus ad Rom. 8. *Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes. Nam quod videt quis, quid ſperat?* De charitate autem inquit Apoſtolus 1. ad Cor. 13. *Charitas nunquam excidit* tranſumptiuè in c. charitas nunquam de pœni. di. 2. imò vt ait S. Bonau. in 3. di. 31. ar. 3. *Charitas noſtra in cœleſti patria dilatabitur, & perficietur.* Ergò eſt alijs virtutibus excellentior, quia in actu perpetuo iſtius virtutis conſiſtit tota fœlicitas noſtra. Ait enim S. Bonau. in 2. di. 38. in quæſt. circa literam. *Nihil aliud eſt vita æterna quàm charitas conſummata.*

Auctoritatibus ſanctorum hoc idem oſtenditur.

EA propter conſiderans Auguſt. excellentiam charitatis inquit in libro de verbis Domini. *Quicunque ſecundùm regulam veræ charitatis viuit, non homo, vel Angelus, ſed Deus cenſendus eſt.* Et rurſum ait; *Attende quanta eſt charitas, quæ ſi deſit fruſtra habentur cætera; ſi adſit, habentur omnia. Vbi enim charitas adeſt, quid eſt, quod deeſſe poſſit? Vbi vero deeſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe?* & in 15. de Trini. iterum dicit: *Charitas eſt donum Dei, quo nullum eſt excellentius.* & in libro 83. quæſtionum. quæſtio. 37. etiam dicit: *Charitas in omnibus Dei donis ita excellit, vt etiam Deus dicta ſit.* Bernardus quoque in ſermone de charitate inquit: *Sicut aurum ſuperat omnia metalla, & oleum ſupereminet omnibus liquoribus, ſic charitas ſuperat omnia bona mundi, omnem argentum, omnemque virtutem.* Et Hugo de ſancto Victore in quodam ſermone ait: *Neſcio quid maius in laude tua dicere poſſim, quàm quod Deum de Cœlo traheres, & hominem de terra ad Cœlum eleuares.* O virtus excellentiſſima charitatis. Tu es illa, propter quam omnia facta ſunt & creata, dicente Auguſtino in libro de verbis Domini: *Sicut Deus omnia quæ fecit, ex charitate fecit, ſic omnia ad finem charitatis reduci voluit.* Et in libro de doctrina Chriſtiana iterum ait: *Sola charitas eſt quæ vincit omnia, & quæ vbicunque fuerit, trahit ad ſe omnia,* & ideò omnium virtutum eſt Regina, & eas excedit; ſicut probant Theologi in 3. di. 27. multis alijs alijs rationibus, quas breuitatis cauſa omitto.

PARS SECVNDA.
De charitatis vtilitate.

QVantum vtilis ſit charitas, non poteſt humanis declarari ſermonibus: ſunt enim quaſi innumerabiles eius vtilitates, quarum prima dicitur receptionis. Habens enim charitatem, eſt receptaculum totius Trinitatis, & in eo habitat Deus. Et hoc eſt quod dicitur 1. Ioan. 4. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Tranſumptiuè in cap. abijt. 11. quæſtio 3. & Ioan 14. dicit Dominus. *Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & ad eũ veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Statim ergò quòd charitas in nos venit, Spiritus ſanctus ſacrarium ſuum nos efficit, atque in nos deſcendit. Iuxta illud ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus veſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt vobis.* Nullus ergò ditior, nullus potentior, nullus glorioſior reperiri poteſt illo qui charitatem perfectam habet, cùm habeat Deum, qui eſt omne bonum, Exod. 33. vnde canit Eccleſia: *Vbi charitas, & amor, Deus ibi eſt.*

Digitized by Google

SEcunda vtilitas dicitur purgationis, ſcilicet peccatorum, de qua ſcriptum eſt 1. Petr. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Et idem habetur Iacobi vltimo, & 23. q. 4. cap. ipſa pietas. & 2. quæſt. vlt. capitul. quemadmodum. & de pœn. diſt. 3. cap. in tantum. & extrà de bap. cap. maiores. Prouerb. quoque decimo dicitur: *Vniuerſa delicta operit charitas.* Ideò de Magdalena inquit Dominus Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

TErtia vtilitas dicitur cumulationis, ſcilicet meritorum, vnde de ipſa poteſt dici illud Prouerb. vltimo. *Multæ filiæ congregauerunt ſibi diuitias, tu verò ſupergreſſa es vniuerſas.* Eapropter Iſaac de Syria in ſuis ſermonibus dic. *Maior n eſt meriti apud Deum, ſolus affectus cum amore, quàm totus mundi cenſus ſine charitate.* & Auguſt. in ſermone quodam de charitate inquit: *Non numeroſitas operum, non diuturnitas temporum, ſed maior charitas magis auget meritum.* Ex quibus concluditur, quòd magis meretur ille, qui eſt in charitate audiendo vnam miſſam, quàm ille qui eſt in peccato mortali, audiendo decem millia miſſarum: plus meretur ieiunans vna die in charitate, quàm ieiunans mille annis ſine charitate. O preciosa charitas, tu es illa, quæ nos ad bona opera accendis, & innumerabilibus premijs glorioſos reddis, dicente Gregor. in quadam homilia: *Charitas ſi ſemel mentem ceperit, ad innumerabilia opera extenditur.* Tantam denique, tamque ardentem poſſet homo habere charitatem, quòd plus mereretur in vna die, quàm alius tepidus in centum annis. Vnde inquit Hieronym. in quodam ſermone de charitate: *Noli fidem penſare temporibus, neque idcircò meliorem te putes, quòd priùs in Chriſti ſeruitio cœperis militare. Charitas enim eſt, ſecundùm quam opus menſuratur, & attenditur.*

QVarta vtilitas dicitur impetrationis, ſcilicet gratiarum à Deo. Nam dicunt Doctores, vna anima exiſtens in charitate orans Deum pro aliqua gratia, citius obtinebit illam, quàm viginti millia hominũ ſine charitate. Ideò Aug. in reg. ſua inquit: *Plus valet apud Deum oratio vnius iuſti, quàm decem mille contemptoris.* Et quod exiſtens in charitate, faciliter impetret gratiam à Deo, probatur fundamento, quod ponit Phi. 8. Ethico. & auctor in libro de cauſis dic. *Quanto magis aliquid appropinquat primæ cauſæ, tanto plus accipit de virtute eius.* Exemplum patet de igne, cui magis appropinquans, magis accipit de eius calore. Similiter quanto quis magis appropinquat Papæ, per gratiam vel ſanguinem, tanto magis ab eo impetrabit quod requirit. Cùm ergò exiſtens in charitate ſit vnitus Deo, vt patuit ſuprà, ſequitur quòd quamcumque volet gratiam animæ ſuæ vtilem, ab illo faciliter impetrabit. Vnde dicunt Doctores in 4. diſtinct. 15. quòd ille qui in charitate aliquid à Deo petit, ſemper accipit vel illud, vel quod melius & ſalubrius eſt animæ ſuæ.

QVinta vtilitas dicitur decorationis, de qua inquit Bernard. in ſermone de charitate: *Sicut pulchra veſtis corpus mirabiliter decorat, & lapis precioſus annulum venuſtat, ſic charitas in anima poſita reddit eam mirabilem in pulchritudine & ſanctitate.*

SExta vtilitas dicitur fortificationis, ſcilicet ad pugnandum, vnde ad Rom. 8. dicit Paulus: *Quis nos ſeparabit à Charitate Chriſti?* & Cant. 8. dicitur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Et ratio eſt illa, quæ ibidem ponitur, ſcilicet: *Fortis eſt, vt mors, dilectio.* Homo igitur per charitatem perfectam dicitur fieri quodammodo impeccabilis peccato mortali, de pœn. diſt. 2. §. ex præmiſſis.

SEptima dicitur aſpernationis, ſcilicet mundialium voluptatum, 1. Ioan. 2. *Si quis diligit mundum, non eſt charitas Dei in illo.* Vnde Gregor. in quadam homil. inquit: *Sicut mors corpus interimit, ſic charitas vitæ æternæ ab*

ua ab amore temporalium mentem auertit. Nam mentem, quam perfecta charitas abſorbuerit, ad terrena fortis deſideria inſenſibilem reddit.

OCtaua dicitur conſolationis, de qua dicitur Pſalm.132. *Ecce quàm bonum, & quàm iocundum, habitare fratres in vnum.*

NOna dicitur tolerationis, ſcilicet omnis laboris pro Deo. 1. ad Cor. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt.*

DEcima dicitur cuſtoditionis. ſ. munditiæ, ad Ephe.1. *Elegit nos Deus ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus mundi & immaculati in conſpectu eius in charitate.*

VNdecima dicitur fugationis. ſ. timoris ſeruilis. 1. Io. 4. *Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorē.* Tranſumptiue in cap. quis nos. 23. q. 4.

DVodecima dicitur copulationis. ſ. animorum, Amor enim eſt vis vnitiua, copulans amantem cum amato, vt inquit Dionyſ. 4. c. de diuin. nominib. Ideò dicit Apo. ad Colo. 3. *Super omnia autem charitatem habentes, quæ eſt vinculum animorum.* Ea propter Auguſt. diffiniens charitatem in lib. de ſpiritu & anima dicit: *Charitas eſt vita copulans amantem cum amato.* Hugo verò de S. Victore inquit: *Scio anima mea quòd quicquid diligis, in eius ſimilitudinem transformaris,* & Aug. dicit: *Vnuſquiſque talis eſt, qualis eſt dilectio ſua. Si Deum diligis, Deus es. Si terram diligis, terra es.* De Ariſto. etiā legitur, quòd interrogatus quid eſſet amicus, reſpōdit, quòd eſt quaſi eadem anima cum amato.

TErtiadecima dicitur executionis. ſ. diuinorum mandatorum. 1. Io. 4. *Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiatis.*

QVartadecima dicitur directionis. ſ. cordium, vnde 2. ad Theſſ. vlt. dicit Paulus: *Dominus autem dirigat corda, & corpora noſtra in charitate.*

QVintadecima dicitur perductionis. ſ. ad vitam æternam. Ideò dicitur ad Ephe.3. *In charitate radicati & fundati, vt poſſitis comprehendere.* ſ. vitam æternam, *cum omnibus ſanctis.* Bern. quoque in ſermone de charitate ait: *Sicut non habenti charitatem, clauditur ianua regni cœleſtis, ſic habenti charitatem aperitur ianua Paradiſi.* Dicit quoque B. Auguſt. in lib. de verbis Domini. & declarat Thom. 2.2. q.2. ar.9. quòd omnes actus qui eliciuntur à charitate, ſunt meritorij de condigno vitę æternę, vnde ſuper illa verba Pauli ad Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,* gloſſa inquit. ſ. *vitæ æternæ.* Hieronym. quoque in teſtamento dicit: *Qui manet in charitate, iam in Cœlo cœpit habitare,* & Aug. in lib. de moribus Eccleſiæ. c. 28. inquit: *Nihil tam durum, tamq; ferreum eſt, quod non amoris igne vincatur, quo ſe anima eleuat in Deum, & à carnis grauedine libera volitat pennis pulcherrimis atque integris, quibus ad Dei amplexum, amor caſtus innititur.* Ideò Ber. in ſermo. de charitate ait: *Dilatemur in affectu charitatis vt exaltemur in gloria celſitudinis, quia ad illam nemo peruenit, niſi qui hic dilectionem Dei, & proximi deuota mente tenuerit.*

Charitatis quædā deſcriptio.

PRoſper etiam in lib. de vita contemplatiua, & ponitur de pœ. di. 2. c. charitas, in laudem huius virtutis inquit: *Charitas eſt recta voluntas ab omnibus terrenis ac præſentibus prorſus auerſa, iuncta verò Deo inſeparabiliter, & vnita igne quodam ſpiritus ſancti, à quo eſt, & ad quem refertur incenſa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia ſuper omnia quæ carnaliter diliguntur excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarū, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, vita virtutū, virtus pugnantium, palma victorū, anima ſanctarum mētium, cauſa meritorū, præmium perfectorum, ſine qua nullus Deo placuit, cū qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit, fructuoſa in pœnitentib. læta in proficientib. glorioſa in perſeuerantib. victorioſa in martyrib. operoſa in omnibus fidelib. ex qua quicquid eſt operis, viuit,* hæc ille. Charitas ergò eſt virtus, à qua omnia bona procedūt. 1. ad Ti. 1. & extra

Digitized by Google

& extra de reg. iur. c. licet. in fi. Ideò Hieronym. in tractatu fidei dicit: *Eſt ergò dilectio vinculum animorum, caſta, & ſincera ſine æmulatione charitas, conſummatio omnium mandatorum, breuis clauis omnium præceptorum, quam quis cùm habuerit omnia habet, & ſine hac remanet imperfectus.* O ſancta atque vtiliſſima charitas, tu es illa, quæ nos ad regni cœleſtis altitudinem trahis, dicente Domino Oſeæ 11. *Traham vos in vinculis charitatis.* Tu es illa, quæ Dei ſecreta nos intelligere facis, & comprehendere quæ ſit longitudo, altitudo, ſublimitas, & profundum, vt dicitur ad Ephe. 3. Tu es illa, quæ nobis viam pœnitentiæ ſuauem facis. Ait enim Auguſt. in libr. confeſſionum: *Qui amat, non laborat. Omnis enim laborans non amantibus grauis eſt. Solus amor eſt, qui nomen difficultatis ignorat.* Et iterum inquit: *O iugum ſancti amoris, quàm fœliciter oneras, quàm dulciter illaqueas, quàm ſuauiter ſtringis, quàm vtiliter vris, quàm ſubtiliter vulneras, & quàm ſalubriter ſanas.* Et in lib. de perfectione idem ait: *Amor non ſentit amaritudinem, ſed dulcedinem, quia ſoror amoris eſt dulcedo.* Et 1. Ioan. 5. dicitur: *Mandata Dei grauia non ſunt,* vbi gloſſ. ait, *ſ. amanti.*

PARS TERTIA HVius ſermonis, De charitatis neceſſitate.

PRO declaratione tertiæ partis. Sciendum eſt, quòd charitatem eſſe ſaluti noſtræ neceſſariam, probari poteſt tripliciter. Primò ergò probatur via auctoritatis propheticæ, Euangelicæ, Apoſtolicæ, canonicæ, authenticæ, phyſicæ, & politicæ. Auctoritates propheticæ ſunt quaſi innumerabiles. Scriptum eſt enim Exod. 10. *Faciens miſericordiam, inquit Dominus, his qui diligunt me,* & Deut. 10. *Et nunc Iſrael quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt diligas eum, & ambules in vijs eius?* Et 30. eiuſdem libri: *Diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt poſſis viuere.*

AVctoritate etiam Euangelica oſtenditur neceſſitas charitatis. Ait enim Dominus Marc. 12. & Matth. 22. & Lucæ 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Et idem habetur Deut. 6. Quæ verba exponit Chryſ. ſuper Matthæum ſic: *Ex toto corde diligas Deum, id eſt, fac vt cor tuum ad nullius rei amorem magis ſit inclinatum quàm Dei, tota anima, id eſt, vt certiſſimum animum habeas in veritate, & firmiſſimum in fide, tota mente, id eſt, vt omnes ſenſus tui vacent circa Dei voluntatem, ſcilicet intellectus, cogitatio, ſapientia, & memoria.* Vel ſic. toto corde, vt omnes cogitationes in Deum dirigas, tota anima, vt omnes affectiones in Deum retorqueas, tota mente, vt omnes bonas operationes propter Deum facias, iuxta illud 1. ad Cor. 10. *Omnia in gloriam Dei facite.* Et hæc etiam eſt expoſitio Chryſoſtomi vbi ſuprà. Hugo verò de ſancto Victore ſic exponit: *Ex toto corde, id eſt, deuotione quo ad Virgines, tota anima, id eſt, diſcretione, quo ad confeſſores, tota mente, id eſt, perſeuerantia, quo ad martyres.* Gregorius verò dicit. *Toto corde, tota anima, & tota mente, id eſt, ſuper omnia.* Et eſt inculcatio verborum, quæ ſignificat excellentiam amoris. Nicol. de Lyra ſuper Deut. 6 ſic exponit: *Ex toto corde, id eſt, ex toto motu voluntatis, quæ hic deſignatur nomine cordis, quia ſicut cor mouet alia membra, ſic voluntas alias animi potentias ad actus ſuos. Ex tota anima, id eſt, ex toto intellectu, & appetitu ſenſitiuo, vt ex motu dilectionis intellectus ſit Deo ſubditus, maximè in his, quæ pertinent ad fidem, & appetitus ſenſitiuus ſit ſecundùm ordinem dilectionis regulatus. Ex tota fortitudine, per quam deſignatur vis exterior executiua. Quod fit, cùm ex diuina dilectione actus noſter exterior exequitur imperiũ voluntatis diuinæ prompte, & expedite.* Sanctus autem Bernardus ſic exponit in libro de diligendo Deum. Toto corde, id eſt, ſapienter & prudenter. ſ. vt non diligamus aliquid ſupra Deum, vel ſicut Deum, ſed omnia infra Deum. Tota anima, id eſt dulciter, quia

Expoſitio illius: Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde, &c. Luc. 10.

Digitized by Google

[Qui]libet debet Deum diligere cum dul[ce]dine. Dulcedo autem conſtat in bene[dic]endo, regratiando, & accepta benefi[ci]a recognoſcendo, & ſæpè recogitando, tota mente, id eſt fortiter, non deficiendo ab eius amore, vel ab eius ſeruitio propter timorem, aut verecundiam, vel aſperitatem laboris, aut imminentiam periculi, iuxta illud Martialis libro vndique ſuſcepto. c. 6. *Neſcit amor vehemens ad quæque pericula rumpi*, vt enim dicitur in c. hæc eſt eſt charitas. de pœn. diſt. 2. & ſunt verba Proſperi in lib. de vita contemplatiua: *Si charitatem Deo exhibeamus, omnia quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera, etiam cum dilectione perficimus.*

Aliæ expoſitiones illius: Diliges Dominum Deum tuum, &c.

AVguſtinus verò in 1. de vita Chriſtiana exponit. *Toto corde*, id eſt, intellectu ſine errore. Debemus ergò captiuare intellectum noſtrum ad obſequium Chriſti & totum ſtudium noſtrum primarie Chriſto dare, & ad viſionem Dei toto deſiderio anhelare, iuxta illud 2. ad Cor. 10. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Secundò exponit Auguſt. tota anima, id eſt, ſine contradictione, quia nunquam propter aliquod commodum, vel incommodum amor Dei eſt dimittendus, ſed eſt ſeruandus tam in aduerſitate, quàm in proſperitate. Iuxta illud Iacobi Beneuentani. c. 34 ſui libri: *Mutari neſcit immoderatus amor.* Tota autem mente debet diligi, id eſt, ſine obliuione, quia amor Dei de alio, quàm de Deo, diu cogitare non ſinit. vnde Bern. ſuper Cantica dicit: *O amor impetuoſe, qui præter te aliud cogitare non ſinis.* Rich. verò de Media Villa in ſuo quodlibeto. q. 32. dicit quòd Deus poſuit in hoc præcepto, toto corde, tota anima, & tota mente, ratione mollificationis cordis noſtri duri. Quia vt dicit Chryſoſt. *Sicut clauus vno ictu & vna percuſſione non figitur in materiam duram, ſic in cor humanum induratum, & obſtinatum, non infigitur bonum & vtile præceptum vna tãtum iuſſione.* Quapropter videns Deus cor humanum vt adamantem, poſuit hæc verba replicatoria, v cor noſtrum mollificaret ad eius amorem.

Quare in præcepto de diligendo Deo ponitur ex omnibus viribus tuis.

SCiendum eſt autem, quòd Luc. 10. additur: *Et ex omnibus viribus tuis.* Et ſic ponuntur ibi quatuor modi diligendi Deum, quamuis Deute. 6. non poſuerit Deus niſi tres. Et dicit Hugo Cardinalis ſuper Lucam, quod Lucas attendit quatuor rationes, propter quas diligendus eſt Deus, & propter quamlibet ſuper omnia. Prima, quia eſt Creator ad eſſe. Secunda, quia cõſeruator in eſſe. Tertia quia eſt Redemtor & reparator in bene eſſe. Quarta, quia eſt glorificator in optimo eſſe, vel quatuor ad tria reducuntur, vt iſtud membrum ex omnibus viribus, referatur ad quodlibet aliorum trium quaſi modus, vt ſit ſenſus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis*, id eſt, ex omnibus viribus totius cordis, totius animæ, & totius mentis. Alexander autem de Ales, & Iacobus de Alexandria ſuper 3. ſen. diſt. 27. exponunt hæc verba tripliciter, primo modo ſic ſecundùm Gregorium Niſſenum: Toto corde, id eſt, per totam virtutem vegetatiuam, quæ proprie viget in corde. Tota anima, id eſt, per totam virtutem ſenſitiuam, quæ viget in anima. Vnde animatum ab inanimato proprie dignoſcitur ſenſu. Tota mente, id eſt, per totam virtutem rationalem & intellectiuam, quæ viget in mente. Ita vt quicquid viuimus, quicquid ſentimus, quicquid intelligimus, totum ad Dei amorem ordinemus, & referamus. Verùm quia omnes iſtæ virtutes ſimul collectæ debent viriliter ad Deum ordinari, ideò adiungitur. *Et ex omnibus viribus tuis.* Vnde Theophilus ait: *Per hoc intelligendum eſt quod oportet nos omnem virtutem animæ amori diuino ſubijcere viriliter, & non remiſſe.* Debemus ergò Deum amare toto affectu cordis, animæ & mentis, & ita vt omnia quæ ſunt in corde hominis debeātur ipſi Deo. Exemplo Dauid, qui dicit in Pſal. *In corde meo exquiſiui te, ne repellas me à mandatis tuis.* Dicit

Propter 4. rationes Deus ſuper omnia eſt diligendus.

autem Baſilius: Quod dicitur toto mente tua; in cętera non recipit ſectionem. Nam quantamcunque dilectionem in infimis expenderis, hoc tibi neceſſario à toto deficiet. Sicut enim in vaſe aliquo pleno liquore inquãtum emanat foras, tantum neceſſe eſt plenitudini derogari. Sic & in anima, inquantum emanauerit ab ipſius dilectione ad illicita, intantum minui neceſſarium eſt amorem ad Deum. Nihil autem gratius dari poteſt Deo ab homine. Nam & diabolus hoc habere quærit. Vnde legitur, quòd quidam interrogauit dæmonem, quid habere magis deſideraret ab omnibus; Cui diabolus reſpondit: Vellem quòd mihi darēt lunam vacuam, & Solem cum manica rotæ. Et coniuratus vt exponeret quid dicebat, ait: Luna vacua eſt ſicut vnum C. ſol eſt ſicut vnum O. manica rotæ eſt ſicut r. Vellem enim cor hominis. Vnde dicit Chriſto illud Gen. 14. quod dixit Rex Sodomorum ad Abraham: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* O igitur Chriſtiane noli dare cor tuum diabolo, ſed Creatori tuo, qui illud à te petit. Vnde metrice dicitur: *Dimidium ſphæræ ſphæram cum principe Romæ; Poſtulat à nobis totum conditor orbis.* Et alibi etiam dicitur: *Tolle caput cerui, caput ouis, viſcera cerui. Offer iſta Deo, inde beatus eris.* Inquit enim Prouerb. 23. *Fili præbe mihi cor tuum.* Cui obtemperabat Dauid, dicens in Pſal. *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

Alia expoſitio illius ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, &c.

SEcundo modo exponitur à prædictis Doctoribus, vt per totum cor, penes quod reſidet appetitus rei deſiderabilis, intelligatur ſic debere nos amare Deum, vt in corde noſtro non remaneat amor auaritiæ ad res temporales. Per totam animam, apud quam reſidet concupiſcibilis virtus ad delectabilia, intelligatur Dei amor ſic debere occupare animã, vt nulli prauæ cogitationi relinquatur locus. Per totam mentem, apud quem reſidet quædã eleuatio hominis ſupra ſe, intelligatur amor Dei ſic debere deſiderari ab homine, vt in ipſo ſolo totaliter glorietur. Vnde S. Maximus inquit: *Cum hac intentione trinam ad Deum dilectionem lex pertractat, vt auellat nos à trina mundi habitudine, quæ reſpicitur ad poſſeſſiones, ad gloriam, & ad voluptates,* hæc ille. Vt ſic per totum cor excludatur auaritia amando Deum ſuper omnes res temporales. per totam animam excludatur concupiſcentia carnis amãdo Deum ſuper omnes creaturas. Per totam mẽtem excludatur ſuperbia & vana gloria, amando Deũ ſuper omnes honores. Iſta enim ſunt tria peccata, quibus plenus eſt mundus. Vnde 1. Ioannis 2. dicitur: *Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.*

Alia eorundem verborum declaratio.

TErtio exponitur ab eiſdem, *Ex toto corde,* id eſt intellectu, quem debemus totaliter ſubiugare ad credendũ omnia quę dicuntur in ſacra ſcriptura de Deo, & ad inueſtigandum diuinum beneplacitũ. Ex tota anima, i. voluntate qua debemus velle omnia quæ vult Deus, & contentari de omnib. quæ Deus facit. Ex tota mente, id eſt memoria, qua debemus reminiſci omnium operum Domini, iuxta illud Thren. 4. *Memoria memor ero, & tabeſce in me anima mea.* Subditur autem ex omnibus viribus tuis, ad exprimendum vniuerſalem conatum, quo debemus interius & exterius in Deũ ferri per amorem. Ad quem etiam nos teneri probatur auctoritate Apoſtolica. 1. ad Cor. 13. vbi inquit Paulus: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetam, & nouerim myſteria omnia, & omnium ſcientiam. Et ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.*

AVctoritate etiam canonica probatur neceſſariam eſſe nobis charitatẽ, per c. nullus. de pœ. di. 7. vbi dicitur, neminẽ ſine charitate poſſe ſaluari. Item auctoritate auth. Ambroſij ad Ruſinum, qui ait:

Rem

Digitized by Google

Reus ſit omnium qui contra charitatem facit, in qua pendent omnia, & tanto quis in peccato inuenitur minor, quanto in diligendo Deum, & proximum inuenitur maior. Et tanto in perpetratione peccati inuenitur maior, quanto in dilectione Dei, & proximi inuenitur minor.

AVctoritate quoque phyſica probatur neceſſitas charitatis. Nam vt patet ex prædictis, charitas eſt amicitia quædam & beneuolentia, quam habemus Deo & proximo. Ad amicitiam autẽ omnes philoſophi, & etiam oratores ac poetæ nos venire iubent. Ideò inquit Ariſt. 8. Ethic. *Amicitia maximè neceſſaria eſt in vita.* Vnde ſine amicis nullus eligit viuere, etiã ſi omnia alia bona habeat. & Quintil. 5. declamat. dicit: *Non reperio quid in rebus humanis excogitauerit natura præſtantius amicicia*, & Tullius in lib. de amicitia ait: *Amicitia omnib. reb. humanis præponenda eſt, nihil eſt enim tam naturæ aptum tamq; conueniens ad res ſecundas vel aduerſas, quã amicitia.* Et Ouid. in li. de ponto, canit: *Nomen amicitiæ barbara corda mouet*, & Boetius in 2. de conſolatione inquit: *O felix hominũ genus, ſi veſtros animos amor quomodo cælum regitur regat.* Theophraſtus etiã philoſophus dicebat: *Quanti eſt ſine anima corpus, tanti ſine amicis eſt homo.* Auctoritate etiam politica, id eſt, ciuili commendatur. Quantũ enim ſit neceſſaria amicitia, oſtendit glo. Accurſij Iuriſconſulti. in l. latæ culpæ. §. amicos. ff. de v. ſ. li dicens: quòd *amicus dicitur, quaſi animi cuſtos.* Si ergò neceſſarius eſt amicus mortalis ad cuſtodiam animi noſtri, multo magis amicitia Dei quę eſt charitas, neceſſario nobis habenda eſt, quia ipſe Deus nõ ſolùm animi cuſtos, ſed creator ipſius animi, & vitæ cõſeruator. Ideò inquit Cato ſuis documentis:

Si Deus eſt animus, nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè ſit pura mente colendus.

SEcundo principaliter probatur charitatem eſſe neceſſariam, via rationabilitatis. prima ratio dicitur acceptionis. Fundamentum cuius ponit Philo. 4. Ethi. di. *Nullum obſequium propriè dicitur bonum, niſi liberale ſit.* Vnde B. Bonau. in 3. di. 27. ar. 2. q. 1. inquit: *Nullum obſequium eſt meritorium, vel Deo acceptum, niſi quod fit ex amore & charitate,* quia amor eſt donum, in quo omnia alia dona donantur, ſecundùm Theologos in 3. di. 27. ergò ſine charitate nullum opus eſt Deo acceptum.

Aliquibus rationibus charitatem nobis neceſſariam eſſe oſtenditur.

SEcunda ratio dicitur correſponſionis. Vt enim ait Aug. in li. de morib. Eccleſiæ: *Præmium correſpondet merito.* Sed clarũ eſt, quòd meritum dependet à charitate, dicente Bern. in li. de diligendo Deum: *Secundũ menſuram amoris datur menſura æternæ retributionis*, ergò ſine charitate habere non poſſumus mercedẽ ſupernæ fœlicitatis.

TErtia ratio dicitur meritationis. Illud .n. nobis eſt ſummè neceſſarium, ſine quo nulla operatio noſtra eſt vitæ æternæ meritoria, ſed ſine charitate omnis operatio noſtra eſt inutilis, quoad cõſequendam æternã retributionẽ. 1. q. 1. c. vide. & c. teneamus. Sine charitate. n. omnes aliæ virtutes nihil nobis proſunt ad ſalutem, de pœ. di. 2. §. opponitur, & §. euidenter itaq; & di. 3. c. ſi quis autem, & de conſe. di. 4. c. ſolet queri. Ergò & c.

QVarta ratio dicitur contrariationis. Illud enim nobis eſt neceſſarium, ſine quo cõtrarij, & inimici Dei ſumus. Sed ſine charitate contrariamur Deo. Ergò charitas eſt nobis neceſſaria. Maior patet: Minor probatur. Inquit enim Dominus Luc. 11. *Qui non eſt mecũ, contra me eſt*, quod dictum etiam habetur in l. cælicolarum. in fi. C. de Iudæ. Sed *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*, vt patuit ſuprà. Ergò qui eſt ſine charitate, non eſt cum Deo, & conſequenter eſt contra Deum, ergò inimicus Dei, & ſic ad æternam non perueniet vitam.

QVinta ratio dicitur impugnationis. Illud enim valdè nobis eſt neceſſarium, quo inimicos noſtros crudeliſſimos impugnare valemus. Sed cõtra principes & poteſtates tenebrarum habemus conti-

Digitized by Google

continuam colluctationem. Vt dicitur ad Ephe. 6. Quos terribiliſſimos hoſtes non poſſumus melius debellare, quàm per virtutem charitatis, quę eis contrariatur. & quam ſummopere timent. Ergò illam amplecti debemus. Quantum enim timeat diabolus charitatem, oſtendit Gregorius ſuper Ezechiel. di. *Antiquus hoſtis caſtitatem in nobis non timet, quia ipſe carne non premitur, vt luxuria diſſoluatur. Abſtinentiam non timet, quia ipſe cibo non vtitur, qui neceſſitate corporis non vrgetur. Diſtributionem terrenarum rerum non timet, ſi eidem operi charitas deſit, quia diuitiarum ſubſidijs nec ipſe eget. Valdè autem in nobis charitatem veram, id eſt, amorem humilem, quem nobis vicißim impendimus, timet, & nimis concordiæ inuidet, quia hanc nos tenemus in terris, quam ipſe tenere nolens amiſit in cælo. Nec curat antiquus hoſtis, vt terrena nobis tollat, ſed vt charitatem in nobis feriat*, hæc ille. Scit enim diabolus, quòd parum nobis prodeſt fidem Chriſtianam habere, ſi non habemus charitatem. Inquit enim gloſſ. ſuper illud Pauli, ad Gal. 5. *Fides per dilectionem operatur*, ſicut lampas ſine oleo nihil proficit ad illuſtrandum, ſic fides ſine charitate nihil proficit ad ſaluandum. Item alia gloſſ. ſuper 1. c. ad Rom. ait: *Fides dicitur informis & indigua ad ſalutem eo quòd ſociam non habeat charitatem*. Et Auguſtinus ſuper epiſtolam Iacobi inquit: *Sicut corpus ſine anima mortuum eſt, ita fides ſine charitate, quæ eſt vita ipſius, mortua profectò reputatur*. Et idem in libro de fide ad Petrum ait: *Opus fidei & perfectio eſt ipſa dilectio, ſine dilectione autem fides eſt inanis. Cum dilectione verò fides eſt Chriſtiani, ſine dilectione autem fides eſt dæmonis*. Ex quibus omnibus poſſumus concludere inconuincibiliter, quòd charitas eſt neceſſaria, & quòd ſine ipſa nemo ſaluabitur, etiam ſi haberet omnes alias virtutes. Ait enim philoſophus. 8. Phy. & recitat B. Thom. 2. 2. q. 1. ar. 1. quòd cauſarum eſſentialiter ordinatarum remota prima remouentur poſteriores, & econtra, ſtante prima ſtant & poſteriores. Exempli gratia, Radix arboris eſt prima cauſa, truncus verò & rami ſunt cauſæ ſubordinatæ, quæ inſimul conſtituunt arborem. Radix autem influit in truncum, truncus in ramos, rami in folia, & folia in flores, ac flores in fructus. Ecce quòd omnia prædicta ſunt eſſentialiter ordinata ad inuicem. Sed prima cauſa eſt radix. Ponatur ergò, quòd radix abſcindatur, ſtatim truncus areſcit & rami, & per conſequens folia, & flores, ac fructus deficient. Et ratio eſt prima cauſa, ſcilicet radix, quæ erat origo & fundamentum omnium aliorum eſt amota. Si autem ſolùm abſcinderentur rami, & radix permaneat, neceſſe eſt quòd viuat truncus, &c. Aliud quoq; fundamentum ad propoſitum noſtrum ponit idem philoſophus. 2. Meta, dicens: *In quolibet genere rerum non eſt ire in infinitum, ſed oportet venire ad vnum principium, à quo omnia illius generis procedunt*. Quo deficiente omnia ſimul cum ſuo principio deficient, & patet exemplo: Nam cyathus habet aquam à vaſe, vas à fonte, fons à flumine, flumen autem à mari, & vltra non eſt procedere, quia vt ait Salomon, Eccleſiaſtes 1. *Omnia flumina à mari exeunt, & ad ipſum reuertuntur*. Tunc ſic deficiente mari deficeret aqua fluminis, & deficiente flumine, deficeret aqua fontis, & ſic vſque ad vltimum. Aliud etiam fundamentum ponit idem philoſophus 8. Phyſi. dicens: *In mouentibus & motis non eſt ire in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliquem motorem primum, à quo omnia moueantur, & quo ceſſante omnia ceſſabunt*. Exemplum: Nos videmus, quòd manus mouetur, virtute brachij, & brachium virtute cordis & corporis, cor & corpus virtute animæ. Et ideò remota anima à corpore deficit omnis virtus in corde, & brachio. His præſuppoſitis, & declaratis concluditur, quòd remota charitate, quæ eſt prima cauſa, ſuper quam omnis ſtructura virtutum conſurgit, & quæ eſt cauſa gratiæ, & meriti & præmij, vt ſuprà probauimus, oportet, quòd omnia poſteriora remoueantur. Vnde remota ipſa charitate ab homine remouetur gratia, & remota gratia remouetur meritum, & remoto merito, remouetur præmium,

Aliqua fundamenta ponũtur, ex quib. poſtea cõcluditur, quod remota charitate omnia alia auferũtur, vel ſit bonũ gratiæ vel gloriæ, vel aliquod aliud.

mium, & remoto præmio, remouetur beatitudo & fælicitas vitæ æternæ. Et ſic à primo ad vltimum eſt bona conſequentia, quod remota charitate remouetur & gloria. Et contra vero ſtante charitate ſtabit gratia, & ſtante gratia ſtabit meritum, & ſtare merito ſtabit præmium &c. Et ſic à primo ad vltimum ſtante charitate habebitur gloria. Aliud quoque fundamentum ad probandum prædicta, poteſt ſumi ab eodem philoſopho. 2. de anima, vbi ait: Quod vnaquæque res ſortitur nomen & ſpeciem à ſua forma. Nã cultellus totam pulchritudinem quam habet ſortitur à forma, quæ facit illum apparere cultellum. Si vero frangatur, tunc tota ſpecies deperit, quia eius forma eſt ablata, & ſic de alijs. Nam ablata forma quæ dat eſſentiam rei, res ipſa deſinit eſſe ſecundum philoſophum vbi ſupra, & auctorem in libro ſex principiorum. Cum enim homo conſtet ex corpore vt materia, & anima vt forma, ſeparata anima à corpore deſinit eſſe ille homo. Et in hoc errauit Magiſter ſenten. in 3. di. 5. dicens: Chriſtum fuiſſe verum hominem in illo triduo quo eius corpus mortuum ſtetit in ſepulcho. Nam reprobat eum Alexan. de Ales, in 3. ſummæ, in tractatu de aſſumptione humanæ naturæ. q. 6. & ſanctus Bonauentura in 2. di. vltima, in quæſtionibus circa litteram, & Scotus in 3. diſt. 22. in 1. q. Et ideo pariformiter concluditur, quòd ablata charitate, quæ eſt forma omnium virtutum, & dat illis nomẽ virtutis, non remanebit amplius virtus. Et corroborantur prædicta per illud quod ait beatus Thomas. 2. 2. q. 23. in fine vbi dicit, quòd charitas eſt mater omnium virtutum, quæ ex appetitu finis vltimi cõcipit omnes actus aliarum virtutum imperando ipſis. Sicut ergo impoſſibile eſt quòd homo generetur ſine matre, ſic impoſſibile eſt vt aliqua ſit virtus ſine charitate. Quia ſicut dicitur in prædicamentis Ariſto. Non poteſt dici pater nec mater niſi ſit filius aut filia, quia ſunt correlatiua. Et ideo nulla poteſt dici virtus ſine eius genitrice quæ eſt charitas. Ex prędictis etiam inferre poſſumus quòd cum charitas ſit cauſa omnium noſtrarum bonarum operationum, quanto quis habebit maiorem charitatem, tanto ex ſua operatione cum tali charitate facta habebit maius meritum, & conſequenter & præmium: quia vt inquit Auctor in libro de cauſis: *Vbi eſt plus de cauſa, ibi etiam eſt plus de cauſato.* Sicut patet per experientiam. Nam vbi eſt plus de igne, ibi etiam plus de calore. Econtra vero vbi minor eſt charitas, ibi etiam eſt minus meritum & præmium, & hoc probatur per illud quod legitur Chronicis ordinis Minorum, ſcilicet quòd erant in religione ipſa duo fratres carnales, quorũ vnus videbatur multum ſpiritualis & deuotus: Alter vero hilaris erat, & iucundus, & quaſi diſſolutus ab omnibus putabatur. Cum autem eſſent ambo mortui, reuelatum fuit cuidam fratri, quòd ille hilaris tranſierat ad paradiſum, quia ſemper fuerat plenus charitate. Alter vero ierat ad purgatorium. Quia quamuis faceret magnã pœnitentiam, tamen non habebat magnum feruorem charitatis. Deus autem nõ tantum reſpicit laborem quantum magnam charitatem. Prædicta etiam patent per illud quod legitur in vitis patrum de illis duabus cognatis in ciuitate Alexandriæ commorantibus quæ propter mutuam charitatem excedebant vel ſaltem æquabant merita ſancti Macharij, qui per tot annos in deſerto ſolum radices comederat. Aliud quoque terribile accidit à non multis annis citra in quodam monaſterio monialium. In quo defuncta cum eſſet quædam monacha quę omnes alias excedebat in pœnitentia, & auſteritate vitæ, ab omnibus vt ſancta venerabatur. Contigit autem quòd poſt eius ſepulturam vno tranſacto die, cum aliæ ſorores penes ſepulchrum pergerent, ipſum ſepulchrum totaliter aduſtum viderunt. De quo ſtupefactæ & attonitæ remanſerunt. Abbatiſſa autem accerſiri fecit Prouincialem prælatum ſuum qui reſerari

Quanto quis erit in maiori charitate, tanto eius opera erunt meritoria.

Exemplis ſuperius dictum probatur.

fecit ſepulchrum, & nihil ibi repertum fuit præter cineres aduſtas quæ fœtebant vt diabolus, & intellexerunt eam eſſe in inferno collocatam, ipſe autem prouincialis volens cauſam damnationis eius indagare, ſecrete interrogauit Abbatiſſam de vita ipſius. Quæ reſpondit. Ego in ea nulllum def ctum prorſus cognoui, niſi quod ſæpe contend bat, & referebat mihi verba, & facta aliarum, & frequenter erat cauſa infringendi mutuam charitatem in nobis. Tunc dictus Prouincialis dixit: Vere iſta eſt ſepulta in inferno, quia ſi habuiſſet maiores gratias, quam habuit beata Virgo ſine charitate, tanto profundius fuiſſet in inferno demerſa propter ipſarum gratiarum ingratitudinem, & omnes eius virtutes, ſi tamen virtutes appellari poſſunt, nihil penitus ei prod eſſe potuiſſent. Nam dicitur in capitulo niſi cum pridem. §. quippe. extra de renunc. *Quippe ſi quantumcunque virtutum flore fulgeas, charitatem autem in te non habeas, nihil habere comprobaris.* Et in capitulo, vbi ſana, vigeſimoquart. quæſtion. prim. ſcriptum eſt: *Vbi charitas non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia.* Et in capitulo, ad aures, de tempor. ord. dicitur: *Non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei.* Ambroſius quoque in libro de vita beata ait: *Quicunque charitatem in corde non gerit, recognoſcat ſe veram pœnitentiam non poſſe peragere, per quam ad æternam vitam valeat peruenire,* & Auguſtinus ad Eremitas dicit: *Habete fratres charitatem, ſine qua nullus faciem Dei vnquam poterit intueri,* & Abbas Iſaac de Syria in ſermonibus ſuis ait: *Si cupis eſſe ſapiens, ſtude veram Sapientiam. Si cupis eſſe diues, ſtude veras diuitias poſſidere. Vera autem Sapientia, veræque diuitiæ conſiſtunt in ſola charitatis poſſeſſione, quam qui habet, & ſi nullas alias diuitias habeat, ditiſſimus eſt, quam ſapientiam qui habet, & ſi nullam aliam ſcientiam habeat ſapientiſſimus eſt, quam qui nõ habet, & ſi omnem aliam ſcientiam habeat ſtultiſſimus eſt,* hæc ille.

Charitatem nobis neceſ. TErtio principaliter probatur charitatem eſſe nobis neceſſariam via exemplaritatis. Primum exemplum ponit Apoſtolus de Eſau, ad Hebræos duodecim. dicens: quod non inuenit à Deo locum pœnitentiæ, nec remiſſionem peccatorum, nec ſalutem, quam cum lachrymis à DEO poſtulaſſet. Et rationem aſſignat beatus Bonauent. in quart. diſtinct. decimoquart. parte ſecunda, articulo primo, quæſtione tertia. *Quia non dolebat reſpectu charitatis & Dei offenſe, ſed ſimpliciter ex timore futuræ pœnæ.* Secundum exemplum habetur ſecundi Machabæorum ſext. De Rege Antiocho, qui cum ex merito ſcelerum ſuorum percuſſus fuiſſet inſanabili plaga: eo quod vermes ſcaturiebant de corpore ſuo, & comedebant eius carnes, cœpit ad agnitionem veritatis venire & dixit: *Iuſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire, & orabat ad Dominum à quo non erat miſericordiam conſecuturus.* Et dicit beatus Bonauentura, vbi ſupra, quod ideo non meruit exaudiri quia erat ſine charitate, & non orabat ex amore, ſed timore tantum. Tertium exemplum ponitur figuratiue, Matthæ. vigeſimoprim. de ficulnea in qua requiſiuit Dominus fructum, & cum inueniſſet in ea ſolum folia ſine fructu, fecit eam areſcere dicens: *Nunquam naſcatur ex te fructus in æternum.* Similis quoque figura habetur, Lucæ decimotert. De illo patrefamilias, qui cum inueniſſet ficulneam aridam quę per tres annos non fecerat fructum, dixit: *Succidam ergo illam, vt quid etiam terram occupat?* Iſta ficulnea ſignificat animam quæ tunc eſt arida, & ſine fructu, quando eſt ſine charitate, quam Deus faciet ſucci, & ignibus æternis deputari. Ait enim Matthæi ſeptim. & Marc. tert. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur.* Quartum exemplum habetur Matth. vigeſimoſecund. De illo qui acceſſit ad nuptias non habens veſtem nuptialem, qui ligatis manibus, & pedibus, miſſus eſt in tenebras exteriores. Hæc enim veſtis purpurea & nuptialis eſt charitas, ſine qua nullus ad cœnam agni prouidi poterit peruenire. Dicitur autem charitas veſtis nuptialis triplici

Fariã etiam exẽplis, ac ſimilitudinibus ſimul oſtenditur.

2. Exemplum.

3. Exemplũ ſiue ſimilitudo.

4. Exemplum, ſiue ſimilitudo.

Digitized by Google

plici ex cauſa. Primo quia Chriſtus in ſuis nuptijs eam contexit. Nam in cruce nuptias fecit, vbi carnem pro pane, & ſanguiné pro vino appoſuit, vt reficeret Angelos in cœlo eos reparandos, homines in mundo eos redimendo, patres in limbo eos liberando. In iſtis autem nuptijs veſtem charitatis contexuit, non de palis animalium, non de corticib. herbarum, non de interioribus vermium, ſed de interioribus ſuorum viſcerum, & hoc quando lateris apertione amorem cordis patefecit. Vnde Bernard. inquit: *Clamat vulnus, patet arcanum cordis per foramen corporis.* Secundo dicitur veſtis nuptialis quia qui ea indutus non fuerit, non poterit, vt diximus, intrare ad nuptias cœleſtes. Quod figuratum eſt Heſter 4. vbi dicitur, quod non licebat intrare aulam Aſſueri regis indutum ſacco: per ſaccum autem ſignificatur timor ſeruilis cum quo nullus intrabit regnum cœlorum. Abijciendus eſt ergo iſte ſaccus, & veſtis nuptialis texenda, iuxta illud Prouerbiorum vltimo: *Stragulatam veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius.* De quo autem ſit hæc veſtis texenda, ibidem oſtenditur cum dicitur: *Quæſiuit lanam, & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.* Vnde ſciendum eſt, quòd Chriſtus dicitur agnus iuxta illud; Ioannis primo, *Ecce agnus Dei.* Huius autem agni lana ſunt eius beneficia. Dicitur etiam herba ratione carnis iuxta illud Iſaiæ quadrageſimo. *Omnis caro fenum*, huius autem herbæ linum fuit candor ſuæ innocentiæ. Texenda eſt ergo iſta veſtis ex lana, & lino, quia charitatem noſtram inflammare debent Chriſti beneficia, & eius innocens vita. Tertio dicitur veſtis nuptialis, quia in magnis nuptijs, id eſt, in die iudicij ſolæ ſponſæ Chriſti hac veſte indutæ erunt. Vnde Apocalypſis 19. dicitur: *Venerunt nuptiæ agni & vxor eius præparauit ſe, & datum eſt ei, vt cooperiat ſe byſſino, &c.* Adulteræ enim animæ nudæ erunt, & turpitudinem earum cuncti videbunt. Et ideo in eodem capitul. dicitur: *Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambularet, & videant omnes turpitudinem ſuam.* Aliud exemplum in figura ponitur in forma præcepti, Leuitic. 6. vbi inquit Dominus: *Ignis* ſemper ardebit in altari m.o, quem nutriet ſacerdos, ligna ſuper apponens. Per altare enim ſignificatur anima, vel os hominis, per ignem intelligitur feruor diuini amoris qui ſemper in nobis ardere, & creſcere debet, quem continue debemus augmentare. Iſtum ignem charitatis, venit accendere in mũdo Filius Dei. Qui Lucæ duodecim. dixit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat?* Super quæ verba inquit Ambroſius: *Sicut ignis terrenus omnium terrenorum rubiginem conſumit, ſic ignis diuini amoris omnem rubiginem peccatorum à ſe expellit. Et ideo ſi in anima tua debet infundi forma virtutum, neceſſarius eſt ignis diuinus, qui amota cõſcientiæ rubigine eam venuſtet & decoret*, hæc ille. Sicut enim ignis inflammat, ſic charitas mentem incendit dilectione. Ideo dicit Dominus, Apocalyp. 3. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Et ſicut ignis frigidos carbones reaccendit, ſic charitas mentem peccato mortuam & frigidam, ad gratiæ vitam ſuſcitando accendit. Vnde dicit Apoſtolus, prim. Ioannis tert. *Nos enim quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Sicut etiam ignis oleum ſeruat à mure, qui ad ardentem lampadem accedere propius non audet, quam extinctam proſpiciens, mox eius oleum bibit. Sic charitas quamdiu in animo ardet, oleum gratiæ à maligno ſpiritu cuſtodit. Et ſicut ollæ feruenti, muſcæ non appropinquantes: Sic Beelzebub qui interpretatur Dominus muſcarum, id eſt, tentationum repellitur per charitatis feruorem.

(:)

PARS

PARS QVARTA, HVius ſermonis de charitatis ordinabilitate.

QVO ad quartam partem huius ſermonis: Sciendum quòd inquit Philoſophus. 11. Meta. quòd bonum vniuerſi conſiſtit in ordine. Et ideo ait Apoſtolus, ad Rom. 13. *Omnia quæ ſunt, à Deo ordinata ſunt.* Et Sapien. 11. dicitur, quòd Deus fecit omnia in numero, pondere, & menſura. Si ergo Deus ordinauit omnia corporalia, & tẽporalia, multo magis voluit reginam virtutũ, ſcilicet charitatem eſſe ordinatam. Propterea ſponſa Canticorum 2. dicit: *Ordinauit in me charitatem.* In charitate ergo ponendus eſt ordo, vt probat beatus Bonauent. in 3. diſtinct. 30. & ſanctus Thom. 2. 2. quæſtio. 25. & in 3. diſtinct. 29. Quis autem ordo ſit in charitate ſeruandus, ponit Auguſtin. in primo de Doctrina Chriſtiana dic. *Quatuor ſunt ex charitate diligenda. Primum quod eſt ſupra nos ſcilicet Deus. Secundum quod ſumus nos. Tertium quod eſt iuxta nos, ſcilicet proximus. Quartum quod eſt infra nos, ſcilicet proprium corpus,* hæc ille. Primo igitur Deus ſuper omnia diligendus eſt. De cuius dilectione dicitur Eccleſiaſtic. 1. *Dilectio Dei honorabilis eſt.* Et Dominus Ioan. 15. ait: *Manete in dilectione mea.* Et 1. ad Corinth. 16. ait Paulus: *Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, anathema ſit.* Auguſtinus quoque in primo de Doctrina, capitul. 9. dicit: *Deus propter ſeipſum & amplius omni homine diligendus eſt.*

Ordo charitatis eſt: primo diligamus Deum, ſecũdo nos, tertio proximũ, quarto proprium corpus.

HAec autẽ veritas probatur per Theologos, in 3. diſtinctio. 29. maxime per ſanctum Bonauenturam, & Richardum ibidem, art. 1. quæſt. 2. & beatum Thomam 2. 2. quæſt. 26. artic. 2. Et primo dici poteſt quòd multiplici de cauſa mouetur homo ad diligendum aliquid, ſcilicet quia bonum, quia pulchrum, quia delectabile, quia vtile, & honeſtum, ac ſimile. Vnde cũ in Deo ſint in ſummo omnia prædicta, ideo eſt ſumme diligendus. In eo enim eſt ſumma bonitas, iuxta illud Prophetæ, Pſal. 72. *Quam bonus Iſrael Deus, &c.* Item ſumma ſpecioſitas, iuxta illud Sapient. 7. *Speciſior eſt ſole.* Vnde beat. Agnes de eo dixit: *Cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur.* Item ſumma delectabilitas, dicente Pſalmiſta: *Delectationes in dextera eius vſque in finem.* Item ſumma vtilitas & honeſtas, iuxta illud quod de diuina Sapientia dicitur, Sapientię 7. *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius.* Item in eo eſt noſtræ naturæ confirmitas, iuxta dictum Apoſtoli, ad Philippen. 2. *In ſimilitudinem hominum factus & habitu inuentus vt homo.* Quia enim ſuperioris ad inferiorem eſt habere beneuolentiam, & inferioris ad ſuperiorem eſt habere reuerentiam, æqualis vero ad æqualem eſt habere amicitiam. Vnde Philoſophus in 8. Ethic. dicit, quod amicitia eſt inter æquales & ſimiles, & Hier. ſuper duodecim Prophetas inquit. *Amicitia pares aut accipit, aut facit.* Ideo Deus ne aliquid deeſſet in amicitia hominis erga ipſum, & econtra cum eſſet Dominus, factus eſt frater hominis & ſic factus æqualis, vocat ſe eius amicum dicens, Io. 15. *Vos autem dixi amicos, &c.* O Deus meus, quãta eſt benignitas tua, quam magna clementia & quàm ſtupenda humilitas, quòd hominẽ qui eſt cinis, & vermis, appellas amicum tuum. Et ideo & ipſe homo debet te ſuper alios amicos diligere, & amore infinito ſi eſſet poſſibile. Quod poteſt probari fundamento quod ponit Philoſophus 1. Politic. dicens: *Quod quæritur tanquam finis, ſine termino & menſura quærẽdum eſt, quod vero quæritur ad finem, eſt cum fine, & menſura quærẽdum,* & hoc patet exemplo. Nam ſanitas quærenda eſt ſine termino, ſed medicina quærenda eſt cum termino, aliter homo moreretur, vnde ſperabat viuere. Et propterea ſimili modo dicendum eſt de amore. Nam Deum, qui eſt finis noſter debemus diligere ſine termino, ac menſura. Corpus vero, & animam noſtram & proximorum, & cætera creata omnia cum termino, & menſura, quia

Deum eſſe ſumme diligendum oſtenditur.

Digitized by Google

quia ſunt ad finem amanda. Sed pro maiori huius veritatis declaratione, ſcilicet quod Deus eſt ſuper omnia diligendus, poſſumus arguere quinque rationibus.

Quinque rationes oſtēdētes Deum ſuper omnia diligēdum eſſe.

PRima dicitur coniunctionis, ſecūdum enim Philoſophum 3. Phyſicorum: *Vbi eſt magna affinitas, ibi contrahitur magna amicitia.* Quapropter magis ſe debēt diligere fratres carnales, quam conſobrini, & magis mariti & vxores, quam fratres, quia ſunt duo in carne vna Geneſ. 2. & Matth. 19. Et *qui vxorem diligit, ſeipſum diligit*, ad Epheſ. 5. Super omnes autem homines mūdi tenentur filij amare parentes, quia ſunt eis propinquiores. Nam pater & filius cenſetur vna & eadem perſona. l. fi. C. de impube. & ali. ſub. In tantum autem nati parentibus obligantur, quod ſecundum leges in caſu neceſſitatis poteſt pater vendere filium in ſeruum l. 2. C. de patri. qui. fi. di. Si ergo magis debemus diligere patrē, quia ab ipſo habemus corpus, concluditur quod ſuper omnes alios debemus diligere Deū, qui eſt principalis pater. Si enim dixeris quod habes corpus de ſubſtantia patris, dico tibi quod non niſi mediante influentia ſolari. Quia vt ait Ariſt. 2. Phyſico. *Sol & homo generant hominem.* Sed hoc non facit ſol niſi mediante potētia, & influentia diuina. Quia omne agens agit in virtute primi actiui. 8. Phyſico. & 1. Phyſi. dicitur quod motus primæ cauſæ eſt cauſa motus ſecundæ. Si ergo Deus non daret virtutem cælis, no poſſent ſe mouere nec influere in iſta inferiora, & conſequenter ceſſaret omnis generatio. Ex quibus arguitur, quod ſi es obligatus patri, quia ab eo habes corpus, multo plus teneris Deo, quia ipſe eſt principalis cauſa quæ plus influit in effectum, quam omnes cauſæ ſecundariæ, vt inquit Auctor in libro de cauſis. Hinc eſt quod ait Ariſtot. 8. Ethico. *Dijs & parentibus non poteſt æquiualens reddi.* Primo enim dixit dijs, & pòſt parentibus, ad demonſtrādum quod multo magis obligamur Deo quam parentib. Quod confirmat Auguſt. in quodam ſermon. di. *Diligendus eſt genitor, ſed præponendus eſt creator,* & Hieronym. ad Furiam de viduitate ſeruanda ait: *Honora patrem tuum ſi te à vero parente non ſeparat, tamdiu ſcito ſanguinis copulā, quamdiu ille ſuum nouerit auctorem. Alioquin Dauid tibi protinus decantat. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum, quia ipſe eſt Dominus Deus tuus*, hæc ille. Non ſolum autem Deus nobis dedit corpus, ſed etiam animam noſtram creauit, vt dicitur in cap. naſci. 59. di. quę eſt multo nobilior corpore, c. ſolitæ. de maio. & obediētia. Nec tantum dedit corpus & animam, ſed etiam nos conſeruat in eſſe. Ait enim Ariſtot. decimoſexto, de animalibus dicens: *Primus motor dat eſſe omnibus, & conſeruat omnibus entibus eſſe.* Ideo Greg. ſuper illud Iob 34. *Si retraxerit ſpiritum ſuum, deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur,* ait: *Cito omnia ad nihilum tenderent, niſi manus conditoris ea tenderet.* Hæc autem eſt non minor operatio, ac donatio ſeu gratia, ſcilicet conſeruare nos in eſſe, quā dare eſſe, vt probat Richar. in 1. diſtin. 39. & Thomas in 1. diſtinct. 43. Et ad hoc poteſt applicari illud poeticum: *Non minor eſt virtus, quam quærere, parta tueri.* Ergo valde tenemur Deum diligere ſupra patrem & omnes homines mundi, à quo habemus quicquid ſumus. Ideo Bern. in libro de diligendo Deum inquit: *Inexcuſabilis eſt etiam omnis infidelis, ſi non diligit Dominum Deum ſuum, toto corde ſuo, & tota mente ſua. Clamat nempe ei intus innata & non ignota ratio iuſtitiæ, quia illum debeat diligere, à quo totum ſe non ignorat habere.*

2. Ratio.

SEcunda ratio dicitur reciprocationis. Ait enim Philoſophus 8. Ethico. *Amicitia eſt mutua beneuolentia in comparatione.* Et ideo 9. Ethic. etiam dicit: Quod amor debet eſſe reciprocus, & Theophraſtus dicebat: *Amico exhibere ea debet, quæ tibi velis exheberi.* Qua ex re interrogatus Diogenes, quæ amicis offerre debemus, reſpondit: Ea quæ nobis optamus fieri, ſcilicet propter reciprocationem. Si igitur vnus te amat iuſto amore, debes eum amare. Dicit enim

cit enim Seneca in libro de beneficijs. *Qui non diligit diligentem ſe, vitium ingratitudinis incurrit*, & Bonau. in 1. ſententiarum di. 10. ar. 1. q. 3. ait: *Qui non amat viciſſim amantem ſe recte, & liberaliter, eſt iniquus & ingratus.* Sed Deus diligit omnia quæ fecit, iuxta illud, Sapientiæ 11. *Diligis Domine omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti.* Omnis enim artifex diligit opus ſuum 9. Ethico. & in libro de cauſis dicitur: *Omnis cauſa naturaliter diligit effectum ſuum.* Cum ergo Deus ſit ſummus artifex, ſapiens, & bonus, cuius effectus eſt creatura, ergo eam diligit, præcipue rationalem quanto alijs eſt dignior. Si igitur amor debet eſſe reciprocus, ſequitur quòd omnes debemus Deum diligere, quia vt dicitur 1. Ioannis 4. *Ipſe prior dilexit eos.* Tanto autem amore nos amat, vt dicat Bernardus in libro de diligendo Deum: Quod omnis amor ſanctorum amori Dei comparatus, nihil eſt. Cuius veritatis fundamentum ponit Philoſophus, in 3. de anima, dicens: Quod proprium eſt vnicuique formæ agere, ſecundum propriam naturam. Et primo Meta. ait: Quod vnumquodque entium nititur natura ſibi propria. Et Commentator 9. Meta. inquit. Quod vnumquodque ſicut ſe habet ad entitatem, ita ſe habet ad virtutem, & operationem. Cum ergo omnes creaturæ ſint finitæ, cum menſura operantur, & amant, quia vt dicitur in libro de cauſis. Nullus actus excedit virtutem ſuæ cauſæ. Deus vero qui eſt infinitæ potentię, infinito amore diligit. Ideo Doctores in 3. diſt. 32. dicunt, quod dilectio Dei eſt æterna. Quia igitur ſecundum Philoſophum in primo de cœlo & mundo: *Finiti ad infinitum, nulla eſt proportio;* ſequitur quod ſine comparatione maior eſt amor Dei ad animam, quam amor omnium ſanctorum ad Deum. De hoc amore inquit Auguſtinus ſuper Ioannem: *Incomprehenſibilis eſt dilectio qua nos diligit Deus.* Diligamus ergo eum ſuper omnia, quia nec ſic diligendo valemus ei impendere vicem dilectionis. Maxime autem ad amorem ſui nos inducere debet charitas Saluatoris noſtri Domini Ieſu Chriſti, quæ ſuperauit omnes amores mundi. Primo enim ſuperauit amorem naturalem, qui eſt inter patrem, ac matrem, & filium. Nulla enim mater filium ſuum in tantum dilexit, quantum ipſe Dominus nos amauit. Et ideo inquit, Iſa. 49. *Nunquid obliuiſci poteſt mater infantuli ſui, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego non obliuiſcar tui. Ecce in manibus meis deſcripſi te, &c.* Nunquam autem fuit aliquis pater aut aliqua mater tantum diligens filium ſuum, vt nomen eius in manibus ſuis pingi, vel ſcribi faceret, vt ſic die ac nocte continuam eius memoriam haberet. Chriſtus autem die, ac nocte in manib. ſuis ſcriptos nos portat, vt ſemper memoriam noſtri habeat, Et illa ſcriptura non fuit facta cum calamo, & vel atramento artificiali, nec in charta animalis mortui, ſed calami fuerunt acutiſſimi claui, atramentum eius ſanguis precioſus, ſcriptores perfidi Iudæis ac milites Pilati, charta vero ipſius caro delicata in cruce extenſa, literæ minores iſtius ſcripturæ fuerunt flagellorum liuores, & percuſſuræ, Pſalmi vero & amœniaturæ fuerunt quinque cicatrices in manibus ac pedibus ipſius, & latere. Secundo eius amor exceſſit amorem matrimonialem, qui eſt inter virum & vxorem. Et hoc maxime in duobus. Primo in hoc quod ſi vxor fornicatur, à viro ſuo repudiata, vlterius vt communiter nõ recipitur. Sed ſi anima hominis Chriſtum ſponſum ſuum deſerit, & diabolo adultero conſentit, Chriſtus tamen eam pœnitentem ſemper recipit. Et ideo in cruce manus extenſas tenet, ad innuendum quod peccatores ad ſe reuerſos protinus amplexatur. Vnde inquit, Hiere. 3. *Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te.* Secũdo amor Chriſti exceſſit ipſum amorẽ matrimonialem. in hoc, quod ſi eſt aliqua vxor quæ habeat maculas in corpore vel in

Et hoc argumentum concludit tantum de voluntate antecedẽte.

Non tamen pro æterno, ſaltem loquendo de volũtate Dei efficaci, & de eſſe reali creaturarum.

Amor Chriſti ſuperauit omnes amores, & primo amorem patris, ac matris.

Digitized by Google

vel in facie, & non poſſit ab eis mundari, niſi vir eius ſe vulnerari faciat vt in ſuo ſanguine ſe balneet vxor, non eſt aliquis vir qui vxorem ſuam in tantum diligat, vt iſta ſuſtinere velit. Anima autem noſtra Chriſti ſponſa maculis peccatorum erat plena. Et ideo Chriſtus in quinque partibus ſe vulnerari fecit, imò per totũ corpus, & ſanguinem ſuum vndique fudit, in quo ſponſa ſua ſe balneauit, & ab omnib. maculis mundata fuit. Et hoc eſt quod dicitur. Apoc. 1. *Ipſe dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Et ad Epheſ. 5. ait Apoſtolus: *Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro illa vt eam ſanctificaret, mundans eam lauacro vitæ, vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam neq; rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata.* Tertio amor Chriſti excellit amorẽ ſocialem, qui eſt inter amicum, & amicum. Nullus enim homo inueniretur qui vellet mori pro ſuo inimico. Vix autem inueniretur qui vellet mori pro amico bono, & ſimplici, & fraudulenter decepto, & hęc eſt perfecta charitas, Ioannis 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Nos autem non eramus iuſti neque boni, ſed eramus impij, & Dei inimici, & tamẽ Chriſtus pro nobis voluit mori. Et hoc eſt quod dicitur ad Rom. quint. *Cum adhuc infirmi eſſemus, Chriſtus pro impijs mortuus eſt.* Vix enim pro iuſto quis moritur. Nam pro bono forſitan quis audeat mori. Commendat autem Deus ſuam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Poſſet autem dici quod Chriſtus habebat vnum amicũ, ſcilicet Deum patrem, & vnum ſuum & patris inimicum, ſcilicet genus humanum. Vt igitur inter iſtos pacem faceret, ſe mediatorem interpoſuit, vnde dicitur, 1. ad Tim. 2. *Vnus eſt mediator Dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum in redemptionem pro omnibus.* Sæpe autem contingit, quod quando aliquis inter duos rixãtes ſe interponit, ab vtroque vulneratur: Et ideo ipſe Chriſtus vulneratus fuit à patre qui ait, Iſa. 53. *Propter ſcelus populi mei percuſſi illum.* Vulneratus etiã fuit ab homine. Vnde ipſe ait illud, Zach. 13. *His plagis plagatus eſt in domo eorum qui me diligebant.* Quarto. Amor eius excellit amorem animalem qui eſt inter animam, & corpus. Anima enim in tantum diligit corpus, quod ab eo ſeparari renuit, & omnem corporis laborem fugit, & vitat. Anima autem Chriſti in tantum animas noſtras dilexit, quod a corpore ſuo pro noſtra ſalute voluit ſeparari. Vnde ipſe inquit, Ioan. 10. *Ego animam meam pono pro ouibus meis.* In tantũ etiam dilexit, quod paſſa eſt cum multa lætitia corpus ſuum in quinq; partibus lacerari, & in omnibus mẽbris cruciari, vt ſic preciũ noſtræ redemptionis abundanter efflueret. Vnde patri ſuo dicit per Pſalmiſtam: *Conſcidiſti ſaccum meum, & circundediſti me in lætitia.* Quib. omnibus cõſideratis & nos in amore ipſius debemus omnium aliorum amores ſuperare. Ipſe enim motus charitate venit ad hominẽ, ſicut philocaptus vadit ad amaſiam ſuam. Qui primo ſolet indui veſtibus coloratis, ſecundo ſolet portare girlandas floreas in capite, tertio poma aliqua vel roſas, aut aliquos flores in manibus, quarto, ire cantando & verba electiua ad amorem dicẽdo; quinto ſolet oſtendere burſam plenã pecunijs & apertam, & oſtendere gaudium; ſexto portare calceamenta multum bene ſculpta, & ornata, ac rubea, morella, aut alba; ſeptimo ſolet inclinare caput, ſalutare & alia ſigna amoris oſtendere. O bone Ieſu amator cordialiſſime, in ſignum veri amoris tu primo voluiſti eſſe veſtitus purpureo veſtimento & ſecundo ferre girlandam ſpineam, ſicut dicitur Ioannis decimo nono: *Exijt Ieſus portans ſpineam coronam & purpureum veſtimentum*, tertio ô bone Ieſu tu portaſti roſas vermilias in manibus, ſcilicet cicatrices, quarto verba magni amoris dixiſti adeo dulcia, quod omnia corda deberent ad te trahere & mollificare, maxime quando dixiſti, Ioannis 19. *Sitio*, quod fuit verbum feruentis charita-

Chriſtus quomodo eodem modo ad nos venit, vt amore captus ad ſuã amicam.

tis. Vt enim inquit Bernar. Per hoc voluiſti oſtendere, quod ſitiebas noſtram ſalutem & noſtrum profectum ac noſtrum amorem, quinto ô Saluator amoroſe, tu in ſignum largitatis habuiſti latus apertũ, vt cor tuum omnibus demonſtrares, ſicut inquit Bern. ſexto pro calceamentis rubeis habuiſti pedes perforatos, & ſanguine rubricatos, ſ primo Signa amoris oſtendiſti in cruce caput inclinãdo, vt hominem ſalutares, os claudendo, vt eum oſcularetis, manus & brachia extendendo vt ipſum amplexareris, pedes fixos habendo vt cum eo morareris. Ex latere ſanguinem & aquam emittendo, vt ei dares lauacrum ſalutis. Et ideo ad tanti amoris habendam memoriam te inuitat dicens, Threno. 3. *Recordare paupertatis, & transgreſsionis meæ*, id eſt, amoris transgredientis omnes alias dilectiones. De quo etiam Auguſtin. in libro de Virginitate, inquit: *Aſpice vulnera pendentis, ſanguinem morientis, precium redimẽtis, & cicatrices reſurgentis. Et hæc quã a ſint cogitas & in ſtatera cordis tui appende, vt totus tibi figatur in corde, qui totus pro te fixus fuit in cruce.* Sed heu quia pro ſpinea corona mulieres hodie portant cornua, vel aurea ſerta, pro ſputis vultum Chriſti deturpantibus, ſibi faciunt fucamenta, pro vitta ſeu binda oculorum, portant in fronte formalia & alia in capite iocalia, pro ſanguine per faciem decurrente habent beleta ſiue alia vnguenta, pro carne dealbanda, & pro capillis artificiandis, pro clauis manuum annulos precioſos, pro clauo pedum calceamenta acuta, & planellas delicatas, pro chorda, ad collu vittam ſiue bindã de veluto, aut torquem vel collanã, pro veſte alba in qua fuit deriſus, precioſa & vana veſtimenta, pro ſigno crucis, fallas, & locamenta ad chorizandum, & lecta ſenſu alia ad luxuriandum. O ingratum genus humanum, quod Deum tantopere te amantẽ non amas ſed contemnis.

3. Ratio. Tertia vero ratio quare Deus eſt ſuper omnia diligẽdus, dicitur aſſimilationis. Fundamentum cuius ponit Philoſophus 8. Ethicorum dic. *Similitudo eſt cauſa dilectionis.* Ideo ſecundo Phyſicorum dicitur: *In habentibus ſymbolum, facilior eſt tranſitus*, & tertio de regi. Princ. *Omnia ſimilia coniunguntur*, & Eccleſiaſtic. decimotert. dicitur: *Omne animal diligit ſimile ſibi*, ea propter Ariſtotel. octau. Ethicorum, mouet difficultatem propter quod ſi duo reperiuntur homines, qui nunquam ſe viderunt: & quàm primũ inſimul conueniunt, cõtrahunt inter ſe amicitiam, ſimul conuerſantur, & vnus neſcit ab alio diſcedere. Et reſpondet ipſe quod eſt propter ſimilitudinem. Sed dicit duplicem eſſe ſimilitudinem, occultam videlicet, & expreſſam, & quamuis omnes homines ſint ſimiles ſimilitudine expreſſa, non tamen occulta, quæ conſiſtit in ſimilitudine & proportione humorum, & complexionum. Ideo vnus magis inclinatur amare iſtum, quam alium. Cum ergo inter Deum, & homines ſit ſimilitudo occulta ſcilicet ſecundum animam, quia vt habetur. Gen. 1. Homo factus eſt ad imaginẽ, & ſimilitudinem Dei, concluditur quod ſuper omnia eum diligere debet. Nam propterea & non alia de cauſa dedit ei hanc ſimilitudinem ſuam vt eum diligat, cognoſcat, & amando honoret. Et hoc eſt quod inquit Auguſt. in libr. Enchiridion. Quod etiam recitat Magiſter, in 2. diſt. 1. Fecit Deus rationalem creaturã, vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur.

Quarta ratio dicitur conditionis, ſcilicet bonitatis diuinæ. Fundamẽtum 4. Ratio. cuius ponit Philoſophus 2. de anima dic. Omnis potentia naturaliter appetit, & diligit ſuum obiectum. Sed obiectum voluntatis humanæ eſt bonum ſimpliciter: Vt ait Ariſt. 6. Meta. Ergo quilibet homo naturaliter appetit & amat bonum, iuxta illud primi Ethicorum: *Bonum eſt quod omnia appetunt.* Vnde B. Dionyſius ait: *Omnia bonum, & pulchrum deſiderant.* Tunc ſic: Quanto res

to res plus habet de bonitate, tanto plus habet de diligibilitate. Vnde dicitur in 3. Topicorum: *Maximè bonum, maximè homines appetunt*. Cùm ergò Deus ſit ſummum bonum, cuncta in ſe continens bona: Vt inquit Auguſt. in libro de vero cultu. Cumque ſit ſolus Bonus per eſſentiam, vt dicitur Lucæ 18. Nemo bonus niſi ſolus Deus alia autem ſunt bona per participationem diuinæ bonitatis, à qua omne bonum procedit. Iacob. 1. &c. quàm pio. 1. q. 2 Cùm etiam ipſe Deus ſit bonitas infinita. Vt ait Plato, in primo ſui Timæi. Omnes autem creaturæ ſint bonitatis finitæ, vt ait Dionyſius, ipſe Deus non ſit tãtùm bonus, ſed omnibonus, & ſuperbonus. Cumque ipſe Deus ſit primum & vltimum bonum communicabile nobis, & finis noſter, ad quem ordinati ſumus. Qui inquit. Apoc. 1. *Ego ſum principium & finis*, omniaque finem ſuum appetant. 2. Phy. Cumque ipſe Deus ſit fœlicitas noſtra, qui dixit. Gene. 15. *Ego ſum merces tua magna nimis*. Sequitur inconuincibiliter concludendum, quòd eum ſuper omnia amare debemus, quia ipſe eſt quoddam ſummum bonum, quo nihil melius cogitari poteſt. Vt inquit Anſelmus in libro Monologio.

5. Ratio Deum ſuper omnia diligendũ eſſe oſtendens.

QVinta ratio dicitur receptionis, ſcilicet beneficiorum. Quilibet enim tenetur diligere benefactorem ſuum, & ei eſſe gratus. l. ſed & ſi lege. ∮. conſuluit. ff. de peti. hære. c. cùm in officijs. extra de teſta. c. de forma. 22. q. 5. Et tanto magis tenetur ei, quanto plura ab eo beneficia recepit. Vt declarat B. Thom. 2. 2. q. 101. ar. primo. De qua gratitudine loquens Ariſt. in 9. Ethic. dicit: *Beneficiatus quilibet debet in aliquo benefactorem ſuum recompenſare*, & B. Thom. 2. 2. q. 106. ar. 6. ait, quod lege gratitudinis tenetur excedere beneficium, quia recompenſare æquale non videtur facere gratis, ſed ſolùm referre quod accepit. Vnde Sene. lib. 2. de beneficijs inquit: *Ingratum eſt beneficium, quod gratis beneficium non excedit*. Omiſſis ergò innumerabilibus beneficijs à Deo nobis collatis, maximè quod dedit nobis eſſe cum inſenſibilibus creaturis: viuere cum vegetatilibus, ſentire cum animalibus, intelligere cum Angelis. Et ſic poſuit in nobis proprietates omnium creaturarum, propter quod homo quandoque appellatur omnis creatura, vt inquit Gregor. in quadam homilia ſuper illud Marc. vlt. *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. & ideò Ariſt. 8. Phy. appellat hominem microcoſmum, id eſt, minorem mundum. Tria tantùm referemus Dei beneficia, quibus ad eum diligendum aſtringi debemus. Primum eſt beneficium creationis, ſcilicet omnium creaturarum, quæ ad vtilitatem noſtram creauit. Ideò Ariſt. 2. de anima, & 2. Phyſic. inquit: *Finis quodammodo omnium eſt homo*, & Magiſter in 2. ſententiarum diſt. 1. dicit: *Omnia, vt ait Apoſtolus, noſtra ſunt, ſuperiora, æqualia & inferiora*. Superiora quidem noſtra ſunt ad fruendum, id eſt, Deus, æqualia ad conueniendum & miniſtrandum, ac cuſtodiendum, id eſt, Angeli. Inferiora ad ſeruiendum, ſcilicet inferiores creaturæ. Quapropter S Bonauentura, in 2. diſt. 15. ar. 2. q 1 inquit: *Deus omnia inferiora creauit pro nobis. Aliqua creauit ad noſtrum vſum, & vtilitatem, vt panem, & vinum, & huiuſmodi ſimilia. Aliqua ad noſtram recreationem, vt aues, accipitres, canes, & huiuſmodi. Aliqua in noſtrum adiutorium, vt boues, equos & ſimilia. Aliqua ad noſtrum exercitium, vt ſerpentes, pulices, & ſimilia*, hæc ille. Ariſt. quoque primo Politico. dicit: *Natura fecit omnia alia propter hominem*. Et Pſalm. 8. inquit Dauid: *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi. Volucres cæli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris*. Ideò Gen. 1. dixit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs vniuerſæ terræ, omnique reptili quod mouetur in terra*, & l. in pecudum. ff. de vſuris, dicitur: *Abſurdum videtur hominem in fructu eſſe, cùm omnes fructus rerum natura hominum gratia comparauerit*. Et quòd Deus omnia prædicta creauerit propter vſum & vtilitatem hominis, pa-

Deum meum dulciſſimum & pulcherrimum ex toto corde meo, ex tota anima mea, & ex tota virtute mea, cũ omni reuerentia & tremore habẽs te in corde & ore, & præ oculis meis ſemper & vbique, vt nullus adulterino amori pateat locus.

SEcundò principaliter ex ordine charitatis debet homo diligere ſeipſum. Nã licet dicat Greg. in quadam homil. ſuper Luc. *Binos in prædicationem Dominus diſcipulos mittit, quia duo ſunt præcepta charitatis Dei, videlicet amor & proximi. Et minus quàm inter duos haberi charitas non poteſt. Nemo enim propriè ad ſemetipſum habere charitatẽ dicitur, ſed dilectionem ipſe in alterum tendit, vt eſſe charitas poſſit.* Hoc enim loco, vt dicunt Theologi, in 3. di. 28. loquitur Greg. ſecundùm communem amicitiæ rationem, quæ amicitia propriè loquendo nõ eſt hominis ad ſeipſum. Nã veraciter poteſt, & debet homo habere charitatem ad ſeipſum, vt probat Rich. in prædicta di. 3. ar. 1. q. 2. Et Petrus Aureoli in 3. diſt. 12. ar. 2. q. 2. & Thom. 2. 2. q. 25 ar. 4. Vnde vulgariter dicitur: *quòd prima charitas incipit à ſeipſo*, iuxta illud Eccle. 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo*, & probatur in c. qui vult. de pœn. di. 3. vbi ait Aug. *Qui vult ordinate eleemoſynam dare, à ſeipſo debet incipere, & eam ſibi primo dare*, & in c. ſi non licet. 23. q. 5. dicitur, quòd regula diligẽdi proximum à ſeipſo incipere debet. Si autẽ quæratur quare Deus non dedit explicite mandatũ homini de dilectione ſuijpſius? Reſpõdet B. Bonauent. in 3. di. 28. in quæſt. circa literam: quòd hoc fecit triplici ex cauſa. Primo ratione naturalis inclinationis, quia quilibet naturaliter ſe amat. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fouet eam, vt dicitur ad Ephe. 5. Vnde Tullius in 1. de offic. ait: *Primo enim generi animantium omni à natura tributum eſt, vt ſe vitam corpuſq; tueatur, declinetq; ea quæ nocitura videntur; & omnia quæcunq; ad viuendum ſunt neceſſaria, inquirat & paret.* Quod etiam per philoſophum in 3. Ethic. confirmatur, vbi ait: *Natura maximè appetit delectabile, quod eſt eſſe, & fugit triſte, quod eſt nõ eſſe.* Et 2. de anima inquit: *Omne animal naturaliter appetit permanentiam ſempiternam.* Si ergò irrationabilia ſe diligunt, & amant, quãto magis homo ratione pollens ſe naturaliter diligit? Ergò non fuit neceſſarium dare hoc præceptum. Secundo fuit omiſſum hoc mandatum ratione reuerberationis, quia dicendo, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, reuerberando poſuit etiã dilectionem tui. Vt inquit Aug. in 1. de doctrina Chriſtiana. c. 2. & Richardus in 3. diſt. 28. articul. 1. q. 2. Tertia ratio dicitur incluſionis. Fundamentum, cuius ponit Philoſophus primo Phyſi. dicens: *Fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora.* Quod etiam notatur in l. cùm fundus. §. ſeruum tuum ff. ſi certum peta. & in l. dominus teſtamento. ff. de conditio. indebi. & l. videamus. ff. ſi cui pluſquam, per le. Fal. & Cod. communia de lega. l. 1. in princ. cum ſimilibus. Sed Deus & natura nihil agunt fruſtra, primo de cœlo & mundo. & 3. de anima. Ergò cùm præceptum de amore ſuijpſius includatur in præcepto Dei, fruſtra datum fuiſſet in particulari hoc mandatum. Et hanc rationem tangens beatus Bonauentura, vbi ſupra ſubiungit: *Diligere Deum toto corde, eſt ſeipſum ſpiritualiter amare. Ille autem ſe ſpiritualiter amat, qui corpus & animam ad honorem Dei totaliter expoſuit*, hæc ille.

Quare Deus nõ dedit homini explicite mandatum de dilectione ſui ipſius.

ET ideò ſciendum, quòd amare ſeipſum tunc eſt laudabile, quando homo ſe ſpiritualiter diligit: Vt inquit Thom. 2. 2. q. 25 articul. 4. Et dicit Richardus in ſuo quolibet. q. 28. quòd ille amor dicitur ſpiritualis, & perfectus, ac ſanctus, quo homo diligit corpus propter animã & animã propter Deum, omnia in ipſum referens, ſic quod animam & corpus diligit, vt poſſit ſeruire Deo. Vnde Auguſt. ad Macedonium ait: *Tunc quiſque ſe ipſum diligit, cùm benè diligit.* Qui enim aliter ſe diligit, potius ſe odiſſe dicendus eſt. Ea propter inquit Thom. vbi ſuprà, quòd amare ſeipſum non propter Deũ, ſed propter ſe ſolum, vel propter aliam creaturam eſt valdè vituperabile. Sicut faciunt mali qui ſe d. li-

Quando homo laudabiliter diligit.

ſe diligunt non ſpiritualiter, & ſecundùm rationem, ſed ſolùm ſenſualiter, & ſecundùm carnalitatem, cui obtemperant ad votum. De quibus inquit Apoſtolus. 2. ad Timo. 3. *In diebus nouiſsimis inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, &c.* Dimiſſo ergò iſto amore ſenſuali & beſtiali, dico ſecundùm ſententiam Richardi, in 3. diſt. 20. ar. 1. q. 3. & Petri Aureoli, ac ſancti Bonauentur. in eadem diſt. & Thomæ. 2. 2. q. 26. ar. 4. quod homo debet ſe magis quàm alium diliger. Vnde Auguſt. in libro Enchiridion, dicit: *Qui vult ordinate eleemoſynam dare, à ſeipſo debet incipere, & eam primo ſibi dare.* Et Philoſophus 9. Ethicor. dicit: *Studioſus condolet, & condelectatur maximè ſibijpſi*, & Seneca, libro 2. de beneficijs, ait: *Dabo egenti, non vt ipſe egeam, ſuccurram periculo, non vt ipſe peream.* Martialis quoque lib. vndique ſuſcepto. c. 3. canit: *Ne noceas tibi, ſic alijs prodeſſe memento.* Et Cato in ſuis documentis: c. 3. ait: *Dilige ſic alios, vt ſis tibi charus amicus.* Et Caſſiodorus, libro 1. Epiſtolarum epiſtola 14. dicit: *Tanto de alijs eſt cogitandum, cum ... propriæ neceſſitatem expleuerit.* Aeſopus etiam, fabula 63. canit: *Cum ſemper eges, rem nulli tradere debes.* Et Iacobus ... ſui libri. c. 3. dicit: *... alterius humeris imponere velles ...?* Et Richardus in libro de nuptijs. c. 28. inquit: *Plus alios quàm ſe, quis niſi ſtultus amat?*

Tertius ordo charitatis eſt, quòd magis debes diligere animam proximi, quàm corpus proprium, & omnia temporalia, vt probat Petrus Aureoli. in 3. diſt. 29. & Richard. eadem diſt. ar. 1. q. 4. & Thom. 2. 2. q. 26. ar. 5. Quorum rationes omitto, quia de hoc tractatu in prima parte huius operis, in ſermone de martyrio. Breuiter ergò concludo, quòd illud eſt magis diligendum ex charitate, quod principaliter poteſt participare beatitudinem per cognitionem & amorem, quàm illud, quod non poteſt participare, niſi per redundantiam, quæ prima participatio eſt melior, & nobilior, quàm ſecunda. Sed anima proximi poteſt participare beatitudinem primo modo. Corpus verò noſtrum non niſi ſecundo modo. Ergò plus tenemur diligere animam proximi, quàm corpus proprium. Et hoc eſt quod Auguſt. in primo de doctrina Chriſtiana. c. 7. inquit: *Amplius alius homo diligendus eſt, quàm proprium corpus noſtrum, quia poteſt nobiſcum Deo frui, quod non poteſt corpus.* Quòd autem debeamus diligere proximum, probatur auctoritatibus, rationib. & exemplis, primo auctoritatibus. Scriptum eſt enim Leui 19. *Diliges amicum tuum ſicut teipſum.* Et Eccle. 13. *Omnis homo diligit proximum ſibi, & omnis caro ad ſimilem ſibi coniungitur, & omnis homo ſimili ſibi aſſociabitur*, & Matth. 12. *Diligere proximum tanquam ſe, maius eſt omnibus holocauſtomatibus, & ſacrificijs.* Et Ioannis 13. *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos. In hoc enim cognoſcent omnes quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem ad inuicem habueritis.* Et 15. c. eiuſdem Euangelij. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem*, & Matthæi 22. & Marci 12. ac Lucæ 10. præcepit Dominus dicens: *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, id eſt, diliges in proximo tuo, quod diligis in teipſo, ſcilicet naturam, imaginem, & ſimilitudinem Dei, non vitium eius. c. odio. 86. di. Item ſicut teipſum, id eſt, ex quo charitatis affectu, & effectu teipſum diligis. Vt ait Auguſt. in lib. 50 homiliarum, homilia 5. vel ſicut teipſum, id eſt ad quod teipſum diligis, ſcilicet ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, Vt ait Auguſt. ſuper epiſtolam ad Galat. di. *Omnibus pari dilectione vita æterna optanda eſt, ſi non omnibus eadem poſſunt exhiberi dilectionis officia.* Vel ſicut teipſum, id eſt, quo ordine diligis teipſum. id eſt, ſupra res, & ſupra corpus proprium, & infra Deum. Vt inquit Auguſt. in libro de moribus Eccleſiæ. c. 5. Vel ſicut teipſum, id eſt, quàm diu teipſum diligis, id eſt omni tempore. *Amicus enim eſt, qui omni tempore diligit.* Prouerb. 17. Vel ſicut teipſum, id eſt, in opere, & veritate, non verbo tantùm vel ſigno. Vt dicit Auguſt. in libr. de vera religione. c. 85. Vel ſicut teipſum, id eſt, non

Multæ expoſitiones illius, Diliges proximum tuum ſicut teipſũ.

non quia frater, vel cognatus, ſed quia homo, & tecum glorificandus in cœleſti patria. Eſt iſtæ duæ declarationes præcedentes habentur in c. proximos, de pœniten. diſtinct. 2. Et dicunt Theologi, in 3. diſtinct. 29. quod hoc aduerbium, ſicut, non importat æqualitatem in quantitate amoris, ſed ſimilitudinem, de qua de pœ. di. 2. c. proinde ſcriptum eſt. *Sicut nos proximos nos diligimus, quando ad bonos mores, & vitam æternam conſequendam, ſicut nobis eorum ſaluti conſulimus, quando nos in eorum peccatis, & periculis cogitamus, & ſicut nobis ſubuenit optaremus, ita eis ſubuenimus, aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubueniendi tenemus. Quapropter chariſſime, tota proximi dilectione ſatage, vt bonum quod tibi confiteri vis, velis & proximo,* Hæc illi.

Alijs auctoritatibus proximum eſſe diligendum.

DE hac quoque proximi dilectione inquit Paulus ad Roman. 12. *Dilectio ſine æmulatione, odientes malum, adhærentes bono, charitatem fraternitatis diligentes.* Et 13. c. vltimę epiſtolę c. *Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Qui enim diligit proximum, legem adimpleuit.* & ad Galatas 5. *Omnis enim lex in vno ſermone completur. Diliges proximum tuum ſicut teipſum,* & 1. Ioan. 3. *Si diligamus nos inuicem, Deus manet in nobis, & charitas eius in nobis perfecta eſt.* Et eiuſdem Epiſtolæ 4. c. *Qui non diligit fratem ſuum quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere?* Et ibidem. *Si quis diligit fratrem ſuum, ex Deo natus eſt,* & 1. ad Cor. 16. ait Paulus *Sectamini charitatem,* & ad Epheſ. 5. *Ambulate in dilectione,* & ad Philip. 1. *Oro, vt charitas veſtra magis ac magis abundet,* & primæ ad Cor. 6. *Omnia opera veſtra in charitate fiant,* & ad Epheſ. 4. *Supportantes inuicem in charitate,* & primæ Ioannis 4. *Qui diligit, legem impleuit,* & Eccle. 16. *Dilige proximum tuũ, & coniunge fidem cum illo.* Auguſt. autem in ſermone ad here. ait: *In charitate pauper eſt diues, ſine charitate vere diues eſt pauper, hæc in aduerſis tolerat, in proſperis temperat, in duris paſſionibus fortis eſt, in bonis operibus hilaris eſt, in temporalibus ditiſſima, in hoſpitalitate latiſſima, inter bonos fratres latiſſima, inter fictos patientiſſima, in Abel ſacrificio læta, in Noe diluuio ſecura, in Abraham peregrinatione fideliſſima, in Moyſe inter iniurias lenſſima, in Dauid tribulationibus mitiſſima, in tribus pueris blandos ignes innocentiſſima præſtat, in Machabæis ſæuos ignes fortiter tolerat, caſta in Suſanna, ſupra modum in Anna poſt virum, in Maria præter virum, libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in chriſtianis ad confitendum, diuina in Chriſto ad ignoſcendum. Quid dicam de charitate? Ipſa enim eſt omnium philoſophiæ virium, ſacramentorum ſalus, ſcientiæ ſtabilimentum, fidei fructus, diuitiæ pauperum, & vita morientium,* hæc ille, & Bern. inquit: *Vere dulcis, & ſuauis cibus eſt charitas, quæ feſſos alleuat, debiles roborat, mæſtos lætificat, eſurientes reficit, iucundat reficientes, & diuerſis diuerſa exhibens, ſicut filios diligit vniuerſos.* Greg. etiam in quadam homilia dicit: *Qualiter autem iſta dilectio ſit tenenda, ipſe inſinuat qui in pleriſque ſcripturæ ſuæ ſententijs, & amicos iubet diligi in ſe, & inimicos diligi propter ſe. Ille enim veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deum, & inimicum diligit propter Deum.* Et hæc ſententia colligitur ex illo dicto Apoſtoli 1. Ioannis. 4. *Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & proximum.* ſcilicet ab eodem Deo procreatum. Et hæc eſt prima ratio probans neceſſitatẽ dilectionis proximi, quæ dicitur creationis. Omnes enim qui ab eodem ſunt procreati, debent ſe diligere. Et ideo cum omnes homines ſint à Deo creati, graue peccatum eſt ſi ſe inuicẽ non amant. Ideò Malachię 2. dicitur: *Nunquid non pater vnus eſt omnium veſtrum. Nunquid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſque proximum ſuum?*

Notæ tamen quod cum præceptum de dilectione proximi ſit affirmatiuum, ideo poteſt dupliciter exponi, vel ſ. poſitiuum, per modum actus elicien di, vel quaſi prohibitiue per modum actus contrarij. Ex his declarare poteris quomodo quis tenetur dilige proximum, applicando ad hæc ea quæ dicta ſunt in prima parte de dilectione inimici.

2. Ratio oſtẽdens nos proximum debere diligere.

SEcundo debemus diligere proximum ratione propagationis, quia ab eiſdem parentibus ſecundum carnem deſcendimus, vnde Aug. in lib. de doctrina chriſtiana, ait: *Sic putamus non eſſe proximos, niſi qui de eiſdem parentibus naſcuntur, Adam, & Euam attendimus, & fratres ſumus.* Ea propter inquit Hier. ſuper Epiſt. Pauli ad Galat. quẽ refert Alexan de Ales in 3. parte ſummæ, in tractatu de lege Euangelica in generali, quod quinque modis nomen fratris accipitur: Primo ex natura & ex eiſdem

parentibus vt Eſau, & Iacob, Gen. 25. Secundo ex gente, vt omnes Iudæi Deut. 5. *Si emeris fratrem tuum qui eſt Hebræus, &c.* Tertio ex vna familia, & radice, vt Abraham & Loth. Gen. 13. *Non ſit rixa inter te, & me, fratres enim ſumus.* Quarto affectu, & baptiſmo, ac redemptione, vt omnes Chriſtiani, iuxta illud, Pſal. 132. *Ecce quam bonum, & quã iucundum habitare fratres in vnum* & Saluator Matth. vltimo, ait: *Ite annunciate fratribus meis.* Quinto origine, vt omnes homines ex Adam, & Eua, vnde dicitur Actuum 17. *Fecit ex vno omne hominum genus.* Quæ conſiderans Auguſtin. vbi ſupra inquit: *Omnes quidem fratres, ſecundũ quod homines ſumus, quanto ergo magis ſecundum quod chriſtiani ſumus. Ad id quod homo es, pater vnus fuit Adam, vna mater fuit Eua. Ad id quod chriſtianus, & vnus pater eſt Deus, vna mater Eccleſia.*

3. Ratio qua proximum diligendum probatur.

TErtia ratio dicitur inclinationis. Quilibet enim naturaliter appetit diligi ab alijs, ergo debet alios diligere ſecundum inclinationem & præceptum legis naturalis dicentis: *Hoc facias alijs, quod velis ipſe tibi.* Matt. 17. & Lucę. 6. ac Tobiæ 4. &c. humanum genus prima di. & 74. di. capitulo. quorundam, & 2. quæſt. 6. capitulo. decreto. & extra de maio. & obe. c. dilecti. Quando ergo non diligimus alios, Deus naturæ inſtitutor facit nos ab alijs non amari. Iuxta illud Martialis, libro vndique ſuſcepto, capitulo ſecundo: *Nulli charus erat Erodius, & ſibi nullus.* Et in eodem. c. idem poeta ait: *Miraris quod nullus amat te, Ceciliane. Nunquid amas vllum? dilige, charus eris.* Et in hoc concordat cum Ouidio. in 2. de arte amandi, dicens: *Vt ameris amabilis eſto.*

4. Ratio proximum eſſe diligendum intendens.

QVarta ratio dicitur connexionis. Multi enim vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra, vt dicitur, Ad Roma. 12. Et ideo ſicut vnum membrum alteri compatitur & diligit eum. 1. ad Corint. 12. Ita nos debemus amare inuicem & compati. Et ad confirmationem prędictorum facit illud quod legitur in libro de proprietatibus rerum, ſcilicet quod Harpyia quæ eſt auis ferociſſima habens vultum ſimilem homini. ſi ferocitate aliquem hominem interfecit, videns ſe habere eius ſimilitudinem maxime dolet. Multo ergo magis homo ratione prædirus dolere debet ſe læſiſſe verbo, vel facto ſibi ſimilem, & maxime chriſtianum, cum ſit commembrum ſuum.

5. Ratio proximũ eſſe diligendum oſtendens.

QVinta ratio dicitur conſolationis, ſiue iucunditatis. Eſt enim maxima iucunditas amicitiæ. De qua. Prou. 27. dicitur: *Vnguentis & varijs odoribus delectatur ligendum cor. Et bonis amici conſilijs animus dulcoratur.* & oſtendens. Tullius, in lib. de amicitia, ait: *Quoniam humanæ res fragiles ſunt, & caducæ, ſemper acquirendi ſunt quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim beneuolentiaque ſublata, omnis eſt è vita ſublata iucunditas.* Et ibidem: *Solem de mundo tollere videntur, qui amicitiam, quæ eſt vita, tollũt, quia nihil à Deo melius, nihilque iucundius habemus.* hæc ille. Hieron. quoque ad Ruffinum ſcribens, ait de vinculo & charitate amicitiæ: *Pythagorica ſunt hæc; Amicorũ omnia eſſe communia, & Amicum eſſe ſe alterum.* Vnde fingunt poetæ, quod erant tres ſorores, quæ omnes ſimul in totum habebant vnum ſolum oculum, quem vna cõcedebat alteri, quando indigebat, & erat eis communis.

Exemplis etiam oſtenditur proximum diligendum eſſe

EXemplis quoque hæc vera eſſe demõſtrantur. Nam Auicẽna de ſeipſo ſcribit, quod intantum quendam ſuum dilexit amicum, vt firmiter crederet, quod in duobus corporibus, vna anima eſſet. Refert quoque Albertus magnus, in tractatu de virtutibus politicis, in c. de amicitia quod cum quidam pauper ſe laudaret apud Socratem, quod habebat quendam amicum diuitem: Ille Reſpondit: *Si tuus amicus eſt, quomodo tu pauper es?* quaſi diceret, ſi tuus amicus eſſet, omnia ſua tecum diuideret. Recitat quoque idem Albertus vbi ſupra, quod cum quidam omnia ſua in mari perdidiſſet, & præ verecundia lateret,

vnus

Digitized by Google

vnus eius amicus eum inueniens duxit ad propria, & per medium omnia bona ſua diuiſit cum eo. Legitur etiam quod duo diſcipuli Pythagorę fidelem inter ſe amicitiam contraxerant, quorum vnus Dimon, alter Pythias vocabatur: Cumq; Dionyſius tyrannus vellet vnum eorum occidere, & eum in carcere & vinculis poſuiſſet, ille antequam occideretur, cupiens domum ſuam diſponere, nec valēs licentiam eundi habere, niſi obſidem pro ſe daret qui ad mortem ſe obligaret, ſi ipſe ad deſignatum terminum non rediret. Intimauit hoc amico ſuo, qui ſtatim & ſponte ſe in carcerem poſuit, & hilari facie ſe ad mortem pro eo obligauit. Cum ergo aliquantulum terminum præterijſſet, ille ad mortem lætus ibat, quaſi ad epulas inuitatus: ſed ſtatim alter redijt. Et audiens illum amicum ſuum pro ſe ad mortem trahi, cucurrit ad locum, & morti ſe obtulit, rogabatque carnifices, vt ſocium dimitteret, ſeque interficerent. At contra ille pro amico ſuo mori deſiderās dicebat ſocio: *Tu pacti regatis terminum præterijſti, & ideo à morte debes liberari. Ego que pro te occidi, qui me hac lege, ſi ad terminum non redires, ad mortem deputaui.* Cumque ſic inter ſe contenderent, & vnus pro alio mori vellet, res ad regem delata eſt, qui admiratus tam fidelem amicitiam, vtrūq; abſoluit, & vt eum in ſuam reciperent amicitiam, ſupplicauit.

REfert quoque Albertus vbi ſupra, quod cum quidam ad mortem duceretur, qui falſo de homicidio imputatus erat, quidam eius amicus ſuperueniens carnificibus dixit: *Ego ſum qui hominem illum occidi,* qua ex re carnifices illum dimiſerunt, & alterum ligauerunt. At ille econtra clamabat. *O viri quid feciſtis? Ego ſum qui homicidium feci, hic autem eſt omnino innoxius, ſed ſe ideo accuſauit, vt pro me mori poſſit.* Cum ergo de hoc mirarentur omnes, & res in dubium verſa foret, quęſitum eſt de veritate, & eos non eſſe culpabiles eſt inuentum. Sicque factum eſt, vt nemo eorum moreretur, dum vnus pro alio mori vellet. Sed iam ad exempla ſacræ ſcripturæ veniamus. Primum eſt de Abraham qui tantū dilexit etiam Sodomitas, vt pro eorum ſalute ſæpe importunitatem quodammodo fecerit Deo. Gen. 18. Secundum eſt de Moyſe, qui pro ſalute populi ſui petebat à Deo ſe deleri de libro vitæ Exod. 32. Tertium eſt de Dauid, qui luxit inimicum Saul, quādo audiuit eum mortuum, ſecundi Reg. primo. Beatus quoque Stephanus pro lapidantibus exorauit Acto. 7. Et Saluator noſter pro crucifixoribus ſuis Luc. 23. Quamobrem & nos debemus proximos noſtros cordialiter amare. Refert enim Hieronymus ſuper epiſtolam Pauli ad Galatas: Quod Ioannes Euangeliſta cum Epheſi ſenex vix inter diſcipulorum manus portaretur, nil aliud ad ſingulas ſolebat proferre collectas, niſi *filioli diligite alterutrum.* Diſcipulis autem quærentibus quare id diceret tam frequenter: Reſpondit. *Quia præceptum Domini eſt. Et ſi fiat, ſolum ſufficit:*

VT autem ſciatur, quali amicitia & amore debemus diligere proximum, eſt notandum: Quod antiquitus apud Romanos amicitia depingebatur in forma iuuenis diſcooperto capite, qui erat tunica rudi indutus. In cuius fimbria ſcri bebatur, mors, & vita, in fronte æſtas & hyems, habebatque latus apertum, vſque ad cor, & brachium inclinatum, & digitum cor oſtendentem. Et ibi ſcriptum erat, longe, & prope. Iuuenis ſignificat, quod amicitia ſemper debet eſſe recens & iuuenis, & nunquam tepeſcere. Tunica rudis, vt oſtendat ſe præparatum ad tolleranda quælibet ardua pro amico. Diſcooperto capite, vt omnibus pateret, & nūquam verecundaretur amicum ſuū confiteri. Vita & mors, quia qui vere diligit, vſque ad mortem amat. Aeſtas & hyems, quia tam in proſperis, quam in aduerſis ſeruat amicitiam. De quibus pauci reperiuntur. Ait namque poeta: *Donec eris*

Quanam amicitia proximum diligere debeamus, oſtenditur, ex modo quo apud Romanos depingebatur.

felix, multos numerabis amicos: Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris. Latus apertum, quia nihil amico celat. Brachium inclinatum, vt opus correſpondeat cordi & verbis. Longe & prope, qui loci diſtantia non tollit amicitiam. Ait enim Philoſophus octauo Ethico. *Vera amicitia nulla vi excluditur, nullo tempore abolet ur, ſed quocunque ſe verterit, ſemper firma perdurat, nec loci diſtantia amicum ſeparat.* Et ideo Albertus, vbi ſupra dicit: *Vera amicitia ſemper manet, ſemper floret, & ſemper ſeruet, & ſicut in præſentia, ſic in abſentia diligit, & ſicut in proſperis, ſic etiam in aduerſis. Eſt enim ſimilis illis plantis, quæ nullo tempore, ſcilicet æſtate vel hyeme, ſpoliantur folijs, ſed ſui ſeruant continuè vim viroris*, hæc ille. Qui etiam ibidem ait: *Amicitia iuxta Boetij noſtri doctrinam, non inter vitia, nec inter fortunæ bona eſt computãda, ſed inter virtutes nobiliſſimas eſt ponenda, cum ſit charitati ſimillima, tanquam eius filia ab ea generata, nutrita, & conſummata. Sed nota quod illa ſola eſt vera amicitia, quam creat charitas increata, ſiue charitas fraterna.* hæc ille.

Aliquibus ſimilitudinibus amici vtilitas oſtẽditur.

QVi etiam de ſocietate bonorum ibidem loquens, ait: Quod eſt valde vtilis, quia dum bonum additur bono, totum fit magis bonum, & amplius virtuoſum. Nam & ſyruptus ex diuerſis compoſitus, ſimplici inuenitur eſſe virtuoſius, & ad operãdum efficacius, quia dum virtus virtuti adiungitur ex vnione fortificatur; propter quod duo homines facile lapidem mouent, quem vnus mouere nõ poſſet. Ob hanc cauſam boues ad currum, & ad aratrum vniuntur, & equi in quadriga, vt ꝙ nõ poteſt virtus diuiſa, poſſit vnita. propter quod Sapiens Salomon docet eſſe melius, duos ſimul eſſe quàm vnum, & perfectam eſſe ſocietatem trium, eo quod triplex funiculus non facile diſſoluatur. Item dum plures candelæ, vel ignes ſimul vniuntur, & calor ſimul, & lumen augetur. Item plures homines nauem ducunt, quam pauci mouere non poſſunt. Item vbi vnus apud principem non admittitur, ſæpe preces multitudinis audiuntur, quia & lapis ab vna gutta cadente non mollitur, & tamen à guttarum multitudine excauatur. Item ferrum quod ad vnum ictum mallei non plicatur, ſub multis ictibus dilatatur, & ſolidatur, & ad congruum inſtrumentum adaptatur. Item ſtellæ quanto plures ſunt vnitæ & amplius ſibi proximæ, tanto ſunt maioris virtutis & luminis effectiuæ, ſicut apparet in conſtellatione Pleiadum, & circuli Galaxię, vbi ſtellæ licet ſint paruæ, quia tamen ſunt vicinæ, multæ ſunt apparentiæ, & pulchriores apparent ſingulæ alijs couipitæ: nam quod vni lumine deeſt, alia lumine ſuo ſupplet. Ob hanc etiam cauſam Deus naturæ ſenſus vt oculos, aures & nares, & membra quaſi omnia, & venas, ac neruos & oſſa plurificauit in corpore, vt quod vnus non poſſet, alteri ſuppleret, & virtus ſingulorum fortior redderetur. Nullum enim eſt membrum in corpore humano quod non egeat altero. Vnde cor nobiliſſimum omnium membrorum deficeret niſi de aere ſibi pulmo ſeruiret, nec pulmo aerem attrahere poſſet, niſi ei cor verſa vice vitam, & motum infunderet. Nemo etiam eſt qui ſibi ſufficiat, & opus amico non habeat. Vnde Aeſopus canit: *Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amicus amico. Si non vis alijs credere, crede tibi.* Quis enim rex quantumcunque magnus, potens & diues, ſibi ſufficiens, eſt? Imo quomodo rex erit, ſi ſeruos non habuerit, quorum ſeruitio vti poſſit? Eſt ergo quęrenda bonorũ ſocietas, vt ſe mutuo fulciant & defendant. Nam de agno dicitur, quòd quando Cœlum tonat, ſi ſolus inuenitur, facile moritur, quare ſemper tutius in grege tenetur, quia ex ſocietatis præſentia animatur. Item columbam, quæ cum alijs tuta vadit, facile accipiter ſeparatam inuadit. Bonus etiam panis fit ex multis granis, & bonum vinum ex multis aceruis generatur. Vnde vinum conditum ex admiſtione aromatum eſt virtuoſiſſimum, & naturæ proficuum ac amicum, & ſapore delectat guſtum,

ſtum, odore olfactum, & aromaticitate caput ac ſtomachum, & eſt ſanguinis purificatiuum magis ſatis, quàm ſimplex vinum. Potentior etiam eſt Theriaca, quæ ex pluribus eſt confecta, & ad pellendum venenum, & ad conferendum auxilium. hæc Albertus vbi ſupra, qui etiam ait: *Ecce quam vtile ſit bonis ſe ſociare. Nam & ciconiæ, & hirundines diligunt cum hominibus habitare, quanto ergo magis homo cum homine, ſanctus cum ſancto debet viuere!* Ibidem etiam ſic dicit de beneuolentia, quam habere debent homines ad inuicem: *Si tanta eſt bruti animalis ad hominem amicitia, ſicut probat certa experientia, quanta debet eſſe hominis ad hominem beneuolentia? Nam inuenti ſunt canes, & equi, qui in ſuorum mortibus dominorum, non ſolum lachrymas effuderunt, ſed eis ſuperuiuere noluerũt, & mori ſe permiſerunt. Dicitur etiam quod quidam fuit infantulus in mari ſe balneare aſſuetus, ad quem quidam piſcis veniebat, & cum eo in aqua ludebat. Tantumq́ue amorem ad ipſum puerum piſcis ille conceperit, quod eum ſemper vſque ad litus aſſociabat, & triſtis de eius receſſu remanebat. Cumq́ue puer ſemel ſe ex more balnearet, & cum piſce colluderet, caſu factum fuit quod ipſe puer in tantum eſt attractus ab aquis quòd redire non potuit, ſed natando defecit; quòd cum piſcis aſpexit, triſtis eũ ad litus adduxit, & iuxta eum mortuus remanſit. Eſt etiam magna amicitia delphini ad hominem. Nam ſæpe ad naues venit & iuxta eas ludit, & pſallit, ac nautis huiuſmodi ſigno pericula imminentia prænunciat tempeſtatis. Hic etiam piſcis ſi hominem in mari inuenerit, non ſolum ipſum non comedit, ſed ne ab alijs piſcibus comedatur obſiſtit, eumq́ue ad litus adducit. Dicitur tamen quod ſi homo ille de delphino comedit, piſcis hoc ex odore cognoſcit, & ſic de illo homine comedit, quaſi in eum vindicans quod amicitiam non ſeruauit*, hæc ille. Ad confirmationem etiam prædictorum adduci poteſt, quod legitur de quodam cane, qui ſemel pergens cum Domino ſuo, cum ab inimico eum expectāte in certo loco ipſe Dominus occiſus fuiſſet, ipſe canis videns illum mortuum, ſe apud corpus eius proſtrauit, & ibi ſuſpiria & laméta emittens ex dolore defecit. Alius quoque canis dum ſimiliter cum Domino ſuo pergeret, qui cum multis pecunijs in mãtica de chorio poſitis equitabat, accidit quòd ipſe Dominus aliquãtulum de via declinauit, forte vt comederet ad vmbram, vel alia corporis neceſſaria ageret. Interim tamen equum per pratum paſci dimiſit, ſed mãticam ipſam de ipſo depoſuit, quo leuior eſſet, quam ipſe canis, ne ab aliquo auferretur cuſtodiebat. Poſtmodùm vero cum equus aliquantulum longe à mãtica receſſiſſet, ipſe Dominus poſt ipſum pergens, & de pecunijs oblitus, equum aſcendit & iter ſuum perfecit. Cum autẽ domum ſuam reuerſus manticam ipſam ſibi deficere comperiſſet, nõ poterat imaginari, vnde hoc ei acceſſiſſet. Tandẽ poſt multos dies recordatus eſt, quòd in illo loco eam depoſuerat, vt equũ in paſcuis leuiorem redderet, ſtatimq; ad ipſum locum properauit, & eam ibi inuenit, ac canem illum ſupra ipſum mortuum reperit, quia potius mortem ex fame, quam pecuniam Domini ſui incuſtoditam relinqueret, ſuſtinuit. Et ideo de homine fideli dici ſolet: *Iſte eſt fidelis ſicut canis.* Sed notandum quòd Ariſtoteles 9. Ethicorũ ponit quinque ſigna veræ amicitiæ. *Primũ eſt quod amicus velit & deſideret amicum ſuum eſſe & viuere, ſecundum quod ei bonum deſideret, tertium quod operetur ad ipſum bona, quartũ quod conuiuat cum illo delectabiliter, quintum quod concordet cum eo eiſdem bonis delectatus, & malis cõtriſtatus*, hæc ille.

Quinq; ſigna veræ amicitiæ.

QVartus ordo charitatis eſt vt diligamus corpus noſtrum, quia eſt beatificabile cum anima per redundantiam, ideo eſt à nobis diligendum ex charitate, vt probat Petrus Aureoli in 3. diſt. 28. art. 2. quæſt. 2. & S. Bonau. ead. di. & Tho. 2. 2. q. 25. ar. 5. Et hoc faciendum eſſe innuit Paulus ad Eph. 5. dicens: *Viri diligite vxores veſtras, ſicut corpora veſtra*, & de hac dilectione tractatur in c. corpus noſtrum. de pœ. diſt. 2. Tenemur ergo diligere corpus noſtrum, magis quam omnia terrena, quia corpus noſtrum liberum, non recipit æſtimationem, & eſt impreciabile. l. ex hac

4. Ordo charitatis ē vt diligamus magis corpus noſtrũ quã cætera tẽporalia, & etiã magis quam corpus proximi, ſuprã omnia ſt. an mã noſtram.

ff. ſi qua. pau. fe. d. l. fin. ff. de his qui deie. vel effu. & Inſtitut. de obligatio. quæ ex quaſi delic. naſ. § ob hominem. Plus autem debemus diligere animam noſtram Cœlo digniorem, iuxta illud Ouidij in 3. Metamorph. *Cæloque animus præſtantior omni.* Ideo inquit Auguſtin. ſuper Ioan. ſermone 5. *Cum ergo talis articulus aduenerit, vt hæc conditio ponatur, aut faciendum contra Dei præceptum, aut ex hac vita migrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore, magis eligat Deo dilecto mori, quã offenſo viuere. Ibi oderit in hoc mũdo vitã ſuã, vt in vitam æternam cuſtodiat eam.* Licet aũt, vt ſupra diximus, quilibet teneatur diligere proximum in Deo, vel propter Deum: Tamen aliquando poteſt, imo tenetur aliquid agere propter quod non diligetur à proximo ſed odietur. Pro cuius declaratione eſt ſciendum, quòd quilibet tenetur ita viuere & facere quantum eſt in ſe, vt nemo habeat iuſtam cauſam iraſcendi contra ipſum, ſed debet ita virtuoſe & laudabiliter cum omnibus conuerſari, vt à cunctis diligatur, iuxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. *Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia, placeo.* Et tunc talis erit ſicut Moyſes. De quo dicitur Eccleſiaſt. 45. *Dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione eſt.* Sed hoc perrarum eſt, vt quis à Deo, & hominibus cunctis diligatur. Multi autem reperiuntur qui diliguntur ab hominibus, & odiuntur à Deo, ſcilicet amatores mundi, iuxta illud Iacob. 4. *Quicunque voluerit amicus eſſe huius mundi, inimicus Dei conſtituetur.* Quidam vero odiuntur à Deo, & ab hominibus, ſicut ſuperbi, quia odibilis eſt Deo & hominibus ſuperbia, Eccleſiaſt. 10. Alij autem diliguntur à Deo, & odiuntur ab hominibus, inter quos vt plurimum ſunt iuſti qui odiuntur ab iniuſtis, & boni à malis, de quibus inquit Dominus Luc. 21. *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Non debent ergo boni ceſſare à bonis operibus, & attendere prauis actionibus, vt diligantur à prauis, quibus non placẽt

Aliquando quis tenetur aliquid agere propter quod à proximo odio habeatur.

niſi diſſolutiones, & mala opera. Vnde ſeruandum eſt conſilium Martialis poetæ dicentis: *Prædicat Hermagoras non omnibus eſſe placendum. Vt rectus placeas, prædicat Hermagoras.* Et ita intelligitur illud quod ait Apoſtolus ad Gal. 5. *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Septem ſunt ſigna, quibus cognoſcitur vera amicitia, quę eſt ex charitate Dei. Primum eſt quãdo amicus amicum iratum mox reconciliat, ſicut fecit Auguſtin. erga B. Hieron. ſcribens ei: *Si quid vere me tenere vel ſcio vel credo, vel etiam puto in quo tu aliter ſentis, ſine tua iniuria conabor aſſerere; quod autem pertinet ad offenſionem tuam, cum te indignatum ſenſero, nihil aliud quàm veniam deprecabor.* Secundum eſt quando amicus ab amico reprehendi affectat, ſicut faciebat idem B. Aug. S. Hieron. cui ſcripſit dicẽs: *Lædis me, ſi tacueris errorem meum, quem forte inuenies in libris & dictis meis. Nam ego amiciſſimam reprehenſionem tuam ſi tranquilliſſime accepero, non dolebo.* &c. Tertium ſignum eſt quando amicus omnem occaſionem inimicitiæ & offenſionis vitat, & reſecat, ſicut faciebat B. Hierony. erga S. Aug. ſcribens ei: *Supereſt vt diligas diligentem, & in ſcripturarum campo iuuenis ſenem non prouoces. Nos noſtra habuimus tempora, & cucurrimus quantum potuimus, nunc te currente & longa ſpacia tranſmeante nobis detur otium.* Quartum eſt quod amicus amico ſua ſecreta reuelat, ſicut faciebat B. Hieron. cum S. Aug. ſcribens ei d[e] amicitia: *Omnis tollenda ſuſpicio eſt, & ſic cum amico quaſi cum altero ſe loquendũ.* De iſto etiam ſigno ſcribit B. Aug. ipſi S. Hiero. di. *Cum hominem charitate Chriſtiana flagrantem, atque mihi fidelem amicum fratremque meum ſentio, quicquid conſiliorum meorum cogitationumque ei committo.* Quintum ſignum eſt, quando amicum abſentem, & ignotum facie amat, ſicut faciebat B. Aug. qui B. Hieron. ſcripſit di. *Si enim propterea te non nouimus quia faciem corporis tui non videmus, hoc modo nec ipſe te noſti: nam tu quoque faciem tuam non vides. Si autem tibi non ob aliud notus es, niſi quod noſti animum tuum, & nos eum non mediocriter nouimus ex litteris tuis, quibus Deum benedicimus, qui nobis, & omnibus qui tua legunt talem dedit.* Sextum ſignum

Septẽ ſigna quibus cognoſcitur vera amicitia quæ fundatur in charitate Chriſti.

Digitized by Google

gnum eſt quando amicus amici abſentiam moleſtè portat. Sicut faciebat B. Aug. qui S. Hiero. ſcripſit di. *Nihil equidem moleſtius fero in omnibus anguſtijs meis quas patior, quã tam longinquam tuæ charitatis abſentiam; cum ſi fieri poſſet, quotidie te præſentem habere vellem.* Septimum ſignum eſt cum amicus de amico frequenter loquitur, & cum libenter nominat, ſicut faciebat B. Hiero. qui S. Augu. ſcripſit di. *Omni tempore beatitudinem tuam tuam eo quod decet honorari veneratus ſum, & habitantem in te dilexi Dominum Saluatorem. Sed nunc ſi fieri poſſit aliquid addimus, & plenius, vt abſque tui nominis mentione, nec vnam quidem horam præterire patiamur*, hæc ille. Poſſumus quoque dicere quòd amor per quatuor ſigna manifeſtatur. Primo per verba, quando enim cor eſt plenum amore, tunc os abundat, & redundat in ſermone, quia ex abundantia cordis os loquitur. Luc. 6. & Matth. 12. Secundo per collata beneficia, & iſtud eſt maius quàm primum. Multi enim bona verba dicerent, qui tamen non ſeruirent de rebus ſuis, & iſtorum non eſt vera amicitia, & ideo dicitur 1. Io. 3. *Non diligamus verbo, neque lingua tantum, ſed opere, & veritate.* Tertio cognoſcitur amicitia per obſequia perſonalia, & iſtud adhuc eſt maius. Multi enim ſeruirent de ſubſtãtia ſua, qui non ſeruirent de perſona, ſicut fecit Iacob. De quo dicitur Gen. 29. *Seruiuit Iacob pro Rachel ſeptem annis, & videbantur ei dies pauci præ amoris magnitudine.* Quarto cognoſcitur per aduerſa, quando quis pro amico paratus eſt mori, & omnia aduerſa pati, ſicut faciebat Apoſtolus dicens. 2. ad Cor. 12. *Libenter impendam & ſuperimpendar ego ipſe pro animabus veſtris*, & iſto ſigno non inuenitur maius, ſed paucìſſimi reperiũtur talium amicorum. Multi enim diligunt proximum non ratione virtutis, aut charitatis, ſed ratione ſuæ vtilitatis, & iſta non eſt vera amicitia. Nam in 3. de offic. ait Amb. *Vera amicitia virtutis eſt, & non quæſtus.* & Tull. in lib. de amicitia inquit: *Si vtilitas glutinaret amicitiam, eadem cõmutata diſſolueret.* Et Boet. in lib. 3. de conſo. di. *Quem fælicitas facit amicum, infortunium facit inimicum,*

Amor per 4. ſigna manifeſtatur.

& ideo Greg. in mora. inquit: *Cũ quis in proſperitate diligitur, incertum valde eſt vtrum proſperitas, vel perſona diligatur. Amiſſio autem fælicitatis vim interrogat amoris. Qui enim in aduerſitate proximum deſpicit, aperte conuincitur quòd ipſum in proſperis non amauit.* De tali amico dicitur Eccl. 6. *Eſt amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſſitatis.* Vera eſt enim ſententia Ouidij in 1. de Triſtibus, qui ait:

Donec eris fælix, multos numerabis amicos.
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Et iterum ibidem inquit:

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Dum micat, & vultu rides fortuna ſecundo,
Indelibatas cuncta ſequuntur opes.
Et ſimul intonuit fugiunt, nec noſcitur vſquam,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.

Et in ſecundo de Ponto idem Poëta canit:

Diligitur nemo, niſi cum fortuna ſecunda eſt.

Et Aeſopus fabula. 28. dicit:

Nullus amor durat, niſi fructus ſeruet amorem.

Et fabula ſexageſima ſecunda:

Nam refugit viſo turbine falſus amor.
Dum fortuna tonat fugitiuos terret amicos.
Quis amet, & quis non, ſola procella docet.

Et auctor libri, qui dicitur facetus. ca. 6. inquit:

Qui fuerit fælix, multis veneratur amicis.
Sed miſer effectus, ſolus ad ima cadit.

Et Henricus Samarienſis canit:

Cum zephyrus flabat, multis venerabar amicis:
Nunc omnes aquilo turbine flante fugat.

Non ſic autem eſt de veris amicis.
Ait enim Iacobus Beneuen. c. 34. ſui lib.

Mutari neſcit immoderatus amor.

Et Martialis lib. vndique ſuſcepto. c. 6.

Neſcit amor vehemens, ad quæque pericula rumpi.

EST autem triplex amicitia. Prima eſt bonorum cum bonis, & iſta ſola eſt vera amicitia. Ait enim Tull. in libro de amicitia. *Virtus amicitiam & gignit, & cõtinet. Nec ſine virtute amicitia vllo pacto eſſe poteſt*, & iterum inquit: *Hoc primum ſentio, niſi in bonis amicitiam eſſe non poſſe.* Dicunt. n. naturales,

De triplici genere amicitiæ.

ſuam dulcedinem, nec vinum feci ſuam acetudinem. Similiter roſæ morantur cum ſpinis, & tamen nec ſpinæ auferunt roſis quin redoleant, nec roſæ ſpinis quin pungant. Similiter aurum quandoque occultatur à luto, & tamen lutum non aufert auro ſuum valorem, nec aurum luto ſuam vilitatem. Et ſimiliter quandoque boni morantur cum malis, & tamen mali non auferunt bonis ſuam ſanctitatem, nec boni malis ſuam iniquitatem.

De 3. genere amicitiæ.

TErtia amicitia eſt malorũ cum malis, & iſta eſt nimis periculoſa. Mali enim ſunt igne concupiſcentiæ inflammati. Et ideo in ſimul conuerſando amplius inflammantur, iuxta illud Prouerb. 6. *Nunquid poteſt quis abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt comburantur veſtimenta eius?* Item ſunt luto auaritiæ infecti, & ideo amplius inuicem inficiuntur. De quo luto exponi poteſt illud Abacuc. 2. *Aggrauat contra ſe denſum lutum.* Item ſunt pice ſuperbiæ inquinati, & ideo amplius mutuo inquinantur, iuxta illud Eccleſi. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Sed dimiſſa hac diabolica malorum amicitia, quæratis eſſe boni, & cum bonis amicitiam contrahere. Ait enim Phil. 8. Ethicor. cap. 3. *Perfecta eſt bonorum amicitia, & ſecundum virtutem ſimilium,* & Tullius. 3. lib. de offic. c. 27. inquit: *Omnium ſocietatum nulla præſtantior, nulla firmior, quàm cum viri boni moribus ſimiles ſunt familiaritate coniuncti.* Circa prædicta autem de dilectione proximi eſt ſciendum, quòd Auguſtin. in lib. quinquaginta homiliarum dicit, quòd reperitur quadruplex dilectio. Vna eſt carnalis, quæ eſt inter virum, & vxorem. Et iſta licet ſit licita, tamen de ſe non eſt meritoria, quia & in brutis animalibus inuenitur. Vnde inquit Auguſti. vbi ſupra: *Paſſeres coniugia habent, nidos faciunt, oua confouent & pullos nutriunt.* Quamuis autem iſta dilectio de ſe non ſit meritoria, poteſt tamen fieri meritoria, quando vir diligit vxorem quia bona eſt, vel vt bona ſit, tunc enim non diligit vxorem, vt vxorem, ſed Deum diligit in vxore, iuxta illud ad Epheſ. 5. *Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus Eccleſiam.*

Quadruplex eſt dilectio.

2. Dilectio. SEcunda dilectio eſt naturalis qua pater diligit filium, & iſta etiam licet ſit licita, tamen de ſe non eſt meritoria. Vnde ſubdit Aug. *Pro magno laudaturus ſum in homine, quod video in tigride? Serpentes & lupi amant filios ſuos. Non eſt laudandus qui amat filios, ſed deteſtandus qui non amat. Si filios amas, ſerpentibus compararis. Si non amas, à ſerpẽtibus vinceris.* Poteſt aũt hæc dilectio fieri meritoria, quãdo pater diligit filium quia bonus eſt, vel vt bonus ſit, tunc enim non diligit filium vt filium, ſed diligit Deum in filio, ſeruãs illud Apoſtoli ad Eph. 5. *Vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina, & timore Domini.*

3. Dilectio. Tertia eſt dilectio ſocialis quæ contrahitur ex conſuetudine cohabitandi, colloquendi, & conuerſandi: & iſta quoque licet ſit licita, tñ non eſt meritoria, quia eſt etiam inter animalia. Vnde ſubdit Aug. *Duo equi manducant, in ſimul deſiderãt ſe videre ad aliã diem, præcedit die vnus, feſtinat alter, vix regitur à ſeſſore, & tam diu impetu ſuo ſe prouocat, donec ad amicum perueniat. Cumque peruenerit, quaſi in loco ſuo, requieſcit.* quamuis aũt iſta dilectio de ſe nõ ſit meritoria, tamẽ poteſt fieri meritoria quando quis diligit ſociũ quia bonus eſt, vel vt bo[illegible] ſit, [illegible] enim eum non diliget vt ſo[illegible], ſed in eo diligit Deum, & talis dile[illegible]o ſicut & præcedẽtes hoc modo reducitur ad præceptum de dilectione proximi. De tali aũt amico dicitur Eccle. 6. *Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis: qui metuunt Dominum inueniunt illũ.*

4. Dilectio. Quarta dilectio eſt rationis qua quis diligit aliquem propter fidem & veritatẽ, ac bonitatem, & iſta non poteſt eſſe inter animalia quæ ratione carent, & eſt valde meritoria. De qua dilectione inquit Tull. li. 1. de natura Deorũ: *Nihil eſt virtute amabilius, nihil quod magis alliciat ad diligendum. Cum propter veritatem, & probitatem etiam quos nunquam vidimus, diligamus.* Et iterum ait: *Tãta eſt vis probitatis, vt eam etiam in his quos nunquã vidimus, vel quod maius eſt, in hoſte diligamus.*

PARS QVINTA HVIVS ſermonis, de charitatis cognoſcibilitate.

An quis ſcire poſſit quando eſt in charitate.

PRo expeditione huius partis, quęritur nunquid homo poſſit ſcire & cognoſcere, quando eſt in charitate? Et reſpōdet Alexan. de Ales. in 3. part. ſum. in tract. de gratia & Thom. in 1. ſcripto. diſt. 17. art. 1. quæſt. 3. & in 3. diſt. 23. ar. 2. & 1. 2. q. 113. & S. bona. in 1. di. 17. art. 1. q. 3. & Rich. ea. di. ar. q. 5. Quod aliquid poſſumus cognoſcere tripliciter. ſ. certitudinaliter, reuelabiliter, & coniecturaliter. Primo poſſumus aliquid ſcire certitudinaliter, ſicut illud cuius ſpecies ſentitur in ſenſu, aut intellectu ſecundum quòd ait Phil. 1. Poſteriorum. *Scire eſt rem per cauſam cognoſcere*, & quoniam illius eſt cauſa, & aliter non poteſt habere, & 1. ac. 2. Met. *Tunc vnumquodque ſcire arbitramur cum cauſas eius vſque ad elementa cognoſcimus*. Et 7. Meta. idem ait: Quod non habemus ſcientiam, niſi per magis nota. Et 1. Met. iterum di. *Ad intelligendum innata eſt nobis via per ſenſus*. Et in 3. de anima: *Nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu.* Iſto ergo modo non poteſt cognoſci charitas, quod probatur ſic. Secundum Ariſt. in 2. Met. Intellectus noſter ad ea quæ ſunt manifeſtiſſima in natura, ſe [illegible] oculus noctuæ ad radios ſolis. [illegible] cut lupus neſciret diſtinguere [illegible] men dini, flammæ, & lunæ. Ita intellectus noſter hebes ad ſpiritualia, neſcit diſcernere inter lumen gratiæ gratis datæ, & gratum facientis. Cum ergo ſecundum Theo. ſit quidam amor naturalis acquiſitus, & alter infuſus à Deo in anima vt ſit perfecta. Et hic amor eſt charitas. Cum homo non poſſit ſcire ex certa ſcientia vtrum diligat Deum amore naturali, quo quilibet diligit benefactorem ſuum, ſicut etiam faciunt bruta animalia, vel acquiſito aut perfecto charitatis, qui cauſatur à Deo, & ab eo procedit, qui propter ſui excellentiam eſt nobis ignotus, quia lucem habitat inacceſſibilem. 1. ad Thi. vlt. Cōcluditur quod de lege communi non poſſumus ſcire certitudinaliter, & ſcientifice quando in nobis eſt charitas. Et hoc eſt quod Apoſtolus ait, 1. ad Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, tamen in hoc iuſtificatus non ſum.* & Eccleſ. 9. inquit Salomon: *Sunt iuſti atque ſapientes & opera eorum in manu Dei*, & tamen nemo ſcit vtrum amore an odio quis dignus ſit, ſed omnia in futuro reſeruantur incerta. Et Luc. 10. dixit Dominus diſcipulis. *Neminem per viā ſalutaueritis*. i. ſecundū Nicol. de Lira. Neminē in hoc mundo ſaluum eſſe dixeritis. Vnde ibi inquit Gloſſ. *De lege cōmuni nullus viator poteſt ſcire certitudinem ſuæ ſalutis.*

Quotupliciter poſſumus aliquid cognoſcere.

De 2. aliquid cognoſcendi.

SEcundo poſſumus aliquid ſcire reuelabiliter. ſ. per Dei reuelationem, & hoc modo ſciuit Paulus ſe eſſe in charitate, quando dixit ad Rom. 8. *Certus ſum quia neque mors, neq; vita, &c. poterit me ſeparare à charitate Dei*. Et hoc idem fuit reuelatū B. Frāciſco: de quo canit Eccleſia: *Quadrans quoſque nouiſſimus culparum ſibi cælitus dimitti reuelatur.*

De 3. modo aliquid cognoſcendi.

TErtio poſſumus aliquid ſcire cōiecturaliter. Sicut eſt cognitio de anima. De qua ait Philoſop. in 2. de anima: *Anima noſtra videtur cognoſcibilis per ſenſum & motū*: & hoc modo quis poteſt per circumſtātias, ſigna, & coniecturas cognoſcere, vel melius opinari ſe eſſe in charitate. Signa aūt ſunt Duodecim. Primū dicitur Affectionis, qn̄. quis affectat mori pro Chriſto. Ipſe. n. ait, Ioan. 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuā ponat quis pro amicis ſuis.* De hoc Origenes ſuper Cant. ait: *Voluntas patiendi probat, quia veraciter amat: & tanto erit altior amor, quanto voluntas patiendi pro Chriſto fuerit paratior*, hæc ille. Veraciter ergo Deum amant, qui pro eius amore ſaluti ſuæ non parcunt, & mortem corporis libenter excipiunt, de pœn. di. 2. §. charitas. Secundum ſignum dicitur ſubuentionis. ſ. neceſſitatem patiētibus pro amore Chriſti cum affectu pietatis. De quo Origenes vbi ſupra ait: *In exhibitione pietatis probat quis magnitudinem amoris.*

Signa quib. quis poteſt opinari ſe eſſe in charitate.

2. Signum.

Terti-

3. *Signum.* TErtium dicitur anhelationis.i. quãdo quis ex vehemẽtia amoris ad Chriſtũ cupit mori, vt cum eo coniungatur. dicẽs cum Paulo ad Philip.1. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, & rogans Deum ac dicens cum Propheta Pſal. 141. *Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Me expectant iuſti donec retribuas mihi.* Ad prædictam autem coniecturam facit quod ait Greg. in homilia Pentecoſtes, dicens: *Qui integra mente Deum deſiderat, profecto iam habet quem amat.*

4. *Signum.* Quartum ſignum dicitur contemptionis.i. temporalium amore Chriſti, ſicut faciebat Paul. dicens ad Philip.3. *Omnia arbitratus ſum vt ſtercora, vt Chriſtũ lucrifacerem.* Quanto.n. corpora habent minus de materia, tanto ſunt leuiora, & magis ſurſum tendentia, ſecundo de Cœlo & mundo. Cum igitur pondus animæ ſit amor, vt inquit Aug. in 11. de ciuit. Dei. Ideo quanto magis quis terrena appetit, tanto minus in Deum per charitatem tendit. Et econtra. Vnde Aug. in 10. Confeſſionũ ait: *Perfecta charitas eſt, vbi nulla eſt cupiditas, Amor enim Dei omnem cupiditatem conſumit.* De pœnitentia diſt.2.c. ſi ſermo.

5. *Signum.* QVintum ſignum dicitur deſpectionis ſcilicet, propinquorum & amicorũ ſæculi aduerſantiũ nobis in amore Dei, qui inquit Luc.14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Vnde Greg. dicit, oſtendens qualiter hoc præceptũ intelligi debet: *Quos proximos nouimus, diligamus, & quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus. Quaſi enim per odiũ diligitur, qui carnaliter ſapiens dum praua nobis ingerit, nõ auditur.* Aug. quoq; in li.50. homiliarũ. hom. 35. oſtendit hoc ſignũ perfectæ charitatis di. *Amandus eſt Deus ita, vt ſi fieri poteſt, nos ipſos obliuiſcamur, ſic quod dicere valeamus, cũ Paul. ad Gal.2. Viuo autẽ iam non ego, viuit vero in me Chriſtus.* ſ. per amorẽ.

6. *Signũ.* Sextum ſignum dicitur aggreſſionis. Charitas.n. facit hominem aggredi & intrare quæcunque ardua pro Dei amore ſine timore. Quia vt dicitur Cant.8. *Fortis eſt vt mors dilectio, & aquæ multæ* ſ. tribulationum, *nõ poterunt extinguere charitatem, nec flumina.* ſ. aduerſitatũ, & tentationum *obruent illam.* Vnde Chryſ. ſuper Matt. inquit: *Qui Deũ perfecte amat, timorem ſuæ carnis à ſe funditus euellit.* Tunc ergo ſignum eſt quod Deum amamus, quando omnia ardua, & difficilia pro eius amore perficimus. De pœ. di.2.c. Ergo ſi charitatem.

SEptimum ſignum dicitur dilectionis.ſ. proximi, & compaſſionis in eius malis. Solemus.n. dilectorum noſtrorũ amicos diligere, & de eorum bonis gaudere, & econtra de eorum aduerſitatibus contriſtari. Et ideo ſi hoc erga homines Dei creaturas ab eo dilectas facimus, ſignum eſt quod Deum diligimus. Per contrariũ autẽ eſt, ſi econtrario faciamus. Vnde Aug. ad Hypponenſes [illegible]: *Qui non dolet de malo proximi, non eſt in eo charitas Chriſti.* 7. *Signum quo opinamur nos eſſe in charitate.*

OCtauum ſignũ dicitur executionis.ſ. diuinorũ mandatorum. Secundum.n. Philo.2. Eth. *Virtus eſt habitus mentis bonus, qui habentẽ perficit, & opus eius bonũ reddit.* Sed vt idẽ Philo. ait 2. Phyſ. *Naturalia ſemper agunt neceſſario.* Nam ignis ſemper calefacit. Sol ſemper illuminat, & mel dulcedinẽ ſemper guſtantibus illud reddit. Si ergo virtus eſt habitus mentis bonus, tunc ineſſe cognoſcitur quando impellit ad actum. Qui enim habet habitum pietatis in corde, videns aliorum calamitatem eis compatitur. Cuius ratio eſt, quia ſecundum Philoſophum 7. Ethicorum. & 7. Phyſicorum: *Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum.* Et ſecundo Ethicorum idem Philoſophus dicit: quod ad perfectionem virtutis tria requiruntur: Scire, velle, & operari. 10. Ethic. iterum ait: *Non ſufficit virtutes ſcire, niſi quis operetur ſecundum illas.* Cum ergo, vt inquit Ariſto. 1. Phyſic. & 11. Metaphyſicæ: *Operatio ſequitur cognoſcere formam.* Cumque opus laudet magiſtrum, vt notatur in proœmio Inſtitutionũ, & Saluator dicat Mat. 7. *Ex operibus eorum cognoſcetis eos,* patet quod ſignum potiſſimum virtutis eſt cum ho- 8. *Signum.*

12. Signum.

DVodecimum ſignum dicitur delectationis. Quando quis delectatur primo cogitare libenter de Deo. Dicit enim Dominus Matt. 6. *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum erit.* Ideo Bern. in ſuis meditationibus hortatur di. *Cogita de Deo quicquid melius potes, & de te quicquid deterius vales. Omne enim tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te computa perdidiſſe.* Secundo ſi delectatur audire verbum Dei. Nam libenter audimus loqui de dilecto noſtro. Ideo dicebat Dominus Iudæis Ioann. 8. *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Tertio ſi delectatur loqui de Deo. Vnuſquiſque enim libenter loquitur de dilecto ſuo, & non poteſt amorem ſuum in ſecreto pectoris ſui occultare: Ea propter ſuper Epiſtolam ad Rom. Chryſo. ait: *Amantium mos eſt, vt amorem ſuum tacere nequeant, ſed neceſſarijs & charis ſuis efferant & prodant, flammaſque ſuas intra pectus ſuum cohibere non poſſint. Enarrant frequentius, vt ipſa aſſiduitate narrandi ſolatium amoris ſui captent, & refrigeria immenſæ dilectionis aſſumant,* hæc ille. Sed ſi vis popule mi clarius ſcire, vtrum ſis in charitate, conſidera ſi in te ſunt illæ qualitates quas vera charitas habere debet. Inquit enim Paulus 1. ad Cor. 13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam.* i. peruerſe, *non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidit.* Quas conditiones charitatis ſi habueritis, cum alijs ſanctis introducemini ad nuptias æterni regis. Qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

FERIA V.

DE CONVERSIONE peccatoris ad Pœnitentiam.

SERMO SEXTVS.

IN *animo contrito & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur,* Dan. 3. & in epiſtola occurrentis feriæ. Recitat hodierna die ſancta Mater Eccleſia hiſtoriam conuerſionis Mariæ Magdalenæ. De qua loquens B. Gregorius in homilia occurrenti inquit: *Cogitanti mihi de Mariæ pœnitentia, flere magis libet quam aliquid dicere. Cuius enim vel ſaxeum pectus illæ huius peccatricis lachrymæ ad exemplum pœnitendi non emolliunt? Conſiderauit namque quod fecit, & noluit moderari quod faceret. Super conuiuantes ingreſſa eſt, non iuſſa venit, inter epulas lachrymas obtulit. Diſcite quo dolore ardet, quæ flere etiam inter epulas non erubeſcit,* hæc ille, Sciebat enim hæc peccatrix veram eſſe ſpiritus ſancti ſententiam per os Dauid prophetæ dicentis Pſal. 33. *Iuxta eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit.* Quapropter vt qui in malis ſecuti ſunt hanc peccatricem, illam in conuerſione comitentur; in præſenti ſermone pertractabimus de quatuor inducentibus ad peragendam pœnitentiam. Primum dicitur peccati malignatio Secundum dicitur diuerſa vocatio, Tertium immenſa fructificatio, Quartum continua habitatio.

Intentio ac ſermonis diuiſio.

Digitized by Google

eum peccatum propter te abbreuiatur vita hominis,& mors acceleratur: Sicut poma marcida de arbore cadunt antequã maturentur. Vnde Iob duodecimo dicitur: *Impij ſublati ſunt ante tempus ſuum.* Et Dauid in Pſalmo inquit: *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.* Et Prou.10. ſcriptum eſt: *Anni impiorum breuiabuntur.*

De 2. morte à peccato cauſata.

SEcunda mors cauſata à peccato eſt, ſpiritualis, ſcilicet animæ. De qua inquit Paulus ad Roman.6. *Exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato*, & ad Epheſ.2. iterum ait: *Cum mortui eſſetis in delictis, & peccatis veſtris, &c.* Quinque autem de cauſis dicitur peccator mortuus, & mortuo aſſimilatur. primo ratione frigidatis, eo quod inſtar mortui eſt frigidus. Et iſta frigiditas cauſatur à duobus. Primo à frigida ſuggeſtioni diaboli. De qua dicitur Eccleſiaſt.43. *Ventus aquilo flauit & congelauit cryſtallum ab aqua.* Iſte enim ventus aquilonaris tentatio eſt illius qui dixit Iſa.14. *Sedebo in lateribus Aquilonis*, ex cuius tentatione frigida anima, quæ erat cryſtallus inquantum ad Dei imaginem eſt creata, tota efficitur gelida. Secundo cauſatur à frigida natura peccati. Peccatum enim de ſe eſt frigidum cum ſit venenum ſerpentis infernalis. Intãtum autem eſt frigidum, quod extinguit calorem cordis, & animam frigeſcere facit, iuxta ad illud Hierem.6. *Sicut frigidam facit ciſterna aquam ſuam, ita frigidam facit malitia animam.* Item extinguit ignem diuini amoris. Amor enim Dei ignis eſt. De quo inquit Saluator Luc.12. *Ignem veni mittere in terram. &c.* Vbi Chryſoſtomus inquit: *Qui non habet iſtum ignem de quo dicit Dominus, in hyeme eſt etiam ſi fueris in media æſtate.*

2. Quare peccator mortuo aſſimiletur.

SEcundo pecator aſſimilatur mortuo propter ponderoſitatem. Nihil eſt enim ponderoſius peccato, quod patet, quia Deus habet immenſam fortitudinem, iuxta illud Iob.9. *Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt.* Cœlum habet firmiſſimam ſoliditatem Iob.37. *Tu forſitan cum illo fabricatus es Cœlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære effuſi ſunt.* Item terra habet magnam ſoliditatem dicente Salomone Eccleſiaſtici primo. *Terra autem in æternum ſtat.* Et tamen peccatum ita eſt ponderoſum, quod nec Deus ipſum poteſt portare. Qui ait Hierem.23. *Vos eſtis onus mihi.* Et eiuſdem libri.43. iterum inquit: *Præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.* Nec Cœlum potuit ipſum ſuſtinere: Sicut patet in Lucifero, cuius ſuperbia ſic fuit ponderoſa, quod Cœlum fregit, & ipſe ſubito cecidit. vnde Iſaiæ 14. dicitur: *Quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris?* Et Luc.10. ait Saluator: *Videbam Satanam ſicut fulgur de Cælo cadentem.* Nec terra ipſum potuit tolerare ſicut patuit Numeri.16. in Dathan & Abiron, quia terra ſub eorum pedibus rupta eſt, & illos deuorauit. Adeo enim graue & ponderoſum eſt peccatum, quod ſubito ad infernum demergit. Vnde ſi omnes montes eſſent plumbei, & ſuper aliquem iuſtum caderent, ipſum ad infernum trahere non poſſent, quod tamen faceret peccatum iuxta illud Iſaiæ 14. vbi dicitur peccatori: *Ad infernum detraheris in profundum laci.* Vnde Iob.21. ſcriptum eſt: *In puncto ad infernum deſcendunt.* Et de peccatoribus Ægyptijs dicitur Exod. decimoquinto. *Deſcenderunt in profundum quaſi lapis.* Et ibidem: *Submerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus.* Ecce ergo quod peccatum eſt adeo ponderoſum, quòd præ ſui grauitate Deum premit, Cœlum frangit, & terram ſcindit.

TErtio aſſimilatur mortuo ratione obliuionis, iuxta illud pſalmiſtæ: *obliuioni datus ſum tanquam mortuus à corde.* Quia enim peccator obliuiſcitur DEI in mundo, ideo DEVS obliuiſcetur eius in inferno. Iuxta illud Oſeæ quarto, vbi ait Dominus: *Quia oblitus es legis Dei tui, obliuiſcar & ego tui.* & ob hanc cauſam infernus dicitur terra obliuionis. DEVS enim obliuiſcetur peccatorũ in inferno 3. Quare peccatum aſſimiletur mortuo.

quantum

quantum ad effectum miſericordiæ. Iuxta illud Iob. 24. *Vſque ad infernum peccatum illius. Obliuiſcatur eius miſericordia*, ſcilicet Dei. Ipſi vero obliuiſcentur Dei quantũ ad ſpem veniæ. Iuxta illud Micheæ. 1. *Deſperata eſt plaga eius.* & vnuſquiſque obliuiſcetur ſui ipſius propter immenſitatem pœnæ. Vnde legitur quod Ariſtoteles cuidam diſcipulo ſuo apparuit dicens, quod totam ſcientiam ſuam oblitus erat, & nihil aliud ſciebat niſi pœnam ſuam. Vnde Eccleſiaſt. 9. ait Salomon: *Mortui nihil nouerunt amplius.*

4. *Quare peccator aſſimiletur mortuo.*

QVarto Peccator aſſimilatur mortuo propter vermium corroſionem. Habet enim vermem remorſus conſcientię, qui etiam in inferno non moritur. Iuxta illud Iſa. vlt. *Vermis eorum non morietur.* & Iob 30. *Qui comedunt me, nunquam dormiunt.* ſcilicet remorſus peccatorum, & recordationes, atque afflictiones dæmonum. Vnde Ambroſius inquit: *Quæ pœna grauior, quam interius vulnus conſcientiæ? Nonne hoc magis fugiendum eſt quam mors, quàm diſpendium, & quam exilium?* Alij vermes ſunt ipſa vitia, & peccata quæ continue affligunt animam. Iuxta illud Hier. 30. *Propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta ſunt peccata tua.* Et ibidem. *Inſanabilis eſt dolor tuus propter multitudinem iniquitatis tuæ.*

5. *Genere peccator fit ſimilis mortuo.*

QVinto Peccator aſſimilatur mortuo propter fœtorem, ſicut enim mortuus fœtet corporaliter, ita peccator ſpiritualiter. Sunt autem quatuor propter quæ cadauera mortuorum multum fœtent. Primum eſt locus. ſ. quando cadauer eſt in loco alto, tunc enim fœtor magis diffunditur, & ſignat ſuperbiam quæ coram Deo, & Angelis fœtet. Iuxta illud Ioh. 2. *aſcendet fœtor eius, quia ſuperbe egit.* Secundum eſt calor, quia magis ſentitur fœtor cadaueris in calore, quàm in frigore; & ſignat carnalem concupiſcentiam, quæ coram Deo fœtet. Iuxta illud Iſa. 34. *De cadaueribus eorum aſcendet fœtor.* Tertiũ eſt ventus qui fœtorem ad longinquas partes defert, & ſignat detractionem, quæ ſemper in ore habet fœtorem. Vnde de detractoribus inquit Pſalmiſta: *Sepulchrum patẽs eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant. &c.* Tunc enim detractor fœtorem ad inſtar venti defert, quando aliorum defectus refert. Quartum eſt temporis diuturnitas quia quanto magis cadauer fuerit diuturnum, tanto eſt magis fœtidum. Iuxta illud Ioh. 1. *Computruerunt iumẽta in ſtercore ſuo.* Eſt autem conſcientia peccatoris fœtida, quia eſt latrina diaboli, in qua porci infernales libenter volutantur. Vnde dæmones non petierunt mitti in columbas, quia non amant ſimplicitatem, neque in turtures, quia non diligunt caſtitatem, neque in agnos ſiue in oues, quia non amant innocentiam, ſed in porcos, vt habetur Matth. 8. Marc. 5. & Luc. 8. quia diligunt immunditiam. Et ideo dicitur Iob. 40. quod ipſe diabolus habitat in locis humentibus, id eſt lutoſis & fœtentibus, ſicut porcus in cœno. Eſt etiam conſcientia peccatoris fœtida, quia ſentina peccati, & ſpurcitiæ vitiorum habitant in ea. Iuxta illud Numeri 19. *Manebit ſpurcitia eius ſuper eum.*

SEd notandum quod Chriſtus tres mortuos ſuſcitauit. Vnum in domo, ſcilicet filiam Archiſynagogi Matth. 9. Alium extra domum, ſcilicet filium viduæ ciuitatis Naim Luc. 7. Alium vero ſepultum & fœtidum in monumento, ſcilicet Lazarum Ioan. 11. Per quos mortuos ſignificantur tres differentiæ peccatorum ſecundum Bedam & etiam Auguſt. in lib. ſermone Domini in monte. Per mortuum enim reſuſcitatum in domo, ſignificatur peccator, qui ſolo conſenſu peccauit & extra non exiuit per operationem. Per reſuſcitatum autem extra domum, ſignificatur peccator, qui peccauit per extrinſecam operationem. Per reſuſcitatum vero in ſepulchro fœtido, ſignificatur peccator conſuetudinarius, qui mala aſſuefactione tanquam mole graui premitur, & tenetur clauſus in fœtore peccati.

Quid ſignificent tres mortui à Chriſto ſuſcitati.

Sed

Digitized by Google

Sed notãdum eſt etiam, quòd filia Archiſynagogi fuit ſuſcitata eiecta multitudine, vt ſignificaretur, quòd peccator occultus, qui Deũ offendit in ſecreto, debet facere pœnitentiam in occulto, vt Deum placet. Filius autem viduæ fuit ſuſcitatus coram multitudine, quia peccator manifeſtus, qui Deum offendit, & proximum ſcandalizauit, debet facere pœnitentiam manifeſtã, vt Deum placet, & proximum ædificet. Lazarus verò fuit reſuſcitatus coràm multitudine, ea flente. Nam fleuit Martha, Magdalena, Ieſus, & Iudæi. Quia peccator cõſuetudinarius, qui Deum offendit, & proximum ſcandalizauit, & à Deo ſe nimis elongauit, debet facere pœnitentiã manifeſtã, & acquirere ſibi ſanctorum virorum ſuffragia, vt ſic placet Deum, ędificet proximũ, & paulatim poſſit appropinquare ad Deum. Item debet plangi ipſe peccator. Nam plangitur ab Angelis, qui ſicut gaudẽt de eius conuerſione. Luc. 15. ita triſtantur de ipſius prævaricatione. Vnde Iſa. 33. dicitur: *Ecce videntes clamabant Angeli pacis, amarè flebant.* Item plorandus eſt à ſeipſo, iuxta illud Hier. 6. *Luctum vnigeniti fac tibi luctum amarum.* Et Micheæ 1. *Facias tibi planctum velut draconum, & luctum quaſi ſtruthionum.* Sicut enim mulier amariſſimè plorat, quando vnigenitum ſuum amittit, & draco plangit, quando elephas caput ſuum conterit, & ſtruthio vlulat, quãdo oua ſua perdit, ſic peccator debet flere, quando diabolus animam ſuam vnicam extinxit, & caput ſuum, id eſt Chriſtũ ab eo ſeparauit, ac omnia merita ſua eum perdere fecit. Debent quoq; eum flere omnes Chriſtiani, iuxta illud Eccl. 22 *Super mortuum plora,* deficit enim lux eius. Vnde Auguſt. ait: *Summe in te ô Chriſtiane viſcera miſericordiæ, qui plangis corpus, à quo receſſit anima, & non plangis animam, à qua receſſit Deus?* Ad prædicta etiam confirmanda adduci poteſt illud, quod inquit Beda di. *Quanto grauior eſt mors animæ, tanto acrior pœnitentiæ feruor inſiſtet. Vnde iacentem in conclaui mortuam leui voce reſuſcitat. Delatum foras iuuenem pluribus dictis corroborat, ad quatriduanum verò ſuſcitandum fremuit ſpiritu, lachrymas fudit, & voce magna clamauit,* hæc ille. Qui iterum ait: *Sed & hic notandum, quòd publica noxa, publico eget remedio, leuia peccata ſecreta quærunt pœnitentia deleri. Puella in domo iacens, paucis arbitris reſurgit, iuuenis extra domum turba multa comitante ſuſcitatur, Lazarus de monumento vocatus multis populis innotuit.* Dicit aũt Philippus Monchalerius ſuper Lucam, quòd reſurrectio iſtorum trium mortuorum fuit probata diuerſimode. ſ. puellæ per manducationem, cùm vt habetur Mar. 5. Chriſtus poſt eius ſuſcitationem præcepit ei dare manducare, Lazari verò per ambulationem, cùm vt habetur Io. 11. Chriſtus dixit Apoſtolis: *Soluite illum, & ſinite abire.* Filij verò viduæ per locutionem, dum Luc. 7. dicitur, quod cœpit loqui. Et hoc factum fuit ad ſignificandum, quod cùm Deus reſuſcitat hominem à peccato, debent ab ipſo dirigi & regulari omnes vires & potentiæ animæ, quæ generaliter ſunt tres. ſ. vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua. Directio autem vegetatiuæ intelligitur in manducatione, ſenſitiuæ in ambulatione, intellectiuæ verò in locutione.

Eſt etiam ſciendum, quòd tria ſunt ſepulchra peccatoris, vnum. ſ. materiale, in quo ſepelietur eius corpus mortuum, de quo pſalmiſta ait: *Sepulchra illorum domus eorum in æternum.* Secundum eſt corporale. ſ. corpus ſuum, in quo eius anima mortua iacet ſepulta, quod quidem licet foris videatur ſpecioſum, intus tamen eſt plenum ſpurcitijs peccatorum, dicente Domino Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus ſpecioſa, intus autem plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia.* Tertium verò ſepulchrum eſt infernale, in quo ſepelietur corpus & anima ipſius peccatoris, iuxta illud Luc. 16. *Mortuus eſt diues, & ſepultus in inferno.* *De triplici peccatorum ſepulchro.*

Si autem quæratur qui ſint portitores ad iſta ſepulchra, Reſpondeo quòd portitores

tores ad ſepulchrũ materiale ſunt quatuor elementa, ex quibus corpus eſt compoſitũ, quæ tam diu adinuicem pugnant, donec in corpore diſſolutionem inducant. Ibi tamen Deus multum poſuit de terra, & parùm de cæteris elementis. Elementum enim aquæ apparet in humoribus, & ſanguinibus, elementum aeris in ſpiratione flatus, elementũ ignis in calore naturali, elementũ verò terræ in carne, neruis & oſſibus, & ſic patet, quòd multo plùs ibi poſuit de elemento terræ quàm cæterorum. Si enim poſuiſſet multum de igne, homo fuiſſet nimis iracundus, vel auarus; ſi multum de aere, nimis ſuperbus fuiſſet, ſi verò multum de aqua, nimis fuiſſet libidinoſus. Sed multũ ibi poſuit de terra, quæ eſt elementum infimum, vt homo non ſuperbiat, ſed in humilitate conſiſtat. Portitores autem animæ ad monumentum corporale ſimiliter ſunt quatuor, quæ in peccato hominem perſeuerare faciunt. Primus eſt fiducia longioris vitæ, quæ tamen hominem ſæpe decipit. Vnde dicitur Iſa. 38. *Dum adhuc ordirer, ſuccidit me.* Secundus eſt cõſideratio culpæ alienæ, Eccle. 32. *Homo peccator vitabit correctionem, & ſecundũ voluntatem ſuã inueniet comparationem.* Tertius eſt fiducia de venia, quam aliquis concipit ex magna Dei miſericordia, contra quod dicitur dicitur Eccle. 5. *Ne dicas, miſeratio Dei magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.* Quartus eſt, adulatio blanda, de qua Iſa. 3. dicitur. *Populus meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Portitores verò corporis & animę ad ſepulchrũ infernale, ſecundũ Amb. ſuper Lucam ſunt 4. ſpiritualia elementa. Quidam enim illuc portãtur a terra propter appetitum terrenorum, ſicut auari. Alij ab aqua propter appetitum deliciarum, ſicut luxurioſi, alij ab aere propter appetitum ambitioſum, ſicut ſuperbi, alij autem ab igne propter appetitũ iræ & vindictæ, ſicut iracundi.

SI verò quæritur, per quam portam peccator mortuus ad ſepulchrũ defertur, reſpondeo, quod eſt ſecundùm doctores ſuper Lucam, aliquis de 5. ſenſibus. Hiere. 4. *Mors intrat per feneſtras noſtras.* Nam qui videt mulierem ad concupiſcendum eam, extrahitur mortuus per portam viſus. Qui autem detractionibus aurem, & litigijs linguam accommodat, extrahitur mortuus per portam auditus & oris, & ſic de ſingulis. Et ad hoc exponi poſſet ſpiritualiter illud, quod dicitur, Hiere. 39 *Egreſſi ſunt nocte per portam, quæ erat inter duos muros,* quia quilibet ſenſus habet duo organa in miniſterium. Sequitur. *Et egreſſi ſunt ad viam deſerti.* Cùm enim quis mortaliter peccat, à Deo deſeritur, & à dæmonibus inhabitatur. Vnde de tali anima dici poteſt Hiere. 49. *Facta eſt habitatio draconum, & deſerta vſque in æternum,* quando ſ. in ipſo peccato de hac vita decedit. *Per quam peccator mortuus ad ſepulchrum defertur.*

PRo declaratione autem prædictorum de morte ſpirituali, vt melius intelligatur vnde cauſatur, eſt ſciendum, quod ſicut corporalis vita cauſetur ex vnione animæ & corporis per viuificationem, ita vita animæ ex vnione ipſius & Dei per gratiæ inhabitationem. Vnde ad Roman. 6. inquit Paul. *Gratia Dei vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Et Aug. ſuper Pſal. 62. & habetur de pœn. di. 1. c. reſuſcitatus ait: *Cùm Deus ſit vita animæ, anima vero vita corporis, ſicut corpus ſine anima viuere non poteſt, ita non niſi Deo præſente anima viuere valet,* hæc ibi. Tunc enim veraciter anima viuere dicitur, cùm Deum diligit, & eius mandata obſeruat. Vnde Deut. 30. inquit Moyſes. *Elige vitam, vt & tu viuas, & ſemen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius. Ipſe enim eſt vita tua.* quia ergò ſecũdùm philoſophum in 4. Top. *Sicut ſe habet propoſitum in propoſito, ita oppoſitum in oppoſito.* Sequitur quòd ſicut corporalis mors prouenit ex ſeparatione animæ à corpore. Ita mors animæ prouenit ex ſeparatione ipſius & Dei. Vnde Auguſt. 13. de ciui. Dei. c. 2. ait: *Mors animæ fit cùm eam deſerit Deus, ſicut mors corporis cùm illud deſerit anima.* & Remigius ſuper epiſt. ad Eph. dicit: *Sicut recedente anima moritur* *Aliqua notantur vitia de vita ac morte corporali, vt intelligere poſſimus, vnde mors ſpiritualis cauſetur.*

moritur corpus, ita recedente Deo moritur anima. Cùm igitur ſolùm Deus recedat, & ſeparetur ab anima, cùm peccato conſentit, iuxta illud Sap. 1. *Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo.* Concluditur quod peccatum eſt illud, propter quod anima ſpiritualiter moritur. Ideò dicitur Sap. 16. *Homo per malitiam occidit animam ſuam*, & Aug. in 4. de Trini. c. 4. ait: *Animæ mors impietas eſt.* Ea propter ſcriptum eſt Ezech. 18. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.* Tranſumptiuè in c. iam itaque. 1. q. 4. Et 24, q. 3. §. his ita. & de conſec. diſt. 4. c. quæris à me. Licèt ergò peccator videatur corporaliter viuere, tamen ſpiritualiter mortuus eſt. Vnde Apoc. 3. dicitur peccatori: *Nomen habes quòd viuas, & mortuus es*, vbi Aug. inquit: *Multi in corporibus viuis animas mortuas portare noſcuntur.* Et ſuper Ioan. ſermon. 46. iterum ait: *Quomodo moritur caro amiſſa anima, quæ vita eius eſt, ſic moritur anima amiſſa Deo, qui eſt vita eius.* & ſermo. 58. etiam dicit: *Omnis qui peccat, moritur, ſed mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci, pro morte carnis, quæ ſine dubio quandoque ventura eſt, curant omnes ne veniat. Laborat enim ne moriatur homo, quandoque moriturus, & non laborat ne peccet homo in æternum victurus. Si enim peccare nolles, modicum laborares, & viueres in æternum.* Ad hoc facit illud Ouidij in 2. de remedio amoris *Vt corpus redimas ferrum patieris, & ignes, Vtq; animo valeas quicquam tolerare negabis?*

De 3. morte à peccato cauſata.

Tertia mors eſt æternalis, & infernalis. De qua Dominus Io. 8. *In peccato veſtro moriemini.* De hac etiam dicitur in Pſal. 48. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.* Prima mors eſt mala & terribilis. 3. Ethi. *Vltimum terribilium eſt mors.* Cùm enim occidat corpus quod eſt bonum, ſequitur quòd hæc mors dicenda eſt mala. Boni. n. mala eſt corruptio, vt dicitur. 2. Top. Ariſtot. & Boetij. Secũda mors eſt peior, quia perimit animã, quæ eſt melior corpore. 24. q. 3. c. ſi habes. Melioris. n. peior eſt corruptio. Tertia verò eſt peſſima, quę animã ſimul & corpus æterna occiſione interimit. De qua dicitur in Pſ. 33 *Mors peccatorum peſſima.* Si. n. quis etiã cũ vno ſolo peccato mortali moritur, ad æternos deputatur cruciatus infernales, vnde Prou. 11. ſcriptum eſt: *Mortuo homine impio, nulla erit vltra ſpes.* De hac morte inquit Aug. in 13. de ciu. Dei. c. 2. *Illa autem mors eſt grauior, & omnium malorum peſſima, quæ non fit ſeparatione animæ, & corporis tantùm, ſed in æternam pœnã potius vtriuſque complexu. Ibi enim erũt homines ſemper in morte, ac per hoc nunquam viuentes, nunquam mortui, ſed ſine fine morientes.* De qua morte inquit Saluator. Matt. 10. *Eum timete, qui poteſt animã & corpus perdere in gehennam.* & Hiere. 17. dicitur Deo de peccatoribus: *Duplici contritione contere eos.*

3. Damnum illatum à peccato.

Tertia peccati malignatio dicitur elõgationis. Elongatur enim homo à Deo per peccatum, & Deus ab eo, non locorum ſpacijs, ſed affectibus, vt inquit Hieron. in epiſtola ad Damaſum Papam. Ideò de filio prodigo ſcriptũ eſt Lucæ 15. quòd profectus eſt in regionem longinquam. O igitur maledicte peccator, ſcias te longè eſſe à Deo. Iuxta illud Prouer. 15. *Longè eſt Dominus ab impijs.* Et ideò niſi reuertaris, ad æternam peruenies damnationem. Scriptum eſt enim Pſalm. 72. vbi Dauid inquit Deo: *Ecce qui elongant ſe à te, peribunt.* De hac etiam ſeparatione & elongatione Dei à peccatoribus dicitur. Iſa. 59. c. *Iniquitates noſtræ diuiſerunt inter nos, & Deum noſtrum, & peccata noſtra abſconderunt faciem eius à nobis ne exaudiret*, & Eccle. 15. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum*, & Pſalm. 118. *Longè à peccatoribus ſalus.* Quia autem peccator ſe elongat à Deo, ideò ſæpè errat de paradiſo. Nimia enim elongatio ſecundùm Baſilium facit errare circa tria. Primò circa quantitatem, & ponit exemplum in ſole, & in inſulis. Nam ſol cùm ſit ſaltem octies maior terra, tamen propter nimiam elongationem videtur eſſe paruus. Inſulæ etiam maris cùm ſint magnæ, propter magnam elongationem videntur eſſe paruæ columnæ. Secundò circa qualitatem, & ponit exemplum de velleribus ouium, quæ ſunt alba, ſed propter nimiam diſtantiam videntur

Elongatio facit errare circa tria.

eſſe nigra. Tertiò circa figuras, & ponit exemplum in turribus ciuitatũ, quæ cùm ſit quadratæ, tamen propter nimiam elongationem videntur eſſe rotundæ. Et eodem modo cùm peccator ſit nimis à Deo elongatus, non cognoſcit eum quãtus ſit, id eſt, quàm potens, & quàm immenſus, quia ſi cognoſceret eum timeret. Iuxta illud Hier. 10. *Quis non timebit te, ô Rex gentium?* Timent enim eius potentiam angelicæ poteſtates. Iuxta illud Iob. 26. *Columnæ cæli pauent, & contremiſcunt ad nutum eius.* Timent etiam eam dæmones, de quib. dicitur Iacob. 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* & tamen eam non timent inſenſati peccatores. De quibus dicitur per Pſalm. *Non eſt timor Dei antè oculos eorum.* Secundò non cognoſcit peccator qualis ſit Deus, id eſt quàm ſapiens & clarus, quia ſi hoc cognoſceret, corã eo, & ipſo vidente peccare erubeſceret. Cùm ſcriptum ſit, Eccl. 23. *Oculi Domini multo plus lucidiores ſunt ſole, circunſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuenies.* & Boetius inquit: *Magna eſt vobis indicta neceſſitas probitatis, cùm antè oculos agitis iudicis cuncta cernentis.* Tertiò non cognoſcit qualis figuræ ſit. i. quàm miſericors & pius, quia ſi eius miſericordiam cognoſceret, nunquã deſperaret. Eſt enim eius miſericordia quadrata, id eſt quatuor Angelos habens. Primus eſt, quia peccatorem longanimiter expectat: Secundus eſt, quia reuertentem ſtatim recipit. Tertius eſt, quia omnium peccatorum priorum amplius non recordatur. Quartus eſt, quia eum à caſu cuſtodit.

Miſericordia Dei habet quatuor angulos.

Quia igitur peccator à Deo auerſus, & elongatus eum non cognoſcit, Ideò inquit ipſe Dominus. Hiere. 4. *Stultus populus meus me non cognouit*, & Propheta ait Pſ. 9. *Vir inſipiens non cognoſcet, &c.* Sciendum eſt autem, quòd ſicut homo ſe elongans ab Oriente, appropinquat ad Occidentem, & elongãs ſe ab auſtro appropinquat ad aquilonem. Ita ille qui per peccatum ſe elongat à miſericordia Dei peruenĩete, appropinquat ad eius iuſtitiam vlciſcentẽ, & qui elongat ſe ab eius gratia ſubſequente, appropinquat ad eius potentiã punientem. In Deo enim quaſi oriens & occidens ſunt eius miſericordia & iuſtitia, & auſter, & aquilo ſunt eius gratia, & potentia. Et patent prædicta per illud quod habetur Ionæ 1. de ipſo Iona, qui fugere voluit Deũ præcipientẽ, & inuenit eum punientem. O igitur peccatores, reuertimini ad Deũ per pœnitentiam, & ipſe reuertetur ad vos per gratiã. Iuxta illud Iacob. 4. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Conſiderare enim debetis, quòd quãdo eratis in gratia, & in charitate, tota Trinitas in vobis habitabat tãquàm in templo ſuo, quia vt ſcriptũ eſt, 1. Io. 4. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Adueniente autẽ in vobis peccato, ſtatim à vobis diſceſſit, & diabolus intrauit. Si igitur vos pro magna iniuria haberetis, quòd aliquis vos expelleret de domo veſtra, & intromitteret porcum vel aſinũ. Cogitate ò perfidi peccatores, quantã iniuriã facitis Deo, cùm eum expellatis ab anima per peccatum, & introducitis in eam diabolum. Vos enim eſtis de illis, de quibus dicitur Iob 21. *Qui dixerunt Deo, recede à nobis,* &c. Sed audite quid ipſe Dominus de talibus dicat, Oſeæ 9. *Væ eis cùm receſſero ab eis.* Nam contra ipſos, à quibus recedit Deus, & qui à Deo recedunt per peccatũ, præualet diabolus, qui eis antè obeſſe nõ poterat: Iuxta illud Iudith. 5. *Non fuit qui inſultaret populo iſti, niſi quãdo receſſit à cultura Dei,* & ideò conqueritur de hoc Moyſes repræhendens populum, Deut. 32. di. *Deũ qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui.* Contra quem etiam clamat Hier. 2. c. ſui libri, qui inquit: *Deputatus es cum deſcendentibus in infernum, quia dereliquiſti fontem ſapientiæ,* & 1. Reg. 8. dicitur: *Si derelinqueris eum, proijciet te in æternum*, & 1. Paralip. 28. ſcriptum eſt. *Furor eius ſuper omnes qui derelinquunt eum,* & Eccle. 19. *Væ vobis impijs, qui dereliquiſtis Dominum, ſi enim mortui fueritis, in maledictione erit pars veſtra,* & Baruch. 3. inquit Dominus: *Væ illis qui receſſerunt à me.* O igitur animæ deuotæ, dicite in cordibus veſtris illud, Ioſue 24. *Abſit à nobis, vt relinquamus*

Digitized by Google

quantum Dominum, & vos peccatores plorate, & dicite illud, Daniel. 3. *Peccauimus, inique egimus, recedentes à te.* Adeo enim eſt graue damnum recedere à DEO, vt nullum maius eſſe poſſit. Cum enim Deus ſit ſummum bonum, cui comparata omnia alia bona, mala ſunt, vt ait Auguſtin. in libro de vero cultu. Patet quòd nullum poteſt eſſe maius detrimẽtum, quam Deum perdere, hoc autem facit homo per peccatum, quod vt ait Auguſtin. in libro de libero arbitrio, Nihil aliud eſt, quàm ſpreto incommutabili bono, bonis commutabilibus adhærere. Ea propter conſiderans ſancta Suſanna grauedinem peccati, potius elegit pati infamiam, & mortem, quam peccato conſentire. Daniel. 13. Anſelmus quoque in libro de ſimilitudinibus hanc peccati malignitatem aduertens inquit: *Si hic inferni horrorem, & illic cernerem peccati pudorem, & vni eorum neceſſario deberem immergi, prius in infernum me mergerem, quàm in me peccatum dimitterem.* O igitur perditi peccatores cognoſcite vecordiam veſtram. Si enim perdidiſſetis veſtem, vel pecuniam, aut aliam rem charam, ſollicite diſcurreretis inquirentes ſi quo modo rem perditam inuenire valeretis. Si etiam infirmitatem oculorum vel aurium ſeu linguæ vel alicuius membri incurriſſetis, medicos curaretis conſulere, & quamdiu duraret infirmitas, in triſtitia eſſetis. Cum ergo Deum veſtrum perdideritis, tam immenſum bonum, vt ſine ipſo nullum ſit bonũ, quare non quæritis eũ recuperare? Eia funde ergo lachrymas pro amiſſione ſpõſi tui, ô anima peccatrix, vt poſſis cum Dauid Propheta dicere: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie vbi eſt DEVS tuus.*

4. Dãnum à peccato illatum.

QVarta peccati malignitas dicitur extinctionis. Homo enim per peccatum, quantum in ipſo eſt, occidit Deum patrem, & crucifigit Filium, & extinguit Spiritum ſanctum. De primo inquit Bern. in ſermone ſanctæ Luciæ: *Permanens in iniquitate tua, peccatum tuum vis eſſe impunitum, vnde vis Deum eſſe iniuſtum. Exigit enim iuſtitia eius vt vnicuique reddat ſecundum opera ſua. Qui autem vult Deum eſſe iniuſtum, vult Deum non eſſe Deum, qui autem deſiderat Deum non eſſe quantum in ipſo eſt, Deum occidit; ergo, &c.* Amplius dico quòd per peccatum negatur Deus, vnde Hieronym. 11. quæſt. 3 ca. extimant, inquit: *Quotieſcunque vincimur à vitijs atque peccatis, toties Deum negamus.* Secundo per peccatum dicitur, Chriſtum iterum crucifigi, iuxta illud, ad Hebr. 6. *Ruſus crucifigentes in ſemetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.* Vbi gloſ. ait: *Chriſtum crucifigunt, & contumeliæ habent, qui gratiam eius vilipendentes, in peccatis iacent.* Nam cum Dei Filius pro ſalute humana ſanguinem ſuum fuderit, cum quis mortaliter peccat, perinde eſt ac ſi ſanguinem eius pedibus conculcaret, & in lutum ſeu in ſtercus proijceret. Hieronymus quoq; ad Pammachium & Oceanum dicit, quòd peccatum mortale committentes, dicuntur cum Iuda tradere, & occidere Chriſtum. Et idem inquit Beda ſuper Matthæũ, & habetur 11. q. 3. ca. abijt Iudas. imò gl. ſuper epiſtolam ad Hebr. dicit, quòd maius eſt peccatum illorũ qui per mortale peccatum nunc offendunt Chriſtum regnantem in cœlis, quam fuerit eorũ qui eum crucifixerunt ambulantem in terris. Tertio peccator dicitur extinguere Spiritum ſanctum, contra illud, 1. ad Theſſal. 5. *Spiritum nolite extinguere*, vnde Auguſtinus ad Bonifacium ait: *Non ideo hoc dicit Apoſtolus, quòd Spiritus ſanctus qui vnius eſt ſubſtantiæ cum patre & Filio, extingui poſſit, ſed quantum in ipſis eſt, extinctores merito vocantur, qui ita agunt, vt extinctum velint. Spiritum ergo ſanctum qui datus eſt nobis, nõ in quantum in ſe eſt, ſed in quantum in nobis extinguimus, dũ peccato à nobis illum fugamus;* hæ ille. Et Bern. inquit: *Quid eſt peccatum, niſi venenum quoddam, & gladius in quantum in ſe eſt interimens Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum.*

QVinta peccati malignitas dicitur abominationis. Licet enim Deus amet omnes creaturas, vt dicitur Sapien. 11. Tamen *5. Peccati damnum.*

men ſi in eis ſit peccatum, eas odio habet. Iuxta illud Dauid, Pſalm 5. *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem*, & Pſalm 138. dicitur: *Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi*, & Prouerb. 15. *Abominabilis eſt Deo impius, & impietas eius*, & Eccleſiaſt. 12. *Altiſſimus odio habet peccatores*, & Iudith. 5. *Deus illorum odit iniquitatem.* Quantum autem exoſum ſit Deo peccatum, patet, quia non propter aliud odit diabolum, vt dicit Auguſt. 12. de ciui. Dei, cap. 5. Item quia vt deſtrueret peccatum, mori fecit filium ſuum vnigenitum, vnde ipſe inquit, Iſa. 53. *Propter ſcelus populi mei percuſſi illum.* Signũ enim eſt quod quis ſummopere odit inimicum, quando vt illum interimat, eſt contentus ſimul interimere filium ſuum vnicum. Ipſe vero Dominus Ieſus tantopere odit peccatum, vt pro eius interemptione libenter deſcenderit ad tolerandas innumeras vitæ huius miſerias, & horribilem mortem crucis, & hoc eſt quod dicitur Iſaiæ vbi ſupra. *Poſuit animam ſuam pro peccato*, ex quo apparet grauitas, & malignitas peccati. Ideo inquit Bernard. in ſermone de paſſione: *Conſidera ô homo quam grauia fuerint crimina, quibus neceſſe fuit pro anima tua tuum Ieſum vulnerari.* Voluit ergo Ieſus vendi, vt nos a peccato redimeret, ligari vt nos ab ipſo abſolueret, ſanguinem ſuum fundere, vt nos per ipſum à peccato lauaret, damnari, vt peccatum damnaret. O igitur ingrata anima, quare tantum diligis peccata, quæ te inimicam Dei faciunt, & abominabilem creatori tuo, qui tam horribilem paſſionem tolerauit, vt te à peccatorum vinculis liberaret? De quo dicitur Iſaiæ, vbi ſupra. *Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra.* O diabolice peccator audi quid Gregor. in quadam homilia dicit: *Chriſtus mortuus eſt, vt tibi immortalitatem donaret, eſuriuit, vt te ſua carne ſatiaret, ſitiuit vt te proprio ſanguine potaret, ſuper aſinum ſedit, vt te ſuper Cherubin ſedere faceret, baptizatus eſt, vt te lauaret, alapis caſus eſt, vt te a [illegible] liberaret, v[illegible] eſt, vt te ſine labore faceret, homo appellatus eſt, vt te Deum vocaret, filius hominum dictus eſt, vt te filium Dei adoptaret, orauit, vt te fidelem faceret*, hæc ille. Auguſtin. autem in ſermone ad Eremitas adiungit. *Pro nobis ligatus eſt, vt nos abſolueret, tentatus eſt, vt nos à tentationibus liberaret, humiliatus eſt, vt nos exaltaret, ſpoliatus eſt, vt nos tegeret, ſpinis coronatus, vt nos coronaret, felle, & aceto potatus, vt nobis fontes melliſluos aperiret, occiſus eſt, vt æternam nobis vitam donaret*, hæc ille. Apoſtolus autem Paulus, ad Coloſ. 2. dicit: Quod Chriſtus deleuit Chirographum decreti quod erat contrarium nobis, affigens illud cruci, vt nos mortuos in delictis viuificaret. Tanta enim eſt malignitas peccati, & tam grandis abominatio illius ante Deum, quòd ſi in aliquo ſanctorum, vel etiam in beata Virgine, aut in humanitate Chriſti, ſi poſſibile eſſet, inueniretur aliquod mortale peccatum, protinus de cœlo illum deijceret, & in inferni profundo demergeret. Item ſi aliquis in peccato mortali exiſtens, & ſe emendare nolens, omnia opera de genere bonorum faceret, Deo tamen placere non poſſet. ſcriptum eſt enim Prouerb. 15. *Victimæ impiorum abominabiles Domino*, & Eccleſiaſt. 34. *Dona iniquorum non probat altiſſimus, nec reſpicit in oblationibus eorum*, tranſumptiue, in cap. in grauibus, 3. quæſtio. 7. & cap. immolans, 14. quæſt. 5. Eſt ergo exiſtens in peccato mortali inhabilis ad agendum aliquid opus meritorum. Sicut enim ille qui eſt in charitate, & gratia Dei facit omnia opera ſua viua, ſic econtrario habens mortale peccatum, & conſequenter exiſtens ſine charitate, & gratia Dei, facit omnia opera ſua mortua, & infructuoſa quo ad vitã æternam, etiam ſi plures actus virtuoſos ageret, quam vnquam fecerit Chriſtus, & beata Virgo, & omnes ſancti ſimul. Et ideo de tali anima peccatrice dici poteſt illud, Geneſ. 1. *Terra autem erat inanis, & vacua.* & figuratur per vxorem Loth, quæ vt habetur, Gen. 19. quia retro aſpexit, cõuerſa eſt in ſal, quod eſt infructuoſum: per quod datur intelligi, quod auertẽs ſe a Deo per peccatum, ad modum ſalis fit ſterilis, & infructuoſus in omnibus operibus ſuis.

Quinimo

Quinimo omnia opera eius viua quę pri⁹ in charitate, & gratia Dei fecerat, ſtatim adueniente peccato mortali mortificantur, & pereunt quo ad ipſum ſi non reuertatur ad pœnitentiã, & ipſius merita dantur à Deo alijs ſaluãdis qui ſunt in gratia, vt ait ſanctus Bonauentura, in 4. diſtin. 14. ar. 1. q. 3. Sicut enim quando quis corporaliter moritur, fratres & propinqui eius ſuccedũt in bonis ipſius, ſic etiã fit quando aliquis moritur ſpiritualiter per peccatũ de bonis eius ſpiritualibus. Et idem ponit B. Thom. in 1. diſt. 40. q. 4. vbi exponens illud, Apocal. 6. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, ſic dicit: *Hoc poteſt intelligi de duplici corona, videlicet præſenti, & futura. Si intelligitur de corona præſentis iuſtitiæ, dicitur alius coronam alterius accipere, dum operam ipſius in charitate facta, quæ ſibi & alijs proderant, ſecundum quod ſpiritus charitatis, facit omnia bona ſanctorum communia, ipſo peccante ſibi prodeſſe deſinũt ad meritum vitæ æternæ, eorum tamen fructus in illis manet, qui in charitate perſeuerauerãt. Si autem intelligitur de corona gloriæ, ſimiliter exponitur, quia ſancti in patria exiſtentes gaudent de meritis omnium ſanctorum, qui ſunt in hoc mundo. Vnde aliquo peccante cuius multa merita præceſſerunt, gaudia illorum meritorum in æternum manebunt in ipſis beatis quæ ipſe peccando amiſit*, hæc ille.

Peccatum non tantùm à Deo ſed etiam ab Angelis odio habetur.

NOn ſolùm autem Deo abominabile eſt peccatum, ſed etiam Angelis, qui vt inquit Bernard. in ſermone de Angelis: Valde de peccato à nobis commiſſo contriſtantur, ſed eorum contriſtari eſt ad modum contriſtantium ſe habere. Non enim poteſt in eis eſſe paſſio afflictiua, cũ ſint beati. Item eorum triſtitia de peccato eſt, nolle peccatum committi. Vt inquit Petrus Aureoli, in ſecundo diſt. 41. De hac triſtitia inquit Auguſtinus in lib. Soliloquiorum, cap. 28. *Quoties bene agimus, gaudent Angeli, & triſtantur dæmones. Quoties vero à bono declinamus, diabolum lætificamus, & Angelum a gaudio fraudamus.* De hac Angelorũ abominatione habetur exemplum in vitis patrum: Quod cum quidam ſenex ambularet per deſertum, vidit duos Angelos ſecum pergentes, vnum à dextris, & alterum à ſiniſtris. Et cum inueniſſent cadauer hominis mortui fœdum, ſenex obturauit nares, non valens fœtorem ſuſtinere. Angeli vero non obturauerunt nares, erant enim in forma hominum. Cum autẽ obuiaſſent cuidam iuueni ornato, ac diſſoluto, obturauerunt nares, & cum ſenex quęreret cauſam, dixerunt Angeli: Tu cum ſis caro, ſentis fœtorem carnis: Nos vero cum ſimus ſpiritus, nihil huiuſmodi ſentimus, ſed ſolum fœtorem peccati. Ea propter inquit Anſelmus in quodam ſermone: *Tolerabilius fœtet canis putridus hominibus, quam anima peccatrix Deo, & Angelis eius.* Ideo Auguſtinus in libro meditationum, capitulo vigeſimoquarto, exclamat dicens: *Heu peccatum horrendum, heu res deteſtabilis, nullo modo comparabilis. O maledictum peccatum, tu es illud quod animam turpiſſimã facis.* Ideo peccatori, dicitur Thren. 4. *Denigrata eſt ſuper carbones facies tua*, & Eccleſiaſt. quadrageſimo ſeptim. *Dediſti maculam gloriæ tuæ.*

6. Damnum per peccatum nobis inflictum.

SExta malignitas peccati dicitur ſubiectionis, de qua breuibus hic me expediam, quia diffuſe de illa pertractabo in ſermone de victoria ſuijpſius. Dico igitur quòd peccatum ſubijcit hominem miſerabili ſeruituti, vt enim aiunt Theologi in ſecundo diſtinctione vltima, Si peccatum non fuiſſet, nulla in mundo ſeruitus eſſet, ſed omnes eſſent liberi libertate virtutis & innocentiæ originalis. Vnde interrogatus Secundus Philoſophus, quid eſſet vera libertas hominis, reſpondit quòd eſt innocentia. Ergo econtrario nulla eſt maior ſeruitus quàm peccatum, & ſeruire peccato, ac diabolo, homo enim ſuperatus à diabolo per peccatum, eius ſeruus efficitur, ita quòd ei ad nutum obedit. Et ideo inquit Gregorius, in capitulo, miramur, vigeſimaquarta quæſtione prima, quòd ipſe diabolus habet poteſtatem ſuper peccatorẽ ſicut paſtor ſuper gregem ſuum. Vnde beatus Franciſcus

Digitized by Google

ciſcus vidit vnum dæmonem ſuper turrim ciuitatis Aretinæ, qui ſolus ſufficiebat ad cuſtodiam inhabitantiũ in ea, quia ipſius ſequebãtur habenas, vt poſtea fuit eidem ſancto reuel[a]tum à Deo. Nam peccator eſt vt ceru[u]s, de quo dicunt naturales Philoſophi, ex quo vincitur ab aliquo alio ceruo, ſemper poſtea illũ quaſi Dominum ſuum veneratur, & cum illi occurrit, caput inclinat, & cornua dimittit in ſignum ſubiectionis, & ſeruitionis. O igitur ſerue nequam, ô ſcelerate peccator, ô ſubdite diaboli inimici tui, qui qui ſeruis libidini, qui delectaris in confuſione, qui cõtra naturã factus es ſeruus, cum Dominus eſſe deberes: Ait enim Imperator Inſtitut. de iure perſo. §. ſeruitus. *Seruitus eſt conſtitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubijcitur.* Et in l. manumiſſiones. ff. de iuſtit. & iu. dicitur: *Iure naturali omnes homines liberi naſcebantur, nec erat nota manumiſſio, cum ſeruitus eſſet incognita.* Libertas autem eſt adeo precioſa, vt dicatur, in l. Paulus. ff. de fideicommiſſ. liber: *Nihil præſtari poteſt gratius libertate.* O igitur famule diaboli, ô ſerue nequiſſime, ſcias quòd quicquid acquirit ſeruus, acquirit Domino, & tu diabolo. Nam Inſti. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris. §. primo, ſcriptum eſt: *Itaque in poteſtate dominorum ſunt ſerui, & quodcunque per ſeruum acquiritur, Domino acquiritur.* quia autem quanto perſona cui ſeruitur eſt vilior, tãto ſeruiens eſt ei vituperoſior: Ideo vituperioſius eſt tibi eſſe ſeruum diaboli quam eſſe ſeruum vnius porci, vel aſini, vel cuiuſuis hominis pauperis & abiecti. quia vero per peccatum es etiam ſeruus ipſius peccati, vt teſtatur Dominus. Ioan. octauo; Hæc ſubiectio peior eſt quàm eſſe ſubiectum diabolo. Peccatum enim eſt deterius ipſo diabolo. Nam diabolus eſt aliqua ſubſtantia, quæ in quantum creatura Dei eſt bona. Omne enim quod fecit Deus eſt bonum, Geneſ. primo. Peccatum autem nihil eſt, dicente Auguſtino in libro de natura boni: *Peccatum non eſt ſubſtantia aliqua, ſed ſimpliciter defectus, & priuatio boni*, & Anſelmus, in libro de conceptu virginali, ait: *Peccatum ita ſe habet ad eſſe, ſicut cæcitas ad oculum, &c.* Scias quoque ô maledicte peccator, quòd ita diabolus te habet incatenatum & aſtrictum ſuæ ſeruituti, vt difficulter poſſis ad operandum, nonum exire. Cuius ratio eſt, quia ſicut habens pedem claudum, non poteſt bene. & recte ambulare, ita cum affectus mentis ſit pes ſpiritualis animæ, ſi per peccatum ſit inordinatus, & diſtortus, non poterit faciliter per ſalutis ſemitam proficiſci. Et huius figura habetur Actuum duodecimo, vbi dicitur: Quod Petrus erat in carcere dormiẽs inter duos milites, vinctus catenis duabus, & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem. O perdite peccator, tu es ille incarceratus, carcer eſt concupiſcentia, duo milites inter quos dormis, ſunt accidia, & ignorantia, duæ catenæ quibus ligatus es, ſunt difficultas pœnitentiæ, & delectatio præſentis vitæ, cuſtodes ante oſtiũ cuſtodientes carcerem, ſunt tentationes mundi, carnis & diaboli. Et ideo oportet quòd Angelus Dei, ideſt, prædicator percutiat latus Petri, id eſt, peccatoris, dicens: *Surgite velociter*, ſcilicet à peccatis. Quapropter ô miſeri peccatores, vt cadere poſſint catenæ de manibus veſtris, ego dico vobis, illud Micheæ ſecund. *Surgite, quia non habetis hic requiem*, ſcilicet in ſceleribus veſtis. Exite ergo de carcere vitiorum & ſeruitute diaboli, & ad virtutum libertatem properate, quia vt inquit verſificator fabularum Aeſopi, fabul. 55.

Ditior eſt liber mendicans diuite ſeruo:
Libertas prædulce bonum, bona cætera condit.
Libertas animi cibus eſt, & vera voluptas.

Eſt autem vera libertas illa, de qua dicitur, ſecundæ ad Corinth. 3. & extra de regulis capitulo, licet, & 19. quæſt. 2. ca. duæ ſunt. *Vbi Spiritus Domini eſt, ibi libertas*, & Hieronymus ad Celantiam ait: *Sola apud Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis*, Boetius primo de cõſolatione, inquit: *Obtemperare iuſtitiæ, ſummo*

Digitized by Google

ſumma libertas eſt. Et ideo eam omnes acquirere debent. Ait enim Philoſophus 3. de regimine principium: Quòd libertas habet æſtimationem ſuam ſuper omnia bona; quod patet. Nam ſi haberes omnia bona mundi ſine libertate, eſſeſque, vel ſeruus alterius, omnia dares pro habenda ipſa libertate. Similiter auis reſtricta in aliqua camera, vel cauea, licet paſceretur zacharo, & alijs quibuſcunque ſibi placitis cibis, quos non haberet in libertate, tamen ſi aperires oſtium, caue diceret, ſi loqui ſciret, & intellectum haberet: Tene tuum zacharũ pro te. Magis enim mihi placet vermiculus in luto cum libertate comeſtus, quam omnia tua bona in ſeruitute.

7. Damnum nobis à peccato illatum.

Septima peccati malignitas dicitur immutationis, de qua etiam breuius me expediam, quia diffuſius tractabo in prædicto ſermone de victoria ſui ipſius. Dico igitur quod peccatum immutare dicitur hominis naturam. Vnde Tullius in paradoxis inquit: *Voluptas animum à ſede ſua, & ſtatu dimouet.* Ex quo infert quod homo deditus voluptatibus, & vitijs, dici poteſt beſtia. Ideo Macrobius in libro Saturnalium ait: *In pecudum ferarumque numero habetur, quiſquis voluptatibus vacat.* De hoc etiam loquitur Ariſtot. 1. Ethicorum, dicens: *Multi quidem ſunt omnino beſtiales, vitam pecudum eligentes.* O igitur infelix peccator, erubeſce, quia per peccatum beſtia & peior omnibus beſtijs factus es. Earum enim beſtialitas eſt ſine offenſa Dei & vitio. De hac beſtialitate peccatoris, dicitur in Pſal. 48. *Comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

8 Damnum per peccatum nobis infinitum.

Octaua malignitas peccati dicitur inductionis. Vnum enim peccatum inducit ad aliud. Vnde inquit Marc. in 2. di. 36. Et ibi B. Bonauentura artic. 1. q. 1. quod peccatum eſt cauſa peccati. Sunt ergo ſeptẽ præcipitia ſiue gradus, per quos praua cõſcientia peccatoris ruit, niſi per pœnitentiam cito reſiſtat. Primus gradus dicitur importabilitatis. Nam peccato commiſſo prima vice videtur ſibi importabile, quia menti inſuetæ peccatis, facto vno peccato videtur quod omnes ſciant peccatum ſuum & adeo videtur deforme & impoſſibile, quod nõ reperit requiem. Iuxta illud, Hierem. 2. *Scito quia malum & amarum eſt te reliquiſſe Dominũ Deum tuum.* Huic autem facile eſt reuerti ad pœnitentiam, quod ſi nõ facit, ſequitur quod dicit Gregorius ſuper Ezech. *Peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit.* Et huius exemplum habemus, 2. Reg. 11. in Dauid, qui primo vidit Berſabee, & eam concupiuit. Secundo commiſit adulterium, & tertio fecit homicidium Vriæ. Similiter vt habetur Matth. 26. Petrus primo negauit Chriſtum, ſecundo periurauit, tertio vero anathematizauit. Peccator ergo non pœnitens de primo peccato, & conſequenter perpetrans aliud peccatum, cadit in ſecundum gradum. Secundus enim gradus eſt, quod commiſſo peccato ſecunda vice ſibi videtur graue, quamuis non videatur impoſſibile, ſicut primum. Poteſt ergo talis peccator dicere cum Propheta, Pſalm. 37. *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Ab hoc tamen gradu etiam facile eſt reſurgere, ad quod faciendum hortatur Apoſtolus, ad Hebr. 12. dic. *Deponentes omne pondus & circunſtans vos peccatum.* Et ſic iſte gradus dicitur grauitatis. Tertius vero appellatur leuitatis. Nam peccatum quod primo videbatur importabile, ſecundo graue, tertia vice commiſſum tãtopere ipſi peccatori videbatur alleuiari, vt quaſi non ſentiat onus eius, tamen quando cogitat de illo, ſcit illud eſſe malum. Sed quia non ſentit grauedinem eius, ideo de eo raro cogitat, & ſic illud purgare per pœnitentiam non curat, ſed eſt ſicut ille qui dicebat. Cras craſtinãdo bene faciã, neſcio quando. Et ideo trãſit ad quartum gradum peiorem qui dicitur inſenſibilitatis, poſtea enim nullam ſentit grauedinem peccati, ita quod ad pœnitentiam non commouetur

Septem gradus perquos peccator ruit, niſi per pœnitẽtiam ſubleuetur.

dementiæ loquendo, etiam aliquas alias referemus: Prima quarum dicitur cõuerſionis. Stultus namq; eſſet qui ſponte conſentiret, & eſſet contentus cõuerti in beſtiam, ſicut facit peccator qui per peccatum efficitur beſtia, vt ſupradiximus. Nõne ſtultus eſſet ille, qui eſſet cõtentus effici canis vel porcus? Certè ſic. Et tamen homo per peccatum dicitur effici canis, & porcus. Vnde Saluator ait, Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, neq; mittatis margaritas ante porcos.* Per canes autẽ & porcos intelligit peccatores, peccator. n. dicitur canis multiplici ratione, primo propter ſuam impudentiam. Sicut. n. canis etiam coram rege nõ erubeſcit facere fœditatẽ ſuam, ſic nec peccator corã Deo erubeſcit perpetrare iniquitatem, cum tamẽ Deus omnia videat & cernat, vt dicitur Eccleſ. 23. Secundo propter iracundiam. Canis enim ſi auribus trahitur, ſtatim iraſcitur iuxta illud Prouerb. 26. *Sicut qui apprehendit canem auribus, ſic qui tranſcuit & impatiens commiſcetur rixis alterius.* Si quis vero cani blanditur, mox cauda applaudit. Si autẽ baculo vel lapide ei minetur, territus fugit. Et ſimiliter ſtultus peccator in reprehendẽtem ſe iraſcitur, & ipſum odit, iuxta illud, Amos 5. *Odio habuerunt in terra corripientem*, ſed blandientem & applaudentem diligit, cum tamen dicatur. Iſa. 3. *Popule meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Comminantem verò, & flagellantem timet, & ſaltem timore compeſcit, iuxta illud, Horatij in epiſtolis: *Oderunt peccare mali formidine pœnæ.* Vnde Prouer. 10. ait Salomon, *Virga in dorſo eius qui indiget corde.* Tertio propter inſaturabilitatem, iuxta illud Prophetę Pſal. 58. *Famẽ patientur vt canes.* Peccator enim nunquam ſatiatur, ſed vbiq; famem patitur. Nam ſuperbus patitur famem ambitionum, auarus famem diuitiarum, luxurioſus delectationũ carnalium, & ſic de ſingulis. Quarto propter mordacitatẽ. Mordet enim peccator proximum cum ei detrahit & eius famam lacerat. Vnde ille cui detrahitur, poteſt dicere cum Propheta. Pſalm. 21. *Circundederunt me canes multi, &c.* & infra. *Aperuerunt ſuper me os ſuum* detrahendo. Sicut. n. lingua canis rabidi eſt nociua, quia eſt venenata, ita lingua detractorum. De quibus dicit Pſalmiſta, *Venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Quinto propter reiectorum deuorationem. Peccator enim ea quę reijcit per confeſſionem, iterum reſumit per iterationẽ, iuxta illud, Prouer. 26. *Sicut canis qui reuertitur ad vomitum ſuum, ſic imprudens qui iterat ſtultitiam ſuam.* & 2. Petr. 2. dicitur: *Canis reuerſus ad vomitum ſuum.* Tales autem canes ab hominibus ſunt cauendi. Vnde ait Apoſtolus ad Phi. 3. *Videte canes, videte malos operarios.* Tales etiã canes ſunt à ſocietate bonorũ amouẽdi, iuxta illud Eccle. 13 Quæ communicatio hominis ſancti ad canes? Imò tales canes ſunt à ciuitate cœleſti penitus excludẽdi. Vnde dic. Apoc. 22. *Foris canes, & impudici ac venefici.* Illis enim petẽtibus vitam æternam, dicet Chriſtus illud, Matth. 15. & Marc. 7. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.*

Peccator multis rationibus dicitur canis.

Secunda ſpecies ſtultitiæ dicitur mutationis. Sicut enim ſtultus non ſtat in propoſito, ſed ſæpe mutatur, iuxta illud Eccleſiaſtic. 27. *Stultus vt luna mutabitur.* Ita peccator ſi aliquando bene agere, & ſe emendare deliberat, cito bonum propoſitum derelinquit. Econtra vero ſapientis iudicium eſt, perſeuerare in bono propoſito, ſicut faciebat Razias Hieroſolymitanus. De quo dicitur ſecundi Machabæorum. 14. Hic multis temporibus continentiæ propoſitum tenuit, corpus & animam tradere cõtentus pro perſeuerantia. Tertia ſtultitiæ ſpecies dicitur irregulationis. Stultus. n. nec ſeipſum regere ſcit, nec vult ab alijs regi, ac gubernari. Econtra vero facit ſapiens, de quo ait Philoſophus 1. Meta. *Ad ſapientem pertinet bene regere, & bene regi.* Quarta ſpecies dicitur perturbationis, i. in aduerſitatibus. Vnde Prou. 14. dicit. *Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia, qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.* Et ideo inquit Pamphil. poeta c. 3. hominem impatienti: *Stulte quid iſtud agis, cum te dolor ve-*

De 2. ſpecie ſtultitiæ.

prudentia ſumma eſt. Et propter prædicta dicebat quidam facetus prædicator, quòd ſunt quidam ſtulti à natura, id eſt, à natiuitate, alij verò efficiuntur ſtulti cauſaliter, vtpote, ex aliquo humore melancholico, vel aliquo maleficio, aut ex nimio amore alicuius mulieris, & huiuſmodi, iuxta illud Ezec. 13. *Inſaniunt libidine amatorum ſuorum.* Aliqui verò qui ſe fingunt eſſe ſtultos. Et iſtorum ſtultitiæ oſtenſio non eſt damnabilis, ſi procedat ex rationabili cauſa, & nihil per hoc fiat quod ſit peccatum. Vnde Cato ait: *Inſipiens eſto, cùm tempus poſtulat aut res.* Aliquando enim accidit, quòd niſi quis oſtenderet ſe eſſe ſtultum, vel parui ingenij, male ſibi eueniret. Vnde dicebat quidam facetus ſermocinator, quòd in quadā terra ſemel pluit quædam aqua, qua omnes qui tacti fuerunt, ſtulti effecti ſunt. Quidam autem prudens homo in illa hora erat dormiens in domo, vnde non inſaniuit, quia aqua illa eum nō tetigit. Cùm autem exurrexiſſet, & videret homines illius terræ nudos currere, & alia puerilia facere, admiratus aſpiciebat. Illi verò putantes eum eſſe ſtultum, cœperunt omnes poſt eum currere, manus collidentes, & eum inſanum vocantes. Quaproprer cùm ille inter eos pacificè viuere non poſſet, inueſtigauit, vnde illa ſtultitia eorum proceſſiſſet, & intellecta cauſa, quæſiuit ſi de illa aqua aliqua portio inueniri poſſet, & in quadam fouea modicum illius aquæ inueniens, ſe cum ea balneauit, & caput ſuum lauit, & ſic cum alijs inſaniuit. Hæc autem parabola ſiue facetia poteſt ad multa ſpiritualia applicari, & poteſt allegari illud Apoſtoli. 1. ad Corin. 3. *Si quis vult ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens.*

De 14. ſpecie ſtultitiæ

Decimaquarta ſpecies ſtultitiæ dicitur opinionis. Stultus enim ſe putat ſapientiorem alijs. Et ideò dicitur quòd eſt primum capitulum libri ſtultorum, ſe reputare ſapientem. De qua ſpecie inquit Salomon Prouerb. 12. *Via ſtulti recta in oculis eius.* Et eiuſdem libri cap. 30. *Sapientior ſibi videtur ſtultus ſeptem viris loquentibus ſententias.* Et patuit de quodam viro magnæ reputationis, qui effectus ſtultus ibat per lutum in medio viarum. Cùm autem tandem eſſet ſanatus, cùm interrogaretur quare per lutum pergebat, reſpondebat quòd tūc in illa ſtultitia ſua vere credebat ſe eſſe Papā, & videbatur ſibi, quòd omnes viæ eſſent taperijs coopertæ, & quòd ipſe ſuper illa incederet, cùm per lutum pergebat. Et videbatur ei, quòd populi & turbæ, quæ eum deridebant, ſibi honorem vt ſummo Pontifici impenderent. Alius autem ſtultus, qui quotidiè per plateas currebat, & ſaltabat multis pueris ſociatus, & eum irritantibus, ſemel in tali furia fuit, à quodam cū baculo percuſſus in capite, quo facto ſtatim expirauit quidam vapor ad modum fumi, & ille ſubitò ſanatus eſt. Hoc enim eſt bonum remedium ad curationem ſtultitiæ, facere euaporare caput, iuxta illud poeticum: *O medici mediam capitis pertundite venam, &c.* Videns autem ille ſic ſanatum ſe eſſe, in medio puerorum erubuit. Et interrogatus quid cogitabat in illa dementia. Reſpondit, quòd putabat ſe eſſe Imperatorem mundi, & multa bella facere, & pugnare valentiùs quàm fecerit Cæſar, vel Alexander magnus, & quòd credebat illos pueros eſſe armigeros ſuos.

Decimaquinta ſpecies ſtultitiæ dicitur refutationis. De qua Salomon inquit Prouerb. 18. *Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi dixeris ea, quæ verſantur in corde eius.* Vnde facetus poeta canit dicens: *Nemo placet ſtulto, niſi dicat quod placet illi. Et malus efficitur, qui ſociatur ei.* Sextadecima ſpecies dicitur increditionis. Stultus enim non credit de alia vita, quæ dicitur in Scripturis ſacris, iuxta illud Prophetæ. Pſal. 13. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus* & ideò Lucæ 24. inquit Saluator: *O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ.* Decimaſeptima ſpecies dicitur *De 15. 16. & 17. ſpecie ſtultitiæ*

citur irationis. De qua Salomon, Eccleſiaſt. 7. inquit: *Ira in ſinu ſtulti requieſcit*, & Prouerbior. 12. *Fatuus ſtatim indicat iram ſuam*, & Iob. 5. dicitur: *Virum ſtultum interficit iracundia.*

De 18. ſpecie ſtultitiæ

DEcimaoctaua ſpecies, dicitur intimorationis. De qua Ariſto. inquit. lib. 1. magnorum moralium, c. 22. *Stultiſſimus ille eſt qui non timet terribilia quæ ſupra hominem ſunt.* hæc autem ſunt diuina flagella, & damnatio æterna. Ex quo oſtenditur dementia peccatorum. Cùm enim omnis ſcriptura comminetur peccatoribus mala, iuxta illud Pſal. 31. *Multa flagella peccatoris*, & Pſalm. 128. *Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum.* Apparet eos eſſe ſtultos, eo quod non timent æterna tormenta.

De 19. 20. 21. 22. & ſpeciebus ſtultitiæ.

DEcimanona ſpecies dicitur deſpectionis, ſcilicet verbi Dei. De qua ſcriptum eſt Prouerb. 1. *Sapientiam atque doctrinam ſtulti deſpiciunt.* Vigeſima verò dicitur electionis, ſcilicet malæ viæ. Dementes enim potiùs vadunt per lutum, quàm per viam pulchram & nitidam, & ideò, Stultus profectò reputãdus eſt peccator, qui valens ire per viam bonam virtutum, ducentem ad patriam cœleſtem, vadit per viam malam & fallacem vitiorum, quæ ducit ad mortem æternam. Et de hoc ſcriptum eſt, Eccl. 6. *Quid habet amplius ſtulto ſapiens, niſi vt pergat illuc vbi eſt vita?* Ad hoc etiam facit glo. Inſti. quod cum eo. § cæterum, di. *Nota quem eſſe ſtultum, ſi eligat malum cùm poſſit eligere bonum*, vt in authen qui mo. na. eſſi. in. § 1. Vigeſimaprima ſpecies ſtultitiæ dicitur curationis. Nam peccator ſtultus eſt, qui maiorem curam gerit de re viliſſima, corruptibili & vana, quã de impreciabili theſauro paradiſi. Item ſtultus eſt, qui pro paruiſſima delectatione corporis, ſe priuat æternis cœlorum gaudijs, & perpetuis ſe deputat tormentis. Vnde Gregorius in quadam homilia inquit: *Quid inſanius, quàm pro modica delectatione carnis, æternis ſe obligare ſupplicijs?* Vigeſimaſecunda dicitur illaqueationis. Peccator enim ſtultus eſt, quia ſeipſum ligat, & ſponte ſe illaqueat in manibus ſui inimici diaboli, iuxta illud Iob decimooctauo: *Miſit in rete pedem ſuum.* Vigeſimatertia dicitur adhæſionis, ſcilicet maligno domino, relicto optimo. Et ideò peccator ſtultus eſt, quia relicto Deo qui eſt ſummum bonum, & remunerator magnificus ſibi ſeruientium, ſeruit diabolo, qui de tali ſeruitio eum cruciabit in æternum. De hoc Gregor. in quadam homilia inquit: *Stultum eſt offenſo Deo ſeruire diabolo, qui nullo placatur obſequio, qui quanto plus ei ſeruierit, tanto amplius eum torquebit.*

De 24. & 25 ſpeciebus ſtultitiæ.

VIgeſimaquarta ſpecies dicitur filiationis. Stultus enim eſſet filius regis, qui vellet effici filius hominis viliſſimi & abominabilis, & ideò multo ſtultior eſt peccator, qui cum ſit filius Dei, & conſequenter cœleſtis imperatoris per creationem, iuxta illud Deuteron. trigeſimoſecundo: *Ipſe enim eſt pater tuus, qui poſſedit & fecit, & creauit te*, vult effici filius diaboli, dicente ipſo Domino peccatoribus: *Vos ex patre diabolo eſtis, nam pater veſter diabolus eſt*, Ioannis octauo. Vigeſimaquinta ſpecies ſtultitiæ dicitur deuorationis. Stultus namque eſſet qui ſponte ſe beſtijs deuorãdum exponeret, ſed ſtultior eſt peccator, qui ſe in cibum dæmonibus præbet per peccatum. Dictum quippe fuit diabolo Geneſ. 3. *Terram omni die manducabis*, id eſt, peccatores terrenis intentos.

De 26. ſpecie ſtultitiæ.

VIgeſimaſexta ſpecies dicitur deificationis. Stultus enim eſſet qui poſſet effici Deus, & vellet effici diabolus. Sed homo virtuoſe viuens dicitur effici Deus, dicente nobis pſalmiſta: *Ego dixi, dij eſtis*, &c. Ergò quando per peccatum ſe facit diabolum, ſtultiſſimus eſt. Sicut fuit Iudas, de quo inquit Dominus Apoſtolis ſuis, Ioannis decimoſexto. *Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt?*

Vige-

Digitized by Google

De 27. & 28. ſpecie ſtultitiæ.

VIgeſimaſeptima ſpecies dicitur hoſpitationis. Stultus enim eſſet qui poſſet in domo ſua hoſpitari Papam, vel Imperatorem mundi, qui pro tali hoſpitio ei centum mille aureos quotidie ſolueret, & potiùs vellet hoſpitari vnum carnificem hominum, qui eum per gulam ſuſpenderet. Et ideò ſtultiſſimus eſt homo, qui cum gratia & charitate viuens, poſſit Deum in ſe hoſpitari, qui ei pro tali hoſpitio æternos & infinitos redderet theſauros, potiùs vult per peccatum hoſpitari diabolum, qui crudelis carnifex eum æterna morte multabit. De quo Auguſtinus in quodam ſermone ait: *Diabolus ita amat peccatorem vt puniat ſicut gluto porcellum vt comedat.* De anima autem peccatrice dicitur Apoc. 18. *Facta eſt habitatio dæmoniorum, & omnis ſpiritus immundi.*

VIgeſimaoctaua ſpecies dicitur deglutionis. Stultus namque eſſet, qui ſponte deglutiret, & in ventre traijceret ſcorpionem, vel aſpidem, aut alium ſerpentem, qui eum interimeret. Sed multo ſtultior eſt, qui per peccatum in anima ſua deglutit diabolum, qui eum æternaliter peremptum in infernum proijciet. Sicut oſtenſum fuit in figuram, in grege porcorum, quem intrans præcipitauit in mare, vt habetur Marci 5.

De 29. ſpecie ſtultitiæ

VIgeſimanona ſpecies dicitur deguſtationis. ſtultus enim eſſet, cui magis ſapida, & odorifera viderentur putrida, & inſipida, ac fœtentia cibaria; quàm ſaporoſa, & aromatica. Sed ſtultior eſt peccator, cui peccata amariſſima videntur dulcia, & vitia fœtentia apparent odorifera. Econtra verò virtutes melle dulciores, & omnibus aromatibus fragantiores apparent amaræ, & fœtentes, & ad hoc applicari poteſt illud AEſopi: *Tu gallo ſtolido, tu iaſpide pulchra ſophiæ Dona notens, nil ſapit iſta teges.* De hac etiam deguſtatione ait Apoſtolus 1. ad Cor. 2. *Animalis*, id eſt beſtialis *homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei.*

De 30. ſpecie ſtultitiæ

TRigeſima ſpecies dicitur ſuperbitionis. Quia enim ſcientia mundana inflat, vt ait Apoſt. 1. ad Cor. 8. Ideò homini tali ſcientia inflato dici poteſt illud Act. 26. *inſanis. Multæ literæ te ad inſaniam conuertorunt.* Meritò enim ille ſtultus apparet, qui eidem ſcientiæ totaliter inhæret, & conſequenter per ſuperbiam tumet. Stultus namque ab omnibus putaretur, qui aliquid ſtudioſe comederet, quo ventrem ſuum hydropici more, intumeſcere faceret. Et ideò propter hoc Hierem. 51. dicitur, *Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia ſua.* & 1. ad Cor. 13. ait Paulus: *Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum.* & ad Rom. 1. *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Et in hoc ſenſu poteſt allegari illud Senecæ in libro de tranquillitate animi, qui ait: *Nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuit.*

De 31. 32. 33. & 34. ſpecie ſtultitiæ.

TRigeſimaprima ſpecies dicitur luxuriationis. Luxuria enim tollit homini intellectum. Et ideò inquit Dauid Pſa. 31. *Nolite fieri ſicut equus, & mulus, qu bus non eſt intellectus* ſ. per luxuriam. Equus enim, & mulus eſt valdè luxurioſus. Trigeſimaſecūda ſpecies dicitur iudicationis. De qua ait Tullius, in Tuſculanis quæſtionibus, lib. 1. *Proprium ſtultitiæ eſt aliorum vitia cernere, ſuorum obliuiſci.* Trigeſimatertia ſpecies dicitur indiſcretionis. Stulti enim ſunt in omnibus indiſcreti. Trigeſimaquarta ſpecies dicitur ſecundationis. ſ. proſperitatum huius mundi. De qua ſtultitia ait Seneca in prouerbijs ſuis: *Fortuna, quem nimis fouet, ſtultum facit.*

De 35. & 36. ſpecie ſtultitiæ.

TRigeſimaquinta ſpecies dicitur recollectionis. Si enim quis nollet ſeminare, & crederet colligere fructum agri non ſeminati, diceretur ſtultus, quia cauſa naturaliter præcedit effectum ſuū, vt dicitur in libro de cauſis, & ex nihilo nihil fit. 3. 28. phyſico. Peccator igitur eſt ſtultus, qui non vult ſeminare ſemina virtutum, & opera bona & credit recolligere fructum vitæ æternæ, cùm dicat Apoſtolus,

Digitized by Google

ſtolus, 2. ad Cor. 9. *Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet; & qui parce ſeminat, parce & metet.* Inſanus eſt etiam ipſe peccator, qui de ſpinis & tribulis peccatorum credit recolligere fructum ſupernarum deliciarum, cùm dicat Dominus Matt. 7. *Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus?* Trigeſimaſexta ſpecies dicitur vacationis. Stultus enim eſt qui vult ocio vacare, & ſic ad magna præmia putat peruenire. Cùm, vt ait Gregorius in quadam homilia. *Ad magna præmia perueniri non poſſit, niſi per magnos labores.* Vnde metrice dicitur: *Abſque labore graui non poſſunt magna parari.* Et propter hoc inquit Salomon, Prouer. 12. *Qui ſectatur ocium, ſtultiſſimus eſt.*

De 37. & 38. ſpecie ſtultitiæ.

TRigeſimaſeptima ſpecies dicitur ædificationis. Nam ſtultus eſſet ille, qui ædificaret domum ſuper arenam, quia à ventis & pluuijs deijceretur, vt ait Saluator, Matth. 7. Sed ſtultior eſt peccator, qui domum ſuam ædificat ſuper reb. tranſitorijs, & vanis huius mundi, qui non habet aliquam ſtabilitatem, dicente Salomone, Eccleſiaſt. 1. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas, & nihil ſtabile ſub ſole.* Trigeſimaoctaua ſpecies dicitur dilectionis. De qua Chryſoſt. ſuper Matt. inquit: *Omnis qui diligit periculum, & ruinam, ſtultus eſt.* Ex quo apparet dementia peccatoris, qui propter peccatum continuè ſtat in periculo cadendi in infernum. Vnde dicere poteſt cum propheta, Pſalm. 114. *Pericula inferni inuenerunt me*, & tamen non vult diſcedere ab ipſo peccato, ſed delectatur ſtare in illo.

De 39. vſq; ad 47. ſpeciebus ſtultitiæ.

TRigeſimanona ſpecies dicitur fatigationis. Stultus enim eſt ille, qui fatigatur in vanum, & ſine aliqua remuneratione laborat, ſed ſtultior eſt qui fatigatur, & laborat in opere, pro quo recepturus eſt maximam punitionem. Et ideò ſtultiſſimus eſt peccator, qui in operib. peccatorum fatigatur, pro quibus æternam recipiet damnationem. Vnde illi dicere poſſumus illud, Exod. 18. *Stulto labore conſumeris.* Quadrageſima ſpecies dicitur deſpectionis, ſcilicet ſapientum, & bonorum. Stulti enim deſpiciunt ſapientes. Vnde Iob. 19 c. ſui libri dicebat: *Stulti quoque deſpexerunt me.* & inter alios fuit vxor eius, cui ipſe dixit eiuſdem libri 2. cap. *Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es.* Ipſa enim eum irridebat, & deſpiciebat verbis ſuis. Quadrageſimaprima ſpecies dicitur inorationis, ſcilicet eorum, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, iuxta illud pſalmiſtæ: *Vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc*, & Hierem. 5. *Stulti ſunt, ignorantes viam Domini.* Quadrageſimaſecũda ſpecies dicitur inſecutionis. Stultus enim eſſet qui ſponte ſequeretur aliquem eũ ducentem ad mortem. Et ideò demens eſt peccator qui ſequitur ſenſualitatem & libidinem ipſum ducentem ad perpetuum interitum, iuxta illud Prouerb. 7. *Sequitur eam quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens & ignorans, quod ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat iecur eius ſagitta, velut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit quia de periculo animæ illius agitur.* Quadrageſimatertia ſpecies dicitur immaturationis. Nihil enim agit ſtultus maturè vel ſenſatè. Vnde Prouerb. 10. dicitur: *Quaſi per riſum ſtultus operatur.* Quadrageſimaquarta dicitur ſubiectionis, de qua Prouerb. 11. ſcriptum eſt: *Qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti.* Quadrageſimaquinta dicitur, reſponſionis. De qua Prouerb. 18. ait Salomon: *Qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat.* Quadrageſimaſexta dicitur detentionis. De qua dicitur, Prouerb. 18. *Qui tenet adulteram, ſtultus eſt, & inſipiens.* De quibus multi hodie inueniuntur, qui retinent in domo vxores adulteras, facientes eis cornua ceruis longiora. Vnde ab omnibus digito demonſtrantur, & hirci appellantur. De quibus dici poteſt, illud ſecundi Eſdræ 4. *Dementes facti propter vxores ſuas.*

De 47. vſque ad 54. ſpeciebus ſtultitiæ.

QVadrageſimaſeptima ſpecies ſtultitiæ dicitur ambulationis. De qua dicitur, Eccleſiaſt. 2. *Stultus in tenebris ambulat.*

Digitized by Google

bulat. Ex quo apparet ſtultitia peccatoris, qui in vitiorum tenebroſitate delectatur habitare, & ambulare. Quadrageſimaoctaua dicitur exiſtimationis. De qua dicitur Eccleſiaſtes decimo. *Stultus in via ſua ambulans cum ipſe ſit inſipiens, omnes ſtultos exiſtimat*, Et Seneca, in libro de moribus, ait: *Hoc habet omnis affectus, vt in quo ipſe inſanit, cæteros putet inſanire.*

QVadrageſima nona dicitur auſcultationis. De qua inquit ſapiens; Eccleſ. 21. *Stultitia hominis auſcultare per oſtium.* Quinquageſima dicitur reſpectionis. De qua in prædicto. c. ſcriptum eſt: *Stultus à feneſtra reſpicit in domum*, ſcilicet proximi ſui, vt eius facta & ſecreta cognoſcat. Quinquageſimaprima dicitur indiſciplinationis. De qua ſcriptum eſt. Eccl. 15. *Homines ſtulti non apprehendent illam.* ſcilicet ſapientiam. Et. 21. c. *Cor fatui quaſi vas confractum, omnem ſapientiam non tenebit*, & ibidem. *Compedes in pedibus ſtulto doctrina, & quaſi vincula manuum ſuper manum dexteram.* Et in ſequenti dicitur: *Cum dormiente loquitur, qui narrat ſtulto ſapientiam, & in fine narrationis dicet: Quis eſt hic?* Quinquageſimaſecunda dicitur litigationis, ſiue contentionis. Stulti enim habent caput obſtinatum in ſuis opinionibus, & cum omnibus volunt contendere. Et ideo Apoſtolus. 2. ad Tim. 2. inquit: *Stultas & ſine diſciplina quæſtiones deuita, ſciens quia generant lites.* Et ad Titum, 3. iterum ait: *Stultas quæſtiones & contentiones legis deuita, ſunt enim inutiles & vanæ.* Quinquageſima tertia dicitur deceptionis. Stulti enim ab omnibus decipi poſſunt, iuxta illud, Prou. 5. *In multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur.* Et eiuſdem libri. 30. *Stultitia hominis ſupplantat greſſus eius.*

54. vſq; 66. ſpecies ſtultitiæ. QVinquageſimaquarta dicitur apertionis. De qua Prouerb. 13. ait Salomon. *Qui fatuus eſt, aperiet ſtultitiam ſuam.* Quinquageſimaquinta dicitur conſiliationis. De qua Prou. 17. idem Salomon inquit: *Expedit magis vrſæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti ſibi in ſtultitia ſua.* Quinquageſimaſexta dicitur conſiliationis. Nullum enim bonum conſilium dare poſſunt ſtulti. Et ideo ait ſapiens, Eccleſiaſt. 8. *Cum fatuis conſilium non habeas. Non enim poterunt diligere niſi quæ ipſis placent.* Quinquageſimaſeptima dicitur aggrauationis. De qua Eccleſ. 21. dicitur: *Narratio fatui quaſi ſarcina in via*, Et Prou. 16. *Doctrina ſtulti fatuitas.* Et eiuſdem libri. c. 26. ait Salomon: *Quomodo pulchras fruſtra habet claudus tibias, ſic indecens eſt in ore ſtultorum parabola.* Quinquageſima octaua dicitur diſcurſionis. De qua ſapiens inquit, Eccleſ. 21. *Pes fatui facilis in domo proximi.* Quinquageſima nona dicitur reuolutionis. De qua idem ſapiens ait, eiuſdē libri. c. 33. *Præcordia fatui quaſi rota carri, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius.* Sexageſima ſpecies ſtultitiæ dicitur machinationis. De qua Prouerb. 16. ait Salomon: *Vir inſipiens fodit malum, & in labijs eius ignis ardeſcit.* Sexageſima prima dicitur perditionis, ſcilicet amicorum. De qua Eccleſiaſtic. decimo dicitur. *Rex inſipiens perdet populum ſuum.* Et eiuſdem libri. ca. 20. ſcriptum eſt: *Fatuo non erit amicus.* Sexageſimaſecunda dicitur improperationis. De qua eiuſdē libri. c. 20. inquit idem ſapiens: *Datum inſipientis non erit vtile tibi. Oculi enim eius ſeptemplices ſunt, exigua dabit, & multa improperabit, & apertio oris illius inflammatio eſt.* Sexageſimatertia dicitur vigilationis. Stulti enim ex vacuitate cerebri multum vigilant in phantaſmatibus ſuis, iuxta illud, Sapientiæ. 14. *Vigilias plenas inſaniæ habentes, &c.* Et per hoc oſtenditur dementia peccatorum, qui multum vigilant in mundi vanitatibus. Sexageſimaquarta ſpecies dicitur oditionis. De qua Prouerb. duodecimo dicitur: *Qui odit increpationes, inſipiens eſt.* Sexageſimaquinta dicitur turbationis. Stulti enim faciem habent turbatam, ſicut etiam habent turbationem cordis, iuxta illud, Pſal. 75. *Turbati ſunt omnes inſipientes corde*, & ſignificant ſtultitiam peccatorum, qui cauteriatam habent conſcientiam.

SExageſimaſexta dicitur obſcurationis, ſcilicet intellectus. Vnde ſtulti in De 66. ſpecie ſtultitiæ

Digitized by Google

multis errantes per deuia pergunt, & quid agere debeant neſciunt, & talem obſcuritatem intellectus facit peccatum in anima, iuxta illud ad Rom. primo: *Errauerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.* Et ideo propheta inquit, Pſal. 91. *Neſcierunt neque intellexerũt. In tenebris ambulant.* In quibus verbis tangit duplicem ignorantiam ſcilicet. Primo naturalem Ibi *neſcierunt*, ſcilicet ex natura, *neque intellexerunt*, ſcilicet ex gratia. Secundo criminalẽ, ibi, *in tenebris ambulant*, ſcilicet errorum, & peccatorum. Et hæc duo myſtice deſignantur Luc. 18. vbi dicitur, quòd *cæcus ſedebat ſecus viam*, ſcilicet huiuſmodi, in quo notatur ignorantia naturalis & generalis, & poſtmodum ſubditur *mendicans* &c. ex quo notatur ignorantia criminalis. Per illum enim cæcum, vt ait Gregorius intelligitur genus humanum. Vnde notandum quod iſta ignorantia prouenit ex peccato primorum parentum in cunctis hominibus. Et ideo de primo homine inquit idem pſalmiſta: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, &c.* Et Iob. 3. dicitur, *Circumdedit eum Dominus tenebris*, ſcilicet ignorantiæ, à quo cum nos habeamus originem naturaliter ſumus ignorãtes præcipue circa ſeptem. Vnde Iob. 37. in perſona omnium dicitur: *Nos quippe inuoluimur tenebris*, ſcilicet propter peccatum originale. Primo enim ignorat homo præterita, ſcilicet quid fuerit ante ſe. Vnde Eccleſ. 8. ait Salomon, *Multa eſt hominis afflictio qui ignorat præterita*; & c. 10. iterum inquit: *Ignorat homo quid ante ſe fuerit.* Et hæc ignorantia maxime eſt nobis damnoſa. Nam ſecundum Salomonem Eccleſ. 1. *Futura ſunt ſicut præterita.* Et ideo ſi quis præterita noſſet, multa bona operaretur, & multa mala caueret, quia Præteriti ratio, ſcire futura facit. Secundo ignorat homo quæ futura ſunt. Vnde Eccleſ. 8. dicitur: *Futura nullo poteſt ſcire nuncio.* Et c. 10. eiuſdem libri dicitur: *Quod poſt futurum eſt, illi quis poterit indicare?* quaſi dicatur, nullus. Ex quo apparet magna hominis miſeria. Vnde Iacobi. quart. ait Apoſtolus: *Ecce nunc dicitis, hodie aut cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus quidem ibi annum, & mercabimur & lucrum faciemus, qui ignoratis quid ſit in craſtinum.* Et Prou. 29 inquit Salomon: *Non glorieris ignorans quid ſuperuentura pariat dies.* Tertio ignorat homo quid ſit intra ſe. Nam ſæpe in corpore habet infirmitates quas neſcit. & in anima multas paſſiones ſub ſpecie rationis, & multos defectus ſub colore virtutis. Et ideo dicebat Deo Pſalm. *Ab occultis meis munda me Domine.* Et Iob nono, dicitur: *Si iuſtus fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* Et primæ ad Corint. quart. ait Apoſtolus: *Nihil mihi conſcius ſum, tamen in hoc iuſtificatus non ſum.* Quarto ignorat homo quæ ſunt iuxta ſe, id eſt intentionem & voluntatem proximi ſui, ſecundum Apoſtolum, primæ ad Corint. ſecund. Vnde non poteſt cauere à proditionibus & adulationibus & huiuſmodi. Et ideo dicitur Hierem. 9. *Vnuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam, quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquetur.* Quinto ignorat quæ ſunt ſupra ſe, ſcilicet cœleſtia, vt Deum, cœlos &c. Vnde de Deo inquit Pſalm. *Poſuit tenebras latibulum ſuum.* Et Sapien. 9. ait Salomon: *Difficilia æſtimamus, quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt, inuenimus cum labore, quæ autem in cœlis ſunt, quis inueſtigabit?* Sexto ignorat quæ infra ſe ſunt. Nam cum Deus omnia creata ad hominis vtilitatem ſubiecerit ſub pedibus eius, vt teſtatur propheta. Pſalm. 8. tamen homo propter peccatum originale percuſſus ignorantia, non poteſt eorum vltimas proprietates & rerum differentias indagare aut explicare. Vnde Eccleſ. 1. dicitur. *Cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone.* Septimo ignorat homo naturaliter omnia. Vnde Salomon inquit, Eccleſiaſt. 8. *Intellexi quod omnium operum Dei nullam poſſit homo inuenire rationem eorum, quæ ſunt ſub ſole, & quanto plus laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniet*, hæc ille. O maledictum peccatum, tu es illud quod ita dementes, & intellectu obſcuros facis homines,

Propter primum peccatum Adæ circa ſeptem ſumus ignorantes.

Digitized by Google

mines, vt dicere poſſint illud primæ Paralip. nono. *Ignoramus quid agere debeamus.*

Secunda ignorantia dicitur criminalis, quæ procedit partim ab originali peccato, & partim ab actuali. De qua Bern, in epiſtola ad magiſtrum Vincentum ait: *Multa ſcienda neſciuntur, aut ſciendi incuria, aut diſcendi deſidia, & verecundia inquirendi.* Et quidem hæc ignorantia non hab.t excuſationem, & Cæſarius in quodam ſermone inquit: Quamuis ſit melius facere quã noſſe prius, tamen eſt noſſe, quam facere. Audi ſcripturam dicentem: *Omnis qui non didicerit iuſtitiam ſuper terram, veritatem non faciet*, & iterum: *Zelus apprehendet populum eruditum*, hæc ille. Ariſtoteles autem tertio Ethicorum dicit: Quod omnis ignorans eſt malus, & intelligitur de ignorantia procedente ex culpa, maxime de ignorantia craſſa, & ſupina, quæ ſic vocatur per quandam metaphoram. Quia ſicut homo multum craſſus, vel ſupinus iacens, non videt ea quæ ante pedes habet, præpeditus pinguedine, ita homo beſtialis & mundanus ſtultitijs, ac vanitatibus deditus, non curat quæ ſcire tenetur, intelligere. De quo pſalmiſta ait: *Noluit intelligere, vt bene ageret*, & hæc eſt ſtultitia maxima. Si qui enim optans peruenire ad aliquam ciuitatem, nolens addiſcere viam per quam peruenitur ad eam, & ſine qua nõ poteſt peruenire, profecto ſtultus reputaretur. Et ideo ſtultus eſt peccator, qui cum naturali deſiderio appetat peruenire ad æternæ patriæ felicitatem, non curat cognoſcere viam mandatorum Dei, & virtutum, ſine qua ad illam non poteſt peruenire. De iſtis autem ſtultis loquitur Iob, ſui libri capitul. vigeſimoprimo dicens: *Qui dixerunt Deo, recede à nobis, viam ſcientiarum tuarum nolumus.* Hæc autem maledicta ignorantia eſt mater cunctorum errorum capitul. ignorantia. 38. diſtinctio. vnde Iſidor. inquit: *Nihil ſtultitia peius, nihil inſipientia deterius, nihil ignorantia turpius, & ignominioſius, quæ eſt mater, & nutrix omnium vitiorum. Quid ſit malum culpæ, neſcit inſipiens, quotidie peccat, & ignorat*, hæc ille. Et ad prædictam ſtultitiam poteſt applicari illud quod inquit pſalmiſta, dicens Deo: *Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ.* Peccatores enim obtenebrati vitijs tranſeunt beſtialiter de peccato in peccatum, & propter ignorantiam tanquam amentes non ſentiunt mala ſua, iuxta illud Prouerb. vigeſimotertio. *Erit ſicut dormiens in medio maris*, id eſt in magnis periculis, *& quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo.* Et ideo ipſi peccatores ſic dementati faciliter capiuntur in omni periculo, iuxta illud, Iſa. quinto. *Captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam.* De hoc etiam loquitur Apoſtolus, ad Epheſ. quarto: *Ambulant in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum. Alienati à via Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis eorum*, hæc ille.

De 2. ignorantiæ, in quam propter Adæ ac noſtrum peccatum incurrimus.

Ex quibus infertur ſexageſimaſeptima ſpecies ſtultitiæ quæ dicitur excæcationis. Stultus enim eſſet qui ſibi erui vtrunque oculum permitteret. Et ideo ſtultus eſt peccator, qui ſe per iniquitatem permittit excæcari à dæmonibus & ita orbari, vt in æternum non videat lumen gratiæ, nec gloriæ. De peccatoribus enim dicitur, Sopho. primo. *Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* & Sapient. ſecund. ſcriptum eſt. *Excæcauit eos malitia eorum*, & de quolibet peccatore dicunt dæmones illud pſalmiſtæ: *Vſque in æternum non videbit lumen.* Quilibet ergo peccator dicitur cæcus, & priuatus vtroque oculo, quia per peccatum priuatus lumine cognitionis, iacet in tenebris culpæ, & ignorantiæ, vt inquit Hugo Cardinalis ſuper Lucam. Cæcitas autem peccati originalis figuratur per cæcum à natiuitate. De quo habetur Ioannis. 9. *Quia omnes naſcimur filij iræ.* ad Epheſ. ſecundo. & conſequenter cæci. De cæco autem per peccatum actuale inquit Deus. Iſa. 42. *Quis cæcus niſi ſeruus meus?* &

De 67. ſpecie ſtultitiæ.

Digitized by Google

De 2. cæcitatē inducente.

SEcundum inducens cæcitatem, eſt longa in tenebris habitatio, quia vt ait philoſophus: *Opus naturæ eſt opus intelligentiæ.* Et ideo natura non mittit virtutem ſuam ad membrum quod non operatur, ſicut ad illud quod operatur, ſecundum eundem philoſophum in libr. de ſen. & & ſenſato. Et propter hoc virtus viſiua in oculo clauſo manente ſeu in aſpiciendo, non ſe exercente deficit, ſed ad membrum quod operatur multam virtutem ipſa natura tranſmittit. Vnde philoſophus dicit, quod ſcriptores habent oculos meliores, & fabri habent brachia aliis fortiora, & curſores crura alijs duriora, & fortiora. Et ad idem vadit, quòd homo aliquádo propter ſenium amittit viſum. Sicut dicitur de Iſaac Geneſis vigeſimoſeptimo: *Senuit Iſaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat,* quia organum viſus, ſcilicet, oculus ſenio debilitatur, & non poteſt recipere lumen viſus. Et ideo natura ad eum non tranſmittit, ſiue non tranſmittere poteſt virtutem videndi, quia actus actiuorum ſunt in patiente bene diſpoſito 2. de anima. hoc autē figurat peccatum conſuetudinis. Vnde Pſalmiſta ait: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* Quando enim homo inueteratur in tenebris peccatorum, omnino excęcatur, quia ſuprema intelligētia aufert ei gratiam per quā poſſet videre, ex quo ipſa non vtitur, iuxta illud Luc. 19. *Auferte ab eo minam, & date illi qui decem minas acquiſiuit, quia omni habenti dabitur, & abundabit, ab eo autem qui non habet, etiam quod habet, auferetur.*

De 3. cæcitatem inducente.

TErtium eſt multi fumi perceptio, quæ multum oculis contrariatur. Prouer. 10. *Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, ſic piger his qui miſerunt illum,* & ſignificat peccatum iræ, iuxta illud Pſal. 17. *Aſcendit fumus in ira eius,* quia ſicut fumus aſcendit in altum, ita ira ad cor. Secundum enim Damaſcenum ira eſt ebullitio ſanguinis circa cor. Vnde Goffredus in poetria ait: *Ira genus flammæ, materque furoris ab ipſo Felle trahens ortum, cor, & interiora venenat.* Ex illa vero ebullitione fumoſitates aſcendunt, quæ oculos mentis obnubilant. Vnde Cato inquit: *Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.* Sicut autem cæcus, ita & iratus percutit nō ſolum inimicum, ſed etiam amicum, parentes, & filios, & quandoque ſeipſum occidit. Sicut fecit Architophel, vt habetur 2. Reg. 17. Et hoc figuratur etiam per Lamech qui occidit Cain cum eſſet cæcus. Lamech enim interpretatur percutiens, vel percuſſus, quia iratus ſæpe alios percutit, & percutitur ab eis.

De 4. cæcitatem inducente.

QVartum eſt pulueris in oculos inſufflatio, & ſignificat peccatum vanæ gloriæ, & ſuperbiæ. Nam habens in oculis mentis puluerem honorum mundalium, & ambitionum, non poteſt videre viam ducentem ad regnum Cœlorum quæ eſt via humilitatis. Et ideo Dominus ait diſcipulis Matthæi 10. *Excutite puluerem de pedibus veſtris.* Sicut autem cæcus credens aſcendere ſæpe cadit, ita vanè glorioſus, & ſuperbus. De quo habemus exemplum Luciferi, qui vt ſcriptum eſt Iſa. 14. dicebat in corde ſuo: *In Cælum aſcendam, & ero ſimilis altiſſimo.* Vnde ibi ſubditur: *Quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris?* De hac autem excæcatione dicitur Pſalm. 48. *Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Et talis cæcus figuratur per Heli ſummum Pontificem. De quo dicitur 1. Reg. 3. *Caligauerunt oculi eius, nec poterat videre lucernam Domini, donec extingueretur.* Poſſumus quoq; dicere, quòd iſtud quartum inducens cæcitatem, eſt tumoris inflatio, quando, ſ. oculi inflantur, & tumēt, & ſignificat tumorem ſuperbiæ. De quo Gregor. inquit: *Tumor mentis eſt obſtaculum veritatis.* Et iſte tumor totum humanum genus occupauit. Primo enim habuit ortum in Cœlo, quando Lucifer cōtra Deum intumuit. Et ideo ſuperbia dicitur naturæ cœleſtis. Vnde viros ſceleſtos quādoque inuadit. Deinde de Cœlo veniens in Paradiſum iuit, & ibi primos

more calido carnalis concupiſcentiæ, ſæpe dimittit vxorem nobilem, pulchram, & ſapientem, pro meretrice turpi, viliſſima, & inſipiente.

De 8. cæcitatem inducente.

OCtauum inducens cæcitatem eſt organi deuaſtatio, vt quando oculus perforatur vel eruitur, ſicut fecerunt Philiſtij Samſoni. De quo dicitur Iudicum 16. *Eruerunt oculos eius.* Et talis excæcatio figurat eos qui habent inuidiam Eccleſ.14. *Nequam eſt oculus inuidi.* Item figurat eos qui habent odium contra proximum. De quo peccato dicitur 1. Ioan.3. *Qui non diligit, in morte manet.* Talis autem priuatus charitate dicitur eſſe ſine oculo dextro, quo anima videt Deum, Et ideo diabolus ſemper quærit hos oculos eruere, dicens partialibus & inimicitias tenẽtibus illud 1. Reg. 11. *Eruam omnium veſtrum oculos dextros,* &c.

De 9. cæcitatẽ inducente.

NOnum eſt lucis coopertio, quando quidam panniculus ſuper lumẽ oculi generatur, ita quod lux eſt cooperta & intus abſcondita, nec videri poteſt, & ſignificat peccatum accidiæ, vel pigritiæ, quando quis abſcondit talentum à Deo acceptum, nec operatur in eo, iuxta illud Prouerb.11. *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis.* Diabolus autem lumen feruoris quærens occultare & ſuffocare nube torporis, inquit illud Ezech.32. *Solẽ nube tegam.*

De 10. excæcante.

DEcimo quis excæcatur ex ſanguine in oculos deſcendente, vel de corpore in magna copia exeunte. Et per hoc figurantur illi, qui excæcantur, & ſuperbiũt ex nobilitate ſui generis, & ſanguinis, & iſti vt dicit Hugo Cardinalis ſuper Ioannem figurantur per cæcum à Natiuitate. De quo habetur Ioan.9.

Oſtenditur mẽtis cæcitatem eſſe corporis cæcitate grauiorem.

QVo ad ſecundum de grauitate cæcitatis, dico quod grauior eſt cæcitas mentis, quàm corporis. Nam quanto res eſt nobilior, tanto eius corruptio eſt peior, 2. Topic. Anima vero eſt nobilior omni corpore c. ſi habes. 24.q.3. & c. cum infirmitas. de pœni. & remiſ. & per cõſequens eius potentiæ ſunt nobiliores potentijs corporalibus. Præterea cæcus corporaliter continuè conatur habere ducẽ, vel ſaltem baculum in manu, ſine quo nõ vadit. Sed cæcus ſpiritualiter de duce nõ curat. Vnde Seneca ad Lucillum ait: *Cæci ducem quærunt, nos ſine duce erramus.* Et Thren. 4. dicitur: *Errauerunt cæci in plateis.* Imo talis cæcus expellit ducem. ſ. Deum ducentem ad Paradiſum, iuxta illud Iob 21. *Qui dixerunt Deo, recede à nobis,* &c. Et illud Lucæ 5. *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Sequitur vero diabolum ducentem ad mortem. Et ſi vult ducem, ſequitur alium cæcum, id eſt mala exempla aliorum. Item totaliter cæcus corporaliter non poteſt amplius peiorare. Peccator autem quotidie in cæcitate creſcit. Item cæcus corporaliter cognoſcit cæcitatem ſuam, & confitetur ſe eſſe cæcum, ac quærit lumen recipere & illuminari, ſicut faciebat ille cæcus, de quo dicitur Luc. 18. quòd interrogatus à Chriſto quid vellet, reſpondit: *Domine vt videam lumen.* Sciebat enim quod dulce eſt lumen, *& delectabile oculis videre ſolem* Eccle.11. Reputat etiam iſte cæcus ſe infœlicem dicens, illud Tob.5. *Quale poteſt mihi eſſe gaudium, qui in tenebris ſedeo, & lumen Cœli non video?* Cæcus vero ſpiritualis non cognoſcit ſuam cæcitatem, iuxta illud Iſa. 43. *Educ foras populum cæcum oculos habentem, ſurdum, & aures ei ſunt.* Talibus etiam ſurdis, & cæcis dicitur Iſai. 6. *Audite audientes, & nolite intelligere, videte viſionem, & nolite cognoſcere.* Et ibidem etiam dicitur: *Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat, oculis & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat,* ſcilicet ſe eſſe cæcum. Imo talis cæcus reputat ſe videntem, & alijs ſapientiorem, & ideo magis peccat. Vnde dicitur Io.9. *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum, nunc vero quia dicitis, videmus, peccatum veſtrum manet.* Et ad Roman. 1. ait Paulus: *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*

Tales

Digitized by Google

Tales etiam cæci non curant illuminari per prædicationem de qua Pſalm. 124. dicitur Deo. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Et in perſona prædicatoris iterum idem pſalmiſta ait peccatoribus. *Accedite ad me, & illuminamini*, &c. Imo iſte cæcus deſpicit, & deridet videntes, iuxta illud Prou.29. *Abominantur impij eos, qui recta gradiuntur via.* Præterea cæcus corporaliter quod videre non poteſt, palpat, ſicut faciebat Iſaac, dicens filio ſuo Iacob. Gen.27. *Accede huc vt tangam te, & probem vtrum ſis filius meus an nõ.* Et ideo vulgariter dicitur, quòd qui non videt, palpare debet. Cæcus vero ſpiritualis pœnas futuras, quas oculo fidei non videt, nec credit, nec etiam oculo cogitationis diſcutit, aut penſat, nec vult hic aliquam pœnam experiri per pœnitẽtiam, vt probet ſi pœnas æternas ſuſtinere valebit, iuxta illud Iſa.33. *Quis ex vobis habitare poterit cum igne deuorante, & cum ardoribus ſempiternis?* Non ſic autem faciebat ille Eremita, qui vt habetur in vitis patrum, tentatus à quadam meretrice, comburebat ſibi digitos, vt videret ſi poſſet ſuſtinere infernale incendium, quod pro peccato luxuriæ erat ſuſtinendum, & ſic à tentatione fuit liberatus.

Chriſtus quemcunq; ſanauit interius, ſanauit exterius.

QVo ad tertium, ſcilicet de curatione cæcitatis eſt ſciendum, quod Saluator noſter ſanando in hominibus ſenſus corporales, ſanauit etiam ſpirituales. Vnde ipſe ait Iudæis Io. 7. *Totum hominem ſanum feci.* Nam quando reddidit ſurdo auditum corporis, reddidit etiam ei auditum mentis, illum ſcilicet de quo dicit pſalmiſta: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.* Quando etiam ſanauit mutum dans ori corporis vt proferret verbum, dedit etiam cordi, vt Dei ducedinem præguſtaret, de qua Pſalm. 33. dicitur. *Guſtate, & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* Quando vero illuminauit cæcos vt viderent corporaliter, illuminauit etiam eos vt viderent ſpiritualiter. Tria autem collyria ſunt curatiua cæcitatis. Primum eſt amarum ſimpliciter, & fit de felle. Vnde Tob.11. Tobia cæcus illuminatus eſt felle piſcis, & ſignificat amaritudinem contritionis, per quã cæcitas mentis illuminatur, iuxta illud Iob.17. *In amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me Domine.* &c. Et Hier.31. di. *Pone tibi amaritudinem, dirige cor tuũ in viam rectam.* Secundum collyriũ eſt totũ dulce, & fit de melle, quo ſanata eſt cæcitas Ionathæ. De quo dicitur 1.Reg.14. ꝙ ipſe ait: *Vidiſtis ipſi quia illuminati ſunt oculi mei, eo quod guſtauerim paniũ de melle iſto?* Et per hoc collyrium figuratur charitas, & dilectio Dei ac proximi. De quo remedio dicitur Apoc.3. *Collyrio vnge oculos tuos, vt videas.* Tertium collyrium eſt miſtum ex terra, & ſaliua, & conſequenter eſt partim amarum, & partim dulce: nã ſaliua eſt dulcis, terra vero amara. Et hoc fecit Dñs cęco nato. Io.9. Sicut.n. ſolo verbo illuminauit cæcum illum, de quo habetur Lu.18 vt oſtenderet ſe eſſe illum, qui *dixit, & facta ſunt, mandauit & creata ſunt*, Pſal. antepenultimo, ita luto voluit illuminare cæcũ à natiuitate, vt declararet ſe eſſe illũ qui de luto plaſmauit primũ hominem. Gen. 2. Et hoc ait Chryſ. ſuper Ioan. Per lutum aũt figuratur fragilitas, & vilitas humana, quã cęcus peccator conſiderare debet, iuxta illud Gen.3. *Memento quod puluis es, & in puluerem reuerteris.* Per ſaliuam vero quæ fluit de ore, figuratur confeſſio, per quam peccator eijcit cauſam cæcitatis ſuæ. ſ. peccatum. Et ideo ſi vult illuminari, debet in confeſſione lauari aqua lachrymarum, iuxta illud Iſa 1. *Lauamini, & mundi eſtote.* Dicitur aũt Luc.18. quòd clamante cæco ad Dñm vt illuminaret eũ, illi qui ipſum Dñm præibant, & qui ſequebantur, increpabant ipſum cæcum, vt taceret. *Ipſe vero multo magis clamabat.* Super quo Gr. ait: *Quanto maiori tumultu carnalium cogitationum premimur, tanto ardẽtius orationi inſiſtere debemus.* Dicitur quoque in prædicto Euãgelio, quòd ſtans Ieſus iuſſit illum adduci ad ſe, quod fecit ſecundum Hierony. vt daret exemplum magnatibus audiendi benigne pauperes, & mendicos, ſicut erat ille cæcus,

iuxta

Digitized by Google

iuxta illud Eccleſiaſt. 4. *Declina pauperi aurẽ tuam ſine triſtitia, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacifice in manſuetudine.* Poſſumus quoque dicere quod collyrium fellis repræſentat Chriſtum prout fuit in Crucis patibulo, vbi tanquam piſcis fuit aſſatus, & felle potatus. Et iſta amaritudo paſſionis Chriſti debet ſanare cæcitatem cauſatam ex carnali voluptate, quia ſeruus non debet delectationes quærere, quando videt Dominum ſuum amaritudinibus repletum. Vt enim ait Aug. *Non decet ſub ſpinato capite delicatum membrum eſſe.* Iſtud etiam collyrium debet frangere duritiam noſtræ mentis. In paſſione enim Chriſti petræ ſciſſæ ſunt, terra mota eſt, & monumenta aperta ſunt, ac mortui ſurrexerũt. Et ideo illi qui non mollificantur iſto collyrio. ſ. recordationis amaritudinis Chriſti, ſunt lapidibus duriores, terra inſenſibiliores, monumentis fœtidiores, ac mortuis miſerabiliores. Collyrium verò ex fauo mellis ſignificat Chriſtum, prout eſt in cœlo, ac regno ſuo, vbi eſt totus dulcis, iuxta illud Eccleſ. 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel, & fauum.* Mel quidem in ſuperficie eſt dulce, in medio dulcius, in profundo autem dulciſſimum. Et ſignificat Chriſtum in quo eſt triplex ſubſtantia. ſ. caro quæ eſt quaſi ſuperficialis, anima quæ eſt quaſi media, & deitas quæ eſt profunda. Mel igitur eſt dulce in ſuperficie, quia ſancti ex viſione corporis Chriſti habent conſolationes dulces, & ſuaues. Eſt dulcius in medio, quia ex viſione animæ eius hauriunt conſolationes & delectationes dulciores, ac ſuauiores. Eſt dulciſſimum in profundo, quia ex cõtemplatione deitatis eius hauriunt delectationes dulciſſimas, & ſuauiſſimas. Et talis dulcedo omnem dulcedinem humanam facit inſipidam, dicente Chryſo. *Vere non habet quod ſuper terram amet, qui donum cœleſte in veritate guſtauerit.* Itẽ expellit cæcitatem cauſatam ex temporalium cupiditate, & affectione, quia ſecundum Auguſt. *Omnes diuitiæ deberent contemni, vt ſaltem vna hora poſſet videri facies Dei.* Collyrium vero partim amarum, & partim dulce ſignificat Chriſtum prout erit in iudicio, vbi erit amarus reprobis, & dulcis electis, ac bonis. Et iſtud collyriũ debet expellere cæcitatem inductam ex tumore ſuperbiæ, elationis, quia tunc ſuperbi humiliabũtur & deprimentur Iſa. 2. *Dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum, & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, & humiliabitur.* Eſt autem ſciẽdum quod quia peccator erat inſipidus; ideo ad curationẽ eius Chriſtus in terram expuit, per ſaliuam autem, quæ eſt ſapida, intelligitur Dei ſapientia, quæ ſpiritualia facit dulceſcere. Sicut enim ſaliua ex ore fluit, ita diuina ſapientia ex ore altiſſimi proceſſit, vt ipſa ait Eccl. 24. Tunc ergo Chriſtus ſaliuam in terram expuit, quando diuinã ſapientiã homini terreno infundit. Quia vero peccator erat ſuperbus, ideo lutum ſuper oculos cæci liniuit. Lutum enim linire eſt vtilitatem humanam homini ad memoriam reducere, & talis reductio eſt homini cauſa humilitatis, iuxta illud Michee. 6. *Humiliatio tua in medio tui.* Medium enim præſupponit vtrumque extremum, quaſi dicat: Cauſam habes humilitatis, ſi reſpicias tuam natiuitatem, vitã ac mortem. Vnde quidam interrogauit quendã philoſophum dicens: Quid fui? quid ſum? & quid ero? Et ille reſpondit. *Sperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, & cibus vermium.* Quia autem peccator erat immundus, ideo præcepit ipſi cæco vt ſe lauaret, & mundaret per pœnitentiam, iuxta illud Hier. 4. *Laua à malitia cor tuum, vt ſaluaris.*

Quare Chriſtus in terrã expuit vt ſanaret cæcum.

QVo ad quartum de cognoſcibilitate curationis iſtius cæcitatis eſt notandum, quod dicitur Ioan. 9. de cæco illuminato: *Abijt ergo & lauit, & venit videns.* In quibus verbis innuuntur tria ſigna ad cognoſcendum quando peccator ſit ſpiritualiter illuminatus. Vnum eſt quando recte vadit, & incedit. ſ. per viam mandatorum Dei, iuxta illud Iſa. 26. *Semita iuſti recta eſt, & rectus callis eius ad ambulandum.* Quando vero aliquis diſtorte incedit per viam peccatorum,

Tria ſigna quibus cognoſcitur quãdo cæcus ſit illuminatus de ſpirituali ac corporali loquendo.

Digitized by Google

peccatorum, vel in via errat, non eſt perfecte illuminatus, & ideo admonet Apoſtolus ad Rom. 13. di. *Rectos greſſus facite pedibus veſtris, vt non claudicans quis erret, magis autē ſanetur.* Secundum aūt ſignum quòd quis illuminatus ſit, eſt, quādo omnes maculas, etiam minimas in ſe aduertit, & eas abluit. Propter primum aūt ſignum dicitur in prædictis verbis: *Abijt ergo.* i. recte incedēdo, propter ſecundum vero ſubditur, *& lauit.* Quanto. n. quis magis illuminatus & ſanctus fuerit, tanto magis oēs maculas etiam minimas depræhendit, quod oſtendi poteſt per tria exempla. Primum eſt ſecundum Chryſoſtomū, quia in loco pulchro & mundo modicæ immundiciæ ſtatim apparent. In loco aūt immundo etiā magnæ immundiciæ non multum apparent. Secundum prout ponit idem Chryſoſto. quia in veſte alba modica macula ſtatim videtur. In veſte aūt nigra etiam magnæ maculæ parum videntur, & ſæpe non apparent. Tertium eſt quia in aëre radio ſolari perfuſo minuti pulueres cōſpiciuntur. In aëre vero non radiato non cōſpiciūtur. Sed quia parum prodeſt maculas aſpicere & cognoſcere, & eas non lauare, ideo ſignanter dicitur: *Abijt & lauit.* Tertium ſignum quod peccator ſit illuminatus, eſt, quando omnia clare videt & cognoſcit. Et ideo in verbis prædictis ſubditur: *Et venit videns.* Iſta autem cognitio principaliter in duobus conſiſtit, ſcilicet in cognoſcendo Deum & ſeipſum, quā cognitionem deſiderabat habere B. Aug. qui in lib. ſoliloquiorum orabat dicens: *Deus fac, vt ſemper nouerim te & me.*

De 68. ſpē ſtultitiæ.

Sexageſimaoctaua ſpecies ſtultitiæ dicitur acceptionis. Si quis. n. in manu ſua ſponte acciperet ferrum candēs & ignitum, vel ignem, aut in ardentem fornacē ſe proijceret, ſtultus ab omnibus putaretur. Sed ſtultior eſt peccator qui ſe in ignē peccati ſponte proijcit. Scriptum eſt enim Iſa. 9. *Succenſa eſt quaſi ignis impietas, & vepres ipſos, ac ſpinas vorabit.* i. peccatores. Vnde ſubditur: *Et erit populus quaſi eſca ignis.* De peccatoribus etiam ipſis inquit Pſalmiſta: *Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.*

De 69. ſpē ſtultitiæ.

Sexageſimanona dicitur tranſitionis. Stultus enim eſſet, qui vellet trāſire vltra pontem ſubtiliſſimum & lubricoſum cum onere magno in dorſo, potens trāſire leuis, ac ſine aliquo onere: vel qui crederet intrare ſiue trāſire per paruulū foramen poſſe cum corpore valde groſſo ac pingui, vel cum corpore graui, & oneroſo per ſpacium 25. brachium in altum ſe eleuare ſaltādo. Sed ſtultior eſt peccator qui oneratus peccatis grauiſſimis vult trāſire per pontē ſubtiliſſimum ac lubricoſum præſentis vitæ, cū poſſit ſi vult leuis tranſire ea deponendo per confeſſionem, ſicut hortatur Dominus per prophetam Iſa. 52. di. *Solue vincula colli tui.* &c. Et eiuſdem lib. c. 58. *Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimētes.* Vult etiā ſtultus peccator, ſiue credit poſſe trāſire, ſiue intrare, per portam arctiſſimā, & anguſtiſſimam ſalutis. De qua inquit Saluator Matthæ. 7. *Intrate per anguſtam portam.* Arcta eſt. n. via, quæ ducit ad vitam, cum habeat corpus pinguiſſimum & groſſiſſimū. De quo inquit pſalmiſta: *Incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit, incraſſatus, dilatatus, impinguatus. Dereliquit Deum factorem ſuum, & receſsit à Deo ſalutari ſuo.* Item cum ſit ponderoſus diuerſis iniquitatibus, quæ ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper eum, ſecundū prophetam Pſal. 35. tamen putat quòd poterit ad cœlum ſalire, ac volare, atque dicere cum eodem propheta in morte: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam.* Pſal. 54.

De 70. ſpē ſtultitiæ.

Septuageſima ſtultitiæ ſpecies dicitur præparationis. Stultus. n. eſſet, qui habens morari in aliqua via ſolum per ſpacium vnius horæ, vel per tantum temporis, quo recipiat vnā refectionem, vellet ibi ædificare vnum maximum palatium, quaſi nunquam alias eſſet habitaturus. Et tamen habens ſtare per mille annos in aliqua ciuitate, nollet in ea ſibi aliquod hoſpi-

Digitized by Google

hoſpitium ſiue habitaculũ pręparare. Sed ſtultior eſt peccator, qui cũ habeat in hoc mundo ſtare per momentum tẽporis in comparatione ad æternitatẽ alterius ſæculi, tñ omne ſtudium ſuum occupat in præparando ſibi in hac valle miſeriæ habitaculo, & in illa cœleſti patria, in qua ſi bene vixerit, in perpetuũ habitabit, nullum ſatagit dignum hoſpitiũ bonis operibus ſibi fabricare. Imo ædificat ſibi palatium in ciuitate infernali per peccatũ, & ad illam inhabitandã ſe pręparat, iuxta illud Abac 2. *Væ qui ædificatis ciuitatem in ſanguinibus, & præparatis vrbem in iniquitate.*

AD prædicta autem poteſt adduci exẽplum quod legitur de quodam rege potẽte, qui ædificauit duas ciuitates, vnã in montanis, ad quam erat via ſtricta, & lapidoſa, & tria certamina. Primum per deſertum in abſtinentia. Secundũ per rupes veſtimentorum laceratione. Tertium vero per aquam macularum ablutione: ſed vincens iſta certamina optime recipiebatur in ciuitate ad omnia ſolatia, & gaudia inenarrabilia. Secũda ciuitas in vallibus erat ſituata, ad quam ducebat via delectabilis habens tria hoſpitia, in primo optime recreabatur hoſpes, in ſecundo veſtibus & honoribus exaltabatur, in tertio vero diuitijs, & lapidibus precioſis ditabatur; ſed cum ad ciuitatem veniebat, in carcere Imperatoris cruciabatur, & poſtea occidebatur. Conſpirãtibus autẽ duobus ſocijs, quorũ vnus prudẽs, & ſapiens erat, & alter ſtultus, cum ad biuiũ veniſſent, ſtatua in medio ſtans continebat vtrarumque ciuitatum conditionem, dirigens in viam rectam licet arctam, ad ciuitatem gaudij, & honoris, & ſapiens ait: Hæc eſt via recta per quam incedere debemus. Fatuus autem ait: Non, ſed melior eſt plana, & delectabilis in qua bene tractabimur. Prudens igitur propter ſocietatem ſecutus eſt fatuum. Vnde poſt breuem illius viæ delectationem ad ciuitatem peruenientes, ambo capti ſunt à iudice ciuitatis, & ad ſuſpendium ducti. Excuſante autem ſe ſapiente de fatuo, quod propter ſocietatẽ fuerat eũ ſecutus. Reſpondit iudex: Tu cum ſapiens ſis, ſequi nõ debueras fatuum, ſed ipſe te, & ſic ambo ſuſpenſi ſunt. Iſti aũt duo ſocij ſunt ſpiritus & caro inuicem confœderati, ſpiritus eſt naturaliter ſapiens, corpus fatuum, duæ ciuitates ſunt, regnum Cœlorum, & infernus. ſed arcta eſt via quæ ducit ad regnum. In qua oportet pugnare per abſtinentiã cibi, & potus, per depoſitionẽ precioſarum veſtium & purgationem peccatorum. Alia aũt eſt lata, & delectabilis, in qua homo in principio optime recreatur, in medio ditatur, & prope finem honoratur. Sed poſtquam ad ciuitatem peruenerit, ęternaliter cruciatur. Statua aũt in biuio poſita, eſt ſacra ſcriptura quæ dicitur ſtatua à ſtando, quia ſtabit firma in perpetuum, dicente Domino Matth. 24. *Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*, quæ quidem ſcriptura continet conditionem vtriuſque ciuitatis, & viã perueniendi ad eas. Licet autem ſpiritus cum ſit naturaliter prudens, cognoſcat quòd potius eſt eundum per viam aſperam, quę ducit ad æternam fœlicitatem, tamen tanta amicitia eſt confœderatus carni, quòd eius amore dementatus eam ſequitur ad æternum interitum. Multæ quoque aliæ ſunt ſpecies ſtultitiæ, quas quidam philoſophi Stoici deſcribebant in quadã arbore magna habente ramos quam plurimos, dicentes quòd ſinguli rami vnam ſpeciem ſtultitiæ continebant, & quod vnuſquiſque ad aliquem ipſorum ramorũ ſe appendit, ſed tamen non appellantur ſtulti niſi illi qui amplectuntur truncum ipſius arboris, vel ramos groſſiores. Sed de his ſpeciebus pro nunc breuitatis cauſa pertranſeo. De quolibet autem peccatore dici poteſt illud 1. Regum 25. *Stultitia eſt cum eo*, & ideo ô homo audi quid dicat Sapiens Eccleſiaſtic. 7. *Noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Ego autem dico vobis peccatores illud Iudicum. 19. *Ceſſate ab hac ſtultitia veſtra.* Et illud Pſalm. 93.

Digitized by Google

Intelligite inſipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite.

11. *Damnũ nobis per peccatum illatum.*

VNdecima peccati malignitas, dicitur vulnerationis, ſcilicet animæ & cõſcientiæ. Sicut enim plaga non purgata opprimit corpus quotidiana moleſtia, ita peccatum conſcientiam aſſidue pungit. Et ideo Aug. in quodam ſermone inquit: *Sicut mali cruciabuntur in die iudicij in manifeſto, ita nunc cruciantur in occulto.* Et in ſermone de Innocentib. de peccato loquẽs, iterum ait: *Lucrum in arca, damnum in conſcientia:* & in primo confeſſionum etiam dicit: *Iuſſiſti Domine, & ita eſt, vt omnis animus inordinatus ſit pœna ſibiipſi.* Et in lib. de vera innocentia inquit: *Nullæ ſunt grauiores cruces in vita iſta, quam mala conſcientia.* Ideo Iſa. 57. ſcriptum eſt: *Cor impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt.* Ea propter Auguſt. in quodam ſermone ait: *Melior eſt modica amaritudo in faucibus, quam æternum tormentum in viſceribus,* & Hiere. 2. dicitur: *Vide quam malum & amarum eſt te, dereliquiſſe Dominum Deum tuum.* & Boet. 3. de conſo. proſa. 7. inquit: *Triſtes eſſe voluptatum exitus, ſi quis reminiſci libidinum ſuarum volet intelliget.* & Eccle. 2. de peccatore dicitur: *Cuncti dies eius pleni ſunt doloribus, & ærumnis.* Sicut enim mulier contra naturam pariens monſtrum, valde contriſtatur, ita à fortiori anima patiens peccatũ contra naturam & gratiam neceſſario cruciatur; & ſicut viſio ipſius monſtri cõtinue renouat triſtitiam mulieri, quæ illud peperit, ita recordatio peccati commiſſi nouo cruciatu affligit animam, quæ illud perpetrauit.

12. *Peccati damnum.*

DVodecima peccati malignitas dicitur priuationis. Priuat enim animam omnibus virtutibus, ac omnibus bonis. Cum enim vt inquit Plato in Timæo: Nihil ſit Deo ſimilius, quam vir innocens. Hanc bonitatem prædatur peccatum, quod facit hominem ſimilem diabolo per malitiam: Item vulnerat animam plaga horribili, de qua ſcriptum eſt Hiere. 3. *Inſanabilis eſt plaga tua.* Et de hoc in figura habetur Luc. 10. de illo qui *deſcendebat ab Hieruſalem in Hiericho, & incidit in latrones, qui deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis abierunt, eo ſemiuiuo relicto:* Hieruſalem enim interpretatur domus pacis, & ſignificat pacificam conſcientiam, Hiericho interpretatur domus Lunæ, i. vertibilitatis, & ſignificat peccati ſtultitiã, quia ſtultus, vt Luna mutabitur Eccl. 16. Ex qua figura patet quod deſcendens ad peccata ab hoſtibus dæmonijs vulneratur, qui eum etiam expoliant omnibus bonis, quia per peccatũ homo ſpoliatur omnibus meritis. Sicut enim remoto, vel corrupto priori, remouentur & corrumpuntur omnia poſteriora 8. Phyſ. Nam vt per experientiam videtur, remota vel corrupta radice, remouentur & corrumpuntur fructus &c. Ita per peccatum corrupta vel remota charitate, quæ eſt radix omnium virtutum & meritorum, ſecund. Greg. corrumpuntur & remouentur omnes virtutes & merita. & ſicut mors corporalis priuat hominẽ omnibus bonis temporalibus Iob 27. ita mors ſpiritualis. ſ. peccati ſpoliat animã omnib. bonis ſpiritualibus. i. virtutibus & meritis. & ideo dicitur Eccl. 9. *Qui offenderit in vno, multa bona perdet.* Omnis enim virtus detrimentum patitur ab vno peccato, & *qui offenderit in vno, factus eſt omnium reus* c. defleat. de re. iu. & Iac. 2. c. & Ezec. 18. ſcriptum eſt: *Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.* Item expoliant eũ gratia Dei, & priuant ſpiritu ſancto, qui diſcedit propter peccatum Sap. 1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.* Peccatum etiam priuat hominem aſpectu Dei, iuxta illud Pſalm. 5. vbi inquit Deo propheta: *Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos.* Priuat quoq; eum vita æterna, quia impoſſibile eſt aliquem in Cœlum aſcendere cum aliqua macula peccati. Scriptum eſt enim Apoc. pen. *Nihil coinquinatũ intrabit in illud.* Quapropter debes o peccator ad pœnitentia cõuerti, & mundare animam tuam ab omni

Digitized by Google

peccato. *Beati enim mundo corde, quia ipſi Deum videbunt*, Matt. 5.

13. Peccati damnum.

TErtiadecima peccati malignitas, dicitur offenſionis. Scire enim debes ô peccator quod peccando, ſeptem offendis. Primo enim grauiſſime offendis Deum, cuius voluntati contrauenis, & eius proditor, ac rebellis efficeris. Quæ offenſio præualet offenſioni omnium creaturarum ſimul, prout dicitur in c. vergentis de hære. Vbi ſcriptum eſt: *Grauius eſt æternam quam temporalem lædere maieſtatem.* Et propterea inquit Anſel. *Forſitan paruum putas aliquod peccatum. O vtinam diſtrictus iudex paruum exiſtimaret peccatum tuum. Nonne omne peccatum Deum per præuaricationem exhonorat? Deum autem exhonorare, qui omni præualet dignitati, quomodo paruum eſt?* Hæc ille. Secundo ex peccato contriſtari dicitur & offendi totus Paradiſus, vtputa, omnes Angeli, & Sancti. Sicut enim frater carnalis plangit mortem fratris, vel ſororis, ſic omnes Angeli, & ſancti dicuntur ſpiritualiter plangere mortem ſpiritualem peccātis, iuxta illud Hiere 33. *Angeli pacis amare flebāt.*

Quomodo omnia per peccatum offendantur

In hoc etiam damnificari dicuntur, quia priuantur præmio accidentali, quod eis accreuiſſet ex ſalute illius ſi non peccaſſet. Tanto enim maior erit conſolatio accidentalis omnium beatorum, quanto maior erit numerus electorum ex mutuo conſortio, & amicitia. Tertio grauiter offenditur proximus per peccatum, quē peccans ſuo malo exemplo, & conſilio ſæpius ducit ad infernum. Vnde Aug. in lib de paſtoribus inquit: *Omnis qui male viuit quantum in ipſo eſt, omnes à quibus attenditur lethaliter occidit.* Quarto ſeipſum grauiter offendit peccans, quia cum peccato quaſi cum quodam gladio ſe ſpiritualiter occidit. Scriptum eſt enim Ezech. 18. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.* Et pſalmiſta propter hoc inquit: *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Et de ſeipſo iterum ait: *Peccatum meum contra me eſt ſemper.* Et ideo ſi crudelis eſt qui ſe corporaliter interimit, multo crudelior eſt qui animam ſuam occidit. Quinto grauiter offenditur totū purgatorium, pro eo quod tales peccantes eos ſic efficaciter iuuare non poſſunt ſuis orationibus, & eleemoſynis, ſicut feciſſent ſi in gratia ſtetiſſent. Sexto grauiter offenditur infernus, quia ſi talis per peccatum damnatur, augetur accidentaliter pœna omnium damnatorum, ſecundum Aug. in c. multi. in fine. 2. q. 1. Et ob hanc cauſam diues damnatus rogabat Abraham vt Lazarum mitteret ad monendos ſuos fratres viuentes, ne & ipſi irent ad illum locum tormentorum. Luc. 16. Non enim hoc dicebat ex charitate, qua priuatus erat, ſed ne ſibi accreſceret accidentalis pœna ſi damnarentur. Septimo grauiter offenditur totus mundus, id eſt, omnes creaturæ tam rationales quam irrationales. Et ratio eſt ſecundum Grego. quia ſicut offenſo capite offenduntur omnia membra: ſic offenſo Creatore ex peccato, intelligitur offenſa omnis creatura. Et ideo peccator in morte ſua habebit omnes Angelos, & Sanctos, & omnes creaturas contra ſe clamantes, iuxta illud Sapien. 5. *Pugnabit pro illo*, ſcilicet Deo *orbis terrarum contra inſenſatos.* Et ibidem dicitur de ipſo Deo: *Armabit omnem creaturā ad vltionem inimicorum.*

O Maledictum peccatum, tu es illud quod tranſgrederis præceptum cœleſtis Imperatoris, dicente Ambroſio: *Peccatum eſt præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia mandatorum.* Et ideo abominabile es, non ſolum cœleſtibus ſed etiā omnibus inferioribus creaturis. Nam cū omnis creatura habeat ſpeciem, modum & ordinem, omnia prædicta contaminas, dicente Aug. in lib. de natura boni: *Peccatum eſt corruptio ſpeciei, modi & ordinis.* Et ideo merito ab omnibus impugnaberis.

14. Peccati damnum.

DEcimaquarta malignitas peccati dicitur falſificationis. Cū enim anima ſit ad Dei imaginem, & ſimilitudinem facta, & adeo pulchra, & decora etiam in ſuis naturalibus bonis, quod ſecūdum

nem eſcam abominata eſt anima eorum. Tales enim dicunt illud Nu.21. *Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Plus enim eis placet grauitas peccati, quam leuitas virtutis. De qua inquit Saluator Matt. 11. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.*

20. Peccati damnum. Vigeſima malignitas dicitur inſuſceptionis. Durante enim peccato in anima non poteſt Deus cum omni ſua ordinata potentia, & ſapientia infundere gratiam ſuam in eam, eo quod peccatum, & gratia, cum ſint contraria, non poſſunt ſimul ſtare in eodem ſubiecto, & ideo Sap.1. dicitur de ſpiritu ſancto: Quod nō habitabit in corpore ſubdito peccatis. & Matt.7. ait Saluator: *Non eſt bonum dare ſanctum canibus, nec margaritas mittere ante porcos,* & hanc malignitatem tangens B. Stephanus inquit Iudæis Act.7. *Dura ceruice & incircuncisi corde, vos ſemper reſiſtitis ſpiritui ſancto.* Scriptum quoque eſt ad confirmationem prædictorum in c. non poteſt de conſec. diſt.4: *Non poteſt quis gratiæ cæleſtis gloriam accipere, niſi purgatus fuerit ab omni labe peccati.* & Ber. ſuper Cant. ait: *Gratia Dei balſamum puriſſimum eſt, & ideo purum, ſolidum, & profundū vas requirit.*

21. Peccati damnum. Vigeſimaprima malignitas dicitur inexauditionis. Quia enim vt diximus quando quis peccat, efficitur inimicus Dei; idcirco preces eius non ſunt exaudibiles in conſpectu ipſius Dei. Vnde Threno.3. dicitur peccatori: *Oppoſuiſti tibi nubem, vt non tranſiret oratio.* Sicut enim principes terreni minime ſolent preces inimicorum ſuorum exaudire, ita & Deus, iuxta illud Io.9. vbi cæcus illuminatus ait Iudæis: *Scimus quia peccatores Deus non exaudit.*

22. Peccati damnum. Vigeſimaſecunda malignitas dicitur diminutionis. Nam peccatum commiſſum, dato quod quis poſtea pœniteat tamen diminuit in peccante feruorem charitatis, & amoris Dei. Sicut etiam ex eclipſi ſolis terra redditur infirmior, & debilior ob radiorum ſolarium ſubtractionem. Proinde 3. Reg.1. figuratiue habetur, quod *David ſenuerat, & cùm operiretur veſtibus, non caleſiebat.*

Vigeſimatertia malignitas dicitur maledictionis. Quia enim peccator, vt dictum eſt, factus eſt proditor Dei, & hoſtis eius, ideo à tota cæleſti curia maledicitur. Dicunt enim omnes Angeli & beati illud Iſa.26. *In terra ſanctorum iniqua geſsit, tollatur impius ne videat gloriam Dei.* Eccleſia quoque militans eum quotidie maledicit, dum in quotidiano officio de peccatoribus dicit Deo illud Pſalmiſtæ: *Maledicti declinant à mandatis tuis Domine.* 23. Peccati damnum.

Vigeſimaquarta malignitas dicitur corruptionis. Peccatum enim corrūpit, & alterat omnes potentias & virtutes animæ. ſ. intelligentiam, memoriam, voluntatem, affectionem. &c. Vnde de peccatoribus dicit David Pſal. 13. *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in cuſtodijs ſuis.* Et Mich.2. de anima per peccatum maculata dicitur: *Propter immunditiam eius corrumpetur putredine peſſima.* Tanta autem eſt corruptio peccati, quòd dicitur facere animam febricitare. Et propterea per febrem ſignificatur peccatum mortale. Sicut dicunt doctores ſuper illud Luc. 4. *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus.* Et Io.4. *Hora ſeptima reliquit eum febris.* Inter cętera enim incommoda quæ patitur febricitans, eſt quod habet palatum inordinatum, propter quod dulcia ſibi videntur amara & inſipida. & econuerſo. Et ſimiliter peccator habet inordinatum palatum animæ, ita quòd omnia ſpiritualia ſibi videntur amara, & inſipida. Et hoc oſtendit Chryſ. ſuper Matth. per tria exempla. Primum eſt, quia ſi leoni oſtendatur pratum virēs, non excitatur eius appetitus, quia de natura ſua non eſt comedere herbas virentea, ſed carnes. Et ſimiliter ſi luxurioſo, ac voluptuoſo peccatori oſtendantur herbæ virentes, i. ſi prædicantur ei amœnitates cœleſtes, non excitatur eius voluptas ad eas deſiderandum, quia non eſt moris ſui deſiderare ſpiritualia, & cæleſtia, ſed carnalia, & voluptuoſa. Vt enim dici- 24. Peccati damnum. Per febricitantem deſignatur peccator.

Digitized by Google

dicitur 1. ad Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei.* Et Eccleſiaſt. 21. *Audiet luxurioſus.* ſcilicet verbum caſtitatis, *& diſplicebit ei, & proijciet illud poſt dorſum ſuum*, & Aeſopus ait: *Stolido nil ſapis iſta ſeges.* Secundum exemplum eſt, quod ſi pluuia cadit ſuper lapidem, lapis quidem foris balneatur, intus autem ſiccus manet. Et ſimiliter peccatores indurati, & obſtinati habẽt cor lapideum, ita quod ſi Deus pluuiam gratiæ ſuæ vel inſpirationis internæ immiſerit eis, cor eorum exterius quidẽ tangit, ſed interius non intrat, & ideo remanent aridi, & ſicci ab omni humore gratiæ, iuxta illud Iob 41. *Cor eius indurabitur quaſi lapis.* Magna autem eſt gratia, quando Deus ex miſericordia ſua tale cor induratum mollificat, vt gratia eius intrare valeat, iuxta illud Ezech. 36. *Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri.* Tertium exemplum eſt quòd ſi in aliquo vaſe pleno aceto, aut felle gutta mellis infunditur, & mel perditur, & acetum ſiue fel non dulcoratur. Et ſimiliter peccatores terrenis dediti habent cor acetoſum, & felleum, & multis amaritudinibus repletum, ſcilicet amaritudine laboris in acquirendo, timoris in cuſtodiendo, & doloris in amittendo. Et ideo diuitiæ dñr ſpinæ. Luc. 8. ex eo quod cor eas poſſidentium pungunt. Sic igitur mel, id eſt, verbum cœleſte, vel inſpiratio diuina in talium corda immittitur, & verbũ perditur, & cor eorum non mutatur. Vnde talibus prædicanti dici poteſt illud Ouidij in epiſtolis: *Quid facis Oenone? quid arenæ ſemina mandas? Non profecturis littora bobus aras.* Vt enim dicitur, Eccl. 21. *Non eſt ſenſus, vbi eſt amaritudo,* ſcilicet peccati. Et ideo faciendum eſt quod dicit Auguſt. qui ait: *Diſce non diligere mundum, vt diligas Deum, diffunde vt implearis, auerte vt conuertaris.* Alia quoque ex cauſa per febrem ſignificatur peccatum, quia ſicut febricitans modo patitur frigus, & modo æſtum, ſic peccator modo patitur timorem, qui eſt frigus animæ, modo cupiditatem, quæ eſt calor animæ. Vnde Auguſt. ſuper illud pſalmiſtæ *Incenſa igni & ſuffoſſa,* ait; *Omnia peccata duæ res faciunt, ſcilicet timor & cupiditas, timor facit fugere omnia quæ ſunt carni moleſta, cupiditas vero facit appetere omnia quæ ſunt carni ſuauia.*

Septem febres denotãtes ſeptem peccata, & de remedijs contra ea.

SIcut autem diuerſę ſunt ſpecies febrium, ita diuerſæ ſunt ſpecies peccatorũ. Sed breuitatis cauſa non enumerabo omnes ſpecies ipſarum febrium, de quibus tractat Auicenna 1. quarti, tract. 1. 2. 3. & 4. & Galenus 1. & 2. de differentijs febrium. Solum autem ſeptem ſpecies febrium declarabo, & ponam remedia ad curandum eas, quarum prima dicitur quotidiana, & ſignificat peccatum gulæ, propter quotidianam exactionem, iuxta illud Iſa. 56. *Venite ſumamus vinum & impleamur ebrietate, & erit ſicut hodie, ſic, & cras, & multo amplius,* & ſunt verba guloſi loquentis cum ſocijs ſuis. Et ideo comparatur ſanguiſugæ, iuxta illud Prou. 30. *Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes, affer affer,* quia guloſus, poſt vnum ferculum, dicit, affer aliud. Et ſicut febris quotidiana de facili mutatur in aliam, ſic & gula cito tranſit in luxuriam. Vnde Hieron. ait: *Venter mero æſtuans cito deſpumat in libidinem.* Vel febris quotidiana animæ ſunt peccata venialia, quæ quotidie agimus, iuxta illud Prouerb. 24. *Septies in die cadit iuſtus.* tranſumptiue in c. ſepties. de pœniten. diſtinct. 3. & aſſimilantur ſecũdum Auguſtinum in libr. 50. homiliarum guttis aquæ, & arenæ ac ſcabiei, quia feruorem charitatis remittunt arenæ, quia ſæpe à bonis operibus animã ſterilem faciunt. Scabiei, quia decorem animæ diminuunt. Et dicit Auguſtinus ibidem, quod ſicut multæ guttæ implent fluuium, & nauis faciunt naufragium. Et multa grana arenæ faciunt onus ponderoſum. Et multitudo ſcabiei corpus reddit corruptum; ſicut etiam venialia peccata quando continuantur, ſæpe ſua multitudine, ponderoſitate, ac deformitate ad peccatum mortale diſponunt. Hæc autem febris curanda eſt medicina Petri Apoſtoli, dicentis ſuæ primæ canonicæ

c. 5. Fra-

Digitized by Google

c.5. *Fratres ſobrij eſtote*, contra gulam, *& vigilate*. ſ. cauendo quartum poteſtis etiam à venialibus peccatis.

De 2. ſpecie febris. SEcunda febris dicitur ephemera, quæ ſic dicitur ab ephemero piſce marino, qui eodem die quo naſcitur, moritur, & ſignificat ſubitum motum iræ, qui debet finiri antè ſolis occaſum, iuxta illud ad Ephe. 4. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Vbi gloſſa exponit. id eſt, *ira non duret.* Subitus enim iræ motus quaſi naturalis eſt. Et ideò dicit Hieron. *Qui nulla animi perturbatione mouetur, lapis eſt.* Huius autem medicinam ponit Dauid Pſal. 4. di. *Iraſcimini, & nolite peccare.*

De 3. ſpecie febris. TErtia febris eſt erratica, quæ non accidit determinatis horis, & ſignificat inuidiam, quæ quando quis laudatur, accedit, & cùm vituperatur, recedit. Non enim habet horā determinatam, ſed quandocunq; renouantur laudationes, renouantur etiam acceſſiones. Quod patuit 1. Reg. 18. de Saul, qui inuidebat Dauid. Nam quando audiebat mulieres canentes in laudem Dauid, & dicentes: *Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia*, tunc patiebatur magnam acceſſionem: & quoties audiebat de ſua probitate, toties laborabat illa acceſſione. Quando autem Dauid publicum, & canem mortuum ſe nominabat, tunc illa acceſſio recedebat. Iſta enim febris non naſcitur, niſi de fœlicitate, ſiue de bono alterius, quia ſola miſeria caret inuidia. Vnde dixit quidam: *Omnibus inuideas, inuidet, nemo tibi.* Et ideò inuidus ſignificatur per Heli ſacerdotem, de quo 1. Regum. 3. quòd non poterat videre lucernam Domini, antequam extingueretur. Lucerna accenſa lucet, extincta verò fœtet. Lucerna autem accenſa ſunt viri ſancti, & virtuoſi. Vnde de Ioanne Bapt. ait Saluator Io. 5. *Ille erat lucerna ardens & lucens.* Lucerna verò extincta ſunt peccatores fœtidi. Inuidus ergò non poteſt ſine magna afflictione ſuſtinere, vel videre viros virtuoſos. Libenter autem videt miſeros, & afflictos, & iſta febris multum affligit eum, qui ipſam habet. Vnde metrice dicitur: *Inuidus inuidia comburitur intus, & extra.* Et ideò dicebat Socrates: *Vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus oculos, & aures haberent, vt de cunctorum fœlicitatibus torquerentur.* Hæc autem febris curanda eſt medicina Pauli Apoſt. ad Rom. 12. *Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus.* quod eſt proprie contra inuidiam, quæ triſtatur de alienis bonis, & gaudet de malis.

De 4. ſpecie febris. QVarta febris eſt tertiana, quæ vno die venit, & altero non, & ſignificat inſtabiles, qui vno die proponūt multa bona facere, & altero mutantur. Et ideò Apoſt. 1. ad Cor. 15. apponens eius medicinam ait: *Fratres ſtabiles eſtote, & immobiles*, vel poſſumus dicere, quòd febre tertiana laborant illi, qui de peccatis ſuis nolunt Deo ſatisfacere per tres partes pœnitentiæ. ſ. per contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem. Vnde cùm quidam dæmoniacus adductus eſſet ad quendam ſanctū virum, ille interrogauit dæmonem de nomine ſuo: Cui reſpondit: Nos ſumus tres ſocij, quorum vnus vocatur claudēs cor, alius verò claudens os, & tertius claudēs marſupium. Officium meum eſt claudere cor peccatoris, ne conteratur, quòd ſi conteratur, laborat alius, vt à cōfeſſione impediatur. Si verò conterat & confiteatur, laborat alius ſocius, vt eum à ſatisfactione retrahat, & per hunc modum multos lucramur. Tertius tamen impediens ſatisfactionem pluries omnibus lucratur. Hæc autem febris curanda eſt medicina Chriſti, Matt. 4. dicentis: *Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum Cœlorum.* In pœnitētia enim includitur contritio, confeſſio, & ſatisfactio c. perfecta. de pœn. di. 3.

De 5. ſpecie febris. QVinta febris eſt cōtinua, & iſta febre laborant auari, & maximè vſurarij. Cæteri enim peccatores interpolationē faciunt in peccatis. Vſurarius verò continuè peccat. ſ. quolibet die, & qualibet nocte, & qualibet hora, ac momento, &

Digitized by Google

quolibet feſto, & ideò videtur eſſe deterior quàm Iudas. Ille enim tantummodò vendidit Chriſtũ. Ipſe verò vendit Chriſtum, B. Virginẽ, & omnes ſanctos, ac ſanctas, & Angelos, quia eorum feſtiuitates computat in vſuris. Et ideò quia ſimilis fuit Iudæ in culpa, ſimilis etiã erit illi in pœna. Iudas enim in aere, qui eſt medius inter cœlũ & terram, interijt, ad innuendum, quod neq; in cœlo debet ſtare cum Angelis, neq; in terra cum hominib. ſed in aere cum dæmonib. Et ſimiliter vſurarius non habitabit in cęlo, quia Deum & B. Virginem, & Sanctos omnes offendit, nec in mũdo, quia homines conturbauit, ſed in inferno cum dæmonib. quos per auaritiam adorauit. *Auaritia enim eſt idolorum ſeruitus.* Ad Colo. 3. & appellatur idololatria in c. idololatria. 28. q. 1. Iſta aũt febris continua. ſ. auaritia occidit hominẽ, quia tollit tria quę ſunt cauſa vitæ. ſ. cibũ, ſomnum & quietem. Auarũ enim non audiet comedere, iuxta illud Eccl. 14. *Non ſatiabitur pane, & in triſtitia erit ſi per menſam ſuam*, nec poteſt dormire, iuxta illud Eccl. 2. *Cuncti dies eius pleni ſunt laboribus & ærumnis*, nec per noctẽ mens eius quieſcit, iuxta illud Prouerb. 4. *Non enim dormiunt niſi male fecerint, & non rapitur ab eis ſomnus, niſi ſupplantauerint*, nec poteſt quietem habere, ſed die ac nocte, eſt in labore & fatigatione, iuxta illud Hiere. 49. *Præ ſollicitudine quieſcere non poterunt* & Eccl. 11. *Saturitas diuitis non ſinit ipſum dormire.* Auari ergò parùm viuunt, ſed frugales & liberales multum. Nam Prou. 28. dicitur: *Qui odit auaritiam, longi ſunt dies eius.* Hæc autem febris curanda eſt medicina pſalmiſtæ dicentis. *Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere.*

De 6. ſpecie febris.

SExta febris eſt quartana, quàm patiũtur leones, & ſignificat ſuperbiam propter 4. eius ſpecies. De quib. dic. Greg. *Quatuor ſpecies timoris ſunt, cùm vel aliquis bonum quod habet à ſe habere ſe exiſtimat, vel pro ſuis meritis datũ ſibi putat, vel cùm iactat ſe habere quod non habet, vel cum deſpectis cæteris appetit ſingulariter videri habere quod non habet.* Vel poteſt ſignificare luxuriã, quę per corpus expletur quod ex 4. elementis componitur. De qua Ambr. ſuper Luc. ait: *Febre flagrantior eſt libido.* Vel poteſt ſignificare conſuetudinem longã peccãdi, vt prima dies ſit mala cogitatio, ſiue cogitationis delectatio: ſecunda malus conſenſus: tertia malum opus, quarta verò mala conſuetudo. Iſta autem triplex ſpecies quartanæ difficulter curatur. Superbia enim difficulter curatur, quia ſemper eſt in aſcenſu, dicente pſalm. Deo: *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*, nec mirũ ſi aſcendit, quia in cælo orta fuit. Eius autem curationis medicinã ponit Saluator di. Luc. 18. *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & omnis qui ſe humiliat, exaltabitur.* Alia etiam ſpecies. ſ. luxuria difficulter curatur, quia in anima, & in carne minùs radicatur. Ipſa enim radicatur in anima, id eſt, in memoria per turpiũ imaginationem, in intellectiua per turpium affectionem. Radicatur etiam in corpore, quia ipſum totum inflammat, iuxta illud Iob 31. *Ignis eſt vſque ad conſummationem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Item ipſum totũ conuulnerat, iuxta illud Iob 16. *Conuulnerauit lumbos meos.* Item ipſum totum corrumpit, & fędat, iuxta illud Iohel. 1. *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo*, vbi Gregor. inquit. *Iumenta in ſtercore putreſcere, eſt carnales homines in fœtore luxuriæ vitam finire.* Cuius medicinam ponit Apoſt. ad Ephe. 5. di. *Fornicatio & omnis immunditia non nominetur in vobis.* Mala etiam conſuetudo difficulter curatur, quod ſignificatum eſt Ioannis 11. in Lazaro quatriduano, quem Dominus cum quadã difficultate oſtendit ſe reſuſcitare, ſcilicet cum oratione & cum clamore, & cũ ſui conturbatione, ac cum lachrymarum effuſione. Vnde dicit philoſophus 9. Ethic. Non facile eſt homini ab antiqua cõſuetudine trãſmutari. Ratio autem quare hęc febris conſuetudinis, ſit difficilis curationis eſt illa, quam ponit Iſidor. in 1. ſoliloquiorũ. c. 9. dicens: *Aſſidua conſuetudo in naturam vertitur, &c.* Naturalia autem dicuntur immutabilia. §. ſed naturalia. Inſtitu. de iure, natu. gen. & ci. Cuius medici-

dicinam ponens Sapiens Eccleſiaſt. 12. dicit: *Non erit ei benè, qui aſſiduus eſt in malo,* & Saluator vbi ſuprà exclamat, *Lazare veni foras,* id eſt, exi de mala conſuetudine.

De 7. ſpecie febris.

SEptima febris eſt hectica, quæ eſt radicata in medullis, & naturalem humiditatem conſumit, ſiue humidū radicale, & ſignificat accidiam & triſtitiam, & maximè illam, de qua dicitur 2. ad Cor. 7 *Triſtitia ſæculi mortem operatur.* Talis etiā triſtitia exſiccat oſſa. i. virtutes animæ, iuxta illud Prouer. 17. *Spiritus triſtis exſiccat oſſa.* Et ideò dicitur Eccl. 38. *Ne dederis in triſtitia cor tuum, ſed repelle eam à te, quia à triſtitia feſtinat mors, & cooperit virtutem, & triſtitia cordis flectit ceruicem. &c.* Cuius medicinā ponit Apoſt ad Rom. 12 dicens: *Spiritu feruentes, Domino ſeruientes.* Hugo autem Cardinalis ſuper Ioannem dicit, quòd per febrem intelligitur cupiditas. Nam ſicut in acceſſu febrili calor eſt immoderatus interius circa cor, ſed tamen fabricitans ſentit frigus exteriùs. Interiùs autem calorem non ſentit: Ita cupidus intra ſe ardet igne cupiditatis, nec tamen ſentit illū ardorem, quia non intelligit ſuam auaritiam, ſed bene ſentit frigus exteriùs, quia ſemper credit fame mori, & ſemper credit parū habere, & ea habet quæ timet amittere. Vnde & manus habet adeò frigidas, & quaſi contractas, quòd eas non poteſt per eleemoſynā extendere ad pauperes. Item pedes adeò habet frigidos, & omnia alia membra, quòd ea non poteſt extendere ad bona opera. Prou. 20. *Propter frigus piger arare noluit.* Et de tali frigido & timore pleno dici poteſt illud Iob. 15. *Sonitus terroris ſemper in auribus illius, & cùm pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur.* habet tamen interiùs caliditatem nimiam auaritiæ, quia cupiditas eſt ſicut ignis, qui nunquam dicit ſufficit, Prou. 30. Vnde Eccle. 23. dicitur: *Anima calida, quaſi ignis ardens non extinguetur, donec aliquid glutiat,* & Apoc. 16. ſcriptum eſt: *Æſtuauerunt homines æſtu magno.* Contra autem omnes febres, & alias infirmitates generale remedium eſt euitare contraria ſanitati, & procurare ac facere conſeruatiua eius. Quod ſpiritualiter oſtendit faciendum propheta Dauid Pſ. 33. di. *Declina à malo, & fac bonum.*

Propter nullum bonum vel commodum peccato eſt aſſentiendum.

EX prædictis autem omnib. poteſt inferri concluſio veriſſima. ſ. quòd propter tātas peccati malignitates nullus debet mortaliter peccare pro quocunq; cōmodo, vel bono habēdo, nec pro quocūq; malo ſeu damno euitādo, vt inquit S. Bonau. in 4. Vnde notādum eſt, quòd triplex reperitur bonum. ſ. corporale, temporale & ſpirituale, & ſimiliter dicere poſſumus de malo, quia ſi reperitur vnum oppoſitorum in natura, reperitur & reliquum 2. de Cælo & mundo. Et 5. Meta. Bonum autem corporale diuiditur in 4. differentias. ſ. eſſentialitatis, vitalitatis, ſenſibilitatis, & rationabilitatis. In prima differentia quæ dicitur eſſentialitatis, comprehendūtur omnia bona creata corporalia, quæ habent ſimpliciter purum eſſe ſine aliqua vita, & anima: prout ſunt lapides precioſi, aurum, argentum, ac alia metalla, domus, poſſeſſiones, quatuor elementa, ſtellæ, & omnia corpora cæleſtia, vnà cū cælo empyreo. Nā licet aliqui antiqui philoſophi, inter quos fuit Auicenna 9. Met. c. 2. dixerunt: Quod cæli habent animas, & quòd cælum eſt magnum animal, & quòd mouetur à propria forma perfectiua, id eſt anima. Tamen Theologici, inter quos eſt Rich noſter, in 4. diſt. 14. & S. Bonauen. ibid. ar. 3. q. 2. tenent contrarium, ſequentes dictum Damaſceni, qui ait: *Cæli omnino ſunt inanimati, & inſenſibiles.* In ſecūda differentia boni corporalis, quæ dicitur vitalitatis, comprehenduntur omnia vegetabilia, vt herbæ, flores, arbores, & plātæ producentes zucharum, balſamum, cinnamomum, & alia aromata ac fructus varios. Habent enim animam vegetabilem, qua viuunt, & creſcunt. Et quantum ad hoc ſunt nobiliores omni lapide precioſo & auro. In tertia differentia, quæ dicitur ſenſibilitatis, comprehenduntur omnia animalia, piſces, aues, &c. quadrupe-

drupedes, vt boues, equi, &c. & reptilia omnia. Et iſta quæ habent animam ſenſitiuam ſunt cæteris creaturis inſenſibilibus digniora. Vnde Aug. inquit: *Quodlibet viuens digna rationis æquitate præualet omni non viuenti.* & Eccle. 9. dicitur: *Melior eſt canis viuus leone mortuo.* & 16. de animalibus ait philoſophus: *Anima melior eſt omni corpore, & animatum inanimato, et viuum mortuo, & ens non ente.* In quarta differentia, quæ dicitur rationabilitatis, continentur omnia corpora humana animata anima rationali, quæ præualent omnibus alijs corporalibus, & ſunt inæſtimabilia, vt habetur in l. pen. ff. ſi quadru. pau. fe. d. l. liber homo, ff. de verb. obl. l. & liberi. ff. de cõtra. emp. l. ſcientiam. ff ad l. Aquil. & l. 2. ff. ad legẽ Rod. de Iac. Poſito ergò caſu, quòd quis ſi committat vnum peccatũ mortale, poſſit acquirere omnes theſauros mundi, & nõ ſolùm eos qui ſunt, fuerunt & erunt, ſed infinitos alios. Item quòd poſſet habere omnia prædicta bona corporalia, & fieri Dominus totius mundi, & omnium Cœlorum, & non ſolùm mundi huius & cœlorum qui ſunt, ſed aliorum infinitorum & multo pulchriorum, & digniorũ: Dico quòd nullatenus debet cõſentire peccato, quo perderet animam ſuam, quæ eſt incomparabiliter melior, & nobilior omnibus prædictis, iuxta illud Ouidij in 3 Meta. *Cœleque animus præſtantior omni.* vnde Saluator Matth. 16. ait: *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur; aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?* Item ponamus quòd quis ſi non cõſentiat peccato, debeat occidi, dico quòd potiùs debet mortem ſuſtinere, & omnia alia mala, & pœnas ac ſupplicia, & amiſſionem omnium rerum corporalium, quàm peccato conſentire. c. ita ne. 32. q. 5. & c. ſacris. extra quod me. cau. Imò ſi quis cum filijs ſuis omnibus, parentibus ac cognatis, omnibuſque ſibi attinentibus deberet occidi, ſi non conſentiat peccato, potiùs debet ſuſtinere ſuam & cæterorũ mortem, imò omnium hominum mũdi, etiam ſi eſſent in infinitum multiplicati, quàm conſentire peccato. Ait enim Aug. ſuper Io. *Magis eligendum eſt Deo dilecto mori, quàm offenſo viuere.* Ac ideò in c. cùm infirmitas de pœn. & remiſſ. præcipit Eccleſia medicis, ne pro ſanitate corporali infirmorum dent eis, vel faciant, aut fieri concedant aliquid quod vertatur in detrimentum animæ. Mors enim vnius animæ per peccatum, eſt maioris damni, quàm innumerabiliũ mors corporum. c. ſi habes. 24. q. 3. Et ideò dicunt Theologi, quòd ſi daretur caſus pro poſſibili, quòd beata Virgo vel Chriſtus deberet occidi, vel à Paradiſo exulare, niſi tu peccares mortaliter, nullatenus deberes ipſi peccato conſentire.

Propter amicitiã vel aliquod aliud bonum temporale nullus debet peccatũ committere

SEcundum bonum, pro quo conſequendo vel oppoſito vitando, nõ debet quis peccare mortaliter, dicitur temporale, In quo continetur amicitia, libertas, ſanitas, ſapientia, proſperitas, bona fama, nobilitas, & dignitas, ac cætera huiuſmodi. Si enim quis perpetrando vnum peccatum poſſet contrahere amicitiam cum omnibus hominibus mundi, qui ſunt, fuerunt, & erunt, ſi omnes viuerent, imò cum infinitis alijs, & cum omnibus Angelis & ſanctis, ſi poſſibile eſſet hoc fieri, non deberet illud committere, imò potius ſubire deberet inimicitiam omnium prædictorum, quàm offendere Deum. Ait enim philo. 1. Ethi. *Pro amore virtutis receſſe eſt omnem amicitiam deſerere.* Et Saluator Luc. 14. inquit: *Qui amat patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus.* Item ſi quis poſſet cõmittendo vnum peccatum mortale ſubijcere ſuæ ſeruituti omnes homines mundi, & totum mundum, quòd ſi non committeret, deberet incarcerari, & ſeruituti ſubijci cum omnibus filijs, & amicis ſuis vſque ad diem iudicij, non deberet illud perpetrare, quia deterior eſt ſeruitus peccati, quàm omnium hominum. Vnde inquit Tullius in paradoxis, quòd improbus & vitioſus eſt nefandiſſimus ſeruus, etiam ſi ſit de nobiliſſima, ac digniſſima fami-

fami-

familia ortus. Si etiam quis peccãdo poſſet acquirere, vel conſeruare omnem ſanitatem, & fortitudinem atque pulchritudinem ſuam vſque ad diem iudicij, imò per infinita temporalia. Quod ſi nõ committat, debeat ſubire omnem infirmitatem, imaginari poſſibilem, omnemq; debilitatem, ac deformitatem, atque turpitudinem, nullatenus deberet conſentire peccato. Deterior enim incomparabiliter eſt infirmitas, turpitudo, & debilitas vnius animę peccatricis, quam ſimul omnium corporum. Item ſi quis peccando poſſet acquirere omnem Sapientiam, ſcientiam, eloquentiam, ingenioſitatem, & omnem induſtriam, omneſque artes liberales, Philoſophiam, Aſtrologiam, ius canonicum, & ciuile, & Theologiã, & non peccando omnes prædictas ſcientias perditurus eſſet. Dico quod peccare non deberet, quia vt dicitur Eccleſiaſt. 19. *Melior eſt inſipientia cum timore Domini, quam apparens Sapientia & ſtultitia.* Si etiam quis poſſet peccatũ perpetrando acquirere omnem proſperitatẽ, haberi poſſibilem, vt familiæ, ſubſtantiæ temporalis, filiorum, & cæterorum omnium, & econtrario ſi nõ peccaret, deberet omnibus prædictis priuari, & in omni aduerſitate conſtitui vſque ad diẽ iudicij: Dico quod nullatenus deberet peccare. Ait enim Pſalmiſta: *Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.* Et Salomon inquit, Prouerb. 13. *Eſt quaſi diues cum nihil habeat, & eſt quaſi pauper cũ in multis diuitijs ſit.* Item multo melius eſt acquirere regnum cœlorũ per tribulationes, iuxta illud, Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Cælorum,* quã ſic ſubdere æternis tormentis peccando, & acquirendo proſperitates. Item ſi quis omnem famam per vniuerſum mundũ, omnemque dignitatem, tam Eccleſiaſticam quam temporalẽ, omnemq; nobilitatem acquirere poſſet peccando, & ecõtra non peccando deberet effici infamis in toto orbe terrarum, & ab omnibus contemni, reijci & abominari, nullo modo deberet cõſentire peccato, & ratio eſt, quia incurreret maiorem in infinitum vilitatem, infamiam, & ignobilitatem, atque ignominiam per peccatum, vt patet ex præcedentibus.

Tertium bonum pro quo habendo vel non amittendo non debet quis mortaliter peccare eſt ſpirituale, in quo continentur omnes virtutes, &c. bona ſpiritualia, vt innocẽtia, puritas, pietas & huiuſmodi. Poſito ergo caſu quod quis poſſet acquirere omnem innocentiam, puritatem, & virtutẽ omnium Sanctorum, ac ſanctarum, cunctorumq; ſpirituum beatorum, committendo vnum peccatũ mortale, & econtra nõ perpetrando illud priuaretur omnibus prædictis iam habitis, non deberet peccare, quia maius malum eſſet commiſſio peccati contra Deum, quam acquiſitio omnium prædictorum. Item poſito quod quis poſſet committendo peccatum cõuertere animas omnium peccatorũ ad pœnitentiam & ad ſalutem æternam, & liberare de damnatione omnes damnatos, tam homines quam dæmones, & illos iuſtificatos perducere ad gloriam, & omnes animas educere de purgatorio, atque omnes infideles, ac hæreticos reducere ad veram fidem, dico quod nullatenus peccare deberet mortaliter, imò potius deberet permittere, quod omnes Angeli, & beati eijcerentur de Paradiſo, & quod omnes creaturæ annihilarentur, quam peccare. Vnde ait Anſelm. in lib. de ſimilitudinibus: *Magis præeligenda eſt mors & annihilatio omnium creaturarum, tam cæleſtium quam terrenarum, quam offenſio veritatis.* Et idem in libr. 1. Cur Deus homo, iterum inquit: *Fateor quod pro conſeruanda tota creatura nihil facere licet contra voluntatem Dei Creatoris noſtri.*

Propter ſpirituale bonum nemo debet peccare.

Prædicta autẽ veritas, ſcilicet quod pro nullo commodo habendo, vel incommodo vitando peccare licet mortaliter, probari poteſt rationibus, auctoritatib. ac exemplis. Prima ratio dicitur bonificationis. Quinque etenim leges indicant

Rationibus oſtenditur pro nullo commodo peccãdum eſſe.

di.28. Vnuſquiſque debet præponere ſalutem animæ ſuæ, ſaluti omnium aliarum animarum. Vnde philoſophus.9. Ethico. dicit: *Vnuſquiſque ſibi ipſi magis quam alijs naturaliter eſt amicus, quia amicabilia quæ ſunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus quæ ſunt ad ſeipſum*, & Auguſtin, in ſecund. de Doctrina Chriſtiana, ait: *Regulam diligendi proximos, à ſeipſo proximum dilector accepit, & ideo nulli licet pro charitate aliorum peccare, pro eo quòd ipſe peccando offenderet charitatem propriam, quam magis tenetur habere, quam ad proximum.* Et beatus Thom. ſecunda ſecund. quæſtion. vigeſimaſeptim. articul. quart. inquit: *Homo ex charitate magis debet diligere ſeipſum quam proximum. Cuius ſignum eſt, quia homo nō debet ſubire aliquod malum peccati, quod cōtrariatur participationi ſuæ beatudinis, vt proximum liberet à peccato*, hæc ille. Scotus etiam in 3. diſtinct.9. dicit: Quod pro eſſe nullius creati ſaluando, eſt peccandū mortaliter. Et confirmantur prædicta per illud quod ait Apoſtolus, ad Roman. 3. ſcilicet, quod *non ſunt facienda mala, vt eueniant bona.* Item per dictum gloſſæ, in capitul. Apoſtolicam, extra de ſimon. vbi ait, quod ſub prętextu pietatis non eſt impietas committenda. Argumentum in capit. non eſt putanda, prim. quæſtio. prim. Vnde non licet facere vſuras, & furta vel rapinas, vt fiant eleemoſynæ, capit. neque enim cap. forte.14. quæſtion. quint. Nec ſimiliter licet adulterari cauſa generandi filios ad cultum Dei.32. quæſtion.4. capit. ſic non ſunt & 22. quæſt.4. cap. inter cætera. Pro nullo ergo commodo vel incommodo licet committere peccatum, quo perditur anima quæ præualet omnibus bonis.

3. Ratio. TErtia ratio dicitur electionis. Teſte enim philoſopho.3. Ethico. & 3. Topi. *Duobus malis appoſitis, quorum vnum eſt maius altero, minus ſemper eſt eligēdum*, vt etiam habetur in cap. duo mala.13. diſtinct. & 14. diſt. cap. prim. & notatur in l.1. §. penultimo, ff. de peri. & com. rei ven. & in l. quotiens la.4. ff. de reg. iur. & in l.1. §.1. ff. de ven. in poſ. mit. & in §. cum igitur, in authen. de non eli. ſe nu. col.1. & in capit. non ſolum 22. quæſt.4. Et patet hoc exemplo naturali. Nam homo vt ſaluet caput, exponit brachia, & alia mēbra diſcrimini. Exemplo ſerpentis, qui vt ſaluet caput, totum corpus percutienti exponit. Dicit ergo Auguſtinus, in libro de Doctrina Chriſtiana, ꝙ pro capite noſtro qui eſt Chriſtus, inſtante neceſſitate debet quiſque Chriſtianus morti exponere corpus ſuū, & ſic patet propoſitum, quia pro conſeruanda vita corporali, nō debet quis mortaliter peccare negando Chriſtum, vel aliam mortalem culpam perpetrando. Debet enim potius eligi mors corporalis, quæ eſt minus mala, quam mors ſpiritualis. Vnde dicit Auguſtinus in homilia ſuper Ioannem, quæ ponitur in officio ſancti Laurentij: *Cum autem cauſæ articulus venerit, hæc conditio proponatur, aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vita migrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore, ibi eligat potius Deo dilecto mori, quam offenſo viuere. Ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, vt in vitam æternam cuſtodiat eam*, hæc ille. Cum ergo minus ſit malum perdere corpus, & omnia temporalia, quam perdere animam, ſequitur quod pro conſeruatione ipſius animę debemus ipſum corpus, & omnia quæ hoc in mundo haberi poſſunt exponere. Vnde Iob ſecund. dicitur: *Pellem pro pelle, & cuncta quæ poſſidet, dabit homo pro anima ſua.* Item cū peccatum mortale, ſit maius malum quā quęlibet pœna temporalis, & quam quæuis pœna purgatorij & inferni ſecundū Franciſcum de Maironis in ſermone de gratia Dei, qui ait, quod magis eligerent animæ beatorū eſſe in inferno ſine peccato, quam in Paradiſo, cum vna mortali culpa. Et idem facerent omnes Angeli, ſecūdum eundem Doctorem ibidem, quia pœna in ſe non eſt ſimpliciter mala, ſed ipſum peccatum eſt ſimpliciter malum, imò eſt peſſimum, quo nihil eſt horribilius, deteſtabilius, ac malignius. Ideo dicit beat. Tho. in quolibeto: Quod omnis

Digitized by Google

vere contritus tenetur magis velle eſſe in inferno quàm Deum offendere. Et Richar. in 4. diſt. 50. ar. 4. quæſt. 2. determinat quòd dānati magis debent velle non eſſe, quam eſſe in peccato, & ibidem aſſignat inter alia rationem quare beati, & damnati magis debeant velle eſſe in inferno ſine peccato, quàm in Paradiſo cum offenſa Dei, dicens, quòd ex eo quòd quiſque damnatus, vel beatus tenetur magis diligere Deum, quàm ſeipſum, cum ſit in infinitum maioris bonitatis; per conſequens etiam magis tenetur velle malum proprium, quam diuinam offenſam. Quapropter concluditur quòd & nos idem velle debemus. Et ideo Anſelmus, in libro de ſimilitudinibus: Et Auguſtinus, in ſermonibus communibus, ſermone primo, inquit: *Mallem purus & innocens gehennam intrare, quam ſorde pollutus cæleſtia regna tenere. Cum conſtet ſolos malos in inferno torqueri, & ſolos bonos in cæleſti beatitudine foueri.*

Auctoritatibus oſtenditur pro nullo commodo peccandum eſſe mortaliter.

HAEC etiam veritas probatur auctoritatibus. Ait enim Auguſtinus in ſermone 3. de vno martyre: *Duo ſunt quæ homines ad peccata, aut ducunt, aut impellunt, voluptas, & & dolor, voluptas allicit, dolor impellit. Vt enim habeant homines voluptatem & non patiantur dolorem, peccant. Et ideo Deus contra iſta duo, quorum vnum eſt in blanda promiſſione & alterum in terribili comminatione, & promittere dignatus eſt & terrere. Promittere regnum cælorum, terrere de ſupplicijs infernorum. Dulcis eſt voluptas, ſed dulcior eſt Deus. Malus eſt dolor temporalis, ſed peior eſt ignis æternus. Habes quod ames pro mundi amoribus, imò pro immundis amoribus. Habes quod timeas pro mundi terroribus*, hæc ille. Qui etiam in capit. faciat, 22. quæſtion. 2. ait: *Facit homo pro temporali ſalute hominum quod poteſt. Cum autem ad hoc ventum fuerit, vt tali ſaluti niſi peccando conſulere non poſſit, iam ſe exiſtimet non habere quid faciat*. Et idem habetur in cap. ſequenti, & in cap. ſi quis ad te confugerit, eadem quæſtione & cauſa, vbi dicitur: *Si quis ad te confugerit qui de mendacio tuo poſſit à morte liberari, non es mentiturus. Os enim quod mentitur, occidit animam. Cum ergo mentiendo vita æterna amittatur, nunquam pro cuiuſquam vita corporali, & temporali mentiendū eſt*, hæc ibi. Facit etiam ad hoc illud quod ait Alex. Papa, in capit. ſuper eo. de vſu. di. *Cum ſacra ſcriptura prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis eſt homo prohibendus, ne pro redimenda vita captiui vſurarum voragine inuoluatur.* O nephandiſſimum peccatum, tu es adeo horribile quòd per te dæmones coluntur, vt ait Hieronym. in cap. in eo. 32. quæſtion. 4. Qui etiam in cap. conuertimini, de pœn. diſtin. prim. ait: *Solo peccato diaboli filij ſumus.* Et ideo debemus illud ſuper omnia euitare, exemplo Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrū, & aliorum ſanctorum, qui potius voluerunt amittere vitam, quàm peccatum committere. In quorum perſona inquit Paulus, ad Rom. 8. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?* Et ſubdit: *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque virtutes, neq; inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua, poterit nos ſeparare à charitate Dei quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Exemplum autem de hoc habemus particulariter de Abrahā, qui potius voluit immolare filium ſuum, quam facere contra Dei præceptum. Geneſ. 22. De quo habetur. 22. quæſt. 2. §. quandoque, & cap. nō enim. Item Suſannæ, quæ potius voluit ſe exponere periculo infamiæ & lapidationis, quàm adulteriū committere. Daniel. 13. Et ſimiliter poſſumus exemplificare de alijs ſanctis. Vnde ſi petes: O Stephane cur lapidari voluiſti? O Laurenti, cur cremari te permiſiſti? O Petre: O Andrea quare crucifigi voluiſtis? Et ſic de ſingulis, omnes reſpondebunt: Ne creatorem noſtrum offenderemus. Similiter quoque exemplificare poſſumus de Virginibus. Vnde ſi interroges: O Lucia: O Agatha: O Catharina: O Agnes: O Vrſula: & ſic de alijs, quare tot cruciatus & mortem ſic acerbam ſuſtinuiſtis? Reſpondebunt profecto. Ne peccaremus in Dominum Deum noſtrum. Exemplum etiam habemus

mus

Digitized by Google

nius religioſorum,& Eremitarum. Vt de Paulo primo Eremita,de ſancto Antonio, de beato Hilarione. Item de Auguſtino, Baſilio,Benedicto,Franciſco, & Dominico; Qui tot ieiunijs, vigilijs,ac alijs auſteritatibus carnem ſuam macerauerunt, & ab omnibus carnalib. delectationibus abſtinuerunt,ne Deum offenderent.Quid dicam de B.Ioanne Baptiſta,qui in quinto anno perrexit ad Eremum propter eandem cauſam?Vnde de ipſo canit Eccleſia: *Antra deſerti teneris ſub annis, Ciuium turmas fugiens petiſti, Ne leui ſaltem maculare vitam Famine poſſes.* Exemplum quoque habemus Saluatoris noſtri, qui triginta tribus annis voluit peregrinari,ac ſufferre famem, ſitim, frigus, & calorem, & tandem ſuſtinere vituperoſam,ac crudeliſſimam mortem crucis ne patris ſui obedientiam offenderet. De quo Apoſtolus, ad Philip.2. ait:*Chriſtus humiliauit ſemetipſum,factus obediens vſq; ad mortē,mortē aūt crucis.&c.* Sed dimiſſis exemplis fidelium,veniamus ad philoſophos morales, paganos, ac gentiles, qui licet non habuerint cognitionē de Chriſti natiuitate,nec ſpem de futura reſurrectione,tamen dixerunt, quod quiſque debet eſſe tantæ fortitudinis,ac conſtantiæ, vt potius mortem eligat,quam virtutem offendat, & quòd maius malum eſt peccatum, quàm ſeruitus, & quàm perditio omnis dignitatis,amicitię,& diuitiarum & quam ipſa mors. Vnde Tullius, in 2.de officijs,ait: *Nemo Bonus, nemo iuſtus eſſe poteſt qui exilium,qui egeſtatem,& qui mortem timet,& qui ea quæ ſunt his contraria Iuſtitiæ anteponit,* & Philoſophus.1.Ethic. dicit: *Melius eſt mori, quàm agere contra virtutem,& pro ſalute veritatis neceſſe eſt omnem amicitiam deſerere.* Intēr cæteros autem philoſophos morales laudatur Socrates,qui vt refert Valerius, lib.8. & Boetius in primo de conſo. & Auguſt. in libro de vera religione, potius voluit mortem ſuſtinere, quàm idola adorare. Laudat quoque Tullius in primo de offic. & Auguſt.in primo de ciuit.Dei.Marcum Attilium Regulum Romanum conſulem, qui potius voluit horribiliſſimam mortem pati,quàm fidem datam Carthaginenſibus violare.

Gentilium exemplis oſtenditur propter commodum non licere peccare.

O igitur perditi Chriſtiani, qui pro vno aureo, vel ſolido falsū iuratis, & pro quolibet vel modico ſolatio, vel cōmodo conſequendo,vel incommodo euitando Deum offenditis, & mortaliter peccatis. Scitote quòd in inferno crudelius puniemini quàm gentiles, & pagani. Et ideo vllatenus nolite conſentire peccato. Ait enim Dominus, Exo.30. *Si quis peccauerit ante me,delebo eum de libro vitæ in quo ſcriptus eſt.* Seruate igitur conſilium quòd vobis datur, Leuitic.11. vbi dicitur, *Nolite contaminare animas veſtras*, ſcilicet per peccatum. Scriptum eſt enim Eccleſiaſt. 41.*Væ vobis impijs qui reliquiſtis legem Domini altiſſimi. Nam ſi mortui fueritis,in maledictione eris pars veſtra.* Et Dominus ait, Oſeæ 7:*Væ illis qui receſſerunt à me.* Scriptum eſt etiam, 1. Mach.2. *Nō eſt nobis bonum relinquere legem, & iuſtitiam Dei.* Ipſe.n.ait Prou.8. *Qui in me peccauerit lædet animam ſuam.* De malignitate autem peccati dicitur,Threno.1. *Peccatum peccauit Hieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt.* & Prouerb.29.*Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus,* & Eccleſiaſtic.16. *In ſynagoga peccantium exardeſcet ignis,*& Tobiæ 12.*Qui faciunt peccatum,& iniquitatem,hoſtes ſunt animæ ſuæ.* Et ideo Tobias admonebat ſuum filium eiuſdem libri,4.cap.dicens:*Caue ne vnquam conſentias peccato.* Scriptum eſt enim Prouerb. 14.*Miſeros facit populos peccatum.* Et ideo dicitur,Eccleſiaſt.21.*Quaſi à facie colubri fuge peccatum.* Scriptum namque eſt,Hierem.5. *Peccata veſtra prohibuerunt bonum à vobis*, & Prouerb.13. *Peccatores perſequetur malum,* & Eccleſiaſt.2. *Peccatori dedit Deus afflictionem, & curam ſuperfluam,*& Amos 9.ait Dominus:*In gladio morientur omnes peccatores populi mei*, & Iſa.1.iterum inquit,*Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis,* & Sapientiæ 11. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Et ideo ait Sapiens,Eccleſiaſt.21. *Fili peccaſti ne adijcias iterum peccare, ſed de priſtinis deprecare,vt tibi dimittantur.* Et eiuſdem libri,cap.17.iterum inquit:*Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua, & minue offendicula.* Scriptum eſt enim in Pſalm.140. *Ca-*

dent in retiaculum eius peccatores. & Pſalm. 144. *Et omnes peccatores diſperdet*, & Ezechiel. 33. *Iuſtitia iuſti non liberabit eum in quacunq; die peccauerit.* Non ſolùm autem ſcriptura deteſtatur peccatum, ſed etiam pagana, quæ omnes malos dicit eſſe ſtultos, & ſtultitiæ filios, vnde Tullius in libro 2. artis nouæ, capit. 6. ait: *Omnium malorum ſtultitia eſt mater atque materies*, hac autem ſtultitia nihil eſt deterius, vnde idem Tullius in Tuſculanis quæſtionibus libr. tert. ait: *Inſipientia nullum maius malum eſt*, adeo autem eſt peccatum deteſtabile, vt omnino illicitum ſit omnibus legibus, vnde in l. filius. ff. de condi. inſtitut. inquit Iuriſconſultus: *Ea quæ lædunt pietatem, exiſtimationem, aut verecundiam, & vt generaliter dixerim, quæ contra bonos mores ſunt, nec facere nos poſſe credendum eſt.* Ad euitationem etiam peccati hortatur Dominus dicens paralytico curato, Ioannis 5. *Ecce ſanus factus es, iam amplius noli peccare*, tranſumptiue de pœni. di. 2. c. 1. & di. 3. c. adhuc inſtat. Et de pœni. & re. c. cum infirmitas. Item in adulterio deprehenſę mulieri dixit: *Vade, & amplius noli peccare.* Ioannis 8. Tranſumptiue in cap. ponderet. 50. di. & 32. q. 1. §. quod autem, & de pœni. di. 3. ca. ſi Apoſtolus, & §. hac auctoritate. Apoſtolus quoque hortatur dicẽs: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore*, ad Rom. 6. & 50. di. ca. ponderet, & de conſe. di. 4. c. non ex quo & Iacob. 4. dicitur: *Mundate peccatores manus veſtras, & purificate corda veſtra duplices animo*, & 1. Petr. 3. *Satagite immaculati inueniri in pace.* Dicamus ergo omnes cum beato Tobia, & rogemus Dominum dicentes: *Mundam ſerua animam meam ab omni concupiſcentia.* Tobiæ 3. Vt poſſimus dicere cum beato Iob: *Non reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Iob 17. Solus enim ille ingredietur amœna cæli tabernacula, qui reperietur ſine peccati macula, vt teſtatur Dauid, Pſal. 14. *Et innocens manibus & mundo corde*, Pſal. 23. Et idem Propheta inquit, Pſalm. 36. *Nouit Dominus dies immaculatorum*, Pſal. 118. iterum ait: *Beati immaculati in via*, & Prou. 21. dicit Salomõ: *Qui diligit cordis munditiam, habebit amicum regem*, ſcilicet cæleſtem, & Lactan. in libro de ira Dei, c. 27. ait: *Non faciunt beatum mortiferæ, ac vitioſæ voluptates, non opulentia libidinum incitatrix, non inanis ambitio, nõ caduci honores, quibus illaqueatus animus humanus, & corpus mancipatus in æterna morte dãnatur, ſed ſola innocentia, ſola iuſtitia, cuius legitima, & digna merces eſt immortalitas, quam ſtatuit à principio Deus ſanctis, & incorruptis mẽtibus, quæ ſe a vitijs, ac ab omni labe terrena integras inuiolataſque conſeruant. Proinde vniuerſos oportet ſapientes, qui homines merito dici volunt, fragilia contemnere, & terrena calcare, vt poſſint cum Deo beatiſſima neceſſitudine copulari*, hæc ille.

PARS SECVNDA
huius ſermonis de diuerſis vocibus inuitantibus peccatores ad pœnitentiam.

SEptem ſunt voces ad pœnitentiam inuitantes quemlibet peccatorem. Prima eſt Dei qui quintupliciter inuitat. Primo voce ſcripturarum. Vnde Pſalm. 2. inquit per os Dauid: *Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta*, & Matth. 3. *Facite dignos fructus pœnitentiæ*, & Matth. 4. *Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cælorum*, & Luc. 13. *Contendite intrare per anguſtam portam*, & Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*, & Apoc. 2. *Memento vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Secundo vocat Deus inſpiratione, iuxta illud, Ioannis 3. *Spiritus vbi vult, ſpirat*, & ad Epheſ. 5. *Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus*, ſcilicet per intrinſecam inſpirationem. Vnde ipſe Dominus inquit, Apocal. 3. *Ego ſto ad oſtium & pulſo.* Clamat ergo illud quod ſcriptum eſt, Can. 6. *Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere vt intueamur te.*

TErtio vocat prædicatione, iuxta illud *Prædicatoribus* Pſal. 147. *Emittit verbum ſuum, & liquefaciet ea, flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ.* Prædicatores enim ſunt nũcij, & Apoſtoli Dei, *ad pœnitentiam* quos vocantur.

quos mittit Deus, vt per verbum prędicationis faciãt peccatores plangere peccata ſua, & venire ad nuptias æterni regis, prius anima purificata per pœnitentiam. Et hoc eſt quod in figura ſcriptum eſt, Lucæ 14. quòd *quidam homo fecit cœnam magnam, & miſit ſeruos ſuos hora cœnæ, dicere inuitatis, vt venirent, quia parata ſunt omnia.* In iſta autem cœna debet peccator ponere tria fercula, ſc. contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionẽ, quæ ſunt partes pœnitentiæ. De quibus habetur in c. perfecta, de pœn. diſt. 3. Deus autem ponit tria alia, ſcilicet remiſſionem culpæ, collationem gratiæ, & promiſſionem gloriæ. Et propter hoc inquit, Apoc. 3 *Si quis mihi aperuerit, intrabo ad illum & cœnabo cum eo, & ipſe mecum,* ſcilicet ad ſcotum, vt ipſe ponat de ſuo, ſi vult comedere de meo, iuxta illud quod notant Doctores in c. quoniam ſimoniaca, extra de ſimo. maxime. Hoſtien. & Ber. ſc. *Porta tecum, ſi tu vis viuere mecum.*

Beneficiorum collatione peccatores ad pœnitentiam vocantur.

QVarto vocat Deus peccatores ad pœnitentiam beneficiorum collatione, vnde inquit Auguſtinus, in lib. de verbis Domini ſerm. 3. *O magna bonitas Dei, cui cum pro conditione reddere debeamus obſequia, vtpote ſerui Domino, mancipia redemptori, famuli Deo, amicitiarum præmia nobis repromittit, vt à nobis obſequia debitæ ſeruitutis extorqueat, vt quos nolle ſeruire conſpicit, ſponte beneficiorum ſuorum poſsit promiſsionibus inuitare.* Omnia igitur bona quæ habes, continue in auribus tuis mentalibus clamare debent vt diliges Deum, & ei ſeruias, vnde Gregorius in quadam homilia inquit: Tãto ergo eſſe humilior atq; ad ſeruiendum Deo promptior quiſque debet ex munere, quanto obligatiorem ſe eſſe cõſpicit in reddenda ratione.

Percuſſione Deus peccatores ad pœnitentiam vocat.

QVinto vocat percuſſione, poſtquam eum dulcibus verbis inuitauit peccatores ad pœnitentiã, clamans illud quod ſcriptum eſt, Iohelis 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu, ac planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra,* & Hiere. 31. dicit animæ peccatrici: *Reuertere, reuertere virgo Iſrael, vſque quo diuitijs diſſolueris?* Videns illos obſtinatos in peccatis nolle ad eum blãditijs reuerti, eos flagellis & percuſſionibus aſtringit. Sicut bonus paſtor qui poſtquam ouem ſuam ſæpe vocauit, videns eam per deuia currentem, cũ baculo veniens, ad ſemitam ducit. Ideo de hac vocatione inquit Dauid, Pſal. 15. *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt.* ſ. ad pœnitentiam.

Angeli inuitant nos ad pœnitentiam propter gaudiũ quod de ea habent.

SEcunda vox inuitans ad pœnitentiã eſt Angeli. vnde ſciẽdum eſt, quod illi qui bene agunt, & faciunt pœnitentiam, ſunt milites Chriſti. Ideo dicebat Paulus, 2. ad Timo. 2. *Labora vt bonus miles Ieſu Chriſti.* Peccatores autem ſunt milites diaboli iuxta illud, Sap. 2. *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius. Quando autem quis de peccato ad pœnitentiam ſe conuertit, idem eſt ac ſi de diaboli grege ad Chriſtĩ exercitum confugeret, & diuinæ militiæ adſcriberetur. Quo fit vt Angeli videntes diabolicum exercitum per pœnitentiam peccatorum diminui, atque debilitari, & Dei militiam augeri atque roborari, tanquam optimi milites plurimum lętantur de multiplicato Imperatoris ſui exercitu, & diminuto hoſtium ſuorum grege, quia peccatores qui erant mẽbra diaboli, iuxta illud, Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo eſtis,* & in ca. nullus 38. diſt. dicitur: *Qui rebellis vero viuit, diaboli membrum eſſe oſtẽditur.* Per pœnitẽtiam efficiuntur membra Chriſti, & ſocij Angelorum. Item lætantur Angeli de conuerſione peccatorum, vt inquit Aug. in libr. ſoliloquiorũ; quando vident animam noſtram, cuius curam habẽt, ſpreta diabolica ſuggeſtione ad pœnitentiã conuerti, quia eis creſcit præmium accidentale de multiplicato numero beatorũ, & maxime illorum qui ſuis exhortationib. ad pœnitentiam conuerſi ſunt. Quælibet enim anima habet Angelum ad ſui cuſtodiam deputatum, vt inquit Hieronymus, ſuper Matthęum. 18. c. Tertio gaudent Angeli, quia vident de peccatoribus cõuerſis

Digitized by Google

ſis Angelicam ruinam reparari, iuxta illud, Prophetæ Pſal. 109. *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas.* Propterea inquit Saluator, Lucæ 15. *Gaudium eſt Angelis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Ex quo apparet quã ſit precioſa pœnitẽtia peccatoris, de qua Angeli faciunt tantum feſtum. Non enim dicuntur gaudere de tam glorioſa DEI viſione, de qua dicitur, 1. Petri 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere*, nec de ſua tam iucunda iubilatione, de qua inquit ipſe Dominus, Iob 38. *Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes Filij Dei*, nec de ſua tam dulci epulatione. De qua inquit Angelus Raphael Tobiæ 12. *Ego cibo inuiſibili, & potu qui ab hominibus videri non poteſt, vtor.* Sed commemorantur gaudere de peccatoris conuerſione. Non ſolùm aũt gaudent, & exultant omnes Angeli, & ſancti, & tota curia cœleſtis, ſed etiam tota Trinitas, ſcilicet Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: & primo Deus Pater. Multum enim gaudet rex terrenus quando filius ei concipitur, ſicut lætatus eſt Abraham quando vxor eius Sara concepit ſibi Iſaac, Gen. 21. Item multum gaudent quando ſibi filius naſcitur, ſicut gauiſi ſunt Zacharias, & Eliſabeth in ortu præcurſoris Ioan. 1. Multum etiam gaudet quando filius ablactatur, vnde Abraham fecit magnum conuiuium in ablactatiõe Iſaac filij ſui. Gen. 21. Multum quoque gaudet, quando grandis effectus ad menſam ſuam recipitur. Pater igitur cœleſtis de filio ſibi ſpiritualiter concepto, nato, ablactato, & ad menſam recepto multum gaudet. Conceptio autem attenditur in contritione, ſiue in boni propoſiti conceptione, natiuitas vero in confeſſione vel bonorum operum oſtenſione. Et ita intelligitur illud Iſa. 26. *A facie tua concepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis.* Sed de multis dici poteſt illud Iſa. 37. *Venerunt filij vſque ad partum, & virtus pariendi non eſt.* Ablactatio autem attenditur in vitæ perfectione, quando ſcilicet homo in tãtum in virtutibus proficit, quod iam nõ indiget lacte paruulorum, ſed cibo ſolido perfectorum. De quo dicitur, ad Hebr. 5. *Perfectorũ eſt ſolidus cibus.* Ad menſam vero receptio attenditur in cœleſti refectione, iuxta illud, Luc. 22. *Vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.* Secundo de conuerſione peccatoris gaudet filius triplici de cauſa. Primo quia ex hoc videt effectum ſuæ paſſionis. Et hoc notatur in parabola de oue perdita, & inuenta, Luc. 15. De qua Gregor. ait: *Vna ouis perijt, quando homo peccando vitæ paſcua dereliquit. In humero autem ſuo eam Chriſtus poſuit, quia peccata noſtra in corpore ſuo ipſe portauit.* Secundo gaudet, quia in peccatore conuerſo videt reformationem ſuæ imaginis. Et hoc notatur in parabola de dragma perdita, & inuenta, Luc. 15. In qua dragma imago regis refulget. Decem enim dragmæ ſunt nouem ordines Angelorum, & decimus hominum, qui ad Dei imaginẽ ſunt creati. Sed decima dragma perdita fuit, quando homo peccauit, ſed Christus eam quæſiuit, & ſuam imaginem reparauit. Tertio gaudet ex eo, quòd videt reſuſcitationem ſui fratris. Quod notatur in parabola de filio prodigo. Luc. 15. de quo dicitur, *Epulari, & gaudere oportebat, quia frater tuus perierat & reuixit.* Tertio principaliter de conuerſione peccatoris gaudet Spiritus ſanctus, triplici de cauſa. Primo quia recuperat templum ſuum quod debet inhabitare, iuxta illud, 1. ad Corinth. 3. *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Habitare autem nõ poſſet, niſi prius malignus recederet, iuxta illud 2. ad Corinth. 6. *Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Quis autem conſenſus templo Dei cum idolo?* Secundo gaudet quia recuperat membrũ ſuum, quod debet viuificare, iuxta illud, primæ ad Corinth. 6. *An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri?* Videmus autem quod membrum præciſum vel putridum, vel paralyticum non viuificatur à ſpiritu humano. Et eodẽ modo nec peccator à ſpiritu diuino, tum quia diuiſus eſt ab eo, iuxta illud, Iſa. 59. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum.* Et primæ ad Corinth. ſexto. *Omne peccatum extra corpus eſt,*

Pater Filius, & Spiritus ſanctus gaudẽt de noſtra pœnitentia.

corpus eſt, ſcilicet myſticum, quia facit peccantem nó eſſe de corpore Eccleſiæ, quod viuificatur ſpiritu ſancto, tum quia putrefactus eſt in peccato, iuxta illud Iohelis. 1. *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo*, tum quia paralyticus eſt ex motu inordinato. Non enim habet ſenſum amoris. De quo dicitur Sapien. 1. *Sentite de Domino in bonitate.* nec habet motum ordinatum boni operis, ſed inordinatum operis mali, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Turbati ſunt, & moti ſunt, ſicut ebrius.* Tertiò gaudet, quia recuperat vas ſuum quod debet implere. Oportet autem quòd iſtud vas ſit vacuum ab amore mundi, ſi debet impleri amore Dei. Vnde Auguſt. ſuper Ioannem inquit: *Vas es, ſi plenus es, funde quod habes vt recipias quod non habes; funde amorem ſeculi, vt implearis amore Dei.* Et hoc ſignatum eſt, 4. Regum 4. In Heliſeo, qui vacua vaſa fecit impleri. De iſto autem feſto & gaudio quod facit Deus, inquit Origenes ſuper librum Numeri: *Habet ſua feſta Deus*, Eſt enim magna feſtiuitas ſalus humana, puta per ſingulos fideles, qui conuertuntur ad Deum, & in fide proficiunt. Feſtiuitas oritur, quando lætificat eum impudicus, ſi fit caſtus, & iniuſtus, quando iuſtitiam quærit.

Nunquid Deus magis gaudeat de peccatore pœnitente, quàm de iuſto ſemper benè operante? hocq; idem de Angelis quæritur.

Sed notandũ quod inquit Saluator, Luc. 15. *Gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, magis quàm ſupra nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.* Et ideò quæritur; nunquid Deus magis gaudeat de peccatore pœnitente, quàm de iuſto ſemper benè operante, & ſimiliter Angeli? Et primò videtur quod ſic, per dicta verba. Item quia ibidem dicitur, quòd filius ſenior, per quem ſignificatur iuſtus, bonus laborator Eccleſiæ, non tantùm gaudium fecit patri ſicut iunior pœnitens. Ad hanc autem quæſtionem reſpondere poſſumus, quod aut loquimur de iuſtis tepidis, aut de ferventibus. Si primo modo; Verum eſt quod ſupra dicitur. Et ſuper hoc ponit Gregor. duo exempla dicens: *Maius de peccatore conuerſo, quàm de ſtante iuſto gaudium fit in cœlo, quia & dux in prælio plus illum militem diligit, qui poſt fugam reuerſus hoſtem fortiter premit, quàm illum, qui nunquam terga vertit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Sic agricola illam terram magis amat, quæ poſt ſpinas vberes fruges profert, quàm eam, quæ nunquam ſpinas habuit, ſed nunquam fertilem meſſem producit.* De hoc etiam ſic dicit Auguſt. in libro contra Fauſtum, Agricolæ plùs placent agri qui ſpinis magis eradicatis centeſimum fructum proferũt, quàm qui nullas ſpinas vnquam habuerunt, & vix ad trigeſimum peruenerunt. Dico igitur quod frequentius accidit, quòd illi qui ſurgunt de maximis peccatis per pœnitentiam poſtea comparato, & acquiſito habitu oppoſito, fiunt feruentiores in virtutibus & diuino amore, quàm illi qui de paruis aut nullis ſurrexerunt, ſed ſemper ſteterũt. ſicut patet naturaliter in ferro frigido & duro. Nã quanto materia & ſubſtantia eſt magis frigida, & contraria igni, ſi igne accenditur & ignitur, tanto calidior, & feruentior efficitur, & calorem diutius conſeruat. Ferrum namque ignitum feruentius eſt ligno. Et eodem modo ſæpè fit de peccatore conuerſo, & charitate incenſo, ſicut accidit in Magdalena, & multis alijs. Si autem loquamur de iuſtis feruentibus, dico quòd datis parib. Deus plus amat iuſtum nunquam cadentem, quàm peccatorem pœnitentem, & maius gaudium eſt in cœlo de innocentia iuſti feruentis conſeruata, quàm de peccatoris pœnitentia. Nullus enim peccator eſt, de cuius conuerſione tantùm gaudeat Deus, & Angeli in cœlo, quantùm de innocentia beatæ Virginis, quæ nunquam cecidit, vel de Ioanne Baptiſta, qui ſanctificatus in vtero fuit. Cæteris ergò paribus feruentior, plus diligitur à Deo. Poſſet autem pœnitens eſſe tam feruens in dilectione, & in operibus virtuoſis, quòd excederet nonagintanouem iuſtos, qui nunquam ceciderunt. Et de talibus loquitur Saluator. Poſſumus quoque diſtinguere inter affectum, & effectum. Nam meliori maior tribuendus eſt affe-

eſt affectus, ſecundùm Bernardum, ſed magis indigenti maior tribui ſolet affectus. Videmus enim quod ſi aliqua mater habeat decem filios, ſi vnus infirmatur, & poſteà ſanatur, maius gaudium oſtendit de ſanitate iſtius recuperata, quã de ſanitate in alijs conſeruata. Super hoc etiam Auguſtinus in libro confeſſionum, ponit tria exempla dicens: *Triumphat Imperator & vincit, ſed niſi pugnaſſet non viciſſet, & quanto maius periculum fuerit in prælio, tanto maius eſt gaudium in triumpho. Iactat tempeſtas nauigantes, minaturque naufragium, omnes futura morte palleſcunt; tranquillatur cælum, & mare, & exultant nimis qui timuerunt nimis. Charus aliquis infirmatur, omnes animo ægrotant cum eo, poſt quam verò conualuerit, fit et & omnibus tale gaudium recte, quale antè non fuerat.* hæc ille. Notandum eſt etiam, quod inquit Euangelium, hoc gaudium fieri non de peccatore pœnitentiam cogitãte, quæ eſt pœnitentia procraſtinantium, contra illud. Prouerb. 3. *Ne dicas amico*, id eſt Chriſto, *vade, & cras dabo tibi, cùm ſtatim poſſis dare.* Nec etiam dicit; Pœnitentiam docete, quæ eſt pœnitentia verboſorum prædicatorum, iuxta illud. Matth. 23. *Dicunt enim & non faciunt, &c.* Nec dixit: Pœnitentiam oſtendentes, ſicut hypocritæ & ſimulatores. De quibus Saluator ait, Matthæi 7. *Veniunt ad vos in veſtimentis ouium, &c.* Sed dixit Pœnitentiam agentes, quæ eſt pœnitentia deuotorum. De quibus dicitur, Luc. 3. *Facite dignos fructus pœnitentiæ.* Tunc autem fiunt digni fructus pœnitentiæ, quando ſeruatur illud Deut. 25. *Pro menſura delicti erit & plagarum modus.* Quia enim peccatum mortale commiſſum, eſt grauiſſimum, ideò grauis & amara debet eſſe pœnitentia, quia melius curat peccata, quàm leuis; quod oſtendit Chry. ſuper Matth. per tria exempla dicens, *quòd medicina aſpera melius curat malos humores quàm leuis, & roſtrum ferreum melius eradicat malas herbas, quàm ligneum; & malos nodos lapidum melius præſcindit malleus ferreus, quàm plumbeus.*

De 3. Voce peccatorem

TErtia vox ad pœnitentiam inuitãs eſt paradiſi. Ex cuius conſideratione debent peccatores ſpretis omnibus mundi voluptatibus ad Dominum conuerti. *Omnia*, enim inquit Greg. in quadam homi. *Omnia mundi bona viliſſima ſunt, in comparatione ſupernorum.*

ad pœniten- tiam mo- uente.

QVarta vox dicitur ſtimuli. ſ. conſcientiæ, quæ continue remordet animã peccatoris, vt ad pœnitentiam conuertatur. Vnde Hieron. in quodam ſerm. inquit: *Cùm de peccatis habetur conſcientia, torquent hominem, & cor rodunt, vt genimina viperarum matrem ſuam*, hæc ille. Nam vipera filijs in vtero poſitis, lacerata perimitur. Et ita nos pungunt peccata noſtra ad pœnitentiam incitantia, & lacerãt, niſi pœnitentiam egerimus, ad æternã damnationem conducentes.

QVinta vox eſt mundi. Ait enim Ber. in quodam ſermone: *Bona quæ facere negligimus, nobis Deus ab alijs fieri demonſtrat, vt qui præcepta nõ attendimus, ſaltem exemplis incitemur, atque in appetitu rectitudinis, nihil ſibi mens ipſa difficile exiſtimet, quod perfectè ab alijs fieri videt*, hæc ille. Exemplo igitur totius mundi ad pœnitentiam inducimur. Videmus enim ſecũdùm ſenten. Salomonis, Eccl. 1. quòd omnia flumina ad vnum locum vnde veniunt, reuertuntur. Similiter aqua quãto cadendo deſcendit, tanto ex parte oppoſiti aſcendit, vt iuxta menſuram caſus ſit menſura aſcenſus. Sed etſi in occaſum tendit, ad orientem tamen mox redit. Sic homo in occaſu, id eſt in peccato remanere non debet, ſed ad orientem gratiæ debet feſtinare.

De 5. Voce ad pœnitentiam vocante.

IGnis quantumcumque prematur ad ima, tamen ſemper ſe erigit ad ſuprema. Arbor vento agitata, aut aliter depreſſa, ſe poſteà adhuc erigit. Auis in rete concluſa, ſtatim exire laborat. Ex quibus omnib. colligere poſſumus, quod ſi anima in manibus diaboli illaqueata liberari per pœnitentiam non curat, eſt beſtijs peior, & inſenſibilibus creaturis vilior.

Sexta

Digitized by Google

De 6. Voce ad pœnitentiam inuitante.

SExta vox inuitans ad pœnitentiam, dicitur vox viri. Primò peregrinantis, & curſoris, qui attendunt longitudinem viæ, & aſperitatem & tempus ad itinerandum valdè breue. Et ideò manè ſurgunt antè lucem, & feſtinant quàm citius ad locum, ad quem pergunt peruenire, eo quod bono hoſpitio ſemper caret & cœna, qui ad illud accedit tarda hora. Et ita peccator, qui eſt viator tendens ad patriam ſupernã, non debet morari in peccato, ſed ſtatim ſurgere per pœnitentiam, & incedere per viam virtutum, vt in illo verificetur illud pſalmiſtæ: *Ibunt de virtute in virtutem. Videbitur Deus deorum in Sion.*

ITem vox viri agricolæ ad pœnitentiã inuitat. Quis enim eſt agricola, cui ſi fuerint vno anno fructus auulſi, agrum deſerat, & eum ampliùs non excolat? Sæpè accidit, quòd arbor caſu impedita vno anno fructus non affert, ſed in ſequenti duplicatos reportat. Sic & homo aliquãdo reſurgendo à peccatis, in plures, & meliores fructus virtutum reſurget. Vox etiam viri bellãtis ad pœnitentiam inducit. Quis enim princ. ps ſemel deuictus arma mox abijcit? Vera eſt enim illa ſententia, quã ponit Cato in ſuis documentis. c. 3: *Victorem à victo ſuperari ſæpè videmus*, & Ouidius lib. 1. ſine titulo: *Mars dubius nec certa Venus, victique reſurgunt. Quoſque neges vnquam poſſe iacere, cadunt.* Octauianus enim Imperator ſæpè deuictus, nunquam arma proiecit, ſed ſemper poſt caſum reſurgere ſtuduit. Vnde in fine totum mundum ſuo imperio ſubiugauit. Quis in terram cadit, & non ſtatim reſurgere molitur? Reſurgamus ergò & nos à caſu peccati per pœnitentiam.

De 7. Voce peccatores ad pœnitentiam inuitante.

SEptima vox inuitãs peccatores ad conuerſionem, eſt ignis inferni. Cogitare enim debent peccatores, quod ſi non fecerint in præſenti pœnitentiã, in profundo poſteà inferni plãgent ſua peccata ſine fructu, iuxta illud Sap. 5. *Pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes.* Vnde Aug. in lib. de fide ad Petrum ait: *Qui in hoc ſeculo pœnitentiam non fecerit, habebit illam in futuro ſeculo, ſed indulgentiam in conſpectu Dei ſui nõ inueniet. Etſi enim erit ibi ſtimulus pœnitudinis, nulla tamen ibi erit correctio voluntatis. A talibus namque ita culpabitur iniquitas ſua, vt nullatenus poſſit vel diligi, vel deſiderari iuſtitia. Voluntas enim eorum ita erit & talis, vt habeat in ſe ſemper malignitatis ſuæ ſupplicium, & nunquam tamen poſſit recipere bonitatis affectum.* Eapropter dicitur in §. quamuis, de pœ. di. 7. *Studeat ergò quiſque ſic delicta ſua corrigere, vt poſt mortem non oporteat eum pœnam tolerare.* Clamat etiam quiſque damnatus in illo igne terribili, & dicit cuilibet peccatori illud eccl. 38. *Memento iudicij mei, ſic enim erit & tuum.* Apprehendite ergò ô peccatores medicinã pœnitentiæ, ſine qua ſaluari non poteſtis. Figuratur. n. pœnitentia per arcã Noe, vt dicunt Doctores, quia illi, qui in eam intrauerunt, fuerunt ſaluati. Et econtrario, illi qui in eam non intrauerunt, fuerunt ſubmerſi. In hoc tamen diſtat illa arca ab iſta ſecundùm Chryſ. in li. de laudib. Pauli, quia in illã arcã lupus intrauit, & lupus exiuit. Coruus intrauit, & coruus exiuit. Homines intrauerunt, & homines exierunt. Vnde illa arca nec lupo potuit auferre ſuam rapacitatem, nec leoni ſuã ferocitatem, nec coruo ſuã voracitatem, nec hominibus ſuam humanitatem. Sed quicunque intrat in hãc arcam pœnitentiæ, ſecundùm eundem Chryſoſtomum, ſi erat lupus, mutatur in agnum, quia ſi erat raptor, vel auarus, dimittit rapinam, & induit innocentiam, quia nulli nocet, ſed omnibus prodeſt. Si erat leo, id eſt, ſuperbus mutatur in ouem, quia efficitur manſuetus per humilitatem. Si erat coruus appetens carnes, id eſt, carnales voluptates, mutatur in columbam, & appetit grana pura, id eſt, ſpirituales refectiones. Si inſtar corui differebat ſuam conuerſionem procraſtinando. Iuxta illud Sophon. 2. *Vox cantantis in feneſtra, coruus in ſuperliminari*, modo facit eam gemitibus ad DEVM clamando, iuxta

illud

Digitized by Google

illud Iſa. 59. *Quaſi columbæ meditantes gememus.* vnde Aug. ait: *Iſta res eſt quæ multos occidit, dum dicunt ſemper cras, & cras, & clauditur oſtiū, & manent foris cum voce coruina, quia noluerunt habere gemitum columbinum.* Item homines ſecundùm eundem Chryſoſt. in iſta arca pœnitentiæ mutantur in Angelos. Angeli enim ex natura habent excellentem puritatem, & iſti puritatem mentis & corporis ſeruantes habent per gratiam, quod habent Angeli per naturam. Sciendum quoque, quòd pœnitentia dicitur nauis quadruplici ratione. Primò ratione materiæ. Nauis enim conſtruitur ex tabulis cum clauis firmatis & bitumine linitis. Et ſimiliter nauis hæc ſpiritualis pœnitentiæ tribus tabulis principalibus conſtruitur, ſcilicet contritione, confeſſione, & ſatisfactione. Clauus autem eſt timor Domini ſuper illud Pſalm. *Confige timore tuo carnes meas.* Niſi enim pœnitens iſto clauo firmetur, nauis pœnitentiæ cito diſſoluetur, iuxta illud. Eccle. 27. *Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, cito ſubuertetur domus tua.* Bitumen verò eſt charitas quæ animam coniungit Deo, cordi ſuo, & proximo. Qui enim non habet vinculum charitatis eſt diuiſus à Deo, à corde ſuo, & à proximo, ſed charitas iſta omnia coniungit, iuxta illud ad Col. 3. *Super omnia habete charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis.*

Pœnitentia quadruplici ratione dicitur nauis.

2. Quare pœnitentia dicatur nauis.

Secundò dicitur nauis ratione formæ. Nauis enim in principio & in fine eſt ſtricta, & in medio lata, eſt etiam ſuperius aperta, & inferius clauſa. Pœnitentia enim in principio conuerſionis videtur eſſe anguſta propter experientiam & tentationum frequentiam, iuxta illud. Eccle. 2. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationes.* In fine ſimiliter dicitur ſtricta propter diſtrictam rationem reddendam, iuxta illud. 2. ad Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* In medio autem eſt lata propter charitatem diffuſam, iuxta illud ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus veſtris, &c.* & pſalmiſta ait: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Debet etiam pœnitens habere cor apertum à ſuperiori, vt diligat cœleſtia, & clauſum ab inferiori, vt non amet terrena. Et ideò cor hominis ſuperius eſt latum, & inferius ſtrictum, ad innuendum, quòd debet eſſe latum ad ſuperiora, & ſtrictum ad inferiora. Sed multi dicere poſſunt illud Threnorum 1. *Submerſum eſt cor meum in memetipſo.* Tertiò dicitur nauis ratione finis. Nauis enim propter iſtum finem fit, vt hominem per pelagus ad portum deducat. Et ſimiliter pœnitentia data eſt homini, vt per pelagus mundi ad portum paradiſi ipſa deducente perueniat. Cùm enim Deus primum hominem creaſſet, atq; eũ in naui innocẽtiæ poſuiſſet, fracta ab ipſo homine naui innocentię, Deus illi prouidit de alia naui, ſcilicet pœnitentiæ, vt quicunq; in eam aſcenderit, ad portum ſalutis pertingat. Et quicunque extra ipſam inuentus fuerit, ab vndis infernalibus abſorbeatur. Sicut autem homo in naui exiſtens, dormiendo, & comedendo, & quieſcendo ſemper vadit ad portum, ſic & verus pœnitens, & dormiendo, & quicquid aliud agendo vadit ad cœlum. Nam ſecundùm Gregoriũ, *Somnus ſanctorum non vacat à merito.* Ideò enim dormiunt, vt ad laudandum Deum fortiùs aſſurgant. Imò & ipſa ſanctorum ſomnia aliquando ſunt meritoria, iuxta illud Pſalm. *Reliquiæ cogitationum, diem feſtum agent tibi.* Reliquiæ enim cogitationum ſunt omnia, quæ viris ſanctis accidunt ex bonis meditationibus, quas vigilando habuerunt, quæ Deo faciunt magnum feſtum. Similiter comedendo vadunt in cœlum. Ideò enim quieſcunt, vt fortiores ſint ad ſeruiendum Deo, & benè operandum, iuxta illud, Pſal. ad Corin. 10. *Siue manducatis, ſiue bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Similiter quieſcendo vadũt in cęlum. Ideò enim quieſcunt vt fortiores ſint ad laborandum. Sicut enim mali vtuntur ſua fortitudine ad malum, iuxta illud Iſa. 5. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem*, ſic

3. Quare pœnitentia dicitur nauis.

& bo-

& boni ea vtuntur ad bonum. Et ideò dicebat pſalmiſta Deo: *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam.* Quartò dicitur nauis ratione regiminis. Nauem enim regit nauclerus à poſteriori. Pars autem poſterior hominis eſt mors. Nauclerus ergò, id eſt, meditatio mortis clamat ad auaros, ne ament diuitias, quia non portabunt inde, niſi vnum viliſſimum ſaccum, iuxta illud Iob. 16. *Saccum conſui ſuper cutem meam*: clamat ad voluptuoſos, vt dimittant delicias, quia eorum caro cito erit cibus vermium, iuxta illud Iob 22. *Simul in puluere dormient, & operient eos vermes.* Clamat etiam ad ſuperbos, vt dimittant ambitiones ſuas, quia illi qui volunt eleuari ſuper alios per elationem, cito beſtię ſuper eos aſcendent per conculcationem, iuxta illud Eccl. 10. *Cùm moritur homo, hæreditabit ſerpentes, & beſtias, ac vermes.*

4. Quare pœnitentia dicatur nauis

PARS TERTIA HVius ſermonis, de immenſa fructificatione pœnitentiæ.

De I. vtilitate pœnitentiæ.

SEptem inter alias conſequitur vtilitates, qui pœnitentiam facit. Prima dicitur meritationis. Homo enim exiſtens in peccato mortali, non poteſt mereri vitam æternam, quia cùm gratia Dei ſit radix omnium meritorum, deficiente ipſa radice in anima, deficiet fructus, per illā regulam quæ habetur in 2. Phyſico. & in c. cùm infirmitas, de pœ. & re. *ceſſante cauſa ceſſat effectus.* Et ideò dicit B. Thom. in 4. di. 14. ar. 3. q. 2. quòd illa opera dicuntur propriè mortua, quæ fiunt in peccato mortali. Qui ergò vult facere opera viua, oportet quòd prius deſtruat peccatum per pœnitentiam, quia vt dicitur. 2. Phyſico. *Non poteſt introduci forma noua, niſi prius deſtruatur antiqua.* Vnde inquit Auguſtinus in libro de pœn. *Nemo ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, poteſt nouam vitam inchoare, niſi eum veteris vitæ pæniteat.* & ideò dico vobis ò peccatores, vt poſſitis in omnibus operib. veſtris mereri, ſeruate illud Apoſtoli, ad Rom. 13. *Abijciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis.*

De 2. vtilitate pœnitentiæ.

SEcunda vtilitas pœnitentiæ. dicitur reſtitutionis: vt enim dicūt Theologi. in 4. di. 14. ſtatim quòd peccator conuertitur ad pœnitentiam, Deus reſtituit omnia merita bonorum operum, quæ fecerat ante peccatum mortale. Ideò gloſſ. ſuper illud, Iſa. 52. *Solue vincula colli tui, &c.* inquit: *Vt graui onere liberata, recipias ornamenta priſtina.* Eàpropter Auguſtinus in libro de pœn. ait: *Pœnitentia eſt res optima, omnem defectum reuocans ad perfectum*, & ratio eſt, quia acceſſorium ſuum debet ſequi principale. c. acceſſorium, de reg. iu. lib. 6. & l. cum principalis. ff. de re. iu. Cùm igitur per pœnitentiam recipiat homo gratiā Dei, quæ eſt cauſa omnium meritorum vt ſuprà; ſequitur quòd etiam merita debent illi reſtitui, facit ad hoc quod dicit gloſſ. in l. ex his. ff. de legi. & in l. ſeruus effectus. ff. de acti. & obli. ſ. quòd mortuo, qui reſuſcitatur ad vitam, fit reſtitutio omnium bonorum ſuorum, quæ prius habuerat. Cùm ergò per pœnitentiam homo reſtituatur ad vitā ſpiritualem, qui prius mortuus erat per peccatum, reſtituta ei vita, & gratia, debent reſtitui & merita, & alia bona. & in ſignum huius inquit Saluator. Luc. 15. quòd filio prodigo ad patrem reuerſo, præcepit ſeruis ſuis pater dicens: *Cito proferte illi ſtolam primam*, id eſt gratiam, & merita.

De 3. vtilitate pœnitentiæ.

TErtia vtilitas dicitur delectationis. Eſt enim pœnitentia miro modo animæ delectatiua. Cùm .n. ſecundùm Theologos anima noſtra de ſui natura, nō poſſit ſtare ſine aliqua delectatione in hac vita, & agens pœnitentiam priuetur omni gaudio temporali, carnali, & mundiali. Sequitur ipſam repleri gaudio ſpirituali, vnde Greg. 11. Mor. inquit: *Spiritus deficit, vbi caro requieſcit, vt enim caro mollibus, ſic anima aſperis nutritur. Illam blanda refouent, hanc*

aſpera exercent. Illa delectationibus paſcitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Et ſicut carnem dura ſauciant, ſic mollia ſpiritum necant. Et ſicut illam laborioſa interimunt, ſic iſtam delectabilia extinguunt. Et idem in 31. Mor. ait: *Quo p'ùs caro premitur, eo de cæleſti ſpe animus ſecuriùs lætatur. Tanto enim melius mens ad ſuperna appetens componitur, quanto ab illicitis corpus arctius edomatur*, hæc ille. Eſt igitur pœnitentia ſicut hortus omnibus delicijs plenus, & arboribus delectantibus conſitus, roſis & floribus ornatus, ſed foris pungentibus ſpinis ſeptus. Nam pœnitentia videtur exterius ſpinis plena, & viris mundanis videtur amara, ſed intus in anima eſt dulciſſima, & aqua gratiarum irrigua & magnis conſolationibus plena. Aſſimilatur etiam pœnitentia amygdalæ, quæ habet radicem amarã, & fructum dulcem. Sic enim pœnitentia in principio habet amaritudinem doloris, & in fine dulcedinem gratiæ & virtutis. Ideò in perſona pœnitentium inquit Ber. in quodam ſermone. *Multi vident cruces noſtras, ſed non vident vnctiones.*

QVarta vtilitas dicitur pacificationis, homo enim in peccato exiſtens eſt in multiplici bello, nec habet pacem aut requiem cum Deo, vel proximo, nec cum ſeipſo. Scriptum eſt enim Iſa. 56. *Non eſt pax impijs*, vnde Auguſt. inquit in c. paratus. 23. q. 1. *Nihil eſt infelicius infelicitate peccatorum, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut interior hoſtis roboratur.* Econtrà verò faciens pœnitentiam, acquirit pacem multiplicem, maximè conſcientiæ ſuæ, quæ quantæ ſit conſolationis, habetur Eccleſ. 30. c. vbi dicitur: *Non eſt conſolatio ſupra cordis gaudium.* Ideò in natiuitate Domini canebãt Angeli illud, Luc. 1. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Dauid quoque qui de adulterio Berſabeæ, & homicidio Vriæ Hethæi fecerat pœnitentiam, canebat Pſ. 4. di. *In pace in idipſum dormiam & requieſcam.*

QVinta vtilitas pœnitẽtiæ dicitur participationis. homo enim contritus de peccatis ſuis, & faciens pœnitentiam, participat de omnibus bonis operibus, quæ fiunt in Eccleſia militante, vnde dicere poteſt cum Propheta, Pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.*

SExta vtilitas dicitur ſatisfactionis. Vt enim dicunt Theologi, in 4. diſt. 14. *Pœnitentia eſt omnium peccatorum purgatiua, & omnium pœnarum ſatisfactiua.* Et dicit Rich. noſter prędicta di. Quod tãta poſſet eſſe pœnitentia interior & exterior, quòd remitteretur tota pœna peccatori debita pro peccato, ita quòd audire mereretur cum meretrice, de qua habetur in Euangelio hodierno, cui dixit Dominus illud Luc. 7. *Remittuntur tibi peccata tua. Vbi enim abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia*, vt dicitur ad Rom. 5. Hæc autem peccatrix ideò in præſenti Euangelio non nominatur particulari nomine, ad denotandum, ſecundùm morem ſacræ ſcripturę, quod in ſtatu peccati nõ erat Deo cognita per approbationem, ſicut nec virgines fatuæ, quib. dicet: *Neſcio vos.* Matt. 25. Sic & Luc. 16. exprimitur nomen Lazari iuſti, & tacetur nomen diuitis reprobati. Licet autem aliqui doctores Græci tenuerint, quòd hæc peccatrix non fuit Maria Magdalena, dicentes incõueniẽs videri credere, q tã nobilis mulier qualis fuit Maria Magdalena, ad tantã infamiã turpiſſimamq; vitam deuenerit. Inter quos doctores fuit Origenes dicens: Quòd tres fuerunt mulieres, quæ vnxerunt Chriſtum, de quarum vna habetur in præſenti Euangelio ſcripto, Luc. 7. De alia verò Matth. 26. & Marci 14. De tertia autem Ioannis 12. Tamen Doctores Latini communiter tenent, quòd ſemper fuerit eadem mulier, ſcilicet Maria Magdalena ſoror Lazari & Marthæ. Et argumentis in contrarium adductis reſpondent clariſſime, maximè Petrus Ioannis, ſuper Matthæum, c. 26. Et idem dicit Auguſtinus, in libro de conſenſu Euangeliſtarum. Sicut ergò nemo negat Petrum principem Apoſtolorum, quem tamen

ſcimus

ſcimus Chriſtum ter etiã cum iuramento negaſſe, & Paulum doctorem gentium, & fidei lumẽ, & vas electionis, quẽ ſcimus fuiſſe maximum perſecutorem Chriſtianorum. Et Dauid ſummum prophetarum, quem legimus adulterum, homicidã, proditorem, ac ſuperbum quandoque fuiſſe: Ita Mariam Magdalenã laudibus efferimus, cuius quanto iniquitas fuit abundantior, tãto ſatisfactio, ac pœnitentia vtriuſque fuit copioſior. Tribus autem reſpectibus bonum eſt prædicare de peccatis Mariæ Magdalenæ. Primo ad reuelandum corda peccatorum, ne polluti in deſperationis laqueum incidant, ſed Magdalenę exemplo veniam ſperent. Secundo, vt qui fornicantem ſunt ſecuti, imitentur & pœnitentem. Tertio, vt homines cognoſcant diuinam bonitatem, quæ tam abundanter in corda pœnitentium ſe effundit. Magdalenã igitur fuiſſe peccatricem magnã tenet Auguſt. ſuper Ioãnem, & Cæſarius ſerm. 7. Tenet quoq; hoc ſancta mater Eccleſia, quæ in feſto eius legit Euãgelium huius peccatricis. Ex quo ſignificat, quòd fuit ipſa peccatrix, de qua in ipſo Euãgelio fit mentio. In hiſtoria etiam ipſius Mariæ Magdalenæ habetur, quòd ipſa reuelauit cuidã ſacerdoti, qui eã in eremo inuenit, ſe fuiſſe illã famoſam peccatricem, de qua in hoc Euãgelio recitatur. Nicol. quoq; de Lira ex tex. euangeliorum declarat Magdalenam fuiſſe peccatricem. Nam Ioan. 11. dicitur: Maria erat quæ vnxit Dominum vnguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Mar. autẽ vlt. dicitur: *Surgens Ieſus mane prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, à qua eiecerat ſeptem dæmonia.* & ideò Gregor. in homil. hodierna ait. Hanc quã Lucas peccatricem mulierem, Ioannes Mariã nominat. illam autẽ eſſe Mariã credimus, de qua Marcus ſeptem dæmonia eiecta fuiſſe teſtatur. Et quid per ſeptem dæmonia, niſi vniuerſa vitia deſignãtur? Quia n. ſeptem diebus omne tempus compræhenditur, rectè ſeptenario numero vniuerſitas figuratur.

Tribus de cauſis bonũ eſt prædicare de peccatis Mariæ Magdalenæ

Septem ergò dæmonia Maria habuit, quę vniuerſis vicijs plena fuit. Habuit ergò Magdalena primum dæmonium in facie, illam pillando, & fucando; quod eſt graue peccatum, vt dicitur in c. fucare, de conſecra. di 5. Dic de illa vana muliere, quæ poſt ſepulturam ſuam exhumata, inuenta eſt habere caput plenum argento viuo, quod in vnctionibus fuerat, quas quotidie in facie ſua faciebat, vt pulchrior appareret. Ipſa autem Magdalena ex hac ſua fucatione cum pulchritudine naturali multos incitabat ad luxuriã. Scriptum eſt enim Eccle. 9. *Propter ſpeciem mulieris multi perierunt.* Secundum diabolum habuit in ore, cantando luxurioſe cantilenas, & incitando ad amorem vitioſum, quod eſt graue peccatũ, ex quo multa mala oriuntur. Ideò Prou. 5. dicitur: *Fauus diſtillans labia meretricis, & lingua eius quaſi gladius acutus, nouiſſima autem illius amara quaſi abſinthium.* Tertium diabolũ habuit in crinib. & capillis dealbatis & deartificatis, quod eſt mortale peccatũ ſecũdùm Alex. de Ales, in 4. par. ſummæ, in tract. de Euchariſtia: Quartum diabolũ habuit in oculis, multoties iuuenes aſpectib. ad concupiſcentiã attrahẽdo. Et hoc proprie eſt officiũ meretricis. Vnde Eccl. 26. dicitur: *Fornicatio mulieris in extollentia oculorũ, & in palpebris illius cognoſcetur.* Quintũ diabolum habuit in veſtib. pompatice veſtiẽdo, & nouas adinuentiones veſtium deferẽdo. De quo inquit Ioan. Apo. 17 *Vidi mulierem ſedentem, plenam nominib. blaſphemiæ.* Sextũ diabolũ habuit in manib. & pedib. chorizando, & ad luxuriam prouocando, quod eſt graue peccatum, & multorũ cauſa malorũ. Ideò Eccl. 9 dicitur: *Cum ſaltatrice non ſis aſsiduus, nec audias verba illius.* Septimum diabolũ habuit in pectore, & collo, ipſum nudum oſtendendo. Et hoc etiam eſt officium meretricis. De quo Prou. 7. dicitur: *Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis.* De his quoque Magdalenæ vitijs loquens Bernard. in ſermone de gratia Chriſti inquit:

Digitized by Google

Maria Magdalena cum ſorore ſua Martha loqui dedignabatur, in oculis erat vagabunda, in crinibus, in veſtibus, in gula & in corpore, nihil aliud erat quàm luxuria. Ex quibus patet non eſſe verã ſententiam illorum, qui dixerunt, quòd Magdalena non peccauit carnaliter actu, ſed ſolùm voluntate, & corde. Quę etiam opinio reprobatur auctoritate Eccleſiæ, quæ in feſto eius non facit officium virginum, cùm tamen ſecundùm omnes doctores mentalis virginitas recuperetur per pœnitentiam. Si ergò vt iſti dicunt, Magdalena fuiſſet virgo corpore, & carne, licet perdidiſſet mentalem virginitatem, poſteà ea recuperata per pœnitentiam, debuiſſet honorari officio virginum. Nam ſecundùm determinationem Theo in 4. di. 49. vbi Ric. ar. 5. q. 4. *Integra corpore, ſed corrupta mente, ſi pœniteat, recipiet aureolam virginum.* Contra iſtos etiam facit, quòd Eccleſia non iudicat de occultis, ſed de manifeſtis. c. erubeſcat. 32. di. & 32. q. 5. c. chriſtiana. & c. à nobis, el. 2. de ſenten. excom. & c. ſicut, in fi. & c. tua nos. de ſimo. Cùm ergò Euangeliſta eam nominet peccatricem, & in ciuitate notã, ſequitur quod de manifeſtis eius peccatis, & non tãtùm de ſecretis ſcripſerit. Licet autem quidã tenuerint, quòd Magdalena eſſet publica meretrix, per dictum Chryſoſtomi ſuper Matth. qui ait de ea: *Tunc illa proſtituta lupanar exiuit, quando diſcipulus gehennam intrauit.* & Hieron. ad Furiã dicit: *Meretrix illa in Euangelio, quæ pedes Domini lachrymis lauit, & crine deterſit, & confeſſionis ſuæ honorauit vnguento, manifeſtè depingit Eccleſiã de gentib. congregatam.* Et idem in prologo Oſeæ prophetæ inquit: *Hæc eſt illa mulier meretrix & adultera, de qua loquitur Dominus ad Iudæos di. Meretrices & publicani præcedent vos in regno cælorum. Matt. 21.* Tamẽ videtur verior opinio, quòd ipſa non habitaret in lupanari publico, quia non eſt veriſimile nobiliſſimã atq; potentem, ac ditiſſimã dominã, loca ſpurciſſima, pro quęſtu ac precio inhabitaſſe. Sed pro eo à doctorib. dicitur fuiſſe publica meretrix, quia in domo propria, tam laſciua erat atq; diſſoluta, & omnibus libidinibus ſic inuerecunde dedita, vt ab omnibus tãquàm publica meretrix reputaretur, & digito tanquàm infamis monſtraretur. Si autem quæratur quæ fuerint cauſę, vt in tãtis peccatis corrueret. Reſpondeo quòd fuerunt multæ. Prima formoſitas & pulchritudo. Erat .n. pulchra atq; formoſa naturaliter, & pulchritudinem illã ampliabat cum ornatu vano, atq; inhoneſto, & geſtibus impudicis. Et ideò verificata fuit ſentẽtia Theophraſti, qui ait: *Mulier pulchra cito adamatur, & difficile eſt cuſtodire quam multi amãt.* Et Pro. vlt. dicitur: *Fallax ſpecies & vana eſt pulchritudo.* Propter quod Hieron. in epiſt. ad Furiã talium mulierum ornatum repræhendit di. *Ornatus iſte non Domini eſt, velamen, ſed Antichriſti, lingua perſonat caſtitatem, & totum corpus præfert impudicitiam.* & idem ad ſacras virgines de continentia virginali inquit: *Propheticus ſermo non proferatur de vobis: Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ, vt ſimilitudo templi, & dealbatæ ab extra, vt monumenta quæ auro relucent, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum. Hæ non filiæ regis Chriſti, ſed regis Tyri, hæ ſemper in muneribus, vultus impudicitia, diuites plebis, & capiunt & capiuntur. Impudiciſſimus mulierum affectus ſemper in auro, ſemper in gemmis, ſemper in ornamentis extrinſecus gloriam ponit. Non ſufficit eis libido innata naturæ, ſed occaſionem quærunt explendæ libidinis. Affectant proculdubio, vt oculi virorum aurum contemplantes, & gemmas, tandem figantur in faciem, & furtiuis oculorum ſuorum nutibus facilius incitentur ad libidinoſum incendium,* hæc ille. Et Iuuenalis idem canit di. *Rara eſt cõcordia formæ, Atq; pudicitiæ.* Ouid. verò in epiſt. ait: *Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.* Et Prou. 11. dicitur: *Circulus aureus in naribus ſuis mulier pulchra, & fatua.* Nam ſicut ſus habẽs in naribus ſuis circulum aureũ, immergit ſe in lutum & fœdat: Sic mulier pulchra, & fatua ſeipſam maculat per immunditias ſuas. Secunda cauſa fuit nobilitas, propter quam nemo illam increpare audebat. Item quia vt nobilis & potens de dictis inferiorum nihil curabat. Ait enim Philoſophus. 6. Polit. *Præeminentes nihil curant.* Tertia cauſa fuit proſperitas, & vbertas

Cauſæ, propter quas Maria Magdalena in multa peccata corruit

tas atque abundantia bonorum temporalium, quibus in omnibus voluptatib. vtebatur, ſumptuoſe comedendo, ac potando, ſuperflue dormiendo, atq; otio vacando. Et Ezech. 6. dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſaturitas panis, abundantia, & otium.* Et 1. ad Timoth. 5. ait Paulus: *Vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt.* Quarta fuit libertas, ſecundum enim Auguſtin. in libr. de decem chordis. Quatuor ſunt cuſtodiæ mulieris quibus adiuuatur, vt honeſtè viuat. Prima eſt timor Dei Prouerb. vltim. *Mulier timens Deum ipſa laudabitur.* Secunda eſt timor legum adulteras punientium. Tertia ſocietas viri. Quarta verecundia viri. Hieronymus autem ad Furiam ait: *Tenera res eſt in fœminis fama pudicitiæ, & quaſi flos pulcherrimus cito ad leuem marceſcit auram, maxime vbi ætas conſentit ad vitium, & maritalis deeſt authoritas, cuius vmbra tutamen eſt vxoris.* Magdalena igitur nec Deum, nec leges timens, atque in libertate ſua exiſtens, ac ſine viro, omni impudicitiæ operam dabat, erat enim nemini ſubiecta. Nam Lazarus eius frater militiæ vacabat. Martha vero Bethaniæ morabatur, & ipſa in Magdalo oppido quod eius dominio ſubiectum erat. A quo Magdalena appellata eſt. Quinta cauſa fuit, mala, & inhoneſta ſocietas, ait enim Bernard. *cum mulieribus inhoneſtis, & cum iuuenibus impudicis conuerſari, & non peccare, maius miraculum eſt quàm mortuos ſuſcitare.* Et Hieronym. in tranſitu ſuo inquit: *Ego iudico quod ſi cum viris fœminæ habitauerint, viſcarium diaboli non deerit.* Et Prouerb. ſexto dicitur: *Nunquid poteſt quis abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta eius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, vt non comburãtur plantæ eius?* Sextam cauſam addunt alij dicentes, quod Magdalena erat ſponſa Ioannis Euangeliſtæ, quem Chriſtus de nuptijs ad Apoſtolatum vocauit. De quibus nuptijs habetur Ioannis ſecundo. Et ideo Magdalena licet tunc eſſet bona, tamen indignata contra Chriſtum, eo quod ſibi abſtuliſſet ſponſum ſuum, poſtea quicquid potuit, contra Doctrinam eius fecit, & tanquam deſperata omnibus voluptatibus ſe immerſit, ait enim Cæcilius Frmanus, libro quarto de beata vita: *Tria ſunt quæ homines in omnia facinora præcipites agunt, ira, cupiditas, & libido.* Sed non eſt veriſimile quod Chriſtus fuerit cauſa ſuæ ruinæ. Item non eſt veriſimile quod Magdalena nobiliſſima, vtpote quæ erat de regali ſtirpe, & filia ducis, atque potens ac diues, accepiſſet in ſponſum Ioannem pauperem, & filium piſcatoris, ſi ipſa fuiſſet honeſta, & bona. Poſito ergo ſine præiudicio veri, quod ipſa Magdalena fuerit ſponſa Ioannis, poteſt dici quod eum accepit, quia erat pulcher iuuenis, nec comparem ſibi in nobilitate, ac diuitijs ſponſum inuenire potuiſſet, cum eſſet infamis tanquam meretrix publica, vt prædiximus. Et forte Deus præceperat beato Ioanni dicens illud, Oſeæ primo: *Sume tibi vxorem fornicariam.* Ioannes quoque licet eſſet pauper, tamen erat de ſtirpe regali ex parte matris ſuæ. Dominus autem in ipſis nuptijs ex miraculo aquæ in vinũ conuerſæ, cum ſponſum eius conuertiſſet ad Virginitatem conſeruandam, etiam ipſam Magdalenam aliqualiter commouit, & ſic poſtea ad ipſum alia vice occurrit, & pœnitentiam fecit. Et ad hanc opinionem facit quod legitur de conuerſione eius, ſcilicet quod poſtquã Magdalena multis temporibus prædictis voluptatibus operam dedit, volens eam Chriſtus ex ſua miſericordia conuertere, hanc ei fecit habere viſionem. Dormiens enim mulierẽ quandam pulcherrima vidit, quæ filium ſuum pulcherrimum oſtendit, dicẽs: Vis filium meum pulcherrimum, ditiſſimum, ac potentiſſimum habere in ſponſum? Magdalena autem eum ſtudioſe intuens in eius mox amorem ſuccenſa, reſpondit: Volo. Et domina ſubiunxit: Non habebis eum, niſi vitam quam nunc habes relinquas, & vitam ſequaris quam Ieſus prędicat. Quæ euigilata, ſuper hac viſione cogitare cœpit. Et ideo poſtea adueniente tempore nuptiarum, videnſque beatam Virginem in illis nuptijs cum filio ſuo, & eorum effigies recognoſcens quas in ſomnis viderat,

Digitized by Google

erat, poſtea etiam viſo miraculo, & ipſa vitam mutauit.

Quibus vijs Dominus traxit ad ſe Mariã Magdalenam.

BErnardus vero in ſermone de gratia Chriſti dicit, quòd prædicante Ieſu in Hieruſalem Martha ad eius prædicationem quotidie pergebat, & deuotè ſtabat, ſollicitabatque ſororem ſuam Magdalenam, vt & ipſa venire vellet, quæ ſuperba reſponſione eam increpabat. At Martha nullo labore feſſa à prædicatione rediẽs, ſæpe illam in lecto reperiebat, dicebatque ei de doctrina Ieſu melliflua, & inter alia dixit eum eſſe pulcherrimum præ filijs hominum. Tandem Magdalena ſororis importuna ſollicitudine, ac tædio deuicta, ad prædicationem abijt tota vanitatibus ornata, Martha ipſam ſequente tanquam pediſſequa, ſedenſque verba Saluatoris quaſi nolens audiebat, atque iuuenes in circuitu exiſtentes aſpiciebat. Saluator autem ipſam conuertit multipliciter. Primo ſuæ ſanctitatis attractione. Et per hoc figuratus eſt per pantheram, de quo dicit Iſi. 12. libr. Etymo. quod omnium animalium eſt amicus, excepto dracone, quem valde odit propter venenum, & draco ipſum fugit. De quo etiam inquit Plinius libro octauo, capitul. 18. quòd maxima colorum varietate decoratur, & quando emittit vocem, exit ab ore eius odor aromaticus valde ſuauis, propter cuius ſuauitatem omnia animalia ipſum ſequuntur. Ipſe enim Saluator varietate omnium virtutum decoratus & omnium hominum amicus, & draconis, id eſt, diaboli aduerſarius, ex ore melliſluo emittebat vocem ſuper omnia aromata odoriferam, cuius virtute ad ſe corda hominum attrahebat. Vnde ipſe dixit, Ioann. duodecim. *Omnia traham ad meipſum.* Secundo conuertit eam & ad ſe traxit ſua amabili viſione. In eius enim facie ſplendor diuinitatis relucebat, qui ad ſe peccatores trahebat. Vnde Hieronymus inquit: *Certè fulgor, & maieſtas diuinitatis occulta etiam in humana facie relucebat, ex quo ad ſe videntes trahere poterat aſpectu. Et ideo quilibet eum videns dicere illi poterat: Valde admirabilis es in Domine, & facies tua plena eſt gratiarum.* Heſter. decimoquint. Tertio conuertit eam ad ſe ſua potenti dignatione. Vnde Hieronymus ſubdit: *Si in magnete lapide hæc virtus eſſe dicitur, vt annulos, & feſtucas ſibi copulet, quanto magis Dominus omnium creaturarum ad ſe trahere poterat quos volebat? Sicut etiam magnes quadam occulta virtute ferrum ad ſe trahit: Sic Deus occulta virtute bonitatis ſuæ affectum mentis humanæ ad ſe reducit.* Quarto traxit eam interna inſpiratione, Vnde Gregorius in homilia hodierna ait: *Quid miramini fratres Mariam venientem, an Dominum ſuſcipientem dicam an trahentem? Melius dicam ſuſcipientem, & trahentem; quia nimirum ipſe eam per pœnitentiam traxit intus, qui per miſericordiam ſuſcepit foris.* Quinto traxit eam ſua odorifera conuerſatione. Vnde ipſa Magdalena illi dicere poterat illud Cantic. 1. *Trahe me poſt te, in odorem curremus vnguentorum, &c.* Sexto conuertit eam ſua benigna reſpectione. Sicut enim, vt dicitur in libro de proprietatibus rerum: Animal quod dicitur Lynx radio ſuorum oculorum corpora opaca penetrat, & radius ſolaris terram penetrans aurum generat, columba in aqua reſpiciens vmbram accipitris conſiderat, & eius inſidias vitat: Ita Chriſtus cor Magdalenæ ſuo reſpectu funditus penetrauit, & tali reſpectu in corde illius aurum ſuæ gratiæ generauit, & aquam ſuarum lachrymarum conſiderans dæmones ab ea eiecit. Septimo eam conuertit ſua feruenti prædicatione. Eius enim verba erant ignita, & medullas cordis penetrantia. Sermo enim Dei eſt viuus, & efficax, ac penetrabilior omni gladio ancipiti. ad Hebr. 4. Dicunt autem doctores quod Chriſtus ſex ſagittis vſus eſt in prædicatione iſta. Prima dicitur dulcoratiua. Peccatores enim verbis dulcibus melius à peccato retrahuntur, quàm aſperis. Et ideo cœpit prædicare de miſericordia diuina, allegans illud Hieremiæ 3. vbi dicitur: *Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum a-*

Sex ſagittis Chriſtus vſus eſt in prædicatione, qua conuertit Mariam Magdalenam.

maioribus malitiis: tamen reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide vbi nunc proſtrata ſis. In vijs ſedebas expectans eos, quaſi latro in ſolitudine. Polluiſti terram in fornicationibus tuis, & in malitijs tuis. Quamobrem prohibitæ ſunt ſtellæ pluuiarum, & imber ſerotinus non fuit. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Ergo ſaltem amodo voca me, Pater meus, dux Virginitatis meæ tu es, &c. Item dicebat illud Ezech. 18. *Quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius quas operatus fuerit non recordabor. Nolo enim mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat.* Et breuiter dixit paſſionem, quàm laturus erat propter peccatores. Exclamabat autem Dominus Ieſus, dicens: *O anima mea pro cuius amore Deus homo factus ſum, cur me perſequeris? Cur Creatorem tuum ita contemnis? Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te.* Cant. 6. *Reuertere ad me qui te patienter expecto, dulciſſime inuito, & clementiſſime ſuſcipiam. Veni ergo ad me ſecura. Veni dilecta mea, & remittam tibi omnia peccata tua. Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam,* Matth. 9. Ad hæc autem verba commota ſunt omnia Magdalenæ viſcera, & dixit intra ſe: *Anima mea liqu facta eſt, vt dilectus locutus eſt.* Cantic. 5. Statim autem ad prædicta verba Saluatoris cœpit Magdalena lachrymas effundere, & vanitatem crinium deſtruere, & pectus ſuum tundere. Ipſe autem Dominus videns eam contritam, ſagitauit eam ſecunda ſagitta amaricatiua, declarans ei malignitatem peccati, & eius horribilitatem, ac ſeueritatem vniuerſalis iudicij, & æternas pœnas inferni peccatoribus præparatas, vnde ipſa magis flere cœpit, cuius lachrymas Chriſtus laudauit dicens: *O bonæ lachrymæ, quæ immundam animam lauant, &c.* Tertiam quoque ſagittam confortatiuam ſubiunxit dicens: *O paupercula anima quæ peccatis tuis lætificaſti dæmones, qui ad te deuorandam erant præparati, & valde contriſtaſti Angelos de tua damnatione dolentes, confortare quia hac contritione tua dæmones ipſos confodiſti, & totam cæleſtem curiam iubilare feciſti. Quia gaudium eſt Angelis Dei, &c.* Luc. 15. Quartã inſuper ſagittam vibrauit, quę dicitur deſpectiua, eam namque animauit ad mundanas vanitates contemnendas, oſtendens quod *amicitia huius mundi amicitia eſt Dei,* Iacobi quarto. Et vt Gregorius ait: *Quinque inimicus eſt Dei, inimicus eſt totius cæleſtis curiæ.* Quinta autem ſagitta dicitur recordatiua. Ad memoriam enim ei reduxit gaudia æterna Paradiſi, quę dabit Deus agentibus pœnitentiam, Matthæi quarto. Et quod ſolo peccato etiam veniali detentus, nũquam poterit in illam patriam cœleſtem intrare, niſi ab eo fuerit purgatus, de conſecratio. diſtinction. quart. capitu. non poteſt. Sexta ſagitta dicitur electionis. Ait enim illud Eccleſiaſt. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod maluerit, dabitur ei. Ecce tibi aperta eſt porta inferni, ſi in tantis abominationibus perſeueres, & ianua Paradiſi ſi inceptam pœnitentiam perficies, & ad me Saluatorem tuum reuertaris. Elige ergo anima mea, potius pati confuſionem in terra, quàm æternaliter cõfundi in inferno, potius carere tranſitorijs vanitatibus ſeculi, quàm infinitis gaudijs Paradiſi.* Finita autem prædicatione ecce quod Magdalena tota lachrymis madefacta capillis per ſcapulas ſparſis, & ab imò pectore ſingultus, ac ſuſpiria trahens pergebat verſus domum, & diſſolutos iuuenes per viam reperiens, qui forte eam more ſolito infeſtabant & ad malum inuitabant, ipſa ab eis veniam poſtulabat, pro eo quod fuerat cauſa corũ damnationis propter ſuas vanitates, & eos ad pœnitentiam inuitabat di. Nonne audiſtis bonum magiſtrum de pœnis inferni vobis præparatis tã terribilia, & econtra de triumphis Paradiſi pœnitentiam agẽtibus dand s prædicantem? O fratres mei nolite perdere animas veſtras, ſed ite ad eum, & veniam poſtulate. Ad domum igitur ſuam rediens ſtatim vt cognouit quod Ieſus accubuiſſet in domo Phariſæi, ſc. Simonis Leproſi, tulit alabaſtrum vnguenti, vt dicitur in Euangelio hodierno, & ſtans retro ſecus pedes Domini, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius & vnguẽto vngebat. Ex quib. patet quàm bene Magdalena

by Google

mirabilis pœnitentię virtus, quantum diuinæ maieſtati es accepta. O peccatores conſiderate, quantum pœnitentia Deum delectat, quantumque Domino noſtro Ieſu Chriſto grata eſt. Hæc enim tam famoſa meretrix ad Deum per pœnitétiam conuerſa, adeo illi placuit, quod eius excuſator factus eſt contra Phariſæũ de ipſa murmurantem, vt patet in Euangelio hodierno quod habetur, Luc. 7. cui de Magdalena loquens ait: *Remittuntur ei peccata.* Item defenſauit eam, quando Martha de ea conquerebatur, quia eam non adiuuaret. Luc. 10. Ipſa vero Magdalena quę ad pedes Ieſu omne bonum inuenerat, dicebat: *Regula certa datur, qui ſtat bene, nõ moueatur.* Chriſtus autem eam excuſauit dicens: Martha, &c. Item defendit eam à murmurationibus diſcipulorum, quãdo vnxit caput Ieſu, Matth. 26. Fecit quoq; eam matris ſuæ, & ſuam hoſpitem, in cuius domo habitabat. Primo etiam illi apparuit poſt reſurrectionem, quàm alicui Apoſtolorum Marc. vltim. Poſt Paſſionem vero Domini anno. 14. cum iam Iudæi Stephanum protomartyrem occidiſſent, & Mater Dei in Cœlum eſſet aſſumpta, diuerſas gentium diſcipuli ſubierũt nationes, verbum Domini prædicantes. Erat autem tunc temporis cum Apoſtolis B. Maximinus vnus de Septuaginta duobus diſcipulis Domini, cui à B. Petro Maria Magdalena fuerat commendata. In hac igitur diſperſione B. Maximinus, Magdalena, Martha, Lazaruſque earum frater, atq; Marcellina ſiue Maximilla Marthæ pediſſequa, quæ dixerat Chriſto, *beatus venter, qui te portauit, &c.* Luc. 11. Necnon B. Celidonius, qui cæcus à natiuitate extiterat, ſed à Domino fuerat illuminatus, & cum ipſis plures alij Chriſtiani, ab infidelibus in mari, vt ſubmergerentur, ſine aliquo gubernaculo poſiti ſunt, ſed diuino adiutorio Marſiliam aduenerunt. Vbi cum nullum qui eos vellet recipere, inueniſſent, ſub quadam porticu, quæ Phano gentis illius præerat, morabãtur. Sed prædicante Magdalena, Marſilienſes cum ſuo Principe ad fidem Chriſti conuerſi ſunt, deſtructis idolis, & Eccleſijs ædificatis ad honorem Dei, & Sanctorum. Et ibi Lazarus eius frater de communi omnium conſenſu eſt Epiſcopus ordinatus. Non eſt autem mirum ſi Magdalena prædicando conuertebat populos, & melliflua verba eructabat illis labijs, quibus benedicti Ieſu pedes non tantùm viui, ſed etiam mortui iam deuote oſculata fuerat, & quæ prædicandi normam, & doctrinam ad ipſius pedes ſedens didicerat. Dic de peregrinatione ducis Marſiliæ cum vxore ſua, quæ conceperat filium impetratum precibus Magdalenæ, & de morte ipſius vxoris, &c. Vide in legendario Sanctarum, in vita Magdalenæ. Fundata autem fide in vrbe Marſilię poſtmodum ad Aquenſem ciuitatem profecti ſunt, & ſimiliter ibi conuerſo ad fidem Chriſti populo, & B. Maximino ibidem Epiſcopo ordinato, Maria Magdalena affectans vitam contemplatiuam ducere, aſcendit in montem, in quo nec aquarum fluenta, nec arborum, nec herbarum erãt ſolatia, & ibi ſtetit triginta annis per Angelos enutrita. Et hæc omnia habentur in legenda B. Mariæ, & vt dicitur in legenda eius, per illos triginta annos ſuis capillis miraculoſe creſcentibus & denſatis eſt cooperta. Septieſque in die in horis Canonicis ab Angelis in æthera eleuabatur. Audiebatq; corporeis auribus cæleſtium agminum mellifluos cantus, tantaque erat Magdalenæ conſolatio, vt dicere poſſet cum Dauid Propheta in Pſalm. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Sciens autem Magdalena horam tranſitus ſui, miſit ad Maximinum quendam presbyterum à quo inuenta fuerat, rogans vt in die Reſurrectionis Domini ſolus oratorium eius ingrederetur. Quod & fecit. Inuenitque in oratorio Magdalenam ſpacio duorum cubitorum eleuatam à terra, ſtantem in medio Angelorum. O quartum fuit Magdalenæ gaudium, quando poſtremo conuocato vniuerſo clero ab ipſo Epiſcopo, ſanctiſſimum corpus Domini

Digitized by Google

mini cũ multa lachrymarũ inundatione ſuſcepit, & ante altare ſanctiſſimã animã effudit. O ſi quis audiſſet Dominũ Ieſum qui ei cum Matre ſua, & multis Angelorum ac ſanctorum agminibus apparuit, melliflua voce illi dicentem. Veni Apoſtola mea, veni ſponſa mea chariſſima, veni hoſpita mea. Profectò huius peccatricis exemplo ad pœnitentiam conuerteretur, quæ à Domino Ieſu cum maximis iubilis & cantu ſuauiſſimo in æternis polorum gaudijs eſt recepta.

De 7. pœnitentiæ vtilitate. Septima & vltima vtilitas pœnitentiæ dicitur glorificationis. De qua Auguſtin. in libro de pœnitentia inquit: *Hæc eſt quæ homines ad Angelos ducit, creaturam reddit Creatori. Iſta ouem perditam monſtrauit quærenti, hæc diſſipatorem filium ad patrem reduxit, & vulneratum à latronibus cuſtodi curãdum tradidit. In hac omne bonum inuenitur, per hanc omne bonum conſeruatur. Fugat tenebras, inducit lucem. Ipſa eſt ignis peccata conſumens.*

Læto animo pœnitentia eſt amplectenda. O Amplexanda gaudenti animo pœnitentia. Tu es illa ſine qua nullus qui peccauit, poteſt ianuam regni cœleſtis intrare, ſicut ſcriptum eſt in capit. non poteſt de pœnitent. diſtinct. prim. Tu es per illam ſcalam figurata, quam, vt legitur Geneſ. vigeſimooctau. vidit Iacob Patriarcha, quæ vſque ad Cœlum pertingebat, atque per illam Angeli deſcendebant, vt ſcilicet in conſpectu Dei pœnitentium orationes præſentarent. Tu es illa quæ lætabundam peccatoris animam facis, iuxta illud Eccleſiaſtic. 3. *Nihil eſt melius quàm lætari & facere bonum.* Et ideo dico tibi ò pœnitens, illud quod Deuteronom. trigeſimotert. ſcriptum eſt: *Lætare in exitu tuo,* ſcilicet de hac miſerabili corporis ſeruitute, quia ad æternam peruenies vitam.

(:)

PARS QVARTA, HVIVS ſermonis de continua habilitatione quam habet peccator ad pœnitentiam faciendam.

Nullum eſſe adeo peccatorem qui cõuerti non poſſit, etiã in vltimo vitæ ſuæ, oſtenditur aliquibus rationibus. NVLLVS eſt adeo ſceleratus, & inueteratus peccator, qui ſi velit ad pœnitentiam conuerti, etiam in vltimo vitæ articulo, non poſſit. Quod verum eſſe probatur rationibus, auctoritatibus, & exemplis.

Prima ratio dicitur miſerationis, præcepit enim Dominus vt quilibet faciat miſericordiam proximo ſuo, omnes iniurias ei remittens. Vnde Matth. 18. dicit: *Dimitte vſque ſeptuagies ſepties.* Vbi ſecundum Hieron. & Nico. Lira. ponitur numerus finitus pro infinito. Cum ergo infinita ſit Dei miſericordia, & ipſe faciat maiorem miſericordiã homini quàm ei præcipiat, quia *miſerationes eius ſuper omnia opera eius,* Pſ. 114. Sequitur quod ſi infinities homo peccaſſet, a benigno Deo veniam impetrare pœnitendo valeret.

2. Ratio. Secunda ratio dicitur præceptionis. Præcepit enim Deus indiſtincte omnibus peccatoribus, vt pœnitentiam agerent. Vnde Leuit. 23. ſcriptum eſt: *omnis anima,* ſcilicet peccatrix, *quæ afflicta non fuerit, peribit de populis ſuis.* Et Act. 13 dicitur: *Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* Cum igitur, vt Auguſt. inquit in quodam ſermone. *Seruum pigrum Dominus non damnaret, ſi ea quæ fieri nullo modo poterant, imperaret,* Concluditur quemlibet etiam maximum peccatorem poſſe ad pœnitẽtiam conuerti.

3. Ratio. Tertia ratio dicitur dilectionis, vt enim dicunt Theol. in 3. di. 27. Omnes ex charitate tenentur diligere proximos ſuos ſiue ſint boni, ſiue ſint mali, quia quilibet homo dum eſt in hac vita, eſt habilis ad participãdam bonitatem diuinam.

Sed

Digitized by Google

Sed illi qui ſunt mali, quã diu ſunt in peccato, non poſſunt participare. Ergo cum tamẽ ſint diligendi, ſignum eſt, quod poſſunt à peccato reſurgere.

4. Ratio. QVarta ratio dicitur adiuuationis, ſcilicet diuinæ. Pro cuius declaratione ſciendum eſt ſecundum Thom. 1. 2. q. 111. artic. 9. Et iterum in 2. ſenten. diſt. 28. artic. 1. Et ſecundum Bonauenturam, e. di. artic. 2. quæſt. 3. quod nullus poteſt bene operari niſi ſit adiutus gratia diuina. Fundamentum cuius veritatis ponit Ariſt. 3. de anima di. In omnium rerum natura ſemper eſt aliquid, quod poteſt facere omnia illius generis ſuper quę verba dicit Thom. *In quolibet genere rerum eſt venire ad vnum primum, à quo omnia illius generis deſcendunt.* Patet exemplum de motu. Nam omnis motus cauſatur à motu primi mobilis, vt ait Ariſtot primo Meta. Similiter dicendum eſt de motore Vnde inquit Philo. 7. Phyſ. *In mouentibus & motis non eſt proceſſus in infinitum, ſed neceſſe eſt venire ad aliquem motorem primum.* Similiter ergo dicendum eſt de bonis operibus quæ neceſſario habent procedere ab influentia bonitatis primę. Vnde Plato in Thimæo dicit: *Sicut omne eſſe eſt à primo eſſe, & omne verum eſt a primo vero, ſic omne bonum eſt à primo bono.* Et Ariſt. in 1. de regimine principum ait: *Sine Deo nihil eſt poſſibile.* Propterea inquit Paulus 2. ad Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt* Et ad Phil. 2. iterum dicit: *Deus eſt qui operatur in nobis velle & perficere.* Dominus quoque noſter Ioan 15 ait: *Sine me nihil poteſtis facere.* Qua ex reg. Aug. in lib. de naturali gratia inquit: *Sicut oculus corporis pleniſſime ſanus, niſi candore lucis ſit adiutus, non poteſt aliquid cernere: Sic homo etiam perfectiſſime iuſtificatus, niſi æternæ iuſtitiæ luce diuinitus adiuuetur, nõ poteſt recte viuere, nec aliquid bene operari.*

Hominẽ in pctõ mortali exiſtentẽ non poſſe reſurgere ſine diuinæ gratiæ adiutorio, oſtenditur quatuor exemplis.

SCiendum quoque eſt ſecundum ſententiam Theol. maxime Bonau. in 2. diſt. 28. artic. 1. quæſt. 1. & B. Thom. 1. 2. q. 109. art. 7. quòd homo in peccato mortali exiſtens, non poteſt ab eo reſurgere ſine adiutorio diuinæ gratiæ Et hoc per quatuor exempla oſtendi poteſt. Primum eſt Anſelmi, qui dicit, quòd homo in foueam, vel puteum per ſe poteſt præcipitari, ſed non poteſt per ſe exire. Secundum exemplum eſt Chryſoſt. qui ait quòd ſicut nauis fracto gubernaculo, illuc vbi tempeſtas impulerit ducitur, ſic homo perdito auxilio gratiæ Dei non facit quod ipſe vult, ſed quod diabolica tentatio. Vnde de tali dicitur Prouerb. 23. *Eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo.* Tertium exemplum eſt ſimiliter Chryſoſto. qui dicit, quod antequam homo peccet, liber eſt, ſed ſi ſemel operibus malis ſe diabolo obligauerit, iam nõ poterit propria virtute liberari. Sic enim populus facit regẽ, ſed iam factum deponere non poteſt, quia in ſua poteſtate fuit eum facere, ſed iam in ſua poteſtate non eſt expellere. Sic poſtquam homines thronum diaboli in ſuis cordibus poſuerunt, iam nullus poteſt eum eijcere niſi Deus. De diabolo enim dicitur Iob 41. *Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Quartum exemplum ponit Aug. dicens, quod homo poteſt ſe ipſum occidere, ſed poſtea non poteſt ſe reſuſcitare, & ſimiliter homo per peccatum poteſt interimere ſpiritualiter animam ſuam, iuxta illud Sap 16. *Homo per malitiam occidit animam ſuam.* Sed poſtea non poteſt eam viuificare. Hæc quoq; veritas probari poteſt ratione. Fundamẽtum cuius ponit Ariſt. in poſtprædicamentis di. *A priuatione ad habitũ impoſſibilis eſt regreſſus per naturam.* Patet hoc experiẽtia. Quia lumen corporis nõ poteſt naturaliter recuperari à cæco, per virtutem totius naturæ, ſed ad eius illuminationem requiritur virtus ſupernaturalis. Cum igitur per peccatum anima fiat cæca dum priuatur lumine, & cognitione veritatis, dic. Aug. in libr. de natura & gratia: *Præuaricatorẽ diuinæ legis lux deſerit veritatis, qua deſertus vtiq; fit cæcus,* & Sa. 2. de peccatorib. di. *Excæcauit eos malitia eorũ.* Cumq; talis cęcitas quę fit per peccatũ, ſit maior, & peior cæcitate corp. cõcluditur

 quod

quod ad illuminandum talem cæcum, id eſt, peccatorem requiritur à fortiori virtus ſupernaturalis diuinæ gratiæ, per quã non ſolùm illuminatur, ſed etiam reſuſcitatur à mortuis. Et ideo S. Bonauen. in 2. di. 26. in quæſtionibus circa literam diffiniens gratiam inquit: *Gratia eſt perfecta iuſtificatio & remiſſio peccatorum.* Hoc autem, ſ. iuſtificare peccatorem, eſt tam arduũ opus, quòd inquit Aug. in li. de libero arbitrio, *Maius opus eſt, vt ex impio iuſtus fiat, quàm creare Cælum & terram.*

Deus quomodo ſua gratia omnes adiuuet quantumcunque maximos peccatores.

SI autem à me quęras ô peccator: Vtrum Deus paratus ſit te ſua gratia adiuuare ad benefaciendum, & ad reſurgendum à peccatis? Dico tibi illud Dionyſ. in libro diuinis nominibus. Sicut ſol noſter non ratiocinans, neque eligens æqualiter diffundit radios ſuos in corpora inferiora, ſic ſol iuſtitiæ diffundit in omnes radios bonitatis ſuæ. Ideo Iſa. 55. omnes peccatores ad gratiam vocantur à Domino dicente: *Omnes ſitientes venite ad aquas,* ſcilicet gratiæ. Et Eccleſ. 24. iterum inquit: *Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplebimini.* Scias ergo ô peccator ſecundum ſententiam Theol. in 4. diſt. 14. quòd miſericordia Dei ſe extẽdit ad omne genus peccati, & excedit omnium peccatorum malignitatem. Et ideo ſi vnus feciſſet tot millia peccatorum, quot ſunt in cœlo ſtellæ, vel guttæ aquarum in mari, ſeu frondens in arboribus. Et ſi poſſibile eſſet quòd aliquis haberet annos Mathuſalem, qui fuerunt 969. vt habetur Geneſ. 5. Et ſemper in illis annis offendiſſet Deum, & infinita peccata commiſiſſet, & nunquam feciſſet aliquid boni. Item ſi quis commiſiſſet omnia peccata in Spiritum ſanctum, quæ vt ait Saluator noſter Matth. 12. dicuntur irremiſſibilia in præſenti ſeculo & in futuro, propter eorum maximam grauitatem, tamẽ ſi corde contritio vellet ad pœnitentiã reuerti, Deus paratus eſt illi gratiam ſuam elargiri, & eum adiuuare. Scriptum eſt enim 2. Petr. 2. *Non vult Deus aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Et Paulus 1. ad Theſſal. 4. inquit: *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.*

QVinta ratio dicitur conditionis, ſcilicet humanæ. Ex qua quilibet poteſt ad pœnitentiam cõuerti. vnde ſciendum eſt ſecundum Theol. in 2. diſt. 25. maxime ſanctum Bonau. ibidem art. 2. quæſtio. 3. Et B. Thom. in ſumma contra gentiles libr. 3. ca. Et iterum in quæſtionibus diſputatis de malo, quæſtione, vtrum peccatum diminuat bonum naturæ. Et in prima parte ſummæ, quæſtion. 48. articul. 4. & iterum. quæſt. 83. articul. 1. quòd licet anima ſponte committat grauiſſima & quaſi infinita peccata, tamen Deus non permittit quòd libertas liberi arbitrij ita corrumpatur, & peruertatur, quin ſemper poſſit de malo ad bonũ redire in hac vita. Fundamentum huius veritatis ponit commentator ſuper 9. Metaphyſicæ, & B. Thom. in 2. diſtinct. 25. di. *Manente ſemper natura rei, neceſſe eſt naturalia non moueri,* patet. Nam ſi natura lapidis duraret in æternum, etiam eius grauitas quæ illius eſt proprietas naturalis, durationem haberet æternam. Quod ſi talis proprietas naturalis a lapide auferretur, nequaquam lapis amplius vocaretur, dicente eodem Commentatore vbi ſupra: *Qui tollit à rebus proprietatem ſuam, tollit ab eis ſuam eſſentiam.* Cum igitur anima hominis ſit immortalis & incorruptibilis, vt inquit Ariſtotel. in 2. & 3. de anima. Ergo & eius proprietas naturalis. Naturalis autem proprietas animæ intellectualis eſt libertas arbitrij. Ait enim Hieron. in quæſtionibus ad Heluidiam: *Deus æquali cunctos ſorte generauit, & dedit ſingulis vſque in finem arbitrij libertatem, vt faciat vnuſquiſque quod vult, ſiue bonum, ſiue malum.* Si ergo manente ſubſtantia rei, manet eius proprietas naturalis, vt etiam inquit Ariſt. 2. Phyſi. & 9. Meta. ergo vera eſt ſententia Bernardi in libro de gratia & libero arbitrio, qui inquit: *Humana anima in libero arbitrio conſtituta, quod ſemel accepit, nulla vnquã iniquitate perdere poteſt.* Quamuis aũt anima nunquam ſit futura

ſtura ſine libero arbitrio, tamen ſi exeat à corpore, in mortali peccato eius liberum arbitrium ligatur. Sicut eſt in dæmonib. qui habent liberum arbitrium, in malo obſtinatum, & ligatum, vt dicunt Theologi in 2. di. 7. Et ibi B. Bonauen. 1. quæſt. 1. Ligata enim anima peccatoris vinculis damnationis æternæ, eius quoque naturalis proprietas eſt ligata, & ideò eius liberum arbitrium ſimiliter eſt ligatum. Sed dum eſt in corpore ratione humanæ fragilitatis, Deus ex miſericordia ſua illi reſeruat habilitatem ad bonum. Et hoc eſt quod ait Ariſtoteles 3. de regimine principum dic. *Liberi ſumus omnes vſque in finem, adhoc & ad illud, videlicet ad bonum & ad malum, ad vitia & virtutes*, hæc ille. Et ſic intelligitur gloſſ. ſuper illud Pſalmi 118. *Anima mea in manibus meis ſemper*, quæ ait: *Licet voluntas hominis obliquetur per peccata, tamen ſalus ſua ſemper eſt in manibus libertatis ſuæ.* Ex quib. apparet, quòd quilibet etiã maxim' peccator, poteſt à peccatis reſurgere ratione liberi arbitrij, adiuuante tamen illum diuina gratia, quam habere poteſt, ſi ad Deum conuerſus fuerit, vt ſuprà patuit, quod ſi non faciat, hoc proceſſit, quia liberum arbitrium in malo exercuit. Et de hoc exemplum habemus de ſuperbiſſimo Nabuchodonoſor, & de Pharaone, de quibus inquit Auguſt. 23. q. 4. c. Nabuchodonoſor, dicens: *Nabuchodonoſor pœnitentiam meruit, quia poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat rurſum accepit. Pharao autem ipſis flagellis durior eſt effectus, & perijt. Hic mihi rationem reddat, qui diuinum conſilium minus alto, ſapientique corde dijudicat. Cur medicamentum vnius medici manu confectum alij ad interitum, & alij valuerit ad ſalutem? niſi quia Chriſti bonus odor alijs eſt odor vitæ in vitam, alijs eſt odor mortis in mortem. Quantum ad naturã ambo homines erãt, quantũ ad dignitatem ambo reges, quantum ad cauſam ambo captiuum Dei populum poſſidebant, quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergò fines eorum fecit eſſe diuerſos? niſi quòd vnus manum Dei ſentiens in recordationem propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei miſericordiſſimam pietatem pugnauit arbitrio*: hæc ille. Auctoritatibus quoque hæc veritas declaratur, vnde Auguſt. in lib. 1. retractionum c. 18 inquit: *De quocunque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt deſperandum.* Et idem habetur in cap. nemo. de pœn. diſt. 7. & in libro de verbis Domini iterum ait. *Cor impœnitens quandiu in hac vita viuit, iudicari non poteſt, de nullo enim eſt deſperandum, quàm diu patientia Dei ad pœnitentiam illum inducit*, & Ezechielis 33. dicitur: *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* & in libro de pœn. Auguſtinus dicit: *Videmus quotidie in Eccleſia ſæpè febricitantes, ſæpè languidos, ſæpè paſſionibus captos, ſæpè liberari, vt appareat toties opus libertatis, vel miſerantis, quoties confeſſio fit pœnitentis, quomodo enim corpus quod vilius eſt ſæpè ſanaret, & animam digniorem ac redemptam non toties liberaret? Medicum ſe vocat, & non ſanis, ſed malè habentibus opportunum. Qualis eſſet medicus, qui malum iterum neſciret curare? Medicorum enim eſt centies infirmatum, centies curare*, hæc ille. Trãſumptiue in c. adhuc inſtar. de pœni. diſt. 3. Et Cyprian. in epiſt. 2. ad Demetrianum inquit: *In iſto mundo manenti pœnitentia nulla ſera eſt, patet ad indulgentiam Dei aditus, & quærentibus atque intelligentibus veritatem facilis eſt acceſſus.* Et in libr. de vita Chriſtiana Auguſt. dicit: *Nonnullos ſcimus, & legimus, qui antea aut ignorantiæ cæcitate, aut cauſa perfidiæ, aut adoleſcentiæ vanitate decepti, multiplici & vario peccatorum genere tenebantur obnoxij, ſed per ſuſtinentem Dei clementiam, ad pœnitentiam poſtmodum ab errore conuerſi, maiora adhuc opera fecere iuſtitiæ, quàm antè peccata commiſerant.* patet hæc veritas etiã per exempla. Legitur enim in legenda S. Andreæ de quodam ſene, nomine Nicolao, qui per 70. annos luxuriæ deſeruierat, qui adeò erat in peccato inueteratus, & mala concupiſcentia inflammatus, quòd licet aliquando proponeret amplius non peccare, ſtatim tamen reuertebatur ad opus ſolitum. Qui tandem orationibus S. Andreæ ſe recommendãs, & ieiunijs ſe affligens, per virtutem pœnitentiæ eſt ſaluatus. Aliud exemplum habemus in latrone, de quo Hieronym. in epiſtola ad Paulam de Blexilla, ait:

Auctoritatibus oſtenditur peccatorem ſemper poſſe cõuertere ſe à malo.

Exemplis pœnitentiã in quocunq; tempore eſſe bonam oſtenditur.

Nunquam eſt ſera conuerſio, vox hæc primum in latrone dedicata eſt. Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo. Et idem ad Damaſum Papam: Et ponitur de pœn. diſtinct. 1. c. importuna: *Christus,* inquit, *de Cruce in Paradiſum latronem tulit. Et ne quis aliquando ſeram conuerſionem putaret, fecit homicidij pœnam martyrium.* Iulius quoque Papa in c. ſi presbyter 26. q. 6. dicit: *Vera confeſſio in vltimo tempore poteſt eſſe, quia Dominus non ſolùm temporis, ſed etiã cordis inſpector eſt. Sicut latro in vnius momẽti tempore meruit eſſe in Paradiſo in hora vltimæ confeſſionis.* Et Papa Cæleſtin. in c. cognouimus ea quæſt. & cauſa, ait: *Perdidiſſet latro in Cruce præmium ad Christi dexteram pendens, ſi illum horæ vnius pœnitentia non iuuiſſet. Cùm eſſet in pœna, pœnituit & pro vnius confeſſione ſermonis, habitaculum Paradiſi eo pœnitente promeruit. Vera enim ad Deum conuerſio in vltimis poſitorum, mente potius eſt æſtimanda quàm tempore, Propheta hoc taliter aſſerente: Cùm conuerſus fueris & ingemueris, tunc ſaluus eris.* hæc ille. O ampliſſima Dei miſericordia, O largiſſima charitas ſummi Creatoris, quæ tanta eſt, quòd ſi homo omnia peccata commiſiſſet, quæ omnes homines mundi, & oẽs dæmones ſimul in die iudicij inuenientur commiſiſſe, tamen eum benigne recipiet pœnitentem, eumq. libenter amplexabitur, etiam ſi ad ſummum perueniſſet malorum, atque illum ad ſtatum priſtinum reuocabit, vt inquit Chryſ. in c. talis, de pœnitent. diſt. 3. Redite ergò præuaricatores ad cor, & cõuertimini ad Dominum, qui non tantùm ſemel, ſed millies, & toties, quoties ad eum per pœnitentiam conuerſi fueritis, vobis gratiam ſuam præſtabit in præſenti, & gloriam in futuro ſeculo. Amen.

FERIA VI.

DE SPE ET DESPERATIONE.

SERMO VII.

SPES *mea tu es in die afflictionis.* Hierem. 17. Et epiſt. occurrentis feriæ. Vt inquit Franc. noſter de Maironis doctor illuminatus in tracta. de charitate. Homo non debet tamquam mercenarius Deo ſeruire, nec illum amore mercenario diligere. Sed ſciendum eſt ſecundùm doctrinam Seraphici Bona. in 3. diſt. 27. ar. 2. quæſt. 2. quòd duplex eſt mercenarius, ſcilicet malus, & bonus. De malo loquitur Franc. vbi ſuprà, & eſt ille qui principaliter Deo ſeruit, & illum amat amore, & expectatione retributionis temporalis, de quo Saluator inquit Io. 10. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt.* Mercenarius verò bonus eſt ille qui ſeruit Deo, & illum diligit non principaliter ratione retributionis, ſed propter ſeipſum, quia eſt ſumme bonus & diligibilis. Et ſecundo propter retributionem æternam. *Quia ipſe eſt merces noſtra magna nimis.* Gen. 15. c. Et iſti eſt de illis mercenarijs, de quibus parabolice dicitur, Luc. 15. *Quod in domo patris cæleſtis abundant panibus,* ſcilicet fidei, ſpei, & charitatis. Vnde inquit Ambroſius ſuper Luc. exponendo prædicta verba: *Multi ſunt boni mercenarij, qui ſpe æternorum Deo ſeruiunt.* Omnes ergò boni Chriſtiani hoc reſpectu poſſunt dici mercenarij, de quibus inquit Auguſtinus in libro de verbis Domini ſermone 3. *Omnis Chriſtianorum ſpes in futurum tempus extenditur, vt quia ſeruiuimus hic Deo, alibi ſeruiſſe lætemur. Hic enim propoſita ſunt nobis certamina, ſed in futuro ſeculo certaminum præmia reſeruata. Iuſte ſiquidem & prouide diuina ſapientia parauit tempus laboris & præmij, hic ergò laboremus, hic ſeruiamus*

Hominum Deo ſeruientium aliqui ſunt mercenarij boni, alij autem mali.

diamus Deo, & mandata eius ſeruemus, vt in futuro ſeculo æterna præmia capiamus, hæc ille. Bonum ergò eſt habere ſpem futuræ retributionis. Vnde Quintilian. in libr. declamationum, declamatione 7. ait: *Nihil magis intereſſe hominem puto, quàm vt ſpes in homine tam lōga, quā vita ſit*. Vt.n. inquit declamatione 5. *Inculta cura eſt, quæ ſpem non habet*. At contra de ſpe Lucanus. in 1. lib. canit: *Spes ſaltem trepidas mentes leuat*. Et Ouid. in epiſtolis, *Spes bona dat vires*. Et Tibullus lib. 2. *Spes mouet in melius*. & Gualterus in Alexādriade lib. 7. inquit: *Eſt ſpes in dubijs ſemper comes optima rebus*. Eapropter inquit Cato in ſuis documentis. c. 3. *Spem retine, ſpes vna hominem nec morte relinquit*. Et c. 5. iterum ait: *Rebus in aduerſis melius ſperare memento*. De qua ſpei virtute, tres in præſenti ſermone conſiderationes faciemus. Prima dicetur diſtinctionis. Secunda fructificationis. Tertia oppoſitionis.

PARS PRIMA huius ſermonis, De ſpei diſtinctione.

Spes quid ſit.

QVO ad primam partem, ſciendum eſt, ſecundùm quod ait S. Bonauen. in 3. diſt. 26. *Spes eſt nomen virtutis, & affectionis*. Primo modo diffinitur à Mag. in prædicta di. in comparatione ad ſolum obiectum ſic: *Spes eſt virtus, qua ſpiritualia, & æterna bona ſperant*. Secūdo diffinitur ab Haimone gloſſatore Paul. ad Rom. 5. in comparatione ad obiectum & principium hoc modo: *Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex Dei gratia, & meritis proueniens*. Tertio diffinitur ab Auguſt. in comparatione ad obiectum & habitum præambulum ſic: *Spes eſt virtus, qua quis ad id quod credit ſe præuenire præſumit*. In quantum verò ſpes eſt nomen affectionis, diffinitur ab Ariſtot. in 2. rhetoricæ hoc modo: *Spes eſt futuri boni memoria, & expectatio*. Ex quibus diffinitionibus colligi poteſt, quòd eſt quædam ſpes bona, quædam verò vana & & mala. Bona ſpes eſt illa, quæ eſt virtus, & in Deo ponitur vel ratione gratiæ, quia in omni neceſſitate ſperat homo gratiam à Deo inuenire, vel ratione veniæ, quia ſperat conſequi veniam delictorum ſuorum; vel ratione gloriæ, quia ſperat omnem gloriam ſuam à Deo recipere. Et de hac dulciſſima ſpe dicitur Eccle. 2. *Reſpice fili nationes hominum, & ſcito quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt*. Hanc autem ſpem habebat Iuſtinianus Imperator, qui ait in l. 1. C. de ve. iu. enuc. *Omnem ſpem noſtram ad ſolam referre debemus ſummæ prouidentiam Trinitatis, à qua mundi elementa proceſſerunt. Sine qua non eſt armis vel ingenio confidendum*, hæc ille. Sciebat namque quod Salomon ait Prou. 16. *Qui ſperat in Domino, beatus eſt*. Et Pſal. 24. inquit Dauid: *Non erubeſcam, quoniam ſperaui in te*. & 25. *In Domino ſperans, non infirmabor*. & Pſal. 31. *Sperantes in Domino miſericordia circundabit*, & 33. *Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus, Beatus vir qui ſperat in eo*. & 36. *Spera in eo, & ipſe faciet*. & 39. *Beatus vir cuius eſt nomen Domini ſpes eius*. & 56. *In vmbra alarum tuarum ſperabo*. & 61. *Sperate in eo omnis congregatio populi, & effundite coram illo corda veſtra*. & 70. *Ego autem ſemper ſperabo, & adijciam ſuper omnem laudem tuam*. & 83. *Beatus homo qui ſperat in te*. & 90. *Quoniam tu es Domine ſpes mea, altiſſimum poſuiſti refugium tuū*. & 144. *Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das eſcam illorum in tempore opportuno*. & Prouer. 28. dicitur: *Qui ſperat in Domino, ſaluabitur*, & 1. Machabæorum. 2. *Omnes qui ſperant in eum, non infirmantur*, & 2. Regum 22. *Scutum eſt omnium ſperantium in ſe*. & Iudith. 13. *Non deſerit ſperantes in ſe*. & Dan. 13. *Qui ſaluat ſperantes in ſe*. & ad Rom. 8. *Spe enim ſalui facti ſumus*. & 15. c. eiuſdem Epiſtolæ. *Per conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus*. & 1. Petri 1. *Sperate in eam quæ offertur vobis gratiam*. & 2. ad Corin. 15. *Simus enim, quoniam ſi terreſtris noſtra habitatio diſſoluatur, quòd ædificationem à Deo habemus non manufactam æternam in cælis*. Ad hanc autem iucundiſſimam ſpem inducimur exemplo ſanctorum, qui ſi nunquam mundam ſpreuiſſent, nec eius volu-

voluptates fugiſſent, niſi ſpem dulcedinis vitæ æternæ habuiſſent, de quibus ait Paulus ad Hebr. 11. *Secti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, &c.* Certè ſi interrogares eos, O glorioſi Sancti, quare tot aduerſa paſſi eſtis? reſponderent, profectò non propter aliud, niſi ob guſtum ſpei de vita æterna. Et hoc eſt quod inquit S. Maximus in ſermone plurium martyrum, dicens. *Nunquam enim hanc vitam ſic conſtanter expenderent, niſi eſſe aliam incomparabiliter beatiorem perfecta diffinitione ſentirent.* Quid dicemus de Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui ſemper oſtendit in hac vita non eſſe beatitudinem, dum per viam tribulationum incedere voluit, vt demonſtraret in alia patria fœlicitatem à nobis eſſe ſperandã. Et ideò Lactan. in 3. diui. Inſti. circa finem ait: *Pater enim noſter ac Dominus, qui condidit formauitque Cœlum, qui ſolem cum cæteris ſyderibus induxit, qui libratam magnitudine ſua terram vallauit montibus, mare circundedit, obicibus diſtinxit. Et quicquid in hoc mundi opere coſtauit, atq; perfecit ex nihilo, perſpectis erroribus hominum ducem miſit, qui nobis iuſtitiæ iura panderet.* Hunc ſequamur omnes, hunc audiamus, huic deuote pareamus, quoniam *Solus*, vt ait Lucre.

Veridicis hominum purgauit pectora dictis,
Et finem ſtatuit torpedinis atque timoris.
Expoſuitque bonum ſummum, quo tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monſtrauit limite paruo,
Quo poſſemus ad id recto conſcendere curſu.

Nec monſtrauit tantùm, ſed etiam præceſſit, ne quis difficultatis gratia iter virtutis horreret, hæc ille.

Spes an ſit in beatis.

SEd hic quæri poſſet. Nunquid in beatis ſit ſpes? Et reſpondetur ſecundùm Ric. in 3. diſt. 26. ar. 5. q. 2. Et ſanctum Bonau. ea diſt. in quæſtionibus circa literam. Et Petrum Aureoli in ea. di. Et Thom. 2. 2. quęſt. 18. ar. 2. quòd ſpes propriè ſumpta non eſt in beatis, quia iam habent quicquid volunt de eſſentiali beatitudine. Adueniente enim ſperato & expectato, ceſſat ſpes, & expectatio. Cùm enim beati habeant, apertè contemplentur illud quod deſiderabant, non poteſt in eis eſſe ſpes, ſed habent habitum nobiliorem. ſ. ſecuritatem perfectam. Et hoc eſt quod ait Auguſt. 20. de ciui. Dei c. 25. dicens: *Tanta eſt in ipſis certitudo beatitudinis, quia nullam ſpem habere cognuntur.* Et hanc veritatem affirmat Paulus ad Rom. 8. qui inquit: *Spes quæ videtur non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat?* Poteſt tamen dici, quòd licet in eis non ſit ſpes propriè dicta, ſecundùm quod eſt expectatio præmij eſſentialis, eſt tamen in eis ſpes largo modo ſumpta, pro quacunque expectatione. Expectant enim glorificationem corporis, quæ dicitur ſecũda ſtola, & quoddam præmium accidentale ex conſortio beatificandorum, & huiuſmodi, vt ait glo. Apo. 6. Illi verò qui ſunt in purgatorio, habent ſpem perueniendi ad gloriam perpetuã, vt declarat Rich. & S. Bonau. & Petrus Aureolus in prædicta di. 3. Et tãto firmiorem, quanto ſunt certi, ac ſecuri, quòd æternam conſequentur fœlicitatem. Et ſimiliter habebant eam illi, qui ante Chriſti aduentum erant in limbo, de quibus inquit magiſter in 4. di. 1. dicens: *Sancti patres fœlici ſpe ingreſſum ianuæ cœleſtis expectabant.*

Impropria ſpes eſt in beatis.

An damnati habeant aliquam ſpem.

SI verò quęratur vtrum damnati habeãt aliquam ſpem. Reſpondent præfati doctores vbi ſuprà. Et Thom. 2. 2. q. 18. ar. 3. quod in inferno nunquam fuit, nec erit ſpes, quia damnati ad cumulum ſuæ damnationis ſunt certi de perpetuitate ſupplicij ſui, & impoſſibilitate ſalutem conſequendi. Et hoc eſt quod dicitur Iob. 15. *Non credit, quod reuerti poſſit de tenebris ad lucem.* Et ad illud verbum, quod habetur Iob. quadrageſimo, ſcilicet. *Ecce ſpes eius fruſtrabitur eum.* Reſpondet Richard. & Thom. vbi ſuprà. Et Auguſtinus 8. de ciuitate Dei. Et Gregorius 33. mor. quòd *non debet intelligi de diabolo, vt referri etiam ad corpus eius poſſit. Si autem de ſpe exponatur, debet accipi pro ſpe reſpectu victoriæ, quam ſperat habere de ſanctis*

Digitized by Google

viatoribus, vel pro expectatione dilationis iudicij, quod non tantum prolongabitur, quantum ſperat. quod autem in damnatis non ſit ſpes, etiam probatur per illud Prou. 11. *Mortuo homine impio, nulla erit vltra ſpes.* Et 14. *Non habent futurorum ſpem mali. ſi autem quæratur vtrum mali in peccatis obſtinati habentes intentionem perſeuerandi, poſsint habere in tali ſtatu ſpem perueniendi ad vitam æternã? Sunt enim multi ſcelerati, qui dicunt quod ita credunt & ſperant ſaluari, ſicut alij quilibet etiam religioſi, de quibus dicitur* Eccl. 8. *Sunt impij, qui ita ſecuti ſunt quaſi iuſtorum facta habeant. Sed hoc vaniſsimum iudico,* hæc ibi. Reſpondet magiſter in 3. di. 27. dicens: *Sine meritis aliquid ſperare, non ſpes ſed præſumptio dici poteſt.* Et Gregorius in quadam homilia inquit: *Qui veſtigia Chriſti dedignantur ſequi, qua temeritate ſperant ad eius beatitudinis gaudia peruenire?* Inuenient ergo tales ſe à ſua expectatione & opinione fraudatos, iuxta illud Iob 8. *Spes hypocritæ peribit.* Et Prou. 2. *Expectatio iuſtorum, lætitia, ſpes impiorum peribit.* Et Sap. 2. *Spes impij quaſi lanugo eſt, quæ à vento rapitur, & quaſi ſpuma gracilis quæ à procella diſpergitur.* Et eiuſdem libri c. 3. iterum dicitur: *Vana eſt ſpes illorũ, & labores ſine fructu.* E contra vero de bono Chriſtiano dicitur Prou. 14. *Sperat autem iuſtus in morte ſua.* Hanc ſpem habebat Paulus qui 2. ad Ti. 4. dicebat: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* Illi ergo proprie dicuntur habere bonam ſpem, qui bene viuunt, iuxta illud 1. Ioan. 3. *Omnis qui habet ſpem, in eo ſanctificabit ſe.* Et ad hoc applicari poteſt illud Ouidij in epiſtolis: *Quæcunque ex merito ſpes venit, æqua venit.*

De ſpe mala, & de eius multiplicitate.

EST autem & alia ſpes vana, & mala, & hæc eſt multiplex. Prima eſt eius qui in diuitijs ſuis vel in alijs mundialibus proſperitatibus ponit ſpem ſuam, de quo inquit Dauid Pſalm. 51. *Sperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitatibus ſuis.* Ideo dicebat Paulus 1. ad Tim. 6. *Diuitibus huius ſeculi præcipe, ſuperba non ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum ſuarum, ſed in Deo viuo.* Diuitiæ enim non poſſunt hominem à morte maxime æterna liberare. Vnde legitur quod quidam valde diues, alium neſciebat Deum niſi pecuniam, & in ea omnem ſpem ſuam poſuerat. Cum autem infirmatus ad mortem, videret, quod ipſę diuitiæ eum liberare non poterant, fecit eas ante ſe portare, illaſque allocutus eſt di. O falſæ, & fallaces diuitiæ, ego vos ſemper ardentiſſime amaui, vos confidẽtia mea, vos refugium & ſpes ac conſolatio mea ſemper fuiſtis, & nunc me in tanta neceſſitate iuuare non poteſtis? Non igitur vos poſt me dimittam, ſed vos mihi extra hanc vitam viam facietis. Nec amplius in vobis ſpem ponam, ſed in Deo ſolo. Ipſe erit ſpes mea, ipſe ſolus amodo erit confidentia mea. Moxq; Chriſti pauperibus aduocatis omnia eis diſtribuit, & ſic in Domino fœliciter obdormiuit.

De 2. ſpe vana.

SEcunda ſpes vana eſt, illius qui ponit fiduciam ſuam in aliquo homine, de quo dicitur Hier. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum.* Quæ verba exponens Auguſtinus in epiſtola ſecunda ad Macedonium ait: *Si maledictus homo eſt qui confidit in homine, ergo nec in ſeipſo quiſquam debet ponere ſpem, quia & ipſe homo eſt.* Signum eſt autem quòd ille non habet ſpem in Deo, qui ponit eam in homine, vel in rebus mundialibus, dicente Ambroſio ſuper Marcum; *Incumbit virtuti ſeculi, qui deſperat de adiutorio Dei.* Ad hoc autem facit exemplum quod legitur de quodam ſeruo, qui omnem ſpem ſuam & amorem poſuerat in Domino ſuo, ita quod Deum creatorem ſuum penitus ignorabat. Infirmatus verò ad mortem, dixit Domino ſuo: Quid eſt Domine mi, quòd me, qui vobis ſic fidelis fui, non liberatis à morte? Cui ille ait: Ego multa libenter expenderem vt te liberare poſſem, ſed in hoc caſu mea potentia nihil valet. Cui ſeruus dixit. Eſt ne aliquis qui me iuuare poſſit? Et ille. Solus Deus. Cui ſeruus. Et quis eſt iſte Deus? At ille ait: Noſter eſt Creator & totius mundi Dominus. Tunc ſeruus dixit. Iſti Deo quem

Digitized by Google

vſque nunc ignoraui me totum commitdo, eique promitto quod ſi me potentia ſua liberauerit, ipſi ſoli de cætero ſeruiam. Quo dicto ab infirmitate liberatus, factus eſt ſeruus Dei.

De 3. ſpe vana.

TErtia ſpes vana eſt illius, qui non credit eſſe aliam vitam, qui dicit: Quis vidit Paradiſum? Quid poſſumus ſcire de alia beatitudine, cum nihil videamus niſi temporalia? Hic ergo faciamus Paradiſum. Hic conſtituamus finem noſtrũ. Sed hanc opinionem eſſe falſam probaui ſupra in prima parte huius operis ſermone ſeptimo, oſtendens poſt hanc vitam miſerabilem eſſe aliam beatam. Et ideo ſolum ad præſens dico quod hanc ſpem vanam eſſe oſtendit B. Ioann. 1. canonicæ ſuæ, c. 2. dicens: *Mundus tranſibit & concupiſcẽtia eius.* Et Salomon, Eccleſ. 2. inquit: *Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, plantaui mihi vineas, feci hortos, & pomeria, & conſeui ea cũctis generibus arborum, & conſtruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſiluam lignorum germinantium, poſſedi ſeruos, & ancillas, multamque familiam habui. Armenta quoque & agnos, ac ouium greges, vltra omnes qui fuerant ante me in Hieruſalem. Coaceruaui mihi argentum, & aurum, & ſubſtantiam regum & prouinciarum, feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias hominum habui. Scyphos & vrceolos in miniſteria ad vina fundenda, & ſupergreſſus ſum opibus omnes qui fuerant ante me in Hieruſalem. Sapientia quoque perſeuerauit mecum, & omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, nõ negaui eis, nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his quæ præparaueram. Cumque conuertiſſem me ad vniuerſa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & nihil permanere ſub ſole*, hæc ille.

De 4. ſpe vana.

QVarta ſpes vana eſt illius qui nunquã ſe cogitat moriturum, ſed credit ſaltem multis temporibus viuere. De qua ſtultitia inquit Hieronymus in quadam epiſtola: *Nemo eſt tam fractis viribus, & decrepitæ ætatis, vt non ſe non putet adhuc annum eſſe ſuperuicturum.* Et idem dicit Tullius in lib. de ſenectute. Sed hæc ſpes vaniſſima apparet dum repentina morte ſæpe ſubtrahitur. Ita quod verificatur illa Ouidij ſententia in Epiſtolis: *Fallitur augur & ſpes bona ſæpe ſuo.* Ideo hortatur Salomon Prou. 27. dicens: *Ne glorieris in craſtinum, ignoras enim quid ſuperuentura pariat dies.* Debemus ergo dimiſſa ſpe vana & ſtulta veram ſpem amplecti, quæ in ſolo Deo eſt. De qua Dauid in Pſa. 117. ait: *Bonum eſt confidere in homine. Bonum eſt ſperare in Domino, quàm ſperare in principibus.*

Ratione oſtenditur bene operantes vitam conſequi debere æternam.

QVod autem vnuſquiſque noſtrum bene operans poſſit pro certo ſperare, quod ad æternam perueniet vitam, vltra ea quæ copioſe dicam infra in ſermone quartæ feriæ poſt Paſcha, idem probo vnico fundamento quod dicitur ſucceſſionis. Pro cuius meliori declaratione præſuppono quod licet omnes homines mundi poſſint dici filij Dei ratione creationis, & gubernationis, iuxta illud Deuter. 32. *Ipſe enim pater tuus qui poſſedit, & fecit & creauit te.* Tamen particulariter Chriſtiani ſunt veri filij Dei adoptiui, & confratres Ieſu Chriſti, quibus dicit Paulus ad Rom. 8. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba, pater.* Et ibidem dicitur: *Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.* Et 1. Ioan. 3. etiam inquit Apoſtolus: *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus pater, vt filij Dei nominemur & ſimus.* Facto igitur hoc fundamento dico, quòd ad ſucceſſionem, & hæreditatem patris noſtri cœleſtis debemus quadruplici iure peruenire, ſcilicet diuino, naturali, canonico, & ciuili.

Iure diuino Chriſtianis debetur regnum cœlorũ.

PRimo iure diuino. Deus enim vt ait Paulus ad Heb. 9. Filium ſuum vnigenitum conſtituit hæredem vniuerſorum. Ipſe vero Dominus Ieſus Deus, & homo cui per Baptiſmi Sacramentum, fratres facti ſumus, cohæredes ſuos nos fecit, & ſucceſſores ordinauit bonorum ſuorum, dum de hac vita tranſire deberet. Cuius ordi-

gitized by Google

ordinationis ſiue teſtamenti notarius fuit Lucas Euangeliſta, qui ſcripſit 22. c. ſui Euangelij verba ipſius Saluatoris noſtri dicentis: *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.* Cum ergo vltima voluntas defuncti modis omnibus ſeruari debeat. c. vlt. 13. quæſtio. ſecund. Cumque Deus nec fallere poſſit, nec velit, ſequitur quòd ſi erimus eius boni filij, abſque dubio ad eius hęreditatem perueniemus. Vt inquit Paulus ad Rom 8. Et ideo dicebat Christus Apoſtolis Luc. 12. *Nolite timere puſillus grex, quoniam complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Concludo ergo, quòd cum filij adoptiui ſuccedant adoptanti. l. pen. C. de adopt. Et l. ſi pater. ff. eo. & Inſtitut. de hæredi. quæ ab inteſ. de §. item adoptiuos. profecto Dei hæreditatem conſequemur. Et hoc eſt quod dicit Paulus ad Gal. 4. *Si filij, & hæredes per Deum.*

Iure naturali nobis regnum cælorũ debetur.

SEcundo debetur nobis hæreditas regni cœleſtis iure naturali. Ratio enim naturalis dictat, quod ſicut filius ſuccedit in locum perſonæ patris, ſic ſuccedat in bonis eius, quia plus eſt perſona, quàm bona. Quando enim pater relinquit filium poſt mortem ſuam, videtur adhuc pater viuere in filio, eo quod filius repræſentat perſonam patris, imo eadem perſona eſſe cenſetur l. fi. C. de impub. & ali. ſub. Vnde Eccle. 30. dic. *Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe.* Eadem quoque videtur eſſe vox patris, & filij. § ei qui. Inſtit. de invti. ſti. A fortiori ergo videtur quod multo magis ad bona ſuccedere debeat ex vi naturalis rationis, quæ ad ſucceſſionem parentum filios ordinauit. Vnde in l. ſcripto. ff. vnde liberi dicitur: *Non ſic parentibus liberorum, vt liberis parentum debetur hæreditas. Parentes enim ad bona liberorum ratio miſerationis adducit, liberos vero naturæ ſimul & parentum commune votum,* hæc ibi. Quando ergo filius præmoritur patri, ex miſeratione ſuccedit pater in bonis filij prius defuncti ſine filijs, ne addatur afflictio afflictio. Contra legem diuus. ff. de officio præſid. Sed vt qui in vno aggrauatur, in alio ſubleuetur. l. eum qui. ff. de iureiurand. Non autem ſuccedit pater filio ex natura, quia naturali curſu deberet ipſe pater præmori. Et non econtra. Vnde ſecund. ad Corint. duodecimo inquit Paulus: *Non debent filij parentibus theſaurizare, ſed parentes filijs.* Qua ex re cum pater ſuccedit filio, dicitur turbari ordo naturalis, vt inquit textus in l. nam & ſi parentibus. ff. de de inoffi. teſta. Et ideo quidam Bulgarus legum doctor cum ſucceſſiſſet filio ſuo præmortuo dixit: Ordine turbato ſuccedis Bulgare nato. vt recitat gloſſa in prædicta lege. nam & ſi parentibus Ex qua ratione patet quòd de iure naturali ad nos pertinet hæreditas cęleſtis patrię.

Iure canonico Chriſtianis regnum Cælorum debetur.

TErtio de iure canonico idem deberi probatur. per capitulum, Raynutius de teſta. & capitulum. ſi pater eodem titulo libro ſexto. Vnde non debet pater exhæredato filio eleemoſynas facere, vel pauperes hæredes relinquere. ideo Auguſtinus in libro de vita clericorum. Et habetur in capitulo quicunq;. el ſecund. decimaſeptima quæſtione quarta ait: *Quicunque exhæredato filio hæredem facit Eccleſiam, quærat alium qui ſuſcipiat, non Auguſtinum.*

Iure ciuili nobis hæreditas cæleſtis debetur

QVarto idem oſtenditur deberi de iure ciuili, quod diſponit ante omnes alios vocari filios ad hæreditatem patris, authentica in ſucceſſione. C. de ſuis & legi. & Inſtitu. de hæred. qua. & dif. § ſed ſui. Et in tantum debentur bona parentum filijs, quod in l. in ſuis. ff. de libe. & poſt. inquit Iuriſconſultus: *In ſuis hæredibus evidentius apparet continuationem dominij eorum perdurare: vt nulla videatur hæreditas fuiſſe: quaſi olim Domini hi eſſent: qui etiam viuo patre quodammodo Domini exiſtimantur, Vnde etiam filiuſfamilias appellatur ſicut paterfamilias: ſola nota hac adiecta, per quam diſtinguitur genitor ab eo qui genitus ſit. Itaque poſt mortem patris percipere hæreditatem non videtur, ſed ma-*

gis liberam adminiſtrationem conſequitur. hæc ibi. Vbi etiam dicit Angelus, quod ſtatutum arctans pro hæreditate percepta ſoluere gabellam, non trahitur ad filium qui ſucceſſit patri, quia non eſt proprie hæreditas.

Filius quomodo omnino exhæredari non poteſt, & quæ ſit legitima, quæ ſibi debetur.

PAret ergo omni iure quod filius ſuccedit in bonis patris. Ex qua concluſione infero corrolarium, quòd ius ciuile vel ſtatutum municipale non poteſt priuare filium totaliter paterna hæreditate, vel legitima ſibi debita, quæ dicitur debitum bonorum ſubſidium. l. ſi totus. C. de inoffic. dona. Puta ſtatuendo quod primogenitus ſuccedat in totum excluſis alijs filijs, qui non merentur exhæredari per aliquam ex illis cauſis, quæ ponuntur in §. cauſas. in authen. vt cum de appella. cogno. col. 8. & recitat gloſſa in c. Quintauallis. de iureiuran. Eſt autem legitima pars, tertia omnium bonorum, ſi ſunt quatuor, vel pauciores filij. Si vero ſunt quinq;, vel plures, eſt media pars. aut. nouiſſima. C. de inoffi. teſta. Ratio autem quare pater non poſſit filium priuare legitima, eſt, quia cum de iure naturali, & diuino debeatur hæreditas patris filio, non poterit per ius ſcriptum tolli. quia ciuilis quidem ratio ciuilia iura perimere poteſt, naturalia vero non vtique Inſtit. de legit. agna. tu. § fin. & ff. de re. iuris. l. iura ſanguinis. Et ideo nec contraria conſuetudo hoc poterit. c. fruſtra. 8. di. & c. fi. de conſue. & c. Raynutius, de teſta. Et hoc tenet Dynus in c. indultum. de reg. iur. lib. 6. & Albericus. in l. quoniam. in prioribus. C. de inoffic. teſta. & Cynus in l. ſancimus. C. de nup. & Bald. in l. cum l. Leoniana. C. de epiſc. & cle. facit ad hoc authentica presbyteros. C. eo. eod. tit. An autem valeat ſtatutum diſponens, quod excluſis filiab. fœminis, maſculi tantum ſuccedant, dotatis ipſis filiabus ſecũdum conditionem & facultatem parentum, ac conſuetudinem patriæ, dubitari poteſt, quia Bal. in d. l. cum l. tenet quod valet. Dy. verò vbi ſupra contrarium tenet. Hęc autem materia habetur melius in l. fi. C. de liber. prę vel exhæ. vbi Imperator dicit: Accuſatores eſſe naturę eos, qui faciunt differentiam inter maſculum, & fœminam. Sed tamen communis opinio eſt quòd talia ſtatuta valeant, & ſic communiter in ſtatutis Italiæ, quia fundantur ſuper ratione conſeruandi bona in familia, & agnatione. Per maſculos enim conſeruatur agnatio. l. 1. §. pen. ff. de ventre inſpi. & l. ſunt autem. ff. de legit. tu. Deus autem pater non facit differentiam inter maſculum & fœminam, ſed æqualiter eis dat ſuam hæreditatem. §. hinc autem nobis. in auth. de mona. col. 1. Ad cõfirmationem quoq; prædictorum. ſ. quod hęreditas patris debetur filio, poteſt adduci illud quod habetur in l. ſi vnquam C. de reuo. dona. vbi ait Imperator: *Si vnquam libertis patronus filios non habens, bona ſua vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, & poſtea ſuſceperit liberos, totum quicquid largitus fuerat, reuertatur in eiuſdem donatoris arbitrio ac ditione manſurum.* hæc ibi. Et ſic reuocatur donatio. Et idem eſſet ſi quis donaſſet alteri extraneo, vt inquit gloſſa ibidem, ex Archi. in capitulo. quicunque el. 2. 17. quæſt. vltima. & Bal. in l. 1. C. de inoffi. dona. & in l. ſi totas. eodem tit. & in authentica. ſi qua mulier C. de Sacroſanct. Eccleſ. & in l cum acutiſſimi. C. de fidei commiſſo. & Innocen. in capitul. fi. de dona & Barto. in l. Ticia. §. Imperator. ff. de legatis ſecundo, & ibi communiter Doctores. Secus vero eſſet ſi donaſſet filijs, vel loco pio, qui reputatur loco filij, vt inquit Archidia. vbi ſupra, quia tũc ſolum reuocatur legitima filij poſtea nati, ſecund. Archidia. & Barto. & Bal. vbi ſupra per l. ſi totas C. de inoffi. donatio. & dicto capitulo quicunque. Ad prædicta etiam facit. l. cum accutiſſimi. C. de fidei comiſ. vbi irritatur ſubſtitutio facta filio poſt mortem eius, propter natiuitatem nepotis ex eodem filio, quem ipſe filius reliquit poſt ſe. Et ad idem etiam facit quod habetur in capit. fin 17. quæſtione 4. vbi Auguſtinus reddidit bona donata

An feminæ dotatæ ab hæreditate excludi poſſint.

nata

zed by Google

nata Eccleſiæ ab eo qui non habebat filios tempore donationis, ſed poſtea habuit, vbi dicit textus Quod licet Auguſti. poſſet illa bona retinere iure fori, non tamen iure poli. ſ. quo ad legitimam filiorum, vt ait ibi gloſſ. & doctores. Eadem etiam ratione ſi pater exhæredaſſet filium ſine rationabili cauſa, poteſt filius patris rumpere teſtamentum per querelam inofficioſi, per quam non dicitur teſtamentum nullum, ſed inofficioſum, id eſt contra officium pietatis factum. l. hoc colore. ff. de inoffic. teſtam. Si vero ipſum præterit id teſtamento. id eſt, nullam mẽtionem de eo facit, poteſt dicere teſtamentum ipſum nullum de iure ciuili. l. 1. ff. de iniuſto ruptoque teſta. vel reſcindere per cõtra tabulas de iure prætorio. l. vt liberis. C. de colla. Filius quoque adoptatus habet querelam inoffic. teſta. vt in §. adoptiui. Inſti. de exhæ. libe. vbi dicitur: *Adoptiui liberi quamdiu ſunt in poteſtate patris adoptiui, eiuſdem iuris habentur cuius ſunt iuſtis nuptijs acquiſiti.* Ex quibus omnibus patet, quòd nobis, qui ſumus Dei filij, iuxta illud pſalmiſtæ: *Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes,* debetur hæreditas regni cæleſtis omni iure, ſi boni permanſerimus. Eſt autem hæreditas nihil aliud quàm ſucceſſio in vniuerſum ius, quod ille cui ſucceditur habuit. l. nihil aliud. ff. de verbor. ſign. O igitur felix hæreditas, ô ſublimis poſſeſſio, ô digniſſima ſucceſſio. Gaudete filij tantorum hæredes theſaurorum, per virtutem ſanctæ ſpei illos conſequentes. Et ideo debemus ſemper Deo Patri noſtro gratias referre cum Apoſtolo, primo ſuæ canonicæ capitulo dicentes: *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam regenerauit nos in ſpem viuam, per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſsibilem conſeruatam in Cælis.* Et cum Paul. ad Collo. 1. qui ait: *Gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ.* Et ad Epheſ. 1. idem Apoſtolus inquit: *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali, in cæleſtibus in Chriſto, qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum: & glorificauit nos in dilecto filio ſuo: in quo etiam ſorte vocati ſumus, vt ſimus in laudem gloriæ eius: qui ſperauimus in ipſo.* Illã ergo fœlicem hæreditatem expectamus, de qua Dauid Pſal. 126. inquit: *Cũ dederit dilectis ſuis ſomnium; ecce hæreditas Domini, filij merces fructus ventris.* Prædicta autem conſiderans Bernardus inquit, ſuper *Pater noſter: O ineffabilis & incomprehenſibilis bonitas: ô mira ſuauitas: ô altitudo: latitudo: ſublimitas, & profundum charitatis diuinæ. Viliſsimum lutum ſum, & deteſtabilis ſanies, & tamen rex regum, & Dominus dominantium dicit, ſe patrem meum. Dum oratis inquit, dicite, Pater noſter qui es in Cælis, &c. Ex quo ergo ipſa veritas hoc dicit, firmiter credo. De tanto ergo patre eleuabitur cor meum, vt aquila, & iam hæres cæli inferiora contemnam. Quid vltra mihi de terrenis diuitijs, quàm filio Imperatoris in fimo equorum furum? Quid mihi de terrenis delectationibus, qui æternarum deliciarum hæres ſum? Deteſtabilius eſt mihi inquantumcunque allectiua creatura affici, quàm filio Imperatoris in fœtidiſsima ſanie. Quid vltra mihi de terrenis honoribus, qui cæleſtis gloriæ hæres ſum? Turpius eſt mihi quantumcunque maximos appetere honores, quàm filium Imperatoris officium latrinæ.* hæc ille.

Cõcluditur quod ſi ſumus filij Dei: nobis prouenit hæreditas cæleſtis.

PARS SECVNDA, De ſpei fructificatione.

MVLTAE ſunt quæ ex virtute ſpei prouenũt vtilitates. Prima dicitur operationis. Facit enim hominem delectari in opere bono, & illum continue incitat ad bene operandum. Vnde inquit Origenes ſuper Exod. *Spes futurorum laboribus requiem parit. Nam ſi vna ſpe bonorum temporalium tot grauia, & onera ardua mortales tolerant infelices, quomodo laborare vſq; ad mortem difficile videri poteſt his qui expectant regnum Cælorum? quare diebus, ac noctibus varijs curis homines mundi indefeſſe inſudant, niſi quia aliquid ſperant adipiſci*

Dei ſpei vtilitate.

piſci? Laborant namq; ſperantes magnifice dominari. Laborant milites ſperantes gloriam acquirere temporalem. Laborant mercatores, ſperantes diuitias adipiſci Laborant artifices & agricolæ, victum veſtitumq; ſperantes recipere. Sed multo fortius laboribus inſiſterent, ſi finaliter vitam æternam ſperarẽt, hæc ille. Cuius ſimilem ſententiam ponit Greg. in moralibus, & habetur tranſumptiue in c. omnes. 47. di. Secunda vtilitas dicitur introductionis. Per ipſam.n. anima introducitur quodãmodo ante tempus in poſſeſſionem regni cœleſtis. Vnde gl. ſuper illud ad Heb. 6. *Spe incedentem vſq; ad interiora,* ſic dicit: *Per ſpem intratur ad vidẽdum, quod creditur.* Nam ſpei fit promiſſio illa Iſa. 58. *Subſtollam te ſuper altitudinem terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui.* i. cœleſti conſolatione. Nam Iſaac pater Iacob interpretatur gaudium.

De 2. ſpei vtilitate.

TErtia vtilitas dicitur contritionis, cuius ipſa eſt fundamentum. Nam ſicut frumentum bene conteritur in molendino inter duas molas, ſic cor hominis in mola ſpei, & timoris. Eſt.n. ſpes inferior mola quæ cor eleuat, & ſuſtinet. Timor autem eſt mola ſuperior quæ totum cõterit cor, vt ſpiritum cõtritum & humiliatum Deus non deſpiciat. Pſal. 50. His duabus molis conterebatur Dauid dicens in Pſal. *Ab altitudine diei timebo: ego vero in te ſperabo.* De ipſis etiam dicitur Deut. 24. *Non accipies loco pignoris inferiorem, & ſuperiorem molã.* i. non ſubtrahes timorẽ relicta ſpe, nec econtra. Quarta vtilitas dicitur fortificationis. Nam propter fortuitos caſus, & diuerſas afflictiones, mundi, carnis, & diaboli ſæpe tribulamur, ſed ſpes de alia vita omnibus iucunditatibus plena, ad quã tolerando tẽporales aduerſitates peruenire ſperamus. Et ideo Aeneas in fluctibus maris anxiatus confortabat ſocios ſuos ſpe futuræ conſolationis, licet eſſet tẽporalis. Vt refert Virgil. in 1. Aeneid. dicens: *Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum, Tẽdimus in Latium, ſedes vbi fata quietas Oſtendunt, illic fas regna reſurgere Troiæ. Durate, & voſmet rebus ſeruate ſecundis.* Sed Tob. tribulatus cõfortabat ſe & familiam ſuam ſpe æternæ fœlicitatis dicens, ſui lib. c. 2. *Vitam illã expectamus quam Dominus Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo.*

De 3. ſpei vtilitate.

De 4. ſpei vtilitate.

QVinta vtilitas dicitur exauditionis. Deus.n. exaudit orationes in ſe ſperãtium iuxta illud Thren. 3. *Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum.* Ideo Ouid. licet infidelis dicebat in li. de Põto: *Quamuis ſit meritis ſemper indebita noſtris, Magna tamen ſpes eſt in bonitate Dei.* Heſ. quoque. 4. di. *Exaudi Domine voces eorum qui nullam ſpem habent niſi in te.*

De 5. ſpei vtilitate.

SExta vtilitas dicitur liberationis. Deus enim liberat in ſe ſperãtes ab inimicis eorum, iuxta illud Pſal. 21. *In te ſperauerũt & liberaſti eos, ad te clamauerunt & non ſunt confuſi.* Et ideo Dauid qui erat firmus in ſpe dicebat Pſal. 37. in ſeipſo: *In ipſo ſperauit cor meum & adiutus ſum.* Et iterum dicebat Deo Pſal. 30. *In te Domine ſperaui, non confundar in æternũ.* Et Dominus de ſperãte in ſe inquit Pſal. 90. *Quoniam in me ſperauit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.*

De 6. ſpei vtilitate.

SEptima vtilitas dicitur lucrifactionis. Sicut enim fiſcus lucratur de aliorum amiſſione & damno, vtputa, de homicidio, furtis, & huiuſmodi vt habetur. C. de iure fiſci. & ff. eod. per totum: Ita bonus homo per virtutem ſpei de omnibus malis ſibi illatis lucratur, quia de perſecutione, ac iniuſtitijs ſibi factis, alijſque dãnis, expectat magnam ſibi gloriam dari. Et ideo gaudet & lucratur, dicente Gregor. in moralibus libro 10. *Bonorum mens quo duriora pro veritate tolerat, eo fœlicitatis præmia certius ſperat.* Ideo dicebat Paulus primæ ad Cor. 2. *Nos patimur vt ſpes noſtra ſit firma.* Et ad Rom. 12. nos hortatur di. *Spe gaudentes, in tribulationibus patientes.*

De 7. ſpei vtilitate.

OCtaua vtilitas dicitur lætificationis. Spes.n. eſt conſolatio Chriſtiani dum hic viuit, quia ſicut ille qui non poſſidet in re niſi vnam domunculã paruam, ſperans habere maiorem, & pulchriorẽ, magis

De 8. ſpei vtilitate.

Digitized by Google

gis gaudet de illa in ſpe, quã de iſta in re. Sic virtuoſus quicquid in hoc ſæculo poſſidet, parum æſtimat reſpectu eorum quæ ſperat, de quibus continuam conſolationem habet. Et ad hoc applicari poteſt illud Ouidij. in 10. Meta. di. *Spes eſt quæ capiat, ſpes eſt quæ paſcit amantem.* Ideo dicebat Paul. ad Rom. 5. *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* De hac quoque conſolatione ſanctæ ſpei dicit poteſt illud Prou. 14. *In gaudio eius non miſcebitur extraneus.*

De 9. ſpei vtilitate.

NOna vtilitas dicitur ſuſtentationis. Spes enim eſt quaſi baculus ſuſtentãs nos ambulantes in iſta peregrinatione, & ad patriam tendentes, quo ſuſtentati ad illam tandem perueniemus vſque in finem in bonis operibus perſeuerantes. Ideo dicitur, Iſa. 40. *Qui ſperãt in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas vt aquilæ, volabunt & non deficient.* Paulus quoque ad Hebræ. 6. inquit: *Fortiſſimum ſolatium habemus nos, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut ancharam animæ habemus, tutam ac firmam.*

De 10. ſpei vtilitate.

DEcima vtilitas dicitur glorificationis. Securus enim eſt homo per virtutem ſpei, quòd ad gloriam perueniet ſempiternam, iuxta illud, Sap. 3. *Spes illorum immortalitate plena eſt.* Et Prou. 29. *Qui ſperat in Deo ſubleuabitur.* ſ. ad vitam æternam. Deus enim ſaluat illos qui ſpem veram in eo habent, de quo inquit Dauid, Pſal. 16. *Qui ſaluos facis ſperantes in te.* Illi ergo qui veraciter in Domino ſperant, non timent, ſed deſiderant mori, firmiter credentes quod ad ſupernam fœlicitatem peruenient. Sicut Paulus qui dicebat ad Philip. 1. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Ea propter anima noſtra poteſt comparari matri habenti tres puellas, quas ad maritum mittit veſtitas de ſerico, vt ab ipſo induantur auro. Anima enim noſtra habet tres potentias, quas neceſſe eſt in hoc mundo veſtiri tribus veſtibus theologicis. ſ. fide, ſpe, ac charitate, vt in paradiſo induantur à ſuo cœleſti ſponſo tribus dotibus glorificantibus. Intelligentiam ergo debemus hic induere firma fide, vt in paradiſo induatur clara Dei viſione, voluntatẽ vero charitate, vt in vita æterna induatur perfecta Dei fruitione. Memoriam autem ſpe, vt in cœlo induatur irrefragabili ſuæ fœlicitatis certitudine & tentione.

Propter ſpei virtutẽ boni læti moriuntur cũ quãdam de ſua beatitudine habẽt certitudinem.

BOni tamen viri etiam in hoc ſæculo habent per virtutem ſpei quandam de ſua beatitudine certitudinem, & ideo læti moriuntur: Sicut Nepotianus de quo ad Heliodorum ſcribit Hieron. di. Quod *cum æſtuaret febribus, & morti vicinus eſſet, lætus erat, & vniuerſis circa ipſum plorantibus ſolus ipſe ridebat, videbat enim quod alij non videbant, & quaſi in occurſum aduenientium ſe erigebat, ita vt non videretur mori ſed migrare, & mutare amicos, non relinquere,* hæc ille. Moriuntur ergo boni cum magna animi exultatione, mali vero cum maxima anxietate animæ & corporis. Vnde legitur in vitis patrum quod quidam ſanctus vir, & bonus eremita deſiderabat videre quomodo anima peccatoris, & iuſti exeat de corpore, quẽ volens Deus conſolari miſit vnum lupũ, qui intrans eius cellam apprehendit eius veſtes dentibus & extraxit eũ de cella, oſtendens per hoc quòd debebat eũ ſequi. Cum ergo ille lupus perduxiſſet eũ vſq; ad ciuitatem propinquiorem, receſſit, ille vero intrauit quoddã monaſterium extra ciuitatem in quo inuenit quẽdam ſolitarium valde famoſum, infirmum ad mortem, pro cuius funeralibus parabantur multi cerei, erantque ciues illius vrbis valde dolentes de eius morte, quaſi per ipſum Deus omnes nutriret. Et videbatur eis quòd propter illius mortem omnes deberent valde damnificari. Iſte ergo bonus eremita expectat finem eius vitæ. Cum igitur tempus eius mortis veniſſet, vidit venire maximam dæmonum multitudinem, multum terribilem, cum vncinis igneis. Audiuitque vocem de cælo dicentem dæmoni qui habebat vncinum terribiliorem. Sicut iſta anima nunquam permiſit me in ea habitare etiam

per

per horam, ita tu illam de corpore ſine miſericordia extrahas: poſt quam vocem ſtatim dæmon dilacerauit illius cor cum vncino, & cum maximis tormentis extraxit animam. Qua re terribili viſa, ille eremita intrauit ciuitatem, & in platea inuenit quendam pauperem peregrinum infirmum, quem nullus hoſpitio recipere voluerat, & pietate motus ſtetit cum illo per vnum diem confortando illum & illi ſeruiens. Cum ergo ille peregrinus veniſſet ad mortem, vidit ipſe eremita ſanctum Michaëlem Archangelum, & ſanctum Gabrielem pro anima illius venire, ac vnum illorum ad caput infirmi, alterum vero ad pedes eius ſe ponere, videbaturque illi eremitæ quod rogarent animā illius peregrini, vt ſecurè de corpore exiret, ſed illa non videbatur velle exire. Tunc dixit Angelus Gabriel S. Michaëli. Apprehende hanc animam, & deferamus eam in cœlum. Cui reſpondit ſanctus Michaël. Deus præcepit vt ſine dolore extrahamus eam, & ideo non debet violenter extrahi. Poſtmodum archangelus Michaël alta voce dixit: O domine Deus, quid vis fiat de hac anima quæ non vult de corpore exire? Et vna vox de cœlo audita eſt dicens: Ego mitto Dauid cum pſalterio, & alijs cantoribus, vt illa anima audiens dulciſſimas melodias plenas dulcedine, exeat de corpore, attracta cantus, ac ſoni ſuauiſſimi iucunditate. Statimque veniens Dauid cum cantoribus multis, cantanſque circa illum peregrinum dulciſſimos hymnos, anima illa cum indicibili iucunditate de corpore exijt. Et à ſancto Michaële, ac alijs ſanctis cum mirabilibus canticis in cœlum eſt delata. Gaudete igitur ò deuoti Chriſtiani, & firmiter ſperate, quòd & vos ſi bene egeritis, ad infinita polorum gaudia, poſt huius vitæ miſeriam aſcenderis. O ſi quis videre poſſet animas bonorum chriſticolarum de hac vita migrantes, profectò cerneret eas ita lætanter exire, ſicut qui de tenebroſiſſimo carcere, in quo multis annis ligatus, & incluſus fuiſſet, exiret. Ita gaudenter videret illas proficiſci, ſicut lætāter ſolent hi qui diu in maris naufragio periclitarunt, ad portum applicare. Audit enim in morte anima iuſti vocem ſui ſponſi cœleſtis illam inuitantis, & dicentis illud, Canticorum. 2. *Iam hyems tranſijt, imber abijt & receſſit, ſurge amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni.* videt quoque talis anima Dominum Ieſum ſole millies ſplēdidiorem, cum cœleſtium agminum multitudine ad ſe venientem. Ideo dico cuilibet veſtrum illud Pſal. 63. *Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & paſceris in delicijs eius.*

PARS TERTIA HVius ſermonis de oppoſitione ſpei, ſcilicet deſperatione.

SAnctiſſimæ ſpei directe opponitur deſperatio proprie dicta ſecundum ſententiam Theologorum. in 2. diſtinct. 43. Alexand. de Ales, in ſecunda parte ſummæ in tractatu de peccato deſperationis. Et idem tenet Ariſtotel. in 4. Ethicor. De qua deſperatione tres breues conſiderationes faciemus. Quarum prima dicetur demonſtratio, ſcilicet eius grauitatis, & malignitatis. Pro cuius expeditione ſciendum eſt, quòd vt inquit magiſter, in 2. diſtinct. 43. Deſperatio eſt qua quis penitus diffidit de Dei bonitate, exiſtimans ſuam malitiam diuinæ bonitatis magnitudinem excedere. Et idem ait Alexan. de Ales, vbi ſupra. & Thom. 2. 2. q. 20. Et talis deſperatio dicitur peccatum in ſpiritum ſanctum, vt dicit magiſter in prædicta di. ſecundi. Et beatus Bona. ibidem. vnde ait gloſſ. ſuper Leuit. 10. capit. *Peccatum in ſpiritum ſanctum eſt, in ſceleribus vſque in finem vitæ ſuæ perſeuerare, & de ſalute ſua deſperare.* Ea propter hoc eſt grauiſſimum & valde periculoſum peccatū, ita quod ratione difficilis curationis dicitur incurabile. Ideo dicitur deſperato, Hierem.

De deſperationis grauitate.

rem. 30. *Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua*, & ſecundi Regum 2. dixit Abner princeps militiæ populi Iſraël, ad Ioab principem populi Iuda. *An neſcis quod periculoſa ſit deſperatio?* Et Prouerbior. 18. ſcriptum eſt: *Impius cum in profundum cogitationum ſuarum venerit, veniam contemnit, & ſequitur eum ignominia, & opprobrium*, & Hiere. 18. dicebant deſperati: *Deſperauimus, poſt cogitationes noſtras ibimus, & prauitatem cordis noſtri faciemus*, & Iſidor. in libro 2. de ſummo bono inquit: *Perpetrare flagitium, mors animæ eſt, ſed deſperare eſt deſcendere in infernum.* Et Leo Papa de pœni. diſt. 3. in c. ſceleratior, ait: *Sceleratior omnibus ô Iuda & infelicior extitiſti, quem pœnitentia non reuocauit ad Dominum, ſed deſperatio traxit ad laqueum.* O maledicta deſperatio, ſicut ſpes eſt cauſa innumerabilium bonorum, ſic tu es cauſa omnium malorum, vnde ſuper illa verba, Prouer. 14. *Si deſperaueris de venia in die anguſtiæ, imminuetur fortitudo tua*, dicit gloſſa: *Sicut ſpes eſt illa, qua omnia mala imminentia conſtanter, & libenter ſuſtinentur, ita nullum peccatum tantum minuit fortitudinem mentis quàm deſperatio. Vnde nihil eſt execrabilius deſperatione, quam qui habuerit in laboribus huius vitæ, ſuccumbit. Et quod peius eſt, in fidei certamine conſtantiam perdit*, hæc ibi. Sed de hoc periculo deſperationis, ac de eius grauitate breuius pertrãſeo, quia aliqua dixi ſupra in prima parte huius operis, ſermone ſeptimo, parte vlt.

Deſperationis cauſæ ſunt tres.

Secunda conſideratio dicitur cauſationis, ſcilicet vnde ipſa deſperatio cauſetur. Et reſpondet Thom. 2. 2. quæſt. 20. art. 4. quòd oritur ex tribus, ſcilicet luxuria, triſtitia, & accidia. Primo ex luxuria, quia homini dedito carnalitatibus, apparent bona ſpiritualia valde ardua, & quaſi impoſſibilia adipiſci, & ex hoc in deſperationem venit. Ideo ſuper illa verba Apoſtoli ad Epheſ. 4. *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ*, inquit gloſſa: *Vt nihil quod immundum ſit, prætermiſerint, quia nunquam luxuriando ſatiantur, quorum voluptates termino carent.*

2. D tion

Secundo oritur deſperatio ex triſtitia. Sicut enim homines in gaudio exiſtentes efficiuntur maioris ſpei, ita in triſtitia exiſtentes in deſperationem labuntur vt inquit Ariſtot. 2. Rhetoricæ. Ideo Apoſt. 2. ad Corinth. 2. ait, *cõſolamini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui huiuſmodi eſt.* Vbi gloſſa Ambroſij inquit: *Ne nimia triſtitia*, ſcilicet deſperationis *faciat eum cõuerti, ad committenda peccata.*

3. Deſperationis cauſa

Tertio cauſatur ex accidia. Cum enim accidia ſit tædium interni boni, vt Auguſtinus diffinit ſuper pſalmiſtam. De qua etiam Gregorius in quadam homilia ait: *Accidia eſt de virtutum laudabili exercitio, vtriuſque hominis languida deiectio.* Et Bernardus in quadam epiſtola dicit. *Accidia eſt quidam animi languor, quo legere non libet, orare non delectat, meditationes ſollicitæ non ſentiuntur.* Ideo talis accidioſus faciliter prorũpit in deſperationem, quia omnia bona ſpiritualia ei veniunt in abominationem & faſtidium. Ea propter de accidioſo dici poteſt illud Pſal. 106. *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, tranſierunt vſque ad portas mortis*, ſcilicet per deſperationem.

Tria cõtra deſperationẽ aſſignãtur remedia.

Tertia & vltima conſideratio dicitur remediationis. Quia enim vt inquit Auguſtinus in c. corripiantur, 24. quæſt. 3. *Non eſt de aliquo deſperandum, donec eſt in hoc corpore conſtitutus*, vt etiam habetur in c. ancillam. 32. q. 2. & in c. 1. de pœni. diſt. 7. vbi aſſignat rationem di. *Quia nonnunquam quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.* Quia etiam inquit Auguſtinus in libro de vera innocentia: *Non eſt deſperandum de malis, ſed pro ipſis vt boni fiant ſtudioſius ſupplicandum, quia numerus ſanctorum ſemper auctus eſt de numero impiorum.* Et in eodem libro, etiã dicit: *Prima ſalus eſt declinare peccatum. Secunda, non deſperare de venia. Nam ipſe ſe in æternum perimit, qui apud miſericordem iudicem ad pœnitentiæ lamenta non recurrit.* Ideo peccatoribus volo tradere tria contra deſperationem remedia. Primum eſt redemptionis noſtræ meditatio, vt enim ait Alexand. de

Digitized by Google

Ales, in 2. parte ſummæ, in tractatu de peccato deſperationis articu. vltim. Remedium principale contra deſperationem eſt confidentia de Chriſto paſſo pro humano genere, quod erat in peccato. Vnde ſuper illud ad Roman. 5. *pro impijs mortuus eſt*, inquit gloſſa: *Ne deſperes de eius potentia, cuius apparet talis in morte beneuolētia, à quo tales arrhas accepimus, qui donauit impijs mortem ſuam, qui ſeruat iuſtis vitam ſuam.* Et ideo Auguſtinus, in libro de contemplatione Ieſu Chriſti. capitul. 30. dicit: *Quanto potentior eſt Deus ad ſaluandum, tanto ſecurior ego ſum. Peccaui grande peccatum, multorum ſum mibi conſcius delictorum, nec ſic tamen deſpero, quoniam vbi abundauerunt delicta, ibi abundabit & gratia. Qui deſperat de venia peccatorum, negat Deum eſſe miſericordem. Magnam ergo iniuriam Deo facit, qui de eius miſericordia diffidit, quantum in ſe eſt, negat eum habere charitatem, veritatem, & poteſtatem, in quibus conſiſtit tota ſpes mea, ſcilicet in charitate adoptionis, in veritate promiſsionis, & in poteſtate redemptionis.* Et in eodem libro & cap. etiam inquit: *Nullum tam potens tamque efficax eſt medicamentum contra impetum deſperationis, quàm mors Dei redemptoris. Extendit enim brachia ſua in cruce, paratus in amplexus omnium peccatorum.* Bernardus quoque in quodam ſermone ait: *Peccaui peccatum grande, conſcientia mea turbatur, ſed non perturbabitur, ſcilicet vſque ad deſperationem, quia vulnerum Domini recordabor.*

De 2. cōtra deſperatio- nē remedio

SEcundum contra deſperationem remedium, eſt ſcripturarum admonitio. Nā admonemur in ſacra ſcriptura, ne deſperare debeamus. Vnde Eccleſ. 2. dicitur: *Ad amicum etiam ſi produxeris gladium, ne deſperes reuerti, quia eſt regreſſus ad amicum*, ſcilicet Chriſtum, *abſque conuitio & improperio.* Omnes etiam ſancti ad ſperandum de venia nos hortantur. Inter quos Auguſtinus, in ſermone primo de pœnitentia, ait: *Iniquitatem tuam ſi tu agnoſcis, Deus recognoſcit. Nemo ergo deſperet. Male autem deſperat qui credit quod etiam ſi pœnitentiam agat pro peccatis ſuis, diuina miſericordia non indulgeat. Male etiam ſperat, qui ſe poſt multa tempora ad pœnitentiæ medicamenta reſeruat.* Et idem in libro 5. homiliarum, homilia 11. dicit: *Peccatum cum deſperatione certa mors eſt. Nemo ergo dicat. Ego damnatus ſum. Talibus malis Deus non ignoſcit. Cur non addo peccata peccatis? Fruar ſæculo in voluptate laſciua, in cupiditate nefanda, iam perdita ſpe reparationis. Vel hic habeam quod video, ſi non poſſum habere quod credo. Deus enim noſter ſicut cautos fecit eos qui ceciderunt, ſic deſperatos eſſe non vult qui ceciderunt*, hæc ille. Et Chryſoſtom. in libro de reparatione lapſi inquit: *Illius æternæ ciuitatis ianuas nobis deſperatio claudit: ſpes aperit, fiducia lætum præbet ingreſſum.* & Iſidorus in ſecundo de ſummo bono, ait: *Nemo deſperare debet de venia, etiam ſi circa finem vitæ ad pœnitentiam conuertatur, vnumquemque enim Deus de ſuo fine, non de vita præterita iudicat.* Et ibidem addit: *In vita hominis finis quærendus eſt, quoniam Deus non reſpicit quales antea vixerimus, ſed quales circa finem vitæ erimus.* Auguſtinus etiam in cap. agnouimus. 26. quæſtio. 6. reprehendit deſperantes di. *Horremus tantæ impietatis aliquem reperiri, vt de Dei pietate deſperet, quaſi non poſſit ad ſe quouis tempore concurrenti ſuccurrere, & periclitantem ſub onere peccatorum hominem redimere. Quid ergo hoc aliud eſt, quam morienti mortem addere, eiuſque animam ſua crudelitate ne abſoluta eſſe poſſit, occidere? cum Dominus ad ſubueniendum paratiſsimus inuitet ad pœnitentiam, & promittat conuerſo peccatori veniam, quacunque hora ingemuerit, nec velit mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur, & viuat.* Et idem habetur. 26. q. 1 c. de his. & c. alligant, & in multis aliis locis, quæ cauſa breuitatis omitto.

De 3. cōtra deſperatio- nē remedio

TErtium contra deſperationem remedium eſt exemplorum conſideratio, habetur enim exemplum, 2. Regum 11. de Dauid. Vnde ibidem inquit gloſſa de ſtatu ſuo: *Dauid cadente nemo ſuperbiat, de lapſu etiam reſurgente Dauid nemo deſperet. Mirabiliter ſcriptura & ſuperbos præmit, & humiles leuat*, hęc ibi. Exemplum quoque habemus de Raab meretrice, & de latrone, de quibus Chryſoſto. vbi ſupra ait: *Raab meretrix erat, ſed ſaluata eſt, latro homicida fuit, ſed paradiſi ciuis factus eſt, hæc ergo conſidera, & nunquam deſperes*, hæc ille. Ad prædicta etiā adduci poteſt

Digitized by Google

teſt illud quod legitur in chronicis Minorum fratrum, vbi habetur quòd cum B. Franciſcus per reuelationē intellexiſſet fratrem Heliā eſſe damnandum, tantū exinde ipſum abhorrebat, quòd eum euitabat, & cum illo non loquebatur: quod aduertens frater Helias humili importunitate à ſancto cauſam quæſiuit, & ille omnem reuelationē expoſuit, quo audito frater Helias territus lachrymiſq; perfuſus, pedibus eius prouolutus di. *Rogo te pater, ne ouem perditam derelinquas, ſed more pij paſtoris eā collige, quia nouit Deus mutare ſententiam ſi peccator nouerit mutare delictum. Et ego tantā fidem habeo in te, quòd ſi in inferno eſſem, & pro me orares, aliquod refrigerium ſentirem. Vnde obſecro roga pro me.* Motus igitur pietate B. Franciſcus pro reuocanda ſententia dānationis eius feruentèr orauit, & à Deo impetrauit quod damnatus non eſſet, ſed tamen voluit Deus quod in punitionē ſuorum delictorū extra ordinem moreretur, & ſic factū eſt. nam Cortonæ mortuus eſt cū eſſet extra ordinem, ſed tn̄ in ipſa morte pœnituit, & ſic damnatus non fuit. Refert quoque Iacobus de Vitriaco, quòd quidam princeps latronum deſperatus de ſua ſalute in quadam contrata morabatur, atque totam illam regionem deprædabatur, nunc hos ſpolians, nunc illos iugulans. quòd audiens quidam ſanctus Abbas perrexit ad eum, quem ipſe latro ſtatim cœpit cū socijs ſuis. Abbas vero ſic captus, quæſiuit ab eo quid vellet. Et ille dixit: Equū veſtrum & veſtes. Reſpondit Abbas: Bona Dei ſunt communia. Iam annis pluribus his verbis vſus ſum, iuſtum eſt vt vos eis nunc vtamini. Tunc dixit ipſe princeps latronum: Hæc omnia hodie vendemus, & neceſſaria nobis ememus ad victum. Cui Abbas dixit: Quare tantū laboras fili, & te periculis exponis tam magnis pro victu tuo? Veni mecum ad monaſterium, & ego tibi de victu prouidebo. Cui ille: Ego non poſſem comedere fabas veſtras & holera, nec bibere cereuiſiam veſtram. Abbas vero reſpōdit. Ego dabo tibi piſces bonos, & carnes, & vinū bonum. Vix tandem tot bonis promiſſis acquieuit ire ad monaſterium, ad probādum quid ei Abbas faceret. At ille fecit ſibi parari vnam pulchram cameram, & bonum lectum, & aſſignauit ſibi vnum bonum monachum, qui ei ſeruiret, & omnia quæ vellet ſibi pararet. Omni aūt die poſtquā latro comederat, ille monachus coram eo comedebat panē tantummodo, & aquā bibebat: quod cū pluribus diebus feciſſet, latro ſemel eū interrogauit, quare tam arctā pœnitentiā faciebat, & vtrū homines interfeciſſet, vel fornicationem feciſſet, aut adulterium, ſiue ſacrilegium: monachus aūt præ admiratione cœpit ſe ſignare dicens: Dn̄e quid dicis? Ego à pueritia hoc monaſterium intraui, & nunquam mulierem tetigi, nec aliquem hominem vnquam cōtriſtaui, & nec aliquid iſtorū quæ dicis feci. Cui latro: Quare ergo tantū te affligis? Qui ait: Vt Deū propitium mihi habeā. Tunc latro compunctus inter ſe dixit: Quare miſer & infelix ego qui tot mala feci. ſ. furtum, adulterium, homicidium, rapinas, ſacrilegia, & omnia peccata, non ieiuno, & per pœnitentiā me nō affligo? Et ſtatim vocato Abbate cecidit ad pedes eius, & pœnitentiā accipiens monachus factus eſt, ac poſtea tantā pœnitentiā fecit in religione, quòd oēs alios de monaſterio ſuperauit. Multa alia exempla ponā infra in ſermone. 4. feriæ poſt Paſcha, in quibus oſtendā qualiter Deus oēm peccatorem ad ſe cōuerſum recipit, & ei indulget, quia pius & miſericors eſt, vt patet. 50. di. c. quia tua. Et c. ſi quis. Et 1. q. 7. c. ſi quis. Et 2. q. 1. c. multi. & 7. q. 1. c. qui negant. & 22. q. 4. c. vnuſquiſque. & c. incommutabilis. & c. non ſuper. & c. omne. & 13. q. 4. c. hæc autem vita. & c. ipſa pietas. & c. ſi illic. & c. duo iſta. & 23. q. 5. c. ſi non licet. & c. ad fidem, & c. relegentes. & 26. q. 6. c. is qui. & 23. q. 1. c. apud miſericordem. & 33. q. 2. c. admonere. Et de pœnit. diſtinct. 1. c. libenter. & c. multiplex. & c. importuna, & c. nouit. & capit. quamobrē. & c. quia diuinitatis. & c. prædixerat. & c. medicina. & c. quē pœnitet.

Digitized by Google

Et de pœ. di. 3 c. minuite. & c. illæ res. & c. talis. Et c. adhuc inſtat. In quibus capitulis oſtenditur, quam magna ſit erga peccatores conuerſos Dei miſericordia. Et ideo repræhendendi ſunt illi qui dicunt illud. Iob. 7. *Deſperaui, nequaquam vltra viuã*, ſcilicet vita gratiæ. Et per cõſequens, nec vita gloriæ. Et illud Hiere. 15. *Plaga mea renuit curari*. ſ. per deſperationẽ. Alij aũt aut nimium præſumunt, aut in baratrum deſperationis ruunt. De quibus inquit propheta: *Aſcendunt vſque ad cælos*. ſ. præſumendo, *& deſcendunt vſque ad abyſſos*. ſ. deſperando. Sicut fecit quidam in ciuitate Norbicenſi, qui multis malis implicatus, cum à quodam ſuo ſocio bono viro hortaretur ad pœnitentiam faciendam, & corrigendam vitam ſuam, ipſe illum deridebat, & tantam dicebat eſſe Dei miſericordiam, quòd ſibi ſufficeret in fine vitæ ſuæ in mortis articulo pœnitere. Tandem iſte miſer infirmatus eſt. Socius autem eius videns eum morti proximum, hortabatur ipſum ad confeſſionem, rogans vt Dei miſericordiæ recordaretur, de qua ſanus multum præſumebat, ſed ipſe diabolo deſperationem ſuadenti magis attendebat. Nocte vero mortis ipſius viſio talis ſocio eius monſtrata eſt. Vidit enim Dominum Ieſum indutum clamyde coccinea, capite ſpinis coronato, manibus pedibusque vulneratum ac totum ſanguine madefactum, & in ſiniſtra manu crucem tenentem, rubro vulnere lateris cum humero denudato coram lecto ſocij infirmantis aſtare, & hæc ſibi blandis verbis dicere: Ecce qualem pro tui amore pertuli paſſionem. Cerne caput meum ſpinoſum, vide corpus totum ſanguine cruentatum, & lateris aperturam, pete igitur miſericordiam meam magnam. Nã licet ingratus ſis & eam non merueris, tamen tibi concedam veniam delictorum. Ad hæc ille dæmonibus plenus reſpondit: Scio Domine miſericordiam tuam eſſe magnam, & nihilominus ſcio quod iuſtitia tua non eſt fruſtra. Vnde licet ad me ſaluandum fortaſſis tua miſericordia te inclinet, nequaquam iuſtitia tua hoc permitteret. Et ideo meritis meis nullis exiſtentibus, ſecundum iuſtitiam tuam ſaluari non poſſum. Fons autem miſericordiæ Chriſtus adiunxit. Imo petere debes miſericordiam meam, quia licet iuſtus ſim & obſtinatos in peccatis puniam, tamen pœnitentibus miſericordiam ſemper impartiri paratus ſum. Ille autem miſer incepit denuo diſputare contra Dei miſericordiam, aſſerens ſe Dei iuſtitia condemnatum non velle vllo modo miſericordiam poſtulare. Recipiens ergo Saluator ſuæ pietatis repulſam, volenti damnari iuſte verſus eſt in ſæuitiam. Vnde accepta manu dextra in vulnere lateris, immerſam & cruore repletam extraxit proiecto ſanguine in faciem morientis dixit: Ecce miſerrime, ſanguis meus in die vltionis erit ſignum contra te monſtrandum, quòd habere poteras miſericordiam, & illam repuliſti. Socius igitur ex hac horribili viſione ſtupefactus, & territus currens ad ſocium illum infirmum vt ei narraret ipſam viſionem, inuenit eum mortuum, faciem verſam ad parietem tenentem, & totum eius corpus frigidum, & extenſum. Vultumque ipſius vndique recenti ſanguine cruentatum, quem nec aqua frigida, nec calida abluere vnquam potuit, in ſignum ſuæ damnationis. Quo prodigio Chriſtus monſtrauit quantum ſibi diſplicear, quòd peccator quantumcunque maximus de venia, ac miſericordia ſua deſperet. Et à peccato ſe vnquam reſurgere poſſe diffidat. Licet ergo quandoque quis à vitijs ſuperetur, non debet tamen ſpem reſurgendi amittere. Ait enim Seneca ad Lucill. *Tolle ſpem, nemo victus tentabit arma.* Sed debemus ſperare quòd à peccatis reſurgemus. Ait enim Salomon. Prouerbio. 8. *Sapientia vincit malitiam*, & non ſolum gratias & dona Dei per peccatum perdita nobis Deus reſtituet, ſi ad eum conuerſi fuerimus, ſed etiam maiora donabit, vt inquit Amb. ſuper Lucam.

Si ergo

Sacra ſcripturæ exemplis in Deo ſpem eſſe habendam oſtenditur.

SI ergo non ceſſauerimus à bonis operibus, verificabitur in nobis illud Ouidij in epiſtolis: *Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur hora.* Quando enim videbitur nobis quod ſimus in maiori periculo cadendi, tunc Deus nobis dabit victoriam de hoſte noſtro diabolo qui valde debilis eſt, cum non poſſit nos ſuperare niſi volentes, vt ait Hiero. in quadam epiſtola. Ipſi enim dæmones dicunt hominibus illud Iſa. 51. *Incuruate, vt tranſeamus*, quaſi. d. Non poſſumus tranſire ad habitandum in vobis per peccatum, niſi voluntarie inclinetis vos, ad conſentiendum nobis. Præterea ſine permiſſione Dei non poſſunt in nobis habere poteſtatem, vnde nec in gregem porcorum potuerunt intrare, niſi permiſſione Chriſti Matth. 8. nec tentare & affligere Iob, niſi de licentia Dei. Iob. 1. Ideo debemus in Deo ſperare & eius adiutorium firmiter expectare. Hanc autem ſpem habebat ille inclytus dux Iudas Machabeus dicens: 1. Mach. 3. *Non eſt difficile Deo ſaluare in paucis ſicut in multis.* Et ideo cum paucis ſocijs multos ſuperauit, vt ibi habetur. Similia quoque verba dixit Ionathas filius Saul. 1. Reg. 14. Et Aſſa rex Iuda. 2. Paralip. 14. Et Ioſaphat etiam rex Iuda. 2. Paralip. 20. Dauid quoque magnam ſpem in Deo habuit, vadens contra Philiſtæum cum baculo in nomine Domini. 1. Reg. 17. & ideo illum ſuperauit. Sic ergo & nos diabolum ſuperabimus, ſi contra eum viriliter & cum ſpe reſiſtemus, vnde Epheſ. 4. inquit Apoſt. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Daniel quoque cum ſocijs ſuis quia ſperauit in Deo, liberatus eſt ab ardore ignis Daniel 3. Et à leonibus in lacu. Daniel 6. Et Suſanna per virtutem ſpei liberata eſt à morte. Dan. 13. Magnam etiam ſpem habuit Eſdras magis confidens in oratione, quam in conductu regum 1. Eſdræ. 8. Iob quoque qui in ſuis tribulationibus dicebat ſui lib. c. 13. *Etiam ſi me occiderit, in ipſo ſperabo.* At contra populus Iſrael egreſſus de Aegypto, cum exiſtens in deſerto non ſperaret poſſe ingredi terram promiſſionis, nec eam acquirere poſſe, quia in ea erant gigantes, & homines robuſtiſſimi, ac ciuitates fortiſſimæ, propter defectum ſpei non meruit intrare ipſam terram, per quam figurabatur vita æterna, ſed ſoli Ioſue & Caleb de omnibus qui egreſſi ſunt de Aegypto, intrauerunt dictam promiſſionis terram, quia ipſi habebant ſpem in Deo, quod illam eis ſubijceret. Propter quam virtutē ſpei Deus dixit, Num. 14. quod ipſi ſoli ipſam intrarent, & ſic factum eſt. Quamuis ergo Deus ſæpe differat dare quod ſperamus, non debemus tamen deficere ſpe, quia *quod differtur, non aufertur*, Inſti. de ſing. re. per fidei. re. §. itaque ver. quod ſi Dominus, vbi glo. hoc notat. & ff. de arbit. l. quamuis. Concludendo igitur hunc ſermonem, dico quod licet ſemper dum ſumus in hac periculoſa vita, debeamus ſtare in timore, quia vt dicit Hiero. ſuper Iohelem: *Nunquā tuta eſt humana fragilitas, & ideo quanto virtutibus creſcimus, tanto magis timere debemus ne de ſublimibus corruamus.* Tamen ſemper timori debemus ſpem immiſcere, ſeruando Aeſopi conſilium, fabula. 29. di. *Sic timeat, quicunque timet, ne mole timoris, Spe careat, grauis eſt ſpe pereunte timor. Speret qui metuit, morientes viuere vidi: Spe duce victuros, ſpe morienti mori.* Ideo exclamat Auguſt. in quodam ſermone ad Eremitas in laudem huius ſacratiſſimæ virtutis ſpei, di. *O ſpes cœleſtis gloriæ, propter te Patriarchæ patienter mala ſuſtinuerunt, propter te Prophetæ cuncta mala ſupportauerunt, propter te Apoſtoli gaudentes, ad mortem porrexerunt, propter te martyres afflicti ſunt, propter te virgines combuſtæ ſunt, propter te confeſſores vituperia tolerauerunt, propter te viduæ caſtitatem aſtringunt, propter te maritatæ lumbos reſtringunt, per te pupilli, languentes, & orphani ſperant redire, per te pauperes confidunt gaudere, per te peregrini ſperant ad terminum laboris peruenire. O ſpes tu omnia facis dulciter, & ſuauiter.* Eya ergo fratres mei, hanc amate, hāc te[illegible], non tamen ſine timore, quia qui ſperat & non timet, negligens eſt. Qui autem timet & non ſperat, depreſſus eſt, & deſcendit in profundum quaſi lapis. Quod à nobis auertat Deus noſter, Amen.

Digitized by Google

SABBATO DE IVSTITIA, FORTITVDINE, TEMPERANTIA, ET PRVDENTIA.

SERMO VIII.

Iuſtitia large quid ſit.

DIxerunt impij ad inuicem: *Cogitemus contra iuſtum cogitationes.* Hierem. 18. & in epiſtola occurrenti. Vt inquit Ariſtotel. in 5. Ethic. Iuſtitia largo modo ſumpta comprehendit omnes virtutes & accipitur pro omni bono opere. Et idem dicit Richard. in 3. diſtinctione 33. & beatus Thomas. 2. 2. quæſtion. 58. & 1. 2. quæſt. 112. Et iſto modo accipitur ab ipſo Ariſtotele in primo Polit. c. 1. vbi ait: *Sicut homo perfectus eſt omnium animalium optimus, ita ſeparatus à lege & iuſtitia eſt peſſimus omnium.* hoc etiam modo accepit Saluator, dum dixit Matth. 5. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum,* & Matth. 13. ac Luc. 4. di. *Decet nos implere omnem iuſtitiam,* & Deut. 24. cum dicit: *Habeas iuſtitiam coram Domino Deo tuo.* Hanc iuſtitiam ſemper perſequuntur mali, vt patet ex verbis propoſitis: vnde in c. forus, in fin. de verbo. ſi. dicitur: *Iuſtitia cum ſcelerato non poteſt habere commercium.* De iuſtitia generaliter ſumpta, quatuor in præſenti ſermone myſteria contemplabimur. Primum dicitur ſpecificationis. Secundum fortificationis. Tertium moderationis. Quartũ vero diſcretionis.

Sermonis intentio & diuiſio.

PARS PRIMA de Iuſtitia proprie dicta.

DE iuſtitia ſpiritualiter & proprie dicta tres conſiderationes in hac parte faciemus. Prima appellabitur commendationis. Secunda partitionis. Tertia contrariationis. Quo ad primam conſiderationem, quantum ſit commendabilis iuſtitia, patet rationibus, auctoritatibus & exemplis. Primo rationibus, quarum prima dicitur ſuperationis. vt enim declarat beatus Thom. 2. 2. quæſtio. 58. arti. vltimo. Iuſtitia proprie dicta, eſt nobilior omnium virtutum moralium, ideo inquit Ariſtotel. de ea quint. Ethico. *Præclariſſima omnium virtutum videtur eſſe iuſtitia, & neque heſperus, neque lucifer ita admirabilis.* Et addit: *Iuſtitia; virtus eſt maxime perfecta: quoniam perfectio virtutis vſus eſt, & in ipſa ſimul omnis virtus:* hęc ille, & Tullius in primo de officijs ait: *Iuſtitiæ ſplendor eſt maximus, ex quo boni viri nominantur.* Et idem in 3. eiuſdem operis dicit: *Iuſtitia eſt vna omnium domina reginaque virtutum,* & in authen. vt omnes obediant iudicibus. in principio coll. 5. dicitur: *Vnam quidem eſſe omnium perfectiſſimã virtutem arbitrandum eſt hominibus, quæ iura omnibus diſtribuit, & hac cauſa cognominata eſt iuſtitia.* Eſt igitur iuſtitia vt inquit iuriſconſultus in l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iure: *Conſtans ac perpetua voluntas animi, ius ſuum vnicuique tribuens.* Et idem ait Imperator Inſti. eo. in principio, & Tullius in 2. Rhetoricæ, dicens: *Iuſtitia eſt habitus animi, ſuam cuique tribuẽs dignitatem.* Cum ergo cæteræ virtutes morales vt plurimum, ſint ſolum habenti vtiles, iuſtitia vero ſibi, & alijs, imo omnibus in mundo exiſtentibus eſt vtilis. quia vt dicitur in. l. iuſtitia. §. 1. ff. de iuſti. & iure, & in. §. iuris præcepta, Inſti. eo. *Iuris præcepta ſunt hæc: Honeſte viuere,* Ecce vtilitas ad ſe ipſum: *Alterum non lædere, & ſua vnicuique tribuere:* ecce vtilitas ad omnes: Sequitur quod alias virtutes excedit, & nulla eam, ita quod obtinet principalem gradum bonitatis, iuxta determinata in ſimili, in. l. vbi autem. ff. de verbo. ob. Cum enim bonum commune particulari præponatur. vt ait Ariſtotel. 1. Ethico. Et idem habetur. C. de cadu. tol. l. vnica. & ff. de reg. iur. l. ſi conuenit. manifeſte apparet iuſtitiam eſſe alijs virtutibus

De iuſtitiæ laudibus, & excellentia.

Iuſtitia quid ſit.

tibus moralibus præponendam, per quam bonorum ſalus, & communitas procuratur. l. proinde. C. de ferijs. Vnde Ambroſius in libr. de officijs, de illa inquit: *Iuſtitia quæ vnicuique quod ſuum eſt tribuit, alienum non vendicat vtilitatem, propriam negligit, vt communem vtilitatem cuſtodiat*, hæc ille. Ariſtot. quoque 1. rheto. loquens de fortitudine, & iuſtitia ait: *Fortitudo tantum eſt vtilis in bello, iuſtitia vero in bello & pace.*

2. Ratio qua iuſtitia commendatur.

SEcunda ratio qua iuſtitia commendatur dicitur conſeruationis, quia reſpublica abſque iuſtitia conſeruari non poteſt. Vnde Auguſt. in 7. de ciuit. Dei capit. 19. ſapientium ſententias recitans: concludit hoc veriſſimum eſſe, videlicet ſine iuſtitia rempublicam regi non poſſe. Nam Lælius dixit: *Nihil ſic inimicum quam iniuſtitia ciuitati, nec omnino niſi magiſtra iuſtitia regi, aut ſtare poſſe rempublicam.* Et Macrobius in primo libro de ſomno Scipionis ait: *Sine iuſtitia non ſolum reſpublica, ſed nec exiguus hominum cœtus, nec quidem parua domus conſtabit.* Et Saluſtius in Catilinario dicit: *Labore ac iuſtitia reſpublica excreſcit.* Et Cyprianus in libro de duodecim abuſionibus, ait: *Iuſtitia eſt pax populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, & gaudium hominum.* Et merito. Nam reſpublica per iuſtitiam tempore pacis ac belli optime gubernatur, vt habetur in prooemio Inſtitutionum. Per iuſtitiam nanque mali terrentur, & boni conſeruantur. ff. de pœnis. l. capitalium. §. famoſos. & l. aut facta. §. fi. Nam per ipſam cum punitur vnus malus, reliquis incutitur metus, & iſto modo pax & tranquillitas conſeruatur. C. ad l. Iuliam re. l. 1. & ff. de cuſto. & & exi. reo. l. diuus.

3. Ratio iuſtitiam commendans.

TErtia ratio oſtendens iuſtitiam commendabilem, dicitur oppoſitionis. Cum enim iuſtitia ſit maximum peccatum, quia Deus eam in magna abominatione habet, iuxta illud, Deutero. 25. *Deus aduerſatur omnem iniuſtitiam.* Et Pſal. 5. inquit Dauid Deo: *Non permanebunt iniuſti ante oculos tuos.* Et Eccleſiaſtici. decimo dicitur, quod regnum de gente in gentem transferetur propter iniuſtitias. Ergo arguendo ex oppoſitis quod argumentum eſt validum, & eo vtitur Eccleſia, vt patet in capitul. ſciendum, octaua quæſtione prima vbi dicitur: *Ex aduerſo melius oſtenditur, quid de eius laude ſentiatur.* Sequitur quòd iuſtitia tanto eſt virtus excellentior, quanto eius contrarium vitium eſt deterius.

AVctoritatibus quoque iuſtitia commendatur, primo ſacræ ſcripturæ. Nam Pſalm. 33. inquit Dauid: *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum.* Et 36. *Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.* Et ibidem: *Iuſti autem hæreditabunt terram, & inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.* Et in eodem Pſalm. *Salus autem iuſtorum à Domino, & protector eorum eſt in tempore tribulationis.* Et 63. *Lætabitur iuſtus in Domino, & ſperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.* Et 67. *Iuſti epulentur & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia.* Et 91. *Iuſtus vt palma florebit, ſicut cedrus Libani multiplicabitur.* Et 105. *Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.* Et 111. *In memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit.* Et 117. *Hæc eſt porta Domini, & iuſti intrabunt in ea.* Et ibidem: *Vox exultationis, & ſalutis in tabernaculis iuſtorum.* Prouerb. quoque 10. ait Salomon: *Iuſtitia liberabit à morte.* Et iterum: *Iuſtitia rectorum liberabit eos, & in inſidijs ſuis capiuntur iniqui.* Et 14. eiuſdem libri. *Iuſtitia eleuat gentem.* Et 15. *In abundanti iuſtitia virtus maxima eſt.* Et ibidem. *Qui ſequitur iuſtitiam, diligetur à Deo.* Et 16. *Melius eſt parum cum iuſtitia, quam multi fructus cum iniquitate.* Et 20. *Iuſtus qui ambulat in ſimplicitate ſua, beatos poſt ſe filios relinquet.* Et Sapientiæ primo. *Iuſtitia perpetua eſt & immortalis.* Et 3. eiuſdem libri: *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis.* & 4. cap. *Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Et ibidem: *Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrēt.*

Dauid

Digitized by Google

Dauid quoque, Pſal. 10. inquit: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei.* Et 17. *Retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam & ſecundum puritatem manuum mearum, in conſpectu oculorum eius.* Et 145. *Dominus erigit eliſos, Dominus diligit iuſtos.* Salomon etiam Prou. 10. ait: *Iuſtus in æternum non commouebitur.* Et 11. eiuſdem libri. *Iuſtus de anguſtia liberatus eſt, & tradetur impius pro eo.* Et 12. *Domus iuſtorum permanebit* Et ibidem: *Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.* Et 13. *Iuſtis retribuuntur bona.* Et 28. *Iuſtus quaſi leo confidens abſque terrore erit.* Et ibidem: *In exaltatione iuſtorum multa gloria eſt.* Et 29. *Rex iuſtus eriget terram.* Et Eccleſiaſt. 1. dicitur: *Fili concupiſcens ſapientiam ſerua iuſtitiam, & Deus præbebit illam tibi.* Et 4. eiuſdem libri. c. *Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſque ad mortem certa pro iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Et 16. *Sacrificium iuſti acceptum eſt, & memoria eius non obliniſcetur Dominus.* Et 27. *Si ſequeris iuſtitiam, proteget te in ſempiternum.* Et Matt. 5. dicit Dominus. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* Et ibidem: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Et 13. *Iuſti fulgebunt ſicut ſol, in regno patris mei.* Et 25. *Ibunt iuſti in vitam æternam.* Et 1. Ioan. 2. ſcriptum eſt: *Omnis qui facit iuſtitiam, ex Deo natus eſt.* Et Pſal. 36. ait Dauid: *Iunior fui, etiam ſenui, & nõ vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* Et 54. *Non dabit in æternum fluctuationem iuſto.* Et iterum Prouer. 30. dicit Salomon: *Habitacula iuſtorum benedicentur.* Et 50. eiuſdẽ libri capitulo: *Benedictio Domini ſuper caput iuſti.* Per iuſtitiam enim honoratur Deus, ſicut per ſacrificium miſſæ. Vnde communiter dicitur, quod ita bene ſtat latro ſuper furcas, ſicut ſacerdos bene paratus ad altare.

Iuſtitia commendatur auctoritate canonica, authentica, & philoſophica

SEcundo commendatur iuſtitia auctoritate canonica. Scriptum eſt enim 12. quæſt. 2. c. cum deuotiſſimam: *Summum in rebus bonum eſt iuſtitiam colere, & ſua vnicuique iura tribuere.* Item auctoritate authentica: Ait enim Auguſtinus. 4. de ciuita. Dei. c. 4. *Remota iuſtitia quid ſunt regna niſi magna latrocinia? Vnde Alexandro magno, quidam apprehenſus pirata reſpondit: Nam cum idem rex hominem interrogaſſet: Quare ſic mare haberet infeſtum; ille libera contumelia inquit: Quare tu orbem terrarum? Quia enim ego exiguo nauigio prædor, latro vocor. Et quia tu magna claſſe, diceris Imperator,* hæc Auguſtinus. Ambroſius quoque in hexamero oſtendens iuſtitiã excellere alias virtutes inquit: *Vbi eſt prudentia, ibi interdũ eſt malitia, vbi fortitudo, ibi iracundia, vbi tẽperantia, ibi impatientia, plerunq; & alia vitia; vbi aũt iuſtitia, ibi cæterarum virtutum concordia.* Auctoritate etiã philoſophica commendatur. Vnde Tullius in 3. de officijs, ait: *Qui veram gloriam adipiſci vult, iuſtitiæ fungatur officijs.* Et Plato in libro de legibus dicit: *Nullum ſupplicium lege factum ad malum tendit, ſed duorum alterum ſemper fere ſolet efficere. Nam aut melior, aut minus prauus, qui pœnas dedit, factus eſt.* Et Seneca in libro de quatuor virtutibus, inquit: *Quid eſt iuſtitia niſi diuina lex, & vinculum ſocietatis humanæ? Quiſquis hanc ſectari deſideras, time Deũ prius & ama, & amaberis à Deo.*

Iuſtitia cõmendatur auctoritate politica iuris ciuilis.

AVctoritate quoque politica iuris ciuilis commendatur iuſtitia. Ait namque Vlpianus in l. 1. circa principium ff. de iuſti. & iure. *Ius autem eſt ars boni, & æqui, cuius merito quis nos ſacerdotes appellat. Iuſtitiam namque colimus, boni, & æqui notitiam profitemur, æquum ab iniquo ſeparantes, licitum ab illicito diſcernentes, bonos non ſolum metu pœnarum, verum etiam præmiorum quoque exhortatione meliorem facere cupientes, veram niſi fallor philoſophiam non ſimulatam affectantes,* hæc ille. Imperator etiam in authe. vt iudi. ſi quoquo. ſuffra. §. itaque coll. 2: Et C. de cuſto. & exi. reo. l. 1. exhortatur omnes ad iuſtitiam maxime miniſtros iuſtitiæ, vt innocentes adiuuent maloſque caſtigent. Et in auth. de non eligen. 2. nuben. coll. 1. in. §. ſin autem idem ait: *Aequalitatis enim & iuſtitiæ ſumus amatores, quam in omnibus volumus obtinere.*

Iuſtitia cõmendatur multis exemplis.

MVltis inſuper exemplis poteſt iuſtitia commendari, ita quod dicere poſſum illud Ouidij in 2. de remedio amoris:

Digitized by Google

amoris: *Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?* Primò exemplo diuino. Deus enim iuſtus eſt, & iuſtitiam diligit, vt inquit Dauid Pſalm. 10. vnde Ouidius 13. Metamor. ait: *Aſpiciunt oculis ſuperi mortalia iuſtis.* Secundo exemplo gentili, & pagano. Refert enim Helmandus in geſtis Romanorum, quòd cùm Traianus Imperator equum aſcendiſſet ad bellum profecturus, vidua quædã appræhenſo pede eius, flens iuſtitiam ſibi adminiſtrari petijt, de filio ſuo innocente occiſo. Cui Imperator dixit: Cùm rediero tibi ſatisfaciam. Cui illa: Quid ſi non redieris? Et ille. Succeſſor meus tibi ſatisfaciet. Illa verò inquit: Quid tibi proderit, ſi alius mihi iuſtitiã monſtrauerit? Ad quæ verba motus Imperator deſcendit de equo, & inueniens filium ſuum occidiſſe filium illius viduæ, dedit eum ipſi viduæ loco filij ſui amiſſi, eamque multis donis contentam reddidit. Quapropter in ipſius Imperatoris honorem Romani in foro ſtatuam erexerunt in huius rei memoriã. Et in ſenatu clamatum fuit: *Non alter fælicior Auguſto, nec melior Traiano.* Aliud exemplum habemus de Romanis, qui propter zelum & affectionem, quam habebant iuſtitiæ, ædificauerunt pulcherrimum templum in honorem ipſius virtutis, & tanquam ſanctiſſimum, & conſecratum illud venerabantur, vt dicitur in lege. 1. §. cumque. C. de vere ri iu. enuc. Refert etiam Valerius Maximus lib. 6. quendam iudicem corruptum pecunia iniuſtè iudicaſſe, quem Rex Cambiſes decoriari fecit, & occidi. Et ſuper ſedem in qua iudicabat, fecit corium illius poni. Deinde filium ipſius iudicis loco patris ſui ſubſtituit, & ſuper illam ſedem iudicare iuſſit, vt ſic exemplum miniſtrandæ iuſtitiæ caperet. Refert quoque Titus Liuius, lib. 2. ab vrbe condita: Quod expulſo Tarquinio rege à Romanis, quidam iuuenes, inter quos erant filij Bruti, qui luxurioſe cum filijs Tarquinij ſoliti erant viuere, tractabant de reductione regis. Sed cùm fuiſſent à quodam ſeruo detecti, Brutius conſul proprios filios ad palum ligatos in conſpectu ſuo occidere fecit, nullum doloris ſignum oſtendens. De quo exemplo ſic Valerius lib. 5. inquit: *Brutus exuit patrem, vt Conſulem ageret, orbuſque viuere,* id eſt filijs priuatus, *quam publicæ vindictæ deeſſe voluit.* De hoc etiam Virgilius, in 6. AEneidos, ait: *Natoſque pater noua bella mouentes, Ad pœnam pulchra pro libertate vocabat.* Et ſubdit: *Vincit amor patriæ laudumque immenſa cupido.* Recitat etiam Auguſtinus in 5. de ciuitate Dei. de Manilio Torquato, qui filium ſuum occidere fecit, quia cùm ipſe imperaſſet, ne aliquis bellum cum hoſtibus iniret, ille licet ab vno hoſtium prouocatus eſſet, & ſperaret de hoſtibus victoriã reportare, decertauit. Vnde quamuis de hoſtibus triumphauerit, fecit tamen eum pater interimere, quia inobediens fuit.

Animalia irrationalia nos inuitant ad iuſtitiam.

EXemplis etiam irrationalium animalium ad iuſtitiam animamur. Vnde Albertus Magnus, in tractatu de virtutibus politicis. c. de iuſtitia, inquit: Quòd *rex apum iuxta ſe tenet quaſdam apes, fortiſſimum aculeum habentes, quibus puniat delinquentes. Stellio inſuper ſic dictus à ſtella, quia lucet ſicut ſtella, qui tenet ſuperioris perſonam, tum quia habitat in domibus regum, tum quia habet quandam virtutem ſupernam ſibi diuinitus datam, qua videtur facere mirabilia, dum in ſua rima quieſcit, ſi accipitrem prædonem aeris ſuper ſe volare conſpexerit, quadam occulta vi eum ad ſe trahit, & ipſum dilanians auibus deuorandum exponit, quaſi diceret ipſo facto: Ecce qui alios prædabaris, exigente iuſtitia aliorum effectus es præda,* hæc ille.

Licet duæ ſint partes iuſtitiæ, & etiã plures ſecundùm alios, tamẽ hic de trib. principalib. partib. diſſeritur, & primo de innocentia.

SEcunda conſideratio de iuſtitia dicitur partitionis. Licet enim Ariſtot. dicit in 5. Ethicorum, quòd duæ ſunt partes iuſtitiæ. ſ. commutatiua, quæ habet locum in commutationibus. Et diſtributiua, quæ habet locum diſtributionibus. Licet etiam à Macrobio, in libro de ſomnio Scipionis, & à Tullio in libro de officijs, & ab Alber. vbi ſuprà, diuerſæ partes iuſtitiæ aſſignentur, nos tamen de tribus tantùm

cùm principalibus dicemus. Prima quarum dicitur innocentia, de qua Lactantius, libro 3. diui. inſt. ait: *Inter ſummas hominis virtutes innocentia numeratur.* Et Tullius in Tuſcu. quæſtio. dicit: *Innocentia eſt affectio talis animi, quæ nemini noceat.* Et idem habetur 22. q. 4. c. innocens. Ad hanc innocentiam ſpectat, odio habere peccata. vnde 86. diſt. c. culpam. dicitur: *Primus gradus innocentiæ eſt odiſſe nefanda.* Ad ipſam etiam pertinet loco & tempore defendere bonos, & cohibere malos. Ideò Ambroſius in 2. de officijs inquit: *Iuſtus vt ſis, non ſolùm non nocebis, ſed etiam nocentem prohibebis.* Quapropter non fuit iuſtus, nec innocens Pilatus, quamuis dixerit, *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius.* Matt. 27. quia poterat Chriſtum à morte liberare, vt ipſe dixit, Ioannis 19. & non liberauit. De hac innocentia inquit Auguſtin. in epigrammatibus Proſperi, epigrammate. 15. *Parum eſt nemini nocere, niſi ſtudeas multis prodeſſe.* Bernar. quoque in libro de improbatione vitiorum. c. 3. ait: *Vir ſapiens prodeſſe cupit, non lædere quenquam.* Hæc enim innocentiæ iuſtitia multum placet Deo. Vnde Dauid dicebat Deo. Pſal. 40. *Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti, & confirmaſti me in conſpectu tuo in æternum.* Et Pſal. 83. iterum de Deo inquit: *Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia.* Tales innocentes intrabunt in regnum cælorum, iuxta illud Pſal. 13. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* Et ſequitur: *Innocens manibus, & mundo corde.*

De 2. parte iuſtitiæ, quæ fides nuncupatur

SEcunda pars iuſtitiæ dicitur fidelitatis, de qua Tullius in primo de officijs. c. 10. inquit: *Fundamentum iuſtitiæ eſt fides, id eſt conuentorum conſtantia.* & in ſecundo eiuſdem operis, iterum dicit: *Nulla res vehementius rempublicam continet, quàm fides.* Ideò inquit Ouidius in primo de arte amandi: *Redde depoſitum, pietas ſua fœdera ſeruet.* Sed de hac fidelitatis iuſtitia hodie parũ reperitur. Vera eſt enim ſententia Iuuenalis, libro 1. ſatyra. 3. dicentis: *Quantum quiſque ſua nummorum ſeruat in arca, Tantum habet & fidei.* De hac virtute commendatur Craſſus Romanus ciuis à Valerio in 6. libro. tit. de iuſtitia, qui ſcrinium Carbonis inimiciſſimi ſui ſibi ab eius ſeruo delatum, in quo plura continebantur, quibus dictus inimicus ſuus facilè opprimi poſſet, ita vt erat ſignatum, cum ſeruo catenato ad eum remiſit: Hæc virtus fidelitatis neceſſaria eſt inter omnes homines cuiuſcunq; conditionis exiſtant. Sed heu, quia de hominibus noſtri temporis dici poteſt illud Deut. 32. *Generatio peruerſa eſt, & infideles filij.* Et illud Iſa. 1. *Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad illos.*

De 3. parte iuſtitiæ, quæ ſeueritatis dicitur.

TErtia pars iuſtitiæ dicitur ſeueritatis. Dupliciter autem accipitur ſeueritas. Primo in malam partem. ſ. pro crudelitate, & ſic accipitur cùm dicitur, quòd Appius Claudius in ſenatu de Pyrrhi captiuis ſeueriſſimam tulit ſententiam, id eſt, crudeliſſimam, vt ſcribitur. ff. de poſtu. l. 1. §. quamuis autem. Secundo accipitur in bonam partem. ſ. pro debita punitione delictorum. Et ſic accipitur. C. de vete. iu. enuc. l. 2. §. 7. & C. de ſepul. vio. l. ſepulchra. Et hæc eſt virtus debito ſupplicio coercens maleficia. Et dicitur ſeueritas, à ſæuitia & veritate. Vnde ſeuerus quaſi ſæuus, & verus, vt ait Iſidorus in libro etymologiarum. Debent ergò illi qui ex officio habent facere iuſtitiam, illam executioni demandare, & delinquẽtes punire. l. ſi longius. ff. de iudi. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquili. & C. de pœnis. l. ſi operis, & l. Stichum aut Pamphilum. ff. de ſolut. Timore enim pœnarum refrænantur mali à multis flagitijs. Et ob hanc cauſam factæ ſunt leges. c. factæ. 4. di. vt enim inquit Montanarius in Luna celeri. c. 72. *Omne frequentari facit impunitio crimen.* Peccata enim impunita, ſunt cauſa deſtructionis terrarum, & prouinciarum, quia ex hoc multiplicantur mali incorrecti, & ideò debent puniri. 23. q. 8. c. legi. Nam peccata impunita audaciam præſtant. c. ſi audie-

zed by Google

audieritis.23.q.4.Ferro igitur abſcindenda ſunt vulnera,quæ fomẽtorum non ſentiunt diſciplinam.82.di.c. quia aliquanti, & de offi.or.cap.irrefragabili,quia vt ait Gregor.45.di.ca.ſed illud:*Dum vni parcunt, vniuerſæ Eccleſiæ moliuntur interitum.Quæ eſt ergo iſta bonitas, & miſericordia vni parcere, & omnes in detrimentum deducere. Polluitur enim ex vno peccatore populus, ſicut ex oue morbida vniuerſus grex infirmatur,* hæc ille. Facit capitul.reſecandæ,24. quæſtion.quart. & capit.eſt iniuſta.23.q.4.

Conditiones eorũ qui volunt alios punire,ſunt quinque.

DEbet tamen ille qui aliquem vult punire habere quinq; conditiones. Prima dicitur obſeruationis.Debet.n.obſeruare leges,quas ab alijs vult obſeruari,& quorum tranſgreſſores intendit punire. Scriptum namque eſt in cap.cum illorum de ſen.excom.*Alijs legem imponere non debent, quam ipſi negligunt obſeruare.* Ideo inquit Caſſiodorus libr.6. epiſtolarum epiſtola.21. *Prima æquitas eſt, a ſe præſules inchoare, vt criminoſi nequeant illos ſimiles eis reperire. Nullas enim in ſe culpas timet reus, quas habere conſpexerit cognitorem. ſuos enim actus nullus damnat in altero, quia natura eſt humani animi, vt nitatur parcius vindicare,quod ſe cognouit admiſiſſe.* Ea propter Auguſtinus,in 5.de ciuita.Dei.16.capitul. laudat Romanos qui viuebant ſub legibus, quas alijs gentibus obſeruandas tradebant.Ideo inquit Imperator in l.ex imperfecto.C.de teſtam.*Nihil tam proprium imperij eſt, quàm legibus viuere.* Facit lex. digna vox. C. de legibus. Concludo ergo ex prædictis,quòd iudex tranſgreſſor legis, rectè alios iudicare non poteſt.3 quæſt.7. cap. ſacerdos, vbi dicitur: *Criminoſus criminis alterius iudex eſſe non poteſt. Nam ſeipſum damnat, dum in alterum crimen ſententiam profert.* Et in cap.iudicet.ea.q.& cauſa dicit Ambroſius: *Iudicet ille de alterius errore, qui non habet quod in ſe ipſo condemnet. Iudicet ille qui non agit eadem, quæ putat in alio punienda, ne cum de alio iudicat,in ſe ferat ſententiam,* hæc ille. Facit ad idem c.iniquum,32,q 6.O quot inueniuntur iudices hodiernis tẽporibus, qui magis merentur laqueo ſuſpendi, vel decapitari, quàm illi quos ad ſupplicium iudicant & cõdemnant,quia ratione dignitatis & officij eorũ culpa eſt grauior,iuxta illud Iuuenalis,libr.3.ſatyra.2.*Omne animi vitium tanto cõſpectius in ſe Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.* Et idem habetur in c.quia tua.50.di.& ca.nulli fas.25 q.1.& c. præcipuè.11.quæſt.3. Debet ergò ille qui alium vult iudicare,prius peccata ſua punire,& vitam ſuam emendare, exemplo galli, qui antequam vocem cantus emittat,prius alis ſeipſum verberat. quod exemplum ponit Albertus magnus in tract. de virtutibus politicis.

De 2. conditione iudicare debentis.

SEcunda conditio dicitur indiſtinctionis.Debet enim facere iuſtitiam omnibus,& non ſolùm aliquibus in particulari,quia periclitatur reſpublica, & nõ bene regitur,quando iuſtitia fit vni, & non alteri. Hic enim non eſt actus veræ iuſtitiæ.Nam ſecundùm philoſ.1. Ethi. *Iuſtitia eſt virtus,per quam ſinguli habent quæ ſua ſunt,non acceptans perſonas hominum, ſed æqualiter omnes dijudicans,pauperem ſicut diuitem,& ciuem intraneum ſicut extraneum.* Sicut enim ſol æqualiter ſtat in medio planetarum, & lumen ſuum æqualiter diffundit inter eos,ſic etiam iudex debet eſſe media perſona inter reum,& actorem,amicum & inimicum, paruum & magnum, pauperem & diuitem,inter quos æqualiter debet diuidere lumen veritatis & iuſtitiæ.Et non facere ſicut iaſpis,qui eſt lapis, de quo dicitur in lapidario.c.4. quod non bene exercet virtutem ſuam, niſi inuoluatur auro vel argento. Modernis namque temporibus licet cauſa pauperis ſit clara, non tamen expeditur niſi manus procuratorum, & iudicum auro vel argento bene iniungatur.De quo inquit Greg in c.qui rectè. 11. q.3.*Qui rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat,fraudem in Deum perpetrat,quia iuſtitiam quam gratis impartiri debuit, acceptione pecuniæ vendidit.* Et ideò ò iudices ſeruate illud Deuter. 2. *Ita paruum audietis vt magnum,nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium*

eſt. Sed hæc conditio in multis prælatis hodie non reperitur, qui vt inquit Alber. vbi ſuprà, faciunt ſicut aues viuentes de rapina. Nam nocentibus ſæpè parcunt, & innocentes occidunt. Accipiter enim parcit aui prædatori, ſed non parcit columbæ, vel turturi innocenti. Item lupus ſæpè parcit vulpi fraudulentiſſimo animali, nunquam tamen parcit innocentiſſimæ oui. Hodie iuſtitiam obtinere non poſſunt, niſi diuites, & potentes pauperibus reiectis, iuxta illud Ouidij libro 3. amorum. *Curia pauperibus clauſa eſt.* Hodie iudices, & prælati ſupportantes malos gaudent, quod ab eis laudantur, tanquam boni paſtores, de quibus inquit Anacletus Papa in c. nihil. 83. diſt. *Nihil illo paſtore miſerius, qui luporum gloriatur laudibus, quibus ſi placere voluerit, atque ab his amari diligit, erit hic ouibus magna pernicies. Nullus igitur paſtor placere lupis & gregibus ouium poteſt.*

De 3. conditio.

TErtia conditio dicitur rectificationis, ſcilicet vt omni poſtpoſito humano reſpectu, ſed in omnibus habens DEVM præ oculis, proferat iudex punitionis ſententiam, ſicut præcipitur in c. cum æterni. de ſenten. & re. iudi. libro 6.

De 4. indicantium conditione.

QVarta conditio dicitur inquiſitionis, vt ſcilicet magna maturitate inquirat de veritate, antequam aliquem puniat, & non leuitate aut furore ductus, ſententiam præcipitet. c. ſummopere. 11. q. 3. & ideò non debet eſſe nimis facilis ad credendum, quia *qui cito credit, leuis eſt corde*, vt dicitur Eccle. 19. Nam Deus duas dedit aures homini, vt cùm andierit vnam partem, audiat & altera aliam. Ait enim Seneca in lib. tragœd. in med. c. 4. *Qui ſtatuit aliquid parte altera inaudita, æquum licet ſtatuerit, haud æquus fuit.* Non ergò debet punitionis proferre ſententiam contra aliquem, niſi prius de eius delicto apertè cognouerit, vt probatur per cap. ſemper. & c. Deus noſter. 2. quæſtione 1.

De 5. indicantium conditione.

QVinta conditio dicitur diſcretionis. Licet enim debeat eſſe ſeuerus, & punire delicta, quia vt dicitur in c. 1. 83. diſt. *Mortem languentibus probatur infligere, qui hanc cùm poteſt, non excludit.* Et ideò, debet quàm citiùs poteſt delicta refrenare, iuxta illud Horatij: *Continuo culpam ferro compeſce, priuſquàm Dira per incautum ſerpant contagia vulgus.* Et ideò non eſt differenda correctio ſine legitima cauſa, ne ira Dei concitetur. 23. q. 4. c. ſi ea. Tamen cum diſcretione talis punitio eſt fienda. Quandoq; enim eſt aliquid detrahēdum ſeueritati propter multitudinem delinquentium. 9. q. 1. c. ordinationes, vbi Aug. inquit: *Vbi multorum ſtrages iacet, ibi ſubtrahendum eſt aliquid ſeueritati.* Et ad idem eſt quod habetur in c. fi. de tranſact. & in c. vt conſtitueretur. 50. di. Et notatur per gloſſ. in l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis. Et ad idem eſt textus in c. comeſſationes. 44. di. & in c. plerunque. 11. q. 3. & in c. noli. in fine. 23. q. 1. Quandoque ratione ætatis, vel alijs ex cauſis ſeueritati iuſtitiæ detrahitur, ſecundùm leges ciuiles, vt in l. & ſi ſeuerior. C. ex quibus cau. infa. irro. & in l. quid ergò. §. pœna grauior. ff. eod. ti. Aliquando verò econtra augetur ipſa ſeueritas, & iuſte, vt propter frequentiam delictorum, vt dicta. l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis. Communiter ergò loquendo ſemper debet miſericordia cum iuſtitia commiſceri. Quia vt ait Hieron. in tranſitu ſuo: *Iuſtitia ſine miſericordia crudelitas eſt*; Faciat ergò miniſter iuſtitiæ, ſicut docet Seneca in libro de pœnarum varietate, dicens: *Ita rectorem procedere decet, vt primo mollibus verbis conciliet animos, deinde pœnas leniores decernat, ad vltimum ſcelera vltimis ſupplicijs puniat.* Et ad hoc facit documentum, quod dedit Anchiſes pater Æneæ, vt recitat Virgilius in 6. Æneidos dicens: *Hæ tibi erunt artes populis imponere morem: Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.* Non ergò ſemper vtendum ſeueritate, iuxta illud Lucani in 8. *Facere omnia ſaue Non impune licet.* Nam vt inquit Gregorius in c. vera. 45. diſt. *Vera iuſtitia compaſſionem habet, falſa verò dedignationem.*

Exem-

Digitized by Google

EXemplum autem quod rei puniri debeant cum miſericordia, ponit Albertus vbi ſupra dicens, *quod ſi caſtanea non intercisa ponatur in igne ſine ſpiraculo, mox crepando, & ſonitum non modicum faciendo, ab igne ſilit, & ſepe tectum corticem à ſe pellit. Muſtum etiam, ſi abſq; ſpiraculo in vaſe potitur, vas licet nouum fuerit, frangit.* Aliud exemplum ponit Gregorius in 20. moralium & habetur in capitul. diſciplina. 45. diſtinctio. vbi ait quòd ideo arca tabernaculi erat virga, & manna, quia prælatus debet habere virgam diſtrictionis, cum manna dulcedinis: vnde dicebat Dauid in Pſalm. *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Per virgam enim intelligitur punitio iuſtitiæ, per baculum ſuſtentantem, conſolatio miſericordiæ.

Seueritate vti debem⁹ vbi nulla eſt ſpes correctionis.

QVando tamen non eſt ſpes correctionis per leuia remedia, debet ſeueritas officio ſuo fungi, vt dicitur in capitu. legi. 23. quæſtion. 8. nam nimia manſuetudo crudelitas eſt, 23. quæſt. 4. capitul. ipſa pietas, vt enim ait Seneca in libro de moribus: *Bonis nocet, qui malis parcit.* Debet ergo ille qui aliquem vult punire, ſeruare illud Ouidij in 2. de remedio amoris, qui inquit:

Sed quoniam variant animi, variabimus artes.
Mille mali ſpecies, mille ſalutis erunt.
Corpora vix ferro quædam ſanantur acuto:
Auxilium multis ſuccus, & herba tulit.

Verum quia de hac punitione, & correctione intendo tractare infra ſermon. 25. parte ſecunda, & ſermone 26. parte 5. & ſermone 29. parte 2. ad præſens ſolum dico quod ſecundum qualitatem criminis, & conditionem perſonæ offendentis, debet fieri correctio punitionis, capit. quia tua, 50. diſtinction. & l. Pomponius. ff. de nego. geſt. & ca. ſicut dignum, de homici. vbi dicitur: *In exceſsibus ſingulorum non ſolùm quantitas, & qualitas delicti, ſed ætas, ſcientia, ſexus, atque conditio delinquentis ſunt attendenda, cum idem exceſſus ſit quandoq; magis in vno, quam in alio puniendus,* hæc ibi. Vnuſquiſque igitur pro crimine in quo fuerit deprætenſus modum congruæ ſeueritatis accipiat, vt dicitur in l. ne quis. C. de pœnis, & in authen. de nõ alie. aut permu. re. ec. §. quia vero.

Amor, odiũ timor, ac cupiditas contraria ſunt iuſtitiæ.

TErtia conſideratio de iuſtitia dicitur contrariationis. Sunt enim iuſtitiæ multa contraria, ſed præcipue quatuor, videlicet, amor odium, timor, ac cupiditas. De quibus inquit Gregorius vndecim. quæſtion. 3. capitulo quatuor, dicens: *Quatuor modis humanum iudicium peruertitur. Timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui pertimeſcimus. Cupiditate, dum præmio animum alicuius corrumpimus. Odio, dum contra quemlibet aduerſarium molimur. Amore, dum amico, vel propinquo præſtare contendimus,* hæc ille. De timore inquit Auguſtin. cap. quinque ea. q. & cauſa. *Quicunque metu cuiuslibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia magis hominem, quàm Deum timet.* Et ideo dicitur Eccleſiaſtic. ſeptim. *Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis.* Debet igitur quis potius mortem ſubire, quàm timore alicuius ſupplicij inique aliquẽ damnare, capit. nemo. vndecim. quæſt. 3. ideo inquit Caſſiodorus lib. decim. epiſtolarum, epiſtol. 19. *Illa ſunt vera iudicia, vbi neminem comprimit vlla timiditas.* De cupiditate vero quomodo contrarietur iuſtitiæ, & recto iudicio, quia infra tractare intẽdo in ſermone vigeſimonon. in capitulo de documentis datis iudicibus, ad præſens ſolum referam, quid Iſidorus in prim. ſoliloquiorum, capit. prim. dicat. Ait enim: *Pereunt leges auaritia iudicante. Nam præmia & dona legibus vires tollunt, pecuniaq; venale iudicium facit,* hæc ille, & Auguſtinus: *Vſque adeo cupiditatis inoleuit malum, vt iam ex conſuetudine vendantur leges, corrumpantur iura, & ſententia ipſa venalis ſit, & nulla iam cauſa poſſit eſſe ſine cauſa.* Odium autem & inimicitia quod rectum impediat iudicium, demõſtrat Cato in ſuis documentis dicens: *Impedit ira animum, ne poſsit cernere verum,* ideo inquit Caſſiodorus libr. duodecim. epiſtolarum, epiſtola. prim. *Quam periculoſum*

Iob 6. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea anea eſt*, & decimoſeptimo: *Tenebit iuſtus viam ſuam, & mundis manibus addet fortitudinem*, & Eccleſiaſtic. nono: *Ego dicebam meliorem eſſe ſapientiam fortitudine*, Amos 3. *Detrahetur fortitudo tua ex te*, & prim. Machabæorum ſecund. *Filij cõfortamini, & viriliter agite in lege, & glorioſi eritis*, & Luc. vndecim. inquit Dominus. *Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſsidet*, & Actuum ſext. *Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine, faciebat ſigna magna, & prodigia in populo.*

Doctorum auctoritate ad fortitudinem animamur.

AVctoritate etiam authentica Doctorum ad fortitudinem animamur. vnde Ambroſius, in libro primo de officijs, ait: *Non mediocris animi eſt fortitudo, quæ ſola defendit ornamentum virtutum, & iuſtitiam cuſtodit, quæ inexpugnabili prælio aduerſus omnia vitia decertat inuicta.* Et idem libro quinto, eiuſdem operis dicit: *Reuera iure ea fortitudo vocatur, quando vnuſquiſque ſeipſum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, nec flectitur, non aduerſis perturbatur, nec extollitur ſecundis.* Et Auguſtinus in epiſtola ad Hieronymum ait: *Qui vera virtute fortis eſt, nec timere audet nec inconſulte timet.* Hieronymus etiam ſuper Iohelem inquit: *Iuſti & fortis viri eſt, nec aduerſis frangi, nec proſperis ſubleuari, ſed in vtroque moderate conſeruari*, & idem ſuper Amos ait: *Fortitudo corporis, imbecillitas eſt animæ, & imbecillitas corporis, fortitudo eſt animæ.* Et Gregorius in quint. moralium dicit: *Tanto ſe vnuſquiſque ad fortitudinem perueniſſe verius demonſtrat, quanto aliena mala robuſtius tolerat. Nam minus in ſe conualuit, quem iniquitas cõſumit, qui in eo quòd ferre contrarietatem non valet, puſillanimitatis ſua gladio confoſſus iacet.*

Philoſophorũ auctoritate ad fortitudinem animamur.

AVctoritate etiam phyſica idem oſtenditur. Nam Ariſtotel. in tert. Ethicor. dicit: *Fortitudo eſt laudabilior quam temperantia, quia laus virtutis eſt in hoc quòd aliquis bene operetur circa difficilia. Difficilius autem eſt ſuſtinere triſtitiam quod eſt fortitudinis, quàm abſtinere à delectationibus quod eſt temperantia*, hæc ille. Et Tullius in prim. de officijs ait *Fortis animi eſt non turbari in rebus aſperis, nec gradu deijci*, & idem libr. quint. Rhetoric veteris dicit: *Et non multum poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute quàm in caſu præſidium collocauit*, & in ſecundo Tuſcul. quæſtion. idem inquit: *Qui id quod vitari non poteſt: metuit, is viuere animo quieto nullo modo poteſt, qui autem mortem non timet, magnum præſidium ad beatam vitam comparat. nunquam ingemiſcit vir fortis & ſapiens, niſi forte, vt ſe intendat ad firmitatem.* Et Senec. in libr. Tragœ. in Hercule furente dicit: *Quemcunque fortem videris, miſerum neges.* Et in Medea. capitul. *Fortuna fortes metuit ignauos premit: Fortuna opes auferre, non animum poteſt.* Idem in libro decimotert. Epiſtolarum, epiſtola ſeptima. *Sapiens vincit virtute fortunam*, & libr. decimoquart. epiſtol. ſecund. *Non affligitur ſapiens liberorum amiſsione, vel amicorum. Eodem enim animo fert, illorum mortẽ quo ſuam expectat.* Et ratio huius poteſt aſſignari illa, quam idem ponit libr. decimoquint. Epiſtol. 4. dic. *Iniquum eſt queri de eo quod vni accidit, & & omnibus reſtat.* In lib. quoq; de prouidentia idem ait: *Ignis aurũ probat, miſericordia fortes viros.*

Poetarum auctoritate ad fortitudinem exhortamur.

POetica etiam auctoritate ad fortitudinem exhortamur. Vnde Horatius in ſermonibus libr. 2o. ſermon. 2. inquit:

Viuite fortes:
Fortia diuerſis opponite pectora rebus.

Et Ouid. in 1. de Faſtis:

Omne ſolum forti patria eſt, vt piſcibus æquor,
Vt volucri vacuo quicquid in orbe patet.

Et Lucanus lib. 7.

Fortiſsimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi quo minus inſtent,
Et differre poteſt.

Et Iuuenalis lib. 4.

Fortem paſce animum mortis terrore carentem.

Et Martialis libr. vndique ſuſcepto, cap. 2.

Sub

Sub quocunque onere, ſtrepituque omnino labore,
Rectũ ſtare Lyca, gloria non modica eſt. Proſper quoque lib. epigrammatum, epigrammate. 35.

Rectorum eſt aduerſa pati, & tolerare modeſte,
Nec querula in quemquã voce mouere Deum.
Et Epigrammate. 49.

Namq; bonos non blanda inflant, non aſpera frangunt. Et epigrammate vlt.

Non metuo exilium, mundus domus omnib. vna eſt. Et Cato. c. 3.

Rebus in aduerſis animum ſubmittere noli. Et Bern. in lib. de improbatione vitiotiorum, cap. 6.

Non turbant aduerſa pios, nec proſpera tollunt.
Et Gualterius de Caſtilione, libro 5.

Eſt animi fortis, ſtantem contemnere mortem.
De generes animi, pelluſque ignobile, ſummum
Credunt eſſe bonum, diuturna viuere vita.
Et Matthæus poeta in hiſtorijs Tobiæ, c. 2.

Lubrica fortunæ non te premat alea; viuas
Maior in aduerſis, proſperitate minor.
Et Henricus Samarienſis lib. 2.

Contra fortunam ſis conſtans, ſis patiens, ſis
Ferreus aduerſis, ſe neque frangat hyems.

Fortitudo diuiditur in quatuor partes principales, quarum prima ſecuritas dicitur.

QVo ad ſecundam conſiderationem de fortitudine eſt ſciendum, quod fortitudo ſecundum Richard. in 3. diſtinct. 33. & Thom. 2. 2. quæſtio. 128. & Albertum ſuper. 3. Ethico. diuiditur in quatuor partes principales, ſcilicet in fiduciam, ſeu ſecuritatem, magnificentiam, conſtantiam, ſiue perſeuerantiam, quæ parum differunt ſecundum Thomam 2. 2. quęſtio. 138. & patientiam: Fiducia autem ſiue ſecuritas dicitur per remotionem timoris, vt inquit Thom. 2. 2. quæſt. 130. articul. ſeptim. vnde Ariſtot. 3. Ethico. ait: *Fortis eſt intimidus mali.* Et in hoc aſſimilatur leoni, iuxta illud Prouerb. 28. *Iuſtus vt leo confidens abſque timore erit.* Et 30. eiuſdem libri ca· ... *fortiſſimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum.* Sciendum tamen quod ſecundũ Thomam vbi ſupra, quædam eſt ſecuritas cõmendabilis, quædam vero vituperabilis. Laudabilis eſt illa quæ prouenit ex bona conſcientia, quæ non timet non timenda, de qua Prouerb. 25. dicitur: *Secura mens quaſi iuge conuiuium.* De hac etiam Gregorius in moralibus dicit: *Quiſquis ad ſecuturæ vitæ præcepta ſe dirigit, priuſquam vitæ æternæ præmia percipiat, hic iam initia ſecuturæ in perpetuum fœlicitatis deguſtat. Quaſi enim continuatio eſt reſurrectionis ſecuritas tranquillitatis.* Bona ergo eſt ſecuritas virtuoſæ vitæ, de qua Gregorius vbi ſupra ait: *Dum virtutes menti lætitiam pariunt, quandam etiam ſecuritatem gignunt. Securitas vero repræhenſibilis eſt eorum, qui ſic ſunt ſecuri in hoc procelloſo mari, quaſi iam eſſent in portu.* De tali ſecuritate inquit Gregorius vbi ſupra: *Sæpe quem certamen tentationis ſuperare non valuit, ſua deterius ſecuritas deijcit.* Ideo Hieronym. in quadam epiſtola dicit: *Nulla ſecuritas eſt vicino ſerpente dormire.* Qui habet hanc ſecuritatem, facile à diabolo ſuperatur. Et hac ſecuritate præſumptuoſa fit homo negligens, vnde Gregorius in quadam homilia inquit: *Dum mens ſecura redditur, in torporem laxatur, ideoq; mater negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas.*

Vituperabilis ſecuritas quid.

Repræhenſibilis quoque eſt illorum ſecuritas, qui futura pericula non prouident. De quibus dicitur Iob 21. *Domus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ, & ita ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Illa etiam eſt reprobanda ſecuritas, de qua Ariſtotel. in primo magnorum moralium, capit. 4. inquit: *Si quis adeo ſit impauidus quod Deum non timeat, non fortis ſed inſanus eſt.* Et iterum eiuſdem libri, cap. 32. dicit: *Si quis non timet ea quæ ſupra homines ſunt, non fortis eſt, ſed inſanus.* Illorum etiam eſt vituperanda ſecuritas, qui ſine legitima cauſa periculis mortis ſe audacter exponunt, hæc enim temeritas appellatur. De qua Tullius libro quint. artis nouæ capit. 21. ait. *Temeritas eſt animi inconſiderata doloꝛum perpeſſione gladiatoria periculorum ſuſceptio.* Et Senec. in libro tragœdiarum dicit: *Temeritas eſt quæ petit caſum ducem.*

Secunda

Digitized by Google

De 2. fortitudinis parte, quæ magnificentia dicitur.

SEcunda pars fortitudinis, dicitur magnificentia, quam deſcribit Tullius in prima Rhetorica dicens: *Magnificentia eſt rerum, & excelſarum cum animi ampla quadam, & ſplendiſſima propoſitione inchoatio, atq; adminiſtratio.* Et Macrobius in libro de ſomnio Scipionis dicit, quod magnificentia eſt negociorum difficilium, & præclarorum conſummatio. Hæc tamen magnificentiæ fortitudo quæ eſt aggreſſio rerum difficilium, debet eſſe diſcretione regulata, quia vt ait Albertus in tractatu de virtutibus politicis: *Vir audax quãdo prudenter non attendit, ad ardua dum credit aſcendere, magis ruit ad ima. Vnde cornicula licet multa vigeat audacia, ita vt aues de præda multum infeſtet, tamen quia temerario auſu etiam aggreditur aquilam, accidit quòd ipſa aquila occidit eam. Falco vero auis regia magnæ eſt fortitudinis, & magnifici cordis, tantæ tamen prudentiæ extitit, vt ea die qua aquilam in aere ſenſerit, ſuam fortitudinem temperet à prædando, ne forte dum prædatur alta, alterius fieret ipſe præda. Draco autem de ſua fortitudine dum confidit, elephantem inuadit, ſed accidit vt dum elephantem vexat, ipſe pereat, & quando eum occidit, ipſe cum occiſo intereat. Elephas enim dum cadit, ſuum occiſorem occidit, quem ſub ſe cadendo comminuit*, hæc Albertus vbi ſupra. Debemus ergo ita eſſe audaces & magnanimi, vt tamen timẽda formidemus, iuxta illud Prouerb. 14. *Sapiens timet, & declinat à malo, ſtultus tranſilit & confidit.* Si quis autem timeret, vbi nõ eſt timendum, hic eſſet puſillanimitatis peccato infectus, quod fortitudini cõtrariatur, vt declarat B. Thom. 2. 2. quæſtio. 133. de quo peccato inquit Dauid in Pſal. *Deum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Tales puſillanimes,* dicit Albertus vbi ſupra, *eſſe ſimiles leporibus, & cuniculis, qui in omnib. de ſola fuga confidunt. Item ſimiles ſunt cuidam generationi miluorum, qui in principio capiunt auiculas, ſed tempore procedente, timore creſcente adeo puſillanimes fiunt, vt vix muſcas inuadant, & ſic penitus omnem animoſitatem deponunt, ita quòd fame moriuntur*, hæc ille. Eſt ergo puſillanimitas directe oppoſita magnanimitati, vt ait Ariſt. 4. Ethic. Sed quia de magnanimitate & audacia, Deo dante infra aliqua dicam, ſermon. 29. part. vndecim. ideo hic pertranſeo.

De 3. fortitudinis parte, quæ conſtantia dicitur.

TErtia fortitudinis pars eſt conſtantia: vt autem colligitur ex dictis philoſophi in 4. Ethic. Conſtantia eſt nobilitas animi firma, & in bono propoſito perſeuerẽs, quæ attenditur circa res terribiles, & ad ſuſtinendum difficiles. Vt ſunt illę de quibus loquitur Greg. 7. Mora. dicens: *Iuſtorum fortitudo eſt carnem vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationẽ præſentis vitæ extinguere, &c.* Sicut enim bona lorica militem facit ſecurum ad aggrediendum ardua, & ſuſtinendum iacula, ſic fortitudo militum Chriſti ſecuros, & audaces, atq; conſtantes reddit eos in ſpiritualib. prælijs. Hanc autem ſtabilitatem non habent qui in peccato ſunt. Scriptum eſt enim Thren. 1. *Peccatum peccauit Hieruſalem, & propterea inſtabilis facta eſt.* E contra vero eſt de habente cõſcientiam bonam & mundam, ideo Iob 11. dicitur: *Si iniquitatem quæ eſt in manu tua abſtuleris à te, tunc leuare poteris faciem tuam & eris ſtabilis.* Hanc quoque conſtantiam non habet ille qui nunquã in eodem propoſito permanet, de quo metrice dicitur:

Quod petijt ſpernit, repetit quod nuper omiſit:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Talis non immeritò poteſt ſtultus appellari. Ait enim Senec. libr. 7. epiſtolarum, epiſtola 4.

Stultitiæ nihil conſtat, nihil diu placet.

Hanc etiam conſtantiam non habet ille, qui diu in aliquo loco conſiſtere non valet, ita vt argentum viuum videatur ſub ſub pedib. habere. De quo Martialis libr. vndique ſuſcepto. cap. 5. ait:

Cur valde gaudes motu Iouiane locali?
Cur tam ſæpe ſalis? an quoniam leuis es?
Signat enim mentis motus mutatio tanta:
Quod non concordes, nec tibi conuenias.
Pondus habet ſtabile, cum pondere gleba quieta eſt:
Diripitur puluis pro leuitate ſua.
Nec natura loci tibi recte viuere donat:
Sed mens diſcreta propoſitumque tenax.

Locorũ mutatio quantum nocet.

QVantum autem noceat talis mutatio locorum, oſtendit Seneca libr. 1. epiſtolarum, epiſt. 2. dicens: *Non coaleſcit planta, quæ ſæpe transfertur.* Et Martialis libr. prædicto, c. 4.

Non bene firmatur radix, quæ ſæpe mouetur.
Multa nec hoſpitia pignus amoris habent.

Quia igitur, inquit Hieronymus in quadam epiſtola, *Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe laudabile eſt.* Ideo dico vobis illud Luc. 10. *Nolite tranſire de domo in domum.* Vt enim ait Ariſtot. libr. 2. magnorum moralium, cap. 29. *Vita nequam eſt hoſpitari de domo in domum.* Ideo dicitur Eccleſiaſt. 11. *Confide in Deo, & mane in loco tuo.* Scriptum eſt enim Hierem. 14. *Dilexit mouere pedes ſuos, & non quieuit, & Domino non placuit.* Ideo 1. ad Corinth. 15. dicebat Paulus: *Fratres ſtabiles eſtote & immobiles*, & 1. Theſ. 4. *Rogamus vos fratres, vt operam detis, vt quieti ſitis.* Et hæc de conſtantia ſufficiant. De perſeuerantia autem tractabimus infra ſerm. 34. parte vltima.

Ad patientiam ſacræ ſcripturæ auctoritatib. exhortamur.

QVarta pars fortitudinis eſt patientia. De qua quia ſupra tractaui in fermone 38. primæ partis huius operis, & etiam intendo aliqua dicere infra ſermone 12. Ideo ad præſens duas tantum contemplationes faciemus. Prima dicetur inductionis. Secunda remediationis. Quo ad primam, inducunt nos ad patientiam: Primo auctoritates ſacræ ſcripturæ. Scriptum eſt enim Pſalm. 9. *Patientia pauperum non peribit in finem.* Ideo Dauid Pſalm. 37. dicebat: *Ego autem in flagella paratus ſum*, & Pſalm. 61. *Quoniam ab ipſo patientia mea*, & 70. *Tu es patientia mea Domine*, & Prouerb. 14. inquit Salomon: *Qui patiens eſt, multa gubernatur ſapientia*, & 15. *Vir iracundus prouocat rixas, qui autem patiens eſt, mitigat ſuſcitatas*, & 19. *Doctrina viri per patiẽtiam noſcitur*, & Eccleſiaſt. 7. *Melior eſt patiens arrogante*, & Eccleſiaſt. 1. ſcriptum eſt: *Vſque ad tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea erit redditio iucunditatis illius*, & 2. eiuſdem lib. cap. *In humilitate tua patientiam habe*, & 1. ad Theſſal. 5. *Patientes eſtote ad omnes*, & 1. Pet. 2. *Hæc eſt enim gratia ſi propter Deum ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſte.* & ad Rom. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futurã gloriam quæ reuelabitur in nobis*, & 2. ad Cor. 1. *Sicut abundãt paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat cõſolatio noſtra.* Et ibidem: *Scientes, quoniam ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis*, ad Rom. 5. *Tribulatio patiẽtiam operatur: Patientia autẽ probationem*, & ad Epheſ. 4. *Cum patientia ſupportantes inuicem in charitate*, & ad Hebr. 10. *Patientia nobis neceſſaria eſt*, & Iac. 1. *Patientia opus perfectum habet.* Sed heu quia multis dici poteſt illud Iob. 4. *Vbi eſt patientia tua?* pauci enim ſunt qui habeant eam in effectu, licet multi in verbis illam oſtendant. Vnde æquiparatur patientia inulæ, quæ tempore æſtatis, quando non eſt neceſſaria, propter nimiam ſuam caliditatem dilatat folia, & extendit, tempore aũt hyemis quando eſſet valde vtilis, abſcondit ſe ſub terra. Sic quoque faciunt multi qui pro quacunque tribulatione cum ſint impatientiſſimi, tempore proſperitatis de patiẽtia gloriantur, & dilatant phylacteria, aliosque afflictos cõſolantur. Vera enim eſt illa ſententia Tulliana: *Facile omnes cum habemus, recta conſilia ægrotis damus.*

Patientiæ aliquæ diffinitiones.

SI autem quæratur quid ſit patientia, vltra diffinitionem Lactantij poſitam ſupra in dicto ſermone 38. 1. partis, diffinit eam Gregorius ſuper Lucam dic. *Patientia eſt aliena mala æquanimiter perpeti, & nullo malo animo in aliquem ad vindictam moueri*, & Tullius in 1. Rhetorica dicit: *Patientia eſt voluntaria ac diuturna perpeſſio, rerum arduarum, ac difficilium voluntaria perpeſſio.* Auguſtin. vero in libro de patientia inquit *Patientia eſt virtus qua mala æquo animo toleramus.* Ad quam virtutem exhortamur etiam auctoritate authentica, vnde Cyprianus in epiſtola ad fratres, de bono patientiæ ait: *Patientia eſt quæ nos, Deo commendat, & ſeruat, ipſa eſt quæ iram temperat, linguam refrenat, mẽtem gubernat, pacem cuſtodit, diſciplinam regit, libidinis impetum frangit, timoris violentiam comprimit, incendium ſimultatis extinguit, coercet potentiam diuitum, inopiam pauperum refouet, tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laborioſam caſtitatem, in maritatis*

Digitized by Google

ritatis indiuiduam charitatem, facit humiles in proſperis, in aduerſis fortes, contra iniurias & contumelias mites, docet delinquentibus cito ignoſcere, tentationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſſiones & martyria conſummat. Ipſa eſt, quæ fidei noſtræ fundamenta firmiter ponit, quæ incrementa ſpei ſublimiter prouehit. Ipſa efficit, vt efficiamur Filij Dei, dum Chriſti tolerantiam imitamur, & Hieronymus in tractatu de fide inquit: *Eſt ergo patientia omnium iniuriarum & paſſionum tolerãtia, quam ſi quis habuerit, bona omnia in ſe continet,* & Aug. vbi ſup. dic. *Virtus animi quæ patientia dicitur, tã magnũ donum Dei eſt, vt ipſius qui eã nobis largitur, patientia prædicetur.* Si quis autẽ quærat, quare Deus ſanctos permittit in hoc mundo tribulari, reſpondeo quod multis de cauſis, maximè quinque. Primò vt mundus ipſe cum delectationibus ſuis ſit eis tædio, & ex hoc feruentius Deum diligant. Secundò, vt venialia eorũ peccata in hac vita purgẽtur, ne in purgatorio pœnis grauiorib. crucientur, quia quod lima ferro facit auferendo rubiginem, hoc animæ facit tribulatio. Tertiò, vt nullus murmuret contra Deum, ſi in mũdo affligitur, cùm amicos ipſius Dei videat diuerſimode tribulari, ſciens quòd tribulatio patienter portata ſine fructu non erit. Quartò, vt cognoſcantur quales ſunt, & excitentur ad melius operandũ. Quintò, Deus ſanctos tribulari permittit, vt ex afflictionum tolerantia glorioſiùs eos coronare poſſit. Nam vt Hieron. in libr. de vindicta & iuramento inquit: *Futuræ vitæ gloria præſentis vitæ incommodis comparatur.* Et ideò non debet quis deſperare de tribulationibus mundi, quæ multum ſunt vtiles, vnde Greg. in mor. dicit: *Fugiendus eſt mundus, ſi proſperis nos demulcet. Qui ergò tot calamitatibus pulſat, quid aliud, quàm vt deſeratur, clamat?* Et idem in lib. 1. eiuſdem operis ait: *Nonnunquam quis nec pro præterita nec pro futura culpa percutitur, ſed vt ſola diuinæ virtutis potentia ex amputata percuſſione monſtretur. In qua manifeſtatione quid agitur, niſi vt ex flagello meritorum virtus augeatur, & vbi nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia virtus generatur?* Et iterum idem Greg. ait: *Aduerſitas quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis eſt, non indicium reprobationis. Ferrum quippe noſtræ mentis ad acumen non poteſt peruenire veritatis, niſi hoc exarſerit alterius lima prauitatis.* & Aug. in 3. de Trini. inquit: *Mala quæ ab iniquis fideles perferunt, ipſis vtique proſunt, vel ad demenda peccata vel ad exercitandam probandamque iuſtitiam, vel ad demonſtrandam huius vitæ miſeriam.* Ideò Hieronymus ſuper Pſalm. dicit: *Veniant plagæ, veniant omnia genera malorum, dummodo poſt plagas Chriſtus adueniat.* Et ad Marcũ presbyterum ſcribit: *Apud Chriſtianos non miſer eſt, qui patitur contumeliam, ſed qui facit iniuriam.* & Chryſoſt. ſuper epiſt. ad Hebr. ait: *Nihil ita confuſam facit iniuriam agentis, ſicut fortis, & mitis patientia tolerantis; & neque in opere, neque in lingua ſe vendicantis.*

Deus quinque ex cauſis præcipue ſanctos tribulari permittit.

AVctoritate quoq; politica ad patientiam incitamur, vnde Lactantius in 5. diuinarum Inſti. inquit: *Magna namque & præcipua virtus eſt patientia, quam pariter vulgi publicæ voces, & philoſophi, & oratores ſummis laudibus celebrant: quod ſi negari non poteſt, quin ſumma ſit virtus, neceſſe eſt iuſtum, & ſapientem vnum in poteſtate eſſe hominis iniuſti, vt capiat patientiã.* Tullius etiam in 1. Rhetor. dicit: *Patientia eſt virtus contumeliarum omnium aduerſitatumque impetus æquanimiter portans,* & Plato in ſuis ſentẽtijs inquit: *Totius philoſophiæ robur eſt patientia.* Socrates autem in ſuis ſententijs ait: *Viri boni eſt ſcire pati, nec facere iniuriam. Victoria enim ſine aduerſario breuis eſt laus.*

Inuitamur ad patientiam auctoritate politica.

EXemplis inſuper ad patientiam exhortamur. Sed dimiſſis exemplis ſanctorum, de quibus in prædicto ſermo 38. diximus, maximè B. Tobiæ, & Iob de quibus dicitur Tob. 2. *Hanc autem tentationem, ideò permiſit Deus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius,* ſicut & B. Iob. Et loquitur de Tobia, veniamus ad exempla. Primo rerum naturalium, quæ ad patientiam nos prouocant, vnde inquit Albertus magnus vbi ſuprà, *quòd quanto vir patiens patitur plura mala, tanto amplius eius virtus redolere probatur. Sicut ſpecies aromaticæ, quanto fortius conteruntur, tanto ex eis maior odor ſentitur, vnde nec redolent non con-*

Multis exemplis non dum ſanctorum, ſed etiam rerum naturaliũ, ad patientiam exhortamur.

pet. Interroganti de cauſa dixit: Non poſſem ego illi tantam dehoneſtatem inferre reſpondendo, quantam ipſe ſibi intulit loquendo. Et alteri dicenti ſibi, quòd omnes eum vituperabant, reſpondit: *Oportet ſapientiam ab inſipientibus impugnari. Eſſe enim meliorem, indicat mala lingua, quem carpit.* Magna ergò eſt Chriſtianorum confuſio, ſi patientiam non habent expectatione æternæ gloriæ, quam gentiles habuerunt oſtenſione virtutis, & acquiſitione laudis humanæ.

Remedia tria ad tolerandà aduerſa vtilia

SEcunda contemplatio de patientia dicitur remediationis. Quia enim difficilis eſt aduerſitatum tolerantia, tria vobis trado remedia congrua.

PRimum dicitur orationis. Cùm enim patientia ſit donum Dei, vt ſuprà patuit, à Deo per orationem eſt impetranda. Nam & Dominus Ieſus appropinquante paſſionis tempore, ad orationem acceſſit, & diſcipulos ad orandum inuitauit, vt habetur Matth. 26. c. Scriptum eſt enim Iſa. 19. *Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis Saluatorem.* Ideò 3. q. 1. c. nulli dubium, dicitur: *Nulli dubium eſt, quin boni à malis ſemper perſequantur, propter quod nos oportet humiliari ſub potenti manu Dei, vt nos liberet à tribulationibus.*

2. Remediũ

SEcundum remedium dicitur meditationis. Debemus enim meditari quid patiantur multi mundani, vt bonum aliquod temporale conſequantur. vnde Iacob. 5. ſcriptum eſt: *Ecce agricola expectat fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum.* Et ideò multo magis nos debemus patienter ferre aduerſa, vt adipiſcamur bona æterna. Debemus etiam meditari exempla ſanctorum, qui deſiderabant pro Chriſto pati & affligi, ſcientes quòd perſecutores ſunt tamquam apes. Nam licet pungant per pœnam, tamen mellificant præparando dulcedinem æternam. Vnde Pſalmiſta ait: *Circumdederunt me ſicut apes.* Sunt etiam ſicut fabri, quia licet feriant, tamen coronam æternam nobis fabricant. Vnde idem pſalmiſta iterum inquit: *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores.* &c. Sunt etiam ſicut conflatores, qui licet argentum ponant ad flammam, tamen illud purgant ab omni immunditia, iuxta illud Mala. 3. *Sedebit conflans, & emundans filios Leui.* Bonum ergò eſt remedium recordari de tolerantia ſanctorum. Ad quod hortatur Gregor. in quadam hom. di. *Facta præcedentium patrum conſideremus, & non erunt grauia quæ toleramus,* & Hieronym. in quadam epiſtola ait: *Quis ſanctorum ſine patientia coronatus eſt? A cunabulis enim Eccleſiæ non defuit iniquitas premens, & iuſtitia patiens.* Vera eſt enim ſententia Pauli 2. ad Tim. 3. *Omnes qui pie viuere volunt in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur.* Debemus etiam conſiderare noſtros defectus, propter quos digni ſumus à Domino flagellari, dicentes illud Gen. 42. *Merito hæc patimur, quia peccauimus.* Et illud Micheæ 7. *Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei.* Ideò Gregor. in moralibus dicit: *Tunc illata conuitia toleramus, quando in ſecreto mentis ad male perpetrata recurrimus. Tantoque patientius quis ferrum medici tolerat, quando putridum eſſe conſpicit quod ſecat.*

TErtium remedium dicitur præmiationis recordatio. Et hæc eſt tertia conſideratio principalis, quam propoſuimus, quæ appellatur fructificationis, per tolerantiam enim paſſionum huius vitæ, euitatur cruciatus terribiliſſimus futuræ. vnde Gregor 5. moralium ait: *Boni ſi qua deliquerunt, hic punitionem recipiunt, vt ab æterna plenius damnatione liberentur.* O tribulati gaudete, quia ſignum eſt, quod Deus vos diligit, cum peccantes punit. Scriptum eſt enim Prou. 3. *Quem diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi.* Lætare etiam tu qui bene faciens perſecutiones toleras quia in hoc ſimilis Dei filio comprobaris, qui Luc. 6. inquit: *Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur.* De fortitudinis autem & patientiæ virtute, ac de eius vtilitatibus loquens Albertus, vbi ſuprà, dicit: *3. Remediũ ad patienter aduerſa toleranda.*

Quòd *primo eſt rerum arduarum toleratiua & appetitiua.* Quis enim generoſus miles eſt & probus, qui non quærat certamina, vt eius appareat potentia, clareſcat & fama? Nam de Iulio Cæſare, à quo alij Imperatores poſtea Cæſares appellati ſunt, vt dicunt doctores in rubrica prooemij digeſtorum, legitur quòd dum Pompeium, ſuum aduerſarium mortuum audiſſet, indoluit, ac ſuſpirans ait: *Doleo, quia non habeo de cætero, cum quo bellare poſſim.* Dicitur enim quòd cupiebat ſemper noua bella inuenire, vt eius virtus poſſet clareſcere. De iſto loquens Lucanus in 2. inquit.

Cæſar in arma furens, nullas niſi ſanguine fuſo,
Gaudet habere vias, quòd non terat hoſte vacantes
Heſperiæ fines, vacuoſque irrumpat in agros,
Atque ipſum non perdat iter, conſertaque bellis
Bella gerat, non tam portas intrare patentes,
Quam fregiſſe iuuat, nec tam patiente colono.
Arua premi, quàm ſi ferro populetur, & igni,
Conceſſa pudet ire via, ciuemque videri.

Si ergò tam generoſus, ac fortis reperitur animus amore temporalium, & tranſeuntis gloriæ, quanto fortior debet eſſe animus Chriſtianorum pro acquiſitione fœlicitatis infinitæ?

SEcundo dicit Albertus vbi ſuprà, quod fortitudo ſiue patientia eſt aliarum virtutum probatiua & examinatiua. Ait enim Seneca in libr. de prouidentia: *Tunc apparet quanta ſit hominis virtus, quantumq; polleat, cùm quid poſſit patientia oſtendit.* Tertio eſt peccatorum purgatiua, vnde ſimilis eſt arenæ, cuius virtus eſt collocatiua, & aquæ ſalſæ, & amaræ purgatiua, & dulcoratiua. Aqua enim quæ per arenam colatur, purior, & dulcior redditur. Similis etiam eſt igni, qui dum materiam aliquam inflammat, ab omnibus ſordibus eam purgat. Ideò dicitur Eccle. 2. *In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis.* Quarto eſt hoſtilis perfidiæ expulſiua, vnde Cœcilius Firmanus, in libr. de beata vita. c. 4. ait: *Malorum victrix eſt fortitudo.* Ideò dicit Albert. vbi ſupra, quod patientia ſimilis eſt gemmæ, quæ dicitur alectoria, cuius virtus eſſe dicitur conſtantem hominem facere, & inuictum reddere in certamine. E contra verò eſt de impatientia. Ideò Albertus ibidem dicit, quòd *impatientes ſunt vitro ſimiles, quod percuſſum ſtatim confringitur: imò ſunt vitio fragiliores, quia vitrum non niſi tactum frangitur, ſed homo impatiens ad ſolum verbum diſrumpitur. Sunt etiam ſimiles ſali, quod in igne poſitum, ſtatim ſtridet, in aqua verò ſtatim fluit, & euaneſcit. Lignum etiam caſtaneæ ſi ponatur in igne, acriter clamat, & ſemper clamando ſcintillat. Quibus exemplis figurantur impatientes, qui vel vnum verbum ſuſtinere non poſſunt, ſed verbo centum reſpondent verba, & addunt facta ſi poſſunt. Sunt tamen aliqui, qui dum potentia ſe vindicare non poſſunt, ad aſtutiam ſe conuertunt. Vnde vulpis, quæ cùm taxo continuum bellum gerit, cùm illum dente lædere non poſſit, propter duriciem pellis, diligenter conſiderat, quando taxus ſuam cauernam exeat, & intrans vrina & ſtercoribus totam fœdat, quod cùm taxus rediens cernit, cauernam ipſam derelinquit, eo quòd fœtorem ſuſtinere non poſſit.* Hæc Albertus vbi ſuprà. Qui etiam addit, quòd *Leopardus, quem mirabiliter leo odit, eo quod de vxore adultera natus eſt, leonem vbique fugit, eo quod cum illo viribus bellare non poſſit, ſed quod potentia efficere non poteſt, aſtutia obtinet. Parat enim ſibi cauernam orificium duplex habentem, vnum per quod intrat, & aliud per quod exeat. Et hæc fouea in vtroq; orificio eſt valdè lata, ſed in medio valdè ſtricta. Leone igitur veniente, qui groſſior eſt leopardo, leopardus ad foueam fugit, quem perſequens leo foueam curſim intrat, ſed ad medium veniens propter ſtricturam foueæ vltra tranſire non valet, nec retro benè ſe vertere poteſt. Leopardus verò per aliud orificium exiens, & poſt eum veniens, à tergo eum pungit, & mordet. Eſt etiam quædam ſpecies vnicornis, quæ omnem rubeum colorem mirabiliter odit. Vnde venator ſe rubeis induit, & ad beſtiæ locum accedit, quem dum beſtia cernit in impetu ſui furoris, vt eum occidat occurrit, ſed dum poſt arborem ſe abſcondit illa,*

illa, cornu ſuo tam fortiter in arborem ferit, quod vltra trahere cornu nequit. Accidit ergò, vt dum per impatientiam alterius mortem quærit, in illius manus incidat, qui eius vitæ non parcit. Sæpè igitur accidit homini impatienti, quod euenit leoni & vnicorni, quia cum vindictam ſuper alterum quærit, ipſe vulnus & mortem incurrit, & in laqueum cadit, quem alteri ipſe parauit, hæc Albert. Et ſic verificatur illud Pſal. 7. *Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit.* & 56. *Foderunt ante faciem meam foueam, & inciderũt in eam.* & Eccle. 17. *Qui fodit foueam, incidet in eam, & qui laqueum alteri ponit, peribit in illo, & qui ſtatuit lapidem proximo, offendet in eo.* & Pro. 26. *Qui emittit lapidem, reuertetur ad eum.*

PARS TERTIA, DE virtute temperantiæ, ſiue moderationis.

QVia ſuprà in part. 1. huius operis multa dixi in laudem abſtinentiæ, & vituperationem guloſitatis, quæ poſſunt applicari ad pertinentem materiã, de quib. habetur in ſermo. 4. & 5. & ſerm. 6. in c. de peccato gulæ. Ideò hic breuiùs me expediam. Sciendũ ergo quòd Tullius in 2. rhetoricæ diffiniens temperantiam inquit: *Temperantia eſt rationis in libidinem, atq; in alios non rectos motus animi firma, & moderata dominatio,* hæc ille. Sicut enim equus per frenum dirigitur, & refrenatur, ita ſenſualitas à ratione per temperantiam moderatur, & reprimitur, iuxta illud pſalmiſtæ: *In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, &c.* Ariſto. autem li. 1. magnorum moralium. c. 39. dicit: *Temperantia eſt circa delectationes & triſtitias in guſtu, & tactu factas.* Et in 1. rhetor. c. 13. idem ait: *Temperantia eſt virtus, propter quam ad delectationem corporis ita ſe homo habet, vt lex præcipit, incontinentia, verò contrarium.* hæc ille. Verùm quia Albertus magnus in tract. de virtutibus politicis. c. de temperantia diuidit hanc virtutẽ in tres partes, di. quod eſt temperantia, quo ad guſtum, & eſt temperantia quo ad tactum, & alia temperantia quo ad mundũ, volens oſtẽdere, quantum ſit hæc virtus commendabilis, à temperantia guſtus incipiam, ad quam hortatur Salomon Prou. 25. di. *Mel inueniſti, comede quãtum ſufficit tibi, ne fortè ſaturatus euomas illud.* & Eccl. 29. dicitur: *Initium vitæ hominis aqua & panis.* & 31. eiuſdem lib. *Vtere quaſi homo frugi his, quæ tibi apponuntur.* & 1. Mac. 1. *Multi de populo Iſrael elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari.* & 1. ad Tim. 5. inquit Apoſtolus: *Noli adhuc aquã bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachum, & frequentes infirmitates tuas.* & ad Tim. 2. *Iuuenes hortare vt ſobrij ſint.* & Tullius in oratione pro Deiotaro Rege. *Frugalitatem,* id eſt, modeſtiã & temperãtiam, *virtutem maximam iudico.* Aug. verò in ſerm. 3. quadrageſimæ, ait: *Abſtinentia corpus macerat, ſed cor impinguat; carnem debilitat, ſed animam confortat.* Et idem ad eremitas ſcribit: *O magna & admirabilis abſtinentiæ virtus, per quam homines filij Dei efficiuntur, per quam vitia expelluntur & dæmones, per quam non ſolùm ſalus animarũ agitur, ſed etiam corporum ſanitas poſſidetur.* Et iterum ad eoſdem de ieiunio loquens, ait: *Audiſtis frequenter fratres chariſſimi, quod ieiunium eſt res ſancta, opus cæleſte, ianua regni, forma futuri ſæculi, quod ſi quis iuſte perfecerit, Dei ſocius æſtimabitur, quia dum ſibi coniungitur, cæleſtis efficitur. Per ieiunium fratres mei proſternuntur vitia, augmentantur virtutes, humiliatur cor, diabolicæ vincuntur poteſtates. O ſacrum ieiunium, tu corpus refrenas ne inſurgat, tu virtutes incitas vt reſurgãt, tu corpus ſanas vt viuat. O ieiunium, tu ſuaue es bonis, ſed odibile malis, tu delectabile es ſanctis, ſed indelectabile prauis. O ſacrum ieiunium, tu myſteria diuina pandis, quæ ſapientiæ & prudentiæ ſunt agnoſcis, recordari præterita facis, ordinare præſentia non negligis, prouidere futura feſtinas.* hæc ille. Sed heu quia verificata eſt ſententia eiuſdem Auguſt. in prædicto ſermone dicentis: *O quamplures ſunt ex vobis, qui prius tabernam viſitant quàm templum, priùs corpus reficiunt quàm animam, priùs dæmonem ſequuntur, quàm Deum.* Tales vacantes comeſſationibus, & ebrietatibus, & luxurijs, deberent lapidari, iuxta legem poſitam Deut. 21. Ideò dicitur Prouerb. 23. *Noli eſſe in conuiuijs peccatorum, nec in comeſſationibus eorum,*

qui car-

Digitized by Google

qui carnes ad veſcendum proferunt. Vera eſt enim ſententia Salomonis prædicti libri, cap. 27. *Anima ſaturata calcabit fauum*, id eſt, ſpiritum ſanctum. Et Deuteronomij 31. dicitur: *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit.* Et Oſeæ 13. dicit Dominus: *Adimpleti ſunt, & ſaturati ſunt, & leuauerunt cor ſuum, & obliti ſunt mei.* Propterea abſtinere à guloſitate nos hortatur Eccleſia in c. 6. die. & c. luxurioſa. 35. diſt. & c. delitię. & c. quiſquis. 41. diſtinct. & c. non liceat. 44. diſt. & de conſe. di. 5. c. nihil. Et de vita & hone. cle. c. à crapula. quę breuitatis cauſa pertranſeo. Sed O guloſi audite, quid Ambroſius in ſermone de ieiunio dicat, *Malæ dominæ ſeruiunt gulæ, quæ ſemper expetit, nunquam expletur. Quid enim inſatiabilius ventre? Hodie ſuſcipit, cras exiget.* Et idem in ſermone 40. *Fames amica eſt virginitatis, inimica laſciuiæ; ſaturitas verò caſtitatem perdit, nutrit illecebram.* Ideò præcipit Auguſtinus in regula ſua dicens: *Carnem veſtram domate ieiunio, & abſtinentia eſcæ & potus, quantum valitudo permittit.* Abſtinentiam quoque commendabilem reddit nobis Saluatoris exemplum, qui quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ab omni cibo, & potu in deſerto abſtinuit. Matt. 4. Et S. Nicolai, qui etiam puerulus, quarta & ſexta feria à lacte abſtinuit.

Philoſophorum quoque gentilium habemus exempla, maximè Platonis, qui valdè fuit abſtinentia decoratus. Vnde ait Tullius in Tuſcu. quæſtio. lib. 1. quod cùm Timotheus, Athenis clarus, & princeps ciuitatis, cœnaſſet apud Platonem, poſt triduum ait illi, *Tenues cœnæ, non ſolùm in prima, ſed etiam poſtera die iucundæ ſunt.* Refert quoque Hieronymus, quòd Epicurus licet totius voluptatis eſſet aſſertor, omnes libros ſuos repleuit pomis, & vilibus cibis aſſerens eis eſſe vtendum, quia carnes, & exquiſitæ epulæ, ingenti nimium cura, & ſollicitudine præparantur, & maiorem habent pœnam in acquirendo, quàm voluptatem eis abutendo. Addens quòd ſapientiæ operam dare non poſſumus, ſi de menſæ abundantia cogitamus.

Sed dimiſſis exemplis hominum, veniamus ad exempla beſtiarum, quæ magis gulam refrenant quàm homines. Vnde inquit Albertus vbi ſuprà, quòd licet Leo guloſum ſit animal, tamen quando vna die bene ſe paſcit, per tres dies ſequentes à cibo quieſcit, & quando venatores adeſſe præſentit, ſi cibo grauatum ſe percipit, vt currere benè non poſſit, cibum quem comedit, ad fauces reducit, & cùm brachia omne ſuperfluum foras trahit, & ſic leuis ad bellum accedit. Item prædictus Leo rex quadrupedum beſtiarum adeò liberalis eſt, quòd nunquam prædam ſolus comedit, ſed de ea ſemper animalibus eum ſequentibus derelinquit. Et idem facit Aquila auium regina. Sed guloſi ſunt ſimiles cani, cui ſi aliquid cibi ſuperfluit, ſollicitè illud in aliquo loco reponit, & quamdiu aliquem ſentit, nunquam illud derelinquit, ſed cõtra omnes appropinquantes inſurgit. Item canis in tantùm guloſus exiſtit, quod etiam fœtidiſſima comedit. Similis etiam eſt guloſus porcis, qui paſcuntur de ſtercoribus, & immunditijs. Ideò inquit Albertus vbi ſuprà, quòd gula eſt res fœda & vnctuoſa. Vnde refert, quòd rex quidam valdè pinguis Philoſophum quendam ad cœnam inuitauit, quem ad menſam iuxta ſe ſedere fecit. Cumque rex ſicut porcus comederet, & barbam totam vnctam haberet, & Philoſophus ſpuere vellet, omnemque locum ſericis ornatum videret, ſuper barbam Regis ſputũ fecit. Cumque omnes occidere eum vellet, rex prohibuit, & cauſam huius rei ab eo quæſiuit. Cui Philoſophus nihil timens, ait: Cùm ſpuere neceſſe haberem, nec loca honeſta inficere vellem, cùm nullum locum turpiorem tua barba viderem, in ea ſtatui iure eſſe ſpuendum. Quod rex dum audiuit, in melius vitam mutauit. Et hæc de temperantia, quo ad guſtum, dicta ſufficiant.

De tem-

Digitized by Google

De temperantia vero quo ad tactum, quia multa dicere intendo infra ſermone vigeſimooctauo vbi de virginitate & caſtitate tractabitur. Ideo hic ſolum aliqua in commendationem continentię maximè virginalis adducam. Hæc eſt enim illa virtus cui maximum retribuit Deus præmium. Iuxta illud Sap. 3. *Felix ſterilis & incoinquinata, quæ neſciuit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum.* Hæc eſt illa quæ facit animam ſpōſam Dei. Ideo in figuram dicitur 3. Reg. 1. *Quæramus Domino noſtro regi adoleſcentulam Virginem, & ſtet coram rege.* Hæc eſt illa quæ facit eam habentes ſocias Virg. Mariæ, Pſalm. 44. *Adducentur regi Virgines poſt eam.* Hæc eſt quæ reſeruatur ab interitu damnationis æternę. Vnde in figura præcipit Deus, Num. 31. Et Iudic. 21. dicens: *Mulieres quæ cognouerunt viros, interficite, Virgines autem reſeruate.* Hæc eſt illa precioſa margarita, cuius valorem ſoli eam habentes bene intelligunt. Vnde Hiero. ad filiam Mauritij in epiſt. inquit: *Quiſquis pudicitiam aut nullius præmij, aut parui exiſtimat, certū eſt illum aut ignorare, aut non voluntarium eius ferre laborem. Nam illi ſemper caſtitati derogant, qui eam aut non habent, aut habere coguntur inuiti.* Hæc eſt illa quę ſe habentem facit eſſe hortum deliciarum in quo habitat Deus. Vnde ipſe ait ſponſæ ſuæ virgini. Cant. 4. *Hortus concluſus, fons ſignatus, emiſſiones tuæ Paradiſus. Surge aquilo, & veni auſter. Perfla hortum meum & fluent aromata illius.* Hæc eſt quæ ſe habentes ornat mirabiliter maxime mulieres, vt habetur in authenti. quomodo oporteat epiſc. §. oportet enim col. 2. 2. Hæc eſt quā leges ciuiles ſemper colendam præceperunt. l. ſi qua illuſtris mulier. C. ad ſenatus conſul. Orfi. Vnde inquit Imperator in authen. quibus modis nati. efficiantur legitimi. §. illud. ver. nouimus enim. *Nos enim caſtitatis ſumus amatores.* Hęc eſt illa virtus quæ facit Beat. Virginem cum ſanctis, imo etiam Dominum Ieſum de Cœlo deſcendere ad introducendam animam ipſa ornatam in ęternis polorum tripudijs. Vnde inquit Hieron. ad Euſtochium: *Qualis erit illa dies cum tibi Maria Mater Domini choris occurret comitata Virgineis? Cum post rubrum mare cum ſuo exercitu Pharaone ſubmerſo tympanum tinniens præcinuerit? Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem proiecit in mare. Tunc Tecla in tuos læta volabit amplexus. Tunc & ipſe ſponſus occurret & dicet: Surge ſpecioſa mea, columba mea, & veni.* hæc ille. Hæc eſt illa virtus excellētiſſima, cui in regno Cœlorum nullus eſt clauſus locus. Vnde idem Hieron. ad filiam Mauritij inquit: *Magnus eſt pudicitiæ labor, ſed maius eſt præmium, temporalis cuſtodia, ſed remuneratio æterna. De his etiam Ioannes Apoſtolus loquitur dicens: Quod ſequuntur agnum quocunque ierit. Quod ita intelligendum puto. Nullum ſcilicet eis locum in cæleſti curia claudendum, & cuncta illis diuinarum manſionum habitacula reſerata.* Hæc Hieron. Hæc eſt illa præclariſſima virtus, quam ſemper Chriſtus mirabiliter exaltauit, dum non de corrupta ſed de Virgine naſci voluit, dum Ioannē Virginem ſuper cæteros diſcipulos amauit, & ei fluenta Euangelij reuelauit, & cui Matrem Virginem Virgini commendauit Io. 19. Paulum inſuper ſingulari electione propter Virginitatem vocauit, licet eſſet Eccleſiæ perſecutor, de quo dixit: *Vas electionis eſt mihi iſte.* Actor. 9. Io. quoque Bapt. Virginem ſuum præcurſorem eſſe voluit, de quo dixit: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioan. Baptiſt.* Matth. 11. Ideo Gregor. in moralibus oſtendens dignitatem virginitatis inquit: *Gaudeat magis puella nobilis genere, ſed nobilior ſanctitate, quod ſit per diuinum conſortium præcipuam in cælis conſecutura ſublimitatem, quam ſi eſſet per humanū connubium prolem in terra genitura ſublimem.* B. quoque Auguſt. in ſermone ad Eremitas de caſtitate loquens exclamat di. *O caſtitas ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, ſolamen mærentium, augmentum pulchritudinis, decus ſanctæ religionis, minoratio criminum, multiplicatio meritorum, Dei amica, Angelorum cognata, patriarcharum vita, prophetarum corona, Apoſtolorum cingulum, martyrum auxilium, confeſſorum vehiculum, Virginum ſpeculum, viduarum refugium, & cuncto-*

Digitized by Google

de maior.& obe. Vnde Auguſt. in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus ait: *Nulla maior dignitas ſub cælo quam ſacerdotis, qui eſt ad cæleſtia Sacramenta pertractanda conſecratus, &c.* Ad ordinem quippe ſacrum pertinet prędicare, & Deo ſacrificia offerre, quæ ſunt maximè neceſſaria humanæ ſaluti, vt in c. inter cætera de offi. ordi. & in Cle. ſi Dominum. de reli. & ve. ſan. & in c. inter opera. de ſpon. Item ad ipſum pertinet miniſtrare Sacramenta Eccleſiæ hominibus, quæ ſunt ad eorum ſalutem inſtituta, vt per Theologos in 4. di. 1. Secundo locutus eſt legiſta dicens: Mihi videtur quod hæc via ſit pax, propter quam leges ſunt emanatæ defendentes innocentiam, vt in c. factę. 4. di. & in prooemio decretalium: Et ideo Imperator in authen. vt iudi. ſine quo. ſuf. in principio col. 2. dicit ſe noctes ducere inſomnes, vt ſubditi in omni quiete conſiſtant, & authen. vt diui. iuſſi. col. 8. etiam ait: *Voluntarios labores appetimus, vt alijs quietem præparemus.* Et ideo ſi ſecundum canoniſtam ſacerdotium cunctis eſt præferendum, via legalis per quam pax conſeruatur, vt patet in prooemio Inſti.* profecto eſt digniſſima, cuius adminiſtratores appellantur ſacerdotes, vt in l. 1. ff. de iuſti. & iu. Vnde iſta eſt via regia, ad quam inſtruendam, venit filius Dei. vt in c. niſi bella. 23. q. 1. Et ipſe appellatus eſt rex pacificus, & diſpoſuit ſuos ſubditos etiam eſſe pacificos, vt in proemio decretaliũ, & ipſam pacem ſuis fidelibus in teſtamẽto reliquit. Io. 14. Tertio locutus eſt medicus dicens: Mihi videtur quod curatio infirmorum ſit melior via. Nam altiſſimus creauit medicinam vt dicitur Eccle. 38. Et à Deo eſt omnis medela, vt ibidem dicitur. Et ideo ibidem ait Sapiens: *Honora medicum, propter neceſſitatem eum enim illum creauit altiſſimus.* Item Chriſtus ſe verum medicum demonſtrauit ſanando infirmos à diuerſis languoribus. Item quando honorat aliquem ſanctum, facit miracula per eum in ſanandis infirmis. quod vero ars medicinæ ſit via perducens ad ſalutem propter exercitium pietatis, apparet, quia quamplures ex medicjs ſunt ab Eccleſia canonizati, vt S. Luc. Euangeliſta, Io. Chryſ. qui etiam dicitur Io. Moſae, S. Coſmas & Damianus fratres, cum multis alijs. Item hæc ars eſt magis vniuerſaliter neceſſaria hominibus quam aliæ. Et ideo quantum bonum eius eſt communius, tanto etiam eſt diuinus 1. Ethico, & quanto aliquis in bonis ſuis eſt communior, & vniuerſalior, tanto eſt Deo ſimilior, vt ait Plato in Timæo. Quarto Philoſophus dixit: Mihi videtur, quod contemptus diuitiarum ſit hæc via, quia ſicut auaritia eſt radix omnium malorum. ca. bonorum. 47. di, & de pœni. di. 2. cap. quia radix. & in autẽ. vt iudi. ſine quoquo. ſuf. §. cogitatio. Ita à contrario (quod eſt fortiſſimum arg. l. 1 §. huius rei. ff. de offic. eius cui man. eſt iuris. Et c. ſciendum 8. q. 1. & c. hoſpitiolum. 32. di.) Contemptus ipſius cauſabit omne bonum. Et ideo Pythagoras audiens omnia bona ſua diſſipata eſſe dixit: *Iubet me fortuna expeditius philoſophari.* Quinto F. Baſilij, Auguſt. & Dominici dixerunt, ſcientiam eſſe illam ſemitam rectiſſimam, qua ad ſupernam ſapiẽtiam pertingimus, quia ſicut ignorantia eſt mater omnium malorum c. 1. 38. di. Ita econtrario ſcientia eſt mater omnium bonorum. Vnde in conſtitutionibus ordinis noſtri factis per Io. Cardinalem auctoritate Martini Papæ V. dicitur: *Cum conſcientia donum Dei ſit: armatura ad defendenda ſanctam fidem catholicam, corona ordinis, lumen veritatis, & via in tenebris ambulantium populorum, &c.* Sexto F. Benedicti dixerunt, contemplationem eſſe illam per quam Deo coniungimur, Vnde tex. in c. niſi cum pridem. de renun. dicit. quod contemplatio eſt pulchrior & ſecurior vita. Et gloſſa in authen. de mona. in prin. col. 1. dicit: quod vita contemplatiua eſt latior & celſior omnibus. Et ideo Dominus de Magdalena contemplatiua inquit Luc. 19. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.*

Philoſophi ſententia.

Aliquorum regularium opinio.

Aliorum Monachorũ ſententia.

inorum Fratrum opinio.

SEptimo F. Minores dixerunt quod eſt humilitas, quia Greg. in homilia quartæ Dominicæ de Aduentu ait: *Qui cæteras virtutes ſine humilitate congregat, quaſi puluerem in manu ante faciem venti portat, & vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius excæcatur.* econtra vero de humiliante ſe dicitur Prouer. 21. *Sapientia humiliati exaltabit caput eius.* Et Ambroſ. ait, quod *humilitas eſt clauis qua aperit regnum cælorum, & reſerat myſteria ſcripturarum.* Item ſcientia quæ per conſanguineos noſtros eſt commendata, nihil valet ſine humilitate. & Bern. in lib. de gratia humilitatis, & ponit gloſſ. fin. in Cle. 1. de relig. domi. dic. *Glorioſa res eſt humilitas, qua ipſa quoque ſuperbia palliari appetit ne vileſcat.* Legitur etiam in vitis patrum quod diabolus dixit S. Machario. *Tu vigilas, & ego nũquam dormio; tu abſtines, & ego nunquam comedo. Sola humilitas tua me vincit.* Hanc virtutem Chriſt' verbo docuit & exemplo, vt dicit tex. in c. Dominus. 93 di. vbi dicitur: *Humilitatem nos humilis docuit,* & in c. contra mortem. 100. di. ſcriptum eſt: *Nihil magis fulget in Epiſcopo quam humilitas.* Beda quoque ſuper Lu. ait: *Nõ niſi per virtutem humilitatis qui ad fontem poteſt redemptionis attingere.*

Cartuſienſis ſententia.

OCtauo Frat. Cartuſienſes dixerunt, quod eſt ſilentium, quia dicitur Prouerb. 13. *Beatus qui cuſtodit linguam in omni tempore.* Et ideo dicitur Iacob. primo. *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus vero ad loquendum.* Nam ex lingua prorumpit vniuerſitas iniquitatis Iac. 3. E contra vero de taciturnitate dicitur Iſa. 32. *Cultus iuſtitiæ ſilentium & ſecuritas vſque in ſempiternum,* & Prouerb. 18. *Mors & vita in manu linguæ.* Tren. tertio capitul. ſcriptum eſt: *Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Sedebit ſolitarius & tacebit, & leuauit ſe ſuper ſe.*

Eremitæ opinio.

NOno Eremita dixit quod eſt oratio ſine qua nihil poteſt obtineri, etiam de his quæ prædeſtinata ſunt. c. obtineri. 23. quæſtio. quarta. vbi dicitur: *Ea quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur, &c.* Et ibi dicit gloſſa quod Chriſtus quartum mortuum non reſuſcitauit: quia non fuit de hoc rogatus, de quo eſt text. in §. Chriſtus. de pœni. diſtinct. prima. De oratione autem inquit Auguſtin. & recitat Io. And. in fine gloſſæ magnæ in Cle. ſi Dominum de reliqui. & ve. ſan. quod *eſt oranti præſidium, aduerſario incendium, Angelis ſolatium, animo gaudium, & Deo gratum ſacrificium.*

Diuitum ſententia.

DEcimo diuites dixerunt, quod eſt eleemoſyna. Ait enim Dominus Luc. vndecimo. *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis,* tranſumptiue in capitul. medicamentum. de pœn. diſtinct. prima. Et Tob. 4. dicitur: *Eleemoſyna non patietur ire in tenebras,* tranſumptiue in c. quamobrem de pœn. di. 1. E contra vero dicitur negare Chriſtum, qui non facit eleemoſynam c. omnis. 7. q. 1.

Mercatoris opinio.

VNdecimo mercator dixit: Mihi videtur quod hæc via ſit corporalis exercitatio, & in laboribus viuere, quia de non laborantibus inquit pſalmiſta: *In labore hominum non ſunt. &c.* Et ſubdit: *Ideo tenuit eos ſuperbia. operti ſunt iniquitate & impietate ſua.* Et ideo 2. ad Theſſ. 3. dicitur: *Qui non laborat non manducet,* & notatur in l. ſi ex duobus. ff. de noxa. & 1. quæſtione ſecund. capitul. fin. & de pœ. diſtin. 4. c. ſi impius. Et alibi dicitur, quod qui minus laborat minus meretur, vt in authent. contra qui propriam. C. de non numer. pe. item dicitur, quòd vigilantibus & non dormientibus iura ſubueniunt. l. pupillus. ff. de his quæ in frau. cre. & 1, ad Cor. 3. ait Apoſtolus: *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.* Et Saluator inquit Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* E contra vero dicitur, quod otium & voluptas ſunt arma hoſtis antiqui. capit. niſi cum pridem in prin. de renun. De vita autem actiua inquit gloſſ. in capitul. ſancta quippe ruſticitas. 2. quæſt. prima, quod licet ſit magis laboroſa quã contemplatiua, tamẽ eſt

magis

magis fructuoſa. d. c. niſi cum pridem in fi.n.vbi dicitur quòd figuratur in Lia quæ erat fœcunda, licet non eſſet ita pulchra ſicut Rachel ſterilis, & reſpectu iſtius fructuoſitatis præfertur contemplatiuæ, vt ait gloſſ. in prædicto. c. ſancta. Et allegat. c. ſcias. 7. quæſtio. 1. & c. in ſcripturis. 8. q. 1.

Pauperum opinio.

DVodecimo, Pauper dixit, ſibi videri quòd abſtinẽtia ſit hæc via regia, quia ſicut gula de Paradiſo deiecit hominem, ita abſtinentia ad Paradiſum ipſum reuocauit. c. 6. die 35. di. & Hieron. in c. ſint tibi. de conſe. diſt. ait: *Ieiunium curat vulnera delinquentis, curatosque ſanctificat.*

HIs autem omnibus auditis in tanta opinionum diuerſitate ait Papa: Incertiores facti ſumus quàm prius, ſed bonum nobis videtur eligere aliquem ſapientem Theologum, qui examinatis his opinionibus determinet quid tenendum ſit. Nam iudicantem oportet cuncta rimari. & c. c. iudicantem. 30. quæſtion. 5. & oportet quod ſciat cognoſcere quicquid debet iudicare. Iudiciaria enim poteſtas expoſtulat, vt quod vult iudicare diſcernat. c. qui vult. & c. caueat. de pœni. 6. & 38. d. c. nulli. & c. ſeq. Tunc cæteri omnes dixerunt, Fiat. Electus igitur quidã ſummus Theologus, qui accepta benedictione Papæ incœpit loqui, dicens: Licet omnes prædictæ opiniones ſint bonæ, tamẽ melior eſt opinio illa de qua legitur in vitis patrum. Vbi dicitur, quòd congregati S. Patres coram S. Antonio cœperunt inſimul diſcutere quæ eſſet virtus qua mediante homo melius euaderet inſidias diaboli, & citius veniret ad ſtatum perfectionis; & quibuſdam dicentibus quòd erat caſtitas & alijs diuerſas virtutes præferentibus, ipſe Anton. concluſit quòd erat diſcretio, quæ eſt condimentum & cuſtodia omnium virtutum. Et hæc determinatio confirmatur per parabolam Saluatoris Matth. 25. de decem Virginibus, de quibus quinque ingreſſæ ſunt cum ſponſo, & aliæ foris remanſerunt. Licet enim omnes eſſent Virgines, & omnes haberent lampades, tamen ſolæ Virgines prudentes quæ ex prudentia ſua acceperunt oleum in lampadibus ſuis, acceptatæ ſunt, fatuis Virginibus excluſis. Ex quo concluditur prudentiam eſſe viam regulatricem omniũ virtutum. Vnde Bern. ſuper Cant. dicit: *Diſcretio non tam virtus eſt, quàm quædam moderatrix virtutum, & aurigij moderatrix & doctrix morum.* Hæc autem veritas clarius patebit diſcurrendo omnes prędictas opiniones. Primo enim quod dixit canoniſta, veriſſimum eſt, officium ſacerdotis & prædicatoris eſſe digniſſimum, ſed tamen ſine diſcretione nihil valet. Vnde ait Aug. in c. ante omnia. 40. di. *Epiſcopi, presbyteri, aut diaconi officio nihil eſt apud Deum miſerius, triſtius, ac damnabilius, ſi perfunctoriè atque adulatoriè res agitur.* Et ideo dicitur in §. Ecce. el. 3. 1. q. 1. quòd maiori diſcretione indiget Sacramentum ordinis quàm cætera. Similiter officium prædicationis indiget diſcretionis ſale. Vnde diſcipulis ſuis ait Saluator. Matth. 5. *Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur?* & c. Et ideo inquit Greg. in paſtorali, vt habet in c. ſit rector 43. di. *Sit rector in ſilentio diſcretus, & vtilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Nam ſicut incauta locutio mœrorem protrahit, ita indiſcretum ſilentium hos qui erudiri poterant, in errore derelinquit.* Debet ergo prædicator eſſe diſcretus, ita vt accommodet ſermonem ſuum ſecundum qualitatẽ audientium c. oportet. 8. quæſt. 1. & c. in mãdatis. 43. diſt. Sacerdos quoque debet eſſe diſcretus in diſpenſando iuxta merita, & contritionem delinquentium. c. 1. & 2. extra qui cle. vel vo. Et ibi per Panor. & alios, & non paſſim diſpenſare vt in cap. ſi quis præpoſtera. & in c. ſtudeat. & cap. hi qui. 50. di. Item in confeſſionibus quas audit debet eſſe diligens inquiſitor, & ſubtilis inueſtigator, vt prudenter, & aſtute interrogare à peccatore, quod forſitan ignorat, vel ex verecundia vellet occultare. cap. qui vult. de pœn. diſt. 6. Se-

Theologi opinio de meliori via ad cœlum aſcendendi.

Digitized by Google

cundum vero quòd ait Legiſta de pace eſt verum, quia ſine ea non poſſumus, ſcãdere regnum pacis. Sed tamen pax ſine diſcretione nihil valet, quia cum omnibus non eſt pax habenda. Vnde di. Bal. de pace Conſtan. in vſi. feu. quod pax non eſt cum his qui in dolo ſunt. Et Iſido. in li. de ſum. bono ait, quod cócordiã malorum cótraria eſt bonorũ, & ideo ſicut optandũ eſt, quod boni adinuicem pacem habeãt; ita optandum eſt, quod mali ad inuicem ſint diſcordes. Item non debet haberi à patre cum filio indigente correctione c. non oſculatur 5. q. 5. & c. licet Heli. de Simo. & c. legant. 37. diſt. Item non debet haberi à prælato, cum ſubito delinquẽte, diſciplina, & miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera tenetur c. diſciplina. 45. di. Et ideo dicitur quod iuſti ſolẽt recte peccatorib. indignari c. vera iuſtitia. ead. di. Item per colluſionẽ factã cũ aduerſario reprobatur c. 1. de collu. dete. Cũ malis etiã pacẽ habere non debemus qñ ex ea ſequitur iniuria Dei, ſed eorũ peccata debemus odio habere, exemplo pſalmiſtæ, qui ait Deo: *Nonne qui oderunt te Domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderã illos, & inimici facti ſunt mihi.* Tertium quoq; quod ait medicus de pietate circa infirmos eſt bonum. Sed ſciendũ eſt quod medicina ſine diſcretione nihil valet, quia vnum remedium nõ debet omnibus infirmitatibus adhiberi, ſed ſecundum diuerſitatem infirmitatũ debẽt eſſe diuerſa genera medicinarum. l. 1. ff. de ven inſpi. & c. neceſſe. & 29. di. & c. vt conſtitueretur. 50. di. Item medicus debet cõſiderare cauſam morbi, q̃ ſi ignorat ſanare nõ poteſt. Sicut dicit Galenus. Et etiam Io. And. in c. 1. de cle. ægro. li. 6. & Specu. in ti. de aduo. §. 3. circa prin. Item debet abſcindere vulnera, quæ fom nta medicinæ non ſentiunt, & ſic non debet mederi incurabilia. 82. di. c. quia aliquanti. 16. q. 1. cum canonibus. Item prudenter debet inducere infirmum ad confeſſionẽ c. infirmitas. de pœni. & remiſ. Non debet etiã facere differentiam in hominibus, quia etiam pauperes debet gratis curare c. prouidendũ. 83. diſtinct. Item debet mederi, vbi eſt fixum vulnus. 1. quæſt. 1. c. ventum. Et quando dubitatur de medicina quod debeat ſibi nocere potius, debet infirmum relinquere in manu Creatoris, quàm eius vitã committere incertitudini. l. quod ſi nolit. §. culpam ff. de ædi. edic. Item non debet infirmo facere aliquod remedium quod vertatur in detrimentum ſalutis d. c. cum infirmitas. & c. illud. 26. q. 2. nec ſemper debet conſiderare præcepta medicinæ, quæ communiter ſunt contraria vitæ ſpirituali c. contraria. de conſe. diſt. 5. Quartum etiam quod ait Philoſophus de contemptu diuitiarum, eſt bonum, ſed ſine diſcretione nihil valet. Et ideo omnes philoſophi pagani, & infideles licet omnia contempſerint, ſunt damnati, quia non fecerunt hoc diſcrete, & debito fine. Vnde dixit S. Ioan. Euangeliſta vt legitur in vita eius, cuidam philoſopho qui appellabatur Craton, qui faciebat diſcipulos ſuos mundum contemnere ad acquirendam gloriam temporalẽ. Stultus eſt iſte mundi contemptus, qui hominum ore laudatur, ſed diuino iudicio reprobatur. Quintum vero quod dixerunt fratres Baſilij & alij de ſcientia, eſt ſimiliter bonum, ſed tamen ſine diſcretione nihil valet, quia non paſſim omnia oportet legere, ſed illa quæ ſunt animæ vtiliora. Vnde prohibetur ſtudium legum, & medicinæ, clericis, vt in ca. magnopere. & in c. ſuper ſpec. extra ne cle. vel mo. Et ideo Hierony. fuit verberatus, quia licet poſt multas lachrymas ſtudebat in libris Platonis, & Ciceronis. &c. vt habetur in ca. legimus. 37. diſtinct. Ea propter prohibentur Epiſcopi libros gentilium legere in c. 1. eadem diſt. Et ſimiliter repræhenduntur ſacerdotes, qui omiſſis Euangelijs & prophetis legunt comœdias, & amatoria, & ſimilia. vt habetur in c. ſacerdotes. & in c. nonne. eadem di. Poſſunt tamen legi cum diſcretione hac libri paganorum, vt ſi quid in eis bonum fuerit, tanquam a Deo datum,

in uo-

in noſtrum aſſumamus ſeruitium, vt in c. turbat. & in cap ſi quid veri. & in cap. qui de menſa. 37. diſt. Item vt repudiemus & confutemus mala eorum d. vt in cap. legimus. eadem di. Sextum quoque quod dixerunt F. Benedicti de contemplatione eſt bonum, ſed ſi in ea non eſt diſcretio nihil valet, quia ſæpe diabolus ſe transfigurat in angelum lucis. 2. ad Corinth. 11. & tranſumptiue in cap. licet de regula, & multos contemplatiuos decepit. Sicut fecit cuidam religioſo nouitio, cui apparens in forma crucifixi, hortatus eſt vt ſeipſum crucifigeret, quod & fecit. & alteri ſimiliter apparens fecit vt ſeipſum in corde cum gladio vulneraret. Alterum vero fecit ſeipſum ſuſpẽdere per gulam. Item vt legitur in vitis patrum, apparente ipſo diabolo cuidam ſancto patri in forma Chriſti, ipſe ei credẽdo in tantum ſuperbiuit, quod poſtea nolebat communicare. Sola ergo contemplatio parum prodeſt. vt in §. ex quibus. & in capitu. ſi quis vult. 36. diſt. & in c. niſi cum pridem. in fine. de renunc. Item contemplator debet ſequi inſtinctum Spiritus ſancti, & non ſenſum proprium, vt in d. cap. ſi quis vult. Et idem ait S Bonauen. in lib. de ſtimulo amoris, addens quòd quando ſpiritus ſanctus aliter non ſuggerit, debet habere præfixas regulas contemplandi. Septimum vero quod dixerunt Fratres Minores de humilitate eſt veriſſimum, ſed oportet quod ſit diſcreta, quia prælati non debent habere humilitatem nimiam cum ſubditis ne contemnantur, vt in l. obſeruandum. ff. de offic. præſi. Item humilitas non debet eſſe mixta cum hypocriſi. capit. taciturnitas. de pœnit. diſt. 1. Item per humilitatem non debet quis mentiri. cap. cum humilitatis. 22. quæſtio. 2. vbi dicitur: *cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficieris quod euitaueras.* Octauum etiã quod dixerunt Carthuſienſes de ſilentio eſt verum, ſed tamen diſcretione nihil valet. Nam ille qui tenetur increpare, & corrigere delinquentem, ſi tacet, particeps erroris ſit, vt in c. error. & in c. quid enim & in c. conſentire. 83. diſtinct. & in c. facientis. 86. diſt. & in ca. ſi rector. 43. di. Et ideo præceptum eſt Matth. 18. tranſumptiue in c. ſi peccauerit. 2. quæſtio. 1. *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum.* &c. Quapropter vt habetur in c. Epheſijs. 43. diſt. dicebat Paulus: *Mundæ ſunt manus meæ à ſanguine omnium veſtrum. Non enim ſubterfugi quominus annunciarem vobis omne conſilium Dei.* & in c diſpenſatio. ead. diſ. dicitur: *Diſpenſatio cæleſtis ſeminis nobis eſt iniuncta. Væ ſi non ſparſerimus*, id eſt, ſi tacuerimus. Nonum vero quod ait Eremita de oratione quę cœlum penetrat, & ad Deum volat, eſt verum, ſed tamen ſine diſcretione nihil penitus valet. Et ideo debet ſe à peccato mundare, qui vult Deum orare, & gratiã ab eo impetrare. Ait enim Chryſoſt. ſuper Matth. *Qui orat, & peccat, non Deum orat, ſed deludit.* Item oratio debet fieri cum circumſtantijs, de quibus dictum fuit in 1. part. huius operis ſermone. 11. & 12.

Decimum autem quod dixerunt diuites de eleemoſyna, ſimiliter eſt verũ, ſed tamen ſi fiat ſine diſcretione, & debitis conditionibus nihil valet. De quibus habetur in ſermo. 3. huius voluminis parte 3. Vnde 1. ad Cor. 13. Ait Paulus: *Si diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas.* &c. Et ſequitur, *nihil mihi prodeſt.* Debet ergo eleemoſyna eſſe ordinata. cap. non ſatis. 86. diſt. vbi dicitur, quòd non ſufficit bonum facere, niſi fiat bene. i. cũ diſcretione & debitis circumſtãtijs. Vnde dicitur, quòd Deus non eſt remunerator nominum, ſed aduerbiorum. c. 1. de collu. dete.

Vndecimum etiam quod ait mercator de exercitio eſt verum. Nam eſt humanæ vitæ conſeruatiuum &c. ſecundum Fulgentium, & proximis eſt vtile, tamen ſine diſcretione nihil valet. Nam ſi agricola non ſeminat, quando debet, nunquã colliget. Item mercator ſine diſcretione, quod eſt vile emeret carũ, & vẽderet vili precio precioſum. Item fortitudo

tudo ſine diſcretione nihil valet. Vnde Tullius inquit, quòd paruæ vtilitatis ſunt foris arma, niſi ſit conſilium domi. Et Vegetius in exordio libri de re militari ait: *In omni prælio non tam multitudo & virtus, quàm ars, & exercitium ſolet præſtare victoriam.* Inſuper ſine prudentia nullus paterfamilias bene gubernaret ſuam familiam, & nullus iudex bene iudicaret, nulluſque officialis bene præeſſet. Duodecimum vero quod ait pauper de abſtinentia, eſt etiam verum, quia per illam tot ſancti, cœleſtia emerunt, ſed ſine prudentia, & diſcretione nihil valet, quia oportet vt ieiunia ſint moderata, & diſcreta cap. ſint tibi. de conſe. diſtinct. 5. Item quòd non dimittantur alia opera meliora propter abſtinentiam. c. nõ mediocriter. eadem di. vbi dicitur quòd talis ieiunans cõmittit furtum de rapina. Et ideo ait Apoſtolus ad Roman. 12. *Rationabile obſequium veſtrum.* Cõcludo igitur cum Gregorio in c. hinc etenim. 49. diſt. qui ait: *Per naſum quo odores fœtoreſque diſcernimus diſcretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, & delicta reprobamus.* His autem dictis omnes aſſenſerunt. Et inſuper eum rogauerunt, vt ipſe qui omnibus ſapientior eſt inuentus, aliquid de ipſius prudentiæ quidditate & excellentia, ac vtilitate eis prædicaret. qui inuocata gratia ſpiritus ſancti ſic incœpit.

Quid ſit prudentia.

PRudentiam diffinit Tullius in 2. Rhetor. di. *Prudentia eſt rerum bonarum & malarum verarumque ſcientia.* Ariſtoteles vero 6. Ethicor. dicit: *Virtutes omnes inerunt, ſi prudentia inerit.* Quare nulla erit virtus, prudentia non exiſtente, quia prudentia eſt recta ratio agibilium, ſine qua nulla virtus recte operatur. Auguſtin. etiam in libro 83. Quæſtionum inquit: *Prudentia eſt cognitio rerum appetendarum & fugiendarum.* Et in primo de libero arbitrio, capit. 14. dicit: *Prudentia eſt appetendarum rerum ſcientia.* Et ibidem: *Prudentia eſt affectio animæ vel motus quo intelligit æterna ſuperiora eſſe, & magis appetenda quam temporalia, quæ nouit eſſe inferiora.* Et ibidem in libro de moribus Eccleſiæ ait: *Prudentia eſt amor circa ea quibus [illegible] homo, ab eis quibus impeditur ſagaciter eligens.* Et iterum ibidem dicit: *Prudentia eſt amor bene diſcernens ea quibus adiuuatur ad tenendum in Deum, ab his quibus impediri poteſt.* Iuriſtæ autem diffiniunt prudentiam dicentes: *Prudentia eſt diuinarum humanarumque rerum notitia, iuſti atque iniuſti ſcientia*, vt habetur in l. iuſticia. §. iuris prudentia. ff. de iuſti. & iur. Et Inſti. eodem. §. primo. Ariſtoteles inſuper libro primo magnorum moralium capitulo. 41. dicit: *Prudentia eſt circa operabilia, in quibus eſt electio & fuga.* Et in ſecundo libro. c. 7. ait: *Neque abſque prudentia aliæ virtutes ſiunt, neque prudentia perfecta eſt abſque alijs virtutibus, ſed cooperantur quodammodo ad ſe inuicem conſequentes prudentiam.* Et in primo Rhetoricæ, capitulo. 13. dicit: *Prudentia eſt virtus intellectus, ſecundum quam bene conſiliari poteſt de bonis & optimis dictis ad fœlicitatem.* De qua virtute tres cõſiderationes faciemus. Prima quarum appellatur commendationis. Ait enim Ariſtoteles in libro 1. magnorum moralium, capitulo octuageſimoprimo: *Prudentia ſicut architector virtutum eſt.* Et Tullius in Tuſcu. quæſtionibus libro primo: *Nihil eſt hominis prudentia dulcius.* Et Caſſiodorus libro 6. epiſtolarum, epiſtola 10. *Sola eſt prudentia quæ rebus omnibus præponitur, quando in homine fœliciter inuenitur.* Et idem libro 12. epiſtola 3. *Vbique probatur neceſſaria eſſe prudẽtia, quoniam rebus omnibus videtur adhibere commoda.* Vnde Prouerb. ſecundo inquit Salomon: *Prudentia ſeruabit te vt eruaris à via mala.* Et eiuſdem libri 9. capitulo: *Ambulate per vias prudentiæ.* Homo incaute & imprudenter ſolet incedere in via lubrica, foſſata & illaqueata. Via autem huius mundi eſt lubrica per luxuriam. Vnde de luxurioſis dicitur Hierem. 23. *Via illorum erit quaſi lubricum in tenebris.* Itẽ eſt foſſata per auaritiam, iuxta illud pſalmiſtæ: *Foderunt ante faciem meam foueam* &c. Item eſt illaqueata per ſuperbiam. Vnde pſalmiſta ait: *In via hac qua ambulabam abſconderunt ſuperbi laqueum mihi, & funes extenderunt in laqueum, & iuxta iter ſcandalum poſuerunt*

runt mihi. Et ideo hortatur Apoſtolus, ad Epheſ.5.di. *Videte fratres, quomodo caute ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed vt ſapientes, &c.* Ille autem eſt ſapiens, qui eſt prudens. Vnde Salomon inquit Prouerb.14. *In corde prudentis requieſcit ſapientia.* Et 16. *Qui ſapiens corde eſt, appellabitur prudens.* Et ibidem etiam hortatur dicens: *Acquire prudentiam, quia precioſior eſt argento.* Et 19. *Cuſtos prudentiæ inueniet bona.* Et 24. *Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur.* Et 28. *Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam.* Et Sapien.5 *Melior eſt ſapientia quam vires, & vir prudens quàm fortis.* Et Eccle.10. dicitur: *Ciuitates inhabitabuntur per ſenſum prudentium.* Et 20. cap. *Homo prudens placebit magnatibus.* Hæc prudentia eſt illa quæ ſemper hominem regere debet, ne in aliquo labatur. Vnde metrice dicitur: *Non de ponte cadit qui cum prudentia vadit.* Licet autem in omnibus hominibus eſſe debeat, quia vt ait Ariſtot. in ſecundo de anima: *Homo eſt prudentiſſimum animalium,* tamen magis reperitur in vno, quàm in alio. Inquit.n. Ariſt. in lib. problematum part.30. *Parui capitis prudentiores ſunt eis qui ſunt magni capitis.* Magis etiã eſt in ſenibus, quã in iuuenibus. Vnde Ariſt. in 6. Ethico. ait: *Iuuenis expertus non eſt, & ideo iuuenes non videntur eſſe prudentes. Multitudo autem temporis facit experientiam & prudentiam.*

Prudentia 2. dicitur eſt 2. conſideratio.

SEcunda conſideratio de prudentia, dicitur diſtinctionis. Duplex enim inuenitur prudentia, ſcilicet proprie dicta & improprie. Prudentia proprie dicta eſt virtus Cardinalis, vt probant Theo. in 3. diſtin.33. Et iſta ſolum in bonis reperitur, vnde ait Ariſtot.6. Ethicor. *Impoſſibile eſt aliquem prudentem eſſe non bonum.* Et ideo beatus Thom. 2.2. quæſtio.47. artic.13. probat triplici ratione, quòd perfecta prudentia in peccatoribus non eſt. Dicit quoque prædictus doctor in prædicta quæſtione, quòd eſt alia prudentia improprie dicta, quæ in peccatoribus reperitur, non tamen eſt virtuoſa, nec meritoria. Et hæc eſt triplex. Prima falſa, & mala, ſicut eſt aſtutia illius qui propter obtinendum malum finem ſcit ordinare aliqua media illi fini. Sicut conſueuit dici: Ille eſt prudẽs latro, quia ſcit cõuenientes vias inuenire ad furandum. Et de hac calliditate & verſutia dicitur Hiere.4. *Sapientes ſunt vt faciant mala.* Et loquitur de ſapientia, & prudentia mala, quam habẽt auari in acquirendo diuitias, luxurioſi in acquirendo diuitias, & ſuperbi in acquirẽdo honores, & alij maligni in decipiẽdo proximos. De qua etiam dicitur Iacob.3. *Non eſt iſta ſapientia de ſurſum deſcendens, ſed terrena,* & hoc quo ad auaros: *Animalis,* quo ad luxurioſos, *& diabolica,* quo ad ſuperbos, & proximos decipientes. Tales prudentes ad malum dicit Albertus, in tractatu de virtutibus politicis. c. de imprudẽtia, eſſe ſimiles lupo, qui vt canem aliquem capiat, lupos plurimos aduocat, & inſidias illi parat. Alijſque in inſidijs collocatis ipſe ſolus ad locũ vbi eſt canis vadit, quaſi cum eo ſolus bellari velit. Cumque canis nihil cogitans de inſidijs, eum inuadit, ille ſimulans tam diu fugit donec eũ ad inſidias traxerit. Et ſic fallaciter eum lupis comedendum exponit. Sunt etiam ſimiles vulpi, quæ eſt animal fraudulentum, cuius iter ſemper eſt tortuoſum, & & nunquam rectum. Hæc dum multũ fameſcit, in terra rubea ſe inuoluit, & quaſi mortua & ſanguine cruenta ſuper terrã ſe ponit. Quod dum aues aſpiciunt, ad eã ſecure conueniunt, ſed dum illam depilare roſtris incipiunt, fraudulentam vulpem morſibus mortiferis eſſe præſentiunt. Sunt etiam ſimiles ceraſtæ ſerpenti fallaci, qui vt decipere poſſit auiculas, totum corpus ſub arena occultat, & cornua ſua vermibus ſimilia auibus mõſtrat. Ad quæ dum tãquam comeſturi vermes aues veniunt, non cibum optatum, ſed anguem deceptorem inueniunt.

Bona prudentia, & mala adinuicem pugnant, & cũ mala aſſimulantur.

DIcit etiam Albertus vbi ſupra quod bona prudentia, & mala ſemper inter ſe pugnant, ſed bonæ prudentiæ cedit in fine victoria, quamuis mala prudentia multa ingerat ei pericula. Et ad hoc

hoc inducit exemplum de tigri, quæ eſt ad modum ſagittæ in curſu velociſſima, varijſque maculis ſuperpicta, ſignificans hanc malam prudentiam ad curſum malum promptiſſimam, & maculis malitiarum plenam. *Huius tamen fraus & malitia per hominis prudentiam vincitur. Dum enim ab homine ſui catuli rapiuntur, odore raptorem perſequitur, qui equo velociſſimo tranſportatur. Qui dum audit ſtrepitum beſtiæ ſequentis, vnum de catulis ſibi proijcit. Quem illa in via inueniens rapit, & ad nidum reducit. Et interim raptor nauem aſcendit, & in altum mare ſe trahit, ad quem locum beſtia non accedit. Si autem venator omnes catulos velit habere, in via ſpecula poſt ſe abijcit. Quæ illa intuens dum ſuam imaginem ibi cernit, filios eſſe credit. Et dum pro accipiendis filijs moram trahit, prudens venator euadit*, hæc ille.

De alia prudentia improprie dicta.

EST ſecundo alia prudētia improprie dicta quæ appellatur induſtrioſa, & eſt illorum qui in agibilibus mundi ſunt ſagaces. De quibus inquit Saluator; Luc. 16. *Filij huius ſeculi*, id eſt, peccatores, *prudentiores ſunt filijs lucis*, id eſt, iuſtis, *in generatione ſua*, id eſt, in negocijs ſæcularibus.

De 3. & 4. prudentia improprie dicta,

TErtia prudentia dicitur vana, & eſt illorum qui de pertinentibus ad vitam corporalem bene ſciunt cōſiliari, & prouidere, ſed non de pertinentibus ad ſalutem, vt inquit Aug. in lib. 83. quæſtio. Et iſta appellatur prudētia carnis, de qua ait Paulus ad Roma. 8. *Prudentia carnis mors eſt.* Poſſumus quoque quartam prudentiam fatuam adiungere, quæ eſt illorum qui bene alijs conſulere ſciunt, ſibijpſis autem minime. Tales dicit Albertus, vbi ſupra, eſſe ſimiles campanæ, vel citharæ, quæ dum alijs pulchrū ſonum reddit, ſeipſam conſumit. Sunt etiam ſimiles oculo cuncta videnti, & alijs oſtendenti, ſed ſeipſum non aſpicienti. Item cādelæ alios illuminanti, ſeipſam vero conſumenti. Et aquæ alios lauanti, ſeque ipſam inficienti. Dicit ergo prædictus doctor, quòd turpe eſt vt qui ſibi cæcus eſt, alijs de coloribus velit iudicare.

Ad prudentiā tria operari ſpectat & eſt 3. cōſideratio de prudentia.

TErtia conſideratio de prudentia dicitur operationis. Secundum enim Auguſtinum in ſermone ad Erem. vt etiam inquit Tullius in 2. Rhetor. ad prudentiam pertinet tria operari: Primo præterita ad memoriam reducere. Secundo præſentia ordinare. Tertio futura prævidere, iuxta illud, Deuter. 32. *Gens abſque conſilio eſt & prudentia, vtinam ſaperent*, ſcilicet præterita, *& intelligerent*, ſcilicet præſentia, *ac nouiſſima prouiderent.* Et ideo prudētia depingi ſolet cum tribus capitibus, quorum vno reſpicit ante ſe, alio ſurſum, & altero poſt ſe. Primum igitur officium prudentiæ eſt reuocare ad memoriam præterita, quod nobis triplicirer eſt vtile. Primo ne ſuperbiamus. Et ad hoc facit quod refert Hieronym. ſcilicet quod Romanis principibus de bello cum victoria redeuntibus magnus honor exhibebatur, qui triumphus dicebatur. De quo fit mentio in procœmio Inſtitutionum in principio. Totus enim populus victori redeunti cū lætitia magna occurrebat, omnes quoque captiui ligati currum ſequebātur, & ipſe victor tunica Iouis indutus, ſedebat ſuper currum ornatiſſimum quem trahebant quatuor equi albi, & ſic cum gloria ducebatur ad Capitolium. Sed ne his honoribus ſuperbiret, quidam viliſſimus homo colaphizabat eum di. *Cognoſce te ipſum, & noli ſuperbire de tanto honore. Reſpice ad eos qui ante te fuerunt, & hominem te eſſe memento, ſcilicet moriturum.* Secundo prodeſt reminiſci præteritorum vt præſentia melius intelligamus, vnde iuriſtæ dicunt propter hoc, quòd qui in præterito fuit malus, etiam in præſenti talis præſumitur. l. ſi cui. §. eiſdem. ff. de accu. Et econtra. qui in præterito fuit bonus, etiam in præſenti talis præſumitur, l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re. mili. Ideo Grego. volens commendare Maximum Epiſcopum dicit in c. mādata extra de præſum. *Ex trāſacta vita tua didicimus quid de ſequenti tua conuerſatione ſentiamus.* Tertio prodeſt talis memoria, vt futuris prouideamus. Facta enim

Digitized by Google

enim in præterito poſſunt ęſtimari etiam debere fieri in futuro. c. ſcribam. extra de prælum. vnde Aeſopus, fabula. 50. inquit: *Præteriti ratio ſcire futura facit.* Imo etiam animalia irrationabilia ex præteritis actis præſumuntur ſimilia debere agere in futuro. Inſti. de rerum diui. §. ceruos. ff. de acqui. rer. do. l. naturalē. §. ceruos vbi habetur, quòd ceruus qui ex conſuetudine ſolitus eſt ire ad ſiluas, & poſtea redire domum, pręſumitur quod ita faciet in futurum. Recordentur ergo filij quid in parentes egerunt, vicē per omnia recepturi, vt inquit Hiero. in lib. de honorandis parentibus. Et certe de filio percutiente patrem poteſt dici illud quod habetur in l. nemo. C. de epiſ. audi. *quod ſemper fecit, ſemper expectet.* vnde legitur quod in ciuitate Mediolani quidam patrem interfecit, qui poſtea à proprio filio eſt interfectus, & ille poſtea à filio ſuo, & ſic in multos gradus peruenit hoc factum. Tādem vltimus videns ſe patrem interfeciſſe, noluit vxorem ducere ne & ipſe interficeretur, & ſic domus illa ad nihilum deuenit. Cōtrarium vere exemplum de recordatione bonorum præteritorū, & exhibitione ſimilium, habetur in annalibus Romanorū de Nerua Imperatore, qui cum omnibus etiam popularibus adeo ſe familiarē exhiberet, vt non Imperator ſed amicus cum amico videretur; Interrogatus quare ſic faceret, reſpondit quia aliquando homo priuatus fui, & tūc optabam mihi Imperatores familiares eſſe. Nunc ergo cū ſim Imperator volo talis eſſe ſubiectis, quales ego exiſtens ſubiectus optabam erga me eſſe Imperatores. De hac quoq; recordatione præteritorum loquens Ariſt. in . Ethic. dicit: *Neceſſe eſt plurimorum præteritorum habere memoriam, & videre quid in eis accidit vt in pluribus. Et ex his coniunci poterit prudente, quod accidere debeat in futuro.* Quare Mathathias Machabæus confortabat ios dicens: *Filij eſtote æmulatores legis, & mementote operum patrum noſtrorum quæ fecerunt generationibus ſuis, & accipietis gloriam, & nomen æternum.* 1. Machabæorum 2. Similiter Iudas Machabæus videns valida caſtra inimicorum, contra quos pugnare debebat, patrum victorias ad memoriam sociis reduxit dicens: *Mementote quomodo ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cum ſequeretur eos Pharao cum exercitu multo.* Et ſic animauit eos. 1. Machab. 4.

Secundū ad prudentiam ſpectans eſt præſentia ordinare.

SEcundum officium prudentiæ ſecundū Tullium vbi ſupra, eſt ordinare pręſentia, & diſcernere, & ſic habet diſcretionē quæ eſt mater omnium virtutum. cap. 1. de officio cuſto. & c. præſentium. 1. quæſt. 5. & in Cle. 2. §. verum quia de ſen. & re iudi. Per diſcretionem autem ſeparat homo & diſcernit iuſtum ab iniuſto, & licitum ab illicito. ff. de iuſti. & iur. l. 1. Per hanc diſcernit inter bonum & malum, bonum tenendo & malum fugiendo. 1. ad Timot. 4. Per hanc diſcernit inter maius bonum & minus, vt maius eligatur & præferatur minori, & publicum priuato. C. de procu. l. exigendi. Et ff. de furtis. l. ſi ſeruus communis. §. quod vero. Item per hanc diſcernit inter maius, & minus malum, vt de duobus malis minus incurratur. l. abſentem primo reſponſo. ff. de pœ. & l. ita vulneratus, in fine, ff. ad legē Aquil. & 22. quæſtio. 4. c. non ſolum & c. 1. 13. diſt. & l. 1. §. 1. ff. de ven. in poſſ. mittē. & l. quoties la quarta. ff. de regu. iur. Per hāc inſuper diſcernit quid ſequendum, & quod fugiendum ſit. Vnde Auguſt. in ſermone ad Erem. ait: *Prudentia tibi eſt neceſſaria, quia docet quid fugiendum ſit, & quid ſequendum. Docet enim vt non ſuperbias de rebus tranſitorijs cum ſint caducæ, ſed ea quæ poſſides tanquam aliena poſſidere aſſuetas. Docet etiam vt ea quæ non potes perpetuo retinere, fructuoſe permittas abire. Docet quoque vt in cunctis idem ſis tam in proſperis quam in aduerſis, ſicut manus quæ eadem eſt cum in palma extenditur & cum in pugnum reſtringitur. Prudentia etiam docet te, quomodo reprehenſibilis ſit nimia laudatio, & immoderata vituperatio. Illam quidē adulationem, & iſtam ſuſpectā malignitas ē. Prudentia quoque teſtimonium veritatis non amicitiæ reddit. Prudentia cum diſcretione promittit, promiſſum*

 acce-

accelerat, & amplius quam promiſerat præſtat. O beatus, & fœlix qui prudens in omnibus inuenitur. Nam ſi cuncta quæ habet, amittit, clamat: Omnia mea mecum ſunt, ſcilicet virtutes. Cum enim prudens in ſeipſo contentus ſit, omnia ſecum habens in omnibus ſufficiens eſt, hæc ille. Per prudentiam quoque diſcernit homo inter verum, & falſum, dum prudens cognoſcit naturam cauillationis, de qua in l. natura cauillationis. ff. de reg. iur. Per hanc etiam diſcernit inter rectitudinem, & ſimulationem ac deceptionem, ita vt non poſſit fraudari. Vnde inquit auctor libri de formula honeſtæ vitæ. cap. 2. *Prudens fallere non vult, & falli non poteſt.* Debet enim quiſque facere pro poſſe ne fallat alium, nec ipſe fallatur. l. fin. C, de ponderatione auri. lib. 10. Habeat ergo prudens aſtutiam ſerpentinam ne decipiatur, & ſimplicitatem columbinam ne decipiat. c. ſi cupis. 16. q. 1 ſicut præcepit Dominus Matth. 10. dicens: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Vt enim ait Auguſt. in ſermone ad Ere. *Simplicitas ſine prudentia, ſtultitia reputatur. Aſtutia vero ſine ſimplicitate, ſuperbia appellatur; & ideo nec ſimplicitas debet eſſe ſine prudentia, nec prudentia ſine ſimplicitate.* Albertus vero vbi ſupra in capitulo de prudentia, dicit, quòd *ſicut ſerpens pro conſeruatione capitis totum corpus exponit, & dum incantari debet, vnam aurem terræ infigit, & aliam caudæ immiſſione claudit, & ſic vocem incantantis effugit. Sic nos pro capite noſtro Chriſto debemus vitam exponere, & pro ſalute animæ corpus. Et ne audiamus vocem diaboli incantatis, & mala ſuggerentis, aurem terræ debemus infigere. i. noſtrã miſeriam conſiderare iuxta illud Gen. 3. Memento homo quod cinis es, & in cinerem reuerteris. Hoc autem faciebat Agathocles Rex Siciliæ, qui natus fuerat ex patre figulo paupere; vnde ſemper vtebatur vaſis fictilibus, & non aureis, vel argenteis, vt in humilitate perſiſteret, ſuæ primæ conditionis non oblitus. Aliam vero aurem debemus cauda concludere. Quia enim cauda eſt pars vltima corporis, per eam ſignificatur mors quæ eſt finis hominis, quam debemus præmeditari & ſemper ante oculos cordis habere. Dicebat enim Plato. Omnium ſapientium vitam meditationem eſſe mortis.* hæc ille. Nos vero aliam ſerpentis aſtutiam ſiue prudentiam addere poſſumus. ſ. quòd quando ſeneſcit & prurigine corpus ſuũ grauari ſentit, ad anguſtum foramen alicuius petræ vadens per illud tranſit, & ibi pellem veterem omnino relinquit, & ſic renouatur, & ſanatur: Petra autem eſt Chriſtus, cuius foramina ſunt ipſius plura vulnera. Cum ergo veterem pellem, id eſt, noſtram præteritam cõuerſationem corruptam & abominabilem deponere volumus, deuota contemplatione & recordatione paſſionis Chriſti per illa foramina tranſeamus. Ipſe enim ait illud Exod. 33. *Ponam te in foramine petræ, & protegam te dextera mea.*

3. Ad prudentiam ſpectans futura prouidere.

Tertium prudentiæ officium eſt futura prouidere ſecundum Tullium vbi ſupra. De quibus omnibus inquit Seneca in libro de quatuor virtutibus: Si prudẽs eſt animus tuus, tribus temporibus diſpenſetur, præterita recordare, præſentia ordina, futura prouide. Sciendum tamen quod prouidere futura per viam ſcientiæ non poſſumus. ff. de iudi. l. ſed & ſi reſtituatur. § fin. Futura enim pręſcire ſolius Dei eſt. 26. q. 5. principio. prouidere autem futura per viam prudẽtię, ſumma virtus eſt, quæ habetur ex memoria præteritorum & intelligentia præſentium. De qua Terentius, in Adelphis, cap. 11. ait; *Illud eſt ſapere non quod ante pedes modo eſt videre, ſed illa quæ futura ſunt proſpicere.* Et Tullius in arte veteri. libro 2. inquit: *Prouidentia eſt per quam futurorum aliquid videtur antequam fiat.* Et Seneca epiſtolarum libro 15. epiſtola 4. dicit: *Nihil nobis improuiſum eſſe debet*, Et idem libro 17. Epiſtola 3. ait: *Quodcũque læſurum eſt, multo antequam accidat ſpeculare, & aduerte.* Vt enim dicebat Serapion: *Vanũ eſt conſilium conſummata lite.* Boetius quoque libro 2. de conſolatione, inquit: *Neque enim quod ante oculos ſitum eſt, ſufficit intueri. rerum exitus prudentia metitur.* Et Gregorius in paſtorali. capit. 57. dicit: *Dum contra ictum quiſque paratior redditur, hoſtis qui ſe inopinatum credit, eo ipſo quod præuiſum eſt, eneruatur.* hæc ille,

Sicut

Digitized by Google

Sicut autem galea militis caput defendit ab ictibus, ſic prudentia rationem quæ caput eſt animæ bene dirigit, & cauet ne à malitia vulneretur.

Leonem, ericium, & columbã imitari debemus.

DEbemus ergo facere, ſicut Leo, qui dum per viam incedit, ne à venatoribus inueniri poſſit, ſua veſtigia cauda deſtruit. Quod exponens Albertus vbi ſupra ait. *Qui ſunt venatores niſi dæmones? Quid eſt cauda veſtigia tranſacta delere? niſi factis poſterioribus priora deſtruere?* Ericij quoque aſtutiam imitandam prædictus doctor adducit, qui dum quicquam contrarium ſibi ſentit, ſe in globum conuertit, & tanta ſe fortitudine conſtringit, vt ſaluo corio aperiri vix poſſit, ipſiſque aduerſarijs ſuas ſpinas opponit. Item ponit exemplũ de columba, quæ reſidet iuxta aquas, & ſemper eſt ſuſpecta, nec vnquam ſecura eſt niſi in foraminibus petræ. Sic vir prudens vbique timere debet, & iuxta aquas lachrymarum reſidere, Chriſtique auxilium implorare, ac in eius vulneribus verſari, & de eis meditari, iuxta illud, Canticorum ſecundo, vbi inuitat dominus di. *Veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.*

...udens ...tiam alijs

DIcit etiam Albertus, vbi ſupra quòd officium prudentiæ eſt non ſolum ſibi, ſed etiam aliis præcauere & prodeſſe, iuxta illud, Prouerb. 14. *Prudens indoctos quoſque erudiet.* Vnde dat exemplum aquilæ, quæ vt poſſit ab omnibus venenoſis defendere filios, precioſum quendam lapidem inuenit, quem in nido cum filijs ponit; omnemque venenoſitatem ab eis excludit. Sic ergo quilibet prudens pater familias debet lapidem charitatis inter filios ponere, quos ſi viderit à via veritatis declinare, & à virtutibus degenerare, debet à ſe remouere. Nam & aquila cuius naturæ eſt ſolem in eius rota reſpicere, & in eo viſu plurimum delectari, volens filios cognoſcere, vtrum ſint nobiles, vel forte degeneres, eos vngue capit & contra ſolem exponit, & vt in ſolem reſpiciant roſtro cogit. Quem ergo abſque lachrymatione ſolem reſpicere viderit, ipſum tanquam ſuæ naturæ participem in nido reponit, & ſollicite eum paſcit, ſed cuius oculum lachrymari conſpexerit, illum tanquam degenerem & à ſua natura extraneum abijcit, & non paſcit. Refert etiam ibidem de aſtutia Erinacij in in paſcendis filijs, qui vitem ſiue pomum aſcendit, vuaſque ſeu poma deijcit, ſuper quibus poſtea ſe inuoluit, vt ſuis ſpinicellis infigantur, & ſic eſcam deferat filijs. Eſt quoque prudentiæ officium noxia præcauere. Debent enim prudentes eſſe ſicut illi de quibus gloſſa in. Papinia. §. ſed nec ff. de inoffi. te. ait, quod habent mantellum ad omnem ventum. De hac autem prudentia præcauendi noxia dat Albertus vbi ſupra exemplum, dicens de mugile piſce, quòd *dum retia piſcatorum præſentit, mox retro redit, & ſupra aquam virtute magna ſe eleuans retia tranſilit, quaſi volans. Quid eſt ergo, ô homo quod tu diabolica retia effugere neſcis, qui omnibus piſcibus dominaris?* hæc ille.

ADdens quod ad prudentiam etiam ſpectat aduerſarij potentiam aſtute ſuperare. Iterum dicit Albertus, quòd ad prudentiam pertinet contra ægritudines quærere remedia. Nam eſt quædam ſpecies lactucæ, cuius ſuccum accipitres ſcalpendo extrahunt & ex eo ſucco ſibi oculos liniunt, & ſic à ſe cæcitatem expellunt quam ſeneſcentes incurrunt. Stellio quoque quædam beſtiola tergo depicta lucens quaſi ſtella, tota hyeme quaſi dormit, & in obſcuro quieſcit, propter quod cæcitatem incurrit. Sed dum tempus cõgruum aduenit, locum quærit vnde ſolẽ orientem reſpicere poſſit. In quem dum reſpicit, deſiccatur humor, qui creuerat in oculis, & ſic lumen priſtinum recipit. Serpens quoque & vrſus dum ex longo ſomno hebetantur in viſu, medicinam ſciunt quęrere qua ſanantur. Subdit inſuper præfatus doctor, quod officium prudentię eſt neceſſaria ſibi pro futuro tempore prouidere, exemplo formicæ, de qua

Digitized by Google

Deus reſpicit cum multum diligit. Vnde Gen. 4. dicitur, *Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius non reſpexit.* A longe vero cognoſcere in ſacra ſcriptura idem eſt quod reprobare. Solemus enim rem nobis deſpectam à nobis elongare. Hinc eſt quod aliquid dicitur elongari à Deo, cum illud reprobat & condemnat. Vnde Pſalm. 72. inquit Dauid loquens Deo. *Ecce qui elongãt ſe à te, peribunt.* Et Prouerb. 15. ait Salomon: *Lõgè eſt Dominus ab impijs,* Humilia ergò Dominus reſpicit, id eſt amat, approbat & magnificat. Alta vero, id eſt ſuperba à longe cognoſcit, id eſt reprobat, & condemnat. Nam quod hominibꝰ eſt altum, abominatio eſt apud Deum, vt inquit Saluator, Luc. 16. qui etiam ait, Matth. 23. & Luc. 8. *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & omnis qui ſe humiliat exaltabitur.* Beata quoque virgo Maria Luc. 1 cecinit di. *Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles.* Quapropter, vt ad fugiendam ſuperbiam, & ſequendam humilitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & matris eius animemur, tres in præſenti ſermone conſid rationes faciemus. Prima dicetur deteſtationis. Secunda filiationis. Tertia vero oppoſitionis.

PARS PRIMA
de ſuperbiæ deteſtatione.

SVperbiam diſſinit Aug. 4. de ciui. Dei. c. 15. di *Superbia eſt peruerſæ celſitudinis appetitus.* Et idem lib. 2. cõtra Manichæum inquit: *Quid eſt ſuperbia niſi deſerto ſecreto conſcientiæ, foris velle videri quod non eſt?* Et in lib. de innocentia iterum dicit: *Superbia eſt inordinatus amor propriæ excellentiæ.* Quæ diſſinitio tranſumptiue ponitur a magiſtro in 2. ſent. di. 42. Cui concordat Ber. in quodã ſermone di. *Superbia eſt propriæ excellentiæ appetitus.* Beatus vero Tho. 2. 2. q. 162. eam diſſinit di. *Superbia eſt quædam excellentia, per quam quis ſe extollit ſupra id quod eſt ei præfixum diuina regula.* Contra illud quod dicitur, 2. ad Cor. 10. *Nos non in immenſum gloriamur, ſed ſecundum menſuram regulæ quam menſus eſt nobis Deus.* Alij autem ſic eam diſſiniunt: *Superbia eſt propriæ conditionis præſumptuoſa exiſtimatio*, vt refert beatus Frater Michael de Carchano in primo quadrageſimali de peccato, ſermone. 30. parte 2. Eſt autem ſciendum quod ſuperbia eſt quodam triuium, eo quod habet tres vias, prima eſt in affectu, ſecunda in intellectu, & tertia in actu. Prima quæ eſt in affectu, conſiſtit in appetitu excellentiæ, & iſta ortum habuit in cœlo, quando Lucifer voluit dominari & vſq; ad cœli altitudinem exaltari, dicens illud Iſa. 14. *In cœlum conſcendam, & ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum, &c.* Et quia ſuperbia eſt orta in cœlo, ideo ſæpe viros ſpirituales, & cœleſtes inuadit, ſicut inuaſit Apoſtolos, Luc. 9. vbi dicitur: *Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum eſſet maior.* Item quando Iacobus, & Ioannes quærebant ſedere, vnus ad dexteram, & alius ad ſiniſtram Chriſti in regno eius. Matth. 20. & Mar. 10. Secunda ſuperbia eſt in intellectu, & conſiſtit in appetitu vanæ & mundanę conſcientię, & iſta ortum habuit in paradiſo terreſtri, quando primi parentes voluerunt honore ſcientiam Dei. Gen. 3. vbi dixit eis diabolus: *Eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum.* Iſta autem ſuperbia multos inuadit, quia multi ſunt ſuperbi in ſuo ſenſu. Et ideo dicitur, Iſa. 4. *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes, &c.* Tertia ſuperbia eſt in actu, quæ conſiſtit in irrogatione iniuriæ, & iſta eſt ſparſa per totum mũdum, quia ſuperbi & potentes opprimunt, & ſequuntur bonos, & humiles, iuxta illud Abacuc. 1. *Impius præualet aduerſus iuſtum, &c.* Vnde Sapien. 2. dicunt ſuperbi peccatores: *Opprimamus pauperem iuſtum, &c.* Sed nũc videamus ad quos fines iſtæ viæ perducunt. Prima via ſuperbiæ perducit ad profunditatem infimam, vnde dictum fuit Lucifero: *Ad infernum detraheris in profundum laci.* Iſa. 14. Secunda vero ducit ad æternam ignorantiã iuxta illud Eccl. 9. *Nec ratio nec ſapientia erit apud inferos, quo tu properas* Tertia vero ducit ad æternam cruciationem. Mali enim perſequuntur bonos aliquan-

Superbia habet tres vias, & ad quos fines ducunt.

aliquando in perſona vſque ad ſanguinē, & iſti ſanguine iræ Dei inebriabuntur, iuxta illud Apoc. 8. *Sanguinem ſanctorum, & prophetarum effuderunt, & ſanguinem dediſti eis bibere, vt digni ſunt*, & 14. eiuſdem libri. c. dicitur: *Hic bibet de ſanguine iræ Dei.* Legitur quod Thomiris Regina, caput Cyri regis in vtrem ſanguine plenum miſit di. *Satiare ſanguine quem ſitiſti.* Aliquando vero perſequuntur bonos in terrena ſubſtantia, & iſti in ventre ſcindentur, & in auro liquefacto concremabuntur, iuxta illud Iob. 20. *Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.* Legitur quod Nero Imperator qui fuit alienarum rerum raptor, viſus eſt apud inferos balneare ſe in auro liquefacto, & cum vidiſſet cuneos aduocatorum dixit eis: *Venite ad me venale genus hominum, & mecum balneamini, quia vobis optimam partem reſeruaui.* Aliquando autem perſequuntur bonos in fama, eis falſa crimina imponendo, & talibus omnia ſua crimina in collo ponentur, & ab omnibus cognoſcentur, iuxta illud Thren. 1. *Vigilauit iugum iniquitatum mearum, & in manu domini conuolutæ ſunt, & impoſitæ collo meo*, & Naum. 3. ait Deus ſuperbo: *Reuelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam cunctis gentibus nuditatem tuam, & cunctis regnis ignominiam tuam, &c.* Quantum vero ſit deteſtabile hoc maledictum ſuperbiæ vitium, declaratur rationibus, auctoritatibus & exemplis. Prima ratio dicitur auerſionis. Tanto enim peccatum eſt grauius & magis deteſtabile, quanto magis hominem auertit à Deo, quia hæc eſt principalis malignitas peccati auertere à Deo, ſecundum ſententiam Auguſtin. in lib. de libero arbitrio. Sed peccatum ſuperbiæ magis auertit à Deo, quia in alijs peccatis homo auertitur à Deo, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, ſeu propter fragilitatem, vel propter cōcupiſcentiam alterius boni. per ſuperbiam autem auertitur à Deo, ex eo quod nō vult ſubijci Deo, nec eius præceptis, vt declarat Alexand. de Ales in 2. parte ſummæ in tractatu de ſuperbia. Et B. Thom. vbi ſupra. Ergo ſuperbia eſt grauiſſimum peccatum. Ideo ſuper illud Pſal. *Emundabor à delicto maximo* inquit gloſſ. *hoc eſt à peccato ſuperbiæ.*

Rationibus ſuperbia deteſtatur.

Secunda ratio dicitur operationis. Illud enim quod omnibus peccatis grauitatem imponit eſt grauius, per illam regulam poſitam in 1. Poſterio & 3. Top. *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Si enim participantia cum igne ſunt calida, ergo ignis maxime calidus erit. Sed ſuperbia aggrauat peccatum, quia tanto vnumquodque peccatum eſt grauius, quāto factum fuerit cum maiori ſuperbia & contemptu, Ergo &c. *2. Ratio ſuperbiam deteſtans.*

Tertia ratio dicitur originationis. Illud enim quod eſt origo omnium peccatorum, & cauſa eorum, eſt maximum omnium, per illam regulam philoſophi in 2. Meta. *Quod eſt cauſa aliorum vt ſint talia, illud eſt maxime tale*, ſed ſuperbia, eſt origo omnium peccatorum. Scriptum eſt enim Eccleſiaſt. 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia, qui tenuerit eam, replebitur maledictis, & ſubuertet eum in finem.* Ergo eſt grauiſſimum peccatum. Et hoc eſt ꝙ inquit glo. ſuper illud Pſal. *Superbi inique agebant vſquequaque*, di. *Maximum peccatum in homine eſt ſuperbia, quia inde manauit noſtri delicti origo.* Ea propter S. Tob. dicebat filio ſuo, ſui libri cap. 4. *Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas, quia in ipſa initium ſumpſit omnium perditio.* *3. Ratio.*

Quarta ratio dicitur permiſſionis, ſic arguendo, Apud Deum & mundum permittitur minus malum, vt euitetur & extirpetur maximum, vt colligi poteſt ex ſententia Ariſtot. in 3. Topi. Vnde ſapiens medicus in remedium maioris morbi, patitur infirmum incidere in minorem & leuiorem morbum. Deus quoque in veteri teſtamento permiſit libellum repudij dari, vt euitaretur vxoricidium, & leges humanæ ſupportant poſtribulum, vt euitetur adulterium. Quia peccata *4. Ratio.*

Digitized by Google

tata prædicta grauiora ſunt. Sed in remedium peccati ſuperbiæ permittit Deus hominem irruere in peccata grauia & turpia, vt inquit Greg. in moralib. Vnde Auguſt. 14. de ciu. Dei. c. 13. dicit: *Audeo dicere, ſuperbis eſſe vtile, cadere in aliquod apertum manifeſtumque peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant.* Et Iſido. in lib. de ſummo bono ait: *Qui detinetur ſuperbia, & non ſentit, labitur in carnis luxuriam, vt per hanc humiliatus confuſione exurgat.* Ergò concludendum eſt ſuperbiæ vitium eſſe grauiſſimum.

Ratio ſu- rbiam de- ſtant.

QVinta ratio dicitur oppoſitionis. Illud eſt grauiſſimum peccatum, quod maximè ſe opponit Deo. Sed ſuperbia eſt huiuſmodi, dicente Gregor. in moralib. *Quod cùm omnia vitia fugiant à Deo, ſola ſuperbia opponit ſe illi.* Sicut fecerunt ex Noe deſcendentes, qui voluerũt turrim erigere pertingentem vſque ad cœlum, vt dicitur Gen. 11. Vt ſi fortè iterum Deus mitteret diluuium, poſſent ab eo ſe defendere, & & non ſubmergi, ac poſſent cum Deo pugnare. Sed Deus illorum ſuperbiam confudit per diuerſitatem linguarum, ita vt ſe mutuo non intelligerent, & ab ædificanda turri ceſſarent. Ex quib. patet grauitas ſuperbiæ, quæ contra Deum inſurgit. Et ideò de ſuperbo dicitur Iob 15. *Tetendit aduerſus Deum manum ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt. cucurrit aduerſus eum extento collo, & pingui ceruice armatus eſt.* Quia autem ſuperbus eſt Deo contrarius, non poteſt eſſe ſibijpſi pacificus, iuxta illud Iob. 9. *Quis reſiſtit ei, & pacem habuit?* quaſi dicat, nullus.

SExta ratio dicitur offenſionis. Nullum eſt enim peccatum, quòd ita offendat diuinam maieſtatem ſicut ſuperbia, per quam vult homo æquari Deo, dum affectat præeſſe, & nulli ſubeſſe, quod eſt propriũ Dei. De quo inquit Aug. in ſpec. c. 18. *eus eſt, ſupra quẽ nihil, ſine quo nihil, ſub quo totum, cum quo totum, in quo totum, à quo omnia, quem omnia, & in quo omnia.* Superbus autem hanc præeminentiam deſiderat, affectans omnes alios præire. Et ideò maximè Deo iniuriatur, vſurpare volẽs eius proprietatem. Et hoc eſt quod ſcriptum eſt. 2. ad Theſſa. 2. *Qui extollitur ſuper omne quod dicitur Deus.* Quod licet principaliter intelligatur de Antichriſto, poteſt etiam intelligi de quolibet ſuperbo, vnde ſuper illa verba inquit Bern. *Omnis ſuperbus extollitur ſupra Deum. vult enim Deus fieri voluntatem ſuam, vult & ſuperbus ſuam fieri. Ideò videtur æqualitas, ſed vide malè congruam proportionem. Deus enim in his, quæ ratio approbat, ſuam vult fieri voluntatem, ſuperbus verò cum ratione, & contra rationem,* hæc ille.

SEptima ratio dicitur ſubiectionis, ſcilicet diabolicæ. Superbia enim hominem ſpeciali ſeruitute diabolo ſubditum facit, quia vt dicitur Iob 41. c. *Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* *7. Ratio.*

8. Ratio.

OCtaua ratio dicitur deſtructionis. ſ. omnium virtutum & gratiarum. Vnde Gregor. in quodam ſermone ait: *Sicut humilitas omnia vitia extirpat, omneſq; virtutes colligit, & roborat, ſic ſuperbia omnes virtutes deſtruit & eneruat,* hæc ille. Sicut ergò quædam aues non valentes comedere nucleum nucum, donec eſt incluſum cortice, nec oſtreas marinas, quamdiu in conchis, & teſtis ſuis latent, in alto eas eleuant, & deijcientes ad ima ſuper durum lapidem frangunt, & poſtea deuorant: Sic dæmones non valentes gratias ac virtutes hominis deuorare, donec latitant ſub cortice ac teſta humilitatis, in altum eum per ſuperbiam eleuare contendunt, vt in profundum inferni proijciant & frangant. Ideò dicebat Iob in perſona ſuperborum ſui libri c. 30. *Eleuaſti me, & quaſi ſupra ventum ponens, alliſiſti me valide.* Hanc autem rationem tangens Iſido. in lib. de virtutibus dicit: *Sicut ſuperbia eſt origo & radix omnium criminũ, ita eſt ruina omnium virtutum.*

9. Ratio contra ſuperbiam.

NOna ratio dicitur iniuriationis. Superbia enim nocet & iniuriatur proximo,

ximo, iuxta illud Pſal. 19. *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper.* Vnde inquit Dauid Pſal. 118. *Confundantur ſuperbi, quia iniuſte iniquitatem fecerunt in me.* Solent enim ſuperbi proximos contemnere & coanguſtare. Scriptum eſt enim Prouer. 11. *Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia.* Et 22. eiuſdem libri. c. dicitur: *Arma & gladij in via ſuperbi.* Et 24. c. *Qui ſe iactat & dilatat, iurgia concitat.* Ideò inquit Innocentius in li. de vtilitate conditionis humanæ: *Ambitioſus ſtatim vt eſt ad honorem promotus, in ſuperbiam extollitur, in iactantiam effrenatur. Non curat prodeſſe, ſed gloriatur præeſſe, præſumit ſe meliorem, quia cernit ſe ſuperiorem, priores dedignatur amicos, notos ignorat; contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, faſtum oſtendit, grandia loquitur, ſublimia meditatur, ſubeſſe non patitur, præeſſe molitur, ſubditis onerosus, omnibus infeſtus, præceps, moleſtus, arrogans, grauis, & importunus,* hæc ille. Multipliciter ergò moleſtat ſuperbus proximum ſuum, maximè verbis contumelioſis, ſcriptum eſt enim Eccle. 11. *Sicut eructãt præcordia fœtentium, ſic & cor ſuperborum.* Nam ſicut ſtomachus ventoſitate inflatus, eructare ſolet, ſic & homo ſuperbia plenus ventoſa verba emittit, & cum proximis litigat. Scriptum eſt enim Prouer. 13. *Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt.* Ideò 14. moralium Greg. inquit: *Cunctis namq; ſuperbia apud ſe cogitatione tumentibus, ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, erectio in inceſſu, rancor in reſponſione. horum mens ſemper eſt ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandum infirma, ad obediendum pigra, ad laceſſendum alios importuna.* hæc ille. Inferioris fumi, & ignis. Et ſicut ſignum. Sicut ergò fumus ſupra eſt ſignum vini, vel alterius rei venalis, facit bonam iuris præſumptionem, quòd talia ſint venalia. C. de emp. & ven. l. nec emere, vbi lex præſumit, quod vbi eſt ſignum, ibi ſit & ſignatum. Ita ſigna ſuperbiæ exterioris indicant eſſe in homine ſuperbiam interiorem, quæ non faciliter poteſt occultari, ſed ad exteriora ſigna prorumpit, vnde in perſona ſuperbi dicitur Iob. 32. *Plenus ſum ſermonibus, & coarctat me ſpiritus ventris mei, venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrumpit.*

DEcima ratio demonſtrans deteſtationem ſuperbiæ dicitur abominationis. Valdè enim abominatur eam Deus, tanquam rem fœtidiſſimam. Vnde Ioelis 2. ſcriptum eſt: *Aſcendet fœtor eius, aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit,* & Amos 6. inquit Dominus: *Deteſtor ego ſuperbiam Iacob, & domos eius odi.* & Iudith. 9. dicitur Deo: *Superbi non placuerunt tibi ab initio.* & Prou. 8. *Arrogantiam & ſuperbiam ego deteſtor, ait Dominus.* & 16. eiuſdem lib. c. *Abominatio Domini eſt, omnis arrogans.*

VNdecima ratio appellatur expulſionis. ſ. à regno cœleſti. Inquit. n. Deus per Pſal. *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam.* & ideò B. Virgo cecinit Luc. 2. *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.*

DVodecima ratio dicitur punitionis, valdè enim punit Deus ſuperbos, vnde Deut. 17. dicitur: *Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, morietur.* & Num. 15. *Anima quæ commiſerit aliquid per ſuperbiam, peribit de populo ſuo.* & Pſal. 3 inquit Dauid: *Retribuet abundanter facientibus ſuperbiam,* & Pro. 15. *Domos ſuperborum demolietur Dominus.* & Eccl. 10. *Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Deus, & radices gentium ſuperbarum areſecit, & perdidit memoriam eorum,* & 21. eiuſdem lib. c. *Subſtantia ſuperbi eradicabitur,* & Malach. 3. *Erunt omnes ſuperbi ſicut ſtipula, & inflãmabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, & non relinquet eis radicem, nec germen.*

Sacræ ſcripturæ auctoritatib. ſuperbiam deteſtantur.

SEcundo probatur deteſtandam eſſe ſuperbiam auctoritatibus. Et primo ſacræ ſcripturæ. Nam Pſa. 17. inquit Dauid Deo: *Oculos ſuperborum humiliabis.* & 88. *Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum.* & 93. *Redde retributionem ſuperbis.* & Iob. 2. *Si aſcenderit vſque ad cœlos ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur.* & 35. eiuſdẽ libri. c. *Clamabunt, & non exaudiet propter ſuperbiam*

perbiam

Digitized by Google

perbiam malignorum, & 4. c. dicitur: *Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſpiciens omnem arrogantem humilia, reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos.* & Prou. 16. *Melius eſt humiliari cum mitib. quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.* & Eccl. 3. *Synagoga ſuperborum non erit ſanitas.* & 11. *Sicut capra in laqueum, ſic & cor ſuperborum.* & 27. *Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborum, & maledictio eorum auditus grauis.* Et Pſal. 58. *Comprehendantur in ſuperbia ſua*, & 81. *Superbia eorum qui te oderũt, aſcendit ſemper.* & 100. *Superbo oculo, & inſatiabili corde, cùm hoc non edebam*, & iterum. Prou. 14. ait Salomon: *In ore ſtulti iurgia ſuperbiæ.* & 21. eiuſdem lib. c. *Superbus & arrogans vocatur indoctus, quia in ira operatur ſuperbiam.* Et Sap. 5. dicunt damnati: *Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis?* Et iterum. Iſa. 5. ſcriptum eſt: *Dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum, & excelſum, & ſuper omnem arrogantem humiliabitur, & oculi ſublimiũ deprimentur.* & 10 eiuſdem lib. c: *Excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur*, & 13. *Requieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo*, & 23. *Dominus exercituum cogitauit, vt detraheret ſuperbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam duceret omnes inclytos terræ*, & 28. *Væ coronæ ſuperbiæ, quia pedibus conculcabitur*, & 37. *Superbia tua aſcendit in aures meas, ponam ergò circulum in naribus tuis, & frenum in labijs tuis.* & Ezech. 31. *Eleuatum eſt cor eius in altitudine ſua, & tunc tradidi eum in manus fortiſsimi*, & Abdiæ 1. *Si exaltatus fueris, vt aquila, & inter ſidera poſueris nidum tuum, inde detraham te dicit Dominus*, & 2. Macha. 7. *Tu verò iuſtas pœnas Dei iudicio ſuperbiæ tuæ exolues.* & Matth. 18. *Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum*, & Iacobi 4. *Superbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam ſuã.* Vnde dicebat beatus Frater noſter AEgidius, ſocius beati Franciſci, quòd ſicut Rex magnus volens mittere dilectam filiam ſuam ad maritum, non ponit eam ſuper equum indomitum, & calcitroſum, ſed ſuper manſuetum; ita Deus non ponit gratiam ſuam ſuper ſuperbum, & arrogantem, ſed ſuper humilem. Non eſt autem mirum, ſi Deus ita impugnat ſuperbiam, quia ipſe eam non fecit, ſed diabolus eam adinuenit. Vnde dicitur Eccleſiaſt. decimo. *Non eſt concreata hominibus ſuperbia.* Et ideò ſicut dæmones abominatur propter ſuperbiam, ita ſuperbos homines abhorret Deus, iuxta illud Eccleſ. 16. *Execratus eſt illos propter ſuperbiam eorum.*

Sanctorũ quoq; auctoritatib. ſuperbia deteſtatur.

AVctoritate quoque ſanctorum doctorum deteſtatur ſuperbia. Inquit enim Gregor. 31. moral. *Radix cuncti mali, & regina omnium vitiorum ſuperbia eſt.* Et Auguſtinus in epiſtola ad quendam comitem dicit: *Superbia ex Angelis dæmones facit, & vt euidenter oſtendatur, Ipſa eſt peccatorum omnium initium, finis, & cauſa, quoniam non ſolùm eſt peccatum ipſa ſuperbia, ſed nullum peccatum eſſe potuit, aut poterit ſine illa*, hæc Auguſtinus. Auctoritate quoque canonica deteſtatur ſuperbia. Scriptum eſt enim in capit. ſicut is. 1. quæſtion. 6. *Qui nititur ad altiora conſcendere, quid aliud agit, niſi vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exterius, interius in profundum deſcendat?* Et 40. di. c. multi. dicitur: *Vnuſquiſque quærat, non quomodo alijs maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur, quoniam non qui maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior, ſed qui fuerit iuſtior, ille eſt maior.*

CIuili etiam auctoritate idem declaratur. Nam. C. de priuatis carce. l. 1. inquit Imperator: *Iubemus viris clariſsimis prouinciarum rectoribus, dare operam ſemper, vt nefandiſsimorum hominum arrogantia modis omnib. comprimatur.* Philoſophi quoq; ſuperbiam deteſtantur, vnde Tullius in primo de officijs, ait: *Etiam in rebus proſperis, & ad voluntatem noſtram fluentibus, ſuperbia magnopere atque arrogantia fugienda eſt.* Pythagoras autem dicebat, vt legitur in vitiis philoſophorum: *Liber non eſt, quem ſuperbus inflat animus.* Et Plautus in Aulularia inquit: *Res nimium ſingularis eſt homo, parem ferre non valens. minores namq; deſpicimus, maioribus inuidemus, ab æqualib. diſſentimus.* Poetæ etiam ſuperbiam deteſtandam oſtendunt, vnde Prudentius in libr. de conflictu vitiorum & virtutum dicit:

Deſine grande loqui, frangit Deus omne ſuperbum:
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Diſce ſupercilium deponere, diſce cauere.
Ante pedes foueam, quiſquis ſublime minaris.
Peruulgata viget noſtri ſententia Chriſti,
Scandere celſa humiles, & ad ima redire feroces.

Et Claudiauus lib. 1. *Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores.* Et Ouid. lib. 2. de arte amandi: *Exue faſtus, Curam manſuri quiſquis amoris habes.* Et Seneca in li. tragœdiarum. *Vos quibus rector maris atque terræ, Ius dedit magnum necis, atq; vitæ, Ponite inflatos tumidoſq; vultus. Quicquid à vobis minor expaueſcit, Maior hoc vobis dominus minatur. Omne ſub regno grauiore regnum eſt, Quem dies vidit veniens ſuperbum, Hunc dies vidit fugiens iacentem,* hæc ille. Sed heu, quia non ſolùm domini, ſed etiam ſerui ſunt ſuperbi. Ait enim Iuuenalis li. 1. ſatyra. 5. *Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbis.* O maledicta ſuperbia, tu es illa quæ à nobis pacem, ac tranquillitatem aufers, dicente Martiale, lib. vndique ſuſcepto. c. 2. *Aetheream pacem venus, a. q; ſuperbia tollunt.* Auctor quoq; Aſtrolabij contra ſuperbiam inquit: *In ſua fit præceps diſcrimina quiſq; ſuperbus. Intolerabilius nihil eſt, quàm vita ſuperbi.* Id eò Gualterius de Caſtilione lib. 1. ait: *Parcite mortales, animos extollere faſtu, Collatis opibus, aſpernarique minores.* Et auctor libri, qui dicitur facetus. c. 2. inquit: *Vt placeat cunctis, nullum decet eſſe ſuperbum, Qui ſic inflatur, deſinit eſſe bonus.* Debemus ergò ſummopere fugere ſuperbiam, & humilitatem ſequi.

Alia plurima exempla ſuperbiam deteſtandã eſſe oſtendentia

AD hoc etiam faciendum hortamur exemplis. Et primo Luciferi, & aliorũ Angelorum ſuperbientium, quos ſtatim de cœlo deiecit Deus, vt ſcribitur Iſa. 14. Et Apoc. 12. Et ideò timendum eſt nobis, quia vt ſcribitur in l. 1. C. ad l. Iul. repe. *Pœna vnius debet eſſe metus multorum.*

SEcundum exemplum habetur de Saul rege Iſrael, qui cùm eſſet humilis in oculis eius, electus eſt rex. Sed poſtquam ſuperbiuit, adeò deiectus eſt, vt ſcriptum eſt. 1. Reg. 15. Tertium exemplum eſt de Dauid, propter cuius ſuperbiam Deus peſtilentia mori fecit ſeptuaginta millia virorum bellantium. 2. Reg. vlt. Et 1. Para. 21. Quartum exemplum eſt de Sennacherib rege Aſſyriorum, propter cuius ſuperbiã occidit Angelus Domini centum octuaginta quinq; millia virorũ. Et ipſe rex ſuperbus poſtea à ſuis filijs occiſus eſt. 4. Reg 19. Quintum exemplum eſt de Nabuchodonoſor, qui propter ſuperbiam de regno deiectus eſt, & cum beſtijs fœnum, vt bos, ſeptem annis comedit. Dan. 4. Sextum Exẽplum de Aman ſuperbo, qui indignabatur, quia Mardochæus ſibi non aſſurgeret, & reuerentiam exhiberet, qui tandem ſuſpenſus eſt in patibulo, quem ipſe parauerat Mardochæo. Heſter. 4. Septimum exemplum eſt de Antiocho rege ſuperbiſſimo, contra Deum, & populum Iſrael ſuperbiente, qui adeò percuſſus eſt horribili plaga, vt ex eius carne viuẽtes vermes ſcaturirẽt, & fœtore ſuo eius exercitus aggrauarent taliter, quòd nemo eius putredinem poterat tolerare. Et ſic miſerabiliter defunctus eſt. 2. Mach. 8. Octauum exemplũ habetur de magno Pompeio, qui adeò ſuperbus erat, vt nullũ parem vellet: Vt Lucanus refert li. 1. Audiẽs autem venire Cęſarem contra ſe, ex arrogantia ait: *Si terram pede concuſſero, totum orbem ad arma prouocabo*, vt recitat Plutarchus in hiſtoria illius. Sed poſtmodum miſerabiliter à Ptolomæo rege Aegypti interfectus & decapitatus eſt, cuius caput inimico ſuo Cæſari prædictus rex præſentari fecit. Nonum exemplum habetur in officio exaltationis ſanctæ Crucis, de Coſdroa rege Perſarum, qui ſe adorari faciebat vt Deum, atque appellari regem regum, & dominum dominantiũ. Morabaturq; in turri argentea, in qua erat Sol & Luna, ac ſtellæ ex auro puriſſimo, reſidebatq; in throno aureo gemmis lucentib. ornato. Cumque dicta turris artificioſe moueretur, tonitruũ facere videbatur, & per occultas fiſtulas aquam trahens, quaſi Deus pluere videbatur. Quem ſuperbum

bum regem humilis Imperator Romanorum Heraclius interfecit, & omnia abſtulit. Decimum exemplum eſt de Sabor rege Perſarum, de quo legitur in hiſtoria tripartita libr. 4. quod cum Romanos ſuperaſſet, Imperatorem Roman. Valerium captũ, quando æquum aſcendere volebat ſibi ſub pedibus proſterni faciebat, atque per ſuperbiam aſcendendo equum, eum conculcabat. Propter cuius ſuperbiam in eius exercitu miſit Deus culices, & cyniphes, qui intrantes in nares equorum & elephantium, & in aures, & nares hominum, totum illum ſuperbum exercitum fugauerunt, & diſſipauerunt.

PARS SECVNDA de ſuperbiæ filiatione.

De prima filiæ ſuperbiæ, quæ extollentia nominatur.

DIMISSIS quatuor ſpeciebus ſuperbiæ de quibus tractauimus ſupra in parte prim. ſermon. 7. dico ſecundum ſententiam Alexand. de Ales, in ſecunda parte ſummæ in tractatu de ſuperbia & Beat. Thom. 2. 2. quæſt. 162. quod duodecim ſunt filiæ ſuperbiæ: prima quarum eſt extollẽtia, quando ſcilicet aliquis propter dona naturæ ſpiritualia, aut corporalia, aut temporalia, vtputa, propter diuitias, generis nobilitatem, corporis formoſitatem, robur, & fortitudinẽ, elegantiam, ſubtilitatem ingenij, fœcunditatem, capacitatem memoriæ, & ſimilia, deificat ſeipſum & Deum cognoſcere negligit. Sicut faciebat ille rex Tyri, cui dictũ eſt Ezech. 28. *Eleuatum eſt cor tuum, dixiſti, Deus ego ſum.* Ideo inquit Deus Hierem. 9. ca. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis, ſed in hoc glorietur, ſcire & noſſe me.* In hac extollentia peccabat Atreus, qui ſuperbia elatus dicebat: *Aequalis aſtris gradior, & cunctos ſupero, altum ſuperbo vertice attingens cælum.* Talis fuit ſuperbia Romanorum, de quibus Auguſt. in primo de ciui. Dei, ca. 1. inquit, quod ad tantam extollentiam deuenerant, vt ſe in numero deorum æſtimari vellent, optarentq; in ſuis laudibus dicit: *Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.* Talis etiam fuit ſuperbia Domitiani Imperat. qui vt refert Oroſius lib. 7. Deum ac Dominum ſe iuſſit appellari, & in cũctis primordijs ſuarum literarum ſcribebat, Dominus & Deus veſter, Domitianus Imperator ita mãdat, qui tãdem à cubicularijs ſuis interfectus eſt. Ad hanc quoq. extollentiam aſcenderat Herodes Agrippa, de quo refert Ioſephus. 19. lib. antiquitatum, quòd cum Cæſareã aduenisſet, & ad eum totius prouinciæ viri vnanimiter conueniſſent, ille veſte fulgenti ex auro & argento mirabiliter contexta indutus, incipiente die proceſſit ad theatrum, vbi cum primos ſolis radios veſtis argentea ſuſcepiſſet, repercuſſo ſplendore, duplicatam ſpectantib. lucem fulgor metalli vibrãtis effudit, vt intuentib. perſtringeret aciem & terreret aſpectus. Illico autẽ adulantis vulgi concrepant voces dicentis, vſq; nunc te, vt hominẽ timuimus, ſed ex hoc iam ſupra humanam naturam te eſſe fatemur. Et dum adulatorijs demulceretur honorib. & oblatos ſibi diuinos honores nõ reſpueret, repente mortifero viſcerum dolore corripitur, & dum per manus ſuorum deportaretur, dicebat: *En ego veſter Deus, ducor ad mortem.* Sicque infra quinq; dies vermibus eius viſcera corrodentib. expirauit. Et verificata fuit ſententia Senec. in libr. tragœdiarum dicentis: *Superbos ſequitur vltor à tergo Deus*, ſcilicet niſi pœniteant, ſicut fecit Rimotos rex, qui cum floreret maxima potẽtia imperij ſui, iuſſit collocari ſedile ſuum in litore maris, & alloquens mare, dixit: Impero tibi ne aſcendas terram meam, nec veſtes aut membra Domini tui madefacere præſumas, ſed in mare aſcẽdit terram, & pedes eius madefecit. Quo facto reſiliẽs rex de ſedili ait: Sciant omnes habitatores terræ & orbis, vanum & friuolam eſſe omne regnum, & vanam regum potentiam, nec regis nomine quempiam dignũ, propter eum ad cuius nutum cælum, & terra, ac mare obediunt. Et deponẽs coronam auream de capite,

ſuper illud, Matth.18. *Corripe eum inter te & ipſum ſolum*, ait: *Ne publice correctus verecundiam amittat, qua perdita in peccato remaneat*, hæc ille. Ea propter dicitur, quod omnib. licitum eſt defendere dignitatẽ & reputationem ſuam. ff. de poſtul. l. 1. in principio. Item quilibet debet parcere pudori ſuo & honeſtati. ff. mandati. Quintus Mutius. Et de procul. l. quæ omnia. Nam quilibet præſumitur talis prima facie, qualis eſt in communi opinione. C. ne de ſtatu. defun. l. ſi mater ff. de quæſtion. l. diuus Pius. §. fi. vnde quoties de aliquo negotio dubitatur, recurrendum eſt ad communem opinionem. ff. de fundo inſtruct. l. cum de laneonis. §. aſinam, & de flumi. l. 1. imò tam efficax eſt communis opinio, vt quandoque plus valere dicatur quod eſt in communi opinione, quam quod in veritate. l. his qui putat. ff. de acquiren. hæred. & l. barbarius. ff. de offic. præto. Ideo inquit Philoſophus 7. Ethico. *Fama quam multi famant, non omnino deperditur?* Solemnis etiam fama facit fidem. §. in criminali. 4. quæſt. 3. bona inſuper fama vtilis videtur ad beatitudinem conſequendam. Ait enim Iacobus Beneuentanus ſui lib. c. ſecund. *Ille beatus erit cui bona fama viget.* Omnes ergo charam habere debent famam ſuam. Qui enim eam negligit, crudelis eſt, vndecim. quæſtion. tert. cap. non ſunt. Et homicida reputatur, cap. nolo. duodecim. quæſtion. prima. Ait etiam Horatius in epiſtol. ad Quintum: *Falſus honor iuuat, & mendax infamia terret.* Et ideo Sapiens Eccleſiaſt. 41 inquit: *Curam habe de bono nomine, quia magis tibi proderit, quam mille theſauri precioſi & magni.* Quod conſiderans Paulus dicebat, 1. ad Corinth. 9. *Expedit mihi magis mori, quam vt gloriam meam quis euacuet.*

Temporalis gloria quō appeti pōt ſine peccato & cum merito.

SEd prædictorũ declaratione eſt ſciendum, ſecundum Alex. de Ales vbi ſupra, & B. Tho. 2. 2. q. 132. quod gloria tẽporalis pōt appeti ordinate, & ſine peccato, imò cũ merito: primo cum quis cogitat bonũ ſuum dignum laude, & approbat illud tãquam virtuoſum, cupiẽs illud laudari ab alijs propter diuinũ honorem. Et in hoc adimpletur præceptum Domini Matth. 5. dicentis: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* De hac gloriatione ait Apoſtolus 2. ad Corint. 10. *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Secundo poteſt quis deſiderare opus ſuum laudari propter proximi vtilitatem. Et hoc eſt etiam meritorium, ad quod hortatur Apoſtolus ad Ro. 12. di. *Prouidentes bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.* Et 1. ad Corint. 10. *Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo*, vnde dicitur. 12. q. 1. c. nolo. quòd bona conſcientia eſt nobis neceſſaria, quo ad Deum, & bona fama quo ad proximum. Secundo poteſt quis deſiderare laudem inordinate. Et hoc dupliciter, primo cum peccato veniali, vt cum quis laudari appetit de his quæ non ſunt laude digna, vt de diuitijs, pulchritudine, honoribus, & alijs temporalibus, nolens tamen propter hoc offendere Deum, vel proximum. Talis enim peccat per vanam gloriam, quia omnia temporalia vana ſunt. Eccle. 1. Et ideo in eis laus quæri non debet. Eſt etiam vana gloria peccatum veniale quando non deliberate appetitur, ſed ſolum ex ſubreptione. Et ſignificatur per puluerem, de quo Dominus dixit Apoſtolis Matth. 10. *Excutite puluerem de pedibus veſtris*, vbi Grego. dicit: *Prædicatio vix ſine aliqua pulueris immixtione tranſit. Nam prædicans, aut ad indignationem trahitur, ſi contemnatur, aut ad quamcunque gloriam, ſi ab auditoribus honoratur.* Si autem quis de virtutibus, vel de gratijs quas non habet, vel magis quàm habet, laudari appetat, licet dicant aliqui eum mortaliter peccare, tamen ſic diſtinguit prædicator quidã ordinis noſtri, quòd ſi hoc affectat citra contemptũ Dei, & proximi, nec in tali laude ponit finem ſuum, peccat venialiter, ſed grauiuius quàm in prædictis caſibus. Si vero hoc appetat vt alijs magis virtuoſis præferatur & exaltetur, peccat mortaliter. Vnde gloſſa ſupra illud. Ioann. 5. *Gloriam ab inuicem expectantes*, ait: *Magnum*

vitium

Digitized by Google

vitium eſt humanæ laudis ambitio, quæ vult de ſe per alios efferri. hæc illa. Secundo peccat homo mortaliter per vanã gloriam. Et hoc tripliciter. Primo quãdo quærit gloriam de eo, quod eſt peccatum mortale. Sicut luxurioſus de carnalitate, iracundus de vindicta, & huiuſmodi. Quem repræhendit Pſalm. d c. *Quid gloriaris in malicia, qui potens es in iniquitate?* Secundo quando appetit laudari in cõtemptum proximi, vel Dei, ſuam magis gloriam affectans quam diuinam: de vanè glorioſis dicitur Ioan. 12. *Dilexerunt gloriam hominum magis quam Dei,* & iſti ſunt fures, & raptores proprietatis Dei, cui competit honor, & gloria, qui inquit Iſai. quadrageſimoſecund. *Gloriam meã alteri non dabo,* de quo etiam inquit Apoſtolus, 1. ad Timoth. 1. *Soli Deo honor, & gloria.*

Sequitur oſtendendo, quando vanæ gloriæ cupidꝰ, peccet mortaliter.

Tertio peccat mortaliter quando quis eſt paratus peccare mortaliter, vt aliquam laudem vel gloriam acquirat, aut ne eam amittat, vel in tali laude finem ſuum conſtituit. Henricus de Gandauo in in 1. ſuo quolibet. Et ideo inquit Saluator Matth. 6. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis.* Ideo enim fatuæ Virgines non potuerunt intrare ad nuptias ęterni regis, Matthæi 25. quia omnia opera ſua propter humanam laudem faciebant, vt inquit Gregorius in quadam homilia. Dicit autem Chryſoſtom. ſuper Matthæum, quod vana gloria poteſt accidere, aut in principio, aut in medio, aut in fine. Tunc autem venit in principio, quando quis aliquod opus bonum ex ſua vana gloria facere incipit, & iſtud opus dicitur vitioſum, quia ex vitioſa radice proceſſit, & eſt potius intermittendum quàm perficiendum, hoc enim opus prohibet Dominus in verbis præallegatis. Aliquando vero vana gloria eſt in medio operis. Sicut quando quis ex recta intentione aliquod bonum opus incepit, & in proſecutione aliquis motus vanæ gloriæ ſe ingerit, & tale opus non eſt intermittendum, ſed perficiendum, maxime cum ſit ſępe potius inimici tentatio, quàm alicuius vanæ gloriæ paſſio, vnde legitur de ſancto Bernardo, quòd cum ſemel gratioſe prædicaret, & ex hoc aliquis motus vanæ gloriç ſe ingereret, tentationi reſpondit, *nec per te incepi, nec per te dimittam.* Aliquando autem in fine operis accidit homini quoddam gaudium mentis, & complacentia cordis, pro eo quod tale opus bene compleuit & talis complacentia opus præcedens vitiare nõ poteſt, quia naturale eſt quòd quilibet delectatur in operibus & ſermonibus ſuis, iuxta illud Prouerb. 15. *Lætatur homo in ſententia oris ſui.* Imò etiam ſancti Viri habent magnũ gaudium de bonis operibus, quæ faciũt propter Deum. vnde ſuper illud Pſalmiſtæ: *In cuſtodiendis illis retributio multa,* dicit gloſſa: *Non tantum pro eis in futuro redditur præmium, ſed etiam hic eis magnum eſt gaudium ſeruire illi, cui ſeruire regnare eſt.*

Triplici ex cauſa vana gloria difficulter vincitur.

Dicit quoque idem Chryſoſtom. quod vana gloria difficulter vincitur triplici de cauſa. Primo quia de bono naſcitur. Sicut enim ex veſtimento tinea naſcitur, quę veſtimentũ rodit, & ex ligno vermis, & ex oleribus eruca exterminans, & corrumpens illud, ex quo naſcitur: Sic ex bonis operib. aliquando vana gloria naſcitur, quę ipſa bona inficit, & maculat. Secũdo quia cum omnia alia vitia habeant bona contraria per quæ vincuntur, ſicut fornicatio vincitur per caſtitatem, ſuperbia per humilitatẽ, & iracundia per manſuetudinem, ſola vana gloria non hẽt aliquod bonum per quod ſuperetur. Tertio quia quanto plus compeſcitur, tanto amplius augetur, & ratio eſt ſecundum eundem Chryſoſt. quia omne malum ex malo naſcitur, ſola autem vana gloria de bono procedit, & ideo non extinguitur per bonum, ſed magis nutritur. Dicit etiam ibidem ipſe Chryſoſt. Nullum remediũ poteſt eſſe cõtra vanam gloriam niſi oratio ſola, & adhuc ipſa vanitatem habebit, niſi cautè effuſa fuerit. Hoc namque inanis gloriæ vitiũ adeo eſt ſubtile, vt etiam in

viris

Digitized by Google

viris probis, ſaltem quando ſolum eſt veniale peccatum, ſæpe intret, vnde Hiero. ad Sabinianum ait: *Naturali ducimur malo, adulatorib. noſtris libenter fauemus, & quãuis nos reſpondeamus indignos, & calidus rubor ora perfundat, tamen ad laudem ſui intrinſecus anima lætatur.* Et Chryſoſt. ſuper Matth. inquit: *Cum cætera vitia locum habeant in ſeruis diaboli, inanis gloria locum etiam habet in ſeruis Chriſti.* Et ideo inquit Paul. Gal. 6. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Vt autem falſis laudibus quis nõ extollatur, debet ſeruare cõſilium Catonis dicentis, ca. 4. *Cum te aliquis laudat, iudex tuus eſſe memento. Plus alijs de te, quam tu tibi, credere noli.* Item debet reſpicere ad vitã ſuã præteritam, præſentem, & futuram. Si enim reſpicit ad vitam præteritam, inueniet ſe multa cõmiſiſſe, de quibus debet erubeſcere, iuxta illud Rom. 6. *Quem ergo fructũ tunc habuiſtis in illis, in quibus nunc erubeſcitis?* Si vero reſpicit ad vitam præſentem, inueniet ſe eſſe in loco exilij, & in magno periculo, quia habitat inter malos. Vnde de hoc debet multum dolere, & dicere cum Pſalmiſta: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus Cedar, &c.* Si autem reſpicit ad vitam futuram, inueniet ſuper ſe Dei iudicia, de quibus debet multum timere: Sicut faciebat Pſalmiſta dic. Deo: *A iudicijs enim tuis timui.* Nullus ergo in hac vita debet velle laudari, poſtquam habet cauſam tanti ruboris, doloris & timoris.

De 4. ſuperbiæ filia quæ iactantia dicitur & primo de eius diffinitione.

QVarta ſuperbiæ filia eſt iactantia, de qua duo videnda ſunt. Primum eſt diffinitionis. Diffinitur autem à Philoſopho 2. & 4. Ethi. qui ait. *Iactantia eſt oſtentatio propriæ laudis cum veritas non ſuadet.* Et ſecũdum Aſteſanum noſtrum in 2. li. ſuæ ſummæ, hac ratione dicitur iactantia, quia ſicut cũ quis à longe vult aliquid iactare, manum in altum eleuat; ita qui cupit ſe laudare, verbis in altum ſe extollit. Et vt ait Alex. in 2. parte ſummæ Iactantia procedit ex ſuperbia, & inani gloria. Notandum tamen ſecundum Alexandri ſententiam vbi ſupra quod aliquis poteſt ſe laudare tripliciter, ſcilicet meritoriè, venialiter, & mortaliter. Meritoriè etiam tripliciter.

Quis laudare ſe tripliciter poteſt, vel, ſ. meritoriè, venialiter, & mortaliter.

PRimo cum laudat ſe quis propter charitatem Dei, ac illius gloriam, gratias ſibi à Deo conceſſas non ad ſe ſed ad Dei, honorem referendo. De hoc inquit Cyprianus in epiſtola ad Donatum; *Odioſa iactatio eſt, quamuis non iactatum eſſe poſſit, ſed gratum, quicquid nõ hominis virtuti adſcribitur, ſed de Dei munere prædicatur.* Sic fecit glorioſa Virgo, quæ cecinit Lucæ 1. *Magnificat anima mea Dominum, &c.* Sequitur: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.*

2. Quis cum merito ſe laudare poteſt.

SEcundo poteſt quis cum merito ſe laudare propter charitatem proximi, vt puta, ne ſcandalizetur propter verba detrahentium. Nam vt dicitur 6. q. 1. ca. ſunt plurimi: *Sunt plurimi qui vitam moreſque bonorum amplius quam debent laudant. Ideo permiſit Deus malos in obtrectationẽ & obiurgationem prorumpere, vt ſi qua elatio ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur,* hæc ibi. Qua de re, quia ſæpenumero de bonis viris, & iuſtis puſilli malorum diffamationibus ſcandalizãtur, licitum eſt quandoque proprias virtutes aperire. Sicut fecit B. Aug. qui in ſermone qui legitur in feſto eius, dixit: *Charitati veſtræ de nobis ipſis hodie ſermo reddendus eſt. Quia enim vt ait Apoſtolus: Spectaculum facti ſumus mundo, Angelis, & hominibus, qui nos amant, quærũt quid laudent in nobis. Qui vero nos oderunt, quærũt quod detrahant nobis. Nos autem in vtroq; medio conſtituti, adiuuante Deo vitam & famam noſtram ſic cuſtodire debemus, vt non erubeſcant de detractoribus laudatores,* hæc ille. Cuius doctrinam ſequi volentes, debẽt ſeruare conſilium quod ponit auctor rudium lib. 2. dicens:

At quiſquis famam cupiat retinere celebrem,
Omnibus hic ſtudeat gratus adeſſe bonis.
Sit mitis cunctis, tractabilis, atque benignus:
Sublenet vt nomen proſpera fama tuum.
Vt ſi diſpliceat prauis, non ſollicitetur.
Quis niſi ſit prauus, nemo placere poteſt.

Verum profiteor, ſimul omnibus opto placere:
Si nequeo, ſaltem gliſco placere bonis.

Non eſt etiam peccatum ſe commendare pro ædificatione proximi. vnde ſi quis alijs habens prædicare, aliqua narrat de ſe laudabilia, vt audientes incitētur, & deuotius ac efficacius eius doctrina recipiatur, vel vt malorum prædicatorum ab audientibus dogmata reſpuantur, nō peccat, ſed meretur. Sic enim fecit Paul. 4. ad Corinth. 11. & 12. ſcribens ſe raptum vſque ad tertium Cœlum, & audiſſe arcana, quæ non licet homini loqui. Et multa alia in ſui commendationem profert. Quod fecit ſecundum Nicol. de Lira, poſt B. Hieronym. ſuper dictam epiſtolam, quia Corinth. qui ſunt Achai, à Paulo ad fidem conuerſi, poſt receſſum eius à quibuſdam Pſeudoprophetis ſeducti erant, qui Paulo detraxerant, vt eius prædicationem cōtemni facerent. Et ideo ipſe Paulus zelo & charitate ſalutis eorum ductus, mirabilia de ſe refert, vt eos ad fidem veram reuocaret.

3. Quando quis ſe cum merito laudare poteſt.

Tertio poteſt quis ſe laudare meritorie, propter charitatem ſui, ſcilicet quādo tribulationibus eſt oppreſſus, vel calumniatus, & ne in deſperationem incidat, recogitat, ac rememorat ſua benefacta, ad ſuam cōfortationem. Et ob hanc cauſam, vt inquit Gregor. in moralibus B. Iob tribulatus, & ab amicis calumniatus ſe laudauit ſui libri, cap. 29. dicens: *oculus fui cæco, pes claudo, manus debili, & pater eram quodammodo pauperum.* Si quis etiam ſe laudaret non deficiendo à veritate, non tamen propter iactantiam, ſed vt aliquod periculum, vel malum euitaret: ſicut fecit Paulus qui ſe ciuem Romanum eſſe dixit, propter quod fuit dimiſſus liber, qui tenebatur captiuus. Act. 25. laudabiliter faceret.

In ſe laudādo quando quis venialiter peccat.

Secundo poteſt quis ſe laudare cum veniali peccato, ſecundum Alex. vbi ſupra & Thom. 2. 2. quæſt. 112. articul. 2. cum ſcilicet aliquid dicit in ſui commendationem quod eſt verum, & non iniuriatur Deum vel proximum, cum aliqua tamen inani gloria. Et ab hoc peccato pauci inueniuntur immunes, vt ait Grego. in 3. mora.

Tertio poteſt quis ſe iactare cum mortali peccato & hoc multipliciter ſecundum prædictos doctores.

Quādo quis laudando ſe mortaliter peccat.

Primo, cum quis ſe iactat contra honorē Dei, ſicut Sennacherib dicens: quod Deus non poſſet liberare populum Iſrael ab eius potentia 4. Reg. 19.

Secundo, cum quis ſe iactat in contumeliam proximi, ſicut Phariſæus ſe laudans, & vituperans publicanum, Luc. 18. Goliat dicens: *Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie.* Qui ſuo proprio gladio à Dauid capite truncatus, prim. Regum decimoſeptimo.

Alij modi in quibus quis mortaliter peccat ſe laudādo.

Tertio, cum quis ſe iactat de peccato mortali, de quibus reperiuntur multi facientes ſicut dicit Salomon Prou. 2. c. *Qui gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Et Iſa. 3. *Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt.*

Quarto cum quis ſe laudat, vt aliquem decipiat, vt puta dicens, ſe eſſe medicum, vel aduocatum, & magna feciſſe, vt ſic ſe ponant homines in manib. ſuis, cum damno & periculo eorum. De tali inquit Ariſtot. 4. Ethic. *Turpior eſt qui cauſa lucri ſe iactat, quàm qui cauſa gloriæ, vel honoris.* Et ibidem dicit Philoſophus: *Iactator fingit de ſe maiora exiſtentibus, quandoque meliorũ gratia, id eſt, ex vanitate, quandoque gratia honoris, & gloriæ, quandoq; gratia argenti.* Si quis tamen narraret ſolemnes curas infirmorũ per eum factas, & doctas diſputationes, & lecturas in quibus commendatus fuit de ſcientia ſua. Et artifex artificia ab ipſo facta, vt lucretur, dicendo veritatem & non derogando alijs eiuſdem conditionis, in ſe nullum peccatum videtur, ſecundum prædictos

Digitized by Google

prædictos doctores. Et in hoc verificari poteſt illa vulgaris ſententia dicens, quod licitum eſt laudare apud eos quibus quis eſt ignotus: verum tales ſe hoc modo laudantes communiter excedunt, plus dicentes quàm ſit veritas, vnde philoſophus vbi ſupra ait: *Iactator ſimulat ſibi ineſſe aliqua, quæ non ſunt, vel ſi inſunt ſimulat eſſe maiora quam ſint.*

Ironia iactantiæ aſſociatur.

HVic iactantiæ vitio aſſociatur vnum peccatum ei ſimile, quo ad finem. ſcilicet ironia, quæ ſecundum Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtion. 113. eſt quando aliquis dicit de ſe aliquos defectus, quos tamen in ſe non recognoſcit, vt humilis reputetur, & ab alijs laudetur. Contra hos defectus inquit Cato in ſuis documentis, capitul. tertio. *Nec te collaudes, nec te culpaueris ipſe: Hoc faciunt ſtulti, quos gloria vexat inanis.*

De iactantiæ vituperatione.

SEcundum principale de iactantia videndum, videtur vituperatio. Inquit enim Ariſtotel. quart. Ethicor. *Iactator maxime vituperandus eſt.* Et in communi prouerbio dicitur: *Laus in proprio ore ſordeſcit:* Paulus quoque de ſeipſos laudantibus ait ad Roman. prim. *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Et Cicero. prim. in de officijs ait *Turpe eſt de ſeipſo prædicare.* Et Quintilianus libr. octau. de oratoria inſtitutione. *Vitioſa eſt iactatio, inſertque audientibus non modo faſtidium, ſed plerunque odium.* Ideo dicitur quod iactantior nocet non ſolùm ſibi, ſed etiam alijs prim. quæſtion. ſecund. capitul. ſi quis. Iſti iactatores dicunt ſe habere malos vicinos, qui cum eos non laudent, volunt ſeipſos laudare, & miranda ſe iactant facturos. Et poſtea verificatur illud quod inquit: Horatius in poetica: *Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.* Tales oſtendunt ſe eſſe vanitate plenos. Ait enim Bernard. in libr. de improbatione vitiorum capit. ſecund. *Vaniſ ſuperborum vacuat iactantia mentem.* Ea propter inquit Senec. libr. ſecund. de beneficijs: *Retrahenda eſt inanis iactatio. Res loquantur, nobis tacentibus.* Et Paul. ſecund. ad Corinth. 10. ait: *Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.* Debet ergo vnuſquiſque intra ſe dicere illud, quod dicitur Ioan. 5. *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Item ſequi debet conſilium Ambroſij, in cap. imitare, 6. quæſtion. dicentis: *Nemo debet ſe iactare. Nam ſi Petrus lapſus eſt qui dixit: Nam ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego, quis alius iure de ſe præſumat? Deniq; à Dauid qui dixerat; Ego dixi, in abundantia mea non mouebor in æternum, eam fuiſſe iactantiam confitetur, dicens: Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus,* hæc ille. Ideo hortatur nos Sapiens Prouerb. 16. dicens: *Laudet te alius, & non os tuum, aliena labia & non lingua tua.* Et 1. Reg. 2. dicitur: *Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes.* Gualfredus quoque in poetria ait: *Cum fueris maior alijs, te finge minorem. Et de te mentire tibi, ne ſic in abyſſum Deijcias alios, vt te ſuper æthera tollas. Vincat opus verbum, minuit iactantia famam.* Notandum eſt autem quod non ſolum in rebus magnis, ſed etiam in vilibus, & abiectis poteſt eſſe iactantia, vnde Auguſt. in lib. de verbis Domini ait: *Non in ſolo rerum corporearum nitore, atq; pompa, ſed etiam in ipſis rebus luctuoſa poteſt eſſe iactantia, & eo pericloſior, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit.*

De 5. ſuperbiæ filia, quæ ambitio; dicitur & quod ſit, prim declaratur.

QVinta filia ſuperbiæ eſt ambitio, de qua loquens auctor libri de vita, & moribus Philoſophorum ait: *Ambitio eſt inordinatus appetitus honoris terreni, & amplitudinis dignitatis.* Et in c. miramur. in fine. 61. di. dicitur, quod *ambitio eſt ad honores mundi ſiue ſuffragio temporis, ac ſine merito laboris, velle promoueri.* Et ideo eſt peccatum ſecundum Tho. 2. 2. q. 131. ar 1. & Alex. de in 2 par. ſummæ, in tractatu de ambitione: Quia cum honor ſit præmium virtutis 4. Ethic. Ambitioſus deſiderat præſidentiam, & regimen quod non debetur niſi virtuoſis. Et per conſequens non ſibi. Imò etiam ſi eſſet ſanctus, ex ambitione fit indignus 1. q. 1. cap. principatus. In ſignum autem quod ſoli virtuoſi debent ad dignitates promoueri, antiqui Romani, vt refert Auguſt. 4. de ciuit.

Digitized by Google

de ciui. Dei, duo conſtruxere templa contigua in vrbe, vnum deæ virtutis, aliud deæ honoris. Ita tamen, vt ad templum deæ honoris non eſſet aſcenſus niſi per templum deæ virtutis: Et hoc oſtendentes, quòd ad honores non rectè perueniтur niſi per opera virtutis. Vnde dicitur in l. contra publicam. C. de re mili. lib 12. *Ad honoris augmentum non ambitione, ſed labore vnum quemq; conuenit euenire.* Sine labore autem ex virtute ad honores peruenientes, ſunt infecti maledicta ambitione, quæ eſt cathedra peſtilentię, de qua inquit Dauid Pſalm. 1. *Beatus vir qui in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Super quæ verba ait Aug. *Non eſt fere quiſque qui careat amore dominandi, & humanam non appetat gloriam.* Hæc autem ambitio, vt idem Aug. dicit in lib. de vera religione, procedit ex ſuperbia & cupiditate, & eſt contra charitatem, quæ non eſt ambitioſa 1. ad Cor. 13. In quo quidem vitio multi inueniuntur inuoluti. Ait enim Ambroſ. ſuper Lucam, *Sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nullaque auaritia, facit ambitio curioſos.*

Soluitur instantia contra ſupradicta, quæ oritur ex 1. ad Timot. 3. oſtenditurq; quomodo in episcopatu tria conſiderari poſſũt. SEd tales ſe defendunt per dictum Apoſtoli ad Tim. 3. dicentis. Qui Epiſcopatum deſiderat, bonũ opus deſiderat. Quibus reſpondet Thom. 2. 2. q. 185. art. 1. quod in Epiſcopatu tria poſſunt deſiderari. Primum eſt principale, & finale, ſcilicet Epiſcopalis operatio, per quam vtilitati proximorum intenditur ſecundum illud Ioan. vltim. *Paſce oues meas.* Et hoc ſecũdum ſe eſt laudabile & meritorium verũ, quia talis actus epiſcopalis habet annexã celſitudinem gradus, hodie præſumptuoſum videtur, quod aliquis præeſſe appareat ad hoc, vt ſubditis proſit, niſi manifeſta neceſſitate vrgente, quia locus ſuperior ſine quo populus regi non poteſt, & ſi ita adminiſtretur vt decet, tamen indecenter appetitur. 8. quæſt. 1. cap. qui Epiſcopatum. *Quõ liceat Epiſcopatũ deſiderare, & quãdo non.* Antiquitus vero vt inquit Thom. vbi ſupra, quia Epiſcopi erant pauperes, & primi ducebantur ad tormenta, & primi in laboribus affligebantur, erat licitum appetere hoc fine, vt pro Chriſto & ſalute proximi paterentur, vnde dicit Gregor. in paſtorali: *Tunc laudabile erat Epiſcopatum quærere, quando per hunc quemque non erat dubium ad ſupplicia grauiora peruenire.* Alia aũt duo conſideranda in Epiſcopatu ſunt, excellentia gradus, qua Epiſcopus ſuper alios conſtituitur, & reuerẽtia ac honor ei exhibitus. Et iſta appetere eſt præſumptuoſum. Vnde inquit Chryſoſtom ſuper Matth. *Opus quidem deſiderare bonum, bonum eſt, primatum autem honoris concupiſcere, vanitas eſt.* Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe horret. Ideo Dominus contra ambitionem Phariſæorum inquit Matt. 22. *Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutari in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Contrarium vero hortatur facere diſcipulos, dum ait Matthæi. 20. *Si quis voluerit maior fieri inter vos, ſit veſter miniſter.* Ad auctoritatem ergo Apoſtoli cõtrariam etiam reſpondet Auguſt. in d. cap. qui Epiſcopatum. 8. quæſtion. 1. quod Apoſtolus voluit per illa verba exponere, quid ſit Epiſcopus, quia nomẽ eſt operis, non honoris. Interpretatur enim Epiſcopus ſuperintendens, ſcilicet ſaluti proximorum. Quod autem peccatum ſit appetere dignitatem, vel prælationem, oſtendit Chryſoſtom. 40. di. ca. dicens: *Quicunque deſiderauerit primatum in terra, inueniet confuſionem in cælo, nec inter ſeruos Chriſti computabitur, qui de primatu tractauerit,* & in ca. principatus. prim. quæſtion. prim. inquit Leo Papa: *Principatus quem metus extorſit, aut ambitio occupauit, & ſi actibus ſuis, vel moribus non offendat, ipſius tamen initijs ſuis eſt pernicioſus exemplo,* & in cap. ſicut, is 1. quæſt. 6. ait Gregor. *Sicut qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, eſt ſacris altaribus admittendus, ſic qui vltro ambit vel importunum ſe ingerit, proculdubio eſt repellendus.* Et idem habetur in cap. in ſcripturis. octau. q. 1. Debet ergo homo ſeruare conſilium Apoſtoli Heb. 5. dic. *Nemo ſibi aſſumat honorẽ, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Solum ergo debet prælatio aſſumi per obedientiam Dei, vel prælati ſuperioris, ſecũdum illud quod dicitur in ca. niſi cum pridem

de renun,

de renun. vbi ſcriptum eſt: *Tunc in te veram humilitatem cuſtodies, cùm per eam locũ ſublimem effugies, & per obedientiam non dimittes.* Dicit enim Greg. in c. in ſcripturis 8. q. 1. quòd is qui valet, omnipotentis Dei renuit paſcere oues, oſtendit ſe ſummum nó amare paſtorem. Talis autem ſuſcipiens prælationem, debet alios in virtute ac ſcientia & bonis moribus ſuperare. c. viliſſimus. 1. q. 1. & c. cùm in cunctis. de elec. & c. non oportet. 1. q. 7.

Sequitur oſtendendo ambitionẽ totum mundum conturbare, ipſamque fugiendam eſſe.

SEd heu, quia totum oppoſitum fit, imò hæc immanis beſtia ambitionis totum ferè mundum conturbat, denique Eccleſiam deſtruit, vnde dicitur, in c. nihil. de elec. *Nihil eſt quod Eccleſiæ Dei magis obeſt, quàm quod indigni aſſumuntur prælati ad regimen animarum.* Non ſolùm autem iſti ambitioſi damnificant, & vituperant Eccleſiam Dei, ſed etiã ſeipſos propter inſufficientiam ſuã, quia ad altitudinem prælationis aſcendentes, profundius quã alij ruunt, & ſunt tãquam ſimiæ poſitæ ſuper perticam, quæ poſteriora depilata, quæ ante non ita bene videbantur, cunctis oſtendunt. Magnũque eſt dedecus Eccleſiæ Dei tales in cathedra paſtorali reſidere. Et ideò ad fugiendas prælationes tanquam periculoſas hortamur. Eccl. 7. vbi dicitur: *Noli quærere ab homine ducatũ, nec à rege cathedram honoris.* Et ratio poteſt aſſignari illa, quæ habetur Sap. 5. vbi dicitur *Iudicium duriſſimum his qui præſunt fiet.* Et ideò honores, & prælationes appetere non debemus. vnde dicebat B. Franciſcus in admonitionib. ſuis, quòd illi qui ſunt ſuper alios conſtituti, tantũ de illa prælatione debent gloriari, quantum ſi eſſent deputati officio abluendi pedes fratrum, & quanto magis turbarentur de ablata eis prælatione, quàm de ablato officio abluendi pedes, tanto magis loculos ad periculum animæ ſibi componunt. Item vt habetur in legenda maiori. par. 6. dicebat: *In prælatione caſus, in laude præcipitium, ſubditi animæ lucrum eſt in humilitate.* Cur ergò periculis plus quã lucris attendimus, cùm tempus ad lucrãdum accepimus? Eapropter debemus fugere prælationes exemplo Chriſti, qui cùm Iudæi vellent eum facere regẽ, fugit. Io. 6. Moyſes etiam cùm eum vellet Deus mittere, vt eſſet dux populi ſui, excuſauit ſe, dicens: quòd erat impeditioris linguæ. Exod. 4. & Hierem. cùm eum vellet Deus cõſtituere ſuper reges, & regna, ad annunciandum verbum Dei, dixit, per humilitatem ſe ſubtrahens: *A, a, a, Domine Deus, neſcio loqui, quia puer ego ſum.* Hiere. 1. Marcus etiã Euangeliſta, vt Hieron. refert in prologo Euãgelij eius, ſibi amputaſſe pollicẽ dicitur, vt ſacerdotio reprobus haberetur. Greg. etiam magnus, electus in Papam: Et ſimiliter Ambroſius in Archiepiſcopum Mediolani, à toto populo fugit, vt prælationem euitare poſſet. Et idem fecerunt plures alij ſanctiſſimi viri. Econtrario verò Chore & complices eius, ambientes regimen populi detraxerunt Moyſi, & à Domino crudeliter interfecti ſunt. Num. 16. Item Abſalon ambitioſus patrẽ è regno fugauit, ſed horribiliter occiſus eſt. 2 Regum 18. Abimelech quoq; cùm eſſet illegitimus, vt ſibi ducatũ vſurparet, ſeptuaginta fratres ſuos legitimos occidit, ſed tandem miſerabiliter fuit interemptus, Iudic. 9. Romulus etiam, vt ſolus regnaret, fratrem ſuum Remum occidi fecit, ſuper muros Romæ, de quo Lucan in 1. ait: *Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.* Recitat quoq; fabuloſe, Ouidius in 2. Meta. quòd filius Solis concupiuit & ambiuit regere quadrigam ipſius Solis, quam videbat auro, & argento, ac Smaragdis, & gemmis ornatam & rutilantem, quod tandem importunitate ſua à patre obtinuit, vnde ſolares radios capiti ſuo impoſuit. Sed cùm currum & equos regere neſciret, quaſi vniuerſum mundum deſtruxit. Quapropter ipſe ambitioſus & præſumptuoſus in mare præcipitatus interijt. Quæ quidem fabula poſſet moraliter exponi de ambitioſis quærentibus habere præſidentias & regimina aliorum, qui ſunt cauſa deſtructionis ſuæ, & eorum, quorum gubernationem ſuſcipiunt. Prælatio enim eſt am-

In legenda maiori parte 6.

Ambitioſi filio Solis aſſimilãtur.

Digitized by Google

Et ideò inquit Dominus Matth. 7. *Attendite vobis à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.*

PRo quorum verborum declaratione, eſt ſciendum, quòd triplex inuenitur prophetia, vna eſt de præterito, ſicut illa Gene. 1. *In principio creauit Deus cœlum & terram.* Alia eſt de futuro, ſicut illa. Iſaiæ ſeptimo. *Ecce virgo concipiet, &c.* Alia verò eſt de præſenti occulto, ſicut illa. Ioan. primo. *Ecce agnus Dei*, & ſecundùm prædictos modos prophetandi accipitur multipliciter falſus propheta, quorum malorum prophetarum ſolummodò ſeptem enumerabimus, cauſa breuitatis.

PRimus falſus propheta eſt diabolus, qui prophetat de præterito. Suadet enim homini ſtare in peccato ſuperbiæ, luxuriæ & auaritiæ, adducens in exemplum quoſdam præteritos, qui peccauerunt, & tamen multum à Deo exaltati fuerunt. Sicut Paulus, qui peccauit peccato ſuperbiæ, & tamen factus eſt Apoſtolus. Dauid quoque, qui peccauit peccato luxuriæ, & tamen factus eſt prophetarum eximius. Et Magdalena, quæ tamen eſt in magna Cœlorum gloria, & Matthæus, qui peccauit peccato auaritiæ, & tamen factus eſt Euangeliſta electus. Et ex his arguit diabolus, quòd iſta peccata ſunt leuia, & à Deo leuiter puniuntur, & quòd propter aliquod peccatum homines non morientur æterna morte, dicens illud Gene. 3. *Nequaquam moriemini.* Sed iſta prophetia continet quatuor falſa. Vnum eſt, quia prædicti viri non ſunt nobis dati in exemplum, vt peccemus; ſed, vt ſi peccauerimus, de Dei miſericordia confidamus. Vnde legitur in hiſtoria tripartita, quòd cùm Theodoſius Imperator quendam exceſſum commiſiſſet, & in ſui excuſationem Dauid, qui peccauerat, adduxiſſet, dixit ei Ambro. *qui ſecutus es errantem, ſequere & pœnitentem.* Refert quoque Auguſtin. in epiſtola ad Hieronymum quòd cùm quidam in quendam puteum cecidiſſet, & alius ſuperueniens cum interrogaret, quomodo illuc ceciderat, ait: Non quæſo quæras, qualiter hic ceciderim, ſed inquire diligenter, qualiter me poſſis liberare. Nullus ergò debet interrogare, qualiter ceciderit talis, ſed qualiter reſurrexerit. Secundum ſimiliter eſt falſum, quia peccata non ſunt leuia, ſed grauiſſima & ponderoſa, iuxta illud Hierem. 46. *Graue malum contra animas noſtras*, & Iob. 6. *Quaſi arena maris hæc grauior apparet.* Quæ verba exponi poſſunt de grauedine culpæ mortalis peccati. Tertium quoque eſt falſum, ſcilicet quòd talia peccata Deus leuiter puniat. Nam peccatum ſuperbiæ in angelis puniuit infernali incarceratione. Iſa. 14. vbi ſuperbienti angelo dictum eſt: *Ad infernum detraheris in profundum laci*, peccatum autem auaritiæ puniuit perpetua mendicatione, ſicut patet Lucæ decimoſexto. In diuite qui guttam aquæ mendicauit, & habere non potuit. Peccatum luxuriæ puniuit fœtenti odore, ſicut patuit Geneſ. 19. in Sodomitis. Quartum etiam falſum. Nam Ezechiel. 18. dicitur: *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.* ſ. æterna morte.

De 2. falſo propheta.

SEcundus falſus propheta, eſt, caro & ſenſualitas, quæ eſt prophetia de futuro. Suadet enim homini, vt in carnalibus delicijs conquieſcat. & alio tempore poterit pœnitere, & in ſua ſenectute DEO ſeruire. Sed iſta prophetia continet tria falſa, vnum quòd quieſcat in delicijs, cùm in eis non ſit quies, quia pungunt animam nimia amaritudine. Prouerb. 5. *Nouiſſima illius amara quaſi abſinthium*, nec in diuitijs, quia pungunt nimia ſollicitudine. & ideò Matthæ. 13. appellantur ſpinæ, nec in honoribus, quia pungunt multiplici anxietate, & timore. Iob. 15. *Sonitus terroris in aures eius, &c.* vnde refert Tullius in Tuſculanis quæſtionibus, quod dum quidam

Tria falſa continere hanc prophetiam oſtenditur.

dam Dionyſium in tot delicijs, diuitijs, & honoribus conſtitutum videret, & diceret eſſe beatum. Ille ipſum in throno aureo iuſſit eleuari, & menſam cum omnibus delicijs antè eum poni, cum ſonis & canticis circum circa, gladium autem acutiſſimum cum ſeta equina ſuper caput eius appendi. Cùm verò ille non comederet, ſed in timore maximo eſſet, dixit ei Dionyſius. Talis eſt vita mea, quam tu beatam putabas. Secundam ſimiliter eſt falſum, quod. ſ. alio tempore pœnitebit. homo enim per ſe poteſt in peccatum ire, ſed non redire, vt ſupra probauimus. ſermone 6. par. 4.

De 3. falſo in prophetia contento

TErtium quoq; eſt falſum, quòd ſcilicet ſufficiat dare Deo ſenectutem ſuã. Eſt enim iuuentus ſicut vinum purum. Senectus verò ſicut vinum mixtum, quia ſenectus multas miſerias habet admixtas. qui ergò Deo ſuam iuuentutem dant, vinum purum ſibi propinant, qui verò ſenectutem, vinum mixtum. Peccatores autem in ſuis fecibus requieſcunt. Hierem. 48. *Requieuit in fecibus ſuis.* Et ideò in peccatis manentes, dant Deo feces vitiorum, & ſimiliter Deus habet tres calices in præſenti vita, & tres in alia, quibus diuerſimodè potat.

Deus habet tres calices in præſenti vita, & tres in alia, quib. diuerſimodè potat.

PRimus Calix eſt plenus balſamo. ſ. gratiæ & innocentiæ, de quo bibit Chriſtus, & B. Virgo, qui fuerunt pleni innocentia, & Spiritus Sancti gratia. Biberunt etiam Apoſtoli in die Pentecoſtes, quando Spiritum ſanctum receperunt. De ipſo etiam bibunt omnes iuſti, qui habent gratiam Dei. Sunt autem tria ſigna, per quæ cognoſcitur, quando quis bibit de hoc Calice. Primum eſt mundanæ ſitis extinctio, iuxta illud Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum, qui autem biberit ex aqua, quam ei dabo, non ſitiet in æternum,* & Chryſoſt. ait: *Verè non habet, quod ſuper terram amet, qui donum cæleſte in veritate deguſtauerit.* & Auguſt. dicit: *Qui biberit de flumio Paradiſi, cuius gutta maior eſt Oceano, reſtat vt in eo ſitis mundi huius penitus extincta ſit.* Vocat autem Auguſt. fluuium Paradiſi, amorem Spiritus ſancti. Oceanum verò, collectionem omnium amorum mundanorum. Quando igitur vna gutta amoris Spiritus ſancti in cor hominis venit, totam collectionem amorum mundanorum extinguit. Secundum ſignum eſt, mentis in cœleſtibus habitatio. qui enim Calicem Spiritus ſancti bibit, frequenter in Cælum per deſiderium ſalit. Io. 4. Aquam quam ego dabo, fit in eo fons aquę ſalientis, id eſt ſalire facientis in vitam æternam. Et taliter ſaliebat Paulus, qui dicebat ad Philip. 3. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt.* Tertium eſt mentis exultatio. Sicut enim ſupra nubes eſt ſerenum, infra verò nubes eſt turbulentia, & impetus ventorum; ſic in cordibus ſanctorum virorum ſemper eſt ſerenitas & iucunditas cordis. In cordibus verò terrenorum, ſemper eſt tribulatio cognitionis. De ſerenitate autem & iucunditate bonorum, poteſt exponi illud pſalmiſtæ: *Vinum lætificat cor hominis.* & Prou. 15. *Secura mens quaſi iuge conuiuium.* de turbulentia verò terrenorum poteſt exponi illud Hierem. 25. *Turbo magnus egredietur à ſummitatibus terræ,* & illud Iob 3. *Noctem illam,* id eſt, animam obſcuram, *tenebroſus turbo poſſideat.*

SEcundus calix Dei, eſt plenus abſinthio, de quo bibunt illi qui faciũt condignam pœnitentiam, ſicut Magdalena, & alij vere pœnitentes. Si enim ille, qui biberat de calice balſami diuinæ gratiæ, perdiderit ipſam gratiam, accedere debet ad hunc ſecundum calicem: & bibere de abſinthio amaræ pœnitentiæ: quæ quanto fuerit amarior, tanto erit virtuoſior. Nam inquit Chryſoſtom. quòd aſpera medicina melius curat morbos, quam lenis. Item ſicut abſinthium aptat ſtomachum, ita contritio animam, & eam ſanat a morbo peccati. & ideò dicebat Dauid Pſalmo. 115. *Calicem ſalutaris accipiam, &c.* Illud tamen abſinthium amaræ pœnitentiæ debet dulcorari per ſpem cœleſtis gloriæ,

2. Calix quo Dñus potat in hac vita.

gloriæ,conſiderando quod dicitur Matthæ.3. *Agite pœnitentiam. Appropinquabit enim regnum Cælorum.* Dicere quoque poſſumus, quod iſte eſt calix eſt plenus ſanguine, & iſte eſt calix paſſionis,& martyrij,de quo ipſe Chriſtus bibit, ſicut prædixerat filijs Zebedæi,Matthæi 20.dicens: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* Biberunt etiam martyres de iſto calice,de quibus dicitur Apoc.7. *Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione,& lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni.* De hoc etiam calice bibunt illi qui carnem ſuam crucifigunt cum vitijs, & concupiſcentijs, vt ait Apoſtolus ad Gal.5.

3,Calix quo Deus potat in hac vita.

TErtius vero calix eſt maledictionis & iræ Dei,de quo dicitur Apocal.16. *Date ei calicem indignationis iræ Dei,* & Hiere. 48. *Inebriate eum calice iræ Dei,*& de hoc calice dat Deus potum impœnitentibus peccatoribus,qui credūt huic falſo prophetæ.ſ.carni & ſenſualitati conſulenti non agere pœnitentiam.

Tres quoq; calices Deꝰ habet pro futura vita

HAbet quoque Deus tres alios calices poſt hanc vitam. quorum primus eſt plenus vino mero,& iſte eſt Cælum, in quo eſt pura gloria beatorum, & de ipſo bibunt animæ ſanctorum quæ cæleſti gloria inebriantur,iuxta illud Pſalmiſtę: *Inebriabūtur ab vbertate domus tuæ,& torrēte voluptatis tuæ potabis eos.* Quibus Deus porrigens hunc calicem meræ gloriæ, ait Cant.5. *Bibite amici mei,& inebriamini chariſſimi.* Calix verò ſecundus eſt plenus vino mixto, & potatur in purgatorio,in quo bibunt illi qui habent aliquid purgandum, cum exeunt de hac vita. Locus.n. purgatorij dicitur calix vini mixti, quia ibi eſt conſolatio de ſecuritate gloriæ conſequendæ, & de viſitatione Angelorum, ſed eſt deſolatio de pœnæ acerbitate,& de dæmonum vicinitate,& anxietas de ipſius gloriæ dilatione. Item ibi eſt pœna mixta cum gratia, vnde illo qui eſt in purgatorio,dici poteſt illud, Iſ.1. *Vinum tuum mixtū eſt aqua.*& de ipſo ait Apoſtolus primæ ad Corint.tertio. *Ipſe ſaluus erit,ſicut tamen quaſi per ignem.*

3.Calix poſt hanc vitam à Deo præbendus.

3.Calix quo Deus poſt hanc vitam potat.

TErtius vero calix eſt plenus fæce, & iſte eſt infernus in quo bibunt animę in peccato mortali decedentes, quæ credentes ipſi falſo prophetæ noluerunt facere pœnitentiam. In cloacam enim infernalem plenam putredine proijcietur poſt iudicium vniuerſale omnes fæces elementorum. Item omnes aliæ immundiciæ & feces. Sunt autem ſex quæ in hac vita appetuntur ab hominibus,& habent fæces ſuas.ſ.pulchritudo,ſanitas,gaudiū, vita,lux,& diuitiæ.Fex autem pulchritudinis eſt fœditas,& deformitas,ac turpitudo,fæx ſanitatis eſt infirmitas,fæx gaudij eſt dolor & triſtitia,fæx vitæ eſt mors, fæx lucis eſt tenebra,fęx vero diuitiarum eſt paupertas. Deus igitur poſt reſurrectionem leuabit vinum de fæce,& totum vinum purum.i.pulchritudinem, ſanitatem,gaudium,vitam, lucem & diuitias, & omnia bona ponet in calice beatorum,de quo ipſe ait Pſa.22. *Et calix meus inebrians quàm præclarus eſt.* Fæces autem.i.turpitudinem,infirmitatem,dolorem,mortem,tenebras, & paupertatem in cloacā proijciet infernalem, & de iſto calice potabit illos qui fidem dederunt huic falſo prophetæ.& tunc poterit dici vnicuique damnato illud Hiere.50. *Bibiſti de manu Domini calicem iræ eius, & vſque ad profundū calicis ſoporis bibiſti,& potaſti vſque ad fæces.* De iſtis autem tribus calicibus ait propheta Pſalmo 74. *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto: Et inclinauit ex hoc in hoc.* quia in ſecundo calice pœnalitatis, pœnitentię, vel martyrij, atque auſteritatis vitæ, & purgatorij, immiſcuit conſolationem ſuæ gratiæ,vnde bibentes de ipſo calice poſſunt dicere Deo cum Pſalmiſta: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Sequitur David in prædicto Pſalm.74. *Verūtamen fæx eius non eſt exinanita: bibent omnes peccatores terræ,* & hoc quo ad tertium calicem.

faciunt, quæ quia in mortali peccato faciunt, nihil eis proſunt ad ſalutem. Sunt enim reſpectu operum quæ fiunt in Charitate, ſicut homo pictus vel mortuus reſpectu veri, & viui. Et ſicut lignum putridum in nocte lucidum, reſpectu veræ lucis, quæ tamen opera in die Iudicij putrida apparebunt, iuxta illud primæ ad Cor. 4. *Illuminabit abſcondita tenebrarum.* Item ſunt ſicut aurichalchum & plumbum reſpectu veri auri, vnde Ber. ait: *Melius eſt pallens aurum, quam fulgens aurichalchum.* Item ſunt ſicut flores reſpectu fructuum, & ſicut homo de omnibus floribus vnius viridarij non poſſet refici ſemel, ſic de quibuſcunque talibus operibus non poſſet ad momentum Paradiſi dulcedine ſatiari. Sicut autem flores fructus producũt, ſic talia opera ſæpe ad gratiam diſponũt. Et ſicut flores vinearum buffones fugant, & Dominum vineæ recreant, ſic taliũ opera in quantum diſponunt ad gratiam, Diabolo diſplicent, & Deo ac Angelis multum placent.

De 6. falſo propheta.

SExtus falſus Propheta eſt omnis Hæreticus inquit Origenes ſuper Matthæũ Hæretici enim ſunt falſarij literarum regalium, nam literas ſummi regis id eſt Sacram Scripturam falſificant, & male exponunt, quam Dei filius per quinque Bullas, id eſt per quinque vulnera roborauit, quas Bullas ipſi falſificant, dum Chriſtum non vere paſſum, ſed phantaſtice, fuiſſe affirmant. De quibus falſis prophetis Saluator tria tangit in verbis præallegatis.

PRimo eorum fraudulentiam cum ait: *Veniunt ad vos in veſtimentis ouium.* Iſta autem veſtis ouina eſt triplex.

PRima eſt ſimulata locutio, lupus enim vt dicitur in libro de animalibus, aliquando fingit vocem canis, vt non lupus, ſed canis eſſe credatur. Canes vero Dei ſunt prædicatores, qui habent linguam medicinalem, iuxta illud pſalmiſtæ dicentis Deo: *Lingua canum tuorum. &c.* Hæretici autem aliquando fingunt ſe habere verba prędicatorum, dicentes aliqua vera, vt ſic trahant ad falſa, iuxta illud ad Rom. 16. *Per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* Et ideo Apocal. 9. aſſimilantur ſcorpionibus, quia in facie, id eſt principio, dicunt verba blanda, ſed in cauda pungunt, quia in fine dicunt venenata. vnde Auguſtinus ait: *Veſtimenta ouium ſunt verba blanda*, gloſſa vero ſuper Matthæum dicit: *Hæretici quadam pietatis veſte tecti, venenato animo ſunt rapaces, vt lupi.*

De 2. veſte ouina.

SEcunda veſtis eſt ſimulata conuerſatio, quia prætendunt magnam manſuetudinem. Dicitur autem in libro de animalibus, quod lupus aliquando emittit voces humanas, vt non lupus, ſed homo videatur. Et ſimiliter hæretici prætendunt ſe habere conuerſationem humanam, id eſt humilem & manſuetam. homo enim naturaliter eſt animal manſuetum, rationale, & mortale, hæretici vero manſuetam diſcretionem & deſiderium moriendi pro Chriſto ſimulant, & ideo aſſimilantur ſepulchris exterius depictis, & intus fœtentibus & turpibus Matth. 23.

De 3. veſte ouina.

TErtia veſtis eſt ſimulata operatio, quia per ieiunia, orationes, & eleemoſynas, ſuam malitiam tegunt. legitur autem in lib. de animalibus, quod lupus ſubtus folia virentia ſe abſcondit vt oues venientes ad ea carpendum, rapiat, & occidat: folia autem virentia ſunt ſanctorũ virorum opera in charitate facta, ſub quibus hæretici ſe abſcondunt, dum hæc eadem faciunt vt ſimplices decipiant, iuxta illud 2. ad Tim. 3. *Habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Et ideo aſſimilantur veneficis, qui dum venena offerũt, melle inoluunt.

Secundo

SEcundo ponit Saluator eorum ſæuitiam, dum dicit: *Intrinſecus autem ſunt lupi rapaces*, quod exponit gloſſ. *vel ſpiritualiter corrumpendo, vel ſi poſſunt, corporaliter perſequendo*, vt patuit in Arrio, cuius conſilio omnes Epiſcopi catholici in exilium fuerũt miſſi, vt vix tres inuenirentur qui fidem defenderent, de quo prædixerat Apoſtolus Act. 20. dic. *Scio quod poſt diſceſſum meum, intrabunt in vos lupi rapaces, non parcentes gregi, &c.* Contra tales autem lupos neceſſarij ſunt canes latrantes. vnde refert Petrus Comeſtor, quod dum Philippus Rex Macedonum obſideret Athenas, dixit Athenienſibus: Date mihi decem oratores, quos ex vobis elegero, & confœderatus recedam. Cui reſpondit Demoſthenes peritiſſimus orator: Lupi dixerunt paſtoribus: Tota cauſa diſcordiæ inter nos, & vos, ſunt canes. Date ergo nobis canes, & amici erimus: quod cum feciſſent, dormientibus paſtoribus, lupi in gregem ad libitum deſæuierunt. Ex quo apparet quòd magnum periculum eſt quando canes, id eſt prædicatores gregem deſerunt, vel latrare negligunt, de quibus dicitur Iſa. 55. *Canes muti non valentes latrare.* Sicut enim manſuetudo in homine eſt laudabilis, & ita vituperabilis, ſic econuerſo eſt in cane, vnde Dionyſius ait: *Manſuetus in omnibus factus canis, iam non eſt canis.*

TErtio ponit Saluator eorum notitiam, cum ait: *A fructibus eorum cognoſcetis eos.* Non enim cognoſcuntur à veſtimentis ſimulatis, ſed à fructibus apertis, qui ſunt tres. Primus eſt, doctrina peſtifera, quia dicunt diabolum eſſe Creatorem omnium viſibilium, & multa alia talia diabolica & peruerſa; contra quos dicitur Iob. 13. *Oſtendam vos fabricatores eſſe mendacij & cultores peruerſorum dogmatum.* Secundus eſt ſimulata vita. Multum enim intendunt illis per quæ poſſunt reputari ſancti, ſicut exterminationi faciei & prolixitati orationum, ſicut teſtatur Saluator Matth. 6. & 23. Tertius vero eſt proles impia, quia omnes credentes ab eis geniti ſunt vſurarij, periuri, & multis ſceleribus pleni. Sapientiæ quarto. *Ex iniquis omnes qui naſcuntur filij, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes.*

SEptimus falſus propheta eſt hypocrita, & iſte Eccleſiam periculoſe impugnat. *De 7. falſo propheta.* Olim enim paſſa eſt bellum tyrãnorum, ſed illud vicit per patientiam. patitur etiam quotidie bellum hæreticorum, ſed illud vicit per ſapientiam. Bella autem hypocritarum vincere non poteſt, quia eſt occultum, domeſticum, & inteſtinum. Et ideo præmiſit Dominus, *Attendite.* Super quo ait Chryſoſt. *Vbi res eſt certa reſpicitur, vbi autem eſt incerta attenditur*, id eſt caute conſideratur. Induunt enim ſe hypocritę veſtimentis ouium, id eſt operibus virtuoſorum, intus autem ſunt lupi rapaces, quia malo animo hæc faciunt. Vel poteſt dici quod fideles ſunt veſtimenta Chriſti, dicente propheta Pſalm. 44. *Myrrha & gutta & caſſia à veſtimentis tuis, &c.* Ab iſtis enim veſtimentis fluit gutta, id eſt lachryma compunctionis, gutta enim eſt ſpecies aromatica quæ lachrymas ſtillat. Fluit etiam caſſia, id eſt pudor confeſſionis. Caſſia enim habet folia purpurea, & ſignificat pudorem confeſſionis. Fluit quoque myrrha, id eſt labor ſatisfactionis, vbi multiplex amaritudo notatur. Et quia hypocritæ fingunt ſe aliquando lachrymas fundere, & confeſſionem promere, ac ſatisfactionem facere, ideo difficiliter cognoſcuntur.

DIcit tamen Chryſ. ſuper Matthæum, quod lupus tectus pelle ouina per tria cognoſcitur. *Sicut lupus patria cognoſcitur, ita & hypocrita.* Primo per actum, quia dentibus mordet, ouis vero neminem morſibus lædit. Secundo per vlulatum, quia verſus Cœlum vlulat, ouis vero verſus terram. Tertio, per paſtum, quia carnibus delectatur, ouis vero herbis paſcitur. Vnde hędus aliquo iſtorum modorum cognouit lupum, dicens, vt refert Aeſopus: *Rimula, qua video, te docet eſſe lupum.* Et eodem modo ipſi hypocritæ cognoſcuntur.

Primo

PRIMO per actum, quia bonos mordent & eis detrahunt, de quibus ait Paulus ad Galat. 5. *quòd ſi inuicem mordetis, & comeditis. videte ne ab inuicem conſumamini.* Ille enim qui mordet, partem relinquit, & ſimiliter aliquando detractor in parte laudat, & in parte vituperat. Ille vero qui comedit cibum, maſticat ipſum, & ſibi incorporat. Et ſimiliter multi contra aliorum vitia murmurant, & tamen eadem faciendo ſibi incorporant. Ille autem qui conſumit, nec de pelle, nec de carne, nec de oſſe aliquid dimittit, & ſimiliter plerique ſunt qui cōdemnant vitam, famam, & conſcientiam aliorum.

SEcundo cognoſcuntur per voces, vnde Chryſoſtom. vbi ſupra ait: *Qui vocem humilitatis, & veræ confeſsionis emittit, ouis eſt. Qui vero contra veritatem blaſphemans vlulat contra Deum, lupus eſt,* iuxta illud Pſalmiſtę: *Iniquitatem in excelſo locuti ſunt.*

TErtio cognoſcuntur per cibum, quia boni paſcuntur herbis virentibus, id eſt cœleſtibus amœnitatibus, mali autem carnalibus voluptatibus, iuxta illud ad Roman. 8. *Qui in carne ſunt, quæ carnis ſunt, ſapiunt.*

Hypocritæ lupo propter rapacitatem aſsimilātur.

ASſimilatur ergo hypocrita lupo propter rapacitatem. Vnde Prudentius inquit: *Latitat lupus ore cruento Lacteolam mentitus ouem, ſub vellere molli,* & Gregorius in moral. ait: *Hypocrita iuſtus eſſe non appetit, ſed videri.* Et idcirco raptor eſt, quia cum iniqua agat, de ſanctitate deſiderat venerari, & laudem vitæ rapit alienæ. Non ſolum autem appellati ſunt lupi hypocritæ, quia rapiūt ſimulationibus ſuis, laudes quas non merentur, ſed etiam propter rapinam eleemoſynarum, quas oſtenſione ſanctitatis à ſimplicibus extorquent. Et ideo exclamat Saluator Matthæi. 23. *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes.*

Hypocritæ ſimiæ, ſtruthioni, & vulpi ſimiles ſunt.

ASſimilantur etiam ſimiæ, de qua dicunt philoſophi naturales, quòd licet nullum animal ſit magis ſimile homini in exterioribus, tamen intus eſt magis diſſimile. Sic hypocrita exterius Angelus videtur, interius vero eſt diabolo ſimilis. Item aſſimilantur ſtruthioni, de quo dicitur Iob 39. *Penna ſtruthionis ſimilis eſt herodij & accipitris,* ſuper quæ verba inquit Gregor. quòd *accipiter & herodius reliquas aues ſui velocitate tranſcendunt. Struthio autem pennæ eorum ſimilitudinem habet, ſed volatus eorum ſimilitudinem non habet. A terra enim eleuari non valet, & alas quaſi ad volandum erigit, ſed nunquam à terra ſe volando ſuſpendit. Ita ſunt omnes hypocritæ, qui dum bonum ſimulant, apparentiam quidem ſanctitatis habent, & quaſi alas extendunt, ſed veritatem ſanctæ actionis non habent, & vitiorum pondere grauati, nullatenus à terra ſubleuantur,* hæc ille. Aſſimilantur etiam vulpi, vnde Alexand. de Ales ſuper Pſalmo 62. ponit decem, & octo comparationes hypocritæ ad vulpem, ſuper illa verba, *partes vulpium erunt.* Sed dimiſsis multis cauſa breuitatis, dico hypocritam aſſimilari vulpi, quia ſicut vulpes foueas habent, Matthæi 8. ita hypocritæ meretrices in occulto Prouerb. 23. *Fouea profunda meretrix.* Et ſicut vulpes non vadunt via recta, ſed per anfractus, ita hypocritæ, de quibus dicitur Prouerb. 2. *Quorum viæ peruerſæ, & infames greſſus eorum.* Et ſicut vulpes habent caudam magnam & piloſam, ita hypocritæ poſt ſe trahunt magnum comitatum diuitum huius mūdi, iuxta illud Iſa. 9. *Propheta docens mendacium ipſe eſt cauda.* Et ideo dicitur Ezec. 13. cap. *Quaſi vulpes in deſerto, Prophetæ tui erant.* Sicut etiam caro vulpis mali ſaporis eſt, & comeditur propter podagram, quam patiētes infirmitatem iuncturarum, habent: Ita carentes charitate, quæ eſt vinculum animorum, id eſt peccatores hypocriſi paſcuntur, quæ eſt cibus à diabolo inuētus, de quo Pſalmiſta ait: *Dediſti eum eſcam populis Aethiopum.* Tales enim ſine charitate exiſtentes, fauent ipſis hypocritis, & ab eis confitentur, quaſi ab eis podagra ani-

mæ ſuæ debeat ſanari. Et ſicut vulpes in taxi fouea ſtercora proijcit, quibus odoratis taxus ab ea recedit, ſic hypocriſis contaminatione anima infecta, ſpiritus ſanctus recedit ab illa, iuxta illud Sapien.1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*, & ſicut vulpes ſe in terram proſternit, & mortuam eſſe ſimulat, vt auiculas decipiat, & comedat, ſic hypocrita ſe auſterum, & mortificatum oſtendit, vt mulierculas maxime deuotas, ac demiſſas, ſub ſpe ſanctitatis decipiat, & ad mortifera facinora attrahat. Ideo inquit Horatius in poëtica: *Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.* Item vulpes eſt animal doloſum. Et ſimiliter hypocrita. De quo Eccleſiaſti.19. dicitur: *Interiora eius plena ſunt dolo.* Et ideo ad hypocritam inquit Perſius: *Pelliculam veterem retines, ſed fronte politus, Aſtutiam rapido ſeruas ſub pectore.* Vulpes etiam valde deſtruunt vineas. Ideo dicitur Cant.2. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Et de hoc habetur exemplum Iudicum 15. de trecentis vulpibus à Samſone inſimul ligatis, quæ deſtruxerunt ſegetes, olïueta, & vineas Philiſtinorum. Sic quoque hypocritæ deſtruunt vineam Domini, quæ eſt Eccleſia. Ait enim Auguſtinus in c. nemo. 83. diſtinctio. *Nemo nocet amplius in Eccleſia Dei, quàm qui peruerſe agens nomen vel ordinem ſanctitatis, vel ſacerdotis habet.*

Sequitur hypocriſim deteſtãtia.

Et cum hac ſententia conſonat dictum Tullij in primo de officijs dicentis: *Totius iniuſtitiæ nulla capitalior eſt, quàm eorum qui cum maxime fallant, id agunt, vt boni viri eſſe videantur.* De talibus autem multi reperiuntur, de quibus inquit Philoſophus 1. Elenchorum. *Quibuſdam eſt magis operæ pretium videri eſſe ſapientes, quàm eſſe, & non videri.* Ideo inquit Seneca ad Lucillum: *Quod loquimur, ſentiamus, concordet ſermo cum vita.* Et iterum ad eundem: *Multo magis ad rem pertinet, qualis tibi, quàm qualis alijs videaris.* Et beatus Ambroſius in 2. de officijs, cap.9. ait: *Quales haberi volumus, tales & ſimus.* Inquit enim Auguſtinus ſuper Pſalm.63. *Simulata æquitas non eſt æquitas, ſed duplex iniquitas, quia & iniquitas eſt & ſimulatio*, & Chryſoſtom. ſuper Matthæum ait: *Nulla res ſic exterminat bonum ſicut ſimulatio. Nã malum, ſub ſpecie boni celatum, dum non cognoſcitur, non cauetur.* Et in hoc ſenſu loquitur gloſſ. ſuper Iſa.16. c. dicens: *Leuius eſt aperte peccare, quàm ſanctitatem ſimulare.* Ideo dicitur Eccleſi.1. *Ne fueris hypocrita in conſpectu Domini*, vt enim ſcriptum eſt Iob.8. *Spes hypocritæ peribit.* Et 20. eiuſdem libri c. dicitur, *Gaudium hypocritæ adinſtar puncti.* Et ideo eſt ſemper timidus & pauens, maxime tempore mortis, iuxta illud, Iſaiæ 33. *Poſſidet tremor hypocritas. Omnis ergo hypocrita eſt nequã.* Iſa.9. *Et congregatio hypocritæ ſterilis erit.* Iob.15. *Et in conſpectu Dei non veniet omnis hypocrita.* Iob 13. vt enim dicitur in prouerbijs ſapientum: *Malus vbi bonum ſe ſimulat, peſſimus eſt.* & in §. item taciturnitas. de pœniten. diſtin.1. ſcriptum eſt: *Species ſuperbiæ eſt velle ſe iuſtum videri, qui peccator eſt, & hic hypocrita eſſe conuincitur.* & in capitul. nolo.12. quæſtion.1. inquit Auguſtin. *Quicunque hypocrita eſt, mortuus eſt*, ſcilicet quo ad Deum. Et idem in libro Enchiridion ait: *Omne malum ordinat Deus in bonum, hypocrita autem bonum opus per malam intentionem deformat, & quaſi conuertit in vicium.* Ab hoc autem hypocriſis vicio tanto diligentius cauere debemus, quanto eſt cauere difficilius, & committitur frequentius. Ait enim Hieronym. lib.2. contra Pelagianos: *Quamuis alijs vicijs carere valeamus, hypocriſis maculam non habere, aut nullorum, aut paucorum eſt.*

De 7. ſuperbiæ filia, quæ pertinacia ſeu obſtinatio dicitur, & declaratur quid ſit.

Septima ſuperbiæ filia eſt pertinacia, & obſtinatio quæ à ſuperbia procedit vt ait Gregor. in paſtorali. eſt autem pertinax ille, qui ita ſuo ſenſui firmiter hæret, vt nemini velit acquieſcere, ſed ſequatur proprias opiniones, & iudicia, ſpretis conſilijs ſapientum, & amicorum. Ne igitur quis ſit pertinax, debet tria principaliter obſeruare. primum eſt illud quod ſcribitur in cap. ne innitaris, de con. vbi dicitur: *Ne innitaris prudentiæ tuæ,*

pruden-

prudétię ąſit ſuę innititur, qui ea quę agéda, vel dicenda videntur, patrum ſententijs anteponit. Secundum eſt, vt ab his quæ cœperat credens eſſe bona, ſi poſtmodum cognoſcat eſſe mala, ſe ſubtrahat. Scriptum eſt enim in ca. diffinitio, 22. quæſt. 4. *Diffinitio incauta laudabiliter eſt ſoluenda, nec eſt præuaricatio, ſed temeritatis emendatio*, hæc ibi. Tertium eſt, vt quantumcunque homo ſit ſapiens, in peragendis tamen rebus maxime arduis, vtatur maturis conſilijs. Quæ enim cum conſilio fiunt, fructu non carebunt l. humanum. C. de legi. l. dubium non eſt, C. de repu. Econtra vero Prouer. 15. dicitur: *Diſſipantur cogitationes, vbi non eſt conſilium.* vbi autem fuerunt plures conſiliarij, confirmantur. Ideo ſuper illud Iſa. 3. *Conſiliarius non eſt tibi*, inquit Hieron. *Græci Poëtæ laudabilis ſapientiæ, dixerunt: primum eſſe beatum, qui per ſe ſapiat, ſecundum vero qui ſapientem audiat, qui autem vtroque caret, hunc inutilem eſſe tā ſibi, quam alijs.* Ea propter Tobiæ. 4. dicitur: *Conſilium à ſapiente ſemper requires*, & Eccle. 17. *Ante omnem actum ſtabilem, conſilium præcedat te*, & 32. eiuſdem lib. capit. *ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis*, Prouer. 11. Salomon. *Erit ſalus, vbi multa conſilia*, & 12. eiuſdem lib. capit. *Qui ſapiens eſt, audit conſilium*, & 13. *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.* & 27. *Bonis amici conſilijs anima dulcoratur*, & in authentic. habita. C. ne filius pro patre. *Sapientum conſilio mundus illuminatur.* Quapropter licet Salomon eſſet ſapientiſſimus, conſiliarios tamen habuit, quorum conſilium, quia Roboam filius eius reliquit, magnā partem regni amiſit, vt habetur ſecundi Paral. 4. ca. De Romanis etiā ſcribitur in Polycrate, quod Romulus condita Roma, centum ex ſenioribus ſapientioribus elegit, quos ſenatores appellauit, quorum nomina litteris aureis conſcribi fecit, appellabanturque patres conſcripti, quorum conſilio omnia agebat. Heſter quoque primo ſcribitur, quòd ſeptem ſapientes ſemper aderant cum rege Aſſuero, ſcientes leges ac iura maiorum, quorum conſilio cuncta agebat. At contra de Xerxe potentiſſimo rege, ſed ſuperbiſſimo, refert Valerius Maximus, quòd bellaturus contra Græcos conuocatis Baronibus ſuis, ait; *Vos parate obedire, & non conſulere.* qui ab ipſis Græcis victus & confuſus eſt.

De 8. ſuperbiæ filia, quæ ingratitudo nūcupatur, & primo quid ſit.

OCtaua ſuperbiæ filia eſt ingratitudo, de qua dicitur in libro de moribus medicorum. capitul. 12. *Ingratos homines inflata ſuperbia reddit.* Et Seneca ad Lucillum libro 13. epiſtolarum, epiſtola 6. inquit: *Ingratus eſt qui beneficium reddit ſine vſura, ingratus eſt qui beneficium negat quod accepit, ingratus eſt qui diſſimulat, ingratus eſt qui non reddit, ingratus eſt qui oblitus eſt*, hæc ille. Et talis fuit ille ſcholaris diſcipulus cuiuſdam magiſtri ſapientiſſimi, quem ipſe magiſter ſumme diligebat & ſtudioſiſſime inſtruxerat, atque enutrierat. Quē volens probare, vtrum eſſet gratus de receptis beneficijs: Quadam die dum ſimul pergerent, dixit ei prædictus magiſter: Ecce chariſſime multa bona feci tibi, vt vt noſti, ſi nunc eſſet Dei voluntas vt in Papam, vel in magnum prælatū Eccleſiæ, te tua ſcientia ſublimaret, quid de me faceres? Ille aūt diſcipulus reſpondit: Magiſter reuerende, ego vos nūquam [illegible]mittere, ſed illum honorem vob[illegible] reſignarem, & ſemper vobis ſeruirem, vel ad minus facerē vos Dominum & magiſtrū curiæ meæ. Tunc ille magiſter per artem magicam, fecit venire equites multos cū fiſtulis & tubis, ac auriga aurea, & maximis triumphis, quos cum interrogaſſet quo pergerēt, reſponderūt, Epiſcopus Ratiſponenſis defunctus eſt, & alter ad locū eius ſublimatus eſt, & electus nomine talis, & nominabant diſcipulū eius, quibus reſpondit magiſter: O Domini, hic eſt diſcipulus meus iſte. Quē glorioſe & honorifice illi ſuſcipiētes, in auriga cū magna ſolennitate verſus Ratiſponā deducebāt. Magiſter aūt ille pedeſter eum per lutum ſequens, inuocabat di. O Domine Epiſcope memento mei. Ipſe aūt ingratus & oblitus omniū beneficiorum, nō exaudiebat ſuum

ſuum magiſtrum, propter quod cum talibus honoribus deditus exultaret, prædicta illuſio ceſſauit, & ille diſcipulus ſe in luto reperit, & ſic de ingratitudinis vitio confuſus fuit. Sciendum eſt autem, quod ille ingratiſſimus eſt, qui mala pro bonis reddit, de quo ait Sapiens Prouerbior. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.* Et Aeſopus fabula 8. *Nil prodeſt prodeſſe malis, mens praua malorum, Immemor accepti non timet eſſe boni.* Et fabula 10. *Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum. Pro fructu pœnam, pro pietate dolum.* Sicut fecit quidam ſerpens, de quo fabuloſe recitatur in geſtis Romanorum, quòd cum quidam Imperator poſt meridiem ad venandum equitaret, inuenit eum à paſtoribus captum, & ad arborem ligatum. Ipſe autem ſerpens horribiliter clamabat, vnde Imperator pietate motus ſoluit eum, & in ſinu ſuo poſuit, vt illum calefaceret, ſerpens autem cum eſſet calefactus, incœpit mordere Imperatorem, & contra eum proijcere venenum ſuum. Cui ait Imperator: Quid facis, & cur mihi malum pro bono reddis? Data autem voce ſerpenti, ipſe reſpondit: *Quod natura dedit tollere nemo poteſt.* Tu feciſti quod in te fuit, ego vero ſecundum naturam meam feci, ſemper enim ero inimicus homini, quia propter eum punitus ſum. Illis autem contendentibus, vocatus fuit quidam Philoſophus, vt inter eos eſſet iudex. Qui ait: De hac contentione nolo iudicare, niſi prius ſerpens ligetur, vt erat prius, & Dominus Imperator ſit liber, & tunc iudicabo pro vtraque parte: ligato igitur ſerpente ad arborem, ait ei Philoſopus: Iam es ligatus, ſoluas teipſum, ſi potes, & recedas. reſpondit autem ſerpens: Non poſſum. Et philoſophus dixit: Morieris ergo, quia ingratus ſemper homini fuiſti. Et ait Imperatori: Domine iam liber es, venenum de ſinu tuo excutias, & amodo de tali fatuitate non te intromittas, quia ſerpens nihil aliud poterit facere, niſi quod conſueuit. Multi autem homines reperiuntur ingrati, vt ſerpentes, cum tamen philoſophus dicat, quòd inter alia vitium ingratitudinis peſſimum eſt. Nam cito obliuioni tradunt beneficia recepta. vnde Simonides philoſophus interrogatus quid inter homines facile conſeneſceret, reſpondit: Beneficium. Et Seneca in libro de beneficijs ait: *Memoria beneficiorum labilis, iniuriarum vero tenax eſt.* De talibus ergo ingratis poteſt dici illud pſalmiſtæ: *Obliti ſunt benefactorum eius.* &c. Tales etiam ingrati non referunt grates de beneficijs, cum tamen dicat Seneca vbi ſupra: *Non referre gratias de beneficijs, turpe eſt.* Vnde recitat gloſſa. in capitul. prudentis. de dona. verba Martialis poëtæ repræhendentis quendam ingratum & dicentis: *Scæuola, tu comedis apud omnes, nullus apud te: Alterius ſiccas pocula, nemo tua. Aut tu redde vices, aut deſine velle vocari. Dedecus eſt ſemper ſumere, nolle dare.* Multi etiam non ſolùm non referunt gratias benefactori ſuo, ſed ei improperant, & eum exaſperant, vnde de illo dici poteſt illud Eccleſiaſtici 29. *Hoſpitabitur, & paſcet ac potabit ingratos, & adhuc amara audiet ab eis,* & tales ingrati ſunt ſimiles mulo, qui poſtquam ei Dominus ſuus dedit bladum, ſoluit & remunerat cum calce. Solet autem dici quod magnum beneficium remuneratur magna ingratitudine. Sicut faciunt quandoque aliqui principes, qui ſuos ſeruitores poſt multa illorum ſeruitia ex aliqua indignatione iubent ſuſpendi per gulam, vel decapitari. Eſt ergo conſuetudo ſuperbæ mentis & ingratæ, vt quanto ei quis plura confert beneficia, tanto illum ſibi magis obligatum putet. Tales ingrati merentur priuari accepto beneficio propter ingratitudinem, qua reuocari poteſt beneficium capitulo final. de donatio. l. final. C. de reuocatio. donatio. & §. ſancimus. Inſtitut. de donatio. Vnde ſecundum leges ſeruus à ſeruitute liberatus per patronum, propter ingratitudinem reuocatur in ſeruitutem leg. ſi manumiſſori tuo. C. de obſequijs patro. præ. Et in authenti-

Digitized by Google

thentic. vt liberti de cęt ro. §. quia etiam. & 12 quæſtione ſecunda capitul. Epiſcopus qui manumiſſum. & capitul. libertum Eccleſiæ. & capitul. ſequenti. & in authen. de nuptijs §. ingratitudinem. col lat. 4. & ff. de inofficioſo teſtament. leg. Papinianus. §. meminiſſe. & ff. qui & à quibus. leg. non fiunt. & C. de libe. & eorum libe. l. ſi manumiſſus. vbi dicitur. *Si manumiſſus ingratus extiterit circa patronũ ſuum, & quadam iactantia vel contumacia ceruices aduerſus eum erexerit, aut leuis offenſæ culpam contraxerit, à patrono rurſus ſub imperium ditionemque mittatur, filijs etiam, qui poſtea nati ſunt ſeruituris.* Ingratitudo ergo legum, & canonum auctoritate damnatur. c. 8, 12. quæſt. 2. Quapropter inquit Cato. cap. 2. *Officium alterius multis narrare memento. Atque alijs cum tu beneſeceris ipſe ſileto.* Et iterum: *Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus: Accipito placide, & plene laudare memento.* Qui enim ſunt ingrati, irrationabilibus beſtijs peiores eſſe noſcuntur, quæ ſuis ſunt gratæ benefactoribus. Sicut recitat Aeſopus de illo Leone, à quo quidam paſtor extraxit ſpinam, quam habebat in pede, qui poſtea captus, & cum alijs multis beſtijs in quodã theathro emiſſus. Cum quadam die paſtor ille condemnatus ad mortem inter prædicta animalia eſſet expoſitus, vt ab eis deuoraretur, ſtatim leo eum agnoſcẽs, protexit illum ab alijs animalibus. Et ſic à morte propter hoc mirabile factum liberatus fuit. Simile quoque eſt exemplum de leone ſancti Hieronymi, qui propter curationem mali pedis ex ſpina extracta, toto tempore vitæ ſuæ in ſeruitium fratrum & beati Hieron. remanſit.

Ingratus irrationabilibus eſt peior.

Elephante etiã ingratus eſt deterior.

ELephas etiã vt refert Albertus in tractatu de virtutibus politicis in ca. de gratitudine, ſuo benefactori eſt gratus. Nam venatores faciũt foueam, in qua cadente elephante, & exire non valente, vnus eorum baculo eum fortiter percutit. Quo clamante, alius venator currens illum verberãtem percutit, & fugat. Deinde elephanti cibum tribuit, & à fouea illum extrahit. Qui gratus exiſtens eum poſtmodum tanquam Dominum ſuũ diligit, & tanquam agnus poſt eũ vadit. Legitur quoque de quadã leæna in vitis patrum, quæ cæcos habens filios ad ſanctum Macharium illos adduxit, ſigno innuens & rogans modo quo poterat, vt eis lumẽ daret. Quod videns ſanctus vir, eos crucis ſignaculo ad lumen reduxit. Ac illa cum filijs ad ſpeluncam reuerſa, omnes pelles ouiũ quas fuerat ab antiquo prædata, accepit & ei detulit in ſignum gratitudinis. Quibus exemplis debent omnes ſuis benefactoribus grati eſſe, vt. n. inquit Aeſopus fabula 42. *Accepti memores nos debes eſſe boni.*

De 9. filia ſuperbiæ quæ inobedientia dicitur.

NOna filia ſuperbiæ eſt inobedientia, per quam filij parẽtibus, ſubditi prælatis, & inferiores ſuperioribus obedire contemnunt, maxime cum ſe bonos reputantes eorum malam vitam conſpiciunt. Contra quos inquit Alexand. de Ales in 3. parte ſummæ, in quæſtione, vtrum boni ſubijci teneantur malis, quòd ſubeſſe tenentur, nec debent rebellare cõtra eos. Ait enim Ambroſius ſuper epiſtolam ad Rom. *Si bonus eſt princeps bene operantem non punit, ſed diligit. Si malus eſt, non nocet bono, ſed purgat eum.* Et ideo dicitur. 1. Petri 2. *Serui ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis & malis.* Et ad idẽ eſt textus. 11. q. 3. c. Iulianus, & cap. qui reſidet. & c. ſi ei. & c. ſi bonum, & c. Imperatores, & c. quid ergo. Vnde in licitis & honeſtis eis eſt obediendum, dicente Domino, Matth. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis, facite, & ſeruate, ſecundum vero opera eorum nolite facere. Omnis enim poteſtas à Domino Deo eſt, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* ad Rom. 13. Ideo inquit Gregor. in c. ſi qui ſunt presbyteri. 81. di. *Peccatum ariolandi eſt non obedire, & ſcelus idololatriæ non acquieſcere.* Peccatũ igitur paganitatis incurrit, quiſquis dum ſe Chriſtianum eſſe aſſerit, ſedi apoſtolicæ obedire cõtemnit. Et idem habetur. 1. q. 4. c. Eccleſia. & 8. q. 1. c. ſciendũ,

Digitized by Google

Patienter eſt obediendum.

TErtio eſt obediendum patiēter, id eſt ſine murmurationibus, & lamētatione, aliter eſſet obedientia dæmonum, de quibus dicitur Lucæ 4. *Exibant dæmonia à multis clamantia*, ſcilicet ad præceptum Chriſti.

Simpliciter eſt obediendum.

QVarto debet obediri ſimpliciter, id eſt, ſine diſtinctione vel inquiſitione cauſæ præcepti, vel obedientiæ, quia inquit Gregor. in quodam ſermone: *Non licet ſubditis diſcernere, ſed debent ſtatim ſimpliciter obedire.* Non enim debet ſubditus dicere prælato ſuo: Cur magis mihi hoc imponis, quàm illi? Sicut non faciebant Romani, de quibus dicitur primi Machab.8. *Omnes obediunt vni, & zelus & inuidia non eſt inter eos.* Vnde Auguſt. ad Ere. ait: *Non placet Deo diſceptatrix obedientia, quærens cur, quare, & quamobrem præcipiatur.* Et ideo Hieronymus ad Ruſticum monachum ſcribit, illum ad obediendum ſimpliciter exhortans, & dicens: *Præpoſitum monaſterij timeas, vt dominum, diligas vt parentem, credas tibi ſalutare quicquid ille præceperit, nec de maioris ſententia iudices, cuius officij eſt obedire, dicente Moyſe: Audi Iſraël, & tace.* Quinto debet obediri inuariabiliter, vt ſi vnum præcipiatur non fiat aliud ſine præcipientis voluntate expreſſa, vel veriſimiliter interpretata ab eo qui rationabiliter poteſt eam interpretari aliquo inopinato caſu ſuperueniente. Aliter autem faciens, etiam ſi bene faciat, debet puniri. vnde dicitur in l.3.§.in bello.ff.de re mili. quòd qui contra præceptum Imperatoris pugnauerit, decapitari debet, etiam ſi vicerit. Ideo dicit Deus, Deuteron.12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facias, nec addas quicquam, nec minuas.* Sexto debet obediri integraliter. Non enim ſufficit aliquid fieri ſolum pro parte, niſi totum fiat cum fieri poteſt, quando aliquis eſt obligatus illud facere. l.in cauſæ.ff.de procura.l.cum hi.§.ſi prætor. ff.de tranſact.& l.in executionibus. §.plura.ff.de verbor.oblig.& extra de pœnis c. ſumma.

SEptimo eſt obediendum veraciter, ſcilicet vt quis non impellat prælatum ad præcipiendum ſibi, propter importunitatem. Ait enim Gregor. in quodam ſermone: *Si quis aperte vel occulte ſatagit, vt hoc ei prælatus præcipiat, quod ſibi placet, non ipſe prælato, ſed prælatus ſibi obediens eſt.* Et hoc intelligitur de obedientia rerum ſenſualium, vel honorabilium. Nam licitum eſt, imo valde meritorium eſt impetrare obedientias laborioſas, vel ex quibus ſequitur impetranti abiectio, vt ait Grego.8.q.1.c. ſciendum.

Feruenter eſt obediendum.

OCtauo debet obediri feruenter, & nō deſidioſe, ac negligenter, ſeu cū corpore, quia ſcriptum eſt Hier.48.c. *Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter, & deſidioſe.* Nono cōſtanter, vt non turbetur propter aſperitatem obedientiæ, ſed dicat cū pſalmiſta: *Paratus ſum, & non turbatus vt cuſtodiam mandata tua.* Vnde Bernardus in ſermone de obedientia ait: *Manum tuam miſiſti ad fortia? Agendum eſt tibi viriliter, & conſtanter obediendum, nec inter aſperitatem verborum tam regalis eſt ſemita relinquenda.* Decimo humiliter: De quo Hieronym. ſuper Hiere. dicit: *Cum magiſter præcipit, obedientis indicium eſt, ſi demiſſo verſus eum audiat capite, ſi autem terga vertat, ſignum eſt contemnentis.* Vndecimo ſinceriter, vt non ſuperficie tenus ſolum impleat verbum obedientiæ, faciens aliqua malitia contra voluntatem imperantis. Hoc enim eſſet agere contra obedientiā. l.nō dubium.C.de legi. Item debet habere ſinceritatem in obediendo, vt non velit propter illa quæ facit in hoc mundo remunerari, nec melius alijs tractari, ne ſit de illis de quibus dixit Dominus Matthæi 6. *Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam.* Non ergo quærat à prælato mercedem, nec credat illum, propter factam obedientiam, ei obligatum, ſed ſeruet Domini conſilium Lucæ 17. dicentis: *Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus.*

Digitized by Google

mi Dei qui fecit omnia, ingenio ac proprijs ſenſibus non poteſt comprehendi. Alioquin nihil inter Deum hominemque diſtaret, ſi conſilia & diſpoſitiones illius maieſtatis æternæ cogitatio aſſequeretur humana, hæc ille. Ideo quibuſdam curioſe quærentibus in quo loco habitabat Deus, quando cœlum, & terra, ac alia elementa nondum erant, & quis eum amabat, cognoſcebat & honorabat, ſeruiebatque ei, quando nondum erant Angeli, vel homines aut aliquæ rationales creaturæ, & quid faciebat antequam mundum crearet, Reſpondet Auguſt. in quodam ſermone, quod æternam damnationem curioſis præparabat. Et ideo vnuſquiſque debet fugere curioſitatem, & ſeruare illud Apoſtoli ad Rom. 11. *Noli alta ſapere ſed time*, excellẽs enim ſenſibile deſtruit ſenſum: ſecundo de anima. Et ſimiliter excellentia diuinorum curioſe inueſtigata deſtruit lumen intellectus, & excæcat curioſos tenebroſis hæreſibus. Talibus autem curioſis interrogantibus de diuinis facultatem ingenij humani excedentib' debet dari reſponſio, quam dedit Chriſtus curioſis Phariſæis ipſum interrogãtibus, Matth. 21. vbi ait: *Interrogabo & ego vos vnum ſermonem.* Eſt enim curioſis quæſtio pro quæſtione reddenda, vt cum non poſſunt reſpondere ad minima & manifeſta, deſinant inueſtigare profunda, ſicut dicit Albertus in tractatu de virtutibus politicis in fine. De his autem minimis & manifeſtis aliqua exempli gratia proponamus, quæ Auguſt. in 21. lib. de ciuit. Dei, ducit in medium. Primo enim quærit vnde procedit, quod cum tria ſint lucidiſſima, ſ. oleum, argentum, & ignis, & nihil habeant in ſe nigredinis, tamen dãt alijs quod non habent, nam oleum lucidum maculas nigras infundit, argentum candidum lineas nigras tingit, & ignis fulgidus ligna & paleas nigras facit, & omnia quæ lamberit teterrima reddit. Secundo quærit, quid eſt quod paleæ tantæ ſunt caliditatis, quòd poma cruda maturãt, & tantæ frigiditatis quòd niues in media æſtate conſeruant, ne fluant? Cum

Curioſis quomodo reſpõdendum ſit.

tamen calidum & frigidum ſint contraria, & duo contraria in eodem ſubiecto eſſe non poſſint? Tertio quærit de quadã ficu Aegyptiaca, quæ ſi ponatur in aqua mox fundum petit, vbi madefacta, & aqua repleta ad ſuperficiem redit, & ibi conſiſtit? Quarto quærit de calce in quo ignis latens cõtinetur, & naturaliter aqua ignem extinguat & oleum nutriat, tamẽ ſi quis aquam in calcem infundat, mox ignis latens vrere incipit, & ſi oleum adhibeatur mox illum ignem extinguit? Quinto quærit de adamante, qui ferro frangitur nulloque igne conſumitur, & tamen hircino ſanguine frangi perhibetur? Dicitur etiam quòd in Aethiopia eſt quædam calamita, quæ ferrum non attrahit, ſed repellit, & quædam alia quæ in vno angulo ferrum attrahit, & in alio repellit. Sexto quærit de duobus fontibus, quorum vnus eſt in Epiro, in quo faces extinguuntur accenſæ, & reaccenduntur extinctæ. Et alius eſt apud Garamantas tã calidus in nocte, vt tangi non poſſit, & tam frigidus in die, vt bibi nequeat, hæc Auguſt. Quæ omnia etiam refert Albertus vbi ſupra, & multa alia addit dicens: *Tu qui rimaris altiſſima, & ſcrutaris diuina, ac tibi quæris aperiri ſecreta cœleſtia, prius tibi videndũ eſt ſi intelligis minima, & terrena, quæ diuinis cõparata ſunt quaſi nulla. Stultus enim eſt, & laborat dementia, qui quærit maxima, ſi deficiat intellectu ad ima. Prius enim pueri quia intellectus ſunt modici, laborant diſcere grammaticæ elementa, quã ea quæ ex litteris componuntur, vt ſit proceſſus ab elementis ad ſyllabas, à ſyllabis ad dictiones, & à dictionibus ad orationes. Et nullus hominum adeo vnquam ſtultus fuit, qui prioribus reiectis, à poſterioribus incipiendum eſſe docuerit. Nunquid non ſtultus eſſet qui domum ædificare volens à tecto inciperet? Nonne amentia laboraret qui frumenta recolligere vellet, quæ prius non ſeminaſſet? Et vineam producere vuas vellet, quam prius non plantaſſet? Vlterius ſtultus eſſet qui edentulo panem comedendum tribueret, qui primitus lacte nutriendus eſſet. vnde aquila docente natura prius pullis ſuis ſanguinem tribuit, quibus adultis ſolidas carnes apponit. Nam qui ferre non poteſt modicum paleæ, quo-*

modo ferre poterit multum plumbum? Vlterius cum philoſophus dicat, quòd intellectus noſter ſe habet ad manifeſtiſſima naturæ, ſicut oculus noctuæ ad radios ſolis, ſi ad manifeſtiſſima naturæ intelligenda deficimus, & quaſi cæci ſumus, quales ſumus ad naturæ ſecretiſſima creata? Quales vero eſſe poſſumus ad occultiſſima increata? Vnde & Salomon ille ſapientiſſimus hominum, & omnium philoſophorum doctiſſimus ait: Cunctæ res difficiles, non poteſt homo eas explicare ſermone. Si ergo ſermone non poſſunt explicari terrena, quomodo poterunt enarrari diuina? Maxime cum dicatur de cauſa prima, quod eſt ſuperior omni narratione, & quòd deficiunt linguæ narratione ipſius. Item addit ſapientiſſimus rex ille, ſe de omnibus rebus ſubtiliter inueſtigaſſe, & hoc ſolum inueniſſe, quod omnium operum Dei nullam poſſet homo inuenire rationem, eorum quæ ſub ſole ſunt. Quanto autem minus eorum quæ ſuper ſolem ſunt abſcondita? Si ergo ſic omnino deficimus circa terrena creata in numero, pondere, & menſura, quid faciemus dum quærimus increata, quæ ſunt ſimpliciter infinita, & ſic intellectu nullo poſſunt eſſe concluſa? Nonne omnium iudicio ſtultus eſſet, qui totam terram ſuo pugillo concludere vellet? Quid ſi de mari, & de toto aere, & igne, ac cœlo, & toto mundo hoc facere vellet? Nonne ſtultiſſimus eſſet? Cum ergo totus hic mundus pugillum hominis in infinitum non excedat, cum vterque in menſura creatus ſit: Conſtat illum eſſe ſtultiſſimum, qui ſuo intellectu tam paruo, & ſic ad hæc minima defectiuo, infinitum bonum, & Dei magnalia concludere quærit. Tu igitur qui quæris diuina, rimaris illa principia quæ ſunt immenſiſſima, & ibi quæris cauſam vbi nulla eſt omnino cauſa, cum teſte philoſophia ſit ſtare in cauſa prima, quæ ſi cauſam haberet, vtiq; prima non eſſet: prius ſi potes attende meis quæſtionibus reſpondere, ad quas ſi defeceris, deſinas de cætero ſcrutari de ſummis, nec quærere audeas de balena, ſi reſpondere non poteris de formica, & qui non potes vincere pulicem, timeas contendere cum leone. Attende ergo quod cum ignis ſit elementum omnium aliorum actione fortiſſimum, rerumque omnium conſumptiuum, tamen cum in aurum agit, ipſum vtique liquefacit, ſed nihil ex eo conſumit, nec in pondere minuit. Eſt quoque quædam ſpecies rubi, qui ignem quem ſuſcipit non dimittit, nec ex eo tamen vllam conſumptionem accipit, ſed in ſua omninò viriditate perſiſtit. Item de taxo arbore inquit Dioſcorides, quod ſi ignem arripiat, inextinguibilem abſque ſui conſumptione conſeruat. Dic ergo quid ibi ignem nutriat cum nihil conſumatur. Item tima ſunt quædam ligna precioſiſſima, candida valde, & fulgentia, & ad ſpeculi inſtar polita, ita vt ſint imaginum repræſentatiua; ſed non comburuntur in igne poſita, nec reſoluuntur in aqua, quæ omnia videntur impoſſibilia. Animal quoque quod dicitur ſalamandra, viuit in igne, ex cuius pelle ſiunt ad vſum regum cincturæ, quæ factæ vetuſtæ ſi proijciantur in ignem non ſolum non exuruntur ſed ad ſtatum priſtinum renouantur. Ex pelle etiam ſalamandræ ſi liciniæ ſiant in lampadibus, nullo vnquam incendio conſummentur, ſed in eis ignis perpetuo conſeruatur. Aſbeſton etiam lapis ferrei coloris ſemel accenſus nunquam extinguitur, nec tamen ab igne conſumitur. Item zelacia gemma candida tantæ frigiditatis exiſtit, vt caleſieri ab igne non poſſit. Idem dicitur de adamante quod non caleſit ab igne. Item Ethna eſt mons in Sicilia ſemper ardens, & flammas emittens, ſed ad conſumptionem nunquam veniens, nec diminutionem accipiens, quomodo ergo ignis ardet vbi nullum pabulum habet? Præterea nullus ignorat quod aqua ignem extinguit, & oleum ipſum fouet, & nutrit. Quid eſt ergo quod gagates lapis precioſus ſi ponatur in aqua, accenditur, ſi vero accenſus in oleo ponatur, extinguitur. Item heliotropia eſt viridis gemma, quæ poſita in aqua, & radijs ſolis expoſita, ebullire facit aquam in vaſe poſitam, & eam reſoluit in nebulam, & tandem in pluuiam. Item hæc gemma in peluim poſita in aqua calida radios ſolis mutare & obrumbrare videtur eorum claritatem, & quendam inducere in aere ſanguineũ colorem, vt ſicut interpoſitione alicuius corporis ad ſolem, ſol quaſi eclipſim pati videatur. Item pronites alius lapis contra naturam omnis lapidis, more animalis ſuo more concipit, & ſuo tempore conſimilem ſibi lapidem parit. Dic ergo quomodo hoc eſſe poſſit? Item in Hibernia eſt quidam lacus, in quem ſi palum immerſeris, pars quæ terra corripitur in durum ferrum conuertitur, quicquid autem latet ſub aquis, in lapidem durum tranſit, quod autem ex eo ſuper aquas exiſtit, naturam propriam non amittit. Item volo vt mihi reſpondeas de operibus fulminis. Quid eſt quod eius ſagitta aliquando manum hominis ferit, & tamen chirothecam in qua manus erat, non lædit. Item argentum in marſupio liquefacit, &

ſit, & marſupium ipſum non vrit. Item aliquando vinum ex vegete fluere facit, ſed dolium in nullo confringit. Item aliquando vas percutit, & confringit, & tamen vinum quod naturæ liquidioris exiſtit, per tres dies fracto vaſe non fluit. Item quandoque veſtimentum hominis, & brachas incendit & conſumit, & tamen carnem hominis in nullo contingit, nec vllum eius pilum adurit. Item ſcrinium clauſum aliquando intrat, & ſcyphos argenteos in eo exiſtentes liquefacit, & tamen vnde intrauerit vel vnde exierit nullus eſt qui cognoſcat. Item audi alia mirabilia. Cum enim humana corpora ſint natura mortalia, & corruptibilia, quid eſt quod in Hibernia eſt quædam modica inſula, in qua homines nunquam moriuntur, ſed quando ſenio vel infirmitate premuntur, vt mori poſſint, extra inſulam transferuntur? Et ibi etiam ſunt quædam loca vbi nunquam corpora mortuorum putreſcunt, ſed abſque omni corruptione ſeruantur. Item in India ſunt homines quinque cubitorum qui nunquam expuunt, nunquam dolorem in capite, vel in dentibus ſentiunt, nullum omnino languorem incurrunt, & ab immoderato calore ſolis eorum corpora non læduntur, ſed tantummodo indurantur. Item in fine Indiæ ſunt homines ſine ore, ex ſolo odore herbarum viuentes, & nihil penitus comedentes. Item in Aethiopia ſunt homines qui caput non habent, ſed oculos fixos in pectore, in quo etiam habent vnum foramen à quo vitalem hauriunt aerem. Item ibidem ſunt homines vnum pedem tantum habentes, qui ſunt adeo veloces, vt in curſu canibus adæquentur. Item ibidem ſunt arbores bis in anno fructus facientes. Item arundines ſunt ibi tam magnæ, vt fiant ex ſingulis nodis naniculæ, quæ poſſunt ſingulæ tres homines ſimul ferre. Item ſunt ibidem formicæ ad e.ram magnitudinem quæ aurum cuſtodiunt tanta auiditate, vt ab eis vix valeat auferri ſine morte. Item ibi ſunt montes auri, quos leones & griphones ſic auide ſeruant, vt non niſi cum periculo inde quicquam auferri valeat. Reddant ergo rationem de his minimis & terrenis, qui ſumma, & diuina requirunt, & cum ſuperari ſe videant ab humanis, gaudeant ſi vincantur à diuinis. Si enim deficit humana intelligentia ad terrena, quid mirum ſi deficiat ad diuina, quæ ſunt ſimpliciter infinita, cum illa ſint certis limitibus coarctata? Abſit ergo vt ille Deus eſſe credatur, qui humano intellectu concluditur, cum omne continens maius contento eſſe probetur, hæc Albertus. Deſinant ergo curioſi inquirere magnalia diuinæ maieſtatis, cum humana cognitio ſit adeo debilis, quòd nullus philoſophus vnquam potuit naturam vnius muſcæ perfecte cognoſcere.

Secundo quis eſt curioſus, quando aliorum facta, quæ ad ipſum non pertinent ſcire quærit. *Curioſi ... qui ſint.* Ait enim Bernardus in quodam ſermone: *Qui ſui negligens eſt, alios curioſe circumſpicit.* de quo inquit Tullius in Tuſcu. quæſtionibus: *Propriũ ſtultitiæ eſt aliena vitia cernere, ſuorũ obliuiſci.* Tertio eſt curioſus, quando vult addiſcere vana, & inutilia, & multum temporis in illis conſumit, vt ait Hieron. in cap. ita ne. 37. diſtin. Quarto quando quærit diſcere propter vanam gloriam, & humanam laudem habendam, vt ait Auguſt. in libro de moribus Eccleſiæ.

Qvinto, quando per ſtudium minus *Curioſi etiã* vtile retrahitur à magis vtili, ac ne- *qui ſint.* ceſſario, vt ſi habens curam animarum, neſciens quid ſpectet ad tale officium, inſtet ſtudio philoſophiæ, vel legum ciuilium, vel oratoriæ artis, ſeu poeticę. De quo Hieron. in capitul. ſacerdotes 37. diſtinct. inquit: *Sacerdotes Dei omiſſis Euangelijs & prophetijs videmus comœdias legere, amatoria Bucolicorum verſuum verba cantare, tenere Virgiliũ in manibus, & id quod in pueris eſt cauſa neceſſitatis, crimen in ſe facere voluptatis,* hęc ille. Talia enim metra multum incitant mentẽ ad libidinem, vt ait Iſidorus in libro ſen. & habetur in c. ideo. eadem di propterea Hieronymus ad Euſtochium ſcribens refert, quod grauiter fuit verberatus, cum eſſet ante tribunal Dei adductus. Et inter verbera audiuit vocem dicentem ſibi, cũ dixiſſet, Chriſtianus ſum: *Mentiris, quia Ciceronianus es.* Nam delectabatur ſtudio oratorum & poetarum, & ſibi horrebat ſermo incultus prophetarum, vt etiam habetur in capitul. legimus. 37. diſtin. Quapropter religioſis, & clericis in ſacerdotio ac

tio ac dignitate conſtitutis prohibetur ſub pœna excommunicationis ſtudium legum, ac philoſophiæ, & medicinæ, vt magis poſſint vacare ſtudio Theologiæ, & canonum c. vltimo. extra ne cleri. vel mo. Illi etiam peccant & dicuntur curioſi, qui ſuos filios Eccleſiaſticis ſumptib', potius ſecularibus ſcientijs quam ſalutaribus erudiunt. c. legant. 37. di.

Curioſi etiã qui dicuntur.

SExto quis eſt curioſus, cum ſcire quærit quod addiſcere eſt peccatum, vt artẽ notoriam, arteſque magicas, vt declarat beatus Bonauentura in 2. di. 7. Hoc enim prohibitum eſt per legem diuinam. Leuitici. 20. & humanam, vt habetur. 26. q. 5. cap. ſi quis, & c. qui diuinatores. & c. non liceat.

Curioſi etiã qui ſint.

SEptimo cum quærit aliquid ſcire ab eo à quo non debet, vtputa, à dæmonibus, vel maleficis, ac diuinis, quod eſt prohibitum. Leuit, 19. Deut. 18. Ideo Auguſtinus in libro de vera religione ait: *Neſcio qua dementia impediuntur aliqui à fide vitio curioſitatis. Propterea enim Chriſtus dæmones confitentes ipſum Deum increpabat, vt tacerent, vt nos doceret non eſſe quærendam à dæmonibus etiam pro cognitione veritatis. Ideo enim aliqua vera dicunt, vt homines allecti eis credant, & tandem ad aliquod malum illos deducant.* De diuinationibus autem & maleficijs, quæ fiunt inuocationibus dæmonum, ait idem Auguſt. in cap. nec mirum. 26. q. 5. *His portentis per dæmonum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id conuenienter appetitur ſcire, quod nulla eis ratione conuenit inueſtigare.*

Dec. 11. filia ſuperbiæ, quæ contentio nominatur.

VNdecima filia ſuperbiæ eſt contentio. Superbi enim ſunt contentioſi, atque ad omnia parati contradicere, ſuaſque opiniones per fas & nefas etiam contra veritatem defendere conantes, ac cum omnibus litem facientes, iuxta illud Prouerb. 16. *Homo peruerſus ſuſcitat lites.* Et 17. eiuſdem libri c. dicitur: *Semper iurgia quærit malus.* Angelus autem crudelis mittetur contra eum. Vt enim inquit Auguſt. in quodam ſermone: *Nihil ita ſimile eſt actibus dæmonum, ſicut litigare.* Et ideo litigioſi, vel contentioſi prohibentur ordinari Epiſcopi vel Clerici. 46. di. §. ecce. & c. ſeditionarios. Seruum etenim Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes 2. ad Ti. 2. Licet autem contentio ſit generaliter vitãda cum omnibus, quia inquit Seneca libro. 2. de ira: *Cum pari contendere anceps eſt, cum ſuperiore furioſum, cum inferiore ſordidum.* Tamen ſuper omnia vitanda eſt cum malis, Iuxta illud Prouerb. 13. *Ne contendas cum peſſimis.* Quia vt dicitur, Eccleſ. 26. *Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborum.* Et Prouerb. 16. *Vir impius fodit malum, & in labijs eius ignis ardeſcit.* Item non debet contendi cum potentioribus Eccleſ. 8. *Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.* Non etiam cum homine verboſo. vnde Cato. cap. 2. *Contra verboſos noli contendere verbis: Lis minimis verbis, interdum maxima creſcit.* Et Eccl. 8. dicitur: *Non litiges cum homine linguato, & non ſtruas ignem in lingua illius.* Item nec cum ſtultis: Prouer. enim 29. ſcriptum eſt: *Vir ſapiens ſi cum ſtulto contenderit, ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non inueniet requiem,* vt enim dicitur, Prou. 18. *Os ſtulti iurgia prouocat.* Non etiam debet litigari cum diuite, Eccleſ. 8. *Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra conſtituas tibi litem.* Item nec cum amico. Vnde Cato. c. 4. *Litem inferre caue cum quo tibi gratia iuncta eſt.* Vt enim ait Iacobus Beneuentanus. c. 19. *Quæſtio res minuit, odium creat, incitat iram: Pro lucro damnum ducere ſæpe ſolet.* Et C. de iudi. l. properandum, in principio ſcriptum eſt: *Sæpe cauſæ pecuniariæ criminalibus materiam creare noſcuntur.*

QVia vero ex contentionibus accenditur ignis odij, iræ & furoris, quo ebullit animus ad nocendum proximo, debemus prudenter ignem ipſum extinguere. Quod maxime effici poteſt tribus modis. Primo enim extingui valet ignis, & aqua bulliens frigefieri per ſubtractionem lignorum. Prou. 26. *Cum defecerint ligna extinguetur ignis, & ſuſurrone ſubtracto iurgia conquieſcent.* Et ſimiliter ſubtractis verbis

contu-

contumelioſis, & contentioſis, quæ prouocant, & accendunt ignem diſcordiæ. Prouerb. 15. *Sermo durus ſuſcitat furorem*, ceſſabit ipſa diſcordia, & erit homini hoc facienti gloria, dicente Gregorio: *Imitatione Chriſti glorioſius eſt iram tacendo fugere, quàm reſpondendo ſuperare.* Secundo per appoſitionem aquæ frigidæ ceſſat ebullitio & feruor ignis. Et ſic per dulcedinem reſponſionis humanæ extinguitur furia indignationis, iuxta illud Prouerb. 15. *Reſponſio mollis frangit iram.* Et Eccle 18. *Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius, quàm datum.* Tertiò frigeſcit aqua bulliens per ſubtractionem vaſis in quo eſt, ab igne. Sic per diſceſſum hominis à loco contentionis, & à pœnitentia contendere volentis, frigeſcit iracundia. De quo nobis dedit exemplum Chriſtus. Vnde Gregor. ait: *Exemplo nobis Dominus loquitur, vt iram ſuperbientium declinemus.* Et hoc facientes laudem merentur. Vnde Prouerb. 20. dicitur: *Gloriæ eſt homini qui ſeparat ſe à contentionibus.* Ideò Ouidi. libro 2. de arte amandi inquit: *Eſſe procul lites, & amaræ prælia vites.* Et Eccle. 28. ait Sapiens: *Abſtine te à lite, & minues peccata.* Et Cato. 2. c. *Rumores fuge, ne incipias nouus auctor haberi.* vt enim ſcriptum eſt Eccle. 11. *Ab vna ſcintilla augetur ignis, & à doloſo augetur ſanguis.* Et 28. eiuſdem lib. c. dicitur: *Lis feſtinãs effundit ſanguinem.*

De 12. filia ſuperbiæ, quæ præſumptio dicitur.

DVodecima ſuperbiæ filia eſt præſumptio, quæ committitur, quando quis aggreditur, vel exequitur ea, quæ ſunt ſupra facultatem, & conditionem ſuam, vt ait Ariſto. 4. Ethi. & B. Thom. 2. 2. q. 130. Et Seneca in lib. de quatuor virtutibus. De tali autem præſumptuoſo dicitur Hiere. 48. *Quia plus fecit quàm potuit, idcirco perijt.* Et Ouidius libro 1. de Triſtibus, epiſtola 1. ait: *Dum petit infirmis nimium ſublimia pennis, Icarus æquoreis nomina fecit aquis.* Tales autem præſumptuoſi ſunt ſimiles ſimiæ, quæ quicquid videt fieri ab homine, vult etiam ipſa facere. Vnde quædam ſimia vidẽs barbitonſorem ſibijpſi barbam radentem, ſub gutture proprios pilos incidere, voluit etiam ipſa ſimiliter agere. Sed ſibi guttur præcidit, & mortua eſt. Præſumptuoſum ergò eſt, & miſerum ei fieri magiſtrum, qui nunquam fuit diſcipulus. c. miſerum. 16. diſt. dicitur enim in c. ordinandus. 59. di. quod debet antè eſſe diſcipulus, quã magiſter, qui fieri deſiderat, & ſic docere poteſt quod didicit. Et 16. q. 1. c. ſic viue. ſcriptum eſt: *Multo tempore diſce, quæ poſtmodum doceas.* Et in c. ſi clericatus. e. q. & cauſa dicitur: *Non ante ſis miles quàm tyro, nec prius magiſter quàm diſcipulus.* Et in c. cùm in cunctis, de elect. habetur: *In magiſtrum aſſumi non debet, qui formam diſcipuli non aſſumpſit.* præſumptuoſus ergò eſt, qui alios regere vult, cùm ſeipſum regere non poſſit. l. fi. C. de legi. tuto. Item præſumptuoſus eſt, qui de ſua iuſtitia & ſanctitate ita confidit, vt ſe periculis peccandi exponat, vt ait Hieronym. in quodam ſermone. Ideò inquit Leo papa in ſermone 40. *Nemo de ſui cordis puritate confidat, quia peruigil ille hoſtis acrioribus pulſat inſidijs, quos maximè nouit abſtinere peccatis.* Præſumptuoſus quoque eſt, qui cùm ſit malus, ad vitam æternam peruenire ſe credit, quod ſignum eſt magnæ ſuperbiæ. Ideò Eccle. 37. dicitur: *O præſumptio nequiſſima, vnde creata es?* Et reſpondit gloſſ. *De ſuperbia.* Et Hieronym. ad Euſtochium ait. *De nulla re ita iraſcitur Deus, quomodo ſi peccator præſumptuoſus ſuperbiat.* Dicit quoque magiſter in 3. ſen. di. 27. *Sine meritis aliquid ſperare non ſpes, ſed præſumptio dici poteſt.* Præſumptuoſus etiam eſt, qui ſe ponit ad faciendum exercitium, vel artem, quam facere neſcit. Culpa enim eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. l. culpa. ff. de reg. iur. & c. non eſt ſine culpa. eo. ti. lib. 6. Ideò inquit Balbo. c. 19. *Non vltra vires diſcant præſumere viles.* Ait enim Aeſopus. fabula. 36. *Qui plus poſſe putat, ſua quàm natura miniſtrat, Poſſe ſuum ſuperans, ſe minus ipſe poteſt.* Idcircò hortatur Gualfredus in poetica cap. trigeſimoprimo, dicens: *Et vires metire tuas, ſi fortis es, aude Grandia, ſi fragilis, humeris impone minora. Si mediocris, ama mediocria.* Et auctor libri de formula honeſtæ vitæ. cap. 2. ait: *Non altiori rei te imponas,*

in qua ſtatim tibi aſcendenti timendus deſcendendi caſus eſt.

PARS TERTIA, DE ſuperbiæ oppoſitione, ſcilicet humilitate.

SVperbiæ oppoſita eſt humilitas, quam diffinit Bern. in libr. de duodecim gradibus humilitatis di. *Humilitas eſt virtus, qua homo veriſsima ſui cognitione, ſibiypſi vileſcit.* Et idem in quadam epiſtola ait: *Humilitas eſt contemptus propriæ excellentiæ.* De qua virtute tres conſiderationes faciemus. Prima quarum dicitur commendationis. Commendatur enim primo rationibus, quarum prima dicitur liberationis. ſ. ab omnibus peccatis, ſic arguendo. Duo perfectè contraria non poſſunt in eodem inſtanti concurrere in eodem ſubiecto, vt dicitur. 2. Topi. & 2. Prouer. in vltimis verbis. Et in lib. prædicamentorũ in prædicamento quantitatis. Et notatur in l. ſi ancillam. ff. de vſuca. pro ſuo, vnde admiſſo vno ex contrarijs, neceſſe eſt aliud excludi. 2. Topi. & l. cum prætor. in princ. ff. de iudi. Et l. hæc verba. ff. de ver. ſig. Cùm ergò virtutes & peccata ſint contraria in 4. Topi. non poſſunt ſimul habitare in homine, de pœ. diſt. 2 §. ex præmiſſis. Quamobrem ſtatim, vt intrauit virtus, neceſſe eſt vt exeant vitia. Et econtra, c. cùm renunciatur. 22. qu. 1. Intrante ergo in hominem virtute humilitatis, quæ eſt fundamentum conſeruatiuum omnium virtutum, vt ait Alexan. de Ales in 3. parte ſummæ, in tractatu de fide informi. q. 1. quæ etiam eſt vitiorum fugatrix, de pœ. di. 2. c. ſi quis, & quæ eſt contraria ſuperbiæ cauſatrici omnium vitiorum. Eccle. 10. & cui omnia vitia famulantur, vt ait Auguſt. 9. de ciui. Dei. c. 6. Cùm contraria contrarijs curentur. 2. Ethi. neceſſe eſt dicere hominem, qui veram humilitatem ſuſcipit, ab omni peccatorum ſorde liberari. Ideò Dauid, Pſal. 114. ait: *Cuſtodiens paruulos Dominus: humiliatus ſum, & liberauit me.* Exemplum habemus de publicano, qui quia ſe humiliauit, fuit iuſtificatus. Lucæ 18. Legitur quoque 4. Reg. vlt. quòd Nabuchodonoſor potentes, id eſt ſuperbos traxit in captiuitatem, pauperibus, id eſt humilibus dimiſſis.

Humilitas quid ſit.

1. Ratio humilitatem commendans.

SEcunda ratio dicitur gratificationis. ſ. diuinæ. Sicut enim quanto puteus eſt profundior, tanto eius aqua eſt ſuauior, ita quanto quis eſt humilior, tanto Deo eſt gratior & amabilior. Similitudo enim eſt cauſa dilectionis 8 Ethi. Et omne ſimile diligit ſuum ſimile. Eccle. 13. Facit lex. verum. ff. pro ſocio, vbi dicitur, quod ſocietas habet ius fraternitatis. Et ſubdit glo. quod ſocij rerum temporalium diligunt ſe vt fratres. Ergò tanto magis ſocij virtutum ſpiritualium, quia ſpiritualia ſunt temporalib. efficaciora. l. ſancimus. C. de ſacroſanct. Eccle. Cùm igitur Chriſtus ſit humilis, qui inquit Matt. 10. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Ergò diliget humiles ſibi ſimiles, & ſocios. Ideò dicebat Matth. 18. *Sinite paruulos venire ad me.* Et Iudith. 9. dicitur: *Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio:* Et Pſal. 101. ait Dauid: *Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum.* Et in huius figuram Heliſæus, id eſt, Deus, vaſcula vacua, id eſt, humilia corda præcepit impleri oleo, id eſt gratia 4. Reg. 4. Ad confirmationem autem prædictorum eſt ſciendum, quòd quilibet bonus magiſter ſæpiùs replicat diſcipulis ſuis illam lectionẽ, quæ ſibi eſt grata, & ipſius diſcipulis fructifera, vt eã citius, & tenacius addiſcant. Nam clauus qui frequenter malleo percutitur, aſſeri profundius infigitur. Ex actu. n. multoties iterato fit habitus. 2. Ethi. Et ideò Dominus Ieſus ſæpius diſcipulis ſuis replicauit lectionem de ſancta humilitate, quę ei eſt gratiſſima, & nobis vtiliſſima, ac diabolo aduerſario noſtro cõtrarijſſima. De ipſa. n. legitur Matt. 23. & Luc. 14. & 18. vnde dicitur in c. Dominus 93. di. *Humilitatem nos Chriſtus humilis docuit.* Primo. n. Deo multum placet, quia eum honorat, vt dici-

2. Ratio humilitatem commendans.

Digitized by Google

dicitur Eccl.3. Item quia eius iram & indignationem ſedat, & ſupportat, & eſt ſicut paruæ plantulæ, & arundines teneræ, quæ à ventis etiam validiſſimis non franguntur, nec eradicantur, quando arbores altæ, & fortes, atq; frondoſæ extirpantur ab ipſis ventis. & ratio eſt, quia ipſę arundines cedũt ventis, & inclinant ſe ad quãcunq; partem flauerint, & ſignificant humiles, qui ad omnem Dei deſperatiõné ſe flectunt. Altæ verò quercus duritia & inflexibilitate ſua reſiſtentes ventis fortiſſimis, nec ſinentes eos pertranſire, violenter eradicãtur, & ſternuntur, & ſignificãt ſuperbos, qui diuinæ inſpirationi cedere nolunt. De hac autẽ vtilitate humilitatis ait Hiero. *O fœlix humilitas, quæ gladium diuini furoris mittit in vaginam.* Secundo eſt homini vtiliſſima. Nam primo ei meret gratiæ impletionem. Deus.n. humilib. infundit gratiam ſuam. Iac.4. vnde inquit Pſa. *Qui emittis fontes in conuallibus*, i. gratiam ſuã præſtat humilibus. *Inter medium montium pertranſibũt aquæ.* Duo aũt montes ſunt duæ ſpecies ſuperbię, quarũ vna naſcitur ex re tẽporali, & alia ex re ſpirituali, inter quos duos mõtes eſt vallis humilitatis, nõ declinãs ad aliquam ſpeciem ſuperbiæ, & in isto medio pertrãſibunt aquæ gratiarũ. Secundo humilitas gratiæ implet augmẽtationem, & hoc oſtendi poteſt per tria exempla. Primo per exemplũ pupillæ, quia ſecundùm Greg. quanto pupilla eſt nigrior & minor, tanto eſt lucidior, & ſimiliter homo quanto eſt deſpectior ſeipſo, tanto eſt maior coram Deo. Can.1. *Nigra ſum.* i. reputatione mei, *ſed formoſa.* i. in conſpectu Dei. Secundo per exemplum cãdelæ, quæ quanto plus inclinatur, tanto magis inflammatur. Et ſimiliter homo quanto magis coram ſe inclinatur per humiliationem, tanto magis in Dei charitate accenditur per amorem. Tertio per exemplum aquæ, quæ quanto plus deſcendit, tanto etiam plus aſcendit, vnde Aug. ait: *Deſcendite vt aſcendatis ad Deum, cecidiſtis enim aſcendendo contra eum.* Et ſimiliter homo quanto plus deſcendit ſe humiliando, tãto magis aſcendit gratiam Dei recipiendo. Tertio humilitas meretur gratiæ augmẽtatæ cõſeruationem, & hoc etiam oſtenditur per tria exempla. Primo per exemplum cineris. Sicut.n. cinis conſeruat ignem, ſic humilitas gratiã ſpiritualem, & taliter conſeruãdo docetur Eccl.10. vbi dicitur: *Quid ſuperbis terra & cinis?* & taliter conſeruabat gratiam Abraham, qui dicebat Gen.18. *Loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis & cinis.* Secundo per exemplum arboris. Rami.n. arboris qui ſunt in imo poſiti ſunt ſecuri, ſed qui ſunt in alto, ſæpè frãguntur à violentia venti. Et ideò Lucifer corruit, quia in imo ſtare noluit. quod eſt cõtra ſuperbos, qui in Eccleſijs & in conuiuijs rixantur de loco ſuperiori, maximè mulieres, quæ volunt alias præcedere, vel ſaltem ęquare, quæ ſunt ſimiles ranæ, de qua fabuloſe legitur, quòd videns bouem bibere multum, voluit & ipſa tantum potare, vt groſſa efficeretur ſicut bos, & ſic potare volẽdo crepuit. Iſti cõtendentes de loco eminentiori, ſunt ſimiles ſuperbis Phariſæis, de quib. inquit Saluator, Luc.14. *quòd amant primos accubitus in cœnis, &c.* Tertio idẽ oſtẽditur per exemplum pulueris. Virtutes enim ſine humilitate, ſunt ſicut puluis, ſed cum humilitate ſunt, ſicut terra firma & ſolida. Vnde Greg.22. moralium, ait: *Qui cæteras virtutes ſine humilitate congregat, quaſi puluerem contra ventum portat.* Quarto humilitas meretur gratiæ augmentatæ glorificationem. Et hoc oſtenditur etiam per tria exempla. Primo per exemplum turris. Ait enim Bernard. *Cogitas magnam fabricam conſtruere in altitudine? de fundamento cogita humilitatis.* Qui enim vult turrem conſtruere, per quam aſcendat ad cæli celſitudinem, ponat pro fundamento humilitatem, quod fundamentum ponit Apoſtolus.1. ad Cor.3 di. *Dei ædificatio eſtis, vt ſapiens architectus fundamentum poſui.* Secundo per exemplum arboris, vnde Ber. ait: *Arborem attende, figit radicem in humili, verticem tendit ad cœlum.* Sine radice auras petit, ruina eſt, non incrementum. Qui igitur figit radicem in imo humilitatis, faciet fructum

De quibuſdam humilitatis vtilitatibus.

Per humilitatem gratiã augmentari tribus exemplis oſtenditur.

Humilitatem mereri gratiam per ipſam augmentatam conſeruari tribus exẽplis oſtenditur.

Tribus exemplis etiã oſtendi vt humilitatẽ mereri gratiæ augmentatæ glorificationem.

ctum ſurſùm cœleſtis ſocietatis, iuxta illud 4. Reg. 19. *Quodcunque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum.* Tertio per exemplum ætatis, vnde Bernard inquit: *Vis magnus eſſe? à minimo incipe.* homo enim prius eſt paruus, & poſtmodum per ætatem creſcit, & fit magnus. vt enim dicit philoſophus, in lib. de ſomno & vigilia. *Principia omnia parua ſunt.* Ex paruo. n. grano fit arbor maxima, & de parua materia magnũ animal generatur. Et ſimiliter ex humili corde homo magnus in conſpectu Dei efficitur. & ideò inquit ipſe Deus Sauli. 1. Re. 15. *Nonne cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput factus es in tribubus Iſrael?* vnde & Matt. 18. dicitur, quòd aduocans Chriſtus paruulũ, ſtatuit eum in medio diſcipulorũ ſuorũ, & ait illis: *Quicunq; humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cœlorum.* Eſt etiam vtilis humilitas huiuſmodi, quia propter ipſam Deus dat ſibi ſecretorum ſuorũ cognitionem, dicente patri ſuo ipſo Domino. Matt. 11. *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis,* id eſt humilib. Vt enim dicit Grego. *Sicut pupilla nigra videt, & albuginem tolerãs non videt, ſic homo ſe nigrum, id eſt humilem & abiectum recognoſcens diuina intelligit, quæ ſuperbus cognoſcere nequit,* quia vt inquit Pſal. *Deus intellectum dat paruulis*, vnde Ptolomæus philoſophus dicebat, quòd qui inter ſapientes humilior eſt, ſapientior exiſtit, ſicut lacus profundior cæteris eſt aqua copioſior. Ait enim Salomon, Prou. 11. *Vbi humilitas, ſapientia.* Econtra verò Dydimus ad Alexan. ſcripſit. *Deus preſto eſt largiri tibi ſapientiam, ſed non habes vbi eam recipias.* quod dicebat, quia Alexander erat ſuperbus: quia verò Salomõ humiliter petijt ſapientiam à Deo, impetrauit eam. 3. Reg. 3. *Oratio enim humiliantis ſe, nubes penetrat, & pro exauditionis ſuffragio Deum adit, & non diſcedit, donec altiſſimus aſpiciat.* Eccle. 35. Humilitas etiam hominem præſeruat à peccatis, & propter hoc figuratur per balſamum. Sicut enim balſamum fundum petit, & à corruptione cuſtodit, ſic humilitas animam ad virtutes inclinat, & à peccatorũ corruptione cuſtodit. Et ideò iſto balſamo humilitatis debemus inungere omnes operationes noſtras. Ait enim Greg. *Perit omne quod agitur, ſi non ſollicite in humilitate cuſtoditur.* Item humilitas facit nos habere ius in regno cœlorum, vnde ait Ber. *Apud Deum fratres ius habere non poſſumus, quoniam in multis offendimus omnes. ſed nec fallere eum quis poteſt, qui nouit abſcondita cordis, nec reſiſtere viribus, quia omnipotẽs eſt.* Quid ergò reſtat niſi ad humilitatis remedia tota mente cõfugere? Vt quicquid in alijs minus habemus, de ea ſuppleamus. Tertio dico, quòd humilitas eſt diabolo contrarijſsima, quia eius caput conterit. Gen. 3 *Ipſa conteret caput tuum.* Caput enim diaboli eſt ſuperbia. Item humilitas diaboli laqueos euadit. vnde vt legitur in vitis patrum, cùm B. Antonius totum mundum laqueis plenũ vidiſſet, & interrogaſſet quis eos videre poſſet, audiuit quod ſola humilitas. Sicut enim aper hominem iacentem in terra nõ lædit, ſic nec diabolus aper inferni humilitate proſtratum lædere poteſt. Et ſicut piſcis paruulus non tenetur, nec capitur rete, ſic nec humilis rete diabolicæ deceptionis poteſt apprehendi.

Humilitas hominem ... [margin]

Humilitas diabolo contraria eſt. [margin]

Commendatur etiam humilitas tertia ratione principali, quæ dicitur exaltationis, ſcilicet æternæ gloriæ. Quicquid. n. ſtatuitur de principali, ſtatuitur etiam de acceſſorio, vbi eſt eadem ratio ſtatuendi. l. 1. ff. de peculo lega. l. cùm principalis. ff. de regul. iur. c. acceſſorium. eod. m ti. libr. 6. vbi dicitur: *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.* Sed Chriſtus dux & principalis noſter, propter humilitatem eſt exaltatus, ad Phil. 2. vbi dicitur: *Chriſtus exinaniuit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, propter quod Deus exaltauit illum, &c.* Ergò & de nobis idem fiet, ſi humiles fuerimus. Cùm enim corpus ſequatur naturam ſui capitis. l. cùm in diuerſis. ff. de reli. & ſumpt. fu. Sequitur quòd ſi caput noſtrum CHRISTVS propter humilitatem exaltatus eſt, & nos qui ſumus membra eius exalta-

3. Ratio humilitatem commendans. [margin]

Digitized by Google

exaltabimur, ſi eum in humilitate imitabimur, qui Ioan. 12. ait: *Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit*, cui etiã dixit Dauid Pſal. 17. *Populum humilem ſaluum facies.* Iob quoque 5. dicitur. *Deus humiles ponit in ſublime.* Et 22. eiuſdem libri ca. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Prou. 5. ait Salomon: *Gloriam præcedit humilitas*, & eiuſdem libri cap. 19. *Humiles ſpiritu ſuſcipiet gloria*, & 1. Pet. 5 dicitur: *Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt exaltet vos in die miſerationis.*

Auctoritatibus etiam humilitas commendatur.

AVctoritatibus quoque commendatur humilitas, vnde Geneſ. 29. dixit Lia: *Vidit Deus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.* Et de Achab rege Iſrael dicitur 3. Regum. 21. *Quia humiliatus eſt, non inducam malum in diebus eius.* Et 2. Paralip. 12. dixit Deus de filijs Iſrael: *Quia humiliati ſunt, non diſperdam eos*, & Pſalm. 35. dicit Dauid: *In humilitate noſtra memor fuit noſtri.* Caſſiodorus autem libr. 4. epiſtolarum, epiſtola. 4. ait: *Humilitas tam rara, quàm chara eſt.* Et Bernardus in libro de improbatione vitiorum, cap. 3. canit: *Mitibus, & gratis nemo nocere poteſt*, & capit. 4. *Mitia pacificam pariunt præcordia vitam.* Ambroſius quoque quem refert gloſ. in Clementina prima de religio. do. ait: *Humilitas eſt clauis quæ aperit regnum cælorum, & reſerat myſteria ſcripturarum.* Et Gregor. 27. morali. *Ego Dauid plus ſaltantem ſtupeo, quam pugnantem. Pugnando enim hoſtes ſubdit, ſaltando autem coram Domino ſe ipſum vincit. Qui ait: Ludam, vt fiam vilior quam factus ſim, eroque humilis in oculis meis*, hæc ille. Et Auguſtin. in epiſtola ad Dioſcorum dicit: *Nulla alia ad capeſſendam veritatem eſt via quam humilitas, & quoties interrogares, hoc dicerem, quia niſi humilitas omnia quæcunque bene facimus, & præceſſerit & comitata, ac conſecuta fuerit, iam nobis de aliquo benefacto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia. Vitia quippe cætera in peccatis, ſuperbia verò & in rectè factis timenda eſt, ne illa quæ laudabiliter facta ſunt, & ipſius laudis cupiditate amittantur. Sicut ergo Rhetor ille nobiliſſimus Demoſthenes cum interrogatus quid ei in eloquentiæ præceptis videretur præcipuum, pronunciationem, dicitur reſpondiſſe. Et cum quæreretur, quid Secundo, eandem pronunciationem dicitur reſpondiſſe. Et cum quæreretur, quid tertio, nihil niſi pronunciationem dixit. Ita ſi tu interrogares de præceptis Chriſtianæ religionis, nihil me aliud reſpondere, niſi humilitatem, liberet.* Et idem in libro de ſalutaribus documentis ait: *Humilitas virtutum ſublimitas eſt.* Acceptus enim eſt Deo vir humilis, & in ſe Deum geſtat. Et licet habitu vilis ſit, glorioſius tamen eſt apud Deum. Scriptum quoque eſt in l. fin. C. de dona. inter vi. & vxo. *Nihil eſt tam peculiare Imperiali maieſtati, quàm humilitas, per quã ſola Dei ſeruatur imitatio.* Et ideo beatus Leo ſocius beati Franciſci erat contentus amborum amittere lumen oculorum, vt humilitatem recipere mereretur. Legitur quoque in vitis patrum, quod diabolus dixit ſancto Machario: *Tu ieiunas interdum, & ego nullo vnquam cibo reficior, tu ſæpe vigilas, me nunquam ſopor oppreſſit, humilitas tua ſola me vincit.* Albertus autem magnus vbi ſupra in ca. de humilitate, ait: *Sicut omnes aquæ naturaliter fluunt ad valles, & ad loca humilia, nec illa pertranſeunt niſi prius fuerint repleta, ſic diuina gratia illuc ingreditur, vbi humilitatis vallis & concauum inuenitur*, vnde Auguſt. in libro de verbis Domini, ait: *Quanto humilius ſedebat Maria, tanto amplius capiebat.* Confluit enim aqua ad humilitatem vallis de ſupercilio montis. Sicut etiam arbor quanto plus radices in terra infigit, tãto de humore plus trahit, & in altum magis aſcendit: Sic quanto quis per humilitatem deſcendit inferius, tanto maiorem Dei gratiam recipiẽs per virtutem aſcendit ſublimius. Ideo inquit Dominus, Luc. 14. *Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouiſſimo loco, vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice aſcende ſuperius, & erit tibi gloria coram diſcumbentibus.*

Alia auctoritate ac quibuſdam exemplis humilitas commendatur.

ET ſubdit idem Albertus dic. *Humilitas eſt bonorum omnium conſeruatiua, eo quòd eorum eſt occultatiua. Species enim tritæ multum ſunt odoriferæ, ſed euaneſcunt citiſſimè, niſi teneantur incluſæ vt nequeant reſpirare. Nullum etiam eſt vinum adeo precioſum quod non fiat vanum, niſi in vaſe teneatur incluſum, vnde conſueuerunt clauſoria à vegete remoueri, quando homo vult vinum in ac-*

tum conuerti. Ignis quoque extinguitur, niſi diligenter ſub cinere reponatur. Nonne mercator deprædari deſiderat, qui theſaurum publicè coram latronibus portat? Radix etiam quamdiu ſub terra latitat, toti toti arbori vitam donat & conſeruat, quam ſi ſupra terram extraxeris, ipſa prima omnium perit, et quicquid erat pulchrum in arbore euaneſcit. Humilitas autē eſt radici ſimillima, eo quòd habeat vilitatem in ſitu, turpitudinē in aſpectu, aſperitatem in tactu, ſed directionem in motu, & virtutem maximam in effectu. Dum enim arborem in altum directā, floribus adornatam, folijs vndequaque veſtitam, & fructibus plenam attendis, plurimum admiraris. Cum tamen in tanta pulchritudine nihil exiſtat, quòd de radicis humilitate non procedat. Nobilis ergo eſt humilitas, licet exterius vilis & quaſi nihil appareat. Nam & piper eſt mole modicum, ſed virtute permaximum, eſt exterius deforme, & nigrum, ſed interius album. Eſt tactu frigidum, ſed actu, ac potentia calidiſſimum, ſapore acutum, odore aromaticum, cuius virtus non ſentitur dum eſt integrum, ſed dum eſt attritum, & dentibus maſticatum. Adamas quoque eſt lapis paruus et indecorus, colore ferrugeneus, ſed virtute eſt maximus, & dicitur gemma reconciliationis, & amoris.

Similitudo inter granū ſinapis, & humilitatē. G*Ranum etiam ſinapis quantitate eſt modicum, ſed virtute permaximum: vnde Pythagoras dicit, quod inter omnes herbas tenet principatum, quia humores groſſos extenuat, ſerpentes fugat, dæmonia eorum ictus ſanat, fungorum venena ſuperat, dentium dolorem mitigat, cerebrum valde purgat, lapidem in renibus diſſipat, appetitum prouocat, ſtomachum confortat, epilepticos iuuat, atque hydropicos curat. Sic etiam humilis, licet exterius videatur vilis, eſt tamen interius magnæ virtutis,* hæc ille.

Exēpla Chriſti ad humilitatem animamur. EXemplis quoque ad humilitatem animamur. Sed cauſa breuitatis, omiſſis exemplis gentilium, & paganorum, qui ſuperbiā totis vibus effugerunt, & ſe profunde humilitati dederunt, de quib. diffuſe tractat Valerius maximus, vt patet de Valerio Publicola. lib. 4. tit. 1. c. 1. & de Manilio lib. 6. tit. 4. c. 3. & de Pittaco Mytilenæo eodem lib. tit. 5. c. 11. & de Marco Rutilio Cenſorino. lib. 4. tit. 1. c. 5. & de Fabio Maximo ibidē, & de Scipione Aphricano eodem tit. c. 6. & eiuſdem libri. ti. 3. c. 8. & de Epaminunda Thebano lib. 3. ti. 7. c. 24 & de Platone libr. 8. tit. 13. cap. 3. & de Genitio Pico lib. 5. tit. 6. ca. 5. & de Attilio Regulo. lib. 4. tit. 4. ca. 8. & de multis alijs, ad confuſionem Chriſtianorum, accipiamus exemplum Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui humilitatis cauſa noluit naſci de regina, vel Imperatrice, ſed de paupercula virgine. Nec voluit naſci in atrio regio, ſed in diuerſorio. Non in lecto aureo, vel eburneo reclinari, ſed in præſepio. Non inuolui ſericis, vel purpureis, ac byſſinis indumentis, aut precioſis linteaminibus, ſed vilibus panniculis, non habere multitudinem ſeruorum miniſtrantium, ſed bouem, & aſinum ſuis afflatib. eum calefacientium. Luc. 2. Item voluit ſuis parentibus eſſe ſubiectus, vt ibidem dicitur. Et in magna paupertate viuere, non habens vbi ſuum caput reclinaret. Luc. 9. & Matthæ. 3. Item ad euitandam iactantiam ſua miracula publicari prohibebat. Matth 9. & Marc. 7. Viſionem quoque transfigurationis ſuę manifeſtari vetuit, donec reſurgeret à mortuis. Matth. 17. & dignitates ac honores fugit. Ioan. 6. Item in maxima abiectione ſui mori voluit, vnde de ipſo dicitur: Iſa. 1. *Conſiderauimus eum nouiſſimum virorum, & percuſſum à Deo, ac humiliatum.* Id. o exclamat Bernardus in epiſto. ad Adam Monachum; *Erubeſce ſuperbe puluis & cinis, Deus ſe humiliat, & tu te exaltas, Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari hominibus geſtiens, tuo te præponis auctori. Quoties enim hominib. præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo,* & Auguſtin. ſuper illa verba Apoſtoli ad Phil. 2. *Chriſtus humiliauit ſemetipſum, &c.* ait: *Ecce habes humilitatis exemplum, & ſuperbiæ medicamentum. Quid igitur intumeſcis homo? O pellis morticina, quid tenderis? O ſanies fœtida quid inflaris? Princeps tuus humilis eſt, & tu ſuperbus, caput humile, & membrum ſuperbum.* Ex quo igitur ille qui ſic erat magnus, ſic eſt humiliatus, docuit homines quantumcunque magnos debere humiliari. Ipſe etiam Dominus noſter humillimus ſedit ſupra aſinam, cum intrauit in H[illegible]ſalem in

die

die palmarum. Matth. 21. quod fecit primo vt ſuperbiam prælatorum multorum confunderet, qui delectantur in mulis & magnis equis, in frenis argentis, in ſellis depictis, & calcaribus deauratis ac alijs pompis. Et ideo inquit ipſe Dominus Zachar. 9. *Diſpergam quadrigam de Ephraim & equum de Hieruſalem.* vnde Bernard. ait: *Miniſtri Chriſti ſunt, & ſeruiunt Antichriſto. In ipſis enim viget meretricius nitor, hiſtrionicus habitus ac regius apparatus, plus calcaria quam altaria fulgent, habitu ſunt milites, quæſtu ruſtici, & tamen nec vt milites pugnant, nec vt ruſtici laborant, nec vt clerici euangelizant, &c.* Secundo hoc egit, vt ſuper manſuetos & humiles ſe requieſcere demonſtraret & non ſuper deſtrerios, id eſt, ſuperbos, nec ſuper palafrenos, id eſt, vanè glorioſos, ſed ſuper aſinam, id eſt, ſuper animam humilem & manſuetam, vnde Chryſoſtom. ait: *Non ſedet in curru aureo precioſa purpura fulgens, nec aſcendit ſuper feruidum equum diſcordiæ amatorem, & litis, ſed ſuper aſinam, humilitatis ac tranquillitatis & pacis amicam.* Fugiamus ergo ſuperbiam, ſicut faciebat beatus Hieronym. qui ad Abigauum Hiſpanum ſcribens ait: *Quamquam multorum mihi ſim conſcius peccatorum, & quotidie in orationibus loquar, delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris, tamen ſciens dictum ab Apoſtolo: Ne inflatus in ſuperbiam, incidas in iudicium diaboli, nihil ita à pueritia vitare conatus ſum, quàm tumentem animum, & erectam ceruicem, Dei contra ſe odia prouocantem,* hæc ille. Greg. quoque 22. mora. hortatur dicens: *In cunctis quæ agis, radicem boni operis humilitatem tene. Nam ſi qualibet adſint opera, nulla tamen ſunt, niſi ex humilitate condiantur.*

Duodecim gradus humilitatis. SEcundo de humilitate videnda eſt eius graduatio, vt enim inquit Bernard. in libr. de gradibus humilitatis, duodecim ſunt eius gradus, quos ponit ſanct. Benedictus in ſua regula. Primus eſt in oculorum mortificatione, tenendo eos depreſſos in terra, iuxta illud Iob. 22. c. *Qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur.* Sicut autem demiſſio oculorum eſt ſignum humilitatis, ita econtrario eleuatio eorum eſt ſignum ſuperbię. De qua ſuperba generatione dicitur Eccl. 30. *Eſt generatio cuius excelſi ſunt oculi, & palpebræ eius in alto ſubrectæ.*

SEcundus gradus & ſignum humilitatis, eſt corporalis cópoſitio & morigeratio, ſcilicet in inceſſu, locutione, in geſtu, & amictu corporis, & omnem oſtentationem deuitando. Nam vt dicit glo. in cap. cum in cunctis. de elect. *Compoſitio corporis, qualitatem indicat mentis.* 41. di. ca. clericus, & Eccl. 9. dicitur: *Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus.* *De 2. grad.*

TErtius gradus eſt proximorum honoratio, ſcilicet eorum virtutes laudando, eiſque ſecundum eorum exigentiam, reuerentiam exhibendo, iuxta exhortationem Apoſtoli 1. Petr. 2. dicentis: *Omnes honorate, fraternitatem diligite.* Et ad Rom. 12. *Honore inuicem præuenientes.* *De 3. grad.*

QVartus gratus eſt aliorum doctrinam & conſilia libenter audire, & non erubeſcere ab alijs diſcere, quæ quis ignorat, iuxta conſilium Catonis. c. 5. di. *Ne pudeat quæ neſcieris, te velle doceri. Scire aliquid laus eſt, pudor eſt nil diſcere velle.* Ad quod facit capitulum, nullus Epiſcopus. 38. di vbi dicitur: *Nullus Epiſcopus propter opprobrium ſenectutis, vel nobilitatem generis, à paruulis vel minimis eruditis inquirere & diſcere negligat, &c.* Et hunc gradum humilitatis habebat B. Auguſt. qui in ca. ſi habens. 24. q. 3. ait: *Ego ſenex à iuuene, & Epiſcopus tot annorum à collega, necdum anniculo paratus ſum doceri.* Et ideo auctor libri, de formula honeſtæ vitæ, cap. 4. dicit: *Quæ neſcis, ſine occultatione ignorantiæ tibi poſtula impartiri.* *De 4. grad.*

QVintus gradus eſt proprias laudes tacere, nec aliqui dicere vel facere, pro humana laude habenda, ſicut humilis Chriſtus faciebat, qui Ioannis 8. dixit: *Ego gloriam meam non quæro.* *De 5 grad.*

SExtus gradus eſt reputare alios meliores & digniores, iuxta illud, ad Philip.

2. Su-

Digitized by Google

2. *Superiores inuicem arbitrantes.* Septimus gradus eſt contumelias & opprobria patienter ſufferre, vt enim ait Gregor. in mora. *Qui laudes non quærit, contumelias non ſentit.* Octauus eſt vilibus exercitijs ſe libenter occupare & offerre. Sicut fecit Abigail, quæ cũ Dauid eam vellet ducere in vxorem, ait: *Ecce famula tua ſit tibi in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini mei*, prim. Reg. 25. Quod quidem faciebat humilis Franciſcus, qui vt refert beatus Bonauentura in legenda eius, leproſorum obſequijs ſe mancipauit, illorum pedes lauando, vlcera ligando, &c. humilitatis officia faciendo. De iſto autem gradu dicitur in c. ſi quis, de pœn. di. 2. *Exercitia humilitatis ſunt, ſi ſe vilioribus officijs ſubdat, & miniſterijs indignioribus tradat.* Sicut fecit beata Virgo Maria, quæ tribus menſibus ſeruiuit ſuæ cognatæ Eliſabeth Lucæ primo. De qua ait Hieronym. in ſermone ad Paulam & Euſtochium: *Beata Dei genitrix à filio ſuo non didicit cælos fabricare, Angelos creare, mira deitatis inſignia operari, ſed tantum humiliari, cæteraque virtutum documenta ſub humilitatis cuſtodia aggrauare.* Legitur quoque in legenda antiqua beati Franciſci in cap. de perfectione humilitatis, quod ipſe ſanctus Franciſcus dicebat, quòd propter prælationis officium & ſolicitudinem prædicandi, fratres non debent dimittere ire pro eleemoſyna, operari aliquando manibus ſuis, & alia humilitatis opera facere, ſicut & alij fratres, propter bonum exemplum, & lucrum animarum ſuarum & aliorum.

Nonus gradus eſt honores ac dignitates fugere, c. niſi cũ pridẽ, de renunc. Vnde legitur in vitis patrum, quod cum quidam ſanctus Eremita iret ad quandam terram, multoſque homines ſibi obuiam venire ad honorãdum ſe ex inſtigatione ſui diſcipuli intellexit, finxit ſe eſſe ſtultum, & expolians veſtimenta ſua, in flumen deſcendit. Et ſtans nudus lauabat ea, de quo ille diſcipulus erubeſcens dixit populo: Reuertimini, quia iſte ſenex infatuatus eſt. Deinde rediens ad ſenem, interrogauit eum di. Quare ſic feciſti? quia omnes dicunt: Dæmonium habet ſenex. Qui reſpondit: Et ego volebam hoc audire, magis quàm honorem quem facere volebant, recipere. Beatus quoque frater noſter Iuniperius, de quo ſanctus Franciſcus ſæpe dicebat: Vtinam multi eſſent tales Iuniperi in hortis noſtris: Cum ſemel iret Romam & multi ei obuiam venirent propter famam ſanctitatis ſuæ, eos declinare volens, iunxit ſe ad ludendum cum vno puero ad vnã tabulam, quæ dum leuabatur ab vno capite, deprimebatur in alio. Quod illi videntes reputauerũt eum leuem, & fatuum, ipſe vero ſub illa ſpecie vanam gloriam euitauit.

Decimus gradus eſt ſe vilẽ & abiectum reputare, ſicut faciebat Dauid di. Pſ. 21. *Ego autem ſum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.* Gedeon quoque, cũ vellet Deus eum iudicem populi conſtituere, dixit: *Ecce familia mea minima eſt.* Iudicum 6. Maximũ aut humilitatis ſignum eſt, cum quis exiſtẽs bonus ac ſanctus, reputat ſe peccatorem. Sicut faciebat Paulus qui prima ad Timoth. 1. dicit: *Dominus noſter Ieſus Chriſtus venit in hunc mundum, ſaluos facere peccatores, quorum primus ego ſum.* De beato inſuper Franciſco dicit ſanctus Bonauentura vbi ſupra: *Omnium virtutum cuſtos, & decor humilitas, copioſa virum Dei vbertate repleuerat. In propria quidem reputatione nihil erat niſi peccator, cum in veritate ſpeculum eſſet omnimodæ ſanctitatis.* De ipſo etiam veræ humilitatis ſpeculo, beato Franciſco legitur, quòd cum ſemel ſe diceret eſſe latrone viliorem, interrogatus quare ſic putaret, reſpondit: *Quia ſi Deus latroni tantam contuliſſet gratiam, quãtam mihi, forte magis laboraret in eius ſeruitio, & ei gratior eſſet de recepto beneficio quam ego.* Frater quoque Aegidius eius ſocius de hoc gradu loquens dicebat: *Si quis eſſet ſanctior homo mũdi, & ſe putaret viliorem de mundo, in hoc eſſet vera humilitas.*

De 10. gradu humilitatis.

Vndecimus gradus eſt ſua peccata aperte confiteri, & non excuſare. Scriptum eſt, enim in cap. iniuſtum, 11 quæſt. 3. *Melius*

De 11. grad.

Melior eſt in malefactis humilis confeſſio, quam in bonis ſuperba gloriatio. Ideo dicitur Eccleſ.4. *Presbytero humilia animam tuam.*

De 12. gradu humilitatis.

DVodecimus gradus eſt aliorum volũtati, & imperio ſe ſubdere, ac illis ſtudioſe parere, iuxta illud, Eccl.4. *Magnati*, id eſt, prælato tuo, *humilia caput tuũ*. Gloſ. vero in Clemen.1.de reli.domi. dicit tres eſſe humilitatis gradus: *Primus eſt ſe ſubdere maiori, & non præferre ſe æquali. Facit.22.di. cap. Conſtantinopolitana. in fin. Secundus ſubdere ſe æquali, nec præferre ſe minori. Tertius ſubdere ſe minori. Facit de pœni.di.2.ca.1. Prima humilitas dicitur ſufficiens & neceſſaria, ſecunda abundans, tertia ſuperabundans*, hæc illa. Quæ etiam referens Bernar. in lib. de gradibus humilitatis dicit: *Glorioſa res eſt humilitas, qua ipſa quoq; ſuperbia palliari ſe appetit, ne vileſcat.* Facit.8.q.1.c.in ſcripturis, in fi. Sed de talib. dicitur, quod ſub agni ſpecie, lupum gerunt abſconditum, de hære.c. vt officium.lib.6. Supradictos autem gradus humilitatis habebat F. Francif. de quo S. Bonau. vbi ſupra ait: *Studebat quidem ſummopere in oculis ſuis alto umque viſcere, & defectus in ſe latentes publica confeſſione detegere, donaq; datoris pectoris arcano celare, vt nequaquam pateret gloriæ, quod occaſio poterat eſſe ruinæ. Sane vt perfectæ humilitatis omnem impleret iuſtitiam, ſeipſum adeo ſtuduit non ſolũ ſuperioribus, verum etiam inferioribus ſubdere, quod & ſocio itineris quantumlibet ſimplici obedientiam permittere ſolitus erat, vt non tanquam prælatus ex auctoritate præciperet, ſed tanquam miniſter, & ſeruus etiam ſubditis ex humilitate pareret*, hæc ille. Vnde ſeruauit B. Franciſc. illud Eccl.3. *Quanto maior es, tanto te humilia in omnibus.* Sicut arbor fœcunda quanto magis abundat fructibus, tãto inclinat ſe ad terram profundius.

TErtium quod de humilitate vidẽdum eſt, dicitur inductio. Ad humilitatem namq; inducimur ex conſideratione triplicis miſeriæ noſtræ. Prima eſt ſpiritualis. Inhabiles enim ſumus, quãtum in nobis eſt ad omne opus bonum, vt dicitur 2. ad Cor.3. Et ideo humiliari ſummopere debemus, Tanta eſt enim obligatio noſtra ad Deũ etiam ex vno ſolo beneficio, quod nũquam ad minimam partem ſatisfacere ei valemus. Multo minus æqualens reddere, ſecundum Philo.8.Ethicor. Cum ergo omnes gratias & virtutes habeamus à Deo, debemus magis humiliari & non ſuperbire, vnde ait Apoſt.1.ad Corinth.4. *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* quaſi dicat. Immo debes plus humiliari, quia vt ait Grego. in quadam homilia: *Quando creſcunt dona, rationes etiam creſcunt donorum. Tanto ergo eſſe humilior atq; ad ſeruiendũ Deo promptior quiſque debet ex munere, quanto obligatiorem ſe eſſe conſpicit in reddenda ratione.* Præterea multa peccata commiſimus & quotidie committimus, vnde dicitur c. licet 45.dic. *Sine peccato nullus viuit.* Item in omni momento temporis poſſumus in grauibus labi ſceleribus, nec ſcire pro certo valemus, verum ſimus in ſtatu ſalutis, vt habetur Eccleſ.9. ideo valde humiliari & timere ſemper debemus, nec contra alios ſuperbire, eos nobis inferiores reputando, ſicut faciunt quidam ita de ſuis virtutibus præſumentes, vt videatur eis quod Sol non luceat, niſi in domibus ſuis. Cum dicat Auguſtin. in libro de Virginitate quod ſæpe aliqui habent multa bona exteriora, ſed alij habent alia bona interiora, quæ præualent omnibus illis. Et ideo ſecundum quod inquit Gregor. moral. *Semper debet homo minus æſtimare dona ſua quam dona alterius.*

2. Ex miſeria temporalis conſideratione ad humilitatem inducimur.

SEcundo nos ad humilitatem inducere debet conſideratio miſeriæ temporalis. Nam temporalia magno labore acquiruntur, multo timore poſſidentur, & magno dolore relinquuntur. Quapropter nõ eſt in diuitijs cauſa ſuperbiendi, quæ in breui dimittẽtur, ſaltem per mortem, iuxta illud Eccleſiaſt.10. *Rex hodie eſt, & cras moritur.* Ideo dicit Paul.2.ad Tim.6. *Præcipe diuitibus huius ſeculi ſuperbe non ſapere.* Quæ conſiderans Innocentius III. in lib. de miſeria humana inquit: *Quid proſunt frater diuitiæ? quid vana gloria? quid mundi ſolatia?*

cum non liberẽt hominem de morte, nec defendant à crimine, nec eripiant à fœtore? Ecce enim qui ſedebat heri glorioſus in aula, nunc iaces deſpectus in tumba; & qui veſcebatur delicijs in cœnaculo, modo conſumitur à vermibus in ſepulchro.

3. Ad humilitatem nos inducere debet corporalis miſeriæ & vilitatis cõſideratio.

TErtio ad humilitatẽ nos inducere debet conſideratio miſeriæ corporalis & vilitatis, de qua Bernardus in ſuis meditationibus inquit: *Si diligenter conſideres, quid per os & nares cæteroſque corporis meatus egreditur, vilius ſterquilinium nunquam vidiſti. Si ſingulas eius miſerias velis conſiderare, quam onerata peccatis, irretitaque vitijs, pruriens concupiſcẽtijs, occupata paſſionibus, prona ſemper ad malum, ad omne vitium proclius, plena omni confuſione & ignominia.* Et infra: *Nihil eſt aliud homo, niſi ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus & eſca vermium. Poſt hominem vermis, poſt vermem fœtor & horror. Et, Sic in non hominem vertitur omnis homo. Quid ergo ſuperbis homo? Attende quod fuiſti vile ſemen, & ſanguinis coagulatus in vtero, deinde miſerijs huius mundi expoſitus & peccato, poſtea vermis & cibus vermium futurus in tumulo. Quid ſuperbis homo puluis & cinis? cuius conceptus culpa, naſci miſeria, viuere pœna, & mori eſt anguſtia? Cur carnem tuam precioſis rebus impinguas & adornas, quam poſt paucos dies vermes deuoraturi ſunt in ſepulchro? Animam vero tuam non ornas bonis operibus, quæ Deo & Angelis eſt præſentanda in Cœlis,* hæc ille. Qui etiam ſuper Cant. ſermone 38. ait: *Quomodo non humiliabitur anima in vera cognitione ſuijpſius, cum ſe percepit peccatis oneratam, mole mortalis corporis aggrauatam, terrenis curis circundatam, carnalium deſideriorum fæce infectam, cæcam, curuam, infirmam, implicatam multis erroribus, mille periculis expoſitam, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille ſuſpicionibus obnoxiam, mille neceſſitatibus ærumnoſam, proclinem ad vitia, & inualidam ad virtutes.* Idem quoque Bernardus ait: *Vide vnde veneris, & erubeſce, vbi ſis, & ingemiſce, quo vadis & contremiſce,* & iterum ad Eugenium ſcribit: *Salubris ſit copulatio, vt cogitans te ſummum Pontificem, attendas te pariter viliſſimum cinerem, non fuiſſe, ſed eſſe.* Vnde Xerxes potentiſſimus rex, cum infinitam multitudinem ſui exercitus ex alto conſpiceret, fleuiſſe dicitur eo quod infra centum annos illa multitudo in cinerem eſſet conuertenda, dicens: *Regem me vocant exercitus tam potentis: Ego autem fateor me eſſe regem pulueris.* Ad iſtam autem humiliationem inducit nos Propheta dicens Mich. 6. *Humiliatio tua in medio tui.* Legitur quoque quod Ariſt. morti appropinquans, rogatus à diſcipulis, vt aliquod verbum ſententioſum eis pro teſtamento relinqueret, ingemiſcens ait: *Humiliatus in hunc mundum intraui, anxius vixi, & conturbatus egredior, inſcius & ignarus.* Ad humilitatem etiam inducimur exemplo Pauonis, de quo Albert. vbi ſupra in cap. de ſuperbia ait: *Pauo eſt auis admirabilis venuſtatis in pennis, & inde valde glorioſus incedit, maxime dum caudam erigens rotam facit. Tunc enim in pyrum ſe voluit, rotamq́; circumſpicit quam erexit, & quaſi glorians alijs ſe oſtendit. Sed mirum valde exiſtit, quia mox vt oculos ad ſuorum turpitudinem pedum vertit, caudam victus humilitate deponit, gloriæ oblitus omnino prioris. Hoc idem homo faceret ſi ſæpe apud ſe ruminaret de quam vili materia ſit generatus, quali ſit cibo in ventre nutritus, cum qua vili veſte ſit natus, quibus in omni vita ſit curis expoſitus, & ad quem finem vltimo ſit venturus,* hæc ille. Summis ergo ſtudijs humiliemur quia ſine humilitate nemini poteſt eſſe ſalus, de pœniten. diſtinction. prim. §. item taciturnitas, vnde ait Bernard. ſuper, *miſſus eſt: Audeo dicere quod ſine humilitate nec Virginitas Mariæ Deo placuiſſet.* Ideo dicitur Eccleſiaſtic. decimotertio. *Humiliare Deo, & expecta manus eius,* ſcilicet vt det tibi gratiam ſuam in præſenti, gloriam in futuro ſeculo, Amen.

Digitized by Google

EODEM DIE POST PRANDIVM DE NOBILITATE ANIMÆ.

SERMO X.

[...]mpla[...]e ani[...] cæteris [...]obilior.

VENITE, *audite omnes qui timetis Deũ & narrabo, quanta fecit animæ meæ.* Pſal. 65. Et ſi ſcientiæ omnes ſint digniſſimæ vt inquit Ariſtot. 1. de anima, tamen inter omnes naturales ſcientias, nobilior eſt ſcientia de anima, vnde Philo. 9. Ethic. dic. *Optimum bonum in homine eſt intellectus & cognitio ſui,* & in 1. de anima inquit: *Valde vtilis eſt ſcientia de anima, etiam ad omnem aliam veritatem,* vnde ſecundum Richar. noſtrum in ſuo quolibet neceſſaria eſt hæc ſcientia, tum propter vitiorum ceſſationem, quia vt ait Bernar. ſuper Cant. *Quanto magis cognoſcet homo originem animæ ſuæ, tanto magis verebitur animam habere degenerem,* tum propter dilectionem, quia vt ait Ariſtot. 1. de regi. princ. *Cognitio alicuius boni, eſt cauſa amoris illius.* Idcirco quanto maiorem habet anima ſui cognitionem, tanto maiorem habet ad ſeipſam dilectionem, & ideo magis eſt ſollicita in bonis operibus, quæ neceſſaria videt ad ſuam ſalutem. Quapropter inquit Bernard. in libro de conſideratione ad Eugenium: *Noueris licet omnia myſteria, lata terræ, alta cæli, profunda maris. Si te neſcieris, ſimilis eris ædificanti ſine fundamento, ruinam non ſtructuram facies.* Ideo Auguſt. 10. li. confeſſionum ait: *Eunt homines mirari alta montium, & ingentes fluctus maris, & altiſſimos lapſus fluminum, & Oceani ambitum, & gyros ſyderum, & relinquũt ſeipſos, nec mirantur,* quaſi di. Et ideo ſunt pigri in bonis operationibus. Hugo etiam libr. 1. de anima dicit: *Melior es ſi teipſum cognoſcas, quam ſi te neglecto cognoſceres curſus ſyderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium, cæleſtiumque & terreſtrium ſcientiam haberes.* Multi enim multa ſciunt, & ſeipſos neſciunt. Qua ex re Bern. in quodam ſermone inquit: *Stude homo ante omnia teipſum cognoſcere.* Ait enim Macrobius lib. de ſomno Scipionis: *Delfici vox hæc fuit oraculi, conſulenti, ad beatitudinem quo itinere peruenire poſſet, ſi te inquit, noueris.* Ad hanc cognitionem & ſcientiam nos hortatur Dauid in verbis propoſitis di. *Venite, &c.* Super quibus verbis tres conſiderationes faciemus. Prima dicet creationis, Secunda conditionis, Tertia vero dilectionis. *Sermonis diuiſio.*

PARS PRIMA HVIVS SERMONIS DE ANIMÆ rationalis creatione.

CIRCA primam partem, primo videbimus de quo, & à quo anima ſit creata, ac quot modis nominetur. Secundo, quando, quando & vbi ſit creata, & quid eſt ipſa anima. Tertio qualiter & ad quid ſit creata. Quo ad primam particulã primæ partis, dixerũt quidam hæretici inter quos fuerunt Manichæi, quod anima noſtra eſt de ſubſtantia diuina facta: ſed hæc opinio eſt falſiſſima, quia ponit Deũ eſſe eiuſdem naturæ cum creatura, quod eſt impoſſibile, vnde Aug. de fide ad Petrum ait: *Non vnius naturæ poſſunt eſſe, qui fecit, & quod factum eſt.* Dico ergo ſecundum ſentẽtiam omnium Theol. maxime Bonau. in 2. diſt. 17. artic. 1 q. 1. Et Alex. in 2. parte ſummæ, in tractatu de anima, & Tho. in ſumma, contra gentiles. li. 2. c. 84. quod anima non eſt de ſubſtãtia Dei, nec de terra, vel alia materia, ſed de nihilo creata. *Manichæorum opiniones de creatione animæ, ac de eius ſubſtantia confutatio.*

CIrca ſecundam particulam, videlicet à quo ſit facta ſiue creata anima noſtra, dixerunt quidam philoſophi animas eſſe productas à Deo mediante intelligentia. Et huius opinionis videtur fuiſſe auctor de cauſis, & Plato cum ſuis ſequacibus, qui opinati ſunt, quod Deus ſimpliciſſimus, cuius act⁹ eſt intelligere, *Opinio aliquorũ phil. à quo fuerit creata anima.*

Digitized by Google

produxit ſolum intelligentiam primam & vnicam. Illa vero propter diſtare à 1. intellexit ſe & primum. Et ita aliquo modo fuit compoſita. Et ſic produxit orbem ſuum, & intelligentiam ſecundi orbis. Et ſic deinceps vſq; ad orbem lunæ, & intelligentiam decimam quæ ſecúdum eos irridiat ſuper animas rationales. Sed hæc opinio eſt falſa & reprobatur à Theologis in 2. di. 1. maxime à Bonau. ibidem ar. 2. q. 2. quia quáto aliquid eſt ſimplicius, tanto eſt potentius, & quanto potentius tanto poteſt plura. Ergo Deus ſimpliciſſimus & conſequenter potentiſſimus, potuit creare oẽs intelligentias & omnia creata, quod & fecit.

Hæreticorum aliquorũ de principio effectiuo animæ opinionis improbatio.

SEcunda opinio fuit aliquorum hæreticorum dicentium, quod animæ productio eſt per traductionem, vt anima traducatur ex anima, ſicut caro ex carne. Sed hanc opinionem damnant canoniſtæ in c. quod vero. vbi glo. & in c. Moyſes, vbi de hoc eſt text. 32. q. 2. Ipſam quoque improbant Theologi in 2. di. 18. maxime Bonau. ibidem dicens: *Si anima traducitur ex anima, aut ex tota, aut ex parte. nõ ex parte, quia anima eſt ſimplex. Si ex tota, ergo cum quis alium generat, ſi totam animã dat, ipſe animam deſinit habere, quod eſt erroneum.* Dico ergo ſecundum omnes Theologos maxime Bonau. in 2. di. 18. ar. 2. quæſtion. 3. & Richar. ibidem quæſtion. 2. & Alexandrum vbi ſupra, & in 3. parte ſummæ, in tractatu de præceptis, præcepto. 3. membro. 3. artic. 1. & Thom. 1. parte ſummæ, quæſt. 90. art. 3. & in ſumma contra gentiles lib. 2. cap. 86. quod anima non eſt ex traduce, ſed à ſolo Deo creatur ſine alio medio. Et ideo dicebat illa S. Machabæa filijs ſuis 2. Macha. 7. *Neque enim ego ſpiritum & animam donaui vobis, ſed mundi Creator, &c.* De quo inquit Pſalmiſta: *Qui finxit ſigillatim corda eorum*, id eſt, animas creauit, vt exponit gloſſa. vnde ipſe Deus inquit, Iſa. 57. *Omnem flatum ego feci.* Ex his ergo apparet quàm excellens ſit anima, cum ſit creata à nobiliſſimo agente. Cauſa enim nobilior ſemper nobiliorem producit effectum 1. de anima, & in libr. de cauſis. Et ideo vt oſtẽderet Deus excellentiſſimam dignitatẽ animæ, voluit eam per ſeipſum creare, vnde Geneſ. 2. dicitur: *Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, id eſt, animam, de qua inquit Auguſtin. in lib. de ſpiritu & anima: *Anima ſecundum ſui corporis effectum varijs nuncupatur nominibus, dicitur enim anima dum vegetat, ſpiritus dum contemplatur, ſenſus dum ſentit, animus dum ſapit, mens dum intelligit, ratio dum diſcernit, dum recordatur memoria, dum conſentit voluntas.*

Opinionis Platonis et Macro. de loco & tẽpore creatio-nis animæ.

SEcundo principaliter in hac conſideratione quæritur, quando, & vbi creatur animo. Circa quod fuit 1. opinio Platonis & ſequacium, maxime Macrobij in libr. de ſomno Scipionis, quod animæ fuerunt ſimul creatæ cum ſtellis, & poſt formatis corporibus ſibi idoneis, ad hæc corpora viuificanda, deſcendunt per lacteum, & alios orbes planetarum. Et poſtmo dum ruptis corporib. illuc reuertuntur. Deinde ſuo loco & tempore iterum deſcendunt, ſed cum deſcendũt omnium prius cognitorum obliuiſcuntur, & cum aſcendunt obliuiſcuntur malorum, quæ in corpore habuerunt. Sed hæc opinio ſecundum Bonauen. potius fuit ſomnium quoddam, quàm dictum authẽticum, quia abſurdũ eſt talem circulationem animarum ponere. Et hanc opinionem damnat gloſſa in capit. quod vero 32. quæſt. 2. inſuper tollit beatitudinem, de cuius ratione eſt perpetuitas, ſecundum Theologos in 4. diſtinct. 46. dicitur Pſalm. 33. *Iuſti autem in perpetuum viuent.* Ex quo patet falſam eſſe quo ad hoc, opinionem Ouidij dicentis, in 15. Metamor.

Morte carent animæ, ſemperque priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt habitabantque receptæ.
Omnia mutantur, nihil interit, errat, & illuc
Huc venit, hinc illuc, & quolibet occupat artus.
Spiritus aque feris humana in corpora tranſit,

Inque

Inque feras noſter, nec tempore deperit vllo.
Vtque nouis facilis ſignatur terra figuris,
Nec manet vt fuerat, nec formas ſeruat eaſdem,
Sed tamen eſt eadem: animam ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.

Manichæorum opinio de loco, & quãdo creatione animæ confutatur.

SEcunda opinio fuit quorundam hæreticorum, maximè Manichæorum, quòd animæ humanæ ſimul ſunt creatæ in cœlo cum Angelis, & ibi peccauerũt & merito illius peccati ſunt detruſæ in his corporibus, tanquam in carceribus, vt ſic purgentur, & cùm purgatæ fuerint ad cęleſtem patriam reuocentur. Sed hæc opinio eſt contra philoſophiam. Nam ſecundùm Ariſt. in 2. de anima: *Anima noſtra eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum.* Quod non eſſet verum, ſi in cœlo animæ noſtræ fuiſſent, antequam intrarent corpus, & ibi peccaſſent. Item nulla anima naturalem haberet inclinationem ad corpus, ſicut ad ſuum ſodalem. Imò in illud remanere recuſaret, & egredi perquireret tanquam de carcere, quod eſt manifeſte falſum. Item ſecundùm hanc opinionem ſequeretur nullam animam debere damnari, quod eſt hæreticum. Dico ergò ſecundùm omnes Theo. maximè B. Tho. 1. par. ſum. q. 90. ar. 4. & Rich. in 2. di. 18. ar. 2. q. 3. & Bonau. ibid. quæſt. 2. quòd animæ non ſunt creatæ antè corpus, ſed ſimul cum corpore creantur, & creando infundũtur. Concluditur ergò ſecundùm Aug. in c. Moyſes. 32. q. 2. & in libr. de Eccleſiaſticis dogmatibus, quòd anima tunc creatur, quando in ventre matris organizatum eſt corpus prolis, & creando ſimul infunditur à Deo. Et ſic patet ſecunda particula principalis primæ partis; ſcilicet quando & vbi creatur anima. Licet autem philoſophus dixerit in 1. de anima, quod omninò & penitus difficillimorum eſt cognoſcere quid ſit anima. Tamen poſteà in 2. eiuſdem lib. eam diffinit dupliciter. Primo materialiter di. *Anima eſt actus primus corporis phyſici organici in potentia vitam habentis.* Secundo formaliter ſic, *Anima eſt principium vegetandi, ſentiendi, intelligendi, & ſecundum locum mouendi.* Theologi verò ſecundùm diuerſas comparationes diuerſimode diffiniunt, ſiue deſcribunt ipſam animam, prout refert Alexan. de Ales in 2. par. ſum. in tract. de anima, & 1. in comparatione ad cauſam efficientem ſic: *Anima eſt deiforme ſpiraculum vitæ*, & accipitur ex eo quod dicitur Gen. 2. quòd Deus inſpirauit in Adam ſpiraculum vitæ. Secundo in comparatione ad corpus, quod ipſam ſuſcipit, & diffinit eam Auguſt. in libr. de ſpiritu & anima ſic: *Anima eſt ſubſtantia quædam rationis particeps, regendo corpori accommodata.* Tertio reſpectu vtriuſque diffinitur à Caſſiodoro ſic: *Anima eſt ſubſtantia ſpiritualis à Deo creata, propria ſui corporis viuificatrix.* Quarto in comparatione ad ſuum finem diffinitur à Senec. ſic: *Anima eſt ſpecies intellectualis ad beatitudinem in ſe, & in corpore ordinata.* Quinto in comparatione ad vires, quibus agit in corpore, diffinitur à Damaſceno, & etiam ab Auguſtin. vbi ſuprà ſic. *Anima eſt ſpecies intellectualis, rationalis, ſemper viuens, ſemper in motu, bonæ malæque voluntatis capax.* Sexto ſecundùm quandam conuenientiam eius ad omnia diffinitur ab Auguſtino vbi ſuprà ſic: *Anima eſt omnium ſimilitudo*, habet enim vires quibus omnia comprehendit, & inueſtigat, & omnibus ſimilis exiſtit, ſcilicet cælis, & elementis, ac alijs inanimatis & inſenſibilibus per eſſentiam, vegetabilibus per vitam, animalibus per ſenſum & imaginationem, hominibus per rationem, Angelis per intellectum, & Deo per intelligentiam. Septimo diffinitur in quantum eſt ſeparabilis à corpore ſic: *Anima eſt ſubſtantia ſpiritualis, ſimplex & indiſſolubilis, incorporea, paſſibilis atque mutabilis, & à corpore ſeparabilis.* Quia verò vnius rei vna ſola debet eſſe propria diffinitio. 6. Topic. Ideò videtur, quòd ipſa anima ſic poſſit generaliter diffiniri: Anima eſt ſubſtantia ſpiritualis, incorporea, rationalis, intellectualis, ſimplex, immortalis, paſſibilis, atque mutabilis, omnium ſimilitudo ad viuificationem,

Animæ duplex diffinitio ab Ar. 2. de anima aſſignata.

Propria animæ diffinitio.

tionem, & regulationem ſui proprij corporis humani organizati, à Deo creata, & creando in ipſo corpore infuſa, tanquam eius forma perfectibilis, à quo eſt per mortem ſeparabilis. Quæ eſt ad finem beatitudinis in ſe, & in corpore ordinata, & ſecundùm merita, vel demerita æternaliter glorificanda, vel damnanda. Primo in ſe, deinde poſt reſurrectionẽ cum ſuo corpore. Et hæc diffinitio diſtinguit animam ab Angelis, & ab omni alia re, & omnes ſupradictas diffinitiones, ſeu deſcriptiones comprehendit.

Multæ cauſæ aſſignantur, quare Deus animam in corpore collocat.

SI autem quæratur quare Deus animam in corpore collocat, reſpondeo quòd multiplici ex cauſſa, quarum duas aſſignat Gregor. Nazianzen. Prima eſt, vt ipſa anima in carne, & per carnẽ merita multa conquirat. Plura enim ſunt, in quibus anima per carnem meretur, in quibus ſine carne mereri non poſſet. ſicut eſt contra carnales concupiſcentias decertare, ieiunare, vigilare, peregrinari, & martyrium ſuſtinere. In alijs autem, in quibus ſine corpore poteſt mereri, ſicut in diligendo Deum, & in cognoſcendo, & commemorando ipſum, ac meditãdo de illo, iterũ eſt vtile animæ eſſe coniunctã corpori ratione glorioſioris triumphi, & præmij: quia cùm corpus ipſum quod corrumpitur, aggrauet animam, & deprimat terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Sap. 9. per hoc ipſa anima in prædictis ſe viriliter exercens, glorioſior erit, quãto enim aliquod bonum eſt difficilius, tanto eſt virtuoſius. 2. Ethi.

SEcunda cauſſa eſt, vt anima carnem ipſam tanquàm fidelis cuſtos Deo conſeruet & cuſtodiat, & eam ad ſupernas ſedes peruenire faciat. Caro enim per ſe non eſt ſuſceptiua beatitudinis, niſi mediante anima ſtolam immortalitatis induat. Eſt ergò anima coniuncta corpori, vt homo maiorem gloriam percipiat. Si enim anima fuiſſet à corpore ſeparata, tantum glorificari poſſet in contemplationẽ diuinitatis, nunc autem homo glorificatur in anima per æternæ maieſtatis diuinæ ſpeculationem, & in corpore, in viſione glorioſæ humanitatis Chriſti.

TErtia cauſa eſt, vt nobis oſtenderet, quãta erit conſolatio animæ, cum erit in Cœlo coniuncta ipſi Creatori ſuo per inſeparabilem charitatem, quæ cum corpore ex luto originem habente, atque corruptibili & viliſsimo, habet tam gratam ſocietatem propter mutuã vnionem. Tũnc enim cum ipſo corpore beatificata cãtabit cum propheta Pſal. 39. *Eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis.*

QVarta cauſſa eſt, vt opera ſua Deus perficeret. Opera enim diuina ſunt perfecta. Deut. 32. Et ideò cùm feciſſet naturam pure ſpiritualem, vt Angelum, & naturã pure corporalem, vt lapidem, lignum & huiuſmodi, congruum fuit, vt infrà etiam dicetur, quod faceret naturã mixtã ex vtraque, & ideò ipſam animam ſpiritualem corpori coniunxit, vt ad decorem vniuerſi eſſet creatura ſpiritu & carne compoſita. vnde Bern. Syluester in Microcoſmo inquit de homine: *Mentem de Cœlo, corpus trahit ex elementis, Vt terras habitet corpore, mente polum. Mens, corpus, diuerſa licet iunguntur in vnum: Vt ſacra complacitum nexio reddat opus. Diuus erit, terrenus erit, curabit vtrunque Conſilijs mundum, religione Deum. Naturis poterit ſic reſpondere duabus: Et ſic principijs congruus eſſe ſuis. Cum ſuperis commune bonum rationis habebit: Diſtrahet à ſuperis linea parua hominem*, hęc ille. Licet autem propter peccatum generata ſit diſcordia inter carnem & ſpiritum, ſecundum ſententiam Apoſtoli ad Gal. 5. tamen Deus cõiunxit carnem ſpiritui, & econtrà, vt vtrique eorum benè eſſet propter alterum, & ſimul Deo ſeruirent, & caro eſſet tanquàm bona vxor ſpiritus, ac ei ſubiecta obediret, & cum eo gloriã æternam conſequeretur, quia vxores debent coruſcare radijs maritorũ. l. fœminæ. ff. de ſena. & l. filij. §. 1. ff. ad mu-

ad munici. & l. mulieres. C. de digni. lib. 12. & in authen. de conſuli. §. ſi verò. & aliàs allegatur. §. hæc itaque. vnde dicitur in l. ſi. C. de emp. *Vxor marito conreſcat, & ſentiat eius fulgorem*, quod poteſt mortaliter exponi de carne, in quam redundabit fulgor ſpiritus.

Anima quo modo ſit creata ad imaginem & ſimilitudinem Dei.

QVo ad tertiam particulam huius primæ partis, quæritur qualiter & ad quid ſit creata anima. Et reſpondetur ad primum, quòd creata eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Vnde Gen. 1. dixit Deus. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Qualiter autem hoc intelligatur, habetur ab Alexandro de Ales in 2. parte ſummæ, in tract. de anima, & à B. Thom. in 1. parte ſummæ. q. 93. & à S. Bonau. in 2. diſt. 16. ar. 1. q. 1. & à Nicol. de Lira ſuper Gen. 1. qui inquit: *Imago Dei conſiſtit in anima, quantum ad proprietates naturales.* ſ. memoriam, intelligentiam & voluntatem. Ex quo patet, quòd non tantùm vir, ſed etiam mulier creata eſt ad imaginem Dei. Vnde Gen. 1. ait Moyſes: *Creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Ad imaginem Dei creauit illum, maſculum & fœminam creauit eos,* Nec huic obſtat quod ait Apoſtolus 1. ad Corin. 11. di. *Vir non debet velare caput ſuum, quia imago & gloria Dei eſt. Mulier autem gloria viri eſt.* Et in c. hæc imago. 33. q. 5. inquit Auguſt. *Mulier ad imaginem Dei non eſt facta. &c.* Quia reſpondet Alex. de Ales vbi ſuprà. q. 55. membro. 5. dicens, quòd conditio imaginis non eſt propria maſculi, ſed vtriuſque. Et ad dictum Apoſtoli dicit, quòd *ſecundùm gloſſam ordinariam accipit ibi Apoſtolus imaginem propter hoc, quòd homo fuit quodammodò principium omnium hominum, & etiam Eua formata eſt de latere eius. Et ita quandam imaginem tenet Dei, qui eſt principium omnis creaturæ. Non ſic autem fuit de muliere. Et ideò non dicitur imago,* hæc ille. Sanctus quoque Bonau. in 2. diſt. 16. art. 2. q. 2. dicit quòd quantum ad illud, quod eſt de eſſe imaginis, ita eſt mulier facta ad imaginem Dei ſicut vir. Quæ imago conſiſtit in anima, in qua non eſt diſtinctio ſexus. Sed quãtum ad benè eſſe dicitur eſſe maior repræſentatio imaginis in viro, quàm in fœmina, ſiue quantum ad rationem præſidendi, ſiue quantum ad rationem principij, quia vt ait Apoſtolus vbi ſuprà: *Caput mulieris eſt vir. Et vir non eſt ex muliere, ſed mulier ex viro. Et non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.* Et ideo inquit Auguſt. vbi ſuprà: *Hæc imago Dei eſt in homine, vt vnus factus ſit Dominus, ex quo cæteri oriantur, habens imperium Dei quaſi vicarius eius, &c.* Concludendum eſt ergò ſecundùm prædictos doctores, quòd in omni anima rationali eſt imago Dei, quantum ad naturales proprietates ipſius animæ. Similitudo autem eſt in gratuitis. Et ideò ſimilitudo eſt quædam perfectio imaginis, quia gratia perficit naturam. Iudæi verò gloſſatores, quos refert idem Nicolaus vbi ſuprà, illud Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, ponunt quaſdam ſimilitudines animæ ad Deum, quibus quædam aliæ à Chriſtianis additæ ſunt, & ſunt iſtæ videlicet, quòd ſicut Deus habet conuenientiam cum omnibus, propter quod dicitur mundus archetypus, id eſt maior. 8. Phyſi. vnde Boetius illi inquit: *Tu cuncta ſuperno Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipſe, Mũdum mente gerens, ſimilique ab imagine formans*: ſic anima habet ſimilitudinem cum omnibus. Item ſicut Deus eſt ſpiritus Io. 4. ita & anima, vt ait Auguſt. in lib. de ſpiritu & anima. Dan. 3. *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Domino.* Item ſicut Deus eſt immortalis. 1. ad Ti. 1. *Regi ſæculorum immortali & inuiſibili ſoli Deo, &c.* Ita & anima vt in ſequenti parte probabitur. Sicut etiam Deus eſt impalpabilis, quia vt dicitur Ioan. vigeſimo. *Spiritus carnem, & oſſa non habet.* ſ. palpabilita, Ita anima rationis palpari non poteſt, cùm ſit incorporea, nam medium in tactu eſt caro, vt dicitur 2. de anima. Et iſtæ ſunt aſsimilationes fidelium. Iudæi autem addunt dicentes, quòd ſicut Deus nõ inquinatur ſordibus orbis, ita nec anima ſordibus corporis. Et ſicut Deus omnia videt, & non videtur, iuxta illud,

Similitudines inter animam & Deum.

quod

Digitized by Google

quod ipſe inquit Exod. 33. *Non videbit me homo, & viuet.* Sic anima videt exteriora, & ipſa non videtur. Et ſicut Deus vnicus eſt in vniuerſo mundo per ipſum recto, ita anima rationalis vnica eſt in ſuo corpore, quod ipſa regit. Non eſt enim vera opinio dicentium, quod in corpore humano ſunt tres animæ, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua & intellectiua. Licet enim verum ſit, quod ait Philoſophus 16. de animalibus, quòd embryo primo viuit vita plantæ. ſ. vegetatiua, deinde vita animalis ſcilicet ſenſitiua, & deinde vita hominis, id eſt anima intellectiua. Nam illa maſſa generata, primo habet formam, & ſimilitudinem lactis aliquibus diebus, deinde ſimilitudinem ſanguinis, deinde aſſumit formam corporis humani, & paulatim formatur, & organizatur, ita quod ſi eſt maſculus, infra 40. dies; ſi verò eſt fœmina, in 80. diebus organizatur, ſecundum Phyſicos, de quo etiam notatur in l. Gallut. ff. de libe. & poſthum. & 5. di. in prin. Tamen ſtatim intrante anima rationali, deſinit eſſe ibi anima ſenſitiua, ſicut intrante ſenſitiua, vt probat Thom. in 1. parte ſummæ, q. 76. & 118. Affirmans, quod *cùm generatio vnius formæ ſit corruptio alterius præexiſtentis, neceſſe eſt dicere, quòd tam in homine, quàm in alijs animalibus, quando perfectior forma aduenit, ſit corruptio prioris. Ita tamen, quòd ſequens forma habet, quicquid habebat prima, & adhuc amplius. Quapropter cùm anima intellectiua creatur & infunditur, ſimul eſt ſenſitiua & vegetatiua, corruptis formis præexiſtentibus*, hæc ille. Ex quibus patet propoſitum. Item ſicut Deus replet totum mundum, iuxta illud Hierem. 23. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus*, ita anima replet totum corpus.

De ſede principali animæ dubitatio.

NOtandum eſt autẽ, quòd de ſede principali animæ quatuor præcipuæ fuerunt opiniones. Quidam enim dixerunt eam eſſe in capite, & hoc oſtendere voluerunt auctoritate. Gen. 2. *Inſpirauit Deus in faciem eius ſpiraculum vitæ*, id eſt animam. Et Io. 19. *Inclinato capite tradidit ſpiritum.* Item per rationem, quia omnes ſenſus vigent in capite. Nam anima in capite videt, audit, odorat, ſentit, & guſtat. Alij verò dixerunt eam eſſe in corde, & hoc voluerunt oſtendere per auctoritatem. Matt. 15. *De corde exeunt malæ cogitationes, &c.* Cùm enim cogitationes exeãt ab anima, ergo ipſa anima eſt in corde, à quo dicuntur exire cogitationes. Item per rationem, quia cor eſt fons vitæ. Nam in corde incipit, ac radicatur, & finitur vita, vnde Hieron. ad Fabiolam ait: *Quæris vbi principale ſit animæ? Plato in cerebro, Chriſtus monſtrat in corde.* Alij autem dixerunt ipſam eſſe in ſanguine, quod probare voluerunt auctoritate. Leui. 17. *Anima omnis carnis in ſanguine eſt*, & in c. Moyſes. in fi. 32. q. 2. dicitur: *Spiritus in ſicco habitare non poteſt, ideò in ſanguine fertur habitare.* Item ratione, quia ſi quis perdit ſanguinem, perdit vitam. Plato verò, vt habetur in 1. de anima, poſuit animam diuiſibilem eſſe ſecundùm ſubiectum, ita quod virtus intellectualis ſit in cerebro, concupiſcibilis in corde, nutritiua in hepate, &c. Alij autem dixerunt eam eſſe totam in toto corpore, & totam in qualibet parte corporis, quod probare voluerunt auctoritate, 2. Regum 1. vbi ait Saul: *Adhuc tota anima mea eſt in memetipſo*, non enim dixit, adhuc eſt tota in cerebro meo, vel in ſanguine, vel in corde, ſed tota in memetipſo, id eſt, in corpore meo. Item ratione, quia cùm anima ſit perfectio corporis organici, vt ſuprà diximus, non erit vnius membri tantùm, ſed omnium, & conſequenter totius corporis. Ad hanc autem dubitationem reſpondeo, ſecundum quod determinat B. Tho. in ſumma contra gentiles, lib. 2. c. 71. & 1. parte ſummæ, q. 8. ar. 2. quod anima quantum ad eſſentiam ſuam, eſt tota in qualibet parte corporis. Et ad hoc ſolet dari exemplum de albedine, quæ ſecundùm totam rationem ſpeciei, vel eſſentiæ albedinis, eſt tota in toto ſuo ſubiecto, & tota in qualibet parte eius. Et ſecundùm hanc declarationem de eſſentia animæ, intelligitur dictum Auguſt. in 6. de Trini.

Digitized by Google

qui inquit: *Anima eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis.* Quantum vero ad potentias ſuas, dicit Thom. vbi ſupra, quod anima non dicitur eſſe tota in qualibet parte corporis. Non enim potentia memoratiua dicitur reſidere in manu, vel in pede, ſed in poſteriori parte celebri. Quælibet ergo potentia animæ non tantum rationalis, ſed etiam ſenſitiua, dicitur conſiſtere in illa parte corporis in qua viget, & quæ proportionata eſt ad operationem ipſius potentiæ. Et ſic potentia intellectiua per quam anima diſcernit ſpecies intelligibiles, dicitur reſidere in media cellula capitis, quæ dicitur logiſtica ſiue rationalis. Potentia vero viuificata reſidet in corde, auditiua in aure, & viſiua in oculo, & ſic de alijs. Et ad hoc adduci poteſt exemplum de rege, qui dicitur eſſe in toto regno ſuo per dominium, & gubernationem, licet ſit in aliqua parte regni per actualem reſidentiam. Deus quoque licet ſit vbique per eſſentiam, principaliter tamen dicitur eſſe in Cœlo per gloriæ redundantiam, iuxta illud Pſal. 10. *Dominus, in Cœlo ſedes eius.* Ex quibus omnibus patet, quod anima hominis creata eſt ad ſimilitudinem Dei.

Anima quō ſit creata ad imaginem Dei.

QVantum vero ad imaginem. ſciendũ eſt ſecundum Thom. in 1. par. ſum. q. 13. ar. 1. quod duplex reperitur imago, 1. eſt naturæ & identitatis, vt eſt imago regis in filio eius, qui eſt eiuſdem naturæ cum patre. Et ſecundum hanc imaginem ſolus Chriſtus dicitur imago Dei. quia propter identitatem naturæ cum patre, perfecte repræſentat illum cuius eſt imago. Ideo de ipſo D. N. Ieſu Chriſto ait Apoſtolus ad Collo. 1. c. *Qui eſt imago Dei inuiſibilis.* Secunda eſt imago figuræ & ſimilitudinis, ſicut eſt imago regis in ſigillo impreſſa vel minimo, quæ ipſum regem repræſentat. Et tali modo dicitur anima creata ad imaginem Dei, non propter identitatem naturæ, ſed propter quandam proportionem, & ſimilitudinem quam habet ad Deum. Et hoc ponit Auguſt. in lib. de decem chordis, vbi etiam dicit, quòd anima rationalis ita eſt ſimilis Deo, & eum repræſentat tanquam eius imago, ſicut repræſentat regem imago illius quæ relucet in ſpeculo. Sicut enim in vna Dei ſubſtantia ſunt tres perſonæ, vt teſtatur Ioannes Apoſtolus, ſuæ primæ canonicæ quint. capitul. Ita in vna eſſentia animæ, ſunt tres potentiæ rationales, ſcilicet memoria, intelligentia, & voluntas, vt ait Ariſtotel. 3. de anima. Et quælibet harum potentiarum ſecundum Scotum in 2. ſententiarum, diſtinctio. 25. quæſtio. ſecunda, dicit totam ſubſtantiam animæ, licet ſecundum alium, & alium modum. Ex quo apparet quod anima noſtra eſt creata ad imaginem ſanctiſſimæ Trinitatis, & vnitatis diuinæ. Maxime quia ſicut ex patre generatus eſt filius, & ex patre & filio proceſſit ſpiritus ſanctus: Ita ex memoria quæ attribuitur patri, oritur intelligentia, quæ attribuitur filio, & ex vtraque procedit amor, qui attribuitur ſpiritui ſancto, vt declarat Beatus Thom. in 1. parte ſummæ. q. 93. artic. 5. Item alia ratione dicitur anima eſſe creata ad imaginem Dei, quia ſicut Deus ſeipſum intelligit & amat, & eſt plenus omni bonitate, ac felicitate: ita anima rationalis poteſt Deum diligere & amare, ac de eius fœlicitate participare. Et hanc rationem tangens Auguſtin. 14. de Trinitate ait: *Anima dicitur ad imaginem Dei creata, & quia poteſt meminiſſe, intelligere, & amare Deum.* Et iterũ ibidem dicit: *Eo quippe imago eius eſt, quo capax illius eſt, eiuſque particeps eſſe poteſt.* Ideo idem Auguſtin. in libro de diffinitione animæ ait: *Anima eſt ſubſtantia creata, inuiſibilis, & immortalis, Deo ſimillima, imaginem nullam habens niſi Creatoris ſui.* Dicitur autem quod in domo animæ ſunt tres cameræ, id eſt tres potentiæ, in quibus tota Trinitas habitat. Nam in memoria habitat pater, in intelligentia filius, in voluntate autem ſpiritus ſanctus. Et iſta eſt vna ratio, propter quam Trinitas beatiſſima creauit animã noſtram ad imaginem ſuam, vt ipſam in nobis recipiamus, & illi hoſpitium præpare-

Alia ratione anima dicitur ad imaginem Dei creata.

paremus, de quo dicitur Pſalmo 92. *Domum tuam Domine decet ſanctitudo in longitudinem dierum.*

SEcunda ratio eſt vt patrem noſtrum cœleſtem tenerius amemus. Nam licet naturalis amor ſit inter patrem & filium 7. Ethicor. tamen tenerior ſolet eſſe, cum filius eſt ſimilis patri, quia ſimilitudo eſt cauſa dilectionis. 8 Ethico. Et ideo Auguſtin. ait; *Amandus eſt genitor, ſed præponendus eſt creator.* Anima igitur noſtra quæ ratione creationis eſt filia Dei, eius habens ſimilitudinem debet ipſum tenerrime diligere.

TErtia ratio eſt, vt cognito tanto beneficio gratias ei pro illo referamus. Qui enim non recognoſcunt magnitudinem huius beneficij, ſunt ſimiles beſtijs, dicente pſalmiſta: *Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* vnde Ber. ait: *Humanæ naturæ iſta conditio eſt, vt tunc tãtum cæteris rebus excellat, cum ſe cognoſcit. Cum autem ſe neſcere deſierit, irrationalium gregibus incipiat aggregari.* Quarta ratio eſt, vt imagini Dei in nobis debitam reuerentiam exhibeam°, Iuxta illud Eccleſ. 10. *In manſuetudine ſerua animam tuam, & da ei honorem ſecundum meritum ſuum.* id eſt dignitatem ſuam. Indignum eſt enim vt creatura rationalis in hoc Deum inhonoret, in quo Deus ipſam præ cęteris honorauit. Et ſi nefas eſt imaginem crucifixi deuaſtare, multo magis eſt nefas imaginem Trinitatis immundicia peccati inquinare. vnde Auguſt. ſuper illud pſalmiſtæ: *In ciuitate tua imaginem ipſorũ ad nihilum rediges*, ait: *Merito imaginem ipſorum ad nihil rediget Dominus in ciuitate cæleſti, quia ipſi in terreſtri ſua ciuitate imaginem eius ad nihilum redegerunt.* Quinta ratio eſt, vt de pulchritudine interiori, magiſque de exteriori curaremus. Non eſt enim valde cõmendabilis illa pulchritudo, quæ neceſſe habet pellibus muricum, & ſtercoribus vermium adiuuari. Sed non ſic eſt de pulchritudine animæ, quoniam omnis gloria eius ab intus, in fimbrijs aureis circum amicta varietate, ſcilicet virtutum. Pſalm. 44. Sexta ratio eſt, vt ei cui ſimiles ſumus natura, ſimiles efficiamur gratia, & gloria in qua perfectio naturæ conſiſtit, vnde gloſſ. ſuper illud pſalmiſtæ: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, exponit: *Lumen vultus tui, id eſt, gratia illuminatiua rationis, quæ eſt quaſi vultus ſeu facies in nobis diuinæ ſimilitudinis. Et hoc lumen eſt totum, & verum hominis bonum, quo ſignatur vt denarius imagine regis, vnde Dominus in Euangelio inquit: Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, ſcilicet ſuam imaginem. Animam videlicet lumine vultus eius illuſtratam, & ſignatam iuxta illud, ad Epheſ. 1. Signati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto*, hæc gloſſa. Quia ergo anima noſtra eſt ad diuinam imaginem creata, ideo non tranſitorijs rebus, ſed diuinis debet eſſe intenta. Beatus enim Bern. in ſententijs ſuis dicit: *Ad imaginem quippe Dei facta eſt anima rationalis.* Cæteris occupari poteſt, repleri omnino non poteſt. Capax enim Dei eſt Et quicquid Deo minus eſt, non implebit. O igitur anima digniſſima, O anima excellentiſſima, O anima eminentiſſima ad imaginem, & ſimilitudinem Dei creata, noli te peccatis viuificare, noli pulchritudinem tuam fœdare, ne de te dici poſſit illud Thren. 4. *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis*, ſcilicet ſupernæ ciuitatis.

QVo ad ſecundum quæſitum in hac particula. ſ. ad quid ſit anima creata; Reſpondeo, quòd Deus illam creauit primo ad manifeſtationem ſuæ gloriæ, vt ait Alex. de Ales in 2. part. ſum. in tract. de anima 2. ad reparationem naturæ Angelicæ, vt dicit magiſter ſenten. 2. diſtin. 1. cap. 2. *Anima ad quid ſit creata.*

SEd hic quæri poteſt, nunquid ſi Angeli non peccaſſent, Deus hominem creaſſet, & per conſequens animam rationalem? Et reſpondeo quòd ſic. vnde Mag. ſent. in 2. di. 1. de homine ait: *De homine ſa- [...]* *Si angeli nõ peccaſſent an homo fuiſſet creatus.*

Digitized by Google

pe in ſcriptura inuenitur, quod factus ſit propter reparationem Angelicæ ruinæ, quod non ita intelligendum eſt quaſi non fuiſſet homo factus ſi non peccaſſet Angelus, ſed quia inter alias cauſas præcipuas hæc etiam nonnulla cauſa extitit, hæc ille. Dico igitur quod Deus etiam non peccante Angelo, creaſſet hominem propter ſex reſpectus, primus dicitur lætificationis; quem tangit Anſelmus in lib. cur Deus & homo. & in lib. de caſu diaboli di. *Si præciſa ratio, quare homo eſt creatus, eſſet ruina Angelorum: Sicut homo non poſſet non lætari de ſua creatione, & beatificatione, & acquiſitione fælicitatis illorum, ita non poſſet non lætari de ruina ipſorũ Angelorum. Qua propter etiam ſi Angelus non peccaſſet, homo vtique eſſet creatus & beatificatus fuiſſet*, hæc ille.

Secundo hoc feciſſet reſpectu perfectionis. Cum enim Deus, vt dicit Plato in Timæo, ſit perfectum, & infinitum bonum, & illud ſimpliciter ſit perfectum, cui nulla ſuarum partium deeſt 3 Phyſic. Ex quo Deus, cuius perfecta ſunt opera Deut. 32. creauerat prima die creaturam pure ſpiritualem, & intellectualem, ſcilicet Angelicos ſpiritus, & ſimiliter creaturam pure corporalem, ſcil. Cœlos, & terram Gen. 1. & ſimiliter alia inferiora materialia, reſtabat ad perfectionem vniuerſi, vt etiam crearet creaturam mixtam ſcilicet humanam, quæ componitur ex ſubſtantia ſpirituali, ſcilicet anima, & corporali, ſcilicet corpore. Quia creata, cum eſſet capax beatitudinis: Sequitur quod Deus eam beatificaſſet, etiam ſi Angelus nunquam peccaſſet. Et hoc confirmat ſanctus Bonau. in 2. di. 9. art. 1. q. 7. di. *Si Angelus nunquam peccaſſet, adhuc homo factus fuiſſet, & ad beatitudinem perueniret.*

Tertio hoc feciſſet reſpectu gratificationis. Sicut enim habetur. 45 di. cap. de Iudæis: Coacta ſeruitia non placent Deo, & ratio eſt, quia vt dicitur 2. Ethic. virtus eſt habitus electiuus, cum ergo neceſſitas tollat electionem, & per conſequens nomen virtutis. ſequitur quod nihil coactum Deo placet. Proinde philoſophus 2. Ethicor. dicit: *Neceſſitas non meretur laudem, nec vituperationem.* Si ergo Deus non feciſſet hominem, non peccante angelo, & conſequenter eum non beatificaſſet, ſecundum illum ſolummodo creaſſet, vt ruinam angelicam reſtauraret, videretur quoddammodo ex quadam neceſſitate eum creaſſe, & beatificaſſe, & ſic talis creatio, & beatificatio non haberet plene nomen virtutis. Quia in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit l. rem legatam. ff. de adimen. Ob quam cauſam poſſet homo dicere Deo: O Deus omnipotens, O Creator æterne, ex quo nec gratis nec liberaliter me creaſti, ſed potius ex quadam quodammodo neceſſitate, vt reſtaurares ſeu repararares tuum Cœlum Empyreum, non teneor tibi tantum amorem impendere, quantum debuiſſem ſi me gratis creaſſes, & beatificaſſes. Sed quoniam vt ait Anſelmus in lib. cur Deus homo: *optimi eſt optima facere*, ideo Deus optimus ex ſua liberalitate & infinita clementia homines creaſſet, & beatificaſſet, dato quòd Angeli nunquam corruiſſent, propter quod ex tali liberalitate valde commendandus & diligendus eſt, iuxta illud quod ait Auguſtin. 28. quæſtio. prima capitul. iam nunc di. *Multa fiunt non iubente lege vel neceſſitate, ſed libera & ſpontanea vol[illegible] Ea autem in noſtris officijs ſunt gratioſiora, quæ [illegible] liceret non impendere, gratia tamen dilectionis impendimus.*

Quarto hoc feciſſet reſpectu ordinationis, ſeu manifeſtationis ſuæ gloriæ & ſapientiæ. Teſte enim philoſopho 2. Phy. Omne agens ſecundum rationem agit propter finem, & vt ait idem philoſo. 2. Metap. *Nullum agens ſiue naturale ſiue artificiale, ſiue mortale, ſiue ſupernaturale, abſoluitur ab intentione finis.* & in ſecund. Phyſic. & primo de Cœlo & mundo. ac tertio. de anima dicitur: *Deus, & natura nihil agunt fruſtra.* Quo conceſſo clarum eſt, ſecundum Bedam, & Theolo. in 2. ſen. di.

1. quod 1. die Deus creauit ſimul quatuor de nihilo. ſ. Angelos, Cœlum Empyreum. materiā rerum. ſ. Cœlorum, & quatuor elementorum Eccl. 18. *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul, & tempus.* Sexta vero die completis omnibus & creatis, fecit & creauit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Peto igitur cur Deus creauit Cœlos cum Sole, Luna, ac cæteris planetis, & ſyderibus ac influentijs eorum? Item cur creauit quatuor elementa, tot ſpecies arborum, & fructuum, auium, piſcium, animalium, & theſaurorum terræ? & clarum eſt quod non pro ſe, cum his non indigeret, ſicut nec antequā crearet ea, his indigebat nec vtebatur, nec etiam propter angelos illa creauit, cum ſint ſubſtantiæ intellectuales & ſpirituales, quæ carent ſenſibus, aptis natis ad vtendum ſimilibus bonis. quòd ſi iſta non creauit pro ſe, nec pro Angelis, ergo ea creauit propter hominem, quod confirmat philoſophus 2. Ethico. dicens: *Nos ſumus finis quodammodo omnium,* & vtimur tanquam propter nos, omnibus quæ ſunt, & propterea inquit propheta Pſalm. 8. loquens Deo de homine: *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis, gloria & honore coronaſti eū, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi. Volucres cœli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris,* vnde Geneſ. 1. ait: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtijs terræ, vniuerſæque creaturæ, omnique reptili quod mouetur in terra.* & ibidem ſequitur: *Creauit Deus hominem &c.* Ea propter ſanctus Bonauent. in ſecund. diſtinctio. prima parte ſecund. articul. ſecund. quæſtion. ſecund. dicit: *Dum quæritur, vtrum creaturæ omnes inferiores conditæ ſint propter diuinam gloriam, vel propter vtilitatem propriam hominis: reſpondeo, quod finis conditionis omnium rerum creatarum principaliter eſt Dei gloria, ſiue bonitas, quam creaturæ vtilitas. Sicut enim dicitur* Prouerbio. 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum creauit & operatus eſt Dominus, ſed non propter ſuam vtilitatem vel indigentiam: cum propheta dicat* Pſalmo 14. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Ergo propter manifeſtandam, & communicandam gloriam & bonitatem ſuam, in cuius manifeſtatione & participatione attenditur ſumma vtilitas creaturæ, videlicet eius glorificatio, & beatificatio.* hæc ille. Qui etiam in eodem libr. diſtinct. 15. articul. 2. quæſtio. prima. poſtquam concluſit, quod omnia ſenſibilia & inferiora facta ſunt propter hominem eo modo quo ſupradictum eſt, addidit di. *Notandum eſt autem, quod aliter animalia ordinantur ad hominem ſecundum ſtatum innocentiæ, & aliter ſecundum ſtatum naturæ lapſæ. Secundum enim ſtatum innocentiæ, ordinantur ad illum, ſecundum rationem quadruplicem.*

PRIMA ratio eſt ad manifeſtandum eius imperium, quod manifeſtabatur dum ei omnia obediebant.

SEcunda ratio eſt ad decorandum hominis habitaculum, quod debuit animalium multiplicatione, & non ſolum arborum decorari.

TErtia ratio eſt ad excitandum hominis ſenſum, vt ipſorum animalium naturis diuerſis contemplaretur homo multiformitatem ſapientiæ conditoris.

QVarta ratio eſt ad mouendum eius affectum, vt dum homo videret animalia ſecundum rectitudinem ſuæ naturæ currere, & adamare id, ad quod facta ſunt, ex hoc excitaretur ad amandum Deum. Et propter has rationes non ſolummodo Deus fecit iumenta, & beſtias, & pecora, ſed etiam cuncta alia inferiora quæ omnia faciunt ad hominis vtilitatem, ſecundum rationes prædictas. Secundum vero ſtatum naturæ lapſæ ordinantur ad releuandum hominis indigentiam, quantum ad cibum, & veſtitum, ac obſequium, ſicut ſunt oues, boues, equi, aſini, & huiuſmodi, & quantum ad ſolatium, ſicut ſunt quædā aues, & catuli & ſimilia. Similiter beſtiæ & alia animalia ordinantur ad hominem ſecūdum quadruplicem rationem, & vtilitatē quā ponit Aug. ſuper Gen. ad literā vbi ait, quod aut pœnaliter lædant,

lædunt, aut ſalubriter exercēt, aut vtiliter probant, aut ignoranter docent, & ſic patet quòd beſtiæ, reptilia, fructus, & iumenta facta ſunt omnia, propter hominem, ſiue in ſtatu innocentiæ, ſiue in ſtatu naturæ lapſæ. hæc S. Bona. Ex qua diſtinctione patet, quòd Deus omnia inferiora creauit propter finem hominis, hominem vero creauit propter ſe, vt tam in homine, quàm in rebus creatis manifeſtaretur diuina bonitas, charitas, & ſapientia. Ergo non propter reſtaurationem Angelorum principaliter, & cōſequenter ipſum creaſſet, & beatificaſſet, & etiam ſi Angelus non peccaſſet.

5. Reſpectus propter quē homo creatus fuiſſet licet Angeli non peccaſſent.

QVintus reſpectus dicitur præuiſionis. Secundum enim Bern. quem recitat Alexand de Ales. in 3. part. ſum. in tract. de incarnatione Chriſti. Lucifer immediate poſt creationem ſuam ex diuina irradiatione cognouit filium Dei incarnādum, de homine plaſmando ſexta die, cū tamen ipſe fuiſſet creatus prima die, quādo dixit Deus Geneſ. 1. *Fiat lux.* Quando ergo ipſe Lucifer hoc cognouit, nondum peccauerat, & tamen homo creandus erat, & ipſum creandum cognouerat, & deificandum, vnde inuidia motus fuit contra eum, ergo &c. Præterea ſecundum opinionem rectius ſentientium, de qua diffuſe tractabo in 5. part. principali Marialis, ſermone 4. par. 1. per totam, & ſer. 5. par. 1. Q. R. A. & B. & ſi homo non peccaſſet, Dei filius incarnatus fuiſſet, non vt Redemptor, ſed vt amator & beatificator. Rationes autem ibi ad hoc allegandę militant, etiam ſi Angelus non peccaſſet, ergo non tantum propter ruinam Angelicam reſtaurandam homo factus eſt, & conſequenter etiam illo non peccante creatus eſſet.

6. Reſpect' quo creatus fuiſſet, licet Angelus non peccaſſet.

SExtus reſpectus dicitur ſuperationis. Clarum eſt enim quòd multi homines ſancti exceſſerunt & excedunt ac exceſſuri ſunt in merito, & gloria multos choros Angelorum. Ille enim qui habent æqualem charitatem cum Archangelis, excedunt in merito, & gloria omnes Angelos primi chori, & ſic aſcendendo poſſemus exemplificare, & probare quod homo non ſolum poteſt excedere in merito, & gloria multos ordines Angelicos, ſed etiam poteſt peruenire vſque ad ſupremum, vt probat. B. Thom. in 1. parte ſum. quæſtio. 108. articul. 8. in ſolutione tertij argumenti. Ex quo ergo humana natura eſt tantæ capacitatis, non eſt dubitandum, quòd Deus eam creaſſet etiam ſi Angelus non peccaſſet, quia ita eſt capax diuinitatis, ſicut Angelica. Vnde inquit S. Bona. in 2. diſtinction. 1. art. 3. quæſtione 2. quòd licet natura Angelica, quæ eſt mere ſpiritualis, dignitate naturæ excedat humanam, quæ eſt cōpoſita ex ſpirituali & corporali, tamen quantum ad finem ſunt pares, quia ad eundem finem beatitudinis ordinantur, nec homo quātum ad hoc propter Angelum eſt factus, nec Angelus propter hominem: & ideo concludēdum eſt, quòd homo etiam Angelo non peccante creatus, & beatificatus eſſet. Reuertendo autem ad propoſitum, dico quòd animā Deus tertio creauit ad participandum gaudium fœlicitatis æternæ. Et hoc eſt quod Auguſtin. in lib. Enchirid. inquit, quem refert Mag. ſen. vbi ſupra di. *Fecit Deus rationalem creaturam, vt ſummum bonum intelligendo amaret, amando poßideret, poßidendo frueretur.* Quare igitur ô infelix anima pro acquirendis cœleſtibus triumphis creata, ad æterna Paradiſi gaudia præparata, ab omnibus Angelis & Sanctis cum magno deſiderio expectata, tantum in his momentaneis, ac tranſitorijs rebus delectaris? Cur mortē vitæ, carcerem ac ſeruitutem libertati, exiliumque patriæ anteponis? Profecto eſt magna ſtultitia tua.

(?)

Digitized by Google

PARS SECVNDA HVius ſermonis, de tribus conditionibus animæ rationalis.

De prima animæ conditione.

DE anima noſtra tres declarabimus conditiones digniſſimas: prima dicitur immortalitatis, ſecunda libertatis, tertia vero nobilitatis. Quo ad primam conditionem: quia inquit Lactantius in 1. diui. Inſti. aduerſus gen. *Dum exiſtimant nonnulli nos Deo non eſſe curæ, aut poſt mortem nihil eſſe futuros, totos ſe libidinibus addicunt. Et dum licere ſibi putant, hauriendis voluptatibus ſcienter incumbunt, per quas imprudentes laqueos æternæ mortis incurrunt.* Auguſti. quoque in lib. de fide ad Petrum ait: *Omnia ſiquidem huius mundi mala, & peccata ideo proueniunt, quia fides de æterna vita tanquam dubia, & incerta habetur. Si enim homines futuram vitam firmiter crederent, nunquam peccarent*, hæc ille. Ea propter cum dubius in fide, infidelis dicatur, extra de hære. capitu. 1. Ne homines ex hac ignorantia, vel vt ita loquar, diabolica verſutia in peccatis remaneant, probabimus rationibus, auctoritatibus & exemplis, animam noſtram eſſe immortalem, atque poſt hanc vitam, vel in gloria æternaliter victuram ſi bona fuerit, vel perpetuis cruciatibus torquendam ſi in mortali peccato ex hac vita tranſierit. Et hæc concluſio veriſſima probatur per Rich. noſtrum in 2. diſt. 19. art. 1. q. 1. & S. Bonau. ac Landulfum Neapolitanum, ead. diſt. & B. Tho. in ſumma contra gentiles lib. 2. c. 78. Et in 1. parte. ſummæ. q 75. ar. 5.

Prima ratio qua probatur animam eſſe immortalẽ.

PRima ratio naturalis inclinationis. Fundamentum cuius ponit Ariſto. 3. de anima & 2. Phyſic. ac 1. de Cœlo & mundo, dicens, quòd deſiderium naturale non poteſt eſſe fruſtra. vnde commentator 2. Meta. di. *Deſiderium naturale non poteſt eſſe fruſtratorium, ſed omnes homines naturaliter appetunt beatitudinem*, vt declarat Auguſtin. 13. de Trinit. capitul. 8. & Ariſtot. 1. Ethico. Hæc autem beatitudo non poteſt haberi in hoc mundo. quia vt ait Boëtius in 3. de conſolatione: *Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus.* Et ſecundum ſanctum Auguſtinum, 22. de ciuitate Dei: *Beatitudo eſt vbi nihil adeſt mali, nihil abeſt boni*, & eſt ſtatus perpetuus, & æternus qui non inuenitur in hoc ſæculo, vt etiam decimo argumento oſtendetur. Ergo neceſſe eſt concludere, quod hanc fœlicitatem conſequemur in alio ſæculo ſi bene vixerimus. Et ſic mortuo corpore nõ moritur anima. Aliter deſiderium noſtrum naturale, eſſet fruſtratoriũ, quod eſt impoſſibile, vt ſupra probatum eſt. Et ideo concludendum eſt, animam eſſe immortalem, vt æternam poſſit conſequi fœlicitatem, naturali deſiderio affectatam.

SEcunda ratio dicitur proportionis. Nam cum inter potentiam & obiectũ ſit neceſſaria proportio, vt ait Ariſt. 2. de anima: Si obiectum eſt corruptibile, potentia erit corruptibilis, ſicut patet de potentijs ſenſitiuis. Sed ſi obiectum eſt incorruptibile, potentia erit incorruptibilis. Cũ igitur intellectus rationalis habeat veritatem pro obiecto quæ eſt incorruptibilis, ſicut probat Auguſtin. in lib. ſoliloquiorum. Cum ſit talis naturæ, quòd ipſa negatio veritatis, veritatem ponit. Sequitur quod ipſe intellectus eſt incorruptibilis. Et per conſequens anima intellectiua. *2. Ratio.*

TErtia ratio dicitur imputationis. Nam cum ſecundum volũtatem Dei, teneatur quiſque potius mortem corporalem tolerare, quàm peccato conſentire. capitul. ita ne. 32. quæſtion. 5. quod etiam eſt ſecundum philoſophiam moralem, vt patet per Ariſtot. 3 Ethic. Si talis amore virtutis & pro iuſtitia, corporalem neceſſitatem ſuſtinens, & in anima moreretur, videretur diuina bonitas, & æquitas poſſe imputari, quæ bene & iuſte factum permitteret vergi in finem, & exitum infœlicem. Item ſancti Martyres non ſe ſubieciſſent morti, propter Deum *3. Ratio.*

Deum, niſi in alio ſęculo viuere credidiſſent in perpetuum. Vnde B. Maximus in ſermon. de ipſis inquit: *Nunquam hanc vitam ſic conſtanter expenderent, niſi eſſe aliam beatiorem perfecta diffinitione ſentirent.*

4. Ratio. QVarta ratio dicitur remorſionis, ſcilicet ſtimuli conſcientiæ. Si enim mortuo corpore moreretur anima, ſuperuacuum videretur, & vanum, vt in bonis operib. ſaltem occultis gauderemus, & in malis conſcientia grauaretur. Cum igitur ita ſit, ſecundum Hieronymum ad Demetriadem Virginem, quòd in omni bono opere, læti conſtanteſque & intrepidi ſumus: Ad omne autem peccatum erubeſcimus aut timemus, & culpam facti, nūc rubore vultus, nunc pallore monſtramus, ac trepidante animo in delictis etiam minimus teſtem fugimus, & conſcientia remordemur. Sequitur ex hoc animā eſſe immortalem, quia natura ſua monſtrat ipſam expectare ſempiternum gaudium de bonis, & æternam pœnam de malis.

5. Ratio. QVinta ratio dicitur retributionis. Cum enim Deus ſit iuſtus & iuſtitiam diligat, vt dicitur Pſalmo 10. ideo ipſum decet retribuere vnicuiq; ſecūdum quod meretur, quia hoc ad iuſtitiam pertinet. l. iuſtitia. ff. de iuſtitia, & iure, & Inſtitut. eodem in princ. & propterea mali debēt ab eo puniri de peccatis, quæ non conuenit remanere impunita. l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquil. & l. ſi longius. ff. de iudi. cum ſimilibus, & virtutes debent præmiari. l. & virtutum. C. de ſtatuis & ima. cū ſuis concordantijs, quia autem *pro menſura delicti debet eſſe plagarum modus*, Deute. 25. Ideo offenſa Dei quę infinita cenſetur reſpectu infinitę maieſtatis diuinæ offenſæ, ar. in §. atrox. inſtit. de iniu. debet puniri pœna infinita, & econtra eius ſeruitium debet præmiari remuneratione infinita. Si autē mortuo corpore moreretur anima, non haberet locum in hac vita iuſtitia diuina, cum videamus pleroſque malos proſperari & temporaliter bene habere, & bonos infœlices eſſe. Ergo ſequitur quod oportet eſſe aliam vitam in qua peccata prauorum ſecundum quod meruerunt æternaliter puniantur, & econtra virtutes bonorum perenniter remunerentur, & conſequenter quòd anima ſit immortalis, aliter contra iuſtitiam multa mala remanerēt impunita, & multa bona irremunerata. Et ideo inquit Paulus primæ ad Corinth. 15. *Si in hac vita tantum ſperantes ſumus in Christo, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus*, & per conſequens Deus eſſet iniuſtus, melius tractans peſſimos homines quàm ſanctos, quos in hac vita diuerſas facit pati anxietates, & malos permittit gaudere, & proſperari ergo. &c.

6. Ratio. SEXTA ratio dicitur fortificationis. Nam ſi anima rationalis corrumperetur per corruptionem corporis, oporteret quòd eius eſſe debilitaretur per debilitatem ipſius corporis. Et ſicut cum tempore corpus paulatim cum ſuis potentijs, tendit ad interitum, & amittit vigorem, ita & anima cum ſuis potentijs, ſcilicet intellectu, & reliquis paulatim debilitaretur cum tempore. Cuiuslibet enim corruptibilis ſubſtantiæ operatio duratione debilitatur, & deficit vigor operandi vſque ad vltimum defectum, qui eſt corruptio, vel mors. Sed totum oppoſitum euenit. Nam vt experientia videtur quāto magis corpus attenuatur, & debilitatur, tanto plerunque ſpiritus fortior efficitur, dicente Paulo 2. ad Corinth. 2. *Cum infirmor, tunc fortior ſum.* Tranſumptiue in c. niſi cum pridem. §. alia vero cauſa de renun. vbi etiam dicitur, quòd nonnunquam corporis infirmitas fortitudinē cordis augmētat. Item videmus quòd ſeneſcēte corpore, & amittente vigorem ſuorum ſenſuū vt viſus, & auditus &c. anima non amittit ſuas potentias, nec ipſe potentiæ debilitantur, imo plerunque fortificātur. Et operatio animæ quæ eſt intelligere & ſapere

Sed homo eſt finis vniuerſi poſt Deũ, iuxta illud philoſoph. 2. de anima, & 2. Phyſic. Finis quodammodo omnium eſt homo. Cum ergo quatuor elementa ſint ſemper duratura quo ad eorum ſubſtantiam ſecundum Theolo. in 4. diſtinct. 48. & ſimiliter corpora cœleſtia ſint incorruptibilia vt probat phi. in lib. de cœlo & mundo. Sequitur quod anima hominis quæ eſt nobilior & melior omni corpore. ca. ſi habes. 24 quæſt. 3. cum ſimil. & dignior omni Cœlo, ſecundum quod teſtatur Ouid. in 3. Meta. eſt immortalis. Nobilitas enim & bonitas rei attenditur ſecundum eius durationem & incorruptibilitatem. Si autem moriẽte corpore hominis, moreretur etiã eius anima, ſequeretur quòd famuli & miniſtri hominis eſſent Domino digniores, & præſtantiores homine, qui eſt digniſſima creatura, vt dicitur in l. iuſtiſſime. ff. de ædili. edic. vbi gloſſa allegat ad hoc Virgilium & Ouidium. Quia vero de homine dicitur DEO per prophetam Pſalmo 8. *Gloria & honore coronaſti eum: & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* &c. Sequitur quod eius anima eſt immortalis, & incorruptibilis, & cum corpore poſt mortem reſurrecturo in æternum victura, quia ſecundum philoſophum in libro de regi. princip. non debet deteriori conditione tractari Dominus quàm famulus.

10. *Ratio.* DEcima ratio dicitur conſecutionis ſiue finitionis. Nam clarum eſt quòd vltimus rationalis creaturę finis propter quem creata eſt à Deo, eſt beatitudo perfecta & æterna fœlicitas, dicente Auguſtino in libro Enchirid. ſicut etiam recitat magiſter in 2. diſtinctio. 1. Fecit Deus rationalem creaturam, vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, & amando poſſideret, & poſſidendo frueretur, & in 22. de ciuitate Dei: *Finis noſter eſt peruenire ad illud regnum cuius nullus eſt finis.* Et ſic patet quod fœlicitas & beatitudo eſt ſtatus perpetuus & æternus, nunquam habens finem, vt etiam oſtendit Philoſophus decimo Ethicorum. Sed in vita iſta non poteſt homo habere fœlicitatem iſtam, nec ſtatum perpetuum, quia nihil eſt ſtabile ſub Sole. Eccl. 1. de quo plenius dicam in Sermone. 41. huius partis Roſarij parte Secunda. Et hoc etiam probat Auguſtin. 13. de Trinit. cap. 8. ſic: *Morientem vita iſta deſerit. Si beata, aut ergo volentem deſerit, aut nolentem, aut neutrum. Si volentem, Quomodo eſt beata vita quæ ita eſt in voluntate, vt non ſit in poteſtate? Si autem nolentem, Quomodo vita beata erit quam noluit qui habebat? Si dicas neutrum, ſcilicet nec nolle, nec velle. Nõ eſt illa vita beata quæ talis eſt, vt quẽ beatum faciat amore, eius indigna ſit*, hæc ille. Ergo neceſſe eſt dicere, quòd iſtam vitam beatam habebimus in alio ſæculo, & cõſequenter quòd anima noſtra quæ eſt capax beatitudinis, vt etiam tenuerunt omnes pene Philoſophi Græci, Latini, Babylonij, Aſſyrij, Chaldæi, Arabes & Aegyptij, poſt receſſum à corpore recipiet ipſam fœlicitatem, & conſequenter quòd eſt immortalis. Hæc enim duo repugnãt, mortalitas & beatitudo. Et dicit ſanctus Bonau. in 2. diſtinct. 19. quòd hæc ratio eſt demonſtratio quædam, & ſumitur ex dictis Auguſtini in 12. de Trin. Vbi inquit quòd potiſſima ratio deueniendi in cognitionem immortalitatis animæ, ſumitur ex ratione finis. Quia finis imponit neceſſitatem his quę ſunt ad finem 2. Phyſic. Sublato autem fine vltimo omnes humani actus vani ſunt, & omnes humanæ operationes friuolæ ſunt, & vanæ, quia vanũ eſt omne quod ſuum nõ attingit finem. 3. Phyſic. Si ergo finis vltimus operationis humanæ qui eſt ſtatus fœlix & beatus, haberi non poſſet, ſicut non haberetur, ſi moriente corpore etiam anima moreretur, profecto quæcunque facit anima, faceret fruſtra, inaniterque & incaſſum laboraret. Et omnis eius actio quantumcunque virtuoſa, & ſancta, eſſet ridiculoſa, & inanis. Hoc autem eſſet valde indecens Deo, qui ſecundum pſalmiſtam reddit vnicuique ſecundum opera

diſsimile, nec poſſe eum diuidi, nec poſſe interire. hæc ille.

Immortalitas animæ oſtenditur auctoritatibus ſacræ ſcripturæ.

AVctoritatibus quoque oſtenditur immortalitas animæ,& primo diuinis. Ait enim Dauid,Pſal.33. *Iuſti autem in perpetuum viuent,& apud Dominum eſt merces eorum.* Quod eſſet falſum, ſi mortuo corpore, moreretur anima. Salom.quoque Eccleſ. vltimo inquit: *Donec reuertatur puluis in terrã ſuam vnde erat,& ſpiritus redeat ad Deum,qui dedit illum.* Et ibidem dicit: *Ibit homo in domum æternitatis ſuæ.* Et ideo ſaluator, Luc.12. hortatur nos di. *Nolite timere eos qui occidunt corpus,animam autem occidere non poſſunt.* Scriptũ eſt enim Sapientiæ. 3. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt,& non tanget illos tormentum mortis. Viſi ſunt oculis inſipientium mori, illi autem ſunt in pace. Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt.* Ioannes quoque Apoſtolus,Apocal.6.inquit: *Vidi ſubtus altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei,& clamabant voce magna dicentes: Vſquequo Domine (ſanctus, & verus) non vindicas ſanguinem noſtrum de his qui ſunt in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ,& dictum eſt eis,vt requieſcerent tempus adhuc modicum,donec impleatur numerus fratrum ſuorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi.*

Canonum etiã auctoritate animæ immortalitas oſtẽditur.

AVctoritate etiam canonica immortalis eſſe anima demonſtratur,vt in ca. pro obeuntibus,& in c. animæ defunctorum.& in c.tempus.13.quæſtio.2.vbi dicitur: *Tempus quod inter hominis mortem, & vltimam reſurrectionem interpoſitum eſt, animas abditis receptaculis continet,ſicut quæque digna eſt, vel requie,vel ærumna, pro eo quod ſortita eſt in carne dum viueret.* Sanctorum quoque doctorum idem confirmat auctoritas, vnde Greg.in 4.mora.ait: *Tres vitales ſpiritus creauit omnipotens.Vnum qui carne non tegitur.ſ.Angelorum. Secundum qui carne tegitur, & cum carne moritur, ſcilicet brutorum.Tertium qui carne tegitur,& cum carne non moritur, ſcilicet hominum.* hæc ille. Et Augu. in lib. de quantitate animæ dicit: *Anima ſimilis facta eſt Deo, quia immortalem,& indiſſolubilem fecit eam Deus.* Et in libro de ſpiritu & anima idem ait: *Immortalis eſt anima, ne à creatoris ſui ſimilitudine diſcedere videatur. Non enim poſſet eſſe imago, & ſimilitudo Dei, ſi mortis termino clauderetur.* Ambroſ.autem in libro de bono mortis,capitu.14. ait: *Non mori animam cum corpore manifeſtum eſt.* Et Hiero. ad Rumerium & Alexandrum monachos ait: *Anima quæ Chriſti præcepta ſeruauerit, etiam ſi corpus mortuum fuerit viuet in æternum.* Et ideo concludit Lactan.in 7. diui. Inſti. di. *Vnum eſt igitur ſummum bonum immortalitas, ad quam capiendam & formati à principio & nati ſumus. Ad hanc tendimus, hanc expectat humana natura,ad hanc nos prouehit virtus,* hæc ille.

Sanctorum etiam auctoritatibus hæc oſtenditur.

Auctoritatibus quoque philoſophorum idẽ probatur. Et primo Mercurij Triſmegiſti philoſophi, qui ad Aſclepium ſcribit: *Animæ poſt diſſolutionem corporis cogentur credere pœnis, quæ in hac vita noluerunt credere verbis.* Et Anaxagoras in extremis laborans, interrogatus vbi vellet tumulari, & an ad patriam ſuam vellet corpus ſuum deferri. Reſpondit: Nihil intereſt. Eundi enim ad inferos tantundem vbique eſt via. Architas quoque Tarẽtinus, vt refert Tullius in ſecundo de ſenectute dicebat, mentem noſtram eſſe quoddam diuinum numen, & ſic immortalitatem ſortiri. Et Plato in Phœdone quem librum de immortalitate animæ edidit, arguit dicens: *Anima ex ſe mouetur, quod ex ſe mouetur, principium motus eſt. Quod principium motus eſt, Natum non eſt, quod natum non eſt, immortale eſt, ergo anima eſt immortalis.* Et ibidem etiam dicit: *Perfectus & purgatus hinc tranſiens,cum Deo habitabit.* Et in Timæo iterum inquit: *Anima noſtra eſt immortalis, ſecundum quod vicerit paſsiones, vel victa fuerit, præmiabitur, vel punietur poſt hanc vitam.* Et Ariſt.15. libro de animalibus inquit: *Relinquitur ergo intellectum ſolum de foris aduenire, & diuinum eſſe ſolum.* Vel vt alij codices habent: *Solus intellectus intrat ab extrinſeco.* Et in lib.de proprie.elemen. iterum dicit: *Ideatus eſt ſpiritus vitæ iuſſu Dei.* In quibus verbis oſtendit quòd anima rationalis eſt ſubſtantia à Deo creata,per ſe ſubſiſtens, habens eſſe abſolutum,non dependens à corpore,

Philoſophorum auctoritates animæ immortalitatem probantes.

corpore ſine corruptione, quoniam & ſal ſine corruptione ab aere diſcedit. Et eandem ſententiam poſuit Galenus vbi ſupra. Alpharabius vero in tractatu de intellectu, & intellecto ait: *Anima à corpore ſeparata intelligit res per eſſentiam ſuam, ſicut aliæ intelligentiæ abſtractæ mouentes orbes.* Iſaac autem in libro ſuarum diffinitionum dicit: *Cum tres ſint ordines animarum, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua, harum excellentior eſt intellectiua, quoniam à ſumma intelligentia eſt creata, & ſimul naturæ ipſius, & ob hoc homo capax eſt doctrinæ & diſcretionis inter bonum & malum, vt propter hoc damnetur, & propter illud ſaluetur.* Et Algazel in ſuis commentarijs ſuper libros phyſicorum ait: *Cum anima ſeparata fuerit à copore, durabit eius cohærentia cum intelligentia agente, & delectabitur delectatione, cuius eſſe explicari nõ poteſt.* Et idem ponit in ſuo tractatu de naturálibus. Et Genaldus philoſophus inquit: *Sola anima intellectiua eſt per ſe ſtans, quæ exuta corpore viuit. Et omnes ſenſus ſuos ſecum portat. Non enim cum carne moritur, quia cum carne non ſeminatur.* Et Rabbi Moyſes Hebræus dixit: *Anima à corpore ſeparata non moritur. Sed ſi paſsiones corporis ſecuta non fuerit, ſpeculabitur primum ens, & voluptates capiet ineffabiles, quas nullus intellectus capere, nec mortalium linguæ poſſunt enarrare.* Chryſippus autem philoſophus cum moreretur, ſuo diſcipulo de morte eius ſollicito dixit: *Sicut in hanc vitam non noſtra venimus voluntate, ita rurſus ex hoc corporis domicilio, quo eundum nobis ſit, aſsignatum eſt. Nam eiuſdem iuſſu recedendum eſt, qui nos in hoc corpore induxit, tam diu habitaturos, quã diu iubeat emitti.* Azpetragoras etiam in primo Aſtrologiæ ſuæ, narrat de quodam philoſopho mortuo qui productus fuerat ad conſortium intelligẽtiarum. Narrat quoque Herodotus lib. 5. quod Thraces circa natalia atq; obitus ſuorum hoc factitare ſolebant. Edito in lucem puero, propinqui eum circumſedentes comploratione proſequebantur, recenſentes quod vitam ingreſſus ſit, perpeti humanas calamitates: hominem vero fato functum per luſum atque lætitiam terræ demandabant, referentes, quod malis liberatus in omni fælicitate futurus ſit. Et idem recitat Valerius maximus lib. 2. de inſtitutis antiquis. Et Saluſtius in prologo Iugurtini ait: *Ingenij egregia facinora ſicut anima immortalia ſunt.* Ioſephus quoque Hebræus inquit lib. 6. de bello Iudaico. *Corpora quidem cunctis mortalia ſunt ex caduca materia facta. Anima vero ſemper immortalis eſt.* Lucanus autem poeta cecinit di. *Regit ſpiritus artus Orbe alio.* Et Propertius libro. 4. ad Cinthiam dicit: *Sunt aliqui manes, lethum non omnia finit: Luridaque euictos effugit vmbra rogos.* Silius autem Italicus lib. 15. de 2. bello Punico introducit voluptatem & virtutem, Scipioni illi Africano apparuiſſe, poſtquam locuta eſt voluptas, virtutem dediſſe reſponſum. Vnde ait: *Tunc virtus, Quiſnam iuuenem florentibus, inquit, Pellicis in fraudes annis, vitæq; tenebras? Cui ratio, & magna cæleſtia ſemina mentis: Munere ſunt conceſſa Deûm, mortalibus alti Quantum cælicolæ, tantundem animalibus iſti Præcellunt cunctis, tribuit namque ipſa minores Hos terris natura Deos, ſed fœdere certo, Degeneres tenebris animas damnauit Auernis. At quib. ætherei ſeruatur ſeminis ort⁹, cæli porta patet.* Martialis etiam idem tenet dicens in ſuis epigrammatibus: *Si redeant veteres ingenia nomina partus. Elyſium liceat ſi ſpoliare nemus. Magnus ab infernis reuocetur Tullius vmbris, &c.* Auerrois etiam ſuper 11 Meta. dicit: *Anima manet poſt mortem corporis, & finis proſperitatis eius erit, ſi iungatur primo motori.* Et Auicenna. 5. parte naturalium ait: *Cum animali liberabitur à corpore, & ab accidentibus corporis, tunc poterit coniungi intelligentiæ agenti, & inueniet in ea pulchritudinem intelligibilem, & delectationem perennem.* Et vocat Deum intelligentiam agentem. & in 6. eiuſdem operis dicit: *Anima à corpore ſeparata clarius videbit veritatem quam coniuncta.* Ouidius quoque 3. Metamo. inquit: *Vltima ſemper Expectanda dies homini, dicique beatus Ante obitum nemo, ſupremaque funera debet.* & 15. Metamo. etiam ait. *Morte carent animæ.* Virgilius quoque idem teſtatur, dum in 6. Aeneidos ponit æternas pœnas, quas animæ damnatæ patiuntur in inferno poſt præſentem vitam. Et idem ponit Ouidius 9. Methamor. quan-

Digitized by Google

do teſtatur excellentes viros poſt hanc vitam fuiſſe deificatos. Reges etiam pagani & gentiles hanc veritatē crediderunt. Vnde Didymus rex Bragmanorum ad Alex. magnum ſcripſit: *Nimium vecordes vos & miſerabiles iudicamus, qui originem noſtrā eſſe cæleſtem non ſuſcipitis, magnamque cum Deo habere cognationem.* Et iterum: *Nos non ſumus huius mundi incolæ ſed aduenæ, nec ita in orbem terrarum venimus, vt in eo libeat conſiſtere, ſed tranſire. Properamus ad patriam hilares, nullis delectorum ponderibus prægrauati. Nuda quippe conſcientiæ fronte progradimur, vt expediti ac faciles ſtatum propoſiti curramus itineris*, hæc ille.

Alijs philoſophorum, auctoritatibus animæ immortalitas confirmatur.

ITem Cyrus maior moriens, vt refert Tullius in lib. de ſenectute, conuocatis filijs ſuis ait: *Nolite arbitrari filij mei chariſſimi, me, quando à vobis diſceſſero nunquam aut nullum fore. Nec enim quando eram vobiſcum, animum meum videbatis, ſed cum eſſem in hoc corpore ex his rebus, quas apud vos gerebam adeſſe intelligebatis. Eundem autem eſſe arbitror, & ſi eum non videritis*, hæc ille. Et Tullius in oratione pro Marco Marcello, de illo loquens ait: *Quanquam iſte his anguſtijs quas natura nobis ad viuendum dedit, contentus fuerit, ſemper tamen immortalitatis amore flagrauit. Nec enim tua vita dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu continetur. Illa inquam, illa vita eſt quæ viget memoria omnium ſeculorum, quam poſteritas alet, quam ipſa æternitas ſemper tuebitur.* Et idem in Lælio ſuo dicit: *Neque enim aſſentior his, qui nuper diſſerere cœperunt, cum corporibus ſimul animos interire, atque omnia morte deleri. Plus enim apud me antiquorum valet auctoritas, dicentium animos hominum eſſe diuinos, hiſque cum è corpore exierint reditum ad cœlum patere, optimo cuique & iuſtiſſimo expeditiſſimum.* Valerius etiam maximus in ſecūdo libro, titulo quinto dicit, quod Indorum fœminæ certant mori cum maritis, vt in alia vita eis fruantur. Et ibidem ait: *Immortales eſſe animas mos Gallorum approbat, qui pecunias mutuas apud inferos ſe recepturos ſperant. Præterea immortalitatem animæ fatebantur etiam gentiles, qui in ſepulchris ſuis faciebant reponi theſauros ſuos, ſiue vt in alia vita ſibi prouidere poſſent de neceſſarijs, ſiue vt in reſurrectione corporis inuenirent eos præparatos ſuis obſequijs.*

CRedendum ergo eſt firmiter animam noſtram in alia vita beatificandam, ſi in gratia Dei à corpore exierit. Et hoc eſt, quod Lucretius poeta, quem refert Lactantius in 3. diui. inſti. inquit: *Cedit idē retro de terra quod fuit ante. In terram ſed quod miſſum eſt ex ætheris oris, Id ſurſum, cæli fulgentia tecta receptant.* Et ideo qui aliter credunt, tanquam hæretici damnabuntur. Exemplis quoque animæ immortalitas declaratur: ſed dimittendo recitare de mortuis in veteri, & nouo teſtamento reſuſcitatis. Item quod Chriſtus non toleraſſet ſic horribilem mortem pro animarum ſalute, niſi eſsēt immortales. Et quod martyres non ſubijſſent tam terribilia ſupplicia, nec ſancti ſic ſe pœnit. maceraſſent, ſi mortuo corpore moreretur anima. Dicēte beato Maximo in quodā ſermone: *Nunquam hanc vitam ſic conſtanter impenderent, niſi eſſe aliam incomparabiliter beatiorem perfecta diffinitione ſentirent.* Dimiſſo etiam illo quod legitur in vita Pauli primi Eremitæ, cuius animam vidit beatus Antonius ad cælum ab Angelis deportari. Et de multis animabus, quæ poſt tranſitum à corpore apparuerunt, vel ad cœlum aſcendere viſæ ſunt. Item exemplum habemus de beatis Apoſtolis Petro & Paulo, qui poſtquam fuerunt martyrizati, eodem die viſi ſunt intrare vrbem Romam glorioſi. De quibus ait Dionyſius in epiſtola ad Timotheum di. *Attende miraculum, vide prodigium frater mi Timothee, præſto fui in tempore victimationis eorum, Poſt mortem vero illorum vidi eos inuicem manu ad manum intrantes portas vrbis, & indutos veſte luminis & coronis claritatis, & lucis ornatos*, hæc ille. Legitur quoque in legenda Pauli, quod ipſe Apoſtolus cum duceretur ad mortem, cuidam matronæ nomine Plautillæ diſcipulæ ſuæ obuiauit, quæ flens orationibus illius ſe recommendauit. Cui Paulus ait: Plautilla accommoda mihi velum, quo caput tuum tegis, & cum eo oculos meos ligabo,

ligabo,

gabo, & poſtmodum illud reſtituam tibi. Cum ergo illa ſibi velum capitis ſui dediſſet: Perueniens PAVLVS ad locum paſſionis, primo extenſis manibus verſus cœlum orauit, deinde impoſito velo Plautillæ ad oculos ſuos, extendit collum, & ſuſcepit coronam martyrij. Percutiente autem carnifice & amputante caput Pauli, ipſe beatiſſimus Apoſtolus in ipſo ictu explicauit velum, & collegit ſanguinem proprium in velo, & obuolutum tradidit fœminæ. Reuerſo autem carnifice cum ſocio, dixit ei Plautilla: Vbi dimiſiſti magiſtrum meum Paulum? Reſpondit ille: Iacet extra ciuitatem in valle pugilum, & velo tuo velata eſt facies eius. Illa autem inquit: Ecce nunc intrauerunt ciuitatem Petrus & Paulus, induti veſte præclara, & coronas fulgentes in capitibus ſuis habentes. Statimque ipſa Plautilla protulit velum ſuum ſanguine cruentatum, quod ei reddiderat Paulus, propter quod multi ſunt conuerſi ad Chriſtum. Habemus etiam exempla philoſophorum gentilium, ſed dimiſſo de Cleombroto diſcipulo Platonis, de quo refert Auguſtin. vigeſimoſecund. de ciuitat. Dei, quod cum legiſſet librum Platonis de immortalitate animæ, deſiderio illius vitæ ſeipſum interfecit. Et ſimiliter fecit Marcus Cato Romanus, vt refert Lactantius in 3. diuin. inſti. Dicit etiam Tullius in Tuſcu. quæſt. quod Diogenes philoſophus cupiditate immortalitatis ſeipſum occidit. Et idem refert Seneca ad Lucillum de Zenone philoſopho. Cleanthes etiam & Chryſippus idem fecerunt, vt recitat Lactantius de animabus iuſtis vbi ſupra. Quibus exemplis dimiſſis, quia peccauerunt ſeipſos occidendo, audi quod refert Theophraſtus philoſophus diſcipulus Ariſtotelis dicens: quod cum ipſe Ariſtotel. eſſet in articulo mortis, in hæc verba prorupit: Tu qui ſuſcipis animas omnium philoſophorum, ſuſcipe animam iſtã. Nos vero Chriſtiani, quando morimur, debemus cum propheta dicere, Pſalmo. quarto: *In manus tuas* DOMINE *commendo ſpiritum meum.*

Secunda conditio animæ dicitur libertatis, ſcilicet liberi arbitrij, de qua quia tetigi aliqua ſupra ſermone. ſext. parte vltima, ideo hic breuius me expediam. Hanc autem animæ dignitatem, ac excellentiam demonſtrat Sapiens, Eccleſiaſt. 15. di. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui.* id eſt ſecundum gloſſ. *in libertate ſui arbitrij.* Sequitur: *Appoſuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors bonum & malum, quod placuerit dabitur illi.* De hoc etiam inquit Auguſtin. in quint. de ciuit. Dei. cap. 10. *Sunt noſtræ voluntates in nobis, & ipſæ faciunt quicquid volendo facimus, quod non fieret, ſi nollemus.* Et Hieron. in quæſtionibus ad Heluidiam inquit: *Omnes ſuo arbitrio derelicti ſunt, neque enim bonum neceſſitate faciunt, ſed voluntate.* Et de pœniten. diſti. 2. cap. ſi enim dicitur: *Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur, alioquin vbi neceſſitas, nec corona eſt.* Si quæratur quid ſit liberum arbitrium. Reſpondet Auguſtin. in lib. de genera, & libero arbitrio, quem recitat magiſter in 4. diſtin. 24. di. *Liberum arbitrium eſt facultas rationis & voluntatis, qua bonum eligitur, gratia Dei aſſiſtente, & malum gratia deſiſtente.* ſi autem argueretur quod ex hac diffinitione ſequeretur, quod in Deo non eſſet liberum arbitrium, nec ſimiliter in Angelis, nam Deus, & Angeli boni non poſſunt eligere malum. Angeli autem mali non poſſunt eligere bonum, quia habent liberum arbitrium in malo obſtinatum, vt dicitur in 2. ſenten. diſtinct. 7. ſicut boni Angeli habent illud in bono confirmatum. Reſpondetur quod in Deo eſt liberum arbitrium perfectius & nobilius, quam in aliqua creatura, ſecundum omnes Theologos, in 2. diſtinct. 25. vbi Tho. ar. 1. & in 1. parte ſummæ. quæſtion. 19. ar. 10. & Alexand. de Ales in 2. parte ſummę, in tractatu de libero arbitrio, quia liberum

De 2. animæ conditione, quæ libertatis dicitur.

Dubium oritur an ſtante tali diffinitione, liberum arbitrium ſit in Deo & in Angelis.

eius arbitrium cogere poteſt, aliter liberum arbitrium non eſſet, vt probat Alex. de Ales in 2. parte ſummæ, in tractatu de libero arbitrio. Et S. Bonauen. in 2. diſt. 25. part. 2. q. 5. Et Richard. noſter in eadem di. Et B. Thom. ibidem. Quamuis autem aliqui libero arbitrio malè vtantur, tamen hoc non debet vel poteſt Deo imputari, qui fecit hominem rectum, vt dicitur, Sapientiæ 7. & nemini mandauit impie agere, & nemini dedit ſpacium peccandi, vt ait Sapiens, Eccle. 15. Nec propter hoc non debuit Deus dare homini liberum arbitrium. Cuius rei exemplum & ſimilitudinem ponit Auguſt. libr. 2. de libero arbitrio di. *Vides quantum bonum deſit corpori, cui deſunt manus, & tamen manibus male vtitur, qui eis ſæua, vel turpia operatur. Si aſpiceres aliquem ſine pedibus, fatereris deeſſe integritati corporis plurimum bonum, & tamen qui eis vteretur ad nocendum cuiquam, vel ad dehoneſtandum ſeipſum, male eum vti pedibus non negares. Quantum bonum deeſt in facie vbi deſunt oculi, & tamen oculis quis male vtitur. Et ſic de alijs ſenſibus. Quemadmodum ergò probas iſta in corpore, & non intuens eos qui male vtuntur, in his laudas illum, qui hæc dedit bona: Sic liberam voluntatem, ſine qua nemo poteſt recte viuere, oportet eſſe bonum etiam diuinitùs datum. Et potiùs eos eſſe damnãdos, qui hoc bono malè vtuntur, quàm eum qui dedit, dare non debuiſſe fatearis.* hæc ille. Quamuis verò non poſſit quis benefacere, niſi adiutus diuina gratia, vt ſupra probaui ſermone 6. par. vlt. quia bona operatio noſtra principaliter à Dei adiutorio dependet, qui nos ad benefaciendum ſuis inſpirationibus attrahit, iuxta illud Saluatoris dictum, Ioannis 6. *Nemo venit ad me niſi pater meus traxerit illum.* Et ideo Sapien. 8. ait Salomon. *Scio quòd aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det.* Tamen ad bonam operationem requiritur ſecundario liberi arbitrij noſtri conſenſus. Ideò inquit Auguſt. in lib. de prædeſtinatione: *In omni opere ſancto prior eſt voluntas Dei, poſterius liberum arbitrium, quia enim prior operatus eſt Deus, cooperatur homo,* hæc ille. Ex quib. apparet, quòd ſi nõ bene facimus, prouenit ex indiſpoſitione noſtri liberi arbitrij. Quia ſemper nos Deus adiuuaret, ſi noſtra malitia eius gratiam non impediret, iuxta illud Auguſt. 16. q. 1. cap. decimo. *Benefacere ſemper Deus eſt paratus, ſed hominum malitia prohibetur.*

Exemplo oſtenditur, quod Deus liberum arbitrium peccatoribus negare non debuiſſet.

ET ad hoc declarandum poteſt adduci tale exemplum: Homo eſt compoſitus ex materia & forma ſecundùm philoſophum, ſecundo de anima, id eſt ex corpore & anima. Anima autem informat corpus, & eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte eius, vt ſuprà declaratum eſt. Ipſa ergò anima eſt illa, quæ facit aurem audire, oculum videre, manum palpare, os guſtare, & nares odorare. Eſt enim cauſa horum, ſine qua non, quia ſi tollatur anima, iſti ſenſus non habebunt operationes ſuas. Quamuis autem in quolibet ſenſu ſit anima, non tamen poteſt operari ſecundùm diſpoſitionem ſui organi. Et ſic auris non poteſt habere operationem oculi, nec econtra. Similiter oculus cœci, quamuis in eo ſit anima, nõ poteſt tamen videre, quod non procedit ex defectu animæ, ſed ex indiſpoſitione ipſius oculi. Sic ergò & Deus, qui eſt vita animæ eam viuificans, atque illam viuificare cupiens, ſi illam non viuificat, non procedit ex eius defectu, ſed ex indiſpoſitione liberi arbitrij. Cauſa enim primæ æqualiter diffundit bonitatem ſuam in hæc inferiora ſecundùm eorum diſpoſitionem, vt ait auctor in libro de cauſis. Aliud quoq; poteſt dari exemplum. Nam omnia metalla ſunt egreſſiones terræ, & ibi generantur per influentiam ſolis per radios perpẽdiculares ibi fluentes, vt ait Ariſt. 4. Metaphyſicorũ. Et tamen omnia metalla non ſunt æqualia. Nam aliud eſt aurum, aliud eſt argentũ, aliud aurichalcum, vel ferrum, & huiuſmodi, quod non procedit ex defectu ſolis, ſed ex diſpoſitione illius terræ ſeu montis, in quo metalla generantur. Et ita ſpiritualiter Deus eſt ſol lucens omnibus hominibus æqualiter, in quantum omnibus offert, & præ-

Exemplo oſtenditur, quod ſi non benefacimus, hoc ex noſtri liberi arbitrij indiſpoſitione prouenit, & non ex Dei.

Digitized by Google

erat gratiam ſuam, ſed ſecundùm diuerſas diſpoſitiones eorum. Alios fecit aureos, id eſt perfectos, alios argenteos, id eſt minus perfectos. Et ſic quamlibet animam perficit ſecundùm liberi arbitrij ſui diſpoſitionem. Ideò Oſeæ 13. ipſe inquit: *Ex te perditio tua Iſrael, tantum in me auxilium tuum.*

De 3. animæ conditione, quæ nobilitas dicitur.

QVo ad tertiam conditionem animæ, quæ appellatur nobilitas animæ, patet ex tribus, ſcilicet ordine, magnitudine, & pulchritudine. Primo ordine, quia in ſupremo loco ordinata eſt. Nam quia bonum vniuerſi conſiſtit in ordine, 11. Meta. Primo Deus in infirmo loco poſuit terram, & terrena grauia. Secundo loco ſuperiori poſuit aquam, tertio aerem, quarto ignem, quem propter caliditatem à nobis elongauit, poſt ignem poſuit Lunam, deinde Mercurium, poſt Venerem, deinde Solem, Martem, Iouem, Saturnũ, cœlum ſtellatum cum duodecim ſignis, & quaſi ſeptuaginta duabus conſtellationibus, & innumerabilibus ſtellis, quo ad nos. Poſt firmamentum ſiue cœlum ſtellatum, poſuit cœlum cryſtallinum, & vltimo cœlum empyreum. Ad hunc autem locum Deus animam noſtram ordinauit. Cùm igitur natura ordinet ignobiliora, inferius nobiliora verò ſuperius, patet animam noſtram eſſe nobiliſſimam ipſo ordine, quia vt finaliter collocetur, in nobiliſſimo loco ordinata eſt.

Animæ nobilitas ex ordine ratione demonſtratur.

Ex animæ magnitudine eius oſtenditur nobilitas.

SEcundo magnitudine, quia magna eſt terra, vt patet, vnde dixerunt Theodoſius, & Euryſthenes philoſophi, quòd lõgitudo terræ eſt triginta, & vnum millia milliariorum, & mille paſſus faciunt vnum miliare, licet autem terra ſit tantæ magnitudinis, tamen maior in decuplo eſt aqua, & ſic ſemper aſcendendo quodlibet elemẽtum eſt maius altero in decuplo. Et ſimiliter vnum cœlum altero. Et ideò cœlum empyreum eſt indicibilis altitudinis, & magnitudinis, vnde dicũt quidam, quòd ſi maſſa plumbea à cœlo empyreo deſcenderet, vix in quingentis annis vſque ad terram veniret. Nam vt refert Rabbi Moyſes magnus philoſophus, quodlibet cœlum cuiuslibet planetæ habet in ſpiſſitudine viam quingentorum annorum, id eſt, tantum ſpacium, quantum quis poſſet ire de via plana in quingentis annis. Et idem philoſophus dicit, quod inter cœlum, & cœlum ſimiliter eſt diſtantia viæ quingentorum annorum, vnde ſecundùm eum à centro terræ vſque ad concauum cœli ſaturni eſt via 7700. annorum, id eſt tantum ſpatium, quantum de via plana aliquis iret in 7700. annis, ſi tantum viueret, ita quòd quilibet annus componatur ex 365. diebus, & iter cuiuslibet diei ſit. 40. milliariorum, & quodlibet milliare ſit duorum millium cubitorum. Si autem tanta eſt diſtantia à terra vſque ad cœlum ſaturni, quod eſt ſeptimum cœlum: Quanta erit vſque ad decimum, ſcilicet empyreum? Vtrum autem prædicta in omnibus vera ſint, Deus nouit, qui omnia fecit in pondere, numero, & menſura. Sapien. 11. Indubitanter tamen eſt tenendum quòd cœlum ipſum empyreum eſt maximum & altiſſimum, in loco autem illo maximo collocabitur anima noſtra. Vnde ipſa dicere poteſt illud, Iſa. 66. *Cœlum Cœlum ſedes mea*, & illud Eccle. 24. *Ego in altiſſimis habitaui.* & hoc eſt quod dicitur Baruch 3. *O Iſrael quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius, magnus, & non habens conſummationem, excelſus, & immenſus.* Ex quo apparet nobilitas animæ in tam excellentiſſimo loco collocandæ.

De diſtãtia cœli à terra & cœli à cœlo.

TErtio patet animæ nobilitas ex eius pulchritudine & precioſitate, de qua Auguſtinus in epiſtola ad Deodatum inquit: *Animæ natura, nec terra, nec maria, nec ſydera, nec Luna, nec Sol, nec quicquam omnino quod ius patet ut tangi, aut videri poteſt, non denique ipſum, quoad à nobis videri non poteſt, cœlum, melius eſſe credendum eſt. Imò hæc omnia longe deteriora eſſe, quàm eſt quælibet anima, ratio certa conuincit*, hęc ille.

Ex animæ pulchritudine, & precioſitate, ſ... nobilitas.

Ex præ-

Digitized by Google

Ex prædictis ergò patet, quòd nobilior eſt anima, quam omnes aliæ creaturæ, præter Angelicam. Quod etiam ſic probatur. *Nobilior eſt finis his, quæ ſunt ad finem.* 2. Phy. Sed finis quodammodo omnium eſt homo. 2. de anima. Quodammodo dixit, quia vt habetur 1. Ethi. duplex eſt finis, ſcilicet principalis, & ſecundarius, ſiue finis ſub fine. Si loquimur de fine principali, dicit Dominus Bonauen. in 2. diſt. 5. ar. 2. q. 1. & Rich. eiuſdem lib. di. 1. ar. 5. q. 3. quòd Deus eſt finis omnium creaturarũ, quas ad ſui gloriam creauit. Prouerb. 16. Si autem loquimur de fine ſecundario, ſic homo eſt finis omnium. vnde Gen. 2. dixit Dominus: *Dominamini volatilibus cæli & piſcibus maris, beſtijs terræ, &c.* Si ergò homo eſt finis aliarum creaturarum, ergo eſt nobilior illis. Pars autem hominis dignior eſt anima, vnde Auguſt. 8. de ciuit. Dei c. 15. dicit: *Omni corpori præferuntur animæ.* Et idem in libro ſoliloquiorum ait: *Quicquid cæli ambitu continetur, humana anima inferius eſt.* Et Ouidius 2. Meta. canit: *Cœloq; animus præſtantior omni.* Et ſic anima dignior eſt cœlo empyreo, in quo eſt collocanda. Nam & plerumque contentum dignius eſt continente, ſicut lapis precioſus ſuam capſellam valore tranſcendit. Ideò de anima loquens in libro de quantite animæ, Auguſt. ait: *Quemadmodum fatendum eſt animam humanam non eſſe quod Deus eſt, ita præſumendum eſt nihil inter omnia quæ creauit, ipſi Deo eſſe propinquius,* hæc ille. Item Chryſoſt. in lib. de lapſu mundi dicit: *Quanto cælum terra pulchrius, tanto animæ pulchritudo omnem formam, quamuis pulcherrimam ſuperat.* Et ibidem ait: *Si fieri poſſet, vt corporalibus oculis animæ pulchritudinem videremus, derideremus omnia hæc, quæ ex terrea ſubſtantia decora eſſe videntur.* Quod autem anima precioſior ſit omnibus alijs rebus, & corporibus, habetur etiam de pœnit. & remiſſ. c. cùm infirmitas. 12. q. 1. c. præcipimus. 14. q. 3. c. ſi habens, & c. ſedulo. 38. diſt. & c. ſolitæ, de maio. & obedien hoc idem. C. de ſacroſanct. Eccle. l. ſancimus. Ecce ergò quàm mirabiliter eſt anima noſtra precioſa & digniſſima. Imò etiam in quibuſdam priuilegijs eſt magis nobilitata, quàm natura Angelica, quia Deus, & creator non ſuſcepit naturam Angelicam in vnitate perſonæ, ſicut animam humanam. Ita quod verum eſt dicere, quòd Deus eſt homo, & non Angelus ratione humanitatis aſſumptæ. O igitur infœlix anima, quæ magis æſtimas aurum quàm teipſam. Agnoſce nobilitatem tuam & conditionem. Et hoc ſcias pro certo, quòd ſicut nunc in gratia Dei exiſtens es pulcherrima, & precioſiſſima. Sic econtrario ſi peccato mortali labefactata ex hac vita tranſieris, tanto turpior, deſpectior atque vituperabilior eris, iuxta illud, Thren. 4. *Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus?* quia ſicut propoſitum in propoſito, ita oppoſitum in oppoſito. 4. Topic. Sicut ergò vinum bonum, quanto eſt dulcius, tanto cùm in acetum vertitur, efficitur acrius. Et ſicut quanto aliquid eſt nobilius, & magis delicatæ complexionis, tanto cùm corrumpitur & putreſcit, magis fœtet. Ita tu quãto in maiori es dignitate & bonitate creata, tanto horribilior atque fœtidior per mortale peccatum effecta, in inferno torqueberis.

PARS TERTIA HVIUS ſermonis, de dilectione erga animas.

TRIPLICI ratione cognoſcere valemus, Deum ſummè diligere animas noſtras, ſcilicet, Cuſtoditionis, Redemptionis, & Glorificationis. Quo ad primam rationem dico, quòd res viles parua diligentia ſolent cuſtodiri. Econtrario autẽ ſit de precioſis, & multum dilectis. Quantum igitur ſit precioſa anima noſtra, & à Deo dilecta, oſtenditur per hoc, quòd ipſe DEVS de ipſa anima ſpecialem curam gerit, eamque cuſtodit, iuxta illud Pſalm. 96. *Cuſtodit Dominus*

Ratione cuſtodiæ Deũ animas noſtras ſumme diligere manifeſtatur.

animas ſanctorum ſuorum, & de manu peccatoris liberabit eas. Et Pſalm.144. iterum ait Dauid: *Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe.* Cuſtodit etiam animam noſtram per miniſterium Angelorum, vnde inquit Dauid Pſal.90. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.* Cùm igitur ad cuſtodiam perſonæ vilis, non deputetur perſona in excellentiſsima dignitate conſtituta, videamus primò dignitatem Angelorum, vt ex conſequenti cognoſcere valeamus dignitatem animarum ab ipſis Angelis cuſtoditarum. Ideò ſciendum eſt ſecundùm Dionyſium in libro de Angelica hierarchia, quòd nouem ſunt Angelorum ordines, vt etiam habetur de pœni.diſt.2.c. omnis lapis.in prin. Et idem dicit Rabanus in lib. de myſterio crucis. Sunt autem tres hierarchiæ Angelorum, vt ait Diony. vbi ſuprà. Eſt autem hierarchia ſecundùm eundem, vt etiam habetur in 2. libro de proprie.rerum. Rerum ſacrarum & rationabilium ordinata poteſtas, in ſubditis debitum retinens principatum. Quælibet autem hierarchia habet tres ordines Angelorum. In primo ordine ſunt Seraphim. De quibus inquit Gregorius in homil. de diſtinctione nouem ordinum: *Seraphim ardentes vel incendentes vocantur, quæ ita Deo coniuncta ſunt, vt inter hæc & Deum, nulli alij ſpiritus interſint. Et tanto magis ardent, quanto illum vicinius vident.* In ſecundo ordine ſunt Cherubim. De quibus ait Greg. vbi ſuprà: *Sublimiora illa agmina, ideò Cherubim vocata ſunt, quia tanto perfectiori ſcientia plena ſunt, quanto claritatem Dei vicinius contemplantur*: In tertio autem ordine ſunt throni. De quibus dicit Greg ibidem: *Throni quoque illa agmina ſunt vocata, quibus ad exercendum iudicium ſemper omnipotens Deus præſidet.* In quarto verò ordine ſunt Dominationes. De quibus vbi ſuprà ait Greg. *Ea Angelorum agmina quæ potius præeminent, pro eo quòd eis cætera ad obediendum ſubiecta ſunt, Dominationes vocantur.* Quintus ordo principatuum, quorum gradum declarans Gregor. ibidem dicit: *Principatus vocantur, qui ipſis quoque bonis Angelorum ſpiritibus præſunt, qui ſubiectis alijs, dum quæ ſint agenda diſponunt, eis ad explenda diuina myſteria principantur.* Sextus ordo eſt poteſtatum: De quibus Gregor. in eadem homil. inquit: *Poteſtates vocantur hi, qui hoc potentius in ſuo ordine perceperunt, vt eorum ditioni virtutes aduerſæ ſubiectæ ſint, quorum poteſtate refrenantur, ne corda hominum tantum tentare valeant quantum volunt.* Septimò in ordine ſunt virtutes, de quorum dignitate Greg. vbi ſuprà ait: *Virtutes vocantur hi nimirum ſpiritus, per quos ſigna, & miracula fiunt.* Octauus ordo eſt Archangelorum, de quibus ibidem Greg ſcribit. *Qui ſumma annunciant, Archangeli vocantur. Hinc eſt quòd ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, ſed Gabriel Archangelus mittitur.* Nono in ordine ſunt Angeli, de quibus inquit Greg. vbi ſuprà: *Hi qui minima annunciant, Angeli vocantur.* Quantæ autem ſint dignitatis Angeli, oſtendit Aug.11. de ciui. Dei in c.14.di. *Angelica natura cætera omnia quæ Deus condidit, naturæ dignitate præcellit.* Quia igitur omnis artifex in principio magis conatur ſuã ſapientiam in effectibus ſuis demonſtrare: Sic Deus volens ſe oſtendere artificem digniſſimum, ſpecialiter ſe in creatione Angelorum oſtendit. Quia verò ſecundùm quod ait philoſophus.2. de cœlo & mundo, & 2. Elen. *Oppoſita iuxta ſe poſita magis elucescunt*: Ideò in principio produxit duo extrema, ſcilicet nobiliſſimam creaturam, & viliſſimam. ſ. naturam Angelicã, & materiam informem, vnde Gen.1. dicitur: *In principio creauit Deus cœlum & terram.* Per cœlum enim deſignantur Angeli. de pœn.diſt.2.§. quòd autem.

De nouem ordinib. Angelorum & quare ſic nominentur.

De nobilitate verò, & natura Angelica inquit Anſelm. in quodã ſerm. quòd ſi vnus Angelus ſtaret in cælo ſtellato, & tot eſſent ſoles, quot ſunt ſtellæ, claritas iſtius ſolius Angeli obfuſcaret omnes illos ſoles ſua claritate. Sicut modo claritas ſolis obfuſcat claritatem ſtellarum. Et iterum ibidẽ dicit, quòd ille Angelus tantum tranſcẽdere noſceretur pulchritudinem ſolis, quantum Sol tranſcendit pulchri-

De nobilitate, ac natura Angelica, aliqualiter diſſeritur.

Digitized by Google

pulchritudinē terræ, imò magis incomparabiliter. Et iſta nobilitas eſt omnib. Angelis concreata. Et ideo di. Dionyſ. vbi ſupra quod dęmones habēt organa ſplendidiſſima, ſed per habit⁹ vitioſos depreſſi ſunt. Sicut ſi ſol cum caldario nigro eſſet detectus. In Angelis autem bonis tanquam in ſpeculo claro, & mundo relucēt omnia inferiora. Et ideo Dionyſius in lib. de diuinis nominib. vocat Angelum, ſpeculum ſplendidiſſimum. Ad iſtos ordines Angelorum vnaquæque ſancta anima eſt ſublimanda, ſecundum qualitatem meritorum, vnde Greg. vbi ſupra ait: *Diſtinctæ cōuerſationes hominum, ſingulorum ordinum Angelorum dignitatibus congruunt, & in eorum ſortem vel ordinem per conuerſationis ſimilitudinem deputamur.* Concludit ergo magiſter in 2. ſententiarum. di. 9. quod quia de omnib. ordinibus angelicis cū Lucifero multi ceciderunt: Ideo illæ ſedes ruinoſæ de animabus iuſtis in Chriſto credētibus complebuntur, vnde Aug. in Enchiridion dicit: *Superna Hieruſalem mater noſtra, Dei ciuitas, nulla ciuium ſuorum numeroſitate fraudabitur. Nam in locum immundorum dæmonum ſuccedentes filij Catholicæ matris in ea pace, de qua illi ceciderunt, ſine vllo temporis termino permanebunt.* Origenes quoque ſuper libr. Numeri, hom. 19. dicit: *Agūt Angeli diem feſtum, lætantes ſuper his, quæ refugientes conſortia dæmonū, per exercitia virtutum angelicis feſtinant ſociari conſortijs.* Hos autem Angelos tam nobiles, Deus hominū miniſterio deputauit. De quo Angelorū miniſterio habetur Eccl. 18. vbi dicitur. *In vnaquaque gente poſuit rectores,* gloſſa, id eſt, Angelos, vnde Iſidor. in libr. de ſummo bono ait: *Boni Angeli ad miniſterium ſalutis æternæ deputati ſunt, vt cunctis mundi hominibus adminiſtrent, & regant omnia iuſſu Dei.* Et Bernard. in ſermone de Angelis dicit: *Benignus es Domine, qui nō es contemnens noſtra fragilitate, ſed ipſis hominibus cuſtodientib. angelicam cuſtodiam ſuperponis.* Idem quoque Bernard. ſuper Cant. ſerm. 5. ait: *Angelus curat ſatagitque in libertate ſpiritus adminiſtrare officium pietatis futurorū bonorum, promptum mortalibus, alacremque ſeſe miniſtrum exhibens, vtpote ſuis in æternum futuris ciuibus, & cohæredibus ſupernæ iucunditatis,* hæc ille.

Nota quod hic ſemper loquitur de Angelis ſecundum naturam, & non ſecundum officiū tantum.

DVodecim autem ſunt erga animas officia Angelorum. Primo namque deputati ſunt Angeli boni ipſis animab. ad militandū, quia enim vt dicitur Iob 7. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Sicut eunti tyroni ad bellum, de bono prouidetur magiſtro, qui ſciat omnia ad bellum neceſſaria illi oſtendere, videlicet qua ex parte hoſtem aggredi debeat, qualitercūque ictus cauere poſſit. Sic miſericors Deus humanam fragilitatem cognoſcens eſſe inexpertam & ineptā ad bellandum, & reſiſtendum peritiæ & aſtutiæ ſatanæ, ne ab illo fallatur, & vincatur, dedit homini bonum Angelum magiſtrum expertum, ſcientē omnia neceſſaria pro humana ſalute, vt eum defenderet contra malum Angelum tenebrarum, iuxta illud, Eccleſ. 33. *Contra malum bonum.* De cuius dæmonis poteſtate ſcriptum eſt, Iob. 41. *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei qui factus eſt, vt nullum timeret.* His autem dæmonibus fortiores ſunt boni Angeli, & eorum audaciam & potētiam poſſunt refrenare, vt ait Auguſt. 3. de Trini. vnde Apoc. 20. dicit B. Ioannes: *Vidi Angelum deſcendentem de cælo, & apprehēdit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſatanas, & ligauit eum.*

Duodecim ſunt Angelorum erga animas officia.

INdicibilis ergo eſt angelica fortitudo. Nam vnus Angelus reuoluit totum cælum ſtellatum, & ſinguli Angeli alios orbes. Cum ergo ſol excedat terram in magnitudine, & multæ etiam ſtellæ ſint ea maiores, apparet angelicam fortitudinem eſſe maximam. vnde legitur quod vnus Angelus vna nocte interfecit centum octuaginta quinq; millia hominum pugnatorum in exercitu Sēnacherib Regis Aſſyriorum. 4. Reg. 19. In ſignū autem quòd Angeli nos defendunt & pro nobis pugnant, habetur in figura 2. Mach. 11. vbi dicitur quòd cum Iudas Machabæus vidiſſet fortiſſimum exercitum hoſtiū, rogauit Dominum, vt mitteret ei Angelum

Angeli cum ſint fortiſſimi, ideo nos defendunt, pro nobis pugnando.

Digitized by Google

bonum in adiutorium. Qui ſtatim veniẽte, & auxilium præſtãte, ſuos aduerſarios Iudã cum paucis ſocijs proſtrauit. Debemus ergo nos deuote quotidie committere Angelo noſtro, dicentes cum auctore libri Rudium: *Angele qui meus es cuſtos ratione ſuperna: Me tibi commiſſum ſerua, defende guberna.* Vt enim ait Hieronym. in homilia S. Michaelis, *Non poſſet tuta eſſe humana fragilitas inter tot, & tanti hoſtis inſidias, niſi ſanctorum Angelorum muniretur auxilio.* Dæmones enim nos ſuffocarent, & occiderent, niſi Angelus nobis deputatus eos coerceret. Imò etiam in vẽtre matris occidiſſet, niſi ab ipſo Angelo prohibitus eſſet vt ait Franciſ. de Mairo. in ſermone de Angelis. Secundo deputati ſunt nobis Angeli ad cuſtodiendum, vnde Hieronym. ſuper illud, Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem patris*, ait: *Magna eſt dignitas animarum vt vnaquæque habeat ab ortu ſuæ natiuitatis Angelum ad ſui cuſtodiam deputatum*, hæc ille. Et gloſſa ibidem dicit: *Non ſunt homines contemnendi ad quorum cuſtodiam mittuntur Angeli.* Sciendum quòd eſt duplex natiuitas, ſcilicet in vtero, quando creatur & infunditur anima in corpore, & natiuitas ex vtero, quando homo exit de vẽtre matris, vt inquit ſanctus Bonauen. in 2. diſt. 55. in quæſtionibus circa literam, & Alexander de Ales, in ſecunda parte ſummæ, in tractatu de anima. Angelus vero, vt dicunt prædicti doctores ibidem, deputatur in prima natiuitate, nec debet differri, quia ex tunc poteſt animam adiuuare, & defendere. Quidam tamẽ alij doctores opinati ſunt, quod donec eſt in ventre matris cuſtodiatur per Angelum eiuſdem matris cuſtodem, deputatum tanquam vnum cum ea, ſed prima opinio eſt verior. De hac cuſtodia dicit Dominus, Exod. 22. *Ecce ego mittam Angelum meũ, qui perducat te, & cuſtodiat in via.* Ideo Iudith ſui libri, c. 13. ait: *Viuit Dominus, quia cuſtodiuit me Angelus eius, & hinc euntem & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.* De hoc Angelorum beneficio dicit Dominus cuilibet animæ, cum eam mittit in corpore; illud Mala. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum qui*

Ex diſtinctione duplicis natiuitatis oſtenditur quando Angeli ad hominis cuſtodiam deputantur.

præparabit viam ante faciem tuam. Et hoc eſt rationabile, vnde inquit B. Thom. in 1. parte ſummæ, q. 113. ar. 9. *Homo in ſtatu vitæ iſtius conſtitutus eſt, quaſi in quadam via, qua tendere debet ad patriam. In qua quidem via pericula multa homini imminent tam ab interiori, quam ab exteriori, ſecundũ illud* Pſal. 141. *In via hac qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi laqueum mihi. Et ideo ſicut hominibus per viam non tutam ambulantibus dantur cuſtodes, & ductores, ita & cuilibet homini quamdiu viator eſt, cuſtos Angelus deputatur & ductor. Quãdo autem iam ad terminum viæ peruenerit, iam nõ habebit cuſtodem, ſed in regno habebit Angelum conregnantem. In inferno autẽ dæmonem punientem*, hæc ille. Dicit autem Alex. de Ales, in ſecunda parte ſummæ q. 19. membro. 3. art. 2. in fine. *Angeli exiſtentes in cælo, ſunt cuſtodes hominum qui ſunt habitatores terræ. Diſtantia n. localis huiuſmodi non impedit quin poſſit cognoſcere ea quæ aguntur in terra, ſecundũ quòd accipiunt à verbo æterno, vel ratione perſpicacitatis naturalis. poſſunt etiã cognoſcere præſentia quæ tamẽ remota ſunt in loco*, hæc ille. Et ita exponit illud Saluator, Matth. 19. *Angeli eorum in cælo ſemper vidẽt faciem patris mei.* Sed tamẽ poſſumus etiam dicere, quòd quia vbi eſt Papa, ibi eſt Roma, vt notat Archi. in ca. præſenti. de præben. & di. & in c. ſcire. 7. q. 1. & Innoc. in c. ego enim de iureiur. & in c. quodcunque 24 q. 1. Ideo dicũtur Angeli animarum cuſtodes in cælo videre Deum, quia ſemper eum vident qui eſt vbique, & vbi videtur Deus, ibi eſt paradiſus. Ariſtot. quoque in libro de ſecretis ſecretorum ad Alex. inquit: *Neſcis quòd teſte Hermogene egregio doctore, duo ſunt ſpiritus qui te cuſtodiunt, quorum vnus ſtat ad dexteram & alius ad ſiniſtram cuſtodientes, & ſcientes opera tua, & referentes factori tuo quicquid feceris. Hac ſolũ in veritate debes, ò Alexander, ſe retrahere ab omni inhoneſto opere*, hæc ille. Quod hæc intellexit de bono, & malo Angelo, quem vnuſquiſq; habet, vel quia Alexander erat prælatus, habebat duos Angelos bonos cuſtodes, vnum pro ſe, & aliũ pro regimine ſubditorum, vt dicunt quidam doctores, inter quos eſt Franc. de Mayro. in quodam ſerm. Aug. quoq; in lib. ſoliloquiorũ, c. 29. ait: *Facis Domine Angelos tuos ſpi-*

ritus

Digitized by Google

virtus ſuper me, quibus mandaſti vt cuſtodiant me in omnibus vijs meis, ne forte offendam ad lapidem pedem meum. Hi ſunt cuſtodes ſuper muros nouæ Hieruſalem, & mõtes in circuitu eius vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregẽ ſuum, ne quando rapiat vt leo animas noſtras ille antiquus aduerſarius noſter, qui quaſi leo rugiens circuit quærens quẽ deuoret, hæc Aug. Et ibidem iterũ dicit: *Magna ſunt Domine, beneficia quibus nos honoraſti, dans nobis Angelos in miniſterium noſtrũ. Deſiderat enim nobis quicquid cæli ambitu cõtinetur, & quaſi parua eſſẽt hæc quæ ſub cælo ſunt, addis illa quæ ſunt ſuper cælum.* Et Bern. inquit: *Magna dilectio charitatis. Quis, quibus, de quo, & quid mãdauit. Si quidem Deus Angelis mandauit. De te homine mandauit, & vt cuſtodiãt te in omnib. vijs tuis mandauit. Quantam tibi debet hoc verbum inferre reuerentiã, afferre deuotionẽ, & conferre fiduciam, reuerentiam pro præſentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro cuſtodia*, hæc ille. Et ideo cõſiderantes quòd Angelica cuſtodia eſt nobis neceſſaria, & valde vtilis, quia per ipſam defendimur à malis, & multiplicamur in bonis, vnde dicere poſſumus illud Tob. 2. de Angelo nos cuſtodiente: *Bonis omnib. per eum repleti ſumus*, debemus ipſorũ Angelorum præſidia à Deo efflagitare cum ſancta matre Eccleſia canentes: *Angelum pacis Michael ad iſtã cælitus mitte rogitamus aulam, Nobis vt crebro veniente creſcãt Proſpera cuncta. Angelus fortis Gabriel vt hoſtem Pellat antiquum, volitet ab alto Sæpius, templũ, veniens ad iſtud Viſere noſtrũ. Angelum nobis medicum ſalutis, Mitte de cælis Raphael, vt omnes Sanet ægrotos, pariterq́; noſtros Dirigat actus.* Eſt autem inter alios Angelos B. Michael exorandus cum eadem ſancta matre Eccleſia deprecando, & dicendo: *Princeps glorioſiſſime Michael Archangele, eſto memor noſtri hic & vbique; ſemper precare pro nobis Filium Dei*, vt. n. in officio eius canitur: *Hic eſt Michael Archangelus princeps militiæ Angelorum, cuius honor præſtat beneficia populorũ, & oratio perducit ad regna cælorum*, & ibidem de eo dicitur: *Archangelus Michael præpoſitus paradiſi, quem honorificant Angelorum ciues.*

Angelus etiam homini deputatur, ne in malum culpæ cadat.

TErtio deputatur Angelus homini ad remouendum, ſcilicet ne cadat in malum culpæ. Et hoc facit tripliciter. Primo increpando de peccato præterito, vt ab eo homo recedat, vt patet Iudicum. 2. Vbi cũ Angelus filios Iſraël increpaſſet, ipſi eleuauerunt vocem cum fletu &c. Secundo eripiẽdo à peccato præſenti, vt patet in in eductione Loth, & vxoris eius de Sodomis, id eſt de peccati conſuetudine. Gen. 19. Tertio impediendo peccatum futurum, ne fiat, vt patet. Num. 22. in Balaam qui ad maledicendum Iſraël pergens, ab Angelo impeditus eſt.

Angeli homini deputatur vt ad bonum gratiæ eum inducat.

QVarto deputatur Angelus nobis ad inducendum, ſc. ad bonum gratiæ. Et hoc facit tripliciter. Primo omnẽ impedimentum ad bonum remouendo, vt patet Exod. 12. vbi Angelus percuſſit primogenita Aegyptiorũ, qui populum Dei retinebant, ne iret ad terram promiſſionis: & ſic eos abire permiſerunt. Secũdo à pigritia excitando, vt patet Zacha. 4. vbi dici: Propheta: *Angelus Domini excitauit me quaſi hominem, qui excitatur à ſomno*, & ad laudãdum Deum commouendo, dicente Pſal. *Præuenerunt principes*, id eſt, Angeli cõiuncti pſallẽtibus, vnde idem Propheta inquit Deo: *In conſpectu Angelorũ pſallam tibi, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* Tertio in via pœnitentiæ deducendo, & reducendo, vt patet Tobiæ 5. & 11. vbi Angelus duxit Tobiam & reduxit.

Angeli deputãtur ad iuſtificandũ hominem.

QVinto deputantur Angeli ad iuſtificandum, & hoc tripliciter. Primo mouendo ad contritionem, vt patet Iudicum. 6. vbi Angelus eduxit ignem de petra. Nam ſæpe de hominib. dictis Angelus eduxit ignem contritionis, & Tobiæ 11. vbi ad documentum Angeli, de felle per quod intelligitur cõtritio, liniuit Tobiæ primi oculos, ſcilicet cordis. Secundo purgando labia ad confeſſionem, vt patet Iſa. 6. vbi per Angelũ labia Iſaiæ purgantur. Tertio gaudendo ad ſatisfactionem, Luc. 15. *Gaudium eſt Angelis ſuper vno peccatore pœnitentiam agente*, quod etiam habetur in cap. quia tua. 60. di. Sciunt enim hominem

hominem eſſe factum pro reparandis eorum ordinibus. de conſec. di. 1. cap. hi duo. Et ideo exultant, cum facit pœnitentiam, per quam appropinquat regno cœlorum Matth. 4.

Angeli deputantur ad protegendum nos.

SExto deputatur Angelus ad protegendum nos. Et hoc tripliciter. Primo poteſtatem dæmonis refrenando, vt patet Tobiæ 8. vbi Angelus religauit dæmonem in deſerto ſuperiori. Secundo concupiſcentiam debilitando, vt patet Gen. 32. vbi Angelus tetigit neruum femoris Iacob, & emarcuit. Tertio memoriam paſſionis Chriſti noſtris mentibus imprimendo, per quam liberamur à dæmonio percutiente, vt patet Ezechiel. 9. de Angelo ligāte Thau ſuper frontes virorum gementium. Septimo deputantur Angeli ad liberandum nos à tentationibus, tribulationibus, & inimicis, vnde Angelus Domini Petrum de carcere eduxit, Actuum 12. Vbi etiam ad cōfirmationem prædictorum dicitur: *Erat Petrus in nocte dormiēs inter duos milites, vinctus catenis duabus, & ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo carceris, percuſſoque latere Petri excitauit eum dicens: Surge velociter, & ceciderunt catenæ de manibus eius, vnde Petrus liberatus ab Angelo, dixit: Nunc ſcio verè quia miſit Dominus Angelum ſuum, et eripuit me de manu Herodis, &c.* Et ideo Bernard. ſuper Canticum dicit: *Quoties grauiſſima cernitur ſurgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere, Angelum inuoca cuſtodem tuum, adiutorium tuum in omnibus opportunitatibus tuis. In tribulatione enim non dormitat, ſed quandoque ad tempus diſſimulat,* hæc ille. In huius autem ſignum exclamabat Angelus, Apocal. 7. *Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus.* Terra ſunt pueri nouiter de terra nati, mare ſunt adoleſcētes, & iuuenes in mari concupiſcentiarum feruidi, & inſtabiles. Arbores ſunt ſenes, in vita prolongati. De hoc etiam fructu Angelico ait Pſalmiſta Pſalm. 33. *Immittit Dominus Angelum in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Patet hoc per exemplum quod ponitur Dan. 6. Vbi dicitur quod Angelus Domini cōcluſit ora leonum, ne deuorarent Danielem, & per illud ꝙ ſcriptum eſt Gen. 32. Vbi habetur, quod cum Iacob valde timeret Eſau, Angelos ſibi obuios habuit, ipſum adiuuare paratos, & ait: *Caſtra Dei ſunt hæc.* Heliſæus quoq; cōfortans diſcipulum ſuum de adiutorio Angelorum contra perſecutores ſuos dixit: *Noli timere, quia plures ſunt nobiſcum, quam cum illis.* 4. Reg. 6. & vidit diſcipulus eius exercitum Angelorum in adiutorium eis aſtare. Et ideo illi qui habet Angelicum adiutorium, ait Propheta, Pſalm. 90. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Per aſpidem enim quæ aurem in terra figit, intelligitur auaritia, ſiue dæmon tenēs de ea: per baſiliſcum, qui habet viſum venenoſum, intelligitur luxuria, quæ aſpectibus inflammatur: per leonem intelligitur ſuperbia, per draconem vero qui caudam inuoluit, intelligitur conſuetudo mala. licet autem etiam alij Angeli nobis auxilium præſtent, tamē Archangel. Michael, qui habuit in cælo victoriam de Lucifero, & ſequacibus, iuxta illud Apoc. 12. *Factum eſt prælium magnum in cælo: Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone, et proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas in terram, & Angeli eius cum eo,* audacius inſurgit contra malignos ſpiritus, & nobis victoriam de illis exhibet, vnde ſic ab eo liberatus quiſque poteſt dicere illud Daniel. 10. *Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum.* Huius autem Archangeli adiutorium nobis promittitur in tempore tribulationis & tentationis diabolicæ Dan. 12. vbi ait Deus: *In tempore illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi mei, vt prælietur cum dracone.* Eſt autem ſciendum quod ſanct. Michael fuit princeps ſynagogæ. Dan. 1. *Nemo mihi adiutor eſt,* inquit Angelus Iudæis, *niſi Michael princeps veſter.* Sed poſtquam Iudæa Dominum crucifixit, factus eſt princeps Eccleſiæ. Vnde refert Ioſephus, quòd auditæ ſunt voces Angelorum dicētium: *Tranſeamus ab his ſedibus.* Et ideo ſancta mater Eccleſia canit: *Collaudamus venerantes omnes cæli milites,*

Digitized by Google

militet, ſed præcipue primatem cœleſtis exercitus, Michaelem in virtute contertatem Zabulon. Quo cuſtode procul pelle rex Chriſte piiſſime. Omne nefas inimici, mundo corde & corpore, Paradiſo redde tuo nos ſola clemẽtia. Hic eſt enim ille de quo iterum canitur in officio eius: *Magna magnalia de Michaele Archangelo, qui fortis in prælio fecit victoriam.* Et in Miſſa eiuſdem, etiam rogamus eum dic. *Sancte Michael Archangele, defende nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.* Alij tamen angelici ſpiritus etiam debellant pro nobis aereas poteſtates. Sunt enim milites Dei, de quibus dicitur Iob 25. *Nunquid eſt numerus militum eius?* quaſi dicat non. Sicut autem videmus quod in curia terreſtris regis, ſunt quidam milites regem aſſociantes, & coram illo decantantes. Alij vero qui caſtra & ciuitates cuſtodiunt, & alij qui hoſtes regis, & amicorum eius expugnant: Sic in curia regis cœleſtis ſunt quidam Angeli, qui ipſum regem aſſociant, & coram eo decantant ſicut Cherubim, & Seraphim, de quibus dicitur, Iſa. 6. *Clamabant alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth,* & Iob 38. ait Deus: *Cum me laudarent, vt aſtra matutina, & iubilarent omnes Filij Dei.* Alij vero cuſtodiunt prouincias ſicut principatus, vel ciuitates, ac loca ſpiritualia ſicut Archangeli, vel perſonas ſingulares ſicut Angeli, iuxta illud Iſa. 62. *Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die, ac nocte non tacebunt.* Alij autem contra dæmones hoſtes Dei & hominum amicorum eius decertant, & præliantur, atq; ipſis hominibus auxilium præbent, vnde ad hoc ſignificandum dicitur Exod. 14. quod *Angelus Domini præcedebat caſtra filiorum Iſrael.* Propheta etiam inquit Deo, Pſal. 103. *Qui facit Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem,* ſcilicet ad exurẽdum & cruciandum dæmones.

Angeli deputãtur ad miniſtrandum homini.

OCtauò deputãtur Angeli adminiſtrandum, iuxta illud ad Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis.* Propter quod Bern. in quodam ſermone ait: *Domine, quid eſt homo quia innotuiſti ei, aut filius hominis quia reputas eum? Denique mittis ei vnigenitum tuum, immittis ſpiritum tuum, promittis vultum tuum, & ne quid vacet in cœleſtibus ab opere ſolicitudinis, illos etiam beatos Spiritus propter nos mittis in miniſterium noſtrũ,* hæc ille. Et ideo quia Angelus cuilibet noſtrũ deputatus, ſemper eſt nobiſcum, ait Bernard. ſuper Can. *In quouis diuerſorio, in quouis angulo, reuerentiam exhibe Angelo tuo, ne audeas illo præſente, quod me præſente nõ auderes.* Debemus etiam diligenter attendere ne Angelum noſtrum malis operib. ad indignationem prouocemus, ne poſtea ſit contra nos in die mortis, & dicat Deo illud Hiere. 51. *Curauimus Babylonem, & non eſt curata.* Nihil enim dimittunt Angeli quod ad noſtram pertineat ſalutem. Seraphini enim operantur ad cordium inflammationem, vt patet. 4. Reg. 2. in Angelis, qui in curru igneo & equis igneis apparuerũt Heliæ. Et Iſa. 6. ait Propheta: *Volabit ad me vnus de Seraphim.* Cherubini operantur ad ſcientiarum eruditionem, vt patet Apoca. 10. in Angelo, qui habebat manum in manu. Et Apoc. 21. Ioan. *Suſtulit me Angelus in ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem.* Et Act. 10. habetur, quomodo Angelus illuminauit in fide Cornelium Cẽturionẽ, & Apoc. 1. c. habetur quod Deus per Angelum ſuũ reuelauit Apocalypſim ſeruo ſuo Ioanni. Et 38. ca. etiam habetur de angelo, à cuius charitate terra illuminata eſt. Angelus enim ſecundum Dionyſium habet virtutem illuminatiuam, purgatiuam, & perfectiuam, vnde rationem in nobis illuminat, affectionem purgat, & memoriam perficit, ac confirmat, & Apoc. 22. Vbi miſit Deus Angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito. Throni vero operantur ad iudicij informationem. Informãt enim iudices, vt leges intelligant, vnde dicitur Act. 8. *Accepiſtis legem in depoſitione Angelorum,* & ad Galat. 3. *Lex ordinata fuit per Angelum in manu mediatoris.* Dominationes operantur ad ſenſum, ſub dominium, rationis ſubiugationem, vnde Gen. 16. Angelus dixit Agar, vt ad do-

Singulorũ Angelorũ ordines & operationes.

ad dominam ſuam rediret, & ſe ei humiliaret. Virtutes nobis obſequũtur ad miraculorum operationem, vt patet Tob. 11. De Raphaele Angelo, qui Tobiã illuminauit, & filium eius à deglutione piſcis eripuit. Et Ioan. 5. dicitur quod Angelus Domini ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam, & mouebatur, & B. Ioannes Euangeliſta rogabat, per manus Angelorum precioſos lapides reſtaurari, vt in eius legenda habetur. Poteſtates operantur ad dæmonum & tentationum repreſſionem, vt patet Exod. 13. Vbi Angelus Domini interpoſuit ſe inter Aegyptios perſequentes filios Iſrael, & ipſum populũ Dei. Principatus operantur principum & prælatorũ inſtructionem, vt patet Daniel. 10. Vbi habetur quomodo Angelus Domini inſtruxit tres principes, ſ. Perſarum, Græcorum, & Iudæorũ. Archangeli operantur ad maiorum ſecretorum reuelationem, vnde Gabriel Archangel. Natiuitatem Chriſti Virgini nunciauit. Luc. 1. Angeli operantur ad ſingularium perſonarum corroborationem, vt patet 3. Reg. 19. Vbi Angelus portauit Heliæ ſubcinericium panem, & vas aquæ, & comedit, & ambulauit in fortitudine cibi illius vſq, ad montem Dei Oreb. Et Ioan. 14. habetur quod Angelus miniſtrauit Danieli cibũ, cum eſſet in lacu leonum, tollens Abacuc per capillos, &c. Matth. quoque 4. dicitur quod poſt tentationem diaboli, quam dederat Chriſto, acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei.

Angeli deputãtur nobis ad conſolandum.

NOno deputãtur nobis Angeli ad conſolandum. Ipſi enim ſunt conſolatores tribulatorum, vnde Zachar. prim. dicit Propheta: *Angelus loquebatur in me verba conſolatoria & bona.* Et Tob. 5. dixit Angelus: *Gaudium ſit tibi, fortis animo eſto. In proximo eſt vt cureris.* Annunciauit quoq; Angelus gaudium Natiuitatis Chriſti paſtoribus, dicens Luc. 2. *Annuncio vobis gaudium magnum, quia natus eſt hodie Saluator mundi.* Et mulieribus, annunciauit eius reſurrectionem dicẽs: *Nolite timere, Scio enim quod Ieſum quæritis. Surrexit non eſt hic, &c.* Mar. vltim. B. quoque Frãciſco cum eſſet nimia infirmitate grauatus, affuit Angelus Domini cum cithara, &c. Dan quoque 3. habetur quomodo Angelus Domini cũ tribus pueris in fornacem deſcendit, & fecit mediũ fornacis quaſi ventum roris flantẽ. Item Iudicũ. 6. Angelus confortauit Gedeonẽ. Dan. quoque 9. habetur quod cum Daniel oraſſet Dominum, vt dimitteret ſibi, & populo Iſrael peccata, apparuit ei Angelus confortans eum. & dicens: *Ego veni vt indicarem tibi,* ſcilicet peccata eſſe dimiſſa, *quia vir deſideriorum es.* In eodem etiam cap. dicitur quod cum Daniel corruiſſet in terram, tetigit eum Angelus dicens: *Noli timere, pax tibi, confortare, & eſto robuſtus.* Decimo nobis deputantur Angeli ad præſentandum, vnde Bernard. ſuper Cant. dicit: *Diſcurrit Angelus medius inter dilectum & dilectam, vota offerens, referẽs dona, excitat iſtam, placat illum,* hæc ille. Angeli enim deſideria noſtra offerunt Deo, vnde Tobiæ 12. dixit Angelus: *Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, obtuli orationem tuam Domino.* Et propterea dicitur Gen. 28. quod per ſcalam, quam vidit Iacob, Angeli aſcendebant, & deſcendebant. Quod exponit Franc. de Mayro. in ſermone de Angelis dic. *Angeli aſcendunt portantes orationes noſtras & bona opera coram Deo. Et deſcendunt ad myſteria fidei & gratiæ, quæ vident in Deo, nobis reuelando.* Ideo Auguſtin. loquens Deo lib. ſoliloquiorum, capit. 29. dicit: *Hi ſunt ciues beatæ ciuitatis, perpetuæ Hieruſalem a te miſſi, vt confortẽt, & moueant nos, & orationes filiorum offerant in conſpectu maieſtatis tuæ.* Et ibidem etiam dicit: *Diligunt nempe Angeli ciues ſuos, per quos ſuæ ruinæ ſciſſuras inſtaurari expectant. Ideoque magna cura, & vigilanti ſtudio adſunt nobis omnib. horis, & locis, ſuccurrentes, & prouidentes neceſſitatibus noſtris, & ſollicite diſcurrentes inter nos, & te Domine, gemitus noſtros & ſuſpiria noſtra referentes ad te, vt impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propitiationem, & referant ad nos deſideratam gratiæ benedictionem. Ambulant nobiſcum in omnib. vijs noſtris, intrant, & exeunt nobiſcum, attente conſiderantes, quam pie quã honeſte in medio prævaricationis conuerſemur.*

uerſemur, quanto ſtudio, quantoque deſiderio quæramus regnum tuum & iuſtitiam eius, quanto timore, & tremore ſeruiamus tibi & exultemus in lætitia cordis noſtri. Adiuuant laborantes, protegunt quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, congaudent gaudentibus, compatiuntur patientibus, grandis eſt eorum cura de nobis, & magnus feruor dilectionis eorum erga nos, & hoc totum propter honorem tuæ ineſtimabilis charitatis, qua dilexiſti nos, diligunt enim quos tu diligis, cuſtodiuntque quos tu cuſtodis, hæc ille.

VNdecimo deputantur nobis Angeli ad allegandum pro nobis, iuxta illud Iob trigeſimotert. *Si fuerit pro eo Angelus, loquens vnus de ſimilibus, vt annunciet hominis æquitatem, miſerebitur eius.* Ideo Zachar. prim. dixit Angelus: *Domine exercituum vſquequo tu non miſereberis Hieruſalem, & vrbium Iuda quibus iratus es? Iſte iam annus ſeptuageſimus eſt.*

DVodecimo deputantur nobis Angeli ad deportandum, ſcilicet in Cœlum iuxta illud Exod. 23. *Ecce mitto Angelum meum qui introducat te in terram quam promiſi patribus tuis,* & eiuſdem libri, capitul. 33. habetur quod Deus dixit: *Mittam præcurſorem tui Angelum, vt ejiciat Cananæum, & intres terram fluentem Lacte, & Melle:* portant autem animas valde reuerenter, vnde dicuntur eas portare non in humeris, ſed in manibus, dicente Propheta Pſalm. 90. *In manibus portabunt te, &c.* Item portant diligenter, quia eas ab omnibus offendiculis cuſtodiunt, & ideo ſequitur, *ne forte offendas ad lapidem, &c.* Item portant gaudenter cum Canticis & iubilationibus, iuxta illud Iſa. 55. *In lætitia egrediemini, & in pace deducemini, & mons ac colles,* id eſt, maiores, & minores Angeli *cantabunt coram vobis laudem.* Portant quoq; humiliter, quia pauperes, & abiectos non deſpiciunt, vnde Luc. 16. dicitur: *Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ.* Prędicta autem omnia Angelorum miniſteria comprehendens Auguſt. in ſerm. ad Eremitas ait: *In ſupernis ſpiritibus non ſolum admirabilis dignitas, & dignatio adamabilis inuenitur, ſed tanta gloria eſt, quod lingua vel cor humanum nullatenus dicere valet, vel cogitare. Ipſi enim Deo ſemper aſſiſtunt, domeſtici Dei ſunt, Cæli ciues, principes Paradiſi, ſcientiæ magiſtri, doctores Sapientiæ, illuminatores animarum, cuſtodeſque earum, zelatores corporum, & defenſores bonorum. Ipſi ſunt prouinciarum rectores, dignitateſque noſtras tam ſpirituales, quàm temporales omni diligentia cuſtodientes. Item ſunt contra fomitem imperantes, & pro nobis contra dæmonem Victoriam obtinentes. Ipſi ſunt per quos ad fletum contritionis pœnitentiæ & orationis inducimur, per quos ab impedimentis, & tribulationibus liberamur, per quos noſtra facta, vel cogitata ad Cælum hilariter portantur. Ipſi ſunt, fratres noſtri, qui valde nos diligunt, noſque vbique inſtruunt, in cunctis nos protegunt, noſtrum aduentum expectantes, ad Cælum & ſedes Paradiſi per nos repleri affectantes. Iſti ſunt ſanctiſſimi ſpiritus qui nobis dormientibus adſunt cuſtodes, adſunt tripudiantes orantibus. Quis ergo fratres Angelorum memoriam in mente carebit? quis eos non diliget? quis non veneretur? Iſti ſunt per quos ſuſtentamur, per quos in mari & in terra iuuamur, per quos frequenter ab infirmitatibus liberamur, per quos & à quibus in extremis in fide ſolidamur, & à maligno ſpiritu defenſamur. Et obtenta victoria ad Paradiſum, vel ad purgatorium per eoſdem deportamur. Et dum purgamur, ſæpe nos viſitare dignantur, promittentes nos ad cæleſtem ciuitatem Hieruſalem ingreſſuros,* hæc ille. Principaliter autem Archangelus Michael eſt à Deo ordinatus ad ſuſcipiendas animas de hoc ſæculo migrantes. Vnde vt canit Eccleſia, dixit illi Deus: *Archangele Michael, conſtitui te principem ſuper omnes animas ſuſcipiendas.* Itē ipſe Archangelus Michael ſecundum Eccleſiæ picturas, habet officium ponderandi animas, de qua ponderatione dicitur Prou. 16. *Pondus & ſtatera iudicia Dei ſunt.* Sed vę illi cui dicet illud Daniel. 5. *Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens.* væ aūt magis illi cui dicet: Appenſus es, &c. & inuentus es nihil habens, ſc. meriti: gaudium aūt magnum erit illi cui dicet. Appenſus es in ſtatera, & inuentus es ſatis vel multū habens. Miniſtrant aūt & ſeruiunt Angeli hominib. cum magna diligentia, attendētes quod diuina natura aſſociata eſt humanæ in eadē perſona, & idō

Angelis quomodo homines ſint digniores.

homo eſt frater Dei, & honor qui exhibetur homini, in Chriſtũ fratrem refunditur. Sciunt quoque ipſi Angeli, quod licet ſint digniores homine propter naturæ ſimplicitatem, tamẽ homo eſt dignior propter aſſumptam à diuinitate humanitatem, propter quod homo magis attinet Chriſto, quam Angelus. Primo quia Deus non ſolum fecit hominem de progenie ſua, quãdo eum ad imaginem ſuam creauit ſicut & Angelum, ſed inſuper ſeipſum de progenie humana fecit, quando verbum caro factũ fuit. Maxima quidem eſſet homini cuilibet dignitas, & gloria atque nobilitas, ſi Imperator mũdi vel Papa de eius ſe faceret proſapia, & parẽtela. Multo autem maior nobis eſt gloriatio, quod Deus ſe de noſtra fecit progenie & cognatione. Secundo quia Angelus tantum pertinet Chriſto ex parte patris, qui eſt pater Chriſti per æternam generationem, & Angelorum ac hominum per temporalem creationẽ, ſed homo attinet Chriſto etiam ex parte matris quę non eſt Angelicæ naturæ, ſed humanæ, ad Heb. 2. *Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ.* Tertio quia Deus contraxit parentelam cum Angelo, ſolummodo dando, Quando ſcilicet filiam ſuam, id eſt, imaginem ei dedit, quam etiam homini cõceſſit, ſed cum homine cõtraxit parentelam etiam recipiendo, quia ſororem eius ſcilicet animam rationalem, & matrem ipſius ſcilicet humanam naturam ſibi copulauit. Ex prædictis autem cõcludere poſſumus, quod homines dicũtur Angelis maiores, in quantum habent Deum fratrem ſuum, quem Angeli habent Dominum, & non cognatum. Sed & alia ex cauſa eos excedunt, quia beatitudinem habent in viſione humanitatis Chriſti, in quẽ deſiderant Angeli proſpicere 1. Petr. 1. & in contemplatione diuinitatis, quam Angeli ſolum habent in contemplatione diuinitatis. Item quia humana natura eſt deificata. Nõ autem Angelica. Item quia ipſa humana natura eſt ſuper omnes Angelorum choros exaltata, vt patet in humanitate Chriſti, & matris eius. Sunt autem Angeli maiores hominibus, donec ſunt in hac corruptibili vita ratione ſuę incorruptibilitatis, vnde Aug. ait: *Quilibet ſpiritus melior eſt quam corruptibile corpus,* & Matth. 11. de Ioan. Baptiſta inquit Saluator: *Qui minor eſt in regno Cœlorum, maior eſt illo.* Et ideo de homine loquens Dauid Pſal. 8. inquit: *Minuiſti eum paulominus ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuũ tuarum.* Dicitur enim homo in hac vita aliquanto minor Angelis, propter mortalitatẽ, ſed poſt hanc vitam adepta immortalitate erit compar, & ſocius Angelorum, iuxta illud Matth. 22. cap. *Erunt homines ſicut Angeli Dei in Cœlo,* & ideo cum Ioan. Apoſtol. vellet adorare Angelum qui ſibi apparuerat, ille ait: *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum & fratrum tuorum,* vt habetur Apoc. 22. c. Ex quibus omnibus apparet humanæ naturæ excellentia, & nobilitas. Item immenſa dilectio Dei erga animam rationalẽ, quia tam excellentes ac dignos magiſtros ei dedit.

Ratione redemptionis oſtenditur dilectio Dei erga nos.

Secundo oſtenditur dilectio Dei erga animam noſtram ratione redemptionis. Deperditione. n. rei vilis nõ multum dolemus, nec pro eius recuperatione multum laboramus. Econtra autem eſt de re precioſa & chara. Quia igitur ineffabiliter diligebat Deus animam noſtram, eam perditam multis cruciationibus reparauit. Tripliciter autem cognoſcitur, quando quis diligit rẽ perditam. Primo quando non alium mittit, ſed ſolus ipſe eam requirit. Secundo quando ad quærendum illam longum iter facit; Tertio quando pro ea inuenienda, & rehabenda multos labores ſuſtinet, & multa erogat. O bone Ieſu, tu videns animam noſtram ſponſam tuam per peccatum perditam & à regno cælorum expulſam, in his tribus actibus amorem tuum erga illam oſtendiſti. Non enim ad quærendum eam Angelos, vel Archangelos miſiſti, ſed tu ipſe de Cœlo deſcendens, cum multis laboribus & ſudoribus eam quæſiſti. O igitur ingrata anima

anima quæ Creatori tuo, ſponſoque amoris vicẽ non rependis, vade enim ad Crucem, & vide Redemptorem tuum in ea ſuſpenſum, & toto corpore laniatum, & interroga eum, dicens: O amariſſime atque elegantiſſime iuuenis, quid quæris? quid facis in hoc horrẽdo patibulo? quare tot cruciatus pateris? Cur ſic in altum aſcendiſti? Et ipſe reſpondebit tibi: Ego quæro te anima mea, ſponſa mea dilecta, quia perdita es, & mortali vulnere ſauciata. Ego expecto te, vt reuertaris ad me Creatorem tuum, factorem tuum, amatorem tuum, & Saluatorem tuum. In altum aſcendi, vt omnes me viderent, brachia extendi, vt omnes ad me venientes, ſuauiter amplexarer. Reuertere ergò ad me, & ego ſuſcipiam te. Et hoc eſt quod inquit Bernard. in quodam ſermon. dicens: *Aſcendit in altum, vt longius audiretur. Fortiter clamauit, vt nullus excuſaretur, clamori lachrymas addidit, vt homo ei compateretur.* hæc ille. Vt etiam oſtenderet precioſitatem animæ noſtræ, eam multo precio comparauit, vnde inquit Paul. Apoſt. 1. ad Cor. 6. *Empti enim eſtis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.* & 1. Pet. 1. dicitur: *Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis, ſed precioſo ſanguine Ieſu Chriſti.* O inſenſibilis anima, ô ingratiſſimum genus humanum, ô obſtinati peccatores, reſpicite in Cruce Dominum veſtrum ſanguine madefactum, & à capite vſque ad pedes vulneribus plenum, clamantemque & dicentem, Sitio. Interroga ergò illum, O anima deuota, O anima tantum à Deo dilecta, O anima precioſa, & dic ei: Quid ſitis Domine mi? Quid fles O creator Angelorum? pſalmator ſeculorum, gaudium beatorum? Et ipſe tibi reſpondebit: Non habeo ſitim aquæ, vel alterius potus, ſed ſitio ſalutis tuæ deſiderio. Sitio te eripere de inferni ſupplicio, & gloriam te facere in Paradiſi palatio, quia te comparaui precioſo ſanguine meo. Quod conſiderans quidam frater noſter verſificator in quadã ſua epiſtola inquit: Heu heu, quàm ſacro redimit nos ſanguine Chriſtus. Noli noli animæ proditor eſſe tuæ, & ideò curam illius habe. Lucæ 10.

Tertia ratio qua oſtenditur ſingularis erga animam noſtram Dei dilectio, dicitur glorificationis. Secundum enim Greg. in homil. Paſchali. *Probatio dilectionis exhibitio eſt operis.* Et ille qui aliquem cordialiter diligit, ei precioſa, & magni valoris dona largitur. Ex quo cognoſcitur, quantum Deus diligat animam, cui ineffabilia bona in cœleſti gloria tribuit. De quo amoris indicio tangit propheta dicens Iſa. 64. *Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Et 1. ad Cor. 2. ait Paulus: *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Et Bernard. in quodam ſermone ait: Merces animarum tam magna eſt, quòd non poteſt menſurari, tam multa, quòd non poteſt numerari, tam copioſa, quòd non poteſt finiri, tam precioſa, quòd non poteſt æſtimari. Et ideò in lib. de gaudijs Paradiſi. exclamans idem ait. c. 3. *O anima inſignita Dei imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide, ſpe dotata, redempta ſanguine, deputata cum Angelis, capax veritatis, hæres bonitatis, rationis particeps, Quid tibi cum carne?* Quidam etiam noſter frater verſificator in quadam ſua epiſtola inquit: *Quantùm Deus animam diligat ratione glorificationis oſtenditur.*

Quid tibi terrenis, his cum pereuntibus, inquam,
Quem manet in ſuperis vita beata choris?
Sperne igitur fictos mundi fallacis honores;
Elige quas nunquam perdere poſſis opes.

Quas nobis elargiri dignetur miſericors Deus noſter. Amen.

annos. Prædictæ quoque opinionis falſitas melius patebit ex infra dicendo. Pro declaratione autem primæ partis noſtri ſermonis eſt ſciendum, quòd aduentus Antichriſti multimode eſt prænunciatus. Et primò in ſacra ſcriptura, quæ in aliquo falſa eſſe non poteſt, & de cuius dictis nullatenus eſt dubitandum. c. quis neſciat. 9. diſt. Vnde Iob. 21. dicitur: *In die perditionis ſeruatur malus, & ad diem furoris adducetur.* Et loquitur de Antichriſto, vt exponit Greg. in moral. Item Iſa. 11. loquens propheta multa de Chriſto, & de virtutibus eius, ſubdit: *Et ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium*, id eſt Antichriſtum, vt exponit gloſſa. Ideò Paulus 2. ad Theſſ. 2. ait: *Reuelabitur iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui.* Dan. quoque 7. c. poſtquam deſcripſit propheta viſionem, quam habuerat de diuerſis beſtijs, maximè de quarta quæ habebat decem cornua, per quam ſignificatur imperium Romanum, ſub quo ſunt decem principalia regna, ſubiungit: *Et ecce cornu aliud paruum ortum eſt de medio eorum, & tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius. Et ecce oculi, quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia.* hæc ille. Quę verba exponens magiſter Albertus Alemanus, in poſtilla ſuper Danielem ait: *In his verbis, Iniquitas Antichriſti.* Ibi. *Et ecce cornu aliud: Et bene aliud, quia adulterinum. Bene aliud, ſcilicet ab omni bono.* Vbi gloſſa interlinearis dicit: *Non putemus Antichriſtum, qui deſignatur per cornu paruum, dæmonem eſſe, ſed vnum de hominibus, in quo ſatanas habitabit.* Et ſubdit: *paruum ſ. ſimulatione humilitatis.* Nicolaus autem de Lira ſuper Danielem exponit dicens: *Et ecce cornu aliud paruum ortum eſt, id eſt, Antichriſtus, qui erit paruus quantum ad poteſtatem in principio, ſed poſtea creſcet diaboli adiutorio. Vel paruum duratione, quia paruo tempore durabit regnum eius.* Vel ſecundùm gloſſam, cornu paruum dicitur, quia ſurget de gente, quæ tunc erit modica, vilis & deſpecta. ſ. de tribu Dan. Nulla enim eſt gens magis vilis & abiecta, quàm Hebræa, quæ priuata decore regio, & ſacerdotio, vt teſtatur Paulus ad Hebr. 7. & habetur etiam in c. tranſlato. de conſti. Itē eſt vaga & inſtabilis. Quod ei euenit propter peccata. Thren. 1. *Peccatum peccauit Hieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt.* Et ideò hæc beſtia Antichriſti dicitur Apoc. 13. aſcendere de Mari, id eſt de Hebræa natione, quæ eſt inſtabilis quaſi mare. Et prædictæ expoſitiones probantur per illud, quod habetur Dan. 11. vbi dicitur: *Et ſtabit in loco eius viliſſimus & indignus decore regio. Veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia, & in paucis diebus conteretur.*

Sequitur prophetia Dan. 7. Et tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius. Quod gloſſ. exponit & Hiero. ibidem di. Quia Antichriſtus tres reges de decem, præſentia & eminentia ſuæ poteſtatis humiliabit. ſ. regem Aphricæ, Aegypti & Aethiopiæ. Quibus interfectis, ſeptem alij reges victori colla ſubmittent. Sequitur prophetia: *Et ecce oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto.* Quod exponens Albertus vbi ſuprà dicit: Hi oculi ſignificāt aſtutiam, & prouidentiam humanam, ac diabolicam, quæ erit in Antichriſto, iuxta illud Eccle. 20. *Oculi eius ſeptemplices ſunt.* Quia intentio Antichriſti erit multiplex & varia contra Chriſtum, & fideles eius. Nicolaus verò de Lira vbi ſuprà ait: *Et ecce oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, quaſi diceret: Licet Antichriſtus faciet tanta mirabilia, vt ab aliquibus credatur Deus: Tamen erit homo purus.* Sequitur in prophetia: *Et os loquens ingentia.* Quod exponit Albertus vbi ſuprà di. *id eſt ſuperba contra Deum & ſanctos eius.* Cōtra illud Pſal. 74. *Nolite extollere in altū cornu veſtrum, nolite loqui aduerſus Deum iniquitatem.* Quod autem hæc prophetia loquatur de Antichriſto, patet, quia immediate poſt prædicta verba ſubdit, quòd poſt hæc vidit filium hominis. i. Chriſtum veniētem in nubibus cæli ad iudicādum orbem. Et interfecta eſt beſtia illa horribilis. ſ. Antichriſtus. De hac autem expoſitione non eſt dubitandum. Nam in eodem c. dicit Daniel, quod de hac viſione horruit ſpiritus eius, & territus interrogauit vnum de aſtan-

Sequitur exponenda illud Dan. 7.

Sequitur ex ponendo illã prophetiam Dan. 7.

Sequitur quoque Angelus in declaratione viſionis prædictæ: *Et putabit quod poſſit mutare leges & tempora*, id eſt ſecundum Nicolaum de Lira vbi ſupra, modum viuendi & cultum diuinum quem ſibi quæret vſurpare. Sequitur Angelus: *Et tradentur ſancti in manu eius vſque ad tempus & tempora, & dimidium temporis donec iudicium veniat, & auferatur potentia eius, & conteratur & diſpereat.* Quod exponens Albertus Alemanus vbi ſupra & Nicolaus de Lira ibidem, dicunt quòd perſecutio Antichriſti durabit ſolum per tres annos cum dimidio. Qui tamen anni ſecundum Nicolaum de Lira Dan. 12. non ſunt computandi ab eo tempore quo ſe demonſtrare incipiet, & aliquos ad ſe trahere. Sed à tempore quo iam adempta magna poteſtate ſe exhibebit adorandum pro Deo, & faciet ceſſare diuina ſacrificia, quia dicitur Dan. 12. quòd à tempore quo ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit in templo abominatio deſolationis, erunt dies 1290. & cæt. Et poſt ipſius Antichriſti mortem erit cito vniuerſale iudicium vt infra videbitur.

Declaratur etiam illud Dan. 8.

Octauo quoq; Dan. c. cum vidiſſet ipſe Daniel aliam viſionem de Antichriſto, & deſideraret eam intelligere, apparuit ei Angelus di. *Ego oſtendam tibi quæ futura ſunt in nouiſſimo maledictionis, quando habebit tempus finem ſuum cum creuerit iniquitates.* Gloſſa. id eſt in vltimis diebus, in quibus inſtabunt tempora periculoſa, & homines erunt peruerſiores, vt dicit Apoſtolus 1. ad Ti. 3. *Conſurget rex impudens facie.* Vbi Nicolaus de Lira exponit, id eſt Antichriſtus, qui ad omne malum erit inuerecundus. Sequitur: *Et intelligens propoſitiones.* Quod gloſſa Nicolai exponit dicens: quod Antichriſtus erit callidiſſimus ingenio naturali, & auxilio diaboli, quia habebit diabolum principem. Sequitur: *Et roborabitur fortitudo eius, ſed non in viribus ſuis.* Quod gloſſa Nicolai exponit, quia non in virtute propria, ſed diabolica poteſtate & arte mirabilia operabitur. Sequitur: *Et ſupra quàm credi poteſt vniuerſa vaſtabit, & proſperabitur & faciet, & interficiet robuſtos, & populum ſanctorum ſecundum voluntatem ſuam.* Gloſſa. Quia eos interfici faciet, qui erunt fortes in fide, & eum nolēt adorare. Sequitur: *Et dirigetur dolus in manu eius.* Gloſſa: Quia multos falſis portentis & miraculis ſeducet. Sequitur: *Et cor ſuum magnificabit.* Gloſſa. Dicens illud Iſa. 14. *Similis ero altiſſimo.* Sequitur: *Et in copia rerum omnium occidet plurimos.* Quod exponit Nic. de Lira: Quia per fortitudinem & multitudinem militum, & abundantiam theſaurorum atque diuitiarum naturalium & artificialium ad cultum ſuum multos adducet, & conſequenter ad æternam mortem. Sequitur: *& contra principem principum conſurgetur,* Gloſſa: Id eſt Deum. Quia in templo Dei ſedebit, tanquam Deus eſſet, ſe adorari faciens. Sequitur: *Et ſine manu conteretur.* Gloſſa. Quia Dominus Ieſus eum interficiet ſpiritu oris ſui, vt ſupra dictum eſt.

Declatur etiam illud Dan. 11.

Vndecimo etiam eiuſdem lib. c. dicit Daniel, quod apparuit ei Angelus, qui reuelauit ſibi ventura in nouiſſimis diebus. Inter alia dicés infra ſcripta verba, quæ exponuntur à doctoribus de Antichriſto di. *Et tunc eleuabitur rex, & faciet iuxta voluntatem ſuam. Et magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum Deorũ loquetur magnifica, & Deum patrum ſuorum non reputabit.* Glo. Id eſt Deum Hebræorum à quibus deſcendet. Sequitur: *Et erit in concupiſcentijs mulierum.* Vbi dicit Nic. de Lira quod Antichriſtus erit valde luxurioſus, licet ſimulabit ſe eſſe caſtum. Sequitur: *Nec quenquam Deorum curabit, ſed aduerſus vniuerſa conſurget, Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur auro & argento & lapide precioſo, vt muniat Maozim,* vbi Nic. de Lira ait quod licet Antichriſtus palã ſe faciet adorari pro Deo, tamen in aliquo loco priuato adorabit ipſe dæmonem ſuum, cuius poteſtate, & præſidio atq; adiutorio faciet prodigia. Qui dęmõ appellabitur Moazim. Maoz. n. interpretatur pręſidiũ, vel habitaculũ fortitudi-

ritudinis. Et in illo loco ponet Antichriſtus theſauros ſuos, ac ibi conſeruabit tãquã in forti præſidio. Sequitur Angelus: *Et multiplicabit gloriam, & dabit eis poteſtatem in multis, & terram diuidet gratuito*, ſ. Antichriſti⁹ cultoribus ſuis. De hac etiam peſſima beſtia Antichriſti loquitur Io. Apoſt. ſuæ 1. canonicæ. c. 2. di. *Filioli, nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, Antichriſtus veniet.* Sanctus quoq; Methodius quem cõmendat Hier. in prologo ſuper Danielem: de quo etiã meminit magiſter hiſtoriç ſcholaſticæ. c. 4. ſuper Geneſim, de Antichriſto ita dicit in libro de primis & nouiſſimis tẽporibus: *Veniet filius perditionis, qui dicitur Antichriſtus. Et putans quod ſit Deus, exaltabit cornua ſua nimis.* Et Damaſ. li. 4. ſententiarum ſuarum ait: *Decet ſcire, quoniam oportet Antichriſtũ venire.* Et Aug. 20. de ciu. Dei. c. 19. inquit: *Nõ veniet ad viuos & mortuos iudicandos Chriſtus, niſi prius venerit ad ſeducendos in anima mortuos, aduerſarius eius Antichriſtus*, hæc ille. Dicit aũt Nic. de Lira ſuper Dan. 11. quod omnes qui perſecuti ſunt ſynagogam, vel templum Dei, fuerunt figura Antichriſti, ſicut Antiochus, de quo habetur 1. Mach. 1. Et ſimiliter tyranni perſequentes Eccleſiam, vt dicit Aug. 20. de ciu. Dei de Nerone. Et oẽs hæretici, vt dicit Nic. de Lira per primã epiſtolam Io. c. 2. de Ebiõe & Cherintho, figurauerunt hanc beſtiã Antichriſti, & fuerunt quædã fauillæ & prænuncij eius.

PARS SECVNDA HVIVS SERmonis de denominatione Antichriſti.

De nominibus Antichriſti.

SEcundo in hoc ſermone de ipſo maledicto Chriſti aduerſario, Antichriſto, videnda eſt eius denominatio. Vnde ſciẽdum eſt quòd multis nominibus in ſacra pagina appellatur. Nam primo appellatur malus, vt patet Iob. 21. Secundo impi⁹ Iſa. 11. Tertio vinculũ colligatum Iſa. 25. vbi dicitur: *Præcipitabit Dominus in monte iſto.* ſ. Sion, vel Oliueti, *faciem vinculi colligati ſuper omnes populos, & telam quam orditus eſt ſuper omnes nationes.* Quarto appellatur cornu. Apoc. 17. & Dan. 7. Quinto appellatur beſtia. Apoc. 13. Sexto pſeudopropheta & pſeudochriſtus Matt. 24. Septimo Gog & Magog Ezec. 38. & Apoc. 20. Octauo Iniquus & miniſteriũ iniquitatis 2. ad Theſ. 2. Nono, maledictio. Dan. 8. Decimo: rex Aquilonis, Dan. 11. Vndecimo à ſuis diſcipulis & ſequacibus appellabitur Chriſt⁹, vt innuit Saluator Matt. 24. Et multis alijs nominibus appellabitur. Vnde inquit S. Vincentius ordinis Prædicatorum in ſuis ſermonibus, quod aſſumet ſibi omnia nomina Redemptoris, faciens ſe appellari Angelũ, prophetam, Meſſiam. &c. Sed tamen nomen Ieſu nolet aſſumere, ſed illud perſequetur quantum poterit. Et dedignabitur dici filius Dei, ſed volet Deus Deorum appellari, ſecundum Ambr. qui allegat illud quod ait Saluator Io. 5. di. *Ego veni in nomine Patris mei, & non recipiſtis. Alius veniet in nomine ſuo, & illũ recipietis.* In quibus verbis ſecundum ipſum Ambroſ. nos reddit cautos Dominus Ieſus, vt nomen ſuum liberè confiteamur, maximè tempore Antichriſti. Ipſe enim ait Marc. 8. & Luc. 12. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cœlis eſt.* Quatuor tamen ſunt alia principalia nomina Antichriſti, in ipſa ſacra ſcriptura expreſſa. Quorũ primũ eſt duodecimũ in ordine ſupra poſito, quod appellatur homo peccati, quia omnibus peccatis plenus erit. Nam ſicut Chriſtus fuit, & eſt ſanct⁹ ſanctorum Dan. 9. Ita ipſe erit peſſimus omnium malorum. Et ſicut in Chriſto fuit plenitudo gloriæ. Io. 1. Ita in ipſo erit in plenitudo malitiç. Tertiodecimo, vocatur filius perditionis. Et his duobus nominib. appellat eum Paulus. 2. ad Theſ. 2. Quia eum faciet diabolus generari ad perditionem hominum. Et ſuis malignitatibus non ſolum ipſe perdetur, ſed alios innumerabiles perducet ad æternam perditionem. Vita enim ſua ita erit omni vitio deturpata, & peſſima, quod non poterit reperiri peior. Et ſicut Chriſtus vocatus eſt Saluator Lu. 2. Ita iſte homo peccati, & filius perditionis, deterior omni homine, caput vitiorũ, & deſtructio toti⁹

ſancti-

Digitized by Google

ſanctitatis. Vnde figuratur Salamandra. Quia alij ſerpentes ſuo veneno vnum inficiunt, ſed illa oēs. Nā qui de aqua putei, in quo ipſa fuerint, biberint, vel comederint de fructu arboris cui illa inhæſerit, oēs ſtatim inficiuntur. Cuius eſt tanta frigiditas, vt ab igne nec corium eius immutetur, ſed illa oēm ignē extinguit, vt dicit Paul. & Iſid. Et ſimiliter iſte ſerpens Antichriſtus oēm ignē ſpiritus ſancti extinguēs ꝓportionaliter omni hōi virus ſuæ malitiæ infundet. Quartodecimo appellatur abominatio deſolationis, vnde Dānieli reuelauit Angelus 9.c. ſui lib. dicens de tēpore Antichriſti: *Et tūc deficiet hoſtia, & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis.* i. Antichriſtus ſecūdum gloſſam. Qui prohibebit ſacrificium Deo. Et in tēplo diuino ſe faciet adorari pro Deo. De quo inquit Apo. 2. ad Theſ. 2. *Qui aduerſatur, & extollitur ſuper omne quod dicitur Deus, aut colitur, vt in templo Dei ſedeat oſtēdens ſe tanquam ipſe ſit Deus.* De hoc quoq; tangit prædictus frater noſter verſificator dicens de Antichriſto: *Deſtruet atque oēs diuini numinis aras, Offerri vt nequeat hoſtia ſacra Deo. Et ſibi diuinos rapiet ſceleratus honores, Blaſphemans ſummi nomina ſancta Dei.* Et de prædictis nos præmonuit D. N. Ieſus Chriſtus Matt. 24. di. *Cum videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta. Tunc qui in Iudæa ſunt.* i. in terra *fugiāt ad montes.* i. ad ſanctos, & ad ſcripturas ſacras ne ſeducantur ab Antichriſto per diabolicas illuſiones. *Et qui legit intelligat.* vbi Amb. ait: *Qui legit & intelligit, non ſeducitur vt accipiat falſa pro veris.* Ait. n. de Deo propheta Pſal. 85. *Illuminans te mirabiliter à montibus æternis.* Et ideo in illo tempore dicet quilibet fidelis cum eodem propheta, Pſal. 120. *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.* Poſſumus etiam dicere, quod cum ſint tres ſtatus Eccleſiæ. ſ. continentium, prælatorū, & coniugatorū, Chriſtus in prædicto c. 24. Matt. dat omnib. cōſiliū ꝓ tempore Antichriſti. Continētib. n. qui ſunt in Iudæa. i. laude deitatis (Nā Iudæa ſecundum Hiero. confeſſio, vel glorificatio Dei interpretatur,) dat conſiliū, vt fugiant ad ſolitudinem montiū iuxta illud pſalmiſtæ: *Ecce elongaui fugiēs, & manſi in ſolitudine.* Ait. n. Deus Iob. 29. *Dedi ei in ſolitudine domum.* Circūſpicit montes paſcuæ ſuæ, & virentia quæq; perquirit. Tēpore namque Antichriſti cōfugient ſancti in Arabiā, deſerta petentes vt dicit Hiero. ſuper Danielē. Vnde dicitur Dan. 11. *Hæ ſolæ ſaluabuntur de manu eius. Edō & Moab, & principiū filiorū Amon.* Has. n. terras Antichriſtus relinquit intactas ſecundū quoſdam expoſitores. Vel dicendū eſt ſecundū Nic. de Lira, ꝙ per Edō qui interpretatur ſanguineus, ſignificantur martyres. Per Moab qui interpretatur de patre, ſignificantur innocentes in fide parentū baptizati. Per principum aūt filiorum Amon, qui interpretatur filius mœroris ſignificantur pœnitentes, qui perſecutione Antichriſti non peribunt quo ad vitā æternā. i. ſaluabuntur Secundo prælatis, qui ſunt in tecto ſuperioritatis, & regiminis circūſpiciētes actus ſubditorum. Vnde Petrus Eccleſiæ rector aſcendit in ſuperiora domus Act. 4. & Matt. 10. ait Saluator Apoſt. *Prædicate ſuper tecta,* & Luc. 12. iterum ait: *Prædicabit in tectis.* Antiquitus. n. prædicabatur ſuper tectis, quæ erant plana, vt dicit Nic. de Lira Et vigilans prælatus cum pſalmiſta ait: *Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.* Dat conſilium vt non deſcendant, ſed perſiſtant, exemplo Abacuc dicentis 2. c. ſui lib. *Super cuſtodiam meam ſtabo, & figam gradum ſuper munitionem, & contemplabor, vt videam quid dicatur mihi, & quid reſpondeam ad arguentem me.* Contra iſtos enim prælatos quaſi lupus rapax maxime armabitur Antichriſtus, ſciens quod percuſſo paſtore diſpergētur oues gregis, vt dicitur Zach. 13. & Mar. 16. O igitur prælate in illa perſecutione noli deſcendere de tecto regiminis, vt aliquid tollas de domo tua & fugias. Sed ſta fortis in acie, vt pro omnibus tibi recommiſſis vitam ponas, ſicut bonus paſtor facit, quia animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Mercenarius autem, & qui non eſt verus paſtor videt lupum venientem, & dimittit oues & fugit, & lupus

Continentibus Chriſtus dat conſiliū

quid Antichriſti tempore facere debeant.

Prælatis quid tempore Antichriſti ſit agendum, conſilium dat Chriſtus.

Digitized by Google

pus rapit, & diſpergit oues Io. 10. Tertio coniugatis qui ſunt in agro. i. in labore ſ. vitæ præſentis, iuxta illud pſalmiſtæ. *Labores manuum tuarum, quia manducabis &c.* Dat conſilium vt nō deſerant agrum matrimonij, nec reuertantur ad diſſolutionem ipſius, quaſi volentes tolerare tunicam continentiæ. Antichriſtus enim & diſcipuli eius dominabunt nuptias, ſubeuntes diſſolui quod Deus coniunxit, contra diuinum præceptum Matth. 19. & Mar. 10. Ad confirmationem autem prædictorū de nomine Antichriſti ait Amb. ſuper Lucam. *Abominatio deſolationis execrabilis Antichri. eſt, eo quod ſacrilegijs infauſtis mentium interiora contaminabit, ſedens iuxta hiſtoriam in templo vt ſibi diuinæ vendicet ſolium poteſtatis. Iuxta autem interpretationem ſpiritualem pulchre dicitur ſtare, eo quod in affectibus ſingulorum veſtigium perfidiæ ſuæ confirmare deſideret, ex ſcripturis diſputans ſe eſſe Chriſtum*, hæc ille. Et Aug. ſuper Matt. inquit: Antichriſtus ideo abominatio dicitur, quia aduerſus Deum veniens honorem ſibi Dei vendicabit. Deſolationis autem abominatio appellatur, quia bellis, & cædibus terram deſolaturus eſt. Quintodecimo appellatur Antichriſtus ipſe Chriſti aduerſarius, ab anti, quod eſt contra, quia in omnibus erit ipſi Chriſto contrarius. Dicit autem mag. Guiel. Varilon in 4. ſent. di. 48. Non eſt imaginandum, illum ſic vocari nomine proprio, ſed ex affectu hoc nomen ſibi conueniet. Aliud enim proprium nomen habebit. Si ergo vera eſt illa ſententia: *Qui non eſt mecum, cōtra me eſt.* l. cælicolarum. C. de Iudæ. Et facit lex. qui non facit. ff. de reg. iu. & l. ſi eum. §. pe. ff. de fideicom. li. & l. ſicut pure. §. 1. ff. ad Treb. & habetur Luc. 11. vbi hoc dixit Saluator, & illud Eccleſ. 33. *Contra bonum malum, & contra vitam mors, & contra iuſtum peccator.* Quanto magis Antichriſtus ſceleratiſſimus, & omnium virtutum inimicus erit contrarius ſanctiſſimo D. N. Ieſu Chriſto? Ea propter apud Græcos ipſe Antichri. vocatur Antitheos, quod interpretatur Deo contrarius. Itē appellatur Arnoumæ, quod interpretatur, nego, quia Chriſtum & fidem eius negabit. Appellatur etiam Titā quod interpretatur ſol vel gigas, quia ipſe Antichriſtus dicet ſe eſſe ſolem iuſtitiæ, & illum gigantem geminæ ſubſtantiæ diuinæ & humanæ, de quo dicitur Pſal. 18. *Exultauit vt gigas ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio eius. Et occurſus eius vſque ad ſummū eius, nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius.* De Chriſto igitur & Antichriſto verificabitur illud Phi. 1. de cælo & mundo. t. Perier. & 10. Met. t. *Vnum vni contrarium eſt*, licet ipſe hoc ad aliud dixerit. Diabolus enim pro electis à Deo miſſis & poſitis ad ædificandā Eccleſiam ſuā, poſuit deſtructores. ſ. pro Adam Herodem, pro Noe Neronem, pro fideli Abraham Conſtantium Arrianum, pro Moyſe Mahometh, pro Dauid Henricum primum Germanum, pro Io. Baptiſt. Saladinum, pro Saluatore autem mundi D. N. Ieſu Chriſto ponet ſubuerſorem orbis, aduerſarium eius Antichriſtum, qui in omnibus eius contrarius erit. Et 1. in Natiuitate, quia ipſe D. Ieſus natus eſt apud Bethleem, quæ interpretatur domus panis, quo viuit homo, & qui vt ait pſalmiſta cor hominis confirmat, quia Chriſtus venit viuificare homines, & in diuina lege confirmare. Antichriſtus autem vt communiter tenetur, naſcetur in Babylone. Eſt autem duplex Babylon; vna in qua regnauit Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum, & alia in Aegypto quæ nūc appellatur Baldach. Dicit autem gl. ſuper illud 2. ad Theſſ. 2. *Niſi reuelatus fuerit homo peccati. Naſcetur in Babylone Antichriſtus*, Et idem aſſerit Hiero. ſuper Danielem. Licet quidam dicat quod illa Babylon magna cecidit & facta eſt inhabitabilis, Et ideo ſecundū eos nō eſt veriſimile, quod ibi debeat naſci, niſi intelligamus Babylonē myſtice prout confuſionem ſignificat. Methodius vero vbi ſupra dicit, quod Antichriſtus naſcetur in Corozaim, & nutrietur in Bethſaida, & regnabit in Capharnaum. Et perſuadetur iſta opinio per illud dictum comminatorium Saluatoris Matth. 11. & Luc. 10. vbi ait: *Væ tibi Corozaim, væ tibi*

Bethſai-

Quare Antichriſtus appellatur.

Antichriſtus vbi naſcetur, multæ opiniones.

Bethſaida. Et infra: *Et tu Capharnaum nunquid vſque ad cœlum exaltaberis? Ad infernum deſcendes* &c. Sed ſequendo opinionem Hiero. dico quòd in Babylone quæ confuſio, vel confundens ſeu transferēs interpretatur, conueniēter naſcetur perditus Antichriſtus, quia in toto orbe confuſionē faciet, & homines à cultu Dei translatos ad ſe colendum perducet. Poſſumus quoque per Babylonem intelligere Romam. Vnde ſuper illud 1. Pet. 5. *Salutat vos Eccleſia quæ in Babylone collecta*, ait gloſſa: Romā appellat Babyloniam propter cōfuſionem multiplicis idololatriæ. Et nos dicere poſſum⁹, propter confuſionē multiplicis malitiæ. In qua forte naſcetur Antichriſtus ex aliquo malo Pōtifice, qui fuerit alicuius ſanctæ religionis profeſſus, ſed inobſeruator & præuaricator regulæ ſuæ. Et ipſe Antichriſtus poſtea per operam diaboli transferetur ad partes vltramarinas. Vt etiā Saluator noſter natus eſt in Oriēte, quia Bethlehem eſt in partibus oriētis. Et hoc ad inſinuandū quod cum ipſo naſcente orta eſt & inchoata ſalus noſtra. Vnde Zacha. 11. di. *Ecce vir, Oriens nomē eius*, & eiuſdem lib. c. 8. ait Deus: *Saluabo populum meum de terra orientis*. Et Iſa. 41. dicitur: *Suſcitauit ab oriente iuſtum*. Ita econtrario ſecundum aliquos Antichriſtus naſcetur in occidente, vt oſtendatur quod veniet ad occidendas animas æternaliter. Et ad hoc exponi poteſt illud quod ait Saluator, Luc. 12. *Cum videritis nubem orientem ab occidente, ſtatim dicitis: Nimbus venit. Et ita fit*. Et iſti dicunt, quòd ideo Chriſtus crucifixus eſt contra occidentem, vt oſtenderet, quòd ille venturus eſt de occidente contra eum. Alij autem dicūt quòd Antichriſtus naſcetur in partibus Aquilonis, vt oſtendatur quòd ſuis turbinibus conturbabit totum mundum, iuxta illud Hierem. 1. *Ab Aquilone pandetur omne malum ſuper omnes habitatores terræ*. Et 4. capitul. eiuſdem libri dicit Deus: *Malum ego adduco ab Aquilone*. Et 6 cap. dicitur. *Malum viſum eſt ab Aquilone*. Et 46. cap. *Stimulator ab Aquilone veniet*, Et 51. cap. etiam dicitur: *Ab Aquilone venient prædones*. Et Ezech. 38. ei dicitur: *Venies de loco tuo de lateribus Aquilonis*. Et in huius figuram Nume. 2. dicitur: quòd Dan caſtrametatus eſt ab Aquilone, quia vt infra dicetur, Antichriſtus naſcetur de tribu Dan.

Antichriſtum cōtrarium erit Chriſto in effigie, & in corporis diſpoſitione.

SEcundo erit contrarius Chriſto in effigie, & in corporis diſpoſitione. Vt enim Saluator noſter fuit ſpecioſus forma præ filijs hominum, Pſalm. 144. Ita econtrario creditur quòd Antichriſtus erit turpiſſimus. Et ideo appellatur abominatio, quia abominabilis erit ad videndum viris iuſtis. Prouerb. 29. *Abominantur viri iuſti impium*. Malis autem occultabit diabolus illius turpitudinem. Qui enim transfigurat ſe in Angelum lucis, licet ſit Angelus tenebrarum 2. ad Corinth. 11. & capit. Epiſcopi. & capit. nec mirum. 26. quæſtion. 5. etiam transfigurabit Antichriſti faciem in oculis peruerſorum, vt videatur pulchra quamuis ſit valde deformis. Sanctis autem hominibus turpitudo eius non contegetur, Prouer. 6.

Antichriſtus Chriſto erit cōtrarius in progenie.

TErtio erit contrarius Chriſto in progenie. Chriſtus enim deſcendit de tribu Iuda regali, & legitima, quæ diuino cultui præcipue ſemper fuit dedicata. Antichriſtus vero deſcendet de tribu Dan, qui fuit filius concubinæ Iacob, ſcilicet Baal, quæ erat ancilla Rachel, vt habetur Geneſ. 30. Hæc autem tribus Dan fuit à Deo reprobata, & maledicta. Vnde dicit magiſter in ſpeculo naturali de proprietatibus humanæ naturæ, & Diuus Ioannes ſuper Apocal. quòd ideo tribus Dan non numeratur cum alijs tribubus, de quarum ſingulis dicuntur duodecim millia ſignati Apoc. 7. quia ex ea naſcetur Antichriſtus, qui omnino cum ſuis ab hoc numero ſignatorum eſt excluſus. Quod cernens Iacob Patriarcha Geneſ. 49. prænuncians futura dixit: *Fiat Dan coluber tortuoſus in via, ceraſtes in ſemita*. Sed Iudæi vt refert Nicolaus de Lira ſuper Geneſim, & magiſter in hi-

ſtoria ſcholaſtica dicunt, quòd hoc prædixit de Samſone qui fuit de tribu Dan, vt dicitur Iudicum 13. Et decepit Philiſtæos, ac eos ſæpe proſtrauit. Et ideo ſubditur ibidem: *Mordens vngulas equi vt cadat aſcenſor eius retro.* Quia ſicut mordens vngulam equi, facit cadere equitem abſque eo quod tangat eum: Sic Samſon amplexatus columnas atrij, fecit cadere domum ſuper Philiſtæos, & occidit eos abſque quod tangeret illos, vt habetur Iudicum 16. Sed gloſſa ordinaria ſuper dicta prophetia dicit, quòd intelligitur de Antichriſto, qui naſcetur de tribu Dan, & ideo appellatur coluber quaſi colens vmbras, ſcilicet, peccatorum. Item appellatur ceraſtes qui eſt ſerpens cornutus, per quod Antichriſti ſæuitia deſignatur, qui contra ſanctos morſu peſtifero & cornu poteſtatis armabitur. Et ſicut ceraſtes habet quatuor cornua arietinis ſimilia: Ita Antichriſtus habebit quatuor regna, ſcilicet Orientis, Occidentis, ſeptentrionis, & auſtri. Nam vt dicit Hieronymus ſuper Danielem: *Solus in toto orbe regnabit Antichriſtus.*

PRædictam quoque prophetiam de Antichriſto exponit Auguſt. in lib. de ortu Antichriſti, dicens de illo: *Concipietur plenus diabolo ex tribu Dan, ſicut in Geneſi legitur: Fiat Dan Coluber in via.* Et ideo etiam exponit Greg. in 3. mora. Et ideo Iacob prophetans, poſt prædicta verba ait: *Salutare tuum expectabo Domine*, quaſi diceret ſecundum gloſſam. Licet iſte ſerpens tortuoſus, Antichriſtus multos ſeducet, & à populo Iſraël adorabitur quaſi Deus, & Meſſias, quem ipſi expectant; Ego tamen expectabo Deum Saluatorem Dominum Ieſum, & in ipſo ſperabo, ſicut etiã inqt Abacuc propheta c. 3. ſui lib. di. *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Ieſu meo.* Amb. quoque idem affirmans in libro de benedictione patriarcharum ait: *Antichriſtus futurus eſt de tribu Dan, ſæuus iudex, & tyrannus immanis, qui populum iudicabit, & tanquam ſedens in via ſerpens, deijcere tentabit eos qui viam ambulãt veritatis*, hæc ille. Sicut .n. duodecim fuerunt Apoſtoli, de quorum numero cecidit vnus. ſ. Iudas, loco cuius ſucceſſit Matthias Act. 1. Sic in numero duodecim tribuum filiorũ Iſraël vna tribus ruit. ſ. Dan, quæ in Antichriſto perſequetur Chriſtũ, loco cuius Apoc. 7. in viſione B. Ioan. ſuppletur tribus Manaſſæ, qui fuit filius Ioſeph, vt patet Gen. 38. Sibylla etiã Tiburtina inquit: *In illo tempore, ſurget princeps iniquitatis de tribu Dan qui vocabitur Antichriſtus. Hic erit filius perditionis, caput ſuperbiæ, magiſter erroris, & plenitudo malitiæ; qui ſubuertet orbem, & faciet prodigia, & ſigna magna, per ſtans ſimulationes, & eludet per artem magicam mulieres*, hæc illa. Quam prophetiam recitat, Teleſphorus presbyter & Eremita in li. de ſtatu vniuerſalis Eccleſiæ. Et prædicta probãtur Hier. 4. vbi di. *Vox annunciantis à Dan. Et notã facientis idolũ de mõte Ephraim.* Quia Antichriſtus faciet ſe adorari. Et 8. c. Hiere. etiã di. *A Dan auditus eſt fremitus equorum eius: A voce pugnatorum eius commota eſt omnis terra, & venerunt & deuorauerunt terram & plenitudinem eius.* Abbas quoque Ioachim in ſua prophetia dicit: *Antichriſtus naſcetur de ſemine Iſraël de tribu Dan. Et erit diabolicæ poteſtati traditus, ac eius obſequijs dedicatus.*

QVarto erit Antichriſtus contrarius Chriſto in generatione. Chriſtus enim generatus fuit de ſanctiſſima Virgine, & per operationem ſpiritus ſancti. Antichriſtus vero contrario modo generabitur, ſcilicet interueniente diabolica operatione. Licet enim tenẽtes quòd Antichriſtus naſcetur de adulterio. ſ. de cõiugata, dicãt, quòd ſicut Chriſtus voluit ſuum aduentum, & natiuitatẽ ex Virgine celare per matrimoniũ diabolo, eius aduentũ cognoſcere ſatagenti, ita diabolus occultare volet aduentũ Antichriſti naſcituri ex damnato coitu, faciens eum naſci de coniugata, ex adulterio. Tamen alij dicũt quòd ſicut Chriſtus natus eſt ex deſpõſata ratione prædicta, ita cõtrario modo naſcetur Antichriſt⁹ ex indeſpõſabili. *Antichriſtus Chriſto in generatione cõtrarius erit.*

ſ. ex aliqua religioſa ſolẽniter profeſſa, & conſequenter inhabili ad contrahendum matrimoniũ Cle.eos de ſent.excom. Et hoc vt totaliter ſit ipſi Chriſto contrarius. Vnde ſciendum eſt ſecũdum ſententiam S.Bonau.in 2.di.8.art.1.q.2.quod tam boni quam mali Angeli Deo permittente poſſunt ſibi formare corpora quib. vtuntur,ſicut inſtrumentis,& organis ad operandum.Sed vt ait idem doctor in ead.di. ar.2.quæſt.1.Talia corpora ſumpta ab Angelis non habent viuam complexionem corporum,ſed ſolum effigiem, & dicit idem doctor in ead.diſt. & art.quæſt.quòd talia corpora formantur de materia elementari, non ſimplici nec plenè mixta, ſed medio modo, vtpote ex aere vaporali. Si autem quæratur an Dæmones in tali corpore aſſumpto poſſint generare? Reſpondet idem doctor in eadem diſtinct. artic. 3. quæſt. 1.quòd non,accipiendo generationem proprie,quia in tali corpore non habent operationes proprias animæ vegetatiuæ. Habent tamen aliquo modo operationes his conformes. Et ideo poſſunt eſſe medij operatores generationis ex transfuſione ſeminis alieni. Accipiunt enim quandoq; formam mulieris, & viro ſe proſtituunt.Ea propter hoc appellantur ſuccubi. Suſcipientesque ſemen virile, arte & poteſtate ſua, illud conſeruãt incorruptum, ac poſtmodum aſſumunt formam viri, & cum muliere ſe commiſcentes, ex transfuſione prædicti ſeminis generare homines poſſunt,vt dicit Scotellus in prædicta diſt. Et tali actu appellantur incubi. Diabolus ergo aſſumpta forma mulieris ſe proſternet viro religioſo ab obſeruantia regulæ ſuę apoſtatato,& peſſimo. Et poſtea transformans ſe in forma illius religioſi fornicabitur cum monacha, & ipſa ab obſeruantia regulæ ſuę apoſtatata & mala.Et de illo ſemine ab ipſo religioſo ſuſcepto, & in monacham transfuſo,generabitur Antichriſtus ſecundum quorundam opinionem. Et ideo appellabitur filius meretricis & diaboli,natus de ſacrilegio per diabolicam operationem.Vnde gloſſa ſuper illud 2.ad Theſſal.2. *Dicetur filius perditionis*, ait: *Id eſt diaboli modo prædicto.* Iſte autem religioſus & etiam monacha ipſa ab aliquo de tribu Dan faciliter poterit deſcendiſſe, puta per fornicationem alicuius Hebræi de illa tribu cum muliere Chriſtiana. Vel etiam poterunt traxiſſe originem ab aliquo de illa tribu iam multis temporibus ad fidem Chriſti conuerſo. Licet ipſi hoc forſitan ignorabunt. Et iſtũ modum generationis Antichriſti,ſcilicet per operationem diaboli videtur tetigiſſe Paul.2.ad Theſſal.2. dicens de illo: *Cuius aduentus eſt ſecundum operationem ſatanæ.* Et Damaſcenus lib.4. ait: *Ex fornicatione generabitur Antichriſtus, & ſuſcipiet omnem actum ſatanæ.* Franciſcus tamen de Mayro in ſermone de Antichriſto dicit, quòd naſcetur de adulterio & modo naturali. Et idem tenet magiſter Gulielmus Varilon. vbi ſupra. Vbi etiam inquit quod Auguſtin.in 20. de Ciuit.Dei dicere videtur, quòd Antichriſtus erit Chriſtianus, id eſt baptizatus in fide Chriſti per ſuos parentes. Exponens ad hoc illud 2.ad Theſſ.2. *Qui tenet, nunc teneat donec de medio fiat.* Et ad idem poteſt adduci illud.1. Ioan.2. *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis*, ſ. prædeſtinatis. Sicut enim vinum quanto eſt melius, tanto cum in acetum vertitur fit acrius, & cibus delicatior cum in ſterc⁹ vertitur, fit fœtidius:Ita cũ quis Chriſtian⁹ apoſtata à religione Chriſtiana fit alijs peior cap. quantumlibet. 47. diſt.Et ideo Antichriſtus erit Hebræus,& Chriſtianus apoſtata à lege & fide veteris & noui Teſtamenti,& aduerſus omnẽ ſectam conſurget, vt dicit prædictus magiſter Guliel. Varilon vbi ſupra. Qui ẽt ibidem inquit,quòd Antichriſtus erit rex potentiſſimus,& monarcha fiet totius orbis.Præſuppoſitis autem prædictis poſſet opinari,quod aliqua magna regina non habens filium à viro ſuo rege,per adulterium ſiue ſacrilegium concipiet filiũ qui erit Antichriſtus. Quem rex credens eſſe ſuum filium faciet baptizari, & aliquo

Dæmones corpore aſſumpto non poſſunt generare.

nomi-

nomine Chriſtiano appellari. Et iſta regina cum adultero ſiue ſacrilego poterunt deſcendiſſe de tribu Dan modo prædicto. Vel forte illi regi, & reginæ non valentibus habere prolem maſculinam apparebit diabol⁹ in forma Virginis Mariæ, vel Angeli, aut in forma alicuius Sancti, dicens eis ex parte Dei, quòd eis vult donare vnum filium, qui erit Imperator totius mundi. Et imponet reginæ quòd oſtendat ſe grauidam vſque ad nonũ mẽſem. Deinde fingat ſe parturire filium, quo tempore adueniente diabolus occulte portabit Antichriſtum tunc natum modo prædicto, de ſacrilegio, ex aliqua moniali apoſtata, vel ab alia ſceleratiſſima fœmina. Et ſic poteſt cõcordari opinionum diuerſitas. Quia illi qui dicunt quod Antichriſtus erit paruæ poteſtatis à principio, debent intelligi quo ad eius originẽ, quia de parentibus non potentibus, & viliſſimis genere naſcetur. Sed qui dicunt quòd erit rex potentiſſimus, intelligi debent propter acquiſitum regnum ex tali ſuppoſitione & fraude diabolica. Non.n. rex erit verus illius regni primi cõſequetur Dominiũ, quaſi ex ſucceſſione paterna. Nec erit de ſtirpe antiquorum regum. Primo autem ſubiugabit ſibi Chriſtianitatem, vel magnam partem eius vi debellando & occupando aliquas dominationes. Multas vero faciliter obtinebit, quia portabunt ſibi claues ciuitatum, non tantum metu crudelitatum quas faciet fieri illis, qui ei contradicere volent: Sed principaliter hoc facient propter tyrannorũ angarias, quibus afflicti populi vt eas euadant, ſe ſubmittent ipſi Antichriſto. Et ideo dicitur, Ezech. 38. quòd aſcendet ad terram abſque muro. Et ibidem dicitur de illis qui ei ſe ſubmittent: *Hi omnes habitant ſine muro vectes, & portæ non ſunt eis*, vbi dicit Nicolaus de Lira, quòd ita feliciter eorum vrbes accipiet, ac ſi eſſent ſine muro & munitione. Et hoc eodem modo diabolicus Mahometh fecit ſectam ſuam, vt refert Epiſcopus Burgenſis ſuper Apoc. capit. 13. Nam Heraclius Imperator Romanorum habita victoria de Perſis, intantum ſuperbiuit & inſolẽs factus eſt, quòd illos populos qui nunc ſunt ſub lege Mahometica, vehementer affligebat, & tyrannizabat. Quapropter deſiderantibus illis rebellare, & ſe à ſeruitute illa grauiſſima liberare: ipſe Mahometh doloſus, & fraudulentus ſe fecit eorum ducem. Et ſic illi videntes eius animoſitatem, & ſimiliter opera miranda, quæ arte magica faciebat, ipſi ſe ſubmiſerunt, & eius legem receperunt, ne iterum ſub prædicti Imperatoris poteſtatem redigerentur. Subiugata autem Chriſtianitate, vel maiori parte eius, ipſe Antichriſtus brachio Chriſtianorum debellabit infideles. Quibus debellatis dicet ſe eſſe Meſſiam in lege promiſſum, ad mundum renouandum. Et ſic Iudæos ſibi applicabit maiori fidelitate. Licet enim ipſe erit de tribu Dan, tamen dicet ſe de tribu Iuda, quæ eſt regalis, cui promiſſus fuerat Meſſias. Et in hoc etiam imitabitur diabolicum Mahometh, qui cũ eſſet de ſtirpe Agar ancillæ Abraham, denominauit ſe & gentem ſuam à nomine Saræ vxoris ipſius Abraham. Vnde appellantur Saraceni qui deberent vocari Agareni. Vidẽtes autem Chriſtiani deuoti ipſum conſurgere contra fidem Chriſti, volentes ei rebellare cui prius ſe ſubdiderant ſponte, neſcientes illum eſſe Antichriſtum. Sed ipſe brachio impiorum Hebræorum & aliorum peruerſorum contra eos conſurgens, debellabit & occidet eos. Et hoc modo Antichriſtus bis veniet cõtra Chriſtianitatẽ, ſcilicet, 1. id eſt pacifice quo ad multos qui ei ſine aliqua contradictione, imo voluntarie ſe ſubdent, & 2. violenter. Et hæc probari videntur per ea quæ habentur Dan. 11. vbi dici videtur, quòd Antichriſtus bis veniet, & in ſecunda vice conſurget contra ſanctuarium Dei, & quòd Romani contra eum mouebuntur in prælium, ſed tandem ab eo conterentur. Quod autem de damnato coitu naſci debeat Antichriſtus, oſtenditur per illud quod dixerunt Iudæi. Ioan. 7. Chri-

Digitized by Google

ſtus id eſt. M[illegible] à nobis acceptandus, cum v[illegible]it, nel[illegible] [illegible]ſit. Et bene. Nam [illegible] ſpurius non dicitur habere patrem, vt notat. Hoſt. in ſum. in titul. de contan. & affi. & facit tex. in l. hac p[illegible]. & in l. ſi ſpurius. ff. vnde cogna. & in §. vulgo quæſitos, vbi text. ad litteram. Inſti. de ſuc. cogna. Et facit etiam lex quia ſemper. ff. de in ius vbi dicitur, quòd pater eſt ille quem nuptiæ demonſtrant. & in l. vulgo concepti. ff. de ſta. ho. vbi dicitur. Vulgo concepti dicũtur, qui patrem demonſtrare non poſſunt: vnde dicit gloſſ. in § ſi aduerſus. Inſti. de nup. *Cui pater eſt populus, pater eſt ſibi nullus & omnis: Cui pater eſt populus, non habet ille patrem.* Et ibi in textu dicitur, quòd vulgo concepti patrem non habere intelliguntur, quia eſt incertus. Prædicta etiam probantur per textum in c. dicat aliquis 32. quæſtion. 4. vbi dicitur, quod natus alicui ex damnato coitu nec hæres, nec filius eſt, quia nõ eſt ſucceſſor hæreditatis eius nec ſanguinis. Dicitur autem ſpurius ille qui natus eſt de damnato coitu, ſicut de ſacrilegio, vel inceſtu, aut de adulterio, vt patet per legem, vulgo concepti. ff. de ſta. ho. & per capitul. niſi cum pridem. §. perſonæ. de renun. & capitul. tranſmiſiſſe. qui fi. ſint le. Quinto Antichriſtus erit contrarius Chriſto in appetitione. Nam Dominus Ieſus non appetijt regna temporalia, ſed ea contempſit, vt patet Ioann. 6. vbi dicitur quod fugit quando Iudæi voluerunt eum facere regem. Et Ioann. 18. dixit Pilato: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Similiter etiam fidelibus ſuis tranſitoria non eſſe appetenda, oſtendit Matth. 19. Sed Antichriſtus regnum temporale ambiet, & bona temporalia ſuis ſequacibus dabit Dan. 11.

In appetitione etiã Antichriſtus erit Chriſto cõtrarius.

An Antichriſtus erit diabolus incarnatus.

SEd circa prædicta quidam dubitant, nunquid Antichriſtus erit diabolus incarnatus, ſicut Chriſtus fuit & eſt Deus. Et quibuſdam videtur quod ſic, & ſuam opinionem roborant dicto S. Gregor. in 6. libr. mora. vbi ait: Caput iniquorum diabolus eſt, quia in vltimis diebus illud vas perditionis Antichriſtus vocabitur. Sed tenenda eſt ſententia Hieron. ſuper Dan. 7. capit. qui inquit quod Antichriſtus non erit diabolus incarnatus, ſed homo diabolicus, quia in eo corporaliter habitabit diabolus. ſ. non per aſſumptionem, & vnionem in ſuppoſito, ſed per totalem illius hominis poſſeſſionem. Et ad hunc intellectum trahenda ſunt verba Gregor. Ioan. quoque Damaſcenus vbi ſupra dicit: Præſciens Deus iniquitatem futuræ voluntatis eius, concedet in illo habitare ſathanam, iuxta illud Iob. 37. *Ingredietur beſtia latibulum ſuum, & in antro ſuo morabitur*, Super quo idem Gregor. ait 27. mora. c. 24. *Antiquus hoſtis velut beſtia latibulum ſuum ingredietur, cum in fine mundi damnatum illum hominem, qui Antichriſtus vocatur, inuadet. Vas quippe illud diaboli antrum ac latibulum beſtiæ eſt.* hac ille. Ex quibus patet quod Antichriſtus erit ſpelunca diaboli ratione ſimulationis. Qui etiam erit diaboli cauda ratione vltimæ perſecutionis. Cauda enim vltimum eſt animalis. de diabolo autem dicitur Iob 40. *Stringit caudam ſuam quaſi cedrum.* dicitur quoque Iſa. 9. *Propheta docens mendacium, ipſe eſt cauda.* ſ. diaboli. Item Iob. 41. vbi Grego. 33. mora. c. 34. ait: *Quia ſternutatio maxime caput concutit, diaboli ſternutatio vocatur illa eius extrema commotio, qua damnatum hominem ingreditur, & per eum reprobis principatur, quia tanta tunc ſe commouebit virtute, vt membra etiam ſi fieri poteſt electa perturbet.* Item erit alitus diabolo ratione peſtiferæ inſpirationis. Iob 41. *Alitus eius prunas ardere facit.* Idẽ erit collũ diaboli ratione inflexibilis obſtinationis Iob 41. *In collo eius morabitur fortitudo.* Et eiuſdem lib. 15. c. *Tetendit aduerſus Deum manum ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt, cucurrit aduerſus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt.* Item ipſe Antichriſtus erit diaboli gladius ratione iræ, & peruerſæ ſuggeſtionis. Iob. 41. *Cum apprehendet gladium, ſubſiſtere non poterit, neque haſta, neque thorax.* Per haſtam autem ſecundum Gre-

Gregor. prædicationis iaculum, per thoracem vero fortitudinem patientiæ intelligimus. Neutrum namque iſtorum poterit ſubſiſtere ante hunc gladium, quia vt dicit Gregor. *Diabolus veniens in Antichriſtum, tantæ virtutis apparebit, vt ſi ſupernum deſit adiutorium, & prædicantium lumen obtundat, & longanimitatem patientium deſtruat.* Item ipſe Antichriſtus erit nox diaboli, de qua dici poteſt illud Iob. 3. *Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, & obtenebrentur ſtellæ caligine eius.* Vnde Ambroſi. ſuper illud Lucæ 17. *In nocte illa duo erunt in lecto.* &c. ait: *Bene noctem dixit, quia Antichriſtus hora tenebrarum eſt, eo, quod peccatoribus hominum tenebras erroris infundet.* Et in ſermone de aduentu Domini ad iudicium, idem Ambroſ. inquit: *Frequenter audiuimus ſacris litteris prædicatum, priuſquam Dominus Ieſus veniat, Antichriſtum regnaturum, qui ita tenebras humano generi ſuæ prauitatis effundet, vt lucem veritatis nemo reſpiciat, & caligine propria operiens mentes hominum, cæcitatem quandam ſpiritualibus oculis exhibebit. Nec mirum ſi diabolus emittat iniquitatis tenebras, cum nox ipſe ſit omnium peccatorum,* hæc ille. Qui etiam ſuper ſecundam epiſtolam Pauli ad Theſſ. 2. ca. ait: quod ſicut filius DEI diuinitatem ſuam demonſtrauit ſignis, & miraculis in humanitate quam aſſumpſit, ita dibbolus ipſum Antichriſtum inuadet, & inhabitabit, vt per eum ſigna mendacij faciat, ac ſe DEVM oſtendat. Pro concluſione autem iſtius partis dico, quod iſte perditus Antichriſtus ex conſortio diaboli multa ſcire, & facere poterit. Dæmones enim licet facere non poſſint vera miracula, tamen poſſunt facere miranda, & prodigioſa, excedentia facultatem humanam, & ſenſus hominum deludentia, quæ ipſis hominibus apparent miracula, vt ait Alexand. de Ales, in 2. parte ſumm. in tractat. de miraculis. Et S. Bonauen. in 2. diſtinctio. 8. part. 2. articul. 1. quæſtion. 3. & B. Thom. 2. 2. quæſtion. 179. art. 2. Et in 1. part. ſum. quæſt. 114. Et S. Auguſtin. in libro 83. quæſtionum. Et hoc modo videbitur facere miracula Antichriſtus. De quo Paul. ad Theſſalon. ait: quòd faciet multa per operationem ſatanæ in omni virtute & ſignis, & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis his qui pereunt. Et Gregor. 29. mora. dicit: *Sicut cedrus arbuſta cætera in altum creſcendo deſerit, ita Antichriſtus mundi gloriam temporaliter obtinens, menſuras hominum, & homines culmine, & poteſtate tranſcendet. Spiritus quippe in illo eſt, qui in ſublimibus poſitus, potentiam naturæ ſuæ non perdidit, vel deiectus. Cuius idcirco virtus nunc minime oſtenditur, quia diſpenſatione diuinæ fortitudinis ligatur.* hæc ille.

PARS TERTIA HVIVS ſermonis, de ſignis quibus cognoſci poteſt Antichriſtum in proximo venturum.

TRIBVS modis inter alios cognoſcere poſſumus Antichriſti aduentum in proximo affuturum, ſcilicet ſcripturarum admonitione, omnium ſcelerum perpetratione, & ſanctorum prædicatione. Quo ad primum, ſciendum eſt quòd ſex ſunt ætates hominis, qui eſt microcoſmus, id eſt minor mundus ſecundum Philoſophum 8. Phyſicorum. Videlicet infantia quæ durat vſque ad ſeptimum annum. l. ſi infanti. C. de iure deli. Pueritia quæ durat vſque ad duodecimum annum in fœminis, & vſque ad quartumdecimum in maſculis. l. qua ætate. ff. de teſta. iuncto. §. præterea. Inſti: quibus non eſt per fa. te. Adoleſcentia quæ durat vſque ad annum vigeſimũquintum. iuuentus quæ durat vſque ad quinquaginta annos. Senectus quæ durat vſque ad ſeptuaginta annos. Et ætas decrepita quę eſt aliarum ætatum terminus. l. vt inter diuinum. C. de ſacroſanct. eccleſ. Et pariformiter ætates mundi ſunt ſex. Quarum prima durauit ab Adam vſque ad Noe, ſecunda vſque ad Abraham, tertia vſque ad Moyſen, quarta vſ-

Sex ſunt ætates hominis.

De ſex mundi ætatibus.

ta vſque ad David, vel ſecundum aliquos vſque ad tranſmigrationem Babylonis, quinta vſque ad aduentum Chriſti, ſexta & vltima quæ eſt nunc, durabit vſque ad finem ſæculi, de quo etiam loquitur Ioan. Andr. in prooemio ſexti, ſuper verbo. perfectus. Quod autem hæc ſit vltima ætas mundi, dimiſſis paganorum ſententiis, qui etiam hoc dixerũt, inter quos fuit Virgilius qui in Bucolicis ait: *Vltima Cumæi venit iam carminis ætas*, &c. Oſtendo per ſacras ſcripturas Chriſtum incarnatum fuiſſe in vltima ac nouiſſima ætate mundi. Nam inquit Apoſtolus ad Titum primo: *Verbum abſconditum*, id eſt verbum diuinum *reuelatum eſt*, ſcilicet per incarnationem *in iſtis nouiſſimis temporibus*. Et primæ Petri, primo dicitur: *Redempti precioſo ſanguine Ieſu Chriſti, præcogniti quidem ante mundi conſtitutionem. Manifeſtati autem nouiſſimis temporibus*. Et 1. ad Corinth. 10. ait Paulus: *Nos ſumus in quos fines ſæculorum deuenerunt*. Et 1. Ioan. 2. ait Apoſtolus: *Filioli nouiſſima hora eſt*. Et Apocal. 1. dicit idem Apoſtolus, quòd oportet fieri cito ea, quæ ſcripta ſunt in illo volumine. Inter quæ eſt viſio de Aduentu Antichriſti, & de fine mundi. Et Apoc. vlt. loquens Chriſtus de Aduentu ſuo ad iudicium ait: *Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt dare vnicuique ſecundum opera ſua*. Et de hoc prædictum fuit Deut. 32. vbi dicitur de die iudicij: *Iuxta eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinant tempora. Iudicabit Dominus populum ſuum, & in ſeruis ſuis miſerebitur*. Sancta quoque mater Eccleſia idem affirmans, decantat in officio Aſcenſionis Domini di. *Ieſu noſtra redemptio, amor & deſiderium, Deus creator omnium, homo in fine temporum*. Cum ergo de hac ætate nouiſſima iam præterierint 1495 patet perſecutionẽ Antichriſti, & finem mundi in proximo adeſſe. Sicut enim ſynagoga habuit ſeptem ſigilla: Ita etiam præſens Eccleſia totidem habebit. Primum autem ſigillum fuit apertum, quando Deus miſit filium ſuum in mundum, ſecundũ quando Chriſtus miſit Apoſtolos, tertium quando miſit martyres, quartum quãdo miſit doctores, quintum quando miſit monachos Baſiliũ, Benedictum, & alios, ſextum quando miſit Franciſcum, & Dominicũ, vt immutarent mundum per pœnitentiã, prædicantes & dicentes populis illud, Lu. 13. *Niſi pœnitentiã egeritis, omnes ſimul peribitis*. Septimum vero ſigillum aperietur tempore Antichriſti, & iudicij ac finis mundi. Cum igitur iam quinque ſigilla in totum tranſierint: De ſexto autem iam ducenti, & nonagintaſex anni præterierint, ſequitur proximum eſſe tempus ſeptimi & vltimi ſigilli, ſcilicet aduẽtus Antichriſti. Beatus enim Bernardinus noſter de Senis, putatur fuiſſe vltimus ſanctus ſexti ſigilli, quẽ Deus miſit ad annunciandũ finem mũdi, & vltimũ peremptorium vna cum diſcipulis ſuis. Vnde in libro qui dicitur de mundi fabrica, in quo depicta ſunt mirabilia à principio ipſius mundi vſq; nunc facta, & quæ ventura ſunt vſq; in finem ſecundum prophetias ſanctorũ. Vltimus ſanctus depictus eſt ipſe ſanctus Bernardinus. Et poſt iſtum ſummum Pontificem Alexandrum ſextum relicta ſunt tantummodo tria folia vacua depingenda. Et poſtea depicta eſt perſecutio Antichriſti, ſicut in breuiſſimo tempore futura. Ego tamen hoc & alia quæ inferius deſcribam, quæ de ſacra ſcriptura non habent teſtimonium, non affirmo tanquam vera. Sed ſolũ proue inueni, cenſui eſſe deſcribenda, & fideliter recitanda, & idem dico de præcedentibus ſimilibus. Vidi quoq; librum quẽdam iam multis annis ab vno excellentiſſimo Aſtrologo factum, in quo tractat de malignitatibus quæ acciderunt ex coniũctione Saturni, & Iouis ad ſcorpionem. Nam accidente tali coniunctione, poſt paucos annos venit diluuium. Similiter poſt ipſam cõiunctionem venit Mahometh, qui fidem Chriſti pro magna parte deleuit, & Chriſtianis plurima mala intulit. Poſt ipſam etiam coniunctionẽ dicit debere venire Antichriſtum. Quam quidem coniunctionem aſſerit incepiſſe in 1464. die 9. Aprilis, ita quòd de illa iam tranſierunt 31. anni. Dicit tamen ipſam

Iſtã eſſe vltimã mundi ætatem oſtendit.

Perſuadetur Antichriſtũ breuiter venturum.

ſam coniunctionem durare per aliquot annos. Vnde non poteſt ſciri an Antichriſtus debeat naſci in principio ipſius coniunctionis, an in medio, an vero circa finem. Vnde ex prædictis ſi vera præſupponantur, apparet Antichriſtum in breui debere apparere. Legitur quoque in quadam prophetia quam dicitur reuelaſſe ſanctus Franciſcus ſuis ſocijs, quam frater Leo vnus ex prædictis ſocijs beati Franciſci ſcripſiſſe fertur, de verbo ad verbum, prout dicebat ipſe ſanctus Franciſcus à ſpiritu ſancto edoctus. In qua inter alia dixit, quòd hinc ad annum 1498. completum; quidam rex potens faciet creari vnum Pſeudopapam, & miniſtrum Antichriſti, qui peruerſus Pontifex faciet vnam prauam & doloſam expoſitionem ſuper regulam ipſius beati Franciſci, & acriter perſequetur omnes qui ſuæ electioni non conſentient, & ei non adhærebunt. Maxime fratres Minores eius declarationem & obedientiam non ſeruantes. Et erit tanta perſecutio & ſchiſma in Chriſtianitate, quòd maior pars Chriſtianitatis recedet ab obedientia veri Vicarij Chriſti. Sed tandem DEO auxiliante, Eccleſia DEI reformabitur per vnum ſanctum Papam de ordine Minorum, ſimul cum Imperatore Chriſtianiſſimo, qui tunc erit idem ſummo Pontifici adhærens. Et poſtea veniet Antichriſtus.

Antequam veniat Antichriſtus, recuperanda eſt terra ſancta à Chriſtianis.

EST tamen ſciendum ſecundum quoſdam doctores quòd antequam veniat Antichriſtus, recuperanda eſt terra ſancta à Chriſtianis. Et hoc ait Abbas Ioachim ſuper Hieremiam, allegans Sibyllam Erythræam. Vbi etiam dicit quòd deſtruent Turcos, & vſque ad Iſmaelitas penetrabunt abſque reſiſtentia, & cauſam huius aſſignat di. *Futurum eſt vt Orientales exercitus inter ſe diſsideant, & ſub Romanæ reipublicæ principem veniant*, ſcilicet propter mutuam diſcordiam. Sanctus quoque Norſeus Patriarcha Antiochenus, de quo aiunt A[illegible] quòd prophetauit ferè circa [illegible] Mahometti, dicit clariſſime, quod capta Conſtantinopoli, & Græcia à Turcis, poſtea adiutorio & conſilio aliquorum ex ipſis Turcis, ſiue alijs infidelibus, non ſolum ipſa Conſtantinopolis & tota Græcia recuperabitur à Chriſtianis, ſed etiam tota Aſia, & Syria, & multæ aliæ prouinciæ infideliũ. Chriſtiani enim terra marique collecto exercitu prædictas terras inuadent. Quæ omnia in breui tempore videntur debere accidere, cum inter ipſos infideles ſint diſcordiæ, & bella magna. Item quia multi Chriſtiani reges & principes ſunt ad recuperandam terram ſanctam & alias Chriſtianorum terras animati. Secundo apparet tempus Antichriſti, & finis mundi proximum eſſe omnium ſcelerum perpetratione, & mundi ipſius conturbatione. De quo ſigno quia ſatis dixi in prima parte principali huius operis ſermone. 10. parte prima, oſtendens illud eſſe completum. Ad præſens ſolum dico verificatũ eſſe quod prædixit Dominus, Matth. 24. Vbi ait, quòd *tunc abundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorum.* Iam enim incœpit ille diabolicus aquilo inſufflare. Vnde videmus adimpletum eſſe hodiernis temporibus illam Bernardi ſententiam, qui in diſciplina ſcholaſtica dicit: *Receſsit lex à ſacerdotibus, diſciplina à ſcholaribus, iuſtitia à principibus, defenſio à militibus, conſilium à ſenibus, timor à iuuenibus, patientia à pauperibus, pietas à diuitibus, bonitas à ciuibus, veritas à mercatoribus, religio à clericis, deuotio à religioſis, humilitas à nobilibus, fides à populo, charitas à mundo, amor à parentibus, obedientia à filijs, cuſtodia à prælatis, reuerentia à ſubditis, æquitas à iudicibus, legalitas à conſulibus, concordia à fratribus, familiaritas à ſororibus, fidelitas ab operarijs, manſuetudo à potentibus, ſcientia à doctoribus, modeſtia à coniugatis, pudicitia à viduis, integritas à virginibus, fiducia à cunctis, vtcúque Chriſtus alienus habetur ab omnibus*, hæc ille. Sciendum eſt autem quòd ſicut Saluator noſter venit tempore pacis, & concordiæ, vt patet Luc. 2.

ita

ita econtrario ipſe Antichriſtus veniet tempore ſchiſmatis & diſcordiæ. Vnde dicit Paulus 2. ad Theſſ. 2. quòd ante Aduentum Antichriſti fiet diſceſſio in Eccleſia Dei. Vbi dicit gloſſa quòd multi nõ obedient præceptis Apoſtolicis etiam de perſonis Eccleſiaſticis. Sed potius ſummo Pontifici rebellabunt, atque illum & Romanam Eccleſiam vexabunt, atq; moleſtabunt. Et hoc videmus impletum in Græcia, Perſia, Arabia, Chaldæa, & quaſi in omnibus partibus Orientis. Vnde de ipſa Eccleſia poteſt dici illud Thren. 1. *Domina gentium ſancta eſt ſub tributo.* Item 1. ad Ti. 4. iterum inquit Paulus Apoſtolus: *In nouiſſimis diebus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam conſcientiam habentium.* Et dicit gloſſa ſuper Apocalypſim: Et Albertus magnus in compendio Theologiæ lib. 7. capitul. 7. quòd fiet diſceſſio ab vtroque imperio Romano, ſcilicet ſpirituali & temporali, & idem tenet Auguſt. 20. de ciuit. Dei. & Ambroſ. ſuper Lucam. Quæ quidem in præſenti quaſi completa conſpimus. Cum videamus in Chriſtianitate multas dominationes principeſque ac reges, & communitates, ac particulares perſonas non obedire ſedi Apoſtolicæ niſi in his, quæ eis placent. Quinimo excommunicationes, & interdicta, ac alias cenſuras Eccleſiaſticas parui pendunt. Imò oportet quòd Papa obediat eis ad nutum, & volunt in dominationibus ſuis eſſe velut Papæ, & Eccleſiaſtica quibus volunt diſtribuere beneficia. Multi quoque hęretici contra Eccleſiam catholicam inſurgunt, falſa dogmata diſſeminantes. Quorum vnus in partibus vltramontanis habens multos diſcipulos, nunc publice diſputat contra ſtatum Eccleſiæ Romanę, cuius errorem multi ſequuntur. Vt autem ſuam perfidam doctrinam plures ſuſcipiant, incedit veſtitus more Apoſtolico. Ita quod verificata eſt illa ſententia, quam prædixit Dominus de tempore Antichriſti, Matth. 24. Tunc ſurgent multi Pſeudoprophetæ, & ſeducent multos. Pertranſeo hic de hęreticis qui nunc ſunt in partibus Pedemontanis ſub ducatu Subaudienſi, qui quaſi innumeras hæreſes pertinaciter tenent contra Romanam Eccleſiam, & appellantur Valdenſes, & ſunt circa quadraginta millia hominum. Quid dicam de ſcholis quæ ſunt in multis ciuitatibus Italiæ, in quibus docetur quod mortuo corpore etiam moritur anima, & quòd non eſt alia vita præter iſtam, ita quod concludunt non eſſe paradiſum, nec infernum. Leges etiam imperiales à paucis ſeruantur. Et ideo in breui expectatur debere verificari illud quod ait Ambroſ. in homilia quadam. ſc. Venit Antichriſtus regno deficiente Romano, qui interficiet ſanctos, reddita Romanis libertate, ſub ſuo tamen nomine.

Sequitur per prophetiā oſtendendo in proximo Antichriſtum eſſe venturū.

Præterea inuenitur ſcriptura quædam quæ dicitur prophetia Abbatis Ioachim, qui fuit iam elapſis annis quadringentis & plus, quam ego vidi. In qua inter alia dicitur quòd quidam potentiſſimus rex Chriſtianitatis qui erit prope tempus Antichriſti, inſurget contra Eccleſiã Romanam, & illi ingeret multas tribulationes, & illius tempore erit ſchiſma in Eccleſia Dei in creatione Papæ, quia plures creabuntur. Inter quos erit vnus qui eligetur per operam prædicti regis, ſed non erit verus Papa. Perſequetur tamen verum Papam & illi obedientes. Et plures obedient ipſi Antipapæ quàm vero ſummo Pontifici. Sed tandem male finiet ipſe falſus Papa, & verus Papa remanebit Pontifex. Eccleſia quoque Romana Deo fauente liberabitur de manibus ipſius regis, per brachium & potentiam alterius Chriſtianiſſimi, qui veniet in adiutorium ipſius Eccleſiæ Romanæ. Nam licet ab exercitu prædicti regis capietur ipſe bonus rex, & incarcerabitur ab ipſo rege malo, aut ita obſidebitur in aliquo loco quod tanquam incarceratus erit; Tamen adiutorio beatæ Virginis Mariæ liberatus, tandem poſt multa pericula, & labores victoriam reportabit. Quem re-

Digitized by Google

gem Papa Angelibus, id eſt bonus & ſanctus qui tunc erit coronabit imperiali corona. Et ambo ſimul reformabunt Eccleſiam Chriſti in ſtatu Euangelicæ paupertatis, erigentes duodecim columnas, id eſt duodecim Cardinales paupertatis zelatores & perfectiſſimos homines, qui Euangelicam vitam ſeruabunt & alijs prædicabunt. Et tempore huius regis & imperatoris veniet Antichriſtus. hæc prophetia. De prædicto autem malo rege & de Antipapa, ac de vero Papa prædixit Sibilla Samia, dicens ſic: Exiet in inſidijs ſponſæ agni, id eſt Eccleſiæ ſecũdum gloſſam, de pauperans cultum eius, ſcilicet ille ex malus. Et erunt ſponſę agni tres adulteri ſimul, id eſt ſecũdũ gloſſam tres Antipapæ, vnuſque legitimus, id eſt verus Papa Canonice electus, In cantu debili, ſcilicet dum adulteris reſiſtere non poterit. Vnuſquiſque adulter reliquos deuorabit, i. perſequetur & ſuperabit, vel quia alij adulteri ſecum cõcordabunt, & ei cedent. Cui erũt tria nomina blaſphemiæ. ſ. hæreſis, ambitionis, & ſimoniæ & cantus eius abominatio aſcendens in cõſpectu altiſſimi, & finis eius interitus, quia ſcilicet male finiet, & æternaliter damnabitur. Deinde cantabit gallus optimus, id eſt Papa Angelicus Apoſtolicam ſedẽ gubernabit. Fietque reſtauratio. i. Eccleſiæ renouatio, hæc Sibylla. Cuius verba ad literam ponit Teleſphorus presbyter & Eremita in libro de ſtatu vniuerſalis Eccleſiæ, & ipſam Sibyllam allegat. Iſte enim Eremita, vt ipſe refert in principio dicti libri, cum ſæpius Deum rogaſſet vt ſibi reuelare dignaretur, quæ futura ſunt in nouiſſimis temporibus. Tandem poſt multas lachrymas, orationes, & ieiunia, apparuit ei Angelus, qui dixit ſibi orationes ſuas eſſe a Deo exauditas, & quòd ea quæ ipſe quærabat, Deus prius reuelauerat ſeruis ſuis prophetis. ſcil. Cyrillo presbytero & Eremitæ montis Carmeli, & Abbati Ioachim. & multis alijs, præcepitque illi Angelus ex parte Dei, quod prædictorum ſcripta perquireret, & poſtea alijs reuelaret. Quapropter diſcedente Angelo ipſe Teleſphorus cum ſocio ſuo Euſebio Vercellenſi, in ciuitate Thebarum & Cuſentia, vnde oriundus erat præfatus Abbas Ioachim. & in alijs vicinis locis diligenter requiſiuit opera ipſius Ioachim & aliorum. Et Deo operante inuenit librum Cirylli qui incipit: *Domui tociam diuinæ*, cuius libri verba Angelus Domini in duabus tabulis argenteis, continentia futura vſque ad finem mundi ipſi Ciryllo dedit. Item dicit ſe repeperiſſe omnes libros dicti Abbatis Ioachim, maxime libros miſſos Henrico Imperatori ſexto, & librum qui intitulatur de flore, de ſummis pontificibus ab Innocentio quarto, vſque ad Antichriſtum. Qui incipit: *Tempore celebri Leone ſi ij.* Item alium librum de ſummis pontificibus à Nicolao tertio, vſq; ad angelicum paſtorem. Qui incipit: *Omnipotens opifex.* Item dicit ſe reperiſſe librum reuelationum Merlini de ſummis pontificibus, qui incipit, *Glorioſo patri.* Item libellum reuelationum Rabani de ſummis pontificibus, qui incipit: *Genus nequam*: Item quandam reuelationem de ſchiſmate futuro circa finem mundi, factam beato Franciſco, quæ incipit: *ſocij ſancti Franciſci.* Item alias prophetias, & viſiones aliorum ſanctorum quarum vna incipit: *In Virgi it Alcenſiensis*, & alia incipit: *S. t.o e quoniam.* Item prophetias Ambroſij & Merlini, ac Sibyllæ Erythrææ, & Tiburtinę ac Helleſpontinæ de præſagijs futurorum. Item extractiones prophetiarum continentes ea quæ ventura ſunt ab anno Domini. 1200. vſque ad finem Antichriſti. Ex quib. omnibus dicit ſe fideliter extraxiſſe omnia quæ poſuit in ipſo libro, & nihil de ſuo adiunxiſſe. Inter alia autem ibi dicit, quod ſicut habetur in ſexto & ſeptimo. c. libri Cirylli, Ille qui erit verus pontifex tempore ſchiſmatis, appellatur à ſpiritu ſancto Roboam. Pſeudopontifex autẽ appellatur Ieroboam. Dicens quòd verus Pontifex in ortu ſiue inceptione ſchiſmatis habebit de duodecim partibus Chriſtiano-

ſtianorum ſolum duas partes, & Pſeudopontifex decem partes, ſicut Roboam, & Ieroboam habuerunt in ſchiſmate populi Iſrael poſt mortem Salomonis, vt habetur tertij Regum.12. Sed tamen omnes veri cubicularij, id eſt Cardinales & cuſtodes Romanæ Eccleſiæ ſequentur Roboam: mali vero Ieroboam. hæc prædictus Teleſphorus in dicto libro de ſtatu vniuerſalis Eccleſiæ quem compoſuit an 1386. in quo etiam libro dicit quod quidam rex Franciæ nomine Carolus veniet Romam, & accipiet à vicario Chriſti, vero ſummo Pontifice coronam non aur-eam, ſed ſpineam, qua volet coronari ob reuerentiam Chriſti coronati ſpinea corona. Et iſtum regem fecit depingi prædictus Telephorus in libro prædicto, quem in ciuitate Mediolani ego vidi in charta ſcriptum antiquitus, ita vt appareat iam ab annis centum fuiſſe ſcriptum. nam litteræ eiuſdem libri ſunt in multis locis ex vetuſtate caducæ, & aliũ librum eiuſdem tenoris & picturarum vidit vnus frater noſter in ciuitate Nouariæ, qui hoc mihi retulit, & alium ſimilem vidit Reuerendiſſimus Dominus Petrus Barrocius, Epiſcopus Paduanus, vt ipſe mihi dixit. Eſt autem prædictus Rex Carolus in ipſo libro depictus in forma iuuenis parui, habentis modicam barbam bifurcatam, cum veſtibus liliorum inſignibus redimitis. Et ibi dicit idem Teleſphorus Eremita, quod iſte Carolus recuperabit terram ſanctam, & deponet coronam ſui regni & imperij ſuper ſepulchro Domini. Et de ipſo rege exponit illud Apocalyp. ſexto: *Ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret.* Et ſubdit quòd regnante iſto Carolo, veniet vltimus Antichriſtus. Item ibidem dicit quòd ſecundum multos Theologos aſſerentes ſe à Dei ſpiritu loqui, in anno à natiuitate Domini. 1495. Alemani, Franci, & Hiſpani, & Itali erunt in bellis, & nominat ibi particulariter prædictum Carolum regem Franciæ. Et dicit quod non tantum fideles, ſed etiam infideles commouebuntur in bellis. In eodẽ quoque libro dicit ſecundum prophetiam Abbatis Ioachim in libro concordiæ, & in lib. de vltimis tribulationibus. quod iſtæ tribulationes Eccleſiæ quæ erunt ante tempus Antichriſti, erunt ſimiles illi tribulationi, quæ fuit tempore Machabæorum. In quorum tribulatione ſummum ſacerdotium fuit occupatum à Iaſone, Menelao, Lyſimacho & Alchimo. Quibus tribulationibus finitis, Chriſtus princeps pacis natus eſt & Octauianus à populo Romano recepit mundi monarchiam. Et ſimiliter ante aduentum Antichriſti Romanam ſedem tenebunt iniqui ſummi Pontifices, non per inſtinctum ſpiritus ſancti electi, & poſt iſtas tribulationes conſurget nouus ſummus Pontifex Angelicus appellatus, quia ab Angelis cuſtodietur, & nouus Imperator in temporalibus in mundo, qui ſimul ſedabunt omnes tribulationes vſque ad aduentũ vltimi Antichriſti. qui accipiet monarchiã totius mundi. Et ſicut ſummũ ſacerdotium vacauit per mortem Oniæ tempore Machabæorum, & tunc fuerunt multi antiſummi ſacerdotes; Sic infra hanc tribulationem, vt habetur in quinto, & ſexto cap. libri Cirilli presbyteri & Eremitæ montis Carmeli, vacabit ſedes Apoſtolica circa annum cum dimidio. Quo tempore clerus in tantum erit tribulatus & afflictus, quod tonſuram abſcondet, & ſe clericum negabit, & ſimiliter faciet quaſi omnis Eccleſiaſtica perſona. Quando ergo videbimus venire prædictas perſecutiones Eccleſiæ, & bella, ac ſchiſmata, quæ in proximo ventura creduntur, expectare poterimus in breui aduentum Antichriſti. Poſt longam enim aeris ſerenitatem cito expectatur magna pluuia, & poſt longæuam ſanitatem grauis infirmitas, & poſt magnam abundantiam, & fertilitatem grandis penuria, & ſterilitas, & ſimiliter poſt pacẽ Eccleſiæ quæ durauit multis temporibus, cito aderit tribulatio vltima, tamdiu expectata.

Tunc

Sequitur ponendo prophetias alias de aduentu Antichriſti.

TVnc autem citiſſime aderit Antichriſtus, quando ſuper crucifixi ſolium ſedebit draco, & ſerpens antiquus humani generis inimicus. In fine quoque mundi verificabitur prophetia eiuſdem Abbatis Ioachim, quam recitat magiſter Bartholomæus Piſanus in conformitatibus B. Franciſci, fructu primo, & conformitate prima, parte ſecunda, dicens de ordine noſtro, quem appellat Columbinum propter habitum, & etiam propter eius puritatem: *Ordo Columbinus vſque ad nouiſſima tempora duraturus, viriliter ſe opponet contra Angelum mortis, id eſt Antichriſtum ſecundum gloſſam, & contra eum prædicando maxima multitudo de filijs ipſius ordinis martyrio ad Dominum tranſibit*, hęc ille. Qui etiam ait: *Hirundo turpiſſima, & venenoſiſſima clericorum iniquitas, opponet ſe contra ordinem Columbinum, & ipſum calcare, & calcitrare tentabit, nec poterit. Dominus enim viſitat ipſum ordinem, & conſeruat, ac gubernat in neceſſitatibus & laboribus ſuis. Manſio ipſius ordinis, & habitatio ſolida eſt in Angelo ſanctitatis & æternæ ſtabilitatis. Item ordo coruinus opponet ſe contra ordinem columbinum per inuidiam manifeſtam, & clamabit contra eundem ordinem in impetu, & furore. Raucæ factæ ſunt fauces eius, more vtique coruino. Hi ſunt de quibus dictum eſt in Euangelio: Cauete vobis à falſis prophetis. Ordo vero coruinus tempore Pſeudoprophetæ, id eſt Antichriſti annihilabitur, quia tempore perſecutionis elongabitur à nauicula Petri duriſſime fluctuante. Tunc enim ipſe ordo coruinus erit ei contumax & rebellis*, hæc ille. Ipſe enim ordo vt quidam opinantur tenebit cum Antipapa. Quo regnante & verum Papam perſequente, ordinē columbinum vero Papæ obedientem perſequetur, tanquam ſchiſmaticum hæreticumque atque excommunicatum. Ipſe enim: Antipapa habens potentiam brachij ſecularis, & multas diuitias, trahet ad ſe multos homines doctos & ſciētificos, tam ſeculares quam religioſos, partim muneribus, & partim dignitatibus eis collatis, & omnes diſcolos ex omnibus religionibus, quos permittet viuere in ſpiritu libertatis. Facietque magnas perſecutiones contra ordinem columbinum, & affligendo omnibus modis quibus poterit obſeruatores regulæ ipſius. & non ſolum eijciet eos de locis ſuis, ſed etiam illos occidet, mandabitque poteſtatem ſequacibus ſuis eos interficiendi. Vnde noſter beatus Franciſcus de Becharia prouinciæ ſancti Franciſci, qui ſæpius loquebatur cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, & per multos annos quotidie locutus eſt cum beata Virgo Maria ſibi apparente, multa prophetando prædixit quæ omnia euenerunt temporibus ſuis. Inter alia dixit ſuo confeſſori fratri Ioſeph, qui nunc eſt valde antiquus, & ſunt pluſquam triginta anni quod hoc dixit, ſcilicet quòd in refectorio ſanctæ Mariæ de Angelis apud Aſſiſium, decapitabuntur duodecim fratres Minores, & tranſibunt ad Dominum cum palma martyrij. Et ipſe frater Ioſeph erit vnus illorum. Vnde cum nunc ſit decrepitus, ſicut ego hoc anno ipſum vidi, oportet prædicta in breui accidere, & creditur fuiſſe locutus de perſecutione ipſius Antipapæ, & ordinis coruini. Hic tamen ordo coruinus tandem vero præualente Papa cum ipſo Antipapa deficiet à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, vt dictum eſt, & ordo columbinus erit in flore ſanctitatis, & vt prophetauit prædictus Abbas Ioachim, Regina Auſtri, id eſt virgo Maria defendet eum per mare aquilonare tranſeuntem, id eſt per varias tribulationes, conſolabitur in amaritudinibus ſuis. De prædictis autem mentionem faciens prædictus frater noſter verſificator, atque ipſum regem alloquens, quem opinatur debere cum Papa Angelico reformare Eccleſiam Chriſti, ait:

Te modo, cum noſtræ ſit ſubruta norma ſalutis,
Extulit in mundo iam pereunte Deus.
Præſul vt Angelicus rabidus protectus ab hoſte,
Te per, Apoſtolicas tunc bene paſcat oues.
Sed Satan humani generis ſeductor, amaram
Illi tentabit, & tibi ferre necem.

Inſuper

Inſuper & ſanctos Franciſci quæret alumnos
Perdere, quòd veri præſulis arma ferant.
Coruus & inſontem roſtro mordente columbam
Perimet, falſi ductus amore ducis.
Namque hic Apoſtolicam rapiet ſine numine ſedem,
Cernet vt hos partes nolle tenere ſuas.
Ocyus immeritæ properabit tradere morti,
Atque columbinum dilacerare gregem.
Hic tamen in Petri ſic naufraganto carina
Perſiſtet, rabidis non pauefactus aquis.
Tunc lupus obſequium Chriſto conferre putabit:
Dentibus innocuam dum iugulabit ouem.
Protegit hos auſtri regina piiſſima fratres,
Guſtabunt quamuis pocula amara prius.
Illorum plures patris pia vota ſecuti,
Martyrij palmam pro pietate ferent.
Nec tantum fratres, quin ſummi culminis almum
Pontificem, rabido teque furore petet.
Te tamen atque illum genitrix ſanctiſſima Chriſti
Eruet à cunctis, hoſte dolente, malis.
Tu quoque pro meritis poſt tam pia geſta ſupremum
Accipies illo te coronante gradum.
Tunc pius & Chriſto ſimilis, ſine crimine paſtor
Excupiens Domini pauperis acta ſequi.
Quam cito bis ſenas in paupertate columnas
Eriget, & cleris eſſe vetabit opes.
Tunc velut in primo ſurgens Eccleſia cœtu,
Incipiet puram ſancta tenere fidem, &c.

Idem quoque Abbas Ioachim ſuper Hieremiam, vbi multa prophetauit de beato Franciſco, & de eius ordine futuro, etiam prædixit, quòd in fine mundi veniet alius ordo, ſaccum pro indumento portantiũ. Qui ordo ita parum durabit ſicut tempus Antichriſti. Hos autem portantes ſaccum pro indumento multi viderunt. Et ego locutus ſum cum illo, qui primus cœpit dictum ſaccum portare. Et cognoui eum ambulare in veritate, & cum magna puritate, ac feruore, & animaduerti vitam ſuam & aliorum ſociorum ſuorũ eſſe valdè auſteram, ac maximè abſtinentiæ. Interrogaui quoque illum quomodo ſic cœpiſſet portare dictum ſaccum: qui rogatus reſpondit, quòd ſæpius viſum eſt ei, quòd de cœlo tale indumentum ſibi oſtenderetur, & mitteretur, atque diceretur, quòd illud aſſumeret, ac portaret. Et ideò ipſum ſuſcepit. Item dixit mihi, quòd fuit Romæ, & cubicularij Papæ voluerunt eum introducere ante Papam, ac ei bullam aliquarum gratiarũ impetrare, ſed ipſe noluit. Dixit quoque quomodo fuit pluries cum illo ſacco ad viſitandam terram ſanctam, & ſemel iuit per viam terreſtrem, ac tranſiuit per multas regiones infideliũ, & ab eis captus fuit, & ſeruus manſit cuiuſdam domini multis annis, ac ſemper detulit ipſum ſaccum. Tandem liberatus à ſeruitute perrexit Hieruſalem, & ibi eum vidit vnus frater noſter, qui hoc mihi dixit. Primo tamen fuit in Lamech, vbi corpus Mahometh erat. Ad quem locum licet nullus Chriſtianus accedere poſſit: & ſi aliquis Chriſtianus ibi reperiatur, oportet ipſum aut negare Chriſtum, aut mortem ſubire. Tamen ipſe exiſtens in comitatu Sarracenorum, inter quos multis annis ſteterat ſeruus, & propter bonum ſeruitium erat ab eis dilectus, libere perrexit cum illis ſeruiens ipſis in via, ac adiuuans eos in omnibus quæ poterat, maximè in onerando iumenta & curam habẽdo de ſarcinis. Interrogaui autem illum, quomodo fecit, quando omnes genu flectabant ante corpus Mahometh. Qui reſpondit, quòd etiam ipſe genu flexit non adorando Mahomethum, ſed Dominum Ieſum Chriſtum, faciens ei ſolitas deuotiones, & dicens orationes ſuas cõſuetas. Obſecranſque ipſum Dominum Ieſum, vt cadere faceret arcam, in qua erat corpus ipſius Mahometh, atq; eius ſectam deſtrueret. Cuius orationem exaudiuit Deus. Nam vt intellexi, arca illa cum corpore Mahometh fulmine de cœlo adueniente poſtmo-

Adimpletio cuiuſdam prophetiæ de quodam ſaccum induente.

poſtmodum exterminationi ſubiacuit. Sectam verò ſuam in breui exterminandum ipſi Sarraceni affirmant, ſe habere ex quibuſdam prophetijs. Et iam exterminata eſt in partibus Granatæ, in qua regnauit ſecta Mahomethica per octingentos annos. Prædictus quoque, primus ſacci delator, qui eſt Cremonenſis diœceſis, iam annis ſeptem elapſis à me interrogatus de tempore, quo cœpit deferre ipſum ſaccum, reſpondit, quòd iam erant viginti duo anni, quòd indutus erat ſacco. Licet autem quidam dicant non eſſe illum ordinem, qui eſt venturus in fine mundi, quia non eſt per Eccleſiam approbatus. Et quia inceptus tanto tempore, non creuit in maiori numero & fama. Ego tamen reſeruando determinationem huius ſanctæ matri Eccleſiæ, opinor hunc eſſe illum ordinem, quia non erit aliquis ordinibus ſimilis, ſed diſſimilis. Cum enim iſte ordo debeat ita parum durare: Sicut non habebit loca particularia ad habitandum, nec aliquid temporale ad viuendum, ita nec a ſede Apoſtolica volet aliquod priuilegium. Et ideò iſti ſic induti ſacco, portantes in manu crucem paruam ligneam, habenteſque cingulum ex viminib. capite diſcooperto, ac nudis pedibus deambulantes, vadunt quotidie per mundum tanquam peregrini, & aduenæ omnes Eccleſias viſitantes, & pro ſe ac pro populo Chriſtiano orãtes, ſemelque tantùm in die comedentes, à carnibus ſemper abſtinentes, & vinum nunquam bibentes, & vbi ſe reperiunt, in ſero dormientes. Nec iſte eſt ordo nouæ religionis, qui non poteſt fieri ſine ſedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali, vt in c. vnico. de reli. domi. lib. 6. Quia vt ibidem ait gloſſ. intelligitur illa prohibitio de inuenientibus nouum ordinem, vel religionem, vel de deferentibuss nouum habitum, quãdo volunt ſimul viuere in congregatione, & eſſe de eodem collegio, ac facere aliquam profeſſionẽ. Iſti verò non viuunt in congregatione, nec aliquos veſtiunt tanquam in ordine, vel religione, nec aliquam profeſſionem faciũt. Et ideò ſolùm eſt ordo habitus pœnitentialis, quem quilibet per ſe accipere poteſt ad faciendam pœnitentiam antè aduentum ſeueri iudicis ad iudicium vniuerſale. Sicut fecerunt viri Niniuitæ ad euitandum vrbis ſubuerſionem, vt dicitur Ionæ 3. Vt etiam factum fuit à centum & decem annis citra tempus maximè peſtiferæ, quo homines induti linteaminibus albis, pergebant clamando miſericordiam. Vnde etiam nunc dicitur tempus alborum. Ad deferendum autem talem habitum saccinum in expectatione vltimi exterminij hortatur Deus 3. Eſd. 16. dicens: *Præcingite vos ſaccis, & cilicijs, & plangite, quoniam appropinquat contritio veſtra.* Et quia iſte ordo, melius loquendo, ordinatus à Deo modus pœnitentiæ, durabit paruo tempore ſicut Antichriſti: Ideò non mirum, ſi vſq; nunc non diuulgatur. Sicut enim Dominus ſtetit per 30. annos poſt ſuam natiuitatem, antequam eligeret diſcipulos, & aperta miracula ſua hominibus demonſtraret: Sic etiam Antichriſtus faciet, qui permanebit vſque ad tempus ætatis triginta annorum, antequam incipiat apertam & terribilem illam perſecutionem ſuam contra Chriſtum, ac fidem Catholicam. Vnde ipſe Antichriſtus, donec peruenerit ad trigeſimum ætatis ſuæ annum, non cognoſcetur eſſe filius perditionis. Nec homines ſcient pro certo ipſum eſſe natum, ſed benè erunt opiniones, quæ non credentur, donec effectus videbitur, ſcilicet cùm in ipſo trigeſimo anno incipiet mundum vniuerſum conturbare. Quapropter fortè nũc eſt natus & trigeſimo anno proximus, nobis tamen hoc neſcientibus, vel non credẽtibus. Solùm autem tribus annis cum dimidio perdurabit eius aperta perſecutio, vt ſupra dictũ eſt, & etiam inferius videbitur. Et ſic erit de ordine iſto portantium ſaccum, qui licet inchoabitur in illo anno, in quo Antichriſtus naſcetur, tamen non multum diuulgabitur, nec habitus eius aſſumetur à magna multitudine, niſi per tres an-

nos ¶.

nos vltimos cum dimidio. In quibus veniet Enoch cũ Helia, & prædicabunt contra Antichriſtũ induti ſacco, vt expreſſe patet Apoc. 11. vbi Chriſtus loquitur de tẽplo, quod eſt in Hieruſalẽ, & de ciuitate ſancta, quæ debet conculcari & violari per Antichriſtum, & gentes eum ſequentes. Et ait Ioanni Apoſtolo: *Ne metiaris*, ſcilicet templum, & eius atrium, *quoniam datum eſt gentibus, & ciuitatem ſanctam conculcabunt menſibus quadraginta duobus*, qui ſunt tres anni cum dimidio. Et ſequitur: *Et dabo duobus teſtibus meis fidelibus*, vbi dicit gloſſ. ſcilicet Enoch, & Heliæ, *Et prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis, &c.* In quibus verbis commendantur primo in locutione, dum dicitur: *Dabo duobus teſtibus meis fidelibus, & prophetabunt.* Secundo in perſeuerantia dum dicitur: *Diebus 1260.* Tertio quo ad veſtitum, dum dicitur: *Amicti ſaccis.* Quarto quo ad affectum dum ſubditur: *Hi ſunt duæ oliuæ*, ſcilicet reſpectu pietatis. Quinto quo ad charitatis ardorem, dum ſequitur: *Et duo candelabra.* Sexto quo ad intentionem, dum additur, *Lucentia antè Dominum.* Septimo quo ad fortitudinem, dum dicitur. *Stantes*, ſcilicet contra Antichriſtum. Octauo quo ad feruidam prædicationem, dum dicitur: *Si quis voluerit eis nocere, ignis dè ore eorum exiet*, id eſt, ignita prædicatio detegens Antichriſti malitiam, & verbum deuotæ orationis ad inimicos conuertendum. Nono, quo ad miracula vera contra falſa Antichriſti. Et ideò ſequitur: *Hi habent poteſtatem claudendi cælum ne pluat*, quia tunc ſynagoga Antichriſti, quæ videbatur cœlum, ceſſabit à ſuis miraculis. *Et habent poteſtatem ſupra aquas*, id eſt exponendi ſcripturas diuinas, *& percutient terram*. i. ſenſus terrenos philoſophiæ Antichriſti. Decimo quo ad glorioſam reſurrectionem poſt mortem, dum ibidem dicitur; quòd *poſt tres dies & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & ſteterunt ſuper pedes ſuos, & audita eſt vox magna de cælo dicens: Aſcendite huc, & aſcenderunt in cælum in nube, &c.* Ex prædicta etiam prophetia patet, quòd Enoch, & Helias non perdurabunt in prædicatione contra Antichriſtum per totum triennium cum dimidio, ſed interficientur ab ipſo Antichriſto, per aliquod paruum tempus antè expletionem illorum quadragintaduorum menſium perſecutionis eius. Vnde de morte eorum ſequitur in dicto capitulo: Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, id eſt, Antichriſtus, ſecundùm gloſſam, faciet aduerſus eos bellum, & occidet eos. Aliqui etiam dicunt, quòd de nouo teſtamento venient cum Enoch & Helia duo alij teſtes, quos Dominus viuos referuat vſque ad illud. Quorum vnum aſſerunt eſſe Ioannem Euangeliſtam, dicentes, quòd de ſe tacuit in Apocalypſi ex humilitate, ſicut etiam fecit in Euangelij ſui vigeſimoprimo capitulo, reticens nomen ſuum, cùm loqueretur de diſcipulo à IESV dilecto. Et opinionem ſuam iſti probant, quia de ſeipſo ait Dominus IESVS, Ioannis vigeſimoprimo. *Sic eum volo manere, donec veniam*, ſcilicet ad iudicium ſecundùm eos. Et Matthæ. decimoſexto iterum inquit: *Sunt quidam de his ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo.* ſ. ad iudicandum viuos, & mortuos. Alij autem, inter quos fuit Franciſcus de Mairo. in ſermon. de Antichriſto, dicunt quòd Enoch veniet pro illis, qui fuerunt in tempore, quo homines erant ſine lege & gratia pro maiori parte. Helias autem pro illis, qui fuerunt tempore legis ſine gratia. Ioannes verò pro tempore legis gratiæ. Vnde Apocalyp. decimo dictum eſt ei: *Oportet te iterum prophetare gentibus multis.* Quorum ſanctorum vtinam concederet mihi DEVS eſſe famulum & ſeruum, ac ſocium prædicationis, & martyrij. Nam ipſi prædicabunt contra Antichriſtum induti ſaccis, & ab eo interficientur. Sed prius per eorum confortationem Chriſtianorum titubãtium corda ſolidabuntur. Nam ſicut Deus præuidit mundo huic, quòd nunquam ſit ſine aliquo luminari contra tenebras,

Ioannes Euangeliſta reſeruatus, fuit vſque ad Chriſti aduentum in die iudicij.

Digitized by Google

ciandum finem mundi dicẽs eis illud Lucæ quartodecimo: *Ite in vicos & plateas, & quoſcunque inueneritis, compellite intrare*, ſcilicet feruore prædicationis. Non eſt enim quodammodo terra, in quam non vadant prædicatores annunciantes tempus Antichriſti, & vltimi iudicij, in proximo adeſſe. Quanto enim propinquius eſt flagellum, tanto plures mittuntur ad annũciandum. Quod figurat Eccleſia, quæ ante vltimam Dominicam Aduentus ponit tantum vnum prophetam. Sed in vltima Dominica quaſi in fine ponit duodecim prophetas. Et prædicta confirmãtur, quia Abbas Ioachim, vt habetur in conformitatibus beati Frãciſci, prophetauit, quòd multi fratres Minores inſtante tempore finis mundi per mundum diſcurrent prædicantes quotidie. Quòd hodiernis temporibus vidimus impletum. Præterea illud eſt credibile, de quo eſt publica vox & fama ſecundum gloſſam in l. at ſi natura. §. cũ me abſente. ff. de negocijs geſtis. Sed iam per totum mundum eſt publica vox, & fama Antichriſtum in proximo venturum, ergo, & cætera. Vnde retulit mihi quidam frater noſter quòd exiſtens in terra ſancta interrogauit quendam fratrem noſtrum, qui fuerat Sarracenus, quæ opinio eſſet inter Sarracenos de Antichriſto. Et ipſe reſpondit quòd in Hieruſalem, & in Cairo, & in Lamech, publice dicebatur, natum eſſe quendam puerũm qui ſuam ſectam debebat deſtruere, quæ in breui tempore ſecundum ſuas prophetias eſt finienda. Et propter hoc non plantant vineas, aut viridaria, nec ædificant de nouo. Similiter Iudæi dicunt, natum eſſe ſuum Meſſiam, & ad partes vltramarinas multi pergunt, vt eum inueniant. Hoc etiam anno in 1495. die tertio Nouembris in ciuitate Mediolani quidam dæmon adiuratus, an tempus Antichriſti eſſet proximum, reſpondit: Cito, cito, cito, adueniet. Retulit etiam mihi quidam nobilis fide dignus, ſe vidiſſe quẽdam librum antiquiſſimum factum vltra montes ante Chriſti Aduentum per multos annos, in quo prædicta ſunt multa quæ fieri debebant vſque ad finem mundi, & omnia quæ ibi dicta ſunt de Chriſto & de alijs, euenerunt. Et in ipſo libro ſcriptum eſt quod finis mundi erit in 1500. niſi Deus aliter diſponat. A duobus quoque annis citra mortuus eſt quidam patruus meus, nomine magiſter Matthæus de Buſti, qui erat doctiſſimus medicus, & Aſtrologus, & dicebat quod infra paucos annos debet regnare quædam conſtellatio, in qua, *aut* mundus deſtruetur, aut vita hominum, & modus viuendi mutabitur. Quidam quoque Aſtrologi dicũt quod in 1590. vel circa debet regnare quædam conſtellatio, in qua omnes leges datæ ſunt, ſcilicet lex Moyſi, lex Chriſti, & lex Mahometica, & aliæ. Et quod tunc debet dari alia lex noua. Alia autem lex noua non dabitur niſi lex Antichriſti. Huius quoque opinionis ſunt multi, qui illud dictum Saluatoris Actuum primo: *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate*, exponũt, ſcilicet reuelanda in tempore opportuno. Nam dicunt non fuiſſe opportunum hoc reuelare tempore Apoſtolorum, quia cũ tot generationes hominum adhuc deberent eſſe ante finẽ mundi, non fuiſſet timor prædicti exterminij niſi in vltima generatione, & in fine eius. Quod nõ fuiſſet vtile ipſis generationibus. Vnde concluditur quod ſicut tempus primi aduentus Chriſti fuit reuelatum, vt patet per numerum hebdomarum quæ deſcribuntur. Dan.9. Vnde repræhendit Chriſtus Iudæos, Luc.12. di. *Hypocritæ, faciem cæli, & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ita etiam tempus ſecundi aduẽtus eius ſcilicet ad iudicium, fuit ſecundum eos reuelatum tempore opportuno. Vnde exponunt: *Non eſt veſtrum*, ſed ſupple aliorum, quibus ipſe pater poſtea reuelabit quando expediet, ſicut dicunt eum poſtea feciſſe. Et ad illud, Matth.24. & Mar.13. *De die illa & hora nemo ſcit, &c.* Reſpondẽt quod intelligitur de ſciẽtia proprie ſumpta. Quia ſcire eſt rẽ per cauſam cognoſ-

cornua, quæ credentes aues eſſe vermes & appropinquantes vt comedant, ab eo occiduntur. Primo ergo Antichriſtus ſeducet multos benignitate ficta, & prædicatione callida. Prædicabit enim legem Chriſti eſſe falſam, atque illam deſtruere conabitur, mittens ſuos prædicatores per vniuerſum orbē prędicantes contra Chriſtum & fidem eius. Ipſumque Antichriſtum verum Deum affirmantes. Et Chriſtum non eſſe natū ex Virgine, nec Filium Dei, ſed ſeductorem & hypocritam, atq; pro ſuis iniquitatibus crucifixum: & verificabitur illud Iſai. vigeſimono: *Corruit in plateis veritas*, & cætera. Et ipſe Antichriſtus dabit cultoribus ſuis beſtialibus legem nouam in perditionem eorum. Et hoc præuidit ſpiritu Prophetico Dauid, Pſalmo nono, cum dixit Deo: *Conſtitue legiſlatorem ſuper eos*, ſcilicet Antichriſtum, *vt ſciant gentes quoniam homines ſunt*, ſcilicet beſtiales & damnandi. Auferet etiam ipſe perditus Antichriſtus diuinum officium, & celebrationem miſſarū, vt inquit Gregorius in moralibus. Et hoc prophetauit Daniel ſui libri, ſeptimo capitul. diceas: *Robur datum eſt ei contra iuge ſacrificium, & proſternetur veritas in terram.* Et octauo capitulo, etiam dicit: *Egreſſum eſt cornu modicum, & factum eſt grande, & magnificatum eſt contra fortitudinem cæli, & deiecit de ſtellis, & conculcauit eas, & vſque ad principem fortitudinis magnificatum eſt, & ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius.* Et Iohelis. 1. dicitur: *Perijt ſacrificium, & libatio de domo Domini. Depopulata eſt regio, &c.* Oſtendet quoque Antichriſtus ſe eſſe verum Meſſiam à Iudæis expectatum, & ideo incarnatū eſſe, vt eos bonis temporalibus in hoc mundo abundare faciat. Vnde ſuper illud Danielis octauo: *Veritas in terrā proſternetur*: ait Gregorius: *Quia tempore Antichriſti fides cæleſtium ad deſiderium vitæ temporalis declinabitur.* Et hoc modo ipſe perfidus Antichriſtus ſeducet Iudæos, reædificans templum Salomonis in Hieruſalem, & in eo ſe adorari faciens, vt Deus Meſſias. Præcipietque ceremonias Iudæorū obſeruari, & homines circūcidi, & ipſe etiam in Hieruſalem ſe faciet circuncidi, vt ait Albertus Magnus in compendio Theologiæ, libro ſeptimo, capitulo ſeptimo. Et prædicabit licitum eſſe Iudæis fœnerari alienis. Item iubebit coli Sabbatum, vt dicitur in capitulo, peruenit, de conſecratione, diſtinctione tertia. De iſta autem ſeductione prædictum fuit Apocalypſis decimoſexto, vbi dicit Apoſtolus: *Vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudophetæ exire tres ſpiritus immundos ad modum ranarum.* Primus ſpiritus eſt draconis, id eſt, diaboli, qui per os Antichriſti, & ſequacium prędicabit omnem ſubtilitatem vltra humanum intellectum, falſificando ſcripturas. Secundus ſpiritus eſt beſtiæ, quia prædicabit omnia ſcelera eſſe licita, & beſtiales, ac carnales voluptates & delectatiões, imò eſſe opera meritoria. Tertius Spiritus eſt, Pſeudoprophetæ, id eſt, hypocritæ, quia ipſe Antichriſtus finget ſanctitatem, & pudicitiam, ac caſtitatem, ſecundum Hieronymum ſuper Danie. qui etiam ibidem ait, quòd tantam ſanctitatem ſimulabit, vt eos quos cruciauerit, martyres ſui cōparatione iniquos faciat apparere. Et Gregorius trigeſimotertio moral. capitulo trigeſimoſexto, inquit: *Per hypocriſim ſanctitatis, eam quam ipſe Dominus veraciter habuit, ſingularem ſibi ineſſe ſapientiam mentietur & vitam. Et ſub agni ſpecie auditoribus reprobis ſerpentinum virus infundet.* Et de hoc prædictum fuit Danielis ſeptimo, vbi dicitur, quòd habebit os loquens ingentia. Et Iob quadrageſimoprimo ſcriptum eſt: *Non fugabit eum vir ſagittarius.* Quod exponens Gregorius trigeſimoquarto libr. moralium, capitulo vndecimo, inquit: *Quid ſagittas, niſi verba prædicatorum accipimus? quibus non fugabitur Antichriſtus: quia quiſquis ab illo apprehenditur, verba prædicantium audire contemnit*, hæc ille. Et iſta erit maxima pœna ipſorum prædicatorum. Vnde Origen. ait: *Quæ maior tribulatio, quàm videre fratres noſtros ſeduci?* Propter prædicta autem dicitur de Antichriſto, Pſal. 9. *Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine & dolo.*

Secun-

...aculis ... fal... ...u et ... m

SEcundo ſeducet multos miraculorum apparentium licet falſorum oſtenſione. Et non ſolum tempore operabitur talia miracula & faciet miranda, ſed etiam eius diſcipuli virtute diabolica. De quibus inquit Dominus Matthæi vigeſimoquarto: *Surgent enim Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt etiam electi.* Et hoc etiam tangit prædict⁹ frater noſter, verſificator dicens: *Tunc quoque tunc facient miracula Pſeudoprophetæ, Electis vt timeant iam turbare viri.* Auguſtinus quoq; vigeſimo de ciuitate Dei capitulo decimooctauo, ait: *Tunc ſoluetur Satanas, qui per ipſum Antichriſtum in omni virtute mirabiliter quidem, ſed mẽdaciter operabitur.* Ipſi enim diſcipuli Antichriſti ad inuocationem nominis eius, diuina permiſſione facient deſcendere ſpiritum malignum in forma Spiritus ſancti ſuper credentes in ipſum Antichriſtum, vt loquantur varijs linguis, ſicut Apoſtoli faciebant poſt receptionem ſpiritus ſancti. Et ipſe Antichriſtus aſcendet in montem Oliueti, vt infra dicetur. Et dicet ſe velle aſcendere in cœlum, & ſibi credentes ducere ad æterna gaudia. Et abſcondet ſe per triduũ, ac mortuum ſe ſimulabit, & poſtea apparebit, & dicet ſe reſuſcitatum. Et hoc dicit gloſſa ſuper illud, Apocal. 13. *Vidi vnum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem, et plaga eius curata eſt.* Exponens ſic: Vnum ſcilicet Antichriſtum, quaſi occiſum quia ſimulabit ſe mortuum: & poſtea diſcipuli eius prædicabunt eius reſurrectionem futuram. Et tunc Antichriſtus ſurget, ac faciet ſe arte magica portari in aera, ita vt videri non poſſit, quaſi in cœlum aſcenderit. Et ideo ſequitur ibidem ſcilicet Apocal. 13. *Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam*, id eſt, Antichriſtum. *Et adorauerũt draconem*, id eſt, diabolum, qui dedit talem poteſtatẽ beſtiæ, ſcilicet reſurgendi. *Et adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? Et quis poterit pugnare cum ea?* Tunc ergo cum oſtenderit Antichriſtus ſe in cælum aſcendiſſe, faciet deſcẽdere dæmonem in ſpecie ignis, tanquam Spiritum ſanctum ſuper omnes diſcipulos ſuos in conſpectu populi. Et ideo prædicatores Antichriſti iactabunt ſe & dicent, quod meliores ſunt, & digniores Apoſtolis Chriſti, qui receperunt Spiritum ſanctum non in aperto ſicut ipſi, ſed in conclaui. Faciet quoque Antichriſtus, & diſcipuli eius loqui infantes vnius horæ, dæmonibus eorum linguam mouentibus. Dicit etiam gloſſa ſuper Apocalypſim tertiodecimo, quod Antichriſtus faciet magica arte ſtatuam loqui, & prædicere futura. Et ideo propter prædicta inquit Gregorius trigeſimoſecundo libro moralium, capitulo vigeſimoſexto: *Nec ſideles noſtri mira faciunt cum peruerſa patiuntur. Sed Antichriſti ſatellites etiam tunc cum peruerſa inferent, mira facturi ſunt. Penſemus ergo quæ erit humanæ mentis tentatio illa, quando pius martyr corpus tormentis ſubijcit, & tamen tortor ante eius oculos miracula facit. Cuius tunc virtus non ab ipſo cogitationum fundamento quatiatur, quando is qui flagris cruciat, ſignis coruſcat?* hæc ille. Qui etiam libro trigeſimotertio eiuſdem operis, capitul. decimoſeptimo, inquit, quod viſis tantis ſignis Antichriſti, & prædicatorũ eius, electi ipſi quoddam dubietatis nubilum patientur, ſicut dicitur Iob quadrageſimoprimo: *De naribus eius procedit fumus.* Quia de miraculorum eius inſidijs ad momẽtum caliginoſa dubietas etiam in electorum corde generabitur, ſed tamen eorum conſtantia à rectitudine non mouebitur. Dicitur tamen Matthæi vigeſimoquarto, quòd ſtellæ cadent de cœlo, id eſt, multi homines docti, & magiſtri Theologiæ, atq; prædicatores, qui dicuntur ſtellæ, Daniel. duodecimo, cadent de cæleſti conuerſatione & à vera fide. Vnde dicitur Apocalyp. duodecimo, *Trahet ſecum tertiam partem ſtellarum.* Et hoc Deus ideo permittet ſecundum ſanctum Vincentium in ſermonibus ſuis, vt per quæ quis peccauit, per hæc & puniatur. Sapient. vndecimo, & capitulo, paſtoralis, de iure patro. & capitulo fi. de immu. Eccl. Et notatur in l. hæres. ff. de his qui. vt indi. & in l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vul. & pupil. Quia enim non curauerunt

Propter Antichriſti mirabilia, ac eius prædicatorum, electi licet quodammodo dubitabũt, tamen non mouebũtur à vero multi, at tamen ſapientes à veritate declinabunt, & quare hoc Deus permiſit.

Digitized by Google

runt de ſacra ſcriptura, ſed conuerſi ſunt ad fabulas, ſecundæ ad Timoth quarto. Et ſi delectati ſunt in ſacra ſcriptura, inflati ſunt per ſuperbiam ex ſcientia. primæ ad Corinth. 8. & c. niſi cum pridem. §. pro defectu. de renun. Vel fuerunt adulterantes verbum Dei, & mala vita ſua deſtruxerũt quod prędicauerũt. Ideo permittet Deus, quod ad prædicationem & prodigia Antichriſti decipiantur. Fides enim Chriſti non eſt in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei, primæ ad Corinthios ſecundo. Vnde Daniel. vndecim. dicitur, quod plurimi de eruditis corruent. Et Ezechiel. trigeſimooctauo, ait Deus: *Commouebuntur piſces maris, & volucres cæli, & beſtiæ agri, & omne reptile quod mouetur ſuper terram, cunctique homines qui ſunt ſuper faciem terræ, & ſubuertentur montes, & cadent ſepes, & omnis murus corruet in terram.* Vbi dicit Nicolaus de Lira quod vacillabunt à fide, de quolibet ſtatu Eccleſiæ militantis. Per piſces enim maris ſignificãtur lubrici in aquis voluptatum, per volucres cæli ſignificantur ſuperbi, per beſtias agri homines ſimplices, per reptilia ſuper terram cupidi, per homines vero ſignificantur aſtuti, & prudentes in mundanis negocijs, per montes autem ſignificantur principes & prælati. Et per ſepes doctores, per muros vero religioſi, quorũ plurimi tempore Antichriſti commouebuntur à fide Chriſti. Eſt autem ſciendum quod vera miracula non poſſunt fieri niſi virtute diuina, vt declarat Alexander de Ales, in ſecunda parte ſummę in tractatu de miraculis: & beatus Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione 159. Et ideo nec diſcipuli Antichriſti, nec ipſe Antichriſtus, facient vera miracula, ſed bene facient ſigna admiranda per cooperationem diaboli. Quæ ideo dicuntur miracula, quia modo imperceptibili fient, ſicut quando magi Pharaonis fecerunt ſerpentes arte magica, Exod. ſeptimo. Dæmones enim talia poſſunt modo imperceptibili facere, vt declarat ſanctus Bonauentura in ſecundo, diſtinctio. ſeptima, articulo ſecundo, quæſtione ſecunda. Vel appellabuntur miracula propter eorum raritatem, vel nouitatem, quia quæ raro fiunt, miracula dicuntur §. hæc omnia. in authen. de tonſu. coll. quarta, & facit lex, ſi maior. C. de legi. hæred. Quamuis autem multa ſigna ficta per illuſiones faciet ipſe Antichriſtus, & diſcipuli eius, ſicut ſæpe faciunt dæmones, qui ſuis artibus magicis illudunt ſenſus hominum, facientes apparere quæ non ſunt, vt habetur per Theologos in ſecundo, diſtinction. ſeptima: Tamen aliqua vera ſigna prodigioſa facient, quæ poſſunt facere dæmones, vt ait ſanctus Bonauentura vbi ſupra: Sicut realiter fecit diabolus deſcendere ignem ſuper oues Iob, vt habetur Iob primo capitulo: Erunt tamen ſigna non veracia, per reſpectum ad finem malum, quia illa ſigna facient vt perſuadeant falſum, & mendacium inducant. Licet autem talibus falſis miraculis decipientur mali, & inſtabiles in fide: Et maxime hi qui vſi ſunt artibus magicis ad conſequenda ſua deſideria, aut ad inuenienda ablata per furtum, vel amiſſa, aut ad ſciendum futura, vel ad recuperandum ſanitatem & huiuſmodi, dimittentes Deum, & ad magos, & aſtrologos recurrentes. Quos Deus permittet ſeduci incantationibus & artibus magicis ipſius Antichriſti, & diſcipulorum eius, vt per ea puniantur per quæ peccauerunt. Tamen electi non decipientur, quia eos Chriſtus præadmonuit, Matthæi vigeſimoquarto, dicens: *Ecce prædixi vobis* & cætera. Iſti enim quamuis tunc ſol, id eſt, Chriſtus, Malachiæ primo, obſcurabitur, Matthæi vigeſimoquarto, ſcilicet in cordibus multorum. Et Luna, id eſt, Eccleſia non dabit lumen miraculorum, & Antichriſtiani facient prædicta ſigna, tamen immobiles perſiſtent, nec ſeducentur miraculis, nec immutabuntur tormentis, dicentes cum Propheta, Pſalmo quadrageſimoquinto: *Deus noſter refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur*

Cum vera miracula fieri non poßint niſi diuina virtute, idem Antichriſtus potius ſigna miranda faciet, & non miracula.

uentur montes in cor maris, ſcilicet per Antichriſtum, & diſcipulos eius, qui præcipient montibus, vt eleuent ſe ac proijciant in mare, & ſtatim opere diabolico ſe eleuabunt, & proijcient in ipſo mari: Inter alia autem admiranda ipſe Antichriſtus ambulabit ſupra mare dæmonibus eum ſuſtinentibus. Ipſi quoque dæmones eius effigiem aſſumentes apparebunt in diuerſis mundi climatibus in eodem tempore, & ita videbitur quod Antichriſtus ſit verus Deus, qui in eodem inſtanti in diuerſis locis ſe demonſtret, quod per naturam videtur impoſſibile. Diabolus quoque permiſſu Dei de imagine vel ſtatua Petri, vel beatæ Virginis loquetur multa mẽdacia contra Chriſtum, & ipſam beatã Virginem, ac fidem Chriſtianam, dicens Chriſtianis quod ſunt decepti. Item hoc faciet latens ſub imagine crucifixi, & dicet: Ego non ſum Deus & homo ſicut creditis, & multa alia falſiſſima. Alia quoque gloſſa ſuper Apocalyp. decimotertio inquit: *Arte magica aſcendet Antichriſtus in aera ferentibus eum dæmonibus, facietque arbores cito florere & areſcere, mare turbari & huiuſmodi*, hæc illa. Et hæc eſt cauſa quare in tam paruo tempore quaſi vniuerſum mundum conturbabit, quia per artem diabolicam nunc erit in oriente, deinde in occidente, & in meridie, ac in ſeptentrione. Et hoc videbitur admirabile, ac diuinum hominibus ſimplicibus, ac ignaris. Alij etiam dicunt quod dæmones intrabunt corpora mortuorum, & ſic videbitur quod ad præceptum Antichriſti, & diſcipulorum eius reſuſcitentur mortui. Vnde ſeducent multos, maxime filios eorum, & vxores ac alios eorum propinquos, & beneuolos, vt dicit ſanctus Vincentius in ſermonibus ſuis. Item dæmones facient aliquos videri mortuos ex aliqua infirmitate, deinde ad inuocationem Antichriſti videbuntur reſuſcitari, cum tamen in veritate non erunt mortui. Et ſimiliter ipſi dæmones impedient arte ſua viſum alicuius, ita vt ſibi, & alijs appareat cæcus à natiuitate, & poſtea ad præceptum Antichriſti & diſcipulorum eius remoto impedimẽto videbitur illuminari. Et idem fiet de claudis & alijs infirmis diuerſis, qui ſimili modo videbuntur ſanari. Facient quoq; dæmones inueniri ſcripturas antiquiſſimas in modum prophetiarũ, quas ipſi cõpoſuerunt, in quib. multa mendacia erunt contra Chriſtum, & beatam Virginem. Et in eis dicetur quomodo Antichriſtus naſcetur tali anno, qui erit ver⁹ Meſſias & Saluator mundi. Et cum talibus fallacijs, & multis alijs decipient multos.

Tertio ſeducet multos munerum largitione. Nunquam enim aliquis habuit tot theſauros, ſicut ipſe inueniet theſauros abſconditos ſub terra, & omne aurum, ac res precioſas quæ in mundo, & quæ ſubmerſæ ſunt in mari. Et hoc opera diaboli. Vnde dicitur Daniel. 9. *Auro & argento abundabit*. Ex quo colligitur, quod homines congregantes diuitias per auaritiam, & abſcondentes eas ſub terra, ſunt miniſtri diaboli & Antichriſti. Item aufert omnes diuitias ab illis qui nolent in eũ credere, iuxta illud, Daniel. vndecim. *Abundantes & vberes vrbes ingredietur, & rapinas, ac prædas earum diſſipabit, & dabit eas ſequacibus ſuis*. Et hoc modo trahet ad ſe omnes auaros, & cupidos, principes, tyrannos, & ſimiles, qui nunc periurant pro modico, & propter pecuniam etiam paruam magna peccata committũt. Hi enim multo magis pro habẽdis magnis theſauris adhærebunt Antichriſto. Et non expectabunt, quod eos expugnet, vel terras eorum inuadat. Sed in occurſum, ac à lõge mittent ei claues. Imò eum rogabunt vt illos acceptare dignetur in numero ſuorum ſeruitorum. Vnde ſuper illa verba pſalmiſtæ: *Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis*, ait gloſſa, *ſcilicet, Antichriſtus cum diuitib. huius ſeculi quos ditabit ac muneribus cumulabit*. Et hoc modo quaſi innumerabiles populos ſeducet, & ad ſuam ſectam inclinabit. Iob 21. *Poſt ſe omnem hominem trahet, ante ſe innumerabiles*.

Munerum largitione multos quoque ſeducet Antichriſtus.

Secun-

Antichriſtus pœnis terribiliſſimis ad ſe inclinare nitetur, quos per alios modos non potuit, hoc ẏ oſtenditur ex declaratione illius Daniel. 7.

SEcundum principale quod eſt declarandum de perſecutione Antichriſti dicitur cruciationis. Quos enim non poterit prędicto modo decipere, & ad ſe inclinare, per terribiliſſimas pœnas, ac horribilia tormenta trahere conabitur. Vel ſaltem faciet crudeliſſimis tormentis interfici. Prædicta autem prænunciata ſunt Daniel. ſeptimo, vbi ait Propheta: *Videbam in viſione mea nocte, Et ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno. Et quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diuerſæ inter ſe. Prima quaſi leæna habens alas aquilæ, & alia ſimilis vrſo, & tres ordines dentium in ore eius. Et dicebat: Surge. Comede carnes plurimas. Et poſt hæc aſpiciebam, & ecce alia beſtia quaſi pardus. & poſt hæc aſpiciebam, & ecce beſtia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis, quæ dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens reliqua, pedibuſque ſuis conculcans,* hæc ibi. In quibus verbis ponũtur primo illa quæ ventura ſunt ante perſecutionem Antichriſti. Per mare enim magnum intelligitur mundus, de quo pſalmiſta ait: *Hoc mare magnum, & ſpatioſum,* & cætera. Per quatuor ventos cœli intelliguntur quatuor flagella mittenda à Deo in mundum, ſcilicet bella, terræ motus, fames, & peſtilentiæ, de quibus habetur, Lucæ vigeſimoprimo, & Matthæi vigeſimoquarto, vbi ait Dominus: *Conſurget gens in gentem, & regnum aduerſus regnum, & erunt terræ motus magni per loca, & peſtilentia & fames, terroreſque de cælo, & ſigna magna erunt.* De cariſtia autem & ſterilitate prædictum fuit, Abacuc vltimo, vbi dicitur: *Ficus enim non florebit, & non erit germen in vineis. Mentietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum. Abſcindetur de ouili pecus, & non erit armentum in præſepibus.* Deinde ponuntur ſeductiones & perſecutiones Antichriſti, quæ per quatuor beſtias deſignantur. Quia quatuor vitijs beſtialibus aggredietur homines, & quaſi totum mundum ſeducet. Per leænam alatam intelligitur ſuperbia, quæ homines eleuari facit in altum. Antichriſtus enim multos ſeducet dignitatibus, honoribus, pompis & ambitionibus. Per vrſum vero deſignatur vitium luxuriæ. Et per tres ordines dentium in ore eius, ſignificantur tria principalia vitia, quæ tunc temporis multiplicabuntur, ſcilicet Sodomia, adulterium, & ſacrilegium. Et ſequitur: *Surge: Comede carnes plurimas,* Quia quaſi omnes generationes his tribus luxuriæ abominationibus maculabuntur. Per pardum autem ſignificatur vitium hypocriſis, quia ſicut pardus eſt colorum varietate depictus, ita Antichriſtus falſorum miraculorum operatione, & varijs deceptionibus, maxime ſanctitatis ſimulatione coloratus multos deciet. Et ideo vt habetur Matthæ. vigeſimoquart. dicent diſcipuli eius: *Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, ecce in deſertis, ecce in penetralibus,* quia dicent eſſe ſolitarium & continentem atque abſtinentem. Et tamen erit econtrario. Sed ita finget ſe eſſe vt populos decipiat, ſecundum expoſitiones Euangelij. Per quartam vero beſtiam terribilem, ſignificantur terribilia eius tormenta, quibus magnos, id eſt, electos deuorabit, id eſt, corporaliter occidet. Et reliquos pedibus conculcabit. Quod etiam videns in ſpiritu Ioan. Apoſt. ait Apocalyp. 13. *Vidi beſtiam,* id eſt, Antichriſtum beſtialem per immunditiam, & voluptatem carnalem atq; laiciniam. Nam Phil. 2. Politi. vocat vitam voluptuoſam, & carnalem, vitam beſtialem, *Aſcendentem de mari,* id eſt, de amara Hebræorum progenie. Adeo enim ſunt cõtra Chriſticolas amaricati, quod ſi poſſent oẽs exterminarent. Sequitur: *Habentem capita ſeptem.* i. omnia ſeptẽ peccata mortalia: *Et cornua decẽ,* id eſt, tranſgreſſiones omniũ decem præceptorum Dei. *Et ſuper cornua decẽ diademata,* id eſt, gloriationem de prædictis decem tranſgreſſionib. *Et ſuper capita eius nomina blaſphemiæ,* quia omne genus blaſphemationis frequentabit, & ab alijs ſequacibus ſuis faciet frequentari. *Et beſtia quam vidi ſimilis erat pardo,* ſc. propter hypocriſim, & ſimulationem ac malitiam. *Et pedes eius ſicut pedes vrſi,* i. propter luxuriam. Nam vrſus eſt valde luxurioſus. Et Antichriſtus plenus luxuria, faciet homines luxuriari, ac deſtruet matrimonium. *Et os eius, ſicut os leo-*

Digitized by Google

nis, ſcilicet propter ſuperbiam. Item quia prædicabit ſuperbiam, & ambitionem non eſſe peccatum, & ſuis ſequacibus dabit dignitates, & prælationes ac in ſuperbiam eos eleuabit. *Et draco*, id eſt, diabolus *dedit ei veritatem ſuam, & poteſtatem magnam. Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemias. Et data eſt ei poteſtas facere menſes quadragintaduos.* Quia ſcilicet tribus annis cum dimidio faciet perſecutionem ſuam. *Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius et tabernaculũ eius, & eos qui in cælis habitant, & datum eſt illi facere bellum cum ſanctis*, id eſt, bonis viris, & vincere illos, ſcilicet occidendo corporaliter. *Et data eſt ei poteſtas in tribum & populum, & linguam & gentem. Et adorauerunt omnes eam qui habitant in terra, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ agni, qui occiſus eſt*, hæc ibi. Ex prædicta autem viſione apparet, quod Antichriſtus erit plenus omnibus peccatis maxime ſuperbia. Quam habebit primo in corde per propriam reputationem. Vnde ſuper illud Daniel. 8. *Cor ſuum magnificabit*, ait gloſſa. *Superbia magnus erit in oculis ſuis.* Tanta enim erit cordis eius ſuperbia, quod, vt dicitur Daniel. 7. *Putabit quod poſſit mutare leges & tempora.* Item in verbis erit ſuperbus. Vnde Daniel. 7. dicitur quod *habebit os loquens ingentia.* Et ibidem etiam ait Propheta: *Aſpiciebam propter vocem ſermonum grandium, quos cornu illud loquebatur.* Sed præcipue vt dictum eſt, loquetur blaſphemias & maledicta contra Deum & ſanctos, vt habetur Daniel. 7. Item in operibus, & in omnibus actibus ſuis erit ſuperbiſſimus, quia non tantum quæret ſibi regnum temporale vſurpare, & effici Dominus totius mundi Daniel. 7. *Subiugabit ſibi omnes nationes, & ipſe erit potentior omnibus prioribus, & tres reges humiliabit*, id eſt, ſecundum vnam gloſſam tres ſectas, ſcilicet Iudæorum, & Sarracenorum, & Chriſtianorum. Sed etiam quæret regnum ſpirituale, dum *faciet bellum contra ſanctos, & debellauit eos*, vt dicitur Daniel. 11. *& contra Deum eleuabitur*, vt dicitur 2. ad Theſſal. 2. volens eo eſſe ſuperior. Et ideo vt ait Ambroſ. ſuper, *beati immaculati*, ſuper illud, *Increpaſti ſuperbos.* Erit peior & ſuperbior diabolo, q non deſiderauit eſſe ſuperior Deo, ſed æqualis, vt habetur Iſa. 14. dum ait: *Ponam ſedem meam ab aquilone, & ero ſimilis altiſſimo.* De ſuperbia autem Antichriſti, & diſcipulorum eius inquit Pſalmiſta: *Superbia eorum qui te oderũt aſcendit ſemper.* Merito ergo diabolus particulari modo habitabit in ſuperbiſſimo Antichriſto, & poſſidebit eũ, quia ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ Iob 41. Erit quoque diabolicus Antichriſtus plenus luxuria. Et propter hoc ſecundum Ambroſium dicitur abominatio Daniel. 9. Quamuis etiam propter ſuperbiam taliter appelletur, quia abominatio eſt Deo omnis arrogans. Prouer. 16. Et multo magis ipſe arrogantiſſimus Antichriſtus. Non ſolum autem ipſe Antichriſtus erit in concupiſcentijs mulierũ, vt dicitur Dan. vndecim. ſed etiam omnes ſectatores ſuos ad luxuriam hortabitur, prædicans luxuriam eſſe ſecundum naturam, & conſequenter non eſſe peccatum. Et idem affirmabit de guloſitate. Et quo ad luxuriam imitabitur diabolicum Mahomethum, qui perſuaſit ſectatorib. ſuis accipere plures vxores, quibus omnibus ipſe vti ad libitum poſſet. Propter hoc autem ſocietas Antichriſti Apoc. 17. dicitur: *Meretrix magna ſedens, ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ, & qui habitant terram, inebriati ſunt de vino proſtitutionis eius.* Et ibidem etiam dicitur, quòd ſola habet in manu ſua poculum plenum abominationum, & immundicia fornicationis. In figura autem dicitur 2. Macha. ſext. quòd Dei templum per regem Antiochum, qui fuit figura Antichriſti fuit profanatum, vt eſſet plenum luxuria, & comeſſationibus, & ſcortantium eam meretricibus. Vnde ſuper illud Daniel. 8. *Rex impudens facie, &c.* ait Nicolaus de Lira, quod Antichriſtus nullam turpitudinem verebitur facere, etiã in loco ſancto. Sed heu, quia nũc ſunt multi diſcipuli Antichriſti, qui non erubeſcunt etiam in Eccleſijs, & ad prædicatiões facere turpia, &c. Erit quoque

Antichriſtus ſuperbia plenus erit.

Antichriſtus auaritia plenus erit.

que Antichriſtus auaritia plenus. Vnde Dan.11. dicitur, quòd abundantes & vberes vrbes ingredietur. ſ. vt dicit Nicolaus de Lira, expoliando eas. Vnde ſequitur: *Rapinas, & prædas, & diuitias eorum diſſipabit.* Et Ezech.38. dicitur ei: *Nunquid ad ſumenda ſpolia tu venis? Ecce ad diripiendum prædam congregaſti multitudinem hanc, vt tollas argentum, & aurum auferas, & ſupellectilem, atque ſubſtantiam,* hæc ibi. Et in hoc figuratus fuit per Antiochum regem, qui expoliauit templum Dei.1.Machab.1. Item opera dæmonum quæret theſauros abſconditos, ſicut dicit gloſſa ſuper illud Dan.11. *Dominabitur theſaurorum auri & argenti, & in omnibus precioſis Ægypti.* Et propter auaritiam ponet officiales ſuper omnia venalia, vt nemo poſſit emere, nec vendere, niſi habeat characterem ſuum, vt dicitur Apoc.13. Et dicit gloſſa ſuper Ezechiel.38. quòd illud quod mouebit eum à principio ad iter faciendum per mundum, & bella mouenda contra populos, erit auaritia. Et verificabitur illud Dan.11. *Reuertetur in terram cum opibus multis.* Et ſimiliter faciet auaros ſequaces ſuos. Vnde Apocal.17. Societas Antichriſti deſcribitur plena diuitijs. Nam ibi dicit Ioannes Apoſtolus, quòd vidit mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, & quòd ipſa mulier erat circundata purpura, & coccino, & ornata auro & lapide precioſo ac margaritis. Et Apoc. 18. dicitur: *Mercatores tui erant principes terræ, & in beneficijs tuis errauerunt omnes gentes.* Quia vt dictum eſt, multi ſeducentur ab Antichriſto propter auaritiam, vt. ſ. acquirant diuitias, aut vt non amittãt reditus ſuos, ſed potiùs multiplicent.

Sequitur exponendo Io. viſionẽ, & aliqua alia de Antichriſto oſtendendo.

POſt ſupradictam autem viſionem de illa beſtia habente ſeptem capita, ibidem ſubdit B. Ioannes aliam viſionem, quam habuit de quodã rege magno Chriſtiano quidem, ſed perfido & ſceleratiſſimo, quem vidit ſub forma beſtiæ. Qui Antichriſtum coronabit, & ei auxilium præbebit, vt ab omnibus adoretur. Dicit ergò Apoſtolus vbi ſuprà. ſ. Apoc.13. *Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra. Et habebat cornua duo ſimilia agni.* ſ. quo ad ſapientiæ, & ſanctitatis oſtenſionem, *& loquebatur ſicut draco, qui poteſtatem prioris beſtiæ eſſe faciebat in conſpectu eius, & fecit terram, & inhabitantes in ea adorare beſtiam primam. Et ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt ei facere in conſpectu beſtiæ, quæ habet plagam gladij. Et datum eſt illi, vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquetur imago beſtiæ. Et faciet vt quicunque non adorauerint imaginem beſtiæ, occidantur, & faciet omnes puſillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, ac ſeruos habere characteres beſtiæ in dextera manu, aut in frontibus ſuis. Et ne poſſit quis emere, nec vendere, niſi qui habet characterem beſtiæ, aut numerum nominis eius,* hæc ibi. Et 20. c. eiuſdem prophetiæ dicitur de tempore Antichriſti. *Tunc ſoluetur Sathanas de carcere ſuo, & exibit, ac ſeducet gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris. Et aſcendent ſuper latitudinem terræ, circuient caſtra ſanctorum, & ciuitatem dilectam.* hæc ibi. Quæ verba licet diuerſimode exponant, tamen melior videtur eſſe expoſitio illa, quæ dicit, quòd diabolus in hora natiuitatis Antichriſti apparebit in forma boni Angeli illis populis decem tribuum Iſrael, qui ſunt incluſi in montibus Caſpijs. Quos ibi fecit Deus includi poſt captiuitatem, quia adorauerũt vitulos aureos, quos faciebat Hieroboam eorum rex. Et ſunt populi quaſi innumerabiles in illis montibus, vt refert Ioſephus in lib. antiquitatum. Et etiam de illorum incluſione legitur in geſtis Alexandri Magni. Et appellantur Gog & Magog, quod ſecundùm Hieronymum interpretatur tectum, vel de tecto, quia ſtatim cùm fuerint incluſi, videntes quòd non habebant tectum. i. coopertorium ad habitandũ, cœperunt cogitare de tecto, & ſibi habitationes erigere in illis montib. altiſſimis. Ipſos ergo diabolus decipiet, oſtendens quomodo venit Meſſias ab eis expectatus, qui eos debet liberare à captiuitate illa, & introducere in terram promiſſionis. Vnde quando incipienda erit perſecutio

Digitized by Google

cutio Antichriſti, per operam diaboli ipſe Antichriſtus totus ſplendidus eis apparens, faciet aperiri illos montes. Et illi populi eum adorantes erunt ſui milites, & ſequentur eum tanquam verum Meſſiam. Vel Gog & Magog ſunt quidam populi magnæ multitudinis, qui in nouiſſimis diebus venient cum maximo impetu contra populum Dei, vt habetur Ezechiel. 38. vbi dicitur Antichriſto: *Venies tu, & populi tui tecum. Aſcenſores equorum vniuerſi, cœtus magnus, & exercitus vehemens, & aſcendes ſuper populum meum quaſi nubes, vt operias terram, &c.* Et iſti erunt milites ipſius Antichriſti atrociſſime pugnantes contra fideles, ac illos crudeliſſimo modo interficientes. Dæmones quoque aſſumentes formam armigerorum pugnabunt pro Antichriſto. Vnde omnes ſuperabunt, & debellabunt caſtra inexpugnabilia, quia de diabolo dicitur Iob. 41. *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei, qui factus eſt, vt nullum timeret.* Item aperient caſtra, & loca clauſa, & ipſum Antichriſtum introducent, & fidelibus Chriſti facient tormenta, quæ damnatis inferunt in inferno. Et quia dæmones innumerabiles aſſociabunt Antichriſtum cum alijs multis militibus peſſimis, quaſi infinitis: Ideò dicitur Dan. 11. de Antichriſto: *Veniet in multitudine magna, & conteret ac interficiet plurimos.* Vbi dicit Greg. *Robuſtos Antichriſtus interficiet, & qui mente inuicti ſunt, corporaliter vincet Antichriſtus.* De hac quoque tribulatione fidelium ait Dominus Matth. 24. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc ſcandalizabuntur multi & inuicem tradent, & odio habebunt ad inuicem,* hæc ibi. Quæ mala non ſolùm erunt tempore perſecutionis Antichriſti, ſed etiam aliquo tempore antè prædictam perſecutionem, ſicut videmus hodierna die verificari. Sequitur autẽ Dominus vbi ſuprà: *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in diebus illis. Erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, vſque modo, neque fiet.* Et idem habetur Mar. 13. Super quæ verba ait glo. *Creberrima, atque acerrima*

Illud Mat. 24. ad propoſitum declaratur.

tormenta longè, lateque infligentur fidelib. Vnde illæ paſſiones quas ſuſtinuerunt antiquitus martyres renouabuntur. Hæc ille. Erit autẽ væ prægnantibus ſecundùm Hieronymum, quia grauatæ vtero fugere nõ poterunt. Væ etiam erit nutrientib. quia amore prolis detentæ capientur, ſicut nimia filiorũ amore ligata ſimul cum eis capitur. Secũdùm autẽ Auguſtinum in lib. de verbis Domini per prægnantes ſignificantur auari, qui aliena concupiſcunt, & ſpem habent adipiſcendi, ſicut mulier prægnans ſperat prolem. Nutrientes verò dicuntur illi, qui poſſident quæ concupierant. Nam ea nutriunt dum muniunt, colunt, & augent. Iſti autẽ concipiunt ex diabolo, dicẽte pſalmiſta: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* & Iſa. 59. dicitur: *Oua aſpidum ruperunt, & quod confotum eſt ex eis erumpet in regulum.* Prægnantibus igitur iſtis Antichriſto veniente, erit væ culpæ & pœnæ, quia eis temporalia dabit ad nutum, quib. malè poſſeſſis ad væ peruenietur æternum. Vel aliter: Semen eſt verbum Dei Luc. 8. Quo ſuſcepto mentes auditorum quaſi tumente vtero impregnantur. Iſa. 26. *A facie tua concepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis.* Alij vt fœtum caſtitatis parturiant, alij patientiæ, & alij miſericordiæ. Nutrientes verò ſunt prædicatores, qui fouent eas virtutes, quas in auditorib. iacto verbi ſemine genuerunt. Et talis nutritor erat Apoſtolus, qui dicebat 1. ad Cor. 3. *Tanquam paruulis in Chriſto lac dedi vobis potum, non eſcam.* Et 1. ad Theſſ. 2. *Facti ſumus in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos.* Sed tempore Antichriſti propoſitum prægnantium erit in multis abortiuum, & fœtus nutrientium non proficiet. Et ipſis doctoribus væ erit æternum ſi nõ euangelizauerint. Si verò docuerint, væ erit illis temporalis paſſionis, & mortis. Quorum etiam auditoribus væ erit æternum, ſi nõ peregerint, & pepererint opere implendo, quæ audierint. Et rurſus væ temporale, ſi præcepta ipſorum doctorũ ſanctorum nõ ſeruauerint. Sequitur autẽ Dominus Ieſus vbi ſuprà: *Orate, vt non fiat fuga veſtra in hyeme vel ſabbato,* id eſt, orate ne

tem-

temporibus Antichriſti ſit refrigeratio charitatis tanquam hyems, quia tunc fuga non tolerabitur. Omnia enim amor ſuſtinet.1.ad Cor.13. Oportet etiã orare ne ſit Sabbatum, id eſt, vacatio à bonis operibus. Quia nullũ ex hac fuga haberetur præmium, ſi non adeſſet bonum opus. Et prædicta cõfirmat gloſſa ordinaria ſuper Matt.dicens: *Spiritualiter præcipitur, vt non frigeſcat fides in Deum, & charitas, neque ociosi in opere torpeamus virtutum Sabbato. Et hanc ſententiam Lucas illuſtrat 21 c.di. Attendite vobis, ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & ſuperueniat in vos dies illa repentina. Ad hyemẽ pertinẽt curæ, quæ triſtes ſunt, vt hyems. Crapula & ebrietas ad Sabbatum, quia in eo delicijs affluere, mos erat Iudæis ignaris veri Sabbati.* hæc illa. Aug autem in lib. quæſtionũ Euang. dicit: *Hyeme vel Sabbato, id eſt in lætitia, vel triſtitia rerum temporalium.* Hilarius verò ait: *Id eſt peccatorum ſi gore, vel in bonorum operum ocioſi ate.* Magiſter Albertus de Padua ordinis Eremitarum ſuper hoc Euãgelium ait. *Per hyemem gentilitas, per Sabbatum autem legalis obſeruantia intelligitur. Orandum eſt igitur vobis, ne prauaiente idololatriæ cultu, vel legalium obſeruantia, ad fugam Chriſtiani nominis compellamur. Vel hyeme fugit, qui timore coanguſtatus Chriſtum deſerit. Sabbato autem fugit, qui deuotione mandatorum legalium prouocatus fidem Chriſti relinquit.* hæc ille. Sed heu quia tempore Antichriſti erit hyems omnium vitiorum, & vacatio, ac ocium ab exercitijs omniũ bonorum operum, iuxta illud Pſalmiſtæ. *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.*

Declaratur quare tot aduerſitatibus ab Antichriſto cõculcanda ſit Eccleſia Dei, multaque cauſa eſt grauitur, quare hoc Deus permittet.

SI autem quæratur quare tantis aduerſitatibus conculcanda ſit Eccleſia Dei per Antichriſtum, reſpondet Gregor. 34. moral.c.1. aſſignans vnam cauſam & di. *Diabolus extrema mundi atrocius tentaturus aggreditur, quia tanto ſit feruentior ad ſeuitiam, quanto ſe vicinitatem ſentit ad pœnam. Conſiderat quippe, quod iuxta ſit, vel licentiam legitimæ libertatis amittat. Et quanto breuitate temporis anguſtatur, tanto multiplicatæ crudelitatis ſæuitia expãditur,* hæc ille. Sed quia diabolus non habet poteſtatem, niſi Deo permittente, hoc Deus fieri permittet multis ex cauſis. Primo, quia circa finem mundi erit abundantia malitiæ, & multiplex oſtentatio ſanctitatis. Vt igitur diſcernatur qui verè ſint electi, & qui non, iſtius examinationis examen Deus euenire permittet. Nam vt dicit Greg.34.mor.c.3. *Sæpe aliquis multis vitijs clam implicatur, & tamen aliqua virtute cupit hominibus apparere. Sed contingit Dei iudicio, vt tandem culpa latens pateat, vt perdat homo gloriam, quam ex apparenti virtute captabat. Sed quod nunc fit in vnoquoque homine, temporibus Antichriſti generaliter complebitur.* Secundo hanc perſecutionem Deus euenire permittet ad cæcitatem infidelium. Dignũ eſt enim, vt per eum decipiantur qui veritatẽ contempſerunt. Vnde inquit Paulus. 2. ad Theſſ.2. quòd Antichriſtus veniet in omni ſeductione iniquitatis his qui pereunt, eo quòd charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent. Ideò mittet illis Deus operationẽ erroris, vt credant mendacio, vt inducantur in errorem omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Tertio hoc Deus permittet ad purgationem electorũ, vt purgentur ſicut aurum, quod per ignẽ tranſit Iob.23. Et eiuſdem lib.41.c. dicitur: *Cùm ſublatus fuerit.* ſ. Antichriſtus *de medio, timebunt Angeli,* id eſt electi, *& territi purgabuntur.* Quarto Deus nõ dabit auxiliũ Chriſtianis, quo ad liberationem à pœnis, quia magis cõfident multi eorũ, tempore illo in armis & in brachio humano, quàm in ipſo. Et ideo inquit pſalmiſta: *Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus, &* iterum, *Fallax equus ad ſalutem.* Dicit autem S. Vincentius in ſermonibus ſuis, quòd Deus faciet ad modum magni Domini, qui ciuitatem ædificauit, & ex ea vxorem accepit, ac eam priuilegijs ditauit, ſedemque ſuam ibi conſtituit. Sed ciues fracto iuramento, ſicut Chriſtiani iuramentum baptiſmi infringentes, fecerunt parlamenta cum inimicis ipſius regis, ſcilicet cum dæmonibus, & ingrati blaſphemauerunt Dominum ſuum, de quibus

Digitized by Google

quibus ipſe ait Iſa. 53. *Nomen meum tota die blaſphematur*. Reditusſque decimarum & primitiarum ſibi negauerunt. Sponſam Eccleſiam *reginam à dextris eius*. Pſalmo 44. cum iniuria ſpoliauerunt, ita vt de populo ſuo dicere poſſit illud Iob. 19. *Spoliauit me gloria mea*. Filias regis, id eſt, Chriſtianas lupanari dederunt, & moniales Deo conſecratas violauerunt. Malach. 2. *Abominatio facta eſt in Iſrael*, ſcilicet in maritatis & alijs ſecularibus mulieribus, *& in Hieruſalem*, id eſt in religioſis. Vnde ſequitur, *quia contaminauit Iudas ſanctificationem Domini, & habuit filiam Dei alieni. Diſperdat Dominus virum, qui fecerit hæc*. Item filios regis hincinde per partialitates diuiſerunt. Oſeæ 10. *Diuiſum eſt cor eorum. Nunc interibunt*. Hæc enim eſt peſſima diuiſio. Nam diuiſis alijs membris poteſt homo viuere, non autem diuiſo corde. Item ſeruos eius percuſſerũt contra præceptum eius, Pſalmo 104. dicentis: *Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari*. Signa ipſius regis proiecerunt, & ſigna aduerſariorum eius ſuſceperũt, ita vt dicere poſſit ipſe rex illud, Pſalm. 73. *Signa noſtra non vidimus*, ſcilicet in eis, & illud eiuſdem Pſalmi 73. *Poſuerunt ſigna ſua ſigna*. Aliqui enim poſuerunt ſigna Mammonæ per auaritiam. Alij ſigna Luciferi per ſuperbiam. alij Aſmodei per luxuriam, & alij Beelphegor per guloſitatem, & alij Leuiatan per crudelitatem, & alij Beemoth per ſimoniam, & prælationum ambitionem. Alij Aſtaroth per ocioſitatem, & alij Beelzebub per vindictam, & alij Baalberith per inuidiam. Et ideo ipſe Deus, qui, vt dicitur Iſaiæ 45. *Creat malum*, ſcilicet quo ad inflictionem iuſtæ pœnæ. Et ita intelligitur illud Amos 3. *Non eſt malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus*. Vocat vnum Capitaneum, ſcilicet Gog, & dat ei multos alios duces, quos dirigit cum eo per mundum ad faciendam vindictam. Vt enim ait Aimo ſuper Apocalyp. *Non partem mundi, ſed totum examinabit*. Vnde dicit illi Capitaneo, Ezech. 38. *Ecce ego ad te ô Gog princips capitis Moſoch, & circumcingam te, & ponam*

Illud Iob 19. ad propoſitum declaratur.

frenum in maxillis tuis, & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites veſtitos loricis vniuerſos. Multitudinem magnam, haſtam, & clypeum arripientium, & gladium. Perſæ, Æthiopes, & Libyes, cum eis omnes ſcutati & galeati, Gomer & vniuerſa Agmina eius. Domus Togorma, latera aquilonis, & totum robur eius, populique multi tecum. Præpara & inſtrue te, & omnem multitudinem quæ coaceruata eſt ad te, & eſto eis in præceptum. Aſcendens autem quaſi tempeſtas venies tu, & Agmina tua omnia, & populi multi tecum. Et erit in die illa in die aduentu Gog, ſuper terram Iſrael, dicit Dominus. Aſcendet indignatio mea in furore meo, & in zelo meo. In igne iræ meæ locutus ſum, quia in die illa erit commotio magna ſuper terram, &c. Et Dan. 8. dicitur, quòd robur datum eſt ei propter peccata hominum. Aliam quoque cauſam aſſignat Aug. 20. de ciui. Dei. ſ. vt multi glorioſiori palma Martyrij coronentur in cœlo. Vnde ait: *Alligauit Dominus Ieſus diaboli potentiã, ne quantam poſſet exercendo malitiam, innumerabiles infirmos, ex quibus Eccleſiam multiplicari, & impleri oportebat, alios credituros, alios iam credentes à fide pietatis hos deterreret, hos frangeret. Et ſoluet in finem, vt quàm fortem aduerſarium Dei ciuitas ſuperauerit, cum ingenti gloria ſui Redemptoris, adiutoris & liberatoris aſpiciatur. In eorum ſanè qui tunc futuri ſunt ſanctorum comparatione quid ſumus? Quandoquidem ad illos probandos tantus ſoluetur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus. Si autem nunquam ſolueretur, minùs appareret eius maligna potentia, & minùs ſanctæ ciuitatis fideliſſima potentia probaretur. Minùs denique proſpiceretur, quàm magno eius malo benè fuerit vſus omnipotens*, Hæc ille. De iſtis autem glorioſis martyribus contra Antichriſtum prædicantibus, & omnia tormentorum genera pro Chriſto tolerantibus dicitur Dan. 11. *Populus autem ſciens Dominum ſuum, obtinebit & faciet*, id eſt, perfectè tenebit legem Dei, & multa faciet contra aduerſarios. *Et docti in populo docebunt plurimos, & ruent in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum. Et cùm corruerint, ſubleuabuntur auxilio paruulo*, quia. ſ. Deus non permittet totam Eccleſiam perire. Pauci tamen erunt illi viri perfecti conſtantes in fide, in

com-

Digitized by Google

comparatione eorum, qui corruet. Vnde vbi ſupra ſequitur. *Et de eruditis ruent plurimi &c.* Maxime autem quinque genera perſonarum corruent. Vnde eſt notandum ſecundum magiſtrum Iacobum de Voragine ſuper illud Lu. 21. *Areſcentibus hominib⁹ præ timore, & expectatione, quæ ſuperueniet vniuerſo orbi*, quod arbor areſcit diuerſis ex cauſis. ſ. aut quia non habet altitudinem terræ: Matt. 13. aut propter radicis vitioſitatem vt patuit Ionæ. 4. de hedera, aut propter ſterilitaté, vt patuit de ficulnea, cui propter ſterilitatem Chriſtus maledixit, & ſtatim aruit Matth. 21. aut propter æſtum. Iac. 1. *Exortus eſt ſol cum ardore, & areſecit fœnũ.* Aut propter frigidum ventum aquilonarem, vt patet Eccl. 43. Et ſimiliter tempore Antichriſti areſcent illi, qui non erunt profundati in Dei dilectione 2. ad Theſſ. 2. Eo quod veritatem charitatis non acceperunt &c. Item illi qui erunt vitiati in fide Luc. 16. *Cum veneris filius hominis, putas inueniet fidem ſuper terram?* Item ſteriles in bonis operibus. Vnde in lege dicebatur: *Maledicta ſterilis quæ non parit* 32. q. 4. §. his ita. Item luxuriæ dediti, de qua dicitur Eccl. 9. *Concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit.* Item frigidi in amore proximi. Vnde Saluator ait Mat. 24. quod tunc tradet frater fratrem, ac pater filium, & filius patrem in mortem. Tunc quoq; verificabitur illud Prou. 20. *Propter frigus piger arare noluit*, & illud eiuſdem lib. 25. cap. *Amittit pallium in die frigoris.* Tunc enim ita erunt frigidi pedes eorũ, vt non poſſint ire ad Eccleſiam, & manus vt non poſſint aperiri ad eleemoſynam, & naſus vt non poſſit odorari ſpiritualia. Et caput ac dentes obſtupeſcent, & ſenſus omnes à propria virtute alienabuntur. Vnde ſic areſactus tunc dicere poterit Antichriſto illud Pſal. 21. *Aruit tanquã teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis* quia non audebit Chriſtum confiteri. *Et in puluerem mortis deduxiſti me, &c.* Imo hoc dicere poterit Romana Eccleſia ſic in membris ſuis areſacta. Tunc enim verificata erit illa ſententia Lactantij in 7. diu. inſt. aduer. gen. vbi ait: *Eo tempore iuſtitia proijcietur, innocentia odio erit, & mali bonos hoſtiliter prædabuntur. Tunc iuſti & ſectatores veritatis ſegregabunt ſe à malis, & fugient ad ſolitudines*, hęc ille. Vnde reuelauit D. Ieſus B. Franc. quod tempore perſecutionis Antichriſti aliqui ex ſuis fratribus fugient ad loca deſerta propter immanitatem pœnarum, quas videbunt infligi fidelibus Chriſtianis, ſicut etiam fecit Paulus primus Eremitta, qui ad Eremum fugit metu tormentorum quæ martyribus inferebantur ab Imperatoribus Romanis. Et hos fratres ipſe D. Ieſus paſcet ibi mãna de Cœlo, ſicut S. Patres in deſerto. Alij vero non pauci fratres audacter ſe opponent Antichriſto, ſicut prophetauit Abbas Ioachim, & terribilibus tormentis ab Antichriſto & ſequacibus eius perimentur. Et eo tempore tantus erit feruor, & deſiderium martyrij in ipſis fratribus, quod ipſe D. Ieſus multis eorum donabit ſacra ſtigmata paſſionis ſuæ, ſicut fecit ipſi B. Franc. O igitur egregij milites Chriſti pugnate viriliter, & contra iſtum perditum Domini noſtri aduerſarium fortiter decertate, & amore illius qui pro nobis mortem pertulit, vitam veſtram alacriter exponere. Scriptum eſt enim Apo. 13. *Hic eſt patientia, & fides ſanctorũ.* .i. in hoc tempore apparebit patientia, fides & conſtantia electorum qui modo latet. Et per contrarium cognoſcetur malignitas & perfidia reproborum, qui modo boni apparent. Vt enim dicitur Eccle. 12. *Non agnoſcetur in bonis amicus, & non abſcondetur in malis inimicus.*

PARS QVINTA HVIVS SERmonis de Antichriſti finitione.

TAM terribilis erit perſecutio Antichriſti quod inquit Dominus Matth. 24. *Niſi abbreuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur.* Accipitur autem hic caro, pro homine ſicut Gen. 6. *Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt.* & pſalmiſta ait: *Recordatus eſt* De f

Digitized by Google

quia caro ſunt. De qua tribulatione inquit Chryſo. ſuper Matth. *Nouiſſimis diebus cum damnatus ille homo aduerſus Chriſtum ſurrexerit, tanta erit perſecutio Eccleſiæ, vt nunquam ſimilis fuerit, nec futura ſit.* & prædictus frater noſter verſificator ait.

Tunc magis horribiles ſparget ſæuiſſima pœnas
Beſtia, quas vllus vix tolerare queat.
Quin caro non poſſet quæuis ſperare ſalutem,
Sit niſi crudelis hæc breuis ata dies.

Et idem verſificator iterum dicit:

Interea mortis conſurgens Angelus, omnes
Incipiet pœnis excruciare ſuis.
Soluetur ſatanas modico tunc tempore dirus,
Eſt cuius rigida, nunc religata manus.
Tunc autem Chriſto poterunt monſtrare fideles,
Et fidei zelum, ſi quid amoris habent.
Si data per veteres olim tormenta tyrannos
Martyribus tolerent, & grauiora magis.
Namque diabolica Antichriſtus præditus arte,
Supplicia infliget ſanguinolenta nimis.
Multaque carnifices quæ neſciuere priores.
Tartareis tantum ſæpe probata locis.

Grauior quoque erit hæc perſecutio Eccleſiæ omnibus perſecutionibus præcedentibus, quia temporibus tyrannorum Eccleſia ipſam perſequentium, aderant doctores ipſam confirmantes verbo doctrinæ, aderat etiam miraculorum gratia: ſed veniente Antichriſto ſubtrahentur ſigna & doctrina. Iob. 41 *Faciem eius præcedet egeſtas.* Vbi Gregor. 34. mora. c. 4. ait: *Terribili ordine diſpoſitionis occultæ prius quam diabolus in illo damnato homine, quem aſſumet appareat, Sancta Eccleſia virtutum ſigna ſubtrahentur. Nam prophetia abſcondetur, curationum gratia auferetur, prolixioris abſtinentiæ virtus minuetur. Doctrinæ verba conticeſcent: Miraculorum prodigia tollentur. Quæ quidem nequaquam diuina diſpenſatio funditus ſubtrahet, ſed non hic, ſicut prioribus temporibus aperte & multipliciter oſtendet. Nam fidelibus in illo certamine ſigna non deerunt, ſed tanta erunt ſigna Antichriſti, vt noſtrorum, aut pauca aut nulla videantur. Quorum nimirum virtus omnibus ſignis fiet potior, cum omne quod terribiliter ab illo fieri conſpiciet, per internæ conſtantiæ calcem premit*, hæc ille.

Tormenta ab Antichriſto infligenda horribilia erunt.

Tam horribilia autem erunt tormenta ab Antichriſto fidelibus Chriſtianis illata, quod verificabitur illud 2. Reg. 17. *Fortiſſimus quiſque, cuius cor eſt quaſi leonis, pauore ſoluetur.* Nam potentiæ ipſius Antichriſti nullus poterit reſiſtere: Ait enim Gregor. 32 mora. c. 16. *In illo damnato homine tota virtus diaboli congeſta deſæuiet.* De diabolo autem dicitur Iob. 41. *quod non eſt poteſtas ſuper terram quæ comparetur ei, &c.* Vltra poteſtatem vero diabolica etiam habebit mundanam. Omnes enim reprobi vnanimiter adhærebunt Antichriſto ad perſecutionem fidelium, vt inquit Gregor. 34. mora. c. 2. & 4. Vnde ſuper illud Iob. 41. *Feruefcere faciet quaſi ollam profundum maris*, ait ipſe Greg. vbi ſupra ca. 16. *Antichriſtus extremo tempore contra electorum vitam ſtudebit animos reproborum per flammam crudelitatis excitare. Vt corda quæ hoc tempore pacis intra ſuam malitiam clauſa latuerunt, tunc in æſtum immaniſſimæ perſecutionis ebulliant, ac per abruptam crudelitatis apertæ licentiam, ea quæ diu præceſſerant odia antiqui liuoris exhalent*, hæc ille. Qui etiam dicit in c. ſequenti, quod ipſe diabolicus Antichriſtus perſuadebit iniquis, quod perſecutio fidelium ſit opus pietatis, ac valde meritorium, atque pro zelo religionis faciet exiſtimare. Vt quãto atrociores fuerint ad crudelitatem, tanto amplius præmia mereantur æterna. Ipſe quoque maledictus Antichriſtus prudentes, & ſapientes ſeculi ſibi ſubijciet, iuxta illud Iob. 41. *Sub ipſo erunt radij ſolis*, Quod exponens Gregor. 34. mora. c. 15. ait: *Quid per ſolis radios niſi cacumina ſapientum demonſtrantur?* Multi enim qui intra ſanctam Eccleſiam ſapientiæ luce reſplendere videbantur, tunc vel perſuaſionibus capti, vel minis territi, vel cruciatibus fracti, Antichriſti ſeductioni ſubijciẽtur. Et ideo recte nũc dicitur: *Sub ipſo erunt radij ſolis.* Sãcti. n. doctores erunt, ſicut ſplendor firmamenti, *& qui ad iuſtitiã erudiũt multos, fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates*, Dan. 12. Item ſibi ſubijciet plurimos homines iuſtos, Vnde Iob. 41. dicitur. *Sternet ſibi aurũ*

quaſi

Digitized by Google

quaſi lutũ, q̃a vt dicit Greg. *Multos qui intra ſanctam Eccleſiã fulgore iuſtitiæ aureo reſplendere videbãtur: tunc vel terrenarũ rerum cõcupiſcentia, vel carnalibus voluptatib. ſibi ſubſternet.* Aurum .n. quaſi lutũ ſternere, eſt in quibuſdam vitæ mũditiã per illicita deſideria cõculcare. Nã per lutũ deſideriũ ſordidæ voluptatis exprimitur, ſicut pſalmiſta deprecãs ait: *Eripe me de luto, vt non infigar.* Luto quippe inhærere, eſt ſordidis deſiderijs carnalis cõcupiſcentiæ inquinari. Itẽ quoſdã, qui vitæ excellentia videbantur eſſe de numero electorum, deijciet, ſicut dicitur Apo. 12. *Cauda draconis trahebat tertiã partẽ ſtellarum cæli, & miſit eas in terrã,* quia vt dicit Greg. 32 mora. c. 16. *Illa ſatanæ extremitas per audaciam aſſumpti hominis erecta, quoſdam quos velut electos Dei in Eccleſia inueniet obtinendo, reprobos demonſtrabit.* Stellas itaque de cœlo in terrã cadere eſt, nonnullos relicta ſpe cæleſtium illo duce ad ambitum ſecularis gloriæ inhiare. Conuertet quoq; mundũ in ſui admirationẽ. Vnde ſuper illud Iob. 41. *Poſt eũ lucebit ſemita,* ait Gre. 34. mo. c. 18. *Poſt Antichriſtũ ſemita lucere perhibetur, quia quãquã trãſeat, admirationẽ tamẽ nimiã ex miraculorũ ſuorũ claritate derelinquet, ſiue per ſe ſiue per miniſtros ſuos quoslibet prodeat, mẽdacib. ſignis coruſcãs.* Faciet ẽt credi ipſe Antichriſt' ꝙ in alia vita nulla ſũt reprobis ſupplicia præparata, aut ꝙ ſunt leuia, & cito finitura, vt ait Gregor. ſuper illud Iob 41. *Aeſtimabit abyſſũ quaſi ſeneſcentẽ.*

Aliquos alios ſibi ſubſternet Antichriſtus.

NOtandum eſt aũt ꝙ Chriſtus adiuuabit Eccleſiã in tantis tribulationibus multipliciter, ſicut & modo adiuuat. Promiſit .n. fidelib. ſuis Mat. vlt. *Ego vobiſcũ ſum omnib. dieb. vſq; ad conſummationẽ ſeculi.* Primo ergo adiuuabit, patrẽ ſuũ orãdo pro ſtabilitate Eccleſiæ. Vnde Lu. 22. ipſe ait Petro: *Simõ, ecce ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticũ, ſed ego rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua.* Secũdo adiuuat, exẽplum patiẽtiæ nobis præbẽdo. Vnde 1. Pet. 2. dicitur. *Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis præbens exemplũ, vt ſequamini veſtigia eius.* Et eiuſdẽ epiſt. 4. c. ẽt hortatur Apoſt. di. *Chriſto igitur in carne paſſo, & vos eadẽ cogitatione armamini.* Vt .n. ait Ber. *Miles ſua non repetit, cum benigni Ducis vultũ intuetur.* Tertio adiuuat, & adiuuabit non permittendo inferri tribulationes, quãtum vellent inimici noſtri, ſed faciens cum tentatione prouentum. Et ſolum permittens afflictiones ſecundum vires patientium, vt teſtatur Apoſt. 1. ad Cor. 10. Quarto adiuuabit abbreuiãdo dies ipſius tribulationis tã terribilis, vt dictum eſt. Erit ergo breue tẽpus dictæ perſecutionis diabolicæ. Vnde Apoc. 20 dicitur, ꝙ Chriſtus alligauit diabolum per annos mille .i. per totum tẽpus regni Chriſtianorum, & ponitur numerus determinatus pro indeterminato, ſicut accipitur in pſalmiſta dum dicitur: *Memor fuit in ſeculũ teſtamenti ſui, verbi quod mandauit in mille generationes.* Vel forte ita dicitur, quia non cõplebitur ſecundus millenarius, & ſecundum aliquos nõ trãſibit vltra medietatem ſecundi millenarij; quia ſi tranſiret tẽpus illud, nõ à primo, ſed à ſecũdo millenario denominaretur. Et ſequitur ibidẽ: *Oportet illũ* .ſ. diabolũ *ſolui modico tempore* .i. in perſecutione Antichriſti. Quod tẽpus erit triũ annorũ cum dimidio, vt ſupra eſt oſtẽſum. Et idẽ affirmat Aug. 20. de ciu. Dni c. 13. di. *Hæc nouiſſima perſecutio quæ ventura eſt ab Antichriſto, tribus annis & ſex menſib. erit.* Quæ quidem tribulatio videtur citiſſime affutura, quia vt dixit B. Bernardinus noſter Feltrinus paruo tempore ante mortem ſuam vni fratri noſtro qui mihi hoc retulit, de illis dæmonibus quos Chriſt' alligauit in inferno vſque ad tempus circa finem mundi, quando poſt mortem deſcendit ad inferos, nunc ſoluti ſunt mille millia contra religioſos, & clericos alioſque diuino cultui deputatos, & decies centena millia contra laicos ad excitandam diuiſionem & diſcordiam inter eos, & rumpendam charitatem, ſicut videmus per experientiam in bellis, & partialitatibus quę ſunt in tota Chriſtianitate. Vnde timere non immerito debemus, quod hæc ſunt initia dolorum. Hanc vero tribulationem vltimam, & eius breuitatẽ vult Deus annũciari populo propter tres cãs, vt ait D. Ioannes ſuper Apoc. 13. c. Primo vt præmuni-

muniatur contra illam, & ſint parati. Vt enim ait Greg. in homilia ſuper Matt. *Minus iacula feriunt quæ præuidentur*, & nos tolerabilius mundi mala ſuſcipimus, ſi contra hæc per prouidentiæ clypeum munimur. Et Aeſopus ait: *Nam præuiſa minus lædere tela ſolent.* Et ideo inquit Dominus Matth. 24. *Ecce prædixi vobis.* Et iterum ibidem ait: *Prædicabitur hoc Euangelium in vniuerſo mundo, in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc conſummatio fiet*, hęc ibi. Ex quo non poterit aliquis ſe excuſare ſi permittet ſe ab Antichriſto ſeduci, cum primo fuerit præmonitus de eius perfidia, & de ipſius diabolica ſeductione. Quia ergo vbi maius eſt periculum, ibi cautius eſt agendum c. vbi periculum. de elec. in vj. & c. quieſcamus. 42. di. Ideo ſi in minoribus adhibenda eſt diſcretio, multo magis in maioribus 7. quæſt. 1. cap. vlti. & ff. de Car. edic. l. 1. §. 2. & c miramur. 61. diſtinct. & capitul. quantum liber. 47. di. Quapropter de tribulatione Antichriſti, quæ erit omnium maior. Matt. 24. & Marc. 13. Deus per prophetas prædixit. Vnde Ezech. 38. dicitur Antichriſto: *Tu es ille de quo locutus ſum à diebus antiquis in manu ſeruorum meorum prophetarum, qui prophetauerunt in diebus ipſorum illorum.* Poſtea vero ore proprio de ipſa perſecutione prædixit. Deinde per ſuos Apoſtolos, vt omnes fideles contra illam ſe prępararent.

2. cauſa diuulgationis vltimæ tribulationis eius breuitatis.

SEcundo vult eam Deus populis diuulgari, vt conſiderata eius breuitate ſint conſtantiores ad tolerantiam illius, quia cito tranſibit. Vnde gloſſa ſuper Matth. c. 24. ait: *Hæc tribulatio quanto grauior, tanto breuitate moderatior erit.* Et Greg. ſuper Matth. inquit: *Dies quos vult ſingulariter eſſe malos, inſulis miſericorditer breuiatos, vt infirmos de breuitate confortet.*

3. cauſa prænunciationis vltimæ tribulationis, ac eius breuitatis.

TErtio hoc notificari vult, vt nullus adhæreat Antichriſto propter gloriam, vel diuitias ab eo recipiendas, quia cito tranſibunt. Et ideo inquit Paul. 1. ad Cor. 7. *Tempus breue eſt. Reliquum eſt, vt qui habent vxores, ſint tanquam non habentes, & qui gaudentes, & qui emunt, tanquam non poſsidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Præterit enim figura huius mundi.*

NOtandum eſt autem quod ipſe perditus Antichriſtus in tantis malis, & flagitijs non emollietur ad aliquam compunctionem, vel remorſum conſcientiæ, ſed inſtigante diabolo totaliter alienabitur à tramite rationis. Et verificabitur in eo illud Iob. 41. *Cor eius indurabitur quaſi lapis, & ſtringetur quaſi mallea torum incus.* Item non timebit diuinam vltionem. Vnde Greg. 34. mora. c 13. inquit: *Quid mirum ſi humanas vires deſpicit, qui ipſa etiam iuſti ſuperni iudicij tormenta contemnit?* De quo dicitur Iob 41. *Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum, & deridebit vibrantem haſtam.* Quod exponens Gregor. vbi ſupra c. 14. ait: *Quia enim per malleum deſuper venientem cæleſtis pondus percuſſionis exprimitur: Ideo iſte Leuiatan malleum deſpicit, quia supernæ animaduerſionis ictus formidare contemnit. Vibrantem etiam deridet haſtam, quia ex diſtrictio iudicio quicquid graue, & quicquid horribile ſe præuidet pati, non metuit. Sed qui ſe æterna tormenta euadere non poſſe conſpicit, eo in exercenda nequitia durior aſſurgit.* Item ſic alienabitur ope diabolica, vt in ſtuporem mentis conuerſus inſenſibilis quodammodo efficiatur. Vnde Gregor. 34. mora. c. 21. inquit: *Factus eſt Leuiatan, vt nullum timeret. Nullum videlicet, quia nec Deum, ſed nec hoc quod paſſurus eſt metuit. Cui nimirum fœlicius fuerat timendo vitare ſupplicia, quam non timendo tolerare. Appetitum namque celſitudinis vertit in rigorem mentis, vt iam per duritiam ſe male egiſſe non ſentiat, qui præeſſe per gloriam quærebat. Nam quia ius quæſitæ poteſtatis non obtinuit, quaſi quoddam ſuperbiæ ſuæ remediũ inſaniam inſenſibilitatis inuenit*, hęc ille. Quæ verba licet principaliter intelliguntur de diabolo, Tamen etiam intelligi poſſunt de Antichriſto. Eſt autem ſciendũ, ꝙ poſt iſtã perſecutionem aſcendet ipſe maledictus Antichriſtus ſuper montẽ Oliueti, & ibi diabolica arte fult⁹ ſplendoribus, ac tanquã angelorũ malorũ choris circumuallat⁹, ibi ſe adorari faciet

De morte antichriſti, & quis eũ occidet.

Digitized by Google

ciet à populis, ſtans in illo loco aëris vbi Chriſtus aſcendit in Cœlum, & deſijt videri à diſcipulis ſuis. Et oſtendet ſe velle in Cœlum conſcendere. Et tunc de Cœlo deſcendet Dominus Ieſus, qui eum interficiet ſpiritu oris ſui, 2. ad Theſſal. 2. i, ſuo præcepto faciet interfici. Nam ipſe Antichriſtus fulminabitur ab Archangelo Michaële ad præceptum Chriſti, vt dicit Nicol. de Lira. ſuper prædicta verba Pauli ad Theſſal. Et de prædictis habetur, Dan. 11. vbi dicitur de Antichriſto: *Figet tabernaculum ſolij ſui ſuper montem inclytum* ſcilicet Oliueti, *& nemo auxiliabitur ei.* ſ. cum occidetur modo prædicto. Quidam tamẽ dicunt quòd exiſtente eo in monte Sion, & ibi ſe adorari faciendo pro Deo, interficietur. Quia de ipſo monte dicitur Iſa. 25. *Præcipitabit Dominus in monte iſto faciem vinculi colligati.* Et ibidem ſubditur de Chriſto: *Triturabitur Moab*, id eſt, Antichriſtus. Moab enim interpretatur ex patre, & ipſe erit ex patre diabolo ad eius generationem cooperante: *ſub eo, ſicut triturantur palea in plauſtro. Et extendet manus ſuas ſub eo ſicut extendit natans ad natandum.* Deſcendet quoq; ignis de cœlo, & deuorabit Antichriſtũ, & principes eius, iuxta illud Apocal. 20. *Deſcendit ignis de cœlo, & deuorauit eos.* Et Dan. 7. inquit propheta: *Vidi quòd interfecta eſſet beſtia, & periiſſet corpus eius, ac traditum eſſet igni.* Et Apoc. 19. ait B. Ioan. *Apprehenſa eſt beſtia & cum illa pſeudopropheta, qui ſeducebat gentes, vt adorarent imaginem beſtiæ. Et miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure, & cæteri occiſi ſunt*, ſcilicet fautores eius. Et 20. c. eiuſdẽ libri dicitur: *Et diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, vbi beſtia, & pſeudopropheta cruciabuntur die, ac nocte in ſæcula ſæculorum.*

Declaratur an ſtatim poſt mortẽ Antichriſti erit iudicium.

POST mortem vero Antichriſti non ſtatim veniet dies iudicij, ſed parum temporis reſtabit, quo Eccleſia Dei habebit pacem, & tranquillitatem, atque prædicabitur regnum Dei, & fides Ieſu Chriſti. Licet autem quidam dixerint, quòd à morte Antichriſti adhuc multis annis durabit mundus, quo tempore diſcipuli Antichriſti relaxabuntur ad peccandum cum ſequacibus ſuis. Boni autem & decepti ab ipſo Antichriſto, & qui tormentorum acerbitate, ac pœnarum timore eum confeſſi fuerant, errorem ſuum emendantes Deo ſeruient, atque ad iudicium vniuerſale ſuſcipiendum ſe præparabunt, & poſtea veniet Dominus Ieſus ad iudicandum viuos, & mortuos, omnibus ignorantibus diem & horam aduentus eius. Et cum hac opinione videtur tranſire Nicol. de Lira ſuper Dan. 12. cap. Tamen alij Doctores tenent, quòd poſt obitum Antichriſti non durabit mundus, niſi per modicum tempus. Et de hoc habetur Apoc. 8. vbi dicitur, quòd *cum Angelus aperuiſſet ſeptimum ſigillum, in quo comprehenditur perſecutio, & mors ipſius Antichriſti, factum eſt ſilentium*, id eſt, pax & tranquillitas, *in cœlo*, id eſt, in Eccleſia militante, *quaſi media hora*, id eſt, paruo tempore. Vbi dicit gloſſa, quòd dabuntur quadraginta quinque dies, vel circa, his qui titubauerant, vel ſeducti fuerant ab Antichriſto ad faciendam pœnitentiam. Et hæc opinio videtur probari Dan. 12. vbi poſtquàm dictum eſt de tempore Antichriſti, quòd durabit per dies 1290. ſubditur: *Beatus qui expectat, & peruenit vſque ad dies 1335.* qui ſunt dies quadragintaquinque pluſquam dies perſecutionis Antichriſti. Licet quidam dicant ibi accipi diem pro anno, iuxta illud Ezech. 4. *Diem pro anno dedi tibi.* Sit autem quomodocunque, eſt magis credendum, quòd prædictum tempus poſt mortem Antichriſti erit breue, ſed incertum nobis quo ad eius quantitatem, atque ſoli Deo cognitum. In hoc autem paruo tẽpore conuertentur multi ad fidem prædicationibus ſanctorum, qui tunc erũt, maxime Iudæi, & filij Iſraël aliarum tribuum, qui tunc erunt. Iuxta illud Saluatoris Ioan. 10. *Fiet vnum ouile, & vnus paſtor.* Et ita verificabitur illud quod ſcriptum eſt tertij Eſdræ 13. vbi dicitur, quòd *filius Dei colliget ad ſe multitudinem decem tribuum Iſraël, quas captiuas duxit Salmanaſar rex Aſſyriorum in Ba-*

Digitized by Google

bylonium. Qui tranſlati in terram alienam, inierunt conſilium proficiſcendi in terram vlteriorem, vbi nunquam habitauit genus humanū, vt ibi ſeruarent legitima ſua quæ non ſeruauerant in regione ſua. Et transierunt fluuium Euphratem per anguſtos introitus. Nam Deus fecit ſtare aquam ad partem donec tranſirent, ſicut fecit tranſeuntibus filijs Iſraël mare Rubrum, & Iordanem, quando venerunt in terram promiſſionis. Et prædictæ decem tribus ierūt in regionem multæ viæ, ſcilicet itineris vnius anni cum dimidio, & ibi ſtabant vſque ad tempora nouiſſima, & tunc iterum exſiccabuntur aquæ illius fluuij, vel ad partem illum diuina voluntate, donec tranſeant, & venient ad filium Dei cum pace, hæc ibi. Nec iſta cōtrariantur ſuperioribus, quia poſtquam iſti populi deliberantes facere pœnitentiam de peccato ſuo idololatriæ vitulorum, vt dictum eſt ſupra, tranſierūt Euphratem, & perrexerunt in illam regionem longinquam, ſciens Deus eorum inſtabilitatem, ne reuerterētur ad vomitum & priſtina mala, & peccata, ſi redirent in Babyloniam, vel ad patriam ſuā, incluſit eos in montibus illius regionis, qui vocantur Caſpij: & ſic habent duo impedimenta, ſcilicet montium in quibus ſunt incluſi, & fluminis qui Euphrates appellatur, quem tranſire nequeunt; maxime quia impediuntur à regina Amazonum, & populo eius, ſub cuius imperio, & ditione viuunt, vt dicitur in compendio Theologiæ libro vltimo. Non obſtat etiā ſuperioribus, quòd hic dicitur, quòd venient cum pace; quia hoc intelligitur poſt deceptionis cognitionem. Primo enim ſeducētur à diabolo & Antichriſto, qui permiſſione Dei faciet montes illos aperiri, & flumē dare eis locum itineris, vel exſiccari. Et ſic ipſum Antichriſtum comitabuntur credentes eum eſſe Meſſiam in lege promiſſum. Mortuo vero Antichriſto, & cognita veritate, venient ad fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ad pacem atque vnionem Eccleſiæ Catholicæ. Et in Hieruſalem adorabunt Dn̄m noſtrum Ieſum Chriſtum. Et ſalui erunt reſidui omnes de populo Iſraël inuocantes nomen Domini, ſicut prophetatum fuit Malach. vlt. & Ioh. 2. Et vt ait Paul. ad Ro. 11. *Tunc intrabit ad fidem plenitudo gentium, & omnis Iſraël ſaluus fiet.* Et prædicta etiam cōfirmantur per ea quæ habētur, Ezech. 38. vbi ait Deus: *Adducam te ſuper terram meam, vt ſciant gentes multæ, cum ſanctificatus fuero in te in oculis eorum, ô Gog.* Licet autem quaſi innumerabiles populi ad fidem venient: Tamen miniſtri Antichriſti, & multi ſcelerati homines non credentes aliud exterminium ſibi debere euenire, in his paucis diebus, qui remanebūt poſt mortem Antichriſti: in ſuis peccantes perſeuerabūt, conuiuantes & luxuriātes, ac delicijs vacantes, iuxta illud Hiere. 48. *Requieuit Moab in fæcibus ſuis, nec eſt transfuſus de vaſe in vas*, id eſt, de ſtatu peccandi ad ſtatum pœnitentiæ. Dicent enim tales obſtinati; Licet princeps noſter mortuus ſit, tamen nos eius diuitias habemus, quibus gaudere, & in conſolationibus viuere valemus. De quibus dicit Apoſtolus 1. ad Theſſal. 5. *Cùm dixerint pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus.* Iſtis ergo qui fuerunt de exercitu Antichriſti, & in malitia ſua perſeuerabunt, aduenict illud quod eis minatur Dominus, Ezech. dicens: *Ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & ſuper exercitum eius, & ſuper populos multos, qui ſunt cum eo, & magnificabor, & ſanctificabor, & notus ero in oculis multarum gentium, & ſcient quia ego Dominus.* Veniet enim cito filius Dei ad iudiciū poſt prædicti Antichriſti mortē, licet de die præfixa non ſciatur certitudinaliter. De quo iudicio loquens Ioannes Apoſtolus, oſtēdit quando Chriſtus veniet ad iudicandum dicens Apoc. 19. *Oculi eius ſicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa: Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & exercitus qui ſunt in Cœlo ſequebantur eum: Et de ore ipſius procedebat gladius ex vtraque parte acutus, vt in ipſo percutiat gentes.* Et 20. c. iterum dicit: *Vidi Thronum magnum, & candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius aſpectu tremuit terra, & Cœlum. Et vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu Throni, & libri aperti ſunt, & mortui iudicati ſunt ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera eorum. Et dedit mare, & infernus mortuos ſuos. Et qui non ſunt inuenti*

Dubitationis diſſolutio.

Multi poſt Antichriſti mortem ad pœnitentiā nō conuertentur.

Quā terribile debeat eſſe Dei iudicium.

Digitized by Google

nenti in libro vitæ ſcripti, miſſi ſunt in ſtagnũ ignis, hæc ibi. De bonis autem inquit cap. ſequẽti. *Et vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de Cœlo, à Deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Et audiui vocem magnã de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus. Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt; & dixit qui ſedebat in Throno: Ecce noua facio omnia. Et qui vicerit poßidebit hæc, & ero illi Deus, & ipſe erit mihi filius.* Quam gratiam vincendi vitia, & peccata, & eſſe bonos ſeruos & filios Dei, cõcedat nobis ipſe Saluator noſter, Dominus Ieſus, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

FERIA III.
IN HEBDOMADA Sancta, de Victoria ſui ipſius.

SERMO XII.

Senſus paſſiones vincendæ ſunt, vt æternã gloriã habere poßimus.

CRVCIFIGE *eum.* Matth. 15. & in Euangelio occurrentis feriæ. Quicunque vult Dei gratiam & gloriam æternam promereri, neceſſe eſt eum vincere paſſiones ſuas ac ſenſualitates, & ſupponere eas rationi. Ideo dixit Deus ad Cain Geneſ. quarto. capitul. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Regnum enim Cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud, Matth. 11. vnde Saluator ait: Apoc. 2. *vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei,* Et 3. eiuſdem libri c. iterum dicit: *Qui vicerit, faciam illum columnam in regno meo.* Ideo dicit Apoſtolus ad Gal. 5. *Spiritu ambulate, & deſideria carnis nõ perficietis. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis. Manifeſta autẽ ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur,* hæc ille. Et ad Rom. 8. iterũ dicit: *Fratres debitores ſumus. Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Quicunque enim ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.* Et ad Gal. 6. dicit: *Nolite errare, Deus non irridetur. Quæcunque enim ſeminauerit homo, hæc & metet. quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* Quia ergo diabolus continue nos impugnat per ſenſualitates, oportet nos viriliter pugnare cõtra eas, ne mors intret per feneſtras noſtras, quæ ſunt quinque ſenſus corporis, vt dicitur, 16. q. 2. c. viſis. & ſunt verba Io. Papæ. Ideo dicitur Eccl. 18. *Poſt cõcupiſcentias tuas nõ eas, & à voluptate tua auertere. Si. n. præſtes animæ tuæ cõcupiſcentias eius, faciet te in gaudiũ inimicis tuis.* Greg. quoq; in 3. dial. c. 19. ait: *Sine labore certaminis nõ eſt palma victoriæ. vnde ergo victores ſunt, niſi quia antiqui hoſtis inſidias debellauerunt? Malignus quippe ſpiritus cogitationi, locutioni, atque operi noſtro ſemper inſiſtit, ſi fortaſſe aliquid inueniat, vnde apud examen æterni iudicis accuſator exiſtat,* hæc ille. Et Hier. ad Euſtoch. dicit: *Niſi vim facias, cœlorum regnum non accipies. An nõ videtur tibi grandis violentia, cũ caro cupit eſſe quod Deus eſt, & illuc vnde Angeli corruerunt, Angelos iudicatura conſcendere? Egredere ergo paulisper è corpore, & ob præſentes labores ante oculos tuos depinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit,* hæc ille. Ideo Saluator. Matth. 16. nos hortatur dicens: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Ad quod poſſumus applicare verba propoſita quæ dicunt: *Crucifige eum,* id eſt, appetitum ſenſualem. Super quo verbo duas conſiderationes faciemus. Prima dicetur neceſſitatis. Secunda vtilitatis.

PARS

Digitized by Google

PARS PRIMA HVIVS ſermonis, in qua probatur quod quilibet tenetur cum ratione vincere omnes ſuas ſenſualitates, ſeu diabolicas & mundanas tentationes.

QVOD quilibet tenetur ſubiugare ſenſualitates ſuas rationi, probatur primo quinque rationibus. Prima dicitur ordinationis. Fundamentum cuius ponit commentator ſuper 8. Phyſic. & in 2. Meta. di. *Ars & natura in ſuis operationibus ordinate agunt quantum poſſunt*, patet hæc regula. ſ. in arte bellica. Nam famulus ſiue Saccomanus, ſecundum ordinem artis bellicæ obedit armigero, armiger vero ſquadrerio, ſquadrerius autem capitaneo generali, & capitaneus domino ſuo, vel Imperatori. Hoc idem patet in ſtatu eccleſiaſtico, diſcurrendo gradus eius. Patet etiam exemplo naturali. Nam videmus ſecundum ordinem naturæ, quòd argentum præualet ferro in valore, aurũ vero præualet argento & ferro. Præſuppoſito ergo quòd ſecundum artem & naturam maiora ſemper ſibi ſubijciunt, inferior ſemper debet ſeruire ſuperiori, vt dicitur. ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. denique. Certum eſt quòd Deus compoſuit hominem ex materia & forma, id eſt, ex corpore & anima, vt habetur. 2. de anima. Sed clarum eſt quòd forma ſimpliciter nobilior eſt ſua materia, dicente philoſoph. 1. Phyſicor. *Forma eſt quid diuinum, & appetibile à materia, materiam dignitate excedens.* Quod ſi ſic eſt, peto quo fine Deus ordinauit hominem ex parte rationali, & ex parte ſenſitiua? Et manifeſtum eſt quod hoc ideo fecit, vt pars rationalis, quæ eſt nobilior, regat, & ſubijciat ſibi partem ſenſitiuam quæ eſt ſibi inferior; alias ſequeretur vnum, quod eſt falſiſſimum & impoſſibile, quod Deus illas inordinatè feciſſet, & quòd ars & natura eſſent perfectiores ipſo Deo. Compoſuit ergo Deus hominem ex anima & corpore, vt anima regat corpus & ſenſualitates, vt inquit S. Bonau. in 2. diſtinct. 38. art. 2. quæſtio. 2. Et ideo debemus ſubijcere rationi omnes motus ſenſuales inordinatos, quia inquit philo. 1. Politicorum: *Debemus vti rebus ſimpliciter ad id, ad quod ordinatæ ſunt à ſapientiſſimo datore. Et ideo anima debet eſſe regens, corpus vero rectum.* hæc ille. Domus enim male regitur cum ancilla dominatur, vnde Prouerb. 30. dicitur: *Per tria mouetur terra, & per quartum quod non poteſt ſuſtinere: per ſeruum cum regnauerit, per ſtultum cum ſaturatus fuerit cibo, per odioſam mulierem cum in matrimonio fuerit aſſumpta, & per ancillam cum hæres fuerit Dominæ ſuæ.* Prædicta autem apparuerunt in Agar, quæ aſſumpta in matrimoniũ ab Abraham Domino ſuo, contemnere cœpit ipſam dominam ſuam Sarram, videns quod conceperat filium. Gen. 16. Per Saram enim intelligitur ratio, per Agar verò ſenſualitas; quæ ſi voluntatem quaſi virum ad ſe allexerit, & conceperit appetitum concupiſcẽtiæ, deſpicit rationem. Et ideo inquit Deus ipſi Abrahæ, id eſt, cuilibet homini, in prædicto. c. *Eijce ancillam, & filium eius.* Voluntas enim ipſius Dei eſt, quod Agar ancilla, id eſt caro, & ſenſualitas ſit ſubdita Saræ, id eſt, rationi. Poſuit namque Deus in domo animæ noſtræ fratrem & ſororem, virum & vxorem, dominam & ancillam, id eſt rationem & ſenſualitatem vt ſ. ratio ſenſualitatẽ inſtruat, tanquam frater ſororem, & eam corrigat tanquam vir vxorem ſuam, atq; eam ſibi ſubijciat tanquam domina ancillam ſuam, vt in omnibus ſibi obediat. vnde philoſophus 5. Th. ait, quòd proprium rationalis ad concupiſcibile eſt, & iraſcibile. quòd ipſa imperat, illa vero miniſtrat. Quando autem aliter fit, tunc anima hominis eſt peruerſa. Et Plato in Phædone introducit Socratem dicẽtem: *Cum in eodem ſint corpus, & animus. Hoc quidem parere atque ſeruire natura iubet, animum vero imperare, & dominari. Diuinum quidem ita natura inſtitutum eſt, vt imperet ac dominetur. Mortale autem*

Inferior enim ſuperiori ſeruire debeat, ſenſus que ratione ſit inferior, ideo ipſi ſubijci tenetur, & hæc eſt 1. ratio.

autem vt pareat, atque deſeruiat. Qui ergo contrarium faciunt, ſcilicet permittentes paſſiones, & ſenſualitates præualere rationi, cum peruertãt ordinem diuinæ ſapiẽtiæ & ordinationis, magna digni ſunt pœna, ipſo Domino atteſtante, qui Lu. 12. dicit: *Seruus ſciens voluntatem Domini ſui, & nõ faciens, plagis vapulabit multis.*

SEcundo idem probatur ratione cõuerſionis, ſiue tranſmutationis. Quando enim quis viuit ſecundum ſenſualitates, dicitur effici beſtia. Fundamentum cuius ponit philoſophus 2. de anima, & in 7. Meta. commentator Auerrois ibidem: Et Gilbertus Porretanus in libro ſex principiorum di. *Forma eſt quæ dat eſſe rei, qua ablata res non eſt*, patet hæc regula. Nam pro tanto aliqua res dicitur Eccleſia, vel domus, quanto in ſe retinet formam Eccleſiæ ſeu domus: quòd ſi funditus deſtruatur per ruinam, nequaquam amplius Eccleſia, vel domus vocatur, ſed ſimpliciter dicitur eſſe cæmentum vel cumulus lapidum, & lignorum. Et ratio eſt, quia perdidit formam Eccleſiæ vel domus. Quo præſuppoſito peto, quare homo ſingulariter appelletur homo? & certũ eſt quòd propter vſum rationis, dicente philoſ. 9. Ethi. Hominis eſt maxime intellectus, & ratio. quod ſi ſic eſt, clarum eſt quòd quãdo homo ſubmittit rationem inordinatæ concupiſcentiæ, aut contra rationem viuit, & per cõſequens eſt, ac ſi ratione careret, perdit nobilitatem ſui nominis, honoris, dignitatis. vnde tam in conſpectu hominum quam conſpectu cœleſtis curiæ non amplius homo, ſed beſtia cenſendus eſt, quia mutata forma, & ſubſtantia, intelligitur mutata. ff. ad exhi. l. Iulianus. §. ſed & ſi quis. Confirmatur etiam hęc ratio per ſententiam philoſo. 7. Meta. di. *Ex genere & differentia ſpecifica, conſtituitur ſpecies*, vnde nihil poteſt poni in ſpecie aliqua, niſi habeat differẽtiam ſpecificam illius ſpeciei. Quo præſuppoſito tũc ſic: Hæc eſt diffinitio hominis, homo eſt animal rationale, & non debet addi mortale. ſecundum Scotellum ſuper vniuerſalibus Porphyrij in tractatu de differentia. q. 1. pen. Et Ioan. Verſoris in ſumma, ſuper dialecticam, in tractatu de ſpecie, c. vlti. quia per iſtam differentiam, ſcilicet rationale, differt homo ab omnibus alijs animalibus. Et nulla res eſt de qua poſſit dici, quòd ſit animal rationale, niſi homo. Cũ ergo ab alijs animalibus differat homo per rationem, ergo cum dimittit rationẽ per peccatum & ſenſualitatem, nihil differt à beſtijs, & ſic efficitur animal tantummodo ſenſuale, & non rationale: quia cui non competit diffinitio, non competit etiam diffinitum. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Vnde inquit gloſſ. in authent. de mona. in princ. quòd non ſequens rationem, non debet dici homo, ſed beſtia. Et hoc eſt quod inquit Dauid Pſalm. 48. *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, ſimilis factus eſt illis.*

Confirma ratione.

PRo quorum meliori declaratione, ſciendum quod inquit philoſophus 1. Politic. triplicem vitam poſitã fuiſſe à philoſophis. ſ. voluptuoſam, politicam, & cõtemplatiuam. Conſiderabant enim hominem medium inter ſuperiora. i. angelos, & inferiora. i. bruta animalia. Et ideo attendebant hominẽ tripliciter poſſe conſiderari. Primo vt participat cum brutis, & conuenit ei vita voluptuoſa. Secundo in quantum vtitur ratione, & ſic cõuenit ei vita politica. Tertio vt communicat cum Angelis in ſpeculatione, & contemplatione, & ſic conuenit ei vita contemplatiua. Qui ergo viuit vita voluptuoſa, dicitur beſtia. Qui autem viuit vita politica id eſt rationali, dicitur homo. Qui autem viuit vita contemplatiua, dicitur Angelus. Ait enim Hieronymus ad Euſtochium: *Profecto in carne præter carnem viuere, non terrena, ſed cæleſtis vita eſt.* Concludo igitur ad propoſitum noſtrum, quòd viuens vita brutali, ac vitioſa, merito brutum nuncupatur, & non poteſt appellari homo, niſi æquiuoce, ſicut homo depictus,

Pro prædictorum declaratione, ac cõfirmatione, ponitur triplex vita, à philoſ. aſſignata.

Digitized by Google

ſtus, & mortuus dicitur homo nomine tantum, & non re. Ideo Salomon inquit Eccleſ.3. *Oſtendit Deus, filios hominum ſimiles eſſe beſtijs.* & iterum dicit: *Nihil habet homo iumento amplius.* Quia enim homo amiſſa ratione perdidit differentiam ſpecificam hominis, & remanſit ſolummodo in genere animalium. Genus autem non poteſt eſſe in rerum natura, niſi ſit in aliqua ſpecie, ideo talem rationem carentem conſtituit in ſpecie animalium irrationalium. Quapropter Dauid poſt peccatum beſtiale luxuriæ, dixit Pſalm.21. *Ego autem ſum vermis, & non homo,* &c. Ait.n. Philo.1. Politi. *In tantum quis eſt homo, in quantum habet in ſeipſo rectitudinem virium inferiorum ad ipſam rationem.* Et ibidem dicit: *Sicut perfectus virtutibus optimum animalium eſt homo, ita alienus à lege, peſſimum eſt omnium.* Et rationem ibidem ponit dicens; *Plura mala faciet malus homo, quam beſtia.* Et in 7. Ethicor, iterum ait; *Homines dicuntur, ſicut dij, propter excellentiam virtutis: homo autem prauus deterior eſt omni beſtia.* Eſt enim peior gallinis, poſt rixam ad paſtum ſimul currentibus. Item leonibus qui manſueſcũt cum quis ſe eis proſternit, & lupis non comedentibus lupos, & ſic de alijs feris. Item mulis, equis, & aſinis, qui non cadunt in eodem loco, in quo ſemel ceciderũt, imo nec per eandem viam incedere volunt. Item turtures, & multæ aliæ aues ſeruant fidelitatẽ coniugibus ſuis, quod non faciunt multi homines. De hac autem hominis beſtialitate Chryſ. in hom. Aſcenſionis, ſuper illud, *homo cõparatus eſt iumentis, inſipientibus* dicit: *Peius eſt comparari irrationalib. quàm naſci. Naturaliter non habere rationem tolerabile eſt, hominem vero ratione decoratum irrationali naturæ comparari, voluntatis crimen eſt.* B. quoque Tho. 1.2.q.1.ar.2. inquit: *Operationes noſtræ ſi ratione carent, non humanæ, ſed beſtiales appellandæ ſunt.* Boetius etiam quarto de conſolatione, proſa tertia dicit de malis: *Quare conuerſi in malitiam, humanam quoque amiſere naturam. Euenit ergo vt quem transformatum vitijs videas, hominem æſtimare non poſſis. Auaritia feruet alienarũ opum violentus ereptor? lupo ſimilem dixeris: ferox atque inquietus linguam litigijs exercet? cani comparabis. Inſidiator occultus ſubripuiſſe fraudibus gaudet? vulpecula exæquetur. Ira intemperans fremit? leonis animum geſtare credatur. pauidus, ac fugax non metuenda formidat? ceruo ſimilis habeatur; ſegnis ac ſtupidus torpet? aſinus viuit; leuis atque inconſtans ſtudia permutat? nihil ab auibus differt: fœdis immundiſq; libidinibus immergitur? ſordide ſuis voluptatibus detinetur. Ita fit vt qui deſerta probitate homo eſſe deſierit, cum in diuinã conditionem tranſire non poſſit, vertatur in belluam.* Chryſ. quoque ſuper Matth. inquit: *Si peccator es manifeſte, hominem te dicere non poſſumus. Cũ enim calcitres vt aſinus, ſaltes vt taurus, fremas mulieribus, vt equus, & gaſtrimargiam patiaris vt vrſus, impingues carnem tuã, vt mulus; rememoreris autem vt camelus, rapias vt lupus, traſcaris vt ſerpens, percutias vt ſcorpio, doloſus ſis vt vulpes, venenũ malitioſe obſerues, vt aſpis & vipera, qualiter te potero cum hominibus connumerare?* quaſi dicat, non eſt conueniens.

Malus homo ſingulis beſtijs eſt deterior.

Peius eſt comparari irrationabilibus quã naſci.

Chryſ. diſcurſus de homine malo.

Iſta aute animalia & beſtias debet quilibet bonus prædicator capere, vel ſaltem vulnerare, aut ad minus cõtra eas vociferare, ſicut faciebat B. Ioã. Baptiſta dicens Ioan.1.cap. *Ego vox clamantis in deſerto.* ſ. iſtius mundi, in quo habitãtur multæ malæ beſtiæ. Et ideo inquit mihi Deus illud. Geneſ.27. *Sume arma tua, pharetram & arcum, & egredere foras, & affer mihi de venatione tua, & fac mihi cibos, vt comedam.* Iſta autem arma ſunt virtutes, & verba ignita boni prædicatoris, de quibus 2. ad Corinth.10. ait Paulus: *Arma noſtra non ſunt carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum diaboli.* Ad quæ arma induentia hortatur idem Apoſtolus ad Epheſ.6. dicens: *Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli.* Per arcum vero ſignificatur doctrina ſacræ ſcripturæ, quam habere debet prædicator, vt ſicut per arcum eijcitur ſagitta, ita per ſacram doctrinã eijciatur velox verbum prædicationis, quod currat pertranſiens interiora hominis, iuxta illud, ad Heb.4. *Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, ac penetrabilior omni gladio ancipiti.* De hoc aũt arcu dicitur, Iob.29. *Arcus meus in manu mea inſtaurabitur.*

Boni prædicatores debent capere, vel ſaltẽ vulnerare, aut ad minus vociferare cõtra homines belluis ſimiles.

Digitized by Google

rabitur.& Gen.9.ait Deus: *Arcum meum ponā in nubibus cæli*.i.in prædicatoribus, de quibus Iſa.40. di. *Qui ſunt iſti qui vt nubes volant.* Sicut.n nubes exeuntes de mari.i.de amaritudine & turpi côuerſatione huius mūdi,eleuantur ſuper terrā per contemplationem, & effundunt ſuper terrenos ac carnales homines aquā ſalutaris prædicationis. Iſti ergo venatores ſic armati, debent intrare ſiluā mundanam plenā feris,ac beluis.i.hominibus beſtialiter viuentibus,de qua inquit pſalmiſta: *Quaſi in ſilua lignorum, ſecuribus exciderunt ianuas eius in idipſum.* Et de peccatore dicitur Deuter.32. *Inuenit eum in terra deſerta,in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis.* Intrantes aūt hanc ſiluam venatores, vt poſſint beſtias ſilueſtres appræhendere, de quibus libenter comedit Deus, debent examinare diligenter loca in quibus habitant, & prudenter eas circundare, cauentes ne venando deſtruant campos plenos meſſe, & damnificent canibus,id eſt ſuis verbis turpibus.

In hoc mūdo reperiūtur homines multis generibus animalium ſimiles, & de modis vulnerandi eos.

IN iſta aūt ſilua mundana inueniuntur diuerſa genera animaliū, & beſtiarum, quæ ſolent inueniri in nemoribus.Primo enim inueniuntur lepores,quibus tremit caput, & ſunt valde pauidi, per quos ſignificantur illi qui timent aggredi viam pœnitētiæ ne infirmētur, vel non poſſint perſeuerare, quorū quilibet inquit cum pſalmiſta: *Timor & tremor venerunt ſuper me,* &c.Et iterū de illis dicit idem propheta: *Trepidauerunt timore vbi non erat timor.* Tali autem timido ait illud.Prou.26.*Leo eſt in via, leæna in itinere,occidendus ſum.* Leo id eſt diabolus,leæna.i.concupiſcentia, quibus nō ſperat poſſe reſiſtere.De ipſo quoq; timido dicitur,Prou.30. *Lepuſculus plebs inualida, collocat in petra cubile ſuum.* In petra enim cubile ſuū collocat, quia in duritia ſui peccati perdurat:vel ad litteram,in petra iacet,ſiue ſedet in vicis & plateis, in nullo bono opere occupatus ex timore prædicto.Tales aūt timoroſi debent appræhendi,vel ſaltem ſagittari ſagitta Saluatoris. Matth.8.di.*Quid timidi eſtis modicæ fidei?*

De his hominibus capreolis ſimilibus.

SEcundo reperiuntur capreoli,qui bene ſaltant. vnde ſecundi Regum 2.dicitur: *Aſael quaſi vnus de capreolis, qui morantur in ſiluis,curſor velociſſimus fuit,* & iſtis capreolis figurantur illi qui choreis delectantur & tripudijs. De quibus choreis exponi poteſt illud,Iſa.13. *Requieſcent ibi beſtiæ, & piloſi ſaltabunt ibi.* Nam mulieres vanæ ſedent ibi, more beſtiarum laſciuientes,& expectantes quòd laruati, & pellibus induti, ſicut fit in carniſpriuio, eas inuitent ad chorizandum. Cum quibus ſaltāt,tanquā beluæ. Iſti autem capreoli ſunt vulnerādi ſagitta. Eccle.9.vbi dicitur:*Cum ſaltatrice non ſis aſſiduus, & non audias verba illius,ne forte pereas in efficacia eius.* Item ſagitta Amos.8.vbi ait Deus: *Conuertam feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum.*

De hominibus capreæ ſimilibus.

TErtio reperiuntur capreæ, quæ vulgari nomine vocātur camociæ,& iſtę propter ſuam leuitatem nunquam tenent firmum locum, ſed huc illucque diſcurrunt,de quibus dicitur 2. Paral.12. *Veloces quaſi capreæ in montibus,*& iſtis figurantur vagabundi,& inſtabiles,& qui non perſeuerant in bono incepto, vel in arte quā cœperunt,& nunquam permanēt in vno bono propoſito.Qui feriēdi ſunt ſagitta Salomonis Eccle.5.vbi ait:*Ne ventiles te in omnem ventum, & nō eas in omnem viam,ſed eſto firmus in via Domini.* Item iſtæ capreę aſcendūt cacumina montium,& ſignificant curioſos,qui volunt intelligere altitudinē diuinorum ſecretorum, quos vulnerat Eccle.3.ſui libri.c.di.*Altiora te ne quæſieris.*&c.

De hominibus ceruis ſimilibus.

QVarto reperiūtur cerui de quibus ait Iſid.12.Etymo. quòd mirantur fiſtularum ſibilum,& in harmonia delectantur, erectiſque auribus acutè audiunt, & ſic à venatoribus capiuntur. vnde figurāt diſſolutos,qui delectantur canticis. Contra quos dicitur,Iob.21. *Tenent tympanum & cytharam,& gaudent ad ſonitum organi,ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Item Plinius libro 8. naturalis hiſtoriæ dicit: *Ceruis tantæ ſunt ſimplicitatis, vt omnem mirentur, & ſtupeant nouitatem. vnde equo,*

Digitized by Google

vel bubalo ad eos accedente, ita in ipſum reſpiciunt quòd hominem iuxta ſe venientem & ſagittis impetere volentem non attendunt, hæc ille. Et ideo ſignificãt fatuos, qui ad omnes nouitates mirantur, & attendunt, & faciliter decipiuntur. vnde de illis dici poteſt illud, Prou. 14. *Fatuitas ſtultorum imprudentia.* Gloriantur quoque cerui de cornibus, quæ tñ ſæpe ſunt cauſa, quòd capiantur & moriãtur. Et ſignificant vane glorioſos de pulchritudine, diuitijs, & honoribus, & huiuſmodi. Qui vulnerãdi ſunt ſagitta pſalmiſtæ dicentis: *Nolite extollere in altum cornu veſtrum &c.* Multas etiã alias conditiones habet ceruus, quas bono reſpectu pertrãſeo,

De Aſinis ſimilibus, ac de modo eos vulnerandi.

QVinto reperiuntur aſini. vt autẽm dicitur libro 18. de proprietatibus rerum: *Aſinus eſt animal melancholicum, frigidum, & ſiccum, naturaliter ponderoſum, tardum ac pigrũ; ſtolidũ & obliuioſum.* Et iſti aſini figurant negligẽtes in bono opere, & accidioſos. Qui debẽt vulnerari ſagitta Pau. 2. ad Tim. 3. dicentis: *Qui non laborat, non manducet*, & Domini Ieſu dicentis. Matth. 20. *Quid hic ſtatis tota die otioſi?* Et Iob 5. vbi dicitur: *Homo ad laborem naſcitur.* Libentius quoque comedunt aſini ſpinas, & tribulos, ac cardos, quàm alias bonas herbas: & ſignificant laſciuos, qui libentius audiunt inhoneſta, ac turpia & fabuloſa quàm bona ac ſancta verba & vtilia. Iuxta illud. 2. ad Tim. 4. *Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent. Ad fabulas autem conuertentur.* Qui vulnerandi ſunt ſagitta Pauli ad Colloſſ. 3. dicentis: *Deponite ſermonem turpem de ore veſtro, & verbum Chriſti habitet in vobis abundanter.* Aſinus etiam non timet ſtimulum, ſed oportet eum percutere cum virga, & baculo: & de iſtis aſinis multi reperiuntur, qui ſunt obſtinati, & bonis verbi Dei ſtimulis non poſſunt induci, vt per viam mandatorum Dei progrediãtur; ſed oportet quòd eos Deus cogat per flagella & grauamina, & ad hoc exponi poteſt illud Eccle. 23. *Virga & palea ac onus aſino.* Dicitur quoque. Prou. 10. *Virga in dorſo eius, qui indiget corde*, & eiuſdem libri 26. c. *Virga in dorſo imprudentium.* Iſti enim aſini ſignificant ruſticanos, de quibus etiã quam plures reperiuntur. Aſinus enim habet aures longas & largas, & ipſi ruſticitates magnas & multas. Sed notandum q̃ vt dicitur in lib. de proprietate rerum: *contra aſinos pugnat vrſus, & eos comedit*, & ſimiliter iſtos aſinos bipedes deuorabit diabolus. Dicitur quoque in prædicto libro de proprietate rerum, quòd aſini quanto magis ſeneſcunt, tanto magis efficiuntur triſtes, & deformes, hiſpidi & piloſi, & figurant eos qui quotidie efficiũtur magis tepidi, & pigri in ſeruitio Dei, ita quod eis vita eſt in tædio. Quos vulnerare debemus, ſagitta Salomonis, Sapien. 1. dicentis: *Nolite zelare mortem.* &c. & Horatij in epiſtolis canentis: *Gratior & melior ſis accedente ſenecta.* Aliter euenit illud, Sap. 3. *Sine honore erit ſenectus illorum.*

De leonibus ſimilibus.

SExto reperiuntur leones rugientes, per quos ſuperbi & magnates deſignantur, qui volunt dilacerare pauperes. Prouer. 27. *Leo rugiens, & vrſus eſuriens, principes eius ſuper populum pauperem.* Item quærunt deuorare ſubſtantiam eorum, iuxta illud pſalmiſtæ: *Susceperunt me ſicut leo paratus ad prædã.* Et iterum: *Inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.* De iſtis etiam dicitur, Sopho. 3. *Principes in medio eius quaſi leones rugientes.* Minantur enim pauperibus, eoſque mordent, & occidunt, ac ſuppediant. Contra quos dicitur, Iob. 4. *Rugitus leonum, & vox leænæ, & dentes catulorum eius contriti ſunt.* Iſtos autem ſuperbos vulnerare debemus ſagitta humilitatis, quam emittit beata virgo, dicens. Luc. 1. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.*

De tigri ſimilibus.

SEptimo inueniuntur tigres iracundæ, & furibundæ, ſicut ego oculis proprijs aſpexi in vna adducta Mediolani, quæ cõtinuè fremebat: & figurant rixoſos, & cõtentioſos atque vindicatiuos. Cõtra quos mittenda eſt ſagitta Eccleſiaſ. 28. *Qui vindicari*

Digitized by Google

cari vult, à Domino inueniet vindictam, &c. Et Prou. 17. *Semper iurgia quærit malus, Angelus autem crudelis mittetur contra eum.*

De his qui ſimiæ aſſimilantur.

OCtauo inueniuntur ſimiæ ſic dictæ, quia volunt omnia aſſimilare, & facere quicquid vident ab alijs fieri, & figurant præſumptuoſos. Dicitur de ſimia vidente barbitonſorem ſeipſum radenad ſpeculum, quod & ipſa voluit facere, & ſibijpſi cum nouacula amputauit caput, incidendo collum, dum radere vellet ſub gula. Culpa autem eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. l. culpa, ff. de reg. iu. & c. non eſt ſine culpa. eodem tit. lib. 6. Sunt quoque ſimiæ exterius hominibus conformes, & interius valde diſſimiles. & figurant hypocritas, qui exterius habent apparentiam ſanctorum, & interius ſimilitudinem dæmonum. Contra quos iaculanda eſt ſagitta Iob 13. vbi dicitur: *In conſpectum Dei non veniet omnis hypocrita.*

De hominibus porcis ſimilibus.

NOno reperiuntur porci, qui ſi vadũt in aliquo viridario, dimiſſis floribus odoriferis quærunt ſtercora: & figurant detractores, qui dimiſſis virtutibus proximi, quærunt & inueſtigant vitia eorũ, vt detrahant illis. Item libenter ſe inuoluunt in luto, & ſignificant luxurioſos, de quibus dicitur Iohelis. 1. *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.* O quot bonas animas fœdauit, & corrupit iſte porcus luxurię, & quantum deſtruxit Eccleſiam Dei. De ipſa enim inquit pſalmiſta: *Exterminauit eã aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* O quot ſues inueniuntur hodie bipedes, qui delectantur ſolũmodo in volutabro carnis & ſenſualitatis. Sed notandum, quòd ſicut macellarius volens interficere ſuem ſiue aprum ſylueſtrem, qui vulgariter dicitur porcus ſenzatus, ei fricat ventrem, & ille tali ſenſualitate delectatus in terram ſe extendit, vt illam delectationem melius percipiat. Macellarius vero poſtquam aliquantulum fricauit, gladio ad hoc præparato, improuidente ipſo porco illum in gutture eius transfigit, atq; ipſum occidit. Sic diabolꝰ fricat ventrem luxurioſi ſenſualitate carnali, in qua dum vt porcus delectatur & gaudet, ſtatim eum repentina morte interimit. Sed hos porcos ferire debet prædicator ſagitta caſtitatis, laudando pudicitiam, iuxta illud Sapientiæ. 4. *O quam pulchra eſt caſta generatio cum claritate.* Item ſagitta Apoſtoli ad Hebr. 13. dicentis: *Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus.*

De his quæ vrſis ſunt ſimiles.

DEcimo inueniuntur vrſi, qui ſunt inuidioſi. Cum enim ad brachia faciũt cum aliquo, ſi ab ipſo vincuntur, ex inuidia eum vngulis dilacerant, & propterea de inuidioſo dicitur, Daniel. 7. *Ecce alia beſtia ſimilis vrſo in parte ſtetit, & tres ordines dentium erant in ore eius.* primus enim ordo eſt, dolere de bono proximi, ſecundus eſt gaudere de malo eius, tertius eſt ipſius famam dilacerare. Iſti autem ſunt feriendi ſagitta charitatis, quæ facit gaudere de bonis proximi, vnde Auguſtin. in quodã ſermone ait: *Tolle inuidiam, & tuum eſt quod habeo.* Vrſi etiam ſunt ſolatioſi, & ſignificant luſores, quos diabolus occidit, ſicut venator vrſos. Nam venator facit formã hominis de palea cum brachijs apertis, quaſi inuitet vrſum ad ludendum ad brachia. Ipſe autem venator poſt illam formam, ad arborem apodiatam ſtat abſconſus. Dum autem vrſus amplectitur illam formam, ſiue imaginem hominis, volens ludere ad brachia, ſtatim ex improuiſo iugulatur à venatore. Et ſimiliter occidit diabolus luſores, dum putant ſolatiari & ludere, &c. Vrſi quoque ſunt impatientes, vnde alio modo capiuntur propter impatientiam ſuam. Nam venator ſciens viam per quam incedere ſolet vrſus, tendit in ea chordam cum ſagittis venenatis, ita quòd tacta chorda aliquantulum fortiter, ſtatim cum impetu exit ſagitta: vrſus autem qui adeo eſt impatiens, quod ſi in itinere inuenit lapidem, eius viam impedientem, protinus ipſum cum ira longe proijcit; ſimiliter cum ad prædictã

Digitized by Google

chordam venit, & ipſam in medio itinere reperit, cum indignatione cũ brachijs illam apprǣhendens, ac dilacerare volens, & proijcere, fortiter trahit, vnde ſtatim cum ingenti impetu ſagitta exiens eum ferit. Ex qua magis indignatus vrſus, ſagittam ipſam extrahit de vulnere, & circa aſpicit, quis eum vulnerauit, vt ipſa ſagitta illum ferire poſſit. Neminem autẽ videns, atq; ſe madefactum cernens ſanguine de vulnere exeunte, cum indignatione pilos ipſos extrahendo etiam carnem ſuam rumpit, vnde & ab ipſa ruptura ſanguis fluit. Quapropter ab alia parte alios pilos ſimiliter extrahit, & vndique ſanguis fluit, vrſus vero ſtatim ad flumen currit, vt in eo ſanguinem abſtergat. Sed ſanguis in aqua magis fluit, vnde debilitatus vrſus cito perit, vel ſaltem manus venatorum ex ipſa debilitate fugere nequit. Alio etiam modo apprǣhenditur vrſus qui eſt guloſus, & libenter comedit mel. Nam venatores cum chorda appendunt malleum groſſum & acutum arbori, in qua ſit fauus mellis, ita quod dictus malleus ſit prope fauum mellis, ex ea parte qua vrſus ad comedendum mel pergit. Cum autem vrſus hoc impedimentum inuenit, ſtatim cum impetu malleum proijcit, qui protinus ad locum ſuum rediens, caput vrſi percutit. At ille magis indignatus, fortius & impetuoſius illum proijcit. Malleus vero alia vice ad locum ſuum reuertens, taliter vrſum in capite excutit, quòd de arbore totus attonitus cadit. Quem venator poſtmodum faciliter capit. Et figurat impatientes de aduerſitatibus. Qui vulnerandi ſunt ſagitta Apoſtoli, 1 ad Teſſa. 5. dicentis: *Patientes eſtote ad omnes*. *Qui* enim *patiens eſt, multa gubernatur ſapientia*. Prou. 14.

De vulpi ſimilibus. VNdecimo reperiuntur vulpes, quǣ nunquam ambulant recto itinere, & ſignificant doloſos, & fraudulentos, de quibus dicitur, Prou. 2. *Quorum vie peruerſe, & infames greſſus eorum.* Eſt autem conſiderandum quod vt ait Alexander de Ales, ſuper Pſalmo. 62. *Sola pellis vulpium eſt chara venatoribus*, & ſimiliter ſola exterior conuerſatio talium fraudulentium hominũ, quę eſt in carnis mortificatione, debet à bonis aſſumi, & cadauer proijci quod ſub pelle abſconditur, id eſt eorum interior malignatio. Vnde Matth. 3. dicitur de Ioanne Baptiſta: *Zona pellicea circa lumbos eius.* Dicit & Alexander ibidem, quod vulpes tenet lanam in ore, & paulatim ſe mergit in aqua à parte caudǣ, donec pulices fugiant ad lanam, & tũc deſerit, & proijcit ipſam lanam in aqua, & ſic pulices occidit. Et ſimiliter homines dolum oſtendunt, ſe libenter accipere repręhenſiones mordaces, quǣ per pulices ſignificantur. Sed poſtea ſtatim proijciunt eas, & reprǣhenſores ſuos crudeliter perſequuntur. Vulpes etiam ſe inuoluunt in terra rubea, & oſtendunt ſe mortuas, vt capiant aues, & ſignificant ſimulatores, qui decipiunt ſimplices. Et ideo inquit Horatius in poetica: *Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.* Propter ſimulationem autem & proximorum deceptionem, dicebat Saluator, Luc. 13. de Herode: *Dicite vulpi illi, &c.* Item vulpes magis rapiunt animalia domeſtica, quàm ſylueſtria: & ſignificant deceptores proximorum, & vicinorum, de quibus dicitur Abdiǣ primo: *Qui comedunt tecum, ponent tibi inſidias.* Vulpes etiam pullos deuorant, & figurant guloſos, qui vellent omnia delectabilia cibaria deuorare. Iſtas autem vulpes capi prǣcipit Deus, Can. 2. di. *Capite vobis vulpes paruulas, quǣ demoliuntur vineas.* Tales autem debent vulnerari ſagitta Dauid, Pſalmo. 62. vbi de ipſis ait: *Introibunt in inferiora terrǣ, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.* Sicut enim cadauera vulpium proijciuntur in ſterquilinium, ſic ipſi proijcientur ad ǣternas pœnas in inferni profundo.

DVodecimo reperiuntur lupi, quorum natura eſt fugere, cum poſt eos clamatur. vnde ſemel quidam tubicen *De his qui lupis aſſimilantur.*

qua

quadam die volens ire ad pulſandum in vna ciuitate, pergenſque cum tuba per quoddam nemus, errauit per ſyluas, taliter quod nox ſuperuenit. Ille autem circumquaque perluſtrans, vt inueniret vbi pro nocte illa dormiret, tandem inuenit vnam caſulam in qua nemo erat; habebat tamen oſtium quo claudi poterat. In quã intrans clauſit ipſum oſtium, & poſtea aſcendit ſuper quendam locum ibi eminentiorem. Deinde ne alius aſcendere poſſet, traxit ſcalam deſuper. Cum autem dormire inciperet, ecce multitudo magna luporum aduenit, qui ibi in nocte dormire conſueuerant. Qui oſtium clauſum inuenientes, atque odorem humani corporis ſentientes, vlulare fortiter cœperunt capitibus ſurſum eleuatis, vnde ille euigilans totus territus remanſit. Illi autem lupi cum per oſtium intrare nequirent, ſe inclinabant, & vnus aſcendebat ſuper alium, & poſtea erigebantur, & ita faciebant quaſi vnam ſcalam, & ſic ſupra murum aſcendebant, & ipſam caſulam intrabant. Cum autem quaſi omnes intraſſent, & ad illum tubicinem aſcendere non poſſent, cœperunt ſimiliter aſcendere vnus ſuper alium, vt quaſi vnam ſcalam facerent ſicut prius: vnde tubicen videns, quod ab eis ſe defendere non poterat, tandem à Deo inſpiratus, cœpit fortiter ſonare cum tuba in aures ipſorum luporum. At illi exiſtimantes eum vocare alios qui eſſent in inſidijs, cœperunt quaſi rabidi circa oſtium pulſare vt illud aperirent, & vnus volebat citius altero exire, & ſic interfecerunt ſe inuicem, & tandem aperto oſtio, adeo longe cucurrerunt, quod ab illis partibus multum elongati ſunt. Prædictus enim tubicen cõtinue ſonabat fortius quàm poterat & ſic illo ſonitu & clangore lupos omnes effugauit. Sed lupi noſtri ſunt domeſtici, & bipedes, & adeo temerarij, quod non timent clamores, nec minas prædicatorum, nec tubam diuini iudicij. Et iſti ſunt deteriores lupis ſylueſtribus. Non enim recedunt, ſi quis clamitet. Hos autem appræhendere debemus, aut vulnerare ſagitta Zachariæ primo, vbi ait propheta: *Ne ſitis, ſicut patres veſtri, ad quos clamabant prophetæ priores, & non audierunt, nec attenderunt &c.* Sunt quoque alij lupi, qui non ſolum fugiunt propter clamores magnos, ſed etiam propter quemcunque, vel paruum clamorem: & iſti figurant eos, qui non ſolum fugiunt à prædicatione quando acriter repræhenduntur, ſed pro omni verbo vel minimo quod videatur contra militare, recedunt, & amplius ad prædicationem redire nolunt, licet in particulari non nominentur, contra quod ait Hieronymus ad Nepotianum: *Neminem ſpecialiter ſermo meus pulſauit, generaliter de vitijs diſputatio eſt. Qui igitur mihi iraſci voluerit, prius ipſe de ſe, quod talis ſit, confitebitur.* Alij etiam lupi aſſimilantur ouibus in colore, ait Prudentius poeta: *Latitat lupus ore cruento, Lacteolam mentitus ouem ſub vellere molli.* Et Saluator, Matth. 7. *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Et iſti ſunt vulnerandi ſagitta Iob. 36 vbi dicitur: *Simulatores, & callidi prouocant iram Dei.* Lupus etiam non diſcernit, cuius ſit quod rapit. ſcil. pauperis, vel diuitijs, & eodem modo faciunt vſurarij, & raptores. Item non curat vtrum damnum ſit magnum, vel paruum, & figurat eos qui faciunt conſcientiam ſuo modo, & non magis habent ſtimulum de magno peccato, quam de minori. Ad prædicta autẽ dari poteſt exemplum, quod fabuloſe recitatur de lupo, qui habens mandatũ à leone Rege animaliũ, vt vltra tres ſolidos non daret damnum, poſtea comedit aſinã vnam cum pullo ſuo: de quo accuſatus, reſpondit, ꝙ non erat tranſgreſſus præceptũ, quia aſinam iudicauit valere ſolũ duos ſolidos; pullum vero eius vnũ ſolidum. Et ſimiliter faciunt vſurarij peſſimi, qui iudicant ſibi licere omnia, adducentes rationes quod denarij ſui debent aliquid lucrari &c. Item lupus quicquid capit dentibus, nõ dimittit, ſed firmiter tenet.

Et ſimiliter iſti raptores nunquam reſtituunt ea quæ iniuſte abſtulerunt etiam à viduis, pupillis, & orphanis, & alijs miſerabilibus perſonis, inter quas morantur, ſicut lupi rapaces in medio ouium, de quibus etiam dicitur Ezechiel. 22. *Principes in medio eius, ſicut lupi rapientes prædam.* Eſt etiam lupus animal guloſum, & propter guloſitatem ſuam appræhenditur. vnde ſemel quidam fecerant foueam magnam profundam, in qua poſuerant pecudem, ſeu aliud animal mortuum, & poſtea cooperuerunt ipſam foueam ſtramentis palearum, ſubter quæ poſuerant aliqua debilia virgulta, quibus ipſa ſtramenta ſuſtentari poſſent. Lupus autem quidam magnus inde tranſiens, & odorem carnium ſentiens ibi, quærebat vbi eſſent, & ſic in foueam ipſam cecidit, & nunquam exire potuit. Accidit vero vt quidam lebetes reficiens, inde ante lucem tranſiret, & in eandem foueam caderet, lupus autem qui ibi erat, ad partem vnam foueæ ſe tranſtulit, & ille faber ab alia cum martello ſuo in manu. Quibus ſic ſtantibus, venerunt venatores, & ſubmiſerunt illi fabro vnam chordam groſſam, vt eam ligaret ad collum lupi, quod & fecit. Nã lupus territus, videns ſe captum in illa fouea, & habere homines deſuper cum armis, & illum fabrum cum malleo, permiſit ſe ligari, tanquam ſi eſſet vna ouis. Poſtmodum vero illi venatores ſurſum traxerunt fabrum, & poſtea lupum ſic ad gulam ligatum, quem adhuc in aere exiſtentem protinus interfecerunt. Eſt inſuper lupus animal deſperatum, & maxime quando nõ poteſt ſuæ guloſitati ſatisfacere. Solet autem lupus quando ouile intrat, quicquid poteſt, comedere, reliquum autem ouium interficere, & ſub terra abſcondere in aliquo loco, vt poſtea illud comedere poſſit: vt vero famẽ prouocet, arenam comedit, qua comeſta huc illucque diſcurrit, & ſic cibum quo plenus eſt, digerit, & fameſcit. Quadam autem die cum cibo plenus eſſet quidam lupus, quandam ouem interfectam ſub terra abſcondit, vidente factum quodam homine, ipſo tamen lupo hoc non perpendente: poſtea autem perrexit lupus ad comedendam arenam, qua mediante ſe euacuauit, ita quod fame quodammodo rabidus erat. Interim autem prædict' homo ipſam ouem abſtulerat, & poſtea in quodam loco eminenti, & ſecuro expectabat, videre quid faceret lupus non inuenta oue. Accurrens ergo lupus ſic famelicus, & cibum præparatum non inueniens, cum non haberet quid comederet in tanta fame, deſperatus contra vnã arborem currens, ſic caput ſuum in ea confregit, quod protinus expirauit. De iſtis autem lupis rapacibus & voracibus plena eſt terra, iuxta illud Aeſopi dicentis: *Hic regnant qualibet vrbe lupi.* Sed eorum rapacitas eſt ferienda ſagitta, Iſa. 33. vbi dicitur: *Væ qui prædaris, quia & ipſe prædaberis.* Contra voracitatem vero illorum eſt eſt mittenda ſagitta Iſa 51. *Sicut veſtimentum ſic comedent eos vermes.* Illorum enim carnem quam impinguant de rapinis pauperum, comedent vermes in ſepulchro, & dæmones cruciabunt in inferno: Dicente Domino de tali lupo rapace & vorace, illud Apoc. 18. *Quantum in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum.* Sunt etiam alij vt muli, & equi propter luxuriam, quibus ait pſalmiſta: *Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus.*

Transformatur etiam homo in multa animalia

ALias quoque in ſpecies animalium transformatur homo, qui viuit ſine ratione. vnde Hieron. ad Heliodorum inquit: *Abſque notitia creatoris ſui omnis homo pecus &c.* Et Macro. in 2. Saturnalium ait: *In pecudum ferarumque numero habetur, quiſquis voluptatibus vacat.* De quibus dicitur, Pſalm. 48. *Sicut oues, in inferno poſiti ſunt, &c.* Et pecudes poſſunt intelligi ignorantes. Nam ſi quis ignorat, ignorabitur. 1. ad Cor. 14. *Et ad ignorantiam perducetur &c.* & 2. Pet. 2. dicitur: *Hi vero veluti irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & perniciem in his quæ ignorant, blaſphemantes in corruptione peribunt.* & in fine capituli etiam dicitur: *Canis reuerſus ad vomitũ, & ſus*

& ſus lota in volutabro luti. Dicitur autem homo effici canis multis modis, maximè canis rapidus, ſecundùm Pli. li. 3. habet linguam venenatam, & ſub ea quendam vermiculum, & ſimiliter habet dentes venenoſos, & ſignificat inuidioſos, & detractores, qui mordent alios, detrahẽdo eis, & famam eorum dilacerando, ſicut dicit gloſſa ſuper illud, Apoc. 22. *Foris canes, & venefici.* Et de his canibus conqueritur Dauid, Pſal. 21. di. *Circundederunt me canes multi, &c.* Item canes latrant contra tranſeuntes per viam, maximè contra pauperes, & rabido ore irruunt in eos. Solent etiam canes vnius contratæ ſimul ſe concordare, & impetere canẽ alterius contratæ inde tranſeuntem, eumque dilacerare: & ſignificant partiales, Guelphos, & Gibellinos, qui alios alterius partis non poſſunt videre. Et ſimiliter ſignificant aduocatos, & procuratores, qui ſimul morantur in contrata palacij, de quibus dicitur. *Qui in palatijs morantur, omnia mala nouere,* vt ait gloſſ. in le. ab Anaſtaſio. C. mandati. hi enim ſæpè ſimul concordant ad dilaceranda bona clientulorum. Sed iſtos canes debemus ferire ſagitta Dauid Pſal. 58. dicentis: *Famem patientur vt canes,* ſ. in inferno.

In reptilia etiam trãſformatur homo.

TRansformatur quoque homo in reptilium numero, quando eorum mores imitatur. Reptilia enim ſecundùm Iſido. 12. Etymo. dicũtur illa animalia, quæ pectore & ventre reptant ſuper terram, & figurant auaros terrenis totaliter deditos, qui erunt cibus diaboli, cui dixit Deus Gen. 3. *Terram comedes cunctis diebus.* Inter alia autem reptilia malæ conditionis eſt anguis ſiue ſerpens, qui ideò ſic appellatur, quia eſt anguloſus, & nunquam incedit rectus, vt dicit Iſi. vbi ſuprà, & figurat duplices, & proximis inſidiantes. Dicitur etiam ſerpens, eò quòd in occultis acceſſibus ſerpit ſecundùm Iſid. ibidem. Inter alios ſerpentes eſt Baſiliſcus, de quo dicitur lib. 18. de proprie. re. quòd aſpectu ſuo interimit omne viuum, & quòd ad eius aſpectum nulla auis illæſa pertranſit; & figurat eum, de quo inquit Saluator Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Draco autem eſt maximus omnium ſerpentum, vt ait Iſido. vbi ſuprà: de quo Hiero. ſuper illud Leui. 14. *Attraxerunt ventum ſicut dracones,* ait: *Draco eſt animal valdè ſitibundum, in tantum, quòd vix aqua poteſt ſatiari, & ideò aperit os vento, vt ſic extinguat ardorem ſitis.* Vt autem inquit Solinus in libro de mirabilibus mundi: Aethiopes comedunt carnes draconis. per Aethiopes verò figurantur dæmones. Et ideò ferire debemus iſtum draconem. ſ. hominem, qui ſitit ſanguinem innocentium, ſagitta Dauid, Pſ. 73. vbi ait Deo: *Contribulaſti capita draconũ in aquis. Tu confregiſti capita draconis, dediſti eum eſcam populis Aethiopũ.* Item contra prędictos ſerpentes vibranda eſt ſagitta Iſa. 27. vbi dicitur: *In die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi, ac forti Leuiatan ſerpentem veterem, & tortuoſum, & occidet eum.*

DIcitur etiam homo trãſmutari in naturam auium ſeu volatilium, in quibus eſt inconſtãtia. Nunquam enim ſtant firmæ longo tempore, ſed nunc huc, nunc illuc, nunc in hanc arborem, & nunc in aliam volitant, & figurant inſtabiles in bono propoſito. Contra quos mittenda eſt ſagitta Salomonis, Eccle. 5. dicentis: *Non te ventiles in omnem ventum, ſed eſto firmus in timore Domini,* vnde Cato inquit: *Conſtans & lenis, vt res expoſtulat, eſto.* Non ſolùm autem homo, ſine ratione viuens, aſſimilatur quadrupedibus reptilibus & volatilibus, ſed etiam piſcibus, de quib. inquit philoſophus. 7. de animalibus: *Piſces pro maiori parte comedunt carnes, & deuorant ſe inuicem, & vniuerſaliter ſunt guloſi, & auidi ad cibum.* Et Ambroſ. in hexameron ait: *Piſces quidam ſe mutuo deuorant, & ſua carne viciſſim paſcuntur. Minor apud illos eſca maioris eſt, & rurſus ille maior fit eſca alterius, & prædator.* Sunt autem ſecundùm Plinium, vt recitat etiam Iſid. 12. Etymo. centum & quinquaginta quatuor genera

genera piſcium, inter quæ cetus ſiue balæna eſt maioris magnitudinis. & aliorũ piſcium deuoratrix. Nam quando eſurit, vaporem odoriferum ex ore emittit, cuius ſuauitate attracti alij piſces, os eius ingrediuntur, & ſic ab ea deuorantur. Sed iſtum piſcem, qui ſignificat deuoratorem & deceptorem proximi, vulnerare debemus ſagitta Iſa. 21. vbi dicitur: *In illa die occidet Dominus cetum qui in mari eſt.* Piſces etiam qui ſunt lubrici in aquis, ſignificant voluptuoſos in mundanis delicijs, contra quos mittenda eſt ſagitta Iſa. 5. vbi dicitur: *Computreſcent piſces ſine aqua.* Et generaliter contra omnes prædictas ſpecies animalium irrationalium, vibranda eſt ſagitta Ezechielis 38. vbi ait DEVS: *Commouebuntur a facie mea piſces maris, & volucres cœli, & beſtiæ agri, & omne reptile, quod mouetur ſuper terram.* Ex quibus omnibus patet, quòd homo ſenſualitates ſequens, & non rationem, dicitur transmutari in beſtiam. O igitur miſerabilis creatura, O infœlix anima, O verè beſtialis perſona humana, quæ rationẽ voluptati ſenſuum ſubmittis, noli morari in hoc ſtatu beſtiali, ſed ſemper inordinatos appetitus rationi ſubmitte. Iuxta conſilium philoſophi. 3. de anima di. *Appetitu duplici & contrario in homine exiſtente, qui ſuperior fuerit, ſecum trahat inferiorem. ſicut ſphæra maior ſecum trahit omnes ſphæras inferiores.*

Locatũ cum loco aſsimilari debeat, animæq; locus ſit cœlũ empyreum, quod alijs eſt ſuperius lucidius, &c. ideò etiam anima debet alijs eſſe ſuperior, & hæc eſt 3. ratio.

TErtiò probatur eadem concluſio ratione collocationis. Fundamentum cuius ponit Ariſt. 2. de anima, & 4. Phyſi. ac 4. de cœlo & mundo, dicens: *Omnis locus debet eſſe connaturalis locato: & è contrario: Locatum debet habere ſimilitudinem cum ſuo loco.* Patet hæc regula. Nam videmus in conuiuijs, quòd loca digniora debentur perſonis dignioribus, & vnicuique datur locus ſecundùm ſuam conditionem. Similiter ſi vinum ſit optimum, vel acetoſum, præparatur ei vas optimum, aut vile ſecundum qualitatem ſuam. Quo præſuppoſito certum eſt, quòd anima ſaluanda, collocanda eſt in cœlo empyreo, ſecundùm Theologos, in 4. diſtinct. 49. Qui locus ſecundùm Sanctum Bonauenturã, in 2. diſtinct. 2. ar. 2. quæſt. 1. in 4. argu. habet præcipue quinque conditiones. Nam primò eſt valdè ſpacioſus & latus, quia ſecundùm Damaſcenum, Cœlum empyreum eſt contentiuum omnium viſibilium, & inuiſibilium. Secundo hoc Cœlum eſt clarum ſuper alios, & lucidum, & propter hoc dicitur empyreum à pyr, quod eſt ignis, eò quòd eſt ſplendidum ad modum ignis. Tertiò eſt pacificum & quietum, eò quòd cœlum empyreum eſt immobile, & omninò priuatum omni genere motus. Quartò eſt vniforme, nec eſt diuerſum, vt eſt cœlum ſtellatum, cæterique cœli ipſo ſtellato cœlo inferiores. Quintò eſt ſupremum, pro eo quòd ſupereſt omnibus cœlis, & eis omnibus prædominatur, cæterique omnes cœli tãquam ipſo minores ipſi ſubijciũtur. Cùm ergò omne locatum debeat habere ſimilitudinem, conuenientiam, & proportionem cum ſuo loco, concluditur neceſſariò, quòd anima ſaluanda, & in cœlo empyreo collocanda, tenetur & debet ſuo modo habere præfatas conditiones. vnde oportet, quòd primò ſit larga. & ſpacioſa per charitatem ad Deum & proximum, iuxta illud Cant. 2. c. *Dilatauit in me charitatem.* Secundò debet eſſe chara, & lucida per conſcientiæ ſerenitatem. Tertiò debet eſſe pacifica & quieta atque tranquilla, & non iracunda, rixoſa, vel turbida. Quartò vniformis, ità quòd habeat vniformitatem morum ac virtutum, & obſeruationis diuinorum mandatorum vſque ad finem vitæ, vt poſſit dicere cũ propheta: *Omnis conſummationis vidi finem.* Quintò oportet, quòd ſit ſuprema, id eſt, quòd pars rationalis ſuperſit ſenſualitati, & carnalitati. Aliter nõ erit poſſibile, quòd vnquam in cœlo empyreo collocetur, cùm non habeat ſimilitudinem, conuenientiam, aut proportionem cum ipſo.

QVartò idem probatur ratione diſpoſitionis. Fundamentum, cuius ponit beatus

Digitized by Google

beatus Thom. ſuper libro de ſenſu & ſenſato, dicens: *Actiones ſimpliciter ſunt bonæ, quæ egrediuntur à ſubiectis benè diſpoſitis.* Patet hæc regula. Nam ſi caro quæ datur homini in cibum, ſit ſanà, operabitur ſanitatem, vel vtilitatem in homine comedente. Si verò fuerit corrupta, operabitur mortem, vel diminutionem ſanitatis Similiter poteſt exemplificari de aere, qui ſi fuerit ſanus, vel corruptus, talem diſpoſitionem, vel indiſpoſitionem corporibus adiacentibus immittet. Cùm ergò actiones hominis procedant à toto compoſito, id eſt ab anima ſimul, & corpore, ſecundùm philoſophum, primo Phyſicorum, & primo de anima, concluditur, quod ſi coniunctum eſt in ſe diuiſum, & indiſpoſitum, ita vt inferior pars prædominetur ſuperiori, & ſenſualitas rationi, cùm à ſubiecto indiſpoſito non poſſit egredi niſi actio imperfecta, ac corrupta, omnes operationes talis hominis, ſi homo dici debet, ſunt infectæ, & Deo abominabiles. Ideò dicitur Iſaiæ 64. in perſona ſenſualium: *Facti ſumus nos omnes ſicut immundi, & quaſi pannus menſtruatæ, vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, & cecidimus quaſi folium vniuerſi.* Et Boetius primo de conſolatione, metro. 7. dicit: *Nubibus atris Condita nullum Fundere poſſunt Sydera lumen: Si mare voluens, Turbidus auſter, Miſceat æſtum, Vitrea dudum, Parque ſerenis Vnda diebus, Mox reſoluta Sordida cœno Viſibus obſtat.* Et ibidem ſubiungit: *Tu quoque ſi vis Lumine claro Cernere verum, Tramite recto Carpere callem. Gaudia pelle, Pelle timorem, Spemque fugato, Nec dolor adſit. Nubila mens eſt, Vinctaq; frænis, Hæc vbi regnant.*

Cum quodlibet ad proprium locũ moueatur, ideò in quo cœleſtium prædominatur amor, ad cœlum aſcendet, et in quo terreſtris praualet, ad Tartara deſcendet, & hæc eſt 5. ratio.

QVinto idem probatur ratione deſcenſionis: Qui enim non ſubijcit ſenſualitates rationi, neceſſario ad infernũ deſcendet. Quod probatur per dictum Ariſtot. quarto, de cœlo & mundo, di. *Omne quod mouetur ad locum ſimpliciter, mouetur à prædominante natura.* Patet hæc regula in igne, ſeu igneo vapore, in quo cùm prædominetur leuitas, ſurſùm eleuatur: lapides verò in quibus prædominatur grauitas, tendunt deorsùm. Ideò dicit philoſophus ibidem: *Omne leue ſurſum tendit, ſicut ignis, graue verò deorſum, ſicut terra.* Patet etiam hoc in ſtatera, in qua ſi ponatur ab vno latere res leuis, in alio verò aliquid graue: quod leuius fuerit, ſemper fertur ſurſùm, grauius verò deorsùm. Quo præſuppoſito, cùm in homine poſſit eſſe duplex amor, videlicet ſpiritualis, & ſenſualis, ſi in morte noſtra amor ſpiritualis, ſeu bonorum cœleſtium, qui à ratione procedit, præualeat amori ſenſitiuo, & carnali, certum eſt, quòd amor ille animam ſimul & corpus ſecum trahet in paradiſum. Si verò amor carnalis ſeu rerum carnalium, qui procedit à corruptibili carne, præualeat, ſeu præponderet ſpirituali amore, neceſſariò concluditur, quòd talis amor ponderoſus ſecum trahet in centro inferni animam ſimul & corpus, dicente Auguſtin. in libro confeſſionum: *Amor meus, pondus meum, eo feror, quocunque feror.* De talibus ſenſualibus dicit propheta: *Deſcenderunt in infernum quaſi lapis.* vbi glo. dicit: *Nunquam ſic lapis tendit ad centrum terræ, ſicut peccatum trahit hominum ad centrum inferni.* Ideò dicit Auguſtinus in libro de ſalutaribus documentis: *Sicut equis fræna ſunt imponenda, ita concupiſcentiæ, & corpora noſtra ieiunijs & orationibus ſunt refrenanda. Nam quemadmodum aurigæ, ſi fræna equis laxauerint, per præcipitia ducuntur, ita & anima cum corpore, ſi ei fræna non impoſuerimus, ad inferni præcipitia dilabitur. Simus ergò boni, & docti aurigæ corpori noſtro, vt per rectam viam æternæ vitæ poſſimus incedere. hoc autem faciemus, ſi ei non delicioſa, non voluptuoſa, ſed tantùm neceſſaria præſtemus, quia iuxta Apoſtolum, Si facta carnis mortificauerimus, viuemus,* hæc ille.

Ex morali declaratione illius Iudicum 16. de Samſone oſtenditur

SEcundò principaliter probatur hæc concluſio figuris & exemplis. prima figura habetur Iudicum 16. vbi habetur, quòd mulier quædam nomine Dalida côcubina Samſonis, tentauit eum, & moleſtauit, vt diceret ſibi, in quo conſiſteret forti-

etiam, quilibet teneri ratione ſenſualitates vincere.

fortitudo ſua, cui tandem conſentiens dixit: *Ferrum nunquam aſcendit ſuper caput meum, quia Nazaræus, id eſt conſecratus ſum Domino. ſi raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque vt cæteri homines. quæ ſtatim fecit eum dormire ſuper genua ſua, vocauitque tonſorem, & raſit crines eius, & ſtatim diſceſſit ab eo fortitudo eius. quo viſo, ſtatim dedit eum in manib. Philiſthinorum, quem cùm cepiſſent, eruerunt oculos eius, & duxerunt eum Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere mori fecerunt.* Moraliter per Dalidam decipientem, intellige ſenſualitatem: per Samſonem fortiſſimum, ab ea deceptum, intellige rationem; quæ dum conſentit ſenſualitati, ſtatim perdit omne robur diuinæ gratiæ, virtutis, & meritorum, quæ per capillos ſignificantur: per Philiſthæos intellige dæmones, in quorum manibus ratio ponitur, dum ſenſualitati conſentit. Qui Philiſthæi, id eſt dæmones, ſtatim funibus diuerſorum malorum animam ligant: Oculos mentis eius totaliter excæcantes, ne ſcilicet cognoſcere poſſit, quantum ſit graue peccatum, quamque magnum ſit bonum diuinæ gratiæ & gloriæ, quod per peccatum amiſit. De qua mentis cæcitate, Sopho. 1. dicitur: *Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* & Propheta dicit: *Super cecidit ignis*, ſcilicet malæ concupiſcentiæ in anima per conſenſum, *& non viderunt ſolem*, ſcilicet diuinæ gratiæ amiſſæ.

Ex morali declaratione illius. 2. Reg. 11. de Ioab pugnante cõtra filios Ammon, oſtenditur quod ſupra.

Alia figura ponitur 2. Regum 11. vbi legitur, quòd cùm Ioab obſediſſet filios Amon in Rabath; Et ipſi filij Amon impetum feciſſent ſuper exercitum Ioab, occiderunt viam ætheum, quoſdamque alios. Quod audiens Dauid, miſit ad Ioab dicens: *Ne deficias, ſed robuſtus eſto, & fortiter dimica contra eos, quia varius eſt euentus belli.* Ioab verò hoc audito fortiter perſeuerauit pugnando, & tandem vicit inimicos ſuos, & deuaſtauit totam ciuitatem. Moraliter. Ioab qui eſt dux exercitus Dauid, ſignificat hominem ducem rationis, & bonarum operationum, qui ideò poſitus eſt in hoc mundo tanquam in loco certaminis. Iob. 7. *Vt vincat inimicos, ac coronam gloriæ accipiat.* Hunc inuadunt tentationes mundi, carnis, & diaboli, atque aliquando proſternitur, ſed ſuper baculo rationis, ſe appodians & confortans, viriliter pugnat, & ſic tandem de hoc mundo, carne & diabolo victoriam reportat. Ideò dicitur Prouerb. 24. *Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit.* Licet ergò ô peccator quandoque à ſenſualitatibus & concupiſcentijs ſis ſuperatus, tamen noli propter hoc dimittere pugnam. Nam inquit Cato c. 3. ſui libri. *Victorem à victo ſuperari ſæpè videmus.* Vnde dicit Virg. 12. AEnei. *Reſpice res belli varias.* Et Ouid. in 1. de arte amandi. c. 19. inquit:

Mars dubius, nec certa Venus, victique reſurgunt.
Quoſque neges vnquam poſſe iacere, cadunt.

Secundùm etiam leges dicitur, quod dubius eſt euentus litis. ff. de pecu. l. eo tempore. §. fi. & ibi Bar. & alias allegatur. l. quod debetur. & C. de appell. l. eos. §. ſuper his. Et ideo perſeueretis in pugna, tandem obtinebitis victoriam de ſenſualitatibus.

Ex morali explanatione illius Iudith. 13. de ipſa Iudith caput Holofernis abſcindente, probat hoc idem quod ſupra.

Alia figura habetur Iudith. 13. vbi dicitur quòd Iudith ſancta mulier pugione abſcidit caput Holofernis, qui erat princeps militiæ Nabuchodonoſor regis Babyloniç. Quo facto filij Iſraei poſuerũt in fugam omnem exercitum Holofernis. Moraliter per Holofernem intelligitur concupiſcẽtia carnalis, vel appetitus ſenſualis, qui eſt princeps militiæ Nabuchodonoſor. i. diaboli. Iudith autem. i. ratio conterit caput ipſius Holofernis, iuxta illud Gen. 3. *Ipſa conteret caput tuum.* Quo facto filij Iſrael. i. virtutes, & bonæ operationes vertũt in fugã totum exercitũ Holofernis. i. omnes motus ſenſuales. Ideò debemus facere ſicut Apoſto. Paul. qui dicebat 1. Cor 9. *Caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutem redigo.* quod & ſi nos volumus facere, & de ſenſuali carnis victoriam reportare, debemus obſeruare per ſimilitudinẽ, quod reci-

recitat Lucanus poeta. Refert enim quòd Hercules ſemel pugnauit cum Antæo gigante, cuius erat conſuetudo, quòd quotieſcunque proijciebatur ad terram, fortior ſurgebat. Quod attendens Hercules ingenioſus, vi eleuauit eum a terra, & ſtrinxit eum à terra cum brachijs ſuis in tantum, quòd emiſit ſpiritum, & ſic de eo victoriam habuit. Moraliter caro eſt gigas, quæ quanto magis ad terram proijcitur, id eſt, ad terrenam voluptatem, fortior reſurgit contra ſpiritum, & rationem. Et ideo debemus cum ratione eam leuare à terra per contemplationem cœleſtium, & fortiter eam ſtringere per macerationem, & abſtinentiam, donec eam mortificemus, & de illa victoriam reportemus per ſubiectionem ad ſpiritum, & rationem.

PARS SECVNDA huius ſermonis, de vtilite te victoriæ ſui-ipſius.

Rationi ſenſualitatem ſubijcere, maiorem eſſe honorem, quã oẽs mundi theſauros congregare, &c. ſimilia facere, oſtenditur primo auctoritatibus.

DICO quòd vincere ſeipſum ac paſſiones ſuas, atque inordinatas affectiones, & ſubiugare ſenſualitate rationi, eſt maior victoria, honor, & gloria, quã omnes mundi theſauros congregare, omnemque ſcientiam mundi acquirere, & in ſuper quam totius mundi imperium ſibi ſubiugare. Quod probatur primo auctoritatibus. Inquit enim Boetius 3. de conſolatione, metro. 5. *Qui ſe volet eſſe potentem, Animos domet ille feroces: Nec victa libidine colla, Fœdis ſubmittat habenis. Etenim licet Indica longe Tellus tua iura tremiſcat, Et ſeruiat vltima Tyle, Tamen atras pellere curas, Miſeraſque fugare querelas. Non poſſe, potentia non eſt*, hæc ille. Et Prouerb. 16. dicit Salomon: *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium.* Seneca quoque in libr de clementia, inquit: *Summa ſuper omnes potentia, eſt regem ſe ipſum vincere, & bene regere. Multi enim habuerunt poteſtatem vrbium, pauci vero ſui. Illa vilior, hæc autem nobilior*, hæc ille. Et idem ad Lucillum epiſt. 25. ait: *Imperare ſibi maximum imperium eſt*, & in epiſt. 38. iterum dicit: *Si vis omnia tibi ſubijcere, te ſubijce rationi: multos reges, ſi ratio te rexerit*, hæc ille. Vnde B. Catharina dixit Maxentio Imperatori: *Tu ſi animo regeris, rex es, ſi corpore, ſeruus.* Idem quoque Seneca in libro de quatuor virtutibus dicit: *Si magnanimus fueris, nequaquam tibi iudicabis fieri iniuriam. de inimico dices, non nocuit, ſed habuit animum nocendi, & cum in tua fuerit poteſtate, iudicabis tibi vindictam fieri, te potuiſſe vindicare: honeſtiſsimum genus vindictæ eſt ignoſcere*, hęc ille. Ambroſ. etiam in libro de officijs inquit: *Theodoſius Imperator tunc ſe beneficium accepiſſe arbitrabatur, cum rogaretur ignoſcere, et tunc promptior ad iracundiam. Vnde ab omnibus optabatur in eo, quòd in alijs timetur, vt iraſceretur*, hæc Ambroſ. Tullius quoque in oratione ſua pro Marcello ait: *Nulla corporis tanta vis eſt, quæ non ferro, & viribus debilitari frangique poſsit: animum vero vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduerſarium non modò extollere iacentem, ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem, hoc qui fecerit, non ego ſummis viris comparo, ſed ſimillimum Deo iudico.* Demoſthen. etiam ad Alexandrum regem, ne obſideret Athenas ait: *Nihil habes rex Alexander, vel fortuna maius, quã vt poſsis, vel natura tua melius, quam vt velis ſeruare quamplurimos. Nulla enim de virtutibus tuis, vel gratior miſericordia, vel admirabilior clemẽtia: nec per aliud propius ad Deos potes accedere, quàm vt ſalutem cõferas hominibus, vel dãdo ſi eguerint, vel parcẽdo ſi deliquerint, vel indulgendo ſi ſupplicauerint. Cum enim vincamur à dijs in omni munere, ſola clementia eſt, quæ deos nobis reddit æquales.* Et infra. Adde, quòd animus tuus illis anguſtis terminis quos natura dedit mortalibus ad viuẽdum, nunquam potuit eſſe contentus. Semper enim immortalitatis gloria flagrauit, nec tua eſt dicenda virtus, velut ea quæ ſolum corpore continetur & ſpiritu, ſed diuina. Domuiſti Graios, viciſti Lacedæmones, fregiſti Thebanos, Perſas poſtmodum debellaturus, & Indos. & hæc tamen hominis ſunt, quoniam naturam & conditionem vt fieri poſſint habent; verum animum vincere, iracundiam cohibere, ſibi impe-

rare, victis indulgere ſupplicantibus, qui hoc fecerit nō eſt ſummus viris exæquandus, ſed Deo ſimillimus iudicandus. Ne ergo credas iracundiæ, quæ eſt inimica conſilio. Ne credas victoriæ, quæ de natura ſui eſt inſolens, & ſuperba, ſed vince te qui cæteros vincis gloria, & virtute. hæc ille. Ouidius quoque in epiſtolis, epiſtola. 4. inquit: *Vince animos iramque tuam, qui cætera vincis*, & Statius lib. 6. Theba. *Pulchrum eſt vitam donare minori*. Et in 8. iterum:

Si decidat hoſtis,
Ire ſupra ſatis eſt, vitamque relinquere victo.

Et Ouidius libr. de Triſtibus epiſtol. 5. dicit:

Quo quiſque eſt maior, magis eſt placabilis iræ,
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni:
Pugna ſuum finem, cum iacet hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus vrſi,
Et quæcunque minor nobilitate fera eſt.

Seneca quoque in libro de clementia dicit: *Magni animi proprium eſt, iniurias atque offenſas ſpernere, atque morem iræ ſuæ gerere.* Iſidorus etiam in libr. 2. ſoliloquiorum, cap. 21. ait. *Diſce mala ferre potius quā referre, magna eſt virtus ſi non lædis à quo læſus es. Vince nequitiam lenitate, vince malitiam bonitate.* Tullius quoq; in lib. 1. de officijs, c. 41. dicit: *Nihil honorabilius, nihil magno præclaroq; viro laudabilius placabilitate, atque clementia.* Ex quibus omnibus auctoritatibus patet, quam magna virtus ſit, vincere furorem animi, & paſſiones ſuas.

Ratione oſtenditur, victoriam ſuijpſius eſſe nobiliorē omnib. diuitijs.

IDem quoque probatur quinque rationibus. prima dicitur obiectionis. Fundamētum cuius ponit philoſopus in li. 11. de animalibus dicens: *Potentiæ eiuſdem generis magis appræhenſiuæ obiectorum, cæteris ſimpliciter ſunt meliores, & magis eligibiles.* Patet hæc regula per exemplum, quod ipſe ponit ibid. m. Nam cum potentia viſiua noctuæ & aquilæ ſint eiuſdem generis, quo ad actum videndi, tamen potentia viſiua aquilæ quæ irreuerberatis oculis ſolem in rota intuetur, nobilior eſt potentia viſiua ipſius noctuæ, quę ſolis radios appręhendere non poteſt. Similiter potentia viſiua oculi ſani, nobilior eſt potentia oculi infirmi, & ſic de alijs potentijs, quæ tanto ſunt nobiliores, quanto ſunt magis appræhenſiuæ obiectorum. Quo præſuppoſito; Cum obiectum humani intellectus, ſeu appetitus ſit ſimpliciter verum & bonum increatum, quòd eſt beatificatiuum ipſius intellectus ſecundum Theologos in 4. di. 49. Concluditur quod omnes diuitiæ mūdi cum non poſſint acquirere & appręhendere tale obiectum, imò illi qui volunt tales diuitias acquirere, & diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ demergunt homines in interitum & perditionem, vt ait Apoſtol. 1. ad Tim. 6. Ideo acquirere omnes mundi diuitias, per quas homo non conſequitur obiectum ſui beatificatiuū, non eſt tantū laudabile ſicut vincere ſeipſum, per quod acquirit regnum cœlorum, vt dicit Saluator, Matth. 11. Ideo dicit Boet. in 2. de conſolatione, proſa 4. *Quidam ergo, ô mortales extra petitis intra vos poſitā fœlicitatem, oſtendam breuiter ſummæ cardinem fœlicitatis. Eſtne aliquid tibi teipſo precioſius? non inquies. Igitur ſi tui compos fueris, poſſidebis quod nec tu amittere velis, nec fortuna vnquam poſſit auferre*, hæc ille.

Ratio probans victoriam ſuijpſius nobiliorem eſſe cunctis ſcientijs.

SEcundo probo, quod victoria ſuijpſius eſt nobilior, & precioſior cunctis generibus ſcientiæ mundanæ. Fundamentum huius rationis ponit Philoſophus. 2. Topico. dicens: *Quando vnum eſt ſimpliciter propterea alterum, illud alterum eſt ſimpliciter melius, & eligibilius.* patet: Nam medicina ordinatur ad ſanitatem, ideo ſanitas eſt melior medicina, vnde dicit philoſophus. 1. de regimine principum: *Cōſeruare ſanitatem, melior eſt omni medicina.* Quo præſuppoſito, quo fine & reſpectu acquiritur Sapientia,

Digitized by Google

pientia, ſiue quæcunque ſcientia. & certum eſt quòd idio vt cognoſcatur verum à falſo, & bonum à malo, quo cognito, malum euitemus, & bonum operemur, quod vtrique aliter fieri non poterit, niſi per victoriam ſuijpſius. Vnde philoſophus primo Metaph. dicit: *Sapientem non ordinari, ſed ordinare oportet, & ſapientis eſt regere, & non regi.* Et in ſecundo Ethicor. iterum dicit: *Et ſciamus, non ſciemus, ſed vt operantes boni efficiamur.* Tullius quoque in Tuſcul. quæſtionibus libro quart. ait: *Sapientis propoſitum eſt, ſeipſum bene regere, & nihil quod pœnitere poßit facere.* Si ergo omnis ſapientia ad hoc ordinata eſt, vt quiſquam ſeipſum vincat & bene regat, concluditur quòd victoria ſuijpſius excedit nobilitate omnem mundi ſapientiam. Et hoc eſt quod inquit Gregor. 18. libr. moralium. dicens: *Huiuſmodi mundanorum hominum ſapientia eſt, cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa demonſtrare, hanc qui ſciunt cæteros ſuperbiendo deſpiciunt. Vera autem iuſtorum ſapientia eſt, nihil per oſtentationem facere, vera vt ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libenter tolerare, carnis illecebras compeſcere, nullam iniuriæ vltionem quærere, contumeliam lucrum putare,* hæc ille. Ex qua ratione colligitur, quòd ſapientior eſt paupercula mulier, quæ ſeipſam bene regit, & paſſiones ſuas rationi ſubijcit, quàm ſint omnes mundi ſapientes ſeipſos non bene regentes, & paſſiones ſuas inordinatas rationi non ſubijcientes.

Ratio oſtendens laudabilius eſſe ſeipſum vincere, quam mundum contemnere, aut ſtrictißimam ingredi religionem.

Tertio probo quod vincere ſeipſum eſt laudabilior virtus, quàm totum mundum contemnere, & quam ingredi ſtrictiſſimam religionem. Fundamentum rationis ponit philoſophus, 3. Topi. dic. *Vbi contingit vnum ſine altero eſſe, illud ſimpliciter eſt melius eo,* patet hæc regula. Nam auctoritas Papalis quæ poteſt eſſe ſine ſacerdotali, eſt nobilior auctoritate ſacerdotis, quæ non poteſt ſtare ſine Papali. Quo præſuppoſito, peto nunquid quis poſſit ſaluari ſine contemptu omnium mundialium, & ingreſſu religionis? & clarum eſt quod ſic, dicente Domino, Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Secundo quæro, an quis etiam ingrediens religionem, poſſit ſaluari ſine abnegatione ſuijpſius, & refrenatione ſenſualitatũ inordinatarum, & malarum concupiſcẽtiarum? Et clarum eſt, quòd non, dicente Domino, Matth. decimoſexto: *Qui vult venire poſt me,* ſcilicet ad vitam æternam, *abneget ſemetipſum,* &c. Et ideo concluditur, quòd abnegare ſeipſum eſt maioris virtutis, quàm contemnere totum mundum, & quàm ingredi religionem, ſine hac abnegatione. Ait enim Gregor. in homilia ſuper Matthæum: *Fortaſſe laborioſum non eſt homini relinquere ſua, ſed valde laborioſum eſt relinquere ſemetipſum. Minus quippe eſt abnegare quod habet. Valde autem multum eſt abnegare quod eſt,* hæc ille. Et Confirmantur prædicta per diſtinctionem beati Thom. 2. 2. quæſtion. 104. arti. tertio in corpore quæſtionis, di. *Cum quæritur, an victoria propriæ voluntatis ſeu abnegationis proprij deſiderij quæ acquiritur per obedientiam, ſit maxima inter omnes virtutes? Reſpondeo quòd ſic. Cum enim religioſus tria contemnat, & tria deuoueat, videlicet caſtitatem, paupertatem, & obedientiam, & tanto aliquid ſit nobilius, quanto eſt à nobiliori ſubiecto,* vt dicitur primo de anima, ſecundo Meta. & in 8. Topicor. Cum paupertas ſit à terrenis rebus, caſtitas à corpore, obedientia verò à voluntate, quæ eſt nobilior corpore & diuitijs; Sequitur quòd maior eſt laus & meritum religioſo in victoria, & abnegatione propriæ voluntatis, quàm ſit in obſeruatione caſtitatis & paupertatis, & per conſequens in contemplatione totius mundi.

Ratio perſuadẽs, vincere ſeipſũ eſſe laudabilius, quã debellare totũ mundum.

Quarto probatur, quòd vincere ſe ipſum eſt laudabilius incomparabiliter, quàm debellare totum mundum ſine imperio temporali, ſiue ſpirituali. Et pro fundamento huius rationis occurrunt mihi duo verſus morales Aeſopi di. *De pretio victi pendet victoria, victor Tantus*

erit.

Digitized by Google

erit, viſti gloria quanta fuit. Declarantur hi verſus hoc exemplo. Nam præſuppoſito quòd leo pugnaret cum mure, & ecõuerſo mus pugnaret cum leone, ſi leo vinceret murem, vel mus vinceret leonem, peto cui maior laus, & gloria daretur? Et certum eſt quod non leoni. Et ratio eſt, quia cum ipſe ſit fortiſſimus animalium, & econuerſo mus ſit impotẽtiſſimus, minima laus, vel nulla ei daretur. Sed bene contrarium. Nam muri maximus honor eſſet. Et ratio eſt, quia cum ſit aliquid exiguum, & impotentiſſimum, tamen ſuperaſſet leonem omnium fortiſſimum. Similiter ſi quis in haſtiludio vinceret hominem vilem, & inexpertum, minimam, vel nullam laudem haberet. Econtra vero, ſi quis puer, vel homo inexpertus & quaſi impotens, de equo deponeret armigerum ſtrenuiſſimum, & in armis potentiſſimum, vtique maximam ſibi gloriam acquireret, & honorem. Quo præſuppoſito, peto quid ſit maius, & nobilius, an ſolus anim⁹ vnius hominis, an ſimul omnium hominum corpora omneſque mundi diuitiæ? Et clarum eſt quod ſolus animus, dicente Philoſopho. 1. Ethico. *Bona animæ ſunt magis bona, quam bona corporis.* Et 6. Politi. dicit; *Triplex eſt bonum, ſcilicet bonum animæ, bonum corporis, et bonum exterius adueniens; inter quæ anima melior eſt omni corpore, & anima bonum omnibus bonis.* Et ratio eſt quia cum illud ſit melius quod eſt primo principio propinquius & ſimilius, vt dicitur. 5. Metaph. & anima hominis ſit Deo ſimilior, & propinquior per intellectũ, rationem, liberam voluntatem, & amorem, quam omnia humana corpora terreniq; theſauri; Concluditur quod vna ſola anima hominis, prædictis omnib. nobilior eſt, & melior. Quod ſi ſic eſt, ergo ſequitur, quod ſi quis animum ſuum vincit, maiorem triumphũ habet ſaltem coram Deo, ſi totum mundum deuiciſſet, & ſuperaſſet. Et confirmo hanc rationem, ſic practice loquẽdo: Ecce quod Alexander Magnus totum mundum deuicit: ponamus nunc caſum, quòd alius homo veniat, & cũ induſtria & potentia ſua Alexandrum deuincat, & ſibi ſubijciat, peto quis potentior, & laudabilior æſtimabitur? Et certũ eſt quòd ille dicetur glorioſior, qui vicit Alexandrum, quàm ipſe Alexander qui deuicit mundum, per illam regulam ciuilem quæ dicit: *Si vinco vincentem te, multo magis te vincere poſſum.* ff. de diuer. & temporali, præſcrip. l. de acceſſionibus. Quo præſuppoſito, quæro quid eſt ꝙ fecit principaliter Alexandrum totũ mundum deuincere? Et certum eſt quod fuit eius animus ſtrenuus, & magnanimus. Si igitur Alexander animum ſuum viciſſet, per quem vicerat totum mundum, vtiq; maiorem habuiſſet victoriam, quàm de totius mundi debellatione. Propter quod legitur, quòd ſemel Ariſtoteles qui fuerat magiſter Alexandri, audiens illũ turbatum contra quendam ita, vt ſibi minaretur mortem, ſcripſit ſibi hæc verba dicens: *O Alexander audi me, magnum documentum docebo te. Quis eſt qui vicit omnes reges terræ, & totum mundum ſibi ſubiugauit? certè cor tuum ſtrenuum, & nobile. Si ergo in hac re vincis cor tuum, eo quòd vincens illud quod totum mundum deuicit, eris maior victor quam fuiſti.* Vis ergo ô ciuis, ô mulier, habere maiorem potentiam, & victoriam, quàm vnquam habuerit Alexander Magnus, vince animum tuum, & paſſiones cordis tui. Nam vt inquit Philoſophus. 11. de animalibus: *Potentior eſt ſola ratio in hominibus, quam omnis potentia in brutis animalibus, & humanis corporibus.* Et ideo ſi quis remittit odium, ſeu cum ratione carnis concupiſcentiam ſibi ſubijciat, cum talis victoria facta fuerit per fortitudinẽ rationis, victoria vero totius mundi acquiratur mediãte fortitudine materiali humanorum corporum, equorũ, lancearum, ſagittarum atq; bombardarum; Certum eſt, quod talis victoria eſt incomparabiliter excellentior victoria totius mundi. Sed quid comparo victoriam ſuiipſius victoriæ totius mundi? Certè qui ſeipſum vincit Deum quodammodo ſuperat, qui in infinitum mundum excedit, & eum in æternum facit ſuæ voluntati obſequentem,

tem,

tem, dicente profan. *Voluntatem timentium ſe faciet.* O grandis victoria, ô magna fortitudo, ô inæſtimabilis gloria, laus & honor vincentis ſeipſum. Non poteſt enim reperiri in hac vita maior triumphus: quod patet, quia nullibi reperitur q̃ victorijs imperatorũ, & aliorum victorioſiſſimorum virorum datum ſit regnum, non enim datum eſt Iulio Cæſari, non Alexandro Magno, non Annibali, vel Scipioni Africano, nõ Pompeio, licet viginti & duos reges ſubiugauerit, imò poſt ipſas victorias receperunt æternam damnationem, hoc autem præmium æternæ fœlicitatis & regni perpetuo datur ſeipſum vincenti. Vnde Apocalyp. 21. de gaudijs paradiſi inquit Deus: *Qui vicerit, poſſidebit hæc, & ego illi Deus, & ipſe erit mihi filius.*

Ratio probans vincere ſeipſum eſſe laudabile, nam ſi voluptatib. ſeruire eſt deteſtabile, ergo per locum ab oppoſitis ipſis non ſeruire erit laudabile.

PRædicta etiam veritas probatur quinta ratione quæ dicitur oppoſitionis. Fundamentum cuius ponit Philoſophus 4. Topi. *Sicut propoſitum in propoſito, ita & oppoſitum in oppoſito,* patet hæc regula. Nam cum tenebræ, & lux ſe habeant ſicut cõtraria, eo quod lux eſt quædam poſitio, tenebra vero, vt dicitur ſecundo de anima, nihil eſt niſi quædam priuatio lucis, priuatio autem & habitus, vt dicitur. 10. Metaph. ſint radix contrariorũ, hinc eſt quod cum lux ſit maxime diſgregatiua viſus, ergo per oppoſitũ tenebra eſt ipſius viſus ſummæ congregatiua. Et ſicut lux eſt delectabilis ad videndũ, Eccleſiaſt. 11. *Dulce lumen, & delectabile oculis videre ſolem*, ita tenebra luci oppoſita eſt contriſtatiua. Similiter ſi ex magno lucro facto in mercantia, vel alio modo, magnũ acquiritur gaudium, ergo ex perditione tãquam ex re ſibi oppoſita ſummus dolor generatur. Quo præſuppoſito, peto quid ſit vilius, & vituperabiliius in hac vita inter cætera? Et certum eſt quod nihil eſt infœlicius ſeruitute, vt inquit Seneca in epiſtola. 52. ad Lucillum: Cum quo concordans Tullius in libro de natura deorum dicit: *Miſeriam ſeruitute quid poſſumus aut dicere, aut excogitare?* quaſi dicat nihil, vnde dicitur in l. quod attinet. ff. de regul. iur. Quod attinet ad ea quæ ſunt iuris ciuilis, ſeruus pro nihilo reputatur. Vnde iterum dicitur, quod ſeruitus morti comparetur l. intercidit. ff. de condi. & demon. l. ſeruitutem. ff. de regul. iuris. iuriſconſultus ait: *Seruitutem morti comparamus.* Et idem habetur in l. cum hic ſtatus. §. ſi donator. ff. de dona. inter vi. & vxor. & in §. ſi vero in authen. de nup. Et ideo ſeruitus eſt contra ius naturale, quo iure omnes homines liberi naſcebantur. ff. de iuſtitia & iure. l. manumiſſiones, & in authen. quibus modis na. ef. legitimi. §. ſi quis coll. ſext. Propter tantam ſeruitutis calamitatem, multi potius voluerunt vitam amittere, quam libertatẽ. Sicut patuit de Carthaginenſibus, vbi regina, & meliores ciuitatis ipſam ciuitatem igne ſuccenderũt, & ſponte ſe in ignem præcipitauerunt, ne Romanis ſubeſſent & ſeruirent, ſicut recitat Oroſius libro quart. Econtra autem de libertate dicit Aeſopus: *Non bene pro toto libertas venditur auro. Hoc cœleſte bonum præterit orbis opes.* Item iuriſconſultus in l. libertas. ff. de regulis iuris, inquit: *Libertas eſt res ineſtimabilis.* Et idem dicit Imperator, in §. ſed cum libertas. Inſtitut. qui & quibus cauſ. manu. non poſ. & in l. infinita. ff. de regulis iuris ſcriptum eſt: *Infinita eſt æſtimatio libertatis*, & in l. libertas. la. ſecunda. ff. eodem titulo, iterum dicitur: *Libertas omnibus rebus fauorabilior eſt.* Hanc libertatem tam pretioſam perdunt homines ſeruitute. Ait enim philoſophus. prim. Politic. *Nullus ſeruus eſt naturaliter ſui iuris, ſed alterius.* Et primo Metaph. *Non eſt liber qui alterius gratia eſt.* Ideo dicit Iulius Celſus: *Naturale eſt omnes homines ſtudio libertatis incitari, & odiſſe conditiones ſeruitutis.* Quibus præſuppoſitis, quæro an ille qui proſequitur paſſiones ſuas & inordinatas affectiones, ſit liber an ſeruus, etiam ſi eſſet Dominus totius mundi? Et certum eſt quod ſeruus eſt & non liber, non hominum ſeruus, ſed ipſius inordinatæ affectionis & peccati, dicente Domino, Ioan.

tiæ, omnibus impoſuit ſilentium dicens: Scitote generoſi ciues, quòd de vna victoria ſuper omnes alias victorias gloriari poſſum & debeo, quoniam nequiſſimam carnem meam domui, & concupiſcentiam meam carnalem cunctis diebus vitæ meę, vſq; ad mortem, rationi ſubieci. Aliud exemplum habemus de Alexandro Magno, de quo legitur in geſtis Græcorum, quòd cum in Syria vocatus fuiſſet ad conuiuium per regem Ciliciæ, ad honorandum eum fecit adduci pulcherrimas mulieres quas potuit habere. Contigit autem ibi eſſe tres pulcherrimas inter alias, quas Alexander impudice concupiuit. Quod rex Ciliciæ cognoſcens, voluit Alexandrum retrahere ab hac turpi concupiſcentia. Fecitque depingi pulcherrimum pannum, & poni ex oppoſito Alexandri, vt ex directo poſſet illum aſpicere, & in panno illo erat depicta quædam pulcherrima domicella videlicet pudicitia, & ſecum ducebat alias pulcherrimas domicellas. Super caput primæ erat ſcriptum, prudentia: Super caput ſecundæ erat ſcriptum, iuſtitia. Super caput tertiæ erat ſcriptum, victoria maxima. Pudicitia autem coronabat prudentiam dic. *Sine me nihil ſapis*. Deinde coronabat ſecundam dicens: *Sine me non regnas*. Poſtremo coronando tertiam, & dicebat: *Sine me nõ triumphas*. Cum autem Alexand proſpexiſſet picturam, & ſcripturam legiſſet, licet poſitus eſſet in turpitudine libidinoſa, deteſtatus eſt eam ex documento pudicitię, & ceſſauit à priori furore libidinis ſuæ. Tãdem propoſitum fuit à ſapientibus coram Alexandro quæ eſſet maior victoria inter omnes; & ab omnibus ibi ſtantibus diffinitum fuit & concluſum, quod nulla maior eſt in mũdo victoria, quam vincere ſeipſum & concupiſcentias proprias.

Diogenis exemplo

Tertium exemplum habemus de Diogene philoſopho Cynico. Nam fuit etiam alius Diogenes dictus Babylonius. De iſto enim Diogene Cynico dicitur in libr. de moribus, & vita philoſophorum, & etiam ponit Valerius Maximus libro quarto, quod Alexander Magnus non potuit vincere continentiam eius Diogenis, inquit Valerius, cõtinentiam non potuit vincere Alexander, ad quem cum acceſſiſſet ad ſolem ſedentem, hortareturque vt ſi qua ab eo præſtari vellet, indicaret. Reſpondit: *Ego quid à te poſcam, non habeo, ſed rogo ne mihi auferas, quod dare non potes.* Ex interpoſitione enim ſua ſolem Diogeni auferebat. Sic igitur Alexan. qui oẽs quaſi nationes deuicerat, à Diogene victus eſt. Et ideo Senec. lib. 6. de beneficijs ait: *Potentior fuit Diogenes Alexan. omnia poſsidente. Plus enim erat quod Diogenes nollet accipere, quam quod ille poſſet dare. Alexander Diogenem è gradu ſuo tentauit pellere, ſed celerius Darium regem Perſarum ſuo gradu armis pellere potuit*, hæc Seneca. Ex qua ſententia patet, quod maior fuit continentia in Diogene, qui nihil volebat, quam potuerit eſſe in Alex. liberalitas dandi totum quod habebat. Fertur etiam in eodem lib. de moribus philoſophorũ, quod dum Alex. rex corã Diogene trãſiret Diogenes tanquã illum ſpernẽs, nec eũ reſpexit, nec honorauit. Cui dixit Alex. Quid eſt Diogenes ꝙ me non reſpicis, quaſi mei non indigeas? Cui ille: Nequaquam indigeo ſeruitijs ſerui ſeruorum meorum. Et Alex. Cum ſim Dominus totius mũdi, nunquid ego ſeruorum tuorum ſeruus ſum? Ait ille. Ego præualeo cupiditatibus meis, refrenans illas, & ſubijciens illas mihi, vt mihi ſeruiant; tibi autem cupiditates præualent, & tu ſeruus illarum efficeris, iuſſibus earum obtemperans. Superbia eſt domina tua, & ancilla mea: tibi enim imperat, ego autem eam ſuppedaui. Carnalis concupiſcentia, gula & ira ſunt dominæ tuæ, quia eis obedis, ſed ſunt famulæ meæ, quia mihi ſubieci. Et ideo dico tibi Alex. quod in veritate tu es ſeruus ſeruorum meorum. Et ſi ſerui mei ſunt te maiores, quia eis in omnibus obtemperas, quanto

oſtenditur quam laudabile ſit ſeipſum vincere.

Digitized by Google

ego ſum maior te Dominus, cui per omnia Domini tui obtemperant? Quo audito cum ſerui Alexandri vellēt in eum irruere Alex. ait: Videte ne eum contingatis, quia & veritatem dicit, & vere ſeruus Dei eſt. Quo etiam exemplo oſtenditur, qualiter victoria ſuijpſius, excedit victoriam totius mundi.

Exemplo Conſtantini Imperatoris, & B. Franciſci, oſtenditur præſtantia victoriæ ſuijpſius.

QVartum exemplum habetur de Conſtantino Imperatore in legenda ſancti Sylueſtri Papæ, vbi dicitur: Conſtantinus Imperator Monarchiam tenens Imperij, cum plurimas ſtrages martyrum dediſſet, & innumerabilem populum per omnes prouincias feciſſet varijs pœnarum generibus interfici, à Deo lepra percuſſus eſt. Huic cum vniuerſa medicorum, ac magorum agmina ſubuenire non poſſent, Capitolij Pontifices hoc decreuerūt conſilium, piſcinam infantium occiſorum ſanguine impleri debere, in quo ſanguine calido ſtatim vt nudus deſcenderet Auguſtus, mox poſſent vulnera eius lepræ mundari. Miſſum eſt igitur, & pe patrimonio regis ter mille & eo amplius infantes adducti ad vrbem Romam, Pontificibus traditi ſunt Capitolij. Die autem conſtituto egrediente Conſtantino Palatio, & ad hoc eūte in Capitolium, vt ſanguis innoxius funderetur, occurrit ei multitudo innumerabilium mulierū, quæ omnes reſolutis crinibus nudatiſque pectoribus, dantes vlulatus, & gemitus coram eo, ſe in platea fundentes lachrymas ſtatuerunt. Percunctatus itaque qua de cauſa hæc multitudo mulierum iſta faceret, dicit has eſſe matres filiorum eorum, quorum effundendus ſanguis tam diu eſſet, quouſque piſcina repleretur, in qua medendi cauſa ipſe lauandus deſcenderet, & ſanandus. Tunc Imperator exhorruit facinus, iuſſitque ſtare Carrucam, atque erigens ſe conuocatis vniuerſis dixit: *Audite me commilitones mei, & omnes populi qui adſtatis. Sic ſemper noſtra cōtra hoſtes certamina in prælijs ſtetiſſe nuncupantur, vt reus eſſet legib. & capitali ſententia puniretur, quicunq; aliquē occidiſſet infantem. Eratque hoc ſtatutū in bello, vt facies quā pubertas non noterat, gladium euaderet bellatorum, & vitæ incolumis permaneret. Nunc itaque quod hoſtium filijs cuſtoditum eſt, in filijs noſtrorum ciuium exercebimus? Ne ſimus legibus rei, qui pugnando fideliter, de omni gente meruimus eſſe victores. Quid iuuat Barbaros ſuperaſſe, ſi à crudelitate vincamur? Nam viciſſe extraneas nationes bellatorum virtus eſt populorum, vincere autem vitia & peccata, virtus eſt morum. In illis prælijs fortiores extitimus illis, hic nobis ipſis fortiores ſimus, vincimus enim noſipſos dum à mala nos voluntate excludimus, & quod inconſulte deſideramus, conſulte, & viriliter execramur. Hoc autem faciemus quando voluntatem Dei noſtris voluntatibus anteponimus, & diuinis deſiderijs non obuiantes noſtris deſiderijs repugnamus. In hoc igitur certamine victos nos eſſe hac ratione gaudemus, vt agnoſcamus contra noſtram ſalutem noluiſſe pugnare. Nam qui conatur perpetrare quod malum eſt, captiuare viſque ſtudet libertatem. Cum ergo fuerit in iſto certamine ſuperatus, victoriam obtinet victus, quoniam victoria perditionem inuenerat, & malam captiuitatem incurrerat poſt triumphum, ſi triumphus dici poteſt, quando pietas ab impietate vincitur, & iuſtitia ab iniuſtitia ſuperatur. Vincat ergo nos pietas in iſto congreſſu. Bene etenim omnium aduerſantium poterimus eſſe victores, ſi ſola pietate vincamur. Omnium namque ſe eſſe verum Dominum comprobat, qui verum ſe ſeruum oſtenderit pietatis. Melius eſt ergo mori, ſalua vita innocentium, quam per eorum interitum vitam recuperare crudelem, quam tamen recuperare incertum eſt, cum certum ſit, quod recuperata crudelis eſt.* Cumq; ad iſtā contentionem omnis exercitus omniſque populus diutiſſime declamaſſet, iuſſit in conſpectu omnium filios ſuos matribus reddi, dona ſimiliter ampliſſima & vehicula multa dari, & annonam iuſſit expendi, vt gaudentes reuerterentur ad propria, qui flentes venerāt ad patriam alienam. Propter quam victoriam ſuijpſius, Deus ſtatim reduxit eum ad fidem, & baptiſmum, & Chriſtianiſſimus effectus eſt, & à lepra miraculoſe curatus. Et tandem ad vitam æternam perrexit, & ab Eccleſia Canonizatus eſt.

Quintum

QVintum & vltimum exemplum habemus de B. patre noſtro Franciſco, de quo legitur in legenda eius, quod cùm ſemel pergeret à Peruſio ad S. Mariam de Angelis cum fratre Leone ſocio ſuo, vocauit eum, cùm aliquantulum diſtaret ab eo, & dixit: O frater Leo ſcribe, quod ſi frater minor daret toti mundo bonum exemplum, & ædificationem magnæ ſanctitatis, in hoc non ſtat perfecta lætitia. Et poſt modicum iterum vocauit eum dicens: O frater Leo ſcribe, quod ſi frater minor faceret innumerabilia miracula, ſurdiſque redderet auditum, cęcis viſum, mutis loquelam, claudoſq; dirigeret, atque leproſos mundaret, paralyticos ſanaret, dæmones ab obſeſſis corporibus eijceret, & quod plus etiam quatriduanos mortuos reſuſcitaret, in hoc non ſtat perfecta lætitia. Et poſt modicum iterum exclamauit dicens: O frater Leo, ſi frater minor haberet omnem ſcientiam liberalem, omnemque cognitionem ſcripturarum, & eas perfecte intelligeret, haberetq; ſpiritum prophetiæ, vt nô ſolùm prædicere ſciret futura, & longè diſtantia, ſed etiam conſcientias hominum, & ſecreta cordium cognoſceret, in hoc non eſt perfecta lætitia, poſt quæ verba iterum dixit: O frater Leo, ſi frater minor ſciret omnem virtutem herbarum & lapidum, omnemque proprietatem animalium & omnium creaturarum, tam terrenarum quàm cœleſtium, haberetq; perfectam notitiam, & cognitionem de curſu ſyderum, & omnium aliarum rerum notitiam perfecte haberet, ſciretque aduenire omnes mundi theſauros, in hoc non eſt perfecta lætitia. Et iterum poſtmodum exclamauit dicens: O frater Leo ſi frater minor haberet linguam Angelicam, & eſſet melior prædicator mundi, & adeò benè prædicaret, quòd omnes infideles conuerteret ad fidem Chriſti, & omnes peccatores ad pœnitentiam animaret, ſcribe, quòd in hoc non ſtat perfecta lætitia. Ad quæ verba ſtupefactus frater Leo interrogauit eum di. Pater dic quæſo in quo ſtet perfecta hominis lætitia. Cui B. Franciſcus concluſiuè reſpondit, quòd perfecta eſt, vincere ſeipſum, & ſenſualitates, contumelias, & perſecutiones, atq; verecundias tolerare patienter, contra inimicos non iraſci, nec côtra eos qui nos offendunt animo turbari; ſed eos diligere, atque furorem animi noſtri rationi ſubiugare, atq; inordinatum appetitum, & ſenſuales motus ac deſideria refrænare. Cuius conſilium ſi obſeruauerimus, æternæ gloriæ triumphum per victoriam propriarum paſſionum acquiremus. Ad quam ille nos, &c.

FERIA IV. IN HEBDOMADA Sancta, De Miſſa.

SERMO XIII.

HOC *eſt corpus meum.* Lucæ 22. & in Miſſa occurrentis feriæ. Quantum ſit digna, excellens & magnifica natura humana, oſtêdit noſter benigniſſimus Saluator, qui non dedit auctoritatem conſecrandi ſuum precioſum corpus & ſanguinê Angelis, aut Archangelis, & Thronis, aut Dominationibus, Principatibus, aut poteſtatibus, vel virtutibus, non etiam hac excellentia inſigniuit Cherubin aut Seraphin, ſed ſolùm hominem elegit ad hoc digniſſimum officium, ſicut declarat magiſter ſubtilis Io. Scotus in 4. diſt. 13. & irrefragabilis Theologus magiſter Alex. de Ales. in 4. par. ſummæ, in tract. de Euchariſtia. Sed inter omnes homines ſoli ſacerdotes ſunt præelecti, qui habêt auctoritatem conſecrandi, & non aliqui alij cuiuſcunque ordinis, vel dignitatis exiſtant,

Sacerdotes quibus, & non alijs data eſt auctoritas conſecrandi, excellunt omnes alios, tam homines, quàm Angelos.

exiſtant, vt declarant præfati Theologi, vbi ſuprà. Et Seraphicus Theologus, ſcilicet Bonau. in 4. ſen. diſt. 13. & ibi Ric. noſter. ar. 1. q. 2. & de hoc eſt text. in c. 1. §. vna caro. extra de ſumma Trinitate & fide Catholica. & in c. perlectis. 25. diſt. Ideò exclamat Auguſtin. in libr. de Eccleſiaſticis dogmatibus dicens: *Nulla eſt maior dignitas ſub Cælo, quàm ſacerdos Dei ad cæleſtia Sacramenta pertractanda conſecratus. O ſacerdos Dei, ſi altitudinem Cæli contemplaris, altior es, ſi pulchritudine Solis, Lunæ, atque ſtellarum rimeris, pulchrior es, ſi diſcretionem Angelorum, diſcretior es, ſi omnium Dominorum ſublimitatem, ſublimior es, ſolo tuo Creatore inferior es,* hæc ille. Bernard. quoque in ſermone octauo Paſchæ äit. *O quanam dignitatem, quantamq; nobilitatem, quantumque donum contulit vobis Deus, O Sacerdotes, prærogatiuam enim ordinis veſtri prætulit Deus omnibus regibus & Imperatoribus terræ: prætulit ordinem veſtrum omnibus ordinibus mundi, imò vt altiùs loquar, prætulit vos Deus omnibus ordinibus Angelorum, & omni Angelicæ Hierarchiæ. Sicut enim non Angelos, ſed ſemen Abrahæ appræhendit ad faciendam redemptionem; ſic non Angelis, ſed hominibus, ſoliſq; ſacerdotibus commiſit Dominici corporis, & ſanguinis conſecrationem. O igitur veneranda ſacerdotis dignitas in terra, in cuius manu velut in vtero beatæ Virginis filius Dei incarnatur. O cæleſte miniſterium, per quod pater & filius & ſpiritus ſanctus tanta mirabilia operatur, ita quòd ſubitò idem Dominus, qui in Cælo reſidet, in manibus Sacerdotis ſacrificatur: de quo Angelus admiratur, horret infernus, contremiſcit diabolus, quem reuereri etiam plurimum debet omnis humana, atque mundana celſitudo;* hæc Ber. Quantum autem ſint venerandi Sacerdotes, apparuit in viſione ipſius pueri Mantuani nepotis vnius fratris noſtri, qui à ſeptem annis vſque ad duodecim, quaſi quotidie in Miſſa vidit Sacerdotem poſt conſecrationem corporis & Sanguinis Domini circundatum à duodecim Angelis, qui in capite eius tenebant vnam pulchram coronam, donec rececepiſſet Sacramentum illud benedictum. Dicit autem Ioan. Gerſon. lib. 4. de imitatione Chriſti c. 5. *Quando Sacerdos celebrat, Deum honorat, Angelos lætificat, Eccleſiam ædificat, viuos adiuuat, defunctis requiem præſtat, & ſeſe omnium bonorum participem efficit.* Quæ omnia conſiderans B. Pater noſter Franc. in quadam epiſtola ſua directa Capitulo generali, ſcripſit fratribus ſuis di. *Audite fratres, Si B. Virgo Maria ſic honoratur vt dignum eſt, quia Chriſtum portauit in vtero; & ſi B. Ioannes contremuit, & non auſus eſt contingere ſanctum Dei verticem. Si ſepulchrum Chriſti, in quo per aliquod tempus iacuit, ſic veneratur; quantum debet eſſe homo ſanctus, iuſtus, & dignus, qui non iam moriturum, ſed in æternum viuentem, & glorificatum, in quem deſiderant Angeli conſpicere, contrectat manibus, corde, & ore ſumit, & alijs ad ſumendum præbet? Videte dignitatem veſtram ſacerdotes, & ſancti eſtote, quoniam ipſe ſanctus eſt. Et ſicut ſuper omnes alios vos honorauit propter hoc miniſterium, ita & vos ſuper omnes alios ipſum diligite & honorate,* hæc ille. Ideò cantor Spiritus ſancti, Dauid propheta, hortatur omnes Sacerdotes ad celebrandum deuote ſacrificium corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Pſal. 4. di. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in Domino.* De quo ſacrificio tres conſiderationes faciemus. Prima dicetur declarationis, Secunda verificationis, Tertia fructificationis.

PARS PRIMA, IN qua declaratur quid ſit Miſſa, & à quo ſit ordinata, & quare dicatur Miſſa, & quomodo homines obligentur ad eam.

QVIA inquit Tullius in primo de officijs: *Omnis quæ de quacunque re traditur inſtitutio, à diffinitione debet proficiſci.* Et Ariſto. in 1. de anima inquit: *Diffinitio eſt principium omnis demonſtrationis.* Et 6. Topi. ac 7. Met. & 1. ac 2. Poſteriorum etiam ait: *Diffinitio indicat eſſe rei per eſſentialia.* Vnde Pla. in Timæo inquit, quòd in omni cauſſa ſemper quærendum eſt in principio, quid ſit illud, de quo loquimur, & eius proprietates. Et Ariſt. in 1. Poſt. ait: *Ante omnem demonſtrationem oportet præcognoſcere de ſubiecto, quid eſt.* Ideò vos

Digitized by Google

vos ſcire volo Miſſam à B. Auguſt. in communibus ſermonibus, ſermone 19. ſic diffiniri: *Miſſa eſt celebratio, qua corpus & ſanguis Chriſti conſecratur.* Et ſciendum eſt ſecundùm Richar. noſtrum in 4. ſent. di. 13. ar. 4. q. 4. Vt etiam refert Hugo de S. Victore, in 2. de Sacramentis, parte 8. c. vlt. Quòd primus qui celebrauit Miſſam, fuit noſter Saluator, qui conſecrauit corpus, & ſanguinem ſuum, vt habetur Luc. 22. & in Euangelio hodierno. Primam autem Miſſam poſt Chriſtum celebrauit Beatus Petrus Apoſtol. Antiochiæ, vt dicitur in Martiniana, de geſtis ſummorum Pontificum. c. 34. Poſtea verò S. Iacobus Epiſcopus Hieroſolymitanus, & S. Baſilius Epiſcopus Cæſarienſis, Miſſæ ſolemnitatem quandam nobis tradiderunt, quia B Petrus ſine his ſolemnitatibus Miſſam ſuam celebrauerat. Et hæc habentur de conſe. diſt. 1. c. Iacobus. Poſtea verò ſucceſſu temporis alias ſolemnitates ad ſacrificium Miſſæ Eccleſia adinuenit, vt habetur in c. Eccleſiaſticarum. 11. diſt. quæ omnia ſunt inuenta ad maiorem reuerētiam Sacramenti, ſecundùm Richard. in 4. diſt. 8. ar. 3. q. 1.

Triplici ex cauſa hoc ſacrificium Miſſæ vocatur.

SEd hic quæritur, quare hoc ſacrificium dicatur Miſſa. Nomina enim debent proprietatibus rerum correſpondere ſecundùm Thom. in 3. par. ſummæ. q. 37. ar. 2. vt patet in nominib. generum & ſpecierum. 4. Meta. Et ideò dicitur communiter, quòd nomina debent eſſe rebus conſona. 12. quæſt. 1. capit. clericus. 16. quæſt. 1. capit. ſi cupis. 24. quæſtione prima. capitul. pudenda. de præben. & dicto capit. cum ſecundum Apoſtolum. Inſtitut. de dona. §. eſt & aliud. C. de Epiſc. & clericis. l. decernimus. C. de officijs præ. via. l. 1. C. de defen. ciuita. l. defenſores. ff. de tutel. in authen. de defen. ciui. in princ. col. 2. Facit ad hoc lex a nullo. C. de feri. cū ibi notatis. Et nota in l. ita vulneratus. in prin. ff. ad l. Aquil. Ideò volo vos ſcire hoc ſacrificium appellatum eſſe Miſſam triplici ratione.

PRimam aſſignat Richardus noſter in 4. diſtinct. 13. in quæſtionibus circa literam di. Quod per verba conſecrationis Chriſtus in hoc Sacramento altaris venit, tanquam de nouo miſſus, ſcilicet à Deo patre in hoſtia conſecrata; ſicut in incarnatione miſſus eſt in vterum Virginis. Et hoc confirmatur auctoritate Aug. in lib. de corpore Chriſti dicentis: *Sacerdos facit Chriſtum radio velocius de Cælo deſcendere.* Imò quod B. Virgo fecit octo verbis, Sacerdos facit quinque verbis in conſecratione. Et ideò à miſſione Chriſti in hoſtia, hoc ſacrificiū non immeritò Miſſa nuncupatur.

2. Ratio quare Miſſa ſic vocatur.

SEcundam rationem huius nominis aſſignat Hugo de S. Victore in ſecundo de Sacramentis, parte 8 c. vlt. dicens: *Sacerdos eſt vicarius Chriſti, & mediator inter Deum & homines. Et ideò fideles per eius interceſſionem in ſacrificio corporis, & ſanguinis Domini mittunt deſideria ſua, petitiones, & orationem in conſpectu altiſſimi Vnde in canone dicit Sacerdos ſecrete: Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum, in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ. Idcirco hoc ſacrificium Miſſæ appellatur, ſcilicet à miſſione precum, ac orationum, tam ſacerdotis, quàm populi in conſpectu Dei per miniſterium ſacerdotis, & ob hanc cauſam in fine Miſſæ reuoluens ſe ad populum ſacerdos inquit. Ite miſſa eſt, ſcilicet veſtra petitio in Cælum.* Dicit autem Archidiac. in capit. 2. de conſe. di. 1. quòd Miſſa Græcè, Latinè interpretatur interpellatio pro plebe.

3. Ratio qua de cauſa Miſſa appellatur.

TErtiam rationem aſſignat Auguſtin. in libro de corpore Chriſti. Cuius verba ponit magiſter ſententiarum diſtinctione 13. quarti dicens: *Miſſa dicitur ex eo, quòd cæleſtis nuncius de Cælo mittitur, idcirco niſi Angelus aduenias, Miſſa nequaquam iure vocari poteſt.* Hoc etiam confirmat venerabilis Beda in homilia Paſchali. di. *Non enim dubitare licet vbi corporis & ſanguinis myſteria celebrantur, ſupernorum ciuium adeſſe conuentus.* Et hoc idem dicit Gregorius in quadam homilia Paſchali, & habetur de con-

Digitized by Google

lent die feſto Miſſam audire, debent eodem die ſi poſſunt, vel ſaltem in ſequenti feſto aliquod bonum opus facere in recompenſationem Miſſæ non auditæ, vt qui non poſſunt celebrare feſtum in actu determinato ab Eccleſia. ſcil. in auditione Miſſæ, ſaltem in alio ad honorem Dei facto illud celebretur.

An quilibet teneatur principio Miſſæ adeſſe.

SEd circa prædictam obligationem audiendi Miſſam, oriuntur quædam dubia.

PRimum, Vtrum qui non audit principium Miſſæ, ſed venit ea iam incepta, puta cum legitur epiſtola, peccet mortaliter, non audiens in illo feſto aliam Miſſam. Ad hoc reſpondet Richardus noſter in ſuo quolibet. dicens: Quod ſi talis non ex contemptu, ſed ſolum ex aliqua negligentia non venit ad principium Miſſæ, non propter hoc mortaliter peccat, non audiens aliam Miſſam eodem die, maxime ſi non poteſt aliam audire. Et ratio eſt quia quod minimum eſt pro nihilo reputatur. l. quod minimum. ff. de reg. iur. Et no. in c. re vera. de conſe. di. 2. Peccat tamen venialiter, quando non venit ad principium, & mortaliter ſi hoc faciat ex contemptu.

An quis à ſuo parochiali Miſſam audire teneatur.

SEcundum dubium eſt. Vtrum quis teneatur audire Miſſam à ſuo parochiali ſacerdote? Et primo videtur aliquibus parochialibus, quod ſic. per capit. ſecund extra de parochijs, vbi dicitur: *Qui contempto proprio ſacerdote Miſſam audit in alia Eccleſia, debet expelli de Eccleſia & ad ſuam Eccleſiam remitti.* Reſpondeo ſecundum omnes canoniſtas, & maxime Innocent. in dict. capit. ſecund. quòd illud capit. intelligitur de his qui hoc faciunt in contemptum proprij ſacerdotis, non habentes legimam cauſam dimittendi, ac euitandi Miſſam illius. Si autem quis habet legitimam cauſam dimittendi eius Miſſam, eſſet excuſatus. Legitima autem cauſa contemnendi habetur in c. nullus. 32. diſt. vbi dicitur: *Nullus Miſſam audiat presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere,* hæc ibi. Quæ verba intelligit Richar. in 4. diſtinct. 13. ar. 1. quæſt. 4. eſſe de obligatione, quando talis presbyter eſt conuictus in iudicio de tali crimine, vel condemnatus per ſententiam legitime prolatam, vel confeſſionem ſuam in iure factam; vel per rei euidentiam incelabilem appatet eius delictum. Hoc enim caſu nullus debet audire Miſſam illius. Item dicunt prædicti doctores, quòd ſi quis ex deuotione, vel alia bona culpa audiret Miſſam alterius, quam proprij Sacerdotis, non peccaret, imo poſſet magis mereri audiendo, à melioribus ſacerdotibus. Et hoc confirmant Theol. in 4. diſti. 13. Conſulo tamen quod ſemper aliquis de domo vadat ad audiendam Miſſam in parochia, propter excommunicationes quæ fiunt, & vt audiat publicari feſta. Item ſi quis ex aliqua cauſa non velit ire ad parochiam, debet tamen mittere oblationes conſuetas Sacerdotibus, hæc eſt enim ſententia omnium Theo. & canoniſtarum. Quod vbi eſt conſuetudo offerendi aliquid in Miſſa, illa omnino ſeruari debet, quia conſuetudo habet vim legis. ff. de legibus. l. de quibus: maxime ſi ſit præſcripta. c. fi. de conſuetudine. Vbi autem non eſt talis cõſuetudo, tunc offerre aliquid eſt conſilij, ad quod exhortatur quilibet Chriſtianus ab in Eccleſia in c. omnis. de conſecra. di. 1. vbi dicitur: *Omnis Chriſtianus ad Miſſarum ſolemnia ſemper aliquid Deo offerre procuret, & reducat ad memoriam quòd à Domino per Moyſen dictum eſt: Non apparebis in conſpectu meo vacuus. Sic enim faciens, habebit partem in illa Miſſa, & participabit de meritis illius ſacerdotis.*

An boni ſacerdotis Miſſa ſit melior quam mali.

TErtium dubium eſt, Vtrum melior ſit Miſſa boni ſacerdotis quàm mali. Ad hoc reſpondetur ſecundum Thomam in 4. ſen. diſt. 13. Et in 3. parte ſummæ. q. 82. & S. Bona. in 4. di. 13. art. 2. q. 4. Quod in Miſſa poſſumus conſiderare vnum quod eſt ſubſtantiale ipſius Miſſæ, ſcilicet conſiderationem corporis, & ſanguinis Domini.

Digitized by Google

Et in hoc omnes ſacerdotes ſunt æquales. Vnde Auguſt. in libro de corpore Chriſti. tranſumptiue in capitul. intra Eccleſiam quinta quæſtione prima, ſic dicit: *In hoc Sacramento nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur ſacerdote.* Et ad hoc facit. capit. cum ſcriptura. & cap. ſignificaſti. & cap. non quales. & ca. Dominus. & c. non nocet eadem di. Et ad hoc etiam facit illud quod legitur in vitis patrum. Vbi habetur, quod quidam Eremita conſueuerat communionem recipere à quodam presbytero. Cum autem audiſſet illum inculpari de quodam crimine, renuebat amplius ab eo communicari. Quapropter audiuit Dei vocem de Cœlo dicentem: Homines abſtulerunt mihi iudicium meum. Cum autem ille Eremita de hoc ſtupefactus eſſet, raptus fuit in extaſin, & vidit in viſione, vnum puteum bonæ aquæ, & chordam auream cum vaſe aureo appenſam, cum qua hauriebatur aqua. Videbaturque ſibi, quod quidam leproſus aquam hauriret. Ipſe autem habens ſitim nolebat bibere ex nauſea illius leproſi. Vnde audiuit vocem dicentem ſibi: Quare non bibis de aqua iſta. Quid tibi facit quod leproſus eam hauriat? Nonne vides quòd ipſe eam non tangit nec inficit, ſed mundam in vaſe mundo extrahit. Ad hanc autem viſionem in ſe reuerſus prædictus Eremita, & intelligens quid ſignificaret, poſtea vt prius ſe communicauit ab illo ſacerdote, cognoſcens quod malitia ſacerdotis non inficit Sacramentum; ſed ita conſecrat malus ſacerdos, & verum efficit Sacramentum, ſicut bonus & ſanctus. Vnde inquit Hieron. quòd ſicut ſterquilinium & ſtercorum immunditia non inquinat ſolis radium: Ita ſacerdotîs vitium non maculat corporis Chriſti Sacramentum. Secundo in Miſſa poſſumus conſiderare vnum quod eſt accidentale, vt ſunt orationes, & impetrationes gratiarum. Et quantum ad hoc, quia vt dicitur Ioan. 9. *Peccatores Deus non exaudit.* ſ. in quantum peccatores, melius eſt audire Miſſam boni Sacerdotis, quam mali cæteris paribus. Quia ſcriptum eſt in capitul. ipſi ſacerdotes. prima quæſtione prima. *Quanto ſacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in neceſſitatibus pro quibus clamant exaudiuntur.* Et hanc eandem ſententiam tenet Petrus, & Alanus. Vt habetur in ſumma confeſſio. libro tertio. titul. 24. quæſtion. 134.

An quilibet diſtincte verba Miſſæ audire teneatur, vel an ſufficiat videre ſacerdotem.

QVarto quæritur, vtrum quis teneatur diſtincte audire verba Miſſæ, an ſufficiat videre ſacerdotem celebrantem? Ad hoc reſpondent, Theolog. in quart. diſtinctio. decimatertia. Quod ſufficit videre, aliter ſequeretur quòd quando dicitur Miſſa, vbi eſt magna multitudo, vel dicitur à Sacerdote habente vocem valde remiſſam, tales audientes cum non intelligant verba, quia ſunt longe diſtantes, vel quia ipſe non loquitur intelligibiliter, non ſeruarent hoc præceptum, ſed eſſent obligati aliam Miſſam audire, quod eſt falſiſſimum. Dicunt. a. prædicti Theo. quod quamuis non teneamur ſub pœna peccati mortalis intelligere vel audire verba Miſſæ, quia leges non ſunt ita amarè interpretandæ; debet tamen quilibet Chriſtianus pro poſſe ſtudere, vt verba Miſſę audiat, & iuxta poſſibilitatem ſuam intelligat; vt dicitur in c. Apoſtolica. de conſec. di. 1. Item ad Miſſam debent quilibet Chriſtiani ſtare deuote. Scriptum eſt enim in c. quando de conſe, di. 1. *Quando autem ſtamus ad orationem dilectiſſimi, inuigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio hominis carnalis & ſecularis abſcedat. Nequaquam tunc aliud animus, quàm illud cogitet quod precatur. Ideo autem ſacerdos præfatione præmiſſa, parat fratrum mentes dicens: Surſum corda. Et dum reſpondet plebs, Habemus ad Dominum, moneatur ad Dominum cor habere debere, claudatur aduerſario pectus vt ſoli Deo placeat, nec ad ſe Dei hoſtem orationis tempore venire patiatur,* hæc ibi. Quando autem legitur Euangelium, debet homo ſtare rectus, capite diſcooperto, attente audiens. Vt dicitur de conſe. diſ. 1. c. Apoſtolica. quando autem nominatur mellifluum nomen Ieſu Chriſti, omnes reuerentiam facere debēt ſaltem capitis incli-

Digitized by Google

inclinatione, capitul. decet, de immuni. Eccleſiaſt. libro ſexto. Et ad Phi. ſecund. capitul. inquit Apoſtolus: *In nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Quando autem ſacratiſſimum corpus, aut ſanguis Domini eleuatur, omnes in terra proſtrati deuotiſſimè adorare debent. Ideo dicit B. Franciſc. in Epiſtol. directa Capitul. generali. *Omnis homo paueat, totus mundus contremiſcat, & Cælum exultet, quando ſuper altare in manib. Sacerdotis eſt Chriſtus filius Dei vivi. O admiranda altitudo, O ſtupenda dignitas, O humilitas ſublimis, O ſublimitas humilis, quòd Dominus vniuerſitatis Deus, & Dei filius ſic ſe humiliet, vt pro noſtra ſalute ſub modica panis formula ſe abſcondat. Videte fratres humilitatem Dei, & effundite coram illo corda veſtra, vt totus vos recipiat, qui ſe vobis exhibet totum,* hæc ille.

An quilibet teneatur audire Miſſā propriam diei feſti.

QVinto quæritur, vtrum quis teneatur audire Miſſam propriam diei feſti, puta Miſſam Dominicæ in aduentu, vel ſeptuageſima & huiuſmodi. Et primo reſpondent quidam quod ſic, quia ſecundum eos Miſſam peculiarem audiens, vel dicens, non ſatisfacit præcepto de audienda Miſſa. Affirmant enim quod illa Miſſa quæ præcipitur, eſt Miſſa de feſto, vel quæ ſecundum officium debet dici, & allegant ad hoc capitulum, quidam laicorum, de cele. Miſſarum, & capitulum & hoc attendendum. de conſe. di. 1. Sed in contrarium credo quod ſit veritas & quod capitula per eos allegata, concludant & probent oppoſitum. Nam dicitur in dicto capitul. quidam laicorum: *Quidam laicorum habent in conſuetudine, vt per ſingulos dies audiant Evangelium: In principio erat verbum, & Miſſas peculiares, hoc eſt de Sanct. Trinitate, & de Sanct. Michaele,* hæc ibi. Iſti enim in Miſſa quotidiana faciebāt dici: *In principio erat verbum,* habentes ad illud quaſdam ſuperſtitiones, vt infra patebit, & nolebant audire alias Miſſas, niſi prædictas peculiares, reputātes eas alijs meliores, & ſic quodam modo contēnebant ritū Eccleſiæ Romanæ de ordine Miſſarū, ita ꝙ ordo Miſſalis erat in abuſum, & ideo Eccleſia ꝓhibuit talem malam cōſuetudinem, & abuſum quotidianum. Vnde poſt prædicta verba immediate ſequitur. *Et ideo ſancitum eſt in eodem Concilio, vt vlterius hoc non fiat, niſi ſuo tempore, & niſi aliquis velit propter reuerentiam S. Trinitatis, & non pro alia deuotione audire,* hæc ibi. Vbi manifeſtè apparet quod ipſum capitulum concedit, quod poſſit dici & audiri Miſſa de Trinitate in feſto alio, quando fit ad reuerentiam Trinitatis, & non alia deuotione, id eſt, ſecūdum gloſſam, non quaſi melius ſit Miſſas iſtas audire, quam alias canonicas de die. Poſt prædicta autem verba hortatur Eccleſia dicens. Sed ſi voluerint vt ſibi Miſſæ cantentur, de eadem die Miſſas audiant pro ſalute viuorum, & etiam defunctorum. In quibus verbis oſtendit, quòd Miſſæ occurrentes de die poſſunt ſatisfacere non ſolùm pro viuis, ſed etiam pro mortuis, quod non credebant talem abuſum ſequentes. Item in d. cap. & hoc attendendum, recitatur dictum Auguſtini, cuius verba non ſunt præcipientia, ſed conſulentia, vbi ait ſic ad literam. *Et hoc attendendum, vt Miſſæ peculiares quæ per dies ſolemnes à ſacerdotibus fiunt.* Ecce quòd licitum eſt ſacerdotib. celebrare in diebus ſolemnibus Miſſas peculiares ſecundum Auguſtinum. Sequitur. *Non ita in publico fiant,* vbi gloſſa, id eſt, ſolemniter. ſequitur, *vt propter eas populus à publicis Miſſarum ſolemnibus, quæ hora tertia Canonicæ fiunt abſtrahatur. Sed & ſacerdotes qui in circuitu vrbis, aut in eadem vrbe ſunt, & populus in vnum ad Miſſarum publicam celebrationem conueniant,* hæc ibi. In quibus verbis hortatur Auguſtinus ſacerdotes, ne Miſſas peculiares in dieb. ſolemnibus cantent ſolemniter coram populo in hora tertiarum, in qua ſolet in Eccleſia maiori Miſſa ſolemnis decantari, vt tam ipſi quam populus poſſint ad ipſam Miſſam ſolemnem conuenire. Et iſte intellectus eſt clarus ex textu, & ex gloſſa ordinaria & per Archidiac. ibi. Clariſſimum eſt autem, quòd nec populus, nec ſacerdotes parochiales tenentur ex præcepto ad conueniendum in Eccleſia maiori ad au-

Digitized by Google

diendum decantari Miſſam ſolemnem. Sed ſolum eſt exhortatio quædam, quæ etiam habetur in regiſtro vbi dicitur, quod non debet populus ſtatim audita Miſſa in feſto ire ad conuiuandum, ſed ad prædicationem, & ad audiendum Miſſam ſolemnem decantari. Concludo ergo quod ex rationabili cauſa poteſt ſacerdos in die Dominico & alio feſto ſolemni dicere Miſſam de mortuis, & aliam votiuã vt pro peccato, vel de B. Virgine, aut de Apoſtolis & huiuſmodi vt tenet Archi. in d.c. & hoc attendendum. Verum tamẽ eſt quod in Eccleſia collegiata ſiue conuentuali, in qua quotidie eſt celebranda vna Miſſa de officio, vt notatur in cle. 1. de cele. Miſ. Si quis omitteret illam in Dominica, vel alio feſto de præcepto pro dicenda peculiari, ſeu votiua, peccaret mortaliter, quando ad ipſum pertineret dicere illam Miſſam de feſto, vel ex eius cauſa nõ diceretur. Item ſi quis ſecularis vel religioſus ex cõtemptu Miſſæ de die vel ordinis, & ritus Eccleſiaſtici quo ad Miſſas, audiret Miſſam peculiarem, refutans audire propriam in feſto, peccaret mortaliter. Non autem peccat ſi audit quis Miſſam prædictam, vel dicit ex rationabili cauſa, nec tenetur poſtea aliã audire. Et hoc tenet Archiepiſcopus Flo. in 2. part. ſum. tit. 9. c. 10. vbi dicit: *Vtrum quis teneatur audire Miſſam propriam diei, puta Dominicæ de aduentu. Ad te leuaui &c. & in ſeptuageſima. Circumdederunt me. in feſto Natiuitatis B. Virginis. Gaudeamus. &c. Et videtur quod ſic, quia ex. de cele. Miſ. c. quidam laicorum, repræhenduntur qui dimittunt Miſſas proprias propter peculiares. i. propter alias quas quis dicere facit ob ſpecialem deuotionem ad illas, puta, de Angelis & mortuis &c. Reſpondeo, credo non teneri ad propriam ex neceſſitate, quia nec capitulum. Miſſas. de conſe. di. 1. hoc dicit, ſed indiſtincte loquitur. Tamen ex congruitate audire debet propriam, qui hoc nouit diſtinguere, & ſecundum hanc congruentiam loquitur decretalis ſupradicta. Neque enim mulierculæ vel idiotæ ſcirent diſcernere, ſi eſt Miſſa propria vel alia; & nimis oneroſum eſſet, quod vnumquemque oporteret interrogare ſi eſt Miſſa propria. Et in diuerſis Eccleſijs in eadem die feſtiua erunt Miſſæ propriæ variatæ. Reprehenſibile tamen multum videtur, etſi non damnabile, dimittere Miſſas proprias occurrentes propter Miſſas defunctorum, vel alias ad inſtantiam laicorum, ſiue cauſa multum vrgenti. Docendus enim eſt populus, non ſequendus, capitulo docendus. 62. di.* hæc ille. Cuius ſententiam ſequitur noſter venerandus frater Baptiſta de Trouamalis in Roſella ſua, in tit. de Miſſa. Præterea hoc clariſſime patet, quia ſi quis teneretur audire Miſſam de die, teneretur etiam ex præcepto audire verba ipſius, & non ſufficeret ad euitationem peccati mortalis videre ſacerdotem celebrantem, & intereſſe ipſi Miſſæ. Cuius tamen contrarium patuit ſupra. Si ergo ſufficit ad impletionem præcepti videre & adeſſe, licet melius ſit etiam verba audire, & intelligere, quid tali ſic videnti ſolum cõfert quod ſit magis Miſſa propria quam peculiaris? Præterea in multis Eccleſijs quotidie ex debito dicuntur multæ diuerſæ Miſſæ, vt de feſtis & octauis occurrentibus religioſis, de ſanctis eorum & de translationibus ipſorum, & de alijs de obligationibus quas habent Eccleſiæ & capellę; & tamen ſeculares ibi in feſtis audiunt ipſas Miſſas etiam in Dominicis, & non Miſſam de Dominica vel feſti occurrentis. Item populus Mediolani audit Miſſas religioſorum, qui non dicunt eas Miſſas quas auctoritate Apoſtolica ordinauit S. Ambroſius in Dominicis & in alijs feſtis, & conſequenter non Miſſas proprias ipſius diei ſecundum ritum officij, quod celebrari Romana Eccleſia ordinauit in illa dioceſi. Præterea videmus quotidie, quod in feſtis cõcurrunt populi ad Eccleſias beatæ Virginis per diuerſas mũdi partes, & ibi vt compleant vota ſua, faciunt celebrari non ſolum à ſacerdotibus ſecularibus, ſed etiam religioſis ibi manentibus Miſſas ipſius Virginis etiam in die Dominico, & alio feſto ſolemni: & ſimiliter in multis mundi partibus ſunt ſcholæ B. Virginis, & corporis Chriſti, pro quibus omni menſe in aliqua Dominica

Digitized by Google

minica celebratur Miſſa de Dominica, vel de corpore Chriſti. Et hoc etiam fit in terris immediate ſubditis Eccleſię Romanæ, maxime Peruſij, vbi ex ordinatione B. fratris Bernardini Feltrini facta cum conſenſu Epiſcopi prædictæ vrbis & totius cleri, omni Dominica prima menſis cantatur in Eccleſia Cathedrali S. Laurentij vna Miſſa de corpore Chriſti, & idē fit in quampluribus ciuitatibus Italiæ, quia in ipſa Dominica commodius poſſunt omnes de ſocietate corporis Chriſti ad audiendam ipſam Miſſam conuenire. Et hoc non ſolum non eſt peccatum, ſed valde commendabile. Miſſæ enim ſolemnitas vt ſupra patuit, eſt principaliter inſtituta ad venerationem corporis Chriſti, & ideo cauſa valde rationabilis eſt dicendi ipſam Miſſam particularē de ipſo corpore Chriſti, ſemel in menſe, & in die ſolemni, vt celebrius & honorificentius atque à pluribus veneretur. Prædicta aūt omnia non tolleraret Eccleſia Romana, ſi de neceſſitate ſalutis eſſet audire Miſſam propriam ſolemnis feſti. Prædicta quoque confirmantur dicto Anto. de But. qui in d. c. quidam laicorum dicit quod ſecūdum doct. dicta decretalis prohibēs dici Miſſam peculiarem in feſto, intelligitur quando ibi eſt ſolum vnus ſacerdos, quia tunc oporteret dimittere illam Miſſam quæ eſt de debito in Eccleſia dicenda. Et idem affirmat Abbas Panor. in d. c. dicēs:

Quando eſt tantū vnus ſacerdos, nō debet dimitti Miſſa de feſto, vel de feria propter aliam peculiarem.

Nota quod propter Miſſas particulares non debent in Eccleſia dimitti Miſſæ quæ occurrunt, ſiue de feria, ſiue de feſto proprio. Et intelligunt hoc doctores quādo in Eccleſia non eſt niſi vnus ſacerdos. Si enim eſſent plures, bene poſſet vnus dicere Miſſam occurrentem, & alius ob deuotionem dicere Miſſam peculiarē. Et pro hoc videtur tex. in c. & hoc attendendum. de conſe. di. 1. hæc ille. Ex quibus patet quòd tenentes opinionem contrariā non bene conſiderant capitula quæ allegant, quia de directo confutāt opiniones ipſorum. Prædicta etiam de ſuperſtitionibus ad *In principio erat verbum*, approbat Panor. vbi ſupra dicens: *Nota quod Euangelium In principio erat verbum, non eſt de neceſſitate dicendum in qualibet Miſſa. Nam ſi hoc eſſet verū non notarentur iſti laici, qui in ſingulis Miſſis volebant audire illud Euangelium. Non tamen putes per hoc malum eſſe in qualibet Miſſa illud audire. Maxime cum hoc hodie habeat communis conſuetudo. Sed damnatur hæc ſuſpicio, quia credebant iſti ſicut dicunt quædam vetulæ, quòd non poterant ſine pœnitentia decedere audiendo illud Euangelium, vel quid ſimile,* hæc Panor. Ex quibus etiam colligitur quod prohibitio illius capituli eſt facta ſolum ad tollendas prædictas ſuperſtitiones, & erroneas opiniones, & non vt prohiberentur Miſſæ peculiares ad reuerentiam Chriſti & ſanctorum, quando dicuntur ſine ſuperſtitione & cōtemptu Miſſæ propriæ diei, & p hoc non dimittitur, quin in Eccleſia dicatur vna Miſſa de feſto occurrenti ab aliquo ſacerdote. Et in ipſa Miſſa peculiari fit commemoratio de ipſo feſto. Si autem eſſet vera illa erronea opinio, quòd quilibet teneretur in feſto audire Miſſam propriam, oporteret quod ſacerdos volēs celebrare Miſſam peculiarem ſicut ſæpe neceſſariū eſt facere, ſe reuolueret ad populum & diceret: Chariſſimi hæc Miſſa quàm volo dicere, non eſt illa propria huius feſti occurrentis quàm tenemini audire, & ideo aut dimittite audire iſtam Miſſam, aut ſi vultis audire Miſſam meam poſtea etiam audite aliam de proprio. Et ſi hoc non diceret, peccaret mortaliter tanquam deceptor populi, in his quæ eſſent de neceſſitate ſalutis. Nam qui cauſam dāni dat, damnū dediſſe videtur, c. ſi culpa. de iniu. & dam. da. Sæculares enim ſi talis Miſſa propria eſſet de debito, crederent quòd ſacerdotes non dicerent in conſpectu eorum Miſſam aliam, quin eis de illa notitiam darent: & conſequenter ſi ſine tali admonitione presbyter ſæcularis vel religioſus diceret in feſto de præcepto aliquam Miſſam peculiarē, eſſet in malo ſtatu, nec excuſaret eos ignorantia populi credētis eam eſſe Miſſam propriam; ſicut non excuſat ſacerdotem dantem populo hoſtiam non conſecratam pro communione in die Paſchæ, licet ipſe populus crede-

Digitized by Google

crederet eam eſſe conſecratam, & ſimiliter non excuſaretur confeſſor, qui faceret confitenti abſolutionem inualidam non ſeruata debita forma ab Eccleſia ordinata, licet ipſe confitens hoc ignorans eſſet excuſatus.

PARS SECVNDA HVIVS ſermonis de veritate Sacramenti Miſſæ, in qua probatur quod vere corpus & ſanguis Christi in ſpecie panis & vini continetur.

LICET mens nequeat humana plenè rationis inueſtigatione tranſmutationem hoſtiæ comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur. Vt inquit Ambroſ. 24. quæſtion. 1. c. non turbatur. vnde canit Eccleſia in feſto corporis Chriſti: *Verbum caro panem verum, verbo carnem efficit, fitque ſanguis Chriſti merum, & ſi ſenſus deficit, ad firmandum cor ſincerum, ſola fides ſufficit.* Et quamuis fides catholica non indigeat noſtris probationibus, nihilominus ad beſtialitatem hominum infideliũ ſiue hęreticorum confundendam, & conuincendam, & inſuper ad hominum deuotorum conſolationem intendo declarare aliquibus argumentis probabilibus ſententiã veriſſimã fidei Chriſtianæ, quã probat Alexand. de Ales. in 4. part. ſum. in tract. de Euchariſtia, & oẽs Theo. maxime S. Bonau. & B. Tho. Scot. & Rich. & alij in 4. ſent. diſt. 10. 11. & 13. & S. Tho. 3. par. ſum. q. 75 ar. 2. ſ. Quod in Sacramento altaris vere eſt conuerſa ſubſtantia panis & vini in verum corpus & ſanguinem D. N. Ieſu Chriſti, per verba conſecrationis. Et primo ꝙ Chriſtus, de quo dicitur Matth. 26. Mar. 14. & Lu. 22. quod hoc Sacramentum inſtituit, vere traſubſtantiauerit panem, & vinum in ſubſtantia ſui corporis & ſanguinis, probatur ratione cauſalitatis. Fundamentum cuius ponit auctor in li. de cauſis di. Quicquid facere poteſt cauſa ſecunda, nobiliori & altiori modo poteſt cauſa prima. patet hæc regula. Nam ſi camerarius alicuius Domini poteſt alicui vnam gratiam facere, à fortiori ipſe Dñs facere poterit. Similiter ſi ſacerdos poteſt aliquẽ abſoluere ab aliquo enormi peccato, a fortiori illud facere poterit Papa. Quo præſuppoſito, certũ eſt quod potentia limitata ipſius naturæ naturatæ, vnam ſubſtantiam in aliam conuertit. Nam philoſ. 2. de anima dicit: *Alimentum per naturam conuertitur in ſubſtantiã alti*, vtputa. Panis cõuertitur in ſubſtantiam carnis, & vinum in ſubſtantiam ſanguinis. Similiter per virtutem caloris gallinæ ſubſtantia oui conuertitur in ſubſtantiam carnis, ſeu in gallinam. Videmus etiam quod terra, quę inter alias res eſt ignobiliſſima, generat aurum & argentum, lapides precioſos, & multa alia nobiliſſima, quinimo cum ſit inſipidiſſima, multa valde ſapida, & bona ad guſtum producit. Quid plura? Cũ ſit turpiſſima producit res valde pulchras, vt arbores, flores, fructus, & huiuſmodi, quæ omnia operatur in virtute ſolis. Vnde 4. Meta. dicit philoſ. quòd virtute ſolis humiditas terræ conuertitur in arbores, & in herbas, in vinum, oleum, & balſamum & huiuſmodi. Similiter dicit, quòd terra ſolis virtute cõuertitur in aurum, & argentum, in ferrum, & lapides precioſos. Recitat quoq; Iſid. in li. Ethim. Quod in Scotia eſt fons, qui omne quod in eo mittitur, ſtatim cõuertit in ſubſtantiã lapidis. Similiter in Hibernia eſt alius fons, in quo ſi palus ligneus figitur, ſtatim pars quæ tangit aquam, conuertitur in lapidem, reliqua vero pars quæ figitur in terra, cõuertitur ſtatim in ferrum. Videmus quoque quòd alchimiſtæ tranſmutant naturam æris, & argenti viui in bonum argentum, & ſic de alijs. Similiter legitur in legenda S. Ioannis Euangeliſtæ, quòd ipſe Apoſtolus virgas ligneas conuertit in aurum optimum, & lapides collectos in littore maris, conuertit in lapides pretioſiſſimos. Si erga tranſubſtantiare po-

Ratio I. probans panem & vinũ in verum corpus ac ſanguinẽ Chriſti cõuerti.

re poteſt vnam ſubſtantiam in aliam ipſa natura naturata, à fortiori hoc poterit ipſa natura naturans.ſ. Deus,qui naturam fecit,cuius poteſtas infinita nullis limitibus coanguſtatur. Et in quo omnes perfectiones altiori modo ſunt quã in creaturis,ſecundum Ariſtot.11. Meta. Et Dionyſium in lib. de diuinis nominibus. Et Dionyſium in lib. de diuinis nominibus. Et ideo nullum dubium, quin Chriſtus verus Deus & homo potuerit panem & vinum in ſubſtantiam ſui corporis & ſanguinis tranſmutare. Modum autem huius tranſmutationis ponit Ioannes Damaſcenus approbando prædictam rationem di. *Sicut panis & vinum tranſeunt in nutrimentum in corpus hominis, & non in aliud corpus, ſed in ipſum quod prius erat: Ita panis propoſitionis; id eſt qui in altari proponitur, & vinum cum aqua tranſeũt in corpus Chriſti quod prius erat,* hæc ille.

2. Ratio oſtendens poſsibilitatem cõuerſionis panis & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti.

SEcundo probatur eadem concluſio ratione maioritatis.Fundamentum cuius ponit iuriſconſultus.in l. non debet. ff. de regul.iur.dicens.Non debet cui quod plus eſt licet,quod minus eſt non licere. Quod etiam habetur in ca. cui licet.eod. titul.libr.6. Ille igitur qui poteſt facere rem maioris difficultatis, poterit facere id quod eſt facilius. Quo præſuppoſito tunc ſic arguitur. Maius eſt opus de nihilo aliquid facere, quàm vnam ſubſtantiam in aliam conuertere,vt inquit Hilarius in libro de Trinitate. Et ratio eſt ſecundum Franciſcum de Mayro,in quodam ſermone de Sacramento Euchariſtiæ. Et Sanctũ Bonauent. in 4. diſtin.10. Quia maior eſt diſtantia inter ens & non ens,quàm inter ens,& ens.Imo inter iſtas duas operationes tãta eſt diuerſitas,quòd licet philoſophi conceſſerint vnam ſubſtantiam poſſe in aliam conuerti,vt aquã in aërem & econtra, ſicut dicitur, in lib. de generatione, tamen aliquid de nihilo poſſe fieri, penitus impoſſibile dixerunt, etiam per totam poteſtatem naturæ. Vnde dicit Ariſtot. Ex nihilo nihil fit 1.de Cœlo & mundo, ac 3. & 8. Phyſic. vt legitur, cum ipſe Ariſtoteles legiſſet illud quod ait Moyſes Geneſ.1.ſ. *In principio creauit Deus Cœlum & terram*, ſubriſit dicens: *Iſte Moyſes multa dicit & nihil probat.* Sed hæc opinio philoſophorum eſt hæretica, ſi referatur ad Deum, quia Deus omnia creauit ex nihilo,Geneſ. 1. Creare enim eſt de nihilo aliquid facere,vt dicũt Theol.in 2.di.1.Cum ergo Deus poſſit facere homo quod eſt tantæ difficultatis.ſ. de nihilo aliquid creare: *Nam ipſe dixit & facta ſunt,mandauit & creata ſunt*, Pſalm. ante pen.multo magis poterit vnã ſubſtantiam in aliam tranſmutare, quod & Phi. conceſſerunt poſſe fieri per naturam. Videmus enim quod Deus de limo terræ fecit primum hominem, & de coſta Adam ſubito fecit Euam,& illam coſtam tranſmutauit in mulierem Gen. 2. Item Io.6.c. dicitur.Quod Chriſtus de quinque panibus,& duobus piſcibus, ſatiauit quinque millia hominũ. De quibus panibus duodecim cophini fragmentorum ſuperauerunt,quod ideo factum eſt,quia panis materiã augmentauit. Quod ſi hoc naturaliter fecit,profecto nõ eſt dubiũ, quòd ſpiritualiter & Sacramentaliter poteſt totã Eccleſiam catholicã de hoſtijs in ſubſtantiam corporis ſui cõuerſis paſcere,& nutrire.Et ideo inquit Aug.in ſentẽtijs ſuis: *Firmiter tenendum eſt, quod panis in corpus, & vinum in ſanguinẽ conuertitur illa verbi virtute, qua verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis,qua dixit & omnia facta ſunt, qua vxorẽ Loth in ſtatuam ſalis mutauit Gen. 19. Qua virgã Moyſi in colubrum vertit Exod.7. Qua omnia flumina Aegypti conuertit in ſanguinem Exod.7. Qua aquam de petra duriſſima produxit Exod.17. Qua poſtremo ad nuptias aquam conuertit in vinum Ioan. 2.* Amb. quoq; in capitul.re vera.de conſecratio. diſtin. 2.ait: *Si tantum valuit ſermo Heliæ,vt ignem de Cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legitur, quod ipſe dixit & facta ſunt. Sermo igitur qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt mutare in id quod non erãt? Non enim minus eſt dare nouas, quàm mutare rebus naturas. Et ideo quod erat panis ante conſecrationem,*

Digitized by Google

tionem, iam corpus Chriſti factum eſt poſt conſecrationem, quia ſermo Dei mutat creaturam, hæc ille. Poſſe autem Dei filium mutare verbo virtutis ſuæ vnam creaturam ter aliam, etiã ipſe diabolus confeſſus eſt, cũ Matth. 4. ei dixit: *Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant*, quaſi diceret. Hoc tibi eſt facile tua infinita virtute. Eſt autem difficilius conuertere lapidem in ſubſtantiam panis, quàm panem in ſubſtantiam carnis, & vinum in ſubſtantiã ſanguinis. Cum hoc fieri poſſit, & quotidie fiat virtute caloris naturalis in ſtomacho & hepate.

3. Ratione monſtratur Deo nõ eſſe impoßibile panem & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti conuertere.

CONfirmatur etiam eadem concluſio tertia ratione, quæ dicitur ſuperabilitatis. Fundamentum cuius ponit Hilarius in lib. de Trinit. di. *Deus plura poteſt facere, quàm noſter intellectus intelligere; & ideo quia Deus virtutis eſt infinitæ, intellectus autem humanus eſt virtutis finitæ.* Quo conceſſo, certum eſt quòd poteſt humanus intellectus, vt inquit Boet. in lib. de Trinit. imaginari accidens ſine ſubiecto, multaque poteſt intellectus ſequeſtrare, quæ non poteſt ſenſus. Ergo multo fortius poteſt Deus hoc facere in Sacramento Euchariſtiæ. ſ. vt ibi ſint accidentia ſine ſubiecto. Nec mirum hoc debet apparere, quia cum effectus magis dependeat à prima cauſa quàm à ſecũda. (Omnis enim prima cauſa plus influit in effectum, quàm ſecunda, vt dicitur in libro de cauſis) poteſt Deus qui eſt prima cauſa cauſarum tam ſubſtantiæ, quàm accidentis, per ſuam infinitam virtutem conſeruare accidens in eſſe, ſubtracta ſubſtantia, per quam ipſum accidens conſeruatur in eſſe ſicut per cauſam ſecundam. quòd autem Deus poſſit ſeparare accidens à ſuo ſubiecto, & ecõtra, patuit in paſſione Chriſti, quãdo Deus fecit ſolẽ eſſe ſine illuminatione, quæ eſt eius propria paſſio. Et huiuſmodi exemplum ponit Rich. noſter in 4. diſtin. 1. & Similiter videmus quòd Deus poteſt producere effectus naturalium cauſarum ſine naturalibus cauſis, ſicuti fecit dum in principio mundi fructus ex terra ſine naturalibus ſeminibus naſci fecit. Gen. 1. Item dum corpus humanum ſine virili ſemine in vtero Virginis formauit. Si ergo Chriſtus potuit naſci ex Virgine ſupra omnem naturæ ordinem & potentiam. Iſa. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium.* Ergo etiam miraculoſe poteſt homo in Sacramento contineri. Ideo inquit Ambro. in lib. de Sacram. *Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus natus ex Virgine?* Et in eodem libro etiam dicit: *Quæ fuerunt in vtero Virginis, hæc eadem inueniuntur in Sacramento altaris.*

4. Ratio hoc idem confirmant.

QVarto hæc eadem concluſio probatur ratione quæ dicitur naturalitatis. Fundamentum cuius ponit Ariſt. 1. Meta. di. Vnumquodque entium naturaliter operatur ſecundum proprietatem ſuæ naturæ. & 4. Ethi. iterum dic. *Qualis quiſque eſt, talia dicit & operatur.* Quo pręſuppoſito, certum eſt quod Chriſtus Dei Filius naturaliter & eſſentialiter eſt veritas c. ſi conſuetudinem & c. qui contempta 8. di. Vnde Ioan. 14. vbi ipſe dicit: *Ego ſum via, veritas & vita.* Sed clarum eſt quod Ioan. 6. de Sacramento loquens dicit: *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*, & Matth. 26. & Marc. 14. inquit: *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Cum ergo Chriſtus ſit infallibilis veritas, & magiſter veritatis: Dicatq; Socrates in ſententijs ſuis, quod auctoritas magiſtri etiam ſine alia ratione eſt digna fide & veneratione, & ei eſt fides adhibenda. Ergo neceſſario, & indubitanter concluditur, quod in Sacramento Altaris vere cõtinetur corpus eius, aliter ſequeretur quod dixiſſet falſum, quod eſt omnino impoſſibile. Ideo non immerito arguẽdi ſunt incréduli de hoc Sacramento, quinimò comburendi ſunt hæretici, qui dicunt corpus Chriſti non contineri in hoſtia ſecũdum veritatem, ſed ſolum ſecundum imaginationem, ſpeciem & figuram. Contra quos Innoc. 3. in c. cum Marthæ. de cele. Miſ. inquit, quòd tales laqueum erroris incurrunt, & Sacramenta Dei reuerenter non accipiunt. Et ibidem

Digitized by Google

dem dicit: *Cernitur ſpecies panis & vini, ſed creditur veritas carnis, & ſanguinis Chriſti.* Et ideo contra tales exclamat Bernard in ſententijs ſuis dic: *O quam grauis eſt nunc fides Sacramenti, & conditio Ieſu Chriſti in fidelibus, loquitur homo veritatem, & creditur ei, loquitur ebrius falſitatem, & fides ei datur, loquitur Chriſtus veritatem, & fides ei non præſtatur, vnicuique in ſua arte facultate creditur, ſoli Chriſto non creditur in ſua veritate, loquitur Priſcianus de compoſitione litterarum & ſyllabarum, & creditur ei. loquitur Galenus de diſcretione vrinarum & creditur ei, loquitur Ptolomæus de magnitudine, curſu, & influentia ſyderum, & creditur ei. Loquitur Ariſtoteles de fallacijs & forma ſyllogiſmorum, & creditur ei, loquitur Tullius de ornatu colorũ Rhetoricorum & facundia orationis & creditur ei, loquitur Chriſtus de ſalute animarum, & non creditur ei. O anima ingrata, ô viſcera dura, quouſque per infidelitatem & incredulitatem deſpicitis Chriſtũ veſtrum?* hæc ille. Ex quibus omnibus apparet quòd vere Chriſtus poteſt tranſmutare ſubſtantiam panis, in ſubſtantiam corporis ſui, ſicut fecit in cœna ſua.

Cũ trãſmutãdi auctoritatẽ Deus ſacerdotib⁹ alijſq; cõcedere poſſit, ideo Chriſti auctoritate corpus & ſanguinem conficiunt.

HAnc etiam auctoritatem trãſmutandi vnam rem in aliam, poteſt Deus alijs concedere, ſicut cõceſſit Moyſi. Exo. 4. Auctoritatem conuertendi virgam in ſerpentem, & ſerpentem in virgam. Vnde dicitur Exod. 7. quòd proijciens Moyſes virgam in terram, ſubito conuerſa eſt in colubrum, & iterum cum apprehẽdiſſet caudam colubri, ſtatim conuerſa eſt in virgam. Cum igitur Dominus noſter Ieſus Chriſtus Deus, & homo, conceſſerit auctoritatem conſecrandi corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis ſuis, & eorum ſucceſſoribus. ſ. Sacerdotibus vt probant Theo. in 4. maxime Richar. ibidem. diſt. 24. Sequetur neceſſario concludendum, quòd quotieſcunque ſacerdos ſuper materia debita dicens verba conſecrationis cum intentione conſecrandi, veriſſime illa ſubſtantia panis & vini, conuertitur in verum corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti, quia ſacerdos hoc non facit auctoritate propria, nec in perſona propria, ſed Chriſti, & talis tranſmutatio efficitur virtute diuina vt dicit Inn. 3. in c. firmiter. §. vna vero. de ſumma Trinit. & fid. Cath. & Ambr. in c. re vera. de conſe. di. 2. & Euſeb. in quodam ſermone di. *Inuiſibilis ſacerdos viſibiles creaturas verbo ſuo ſecreta poteſtate commutat.* Et ideo inquit Hugo de S. Vict. in 2. de Sacramentis, part. 8. c. 9. *Per verba ſanctificationis vera panis, & vini ſubſtantia in verum corpus, & ſanguinem Chriſti conuertitur, licet ſpecies panis & vini videatur.* Et eadem ſententia habetur in c. quia corpus. & in c. nos aũt. Et in c. acceſſerunt. & in c. panis eſt. & in c. ſicut. & in ca. ante benedictionem. & in c. re vera. & in c. quid ſit. de cõſe. di. 2. & in c. omnia. ea di. Ambr. inquit. *Licet figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud ibi eſt quam caro, & ſanguis Chriſti, & vt mirabilius loquar, non alia plane caro, quam quæ nata eſt de Maria, & paſſa eſt in Cruce, & reſurrexit de ſepulchro:* hæc ille. Et hanc eadem concluſionem probat efficaciter Rich. in ſuo quolibet & etiã in 4. di. 10. ar. 1. q. 1. in corpore quæſtionis. Et etiã Inn. 3. in libr. de officio Miſſæ. Probantur etiam prædicta multis exemplis. Primo de Berengario diacono, qui Romæ coram centum tredecim Epiſcopis, & corã Nicolao Papa renunciauit errori ſuo quẽ habebat de Sacramẽto, nõ credens ibi eſſe realiter corpus Chriſti. Vnde vt habetur de conſe. diſt. 2. in c. ego Berengarius, dixit: *Ego Berengarius profiteor panem & vinum quod in altari ponitur, poſt conſecrationem non ſolum Sacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem eſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

Alia exempla ſupradicta veritatem confirmantia.

IN ciuitate quoq; Romæ cũ quidã preſbyter celebrans dubitaret vtrum in hoſtia conſecrata eſſet ſanguis Chriſti, & opinaretur corpus eſſe ſine ſanguine, ſtatim hoſtia euolauit, & cecidit ſuper quẽdam lapidem marmoreum, & ibi impreſſit imaginem hoſtiæ totã ſanguinolentã, & illa rubedo nunquã potuit ablui ab illo lapide, & remanet vſque in hodiernũ diem, & ego illum lapidẽ vidi, & tetigi. Licet enim ex virtute Sacramẽti ſub ſpecie

Hic panis ſit tantum corpus Chriſti, & tantum ſanguis ſub ſpecie vini, tamen propter naturalem concomitantiam ſub vtraque ſpecie eſt totus Chriſtus, ſecundum corpus perfectum, & animam, ac diuinitatem, quia hæc tria ſeparata nõ ſunt, vt determinat Alex. de Ales. in 4. par. ſum. in tract. de Euchariſtia, & Rich noſter in 4. di. 11. & ibidem S. Bonau. art. 1. q. 2. & Th. in 3 par. ſumm. q. 75. & facit ad prædicta. c. firmiter. §. vna vero. de ſan. Trinit. & fid. Cath. & c. in quadam. de cele. Miſſ. De hoc etiam canit Eccleſia in officio corporis Chriſti: *Caro cibus, ſanguis potus, manet tamen Chriſtus totus, ſub vtraque ſpecie.* Similiter legitur de Gregor. quod cũ vellet ſemel communicare quandam viduam, quæ faciebat ſibi hoſtias quibus ipſe celebrabat, ipſa fortiter riſit. Qui ſtatim manum retraxit, & poſuit hoſtiam conſecratam ſuper altari, & cum quæreret quare riſiſſet. Illa reſpondit: Rideo quia hoſtiam quam ego manibus meis feci, mihi datis pro vero corpore Chriſti. Tunc B. Gregor. orauit di. *O Domine Ieſu Chriſte rogo, vt oſtendas veritatem tui Sacramenti huic viduæ.* Et ſtatim illa hoſtia miraculoſe apparuit tota caro. Quo viſo vidua illa lachrymata eſt, & ab omni incredulitate ſanata eſt. Tunc B. Greg. orauit, vt hoſtia conuerteretur vt primo erat, quod & factum eſt, & tunc dedit viduæ hoſtiam conſecratã deuote ſuſcipiendam. Legitur etiam quòd Sacerdos quidã veniens Bolſenã oppidũ, non longe diſtans ab vrbe, in qua Vrbanus Papa IV. cum curia reſidebat. Dũ celebraret Miſſam, & eſſet aliquantulũ dubius in fide huius Sacramenti. Inter verba conſecrationis vidit oculis corporalibus hoſtiam in forma pietatis, & ſanguinem ſupereffluere in Calice. Cum autem cooperiret cum corporali, apparuit forma pietatis in ſingulis partibus ipſius corporalis. Cumque nec ſic occultare valeret, coactus eſt populo aſſiſtenti miraculum patefacere. Quod vt populus cõperit, ſubito Pontifici Romano miraculũ homo intimauit. Quo adueniente, & ſtupente curia ſua de tanto prodigio. Statuit prædictus Pontifex feſtum corporis Chriſti per vniuerſam Chriſtianitatem ſingulis annis debere celebrari, impoſuitque S. Thomæ de Aquino, vt officium de corpore Chriſti conficeret ſecũdum vſum Romanæ curiæ. Quod & fecit. Vnde poſt cõpoſitionem prædicti officij orante ipſo genibus flexis coram Crucifixo, D. Ieſus ei apparens dixit: *Bene ſcripſiſti de me Th.*

Aliud adducitur exemplum ad idem.

Aliud quoque exemplum habetur de B. Clara, quæ cum oraret coram Sacramento altaris, vt defenderet moniales ab inimicis & ciuitatem Aſſiſij, ſtatim apparuit ibi infantulus quidã in tabernaculo di. *Ne timeas quoniam victoriam habebis.* Portans igitur B. Clara tabernaculũ cum corpore Chriſti, ſtatim oẽs inimici perterriti propter præſentiam Chriſti de muris corruerunt, quorum aliqui ceciderunt mortui alij vero effugerunt. Et ſic ciuitas Aſſiſij de inimicis infidelibus victoriam reportauit. Legitur quoque in chronicis ordinis noſtri, quòd dum B. Iacobus de Maſſa laicus ſeruiret ad Miſſam, vidit in hoſtia conſecrata Ieſum Chriſtum in forma pulcherrimi pueri. Multi quoque alij in ſimili ſpecie, aut carnis & ſanguinis viderunt Chriſtũ, vt inquit Tho. in 4. di. 10. & in 3. par. ſum. q. 76. vt etiam habetur in ſum. conf. li. 3. ti. 34. q. 87. Aliud exemplũ recitat Cæſarius, videlicet quòd quædam mulier malefica ad faciendũ maleficium, accepit corpus Chriſti cũ alijs, & poſtea ab ore extrahens in burſa poſuit. Cumque veniſſet domũ, filius ipſius valde puerulus, ſtatim cœpit burſam matris amplecti & oſculari cũ tripudio vehementi. Quod cũ vidiſſet illa malefica, interrogauit quæ eſſet cauſa tanti gaudij. Reſpondit puer: Mater mea burſam veſtram aperui, in qua pulchrum puerulum vidi arridẽtem mihi, & ideo ipſum amplexatus ſum. Stupefacta mulier ad tam grande miraculum, illico pœnituit, & confeſſa, de peccato ſuo pœnitentiam duram fecit.

Legi-

Digitized by Google

De eodẽ Sacramẽto aliud exemplum.

Legitur quoque quòd in ciuitate Pariſij quidam Iudæi habentes quandam Chriſtianam nutricem puerorũ in domo ſua, multis muneribus & pecunijs tandẽ impetrauerunt ab ea, vt eis deferret corpus Chriſti quod erat acceptura in Paſchate. Quapropter illa ſtatim vt habuit in ore hoſtiam conſecratam, extraxit ab ore & portauit Iudæis. Illi vero ſtatim conuocauerunt alios Iudæos per totam Franciam exiſtentes, & ſynagogam facientes, ſurrexit eorum Pontifex di. Habemus hic illum traditorem, inimicum noſtrum Ieſum Chriſtum, de quo volo quod nos vindicemus. Statim ergo poſuit hoſtiam cõſecratam ſuper menſam, & ſinguli accipientes cultellum, cum furore conabantur transfodere illam, ipſa vero volabat ſuper menſam, & non permittebat ſe ab aliquo tangi. Tandem permiſit ſe ab vno vulnerari, & ſubito maxima ſanguinis copia emanauit, & diſcurrebat per cameram inceſſanter. Quapropter timẽtes Iudæi ne hoc innoteſceret Chriſtianis, fecerunt foueam in limine domus ſuæ, & ibi ſub terra poſuerunt corpus Chriſti, vt omnes Chriſtiani illuc tranſeuntes illud ſuppedarent. Cum igitur quadam die inde tranſiret rex Franciæ, equus eius genu flexit in eo loco, & quamuis verberaretur calcaribus & virgis, nunquam voluit ſurgere, ſed inclinabat caput in ſignum reuerentiæ. Quapropter rex Franciæ interrogans qui ſtarent in illa domo, & cognoſcens eos eſſe Iudæos, fecit illos apprehendi, & tormentis eos afficiens, intellexit totam rei veritatem. Vnde fecit illos occidi, & pręcepit ne illos in regno ſuo Iudæi amplius permanerent, cõuocanſque totum clerum cum Epiſcopo, fecit extrahi conſecratam hoſtiam à terra, quæ erat adhuc ſanguine madefacta, & cum maxima ſolemnitate illam ad locum debitum deportauerunt. Aliud exemplum habetur in Chronicis ordinis noſtri, quod dum S. Antonius de Padua Arimini prædicaret, ibi quidam hæreticus aderat, qui male ſentiebat de corpore Chriſti, atque in contemptum corporis Chriſti hoſtias non conſecratas ſæpius aſino ſuo præbebat in cibum. Cum vero hoc innotuiſſet Antonio fidei defenſori acerrimo, illum ad ſe vocatum dure redarguit, veritatemque Sacramenti ei fideliter perſuaſit. Cum vero ille pertinax in ſuo ſenſu maneret, aſſereretque aſinum ſuum perſæpe tali cibo forte depaſtum, conuenit cum eo Antonius vt de hoc experientia fieret, & per dies tres aſinus ſine cibo tranſigeret. Et die tertia Antonius in foro celebrata Miſſa, & reſeruato Sacramento, illud intra hoſtias non conſecratas reponeret, atq; illo modo aſinus famelicus inuitaretur ad pabulum. Quod cum factum fuiſſet corã multitudine maxima, animal illud appropinquans ſportæ in qua erat corpus Chriſti intra hoſtias non conſecratas reuerenter reconditum, ex miraculo Dei cognouit Dominum ſuum, & caput & pedes inclinans humiliter adorauit, neque cura ei fuit de cibo quo indigebat. Cumque verberibus ab illo hæretico angeretur, traheretur que ad paſtum, ſemper faciebat vt prius, ob quod ille hæreticus & alij quamplurimi omni errore depoſito ad veram fidem redierunt. Antonius autem Deo gratias referens, Sacramentum honorificè in loco debito poſuit & conſeruauit.

Solutio quarundam dubitationum.

Sed hic reſpondendum eſt quibuſdam quæſtionibus hæreticorum ad confirmationem prædictorum.

Prima autem quæſtio eſt. Quomodo poteſt eſſe quòd vnum & idem corpus Chriſti ſit in Cœlo, & in terra in eodẽ tempore, imo in diuerſis locis & partibus mundi, in quibus quotidie & eadem hora conſecratur & conſeruatur in parochijs? ſic enim ſequeretur ſecundum eos quod Chriſtus haberet plus quam mille corpora, ſi in qualibet hoſtia conſecrata eſſet verum corpus Chriſti. Imo plus quã centum mille. Cui ego reſpondeo quod

Digitized by Google

etiam ſecudum naturam non eſt impoſſibile eandem rem ſimul in eodem tempore eſſe in diuerſis locis. Nam eadem vox numero ſimul & ſemel eſt in auribus diuerſorum hominum, ergo multo fortius verbũ æternũ Dei patris filius cũ ſit potétiæ infinitæ, cui nihil eſt impoſſibile, & per quod omnia facta ſunt, poteſt eſſe ſimul, & ſemel in eodem tempore in Cœlo & in terra, & in quolibet Sacramento altaris. Item anima eſt tota in qualibet parte corporis ſecundum Auguſtinum 6. de Trinitate. & in libro de ſpiritu & anima, & tamen non eſt niſi vna. Item eadem ſimilitudo eſt in ſpeculo, & in facie hominis. Sicut autem eadem ſimilitudo habet alium modum eſſendi in homine & in ſpeculo, ita Chriſtus aliter eſt in cœlo, ſcilicet modo glorioſo, & aliter in Sacramento, in quo à nobis non videtur in gloria, ſicut in cœlo à ſocietate beata. Lux quoque ſolis cum vnita ſit, in cœlo ſuo relucet, & in pluribus locis inferioribus. Similiter natura ſpeciei vna exiſtens eſt in omnibus ſuis indiuiduis. Nu. quoque 11. Legitur quòd Deus accepit de ſpiritu Moyſi, & dedit ſeptuaginta duobus viris. Nec tamen priuauit Moyſen ſpiritu, nec ſpiritum eius diminuit, cum indiuiſibilis ſit omnis ſpiritus rationalis. Præterea poſito, quòd impoſſibile eſſet per naturam idem corpus eſſe in diuerſis locis in eodem inſtanti temporis. Dico quòd conditor rerum qui dedit naturam, & menſuram rebus, ac fecit quomodo voluit, potuit & poteſt hanc naturam, & menſuram mutare, & facere idem corpus etiam non glorificatum in diuerſis locis exiſtere in eodem tempore, vt ait Hugo. in 2. de ſacra. parte. 8. cap. 11. Vnde Heliſæus fuit præſens quando Giezi accepit munera à Naaman Syro. quarti Regum 5. & tamen erat in domo ſua, & Naaman abſens eo tempore. Item beatus Frontonius Epiſcopus fuit præſens corporaliter exequijs ſanctæ Marthæ, & tamen eius corpus erat in ſede ſua, in qua dormiebat dum cantaretur Miſſa in ſua cathedrali Eccleſia. Quod autem corporaliter interfuerit ſepulturæ ipſius ſanctæ, patet quia ibi reliquit chirothecas quas deferebat in manibus, quas cõmendauerat ſacriſtę, donec officium ſepulturæ impleſſet. Et ſimiliter ſanctus Ambroſ. interfuit ſepulturæ ſancti Martini, qui tamen in ſede ſua dormiebat eodem modo in Eccleſia Mediolani. Poteſt etiã ad prædicta confirmãda dari exemplum de ſole, qui cum ſit vnus, & lux eius vna, tñ in diuerſis mũdi feneſtris eſt eius ſplendor. Vnde legitur in chronicis noſtri ordinis, ꝙ in Alamania erat dæmoniaca, quam tñ dæmon pacifice Eccleſiam ingredi, & Miſſam audire permittebat. Cum autem vna die Sacramentum in Miſſa leuaretur, omnesque, & etiam ipſe dæmon, reuerenter adorarent, affuit Iudæus quidam tunc in Eccleſia, qui ſolus ſtãs rectus genu flectere noluit. Quem dæmon in facie percutiẽs dixit ei: heu miſer, quare non adoras Deum verum in ſacramento? Et ille: Oh ſunt multi domini Dei veſtri. Nam in omni altari eſt vnus, cum tamen ſit vnus ſolus Deus, Deutero. 6. Dæmon autem cito arrepto cribro poſuit illud ante ſphæram ſolis, & dixit Iudæo. Nonne tot apparent radij quot foramina in cribro? & tamen vnus tantum eſt ſol, & non plura in ſubſtantia? Et ſimiliter in ſacramento altaris vnus Deus indiuiſibilis eſt vbique, & in diuerſis locis ſe fidelibus communicat. Quo exemplo Iudæus conuictus abijt, & credidit. Tenendum eſt ergo firmiter quòd vnum tantum eſt corpus Chriſti, licet eodem tempore in diuerſis locis cõſecretur Euchariſtia. de conſecra. diſt. 2. c. in Chriſto ſemel.

2. Dubium eſt quo corpus magnũ Chriſti poſſit cõtineri ſub tã parua hoſtia, & ſub quolibet eius fragmento.

SECVNDA quæſtio hæreticorum eſt. Quomodo corpus Chriſti tam magnũ poſſit contineri & ſtare ſub hoſtia tam parua, & ſub quolibet eius fragmento. Cui reſpondeo quòd Deus ſua infinita potentia poteſt facere, quòd maius contineatur ſub minori. Et de hoc dantur à diuer-

diuerſis doctoribus varia exempla, & quidam exemplificant de mari. De quo dicitur Eccleſiaſt. primo: *Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat*, & tamen locus maris non eſt dilatatus à principio ſuæ creationis vſque nunc, & pluſquam ſex millibus annorum omnia flumina intrauerunt ipſum mare, nec tamen redundat creſcente aqua ipſius, ex diuerſis pluuijs, quæ ſæpius cauſantur ex influentia ſyderum, & planetarum, & alijs ex cauſis. Vnde ex hoc concludunt maius contineri in minori Deo ſic diſponente. Alij vero dant exemplum de colligentibus manna in deſerto ad menſuram gomor certi vaſis. De quibus dicitur Exod. 16. *Collegerunt alius plus, & alius minus, nec qui plus collegerat habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus.* Ex quo concludunt quòd Deus poteſt facere, quod vas minus tantum contineat, quantum maius. Alij autẽ dant exemplum de vaſe pleno cineribus, quantum ſine cineribus. Alij vero dant exemplum de imaginatiua hominis, quæ cum ſit parua potentia, compræhendit tamen magnam ciuitatem cum omnibus ſuis diſpoſitionibus: & ſimiliter paruus oculus compræhendit magnitudinem altiſſimi montis. Deus ergo qui facit quandoque minorem virtutem ſuperare maiorem, ſicut patuit in Dauid puero ſuperante Goliath gigantem, primi Regũ. 17. etiam poteſt facere corpus maius contineri ſub minori. Alij etiam dant exemplum de anima, quæ vt ait Auguſtin. in 6. libro de Trini. Eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, & non eſt maior in vno gigante, quam in vno puerulo, nec creſcit creſcente corpore, & tamen ita illud implet, & viuificat augmentatum, ſicut quando erat paruulum, nec diminuitur ipſo diminuto, vel trũcato aliquo membro ipſius corporis. Similiter in vno paruo ſpeculo repræſentatur longitudo, & latitudo magnarum turrium. Recitat autem Alexander de Ales vbi ſupra, quod cum quidam non poſſet credere, quòd ſub tam parua hoſtia totum corpus Chriſti contineatur, ſemel exiſtens ad Miſſam in choro fratrum Minorum inſtanter rogauit Dominum, vt hanc hæſitationem ſibi tollere dignaretur, cuius preces exaudiuit Deus. Vnde cum hoſtia conſecrata leuaretur, ille vidit oculis carnis quaſi puerum magnum & grandem contineri infra terminos ipſius hoſtię, nec illam excedere, nec ab ea excedi. Qui ſtatim prorumpẽs in lachrymas & magnum eiulatum, currenſque ad magiſtrum Guilielmum Theologum, ſuę infirmæ fidei defectum, & miraculum recitauit. Et addit Alexand. quòd quantum ad hunc articulum ſoli eſt fidei committendum, quia non eſt aliquod omnino ſimile per exemplum inuenire, nec ad hoc attingit intellectus creatus.

3. Dubium eſt quomodo corpus Chriſti eſt ante oculos noſtro, & tamen eum non videmus.

Tertia quæſtio eſt quomodo poteſt eſſe, quod corpus Chriſti ſit ante oculos noſtros, & ipſum non videamus. Cui reſpondeo illud quod Greg. reſpondit Petro diacono ſuo in libro dialogorum, qui mirabatur animam non videri cum in morte exit de corpore. Vnde ait: *Nunquid quia animam meam non vides, me exanimem eſſe credis?* Sicut ergo anima cognoſcitur eſſe in nobis ex actibus quos ab ea prouenire ſentimus, prout eſt intelligere, memorari &c. vt dicitur in ſecundo de anima: Similiter corpus Chriſti percipi poteſt eſſe in hoſtia ex effectibus eius quibus viuificantur, & conſolantur digne communicantes. Vel dicere poſſumus ſicut oculi noctuæ nihil vident in die, & tamen dies eſt eis præſens & clarus; & ſicut tu loqueris in nocte cum aliquo coram te exiſtente & non vides eum, ita nõ eſt mirum ſi vides colorem panis & non corpus Chriſti ſub ipſo velatum. Item ſicut Deus poteſt facere quod ignis non calefaciat rem ſibi præſentem, ſicut patuit in tribus pueris in ardenti fornace exiſtentibus. Dan. 3. Ita poteſt facere quod oculus non videat rem ſibi præſentem. Et ſicut Balaam non videbat figuram An-

lecytho viduę & farina hydriæ eius, de quib' vix pro vno paſtu refici potuiſſent per viam naturalem duæ perſonæ, & tamen circa tres menſes de illo oleo, & farina cibatus fuit Helias, & vidua cum filio ſuo, & non defecerunt, diuina virtute ſic diſponente. Poteſt quoque reſponderi ſecundum Franciſcum de Mayro. in tractatu de corpore Chriſti, quod ſicut cum homo comeditur à leone, anima eius nõ conſumitur, ſed ſolum corpus; ita dum hoſtia ſumitur à ſacerdote, vel ab alio cõmunicante, corpus Chriſti non conſumitur, ſed ſpecies panis: & ſicut corpore hominis corrupto anima integra & incolumis ſeparatur. Eccleſiaſt. 12. *Reuertatur puluis in terram vnde venit, & ſpiritus redeat ad Deum qui dedit illum*, ita corruptione facta circa ſpecies deſinit eſſe corpus Chriſti in loco. Vnde beatus Andreas Apoſtolus, dicebat Aegeæ proconſuli, quod agnus iſte poſtquam à fidelibus eſt comeſtus, remanet integer atque viuus: vnde canit Eccleſia: *Sumit vnus, ſumunt mille, quantum iſti, tantum ille, nec ſumptus conſumitur.*

5. Dubium. QVinta eſt quæſtio. Quomodo ad fractionem hoſtiæ non frangitur corpus Chriſti, ſed in omni particula integer permanet de conſe. di. 2. c. ſinguli. & c. ſequenti. Cui reſpondeo ſecundum Frãciſcum de Mayro. vbi ſupra quod ſi Chriſtus tempore quo habuit corpus paſſibile & mortale, & tale quale tunc habuit dedit Apoſtolis, vt dicit Innocent. tertius in lib. de officio Miſſæ. Fregitque ſpecies panis ſine ſui corporis viſione. Multo magis poſt ſuam reſurrectionem cum habeat corpus impaſſibile, nihil patitur ex talium ſpecierum qualicunque attritione. Ad hoc etiam dat idem doctor vbi ſupra exemplum naturale, dicens quòd ſicut frangendo ſpeculum non frangitur imago quæ in illo apparebat, ſed reſultat in qualibet parte ſpeculi; ita in hoſtia conſecrata non frangitur corpus Chriſti, ſed ſolum menſura quantitatis hoſtiæ quam habebat ante conſecrationem, corpus autem Chriſti integrum ſub qualibet particula perſeuerat, vnde canit Eccleſia vbi ſupra: *A ſumente non conciſum, non confractum, non diuiſum, integer accipitur.* Et iterum: *Fracto demum ſacramento, ne vacilles, ſed memento, tantum eſſe ſub fragmento, quantum toto tegitur. Nulla rei fit ſciſſura, ſigni tantum fit fractura, qua nec ſtatus, nec ſtatura, ſignati minuitur.* Aliud quoque ad hoc exemplum datur à doctor. b. de anima, quæ licet corpus hominis de membro in membrum incideretur, ipſa tamen integra & incorrupta permaneret.

6. Dubium. SExta quæſtio hæreticorum eſt. Quomodo poſſit eſſe color, & ſapor ſine ſubiecto? quomodo videlicet in hoſtia conſecrata ſit albedo, & ſapor panis, & tamẽ ipſa albedo, & ſapor non ſit in pane tranſſubſtantiato in corpore Chriſti, nec ſimiliter in ipſo corpore? Sed ad hanc quæſtionem patet reſponſio ex prædictis. Oſtendimus enim Deum poſſe conſeruare in eſſe accidens ſine ſubiecto. Cum enim ſubſtantia & accidens differant per eſſentiam, poteſt Deus illa ab inuicem ſeparare. Præterea hoc poſſumus corroborare exemplo radiorum ſolis, qui quando illuſtrant feneſtram vitream, color apparet in pariete ſiue in terra, eo quod ſi lauetur vel radatur, non recedit. Item in ſpeculo apparet albedo & nigredo, atque longitudo, ac latitudo imaginis, & tamen iſta accidentia non ſunt ſubiectiue in ſpeculo, ipſo eadem ratione ſed ſolum apparenter. Quod patet, quia ſi aliquid interponatur inter radios, & parietem, vel inter ſpeculum & imagines repræſentatas, non amplius ibi apparebunt. Poteſt ergo Deus facere, quod iſte cibus ſpiritualis habeat saporem panis & vini, & tamen in eo non ſit aliqua ſubſtantia panis, aut vini, & conſequenter quod ibi ſint accidentia ſine ſubiecto, ſicut etiam faciebat quod digne manducantes manna ſentiebant ſaporem carnium, & aliorum ciborum quos deſiderabant. Sapientię 16.

Exodi.

infideles & indurati, ſic eorum exigentibus demeritis magis indurarentur, quia vt ait Ambroſius ſuper Lucam: *Qui in nouitatibus huius ſeculi occupantur: ſcire diuina non poſſunt nec merentur.* Alij autem dicunt, quòd talis Sacerdos licèt habeat animum conſecrandi, tamen non conſecrat, quia intentio ſanctæ matris Eccleſiæ eum ordinantis in ſacerdotio, & auctoritatem cõſecrandi ſibi tribuentis ex parte Dei, non eſt quòd taliter conſecret in abuſum, ſed ſolùm illam quantitatem, quæ rationaliter poteſt ſumi à fidelibus ſacramentaliter, vt dicit Alexander de Ales in quarta parte ſummæ, in tractatu de Euchariſtia, & idem tenet ſanctus Bona, & multi alij Theologi in 4. di. decima: quamuis beatus Thom. in eiuſdem libri diſt. 11. teneat oppoſitum.

Dubiũ quare Chriſtus non vult corpus ſuũ videri in Euchariſtia.

Si autem quæratur quare Dominus Ieſus non vult à nobis videri corpus ſuum in hoc ſacramento. Reſpondet Franciſcus de Mayro. in quodam ſermone, quòd hoc facit propter quatuor rationes inter alias. Primo propter noſtram humilitatem, vt ſcilicet humiliemur in receptione huius ſacramenti, conſiderãtes nos indignos videre ipſum Dominum Ieſum. Secundo propter noſtram fidelitatem, vt credendo quod non videmus, magnam mercedẽ fidei recipiamus. In hoc enim ſacramento, quod eſt ſuper omnem intelligentiam humanam, neceſſaria valdè eſt captiuatio intellectus in obſequium Chriſti. Tertio propter indignitatem, quo ad malos, qui indigni ſunt conſpicere corpus filij Dei. Quarto propter imbecillitatem, quo ad omnes, quia claritatẽ corporis Ieſu nullus viator naturaliter inſpicere poſſet. Dicit autem Auguſtinus contra omnes quæſtiones, quæ fieri poſſent contra prædicta: *Adſit fides, & nulla quæſtio inſoluta remanebit.* De veritate verò huius ſacratiſſimi ſacramenti patuit vnum prodigium an. 1454.

Miraculum de corpore Chriſti.

in comitatu Thuringiæ, vbi erat quidam hæreticus, qui non credens in hoſtia conſecrata eſſe corpus Chriſti, ſæpè infeſtabat quendam filium ſuum presbyterum Catholicum, & eum conabatur ad infidelitatem ſuam reducere, vnde quadam die dixit ei: Fili ſi vis venire mecum, oſtendam tibi Chriſtum, & Virginem Mariam, qui dicent tibi, quòd hæc tua fides de corpore Chriſti eſt falſa. Cui presbyter dixit: Cras veniam tecum. Mane autem facto, prædictus presbyter Miſſam celebrauit, partemque ſacramenti reſeruans, detulit ſecum occultè. Pater verò eius duxit illum in Synagogam hæreticorum in quandam ſcholam, vbi apparuit ei diabolus in forma Chriſti, & beatæ Virginis. Sacerdos autem ille inquit dæmoni, qui habebat imaginem Chriſti, Es tu Saluator noſter? Et ille, ſum, inquit. Tunc ſacerdos ſacramentum protulit, & diabolo oſtendit. Cuius præſentiam non ſuſtinens dæmon diſparuit, omnes illos hæreticos in luto dimittentes vſque ad poplites cum tanto fœtore, vt vix ſe ſuſtinerent. Sacerdos autem ait illis. O hæretici miſeri, conuertimini ad fidem veram, quia errores veſtri fœtidi ſunt: & renuentibus illis, filius propalauit patrem, & alios ſicut hæreticos, qui combuſti ſunt. Et hoc venit ad manus beati Ioannis de Capiſtrano, dum ibi eſſet inquiſitor.

Aliud miraculum.

Aliud quoque prodigium legitur in vitis patrum, vbi dicitur, quod quidam ſimplex Eremita magnæ famæ, & bonæ vitæ, decipiente inimico humani generis, credebat quòd in hoſtia conſecrata non eſſet veraciter corpus Chriſti, ſed ſolùm in figura. Ad quem perrexerunt duo alij ſancti Eremitæ, vt eum ab illo errore reuocarent. Qui dixit eis, quòd aliter crederet, niſi contrarium clarè cognoſceret. Cui illi Eremitæ dixerunt: Oremus Deum tota hac hebdomada, vt nobis veritatem huius rei declarare velit. Steterunt ergò omnes in oratione illa hebdomada, & in ſequenti Dominica conuenerunt ſimul ad Eccleſiam, vt audirent Miſſam, & communionem reciperent. Conſecrata autem hoſtia, & poſita ſuper altari, viderunt omnes tres ſuper ipſo altari vnum puerulum in loco hoſtiæ. Quando

Digitized by Google

verò presbyter cœpit rumpere hoſtiam, videbatur, quòd vnus Angelus de cœlo deſcendens cum vno gladio diuideret illum puerulum, & in calice reciperet eius ſanguinem. Completa autem Miſſa, cùm ille Eremita iret cum alijs ad communionem, videbatur ſibi quòd vna particula illius carnis ſanguinolentæ ei ſoli daretur. Vnde valdè timens & ſtupefactus exclamauit, & dixit: O Domine Ieſu Chriſte, ego veraciter credo, quòd in hoſtia conſecrata eſt tuum corpus, & in calice tuus ſanguis. Quo dicto ſtatim illa caro reuerſa eſt in ſpeciem panis, & ille communionem recepit. Tunc illi duo Eremitæ dixerunt ei. Sciens Deus, quòd humana natura abhorret comedere carnes crudas, ordinauit hoc ſacramentum ſub ſpecie panis & vini, & ita debet deuote & fideliter recipi. Omnes igitur de hoc beneficio gratias Deo referentes ad ſuas cellas redierc. In eodem quoque libro legitur, quòd quidam deuotus presbyter quotidie celebrans Miſſam inſtanter orabat Deum, vt ſibi oſtēderet filium ſuum in ſpecie pueri in ſacramento altaris, non quia de eo dubitaret, ſed pro ſua conſolatione. Vnde ſemel in Miſſa poſt conſecrationem cum capite verſus terram inclinato, ſuper hoc deuote oraret, Angelus Dei affuit, qui dixit ei. Erige caput cito, & vide Dominum Ieſum in ea ſtatura, in qua mater eius eum parturijt. Ille autem venerabilis presbyter eleuās caput, vidit filium Dei in forma pueri, ſicut erat quando ſanctus Simeon recepit illum in brachijs. Angelus autem dixit ei: Poſtquam tantopere deſideraſti videre Dominum Ieſum, nunc aſpice ipſum, & manibus tuis tange. Prædictus autē presbyter mirabili iucunditate repletus illum benedictum paruulum in brachijs accipiens, & ad pectus dulciter ſtringens amplexatus eſt, & ſuauia oſcula illi dedit. Deinde repoſito ſuper altari ipſo par uulo orauit, vt puer ille in priſtinam hoſtiæ formam rediret. Quo facto deuotiſſime ſe cum illa communicauit.

Aliud exemplum.

PARS TERTIA HVius ſermonis de fructificatione & vtilitate audientium Miſſam.

Tertio de vtilitate audiendi Miſſam reſtat videre. Si autem vellem omnes vtilitates & fructus explicare, quos audientes Miſſem conſequuntur, potius in narrando deficerem, quàm illos ad plenum explicare valerem. Vnde poſſum dicere cum Mantuano Virgilio in 6. Aenei. pauca verba immutando: Non mihi ſi ſi linguæ centum, Ferrea vox, potero Miſſarum promere fructus. Et illud quod in primo eiuſdem operis idem poeta decantat, di. *Ante diem clauſo componet veſper olympo.* De ipſis tamen ſolum duodecim breuitatis cauſa explicabimus. Prima igitur Miſſæ vtilitas dicitur receptionis: ſecundùm enim quod colligitur ex dictis Auguſt. in c. quia paſſus, de conſecra. di. 2. Ille qui deuotè intereſt Miſſæ, ſi illa die moriatur contritus de peccatis ſuis, licet actualiter recipere non potuerit Eccleſiaſtica ſacramenta, tamen illa cenſetur obtinuiſſe, & recepiſſe. Secunda vtilitas dicitur impetrationis. De qua inquit Hier. *Abſque dubio dabit nobis Dominus Deus illud, quod in Miſſa petimus, & quod magis eſt, etiam ſæpe dat quod non petimus. Vnde immolata eſt Dei glorificatio, ſanctorum animarum refectio, & humani generis exaltatio.* Qui ergò deuote intereſt Miſſæ, in qua filius Dei offertur patri, & quicquid petitur in nomine eius poſtulatur, quodcunque iuſtum petierit, obtinebit, dicente ipſo Domino Ieſu, Ioannis 16. *Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.*

De 1. & 2. miſſæ vtilitate.

Tertia vtilitas dicitur meritationis. Magis enim meretur audiens vnam Miſſam deuote, & ſine peccato mortali, & multo magis eam celebrans, quàm ſi pergrinando tranſiret totum ſpacium terræ, & omnem ſubſtantiam ſuam pauperi-

De 3. 4. 5. 6 & 7. Miſſæ vtilitate.

Digitized by Google

peribus erogaret ſecundùm Bernardum. Vnde dicit Aug. quòd omnes paſſus quos facit homo eundo ad Miſſam, ab Angelo ſcribuntur, & pro quolibet paſſu Dominus dabit ei bonum præmium. Quarta vtilitas dicitur conuerſionis: ſecundùm enim Ambroſium, illud quod homo comedit poſt auditionem Miſſæ, in melius nutrimentum conuertitur, & magis proficit, & conuenit naturæ. Quinta vtilitas dicitur ſuperationis, ſecũdùm enim Anſelmum, plus valet vna Miſſa audita in vita, quàm mille dictæ poſt mortem pro eadem perſona, & vna Miſſa ſuperat virtutem omnium aliarum orationum, quãtum ad remiſſionem culpæ & pœnæ impetrandam. Et meritò, nam ſicut caput eſt nobilior pars corporis, & in dignitate excedit omnia alia membra. l. cùm in diuerſis. ff. de relig. & ſumpti. fu. ita oratio capitis noſtri plus valet, quàm orationes omnium membrorum corporis myſtici. Et ideò Miſſa quæ eſt oratio capitis noſtri Chriſti, & eius ſacrificium, plus eſt grata patri cœleſti, & magis ab eo obtinet, quàm quæcunque orationes cunctorum ſanctorum. Sexta vtilitas ſecundùm Bedam dicitur parturitionis. Ait enim quod ſi mulier grauida deuotè audiat Miſſam, ſi eodem die peperit, non ſentiet in partu magnum dolorem. Septima vtilitas dicitur ſaluationis, ſecundùm enim Chryſoſtom. celebratio Miſſæ quodammodo tantum valet, quantum mors Chriſti in cruce. Sicut enim per mortem Chriſti redempti ſumus, ſic per celebrationem Miſſæ ſalutem conſequimur. Vnde ſecundùm Greg. pro qualibet Miſſa vnus peccator conuertitur, & vna anima abſoluitur à pœna ſibi pro peccatis debita, & vnus iuſtus in via rectitudini conſeruatur. Et propterea idem Greg. in collecta Miſſæ dicit: Sit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, ſit viuorum atque mortuorum fidelium remiſſio omnium delictorum.

De 8. 9. & 10. Miſſæ vtilitatib.

OCtaua vtilitas quæ ſequitur ex prędictis dicitur mitigationis, ſiue relaxationis, ſecũdùm enim Hieron animæ quę ſunt in purgatorio, pro quibus ſolet ſacerdos in Miſſa orare, interim nullũ tormentum ſuſtinent, dum Miſſa celebratur. Dicit quoq; Grego. quòd pœna viuorum & mortuorũ interim dum cãtatur Miſſa, relaxatur, & præcipuè illorum, pro quib. oratur ſpecialiter. Idem quoq; Grego. de ſacrificio Miſſæ inquit: *Hæc victima animam ab æterno interitu liberat, quæ nobis mortem vnigeniti per myſterium repræſentat.* Ad ſignificandũ autem quòd hoc ſacrificium prodeſt viuis & mortuis, ſacerdos in Miſſa frangit hoſtiam in tres partes. Vt enim dicitur in rationali diuinorum officiorum: *Prima particula ipſius hoſtiæ ſignificat, quod hoc ſacrificium offertur ad honorem Dei, & ſanctorum qui ſunt in cœlo. Secunda ad ſalutem viuorum in mundum. Tertia quæ in calice mergitur ad liberationem laborãtium in purgatorio.* Et ideò ſacerdos dicit: *Vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem* ſ. tam viuis quàm mortuis nobis coniunctis per charitatẽ. Iſta ergò vtilitas etiam eſt appellata liberationis. Nullum eſt enim ſacrificium in toto mundo, per quod animę defunctorũ citius liberentur à pœnis purgatorij, quàm per ſacratiſſimam oblationem Miſſarum, vt dicũt omnes Theologi in 4. di. 45. liberantur. n. animæ defunctorum per celebrationẽ Miſſæ pro illis dictæ, vel in totũ ab omnib. pœnis purgatorij. Vnde ait Hie. quòd pro qualibet Miſſa deuotè celebrata plures animę exeunt de purgatorio, vel ſaltem diminuuntur eorũ pœnæ c. cum Marthæ, extra de cele. miſ. c. animæ defunctorũ, & c. tempus 13. q. 2. Et ad hoc multa exempla ponit Grego. in 4. Dialog. de multis defunctis in pœnis purgatorij exiſtentibus, qui per Miſſas pro illis dictas à purgatorio liberati ſunt. Nona vtilitas dicitur remiſſionis. Remittũtur enim peccata venialia in auditione Miſſæ. Vnde Aug. inquit: *Si quis deuotè audierit Miſſam, non incidet in peccatum mortale, & venialia remittuntur ei, & etiam periuria ignorantiæ.* Septies autem fit remiſſio venialium in Miſſa. primo in confeſſione generali, quæ fit in principio Miſſæ. Secundo quando

Digitized by Google

nominatur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, & fit ei reuerentia. Tertio in eleuatione corporis Domini. Quarto in eleuatione calicis. Quinto quando dicitur Pater noſter. Sexto quando percutitur pectus cum contritione. Septimo quàndo accipitur benedictio ſacerdotis in fine Miſſæ, & hæc omnia probantur per capitulum dictum, prima q. prima, vna cum capitulo, tres ſunt, de pœ. diſt. 1. & c. de quotidianis, de pœ. di. 3. vna cum ſuis gloſſis. Et propter hoc Eccleſia ſtatuit, vt quotidie Miſſæ celebrentur. Vnde de conſe. di. 2. c. iteratur, ſcriptum eſt: *Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Chriſtus ſemel tantum paſſus ſit; quia quotidie peccamus peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas viuere non poteſt. Et ideò, quia quotidie labimur, quotidie Chriſtus pro nobis myſtice immolatur.*

DEcima vtilitas poteſt appellari conſeruationis. Quam ponit Auguſt. in libro de corpore Chriſti, di. quòd illo die quo quis videt corpus Chriſti, lumen oculorum, conſeruatur ei, & quod pro illo tempore, quo quis audit Miſſam, non ſeneſcit, ſed ſeruatur in eodem vigore, quo erat quando incepit audire Miſſam. Sicut etiam Adam, cùm de ligno vitæ comedebat, non infirmabatur, nec ſeneſcebat, nec vita eius breuiabatur.

De 11. ac 12. Miſſæ vtilitatibus.

VNdecima vtilitas dicitur augmentationis, de qua inquit Inno. in lib. 3. de officio Miſſæ, cap. ſi. dicens: *Per huius ſacramenti virtutem, vniuerſæ in nobis virtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberant.* Duodecima vtilitas dicitur præſeruationis. Præſeruat enim Deus audientem Miſſam à multis periculis. Vt aſſerit Auguſt. di. quod illo die quo quis Miſſam deuotè audierit, morte ſubitanea non morietur. Et ſi abſque communione deceſſerit pro cõmunicato habebitur. Et iterum ait: *In illa hora viſionis corporis Chriſti diabolus exit de corpore cuiuslibet peccatoris deuotè illud aſpicientis.* Et qui Miſſam integre & deuote audierit, non deficiet ſibi illo die cibus corpori neceſſarius. Idem quoque, quòd per auditionem Miſſæ homo liberatur à multis malis, & periculis affirmat Gregor in 4. Dialog. Vnde idem Gregor. in collecta Miſſæ dicit: *Sit contra omnia mundi pericula firmamentum, &c.* Et ad huius veritatis confirmationem legitur, quod tres ſocij pergebant ſimul in itinere, vnus autem eorum quotidie volebat audire Miſſam, alij vero non. Cùm ergo quodam die pergerent ſimul, ictu bombardæ, ambo eius ſocij interfecti ſunt; ipſe verò qui audierat Miſſam, non fuit tactus, cùm tamen eſſent ſimul, & vnus prope alium. Similiter legitur de alio, qui quotidie audiebat Miſſam. Quadam autem die cùm iret ad Eccleſiam, inuenit populum redeuntem ab Eccleſia, & intelligens Miſſam eſſe finitam, cœpit flere. Quidam autem ex illis qui audierat Miſſam, cœpit ridere, & dixit, quòd parum curabat de Miſſa. Vnde ſi volebat, faceret ſibi donum de illa Miſſa, quam audierat. Ille autem acceptauit hoc munus. Quo facto, ſtatim diabolus intrauit in illum, qui tam paruam curam fecerat de Miſſa, & alij eam dederat. Ex quo patuit, quod ille præſeruabatur, ne diabolus intraret in ipſum, quia audiebat Miſſam, qua neglecta ſtatim dæmoniacus factus eſt. Legitur etiam quod quidam pater volens cum quodam domino & principe ponere filium ſuum, præcepit eidem filio, vt quotidie audiret Miſſam, ſi eſſet poſſibile, vt eum Dominus ſic conſeruaret, tam quo ad corpus, quàm quo ad animam ab omnibus malis. Quod ille faciens, in magna domini ſui gratia ſublimatus eſt. Quapropter quidam eius æmulus inuidia commotus, accuſauit illum iuuenem coram principe, dicens illum eſſe traditorem ſuum, & inſidiari vitæ eius. Quibus auditis ille princeps credens vera eſſe quæ dicebantur, miſit ad magiſtrum fornacis ſuæ, præcipiens ei, vt primum camerarium ſuum, qui poſtera die iret ad ipſum ex parte principis, ſtatim appræhenderet, & ligatis manibus & pedibus, in ardentem fornacem

Exemplo prædicta confirmantur.

pro-

proijceret. Poſtmodũ vero ille princeps præcepit dicto iuueni, vt mane ſequenti ad magiſtrum fornacis iret dicens, quòd faceret præceptum principis ſui fidelis. Cum igitur dictus iuuenis eſſet principis ſui fidelis, mane ſurgens cœpit ire ad fornacem. Aemulus autem eius omnia ſciẽs, & deſiderãs videre mortem illius, ſequebatur eum à longè. Dum ergo iret ille iuuenis, audiuit in quadã Eccleſia per quam tranſibat, pulſari quandam campanulam pro eleuatione corporis Chriſti. Ingreſſuſque Eccleſiam adorauit deuote corpus Chriſti, & ibi aliquantulum moratus eſt ad Miſſam. Aemulus autẽ eius de hoc non aduertens, putabat eũ iam eſſe mortuum, & combuſtum in fornace. Vnde auidus videndi illum mortuum, perrexit ad magiſtrum fornacis, interrogãs, vtrum præceptum regis adimpleſſet. Magiſter autem fornacis qui ſtabat paratus cũ famulis ſuis, ſubito appræhenſum illũ proiecit in fornacem, & ſtatim combuſtus eſt. Ille autẽ iuuenis poſteaquam ad Miſſam deuote ſtetit, perrexit ad fornacem dicẽs magiſtro fornacis illud quod ſibi præceperat princeps. Ille autem dixit: Ego interfeci illum traditorẽ Principis noſtri, præceperat enim mihi vt in fornace proijcerem illum camerariũ, qui primus ad me veniret ex parte ſua. Quibus dictis oſtendit ſibi illum æmulum ſuũ mortuum. Ille vero conſiderans liberationem ſuam per meritũ Miſſæ, perrexit ad Principem, & illi fecit innoteſcere innocẽtiam ſuã, & quomodo per meritum Miſſæ liberatus fuerat à morte quam ſibi æmulus ſuus procurauerat. Quod intelligens Princeps, eum in maiori gratia recepit, & ipſe etiam poſtmodum quotidie Miſſam audiuit. Et ideo ò deuoti Chriſtiani ſi poſſibile eſt, quotidie Miſſam audire procurate. Quod facientes gratiam Dei habebitis in hoc ſeculo, & gloriam in futuro.

FERIA V. IN COENA DOMINI, DE SACRATISSIMA Communione.

SERMO XIV.

HOC *facite, quotieſcunque ſumitis in meam commemorationem.* Lucæ. 22. tranſumptiue. 1. ad Cor. 11. & in epiſtol. occurrentis feriæ. Secundum ſententiam Magiſtri Petri Lombardi in 4. di. 8. & ſanctum Bonauent. in e. di. atque Alex de Ales in 4. parte ſummæ in tractatu de Euchariſtia. Hoc digniſſimum ſacramentum Euchariſtiæ præfiguratum fuit in tota ſacra ſcriptura veteris teſtamenti multis figuris. Inter alias autem figuras prima eſt in lege naturæ ante legis dationem, & habetur Gen. 14. vbi dicitur, quod redeunti Abrahæ de prælio, Melchiſedech rex Salẽ, & ſacerdos Dei, obtulit ei panem, & vinum, vt de eo comedens, & bibens refocillaretur ipſe & ſocij eius qui erant laſſi ex prælio. Figuraliter per Melchiſedech intelligitur ſacerdos Chriſtianus, ſiue Eccleſia Catholica, quæ Abrahæ, id eſt, cuilibet Chriſtiano prælianti cum hoſtibus, id eſt, dæmonijs. (*Vita enim noſtra militia eſt ſuper terram.* Iob 7. & quotidie habemus luctam cum principibus tenebrarum. Vt inquit Apoſtolus, ad Eph. c. 6) dat panem & vinum, id eſt, corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſub ſpecie panis, & vini, imò ipſe Chriſtus, qui hoc ſacramentum inſtituit, offert ſemetipſum nobis ad comedendum vt corroboremur in prælio contra hoſtes. Quod præuidens Dauid in ſpiritu dixit Pſal. 109. *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Ideo decantat Eccleſia in officio corporis

Euchariſtiæ ſacramentũ præfiguratũ fuit in veteri teſtamẽto, & præcipue, Geneſ. 14.

Digitized by Google

Chriſti: *Sacerdos in æternum Chriſtus Dominus ſecundum ordinem Melchiſedech panem, & vinum obtulit.*

Multiplici ex cauſa Chriſtus inſtituit Euchariſtiam ſub duab. ſpeciebus.

NOtandum eſt autem ſecundum Alex. de Ales, in quarta parte ſummæ, in tractatu de Euchariſtia. & Thom. in 4 di. 11. artic. 1. quæſt. 1. Quod Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum ſub duabus ſpeciebus multiplici ratione, & maxime quia hoc ſacramẽtum repræſentat eius paſſionem, in qua ſanguis à corpore fuit ſeparatus, & ideo cõgruum fuit ipſum ordinare ſub duplici ſpecie, ſcilicet panis quæ repræſentat corpus, & vini quę repræſentat ſanguinem. Item quia hoc ſacramentum eſt inſtitutum ad ſalutem corporis, & animæ. Et ideo recte in ſpecie panis fuit ordinatum ad ſignificãdam ſalutem corporis, & in ſpecie vini ad ſignificandam ſalutẽ animæ. Sub ſpecie enim vini eſt ſanguis Chriſti. Omnis autem anima in ſanguine eſſe perhibetur. Leuit. 17. & c. Moyſes, in fine 32. q. 2. Licet autem antiquitus daretur hoc ſacramentum populo ſub vtraque ſpecie, tamen poſtea conſuetudinem fecit Eccleſia communicandi populum ſolũmodo ſub ſpecie panis propter periculum effuſionis ſanguinis, vt dicit Richar. in 4. di. 8. artic. 3. quæſt. 6. Quia, vt prædiximus ſub vtraq; ſpecie totus Chriſtus cõtinetur eo modo quo ſupra declaratum eſt. Præterea etiam alia ratione inſtitutum eſt hoc ſacramẽtum ſub his ſpeciebus, vt ſignificaretur quod Chriſtus eſt cibus perfecte reficiens manducantes ſacramentaliter & ſpiritualiter. Perfecta autem refectio non dicitur eſſe in pane tantum, vel in vino tantum, ſed in vtroque. Conueniens quoque fuiſſe ita inſtitui hoc ſacramentum, ſimul cum prædictis doctoribus declarat ſanctus Bonau. in 4. diſt. 11. art. 1. q. 1. & Richard. noſter in eadem di. art. 2. q. 1. Nam hæc duo, ſcilicet panis & vinum, habentur communius, & eis generaliter omnes homines vtuntur. Et ideo Damaſcenus inquit: *Quia conſuetudo eſt hominibus panem comedere, & vinum bibere, coniugauit eis Chriſtus deitatem, & fecit ea corpus eius & ſanguinem, vt per ea quæ ſunt ſecundum naturam conſueta, & in quibus vita conſeruatur, ad ea quæ ſunt ſupra naturam, anima transformetur.* Sicut etiam panis præ cæteris cibis corpus ſuſtentat, & reficit, & ideo in multis ſcripturæ locis panis generaliter nominatur genus cibi. Vt ibi Exodi. 44. *Veneruntque Aaron, & omnes ſeniores Iſrael vt comederent panem cum eo.* Vnde panis hic accipitur pro cibo generaliter, quia eſt cibus generalis omnium, & in omni tempore. Similiter Chriſtus generaliter & in omni tempore eſt cibus omnium, ſine quo nullus viuere ſiue ali poteſt. Vnde dicitur panis viuus. Ioannis 6. Item ſicut panis inter alia quæ nutriunt, præcipue habet virtutem nutriendi. In cuius ſignum comeſtio panis nõ generat faſtidium, ſicut alij cibi. Quapropter dicũt medici, quod iſte cibus eſt cõuenientiſſimus humanæ naturæ. Similiter eſt de iſto vero pane Chriſto, qui ait Eccleſiaſt. 24. *Qui edunt me, adhuc eſurient.* Sicut etiam vinum præ cæteris potibus hominem lætificat, & allicit, ſic ſacramentum hoc præ cæteris magis reficit ſpiritualiter, atque ſuſtentat, & roborat. Et ideo Pſalmiſta ait ad confirmationem prædictorum: *Panis cor hominis confirmat, & vinum lætificat cor hominis.* Hæc etiam duo conuenientius figurant vnitatem Eccleſię. Sicut enim ex multis granis cõficitur vnus panis, & ex multis racemis vinum confluit, ſic ex multis perſonis fidelib: vnitas Eccleſiæ conſtat. Iſta inſuper duo paſſionem Chriſti expreſſius repræſentant, in cuius recordatione datur hoc ſacramentum, quia grana in area conculcãtur, & in molendinario triturantur, & panis in furno decoquitur, & vinum in torculari exprimitur. Quæ omnia figurant illum, qui interrogantibus eum & dicentibus illud Iſa. 63. *Quare rubrum eſt indumentum tuum, ſicut calcantium in torculari?* Reſpondit. *Torcular calcaui ſolus, &c.*

ISTE autem panis in area vteri virginalis vt ait Bern. de tribus farinis fuit formatus,

matus.ſc. farina æterna.i.deitate, & antiqua, id eſt carne ab Adam traducta, & noua.i.anima de nouo creata. Iſte inſuper panis triplici igne fuit decoctus.ſ.igne deitatis quoad farinam æternam. De quo igne dicitur ad Heb.13. *Deus noſter ignis conſumens eſt.* Item ignis paſſionis quo ad farinam antiquam, iuxta illud Pſalm. *Igne me examinaſti.* &c. Et igne amoris quo ad farinam nouã, quia eius anima tota fuit igne amoris inflammata. De quo igne dicitur Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram.* &c. Iſte etiàm panis ſic factus & ſic excoctus, per quinque fruſta, id eſt per quinque vulnera fuit inciſus, vt primum vulnus reconciliaret patrem, iuxta illud ad Rom.5. *Cũ inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij ſui.* Secundum vulnus factum fuit, vt cœleſtem ianuam aperiret Ad Hebr.9. *Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta,* &c. Vnde Hieron. ait: *Sanguis Chriſti ianua eſt paradiſi.* Tertium vulnus factum fuit vt ruinam angelicam repararet. Ad Collo.1. *Pacificans per ſanguinem crucis quæ in cœlis ſunt & quæ in terris.* Quartum vulnus factum fuit vt ſanctos patres de limbo educeret. Zachar.9. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu.* Quintum vulnus factum fuit vt oẽs homines ad amorem ſuum totaliter flammaret. Quod ſignificatum eſt primi Macha.6. vbi dicitur, quòd oſtenderunt ſanguinem vuæ elephantibus ad acuendum eos ad prælium. Ad iſtum autem panem & vinum cœleſte deuote ſumendum inuitamur Eccleſiaſt.9. vbi dicitur: *Vade, & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent opera tua.* Vbi gloſſ. exponit: *Vade ſcilicet è peccato recedendo, & bonis operibus inſiſtendo, & comede ſpiritualiter, & ſacramentaliter panem tuum, qui de cœlo deſcendit vt te confortet, & bibe cum gaudio ſpei vinum tuum, id eſt ſanguinem Ieſu Chriſti.* Iſtum autem cibum & potum nobis detulit beata virgo. De qua dicitur Prouer. vltimo: *Facta eſt quaſi nauis inſtitoris, de longe portans panem ſuũ.* Et hoc quo ad panem hunc diuinum quem de ſupernis eduxit. Quo ad vinum autem ipſa ait Eccleſiaſt.24. *Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris.* id eſt, vinum omni odore, & ſuauitate repletiſſimum. Hunc autem panem licet humiliter petierint patres veteris teſtamenti, tamen ipſum recipere nõ potuerunt. De quibus exponi poteſt illud Tren.4. *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Item de Iudæis à quibus propagatus eſt Chriſtus & B. Virgo, exponi poteſt illud Sapi.1. *Plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.* Et illud Thren. ſecundo: *Matribus ſuis,* id eſt, ſynagogis, *dixerunt. Vbi eſt triticum, & vinum?* id eſt, hoc ſacramentum ſub ſpecie tritici, & panis, & vini, quibus ſynagoga reſpondere poterat: *In domo mea non eſt panis.* Iſa.3. Tunc enim dici poterat illud Geneſ.47. *In toto orbe panis deerat.* Et quilibet moriens dicere poterat, *heu mihi, qui panem deſiderabilem nõ comedi.* Daniel. decimo. Sed nobis dixit Saluator noſter illud. Geneſ. decimooctauo: *Ponam bucellam panis & confortetur cor veſtrum.* Et Leuit. vigeſimoſexto: *Comedetis panem veſtrum in ſaturitate,* id eſt, qui animam dulcedine & conſolatione ſpirituali ſaturabit. De quo inquit Prophet. Pſalm.104. *Pane cœli ſaturauit eos.* Dedit quoque ipſe Dominus populo ſuo vinum melliſluum. De quo prædixerat per Salomonem, Cant. quinto dic. *Bibet vinum meum cum lacte meo,* id eſt, cum gratia mea. Ad quod bibendum exhortatus eſt Iſa.55. *Venite, & bibite vinum & lac.* Et ideo de ipſo dici poteſt illud Geneſ.37. *Obtulit ei etiam vinum.* Quod quidem vinum cõficitur quotidie per vniuerſum orbem in cunctis Eccleſijs Catholicis ſuper Altaribus. Vnde verificatur illud quod prædictum fuerat Prouerb. tertio: *Vino torcularia redundabunt.* Quod etiam habetur Iohelis 2. & Hierem.3 dicitur: *Omnis laguncula implebitur vino.* Illo ſcilicet de quo dicitur Eccl.21. *Vinum in iucunditatem creatum eſt.* Et ibid. *Exultatio animæ & corporis, vinum moderate.* i. cũ modo debito *potatum* Beatus igitur ille de quo dici poterit illud Gen. 49. *Lauit in vino ſtomachum ſuum.* Beata aũt virgo nos hortatur. Can.5. di. *Comedite amici & bibite, et inebriamini chariſſimi.* Et prædicta ſufficiant

Aliquæ cõtemplationes circa Euchariſtiam. & quædam exhortatio ad eius aſſumptionem.

Dei genitrix nobis detulit hũc panem, quo patres antiqui caruerunt.

ciant quo ad primam figuram huius ſacramenti.

2. Figura prænuntiãs Euchariſtiam habetur. Exo. 12.

SEcunda figura habetur. Exod. 12. in agno Paſchali immaculato, qui præceptus eſt immolari & comedi. Hic aũt agnus figurabat Dominum Ieſum Chriſtũ. De quo Ioannes Baptiſta inquit Ioannis 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et Hierem. 11. dicitur in perſona Chriſti: *Ego quaſi agnus manſuetus qui portatur ad victimam.* Et ideò cùm ipſe Chriſtus veniſſet implere legem, vt dicitur Matth. 5. poſt comeſtionem agni paſchalis inſtituit ſacramentum ſui corporis, vt oſtenderet ceſſationem ſacrificij legalis. Vt inquit gloſſ. 1. Cor. 11. Ceſſare enim debuit figura adueniente figurato. Vnde Leo Papa dicit: *Vt vmbræ cederent corpori, antiqua obſeruantia nouo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, & legalis feſtiuitas dum mutatur, impletur.*

3. Euchariſtiam præfigurans habetur Exo. 16.

TErtia figura habetur Exod. 16. de manna deſcendente de cœlo, & paſcente populum Dei in deſerto, per quam figuratum eſt corpus Chriſti, qui nos in deſerto huius mundi reficit, & confortat. Vnde ipſe inquit Ioannis 6. *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi.* Sicut autem in prædicto c. Exodi, præceptum erat filijs Iſrael, vt manna ad menſuram colligerent. id eſt pro quolibet capite vnum gomor. genus menſuræ cuiuſdam. Et ſi quis colligebat plus, non plus reperiebat quã vnum gomor, etiamſi centum gomor collegiſſet. Similiter & qui minus colligebat, reperiebat tamen vnum gomor, & non minus. Ita hoc ſacramentum ita nobis præcipitur aſſumi, vt credamus firmiter in eo non eſſe plus nec minus, ſed ita eſſe integrum corpus Chriſti ſub qualibet hoſtiæ particula, ſicut eſt in tota hoſtia. Et quòd ſi quis centum hoſtias conſecratas aſſumeret, tamen ſolum vnum corpus Chriſti reciperet, etſi centeſimam partem hoſtiæ acciperet. Integrum tamen corpus Chriſti aſſumeret. De quo cibo cœleſti corporis Dominici ſub ſpecie panis, & de potu ſanguinis eiuſdem ſub ſpecie vini in menſa altaris mixti aqua, dicitur Prouerb. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, & poſuit menſam, ac miſcuit vinum, & dixit: Si quis paruulus eſt, veniat ad me. & inſipientibus locuta eſt di. Venite, & comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis.*

Euchariſtiæ ſacramentum tribus præcipuè ex cauſis ſuis inſtitutum à Chriſto.

SI quis autem quæreret, quare hoc Sacramentum Chriſtus inſtituit: Reſpondet Alexan. de Ales, vbi ſuprà, quòd multis de cauſis hoc egit, ſed pro nunc tres aſſignabimus vltra dicta in præcedentibus. Prima di. oſtenſionis ſcilicet ſuæ potentiæ, clementiæ & magnificẽtiæ. Quam tangit Franciſcus de Mayro. in tractatu de corpore Chriſti, di. quòd tria ſunt præconia, de quibus ſolent principes cõmendari principaliter. Primum eſt potentia. Quia principatus non eſt niſi quędam ciuilis poteſtas. Vnde Prouerb. 14. dicitur: *In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis.* Secundum eſt clementia, ſine qua poteſtas vertit verum principem in tyrannum, & ideò dixit ille rex maximus Artaxerxes, Heſter 3. *Cum gentibus plurimis imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, nequaquam volui magnitudine potentiæ abuti, ſed clementia, & lenitate ſubditos gubernare.* Tertium eſt magnificentia, quæ eſt virtus conueniens ſolis principibus. Vnde dicitur Heſter 1. quòd Imperator Aſſuerus fecit cœnam magnam abundanter ſuis principibus. Et præcepit omnia miniſtrari, ſecundùm quod magnificentia regia dignum erat. Quia igitur Chriſtus Dominus eſt princeps omnium, & rex regum, ac Dominus dominantium. Apoc. 19. Ideò voluit in hoc dignißimo ſacramento oſtendere tria prædicta, vt poſſet de his magnificè commendari. Primò enim oſtendit in eo ſuam potentiam. Quia non eſt multum maioris virtutis mundum de nihilo creare, quàm totam ſubſtantiam panis in ſuum corpus ſubito conuertere incorruptibile. Et ideò propheta hoc tangens

ait,

ait, Pſalmo 111. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum, &c.* Opera enim mirabilia declarant diuinam potentiam, de quibus idem propheta loquens, Pſalmo 138. inquit: *Confitebor tibi Domine, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcet nimis.* Secundo in eo oſtendit ſuam clementiã, quia ibi ſeipſum totum dedit tam indignis. Et ideo ſubdit propheta in prædicto Pſa. 111. *Miſericors & miſerator Dominus.* De qua clementia etiam dicit Pſal. 144. *Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Tertio ibi oſtendit ſuam magnificentiam, dans vnum ferculum quod habet in ſe plus de precioſitate, quam valeat eſſe creatum cœleſte, & terrenum. Et ideo ſubdit idem propheta in ipſo Pſal. 111. *Eſcam dedit timentibus ſe.* Et Pſal. 144. iſtam diuinam magnificentiam extollendo dicit: *Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das eſcam illis in tempore opportuno.* Et quia apertio manus in principe deſignat magnificentiam, adiungit: *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.*

2. Cauſa inſtitutionis Euchariſtiæ.

Secunda cauſa inſtitutionis huius ſacramenti dicitur meritationis. Quia enim inquit Philoſophus ſecundo Ethic. *Virtus eſt circa bonum, & difficile.* Ideo voluit Chriſtus relinquere corpus ſuum, & ſanguinem ſub ſpecie panis, & vini, vt maius meritum haberet fides noſtra illa credendo, quæ corporalibus ſenſibus percipi non poſſunt. Ideo dicitur in canone, in myſterium fidei: *Parua enim eſſet fidei meritatio, imo nulla, ſi corpus Chriſti corporeis oculis videremus.* Ait enim Gregor. in homilia paſchali: *Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.*

3. Cauſa.

Tertia cauſa dicitur dilectionis, vt oſtenderet amorem quem erga humanũ genꝰ habet, quia ex indicibili amore, quo nobis afficitur non fuit contentus creaſſe totum mundũ ad vtilitatem noſtrã, & tot innumera nobis contuliſſe beneficia. Sed ad oſtenſionem feruoris, & infinitæ charitatis quã erga nos habet, etiã voluit nobis donare ſemetipſum. Vnde dicitur Ioan. 13. *Cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* i. ſecundum gloſſam maiora eis ſigna amoris oſtendit. Reliquit ergo nobis corpus ſuum ad manducandũ, vt eius paſſionis ſemper memoriam haberemus. Vt dicunt verba Thematis noſtri, quæ etiam habentur Matt. 26 & tranſumptiue de conſe. diſt. 2. ca. in Chriſto & cap. iteratur. Ea propter inquit Paul. 1. ad Cor. 11. *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat*, tranſumptiue in dicto c. in Chriſto & in c. ſcriptura, & c. quia paſſus, & c. ſemel Chriſtus & cap. ſemel immolatus de conſec. di. 2. & in c. quia corpus. ea. di. dicitur: *Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſyderibus, neceſſarium erat vt die cœnæ ſacramentum nobis ſui corporis, & ſanguinis conſecraret, vt coleretur iugiter per myſterium quod ſemel offerebatur in precium. Vt quia quotidiana, & indefeſſa currebat pro omnium ſalute redemptio, perpetua eſſet redemptionis oblatio, & perennis victima illa iugiter viueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia*, hæc ibi. Et ideo ipſe Saluator in fine vitæ ſuæ temporalis, & mortalis hoc ſacramentum inſtituit, pro valete. Solẽt enim veri & cordiales amici ab inuicem ſeparandi ſimul epulari, & aliquid ad memoriam ſuis beneuolis relinquere. Et ideo Chriſtus ſciẽs quod debebat ab Apoſtolis recedere, voluit cum eis cœnare. Vnde dixit Lucæ 22. *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum.* In qua cœna donauit eis precioſi corporis, & ſanguinis ſui ſacramentum, vt cum fidelibus ſuis ſemper permaneret præſentia ſacramentali. Et propterea poſt reſurrectionem apparens eis, dixit, vt habetur Matthæi vltimo: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Ipſe enim prædixerat, Prouerb. octauo: *Deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum.*

Cœna Chriſti fuit contraria cœnæ Adæ.

Hæc autem cœna contraria fuit cœnæ Adæ quam cum vxore ſua celebrauit. Hinc enim fuit panis azimus, ibi panis fermentatus, quo tota natura humana per peccatum fuit fermentata & corrupta, hic fuit agnus typicus, ibi cibus vetitus, hic panis in corpus Chriſti mutatus, ibi panis mutatus in corpus diaboli. Peccatum enim

Digitized by Google

nim mortale in corpus diaboli, vt Auguſtinus inquit, facit tranſire. Saluator igitur noſter tranſiturus in breui ad patrem, ſcienſque humanam imbecillitatem, & fragilitatem, reliquit fidelibus ſuis hunc cibum delicatiſſimum, quo roborati poſſent potenter per aſperam huius mundi viam trãſire ad æternam quietem, & beatitudinem, more pij patris faciens, qui filijs ſuis magnum iter facere habentibus prouidet de cibis, & alijs per viam neceſſarijs. Nouerat namque quòd vt dicunt phyſici, maxime Auicenna in tractatu de regimine iter agentium, neceſſe eſt quod hi qui iter agunt in hyeme non eant vacui, ſed ſint vino precioſo potati, & aſſatis carnibus ſatiati: cuius cauſam aſſignat. Quia tempore magni frigoris calor naturalis retrahitur ad interiora. Vnde ſi ſtomachus eſſet vacuus, de facili ipſe calor naturalis poſſet extingui, ſicut accidit de lumine lucernę in qua deficit oleũ. Et quia vinum habet calefacere, & aſſatæ carnes magis nutrire, Ideo prædicta ſunt optime ambulantibus neceſſaria. Et idcirco nos peregrinos in hoc mundo voluit reficere vino precioſiſſimo, id eſt, ſanguine ſuo ſacratiſſimo ſub ſpecie vini, & carnibus ſuis aſſatis igne amoris, & charitatis. De quibus deſiderabant veſci patres veteris teſtamenti, dicentes illud Iob 21. *Quis det nobis de carnibus eius vt ſaturemur?* Dicit autem Franciſcus de Maryro, in tractatu de corpore Chriſti, quòd *Chriſtus quando inſtituere voluit hoc ſacramentum, eleuauit oculos in cælum, vt dicitur in canone Miſſæ. Ad oſtendendum, quòd illi qui volunt illud aſſumere, debent habere oculos mentis eleuatos in Deum.* Idem dicit, quòd *inſtituit illud in die Iouis, in qua, vt patet Geneſ. prim. aues fuerunt à Deo creatæ. Ad oſtendendum quod homines qui habent alas contemplationis, ſecundum beatum Gregorium, ſunt idonei ad percipiendum hoc ſacramentum. Eodem quoque die fuerunt piſces in mare à Deo creati. Ad oſtendendum quod illi qui in amaritudine contritionis permanent, ſunt ad hoc ſacramentum percipiendum apti,* hæc ille.

Quare in monte Sion fuit inſtitutũ hoc ſacramentum.

INſtituit aũt hoc [ſac]ramentum in monte Sion, ſicut pro[ph]etarum fuerat Iſaiæ 25. vbi dicitur: *Fac[iet] Dominus exercituum in monte hoc omnib. populi[s con]uiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, &c.* Et hoc vt oſtenderet, quod communicare volentes debent aſcendere in altum per contemplationem cœleſtium. Hoc autem ſacramentum reliquit nobis ad vtilitatem, & profectum in vita & in morte. In vita vt ſit nobis memoriale paſſionis eius, vt diximus. Licet enim in viſu paſſio eius depicta, affectum noſtrũ multum mouere debeat, & in auditu eiuſdem prædicata paſſio magis debeat commouere, tamen in guſtu in hoc ſacramento tam veraciter & ſingulariter expreſſa maxime debet noſtrum affectum excitare. Item dimiſſum eſt nobis in medicamẽtum noſtræ curationis. Eſt enim medicina efficax contra omnes infirmitates noſtras, ſicut patet in illa oratione; *Purificent nos Domine ſacramenta quæ ſumpſimus, &c.* Sanat enim omnes morbos vitiorum. Vnde dicitur: *Sit ablutio ſcelerum.* Et ſic eſt medicina curatiua. Item eſt medicina confortatiua, quia roborat & confirmat in ſanitate recepta. Et ideo ſubditur: *Sit fortitudo fragilium.* Item eſt medicina præſeruatiua, quæ præſeruat hominem ne iterum cadat, & ideo ſubinfertur: *Sit contra omnia mundi pericula firmamentum.* Item eſt medicina melioratiua, quia viuos & mortuos ad meliorem ſtatum perducit. Et ideo ſubditur: *Sit viuorum atq; mortuorum fidelium remiſſio omnium delictorum.* Secundo dimiſit ipſum ſacramentum vt eo adiuuemur multipliciter in morte.

Vtſque in morte adiuuemur, relictum fuit hoc ſacramentum.

Via enim quã anima de corpore decedens factura eſt, eſt tenebroſa. Iob 19. *In calle meo tenebras poſuit.* Eſt periculoſa. Vnde Pſalmiſta ait: *In via hac qua ambulabam, abſconderũt ſuperbi laqueum mihi.* Item eſt via longa. 3. Reg. 19. *Grandis tibi reſtat via.* Item eſt ignota. Vnde Pſalmiſta inquit: *Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.* Quando igitur corpus Chriſti animabus decedẽtibus datur, quod appellatur viaticum propter prædictam vtilitatem, portant

ſecum

ſecum lucem ad tenebroſæ viæ illuminationem. Vnde Ioan. 8. ipſe Saluator ait: *Ego ſum lux mundi.* Et eiuſdem Euangelij 12. *Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos compræhendant.* Portant etiam ſecũ pugionem ad defenſionem contra hoſtes, Iob 17. *Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me.* Et Pſalmiſta ait: *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, nõ timebo mala, quoniam tu mecum es.* Portant etiam ſecum cibum ad confortationem. De quo Propheta Pſalm. 64. inquit Deo: *Paraſti cibum illorum in tempore opportuno.* Item habent ſecum ductorem ad viæ directionem, iuxta illud Michææ 2. *Aſcendit iter pandens ante eos.* Et Pſalmiſta inquit: *Deduxit eos ad portum voluntatis eorum.* Vt igitur poſſimus iſtum cibũ tam ſaluberrimum deuote recipere, quatuor vtiles conſiderationes de hoc digniſſimo ſacramẽto faciemus. Prima dicetur obligationis: Secunda punitionis: Tertia præparationis: Quarta fructificationis.

PARS PRIMA DE OBLIGATIONE & NECESSITATE RECIPIENDI SACRATISSIMUM CORPUS DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI.

Quilibet Chriſtianus non legitime excuſatus, tenetur recipere corpus Chriſti: & hoc rationibus probatur.

QVOD quilibet Chriſtianus non legitime excuſatus, teneatur recipere corpus Chriſti, ſine quo ſpiritualiter viuere nõ poteſt, probo primo ratione quæ dicitur conſeruationis. Fundamentum cuius ponit Philoſophus primo de generatione dic. *Omne viuens quamdiu viuit, indiget alimento conuenienti naturæ ſuæ.* patet hæc regula in viuentibus anima vegetatiua, vt puta in plantis. Nam arbor cum habeat vitam vegetatiuam, ad hoc vt viuat, indiget aqua mixta terra, prout dicit Philoſophus in libro de vegetabilibus & plantis. Vnde ſi careret hoc nutrimento, ſtatim moreretur. Patet etiam in viuentibus anima ſenſitiua, vt in quibuſcunque animalibus, & auibus. Simili modo patet in corpore noſtro, quod viuere non poteſt ſine nutrimento. Et ratio eſt quam aſſignat Richard. noſter in 4. diſtinct. 12. articul. 6. quæſtione prim. in corpore quæſtionis, & etiam di. 8. eiuſdem libri, articul. 1. quæſtio. 4. Quia humilitas radicalis ſemper conſumitur à calido naturali. Et ideo niſi reſtauretur per cibũ & potum, ſtatim deficeret homo. Quod ſi hæc ſunt neceſſaria ad vitam corporis, quod non poteſt viuere ſine nutrimento ſuæ naturæ conuenienti, à fortiori ad vitam animæ ſpiritualem, requiritur eius cib. ſpiritualis, qui eſt corpus Chriſti, quod eſt refectio animæ viuificans illam, iuxta illud Saluatoris, Ioannis 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Et ibidem, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitã æternam.* Quod ſi ſic eſt, ergo eius ſuſceptio eſt neceſſaria ad ſalutem. Quod inſinuare volens Saluator, ait Matth. 4. *Non in ſolo pane viuit homo,* ſcilicet ſecundum corpus, *ſed in omni verbo,* id eſt, in ſacramẽto verbi, *quod procedit de ore Dei.* Ideo inquit B. Thom. in tertia parte ſummæ quæſt. 73. articul. 3. & in 4. diſtinct. 12. quod ſi homo velit in vita ſpirituali perſiſtere, de neceſſitate ſalutis tenetur hoc ſacramẽtum ſuſcipere. Sanctus quoque Bonauentura & Richard. in 4. diſtinct. 13. art. 6. quæſt. 1. dicunt, quod quamuis nõ ſit neceſſe communicare, niſi ſemel in anno, non occurrente alia particulari neceſſitate; tamen frequentatio communionis perutilis eſt: quia ſicut in corpore quaſi cõtinuè fit quędã deperditio naturalis humiditatis, per actionem naturalis caloris, qua de cauſa oportet pluries cibum ſumere ad reſtaurationem deperditionis, ne deperditio cõtinua mortem inducat; ſic cum ex corruptione concupiſcentiæ in nobis, & occupatione circa exteriora fiat deperditio deuotionis, & charitatiui feruoris, debemus pluries recipere hoc ſacramentum, per cuius ſuſceptionem cauſatur in anima ſpirituale nutrimentum, iuxta illud Saluatoris Ioannis ſexto. *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Et ibidem:

Communionis frequentatio eſt perutilis.

dem: *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Aliter per viam deperditionis, ſi non adeſſet reſtauratio, paulatim homo ad mortem perduceretur ſpiritualem. Et hoc eſt quod inquit Dominus noſter. Ioan.6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Eſt autem magna differentia inter nutrimentũ cibi corporalis, & huius cibi ſpiritualis, & quia cibus corporalis non eſt tantæ virtutis, vt totum deperditum poſſit ad plenum reſtaurare. Sed iſte cibus ſacramentalis plus reſtaurat de gratia, quam culpa poſſit conſumere. Et illos à quibus digne ſumitur, facit immortales. Cuius figura habetur Gen.2. in ligno vitæ, poſito à Deo in medio Paradiſi, de quo edentes nunquam mortui fuiſſent. Sed iſte cibus illud lignum ſuperat in nutrimento, quia illud conuertebatur in ſubſtantiã, & carnem humanã, ſed iſte ſanctiſſimus cibus animam conuertit in Deum, qui eſt omnium viuentium vera vita. Vnde vt ait Auguſt. in libr. confeſſionum ipſe Dominus dicit eum recipere volenti: *Tu me non mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.* Ex prædictis autem patet, quod communicare eſt de præcepto diuino, & Euangelico, & de neceſſitate ad ſalutem. Quæ cõſiderans Calliſtus Papa præcepit, de conſe. di.2. in cap. peracta, quod omnes Chriſtiani quotidie communicarent. Cuius verba ſunt iſta: *Peracta conſecratione omnes communicent, qui noluerunt Eccleſiaſticis carere liminibus. Sic enim etiam ſtatuerunt Apoſtoli, & ſancta Romana tenet Eccleſia*, hæc ille. In primitiua ergo Eccleſia quando feruebant Chriſtiani amore Chriſti, quotidie communicabant in Miſſa. Sed poſtmodum tepeſcẽte charitate & deuotione, hoc ſtatutum abrogatum eſt, & fuit ordinatum vt omni die Dominico cõmunicarent Chriſtiani ſecundum conſilium Auguſtini de conſe. di.2. c. quotidie, di. *Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen diebus Dominicis communicandũ hortor.* Et hoc dixit Auguſtinus, ſcilicet quod non laudabat nec vituperabat communicare quotidie propter imperfectionem hominum, qui non ſunt parati quotidie ad tantum ſacramentum ſuſcipiendum. Si quis tamen eſſet perfectus, & cognoſceret ſe creſcere in amore Dei ex frequẽtatione ſacramenti, ſecundum Auguſtinum, & Alexandrum de Ales, vbi ſupra, eſſet melius quotidie communicare, iuxta illud Ambroſ. de conſe. diſt. 2. cap. ſi quotieſcunque di. *Si quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo merito qui ſemper pecco, ſemper medicinam accipere.* Et idem Ambroſ. in libr. 1. de Sacramentis dicit: *Accipe quotidie quod quotidie tibi proſit, ſic viue, vt merearis quotidie accipere.* Poſſumus tamen hic dicere quod ſicut appetitus corporalis guſtus eſt in hominibus diuerſus, prout reperitur in viribus digeſtionis diuerſitas. Nam quidam adeo habent calorem naturalem accenſum, quod ſtatim digerunt ſumptum cibum, & hi aſſiduo cibo indigent. Alij vero melius digerunt, rarius comedendo, quoniam magis remiſſum habent calorem, & ſi nimis frequentare comederent, faſtidirent. Ita diuerſæ ſunt animarum diſpoſitiones. Quidam enim adeo feruent charitatis amore erga Sacramentum hoc, quod ſi omni die ipſum recipiunt, inde bonum ſalutis remedium, & nutrimentum ſentiunt. Aliquibus autem tanta eſt timoris reuerentia, quod non præſumunt illud recipere, niſi raro. Vtraque tamen cauſa rationabilis eſt, & bona. Cuius figura habetur in Euangelio. Ille namque qui dixit Domino Matth.8. *Domine non ſum dignus, &c.* Laudatus eſt ab eo, quod non inueniſſet tantam fidem in Iſrael. Zachæus autem qui lætanter & feſtinanter recepit Dominum in domo ſua, benedictus eſt ab eo, & ſalutis ſuæ certitudinem recepit Luc.19. Vnde Auguſtin. ad Ianuarium libr. 1. ait: *Ille non audet honorando ſumere, & iſte non audet honorando vllum diem præterire. Contemptum ſolum non vult cibus iſte,* hæc Auguſt. Ille autem reprehenſibilis eſt, qui non ex reuerentia dimittit aſſidue cõmunicare, ſed ex corpore, & negligentia, ac

Differentia inter nutrimentum cibi corporalis, & ſpiritualis, & ponitur figura. Geneſ.2.

Laudabile eſt omnib. Dominicis dieb. communionem ſumere.

tia, ac parua deuotione. Quod non faciebant fideles antiqui, qui ſaltem omni die Dominico communicabant: verum quia quanto magis elongati ſunt homines à tempore paſſionis Chriſti, tanto plus refrixit amor eius in cordibus eorum, ſtatuit poſt modum Eccleſia, vt ſaltem ter in anno omnes communicarent. ſ. in Paſchate, Pentecoſte, & Natiuitate Domini, vt præcepit Fabianus Papa de conſec. diſt. 2. c. Et ſi non frequentius. & in c. ſeculares. eadem di. dicitur: *Seculares qui in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicauerint, catholici non credantur, nec inter catholicos habeantur.* hæc ibi.

Semel ſaltē in anno eſt communicandum, & quo tempore declaratur, & hoc de neceſſitate ſalutis

VErum hodiernis temporibus, quia ſuperabũdauit malitia, & refrixit charitas, ad tantam miſeriam venerunt Chriſtiani, & tam paruam deuotionem, quòd Eccleſia ordinauit, & præcepit ſub pœna peccati mortalis, vt ſaltem ſemel in anno omnes diſcretionis, & rationis capaces communicent, videlicet in paſchate. Vnde Inno. III. in c. omnis vtriuſque ſexus, de pœn. & remiſſ. inquit: *Omnis vtriuſque ſexus fidelis, cùm ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem in anno fideliter confiteatur, &c.* Sequitur: *Suſcipiens reuerenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum, niſi fortè de proprij ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum.* hæc ille. Si quis tamen communicauerit in Cœna Domini, intelligitur ſatisfeciſſe præcepto. c. in cœna. de conſe. di. 2. Imò per octo dies ante paſcha, & per octo poſt ſatisfieri huic præcepto, declarat Eugenius Papa IV. in ſuo priuilegio quod incipit: *Fide digna relatione*, vbi exponens dictum capitulum. *Omnis vtriuſque ſexus*, inquit: *Dicimus expreſſe non eſſe intentionis legiſlatoris, animam illaqueare fidelium ſub culpa mortali, ad communionem præciſe in die Dominicæ Reſurrectionis percipiendum, ſed terminandum ſtatuiſſe à Paſcha vſque ad Paſcha. mens enim magis quàm verborum ſonus eſt attendenda diſcrete. Intelligimus itaque optime iuri ſatisfactum, & canoni, ſi hebdomada ſancta, vel infra octauam Paſcha Reſurrectionis Dominicæ, ſecundùm meliorem diſpoſitionem conſcientiæ, & aptiorem mentis deuotionem, fideles præparatione debita ſanctum Euchariſtiæ pignus accipiant, & cum Domino Paſcha celebrent, & huic ſententiæ omnes volumus acquieſcere,* hæc ille. Ex quibus omnibus patet, quòd receptio Sacramenti ſaltem in tempore à ſancta Eccleſia determinato eſt neceſſaria ad ſalutem. vnde Innocentius III. in quibuſdam ſententijs ſuis inquit: *Neceſſario quippe à nobis ſumendus eſt agnus, vt à vaſtante Angelo protegamur. Nec exire poſſumus de Ægypto, niſi celebrando Paſchalem agnum edamus,* hæc ille. Sed heu, quia in hac infelici ætate hoc tã ſalutare myſteriũ, quod Cœlum lætificat, & mundum conſeruat vniuerſum, quotidiano vſu apud nonnullos quodammodo vertitur in contemptum. Si enim hoc ſanctiſſimum Sacramẽtum in vno tantum celebraretur loco, & ab vno tantum conſecraretur ſacerdote in mundo: Omnes profectò homines immẽſo deſiderio ad vnum locum, & talem Dei ſacerdotem afficerentur, & properarent, vt diuina myſteria celebrari audirent. Nunc autem multi facti ſunt ſacerdotes, & in multis locis offertur Chriſtus, vt tanto maior appareat gratia, & dilectio Dei ad hominem, quanto latius eſt ſacra communio diffuſa per orbem. Sed vnde homines ad eius amorem magis deberent accendi, inde tepediores efficiuntur, ac magis ingrati. Currunt multi ad diuerſa loca pro viſitandis ſanctorum reliquijs, & mirantur auditis eorum geſtis. Ampla ædificia templorum aſpiciunt, & oſculantur ſericis, ac auro inuoluta ſacra oſſa ipſorũ. In hoc autẽ ſacratiſſimo altaris ſacramẽto præſens eſt ſanctus ſanctorũ, Creator omnium, & Dominus Angelorũ, ac tota ſpes & ſalus cunctorum hominum, & tamen pauci ad tam venerabilem inardeſcunt præſentiam, tanquam ineffabili, ac neceſſario Sacramento debitum habent deuotionis affectum.

Digitized by Google

PARS SECVNDA, DE punitione non communicantium.

De 7. punitionib. quæ non communicantibus debentur.

SEPTEM punitiones recipiunt non communicantes, ſecundùm determinationem Eccleſiæ. Prima dicitur excluſionis, de qua in d. cap. omnis vtriuſque ſexus dicitur: *Alioquin viuens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur.* hæc ibi. Quicunque enim non communicat, debet omninò ab Eccleſia excludi, nec debet permitti quod cum alijs fidelibus Eccleſiam ingrediatur, pro Miſſis vel officijs audiendis. vnde de conſe. diſt. 2. c. ſi quis ſcriptum eſt: *Si quis auertit ſe à communione Sacramenti, talem proijciendum de Eccleſia Catholica decernimus, donec pœnitentiam agat, & oſtendat fructum pœnitentiæ ſuæ, vt poſſit communione percepta indulgentiam promereri,* hæc ille.

SEcunda punitio dicitur excommunicationis. Inquit enim Hoſt. in dicto c. omnis. de pœ. & re. quòd ſi quis presbyter habet aliquem parochianum fornicarium publicum, vel adulterium, aut tenentem odia, vel homicidam, vel vſurarium, aut ponentem diſcordias inter proximos, vel incantatorem, vel blaſphemum, luxorem, aut partialem, vel nolentem confiteri, aut communicare, primo illum debet opportunè arguere, ſcilicet monendo. Secundo importunè, ſcilicet increpando & ſuſpendendo, & interficiendo. Tertio autem creſcente contumacia debet illum excommunicare, vel ſuperiori denunciare. Et de hoc habetur text. diſtinct. 18. c. decernimus. & diſtin. 34. c. quorundam. in fine, & 11. quæſtion. 3. capit. ſi autem. & 32. quæſt. 5. cap. præceptum. Et hæc quaſi omnia notat gloſſ. in c. ad audientiam. extra de ſponſa & ar. ad hoc poteſt haberi. 2. quæſtio. 1. c. multi. & 32. quæſtion. 1. cap. prædicandum. & 24. quæſtio. 7. cap. itaque. & c. tam ſacerdotes.

TErtia punitio dicitur ſepelitionis. Tales enim non communicantes non debent Eccleſiaſtica ſepeliri ſepultura, vnde in d. c. omnis. dicitur: *Et moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura.* Quia enim tales, vt beſtiæ vixerunt, ideò non ſacra ſepultura, ſed beſtiarũ eis debetur. Et ratio quare non debent ſepeliri in ſacro, ponitur in c. non æſtimemus. 13. q. 2. Vbi dicitur, quòd *deuotæ ſepulturæ officium, bonæ fidei ſunt teſtimonium.* Et ideò ne clerici ſint falſi teſtes, prohibentur ſub pœna peccati mortalis tales ſepelire, aut eorum ſepulturæ intereſſe. c. extra de rapto. Quòd autem tales non debeant ſepeliri in ſacro, patuit per exemplum de quodam peccatore, qui ſine confeſſione, & communione mortuus eſt, ſepultuſque in Eccleſia. Sequenti verò nocte tumulus apertus eſt, & proiecit illum mortuum, tamquam indignum tali ſepultura. Manè autem facto aperiẽs ſacerdos Eccleſiam, inuenit corpus mortuum illius defuncti in platea extra ſacrum, quod accipiens iterum poſuit in monumento in Eccleſia. Sequenti verò manè iterum inuenit illud extra ſacrum, & ſic factum eſt tribus diebus continuis. Ex quo cognoſcens, quòd terra ſacra non poterat continere cadauer illius ſcelerati, fecit portari illud ad ſterquilinium. O ſcelerati qui non vultis communicare, oſtendam vobis in quo loco debet quiſque veſtrum ſepeliri. Audite quid ſcriptum ſit Hiere. 22. *Sepultura aſini ſepelietur.* Sed audite aliud terribile exemplum, quod ponit Iacobus de Vitriaco, di. quòd quidam magnus vſurarius veniens ad mortem, noluit reſtituere vſuras, ex quo Sacerdos noluit ei dare Eccleſiaſtica Sacramenta. Cum eſſet ergò morti propinquus, vocatus Sacerdos à parentibus, vt eius animam recommendaret, dixit: Ego eam omnibus dæmonibus de inferno recommendo. Et ſic ille miſer expirauit. Tunc amici rogabãt ſacerdotem, vt propter honorem, & dignitatem cognationis ipſum ſepeliri permitteret in loco ſacro, quod ſacerdos omninò negauit. Habebat

Digitized by Google

bebat autem dictus ſacerdos quendam aſellum: qui nihil aliud faciebat, niſi quòd libros ad Eccleſiam portabat, & ideò nullam aliam viam ſciebat, niſi illam quam frequentabat. Amici verò & parentes defuncti malitioſè cogitantes, rogauerunt ſacerdotem, vt corpus ſuper aſellum poneret, vt vbicunque ferret illud, ſepeliretur ibidem. Putabant enim, quòd vel ad Eccleſiam, vel domũ ſacerdotis recto tramite illud portaret, cùm nullam aliam viam ſciret. Quod cùm placuiſſet ſacerdoti, corpus ſuper aſellum poſitum eſt, qui nec ad ſiniſtram, nec ad dextram declinauit, ſed ipſum defunctum vſque ad patibulum tulit, ibiq́; ſub furca ſe excutiens dimiſit, & in eo loco ſepultus eſt. Quod permiſit Deus, vt oſtenderet tales non communicantes, debere ſub furca ſepeliri.

QVarta punitio dicitur ſcandalizationis. Talis enim non communicans, ſcandalizat omnes vicinos de terra vel ciuitate. & ideò tot pœnas meretur, quot perſonas ſcandalizat. Sicut dicitur 1.q.1.c. ſi quoſcunque. Et ideò inquit Saluator, Matth. 18. *Qui ſcandalizat vnum de puſillis his, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et ideò ſi ſcandalizans vnum ſolum tantam pœnam meretur, quantam merentur prædicti, qui ſcandalizant totam communitatem? Tales ſunt infames, & non debent admitti ad aliquas dignitates. l.2. C. de dignitatibus li.12. De tali dicit auctor rudium libro 2. *Neglector famæ fiet neglector honoris. Et merito cunctis ille neglectus erit.* Et Iacobus Beneuentanus ſui libri. c.50. dicit: *Non bene de ergi ſordida fama valet.*

QVinta punitio dicitur inabſolutionis. Quicunque enim confitetur ſine propoſito ſumendi corpus Chriſti ad minus ſemel in anno, facit inutilem confeſſioné, quia eſt indiſpoſitus in hac confeſſione, non habens voluntatem obediendi præcepto Eccleſiæ de communione, & per conſequens talis confeſſio eſt ficta, & ſine charitate, & ideò non valet de pœn. diſt. 5. c. falſas, & c. fratres. & diſt. 7. c. nullus.

SExta punitio dicitur inexorationis. Tales enim priuari debent fidelium oratione ſec. Bon. in 3. di. 43. & de hoc ſcriptum eſt 1. Ioan. 5. vbi dicitur: *Eſt peccatum ad mortem. Non dico vt pro eo quis roget.* Non igitur exaudietur à Deo qui orat pro talibus non communicantibus, & ideò nullus poteſt pro eo publicè orare. Imò ſi quis Miſſas, vel officium publicè dici faceret pro ipſo, quando mortuus eſt ſine ſignis pœnitentiæ, tam dicẽs quàm mandans mortaliter peccaret: cùm ſit contra præceptum Eccleſiæ, extra de ſponſalibus c. ad audientiam, & de ſtatu mo. c. 1. & c. ſuper quodam, & de Sepul. c. ex parte. & de furtis c. 2. & 13. q. 2. c. pro obeuntibus, & c. non æſtimemus. & c. de quibus, & 23. q. 5. c. placuit. Facit capitulum, à nobis el. 2. & capitulum. Sacris, de ſenten. excom.

SEptima punitio dicitur reiectionis. Nam cùm de illis qui non receperunt Diſcipulos Chriſti, facturus ſit Chriſtus magnam vindictam, vnde ipſe inquit, Lucæ 10. *Amen dico vobis, quod Sodomæ remiſſius erit in die illa, quàm illi ciuitati, quæ non receperit vos.* Quantam punitionem facturus eſt de illis, qui noluerunt recipere ipſum? De quo Io. 1. dicitur: *In propria venit, & ſui eum non receperunt*, profectò in iudicio talibus dicet illud Matt. 25. *Hoſpes eram, & non collegiſtis me.* Et ideò reijciet eos à conſortio beatorum, & proijciet in infernum. vnde Luc. 9. inquit ipſe Saluator: *Qui me erubuerit, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua.* Et ideò per ſimilitudinem ponit parabolam Matth. 22. di. quod cùm quidam rex plurimos inuitaſſet ad nuptias filij ſui, illi verò venire contempſiſſent, & vltra hoc ſeruos ſuos occidiſſent, ſtatim rex miſſis exercitibus ſuis, perdidit omnes

Digitized by Google

omnis homicidas illos, & ſuccendit ciuitatem eorum igni. Qua ſimilitudine datur intelligi, quòd quicunque non accedunt ad cœnam agni prouidi, ad quam ipſe Chriſtus omnes inuitat, perdet eos, atque ſuccendet in ignem æternum. Inuitat autem omnes Chriſtianos Math. 11. di. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* O dulce & amicabile verbum in aure peccatoris, quod tu Domine Deus meus egenum & pauperem inuitas ad tui ſanctiſſimi corporis communionem. Sed quis ego ſum Domine, vt ad te præſumam accedere? Quomodo auſus ero venire, qui nihil mihi boni conſcius ſum, vnde poſſim præſumere? Reuerentur Angeli & Archangeli, metuūt Sancti, & iuſti, & tu dicis: Venite ad me omnes? Niſi tu Domine hoc diceres, quis verum eſſe crederet? Et niſi tu iuberes, quis accedere attentaret? Sed tu benigniſſime Domine noſti ſeruum tuum, & ſcis, quia nihil boni in ſe habet, vnde hoc illi præſtes. Confiteor igitur vilitatem meam, & agnoſco infinitam bonitatem tuā. Propter temetipſum enim hoc facis, non propter mea merita, vt benignitas tua mihi magis innoteſcat. Quia ergò hoc tibi placet, & ſic fieri iuſſiſti, placet & mihi dignatio tua. Vnde de tua indicibili clementia confiſus, accedo æger ad Saluatorem, egenus ad regem Cœli, ſeruus ad Dominum, creatura ad Creatorem, deſolatus ad mœrentium conſolatorem, eſuriens, & ſitiens ad vitæ fontem. Cuius plenitudinem licet nequeam haurire, & vſque ad ſatietatem potare, apponam tamen os meum ad foramen cœleſtis fiſtulæ, vt ſaltem inde guttulam modicam capiam ad refocillandam ſitim meam, vt non penitus areſcam. Venio igitur ad te, piiſſime Ieſu, qui non vis dimittere ſeruos tuos ieiunos, ne deficiant in via, vt de tuo ſancto conuiuio reficiar, quod paraſti in dulcedine tua pauperi Deus. *Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum.* Matth. 15. In te enim eſt totum, quod deſiderare poſſum & debeo. Tu ſalus mea, & redemptio, ſpes & fortitudo, decus, & gloria. Lætifica ergò animam ſerui tui, quoniam ad te Domine Ieſu animam meam leuaui. Cupio enim te in domum meam introducere, ac reuerenter ſuſcipere, vt cum puſillo Zachæo merear à te benedici, & inter filios Abrahæ computari, & non cùm ad tuum conuiuium venire contemnentibus, à tuo dulciſſimo conſortio æternaliter ſeparari.

PARS TERTIA, De præparatione tanti Sacramenti.

De 1. Præparatione ante corporis Chriſti ſumptione fienda.

TRES præparationes debet facere ſuſcepturus precioſum corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti. Prima dicitur antecedens, & eſt triplex: prima examinationis, & purgationis. Quia cum omni diligentia iterum atque iterum examinare debet conſcientiam ſuam, vt non ſolùm peccata quæ communiter cognoſcuntur, & ſunt manifeſta, ſed etiam per ignorantiam, & obliuionem latentia, in quātum ſibi poſſibile fuerit, ſubtiliter poſſit diſcutere. Ideò dicitur, Oſe. 2. *Iudicate matrem veſtram*, id eſt conſcientiam. Et Apoſtolus. 1. Cor. 11. inquit Paulus: *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique à Domino iudicaremur.* Facta igitur hac diligentiſſima examinatione, ſi aliquam nouam maculam reperimus, debemus de ea habere contritionem, & dicere cum propheta Pſal. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Deinde ire ad confeſſionem, & plenam facere conſcientiæ purgationem. Non enim plerunq; in vna confeſſione ad plenum poteſt conſcientia expurgari. Ideò dicit Dauid Pſal. 94. *Præoccupemus faciem eius in confeſſione.* Et Eccle. 18. dicitur cuilibet communicaturo: *Ab omni delicto munda cor tuum.* Et Hiere. 4. *Laua à malitia cor tuum.* & 1. Corin. 7. *Emundemus nos ab omni inquinamento.*

Digitized by Google

mento carnis. Et eiuſdem epiſtolæ capitul. 5. iterum dicitur: *Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio.* Non enim poſſumus recipere gratiam Dei, niſi purificati fuerimus, dicente Auguſtino in libr. de verbis Domini: *Puritas ſic eſt ſubſtantia gratiæ, ſicut anima eſt ſubſtantia corporis.*

De 2. Præparatione ante communionem fienda.

Secunda præparatio dicitur ceſſationis. Debemus enim ceſſare ab omnibus nō ſolum peccatis, ſed etiam occaſionibus peccatorum, vt eſt multiloquium. Nam *in multiloquio non deerit peccatum,* Prouer. 10. è contra vero, *bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Domini.* Threnorum 3. Debemus ergo parum loqui & cum magna conſideratione, ne dicamus ocioſa, vt poſſimus dicere illud Iob. 11. *Purus eſt ſermo meus, & mundus ſum in conſpectu tuo.* Item debemus abſtinere à vanis cogitationibus, dicente Domino Iſaiæ primo: *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.* Item debemus vitare periculoſas conuerſationes, & ceſſare à tumultu rerum ſecularium, quia dicitur Threno. 3. *Sedebit ſolitarius & tacebit, quia leuabit ſe ſuper ſe.* Item ſcriptum eſt Eccleſiaſtici 13. *qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Item ieiuno ſtomacho ſacram Communionem percipere debemus, niſi in caſu neceſſitatis, vt puta, in morte, vt inquit Richar. in quarto, diſtinctione 8. articul. ſecundo, quæſtione tertia, di. quòd hoc conſtitutum fuit propter reuerentiam Sacramenti, vt patet per Auguſtinum in libro primo ad Ianuarium: Et per Magiſtrum ſententiarum in 4. diſtinctio. 8. capitul. 3. Et habetur de hoc, textus in capitulo, liquido, de conſecratio. diſtinct. 2. vbi dicitur: *Placuit ſpiritui ſancto, vt in honore tanti Sacramenti, prius in os Chriſtiani Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi.* Ad idem habetur textus in c. nihil 7. quæſtione 1. & de hoc tractat Thom. in 3. parte ſummæ. quæſtio. 80. & habetur in ſumma confeſ. libro, 3. titul. 24. quæſtio. 65. Item debet homo ceſſare nocte, ſaltem præcedenti à quiete delicioſa: vnde ſi commode poteſt, non debet in lecto dormire, ſiue nudus, ſed indutus, & vigilare, dicente propheta Iſaiæ 52. *Conſurge, conſurge, induere fortitudine tua Sion. Induere veſtimentis gloriæ tuæ Hieruſalem ciuitas ſancta,* id eſt anima fidelis tam digniſſimum receptura Sacramentū indue te veſtimento deuotionis, quia ſicut ille qui cibum corporalem non poteſt digerere, vel maſticare, non eſt aptus manducare ipſum; ſic qui deuotionem non habet, non eſt dignus communicare, de conſecratio. diſtinctione ſecund. capitul. tribus gradibus, & capitul. in illo. Vnde ait ſanctus Bonauentura, in quarta diſtinctione duodecima. *Maiorem efficaciam recipit homo in vna Miſſa vel communione, cum bona præparatione, quàm in multis, ſi ſe non præparet diligenter, & deuote.*

De 3. Præparatione.

Tertia præparatio dicitur ornationis ſcilicet bonarum actionum, quod figuratum fuit Exod. 12. vbi manducaturis agnum Paſchalem, qui Sacramentum hoc typice demonſtrabat, præceptum eſt: *Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus veſtris, tenentes baculos in manibus.* per renes enim accinctos ſignificatur caſtitas ſecundum Gregorium, ſuper Lucæ 12. per calceamenta in pedibus, intelligitur charitas & dilectio Dei & proximi. per baculos in manibus intelliguntur bona opera, ſine quibus ſi acceſſerimus ad communionem, dicet cuilibet noſtrum omnipotens Deus, illud Matthæi 22. *Quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Debemus ergo habere veſtem rubeam, ſcilicet charitatis, & virtutis, quando accedimus ad nuptias æterni regis. Vnde Auguſtinus in quodam ſermone in dedicatione Eccleſiæ inquit: *Vnuſquiſque conſideret conſcientiam ſuam, & quando aliquo crimine vulneratum ſe eſſe cognouerit, prius orationibus, ieiunijs, & eleemoſynis ſtudeat mundare conſcientiam ſuam, & ſic Euchariſtiam præſumat accipere.* Sanctus quoque Leo in quodam ſermone de aduentu de Domino Ieſu Chriſto inquit: *Secundum quod vnumquemque ornatum bonis moribus viderit, ita illi gratiam ſuæ miſericordiæ diſpenſa-*

ſpenſabit, hæc ille. Si autem acceſſerimus ſine ornatu bonorum operum, accidet nobis illud Matth. 22. vbi præcepit paterfamilias miniſtris, de illo qui indignus acceſſerat ad nuptias dicens: *Ligatis manibus & pedibus projicite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium*. Ideo Ambr. in quodam ſermone de aduentu inquit: *Si enim mulierculæ ſolent aliquas ferias ſuſcepturæ, maculas veſtium ſuarum aqua diluere, cur nõ magis Dominum excepturi, maculas animarum noſtrarum fletibus abluamus? Et illæ quidem ſi adeo infectæ ſordibus veſtes fuerint, quod maculas ſola aqua non purget, addunt molliciem olei, ſaponis etiam acrimoniam. Nos quoque ſi tam graue fuerit peccatum, quod minime ſolis fletibus abluatur, addamus miſericordiæ oleum, acrimoniamque ieiunij*, hæc ille. Hieronymus quoque in teſtamento ſuo ait: *Eia fidelis anima epulare, ne moreris his paſci delicijs, ne pigriteris hoc frui conuiuio, in quo non carnes taurorum vel hircorum, vt olim in lege, ſed Saluatoris tui corpus ſumendum proponitur.*

De 2. Principali præparatione cõmunionis concomitatiua.

SEcunda principalis præparatio dicitur concomitatiua. Et hæc etiam eſt triplex 1 meditationis. Debet enim homo in ipſo actu ſacræ communionis tria maxime præmeditari, Primo quantæ ſit nobilitatis. Nam de conſe. di. 2. c. nihil dicit Alex. Papa. *Nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quam corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt, ſed hæc omnes præcellit, quæ pura conſcientia Domino eſt offerenda.* hæc ibi. In hoc enim Sacramento non ſolum eſt humanitas Chriſti glorioſa, ſed etiam diuinitas beatiſſima. Secundo debet præmeditari quantæ ſit vtilitatis. Eſt enim vtilitatis infinitæ, per quod Sacramentum acquiritur vita æterna Ioan. 6. Tertio quantæ ſit charitatis, poſſumus enim dicere illud Deut. 4. *Non eſt alia natio tam grandis quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt nobis.* Vnde non poſſumus ei condignas gratias referre pro tanto beneficio collato, nec aliquid ſufficiens ſibi recompẽſare Iob. 9. *Si voluero me iuſtificare, non potero ei reſpondere vnum de mille.* Ex quibus verbis etiam patet, quod nemo poteſt ita iuſtificari, & purificari ſicut meretur altitudo tanti Sacramenti. Vnde ibidem ſubditur: *Et ſi lotus fuero quaſi aquis niuis. Et fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ. Tamen ſordibus intinges me.* id eſt, ſordidus apparebo in comparatione tam mundiſſimi Sacramenti. Sed tamen etſi non valemus nos condigne præparare ad eius receptionem, nec ei æquiualens reddere: Saltem quantum poſſumus, tantum charitatis ſemper habeamus. De qua memoria dicit propheta Hieremias Threnorum. quart. capitul. *Memoria memor ero & tabeſcet in me anima mea.*

De 2. Præparatione concomitatiua communionis.

SEcunda præparatio concomitatiua eſt orationis. Cum enim non ſimus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, quia omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt 2. Cor. 3. Ideo debemus deuote & feruenter orare Deum, vt nos dignos efficiat ad ſumendum tantum Sacramentum, dicendo cum Propheta Pſalm. 5. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.*

De 3. Præparatione concomitatiua communionis.

TErtia præparatio dicitur humiliationis. Scriptum eſt in capitul. decet. de immun. Eccleſiaſt. libro. ſexto. quod ad Eccleſias debet eſſe humilis, & deuotus ingreſſus, & deuota conuerſatio, & Deo grata; multo magis autem quando imus ad recipiendum tam digniſſimum Sacramentum, debemus ire cum maxima humilitate, & reuerentia, & quia ſcribitur Eccleſiaſt. 32. Pro reuerentia dabitur tibi bona gratia. Debemus etiam ire cum maxima cordis amaritudine, quod tam benignum Redemptorem noſtrum offenderimus. Et in huius figura præceptum fuerat Exod. 12. quod agnus Paſchalis debebat comedi cum lactucis agreſtibus, quia corpus Chriſti decet ſumi cum amaritudine propriorum peccatorum & compaſſionis de paſſione eius. Vnde Gregor. in moralibus inquit: *Carnes cum lactucis agreſtibus ſunt edendæ, vt cum corpus Redemptoris noſtri*

ſtri

ſtri accipimus, nos pro peccatis noſtris in fletibus affligamus, quatenus ipſa amaritudo pænitentiæ abſtergat à mentis ſtomacho peruerſæ humorem vitæ, hæc ille. Iſta enim amaritudo contritionis ſanat vulnera peccatorum. Vnde Dominus inquit Oſeæ.10. *Sanabo contritiones eorum, & diligam eos ſpontanee.* & Threno.3. hortatur nos ad compaſſionem ſuæ paſſionis ante communionem di. *Recordare paupertatis & tranſgreſſionis meæ, Abſinthij, & fellis.* Ea propter debemus facere ante ſumptioné iſtius cibi ſpiritualis, quod faciebat Iob ante ſumptionem cibi materialis dicens 3.c.ſui libri: *Antequam comedam ſuſpiro.* ſci. ex compaſſione dolorum Crucifixi, & contritione meorum peccatorum. Et huius figura habetur Gen.18. vbi Abraham tribus Angelis ſibi in forma humana apparentibus dixit, vt requieſcerent ſub arbore, quouſque eis portaret buccellam panis. Per tres enim Angelos ſignificantur tres potentiç animæ. ſ. memoria, intellectus, & voluntas, per quas non tantum Angelis, ſed etiam Deo ſumus ſimiles. His enim Abraham, id eſt Chriſtus iubet requieſcere ſub arbore Crucis ante ſumptionem panis ſubcinericej, quem ſacra id eſt Eccleſia, ad eius præceptum conficit ex tribus farinis. ſcil. eius diuinitate, anima, & carne, & ſic meditata ſua paſſione illum deuote recipere. Ideo hortatur Auguſt. in lib. de ſalutaribus documentis di. *Quando corpus Chriſti accipere volumus, ante ad cõfeſſionem, & pænitentiam præcurrere debem⁹, & omnes actus noſtros curioſius diſcutere, & peccata obnoxia, ſi in nobis ſenſerimus, cito feſtinemus per confeſſionem, & veram pænitentiam abluere, ne cum Iuda proditore diabolum intra nos celantes pereamus.* O deuoti Chriſtiani conſiderate, quòd ſicut inquit Ambroſius in quodam ſermone ad aduentu: Si deberetis recipere aliquam honorabilem perſoná in domo veſtra, puta illuſtriſſimum Ducem veſtrum, ſiue Papam, vel Imperatorem, qui ad vos viſitandos venire dignaretur, profecto feſtiui, & bene induti occurreretis ei, gratias agentes quòd ad vos declinare dignetur. Sed prius mundaretis domum veſtram, & purgaretis ab omnibus immunditijs, ne aliquas ſordes inueniret, quç poſſent oculos ſuæ maieſtatis offendere. Item coopertorijs varijs ornaretis domum, atque floribus, & alijs rebus odoriferis ſterneretis pauimentum illius, & libentius & gratius in domo veſtra moraretur. Si autem contrariũ faceretis, puta, in domum ſordibus & fœtoribus plenam illum reciperetis, profecto eius indignationem, ac vindictam ſubito expectaretis: Quãto igitur cum maiori deuotione & reuerentia atque præparatione debemus recipere regem cœlorum, dicentes cum Salomone tertij Regum. octa. & ſecundi Paralip. ſecund. *Quis poterit præualere vt ædificet ei domum dignam? Si enim cæli, & cæli cælorum capere eum nequeunt, quantus ego ſum, vt poſſim ei ædificare domum?* Debemus etiam cum centurione dicere illud Luc. 7. habentes corrigiam ad ad collum, vel ſaltem toto corde humiliati & percutientes pectora noſtra: *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur anima mea.* Item cum filio prodigo Luc. decimoquinto cum maximis lachrymis dicere debemus: *Pater peccaui in Cælum & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus. Fac me ſicut vnum ex mercenarijs tuis.* Nullus enim cum tanto charitatis feruore, aut cum tanta reuerentia & deuotione ac humilitate accedere poteſt ad hoc Sacramentum, quin ampliori recipi mereatur. Ecce enim quod Noe centum annis laborando fabricauit arcam, in qua cum paucis ſaluaretur. Geneſ.7. Hic autem totius mundi fabricator, & Saluator recipitur. Moyſes arcam de lignis imputribilibus fecit, quam mundiſſimo auro veſtiuit interius & exterius vt tabulas legis in ea poneret. Exo.37. A nobis aũt legiſlator, & vitæ largitor ſuſcipi, & hoſpitari debet. Salomõ magnificũ templum ſeptem annis ædificauit, in quo mille hoſtias pacificas obtulit in dedicatione eius, vt in eo arcam Domini collocaret 3. Reg. 6. Dauid cum maximo iubilo, & cantoribus, pulſans

citharam, ſaltauit coram arca Dei, & eam duxit in domum ſuam cum gaudio 2. Reg. 6. Ex quibus omnibus concluditur & datur intelligi, quod omni ſtudio & diligentia nos debemus præparare, ad conſtruendam habitationem Deo in anima noſtra, & recipiendum Dominici corporis Sacramentum. Quod ſumere debem⁹ cum incendio diuini amoris. Vnde in figuram huius præceptum fuit Exod. 12. filijs Iſrael, quòd agnum Paſchalem comederent aſſum igni.

De 3. Principali præparatione poſt communionem ſcienda.

TErtia principalis præparatio dicitur conſecutiua. Et hæc etiam eſt triplex.

PRima regratiationis. Debemus enim ei gratias referre poſt communionem de tanto beneficio nobis collato, vt dicitur in Cle. ſi Dominum. de reli. & ve. ſan. Aliter priuari merebimur beneficio accepto, quod reuocari poteſt per ingratitudinem. §. ſciendum. Inſti. de dona. & capitul. fin. extra eodem. & l. fin. C. de reuo. dona. Et ingratitudo etiam retrudit ſeruum manumiſſum in ſeruitutem cap. Epiſcopus qui mancipium. & cap. liberti Eccleſiæ. 12. quæſtio. 2. Quilibet enim priuari debet illo bono cõtra quod agit. l. pe. ff. de pœnis. Quia vero non poſſumus ei ſatisfacere pro tanto beneficio, dicere volemus, quod ſumus ſicut mendicus pauperrimus, qui ad prandium diuitis vocatus, nihil habet retribuendum benefactori ſuo, niſi ſe ei humiliando, & regratiando.

SEcunda præparatio dicitur obſeruationis. Debemus enim maxime illo die quo communicauimus cuſtodire nos à ſecularibus curis, & vacare contemplationi. & deuotioni. Et ideo inquit Salomon Prou. 4. *Omni cuſtodia cuſtodi cor tuum.* Ait enim Greg. in quodam ſermone: *Mens noſtra ad contemplandum interna non perducitur, niſi ab his quæ exterius implicant ſtudioſe ſubtrahatur. Mens enim noſtra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, niſi ſtudioſe prius à terrenorum deſideriorum tumultu ſopiatur.*

TErtia præparatio dicitur conſeruationis. Debemus enim tali modo poſt modum viuere, vt non abijciamus ab anima noſtra Dominum Ieſum quem recipimus. Quia iuxta illud poeticum: *Turpius eijcitur quàm non admittitur hoſpes.* quod allegat gloſſa in c. quemadmodum. de iureiur. Et ideo debemus euitare malas cogitationes, quia vt ſcriptum eſt Sap. 1. *Auferet ſe.* ſ. Dominus Ieſus *à cogitationib⁹ quæ ſunt ſine intellectu, & corripiētur à superueniente iniquitate.* Et ibidem etiam dicitur; *Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo.*

Hoc Sacramentum in cœna inſtitutum fuit, vt oſtenderet ea ſeruanda eſſe, quæ in cœna ſeruātur.

PRo maiori autem declaratione prædictorum eſt conſiderandum, quod Saluator communicauit ſuos diſcipulos in Cœna, in qua hoc altiſſimum Sacramētum inſtituit, vt habetur Io. 13. Et hæc Cœna figurata fuit per illam quæ facta fuit in Cana Galilęæ, de qua habetur Ioan. 2. Cana enim interpretatur zelus. Galilæa autem tranſmigratio. Vnde per ipſam Cœnam ſignificatum fuit, quod Chriſtus propter zelum, & infinitam charitatem inſtituit Sacramentum corporis, & Sanguinis ſui. Vbi panis & vinum tranſmigrat de vna ſubſtantia in aliam. Vnde dicere poteſt cum pſalmiſta: *Zelus domus tuæ comedit me.* Id eſt, comeſtibilem me fecit. Ideo autem hoc Sacramentum in Cœna ordinauit, vt oſtenderet quòd digne communicare volentes debēt obſeruare duodecim, quæ in Cœna mundiali communiter obſeruantur.

PRimum eſt hora obſcura, in qua comeditur. Vnde ait Paulus 1. ad Corint. 11. *Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem &c.* Ex quibus verbis apparet quod hæc cœna facta eſt hora obſcura. Per quod datur intelligi quod communicans, in tãtum debet philoſophari de Deo, vt totus mundus ſibi videatur obſcurus, iuxta illud Thre. 4. *Quomodo obſcuratum eſt aurum, &c.*

Debetque

Digitized by Google

Debetq́ue redire ad cor ſuum per peccatorum cogitationem, & intelligere in quanta cæcitate mentis fuerit, & dicere Deo cum pſalmiſta: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte.* Et iterum, *Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur; ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius.*

2. *Quod in Cœna ſeruatur, & in hoc Sacramento eſt ſeruandum.*

SEcundum eſt aula quadrata, id eſt conſcientia quadra, vt de anima communicantis quæ dici poteſt ciuitas Dei, verificetur illud Apoc. 21. *Ciuitas in quadro poſita eſt.* Hoc eſt, quatuor virtutibus cardinalibus informata, ſcilicet prudētia quoad memoriam præteritorum beneficiorum Dei, & quo ad intelligentiam præſentiam peccatorum, ac quo ad prouidētiam futurorum bonorum, iuxta illud Deuteron. 32. *Vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.* Item iuſtitia in declinando à malo & faciendo bonum, dicente propheta Pſalmo 33. *Declina à malo, & fac bonum.* &c. Item fortitudine ad punienda peccata, & ad tolerandam pœnitentiam, & dicere Deo cum propheta Pſalmo 58. *Fortitudinem meam à te cuſtodiam.* Item temperantia ad viuendum continēter & moderate iuxta illud ad Titum 2. *Sobrie, iuſte & pie viuamus in hoc ſæculo.*

3. TErtium eſt tabula rotunda in medio aulæ. Et ſimiliter communicans debet ponere cor ſuum integraliter in manu Dei, & illud præbere ipſi Deo per fidem, ſpem & charitatem. hæ enim tres virtutes theologicæ, ſunt quaſi tres pedes, quibus cor noſtrum ſuſtentatur corā Deo, iuxta illud 1. ad Corinth. 13. *Nunc autē manent fides, ſpes, charitas, tria hæc.* Hanc autē tabulam rotundam cordis noſtri petit à nobis Saluator, dicens illud Sapien. 1. *Fili præbe mihi cor tuum.*

4. QVartum eſt toralia alba ſuper tabulā extenſa. Et ſimiliter communicans debet habere conſcientiam puram, mundamq́ue animam à peccatis. Sicut enim corpus Chriſti in Sindone munda inuolutum fuit poſitum in ſepulchro, vt patet Matthæi 27. Sic in Sindone munda Chriſtum inuoluit, qui pura mente ipſum ſuſcipit. Nemo igitur debet ponere in hac cœna toralia nigra, ſeu immunda, ſed nitida, hoc eſt immaculatam animam. Euchariſtia enim figuratur in pane propoſitionis, qui conſecratus Deo à mundis tantummodo comedebatur. Vnde vt habetur primi Regum 21. Cum Dauid fugeret perſecutionem Saul, perrexit ad ſummū ſacerdotem cum pueris ſuis, id eſt famulis, petens panem, & ille non habens niſi panem propoſitionis, interrogauit ſi mūdi eſſent pueri ſui, maximè à mulieribus, cui reſpondit Dauid: *Equidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri, & nudius tertius quando aggrediebamur, & fuerunt vaſa,* id eſt corda, & corpora *puerorum ſancta*, & tunc dedit eis ſacerdos panem ſanctificatum. Sic etenim volens euadere mortem æternam & fugere diabolum, debet cum pueris, id eſt omnibus ſenſibus recollectis intrare Eccleſiam, & recipere cum maxima munditia & puritate hunc ſanctiſſimum panem. Dicit enim Deus Numer. 18. *Qui mundus eſt in domo tua,* id eſt, in Eccleſia, *veſcetur pane illo,* id eſt, corpore Chriſti. Si enim cygnus naturali inſtinctu, poſtquam carnaliter ſe commiſcuit cum propria coniuge, non ſumit cibum niſi prius lauerit ſe, tanquam rem fœdam fecerit: Quanto magis homo rationis capax debet ante huius ſanctiſſimi cibi receptionem, ſe lauare ab omnibus immūditijs mentis & corporis, & omnes ſenſus corporis purgare, ſcilicet viſum & reliquos? Ait enim Auguſtinus: *Non dicatis vos habere animos pudicos, ſi habetis oculos impudicos.* Quia impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius. capitul. nec ex ſolo. 32. quæſtione 5. Vnde Iſidorus inquit: *Volentes accedere ad menſam Domini non ſint vagi oculis, nō effreni lingua, aut petulantia. Fiunido geſtu non incedant, ſed pudorem, atque verecundiā mentis ſimplici habitu inceſſuq́ue oſtendant.* In figuram etiam prædictorum, præceptum fuit filijs

Iſraël Exodi 12. quòd comederent agnũ Paſchalem cum panibus azymis, id eſt nõ fermentatis. Quod exponit Gregorius di. *Panem ſine fermento comedit, qui opera bona ſine corruptione vanæ gloriæ facit. Vel qui opera virtuoſa ſine admixtione peccati exhibet.* Vel ille ſine fermento comedit, qui ſe à mala ſocietate cuſtodit. Vnde dicitur 1. ad Cor. 5. *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Vel ille azymum ſine fermento manducat, qui mentis & corporis puritatem ſeruat. Et ideo, vbi ſupra ait Apoſtolus: *Epulemur non in fermento veteri,* id eſt, non in veteri conuerſatione, *neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Ad hòc etiam denotandum Dominus Ieſus inſtituit ſui corporis Sacramentum in pane azymo, vt patet Matth. 26. Mar. 14. & Luc. 22. vbi dicitur: *Prima die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Tunc enim non licebat Iudæis habere in domo panem fermentatum, vt patet Exod. 12. In figuram etiam prædictorum legitur Exod. 16. quod manna erat album ad modum niuis. Quia communicãs debet habere cor purum & mundum. Locus enim debet eſſe proportionatus locato 2. de anima, & 4. Phyſic. Vnde ait gloſſa in capit. dudum. de deci. mis, quòd qualia ſunt prædicata, talia debent eſſe ſubiecta. Deus autem eſt puriſſimus, vt etiam teſtatur Philoſoph. 12. Metaphyſicæ. Ergo eum recipere volens, debet eſſe purificatus ab immũditia. Vnde illi inquit ipſe Dominus: Ego ſum puritas, cor purum quæro, & ibi requieſco. Munda igitur cordis tui habitaculum, & para mihi cœnaculum grande, ſtratum, & ego faciam apud te Paſcha cum diſcipulis meis, & ſi tu per puritatem volueris eſſe mecum, ego ſemper ero tecum. Et cum me tuleris, totus mundus me tibi auferre non poterit.

DEbet igitur recipiens hoc Sacramentum eſſe mundus primo à carnali delectatione. Et ideo Exod. 12. dicitur: *Renes veſtros accingetis.* id eſt caſti, & mundi eritis, quando vultis comedere agnum Paſchalem. Secundo à terrenorum affectione, quod notatur cum ſubditur vbi ſupra: *Et calceamenta habebitis in pedibus.* Non enim debet diligere terrena per inordinatum amorem, ſed in ſuis affectibus debet habere calceamenta, id eſt ſanctorum patrũ exempla per imitationem qui contempſerunt terrena omnia: qui enim diligit terrena, dicitur effici terra, Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt,* imo efficitur lutum, vnde Abacuc. 2. dicitur de auaro: *Vſquequo aggrauat contra ſe denſum lutum?* Auarus ergo qui corpus Chriſti recipit, ipſum in terram, & lutum proijcit. Tertio debet eſſe mundus à vana cogitatione, quod notatur, cum dicitur vbi ſupra: *Tenentes baculos in manibus.* Debet enim baculum Crucis in corde retinere, & cũ eo canes, id eſt dæmonum ſuggeſtiones animam lacerantes abijcere. Ait namque Chryſoſt. Vbicunque dæmones ſignum Crucis viderint, territi fugiunt, baculum timentes quo plagam acceperunt. Vnde legitur in figuram Geneſ. 16. quòd ſuper ſacrificium Abrahæ volucres deſcendebant, ſed ipſe eas abigebat. Quia quando hoc ſacrificiũ offerimus, vel recipimus, cogitationes volatiles abijcere debemus. Quarto debet eſſe mundus à negligentia & torpore, quòd notatur cum dicitur vbi ſupra: *Et comedetis feſtinanter.* Feſtinanter enim comedit, qui diabolicas tentationes contra hoc Sacramentum exurgentes ſubito repellens, illud cum feruẽti deſiderio ſuſcipit. Gloſſa vero ſuper illud 1. ad Cor. 11. *Qui manducat & bibit indigne,* ait: *Indigne ſumit, qui non deuota mente ad communionem accedit.*

Cõfirmãtur prædicta per illud Exod. 12. de quatuor perſonis, quæ ab eſu agni Paſchalis excludebãtur

PRopter iſta autem ſignificanda legitur Exod. 12. quòd quatuor perſonæ ab eſu agni Paſchalis excludebantur, ſcilicet, Primo ſeruus incircumciſus, id eſt luxurioſus, qui non eſt mundus à carnali delectatione, quia vt dicitur ad Galat. 5. *Qui ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentijs.* Secundo mercenarius, id eſt

id eſt auarus, qui nõ eſt mundus à terrenorum affectione, ſed eſt mercenarius pecuniæ, iuxta illud Matth. 6. *Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.* Tertio aduena qui eſt neophytus, id eſt de nouo conuerſus, quia ille nondum eſt mundus à carnali cogitatione. Et iſte cibus non eſt neophytorum, ſed grandium, ſicut Auguſtino dixit ipſe Dominus: *Cibus ſum grandium,* &c. Quarto alienigena, id eſt tepidus, & indeuotus, quia non eſt mundus à negligentia & torpore. Et iſte cibus non eſt inſipidorum, ſed palatum ſanum habentium, vt dicit Auguſt.

Hoc ſacrificium miniſtrans, debet habere manus mũdas, & quid per manus denotatur.

PVritas quoque iſta debet primo attendi quantum ad manus quibus hoc ſacrificium miniſtratur, quæ debent eſſe mundæ & innocentes, iuxta illud pſalmiſtæ: *Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine.* Et ideo inquit Dionyſ. *Sacerdos acceſſurus ad conſecrandum lauat digitos, per quod peccata venialia deſignantur. Ad innuendum quòd non tantum à magnis, ſed etiam à paruis peccatis debet eſſe mundus.* Debet ergo quilibet miniſtrans & recipiens hoc Sacramentum, habere mundas manus .i. opera, vt eis dici poſſit illud Exod. 32. *Cõſecraſtis manus veſtras Domino.* Secundo debet habere os mundum per quod ſuſcipitur & maxime à duobus peccatis .ſ. detractionis, & guloſitatis, vnde 1. ad Corinth. 11. de recipientibus corpus Chriſti ait Apoſtol. *Conuenientibus vobis in vnum,* .ſ. ad Eccleſiam, *audio ſciſſuras eſſe inter vos.* Ecce peccatum detractionis. vt infra: *Alius quidem eſurit: Alius vero ebrius eſt,* ecce peccatum guloſitatis. Primus autem .ſ. detractor eſt ſicut canis. ſecundus vero .ſ. guloſus, eſt ſicut porcus. Et ideo ait Saluator Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus*, quantum ad primum: *Nec proijciatis margaritas ante porcos,* quãtum ad ſecundum. Tertio debet habere cor mundum in quo recipitur, quia cum iſte cibus ſit ſplendor & ſpeculum ſine macula Sapient. 7. non habitat niſi in mente pura. Vnde vbi ſupra dicitur: *In animas ſanctas ſe transfert,* & Can. 2. *Qui paſcitur*

Miniſtrans Euchariſtiã cor mundũ habere debet.

inter lilia, id eſt corda pura. Auarus autem vt ſupra diximus, proijcit eum in terrã quia habet cor terrenum amando terrena. Luxurioſus autem proijcit eum in lutum, ſiue in ſterquilinium, quia habet cor immundicijs plenum. Superbus vero proijcit ipſum ad ventum, quia habet cor ventoſum .i. ambitione, & ſuperbia plenum. Vnde ipſi ſuperbo poteſt dicere Dominus illud Iob 30. *Quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me.*

5. 6. & 7. In cœna ſeruatã, & in Euchariſtia ſeruandũ.

QVintò quod in cœna requiritur, eſt gladius cum quo fercula inciduntur quæ apponuntur. Et ſimiliter communicans, debet gladium confeſſionis qua diuiduntur diſtinctè & ſigillatim peccata, vnde de hoc exponi poteſt illud Deut. 32. *Gladius meus,* id eſt, confeſſio, *deuorabit,* id eſt manifeſtabit, *carnes* .i. peccata, quæ in carne geſſi.

SExtò requiritur ſeruitor qui conuiuis diſtribuat cibos. Et ſimiliter cõmunicans debet ponere ſatisfactionem, quæ diſtribuit vnicuique, quod ei debet ſecundum quòd requirit iuſtitia. l. iuſtitia, ff. de iuſti. & iur. & inſti. eodem in princ.

SEptimò requiritur ſal, pro condiendis cibis, ſi ſaporem non habent. Et ſimiliter communicans debet ponere ſal diſcretionis, vt ſciat diſcernere hunc cibum ab alijs. Alij enim cibi incorporantur nobis, ſed nos incorporamur Chriſto in hoc cibo, vnde de conſe. di. 2. quia paſſus ait. Auguſt. Dominus commendauit nobis in hoc Sacramento ſanguinem, & corpus ſuum, quod etiam fecit nos metipſos. Nam & corpus Chriſti nos facti ſumus .ſ. ſpirituale, quod conſtat ex charitatiua vnione fidelium, de hoc Sacramento communicantium. Propter prædicta aũt in figuram præcepit Deus Leuit. 2. di. *In omni ſacrificio offeres ſal.* Et Saluator ait Mar. 9. *Omnis victima ſale condietur*, *Bonum eſt ſal.* &c. Et ibidem. *Habete in vobis ſal.*

Octa-

Digitized by Google

§.9.10.& 11. In cœna requiſitũ, & in hoc Sacramẽto neceſſariũ.

OCtauò requiritur panis, & vinum. Et ſimiliter communicans debet ponere lachrymas deuotionis, & compunctionis vt poſſit dicere cũ pſalmiſta: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* Et iterum cum eodem propheta Deo decantare: *Potaſti nos vino compunctionis.*

NOnò requiritur candela duplex. Vna quæ ſtet continue in menſa, & alia cum qua fiant ſeruitia. Et ſimiliter cõmunicans debet ponere vnam candelam in menſa. ſ. charitatem accenſam, de qua Leui. 6. ait Deus, *Ignis ſemper ardebit in altari meo.* Et ſic debet deponere inuidiam, iram, odium, & vindictæ appetitum. Aliam vero candelam debet habere ad ſeruitia peragenda, id eſt timorem Dei, iuxta illud Eccleſiaſt. 2. *Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabũt animas ſuas.*

DEcimò requiritur, lotio manuum, contra quod Matth. 15. dicitur: *Nõ enim lauant manus ſuas cum panem manducant*, & iſti qui cum ſordibus ad menſam accedunt, & manibus pollutis fercula tangunt, alijs abominabiles ſunt, ac eis nauſeam generant, & vomitum quandoque prouocant. Et merito ignominioſe de mẽſa eijci poſſunt. Ne igitur de hac menſa cõuiuij cœleſtis quis eijci mereatur, debet communicare volens lauare manus ſuas, id eſt, emundare ſuas paſſiones & inordinata deſideria. Et ideo Ioan. 13. ait Dominus: *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus*, & Iſa. 1. dicitur: *Lauamini, mundi eſtote. Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.*

VNdecimo requiritur ad bonam cœnam manducatio conuiuantium, & carnium coctarum appoſitio. Et ideo dicitur Exod. 12. de agno Paſchali: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed tantum aſſum igni.* Caro enim cruda non eſt ſapida, caro vero lixa non habet multum ſaporis, ſed caro decocta & igne aſſata eſt valde ſapida, cũ decoquatur in humido proprio. Item eſt multum nutritiua, & confortatiua. Ille ergo crudam carnem comedit, qui indeuote ad communionẽ accedit, & habet cor crudum, id eſt, non excoctum igne diuini amoris; ille vero carnem coctam aqua comedit qui in delicijs huius mundi habet cor lixum, id eſt non ſapidum ſapore deuotionis. Ille aũt comedit aſſum igni, qui Dominicam Paſſionem cuius ſignum eſt hoc ſacramentũ diligenter recolit, ita vt dicere poſſit cũ pſalmiſta: *In meditatione mea exardeſcet ignis.* Et habet cor excoctum per amorem, & ſapidum per deuotionẽ. Debet igitur quilibet accedere ad hanc cœnam cum ſaporoſo appetitu, & deſiderio. Et dicere illud. Iſa. 26. *Domine, memoriale tuum in deſiderio animæ meæ.* Dicunt enim medici quòd faſtidium cibi, eſt ſignum certum malæ digeſtionis, prioris nutrimenti. Vnde etiam plures cauſantur ægritudines ſi cibus ſine deſiderio, & appetitu ſumatur. Et ideo Auicenna 1. Fen. tertij doctrina 2. c. 7. ait: *Omnes qui ſanitatem habere volunt, nec comedant, nec bibant donec certum habuerint deſiderium, & ſtomachus & ſuperiora inteſtina à primo nutriente euacuata fuerint*, hæc ille. Et ideo non habens deſiderium charitatis, & amoris diuini, & appetitum ſpiritualium, ſed potius faſtidium, non debet iſtum ſacratiſſimum cibum ſumere, ſed prius cor interius euacuare à carnalibus cibis peccatorum.

NOtandum vero, quòd præcepit Deus Exod. 12 de agno Paſchali di. *Caput eius cum inteſtinis & pedibus vorabitis.* Caput autẽ iſtius agni eſt eius diuinitas, 1. ad Corint. 11. *Caput Chriſti Deus eſt.* Pes eius eſt caro ipſius quæ eſt natura infima in ipſo. Inteſtina eius denotant animam quæ eſt in corpore eius. Iſta ergo omnia debemus deuorare, id eſt, per veram fidem nobis incorporare. Fuerunt autem quidam hæretici qui dixerunt Chriſtum non habuiſſe diuinitatem, & iſti non comedebant caput eius. Alij autem dixerunt ipſum non habuiſſe

buiſſe veram carnem humanã, ſed phantaſticam, vel de Cœlo allatam, & iſti non comedebant pedes eius. Alij vero dixerunt eum non habuiſſe animam rationalem, ſed ſolam diuinitatem loco animæ, & iſti comedebant inteſtina ipſius. Nos igitur caput eius cum pedibus & inteſtinis voremus. i. de eius diuinitate, carne, & anima fideliter & catholice ſentiamus ꝑ veram fidẽ, ſine qua ad cœnã iſtam nemo pergere debet. Vnde dicit Aug. cõtra Felicianum de hoc Sacramẽto: *Hoc fides quærat, intelligentia non exquirat, ne aut non inuentum credat incredibile, aut inuentum credat ſingulare.* Hoc enim Sacramentum quod excedit omnem intelligentiam humanam, Deus voluit ſola fide plene cognoſci. Et oẽs ſenſus circa ipſum decipi, præter auditũ qui vere aſſentit ei quod di. *Hoc eſt corpus meum.* Decipitur. n. viſus putans videre colorem in ſubſtantia panis, & vini, & ſimiliter guſtus in ſapore, odoratus in odore, & tact⁹ cum videtur panem palpare, ſed auditus non fallitur, quia audiẽs verba conſecrationis credit ea eſſe verba Chriſti, & ſcit eſſe vera eo quod ab ore Dei ſunt prolata. Et ideo cum firma fide & reuerentiali tremore eis præbet aſſenſum dicens cum pſalmiſta: *A voce contremuerunt labia mea.* Et hoc ſignificatum fuit in figura Geneſ. 27. in Iſaac in quo deceptus fuit viſus, quia Iacob non cognouit. Et olfactus, quia credidit ſentire odorem Eſau, & ſenſit odorem Iacob. Item tactus, quia putabat tangere manus Eſau, & tangebat manus Iacob. Item guſtus, quia putabat ſe comedere de venatione & cibis Eſau, & comedebat de cibis Iacob. Auditus vero eius non fuit deceptus. Vnde ait: *Vox quidem vox Iacob eſt.* Et ibidem dicitur: *Expauit Iſaac, ac ſtupore vehementi, & vltra quam credi poteſt admirans ait: Quis eſt ille qui iam dudũ captã venatione attulit mihi, & comedi ex omnibus ante quã tu venires?* In quo myſtice exprimitur ſtupor, & admiratio ſenſus humani circa hoc dignisſimũ Sacramẽtum. Quia homo exterior merito ex hoc magno ſtupore cõcutitur, cũ aĩa deuota pri⁹ ꝑ

Oẽs ſenſus præter auditum decipi in Euchariſtia oſtenditur.

fidem inuiſibilem, & ſpiritualẽ refectionem in iſto ſacramento per internam deuotionem reficitur, quam guſtus corporalis per formã ſpeciei ſenſibilis immutetur. Et hoc rationabiliter voluit Deus ſic fieri. Nam ſicut culpæ demeritum cœpit a falſa credulitate ſuggeſtionis diaboli de cibo mortis; ita decuit, vt hominis meritũ inciperet ex hoc quod credit verbis Chriſti, de iſto cibo vitæ cum dicit: *Hoc eſt corpus meum.* Et in ſignũ huius dixit Thomæ Ioan. 20. *Quia vidiſti me Thoma, crediſti; beati qui non viderunt & crediderunt.* Legitur autem de B. Ludouico rege Franciæ, quod dum quadam die audiret in Eccleſia Miſſarum ſolemnia, quidã eius miles deuotus dixit ei, quod ſi vellet ire ad Altare alterius ſacerdotis, videret Chriſtum in forma pueri. Cui reſpõdit rex, quòd non. Addẽs verbum maximę fidei. Dixit enim: Si ſcirem Chriſtum retro me ſtantem, ſicut fuit in paraſceue in Cruce, nollem me vertere vt eum carnaliter aſpicerem, ex quòd meritum fidei amitterem. Hoc autem ideo dixit, quia ſacerdos cuius Miſſam audiebat, iam conſecrauerat. Et ideo verum corpus Chriſti ibi eſſe non dubitabat. Econtra vero legitur quod Hugo de S. Victore longo tempore orauit, vt poſſet videre Chriſtum in hoſtia conſecrata. Vnde cũ ſemel Miſſam diceret, poſt agnus Dei aperuit ſe hoſtia, & exiuit puerulus formoſiſſimus ſedens ante eum in patina. Cuius viſione indicibiliter cõſolatus extra ſe rapiebatur, cum puero delicioſe ſolatiando. Cui puer tandem ait: Hugo, comede me. Cui Hugo. Et quo auſu amantiſſime Domine audeã te comedere, & dentibus meis dilaniare? Cui puer. Niſi manducaueris me, non habebis vitam in te. Tunc Hugo orauit dicens: O Domine, ſi ſic fieri eſt neceſſe, oro te vt abſcõdas vultum tuum amantiſſimum à me. Et tunc abſcondit ſe ſub forma panis di. Hugo, quia me videre nudum voluiſti, ex tunc meritum fidei de hoc Sacramento in te euacuaſti. Et ideo inquit Bernard. in quadam epiſtola: *Sacramentum Dei altiſſimi recipiendum*

piendum eſt, non diſcutiendum: reuerendum, non diiudicandum, fide ſortitum, non innatum, traditione ſanctum, non inuentum. In figura autem huius legitur Iudic. 14. quòd Samſon inuento melle in ore leonis, propoſuit Philiſtæis problema di. *De comedente exiuit cibus. Et de forti egreſſa eſt dulcedo.* Et promiſit illud exſoluere ſcientibus infra ſeptem dies triginta mutatoria veſtimenta. Sed ipſi nunquam ſciuerunt exponere, niſi poſtquam inſtructi fuerunt ab vxore ipſius Samſonis, cui expoſitioné reuelauerat Samſon. Et tunc dixerunt ei: *Quid dulcius melle? Et quid fortius leone?* Reſpondit autem Samſon di. *Niſi araſſetis in vitula mea, non intellexiſſetis propoſitionem meam.* Per mel enim ſignificatur dulcis & ſuauis humanitas Chriſti, quæ continetur in hoc mellifluo Sacramento, de quo exponi poteſt illud Prouer. 25. *Mel inuenisti, comede quod ſufficit tibi.* &c. id eſt, altiora te ne quæſieris, Eccle. 13. Per leoné vero eius diuinitas fortiſſima, pſalmiſta ei dicente: *Tu potens es, & quis reſiſtet tibi?* Iſte autem cibus mellifluus, & dulcis egreſſus eſt de comedente, & forti. i. de beata Virgine dulcedinem ſpiritus ſancti degustante, quæ fuit illa fortis mulier de qua dicitur Prou. vlt. *Mulierem fortem quis inueniet?* Philiſtini vero. i. homines mortales & caduci ſeptem diebus. i. in præſenti vita ſeptem diebus reuoluta, non poſſunt ſoluere hoc problema, niſi Eccleſia ſponſa Dei, cui Samſon. i. Deus reuelauit per ſacram ſcripturam, hoc eis intimauerit. Quo per veram credulitatem intellecto, recipient triginta mutatoria veſtimenta id eſt gloriam & decoré cognitionis naturæ ſpiritualis, nullum colorem corporeum habentis, & naturæ corporalis, quę ſecundum medicos viginti nouem coloribus eſt diſtincta. Vel per tres decades intelligitur triplex viſio Dei. ſ. in creaturis, in nobis, & in ſeipſo, ſcilicet videndo eum, ſicuti eſt. Quo triplici modo videbimus eum in patria, ſi ad credendũ veritatem huius inuiſibilis cibi captiuabimus intellectum. De quo S. Maximus in quodam ſer. ait: *Enarrari non poteſt, credi vero poteſt. Si enim lingua deficit, fides ſufficit. Magnus profectus eſt fides, cum animus de ſuo poteſt concipere, quantum ſermo non poteſt explicare.*

12. *In cœna ſeruatũ, & in hoc Sacramento ſeruandũ.*

DVodecimum, quod requiritur in cœna, eſt gratiarum actio poſt refectionem. Et ideo ne ſimus de illis de quibus dicitur Eccl. 29. *Paſcet & potabit ingratos,* debemus poſt communionem Deo reddere grates debitas. Si enim pro cibo materiali ſumendo debemus Deo laudes dicere, & poſt ſumptionem ei gratias agere cap. non liceat. 44. diſtinct. vbi dicitur: *Non decet aliquando clericos niſi hymno dicto comedere panem. Et poſt cibos gratiam auctori Deo referre.* Multo magis hoc agédum eſt pro iſto cibo ſanctiſſimo, atque omni alio digniſſimo, etiam quocunque cibo Paradiſi terreſtris. Cuius excellétior eſt cibus ligno vitæ. Ille enim cibus eſt inanimatus, iſte viuus. Ille de humo productus Gen. 2. iſte de Cœlo delatus. Ille vitam corporalem, & temporalem conſeruabat; iſte vitam cœleſtem, & æternam donat, ſicut ipſe Saluator teſtatur Io. 6. Et propter prædicta inquit Paulus 1. ad Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.* &c. Alij enim cibi ſunt probandi, quia non omnes ſunt ſani. Vnde ſi aliquis debet aliquem cibum capere, oportet quod videat & probet ſi cibus ille ſit ſanus, & ſi ſtomach' ſit bene diſpoſitus. Si enim hoc non faceret, cibus ille ſibi magis eſſet in nocumentum, quam in proficuum. Cibus autem iſte cœleſtis non eſt probandus, quia ſemper eſt bonus, ſed homo eſt probandus ſi bene ſit diſpoſitus, ſiue præparatus ad illum ſumendum. Et ideo non dixit Paulus. Probet homo iſtum cibum, ſed; probet ſeipſum. Sicut enim medicina homini impræparato eſt cauſa mortis, quæ præparato eſt cauſa ſalutis, ſic cibus iſte homini indigno eſt venenum; digno autem, & præparato eſt ad meritum ſempiternum. Et propterea ait Damaſcenus lib. 4. quòd debet recipi cum multo timore, cum cõſcientiæ puritate, cum vera fide, cum multa reuerentia & honore, cum

Digitized by Google

re, cum multo deſiderio, & ingenti deuotione. Debet namque recipi cum multo timore, quia ibi continetur diuina maieſtas. Et cũ tali timore recipiebat Petrus qui dicebat Lu. 5. *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Stupor enim circumdederat eum. Debet recipi cum conſcientiæ puritate, quia ibi continetur ille, qui eſt ſinceriſſima puritas. Et cum tali puritate recipere vult eum ſponſa eius dicens: *Lectulus noſter floridus eſt.* Cant. 1. Debet recipi cũ vera fide, quia ibi continetur velata veritas. Et cum tali fide receperat eum beata Virgo, cui dicitur Luc. 1. *Beata quæ credidiſti,* &c. Debet recipi cum multa reuerentia & honore, quia ibi continetur vera diuinitas, & Creator omnium. Et cum tali reuerentia recipiebat eum ille centurio, qui Matth. 8. dicebat: *Domine non ſum dignus,* &c. Debet recipi cum multo deſiderio & ingenti deuotione, quia in eo continetur infinita charitas. Et cum tali deuotione & mentis exultatione recipiebat eum Zachæus puſillus, de quo dicitur Lucæ 19. *Recepit illum gaudens in domum ſuam.* O fœlix mens & beata anima, quæ Saluatorem ſuum deuote & reuerenter, atque cum ſpirituali gaudio recipere meretur. O quàm magnum ſuſcipit Dominum, quã dilectum inducit hoſpitem, quàm iucundum recipit ſocium, quã fidelem acceptat amicum, quàm ſpecioſum, & nobilem amplectitur ſponſum, præ omnibus dilectis, & ſuper omnia deſiderabilia amandũ. Sed tu Domine Deus noſter præueni nos ſeruos tuos in benedictionibus dulcedinis tuæ, vt ad tuum mellifluum conuiuium digne mereamur accedere. Viſita nos in ſalutari tuo, ad guſtandum in ſpiritu tuam ſuauitatem. Excita cor noſtrum in te, & a graui torpore exue. Illumina oculos noſtros ad intuendum tam alti Sacramenti myſterium, & præſta, vt cum frequentatione ipſius creſcat noſtræ deuotionis affectus, & & cognoſcamus te Dominum Deum noſtrum in fractione panis, & hauriamus aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.

Quid per agnum comedi cum cingulo ad renes, & cum baculo in manibus deſignabatur.

Debet quoque agnus Paſchalis comedi cum cingulo ad renes, vt ſupra diximus. Per cingulum autem intelligitur iuſtitia. Iſa. 11. *Et erat iuſtitia cingulum lumborum eius.* Iuſtitia vero pro omni virtute accipitur 5. Eth. Per hoc igitur ſignificatur, quod corpus Chriſti recipiens debet omnibus virtutibus eſſe decoratus. Si enim ſponſa ad maritum pergens, ſe melius quam poteſt ornat; quanto magis ſe ornare debet fidelis ſponſa Chriſti, i. quælibet anima, cum per hoc ſacramentum altiſſimo ſponſo ſuo Chriſto coniungi deſiderat: Per baculum vero quem in manibus habere debebant comedentes agnum Paſchalem, intelligitur Eleemoſyna, & omne opus pietatis & miſericordiæ. Cuius virtute homo ſe defendit contra omnes aduerſarios ſuos. Eccle. 29. *Eleemoſyna ſuper ſcutum potentis, & lanceam; impugnabit pro te inimicos tuos.* Portans autem illum baculum in manu, quando vult communicare, recipiet conſolationem de cõmunione, & dicere poterit Deo cum Propheta, Pſalmo 22. *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Eleemoſyna. n. eſt baculus & virga à Deo hominib. demonſtrata, vt cũ ea ſe tueantur ab aduerſarijs inſurgentibus contra eos, & in omnibus periculis. Vnde Eccl. 29. dicitur quod *Eleemoſina liberat ab omni malo.* & Tob. 4. d. quòd liberat à morte. Sicut. n. baculi præſidio, quis trãſit paſſus malos, & periculoſos, ſic etiã virtute Eleemoſynę trãſit homo pericula huius vitæ. Per calceamenta autem in pedibus, quæ habere debent comedentes agnum Paſchalem, intelligitur feruor & deuotio. Quia ſicut ſotulares boni, & fortia calceamenta valde adiuuãt hominem ad itinerandũ; ita feruor, & deuotio roborant ipſum ad proficiſcendũ per viam diuinorum mandatorum. De habentibus. n. hæc calceamenta inquit pſalmiſta: *Ibunt de virtute in virtutem* &c. Debent ergo qui communionem recipiunt, eſſe bene calceati, hoc eſt, ante cõmunionẽ pergere ad eccleſias, & deuotiones, ac indulgẽtias cum feruore & deuotione. Et ſimiliter

ter poſt communionem receptam debēt ire ad prædicationem, & ad audienda diuina officia, & viſitare loca deuota, iuxta illud ad Epheſ. 6. *Calceati pedes in præparatione Euangelij.* Nam ſecundum Galenum & alios medicos ſequentes de regimine ſanitatis, cupiens eſſe ſanus debet poſt cœnā ambulare. Vnde philoſ. 2. Phyſic. ait : *Poſt cœnam ambulare eſt cauſa ſanitatis.* Et ſimiliter ille qui vult de hac cœna Domini ſanitatem perpetuam reportare, debet poſt cōmunionem per viam virtutum ambulare, & loca Deo dicata frequētare, ac Deo ſe recommendare, iuxta illud Hiere. 29. *Ibitis & adorabitis me, & exaudiam vos.* Pro cōcluſione autē huius partis dico quod debemus in receptione huius ſaluberrimi Sacramenti imitari glorioſum ſenem B. Hieron. de quo refert S. Euſebius eius diſcipulus in tranſitu illius ſic dicens : *Quidam frater ad locum accedens in quo ipſe S. Hieron. iacebat infirmus, tulit ſecum ſanctiſſimum corpus D. N. Ieſu Chriſti. Quod à longe diuus Hieronym. vidit, nobis ei miniſtrantibus proſtrauit ſe in terram pronus, & voce ac lachrymis quantum poterat clamabat di. Domine, quis ego ſum, vt intres ſub tectum meum? Meruit hoc peccator homo? Nunquid ego melior ſum, quàm omnes patres mei? Tu Moyſi noluiſti vno iſtu oculi te monſtrare, cur nunc tantum te humilias, vt patiaris ad hominem deſcendere publicanum, & peccatorem? Cumque proximus eſſet ſacerdos, erigens ſe vir glorioſus genibus flexis cunctis eū tenentibus, magnis lachrymis & ſuſpirijs, & quampluries percutiens pectus ſuum dicit : Tu es Dominus meus & Deus meus, qui pro me paſſus es. Tu es ille, qui cum Deus eſſes ſolus ante tempora, & ſine principio genitus à Deo Patre, æterna & ineſtigabili generatione, qui cum ipſo patre, & ſpiritu ſancto vnus Deus es, permanens id quod eras & es, intra vnius puellæ corpuſculum te clauſiſti factus homo. Tu es ille quem Ioanne baptizante in Iordane vox ſubito paterna cælitus intonuit : Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Et ſpiritus ſanctus in te in columbæ ſpecie deſcendens te eſſe vnum cum patre, & idem in ſubſtantia declarauit. Tu bone Ieſu pro me Crucis tam grandis in tuo corpore pertuliſti ſupplicium, vt mortem quam meis incurrerem flagitijs interimeres, & animas antiquorum, quas dudum diabolica nequitia infernalibus manſionibus detinebat, recuperares. Et totam humanam naturam quæ corruerat in mortem, perpetuam tuo cum ipſo pacificato patre ad vitam interminabilem reuocares. Tu es vita vitalis, & amabilis, atque iucunda. Multaque alia addidit myſterijs plena deuotiſſimis: quibus finitis vir Domini glorioſus Sacramentum ſuſcipiens ad terram ſupinus redijt. Deinde manus ad modum Crucis ſupra pectus tenens Simeonis propheticum vaticinium decantauit. Quo finito, apparente luce quadam mirabili ex hac vita migrauit*, hæc ille. Simili quoque obitu obdormiuit in Domino ſoror mea carnalis ex vtroque parente, in monaſterio S. Mariæ de Ieſu ciuitatis Mediolani ordinis S. Claræ, quæ appellabatur ſoror Bernardina. Nam cū infirma eſſet & viaticum ſibi dari cum inſtantia requiſiſſet, ſtatim vt ipſum corpus Domini deguſtauit, dixit : In manus tuas Domine commēdo ſpiritum meum, & protinus claudens oculos, perrexit ad Dominum. Et vt poſtea ipſamet cuidam perſonæ apparens reuelauit, cum magna gloria recto tramite abſque aliqua purgatorij pœna aſcendit in Cœlum.

Quid diuus Hiero. fecit quādo viaticum ſumere voluit.

PARS QVARTA DE fructificatione, & vtilitate recipiendi corpus Chriſti.

DICIT Richardus de media villa in 4. ſenten. diſt. 9. art. 1. q. 2. quòd *hoc Sacramentum digne illud percipienti duodecim vtilitates confert. Nam reducit ad memoriam paſſionem Chriſti, fidem confirmat, ſpem auget, charitatem inflammat, dat vitam gratiæ, Chriſto vnit, manducantem ſpiritualiter interna conſolatione reficit, ipſum roborat ad operationem boni, ſuſtentat contra caſum prouenientem ex propria infirmitate, munit cōtra dæmonis impulſum, remittit ardorem carnalis concupiſcentiæ, purgat veniale peccatum, & quandoque mortale. Et hi duodecim fructus in tribus verſibus ſunt collecti, in quibus dicitur: Inflammat, memorat, ſuſtentat, roborat, auget Hoſtia, ſpem purgat, reficit, vitam dat, & vnit, Confirmatque fidem munit,*

Digitized by Google

munit, fomitemque remittit. Et prædicti fructus poſſunt ſignificari per duodecim effectus ligni Paradiſi de quo Apoc. vlt. hæc ille.

Sex tantum ponuntur vtilitates, digne Euchariſtiam recipientibus collatæ.

SEd nos breuius tractaturi ſolummodo ſex vtilitates dicemus dimiſſis pro nũc multis alijs quas conſequitur anima deuote cõmunicans. Quarũ prima dicitur gratificationis. Dñs. n. per hoc Sacramẽtũ confert ſuam gratiam. Et ratio eſt ſecũd. Tho. 3. parte ſummæ. q. 79. quia in eo continetur Chriſtus, qui ſicut veniens in mũdo, venit cum gratia, iuxta illud Io. 1. *Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*, ita veniẽs in hoc Sacramẽto. Et ideo ſec. Mag. in 4. ſen. di. 8. hoc ſacrificium vocatur Euchariſtia, id eſt bona gratia. Quibus autẽ dat gratiam ẽt dabit ſuam gloriam, dicẽte pſalmiſta, *Gratiam & gloriam dabit Dominꝰ*. Et ideo inquit Dionyſius in lib. de Eccleſiaſtica Hierar. quòd ſicut ſpes futuri boni maxime cõfirmatur per arram, ita ſpes noſtræ fœlicitatis confirmatur per hoc Sacramentum, quod eſt pignus, & arra futuræ beatitudinis quam expectamus. Et ibidem iterum ait, quod ſicut notitia diuinarum ſcripturarum eſt nobis imago futuræ cõtemplationis in patria, ita ſumptio digniſſimę Euchariſtiæ eſt imitatio illius fruitionis beatificę qua ſatiabimur cum apparuerit eius gloria. Dicitur aũt Deo in canone Miſſæ: *Quotquot ex altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinẽ ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti, & gratia repleamur.* Qui vult ergo gratiam Dei recipere, deuote accedat ad hoc Sacramentũ.

Exemplo diui Bonau.

Quam enim gratum habeat Dominus Ieſus, quòd deuote recipiamus ſuum corpꝰ pretioſum, oſtenditur in S. Bona. qui cum quadam die ob maiorem reuerentiam Sacramenti abſtinere vellet à cõmunione, Alijs cõmunicantib. exiſtente eo in choro, corpꝰ Chriſti ab altari de manu ſacerdotis exiens in os eius acceſſit. Recitat ẽt Cæſarius quod in diœceſi Leodienſi fuit quædam bona mulier, quæ deuotè, frequẽter & ardenter cõmunicare deſiderans, ſæpe à ſuo ſacerdote patiebatur repulsã, qui dicebat fœminas pro libro ſuo non debere tam ſæpe communicare. Et cũ ſemel eam repuliſſet, eadem nocte cum in ſtratu ſuo iaceret, & vigilans orationi vacaret, Saluator mundi cubiculum eius ingreſſus, pyxidem in qua corpus Chriſti in Eccleſia recondebatur, proprijs manibus portabat, Angelique multi illum magnificabant cantantes illum verſiculum Pſal. 44. *Speciosus forma præ filijs hominum.* Stãs ergo coram ea, illa ſtupente dixit ei Dñs: Quia ſacerdos ille à quo corpus meum petiſti, negauit illud tibi: Ego te manibus meis communicabo. Quod & fecit hoſtiam vnam de pyxide extrahens, ſicque receſſit. Hoc autem totum clare vidit quędam alia bona mulier religioſa, quæ ſecũ habitabat in domo. illa vero mane prædicta mulier veniens tẽpeſtiue ad ſacerdotem, quæſiuit ab eo quot in pyxide erãt hoſtiæ. Qui reſpondit: Optime ſcio. Et aperiens pyxidẽ inuenit vnã deeſſe. Territus ergo, & ſtupefactus in terram cecidit & flere cœpit, admirans cuncta ſignacula tam ſcrinij quam pyxidis clauſa. Tũc illa bona mulier conſolata eſt ipſum. Et quid viderit, & quid de illa hoſtia factũ intimauit. Ex quo miraculo oſtendit Dñs noſter Ieſus Chriſtus, quomodo gratum habet, quod Chriſtiani frequenter & deuote cõmunicent. Dicit autẽ Dion. in 3. c. de angelica hierarchia, quod ideo dicitur Euchariſtia hoc Sacramentum, quia gratiam perficit iam collatam. Et inquit Damaſcenus lib. 4. & Magiſter ſent. in 4. di. 8. quod dicitur cõmunio quaſi communis vnio, quia vnit membra corporis myſtici cum ſuo capite Chriſto per caritatẽ, & amorem. vnde exclamat Bern. in quodam ſermone di. *O ſacrum & nobile conuiuiũ, ſacramentum ſacramentorum, ſanctum ſanctorum, amor amorum, dulcor dulcorum, verè hæc ſunt feſta paſchalia, in quibus adeſt pater, filius & ſpiritus ſanctus, in quibus fit vna caro ſponſa cum ſponſo, anima ſancta cum Chriſto.* Dicit autem Alexand. de Ales, in 4. parte ſummæ in tractatu de Euchariſtia, & ſanctus Bonau. in 4. diſt. 12. parte 2. ar. 1. q. 3. & Rich. in eadem diſtinct.

Digitized by Google

ar. 1. q. 1. quod principalis effectus huius ſacramenti eſt, iam vnitum corpori Chriſti per charitataem plus vnire, & incorporare.

De 4. Eucharistiæ vtilitate.

SEcunda vtilitas dicitur remiſſionis. Ait enim Magiſter in 4. ſen. di. 12. *Inſtitutum eſt hoc ſacramentum in augmentum virtutis, & medicinam quotidianæ infirmitatis.* Hæc ergo eſt ſecunda vtilitas deuote communicantium, quod remittuntur nobis peccata per virtutem illius. Ait enim Inno. tertius in lib. de officio Miſſæ, parte. 3. c. vltimo. *Si digne ſumatur Eucharistia, à malo liberat, & confirmat in bono, venialia delet, & canet mortalia. Ideo in oratione Dominica dicimus: Panem noſtrum quotidianum, da nobis hodie. Statimque adiungimus: Et dimitte nobis debita noſtra: quia per panem iſtum liberamur à malis præſentibus, præteritis, & futuris*, hæc ille. Et Ioãnes Gerſon. lib. 4. de imitatione Chriſti. ca. 7. ait: *Non eſt oblatio dignior, & ſatisfactio maior pro peccatis diluendis, quam ſeipſum pure, & integre integre cum oblatione corporis Chriſti in Miſſa, & in communione Deo offerre.* Et ideo ſanctus Ambroſius in libr. de ſacramentis inquit: *Si quoties ſanguis Chriſti effunditur, in remiſſionem peccatorum effunditur, debet ſemper recipere qui ſemper peccat*, hęc ille. Et habetur in c. ſi quotiens, de conſe. diſt. 2. Et idem habetur in c. ſpecies, & in c. ante benedictionem. ca. di. vbi inquit Amb. *Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remiſſio peccatorum*, id eſt ſecundum gloſſ. venialium, & etiam mortalium. Et in c. cũ omne, dicitur: *Cum omne crimen atque peccatum oblatis DEO ſacrificijs deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione Deo dabitur, quando in ipſa ſacrificij oblatione erratur?* Ambro. etiam in libr. de ſacramentis inquit: *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* Facit. c. vtrum, & cap. iteratur de conſe. di. 2. Ideo inquit Thom. in 3. parte ſummæ. q. 79. quod per hoc ſacramentum ſatisfacimus Deo pro peccatis. Et poſſet contingere, quod aliquis cũ tãta deuotione, & feruore acciperet hoc ſacrificium, quod purgaretur à pœna omnium peccatorum ſuorum.

TErtia vtilitas huius ſacrificij dicitur defenſionis: vt enim inquit ſanctus Amb. in lib. de ſacra. *Hoc ſacramentum valet ad tuitionem corporis & animæ*, vt etiam ait Beatus Thom. in 3. parte ſummæ. q. 78. Hoc ſacramentum defendit ad omnibus hoſtibus tam interioribus, vtputa, tentationibus, & malis inclinationibus ad peccãdum, quam etiam exterioribus, vtputa, dæmonibus, & alijs quibuſcunque aduerſis. Quia ergo homo poſt certaminis laſſitudinem inuento cibo delectabili, & vigoroſo, illud cum magna auiditate ſumit, quo roboratus fortior ad prælium conſurgit: Ideo nos qui ſumus in agone continuo cum malignis hoſtibus dæmonijs, & peruerſis hominibus, qui ſemper aduerſantur bene facere volentibus (Vnde præ laſſitudine certaminis interdum deficeremus in viribus ſpiritualibus animæ, niſi cibo ſpirituali reficeremur.) Debemus iſtum vigoroſum cibũ Dñici corporis aſſumere, vt fortiores ad prælium valeamus aſſurgere. Cuiꝰ figura habetur. 1. Regum. 14. Vbi legitur, quod cum Ionathas quaſi tota die pugnaſſet contra Philiſtæos, præ laſſitudine quaſi nõ videbat. Inuento autem atque deguſtato melle, viſum recuperauit, & vires ad pugnandũ contra hoſtes accepit. Ionathas. n. qui interpretatur columba pulchra, ſignificat animam, quæ in ſtatu gratię exiſtens eſt pulchra & candida Dei columba Hic autẽm Ionathas pugnat cõtra Philiſtæos. i. dæmones, tota die vſque ad Veſperam. i. vſque ad mortem, vt accipiat coronam vitæ Sed interdum ex nimia infeſtatione laſſatur. Et ideo hoc ad refectionis ſacramentum dulce ſuper mel, & fauum recurrere debet. Et tunc cęcitas quam diabolꝰ caliginoſus inducit euaneſcit, & ſanato vulnere diabolici teli ad bellum fortior aſſurgit. Vnde Ambroſius in lib. de ſacramẽtis ait: *Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus; medicina eſt, cæleſte & venerabile ſacramentum*, hæc ille. De quo etiam Bernard. inquit: *Corpus Chriſti ægrotis eſt medicina, peregrinantibus diæta: debiles*

con-

Digitized by Google

confortat, valentes delectat, languorem ſanat, ſanitatem ſeruat. Fit homo per illud manſuetior ad correctionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, fortior ad tutelam, ad obedientiam promptior, & ad gratiarum actionem deuotior, hæc Bernardus. Alia quoque figura prædictę vtilitatis habetur Exod. 12. Vbi præceptum fuit à Deo, vt populus Iſrael ſignaret poſtes, & ſuperliminare dom' ſanguine agni immolari. & ex hoc fructũ duplicem obtinebant. ſ. conſternationẽ hoſtium exterius, & defenſionem, ac cõſeruationem rerum ſuarum interius. Sic qui digne ſumit communionem ſacram virtute ſanguinis huius agni, proſternet inimicos ſuos exteriores. i. dæmones, & omnia bona ſua interiora conſeruabit. i. virtutes. Imo ampliabit eas, & augebit, & creſcet in omnibus proſperitatibus tã ſpiritualibus quam temporalibus. De hoc etiam fructu defenſionis loquitur, Pſal. 22. di. Deo. *Paraſti in conſpectu tuo menſam, aduerſus eos qui tribulant me.* Et ibidem in principio dicit: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit.* Sequitur: *Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Chryſo. quoque ſuper Ioan. inquit: *Vt leones flammã ſpirantes, de menſa Domini recedimus terribiles dæmonibus facti,*

De 4. Eucharistiæ vtilitate.

QVarta fructificatio dicitur viuificationis. Non ſolum enim hoc ſacramentum viuificat corpus, ſed etiam animam, vnde inquit Saluator, Ioan. 6 *Qui mãducat me, & ipſe viuet propter me.* Vnde Ambr. in lib. de ſacra. ait: *Per hoc ſacramentum augetur gratia, & perficitur ſpiritualis vita.* Quia vero animam mortuã ſpiritualiter per torporem, viuificauit per ardentem charitatem; Ideo Damaſcenus comparat hoc ſacramentum carboni ardenti, quem vidit Iſaias ſui libri. c. 6. Ea propter Pſalmo. 21. dicit Dauid: *Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum, viuent corda eorum in ſeculum ſeculi.* Ideo Numeri. 11. ſcriptum eſt: quod deſcedente manna de cœlo, deſcendebat pariter & ros, in ſignũ quod cum manna ſacramenti in animam deſcendit, in eam pariter deſcendit, & ẽt in corpore, ros gratiæ refrigerantis. Ideo ad hoc manna comedendum exhortamur Can. 5. vbi dicitur: *Comedite, & bibite.* ſ. de hoc ſacratiſſimo ſacramento. Quod enim hoc ſacramentum non ſolum paſcat animam vita ſpirituali, ſed etiam corpus vita corporali: patuit de B. Angela de Fulgineo, de tertio ordine. B. Franciſci, quæ duodecim annis ſumpſit dominicum corpus quotidie nihil aliud mãducãs, ſed ſanctiſſimo hoc ſacramento ſufficientiſſime refecta. Ea propter dicit Aug. ſuper Ioan. *Cum cibo & potu id appetant hoẽs, vt non eſuriant, neque ſitiant, hoc vere non præſtat niſi iſte cibus, & potus; qui eos à quibus ſumitur, immortales, & incorruptibiles facit in ſocietate ſanctorum, vbi pax erit, & ſatietas plena atque perfecta.*

De 5. huius ſacramenti vtilitate.

QUinta vtilitas huius ſacramẽti dicitur conſolationis. Quanta. n. ſit dulcedo in digna receptione huius ſanctiſſimi ſacramẽti, nulla lingua edicere valet. Ideo inquit Salomon Sap. 16. *Panem de cælo præſtitiſti eis, omne delectamentum in ſe habentem & omnis ſaporis ſuauitatem.* Et Pſal. 77. dicit Dauid: *Panem Angelorum manducauit homo.* Et Pſal. 22. ait: *Et calix meus inebrians quàm præclarus eſt?* Anima enim inebriatur amore Dei per hoc ſacramentum. Et Pſalm. 67. iterum inquit: *Iuſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia.* Cum enim vt dicit philoſophus. 9. Ethic. maxime proprium ſit amicorum conuiuari & ſimul lætari; Ideo Chriſtus amicus noſter ſe nobis fecit conuiuium, & conuiua per hoc ſuauiſſimum ſacramentum, vt ſimul cum eo conuiuamus & gaudeamus. Quãdo ergo recipitis hoc ſacramentũ, & nõ ſentitis aliquam dulcedinem, debetis ſcire hoc ꝑuenire vt plurimum, quia habetis palatũ animæ alteratũ, & ideo lugere debetis indiſpoſitionẽ veſtram dicentes. Heu heu, quia ignẽ poſui in ſinu, & calorẽ nõ ſenſi, mel in ore, & dulcedinem non percepi. Quãtum. n. ſit conſolatiuum hoc ſacramentũ, patet exẽplo, quod legitur de quodam milite, qui ſępe deuote cõicabat.

Cum

Cum aũt grauatus eſſet infirmitate, rogauit ſacerdotem vt eũ cõmunicaret. Cum vero deberet cõmunicare, & timeret ꝓpter vomitũ quẽ patiebatur corpus Chriſti recipere, rogauit ſacerdotem vt ſuper cor ſuũ poneret corpus Dñi noſtri. Quod cũ faceret ſacerdos, & teneret hoſtiã in manu ſua ſuper cor illius infirmi, ille miles ſentiebat indicibilem dulcedinẽ, & cõſolationem. Cum ergo Sacerdos, poſtquam ita tenuit per quoddam ſpaciũ, vellet recedere, miles ille rogauit eum vt ẽt aliquãtulum teneret. Cum ergo ſacerdos poſuiſſet corpus Dñi ſuper cor illius, ſubito de manibus ſacerdotis exiuit corpꝰ Chriſti, & videntibus cunctis intrauit in corde illius militis, quo ille mirũ in modum conſolatus deuotè obdormiuit in Domino. De beato ẽt fratre Ioãne de Alverna Ordinis Minorum legitur, quod ſemel cum celebraret Miſſã, ex nimia dulcedine amiſit omnes ſenſus corporis, & liquefacta eſt anima eius indicibili conſolatione. Ideo ad recipiendum tam dulce ſacramẽtum hortatur nos Dauid Pſal. 33. di. *Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus, beatus vir qui ſperat in eo.*

De 6. Eucharistiæ vtilitate.

SExta fructificatio dicitur glorificationis. Per hoc enim ſacramentum ad paradiſi gloriam peruenitur, vnde ſcriptũ eſt. 3. Reg. 16. quod Helias fugiens inſaniã Iezabel, à qua iuſſus erat occidi, ſicut cæteri prophetæ, poſt magnam laſſitudinem obdormiuit ſub arbore iuniperi. Angelꝰ autem Dñi excitauit illum di. *Surge comede. Grandis. n. tibi reſtat via.* Excitatus Helias reſpexit ad caput ſuum ſubcinericiũ panem, de quo comedit, & bibit aquam & ambulauit in fortitudine cibi illius vſq; ad montem Dei, vbi ipſe ei Deus apparuit. Per Philiſtęum. n. intelligitur quilibet fidelis, qui eſt magni itineris viator. Nam via noſtra includitur duob. terminis multũ diſtantib. ſ. cœlo, & terra. Et ideo indigemus refectione bene nutriente. Inter omnes autem cibus, panis eſt viatoribus valde vtilis, quia bene nutrit, & non grauat, ac bene digeritur. Et ideo quia quilibet fidelis fugiens mortem culpæ quæ omnes nititur occidere, aliquãdo proſtratus ex fragilitate & prolixitate itineris dormit ſub vmbra iuniperi pungentis. i. ſub aculeis præſentis vitæ. Angelus id eſt Eccleſia, vel prædicator, imo ipſe Chriſtꝰ excitat eum, vt ſurgat & comedat panem hunc ſibi cælitus allatum, vt in itinere fortificetur. Alia enim cibaria aggrauãt, iſte autem panis adeo cõfirmat viatores, vt repulſis cunctis periculis eos ad ſupernam patriam perducat, & ad illum cœleſtem montem in quo beneplacitum eſt Deo habitare cum ſanctis ſuis. Vbi ipſe cœleſtis panis cunctos reficit æterna viſione. Quem panem deſiderabat deuotus Anſelmus dicens in meditationibus ſuis: *Ecce animus meus fatigatus veniens de via cogitationum, ab ipſis per quas tranſierat vanitatibus per multa diuiſus, periculoſam patitur eſuriem. Non habeo quid ponam ante illum. Pauper ſum & egenus. O diues omnium bonorum & dapum ſupernæ ſatietatis opulentiſſime largitor Deus, da lapſo cibum, collige diſperſum, libera captiuum, redintegra ſciſſum. En ſtat ad oſtium & pulſat. Obſecro per viſcera miſericordiæ tuæ, quibus viſitaſti nos oriens ex alto. Iube pulſanti miſero aperiri, vt liberis greſſibus ingrediatur ad te, & requieſcat in te, & reficiatur de te cæleſti pane,* hæc ille. Quia ergo vt ait Paul. 1. ad Cor. 10. *Omnia in figuram contingebant illis.* ſ. patribus veteris teſtamenti. Ideo per prædictam hiſtoriam Heliæ figuratum fuit, quod quicunque cum aqua lachrymarum aſſumerent reuerẽter hunc panem cœleſtem, & paſcerentur deuote hoc cibo Angelico. i. corpore Chriſti, ad montem Dei peruenirent. i. ad gloriam regni cæleſtis. Ad quam perducat nos Deus noſter. Amen.

FERIA

FERIA VI. IN PARASCEVEN.

DE LACHRYMOſa Paſſione Domini.

SERMO XV.

O VOS *omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.* Thren. primo. c. Tractatus in hac ſacratiſſima, atque deuotiſſima die de altiſſimis, difficilibus, arduis, ingentibus, laborioſis, ſublimibus, & eximijs rebus, ac excedentibus facultatem ingenij mei: videlicet de ſtupenda atque admirabili, ludibrioſa, ac flebili, crudeliſſima & vituperabili, doloroſa, atque lachrymabili paſſione Domini noſtri Ieſu Chriſti, & de eius amariſſimis, atque horribilibus tormentis, & terribilibus anguſtijs, ac anxietatibus, totus in me deficio, mallemque alios audire quàm loqui, potiuſq; tacere, quàm prædicare; vellem quoq; libentiùs flere, quàm vos ad fletum inuitare. Maximè cũ in tam ardua prædicatione totaliter omni ſufficientia hoc mane ſim priuatus. Nam tibiæ mihi deficiũt ex debilitate, cùm debilitata fuerit hodie virtus mea, Ieſus Chriſtus. Brachia mea relaxantur, cùm in cruce extenſa ſint, & prolongata brachia Saluatoris. Caput meum languidum eſt & doloratum, cùm ſpinis horribilibus ſit caput Domini transforatum. Deficit eloquium meum, & vox mea rauca facta eſt, quia prædicator veritatis hodie in cruce ſuſpenditur. Os meum amaricatur, quia os creatoris mei felle & aceto potatum eſt. Aures meæ ſurdeſcunt, audientes illas terribiles Iudæorum voces Dominum accuſantes. Oculi mei tenebreſcunt Dominum ſuum velatum, conſputum, & ſanguine madefactum, ac deformiter vulneratum aſpicientes. Nares meæ obturantur, ſentientes cum Domino Ieſu fœtorem immunditiarum montis Caluariæ. Deficit omnis animæ virtus, conſiderans fortitudinem & virtutem totius mundi afflictam, & laboribus conquaſſatam. Cor meum totum obnubilatum eſt, omneſque potentiæ meæ, tam animæ quàm corporis obſtupuerunt, omnemque ſenſum, & intelligentiam quodammodo perdiderũt, conſiderantes mori immortalem, ac pati impaſſibilem, vitamque occidi æternam. Ideò dicere poſſum illud Pſalm. 37. *Cor meum conturbatum eſt, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum & ipſum non eſt mecum*, & illud Thren. 2. *Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata ſunt viſcera mea.* Nec mirum ſi hæc mihi accidunt, cùm etiam res inſenſibiles ex morte Saluatoris tantam conturbationem ſenſerint, quod Aſtronomi dixerunt: *Aut Deus cæli patitur, aut tota machina mundialis deſtruetur*, vnde Aug. ſerm. 5. de paſſione Domini inquit: *Pallent aſtra, tremit terra, turbantur elementa, procedunt ex ſuis tumulis ſu era. Neque enim ſepulchra corpora mortua tenere potuerunt, quando gehenna ſimul crepuit tota.* Et ſermo. 12. de paſſione iterum dicit: *Sol ab hora ſexta obſcuritate ſe induit, dies ſe in noctem mutauit, terra ſe tremore concuſſit, Sol ne videret Deum crucifixum, dies ne videret occiſum, terra ne occiſi corpus exciperet. Omnia etiam elementa officia ſua deſeruerunt, ne viderentur Iudaico ſceleri præbuiſſe conſenſum, ſi ſolitis fungerentur officijs*, hæc ille. Angeli quoq; in hac die ſigna maxima compaſſionis oſtenderunt, de quibus Iſa. 33. dicitur: *Angeli pacis amare flebant.* Nec mirum ſi tantam triſtitiam oſtenderẽt omnes creaturę in paſſione creatoris ſui. Nam vt ait Chryſ. ſuper Matth. *Patrefamilias moriente domus eius turbatur, Familia plangit, & nigris ſe veſtibus induit: quod multo magis facere debuerũt ipſæ creaturæ in obitu illius, qui eſt paterfamilias totius vniuerſi.*

Quærit quomodo auxilium implorare debeat.

QVid ergò faciam ego miſer & inſufficiens atque ineptiſſimus, cùm non ſimus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo ſit. 2. Corin. 3. In hoc autem die poſſum rationabiliter auxilium implorare diuinum. Si enim ad cœleſtem patrē recurro, timeo ne dicat mihi: Non eſt conueniens, vt tibi hodie ſuccurram. Nam mihi attribuitur potētia, Iudæi autem quantum in ſe fuit, abſtulerunt eam mihi dicentes filio meo Matth. 27. *Confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult.* q.d. eum liberare non poterit. Et Pſal. 21. *Sperauit in Domino, eripiat eum, ſaluum faciat eum, quoniam vult eum.* Si autem recurro ad filium, reſpondebit mihi, non eſt congruum, vt tibi hodie ſuccurram, qui mihi hodie quantum homo ſuccurrere non poſſum, dicentibus mihi Iudæis. Matth. 27. *Alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluum facere non poteſt.* Vnde cùm mihi attribuatur ſapientia, ipſi quantum ex ſe abſtulerūt eam mihi dicentes. Mar. 15. *Vah qui deſtruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas illud, ſaluum fac temetipſum deſcendens de cruce.* q.d. hæc facere non poteris, & ideò vt ſtultus locutus es, dicens te poſſe templum deſtruere, & in trib. dieb. ſcire illud reædificare. Si autem recurro ad Spiritum ſanctum, timeo ne dicat mihi. Licet clemens ſim & appeller, tamen contra tales crudeles Iudæos non clemens, ſed crudelis eſſe debeo, prætereà hodie gratiā tribuere me non decet, quia mortuus eſt ille, cuius bonitatem & gratiā communicare cōſueui, & cuius generationis ego cauſa extiti, dicente Iſa. 63. c. *Spiritus S. ductor eius fuit.*

Nec ad Mariam Virginem reuoluendum eſſe declarat.

QVo igitur me reuoluam? Nam cùm ſecundùm conſuetudinem meam ad matrem gratiarum Virginem Mariā hac nocte recurrere vellem, viſum eſt mihi in quendam ſenem barbatum vſq; ad cingulum veſtibus nigris indutum incidiſſe, qui mihi videbatur Hieremias propheta, qui cauſam itineris mei cognoſcens inquit: Noli fili, noli hodie moleſtare virginem benedictā, verificatum eſt enim in ea, propter mortē filij ſui, quod ego prædixeram. Thren. 1. *Facta eſt quaſi vidua domina gentium, plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius, non eſt qui conſoletur eam ex omnibus charis eius.* Verùmtamen propter hęc verba ab itinere meo non ceſſans, ad prędictā virginem perrexi, inueniq; eam dolorib. plenā, vidualibuſq; veſtib. indutā, & lachrymis ſanguineis madefactam, cui præconi paſſioni dixi. O pijſſima virgo ſuccurre mihi hodie, volo.n. dilecti filij tui paſſionem deuotis populis recitare, eoſq; ad lachrymas inuitare, & te vſq; ad montē Caluariæ vnigenitū tuum lachrymantem comitari. Tunc virgo benedicta amaras effundēs lachymas, inquit: Ex quo non poſſum hodie pro liberatione filij mei gratiam inuenire, quomodo poſſum tibi ſuccurrere? Vbi eſt diſcretio tua, vbi eſt prudētia, vbi eſt ſapientia tua, qui deberes mihi compati & condolere, & per me vis gratiam inuenire? Noli in auribus huius infœliciſſimæ matris hodie ſalutationem Angelicā perſonare, quæ tali die tota mihi in amaritudinem eſt conuerſa. Non igitur mihi dicas Aue. i. ſine væ, ſum enim tota plena dolorib. propter paſſionem filij mei. Vnde illud Thren. 1. verè dicere poſſum: *Poſuit me.* ſ. mors filij mei *deſolatam, tota die mœrore confectam.* Et illud Iob. 13. *Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meū in vocem flentiū.* Ne dicas, *Maria,* quod nomē interpretatur illuminata, nam cum ſim omni lumine priuata, poſſum dicere illud Thren. 5. *Mæſtum factum eſt cor meum, ideò contenebrati ſunt oculi mei.* Non dicas *gratia plena:* Mea etenim gratia conſummata fuit in 12. ſtellis, de quibus Apoc. 12. dicitur: *In capite eius corona ſtellarū duodecim.* Hodie verò poſſum dicere illud Thren. 5. *Cecidit corona capitis mei.* Nō etiam dicas: *Dominus tecum,* quem tangere non valeo. propterea dicere poſſum illud, quod in eodem c. ſcriptum eſt: *Defecit gaudium cordis mei.* Non dicas: *Benedicta tu in mulieribus.* Nam hodie prę omnibus mulieribus maledicor. Vnde dicere valeo illud Iſa. 52. *Nomen meum tota die blaſphematur.*

Digitized by Google

matur. Ne dicas, *Benedictus fructus ventris tui.* qui ab omnibus maledicitur, accuſatur, conſpuitur, & flagellatur. Vnde verificatum eſt in eo, quod Iſaiæ 1. ſcriptum eſt: *Blaſphemauerunt ſanctum Iſrael.* quapropter dicere poteſt illud Threno. 3. *Factus ſum in deriſum omni populo. Canticum eorum tota die.* Et ideò noli dicere, *Sancta Maria ora pro nobis,* quia hoc non eſt decens, vt faciam tali die. Verumtamen ne te omninò orphanum relinquam & ſine adiutorio, tibi aliam matrem duntaxat hodierna die demonſtrabo, quæ ſuper omnia hodie meruit exaltari, quæ mihi abſtulit filiũ meũ. Iſta quippe eſt crux ſanctiſſima, in qua Saluator mundi dilectus filius meus pependit, quæ tali die precium mundi meruit ſuſtinere. Quam genu flexo reuerenter & deuote ſalutabis.

Maximi meriti eſt paſſionem Chriſti flere.

QVàm magni ſit meriti paſſionem filij Dei plangere, oſtendit Aug. in quodam ſermone dicẽs, quòd magis meretur, vel vnam ſolam lachrymam emittens ob memoriam paſſionis Chriſti, quàm ſi vſque ad terram promiſſionis peregrinaretur. Et quàm ſi per totũ annum omni hebdomada totum pſalterium diceret. Et plus quàm ſi qualibet hebdomada diſciplinam faceret, vel in pane & aqua ieiunaret. Vnde legitur quòd quidã laborans in extremis, in extaſi ductus eſt ad iudicium. Et vidit coràm iudice merita, & demerita ſua ponderari. Et demeritis præponderatis exclamauit. Si ad ſalutem meã non ſufficiunt merita operum, quæ feci, ſaltem ponatis fidem, & deuotionem, quã ad Ieſum Chriſtum crucifixum pro nobis, & ad eius paſſionem & mortem habui. Et poſt modicum exclamauit iterum dicens: *Modo bene eſt.* Et ſic fœlicem emiſit ſpiritum. Et ideò Ber. ſuper Canticum ſermone 22. ait: *Paſsio tua Domine Ieſu vltimum refugium, ſingulareque remedium, deficiente ſapientia, iuſtitia non ſufficiente, ſuccumbentibus meritis illa ſuccurrit. Cùm defecerit virtus mea non conturbor, diffido. Scio quid faciam. Calicem ſalutaris accipiam, &c.* Et propterea B. frater noſter Ioannes de Aluerna cognoſcẽs tantum meritum lachrymarum de morte Saluatoris noſtri, ſemper quãdo videbat crucifixum, lachrymas emittebat. Et ſimiliter B frater noſter Ioannes Iacoponus de Tuderto audiens legi paſſionem Chriſti, non ſolùm lachrymas, ſed nec clamores valebat continere. S. quoq; Frãciſcus ita paſſionem Chriſti plorauit, vt cæcus quaſi totaliter effectus ſit. Quapropter ò pijſſimi Chriſtiani aperite viſcera pietatis, & compatimini beatæ Virgini Mariæ, plorate ſecum horribilẽ morte filij ſui. Cui compaſſionem oſtendunt etiam irrationalia animalia. Vnde legitur, quòd quidam vir perfectus & deuotus de partibus Angliæ ad terram ſanctam profectus, per quendam paganum qui habitabat in partib. illis, fuit conductus in quodam nemore pulcherrimo, in quo erant arbores valdè pulchræ, & altæ. Cùm autem dictus Anglicus in nemore tam amœno nullam audiret auem cantantem, cùm tamen eſſet tempus veris, in quo ſolent aues magis decantare, & præcipuè in nemoribus, valdè admirari cœpit. Aſpiciens autem ſurſum vidit multas aues expanſis alis in ramis arborum iacentes velut mortuas, erat autem tunc hebdomada ſancta. Cumque huius rei cauſam à Sarraceno ductore quæreret, ille dixit: Per totum annũ in abundãtia hoc nemus auibus, & dulciſſimo eorum cantu decoratur. Sed à Dominica de paſſione vſque ad diem Paſchæ omnes aues demittunt cantum, & ſtãt velut mortuæ, quaſi commoriantur per compaſſionem cum magno propheta. Et hoc faciunt omni anno. In Dominica verò reſurrectionis cãtum reſumunt, quaſi reuiuiſcant cum ipſo, & de eius reſurrectione gratulentur, & congaudeant. Ad hanc autem compaſſionem nos hortatur ſancta mater Eccleſia, quæ hodie tacet cantum & ſonum lætitiæ, quĩ fit cum flatu, & voce, & facit cantum triſtitiæ, vt patet in lamentationibus, & ſonum mœſtitiæ, ſcilicet cum tabula ſonans diuinum officium, vt repræſentet

ſtrepitum Dominicæ captionis, flagellationis, & paſſionis. Tacet autem ſonum lætitiæ, qui fit cum tactu, vt patet in campanis, quæ hodie non pulſantur. Omnes enim ſpirituales campanæ hodierna die ſiluerunt. Chriſtus enim habebat duodecim Apoſtolos, quaſi duodecim campanas, quibus fidem ſuam per totum mundum intonaret, dicente Propheta, Pſal. 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Sed hodie vna earum penitùs fuit fracta, id eſt Iudas, quia *ſuſpenſus crepuit medius*, vt dicitur Actuum 1. Alia autem groſſa campana S. Petrus, qui ſemel tam altum ſonum dedit, quod ſuper omnes Angelos auditus fuit, dicens Chriſto, vt habetur Matth. 16. *Tu es Chriſtus filius Dei viui.* hodie ſonum perdit, quia ipſum confiteri auſus non fuit. Cæteræ quoque campanæ, id eſt, alij Apoſtoli ſimiliter ſonum perdiderunt, quia Chriſtum confiteri auſi non fuerũt. Alia etiam campana fuit. ſ. beata Virgo Maria, quæ tam dulciter ſonuit, quòd ad eius ſonum in vterum ſuum filius Dei deſcendit, quando dixit: *Ecce ancilla Domini, &c.* Ad eius etiam ſonum, id eſt ſalutationẽ Ioannes Baptiſta in matris vtero trepudiauit. Luc. 1. Cuius dulciſſimum ſonum Deus ſemper audire deſiderauit, dicens, Can. 2. *Sonat vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, &c.* Sed iſta campana hodie ſonum perdidit, quia præ nimio dolore perforata fuit, iuxta illud Lucæ 2. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Alia inſuper omnib. melior campana fuit. ſ. Chriſtus, quæ non ceſſauit ſonare, quia non ceſſauit prædicare. Et tandem eleuata in cãpanili crucis, ibi multiplicem ſonum dedit. Nam in aurib. patris dedit ſonum piæ conqueſtionis di. Matth. 26. *Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* In auribus autem matris ſonum dulcedinis, quando ipſam Ioanni commendauit. Ioan. 19. In auribus hoſtis ſonum magnæ charitatis, quando pro crucifixoribus exorauit. Lucæ 23. In auribus verò humani generis ſonum afflictionis & doloris Thren. 1. di. *Attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.* Et etiam cùm dixit, *Sitio*, Ioan. 19. Tantum autem iſta campana inſonuit, quòd tota rauca facta fuit, vnde ait per Pſalmiſtam: *Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ.* Tandem in quinque partibus perforata fuit. Et ſic omninò ſiluit, & ſonum amiſit. Multa quoque alia nos inducere debent ad compaſſionem, lamentum, & fletum de paſſione benigniſſimi Saluatoris noſtri, & doloratione matris eius, de quibus dicam in 10. parte principali Marialis ſermone primo: Solum autem pro nunc dico, quòd nemo debet eſſe Chriſtianus, qui hodierna die non compatiatur cordialiter Domino noſtro Ieſu Chriſto, & ſuæ mœſtiſſimæ genitrici. Nam ei dixit hodie iniquiſſimus populus Iudaicus illud Ezec. 24. *Ecce ego tollo à te debile oculorum tuorum*, id eſt filiũ tuum, qui eſt non ſolùm tibi, ſed cunctis gentibus deſiderabilis. Aggæi 2. Quod quidem fecit contra omnem iuſtitiam. Poſſeſſiones enim poſſeſſæ per triginta annos quiete & legitime præſcribuntur. C. de præſcrip. tri. vel qua. an. per totum. Imò etiam in minori ſpacio temporis, ſcilicet per decennium inter præſentes, & viginti annis inter abſentes. Res verò mobilis vſucapitur per triennium, Inſti. de vſuca circa prin. & §. præſcriptionum. 16. q. 3. Ipſa verò vltra terminum. ſ. per triginta & tres annos filium ſuum quiete poſſederat. Et ideò perfidi Iudæi eum ab illa auferentes, maximam ei iniuriam fecerunt, & iacturam. Quod quidem figuratum fuit, 2. Regum 12. vbi Nathan propheta dixit Dauid: *Duo erant homines in ciuitate. Vnus diues habens oues & boues in maximo numero. Alius verò pauper nihil habens niſi vnam ouem paruulam quam emerat, & nutrierat, quæ de pane illius comedebat, & de calice bibebat, & in ſinu eius dormiebat. Cùm autem peregrinus quidam veniſſet ad diuitem; Ille diues abſtulit ouem à paupere illo, & eam occidens fecit conuiuium ipſi peregrino.* Quod ſcelus audiens rex Dauid eſſe perpetratum, inquit: *Viuit Dominus, quoniam filius mortis eſt ille qui fecit hoc.* Quæ figura poteſt optimè adaptari ad piiſſimam vir-

Illud 2. Re. 12. beatæ Virgini adaptatur.

ginem

ginem Mariam, & filium eius vnicum agnum innocentiſſimum, quem ipſa tanta teneritudine enutrierat. Populus autem Iudaicus qui à Deo multa beneficia receperat, & ex eis diues erat, vt peregrino, id eſt, diabolo conuiuiũ faceret, ipſum agnum manſuetiſſimum mactauit. Quare dignus eſt non ſolùm morte temporali, ſed etiam æternali. Ipſam vero pauperculam virginem hodie filio ſuo orbatam, & priuatam, debet vnuſquiſq; fidelis piamentis compaſſione viſitare, & eius calamitati compati. Mos namque eſt apud ſeculares, vt ſi quis inter eos mortuus fuerit, adunatæ affinitiones, & cognati, amicique & beneuoli conſolandi gratia ad eius domum conueniunt. Et quandoque prę doloris magnitudine nihil prorſus loquentes ſe inuicem amplexantur dantes lachrymas, & eiulatus in altum emittentes. Demum ſedentes ſciſcantur quo mortis genere defecerit, quale teſtamentum condiderit. Quæ ſuprema ediderit verba, quamque innocenter ſpirauerit. Nos igitur fratres os de oſſibus, & caro de carne Chriſti à Iudæis hodie crucifixi, qui in eius domicilium, ſcilicet Eccleſiam veſtibus funerabilibus ac nigris operti cõuenimus, conſolari ſtudeamus quantũ poſſumus eius mœſtiſſimam matrem. Quam ſi pie volumus contemplari, videbimus vultu lachrymabili, facie ſqualida, ſparſoque crine eiulatus ad ſydera mittẽtem, & crudeliſſimam mortem filij ſui deplorãtem, ac verba propoſita nobis dicentem: *O vos omnes, &c.* Nec mirũ ſi ipſa beata Virgo nobis amicis ſuis referat tribulationes ſuas. Dicunt enim phyſici ac naturales philoſophi, quod tribulatus recipit magnũ refrigerium, quãdo beneuolis ſuis poteſt aperire afflictiones ſuas. Et ideo virgo benedicta in prædictis verbis hortatur nos audire cũ compaſſione dolores, quos ſuſtinuit de paſſione filij ſui.

Maximos dolores, beatam Virginem in morte filij ſui habuiſſe oſtenditur.

SVper quib. verbis proponitur hęc concluſio, quod beata virgo Maria maximos & ineffabiles dolores habuit propter mortem ſanctiſſimi filij ſui. Et hoc ſecũdum partem inferiorem rationis, & in parte ſenſuali, licet quo ad partem ſuperiorem rationis cõſentiret morti eius cõſiderans fructum redemptionis humanæ. Et hoc tenet Alexander de Ales, in 3. parte ſummæ in tractatu de conceptione Chriſti, q.16. & ſanctus Bonauentura in 3. diſt. 17. art.1.q.1.& 2.& Scotus ac Nicolaus de Lyra eadem diſt. Vnde inquit B. Hieronymus ad Euſtochium, & Richardus de media villa in 3.diſt.33.art.7.q.4. quod licet B. Virgo Maria non fuerit corporaliter martyrizata, tamen tanta pœna, & anxietas eam cruciauit tempore paſſionis filij ſui, quod fuit pluſquam martyr. Et hoc prænunciatum fuerat Iohelis 2. vbi dicitur: *Sol vertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem.* Sol enim, id eſt, Chriſtus, ſol iuſtitiæ verſus eſt in tenebras per mortem, & Luna, id eſt, B. Virgo Maria in ſanguinem per cõpaſſionem. Et hoc ideo, quia anima eius trãſfixa fuit gladio compaſſionis in morte ipſius filij ſui, ſicut ei prædixerat Simeon Luc.2.

Dolor beatæ Virginis in Paſſione fuit ingẽtiſſimus; quod naturaliter probatur.

ET hæc concluſio probatur fundamento naturali. Inquit enim Philoſophus 2. Topicorum: *Si de quo minus, ergo de quo magis.* Sed virgo pijſſima multum doluit quãdo non videbatur ita multum dolẽdum, ſcilicet quando perdidit filium ſuum in Hieruſalem, cum remanſiſſet in templo. Vnde cum poſtea reperiſſet eum, dixit illi, vt habetur Luc.2. *Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Et tamẽ vt inquit Origenes, nõ credebat eum fuiſſe captum, aut mortuum, ſed dubitabat ſibi factum fuiſſe aliquid, quod ei diſplicuiſſet. Et ideo ipſum aſcendiſſe in cælum. quanto igitur magis credendum eſt doluiſſe tempore paſſionis eius? profecto dolor eius fuit ingentiſſimus, & hoc propter quinque conditiones quæ fuerunt in ea. Primo quia mulier erat. Secundo quia vnigeniti mater erat. Tertio quia præſens erat. Quarto quia ipſum ſumme diligebat. Quinto quia

Multæ cauſæ propter quas maxime Virgo Maria doluit.

Digitized by Google

quia ipſum iuuare non poterat. Primo dico quod maximè doluit, quia mulier erat. Naturaliter enim mulieres magis compatiuntur tribulatis, quam viri. Vnde, mulier dicitur quaſi mollior. Ideo Lactantius in libro de opificio Dei, ca. 12. inquit: Mulier vt Varro interpretatur, à mollitie eſt dicta, immutata litera, velut mollior: eſt enim mollis mente. §. ſed illud 32. quæſt. 7. Ideo ſecundum philoſophum, in omni genere animalium fœminæ ſunt molliores, quàm maſculi, præter vrſam, & leopardam: vnde quando inuenitur aliqua mulier crudelis, & fera, poteſt appellari vrſa, & leoparda. Mulier enim naturaliter eſt humida, & frigida, ideo naturaliter eſt paſſibilis, & de facili fundit lachrymas; vir autem naturaliter eſt calidus, & ſiccus, ideo non ſic de facili patitur, nec compatitur. Et hoc eſt, quod dicit Philoſophus. 8. de animalibus: *Mulier eſt maioris pietatis, & compaſſionis quã vir.* Ideo mater de aduerſitate & morte filij magis dolet quam pater, eo quòd eſt magis mollis, & paſſibilis. In filij autem dignitate & ſublimitate pater plus naturaliter gaudet quàm mater, quia pater eſt magis magnanimus. Et illud aperte inſinuatur Prouerb. 10. vbi dicitur: *Filius ſapiens lætificat patrem, filius vero ſtultus mæſtitia eſt matris ſuæ.* Propter hanc ergo cauſam ratione teneritudinis naturalis, pijſſima virgo valde doluit in morte filij ſui. Nũquam enim fuit, nec erit vlla mulier ſic compaſſiua, ac tanta pietate repleta, ſicut glorioſa virgo Maria. Cum ergo multæ mulieres ſequerentur Chriſtum euntem ad mortem, plangentes & lamentantes eum, vt habetur Lucæ vigeſimotertio. Multo magis credendum eſt hoc feciſſe beatam Virginem matrem eius, Iuxta illud Ouidij in primo de remedi. amo. *Quis matrem, niſi mentis inops in funere nati. Flere vetet?*

SEcundo valde doluit, quia vnigeniti mater erat. Si enim alios filios habuiſſet, ſuper eis cõſolata aliquantulum fuiſſet, ſed amiſſio vnigeniti eſt nimium doloroſa. vnde ſcriptura, quãdo vult exprimere aliquem luctum multũ doloroſum, aſſimilat eum luctui vnigeniti. Vnde Hieremiæ 6. dicitur: *Luctum vnigeniti, fac tibi luctum amarum.* Super quibus verbis inquit gloſſa: *Nihil dolentius vnigeniti morte.* Et ideo quia dolor inferni erit valde magn⁹, aſſimilatur dolori vnigeniti. Amos 8. vbi di. peccatoribus: *Conuertam feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum, & ponam ea quaſi luctũ vnigeniti.* Et hoc dixit, quia maiorem dolorem non poteſt homo exprimere in hac vita. Ideo Iob 1. dicitur, quod ipſe audita morte filiorũ, ob maximũ dolorem ſcidit veſtimenta ſua, & tonſo capite corruit in terram: ergo propter hoc in beata Virgine cauſatus fuit maximus dolor.

TErtio maxime doluit, quia præſens erat ad videndum. Quando enim aliqua mater audit filium ſuum mortuum, multum dolet: ſed quando audit horribili morte ipſum occiſum, magis dolet: quando vero ante oculos ſuos ipſum videt crudeliſſime occidi, tunc maxime dolet, quia potentia propinqua melius percipit obiectum, quam remota, vt inquit Philoſophus ſecundo de anima. Beata igitur Virgo videns filium ſuum torqueri, propter hoc maxime doluit. Ideo Hieronymus in quodam ſermone ait: *Quot læſiones in corpore Chriſti, tot vulnera in corde matris, quot claui perforantes, quot ictus percutientes, & carnem rumpentes, tot ſagittæ per oculos intrantes, & totum cor, & animam virginis vulnerantes.*

QVarto cauſabatur maximus dolor in ipſa, propter immenſum amorem erga eum. Secundum enim doctores virgo pia ſola magis dilexit Chriſtum, quam ſimul omnes creaturæ, ideo ipſa dicebat illud, Can. 2. *Amore langueo.* Cum ergo amor ſit virtus transformatiua copulans amantem cum amato, vt ait Dionyſius in libr. de diuinis nominibus, cum Chriſtus doluerit

doluerit ſupra illud quod lingua humana exprimere poteſt, & minima percuſſura facta in corpore Chriſti, excesſerit omnes paſſiones, & pœnas quas vnquam paſſi ſunt, vel patienter homines in hac vita. Ergo cum amans debeat participare, & ſentire incommoda amici. l. item ex diuerſo. in fin. ff. fami. hercis. Cumque amicus ſe debeat habere ad amicum, ſicut ad ſeipſum, vt ait Philoſophus. 9. Ethico. quia amicus eſt alter ego, vt inquit Tullius in libro de amicitia: Concluditur quod mitiſſima virgo ex morte dilectiſſimi filij ſui ſummopere doluit. Tanto enim quis magis triſtatur de morte alicuius, quãto ipſum plus diligebat, & ei magis vtilis & fidelis erat. Vnde magis quis dolet ex morte filij iuuenis, prudentis, pulchri, ſapiẽtis, ac ſibi obedientis, quàm de obitu alterius has conditiones nõ habentis. Cum ergo beata Virgo videret mori filium ſuum pulchrum, &c. Sequitur dolorem eius fuiſſe maiorem quam credi poteſt. Cum enim omnia animalia naturaliter diligant filios ſuos 7. Ethico. Profecto amor ipſius Virginis erga filiũ ſuum fuit inexplicabilis. Quia ipſe Dominus Ieſus erat totus ſuus filius quoad humanitatem. Non enim habuit patrem carnalem. Vnde amor qui debet eſſe in patre, & matre ad filium, totus erat in ſola virgine erga ſuum vnigenitum. Virtus autem vnita fortior eſt diſperſa, vt dicitur in libro de cauſis. Et ideo ipſa exclamabat illud Hierem. 9. dic. *Quis dabit capiti meo aquas, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte ſi tuum meum?* Nec mirum ſi beata Virgo tantum doluit. Mater enim magis diligit filium, quàm ſeipſam, vt inquit gloſſa in l. videamus. ff. de in litem iurando, & in l. iſti quidem. ff. quod metus cau.

5. Cauſa maximi doloris Mariæ.

QVinto maxime dolebat, quia eum iuuare non poterat. Magna enim conſolatio eſt matri, quando filiũ in ſua morte oſculari, amplecti, & adiuuare poteſt: hæc autem mœſtiſſima mater in illo filium ſuum poterat adiuuare. Audiebat ipſum dicẽtem *ſitio*, & non valebat ei potum porrigere. Videbat eum vulneribus plenum, & non poterat vulnera alligare. conſpiciebat ipſum ſanguine irrigatum, nec valebat linteo abſtergere. Caput male tenẽtem, & inclinatum, nec poterat ſuſtentare. ipſum cernebat in cruce flentem, nec valebat conſolari. Videbat expirare, nec poterat oſculari, nec de cruce deponere. Ideo dicebat illud prim. Regum prim. *Mulier infœlix nimis ego ſum.* Cuius quidem Virginis dolores conſiderans Hieremias, Thren. ſecund. eam alloquens ait: *Cui comparabo te, cui aſſimilabo te filia Hieruſalem? Cui exæquabo te, & quomodo conſolabor te virgo filia Sion? Magna eſt velut mare contritio tua, quis medebitur tui?* Quæ omnia conſiderans Auguſtin. in ſermone 8. de Paſſione Domini inquit: *Iuxta crucem ſtabat Maria, conſiderans vultu benigno Chriſtum pendentem in crucis patibulo pedibus innitens, manus leuabat amplexãs crucem, ruẽs in oſcula eius, qua parte ſanguinis Chriſti vnda rigabat, vt Chriſtum valeret amplecti, cum non poterat ſurſum volebat aſcendere. Sperat amor nonnunquam quæ raro fieri poſſunt, ſibi cedere cuncta amor impatiens credit. Volebat amplecti Chriſtum in altum pendentem, ſed manus fruſtra in ſe copioſe redibãt, ſubleuans ſurſum è terra erigebat ad Chriſtum, & cum tangere eum nequiebat manu, collidebat ad terram & proſtrata iacebat immenſitate doloris depreſſa, ſed eam erigere magna vis amoris immenſi compellebat, impetu amoris ſurgebat immenſi, quæ manibus cupiebat attrectare Chriſtum. Cum vero vis non eſſet deuicta dolore, terram iterum petere cogebatur,* hæc ille. Et ideo exclamabat verba propoſita. *O vos omnes, &c.*

Maximum fuiſſe Chriſti dolorẽ, aliquibus rationibus oſtenditur.

SImiliter & ipſe Dominus Ieſus in cruce lachrymabili voce lamentabatur, afflictiones ſuas nobis inſinuans, ac dicens illud Pſal. trigeſimoſeptim. *Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis.* Et Threnor. capit. tert. inquit: *Recordare paupertatis & tranſgreſſionis meæ, abſinthij & fellis,* cui anima deuota reſpondere debet illud quod ſequitur: *Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea.* Ad hoc autem faciendum hortatur

Digitized by Google

Eccleſiaſt. cap. 29. di. *Gratiam fideiuſſoris tui ne obliuiſcaris vnquam, dedit enim pro te animã ſuam.* Sciendum eſt ergo ſecundum Richard. in 3. ſen. di. 15. ar. 4. q. 3. & ſanctum Bonauent. diſt. 16. tertij libri. art. 1. q. 2. & Thom. in 3. parte ſummæ, diſt. 46. artic. 4. per totum, quod dolor Chriſti fuit maximus omniũ dolorum præſentis vitæ, & hoc probatur quatuor principalibus rationibus. Prima dicitur occaſionis: Secunda modificationis: Tertia complexionis: Quarta priuationis. Quo ad primam quæ dicitur occaſionis, ſic arguitur. Tanto magis quis affligitur patiendo, quanto non pro ſua, ſed pro aliena culpa patitur, quia tunc cõtra iuſtitiam, & æquitatem cruciatur. Vnde quando quis videt ſe pati quod meretur, mitigatur eius pœna. Ideo Ouidius in epiſtolis epiſtola. 5 inquit; *Leniter ex merito quicquid patiare ferẽdum eſt: Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.* Sed econtra quando quis patitur non pro ſua, ſed pro aliena culpa, fit dolor eius intolerabilis. Ideo Matth. 27. dicebat latro conuerſus: *Nos quidem digna factis noſtris recipimus, hic autem quid fecit?* Chriſtus igitur patiens pro alienis delictis non pro ſuis, maximam habuit cauſam doloris. Et tanto maiorem, quanto omnes pœnas pertulit, quæ nobis debebantur pro noſtris peccatis, vnde Iſa. 53. dicitur: *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit, ipſe afflictus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra.* Propter hoc exclamabat Bernardus: *O bone Ieſu quid tibi eſt? mori nos debuimus, & tu ſoluis, nos peccauimus, & tu luis.* Et iterum: *O homo conſidera mentali oculo, quanto remunerationis debito Domino aſtringaris. Reſpice ſudorem ſanguineum, alaparum contumeliam, flagellorum duritiam, coronam ſpineam, ſputi ludibria, crucis ſuſpendium, oculos languentes, oris pallorem, fellica cibaria, acetoſa pocula, caput inclinatum, & denique mortis ſupplicium,* hæc ille. Cum igitur Chriſtus fuerit ſanctiſſimus, & ſine vlla macula, vt dicitur Iſa. 53. *Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius*, idcirco maxime dolere debuit, quia vt ſceleratiſſimis occiſus eſt, vnde Iſa. eodem capitulo de illo dicit: *Et cum ſceleratiſſimis reputatus eſt.* Ecce ergo deuota anima, quòd creator tuus ſanctorum ſanctiſſimus, pro te peccator maximus reputatur. Sapientiæ cõditor pro te ſtultus exiſtimatur, qui pro ſuis innumeris beneficijs gloriam & honorem meruerat, confuſibiliter pernecatur. Ex quo dolor eius fuit ingentiſſimus.

2. Ratio Chriſti paſſionẽ fuiſſe maximam manifeſtat.

Secundo grauiſſima fuit pœna Chriſti ratione modificationis. Tanto enim pœna eſt acerbior, quanto velocius virtutem naturæ deſtruit, maximè vbi membrum aliquod non corrumpit. Sed Chriſtus in cruce ſuſpenſus adeo cito eſt mortuus, vt etiam præſes miraretur. Ergo, &c. Modus autem patiendi fuit grauiſſimus, tum quia patiebatur in locis maxime ſenſibilibus, ſcilicet in manibus & pedibus, in quibus eſt magna neruorum abundantia, in quibus maxime viget ſenſus tactus; tum propter doloris vniuerſitatem, quia paſſus eſt per totum corpus, ſi conſideremus in cruce eius grauem extenſionem, & eam quæ præceſſerat verberationem. Vnde Iſa. 1. cap. dicitur: *A planta pedis vſque ad verticem capitis, non remanſit in eo ſanitas.* Adeo autem fuit cruciatus, quod vt inquit ſanctus Bonauentura in quodam deuoto opuſculo, habuit in corpore ſuo vulnera ſex millia 666. quantus eſt numerus militum vnius legionis, & ideo de illo dicere poſſumus illud Eccleſiaſt. primo: *Pluuiæ guttas quis dinumerauit, & profundum abyſſi quis dimenſus eſt?* Pluuiæ enim guttas quas pluit ipſum cœlum, Ieſus Chriſtus ſtillans vberrimis ſtillis ſanguinis difficile eſt ſcire humanitus, niſi fuerit diuinitus reuelatum. Guttas etiam lachrymarum, quas virginis oculi lucidiores ſole effuderunt, ex compaſſione difficillimum eſt enumerare. Profundum etiam abyſſi dolorum vtrinque impoſſibile eſt nobis enarrare, vel comprehendere. In totius enim corporis membris, & partibus acerrime afflictus, & cruciatus eſt. Vnde deuotus Bernardus inquit: *Caput Angelicis tremebundum ſpiritibus, denſitate ſpinarum pungitur,*

facies,

Digitized by Google

facies pulchra præ filijs hominum ſputis Iudæorum deturpatur, oculi lucidiores ſole caligant in morte, aures, quæ in cælo audiunt Angelicos cantus, audiunt peccatorum inſultus, os quod docet Angelos, felle & aceto potatur, pedes quorum ſcabellum adoratur, cruci clauo affiguntur, manus quæ formauerunt cælos, ſunt in cruce extenſæ, & clauis affixæ, corpus verberatur, latus lancea perforatur. Et quid plura? nõ remanſit in eo, niſi vt pro peccatoribus exoraret, & matrem diſcipulo commendaret. Et ideo dicunt doctores, quòd tantus fuit dolor Paſſionis Chriſti, vt valde mirum eſſet, quare non ſtatim moreretur, niſi quia phyſici dicunt, quòd nemo ex dolore in hac vita mori poteſt, niſi ipſe dolor communicetur ſenſualitati. Sed diuinitas Chriſti permittebat ſenſualitatem pati vſque ad propinquitatem mortis, deinde virtutem nouam ei communicabat, vt pateretur magis. Vnde non ſolùm ſemel, ſed pluries dolorem mortis ſenſit. Ideo aſſerunt doctores, quòd quando diuinitas dimiſit humanitatem facere curſum ſuum, & nõ dedit ei virtutem fortificantem, tunc in cruce clamauit: *Deus Deus meus vt quid dereliquiſti me?* Fuit igitur maximus dolor eius etiam, quoniam diuinitas nullum refrigerium ei præſtitit, ſicut cæteris martyribus. Et ſic patet ſecunda ratio.

3. Ratio maximũ fuiſſe Chriſti dolorem demonſtrans.

TErtio dolor Chriſti fuit maximus ratione complexionis. Dicit enim philoſophus in libr. de ſenſu, & ſenſato. Nobiliores potentiæ ſunt magis apprehenſiuæ obiectorum, Patet. Nam cum oculus ſit nobilior potentia manu, manus vero ſit delicatior calcaneo. Hinc eſt quòd eadem percuſſio æqualiter facta in prædictis, grauiorem pœnam exhibebit oculo quàm manui, & calcaneo. Quo præſuppoſito, tunc ſic: Certum eſt quòd Chriſtus habuit nobiliſſimam complexionem ſuper omnes humanas creaturas, ergo in morte habuit maximam ſuper omnes dolores afflictionem. Et confirmatur ſic: Dicit philoſophus in libro de ſenſu & ſenſato, quòd omnis pœna eſt principaliter in tactu, vnde quando quis habet vnum membrum phreneticum, vel indormitatum, ſentit quaſi nihil vel modicum puncturas in eo factas. Et propterea habentes nobiliorem tactum magis ſunt paſſibiles, & quãto ſenſus tactus eſt viuacior, tanto dolor eſt acutior vt inquit Ariſtot. in ſecundo de anima: Cum ergo Chriſtus habuerit ſenſum tactus viuaciſſimum, quia eius nobiliſſimum corpus fuit formatum virtute Spiritus ſancti. Et illa quæ immediate fiunt à Deo, ſunt nobiliora & perfectiora, dicente auctore in libro de cauſis. Quicquid facit cauſa ſecunda, nobiliori & altiori modo facit cauſa prima. Ergo, &c. Debet igitur quilibet Chriſtianus tanto magis moueri ad Chriſti compaſſionem, quanto conſpicit corpus eius nobiliſſimum maiorem & acerbiorem ſenſiſſe pœnam, & dolorem ratione complexionis.

4. Rat. hoc idem quod ſupra perſuadere.

QVarto eius dolor fuit maximus ratione priuationis. Nam cum Dei Filius propter vnionem diuinæ & humanæ naturæ omnia futura prænoſceret, iuxta illud Ioan. 18. *Sciens omnia quæ ventura erant ſuper eum* vidit quod priuabantur merito ſuæ paſſionis, & ſic vita æterna. Vnde ex hac præuiſione ſibi cauſabatur maximus dolor, qui poteſt dici infinitus, tum quia numerus damnandorũ, qui priuabantur merito paſſionis ſuæ dicitur infinitus quoad nos, tum quia priuandi ſunt vita æterna quæ eſt infinita, tum quia dolor damnandorum erit infinitus, & æternus. Ideo Ambroſius inquit de Domino Ieſu: *Triſtis erat, & triſtis videbatur, non pro ſua paſſione, ſed pro noſtra diſperſione.* Item Hieremias in perſona Chriſti dicit Threnorum 3. *In tenebris collocauit me quaſi mortuos ſempiternos.* Maior igitur fuit dolor Chriſti, cõſiderando ingratitudinem noſtram, quam ratione flagellationis & crucifixionis ac mortis corporalis. Et hoc probatur tripliciter, ſcilicet auctoritate, ratione, & ſimilitudine. Primo auctoritate Philippi Cancellarij Pariſienſis, qui in quadam proſa valde

valde nobili, prout ponit Bonauent. in 3. ſenten. diſt. 16. artic. vltim. quæſt. vltim. in perſona Chriſti ſic inquit: *O homo vide quæ pro te patior, non eſt dolor ſicut quo crucior. Ad te clamo, qui pro te morior, vide pœnas quibus afficior, vide clauos quibus confodior, vide lanceam cum qua transfigor, & cum ſit tantus dolor exterior, extas interim planctum prægrauior, te cum ingratum tãtum experior.*

2. Ratio oſtendens dolorẽ Chriſti ex ingratitudinis noſtræ conſideratione cauſatum, fuiſſe maiorem dolore ex paſſione cauſato.

Secundo hoc idem probatur ratione finalitatis. Fundamentum ponit Thom. ſuper 2. Phyſic. di. Ex perditione finis magis iugetur dolor, quam ex perditiõe eorum quæ ſunt ad finem. patet. Nam videmus per experientiam quod quando aliquis per totum annum exſudauit ad laborandum agrum, ſeu vineam, ſi poſtea veniat tempeſtas ſeu pruina auferẽs fructus campi, aut vinum recolligendũ talis grauius de hoc dolet, quam de labore, & ſudore totius anni. Quo ſuppoſito, clarum eſt quòd Chriſtus hoc fine voluit crucifigi & mori, vt quiſque exiſteret gratus de tãto beneficio & ſaluaretur. Et ideo cum videret animas futuras ingratiſſimas & priuandas merito paſſionis ſuæ, magis de hoc doluit, quã de crucifixione ſua. Tertio hoc idem probatur ſimilitudine: videmus enim quòd mercator qui per mare, & terram inſudauit toto tempore vitę ſuæ ad cõgregandas merces vigintiquinque millium aureorum, ſi poſtea veniat in mari tempeſtas quæ nauem cum mercibus ſubmergat, tantum in ſe dolorem ſuſcipit, quantum æſtimat valorem mercium ſubmerſarum. Cum igitur Chriſtus vt prudens mercator ſpacio triginta triũ annorum ſemper inſudauerit pro noſtra redemptione, noſque comparauerit ſui precioſi ſanguinis precio, iuxta illud 1. Petri 1. *Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis, ſed precioſo ſanguine Ieſu Chriſti.* Ergo videns propter ingratitudinem perdi precium ſui ſanguinis quoad damnandos, tantum doluit quantum erat precium ſanguinis effuſi, quantumq; valebant animæ pro quibus effuderat ſanguinẽ ſuum, quas videbat damnari debere. Et ideo quaſi infinitus fuit dolor eius. De quo dolore beatæ Virginis duodecim deuotas contemplationes faciemus. Inquit enim beata Virgo. Attendite dolorẽ meum primo in filij mei abſentatione, ſecũdo in eius reuerſione, tertio in eius tardatione, quarto in eius allocutione, quinto in eius diſceſſione, ſexto in eius captione, ſeptimo in eius deductione, octauo in eius accuſatione, nono in eius illuſione, decimo in eius flagellatione, & coronatione, vndecimo in eius condẽnatione, duodecimo vero in eius crucifixione & occiſione.

PRIMVS DOLOR beatæ Virginis in abſentatione filij ſui.

Prima ſuſpicio in Virgine Maria appropinquatione temporis paſſionis Chriſti.

Qvoad primam cõtemplationem. Sciendum quod prima ſuſpicio cauſata in beata Virgine, quod filij ſui paſſio appropinquaret, fuit Iudæorum ſæua perſecutio. Intellexit enim quod quærebant ſummi ſacerdotes & ſcribę, quomodo Ieſum interficerent, vt habetur Luc. 22. Et ideo conati fuerant capere eũ in ſermone, vt eum poſtea accuſarent, Matth. 22. Item vt caperent eum in iuſtitia, vt habetur Ioannis 8. de adultera. Intellexit quoque B. Virgo, quòd perfidi Iudæi voluerãt filium ſuum præcipitare de ſupercilio montis, Luc. 4. & quòd voluerant eum capere & tenere, ſed timuerant turbas, vt dicitur Matth. 21. Item quod voluerant eum lapidare Ioannis 8. Iſtæ autem perſecutiones, & inſidiæ prænunciatæ fuerunt per Dauid Pſalm. 118. vbi in perſona Chriſti inquit: *Sederunt principes, & aduerſum me loquebantur.* Et iterum in eodem Pſalmo. *Principes perſecuti ſunt me gratis.* Et in alio pſalmo inquit: *Conſiderat peccator iuſtum, & quærit mortificare eum.* Et Pſalmo 9. ait: *Inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.* Et Michææ 7. dicitur: *Omnes in ſanguine*

Inſidiantur. Et Iob 30. *Inſidiati ſunt, & præualuerunt mihi.* Et Pſalm. 2. inquit Dauid: *Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnū, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Et Pſalm. 34. ait: *Conſilium fecerunt in vnum dicentes, perſequimini & comprehendite eum.* Et Salomon Sapientiæ 2. inquit: *Dixerunt impij cogitantes apud ſemetipſos, venite opprimamus, & circumueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ, promittit ſe ſcientiam Dei habere, & Filium Dei ſe nominat, ac gloriatur patrem ſe habere Deum. Contumelijs ergo, & tormento interrogemus eum, vt probemus patientiam illius, morte turpiſſima condemnemus eum,* hæc ibi. Quæ omnia vidés impleri in dilecto filio ſuo virgo pijſſima, cœpit vehementer dolere. Audiuit enim quòd collegerunt pontifices, & Phariſæi Concilium aduerſus Ieſum, vt eum morti traderent, & occiderent, ſicut ſcribitur Ioannis 11. Quod concilium factum fuit in Dominica de paſſione. Quapropter ſciens Ieſus quòd nondum erat hora eius, receſſit de Bethania vbi morabatur, & iuit in Ephrem ciuitatem paruam, in qua fecit multa miracula, vt habetur Matth. 16. Sed antequam iret, piè credendum eſt, quòd à dilecta matre ſua licentiam diſcedendi petijt dicens: Mater mea chariſſima, noſti quòd perfidi Iudæ coniurauerunt in mortem meam: quia igitur necdum aduenit tempus mortis meæ, cum licētia veſtra aliquibus diebus eorum rabiem declinabo. Bene ergo vale, donec reuertar. Ad hæc autem verba mœſtiſſima mater reſpondit: O fili dilectiſſime rogo te, ne à caſtro iſto in quo ſecurus hucuſque permanſiſti, recedas, timeo enim ne in via à maledictis Iudæis capiaris. Cui Dominus Ieſus inquit: Mater mea benedicta eras veniēt ad caſtrum iſtud inimici noſtri, cum militibus, & armis, quærentes me, & ad mortem perducere volentes, noli igitur me amplius retardare. Tunc illa. Quo fili mi ſtatuis proficiſci? Cui Saluator noſter ait: Bonum eſt locum itineris mei tibi eſſe incognitū, vt inquirentibus Iudæis vbinam ſim, hoc te neſcire dicere poſſis. Tunc B. Virgo ait: Saltem me infœlicem tecum venire permittas, vt tuę particeps efficiar tribulationis. Reſpondit Ieſus: Si mecum te ducerem, crederent Iudæi me nūquam amplius reuerſurum, effugiſſe, ſtatimque miſſis circunquaque militibus, & nuncijs me inquirēres, non ſolùm de meo manus ſanguine cruentarent, ſed tuum quoq; innocentiſſimum corpus crudeli protinus gladio trucidarent. Videntes autē te non abductam, me ad prædicandum more ſolito perrexiſſe arbitrantes, meumque in breui reditū expectantes, perquirere amplius ceſſabunt. Bono igitur animo eſto, meumque receſſum patienter ſuſtine. Recogita ergo deuota anima, quod his dictis non ſine lachrymarum effuſione reliquit dilectiſſimam matrem ſuam Dominus noſter.

SECVNDVS DOLOR beatæ Virginis in reuerſione filij ſui.

De militibus Chriſtū quærentib. & non inuenientibus.

POſtera autem die aduenerunt milites quamplurimi miſſi à principibus ſacerdotum, vt Ieſum ligatum captiuumque ad eos perducerent. Qui intrantes Bethaniam cum furore maximo dixerunt beatæ Virgini: Vbi eſt illle proditor filius tuus, quem volunt Iudæi interficere? Reſpondit beata Virgo: Filius meus nunquam inuētus eſt aliquem prodidiſſe, ſed bene ſaluaſſe. At illi magis ad iracūdiam prouocati eum vbiq; perquirētes, & non inuenientes cum magno impetu dixerūt Virgini glorioſæ: Cito de morte iſtius perfidi filij tui intelliges, non .n. poterit euadere manus noſtras. Tam diu enim illum quæremus quòd inueniemus, & occidemus. Recogitate ergo ô deuoti Chriſtiani quod beatiſſima Virgo his auditis, quaſi mortua cecidit ad terram. Demum ad ſe

ad ſe aliquantulum reuerſa continue timebat ne à Iudæis filius ſuus occideretur. Cum autem per vnam hebdomadam non reuerteretur, nec de illo aliquid intelligeret, putauit eum iam fuiſſe occiſum, vnde cum maximis gemitib. exclamabat.

Quid factũ fuit poſt reuerſionem Chriſti è Bethania.

CVm igitur talis afflicta doloroſa mater lachrymaretur, venit tandem Ieſus in Bethaniam die Sabbati ante Dominicam Palmarum, vbi inuenit matrẽ ſuam præ multitudine lachrymarum, ac doloribus innumeris multum corpore fatigatam. Quam blandis ſermonibus conſolari volens, & ipſe a lachrymis ceſſare non poterat. Cogitabat enim quidnam factura eſſet, quando eum in crucis patibulo ſuſpenſum aſpiceret. In illo autem ſero parauit cœnam Ieſu Maria Magdalena, & Martha in domo Simonis Leproſi, vt patet Ioan. 12. In qua cœna fuit Simon Leproſus, & Lazarus reſuſcitatus. Et dicit Auguſt. quod ipſe narrauit multa de pœnis inferni, & purgatorij, & de ſtatu ſanctorum patrum in limbo. Cum aũt Chriſtus in hac cœna eſſet, Maria Magdalena accepit libram vnguenti nardi ſpicati, id eſt, de ſpicis, & folijs cõfecti, & vnxit pedes Ieſu, & repleta eſt domus ex odore vnguenti Ioan. 12. Dixit ergo Iudas auaritia ductus: *Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis?* Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eũ ſed quia fur erat & latro, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat. Et licet hoc idẽ alij diſcipuli dixerunt, tamen iſte vt dictum eſt, auaritia dixit. Illi autem egenorum pietate dixerunt. Videns igitur Ieſus Iudæ & aliorum murmurationem dixit. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? Opus enim bonum operata eſt in me: ſinite illam, vt in die ſepulturæ meæ ſeruet illud. Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.*

Vnctio quæ Chriſtus à

Maria Magdalena vnctus fuit figurata fuit Leuit. 8.

HAEC autem vnctio figurata fuit Leuit. 8. vbi habetur quod Aaron antequam ad Altare accederet, vt Deo offerret ſacrificiũ, erat vnctus ſpacio dierum ſeptem: Sic & Chriſtus debuit ſeptima die antequam aſcenderet ad Altare crucis, perungi. Quę omnia conſiderans beata Virgo, & in corde ſuo conferens, præ ſuſpicione incipiebat dolere. Sequenti vero die, id eſt, in Dominica Palmarum, vt patet Ioan. 12. Matthæi 21. Lucæ 19. ac Marc. 11. Venit Ieſus Hieruſalem ſedens ſuper pullum aſinę, & ſummo honore receptus eſt. Sed omnes iſti honores in illa die verſi ſunt ibi contumelias, vt infra videbimus. Tunc autem impleta eſt Prophetia Zachariæ 9. ſcripta: *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem, ecce rex tuus venit tibi iuſtus, & Saluator, & ipſe pauper, & ſedens ſuper aſinam, & pullum aſinæ.* Illo autem die cum ſero factum eſſet, redijt ieiunus in Bethaniam cum diſcipulis ſuis. Neminem enim inuenerat in Hieruſalem, qui eum vel ad potum aquæ frigidæ inuitauerat. Quod conſiderans mater Ieſu magis dolere cœpit. Vnde & filium rogauit dicens: Fac mitiſſime matri tuæ hanc gratiam fili, quam toto conatu depoſco, vt amplius iſtis dieb. non reuertaris in Hieruſalem. Cui cum reuerentia Chriſtus reſpondit: Patientiam habeas in me mater mea, quia tempus eſt, vt adimpleantur ſcripturæ. Nam Iſa. primo ſcriptum eſt: *Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.* Et quint. capitul. iterum dicitur: *Quid debui facere vineæ meæ, & non feci? expectaui vt faceret vuas, fecit autem ſpinas.* Et Hierem. quarto: *Stultus populus meus non me cognouit.* Et quint. *Negauerunt Dominum & dixerunt, non eſt ipſe neque veniet ſuper nos malum.* Et vndecim. *Ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam.* Neceſſe eſt igitur vt hæ prophetiæ in me compleantur. Quo audito beata Virgo magis doluit, & tenerrime flere cœpit. Sed vtcunque à filio confortata, vna cum ipſo ad cœnam perrexit. Sed credo quod præ nimio dolore parum comedit. Die autem Lunæ, ſecundum Matthæũ. vbi ſupra, & Marc. 11. & Lucam 20. tempeſtiue ſurrexit Ieſus, & iterum

Aliæ contemplationes pulcherrimæ de Chriſto.

iuit

Digitized by Google

iuit Hieruſalem, & cùm eſſet in templo, prædicauit. Et ſecundùm chronica in iſto die adduxerunt ſcribæ, & phariſæi mulierem in adulterio depræhenſam, quib. ſapientiſſime reſpondit, & eam ab illorum manibus liberauit. De ſero autem iterum venit ieiunus in Bethaniam, & inuenta matre reuerenter eam ſalutauit. Cui mater reſpondit: Quomodo poteſt mihi dari ſalus, cùm timeam te ſubito eſſe moriturũ? ſaltem ante mortem tuam corporalis præſentia tua mihi non deeſſet. Quomodo enim fili mi poſſum non dolere, cùm videam, quòd tu qui es panis viuus Angelorum, qualibet die ſis ſic famelicus, nec ſit aliquis qui tibi panem aut aquam miniſtret? Cui Chriſtus: Mater dilecta confortare, & patientiam habe. Neceſſe eſt enim impleri ſcripturam de me. Pſalm. 68. di. *Ego ſum pauper, & dolens.* Et Pſalm. 87. *Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea:* & Pſalm. 39. *Ego autem mendicus ſum, & pauper.* Quibus auditis mœſtiſſima mater magis ingemiſcere cœpit, atque per totam noctem anguſtijs plena remanſit.

TERTIVS DOLOR beatæ Virginis in tardatione filij ſui.

Die autem Martis de mane reuertitur Ieſus Hieruſalem, & veniens ad templum tota die prædicauit, & cum principib. ſacerdotum, & phariſæis multas diſputationes habuit. In hac die propoſuerunt principes, in qua poteſtate dæmonia eijceret, & campſores de templo expelleret, Herodiani verò de tributo Cæſaris, Matth. 22. Phariſæi eutem de maiore legis mandato ibidem. Et de multis alijs quæ longum eſſet enarrare. Quibus omnibus Chriſtus impoſuit ſilentium, ſapienter reſpondendo. In hac etiam die Chriſtus multas parabolas propoſuit, ſcilicet de filio prodigo, Lucæ 15. Et de laborantibus qui occiderunt filium patrifamilias. Matth. 21. Vnde in fine omnium dixit, quòd ab eis occidendus eſſet. Quapropter voluerunt eum tenere, ſed abſcondit ſe ab eis, quia nondum venerat hora eius. Dum autem iret in monte Oliueti cum diſcipulis ſuis, prædixit eis vniuerſale iudicium mundi, vt patet Matthæ. 25. Et in fine verborum dixit eis: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fit, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* Matth. 26. Et licet hoc multoties dixerit eis, nunquam tamen ſic determinate ſicut nũc. Nam hoc verbum dixit die Martis de ſero, quia agnus paſchalis die Iouis ſequenti debebat manducari, quando ſcilicet initium erat magnæ ſolemnitatis, quæ erat in paraſceue, id eſt in feria ſexta. Sed quia Chriſtus propter multas occupationes vltrà ſolitum tardauerat venire ad hoſpicium, Eàpropter conſidera anima deuota, in qua anxietate debebat eſſe mater ſua, quando præteribat hora conſueta aduentus ſui. Puto enim, quòd tunc credidit filiũ ſuum eſſe captum. Vnde ad Mariam Magdalenã cum multis lachrymis recurrens inuitauit eam, vt ſecum vellet ire verſus Hieruſalem. Cui obtemperãs Magdalena, venerunt ſimul verſus Hieruſalem, lachrymãdo & ſuſpirando. Mater Ieſu alta voce plorando dicebat: Fili mi, cur me tàm cito dereliquiſti? O vnica ſpes mea, cur ita cito te perdidi? Nonne dicebam tibi, ne accederes ad illos perfidos Iudæos? Heu me infœlicem, quæ tam breui tempore tam delicatum filium, tamq; iucundum amiſi.

Hos autem fletus à longè audiens Ieſus, & ipſe ingemuit. Statimque vt quidam contemplatores dicunt, Petrum, & Ioannem antè ſe miſit, vt ſuum matri aduentum nunciarent. Quos currentes à longe proſpiciens B. Virgo magis ingemuit. Putauit enim, quòd ad nunciandum eius mortem venirent. Et ideò in terram cadens ſemimortua remanſit. O Virgo pijſſima, quid facies in monte Caluariæ, quando videbis filium tuum in cruce ſuſpen-

ſpenſum, vulneratum, cruentatum, & mortuum? Si nunc pro modico ita doles, atque ita ingemiſcis? Sed hæc ſunt initia dolorum.

Maria ſimul cum filio Bethaniam pergit.

INtrea venit Ieſus, & ipſe præ compaſſione matris ingemiſcens & plorãs. Quo appropinquato matri, illa vires aliqualiter recipiens, ad pedes filij ſe proſtrauit, lachrymando, ſuſpirãdo, nec aliquid præ dolore loqui valens. Sed verbis Ieſu aliquantulum recreata ſimul cum filio Bethaniam perrexit. Amboque ingemiſcentes pauca præ dolore loqui valebant. plorabant etiam Apoſtoli omnes, ſimulque Maria Magdalena, quibus Ieſus ne plangerent innuebat, ſed nec ipſe à lachrymis continere poterat: Tandem poſt lachrymas præparata eſt menſa, in qua maior fuit cibatio lachrymarum, quàm aliarum rerum. Non enim præ dolore comedere poterãt. O amarum conuiuium, O mœſtiſſima cœna, O tribulata refectio, in qua pro cibis lachrymæ, pro epulis ſuſpiria, pro ferculis gemitus, ac lamenta ſumuntur.

QVARTVS DOLOR Beatæ Virginis in filij ſui allocutione.

Multæ aliæ tenẽtur cõtẽplationes de Christo.

ALTERA autem die ſcilicet Mercurij, cùm non introiſſet Ieſus Hieroſolymam more ſolito cauſſa prædicationis, quod fecit ſecundùm doctores, vt non impediret tractatum, ac determinationem, quæ de eius morte fienda erat. Conuenerunt principes Sacerdotum, & ſeniores populi in diſputando cum Domino Ieſu non occupati, in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, tractantes inter ſe, quomodo eum occiderent. Dicebant autem: *Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo*, vt habetur Matt. 26. Ad mortem autem Ieſu procurandã illos inuidia incitabat, Vnde Ioannis 11. dicebant: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum.* Quibus reſpondit Caiphas: *Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Et in hoc prophetizauit, neſciens quid diceret. Et ad hoc applicari poteſt illud Virgilij in 5. Æneid. *vnum pro multis dabitur caput.* In hoc ergò concilio exiſtentibus Iudæis, acceſſit ad eos Iudas, dicens: *Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* quòd autem hoc fuerit iſto die, approbat Eccleſia, quæ ipſo die legit illam prophetiam Iſaiæ 62. *Ecce merces eius cum eo, &c.* Vnde ſolent plerique deuoti die Mercurij ieiunare, per totum annum in commemorationem huius venditionis. Et quia vnguentum expenſum in perſona Chriſti æſtimatum fuerat à Iuda trecentis denarijs, vt decimam partem lucri more ſolito habere poſſet, 30. argenteos pro proditione ſua quæſiuit. Vnde vt dicitur Matt. 26. *Conſtituerunt ei triginta argenteos.* Hæc autem Iudæ proditio prænunciata fuerat Pſal. 54. vbi in perſona Chriſti dixit Dauid: *Si inimicus meus maledixiſſet, mihi ſuſtinuiſſem vtique. Et ſi is qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu verò homo vnanimis, Dux meus, & notus meus. Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum conſenſu.* Et Abdiæ 1. dicitur: *Qui comedunt tecum, ponent ſuper te inſidias.* Et Pſalm. 40. inquit Chriſtus: *Ecce homo qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Contemplandum eſt ergò, quòd dolor Chriſti fuit magnus, etiam hoc quod ab eo traditus fuit, qui ei particulariter ad benefaciendum erat obligatus. Nam Gregor. in 20. moralium exponens illud Iob. *Expectabam bona, & venerunt mihi mala*, ait: *Quæ videlicet mala perſecutionum minus dolerent, ſi ab infidelibus aduerſarijſque conſurgerent, ſed eo deterius mentem electorum cruciant, quo ab illis veniunt, de quibus bona præſumebant.* De precio autem quo venditus eſt Ieſus, prophetauerat Zach. 11. ſui lib. c. dicens in perſona Chriſti: *Appreciauerunt mercedem meam triginta argenteis.* Et Hierem. inquit

Digitized by Google

quit in perſona Chriſti, vt recitatur Matthæ.27. *Et acceperunt triginta argenteos, precium appreciati, quem appreciauerunt à filijs Iſrael, & dederunt eos in agrum figuli.* Quam prophetiam Hieron. ſcribit, ſe legiſſe in quodam libro Hebraico, qui intitulatur Hieremiæ prophetæ. Iſtam autem crudelem venditionem conſiderans quidam deuotus doctor exclamauit dicens: *O Iuda, cur non vendidiſti matrem cum filio, vt quorum erat inſeparabilis amor, & charitas, conformis fieret paſsio vtriuſque?* Et Auguſt. in ſermone quodam de Paſſione Domini inquit: *O Iuda iniquiſſime mercator, O Iuda auare peſſime, potuiſti petere à matre eius triginta illos argenteos, & ipſa quia pauperculo erat oſtiatim eundo, ipſam pecuniam inueniſſet, vel ſe ipſam vendidiſſet, tibique tradidiſſet, antequam ſic turpiter ſuum filium vendidiſſes.*

Audiens Maria venditionem Christi, videnſque Apoſtolos lachrymãtes, ſuſpicatabatur tempus paſsionis prope eſſe, & ideò quærebat ab Apoſtolis quare plorent.

CVm iſtam venditionem intellexiſſet B. Virgo, vtpote publicam, & quaſi omnibus notam, videntque filium ſuum à prædicatione ceſſare, magis afflicta eſt, exiſtimans mortem eius in proximo futuram, maximè quia in hoc die videbat Madalenã, & Apoſtolos plus ſolito mœſtos & dolentes, ſuſpicata eſt eos aliquid ſcire de morte filij ſui. Licet enim Chriſtus duabus alijs vicibus prædixiſſet Apoſtolis paſſionem ſuam, vt habetur Matth.13. & 20.c. tamen quia non dixerat eis tempus, credentes fortè, quòd in longum futura eſſet, non multum affligebantur. Iſto autem die Mercurij, quia ſero præcedenti audierãt ab eo, quòd poſt biduum debebat capi, & tradi ad Crucifigendum, vt ſuprà dictum eſt, magis ſolito affligebãtur. Vnde nec comedere poterant, nec in ſimul ſtare, vel colloqui præ dolore valebãt. Nec in conſpectu Chriſti, aut Virginis propter multitudinem lachrymarum comparere volebant. Quod videns pijſſima Virgo Maria cauſam illius fletus intelligens, ſuſpicando dicebat: Heu heu, quàm cito tempus illud aduenit, heu mihi quia gladius paſſionis appropinquat, heu mihi quàm cito perdam filium meum. Ibat deinde ad Magdalenam, & plorans dicebat: O ſoror mea, ſciſne aliquid de filio meo? dic mihi. Quæ lachrymando reſpondebat. Non poſſum tibi aliquid dicere Mater mea, magiſtraque mea chariſſima, niſi quòd res malè ſe habent, & nihil boni eſt pro filio tuo. Similiter adibat Apoſtolos dicens: O filij mei dulciſſimi quid habetis? quid fletis? quid ploratis? Illi autem magis lachrymãtes, propter præceptum Domini aliquid B. Virgini reuelare non audebãt. Sed ſingultibus ac ſuſpirijs, id quod erat ei innoteſcere faciebant.

Quomodo Christus ſuam paſsionem Virgini Mariæ reuelauit.

TVnc doloribus plena Virgo pijſſima, tota lachrymis madefacta, ad pedes dilecti filij ſui ſe proſternens, amplexando eum humiliter, ita vt filius a fletibus ſe continere non poſſet, rogauit illũ dicẽs, Fili mi dulciſſime, per illum timorem & laborem, quem ſuſtinui in fugiendo & portãdo te in AEgyptum, & per illum amorem filialem, quem erga me te habere cognoſco, dic mihi quid futurum eſt de te. Tu enim es filius Dei, tu nihil ignoras, tu omnia noſti, nulla te latet cogitatio. Tunc Dominus Ieſus precibus matris commotus, per totam illam noctem ſecreto loco cum ipſa matre ſe reſtringẽs, vltra ſolitum ei totum ordinem ſuę paſſionis reuelauit. Vnde conſiderare poſſumus, quòd inter alia dicta ſic eã allocutus fuerit. Mater mea dilectiſſima, & Virgo puriſſima, quia manè ſequenti à te ſum receſſurus, & iturus velut agnus ad mortem, accipe quam vales de me conſolationem. Iam enim amplius tecum cum hac carne mortali familiariter manere non potero. Ad quę verba velut exanimis & mortua Virgo virginũ effecta, per magnum ſpacium loqui nõ potuit. Sed allocutione filij blandiſſima, viribus vtcunq; reſumptis genu flexa ante illum, ſic eum ſuppliciter exorauit. Te deprecor fili, qui es omnipotẽs, & alio modo potes humanũ genus redimere, quàm per mortẽ tuã. Tu.n. es ille qui dixiſti, & facta ſunt, qui man-

Digitized by Google

mandaſti, & creata ſunt, vt dicitur Pſalm. 148. vt ſine morte tua humanam redemptionem perficere velis. Quod ſi omninò mori deliberas, ſaltem magis honeſtum atque leuiorem modum eligas moriendi. Non enim eſt æquum iuſtum & innocentem occidi & interfici, vt ſcriptum eſt Exod. 23. Ad hæc Virginis verba, Dominus Ieſus reſpondit. Mater mea amantiſſima patientiam habe, ſi quid poſtulas, tibi non concedo. Neceſſe eſt enim adimpleri ea quæ ſcripta ſunt in prophetis de me, à quib. non ſolùm de mea morte, ſed etiam de modo moriendi, & de omnibus meis cruciatib. eſt prædictum. Oportet igitur me tanquam malefactorem capi, & ligari, vt adimpleatur illud quod ſcriptum eſt Thren. vlt. *Chriſtus Dominus in peccatis noſtris captus eſt.* Et Pſalm. 58. in perſona meä dixit Dauid: *Ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes.* Oportet etiam me per totũ corpus crudeliter flagellari, & barbam meam horribili cruciatu euelli, vt adimpleatur quod ſcriptũ eſt Iſa. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conſpuentibus in me.* Et Pſal. 72. *Ego fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis.* Et Zach. 3. *Fili hominis data ſunt ſuper te flagella, & ligabunt te.* Oportet inſuper me corona ſpinea coronari, vt verificetur illud, quod ego prædixi per os prophetæ Dauid Pſal. 31. *Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina*, de qua etiam dictum eſt Ezech. 28. *Offendiculum amaritudinis, & ſpina dolorem inferens.* Oportet etiam me ad mortem condẽnari, vt verificetur quod prædictum eſt Pſalm. 93. *Captabunt in animam iuſti, & ſanguinem innocentem condemnabunt.* Videbis ergò Mater mea me in medio duorum latronum occidi, vt impleatur prophetia Iſa. 53 c. dicens: *Tradidit in morte animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt.* De morte etiam mea prædixit Daniel propheta 9. ſui libr. c. dicens. *Occidetur Chriſtus & pater meus cæleſtis* 3. Eſdr. 7. c. dicens: *Morietur filius meus Ieſus, & conuertetur ſeculum.* Cito igitur Mater mea me videbis in ligno Crucis ſuſpenſum, vt adimpleatur illud Iob 7. *Suſpendium elegit ſibi anima mea.* Videbis mihi in anguſtia mortis ſitienti, amariſſimum propinari poculum, iuxta illud Pſal. 68. *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.* Cùm tamen alijs interficiendis detur vinum optimum, iuxta illud Prou. 31. *Date ſiceram mœrentibus*, id eſt potum inebriatiuum, *& vinum his qui amaro ſunt corde, vt bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ.* Videbis etiam Mater mea dilectiſſima manus meas, & pedes in Cruce clauis horribiliter perforari, vt adimpleatur prophetia Pſal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.* Heu, doloroſa Mater, quia videbis latus meum lancea perforari, de quo in perſona mea dicitur Iob. 16. c. c. *Circundederunt me lanceis ſuis. Vulnerauerunt lumbos meos, concidit me vulnere ſuper vulnus, irruens in me ſicut gigas.* Et Zach. 12. ſcriptum eſt: *Videbunt in quem transfixerunt.* O quàm amara annunciatio fuit hæc, quæ cor pijſſimæ Virginis ſicut ſagitta penetrans vulnerauit. Conſidera anima deuota, quòd beata Virgo talia verba audiens clamoroſas voces continere non potuit, ita vt Apoſtolos & Magdalenam etiam ad lachrymoſas voces incitaret. Tunc tota illa domus plena erat lamentationib. & lachrymis plus quàm dici poſſit. O beatiſſima Virgo ſufficiebat tibi condolere, & poſt dolere. Tu verò voluiſti antè dolere. Cur ſcire tentaſti, quod audire noluiſſes? Profectò gladius paſſionis filij tui prius pertranſiuit animam tuam, quam carnem ſuam.

QVINTVS DOLOR Beatæ Virginis in filij ſui diſceſſione.

TAlibus anxietatibus afflictam Matrem ſuam conabatur pius Dominus noſter conſolari, atque illius dolorem linire di. Noli ita contriſtare de morte mea

Digitized by Google

mea dilectiſſima Mater, quia tertia die glorioſus à mortuis reſurgam, nunquam amplius moriturus, tibique apparebo, atque gaudebit cor tuum. Cui Mater inquit: Si tam horribilem, ac vituperoſam mortem ſubire te conuenit, ad minus hãc gratiam mihi concedere digneris fili mi, vt ante te hæc tua infœlix Mater moriatur, ne videat dilectum filium ſuum crudelibus ſupplicijs afflictum cruciari, & tam vituperabili, atque terribili mortis genere mactari. Exaudi ergò chare fili Matrem tuam, quæ te ſine Patre genuit, ſuis vberibus lactauit, & tanta amoris dulcedine educauit. Scriptum eſt enim Exod. 20: *Honora Patrem tuam, & Matrem tuam,* Tu verò dixiſti Matt. 5. *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* Reſpondit Ieſus & ait: Hoc quod poſtulas, tibi concedere non debeo, quia tunc filialem amorem erga Matrem non ſeruarem. Oportet enim animam tuam in limbo collocari, ibique in illo loco tenebroſo expectare, donec per mortem meam fiat ſatisfactio pro delicto primorum parentum, & aperiatur ianua Paradiſi, quæ propter illud clauſa fuit. Eſt autem æquum, quòd anima tua quæ ab omni peccato immunis fuit, etiã ab omni pœna ſit exempta, & recto tramite ad Cœlum aſcendat, quod eſſe non poſſet, ſi ante me morereris. Nec inſuper congruum eſt, quòd tu Mater tantæ dilectionis mihi filio tuo in tantis calamitatibus non compatiaris. In te enim ſola debet fides mea remanere. Nam omnes diſcipuli me derelinquent, vt verificetur illud quod ſcriptum eſt Pſalm. 87. *Elongaſti à me amicum & proximum, & notos meos à miſeria. Et Longe feciſti notos meos à me.* Et Iob. 19. in perſona mea ſimiliter dicitur: *Fratres meos longè fecerunt à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me.* Vnde dicere potero, illud Iſa. 63. *Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum.* Si ergò tu Mater mea mihi non compatereris, quis doloribus meis compateretur? His verbis pijſſima Mater commota, doloroſis fletibus, ſingultibus, atque ſuſpirijs annuit humiliter dicendo. Fiat fili mi voluntas patris tui in te, ſed obſecro, vt antequàm recedas des mihi benedictionem tuam, vt ſuſtinere poſſim anxietatem & indicibilem dolorem, quem in anima mea ſentire oportet. Tũc genu flectens ante filium, Dominus quoque Ieſus ante matrem ſuam genu flectit, Magdalena, & Apoſtolis circum circa plorantibus, & cum filiali humilitate, ac benignitate dedit benedictionem ſuam dilectiſſimæ matri ſuæ, in ipſa incipiendo ſignum Crucis. Tunc B. Virgo tota lachrymis madefacta, leuando oculos ad Cœlum dixit: O Pater æterne obſecro, vt mihi fortitudinem dare digneris, ſentio enim mihi vires deficere. Et ſi citò mihi auxilium non præſtes, ſine vita hic me remanere neceſſe eſt. Cui Chriſtus præ teneritudine non valens ſe à lachrymis cõtinere dixit: Mater mea chariſſima tu es tota benedicta. Ab ipſo enim patre meo benedicta es in Cœlis, & ab Angelo benedicta fuiſti in terris, & nunc ego te denuo benedico. Vale igitur Mater mea benedicta, Angeli defendant te, Spiritus ſanctus, & Pater meus confortet te, vt dolorem, & afflictionem tolerare valeas. Et reuoluens ſe Ieſus ad Magdalenam dixit: Commendo tibi matrem meam, filia mea, aſſocia eam, nec derelinquas, teneeam, nec poſt me venire permittas, afflictioni ſuæ, mei & ſui amore ſubuenias. Tunc dolorata Magdalena clamare, & lachrymas amaras emittere cœpit dicens: O magiſter bone, quid faciet ſine magiſtro diſcipula? Quis me docebit amplius, quis me confortabit? quis me in via Dei diriget? Cui Chriſtus. Noli timere filia, quia poſt mortem meam, tertia die poſtquàm apparuero Matri meæ, tibi primo apparebo, & dolor tuus conuertetur in gaudium. Quibus dictis benedixit Magdalenæ, Lazaro, & Marthæ, & omnibus in domo exiſtentibus. Et iterum genu flectens ante Virginem dixit ei: Obſecro te dilectiſſima Mater, vt antequàm vadam ad mortem, benedicat mihi anima tua. Tunc B. Virgo amplexãdo collum eius

eius oſculata eſt faciem, genas, os, caput, & omnia membra, lachrymas indeſinenter effundens, ſuum & filij dolorem augendo. Quo tandem benedicto, & vſque ad portam domus ſociato, ipſo recedente cum Apoſtolis, & ipſa eum ſequi volebat. Retro autem aſpiciens Dominus, & videns eam ſequentem, cùm loqui non valeret præ compaſſione, innuebat manu Magdalenæ & Marthæ, vt retinerent matrem, nec poſt ſe vllatenus dimitterent illam accedere. Quapropter ad preces Magdalenæ & Marthæ dolorata Mater plena anxietatibus, cùm eis filio ſuo orbata remanſit. O dura ſeparatio, O amara diſceſſio, O anxia derelictio. Quis hæc ſine mentis amaritudine cogitare valeat? Plange popule meus, cum Maria fac ſibi ſocietatem cum Magdalena. Conforta eam, quæ amaritudine plena eſt & dolore.

SEXTVS DOLOR Beatæ Virginis in filij ſui captione.

DIMITTEMVS cauſa breuitatis, quomodo Saluator noſter, poſtquàm à Matre receſſit, in monte Sion cum diſcipulis ſuis, agni Paſchalis cœna facta, corporis ſui Sacramentum inſtituens, illos communicauit. Pertranſibimus etiam ſilentio, quomodo pedes diſcipulorum lauit, & ſermonem eis fecit, in quo de proditione Iudæ & Petri negatione prædixit. Illa verò tãtummodo declarabimus, quæ maiorem compaſſionẽ & gemitũ de morte Saluatoris noſtri, & anxietate Matris eius nos inducere poſſunt. Completis igitur prædictis myſterijs, ſurgens à cœna Dominus noſter dixit diſcipulis ſuis: *Surgite, eamus hinc*, vt habetur Io. 14. Stabãt enim Apoſtoli velut attoniti propter verba Chriſti, qui eis in cœna dixerat, quod ab vno eorum debebat tradi ad mortem, proinde verbum excitatiuum emiſit di. *Surgite eamus.* O quantus pauor tunc in eos intrauit, neſcientes quo ire deberent, & de eius ſeparatione plurimum formidãtes. Conſidera ergò anima deuota, diſcipulos euntes poſt eum, lachrymãtes, & dolentes, atq; à pectore amara ſuſpiria trahẽtes, quos benignus magiſter duxit trãs torrentem Cedron in villa, quæ dicitur Gethſemani, in qua erat hortus, vt habetur Io. 18. Et quamuis Luc. 22. & Matth. 26. dicatur, quòd exierunt in montem Oliuarum, huic non contradicit, ſed in idem redit, vt ait Aug. in li. de conſenſu Euãgeliſtarum. Nam torrens Cedron eſt fluuius pluuialis, tranſiens per vallem Ioſaphat, inter medium montis Oliueti prope torrẽtem per iactum lapidis. Sicut igitur in horto deliciarum factum eſt à primo Adam furtũ de fructu arboris interdictæ: ita in horto & prope hortum fuit initiũ, & finis ſatisfactionis, quia in horto cœpit pati ſecundus Adam Chriſtus, & ſoluit debitum in arbore Crucis, vnde ipſe inquit Can. 8. animę peccatrici: *Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt genitrix tua.* Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum, locum, quia frequẽter conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis, vt dicitur Io. 18. *Tunc dixit eis: Sedete hic donec vadam illuc & orem. Et aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi*, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe, & ait illis, vt habetur Matt. 26. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Conſiderate ô deuoti Chriſtiani, quàm benignè Dominus orbis trib. illis diſcipulis aduocatis, eos fortè amplexãdo, & nunc ſuprà vnũ, nunc ſuprà alium, dexteram extendendo, cũ ſuſpirijs & anxietate multa dicebat: Heu filij mei, diſcipuli mei chariſſimi. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Quæ verba ſecundùm Nic. de Lira exponunt dupliciter. Primo extenſiue, quia illa afflictio durauit vſq; ad mortem. Secundo intenſiue, quia tãtum intenſa erat, quantum poterat eſſe. O pium Saluatoris verbum, ô amabilis vox, ô flebilis allocutio. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*, id eſt tanta tribulatione, & anxietate, quod eſt mihi quaſi mors.

De profectu Chriſti in hortum.

Poſt

Sequitur contemplando ſequentia in paßione Chriſti.

POſt hæc autem verba dixit eis: *Suſtinete hic, & vigilate mecum.* Et auulſus eſt ab eis quantum eſt iactus lapidis, & procidit in faciem ſuam orãs & dicens: *Pater mi ſi poßibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Quæ verba ſecũdùm doctores emanauerũt ab affectione ſenſualitatis, quæ tã horribilem timebat paſſionem Et de hoc timore prophetauerat Dauid in perſona Chriſti Pſalm. 54. di. *Cor meum conturbatum eſt in me, & formido mortis cecidit ſuper me.* Poſt quæ verba ſubiunxit Saluator: *Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Quæ verba emanauerũt à voluntate rationis. In quibus vt ait Auguſt. docuit humanã voluntatem diuinę volũtati debere cõformari. Finita verò oratione, venit ad diſcipulos ſuos & inuenit eos dormiẽtes, & dixit Petro: *Sic non potuiſti vna hora vigilare mecum?* quaſi diceret: Vbi eſt feruor tuus ô Petre, qui paulò antè mori volebas pro me, & per modicum tempus non potuiſti mecum vigilare? Deinde omnib. intulit dicens: *Vigilate, & orate mecum.* Et ſecundò abijt, & orauit dicẽs: *Pater mi ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua,* quaſi diceret: Licet O pater amantiſſime, horribili, atq; terribili valdè me ſubijcias paſſioni, quia *in capite libri ſcriptum eſt de me,* vt facerem voluntatem tuam, ſicut prædixit Da. Pſ. 38. Fiat ſanctiſſimũ beneplacitum tuum. Veruntamen *ne derelinquas me Domine Deus meus, ne diſceſſeris à me. Intende in adiutorium meũ Domine Deus ſalutis meæ. Quia repleta eſt malis anima mea, & vita mea morti appropinquauit.*

Aliæ contemplationes.

POſt hæc autem verba iterum ad diſcipulos venit Et vt dicitur Matt. 26. inuenit eos dormientes: erant enim oculi eorum grauati ſomno, & ignorabãt quid reſponderẽt ei. vnde Ber. ait: *O magna confuſio. Nam ardentius deſiderãt ſeculares pernicioſa, quàm nos vtilia, alacrius ipſi currunt ad mortem quàm nos ad vitam.* Cùm enim diſcurreret cum ſollicitudine tradendi Chriſtum ipſe Iudas, tunc diſcipuli ſomno grauabãtur. Tertio abijt relictis illis, & iterum orauit eundem ſermonem dicens 2. Matt. vbi ſuprà. Et vt dicitur Luc. 22. *factus in agonia prolixius orabat. Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentes in terrã.* O bone Ieſu, iam pro me incipis effundere tuũ ſanguinem precioſum. Cõſidera igitur anima deuota, quòd tunc fuerũt præſentata animæ Chriſti omnia quæ ventura erant ſuper eum, ita vt totus ſanguis relictis membris ad cor recurreret. Ratio verò & ſenſualitas inuicẽ contendebãt, ſiue amor & timor, quia ideò cũ charitate volebat ipſum mori. Senſualitas autem cum timore recuſabat. Sed charitas vincta cũ ratione vincentes ſenſualitatem, cum tãto impetu intrauerunt ad cor, quod expulerunt formidinẽ. Charitas etenim foràs emittit timorẽ. 1. Io. 4. & 23. q. 4. c. quis nos. Et ita intumeſacere fecerũt cor illius, quod totum ſanguinem, qui ad illud cucurrerat, ex timore expulſum ab eo diſcurrere fecerunt per omnia membra, quæ ita calefacta fuerũt, quod apertis omnib. poris, ſudor ſanguinis diſcurrebat in terrã. Ideò Aug. in ſer. quodã loquens cum Domino Ieſu inquit: *Anguſtias quidem animæ & carnis tuæ Domine Ieſu, indicat ſudor ille ſanguineus, qui orationis tẽpore de ſanctiſſima carne tua guttatim decurrebat in terram. Vnde enim animæ tuæ tam vehemens timor? vnde tanti ſudoris anxietas, & tam anxia ſupplicatio? Sed propterea hoc agere voluiſti, vt maioris erga te amoris ſtimulos haberemus.* hæc ille.

Sequitur oſtendendo, quomodo Angelus apparuit ei, & quomodo à Iuda oſculatus fuit.

CVM autem ſic oraret, vt dicitur Lu. 22. *apparuit ei Angelus de cælo, confortans eum.* Hæc autem apparitio ſecundùm Nico. de Lira fuit in viſione corporali. Ex quo oſtenditur, quòd in eo erat vera humanitas, quæ confortabatur contra triſtitiam inſurgentem in parte ſenſuali ex conſideratione mortis imminentis. Ex quo etiam apparet vehementia doloris Chriſti in ſua oratione. Tam vrgens enim erat dolor eius, & immenſa afflictio, vt Angelus ad eum confortandum mitteretur. Cùm ergò in tãtis anxietatib. oraret, ecce Angelus Domini princeps cæleſtis militiæ Michael aſtitit, confortãs eum, & dicẽs. Salue Domine Ieſu. Orationem & ſudorem veſtrum ſanguineum, patri veſtro obtuli in cõſpectu totius curiæ ſupernæ, & om-

& omnes ſupplicauimus,vt calicem hũc transferret à vobis.Et reſpondit. Nouit, nouit,filius meus Ieſus, quia redemptio humani generis quam ſic optamus, ſine effuſione ſanguinis ſui ſic decenter fieri non poteſt.Et ideò ſi ſalutem vult animarum,oportet eum pro ipſis mori. Tunc reſpondit Ieſus Angelo: Salutem animarum volo,& idcircò mori decerno. O amor indicibilis, O amor incomparabilis,vt Dei filius eligat potius mori,quàm perdatur genus humanum. Et ait Angelus ad eum. Confortamini igitur,& viriliter agite.Excelſum enim decet magnifica facere,& magnanimum ardua ſtrenue tolerare,Cito tranſibunt pœnoſa,& perpetuo glorioſa ſuccedent. Tunc ergo exurgens Dominus aliqualiter confortatus,& videns in ſpiritu Iudã antecedentem turbam, & ad ipſum capiendum venientem, perrexit iterum ad diſcipulos totus ſanguine madefactus. O anima deuota inſpice mentali oculo Ieſum vultũ ſuum tergentem,atque diſcipulis ſuis dicentem.Dormite iam & requieſcite. Inuenit enim iterum ipſos dormientes. O verus amor. Vere cùm dilexiſſet ſuos,in finem dilexit eos.Nam in tãta poſitus anxietate,procurabat eorum quietem,videbat à lõgè aduerſarios ſuos veniẽtes cum facibus & armis , nec tamen diſcipulos excitauit,niſi quando propè & iuxta eos fuerunt.Tunc autem dixit illis: *Sufficit,venit hora,& filius hominis tradetur in manus peccatorum.Satis dormiſtis.Ecce qui me tradet appropinquat.* Adhuc eo loquente,vt dicitur Matt. 26.Ecce Iudas vnus de duodecim , & cum eo turba multa cum gladijs & fuſtib.miſſis à ſacerdotibus & ſenioribus populi. Qui autem tradidit eum,dedit illis ſignũ dicens:*Quemcumque oſculatus fuero,ipſe eſt,tenete eum,& ducite caute.*Prçuenit ergò Iudas peſſimus mercator,ne appareret, quòd eſſet ipſe de conſortio malorum. Et eis dedit hoc ſignum. Primò,quia mos erat diſcipulis in receſſu à Chriſto benedictionem recipere.In reuerſione verò oſculum pacis.Secundò verò,quia Ieſus ſimulabatur Iacobo Minori, ne vnus pro alio caperetur. Tertiò ne poſſet aliquo modo aufugere, & ne Iudæi deciperentur in eius transfiguratione.

VEnit igitur Iudas,vt dicitur Matt. 26. & ſalutãs eum,dixit:*Aue rabbi*, & oſculatus eſt eum.Et verificata fuit prophetia Hierem.9.c.di.*Ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur,& occulte ponit ei inſidias.* Dixitq; illi Ieſus:*Amice ad quid veniſti? Oſculo filium hominis tradis*,vt habetur Luc.22. quaſi diceret. O Iuda amice mi,quem ego tantopere dilexi,quem ad Apoſtolatum vocaui,cui familiarem me dedi, cuius pedes in cœna genu flexus laui,& oſculatus ſum,cui corpus meum tradidi, cui nunquã diſplicui, quem nunquam offendi , quare venis ad perdendum patrem,& ad extinguendum lucem,ad vitam negandum, ad magiſtratum , & ad paſtorem tuum occid ndum? *Oſtendit eius traditionem à Iuda, & eius captionem à Iudæis.* Licet autem tanta in me mala commiſeris,tam .n reuerter. a d me, & ego ſuſcipiam te. O vere benigniſſimum & manſuetiſſimum Dominum,qui licet doleret de iniuria,quam ſibi inferebat Iudas, magis tamen affligebatur damnatione eius. Contra quem proditorem exclamat Ber. *O Iuda hominum immaniſſime,tu ipſe te damnationi perpetuæ mancipaſti,dum dicis magiſtro tuo: Aue,magiſtrum vocas mendaci ore , cuius doctrinã & correctionem totaliter contempſiſti, mel portas in ore,& amaritudinem ac venenum in corde.* Sciens autem Ieſus omnia quæ ventura erant ſuper eum , proceſſit obuiam Iudæis,ad ſe capiendum venientibus , & dixit ad eos, vt habetur Io.18.*Quem quæritis?* Et hoc fecit vt oſtenderet ſe voluntarie pati. Vt verificaretur illud Iſa.53. c. *Oblatus eſt quia ipſe voluit.*Reſponderunt autem illi : *Ieſum Nazarenum.* Quibus cùm Dominus reſpondiſſet.*Ego ſum*,omnes abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Et verificatum fuit illud Pſal.26.*Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt , & ceciderunt.* Vnde Aug.inquit:*Vox ſola turbam odijs ferocem,armis terribilem,ſine vllo telo percuſſit, repulit,& ſtrauit , virtute diuinitatis latentis. Quid iudicaturus faciet,ſi*

iudicandus

Iudicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Iterum autem interrogauit eos dicens: *Quem quæritis?* Illi autem dixerunt: *Ieſum Nazarenum.* Reſpondit Ieſus: *Dixi vobis, quia ego ſum? Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.* Tunc acceſſerunt, vt dicitur Matth. 26. & manus iniecerunt in Ieſum, & tenuerunt eum. Hic præteribimus ſilentio, quomodo B. Petrus habens gladiũ percuſſit Pontificis ſeruum, cui nomen Malcus, & abſcidit auriculam eius, quam tangens Dominus Ieſus ſanauit eum, vt dicitur Ioan. 18. Tũc ergo capto magiſtro ſuo, diſcipuli omnes relicto eo fugerunt. Et tunc adimpleta fuit prophetia Zach. 13. dic. *Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis.* Quod conſiderans deuotus Bernar. exclamat di. *O bone Ieſu, ô pie, benigne, miſericors, curialis & large, Vbi ſunt miſericordiæ tuæ? Nullus eſt qui tui miſereatur. Vbi ſunt infirmi quos ſanaſti, & curaſti? Nullus te aſſociat. Vbi ſunt mulieres, & homines quos de quinque panibus ſaturaſti? Nullus eſt qui te recognoſcat. Vbi ſunt beneficia quæ Apoſtolis contuliſti? Ecce iam te omnes derelinquunt,* hæc ille. Adoleſcẽs autem quidam, vt dicitur Matth. 14. ſequebatur Dominum Ieſum amictus Sindone ſuper nudo, & tenuerunt eum. At ille relicta Sindone, nudus profugit ab eis. Qui licet à quibuſdam dicatur fuiſſe Iacobus Minor, tamẽ ſecundum Gregor. & Bedam fuit Ioan. Euangeliſta. Rogauerat enim illum B. Virgo, vt ei annunciare feſtinaret, quæcunque ſuper filium ſuũ accidere videret. Currebat igitur B. Ioannes altas ad ſydera voces emittens, quas à longe audiens Mater Ieſu, & ipſa vehementer lachrymare cœpit. Erat enim vt creditur ad feneſtrã domus auſcultãs, ſi aliquos clamores audiret. Sciebat enim quod illa nocte filius ſuus debebat a Iudæis appræhendi. Cũ ergo deſcendere vellet ad aperiendũ Ioanni ianuam, & præ debilitate incedere nõ valeret, venit Ioannes ad oſtium pulſans & lachrymoſis vocibus nuncians ei Chriſtum captum fuiſſe à Iudæis.

Quibus dictis B. Virgo velut mortua cecidit in terram. Sed B. Ioannis & Magdalenæ ac Marthæ dulcibus verbis, atque exhortationibus aliquantulum mitigata, cum tamen deficientibus ſibi viribus ex dolore intercedere non poſſet. Rogauit illam B. Ioannes, vt eum ad videndum finem magiſtri ſui currere permitteret, promittens ei, quòd ante condemnationem eius ad mortem ad eam reuerteretur. Cui tandem conſentiens beata Virgo in eodem loco doloribus plena remanſit.

SEPTIMVS DOLOR BEATÆ Virginis in filij ſui deductione.

CAPTAS igitur Ieſus à turbis ligatus eſt ab eis, & maximis pœnis afflictus. O flebile ſpectaculum, ô dolendum malum, ô lachrymabile factum, videre illos crudeliſſimos Iudæos leonum more contra Dominũ Ieſum frementes, & rugientes. Alij cœperũt eum per capillos ſuos, & violenter in terram proiecerunt, alij gratioſas manus eius capiẽtes retro verterunt, alij funib. duris illas ligauerunt, alij catenam collo eius impoſuerunt, alij contumelioſis verbis iniuriabantur ſibi, alij denique pugnis, & pomis ſuorum enſium percuſſerunt eum. Quid audis ô anima mea? Nonne hic eſt rex Angelorum? Nõne hic eſt Ieſus Dei & Virginis filius? Nonne eſt Creator, & Redemptor tuus? Cur ergo non ploras, cur non clamas ad ſydera? O Ieſu mi, ſalus animæ meæ, profecto nunc adimples quod ſcriptum eſt per Iſa. Prophetam 53. cap. ſui libr. dicent. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus, & Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum.* Conſidera igitur ô anima deuota quo ducitur ab illis nequiſſimis de torrente ſurſum verſus Hieruſalem per illum montem petroſum,

Digitized by Google

ſum, pedibus diſcalceatis, capite diſcooperto, inclinatus ex fatigatione & vehementi acceleratione incedens. Dicit autem Damaſcen. vt pie credẽdum eſt, quod ducentes eum cum fune ad collum ſiue catena, cum magna feſtinatione, manibus poſt terga ligatis, fecerunt eum ceſpitantem cadere, cum tranſiret torrentem Cedron, & ſuper illis lapidibus ore contudit, ita vt fracto ore, & facie ſanguis conflueret. Et tunc verificatum fuit Pſalm. 109. *De torrente in via bibit, propterea exaltauit caput.* Dicit etiam Damaſcenus, quod propter tunſiones lapidum, quia nox erat, & rabide violenterque trahebant eum, pedes eius & tibiæ ita confractæ ſunt, vt ſanguis vndique emanaret. Nullus vero erat, qui in tantis calamitatibus conſtituto auxilium præberet. Et tunc verificatum fuit illud Iſa. 63. *Circunſpexi & non erat auxiliator, quæſiui & non erat qui adiuuaret.* Et Pſalm. ſexageſimooctauo, inquit Dauid in perſona Chriſti: *Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit, & qui conſolaretur & non inueni.* Et Pſalm. 141. iterum ait: *Conſiderabam ad dexteram, & videbam, & non erat qui cognoſceret me.* Et ex hoc cauſabatur maximus dolor ipſius. Nam vt dicitur. C. de Apoſtatis leg. hi qui, grauior pœna eſt conuerſari inter homines, & eorum carere ſuffragijs, quam procul ab hominibus exiſtentem, ipſorum ſolatium non ſentire. Et ideo proculdubio graue fuit Chriſtum in terra Iudæorum quaſi cum peculiari populo ſingulariter electo cõuerſari benefaciendo, & non ſolùm carere eorum ſuffragijs, & ab omnibus amicis derelinqui, ſed ab illo ingratiſſimo populo ſic vituperoſe, & crudeliter tractari. Conſiderate ô deuoti Chriſtiani totam ciuitatem commotam, & diſcipulos amaricatos, & triſtes, hinc inde fugientes, & ad Cœlum voces lachrymoſas emittentes, & dicentes: O bone Ieſu quid facient ſine magiſtro diſcipuli? Quis à luporum rabie defendet oues percuſſo paſtore? Sic igitur vinctum deduxerunt perfidi Iudæi Dominũ Ieſum ad domum antiquioris Pontificis, ſcilicet Annæ qui erat ſocer Caiphæ, vt dicitur Ioan. decimooctauo. Quod fecerunt primo ob reuerentiam ipſius, quia erat ſenior. Secundo quia domũ eius prius inuenerunt iuxta quam tranſibant. Tertio quia volebant eum ibi melius ligare, & ſe alijs ſocijs roborare ne ſibi caperetur. Quarto vt eum in pluribus locis vituperarent. Beda vero aliam aſſignat rationem dicens, quod forte diuinitus factum eſt, vt qui erãt affines, ſanguine ſociarentur in ſcelere. Interrogatus igitur Dñs Ieſus ab Anna de diſcipulis, & doctrina ſua, quia diſcipuli aufugerant, ſolum de doctrina dedit reſponſum dicens: *Ego palam ſemper docui in ſynagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil, quid me interrogas? Interroga eos, qui me audierunt. Ipſi enim ſciunt quid dixerim ego.* Quod cum dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu dicens: *Sic reſpondes pontifici?* Hic autem vt dicunt aliqui, erat ille cuius auriculam ipſe ſanauerat. Et ideo dicit Chryſoſtem. O quam nefaria perſuaſio, quid hac alapa ſtultius, & indecentius? Tunc verificatum eſt illud quod ſcriptum eſt Michææ quint. *Percutient maxillam iudicis Iſrael.* Et Thren. tert. capit. dicitur de Chriſto: *Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobrijs.* Reſpondit autem illi ſeruo Dominus humiliter dicẽs: *Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, quid me cædis?* O admiranda patientia manſuetiſſimi Ieſu, qui percuſſus in faciem ictu graui manuque furibunda, adeo vt ſecundum quoſdam dentes oris eius remouerentur & os eius ſanguinem expueret, nihil tamen contumelioſe locutus eſt illi, ſed ſolum innocentiam ſuam defendit. Quam Domini mitiſſimam reſpõſionem conſiderans Auguſtin. in quodam ſermone inquit: *Quid hac reſponſione verius? Quid manſuetius & iuſtius? O magna Domini patientia, ô inaudita humilitas, ô ineffabilis manſuetudo, quæ nec ſe excuſauit, nec ipſum dire verberantem puniuit.* Conſidera ergo anima deuota, quod ibi illi perfidi Iudæi diuerſis Dominum

Ieſum

Digitized by Google

Ieſum afflixere ſupplicijs. In qua quidem domo Annæ cum eſſet, Ioannes intrauit, vt dicitur Ioan. 18. cap. & poſſumus deuote meditari quod videns eum ſic afflictum & denuo ligari, vt duceretur ad Caipham principem ſacerdotum, cucurrit ad annunciandum B. Virgini, vt eam aſſociaret ad videndum filium ſuum antequam moreretur. Quam cum ſemimortuam repeſiſſet, vidês quod illa ſecum pergere non poſſet, imò nec ſe mouere à ſtrato in quo iacebat ex maxima anxietate, cum licentia eius perrexit ad videndum, ſi Domino ſuo tam afflicto, aliquid adiutorij impendere valeret, iterum promittens beatæ Virgini, quòd quamprimum determinationem Iudæorum de filio ſuo intelligeret, illi protinus nunciare feſtinaret.

OCTAVVS DOLOR beatæ Virginis, in Filij ſui accuſatione.

MISIT igitur Annas Dominũ Ieſum ligatum ad Caipham generũ ſuum, qui erat Pontifex anni illius, vbi ſcribæ & Phariſæi conuenerant, vt dicitur Matthæ. vigeſimoſexto. Sed hic ſilentio præteribimus breuitatis cauſa, qualiter Petrus antequam Gallus cantaret, ter Chriſtum negauit. Et quomodo reſpexit eum Dominus Ieſus, & ipſe egreſſus foras fleuit amarè. Principes igitur ſacerdotum & omne Concilium quærebãt falſum teſtimonium contra Ieſum, vt eum morti traderent & occiderent, ſicut dicitur Matthæ. 26. Et hoc prophetatum fuerat Pſalm. 36. vbi dicitur: *Surgentes teſtes iniqui quæ ignorabam interrogabant me.* Cum autem multos falſos teſtes adduxiſſent, non inueniebant cauſam mortis in eo. Refert enim Nicodemus in Euangelio ſuo, quod aliqui ex eis teſtib. adductis contra Chriſtum, Spiritu ſancto coacti, dixerunt: Nos vidimus eum miracula facientem. Alij autem dixerunt: Nos audiuimus eum verba veritatis prædicantem, & ſimilia plerique locuti ſunt, Deo mouente linguam eorum contra voluntatem ipſorum. Nouiſſime autẽ venerunt duo falſi dicentes: *Hic dixit, poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum reædificare illud.* Sed cum non eſſet conueniens teſtimonium eorum, & Ieſus nihil ad ea reſpondiſſet, Princeps ſacerdotum ait illi. *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Reſpondit illi Ieſus: *Tu dixiſti. Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus Cæli.* Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua dicens: *Blaſphemauit, quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur?* Scidit autem veſtimenta ſua ſecundum Chryſoſtom. vt accuſationem Chriſti redderet grauiorem. Illi vero perfidi Iudæi frementes, & rabie pleni cum Pontifice ſuo dixerunt: *Reus eſt mortis*, tanquam malefactor, ſeductor & blaſphemus; ſtatimque fecerunt illud quod inquit Bern dic. *Vultum tuum Domine Ieſu deſiderabilem, in quem deſiderant Angeli proſpicere, ſputis inquinauerunt, manibus percuſſerunt, alapas dantes & dicentes: prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Et vt inquit Marc. cap. decimoquart. Velauerunt faciem eius, & hoc fecerunt ſecundum aliquos, ne videntes gratioſiſſimam & digniſſimam faciem eius pietate mouerentur. Et poſtea per totam iſtam noctem ligatum & maceratum, deriſionibus & opprobrijs vexauerunt, & in manibus famulorum & ſeruorum flagellandum & cruciandum reliquerunt. Et dicunt nonnulli quod poſt flagella duriſſima, eum ſic vulneratum proiecerunt in dolium aquæ frigidæ, vt ſic omnes cruciatus ſuos renouarent, vnde in perſona ſua dixerat Dauid Pſalm. 68. *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſq; ad animam meam. Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.* Sed vbi es ò Maria? An ignoras quę circa dilectum Filium tuum geruntur? Dicunt quidam deuoti

Cõtemplatio circa accuſationem Chriſti.

Digitized by Google

uoti quod poſtquam B. Ioannes vidit Dominum Ieſum ſic crudeliter maceratum, dubitans ne præ doloribus deficeret, & moreretur, cucurrit velociter in Bethaniam vbi erat planctus indicibilis. Sed per ipſum clamor & vlulatus factus eſt magnus, pulſans namque ad oſtium à Virgine orante, tremente, & attonita auditus eſt. Cui Magdalena aperuiſſet oſtium, Ioannes baiulans, flens & lachrymans dixit omnia beata Virgini quæ viderat.

QVibus auditis B. Virgo, licet debiliſſima, tamen vires ſibi præſtante animo rogauit Magdalenam & Martham vt eam duceret ad videndum Filium ſuum Ioanne ergo antecedēte cum lucerna in manu ipſa apodiata, Mariæ & Marthæ illarum ſuſtentationibus ferebatur. Cum autem Hieruſalē ingreſſa eſſet inueniens quoſdam interrogauit eos dicens, illud Cant 3. cap. *Nam quem diligit anima mea vidiſtis?* Illi autem reſponderunt illud quod ſcriptum eſt Cant. 5. cap. *Qualis eſt dilectus tuus, ô pulcherrima mulierū, quia ſic adiuraſti nos?* Illa autem dixit: *Dilectus meus candidus eſt & rubicundus, pulcher, et decorus, electus ex millibus.* Cui illi reſponderunt illud Iſa. *Vidimus eum, & non erat aſpectus, ſed quaſi abſconditus eſt vultus eius & deſpectus, vnde nec reputauimus eū.* Cum aūt ex tali reſponſione magis anxia anteiret beata Virgo, ecce alius diſcipulus, qui, vt quidam dicunt, fuit Iacobus Minor, cum maxima feſtinatione currēs, beatamque Virginem inueniens, ei narrauit omnia.

Contemplatio doloris B. Virginis Mariæ.

IN his ergo locutionibus & inquiſitionibus dum affligeretur B. Virgo, ecce quòd vt quidam deuoti dicunt, ventus vehemens extinxit lumen quod portabat Ioannes ante Virginem. Cum autem audiſſet quoſdam ictus & percuſſiones fieri in quodam apotheca cuiuſdam fabri lignarij volentes accēdere lumen, percuſſerunt ad oſtiū. Quo aperto vidit mœſtiſſima mater tres cruces ibi paratas, vnamq; alijs altiorem ſtatimque quod fiendum erat, intelligēs, ac dubitans illam Crucem magnam filio ſuo pręparari, volenſq. melius certificari, interrogauit fabrum qua ex cauſa tres illas Cruces pręparaſſet. Cui ille reſpōdit. Tres latrones occidere hoc mane ſtatuerunt Iudæi, quorum princeps eſt quidam qui dicitur Chriſtus, pro quo hęc magna Crux præparata eſt. O pijſſima Virgo, quam amarus ac crudelis fuit tibi nunciatus iſte. O deuoti Chriſtiani flete cum Maria. Nam vt dicunt quidam doloroſa Mater hoc audito cecidit ad terram, tantumq; fleuit, vt ex oculis eius ſanguis viuus efflueret, veruntamen cupiens ante mortem amplecti filium ſuum, melius quàm potuit fecit ſe à Magdalena & Martha ad domum Caiphæ deduci. Cumque per oſtium apertū inſpiceret filium ſuum in medio curiæ flagellari, ac diuerſis ſupplicijs affligi, exclamauit dicēs: O Fili mi dulciſſime, quare tibi hæc faciunt illi canes impudentiſſimi? Tu es Filius Dei, quē de Spiritu ſancto concepi, quem adorant Angeli, & iſti perfidi Iudæi te tamquam malefactorem occidere nō timent. O lumen oculorum meorum, O ſpes & ſolatium vitæ meæ, O gaudium, & iucunditas mea, fac, & me mori tecum. In his & ſimilibus ſuſpirijs cum affligeretur dolentiſſima Mater Filij ſui dolorem augendo, ab oſtio domus cum verberibus & opprobrijs ab illis perfidis Iudęis repellabatur. Mane aūt facto cum duceretur Dominus Ieſus ad domum Pilati, exſpectauit Beata Virgo filium ſuum per quandam viam tranſiturum, quem cum vidiſſet, lachrymoſis oculis intuebatur eum.

Chriſtus adducitur ad domum Pilati.

Adductus eſt igitur Dominus Ieſus ad domum Pilati, ſed perfidi Iudæi in prætorium intrare noluerunt, vt non contaminarentur cohabitatione hominis gentilis. Sed vt mundi manducarent Paſcha. Super quæ admirans Auguſtinus inquit: *O impia cecitas Iudæorum, prætorium intrare timebant, & fratris innocentis ſanguinem effundere non timebant. Sub habitaculo contaminantur alieno, & non contaminantur ſcelere proprio.*

exiens

Digitized by Google

Exiens igitur Pilatus ad Iudæos inquit: *Quam accuſationem affertis aduerſus hominem iſtū?* Qui reſponderunt: *Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.* Hæc autem prænūciata fuerant Pſal. 21. vbi in perſona Chriſti dicitur: *Circundederunt me canes multi, concilium malignantium obſedit me, aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens.* Et Pſalm. 3. *Domine multiplicati ſunt qui tribulant me: multi inſurgunt aduerſum me.* Et Pſalm. 40. *Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei, aduerſum me cogitabant mala mihi. Verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me.*

ACcuſabant ergo illum Iudæi dicentes: Hunc inuenimus, Primo ſubuertentem gentem noſtram, Secundo prohibentem tributum dari Cæſa. Tertio dicentem, ſe filium Dei, & regem Iudæorum. Cum autem diceret Pilatus: *Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate.* Reſponderunt: *Nobis non licet interficere quemquam.* Ex quo demonſtrabant quòd volebant eum occidi. Romani enim aliqua minora permittebant Iudæos iudicare, ſed ſibi reſeruabant cauſam ſanguinis, & mortis, vt inquit Nico. de Lyra ſuper Io. 18. c. Et ideo Pilatus nolens Chriſtum occidi, quem ſciebat innocentem, volebat eum à Iudæis iudicari. Illi vero morti eius inſidiantes, quærebant à Pilato mortis ſententiam contra eum promulgari. Sed hic omiſſis multis contentionibus, inter Iudæos, & Pilatum factis, quibuſdamque interrogationibus quas Chriſto Pilatus fecit, reuertamur ad Beatam Virginem Mariam, coram Pilato cum filius eius accuſaretur aſtantem. O quam gelidum tunc factum eſt cor virginis, quantoque dolore repleta eſt anima eius, cum videbat maledictos Iudæos tantis falſitatibus filium ſuum accuſantes, ac mortem eius omni conamine procurantes. Exclamabat autem & dicebat: O proditores, iniqui, mendaces, & perfidi Iudæi, quid mali vnquam fecit hic filius meus innocens, purus, impollutus, immaculatus, & virtutibus plenus? O ingrata gens, quid boni tibi facere potuit, & non fecit? Cæcos tuos illuminauit, leproſos mundauit, paralyticos curauit, infirmos ſanauit, & dæmones effugauit, ac mortuos ſuſcitauit. Quare ergo illius necem quæris? Hęccine reddis Domino tuo popule ſtulte, & inſipiens. Exclamabat quoque ipſa benedicta virgo'di. O infœliciſſima mater, ô mulier tribulatiſſima, ô genitrix omni dolore repletiſſima, quæ video dilectum filium meum iniuſtè accuſatum, defendere non poſſum, iniquiſſime calūniatum, & adiuuare nequeo. Miſerere mei ſaltem tu, ô Pilate: Redde mihi vnigenitum filium meum ab his ſceleratiſſimis Iudæis tam crudeliter maceratum; quod ſi eum condemnare deliberas, eandem & de hac miſera Matre ſententiam proferens, antequam dulciſſimum filium meum occidi permittas, prius hanc infœlicem Matrem eius interfice.

Contēplatio de Maria Virgine aſtante corā Pilato.

NONVS DOLOR B. Virginis, in filij ſui illuſione.

POSTQVAM Pilatus diligenter examinauit omnes accuſationes cōtra D. Ieſum adductas, dixit Iudæis ſicut ſcriptū eſt Io. 18. *Ego nullam inuenio cauſam in homine iſto.* At illi furibunda voce clamabant: *Cōmouit vniuerſum populum, incipiens à Galilea vſque huc.* Audiens autem Pilatus Galilæam nominari, & intelligens eum eſſe de Herodis poteſtate, remiſit illum ad Herodé, qui & ipſe erat Hieroſolymis illis diebus, propter feſtum paraſceuen. Herodes autem viſo Ieſu gauiſus eſt valde. Erat enim ex multo tempore cupiēs videre eū, eo quod audierat multa de eo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab illo fieri. Interrogabat autem eum multis ſermonibus, vt dicitur Luc. 23. Dicit deuotus Anſelm. quòd interrogabat, ſi erat ille quem pater ſuus ab infantia voluit occidere, & propter quem innocentes occiderat. Interrogabat etiam ſi ipſe Lazarum reſuſcita-

Chriſtus mittitur ad Herodem, à quo illuditur.

ſcitauerat. Item rogabat eum, vt aliquod miraculum faceret. At ipſe nihil reſpondit, tum quia curioſe petebat, tum ne impediret eius Paſſionem. Nam promittebat eum liberare, ſi ad eius nutum aliquod ſignum feciſſet. Stabat igitur iuſtus coram peccatore, agnus manſuetus coram lupo rapace, Ieſus Chriſtus coram Herode crudeli. Stabant autem, & principes ſacerdotum, & ſcribæ conſtanter accuſantes eum, vt dicitur Luc. vbi ſupra. Et tunc adimpletum fuit illud Pſalm. trigeſimoſeptimo. *Qui iuxta me erant, de longe ſteterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Ego autem tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum.* Videns igitur Herodes quod nec miraculũ, nec verbum ab eo habere poterat, ex hoc reputans eum ſtultum, ſpreuit illum cum exercitu ſuo, & illuſit eum, ac fecit in maiorem deriſionem indui veſte alba, & remiſit eum Pilato. Et propter hoc facti ſunt amici Herodes, & Pilatus illa die: nam ante inimici erant ad inuicem. Et verificata fuit prophetia Pſalm. ſecund. dic. *Aſtiterunt reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduerſum Dominum & aduerſus Chriſtum eius.*

Chriſtus per totam ciuitatem ligatus ducitur, & illuditur.

Conſiderate igitur, O deuoti Chriſtiani, qualiter Dom. noſter Ieſus Chriſtus per totam ciuitatem velutamens deducitur, irridetur, & illuditur. Et tunc impleta eſt prophetia Dauid in perſona Chriſti Pſalm. 21. dic. *Omnes videntes me deriſerunt me, locuti ſunt labijs, & mouerunt caput.* Item prophetia Pſalm. 68. dic. *Propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam.* Et ibidem: *Factus ſum illis in parabolam. Aduerſum me loquebantur qui ſedebant in porta, & in me pſallebant qui bibebant vinum.* Et Abdiæ 1. dicitur Chriſto: *Illuſerunt tibi fœderis tui, omnes viri tui illuſores.* Procedebat ergo Cœlorum rex ſic vituperatus demiſſo ac verecundo vultu, omnium clamores, conuicia, ac ſublanationes & lapidum percuſſiones, ac immũditiarum infectiones patientiſſime tolerabat. Sequebatur illum mœſtiſſima Mater & lachrymas amariſſimas effundens exclamabat dicens: O Fili mi chariſſime, tu quis es Sapientia Dei patris, vt ſtultus ab omnibus irrideris, tu qui es ſcientia Angelorũ, demens reputaris. Tu qui es vera philoſophia omniũ gentium, tanquam mente captus à cunctis reprobaris. Dominus vero Ieſus ſic contuſus cum maximo dolore intuebatur Matrem ſuam oſtendens in ſe verificatum eſſe illud dictum pſalmiſtæ: *Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me.*

DECIMVS DOLOR beatæ Virginis in filij ſui flagellatione, & coronatione.

DEDVCTO igitur Domino Ieſu iterum ad Pilatum, valde contriſtatus eſt Pilatus, quod Herodes illum remiſiſſet ad eum. Vocans autem principes ſacerdotum & ſcribas, dixit ad illos illud quod ſcriptum eſt Luc. 23. *Obtuliſtis mihi hominem hunc tanquam auertentem populum; & ecce ego coram vobis interrogans nullam cauſam inuenio in homine iſto, ex his in quibus eum accuſatis. Sed neque Herodes. Nam remiſit illum ad nos, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. Eſt autem conſuetudo, vt vnum vinctum dimittam vobis in Paſcha, vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum?* Sciebat enim quod per inuidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes, vt dicitur Marci 15. Principes autem ſacerdotum, & ſeniores ſuaſerunt populo, vt peterẽt Barabbam, Ieſum vero perderent. Erat autem Barabbas latro, qui propter ſeditionem & homicidium miſſus fuerat in carcerẽ.

Quærit Pilatus dimittere Ieſum.

Dicente ergo præſide: *Quem vultis de duobus dimitti, Barabbam, an Ieſum, qui dicitur Chriſtus?* Exclamauit turba: *Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.* O quali gladio feriebatur tunc cor Virginis Matris, cum audiebat horribiles illos clamores Iudæorum peten-

Digitized by Google

petentium potius liberationem Barabbæ latronis, quam filij ſui innocentiſſimi. Dixit illis Pilatus: *Quid igitur faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus?* Reſponderunt omnes: *Crucifigatur.* vnde Bernard. ait: *O principes Iudæorum excæcati, ô ſtipula deputanda ardoribus infernalibus, quare vultis accumulare tot ſcelera & peccata, vt præferatur iniquus iuſto?* Et deuotus Anſelmus exclamat: *O inreƈtum cambium, ô iniquum iudicium, bonus deſpicitur, & iniquus poſtulatur, Iuſtus punitur, & peccator liberatur: agnus occiditur, & lupus acceptatur: vita deſeritur, & mors reſeruatur.* Iterum autem dixit ad Iudæos Pilatus volens Dominum Ieſum liberare: *Quid enim mali fecit?* At illi magis clamabant: *Crucifige, Crucifige eum.* Et Pilatus ad eos: *Nullam cauſam mortis inuenio in eo, corripiam ergo illum & dimittam,* quaſi diceret ſecundum Bedam: Flagellis illum, & ludibrijs quantum vultis afficiam, dummodo innoxium ſanguinem non effundam. Credens igitur Pilatus quod Iudæi videntes Dominum Ieſum crudeliter flagellatum, compaſſione moti, eum relaxari permitterent, tradidit eum flagellandum militibus ſuis. Qui ſuſcipientes illum in prætorio congregauerunt ad eum vniuerſam cohortem. Et exuentes veſtimentis ſuis, chlamydem purpuream circunderunt ei, & pleƈtentes coronam de ſpinis poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in manu eius, & genu flexo ante illum illudebant ei dicentes: *Aue Rex Iudæorum*: & expuerunt in eũ, ac accipientes arundinẽ percutiebant caput eius, vt dicitur Matthæ. vigeſimoquint. & Marc. decimoquint. & dabant ei alapas, ſicut ſcriptum eſt, Ioan. 19. Et tunc verificatum fuit illud quod in eius perſona prædiƈtum fuerat Iob 16. *Nunc oppreſſit me dolor meus, et ad nihilum redaƈti ſunt omnes artus mei, hoſtis meus collegit furorem ſuum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus ſuis, & terribilibus oculis me intuitus eſt. Aperuerunt in me ora ſua, & exprobrantes percuſſerunt maxillam meam. Saturati ſunt pœnis meis. Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit. Tenuit ceruicem meam, confregit me, & poſuit ſibi quaſi in ſignum. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cum haberem mũdas ad Deum preces,* hæc ibi. De Chriſto autem inquit Auguſt. *Expalmatur qui eſt palma viƈtoriæ, ſpinis coronatur, qui ſpinas peccatorum venit confringere, ligatur qui ſoluit compeditos, diſciplina cæditur, ſalus vulneratur, vita moritur, occiditur ad tempus vita à morte, vt in perpetuu à vita occidatur mors,* hæc ille. Conſidera igitur anima deuota, qualiter Dominus Ieſus ad columnam ligatus duriſſime flagellatur. Et tunc verificata fuit prophetia Pſalm. trigeſimoſeptimo. Vbi in perſona Chriſti dicitur: *Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpeƈtu meo ſemper.* Stabat igitur nudus coram omnibus, iuuenis elegans, & verecundus, ſpecioſus forma præ filijs hominum, caroque eius innocentiſſima & tenerrima, repleta eſt liuoribus & fraƈturis. Et tunc impleta eſt prophetia Pſalmi præallegati dicentis: *Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea.* Et quod per os prophetæ prædixerat Dominus Michææ. prim. dicens: *Vadam ſpoliatus & nudus: faciam planƈtum.* Tunc etiam adimpletum fuit illud quod prædixerat Iſa. ſui libr. ſexageſimoprim. c. dicens: *Afflixerunt Spiritum ſanƈti eius.*

Cum piiſſima Virgine Filium eius deplorare debemus.

COmpatere igitur Chriſtiane Domino tuo ſic afflicto. Fluebat enim vndique regius ſanguis, de omnibus partibus corporis, quo & columna, & flagella madefiebant, & terra ſub pedib. eius ſanguinea erat. Cum igitur eum poſt dira verbera ſoluiſſent, quia præ debilitate maxima ſe ſuſtentare non poterat, cecidit in terram ſanguine ſuo irrigatam, totuſque cruentatus eſt. Sic igitur cruciatum adduxit eum foras Pilatus, & dixit Iudæis, vt habetur Io. 19. *Ecce homo.* O Mater doloroſa reſpice ſi cognoſcis Filium tuũ, opprobrium hominum factũ, plagis repletum, ac ſpinis coronatum. Dicunt enim

Digitized by Google

doctores quod corona illa erat de iuncis marinis ad modum ſpinarum, caput Domini Ieſu penetrantium, ita vt ſanguis ab illarum puncturis emanãs totam faciem eius ſanguine madefaceret. Quarum ſpinarum ego vnam vidi. dicit autem Bern. quod ipſa corona os capitis perforauit, & vſque ad cerebrum peruenit. & Chryſoſtom. de Chriſto ait: *Mille puncturis caput eius impletur.* Recogita igitur anima deuota, ſi tunc commota ſunt viſcera virginis ſuper filio ſuo. Exiſtimo enim quod tũc exclamauit ad ſydera, & cum lachrymis filio ſuo dixit: Heu heu Fili mi, quare ſic vulneratum te cerno.

Et his dictis defecit in ea ſpiritus eius, & non remanſit in ea vox, neque ſenſus. O corda adamantina, O corda lapidea, O corda ferro duriora, quæ beatæ Virgini & Filio eius non compatiuntur in tantis afflictionibus. Aperite igitur Chriſtiani viſcera pietatis, & cũ piiſſima Virgine deplorate, & Filium eius ſanguine cruentatum oculo mentis aſpicite.

VNDECIMVS DOLOR beatæ Virginis, in Filij ſui condemnatione.

CVM vidiſſent autem Iudęi Dominum Ieſum ſic cruentatum, tãquam canes, ſanguinem leporis videntes, exclamare cœperunt: *Crucifige, crucifige eum.* Dixit eis Pilatus: *Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo cauſam.* Cum audiſſet autem Pilatus hos ſermones, magis timuit, & ingreſſus in prætorium dixit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum ei non dedit Et tunc verificatum fuit illud quod prædixerat Iſa. 53. ſui libr. cap. dicens: *Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Sed hic omiſſis quibuſdam interrogationibus quas fecit Pilatus Domino Ieſu, maxime quærendo quid eſſet veritas, proſequentes Paſſionem Domini, ſolum magis deuotis contemplationibus intendemus. Exclamantibus igitur Iudæis ad Pilatum: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris.* Extimuit Pilatus, & adduxit Dominum Ieſum foras, vt iudicaret eum. Vbi Chryſoſtom. dicit: *Facile deuias à iuſtitia, qui in cauſis magis hominem quam Deum formidas.* Erat autem paraſceue hora quaſi ſexta, & ſedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem Golgoltha. Vt dicitur Ioann. decimonono. Et dixit Iudæis: *Ecce Rex veſter.* Illi autem clamabant: *Tolle tolle, Crucifige eum.* Dicit eis Pilatus, *Regem veſtrum Crucifigam?* Reſponderunt Pontifices: *Nos non habemus regem niſi Cæſarem.*

SEdente autem Pilato pro tribunali, miſit ad eum vxor ſua dicens: *Nihil tibi, & iuſto illi. Multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter illum.* Sicut dicitur Matth. vigeſimoſeptimo. Vbi dicit glo. Rabani: Quod diabolus videns patientiam Chriſti, & cognoſcens ſe proſternendum ex humilitate eius, voluit per mulierem reuocare paſſionis eius proceſſum, ſicut per mulierem procurauit damnationem humani generis. Videns autem Pilatus obſtinationem Iudæorum de morte Chriſti, accepta aqua lauit manus ſuas coram populo dicens: *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius. Vos videritis.* Qui reſponderunt: *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Vbi quidam deuotus doctor exclamat dic. *O dati in reprobum ſenſum & obſtinatæ malitiæ, crimen veſtrum ad poſteros veſtros deſtinatis. Sufficiebat enim veſtra perditio, ſed ſi: fiat vt poſtulatis.* Vnde vt experientia patet, omnes poſteri eorum Iudæorum qui prædicta verba dixerunt, vel Dominum Ieſum flagellauerunt, ſeu conſpuerunt, particularibus infirmitatibus ſunt detenti. Quidam enim ex eis brachio dextro ſe adiuuare non poſſunt. Alij ſputum emittere non valent. Nonnulli vero continuum ſanguinis fluxum patiuntur. Factis igitur ſignis iuſtitiæ conſuetis, Pilatus

latus data publice ſententia, Dominum Ieſum ad Crucis patibulum adiudicauit. Quod audiens doloroſa Virgo, ad pedes filij proſtrata, cum lachrymis ſic eum allocuta eſt:

Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus,
Solamen vitæ, ſpeſque ſaluſque meæ.
O benedicte puer, ſanctorum gloria, mundi
Plaſmator, Matris vita beata tuæ.
Agne Dei pateris cur hanc mitiſſime mortem?
Quid vidua infelix ſola relicta geram?
Qui tam terribili ſibi transfixère corona
Nate caput: vita viſne perire mea?
Tunc Ieſus mæſtam ſumma pietate parentem
Conſpiciens, dulci voce benignus ait:
Pro me cur tantos fundis dulciſſima fletus,
O genitrix? obitu ne cruciare meo.
Nanque mea totus pœna ſaluabitur orbis:
Qua ſine Cœlorum gaudia nullus habet.
Deſine iam tantos ad ſydera mittere planctus,
Eſt lachrymis oculi feſſa pupilla tui.
Namque cito validus propria virtute reſurgam:
Victor ouans, victis hoſtibus aſtra petam.

DVODECIMVS ET VLTImus Beatæ Virginis dolor in Filij ſui Crucifixione, & occiſione.

DAta igitur ſententia mortis, ſtatim vexilla Pilati emiſſa ſunt, & omnes Iudæi ruerunt in Dominum Ieſum, tanquàm canes rabidi, portantes neceſſaria ad eius Crucifixionem & mortem, voces clamoroſas ad ſydera mittẽtes, & dicentes. Ducamus cito latronem iſtum ad ſuſpendium.

Expellentes autem Iudæi B. Virginem cum pugnis & verberibus, in medio duorum latronum poſuerunt filium eius. Crucem ſuam ſuis feſſis humeris baiulantem. Cerne igitur anima deuota, & cõſidera quomodo vadit curuus ſub Crucem Dominus tuus, anhelans ex ponderoſa Crucis deportatione. Vnde quidam verſificator inquit: *Incedit curua mitis ceruice magiſter. In faciem nimio ſæpe dolore cadens.* Tũc autem verificata fuit prophetia Dauid Pſalm. 37. in perſona Chriſti di. *Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar.* Ibat autem ad paſſionem benigniſſimus D. Ieſus lachrymoſis vocibus dicens, ad orientem reuolutus, O oriens, en morior ex amore. Deinde ad alias mundi partes ſe reuoluens idem dicebat. Sequebatur autem eum Mater eius Virgo piiſſima, & anxiebatur ire verſus filium, vt eum adiuuaret ad Crucem portandam, quæ magna & ponderoſa nimis erat. Sed propter tumultum populi appropinquare non poterat. Audiebat tamen illos perditos Iudæos, filium ſuum irridentes, & verberãtes. Alios ſuper caput & faciem eius lutum, & alias immũditias proijcientes. Rogabat autem tranſeuntes, quos cognoſcebat fuiſſe aliquando filij ſui deuotos & beneuolos, dicens vt flerent filium eius.

Poſt hæc autem verba ait anguſtiata Mater ad Ioannem & Magdalenam. Ducite me quæſo ad locum, quo videre valeam, & tangere filium meum, antequam præ dolore hîc moriar. Ducta igitur ad portam ciuitatis, qua filius erat tranſiturus, aſpiciens à longè, videntíque filium ſub Cruce quaſi deficiẽtem, & inter duos latrones ſtantem, ſed propter vultus eius pallorem, atque ex immunditijs in illum proiectis deturpationem, ac propter deformitatem plagarum eum non bene cognoſcens, dicebat ad ſocias: O ſorores meæ cognoſcitis filium meum? Eſtne ille qui velut leproſus & mortuus ita incuruatus venit? Cui omnes amariſſime flentes dixerunt: Ipſe eſt, O Mater plena doloribus: hic vere eſt filius tuus. Tunc reſpiciens eum mœſtiſſima mater, exclamando dixit. O fili dulciſſime: Fili mi ſanctiſſime, anguſtiatus es nimis, iam in me deficio, & me ſuſtinere non valeo. Et

hæc dicens amplexata eſt filium ſuum, & Filius Matrem. Et dolor matris communicatus eſt cum dolore filij, & econtrà. Ita quòd dolor vnius pertranſiuit cor alterius, & præ laſſitudine & amaritudine ambo defecerunt in via tanquàm exanimes. Vnde in eodem loco extant veſtigia vnius Eccleſiæ, quæ olim à Chriſtianis in memoriam huius myſterij fuit fabricata, & S. Maria de Spaſmo propter hoc appellata.

Contemplatio de Ieſu, quando ducebatur ad Crucifigendum, & de eius Crucifixione.

Tūc illi carnifices & peſſimi Iudæi pedibus, & pugnis percutiebant, & conculcabant B. Virginem, & Dominum Ieſum non valentem ſurgere, nec ampliùs Crucem portare, crudeliter per capillos apprehendentes à terra leuauerunt, & angariauerunt quendam Simonem Cyrenæum venientem de villa, vt portaret Crucem eius. Maria verò Magdalena cum alijs mulieribus erexit B. Virginem, quæ præ dolore ampliùs incedere non valebat. Sed caput ſuum inclinans ſuper quãdam petram, tãta vehementia lachrymas emiſit, quòd vſque ad hodiernum diem apparent veſtigia lachrymarum, dictam petram excauantium, ſicut mihi retulit quidam frater noſter, qui prædictam petram vidit in ciuitate Conſtantinopolitana. Cùm igitur pijſſima Virgo videret ſe virib. deficere, rogauit Magdalenã & Martham, vt eam ad locum, in quo occidendus erat filius ſuus, deportarent. Ad quem locum cùm deportata fuiſſet B. Virgo, deductus quoque fuit filius eius, & in præſentia eius omnib. veſtimentis eſt ſpoliatus Ex qua ſpoliatione renouati ſunt omnes dolores, & cũctæ plagæ corporis eius. Erat. n. tunica eius iam carni applicata ex congelatione ſanguinis. Quã tunicam extractã oſtenderunt Virgini ſanguine madefactam. Et poterant dicere illud Gen. 37. *Vide vtrum tunica ſit filij tui an non.* Conſidera igitur O anima deuota, & inſpice pio mentis oculo alios parare malleos, & clauos, alios facere foramina crucis, alios menſuram brachiorum ſumere, alios foramen in quo Crux poneretur, facere, alios verò percutientes, Dominum Ieſum in pectore ſuper Crucem proſternere. Alios verò vnã manum conclauare, alios autem aliã manum cum fune ad aliud foramen violenter trahere, & extendere. Erãt enim nerui attracti ex cõclauatione primæ manus. Et dicit Ber. quòd illi claui non erant benè acuti, ſed quadri, & obtuſi, non tantùm carnem penetrantes, ſed etiam ipſam carnem ſecum, & neruos, & oſſa intra lignum trahentes. Manibus igitur Domini Ieſu in Cruce affixis, cum fune ligantes pedes eius, ad locum foraminis violenter traxerunt, atq; plagas ambarum manuum renouauerũt. Erãt enim nerui corporis eius retracti ex conclauatione manuũ & dolore. Aliqui autem dicunt, quòd vnumquemq; pedem per ſe cum vno groſſo clauo trãſfixerunt, & ſic fuerunt quatuor claui in carne eius. Alij verò dicunt, quòd vtrunque pedem cum vno ſolo clauo confixerunt, qui erat valde terribilis & groſſus. Quidam tamen dicunt, quòd pedibus eius ſimul iunctis, vt melius clauus poſſet tranſire, perforauerũt priùs ipſos pedes cum vno inſtrumento ferreo. Et poſtea ictib. mallei fortiſſimis ipſum clauum magnum & longum ambos eius pedes tranſire fecerunt. Quorum ictuum ſonitum B. Virgo audiens, ad Cęlum eiulatus mittebat, qui dolore penetrabat cor & animam ſemimortui filij ſui. Aliqui autem dicunt, quòd primo Crux fuit erecta, & bene firmata. Deinde Chriſtus denudatus fuit in altum iuxta Crucem ſuam eleuatus aliquo ſuſtentante corpus eius poſito ſub pedibus ipſius. Et ſic vidente omni populo & Matre eius fuit in manib. & pedib, vt ſuprà diximus, conclauatus. Et hoc maiorem dolorem ſuæ pijſſimæ Matri concitauit. Secundùm autem opinionem eorum qui tenent, quod in terra fuit conclauatus, dicunt quidam, quòd eum ſic Crucifixum, cùm in altum leuare cœpiſſent ad maiorem eius dolorem cadere dimiſerunt, & ſic renouata ſunt

omnia vulnera eius. Tandem ad maiorem Matris ſuæ dolorem, in medio duorum latronum ipſum erexerunt. O piiſſima Virgo conſpice filium tuum, & vide quomodo eum iſti perfidi Iudæi affixerunt, & tu bone Ieſu miſerere Matris tuæ præ doloribus deficientis. Credo enim quòd eam intuens lachrymabili vultu ex compaſſione, intra ſe dicebat: O mater mea dilectiſſima, quomodo omnia gaudia, quæ de me ſuſcepiſti, conuerſa ſunt mœrorem & luctum? Vbi namque nunc ſunt Angeli in mea Natiuitate cantantes? Vbi Paſtores ad præſepe venientes? Vbi orientales reges in cunis me adorantes? Vbi grata per triginta tres annos vtriuſque conuerſatio & familiaritas? Vbi tot & tanta de me prædicata miracula, propter quæ lætabatur cor tuum? Heu Mater mea, omnia hæc conuerſa ſunt tibi in lamentum & fletum.

Beata autem virgo ſparſis crinibus tota ſanguine & lachrymis madefacta, ſtabat iuxta crucem filij ſui, clamãs & dicẽs: Heu mihi fili mi. Quis dabit mihi, vt ego moriar tecum? Quare remanet ſine filio mater? fac mihi hanc gratiam fili mi, vt ego moriar tecum. Nihil enim mihi gratius in præſenti, quàm te amplexato, in cruce tecum mori. Nihil mihi amarius, quàm viuere poſt mortem tuam. O fili mi, tu mihi pater eras, tu mihi mater, tu mihi frater, tu mihi ſponſus, tu mihi blandus eras filius. Tu meæ diuitiæ, tu mea gloria, tu meæ diliciæ. Tu mihi omnia eras. O fili dulciſſime. Vbi eſt ille delectabilis aſpectus? Vbi eſt vultus tuus lætus, & iucundus? Vbi eſt facies illa ſerena? Vbi eſt viſus ille amabilis? Fili mi ſpecioſe præ filijs hominum, nunc totus es deformis, & opprobrium hominum factus. Vbi eſt O fili loquela ſuauis, Vbi conuerſatio manſueta? Quo ibo, mi fili? Qualis erit vita mea ſine te fili mi? Deinde reuoluta mœſtiſſima mater ad Iudæos dicebat: O impij Iudæi nolite mihi parcere, poſtquam filium meum crucifixiſtis. Crucifigite ſimul & matrem, aut mortem, ſi habetis ſæuiorem præbete. Item vt inquit Bern. in ſermone de planctu virginis etiam dicebat eis: Poſtquàm compleſtis vota veſtra, ſaltem deponite & reddite miſeræ matri filium ſuum, reddite eum mihi, erit enim mihi ſolatium vel defunctus. De qua loquens quidam deuotus contemplator dicit:

Stabat Mater doloroſa, iuxta Crucem lachymoſa, dum pendebat Filius.

Cuius animam gementem, contriſtatam & dolentem pertranſibat gladius.

O quàm triſtis & afflicta fuit illa benedicta, Mater vnigeniti.

Quæ mœrebat & dolebat, & timebat dum videbat, nati pœnas inclyti.

Quis non debet contriſtari, hancque Matrem contemplari, dolẽtem cum filio?

Quis eſt homo, qui non fleret, Matrem Chriſti ſi videret, in tanto ſupplicio?

Pro peccatis ſuæ gentis, vidit Chriſtum in tormentis, & flagellis ſubditum.

Vidit ſuum dulcem natum, morientem deſolatum, cùm emiſit ſpiritum.

Eia Mater fons amoris, me ſentire vim doloris, fac vt tecum lugeam.

Fac vt ardeat cor meum, in amando Chriſtum Deũ, vt tibi complaceam.

Sancta Mulier illud agas, Crucifixi fige plagas, cordi meo valide.

Tui nati vulnerati, iam dignati pro me pati, pœnas mecum diuide.

Fac me vere tecum flere, Crucifixum condolere, donec mundo vixero.

Iuxta Crucem tecum ſtare, te libenter ſociare, cum planctu deſidero.

Virgo Virginum præclara, ſed nunc dolens, & amara, fac me tecum plangere.

Fac vt geram Chriſti mortem, paſſionis eius ſortem, & plagas recolere.

Fac me plagis vulnerari, Cruce hac inebriari, in amore filij.

Inflammatus & accenſus, per te Virgo ſim defenſus, in die iudicij.

Fac me

Fac me Cruce cuſtodiri, mortem Christi præmuniri, & foueri gratia.
Vt cùm corpus morietur, vita felix inchoetur, in cœleſti gloria.
Virgo dulcis ô Maria, tu plorabas voce pie, coram Cruce Filium.
Rumpebatur cor Mariæ, deplorantis valde pie, ô Fili dulciſſime.
Cùm te cerno morientem, ego perdo cor & mentem, & tota deficio.
O columba ſine felle, ô vas dulci plenum melle, ô Fili pijſſime.
Tu me vides deſolatam, ſemininam, anxiatam, & mihi non loqueris.
Gabrielis illud Aue, dulce nimis & ſuaue, nunc dat mihi gemitum.
Nunc vertuntur in mœrorem, & in luctum & dolorem, nunciata gaudia.
Mihi namque eſt ablatus, & in Cruce conclauatus, qui me replet gratia.
O Crux atra de te queror, mihi nequis eſſe peior, ô Crux crudeliſſima.
Meum natum tu cepiſti, ipſum in te ſuſpendiſti, O Crux ferociſſima.
Ergo ſaltem nunc te placa, quam exoro voce rauca, reddas mihi Filium.
Et ſi non vis te placare, neque natum mihi dare, tu me ſecum recipe. Nam conſolor ſi me capis, ſi me ſpernis, tu me tradis, mortali ſupplicio. Hæc prædictus doctor.

Stabat ergò iuxta Crucem Ieſu Maria Mater eius, vt habetur Ioan. 19. & oculos ſuos lachrymis irrigatos ad illam reuoluens, dicebat: O crux ſeuera, quæ Mater filij mei facta es, quare abſtuliſti eum mihi? Ego amplexabar eum brachijs, & tu ſtringis eum clauis. Ego inuolui eum pānis, & tu extendiſti eum lignis. Ego veſtiui eum tunicis, & tu induiſti eũ veſtimēto ſanguinis. Ego educaui eum lacte, & tu potaſti eum aceto & felle. Redde igitur mihi vnigenitum filium meum, vt ſaltem tangam eum antequàm moriar. Quib. fletibus augebat dolorem Filij ſui in Cruce: Plāgite igitur cũ Maria deuoti Chriſtiani, & oculo cōpaſſiuo inſpicite Dominũ veſtrum in Cruce pro vobis morientem. Quem poſſumus deuote contemplari intra ſe dicētem populo illi Iudaico ingrato, dum in Cruce brachijs extenſis moreretur, illud Mich. 6. quod hodie Eccleſia decantat: *Popule meus quid feci tibi? aut quid moleſtus fui tibi? reſponde mihi.*

Sed heu quia D. Ieſus dicere poterat illud Iſa. 49. *In vacuum laboraui, & vane fortitudinem meam conſumpſi.* Et illud Iſa. 65. *Tota die expandi manus ad populum incredulum, & non timentem verba mea.* Lamentabatur ergò di. O popule ingratiſſime: Ego propter te flagellaui Ægyptũ cum primogenitis ſuis, & tu me flagellatum tradidiſti. Ego te eduxi de Ægypto, demerſo Pharaone in mare rubrũ, & tu me tradidiſti principib. ſacerdotum. Ego antè te prçiui in columna nubis, & tu me adduxiſti ad prætoriũ Pilati prçſidis. Ego te paui manna per deſertum, & tu me cçcidiſti alapis & flagellis. Ego dedi tibi ſceptrum regale, & tu caput meum ſpinis coronaſti. Ego propter te Cananæorum reges percuſſi, & tu percuſſiſti arundine caput meum. Ego te præ cunctis gentib. magnificaui, & ſublimaui, & tu in ligno Crucis, tamquam latronem me ſuſpendiſti. O igitur ſcelerati peccatores, O ſuperbi, & arrogantes, videte humilitatem Domini veſtri, ſic vituperabiliter morientis. O auari rapaces, O luxurioſi ſpurciſſimi, ô guloſi voraces, ô iracundi, & partiales maledicti, ô inuidi diabolici, ô accidioſi & negligentes in via Domini. Deponite vitia veſtra amore illius, qui pro veſtra ſalute vitam ſuam poſuit, & precioſum ſanguinem ſuum effudit. Audite eum in Cruce clamantem: *Sitio.* Porrigite illi aquam lachrymarum pro peccatis veſtris, & eius morti compatientes cum eo, ac matre eius plorate, ac veniam peccatorum veſtrorum lachrymoſis vocibus poſtulate. Quam concedat nobis benedictus Redēptor ac Saluator noſter Dominus Ieſus, de manu Pharaonis, id eſt, diaboli nos liberatos, ac de Ægypto tenebroſo ignorantiæ eductos, Virga Crucis ſuæ mare rubrum peccatorum noſtrorum percutiens, ſiccis faciat pedibus pertranſire, ac poſtre-

Digitized by Google

Poſtremò ad promiſſam viuentium terrã nos perducat, cum illo regnaturos in ſecula ſeculorum. Amen.

SABBATO SANCTO,

De ſeptem generibus hominum indigne ſumentium corpus Chriſti, quibus debet ſacra Communio denegari.

SERMO XVI.

PLVIT *illis manna ad manducandum, & Panem cæli dedit eis.* Pſalm. 77. Quemadmodum manna datum à Deo populo Iſrael, ſicut dicunt doctores, ignem optimè ſuſtinebat. Nam cùm eſſet ſimile coriandro prope ignem ponebatur, & efficiebatur durum, deinde triturabatur, & ex eius farina conficiebatur panis, vt habetur Num. 11. Sed ſi ponebatur ad ſolem, liquefiebat & contabeſcebat, vt dicitur Exodi. 16. Ita ſacratiſſimum corporis Domini Sacramentum, quod per manna ſignificatur, ignem ſuſtinet feruentiſſimi amoris, à quo conſtringimur ad credendũ veritatem. Quæ enim diuini amoris in ſe ardorem habet, in fide ſoli datus, panemque iſtum cœleſtem deuotè recipiens ex eo reficitur, & in omni virtute ſuccreſcit. Sed ſol curioſitatis humanæ, & phantaſticæ rationis, ad perſcrutationem huius excellentiſſimi Sacramenti per perfidiam eum liquefacere facit, vnde de tali inquit Salomon Prouerb. 25. *Scrutator maieſtatis opprimetur à gloria.* Sapien. 2. de curioſis dicitur: *Excæcauit eos malitia eorum.* Aliam quoque ſimilitudinem cum manna habet prædictum Sacramentum, quia ſicut manna vnicuique ſapiebat iuxta deſiderij ſui appetitum: aliqui enim benè diſpoſiti cum ſumma delectatione veſcebãtur cibo illo ſapidiſſimo, qui illis dabat dulcedinem ſicut mel, vt dicitur Exod. 16. & ſaporem cuiuſcunque cibi deſiderati, vt ait Nicol. de Lira ſuper librũ Numeri, & hoc tangit Salomon Sapien. 16. vbi loquens Deo de manna inquit: *Dulcedinem tuam, quam in filios habes oſtendebas, deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati. Nam ad quodcunque volebat conuertebatur,* hæc ibi. Alijs verò malis, & appetitum inordinatum habentibus videbatur generare faſtidiũ, & non habere bonum ſaporem. Vnde murmurantes dicebant illud Num. 21. *Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Similiter hoc dignitiſſimum Sacramentum ſumentibus diuerſimode ſapit ſecũdùm diuerſas eorum diſpoſitiones, deuotionis, ſcilicet vel indeuotionis. Quidam enim mirabilem conſolationem recipiunt ex eius refectione, quia digne & reuerenter ad illud accedunt. Alij verò indigne ſumentes, nullum ex eo guſtum ſentiunt, ita vt dicere poſſint illud Exodi 16. *Anima noſtra arida eſt.* Et in eis verificata ſunt verba Dauid prophetæ, Pſ. 106. di: *Omnem eſcã abominata eſt anima eorum, appropinquauerunt vſque ad portas mortis.* De quibus in hoc ſermone tractaturi, ſeptem conſiderationes faciemus. In quibus declarabimus ſeptem generationes hominum ad ſacram communionem indignè accedentium.

Sermonis intentio ac diuiſio.

QVOD OMNES QVI ſunt in actu, vel in habitu, ſeu propoſito peccati mortalis, indigne ſumunt ſacratiſſimum corpus Domini noſtri.

Consideratio Prima.

Nullus exiſtens in actu vel habitu, ſeu propoſito mortaliter peccan li, poteſt recipere communionem.

SCiendum eſt ſecundùm Alexand. de Ales, in 4. parte ſummæ, in tractatu de Euchariſtia. Et ſanctum Bona. in 4. diſt. 9. ar. 2. q. 2. & 3. & Rich. ibidem. ar. 1. q. 1. in corpore quæſtionis. & ſanctũ Pe. de Tharan. in eadem di. quòd omnes qui ſunt in actu, vel habitu, ſeu propoſito peccati mortalis, indigni ſunt recipere ſacram communionem. Imò peccant mortaliter, ſi ſcientes ſe in tali ſtatu eſſe, communicare præſumunt. Et per talem communionem non ſolùm gratiam non acquirunt, ſed corpus Chriſti quod bonis eſt ad ſalutem, talibus eſt ad æternam damnationem, vt dicitur in c. & ſancta de conſe. di. 2. Quod autem non proſit, probatur fundamento, quod ponit philoſophus. 1. Phi. di. Accidens nullum erit nec proderit ſubiecto non præexiſtente. Et iterum 2. de anima. Actus actiuorum ſunt in patiente bene diſpoſito. Sicut ergò alimentum corporale non poteſt præbere nutrimentum corpori mortuo, imò ſi omnes cibi delicati ponerentur in ore mortui, nullam delectationem ei præberent, nec auxilium ad vitam, eò quòd in corpore mortuo non eſt virtus digerendi, nec cibum in ſubſtantiam conuertendi, cùm anima ſit priuatum, & calore naturali. Sic à ſimili alimentum ſpirituale, quod eſt corpus Chriſti, non poteſt prodeſſe animæ mortuæ per peccatum, & priuatæ diuino amore, & per conſequens ſpirituali calore. Ideò tali peccatori dicitur Apoc. 3. *Nomen habes quòd viuas, & mortuus es.* Cùm ergò exiſtens in peccato mortali, ſit membrum præciſum ab Eccleſia, non poterit participare de diuina gratia, quæ datur per ſacramentum corporis Chriſti. c. Eccleſiæ, de conſe. di. 4. & c. quemadmodum. 23. q. 7. Imò talis recipiens corpus Chriſti in peccato mortali, recipiet damnationem ſuam, ſicut Iudas, qui poſt communionem acceptam abiens laqueo ſe ſuſpendit, vt dicitur Matth. 27. Et quòd hoc ſit verum, probatur fundamento, quod ponit B. Tho. in ſumma contra gentiles, libr. de ſubſtantia orbis, dicentem: *Corruptis potentijs earum obiecta eis plurimum ſunt nociua.* Patet hæc regula in oculo. Nam ſi potentia viſiua ægra fuerit, clarum eſt, quòd viſio aeris & ſolis, quæ de ſe eſt delectabiliſſima, Eccleſ. 11. illi fiet nociua ad videndum, pro eo, quòd potentiam viſiuam ſic ægram magis contriſtat, & debilitat. Similiter potentia guſtatiua, cui prius cibus erat delectabilis, quando eſt ægra, etiam optimus cibus auget illi triſtitiam, & dolorem, dicente Auguſtino in quodam ſermone: *Palato ægroto pœna eſt panis, qui ſano eſt ſuauis; & oculis ægris odioſa eſt lux, quæ ſanis eſt amabilis.* Vinum quoque licet ſit bonum in ſe, & ſanum ſanis, tamen febricitantibus eſt nociuum. Quibus præſuppoſitis dico, quòd anima habet pro obiecto ſui cibi ſpiritualis Corpus Chriſti, dicente Saluatore Ioan. 6. *Caro mea vere eſt cibus, &c.* Si ergò anima eſt ſpiritualiter infirma per peccatum, & hunc cibum ſpiritualem corporis Chriſti ſuſcipit, augebit ſibi dolorem & infirmitatem, addens peccatum peccato. Et verificabitur in eo illud Iob. 9. *Panis eius vertetur in fel.* Dicunt enim auctores medicinæ, quòd ponere in ſtomacho cibum indigeſtum ſuper indigeſtum, eſt diminutio vitæ. Vnde priuſquam quis ſecũdum cibum ſumat, debet primus digeri, vt ſtomachus expeditus à primo poſſit libere intendere ſuper ſecundum. Et ideò iſte cibus benedictus in ſtomacho animæ non eſt ponendus, niſi prius per pœnitentiam digeſta ſit omnis prior culpa. Nulla enim debet in anima remanere vitæ præſentis affectio, vbi debet poni totius mundi perfectio. Cuius figura habetur quarti Regum 23.

Digitized by Google

gum 23. vbi legitur, quòd Ioſias noluit, quòd fieret phaſe, id eſt, feſtum eſus agni paſchalis, niſi prius Iudæa purgaretur ab idololatria: per quod ſignificatum eſt, quòd quis non debet comedere agnum Dei, niſi prius ſuam animam purgauerit ab omni terrena cupiditate, quæ eſt idolorum ſeruitus, vt dicitur Coll. 2. Sicut ergò non debet æger curare de reſtauratione cibi, niſi prius purgatis oppoſitis humoribus, alioquin morbus creſceret. Purgatis autem humoribus aſſumptis cibus bonum præſtat nutrimentum. Ita cibus ille cœleſtis, qui eſt reſtauratiuus animæ, non debet ſumi, niſi prius ea purgata fuerit malis humoribus culpæ. In cuius figuram legitur, Exod. 16. quòd filij Iſrael non receperunt manna, niſi prius conſumpta farina, quam ſecum tulerant de AEgypto. Per quod ſignificatum fuit, quòd non debemus hoc manna diuinum recipere, donec in nobis eſt farina peccati. Aliter non perficeret nobis, ſed potiùs eſſet ad pœnam. Vnde Chryſoſt. ſuper Matthæ. homil. 7. dicit: Sicut corporalis cibus, cùm ventres inuenit diuerſis cõtrarijſque, vel infectis humoribus occupatos, amplius illos lædit, magiſq; nocet, nec vllum præſtat auxilium: ita iſte cibus ſpiritualis, ſi aliquem reperit malignitate pollutum, magis eum perdit, non ſua natura, ſed accipientis vitio. Et idem ponit Auguſt. in dicto c. & ſancta, dicens, quòd hoc procedit, non quia res illa mala ſit, ſed quia malus male accepit, quod bonum eſt. Iſidorus quoque in libr. de ſummo bono, & ponitur de conſe. di. 2. c. qui ſcelerate, inquit: *Qui ſcelerate viuunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant non ad emundationem proficere ſibi, dicente propheta Hierem. 2. Quid eſt quòd dilectus meus facit in domo mea ſcelera multa? Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias?* hęc ille. Ideò in c. qui diſcordat. e. di. dicitur, quòd tales tantæ rei ſacramẽtum ad iudicium ſuæ perditionis quotidiè accipiunt. Et idem habetur in c. qui manducant. ea. diſt.

Ex quo concluditur, quòd ſacerdos celebrãs in mortali, peccat mortaliter, vt patet 6. diſt. c. teſtamentum. & 1. q. c. ſacerdotes, & de conſe. diſt. 2. c. quotidiè. & de cohabi. cleri. & mu. c. vlt. & de cele. miſſ. c. de homine. & de conſ. di. 4. c. qui immunis. Ideò inquit Apoſt. 1. ad Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit,* vbi gloſſ. inquit: *Ac ſi Chriſtum occideret, punietur.* Et Auguſt. ſuper Ioannem ait: *Non ſpiritualiter Chriſtum manducat, niſi qui innocentiam ad altare portat. Portet ergò vnuſquiſque mundam conſcientiam ad ſacramentum, ne ſi immundam portauerit, in eum Satanas, tanquam in alterum Iudam ingrediatur,* hæc ille. Et Matth. 7. inquit Saluator: *Non eſt bonum dare ſanctum,* id eſt ſacramentum, *canibus,* id eſt, eis qui viuunt vt canes, *nec mittere margaritas ante porcos,* id eſt, antè eos qui viuunt vt porci. Debet igitur eſſe pura conſcientia, quæ recipit hoc ſacramentum, vt inquit Alexander Papa in c. nihil. de con. di. 2. Si ergò Eccleſiæ, & vaſcula ſacra, in quibus ſeruantur reliquiæ ſanctorum, debent ſeruari in munditia, vt præcipit Inno. III extra de cuſtodia Eucha. capitulo, relinqui nolumus. Et ſimiliter corporalia, & quæcunq; vaſa Eccleſiaſtica, & veſtimenta, debent teneri munda, vt in eodem capitulo dicitur: multò magis ille, qui accipit in ſe ſacratiſſimum corpus Chriſti, debet eſſe ab omni macula culpæ purificatus. O maledicti peccatores, qui acceditis ad ſacramentum cum peccatis mortalibus, profectò de vobis dici poteſt illud Oſeæ 8. *Iſrael factum eſt tibi tabernaculum immundum in nationibus,* & ideò *non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Matthæi decimoquinto, in vobis ſcelera. Quapropter exclamat Hieronymus in epiſtola contra quemlibet veſtrum, dicens: *O infelix, qua temeritate audes illis labijs oſculari filium virginis, quibus oſculatus es labia meretricis? O Iuda, oſculo filium hominis tradis.* David quoque Pſalm. 68. contra tales communicantes inquit: *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum.*

Sacerdos celebrans in mortali, mortaliter peccat: ſimiliter quilibet ſic recipiens.

dalum. Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. Effunde ſuper eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Et Aug. in libro de vera innocentia. c. 68. inquit: *Sacramentum pietatis in iudicium ſibi ſumit indignus.* vnde cãtat Eccleſia in ſequentia Miſſæ corporis Chriſti: *Sumunt boni ſumunt mali, ſorte tamen inæquali vitæ vel interitus. Mors eſt malis, vita bonis; vide, paris ſumptionis, quàm ſit diſpar exitus.* Et ideò inquit Leo Papa in ſermone cœnæ Domini: *Nullus fictus accedat, nullus fucato animo audeat proximare myſterijs, ne condemnetur, & ſententiam mereatur, & quod Iudas ſuſtinuit, patiatur. Nam in illum poſt communionem menſæ diabolus intrauit, non quia ſumpſerat Dominicum corpus, ſed quia impudentia Iudæ, & malignitas mentis, vt aduerſarius in eo habitaret, fecit. Vt diſcas quòd myſteriorum indignis celebrantibus ſecretè à diabolo præparantur inſidiæ, & magis magiſque accipiantur, qui non æquo animo communicare feſtinant,* hæc ille. O igitur Chriſtiani conſiderate, quod ſi pro eſu pomi vetiti damnatus fuit Adam cum omni poſteritate ſua. Gen. 3. & Balthazar rex Babyloniæ, qui in vaſis templi vinum indigne bibit, ſequenti nocte occiſus fuit, vt dicitur Dan. 5. Quanto magis damnabitur qui indigne communicat? Et ideò Apoſtolus ad Hebræ. 10. inquit: *Quanto magis putatis mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit?* Super quo dicit Auguſt. in glo. *Chriſtum conculcat, qui libere peccat & abſque timore, & qui eo indigne participat.* Idem quoque Atque Apoſtolus. 1. ad Cor. 11. ait: *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Super quo glo. oſtendens, quòd indigne communicans diutiùs & grauius infirmatur, ait: *Infirmi febribus & alijs morbis, imbecilles longa inualetudine. Et dormiunt multi, ſomno mortis.* Et propter hoc Eccleſia timẽs, quòd multi de filijs ſuis indigne communicauerint, decantat tempore Paſchali, deprecans ipſum Dominum Ieſum & di. *Ab omni mortis impetu tuum defende populũ.* Vos autem, ò proditores Chriſti, qui communicatis in morte, ſcitote ſecundùm Tho. in 4. di. 9. ar. 3. q. 3. quòd peccatum veſtrum aſſimilatur & comparatur peccato crucifigentium Chriſtum, vnde ad Heb. 6. dicit Apoſtolus: *Rurſus in ſemetipſis crucifigentes filium Dei.* Ambro. quoque ſuper epiſtolam primam Pauli ad Cor. 11. c. inquit: *Omnis qui Chriſtum indigne manducat, reus erit corporis, & ſanguinis Domini, ac ſi ipſum Chriſtum occidiſſet.* Imò dicit B. Thom. vbi ſuprà, quòd ſecundùm quid, grauiùs eſt peccatum indigne communicantium, quia committitur ſcienter, & ex malitia: peccatum autem crucifigẽtium, fuit commiſſum partim ex ignorantia, quæ etſi non excuſat à toto, tamen excuſat à tanto. Item quia Iudæi crucifixerunt Chriſtum mortalem. Tales verò quantum in ſe eſt, ipſum crucifigunt glorioſum & immortalem. Proinde inquit Remigius in gloſſ. ſuper illud Matthæi. 26. *Væ illi, per quem filius hominis tradetur, væ tradentibus* CHRISTVM *ad crucifigendum, ſed væ magis cum maligna conſcientia ſub Sacramento ſumentibus illum: quia etſi non tradunt Iudæis ad crucifigendum, tradũt tamen ipſum membris inimici ad ſumendum,* hæc ille.

O Igitur infœlix peccator, O iniqua anima, O crudeliſſime Chriſtiane, qui Chriſtum Dei filium denuo crucifigis, cùm ipſum indigne ſumis. Væ tibi, quia melius tibi eſſet, quòd natus nunquam fuiſſes. Nam inquit Richard. in 4. diſt. 9. ar. 3. quæſtio. prima in 2. articulo, & reſponſione eiuſdem, quòd ſi grauiter peccaret qui corpus Chriſti ſcienter in terram proijceret, multo grauius peccat qui ipſum ſuſcipit cum mortali peccato. Vt enim inquit Greg. 1. q. 1. c. multi: *Ille qui indigne accedit ad hoc Sacramentum, & polluta anima illud accipit, quantum in ſe eſt, dicitur polluere corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti*, vt etiam habetur in c. quòd quidam. e. q. & cauſa. Et ideò magis peccas O ſcelerate ſic accipiendo, quàm ſi illud proijceres in ſterquilinium, & quàm ſi calicem ſacrum ſtercoribus impleres. Scias ergò quòd triplici pœna punieris, primo pœna temporali, vnde dicit glo. ſuper primam epiſtolam Pauli ad Cor. 11. Quòd propter indignam

Triplici pœna puniuntur indigne ſumentes corpus Chriſti.

Digitized by Google

dignam ſuſceptionem ſacramenti, mortui ſunt multi. Et in libro qui dicitur paſchale, ſcriptum eſt; *Quicunque indigne communicat, niſi bonitas Dei gladium ſuſpenderet, ſtatim ab Angelis ad hoc poſitis ſuſpenderetur.* Et Numeri 11. dicitur: Quod cũ populus Iſrael eſſet in deſerto, murmurabat de manna, quod de cœlo pluebat illis Dominus, deſiderans carnes ad manducandum: quas cum mãducaſſet, ſtatim furor Domini illum percuſſit crudeli morte. Si ergo Deus indigne ſumentes manna occidit, quid credis ſit facturus his qui indigne corpus ſuum ſuſcipiunt? Secunda pœna dicitur ſpiritualis. Tales enim recipiunt in ſe dæmones, qui maiorem poteſtatem habẽt in ipſis quam antea. Exemplum habemus de Iuda, de quo Ioan. 13. dicitur, quod poſt quam buccellã ſuſcepit, ſtatim in eo Satanas introiuit. Proinde Auguſt. de conſe. diſt. 2. cap. ſicut Iudas inquit: *Sicut Iudas cui buccellam tradidit Chriſtus, nõ malum accipiendo, ſed bonum male ſumendo, locum præbuit diabolo: ſic indigne quiſq; ſumens corpus Chriſti.* Et idem Auguſtin. ſuper Pſalm. 142. ait: *Multos Iudas implet Satan indigne manducantes buccellam ad iudicium ſuum.* Idem quoque Auguſt. in quodam ſermone ait: *Nullus malignus ad corpus Chriſti accedat, nullus ſtultus, aut fucato animo approximare audeat, ne quod Iudas ſuſtinuit, patiatur. Nam in illum poſt communicationem menſæ diabolus introiuit, nõ quia ſumpſit Dominicum corpus, ſed quia impudentia Iudæ, & malitia mentis aduerſarium inhabitare fecit, vt diſcas quod indigne myſteriorum ſecreta celebrantibus diaboli inſidiæ præparantur,* hæc ille. Imò plus dico ego, quod ſi exiſtens in mortali vnum dęmonem in ſe habeat dum indigne cõmunicat, ſeptem dæmones in eum ingrediuntur. Ait enim Saluator, Luc. 11. *Tunc vadit ille ſpiritus & ſecũ aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi, & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* O ſcelerate qui accipis Chriſtum cum anima tam fœtida, & ore immundiſſimo, ſcias in te ingredi multos dęmones, minuſq; malum eſſet, ſi reciperes carbonem ignitum in ore, quàm ſacratiſſimum corpus Chriſti. Tertio pœna quam incurrunt indigne communicantes, dicitur æterna. Nam Leuit. 27. figuratiue dicitur: *Anima polluta quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorũ, quæ oblata eſt Domino, peribit de populis ſuis,* id eſt, eijcietur à ſaluandis ad damnationem æternæ mortis. Probatur etiam figuris quod Deus punit tales indigne communicantes. Nam 2. Reg. 6. habetur de Oza, qui percuſſus fuit à Deo eo quod Arcã Domini indigne tetigit, & aſſignat beatus Hieron. rationem, quia nocte præcedenti iacuerat cum vxore. Si ergo ille percuſſus eſt qui iacuerat cum vxore propria, & ſolum tetigerat Arcam fœderis materialẽ; qua percuſſione dignus erit, qui tetigerit, & ſumpſerit corpus Chriſti, quãdo iacuerit cum concubina, vel vxore aliena? Si ille percuſſus eſt qui ſolum tetigit Arcam ligneam vt eam iuuaret, ne pateretur ruinam; qua punitione dignus eſt, qui leuat Corpus Chriſti, vel illud ſumit ad proijciendũ in latrinam, id eſt, conſcientiam immundam. Aliam figuram habemus 1. Reg. 6. Bethſamatis, qui à Deo percuſſi ſunt, quia Arcam Domini indigne viderunt. Quam ergo punitionem recipient illi qui indigne pertractant corpus Chriſti? Notandum tamen ſecundum Bonau. in 4. diſt. 9. & Richard. ea. di. art. 2. quæſt. 1. in ſolutione ſecundi argumenti, & Alexan. de Ales, in 4. parte ſummæ, in tractatu de Euchariſtia, & Thom. in 4. diſt. 9. vt etiam habetur in ſumma confe. lib. 3. tit. 24. q. 71. Quod exiſtens in mortali peccato, videndo, corpus Chriſti, & aſpiciendo non peccat. Item ſi quis videret hoſtiam cõſecratam iacentem in terra, & cum timore, & reuerẽtia nõ exiſtente præſente ſacerdote, vel digniore perſona eam erigeret, nõ peccaret. Vt etiam inquit Innocent. in c. quod in te. de pœn. & re. notatur in ſumma conf. vbi ſupra, quæſt. 32. Debet tamen peccator ſecundum Alanum non longo aſpectu intueri corpus Chriſti, ſed eo viſo percutere pectus, quaſi non ſit dignus illud aſpicere. Et idem ponit Thom. in 4. diſt. 9.

De 2. pœna.

De 3. pœna

Indigne Chriſtum ſumentibus debita.

Exiſtens in peccato mortali, videndo corpus Chriſti non peccat.

Digitized by Google

AD prædicta etiam poteſt adduci illud 2. Paralip. 26. vbi habetur, quòd Ozias rex percuſſus fuit lepra, quia obtulit ſacrificium quod non licebat. Multo ergo magis puniuntur à Chriſto, qui ſanctiſſimum corpus ſuum immundus recipiũt, vel alijs adminiſtrãt. Ad corroborationem autem prædictorum, quòd Deus valde puniat recipientes in peccato mortali hoc digniſſimum ſacramentum; ponit exemplum Franciſcus de May. in quodam ſermone de Euchariſtia di. Quod ſacerdos quidam equitans, tranſibat per ſiluam cum corpore Chriſti, habens in manu campanellam, cum qua pulſabat ante corpus Chriſti, quem latrones videntes a remotis: Vnus ex eis dixit: Accipiamus ei equum: ad quem cum cæteri reſpondiſſent, quòd non licet, cum corpus Chriſti deferret. Ille reſpondidit: Nolite timere; nam ego ſimulabo me infirmum, & velle communicare, & tunc cum deſcenderit ipſe de equo, vos equum accipietis. Cum ergo ſacerdos deſcendiſſet de equo, requiſiuit à latrone qui fingebat ſe infirmum, an eſſet contritus, & confeſſus. Ille vero reſpondit quòd ſic, di. quòd volebat communicare. Cum ergo pro ſuſcipiendo ſacramento os aperuiſſet, ſtatim mortuus cecidit, & effectus fuit niger veluti carbo mortuus. Quod cæteri videntes, compũcti equum ſacerdoti reddiderunt, & monaſterium quoddam intrauerunt, vitamque ſuam mutantes, in bonis operibus ſemper perſeuerauerunt.

SECVNDA CONSIDERATIO, quòd illis debet ſacra communio denegari, qui de aliquo mortali crimine ſunt notabiliter ſuſpecti.

SECVNDO dico, quòd non debent ſuſcipere ſacramentum corporis Chriſti illi, qui de aliquo crimine ſunt notabiliter ſuſpecti, & ſacerdos non debet tales communicare. vnde inquit Richard in 4. diſt. 9. artic. 3. in corpore quæſtionis: Cum quæritur, an ſacerdos debeat dare ſacramentum illis, qui de aliquo crimine ſunt ſuſpecti. Reſpondeo ſicut dicit gloſ. ſuper c. Dixit Dominus. 31. quæſt. 1. quòd triplex eſt ſuſpicio. Et idem ponit Thom. in 4. di. 9. Vna eſt temeraria, quę prouenit ſine argumento aliquo, vel ex leui coniectura ortum habet, ſeu ex irrationabili cauſa conſurgit: eiuſmodi eſt illa quæ procedit ex detractionibus maledicorum & malorum hominum, 11. quæſt. 3. ca. In cunctis. *Triplex eſt ſuſpicio.* Et pro tali ſuſpicione, cũ ſit præſumptuoſa, non debet negare ſacerdos Euchariſtiam illi qui eam petit. Alia eſt probabilis ſuſpicio quæ conſurgit ex probabilibus ſignis prout eſt, ſi quis ſolus inuenitur loquens cum ſola, tempore, & loco nõ valde ſuſpectis, & propter hanc ſuſpicionem nõ debet ſacerdos negare Euchariſtiam. Et ratio eſt, quia pœna non debet infligi vbi culpa ignoratur. 2. quæſt. 1. cap. Deus noſter omnipotens. Vbi etiam dicitur, quòd nullum ante veram iuſtamque probationem iudicare, aut damnare debemus. Violenta vero ſuſpicio eſt, quæ ſurgit ex præſumptionibus violentis, ſeu ad cuius contrarium non admittitur probatio, prout ſi inueniatur ſuſpectus cum ſuſpecta, ſolus cum ſola in eodem lecto, vel loco, & tempore ſuſpecto, & ideo tali nõ eſt danda Euchariſtia. Et ſi talis ſuſpicio eſt communis, neganda eſt, tam in publico quàm in ſecreto, quia infamibus non debet dari corpus Chriſti, de conſe. di. 2. capit. pro dilectione. Si autem ſit ſolum ſingularis, ſcilicet ipſius ſacerdotis tantum, non eſt neganda in publico, ſed bene in ſecreto. Et hæc omnia etiam ponit Alexander de Ales, in quarta parte ſummæ; & notantur in ſumma confeſ. libr. 3. tit. 24. q. 80. Et poſito quod talis generaliter ſuſpectus de crimine eſſet contritus, & cõfeſſus. & hoc confeſſor ſciret, tamen non debet dari ei dare ſacramentum, ſed facere eum differre quoaduſque populo ſcandali-

ſcandalizato de illo innoteſcat eius pœnitentia, & conuerſio. c. non ſufficit, & c. in actione, de pœ. di. 1. Et hoc inquit Rich. vbi ſupra.

Quando corpus Chriſti dandum ſit illi quem ſacerdos ſcit eſſe in peccato mortali, & quando non.

SEd hic quæritur, nunquid ſacerdos teneatur dare corpus Chriſti, illi quem ſcit eſſe in peccato mortali. Et reſpondit Alexander de Ales, vbi ſupra, & B. Thom. in 4. diſt. 9. & ibi Richard. noſter. artic. 3. quæſt. 1. & S. Bonauen. ea. di. art. 2. quæſt. 4. quando ſacerdos ſcit aliquem eſſe in mortali peccato, diſtinguendum eſt. Aut enim ille non petit Euchariſtiam ſibi dari, & tunc mortaliter peccat ſacerdos incitando eum ad ſumẽdam Euchariſtiam in ſtatu tali, aut eam ſibi miniſtrando. Aut ille petit, & tunc aut peccatum ſuum eſt ſecretum & occultum, & tunc aut petit in ſecreto, & ſacerdos peccaret ſibi dando, quia habent contra eum legitimam exceptionem, quam ſibi in occulto obijcere poteſt, & ipſum debet monere, ne petat in publico, vt habetur de conſe. diſt. 2. ca. non prohibeat. Aut petit in publico, & tũc ſacerdos ſibi dare tenetur, quia cõtra eum non habet legitimam exceptionem quam ei in publico obijcere poſſit, extra de offi. iu. or. cap. ſi ſacerdos. Et facit ad hoc dictum capitulum, non prohibeat, & capitulum, ſi peccauerit. ſecund. quæſt. 1. vbi dicitur: *Si ſolus noſti quia peccauit, & eum vis coram omnibus arguere, non eris corrector, ſed proditor.* Facit ad hoc exemplum Chriſti, Ioan. 13. de quo. 1. quæſt. 1. cap. Chriſtus, & 9. quæſt. 1. capit. aduerſitas, in fin. vbi dicitur: Quamuis Chriſtus ſciret Iudam eſſe furem, tamen ei Euchariſtiam dedit, docens in Eccleſia tolerari malos, ne ſcandalizentur in publico de occultis. Et tamen ſciendum ſecundum Henricum de Gandauo, quòd hoc intelligendum eſt eſſe verum, quando ille qui petit eſt presbytero ſubditus: ſecus ſi ſit extraneus, quia contra talem legitime excipere poteſt quòd ei non debeat dare, de conſec. diſt. ſecund. cap. tribus gradibus, vbi præcipitur, quod extraneo non detur Euchariſtia, de cuius conſcientia nihil conſtat. Si vero tale delictum eſt manifeſtum, ſacerdos peccat ſibi dando Euchariſtiam, ſiue in publico, ſiue in ſecreto. Quando enim vitium eſt manifeſtum, debet eum publicè reijcere, & repræhendere de temeritate ſua. Argumentum in c. ſed illud 45. diſt. & in ca. ſi peccauerit 2. quæſt. 1. Et accipio hic manifeſtum, nõ pro omni eo quòd poteſt probari per duos vel tres teſtes ſolummodo. Non enim propter hoc deberet ſacerdos negare ſibi Euchariſtiã petenti in publico, quia iam inferret ſibi pœnam ante criminis probationẽ, quod fieri non debet. 11. quæſt. 3. cap. eorum qui. Sed accipio hic manifeſtum pro notorio, quod eſt, vel per ſententiam iudicis, vel per confeſſionem factam in iure, vel per facti euidentiam, quæ aliqua tergiuerſatione celari non poteſt, extra de cohabi. cle. & mu. capit. vltim. & 2. quæſt. 1. ſcelus. Aut etiam iuris interpretatione, vt quando quis ſæpe citatur, nec tamẽ comparet, nec ſe purgat de crimine ſibi impoſito. 3. quæſt. 9. capit. decernimus. Talibus enim non debet dari Euchariſtia vllo modo. Et idem in ſententia habetur in ſumma confeſ. vbi ſupra. titu 78. Sicut enim medicus corporalis expertus & peritus, non curat morbum niſi prius materiam peccantem expulerit, & eiecerit. Materia enim prior debet primo bene digeri, & conſumi antequam alia ſumatur. Vnde Auicenna prima ſentent. 3. doctrina ſecunda, cap. 7. ait: *Omnes qui ſanitatem habere volunt, non comedant neo bibant donec certum habuerint deſiderium, & ſtomachus, & ſuperiora inteſtina à primo nutriente euacuata fuerint.* Ita ſpiritualis medicus non debet alicui dare hunc cibum ſpiritualem ſanatiuum animæ, niſi euacuatus ſit primo à peccato quod eſt materia peccans, & deſtruens ſanitatem animæ, ſicut malus cibus, & venenoſus deſtruit ſanitem corporis. Sed poſito quod talibus daretur ſacramentum, Deus faceret maximam vindictam, & aliquando in hoc ſeculo contra tales recipientes. Legitur enim de quodam conuerſo ſancti Bernardi

Exemplum

Digitized by Google

nardi, quòd dum ſemel confeſſus fuiſſet quoddam graue peccatum S. Bernardo, dixit illi S. Bernardus: vade & de cætero te abſtine ab hoc peccato. Et dum nollet illud relinquere, ſic præſumpſit ire ad cõmunionem cum alijs. Quem B. Bernardus vidẽs ad altare, timuit illi negare Euchariſtiam ne per hoc peccatum alijs faceret manifeſtum. Tradens igitur illi corpus Domini, dixit S. Bernardus: Iudicet Dominus inter me & te. Et ſtatim dicto verbo cum aperto ore illud altiſſimum ſacramentum aſſumere præſumpſiſſet, ſciſſum eſt cor eius per medium, & etiam pectus. vnde per eadem ſciſſuram corpus Domini cunctis videntibus illico exiuit, & ſic impœnitens ille miſer ſtatim à dæmonibus arreptus, miſerabiliter expirauit, & ad infernum portatus eſt. Licet autem taliter communicantes non ſemper à Deo temporaliter perimantur, tamen talis communio eis valde eſt nociua. Vnde legitur in vitis patrum, quòd cum quidam Epiſcopus populum communicaret, permiſſione Dei vidit, quòd facies illorũ qui indigne communicabant, erant nigræ, & aliquorum aliorum videbãtur ex magno calido aduſtæ, & oculi eorum erant rubei, & ſanguinolenti. Econtra vero facies illorum, qui in bono ſtatu erant & digne cõmunionem recipiebant, erant claræ, & veſtimenta illorum candida. Vidit quoq; quòd corp' Domini multos qui illud indigne recipiebãt, incendebat. Alios vero digne communicantes reddebat relucẽtes, ita quòd etiam eorum veſtimenta relucebãt. Quapropter ſtupefactus Epiſcopus rogauit Angelum, qui ſibi tunc apparuit, vt ſignificationem iſtius viſionis ſibi declararet. Cui dixit Angelus: Illi quos vidiſti cũ vultu pulchro ſunt caſti, patiẽtes, modeſti & iuſti. Illi vero qui habebãt faciem nigrã, ſunt fornicatores, & in alijs vicijs inuoluti. Illi autem qui habebãt oculos rubeos & ſanguinolentos, ſunt homicidiales, deceptores proximorum, & blaſphematores Dei, qui corpus Chriſti receperunt ad ſuam damnationem.

Aliud exemplum.

SED hic quæritur, Nunquid ſacerdos quando videt aliquem indignum, & non poteſt bono modo eum cohibere à communione, poſſit ei dare hoſtiam non conſecratam loco conſecratæ. Et reſpondit Alex. de Ales, vbi ſupra, & B. Thom. in 4. d. 9. quòd non, tum quia in ſacramento veritatis nulla debet eſſe fictio, tum quia poneretur in periculo idololatrandi recipiens, & populos videns. vnde in ca. de homine, de cele. miſ. dãnatus eſt quidam presbyter qui finxit ſe celebrare & non celebrauit, quia Deo illuſit, & populum decepit: vnde ibidẽ dicitur: *Falſa ſunt abijcienda remedia, quæ veris ſunt periculis grauiora.* Sed pro maiori declaratione prædictorum, ſciendum eſt ſecundum Thom. in 4. di. 9. quòd licet non poſſit per certitudinẽ ſciri, quòd aliquis ſit ſine aliquo peccato mortali, iuxta illud Apoſtoli primæ Corinth. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, tamen in hoc iuſtificatus non ſum*, poteſt tamen de hoc haberi aliqua coniectura maxime per quatuor ſigna ſecundum Bernardum in quodam ſermone. Primo cum quis verba Dei deuote audit. Ioan. 8. *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit.* Secundo cum ſe promptum ad bene agendum conſpicit, quia probatio dilectionis exhibitio eſt operis, vt inquit Gregorius in homilia paſchali. Tertio cum quis a peccatis abſtinẽdi in futurum propoſitum habet. Quarto cum de præteritis dolet, quia in his vera pœnitentia ſecundum Gregorium conſiſtit, vt dicitur in cap. pœnitentia, de pœn. di. 3. vnde ſi aliquis per huiuſmodi ſigna facta diligenter examinatione conſcientiæ ſuæ ad communionem deuote accedat, aliquo peccato mortali in ipſo remanente, quod eius cognitionem prætерfugiat, non peccat. Imò magis ex vi ſacramenti remiſſionem peccati conſequitur, hæc Thom. vbi ſupra. Cum quo concordant Petrus & Vlde. & habetur in ſumma con. lib. 3. tit. 24. q. 69. Et hoc etiam tenet Richard. noſter in 4. diſt. 9. ar. 2. q. 1. Et Scotus in e. diſt. qui dicunt quòd quando aliquis eſt in peccato mortali, & hoc neſcit, nec ſe credit eſſe, aut:

Digitized by Google

ſe, aut hoc prouenit ex omiſſione debitæ diligentię in examinando conſcientiam, & conſulendo peritos, & tunc mortaliter peccat, tamen non ita grauiter ſicut accedens ad communionem cum mortali ſcienter. Si autem hoc non prouenit ex omiſſione debitæ diligentiæ, quia diligẽter examinauit conſcientiam & conſuluit peritos, tunc non peccat accedendo ad communionem in peccato mortali, imò virtute ſacramenti meretur peccati obliti remiſſionem, & plerumque ipſius recordationem. Et dicunt prædicti doctores, quòd ad peccati periculum prædicandum nõ requiritur conſcientiæ certitudo, ſed probabilis coniectura.

Signa per quæ quis poteſt coniecturare non eſſe peccato mortali.

Sed hic quæritur, nunquid ille, qui dubitat ſe eſſe in mortali, peccet mortaliter accedendo ad communionem. Et reſpondent in Theologi in 4. di. 9. vt etiam habetur in ſumma confe. vbi ſupra, quòd aliqui ſunt qui habent cõſcientiam ſcrupuloſam, & irrationabilem, ac phantaſticam, qua multa timent & credunt mortalia & non ſunt, & iſti debent deponere illam ad arbitrium boni viri ca. inquiſitioni, de ſentent. excommun. Si autem non poſſunt illam vllo modo deponere, ſed credunt ſe cum peccato mortali accedere ad communionem, debent ceſſare donec ſe exonerent de illo peccato. Quia omne quod fit contra conſcientiam, &c. c. per tuas. el. 2. extra de ſimon Et hæc diſtinctio colligitur in ſimili in ſumma conf. libr. 2. tit. 5. quæſtion. 131. Ideo dicit Richard. in 4. diſtinct. 9. articul. 2. quæſt. 1. quod quandocunque homo timet ſe eſſe in mortali peccato, & ſumit ſacramentum, mortaliter peccat, imò etiam ſi non eſſet in mortali, credit tamen eſſe, ſi cum tali conſcientia ſacramentum ſuſcipit, ſimili modo peccat, quia diſcrimini ſe exponit, vt etiam dicit Petrus de Tharan. in e. di.

TERTIA CONSIDERATIO, quòd illi qui mortaliter peccauit, non ſufficit contritio ad percipiendam communionem, ſed neceſſaria eſt confeſſio, ſi habeat copiam idonei confeſſoris.

TERTIO principaliter in hac parte dico, ſecundum ſententiam Richard. & Petri de Tharan. in quart. ſentent. diſt. 17. quod communio denegãda eſt illis qui non ſunt confeſſi, quamuis ſint contriti, & hoc intelligitur de peccatis mortalibus. Sed pro maiori declaratione ſciendum ſecundum Richard. in 4. diſt. 9. art. 2. quæſt. 1. & Scotum in e. di. quod tales aut habent copiã confeſſoris idonei, & tempus ſufficiens ad confitendum, & liberam loquelam; & tunc mortaliter peccant ſine confeſſione communicando, quia ad hoc ſacramentum ſecũdum iudicium Eccleſiæ requiritur ipſius Eccleſiæ reconciliatio. Proinde Hugo de ſancto Victore libr. 1. de poteſtate ligandi & ſoluendi, cap. 21. dicit. Si abſque ſacerdotis abſolutione criminoſus ad corporis Chriſti cõmunionem accedat, pro certo iudicium ſibi manducat, & bibit; etiam ſi eum ante multum pœniteat, etiamſi vehementer doleat, & ingemiſcat. Si vero tales non habent copiã confeſſoris idonei, vel tempus ſufficiens ad confitendum; & tunc diſtinguẽdum eſt, quia aut imminet aliqua neceſſitas celebrandi, vel communicandi, timendo ſcandalum perſonæ propriæ vel populi ſi nõ communicet, vel iam incepit ſacrum myſterium Miſſæ vel amiſit loquelam, & tunc non peccat communicando contritus cum propoſito confitendi. Similiter ſi quis communicaturus cum alijs conſtitutus ante ſacerdotem de aliquo peccato ibi recordaretur, poteſt ſecundum Scotum vbi ſupra communicare habens contritionem, & propoſitum confitendi. Si autem non imminet aliqua neceſſi-

neceſſitas communicandi, peccat mortaliter ſi accipiat corpus Chriſti ante confeſſionem, quia tenetur expectare quouſque habeat copiam confeſſoris.

Parochialis ſacerdos nō [illegible] debet ſubdito dicēti ſe cōfeſſum alteri, vt ſic det ei Eucharistiam.

SEd hic quæritur aliud dubium, nunquid ſacerdos parochialis debeat credere ſubdito, dicenti ſe confeſſum alteri vt ſic det ei Eucharistiam. Et reſpondit Thom. in quadam quæſtione de quolibet. quod in foro iudiciali creditur huiuſmodi cōtra ſe, & non pro ſe. In foro autem pœnitenciali creditur huiuſmodi pro ſe, & contra ſe. Si ergo ſit impedimentum Euchariſtiæ tale, quod ad forum iudiciale pertineat puta excommunicatio, non tenetur ſacerdos credere ſubdito, quem excommunicatum nouit, niſi ei de abſolutione ab excommunicatione conſtet. Si autem ſit impedimentū quod forum pœnitentiæ pertineat, tenetur ei credere ſi dicat ſe confeſſum, & iniuſtè agit ſi Euchariſtiam denegat. Et concordat Petrus & Hoſtien. vt refert auctor Piſanelle in tit. de confeſ. capit. tert. §. vndecimo. Quæ tamē omnia intelligenda ſunt ſi talis perſona ſit fide digna & timorata, quam non ſit veriſimile mentiri: tūc enim poteſt ei credere, argum. vndecim. quæſt. tert. cap. qui omnipotentem. Si autem dictus ſacerdos habeat ſuum ſubditum probabiliter ſuſpectum, non tenetur ei credere, etiamſi dicat quod ſit confeſſus & abſolutus a ſuperiori, niſi conſtiterit ei de hoc per literas ipſius confeſſoris, vel alio modo legitimo. Et hanc opinionem tenet Raym. & habetur in ſumma confeſ. libro tertio, titul. trigeſimoquart. quæſt. 48. Et hanc eandem ſententiam tenet auctor prædictæ ſummæ ibidem, & auctor ſupplementi in dicto. §. vndecim. Et ratio poteſt aſſignari, quia licet peccata occulta ſint ſolum fori pœnitentialis, tamen non cōfiteri ſemel in anno pertinet ad forum iudiciale, cum non confitens debeat ab Eccleſia arctari, extra de pœnit. & re. cap. omnis. Et ideo quando ſacerdos probabiliter dubitat, vtrum ſit confeſſus, debet illi negare Euchariſtiam, donec notitiam habeat de veritate. Si autem inaduertenter eam traderet, Deus oſtenderet quod ille recipiens male faceret: ſicut accidit in Calabria in caſtro ſancti Gregorij, vbi mulier quædam Franca nomine, de morte filiorum, qui obierant morte naturali, nullatenus conſolari valens, ſtetit per ſex annos inconfeſſa. Quadam autem die Paſchæ cum alij communicarent, etiam ipſa cum alijs mulieribus ſic inconfeſſa communioni ſe obtulit. Et ecce cum ſacerdos de ea non aduertens præ multitudine communicantium hoſtiam illi præbere vellet, ſtatim ſacramentum de manibus eius euolauit apud quandam crucem in Eccleſia exiſtentem: quod admirans ſacerdos, & diligenter intuens, illa cognita, ſtatim de Eccleſia ipſam eiecit. Poſtea vero ſacramentum venerabiliter ſuſcepit & in loco debito collocauit. Illa autem mulier hoc viſo miraculo compuncta & amaritudine repleta eſt, atque peccata ſua confitens poſtmodū bene vixit.

An vitādum ſit ſacerdos, exiſtens in peccato mortali circa ſacramentorum miniſtrationem.

SED hic iterum quæritur, nunquid ſicut ſacerdos non debet dare ſacramentum illi, quem ſcit in peccato mortali, ita ſeculares teneantur vitare communionem & ſacramenta ſacerdotum, qui ſunt in peccato mortali? Et reſpondit Richard. in quart. diſtinct. decimatert. articul. prim. quæſtion. quart. quod à publico peccatore hæretico, ſimoniaco, ſchiſmatico, vel excōmunicato, irregulari, vel ſuſpenſo à ſacerdotali officio, quando talia peccata ſunt manifeſta, & publica, nō licet ab eis vllo modo ſacramentum recipere, quia prædictis interdicta eſt diſpenſatio huius ſacramenti ab Eccleſia. Similiter à fornicatore notorio non licet recipere, quando tam eſt euidens eius peccatum, quod nulla tergiuerſatione poteſt celari, vel eſt damnatus per ſententiam, vel per confeſſionem iure factam capitul. quæſitum, de coha. cler. & mu. Et hoc etiam ponit Raymun. in ſumma, &

Digitized by Google

ma, & habetur in ſumma con. libr. tert. titul. trigeſim quæſtion. duodecim. Et ita intelligitur capitul. nullus. 32. diſt. & capitul. ſi qui ſunt octau. diſt. Et dicit Beat. Thom. in quart. diſtinct. vigeſimaquarta, quod quamdiu miniſter Eccleſiæ ab ipſa Eccleſia toleratur, tenetur ſubditus eius recipere ab eo ſacramenta, quamuis eſſet in peccato mortali: tamẽ dicit quod non eſſet tutum, quod quis præter neceſſitatis articulum induceret talem miniſtrum ad aliquid ſui ordinis exequendum, quando ſciret ipſum eſſe in peccato mortali, vel probabiliter dubitaret. Et hæc intelliguntur de peccatis non notorijs & publicis, quia ſi talis miniſter eſſet notorius concubinarius, eo modo quo ſupra dictum eſt, non poſſet ab eo recipi ſacramentum Euchariſtiæ, capit. præter hæc, & ibi plenè per Doc. trigeſimaſecund di. Et iſta omnia declarantur ab Innocent. tert. in capitul. veſtra duxit deuotio. de coha. cle. & muli. Et etiam habetur in ſumma con. libr. tert. tit. vigeſimoſecund. quæſtion. 24.

QVOD FVRIOSI ET amentes non debent communicari.

CONSIDERATIO QVARTA.

QVARTO in hac parte dico, quod communio non eſt danda furioſis vel vel amentibus, ſecundum Alexand. de Ales, in quarta parte ſummæ in tractatu de Euchariſtia, & omnes Theo. in quart. diſt. 9. maxime Thom. ibi. articul. quint. quæſtion. tertia. Cum quo concordat Petrus, vt in ſumma confeſ. libr. tert. titulo vigeſimoquart. quæſtion. 83. Et Richard. in quart. diſtinct. 9. articul. ſecund. quæſt. tert. in corpore quæſtionis ſic diſtinguendo. Quod ſunt aliqui amentes, qui licet habeant debilem mentem, tamẽ ſunt dociles eorum quæ ſunt fidei, & ſpectant ad deuotionem; & talibus corpus Chriſti denegari non debet, maxime tempore ab Eccleſia determinato. Alij autem ſunt omnino furioſi, vel phrenetici & rationis iudicio penitus carentes, & talibus nullo modo danda eſt Euchariſtia, niſi habeant lucida interualla. Eo enim tempore poteſt dari, ſi inueniantur bene diſpoſiti ad recipiendum cum deuotione. Si tamen aliquis bene diſpoſitus ad ſuſceptionem ſacramenti illud petierit, deinde per aliquem caſum deuenerit in amentiam, tunc poteſt dari ſibi ſacramentum ſecundum Petrum, vt habetur in ſumma confeſ. vbi ſupra, & etiam Richar. in prædicta di. quarti. Et hoc eſt verum niſi timeatur periculum de vomitu, vel de expuitione, vel de aliquo huiuſmodi, vigeſimaſext. quæſt. 6. ca his qui. Habetur quoque in ſumma confe. vbi ſupra, ſecundum Tho. quod dæmoniacis poteſt dari communio, quando non imminet periculum aliquod de prædictis, videlicet de vomitu, aut expuitione, vel huiuſmodi, & quando non eſt certum quod diabolus torqueat eos pro aliquo crimine. Tunc enim ſi confiteantur, & appareant bene diſpoſiti ad ſuſcipiendum ſacramentum cum deuotione, poteſt eis dari Euchariſtia, per quam dæmones expelluntur, qui aliquando aliquo ſecreto DEI iudicio permittuntur torquere aliquem, licet non ſit in mortali crimine. Et ſecundum prædictam limitationem intelligitur illud quod Caſſianus ait: *Eis qui ab immundis ſpiritibus vexantur, communionem ſacroſanctam à ſenioribus noſtris nunquam meminimus interdictam.*

CONSIDERATIO QVINTA, quòd pueri ante annos diſcretionis non debent communicari.

QVINTO dico quod non debet dari hoc ſacramentum pueris, ſecundum Alexan. de Ales, vbi ſupra, qui dicit quod in puero tria conſideranda ſunt, ſcilicet ætas, diſcretio, & deuotio. Debent ergo habere ætatem conuenientem ad diſcretionem ſuſceptionis tanti ſacraméti, quæ eſt communiter decem, vel vndecim annorum, prout etiam dicit Thom. in 4. diſt. 9. & Petrus de Tharan. e. di. Et etiam habetur in ſumma confeſ. vbi ſupra, q. 84. Secundo debet conſiderari in puero diſcretio. Niſi enim habeat diſcretionis iudicium, & maxime quod diſcernat differentiam inter hoc ſacramentum, & communionem panem, eſt inducendus ad ſacram communionem, ſecundum Alexan. de Ales, vbi ſupra. Ait enim Auguſtin. de conſe. diſt. 2. cap. nos autem. Nos ſub ſpecie panis, & vini quam videmus, res inuiſibiles, id eſt, carnem & ſanguinem honoramus. Ideo dicit Auguſtin. ad Bonifacium Papam, quod cib. iſte eſt grandium, ſcilicet in fide. Idao Alexand. de Ales, vbi ſupra redarguit Græcos & alios hæreticos, qui communicant pueros antequam habeant diſcretionem, dicens hoc eſſe irrationabile & prohibitum. Et idem inquit Thom. in quart. diſt. 9. articul. quint. quæſtion. quart. Tertio conſid. randa eſt in puero deuotio. Niſi enim appareat quod cũ deuotione debeat ſuſcipere communionem, non eſt inducendus ad illam. Sed hæc omnia ſecũdum opinionem meam prudentis confeſſoris iudicio relinquẽda ſunt, videlicet quando habeat diſcretionem & deuotionem neceſſariam. Et dicunt præfati doctores, quod paterfamilias & materfamilias tenetur ex præcepto charitatis rationabiliter inducere, quantum poſſunt filios, & filias, & quemlibet de ſua familia ad ſacram communionem, & ad Miſſam audiendam, & confeſſionem faciendum, & ad ieiunandum in diebus præceptis, &c. huiuſmodi, quia debent diligere proximum ſuum ſicut ſeipſos. Matthæ. vigeſimoſecund. & Luc. 10.

CONSIDERATIO SEXTA, quòd ſacra communio non debet dari luſoribus conſuetudinarijs, diuinatoribus, ſortilegis, choreatricibus, inhoneſtis ſe ornantibus indumentis, vel faciem fucantibus, ſeu adulterinos crines portantibus, nec meretricibus, vel concubinarijs, niſi ſeparentur cum propoſito nunquam recidiuandi, nec exercentibus ſe in torneamentis, vel duello, nec alicui infami perſonæ.

SEXTO dico quòd ſacramentum hoc non debet dari luſoribus, ſcilicet illis qui ludum aleæ vel taxillorũ in conſuetudinem ducunt, & quaſi artem faciunt de ludo: tales enim cum non ſint in ſtatu ſaluandorum, nequaquam communicari debent, vt dicit Alexand. de Ales, vbi ſupra, & Raym. in ſumma, allegantes multas rationes. Propterea ſcriptum eſt, de pœniten. diſt. quint. §. prim. in fi. *Cohibeat ſe præterea ab omnibus ludis, atque ſpectaculis ſeculi, qui perfectam vult conſequi gratiam remiſsionis.* Et in cap. Epiſcopus 31. diſtinct. ſcriptum eſt. *Epiſcopus aut presbyter, aut Diaconus aleæ, vel ebrietati deſeruiens, aut deſinat, aut certe damnetur. Subdiaconus autem, aut lector, vel cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione priuetur: ſimiliter etiam laicus*, hæc ibi. Diuinatores etiam, & ſortilegi non debent communicari ſecundum Alexand. de Ales, vbi ſupra. Et de hoc habetur textus in capit. pro dilectione, de conſec. diſtinct. 2. Et in c. ſi

Ludẽ aleæ & taxillorum in conſuetudine ducentes communicari nõ debẽt, multique alij.

Digitized by Google

c. ſi quis. 26. q. 5. Imò tales diuinatores debent excommunicari ſi non ceſſant à prędictis c. ſortilegi. e. q. & cauſa. Diuinatio enim quocunque modo facta eſt prohibita. c. 1. extrà de ſorti, & 26. q. 5. ſere per totam. Item de choreatricibus, quæ habent conſuetudinem eundi ad choreas, maximè quando mala vadunt intentione, vel in caſibus prohibitis, & etiam quando eis innoteſcunt mala, & peccata grauia quæ veniunt ex choreis. Et hoc vel propria induſtria cognoſcunt, vel experientia ſeu prædicatione, & tamen huiuſmodi exercitium habent in conſuetudinem, & nolunt abſtinere, non debent communicari, quia & ſibi, & alijs laqueos mortalis peccati præparant, & ideò mortaliter peccant, ſecundùm Alexand. de Ales vbi ſuprà. Et Theo. in 4. diſt. 16. *Qui enim amat periculum, peribit in illo*, vt dicitur Ecclę. 3. Ait enim Hieronym. in quadam homilia. *Non credo viro ſi dicat ſe illæſum euaſiſſe à ſpectaculis talium, cùm Dauid electus à Domino eo, quòd vidit Berſabee lauantem ſe, ad libidinem prouocatus ſit.* Similiter mulieres portantes crines adulterinos, ſeu mortuos ad ornatum, & portãtes alia vana ornamenta ad pompam, & laſciuiam, & pingentes vultum, vt pulchriores appareant, vel inhoneſto habitu incedentes, non debent communicari niſi ſe emendent, ſecũdùm Alexand. de Ales, vbi ſuprà, & etiam in 2. parte ſummæ. Facit ad hoc. 21. q. 4. c. 1. & allegat Alex. multas rationes, quas cauſa breuitatis omitto. Vſurarij quoque publici, & qui aliorum bona iniuſtè vſurpãt, vel retinent, nullatenus debent communicari, niſi prius ſatisfecerint, vt habetur plenè in ſumma conf. lib. 2. tit. 7. q. 47. Similiter nec etiam interdictus ſeu excommunicatus, etiam iniuſtè debet communicari, ſecundùm Petrum de Taran. in 4. di. 9. ar. 3. Et ſimiliter ſuſpenſus, quando eſt ſuſpenſus à perceptione ſacramentorum. Et hoc etiam habetur in ſumma confeſſ. lib. 3. tit. 24. q. 77. in fi. Similiter non poſſunt communicari meretrices ſeu concubinæ, aut concubinarij, etiam ſi dicant ſe amplius non peccare, niſi priùs ſeparentur, & innoteſcat eorum conuerſio. Ar. ad hoc capituli meretrices. 32. q. 4. Et hoc inquit Thom. in 4. di. 9. ar. 3. q. 5. Scriptum eſt enim Lucæ 12. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Quod exponens Greg. in homil. ait: *Lumbos enim præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Lucernas verò ardentes in manibus tenemus, cùm per bona opera proximis noſtris lucis exempla monſtramus.* Ideò 2. ad Cor. 4. ait Apoſt. *Prouidemus enim bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.* Cuius contrariũ iſti faciunt, ſcandalizantes proximum, tenentes in domo eam, quæ fuit eorum concubina. Item debent omninò ſeparari propter periculũ recidiuandi. Sicut ſi palea poneretur ad ignem, periculũ eſſet ne combureretur. Et ideò cùm iſti tales tenent Deũ, & ſupponant ſe periculo, non debent communicari. Si enim præcipitur clericis ne teneant in domo fœminas propter periculum. c. inhibendum, extra de coh. bi. cle. & muli. multo magis talibus debet prohiberi antè communionem, ne in domo teneant eas, cum quibus antea peccauerunt. Non etiam debet dari ſacramentum hoc illis, qui exercent ſe in torneamentis, & habent voluntatem redeundi ad illa, quia tales non ſunt in ſtatu ſaluationis, vt inquit Alexand. de Ales, vbi ſuprà. Cùm torneamenta ſint prohibita, extrà de torneam c. 1. Similiter non debet dari illis, qui exercent ſe in monomachia, id eſt in duello. Lex enim noua non recipit talem luctã, vt patet in c. Monomachiam. 2. q. 5. vbi dicit gloſſ. quòd talibus non eſt communio danda. Et idem dicit Alexander de Ales vbi ſuprà. Dicitur autem monomachia à monos, quod eſt vnus & mache, quod eſt pugna, quæ etiam eſt prohibita à lege Romana, vt patet in l. vnica. C. de gladi. hiſtrionibus quoque ſiue magis, & alijs ſimilibus perſonis, & notorijs peccatoribus non eſt danda Euchariſtia, vt patet in c. pro dilectione, de conſe. di. 2. Et rationem ibi aſſignat textus dicens:

Digitized by Google

cens: *Quia nec diuinæ maieſtati, nec Euangelicæ diſciplinæ congruit, vt pudor & honor Eccleſiæ, tam turpi & infami contagione fœdetur.* Et eadem concluſio habetur in ſumma confeſſ. libr. 3. titul. 24 quæſtio. 82. Et licet dicat gloſſ. in prædicto capitulo, quòd ſi tales reuertantur ad Dominum, & pœniteant, eis gratia non negatur. Et ita videtur fuiſſe determinatum in Cócilio Carthaginenſi, vbi dicitur: *Scenicis, atque hiſtrionibus, cæteriſque huiuſmodi perſonis, atque apoſtatis conuerſis ad Deum, reconciliatio non negetur.* Tamen dicit Richard. in 4. diſt. 9. ar. 3. quæſt. 1. Quòd *non debet ſtatim eis dari communio. Primo propter reuerentiam ſacramenti. Secundo propter probationem conuerſionis eorum. Tertio ne proximus ſcandalizetur, qui intima cordis non videt. Poſſet tamen talibus ſine dilatione Eucharistia miniſtrari, vbi neceſſitatis articulus cogeret, ſeu alia pietas ſuaderet, puta quia religionem intrant*, hæc ille. Sunt & alij quibus per triennium non debet dari communio ex præcepto Eccleſiæ, ſicut matricidæ. Et idem eſt de patricidis. 33. quæſtio. 2. c. latorem. Et alijs per quadriennium, ſicut illis, qui per horridum ſacrilegium, Eccleſiam ſcandalizant. Sicut fuit ille Burgandus nomine, de quo ſcribitur 12. quæſt. 2. cap. de viro. Et hæc intelliguntur de manifeſtis. Si tamen intrant religionem, poſſunt communicare ſicut alij religioſi, vt ſatis innuitur ibidem. Poſſet tamen Epiſcopus in talibus diſpenſare quo ad relaxationem temporis, & mitigare talem pœnitentiam, vt probatur per dictum, c. Latorem. 33. quæſtio. ſecunda. Regulariter tamen tenendum eſt, quòd in fine vitæ omnibus verè pœnitentibus hoc ſacramentum eſt tribuendum. Sicut dicit gloſſ. extra de rap. capit. ſuper eo. & habetur etiam 26. quæſtio. 6. cap. ſi quis, & 50 diſt. c. pœnitentes. Quicunque igitur vult digne communicare, debet ſeruare illud Auguſtini ſuper Ioannem ſermone 26. dicentis: *Qui corpus Chriſti ſumere volunt, fiant corpus Chriſti, ſi volunt viuere de ſpiritu Chriſti.*

Euchariſtia non eſt deneganda illis, qui pro criminibus ſunt ſuſpendendi, vel decapitãdi, etiam leproſis, vel aliqua alia corporali immunditia infectis eſt danda.

SED hic quæritur nunquid debeat dari hoc ſacramentum his, qui pro criminibus ſunt ſuſpendendi, vel decapitandi. Et reſpondent Theo. quod ſic, ſi ſunt confeſſi, & pœnitent. 13. quæſtione ſecunda, capit. ſi. Talibus enim Euchariſtia, nec Eccleſiaſtica ſepultura eſt deneganda, & Miſſa pro eis debet celebrari, & oblationes offerri 26. quæſtion. ſeptima, cap. primo & vltimo, & 50. diſtinct. cap. pœnitentes. & decimatertia quæſtion. ſecund. cap. pro obeuntibus. Imò in clemen. prima de pœni. & remiſſ. præcipitur officialibus, quòd eis adminiſtrari permittant ſi petunt. Leproſis quoque poteſt dari hoc ſacramentum, ſecundùm omnes Theologos in 4. diſtinct. 9. Et ſimiliter alijs qui habent aliquam immunditiam pure corporalem, vt eſt fluxus ſeminis, vel menſtruorum continuus. Non enim debet addi afflictio afflicto, cùm iſta non procedant ab eorum crimine, extra de cle. ægro. cap. tua nos, & capitulo, ex parte. Licet presbyter parochialis leproſus, ſit amouendus ab officio miniſtrationis, ad euitandum ſcandalum, & abominationem populi: Vt dicitur in dicto cap. tua nos. Si autem hæc immunditia pure corporalis, eſt facilè purgabilis, licet homo habens illam, ſi ſit benè diſpoſitus, communicare non prohibeatur, tamen laudabilius faciet abſtinendo, donec ſit purgatus. Et idem dico de muliere menſtruata, vel habente fluxum ſeminis, vt inquit Thom. in 4. di. 9. & habetur in ſumma confeſſ. lib. 3. tit. 24. q. 77.

(*)

QVOD

QVOD PROPTER pollutionem debet ceſſari à perceptione Dominici corporis.

Consideratio Septima.

SEPTIMO dico, quòd propter pollutionem nocturnam, quis eſt indignus ſumere hoc ſacramentum. Scriptum eſt enim Leui. 15. *Vir à quocunque exierit ſemen coitus, immundus erit vſque ad veſperam.* Et Deut.23.dicitur: *Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, & non reuertetur, prius quàm ad veſperam lauetur aqua.* Eſt tamen diſtinguendum ſecundùm Thomam in 4.di.9.ar.4. quæſt.2. Et Richard.ea.di.ar.2. quæſt.3. Vnde ſciendum eſt, quòd pollutio multipliciter contingere poteſt, primò ex ſola diſpoſitione naturæ, ſine vlla præcedenti cogitatione, & tunc non eſt ſignum alicuius peccati, ſed poteſt habitudinem mentis inducere, maximè ſi veniat cum turpi imaginatione, habetque immunditiam corporalem. Et licet ex tali pollutione quæ non prouenit, neque ex crapula, neque ex mala cogitatione, vel conſenſu aliquo, nõ impediatur quis à communione, maximè vbi neceſſitas, vel deuotio id expoſcat, tamen ſecundùm prædictos doctores, laudabilius eſt abſtinere, maximè quando venit cum aliqua mala imaginatione in ſomnis. Si verò pollutio proueniat ex præcedenti cogitatione, vel ex crapula nimia, ſi talis cogitatio, vel crapula ſit talis, quòd fuerit peccatum mortale, talis pollutio retrahit omninò à cõmunione, vt poteſt probari per c.non eſt. 6.diſt.& arg.in c.Quiſquis.14.q.1. Similiter prohibetur à communione, quando quis poſt pollutionem in ea delectatione conſentit, licet illa pollutio alias nõ fuiſſet peccatum mortale. Si verò prædicta cogitatio, vel comeſtio ſuperflua nõ fuerit niſi peccatum veniale, non prohibet pollutio ſequens à communione de neceſſitate; tamen omnes doctores laudãt, quòd ceſſetur ab ea ob reuerẽtiam ſacramenti. Et hæc omnia poſſunt probari per dictum Greg.in c.teſtamentum.6.di. Dicit etiam Alexand.de Ales, in 4.par. ſummæ in tractatu de Euchariſtia, quòd vbi non eſt neceſſitas, vel ſcandalum, melius eſt abſtinere, quia non poteſt benè percipi, ex qua cauſa contigerit pollutio. Et ideò ſecurior pars eligenda eſt, vt in c.illud, de clerico excommunicato miniſtrante. Item quia per talem pollutionem, mens magis ſolito inclinatur ad cogitationes impudicas, & non videtur benè diſpoſita ad recipiendum cum reuerentia corpus CHRISTI, quod eſt Sacramentum ſacramentorum. Tamen dicit Thom. vbi ſuprà; quod ſi quis perciperet, quòd ex nullla cauſa mala proceſſit pollutio, ſed ſolùm ex illuſione dæmonum, ſicut accidit frequenter in diebus, in quibus homo ſe cum magna diligentia præparauit ad communionem, ſignum eſt, quod diabolus homini fructum Euchariſtiæ auferre conatur. Vnde in tali caſu conſultum fuit cuidam monacho, vt in collationibus patrum legitur, quòd communicaret, & ſic diabolus videns ſe non poſſe conſequi intentum, ab illuſione ceſſauit. Verùm quia de hoc non poſſumus eſſe certi, ſcilicet quòd illa pollutio ſolum veniat ex illuſione diabolica, vel ex defectu naturæ, vbi non eſt neceſſitas, vel ſcandalum, laudabilius eſt abſtinere, quia bonarum mentium eſt ibi culpam timere, vbi culpa non eſt.cap.ad eius.5.diſtinct. Et debent abſtinere tales per viginti quatuor horas poſt pollutionem ſecundùm prædictos doctores, vt etiam habetur in ſumma confeſſ. e. libr. & titul. quæſtion. 73.

SED hic quæritur, nunquid actus matrimonialis impediat a cõmunione. Et clarum

clarum eſt quod ſi fiat dominante voluptate, debet tamen prohiberi à communione. 33. quæſt. 4. cap. vir cum propria. Si autem fiat ſolùm cauſa procreandæ prolis, vel reddendi debitum, non impedit, niſi vt ſuprà dictum eſt de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato, ſcilicet propter immunditiam corporalem, & mentis diſtractionem. Vt inquit Thom. in 3. parte ſummæ. quæſt. 80. & in 4. diſt. 9. ar. 2. quæſtio. 4: Vnde dicit Gregor. in dicto c. vir cum propria. 33. quæſt. 4. Quòd talis eſt relinquendus iudicio ſuo. Et idem ponitur in ſumma confeſſ. vbi ſuprà q. 75. Et quamuis Alanus in 4. diſt. 32. dicat, quòd exigens infirmitate ductus, licet moneri debeat ne accedat, ſi tamen omnibus modis ex deuotione ſe ingerit, non eſt prohibendus. Item licet dicat gloſſ. in c. omnis ho. de con. diſt. 2. Quòd illud quod dicitur in multis capitulis iuris canonici: Quòd homo debet abſtinere ab actu matrimoniali antè communionem, eſt conſilium non præceptum, tamen tutiùs facient tales qui vſi ſunt actu matrimoniali abſtinendo à communione. Et hoc patet per dictum Hieronymi in c. ſciatis. 33. q. 4. dicentis: *Sciatis fratres chariſſimi, quoniam quicunque vxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi, nec de carnibus agni comedere debet: quia ſi panes propoſitionis ab his qui ſuas vxores tetigerant, comedi non poterant; quanto magis panis ille, qui de cælo deſcendit, non poteſt ab his, qui coniugalibus paulo ante adhæſere complexibus, violari atque contingi? Non quòd nuptias condemnemus, ſed eo tempore quo carnes agni, id eſt Chriſti manducaturi ſumus, vacare à carnalibus operibus debemus.* hæc Hieron. Item de con. diſt. 2. c. omnis homo, dicitur: *Omnis homo ante ſacram communionem à propria debet abſtinere vxore tribus, aut quatuor, aut quinque, aut ſex, aut ſeptem diebus.* Et ideò dicit Richard. in 4. diſtinct. 9. ar. 2. quæſt. 3. Quòd coniuges debent abſtinere ab vſu matrimonij: etiam in reddendo, quantum fieri poteſt, quia non eſt in poteſtate reddentis ex neceſſitate non fieri caro, & non habere carnales cogitationes. Item quia dicitur in dicto c. vir cum propria. 33. quæſt. 4. Licita ipſa admixtio coniugis, ſine voluptate carnis fieri non poteſt. Ex quo colligitur quòd quomodocunque quis vſus fuerit actu matrimoniali, etiam reddẽdo ex neceſſitate debet differre communionem ob reuerentiam ſacramenti; quamuis non ſit condemnandus peccato mortali, ſi communicet quando ſolùm vſus fuit matrimonio, prout inſtitutum fuit ab Eccleſia, & ſine voluptate prædominante. Vt inquit Alanus in 4. diſt. 32. Similiter non debet quis illo die quo communicauit, vti matrimoniali actu, nec exigere, nec reddere, niſi cum difficultate, ſecundùm Alanum in 4. diſtin. 12. Et idem habetur in ſumma confeſſ. libr. 3. tit. 24. q. 76. Quia ſi illo die debet abſtineri à cibo materiali per aliquas horas, quantum commode fieri poteſt, de conſe. diſt. 2. c. tribus gradibus, multo magis ab actu venereo, debent coniuges abſtinere in die communionis ob reuerentiam ſacramenti. Sed heu quia multi indigniſſimi, & immundiſſimi ad tam ſacratiſſimum accedunt ſacramentum, & ſine vlla præparatione, qui omnes ad infernales deſcendent cruciatus. Econtrà verò hi, qui agnum paſchalem digne ſumere volunt, ſeruant illud Eccle. 2. *Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas.* Quod nobis facere ille concedere dignetur, qui in hoc mirabili ſacramento pro peccatis noſtris quotidie immolatur. Amen.

IN SA-

IN SACRATISSIMA SOLEMNITATE Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

DE EADEM REſurrectione.

SERMO XVII.

HAEC *dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.* Pſalm.117. Sententia eſt naturalium philoſophorum di. Quod ſicut ſe habet oppoſitum in oppoſito, ita ſe habet propoſitum in propoſito; & econtrà, vt not. in l. qui filium. ff. de le. 3. & ibi Alberi. de Ro. & hàc regulam ponit Peripateticorum dux Ariſto. 2. de cœlo & mundo 4. Topi. 10. Meta. & in 8. Phyſic. Qui etiam in 2. de generatione, & 2. Phy. inquit: *Contrariorum cauſarum contrarij ſunt effectus.* & in primo Poſte & 9. Metam. iterum ait: *Si vnum eſt cauſa alicuius, oppoſitum eſt cauſa oppoſiti.* Cùm igitur mors ſit vltimum terribilium. 3 Ethic. non immeritò præteritis duobus diebus, maximè in die Veneris ſancti doluimus, atque lachrymati ſumus de horribili morte benigniſſimi Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, atque aſſociamus mœſtiſſimam matrem eius Virginem benedictam vſque ad montem Caluariæ, pariter lugentes cum ea vituperoſam mortem vnigeniti filij ſui. Quapropter cùm amicus debeat ſentire commoda, & incommoda ſui amici, vt notatur in l. iterum ex diuerſo. in fine. ff. familiæ hercis. & ſecundùm conſilium Apoſtoli ad Rom. 12. *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.* Ideò omnes hodie lætari debemus pariter cum illa de triumphanti reſurrectione eiuſdem filij eius, vt qui ſocij fuimus doloris & lachrymarum, eius quoque efficiamur participes conſolationis, & gaudiorum. Et qui de morte Saluatoris maximam perpeſſi ſumus triſtitiam, hodie de vita eius perpetua ineffabilem ſentiamus lætitiã. Quod benè prophetauit Dauid in Pſalm. 29. dicens: *Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Ad quam lætitiam nos hortatur ſancta mater Eccleſia, quæ in toto officio huius ſacratiſſimi diei, & per octauam dulciter canit verba thematis noſtri di. *hæc dies, &c.* Quæ verba exponens Auguſtinus, ait: *Etſi Dominus omnes dies fecit, hanc tamen ſingulariter feciſſe dicitur, quia in ea plus quàm in alijs fecit.* Debemus ergò & nos ſingulariter in hac die gaudere. Nam etiam inſenſibilia hodierna die lætitiæ gaudijque ſigna oſtendêre. Vnde diuus Ambroſ. inquit: *In reſurrectione Chriſti aer ſalubrior fuit, ſol candidior, & terra fœcundior.* Et beatus Maximus dicit: *In reſurrectione Chriſti elementa omnia gloriantur. Nam & ſolem ipſum in hac die arbitror ſolito fuiſſe clariorem. Neceſſe eſt enim, vt in hac die ſol gaudeat, & in eius plus ſolito iucundetur reſurrectione, in cuius paßione condoluit: & ſicut in eius paßione magnam obſcuritatem oſtendit in ſignum triſtitiæ, ita in eius reſurrectione maiorem habeat claritatem in ſignum lætitiæ. Lætemur itaque omnes in hac die, quæ & viuos circumfulget, & mortuos viuificat, & venturos illuminat.* hæc ille. Videmus namque, quòd dies illa, in qua aliquod accidit magnum bonum, vtputa, quia princeps victoriam obtinuit, & hoſtes ſubiugauit, cùm lætitia celebratur, & veneratur. Tales enim ferias principes indicere poſſunt l. à nullo. C. de ferijs. Vnde Dominus præcepit filijs Iſrael omni anno paſcha ſolemniter celebrare, in memoriam quod ipſe Dominus eos de ſeruitute AEgyptiaca liberauit, vt habetur Exod. 12. Multo ergò magis Chriſtiani gaudere & exultare debẽt in hac die, & paſcha ſolemniter celebrare, qua nos Saluator noſter à captiuitate diabolica liberauit, de diabolo triumphauit, & libertatem perditam humano

generi reſtituit. Vnde Auguſtin. in quodam ſermone de feſto paſchæ ſic ait: *Paſcha Chriſti, fratres chariſſimi, regnum cælorum, ſalus mundi, occaſus inferni, gloria ſupernorum, vita credentium, reſurrectio mortuorum, teſtimonium miſerationis diuinæ, contritio mortis abolitæ, & precium redemptionis humanæ.* Hic eſt dies, dilectiſſimi, quem fecit Dominus, vt audiſtis, excelſior cunctis, ſanctior vniuerſis. In quo Dominus ſurrexit, & ſingulorum mentes gaudio & exultatione perfudit. Et ideò inquit pſalmiſtâ: *Lætamini in Domino, & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde.* Dignum eſt enim, vt ei honorem laudis impendamus, qui glorioſe triumphãdo hodie eſt ab infernis ad nos reuerſus. Nam & Romani victoribus Imperatoribus ſuis magnum honorem pſallendo, & cantando fecerũt, qui hoſtibus ſuperatis Romam redierunt. Sic etiam 1. Regum 17. legitur de Dauid; quòd poſtquàm Goliam quinque lapidibus occidit, & populum eius vicit, reuerſus cum magna gloria, receptus eſt à ſuis, & mulieres in eius laudem cecinerunt, dicentes: *Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia.* Et Exod. 15. dicitur, quòd quando Dominus liberauit Iſrael de manu Aegyptiorum, & viderunt Aegyptios mortuos ſuper littus maris, tunc Moyſes cecinit carmen hoc Domino: *Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem proiecit in mare. Quia fortitudo mea, & ſalus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. &c.* Similiter Maria ſoror Moyſi & Aaron ſumpſit tympanũ in manu, egreſſæq́; ſunt omnes mulieres poſt eam cũ tympanis & choris præcinentes, & dicentes: *Cantemus Domino, &c.* Et ideò & nos de victoria & triumpho Imperatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui quinq́; lapidibus, id eſt quinq́; vulneribus deuicit Goliam, id eſt diabolum cum exercitu ſuo, & victor de inferis redijt ad ſuperos, demerſo Pharaone, ideò ipſo diabolo in profundũ inferni, debemus totis præcordijs iubilare dicẽtes: Surrexit Chriſtus hodie humano pro ſolamine. De quo prædixerat Pſal. 144. dicens ipſo Domino Ieſu: *Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur. Vt notam faciant filijs hominum potentiam tuã, & gloriam magnificentiæ regni tui.* De cuius triumphanti reſurrectione tres pulchras contemplationes faciemus. Prima dicetur veritatis Secunda congruitatis. Tertia iucunditatis. *Sermonis intentio, ac diuiſio.*

PARS PRIMA, IN qua probatur veritas reſurrectionis Ieſu Chriſti.

AD dandam fidem alicui veritati triplex via reperitur. Prima dicitur oſtenſio ſigilli authentici, quod patet in c. ſcripta verò authentica, extrà de fi. inſtru. Vbi Alex. tertius inquit, quòd illa ſcripta ſunt authentica, & habent robur firmitatis, eiſq́; adhibetur fides, quæ ſunt ſignata ſigillo authentico. Super quod capitulum inquit glo. *Authenticum ſigillum dicimus, ſigillum Epiſcopi, cui creditur quamdiu in contrarium oſtendatur. Sicut habetur extra de proba. c. poſt ceſſionem, & 11. q. 3. c. curæ. Item ſigillum capituli dicitur authenticum, vt extra. de proba. c. tertio loco, & 23. di. c. in nomine Domini. Item ſigillum alicuius principis ſecularis, cui creditur de conſuetudine, vt habetur extra de fide inſtrumentorum. c. cùm dilectus. & 19. q. 2. c. ſtatuimus.* Hæc gloſſ. Si ei ergò literis habentibus ſigillum authenticum alicuius principis ſecularis, vel alicuius capituli, ſeu Pontificis, vel Papę, fides datur pleniſſima, profectò dabitur fides ſigillo magnifico Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt ſummus Pontifex omnium Pontificum, dicente Apoſtolo ad Hebr. 4. *Habemus Pontificem magnum, qui penetrauit Cælos, Ieſum Chriſtum. Et eſt rex regum, ac Dominus dominantium.* Apoc. 19. Veritas ergò reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt rex regum, & Dominus dominantium, probatur ſigillo ſuo authentico, non dico ſigillo plumbeo, vel aureo, ſed ſigillo mirifico ſuarum cicatricum, & ſacrorum ſtigmatum, quæ appa- *De triplici via, quæ reperitur ad dandam fidem alicui veritati, quib. etiam vijs Chriſtus oſtẽdit ſuam reſurrectionem.*

Digitized by Google

apparuerunt in manibus & pedibus,& in latere eius poſt illius reſurrectionem. Quæ quidem cicatrices fuerunt ſufficiēs argumentum,quòd illud erat corpus verum & viuum, quod priùs erat in Cruce vulneratum.Et ideò ad oſtendendam veritatem reſurrectionis, oſtendit diſcipulis ſuis manus & latus,vt dicitur Ioan.20. Et ibidem ſcriptum eſt, *Gauiſi ſunt ergò diſcipuli viſo Domino.*

Chriſtus cicatrices poſt reſurrectionem ſemper retinuit propter 4. rationes.

CIrca quod ſciendum eſt ſecundùm Alexandrum de Ales in tertia parte ſummæ,in tracta. de reſurrectione Chriſti. Et beatum Thomam in tertia parte ſummæ, quæſtione quinquageſimaquarta,capit.4.quòd Chriſtus reſurrexit cum cicatricibus, non ſolùm ad tempus demonſtrandis, ſed in corpore ſuo in æternum permanſuris, propter quatuor rationes.

PRimo propter triumphi gloriam oſtendendam.De quo venerabilis Beda ſuper Lucam inquit: *Chriſtus non ex impotentia curandi cicatrices retinuit, ſed vt in perpetuum gloriæ triumphum oſtendat.* Et Chryſoſtomus ſuper Matthæum dicit : *Crux & cicatrices Chriſti, ſolaribus radijs clariores in iudicio apparebunt.*Beda etiam vbi ſuprà inquit : *Miles in prælio fortiter agens,& victoriam obtinens , multis vulneribus confoſſus,ſi dicat ei medicus : Vis ſanari ſine omni cicatrice , vel cum cicatricibus ſine omni deformitate;puto,quòd in ſignum ſuæ victoriæ cicatrices ſeruaret.Illæ enim cicatrices in Chriſto ſunt, non ad deformitatem, ſed ad magnam pulchritudinem.* Chryſoſtomus quoq; vbi ſuprà ait: *Sicut honor eſt militi de prælio reuertenti deferre ſeutum fractum , ſic eſt Chriſto honor deferre victoriæ ſuæ glorioſum triumphum.*

SEcundo hoc fecit propter diſcipulorum & omnium aliorum fidem conſeruandam.Vnde Lucæ 24. dixit diſcipulis ſuis,oſtendens eis corpus ſuum ſacris ſtigmatibus inſignitum:*Videte manus meas, & pedes meos , quia ego ipſe ſum.* Vbi gloſſa ait:*Ad dubitantium corda ſananda, vulnerum ſunt ſeruata veſtigia.* Et Ioannis vigeſimo dixit Thomæ dubitanti de eius reſurrectione: *Infer digitum tuum huc , & vide manus meas,& affer manum tuam,& mitte in latus meum;& noli eſſe incredulus,ſed fidelis.* Quod cùm feciſſet Thomas,dixit :*Dominus meus,& Deus meus.* Super quæ verba dicit Theophilus ibidem:*Thomas qui prius fuerat infidelis,poſtea optimum Theologum ſe oſtendit,dicens:Dominus meus, in quo confeſſus eſt humanam naturam Chriſti ; & Deus meus , in quo confeſſus eſt naturam diuinam.* Auguſtinus quoque ſuper prædicta inquit: *Videbat Thomas,& tangebat hominem;& Deum,quem non videbat , nec tangebat,confitebatur.* Sciendum tamen ſecundùm Alexandrum de Ales vbi ſuprà, quòd licet Thomas viderit,& tetigerit, tamen ad ſuam fidem ſufficiebat vidiſſe, quàm cito enim vidit,credidit. Et ideò Saluator dixit ei Ioannis vigeſimo: *Quia vidiſti me Thoma,credidiſti.* Quia verò nos potuiſſemus dubitare, & exiſtimare illum erraſſe in viſu, ideò ad tollendam omnem dubitationem de pectore noſtro voluit tangere, vt inquit Leo Papa in quodam ſermone. De qua dubitationis demonſtratione, atque de eius vtilitate loquens B. Gregor. in quadam homilia Paſchali inquit:*Egit namque miro modo diuina ſupernaque clementia, vt diſcipulus dubitans,dum in magiſtro palparet vulnera carnis , in nobis vulnera ſanaret infidelitatis. Plus enim nobis infidelitas Thomæ,ad fidem , quàm fides credentium diſcipulorum profuit ; quia dum palpando ad fidem reducimur,noſtra mens omni dubietate poſtpoſita, in fide ſolidatur.* Quia enim vt inquit Ariſtotel.in lib.de ſenſu & ſenſato:*Omnis noſtra cognitio naturalis ortum habet à ſenſu.* Ideò Saluator noſter poſt reſurrectionem per quadraginta dies voluit apparere diſcipulis ſuis,& loqui cum illis, vt dicitur Act.1. vt patet Matthæ. 28. & Marc.16.Lucæ 24.& Ioann.20. vt oſtenderet ſe eſſe illum , qui occiſus fuerat,maximè faciens ab eis palpari vulnera ſua, dicens illis illud Luc.24.*Palpate,& videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut videtis me habere.*

Digitized by Google

TErtia ratio quare retinuit cicatrices, fuit propter placationem patris faciliùs obtinendam, & fiduciam peccatoribus præbendam. Cicatricum enim repręſentatio, eſt quædam apud patrem pro nobis aduocatio. Sicut miles tacens ab Imperatore impetrat, quando vulnera, quæ pro eo protulit, ſibi demonſtrat. Vnde legitur in hiſtoria ſcholaſtica, quòd Antipater Idumæus, pater magni Herodis in quodam ſeruitio Imperatoris, fuit multis vulneribus confoſſus. Qui tádem ab æmulis accuſatus apud Imperatorem, reiectis veſtibus, totus denudatus dixit: *Ego Cæſar nolo me verbis apud te excuſare, ſed iſta vulnera quæ ſuſcepi pro te, loquantur pro me, ſi ego diligo te.* Tunc autem Cæſar ipſum in gratiam ſuam recepit, & ſimiliter Chriſtus cicatrices ſuas patri demonſtrat, vt quãtum nos dilexit, & quàm care emerit, oſtendat, ac ſic ad miſericordiam illum inducat. vnde B. Anſelmus aſſumens illum verſiculum pſalmiſtæ dicentis Deo: *Reſpice in faciem Chriſti tui*, dicit: *Si non vis pater reſpicere in nos, reſpice in filium tuum, qui tam carè emit nos.* Ipſe ergò Dei filius continuè ſupplicans patri pro nobis, oſtendit illi vulnera, quæ pro nobis pertulit, dicens illud Zach. 13. *His plagis plagatus ſum in domo eorum, qui me diligebant.* Ex quo rogat patrem, ne ſinat ſanguinem ſuum inaniter eſſe effuſum. Vnde Bern. ſuper canticum inquit: *O homo ſecurum habes acceſſum ad Deum, vbi habes Matrem antè filium, filium antè patrem: filius oſtendit patri vulnera, & latus, Mater oſtendit filio pectus & vbera. nulla ergò poterit eſſe repulſa, vbi tot ſunt charitatis inſignia.*

QVarto retinuit cicatrices propter miſericordiam, & iuſtitiam oſtendendam. Propter miſericordiam dico, vt ſaluati videant, quãta miſericordia ſunt redempti, dãnati verò cognoſcant, quàm iuſtè æternis deputentur incendijs, cùm de tanto fuerint beneficio ingrati, vt inquit Auguſtin. in quodam ſermone. Vnde dicitur Ioan. 16. *Videbunt in quem transfixerunt.* Et Apocalyp. 1. *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Non ſolùm autem in corpore Chriſti in æternum remanebunt cicatrices, imò etiam in corporibus martyrum, vt inquit Auguſtin. in vltimo de ciuit. Dei dicens: *In corporibus Martyrum remanebunt poſt reſurrectionem cicatrices in ſignum victoriæ præteritæ.* Et in eodem libro etiam dicit: *Videbimus in corporibus Martyrum cicatrices, quas pro Chriſti nomine pertulerunt, nec erit eis deformitas, ſed dignitas, & in eorum corpore quædam ſingularis pulchritudo fulgebit*, hæc ille. Multo ergò magis in corpore Domini noſtri Ieſu Chriſti apparebunt ſtigmata & cicatrices ſuæ paſſionis, quæ ſunt quoddam ſigillum irrefragabile, & ſupra omnia alia ſigilla authenticum, oſtendens veritatem ſuæ reſurrectionis.

SEcundo dico, quòd datur fides alicui veritati teſtium veridicorum affirmatione, vt habetur in c. quoniam contra falſam. extrà de proba. in c. cauſam quæ vertitur, extrà de teſti. & in c. cùm ſuper cauſa. de teſti. cogen. *In ore enim duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.* Deut. 19. & extrà. de teſti. c. licet vniuerſis. Quo præſuppoſito dico, quòd non ſolùm duorum vel trium teſtium affirmatione, ſed multorum, & quaſi innumerabiliũ probatur veritas reſurrectionis.

De 2. via, quæ reperitur ad dandam fidem alicui veritati.

PRimo teſtimonio prophetarum. Dauid enim Pſalm. 3. in perſona Chriſti dixit: *Ego dormiui & ſomnum cepi, & reſurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.* In ſacra enim Scriptura per dormitionẽ intelligitur mors, vt habetur ad Galat. 4. Item Pſalm. 40. loquitur in perſona Chriſti dicens patri: *Tu autem Domine, miſerere mei, & reſuſcita me, & retribuam eis.* Et Iſa. 11. videns propheta reſurrectionem Chriſti glorioſam, inquit: *Erit radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum eius glorioſum.* Et Iob. 16. inquit: *Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum.* Et

Prophetarũ teſtimonio, Chriſtus reſurrectionem oſtendit.

Sopho-

Sophoniæ, 3. vnicuique ſecum reſuſcitando ex ſanctis Patribus exiſtentibus in limbo ait Saluator: *Expecta me in die reſurrectionis meæ.* Vnde Oſeæ ſext. dicebant illi mortui, qui debebant reſurgere cũ Chriſto, poſtquam intellexerunt ipſum eſſe mortuum, conformantes ſe inuicem. Viuificabit nos poſt dies duos, tertia die ſuſcitabit nos, quia ſcilicet cum ipſo reſurgemus.

Angelorum teſtimonio probata eſt etiam Chriſti reſurrectio.

SEcundo probatur hæc veritas teſtimonio Angelorum, de quo habetur Matthæ. 28. vbi dicitur: *Angelus autem Domini deſcendit de Cælo, & accedens reuoluit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Erat aſpectus eius ſicut fulgur, veſtimenta eius alba ſicut nix; præ timore autem eius exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui, dixitque mulieribus. Nolite timere. Scio enim quòd Ieſum, qui Crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic; ſurrexit, ſicut dixit vobis, venite & videte locum vbi poſitus erat Dominus.* Marci quoque 16. dicitur, quòd Maria Magdalenæ & Maria Iacobi & Salomæ, valde mane vna Sabbatorum, id eſt, in hac die Reſurrectionis venerunt ad monumentum orto iam Sole, & dicebant ad inuicem: *Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes, viderũt reuolutum lapidem,* ſcilicet à primo Angelo: *Et introeuntes viderunt iuuenem ſedentem in dexteris, coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt qui dixit illis. Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenum, ſurrexit, non eſt hic. Ecce locus vbi poſuerunt eum. Sed ite, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis.* Triplici autem de cauſa nominauit Petrum particulariter, quam vnam aſſignat Gregor. di. *Petrum vocauit ex nomine, ne deſperaret ex negatione. Si enim nominatim eum non exprimeret, qui magiſtrum negauerat, venire inter diſcipulos non auderet. Indignum enim ſe iudicabat diſcipulatu, dum ter negauit magiſtrum; ſed peccata non nocent, quæ non placent.*

SEcunda cauſa eſt, vt Angelus ſibi tanquam ſummo Pontifici deferret. Si enim quis Papæ, & collegio Cardinalium literas mitteret, Papam nominatim exprimeret, Cardinales vero in generali proferret. Angelus igitur nominatim expreſſit Petrum tanquam Pontificem ſummum; diſcipulos autem generaliter tanquam collegium.

TErtia cauſa eſt, quia Petrus interpretatur agnoſcẽs, per quod datur intelligi, quod illi Chriſtum inueniunt, qui Deum & ſe veraciter agnoſcunt. De apparitione quoq; Angelica habetur Io. 20. vbi ſcriptum eſt, quòd Maria ſtabat ſola ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe & proſpexit in monumẽtum, & vidit duos Angelos in albis ſedentes, vnum ad caput, & alium ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu, qui dixerunt ei: *Mulier quid ploras?* Et iſtos duos duos Angelos etiam viderunt aliæ Mariæ, vt habetur Luc. 24. vbi dicitur: *Vna autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, vt vngerent corpus Ieſu. Et inuenerunt lapidem reuolutum à monumento. Et ingreſſæ non inuenerunt corpus Ieſu. Et factum eſt dum mente conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt iuxta illas in veſte fulgenti. Cum timerent autem illæ; & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viuentem cum mortuis? Surrexit, non eſt hic. Non recordamini qualiter locutus eſt vobis, cum adhuc eſſet in Galilæa, dicens: Oportet filium hominis tradi in manus peccatorum, & crucifigi, & tertia die reſurgere?* quòd autem Chriſtus dixerit ſe debere occidi, & reſurgere tertia die, habetur Ioan. 12. & Matth. 16. & 20. capit. Cum ergo Chriſtus ſit veritas infallabilis Ioan. 14. ergo veriſſime tenendum eſt ipſum reſurrexiſſe, vt teſtificati ſunt prædicti Angeli.

Apoſtolorum teſtimonio hoc idem oſtenditur.

TErtio probatur hæc veritas teſtimonio Act. 10. ca. Petrus loquens Iudæis de Chriſto inquit: *Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, cui nos teſtes ſumus qui manducauimus, & bibimus cum illo poſt quam ſurrexit à mortuis.*

Quid fiebat de cibo quẽ comedebat Chriſtus poſt reſurrectionem.

SI autem quæratur, quid fiebat de illo cibo quem comedebat Chriſtus. Reſpondet Alexand. de Ales, in 3. parte ſummæ in tractatu de reſurrectione Chriſti, & Thom. in 3. parte ſummæ, quæſtion. 54. articul. 6. quòd Chriſtus vere comedebat poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis, vt habetur Luc. 24. & Ioan. 21. Actor. 1. cap. Sed cum Corpus glorificatum non indigeat refectione, vt inquit Auguſtin. in libro 83. quæſtionum: Ideo ille cibus virtute corporis glorificati reſoluebatur in nihilum, ſicut virtute ſolis aqua reſoluitur in vaporem ſubtilem & conſumitur, & ſicut aqua miſſa in ignem annihilatur à calore ignis.

Infidelium teſtimonio probatur reſurrectio Chriſti, & 1. Sibyllarum.

QVarto probatur hæc veritas teſtimonio infidelium ſiue teſtimonio gentilitio. Recitat enim Auguſt. li. 8. de ciuitate Dei, & Lanctantius in lib. diuinarum inſtitut. aduerſus gentes, quòd multæ Sybyllæ quæ fuerunt ante aduentum Chriſti, de ipſius incarnatione multa dixerũt, quæ ſupra poſuimus in ſermone de improbatione ſectæ Iudæorũ. De eius quoque paſſione, & reſurrectione prophetauerunt, quarum prophetias collectas recitat Auguſt. vbi ſupra, dicens: *In manibus infidelium poſtea veniet, dabunt autem alapas Deo manibus inceſtis, & impuro ore expuent venenatos ſputus, dabunt vero ad verbera ſanctum dorſum, & colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoſcat quod verbum ſit, vel vnde veniat, vt inferis loquatur, & corona ſpinea coronetur. Velum templi ſcindetur, & medio die nox erit tenebroſa, vix .v.h.horis & morte morietur, tribus diebus ſomno ſuſcepto; & tunc ab inferis regreſſus ad lucem veniet, primus reſurrectionis principio reuocatis oſtenſo,* hæc Sibyllæ dixerunt. Probatur etiam veritas reſurrectionis teſtimonio Pilati, qui poſt reſurrectionem Chriſti ſcripſit epiſtolam Tiberio Imperatori dicens: *Nuper accidit quod ipſe probaui, Iudæos ſe, & ſuos poſteros in crudelem damnationem per iniuſtitiam deieciſſe. Nam cum promiſſum haberent quod illis de Cœlo mitteretur ſanctus ſanctorum, qui eorum rex merito diceretur, ipſi cum habuiſſent, & vidiſſent eum cæcos illuminaſſe, leproſos mundaſſe, paralyticos curaſſe, dæmones ab hominib. fugaſſe, mortuos reſuſcitaſſe, dixerunt illum principes ſacerdotum inſidiantes ei, magum eſſe; mihi autem tradiderunt, alia pro alijs accumulantes contra legem eorum agere. Ego autem credidi ita eſſe, & flagellatum tradidi arbitrio eorum. At illi Crucifixerunt eum, & eidem mortuo & ſepulto cuſtodes adhibuerunt. Ille vero militibus meis cuſtodientibus eum, die tertia reſurrexit à mortuis: ſed tantum exarſit nequitia Iudæorum, vt darent eis pecunias dicentes: Dicite quia diſcipuli eius noctu corpus eius rapuerunt. Verumtamen milites cum accepiſſent pecuniam, id quod factum eſt, tacere non potuerunt. Nam & illum reſurrexiſſe teſtati ſunt, & ſe à Iudæis pecuniam accepiſſe. Hoc autem ideo ſcripſi, ne aliquis aliter referens mentiatur, & exiſtimet credendum eſſe mendacijs Iudæorum.* Hæc Pilatus.

De 3. via quæ reperitur ad dandam fidem alicui veritati, qua via reſurrectio Chriſti etiam monſtratur.

TErtio principaliter dico, quòd alicui veritati datur fides exhibitione actuum mirificorum, extra hære. capit. cum ex iniuncto. Vnde vera miracula ſunt ſufficiens teſtimonium alicuius veritatis, ca. audiuimus. extra de reli. & vener. ſan. ca. venerabili fratri noſtro. extra de teſtibus. Et hoc modo confirmatur veritas Ieſu Chriſti, videlicet ex operibus miraculoſis, & ſtupẽdis. & vt de cæteris taceamus:

PRimum miraculum fuit illud quod habetur Matth. 28. *Et ecce terræ motus factus eſt magnus;* qui, vt inquit Hieronym. in quæſtionibus ad Heluidiam: Non eſt factus more ſolito, ſed ita magnus, vt concuteret omnia, & euerſionem terræ minaretur.

SEcundum miraculum fuit ipſius Chriſti de ſepulchro egreſſio ſine apertione ipſius ſepulchri. Nam licet dicatur Matt. 28. quod deſcendẽs Angelus de Cœlo reuoluit lapidem, hoc non fecit, vt Chriſtus exire poſſet, ſed vt omnes homines intelligere poſſent ipſum reſurrexiſſe, cũ non videret eum in ſepulchro. vnde Beda in quodam ſermone inquit, exponens

nēns prædicta verba: *Accedens autem Angelus reuoluit lapidem, non vt egreſſuro Domino ianuam panderet, ſed vt egreſſus illius iam facti hominibus præberet indicium.* Gregor. quoque in homilia Paſchalis inquit: *Sicut in ſua Natiuitate exiuit Chriſtus de vtero Virginis clauſo, ita in reſurrectione exiuit non aperto ſepulchro.* Ioannis quoque vigeſim. dicitur, quòd intrauit ad diſcipulos ſuos ianuis clauſis, ex quo patuit corpus ſuum fuiſſe glorificatum.

Tertium miraculum fuit cuſtodum ſepulchri proſtratio, de quibus dicitur Matthæ. 28. quòd facti ſunt velut mortui. Et hoc prophetatum fuerat Pſalm. 67. vbi dicit Propheta. *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius.*

Aliud miraculum idē probans. Qvartum miraculum fuit, aliorum mortuorum reſurrectio, virtute reſurrectionis Chriſti, de quibus dicitur Matth. vigeſimoſeptim. *Multa corpora ſanctorum qui dormierant, reſurrexerunt cum eo, & intrauerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.* Vnde refert Nicodemus in Euangelio ſuo, quod inter alios mortuos reſurrexerunt duo, qui erant cogniti in tota ciuitate Hieruſalem, quorum vnus appellabatur Carinus, & alter Leontius, qui fuerunt filij Simeonis ſancti Senis, qui habens Chriſtum in vlnis, dixerat: *Nunc dimittis, &c.* Qui reſuſcitati intrauerunt ſynagogam Iudæorum, repræhendentes Iudæos de occiſione Chriſti, dicentes eum Filium Dei & reſurrexiſſe à mortuis. Ex quibus omnibus apparet veritas reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

PARS SECVNDA huius ſermonis, de congruitate reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Secvndvm ſententiam Alexand. de Ales, in 3. parte ſum. in tracta. de reſurrectione Chriſti, q. 1. & B. Thom. in tertia part. ſummæ, quæſt. 53. articul. prim. congruum fuit, Dominum noſtrum reſurgere à mortuis: imò poſſumus dicere neceſſarium, maxime triplici ratione, ſcilicet ſui, noſtri, & beati. Primo ratione ſui congruum fuit, & neceſſarium, Chriſtum reſurgere à mortuis. Et hoc probatur triplici ratione.

Prima dicitur coniunctionis, ſecūdum enim ſentētiam omniū Theologorum, maxime Alex. de Ales, vbi ſupra, q. 2. & B. Tho. in 3. par. ſum. q. 53. ar. 2. Et Richar. in 3. di. 21. Et Bonau. ibidē ar. 1, q. 2. & multorum aliorum, quamuis Chriſtus vere mortuus fuerit, tamen diuinitas nunquam fuit ſeparata à carne eius mortua. Sicut nec etiā ſeparata fuit ab anima. Nō enim decebat Deum ſiue verbum diuinum ab humanitate ſeparari, quam ſibi indiſſolubili matrimonio coniunxerat, ſicut nō decet virum relinquere vxorem, nec econtra ſine cā c. 2. de diuortijs. Vnde Leo Papa inquit: *Tāta eſt vnio Dei et hominis, vt nullo ſupplicio poſſet dirimi, nec morte diſtingui.* Et Aug. ſuper Ioan. ait: *Verbum ex quo ſuſcepit hominem, nunquam ſeparatū fuit ab eo.* Et Damaſc. dicit: *Anathema ſit, qui dixerit verbū depoſuiſſe quod ſemel aſſumpſit.* Ratio poteſt aſſignari, quia cū Deus aliquod donum dat, non ſubtrahit illud ſine culpa. Cum ergo nec ex parte animæ, nec ex parte corporis Chriſti ex aliqua culpa interuenerit, non debuit diuina liberalitas ab anima ipſa, vel à carne ſibi ſemel vnita ſeparari, licet ipſæ humanitatis partes integrales per mortem eſsēt ad inuicē ſeparatæ pro redemptione humanæ

mani generis perficienda. In hoc autem ſenſu dicitur verbum Dei nunquam fuiſſe ſeparatum ab homine, quem ſemel aſſumpſit, quia nunquam ſeiunctum fuit ab aliqua eius parte: nam & cum anima ad limbum deſcendente, & cum carne in tumulo iacente ſemper coniunctum fuit. Vnde Auguſt. contra Felicianum, & magiſter in 3. diſtinct. 21. dicit, quòd Chriſtus in ſepulchro carnem ſuam non deſeruit. Quapropter non fuit conueniens, vt caro coniuncta diuinitati remaneret in miſeria mortis, ergo neceſſe fuit ipſum de morte ad vitã reſurgere, vt diuinitas quæ eſt vita viuentium, coniungeretur carni viuæ, & non remaneret coniuncta carni mortuæ, quam nec mortuam nec viuam rationabiliter debebat vnquam dimittere. Et hæc eſt ratio, quare caro Chriſti in ſepulchro non fuit putrefacta ſecundum Alexand. de Ales, vbi ſupra. Nam ſi virtus creata vnita corpori non patitur ipſum corrumpi, vt patet de anima; ergo multo fortius virtus diuina vnita corpori Chriſti, non patiebatur ipſum corrumpi. Et hoc eſt, quod inquit glo. ſuper illud Pſal. decimoquint. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, vbi ait: *Corpus Chriſti ſanctificatum, per quod alia ſanctificantur, non patitur corrumpi.*

Tres aſſignantur cauſæ, quare Chriſt⁹ ſtatim à mortuis non reſurrexit.

QVod ſi quæratur, quare ergo ſtatim non reſurrexit, poſtquam mortuus fuit, vt diuinitas nõ ſtaret coniuncta corpori mortuo, nec per momentum? Reſpondit Alexand. de Ales, vbi ſupra aſſignans tres rationes, vna quarum eſt, vt probaretur vere mortuus. Nam ſi ſtatim reſurrexiſſet, multi putaſſent illum vere non fuiſſe mortuum. Quia igitur ſicut in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum, ita duobus vel tribus diebus oſtenditur aliquẽ vere eſſe mortuum. Ideo Dominus noſter ad reſurgendum expectare voluit iſtum terminum. Et propterea gloſſa ſuper illud 1. ad Corinth. 15. *Reſurrexit tertia die*, ait: Probata, ſcilicet vera morte. Petrus autẽ Rauennas inquit: *Tres dies voluit eſſe ſuæ ſepulturæ, quæ in cœlo ſunt, reſtauraturus, quæ in terra reparaturus, & quæ apud inferos, redempturus.* Alij autem dicunt quia numerus ternarius eſt perfectus, vt ait Phil. 1. de cœlo & mũdo, quia habet principium, medium, & finem, ideo ad ſignificandum quod reſurrectio ſua perfecta fuit, Chriſtus tertia die reſurgere voluit. Et hoc figuratũ fuit in Iona Propheta, de quo inquit Saluator Matth. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus.* Dicit autem Auguſtin. in 4. de Trinitate, quod intelligatur per Sinecdochen, ſecundũ quam accipitur pars pro toto. Vnde Prima dies accipitur ſecundum poſtremam ſui partem. Secunda autem dies ſecundum ſe totam & integram. Tertia vero ſecundum partem ſui primam, & ſic fuerunt tres dies, & quilibet eorum habuit ſuam noctem præcedẽtem. Tunc enim ſecundum Bedam mutatus eſt ordo, & curſus dierũ, ac noctium. Antea enim dies præcedebant, & noctes ſequebantur: ad notandum, quòd homo ceciderat de die gratiæ in noctem culpæ. Poſt paſſionem vero Chriſti, & eius reſurrectionem noctes præcedũt & dies ſequuntur, ad ſignificandum, quòd per eam homo rediit de nocte culpæ ad diem gratiæ. De hora autem reſurrectionis diuerſa fuit opinio. Aliqui enim dixerunt eum reſurrexiſſe media nocte, in qua more Romanõ incipit dies naturalis l. more Romano. ff. de ferijs. Alij vero dixerũt quod reſurrexit mane. & dicit S. Bonau. in 3. di. 22. quòd prædictæ opiniones poſſunt cõcordari, quia dupliciter dicitur res fieri, aut quando fit ſecundum veritatem, aut quando innoteſcit. Illi ergo qui dixerunt eum reſurrexiſſe media nocte, denotauerunt horam, quando facta eſt reſurrectio. Illi autem qui dixerunt reſurrectionem factam mane, denotauerũt horam, quando innotuit: & ideo Ioan. 10. dicitur: adhuc tenebræ erant, quia aurora media eſt inter tenebras noctis, & lucem perfectam diei. Et ideo ab vtroque poteſt nominari

ſicut

ſicut medium ab extremis, quia participat naturam vtriuſq; extremi. Hæc Nico. de Lira ſuper Mar.26. præalle.5.cap. ſuper verbum *orto iam ſole.*

2. Ratio oſtendēs congruū fuiſſe Chriſtum reſurrexiſſe ratione ſui.

SEcunda ratio quare congruū fuit Chriſtum reſurgere, dicitur perfectionis, ſic arguendo: Omne totum eſt nobilius ſua parte, & vna pars ſine alia eſt imperfecta, vt inquit Ariſtot.3. Phyſi.& 5. Meta. Cum ergo homo ſit compoſitus ex anima & corpore, vt inquit Ariſtot.2. de anima: patet quod perfectior eſt anima coniuncta corpori, & corpus vnitum animę, quã ſi ſint ab inuicem ſeparati. Vnde Ariſtotel.6. Poli. & 16. de animalibus inquit, quòd corpus viuum eſt nobilius corpore mortuo. Cum ergo anima ſine corpore ſit imperfecta, & econtrario corpus ſine anima ſit imperfectum, ſicut pars ſine ſuo toto; igitur oportuit quod anima Chriſti vniretur ſuo corpori, & econtra; cum in Chriſto debuerit eſſe omnis perfectio quæ reperiatur in natura humana. Si enim nō reſurrexiſſet, imperfectus remanſiſſet, pro eo quòd homo non fuiſſet. Nam pro illo tempore quo anima Chriſti fuit à corpore ſeparata, & econtra; Chriſtus homo non fuit, vt inquit S. Bonauen. in 3. diſt.22. artic.1. q.1. in corpore quæſtionis. Vnde dicit Ariſto.4. Meteorum, quòd homo mortuus nō eſt homo, niſi æquiuocè. Ad hoc ergo vt non remaneret in iſta imperfectione, congruum fuit imò neceſſarium, vt reſurgeret à mortuis. Alias ſequeretur quòd fuiſſet diſcordia inter humanam naturam quæ erat in Chriſto, & diuinam; quod eſt impoſſibile, cum eſſent vnitæ vinculo perfectiſſimæ charitatis. Nam clarũ eſt quòd anima apppetit vniri ſuo corpori, vt inquit Ariſtot. 8. Ethic. Si ergo diuina natura potens facere hanc vnionem, noluiſſet illam facere, neceſſario ſequeretur concludendum, quod natura diuina in diſcordia eſſet cum humana, & ei contraria, nullam habēs cauſam differendi iſtam vnionem. Nam finis imponit neceſſitatem, vt patet.2. Phyſi.2. Meta. ac 4. Ethi. Quandocunque ergo aliqua duo naturaliter vniuntur, & ſubſtantialiter: Si propter aliquod faciendum, vel habendum ſeparentur, facto vel habito illo propter quod ſeparantur, debent iterato coniungi, & ſubſtãtialiter vniri, aliter non eſſent ſeparata propter illud tantum. Cum igitur anima & corpus Domini Ieſu fuerint ſubſtãtialiter vnita, & eorum ſeparatio per mortem fuerit facta, ſolum vt fieret de peccato originali ſatisfactio, & generis humani reparatio, ergo facta ſatisfactione, & reparatione debuerunt iterato vniri, adimpleto ſine illius ſeparationis: alias ſequeretur, quòd eſſent ſeparata propter aliud quã propter humanã redemptionem faciendam quod eſt falſum. Cum igitur diuinitas Chriſti haberet poteſtatem coniungēdi animam illius cum corpore, quod patet, quia per virtutem ipſius diuinitatis Chriſti omnes mortui reſurgēt, vt dicitur Iob 19. & primæ Corinth.15. vbi Apoſtolus ait: *Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*, à fortiori potuit reſuſcitare corpus ſibi vnitum. Quia quicquid eſt cauſa aliorũ vt ſint talia, illud eſt maxime tale ſibi ipſi.2. Meta. Ergo neceſſario concluditur quod ipſum reſuſcitauit. Vnde Auguſt. in libro de traditione ſymboli ait: *Impoßibile fuit vt auctor vitæ non rediret ad vitam. Quomodo enim poterat mortis legibus detineri, qui idcirco eſt mortuus, vt mortis adimeret poteſtatem? Cuius ergo dementiæ eſt, illum non credere ſurrexiſſe, ad cuius præceptum de tumulo mortuus emerſit?* Indubitanter ergo eſt tenendum, ipſum Dominum Ieſum reſurrexiſſe à mortuis. Nam vt ſupra probatum eſt, neceſſario eſt tenendũ, quod facta reſtauratione humanæ redemptionis per ſeparationem animæ & corporis Chriſti, ipſa diuinitas concupiuit facere vnionem illorum, aliter ſequeretur quod eſſet contraria naturæ humanę, vt ſupra probatum eſt. Similiter oportet dicere, quòd anima Chriſti ſeparata à corpore, facta redemptione humana deſiderabat reuniri corpori ſuo, ne permaneret in hac imperfe-

Digitized by Google

ctione. Cũ igitur ex diſpoſitione in agente ex propoſito, & patiente, neceſſario ſequatur actio Ariſtot. 2. de anima; ergo inconuincibiliter cõcluditur, reſurrectionem Chriſti vere eſſe factam, neceſſario fuiſſe fiendam.

3. Rat. Chriſti reſurrectionem à mortuis neceſſariam fuiſſe demonſtrans.

TErtia ratio dicitur præmiationis. Si enim per quæ quis deliquit, per ea & puniri debet, c. fin. de immu. Eccle. & cap. paſtoralis, de iure patro. l. ex facto. §. Iulianus. ff. de vulg. & pup. l. hæres. ff. de his qui. vt indi. Et Sap. 11. c. Cum miſerationes Dei ſint ſuper omnia opera eius Pſal. 144. ergo quiſque per ea per quę bene agit, debet præmiari. Cum igitur Chriſtus expoſuerit corpus ſuum paſſioni pro charitate, tolerauerit tot acerbiſſima tormenta, ergo congruum fuit, imò neceſſarium quantum ad iuſtitiam, vt in ipſo corpore glorificaretur. Virtuti enim eſt faciendus honor, & retribuendum præmium Ariſtot. 1. Phy. & 4. Ethi. Quia igitur ſcriptum eſt Luc. 14. & 18. & Matth. 23. *Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Cum Chriſtus humiliauerit ſeipſum, factus obediens vſque ad mortem, vt dicitur ad Phil. 2. ergo iuſtitia exigebat, vt exaltaretur vſque ad gloriam reſurrectionis. Vnde propheta in perſona Chriſti ait Pſalm. 138. *Domine probaſti me, & cognouiſti me: tu cognouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam.*

Congruum fuiſſe Chriſtũ reſurrexiſſe à mortuis ratione noſtri, tripliciter oſtenditur.

SEcundo probatur congruitas reſurrectionis Chriſti ratione noſtri, & hoc etiam tripliciter. Primo ratione confirmationis, ſ. in fide & ſpe. Primo in fide, quia per eius reſurrectionem cõfirmata eſt fides noſtra circa diuinitatem eius. Si enim non reſurrexiſſet, homines non credidiſſent ipſum fuiſſe verum Deum. Vnde in Pſalm. 29. ipſe inquit patri: *Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendero in corruptionẽ?* Vbi gloſ. inquit: *Si corruptum fuerit corpus meum, & ſanguis meus meus, & non reſurrexero, nemini annunciabor, & nullum lucrabor; quia vero reſurrexit, cognouerunt omnes, quòd vere erat Deus.* Nam omnis effectus naturaliter eſt demonſtratiuus ſuæ cauſæ, vt inquit auctor in lib. de cauſis. Cum igitur cauſa primaria reſurrectionis mortuorum ſit diuinitas, Chriſtus qui virtute propria reſurrexit, oſtendit ſe eſſe Deum. Et ſic confirmauit nos in fide diuinitatis ſuæ, & ſimiliter in ſpe, ſcilicet, quod nos reſurgemus. Nam Corpus ſequitur naturam ſui capitis leg. cum in diuerſis. ff. de reli. & ſump. fun. Et acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis capit. acceſſorium de reg. iur. lib 6. l. cum principalis. ff. de reg. iur. l. ad rem mobilem. l. ad legatum. ff. de procura. l. 1. ff. de pecu. le. eos in 1. reſponſo. C. de vſuris. l. 4. C. depoſi. Et ideo cum Chriſtus caput noſtrum, & noſter Dux & Princeps reſurrexerit, poſſumus & nos reſurrectionem ſperare. Quod ſi non reſurrexiſſet, perdita fuiſſet ſpes noſtra: vnde Apoſt. inquit 1. ad Corinth. 15. *Si Chriſtus non reſurrexit, ergo inanis eſt prædicatio, & fides noſtra.* Et gloſ. ſuper Lucam vltimo cap. inquit: *Si non eſt veritas reſurrectionis Chriſti, non eſt fructus paſſionis eius.* & 1. Corinth. 15. iterum dicit Apoſt. *Si Chriſtus non reſurrexit, neque mortui reſurgent.* Verum, quia ipſe vere reſurrexit, ideo abſque vllo dubio & nos reſurgemus. Vnde inquit Apoſt. vbi ſupra. Si Chriſtus prædicatur quod reſurrexit à mortuis, quomodo quidam in nobis dicunt, quod reſurrectio mortuorum non eſt? quaſi di. imò abſque dubio erit. Et has duas confirmationes, ſcilicet in fide & ſpe, tangit Apoſtol. 1. Petri 1. dic. *Deus ſuſcitauit eum à mortuis, vt fides noſtra & ſpes eſſet in Deum.*

2. Rat. quare fuit congrua reſurrectio Chriſti ratione noſtri oſtẽdens.

SEcundo congrua fuit reſurrectio eius, reſpectu noſtri, ratione reconciliationis, vt ſcilicet nos per peccata noſtra à Deo auerſos, illi reconciliaret. Vnde ad Hebræ. 9. dicitur: *Chriſtus introiuit in Cœlum, vt appareat vultui Dei pro nobis.* Et ad Rom. 8. iterum inquit Apoſt. *Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Tertio

Digitized by Google

3. Ratio hoc idem oſtendens.

TErtio fuit neceſſaria & congrua, ratione noſtræ inſtructionis, vt inquit Thom. in 3. parte ſummæ. q. 52. art. 1. in corpore quæſtionis. Et hoc tripliciter. 1. vt ſic Chriſtus reſurrexit à mortuis, ita & nos reſurgamus à peccatis. Vnde ad Collo. 3. dicitur: *Si reſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite.*

Oſtenditur 2. ar. 3. quare congrua fuit reſurrectio ratione noſtræ inſtructionis.

SEcundo, vt ſicut Chriſtus poſt reſurrectionem habuit nouam vitam, ita & nos in nouitate vitę ambulemus, iuxta illud Apoſtoli ad Roman. 12. *Renouamini in nouitate ſenſus veſtri.* Et ad Epheſ. 4. *Renouamini ſpiritu mẽtis veſtræ, induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.* Et 1. ad Corinth. 5. *Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi: etenim Paſcha noſtrum, immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Et ad Roman 6. iterum inquit Paulus: *Quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Dei Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et ideo nõ dicitur eſſe verum membrum Chriſti, qui ſpiritualiter non reſurgit cũ ſuo capite Chriſto per nouitatem vitæ, à quo nos Chriſtiani dicimur, de cõſec. di. 4. c. poſtquam aſcendit. Ea propter Apoſtol. ad Roman. 4. hanc rationem tangens inquit: Chriſtus mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Tertio ad inſtruendum nos, quòd ſicut ipſe reſurrexit amplius non moriturus, iuxta illud Apoſtoli ad Roma. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur*, ita & nos amplius non debemus redire ad mortem peccatorũ, ſed viuere ſemper cum Chriſto in gratia, & dicere cum Apoſtolo ad Galat. 2. *Chriſto confixus ſum Cruci, viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus.*

Congruum fuit Chriſtum reſurrexiſſe ratione Angelorum, & aliorũ ſanctorum.

TErtio principaliter fuit congrua & neceſſaria reſurrectio Chriſti reſpectu beati, ſcilicet Angelorum, & animarum ſanctarum & corporum glorificandorum, vt creſceret illis gloria & conſolatio in contemplanda humanitate Chriſti, vt inquit Alexand. de Ales vbi ſupra. Vnde de Chriſto inquit Apoſtolus Petrus 1. c. ſuæ 1. canonicæ: *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* Non ſolum enim ſancti delectãtur in contemplatione Deitatis, ſed etiam humanitatis Ieſu Chriſti, ſicut prophetatum fuerat Iſaiæ 33. vbi dicitur: *Regem in decore ſuo videbunt.* Et ob hanc cauſam neceſſaria fuit Chriſti reſurrectio, maxime vt ſancti in anima & corpore beatificarentur. In anima contemplando diuinitatem & animam Chriſti glorioſam. In corpore vero videndo corpus Chriſti omni gloria plenïſſimum. Et ſic patet pars ſecunda huius ſermonis.

PARS TERTIA, DE iucunditate reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

MVLTAS conſolationes de Paſſione & reſurrectione Chriſti habuerunt diuerſi, de quibus hic paucas enarrabimus. Dimiſſa igitur principali conſideratione, quæ fuit ipſius Chriſti, de quo dici poteſt illud ſecundi Machabæorum prim. *Tempus affuit quo ſol refulſit, qui prius erat ſub nubilo.* Ipſe enim ſol iuſtitiæ Chriſtus qui in Paſſione fuit ſub triplici nubilo, ſcilicet mortalitatis quo ad corpus, paſſibilitatis, quo ad animam, & multiplicis pœnalitatis quo ad vtrumque, hodie de iſto triplici nubilo exiuit, & in mundo refulſit. Nam corpus eius induit immortalitatem, anima impaſſibilitatem, & vtrumque omnimodam gloriam & fælicitatem, vnde Leo Papa ait: *Poſt Paſſionem Chriſti ruptis vinculis mortis infirmitas in virtutem, mortalitas in æternalitatem, & contumelia transiuit in gloriam.* Omittendo etiam dicere de dotibus corporis glorioſi ipſius Domini, & de gloria animæ illius, quia hæc excedunt humani in-

Digitized by Google

1. *Conſolatio poſt mortem Chriſti allata, fuit ſanctorum Patrum.*

genij facultatem, dico quod conſolatio prima fuit ſanctorum Patrum, quam habuerunt ſtatim poſt Paſſionem Chriſti, ad quos deſcendit anima eius glorioſa, ſicut prophetatum fuerat per Dauid Pſal. 106. *Sedentes in tenebris, & in vmbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro, & eduxit eos de tenebris & de vmbra mortis, & vincula eorum dirupit, quia contriuit p rtas æreas, & vectes ferreos confregit.* Et Eccleſiaſt. 24. dictum fuerat in perſona Chriſti: *Penetrabo omnes inferiores terræ, & liberabo omnes ſperantes in me.* Oſeæ quoque 13. dictum fuerat: *O mors, ero mors tua, morſus tuus ero ô inferne.* hoc autem fuit conueniens. Nam vt inquit Ariſtotel. 9. Ethicorum: *Amicorum præſentia delectabilis eſt in bonis fortunæ, & in infortun js alleuiantur triſtati, condolentium eis amicis.* Et in talibus auxiliari nobiliſſimum & delectabiliſſimum eſt. Cum igitur Chriſtus ſingulari amore afficeretur ſanctis Patribus, iuxta illud Ioannis 15 *Vos amici mei eſtis, &c.* Ideo non immerito deſcendit ad illa loca ſubterranea, & extraxit illos, quorum ſingulis extractis, inquit illud Hieremias 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo extraxi te miſerans tui.* Sciendum eſt ergo quod anima Chriſti, ſtatim cum mortuus fuit, cum maxima Angelorum multitudine perrexit ad inferos. Dæmones autem in aere commorantes hoc videntes ſtatim annunciauerũt dęmonibus infernalibus mortuum quendam cum maxima turba Angelorum aduentare, qui videtur velle infernum imperioſe intrare, & eos debellare. Propter quod portas infernales clauſerunt. Sed Angeli præeuntes ad ianuas inferni pulſantes clamauerunt, dicentes illud Pſalm. 23. *Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Quibus reſponderunt dæmones: *Quis eſt iſte rex gloriæ?* Nunquam enim huc venit mortuus cum tali audacia. Et illi dixerunt, *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.* Et cum adhuc non aperirẽt, iterum clamauerunt Angeli dicẽtes: *Tollite* & cætera. Quib. reſpondentibus: *Quis eſt iſte rex gloriæ?* Illi dixerunt: *Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ.* Quibus dictis ceciderunt & confractæ ſunt portæ infernales. Et hoc figuratum fuerat Iudicum decimoſexto, vbi dicitur, quando Samſon portas clauſas Gazæ ciuitatis appræhendit & aſportauit. Similiter recitat Valerius maximus, quod quædam vorago maxima Romæ apparuit, quæ totam ciuitatem de putredine exeunte corrumpere videbatur, & propterea multi moriebantur. Sibylla autem reſpondit eis illam voraginẽ nunquam ceſſaturam, niſi valentior Romanorum in ipſam ſe proijceret: quod cum per ciuitatem vulgatum fuiſſet, ſtatim Curtius quidam adoleſcens Romanorum nobiliſſimus, valentior omnibus valde bene armatus, in voraginem illam ſimul cum equo ſe proiecit, & ſubito ceſſauit peſtis, atque vorago. Moraliter iſta vorago limbus erat, qui omnes ſanctos Patres deuorabat & moleſtabat. Chriſtus autem valentior omnibus in virtute, charitate armatus, mediante equo Sanctæ Crucis in ipſam foueam limbi deſcendit, & ceſſauit peſtis atque vorago: quia tunc Chriſtus limbum recluſit, & omnes ſanctos Patres abinde extrahens, eos à moleſtia liberauit.

Contemplatio de deſcenſu Chriſti ad inferos, & de liberatione ſanctorum Patrum.

QVod autem Chriſtus vere deſcenderit ad inferos, probat Alexander de Ales, & declarat in tertia parte ſummæ quæſtione nona, articulo quarto in corpore quæſtionis, & ſanctus Bonauentura, in tertio diſtinctio. vigeſimaſecunda, articulo primo, quæſtion. quart. & etiam Thomas in tertio, diſtinctione vigeſimatertia, articulo primo, quæſtione ſecund. Vnde poſſumus cõſiderare deuote ſecundum quoſdam Doctores, quod quando Chriſtus in Cruce clamauit emittens ſpiritum, terra contremuit, & petræ ſciſſæ ſunt, vt dicitur Matthæi vigeſimoſeptimo. Vnde illud foramen in quo fuerat Crux, adeo extenſum eſt, vt tranſiret vſq; ad limbum in quo erant ſancti Patres. Et per illud foramen deſcẽdit ibidẽ de ſanguine Chriſti in Cruce pendentis, ſtatimque ad-

Digitized by Google

que adueniente anima Ieſu Chriſti, apparuit lux magna in limbo, qui priùs erat tenebroſus, & proſpexerunt ſanguinem illum de Cruce fluentem. Quia verò Ioannes Baptiſta per modicū tempus perrexerat ad limbum, & annunciauerat Chriſti paſſionem futuram in proximo, ipſe ſurrexit, & dixit illis ſanctis Patribus: Hæc lux eſt illius ſancti agni immaculati, qui hodie pro nobis in Cruce pependit, quem ego digito monſtraui, dicēs Ioann. primo: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Tunc ſurrexit Iſaias Propheta, & dixit: Hæc eſt lux illa, de qua ego prophetaui nono capitulo libri mei, dicens: *Populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam, ambulantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.* Tunc ſurrexit etiam Zacharias propheta dicens: Hic eſt ſanguis, de quo ego dixi capitulo nono libri mei dicens Chriſto: *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Statim ergò aduenit Dominus Ieſus Chriſtus, dicentibus illis hęc verba inter ſe, & ſe inuicem confortantibus, & illuminauit totum illum locum indicibili ſplendore, mentes quoque illorum ineffabili claritate. vnde inquit Auguſtinus, vt habetur in legendario, in feſto reſurrectionis: *Sicut adueniente luce ſolis, omnis tenebra in aere exiſtens effugatur; ſic adueniente anima Chriſti in limbo infernus illuſtratur.* Statim ergò Ieſus Chriſtus dulciter ſalutauit eos, & beatificauit, vt inquit Sanctus Bonauentura in tertio, diſtinctione vigeſimaſecunda, articulo primo, quæſtione ſexta, in corpore quæſtionis. Et beatus Thomas in eadem diſtinctione, articulo primo, quæſtione tertia, & iterum in tertia par. ſummæ, quæſtione quinquageſimaſecunda, articulo quarto, in corpore quæſtionis: & extraxit eos, & perduxit vſque ad Paradiſum terreſtrem, vt ibi ſtarent vſque ad ſuam aſcenſionem. De qua liberatione quantam exultationem habuerint Sancti Patres, patet conſiderando affectionem, quam habebant, tanto tempore illum expectantes. Scriptum eſt enim Prouerbiorum decimotertio: *Spes quæ differtur, affligit animam, deſideria autem cùm completa fuerint, delectationem pariunt.* Vnde ait Auguſtinus in ſermone de Paſſione. Hanc ergò triſtitiam, & pœnam totam Chriſtus conuertit in lætitiam & gaudium, dum ſanctis patribus animam ſuam, & diuinitatis eſſentiam oſtendit, in qua omnis gloria Paradiſi conſiſtit. Si ergò Abraham gauiſus eſt de Incarnatione Chriſti, vt dicitur Ioannis octauo: Multo magis credendum eſt, ipſum & alios ſanctos Patres exultaſſe, quando viderunt eum venientem ad eos. Valdè enim gauderet quis, ſi de carcere Sarracenorum, vel Turcorum liberaretur. Multo igitur magis ipſi debuerunt gaudere, quando fuerunt educti de carcere tenebroſo, vbi diuina viſione carebant. De carcere horrendo, vbi horrendorum dæmonum vicinitatem habebant. De carcere ignominioſo, quia ſub terra in lacu iacebant. Et de carcere tam longo, quia per tot millia annorum ibi remanſerant. Et ideò de eis prædictum fuerat Iſaiæ trigeſimoquinto: *Gaudium, & lætitiam obtinebunt, & ab eis fugiet dolor, & gemitus.* Habuerunt enim gaudium, quia aſſecuti ſunt diuinæ viſionis aſpectum; habuerunt lætitiam, quia euaſerunt tam horribilem vicinitatem dæmonum. Fugit ab eis dolor, quem habebant propter locum tam ignominioſum. Et gemitus quem habebant propter carcerem tam diuturnum. In viſione autem animæ Chriſti deificatæ adimpletum eſt illud Pſalmi octuageſimitertij: *Exultauerunt in Deum viuum,* & illud Neemiæ 12. *Deus lætificauit eos lætitia magna.* Et illud quod promiſerat ipſe Dominus Hieremiæ 31. di. *Conſolabor eos, & lætificabo à dolore ſuo.* Cœperunt autem omnes ſancti Patres dulciter decantare cum Dauid illud Pſalmi 106. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Dicant nunc, qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici, &c.* Et tunc adimpletum eſt illud primi Eſdræ tertio: *Non poterat quiſque cognoſcere vocem clamoris lætantium.*

Digitized by Google

tium. Interim autem delata eſt ab Angelis anima latronis, qui Chriſto ſe recommendauerat, quæ viſa Chriſti deitate protinùs glorificata eſt, & ſic cum illo fuit in Paradiſo, id eſt, in fœlicitate, ſicut Chriſtus promiſerat. Vbi enim eſt Papa, ibi dicitur eſſe Roma, vt notat Innoc. in c. ego enim de iureiuran. & in c. quodcunque. 24. quæſt. 1. Archidiac. in c. 1. præſente. de præben. & di. & in capit. ſcire. ſeptima, quæſtione prima. Sciendum eſt autem, quòd ſtatim, vt Adam & Eua Dominum viderunt cum alijs ſanctis Patribus eum adorantes, dixerunt culpam ſuam pro eo, quòd fuerant cauſſa perditionis tantarum animarum, & mortis, ac paſſionis ſuæ, quos dulciter confortans Chriſtus reſpondit illud, quod canit Eccleſia: *O fœlix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem.* Liberatis ergò ſanctis Patribus, fecit illud quod ſcriptum eſt Apocalyp. 2. *Vidi Angelum,* id eſt Chriſtum, *deſcendentem de Cælo, habentem clauem abyſsi,* id eſt inferni, *& catenam magnam,* id eſt poteſtatem *in manu ſua, & apprehendit draconem, ſerpentem antiquam, qui eſt diabolus ſathanas, & alligauit eum, & miſit in abyſſum, & clauſit,* id eſt ſecundùm gloſſam, poteſtates nocendi limitauit, vt etiam inquit Alexander de Ales in tertia parte ſummæ, in tractatu de effectu Paſſionis Chriſti.

2. Conſolatio poſt mortem, & 1. poſt reſurrectionẽ Chriſti fuit glorioſæ Virg. & 3. Mariæ Magdalenæ

SEcunda conſolatio poſt mortem Domini noſtri, ſed prima poſt reſurrectionem eius, fuit glorioſæ Virginis Mariæ, cui primo apparuit, vt in fine ſermonis dicetur. Sed pro nunc illa dimiſſa, dicamus de tertia, quæ fuit ſanctæ Mariæ Magdalenæ, de qua ſcriptum eſt Ioannis vigeſimo, quòd dum ſtaret ad monumentum foris, plorans, conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem, & non ſciebat quia Ieſus eſſet. Dixitque ei Ieſus: *Mulier quid ploras? quem quæris?* Illa autem exiſtimans, quia hortulanus eſſet, dixit ei: *Domine ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, vbi poſuiſti eum? & ego eum tollam.* Et hic poſſumus contemplari deuotè, licet aliud non ponatur in Euangelio, quòd Chriſtus dixerit ei: Si poſuiſſem illum in domo Pilati, & in medio militum, quid facies? Ipſa autem inquit: Et ego eum tollam. Tantus enim erat amor, & charitas erga magiſtrum ſuum, quòd parum curaſſet de morte, vt poſſet eum videre. Tunc dixit ei Ieſus: *Maria?* Quam vocem illa cognoſcens, conuerſa dixit ei. *Raboni, quod dicitur magiſter.* Dixit ei Ieſus. *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum,* ſcilicet in corde tuo, quia adhuc non credis me ad patris æqualitatem ſedere. *Vade autem ad fratres meos & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum Deum meum, & Deum veſtrum.* Cùm autem Chriſtus hæc verba dixit ei, volens eam remouere, ne ſe tangeret, poſuit ſuper faciem eius tres digitos, & in locis per eum tactis, remanſit vſque hodie caro integra, cùm alia caro vultus ſui ſit incinerata, vt retulit mihi vnus frater noſter, qui eam vidit. Si autem quæratur, quare priùs apparuit Magdalenæ, quàm Petro & alijs diſcipulis: Reſpondet Auguſtinus ſuper prima canonica Ioannis, homilia tertia, dicens: *Reſurrectio Chriſti viris per fœminam nunciata eſt, vt contraria arte ſerpens vinceretur. Quia enim ille mortem primo homini per fœminam nunciauit, ita & viris vita per fœminam nunciata eſt.* hæc ille. Secunda ratio, vt daretur exemplum peccatoribus redeundi ad pœnitentiam, quia vt dicitur ad Roman. 5. vbi ſuperabundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Tertia ratio eſt, vt daretur nobis exemplum perſeuerandi. Quia enim perſeuerauit vſque in finem, & diſcipulis recedentibus ipſa non receſſit à monumento, ideò primo ſibi apparuit. Perſeuerans enim ſaluus erit, vt dicitur Matthæi decimo. Conſiderate ergò, quantùm gauiſa fuit Magdalena, videndo Ieſum Chriſtum reſuſcitatum, quem tantùm deſiderabat videre vel mortuum. Viderunt quoque illum aliæ Mariæ, Matthæi 28. Cùm enim illæ diſceſſiſſent à monumẽto, corpore eius non reperto, poſtquàm

quàm apparuit Magdalenæ, apparuit etiam illis in via. Et credendum eſt, quòd Maria Magdalena etiam fuit præſens, quę currens nunciare diſcipulis, quomodo viderat Dominum Ieſum, inuenit alias Marias in via, & cùm cœpiſſet nunciare viſionem, ecce Chriſtus occurrit illis dicens: *Auete. Illæ autem acceſſerunt & tenuerunt pedes eius. Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere. Ite & nunciate fratribus meis, vt eant in Galileam: ibi me videbunt.* O immenſa benignitas Saluatoris, qui indignos ſeruulos ſuos fratres appellat. Si autem quæratur, quare iſtæ tres Mariæ perrexerunt ſimul ad ſepulchrum: reſpondeo, quòd propter quatuor cauſas inter alias: Primo propter maiorem teſtimonij firmitatem, quia vni ſoli teſti communiter non creditur. c. licet vniuerſis. de teſti. & ſingulares teſtes non faciunt plenam fidem. c. hone. & c. cùm dilecti. de elect. & c. ob crimen. de teſt. & capitul. licet cauſam, de proba. Secundo propter decentiam & honeſtatem. Decet enim matronas ire benè ſociatas. Tertio propter myſticam ſignificationē, vt ex hoc detur intelligi, quòd illi ad Chriſtum veniunt, qui habent fidem, ſpem, & charitatem. Quarto propter commendandam congregationem. Tutiùs enim eſt ſeruire Deo in ſocietate bona, quàm in ſingularitate. Vnde Salomon Eccleſiaſt. 4. inquit: *Melius eſt eſſe duos ſimul, quàm vnum ſolum; habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ.* Tales enim merito ſocietatis aliquando liberantur à malo culpæ perpetratæ. Vnde ibidem ſubdit Salomon: *Si vnus ceciderit ab alio fulcietur. Væ autem ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſubleuantem.* Aliquando etiam liberantur à malo culpæ perpetrandæ. & ideò ſubdit: *Si quiſquam præualuerit contra vnum, duo reſiſtent ei.* Aliquando mutuo ſe accendunt in amore Dei, & ideò ſubdit: *Si dormierint duo, fouebuntur mutuo. Vnus autem quomodo calefiet?* & Prouerbiorum 27. etiam dicit: *Ferrum ferro acuitur, & homo exacuit faciem amici ſui.* Aliquando etiam proteguntur à tentationibus diaboli. Vnde dicitur Eccleſiaſt. 4. *Funiculus triplex difficile rumpitur.* Diabolus enim non poteſt rumpere ſeruos Dei in ſimul congregatos in charitate, & ideò cupit inuadere ſolos: dicens illud prim. Regum 17. *Eligite vobis virum, & deſcendat ad ſingulare certamen.* Iſtæ autem bonæ mulieres citiùs alijs viderunt Dominum Ieſum reſuſcitatum, quia eum quæſierunt valdè mane, vt per hoc ſignificaretur, quòd illi citiùs inueniunt Chriſtum, qui eum quærunt in primo iuuentutis flore. Sicut faciebat Dauid, qui dicebat Pſalmo 5. *Mane aſtabo tibi, & videbo.* Ipſe enim ait Prouerbiorum octauo. *Qui mane vigilauerit ad me, inueniet me.* Licet autem dicatur Marci vltimo, quòd venerunt orto iam Sole, & Ioannis vigeſimo dicatur, quòd tenebræ adhuc erant ſuper terram. In hoc non eſt contrarietas. Quia adhuc erant tenebræ ſuper terram, quando diſceſſerunt à domo, vt irēt ad ſepulchrum. Sed quia prius emerunt aromata, Marci vltimo, ideò quando fuerunt ad monumentum, erat ortus Sol. Vel dicendum, quòd Sol ibi dicitur ortus, quia auroræ fulgor ex radijs ſurgentis Solis cauſatur.

Propter 4 cauſas Mariæ ſimul ad ſepulchrū perrexerunt.

QVarta conſolatio fuit Petri, de qua 1. Corinthiorum 15. dicitur, quia viſus eſt primo Cephæ, & poſt vndecim. Cephas enim, Petrus interpretatur Ioannis primo. Quando autem apparuerit ei, non benè ſcitur, niſi fortè quando redibat à monumento cum Ioanne, Lucæ vltimo, vel vt dicitur in hiſtoria Eccleſiaſtica: Apparuit ei in cauerna, in qua flendo manebat. Nam poſtquàm negauit Chriſtum, in cauernam quandam intrauit, quæ modo dicitur Galli cantus, vbi ſe totum ad lamenta pœnitentiæ conuertit ibi, vt quibuſdam placet, in ipſa reſurrectionis die magiſter benigniſſimus viſitauit eum, certificās illum de ſui remiſſione peccati, ob quod Petrus miro gaudio fuit affectus.

4. Conſolatio allata fuit Petro.

Quinta

Digitized by Google

5. Conſolatio poſt mortem Chriſti, quib. allata fuit.

QVinta conſolatio fuit Cleophæ, & alterius diſcipuli, qui putatur fuiſſe Lucas Euangeliſta, de quibus ſcriptum eſt Lucæ vigeſimoquarto: *Ecce duo ex diſcipulis Ieſu, ibant ipſo die, ſcilicet reſurrectionis, in caſtellum, quod erat in ſpacio ſtadiorum ſexaginta ab Hieruſalem, nomine Emaus. Et ipſi loquebantur adinuicem de his omnibus quæ acciderant. Et factum eſt dum confabularentur, & ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent, & ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis adinuicem ambulantes, & eſtis triſtes? Et reſpondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognouiſti ea quæ facta ſunt in illa, his diebus?* Quæ verba exponuntur dupliciter à doctoribus, primò ſic: Quomodo poteſt eſſe, quòd tu ſolus peregrinus ignores ea, quæ nota ſunt omnibus alijs peregrinis, qui fuerunt in Hieruſalem? vel ſecundò ſic: Cùm tu ſolus inter omnes peregrinos, qui fuerunt in Hieruſalem, remanſeris ibi vſque nunc, quæ eſt tertia dies poſt paraſceuen, quomodo ignorare potes ea, quæ tam publicè ſunt facta, & cunctis manifeſta? *Ipſe autem reſpõdens eis dixit: Quæ? Et illi dixerunt: De Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta potens in opere & ſermone coram Deo, & omni populo, & quomodo tradiderunt eum ſummi Sacerdotes, & Principes noſtri in damnationem mortis, & Crucifixerunt eum. Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael. Et nunc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt hodie, ex quo hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos, quæ antè lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt dicentes, ſe etiam viſionem Angelorum vidiſſe, qui dicunt eum viuere; & abierunt quidam ex noſtris ad monumentum, & ita inuenerunt ſicut mulieres dixerunt, ipſum verò non inuenerunt. Tunc dixit illis Ieſus. O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ. Nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Et incipiens à Moyſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant. Et appropinquauerunt caſtello quo ibant, & ipſe finxit ſe longius ire. Et coegerunt illum dicentes: Mane nobiſcum Domine, quoniam aduesperaſcit; & inclinata eſt iam dies. Et intrauit cum illis. Et factum eſt dum diſcumberet cum illis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum, & ipſe euanuit ab oculis eorum, & dixerunt ad inuicem: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas? Et ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt in Hieruſalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum ipſis erant, dicentes, quòd ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant, quæ geſta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis,* hæc ibi.

Quomodo Chriſtus frangebat panem in cœna.

Dicit autem Nicolaus de Lira, quòd Saluator frangebat panem manibus, ſicut alij cultello. Ipſe enim faciebat ſignum Crucis ſuper ipſum panem, & ita ſcindebatur, ac ſi cultello ſciſſus fuiſſet, & ad hoc ſignum ipſum cognouerunt. Sed pro maiori declaratione huius hiſtoriæ eſt ſciendum, quòd ille alius diſcipulus, qui erat cum Cleopha, fuit Lucas Euangeliſta ſecundùm doctores, qui nomen ſuum reticuit, ne ſe iactare videretur. Si enim alius fuiſſet, benè illum expreſſiſſet, ſicut expreſſit nomen Cleophæ. Ipſe autem Cleophas erat natiuus de caſtello Emaus, quod nunc appellatur Nicopolis, & eſt ciuitas. diſtat autem à Hieruſalem per ſeptem milliaria cum dimidio: Nam milliare dicitur via mille paſſuum, ſtadium autem eſt octaua pars milliarij continens centum & viginti quinque paſſus. & ſicut dicitur ſecundùm Iſidorum, & Bedam ſuper Lucam, quia Hercules gigas legitur vno anhelitu tantùm cucurriſſe, & poſt ſtetiſſe, & propter hoc illud ſpacium ſic dicitur à ſtando, ſexaginta ergo ſtadia ſunt ſeptem milliaria cum dimidio, vt diximus. Apparuit autem eis vt peregrinus, quia erat peregrinus à fide illorum, qui ei perfectè non credebant, vt inquit Gregorius in homilia Paſchali. De quo etiam habetur in §. opponitur. verſiculo. quod vt plane, prima, quæſtione prima. Item hoc egit, vt oſtenderet, quòd erat peregrinus in hoc mundo, quo ad humanitatem, & ideò voluit in omnib. conuerſari vt peregrinus.

Vnde

Digitized by Google

Vnde naſci voluit in via & in communi diuerſorio, non in propria domo. Item in alieno hoſpitio conuerſatus eſt, & in alterius ſepulchro tumulatus, & ideo dixit Lucæ nono, & Matth. 8. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.*

Chriſtus eſt peregrini cõditiones habuit, & ideo verum peregrinum fuiſſe oſtenditur.

VT autem melius videamus qualiter Chriſtus vere fuit peregrinus, operæpreciũ eſt inueſtigare, qualem habitũ aſſumpſit. Quas vias fecit, quæ hoſpitia intrauit, quæ pericula ſuſtinuit, & quæ inſignia reportauit. Primo enim dicitur peregrinus, quantum ad habitum. Ipſe enim habuit ſclauinam, ſarcinulam, pileum, baculum, & calceamentum. Sclauina fuit eius caro, quam beata Virgo in vtero ei fecit, primi Regum ſecundo. Tunicam paruam ſibi faciebat Mater ſua. Iſta autẽ ſclauina fuit primò albiſſima, id eſt puriſſima de puriſſimis ſanguinibus Virginis facta. Vnde dixit Chriſtus de ſe, & de alijs qui habent ſclauinas albas, id eſt corpora pura, Apocal. 3. *Ambulabunt mecum in albis, &c.* Deinde iſta Sclauina facta eſt in Cruce rubea, quia tota fuit ſanguine aſperſa. Vnde Angeli admirantes, dicebãt Iſaiæ 63. *Quare rubrum eſt indumentum tuum, ſicut calceamentum in torculari?* Vltimo facta eſt hęc Sclauina tota nigra, quando in Cruce remanſit mortua, & liuoribus plena. Apocal. 6. *Sol factus eſt niger, ſicut ſaccus cilicinus.* Habuit etiam ſarcinulam, id eſt animam. Peregrini enim in ſarcinula ſolent aurum & argentum, ac theſauros ſuos ponere, & portare. Anima autem Chriſti fuit plena triplici theſauro, ſcilicet gratiæ, ſapientiæ, & gloriæ, Ioannis primo. Vidimus gloriam eius plenam gratiæ & veritatis. Homines enim erant à cœleſti gloria excluſi, ideo portauit theſaurum gloriæ per quem eos ad gloriam reduceret. Erant etiam Dei inimici, & ideo portauit theſaurum gratię, per quem eos Deo Patri reconciliaret. erant quoque cæci, & tenebris obuoluti, neſcientes viam inuenire, quæ ducit ad patriam, & ideo portauit theſaurum ſapientiæ, per quem eis viam cœleſtis patriæ demonſtraret. Habuit etiam pileum, id eſt coronam ſpineam. Solent enim peregrini portare pileum contra æſtum, ventum, & pluuiam. Et ſimiliter conſideratio illius coronæ ſpineæ nobis debet eſſe in vmbraculum ab æſtu voluptatis, vt refrigeremur, quia vt dicit Auguſtinus, & Bernardus, *nõ decet ſub ſpinato capite membrum eſſe delicatum.* Item debet eſſe in defenſione à pluuia tribulationum vt alleuientur, quia ſicut dicit Gregorius: *Si paſſio Chriſti ad memoriam reuocetur, nihil eſt à Deo durum, quod non æquo animo toleretur.* Debet quoque eſſe in abſconſionem à vento tentationum, vt propulſentur, quod ſignificatum eſt Numer. 21. vbi dicitur, quod ad viſionem ſerpentis ænei in palo ſuſpenſi, ſaluabantur illi qui à ſerpentibus percutiebantur. De his autem tribus dicitur Iſa. 4. *Tabernaculũ erit in vmbraculum diei ab æſtu. In abſconſione à pluuia, & turbine.* Habuit inſuper baculum, id eſt Crucem, qui quidem baculus fuit clauus ferratus. Solent autem peregrini vti baculo ad ſuſtentationẽ, ad fluuiorum tranſuadationem, & ad malarum beſtiarum percuſſionem. Et ſimiliter Chriſtus per baculum Crucis homines tribulatos ſuſtentat, ne fatigentur. Ad Hebr. 12. *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes.* Et Pſalmiſta inquit: *Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.*

SEcundo per baculum Crucis fluuium iſtius mundi tranſiuit, & ad patriam peruenit Gen. 32. *In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum.* & Luc. vlt. ipſe ait: *Oportuit Chriſtũ pati, & ita intrare in gloriam ſuam.*

TErtio per baculum Crucis, diabolum percuſſit Iſa. 30. *A voce Domini pauebit Aſſur, virga percuſſus.* Et ideo dæmones ipſum baculum Crucis timent. Vnde Chryſoſt. inquit: *Vbicunque dæmones Crucem vident, territi fugiunt, timentes baculum, quo plagam acceperunt.* Habuit etiam calceamentum.

Digitized by Google

Peregrini enim bonum calceamentum aſſumunt contra lutum, ſpinas, & lapides. & Chriſtus habuit optimum calceamentum contra prædicta omnia. Iudæi namque in ipſum proiecerunt lutum. Vnde ipſe per Pſalmiſtam inquit patri: *Eripe me de luto, vt non infigar*. Item eum ſpinis coronauerunt Ioan. 19. & tulerunt lapides, vt iacerent in eum. Ioan. 8. De calceamento autem Chriſti dicitur Deuter. 33. *Tingat in oleo pedem ſuum, ferrum & æs calceamentum eius*. Anima enim Chriſti erat tincta oleo gratiæ, quæ omnia aduerſa dulcorabat, munita ferro conſtantiæ, quæ ipſa aduerſa non timebat; & ęre incorruptibilis patientiæ qua omnia ſupplicia tolerabat. Habitus autem iſtius peregrini fuit benedictus, nam eius ſarcinulam, id eſt animam benedixit Deus pater. Ezech. 3. *Benedicta gloria Domini de loco ſancto ſuo*. Eius ſclauinā, id eſt carnem benedixit ſpiritus ſanctus. Luc. 1. *Benedictus fructus ventris tui*. Eius baculum id eſt Crucem benedixit totus mundus Sapient. 14. *Benedictum lignum per quod fit iuſtitia*. Et ideo de iſto peregrino qui eſt totus benedictus, dicere poſſumus DEO Patri illud ſecundi Paralip. 6. *Facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille peregrinus*. Secundo dicitur peregrinus, quantum ad vias quas fecit: peregrini enim habent aliquando vias planas, aliquando aſcenſus, & aliquando deſcenſus. Iſte autem peregrinus nihil habuit de plano; ſed tota via ſua fuit deſcenſus, vel aſcenſus. Primo enim fecit magnum deſcenſum, quando de cœlo venit in mundum, Ioan. 16. *Exiui à Patre & veni in mundum, &c.* Deinde fecit magnū aſcenſū, quando de mundo aſcendit in patibulum Ioan. 3. *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis*. Deinde fecit magnum deſcenſum, quando de Cruce deſcendit in limbum. Et inde fecit magnum aſcenſum, quando de limbo rediens, & de ſepulchro reſurgens aſcendit in Cœlum, de quo dicitur ad Ephel. 4. *Qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cœlos*. Vita pręſens eſt via quædam, in qua nullus fere vult habere aliquam difficultatem in aſcendendo, id eſt in aggrediendo aliqua difficilia, nec in deſcendendo, id eſt ſuſtinendo aliqua aduerſa, ſed tantum ire per plana, id eſt habere omnia proſpera, & delectabilia. Sed quicunque non vadit poſt Chriſtum, errat, quia ipſe eſt via, veritas, & vita, Ioannis decimoquarto. tranſun ptiue. in capitul. ſi conſuetudinem 8. diſtinctio. Quatuor autem ſunt quæ non permittunt in viā errare, ſcilicet ferramentorum impreſſio. Vnde dicitur communiter: Tene viam ferratam, ſi vis habere viam rectam. Secundum eſt crucum erectio, quia Cruces in via recta eriguntur. Tertium eſt ramorum & plantarum reflectio, & quartum eſt lapidum aggregatio. Et ideo quia Chriſtus eſt via, voluit habere iſta quatuor inſignia: habuit enim ferramenta, id eſt quinque vulnera in corpore ſuo, cum ferramentis impreſſa: habuit Crucem quam ſuper humeros baiulauit, & ſuper quam aſcendit: habuit reflectionem plantarum, id eſt coronationem ſpinarum. Item aggregationem lapidum, quia pluries eum Iudęi voluerunt lapidare. Qui igitur non vult errare, ſequatur Chriſtum. Ab eius enim tramite declinans multum, errat à via recta. Si autem dicamus quod etiam Chriſtus, ſicut alij peregini, dilexit viam planam, & abominatus eſt viam prauam & aſperam, poſſumus exponere de via plana virtutis, iuſtitiæ, ſcilicet, & æquitatis, & omnium bonorum morum, de qua dicitur Iſā. 4. *Erunt praua in directa & aſpera in vias planas*. Tertio dicitur peregrinus, propter hoſpitia quæ intrauit. Solent enim peregrini ter in die intrare hoſpitium. ſcil. in tertia ad prandendum, in meridie ad bibendum & quieſcendum, & in ſero ad cœnandum, & dormiendum. Et ſimiliter Chriſtus tria hoſpitia intrauit.

De tribus hoſpitijs quæ intrauit Chriſtus.

PRimum fuit vterus Virginis glorioſæ, quod hoſpitium intrauit in tertia. i. in Martio qui eſt tertius menſis à Ianuario, vel in tertio tempore. ſ. gratiæ. Primum enim

enim tempus fuit naturæ, ſecundum legis ſcriptę, tertium vero gratiæ. In hoc autem hoſpitio Chriſtus pranſus eſt habens carnem Virgineam pro cibo, & ſanguinem pro potu, & iſtum cibum & potum dat nobis, dicens Ioan. 6. *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.*

SEcundum hoſpitium fuit patibulũ Crucis, & iſtud hoſpitium ingreſſus eſt in meridie ſitiens. Vnde Ioan. 19. dixit. *Sitio.* Sed Iudęi obtulerunt ei acetum cum felle mixtum. Ibi etiam requieuit, quando inclinato capite ſpiritum tradidit. & ideo ei inquit ſponſa Cant. 1. *Indica mihi vbi cubes, vbi paſcas in meridie.*

TErtium hoſpitium fuit ſepulchrum vbi dormiuit, dicens cum Pſalmiſta: *Ego dormiui, & ſomnũ cepi.* Per dormitionem aũt & ſomnũ hic accipitur mors, iuxta illud Da. 12. *Qui dormiunt in terræ puluere, euigilabũt, &c.* Tunc autem Chriſtus in ſepulchro dormiuit, quando in eo corpus ſuum mortuum iacuit. Iſtud autem ingreſſus eſt in ſero, Matth. 27. *Cum iam ſero eſſet factum venit Ioſeph ab Arimathia, &c.* Tunc autem fecit cœnam omnibus qui erant in limbo Luc. 14. *Homo quidam fecit cœnam magnam, &c.* Imo fecit cœnam omnibus ſanctis, de qua in figuram dicitur Heſter. 1. *Aſſuerus rex tertio anno imperij ſui,* id eſt tertio tempore gratiæ, *fecit grande conuiuium cunctis principibus,* id eſt Patriarchis, Prophetis, & Apoſtolis, *& ſuis pueris,* id eſt virginibus puritatem ſeruantibus, *& fortiſſimis Perſarum,* id eſt martyribus, *& Medorum inclytis,* id eſt confeſſoribus, *& Præfectis prouinciarum.* i. Angelis. Quarto dicitur peregrinus quãtum ad pericula quæ ſuſtinuit. Solent enim peregrini ſuſtinere pericula quandoque à ſocijs qui eos produnt, quandoq; ab hoſpitib. qui eos occidunt, & quandoq; à latronibus qui eos expoliant: & ſimiliter Chriſtus à ſuo ſocio. ſ. Iuda fuit traditus. Matth. 26. & à Iudæis inter quos fuerat hoſpitatus, fuit vulneratus, & occiſus Zachar. 13. *his plagis plagatus ſum in domo eorum, qui me diligebant,* id eſt diligere debebãt. A militibus quoque fuit veſtibus expoliatus. Ioann. 19. de quo prophetatum erat Pſal. 21. vbi in perſona Chriſti dicitur, *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Quinto dicitur peregrinus propter inſignia quæ reportauit. Solent enim peregrini reuertentes quædam inſignia in ſclauina reportare, vt oſtendant quod ſuam peregrinationẽ compleuerunt ad plenum, & vt homines prouocent ad ſibi benefaciendum, & ſint ſecuriores ad ambulandum. Et ſimiliter Chriſtus ad patriam redientes cicatrices ſeruauit. Primo ad oſtenſionem paternæ obedientiæ iam completæ, dicens patri illud. Ioan. 17. *Opus conſummaui quod dediſti mihi vt facerem.* Secundo ad prouocationẽ paternæ miſericordiæ. Vnde Ambr. inquit: *Vulnera ſuſcepta abolere noluit, cælo inferre maluit; vt ea principi miſericordiæ oſtenderet, & propitiatio pro peccatis noſtris fieret.* Tertio in ſignum ſecuritatis nobis acquiſitæ. Ezec. 9. *Super quem videritis Thau ne occidatis eum.* Sicut enim hoſtes timent vexilla regis & fugiunt ab eis, ſic dæmones timent & fugiunt, quando vident ſignaculum crucis, & ideo dicitur Iſa. 13. *Super montem caligionoſum,* id eſt diabolum, *leuate ſignum.*

SExta conſolatio omnium Apoſtolorũ, quæ habetur vbi ſupra. ſ. Luc. 24. vbi dicitur: *Cum autem hæc loquerentur, Ieſus ſtetit in medio eorum, & dixit eis. Pax vobis: Ego ſum, nolite timere. Conturbati vero, & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et dixit eis. Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ſum. palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes. Adhuc autem eis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis aliquid hic quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Et cum manducaſſet coram eis, aſſumens reliquias dedit eis, & dixit ad eos: Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe* 6. *Cõſolatio poſt mortem Chriſti fuit omnium diſcipulorum.*

Digitized by Google

eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis & pſalmis de me. Et tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Ioannis quoque 20. ſcriptum eſt: *Cum eſſet ſero die illo vna Sabbatorum, & fores eſſet clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, Venit Ieſus, & ſtetit in medio, dixit eis, Pax vobis. Et cũ hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino. Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus. Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in loco clauorum, & mittam manũ meam in latus eius, non credam. Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis: Venitque Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit eis, Pax vobis. Deinde dixit Thomæ: infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus ſed fidelis. Reſpondit Thomas & dixit ei. Dominus meus, & Deus meus. Dixitque ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti. Beati qui non viderunt & crediderunt.* Ioannis quoque 21. dicitur, quod manifeſtauit ſe iterum Ieſus diſcipulis ſuis ad mare Tyberiadis cum piſcaretur apparens in littore, & cũ per totam noctem nihil præhendiſſent, mittentes ad verbum Chriſti rete in mare, repletum fuit centum quinquaginta tribus magnis piſcibus. Item in monte Thabor, & hoc fuit in die Aſcenſionis, apparuit illis, vt dicitur Matthæ. 28. vbi ſcriptum eſt: *Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam in montem,* ſcilicet Thabor, *vbi conſtituerat illis Ieſus, & videntes eum adorauerunt.* Iterum apparuit diſcipulis ſuis recumbentibus in cœnaculo. Vnde ſcriptũ eſt, Marc. vltimo: *Nouiſſime autem recumbentibus vndecim diſcipulis, apparuit illis Ieſus, & exprobrauit incredulitatem eorum, quia his qui viderent eum reſurrexiſſe à mortuis, non crediderant.* Apparuit quoque diſcipulis ſuis in monte Oliueti, quando aſſumptus eſt in cœlum, vt habetur Luc. vltimo. Similiter apparuit quingentis fratribus ſimul exiſtentibus. Deinde Paulo Apoſtolo, & hoc fuit in proceſſu temporis, vt ipſe Paulus inquit. primæ Corint. decimaquint. Apparuit etiam beato Petro, quando egrediebatur de Roma, vt fugeret perſecutiones; quem videns Petrus in quadam via prope Romam, in qua ego fui, dixit: *Domine quo vadis?* Ille autem dixit: *Vado Romam iterum crucifigi. Tu autem reuertere,* quod legitur in hiſtoria Eccleſiaſtica. Apparuit quoque Iacobo minori, qui vouerat ſe non comeſturum, niſi videret Dominum reſurrexiſſe. Vnde illi apparuit hodierna die, confortans eum de quo inquit Apoſtolus. 1. Corint. 15. *deinde viſus eſt Iacobo.*

Oſtẽdit quo per oẽs ſenſus manifeſtata ſit reſurrectio Chriſti diſcipulis.

DE his autem apparitionibus ſcribitur Actuum 1. *Quibus præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Ex quibus omnibus patet, quod Chriſtus manifeſtauit ſuam reſurrectionem diſcipulis ſuis per omnes ſenſus; per auditum cum dixit, *Pax vobis.* Audientes enim diſcipuli vocem Domini, cum ad loquelam cognouerunt, maxime quia habebat modum talem dicendi, *Pax vobis*: per quod nos inſtruxit, vt verba pacis ſemper habeamus. de hoc autem modo loquendi Domini noſtri prædixerat Dauid Pſalm. 84. di. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem ſuam. Et ſuper ſanctos ſuos,* &c. Sed non ſic faciunt multi, qui tamen volunt eius diſcipuli reputari. Contingit quandoque magnum monſtrum, ſcilicet quod vnus homo habeat tres linguas, vna eſt lingua adulationis, quæ blanditur in facie: alia eſt detractionis, quæ mordet in abſentia; & tertia eſt diſſenſionis, quæ ſeminat iurgia. Omnes autem iſtæ linguæ abſcindendæ ſunt. Scriptum eſt enim Eccleſiaſtic. 28. *Lingua tertia multos commouit, & diſperſit illos de gente in gentem.* Secundo manifeſtauit reſurrectionem ſuam per viſum. Quia enim aliqui credebant ipſum eſſe ſpiritum, ideo ait eis: *Palpate, & videte, quia ſpiritus carnẽ & oſſa nõ habet, ſicut me videtis habere.* Alij vero putabãt eũ aſſum-

Digitized by Google

aſſumpſiſſe corpus non proprium, ſed alienum vel phantaſticum, & ideo dixit eis: *Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum*, & ſecundum Euangelium Ioannis oſtendit eis latus. Non ſine cauſa autem voluit Dominus recipere in his tribus locis vulnera, quæ in hac apparitione eis oſtēdit, ſcilicet in latere iuxta cor, in manibus & pedibus. Si quis enim eſt frigidus in amando, videat latus Chriſti iuxta cor vulneratum, & inflammabitur ad amorem. Vnde ſponſus alloquitur ſpōſam. Can. 8. dic. *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, quia fortis eſt vt mors dilectio.* Si quis autem eſt tepidus in operando bonum, videat eius manus perforatas & incitabitur ad laborem. Iſa. 49. *Ecce in manibus meis deſcripſi te.* Multum namque Ieſus laborauit manibus, quando eas in cruce extendit. Iſa. 1. *Extendi manus meas, & non fuit qui aſpiceret.* Si quis vero eſt infirmus in aduerſa ſuſtinendo, videat eius pedes perforatos, & animabitur ad ſupportandum, dicente pſalmiſta: *Intingatur pes tuus in ſanguine*, & ob id dolorem maximum ſuſtinuit. Suſtineamus ergo & nos aduerſa exemplo eius. Ait enim Apoſtolus ad Hebræ. 12. *Recogitate eum, qui talem aduerſus ſemetipſum ſuſtinuit à peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes.* Tertio manifeſtauit ſuam reſurrectionem per olfactum, per hoc quod vt dicitur Ioan. 20. *Inſufflauit, & dixit eis: Accipite ſpiritum ſanctum*, &c. Eius autem flatus erat valde odoriferus, quia ab illius pectore procedebat quod apotheca omnium chariſmatum erat. In Chriſto enim fuit thus, id eſt anima deuotiſſima, & fuit balſamum id eſt deitas precioſiſſima. Ille igitur flatus habebat odorem Myrrhæ, in quantum procedebat à mortificata carne. Item odorē balſami in quantum à deitate precioſa. Iſtius autem flatus odor ſuauiſſimus faciebat emanare ab oculis inſufflatorum aquas copioſæ deuotionis, dicente propheta, Pſalm. 147. *Flabit ſpiritus eius & fluent aquæ.* Quarto manifeſtauit ſuam reſurrectionem per guſtum, quia obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis, vt dictum eſt, & comedit. Per piſcem autem aſſum intelligitur eius caro in cruce aſſata. Per mel eius diuinitas dulciſſima, per ceram vero eius anima lumine ſapientiæ plena. Illi igitur comedunt piſcem aſſum, qui delectantur circa eius paſſionem. Illi autem comedūt mel, qui delectantur in eius deitate. Illi vero comedunt mel cum cera, qui delectantur in deitate beata, & in anima eius gratia plena & veritate. Quinto oſtendit ſuam reſurrectionem per tactum, quādo dixit Thomæ. Infer digitum tuū huc, & cognoſce loca clauorum, & affer manum tuam, & mitte in latus meum. Et in hoc dedit nobis exemplum, vt vulnera peccatorum noſtrorum dimittamus tangi, id eſt repræhendi. Sunt enim quædam animalia, quæ ſe tangi non permittunt, quia ſuperba ſunt, ſicut leo, per quem ſignificantur ſuperbi. Quædam vero, quia hiſpida ſunt ſicut hircus: quædam quia ſilueſtria ſunt ſicut lupus. Superbi enim non permittunt ſe tangi, id eſt repræhendi, propter ſuam arrogantiam. Tales enim videntur pati illud apoſtema, quod dicitur: *Noli me tangere.* Exod. 19. *Omnis qui tetigerit montem, morte moriatur.* Auari vero qui ſunt hiſpidi & ſpinis diuitiarum pleni, non ſuſtinent ſe repræhendi. 2. Regum 23. Si quis ſpinas tangere voluerit, armabitur ferro & ligno lanceato. Oportet ergo quod ſit vnitus armis ad protegendū, ſcilicet lorica ferrea, id eſt impenetrabili patientia, & ad feriendum, ſcilicet lancea, id eſt obiurgatione ſeuera, qui vult reprehendendo tangere auaros. Luxurioſi autem non ſuſtinent ſe repræhendi, quia ſilueſtres ſunt, & nihil quod ſit Dei & ſalutis, percipere poſſunt, iuxta illud primæ ad Corinth. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei.* Ecce ergo quomodo Saluator noſter ſciens, quòd omnis noſtra cognitio naturalis, ortum habet à ſenſu, ſecundum Philoſophum in lib. de ſenſu & ſenſato, ad tollendam omnem dubitationem de ſua reſurrectione, voluit eam demōſtrare per vnumquemque

Quo etiam manifeſtata eſt per olfactum.

Quo etiam per guſtum fuit manifeſtata reſurrectio Christi.

Per tactum quo etiam fuit manifeſtata.

Digitized by Google

ſenſum corporalem. Propter quod inquit Leo Papa in ſermone paſchali: *Quis dubitet à morte rediſſe Saluatorem, cuius pœnitentiā agnouit oculus, attrectauit manus, & digitus perſcrutatus eſt?* Et 1. Ioan. 1. dicit Apoſtolus: *Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ, hoc teſtamur, & annunciamus vobis.* Septima conſolatio fuit Ioſeph ab Arimathia. legitur enim in Euangelio Nicodemi, quòd Iudæi indignati contra ipſum, eo quòd Chriſtum ſepelierat, ceperunt ipſum, & in quodam carcere diligenter clauſo & ſigillato eum recluſerunt, volentes poſt Sabbatum eum occidere. Sed ecce Chriſtus in ipſa nocte reſurrectionis ad eum intrauit, & oſculum ei dedit, & inde ſaluis ſigillis eum extrahens in domum ſuam, in Arimathia ipſum adduxit.

7. Cōſolatio fuit Ioſeph ab Arimathia.

De conſolatione, quæ allata fuit Virgini glorioſæ poſt reſurrectionem.

ALia conſolatio quæ fuit omnium prima poſt reſurrectionē, fuit facta glorioſæ virgini Mariæ, de qua inquit Amb. in lib. de Virginibus: *Reſurrectionem Domini virgo Maria, primo vidit & credidit.* Et Sedulius poeta, magnus & antiquus doctor Eccleſiæ inquit: *Semper virgo manens, huius ſe viſibus aſtans, Luce palam Dominus prius obtulit.* Et hæc fuit ratio, quare ipſa non iuit ad monumentū, quia ſciebat eum reſurrexiſſe. Non obſtat modo, quod dicitur Mar. vlt. quòd ſurgens Ieſus apparuit primo Mariæ Magdalenæ, à qua eiecerat ſeptem dęmonia; quia intelligitur illud dictū, ſicut illud quod habetur Matth. 11. *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* Ex quibus verbis non ſequitur, quia Chriſtus & virgo Maria qui ſunt nati ex mulieribus, ſint minores ipſo Ioanne Baptiſta. Sed per illa verba voluit intimare, ꝙ inter eos qui ceciderant per peccatum originale, nullus ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Ex quo excluditur Chriſtus & beata virgo Maria qui non ceciderunt per peccatum. Et ita in propoſito intelligitur dictū Marci, quòd primo apparuit Magdalenæ peccatrici quam alijs peccatoribus. Quod ſi quæratur quare Euangeliſtæ nō poſuerūt apparitionē factam glorioſæ virgini. Reſpondent doctores, ꝙ apparitiones Chriſti exhibitæ matri, & familiaria inter eos colloquia, atq; amoris ſublimia ſigna, in tantum fuerunt intellectum humanū excedentia, quòd nec potuerunt bene ſciri, nec ab inferioribus dici, niſi cum tāta diminutione, quòd illa dicere, eſſet nobis eorum exceſſum quodāmodo denigrare. Item Spiritu ſancto & Euāgeliſtis propoſitū erat illas apparitiones deſcribere, quæ carnalibus hominibus poſſent de reſurrectione Chriſti fide dignū teſtimonium præbere. Ideo noluerunt ponere apparitionem factā matri, cuius teſtimonio pro filio non creditur ratione nimiæ affectionis; l. videamus ff. de in li. iu. Si enim verba extranearū perſonarum deliramēta viſa ſunt, multo magis matrē pro filij amore credidiſſent delirare. Aliam quoque rationem aſſignat Bernard. in ſermone de reſurrectione Domini dicens, quòd apparitiones, de quibus Euangelium loquitur, non fiebāt niſi incredulis, nec fiebant in ſpecie glorioſa. Beatæ autem virgini apparuit in ſpecie glorioſa, & non ad confirmationem dubij, ſed allegationē ſolatij. Sancta ergo mater Eccleſia credit & tenet, quòd Chriſtus primo apparuit poſt reſurrectionem matri ſuæ, & in ſignum huius in hac die ſtationē celebrat apud ſanctam Mariam maiorē in ciuitate Romana. Vbi tempore magni Gregorij dum ipſe in die Paſchæ Miſſam cantaret, & dixiſſet, *pax Domini ſit ſemper vobiſcum.* Angelus Dei alta voce reſpondit: *Et cum ſpiritu tuo.* Et ob hoc cum in hac die Papa ibi celebrat, in teſtimonium huius miraculi, quando dicit pax Domini ſit ſemper vobiſcum, nihil ſibi reſpōdetur. Poteſt quoque probari hæc apparitio ſic arguendo. Prius & citius debuit Chriſtus conſolari illos quos plus dilexit, & à quibus plus dilectus eſt, & à quibus plura beneficia accepit, & quos magis reliquerat tribulatos de paſſione ſua & morte, ꝙ̄ alios. Amor. n. debet eſſe reciprocus. 9. Ethi, & beneficia-

Chriſtū primo matri apparuiſſe perſuadetur.

Digitized by Google

neficiatus debet eſſe gratus erga benefactorē ſuū. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. hære. Cū ergo nullum habuerit chariorē amicū Chriſtus in hoc mundo, nec à quo plura beneficia recepiſſet, q̃ matrem ſuam, cui ex præcepto legis debebat particularem reuerentiā & honorem. Exod. 20. Deut. 5. Matth. 15. Ergo neceſſario tenēdum eſt quòd primo eam conſolatus eſt. Nullus enim erat in hoc mundo, qui tantum doleret de morte ipſius Domini Ieſu, quantum cordialiſſima mater eius. Cū igitur ille qui in vno grauatur, in alio debeat ſubleuari. l. eum qui. ff. de iureiur. Cumq; eius ſit cōmoda ſequi, qui incommoda patitur. l. ſecundū naturā. ff. de reg. iur. l. id quod. ff. de pericu. & cōmo. rei vē. & §. cum aūt Inſtit. de emptio. & vendit. c. qui ſentit. de reg. iur. lib. 6. c. charitatem 12. q. 2. & extra de ſepultu. c. 1. vbi dicitur: *Vt ſint conſolationum ſocij, vt fuerant paſſionum.* Vt etiam habetur 2. Cor. 1. Ergo indubitanter credendum eſt, quòd Chriſtus primo conſolatus fuit matrem ſuam, quàm aliquem alium, ei totus iucundus apparens poſt reſurrectionem. Quis enim niſi demens aliter credere poſſet? Si namque eſſet aliquis filius in vltramarinis partibus cōſtitutus, de quo eius mater intellexiſſet, ꝙ mortuus eſſet, & tandē ſanus rediens perſonas extraneas viſitaret, & ad matrē afflictā & tribulatā vltimo accederet, bonus nequaq̃ filius eſſet. Et ideo Ber. vbi ſupra concludens ꝙ Chriſtus primo apparuit ſuę dilectiſſimę matri, ſic inquit: *Nulla fuit in fruitionis gratia dignior, nulla exſpectationis deſiderio feruentior, nulla deprecandi inſtantia vehementior, nulla apparenti intimior, nulla in tota orbe ſibi charior, nulla in diſcurrendo conuenientior: Non enim angelorum teſtimonium quærebat, nec iuit ad videndum; non autē ſe potuiſſet continere, quin ad ſepulchrum curreret audita eius reſurrectione, niſi omnia ſciret. Apparuit autem quibus non tantum tenebatur, ergo & ei cui plus a tenebat. Si vero dicatur primo ei non apparuiſſe, quia in Euangelio non dicitur; eadem ratione credendum eſſet quod nunquam ſibi apparuit, quia nec hoc euangelium dicit.* hæc ille. Beata igitur virgo ſuper omnes de filii ſui paſſione afflicta, primo quoq; ab ipſo filio conſolata, dixit ei illud Pſalm. 93. ſ. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.*

Contemplatio pulcherrima.

Poſſumus ergo deuote contemplari, ꝙ glorioſa virgo Maria in hoc mane expectabat quod filius ſibi appareret, indubitantiſſime credens ipſum reſurrecturū. vnde plorando & lachrymando corde & ore ſic dicebat: O pater æterne, ecce iam tempus inſtat, vt filiū tuum & meū à mortuis reuoces. Suſcita ergo illum & ad me mitte, tāto mœrore pro ſua afflictione afflictā. Deinde ad filium dicebat: O fili mi dulciſſime, ô fili iucundiſſime, ô fili amātiſſime, quem vidi plagis repletū, ſpinis coronatū, crudeliq; morte extinctum, & in ſepulchrum ſepultū, quādo videbo te ex mortuis triumphaſſe? Dixiſti mihi ſæpius ô fili, die tertia reſurgā, ecce iam dies tertia imminet. *Surge* ergo *Domine in requiem tuam*, vt prænunciauit Dauid. Pſalm. 131. & veni vt videam te ſolatium animæ meæ. Quæ verba dum diceret virgo Maria tota lachrymis madefacta, ecce quod in ipſam venit inconſueta lætitia & indicibilis dulcedo, ac conſolatio, ita vt nequiret amplius dolere. Vnde intra ſe cœpit dicere: *Vnde hoc mihi?* Nonne mortuus eſt filius meus? Eſtne forte reſuſcitatus? Dic mihi ô fili, eſne tu ille qui venis ad me? Quæ verba cū diceret, ecce apparuit Dominus Ieſus, totus glorioſus, aſſociatus omnibus ſanctis patribus, quos extraxerat de limbo; qui dulciter ſalutans beatiſſimam virginem, eam amplexatus eſt, & mater oſculata eſt dulciſſimum filium ſuum. Tunc dixit illi Saluator noſter: *Reſurrexi, & adhuc ſum tecum.* Pſal. 138. *Regina cœli lætare alleluia, quia quem meruiſti portare alleluia, Reſurrexit ſicut dixit alleluia.* iterum dixit ei: Mater mea dilectiſſima, ego te dimitto magiſtrā Apoſtolorum & totius Eccleſię, ego te facio Dominā totius mundi, & Reginam Angelorū, & Dominā dominarū, & do tibi poteſtatem impetrandi quæcunq; volueris, ego dimitto te in terrorē

dæmo-

Digitized by Google

PARS PRIMA, DE comparatione dulcedinis Paradiſi ad gaudia mundi, & econtrà.

Oſtendit omnia gaudia mundi et tam inſinita minima eſſe in comparatione dulcedinis Paradiſi.

QVO ad primam partem, ponitur hæc concluſio ſecundum Thom. in 4. ſententiarum, quòd omnes conſolationes & gaudia vitæ huius tam præterita, quàm præſentia ac futura, quæ vnquam habuerunt, habent, vel habebunt omnes homines mundi, ſunt minima, imò quaſi nulla in cõparatione dulcedinis Paradiſi. Fundamentum huius ponit Ariſtot. 1. Poſterio. di. Omne quod eſt per eſſentiam, eſt maius & perfectius omni eo, quod eſt ſimpliciter per participationem, patet: Nam claritas ſolis eſt maior, & quaſi ſine comparatione perfectior omnium ſtellarum claritate, eo quòd claritas ſolis eſt ei eſſentialis: Claritas verò ſtellarum eſt per participationem luminis ſolaris, vt dicit Ptolomæus in centiloquio ſuo, & Ariſt. in libr. de cœlo, & mundo. Patet etiam de melle, quod cùm ſit dulce naturaliter, maiorem reddit dulcedinem, quàm aqua indulcorata per admiſtionem mellis. Similiter ignis cùm ſit calidus naturaliter, maiorem reddit calorem quàm aliud quod ſit ab eo calefactum. His præſuppoſitis mouetur vna pulchra quæſtio: Verùm in mũdo reperiatur aliqua res bona. Et primo videtur hæc quæſtio de indubitabili. Scriptũ eſt enim Gen. 1. c. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* At contrà Lucæ 18. ſcriptum eſt: *Nemo bonus, niſi ſolus Deus:* Et exponitur à doctoribus: Nemo, id eſt, nulla res, & Matth. 19. dicitur: *Vnus eſt bonus Deus.* Quomodo igitur hanc cytharam concordabimus? Sciendum ergò quòd ſolus Deus eſt bonus per eſſentiam, vt inquit ille magnus Metaphyſicus Plato in primo ſui Timæi. Et etiam Nicol. de Lira ſuper Matthæ. 19. c. Si verò interrogas quæ bonitas eſt illa, quæ reperitur in creaturis? Reſpondet Scotus quòd omnes Theol. in primo ſententiarum, & etiam Plato vbi ſuprà, quòd creatæ ſolùm in tantum bonæ ſunt, in quantum ſunt de diuina bonitate participantes. Si ergò omne quod eſt bonum per eſſentiam, eſt incomparabiliter meliùs, & ſuauiùs omni eo, quod eſt ſolùm bonum per participationem. Cùm ſolus DEVS ſit eſſentialiter bonus, ergò ſine vlla comparatione eſt ſuauior, delectabilior, atque iucundior omnibus creaturis, quæ ſolummodò delectabiles ſunt, inquantùm Deus eis bonitatem infundit.

Cõfirmatur ratio oſtendens cæli gaudia maiora eſſe terræ gaudijs.

COnfirmatur hæc ratio per eſſentiam Ariſto. 2. Meta. dicens: *Quicquid eſt cauſa aliorum, vt ſint talia; aliud eſt maximè tale.* Reſpice ergò ô homo pulchritudinem omnium rerum mundi: Conſidera delectationem & iucunditatem, quæ in eis eſt, & quære quis illas fecerit, & inuenies, quòd ſolus Deus Gen. 1. c. Et ideò ſcias, quòd earum cõditor eſt incomparabiliter pulchrior & delectabilior. Quapropter exclamat Salomon Sap. 13. c. contra adorantes pro Deo Solem, aut Lunam, vel alias creaturas, à quibus homines habebãt delectationem, & dicit, quòd ſi ſpecie eorum delectari deos putauerunt, ſciant quanto his dominator eorum ſpecioſior eſt. Speciei enim genitor hæc omnia conſtituit. A magnitudine enim ſpeciei, & & creaturę cognoſcibiliter poterit creator horum videri, vt enim dicitur ad Roman. 1. *Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Si ergò pulchritudo Solis, & Lunæ, ac Stellarum viſio magnam tibi iucunditatem tribuit; Si aliqua res creata tibi illam conſolationem affert, conſidera quantum dulcedinis, ſuauitatiſque afferet tibi conditor noſter dulciſſimus, omnis bonitatis creator; vt enim inquit auctor in libro de cauſis: *Quicquid poteſt cauſa ſecunda, nobiliori & excellentiori modo poteſt cauſa prima.* Et in eodem lib. etiam dicit: *Nobilior cauſa nobiliorem ſemper producit effectum.* Quod etiam inquit A-

aliud cogitas, niſi de temporalib. bonis, dic mihi ſi vnquam habes tantam de mũdo lætitiam, vt non habeas aliquam afflictionem? Profectò nunquam habes vnum gaudium, quin habeas tres triſtitias. Non habes vnam conſolatiònem, quin habeas tres tribulationes. Ideò dicit Boetius in 2. de conſolatione: *Quis eſt tam compoſitæ fœlicitatis, vt non aliqua ex parte cum ſtatus ſui qualitate rixetur?* hæc ille. Solùm ergò illud eſt bonum, quod in cœleſti habebimus gloria, de quo Boetius in 3. de conſolatione inquit: *Hoc autem eſt ſummum omnium bonorum, cuncta in ſe bona continens, cui ſi aliquid abeſſet, ſummum bonum eſſe non poſſet.* Liquet igitur beatitudinem eſſe ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectum. Aug. quoq; in ſermone quodam de gloria cœleſti, dicit: *Tanta eſt dulcedo futuræ gloriæ, quod ſi vna gutta in infernum deflueret, totam damnatorum amaritudinem dulcoraret.* Et ideò diues epulo in inferno exiſtens, deſiderabat linguam ſuam refrigerari vna gutta iſtius aquæ. Lucæ 16. De immenſitate quoque iſtius delectationis ait idem Aug. in libro ſolilo. loquens Deo ſic: *Ex viſibilibus hìs tua inuiſibilia comprehendimus Domine Deus creator noſter. Si enim mihi Domine pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præſtas à cœlo, ab aere, à terra; & mari, luce & tenebris, calore, & vmbra, rore, & imbre, ventis & pluuijs, volucribus & piſcibus, beſtijs & arboribus, ac multiplicitate herbarum, & germinum terræ, & cunctarum creaturarum tuarum miniſterio nobis ſucceſſiue ſuo tempore miniſtrantium, vt alleues faſtidium; qualia quæſo & quàm magna, & innumerabilia, quàm dulcia & delectabilia ſunt, quæ ſolis tuis es largiturus amicis? Si tanta ſolatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet caro, quanta quæſo continet patria? O Deus, non vidit oculus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. Secundùm enim magnam multitudinem magnificentiæ tuæ, eſt & multitudo magnæ dulcedinis tuæ, quã abſcondiſti diligentibus te. Magnus enim tu es Domine Deus meus & immẽſus, nec eſt finis magnitudinis tuæ, nec eſt numerus ſapientiæ tuæ, nec eſt finis ſeu numerus, atq; menſura retributionis tuæ. Sed ſicut magnus es tu, magna ſunt donaria tua. quoniam tu ipſe es præmium & donum omnium legitimorum pugnatorum tuorum,* hæc ille. Qui etiã in 22. de ciui. Dei c. 26. inquit: *Si iſta temporalia talia bona ſunt, quid illa æterna erunt? Quid dabit eis quos prædeſtinauit ad vitam, qui hæc dedit eis, quos prædeſtinauit ad mortem? Quæ bona in illa beatitudine faciet eos ſumere, pro quibus in hac miſeria vnigenitum filium ſuũ voluit vſq; ad mortem tanta mala perferre? Quæ bona in regno accepturi ſumus, quando quidem Chriſto moriente, pro nobis tale iam pignus accipimus? Qualis erit ſpiritus hominis, nullum omninò habens vitiũ, nec ſub quo iaceat, nec cui cedat, nec contra quod dimicet pacatiſſima virtute perfectus? Rerum ibi omnium quanta, & quàm ſpecioſa ſcientia ſine aliquo errore, vbi Dei ſapientia de ipſo ſuo fonte cum ſumma fœlicitate ſine vlla difficultate guſtatur? Quale erit corpus quod omninò ſpiritui ſubditũ & eo ſufficienter viuificatum, nullis alimonijs indigebit? Non enim animale, ſed ſpirituale erit, habens quidem carnis, ſed ſine vlla corruptione carnali ſubſtantiam,* hæc ille. Et in libr. de virginitate idem inquit: *Tam ingens & tam maxima eſt delectatio illius ſupernæ gloriæ, quod etiam ſi non liceret amplius in ea niſi vnius diei hora manere, propter hoc ſolùm innumerabiles anni præſentis vitæ pleni delicijs, & omni confluentia bonorum temporalium, rectè meritoque contemnerentur.*

PAtent hæc per exemplum B. patris noſtri Frãciſci, de quo legitur, quòd cùm ſemel eſſet grauiter infirmus, & deſideraret audire aliquem dulcem ſonum, vt aliquantulum infirmitatis tędium tranſiret, & de cœleſti dulcedine ex ſuauitate ſoni aliquid cogitaret, Dominus noſter Ieſus Chriſtus miſit ad eum vnum Angelum in forma humana, qui in manu ſiniſtra citharam habebat pulcherrimam, in dextra verò plectrum aureum: qui ſtatim vt fuit corã ſancto Franciſco, ſolummodò inſuper traxit plectrum vna vice; propter quod tantam ſuauitatem, ac indicibilem melodiã in anima B. Franciſci poſuit, quòd ſe vt mortuum ſuper lectum extendit. Poſteà verò ad ſe reuertens beatus Franciſcus, fratribus dixit: In veritate ſi ille Angelus, qui mihi apparuit alia *Multis exemplis oſtenditur, quanta ſit gloria paradiſi.*

vice plectrum deſuper citharā traxiſſet, anima mea à corpore emigraſſet, tanta erat dulcedo, tanta ſuauitas, atque melodia illius ſoni. Sed audite aliud valdè mirabile exemplum. Legitur enim quod quidam ſanctus Monachus deſiderans cōtemplari dulcedinem vitæ cœleſtis, exijt in deſertum ſuo monaſterio propinquū, & ecce à cœlo videt venire auem pulcherrimā quæ in pennis omnes colorum varietates habebat, maximè colorem aureum, quæ incœpit tam dulciter canere, cum tantis melodijs volitans ſub vna arbuſcula ad aliam, quòd ille ſanctus pater totus abſorptus præ dulcedine perrexit poſt illam, per quingentos annos, in quibus nunquam ſenſit tædium aliquod caloris, aut frigoris, famis, aut ſitis, ſomni, vel alterius incommodi. In illo autem loco ſic diſponente Deo nunquam venit obſcuritas noctis. Poſtmodum voluntate Dei, auis ab aſpectu ſuo ablata eſt. Ille verò dolens de receſſu eius, ad monaſterium ſuum reuerſus eſt, putās quod niſi per quartam horæ abſens fuiſſet. Inueniens autem monaſterium ſuum totum immutatum, aliumque eſſe ibi Abbatem, ac Priorem, alioſque ibi monachos exiſtentes, quàm erant in ſuo receſſu, totus attonitus remanſit. Interrogatus verò ab illis quis eſſet, reſpondit ſe eſſe vnum monachum illius ordinis, & monaſterij, qui per quartum horæ receſſerat, & ſteterat in deſerto, vnde maximè mirabatur de mutatione loci, & fratrum in tam breui tempore. Tunc Abbas videns in eo venerabilem aſpectum, interrogauit quis eſſet Abbas, & Prior quādo receſſit. Et poſteà ad chronica ordinis iuit, in quibus deſcripti erant omnes Abbates, & Priores, qui ante eum fuerant. Inuenitque quòd 500. annis ille ſteterat in deſerto. Ad quem reuerſus cum fratribus, dixit ei tempus quo ſteterat extra monaſterium, interrogans quid ibi egiſſet. Cui ille totus admiratus dixit: Nihil aliud feci, niſi quòd poſt quandam auiculam perrexi, quæ adeò pulchra erat,

Aliud exemplum mirabile.

tamque dulciter canebat, vt mihi non videatur, niſi per quartum horæ ibi permanſiſſe. Quibus dictis Deo gratias agens de viſio e migrauit ad Dominum. O igitur deuoti Chriſtiani, ſi Angelus modico ſono tantam potuit cauſare dulcedinem in beato Franciſco: Si auicula à Deo miſſa per tot cētenarios annorum hominem tenuit in tantis conſolationibus, vt viderentur tot anni eſſe, quid modicum temporis, quid erit nobis quando erimus in gloria cœleſti, in æternis gaudijs? Profectò verificabitur in nobis illis illud, quod Pſalmographus canit: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Quod conſiderans beatus Aegidius ordinis noſtri, vt legitur in chronicis ordinis, quando audiebat nominari paradiſum, tantùm exultabat illa iucunditate, quòd ſtatim ex magna dulcedine in extaſim fiebat, propter quod ſummus Pontifex volens hoc cautè experiri, inuitauit eum ad prandendum ſecum. Qui cùm ad præſentiam domini Papæ fuiſſet ductus, ſtatim cubicularij domini Papæ coram eo nominauerunt paradiſum. At ille hoc audiens, ſtatim extra ſe raptus in exſtaſim factus eſt. Volentes autem videre an hæc eſſet fictio, poſuerunt carbones ignis accenſos ſuper pedes eius, qui nihil vnquam ſenſit læſionis, ac ſi roſæ fuiſſent. De quo ſummus Pontifex valdè admiratus eſt. Et ideò exclamat Saluator noſter Matth. 5. c. nos confortans, & dicens: *Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* Sanctus quoque pater noſter Franciſcus in quodam capitulo prædicabat fratribus dicens: *Magna fratres promiſimus, ſed maiora promiſſa ſunt nobis.*

(*_*)

PARS

PARS SECVNDA de inexplicatione gloriæ Paradiſi.

SEcunda pars noſtri ſermonis dicitur inexplicationis. Pro cuius expeditione propono vobis vnam concluſionem ſecundum Richard. noſtrum in ſuo quolibet. ſcilicet quod impoſſibile eſt explicare quanta ſit dulcedo vitæ cœleſtis, vnde dico vobis quòd ſi omnes homines mundi qui vnquam fuerunt, ſunt, vel erunt, ſimul adeſſent, non ſolùm Chriſtiani, ſed etiam infideles, & pagani, Iudæi, & Saraceni, Turcorumque multitudo: Si quæratur, an ſimul omnes poſſent exprimere magnitudinem gloriæ quam habet vna anima in cælo, clamans alta voce reſpondeo, non, non, non. Sed fortius dico quod omnia folia arborum, omnes ſtellæ cæli, omnia violatilia, & animalia quadrupedia, omniaque minuta arenæ maris, & pulueris terræ, omneſque guttæ aquæ maris & aliarum aquarum, omneſque lapides, & creaturæ omnes eſſent linguæ. Si quæratur an poſſent edicere vel minimam partem, puta de centum millibus vnam illius gloriæ, quam habebimus in paradiſo, audacter reſpondeo, non, non, non. Et quod ita ſit veritas, probatur per fundamentum Ariſt. 1. de cælo & mundo. 3. quoque & 8. Phyſi. & prim. Meta. vbi dicit: *Nullum finitum poteſt infinitum compræhendere, cum in ipſis non ſit proportio.* Quod confirmat S. Bonauen. in 3. di. 14. ar. 1. q. 1. di. *Omne quod compræhendit alterum, eſt maius illo, vel ſaltem ei æquatur, aliquando ipſum claudere intra ſe non poſſet.* Quo conceſſo, certum eſt quod beatitudo eſt quoddam bonum infinitum ſecundum Richard. noſtrum, & beatum Bonauent. omneſque Theol. in 4. diſt. 49. quòd ſi ſic eſt, peto ô Grammaticè, ſeu ô Logicè, vt reſoluas mihi hunc terminum infinitum, & dicas quid ſignificat. Reſpōdebis profecto quòd infinitum idem eſt quod non infinitum. Cum igitur omnes mundi creaturæ ſint finitæ, profecto non poterunt intelligere, ſeu compræhendere, vel explicare bonum ac dulcedinem, & gaudium ſupernæ patriæ, quod eſt infinitum, vt ſupra; impoſſibile eſt enim infinita pertranſire, vt dicitur. 1. poſte. Cum ergo omnis creatura habeat potētiam finitam, dico quòd non eſt aliquis intellectus, tam excellens, tamque magnus qui poſſit vel milleſimam partem cœleſtis gloriæ cognoſcere. Ideo dicit Ariſtot. 1. Phyſi. *Infinitum, & magnitudine, & multitudine ſecundum quod infinitum, eſt nobis ignotum.* Si ergo omnes homines mundi eſſent arithmetici & à principio mundi vſque nunc numeros multiplicaſſent & etiam vſque ad diem iudicij in multiplicādo perſeuerarent, profecto omnes illi numeri comparatione graduū fœlicitatis æternæ penè non eſſent vnus numerus. Confirmantur autem ea quæ dixi per ſentētiam Bernardi, qui in ſentētijs ſuis dicit: *Si omnium hominum linguæ ſimul eſſent, & mihi loqui vellent de gloria quam animæ bonæ habituræ ſunt, citius in narrando deficerent, quam vel minimam partem illius gloriæ exprimere poſſent.* Quis enim vnquam hominum exprimere poſſet, quantæ magnitudinis ſit Deus? Et tamen ipſe Deus erit merces & poſſeſſio animarum ſanctarum. Gregor. quoque in homilia vnius martyris dicit: *Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit, illa ſupernæ ciuitatis quāta ſint gaudia? Angelorum choris intereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed hæc audita inardeſcit animus, iamque illic cupit aſſiſtere, vbi ſe ſperat ſine fine gaudere. Sed ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores.* Vnde Paulus egregius prædicator dicit: *Non coronabitur niſi qui legitime certauerit. Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, ſed non deterreat certamen laborum.* Sed his auctoritatibus omiſſis, interrogemus doctorem gētium, quid de hoc ſentiat. Quid dicis tu ô Paule vas electionis? Audite dilectiſſimi. 1. Cor. 2. c. dicit magnus Paulus: *Nec oculus vidit, nec auris audiuit,*

Nota bene quod loquitur de notitia compræhenſiua, & non appræhenſiua.

Auctoritatibus prædicta confirmantur.

Digitized by Google

audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Cum ergo ſit quod ſenſus viſus multas, & quaſi infinitas rerum ſpecies demonſtrat, vt inquit Ariſtot. 1. Metaph. & in lib. de ſenſu & ſenſato. Leuate ô deuoti ciues oculos veſtros ad cælum, videte pulchritudinem cœli ſtellati, Solis, Lunæ, & omnium planetarum: reſpicite ſi poteſtis per orbẽ vniuerſum, & videte omnia formoſa & pulchra, quæ oculos delectare ſolent, aurum quoque, argentum, monilia, gemmaſq; precioſas inſpicite. Auribus veſtris omnes melodias cantuſque ac ſonos delectabiles audite, cogitate in corde veſtro & ad memoriam reducite omnia ſolatia, ſuauitates, recreationes, triumphos, dominationes, ac delectamenta omnia, quæ in mortali vita percipi poſſunt. Et tunc cum Apoſtolo Paulo exclamate: *Nec oculus vidit, &c.* Oculi mei tantum videre non poteſtis, aures meæ tantum non poteſtis audire, cor meum tantum non poteſt cogitare, quin maior ſit gloria, maiorq; triumphus ac delectatio, quam Dominus Saluator meus mihi daturus eſt. O gloria cœleſtis, ô æterna fœlicitas, ô immenſa ſuauitas, ô ineffabilis bonitas, ô iucunditas indicibilis, ô dulcedo incogitabilis, quando te habebo? O Deus glorioſe, O dulcis mi Domine, O creator mi iucunde, quando videbo te facie ad faciem? *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt*, Pſal. 119. *Cupio enim diſſolui & eſſe cum Chriſto*, ad Phil. 1. O dilectiſſimi ciues, nõ eſt hic patria noſtra, non habemus hic manentem ciuitatem, Hebræ. vltim. In cœlo eſt habitatio noſtra, in gloria Paradiſi, quæ eſt tanta, vt excedat omnem intellectum humanum.

Duobus exemplis B. Auguſtini oſtenditur, quam difficile ſit cognoſcere quãta ſit fœlicitas æterna.

ET de hoc habemus exemplum preclarum de ſancto Auguſtino, quod ipſe recitat in quadam epiſtola ad Cyrillum Epiſcopum Hieroſolymitanum. Quod etiam in tranſitu beati Hieronym. habetur, vbi dicitur, quòd cum ſanctus Auguſt. appeteret ſcire ſpecialiter & præciſe quanta ſit gloria, & fœlicitas animarum, cogitauit ſuper hac reſcribere B. Hieron. qui tunc erat in remotis. Cum ergo exiſtens in ſua camera ſalutationem epiſtolæ ſcripſiſſet, ecce quòd ſtatim in camerã intrauit quædam lux maxima, ſeptem vicibus ſole ſplendidior. De qua inæſtimabilis odor, mirabilis ſuauitas egrediebatur. Qua viſione perterritus B. Auguſt. ac nimia debilitate viſus deuictus, cecidit proſtratus in terram. Qui ſtatim audiuit vocem de illa luce egredientem ſibique dicentem: O Auguſtine frater mi chariſſime noli timere. Ego enim ſum frater tuus Hieronym. qui in hac hora apud Bethleem migraui ad cœlum. Sed quoniam ſcribis ad me, vt tibi dicam quãta ſit gloria animarum in cœlo, peto à te nunquid poſſibile ſit quòd tu numeres omnes ſtellas cœli? Reſpondit Auguſt. Non. Iterum dixit: Nunquid potes totum mare in paruo vaſe concludere? Et reſpondit; Non. Tertio dixit: Nunquid O Auguſtine potes totum mundum ſimul in vno pugillo tenere? Reſpondit Auguſtin. Hoc penitus eſt impoſſibile. Tunc dixit B. Hieron. Dico tibi Auguſtine, quòd magis eſſet poſſibile prędicta tria facere, quàm minimam partem futuræ gloriæ, quæ datur vni ſoli animę virtuoſæ, exprimere. Excedit enim illa gloria omnẽ ſenſum & intellectum humanę mentis, & niſi ego expertus fuiſſem, profecto nõ crediđiſſem: ſed euenit mihi per ſimilitudinem quod cõtigit reginæ Sabæ, tertij Regum 10. Quæ cum audiſſet magnalia de triumphis & ſapientia Salomonis, ad eius curiam veniens & proprijs oculis omnia conſpiciens, inuenit, quòd magnalia Salomonis erãt, quaſi vt ſic dicam infinitum maiora quàm audiſſet. Noli ergo ſcribere O Auguſtine quanta præciſe ſit gloria cœleſtis, quoniam tempus perditionis eſt. Fac ergo bonũ, & recipies hanc gloriam immenſam ſicut ego. Quibus dictis diſparuit. Et Auguſt. reſperſus multis lachrymis præ dulcedine in poſterum feruentius ſe habuit in diuinis mandatis. Aliam quoque reuelationem habuit idem Auguſt. Cum enim

Digitized by Google

enim vellet componere librum de Trinitate, in quo multa tractat de ſanctorũ gloria, ecce quòd apparuit ei quidam puerulus ſuper ripam maris, habens criſpos capillos coloris aurei ſuper humeros protenſos. Qui pulcherrimus puer cum quodam cochleari frequentabat ponere de aqua maris in quodam paruo foramine, quod fecerat. Quod videns Auguſt. ſubridens, dixit: O fili quid vis facere? Reſpondit ille: Totam aquam maris volo ponere in hoc foramine. Quod audiens Auguſt. cœpit ridere de paruuli innocentia, & dixit: O Fili nequaquã tibi hoc poſſibile eſt, nec alicui. Tunc viua voce ille puerulus reſpondit dicens: O Auguſtine, facilius eſt mihi totum hoc mare magnum in hoc paruo foramine cõcludere, quàm tibi poſſibile ſit vel minimam guttam ſeu ſcintillam dulcedinis, quam dat Deus bonis animabus, diffinire ſeu explicare. Quo dicto ſtatim puer diſparuit. Et tunc Auguſtin. totus lætus cognoſcens quòd fuerat Dominus Ieſus, qui ſibi apparuerat in forma illius pueri, immẽſas ei gratias egit. Et ideo ipſe loquens de hac gloria in vigeſimoſecund. lib. de ciui. Dei ſic dicit: *Quod præparauit Deus diligentibus ſe, fide non capitur, ſpe non attingitur, charitate non compræhenditur, deſideria & vota omnia tranſgreditur. Acquiri poteſt, æſtimari non poteſt.* Quæ omnia conſiderans cauſator Spiritus ſancti Dauid, Pſalm. 30. exclamat dic. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te?* Sed hæc magis ſunt meditanda quam prædicanda, & ideo charitatibus noſtris contemplanda relinquo. Sufficiatq; pro ſecunda parte noſtri ſermonis.

PARS TERTIA, quòd ſola gloria paradiſi quietat appetitum noſtrum.

TERTIA pars noſtri ſermonis dicitur quietationis. pro cuius expeditione propono vobis hanc concluſionem ſecundum Theol. in 4. ſententiarum, di. 49. & Scotum in 1. ſentent. diſt. 1. Et in reportationibus ſuis, di. 1. & Petrum de Aquila eius diſcipulum, eadem di. & Franciſcum de Mayronis in conflatu di. 1. quæſt. 1. quod ſi homo haberet omnes mundi conſolationes, quæ poſſunt in hac vita excogitari, nunquam tamen eſſet contentus, ſed ſolum tunc ſatiabitur appetitus noſter, quando ad æternam gloriam peruenerimus. Fundamentum huius ponit Ariſt. 2. de anima, & 10. Ethico. dic. *A proprio obiecto quod potentia ſimpliciter recipimus perfectionẽ ſuam.* Patet hæc regula: Nam cum obiectum viſus ſit color ſeu corpus coloratum, prout dicit Philoſophus 2. de anima, certum eſt, quod ſi ante oculos poneres omnes melodias, ſonos, & cantus diuerſorum inſtrumentorum, potẽtia tua viſiua per hoc non reciperet conſolationem, quia illud non eſt ſuum obiectum. Sed ſi proponas aliquam figuram, ſeu aliquam rem valde pulchram, vtique ex ea recipiet delectationem tanquam de ſuo obiecto. Similiter ſi proponas auribus omnem pulchritudinem florum, gemmarum & imaginũ, & omnem ſuauitatem saporum, nullam propter hoc delectationem ſuſcipiet potentia auditiua, hoc enim eſt ſuum obiectum. Si vero anteponas ei aliquam dulcem melodiam, ſonum, vel cantum, ſumme delectabitur de illo ſonitu, vel cantu, tanquam de ſuo obiecto. Et ſic poſſumus exemplificare de omnib. alijs potentijs, quæ nunquã recipiunt perfectionẽ ſuam, nec quietationẽ, niſi de proprio obiecto. Quo præſuppoſito peto q̃d ſit ſimpliciter obiectum

Licet homo haberet omnes cõſolationes mũdi, nũquam tamen eſſet contentus: ſed cum ad eternã gloriam peruenerit, ſatiabitur. Vel quod melius eſt, omne commune colori, luci, & ſenſibilib. communibus.

obiectum animæ rationalis. Et certum eſt ſecundum Richard. in 4. di. 49 ar. 2. q. 6. & etiam B. Thom. 1. 2. q. 3 ar. 8. quod Deus ſolus eſt obiectum animę rationalis, dicente B. Auguſtin. in lib. Enchiridion, prout recitat Magiſter ſenten. in 2. di. 1. *Fecit Deus rationalem creaturam, vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur.* Si ergo Deus ſolus eſt ſimpliciter obiectum humani intellectus, ergo impoſſibile eſt quod intellectus noſter ſiue anima noſtra vnquam poſſit ſatiari, ſiue beatificari in omnibus creaturis, ſed ſimpliciter oportet quod beatificetur ex Deo tanquã in proprio obiecto. Quod confirmans Auguſtin. in 1. lib. confeſſionum dicit: *Feciſti nos Domine ad te, & ideo inquietum eſt cor noſtrum, niſi requieſcat in te.* In 10. quoque de ciui. Dei idem Auguſtin. allegans ſententiam Platonis dicit: *Tam delicata eſt diuina viſio tantoque amore digniſſima, vt quicquid haberi poſſit, ea non habita faciat hominem miſerum non beatum.* Confirmatur etiam hæc concluſio per illam ſententiam eiuſdem Auguſtin. in 14. de ciui. Dei. *Impoſſibile eſt aliquem eſſe beatum, niſi ſit de ſuæ fælicitatis perpetuitate ſecurus.* Et hæc eſt etiam ſententia Theologorum in 4. diſtin. 49. Et ratio eſt, quia vt dicit Ariſt. 10. Ethic. *Fælicitas ſimpliciter conſiſtit in quietatione appetitus,* ita quòd neceſſe ſit ad hoc vt ſimus beati, appetitum noſtrum eſſe quietatum & non timere, vnquam amittere ſtatum quem habet. Sed hoc eſt impoſſibile in hac vita. Si enim interroges eos qui in hac vita videntur eſſe beati, vtputa reges, & imperatores, atque pontifices, & poſtules ab eis, nunquid ſint ſecuri nunquam amittere ſtatum quem habent: flentes voce lachrymabili reſpondebunt, Non, non, non. Scriptum eſt enim in §. deinceps in authentico, de nup. *Mors omnia ſoluit.* Et vera eſt illa ſententia quæ dicit: *Eſt commune mori, mors nulli parcit honori,* ſicut notatur in l. licet. C de pactis. Præterea nunquam appetitus noſter quietabitur, niſi receperit finem ſuum. Sed noſter finis eſt peruenire ad illud regnum, cuius nullus eſt finis: Auguſt. in 22 de ciuit. Dei. Cum ergo hæc non poſſunt haberi in hoc mũdo, impoſſibile eſt quod vnquam anima noſtra hic ſit ſatiata, & contenta, ideo dicit Auguſt. in lib. de ſpiritu & anima: *Anima noſtra eſt tam nobilis, quod non poteſt ſatiari niſi per ſummum bonum.* Scotus quoque in 3. di. 14. dicit: *Intellectus non poteſt ab aliquo ſatiari, vel quietari, niſi ſub ratione infiniti.* Cum ergo omnino quæ ſunt in mundo ſint finita, tranſitoria, breuia, momentanea & caduca, non poterũt ſatiare appetitum noſtrum. Et ideo ſectãtibus conſolationes mundanas dicitur Aggæi. prim. *Comediſtis, & non eſtis ſatiati, bibiſtis, & non eſtis inebriati, operuiſtis vos, & non eſtis calefacti.* Nullus ergo in hac vita poteſt eſſe beatus. Nam de ratione beatitudinis eſt, quod quis habeat omnia bona cum carentia omnis mali, ſecundum Auguſt. 22. de ciui. Dei. Quod nulli competit in vita præſenti, vt experientia cernitur. Cuilibet enim aliquid deeſt, & vnuſquiſque cũ bonis quæ habet aliquid mali ſentit admixtum. Vel enim homini deeſt ſanitas, vel diuitię, vel florida ætas, vel literæ, vel filij, & ſi habet liberos, ſunt inobedientes, vel mali, aut turpes, ſeu monſtruoſi, aut vxorem; habent turpem, vel ſi habent pulchram, eſt laſciua, & impudica, aut timet de eius honeſtate, ac fidelitate, aut eſt in diſcordia cum ipſa, aut alijs calamitatibus eſt afflictus. Vnde vt refert Liuius in ſecũdo de bello Punico, & Plutarchus in vita Annibalis, Maharbal ipſius Annibalis præfectus equitum, de eo loquens ait: *Non omnia eidem dij dedere.* Et vt Neſtor ille apud Homerũ inquit: *Non omnia data ſunt hominibus ſimul,* & Horatius in odis ait: *Nihil eſt ex omni parte beatum.* Et Cicero in Lælio dicit: *Nihil difficilius eſt quam inuenire aliquid quod omni genere ſuo perfectum ſit.* Et propter hoc inquit Horatius ad Mœcenatẽ ſcribens, quod nullus ſua ſorte viuit contentus.

Confirmatio cõcluſionis, vide per hoc Scotum. q. 2. prologi.

O Igitur deuoti Chriſtiani, quid ſatiabit appetitũ & deſiderium noſtrum ac faciet nos ſemper eſſe contentos? Solus Deus. De quo ille magnus Metaphyſicus Plato.

Sequitur oſtendendo quomodo appetitus.

noſter non poteſt ſatiari in hoc mundo.

cus Plato in primo ſui Timęi dicit: *Deus eſt bonitas infinita.* Et ideo exclamat David Pſal. 41. dicens: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Confirmātur prædicta per ſententiam ſancti Bonauent. in 4. ſenten. diſt. 49. qui dicit: *Quicquid intelligi poteſt & cogitari, poteſt appeti & deſiderari; & quicquid deſideratur, totum requiritur ad hoc, vt homo beatificetur.* Sed ſi tu haberes mille mundos, & centum mille millia gaudia plus q̄ in hoc mūdo inueniri poſſint, ſemper poſſes cogitare maiora, ergo nunquā contentaberis, quia illa requirerētur ad quietationem tui appetitus. Neceſſe ergo eſt vt ſatieris in illo ſolo, de quo dicit Anſelmus in libr. Monologion: *Deus eſt quoddam ſummum bonum, quo nihil maius cogitari poteſt.* O mundani creditis vos vnquam poſſe ſatiare libidinem animi veſtri? Certè non. Accipe enim popule mi vnum, pauperem nudum, & interroga eum quid habendo eſſet contentus. Reſpondebit: Habendo veſtem. Indue illū, & interroga ſi eſt contentus. Et dicet, non. Quid vis? Dicet. Panem & vinum, & alia ad victum neceſſaria. Da illi, & interroga: Es nunc contentus? Et dicet: Non. Quid vis? Reſpondebit: Volo burſam cum denarijs, vt poſſim aliqua lucrari. Volo enim accipere vxorem & habere filios, quibus volo prouidere de neceſſarijs. Da illi denarios & vxorem, & interroga ſi eſt contentus. Et dicet: Non. Quid vis aliud? Et dicet. Volo domum in qua poſſim habitare cum vxore, & filijs, & poſſeſſionem quæ mihi faciat frumentum, & vinum, & vt ibi poſſim ire aliquando ad ſolatium. Da illi & dic: Es contentus? Et reſpondebit, q non. Quid vis? Et dicet. Habeo quatuor filios vel ſpero in breui habere, vellem eos dimittere diuites, vt ſinguli habeant decem millia florenorum. Da illi, & interroga. Eſne contentus? Et dicet. Non. Quid vis? Reſpondebit. Vellem eſſe doctor in omnib. ſcientijs, & eſſe miles, ac Comes, vt honorificer ab omnibus. Da illi, & dic ſi eſt cōtentus. Et reſpondebit. Non. Nam vellem eſſe Marchio & Dux. da illi, & quære ſi eſt contentus. Et reſpondebit. Non. Vellem enim eſſe rex & Imperator totius mundi. Da illi & interroga eum. Nunquid modo es contentus ô inſatiabilis homo? Et reſpondebit. Non. Vellem namque eſſe Papa. Fac eum Papam, & dic. Nunquid adhuc es ſatiatus? Et clamabit, non, non, non. Quare? Quia vellem in hoc mundo viuere ſic in æternum. Et mihi non ſufficit iſte mundus. Vellem enim quòd eſſet maior. Iuuen. de Alexandro Magno inquit: *Vnus Pellæo iuueni nō ſufficit orbis.* O mundane qui ponis omnē delectationem tuam in his temporalibus & carnalibus rebus, ſcias quod tu es ſicut ille qui ſal comedit, vt ſitim extinguat: & ſicut ille, qui ſuper flammam oleum proijcit, vt illum extinguere queat. Tu es ſicut hydropicus, qui quo plus bibit, plus ſitit, de quo auctor aſtrolabij canit: *Hydropico ſimilis nunquam ſatiatur auarus: Scilicet ex lucro multiplicando ſitim.* Tu es ſicut ignis, cui quo plura ſubijciuntur ligna, tanto magis exardeſcit. Vnde Iuue. inquit: *Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.* Et Horatius epiſtolarum libr. ſecund. epiſtola 3. ait: *Quanto plura paraſti, tanto plura petis.* Et quidam verſificator de homine mundano inſatiabili inquit: *Quo magis accumulat, plus inſatiabilis ambit.* Sicut enim aqua non intrans in os, ſitim non extinguit, & cibus non intrās in ſtomacho famem extinguere non poteſt: ita huius mundi diuitiæ in cordibus noſtris intrantes, animam noſtram ſatiare non poſſunt. Sed hoc ſolum poteſt Deus, qui medullas cordis penetrat. Ad Hebræ. quart. Et ideo ipſe Dominus, Ioannis ſeptim. nos inuitat dic. *Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.* Cuius autē proprietatis ſit aqua quam nobis vult dare, demonſtrat idem Saluator Ioan. 4. dic. *Aqua quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* O carnalis mundane ſcias, quod vt inquit S. Bonauent. & Scot. in quart. ſenten. diſt. vltim. *Beatitudo eſt finis ſaturandi appetitum.* Et ſecund. Thom. contra gen. libr. tert. ca. 38. & 39.

& 39. *Perfecta fœlicitas & beatitudo conſiſtit in quietatione mentali.* Appetitus autem noſter nunquam ſaturabitur in his temporalibus. Quod patuit per exemplum Salomonis, qui vt ipſemet refert, Eccleſiaſtic. prim. & ſecund. capitul. deliberauit videre, ſi poterat in hoc mundo ſuum appetitum ſatiare. Vnde dedit animæ ſuæ omnia delectabilia, & ſimiliter corpori ſuo omnia ſolatia mundi huius, & tamen nunquam potuit quietari. Et ideo poſt omnes mundanas voluptates expertas exclamauit dicens Eccleſiaſt. prim. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Non ſaturatur oculus viſu, nec auris impletur auditu. Et ratio huius eſt, quia donec anima noſtra non habet quod habere poteſt, & cuius eſt capax, nunquam eſt ſatura. Et ideo inquit Bernard. in ſententijs ſuis: *Capacem deitatis omne, quod Deo minus eſt non implebit, ſicut vas capax centum ſtadiorum vini, non impletur duabus vncijs vini.* O igitur magna ſtultitia, O dementia immenſa, O cœcitas maxima. Pro creatura dimittere creatorem, pro mundanis miſerijs gaudia cœleſtia, pro corruptibilibus incorruptibilia, pro modico ſolatio vitæ præſentis, æternum & perpetuum ac ſine fine triumphum perdere. O inſatiabiles creaturæ, vultis perfecte ſatiare appetitum veſtrum? O carnalis mundane, vis conſequi omne quod deſideras? Serua præceptum Dauid Prophetæ, Pſalm. trigeſimoſext. dicentis: *Delectare in Domino, & ipſe dabit tibi petitiones tui,* id eſt, omnem fœlicitatem, dulcedinem, & delectationem quam cor tuum appetere poteſt.

PARS QVARTA HVius ſermonis, quæ dicitur acquiſitionis.

PRo expeditione huius partis ſciendum, quod regnum cœlorum acquiritur per beatitudines Euangelicas, quas ponit Saluator Matth. 5. Quia enim ſecundum leges multis modis acquiritur dominum rerum, vt patet. ff. de acqui. re. dominio per totum & ibi glo. in l. 1. & Inſti. de rerum di. cum multis titulis ſequentibus. Ideo Dominus Ieſus volens oſtendere, qualiter acquiri poteſt regnum cœleſte, dimiſſis turbis, id eſt, his qui non poſſunt ad ſublimia virtutum opera conſcendere, iuxta illud, Exod. 29. *Non poterit vulgus aſcendere in montem,* cum Diſcipulis ſuis aſcendit in montem, ſcilicet ad docēdum aſcendere ad cœleſtia, ſecundum illud Iſa. 11. *Super montem aſcende tu qui euangelizas Sion.* De cuius doctrina inquit Auguſt. de ſermone Domini in monte: *Si quis pie ſobrieq; conſiderauerit, inueniet in hoc ſermone quantum ad mores opportunos, pertinere perfectum vitæ Chriſtianæ modum.* Quia autem vt dicit idem Auguſt. 9. de ciuit. Dei: *Nulla eſt cauſa philoſophandi, niſi finis boni.* Quod autem beatum facit, eſt finis boni; ideo Saluator in hoc monte declarat, quomodo finis noſter vltimus & fœlix, acquiratur per euangelicā beatitudinem, nouem modos oſtendens, quibus beatitudo hic habeatur in ſpe, & mereatur haberi poſtea in re. Primo ergo regnum cœlorum acquiritur iure proprietatis, de quo habetur extra de cauſa poſ. & propri. per totum, & dicit gloſ. in capit. prim. eod. tit. in verbo momenti, quod poſſeſſio appellatur momentum, quia parum duratura eſt apud poſſeſſorem, cum actor docuerit de proprietate. Nos autem dicere poſſumus, quod omnis poſſeſſio rei temporalis eſt momentanea, quia vt ait Gregorius. *Momentaneum eſt quod hic delectat.* De hoc autem modo dicit Saluator vbi ſupra: *Beati pauperes*

Nouem modis beatitudo habetur in ſpe.

1. Modus acquirendi beatitudinē eſt paupertas.

pauperes ſpiritu; quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, ſcilicet iure proprietatis. Pauper enim ſpiritu, id eſt, voluntariè eſt ille qui nihil in hoc mundo habet, nec aliquid proprij vult habere. Cum ergo prudentiſſimus omnium conditor Deus nihil fecerit ſine ſuo loco; Sequitur quod cum paupertas talis nihil habeat in hoc mundo, abſq; dubio ſuum locum habet in cœlo. Videmus enim quod eo ipſo quod aliquis ab vno tranſit extremorum, vadit ad oppoſitum. Proinde cum paupertatis amor totaliter à tranſitorijs recedat, totaliter in cœlo collocatur. Et hoc naturæ neceſſitas docet, quæ grauia deprimens, leuia extollit. 4. de cœlo & mundo. Quia ergo cœlum ſurſum, & terra deorſum. Exod. 20. Deut. 4. & 5. & Prou. 25. & Iſa. 51. Et paupertas nihil habet terrenum deprimens, neceſſe eſt quod ſit tota leuitate plena vt cœleſtis fiat. Et hoc iure Angeli qui ſunt puri ſpiritus incorporei, regnū cœleſte poſſident. Quia non tantum nihil corporeum habent, ſed nec etiam aliquid ſibi attribuunt, ſed omnia Deo. Vnde Apocal. 7. gratias agentes dicunt: *Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, virtus & fortitudo Deo noſtro, &c.* Vt ſic in ſummo pauperes, humiles dicantur. Quibus etiam regnum cœlorum tāquam paruulis dabitur, ſecundum quod dicit Saluator, Marc 10. inquiens: *Sinite paruulos venire ad me. Talium enim eſt regnum Dei.* Sed bene nota ſententiam Saluatoris, quia vt dicitur in cap. 1. de cauſa poſ. & propri. & ibi gloſ. & Doct. *Ad eundem iudicem pertinet cognoſcere de poſſeſſione, & proprietate.* Vnde quando ſimpliciter cōmittitur cauſa alicuius prædictorum, intelligitur commiſſa cognitio de vtroque vt in c. 1. de ſequeſtra, poſſeſſionum. Et ipſe iudex debet de vtroque iudicare, ca. cum dilectis de cau. poſ. & pro. Et qui obtinet in proprietate, debetur ei poſſeſſorium, vt dicit glo. in c. paſtoralis eodem ti. Quia poſſeſſio ſemper ſequitur proprietatem. ff. de rei ven. l. officium in fin. Et proprietas tanquam dignior trahit ad ſe poſſeſſionē, vt ſequatur dominium, vt dicit gloſ. in d. ca. cum dilectis. Ideo in propoſito noſtro, cum ſupernus iudex qui eſt iuſtiſſimus executor, proprietatem regni cœleſtis adiudicauerit paupertati; Simul etiam oſtendit quod pauper in præſenti incipit regnum cœli poſſidere. In cuius figuram Num. 18. dicit: *In terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego Dominus pars & hæreditas veſtra.* Et Iacob in baculo tranſiens Iordanem, vt poſtea ipſe dixit Geneſ. 32. lapidem vix habens pro ceruicali Geneſ. 28. videns ſcalam dixit: *Hic eſt domus Dei, & porta cæli.* Et Moyſes paſcens oues Hietro ſoceri ſui, quia proprietatem non habebat, Exod. 3. vidit Dominū in rubo. Ideo inquit Auguſtin. *Superbi ergo appetant regna terrarum. Beati autem pauperes ſpiritu quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Et Ambroſ. ſuper Lucam ait: *Primam beatitudinem paupertatis vterque Euangeliſta poſuit. Ordine enim prima eſt, & parens quædam virtutum; quia qui contempſerit ſecularia, ipſe merebitur ſempiterna. Nec poteſt quiſquam meritum regni cæleſtis adipiſci, qui mundi cupiditatem poſt ſe emergendi non habet facultatem.* Secundo aliquid acquiritur iure belli ſiue debellationis. *2. Modus acquærendi beatitudinem eſt bellum.* Vnde Iacob dedit filio ſuo Ioſeph vnam partem, quam tulit in arcu, & gladio de manu Amorrhæi. Geneſ. 48. Per bellum autem non tantùm acquiruntur homines, iuxta illud ſecundæ Petri ſecund. *A quo quis ſuperatus eſt, eius & ſeruus eſt.* Sed etiam bona, quando bellum eſt iuſtum, vt in leg. hoſtes. & in l. ſi quid bello. ff. de capti. & poſtli. re. Et ideo etiam hoc iure acquiritur regnum cœlorum, quia Matth. vndecim. dicitur: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, id eſt, illi qui violentiam faciunt ſuis ſenſualitatibus, & paſſionibus. Bellum igitur Cœlo facimus per virtutes. Vnde Hieronym. inquit: *Grandis eſt violentia, in terra nos eſſe generatos, & Cælorum ſedem quærere, & poſſidere per virtutem, quam non tenuimus per naturam.* Sed hoc maxime fit manſuetudine, qua omnia litigia & cōtraria tēperantur. Vnde Ambr. ſuper Lucam dicit: *Cum ſimplicitate contentus fuero inops, ſupereſt vt mores meos*

ſuperem. *Quid enim mihi prodeſt carere ſecularibus, niſi fuero mitis?* Mites autem ſunt, vt dicit Auguſt. *qui cedunt improbitatibus, et non reſiſtunt malo, ſed vincunt in bono malum.* Eſt enim manſuetudo tranquillitas modeſti animi, quæ nulla incurrentium rerum tribulatione agitatur. Quæ pertinet ad temperantiam, imponens modeſtiam impetuoſitati iraſcibilis. Vnde glo. ſuper Matth 5. ait: *Mores temperat manſuetudo.* Eſt enim quaſi antemurale in caſtello animæ, lapides durorum lapidum excipiens. Et ſic ſeruat animam Eccleſiaſtic, 10. *Fili in manſuetudine ſerua animã tuam.* Et propterea dicitur Prouerb. 16. *Melior eſt qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium.* Ideo Dominus Ieſus hunc modum acquirendi regnum Cœlorum inſinuat di. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terrã*, ſcilicet illam de qua inquit Propheta Pſalm. 26. *Credo videre bona Domini in terra viuentium.* Et ita exponit Auguſt. in homilia ſuper Euangelium iſtud. Per hunc autem modum S. Patriarchæ videtur acquiſiſſe regnum cœleſte. Vnde Numer. 12. dicitur, quod Moyſes erat mitiſſimus ſuper omnes homines qui morabantur in terra. Et ſimiliter Ioſeph fuit manſuetiſſimus fratribus ſuis, qui eum vendiderant Gen. 45. Per terram quoque poteſt intelligi terrena ſubſtantia, & regnum terrenum, quia de toto gaudent mites, licet ſint pauperes. Item omnia terrena calcantes ipſa poſſidere dicuntur, iuxta illud Deuter, 11. *Omnis locus quem calcauerit pes veſter, veſter erit.* Vnde & Apoſtolus ait de ipſis 2. ad Cor. 6. *Nihil habentes & omnia poſſidentes.* Et Bern. inquit, *Sicut humilibus datur Cœlum, ita mitibus terra.* Quia dum nihil terrenum poteſt eos turbare, omnia in pace videntur poſſidere. Vel per terram ſecundum Bernardum intelligitur corpus ex terra originem habens, quod mitis poſſidet, & ſubiectum habet animæ ſuæ ſicut ipſe per manſuetudinem ſubiectus eſt voluntati diuinæ. Et ideo cuilibet miti, ac manſueto poteſt dici illud Geneſ. 27. *In pinguetudine terræ erit benedictio tua.* id eſt, in corporis bona & fructuoſa operatione. Vel per terram intelligitur anima, quæ quaſi poſſidetur, cum ſine aliqua mala affectione detinetur. Ait enim gloſſa Matth. 5. *Mitis eſt quem mentis aſperitas vel amaritudo non afficit, ſed ſimplicitas fidei ad omnem iniuriam tolerãdam inſtruit.* Et alia gloſſa dicit: *Manſuetus non irritat, nec irritatur, nec nocet, nec nocere cogitat.* Et alia gloſ. inquit: *Mitis eſt quem non rancor vel ira afficit, ſed omnia æquanimiter tolerat.* Vel per terram intelligi põt delectatio ſpiritualis Nam Propheta ait Pſal. 39. *Manſueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.* Vel per terram intelligitur proximi delectatio & beneuolentia Eccleſiſ 3. *Fili in manſuetudine opera tua fac, & ſuper gloriam hominum diligeris.* Et hoc eſt, quia attrahit amorẽ eius, ſicut adamas ferrum. Ezech. 3. *Vt adamantem & ſilicem, dedi faciem tuam.* Item quia *reſponſio mollis frangit iram.* Prou. 15. Item quia manſuetudo valet ad correctionem fraternã Pſa. 89. *Superuenit manſuetudo, & corripiemur.* Item per terrã intelligi poteſt Deus. Dominus vniuerſæ terræ, qui à manſuetis poſſidetur, per imitationem. Quia ipſe eſt mitis Matth. 11. Et Dan. 3. illi dicitur, *Fac nobiſcum iuxta manſuetudinem tuam.* Et Sophon. 2. *Quærite Dominũ omnes manſueti terræ, quærite iuſtum, quærite manſuetum.* Item per exauditionem Iudith 9. *Manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.* Ideo Pſal. 131. ei dicitur. *Memento Domine Dauid & omnis manſuetudinis eius.* Item per diſciplinam. Vnde dicit gloſ. Matth 5. Huius virtutis quaſi magnę magiſtrum ſe fecit, cum dixit: *Diſcite à me, quia mitis ſum et humilis corde*, & Pſ. 24. dicitur: *Docebit mites vias ſuas.* Sed principaliter per fœlicem fruitionem & poſſeſſionem in cœleſti patria. Nam Iſa. 11. *Arguet in æquitate pro manſuetis terræ*, ſcilicet dando eis viciſſitudinem. Vnde Aug. ait: *Nullius erit Deus poſſeſſio, niſi eius quem prius ipſe poſſederit.* Et ideo Ambroſ. ſuper Lucam ait: *Mitiga ergo affectum tuum, vt non iraſcaris, aut certe iratus ne peccaueris.* Præclarum eſt. n. cohibere motum temperantiæ cõſilio. Nec minoris virtutis dicitur prohibere iracundiam, q̃ omnino non iraſci. Cũ plerumq; illud leuius, hoc fortius æſtimetur. Rixentur ergo immites, & dimi-

cent

Declaratur illud, Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.

Digitized by Google

pro terrenis & temporalibus rebus. Beati autem mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, de qua expelli non poterũt. Tertia enim ſignificat quandam ſtabilitatem hæreditatis perpetuæ, vbi anima per bonum affectum requieſcit. Et hæc eſt requies & vita ſanctorum.

3. Modus acquirendi beatitudinem eſt donationis via.

Tertiò aliquid acquiritur per viam donationis, de quo habetur. ff. & C. de donatio. & extra eodem per totum. Et licet donatio non videatur fieri ex meritis recipientis, ſed ex nobilitate dantis. c. 1. de dona vbi dicitur: *Hanc ſibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere ſe, quod ſponte tribuit, exiſtimet. Et niſi in beneficijs ſuis creuerit, nihil ſe præſtitiſſe putet:* Tamen donatio communiter fit amicitiæ vel beneficij intuitu, c. per tuas extra eodem. Quoniam amicis auxiliari delectabiliſſimum eſt. Philoſophus 2. Retho. & ſicut dicit Aug. ſuper primam canonicam Ioannis: *Amicitia eſt quædam beneuolentia, vt aliquando præſtemus aliquid eis quos diligimus; quod ſi non ſit quod præſtemus, ſola beneuolentia ſufficit amanti.* Inquit quoque Hieronymus contra Ruffinum: *Pythagorica ſunt hæc: Amicorum omnia eſſe communia, & amicum ſe eſſe ipſum alterum.* Ideò vt dixit quidam philoſophus: *Amicus non eſt qui fortunæ particeps non eſt.* Signum ergò amici eſt ſi congaudet, & condolet amico, iuxta illud ad Rom. 12. *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.* Et huic debentur dona. Et ſecundùm hunc modum docet Saluator acquirere regnum Cœlorum à Deo. Quia enim continuè offenditur, neceſſe eſt amicos eius flere, vt amicitia monſtrata, mereantur donaria. Vnde dicit: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Lugentes autem, non orbitantes aut contumelias, vel damna, ſed peccata propria, vt inquit Hilarius & Ambroſ. cum Pſalmiſta dicentes: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meũ rigabo.* Cùm autem conſolatio lugentium, ſit ceſſatio luctus, Chryſoſt. in homilia; *Qui peccata ſua lugent, conſolabuntur indulgentiam conſecuti.* Et addit ibidem Chryſoſt. *licet autem talibus ſufficiat venia ſui, tamen Dominus non terminat retributionem in peccatorum remiſſione, ſed & multarum eos participes facit conſolationum, & hic & in futuro.* Semper enim maiores laboribus Deus dat retributiones. Item illi qui lugent peccata aliorum, ſicut flebat Samuel Saulem 1 Regum 15. ſimiliter ſecundùm Hieronymum & Chryſoſtomum conſolabuntur, vel propter eorum conuerſionem; Vel ſi in peccatis obſtinati deceſſerint, conſolabuntur de iuſta eorum punitione, cùm ipſi erunt in gloria dicente pſalmiſta: *Lætabitur iuſtus, cùm viderit vindictam, &c.* Vel ſecundùm Auguſtinum in lib. de ſermone Domini in monte: *Luctus eſt triſtitia de amiſſione charorum. Conuerſi autem ad Deum, ea quæ in mundo chara habebant, amittunt. Non enim gaudent his quibus ante gaudere ſolebant. Et donec fiat in illis amor æternorum, nonnulla mæſtitia ſauciantur. Conſolabuntur ergò ſpiritu ſancto, qui maximè propterea Paracletus nominatur, id eſt, conſolator, vt temporalem amittentes, æterna lætitia perfruantur.* vel ſecundùm gloſſam: Per luctum, duo genera fletus intelliguntur, ſcilicet pro miſeria huiuſmodi, ſicut lugebat pſalmiſta di. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt.* Et pro deſiderio regni cœleſtis, ſicut lugebat idem pſalmiſta di. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus.* Vnde filia Caleph Ioſue 15. petiuit irriguum ſuperius & inferius. Huiuſmodi autem luctum non habet niſi pauper & mitis, qui cùm mundum non diligat, quòd miſer eſt recognoſcit, & ideò Cœlum concupiſcit. Conuenienter ergò lugentibus conſolatio promittitur, vt qui triſtantur in præſenti, gaudeant in futuro, quibus triſtitia vertetur in gaudium, Io. 15. vt dictum eſt de Lazaro mendico. Luc. 16 Quibus aquæ in vinum optimum conuertentur. Io. 2. & Marath in dulcedinem. Exodi 15. Vnde Hierem. 31. ait Deus: *Conuertam luctum eorum in gaudium.* Quia poſt lachrymas & fletum exultationem infundit. Tob. 3. Et hic modus acquirendi regnum Cœlorum conuenit prophetis lugentibus, quibus conſolatio æterna in fi-

gura promittebatur. Vnde dicebat eis Deus illud Iſa. 66. *Conſolabor vos, & in Hieruſalem conſolabimini. Videbitis & gaudebit cor veſtrum.* Tales quoq; lugentes conſolantur etiam in præſenti, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meã.* Vnde Greg. in moral. ait: *Luctu ſuo anima paſcitur, cùm ad ſuperna gaudia flendo ſubleuatur. Et intus quidem doloris ſui gemitum tolerat; ſed eo refectionis pabulum percipit, quo vis amoris per lachrymas emanat.* Et de hac conſolatione dicitur Prouerb. 14. *Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur extraneus.*

4. Modus acquirendi beatitudinē eſt permutatio.

QVarto acquiritur aliquid iure permutationis, vt patet in c. cùm vniuerſorum de rerũ permu. Quæ quidem permutatio eſt ſpecies alienationis. c nulli. de reb. Eccle. non alie. Eſt autem permutatio, quando certa res datur pro re certa, ſecundùm Spec. in tit. de rerum permu. §. contrahitur autem. Et hoc modo docet nos Chriſtus acquirere regnum cœlorum, di. *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* Hic autem accipitur iuſtitia pro obſeruantia diuinorum præceptorum, ſicut & accipitur Matt. 6. cùm dicitur: *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Item hic accipitur iuſtitia pro generali rectitudine vitæ, ſecundùm quòd iuſtitia dicitur omnis virtus. 5. Ethi. Dicit autem Hieronym. quòd non ſufficit nobis velle iuſtitiam, niſi iuſtitiæ patiamur famem. Et conſequenter nunquam nos debemus ſatis iuſtos reputare, ſed ſemper iuſtitiæ pati famem. Chryſoſtom. verò ſuper Matthæum inquit: *Ille eſurit iuſtitiam, qui pro iuſtitia Dei deſiderat conuerſari. Sitit autem iuſtitiam, qui ſcientiam eius acquirere cupit.* Vnde de hac dicitur Matthæ. 5. *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Phariſæi enim & Scribæ opera ſua faciebant ad laudem humanam. Ille autem eſurit & ſitit iuſtitiam, qui iuſtitiæ opera facit, & facere deſiderat ad gloriam Dei, vt acquirat regnum paradiſi iure talis permutationis. Quo quidem iure illud acquiſierunt Apoſtoli, quorum princeps Petrus ſuo & aliorum nomine dixit Chriſto Matt. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergò erit nobis?* Et Paul. dicebat 2. ad Ti. 4. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, &c.*

Dei ſaturitas illius, Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiam.

Quia autem talis anima eſuriens & ſitiens iuſtitiam, *eſt quaſi arbor quædam paſcens Deum.* Quod oſtendit Dominus Ieſus, vadens ad ficum Matt. 21. quæ non habens fructus, id eſt opera iuſtitiæ, maledicitur. Ideò debet & ipſa paſci à Deo. Propter quod dicit, *Quoniam ipſi ſaturabuntur,* ſcilicet illo cibo, de quo dicitur Io. 4. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei.* Illo quoque pane, de quo dicitur Ioan. 6. *Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit.* Et illa aqua, de qua dicitur Io. 4. *Qui biberit, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Vnde talem iuſtitiam eſuriens & ſitiens Propheta, dicebat Pſalm. 16. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Poteſt quoque hic accipi iuſtitia pro virtute particulari. Vnde Bern. inquit: *Aliqui tam vehementer contra aliorum delicta zelant, vt videri poſſent eſurire & ſitire iuſtitiam, ſi eſſet apud eos de ſuis quoque delictis idem iudicium. Sed menſura & pondus, vtrunque abominatio eſt apud Deum.* Nam contra alios tam immaniter, quàm impudenter exæſtuant. Se ipſos verò tam inſipienter, quàm inutiliter palpant. Illi autem qui verè eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, ſaturabuntur, cùm omnia eorum deſideria in cœleſti patria complebuntur, & verificabitur illud pſalmiſtæ: *Deſiderium eorum attulit eis.* Imò vt dicit Chryſoſt. ſuper Matth. *Maiora erunt præmia Dei, quàm ſanctorum deſideria.*

5. Modus beatitudinem eſt emptio.

QVinto aliquid acquiritur iure emptionis. l. procuratoris. §. penult. ff. de acquirendi tributo. & §. venditæ. Inſtitu. de rerum di. & ff. & C de contra. emp. & extra de emptio. & venditio per totum. Et hoc modo Iacob acquiſiuit primogenita, Gen. 25.

Gen.25. Tali autem modo acquirere regnum Cœlorum, docet Saluator dicens: *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Et per hunc modum acquiſiuit Martha regnum cœlorum, quia fuit operibus miſericordiæ dedita. Miſericordia enim eſt pecunia, qua Cœlum emitur, iuxta illud Dan.4. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum.* Dicit autem Auguſtin. in homilia ſuper Matthæum: *Beati ſunt qui ſubueniunt miſeris, quoniam eis ita rependitur, vt de miſeria liberentur.* Et idem Auguſtinus in libro de verbis Domini, ait: *Da mihi ex eo quod dedi tibi. De meo quæro. Da, & reddo, habuiſti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fæneratorem. Temporalia mihi da, & æterna tibi reſtituam, teque ipſum tibi reddam.*

6. Modus acquirendi beatitudinē eſt præſcriptio ſeu vſucaptio.

SExto aliquid acquiritur præſcriptione ſeu vſucaptione, de qua habetur in l.3.ff. de vſucap. & Inſtitu. eodem in princip. & in § præſcriptionum. 16.q.3. & per Theologos in 4. ſententia. diſtinct 15. Et ideò ſecundùm hunc modum docet Saluator acquirere regnum Cœlorum, dicens: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Eſt autem munditia, vt dicitur in ſumma virtutum, vtriuſque hominis integritas, diuini amoris intuitu obſeruata, de qua Pſalm.14. ait propheta: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* Et reſpondet: *Qui ingreditur ſine macula.* Et Pſalm.23. iterum inquit: *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius?* Et reſpondet: *Innocens manibus & mundo corde.* Et Pſalm.100. dicit Dominus per prophetam: *Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat.* Et Apoc.21. dicitur: *Nihil coinquinatum intrabit in illam,* ſcilicet ſupernam ciuitatem, à qua Lucifer immundus factus, fuit eiectus, Apocalyp.10. Cùm igitur in præſenti ſolùm à mundis videatur Deus, eo modo quo videri poteſt à viatoribus. Vnde lotus Aaron intrabat in ſancta ſanctorum. Leuit.16. Et ſanctificato populo, apparuit Deus in monte Exod. decimonono. Propterea etiam Chriſtus lauit nos in ſanguine ſuo Apoc.1. vt mundaret ſibi populum acceptabilem, Ad Titum 2. & per ſanguinem ſuum eum ſanctificaret Ad Hebr.13. Et faceret ſibi ſponſam Eccleſiam, non habentem maculam neque rugam. Ephe.5. & c. Eccleſia. de pœn. diſt.1. Cum qua quaſi cum ſponſa, eſt in præſenti per contemplationem ac defenſionem. Ideò illi qui ſunt mundo corde, cùm hic videant Deum ſaltem in ænigmate, poſteà iure cuiuſdam præſcriptionis videbunt facie ad faciem. Paulus 1.ad Cor.13. Et 1.Io.3. dicitur: *Cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt.* Licet autem iſta munditia debeat eſſe in omnib. fidelibus Chriſtianis. Aliter non eſſent fideles, quia Act.5. dicitur: *Fide mundans corda eorum.* Debet tamen ſingulariter relucere in miniſtris Eccleſiæ. Primo quia ipſi ſunt, quaſi oculi, in quibus modicum pulueris multùm grauat, & macula magis deturpat, quàm in alijs membris. De quibus inquit Dominus per pſalmiſtam: *Oculi mei languerunt præ inopia.* Secundo quia ipſi facti ſunt ſpectaculum Deo, Angelis, & hominibus 1. ad Corin.4. Et ſpectaculum ſiue ſpeculum debet eſſe ſine macula. Sapien.7. Alioquin qui ſe in tali ſpeculo conſiderat, non benè videt. Tertio quia habent alios mundare, ſed ab immundo quid mundabitur? Eccle.34. Ideò vt dicitur Neemiæ 13. *Mundati ſunt ſacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populum.* Et vt dicitur 1.Mach.4. *Elegit Iudas ſacerdotes ſine macula, & mundauerunt ſancta.* Quarto quia ſunt vaſa Dei Act.9. *Vas electionis eſt mihi iſte*, *Sed hodie factus eſt Iſrael in nationibus quaſi vas immundum.* Oſeæ 8. Quinto, quia ſunt templum Dei 1. ad Corin.3. *Templum Dei eſtis vos.* Et ideò non debent coinquinari ſancti, ſicut factum fuiſſe dicitur 1.Eſdræ 1. vbi ſcriptum eſt: *Polluerunt templum Domini, quod ſanctum erat.* Sexto quia ſunt lectus Dei 1 Paral.29. Opus grande eſt, Non homini præparatur habitatio, ſed Deo. Et ideò ſicut Rex nollet dor-

Digitized by Google

oſtendit Saluator dicẽs. *Beati eſtis cum maledixerit vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos*, &c. Vbi oſtendit quod ſi vnius vel leuiſſimi verbi toleratio habebit copioſam mercedem in cœlo, multo magis tot vigiliarum, peregrinationum, & aliorum bonorum operum propter Deum factorum exercitatio, regnum cœleſte cõſequetur pro præmio, dicente Pſalmiſta: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Et ideo inquit ipſe Dominus Ieſus omnibus confeſſoribus, & bene operantibus: *Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis* Matth. 5. *Ego enim venio cito, & merces mea mecum eſt, dare vnicuique ſecundum opera ſua.* Apocal. 22. Sed notandum quod merces ſiue precium laboris duobus modis ſolui poteſt mercenario, ſcilicet aut cum fit mercatum in ſumma pro tanto labore, aut ſecundum æſtimationem boni operis, puta ſecundum pulchritudinem imaginis. Primi autem mercenarij tantummodo accelerant vt finiant opus, nec curant de pulchritudine. Sicut etiam quandoque fit in præbendatis clericis, qui tantum attendunt vt recipiant redditum, & non de pulchritudine animarum. Sed in Cœlo ſolum ſoluitur ſecundum pulchritudinem imaginis. Et ideo 1. ad Corinth. 15. dicitur: *Sicut portauimus imaginem cœleſtis.* Vt ſcilicet ad regnum cœleſte peruenire mereamur. Ad quod &c.

FERIA III. POST PASCHA,

De ſeptem Gaudijs Paradiſi.

SERMO XIX.

ANNVNCIAMVS *vobis ea quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt Actu.* 13. Sententia eſt philoſophi 2. Phyſicor. 2. Metaphyſic. & 1. Ethicor. quod cognitio finis, mouet operantem ad fortiter agendum. Et hoc videmus per experientiam, quæ eſt magiſtra omnium, capit. cum ſit. de æta. & qualit. Nam multi cum principibus & dominis commorantur cum magnis incommodis ſuis, multaſque afflictiones tolerant, quia eos ſperant ſibi aliquando benefacturos. Vnde ait Gregor. in homilia, quòd *expectatio præmij minuit vim laboris.* Similiter ruſtici & agricolæ innumeros labores, calores, & ſudores perferunt, ſperantes tempore meſſis copiam magnam fructuum percipere. Mercatores inſuper mare, & aridam pertranſeunt, famem ſitimque ſæpius patiuntur, ac multis ſe periculis exponunt, & die noctuque in diuerſis occupationibus affliguntur, pecuniam multam lucrari ſperantes. De quo tangit Horatius di. *Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.* Milites quoque cum magnis ſudoribus, & vitæ periculo viriliter pugnãt, brauium vel honorem conſequi ſperantes. Vnde Vegetius libro 3. de re mili. cap. 26. ait: *Milites in expeditione ſpes & præmia faciunt meliores.* Hoc autem eſt conueniens iuſtitiæ, ſcilicet, quod qui laborat, præmia accipiat ſecundum exigentiam meriti. Quia iuſtitia vult ius ſuum cuique tribui, l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iur. & Inſtit. eodem in princip. Et quòd virtu-

Expectatio præmij minuit vim laboris & etiã facit laborare.

Digitized by Google

virtuti tribuatur præmium. l. & virtutum. C. de ſta. & ima. & l. contra publicã. C. de re mili. & facit lex. bene. C. de quadri. præſcrip. & l. nemo. C. de offi. magi. off. & c. fin. 7. quæſtion. 1. & capitul. ad noſtram. de rebus Eccl. non alie. & capitul. charitatem. 12. quæſtion. 2. Vnde dicitur in authen. de iudicibus. §. ne authen. col. 6. *Ne autem labor ſine mercede ſit* &c. Pauci enim inuenirentur qui virtutibus inſudarent, ſi aliqua præmia non expectarent. Vnde Iuuenalis libro 4. Satyra. 1. inquit: *Quis enim virtutem amplectitur ipſam, Præmia ſi tollas?* Ideo Caſſiodorus in epiſtolis libr. 7. epiſtola 22. ait: *Indiſcreti hominum mores, confuſique vagarentur, ſi virtus præmia non haberet.* Quapropter dicit auctor rudium: *Eſt etenim dignum quod mercenarius omnis, Pro mercede ſua præmia digna ferat.* Et auctor libri de moribus medicorum, ca. 1. inquit: *Si labor ipſe perit, perit omnis in arte voluptas. Amiſſo ſtudio fit piger omnis homo.* Et in eodem capit. etiam ait: *Præmia quiſque labor optat habere ſua.* Et ideo Petrus Matth. 19. cap. dixit Chriſto, *Domine, ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te. Quid ergo erit nobis?* Et reſpondit ei Dominus noſter Ieſus Chriſtus: *Amen dico vobis, quòd vos qui ſequuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ,* &c. vſque ibi: *centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit.* Propter hanc remunerationem, Dauid diuina mandata ſeruabat, ſicut ipſe dixit Pſalm. 118. vbi ait: *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Quapropter vt & vos ad bene viuendum prouocare poſſim, intendo facere ſermonem de ſeptem gaudiis Paradiſi quæ præparauit Deus mandata ſua obſeruantibus.

DE PRIMO GAVDIO, quod dicitur viſionis diuinæ.

PRIMVM igitur gaudium quod habebimus in Paradiſo, dicitur viſionis. Pro cuius meliori declaratione mouetur vna pulchra quæſtio ſecundum Theo. in 4. diſtinct. 49. ſ. Vtrum Deus in ſtatu viæ poſſit per eſſentiam videri. Et 1. videtur quod ſic. Nam Iſa. 6. cap. dicit propheta: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatũ, & plena erat omnis terra maieſtate eius.* Præterea Geneſ. 32. dicit Iacob. *Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.* Exod. quoque 33. dicitur, quod Moyſes loquebatur cum Deo facie ad faciem, ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum. De iſto Moyſe dixit Deus Num. 12. *Ore ad os loquor ei, & palam, non per ænigmata, & figuras videt Deum.* Aenigma autem idem eſt quod obſcura ſimilitudo. Iob etiam 41. c. ſui libri inquit Deo: *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.* De S. quoque Stephano dicitur Act. 7. quòd vidit gloriam Dei.

Deus pro ſtatu viæ an poſſit per eſſentiã videri, aliqua pro affirmatiua adducũtur.

Sed contra Exod. 33. Moyſi deprecanti Deum & dicenti: *Oſtende mihi gloriam tuam,* Reſpondit Deus: *Faciem meam videre non poteris. Non enim videbit me homo, & viuet.* Item 1. Ioan. 4. *Deum nemo vidit vnquam.* 1. ad Timoth. 6. de Deo ait Paul. *Lucem habitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vnquam vidit, ſed nec videre poteſt.* Et Greg. ſuper Exodum inquit: *Quamdiu hic mortaliter viuitur, videri per quaſdam imagines Deus poteſt, ſed per ipſam ſpeciem ſuæ naturæ non poteſt.* Et Auguſt. in lib. Supputationum cap. 2. ait: *Certum eſt Domine Deus corporis ſenſibus te non poſſe ſentiri, ſed nec ab vllo mortalium in propria eſſentia aliquando potuiſſe videri.* Reſpondeo ad hanc quæſtionem ſecundum Theo. in 4. ſententiarum diſt. 49. maxime Thom. ibidem art. 2. q. 7. quòd in ſtatu viæ nulla pura creatura videre poteſt diuinam eſſentiam: quã etiam concluſionem tenet prædictus doctor 1. 2 q. 12. art. 7. & in ſumma contra gentiles. lib. 3. c. 53. & Scot. in 3. diſt. 49. Richar. ibid. ar. 2. q. 6.

Pro negatiua arguitur.

Digitized by Google

2.q.6.& Fran.de Maio.in conflatu. quæſti. 17.prologi.quorum rationibus cauſa breuitatis dimiſſis dico, quòd hanc veritatẽ clariſſime poſſumus ſic probare. Nam inter potẽtiam & obiectum debet eſſe proportio,10.Ethic.& in 3.de anima. Sed Deus eſt infinitæ excellentiæ, vt inquit Plato in 1.Timæi. Et quid eſt in eſſentia Dei eſt infinitum. Vnde de Dauid Pſal.47.inquit: *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis.* Intellectus autem humanus eſt finitæ potentiæ. Cum igitur inter finitum, & infinitum nulla ſit conuenientia in 1. de Cœlo mundo.3. & 8. Phyſico.& in 1.Meta. Ergo impoſſibile eſt maieſtatem diuinam noſtris oculis mentalibus,& intellectualibus in hac mortali vita videri. Vnde dicit Ariſt.2. Met. quòd intellectus noſter ſe habet ad ea quę ſunt manifeſtiſſima in natura,ſicut oculus noctuæ ad radios ſolis. Si autem loquamur de viſione oculi corporalis, etiam patet quòd diuina eſſentia oculis corporeis videri nõ poteſt. Cum Deus ſit ſpiritus Ioan.4. & ſpiritualia non poſſint corporalibus oculis videri. Sed licet in hac vita Deum videre non valeamus ſicuti eſt, tamen in cœleſti gloria videbimus & contemplabimur maieſtatem ſuam, quia tunc anima noſtra,diuina gratia erit diſpoſita per lumen gloriæ, ita quod poterit mediante illo lumine videre Deum. Et poteſt dari exemplum de lumine igneo.Nam oculi noſtri qui in nocte non poſſunt videre virtute propria,mediante ipſo lumine vident clare.Exempla ponimus non quod ita ſit, ſed vt audientes addiſcant,Ariſtot.in 1.Priorum. Ad propoſitum igitur noſtrum, dicunt Theologi in 4.ſententiarum.diſtinct.49.Canoniſtæ.de conſe.diſt.5. c.ieiunium, quòd beatitudo cõſiſtit in clara viſione, & fruitione Dei. Et hoc eſt quod inquit Paulus 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in Aenigmate, tunc autem facie ad faciem.* & primæ Ioannis 3.dicit Apoſtolus: *Cum apparuerit, ſimiles ei erimus,& videbimus eum ſicuti eſt.* Et Iob. 33. *Videbit faciem eius in iubilo,* Iſaiæ 35. *Ipſi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri.*

Hoc argumentũ ita cõcludit de intellectu noſtro ſeparato, vt etiam de coniuncto.

Non obſtant modo argumenta contraria, quia reſpondet Dionyſius in 4. capitul. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ: Et Auguſtinus in 2.de Trinitate: quod cum dicitur in ſacra ſcriptura, quòd aliquis vidit Deum, non intelligitur per hoc quod viderit eſſentiam diuinam,ſed quod oſtenſa fuit ei aliqua forma corporalis,vel imaginaria, per quam venit in cognitionem Dei alijs excellentiorem in hac vita. Ad illud autem quod dicitur de Moyſe Numeri 12.reſpondit Auguſtinus 12.ſuper Gene.ad litteram.Et in libro de videndo Deũ, quòd Moyſes ante mortem fuit miraculoſe abſtractus ab omnibus ſenſibus corporalibus. Et ideo hac ratione poterat pro tunc dici huic mundo mortuus, viditque Deum.Sicut Paulus 2.Corinth 12 quando raptus fuit ad Cœlũ, & audiuit arcana,quæ non licet homini loqui. Vel poteſt dici ſecundum Thom.in 4.diſtinctio.49.articul.2.quæſtio.7. quòd illa viſio Moyſi & Pauli, fuit media inter viſionem patriæ & viæ, quia fuit ſupernaturalis, ſed non ita plena ſicut viſio patriæ. Et idem dicere poſſumus de viſione ſancti Stephani. In patria enim cœleſti plenius videbimus & cõtemplabimur diuinam maieſtatem. In qua contemplatione ad plenum anima noſtra conſolabitur. Vnde Exodi 33.Moyſi roganti Deum & dicenti: *Oſtende mihi faciem tuam:* Reſpondit Deus: *Oſtendam tibi omne bonum.* Et Geneſis decimoquinto dixit Dominus Abrahæ: *Ego ſum merces tua magna nimis.*

POſſumus autem deuote contemplari, quòd ſicut ſponſa carnalis imperatoris vel regis aſſociata ad maritum cum magna comitiua nobilium perſonarum, cum ingreſſa fuerit palatium ſiue curiam ipſius imperatoris vel regis, ipſe ſponſus quantumlibet nobiliſſimus & excellentiſſimus aperit ei,& oſtendit omnia ſecreta ſua, theſaurosque ac diuitias ſuas, & quod plus eſt, oſtendit ei amabilem faciem ſuam. Sic Deus facit animæ rationa-

Noſtrũ principale gaudiũ in cœleſti gloria erit, diuinã maieſtatẽ contemplari, in qua cõtemplatione beatificabuur.

Digitized by Google

li fideli, quæ eſt ſponſa eius Oſeæ 2. Nam egredientem à corpore ſuo & à domo ſæculi huius, atque aſſociatam Angelorum agminibus cum magnis feſtiuitatibus recipiet in æterna tabernacula ſua, eique oſtendet theſauros ſuæ eſſentiæ & infinitæ maieſtatis, in cuius ſpeculatione beatificabitur. Ait enim Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana: *Beatitudo eſt quædam perfecta diuinitatis fruitio, & perennis diuinæ maieſtatis contemplatio.* De qua contẽplatione poteſt exponi illud, quod dixit regina Saba Salomoni, ſecundi Paralip. 9. capitul. ſcilicet: *Beati ſunt ſerui tui, qui aſſiſtunt coram te omni tempore.* Tanta eſt enim delectatio in iſta viſione, quòd ſi mundus totus eſſet aureus, & plenus omnibus delicijs, quæ in eo imaginari poſſunt, ad aſpiciendum eum beati non auerterent oculos ab illa viſione, nec per ictum oculi. Ipſa enim diuina viſio adeo eſt delectabilis, dulcis, melliflua & gaudioſa, quòd ſi homo à principio mundi vſque ad extremum diẽ omnes paſſiones hominum ſuſtinuiſſet, vnica viſione Dei per ictum oculi ſibi eſſet pro omnibus ſatisfactum: & ideo Auguſtinus in libro de contemplatione Ieſu Chriſti. cap. 23. exclamat di. *Anima mea, ſi quæcunque oporteret tormenta perferre, & ipſam gehennam longo tempore tolerare, vt Chriſtum in gloria ſua videre poſſemus, & ſanctis eius ſociari, non eſſet dignum pati omne quod triſte eſt, vt tanti boni tantæque gloriæ participes haberemur. Inſidientur igitur dæmones, & parent ſuas tentationes. Frangant corpus ieiunia, premant veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exiccent, elaniet me iſte, inquietet me ille, frigus incuruet, calor vrat, conſcientia murmuret, caput doleat, pectus ardeat, infletur ſtomachus, palleſcat vultus. Infirmer totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum.* hæc ille. Dauid quoque deſiderans hanc ſuauiſſimam & iucundiſſimam faciem Dei videre, dicebat illi Pſalm. 79. *Oſtende faciem tuam & ſalui erimus. Nam facies tua plena eſt gratiarum.* Heſt. 15. In ipſa. n. viſione, & fruitione diuinæ eſſentiæ ſolummodo reperitur plena fœlicitas. Frui aũt ſecundum Aug. in 1. de doctrina Chriſtiana, & Petrũ Lombardum in 1. ſententiarũ di. 1. de amore, eſt inhęrere alicui propter ſeipſum. Et ideo ſolo Deo proprie & recte eſt fruendum, vt probat Scot. in 1. diſt. 1. q. 1. & Frãc. in conflatu. q. 1. & Richard. & ſanctus Bonau. eadem diſt. art. 2. q. 2. & 3. & Thom. in 1. ſcripto di. 1. art. 1. hæc autem fœlicitas viſionis & fruitionis eſſẽtiæ diuinę à Theologis in 4. diſt. 49. appellatur corona aurea multiplici ex cauſa, maxime ratione ſigni, quia corona eſt proprium ſignum regiæ dignitatis. Et ideo ſicut corona datur filio regis, ſic ex hac viſione & fruitione iuſti ſublimantur ad hæreditatem regni cœleſtis. Vnde in iudicio dicet eis Saluator Matthæi 25. *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Per iſtam enim viſionem & fruitionem quodammodo efficitur homo particeps diuinitatis, & per conſequens regiæ dignitatis. Vnde Apocal. 5. dicunt ſancti ipſi Domino: *Feciſti nos Deo noſtro regnum* &c. & Sapiẽ. 5. dicitur: *Accipient ſancti regnum decoris, & diadema ſpei de manu Dei.* Item aſſimilatur hæc fœlicitas coronæ aureæ ratione circuli. Sicut enim figura circularis eſt perfectiſſima eo quod ſibi nihil addi poteſt, ſic etiam delectationi huius viſionis nihil poteſt ſuperaddi, quod ad eſſentialẽ pertineat beatitudinẽ. Et ſicut corona circularis ad eũdem punctum à quo incepit terminatur, ita per hanc viſionem & fruitionem creatura rationalis primo principio coniungitur, à quo in eſſe per creationem exiuit. Et notandũ quòd non cuilibet coronæ, ſed coronæ aureæ hæc viſio aſſimilatur propter precioſitatẽ materię. Quia ſicut auro nullum metallũ eſt precioſius, ita viſione & fruitione Dei nulla maior iucunditas, nullumque maius ac nobilius præmium eſſe poteſt. Quam quidẽ coronam habent omnes beati. Et ideo de quolibet eorũ dici poteſt illud Eccleſi. 45. *Corona aurea ſuper*

Fruitio quare vocetur corona aurea.

caput

Digitized by Google

caput eius, expreſſa ſigno ſanctitatis, gloriæ honoris, & opus fortitudinis. Huius autem fruitionis, & viſionis diuinæ conſolatione ſtant cõtinue beati rapti, & mente eleuati, atque amore quodammodo ebrij, ita quod mille anni non videntur eis vnus dies propter maximam & ineffabilem ſuauitatem. Si enim viſio & contemplatio amoroſa alicuius creaturæ quandoq; facit hominem amentem & inſenſibilem. Quam delectationem debent recipere ſancti in contemplatione diuinæ maieſtatis, & in viſione ſummæ pulchritudinis? De qua viſione Dei dicit Caſſiodorus epiſtolarũ libro 2. *Inſpectio ſola diuinitatis, efficit vt beatus nil poſſit.* Ideo dicunt Theolog. in 4. ſententiarum, diſtinctio. 50. maxime Richard. noſter ibidem articul. 5. quæſt. vlti. quod maior pœna damnatorum quam habeant in inferno, eſt priuatio viſionis Dei. Quapropter Chryſoſtomus ſuper Matthæum homilia 23. dicit quod potius eligeret eſſe in inferno cum viſione Dei, quam extra ſine ea. O igitur deuoti Chriſtiani, non vos tædeat bene operari. Deus enim erit præmium laborum veſtrorum, cuius maieſtatem videbitis facie ad faciem. Similiter oculo corporali videbimus humanitatem Chriſti glorioſam. Vnde Iſa. 33. dicitur: *Regem in decore ſuo videbunt.* De qua viſione dicit Bernardus in quodam ſermone: *Plenum prorſus omni ſuauitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. Ecce enim dulce lumen, & delectabile oculis videre ſolẽ iuſtitiæ Chriſtum Dominum,* hæc ille. De his duabus viſionibus loquitur Saluator noſter Ioan. 17. capitul. di. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Noſtrum ergo principale gaudium in cæleſti gloria, in quo eſſentialiter conſiſtit tota fœlicitatis, erit diuinam maieſtatem contemplari. In cuius viſione cognoſcemus ea quæ nunc ignoramus, & ſcire deſiſteramus, ſecundum ea quæ dicam in penultima parte huius ſermonis. Tunc intelligemus quomodo Deus ſit ſine principio, omniumque de nihilo Creator, & ipſe à nullo creatus. Inſuper ipſam maieſtatem diuinam videndo, in illa tanquam in ſpeculo intelligimus omnes ſcientias, quas vnquam habuerũt, vel habebunt aliqui homines mundi, habebimuſque perfectionem omnium ſcientiarum. Vnde Gregor. in 4. Dialogorũ inquit: *Quid eſt quod neſciat ille, qui ſcit ſcientem omnia?* De hoc etiam canit Dauid propheta in Pſalmo dicens Deo: *In lumine tuo videbimus lumen.* O igitur Chriſtiani, qui deſideratis ſcire diuerſas ſcientias, ſeruite Deo, & bonis operibus inſudate, vt ad æterna gaudia peruenire mereamini. Tunc enim ſine libris, labore, vel tædio, in momento & in ictu oculi, omnia in Dei viſione cognoſcetis. Vnde dulcedinem, ac iucunditatem huius viſionis diuinæ optimè declarat ſcriptura Gen. 29. capitul. vbi in figura dicitur: *Seruiuit Iacob pro Rachel ſeptem annis, & videbantur ei dies pauci, præ amoris magnitudine.* Rachel enim ſecundum Hieronymum interpretatur viſio Dei. Et hoc ſufficiat pro prima parte noſtri ſermonis.

DE SECVNDO GAVDIO Paradiſi, quod dicitur completionis, ſcilicet omnium deſideriorum.

Secundum gaudium Paradiſi dicitur completionis. Omnia enim deſideria noſtra complebuntur in patria cœleſti. In qua non poterimus deſiderare niſi bonum, vt dicunt Theologi in 4. ſententiarũ. diſtinctio. 48. etiam Magiſter, quod quicquid à nobis amabitur & deſiderabitur, ſemper aderit. Nec mirum. Qui enim habet ſubſtantiam rei, habet etiam eius effectum & proprietatem, 2. Phyſic. & 1. de Cœlo & mundo. Qui enim comedit ſubſtantiam mellis exiſtente organo bene diſpoſito, de neceſſitate ſentit dulcedinem eius. Et qui habet ſubſtantiam ignis, habet calorem ipſius. Beati igitur in Cœlo cum fruantur diuina maieſtate in qua conſiſtit omne bonum, & quæ vt ait Augu-

Vnde Aug. dicit: Beatus eſt qui habet quicquid vult. &c.

guſtinus in libro de vero cultu, eſt dulcedo infinita. De qua etiam ait pſalmiſta: *Delectationes in dextera eius vſque in finem.* Neceſſario ſentiunt dulcedinem, & ſuauitatem inexplicabilem, quæ omnia ſua deſideria replet. Quapropter quilibet beatus dicere poterit illud Sapien. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, &c.* Et ideo Auguſtin. 22. de ciuitate Dei inquit: *O qualis erit illa fælicitas ſupernæ patriæ, vbi erit omne bonum, & deerit omne malum.* Et in libro de moribus Eccleſiæ idem ait: *Fælicitas eſt habere omne quod cupis, & nihil habere quod odiſti,* quod totum in Deo reperitur, & Bernard. dicit: *O ciuitas cæleſtis, O regio ſecura totum continens quod delectat.* Et propheta inquit Deo Pſalmo 64. *Replebimur in bonis domus tuæ.* Et de ipſo etiam dicit animæ ſuæ Pſalmo 102. *Qui replet in bonis deſiderium tuum.* Et de quolibet beato iterum ait Pſalmo 20. *Deſiderium animæ eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius nõ fraudaſti eum.* Et Salomon inquit Prouerb. 10. *Deſiderium ſuum iuſtis dabitur.* Et Anſelmus in libro pro ſolo, in fine ait: *Si ſingula bona huius infelicis vitæ delectabilia ſunt, cogita quæſo quam delectabile ſit bonum illud increatum, quod continet in ſe iucunditatem omnium bonorum, non qualem in rebus creatis experti ſumus, ſed tanto differentius, quanto differt Creator à creatura.* Deuter. 8. *Abſque vlla penuria comedes panem tuum.* Illum, ſcilicet panem, qui ait Ioann. 6. *Ego ſum panis viuus qui de Cælo deſcẽdi.* & Hieremiæ, 30. dicitur: *Reuertetur Iacob & quieſcet, & cunctis fluet bonis.* Auguſtinus quoque 22. de ciuitate Dei dicit: *Quid eſt quod per prophetam ait Dominus: Ego ero illis Deus, & ipſi mihi erunt populus, niſi ego ero vnde ſatientur? Ego ero quæcunque ab omnibus honeſte deſiderantur. Ego ero vita & ſalus, victus & copia, & gloria, & honor, & pax & omnia bona. Ipſe enim erit finis omnium deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, & ſine fatigatione laudabitur,* hæc ille. Gaudete itaque ô fideles Chriſtiani. Nam tradet nobis Dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria. Iudicum 18. De cuius conſolatione ait Hugo de ſancto Victore ſuper pſalmiſtam: *Deſiderium beatorum in Deo vndique circumquoque complebitur, quia Deus in patria erit beatis omnis veritas intellectui, omnis bonitas affectui, omnis ſpecioſitas aſpectui, omnis nobilitas ignobili, omnis libertas & poteſtas ſeruienti, omnis ſuauitas audienti, omniſque copioſitas indigenti,* hæc ille. De prædictis autem ſtultiſſimum eſſet dubitare. Nam ſi Sap. 16. manna à Deo Cœlo miſſum filijs Iſrael, habebat in ſe omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitatem, & tamẽ erat cib⁹ materialis, & corruptibilis. Profecto à fortiori credendum eſt quod increata & infinita bonitas diuinæ eſſentiæ continet in ſe omnem delectationem, quam faciat vniuerſaliter omnis appetitus beatorum. Vnicuique enim beato inquit Deus illud Lucæ 15 *Fili tu ſemper mecum es, & omnia bona mea tua ſunt.* Et ideo ô pauperes qui modo multis rebus indigetis, gaudete ſi in Dei amore perſeueratis. Et dicite cum Mantuano Virgilio in 1. Aeneidos: *Dabit Deus his quoque finem.* Dicit enim Bernard. in libro de interiori homine: *In ea fælici iucunditate, ac iucunda fælicitate, quicquid deſiderabimus, habebimus.* Et ideo Dauid propheta in perſona pauperum qui nunc eſuriunt, & ſitiũt, & multas patiuntur neceſſitates exclamat Pſal. 16. dicens Deo: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* De hac ſaturitate dicit Auguſtinus ſuper primam canonicam Ioannis: *Qui biberit de flumine Paradiſi, cuius gutta maior eſt Oceano, reſtat vt in eo ſitis omnium bonorum delectabilium præſentis vitæ funditus extinguatur.* Et ideo ô pauperes, ô vos omnes qui nunc in anxietatibus & penurijs viuitis, nolite deſperare. Quando enim eritis in vita beata, tunc quicquid vobis in deſiderio veniet, confeſtim habebitis, omneſque ſuauitates, & delectationes deſiderabiles deguſtabitis. Et ideo pro conſolatione veſtra dico cuilibet veſtrum illud quod ſcriptum eſt Deut. 8. c. *Rerum omnium abundantia perfrueris.* Iſa. 60. *Tunc videbis* ſ. diuinam maieſtatem ac gloriam, *& affluet,* ſ. omnibus bonis, *& mirabitur, ac dilatabitur cor tuum.* Et hoc ſufficiat, quantum ad ſecundum gaudium.

DE

Digitized by Google

DE TERTIO gaudio Paradiſi, quod dicitur exultationis.

TERTIVM gaudium quod in Cœlo habebimus, dicitur exultationis. Et de hoc Iſaiæ 35. ſcriptum eſt: *Lætitia ſempiterna ſupra capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt.* Et Pſalmo penultimo cantat Dauid: *Exultabunt ſancti in gloria: lætabuntur in cubilibus ſuis.* Vltra exultationem autem quam habebunt de viſione & fruitione Dei, habebunt etiam multiplicia gaudia accidentalia. Non ſolum enim gaudebunt mirabiliter ex recordatione bonorum operum, quæ fecerunt in gratia Dei propter quæ meruerunt vitam æternam, ſed etiam ex recordatione operum quę fecerunt in peccato mortali, conſolationem magnam habebunt pro eo quod talia bona facientes, pro tunc non fecerunt malum, nec offenderunt Deum. Item quia per illa bona diſpoſiti fuerunt ad pœnitentiam, vt inquit Richard. noſter in 4. d. 49. artic. vltim. quæſtio 7. Gaudebunt etiam de bonis deſiderijs quæ habuerunt, pro quibus præmium eſſentiale conſecuti ſunt, ac ſi opus deſideratum perfeciſſent quando per eos non ſtetit quin facerent, quia voluntas in hoc caſu pro facto reputatur apud Deum. capitul. omnis. & capitul. noli cum multis alijs capitulis. de pœniten. diſtinct. 1. Habebunt quoque multi propter talia deſideria palmæ viriditatem, quæ eſt quoddam accidentale præmium diſtinctum ab aureola, & pleriſque beatis licet non omnibus datur, maxime pro deſiderio martyrij Et ideo de Sancto Martino canit Eccleſia: *O vere beatum virum, cuius animam, etſi gladius perſecutoris non abſtulit, palmam tamen martyrij non amiſit.*

HAbebunt etiam beati miram iucunditatem infra ſe, intra ſe, & ſupra ſe. Primo infra ſe de afflictione damnatorū iuxta illud prophetæ Pſalmo 57. *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam.* Quod declarat Scotus in 4. diſtinctio. 50. di. *Non video nec ſcio quomodo beati, vel Deus gaudeant, vel conſolentur de pœnis damnatorum. Nam Iſaia. 1. dicit Deus: Heu conſolabor de hoſtibus meis. Heu enim dicit quaſi dolendo, quia Deus eſt cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, nec delectatur in perditione morientium. Sed ſciendum quod non eſt volitum ſimpliciter à Deo, nec à ſanctis ſupplicium damnatorum, ſed ſolum ſecundum quid. Gaudent enim propter iuſtitiam in quantum natura exiſtens ſub culpa ordinatur per pœnam. Tamen aliter debet gaudere iudex de pœna iuſte inflicta, quam alius. Et ideo Deus quia acceptat pœnas damnatorum in vindictam offenſæ ſuæ, maiorem habet complacentiam infligendo iuſte pœnam, quam habere debeant beati. Quia beati minus debent habere de complacentia eo quod ad eos non pertinet vindicta, imo ſi non eſſet contra voluntatem Dei, vellent eorum liberationem, vel ſaltem non diſpliceret eis. Vnde Deus acceptat illud quod eſt iuſtum in ſe. Sed beati acceptant illud reſpectu Dei, in quantū eſt ordinatum, & inflictum ab eo. Quia igitur damnatis ait Dominus Prouerb. 1. Ego quoque in interitu veſtro ridebo. Lætantur etiam beati propter conformitatem voluntatis ſuæ voluntati diuinæ,* hæc ille. Gaudent etiam propter liberationem non ſolum ab illis pœnis quas patiuntur damnati, ſed à multis alijs periculis.

Sancti conſolabuntur de pœnis damnatorum.

VNde dicunt illud Pſal. 123. *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantiū, laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.* Et illud ſecund. Macha primo. *De magnis periculis liberati, magnifice gratias agimus Deo.* Secundo habebunt beati iucunditatem intra ſe ratione diſpoſitionis.

NAm quilibet beatus quandam in ſe quaſi innatam ſeu inſeparabilem lætitiam habebit, quæ erit fructus bonorum operum. De quo Sap. 3. dicitur

Habebunt etiam ſancti conſolationē intra ſe ratione diſpoſitionis.

Digitized by Google

citur: *Bonorum laborum glorioſus eſt fructus.* Et Iſa. 3. ſcriptum eſt: *Dicite iuſto quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum ſuarum comedet.* Et ideo eiuſdem libri. c. 60. dicitur cuilibet beatificando: *Mirabitur* .ſ. ex immenſa dulcedine interna, *& dilatabitur cor tuum.*

Habebunt etiam ſancti iucunditatẽ ex viſione humanitatis Chriſti.

Tertio habebunt mirabilem iucunditatem ſupra ſe. ſ. ex viſione & contemplatione humanitatis Chriſti. De quo 1. Pet. 1. dicitur: *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* Cui propheta inquit Pſalmo 15. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.*

Exhortatio ad beatitudinem.

O Igitur Chriſtiani, quare gaudia ſeculi huius tantis anxietatibus quęritis? quæ velut ventus & flatus cito tranſeunt; & gaudia æterna Paradiſi contemnitis, in quibus exultabitis in æternum lętitia inenarrabili? vt dicitur 1. Petri 1. Et in lætitia ſemper permanentes, nihil aliud quam de conſolatione & iubilo vobis agendum erit. Ait enim Ariſt. 10. Ethicor. capitul. 8. *Exiſtimamus oportere delectationem admixtam eſſe fælicitati.* De quo gaudio indicibili, ſi vultis aliquid indagare, audite illud quod Hierony. in quadam epiſtola dicit: *Si dulciores ſunt in hac vita lachrymæ pœnitentium, quam ſint omnes diuitiæ diuitum: Quid quæſo futurum eſt in cæleſti patria? In qua non lachrymæ, ſed radij pleni dulcedine apparebunt.* O ſerui Chriſti, qui in deuotionibus veſtris ſentitis conſolationes diuinas in tanta immenſitate, vt videatur vobis nullum maius gaudium in hac vita poſſe reperiri, conſiderate quantam in Cœlo & patria ſuperna exultationem ſentietis, ſi in hoc exilio tantam habebitis. Hæc quam modo guſtatis, eſt arrha quædam futuræ dulcedinis. O mundane obcæcate, cum dicat Ariſtotel. in 1. Rheto. quòd omnia animalia naturaliter appetunt delectationem. Et idem inquit 10. Ethic. ca. 5. Quare tam parum curas de gaudijs Paradiſi?

In Cœlo eſt ſonus vocalis, & cantus, & hoc probatur.

O Diſſoluti, qui totum expenditis tempus in choreis & canticis, ſcitote quòd non habebitis delectationes vitę cœleſtis. Ait enim Bernardus in quadam epiſtola de contemptu mundi: *Videat ſecularis anima, & intelligat quoniam extrema gaudij luctus occupat: hic eſt enim tranſitoriæ lætitiæ finis, hic fructus gloriæ temporalis.* Si igitur verũ eſt quod dicit Macrobius in libro de ſomnio Scipionis, ſcilicet quod omnis anima muſicis ſonis capitur: Et illud quod Boetius dicit in muſica ſua, libro primo, ſcilicet quod nulla eſt omnino ætas, quæ à dulcis cantilenæ dilectione ſeiuncta ſit. Quare non quęritis quomodo ad cœleſtem patriam peruenire valeatis? In ea enim dulcedo ſoni & cantus immenſa, quæ omnes mundi huius cantus, & ſonos incomparabiliter excedit. Licet enim quidam dixerunt quod in cœlo nõ eſt cantus, neque ſonus, quia in cœlo Empyreo non eſt aer, quo mediante fit cantus & ſonus. Item quia ſecundum eos nõ videtur competere beatis. Tanta enim ibi erit laus Dei mentalis, quod vocalis non videtur ipſis neceſſaria. Et ideo ſuper illud Iob. 38. *Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei*, ait Greg. *Laus Angelorum eſt in ipſa admiratione contemplationis.* Tamen quidam alij dixerunt oppoſitũ ſcilic. quod in cœlo erit ſonus vocalis & cantus. Inter quos eſt S. Auguſt. in lib. de contemplatione Chriſti, quorum opinioni videtur adhærere S. Bonauent. in 2. diſtinctio. 2. & Richard. ibidem. & in 4. diſtinction. 49. articul. quart. quæſtion. 3. & hoc probatur autoritate prophetæ dicentis, Pſalm. pen. de beatis: *Exultationes Dei in gutture eorum.* Et Iſa. 51. dicitur de patria cœleſti: *Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.* Et Apoc. 4. dicitur de ſanctis, quod non ceſſabunt dicere, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus omnipotens, &c.* Nec valet oppoſitio de aere. Deus enim poteſt ex infinita virtute ſua facere quod ſine aere formetur vox, cantus & ſonus. Aliter data hac opinione pro vera, quod ideo in cœlo non ſit cantus vel ſonus, quia ibi non eſt aer, ſine quo naturaliter non formatur cantus, vel ſonus, ſequeretur quod beati in cœlo Empyreo nun-

Digitized by Google

nunquam poſſent loqui eadem ratione, quod valde eſſet inconueniens. Dicunt igitur prædicti Theolo. qui tenent quod cantus ſit in cœlo, quod illa vocis forma tio non erit per ſpirationem & reſpirationem, ſed per aerem qui quaſi naturaliter erit beatis complantatus, ſicut patet in quibuſdam animalibus, vt in apibus. Vel certe ſecundum Richard. & Bona. ita deſeruiet cælum empyreum glorificatis. Eſt autem valde conueniens quod in patria cœleſti ſit laus Dei vocalis, quod ad homines qui habent organa, vt non ſolum mentaliter laudent Deum cum Angelis, ſed etiam ipſum magnificent cum lingua & voce, vt ſic totus homo feratur in laudem diuinam. Sicut dicit gloſſ. ſuper prædicta verba pſalmiſtæ: *Exultationes Dei in gutture eorum.* Item vt ſicut potentia viſiua oculorum corporalium recipiet conſolationem in proprio, videndo humanitatem Chriſti, & gloriam corporũ beatorum, & pulchritudinem Cœli empyrei, ita etiam potentia auditiua recipiat conſolationem propriam in obiectio ſuo, ſcil. in audiendo dulcedinem cantus, & melodiarum cœleſtium. Et cum eadem ratione poſſumus arguere de ſono, qui videtur conuenienter debere eſſe in patria, vt beati non ſolum laudent Deum in anima, ſed etiam in corpore ſonando manibus & ore, atque quocunque alio idoneo modo corporali, & vt auditus beatorum non ſolum conſoletur de obiecto cantus, ſed etiam de ſono, vt recipiat ſuam perfectionem & conſolationem ſecundum omnem modum obiecti ſui. Nec abſurdum videtur opinari, quod ſicut Deus fecit in cœlo incorruptibiles māſiones pro beatis, ita etiam fecerit diuerſa ſonorum inſtrumenta incorruptibilia; ad accidentalem eorum conſolationem, & vt ipſe ab eis omni modo poſſibili ſicut conuenit, laudetur & magnificetur. Et ideo ſanctos hortatur Dauid Pſalm. vlt. di. *Laudate eum in ſono tubæ: laudate eum in pſalterio & cithara; laudate eum in tympano & choro; laudate eum in chordis & organo. Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus; laudate eum cymbalis iubilationis, omnis ſpiritus laudet Dominum.* Et ad confirmationem prędictorum dicit Beat. Ioannes Euangeliſta Apoc. 14. *Audiui vocem,* ſcilicet in cœlo, *ſicut citharædorum citharizantium in citharis ſuis, & cantabant quaſi canticum nouum ante ſedem agni, &c.*

Poſſumus quoque dicere, quod ſpiritus beati habebunt citharas, quæ ſunt eorum corpora, quibus fiet dulciſſima pulſatio. Vnde in figuram dicitur 3. Reg. 10. quod rex Salomon de lignis thyinis, quæ attulit ei Regina Sab, fecit lyras & Citharas cantoribus domus Dei. Regina enim Saba ſignificat ſanctam Eccleſiam, quæ conuertit animas Deo. Saba quippe ſecundum Hierony. interpretatur conuertens. Modo enim ipſa Eccleſia offert Salomoni regi pacifico, id eſt Chriſto ligna thyinea, hoc ē ſanctorũ corpora diuerſis laboribus, & pœnis attrita. Nam thyina interpretatur humillima, & ideo per ligna thyina congrue ſignificantur ipſa ſanctorum corpora, quæ propter Dominum vſque ad mortem humiliata ſunt. Vnde de his Chriſtus citharas facit, quando gloriam ſpirituum facit in ipſis corporibus redundare. Ipſi namque ſpiritus tria habent, quæ ad artem conueniunt bene ſonandi. Bono enim ſonatori neceſſaria eſt leuitas, & infatigabilitas manus, & inſtrumentum bonum ac bene temperatum. Ipſi autem ſpiritus habent leuitatē, quia ex propria natura non ſolum ſunt promptiſſimi ad tendendum in Cœlum, verum etiam ſubiectis corporibus hanc leuitatem per dotem agilitatis impartiuntur. Item habent infatigabilitatem; quia non modo ipſa adhærent Deo infatigabiliter, ſed etiam corporibus ſuis impaſſibilitatem communicant, vt videbitur in 5. parte huius ſermo. habent quoq; optima inſtrumenta & bene temperata, videlicet ſua corpora beata & glorioſa, quæ nulla intemperie poterunt variari. Vnde dicunt quidam, quod ſancti virtute cor-

Corpora beatorum cythare dici poſſunt, quibus fit dulciſſima pulſatio

corporis glorificati, & principalius virtute animæ beatę poterunt ore, manibuſque, ac pedibus, formare diuerſos ſonos mellifluos, ac ſuauiſſimos. De huiuſmodi autem gaudijs & cantibus ac ſonis inquit Auguſt. in lib. de contemplatione Chriſti cap. 11. loquens ipſi Domino Ieſu & di. *Felix ſocietas ciuium ſupernorum, & glorioſa ſolemnitas omnium ad te redeuntium, ab huius peregrinationis triſti labore. Amœnitatem pulchritudinis, formoſitatem totius ſplendoris, atque dignitatem totius elegantiæ tuæ iugiter cernunt tui ciues. Nihil eſt quod conturbet eorum mentes, quæ cantica, quæ cantica, quæ organa, eorum auribus dantur? Vbi melodiæ ſine fine cantantur, & ſemper melliflua illorum organa hymnorum audiuntur*, hæc ille.

Beati etiam ducunt cor tripudiando & cantãdo. QVia autem beati habebunt omnes conditiones quas habere debent tripudiantes & chorum ducentes, vt patere poteſt ex prædictis, & alijs dicendis in hoc ſermone: Ideo inſimul dicuntur ducere cor tripudiando, & cantando.

In omnibus ſenſibus corporalibus ſancti magnum gaudiũ habebunt, quia nec à ſuis actibus impedientur. ALiud quoque magnum gaudium habebunt ſancti in omnibus ſenſibus corporalibus, in quibus recipient omnimodam perfectionem. Nunc enim multas imperfectiones habent ſenſus noſtri. Nam impediuntur ſæpe à ſenſibilibus, ne poſſint facere actum ſuum, Phil. 2. de anima. Et ideo perficientur in patria, ſecundum Richard. in 4. diſtinctio. 49. articul. 4. q. 3. & Bona. in eadem di. 1. 2. artic. 3. q. 1. Nam primo viſus erit tantæ perfectionis quod non poterit ab extrinſeco corrumpi, vel impediri. Videbit enim ſine obſtaculo, & penetrabit cuncta corpora. Videbitque intra ſicut extra, & penetrabit corporis harmonias, atque membrorum diſpoſitiones intrinſecas. Secundo videbit oculus, ita ſubtus ſicut ſupra. Tertio ita de longe videbit, ſicut prope. Quarto ita videbit minima, ſicut magna, & ita ſe ipſum ſicut cætera. Quinto ita videbit retro, ſicut ante, non ſe vertendo. Sexto videbit ſuperiora oculos non leuando. Septimo videbit inferiora oculos non declinando. Octauo videbit diuerſa obiecta, & quaſi infinitos radios tanquã vnum vel quaſi vnitos. Non potentia viſiua videbit ita oculis clauſis ſicut apertis. Si enim oculi noſtri glorificati videbunt vltra murum, nec paries aliquis, aut mons, vel aliud corpus, quantumcunque denſum & opacum poterit impedire viſum noſtrum, quin penetret & vltra ipſum videat, multo minus palpebra ſeu pellis ipſis glorificata, & luсidiſſima ſuper oculos poſita impediet eos, quin clariſſime videant. Decimo oculus noſter glorificatus videbit abſque labore, ac fatigatione omnia ſupradicta, iuxta illud Iſa. 60. *Tunc videbis, & afflues, &c.* Et ratio huius eſt quia corporalis viſus, & ſimiliter omnis alius ſenſus ſubditus erit per omnia, & obediens voluntati, & ideo ad nutum eius in omnibus obediet, & nullum obſtaculum poterit illum impedire, vel conturbare. In omnibus enim erit maximę perfectionis. Et idem eſt dicendum de ſenſu auditus. Nam primo audiet inſimul omnes ſonos, & cunctas voces, & omnes cantus patriæ cęleſtis ſine reuerberatione aeris, Secundo diſcernet in cãtibus & ſonis ac vocibus vnum ab altero ita diſtincte, quod nullus eorum poterit ab altero impediri. Tertio audiet ita de longe ſicut de prope, omnia talia. Similiter odoratus erit perfectus. Nam primo odorabit in ſimul omnes odores tanquã ſi ſolum eſſet vnus. Secundo odorabit diſtincte vnumquemque odorem, ita quod vnus ab altero non impedietur. Tertio ita odorabit de longe, ſicut de prope. Guſtus quoque habebit perfectionem ſuam, & ſimiliter tactus. Sed ſciendum eſt quod guſtus non erit in patria in aliquo actu, qui deſeruiat nutritiuæ, ſed tantum in quantum eſt apprehenſiuus ſaporum. *Guſtus quo erit in patria.* Tactus etiam perficietur, atque inexplicabili delectatione iucundabitur, quia anima beati ſuauitate quietiſſima adhærebit Deo, & ideo ſuo corpori coniuncta hanc iucundiſſimam adhærentiam illi impartietur, Vnde quia ipſa anima viuifi-

cabit

Digitized by Google

cabit totum corpus vita perenni, ideo omnibus partibus eiuſdem corporis ſuã gloriam & ſuauitatem communicabit per experientiam tam altiſſimi ſenſus, qui in præſenti vita non poteſt bene intelligi, niſi forte ab his, qui per priuilegium ſingulare in corpore ſuo aliquam exceſſiuam conſolationem diuinam actualiter experti ſunt.

SI autem quæratur, nunquid omnes ſenſus corporis in cœleſti gloria habebũt ſuos actus, dimiſſa pro nunc opinione S. Bonau. & Scoti in quart. diſtinct. 49. dico ſecundum Richard. vbi ſup. quod quilibet ſenſus erit in ſuo actu. Ad cuius intelligentiam, eſt ſciendum ſecundum eũm, quod duplex eſt immutatio ſenſus. Quædam quam concomitatur naturalis organi tranſmutatio, in qua ſenſus ita recipit formam ſenſibilis, quod vere denominatur ab ea: quędam vero eſt quam talis tranſmutatio non concomitatur, in qua ſenſus ita recipit ſimilitudinem formæ ſenſibilis, quod non denominatur ab ea, ſicut patet in viſu. Viſus enim videndo album non efficitur nec dicitur albus: Sicut homo cum ſentit calorem, dicitur calidus. Prima immutatio non poteſt eſſe ſine materiali tranſmutatione. Et quia iſta non poteſt ſtare cum impaſſibilitate beatorum, ideo tali modo non erit ſenſus ipſorum in actibus ſuis. Secunda vero immutatio non requirit de neceſſitate niſi quandam paſſionem animalem, ſine qua eſſe non poteſt, quia ſenſus eſt quædã paſſio animalis, Et illo modo in beatis quilibet ſenſus erit in actu ſuo, quia talis paſſio ſenſus eſt quædam patiens perfectio ſecundum Philo. 2. de anima. Beati igitur non erunt impaſſibiles paſſione animali. Sed vtrum hęc immutatio ſit facienda per effluxum à ſuperioribus viribus ſenſus, aut per ſuſceptionem à rebus extra animam, dubium eſt quo ad aliquos ſenſus maxime quoad odoratum, & guſtum, vt etiam inquit S. Bona. Credo tamẽ, ait Ric. quod hoc erit nõ tãtummodo per aliquẽ influxum ab interiori, vt. ſ. forte à beatitudine animæ, ſed etiam per ſuſceptionem à rebus quæ ſunt extra animã, quia ſenſus propinquiores ſunt animæ quã corpori. Sed corpus propter beatitudinem animæ præmiabitur aliqua delectatiõe, quæ quidem nõ põt eſſe ſine actu. Igitur patet ꝓpoſitum, quod particulariter declaratur per ſingulos ſenſus.

PRimo enim patet de ſenſu viſus. Nã ſecundum Philo. 10. Meta. In omni genere eſt reperire vnum, quod ſit metrum & mẽſura omnium quæ ſunt in illo genere. In genere autem corporalium viſibiliũ in patria perfectiſſimum eſt corpus Chriſti glorioſum, & ideo in ipſo quietabitur potentia noſtra viſiua, tanquam in ſuo ꝑfectiſſimo obiecto, & in ipſo perfectiſſime delectabitur. & hæc eſt vna ex rationibus, quare etiam ſi Adam non peccaſſet, filius Dei incarnatus fuiſſet. De quo diffuſe dicam in quinta parte Marialis noſtri, ſer. 4. part. 1. & ſer. 5. par. 1. vt. ſ. totum in ſe hominem beatificaret non ſolum quo ad animã in contemplatione ſuæ deitatis, ſed ẽt quo ad corpus in viſione ſuæ glorioſæ humanitatis. Et ideo Apoc. 1. dicitur: *Videbit eum omnis oculus, &c.* Delectabuntur ãt beati in aſpectu corporum aliorum beatorum & ſuorum miro decore refulgentium. Secundo auditus erit in actu ſuo & delectabitur ac beatificabitur in auditione cãtuũ delectabilium, & laudum beatorũ. Nã quilibet ſanctus cãtabit in propria & ſingulari voce, quæ ab omnibus particulariter audietur, & diſcernetur Non ſolum autem iucundãtur beati in cãtibus ſuis, & aliorum ſanctorum, de quibus Apoc. 19. *Audiui vocem in cœlo quaſi tubarum multarum dicentium. Halelu-iah, laus, & gloria, & virtus Deo noſtro. &c.* Sed etiam delectantur in audiendo conſonantiam & mirabilem harmoniam ſeptem planetarum, iuxta illud Iob 38. *Concentum cœli quis dormire faciet?* Item audiẽdo harmoniã quatuor elementorum, iuxta illud Sap. vlt.

Declaratur quod viſus in patria habebit propriam actionem, & beatificabitur.

Etiam auditus propriam habebit actionem per quam beatificabitur.

vlt. *In ſe dum elementa conuertuntur ſicut in organo qualitatis immutantis, & omnia ſuum ſonum cuſtodiunt.* Odoratus etiam in patria erit in actu ſuo, & delectabitur, ac beatificabitur in odoribus non ſolum corporis Chriſti, ſed etiam cuiuslibet beati per totum paradiſum ſpirantis fragrantiam ſingularium odorum in ſua vltima perfectione. De odore autem Chriſti Cantico. 1. dicitur: *In odorem curremus vnguentorum tuorum.* De odore vero beatæ virginis dicitur cap. 3. *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi, & aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?* De odoribus autem aliorum beatorum Apoc. 5. ſcriptum eſt: *Habentes ſinguli citharas, & phialas plenas odoramentorum.* Citharæ enim, vt diximus, ſunt corpora ſanctorum. Phialæ vero quæ ſunt lucidæ & latæ, figurant animas beatas, quæ Deum lucidè vident, & ample amant: in quibus ſunt maxima odoramenta. Odorabunt autem omnia hæc ſine cerebri reſolutione, & abſq; terreſtri fumoſitate, vel vaporatione, & ſine rei odoratæ putrefactione, quorum contrarium eſt in via. Eſt tamen ſciendum ſecundum Rich. in ſolutione ſexti argumenti, quod fumalis euaporatio non eſt per ſe neceſſaria ad hoc vt ſimilitudo odoris vſque ad olfactum pertingat. Nam Philoſophus 2. de anima refert, quædam eſſe animalia quæ ad alimentum à longe currunt per hoc, quod ab odore mouentur. Et tamen poſſibile non eſt, quod euaporatio cadauerum ad loca tam remota pertingat, ſed quod à corpore odorifero aliqua euaporatio fiat cum multiplicatione odoris. ex hoc prouenit quod ipſa corpora odorifera ſunt nimia humiditate aſperſa. In corporibus tamen glorioſis erit odor in ſua vltima perfectione nullo modo per aliquam humiditatem aſperſus. Et ideo multiplicabitur odor ad olfactũ ſine euaporatione.

Odoratur & habebit proprium actũ.

GVSTVS quoque in actu ſuo iucundabitur & beatificabitur. Licet enim regnum Dei non ſit eſca vel potus. Roman. decimoquart. Vnde certum eſt quod in cœlo beati non comedent aliquid, vt aſſerunt quidam dicentes, quod comedunt panem aureum. & Richard. vbi ſupra in ſolutione quinti argumenti, quod illa immutatio in guſtu fiet mediante quadam humiditate, quam Deus creabit in lingua beatorum, quæ habebit omnem ſaporem qui maxime competit perfectioni ſenſus guſtus cuiuslibet beati, & ſeruabitur incorruptibilis in perpetuum ipſa humiditas in lingua ipſorum beatorum. Aut cauſabitur in lingua ipſa humiditas ex vi beatitudinis animæ, & non erit ſimilitudo humiditatis ſed verus ſapor. Senſus etiam tactus beatificabitur in actu ſuo, ſicut dictum eſt de alijs ſenſibus. Sicut enim damnati habebunt continuum dolorem in omnibus ſenſibus, ita beati habebunt continuam delectationem in ipſis. Quia igitur corpora ſanctorum erunt palpabilia & tangibilia, ſecundum omnes Theolo. in 4. diſtinct. 49. ideo beati poterunt ſe contingere inuicem corporaliter. Et ſe tangent tactu honeſtiſſimo. In qua contrectatione erit mira delectatio propter perfectionem ſenſus, & tactus tangibilis. Eſt autem ſciendum, ſecundum omnes Theolog. in quart. diſtinct. 44. quod corpora noſtra reſurgent cum omnibus mẽbris, vt in omnibus recipiant ſuam remunerationem. Vnde ſecundum Richar. noſtrum, vbi ſupra, Deus in membris beatorum nunc pudendis, & generatiuis, ponet quandam delectationem honeſtiſſimam, quæ perpetuabitur in æternum, in præmiationem pudicitiæ & continentiæ. Sicut eadem membra patientur acerbiſſima tormenta in inferno, propter delectationem luxuriæ & impudicitiæ. Quanto autem in aliquibus ſenſibus quis maiorem ſibi violentiã in præſenti vita fecerit, eorum ſenſualitates refrenando, tanto in patria maiorem in ipſis delectationem percipiet. Et ideo

Tactus quo beatificabitur.

ad refrenationem ipſarum ſenſualitatum nos hortatur beatus Iacoponus noſter de Tuderto, qui vt ponit magiſter Bartholomæus de Piſis, in conformitatibus beati Franciſci lib. 1. fructu. 8. dabat exemplum per parabolam de quadam virgine pulcherrima quinque fratres habente, quorum vnus erat citharœdus, alius pictor, alius coquinarius, alius aromatarius ſiue ſpeciarius, & alius leno, qui omnes erant pauperes. Illa autem habebat vnum lapidem precioſum magnique valoris. Venit ergo primus ad ſororem ſuam di. Tu vides ſoror mea, quòd ego ſum pauper, da igitur mihi illum lapidem, & ego faciam tibi pulcherrimum ſonum, cum inſtrumẽto meo. At illa dixit: Et quid faciam ſono tranſacto? Et vnde viuam ego poſtea? Non ergo dabo eum tibi, pro tali precio. Volo enim me nuptui tradere cũ ipſo, & honorifice viuere. Poſtea vero venit frater ſecundus, ſimiliter petens dictum lapidem, offerẽs ei pro precio eius vnam pulchram picturam. Et illa ſimiliter negauit. Tertius autem frater veniens, & ſimiliter petens, offerebat pro precio vnum bonum confectum, ſiue aliud ſaporoſum ferculum. Et quartus vnam optimam piperatam. Quintus autẽ promittebat, quòd per lupanaria illam duceret. Illa autem omnibus fratribus reſpondit ſicut primo, & dictum lapidem ſibi ſapienter reſeruauit. Demum venit ad eam quidem rex magnificus, ab ea ſimiliter ipſum lapidem petens. Qua reſpondente: Quid mihi dabis pro eo? Reſpondit rex. Ego accipiam te in ſpõſam meam, & faciam te magnam reginam, & dabo tibi vitam æternam, & affluentiam omnium bonorum, quæ deſiderari poſſunt. At illa inquit: Domine pro tanta magnificentia veſtra, & lapidem & me vobis trado, & ſtatim dedit ei lapidem. Notandum eſt autem moraliter, quòd iſta virgo eſt anima rationalis, lapis precioſus eſt voluntas, ſiue conſenſus liberi arbitrij: quinque vero fratres, ſunt quinque ſenſus corporis. Nam primus qui dicitur citharœdus ſiue hiſtrio, eſt auditus. Secundus qui dicitur pictor, eſt viſus. Tertius qui dicitur aromatarius ſiue ſpeciarius, eſt odoratus. Quartus qui dicitur coquinarius, eſt guſtus. Quintus vero qui dicitur leno, eſt tactus, in quo magis viget ſenſualitas, & per ipſum magis incuruatur anima ad opus illicitum. Sicut autem ſtultiſſima fuiſſet illa virgo, ſi pro aliquo ipſorum preciorum tam vilium, dediſſet lapidem precioſum; ſic incomparabiliter ſtultior eſt anima, quæ in aliquem conſenſum illicitum ab aliquo ſenſu corporis ſe induci permittit. Et ideo toto conatu debet ab illa modica delectatione abſtinere, & ſuis ſenſib. ad ſenſualitates illam trahere, volentibus nullatenus conſentire, ſuumque conſenſum ſummo regi Chriſto conſeruare, & gratioſiſſime dare, qui eam ſponſam ſuam faciens infinitam, atque perpetuam illi delectationem dabit, atque adeo ipſam ditabit & fœlicem faciet, quòd de abundãtia, & de ineffabilibus conſolationibus ſuis, omnes fratres ſuos, ſcilicet ſenſus corporis beatificabit, ac ſecum in cœlo glorioſos habebit. Pro concluſione autem huius partis dico, quòd ſuper omnes accidentales beatorum delectationes, illa eſt maior quam habet bona conſcientia, exiſtens ſine vlla immũditia peccati. De qua Eccleſ. 3. dicitur: *Non eſt delectatio ſuper cordis gaudium.* Has autem conſolationes habebunt ſancti in vita cœleſti, qui non ſolum quoad animam, erunt pleni omni gaudio, ſed etiam in omnibus ſenſibus corporis, vt dictũ eſt, erunt perfectiſſime ſaturati, & ad plenum beatificati. Richard. in 4. diſtinct. 49. art. 4. q. 3. nihil enim nobis deficiet, quod ad conſolationem animæ & corporis noſtri faciat. Et ideo dico vobis illud, quod dicit Paulus ad Phi. 4. c. *Gaudete in Domino ſemper: iterum dico gaudete, Dominus enim prope eſt*, ſcilicet qui nos à temporalibus gaudijs perducet ad æterna.

His omnibus conſolationibus maior erit quã habebit pro bona conſcientia.

tabimus inenarrabili gaudio. Et quale erit gaudium, vbi nullus timor erit? Quale gaudium erit cum te ſocium videris Angelorum, participem regni cœlorum, regnare cum rege, nihil concupiſcendo omnia poſſidere? Sine auaritia diuitem, ſine pecunia adminiſtrantem, ſine ſucceſſore iudicantem, ſine metu barbarorum regnantem, ſine morte in æterna vita viuentem.] hæc ille.

Anguſtijs tribulati, nō debent deſperare propter præmium.

O Igitur tribulati & anguſtiati, nolite deſperare in anguſtijs veſtris, ſed patienter eas tolerate. Dico enim vobis quòd quanto fueritis magis tribulati in hac vita, magis eritis conſolati in alia, & gaudia Paradiſi videbuntur vobis magis dulcia, iuxta illud quod dicit auctor libri qui dicitur Pamphilus. capitul. trigeſimoſecundo. *Eſt poſt triſte malum gratior alta quies.* Scitote etiam quòd in regno cœleſti, reminiſcendo tribulationum quas in mundo paſſi eſtis, ſummopere gaudebitis ex hac recordatione. Ait enim Ariſtotel. primo. Rhetoricorum capite vigeſimo. *Delectabile eſt ſaluatum reminiſci laborum.* Et poſt anguſtias delectatur vir memorans quàm multa paſſus fuerit, & quam multa bene geſſerit. Et ad hoc propoſitum poſſumus adducere illud Mantuani Virgilij in primo Aeneidos: *Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.* Propter hoc Apoſtolus ad Coloſſenſ. primo capit. dicit: *Vſque ad tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea erit redditio iucunditatis illius.* Et ideo dico vobis, O tribulati illud Mantuani Virgilij in primo Aeneidos, vbi Aeneas hortabatur ſocios afflictos dic. *Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum, Tendimus in Latium, ſedes vbi fata quietas Oſtendunt, illic fas regna reſurgere Troiæ, Durate & voſmet rebus ſeruate ſecundis.* Quæ verba poſſunt ſpiritualiter ad propoſitum noſtrum intelligi. Per varios enim caſus, id eſt, per varias tribulationes, Tendimus in Latium, id eſt in Paradiſum, iuxta illud Actu. decimoquarto. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*, vbi præparauit nobis DEVS ſedes quietas. De quibus virgo glorioſa dicit, Lucæ primo. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.* Et Dauid propheta, Pſalm. centeſimonono, inquit: *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas*, id eſt, ſedes à quibus ceciderunt mali Angeli. Illic regna Troiæ reſurgent, id eſt corpora noſtra. Omnes enim reſurgemus glorioſi, vt dicit Paulus primo ad Corinth. decimoquinto. Qui ad Roman. octauo. etiam inquit: [Ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum DEI. &c.] Durate ergo, & voſmet rebus ſeruate ſecundis, id eſt eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente, & accipietis regnum æternum, plenum omnibus bonis, & abſq; aliquibus malis. Et hoc ſufficiat pro quarta parte noſtri ſermonis.

DE QVINTO Gaudio, quod dicitur decorationis.

De dote impaſſibilitatis, ſubtilitatis, agilitatis, & claritatis, quā habebunt ſancti.

QVINTVM gaudium dicitur decorationis: ſecundum enim Theolog. in quarto ſententiar. diſtinctione quadrageſimanona. corpora noſtra decorabuntur quatuor dotibus, vt declarat ſanctus Bonau. Rich. Tho. in eadem di. ſcilicet impaſſibilitate, ſubtilitate, agilitate, & claritate. De quibus dicitur, Sapi. 3. *Fungebunt iuſti, &*

Digitized by Google

& tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Nã in fulgore claritas, in igne qui eſt elemẽtum valde actiuum, & frigeſcere neſcit, impaſſibilitas. In ſcintilla ſubtilitas, in diſcurſu vero agilitas ſignificatur. Et Saluator noſter gloriam corporis noſtri in prima volens oſtendere, non multiplicat verba, ſed eam integre & totaliter ac perfecte per claritatem ſolis oſtendit dicẽs, Matth. 13. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris mei.* Nam in ſole, vt aperte patet, ſunt omnes prædictæ quatuor qualitates. Primo enim habet claritatem lucis, ad quã conſequuntur aliæ tres, primo ſubtilitas. Lux enim per naturam habet ſubtilitatẽ, ad penetrãdum corpora maxime diaphana, & tranſparentia, ſicut patet in lapide cryſtalino qui à luce penetratur. Secundo ſequitur agilitas. Nam mutatio eius quaſi ſubita eſt, & quaſi in inſtanti illuminat, & emittit radios ſuos ſuper terram. Tertio ſequitur impaſſibilitas, quia ab alijs non patitur inquinamentum. Et propterea Dominus noſter in transfiguratione ſua, de qua habetur, Matth. 17. nõ in alia dote voluit apparere, quàm in dote claritatis, ſecundum Alexand. de Ales, in 3. parte ſummæ, in tractatu de apparitione Chriſti, quia ad ipſam claritatem, vt dictum eſt cæteræ dotes conſequũtur. De his etiam dotibus tangit Apoſtolus. 1. ad Corinth. 15. dicens de corpore humano: *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione; ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute; ſeminatur corpus animale; ſurget ſpirituale.* Secundum autem Richardum noſtrum vbi ſupra, ſurgere in incorruptione, refertur ad impaſſibilitatem: ſurgere in gloria, refertur ad claritatem. Surgere in virtute, refertur ad ſubtilitatem. Surgere vero ſpirituale, refertur ad agilitatem. Ad hoc autem oſtendendum, Dominus Ieſus non ſolum reſurrexit cum iſtis quatuor dotibus in ſuo corpore, imo etiam mortalis exiſtens ipſis vſus eſt. Nam primo oſtendit dotem claritatis in ſua transfiguratione, quando reſplenduit facies eius ſicut ſol, Matth. 17. Secundo oſtendit dotem agilitatis, quando ambulauit ſupra mare ſiccis veſtigijs Matth. 14. Tertio oſtendit dotem impaſſibilitatis, quando dedit ſe ipſum in vltima cœna in cibum & potum, Matth. 26. Ibi enim in ſacramẽto exiſtens non patiebatur attritionem in dentibus diſcipulorum, nec aliquam alterationem. Quarto oſtendit dotem ſubtilitatis, quando exiuit de vtero virginis per portam clauſam, ſaluo ſignaculo virginali, quamuis ſecundum aliquos hoc proprie non pertineat ad dotem ſubtilitatis, ſed fuerit per ſpeciale miraculũ diuinæ virtutis. Oſtendit etiam hanc dotem ſubtilitatis & agilitatis ſimul, quando exiuit de medio Iudæorum volentium eum lapidare, ipſis hoc non valentibus percipere, quomodo inde exiſſet. Ioan. 8.

Per hoc quod dos non eſt de eſſentia matrimonij, & per aliqua alia, declarãtur aliqua de dotibus ſanctorum.

AD declarationem autem iſtarum dotium eſt ſciendum, quòd licet dos nõ ſit quid de eſſentia matrimonij, quod ſine ipſa contrahi poteſt. c. ſi quis diuinis. 30. quæſtio. 5. & §. Illud quoque, in authen. quibus mona. ef. le. col. 6. & c. conſanguineorum. 3. quæſt. 4. & l. fi. C. de dona. ante nup. tamen decens eſt in omni matrimonio dotem dari. c. nullum & c. aliter, ibi gloſſa. 3. quæſtio. 5. dos autem dicitur patrimonium proprium mulieris nuptæ. l. denique. §. ſed vtrumque, in fine. ff. de mino. Notandum eſt etiam, quòd licet mulieres regulariter dotentur à parentibus ſuis, tamen aliquando viri accipientes vxores eas dotant, vt poteſt probari per c. quidam. 27. quæſtion. 2. & per c. & ſi neceſſe. de dona. inter virũ & vxor. licet ibi gloſſa exponat dotem, id eſt donationem propter nuptias. Propterea inquit Bartholomæus Brixienſis, in ſuo repertorio, in verbo, dos, quòd apud Hiſpanos viri dotant pulchras puellas. Quẽ ritum etiam Mauri obſeruant, ſicut mihi retulit vnus frater noſter qui in partibus terræ ſanctæ longo tempore ſtetit. Aliquando etiam pater ipſius viri dotat puel-

Digitized by Google

puellam, vel auget dotem ipſius, quæ eſt nubenda filio ſuo, & hoc ob nimium amorem, quem ipſe vel filius eius habet ad ipſam puellam. Sicut fecit Emor, pater Sichem, qui deſiderabat habere Dinam filiam Iacob in vxorem. Vnde Gen. 34. dixit ad Iacob & ad filios eius. *Sichem filius meus adhæſit animæ filiæ veſtræ. Date eam illi vxorem. Augete dotem, & munera poſtulate. Libenter enim tribuam quod petieritis.* Quia igitur Eccleſia Catholica eſt ſponſa Chriſti, cui Oſeæ 2. ipſe ait: *Deſponſabo te mihi in fide.* Et Apoſtolus inquit 2. ad Cor. 11. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Ideò Deus pater, & ipſe filius eius benedictus amore iſtius ſponſæ captus, eam mirifice dotauit in membris eius, id eſt, in omnibus fidelibus ſuis, dans vnicuiq; iſtas quatuor dotes in ſuo corpore. Quas quidem non dat, niſi quando ipſos glorioſos ad æternum connubium ſuum introducit. Dotes enim non conferuntur ſponſis, quando deſpõſantur, ſed quando ad domum ſponſi traducuntur. Quia ergò quàmdiu in hac vita ſumus, peregrinamur à Domino, vt ait Apoſtolus 2. ad Cor. 5. Ideò ſponſus noſter Deus filius, & pater eius, & Spiritus S. quo mediante facta eſt hæc deſponſatio, ſolùm in traductione noſtra in cœleſti gloria, nos iſtis dotib. illuſtrabit, & decorabit, ita quòd quilibet noſtrum dicere poterit, Iſai. 61. *Induit me Dominus veſtimento ſalutis, quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis.* Dos autem diffinitur à Theologis vbi ſuprà ſic: *Dos eſt perpetuus ornatus animæ & corporis, vitæ ſufficiens, & in æterna beatitudine iugiter perſeuerans.* Prædictæ autem qualitates & dotes, diuina virtute ſic diſponente ex redũdantia beatitudinis animæ reſultabunt in corpore cuiuslibet beati. Vnde de dote impoſſibilitatis inquit Aug. ad Dioſcorum: *Tam potentem fecit Deus animam, vt ex eius plena felicitate redundet in corpus ſanitas perpetua, &c.*

Prima dos beatorum erit impaſſibilitas.

PRima autem dos erit ipſa impaſſibilitas. Nam ſecundùm omnes doctores in 4. diſt. 49. maximè ſanctum Bon. ibidem par. 2. ar. 2. q. 1. & 2. Corpora beatorum erunt incorruptibilia, & indefectibilia atque impaſſibilia ab omni intrinſeco & corrumpente quolibet genere paſſionis. Vnde poterunt ſtare in igne ſine læſione, nec gladio, aut inſtrumento poterũt lædi vel quomodolibet moleſtari. Nõ enim vt inquit Aug. in ſermo. de contemptu mũdi, poterunt pati aliquam triſtitiam, vel afflictionem, non famem, aut ſitim, non calorem, aut frigus, non ſomnum, aut tædium, non debilitatem, vel laſſitudinem, non deniq; infirmitatem vllam, aut mortem, iuxta illud Apoc. 7. *Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus, &c.* Vnde S. Iacobus interciſus, dicebat carnificib. qui eius membra præcidebant à corpore: *Deus dabit mihi carnem nouam, & membra impaſſibilia, quæ vulnera veſtra vel læſiones ſentire non poterunt.* Sed de hac dote tetigimus in ſuperiori gaudio, & ideò pro nunc tranſeamus ad alias; ſufficiat allegare id quod canit propheta Pſal. 33. *Multæ tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.* Secunda dos dicitur ſubtilitatis.

2. Dos ſanctorum erit ſubtilitas.

Corpora enim noſtra non poterunt intrare per oſtia clauſa, ſicut fecit Chriſtus. Io. 30. poſt reſurrectionem. Nec muri ſeu montes poterunt corpora noſtra impedire, ne tranſeant libera ſine vllo impedimento, iuxta illud pſalmiſtæ 17. *In nomine tuo tranſgrediar murum.* Quod qualiter fieri poſſit, declarant Bona. Ric. & Scot. vbi ſuprà. Tertia dos dicitur agilitatis.

3. Dos ſanctorum erit agilitas.

Poterimus enim quaſi in inſtanti ire quocunq; voluerimus, & corpus noſtrum non erit ponderoſum, nos impediens ab aliqua actione. Et de hoc dicitur Iſaiæ 40. *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas vt aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.* Ait enim Auguſt. 22. de ciuit. Dei, quòd Deus à corporibus beatorum auferet pondus. Et ideò vbi volet ſpiritus, ibi erit protinus & corpus. Quod exponit Richar. vbi ſuprà. Non quòd beata anima moueat corpus de loco ad locum in inſtanti, quia hoc

hoc facere non poteſt, vt ipſe ibi probat, ſed in tam modico tempore, quod quaſi videtur hoc facere in inſtanti. Dicit autem Anſel. in libr. de ſimilitudinibus, de fortitudine beati: *In tantum erit fortis, vt etiam ſi velit, terram commouere poſſit, & ita faciliter mouere poſſet vnum magnum montem, ſicut vnam pennam.* Nunc autem verum eſt, quod ſcribit Salomon Sap. 9. c. *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam.* Cùm verò erimus in paradiſo, nullo modo aggrauabit eam. Imò erit econtrà, nam ab omni corruptibilitate erit purgatum, & adiuuabit animam, vt ait Auguſt. in. 12. ſuper Geneſin ad litteram. Quarta dos dicitur claritatis. Erunt corpora glorificata, & claritate maxima adornata, iuxta illud Apoſtoli ad Coll. 3. *Cùm Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.* Vnde illud quòd dicit Saluator noſter Matthæ. 13. *Fulgebunt iuſti ſicut Sol.* dicunt Theologi in 4. ſen. diſt. 48. quòd in die iudicij Sol erit ſepties clarior quam nunc, iuxta illud Iſaiæ 30. *Erit lux Lunæ, ſicut lux Solis ſeptempliciter.* Et quilibet ſanctus erit ſplendidus, ſicut tunc erit Sol, ſplendore intenſiuo. Et licet corpora beatorum erunt ita luminoſa, & clara, ac fulgida, tamen ſecundùm Theologos in 4. diſt. 49. oculi cuiuslibet beati penetrabunt illum ſplendorem, & cum maxima conſolatione videbunt illam claritatem, pulchritudinem, & mirabilem colorem ipſorum corporum glorioſorum. Si autem homo non glorificatus, ſed paſſibilis, & mortalis poneretur in cœlo, ſtatim moreretur, non ſolùm propter immenſitatem gloriæ diuinæ, ſed etiam ex ſplendore cœli & ſanctorum. Et dicunt præfati Theologi vbi ſuprà, quòd illam claritatē habebunt ipſa corpora glorioſa, non ſolùm ab intrinſeco lumine ſibi à Deo indito mediante anima glorioſa, ſed etiam à lumine extrinſeco aliorum luminum paradiſi: ſicut videmus quòd corpora benè terſa & polita ex incidentia radiorum ſolis, vel alterius corporis luminoſi reſplendent ſicut vitrum, aurum vel argentum. Vnde dicitur 1. Mach. 6. *Refulſit Sol in clypeos aureos, & reſplenduerunt montes ab eis.* Corpora enim glorioſa erunt benè terſa, & polita.

4. Dos ſanctorum erit claritas.

Dicit autem Richard. S. Bonau. & Tho. vbi ſuprà, quòd in poteſtate animæ glorificatæ erit prohibere lucem corporis ſui, negat in viſum, ſicut & quælibet alia actio corporis erit in poteſtate eius. Et ideo ſi eſſet hic anima habens corpus glorificatum, poſſet occultare per ſuam voluntatem lucem corporis ſui, ne videretur. Nam in corpore glorioſo eſt ſumma obedientia ad animam ſuam, dicente Auguſt. 19. de ciui. Dei. *Imperabit Deus animæ, anima verò corpori, tantáque obediendi ibi erit ſuauitas & facilitas, quanta viuendi regnandique fœlicitas.* De hac autem occultatione habemus exemplum Domini Ieſu, qui quando voluit, tenuit oculos diſcipulorum euntium in Emaus, ne eum agnoſcerent: & quando voluit, fecit ſe cognoſci, & poſteà euanuit ab oculis eorum. Lucæ vlt. Similiter color corporis glorioſi erit in poteſtate animæ, vt immutet viſum, vel non immutet, & vt occultet corpus quòd eſt poſt ſe, vel nō occultet: ſicut etiam exemplo Domini patet, qui poſt reſurrectionem ſuam oſtendit corpus ſuum diſcipulis, claritatem eius occultando. Et addit S. Bonau. quòd anima nō ſolùm poteſt ſui claritatem omninò occultare, vel in toto oſtendere, ſed etiam valet medio modo plus & minus illam demōſtrare. Licet autem B. Thom. in 4. di. 49. tenuerit, quòd claritas corporis glorioſi poſſit ſine miraculo videri ab oculo nō glorificato, ſi anima eius non prohibeat, tamen Ric. noſter in prædicta di. dicit, quòd lux corporis glorioſi in ſua virtute & plenitudine videri non poteſt ſine miraculo ab oculo non glorificato, nec ipſe oculus abſque ſui effuſione eius radios in ſua fortitudine & plenitudine recipere poſſet, quia excedētia ſenſibilis corrumpit ſenſum, ſecundùm Phil. in lib. de ſen. & ſenſato. Et ideò vt ait Auguſt. 22. de ciu. Dei:

Anima beata poterit imperare corpori, ne agat in viſum, vel in aliquam aliam actionem.

Dei: *Saluator noſter non oſtendit diſcipulis ſuis claritatem ſui corporis glorioſi, quia eam non ſuſtinuiſſet humanus atque infirmus aſpectus, nec ipſum Chriſtum agnouiſſent in claritate ſua.* Claritas autem quam oſtendit eis in transfiguratione, longè fuit inferior illa claritate, nec fuit dos, ſed aliqualis ſimilitudo dotis claritatis, vel ſecundùm Alex. de Ales in 3. parte ſummæ in tractatu de apparitione Chriſti, & beatum Thomam in 3. parte ſummæ. q. 45. ar. 2. licet fuerit claritas gloriæ eius, quantum ad eſſentiam, non tamen quantum ad modum eſſendi. Et hoc modo reſponderi poteſt ad auctoritates, quæ videntur de directo dicere oppoſitum. Vel ſi velimus tenere, quòd fuerit eadem claritas quantum ad modum eſſendi, eſt dicendum quòd oculi Apoſtolorum eam viderunt per miraculum, ſiue per gratiam Dei ſpecialem, non virtute naturali. Si autem quæratur quare poſt reſurrectionem ſuam non oſtendit Dominus diſcipulis ſuis pariformiter ſuam claritatem. Reſpondeò, quòd antè mortem ſuam, quando in proximo paſſurus erat, congruum fuit tali demonſtratione confortare tres principales Apoſtolos de ſpe gloriæ & reſurrectionis futuræ, per quos poſteà alij confortarentur; nec tam alta myſteria debuerũt multitudini manifeſtari rationibus, quas pro nunc pertranſeo cauſſa breuitatis. Poſt reſurrectionem verò iam poterant ab illis tribus omnes alij de prædicta viſione certificari, quia tranſierat tempus prohibitionis ipſius Domini, qui dixerat eis, Matth. 17. *Viſionem hanc nemini dixeritis, donec à mortuis reſurgat filius hominis.* Præterea ipſe Dominus, vt in ſermone reſurrectionis patuit, de glorioſa ſua reſurrectione diſcipulos ſuos certificauit. Et ideò hanc viſionem ſuæ glorioſæ claritatis eis oſtendere neceſſe non fuit, & cò maximè, quia ea habita, fuiſſet ab illis euacuata ratio merendi per fidem, in totum, vel pro maiori parte. Dicit tamen Richard. vbi ſuprà, quòd ſicut oculus noſter intueri poteſt lucem Solis in ſuo fonte, mediante aliqua nube illam lucem non penitus abſcondente, ſed reddente radios eius proportionales viſui noſtro: Sic aliquo modo à ſimili, beatus ſic poſſet radios lucis corporis ſui contemperare, & reddere proportionales viſui noſtro, quòd poſſemus illã lucem videre in ſuo corpore, ſed non videremus eam in ſua plenitudine, nec vt refulgentem in ſua perfecta virtute. Sicut nec etiam videre poſſumus Solis claritatem in refulgẽtia ſuæ rotæ.

De claritate autem corporum noſtrorum futura, nos confortat Apoſtolus Paulus, qui inquit Philip. 4. *Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Sciendum eſt etiam, quòd vt dicunt Theologi in 4. diſt. 49. Licet quilibet ſanctus non habeat aureolam, ſi non fuit martyr, virgo vel doctor, ſcilicet ad inſtruẽdum proximum in virtute & fide, tamen habebit in capite coronam pulcherrimam iuxta illud Pſalm. 29. *Poſuiſti Domine in capite eius coronam de lapide precioſo.* Quid autem ſit aureola, dixi in prima par. prin. huius operis, ſermon. 39. par. 3.

Quilibet ſanctus licet non habeat aureolam, habebit tamen coronam pulcherrimam.

Sed hic quæritur, in qua ætate reſurgemus. Et reſpondit magiſter ſent. in 4. di. 44. & ibi Rich. noſter, quòd omnes reſurgent in eadem ætate, id eſt, in effigie eiuſdem ætatis, ſcilicet illius, in qua Chriſtus mortuus eſt, quæ eſt perfectior ætas, & fortior quàm poſſit communiter eſſe, licèt mortui fuerint infantes, vel ſenes. Et hoc etiam dicit glo. ſuper epiſt. Pauli ad Eph. 4. c. & Aug. 22. de ciui. Dei. O igitur vos ſenes & vetulę, qui dicitis, nihil magis cupio quàm eſſe iuuenis, facite bonum, & habebitis deſiderium veſtrum. In paradiſo enim adimpletum erit in nobis illud prophetæ Pſalm. 102. dicentis: *Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* In gloria namque erimus omnes iuuenes. Et hoc eſt quod dicit Paul. ad Ephe. 4. *Occurrimus omnes in*

Dubitatio de ætate, in qua reſurgemus.

nes in virum perfectum, ad menſuram ætatis pleni- tudinis Chriſti, id eſt, in illa perfecta diſpoſitione corporali reſurgemus, in qua in ætate plenitudinis Chriſti fuimus, vel fuiſſemus, ſi ad illam nullo impedimento interueniente perueniſſemus. S. Bonau. in prædicta di. quarti. Similiter quærunt doctores, in qua quantitate, & magnitudine reſurgemus. Et reſpondit Magiſter in 4. diſt. 44. Et Richard. ibidem ar. 1. q. 1. quòd verum eſt illud Pauli. 1. Cor. 15. ſcilicet *mortui reſurgent incorrupti*, id eſt ſine aliqua diminutione, aut imperfectione membrorum. Vnde nullus erit, qui habeat aliquod membrum deficiens, nec nimis magnum aut paruum, nec ſuperfluitatem aliquam, aut monſtruoſitatem; nec ibi erit aliquis claudus, aut gibboſus, non lippos habẽs oculos; nullus ſtrabo, aut turpem habens figuram, nullus curuus, nullus habens ſex digitos, ſed omnes reſurgent in ſtatura, & quantitate, quæ vnicuiq; indiuiduo debebatur in ætate magis perfecta, ſecundùm virtutem naturæ. Si autem per aliquod impedimentum naturæ, vel per nimiam ſuperabundantiam naturæ, eſſet indebitus quantitatis exceſſus, vel defectus, diuina potentia ſupplebit, vel reſecabit, prout plenè ponit Aug. 22. de ciuit. Dei. O igitur viciati corpore, vel qui eſtis pallidi aut rubei, vel nigri & deformes, ac turpes, ſcitote quòd in paradiſo non habebitis vllam maculam in corpore veſtro. Ait enim Aug. in lib. Enchiridion: *Indecorum ibi alicui non erit.* Imò dico vobis, quòd nullus pictor poſſet imaginem ita pulchram depingere, ſicut vos eritis, ſi non pulchritudinem mundi ornamentis vicioſis & laſciuijs quæratis, quæ valdè diſplicent Deo, iuxta illud Ouidij in epiſtolis: *Sint procul à nobis iuuenes, vt fœmina compti.* Tales enim ex pulchritudine ſuperbiuut. Vnde dicit Ouidius in 1. de faſtis: *Faſtus ineſt pulchris, ſequiturque ſuperbia formam.* Et ideò Virgilius in Bucolicis inquit: *O formoſe puer, nimium ne crede colori; Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.* Quod poteſt moraliter intelligi de deformibus in cœlo collectis, pulchris vanis reiectis. Non ſolùm autem exteriùs erũt ſpecioſi omnes beati, ſed etiam in interioribus partibus corporis, quas oculi glorioſi beatorum clarè vid. bunt, ſecundùm Theol. in 4. diſt. 49. Vnde Auguſt. 22. de ciuit. Dei, inquit: *In interioribus viſceribus, quæ nullam modo decus videntur habere, ita pulchritudo rationis decorabit, & delectabit, vt omni formæ apparenti, quæ oculis placet, ſecundùm mentis iudicium præferatur*, hæc ille. Pro concluſione autem huius partis dico, quòd omnis deformitas ab electis penitùs tolletur. Vt inquit Aug. 22. de ciu. Dei. c. 19. Et in lib. Enchirid. *Reſurgent corpora ſanctorum ſine vllo vitio, ſeruata integritate naturæ.* hæc ille. Et illi, qui ſunt deformes & patienter ſufferunt opprobria deformitatis, præferentur multis pulchris, qui de formoſitate ſua ſe extollunt. Et erunt illis pulchriores.

Dubium de quantitate in qua reſurgemus.

PRædictas autem quatuor dotes conferet Deus corporibus beatorum, cõtra quatuor eorum defectibilitates, vt dicũt Theo. in 4. di. 49. maximè S. Bona. ibidem parte 2. ar. 1. q. 3. Nos autem poſſumus ſic dicere, quòd cùm ipſa corpora ſint compoſita ex 4. elementis, ſed magis habeant de materia terræ, ideò plus ſentiunt & retinent in hac vita de qualitatibus eius. Vnde quia terra eſt elementum groſſum, ponderoſum & opacum; Ideò etiam ipſa corpora iſtis defectibilitatib. ſubſtantia eſſet. Contra quas recipient in gloria dotem ſubtilitatis, agilitatis, & claritatis. Ab elemento autem aquæ, quæ eſt humida, recipiunt defectibilitatem corruptionis & paſſibilitatis. Et ſimiliter ab aere, qui faciliter immutatur, & cedit cuilibet impellenti, & ſua corruptione corrumpit corpora. Et etiam ab igne, cuius calor ſemper conſumit de humido radicali. Et propter hoc dixit Scotus in 3. diſt. 15. quòd materia prima ſemper machinatur ad corruptionem compoſiti. Et propterea contra hanc defectibilitatem recipient dotem impaſſibilitatis. Quilibet

Quare ſancti dentur illæ 4. dotes à Deo.

het ergo beatus in patria cœleſti dicere poterit illud Geneſ.30. *Dotauit me Dominus dote bona.* Et hæc ſufficiant, quo ad quintum gaudium.

DE SEXTO GAVDIO quod dicitur habitationis.

SExtum gaudium dicitur habitationis. Habitabimus enim in cœlo empyreo. De quo inquit ſanctus Bonauen. in 2.di.2. articul.3. quæſt.2. in corpore quæſtionis, quod eſt maximum mole, quia omnia alia corporalia continet. Et ideo dicit idem ſanctus Bonauent. in 2. di. 6. in quæſtionibus circa literam, quod poteſt appellari palatium, tũ propter ſpacioſitatem, tum propter amœnitatem, & claritatem. Eſt enim clariſſimum. Vnde dicitur empyreum, à pyr quod eſt ignis, quia maxime lucet ſicut ignis. De quo cœlo dicit Scotus in 4. diſt. 49. quod eſt lumen pleniſſimum, & omni iucunditate gratioſum. Et Apoc.21. de ciuitate cœleſti, dicit Ioannes Apoſtolus: *Oſtendit mihi Angelus ciuitatem ſanctam Hieruſalem, habentem claritatem Dei, & erat ſtructura muri eius ex lapide Iaſpide; ipſa vero ciuitas de auro mundo: fundamenta muri ciuitatis, omni lapide precioſo ornata, & portæ eius erant ex margaritis, & platea ciuitatis aurum mundum. Hæc ciuitas non eget Sole, neque Luna, vt luceant in ea, quia nox non eſt illic. Nam claritas Dei illuminat illam, & lucerna eius eſt Agnus,* hæc ille. Ideo Tobias 13. ſui libri ca. tantam cœli claritatem conſiderans exclamat dicẽs: *Beatus ero ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad videndam claritatem Hieruſalem. portæ Hieruſalem ex Sapphiro, & Smaragdo, & ex lapide precioſo omnis circuitus murorum eius, & per vicos eius cantabitur Halelu-iah,* hæc ille. Dauid quoque cantor Spiritus ſancti, Pſalm.83. pulchritudinem cœli conſiderans, inquit Deo: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiſcit, & deficit anima mea in atrio Domini.* Et ibidem etiam dicit: *Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia.* Et pſalm.26. iterum inquit: *Vnam petij à Domino, hãc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Et Pſalm.41. dicebat: *Quando tranſibo in locũ tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei?* In hoc cœlo glorioſo erit habitatio noſtra, ô deuotiſſimi Chriſtiani; quod cœlum Franciſcus Petrarcha in ſuis triumphis, appellat mõtem amœniſſimum omnis iucũditatis. Et ideo quilibet noſtrum in illa nobili ciuitate, cantabit illud Pſalm.131. *Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo quoniam elegi eam.*

Aliqua de natura cœli empyrei.

VErum quia dicit Ariſt.10. Ethic. Omne bonum cum altero eligibilius eſt quam ſolitarium. Et Senec. ad Lucillum lib.1. epiſtolarum, epiſtol.3. inquit: *Nullius boni ſine ſocio, iucunda eſt poſſeſſio.* Et Valerius maximus lib.4. tit. de amore & dilectione ca.7. etiam ait: *Deſerta eſt vita hominis, nullius amicitiæ cincta præſidio.* Et Caſſio. in lib. de amicitia, c.3. dicit: *In humanis rebus, nihil amicitia du cius reperitur.* Ideo creator noſter in hoc triumphanti paradiſo non vult nos eſſe ſolitarios, nec ſine ſocijs imò: chariſſimi fratres & ſorores, nos erimus ſocij Angelorum & omnium ſanctorum, quibus nunc tam reuerenter celebramus officia diuina, quorumque ieiunamus vigilias, & facimus feſta. Stabimuſq; & conuerſabimur familiariter ſimul, ſicut frater cum fratre, & amicus cum amico, & ſocius cum ſocio, & cõiuncti erimus omnes ſimul tanta amoris teneritudine, & dilectione, vt non poſſit maior affectio & amicitia eſſe inter vnam creaturam, & aliam. Imò nec tãta inueniri valet in hoc mundo, quanta eſt in cœleſti patria. Ideo dicit ſanctus Bonauent. diſt in.38. ſecundi ſent. in quæſtionibus circa literam, quod vita æterna non eſt aliud quam charitas conſummata. Cor igitur noſtrum erit accenſum flamma diuini amoris, & Angelorum dilectione, atque ſanctorum. Et in hoc cõſiſtit maximum gaudium noſtrum. Vnde dicit Alexand. de Ales, in tertia parte ſummæ, in tractatu de reſurrectione

Aſſociati erimus in cœlo, & hec eſt quædam accidẽtalis fœlicitas.

Digitized by Google

Chriſti, quod eſt fœlicitas eſſentialis, & hanc habebim⁹ ex fruitione Dei, & eſt fœlicitas accidentalis: hanc habebimus ex conſortio beatorum, & loco. ſ. cœlo empyreo. Cum igitur ſcriptum ſit, quod inhil eſt amore vehementius vt in §. illud, in authent. qui. mo.na. effi. le. col. 6. Conſiderate quanta lætitia erit noſtra, ex amore & dilectione quam habebimus cum Angelis, & ſanctis ad inuicem.

Omnes an æqualiter fruantur gaudijs Paradiſi arguitur primo pro affirmatiua.

SEd hic quæri poteſt, an omnes beati æqualiter perfruantur gaudijs Paradiſi? Et primo probatur ratione, auctoritate, ac parabola, quod ſic. Ratione ſic: Beatitudo eſt vltimus finis creaturæ rationalis, vt dictum eſt, & eſt ſummum bonum ac infinitum, quod conſiſtit in viſione & fruitione Dei, qui eſt infinitus. De quo Propheta inquit Pſalm. 47. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis.* Cum ergo omnes beati perfruantur bonitate Dei, quæ eſt infinita, & infinito nihil poſſit addi. 3. Phyſi. videtur concludendum, quod omnes æqualiter ſunt beatificati. Auctoritate quoque idem probatur. Nam Sapient. 6. ait Salomon: *Puſillum, & magnum diligit Deus, & æqualiter eſt ei cura de omnibus*, ergo æqualiter omnes beatificat. Et Hierem. 31. inquit ipſe Deus de beatis: *Omnes cognoſcent me, à minimo vſq; ad maximum.* Idem etiam confirmatur per parabolam Saluatoris, Matth. 20. dicentis, quod *ſimile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui conduxit operarios ad laborandum in vinea ſua diuerſis horis diei*, ſcilicet proximo mane, hora, tertia, ſexta, & nona, & vndecima, *& finaliter in ſero dedit cuilibet ſingulos denarios, & non magis vni quam alteri.* Quæ quidem parabola ſignificat ipſum omnipotentem patrem Deum, qui vocat fideles in diuerſis horis ad ſuum ſeruitium, ſcilicet mane, id eſt, in pueritia ſecundum Gregor. & Nico. de Lira. hora tertia, id eſt, in adoleſcentia, quia tunc quaſi ſol in altum proficit, dum calor ætatis creſcit: & hora ſexta, id eſt, in iuuentute, in qua velut in centro ſol figitur, dum in ea plenitudo roboris ſolidatur: & hora nona, id eſt, in ſenectute, in qua ſol quaſi ab alto à ſe deſcendit, quia hæc ætas à calore iuuentutis deficit: & in hora vndecima, id eſt, in decrepita & veterana ætate, in qua ſol quaſi ad occaſum tendit, quia ſic inueteratus cito ad mortem peruenit. In ſero autem, id eſt, in finali iudicio, dicet procuratori ſuo, id eſt, filio humanato: *Voca operarios, et redde eis mercedem, &c. Et omnes acceperunt ſingulos denarios*, id eſt, ſecundum gloſſam præmium & gaudium. Secundum autem Auguſt. ſuper Ioannem, tranſumptiue in c. ieiunium, de conſe. di. 5. per denarium intelligitur fœlicitas & gloria Paradiſi: igitur patet propoſitum. Et prædicta confirmantur per ea quæ habentur in §. hinc autem nobis, in authen. de mona. vbi dicitur: *Quātum ad Deum cultum non eſt maſculus, neque fœmina, neque liber, neque ſeruus. Omnes in Chriſto vnam mercedē.* Sed contra hanc poſitionem arguitur etiam tripliciter, ſcilicet rōne, auctoritate, & exemplo. Primo ratione triplici, quarum prima dicitur iuſtificationis. Nam vt dicitur. ff. de iuſti. & iu. l. iuſtitia, & Inſt. eodem, in prin. *Iuſtitia eſt cōſtans & perpetua voluntas animi, ius ſuum vnicuique tribuens.* Huius autem iuſtitiæ quilibet Imperator debet eſſe zelator, iuxta illud: *Iuſtitiam namq; colimus*, & c. l. omnes. ff. eo. tit. Beatitudo igitur quæ datur in remunerationem virtutū, debet ab Imperatore cœleſti Deo dari vnicuique ſecundum exigētiam meritorum & virtutum. Sed vna anima eſt virtuoſior & feruentior altera, ergo maiori præmio debet remunerari quam illa, quę nō eſt tanti meriti, & conſequenter plus percipere de gaudijs Paradiſi. Secunda ratio dicitur ordinationis: ſecundū enim Philo. 12. Meta. Bonum vniuerſi cōſiſtit in ordine. Sed ſecundum eundem 2. Metaph. Tunc bene res ordinantur, quando vna aliam in perfectione tranſcendit. Si igitur in omnib. requiritur ordo, & ordo requiritur quod vnum ſit perfectius altero, etiam in his inferioribus, ergo multo perfectius hoc erit in cœleſti patria: & conſequēter vnus ſanctus debet in ea eſſe ſanctior,

Digitized by Google

ctior & beatior altero. Tertia ratio dicitur oppoſitionis. Nam potiſſimum eſt argumentũ ab oppoſitis,& à contrario ſenſu.l.1.§.huius rei. ff. de offi. eius cui.man. eſt iuris, & inconuenticulam. C. de Epiſ. & cle. & extra de his quæ fiunt à prælato. c.cum Apoſtolica. Tunc ſic. Sicut beatitudo eſt præmium virtutum, vt habetur in 1.Ethi. ita gehenna, quæ Infernalis pœna eſt punitio vitiorũ. Sed damnati puniuntur grauiori pœna infernali, ſecundum qualitatem delictorum, iuxta illud Deut. 25. *Pro menſura delicti erit & plagarum modus*, q. notatur in l. 1. §. ſed & q.ff.de abige. & ad hoc eſt textus in l.reſpiciẽdum.ff. de pœnis, & in l.Pædius.ff.de incen. rui.& nau. ergo & beati maiori gloria præmiabuntur in cœlo ſecundum qualitatẽ & quantitatem virtutum. Idem quoq; probatur auctoritate. Nam 1.ad Cor.3.ait Paulus: *vnuſquiſq; propriam mercedem accipiet ſecundũ proprium laborẽ* tranſumptiue in c.præſens clericus, in fi.20.q.3.& Matth.16.dicitur: *Reddet vnicuiq; ſecundum opera ſua*, & 1.ad Cor.15. etiam dicit Apoſtolus: *Sicut ſtella à ſtella differt in claritate, ita erit reſurrectio mortuorũ.* Vbi gloſ.ait: *Beatus à beato differt in gloria, ſicut ſtella à ſtella in claritate.* Eadem etiam ſententia probatur exemplo legali. Nam in lege ciuili habetur, quod is gradu cæteros antecedat, quem ſtipenda meliora vel labor prolixior fecerit anteire. C.de offi.magiſtri. offi.l.nemo. Vltimo hæc ſententia probatur teſtimonio Saluatoris Ioan.14. dicentis: *In domo patris mei mãſiones multæ ſunt.* Quod Aug.exponit, id eſt, diuerſa genera præmiorum.

Reſpõſio ad quæſtionẽ. AD tollendam iſtam difficultatem; ponitur hæc concluſio, ſecundum Fran. de Mayro.in conflatu.di.1.q.1.& Bonau.in 4.di.49.parte 1.quæſt. 6. in ſolutione primi argumenti, & Thom.ea.di. & in quæſtionibus diſputatis de veritate, q.8.& libro 3.contra gen.c.58.& Scot.in 4.diſt.56. Quod omnes ſunt in hoc æquales, quod nullus participat Deum in illa viſione & fruitione in ſummo ſimpliciter, quia eſt incomprehenſibilis ab omni intellectu creato,& volũtate creata. Quilibet enim tantũ participat, non quin poſſit plus participari, ſed non poteſt plus ab ipſo quia non poteſt vltra proficere. Et per hoc ſolluitur ratio primæ partis quæ concluderet, ſi Deus qui eſt obiectum beatificum compræhenderetur in ſummo gradu ab omnibus beatis, quia tunc æqualiter participaretur ab omnibus, & ſic omnes eſſent per omnia æquales in gloria. Quod ſi quis dicat: Quomodo ergo poteſt anima beatificari in Deo, ſi non eſt tantæ capacitatis, vt poſſit eum comprætendere? Reſpondeo ſecundum Franciſcum de Mayro. vbi ſupra, quod duplex eſt capacitas, ſcilicet formalis,& obiectiua. Capacitas formalis eſt reſpectu illius, quod formaliter recipitur, ſicut capacitas formalis alicuius vaſis eſt reſpectu illius quantitatis aquæ, quæ in eo recipitur. Capacitas vero obiectiua eſt reſpectu illi⁹ quod obiectiue recipitur, id eſt, reſpectu illius obiecti ad quod tendit, id eſt, à quo recipit, ſicut eſt fons magnus, vel flumen, ſiue mare vbi aqua recipitur, & impletur vas ſecundum capacitatem ſuam. Capacitas igitur formalis noſtri intellectus & voluntatis eſt eſſentialiter finita & limitata reſpectu ſui, & reſpectu actus proprij, quia finite recipit illud quod recipit. Capacitas vero obiectiua eſt infinita, quia ad obiectum infinitum ſe poteſt extendere, & illud attingere, & ab eo tantam aquam ſuæ bonitatis accipere, qua ratione ſui non poteſt plus capere,& ſic in eo beatificari. Dicit quoque idem Franciſ. quod eſt duplex eſt proportio, ſcilicet æquiparantiæ,& attingentiæ. Exempli gratia, quoad propoſitum noſtrũ dicere poſſumus, quod inter manum, & denarium eſt proportio æquiparantiæ, quia ipſa manus poteſt denarium comprehendere, & in ſe includere. Sed inter manum,& montem vel lapidem molendinarium, ſiue columnam altam,& groſſam,& huiuſmodi, non eſt iſta proportio, quia manus non poteſt illa compræhendere; ſed bene eſt propor-

proportio attingentiæ, quia poteſt eam tangere. Et ſimiliter inter potentiā creatam, & ipſam diuinam eſſentiam, quæ eſt infinita, eſt ſolum proportio attingentię, quia omnes animæ & ſpiritus beati poſſunt eam attingere immediate, id eſt, clare videre; non autem eſt proportio æquiparantiæ, quia non poſſunt totaliter eam comprehendere. Nam vnumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad cognoſci. ſecund. Metaph. Cum ergo obiectum beatificum, ſcilicet diuina eſſentia, & ſummum bonum ſit infinitum, non poterit à potentia omnium beatorum, quæ eſt finita & limitata totaliter compræhendi propter infinitatem & immenſitatem ſuam, quia vt ſupra diximus, inter potentiam & obiectum neceſſaria eſt proportio. Et ideo patet propoſitum. Quapropter inquit Philo. prim. Phyſi. *Quæ ſunt magis nota naturæ, ſunt minus nota nobis*, quaſi dicat: Eſſentia diuina quæ eſt natura naturans, ab intellectu diuino comprehenditur & intelligitur: ſed minus eſt nota nobis, quia ſolum poſſumus eam attingere. Licet enim beati Deum videant infinitum, alias non viderēt eum ſicuti eſt, non tamen vident eum infinite, quia hoc modo ſolus Deus videt ſeipſum. Similiter licet beati vident Deum totum, eo quòd cum Deus ſit ſimpliciſſimus, in eo non eſt dare partem, quæ pateat, & partem quæ lateat, tamen non vident eum totaliter, id eſt, omnibus modis quibus ipſe Deus eſt viſiblis, quia hoc modo ipſe ſolus cognoſcit ſeipſum. Bene ergo dixit Philo. quòd ea quæ ſunt magis nota naturæ ſcilicet diuinæ, ſunt minus nota nobis. Ideo propheta inquit, Iſa. 38. *Attenuati ſunt oculi mei, ſuſpicientes in excelſum.* Oculi enim intellectus & volūtatis cuiuslibet puræ creaturæ ſuſpicientes in excelſum, id eſt, in obiectum beatificum dicuntur attenuati, eo quòd non poſſunt totaliter comprehendere eſſentiam ipſius Dei. Nam vt ait Boetius in 4. de conſo. proſa. 4. *Omne quod cognoſcitur, non ſecundum ſui vim, ſed ſecundum cognoſcentium potius cognoſcitur facultatem.* Et hoc patet exemplo: Nam eandem corporis rotunditatem aliter cognoſcit viſus, & aliter tactus. Et eandem rem melius videt vnus quam alius, inquantum habet oculos melius diſpoſitos, quia actus actiuorum ſunt in patiente bene diſpoſito. 2. de anima. Prædicta etiam veritas probatur. Forſitan Dei veſtigia comprehendes, & vſque ad perfectum, omnipotētem reperies, quaſi dicatur: Non poteris ipſum comprehendere. Et ſubditur cauſa. Excelſior cœlo eſt, id eſt, Angelis, qui diuinæ eſſentię altitudinem totaliter comprehendere nō poſſunt. profundior inferno, & vnde cognoſces? Longior terra menſura eius, & latior mari. Per infernum autem intelligūtur dæmones infernales, qui licet ſint aſtutiſſimi, & maximæ cognitionis & ſcientiæ, non tamen habent plenam cognitionem de Deo. Per terram autē intelliguntur homines, quicunque de terra formati: & per mare, virgo Maria, vt in noſtro Mariali diffuſe declarabitur. in ſacra ſcriptura mare magnum appellatur. Licet enim plus ipſa ſola cognoſcat Deum, & eo fruatur, quam omnes ſimul Angeli, & beati, tamen nec ipſa totaliter Dei eſſentiam comprehendere poteſt. Sicut enim oculus corporalis non poteſt comprehendere totum Solem propter eius claritatem, excedētem virtutem viſiuam, ita oculus mentalis cuiuslibet puræ creaturę rationalis non poteſt totaliter comprehendere diuinam maieſtatem propter ipſius infinitam excellentiam.

Pro concluſione prædictæ dubitationis, declaratur, quomodo, omnes ſancti erunt æquales quo ad præmium eſſentiale.

SIt ergo hæc concluſio pro determinatione præmiſſæ dubietatis, quod omnes beati generaliter in trib. erunt æquales, quo ad præmium ſubſtantiale, ſcilicet in viſione, & fruitione Dei, in appetitus ſatiatione, & in perpetua duratione, ſecundum quod declarat ſanctus Bonau. & Scot. in 4. di. 49. & ibi Richard. 2. q. 8. & B. Thom. in 3. lib. contra gentes ca. 52. Primo enim vt dictum eſt, omnes beati generaliter videbūt ipſum Deum, & eo fruentur. In

*in appetitus ſatiatione, & in perpetua durat*ione.

tur. In cœlo enim Apocaly.2. erit eadem menſura hominis, & Angeli, id eſt, idem præmium. Nō enim poteſt eſſe niſi vnum infinitum bonum, fœlicitans omnes, tam homines quā Angelos. Et ideo dicit Dominus Matth.22. *Erunt homines ſicut Angeli Dei in cœlo*. Sed fœlicitas Angelorum conſiſtit in clara Dei viſione & fruitione, dicente Domino Matth.18. *Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei qui in cœlis eſt*, ergo in eodem præmio eſſentiali beatificantur omnes tā homines quā Angeli, ſcilicet in ipſa viſione & fruitione Dei. & in hoc ſenſu intelligitur parabola Saluatoris ſupra allegata de denario diurno, qui omnibus in vinea domini laborantibus, licet nō æqualiter laborauerint, datus eſt pro mercede. Gregor. & etiam Auguſt. in lib. de ſancta Virginitate. Vnde Scot. vbi ſupra dicit, quod ille denarius eſt diuina eſſentia, quæ eſt obiecta omnibus, & dabitur cuilibet, quia eſt obiectum beatificum omnium beatorum. Secundo dico ſecundum prędictos doctores, quod omnes beati generaliter erunt contenti illo gradu beatitudinis quem habebunt, omneſq; erunt ſatiati. Vnde Hugo de S. Victore ſuper Pſalmiſtam inquit: *Multa bona ſunt in hoc mundo, & hæc omnia cor hominis ſatiare non poſſunt*. Vnum autem bonum eſt apud Deum, ſcilicet viſio, & fruitio eius, & hoc ſolū cum percipitur, in eo ſatietas inuenitur. Sicut enim in mari eſt multitudo piſcium magnorum, mediocrium, & minorum, qui omnes habet de aqua quantum volunt, nec amplius deſiderare poſſunt; ita in mari diuinæ viſionis & fruitionis erūt beati maximi, mediocres, & minores, omneſque erunt ſatiati, nec amplius deſiderabunt quam illud quod habebunt. Tertio dico quod in cœleſti patria oēs beati erunt æquales in vitæ perpetuæ duratione, nec vnus habebit plus vel minus de ſecuritate æternæ beatitudinis quā alius. De qua inquit Auguſt. lib 13. de Tri. ca.25. *Hæc vita æterna appellatur, quia beati præſentia indeficientis vitæ plenè perfruuntur, & nunquā morti, vel vllis doloribus ſubiacere permittuntur*. Ad hoc namque creati ſunt, vt ęternaliter viuant, & æternam vitam æterne aſpiciant. & ſuper Pſalm.118. ſerm.19. *Tunc vere viuam, quando nihil potero timere, ne moriar*. Ipſa enim ſola dicēda eſt vita, quæ æterna eſt, & beata. In cuius comparatione iſta potius eſt mors appellāda quam vita. Proprie enim nihil aliud eſt viuere, quam beate & ſine vllo fine, ac ſine vlla miſeria viuere. Hæc autem vitæ æternitas recte per denarium figuratur, qui figuram habet rotundam, non habentem principium, neque finem. Vita enim illa ſuperna nullum vnquā habebit finem, nec vnquam habuit principium, quo ad ipſum Deum, qui eſt æterna fœlicitas & vita beatorum. Ex prædictis autem patet qualiter intelligi debeāt allegata pro prima parte, ſc. quod omnes beati habebūt claram Dei viſionem, perfectam eius fruitionem, & ſecuram poſſeſſionem, ſiue firmam, & certam, ac perpetuam tentationem, quæ ſunt tres dotes animæ beatæ.

Secundo principaliter dico ſecundum prædictos doctores, quod vnus beatus in patria erit maior altero quo ad pręmium ſubſtantiale in tribus, ſc. in clariori intuitione, in perfectiori fruitione, & in maiori cognitione. primo .n. dicunt præfati doctores, & etiam Alexan. de Ales, in 1. part. ſummæ, quod quamuis beati in patria omnes generaliter videant diuinam eſſentiam, non tamē æquali modo omnes vident. Sicut enim ex eo quod videtur eſt eadē gloria in beatis, ita ex diuerſo modo viſionis eſt diuerſitas gradus glorię in ipſis. Et probatur ſic: Nam lumine gloriæ Deus à beatis in patria videtur ſecūdum cōmunem opinionem. Sed quia alijs maiori lumine replebūtur, & perfectius illuſtrabūtur, ergo iſti perfectius diuinam eſſentiam videbunt. Non claritas corporis indicabit claritatem mentis. Sed quidam habebunt plus alijs de claritate in corpore, vt infra patebit, ergo clarius Deum videbunt. Dicit autē Alexander, quòd iſta diuerſitas non eſt ex parte DEI viſi, quia

quia ipſe erit idem qui ab omnibus videbitur, nec ex parte medij vidēdi, quia non videbitur per ſimilitudines aliquas, ſed videbitur Deus in ſe & per ſe, ſed iſta diuerſitas erit ex parte videntis. Nam Boetius dicit in 4. de conſo. quod omne quod appræhenditur, eſt in apprehendente per modum appræhendentis, & non per modum rei appræhenſæ. Quia ergo in beata patria erit diuerſitas perſpicacitatis intellectuum, ita etiam erit differentia appræhenſionum: & hoc etiam patet per exemplum. Nam videmus quod manente luce eadem non intenſa vel remiſſa vnus oculus ſecūdum quod eſt limpidior, plus de ea videt. Et ſimiliter luce diuinæ ſapientiæ manente in eadem diſpoſitione, quantum eſt de ſe, ille intellectus qui erit perſpicatior per lumen gloriæ, plus de ipſa perſpiciet quā alius minus perſpicax. Propterea inquit Paulus. 1. ad Cor. 15. prędicta cōfirmādo: *Alia eſt claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia eſt claritas ſtellarum, &c.* Per quæ verba ſignificatur diuerſitas gloriæ Dei, & beatorū. Sicut enim Sol ex ſeipſo eſt clarus, ita Deus ex ſeipſo eſſentialiter eſt beatus: & ſicut Sol omnis creati luminis principium eſt & cauſa, ita Deus eſt cauſa omnis beatitudinis & gloriæ in beatis. Et ſicut corpora cœleſtia ſunt magis & minus clara, ac ſplendida, ſecundū quod magis & minus de luce Solis participant, ita beati plus & minus vident Deum, ſecundum quod magis & minus participant de lumine gloriæ. Et ideo Aug. ſuper prædicta verba Apoſtoli dicentis: *Stella à ſtella differt in claritate*, ait: Per hoc Apoſtolus oſtendit quod non ſolùm in gehenna ſuppliciorum, ſed etiam in regno cœleſti multæ ſunt differentiæ præmiorum. Nam ſicut inter ſtellas vna plus alia, & alia minus altera ſplendet, ita beatorū alius alio magis, & alius altero minus fulgebit.

Confirmatio prædictorum.

ET confirmantur prædicta ſic: homines debēt aſſumi ad ordines Angelorum ſecundum determinationem omnium Theol. in 2. diſt. 9. Sed ſuperiores Angeli Deum clarius vident quam inferiores, vt patet per Dionyſ. in li. de cœleſti hierarchia. ergo hominum quidam alijs clarius Deum videbunt. Nam vt fit in corporalibus, ita ſuo modo fit in ſpiritualib. iuxta commētatorem in 1. Phyſi. Sed in corporalib. quanto corpus aliquid igni, vel ſoli magis propinquum fuerit, tanto magis calidum efficitur ac lucidum; ergo & ſimiliter in ſpiritualibus quanto quis fuerit Deo propinquior, & magis cōiunctus, tanto clarius & perfectius videbit eius maieſtatem, & feruentius diliget ipſum. Prętereа virtus eſt quædā diſpoſitio mentis ad menſuram gloriæ participandam. Sed quidam ſunt maioris virtutis, & alij minoris, ergo in patria illi qui erunt maioris virtutis, alijs minus virtuoſis perfectius Deum videbunt. Et iſto modo concludunt rationes ad ſecūdam partem adductæ. Vnde dicit Scotus quod ratio quare vni beato plus datur quam alteri, non eſt niſi voluntas Dei in ordine ad merita.

Vnus ſanctus quomodo erit maior alio in fruitione, & delectatione.

SEcūdo dico quod vnus beatus erit maior altero in Dei fruitione & dilectione, & cōſequenter in delectatione, & hoc patet ex prædictis corrolarie. Quia ſicut ſe habet intellectus ad viſionem, ſic ſe habet voluntas ad fruitionem. Sicut ergo vnus altero clarius videbit Deum propter maiorem diſpoſitionem, ita & eadem ratione ſimiliter perfectius perfruetur. Et probatur etiam ſic. Nam quāto gratia erit maior, tanto gloria erit copioſior, iuxta illud prophetæ, Pſal. 83. dic. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, q. d. quod gloria pariformiter conſequitur gratiam. Sed vnus habet maiorem gratiam altero, iuxta illud ad Epheſ. 4. *vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram, &c.* Ergo vnus altero maior erit in gloria. Notādum autem ſecundum Thom. in quæſtionibus diſputatis de veritate, q. 8. & cōmuniter omnes Theologos, quod triplex eſt gratia, ſcilicet gratis data, gratum faciēs, & conſummata. Gratia gratis data nō ſufficit ad Deum

per

Digitized by Google

per eſſentiam vidẽdum, & eo fruendum; nam eam habere poſſunt etiam mali. Similiter gratia gratum faciẽs ad hoc non ſufficit, quia tunc viator in mortali carne exiſtens, poſſet per eſſentiam Deum videre, & eo frui perfecte, quod eſt impoſſibile. Et ideo eſt tertia gratia, quæ dicitur conſummata, quam habẽt beati in patria, quæ quanto maior fuerit in aliquo, tanto maius habebit lumen gloriæ ad clarius videndum Deum, & eo fruendum. Prædicta etiam probãtur ratione humilitatis profundioris. Nam Matth. 18. inquit Saluator: *Quicunque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cœlorum.* Vbi gloſ. ait: *Quanto enim quis erit humilior, tanto in regno cœlorũ efficietur maior*: & merito. Quia vbi maior cõcauitas, ibi eſt maior capacitas, ibi maior erit fœlicitas. Idem quoque confirmatur ratione claritatis ardentioris. Nam charitas eſt principium, cauſa, & ratio merendi, & ſecundum charitatis diuerſitatem præmia diſtinguuntur. Vnde Auguſt. Homili. 4. ſuper Ioannem inquit: *Non numeroſitas operum, nõ diuturnitas temporum, ſed maior charitas meliorque voluntas auget meritum, &c.* Dicit autem ſanct. Bonau. & Rich. in 4. diſt. 27. & Scotus in primo diſt. 17. & B. Thom. in 4. ſcripto. diſt 49. art. 4. & prima parte ſummæ, q. 12, ar. 6. & contra gen. lib. 3. ca. 58. quod duplex eſt charitas, ſcilicet viæ & patriæ. Charitas viæ diſtinguit manſiones per modum meriti, eo quod actus noſter non habet quod ſit meritorius ex ipſa operatione, ſed ex charitate qua informatur ipſa virtuoſa operatio. Charitas autem patriæ diſtinguit manſiones per modum meriti. Nam quãto ipſa charitas in aliquo erit perfectior, tanto magis reddet illum beatum diuinæ viſionis & fruitionis capaciorem. Diuerſæ ergo manſiones quas Chriſtus aſſerit eſſe in regno cœlorum, diſtinguuntur ſecundum diuerſos gradus charitatis, & conſequenter ſecundum diuerſa gloria meritorum. Per illas autem manſiones ſignificantur diuerſi gradus gloriæ, & diuerſæ ſanctorum dignitates. Vnde Auguſtin. in lib. de ſancta Virginitate ait: *Quia ipſa vita æterna pariter omnibus erit ſanctis æqualis, denarius omnibus eſt attributus, qui eſt omnium merces. Quia vero in ipſa vita æterna fulgebũt innumeri meritorum gloria, multæ manſiones ſunt apud patrem. ac in denario quidem pari non viuet alius alio prolixius. In multis autem manſionib. honorabitur alius alio clarius.* Idem quoque Auguſt. ſuper Ioannem ait: *Licet alius alio ſit fortior, ſapientior, iuſtior, ac ſanctior, nullus alienabitur ab illa domo, vbi manſionem pro ſuo quiſque accepturus eſt merito. Denarius quidem ille æqualis eſt omnibus, quem paterfamilias eis qui operati ſunt in vinea, dari iubet. Quo vtique denario vita ſignatur æterna, vbi amplius alio nemo viuit, quoniam viuendi non eſt diuerſitas in æternitate menſura. Sed multæ manſiones diuerſas meritorum in vita æterna ſignificant dignitates*, hæc ille. Gregorius etiam in 4. moraliũ, ſic dicit: *Quoniam in electis in hac vita eſt diſcretio operum, in alia quoque vita erit procul dubio diſcretio dignitatum. Vt ſicut hic alius alium in operatione ſuperat, ita illic alius alium in retributione tranſcendat. Et quamuis in illa retributione non ſit eadem dignitas, vna tamen omnibus vita beatitudinis erit.*

Tertio dico quod in patria cœleſti erit alius alio ſublimior, & maior maiori cognitione. Vnde eſt notandum quod fuit opinio cuiuſdam doctoris, quem nominat Franciſcus de Mayro, vbi ſupra, qui ſecundum aliquos dicitur fuiſſe magiſter Rogerius monachus qui ait: Quod quicunque videt eſſentiam diuinam, videt etiam omnes creaturas in ea: cuius opinionis aſſignari poteſt ratio ſic. Quandocunq; eſt aliquod obiectum repræſentans alia, videns illud obiectum videt etiam repræſentata per ipſum. Sed diuina eſſentia repræſentat alia, ergo, &c. Alia vero opinio fuit B. Thomæ in 4. diſt. 49. articul 5. & in prima parte ſummæ, q. 12. articul. 8. & in quæſtionibus de veritate, quæſt. 8. articul. quart. & contra gen. libro tert. capit. 56. qui ait: Quod beati vident omnia quæ pertinent ad perfectionem vniuerſi, & ad perfectionem intellectus videntis eſſentiã Dei Reliqua vero vide-

re non poſſunt. Prima autem pars concluſionis ſuæ, probatur ratione ſic: Omnis res cum ad ſuum finem peruenerit, quietatur. Sed naturalis appetitus eſt omniũ rerum genera, ſpecies, & virtutes, ac totum ordinem vniuerſi cognoſcere. Quod demonſtrat humanum ſtudium erga ſingula. Ergo in vita ęterna, vbi perfecte humanum ſtudium quietabitur, omnia pertinentia ad perfectionem mundi & intellectus, bene cognoſcent eſſentiam Dei videntes. Secunda pars concluſionis ſecundum eundem probatur etiam ratione ſic: Videre Deum per eſſentiam ſuam, & omnia quæ Deus in ſeipſo videt: facit & facere poteſt, etiam comprehendere totaliter virtutem & eſſentiam Dei. Sed nullus intellectus creatus poteſt Dei eſſentiam & virtutem totaliter comprehendere, ergo, &c. Tertia autem opinio fuit Franciſci de Mayro. in conflatu di. 1. quæſtio. 4. Qui dicit primam opinionem eſſe ſimpliciter erroneam. Secundam vero quoad primam partem, quia beati, & ſi omnes videant diuinam eſſentiam, quia in hac conſiſtit beatitudo eſſentialis, non tamen æqualiter vidēt futura contingentia, vel creaturas, ratione quorum conſiſtit beatitudo accidentalis. Imo videt vnus plus quam alius ſecundum maiorem & minorem capacitatem, propter maius & minus meritum quod conſecuti ſunt in hoc mundo. Vnde improbat prædictas opiniones multipliciter. Primo, quia ſi eſſent verę, ſuperfluæ eſsēt reuelationes factæ ſanctis, nec Deus poſſet alicui ſancto aliquid nouum ſaltem de pertinentibus ad perfectionem vniuerſi reuelare, quod prius non ſciret; quia ex quo eſſet beatus, videndo diuinam eſſentiam videret omnia quæ vnquam poſſet DEVS reuelare, quod abſurdum videtur ſecundum eum. Secundo, quia dictæ opiniones auferunt illuminationes Angelorum. Nam ſecundum Doctrinam omnium Theologorum Angeli ſupremæ hierarchiæ illuminant Angelos ſecundæ, & Angeli ſecundæ, Angelos tertiæ, manifeſtando eis aliquid,

Improbatio aliorũ poſitionũ Fran. de Mayro.

quod eſt in diuina eſſentia, quod prius illis non erat notum: quod non eſſet verum, ſi beati viderent omnia quæ relucent in diuina eſſentia. Tertio, quia ſi eſſent veræ prædictę opiniones, ceſſaret priuilegium animæ Chriſti, quæ ex ſpeciali priuilegio cognoſcit in verbo omnia, quæ ſunt & erunt, ſecundum omnes doctores, maxime beatum Bonauent. in 2. diſt. 13. artic. 2. quæſtio. 3. & ipſum Thom. in 4. parte ſummæ. quæſt. 10. artic. 2. Hoc autem non eſſet ſingulare priuilegium, ſi omnes ſancti viderent in diuina eſſentia ſicut ipſa anima Chriſti. Ad rationem vero primæ opinionis reſpondet Franciſcus, vbi ſupra: Quod licet diuina eſſentia ſit obiectum quantum eſt de ſe repræſentans omnia, tamen diuina voluntas facere poteſt quod aliquid in ea relucens non repræſentetur aliquibus beatis, vel magis repræſentetur vni quam alteri ſecundum exigētiam meritorũ, & capacitatem eorum. Ad rationē vero alterius opinionis pro ea parte, de qua eſt difficultas ſimiliter reſpondet Franciſcus, cuius reſponſionem non refero cauſa breuitatis, & maxime, quia puto opinionem beati Thomæ & etiam Franciſci poſſe aliquo modo ſaluari. Vnde ego credo quod ſaluo ſemper meliori iudicio ſic poſſit concludi, quod ſicut perfectius videt Dei eſſentiam & perfectius eam amat, & ea fruitur vnus ſanctus quã alius, ita etiam perfectius eam cognoſcit & intelligit: imò hoc eſt neceſſario concludendum. Nam non poſſet quis aliquid perfectius diligere, niſi etiam perfectius illud intelligeret & cognoſceret, quia ſecundum Philoſophum in libr. de regi. prin. Amor ſequitur cognitionem, & nihil amatur niſi cognitum. prim. de genera. Et voluntas non fertur niſi in præcognitum. 3. de anima. Quantum vero ad cognitionem aliarum rerum quæ non ſunt de eſſentia diuina, ego credo cum beat. Thoma, quod quælibet anima beata intelligit omnia quæ pertinent ad perfectionē vniuerſi & intellectus ſui, & hanc cognitionem habet ex viſione Dei. Vnde

puto

puto quòd quilibet etiam ex minimis beatis habeat maiorem ſcientiam de naturalibus rebus, quàm habuerit Ariſtotel. & de diuinis ſcripturis quàm habuerunt omnes doctores in hac vita, & idem credo de alijs ſcientijs vtilibus animæ, vel facientibus ad perfectionem intellectus humani. Et probatur hæc opinio ſic: Scientia facit homines nobiliſſimos. l. prouidendum. C. de poſtula. & eſt perfectio animæ, vt ait commentator in 2. de anima. Et nihil eſt meliùs ſcientia & intellectu, niſi Deus, vt ait philoſophus in lib. de bona fortuna. Cùm ergò ad fœlicitatem requiratur omnis perfectio animæ, & oporteat quòd beato nihil boni deſit, vt inferiùs patebit, & etiam patet ex prædictis; Sequitur quòd anima beata tali perfectione ſcientiarum nõ carebit. Præterea vt ſuprà oſtenſum, Deus adimplebit in patria cœleſti omnia noſtra deſideria, quæ ſunt de re bona. Sed naturali deſiderio omnes homines ſcire deſiderant, vt ait philoſophus. 1. Met. Cùm ergò in hoc mundo non poſſimus habere perfectam ſcientiam omnium rerum naturalium, iuxta illud Eccle. 1. *Cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone.* Et 4. c. eiuſdem libri etiam ait Salomon: *Intellexi quòd omnium operum Dei nullam poſſit homo inuenire rationem*, Sequitur quòd ipſam cognitionem habebimus in alia vita. Aliter Deus dediſſet omni homini hoc deſideriũ naturale fruſtra, quod eſt falſum. Quia *Deus & natura nihil agunt fruſtra.* 1. de cœlo & mundo, & 3. de anima. Vnde ait Philoſophus vbi ſuprà, & etiam 2. Phyſi. quod deſiderium naturale non poteſt eſſe fruſtratoriũ. Et idem dicit commentator, 2. Meta. Quilibet ergò beatus perfectè intelliget in patria omnes prædictas ſcientias, vt ſuum naturale deſiderium ſibi à Deo datum compleatur. Vera eſt enim ſententia Mercurij Triſmegiſti, quam refert Lactan. in lib. de ira Dei. l. quòd maior pars eorum quæ ſcimus, eſt minor pars eorum quæ ignoramus.

Perfectam cognitionẽ omnium pertinentiũ ad perfectionem vniuerſi, habebunt omnes beati, & in hoc erunt æquales.

SEd notandum, quod ſicut in alijs rebus eſt reperire bonum, melius, & optimũ, & perfectum, perfectius, & perfectiſſimum, ita etiam reperitur cognitio & ſcientia perfecta, perfectior & perfectiſſima. Cognitionem ergò perfectam omniũ pertinentium ad perfectionem vniuerſi & intellectus humani habebunt omnes beati, & in hoc erũt æquales, quòd nullus erit ignorans de prædictis, & dicitur perfecta cognitio & ſcientia, reſpectu cognitionis & ſcientiç viatorum. Idem dicitur perfecta, quia perficiet & quietabit intellectum cuiuſq; ſecundùm capacitatẽ ſuam. Quidam verò erunt beati qui habebunt cognitionem & ſcientiam de prædictis perfectiorem alijs, & alij perfectiſſimam, vt B. virgo inter omnes puras creaturas, ſicut diffuſe probabo in 4. parte principali Marialis noſtri. Sicut autem licet aliqui perfectiorem alijs habeant cognitionem diuinæ eſſentiæ, tamen illi etiam qui minus cognoſcunt, ſunt beati & ſatiati in gradu ſuo, quia ſunt pleni cognitione ſecũdùm capacitatem ſuam. Similiter eſt de cognitione ſcientiarum, & aliarum rerum ad perfectionem vniuerſi & humani intellectus pertinentium. Quilibet enim beatus erit plenus cognitione perfecta ſecundùm gradum ſuum. Et ad prædicta facit, quòd etiam in hoc mundo reperitur ſcientia competẽs ſiue ſufficiens, & ſcientia eminens. c. niſi. cùm pridem. §. pro defectu. de renun. Nec eſt impoſſibile quòd quilibet de minus ſciẽtificis beatis ſit ſapientior omnibus viatorib. Nam & de Ioanne dixit Dominus Matt. 11. *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo.* Et ex prædictis poteſt reſponderi ad omnia argumenta Franciſci, & eius opinio cum illa beati Thom. concordari. Hanc autem opinionem de perfecta ſcientia omnium beatorum tenet Greg. 4. Dial. Vbi dicit, quòd ille qui ſcit Deum, omnia ſcit in ipſo. i. omnes ſcientias prędictas, & ſimiles cognitiones. Nec valet reſponſio quorundam dicentium, quod eſt duplex cognitio. ſ. formalis, ſicut videndo Socratem, videmus eum formaliter; & alia virtualis, ſicut ducatus re-

præſentat virtualiter groſſos ſui valoris, & ſic vid ndo eum, videre dicimur ipſos groſſos Vnde dicere voluerunt iſti, quòd in viſione Dei beati vident virtualiter omnia, ſed non formaliter. Quibus reſpódeo, quòd Greg. nõ loquitur de cognitione confuſa & generali, ſed de cognitione & ſcientia particulari diſtincta. & dicit nihil eſſe. ſ. de prædictis cognitionibus, quod beati neſciant. Scire autem eſt rem per cauſſam cognoſcere: & quoniam ita eſt, & non cõtingit aliter ſe habere 1. Poſter. Præterea ad veram & perfectam ſcientiam quam aſſerit Greg. eſſe in beatis, non ſufficit cognitio in generali & cõfuſa, ſed requiritur notitia particularis & diſtincta. 7. Ethic.

An Beati ſciant futura & contingentia quæ in hoc mundo fiũt.

QVantum verò ad futura & cõtingentia quæ fiunt & accidunt in hoc mundo, ſi quæratur an beati hoc ſciant. Reſpódeo, quòd credo ipſos parum curare de notitia prædictorum nõ pertinentium ad perfectionem ſui intellectus, maximè quia totaliter ſunt immerſi in infinita dulcedine viſionis & cognitionis; ac fruitionis Dei, in qua plenam habent fœlicitatem, nec minus eſſent fœlices, licèt omnia alia neſcirent. Vnde Aug. in lib. cõfeſſ. inquit: *Beatus qui te ſcit, etiam ſi illa neſciat. Qui verò te & illa nouit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolum beatus eſt.* Puto tamẽ, quòd in ipſa Dei viſione videant plus & minus de prædictis, prout ſecundùm eorum gradum & meritum diuinæ ſapientiæ viſum fuerit propalare. Sicut autem beatorum forte venit et deſiderium ſciendi aliquid de prædictis, vt puta; quid faciant ſui cõſanguinei, & huiuſmodi, credo quòd in ipſa Dei viſione, in qua omnia beatorum deſideria complentur, hoc proſpicere poſſent. Quandò enim beati deſiderant aliquid ſcire à Deo, ipſe illud protinus oſtendit eis, dicens Hier. 38. *Non eſt fas regem vobis quicquam negare.*

De dote impaſſibilitatis.

QVO ad dotes verò corporis glorificati, eſt ſciendum ſecundùm Theol. maxime Sanctum Bonau. in 4. di. 49. par. 2. ar. 1. q. 4. quòd dotem impaſſibilitatis omnes beati habẽt æqualem in hoc, quòd nullo modi poſſunt pati, vt ſuprà eſt oſtenſum. Dotes verò aliæ. ſ. ſubtilitatis, agilitatis, & claritatis ſunt in eis ſecundum plus & minus, & perfectius, & minus perfectum, per acceſſum ad complemẽtum & terminum, non per admixtionem cõtrarij, quia omnes dotes in omnibus beatis nihil habẽt admixtum de cõtrario. Et in hoc ſunt omnes æquales. ſ. quoad immunitatem ab omni oppoſito ipſis dotibus. Sicut autem in ipſis beatis eſt diuerſitas in perfectione viſionis, cognitionis & fruitionis; ita eſt diuerſitas in perfectione ipſarum dotium corporis, ſecundùm diuerſitatem meritorum, & ſecundùm claritatem gloriæ animarum, vt inquit Magiſter ſent. in 4. diſt. 49. & ibi Rich. & B. Thom. & Scot. qui dicit, quòd ſicut beatus maioris perfectionis & meriti exiſtens, clarius videbit diuinam eſſentiam oculo mentali ipſius animæ, ita clarius videbit Chriſti humanitatem glorioſam oculo corporali. Qui volũt ergò in Cœlo alios in gloria & claritate, atq; delectatione excedere, debent illos in hac vita in virtutibus & bonis operationibus ſuperare.

In dotibus omnes ſancti ſunt æquales, in alijs autem non.

Inter ſanctos non poteſt eſſe inuidia aut æmulatio, licet ſit inæqualitas in aliquibus dotibus.

NOtandum eſt autem, quòd licet inter ſanctos ſit inæqualitas in prædictis, tamen inter ipſos non eſt, nec eſſe poteſt inuidia aut æmulatio, immò quilibet ſanctus valdè gauderet de bono proximi. Scot. in 4. diſt. vlt. Et ideò quilibet ſanctus poteſt dicere illud quod ſcriptum eſt Sapien. 7. *Sine inuidia communico.* Sicut enim vas vnius ſextarij ſi eſſet in toto plenum, ita ne amplius tenere poſſet, & habere valeret aliquam cognitionem, non quærreret habere vinum alterius vaſis tenentis decem ſextaria, quia ipſum ſi amplius poneretur in eo, rumperetur. Sic etiam in Cœlo ſancti ſunt perfectiſſimè pleni illa gloria, cuius ſunt capaces, ſecundùm latitudinem ſuæ charitatis. De qua loquens Apoſt. 2. ad Cor. 6. ait: *Cor noſtrum*

Digitized by Google

ſtrum dilatatum eſt, dilatamini & vos. Et ideò non inuident alijs habentibus maiorem gloriam. Ipſi enim ſunt perfectiſſimè beati & ſatiati ſua gloria. Cōſiderate ergò ô fideles Chriſtiani, quæ claritas erit in cœlo, ſi quilibet ſanctus erit ſeptem vicibus Sole lucidior. Quid ergò erit videre pene innumerabilia millia Sanctorum & Angelorum? Tunc enim oculi noſtri erunt per gloriam purificati, vt ex illa claritate lætitiam recipiant. Quid erit videre glorioſam Virginem Mariam, quę ſola habet maiorem claritatem & ſplendorem, quàm omnes ſancti ſimul, vt ipſa retulit Sancto Thomæ Cantuarienſi Epiſcopo. Quid erit videre corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti? O conſolatio indicibilis, O ſuauitas inenarrabilis, O lætitia incomparabilis. Non enim ſolùm erimus ſocij Sanctorum & Angelorum, ſed erimus fratres Domini Ieſu Chriſti Matth. 12. Et habebimus glorioſam Virginem Mariam vt Matrem. Deus autem erit Pater noſter Ioan. 1. Et ideò exclamat Salomon Sap. 5. c. videns ſanctorum gloriam, & dicit: *Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt.* Et hoc ſufficiat pro 6. gaudio. Nō miretur autem aliquis, ſi in hoc ſermone ſum prolixus; quia vt ait quidam prædicator noſter: Quando homo ſpaciandi & recreationis cauſſa deambulat per Paradiſum, tarde inde exit & inuitus.

DE SEPTIMO Gaudio, quod dicitur durationis.

SEPTIMVM & vltimum gaudium Paradiſi dicitur durationis. Regna enim huius mundi ſunt tranſitoria & temporalia, dicente Salomone Eccleſiaſt. 2 *Nihil eſt ſtabile ſub Sole*, ſed regnum cœleſte erit æternū. De quo dicitur Daniel. 7. cap. *Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.* Vnde dicit Ariſtotel. 10. Ethicorum, quòd fœlicitas eſt quoddam bonum ſtabiliſſimum. Et ideò quælibet anima beata dicit de Deo illud Cant. 3. *Tenui eum nec dimittam.* Perpetuitatem autem ſupernæ patriæ & fœlicitatis approbat Scotus in 4. diſtinct. 49. quæſt. 6. & beatus Thom. in ſumma contra gentiles. libr. 2. cap. 2. Quam veritatem cauſſa breuitatis ſolùm vnica ratione comprobamus, quæ dicitur cauſſationis. Nam effectus qui dependet à ſua cauſſa, quantum ad eſſe, & quantum ad finem, durante ſemper cauſſa neceſſariò ſemper perdurat ſecundùm Philo. 2. Phyſicorum. Durante enim ſole in æternum, eius illuminatio in æternum durabit. Cùm ergò delectatio beatorum ſit quidam effectus dependens à Deo quantum ad eſſe; & quantum ad finem, qui Deus eſt quædam cauſſa infinita & æterna, carens principio, & fine ac termino, neceſſariò ſequitur, quòd anima beata nunquam poterit perdere fœlicitatē ſuam: quia vt ait Philoſophus 2. de generat. quòd alligatur cauſſæ indeficienti, ſemper accipit influentiam illius cauſſæ. Et prædicta veritas de æternitate fœlicitatis prob. per dictum Philo. 3. Phy. dicētis, quòd bonum quanto eſt permanentius, tanto eſt melius, ergò oportet quòd beatitudo ſit perpetua & æterna, vt ſit delectabilior omni re creata. Et ideò dicebat Saluator diſcipulis ſuis Ioan. 6. *Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Et Matth. 25. *Ibunt iuſti in vitam æternam* & Eccle. 31. dicitur de quolibet Sancto: *Stabilita ſunt bona illius in Domino*, & Pſalm. 127. ait propheta: *Videas bona Hieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.* Et Auguſtin. in 13. de Trinit. ait. *Vita beata eſſe non poteſt, niſi ſit immortalis & æterna, vita autem huius mundi eſt tranſitoria, & ſimiliter eius gaudia.* Quia enim delectationes huius mundi cauſantur à cauſis corruptibilibus, & deficientibus, ideo illis corruptis, aut annihilatis corrumpuntur & deficiunt.

Fœlicitatē debere eſſe æternam, ratione vnica oſtenditur.

Confirmatio prædictorum.

Simili-

Beati ſecuri erunt, quòd nunquam amittent gaudia cæli

SImiliter in regnis temporalibus oriũtur bella & diſcordiæ. In Cœlo verò erit pax æterna. De qua loquens Dauid Pſalm. 147. ait: *Qui poſuit fines tuos pacem.* Similiter Imperatores terreni, & omnes homines mũdi, licet habeant multas conſolationes, tamen ſemper timent ne amittant eas. Beati verò ſecuri erunt, quòd nunquam amitttent gaudia Paradiſi. De quibus dicit Dominus Iſa. 32. c. *Sedebit populus meus in multitudine pacis, in requie opulenta, & in tabernaculis fiduciæ.* In perpetuum igitur regnabunt ſancti cum Deo in ſecula ſeculorum, iuxta illud Pſalm. 33. *Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum.* Ideò Tobias loquens cũ Deo. 13. ſui libri c. ait *Magnus es Domine in æternum, & in omnia ſecula regnum tuum.* O Chriſtiani, quare non quæritis acquirere tale regnũ? O cæcitas maxima, laborabit quis & inſudabit per totũ annum, vt acquirat centum aureos. Exponit quis ſe periculo mortis; vadit ad pugnam, vt acquirat villam, vel caſtrum, & non curat acquirere infinita bona vitæ æternæ, & æternum cęli palatium. Scitote fratres quòd vera eſt ſententia Saluatoris noſtri Matth. 11. di. *Regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Licet enim Deus poſſit nobis dare beatitudinem abſque meritis, tamen non vult hoc agere, imò vult vt mereamur, & bonis operibus eam acquiramus. S. Bona. in 2. ſent. di. 12. ar. 1. q 2. De qua beatitudine loquens Aug. in 6. de ciui. Dei c. 12. ait: *O regnum beatitudinis, vbi tu Domine ſpecies ſanctorum, & diadema gloriæ, facie ad faciem videris à ſanctis, lætificans eos vndique in pace tua, quæ exuperat omnem ſenſum. Vbi gaudium infinitum, lætitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore, lux ſine tenebris, omne bonum ſine omni malo. Ibi iuuentus nunquam ſeneſcit, ibi amor nunquam tepeſcit, ibi vita terminum neſcit, ibi decor nunquam palleſcit, ibi ſanitas nunquam marceſcit, ibi gaudium nunquam decreſcit, ibi dolor nunquam ſentitur, ibi gemitus non auditur, ibi triſte nihil videtur, ibi lætitia ſemper habetur, ibi nullum malum timetur, quoniam ibi ſummum bonum poſſidetur, quod eſt videre faciem Domini virtutum. Fælices igitur qui de naufragio vitæ præſentis ad tantum gaudium iam peruenire meruerunt,* hæc ille. Qui etiam in libr. Soliloquiorum dicit: *Fælix ſocietas ſupernorum ciuium,* & ſequitur infra: *Ibi erit gaudium ſine mœrore, requies ſine labore, abundantia ſine defectione, dignitas ſine timore, opes ſine amiſſione, ſanitas ſine languore, vita ſine morte, perpetuitas ſine corruptione, fælicitas ſine calamitate, amaritudo, & omnis aſperitas in regione illa locum non habet. Ibi enim non eſt malum, neque malitia, non eſt aduerſarius impugnans, nec vlla peccati illecebra; nulla eſt ibi indigentia, dedecus nullum, nulla rixa, nullum vituperium, nullus timor, nulla inquietudo, nulla dubietas, nulla violentia, nulla diſcordia: ſed eſt ibi pax ſumma, charitas perfecta, iubilatio, & laus Dei æterna, gaudium, & requies ſine fine manſura,* hæc ille. De qua etiam dicit Dauid Pſalm. 149. *Gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius.*

Declaratur illud Pſal. 83. Rex meus & Deus meus, &c. in quibus verbis primo commẽdatur liberalitas Domini.

DE quibus Cœli ciuibus glorioſis, inquit idem propheta Pſal. 83. loquens Deo & dicens: *Rex meus & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* In quibus verbis tangit patriæ cœleſtis excellentiam. Et primo eam commendat à Domini liberalitate, cùm dicit: *Rex meus & Deus meus.* Licet enim ſit Rex & Deus, eſt tamen noſter, quia ſe, & ſua nobis dedit. liberalitas autem eius apparet, quia omnes peregrinos facit ciues, atque perpetuos habitatores, ac domeſticos ſuos, & hæredes. Et ideò nobis inquit Apoſtolus prædicta tangens ad Ephe. 2. *Fratres iam non eſtis hoſpites, & aduenæ, ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum.* Secundo ibidem commendat patriam cœleſtem à fœlicitatis veritate, dum ait: *Rex meus, & Deus meus. Beati qui, &c.* Vt enim ait Ambro. in lib. de offic. *Beatitudinem quidam poſuerunt in corporis voluptate ſicut Epicurei: Quidam verò in animi virtute, ſicut Stoici: Et quidam in virtute interiori, & exteriori quadam honeſtate, ſicut Peripatetici.* Sed vera fœlicitas conſiſtit in Dei viſione & cognitione, ſicuſt tenẽt fideles & Catholici. Et ideò dicebat Dominus diſcipulis ſuis illud, quod dicet nobis in patria:

Beati

Digitized by Google

Beati qui vident, quæ vos videtis. Luc. 10. Eſt autem notandum, quod ſecundum Augu. ſuper Geneſin ad literam, beati habebunt triplicem viſionem. vna dicitur ſpiritualis, qua videbunt Angelos & animas beatorum, ex qua viſione reſultabit gaudium magnum. Si enim ſecundum Chryſoſt. videre dæmones eſt magna pœna & quædã gehenna, conſtat quòd videre Angelos erit magna gloria. Alia viſio dicitur corporalis, quia videbũt Chriſti humanitatem, ex qua viſione reſultabit gaudium maius. *Ipſe enim eſt ſpecioſus forma præ filiis hominum.* Pſal. 44. De qua viſione dicitur Cantic. 3. *Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua.* Humanitas autem ſiue caro Chriſti dicitur diadema, ſiue quia fuit nobis victoriæ cauſa, ſiue quia nulli vitio, vel prauæ ſuggeſtioni vnquam fuit aperta, ſiue quia fuit tantũ vna linea, id eſt, carne virginea figurata. Cæteræ enim figuræ diuerſis lineis formantur. Figura autem circularis tantum vna linea clauditur. Et ſimiliter caro cæterorum formata eſt ex ſemine vtriuſque parentis. Caro autem Chriſti tantum ex ſanguinibus virginis. Alia viſio dicitur intellectualis, ſiue ſuperintellectualis, qua diuinitatem videbunt, ex qua reſultabit gaudium maximum. De qua viſione dicit Fulgentius: *Sicut per ſpeculum vitreum, trina nobis viſio adminiſtratur, quia noſipſos, & ipſum ſpeculum, & quicquid adeſt videmus Sic per ſpeculum diuinæ claritatis & ipſum Deum, quantum poſſibile erit creaturæ, & noſipſos, &c. omnia noſtra ex certa ſcientia cognoſcemus,* hæc ille. Bene ergo dicit propheta: *Rex meus, & Deus meus. Beati,* &c. Tota enim fœlicitas noſtra erit in videndo ipſum regem cœleſtem.

Triplex color in Chriſto conſideratur, in quibus beatificabitur viſus noſter.

SEd notandum, quod color niger viſum congregat; albus autem ipſum diſgregat: ſed viridis qui eſt medius inter album & nigrum, delectat viſum. Iſte autem triplex color in Chriſto conſideratur. Niger enim color ſignificat eius humanitatem, quæ fuit in paſſione denigrata. Apoc. 6. *Sol factus eſt niger tãquam ſaccus cilicinus.* Et iſte color niger debet cogitatus noſtros congregare, quia ſi tanta paſſus eſt innocẽs & ſanctus, quid pati debet peccator malus & iniquus? Color albus ſignificat ſuam diuinitatem, quæ præ nimia ſua claritate oculos mentis diſgregat. Et ideo iſte color albus diuinitatis coniũctus eſt cum nigro humanitatis, & factus eſt totus viridis, & delectabilis ad videndum. Et de hoc exponi poteſt illud quod ait Dominus Ezech. 18. *Paſcam eos in montibus Iſrael, ibi requieſcent in herbis virentibus.* In monte enim cœleſti herba viridis habetur, quæ ouibus Dei in paſcuis datur; hæc autem herba eſt Chriſtus. De qua exponi poteſt illud Geneſ. 1. *Germinet terra,* id eſt, Virgo Maria, *herbam virentẽ,* id eſt Chriſtum Deum & hominẽ. Et ideo ipſe Dominus vocat ſe lignum viride, dicens Luc. 23. *Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?* Hanc autem viriditatem deſiderabant videre ſancti Patres, iuxta illud Eccleſ. 40. *Gratiam & ſpeciem deſiderabit oculus, & ſuper omnia virides ſationes.* In iſta igitur viriditate cæleſti paſcuntur oues Paradiſi, intus in contemplatione diuinitatis, & extra in viſione glorioſæ humanitatis, iuxta illud Ioan. 10. *Ingredietur & egredietur & Paſcua inueniet.* Et ſic patet quomodo viſus noſter beatificabitur, videndo ipſum regem ſupernum. Auditus autem beatificabitur audiendo eius dulciſsimam allocutionem. De qua dicitur 2. Cant. *Sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis & facies tua decora nimis.* Olfactus quoque beatificabitur odorãdo roſam Paradiſi, id eſt mundiſſimam carnem Chriſti. De qua poteſt dici illud Eccle. 50. *Quaſi flos roſarum in diebus vernis.* item odorando balſamum, id eſt diuinitatem ſuauiſsimam. Eccle. 24. *Quaſi balſamum non mixtum odor meus.* Odorando quoque eius animam, omnibus vnguentis pleniſſimam. Can. 1. *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Guſtus etiam beatificabitur in plena Dei delectatione, quam ſentiet ex carne Chriſti dulciſſima. Iob. 31. *Quis det de carnibus eius vt ſaturemur?* Item ex anima eius dulciſſima. Eccle. 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis.* & ex diuinitate omnium ſapore

Singuli etiã alij ſenſus quomodo in Chriſto beatificabantur.

Digitized by Google

pore pleniſſima. Sa. 16. *Panē de cœlo præſtitiſti eis omne delectamentū in ſe habentem & omnis ſaporu ſuauitatem.* Tactus inſuper beatificabitur, tangendo perſonam Chriſti. Si enim tanta virtus erat in tangendo fimbriā veſtimenti eius quanta ſuauitas erit tangere perſonam eius? Cant. 2. *Dextera illius amplexabitur me.* Item in oſculando. Si enim tāta ſuauitas fuit in oſculādo pedes eius paſſibiles, quāta erit oſculari corpus eius glorioſum, & faciē illā deſiderabilē? Cāt. 8. *Quis det te fratrē meū, vt inueniā te foris & deoſculer?*

Creaturarū bonitas non poteſt nos ſatiare propter triplicem defectum quem habēt: ideo ſolummodo in bonitate Dei erit ſatietas.

IN bonitate igitur iſtius regis ſolūmodo inuenitur perfecta ſatietas. Bonitates .n. creaturarum ideo non poſſunt nos ſatiare, quia habent triplicem defectum. Sunt .n. accidentales, & ideo eis ſæpe priuamur. Sunt particulares, quia nulla creatura eſt quæ habeat omnes bonitates, ſed ſunt in eis ſparſæ & diuiſæ. Sunt etiā mixtę, quia nullam habent puram bonitatem. In Deo autem eſt bonitas eſſentialis. Matt. 18. & Luc. 19. & vniuerſalis. Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, &c.* Item pura. Vnde Auguſt. inquit: *Quanta ibi erit fœlicitas, vbi nullum erit malum, & nullum latebit bonum?* Affectus igitur noſter non poteſt reperire perfectam delectationem in creaturarū bonitatib. ſic accidentalibus, particularibus, & mixtis. Si enim aliquis valde ſitiens, guttas lambit, non ſatiatur, ſed ſitis eius magis augetur, & ſi calix menſuratus ſibi proponatur, ſemiplene ſatiatur. Peccatores aūt in creaturis quaſdam delectationes lābunt, propheta dicente: *Inimici eius terram lingent.* Pſal. 71. Et ideo nō ſatiātur, ſed miſerabili fame torquentur, eodem propheta atteſtāte qui ait Pſal. 58. *Famem patientur vt canes.* Boni aūt in præſenti diuinas delectationes recipiunt, ſed mēſurate. Ad Eph. 4. *Vnicuiq; veſtrum datū eſt ſecūdū menſuram donationis Chriſti.* Et ideo eorū appetitus non poteſt hic perfecte quietari. Beati aūt ſunt in fonte Dei, & ideo non poſſunt ſitire. Apocal. 7. *Agnus qui in medio throni eſt, deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* Sunt etiam in cœnaculo Dei, & ideo non poſſunt eſurire. Apoc. 7. *Non eſurient neque ſitient amplius, &c.* Item ſunt in theſauro Dei: & ideo nō poſſunt penuriam ſuſtinere. Eccl. 15. *Iucunditatē & exultationē theſaurizabit ſuper eū.* Sūt quoq; in plenitudine gaudiorū. Et ideo nō poſſunt aliquid triſte ſuſtinere. Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui.*

Sequitur declarando aliam particulam illius Pſal. 83 Beati qui habitant &c. in quibus verbis à cōſortij nobilitate commendatur cœlum.

TErtio commendat propheta in prędictis verbis patriam cœleſtem à cōſortij nobilitate cum ait: *Beati qui habitant, &c.* Beati .n. habebunt æternum conſortium Angelorum. De quib pulchrum erit tria conſiderare .ſ. eorum creationem, locationem, & ſublimationē. Quo ad primum, dico ſecundū Th. contr. gen. li. 2. c. 8. quod ad perfectionem vniuerſi congruum fuit Deum creare Angelos, quod probatur ratione perfectionis. Regula .n. eſt Philoſ. 2. de Cœlo & mundo, *quòd ſi vnum contrarium eſt in natura, reliquum ſimiliter debet eſſe.* Omnes .n. gradus creaturarum debent reperiri, alioquin aliquid deficeret ad vniuerſi perfectionem. Sed inuenitur corpus coniunctum ſpiritui, vt in homine. Item corpus ſeparatum, & ſine ſpiritu, vt in lapide, quod eſt minoris perfectionis. Ergo debet etiam reperiri eius oppoſitum maioris perfectionis, ſcilicet ſpiritus ſeparatus à corpore, ſcilicet Angelus. De cuius creatione inquit Auguſt. in libro, Cur Deus homo, ad Deodatū, capitul. 1. *Ille ſummus atq; incircumſpectus ſcriptus, qui initio caret, & fine, cū nollet quaſi ſolitarius eſſe, diſpoſuit quoſdam ſibi ſimiles ſpiritus creare, qui gloriæ cognitione atque participatione in perpetuum gauderent, ſuoque creatori laudes perpetuas hilariter exhiberent. Creatiſque Angelicis turmis, voluit ab eis timeri, quaſi Dominus ſed obediri, & amari quaſi Pater, & creator benigniſſimus. Coacta enim ſacrificia nequeunt illi eſſe grata. Ideoque liberum eis arbitrium conceſſit, innuens, quòd eorum ſeruitio minime indigeret,* hæc ille. Creauit aūt Deus oēs Angelos in prima die mundi, quæ fuit Dominica, vt teſtatur Auguſt. ſuper Gene. & Franciſcus de Mayro. in tractatu de Angelis.

Opiniones variæ de angelis, an omnes ſint eiuſdem ſpeciei.

SI autem quæratur, vtrū oēs Angeli ſint eiuſdem ſpeciei. Reſpond. beatus Thomas 1. part. ſummæ quæſt. 5. art. 4. quod nō ſunt plures Angeli in eadem ſpecie, nec eſſe poſſunt, ſed vnuſquiſque Angelus ſuam con-

Digitized by Google

conſtituit ſpeciem. Et faciunt ad hoc quædam argumenta, quæ breuitatis cauſa pertranſeo. Richardus autem noſter in 2. diſt. 3. art. 5. q. 1. & ſanctus Bonauent. ibid. part. 1. artic. 2. q. 1. & ſimiliter Scotus in eadem diſt. tenent quod in Angelis eſt diſtinctio perſonalis, non autem ſinguli Angeli faciunt particularem ſpeciem: & idem tenet Alexander de Ales in 2. part. ſummæ, q. 20. membro 6. art. 2. & probatur idem quòd non eſt inconueniens, nec impoſſibile, plures Angelos eſſe in eadem ſpecie, imo hoc eſt valde conueniens. Quidam autem dicunt, quod vnuſquiſque ordo conſtituit ſuam ſpeciem, ſub qua ſunt omnes Angeli eiuſdem ordinis. Alij vero dicunt, quòd ſicut omnes animæ ſunt vnius ſpeciei, ſic & Angeli. Vnde Anſelmus in libro Cur Deus homo, c. 71. ait: *Omnes Angeli ſunt vnius naturæ.* Sciendum tamen eſt, quod ipſi Angeli inter ſe ſunt inæquales in aliqua naturali proprietate, vt declarat Rich. 2. diſt. 3. art. 2. q. 2. Nam alij ſunt excellentiores alijs in naturalibus donis, ſecundum magiſtrum in 2. diſtinct. 3.

Angeli ſunt collocati in cælo empyreo, vt in loco proprio.

QVo ad ſecundum, ſcilicet locationem ipſorum Angelorum, dico, quòd Deus illos in cœlo empyreo collocauit, iuxta illud Matt. 18. *Angeli eorum in cælo ſemper vident faciem patris mei.* Vnde vt ait Beda & Strabo, quem refert Alexand. de Ales in 2. par. ſummæ, q. 19. membr. 3. art. 2. in pr. Et Bonau. in 2. diſt. 3. art. 2. q. 1. ſtatim vt factum fuit ipſum cœlum, fuit Angelis repletum. Alij autem dicunt, quòd Deus creando cœlum Angelis repleuit, ſicut creando animam corpori ipſam infundit. & hanc opinionē tenet Franciſc. de Mayro. in ſermone de Angelis. Cœlum .n. prædictum, eſt locus deputatus contemplationi Angelorum & ſanctorum, quia eſt nobiliſſimum inter omnia loca corporalia. Et ideo maxime decet ſubſtantias nobiliſſimas. Dicit autem beatus Thomas in 1. part. ſummæ, q. 66. art. 3. quòd Angeli ſunt in cœlo collocati non ſolum vt æternaliter contemplātes, ſed ēt generaliter præſidentes, quia præſunt omni corporeæ creaturæ. Et ideo in loco ſupremo debuerunt collocari. Dicit autem Auguſt. in libro de ſpiritu & anima, quod ſolus ſpiritus increatus eſt incircumſcriptus, ſcilicet Deus qui eſt vbique. Vnde ait Hier. 23. *Cælum & terram ego impleo.* Spiritus vero creati loco circumſcribuntur, vnde Angeli licet non ſint in loco corporali cōſeruante, quia ab eo non habent dependētiam nec influentiam, nec in loco menſurante, quia ſunt indiuiſibilis naturæ, quæ nō occupat locum: vnde multi Angeli poſſunt eſſe in eodē loco: tamen ſunt in loco cōtinente, & circūſcribente, & ita ſunt in vno loco, q non in alio, quia ſunt naturæ & ſubſtātię finitę, & limitatę, vt declarat S. Bonau. in 2. di. 2. parte 2. ar. 1. q. 1. 2. 3. & 4.

Aliqua de Angelorū ſublimitate

QVo ad tertium vero de ſublimatione & dignitate eorum, hic pertranſeo, quia de ipſis dixi ſermone 10. parte 3. & etiam dicam in 11. parte Marialis, ſerm. 2. parte 4. Solum dico quòd Aug. 11. de ciuit. Dei, c. 14. ſic angelicā naturā extollit dicēs: *Natura angelica cætera omnia quæ Deus condidit naturæ dignitate præcellit,* quod qualiter intelligi debeat, patere poteſt ex dictis ſupra in prædicto ſermone 10.

Angelorum numerus nobis eſt ignotus.

SI autem quæratur quot ſunt Angeli in cœlo, dico quod eorū numerus eſt maximus, & exceſſiuus, ac nobis incognitus. quòd ſit maximus patet per Dionyſium qui 14. c. cœleſtis hier. dicit, quod Angeli ſunt in quadam magna multitudine oēm materialē multitudinē excedentes. Cuius rationē aſſignat Th. in 1. parte ſūmæ, q. 50. art. 3. in corpore quęſtionis dicēs, quòd ſicut in corporib. attenditur exceſſus ſecūdū magnitudinē, vnde corpus incorruptibile, vt cœlū, excedit quaſi incōparabiliter ſecundum magnitudinē, omnia corruptibilia, eo quod tota ſphæra actiuorū & paſſiuorū eſt aliquid modicū reſpectu corporū cœleſtiū: ita in ſpiritualib. attēditur exceſſus ſecundū multitudinē numeralē. De ipſis vero Angelis inquit propheta. Pſ. 138. *Dinumerabo eos & ſuper arenam multiplicabuntur.* quòd autem eorum numerus ſit exceſſiuus, probat Tho. in 1. ſcripto. diſtinct. 40. art. 2. in ſolutione quarti argumenti: & 1. parte ſummæ, q. 6. artic. 5. in corpore quæſtio-

Digitized by Google

Multo plures ſunt Angeli qui remãſeruntin cœlo, quam dæmones, & omnes homines demnandi ſimul.

quæſtionis. Nam numerus Angelorum qui remanſerunt in Cœlo, eſt maior numero eorum qui ceciderunt per peccatũ, ſecundum magiſtrum in 2. diſt. 19. & ſecũdum quoſdam forte ſunt multo plures, quàm dæmones & omnes homines damnandi ſimul. Et ad hoc exponi poteſt moraliter illud 2. Paral. 32. *Nolite timere. Plures enim nobiſcum ſunt quàm cum illo*. ſcilicet Lucifero. quod autem angelorum numerus ſit nobis incognitus, oſtendit beatus Th. in 2. diſt. 3. art. 9. ſecundum. n. Hieronymum ſuper Matthæũ, Vnaquæque anima habet vnum Angelum ad ſui cuſtodiam deputatum. Sed numerus hominũ eſt nobis incognitus, ergo & numerus Angelorum eos cuſtodientium, qui ſunt vnius ordinis. Et multo magis numerus omnium Angelorum Deo miniſtrantium & cõtra diabolum pugnãtium, iuxta illud Iob 25. *Nunquid numerus militũ eius?* quaſi dicat nõ. ſunt innumerabiles quo ad nos, vt exponit Grego. in moralibus. De quibus etiam dicitur Dan. 7. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebãt ei.* Cum his autem beatiſſimis ſpiritib. erit cõuerſatio noſtra in cœlis, & eis erimus ſimiles, dicente ipſo Domino Matth. 22. *Erunt ſicut Angeli Dei in Cœlo.* Ex hac autem digniſſima numeroſitate Angelorũ, accreſcet nobis gaudium accidentale. Et ſimiliter ex numeroſa multitudine ſanctorũ, ſcilicet Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorũ, Virginum, ac cæterorum beatorum virorũ, & ſanctarum mulierum. De quibus ait aquila volans Apoc. *Vidi turbam magnã, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis, ſtantes ante Thronum, &c.* Sicut enim additus multitudini dãnatorum, auget illorũ ſuppliciũ, ita ſecundum Bernar. additus multitudini beatorum, auget ipſorum gaudium. Et ideo Cyprianus in epiſtola ad fratres de mortalitate nos hortatur di. *Quid non properamus, & currimus, vt patriam noſtram videre, & parentes ſalutare poſſimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, & filiorum. Frequens nos & copioſa turba deſiderat, iam de ſua incolumitate ſecura, & adhuc de noſtra ſalute ſolicita. ad horum conſpectum & complexum venire, quanta & illis & nobis in cõmune lætitia eſt? Qualis illa cœleſtium regnorum voluptas, ſine timore moriendi & cum æternitate viuendi? Quàm ſumma & perpetua fælicitas? Illic Apoſtolorum glorioſus chorus, illic prophetarum exultantium numerus, illic martyrum innumerabilis populus, ob certaminis & paſſionis victoriam coronatus, illic triumphantes Virgines, quæ concupiſcentiam carnis & corporis, continentiæ robore ſubegerunt, illic remunerati miſericordes, qui alimentis & largitionibus pauperum iuſtitiæ opera fecerunt. Qui Dominica præcepta ſeruantes, ad cœleſtes theſauros terrena patrimonia tranſtulerunt. Ad hos, fratres chariſſimi, cum auida cupiditate properemus, & cum ipſis cito eſſe, & ad Chriſtum venire contingat optemus,* hæc ille. Et Auguſtinus in ſermone 6. de martyribus dicit: Sanctorum ſocietate Cœlum exultat, quorum patrocinijs lætatur, quorum triumphis Eccleſia ſancta coronatur, quorum gloria multiplici paſſionum genere adornatur, &c.

Quilibet ſanctus an tantum gaudeat de bono proximi quantũ de proprio.

SI autem quæratur, vtrum quilibet ſanctus tantum gaudeat de bono proximi, quantum de proprio? Reſpondeo, quòd in hoc fuerunt diuerſæ opiniones. De quibus ſanctus Bonauent. in 3. diſtin. 31. articul. 3. quæſt. 3. Et Richar. in eadem diſtinct. 49 quæſt. vltima. & Scotus in 4. diſt. 50. Quorum argumenta non refero propter euitandam prolixitatem. Dicit autem Anſelmus in libr. Monologion capit. 1. *In illa perfecta charitate innumerabilium Angelorum bonorum & hominũ, non aliter gaudebit quiſque pro ſingulis alijs, quàm pro ſe ipſo.* Et Auguſt. 22. de ciuitate Dei inquit: *Quamuis futuri ſint pro meritis præmiorum etiam gradus honorum, atque gloriarum, tamen non eſt ambigendum, quod illa beata ciuitas magnum hoc in ſe bonum habebit, vt vnus alteri non inuideat, ſicut nunc non inuident Archangelis Angeli cæteri. Nolet enim eſſe vnuſquiſque quod non accepit, cum ſit pacatiſſimo concordiæ vinculo ei qui accepit obſtrictus. Quoniam nec in corpore vult oculus*

culus eſſe, qui eſt digitus, cum membrum vtrumque contineat totius carnis p:ıcata compago. Sic itaque habebit donum alius alio minus, vt hoc quoque donum habeat ne velit amplius. hæc ille.

Opinio Th. circa allatam dubitationem.

DIcit etiam Thom. libr. 3. contra gen. cap. 57. quod in beatis non erunt tria quæ conſueuerunt eſſe in vita iſta, ſcilicet inuidia, diſcordia. & damna. De primo dicit Gregorius ſuper Ezechielem. Hac ratione conueniunt mãſiones multę cum vno denario, quia etſi alter minus & alter amplius exultet, omnes tamen vnum gaudium conditoris ſui viſione lætificat. Et Auguſtinus in epiſtola ad Cyrillum ait: *Noueris quòd reuerentia quæ ſingulis ſanctorum exhibetur, cæteris omnibus exhibetur. Nec putes quòd in Cœlo ſit aliqua inuidia vt in mundo. Sicut enim in mundo quilibet hominum cæteris præeſſe magis vellet, quàm ſubeſſe, ita in Cœlo per charitatem ineffabilem, qua ſe inuicem diligunt beatæ animæ, quilibet ſanctorum ita alterius gloria gaudet, ſicut ſua, quoniam vellet quiſque maior, vt quiſque minor ſibi eſſet æqualis & pene maior, quia eius gloria eſſet ſua. Nam minor ita maioris gloria gaudet, ſicuti eam haberet, nec vellet eam habere, vt ille non haberet, imo potius de ſua, ſi fas eſſet, ſibi impartiret, vnde gloria ſingulorum eſt gloria cunctorum.* hæc ille. De ſecundo ait Chryſoſto in libr. de reparatione lapſi: *Nulla erit in futuro diſcordia, ſed cuncta conuenientia. Omnium enim ſanctorum vera concordia erit.* Et Auguſtin. ſuper Ioannem dicit: *Regnabit in omnibus vnitas charitatis, per quam Deus qui charitas eſt, erit omnia in omnibus, per quam etiam fiet vt quod habent ſinguli, commune ſit omnibus.* De tertio autem, ſcilicet quod beatus non ſentiat damnum aliquod propter maiorem gloriam alterius, inquit Gregor. vlti. mora. *Eiuſdem etiam diſparitatis damna non ſentiunt, quia vnicuique quantum percipit ſufficit.* hæc ille.

Angeli ex immenſo gaudio ſanctis narrabunt conuerſationē ipſorum.

NOtandum eſt autem ſecundum doctrinam omnium theolog. quòd beati colloquentur, ex immenſo gaudio inuicem exultantes, licet non ſit neceſſarium, quia vnuſquiſque videbit in mente alterius conceptus eius. Colloquentur etiam Angelis, & Angeli ipſis collocutione ſpirituali, vnde Auguſt. in communibus ſermonibus, ſermone 6. ait: *Iuſti in illa inenarrabili gloria cum ſe in lumine viderint, intra ſemetipſos ſinguli obſtupeſcent & dicent: Putas ego ipſe ſum? & quomodo huic gloria dignus inuentus ſum? Angeli etiam accedentes cum gaudio magno ad ſanctos, narrabunt eis conuerſationem eorum immaculatam, continentiam, vigilias, orationes, voluntariam paupertatem, frugalitatem, perfectam patientiam, ſitis & famis tolerantiam, omnia quæcunque propter Chriſti charitatem æquanimiter pertulerunt. hæc autem omnia ſanctis Angelis cum exultatione dicentibus, reſpondebunt omnes iuſti dicentes: Conſtituti in terris omnino nec vna die perfecte viximus, nec vllum opus bonum à nobis geſtum eſt. Iterum vero Angeli commonefacient eos, & locum ac tempus eis referent ſuorum bonorum operum, atque admirantes eorum humilitatem glorificabunt Deum, videntes in Cœlis corpora ſanctorum ſuper lumen refulgentia, quia in terris voluntarie afflicti ſunt, & patientiam ſuam immaculatam veſtem, ac margaritam pretioſiſſimam poſſederunt. Item quia in agro theſaurum abſconditum inuenerunt, & vendentes omnia quæ ſunt ſuper terram, illum ſolum mercati ſunt.* hæc ille.

Sequitur declarando aliam particulam illius Pſal. 83 Qui habitāt in domo, & c in quibus verbis cælum commendatur à loci amœnitate.

QVarto commendat propheta patriam ſupernam à loci amœnitate cum ait: *Qui habitant in domo tua Domine*, id eſt, in Cœlo empyreo, quod primo à Deo creatum eſt cum Angelis, & materia prima omnium aliarum rerum. Et ita exponit Auguſtinus. Beda & Strabo illud Geneſ. 1. *In principio creauit Deus Cælum & terram*, vt etiam exponit Bonauentura 2. diſtinctio. 2. de quo Cœlo inquit Beda ſuper Geneſim: *Superius Cælum quod à volubilitate mundi ſecretum eſt, mox vt creatum eſt, ſanctis Angelis ſuit repletum.* De ipſa autem cœleſti ciuitate dicit beatus Ioannes Apocal. 21. *Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam, deſcendentem de Cœlo, & Deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* In quibus verbis omnes dotes animæ & corporis cuiuslibet beati deſignantur. Primo enim oſtenditur gloria

Declaratur illud Apoc. 21 Vidi ciuitatem ſanctā, & c.

Digitized by Google

primæ dotis animę, quæ dicitur dilectio perfecta, cum dicitur: *Vidi ciuitatem.* Ciuitas enim dicitur quaſi ciuium vnitas, ſecundum Iſidor. 15. Etymo. Quæ quidem vnitas maximè habet fieri per dilectionem, quæ perfectiſſima erit in illa patria ſuperna. De qua dicitur Pſalmo 121. *Hieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum.* Omnes enim beati ſimul in maxima pace & dilectione in ea habitabunt. De quibus dicitur Pſalmo 132. *Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum.* Et ideo inquit propheta vbi ſupra: *Beati qui habitant,* &c. Secundo oſtenditur poſſeſſio certa, cum dicitur *ſanctam;* ſanctum enim id eſt quod firmum, ſecundum gloſſam in §. ſancte. inſti. de rerum di. & notatur in l. ſanctum. ff. eodem titul. Nam proculdubio certa & firma eſt poſſeſſio beatorum. De quibus Sapientiæ 3. dicitur: *Spes illorum immortalitate plena eſt.* Tertio oſtenditur viſio clara, dum dicitur, *Hieruſalem,* quæ viſio pacis interpretatur. Vnde canit Eccleſia: *Vrbs beata Hieruſalē, dicta pacis viſio,* &c. In ea enim ciuitate ſuperna, omnes beati Deum regem pacificum clare contemplabuntur, & videbunt, vt ſupra oſtenſum eſt. Quarto oſtenditur corporum beatorum impaſſibilitas, cum dicitur, *nouam,* quia per remotionem vetuſtæ corruptibilitatis & paſſibilitatis corpora beatorum noua & impaſſibilia fient. Quinto oſtenditur eorum agilitas, dum dicitur, *deſcendentem de cælo.* Nam beati quaſi in momento poterunt de Cœlo ad terram deſcendere per dotem agilitatis, vt ſupra oſtenſum eſt. Sexto oſtenditur eorum ſubtilitas cum dicitur, *à Deo paratam.* Sicut enim res groſſitiem habens parari dicitur, quando ſubtiliatur, ſic & corpora beatorum à Deo parabuntur cum illa faciet ita ſubtilia, quod quaſi ſpiritualia reddentur. Septimo oſtenditur eorum claritas cum dicitur, *ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* Quoniam ſicut ornamentum reddit corpus formoſius, ſic claritas illa beatorum corpora decorabit.

Quomodo ſtent ſancti in cælo, oſtenditur.

NOn eſt autem credēdum, quod in cœlo ſtent beati, ſicut in ſolario, & quod vnus ſanctus ſit directe ſuper caput alterius. Sed ſicut eſſet mons rotundus, & aliquis eſſet in culmine, & alij circumcirca: ſic poteſt aliquis imaginari, qui melius neſcit diſpoſitionem beatorum in patria cœleſti cogitare, ſcilicet, quòd Chriſtus eſt in ſupremo culmine, & prope eū beata Virgo, & poſtea omnes Angeli & Sancti, iuxta eorum gradum. Altitudinem autē & magnitudinem iſtius cœli ſi quis contemplari voluerit, debet primo conſiderare magnitudinem terrę & aliorum elemētorum, quæ ſingula excedunt ſe inuicem in decuplo, & poſtmodum conſiderare latitudinem orbis lunæ, qui eſt maior in decuplo omnibus elementis ſimul. Deinde extendere conſiderationem ſuam vſque ad ipſum Cœlū empyreum diſcurrendo mēte magnitudinem aliorum nouem Cœlorum, quorum ſinguli excedunt inferiores omnes in decuplo, ſecundum mathematicos. Et ſic aliqualiter intelliget magnitudinem & altitudinem ipſius decimi Cœli, ſcilicet empyrei quod excedit in decuplo omnes alios, & ſimiliter poterit inueſtigare aliquo modo pulchritudinem ipſius Cœli, conſiderando pulchritudinem omnium prædictorum elementorum & Cœlorum, quorum quodlibet excedit inferius in decuplo quo ad formoſitatem & ſpecioſitatem, & tunc intelliget quod inexplicabilis eſt pulchritudo ipſius Cœli empyrei, quod omnes alios excedit ſpecioſitate in decuplo. Et ideo de ipſo exponi poteſt illud Eccleſiaſt. 43. *Altitudinis firmamentum pulchritudo eius eſt: ſpecies Cæli in viſione gloriæ. Vas admirabile opus excelſi.*

Cælum non indiget lumine ſolis, cum ſit luminoſum ex ſplendore Dei agni, et aliorum ſanctorum.

ILla autem ciuitas beatiſſima, nō ſolum clara, & luminoſa erit ex ſplēdore animæ, & corporis glorioſiſſimi Domini Ieſu, & Matris eius atque omniū animarū, & corporū beatorum, & ex ſplendore Angelorum, ſed etiam ex ſe erit lucidiſſima, adeo quod ſi omnes ſtellæ firmamenti haberent lumen ſolis, nihil eſſet in compa

ratio-

ratione illius ſplēdoris & luciditatis cœli empyrei. Principalis tamē ſplendor illius patrię erit ex fulgētia diuinę maieſtatis. Et ideo Apo. 21. dicitur: *Ciuitas illa nō eget ſole neque luna, vt luceāt in ea, nā claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius eſt Agnus.* Iſta igitur domus Dei eſt valde amœna. Tūc nāque domus eſt pulchra & amœna, quando eſt magna & bene ordinata. De magnitudine habetur Baruch. 3. Propheta admiratus de tanta magnitudine illius, exclamat di. O Iſrael quam magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſsionis eius. Magnus & non habens finem, excelſus & immenſus. Eſt enim ille locus grandis & ſine fine, & ideo dicit: *Magnus, & non habens finē,* ſcilicet quo ad nos, vel quoad durationem. Eſt altus ſine modo. Et ideo dicit, *excelſus.* Eſt amplus ſine menſura, & ideo dicit, *immenſus.* Eſt ergo domus Dei tam longa, quod oculus mortalis non poteſt eius longitudinem attingere, tam alta quod aure non poſſet audire, & tam ampla quòd cor non ſufficit cogitare. 1. Corinth. 2. *Quod oculus non vidit,* &c. Eſt etiam iſta domus bene ordinata adinſtar domus reguli. Multas enim habet manſiones, Ioannis 14. ſcilicet oratorium, atrium, cellarium, cōſiſtorium, cœnaculum, viridarium, & cubiculum. In oratorio ſunt Angeli, laudes Deo continue cantantes, & dicentes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus,* &c. In atrio ſunt Patriarchæ ſuſtētantes pauperes. Eſt enim atrium locus in quo pauperes recipiuntur & reficiuntur. quia enim in hac vita receperunt & ſuſtētauerunt pauperes ſuis eleemoſynis; ideo ſancti tunc eos recipient in atrijs ſuis. Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis,* ſcilicet in hac vita, *recipiant vos in æterna tabernacula.* In cellario ſunt prophetę, aduentum Chriſti ardentiſsime ſitientes, & dicentes ei: *Vtinam diſrumperes cælos & deſcenderes.* Iſa. 62. Quia enim hic fuerunt ſitientes, ideo in cœlo pleniſsime ſunt bibentes. Cant. 2. *Introduxit me rex in cellam vinariam,* &c. In conſiſtorio vero vbi cauſæ audiuntur, & ſententię proferuntur, ſunt Apoſtoli, Matth. 19. *Sedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes,* &cæt.

Sancti quomodo diſponantur in domo Dei pulcherrima contemplatio.

In cœnaculo, ſunt martyres, quia fuerunt tribulati & afflicti, ac fame, & ſiti cruciati. Et ideo ibi pleniſsime ſaturantur. Luc. 22. *Edatis & bibatis ſuper menſam meam,* &c. In viridario ſunt confeſſores, qui ſunt viridarium Dei, in quibus fuit roſa patientiæ, lilium humilitatis, & viola munditiæ. In cubiculo autem ſunt Virgines tanquam ſponſæ. Heſter. 2. *Ducta eſt Heſter in cubiculum regis,* &c. Virgo autem benedicta, mater Dei, nō eſt in aliquo iſtorum locorum determinate, ſed modo ſtat cum Angelis in oratorio, modo cum patriarchis in atrio, modo cū prophetis in cellario, modo cum Apoſtolis in conſiſtorio, &c.

DE ordinatione etiam iſtius domus cœleſtis, ipſe Dominus ait Iſaiæ 54. *Ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, & ponam iaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles.* Per lapides enim ordinate ſtratos intelliguntur Patriarchæ & Prophetæ, qui fuerunt ordinati quantum ad Deum, per virtutem contemplationis, & quantum ad ſeipſos per pulchritudinem actionis, & quantum ad proximos per reformationem pacis. De quibus dicitur Eccleſiaſtici 44. *Homines diuites, in virtute pulchritudinis ſtudium habentes, pacificantes in domibus ſuis.* Per lapides deſiderabiles intelliguntur Apoſtoli, à quibus gloria Dei magna relucet. Et ideo ad videndum ſunt magis deſiderabiles. Per lapides ſculptos intelliguntur martyres, qui diuerſis vulneribus affecti ſunt. Viridis coloris intelligūtur cōfeſſores qui fuerūt virides in cōſcientia & vita. Per ſapphiros qui ſunt cœleſtis coloris, intelliguntur Virgines, quæ vitam cœleſtem, & angelicam habuerunt. Ecce ergo quàm pulchrè domum ſuā cœleſtem ordinauit Deus. De quo dicitur Pſalmo 103. *Extendens cælum ſicut pellem,* id eſt, ſicut pellem extendit pellio.

De ordinatione domus cœleſtis, pro quo declaratur illud Iſai. 54.

PRima enim ars, quæ fuit in mundo, eſt pellionum, quam DEVS adinuenit. Et ipſe primas pelliceas fecit.

Digitized by Google

Exponitur illud Pſal. 103. extendens Cœlum ſicut pellem.

Quia enim in paradiſo terreſtri eſt aeris temperies, non indigebant ibi primi parentes veſtibus: ſed nudi manebant. Cum autem Deus eiecit eos extra in regionem, in qua eſt intemperies aeris, fecit eis tunicas pelliceas, vt dicitur Geneſis tertio. Recte ergo de Deo inquit propheta, quod extendit Cœlum ſicut pellē, quod ſeptem modis poteſt exponi. Cœlum enim à Deo eſt extenſum, primo ſicut pellis ad ſcribendum. Nam ſicut homo pellem extēdit, vt in ea ſcribat, ſic ipſe Deus cœlū extēdit, vt in ipſo ſcribat nomina electorum. Lucæ 10. *Gaudete quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in Cœlis.*

Secundo ad inhabitandum. Sicut enim homo de pellibus facit tentorium: ſic Deus in Cœlo habet ſuum glorioſum habitaculum. Vnde alia translatio habet: *Extendens Cœlum ſicut cameram.* Dicitur autem Cœlum quaſi caſa Nel, id eſt Dei. Ideo dicitur Iob 36. *Extendit quaſi nubem tentorium ſuum.*

Tertio ad circundandum. Sicut enim pellis totum circundat, & nihil eſt in eo quod non ſit circundatum pelle: ſic ſecundum Damaſcenum, Cœlum empyreum omnes creaturas circundat, & nihil eſt creatum, quod non ſit infra ipſum Cœlum. Licet autem ſecundum Thomam in prima parte ſummæ, quæſt. 66. articul. tertio, Angelici ſpiritus non occupent locum, vt etiam inquit ſanctus Bonauentura, in 2. diſtinctione ſecunda, parte 2. articul. ſecundo, quæſt. 2. & ideo ſecūdum eum nihil prohibet plures Angelos ſimul eſſe in eodem loco, ſicut plures ſpecies in anima: tamen in hoc Cœlo continentur ipſi Angeli, non in eodem loco ſimul, ſed in diuerſis locis diſtincti, ad maiorem ornatum ipſius Cœli, & decorem vniuerſi, vt inquit idem ſanctus Bernardus vbi ſupra.

Qvarto extendit Deus Cœlum ad tegendum. Vnde inquit Lucanus libro 7. *Cœlo tegitur, qui non habet vrnam*, Eſt enim Cœlum, quaſi tectum orbis terrarum. Vnde gloſſa ſuper prædicta verba pſalmiſtæ inquit: *Cœlum quaſi tectum mundi extendit Deus, & hoc tam faciliter ſicut pellem.*

Qvinto ad alliciendum. Quo modo attractus fuerat Dauid, dicens Deo Pſalmo octauo: *Quoniam videbo Cœlos tuos, opera digitorum tuorum: Lunam, & Stellas, quæ tu fundaſti*, & Stephanus vidēs Cœlos apertos Actuum ſeptimo. Sicut enim pellio pellem pulchram coram emptore extendit atque exponit, vt ipſum alliciat ad emendum: ſic Deus Cœlum ſyderibus depictum extendit, vt alliciat ad deſiderandum Cœlum empyreum, quod eſt valde pulchrius, & mirabilius, quod ipſe ſimiliter extendit ad prouocandum noſtrum affectum. Vnde Ouidius in primo Metamorph. ait: *Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram, Os homini ſublime dedit, Cœlumque videre, Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.*

Sexto ad commenſurandum, quaſi dicat: Quantum homo extendet ſuam pellem, tantum ego extendam ei meum Cœlum, quia *regnum Cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Matthæi 11.

Septimo ad ſatisfaciendum, quia quantum Deus alicui pellem extendit in infirmitatibus, & tribulationibus, tantum extendit ei gloriam Cœlorum, quia *per multas tribulationes*, & cætera, Actuum 14.

Sequitur declarando aliam particulam Pſalm. 83. in ſæcula ſæculorum, &c. in quibus verbis oſtenditur cœleſtis patriæ perpetua duratio.

Qvinto principaliter propheta commendat ſupernam patriam à perpetua duratione, cum ait: *In ſæcula ſæculorum*, &c. Quatuor enim de cauſis poteſt quis perdere poſſeſſionem domus quam inhabitat, aut quia illa domus fuit ad tempus conducta, aut quia ab hoſtibus eſt ablata, aut quia ruinæ eſt expoſita, aut quia eſt creditoribus aſſignata. Nullo autem illorum modorum amittent ſancti habitationem domus cœleſtis. Vnde Iſaiæ 32. ponitur illud quod ſupra allegatum eſt, ſcilicet, *Sedebit populus meus*, & cætera. Non enim ibi erunt vt habitatores veri, & ciues Paradiſi, vtpote qui erunt peculiaris populus

pulus Dei. Et ideo ipſe Deus in verbis præallegatis ait: *Sedebit populus meus.* Nec vnquam erunt ab hoſtibus expulſi, quia ipſos hoſtes ſubiugauerũt. Et ideo ſubdit: *In pulchritudine pacis.* Illa enim eſt pulchra pax quę habetur omnibus hoſtibus ſuperatis. Nec erunt tanquam à ruina domus deterriti, quia illa domus erit perpetua & ſecura. Et ideo ſubdit: *In cœnaculis fiduciæ.* Nec vnquam erunt depauperati, ſeu indigentes, quia omnes erunt diuites, & opulenti. Et ideo addit. *In requie opulenta:* De duratione autem æterna iſtius domus, & habitantium in ea, inquit Ariſtotel. lumine naturali eleuatus, in primo de Cœlo & mundo: *Extra Cælum non eſt tēpus, nec locus, nec vacuum, ſed ibi ſunt entia inalterabilia, impaſſibilia, & optimam vitam ducentia, quam eius æterno perficiunt.*

Sequitur exponendo aliam particulam Pſalmi 83. Laudabunt te, &c. in quibus vera hic oſtendi tur delectabilis occupatio.

SExto commendat patriam cœleſtem occupatione, dum ait: *Laudabunt te.* Diſtinguit autem Auguſtinus in ſecundo de doctrina Chriſtiana triplicem ſonum qui fit in cantilenis. Vnus enim fit cum voce, ſicut in illis qui faucibus canũt. Alius fit in flatu, ſicut eſt ſonus tubarum, & organorum. Alius vero fit in pulſu, ſicut in citharis & tympanis. Et iſto triplici genere harmoniæ ſancti Deum laudabunt. Harmoniam ſiquidem cum voce facient homines dicente propheta Pſalmo antepenultimo: *Iuuenes, virgines, ſenes, cum iunioribus laudent nomen Domini.* Harmoniam autem cum flatu faciunt Angeli, qui flatu ſpiritus ſancti ſunt pleni. Ezechiel. 1. *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur.* Quo ſpiritu in Dei laudationem prorumpunt Pſalmo vltimo: *Laudate eum omnes Angeli eius.* Harmoniam vero cum pulſu facit Deus. Patriarchæ ſiquidem habent chordam ſuam, & ſimiliter Apoſtoli & cæteri ſancti, aliqui maiorem & alij minorem. Tangit autem Deus diſſimiliter iſtas chordas, vt concordem & ſuauem faciat melodiam. Quia in diſparitate claritate erit pax & gaudium. Vnde pſalmiſta inquit: *Laudate eum Sol & Luna: laudate eum omnes Stellæ & lumen.* Per ſolē.n. intelliguntur ſancti ſuperiores, per Lunã mediocres, & per ſtellas, inferiores. Chorda igitur ſuperiorum cum tangitur, facit quaſi vocem octauam, chorda autem mediocrium quaſi vocem quintam, chorda vero inferiorum vocem inferiorem, & planam. Vel per ſolem intelligitur Chriſti humanitas, per lunam Virgo Maria, & per Stellas ad inuicem in claritate differentes, ſancti alij inter ſe in gloria inæquales. Stellæ igitur .i. ſancti, tam Angeli quam homines, infra angelicas hierarchias conſtituti chordis ſuis facient dulcem ſonum, ſed chorda beatæ Virginis faciet dulciorem, chorda vero Chriſti dulciſſimum.

Sancti nedum laude vocali, ſed etiam omnibus aliis laudibus Deum laudabunt, ſimulque oſtenditur quam glorioſum ſit regnum cælorum & exa tollitur eius conſolatio.

DVM autem dicit Deo propheta: *In ſecula ſeculorum laudabunt te,* non inconuenienter poteſt exponi non ſolum de laude vocali, ſed etiam de laude alterius ſoni ad omnimodam Dei laudem, & ſanctorum conſolationem, & lætitiam, quia vt dicitur Eccleſiaſt. 40. *Tibiæ & pſalterium ſuauem faciunt melodiam, & ſuper vtrumque lingua ſuauis.* De ipſis autem beatis dicitur Iſaiæ 35. *Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.* Remigius vero dicit, quod in patria omnis lingua ceſſabit, & ſola lingua Hebræa remanebit, quæ fuit lingua Adæ. Sed vtcunque ſit, indubitanter tenendum eſt, quod ſi bene vixerimus, in nobis verificabitur illud Auguſtini dicentis: *Videbimus & amabimus, & laudabimus ſine fine.* Qui etiam in libro ſoliloquiorum ait: *O regnum æternum, regnum omnium ſeculorum, vbi lumen indeficiens, & pax Domini quæ exuperat omnem ſenſum, in qua ſanctorum animæ requieſcunt.* O quam glorioſum eſt regnum, in quo cum Domino regnant omnes ſancti amicti lumine ſicut veſtimento, habentes in capite ſuo coronam de lapide precioſo, &c. O quanta erit noſtra conſolatio, quando in cœlo videbimus tantam multitudinem regũ, & reginarum .i. ſanctorum, & ſanctarum nobiſcum Deum laudantium. Et ideo ad

Digitized by Google

FERIA IV. POST PASCHA

DE SPE

PERVENIENDI AD VITAM AETERNAM.

Sermo Vigeſimus.

POENITEMINI *igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* Actor. 3. Eſt ſententia Chryſoſtomi de pœnit. di. 3. c. talis. di. *Talis mihi crede erga homines pietas eſt Dei, quod nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincerè, ac ſimpliciter offeratur. Et ſi quis ad ſummum peruenerit malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam, ſuſcipit eum, libenterque amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet ſtatum.* Auguſtinus quoque in libro de ſpiritu & anima, cap. 3. inquit: *Nemo de Dei pietate diffidat, quoniam maior eſt eius miſericordia, quàm noſtra miſeria. Quiſquis enim ad Deum toto corde clamauerit, exaudiet illum, quia miſericors eſt. Tardius ſiquidem videtur ei peccatori veniam dare, quàm ipſi pecatori accipere. Sic enim feſtinat abſoluere eum à tormento conſcientiæ ſuæ, quaſi plus cruciet eum paſſio miſeri, quam ipſum miſerum paſſio ſui.* Hieronymus contra Luciferianum inquit: Deus non cogeret pœnitere, ſi non eſſet pœnitentibus veniam conceſſurus. Et ſuper Iohelem prophetam iterum dicit: *Non deſperetis veniam ſcelerum magnitudine, quia magna peccata, magna delebit miſericordia.* Et hoc eſt ad quod hortatur nos Deus Ezechielis 18. capit. dicens: *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus peccatis veſtris, & non erit vobis vltra in ruinam iniquitas, & proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum. Et quare moriemini? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus. Reuertimini & viuite.* Quæ omnia ſciens Dauid propheta, habebat ſpem perueniendi ad patriam cœleſtem, & ad vitam immortalem, conſiderans infinitam Dei clementiam. Vnde dicebat Pſalmo 30. *In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.* Et hanc ſpem nos etiam habere poſſumus. Vnde pro veſtra conſolatione dico vobis, quod ſi vultis vitam beatam adipiſci, ſine dubio eam habebitis, ſi non procedet defectus ex magna negligentia veſtra. Et hoc probo vobis duodecim rationibus,

Si volun., *poſſumus vitam beatam habere, niſi procedat ex maxima noſtra negligentia, quod duodecim rationibus oſtendit.*

PRIMA RATIO QVAE DICITUR ELECTIONIS,

PRIMA ratio, quare poſſumus ſperare, quòd vitam habebimus ſempiternam, dicitur electionis, quæ ſic infertur, ſecundum Theologos in primo ſententiarum diſtinctio. 40. Electio creaturarum ab æterno fuit facta, & nobis incognita, & gratuite facta, & clementer. Cum ergo in rebus dubijs meliorem & fauorabiliorem partem eligere debeamus & ſperare, vt inquit Ariſtot. 6. Ethicorum: Et beatus Thomas in 4 diſtinct. 17. & habetur in leg. ſemper in dubijs, & in l. in re dubia. Et in l. quotiens dubia, & in l. in obſcura. ff. de regulis iuris. & in l. fin. C. qui bo. ce. poſ. ſequitur neceſſario concludendum, quòd potius debemus credere nos ſaluandos quam damnandos, Et hæc veritas ſatis oſtenditur in dicto Pauli ad Epheſ. 1. vbi dicit: *Elegit Deus ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti.*

Digitized by Google

SECVNDA RATIO QVAE dicitur intentionis.

SECVNDA ratio hoc idem probans, dicitur intentionis. Intentio enim Dei nos creantis fuit, vt ſaluaremur. Vnde ad hoc nos creauit, vt ad vitam perduceret ſempiternam. Vt dicit Auguſtinus in libro Enchiridion: Et ponit magiſter ſententiarum in 2. diſtin. 1. Et omnes Theologi in 4. diſt. 49. Cum ergo ſit, quod Deus & natura nihil agunt fruſtra, vt dicit Ariſtotel. primo Phyſico. & in 3. de anima, & in primo de Cœlo & mundo, legiſtæ autem dicunt, quod ars & natura nihil agunt fruſtra. Et poteſt notari in l. qui bis idem. ff. de verborum obligatione. Ergo debemus ſperare futurum eſſe illud quod Deus de nobis ordinauit, & nos finem noſtrum ad quem à clementiſſimo Deo creati ſumus conſecuturos. Aliter enim videretur dicendum, quòd ſi nos benefacientes non ſaluaremur, ſapientia diuina eſſet decepta, nos creando ad finē ad quem non eſſemus peruenturi, aut quod æterna Dei ordinatio non eſſet ſtabilis. Quod eſſet magnum inconueniens. Et ideo dicit Anſelmus in libro, Cur Deus homo: *Non decet ſummam firmitatem, & firmiſsimam ſtabilitatem ſuum firmum propoſitum infirmare; nec decet ſummam bonitatem permittere nobiliſsimas creaturas fraudari ſuo fine.* Et hoc ſufficiat pro ſecunda ratione. Homo enim eſt digniſſima creatura. l. iuſtiſſime. & ibi gloſſa allegat Virgilium, & Ouidium. ff. de ædil. edic.

TERTIA RATIO QVAE DIcitur dilectionis.

TERTIO probatur, quòd Deus dabit nobis gaudia Paradiſi, ratione dilectionis. Fundamentum cuius ponit Ariſtotel. 7. Ethico. di. *Omnis artifex naturaliter diligit opus ſuum.* Et auctor in lib. de cauſis inquit: *Omnis cauſa naturaliter diligit effectum ſuum.* Videmus per experientiam quod quando pictor facit aliquam pulchram imaginem, eam videndo ſummopere lætatur, & quærit eam ornare auro, & argento, & omnibus coloribus quibus poteſt, vt opus ſuum ab omnibus laudetur, quo ſumme afficitur. Parentes quoque omnia bona exoptant, & facere quærunt filijs à ſe generatis. Cum igitur Deus ſit artifex, & Creator noſter. Gen. 1. c. Ergo indubitanter credendum eſt, quod nos creaturas ſuas valde diligit. Et hoc eſt quod dicit Salomon Sap. 6. c. *Puſillum, & magnum diligit Deus, & ei eſt cura de omnibus.* Et 11. c. eiuſdem libri iterum dicit loquens cum Deo: *Diligis Domine omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti.* Ideo Hierem. 31. dicit Deus cuilibet noſtrum: *In charitate perpetua dilexi te.* Et Ioan. 16. ait Saluator: *Ipſe Pater amat vos.* Hanc autem dilectionem per quinque ſigna manifeſtauit. Primo per hoc quod omnia viſibilia dedit nobis vel in dominium, vel in viſum, dicente pſalmiſta, de homine, ipſi Deo: *Conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, &c.* Secundo per hoc quod omnia cœleſtia .i. Angelos, nobis dedit in miniſterium. Hebr. 2. *Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſsi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Tertio per hoc filium ſuum dedit nobis in precium noſtræ redemptionis. I. Ioan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quia filium ſuum vnigenitum miſit in mundum, vt viuamus per ipſum.* Quarto per hoc quod dedit nobis ſpiritum ſanctum in priuilegium noſtræ adoptionis. 1. Ioannis 4. *Cognoſcimus quod in ipſo manemus, & ipſe in nobis, quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis.* Roma. 8. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, Abba, Pater.* Quinto per hoc quod ſeipſum ſeruat in hæreditatem noſtram, dicens Ezechielis 44. *Ego Dominus hæreditas, & poſſeſsio eorum.* Deuter. 18. *Dominus ipſe hæreditas eorum eſt.* Vnde Bernard. prædicta quinque ſigna amoris diuini tangens, ait illi: *Domine quid eſt homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam viſitas eum? Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, &c. Denique mittis vnigenitum tuum, immittis ſpiritum,*

Digitized by Google

ſpiritum tuum, promittis etiam vultum tuum. Et ne quicquam vacet in cœleſtibus ab opere ſolicitudinis, etiam beatos illos ſpiritus propter nos mittis in miniſterium noſtrum, hæc ille. Qui etiã in lib. de diligendo Deo dicit, quod omnis amor ſanctorum amori Dei comparatus nihil eſt. Vnde dicunt Theolog. in 3. diſtinct. 32. quod dilectio Dei eſt æterna. Cum igitur verum ſit quod inquit Grego. in homilia Paſchali, ſcilicet, quod probatio dilectionis, exhibitio eſt operis. Et Iacobus Beneuentanus c. 34. ſui libri. dic, *In verbis fidus non delectatur amicus: Gaudet enim factis commoda ferre tibi.* Concludendum eſt neceſſario quòd Deus qui non eſt fictus amicus, imo veriſſimus, & fideliſſimus, nobis amicis ſuis dabit bona Paradiſi, ſi in eius dilectione permanſerimus. Verus enim amicus communicat bona ſua amico ſuo. Vnde cum quidam gloriaretur, quòd vnus diues eum diligebat, reſpondit ei Socrates Philoſophus: *Si ille diues eſſet amicus tuus, tu non eſſes pauper.* Inter amicos enim omnia debent eſſe communia. ſecundum, quod etiam teſtatur Tullius in libro de amicitia. Et amicus dicitur quaſi animi cuſtos vt ait gloſſa, in l. latæ culpę. §. amicos. ff. de verbo. ſig. ergo Deus amicus noſter cuſtodiet animam noſtram ne damnetur.

QVARTA RATIO QVAE dicitur baptizationis.

QVARTA ratio qua probatur, nos debere ad vitam peruenire ſempiternam, dicitur baptizationis, quæ ſic infertur. Ille poteſt ſperare de ſua ſalute, qui habet characterem ſalutis, ſicut ille præſumitur poſſe intrare in caſtellũ, cui princeps donauit ſua inſignia, ac fecit ipſum de familia ſua. Sed nos in baptiſmo recepimus characterem ſalutis, ſecundum Theologos, in 4. diſtinctio. 4. & Richardum in 4. diſtinctio. 6. articul. 4. quæſtio. 1. & facti ſumus de familia Dei. Ergo poſſumus, & debem⁹ ſperare quod ſalui erimus, ſi quod in baptiſmo promiſimus, obſeruemus. Baptiſmus enim eſt apertio & porta Paradiſi. Vt dicitur in 4. ſententiarum diſtinct. 2. Et hoc eſt quod inquit Dominus noſter Ieſus Chriſtus Mar. vltimo c. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*

QVINTA RATIO QVAE dicitur filiationis.

QVINTO probatur, quòd ad cœleſtem patriam perueniemus ratione filiationis, ſic arguendo: Filius habet occaſionem præſumendi de hæreditate patris, quia bona patris ſunt bona filij. Inſtitut. de hæred. qualita. & different. §. ſui autem ver. ſed ſui, vbi dicitur de filijs in poteſtate patris exiſtentibus: Viuo quoque patre quodammodo Domini exiſtimantur. Vnde dicitur quod filius intelligitur poſſidere hæreditatem patris, etiam viuente patre. l. ſecunda, in fin. ff. pro hæred. Et iterum dicitur: *Quod paternum eſt, filiorum eſſe videtur*, Vt nota. in l. nihil. C. pro hæred. & in l. in ſuis. ff. de liberis, & poſthu. Vnde in l. penulti. ff. de bonis libertorum, dicit iuriſconſultus: *Omnia quæ noſtra ſunt, liberis noſtris ex voto paramus.* & in l. de emancipatis. C. de legi. hæredit. dicit Imperator: *Votum eſt patris res ſuas ad filios peruenire.* Cũ igitur nos omnes qui credimus, in Chriſto, ſimus filij Dei, iuxta illud Ioan. 1. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Certiſſime poſſumus, & debemus credere quod habebimus hæreditatem patris noſtri cœleſtis, ideſt vitam æternam. Et hoc eſt quod inquit Apoſtolus ad Roman. 8. dic. *Ipſe ſpiritus ſanctus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.*

Digitized by Google

Theo. in 4. di. 45. maximè Richar. noſtrũ in ea. di. art. 7. q. 2. Et ſanctum Bona. ibidem ar. 3. q. 2. ſancti orant pro ſalute noſtra. Vnde Petrus Apoſtolus ſuo 2. canonicæ c. 1. dicebat: *Quoniam velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundum quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi, dabo operam frequenter habere vos poſt obitum meum, &c.* Et Bernar. inquit: *Si ſancti, dum adhuc viuerent, miſerti ſunt peccatoribus, quia pro eis orauerunt: Nunc tanto amplius, quanto verius noſtras agnoſcunt miſerias, pro nobis intercedunt. Inter omnes autem ſanctos, orat pro nobis patrem ſuum, ſanctus ſanctorum, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in quantum homo, qui continue interpellat patrẽ pro nobis.* De quo dicitur ad Hebræ. 9. *Chriſtus aſcendit in cælum, vt appareat vultui Dei pro nobis.* Similiter & glorioſa cœlorum regina pro nobis continue deprecatur filium, vt nos ad æternam patriam dignetur perducere. Cum igitur impoſſibile ſit tantorum orationes nõ exaudiri, cum ſint in gratia Dei, profecto ſperare debem⁹, quod ſi pro poſſe noſtro abſtinebimus à vitijs, æternam ſine dubio miſericordiã conſequemur. Quapropter Bern. in ſermone quodam ſuper Canticum inquit: *O homo ſecurum habes acceſſum ad Deum. Vbi habes matrem ante filium, filium ante patrem; Filius oſtendit patri vulnera & latus, mater oſtendit filio pectus, & vbera. Nulla ergo ibi poterit eſſe repulſa, vbi tot ſunt charitatis inſignia.*

OCTAVA RATIO, QVAE dicitur meritationis.

Octauo quod ad patriam perueniemus æternã, poſſumus probare ratione meritationis, ſic: Quicunque bonum facit, poteſt ſperare de remuneratione apud Deum. Nam iuſtitia vult ius ſuum vnicuique tribui. l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iure. Et inſtitut. eo. in princ. Deus autem eſt iuſtus & vult iuſtitiam habere locum. Pſalm. 10. *Iuſtus dominus & iuſtitias dilexit.* Ergo ſi bene fecerimus, & bonis operibus, atque virtutib. inſudauerimus, habebimus vitã æternã à Deo pro remuneratione noſtra Virtus enim eſt illa, pro quã merentur homines ad cælum peruenire, iuxta illud poeticum: *Aſtra petit virtus.* Vnde Ariſt. 1. Ethi. ait: *Fælicitas eſt præmium virtutis.* Et Seneca in epiſtola 27. ad Lucilium inquit: *Sola virtus eſt quæ præſtat animæ ſecurum, bonum & perpetuum gaudium.* De qua etiam dicit Virgi. 6. AEnei. *Aut ardens euexit ad æthera virtus*, &c. Ariſto. quoque lib. 1. magnorum moralium inquit: *Viuentes ſecundum virtutes, fælices erimus, & habebimus perfectum bonum, & finem.* Et Macrobius in lib. de ſomnio Scipionis, ait: *Solæ faciunt virtutes beatũ.* Et hoc eſt quod inquit Ber. in lib. de improbatione vitiorum, c. 19. *Id ſolum temet poſt mortis fata beabit, Quod bene, quod iuſte, quod recte feceris ipſe.* Sed pro maiori declaratione prædictorum, ſciendum eſt quod duplex reperitur iuſtitia, videlicet commutatiua, & diſtributiua, vt dicunt Theo. in 4. diſt. 47. Et philoſophus in 5. Ethi. Licet autem in Deo non ſit iuſtitia commutatiua, quia nullus poteſt facere aliquid Deo quod ſit ſimpliciter dignũ gratia ſua, quia Deus non poteſt obligari neceſſario ad aliquid faciendum, tamen iuſtitia diſtributiua, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt ſecundum nobilitatem ſuæ eſſentiæ, ſeu ſecundum exigentiam meritorum & demeritorum, cadit in Deum, ſecundum Anſelmum in libro ſoliloquiorum c. 1. Et Richar. in 4. di. 15. arti. 5. q. 2. & S. Bonau. in 2. diſt. 32. artic. 3. q. 2. Cum enim iuſtitia ſit magna virtus ſi reperitur in hominibus, ergo in infinitum maior reperitur in Deo. Quia inquit Ariſto. in 10. Meta. quòd omnes perfectiones quæ ſunt in rebus, perfectiori modo ſũt in prima cauſa. Et hoc eſt, quod ſcriptum eſt Iob. 24. *Opus hominis reddet ei dominus, & iuxta vias ſingulorum reſtituet.* Et 1. Cor. 3. dicit Paulus: *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum.* Et Caſſiodorus epiſtolarum li. 1. c. 16. inquit: *Remunerator eſt omnium bonorum Deus.* Et idẽ dicit Dauid Pſal. 48. & 61. Vnde clamat Dominus noſter, Apoc. 22. *Ecce venio cito & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua.*

Et

mundo.10.Metaphy.& 8.Phyſi.Sed culpa mortalis ex condigno meretur pœnam æternam,quia oſtendit Deum infinitum, & priuat animam bono infinito,ergo per locum ab oppoſitis,opus charitate informatum ex condigno meretur vitam æternam: Et hoc etiam probatur auctoritate ſaluatoris. Matth.11.dicentis: *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud,* ſcilicet armis charitatis. Et Ioan.4.etiam ait: *Aqua.* ſ. gratiæ & charitatis *quam ego dabo fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Apoſtolus quoque ait. 2. ad Tim. 4. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quàm reddet mihi in illa die iuſtus index. Non ſolum autem mihi,ſed & his qui diligunt aduentum eius.* Exemplis etiam eadem veritas probatur. Primum autem exemplum eſt,Richardi noſtri in quolibetis, vbi ait: Quod quando ſunt duæ ſubſtantiæ coniunctæ ſimul,& proportionatæ, quarum vna eſt maxima, alia vero minima, illa minima accipit dignitatem à maxima. Vnde cum aquæ Ticini, Abduæ, & Padi peruenerint ad mare, non amplius dicũtur tales fluuij,ſed mare, quia maior trahit ad ſe minorem, & minor recipit eius virtutem, & nomen. Et ſimiliter opera noſtra coniuncta diuinæ gratiæ, quæ eſt virtutis infinitæ, de condigno merentur peruenire ad mare vitæ æternæ. Item ſi in annulo vnius ducati ponatur lapis valoris centum ducatorum, appreciabatur ipſe annulus centum aureis non ratione ſui, ſed ratione lapidis quia minor recipit virtutem maioris. Et pariformiter opera noſtra,quæ de ſe ſunt modici valoris, coniuncta diuinæ gratiæ merentur præmium vitæ æternæ. Secundum exemplum ponit Philoſophus 1.Ethicorum di. quòd bonum eſt potentius malo. Cum ergo malum peccati trahat ad pœnam æternam, multo magis opus, & bonum charitatis perducet ad vitam ſempiternam, imo bona voluntas cum ipſa gratia & charitate etiam ſine alia operatione quando fieri non poteſt. Vnde Gregor.ſuper Matthæum ait: *Æſtimationem precij regnum Dei non habet, ſed tantum valet quantum habes, & quantum potes. Nihil vilius cum emitur, nihil carius cum poſſidetur. Valuit namque Zacheo dimidium ſubſtantiæ, valuit Petro, & Andreæ dimiſſis retibus, & naui: valuit viduæ duobus minutis, valuit & alteri calicem aquæ frigidæ. Sed ſi fortaſſe nec calix aquæ frigidæ ſuppetit, qui indigenti præbeatur, etiam tunc ſecuritatem nobis præſtat ſermo diuinus. Redemptore etenim nato cœli ciues cecinerunt Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ante Dei namque oculos nunquam ea vacua manus à munere, ſi fuerit arca cordis repleta bona voluntate.* Hæc ille.

IN figura autem huius, quòd Deus virtuoſe operantibus dabit vitam,ſcribitur Matt.20.quòd paterfamilias præcepit vocari operarios,& dari vnicuique denarium. Per denarium autem intelligitur vita æterna: vt dicitur in c.ieiunium, de conſe. di. 5. Ideo in authen. de mona.§. hinc autem dicitur: *Omnes ſcilicet benefacientes in Chriſto vnam mercedem accipiunt.* Cum igitur ita ſit quòd Deus in hoc mundo non remunerat omnia bona opera noſtra,ſecundum ſuam liberalitatem. Vt inquit Scotus, & Richard. & Thom. ac alij Theologi in 4. di. 47. Cum apud Deum non debeat eſſe aliquod bonum non remuneratum, ſecundum Auguſtinum in ſermone ad eremitas. Ergo debemus præſumere, & pro certo tenere,quod poſt hanc vitam ſine dubio habebimus æternam remunerationem bonorum operũ. Et hoc eſt quod dicit Seneca.10. libr. Tragœdiarum in Hercule Etheo.c.26.inquiens: *Nunquam ſtygias fertur ad vmbras inclyta virtus. Viuite fortes, Nec lethæos ſaua per amnes, Vos fata trahent. Sed cum ſummas exiget horas, Conſumpta dies, iter ad ſuperos gloria pandet.*

Virtuoſe operantibus dabit Deus pro remuneratione bonorum operum vitam æternam.

NONA RATIO, QVAE DICItur communicationis.

NONO probatur eadem concluſio ratione communicationis; ſic: Secun-

dum beatum Bona. & Alex. Lombardum in 3. ſen. di. 1. ar. 1. q. 6. & Richa. noſtrum eadem di. ar. 2. q. 4. & Alex. de Ales in 3. parte ſummæ in tractatu de incarnatione Chriſti. Et doctorē ſubtilem, ſcilicet Ioan. Scotum, ac Petrum de Aquila. in 3. ſententiarum di. 7. & Dionyſium. c. 4. de angelica hierarchia: Bonum naturaliter eſt ſui ipſius cōmunicatiuum. Cum ergo Deus ſit bonum, Plato in 1. Timæi. Et Anſelmus in lib. Monologion, ergo communicabit ſuam bonitatem nobis. Quia vnūquodque ſicut ſe habet ad entitatem, ita ſe habet ad operationem. Commentator ſuper 9. Met. ſi ergo voluerimus dicere, quod Deus non ſit nobis communicaturus bonitatem ſuam, ſcilicet vitæ æternę, ſequeretur hoc quod eſt impoſſibile, ſcilicet quod Deus non eſſet bonus. Cum omne bonum libenter communicet ſeipſum, ergo. &c.

DECIMA RATIO, QVAE dicitur miſerationis.

Decimo probatur eadem cōcluſio ratione diuinæ miſerationis. Quātum enim ſit Deus miſericors, tota proclamat ſcriptura. Vnde Gē. 32. c. dicit Iacob Deo: *Minor ſum cunctis miſerationibus.* Et Exo. *Ego ſum Dominus Deus, faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.* Et 22. eiuſdem libri iterum dicit: *Si clamauerit ad me,* ſcilicet peccator, *exaudiam eum: quia miſericors ſum.* Et 34. c. etiam dicitur: *Dominator Domine Deus, miſericors, & clemens, patiens, & multæ miſericordiæ, qui cuſtodis miſericordiam in millia, qui aufers iniquitatem & ſcelera atque peccata.* Et Deut. 4. *Deus miſericors Dominus Deus tuus eſt.* Et 5. eiuſdem libri c. *Ego ſum Dominus Deus tuus æmulator, & faciens miſericordiam in multa millia diligentibus me.* Et 32. eiuſdem libri c. *Iudicabit Dominus populum ſuum, & in ſeruis ſuis miſerebitur.* Et 2. Reg. 3. *feciſti cum ſeruo tuo miſericordiam magnam.* Et 8. c. eiuſdem libri: *Miſericordiam autem meam non auferam ab eo.* 2. Para. 36. *Inueſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ.* 2. Eſd. 9. *Non derelinquet nos Deus noſter, ſed inclinabit ſuper nos miſericordiā ſuā,* & Tobię 3. *Fac mecum miſericordiam, & ſuſcipe in pace ſpiritum meum. Cum iratus fueris, miſericordiam facies. Confitemini ei, quia fecit nobiſcum miſericordiam ſuam.* Iudit. 8. *Quia patiens eſt Dominus, indulgentiam eius lachrymis poſtulemus, & ſic faciet nobiſcum cito miſericordiam ſuam.* Et 9. eiuſdem libri. *Deus creator totius creaturæ, exaudi me miſerum deprecantem, & de tua miſericordia præſumentē.* Et Iob. 37. *hoc ſolum verbū dico: In quocunque loco miſericordiæ ſuæ.* Et Pſal. 6. *Miſerere mei quoniam infirmus ſum.* Pſal. 22. *Miſericordia tua ſubſequatur me.* Pſal. 24. *Reminiſcere miſerationum tuarum Domine, & miſericordiarum tuarū quæ à ſeculo ſunt. Secundum miſericordiam tuam memēto mei tu, propter bonitatem tuam Domine.* Et 25. *Miſericordia tua ante oculos meos eſt, & complacui in veritate tua.*

Et 29. *Audiuit Dominus & miſertus eſt mei.* & 30. *Ego autē in Domino ſperabo, exultabo, & lætabor in miſericordia tua,* & 31. *Sperantem autem in Domino miſericordia circundabit.* & 32. *Fiat miſericordia tua ſuper nos, quemadmodum ſperauimus in te.* & ibidem: *Diligit miſericordiam, & iudicium, miſericordia Domini plena eſt terra.* & 35. *Domine in cælo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes.* Et 39. *Ne longe facias miſerationes tuas à me.* & 47. *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui.* & 50. *Miſerere mei Deus ſecundum magnā miſericordiam tuam,* & 56. *Miſerere mei Deus, miſerere mei, quoniam in te confidit anima mea:* & in eodem: *Magnificata eſt vſque ad nubes veritas tua.*

Et 55. *Miſerere mei Deus, miſerere mei, quoniam conculcauit me homo.* Et 59. *Iratus eſt & miſertus eſt nobis* & 62. *Melior eſt miſericordia tua ſuper vitas.* & 68. *In multitudine miſericordiæ tuæ exaudi me.* Et ibidem, *Exaudi me Deus: quoniam benigna eſt miſericordia tua, & ſecundū multitudinē miſerationum tuarum reſpice in me.* Et 78. *Cito anticipiēt nos miſericordiæ tuæ, quia pauperes facti ſumus nimis.* & 83. *Miſericordia & veritatem diligit Deus.* Et 84. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam.* Et ibidem: *Miſeri-*

Digitized by Google

Miſericordia, & veritas obuiauerunt ſibi. Et 85. *Miſericordia tua magna eſt ſuper me*. Et ibidem: *Tu Domine Deus miſerator, & miſericors patiẽs, & multæ miſericordiæ & verax*. Et 88. *Miſericordias Domini in æternum cantabo*. Et 99. *Laudate nomen eius, quoniã ſuauis eſt Dominus in æternum miſericordia eius*, & 116. *Quoniã confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius, & veritas Domini manet in æternum*. & 118. *Miſericordia Domini plena eſt terra*. Et ibidem: *Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam*. & 119. *Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio*. & Sapientiæ 4. *Gratia Dei, & miſericordia in ſanctos eius*. & Sapi. 11. *Misereris omnium, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiã*. & 15. *Tu autem Domine ſuauis, & verus es, patiens & in miſericordia diſponens omnia*. & 16. *Miſericordia tua adueniens ſanabit illos*. & Eccleſ. 2. *Pius & miſericors eſt Dominus*. & 17 *Quam magna eſt miſericordia Dei, & propitiatio illius conuertẽtibus ad ſe*. & 18. *Miſericordia Domini ſuper omnem carnem, quis adijciet enarrare miſericordiam* Domini? & 35. *Specioſa miſericordia Dei in tempore ſiccitatis*. Et 36. *Miſerere noſtri Deus omnium, & reſpice in nos, & oſtẽde nobis lucem miſerationum tuarum*. Et 15. *Memoratus ſum miſericordiæ tuæ* Domine, *quoniam eruis ſuſtinentes te*. Et in eodem c. *Lætetur anima mea in miſericordia eius*.

Et Iſaiæ 16. *Præparabitur in miſericordia ſolium eius, & ſedebit ſuper illud in veritate*. Et 3. c. eiuſdem libri: *Propterea expectat Dominus vt miſereatur noſtri, & ideo exaltabitur parcens nobis*. Et ibidem: *Plorans nequaquam plorabis, miſerans miſerebitur tui*. Et 33. *Domine miſerere noſtri, te enim expectauimus, eſto brachium noſtrum in mane, & ſalus noſtra in tempore tribulationis*. Et 49. *Conſolatus eſt Dominus populum ſuũ, & pauperum ſuorum miſerebitur*. Et 54. *Miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui, dicit redemptor tuus* Dominus. Et 55. *Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad* Dominum, *& miſerebitur eius, & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum*. Et 58. *Miſericors ſum Dominus Deus tuus*.

Et Hiere. 9. *Ego ſum Dominus qui facio miſericordiam, & iudicium, & iuſtitiam in terra*. & 12. *Miſerebor eorum, & educam eos*. & 13. *Ecce ego conuertam conuerſionem tabernaculorum Iacob, & tectis eius miſerebor*. & 31. *Attraxi te miſerans tui*. & 32. *Propitiabor iniquitatibus eorum. & peccati eorum non ero memor amplius*. Et in eodem c. dicitur: *Qui facis miſericordiam in millibus*. & Threno. 3. *Si abiecerit, & miſerebitur ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum*. Et ibidem: *Miſericordia* Domini, *quoniam non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſerationes eius*. Et Daniel. 9. *Neque enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in multis miſerationibus tuis*. & Ezechiel. 39. *Reducam captiuitatem Iacob, & miſerebor omnis domus Iſrael*. & Oſeæ 1. *Domui Iſrael miſerebor, & ſaluabo eos*.

Et Ioelis. 2. *Conuertimini ad* Dominum *Deum noſtrum, quia benignus, & miſericors eſt, patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitiam*. & Micheæ 7. *Non immittet vltra furorem ſuum, quoniam volens miſericordiam eſt, reuertere, & miſerebitur tui*. & Abacuch 3. *Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis*. & Ionæ 4. *Scio quod tu Deus clemens, & miſericors es, & patiens, multæ miſerationis, & ignoſcens ſuper malitia*. Zachar. 10. *Conuertam vos, quia miſerebor eorum*. Malach. 11. *Deprecamini vultum* Dei, *vt miſereatur veſtri*. 1. Macha. 3. *Congregati ſunt, vt peterent miſericordiam* Domini. Matth. 18. dicitur: *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me*. Mar. 9. *Miſereor ſuper turbam*. Matth. 15 *Miſerere mei Domine, fili* Dauid. Et fuerunt verba Cananææ in quibus oſtẽdimus Dominum Ieſum eſſe promptum ad miſericordiam, & in quantum Deus, cum ait: *Miſerere mei Domine*, & in quantũ homo, cũ addidit; *fili Dauid*. In quãtum enim Deus, in eo eſt miſericordia ex tribus. primo à natura diuina, cuius proprium eſt miſereri ſemper, & parcere. Sicut enim ignis naturaliter habet calorẽ, per Solis ſplendorem, & mel dulcedinem: ſic Deus naturaliter habet miſericordiam

dixit ei poſt liberationem cum eodẽ Pſalmiſta: *Miſericordia tua magna eſt ſuper me, & eruiſti animam meã ex inferno inferiori.* Item eſt tam lata quod in toto ſe expandit: dicente pſalmiſta: *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Eſt quoque tam longa, quod ab æterno incepit, & vſque in æternum durabit, dicente eodem pſalmiſta: *Et miſericordia eius ab æterno vſque in æternum ſuper timentes eũ.* Poſſumus quoq; dicere quod miſericordia Dei eſt quadrata, id eſt quatuor Angelos habens. Primus eſt, quia peccatorẽ longanimiter expectat, vt dicit Apoſtolus ad Roma. 2. Et Iſai. 20. dicitur: *Propterea expectat Dominus, & miſereatur veſtri.* Secũdus eſt, quia pœnitentem ſtatim, & quotieſcũque pœnituerit recipit, & ei indulget. Ezech. 18. Tertius quia omnium peccatorum eius amplius in vltionem nõ recordatur. Ibidem. Quartus quia ipſum à caſu cuſtodit dicente pſalmiſta: *Cuſtodit Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes eliſos.*

Miſericordia Dei habet quatuor Angelos.

Chriſtus eſt etiam miſericors in quantũ homo & prõptitudinem ad miſerendum habet ex tribus.

SEcundo Chriſtus eſt miſericors, in quantum homo, & hanc etiam promptitudinem ad miſerendum habet ex tribus. Primo ab vnctione interna. De qua dicitur illi. Pſal. 44. *Vnxit te Deus tuus oleo,* &c. Sicut enim res quæ erat rigida, vnctione efficitur manſueta, ſic Deus qui prius erat durus, & terribilis factus eſt in virginali ventre tãquam, quadam ſuaui vnctione dulcis, & manſuetus. Et ideo ipſe Dominus inquit. Iſai. 61. *Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxit me.* Secundo hanc manſuetudinem habet ex ſtirpe propria. Sicut enim eſt radix, ita & fructus eius. Ad Rõ. 11. Ipſe autem Dominus fuit de ſtirpe, & radice Dauid qui fuit magnæ miſericordiæ, & manſuetudinis. Vnde de ipſe dicitur. 1. Macha. 2. *Dauid in ſua miſericordia conſecutus eſt ſedem regni in ſecula.* Et Iſa. 55. *Miſericordia Dauid fidelis.* Ergo & ipſe hanc mãſuetudinem, & miſericordiam contrahẽdo hæreditauit. Et propterea ipſa Cananæa, & etiã cæcus poſtea illuminatus dixit ei. Lucæ. 18. *Ieſu fili Dauid miſerere mei.* Et notandum quod inuocant eum nomine filij, vt magis incitetur ex hoc nomine ad miſerendum. Quia ſecundum Philoſophum 2. Retho. Iuuenes & filij ſunt communiter magis miſericordes, quã patres, & ſenes. Tertio hanc mãſuetudinem habet ex ſingulari experiẽtia. Moleſtiam enim morbi medicus tribus modis ſcire poteſt. Aliquando per ſuam ſcientiã theoricam, & tunc infirmo eſt multum miſericors. Aliquando per quandam practicam, & exercitationem longã, & tunc eſt magis miſericors. Aliquãdo per experiẽtiã quãdo in propria perſona infirmitates plurimas expertus eſt, & tũc eſt maximè miſericors. Et ideo bonũ eſt vt aliquãdo medicus infirmetur, vt infirmus compatiatur. Vnde dicitur cõiter quod non deberet eſſe aliquis iudex maleficiorũ, qui non habuerit quatuor ictus torturæ, nec aliquis infirmarius, vel medicus qui non fuerit aliquãdo infirmus, vt ei dici poſſit. Eccl. 31. *Intellige quæ ſunt proximi tui ex te ipſo.* Reuertẽdo autem ad propoſitum noſtrũ dico, quod quãdo aliquis medicus eſt bonus theoricus & practicus, & infirmitates in ſe expertus, tunc eſt magis miſericors. Deus autẽ ante incarnationem ſuã infirmitates noſtras corporales & ſpirituales cognoſcebat, per æternã ſapiẽtiam ſuam, quaſi per quandam theoricam. Et ideo tanquam pater benigniſſimus multũ erat miſericors, dicente Pſalmiſta. *Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe, quoniam ipſe cognouit figmentũ noſtrum. Recordatus eſt quoniam puluis ſumus, homo ſicut fœnũ,* &c. Poſt incarnationẽ vero ſciuit per quãdam practicam, & exercitationẽ longam, quia triginta tribus annis circa infirmitates noſtras tam corporales, quã ſpirituales ſanandas practicauit, & ſe exercitauit, & ſic maioris miſericordiæ opera exhibuit. Actu. 10. *Qui per tranſijt benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos a diabolo,* &c. Tandem ſciuit per experientiam, quia expertus eſt tentationes, famem, dolorem, mortem. Et ideo factus eſt maxime miſericors. Hebr. 4. *Non enim habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tenta-*

Digitized by Google

eum autem per omnia, &c. Et didicit ex his quę paſſus eſt obedientiam, iuxta illud in 1. Aeneid. *Non ignara mali, miſeris ſuccurrere diſco.* Et ideo ipſe Dominus, & inquantū Deus, & inquantum homo, eſt plenus miſericordia & pietate. De qua etiam dicitur Lucæ 1. *Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum.* Et ibidē: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri,* & Luc. 8. *Eſto te miſericordes, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt.* Et Luc. 15. *Miſericordia motus eſt.* Et Ro. 9. *Miſerebor cuius miſereor & miſericordiā præſtabo cuius miſertus fuero.* Igitur nō eſt volentis, neque currentis, ſed miſerantis eſt Dei. 11. eiuſdem epiſtolæ: *Concluſit Deus omnia in credulitate, vt omnium miſereatur.* Et 2. ad Cor. 1. *Benedictus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarū, & Deus totius cōſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra,* Et Galat. 6. *Quicunque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos & miſericordia.* Et 1. ad Timotheum 1. *Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci.* Et Titum. 3. *Secundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit.* Et Hebræ. 4. *Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Et Iacobi 2. *Miſericordia ſuperexaltat iudicium.* Et Iacobi. 5. *Miſerator eſt Dominus & miſericors.* Et 1. Petri 1. *Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum magnam miſericordiam ſuam regnerauit nos in ſpem viuam.* Et in epiſtola Iudæ dicitur: *Ipſos vos in dilectione ſaluate, expectans te miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam.*

Non eſſe deſperandum de miſericordia Dei.

SI igitur Deus eſt tantæ miſericordiæ, profectò ſperare poſſumus, quod licet eum aliquando offenderimus, tamen nobis parcet, & miſerebitur, quia ſcriptum eſt Pſal. 144. *Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Et Ezech. 18. *Nolo mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur, & viuat.* ſ. ad vitam æternam. Ideo dicunt Theo. in 4. ſententiar. di. 17. maxime Richard. noſter ibid. art. 9. q. 2. Et ſanctus Bonauentura in eadem di. parte 2. artic. 1. q. 2. Et beatus Thomas in 3. parte ſummæ q. 84. art. 10. & in 4. di. 17. art. 4. q. 3. Quod nullus eſt terminus, nullus eſt numerus reuertendi ad pœnitentiam. Sed ſi ſine numero, & infinities, ſi poſſibile eſſet, quis peccaret, ſemper eum pœnitentem Deus reciperet. Ideo ſcriptum eſt 26. quæſt. 6. capitulo, his qui. & de pœni. diſt. 1. capitulo, multiplex. §. his autem. quòd miſericordiæ Domini nec menſuras ponere poſſumus, nec tempora diffinire. Ea propter cum ille primus homicida Cain traditor fratris ſui Abel dixiſſet, Gene. 4. c. *Maior eſt iniquitas mea quam vt veniam merear.* Dicit gloſſa ordinaria: *Mentiris Cain, quia maior eſt Domini miſericordia, quam omnium hominum miſeria.* Et fuerunt verba Auguſtini. Et ideo clamat Dauid Pſal. 105. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.* Ex quibus omnibus concluditur, quòd ſi de peccatis noſtris confeſſi fuerimus, miſericors Deus noſter ad vitam nos perducet æternam.

VNDECIMA RATIO QVAE dicitur exēplificationis.

VNdecima ratio idem probans dicitur exemplificationis. Dicit enim Tullius in Rhetorica noua lib. 4. cap. 1. Exempla teſtimoniorum locum obtinent, quia vt teſtimonium, ſic exemplum rei conſummandæ cauſa ſumitur. Et Auctor doctrinæ rudium libr. 2. dicit: *Rebus & exemplis illa informatio vera eſt.* Vnde dicitur, quod magis mouent facta quā verba. Vt notatur in l. de quibus, & in l. ea quæ. ff. de contrahen. emptio. Sed Deus pepercit maximis peccatoribus, ergo & nobis parcet. Vbi enim eſt eadem ratio, bet eſſe eadem determinatio. l. 1. C. de liber. præte. vel exhæ. &c. tranſl itio. extra de conſtitu. Et de ſimilibus idem debet eſſe iudicium. Vt notatur in l. ſeruis legatis. ff. de legatis. 3. & in l. loci §. ſi fundus ff. ſi ſeru. vendica. & in l. ſi libellum. C. de diuerſis rebus. Vnde bonum eſt argumentum à ſimili, vt dicunt Philoſophi. in 2. Topi. Et habetur textus in l. non poſſunt & in lege ſequent. ff. de legi. & C.

Digitized by Google

& C.eodem.l.leges. le.1. & capitulo, inter cæteras de reſcript. capitulo inter corporalia, de tranſlat. Epiſc. & capitulo venerabilibus, de ſent. excom. libro. 6. & capitulo in cauſis, vbi textus ad litteram de re.iudi. Conſideremus ergo ſuper omnes peccatores, qui vnquam reuerſi ſunt ad Dominum, vtrum receperit eos, & nullum inueniemus ab eo fuiſſe repulſum. Quis enim non putaſſet Magdalenam damnandam propter magnitudinem ſcelerum? cui tamen remiſit Dominus omnia peccata. Lucæ. 7. Quis non putaſſet Zacchæum damnandum, fraudantem pauperes, & peſſimum publicanum? qui tamen ſaluus factus eſt, Lucæ. 19. Quis non crediſſet illam mulierem deprehenſam in adulterio, debuiſſe accipere ſententiam damnationis à Chriſto? cui tamen benignus redemptor noſter dixit, Ioannis 8. *Nemo te condemnauit? neque ego te condemnabo. Vade in pace, & amplius noli peccare.* Quis vnquam cogitaſſet de latrone, qui cum in cruce eſſet, conuerſus ad Dominum dixit: *Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Cui miſericors Dominus non dixit: O maledicte latro, tu me nuper deriſiſti & blaſphemaſti, & vſque ad vltimum vitæ tuæ in peccatis perſeueraſti, & modo veniam petis? Sed reſpondit: *Amen dico tibi, quia hodie mecum eris in Paradiſo.* Lucæ. 23. Vbi enim Papa, ibi Roma. vt notat Archi. in c. præſenti, de præben. & di. & in c. ſcire 7. quæſt. 1. & Inno. in c. ego enim de iureiurand. & c. quocunque 24. quæſt. 1. & ideo illo die fuit latro in Paradiſo, quia fuit cum Chriſto. Præterea multa alia exempla infinitæ miſericordiæ Dei habemus, propter quæ merito poſſumus ſperare, quod & nobis veniam præſtabit. Vnde legitur in vita ſancti Baſilij, quod erat vir quidam venerabilis nomine Eradius, filiam vnicam habens quam Domino conſecrare diſponebat. Sed diabolus vnum de ſeruis Eradij in amorem puellæ inflammauit, qui ad maleficum acceſſit, quem cum quadam epiſtola maleficus ad diabolum miſit, & ſuper ſepulturam gentilis cuiuſdam de nocte ſtare iuſſit, & vocare diabolum. Quod cum feciſſet, venit diabolus. Et tandem iuuenis renunciauit Chriſto, & baptiſmo, per litteram manu propria factam, promittens ſe ſemper ſeruum illius remanere; Et diabolus incitauit animum puellæ in amorem iuuenis, ita quod accepit eam in vxorem. Et cum nunquam iuuenis ingrederetur Eccleſiã, puella hoc ſcire voluit, & intellexit quod ſe dederat diabolo. Vnde puella ad ſanctum Baſilium acceſſit, qui interrogauit iuuenem, ſi ad Dominum vellet redire. Qui dixit vellem, ſed non poſſum propter quandam promiſſionem, &c. Et ſignauit eum ſigno crucis, repoſuitque in clauſuram, qui audiebat voces dæmonum. Viſitauitque eum ter Baſilius, & tandem cum duceret eum ad Eccleſiam per manum, ecce diabolus venit ad eum, & apprehendẽs illum, conabatur eum de manu Baſilij euellere. Et dixit diabolus, Præiudicas mihi Baſili, ecce ſcriptum de manu ſua quod mihi fecit. Tunc omnes qui aderant dixerunt, Kyrieeleeſon: & Baſilius dixit ad diabolum. Non ceſſabimus orare, donec reddas ſcriptum. & orante Baſilio, & tendente in cœlum manus, ecce charta per aerem delata eſt, & ab omnibus viſa venit, & impoſita eſt in manibus Baſilij, quam ſuſcipiens dixit iuueni: Cognoſcis has litteras frater? Et ille: Meæ ſunt litteræ, dixit. Et frangens Baſilius ſcriptum, perduxit eum ad Eccleſiam, & dignum fecit ſancto myſterio. Et bene inſtruens, & regulam ſibi dans, reddidit mulieri, & remiſſionem accepit tanti ſceleris. Aliud habemus exemplum in vitis patrum de quadam meretrice, quæ appellabatur Tharſis, propter cuius pulchritudinem, & amorem multi occiſi fuerant. Ad quam ſanctus Panutius iuit, eamque conuertit. Ad cuius exhortationem combuſſit omnes vanitates ſuas in platea publica, vt daret exemplum his, cum quibus peccauerat, vt & ipſi agerent pœnitentiã de peccatis. *Aliud exemplum.*

Deinde

Digitized by Google

Deinde ſanctus Pannutius eam in cellula quadam recluſit. In qua ei dabatur qualibet die paululum panis, & aquæ per quãdam feneſtrã. Cum ergo tribus annis fuiſſet incluſa, profectus eſt Pannutius ad ſanctum Antonium, cui multa à Deo reuelabantur, vt ab eo inquireret, ſi Deus illi meretrici peccata dimiſiſſet. Quibus auditis ſanctus Antonius conuocauit diſcipulos, præcipiens eis vt illa nocte orarét. Statimque Abbas Paulus, maior diſcipulus Antonij, vidit in cœlo lectum precioſis, ac ſepulchris veſtibus ornatum, quem tres virgines pulcherrimæ facie læta cuſtodiebant. Cumque Paulus diceret: Hęc gloria eſt magiſtri mei Antonij, audiuit vocem dicẽtem ſibi: Non eſt Antonij, ſed Tharſis meretricis. Quod cum mane audiſſet Pannutius, cum gaudio diſceſſit, & illam meretricẽ eduxit de cella, quæ poſt quindecim dies perrexit ad Dominum. Et in hac meretrice verificatum eſt illud dictum ſaluatoris noſtri. Matt. 21. c. dicẽtis. *Meretrices & publicani præcedent vos in regno cælorum.* Multa alia exempla quib. Dominus noſter oſtẽdit nobis quòd paratus eſt facere nobiſcum miſericordiã, ponũtur Lucæ 15. c. Vbi murmurãtibus Iudæis de ipſo, quia peccatores recipiebat, & mãducabat cum illis, dixit parabolam de illo qui habens centum oues, cum perdidiſſet vnam, dimiſit nonaginta nouem in deſerto, & iuit ad illam quæ perierat vt inueniret eã. Et cum inueniſſet eam, impoſuit ſuper humeros ſuos gaudens, & veniens domum cõuocauit amicos, & vicinos dicens: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quam perdiderã.* Similiter poſuit aliam parabolam de muliere habente decem drachmas, quæ ſi perdiderit vnã drachmam, accendit lucernam, & quærit diligenter donec inueniat eam. Et cum inuenerit conuocat amicas dicens: *Congratulamini mihi, quia inueni drachmam meam quam perdideram.* Et ideo poſtea ſubiungit ſaluator noſter: *Ita dico vobis, gaudium erit Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Dicit autem Alexander de Ales ſuper Lucã alloquẽs Dominũ Ieſum; *Quomodo bone Ieſu dicis te inueniſſe humanam naturam quam tãto precio redemiſti, & comparaſti, ſcilicet tuo ſanguine precioſo?* Et reſpondit, quod ipſe Dominus Ieſus loquitur more amãtium aliquã rem vehementi amore, atque eam habere deſiderantiũ. Quam cum adepti fuerint. & comparauerint, licet magno precio, videtur quod eam quaſi pro nihilo habuerint, & eis donata ſit, atque ipſam inuenerint.

Alio exemplo miſericordia Dei oſtenditur.

Aliud pulcherrimũ exẽplũ miſericordię diuinę ponit idẽ ſaluator eodẽ c. dicẽs; *Homo quidã habuit duos filios, & dixit adoleſcẽtior ex illis patri. Pater da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit, & diuiſit illis ſubſtantiam. Et non poſt multos dies congregatis omnibus adoleſcentior filius peregre profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipauit ſubſtantiam ſuã viuendo luxurioſe. Poſtquam autem conſummauit omnia, facta eſt fames valida in terra, & ipſe cœpit egere, & abijt, & adhæſit vni ciuium regionis illius, qui miſit illum in villam ſuam vt paſceret porcos, & cupiebat implere ventrem de ſiliquis porcorum, & nemo illi dabat. Ipſe autem in ſe reuerſus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo? Surgam & ibo ad patrem meum & dicam ei? Pater peccaui in cælo, & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus. Fac me ſicut vnum ex mercenarijs tuis Et ſurgens venit ad patrem ſuum. Cum autem adhuc à longe eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & occurrens cecidit ad pedes eius, & brachia ponens ad collum eius oſculatus eſt eum. Dixitque ei filius. Pater peccaui in cælum, & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos. Cito proferte ſtolam primã & induite illum, & date annulum in manũ eius, & calceamenta in pedes eius, & adducite vitulum ſaginatum & occidite, & manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus fuerat, & reuixerit, perierat, & inuentus eſt.* Ex quibus patet, quod recipit eum velociter, ibi, *& occurrens*, &c. Item dulciter, ibi, *& brachia*, &c. Amplexus enim & oſcula ſunt ſigna amoris & pacis. Item honorabiliter quia fecit eum indui ſtola prima, hoc eſt innocentia, & gratia. Et dedit ei annulũ, id eſt fidei donum, & virtutem bene operandi

randi,& calceamenta in pedibus.i.conſtantiam contra aduerſa. Item gratanter,quia fecit parari vitulum ſaginatum & dixit: *Manducemus & epulemur* &c. O peccatores reuertimini ad patrem veſtrum cæleſtem. Hæc enim parabola ſecundú Hieron. in epiſtola ad Damaſum Papam de filio prodigo, exponitur de vobis. Hic enim paterfamilias,eſt Deus,cuius filius iunior,id eſt,tu ſcelerate peccator, qui eſt iuuenis intellectu, ná *maledictus puer centum annorum*. Iſa. 65. & c. Paulus 2. q. 7. *diſcedens à patre ſuo*, id eſt, à gratia Dei, *perrexit in regionem longinquã* id eſt in regionem peccatorum,propter quæ Deus elongatus eſt à te, iuxta illud Prouer. 15. *Longe eſt Dominus ab impijs*. Tu igitur exiſtens in hac regione peccatorum, conſumptis omnibus bonis paternis, id eſt,omnibus gratijs diuinis, & virtutibus cœpiſti egere ad mortem,quia verum eſt illud quodſcribitur, Pſal. 72. *Ecce qui elongant ſe à te peribunt*. Exiſtens igitur in hac deſerta regione peccatorum, adhæſiſti domino regionis illius,id eſt diabolo,qui eſt princeps tenebrarum & vitiorum. Ephe. 6. Qui miſit te paſcere porcos, id eſt,ſenſualitates, & concupiſcentias. In quo officio cœpiſti laborare fame. Anima enim tua deficiebat,non habens panem illum, de quo ſcriptum eſt Io. 6. *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*. O igitur ſcelerate peccator,quare tam diu moraris in regione horribili peccatorum?reuertere ad pium patrem tuum, & dic: *Pater peccaui*,&c. Ipſe enim vt inquit Petrus Rauennas in quodam ſermone,non dicet tibi; *Diſcede maledicte fili, quare me dereliquiſti?*Non dicet: *Quid feciſti de ſubſtantiis meis?* Sed te protinus amplexabitur, & in ſinum ſuum dulciter recipiet,dicens ſeruis ſuis, id eſt Angelis,cito proferte ſtolá primá,id eſt gratiá, & virtutes omnes quas ante habebat. Secundum enim Richar. in 4.di.14. ar.8. q.2.Et beatum Tho. in 3.parte ſummæ.q.98. art.5.& 6 & in 4.di. 14.art.3. q.3. & Alex.de Ales,in 4. parte ſummæ in tractatu de pœnitentia. Et ſanctum Bonauenturam in 4.di.14. parte 2.art.2. q.3. Licet bona facta in peccato mortali non viuificentur,ſi quis poſtea veniat ad charitatem,& gratiam Dei, tamen bona facta in charitate, licet poſtea quis peccet mortaliter, & per conſequens mortificentur talia bona, ſi quis poſtea reuertatur ad Dominum, illa bona viuificant, iuxta illud poeticum: *Illa reuiuiſcunt, quæ mortua nata fuerunt*. Et ideo peccatores qui propter peccatum mortale perdidiſtis omne meritum laborum veſtrorum, quòd ad vitam æternam,redite ad patrem veſtrum cœleſtem dimittendo peccata, & ipſe vobis omnia bona reſtituet, ſecundum illud Iohelis 2. *Reddam vobis fructus quos comedit locuſta*, & dabit vobis pretioſiſſimum annulum fidei formatæ. De quo dicit ipſe Dominus Oſeæ 2. *Deſponſabo te mihi in fide*. Currite igitur cito, & poſtulate veniam à patre veſtro, qui vos non recipiet vt mercenarios, ſed vt dilectiſſimos filios. Ipſe enim eſt miſericors, & non venit vocare iuſtos,ſed peccatores ad pœnitentiam. Matth. 9. Ex quo exemplo poſſumus firmiter credere, quod ſi ad Dominum conuerſi fuerimus,ipſe ſalnabit nos. Vnde ipſe dixit Zachariæ 1.*Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*. Et hoc ſufficiat pro vndecima ratione.

DVODECIMA RATIO quæ dicitur paſſionis.

DVodecima & vltima ratio dicitur paſſionis. Quando enim quis pro nobis ſoluit debitum noſtrú, poſſumus ſperare nos eſſe liberos ab illo debito, quia bono fides non patitur vt idem bis exigatur. l. bona fides. ff. de reg. iuris, & facit. l. omnes. C. de pœnis. Cùm igitur Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſuper bancum ſácttæ crucis ſoluerit pretium

cium noſtræ redemptionis ſanguine ſuo pretioſo, & abluerit peccata noſtra, iuxta illud Apoc. 1. *Ipſe dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo*, profectò ſperare poſſumus ęternã ſalutẽ. Et hoc eſt quod dicitur Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum non pereat ſed habeat vitam æternã.* Quomodo igitur credere poſſimus quod Deus velit nos damnare, pro quibus ſaluandis dilectiſſimum vnigenitũ ſuum tradidit in mortem? Audite quid dicat Deus pater Iſai. 53. *Propter ſcelus populi mei percuſſi illum*. Rom. 8. Apoſtolus: *Proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* Quomodo igitur credemus quod debeamus ire ad pœnas æternas inferni, cũ Chriſtus de peccatis noſtris pœnitentiam fecerit, iuxta illud Iſai. 53. *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ipſe vulneratus eſt propter ſcelera noſtra*. O deuoti Chriſtiani conſiderate pauliſper. Si pro inimicis ſuis tã horribilẽ mortem paſſus eſt Chriſtus, ne irent ad infernum, iuxta illud Roma. 5. *Cum adhuc inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt*, quid credimus eum factur ũ eſſe pro nobis amicis ſuis qui ei ſeruimus, & eum colimus, ne in manus diabolicas perueniamus? Profectò non eſt credendũ quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus velit precioſum ſanguinem ſuum inaniter eſſe effuſum. Ideo merito poſſumus de ſalute noſtra ſperare. Et propterea inquit Apoſtolus vbi ſupra di. *Si enim cum inimici eſſemus reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati, ſalui erimus in vita ipſius.* Quapropter exclamat Berna. in ſermone de paſſione Domini dicens: *Quis non rapiatur ad ſpem ſalutis, dum videt caput inclinatum ad oſculandum, brachia extenſa ad amplexandum, latus apertum ad diligendum, pedes clauis affixos ad vobiſcum permanendum?* Et ideo ò peccatores obſtinati aſpicite in crucis patibulo Dominum veſtrum clamantem, & ad pœnitentiam vocantem. De quo inquit Bernar. vbi ſupra: *Aſcendit in altum crucis, vt ab omnibus audiretur, clamori lachrymas addidit, vt homo ei compateretur. Qui ergo ad eius clamorem non compungitur, grauior eſt terra, durior petra, & fœtidior ſepulchro*, hæc ille. Clamat ergo Dominus noſter, & dicit illud quod ſcriptum eſt, Canticorum 6. c. *Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere vt intueamur te.* Et Hier. 3. c. *Reuertere ad me & ego ſuſcipiam te. Reuertere ad me qui ſum protector tuus, & merces tua magna nimis.* Gen. 15. *Qui ſanctifico vos.* Leui. 20. *Qui ſum pars, & hæreditas tua.* Numer. 12. *Qui habito inter vos.* Numer. 35. *Qui ſum ſalus tua.* Pſal. 34. *Qui diligentes me, diligo.* Prou. 13. *Qui deleo iniquitatem tuam.* Iſai. 43. *Qui redemi te.* Eodem c. *Qui te conſolabor.* Iſa. 51. *Qui ſum paſtor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis.* Ioan. 10. *Qui ſum reſurrectio, & vita* Ioan. 11. *Qui ſum via, veritas, & vita.* Ioan. 14. *Qui ſum vitis vera.* Ioann. 15. *Qui vici mundum.* Ioan. 16. *Qui ſum Ieſus Nazarenus pro te mortuus.* Actuum 10. Ego enim ſuſcipiam te dulciter, & dabo tibi gratiam meam in hoc ſeculo, & æternã gloriam in futuro. Ad quam, &c.

FE-

FERIA V. POST PASCHA, DE SEPTEM POENIS INFERNI.

Sermo Vigeſimusprimus.

TOLLETVR *de terra vita eius.* Iſa.53. tranſumptiue. Actuum 8.& in epiſtola occurrentis feriæ, inquit Deo Propheta. Pſ.118. *Cogitaui vias meas,* ſcilicet ad infernũ tendẽtes, *& conuerti pedes meos in teſtimonia tua.* Hoc igitur eſt valde ſalutiferũ animab. Vnde legitur quod cũ quidã ſcholaris intraſſet religionẽ prædicatorũ, vnus magnus clericus ſocius eius eum viſitauit, rogauitq; vt nõ loqueretur ei de aliquo, ꝗ faceret ad ipſius cõuerſionẽ. Cui ille ait: Sũ contentus, ſed rogo vt amore mei cũ intraueritis camerã veſtram, quæ eſt valde pulchra, & lectũ veſtrũ cuius culcitra eſt valde mollis, & coopertura delicata, & valde ornata, cogitetis qualem camerã habebitis, & qualẽ culcitrã, ac quale coopertoriũ in inferno. Habebitis enim lectũ ignis ardentis, & culcitram vermium, & coopertorium viperarum, & ſcorpionum. Quæ verba tantum cogitationi eius ſe ingeſſerunt, quod nec in cameram intrare, nec in lecto quieſcere valens, compulius eſt religionem intrare. Alius quoque ſanctus religioſus, cum dixiſſet multa ad conuerſionẽ cuiuſdam pulchri iuuenis, videns quod eum flectere non poterat, rogauit eum, vt cum inſpiceret ſua membra tam ſpecioſa, ſemper cogitaret quod magnum damnum eſſet, ſi tam pulchra membra eſſent pabulum æterni incendij, quod ille faciens mundum contempſit, & bonus religioſus eſt effectus. Legitur etiã quod quidam ſanctus pater dixit cuidã qui non poterat flere peccata ſua: Si nõ potes habere lachrymas, pone oculos tuos ad fumum inferni, & ad vehementiam aquilonis, à quo pandetur omne malum. Et iſto modo habebis. Et ideo poſtquam de gaudiis paradiſi ſermonẽ fecimus, vt virtuoſi ad Dei amorem fortius animentur: videtur quoq; opportunum, de pœnis Tartareis, & æternis ſuppliciis pertractare. Vera eſt enim ſententia Horatij in epiſtolis ſuis, epiſtola 17. dicentis: *Oderunt peccare mali formidine pœnæ.* Virgilius quoque in Georgicis inquit lib. 2. *Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas, Atque metus omnes, & inexorabile fatum Subiecit pedibus ſtrepitumq; Acherontis auari.* Et Lucanus in 4. inquit: *Felix qui potuit mundi vitare ruinam, Quo iaceat iam ſcire loco.* Nullus autem poteſt ſcire quid de ipſo futurum ſit poſt hanc vitã. Vt inquit Salomon Eccl.9. Et ideo ſemper timere debemus, ne ad infernales cruciatus deſcẽdamus. Ideo dicit ſaluator Lucæ 12. *Timete eum qui poſt quã occiderit corpus habet poteſtatem mittere in gehennam.* Vnde Caſſiodorus epiſtolarum li. 9. inquit: *Semper bonũ geritur, ſi cæleſtis metus humanis mentib. apponatur.* Exemplũ patuit in beato Auguſtino, qui inquit in libro cõfeſſionũ, quod infernus cõuertit ipſum ad Deũ. Diuus quoq; Hiero. ad Euſtoch. ſcribẽs dicit: *Ille igitur ego qui ob gehẽnæ metũ, tali me carcere dãnauerã,* &c. Et ideo cũ exẽplo malorũ debeãt formidare minores. ar. in c. ſi ergo 8. q. 1. & in c. ſi Paulus. 32. q. 5. & 43. di. c. diſpẽſatio, vbi dicitur: *Si electionis vas formidat & clamat, quantum magis cuilibet exiguo metuendũ eſt.* Debemus etiã nos horribilia inferni tormẽta formidare. *Nam ſtultiſsimus* vt inquit Ariſtoteles li. 2. magnorum mora. aliũ c. 32. *ille eſt, qui nõ timet terribilia, quæ ſupra hominẽ ſunt.* Talis igitur timor facit hominẽ ad Dominũ cõuerti. Et ad hoc poſſumus applicare dictũ Ouidij li. 2. de põto epiſt 2. d. *Accipitrẽ metuẽs pennis trepidantib. [illegible] vidit, ad humanos feſſa venire ſinus.* Et ideo vt obſtinati peccatores de manib. diaboli, & à porta fugiãt inferni, ad Dominũq; redeãt, ſermonẽ faciemus de ſeptẽ maximis afflictionib. quas habebũt dãnati in inferno. *Sermonis intentio.*

 DE

DE PRIMA AFFLICTIONE, quæ dicitur recordatio amiſſionis.

PRima igitur afflictio quam habent damnati in inferno dicitur recordatio amiſſionis, & carentiæ viſionis diuinæ, de qua dicit Dominus per pſalmiſtam: *Iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam.* Et Matt. 22. *Nemo virorũ illorum guſtabit cœnã meam.* Hæc enim requies, & cœna eſt viſio, & fruitio Dei, qua dãnati in æternum carebunt, beatis in ea perenniter epulantibus. Recordantur autem quod pauco labore potuerũt vitam cõſequi ſempiternam, & quod pro minimo gaudio præſentis vitæ, quod vt vapor fumi euanuit, ad æternas illas pœnas peruenerunt. Et hæc eſt maior afflictio quam habeant ipſi damnati, cũ videant ſe priuatos in æternum dulcedine paradiſi. Theo. in 4. ſententiarum di. vlt. Et ideo dicitur, quod ſi damnati poſſent per pœnitentiam conſequi vitã æternam, ſine dubio tantam auſteritatẽ facerent quod oẽs mirarentur. Legitur enim in vitis patrum, quod cum quidã ſanctus pater obuiaſſet dæmoni, inter alia dixit ei: Quid faceres ſi adhuc ad regnum perditum redire poſſes? reſpõdit dæmon: Si haberem habilitatem ad bonũ, & ſimul carnem, & oſſa ſicut tu vellem quod millies in die vſque ad diem iudicij, caro mea minutatim, & mẽbratim incideretur, & in puluerem redigeretur, dummodo ſic faciendo ad regnũ beatitudinis in quo ſemel fui redire poſſem. Eſt ergo indicibilis cruciatus recordatio amiſſionis patris cœleſtis. Vnde Aug. ait, quod dãnati mallent Deum in pœnis inferni videre, quam eſſe extra pœnas, & ipſum non videre. Et Chryſo. ſuper Matthæum homil. 23. inquit: *Duæ pœnæ in inferno ſunt, ignis gehẽnæ, & caſus gloriæ. Nouimus autem quod multi gehennam ſolum abhorrent, ego aũt caſum illius multo maiorem gehenna eſſe aio.* Et infra idem inquit: *intolerabilis eſt gehenna, & illa pœna; ſed ſi decem mille gehennas ponas, nihil tale eſt, quale eſt ab illa beata vita excidere,* hæc ille.

Maxima pœna quam habent dãnati eſt, quia in æternum priuati ſunt coſolatione diuina.

DIcit ergo Richar. noſter in 4. ſententiarum diſt. 50. art. 3. q. 3. quod licet damnati non videant gloriam ſanctorũ in cœlo, tamen ſciunt qui ſint in vita æterna, cum non videant eos in loco tormentorum. Sciunt enim veram eſſe ſcripturam, quæ mandata Dei obſeruantibus promiſit vitam æternam, Matth. 19. Et ideo exclamant inuidia cruciati miſeri damnati, dicentes illud quod ſcriptum eſt Sap. 5. *Hi ſunt quos aliquãdo habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo cõputati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt.* Et ibidẽ: *Errauimus à via veritatis, & lumen non luxit nobis, & ſol intelligẽtiæ non eſt ortus nobis. Laxati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles. Viam autẽ Domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia noſtra, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius percurrens, & tanquam nauis quæ pertranſit fluctuantem aquam, cuius, cum pertranſierit, non eſt veſtigium inuenire, neque ſemitam carinæ illius in fluctibus, & tanquam auis quæ tranſuolat in aere, nam nullum inuenitur argumentum itineris illius, ſed tantum ſonitus alarum verberans leuẽ ventum, & ſcindens itinera aerem, commotis alis tranſuolauit, & poſt nullum ſignum inuenitur itineris illius. Aut tanquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum diuiſus aer continuo in ſe reclusus eſt, vt ignoretur trãſitus illius. Sic & nos nati continuo deſiuimus eſſe, & virtutis ſignũ nullũ valuimus oſtendere. In malignitate aũt noſtra conſumpti ſumus,* hæc ibi. Ex hac aũt recordatione tẽporis amiſſi, & præteritarum delectationũ cauſatur in eis magnũ tormentũ. Ait. n. Maximianus poeta: *Dura ſatis miſeris miſeratio priſca bonorũ.* Licet aũt dãnati amittãt oẽm ſcientiã, & qualemcũque cognitionẽ quæ poſſit eis dare aliquã cõſolationẽ ſecundũ Theo. in 4. d. 50. tamẽ nõ obliuiſcũtur eorum quę ſibi poſſunt inferre triſtitiã & afflictionẽ ex ſui memoria, & recordatione, vt dicunt Theo. vt ſupra. Vltra prædictam autem

Licet damnati obliuiſcãtur omnẽ notitiã quæ poſſit eis dare conſolationem, non tamen illã quæ poteſt care triſtitiam obliuiſcuntur.

cogni

Digitized by Google

cognitionem naturalẽ & ſcientiã infelicem dęmones eis reuelant quęcũque de ſuis amicis triſtabilia, & de æmulis, & inimicis gaudioſa, & pſpera, at maiori eos dolore torqueãt ſecũdũ The. in prędicta di. *Dicunt etiam, Tales quos miſeros reputabatis in ſeculo, modo glorioſi triumphant in cælo.* eleuant igitur damnati conſiderationem ſuam ad bona æterna, & quicquid de paradiſi dulcedine vnquam legerunt, vel audierunt, eis ad memoriã venit ad maiorem afflictionem, ſecundum ſententiam S. Bonaueu. & Richar. in 4. ſententiarum di. vlt. Vnde dicitur Luc. 16. de illo diuite epulone, quod eleuans oculos ſuos cum eſſet in tormentis, vidit Lazarum in ſinu Abrahæ. Conſiderant enim ipſi miſeri dãnati quod ſancti pro paucis laboribus adepti ſunt in cœlo præmia æterna, & ipſi ex ſua negligentia priuati ſunt in æternum viſione diuina, & gloria paradiſi plena omnibus bonis, & carente omnibus malis. Et ideo exclamant dicentes, heu miſeris nobis, hic enim eſt palpabilis obſcuritas, ibi ſumma claritas; hic nobis eſt mœror, & luctus, illic beatis eſt gaudium, & exaltatio ſpiritus, hic eſt viſio dæmonum, ibi eſt viſio Dei, & Angelorum, ac ſanctorum omnium, hic nos ignis inextinguibilis cruciat. Ibi ſanctos indicibilis conſolatio ſatiat, nos hic omnia mala ſemper habebimus. Illic eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, illic eſt vita perennis, & beata, nobis eſt mors æterna, & perpetua calamitas ſine fine manſura. O felicitas æterna, quomodo ſic ſtulti fuimus, quòd te pro minima conſolatione amiſimus. Heu, heu, quia nunquam ad te perueniemus. Saltem in his tormentis poſſemus diuinam maieſtatem contemplari. Saltem per momentum horæ vel in ictu oculi valeremus illam infinitam dulcedinem deguſtare. Sed heu, heu infelicibus nobis, quia in ęternum priuati erimus illa tanta conſolatione, & nunquam illud gaudium aut conſolationem habebimus. Et hæc erit maxima pœna quam habebunt dãnati.

DE SECVNDA POENA DAmnatorum, quæ dicitur terribilis incarcerationis.

SEcunda pœna dicitur terribilis incarcerationis. Vt enim colligitur ex dictis ſancti Thomæ, & ſancti Bonauenturæ in 4. ſententiarum di. 44. & ibi Richard. ar. 4. q. 1. Damnati incarcerantur in loco terribili ſub terra, qui dicitur infernus. Et hoc ſic probatur ſecundum Philoſophum 5. Metaphy. & 2. de cœlo, & mundo. *Si eſt reperire vnum oppoſitorum in natura, eſt reperire & reliquum.* Si ergo eſt reperire locum omni ſuauitate repletum pro beatis, ergo etiam eſt reperire locum omni anxietate terribilẽ pro damnatis. Et poſſumus ſic arguere: Sicut ſe habet miſericordia Dei ad electos, ita ſe habet eius iuſtitia ad reprobos, & malignos. Sed miſericordia Dei præparauit electis locum delitioſum, & amœnum cœlum, ſcilicet empyreum, in quo æternaliter permanebunt. De quo tractant Theologi in 2. ſen. di. 2. & philoſophus primo de cœlo, & mundo ait, quod cœlum eſt elongatum ab omnibus contrarijs. Ergo iuſtitia diuina præparauit reprobis, & malignis locum viliſſimum, & horrendum, in quo æternaliter cruciabuntur, ſ. Infernum elongatum ab omnibus bonis, quia vt dicitur, Eccleſiaſtici. 33. *Contra bonum malum, & contra vitam mors.* Et fundatur hæc ratio ſuper dictis Auguſtini, 19. de ci. Dei. c. 3. ait: *Ordo eſt parium diſpariumque rerum, ſua cuique loca tribuens diſpoſitio.* & in 5. libro eiuſdem operis capitulo nono: *Deus nihil inordinatum reliquit.* Omnia enim quæ à Deo, ſunt ordinata. Roman. 13. Qui omnia creauit in pondere, numero, & menſura. Sapiẽtę 11. Ergo vnicuiq; locum tribuit ſuo põderi conuenientem. Quia bonum vniuerſi conſiſtit in ordine, 11. Metaph. Sed quod eſt pondus in corporibus, eſt amor in ſpiritibus & creaturis rationabilibus. Vnde idem Auguſt. 11. libro de

Digitized by Google

ciuit. Dei c. 28. inquit: *Sicut corpus pondere, ſic animus amore fertur.* Et libro confeſſionum etiam dicit: *Amor meus, pondus meum, eo feror quocunque feror.* Ergo ſicut Deus ordinat corpora in ſuis locis, ſecundũ exigentiam ſuorum naturalium ponderum, ſic ordinat creaturas rationales in locis ſecundum exigentiam amorum. Sicut ergo electi ſublimantur in Cœlo, quia cœleſtia terrenis propoſuerunt in ſuo amore, ita concludendum eſt quòd reprobi deijciuntur in loco infimo, quia in ſuo amore infima & terrena ſuperioribus & cœleſtibus præpoſuerũt. Locus autem omnium infimus eſt centrum terræ. Ideo ſub terra in centro infernus eſt, vt inquit gloſſa 13. q. 2. c. tempus. ſuper verbo, abditis. Et notatur etiam 23. q. 4. c. hæc autem vita. Et de his duabus manſionibus beatorum & damnatorum tangitur Iſaiæ 7. *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum.* Dicit autem Iſidorus in 14. Etymologiarum, quòd infernus dicitur quaſi inferius. Et hanc opinionem veriſſimam ſecutus eſt Zeno Philoſophus. De quo Lactantius in libro diuinarum inſtitutionum inquit: *Eſſe inferos Zeno Stoicus docuit, & ſedes piorum ab impijs eſſe diſcretas, & illos quidem quietas, ac delectabiles incolere regiones, hos vero pœnas luere in tenebroſis locis atque in cœni voraginibus horrendis.* & Iſaac Philoſophus dicebat, quod homines nõ colentes iuſtitiam, & obſcœnis actibus dediti retrudentur ſub orbe triſti & tenebroſo, & erunt ibi in triſtitia ſempiterna. Et hoc habetur in dictis philoſophorum. Et Seneca in tragœdijs inquit: *Ingens vorago faucibus vaſtis patet latumque pandit omnibus populis iter.* De hoc inferno etiam dicit gloſſ. ſuper Ionæ 2. c. quod *ſicut cor eſt in medio animalis, ſic infernus eſt in medio terræ.* De veritate autem pœnarum inferni ſcribit Hieronym. in epiſt. ad Pammachium & Oceanum di. *An putamus fratres quia tacendo prædicent, videntes ſiquantur Apoſtoli, vtique intelliget Chriſtus ſuiſtinentes ad agnitionem? Sed tunc non ſunt vbi ſupplicia intercedunt. Si iocando poſiti ſunt, credantur iocando locuti. Iſa. ſerra ſecatur; Daniel leonibus deputatur; Paulus gladio truncatur; Petrus in cruce exemplo Domini ſuſpenditur. &c.*

Aliqui philoſophi conceſſerunt infernum eſſe

EXemplis quoque oſtenditur pœnalitas inferni. Et primo exemplo Lazari, de quo refert Auguſt. quod reſuſcitatus cum ad menſam diſcumberet cum Chriſto, multa narrauit de locis pœnalibus inferni. Et propter hoc dicitur exinde nunquam riſiſſe. Legitur quoque in epiſtola quam miſit Pilatus Tiberio Cęſari de vita & morte Chriſti, quod hi qui reſurrexerũt cum Chriſto, apparuerunt multis, narrauerunt multa de pœnis inferni. Narrat quoque Cauſator Pariſienſis, quod Pariſijs quidam ſcholaris qui viſus eſt mori valde contritus, & bene diſpoſitus, poſt mortem apparuit magiſtro ſuo, habens mãtellũ ſuum ſchedulatum multis ſophiſmatibus & plenum ſyllogiſmis. Et cum quæreret magiſter eius qualiter ſe haberet, Reſpondit quod cappa illa plus ponderabat ei quam aliqua turris mũdi & quod intus indicibiliter vrebatur. Et cum magiſter quæreret quomodo hoc eſſe poſſet, cum ita deuotus mori viſus fuiſſet. Ille ait, quod eius lachrymæ in hora mortis non ex contritione vera ꝓceſſerãt, ſed ex timore mortis & dolore pœnæ. Et cũ magiſter diceret, quod nõ videbatur ſibi pati. Ille dixit: Viſne modicũ experiri? Extende manũ tuã. Cũq; magiſter extendiſſet manum, ille ſcholaris extillauit vnã guttam ſudoris ſui in manu ipſius magiſtri, & ſtatim cum maximo incendio manus eius extitit perforata, & ipſe ſcholaris euanuit ab oculis eius. Tunc ille magiſter dixit: *Linquo coax ranis, cra coruis, vanaque vanis: Ad logicam pergo, quæ mortis non timet ergo.* Et intrans religionem Clareuallenſem, arctam egit pœnitentiam. De his et pœnis dicit Plato in Phædone. Si qui autem propter magnitudinem peccatorum inſanabiles comperiantur eſſe, qui

Multis exemplis inferni pœna declaratur.

qui ſacrilegia multa & magna vel cædes nefarias contra leges, & alia huiuſmodi perpetrauerunt, hos oẽs conueniens ſors in Tartarũ abijcit, vnde nunquam egrediuntur. Legitur quoq; quod quidam viderunt Neronẽ balneantẽ ſe apud inferos in auro liquefacto, & miniſtros aurum feruens infundentes. Et cum Nero videret chorum aduocatorũ ad ſe venientẽ, dixit: *Huc pergite venale genus hominũ, O aduocati ad me accedite, hoc vaſe mecum balneamini. Adh c eſt locus in eo quem reſeruaui vobis.* In Vitis ẽt patrum habetur, quòd cum cuidam iuuenculæ mortui eſſent Pater, & Mater, qui fuerãt diuerſi in moribus ac vita, & ſimiliter in morte. Nam Pater fuerat bonus, & tamen ſemper in vita extiterat tribulatus & aduerſis afflictus. Inſuper tempore mortis eius, aer vento, ac pluuia ita cõturbatus eſt, vt vix potuerit ſepeliri. Mater vero fuerat ſcelerata, & tamen ſemper vixerat in proſperitate magna, & tempore mortis ſuæ magna fuit aeris ſerenitas, & cum honore ſepulta fuit. Prædicta iuuencula neſciebat cuius vitam potius ſequeretur. Vnde ad quandã pergens Eccleſiam coram imagine Virginis proſtrata cum lachrymis rogauit Matrem Dei, vt quam viam ſequi deberet ei demonſtraret. Sicque ſtando rapta fuit, & vidit quandam pulchram ciuitatem, in qua audiebat valde dulciter cantari. Et manendo in ea vidit quendam indutum veſte pulchra & fulgente ad ſe venientem. Quo interrogato quis eſſet: Ille reſpondit: Ego ſum filia mea, Pater tuus, qui propter patientiam quam habui in aduerſitatibus mundi ſaluus ſum & glorioſus. Tunc Angelus qui eam ducebat, perduxit eam in locum alium valde tenebroſum, in quo multos vlulatus & gemitus audiebat, & voces diuerſorum lamentantium: inter quas audiuit vocem vnius fœminæ clamantis, & dicentis, heu mihi, heu mihi, quæ pœna eſt iſta? Et ipſa iuuencula interrogauit eam quæ eſſet. Cui illa reſpondit: Ego ſum infœlix Mater tua, quæ propter vanitates & peccata mea hic in æternum ſum damnata. Tũc dicta iuuencula ad ſe reuerſa, patris vitam eſt ſecuta. Beatus quoq; Gregor. in 4. dialogorum refert multa exempla, quæ temporibus ſuis fuerunt. Inter quę narrat quod in prouincia Valeriæ, erat quidam homo magnæ dignitatis, qui deflorauerat quandam ſuam ſpiritualem, ac ſine contritione ac confeſſione mortuus erat. Vnde cum eſſet in cœmeterio ſacro ſepultus, in nocte ſequentĩ ſupra eius ſepulturam viſus eſt ignis, & tantus ſuperuenit fœtor quòd nullo pacto ibi aliquis habitare poterat, & in ſepultura eius nec corpus nec oſſa reperta ſunt, vt omnibus pateret ipſius damnatio. Item narrat ibidem de quodam Valentino habitante in ciuitate Ianuæ, & defuncto abſq; confeſſione ac ſepulto in Eccleſia S. Syri martyris. Nocte enim dum fratres eſſent in quiete dormitionis, ſenſerunt magnum ſtrepitum, & arbitrantes eſſe fures exierunt, & dæmones inuenerunt trahentes ipſum mortuum extra Eccleſiam. Mane vero ſequenti corpus ipſius defuncti cũ fune ad collum extra Eccleſiam reperierunt, cuius animam ad infernum detulerant, qui, vt diximus, eſt in profundo terræ. Vnde de ipſo dicitur Iſa. 30. *Præparata eſt ab heri*, ideſt ab initio, *tophet*, quæ interpretatur gehenna pauoris, vel ampla pœna vitæ ſtultorum, ſecundum Hieronymum. Sequitur: *Profunda eſt & dilatata. Nutrimenta eius ignis, & torrens ſulphuris ſuccendens eam.*

Infernus quare dicatur abyſſus ac de multis eius nominibus.

INfernus etiam dicitur Abyſſus quia videtur damnatis ſine baſe fundi. Vnde Eccl. 50. ſcriptum eſt: *Profundum abyſſi quis dimenſus eſt?* Et ideo diabolus rogabat Dominum Ieſum, ne mitteret eum in hanc abyſſum. Lu. 8. Dicitur quoq; Auernus. Vnde in 6. Aeneidos dicitur, *Facilis deſcẽſus auerni.* Et hoc propter intẽperantiã, quaſi ſine vernãtia tẽperamẽti, quia ibi eſt omnium qualitatum inæqualitas, & nulla temperies, ſed omnia

tionis. Dicituretiam in libro de pomo, qui à quibuſdam attribuitur Ariſtoteli. *Omnes illecebræ corporis finiuntur & exterminantur, & faciunt deſcendere ad infernum.* Et ibidē: *Væ animæ peccatrici quæ non poteſt aſcendere ad patriam ſuam, quia turpia commiſit.* O diuites, auari, raptores, & vſurarij, maloſque contractus facientes, omnes ad infernum deſcenderis. Scriptum eſt enim Lucæ 16. *Mortuus eſt diues, & ſepultus in inferno.* O deſperati, qui propter mortem amicorum, vel amiſſionem bonorum temporalium dimittitis operari bonum, & ſæpe ex deſperatione voſipſos occiditis; Profectò poteſtis dicere illud quod dicebat Iacob Geneſis 37. cap. *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum.* O filij diaboli qui vt complaceatis hominibus, ſuſtinetis multa quæ fiunt contra Dei præcepta, ſicut ſæpe faciunt vxores cum viris ſuis, & ſubditi cum Dominis. Certe vos poteſtis dicere illud quod eſt Iob. 17. *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt.* O obſtinati peccatores, qui non habetis contritionem de peccatis veſtris, ſciatis quòd tarde in inferno contriti eritis, iuxta illud Pſalm. 9. *Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliuiſcuntur Deum.* O perfidi Chriſtiani qui iā per multos annos non eſtis confeſſi: Audite quid dicat Dauid Pſal. 6. *In inferno autem quis confitebitur tibi?* O crudeles & impij, qui pauperibus miſericordiam facere cōtemnitis, audite quid ſcriptum ſit Pſalm. 29. *Erubeſcant impij, & deducantur in infernum.* Profectò quilibet veſtrum poteſt dicere Pſalm. 87. *Vita mea inferno appropinquauit.* O vos q. periculis peccati mortalis vos exponitis, profectò poteſtis dicere illud Pſal. 114. *Pericula inferni inuenerunt me.* Et de quolibet veſtrum poteſt dici Apoc. 6. *Et infernus ſequebatur eum.* Et illud Prouer. 2. *Inclinata eſt ad inferos ſemita eius. Qui* enim *amat periculū, peribit in illo.* Eccleſ. 3. O tu qui non vis ire ad prædicationem, audi prophetam dicentē Baruch. 3. *Deputatus es cum deſcendentibus in infernum, quia dereliquiſti fontem ſapientiæ.* O Epulones qui totum affectum veſtrum habetis in epulis, ſcitote quod verificabitur de quolibet veſtrum illud quod ſcriptum eſt Prouer. 9. *In profundum inferni conuiuæ eius, qui applicabitur illi deſcendet ad inferos.* Et loquitur etiam de luxurioſis. O inuidi, vos habetis arrham inferni. Nam ſcriptū eſt Cant. 8. c. *Dura ſicut infernus æmulatio.* O malitioſi, qui proximos decipitis fallacijs veſtris, vel eos deridetis. Audite quid Salomon Eccle. 9. dicat, *Corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita ſua, & poſt hæc ad inferos deducentur.* O homicidæ & infideles, ſcitote quod ad infernum adducemini Ezech. 32. *Deſcenderunt in infernum cum armis ſuis.* O ſuperbe qui non putas aliam eſſe vitam, audi quod ſcriptum eſt Naum. 2. c. *State, ſtate: nam non eſt qui reuertatur*, ſcilicet ab inferis: quaſi dicat propheta. O ſuperbi qui exiſtimatis vos habere manſionem perpetuam in hoc mūdo, ſtate ſi poteſtis, quaſi dicat eſt impoſſibile. Dico igitur cuilibet veſtrum, ô maledicti peccatores Iſa. 14. *Ad infernum detraheris in profundum laci.* Si enim Deus nō pepercit Angelis peccantibus, de quibus dicitur 2. Petri 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in Tartarū tradidit cruciandos.* Quomodo putatis quod vos euadetis carceres infernales? Certe ſi non pœnitentiam egeritis, diabolus vos detrahet in illo carcere horribili in profundum inferni. De quo dicitur Iſa. 5. *Dilatauit infernus & aperuit os ſuum abſq; vllo termino, & deſcendent fortes eius ac ſublimes glorioſiq; ad eum.* O mundani cæci nonne horretis reſpicere in ſepulchra? Nonne in alto præcipitio conſtituti, timetis infra reſpicere? Quid facietis in die illa, quando infernus aperiet fauces ſuas, & de tam alto præcipitabimini, quòd profundum non videbitis? Vnde Virgilius 6. Aeneidos inquit: *Sed tartarus ipſe Bis patet in præceps tantum, tenditque ſub vmbras, Quantus ad æthereum Cæli ſuſpectus Olympum.* De hoc capite mirabile exemplum. Legitur enim in vita S. Macarij Alexandrini, quod dum quadam die ipſe Macarius in eremo deambularet, reperit caput cuiuſdam defuncti. Et dum oraſſet, interrogauit illud caput, cuius

fuerunt mali Dñi terrarũ, cũ his qui corruerũt ex dominationibus. Et illi qui fuerunt iniuſte inthronizati in regnis & imperijs, cum illis qui ceciderũt ex thronis. Qui aũt fuerũt ſcientifici, cũ his qui corruerunt ex ordine Cherubico. Qui vero fuerunt in altiori gradu & dignitate ac ſtatu perfectiori, vt Papæ, Patriarchæ, Sacerdotes, & religioſi, in profundiſſimo & horribiliſſimo loco, cũ his qui ceciderũt ex ordine Seraphico. Non aũt ita ſtricti ponuntur piſces ſalati in vaſe, ſicut peccatores in illo horribili carcere Infernali conſtringentur, ligati catenis terribilibus. Sicut ſcriptũ eſt Sap. 10. Vnde dicit Dauid. *Ad alligandos pedes eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.* Et hoc ſufficiat pro ſecunda Inferni afflictione.

TERTIA AFFLICTIO, quæ dicitur horribilis obſcurationis.

Tertia afflictio quã habebitis, ô ſcelerati, dicitur horribilis obſcurationis. In Inferno. n. nunquã videbitis ſolẽ, iuxta illud pſalmiſtæ: *Supercecidit ignis, & nõ viderunt ſolem.* Vnde in 6. Aeneid. dixit Aeneas Didoni, eã inueniens in Inferno: *Sed me iuſſa Deũ, quæ nunc has ire per vmbras, Per loca ſenta ſitũ, cogunt noctemq; profundã, Imperijs egere ſuis.* De hoc etiã dicitur in Pſal. de peccatore: *In æternũ non videbit lumen.* Et Matth. 22. *Mittite eum in tenebras exteriores.* Et Sap. 17. *Vinculis tenebrarũ, & longæ noctis compediti & incluſi.* &c. Et Iob 10. ſui lib. c. inquit: *Dimittite me, plangam paululũ dolorem meum, antequã vadam, & non reuertar ad terrã tenebroſam, & opertã mortis caligine: Terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Hanc autem obſcuritatem rationabiliter debere eſſe in Inferno probat Richard. & Bonau. in 4. diſt. 50. multis rationibus, maxime quia ſicut boni præmiabũtur per viſum, ita econtrario mali debent puniri per lucis ſubtractionem, quæ eſt delectabilis oculis ad videndum Eccle. 11.

Dicitur autẽ in prædicta auctoritate Iob, quòd in Inferno nullus eſt ordo, quia elementa & cæteræ creaturæ non ſeruant diſtinctionem ſuam, ſed omnia ſunt commixta & confuſa, iuxta illud pſalmiſtæ, *Ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* Et ideo Infernus vocatur magnum chaos Lucæ 16. Item elementa non ſeruãt ibi proprietates ſuas. Nam proprietas ignis eſt glaciem & niuem reſoluere. Tunc autem non reſoluet Sap. 16. *Nix & glacies ſuſtinebant virtutem ignis, & non tabeſcebant.* Proprietas autẽ aquæ eſt ignem extinguere, ignem autem Inferni extinguere vel modicum non poſſet tota aqua maris. Sap. 19. *Ignis in aqua valebat ſupra virtutem ſuam, & aqua extinguentis naturæ obliuiſcebatur.* Proprietas vero aëris eſt lumen recipere. In Inferno autem nullo modo recipiet Sap. 17. *Nec ſyderum limpidiſsimæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.* Proprietas autẽ terræ eſt infimum locum tenere. In Inferno autem peccator habebit terram ſurſum & deorſum, à dextris & à ſiniſtris. Vnde Iob 20. dicitur de peccatore: *Terra conſurget aduerſus eum, quia ne vnquam euadat cuſtodiet.* Notandum tamen ſecundum Rich. in 4. di. 50. art. 5. quæſt. 1. quòd licet lumen per ſe ſit delectabile, tamen per accidens poteſt eſſe triſtabile, in quantũ aliquid oſtẽdit quod diſplicet. Et ideo cum infernus ſit locus omnis triſtitiæ, eſt tenebroſiſſimus, in quo non eſt aliquod purum lumẽ quod viſum delectet. Eſt tñ ibi aliquod lumen tenebroſitati permixtum, quo damnati ſolum videre poſſint, vnde doleat. Et de hoc inquit Greg. 9. Mora. verſus finem dicens: *Ignis Inferni quamuis ad conſolationem non luceat, tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam ſequaces quoq; ſuos ſecum in tormento reprobi, flamma illuſtrante viſuri ſunt quorum amore deliquerunt.* Hoc etiam in ſententia dicit Iſid. lib. 1. de ſummo bono. c. 20. De hac viſione Iſa. 13. dicitur: *Vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit.* Videbunt enim tormenta ſua & aliorum, ex quorum horribili viſione valde cruciabuntur, maxime ex tormentis eorum quos ſupra Deum amauerunt,

Digitized by Google

& qui ipſorum cauſa damnati ſunt. Vnde quidam frater Gulielmus, ordinis noſtri Prædicator, raptus in ſpiritu vidit in inferno vnum hominem in imo flammarum proſtratum, de cuius vtero alta arbor procedebat, in cuius ramis homines multi erant ſuſpenſi, & à flamma ab imo procedẽte diuerſimode & acerrime torquebantur, & ille qui in fundo iacebat, magis inter illos torquebatur. Et cũ quæreret ille prædicator à ductore ſuo, quis eſſet ille qui ſuper alios affligebatur, dixit ei: Ille qui iacet in imo, fuit principium generationis omnium iſtorum, & fuit pauper, ſed per vſuras locupletatus eſt; alij vero qui proceſſerunt ab eo, torquentur, vel quia fuerunt imitatores paterni ſceleris, vel quia acquiſita per vſuram nõ reſtituerunt. Primus autem cruciatur magis quàm alij, & eius pœna accreſcit videndo eos, qui propter eum in hoc tormentum venerunt, & pro omnibus illis ei pœna accumulatur. Simpliciter igitur locus inferni tenebroſiſſimus erit, ad quẽ neque Sol, neque Luna, neque ſtellæ expãdent lumen ſuum. In quo nihil videbitur niſi quod habeat incutere terrorem. Vnde dicitur 1. Reg. 2. *Et impij in tenebris conticeſcent.* ſ. præ timore. Sicut Exod. 10. dicitur de tenebris Aegypti, *Factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Aegypti. Tribus diebus nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco in quo erat.* Super quæ verba dicit Nic. de Lyra, quod tenebræ illæ ideo dicũtur horribiles, quia inter illas videbant Aegyptij viſione imaginaria, phantaſmata quædam, & figuras turpes, quæ non paruum eis ingerebant timorem. Et ita in inferno erũt horribiles tenebræ, quia damnati inter eas videbunt terribiles figuras dæmonum vt infra patebit. Et videbunt ſe inuicem, qui damnati erunt, tam turpes ac deformes atque horridi, vt impoſſibile ſit dictu Thren. 4. *Adhæſit cutis oſſibus eorum, aruit, & facta eſt quaſi lignum.* Sicut enim beati erunt pulcherrimi, ita econtra de damnatis. Quia ſicut oppoſitũ in oppoſito, ita propoſitum in propoſito. 4. Topic. Vnde dicitur Naum. 2. *Facies eorum ſicut nigredo ollæ,* & Aug. ait: *Ignis ea quæ comburit deturpat & denigrat, quanto magis ignis inferni denigrabit dãnatos, qui erunt eius pabulum ſempiternum?* De quibus dicitur Iſa. 14. *Facies combuſtæ vultus eorum.* Vbi gloſſ. inquit: *Nullius hominum tam pulcher aſpectus erit, qui fumo & ardore infernalis gehennæ non nigreſcat.* Non enim reformabuntur in aliqua pulchritudine corpora damnatorum, ſed erit econtra, iuxta illud 1. Cor. 15. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non oẽs immutabimur,* tamen reſurgent ſine diminutione alicuius membri, vt magis puniantur, ſecundum Magiſtrum in 4. diſtinct. 43. c. vlt. & Richard. eodem lib. diſt. 44. ar. 1. q. 1. Sed in omnibus membris erunt indicibiliter deformes. Et deformitates quas habuerũt in mundo dum viuerẽt, reaſſument in reſurrectione, ſecundum ſanctum Bonauẽ. 4. diſt. 44.

Hora illa maxime dolenda eſt, qua peccator intrabit in infernum.

O Quam dolenda erit hora illa qua miſer peccator intrabit infernum nunquam viſurus lucem, per tot annorũ millia & poſt iudicium per infinita ſæcula. O quantus timor tũc cor eius inuadet, cum videbit noctem ſine die tam longiſſimam ſibi factam. Nam ſi in hoc mundo viderẽt homines noctem protrahi vſque ad menſem vel annum, cuncti clamarent ad ſydera miſericordiam. Vnde inquit Virgil. in 1. Georgicorum de obſcurato Sole poſt mortem Cæſaris: *Ille etiam extincto miſeratus Cæſare Romam; Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit, Impiaque æternam timuerunt ſæcula noctẽ.* Quæ igitur mens, qualiſue animus fiet dãnatis, in tenebris inferni obſcuriſſimis? In quo non ſolum priuati erunt in æternum omni ſplendore & luce delectabili, verumetiam omnia alia mala accidẽt eis ad mœrorem. De his autem tenebris dicitur Iſa. 32. *Tenebræ palpatio ſuper ſpeluncas eorum.*

QVAR-

Digitized by Google

QVARTA AFFLICTIO, quæ dicitur fœtidiſſimæ abominationis.

QVarta afflictio, quam habebunt damnati, dicitur fœtidiſſimæ abominationis. In inferno erit enim fœtor maximus ſecundum Richard. in quart. diſtinctione 44. articul. vltimo quæſtione vlti. Et ideo Eccleſia appellat infernum locũ fœtoris. Dicũt enim ſacri doctores, quod in die iudicij omnes fœtores mundi reducentur ad infernum. Ideo dicitur Iſa. 33. *Conuertetur humus eius in ſulphur* Sophoniæ 1. *Et erunt corpora eorum ſicut ſtercora.* Nihil enim magis fœtens cogitari poteſt quam damnati. Vnde legitur in Vitis Patrum, quod erant duo nobiles ſocij, qui exiſtẽtes ſemel ad quandam prædicationem, audierunt quendam prædicatorem dicẽtem quod ſunt valde terribiles pœnæ inferni. Vnus autem ex eis cœpit ridere nihil credens. alius vero compunctus, effectus eſt poſt paucos dies religioſus. Ille vero qui remanſerat in ſeculo venit ad mortem, & rogatus à ſocio ſuo monacho, vt ſibi poſt mortem appareret. Quadam nocte ei apparuit. Et interrogatus quomodo ſtaret. Dixit male, tunc monachus ait: Suntne in inferno ſic horribiles pœnæ vt prædicatur: Reſpondit ille damnatus: O frater omnes linguæ mundi non poſſent narrare ſufficienter, quantum ſit horribilis cruciatus inferni. Tunc dixit monachus. Nonne poſſem ego habere aliquam notitiam huius & experientiam? Dixit autem damnatus. Ita bene, viſne videre, aut tangere, aut guſtare? Dixit monachus. Nolo videre, quia ſum timidus, & morerer videndo tam terribilia Nolo etiam tangere, quia ſum ſenſualis. Nolo guſtare quia habeo debilem ſtomachum, Sed fac me odorari minus tamen quam potes. Tunc damnatus aperuit mantellũ in quo erat inuolutus, à quo ſtatim exijt tanta putredo, & fœtor intolerabilis, ac peſtilens, quod omnes monachi illius monaſterij ibant vagabundi vt ſtulti, clamantes, propter quod nullum remedium inuenientes, neceſſe fuit illis relinquere illud monaſterium, & longe abſcedere ad habitandum. vt enim inquit Galenus, de maxime proſternentibus virtutem naturæ, eſt fœtor & odor. Aliud exemplũ legitur, quod quidam monachus fornicator apparuit alteri monacho ſocio ſuo, deſideranti ſcire quales eſſent pœnæ inferni. Qui damnatus inſufflauit in illum monachũ, vnde ex eius fœtore ille ſemimortuus cecidit, & aues inde tranſeuntes tali fœtore cadebant mortuæ. Si ergo fœtor vnius damnati ſolum tantum eſt abominabilis, quid erit tantorum corporum atque animarum? Inter omnes autem fœtores nullus eſt maior fœtore peccati, vt inquit Augu. in lib. meditationum. O curioſi qui odoramenta in veſtimentis portatis, audite quid comminetur vobis Deus Iſa. 3. c. di. *Et erit pro ſuaui odore fœtor.* Et eiuſdem libri. c. 34. dicitur. *Interfecti eorum proiicientur, & de cadaueribus aſcendet fœtor.*

QVINTA AFFLICTIO, quæ dicitur diabolicæ apparitionis.

QVinta afflictio dicitur diabolicæ apparitionis. Ibi enim damnati habebunt ſecum dæmones ſemper, iuxta illud Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius.* Et Apoc. 20. dicitur: *Diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt cum eis in ſtagnum ignis & ſulphuris.* De ciuitate etiam infernali ſcriptum eſt Baruch. 4. *Ignis ſuperueniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmonijs in longitudine temporis.* Apparebunt ergo dæmones ipſis miſeris damnatis, in tam horribili forma, tanquam turpibus phantaſmatibus, quod, ſicut dicunt Theologi quidam in 4. potius quis ſe proijceret in ignem ardentiſſimũ, quam paulisper per momentum videre diabolum, ſicut apparet damnatis. Sicut

Digitized by Google

ille mortuus ſuſcitatus ex contactu ſacci S. Hieron. retulit S. Cyrillo. Imo dicunt doctores, quod ſi quis videret dæmoné, ſicut apparet in Inferno, ſubito moreretur. Et ideo etiam dicunt quidam, quod propter eius horribilitatem, potius quis eligeret tranſire per ignem ſemper ab o. iente vſque ad occidens, quam per momẽtum, & in ictu oculi, videre turpitudiné diaboli, in eſſentia ſua omni turpitudine propter peccatum deformata. De hac autem dæmonum apparitione dicitur Iob 20. *Vadent, & venient ſuper eos horribiles.* Et Naum. 2. *Aſpectus eorum quaſi fulgura diſcurrentia.* De diabolo etiam dicit quilibet damnatus Iob. 16. *Collegit furorem ſuum in me, & comminitans mihi infremuit:* Et Hiere. 6. *Crudelis eſt & non miſerebitur,* & eiuſdem libr. c. 51. *Comedit me & deuorauit me, & abſorbuit me ſicut draco.* Irridebunt autem dæmones ipſos damnatos Quorum irriſionem euitare cupiebat pſalmiſta dicens: *Ne quando irrideant me inimici mei.* Vnde Greg. ait: *Quot habuiſtis tentatores in culpis, habebitis deriſores in tormentis.* Eccl. quoque 39. dicitur de dæmonibus. *Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua, & in tempore conſummationis effundent furorem, &c.* De diabolo etiam ſcriptum eſt Abac. 1. *Ipſe de regibus triumphabit, & ſuper omnem munitionem videbit.* Et ibidem dicitur: *Volabunt quaſi aquilæ.* ſ. dæmones *ad flagellandum damnatos.* Quilibet autem damnatus dicere poterit cũ pſalmiſta: *Conculcauerunt me tota die inimici mei.* Narrat vero Gregor. in lib. Dialog. quod cum monachi S. Benedicti vellent quendam lapidem leuare in ædificium, nullo modo potuerunt eum mouere, quia diabolus eidem inſidebat. Quid ergo facient damnati, qui ab innumeris dæmonibus erunt oppreſſi & conculcati? Profecto ex tam horribilium dæmonum ſocietate, & continua eorum cruciatione valde affligentur. Vnde quilibet damnatus poterit dicere Iob 16. *Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit hoſtis meus, terribilibus oculis me intuitus eſt.* De dæmonibus enim dicit Virgilius 6. Aeneidos, *Terribiles viſu formæ, &c.* Ibi igitur horribiles dæmones damnatis continue aderunt clamantes & rugientes. De quibus dicit Auguſtinus in quodam ſermone ad Eremitas: *Ibi ô fratres, dæmones clamare non ceſſant, percutere peccatores nunquam deſiſtunt. Nunc ſuperbum, nunc gloria mundi plenum, nunc luxurioſum, nunc proditorem, nunc homicidam, nunc mendacem, nunc detractorem appellant. Ecce quomodo clamabunt. Sed quid dicent? niſi percute, dilacera, occide, velociter ſpolia, prædari feſtina, fer prunas, picem para, aurum & argentum liqueſce: quia dum vixerunt, Deum intelligere noluerunt,* hæc ille. O miſeri peccatores, quomodo facietis in tenebris illis, ſi modo habetis timoré in nocte, omnem ſtrepitum expaueſcentes? Et ſi mortuus appareret vobis, quaſi exanimes efficeremini. Quomodo ergo poteritis ſupportare Viſionem horribilem tot mortuorum, & apparitionem nõ vnius ſolum, ſed innumerabilium tam deformium ac turpiſſimorum dæmonũ? Hi erunt ſocij veſtri in pœnis, quorum ſuaſiones ſecuti eſtis in peccatis.

SEXTA AFFLICTIO, quæ dicitur vermium corroſionis.

SExta afflictio, quam habebunt damnati in Inferno, dicitur vermium corroſionis. De qua afflictione ſcriptum eſt Iſa. 50. *Sicut veſtimentum, ſic comedet eos vermis.* Et eiuſdem libri. c. 14. dicitur peccatori: *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* O mulier vana quæ tantum temporis expendis in te ornando, & quæ dormis in lectis tam delicatis. Lectus tuus in Inferno erit camera vermium. Veſtimenta tua erunt viperæ & ſerpentes, ſcorpioneſque veneniſſimi. Sed ſciendum eſt ſecundũ doctrinam Richardi noſtri in quart. diſt. vlt. articul. quint. quæſt. ſecund. quod pœna vermis dupliciter poteſt accipi: Aut proprie. ſ. pro verme corporali, aut metaphorice, ſcilicet pro remorſu conſciẽtiæ.

Pœna vermis dupliciter poteſt accipi.

tix, qui animam damnatorum pungit & affligit. Vnde Auguſtin. in lib. de vera innocentia inquit: *Nullæ ſunt grauiores cruces in vita iſta quam mala conſcientia.* Et vtroque modo dicunt aliqui in Inferno eſſe pœnā vermis. De remorſu conſcientiæ non eſt dubium, quod miſeri damnati habebunt remorſum conſcientiæ, & tantam anxietatem in anima, quod iſta erit de maioribus anxietatibus, quam habeant. Richard. vbi ſupra. Non quod doleant de peccato ſimpliciter, & amore charitatis, cum habeant conſcientiam in malo obſtinatam, ſed habebunt remorſum iſtum in anima, & iſtum vermem horribilem in conſcientia propter grauiſſimas pœnas quas videbunt ſe pati propter peccata. Et ita intelligitur illud Sapien. quint. *Pœnitentiam agentes & præ anguſtia ſpiritus gementes.* Et hanc etiam ſententiam ponit Alexander de Ales in quart. parte ſummæ, in tractatu de pœnitentia. Et beatus Thom. in quart. ſcripto. diſtinctio. 50. articul. 1. Et Auguſtinus in lib. de fide ad Petrum ait: *Qui in hoc ſeculo pœnitentiam non fecerit, habebit illam in futuro de malis ſuis, ſed indulgentiam in conſpectu Dei non inueniet quia etſi erit ibi ſtimulus pœnitudinis, nulla tamen erit correctio voluntatis. A talibus enim ita culpabitur iniquitas ſua, vt nullatenus poſſit diligi, vel deſiderari iuſtitia. Voluntas enim eorum ita erit & talis, vt habeat ſemper in ſe malignitatis ſuæ ſupplicium, nunquam tamen poſſit incipere bonitatis affectum,* hæc ille. Ipſi quoque damnati in Inferno cruciabuntur ex confuſione maxima, quia omnia facinora ſua cunctis patebunt. Ezechielis. 17. *Videbunt omnes turpitudinem tuam &c.* dicitur cuilibet damnando. Sicut ergo fur cōfunditur, cum res furtiuę vel inſtrumenta furandi ei ad collum in patibulo ligantur, ita damnatis magna erit afflictio animi, & quaſi quidam vermis animam rodens manifeſtatio & euidentia abominationum, pro quibus æternaliter cruciabuntur. De verme autem corporali dicunt quidam, quod non erit in Inferno, quia vegetabilia & bruta non remanebunt poſt iudicium. Auguſtinus vero vigeſimo primo de ciuitate Dei, capitul. nono. dimittit ſub dubio: Vtrum erunt in Inferno vermes materiales, vel non. Sed ſaluo ſemper meliori iudicio, poſſumus dicere, quod erunt vermes materiales in Inferno. Et de hoc expreſſe loquitur ſcriptura Iudith. vlt. *Dabit ignem et vermes in carnes eorum, vt vrantur & ſentiant vſque in ſempiternum.* Non dicit in animam: Et ſic non loquitur de remorſu conſcientiæ, ſed de verme materiali. Et Eccleſiaſt. 7. dicitur: *Vindicta carnis impij ignis, & vermis.* Vermis autem puniēs carnem eſt vermis corporalis. Non obſtat modo quod vegetabilia & bruta non remanebunt poſt iudicium, nec erit generatio & corruptio, quia ceſſantibus omnibus alijs animalibus irrationalibus, atque omni generatione ac corruptione, poteſt Deus ex putredine Inferni facere generari vermes, & etiam corrumpi ad maiorem abominationem peccatorum. Item poteſt facere durare vermes & alia bruta terribilia in Inferno ad punitionem malorum. Vel poſſumus dicere & melius, quod dæmones accipient formam vermium ſerpentumque ac viperarum, ſimiliter & tigrium atque leonū, & in tali forma cruciabunt miſeros damnatos, & tales vermes erunt peiores ſine vlla comparatione, & atrociores quam omnes qui in hoc mundo reperiri poſſunt. Et ita intelligitur illud Iſa. 34. *Erit cubile draconum & paſcua ſtruthionum, & occurrent dæmonia.* Et illud eiuſdem libr. c. vlt. *Vermis eorum non morietur.* Et illud Deut. 32. *Dentes beſtiarum immittam in eos cum furore trahentium ſuper terram atque ſerpentium, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo.* Vnde Virgilius in 6. Aeneidos inquit: *Roſtroque immanis vultur adunco, Immortale iecur tundens, fœcundaque pœnis Viſcera, rimaturque epulis, habitatque ſub alto Pectore, nec requies fibris datur vlla renatis.* Poteſt ergo quilibet damnatus dicere illud Iob 30. *Qui comedunt me, non dormiunt.* O infœlices peccatores, quilibet veſtrum poterit dicere in Inferno illud Iob. 17. *Putredini dixi, Pater meus es tu, Mater et ſoror mea, vermibus.*

In-

In Inferno erunt vermes materiales.

Digitized by Google

Intrabunt enim vermes fœtidiſſimi, & viperæ horribiles per os veſtrum, & per nares atque aures, atque in viſceribus vos cruciabunt. Et ideo clamemus omnes ad Dominum, dicentes cum pſalmiſta: *Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi.*

SEPTIMA AFFLICTIO INferni quæ dicitur importabilis dolorationis.

SEptima afflictio, quam habetis ô miſeri peccatores in inferno, dicitur importabilis afflictionis. Vt enim dicunt Theol in 4. ſen. di. vlt. Omnes pœnæ & dolores atque afflictiones quæ poſſunt in mundo inueniri, erunt in inferno ſine vlla comparatione terribiliores. Et damnati cruciabuntur horribiliter in omnibus ſenſibus, vt verificetur in eis illud Sap. 11. *Per quæ quis deliquit, per ea & puniri debet.* Primo ergo affligentur in tactu totius corporis ex flagellationibus, torturis, combuſtionibus, & cæteris tormentis. Item quia ligatas habebunt manus, & ſimiliter pedes & omnia membra, ita quod eis nunquam vti poterunt. Iuxta illud Matt. 22. *Ligatis manibus & pedibus, &c.* Secundo cruciabuntur in viſu ex caligine & fumo inferni, qui nullum habebit reſpiraculum, nec ipſi alicuius aeris habebunt refrigerium. Vnde Apoc. 9. dicitur: *Obſcuratus eſt aer de fumo putei, &c.* Et pſalmiſta ait: *Aſcendet fumus in ira eius.* Tertio cruciabuntur in olfactu ex fœtore incomparabili qui erit in inferno æternaliter. De quo dicitur Iohel. 2. *Aſcendet fœtor eius & putredo, &c.* Quarto cruciabuntur in auditu, audiendo horribiles clamores dæmonum, & & maledictiones & ſtridores damnatorum, & opprobria vniuſcuiuſque damnati ad proximum, iuxta illud Iſa. 3. *Tumultuabitur puer contra ſenem, & ignobilis contra nobilem, pater obiurgabit filium, & filius patrem.* Et Iſa. 65. dicitur damnandis: *Vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione vlulabitis.* Legitur autem quod quidam frater Ciſtertienſium propter aſperitatem pœnitentiæ poſt multas tentationes diabolicas deliberauit exire ordinem. Vnde apparuit ei mater eius quæ erat defuncta. Et dixit illi: Quomodo poteris ſuſtinere pœnas inferni, ſi non potes pati pœnitentias religionis? Cum autem ille non crederet maiores eſſe pœnas infernales, ſtatim audiuit tam terribilem porcorum grunnitū, quod nullus tonitruum poſſet ei comparari, & videbatur ei quod Cœlum ſcinderetur, & cadere vellet ſuper caput eius: qua terribilitate ille monachus expaueſcens in religione perſeuerauit. Quinto cruciabuntur in guſtu, dicente pſalmiſta: *Fex eius non eſt exinanita, bibent omnes peccatores terræ.* Et Hiere. 44. dicitur: *Ibi moriemini fame & ſiti.* Et Iſa. 9. *Vir fratri ſuo non parcet. Vnuſquiſque carnem brachij ſui deuorabit.* Et pſalmiſta iterum ait de damnatis: *Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.* Omnia etiam tormenta, quæ in hac vita imaginari queunt, habebitis ô peccatores, nō ſolum in anima, ſed etiam in corpore. Quia ſicut beati in Cœlo erunt ad plenū ſatiati, & omni dulcedine pleni, ita vos eritis pleni omnibus doloribus, infirmitatibuſque quantum ad dolorem omniū infirmitatum. Et in omnibus membris & ſenſibus ſemper indicibilem dolorem ſentietis. Et hoc eſt ſcriptum eſt Iob. 5. c. *Irruet in eum omnis dolor.* Quilibet ergo damnatus poterit dicere illud Iob 16. de dæmonibus eum cruciantibus: *Saturati ſunt pœnis meis.* Et in eodem c. *Nunc autem oppreſſit me dolor meus, & in nihilum redacti ſunt omnes artus mei.* Semper enim damnati tantum dolorem ſentient, ſicut ſi continue omnia membra illis truncarentur. Et cum corpora damnatorum ſint ſenſibilia, in ſummo plus ſentiet damnatus læſus cum vna vna feſtuca, vt ita loquar, quam nos ſi verberaremur cum vno baculo. Et hoc etiam patet de habente podagram, qui non poteſt ſuſtinere etiam minimum ictum, qui tamen alteri podagra non laboranti nullum cauſaret dolorem. Item maior eſt doloratio ſine cōparatione in corpore vulnerato, ſi vulnus percutiatur, quā in corpore

pore

Digitized by Google

pore ſano. Vnde dicit Scot. in 4. q dolor inferni eſt intenſior, quia redit in idē. Si ergo difficillimum eſt magnum dolorē tēperare. l. ſi adulteriū cum inceſtu. §. Imperatores. ff. ad l. Iul. de adul. quomodo ſupportabunt miſeri damnati tam terribilia tormenta?

O Peccatores, cogitate quam terribilis erit dolor veſter, ſi modo nō poteſtis vel modicū dolorē in corpore veſtro ſufferre. Profecto ſi ſenſualitatib. inſudabitis, tanto maior erit veſtra doloratio, iuxta illud Apoc. 18. *Quantum in delicijs fuit, tantum date ei tormentum, & luctum.* Et ideo minatur vobis Dñs Deut. 32. di. *Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.* Et ibidem: *Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus deuorabit carnes.* Quod aūt in inferno ſint diuerſa tormenta, declaratur per illud quod legitur in libro, qui intitulatur de viſione Pauli, vbi dicitur, quòd quidā deuotus raptus in ſpiritu, vidit in inferno arborem, in qua peccatores per diuerſa mēbra per quæ peccauerant, ſuſpēdebantur. Et igne ſuppoſito concremabantur & diuerſimode à dæmonibus torquebantur. Deinde vidit fornacem ſeptē colorum ignium, diuerſas habentem afflictiones & effect⁹ in torquendo. Et poſtea vidit rotam igneam imm enſæ magnitudinis, in qua homines diuerſimode ſuſpenſi à dæmonib. cruciabātur multiplicib. tormentis in reuolutione ipſius rotę. Deinde vidit flumen igneum & ſulphureum, in quo erant diuerſæ belluæ, diuerſimode torquentes damnatos. Vidit etiā ibi mulieres induras pice & ſulphure ardenti quæ cruciabātur diuerſimode à diuerſis generibus ſerpentum, & draconū. Non ſolum autem cruciabuntur damnati exterius, ſed etiam interius. Vnde quilibet eorum poterit dicere Iob 30. *Interiora mea efferbuerunt abſque vlla requie.* Et verificabitur in eo illud Deu. 28. *Percutiet te Deus egeſtate, febre & frigore, ardore & æſtu.* Licet autem damnati habebunt corpus immortale, tamen adeo erit paſſibile ac tantis miſerijs ſubiectum, quod ſuſtinere vix valebit. Vnde pſalmiſta ait: *In miſerijs non ſubſiſtent.* Eſt aūt notandum ſecundum ſanctū Bonauent. in 4. quod maior erit in Inferno pœna hominum damnatorum, quam dęmonum, triplici ex cauſa. Primo quia Deus nunquam pro malignis ſpiritibus tanta fecit quanta pro hominib⁹. Et ideo homines ingrati plusq̃ dæmones puniētur. Secundo quia dæmones tantummodo pro vna auerſione ſunt puniti, de qua reſurgere non valent. Sed hominib⁹ Deus multoties ignoſcit, & eis gratiam tribuit reſurgendi. Et ideo quia pluries peccant & recidiuant, grauius vindicabuntur. Tertio quia dæmones ſolummodo punientur, quoad ſubſtantiam ſpiritualem; homines vero in corpore & in anima æternaliter cruciabuntur.

In inferno eſſe diuerſa genera tormentorū oſtenduntur.

A Vdietis quoque, ô miſeri peccatores, in Inferno terribiles voces Dei vobis exprobrantis, iuxta illud 1. Reg. 2. *Dominum formidabunt aduerſarij eius, & ſuper ipſos in Cœlis tonabit.* Et hoc eſt quod ſcribitur Sap. 5. *Turbabuntur timore horribili.* Et Iob 2. *Sonitum terroris in aures eius.* O infælices, quod refrigerium erit veſtrum, cum non ſolū Deus, & omnes Sancti contra vos ſtabunt, ſed etiam omnes creaturæ vos cruciabūt in vindictam offenſionis Creatoris. Iuxta illud Sap. 5. *Armabit omnem creaturā ad vltionē inimicorum.* Et ideo Dauid in perſona damnati exclamat Pſal. 17. dicens, *Dolores Inferni circundederunt me.*

Peccatores in Inferno voces Dei audient ſibi exprobrātis.

O Igitur obſtinati peccatores, eligite potius in hac vita pœnitentiam agere, quam ad æternos Inferni cruciatos accedere. Tam aſperi enim ſunt illi dolores, quod dicit Hoſti. in ſumma, in titulo de pœniten. & remiſ. §. quibus proſint. ver. illud. quod grauior eſt vnius diei pœnitentia in alia vita, quam hic centum. Imo dicunt Theologi in 4. diſt. vlt. quod ſi quis ſciret cruciatus & dolores Inferni, potius eligeret hic toto tempore vitæ ſuæ omnibus doloribus, & infirmitatibus anguſtiari, quàm per horam in Inferno torqueri. Vnde legitur in tranſitu beati Hieronymi, quod cum tres mortui eſſent

De ſeueritate pœnarum Inferni.

Digitized by Google

ſent reſuſcitati meritis ſancti Hieronymi ex contactu eius ſacci, B. Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus acceſſit ad vnum ex illis reſuſcitatis, & inuenit eum amariſſime lachrymantem: quem interrogās quare ſic fleret, cum maxima difficultate reſpondere fecit. Erat enim totus in amaritudine abſorptus. Tandem dixit cum lachrymis. Ego ſic amare fleo, quia ſcio me peccaſſe in Deum iuſtiſſimum, qui nullum malum relinquit impunitum. Et ideo timeo ne me condemnet ad æternos cruciatus. Tunc beatus Cyrillus dixit: Obſecro te, vt dicas mihi, quales ſunt illę pœnæ inferni. Cui reſpondit reſuſcitat⁹; Scias ô Cyrille, quod omnes dolores, omnia tormenta, omniaque martyria quæ in hac vita cogitari poſſunt, ſunt ſolatia in comparatione minoris pœnę Inferni. Et ſi quis ſciret horribilitatem Inferni, potius eligeret ſtare in hac vita à principio mundi vſque ad finem cum omnibus cruciatibus, pœnis, ac tormentis quæ imaginari poſſint, quam per horam in Inferno ſtare cum minori pœna quàm habeat damnatus. Et ideo ô maledicti peccatores contremiſcite, vos enim ad tales pœnas peruenietis in quibus æternaliter & ſine intermiſſione cruciabimini. Scriptum eſt enim Apoc. 14. de damnatis: *Cruciabuntur igne & ſulphure, & non habebunt requiem die ac nocte.* De quibus tormentis 6. Aeneidos Virgilij. Vbi Sibylla loquitur Aeneæ de illis cruciatibus dicens:

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox; omnes ſcelerum comprendere formas
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

A quibus horribilibus pœnis liberet nos Deus noſter. Amen.

FERIA VI. POST PASCHA,

De ſeptem alijs Afflictionibus Inferni.

SERMO XXII.

PAVCI, id eſt, *octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam,* 1. Petri. 3. Dicunt doctores, quod valde vtile eſt peccatoribus prædicare de terribilibus Inferni cruciatibus. Vnde ſicut Mater volens à lacte amouere infantulum ſuum, ponit ſuper mammillam ſuam aliquam amaram vnctionem. Ita volentes boni prędicatores à mundi ſenſualitatibus amouere homines, præponunt eis amaritudinem Inferni. Et ideo cuibet peccatori dicitur Hieremiæ 31. *Pone tibi amaritudinem, dirige cor tuum in vitam rectam.* Et Bernard. in quodam ſermone de peccatoribus ait: *Deſcendant mente in Infernum viuentes, ne poſtea deſcendant morientes.*

Sibylla quoque Cumana de Inferno loquens Aeneæ, vt refert Virgilius in 6. Aeneidos inquit:

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus Orci,
Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ,
Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus;
Et metus, & male ſuada fames, & turpis egeſtas;
Terribiles viſu formæ, lethumque, laborque.

SEd hic quæritur, vtrum damnati reſurgent in forma iuuenili, ſicut beati? Et primo videtur quod ſic. Nam Magiſter ſentent. in 4. diſt. 44. c. 1. dicit generaliter de mortuis quod reſurgent in ætate iuuenili. Et ſimiliter dicunt communiter Theolog. in eadem diſtinctio. maximè Richard. noſter ibidem articulo primo, quæ, *Damnati an reſurgent in iuuenili ætate, ſicut beati.*

quæſtio.8.Et non facit differentiam damnatorum,vel beatorum. Tamen ſubijciẽdo me ſemper iudicio Eccleſiæ opinor, quod damnati qui moriuntur in ſenili vel decrepita ætate,non reſurgent in forma iuuenili. Nam iſta tranſmutatio fit ad maiorem conſolationem,& gaudium,ac corporalem beatitudinem, vt viſum eſt ſupra in ſermone tertiæ Feriæ præſentis hebdomadæ. Et ideo damnati non debẽt hoc commodum conſequi. Præterea Magiſter & Theologi fundantur ſuper dicto Apoſtoli ad Epheſ.4. Ipſe autem ibi loquitur ſolum de beatis, quod patet recitando eius verba ad literam,qui ſic dicit: *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti,qui dedit quoſdam Apoſtolos. quoſdam autem prophetas,alios vero Euangeliſtas,alios autem paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, donec occuramus omnes in vnitatem fidei,& agnitionem filij Dei in virum perfectum,ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Ita quod loquitur ſolum de beatis. Sicut loquitur etiam primæ ad Theſſ.4.cum inquit: *Rapiemur cum illis, in nubibus obuiam Chriſto in aera,& ſic ſemper cum Domino erimus* Habebat enim ſpem quod iſti quibus ſcribebat,deberent omnes ſaluari. Et hanc ſententiam videtur confirmare idem Apoſtolus 1.ad Corint.15. *Omnes quidem reſurgemus,ſed non omnes immutabimur.* Quod licet intelligatur de alijs immutationibus,etiam intelligi poteſt de immutatione ętatis. Ita quod vult innuere, quod damnati qui moriuntur in ſenectute, permanebunt in ea forma. Ideo dicit Virgilius vbi ſupra: *Triſtiſque ſenectus*, ſcilicet erit in Inferno. De quo locuturi, ſeptem alias maximas afflictiones conſiderabimus.

Sermonis intentio.

PRIMA AFFLICTIO, QVAE dicitur impoſſibilium affectionis.

PRima afflictio damnatorum dicitur impoſſibilium affectionis. Tria enim appetunt damnati,quæ ſciunt ſe nunquã habere poſſe, facientes contra illud dictum libri qui dicitur Pamphilus, capitul.28. *Mitte quod eſſe nequit, quære quod eſſe poteſt.* Et illius alterius libri qui dicitur facetus capitul 10. vbi dicitur: *Non cupiat quiſquam quod nunquam poſſit habere.* Primum igitur quod appetunt damnati, eſt habere æternam fælicitatem. Nam Richard. in quart. diſtinctio.50.articul. quart. quæſt. 1. Cum peccatum, vt inquit Auguſtinus 19.de ciuitate Dei.c.12. delere non poſſit extrema naturæ veſtigia,in damnatis remanet aliqua naturalis cognitio & appetitus. Et ideo cum primus motus naturalis appetitus ſit reſpectu finis in generali,quia ſecundum philoſophum 7.Ethic. c.12. Finis eſt principium in appetibilibus. Ex hoc ſequitur,quod damnati naturaliter appetunt finem ſuum in generali, qui eſt beatitudo. Vnde dicit Dionyſ. quart.capitul.de diuinis nominibus: *Dæmones bonum & optimum concupiſcunt.* Sed hic appetitus naturalis dæmonum & damnatorum peruerſa eorum voluntate peruertitur,quia appetunt illud ſub circumſtãtibus malis. Et iſte appetitus eorum,vt inquit Ric. vbi ſupra, eſt ad eorum maiorẽ afflictionem. Appetere.n.quod appetens videt ſe non poſſe conſequi,magna eſt afflictio illius. Secundum autem Tho. 2. 2. q.17. In damnatis nulla eſt ſpes fælicitatis conſequendæ. quoniã ſicut de ratione beatitudinis eſt, vt in ipſa quietetur voluntas,taliter quod beati ſciant certitudinaliter ſe nunquam beatitudinẽ amiſſuros: Ita de ratione damnationis eſt, vt in ipſa moleſtetur voluntas, ſic quòd dãnati certitudinaliter ſciant ſe nunquam fælicitatem adepturos. Et hæc eſt maxima anxietas eorum. Ait enim Statius in 2.

Tria appetũt dãnati quæ ſciũt ſe nunquã habere poſſe.

Digitized by Google

Thebaidos: *Non grauior miſeris mortalibus addita cura. Spes vbi longa venit.* Si ergo quando quis appetit quod ſcit ſe non habiturum, niſi tarde, multum affligitur; Quantum eſt credendum affligi damnatos, qui ſemper appetunt fœlicitatem, quam ſciunt ſe nunquam habituros?

De 2. Quod appetunt dānati, & ſciunt ſe conſequi non poſſe.

Secundo appetunt delectationem peccati. Ait enim Dominus Bonauen. in 4. diſt. 50. quod licet timor ſeruilis à damnatis auferat actum peccandi, quia timent puniri, tamen non aufert ab eis in totum habitum malę voluntatis, per quam libēter peccarent, ſi non crederēt ex hoc puniri. Deſiderant igitur damnati habere illas ſenſualitates, quas habuerunt in delectationibus peccatorum. Similiter & ſolatia mundi quę nunquam habebunt. Et ideo quanto magis vident ſe non poſſe illa habere, magis anxiantur. Iuxta illud Ouidij in epiſtolis: *Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata.*

De 3. Quod appetunt damnati. Damnati an appetunt non eſſe.

Tertio appetunt damnati annihilationem ſuam. Sed circa hoc variæ ſunt opiniones doctorum. Quidam enim dicunt quod damnati potius volunt eſſe ſic miſeri, quam non eſſe. Fundamentum cuius accipiunt ab Ariſtot. 2. de anima, cum dicit quod omnia eſſe appetunt. Secundum enim Dion. 3. c. de diuinis nominib⁹: Inter omnia bona quæ De⁹ dedit creaturę, eſſe eſt quid optimum & nobiliſſimū. Et ideo Aug. in lib. de libero arbitrio ait, *cōſidera quantum bonum eſt eſſe, quod & beati & miſeri volunt.* Et in 10. de ciuit. Dei. c. 27. etiam dicit: *Ita vero quadam vi naturali ipſum eſſe iucundum eſt, quod non ob aliud & hi qui miſeri ſunt, nolunt interire.* Sed his non obſtantibus, ego teneo opinionem doctoris ſubtilis, & Domini Bona. & Richard. in 4. di. vlt. ar. 4. q. 3. Qui dicunt, quod damnati vellent non eſſe, non per ſe, ſed per accidens, inquantum. ſ. ad non eſſe ſequitur carentia omnis pœnæ, quam ſemper appetunt. Licet enim deſiderent eſſe in abſtracto: Tamen non deſiderant eſſe in ſtatu æternaliter infelici. Vident enim quod de ſuo eſſe non poſſunt conſequi delectationem nec vtilitatem, nec per ſuum eſſe poſſunt acquirere aliquod bonum. Ideo non eſt mirum, ſi tali eſſe vellent carere, vt malis quæ eſſendo patiuntur, carerent. Nam non tantum bonum eſt obiectum voluntatis, ſed etiam carentia mali, quamuis non primo. Vnde dicit Ariſt. 1. Rhet. c. 6. quod non habere malum eſt delectabile. Quapropter dicitur 5. Ethic. c. 6. quod in boni ratione fit minus malum, in comparatione ad maius malum, quia minus malum, magis eſt eligibile maiori. Et ratione hui⁹ carentiæ mali, nō eſſe in tali ſtatu infelici, pōt eſſe damnatę volūtatis obiectum. *De duobus enim malis, ſemper minus eſt eligendum,* vt inquit Ariſtotel. 3. Topico. Et notatur in l. 1. §. penult. ff. de peri. & com. rei vend. Et in l. 1. §. 1. de ff. ven. in poſ. mit. Et in l. quoties. ff. de regul. iur. Et in §. colligitur. in authentic. de non eli. ſecud. nup. col. prima. Et in l. ita vulnerat. circa fin. ff. ad l. Aquil. Et in l. abſentem prim. reſpon. ff. de pœnis. Et 13. diſtinctio. cap prim. ac 14. diſtinct. capitul. primo, & 22. quæſtio. 4. c. non ſolum. Dicat ergo Ariſtot. quicquid velit de nobilitate eſſendi, quia ego potius vellem non eſſe, quam eſſe damnatus, ac in tormentis Infernalibus in abominatione diuina ęternaliter infœlix. Quid enim mihi iuuaret eſſentia, ſi nullius bonitatis eſſet particeps, niſi æternæ infœlicitatis? Et hanc ſententiam videtur tenuiſſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus Matthæi. 26. de Iuda damnato: *Bonum erat illi, ſi natus non fuiſſet homo ille:* quamuis aliqui exponant ſolum de natiuitate ex vtero, & non de natiuitate in vtero. Ad auctoritatem Auguſtini reſponderi poteſt, quod intelligitur de damnatis ſolum peccato originali: quia licet ſint miſeri, quia æternaliter priuati fœlicitate, tamen non habent pœnam ſenſus, vt per Theolo. in 4. diſtin. 42. licet aliqui teneant contrarium. Et ideo ipſi potius volūt eſſe in ſtatu, quàm non

non

Digitized by Google

non eſſe. Quia licet careant æternis bonis, non tamen cruciantur tartareis tormentis, ſecundum communes doctores. Vnde nollent amittere eſſe, quod eſt ſimpliciter bonum. Secus autem de damnatis peccato actuali, qui proprie dicuntur damnati, quia de ſuo eſſe non poſſunt reportare niſi pœnas æternas, & tormenta. Dico igitur quòd damnati vellent annihilari & non eſſe, conſiderata pœna quã in æternum ſunt habituri. Et hoc eſt quod ſcriptum eſt Apocal. 9. c. *In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.* Iob quoque 3. dicitur: *Quare miſero data eſt lux, & vita his qui in amaritudine animæ ſunt? Qui expectant mortem & non venit.* Et Auguſtin. in lib. de miſeria huius mundi dicit: *O mors quam dulcis es quibus tam amara fuiſti; te ſolam deſiderant, qui te vehementer oderunt.*

Cur Deus dãnatos ad nihilum nõ redigat.

ET ſi quæratur, cùr Deus non priuet damnatos eſſe, & ad nihilum redigat, reſpondet Thom. 1. 2. quæſt. 7. art. 4. in ſolutione primi argumenti, aſſignans tres rationes. Sed nos poſſumus breuiter aſſignare illam quam ponit Gregor. 17. moralium di. *Cuius vita mortua fuerit in culpa, eius mors ſuper viuere debet in pœna.* De qua morte inquit Hieronym. ad Auguſt. *Horreo mortem viuacem, horreo vermem mordacem, horreo incidere in manus mortis viuacis, & vitæ morientis,* hæc ille. Et Gregor. vbi ſupra dicit de dãnato: *Cruciabitur & non extinguetur, morietur & ſemper viuet; finietur, & ſine fine manebit.* Et Auguſti. in ſermone de aduentu Chriſti ad iudicium ait: *Væ illis qui cum diabolo habebunt manſionem, & deſcendet fumus tormentorum eorum in ſæcula ſæculorum, quorum vermes non morientur, & ignis non extinguetur, & ibi erunt, vbi nulla vox niſi gemitus. Vbi nulla requies niſi ignis; vbi nullum refrigerium niſi flamma, vbi nulla lux, niſi tenebræ. Et non erunt vnquam in memoria apud Deum. Quorum cibus cruciatus, & manſio eorum cum diabolo, vbi nulla eſt indulgentia, vbi nullus ad conuerſionem locus, nullus ad veniam regreſſus.* Et idem in libro meditationum inquit. c. 34. *Ignis autem gehennæ ſemper ardebit, & nunquam lucebit, ſemper exuret, & nunquam conſumet, ſemper afficiet, & nunquam deficiet.* Licet autem metaphorice dicatur, damnatus redigitur ad annihilationem, iuxta illud Pſalmi, *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius peccator,* quia priuatur omnibus bonis ſpiritualibus & corporalibus, tamen quo ad hoc, vt moriatur, quod ipſe maxime deſiderat, nunquam poterit annihilari. Et ideo ò ſcelerati peccatores, Audite quid Gregorius in 7. moralium dicat loquens de inferno: *Ibi erit miſeris mors ſine morte, & defectus ſine defectu. Ibi enim mors ſemper incipit, & defectus deficere neſcit.*

SECVNDA AFFLICTIO Inferni, quæ dicitur famis & ſitis afflictionis.

Dãnati omnium rerum penuriã habebunt.

SECVNDA afflictio, quam habebitis, ò peccatores in inferno dicitur famis & ſitis afflictionis, & omnium aliarum neceſſitatum. Sicut enim beati in Cœlo habebunt omnia bona delectabilia, & affluentiam omnio rerum; ita ecõtrario dãnati habebunt carentiam omnium rerũ, & patientur omnes neceſſitates. habebũt enim famem, & ſitim atque ſomnum, & nunquam comedere, vel bibere, aut dormire poterunt. Qui igitur in hoc mundo affluebant diuitijs, abundabant temporalibus bonis, poſſidebãt theſauros & imperabant alijs, induebantur purpurã & byſſo, dormiebant in lectis eburneis, nutriebant canes & aues ad venandum, gaudebant in ſonis, canticis, & choreis, & lætos ducebant dies, omnibus his in inferno carebunt, & in omni egeſtate ac penuria, fame, ac ſiti, omnique alia neceſſitate cruciabuntur. Patet hoc per exemplum quod dixit Saluator noſter. Luc. 16. *Quod erat quidam homo diues, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide. Erat autem & quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, &*

nemo illi dabat, ſed & canes veniebant & lingebant vlcera eius. Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in Inferno. Eleuans autem oculos ſuos, cum eſſet in tormentis, vidit Abraham à longe & Lazarum in ſinu eius. Et exclamans dixit: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aqua, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flāma. Et dixit illi Abraham: Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc vero hic conſolatur, tu vero cruciaris.

Contēplatio ac exclamatio quædā. ET ideo ô ſenſuales qui nō poteſtis modo ſufferre aliquam neceſſitatem famis aut ſitis, conſiderate quòd in Inferno habebitis oēs iſtas neceſſitates, & nunquā poteritis eis ſatisfacere. Semper enim habebitis famem, & videbitur vobis quod habeatis ad os omnia comeſtibilia, & nūquam illa tangere vel comedere poteritis. Semper ſitietis, videbiturque vobis ꝙ habeatis prope aquam dulcem, & omnes potatores delectabiles, & nunquam bibere poteritis. Sed verificabitur in vobis illud Iob. 18. *Exardeſcet contra eos ſitis, & attenuabitur fame robur eorum, & inedia inuadet coſtas eorum.* Vnde dicere poterunt illud Thren. 5. *Pellis noſtra quaſi clibanus exuſta eſt à facie tēpeſtatum famis.* O auari qui ſititis aurum & argentum, dæmones in os veſtrū proijcient aurum liquefactum bulliens, dicētes vnicuique veſtrum: aurum ſitiſti, aurum bibe. Sicut fecerunt Parthi Marco Craſſo Romano. Et de his viſionibus epularum & deliciarum, loquitur Virgilius 6. Aeneidos dicens:

Lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæque ante ora paratæ,
Regifico luxu, Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere menſas.

Similiter dæmones vobis ad maiorem pœnam dicent: Ecce quod inimici veſtri nunc gaudent & tripudiant, ludunt, & conſolantur, & conſumunt bona veſtra, quæ vos tanto ſudore acquiſiuiſtis. O inſenſati, quibus reliquiſtis bona veſtra? ſaltem de bonis veſtris omnes cōſolationes recipere debebatis, vt poſtquam priuandi eratis Paradiſo, ſaltem gauderetis quantū poſſibile erat in ſæculo. Similiter etiā audient miſeri damnati vocem Dei dicentis illud Iſa. 65. *Serui mei comedent, & vos eſurietis, ſerui mei bibent, & vos ſitietis, ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini, ſerui mei exultabunt, & vos vlulabitis.* Et hoc ſufficiat pro ſecunda afflictione.

TERTIA AFFLICTIO, quæ dicitur intolerabilis frigidationis.

TErtia afflictio Inferni dicitur intolerabilis frigidationis. Vt enim dicunt Theologi in 4. quæſt. 44. maxime Scotus, ac Richard. & beatus Thom. eodem libro diſt. 50. art. 3. q. 3. & Richar. in quodlibeto ſuo. q. 29. ponentur miſeri damnati in glacie, & aqua frigidiſſima, & ſentient tam magnum frigus, vt non poſſit maius cogitari. Et ad maiorem dolorem, in ignem proijcientur. Et ſic infocati proijcientur ad frigora nimium. *Damnati quõ igni & aquis frigidiſſima cruciantur.* Similiter poſtquā fuerint in aquis frigidiſſimis, & in glacie cōgelata, proijcientur in ignem, & hæc erit vehementiſſima afflictio. Vnde Scotus in quarto diſt. 41. art. ſecundo dicit, quòd vehemens dolor eſt ſi manus fuerit exceſſiue frigida ex tactu niuis vel glaciei, & ſtatim approximetur igni, & maxima afflictio eſt ab illo dolore in alium mutari. Et fuit ſententia Auguſtini in lib. meditationum. capitul. 16. O igitur vos qui pelliceis, & vellibus, atque calceamentis muniti, habetis carnem tam delicatam, quod ad aerem non vultis accedere tempore magni frigoris, & non poteſtis paruum frigus tolerare. Audite quid ſcriptū ſit de quolibet veſtrum. Iob. 24. *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium.* Et Sapient. 16. capitul. dicitur: *Spes ingrati tanquam vernalis glacies tabeſcet.* Scitote igitur ô peccatores damnan-

Digitized by Google

damnandi, quod ſecundum beatum Bonauenturam, in 4. diſt. 44. art. 2. quæſt. 2. ſimul eritis afflicti ab omnibus elementis, ſecundum diuerſas partes, ita quod ab vna parte ſentietis aſperrimum frigus, & ab alia calorem prout diuerſis vitijs fuiſtis infecti. Alij autem dicunt quòd in ſingulis partibus corporis ſimul, & ſemel habebitis in Inferno immenſiſſimum calorem & ardorem, & intolerabile frigus. Et hoc ex veritate diuina licet forte vobis videatur impoſſibile, ſicut inquit Richard. in 4. diſt. 44. arti. vltimo. q. vltima. Quamuis ergo duo contraria non poſſint naturaliter concurrere in eodem ſubiecto, in eodem inſtanti temporis: vt inquit. Ariſtot. de prædicamentis, & in 2. Topic. ac in 2. Perier. in vltimis verbis, & notatur in l. ſi ancillã. ff. de vſuca. pro ſuo. Vnde dicitur quòd admiſſo vno ex contrariis, neceſſe eſt aliud excludi. Vt notatur in c. cum renunciatur. 32. q. 1. Et in l. cum prętor. in princ. ff. de iudi. Et eſt textus in l. hæc verba. ff. de verbor. ſignif. Tamen Deus qui eſt ſuper naturam, poteſt hoc facere. Sicut etiam impoſſibile eſt accidentia eſſe ſine ſubiecto per naturam, vt inquit Ariſtot. in prædicamentis, & primo Phyſic. primo de genera. ſexto Topicorum, & ſexto Meta. Et tamen in ſacramento altaris ſunt accidentia panis ſine ſubiecto & ſubſtantia panis. Vt probant Theologi in 4. diſtinct. 12. Et ibi Richard. articu. primo quæſt. 1. & 2. Similiter ſecundum Anſelm. in libro Monologion, capitul. 21. Naturaliter impoſſibile eſt vnum corpus eſſe in diuerſis locis in eodem tempore. Et tamen corpus Chriſti in ſacramento eſt in diuerſis partibus mundi, vt probãt Theologi. in 4. diſt. 10. Et ibi Richard. noſter ar. ſecundo. q. ſecunda. Ita igitur in propoſito, Deus poteſt facere quòd frigus & calor concurrant in eodem corpore, in eodem inſtanti temporis, licet ſint contraria.

Dãnati affligentur ab elementis ſecundum diuerſas partes corporis.

QVARTA AFFLICTIO, quæ dicitur horribilis inflammationis.

QVARTA afflictio appellatur horribilis inflammationis. De qua ſcriptum eſt Matthæi vigeſimoquinto. quòd dicet Dominus damnatis: *Ite maledicti in ignem æternum*, & Apoc. 14. ſcribitur: *Conſummabuntur igne & ſulphure.* Et Matth. 13. Saluator: *Mittent eos in caminũ ignis.* Infernus enim appellatur caminus ignis. Item Hiere. 1. dicitur: *Olla ſuccenſa propter calorem & feruorem.* Vnde Gregorius refert in libro Dialogo. quòd quidam ſanctus ſolitarius habitans in quadam inſula maris, dixit quibuſdam Romanis qui ad illã inſulam nauigauerãt, quòd mortuus erat Theodoricus rex peſſimus, quem ipſi ſanum dimiſerant Romæ, & quod ipſe viderat eum nudum & diſcalceatum, vinctiſque manibus proijci in ollam Vulcani. & Ezech. 22. dicitur: *Omnes iſti ſicut æs & ſtannum, & ferrum ac plumbum, in medio fornacis facti ſunt.* Et Deuteron. 32. ait Deus: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima.* Et ſecundi Regum 23. *Præuaricatores quaſi ſpinæ ardebunt.* Et Eccle. 21. *Stupa collecta ſynagoga peccantium, & conſummatio illorum flamma ignis.* Et Iſaiæ 9. *Erit populus quaſi eſca ignis.* Et 13. eiuſdem libri dicitur: *Torſiones & dolores tenebunt, & quaſi parturientes dolebunt.* Et loquitur de damnatis. Et 34. capitul. etiam ſcribitur de Inferno: *Et erit terra eius in picem ardentem nocte ac die: non extinguetur in ſempiternum: aſcendet fumus à generatione in generationem, & deſolabitur in ſæcula ſæculorum.* Et Iſai. vltim. capitulo. dicitur: *Ignis eorum non extinguetur.* Et Iob vigeſimo. *Deuorabit eos ignis, qui non ſuccenditur.* Et Abacuc ſecundo: *Laborabunt populi in multo igne.* Et Pſalm. 19. Dauid: *Pluet ſuper peccatores laqueos ignis ſulphur* &c. Et Ezechiel. 22. *In igne ira*

iræ meæ conſumpſi eos. Et Apocal. 18. *In vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburentur.* Et Apocal. 20. *Qui non eſt inuentus in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Et Matth. 18. Saluator ait: *Bonum eſt tibi cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos habentem mitti in gehennam ignis.*

De hoc etiam dicit Virgil. ſexto Aeneidos:

Reſpicit Aeneas ſubito, & ſub rupe ſiniſtra,
Mœnia lata videt, triplici circundata muro:
Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis,
Tartareus Phlegeton, torquetque ſonantia ſaxa.

Et Iſido. lib. 1. de ſummo bono. cap. 29. inquit: *Duplex eſt pœna damnatorum in gehenna, quorum mentem vrit triſtitia, & corpus flamma.*

Ignis Infernalis, an ſit corporeus. Sed de hoc igne poſſunt quæri tria. Primo quæritur, vtrum ignis infernalis ſit corporeus. Et licet Damaſcenus libro 4. dicat de illo igne, qualis ſit, Deus nouit; tamen communiter dicunt doctores in 4. ſententiarum, diſtinct. 44. maximè ibi Richard. noſter art. 2. quæſtion. 3. quòd ille ignis eſt corporeus à principio mundi cũ alijs creaturis productus & ordinatus à Deo ad reprobos cruciandos. Et hoc aſſerit Auguſtin. in lib. 1. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ. c. 2. Et in 21. de Ciuit. Dei. c. 10. inquit: *Gehenna illa, quòd & ſtagnum ignis & ſulphuris dicitur, corporeus ignis eſt.* Et Gregorius in 4. Dialogorum dicit: *Ignem gehennæ corporeum eſſe non ambigo.* Et dicunt Theologi in 4. ſententiar. diſtinct. 44. maxime Richard. noſter ibidem art. 2. quæſtion. 4. quòd ignis Inferni, quantum ad inflammandum, eſt eiuſdem ſpeciei cum igne elementali. Quia ſicut omnis aqua omni aquæ eſt eadem ſpecie, ſecundum philoſophum primo Topicorum: Et Auguſtinum in quæſtione. 27. ad Oroſium, qui ait, quòd aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt, eiuſdem ſunt ſpeciei cum iſtis inferioribus: Ita omnis ignis, omni eſt idem ſpecie. Dicunt tamen doctores, quòd ignis inferni habet maiorem efficaciam, & virtutem, quàm ignis elementalis. Vnde dicit Auguſtinus, quòd *ignis noſter quem habemus in terra, in comparatione ignis Inferni, eſt ſicut fumus ignis noſtri in cõparatione ipſius ignis.* Imo fortius dicunt quidam, quòd noſter ignis eſt ſicut ignis depictus in muro in comparatione ignis veri. O igitur peccatores quomodo poteritis ſufferre ignẽ Inferni, cum dicat Auguſtinus 21. de ciuitate Dei. c. 4. quòd nihil eſt igne vrente moleſtius.

Secundo de iſto igne quæritur, vtrũ poſſit animas ſeparatas à corpore cruciare. *Ignis Inferni an poſſit ſpiritus cruciare.* Iſtam quæſtioné tangit Scotus & ſanctus Bonauẽ. in 4. diſtinct. 44. & Richard. ibidem art. 2. quæſt. 9. & Thom. in 4. ſcripto. diſtinct. 44. art. 3. & contra gen. lib. 4. c. 90. Et in ſecundo quolibet. quæſt. 13. & in 3. quolibet. quæſti. 23. Et in quæſtionibus de anima, quæſt. 21. & omnes concludunt quod ſic. Et hoc tenet Auguſtin. 21. de ciuit. Dei. cap. 10. Scriptum eſt enim Matth. 25. de damnatis: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius.* Ex quo arguit Gregorius in 4. Dialogorum dicens: *Si diabolus eiuſque Angeli cum ſint incorporei, corporeo igne ſunt cruciandi, quid mirum ſi animæ etiam antequam reſpiciant corporea, poſſint corporea ſentire [illegible]?* Dicit [illegible] Richard. & alij prææallegati Theologi omnes vt ſupra, quòd ille ignis cruciat ſpiritus ſeparatos, in quantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Sicut videmus res habere multas actiones in virtute principalis agentis, quæ eis non competerent abſolute. Sicut calor naturalis in virtute animæ conuertit nutrimentum in carnem, & ſicut ſecuris in virtute motoris ſcindit arborem. Dicit autem Auguſt. vbi ſupra, quòd ſicut anima à ſui creatione coniungitur corpori, vt dans ei vitam, ex qua coniunctione anima ipſa vehementẽ concipit amorem ad corpus ſuum; ſic anima dãnata ligatur igni, & detinetur ab eo, vt accipientis ab ipſo igne pœnã, & ex illa cõiunctione cõcipit horrorẽ & dolorẽ. Et Greg. vbi ſupra ait: *Anima non ſolum videndo, ſed etiam experiendo incendium patitur.*

Tertio

Ignis Infernalis an erit perpetuum.

TErtio quæritur, vtrum ignis Infernalis erit perpetuus, non tamen conſumens damnatos, ſed ſolùm crucians? Et hanc quæſtionem Richard. mouet in 4. di. 44. ar. 2. q. 4. Et reſpondit, quod erit perpetuus. Nam Matth. 25. à Saluatore noſtro ille ignis appellatur æternus. Quod non eſt intelligendum à parte antè, ſed à parte poſt. Et hanc opinionem tenet Aug. 21. de ciui. Dei. Quòd autem nõ conſumantur damnati illo igne, probat Rich. in eadem di. & ar. q. 7. Scriptum eſt enim Iob. 20. *Lucent omnia quæ fecit, nec tamen conſumentur.* Et quòd hoc ſit poſſibile, ſcilicet facere durare in perpetuum ignem Inferni, & in ipſo damnatos non annihilari, probat Auguſt. 21. de ciui. Dei. c. 4. 5. & 6. & dat multa exempla mirabilia. Primum eſt de Salamandra, quod eſt animal habitans in igne, nec tamen ab eo conſumitur. Similiter & de monte Aethna, qui eſt in Sicilia. Et de monte Vulcano, & de Olympo, à quibus montibus exit continuè flamma, & non nutritur aliquibus elementis, & tamen ſemper durat. Et ſecundùm Greg. in 4. Dialo. ab ipſis montibus audiuntur voces terribiles, quæ putãtur eſſe damnatorum. Et ibi dicitur eſſe os Inferni.

Alia exempla ad idem

SImiliter apud Garamantas dicit Augu. eſſe fontem qui in die eſt tam frigidus, vt de eo non poſſit bibi, & in nocte tam calidus, vt non poſſit tangi. Similiter in Epiro dicit eſſe alium fontem, in quo ſi ponantur faces extinctæ, ſubitò accenduntur. Item in Arcadia dicit eſſe lapidem, qui vocatur Asbeſton, qui accenſus ſemel, ampliùs nõ poteſt extingui. O igitur infœlices peccatores, ſi modò nõ poteſtis tenere per momentum vnum digitum in iſto igne, quomodo poteritis ſtare per mille millia annorum, imò per infinita ſecula ſeculorum toto corpore & anima ſubmerſi in illo horribili igne Infernali, qui non ſolùm exterius vos cruciabis: & vret, ſed etiam per os ac nares, & per alias corporis apertiones ingrediens, omnia viſcera veſtra decoquet? Ideò exclamat Iſa. c. 33. di. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante, & cum ardorib. ſempiternis?* Quod conſiderans quidam ſanctus pater, ad cuius cellam perrexerat quædam impudica meretrix, cumque tentabat & incitabat ad libidinem, ſtatim cœpit comburere ſibi digitos ad ignem lucernæ, dicens: Volo videre & experiri, ſi potero pati ignem Inferni, qui comburet luxurioſos, & ſic à tentatione liberatus eſt, & meretrix illa mortua eſt horrore talis viſionis, vt legitur in vitis patrum. Si quis autem videret illum terribilem ignem, profectò fugeret omnem cauſam perueniendi ad eum, iuxta illud Naum. 3. *Omnis qui viderit te, reſiliet à te.* Ad confirmationem quoque prædictorum de igne Infernali dant aliqui doctores aliud exemplum dicentes, quòd ſicut ſecundùm medicos cor hominis mortui veneno mixtum, ſi in igne ponatur, comburitur, ſed non cõſumitur; ſic mortuus veneno peccati in Inferno perpetuo comburetur, & nunquam conſumetur. Sed ſcitote ô maledicti peccatores, quòd non ſolùm ab igne, ſed etiam ab omnibus alijs elementis, videlicet ab aqua, & ab omnibus alijs creaturis cruciabimini. Vt probat Rich. in 4. diſt. 44. ar. 2. q. 10. Et ſanctus Bonau. ac Scotus in eadem diſt. Et hoc prædixit Salomon. Sapien. 5. dicens. *Pugnabit pro illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Et in eodem capitulo etiam dicit: *Candeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.* De hoc igne terribili, & de alijs pœnis inferni, loquitur Auguſtinus in ſermone ad Eremitas di. *Vnus eſt igitur ignis ſingulis, & corporeus, vt inſenſatos peccatores corporaliter cruciet, nec lignis, nec pice, nec olo nutritur, ſed per peccatum ſemel accenſum, in æternum durare nullatenus dubitare debemus. O Inferne, tu latus es, & menſuram non habes profundus es, & nullum fundum te habere cognoſco. Inſatiabilis es, quia omnes tam pauperes, quàm diuites libenter te ſuſcipere audio. Plenus es ardore incomparabili, plenus es fœtore intolerabili, plenus omni dolore innumerabili. Ibi eſt omnis miſeria, ibi tenebræ, ibi nullus ordo, ibi error æternus,*

Aliud exemplum ad idem.

De terribilitate ignis Inferni aliqua habes hic.

Digitized by Google

ibi nulla ſpes boni, ſed omne malum quod æſtimari poteſt, damnatus in æternum erit. Sed ſi quæratur vtrum omnes ſentiant eandem pœnam in Inferno? Reſpondet Auguſtinus in 21. de ciuit. Dei. c. 16. quòd pro quantitate peccatorũ ſentietur & grauitas pœnarum. Sicut enim quanto maiorem quis ponit faſciculum lignorum in igne, tanto maiorem flammam facit: Ita & vos ô diabolici peccatores, quanto maiorem cumulum peccatorum facietis, tanto magis æternale vos incendium, aliaq́; multiplex infernalis pœna cruciabit. Vt inquit Richard. noſter in 4. diſt. 44. art. vlt. q. 9. Vnde dicit Gregor. libr. 9. moralium verſus finem: *Sicut vno ſole omnes tangimur, nec tamen ſub eo vno ordine omnes æſtuamus, quia iuxta qualitatem corporis ſentitur etiam pondus caloris ſic damnati, & vna eſt gehenna, quæ afficit, & tamen nõ vna qualitate omnes comburit, quia quod hic agit diſpar valitudo corporum, illic exhibet diſpar cauſa demeritorum.* Et idem dicit Auguſt. in libr. meditationum. c. 26. Et 21. de ciui. Dei c. 16.

QVINTA AFFLIctio, quæ dicitur blaſphemationis.

QVinta afflictio, quam habent damnati in Inferno, dicitur blaſphemationis. Vnde ſciendum quòd ipſi damnati ſunt totaliter priuati omni charitate Dei & proximi. Si enim haberent vel vnam guttam charitatis, vt dicebat Gullielmus Epiſcopus Pariſien. ſapor eius eſſet tam dulcis & fortis, quòd condiret omnia eorum mala. Erunt autem confirmati & obſtinati in indignatione, inuidia, ira & odio Dei & proximi, & pleni erunt impatientia & amaritudine. Vnde cuilibet damnando dicitur Ezech. 23. *Calicem memoriæ & triſtitiæ bibes, & potabis vſque ad feces.* Et ideò ex impatientia & conturbatione, ac furore blaſphemant Deum & ſanctos. Iſaiæ 8. *Cùm eſurierint, iraſcentur & maledicentur regi ſuo, & Deo ſuo.* Dicit autem philoſophus in primo libro poetriæ ſuæ, quòd in Inferno continua eſt lis: De blaſphemia verò Dei ſcriptum eſt Apoc. 16. *Blaſphemauerunt Deum cœli, & manducauerunt linguas ſuas præ doloribus & vulneribus ſuis.* Patet hoc per exemplum, quod legitur in ſumma de ſeptem donis, vbi dicitur quòd cùm quidam vſurarius infirmaretur ad mortem, nec ſacerdos vellet ei ſacramẽta conferre, niſi reſtitueret, vel cautionem faceret, illeque recuſaret, hortabantur ad hoc eum filij eius, ne ad Infernum deſcenderet moriens. Ille verò reſpondebat: Neſcitis quid petatis. Si vellem malè ablata reſtituere, relinquerem vos pauperes & egenos, meliuſq́; eſt ſe committere miſericordiæ Dei, quàm miſericordiæ hominum. Et in hac pertinacia mortuus eſt vſurarius ille, ac in Inferno ſepultus. Ex filijs autem eius duobus dixit alter ad alterum: Pater noſter mortuus eſt, non imitemur eum retinendo vſuras per illum extortas, ſed reddamus creditoribus, vt ſaluari poſſimus. At alter reſpondit: Ego meam partem retinebo, nec illam reſtituere curo. Si pater noſter vſuras fecit, & non reſtituit, ipſe, nõ ego pœnam portet. Alter ergò portionem ſuam reſtituit, & ſeculum deſerens Dei obſequio ſe totum tradidit. Dum autem qui in ſeculo remanſerat, mundanis ſe immergeret, infirmatus ad mortem, nec pœnitens ſecutus eſt patrem. Quod frater audiens rogauit Deum, vt patris & fratris eius ſtatum ei dignaretur oſtẽdere. Vna igitur die cùm oraret, vidit terram apertam, & in inferno patrem in flammis penitus ſepultum, & filium eius fratrẽ ſuum iacentẽ ſuper eum, maledicebatque pater filium, dicens: Maledicta ſit hora, in qua te genui fili, & tu ſis maledictus, quia propter te feci vſuras, & nolui reſtituere, ne te pauperem relinquerem. Et propter hoc crucior in hac flamma. Et filius reſpondebat: Maledictus ſis tu pater, & maledictus dies in qua me genuiſti, quia exemplo tuo docuiſti

Damnati nil charitatem habebũt.

Exemplo oſtendit in Inferno Deum, ac ſingulas creaturas blaſphemari.

Digitized by Google

uiſti me fœnerari, & vſuras extortas nolui reddere, propter quod crucior in Inferno. Et poſt hæc ambo pariter eiulantes blaſphemabant cuncta creata, & creatorem illorum. Quod cernens ille ſeruus Dei, gratias Deo egit, qui eum liberauit de tanto malo.

SEXTA AFFLICTIO, quæ dicitur inconſolabilis lamentationis.

Sexta afflictio quam habebunt damnati in inferno, dicitur inconſolabilis lamentationis. Et iſte eſt cantus damnatorum habens ſex notas, ſcilicet. Vt, re, mi, fa, ſol, la. Primam notam vociferando profert quilibet damnatus, dicens: Vtinam conſumptus eſſem ne oculus me videret, fuiſſem quaſi non eſſem de vtero translatus ad tumulum. Iob. 10. Secunda vero addit, dicens: *Repleta eſt malis anima mea.* Pſal. 87. Et omnes alij reſpondent cum eo. *Repleti ſumus deſpectione.* Pſal. 122. Tertiam autem totam inſimul cantant dicentes: *Miſerabiliores ſumus omnibus hominibus,* 1. ad Cor. 15. Quartam vero notam cantat vnuſquiſque eorum, dicens: *Facies mea intumuit à fletu.* Iob. 16. Et iterum, *Faciem meam operuit caligo.* Iob 23. Quintam autem notam adiungunt omnes ſimul, dicentes: *Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis & in malignitate noſtra conſumpti ſumus.* Sap. 5. Sextam vero notam ſimiliter decantant, dicentes: *Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis.* Sap. 5. Et iterum: *Laßis non datur requies, & pellis noſtra quaſi clibanum exuſta eſt, & defecit gaudium cordis noſtri, ac conuerſus eſt in luctum chorus noſter, & cecidit corona capitis noſtri. Væ nobis quia peccauimus, & propterea mœſtum factũ eſt cor noſtrum, & contenebrati ſunt oculi noſtri.* Threnorum vltimo. Sciendum eſt ergo, quòd in inferno nunquam damnati ceſſabunt à ſuſpirijs, & maximis clamoribus, & lamentationibus. Et cauſam aſſignat Iſai. 22. cap. dicens: *Dies enim interfectionis & conculcationis, ac fletus à Domino Deo exercituum.* Vnde Saluator noſter Matth. 22. inquit: *Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Sed notãdum ſecundùm Ric. in 4. di. 50. quòd in inferno non erit fletus corporalium lachrymarum, quia talis reſolutio non erit in alia vita, cùm pertineat ad ſtatum corruptibilem. Sed erit ibi maximus dolor interior & exterior cum turbatione, ita quòd ſuſpirabunt, & lamentabuntur damnati præ doloribus cum turbatione oculorum, & motu capitis, & ſtridore dentium, & præ maxima anguſtia, vultus & caro, & capilli contrahentur.

De cantu inconſolabili damnatorũ, & de eius notis.

De fletu qui erit in inferno, & de lamentatione.

O Si poſſemus ponere aures ad os Inferni, profectò audiremus horribiles voces miſerorum damnatorum clamantium, & dicentium: Heu heu, quàm vrens & ardens eſt iſta flamma. Quis dabit nobis ad refrigerandum guttulam aquæ? Quis nos liberabit à cruciatibus iſtis? Quis nos conſolabitur in tot mœroribus? Vbi ſunt amici noſtri? Vbi diuitiæ? Vbi potentia? O vita noſtra plena omni dolore & anguſtia. O vita deſtituta omni auxilio, omniq́ue ſolatio. Audiretis profectò quemlibet damnatum blaſphemantem, & dicentem: Heu mihi, quare me creaſti Deus, Iob. 10. *Quare de vulua eduxiſti me? Maledictus tu pater meus, & mater quæ me concepiſti.* Eccleſiaſtici quadrageſimo primo. *De patre impio conqueruntur filij, quoniam propter ipſum ſunt in opprobrium.* Maledictus ſit dies in qua natus fui. Iob. 3. cap. *Pereat dies in qua natus ſum. Et nox in qua dictum eſt, natus eſt homo in mundum.* Heu mihi quia priuatus ſum videre gloriam Dei. Iſai. 25. *Tollatur impius ne videat gloriam Dei.* Heu mihi quia ſemper ardebo in hoc igne æternali. Pſalm. 96. *Ignis ante ipſum præcedet, & flammabit in circuitu inimicos eius.* Heu quia vndiq; circundatus ſum pœnis & doloribus Daniel. 13. *Anguſtiæ ſunt mihi vndique.* O obſtinati peccatores, O corda adamãtina, duriora ſaxis, quare non plangitis audiendo tã horribilia? O laſciui iuuenes qui ridetis,

tis, & tripudiatis, audite quid dicat vobis Saluator Lucæ 6. *Væ vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis & flebitis.* Plangite ergò nunc peccata veſtra, ne in æternum plangatis. Ait enim Saluator noſter Matthæi quinto. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.*

SEPTIMA AFFLIctio, quæ dicitur deſperationis.

SEPTIMA afflictio, quam habebunt damnati in Inferno, dicitur æternæ deſperationis. De quolibet enim damnato dicitur Iob. 15. *Non credit quòd de tenebris reuerti poſſit ad lucem, circumſpectans vndique gladium.* Et ibidem: *Auferetur de tabernaculo eius omnis ſpes fiduciæ.* & pſalmiſta inquit: *In Inferno nulla eſt redemptio.* Vnde ſi damnati plorarent plures lachrymas quàm ſint guttæ aquæ maris, non poſſent Deum placare, nec remiſſionem pœnæ aliquam impetrare. Ipſe enim ait Prouerb. 1. *Tunc clamabunt, & non exaudiam eos. &c.* Et ideò dicitur, Eccleſiaſtes 9. *Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia erit apud inferos quò tu properas.* Nulla enim erit via, nullumque remedium euadendi illas pœnas perpetuas. Vnde Gregorius 7. moralium inquit: *In Inferno erit frigus intolerabile. Ignis inextinguibilis, vermis immortalis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida viſio dæmonum, confuſio peccatorum, & deſperatio omnium bonorum, &c.* Pro cuius declaratione mouetur quæſtio: Vtrum Deus iuſtè puniat morientes in peccato mortali pœna æterna? Et reſpondent quidam perfidi, quorum dicta refert Auguſtinus 21. de ciui. Dei. 11. c. dicentes, quòd Deus iniuſtè faciet, infligens pœnam æternam peccatoribus, & poſſumus arguere ſic: *Pro menſura peccati, debet eſſe plagarum modus.* Deut. 25. & l. 1. §. ſed & qui porcum. ff. de abige. l. reſpiciendum. ff. de pœnis. & l. Pedius. §. 1. ff. de incendio rui. & nau. Vnde dicit Saluator Matth. 7. & Lucæ 6. & Marc. 4. & habetur in c. qualiter & quando, de accuſa. el. primo. *In qua menſura menſi fueritis, remetietur & vobis.* Sed menſura peccati non eſt infinita, cùm ſit à virtute finita, ergò nec cruciatus eius debet eſſe infinitus. Ad hanc quæſtionem reſpondit Richard. noſter, in 4. diſt. 44. ar. 2. quæſt. 1. diſt. quòd Deus iuſtè punit peccatores in peccato mortali morientes pœna æterna. Et hoc poſſumus probare quatuor rationibus. Primò propter voluntatem. Et hanc rationem tangit Gregorius 4. libr. dialogorum reſpondens ad argumentum in contrarium factum: Ibi enim Petrus Diaconus eius, eum interrogat dicens: *Scire vellem quomodo iuſtum eſt, vt culpa quæ cum fine perpetratur, ſine fine puniatur.* Et Gregorius reſpondet: *Hoc rectè Petre diceretur, ſi iuſtus iudex non corda hominum, ſed ſolùm facta penſaret. Iniqui enim ideò cum fine vixerunt. Nam voluiſſent vt quæ ſi potuiſſent ſine fine viuere, vt poſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim, quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergò iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato,* hæc ille. Ad idem facit capitulum. legatur. 24. quæſt. 1. Auguſtinus quoque hoc confirmans, de pœ. di. 7. c. ſi. inquit: *Qui impœnitens moritur, omninò moritur, & æternaliter cruciatur: quia qui impœnitens finitur, ſi ſemper viueret, ſemper peccaret.* Mala enim voluntas pro facto reputatur. c. omnis, c. nunquid. c. noli. c. homicidium. c. ſi propterea. de pœni. di. 1. Vnde Iuuenalis. lib. 5. & ſi. ſatyra. 1. inquit: *Nam patitur pœnas peccandi ſola voluntas.* & ff. ad l. Corneliam, de ſicca. l. diuus, dicitur: *In maleficijs voluntas ſpectatur, non exitus.* Et in l. ſi quis non dicam. C. de Epiſcopis, & cle. dicit gloſſa, quòd punitur affectus, etiam ſi non ſequatur effectus, quando per malefactorem non ſtetit, qui peccatum opere compleret. Sed quidam derident prædicatores pœnas æternas prædicantes, dicentes, non eſſe Infernum, ſuper quibus miror de diuina clementia, quomodo non

Deus an iuſtè puniat

Pœna æterna morientes in peccato mortali.

non faciat eos à dæmonibus viuos ad Infernum perduci. Sicut fecit de Dathan & Abiron, propter quorum peccata aperuit ſe terra, & viui deſcenderũt in Infernum. Num. 16.

2. Rat. probans peccatores eſſe æternaliter à Deo puniendos.

SEcundo probatur peccatores æternaliter puniendos ratione obiecti. Quælibet enim offenſa conſideratur non ſolùm reſpectu actus, ſed etiam reſpectu dignitatis illius qui offenditur. Tanta enim reputatur offenſa, quãtus eſt ille qui offenditur. §. atrox. Inſtit. de iniurijs, & de ſenten. excommun. c. cum illorum. §. nos tamen, in textu, & in gloſ. & ff. de re. mili. l. omne delictum. §. primo, & de iniuri. leg. Item apud Labeonem §. quod ait prætor. Cum igitur ſecundum Auguſtinum; *Peccatum ſit ſpreto incommutabili bono, commutabilibus bonis adhærere*, ſequitur quòd quilibet peccato mortali ſpernens Deum, qui ſolus eſt ſummum bonum incommutabile, tam grandem iniuriam ei facere dicitur, quantus ipſe eſt. Cum itaque ipſe Deus ſit infinitus, ergo peccatum contra illum commiſſum, hoc reſpectu dicitur infinitum, & ideo pœna infinita eſt puniendum & æterna. Bernard. autem ſuper Canticum dicit, quòd qui mortaliter peccat, vult non eſſe Deum. Quod ſic probat: Qui vult Deum, aut impotentem, aut iniuſtum, aut inſipientem eſſe, vult Deum non eſſe: Sed qui mortaliter peccat, vellet Deum, aut neſcire peccata ſua, aut vindicare non poſſe, aut nolle, quod eſt contra iuſtitiam, ergo vellet Deum non eſſe. Qui autem vult Deum, non eſſe Deum, puniendus eſt æterno ſupplicio.

3. Ratio idem probans.

TErtio idem probatur ratione contemptus. Peccatores namque contemnunt infinitum bonum, & æternum gaudium, quod potuiſſent eligere; & quia voluntarie elegerunt æternum malum, iuſte illis æterna ſupplicia condonantur. Vnde Auguſtinus 21. de ciuitate Dei, capitul. duodecim. inquit: *Factus eſt malo dignus æterno, qui in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſet æternum. Peremit enim animam ſuam.* Apocal. 3. *Nomen habes quod viuas, & mortuus es.* Et Sapientiæ 16. dicitur; *Homo per malitiam occidit animam ſuam*, quæ poterat eſſe in æternum beata, & perdidit æterna bona Paradiſi, atque quantum in ſe eſt diſſipauit & peremit prædicta bona, & ſimiliter charitatem infuſam, & gratiam gratum facientem, & merita infinita paſſionis Chriſti, & etiam omnia merita totius Eccleſię militantis & triumphantis. Et ideo tenetur ad condignam ſatisfactionem. Dicitur autem quod qui non habet in ære, luat in corpore. l. quicunque. C. de ſeruis fugi. l. fin. de in ius vocando. l. 1. in fine. ff. de pœnis. Licet enim Deus dederit homini animam & corpus, non tamen dedit in dominio ſuo. Vnde de corpore hominis dicitur, in leg. liber homo. ff. ad l. Aquil. *Nemo Dominus membrorum ſuorum.* De anima autem certum eſt, quod non eſt in dominio noſtro. Ait namque Deus Exod. decimotertio. *Mea enim ſunt omnia.* Et Ezech. 18. inquit Deus. *Omnes animæ meæ ſunt.* Et ideo debet puniri pœna æterna, qui rem alienam priuauit æternis bonis. Quarto idem probatur ratione iuſtificationis. Vt enim inquit beatus Thomas in 4. diſtinct. 46. quæſt. 3. & 1. 2. quæſt. 87. & contra gentiles, lib. 3. cap. 144. Ordo diuinæ iuſtitiæ hoc exigit, vt præmia correſpondeant peccatis, quia ſicut ſe habet oppoſitum in oppoſito, ita propoſitum in propoſito. 4. Topico. Sicut ergo ſe habet meritum ad præmium, ita ſe debet habere culpa ad pœnam. Et ideo ſicut pro temporali merito ſecundum diuinam iuſtitiam & æquitatem, datur præmium æternum & perpetuum dicente Paulo ſecund. ad Corinth. quarto. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis*, ergo pariformiter mortali culpæ debet dari pœna perpetua & æterna, cũ virtus & vitium ſint contraria, & contrariorum ſit eadem diſciplina, ſcilicet contrario modo. De quo tractatur in l. 1.

4. Ratio idem probans.

 ff. de

ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. & per Dynum in cap. qui ſentit, de regulis iuris lib. 6. & ibidem per Ioan. And. in Dynum eodem, capitul. Et iſta eſt ratio ſancti Bonauent. in 4. diſtinct. 44. articulo quarto, quæſtione prima. Sicut igitur bonis dabitur regnum æternum, Matth. 25. *Ibunt hi in vitam æternam*, ita è contrario malis dabitur æternus cruciatus. Vnde dicitur in eodem, capitul. *Mali autem in ſupplicium æternum.* O quot ſunt illi qui in illis pœnis cruciabuntur, profecto ſunt innumerabiles.

SEd dicet quis, quod poſtquam tot, & tanti homines valoroſi ad Infernum perrexerunt, ipſe etiam ibidem potius proficiſci deſiderat, vt cum eis eſſe poſſit. Sed tace ſtulte, quia dicit Auguſtinus, in cap. multi, in fine 2. quæſt. 1. *Non propterea minus ardebũt, quia cum multis ardebunt, imò magis, quia quo plura in igne ſunt ligna, tanto magis mardeſcit ignis.*

Peccatores nunquam exibunt de Inferno, & propter hoc maxime cruciabuntur.

O Perditi peccatores conſiderate quod non habetis in hoc mundo tam magnum ſolatium, in quo ſi nimis perſeueretis, non generet vobis faſtidium, magna vobis eſt anguſtia & Afflictio, etiam dum ſani eſtis ſuper plumeum lectum per multos dies ligatos ſtare; quomodo ergo facietis in Inferno in illis cruciatibus infinitis, à quibus nunquam liberati eritis? Scitotè quod dicunt Theologi in 4. quod ſi damnati poſſent habere hanc gratiam, videlicet quod eſſet machina alta vſq; ad cœlum, continens totum mundum, plena granis milij, & poſt centum millia annorum extraheretur vnum granum illius milij, deinde poſt alia centum millia annorum extraherētur alia grana, & ſic fieret, donec euacuata eſſet illa machina, & tunc damnati extraherentur de Inferno, profecto haberent maximam lætitiam ad illa grana, expectantes tandem liberari ab illis cruciatib. tam horrendis. Cogitate paulisper quot millia annorum irent ad perficiendam euacuationem illius machinæ. O igitur infœlix conditio damnatorum. Poſt enim mille millia millium, & decies centena millia millium annorum adhuc reſtabit illis tantũdem temporis, & nihilo imminuetur. Vnde Bernard. inquit in ſuis meditationibus: *Quis putas tunc mæror erit? quis luctus? quæ triſtitia? cum ſeparabuntur iniuſti à conſortio ſanctorum, & à viſione Dei? Procul quippe à beata Paradiſi patria exulati cruciabuntur in gehenna perpetua. Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur, nec qui torquetur aliquando moritur, vbi tormenta ſic infliguntur, vt perpetualiter renouentur*, hæc ille. O diſſoluti mortales, contremiſcite. Vbi eſt tunc Cæſar totius orbis Imperator? Vbi ſunt illi qui ante nos in delicijs mundi huius gaudebant, tripudiabant, & canebant? Profecto ad Inferna deſcenderunt. O laſciui, & ſenſuales, quò creditis vos ituros poſt hanc vitam? audite quod ſcriptum eſt Iob 21. *Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad ſonitum organi; ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad Inferna deſcendunt.* Si ergo interrogatis me, quando exibitis de Inferno, clamans cum lachrymis dico, Nunquam, nunquam, nunquam, nunquam, nunquam, nunquam. Scriptum eſt enim Apocal. 20. *Cruciabuntur die, ac nocte in ſecula ſeculorum.*

A quibus tormentis liberet nos miſericors Deus noſter. Amen.

SABBA-

SABBATO POST PASCHA,

DE NVMERO SALuandorum, reſpectu damnandorum.

SERMO XXIII.

OMNIS *qui credit in illum, non confundetur*, prima Petri 1. Eſt ſententia in iure dicens, quòd ſi alicui debeatur ſeruitus viæ, vel itineris per aliquã domum, ſi ædificio alterius impediatur via illa, poterit habens ſeruitutem prohibere ædificantem, per interdictum noui operis. l. ſi eo loco ff. ſi ſeruitus vendi. Quod verum eſt, ſi opus eſt nouum. l. 1. §. 1. ff. de noui operis nun. Moraliter omnes Chriſtiani habent ius eundi per viam mandatorum Dei, verſus cœlum Matth. 19. Diabolus autem inimicus humanæ naturæ, vult eos impedire à tali itinere, ſuperædificãdo domum vitiorum, & ponendo impedimenta in via, iuxta illud, Pſalm. 139. *In vi. hac qua ambulabam abſconderunt ſuperbi laqueum mihi.* Et ideo prohibendus eſt per noui operis nunciationem, quia aliter diabolus poſſet allegare, quòd opus illud eſt antiquum, & ideo deſtrui non debet, quia conſuetudo inducit ſeruitium, extra de foro competenti, capitulo cum cõtingat. Vnde Prouerb. 22. dicitur: *Adoleſcẽs iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit non recedet ab ea.* Eſt alia ſententia in iure dicens, quòd ille qui habet ius ducendi aquam ad irrigãdam poſſeſſionem ſuam, oportet quòd vtatur iure ſuo, quia ſi poſſet oſtẽdi quòd duabus æſtatibus non ſit vſus, tunc amitteret ius ſuum. ff. de aqua quo. & æſtiua. l. 1. §. æſtatem. Moraliter, quilibet peccator habet ius ducendi aquam pœnitentiæ & lachrymarum, ad irrigandam & lauandam conſcientiam ſuam. Vnde Iſaiæ 1. inuitat Deus peccatores, vt ſe lauent dicẽs: *Lauamini, mundi eſtote*, & eiuſdem libri 55. iterum ait: *Omnes ſitientes venite ad aquas.* Ideo ſi non vtantur hoc priuilegio, perdent ius ſuum, ſicut perdiderunt virgines, tarde venientes obuiam ſponſo Matthæ. 25.

Eſt alia ſententia in iure, quod ſi alicui debeatur ſeruitus luminis, & aliquid fiat quo impediatur, poteſt illud prohibere per noui operis nunciationem. ff. de ſeruitu. vrba. prædi. leg. inter ſeruitutes. Moraliter omnes Chriſtiani habent ius illuminandi animam ſuam, & introducendi in eam lumen gratiæ & gloriæ, quod eſt Chriſtus. Ioannis 8. ipſe enim dicit: *Ego ſum lux mundi.* Diabolus autem vult nos excœcare, dicens illud Pſal. 48. *Vſque in æternum non videbit lumẽ.* Hæc autem excæcatio fit per peccatum. Sapientiæ 7. *Excæcauit eos malitia eorum.* Et Sophoniæ primo, *Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* Et ideo debemus recurrere ad Ieſum Chriſtum lumen oculorum noſtrorum, & dicere ei cum Propheta Pſalm. 12. *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in mortem, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduerſus eum.* Omnes enim qui credunt in illum non confundentur, vt inquiunt verba propoſita. Super quibus verbis vnam pulcherrimam quæſtionem tractabimus, videlicet: Vtrum omnes homines mundi finaliter debeant eſſe ſalui aut plures, quam damnati. Vnde pro declaratione huius quæſtionis tres partes faciemus.

Chriſtiani habent ius illuminandi animam ſuam.

Sermonis diſtinctio, ac diuiſio.

Prima dicetur argumentationis. Secunda reſponſionis. Tertia vero confirmationis.

PARS PRIMA quæ dicitur argumentationis.

Perutile eſt pro vtraq; parte ſemper argumẽtari; quoniã ſic magis manifeſtatur veritas.

PRO expeditione primæ partis, ſciendum quòd eſt ſententia Ariſtot. 1. Topicorum dic. *Potentes ad vtramque partem dubitare, in ſingulis ſpeculabimur verum & falſum.* Et in ſecundo de cœlo, & mundo: *Oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt.* Et in primo Elen. inquit: *Poſitis iuxta ſe contrarijs, maiora à minoribus diſcernuntur.* Et in ſecundo de anima etiam, quod conſiderans vnum oppoſitorum, habet conſiderare & reliquum. Per cognitionem enim vnius cognoſcitur aliud l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni Iuris, & Inſtitu. eod. in principio. l. 1. ff. de tutel. Inſtit. eo. in principio. Et l. Pomponius §. ſed is qui. ff. de procura. & §. nec manifeſtum. Inſti. de oblig. quæ ex delic. na. Idcirco etiam Philoſophus in prædicamento relationis ait: *Dubitare in ſingulis non erit inutile.* Quod notatur. per glo. in l. 3. C. de ſum. Trinitate, & fide Cathol. Sine diſputatione etenim non bene res dubiæ clareſcunt. Vnde Ariſtotel. in 3. Metaphyſ. inquit: *Quærentes veritatem ſine diſputatione, ſimiles ſunt quo ire ignorantibus.* Iuriſconſulti etiam dicũt, quod diſputando melius veritas inuenitur. Vt notatur l. munerum. §. miſſ. ff. de mune. & ho. & in l. Offilius. al. Offidius. ff. de leg. 3. & in leg. 2. §. his legibus. ff. de orig. iu. & in l. diui fratres. ff. de iure patro. Ideo dicitur, quòd iudicantem oportet cuncta rimari. cap. iudicantem. quæſt. 5. capit. cum cauſam. extra de teſtibus. l. iudices. C. de iudicijs. ca. in primis. 2. quæſt. & cap. occidit. 23. quæſt. 4. Vnde refert Hieronym. in libro contra Pelagianos. Schola Socraticorum conſueuerat adducere omnia, quæ dici poſſent ex vtraque parte, vt magis perſpicua fieret veritas. Nam veritas magis exagitata plus ſplendeſcit in lucem. c. graue. 35. q. 9. Vnde ſi in cyatho aquæ ponatur gutta olei, ſtatim facit vnum oculum. Si autem ligno vel cultello ipſa aqua exagitetur, protinus multos oculos generabit prædicta gutta olei, & ipſa aqua efficietur magis lucida, & in ea melius videbitur. Quapropter vt quæſtionis huius melius veritas innoteſcat, in hac parte arguemus pro opinione falſa.

Prima ratio probans omnes homines ſaluandos eſſe, vel ſaltem plures damnandis.

VNde quòd omnes debeãt ſaluari, vel ſaltem plures quam damnari, videtur quibuſdam: quorum opinionem quatuor principalibus corroborabimus fundamentis. Primum fundamentum dicitur inclinationis, ſic arguendo: Omnia quæ ſunt, inclinantur ad agendum ſecundum bonitatem ſuæ naturæ, vt patet in creaturis etiam inſenſibilibus. Nam ignis cum ſit calidus, naturaliter ſemper emittit calorem. Sol cum ſit naturaliter lucidus, ſemper emittit ſplendorem. Mel cum ſit naturaliter dulce, ſemper reddit dulcedinem. Ait enim Ariſtotel. 4. Ethicorum: *Vnumquodque dirigit opera ſua ſecundum optimum eorum, quæ ſunt in ipſo.* Et Boetius in quarto de conſolatione, proſa quarta inquit: *Agit enim cuiuſque natura quod proprium eſt ei diffinite.* Et eandem ſententiam ponit Commentator Auerrois, ſuper nono Metaphyſicæ. Ergo cum DEVS habeat eſſe perfectiſſimum, etiam ipſe inclinatur ad agendum ſecundum infinitam bonitatem naturæ ſuæ. Vnde ait Commentator ſuper ſecundo Metaphyſicæ: *Prima cauſa eſt magis digna in eſſe & in virtute, quàm omnia alia entia, quia omnia alia entia acquirunt eſſe & virtutem a prima cauſa.* Cum ergo non debeat quis melioris eſſe conditionis, quàm ille à quo cauſam habuit. l. in his officijs, in fine. ff. de regul. iuris. Cumque ſecundum philoſophum ſecundo Metaphyſicæ, *quod eſt cauſa aliorum vt ſint talia, illud ſit maxime tale:* Sequitur quòd ſi omnes creaturæ faciunt opera ſua ſecundum bonitatem naturæ ſuæ, multo magis hoc facit creator. Cum itaque natura diuina ſit naturaliter & eſſentialiter clemens & pia, vt dicitur de pœniten. diſtinctio. prima. capitulo, quia diuinitatis, alias, quia Deitas, vbi inquit Hiero-

Hieronymus: *Diuinitatis natura clemens eſt & pia, magiſque ad indulgentiam, quam ad vindictam prona, quia nullatenus vult mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur, & viuat.* Videtur concludendum, quod Deus inclinatus eſt ad miſerandum omnibus ſecũdum ſuam naturam. De ipſo enim canit Eccleſia: *Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere.* Et cõſequenter quòd omnes ſaluabit, vel ſaltem quòd plures ſaluabuntur, quàm damnabuntur, per miſericordiam diuinam. Scriptum enim Pſalmo 129. *Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.* Et Pſal. 144. *Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Et ſic patet quod DEVS magis operatur miſericordiam, quàm iuſtitiam, & perconſequens pluribus miſeretur, quàm damnat. Scriptum eſt enim vigeſimaſexta, quæſtio. ſex. cap. his qui. Et de pœniten. diſtinct. prima, capitu. multiplex. §. his autem, & alias allegatur. § multiplex. verſic. his autem. *Miſericordiæ Domini nec menſuras ponere poſſumus, nec tempora diffinire.* Et hanc opinionem videtur tenuiſſe beatus Iacobus ſuæ Canonicæ, capitulo ſecundo, qui inquit: *Miſericordia ſuperexaltat iudicium.* Volens demonſtrare, quod plures erunt qui diuina miſericordia ſaluabuntur, quàm qui eius iuſtitia damnabuntur. Si enim homines faciliores ſunt ad ſoluendum, quàm ad condemnandum. l. Arrianus. ff. de actio. & ob. & l. fauorabiliores. ff. de reg. iuris. Multo magis Deus, cuius miſericordia plena eſt terra.

2. *Ratio hoc idem probans quod ſupradicta.*

SEcundo, eadem cõcluſio probatur fundamento, quod dicitur volitionis. Sicut enim omnia quæcunque Deus voluit fieri, in præterito facta ſunt, iuxta illud Pſalm. 113. *Omnia quæcunque voluit fecit.* Nullus enim eſt, qui diuinæ poſſit reſiſtere voluntati, Geneſ. vltimo. Ita omnia quæ Deus vult de præſenti, & de futuro, neceſſe eſt fieri, & aliter eſſe non poſſunt, quia voluntas beneplaciti diuini eſt immutabilis, ſecundum Thomam in prima parte ſumæ, quæſtione decimana, articulo ſeptimo, & Scotum in primo diſtinctio. quadrageſimaſexta, & Alexandrum de Ales, in tertia parte ſummæ, in tractatu de lege æterna, quæſt. quinta. Cum igitur ita ſit, quod Deus vult omnes homines ſaluos fieri, vt dicit Paulus primæ ad Timoth. ſecundo, Ergo omnes ſaluabuntur. Aliter videretur ſecundum opinionem iſtorum, quod DEVS non eſſet omnipotens, volens ſaluare quos non poſſet.

TErtio confirmatur hęc concluſio, alio fundamento quod dicitur reuelationis, ſiue figurationis. Omnia enim in figuram contingebant in veteri teſtamento, vt ait Apoſtolus primæ ad Corinth. decimo. In diuinis autem ſcripturis reuelatum fuit quod innumerabiles homines ſaluabuntur. Quod ſic patet. Nam omnes electi ſignificantur in promiſſionibus factis à Deo patri noſtro Abrahæ, ſicut ſancta mater Eccleſia canit in Miſſa pro mortuis dicens: *Signifer ſanctus Michael repræſentet eas in lucem ſanctam, quam olim Abrahæ promiſiſti, & ſemini eius.* Semen Abrahæ eſt ampliſſimum. Dixit enim ei Deus, Geneſ. duodecimo. *Faciam te creſcere in gentem magnam*, & 13. eiuſdem libri iterum dicit: *Faciam ſemen tuum ſicut puluerem terræ, quem ſi homo numerare poteſt, ſemen quoque tuum numerare poterit.* Similiter, Geneſ. decimoquinto, inquit Deus ad Abraham: *Suſpice in cælum, & numera ſtellas, ſi potes*, & intulit: *Sic erit ſemen tuum* Ecce quot ſunt electi ſignificati in ſemine Abrahæ. Ideo Iob 25. dicitur: *Nunquid numerus militum eius?* Quaſi dicat, non eſt. Et Dauid Pſalm. 138. dicit de electis: *Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur.* Similiter Apocalyp. ſeptimo, capitul. dicit aquila volans: *Audiui numerum ſignatorum, centum quadraginta quatuor millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael.* Et in eodem cap. dicit idem Apoſtolus: *Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum in conſpectu agni, &c.* Vnde dicit Hieronymus in Prologo Martyrologij. 3. *Ratio.*

logij, quòd excepto vno die ſcilicet Kalendarum Ianuarij, non eſt dies in toto anno in quo non poſſit Eccleſia celebrare feſtum quinque millium martyrum. Vnde martyres ſunt plus quàm decem, & & octo centum millia. Quid de virginibus, & alijs ſanctis? Ecce ergo quanta eſt electorum multitudo; Si enim tempore quo viuebat beatus Ioannes Euangeliſta erat innumerabilis turba ſanctorum in cœlo, & iam tranſierunt plus quam 1400. anni, quanto plus nunc debēt ibi eſſe? Cum quotidie multiplicetur numerus ſanctorum de hac miſerabilis ad æternam fœlicitatem tranſmigrantum. Propterea doctores ſancti in ſuis opinionibus licet aliqualiter varient, tamen oſtendunt multos ſaluandos. Magiſter namque ſententiarum in ſecundo diſtinctione prima, dicit hominem eſſe factum, inter alias cauſas, pro reſtauratione naturæ Angelicæ, iuxta illud Pſal. 109. *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas.* Vnde diſtinct. quæſt. eiuſdem libri allegat Gregorium dicentem: *Superna illa ciuitas ex Angelis, & hominibus conſtat, ad quam tantos humani generis aſcendere credimus, quantos illic contingit Angelos remanſiſſe.* Sicut ſcriptum eſt, Deuteronom. 32. *Conſtituiſti terminos populorum iuxta numerum filiorum,* ſiue Angelorum. Et hoc exponit idem magiſter dicens: *Non iuxta numerum eorum qui ceciderunt, ſed eorum qui remanſerunt.* Et iuxta iſtam opinionem cum ſint Angeli pene innumerabiles in cœlo, ſequitur quòd tot erunt homines qui ſaluabuntur. Nam de Angelis in cœlo exiſtentibus dicitur Danielis ſeptimo. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei.* Maior enim eſt numerus eorum qui remanſerunt, quam illorum qui ceciderunt. Quidam namque opinantur quod ſolum tertia pars Angelorum cecidit. Alij vero quod tantummodo pars nona. Et alij quod ſolum pars decima, & hoc tenet in gloſ. in capitul. decimæ 16. quæſt. prima. Item in eadem diſtinctio. Magiſter ponit aliam opinionem quæ fuit Aug. 22. libr. de ciuitate Dei, videlicet quòd Deus ſaluabit tot homines, quot à cœlo Angeli ceciderunt, vt illa dilecta, ac ſuperna ciuitas, non fraudetur ſuorum numero ciuium. Angeli vero corruentes ſunt quaſi innumerabiles. Vnde legitur in chronicis ordinis noſtri, quod beatus frater Ioannes de Aluernia, ſemel vidit totum aerem, & omnem terram plenam dæmonibus. Ergo & maxima erit multitudo ſaluandorum. Item eadem diſt. ponit magiſter aliam opinionem dicens; licet aliqualiter obſcure; quod ſalus ruinæ Angelicæ reſtaurabitur per virgines. De cæteris autem hominibus tot ſunt ſaluandi, quot ſunt Angeli qui remanſerunt. Et iſta opinio videtur fuiſſe Auguſtini in libro Enchiridion. Et alia opinio Seraphici Doctoris ſancti Bonauenturæ, in ſecundo ſententiarum diſtinction. 9. quæ videtur omnibus verior, vbi ait, quod cum ſint nouem Angelorum ordines, debent ad ipſos homines aſſumi, pro meritorum conditione. Et ideo non tantum aſſumuntur ad ipſos virgines, cum etiam multi corruptio carne, in merito multis virginibus præferantur. Sicut patet in beata Maria Magdalena, & beato Petro Apoſtolo, qui multis virginibus vtriuſque ſexus ſunt excellētiores in paradiſo. Quilibet ergo virtuoſus ſecundum ſuas virtutes aſſumetur ad ordinem illum Angelorum qui magis ei conueniet. Verum quia multi reperientur, qui in hac vita non fuerunt tanti meriti, vt poſſent aſſumi ad Angelorum ordines, qui tamen ſaluabuntur merito paſſionis Chriſti: Ideo de his fiet decimus ordo. Et hoc ſignificatum fuit 4. Reg. 20. cauſa dicitur, quod ſol tempore Ezechiel. in horologio Achaz decem gradibus retroceſſit. Sic Chriſtus ſol iuſtitiæ pro reparandis nouem Angelorum ordinibus, ad decimum generis humani deſcendit. Et hoc etiam in decima drachma deſignatur, Lucæ decimoquinto, quam mulier, id eſt, diuina natura maxima diligentia quæſiuit. Non ſolum ergo tot ſaluabuntur ex hominibus, quot ceciderunt Angeli, vt fiat reſtauratio na-

Lege de dæmonibus, et ſanctis pulcherrimam perſcrutationem.

tio na-

tio naturæ Angelicæ, ſed etiam multi alij, & forte tot quot Angeli qui remanſerunt. Vnde Auguſtin. in 22. de ciuitate Dei, capitulo primo, in fine, poſt illa verba: *Vt dilecta illa ſuperna ciuitas non fraudetur ſuorum numero ciuium*, addit, *Qui etiam forteſsis, & vberiore lætetur;* Rationabile autem videtur, quod plures ſint homines beati in cælo quam Angeli. Ex quo Deus factus eſt homo, non Angelus. Ex quibus omnibus opinib. patet, quod multus erit numerus ſaluandorum.

4. Ratio idem quod ſuperius probans.

QVarto idem probatur fundamento prædeſtinationis. Et arguitur ſic: Cum bonum ſit argumentum à ſufficienti partium diuiſione, ſecundum regulas logicales, & etiam ſecundum iuriſtas, de quo per gloſſam in l. 1. ff. de actio. & obli. & Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contract. naſ. in princip. faciendo optimam diuiſionē quod neceſſe eſt dicere circa prædeſtinationem diuinam, quod Deus, aut nullum prædeſtinauit, aut omnes homines, aut ſolum aliquam partem. Prima opinio eſt falſa. Ait enim Paulus ad Epheſ. 1. *Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum Dei.* Si vero dicis quod Deus omnes prædeſtinauit, eſt origo & fundamentum habēs ſalutem, vt colligitur à Theologis in 1. ſententiarum diſt. 35. & 41. Et à canoniſtis 23. quæſtion. quarta, capitulo, Nabuchodonoſor. Si ergo Deus omnes prædeſtinauit, ergo neceſſario concludendum eſt, quod omnes debent ſaluari, aliter Deus diceretur eſſe mutabilis & inſtabilis, quod non eſt dicendum. Quia quod ſemel placuit, amplius diſplicere non debet, capitul. quod ſemel, de regul. iur. l. b. 6. l. per fundum. ff. de ſerui. iu. præ. inſtit. de excu. tu. §. item ſi propter inimicitiam. ver. ſicut. & l. ſi quis te. C. de teſti. l. Pomponius. ff. de ne. geſt. & cap. hærendum. 32. quæſtio. 5. & cap. quemadmodum, de iureiuran. & cap. per tuas, de proba. Si autem dicis quod non omnes prædeſtinauit, ſed tātum partem; ergo ſequitur quod Deus eſt acceptator perſonarum, quod tamen negat ſcriptura. Roman. 2. & ad Epheſ. vlti. Vnde Actuum 10. dicit Petrus: *In veritate comperi quoniam Deus non eſt acceptator perſonarum.* Et idem habetur. 32. quæſt. 4. ca. ſicut, & de conſec. diſt. 4. cap. nec quenquam, & de pœnit. diſt. 4. cap. ſi ex bono. §. cur ergo. Facit extra de præben. & digni. cap. venerabilis, cap. nouit. de iudic. cap. vltim. 3. quæſtion. 9. & cap. 2. quæſt 4. Et Sap. 6. vbi dicitur: *Aequaliter eſt ei cura de omnibus.* Et Matth. 5. dicit Saluator noſter de patre ſuo cœleſti: *Solem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos.* Et in authen. de mona. §. hinc autem nobis, dicitur: *Quantum ad Dei cultum non eſt maſculus, neque fœmina, neque liber, neque ſeruus: omnes enim in Chriſto vnam mercedem recipiunt.* Si igitur Deus non eſt acceptator perſonarum, ergo omnes prædeſtinauit. Cum enim prædeſtinatio ſit ab æterno, vt dicunt Theologi in 1. diſt. 40. non videtur conueniens ſecundum iſtos, quod Deus prædeſtinauerit quoſdam, & quoſdam non; cum eo tempore nullus adhuc eſſet, qui bonum, aut malum feciſſet. Et ſic videtur concludendum, quod cum omnes debeant reputari prædeſtinati, ne in Deo ponatur acceptatio perſonarum, omnes ſaluabuntur. Et hoc videtur ſentire Paulus Roman. 8. dic. *Nam quos præſciuit, hos & prædeſtinauit, quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit, & quos iuſtificauit, hos & magnificauit.* Quid ergo dicemus ad hæc?

Sed audi aliam partem, ſi vis recto
iudicare, capitulo primo,
de cauſ. poſ. &
proprie.

SECVNDA PARS quæ dicitur reſponſionis.

Reſpõſio ad iſtam dubitationẽ de numero ſaluandorum, et primo ad primum argumentum.

SEcunda pars huius ſermonis dicitur reſponſionis. In qua demonſtrabimus, nõ eſſe verum quod omnes debeant ſaluari. Imo quod plures erũt damnati, quàm ſaluati. Et ne hæc diabolica opinio in mentibus peruerſorum remaneat, ita quod vicijs inhærendo putent ſe ſaluandos, reſpondendum eſt eorum argumentis. Et ideo quo ad primum argumentum, quod dicitur inclinationis, in quo dicebatur, quòd quia Deus habet naturam clementem, & ad miſericordiam inclinatam, ideo omnes ſaluabit, vel ſaltem plures quã damnabit. Reſpondeo quod natura Dei non eſt differens, ita quod plus habeat in ſe miſericordiam, quàm iuſtitiam, imò ita eſt infinite iuſtus, ſicut miſericors, licet in hoc mundo magis exerceat miſericordiam, quam iuſtitiam. Quicquid enim eſt in Deo eſt infinitum, vt inquit Plato in li. Timæi. Et verum eſt quod ipſe Deus, qui vere eſt miſericors, ſaluaret omnes, ſi ipſi ſe diſponerent. Sed quia ipſi ſe non diſponunt, ideo non ſaluantur. Et confirmantur hæc omnia per ſententiam Philoſophi ſecundo de anima dicentis: *Actus actiuorum ſunt in patiente bene diſpoſito.* Videmus hoc per experientiam. Nam cibus naturaliter habet præbere nutrimentum, ſed tñ non prębet illi qui non habet digeſtionem. Ignis quoque habet calefacere, ſed tamen non calefacit nõ approximantem ſibi. Item mel reddit dulcedinem, ſed non illi qui ipſum renuit deguſtare. Similiter lumen habet illuminare, ſed tamen non illuminat cœcorum oculos. Medicina quoque habet ſanitatem reſtituere, non tamen curat moriturum. Et hæc non ſunt ex culpa actiuorum, ſed ex defectu paſſiuorum, quia non ſunt diſpoſiti. Magnes etiam habet virtutem attrahendi ferrum, & ſemper attrahit, niſi ferrum oleo inũgatur, per quod virtus magnetis impediatur, & hoc non eſt ratione magnetis cuius virtus eſt indifferens ad omne ferrum, ſed alterius impedientis. Et ſimiliter Deus naturaliter eſt miſericors, & omnes paratus ad ſe clementer trahere. Vnde Ambroſ. in libr. de pœniten. & allegatur de pœni. di. 1. cap. Deus, ait: *Deus diffinitionem non facit, qui miſericordiam ſuam omnibus promiſit.* Vbi glo. exponit dicẽs. Id eſt, *indifferenter quemlibet peccatorem recipit, niſi ſe peccatis impediat*, Iuxta illud Thren 3, *Oppoſuiſti tibi nubem ne tranſeat oratio*, & in c. decimæ 16. quæſt. 1. dicitur: *Benefacere ſemper Deus eſt paratus, ſed hominum malitia prohibetur.* Ex quibus patet quod licet Dei natura de ſe ſit inclinata omnibus miſereri, non tamẽ omnibus miſeretur, quia ipſi non ſunt diſpoſiti ad ſuſceptionem miſericordiæ. Imò multi nolunt ſuſcipere illam, ſed faciunt ſicut quidam, qui ſi dimitterent ianuas apertas, ſol intraret in eorum domibus, ſed claudentes impediunt ſplendorem Solis ne intret; non ergo eſt ex defectu Solis ſi non illuminantur, ſed ex ſuo defectu & malitia. Ita in propoſito Saluator noſter, qui eſt lux mũdi, vult intrare ad animas peccatorum illuſtrandas, dicẽs illud Cant. 6. *Aperi mihi ſoror mea.* Et iſti perfidi & obſtinati peccatores nolunt eũ recipere. Non ergo eſt defectus redemptoris noſtri, ſed eorum. Ideo dicit auctor in lib. de cauſis, confirmans omnia prędicta, Prima cauſa eſt ſuperior, & ſemper eſt ſine varietate, ſed cauſæ ſecundæ non recipiunt virtutem primæ, niſi ſecundum attingentia. Non ergo valet argumentum.

AD ſecundum fundamentum de volũtate Dei, cum ſic arguebatur: Deus vult omnes homines ſaluos fieri, ergo omnes ſaluabuntur, quia voluntas diuini beneplaciti eſt immutabilis. Vt inquit etiam Magiſter ſententiarum, & S. Bonau. in 1. diſt. 46. & poſſumus corroborare etiam hoc argumentum ſic. Cum voluntas diuina ſit prima cauſa, & immediata omnium rerum, vt inquit Auguſtinus in 3. de

Trini.

Trini. Et declarat S. Bona. in 1. diſt. 45. ar. 2. q. 2. Ergò ſi ipſe Deus vult omnes homines eſſe ſaluos, cùm ille terminus omnes, ſit vniuerſalis; Et qui totum dicit, nihil excludit. l. à procuratore. C. manda. l. 3. ff. de offi. præſi. c. ſolitæ. de mai. & obe. c. 2. de obſerua. ieiu. c. ſi Romanorum. 19. di. 1. q. 1. c. ſunt nonnulli. 12. q. 1. c. dilectiſſimis. 13. q. 2. c. non exiſtimemus, & 14. q. 3. c. putant. Ergò videtur neceſſario concludendum, quòd omnes homines erunt ſalui. Reſpondeo quòd verum eſt diuinam voluntatem eſſe primam cauſam omnium rerum & immutabilem. vt enim inquit Magiſt. ſententiarum in 1. diſt. 45. *Voluntas beneplaciti diuini, idem eſt quod eſſentia diuina.* Dum autem dicitur quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri, Reſpondeo ſecundùm ſententiam plurium doctorum, maximè Nicolai de Lira ſuper epiſtolam Pauli ad Rom. 5. c. Et B. Thom. in 1. parte ſummæ. q. 19. ar. 6. & Rich. noſtri in primo ſententiarum di. 46. & ſancti Bonau. ibidem ar. 1. q. 1. quòd cùm omnes non ſaluentur, & Dei voluntas non fruſtretur, neceſſe eſt quòd fiat vis in modo diſtribuendi, vel in modo volendi. Vnde Aug. in libr. Enchirid. ait, quòd dupliciter fit vis in modo diſtribuẽdi, vno modo quòd fiat diſtributio ſecundùm communem modum loquendi, quæ diſtributio dicitur accommodata. Sicut exemplificat Aug. Si diceretur, Iſte magiſter docet omnes pueros iſtius ciuitatis, ſecundùm communem modum loquendi, intelligeretur quòd docet omnes, qui addiſcere volũt in illa ciuitate, & quòd nullus docetur niſi per ipſum. Similiter ergò cùm dicit Apoſtolus, quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri, intelligitur quòd nullus ſaluatur, niſi ipſe Deus velit, qui ſaluat omnes qui volunt ſalui fieri. Et idẽ eſſet dicẽdum ſi Apoſtolus dixiſſet: Deus ſaluat vel ſaluabit omnes homines. Alio modo poteſt fieri diſtributio ſecundùm importationem termini vniuerſalis, & tunc ſi fiat diſtributio pro ſingulis generum, videlicet quòd quilibet de genere

Quomodo Deus vult omnes homines ſaluos fieri exponitur.

humano ſit ſaluus, ſic eſſet falſa opinio Pauli. Sed ita non intellexit Apoſtolus verba ſua. Vt dicit Magiſter ſent. & S. Bonauen. & omnes Theo. in 1. diſt. 46. Si verò fiat diſtributio pro generib. ſingulorum, ſicut quandoq; fit in iure, vt notat glo. in c. cùm humilitatis. 22. q. 2. & in c. nam cõcupiſcentiam, de conſti. ſic eſt vera ſententia Pauli, quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri, quia de omni genere & omni conditione hominum vult aliquos ſaluare, & ſaluat. De Græcis & Latinis, & de omni alia natione, de prælatis & ſubditis, de diuitibus & pauperibus, & ſic de ſimilibus. Et hæc eſt expoſitio ſancti Aug. quam ſequitur Magiſter ſent. vbi ſuprà. Si autem fiat vis in modo volendi, reſpondetur ſecundùm Alex. de Ales, in 1. parte ſummæ, in tractatu de voluntate Dei, & Ioannem Damaſcenum libr. 2 c. penult. in Deo diſtingui poteſt duplex voluntas, non reſpectu ipſius Dei volentis, ſed reſpectu voliti. vna voluntas dicitur antecedens, & alia cõſequens. Voluntas antecedens eſt quædam voluntas, qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri, quantum ſunt ad eius imaginem creati, & ſic intelligitur, quòd vult omnes homines ſaluos fieri, id eſt, quòd homines creauit, non ad damnationem, ſed ad æternam fœlicitatem conſequendam. Et hoc eſt quod inquit Damaſcen. vbi ſuprà, dicens *Oportet intelligere antecedenter, quòd Deus vult omnes homines ſaluari, & regno eius potiri. Non enim ad puniendum plaſmauit homines, ſed ad participandam bonitatem eius.* Intelligitur ergò dictum Apoſtoli. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, quòd ipſe Deus ſemper eſt paratus dare gratiam ſuam hominibus, & ſemper vocat homines ad pœnitentiam & ſalutem, dicens illud Iſaiæ 55. *Omnes ſitientes venite ad aquas.* ſ. gratiæ meæ. Quòd enim Deus hac voluntate antecedente velit omnes ſaluari, & nõ aliquos tantum, patet, quia non creauit quoſdam tantummodò ad imaginem & ſimilitudi- ſuam, ſed omnes homines mundi, vt notatur in l. ſi quis in metallũ. C. de pœnis.

Digitized by Google

quòd Deus habeat niſi vnam voluntatem beneplaciti, ſed ſic loquimur vt melius hæc du[...]ietas intelligatur. Prima volūtas quam in Deo poſſumus conſiderare eſt abſoluta, videlicet quòd Deus omninò velit ſaluare omnes tam bonos quàm malos. Et in hoc ſenſu non loquitur Apoſt. vbi ſuprà. Deus enim reddet vnicuiq; iuxta opera ſua. Pſal. 61. & per conſequens vult punire malos, & non ſaluare. Vnde dicitur Pſal. 128. *Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum.* ſ. in peccato mortali decedétium. Alio modo poſſumus conſiderare voluntatem Dei códitionatam, videlicet quòd velit ſaluare omnes homines, ſi eius mandata ſeruabunt, & à peccatis abſtinebunt. Et in hoc ſenſu loquitur Apoſt. quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri. Sed ipſi maledicti peccatores faciūt ſicut phreneticus, qui nō vult medici recipere medicinam, & per conſequens nec ſanitatem. Ideò exclamat Saluator noſter Matt. 23. & Luc. 19. di. *Hieruſa em Hieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti!* Poſſumus etiam dicere, quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & eos ſaluat, ſed peccatores ſine ratione viuentes, non dicuntur homines, ſed beſtiæ, ſecundùm Philoſophum. 1. Poli. & Boetium. 4. de conſolat. Et ideò non ſaluatur. Vnde ſicut plura ſunt animalia irrationalia, quàm rationalia, ita plures ſunt damnati quàm ſaluati. Quia plures viuunt beſtialiter & voluptuoſe, quàm rationabiliter & virtuoſe, Quia ergò vt ait Macro. in 2. Saturnalium. *In pecudum ferarumq; numero habetur quiſquis voluptatibus vacat.* Ideò de damnatis dicitur Pſal. 48. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt, &c.* Et ſic patet reſpōſio ad ſecundum argumentum.

Reſponſio ad 3. argumentum.

QVo ad tertium fundamentum de reuelationibus. Reſpondeo quod de electis eſt loqui dupliciter. ſ. abſolutè & reſpectiuè, ſiue comparatiuè. Primo modo electorū eſt maxima multitudo. Nonne tibi videntur multi tot prophetæ, tot martyres, tot cōfeſſores, tot virgines, tot continentes & caſti, totq; pueri qui poſt baptiſmum ſine peccato decedunt? Et ſic habent intelligi iſtæ auctoritates prælegatæ & reuelationes. Secundo modo in comparatione damnandorum loquendo de ſaluandis, dico quòd ſunt pauciſſimi, ſicut ſi conſiderentur mille aurei abſolute, dicentur multi. Sed in comparatione centum mille millium aureorum, dicentur pauci. Item guttæ fontis, vel putei dicerentur quàm plurimæ, ſed in comparatione guttarum maris apparerent paucæ. Similiter pulueres arenæ vnius fluuij dicerentur innumerabiles; qui tamen in comparatione pulueris arenæ maris exigui ſunt. Sic ergò eſt de electis. Nam ſunt multi abſolutè, ſed in comparatione damnatorum ſunt valdè pauci, & ideò Deus abſolutè loquēdo dixit ad Abraham, quòd ſemen ſuum multiplicaret ſicut puluerem terræ, & ſicut ſtellas cœli, ſed in comparatione loquendo dictum eſt, Deut. 33. *Ecce omnes electi in manu Dei ſunt,* vbi quædam gloſſa inquit: *Tam pauci ſunt vt poſſint ſtare.* Et hanc reſponſionem approbat Aug. in li. de verbis Domini, di. *Non contrarius ſibi eſt Dominus, qui dixit, quòd pauci ſunt qui intrant per anguſtam portā,* & alibi dicit: *Multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno Cælorum. Pauci enim ſunt in comparatione perditorum, ſed multi in ſocietate Angelorum. Vix videntur grana, quando area trituratur, ſed tanta maſſa proceſſura eſt de area hac, vt impleatur horreum Cæli,* hæc ille.

Reſponſio ad 4 argumentum.

QVo ad quartum & vltimum argumētum de prædeſtinatione, accommodate mihi peregrina ingenia veſtra, O valentes & ſapientiſſimi viri. Erige ergò aures Pamphile. vt ait Terentius. Et qui habet aures audiendi audiat Apoc. 2. Ego autem poſſum dicere illud Magiſtri in 1. diſtinct. 40. *In huius quæſtionis ſolutione mallem alios audire, quàm docere.* vt enim idem dicit diſtinct. 41. eiuſdem libri: *Melior eſt fidelis ignorantia quàm temeraria ſcientia.* Tamen pro declaratione veritatis. Reſpondeo

quòd

quòd Deus nō omnes prædeſtinauit. Nam prædeſtinatio eſt tantum bonorum. Vnde Magiſter in 1. diſtinct. 40. dicit: *Prædeſtinatio eſt quædam comparatio, qua Deus elegit quos voluit antè mundi conſtitutionem.* Sed dices: Ergo eſt perſonarum acceptator. Reſpondeo quod non ſequitur. Nam ipſe Deus ex hoc non acceptat perſonas, ſed merita, & damnat demerita. Et ideò non omnes prædeſtinauit, quia prçuidit quoſdam in peccato duraturos, vnde illos tantum prædeſtinauit, quos rectè finituros cognouit. Non tamen futura merita bonorū fuerit cauſa prædeſtinationis, cùm ſint gratuita, Sed è contrà, vt inquit Auguſtin. in libr. de prædeſtinatione. Et Magiſter in 1. diſtin. 40. Aliquos tamen non prædeſtinaſſet, ſi malè finituros cognouiſſet. Ideò dicit Auguſtin. 23. quæſt. 4. capitul. Nabuchodonoſor: *Vires obedientiæ non ideò cuiquam ſubtrahuntur, quia eum non prædeſtinauit, ſed ideò eum non prædeſtinauit, quia receſſurum ab ipſa obedientia præuidit.* Non igitur prædeſtinatio Dei eſt cauſa damnationis alicuius, neque ex hoc, quod Deus ſciat quem eſſe damnandum, ille propter hoc efficietur malus & damnabitur, vt concludit Magiſter in 1 diſtinct. 38. referens Auguſtinum ſuper Ioannem ſermon. 12. dicentem. *Non enim ideo quemquam ad peccandum coegit, quia futura hominum peccata præſciuit,* hęc ille. Alias ſequeretur quòd Deus eſſet cauſa neceſſaria peccati, quod eſt impoſſibile, vt inquit Magiſt. ſententiarum vbi ſupra.

Exemplum prædicta declarans. CApe exemplum. Ponamus quòd ſit aliquis ſpeculator ſuper turrim, videns latrones in nemore paratos ad occidendum tranſeuntes, qui videns quendam volentem inde tranſire, exclamat dicens: Ne pergas ad ſiniſtram, quia ibi ſunt latrones qui te occident. Sed vade ad dexteram: profectò ſi ille viator non attendens eius monitionibus ibit ad ſiniſtram, occidetur. Speculator ille qui eius mortem præuidit, non poteſt dici fuiſſe cauſa mortis illius propter prædictam præuiſionē, etiam ſi poſſibile eſſet ipſam fuiſſe æternam, & ita de f[illegible]to fuiſſet. Et ſimiliter poſſumus da[illegible] aliud exemplum. Si enim aliquis rex faciat edictum, quod omnibus qui accedent cras ad portam Eccleſiæ maioris, ſedendo ibi & mendicando vult dare vnum denarium, profectò ipſe rex ſciet, quod multi potentiſſimi barones non ibunt ad mendicandum, & per conſequens ſcit quod non habebunt denarium. Præuiſio ergo ipſius regis non eſt cauſa, quod illi potentes non recipiant denarium, ſed ipſi. Et idem eſſet ſi ipſa præuiſio fuiſſet æterna. Vnde in propoſito ſic eſt dicēdum, quod præuiſio Dei non eſt cauſa damnationis vllius.

SEd dicet quis: Quare Deus creauit illos, quos ſciebat eſſe damnandos? Reſpondeo: licèt ad ſoluendam hanc quæſtionem ſufficere poſſet illud quod ait Paulus Roman. 9. *Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quid me feciſti ſic? Annon habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere, vnum quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Tamen ad ſatisfaciendum plenius dici veraciter poteſt, quod ſapientiſſimus Creator omniū Deus hoc fecit multis de cauſis. *Quare Deus creauit quos ſciebat eſſe damnandos.*

PRimo quia ſi nullus creatus fuiſſet, niſi ſaluandus, crediddiſſent homines ſe ſaluari ex neceſſitate, non ex diuina gratia, cooperante libero arbitrio. Contra quod eſt ſcriptura Paul ad Philip. 3. Et ad Ti. 3. Item, Ideò permiſit Deus naſci quos ſciebat damnandos, quia ipſe de malis ſcit elicere bona. Mali enim ſunt cauſa purgationis bonorum & gloriæ maioris ipſorum. Vnde Aug. libr. 3. de Tri. ait: *Mala quæ ab iniquis fideles perferunt, ipſis vtique valdè proſunt, vel ad exercendam probandamque iuſtitiam, vel ad augendam gloriam: Vel ad demonſtrandam huius vitæ miſeriam.* Et 3. q. 1. C. nulli dubium. Ale. Papa inquit: *Nulli dubiū eſt quin ſemper boni à malis perſequātur & tribulē-*

lent,

tur, propter quod oportet nos humiliari ſub potenti manu Dei, vt nobis fructum tribulationum in Cœlis largiatur. Et in capitulo aduerſitas. 7. quæſtion. 1. dicit Gregorius *Abel profecto eſſe renuit quem Cain malitia non exercet. Ferrum quippe noſtræ mentis ad acumen non poteſt peruenire veræ fœlicitatis, niſi hoc alterius raſerit lima prauitatis*, hæc ille. Exemplificare autem poſſumus de Aegia proconſule, qui fecit crucifigi Andream Apoſtolum, & de Nerone faciente crucifigi Petrum, & decapitari Paulum. De Herode qui fecit occidi tot innocentes: De quo inquit Auguſtinus in ſermone innocentium: *Nunquam prophanus hoſtis beatis paruulis tantum prodeſſe potuiſſet obſequio, quantum profuit odio.* Item de filio eiuſdem Herode qui fecit beatum Iacobum Apoſtolum occidi. Et de Principe Barbariæ qui fecit ſanctam Vrſulam cum vndecim millibus Virginibus interfici, & de alijs tyrannis qui fecerunt innumerabiles martyres coronari. Item ex malis nati ſunt multi boni. Nam de Taram idololatra ortus eſt ſanctus Abraham Patriarcha, de ſtirpe Eſau peſſimi ſanctiſſimus Iob: de Achab iniquo ſanctus Ezechias. De Patre gentili ſanctus Timotheus. Et de Patre Hebræo Apoſtolus Paulus, & ſanctus Martinus de parentibus infidelibus. Et Seraphicus Franciſcus de Patre malo & obſtinato. Et beata Virgo Maria licet de S. Anna & Ioachim nata ſit, tamen traxit originem de ſtirpe Iudaica pro maiori parte iniqua & mala. Vnde Auguſtin. dicit: *Sicut odoriferæ roſæ ex pungentibus ſpinis oriuntur, ſic quamplurimi, boni ex malis generantur & niſi mali fuiſſent boni ex eis nunquam orti fuiſſent, ſicut nec roſa ſi deficeret ſpina*, hæc ille. Et conſequenter prædicti ſancti non habuiſſent eſſe naturę nec gratiæ, nec etiam gloriæ, niſi fuiſſent mali à quib. procreati ſunt, quia remotis cauſis effectiuis, neceſſario remouetur etiã earum effectus, vt dicitur in lib. de cauſis. Et hanc rationem tangens Auguſtin. 22. de ciuitate Dei cap. 1. inquit: *Melius iudicauit Deus de malis bona elicere, quàm mala eſſe non ſinere*, & ſuper Ioannem dicit: *Siue Creator rationalem creaturam creauit, vt in æternum glorificet, ſiue vt ex demeritis ſuis in æternum cruciet, quicquid egit, & acturus eſt, totum cum optima ſapientia & bonitate ſine vlla ambiguitate factum eſſe cenſemus* & 11. de ciuit. Dei. c. 18. etiam ait: *Neque enim Deus vllum Angelorum vel hominum creaſſet, quem malum futurum eſſe præſciuiſſet, niſi pariter noſſet quibus eos bonorum vſibus accommodaret, atque ita ordinem ſæculorum, tanquam pulcherrimum carmen ex quibuſdam quaſi Antithetis honeſtaret.* Antitheta autem dicuntur ornamenta locutionum. Dicit vero Auguſtin. in libro Enchirid. cap. 2. *Malum ſuo loco poſitum & bene ordinatum, mirabiliter commendat bonum.* Vnde dici ſolet quod ita bene ſtat latro ſuper furcam, ſicut ſacerdos bene paratus ad altare. Ex prædictis autem inferri poteſt.

Tertio permittit Deus naſci malos, & ſimiliter creauit Angelos quos ſciebat ruituros, quia ſi ſolum Angeli permanſuri creati fuiſſent, & homines tantummodo beatificandi naſcerentur, ſolum appareret miſericordia diuina, & non iuſtitia in punitione malorum. Et hoc eſt quod inquit Auguſtinus 21. de ciuitate Dei. capitul. 12. *Si omnes à tenebris transferantur ad lucem, in nullo appareret ſeueritas vltionis.* Non ergo fecit iniuriam Deus alicui permittens ipſum naſci, cum ipſum bonum creauerit Eccleſiaſt. 7. vbi dicitur: *Fecit Deus hominem rectum. Et reliquit eum in manu conſilij ſui*, vt dicitur Eccleſiaſt. 15. Similiter dicendum eſt de Angelis ruentibus, quos bonos creauit. Concludendum eſt igitur quod prædeſtinatio Dei non eſt cauſa, quòd aliquis damnetur, ſed ſolum peccatum. Vnde dicit Auguſtinus 23. quæſtion. 4. cap. Nabuchodonoſor. alias capit. vaſis iræ. *Vaſis iræ nunquam Deus redderet interitum, niſi ſpontaneum inueniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini iuſte inferret iram, ſi homo ex Dei prædeſtinatione cecidiſſet in culpam.*

[illegible]nuertinæ obiectionis reſponſio.

SEd dicet quis: Nolo aliquid boni agere, quia ſi ſum prædeſtinatus, omnino ſaluabor, ſi ſum præſcitus ad æternam damnationem, omnino damnabor. Vt enim inquit magiſter in 1. diſtinct. 40. *Prædeſtinatorum nullus poteſt damnari, nec præſcitorum aliquis ſaluari.* Intelligendo in ſenſu compoſito, non indiuiſo. Sed tace, tace ſtulte, quia cum habeas liberum arbitrium ſi bene operaberis, & ſine peccato mortali morieris, inuenies te prędeſtinatum, & non præſcitum. Multi enim nunc ſunt ſceleratiſſimi, qui tamen ſunt prædeſtinati, quia Deus præuidit ab æterno quod debent ad pœnitentiam conuerti. Et ideo O peccator redi ad pœnitẽtiam, & inuenieris in numero prædeſtinatorum. Qui licet ſint pauci reſpectiue ad damnatos, tamen nemo propter hoc debet à bonis operibus ceſſare, imo magis inſudare & bene operari, vt inter illos paucos poſſit inueniri. Vnde ſi ego ſcirem non eſſe niſi vnum prædeſtinatum, cogitarẽ me eſſe illum, & non ceſſare à bonis operibus. Ita enim Deus nos prædeſtinauit, quod tamen vult nos laborare, vt ſaluemur. Quia vt dicunt Theo. in 1. diſtin. 41. *Prædeſtinatio non ſolum includit finem, ſed etiam medium dirigens in finem.* Et 23. quæſtion. 4. capitul. obtineri, dicitur: *Ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio, ita ab omnipotenti Deo poſita eſt, vt ad hanc electi non niſi labore perueniant, quatenus laborando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ab æterno diſpoſuit dare.* Illud autem Apoſtoli: *Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit*, intelligitur de præſcientia boni, ſcilicet quos præſciuit in bono finituros. Nam in prædeſtinatione includitur præſcientia. Vt inquit magiſter in 1. di. 40. Et hoc ſufficiat quoad ſecundã partem noſtri ſermonis.

TERTIA PARS. quæ dicitur confirmationis.

Quod pauci ſint ſaluãdi rationibus oſtenditur.

TERTIA pars noſtri ſermonis dicitur confirmationis. Quod enim pauci ſint ſaluandi, comprobatur quadrupliciter. Et primo via rationis, ſecundo via exemplificationis, tertio via figurationis, quarto via teſtificationis. Falſiſſima eſt enim illorum ſententia qui dicunt, quod licet pauci ſint, qui in vita ſua vadant per viam arctam & difficilem virtutis, imo quaſi omnes aut ſaltem maior pars eorum incedit per viam amplã & latam viciorum & voluptatis, tamen in morte poſtea conuertuntur, & ſic perueniunt ad patriam æternæ fœlicitatis. Contra hanc etenim animabus peſtiferam doctrinam quæ eis malefaciendi cõfidentiam præſtat, eſt diui Auguſtini ſententia, in ſermone de innocentibus di. *Impoſſibile eſt male viuere, & bene mori.* Impoſſibile, id eſt valde difficile, vt etiam accipitur in 5. Meta. Contra ipſam etiam eſt auctoritas beati Hieronymi, qui in tranſitu ſuo dixit: *Vix de centum millibus hominibus quorum mala ſemper fuit vita, merebitur vnus in morte diuinam habere indulgentiam. Certe vere concludam. Qui dum ſanus eſt, & iuuenis, Deum offendere non formidat, in morte non merebitur indulgentiam obtinere diuinam.* hæc Hieronym. Poſſumus quoque adducere ad confirmationem prædictorum, illud quod inquit Auguſtinus ſupra, ſcilicet, *Percutitur hac animaduerſione peccator, vt moriens obliuiſcatur ſui, qui dum viueret oblitus eſt Dei.* Quia igitur plures ſunt male viuentes quam benè & virtuoſe, ideo plures ſunt qui vadunt ad perditionem calamitatis perpetuæ, quam ad fœlicitatem æternæ vitæ. Cuius veriſſimæ concluſionis indubitabilitatẽ luce clarius vt ſic dixerim probare volens, eam primo quinque rationibus demonſtrabo.

Prima

PRima quarum dicitur naturalitatis. Teſte enim Philoſopho primo Phyſi. Vnumquodque magis inclinatur, ſeu mouetur ad illud quod ineſt ſibi ab intrinſeco, quàm ad illud quod ineſt ei ex alio. Nam lapis magis inclinatur deorſum quàm ſurſum, & hoc propter intrinſecam grauitudinem quæ trahit deorſum: quarto de Cœlo & mundo. Iuriſtæ autem dicunt quod vnumquodque de facili reuertitur ad naturam ſuam. l. ſi vnus §. pactus, ne peteret. ver. quod etiam in ſpecie. ff. de pactis. quod etiam notatur in l. voluntate in fin. ff. quibus mod. pign. vel hypo. ſol. Cum igitur natura humana peccato originali corrupta, inclinata ſit ad malum omni tempore. Gene. 8. & cap. omnis ætas. 12. quæſtion. 1. & c. proclimus. 20. quæſtion. 3. & ca. cum in iuuentute. de præſumptio. quòd autem faciat bonum, inſit ſibi ex alio, ſcilicet Deo, iuxta illud 2. ad Corint. 3. *Non ſumus ſufficientes.* & cætera. Et Oſeæ 13. vt inquit Deus: *Perditio tua ex te Iſrael eſt: ſed ex me tantum ſaluatio tua.* Sequitur quòd ex tali intrinſeca, & corrupta inclinatione plures homines conſentiant peccato, quàm virtutibus. Caro etiam omnium hominum propagatur ex ſemine infecto, & vnuſquiſque habet in ſe fomitem originalis peccati etiam poſt baptiſmum, ergo plures ſequuntur voluptates ſenſuales, & carnales, quàm ſpiritualia opera, quia anima coniuncta corpori imitatur paſſiones corporis, vt dicitur in lib. ſex principiorum. Vnde Paulus ad Roman. 7. inquit: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati.* Et ideo dicit Dauid propheta Pſalmo 13. approbando concluſionem noſtram: *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt.* &c. Et in aut. de mona. § ſi vero, el 2 dicitur: *Humana natura quodãmodo labitur ad delicta.* Et conſequenter plures damnantur, quàm ſaluentur.

2. Ratio ad idem.

SEcunda ratio dicitur pœnalitatis. Obiectum enim præſens & cognitum magis mouet potentiam ad actum, quam incognitum & remotum. Nam oculi ſecundum philoſophum 3. de anima mouentur ad delectationem ex præſentia formoſarum figurarum, & aures ex præſentia dulcium melodiarum, magis quàm ex remotione & ignorantia earum. Et ideo delectabilia ac carnalia, & viſibilia, quæ hominibus ſunt præſentia per ſpeciem, magis eos communiter mouent, quàm cœleſtia, & ſpiritualia inuiſibilia quæ ſunt a ſenſibus elongata, & non cognoſcuntur niſi per fidem. De qua vera fide parum in hominibus hodie inuenitur. Vnde Saluator admiratiue inquit Luc. 18. *Cum venerit filius hominis, putas inueniet fidem ſuper terram?* Ergo plures homines damnabuntur quam ſaluabuntur. Dicente Paulo Roman. 8. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.* &c.

3. Ratio paucos eſſe ſaluandos probans.

TErtia ratio dicitur difficultatis. Vt enim dicit Philoſophus 2. Ethic. *Difficile eſt attingere medium, ſed facile eſt ab ipſo deuiare,* ſicut patet in ſagittantibus quibus difficile eſt in medium ſigni dare, ſed facillimum eſt deuiare à ſigno. Cum ergo virtus conſiſtat in medio ſecundum eundẽ philoſophum ibidem: Sequitur, naturæ per peccatum corruptæ difficilius eſſe ipſam attingere, quam ab ipſa per peccatum deuiare. Cum igitur quilibet libentius ſequatur viam faciliorem, quàm difficiliorem, concluditur q plures homines vadunt per viam à virtutibus deuiantẽ, quã per rectam ſemitam ipſarum virtutũ; & conſequenter quòd plures ibunt ad æternam damnationem, quàm ad fœlicitatem.

4. Ratio pro eodem.

QVarta ratio dicitur maioritatis. Si enim de quo minus videtur ineſſe & ineſt, ergo etiam de quo magis 2. Topicor. Si enim robuſtus & fortis ab aliquo ad terram deijcietur, multo magis ab eodem deijcietur infirmus & debilis. Sed Lucifer & ſequaces per peccatũ corrue-

runt, & deiecti ſunt ad æternam damnationem, cum tamen non haberent fragilitatem corporis, nec inimicum ſuggerentem, eſſentque ſpiritualis naturæ quæ eſt fortis, teſte Saluatore Matth. 26. Ergo homines habentes corpus corruptibile quod aggrauat animam. vt dicitur Matthæi 26. & diabolum tentantem & impugnantem ad Epheſ. 6. multo facilius corruent per peccatum, & conſequenter dãnabuntur. Et hoc eſt quod dicitur Iob 4. *Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, conſumentur velut à tinea? De mane vſque ad veſperam ſuccidentur, & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.*

5. Ratio ad idem, QVinta ratio dicitur coniecturalitatis ſiue ſignalitatis. Licet enim vt ait Philoſophus prim. Perier. De futuris contingentibus non ſit determinata veritas: tamen ſæpe ex qualitatibus rerum, & ſignis quibuſdam aliqua futura percipimus. Vnde Philoſophus inquit 2. Priorum, quod ſignum eſt propoſitio demonſtratiua, faciẽs fidem. Sicut exempli gratia dicimus: *Sero rubens Cælum, cras indicat eſſe ſerenum: Mane rubente polo, ſol dicit ſurgere nolo.* Quod quidem vt communiter verum eſt. Ex denſitate etiam nubium, multitudine fulminum & ventorum, atque ex aëris tenebroſitate, & tonitrui magnitudine, tempeſtatem futuram cognoſcimus vel ingentem pluuiam. Dicit enim Saluator Matthæi vigeſimoquarto. *Ab arbore fici diſcite parabolam,* &cæt. Cum igitur ex mala vita hominum plura ſigna damnationis videamus quam ſalutis: Bene coniecturari, & opinari poſſumus quòd plures damnabũtur, quam ſaluabuntur.

Pro dictis ponitur aliqua dicta poetarum. VNde ad hoc propoſitum adduci poteſt illud Ouidij in 10. Metamorphoſ. vbi introducit Orpheum, dicentem Plutoni & Proſerpinæ, quos Deos Inferni putabat: *Omnia debentur vobis, pauluméque morati, Serius aut citius ſedem properamus ad vnam. Tendimus huc omnes, hæc eſt domus vltima, voſque Humani generis longiſſima regna tenetis.* Verificantur enim eius verba in maiori parte hominum, qui deſcendunt ad Infernum. Nam vera eſt ſententia Philoſophi 6. Ethicor. dicentis: *Quamuis omnes ſani eſſe velimus, medicinam tamen non addiſcimus.* Et ita ſimiliter, quamuis omnes in generali appetamus fœlicitatem æternam, non tamen omnes viam inquirimus ad conſequendam eam, neque medicinam peccatorum noſtrorum procuramus. Imo verificatur illa ſententia Iuuenalis libro 1. Satyra ſecund. dicentis: *Quis enim non vicus abundat: Triſtibus obſcœnis?* Et libro 5. Satyra 1. *Mobilis & varia eſt ferme natura malorum.* Et ibidem: *Ad mores natura recurrit Dãnatos fixa, & mutari neſcia: nam quis Peccandi finem poſuit ſibi?* Et iterum: *Quiſnam hominum eſt, quem tu contentum videris vno Flagitio!* Verificatur etiam illud Ouidij in 1. Metamor. dicentis; *Protinus irrupit generiſque prioris in æuum, Omne nefas, fugére pudor, verumque, fideſque, In quorum ſubiere locum fraudeſque doliſque. Inſidiæque, & vis, & amor ſceleratus habendi. Viuitur ex rapto, non hoſpes ab hoſpite tutus, Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt. Imminet exitio vir coniugis, illa mariti: Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ: Filius ante diem patrios inquirit in annos. Victa iacet pietas.* &c.

VT autem cognoſcamus quod abſque dubio plures damnantur, quàm ſaluentur, veniamus ad practicam. Et peto, quo vadunt omnes qui ſunt extra fidem? Ad domum diaboli 33. diſt. c. quiſquis. & de conſecra. di. 3. c. omnes. Quò, negantes Eccleſiam Romanam eſſe caput omnium Eccleſiarum? Ad domum &c. 3. quæſt. 6. c. dudum. Quò vadunt non defendentes fidẽ Chriſti & articulos cum poſſunt? Ad domum diaboli 23. quæſtion. 7. capitulo. omni timore. Quò pergunt credentes & tenentes aliquem errorem ab Eccleſia condemnatum? Ad domum &c. diſtinctio. *Sequitur practice oſtendendo quod plures damnãtur, quàm ſaluentur.*

12. ca-

n.capitul.non decet. Quò vadunt dubitantes de aliquo articulo fidei? Ad domũ diaboli.capitul.dubius in fide.hære. Quò dubitantes de alia vita. Ad domum &c. capitul. tempus decimatertia quæſtione ſecund. Quò dubitantes de immortalitate animæ? Ad domum &c.capitul. habent decimatert. quæſtio.2. Quo male ſentientes de corpore Chriſti,& de alijs ſacramentis Eccleſiæ? Similiter capit.ad abolendam.de hære. Quo falſas, ac vanas opiniones inducentes vel loquentes? Ad domum &c.24.quæſt.ſecund.cap. hæreticus eſt. Quò, errorem ſuum contumaciter defendentes? Ibidem 24.quæſt.3. cap. qui in Eccleſia. Quò præſtantes auxilium, conſilium, vel fauorem hereticis? Ibidem capitul.excommunicauimus. §.credentes.de hære. Quo errores hæreticorum laudantes & defendentes? Ibidem 24 quæſtio.capitul.qui aliorum. Quo inuocantes dæmones,ad conſilium capiendum ab eis? Ibidem 26. quæſtio. 2. capit. hi qui. Quo reuerentiam exhibentes planetis & ſyderibus? Ibidem 26. quæſtio.2. capitul.illos. Quo facientes pacta cum dæmonibus? Ad domum diaboli 26.quæſtion.2 capitul,illud. Quo vtentes arte notoria ad ſcientiam acquirendam? Ibidem eodem c. Quo facientes exerceri incantationes,diuinationes, maleficia, facturas,& breuia? Ibidem 26.quæſtio.5.capitul.non liceat. Quo inueſtigantes occulta & futura per inſpectiuam Aſtrolabij? Ibidem 26.quæſtio.5. capitul. non oportet. Quo ſomnijs fidem adhibentes? Ibidem 26.quæſtio.4. capitul. ſciendum. Quo credentes faſcinationibus? Ibidem 26.quæſtio.5 capitul. nec mirum. Quo credentes quod qui tali hora vel die natus eſt, habebit bonum, vel malum euentum? Ibidem 26.quæſtio.2. c. illud. Quo obuiantes alicui creaturæ & credentes, inde euenturum aliquod bonum vel malum? Ibidem 26.quæſtio 4. capitul. igitur. Quo credentes, quod cantus auium habeat bonam vel malam ſignificationẽ? Ad infernum, vbi ſupra. Quo credentes quod aliqua mulier conuertatur in felem, vel vadat per aerea cum Diana &c. Ibidem 26.quæſtio.quint.capitul.Epiſcopi. Quo facientes per ſe, vel per alium, incantationem ad ſanitatem recuperandã? Ibidem l.eorum.C.de malefi. & mathe. Quo facientes incantari animalia pro ſalute recuperanda? ibidem 26.quæſt.6.capit.admoueant. Quo addiſcentes artem diuinationis? Ibidem cap.qui ſine Saluatore.26.quæſtio.ſecund. Quo inquirentes à diuinatoribus de morte aut vita, proſperitate vel aduerſitate & ſimilibus? Ibidem c.non obſeruetis.26.quæſt.7. Quo portãtes breuia ſuperſtitioſa ad collum? Ad domum diaboli vbi ſupra. Quo obſeruantes dies Aegyptiacos ad aliquid inchoandum vel faciendum. Ad Infernum 26 quæſt.5.cap.non liceat. Quo in Kalendis Ianuarij aliquid noui facientes propter bonum augurium? Ibidem 26. quæſt. 7.capitul.ſi quis. Quo in Kalendis Maij lauro vel ramis arborum more paganorum domos cingentes, & c. huiuſmodi ſuperſtitioſa facientes? Ibidem 26.quæſt. 7.capitul.non licet. Quo vadunt omnes cum aliquo mortali peccato decedentes? Ad Infernum.§.alias.25.di. Quo dantes eis conſilium, auxilium vel fauorem, ad perpetrandum ipſum peccatum? Ibidem capitul.cum fure.extra de fur.& capitul. legatur.24.quæſtion.tertia. Quo ignorantes articulos fidei & ea quæ pertinẽt ad ſalutem, cum addiſcere potuerunt? Ibidem capitul. Vos aute omnia.de conſecrat.diſtinction.quart. Quo ignorantes prælati,& aliorum regimen ſuſcipientes qui ſeipſos regere neſciunt? ibidem cap. cum ſit.de ętat & quali. Quo voluntates defunctorum executioni demandare nolentes, & legata ab eis facta non ſoluentes? ibidem c.qui oblationes, 13. quæſt. 2. Quo omnes ſine charitate morientes? Ad infernum c.nullus. de pœniten. diſt. 7. Quo omnes præcepta Dei non obſeruantes & opera miſericordię non facientes cum poſſunt? Ad domum diaboli Matt.25.*Ibunt hi in ignem æternũ dicit Dominus.*

O quot erunt inter iſtos damnatos connumerati. Profectò plures erunt, quam beatis aſſociati.

Exemplis etiã oſtenditur quod pauci ſint ſaluandi, & multi damnandi.

QVo ad ſecundam confirmationem quæ dicitur exemplificationis, dico quòd ſi conſideremus omnia exempla tã naturalia, quam diuinalia, & moralia, inueniemus quod plura reſpondent ad pœnam, quàm ad gloriam. Videmus enim in iſtis quæ naturaliter fiunt, plus malitiæ abundare, quam bonitatis. Vnde plures ſunt immũditiæ, quæ ex frumento vino, & oleo exeunt, quam ipſi fructus, plura folia arborum, quàm poma: plus eſt de terra inculta quam culta, plus aquæ maris, quam ſint dulces aquæ, plures lapides ædificiorum, quam precioſi. Sic plures ſunt reprobi quam electi. Item videmus, quod piſcatores plus capiunt immunditiæ & piſcium inutilium in retibus ſuis, quam ſint boni piſces. Vnde Matth. 13. dicit Saluator: *Quod ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mari, & ex omni genere piſcium congreganti, quam cum impleta eſſet educentes, & ſecus littus ſedentes elegerunt bonos in vaſa ſua, malos autẽ foras miſerunt. Sic erunt in conſummatione ſæculi.* Ecce ergo quod beati ponuntur in vaſi, quaſi in modico loco morantes propter paucitatem, ſed mali proijciuntur, in littore maris propter multitudinem. Similiter videmus quod facilius eſt deſtruere, quam ædificare, perdere quam inuenire occidere quam reſuſcitare. Item vno anno conficitur panis, & vno quaſi momento deuoratur. Multis annis homo perficitur, & in momento moritur. Multo tempore palatium, vel caſtrum conſtruitur. Quare hoc? Niſi quia natura eorum facilius ducitur ad malum. Item terminus, quò in his rebus quę ſunt difficiles ad habendum, pauci perueniunt, vt in ſcientia, dignitatibus & huiuſmodi. Et hoc quare? Quia precioſa difficillime poſſidentur. Sic ergo gloria cœleſtis à paucis capitur, quia score glorioſiſſima eſt. vnde Philoſophus ait, in 2. Ethico. *Malum eſt facile, difficile eſt bonum.*

Alia exempla ad idem

HAec etiam veritas probari poteſt multis alijs exemplis. Legitur enim quod quidam Monachus Lugdunenſis qui fuerat in Eremo per triginta annos in magna pœnitentia, poſt mortem ſuam apparuit Epiſcopo ciuitatis Lugduni dicens: Ha, ha, O iuſtitia Dei quàm terribilis es, quam ſubtilis, quam acuta, quam aſpera Et ſtupeſcens Epiſcopus, adiurauit eum, vt diceret quis eſſet. Cui ille reſpõdit: O Ioannes, age pœnitentiam, grandis enim tibi reſtat via. Eo namque die quo ego deceſſi ex hac vita, tranſierunt etiã viginti octo millia animæ, quæ omnes damnatæ fuerunt, exceptis quinque. Duæ quarum æternam gloriam, & tres purgatorium intrauerunt. Et his dictis diſparuit. Habetur etiam in Chronicis ordinis noſtri, quod dum quidam frater noſter deuotus, & ſanctus prædicaret in in Alemania, populo multo aſtãnte & vidente, quædam mulier peccatrix miraloſe compuncta, ex maxima contritione mortua eſt. Completo ergo ſermone, ille ſanctus prædicator rogauit Deum vt ei reuelaret quid factum eſſet de anima illius mulieris. O mirabile dictu, illa quæ mortua fuerat, ſana ſurrexit. Et interrogata a prædicatore, quid vidiſſet in alia vita. Reſpondit, Heu, ſciant homines quod eadem hora qua mortua fui, deceſſerunt ex hac vita mille homines, qui omnes damnati ſunt, exceptis quatuor qui ad purgatorium deſcenderunt. Legitur etiam quod ſanctus Bernardus quintadecima die poſt mortem ſuam apparuit cuidam monacho, qui m ille monachus interrogauit ſi eſſet tam difficile ſaluari, vt ſcriptura teſtatur: Reſpondit Bernardus, Veriſſimum eſt. Nam eo die quo ego ex via migraui 4,000. hominum deceſſerunt, & ſolummodo ego cum quodam eremita vitam cœleſtem intraui, & quidam bonus ſecularis pœnas purgatorij. Alij omnes damnati ſunt. O excæcati peccatores, agite pœnitentiam, quia iuſtitia Dei eſt ſtrictior, quam credatur: Et quid mirum, ſi tot damnantur? cum totus mundus

dus ſit laqueis plenus. Sanctus enim Antonius Abbas raptus in ſpiritu, vidit totũ mundum laqueis plenum, & flens exclamauit dicens: *Domine quis euadet hos tantos laqueos?* Et Dominus reſpondit, *Sola humilitas.* Ecce quod nemo poteſt ſaluari niſi ſit humilis Matthæi 18. *Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnũ Cælorum.* Et tamen pauciſſimi inueniuntur humiles, ergo &c. Chryſoſto. etiam ſuper Matthęum inquit: *Niſi quis ambulauerit per iuſtitiæ viam, non poterit peruenire ad Paradiſi portam*, ſed pauci ambulant per viam iuſtitię, ergo pauci perueniunt ad portam vitæ.

Multis ſacræ ſcripturæ exemplis ſeu figuris paucitas ſaluandorum oſtenditur.

Tertio confirmatur eadem veritas & concluſio via figurationis. Multæ enim exempla inueniuntur in ſacra ſcriptura quæ figurant paucitatem ſaluandorum. Lege enim Geneſis 7. & 8. & inuenies quod tempore diluuij pauci, id eſt ſolum octo perſonæ vtriuſque ſexus ſaluatæ ſunt in Arca Noe. Item Geneſis 19. inuenies quod ex Gomorrha, & Sodoma ſolus Loth inuentus eſt iuſtus, & ſaluatus cum duabus filiabus, & vxore ſua, quę retroſpexit, & in ſtatuam ſalis cõuerſa fuit. Itẽ inter Aegyptios ſolus Ioſeph iuſtus inuentus eſt Geneſ. 39. Moyſes inter Madianitas Exod. 3. Samuel inter filios Leui. 1. Reg. 3. Helias inter eos, qui omnes curuabant genua ante Baal 3. Reg. 19. Tobias inter omnes qui adorabant Deos aureos, libri eos 1. c. Iob qui dicit de ſe: *Frater fui draconum & ſocius ſtruthionum eius* 30. c. Daniel cum tribus ſocijs inter Chaldæos Dan. 3. 6. & 14. Suſanna inter iudices malos Dan. 13. Centurio inter gentiles, cuius fides excellit omnes de Iſrael. Matth. 8. & Luc. 7. Gamaliel doctor legis inter Phariſæos Actor. 5. Luc. quoque 8. habetur quod de quatuor partibus ſeminis, ſolum quarta pars bonum fructum fecit. Quo datur intelligi, quod plures ſunt mali quam boni. Et in eodem Euangelio capitul. decimoſeptimo. dicitur, quod de decem leproſis qui mundati ſunt à Domino, ſolum vnus alienigena reuerſus eſt ad ipſum, Deo gratias referens de accepto beneficio. Et ideo ibi dicit gloſſ. *Decem mundantur ſanguine Chriſti, & quaſi vnus ſolus ſit particeps eius.*

Alia figura hoc idem manifeſtãs.

Item ſi bene conſideres ſcripturam ſacram, inuenies quod quando filij Iſrael exierunt de Aegypto, & irent in terram promiſſionis erant 600000. fere peditum & pugnatorum, abſque paruulis & mulieribus: ſed & vulgus promiſcuum quaſi innumerabile, vt dicitur Exod. 12. Quando autem fecit eos Deus numerari, inuenti ſunt pugnatorum 603550. maſculini ſexus à vigeſimo anno & ſupra, eorum qui poterant ad bella procedere. Et non fuerunt numerati cum eis Leuitę, nec paruuli, nec mulieres, nec impotentes pugnare. Vt habetur Num. 1. & 2. Et tamẽ ex omnibus illis ſupradictis nemo eorũ à viginti annis & ſupra intrauit terram promiſſionis, niſi duo tantum, videlicet Ioſue & Caleb, ſecundum quod prædixit Deus Num. 14. O peccator conuertere, quia multis, imo omnibus hominibus terra viuentium promiſſa eſt, & tamen valde pauci ad illam intrant.

Paucitas ſaluandorum etiam auctoritatibus probatur.

Quarto & vltimo probatur hæc concluſio via teſtificationis. Multæ enim auctoritates inueniuntur, quę oſtendũt paucitatem bonorum, & multitudinem malorum. Ait enim Ariſtot. 2. Rhet. cap. 17. *Plura eorum quæ fiunt, mala ſunt.* Et hoc idem inquit Ouidius in 3. de arte amandi, *Pluraque ſunt ſemper deteriora bonis.* Proſper vero in lib. epigram. dicit: *Amplis incedit ſpacijs terrena voluptas: Anguſto virtus limite celſa petit.* Et Iuuenalis lib. 5. ſatyra. 1. ait: *Rari quippe boni, numero vix ſunt totidem quot Thebarum portæ, vel diuitis oſtia Nili.* Sibilla quoque Cumana in 6. Aenei. loquens Aeneæ de Inferno inquit:

Facilis deſcenſus Auerni:
Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.
Sed reuocare gradum, ſuperaſque euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor eſt, pauci quos æquus amauit
Iupiter,

Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,
Dis geniti potuere. Et Sene. in lib. tragoed. ait: *Ingens vorago faucibus vaſtis patet, latumque pandit omnibus populis iter* Aug. etiam 2. de ciuitate Dei inquit: *Plures homines currunt in pœnas, quàm ad gloriam.* Et ſuper Matthæum exponens illa verba: *Multi ſunt vocati,* &c. ait: *Multi ſunt vocati ad fidem, pauci vero ad regnum.* Et in lib. de fide ad Petrum iterum dicit: *Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, non omnes qui intra Eccleſiam catholicam baptizantur, accepturos eſſe vitam æternam; ſed eos ſolum qui percepto baptiſmate recte viuunt. Regnum enim Cælorum ſicut hæretici, Iudæi, infideles & ſchiſmatici non habebunt, ita & catholici criminoſi poſſidere non poterunt,* hæc ille. Et Hier. in epiſtola ad filiam Mauritij inquit: *Nemo te circumueniat, nemo ſermone ſeducat. Non niſi ſanctos & ſimplices cæleſtis aula ſuſcipiet. Nullum apud Deum habet malitia locum: ab omni dolo & nequitia mundum eſſe neceſſe eſt, qui cupit regnare cum Chriſto.* & B. Anſelmus in quadam epiſtola dicit: *Qui vult ſecurus eſſe, quod ſit de numero electorum, ſtudeat eſſe de numero paucorum. Et ſi vult ſecuriſſimus eſſe, ſtudeat eſſe de numero pauciſſimorum,* hæc ille. & Auguſt. in lib. de correctione & gratia, tranſumptiue in c. ſi ex bono §. cum ergo de pœnit. diſtinct. 4. loquens de illis baptizatis qui moriuntur in peccato mortali, ait: *Fuerunt ergo iſti ex multitudine vocatorum; ex electorum autem paucitate non fuerunt.* Remigius vero ſuper Matthæum inquit: *Quod tam multi, & tam nouiſſimi, quam primi reprobentur, terribili ſententia ſubditur cum dicitur: Multi enim ſunt vocati. &c.* O miſer peccator, mala nouella. Tu velles, quod dicerem, omnes ſaluantur. Ego non poſſum. Audi etiam Auguſtinum in libro de vero cultu dicentem, quod antequam incarnatus fuiſſet Chriſtus, tranſierant de mundo pluſquam quinque millia annorum, qui omnes damnabantur, exceptis paucis de populo Iſrael. Conſidera ergo quot infinita quodammodo millia hominum vſque tunc iuerant ad infernum. Gregorius quoque in homilia ſuper Matthæum dicit: *Ad fidem plures veniunt ſed ad cæleſte regnum pauci deducuntur. Plerique enim Deum vocibus ſequuntur, ſed moribus fugiunt. Ex hoc ergo duo penſare debemus: Primum eſt vt de ſe quiſque minime præſumat, quia & ſi iam ad fidem vocatus eſt, vtrū ad regnum eligendus ſit, neſcit. Secundum vero eſt, vt vnuſquiſque proximum quem iacere in vitijs cōſpicit, deſpicere non audeat, quia diuinæ miſericordiæ diuitias ignorat,* hæc ille.

Veniamus nunc ad campum diuinarū ſcripturarum. Quid dicis tu, O Iſaia 8. C. *Multiplicaſti gentem & non magnificaſti lætitiam,* & 1. ad Cor. 9. inquit Paulus: *Neſcitis quod hi qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium,* & 1. Petri. 4. dicit Apoſtolus: *Si iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi apparebunt?* O peccator paupercule, quàm malæ ſunt iſtæ nouellæ. Sed forte dicis: Non credo prædictis teſtibus, audi infallibilem veritatem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, hanc concluſionem noſtram confirmantem. Nam Lucæ 13. dicitur, quod quidam dixit ei: *Domine ſi pauci, qui ſaluantur? Ipſe vero Dominus reſpondit ad illum, & ſocios: Contendite intrare per anguſtam portam, quia dico vobis: Multi quærūt intrare, & non poterūt,* hæc ibi. Cum ergo reſponſio debeat intelligi & exponi ſecundum tenorem præcedentis interrogationis. l. de ætate §. qui interogatus. ff. de inter acti. Concludendum eſt & indubitanter tenendum, quod per hanc reſpōſionem nihil aliud determinat Dominus niſi quod pauci ſaluantur. Et ideo Auguſtinus in libro de verbis Domini exponens prędicta verba, ſcilicet: *Contendite intrare per anguſtam portam,* ait: *Confirmauit Dominus quod audiuit, ſcilicet quod pauci ſunt, qui ſaluātur, quia pauci intrant per anguſtam portam. Alio autem loco ipſe ait: Arcta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui ingrediūtur per eam,* hæc ille. Et Ambroſius inquit: *Fiendū magis eſt, quam proferendū, plures damnari, quam ſaluari. Quod enim per veritatem aſſeritur, nulla voce reprobatur.* Chryſoſto. autem ſuper Matthæum exponens illa verba: *Multi erunt nouiſſimi primi.* &c. ait: *Primos dicit nouiſſimos, & nouiſſimos primos, non vt nouiſſimi digniores ſint quam primi, ſed vt coæquentur, & nulla ſit inter eos differentia tem-*

Alijs auctoritatibus hæc veritas manifeſtatur.

tem-

Digitized by Google

temporis cauſa. Quod autem dicitur, multi ſunt vocati, pauci vero electi, non ad ſuperiores pertinet, ſed ad gentes, quoniam ex ipſis gentibus, qui multi ſunt vocati, pauci ſunt eligendi, hæc ille. Sed omiſſis omnium Eccleſiæ Romanæ doctorum auctoritatibus hoc tenentium, reuertamur ad verba Saluatoris noſtri qui expreſſe hãc veritatem nobis intimauit, Matthæ.7.dicens: *Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpacioſa eſt via quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam.* Et ibidem ait: *Quam anguſta porta, & arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam,* vbi gloſſ. ait: *Sed pauciores ſunt qui intrant per eam.* Vnde Hieronym. dicit: *Anguſtam viam pauci inueniũt. Nec omnes qui inuenerint ingrediũtur per eam.* Multi etiam inuenta veritatis via, capti voluptatibus ſeculi, de medio itinere reuertuntur. in eodem quoque capitul. ipſe Saluator noſter noſter etiam dicit: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum Cælorum, ſed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in Cælis eſt.* Pauci autem inueniuntur qui voluntatem Dei faciant. Ideo in eodem. ca. dicit Saluator noſter: *Multi dicent mihi in illa die, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus? Nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes magnas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui eos, dicens: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Sed ad quid tot auctoritates allegamus, cum concluſio noſtra expreſſe ſit à Ieſu Chriſto prædicata Matthæi 20.capitul.cum dicit: *Multi ſunt vocati, pauci vero electi.* Ideo dicit Auguſtinus in libro de vero cultu, oſtendẽs paucitatem ſaluandorum: *Arbitror tres mũdi partes fore damnandas, eo quod in ipſis regnant infideles aut hæretici. De quarta autem parte quid dicam, niſi quod Ioannes ait: Totus mundus poſitus eſt in maligno,* vt habetur Ioannis 2. id eſt plenus malignitate & peccatis. Quales enim ſunt homines hodierni temporis? niſi vt plurimum ſuperbi, auari, luxurioſi, guloſi, homicidæ, raptores, iracundi, inuidioſi, in bonis operibus negligentes, & in omnibus vitijs inuoluti? Quo vadunt iſti maledicti? Profecto omnes ad inferna deſcendunt. Et ideo pauci, & pauciſſimi, ad vitam perueniunt ſempiternam. De quorum exiguo numero faciat nos Deus noſter, Amen.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.

De Documentis in Teſtam. relictis quinque generalibus perſonarum videlicet, religioſis, regibus, ſiue rectoribus, ſubditiſque, ac ſenibus & iuuenibus.

SERMO XXIV.

PAX *vobis* Ioannis.20. Sententia eſt Eccleſiaſtici dicentis: *Amicus fortis protectio. Qui habet illum, inuenit theſaurũ. Amico fideli nulla eſt comparatio auri & argenti, contra bonitatem illius. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis.* Caſſiodorus quoque in quadam epiſtola inquit: *Sine amicis omnis cogitatio eſt tædium, omnis operatio labor, omnis vita eſt tormentum, ſine quorum ſolatio viuere eſſet mori.* Ariſtotel.8.Ethicor.capitul. ſecund. ait: *Amicitia maxime neceſſaria eſt in vita. Sine amicis enim nullus eligeret viuere, habens reliqua bona omnia.* Et in 3. Topic. iterum dicit: *Magis eligenda eſt ſuperabundantia amicitiæ, quam pecuniarum.* Eccleſiaſt. quoque 25. capitul. ſcriptum eſt: *Beatus qui inuenit amicum verum.* Auctor etiam libri, qui dicitur Facetus.6.capit. inquit: *Vtilius nihil eſt homini quam fidus amicus* Et Iacobus Beneuentanus

cap. 34. ſui libri ait: *Omnibus eſt rebus bonus anteferendus amicus*, & auctor aſtrolabij etiam inquit. *Omnia dona Dei tranſcendit verus amicus.* Nihil enim tam neceſſarium eſt homini, quam verus amicus, vnde verſificator fabularum Aeſopi 57. dicit: *Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amico.* Quapropter ego, qui in hac ſacra quadrageſima, non vnum tantummodo amicum, ſed quaſi innumerabiles acquiſiui, ſummopere lætor & gaudeo, videns veſtram erga me maximã beneuolentiam: verum non minori dilectione ego vobis afficior. Poſſum enim merito dicere illud Apoſtoli Philip. 1. *Teſtis eſt mihi Deus quomodo vos omnes cupiam in viſceribus Ieſu Chriſti.* Quia igitur ô dilectiſſimi ciues, habeo in breui à vobis ſeparari, & eſt bonorum amicorum conſuetudo, vt quando ab inuicem ſunt ſeparandi, ſe amplexentur, iungantque dexteras atque inuicem oſculentur, atque pacem vni alter reliquat: Ideo in hoc diſceſſu meo quod in breui erit, ex teneritudine amoris, vos omnes ſalutare cordiliter coact⁹ ſum, verba propoſita dicens, ſcilicet. *Pax vobis.* Verum quia veri amici in diſceſſu ſolent relinquere charis ſuis aliqua dona vt de ipſis habeant memoriam; Ideo ego in hoc diſceſſu deliberaui quaſi per modum teſtamenti, omnibus vobis aliqua legata dimittere. Sed quia diuerſorum eſtis ſtatuum, in hoc ſermone tantummodo quinque ſtatibus precioſa legata faciemur.

PARS PRIMA, IN QVA relinquuntur quinque documenta Religioſis.

Primum igitur vobis religioſi, relinquo in hoc teſtamento documentum quod dicitur ſanctitatis: vt. n. ſcriptum eſt 1. Petri 2. *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis:* Et Iſaiæ 61. dicitur: *Vos ſacerdotes Domini vocabimini: miniſtri Domini Dei noſtri, dicetur vobis.* Et ideo ſuper omnes homines mundi debetis eſſe ſancti 93. diſtinctio. capitul. legimus. Dicit enim Symmachus Papa 1. quæſtio. 1. capitul. Viliſſimus; *Viliſſimus reputandus eſt, niſi præcellat alios ſcientia & virtute, qui eſt honore præſtantior.* Et ideo vos inuitat Dominus ad hanc ſanctitatem Leui. 20. di. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum.* Omnia ergo verba veſtra, cogitationes, & opera debent eſſe ſancta.

2. Documentum religioſis relictum

Secundum documentum dicitur eſſe exemplaritatis. Non enim ſufficit quod quis habeat ſanctitatem in anima, niſi etiam per bonum exemplum proximis oſtẽdat. Ideo dicitur quod tales religioſi maxime prælati, debent eſſe irrepræhenſibiles. 1. ad Tim. 3. 25. diſtinctio. §. nunc autem. & capitul. primum & 1. quæſtio. 1. cap. vulnerato. & 2. quæſtio. 7. capitul. Epiſcopi, *Vita* enim *paſtoris debet eſſe exemplaris ſubditis.* 2. quæſtio. 7. capitul. cum paſtoris. Quia abſurdum eſt paſtorem eſſe peiorem populo 1. quæſtio. 1. cap. viliſſimus. Ideo dicitur in cap. præcipue. 11. q. 3. Quod *prælati tot mortibus digni ſunt, quot mala ad ſubditos exempla tranſmittunt. Malus enim prælatus ſuo malo exemplo multos trahit ad interitum,* c. ſi Papa 40. di. Ea propter dicit Apoſtolus omnibus religioſis & clericis 1. Petri 2. *Conuerſationem veſtrãm inter gentes habentes bonam.* Et Phil. 2. *Sitis ſine repræhenſione in medio nationis prauæ & peruerſæ.* Et Matth. 5. cap. dicit Saluator, omnib. cultui diuino deputatis: *Vos eſtis lux mũdi. Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrum qui in Cælis eſt.*

3. Documentum religioſis relictum

Tertium documentum, quod vobis relinquo dicitur eſſe ſolicitudinis. Debetis enim eſſe feruentes in Domini ſeruitio; facientes diligentiſſime officia veſtra, & omnia illa quæ pertinent ad veſtram profeſſionem, & ſtatum. *Non enim habitus facit monachum, nec tonſura clericum ſed religioſa conuerſatio* capitulum porrectum. extra de regul. Ideo dicitur quòd beneficia debent tolli illis clericis, qui ad Eccleſias ſuas non conueniunt, & officia

ſua

Digitized by Google

ſua non exercent in eis, vt notatur in l. generaliter. la. ſecund. C. de Epiſcopis & clericis. Beneficia autem debent dari ſolicitis, & non negligentibus. prima quæſtio. ſecund. capitul. clerici. Nunquam ergo debetis ſtare otioſi, ſed modo actioni, modo contemplationi vacare, maxime prælati. 88. diſtinct. capitul. decreuit. & c. Epiſcopus. & 2. quæſtio prima capitul. Epiſcopi. & 8 quæſt. prim. capitul. in ſcripturis. Solet tamen dici quod in qualibet bona religione eſt quadruplex differentia perſonarum, quæ ſignificatur Zach. 6. per quadrigas equorum. Ibi enim ſunt contemplatiui cæleſtibus deſiderijs flagrantes, & ſignificantur per equos rubeos. Quidam vero ſunt actiui, virtutum varietate pollentes, & iſti figurantur per equos varios. Alij autem ſunt Virgines, puritate nitentes. Et iſti figurantur per equos albos. Alij verò ſunt continentes, ſe per opera pœnitentiæ macerantes, & iſti figurantur per equos nigros.

Quibus religioſi præditi eſſe debent.

DEbet igitur omnis Eccleſiaſticus præ omnibus habere mentis ſanctitatem, cordis puritatem, carnis caſtitatẽ, oris veritatem, operis ſtrenuitatem, victus ſobrietatem, geſtus maturitatem, veſtis humilitatem, & totius vitæ honeſtatem, prout colligi poteſt ex ſacris canonibus 35. diſtinctio. cap. Eccleſiæ. & diſtinctio. 41. c. clericus. & 44. diſtinctio. per totam. & de conſe. diſtinctio. 5. c. in omnibus. & extra de vita & hone. cle. c. à crapula. Et ad hoc inducere eos debet exemplum gentilium ſacerdotum, de quibus loquitur Plato in 1. Timęi, & recitat Hierony. contra Iouinianum di. *Stoicus vir eloquentiſſimus de vita antiquorum ſacerdotum narrans ait, quod omnibus poſtpoſitis negotijs ſemper in templo fuerunt, & rerum naturas, cauſaſque, ac ſyderum rationes contemplati ſunt, & nunquam ſe mulieribus miſcuerunt, nunquam cognatos, liberos, propinquo viderũt, ex eo tẽpore quo cœpiſſent diuino cultui deſeruire: carnibus & vino ſemper ſe abſtinuerunt, propter tenuitatem ſenſus & vertiginẽ capitis, quã ex paruo cibo patiebantur, maxime propter libidinis appetitum, qui ex his cibis naſcitur. pane raro veſcebantur, ne onerarent ſtomachum, & ſi quandoque comedebant, iuſum pariter. Hyſſopum ſumebant, vt eſcam grauiorem illius calore decoquerent. Quid loquar de volatilibus, cum oua quoque, & lac pro carnibus vitarent, quorum alterum carnes liquidas, alterum ſanguinem eſſe dicebant colore mutato. Si ergo ſacerdotes gentiles in ſuperſtitioſis cultibus ſuis & ritibus Satanæ ſeruientes, ſic à laſciuijs abſtinent, & à negotijs ſecularibus ſe ſubtrahunt, caſtimonijs ſe macerant, & à conſortijs ſe ſeparant humanis, vt quietius poſſint in ſuis ritibus miniſtrare. Quales debent eſſe ſacerdotes Dei altiſsimi, vt dignè ſeruiant ei?*

Regulares religioſi quõ ſe habere debent.

REligioſis autem regularibus maximè, vtile eſt non vagari extra monaſterium ſine neceſſitate, & cum prælatorũ voluntate. vnde dicit Ariſt. 2. de anima & in 4. Phyſico. & in libro de longitudine & breuitate vitæ, quod locus eſt conſeruatiuus locati. vnde religioſus extra monaſterium ſine neceſſitate, eſt ſicut piſcis extra aquam capitul. placuit. el 2. 16. quæſtio. 1. Et ideo debet ſeruare illud Threnorum 3. *Sedebit ſolitarius, & tacebit & leuabit ſe ſuper ſe.* Prælati autem tenentur ſollicitam curam gerere ſubditorum 8. quæſtio. 1. capitul. in ſcripturis. Et debent eos tenere quantum eſt poſſibile in omni ſanctitate & virtute 1. ad Timo. 3. ad Titum 1. 47. diſtinctio §. neceſſe. 89. diſtinct. in princip. Aliter peccata ſubditorum eis imputantur 9. quęſtio. 3. capitul. Epiſcopo. & honor eis exhibitus cedit illis ad pœnam & culpam 46 diſtinctio. capitul. multi. & 2. quæſtio. 7. capitul. ſecuti. Cum ergo ſanctorum locum teneatis, O prælati, debetis eorum facta & vitam imitari 40. diſtinctio. capitul. non eſt & capit. ſequenti.

4. Documentum religioſis relictum

QVartum relinquo vobis, Ô Religioſi, documentum diſcretionis. Diabolus enim ſæpe ſe transfigurat in Angelum lucis, vt inquit Apoſtolus. 2. ad Corint. 11.

Et ideo debetis eſſe cauti & diſcreti, ne vos decipiat vllo modo. Scriptum eſt enim Sapientiæ 1. capitul. *Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum*, id eſt diſcretorum. Maxime autem prudentia neceſſaria eſt prælatis, qui debent eſſe diſcreti vt dicitur 1. ad Tim. 3. Ad Titum 1. & 41. diſtinctio. in princip. Quia abſurdum eſt, vt alios regat q̃ ſeipſum regere nõ põt. l. fi. C. de leg. tuto. Conſiderate ergo O prælati & paſtores, quod ars artium eſt cura animarum, capitul. cum ſit. de ætate & qualita. Et ideo debetis eſſe ſicut Argus, de quo Ouidius in 3. Meta. inquit: *Centum fronte oculos, &c.* Quapropter omnibus religioſis dicit Saluator Matth. 10. C. *Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes.*

5. Documentum religioſorum.

QVintum & vltimum documentum dicitur eſſe deuotionis. Debetis enim eſſe in orationibus deuoti. Vnde Philoſophus 6. Poli dicit: *Oportet aliquos eſſe in ciuitate curam Deorum habentes.* Qui, ſcilicet eſtis vos ſacerdotes & religioſi, vnde ex hoc religio nomen accepit. De qua dicit Tullius in 1. Rheto. cap. 28. *Religio eſt quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ quam diuinam vocant, curam ceremoniamque affert.* Debetis ergo ô ſacerdotes & religioſi orare non ſolum pro vobis, ſed etiam pro ſalute proximorum, ex quorum eleemoſynis viuitis. Aliter facientes, dico quod eſtis manducatores ſanguinis pauperum, ad damnationem veſtram, & eſtis de illis de quibus ſcriptum eſt Pſalmo 126. *Qui manducatis panem doloris.* Super omnia autem ſtudere debetis, diuinum officium deuote celebrare, quia illi qui indeuote dicunt, non placent Deo: perinde enim eſt non facere & vicioſe facere. l. quoties. cum ſi. ff. qui ſatisdare cog. Cum igitur ita ſit quod orãtes cum Deo loquimur, vt dixit Ale. Papa & martyr, cum in equuleo torqueretur, profecto debemus cum maxima reuerẽtia diuinis officijs intereſſe. Si enim cum Papa, vel cum Imperatore locutori eſſemus, præmeditaremur prius quid dicendum eſſet, & ante eum exiſtentes non circumquaque aſpiceremus, ſed fixis in ipſum oculis vel præ reuerentia demiſſis tota animi intentione verba ederemus. Ideo exclamat Bern. in quadam epiſtola contra clericos indeuote officia diuina perſoluentes: *Magna abuſio eſt habere os in ebuto, & cor in foro.* Eſtote igitur in Eccleſia Dei tanquam milites Chriſti, pugnantes contra inimicos veſtros, qui ſunt dæmones. Ibi enim ſunt Angeli vos adiuuãtes, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Peruenerunt principes.* id eſt Angeli coniuncti pſallentibus. Sciatiſque pro certo, quod nihil ſic impugnat diabolum, ſicut deuota Dei laudatio. Ait enim B. Ephrem in ſuis documentis: *Quemadmodum puluis à vehementia venti ſpargitur, ita aduerſarius videtur diabolus, quando vox veſtra in Dei laudibus reſonat, ad nihilum redigitur.* Has ergo conditiones ſi habueritis, O religioſi & clerici, Deus facilius exaudiet orationes veſtras quam aliorũ. 1. q. 1. cap. ipſi ſacerdotes. Maxime autem vos prælati debetis ſuper omnes alios iſta documenta obſeruare, ſcientes quod ſicut nihil eſt in hac vita laborioſius, quã eſſe bonum prælatum, ita nihil Deo gratius inuenitur 40 di. capitul. ante omnia. & 96. di. capitul. duo ſunt. Et hoc ſufficiat quoad primam partem noſtri ſermonis.

DOCVMENTA DATA REgibus & principibus, atque rectoribus ſiue officialibus, atque omnibus dominis erga ſuos ſubditos.

SEcundò vobis principibus & Dominis quædã optima documenta in hoc meo diſceſſu obſeruanda relinquo.

Principes præcipue mentiri non debent.

PRimum igitur documentum dicitur obſeruationis. ſ. veritatis, vt nunquam dicatis falſitatem: inquit enim Sapiens Prou. 16. *Non decet Principem labium mendax.* Maxime autem regibus turpe eſt mẽtiri.

Item

Digitized by Google

Item obſeruatores eſſe debetis iuſtitiæ, vobis enim dicitur, Sap.1.c. *Diligite iuſtitiam qui iudicatis terram.* Nam fructus diuinus eſt, iuſtitiam ſæpius recenſere, vt dicitur 35.quæſtion.9 c.fin. Inter omnes enim virtutes cardinales, iuſtitia tenet principatum, adeo quòd Ariſtot. in 5.Ethicor. in ipſa aſſerit omnes virtutes contineri. Quę quidem virtus, neceſſaria eſt noſtræ ſaluti, vt dicunt Theol. in 4.diſtin.46. Quãtum autem ſit vtilis, oſtendit Dauid propheta Pſalm. 33. di. *Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum*, & iterum Pſalm. 111. inquit: *In memoria æterna erit iuſtus: ab auditione mala non timebit.* ſ. in di.e Salomon quoque Prouerb.15. ait: *Abominatio eſt Domino vita impij, qui autem ſequitur iuſtitiam diligetur ab eo.* Act. etiã 4. dicitur: *Acceptus eſt Deo quicunque iuſtitiam operatur.* Eſt autẽ *iuſtitia conſtans & perpetua voluntas animi, ius ſuum vnicuique tribuens*, vt inquit iuriſconſultus in l. iuſtitia. ff de iuſti. & iure. Et Iuſtinianus Imperator Inſti. eodem. in prin. Et ideo Dominus noſter ad eam homines inuitat Matth.22. di. *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Iuſtitia ergo verſatur circa duo principaliter. ſ. in remunerando bonos præmijs, & malis ſupplicia inferendo, prout diuinæ humanæque leges ordinant, vnde di.3.c. omnis autem ſcriptum eſt: *Legis enim præmio, aut pœna, vita moderatur humana.* Dico igitur vobis ô magnifici Domini, quòd debetis benemeritis præmia impendere, & non eſſe ſeruitoribus veſtris ingrati. Nihil enim in principe turpius ingratitudine, quodammodo reperiri poteſt. De quibus tamen inueniuntur multi ingratiſſimi Domini erga ſeruos, qui eis malum pro laboribus & ſeruitijs ſuis reddunt. Vnde verſificator fabularum Aeſopi, fabula 10. inquit: *Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum. Pro fructu pœnam; pro pietate dolum.* Ideo Terentius in Andria.c 3. dicit: *Si illum obiurgas qui auxilium tulit, quid facies illi qui dederit damnum aut malum?* Ideo dicit Sene. ad Lucillum lib.13. epiſtola 6. *Ingratus eſt qui beneficium reddit ſine vſura.* Tunc enim ſeruitores bene ſeruiunt ſuis Dominis, quando vident eos eſſe gratos. Econtrario autem tepeſcunt, quando vident ingratos, iuxta illud dictum Iacobi Beneuẽtani.c.23. *Frigeſcit dantis animus, cum viderit ipſum, Cui dedit, ingratum muneris eſſe ſui.* Contra tales principes, ſubditos male tractantes, & pro bonis mala inferentes, exclamat Salomon Prouerbiorum 17. di. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.*

Secundo debetis eſſe iuſti, ô principes in puniendis malis. Dicit enim Hiero. ſuper Hieremiam, vt habetur. 23.quæſtio. 5. c. homicidas: *Homicidas ſacrilegosque punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium eſt.* Cyprianus quoque, vt habetur in c. rex debet. 23. quæſtion.5. inquit: *Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & periuros nõ ſinere viuere, filios ſuos non ſinere impie agere*, hæc ille. Et hoc documentum iuſtitiæ, ſcilicet, præmiandi bonos, & puniendi malos, tenendique rempublicam in pace, dedit Anchiſes filio ſuo Aeneæ in 6. Aeneid. di. *Hæ tibi erũt artes, pacique imponere morem, Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.* Et in l. congruit. ff. de offi. præſi. *Congruit bono & graui præſidi curare, vt pacata atque quieta ſit prouincia, quam regit.* Vt autem poſſitis hoc facere, ſeruate conſilium Caſſiodori lib.12. epiſtolarum epiſtola.2. dicentis: *Sit vobis frons libera, vt aliorum poſſitis emendare peccata.* Ne vobis dici poſſit illud vulgare prouerbium: *Medice cura teipſum.* Habete igitur iuſtitiam ô rectores. Nihil enim peius eſt in ciuitate vel terra, quàm vbi non exercetur iuſtitia. Quapropter inquit Montanarius in luna celeri.c.23. *Gens ſine iuſtitia, ſine remige nauis in vndis.* Econtrario autem de iuſtitia inquit Ariſtot.5. Ethicorum.c.1. *Præclariſſima virtutum videtur eſſe iuſtitia, & neque heſperus, neque Lucifer ita admirabilis.* Caſſiod. quoque epiſtolarum libr.12. inquit: *Omni laude decoratur qui iuſtus eſt.*

Principes debent eſſe iuſti in puniendis malis.

SEcundum documentum quod vobis dimitto in hoc receſſu, dicitur maturitatis. Debetis enim eſſe prudentiſſimi & ſapientes. Vnde & refert Boetius in 2. de conſo. *Dicebat Plato, quod beatæ eſſent ciuitates, ſi aut philoſophi regnarent, aut reges philoſopharentur.* Et Senec. inquit quod *Sæculum aureum dicebatur cum ſapientes regnarent.* Ideo Sapien. 6. dicit Salomon. *Concupiſcentia ſapientiæ deducet ad regnum perpetuum. Si ergo delectamini in ſedibus, & ſceptris, ô reges populi, diligite ſapientiam, vt in perpetuum regnetis. Diligite lumen ſapientiæ omnes qui præeſtis populis. Multitudo enim ſapientium, ſanitas eſt orbis terrarum. Et rex ſapiens populi ſtabilimentum eſt*, hæc ille. Ob hanc cauſam dicit Ariſtot. 3. Ethicor. *Nemo iuuenes eligit in duces, quia non conſtat eſſe prudentes.* Exclamat quoque ſapiens, Eccleſiaſt. 10. *Væ tibi terra, cuius rex eſt puer.* Ideo Ariſtot. 1. Rhetor. c. 20. ait: *Principes oportet ſapere.* Et Eccleſi. 10. dicitur: *Principatus ſenſati ſtabilis erit, rex autem inſipiens perdet populum ſuum. Nam qualis eſt rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.* Debet ergo bonus princeps habere omnia iura in ſcrinio pectoris. l. omnium. C. de teſta. Et debet eſſe plenus ſapientia. l. penult. C. de his quibus, vt indi. Et eſſe ſenex moribus, vt inquit Frontinus, libro 4. tit. 7. & ſuperare omnes alios ſapientia & doctrina, vt ait Vegetius de re militari, libro 1. tit. 1.

3. Documentũ principibus relictum.

TErtium documentum, quod vobis relinquo dicitur liberalitatis. Prouerb. enim 15. di. *Conturbat domum ſuã, qui ſectatur auaritiam.* Econtra vero liberalitas inclinat ad obſequium & amorem, vt dicitur in l. 1. C. de reuo. dona. Debetis ergo eſſe liberales de diuitijs veſtris, non ſolum pauperibus, ſed etiam familiæ veſtræ in victu, & veſtitu & reliquis. Ait enim Ariſtot. 1. Rhetor. *Diuitem eſſe, eſt in vti magis, quàm in poſſidere.* Et Senec. in lib. de beata vita contra auaros inquit: *Diuitiæ apud ſapientem virum in ſeruitute ſunt, apud ſtultum in imperio.* Et auctor libri de formula honeſtæ vitæ ait: *Non quæ apud te habes, tanquam aliena ſeruabis, ſed pro te tanquam tua, & diſpones & vteris.* Cato quoque in ſuis documentis dicit: *Fac ſumptum propere cum res deſiderat ipſa.* Et verſificator fabularum Aeſopi fabula. 27. inquit: *Pauperius nihil eſt quàm miſer vſus opum.* Licet autem peccatum ſit prodigalitas, & omnibus hominibus indecẽs, tamen maius vitium eſt auaritia, & nimia tenacitas, quàm aliqualis prodigalitas. Vt inquit Ariſt. lib. 4. Ethi. & aſſignat rationem. Quoniã prodigus prodeſt multis, auarus autem nulli. Non tamẽ ô principes, debetis facere, ſicut multi qui ſub ſpecie liberalitatis expendunt in ioculatoribus ea, quæ deberent dare ſuis ſeruitoribus. Contra quos dicit Bernardus in Oeconomica. c. 14. *Homo ioculatoribus intẽdens cito vxorem habebit, cui nomen erit paupertas.* Talibus autem dare eſt peccatum c. donare. 86. di. Alij expendunt in meretricibus, eas ornantes pompatice. Contra quod Bernar. vbi ſupra c. 10. ait: *Fœmina meretrix omnes diuitias annullabit.* Sciẽdum eſt ergo quod ſecundum Philoſophum 4. Ethic. *Liberalitas eſt virtus inclinans hominem ad largiendũ magna dona, vbi, & quando, & cui oportet*, & maxime conuenit principi. l. cum multa. C. de bo. quæ li. Qui non poteſt eſſe nimis liberalis erga ſeruitores ſuos. Aegidius in li. de regi. prin. Quamuis autẽ poſſint & debeant principes ſua oppida fortificare, tamen non debent facultates ſuas in vanis & inutilibus ædificijs expendere. Ait enim Bernard. vbi ſupra c. 6. *Nimia & inordinata ad ſicandi cupiditas, parit & expectat ædificiorum venditionem.* Turris completa, & arca vacuata valde faciunt, ſed tarde hominẽ ſapientẽ: Debetis ergo facere expenſas liberaliter ſecundum conditionem ſtatus veſtri. Et idem dico omnibus alijs familiam regentibus. Inquit enim Bernardus, vbi ſupra capitul. 24. *Lentitatem expendendi cum grauitate lucrandi compenſa.* Et auctor libri qui dicitur Facetus, dicit:

Expandas large ſine murmure quando decebit. Iuxta poſſe tuum, ne tua damna ſleas.

Quar-

4. Documentum principibus relictum.

QVartum documentum, quod volo vobis dare O principes, & Domini, dicitur miſerationis. Ait enim Salomon Prouerb. 21. *Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.* Et 16. eiuſdem libri capitul. etiam dicit: *Clementia regis quaſi imber ſerotinus.* Maior autem eſt potentia clementiæ, quàm ſæuitiæ. Vnde refert Seneca in libro de clementia, quòd *quidam multum ſtuduit ad hoſtium deſtructionem & vindicationem. Sed dum non poſſet quendam vincere ac ſubiugare, conſuluit vxorem quæ dixit ei: Fac vt medici, qui vbi vſitata remedia non poſſunt, temperant contraria. Sic tu qui crudelitate adhuc nihil feciſti, tenta nunc clementiam & ignoſce illi. quod & factum eſt, & ille hoſtis eius amicus factus eſt.* Debetis ergo eſſe miſericordes erga ſubditos veſtros, & non velle eos opprimere. Ait enim Sapiens Eccleſiaſtici 4. capitul. *Noli eſſe ſicut leo in domo tua, euertens domeſticos tuos, & opprimens ſubiectos tibi.* De hoc etiam dicit verſificator fabularum Aeſopi fabula 13.

Non ſit qui ſtudeat, quia maior, obeſſe minori:
Cum bene maiori poſſit obeſſe minor.

Et idem fabula 18. inquit:

Tu qui magna potes, ne deſpice parua potentem,
Nam prodeſſe poteſt, ſi quis obeſſe nequit.

Et Cato in documentis ſuis dicit:

Vincere cum poſſis, interdum cede ſodali:
Obſequio quoniam dulces retinentur amici.

Et ibidem:

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo.

Et iterum:

Corporis exigui vires contemnere noli.
Conſilio pollet, cui vim natura negauit.

Et c. fin. eiuſdem lib. etiam dicit:

Cede locum læſus, fortunæ cede potenti,
Lædere qui potuit, poterit aliquando prodeſſe.

Gualterius quoque de Caſtilione libro 2. ait:

Parcite mortales animos extollere faſtu,
Collatis opibus, aſpernarique minores.

Et Gualfredus in poetria ſua. c. 31. dicit:

Cum fueris maior alijs, te finge minorem:
Et de te mentire tibi, nec ſic in abyſſum
Deijcias alios, vt te ſuper æthera tollas.

Debet enim quilibet dominus conſiderare quod ſeruus eius habet cum eo quinque communia, vnum ex parte principij, de quo Iob. 33. dicitur: *Ecce & me, ſicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus ſum,* & Sapien. 7. *Nemo ex regibus habuit aliud natiuitatis initium.* Secundum eſt ex parte medij, de quo Iob. 14. *Breues dies hominis ſunt.* Tertium eſt ex parte finis. De quo metrice dicitur: *Mors dominum ſeruo, mors ſceptra ligonibus æquat: Pauperis, & regis communis lex moriendi.* Quartum eſt ex parte fori, de quo. 2. ad Corinth. 4. ait Paulus: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.* &c. Quintum eſt ex parte præmij de quo dicitur in §. hinc autem nobis, in aút. de mona. *Quantum ad Dei cultum, non eſt maſculus, neque fœmina, neque liber, neque ſeruus. Omnes enim in Chriſto vnam mercedem accipiunt.*

5. Documentū principibus relictū.

QVintum documentum, quod vobis relinquo dicitur dilectionis. Debent enim principes amare ſubditos. Ait enim Caſſiodor. epiſtolarum lib. 3. epiſtola 50. *Fœlicitas regnantis eſt famulantes amare.* Et ideo inquit Sapiens Eccleſiaſt. 33. *Si tibi eſt ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua.* Debetis ergo curare vt plus diligant vos ſubditi veſtri, quàm timeant, vt inquit Seneca in quadam epiſtola ad Lucillum, & Iſidorus in ſynonymia ſoliloquiorum libro 2. capitul. 40 ait: *A ſubditis venerari magis quàm timeri ſtude, talemque te redde ſubditis, vt magis ameris, quàm timearis: Non ſis terribilis in ſubditos, ſic eis dominare, vt delectet ſeruire.* Seneca quoque in libr. tragœdiarum dicit: *Decet timeri Cæſarem, ſed plus diligi.* Et in libro ſecundo de ira, inquit: *Periculoſum eſt timeri quàm deſpici: neceſſe eſt vt multos timeat, quem multi timent.* & ad Lucillum libro epiſtolarum, 18. epiſtola 5. ait: *Nemo poteſt terribilis eſſe ſecure.* Ideo dicit Boetius in 3. de conſolatione. c. 15. *Potentiam deſideras ſubditorum? inſidijs obnoxius ſubiacebis.* Ideo dicit Cato: *Cum ſeruos fueris*

proprios

Digitized by Google

proprios mercatus in vſus, Et famulos dicas, homines tamen eſſe memento. Et Salluſtius in Iugurtino: *Tutius eſt volentibus, quàm coactis imperare.* Non igitur debetis ſubditos veſtros tenere in nimia ſeruitute, & depreſſione. Ea propter Tullius in Philippicis libro 2. dicit: *Charitate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe principem, magis quàm armis,* & Seneca inquit: *Non eſt opus regi, altas ſedes conſtruere, nec muris & turribus ſe ſepelire. Inexpugnabile enim munimentum eſt amor ciuium.* Dicitur autem, quòd cum Dux Mediolani Franciſcus Sfortia, interrogaſſet Comitem Iacobum Picininum, anne ſibi animus ſufficeret appræhendere Caſtrum portæ Iouis inexpugnabile, ille reſpondit quòd ſic: & inquiſitus quomodo, reſpondit, Cum amore. Et hoc ſufficiat pro 2. parte noſtri ſermonis.

DOCVMENTA DATA ſubditis erga dominos ſuos, & dominas.

TErtio vobis ſubditis & famulis quãdoque documenta relinquo. Primum dicitur fidelitatis. Debetis enim eſſe ſuper omnia fideliſſimi Dominus veſtris enim Matth. 24. *Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam.* Ex quo datur intelligi omnibus ſeruis, quòd debent eſſe erga dominos ſuos fideles. Scriptum eſt enim Prouerb. 28. *Vir fidelis multum laudabitur.* Nullum autem eſt turpius vicium proditione, vnde ait Iacobus Beneuentanus. cap 9. *Hoc ego te moneo, fugias vt proditionem, Turpius hoc omni crimine crimen adeſt.* Debetis ergo O domini bene conſiderare, quos accipiatis in familiam veſtram, videlicet vtrum habeant fidelitatem. Ait enim auctor aſtrolabij: *Proditor alterius, non tibi fidus erit,* & Boetius. 3. de conſol. c. 9. inquit: *Nulla eſt peſtis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus.*

2. Documẽtũ ſubditis, ac ſeruis relictum. SEcundum documentum quod vobis relinquo O ſubditi, dicitur eſſe obeditionis. Tenemini enim obedire dominis veſtris in omnibus licitis & honeſtis. c. ſi dominus. 11. quæſtion. 3. ſi vero præciperent aliquid contra Deum, vel ſalutẽ animæ, nullatenus eſt eis obediendum. Illud enim quòd eſt contra bonos mores, non eſt obligatorium, Inſti. de man. princ. §. illud. ſed *obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Act. 5. & cap. cum in Eccleſijs, de maio. & obe. de licitis autem præceptis ſcriptum eſt ad Epheſ. 6. capitul. di. *Serui obedite dominis veſtris cum omni timore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut & Chriſto,* & 1. Petri 2. cap. dicit Apoſtolus: *Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis & malis.* Vbi datur intelligi, quòd etiam ſi ſint ſcelerati domini, tamen ſi non iniqua præcipiant, debent à ſubditis obediri.

TErtium documentum dicitur eſſe ſeruitutis. Debetis enim eis ſeruire, & eorum negocia peragere viriliter: vnde gloſ. ſuper Proſperi epigrammate 14. inquit: *Aequum eſt ſeruire regibus & dominis.* Inferiores namque ſuperioribus ſeruire æquitas exigit. l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen. & c. cum inferior. de maio. & obe. Nam vt ait Saluator Lucæ 6. *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.* Non ergo debetis eſſe ſicut quidam famuli: qui volũt ab alijs ſeruiri, ſicut domini. Sicut faciebat famulus ſancti Martini, cui ipſe ſanctus lauabat pedes, eique ſeruiebat ſicut domino. Ideo debetis ſeruare illud dictum S. Ambroſij, in homilia quadam ſuper Lucam, dicentis de beata Virgine: *Qui propter officium venerat, inhærebat officio.* Licet ergo dicat verſificator fabularum Aeſopi fabula duodecima. *3. Documẽtum ſubditorum.*

Alterius non ſit, qui ſuus eſſe poteſt.

Et Fabula 55. idem inquit:

Libertas prædulce bonum, bona cætera condit.
Libertas animi cibus eſt, & vera voluptas.
Non bene pro toto libertas venditur auro.
Hoc cæleſte bonum præterit orbis opes.

Et Ariſtot. 1. Poli. c. 3. inquit: *Omnis ſeruitus præter naturam eſt.* Tamen poſtquam facti eſtis

eſtis ſerui & famuli aliorum, illis debetis ſeruire. Quod enim ab initio eſt voluntatis, ex poſt facto fit neceſſitatis. l. in commodato. ff. commodati.

4. Documẽtum ſubditis relictũ.

QVartum documentũ dicitur eſſe ſupportationis. Debetis enim ſupportare dominos veſtros, ſi quando iraſcantur vobis, & nolle cum eis contendere & litigare verbis aut factis. Scriptum eſt enim Eccle. 4. *Noli reſiſtere contra faciem potentis, nec coneris contra impetum fluuij*, & 8. eiuſdem libr. *Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.* Ideò dicit Ouid. lib. 2. de arte amandi. *Aptari magnis inferiora licet.* Seneca quoque ad Lucillum epiſtolarum lib. 2. epiſtola. 5. ait: *Sapiens nunquam potentum iram prouocabit, imò declinabit non aliter, atque in nauigando procellam.* Et rationem aſſignat in libr. tragœdiarum in Medea. c. 6. dicens: *Nemo potens aggredi tutus poteſt.* Salomon quoque Prouerb. 16. inquit: *Indignatio regis, nuncij mortis, & vir ſapiens placabit eum*, & 50. c. eiuſdem lib. *Sicut rugitus leonis, ita & terror regis, qui prouocat eum, peccat in animam ſuam.* Ouidius quoque in epiſtolis, epiſtola 16. ponit illud dictum Helenæ quod ſcripſit Paridi di. *An neſcis longas regibus eſſe manus?* Licet ergò quandoque domini malè iraſcantur contra ſubditos, tamen ipſi conſiderantes ſuum ſtatum, debent eos ſupportare in omnibus, quæ non ſunt contra Deum. Et hoc eſt quod inquit Apoſtolus 1. Pet. 2. c. vbi poſtquam dixit, ſeruos debere eſſe ſubditos dominis, etiam malis, ſubiungit di. *Hæc eſt enim gratia, ſi propter conſcientiam Dei ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſte. Quæ enim gratia, eſt ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? Sed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis, quia Chriſtus paſſus eſt pro vobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qui cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur.*

5. Documentum ſeruorum ac ſubditorum.

QVintum & vltimum documentum quod vobis, ſubditi & famuli trado, dicitur honorificationis. Debetis enim dominos & dominas veſtras honorare. Scriptum eſt enim 1. Petri. 2. *Regem honorificate.* Non igitur debetis deſpicere prælatos veſtros, nec eis vos præponere, ſed ipſis humiliter ſubiacere, illoſque venerari. Et hoc propter dignitatem reuerẽtiæ, miniſterium diligentiæ, & periculum rationis reddendæ. Quæ tria tangit Paulus Hebræ. 13. di. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis*, ecce dignitas reuerentiæ. *Ipſi enim peruigilant*, ecce miniſterium diligentiæ, *quaſi pro animabus veſtris rationem reddituri*, ecce periculum rationis reddendæ. Licet autem tales prælati eſſent mali, tamen etiam in reuerentia ſunt habendi, ſicut oſtendit Chryſ. ſuper Matthæum tribus rationibus. De prima ſic dicit: *Homines ab initio creati ſunt propter ſe. Poſtea autem ſacerdotes ordinati ſunt propter te, ergò vita eorum ipſorum eſt, ordinatio autem eorum veſtra. ſi bene vixerint, lucrum eorum eſt. Si bene docuerint veſtrum erit. Accipite ergò quod veſtrum eſt, & nolite diſcutere quod alienum eſt.* De ſecunda ſic dicit: *Frequenter de homine malo bona procedit doctrina. Ecce enim vilis terra precioſum aurum producit. Nunquid propter terram precioſum aurum contemnitur? Sed aurum eligitur, & terra relinquitur. Sic & vos doctrinam accipite & mores relinquite.* De tertia ſic dicit: *Apibus herbæ neceſſariæ non ſunt, ſed flores herbarum; flores autem colligunt, & herbas relinquunt: ſic & vos florem doctrinæ colligite, & conuerſationem relinquite*, hæc ille. Et prædicta confirmantur auctoritate Chriſti dicentis, Matth. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Pharisæi. Omnia quæ dixerint vobis, facite, ſecundùm verò opera eorum nolite facere.* Nemo igitur contemnat ſuperiorem ſiue patronum ſuum, à quo multa bona percepit. Scriptum eſt enim Prou. 14. *Valdè peccat qui deſpicit amicum ſuum.* Nolite ergò facere ſicut accipiter, qui poſtquam benè paſtus eſt à domino ſuo, vocatus ab eo ad manũ non redit, ſed per aera vagabundus incedit, vocantemq; dominum parui pendit. Multi quoque alij reperiuntur ſubditi, qui ſi recipiat aliquã iniuriam à dominis ſuis, volentes ſe vindicare, ſe ponunt in alio-

rum ſeruitute, qui multoties eos magis opprimunt. Et accidit eis illud, quod po- nit Ariſt. 2. Rheto. c. 20. dicens, quòd qui- dam philoſ. dixit quandam fabulam cui- dam populo, hoc modo: quòd equus qui- dam obtinebat pratum ſolus; aduenìente autem ceruo, & corrumpente paſcua, vo- lens punire ceruum, interrogauit homi- nem, ſi poſſet cum ipſo punire ceruum. Cui homo reſpondit. Si dimittis quòd ponam tibi frenum, & aſcendam ſuper te, habens lanceam in manu, potero pu- nire ceruum. Cùm autem aſcendiſſet ho- mo ſuper equum, & poſuiſſet ei frenum, oſtendens quòd volebat punire ceruum, dixit: Ego dominus, & retinuit equum in dominio ſuo & ſeruitute. Ita & vos, in- quit iſte Philo. Videte ne volentes aduer- ſarios punire, idem patiamini cum equo. Eſtote igitur beneuoli dominis veſtris, & eis reuerentiam exhibete, & cum pru- dentia & maturitate eis ſeruite. Scriptũ eſt enim Eccle. 10. *Seruo ſenſato liberi ſeruient.* vos autem domini quãdo videtis ſeruum ſuperbum, nolite retinere eum, ſed facite illud quod inquit Bern. in œconomica. c. 15. di. *Famulum alti cordis repelle, vt futurum ini- micum. Famulum tuum moribus blandientem repel- le. Famulum de facili verecundantem, dilige vt fi- lium.* Et hoc ſufficiat pro tertia parte no- ſtri ſermonis.

DOCVMENTA DATA ſenibus.

QVartò vobis ſenibus in hoc teſtamẽ- to meo relinquo tria documenta. Pri- mum dicitur conſiliationis. Vobis enim conuenit maximè, iuuenibus dare conſi- lia: vnde dicit Tullius in primo de offi. *Senibus autem labores corporis minuendi ſunt, ex- ercitationes animi augendæ. Danda verò eſt opera ſenibus, vt & amicos, & iuuentutem, & maximè rempublicam conſilio prudentiaque adiuuent*, hæc ille. Secundum documentum dicitur in- ſtructionis. Debetis enim eſſe inſtructi & periti in ſapientia. Vnde dicitur Eccle. 25. c. *Quàm ſpecioſa veteranis ſapientia, & glorioſis in- tellectus, & prudens conſilium? corona ſenum multa peritia.* Ari. quoq; 6. Ethi. dicit: *Iuuenes non poſſunt eſſe prudentes, quia prudentia requirit expe- rientiam, tempore indigentem.* Vnde dicitur in c. põderet 50. di. *Tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus.* Senes verò ſunt communi- ter prudentes propter experientiam, vt ibidem dicit Ari. vnde Tullius in Tuſcu- lanis quæſtionibus li. 1. inquit: *Prudentiam cùm cætera auferant, non aufert certè ſenectus.* De- betis ergò eſſe prudentiſſimi ſapientes & diſcreti. Tertium documentum dicitur maturitatis. Debetis enim eſſe maturi, & non leues, & habere in vobis grauitatem morum. Ait enim Varro in prouerbijs: *Tam verè ridenda eſt in ſenibus puerilitas, quàm ſtupenda in puero morum optimorum conſtantia.* Et Sene. ad Lucillum epiſt. 13. ſcribit: *Quid tur- pius, quàm ſenex iuuene inſipientior?* Vnde Eccl. 25. c. dicit Sapiens: *Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor animæ illorum, pauperem ſuper- bum, diuitem mendacem, & ſenem fatuum & in- ſenſatum*, hæc ille. Sicut ergò eſtis maturi tempore, ita debetis eſſe & mente. Ait e- nim Ari. 2. Poli. c. 6. *Eſt quemadmodum corporis & animi ſenectus.* Et Catho. in lib. de anima. c. 8. dicit: *Corporalibus ſenſibus quietis, profundius aliquid firmiuſq; tractamus: hinc eſt quòd ætate ma- turi meliùs ſapere iudicamur.* Nihil ergò in vo- bis puerile, nihil inconſtans, nihil leue inueniri debet. Sed omnia in vobis vir- tuoſa atque matura debent eſſe. Sed tamẽ etiam in ſenib. multa vicia reperiuntur, & defectus, de quibus dicit Ari. 2. Rheto. c. 16. *Senes ſunt puſillanimes, quia humiliati ſunt à vitio, & formidoloſi, ac omnia pertimeſcentes, quia viam præparauit ſenectus formidini. Senes ſeruiunt lucro, & ſunt difficilis ſpei propter experientiam, plura enim eorum quæ fiunt, mala ſunt, eueniuntque multa in deterius.* In eodem loco etiam di- cit: *Senes malè ſuſpicioſi ſunt & increduli, quia mul- tis annis vixerunt, & in pluribus decepti fuerũt, & peccauerunt. Illiberales quoq; ſunt. Sciunt enim quòd difficile eſt poſſediſſe, & facilè abijcere.* Terentius quoq; in Adelph. c. 21 ait: *Solùm vnum hoc vi- tium ſenectus affert, quòd attentiores ſumus omnes ad rem, quàm ſatis eſt.* Horatius quoq; in poe- tria dicit:

Multa

Digitized by Google

Multa ſenem circumueniunt incommoda, vel quod
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet vti.
Vel quòd res omnes timidè gelidéque miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auidúſque futuri:
Difficilis, querulus, laudator temporis acti.
Fit pueri caſtigator, cenſorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda ſecum,
Multa recedentes adimunt. Et ideò ô tu qui es ſenex, caue à vicijs iſtis, quantum tibi poſſibile eſt, & ſerua doctrinam Horatij in epiſtolis ſuis dicentis:
Gratior, & melior ſis accedente ſenecta.

DOCVMENTA DATA iuuenibus.

QVintò & vltimò vobis iuuenibus in hoc diſceſſu meo relinquo tria documenta. Primum dicitur honorificationis. Debetis enim honorare ſenes, & maiores veſtros. Nam ſcriptum eſt Leui.19. *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.* Et in l.ſemper.ff.de iur.immu. *Semper in ciuitate noſtra ſenectus venerabilis fuit. Maiores namque noſtri pene hunc honorem ſenibus, quem magiſtratibus tribuebant.* Ideò dicit Apoſtolus 1. ad Tim.5. *Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem.* Vnde Valerius maximus libr.2. de inſtitutis antiquis dicit: *Senatus iuuenum tantum honorem reddebat, tanquam maiores natu adoleſcentium omnes patres eſſent.* Ideò dicit Sapiens Eccle.11. *In medio ſeniorum ne audeas loqui.* & c.22. etiam dicit: *Vbi ſunt ſenes, non multum loquaris.* Et auctor libri qui dicitur Facetus c.4. inquit de iuuene: *Inter maiores caueat, ne multa loquatur.* Et Iſidor. in ſynonima ſoliloquiorum lib.2.c.44. dicit: *Superiori æqualem te non exhibeas.*

2. Documentum iuuenibus relictum.

SEcundum documentum quod vobis relinquo, O iuuenes, dicitur interrogationis. Debetis enim conſulere peritos in rebus agendis, & maximè ſenes, & interrogare eos in dubijs. Scriptum eſt enim Iob.12. *In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia.* Ideò dicitur Deut.32. *Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi.* Quæ omnia ſupradicta confirmans Tullius in 1.de offi. inquit: *Eſt igitur adoleſcentis maiores natu vereri, ac diligere optimos & probatiſſimos, quorum conſilio atque auctoritate nitatur. In cunctis enim ætas inſcia, ſenum inſtruenda & regenda prudentia eſt.* Sidonius quoque in epiſtola lib.3. dicit: *Plurimum laudis iuuenes moribus ſuis applicant, quoties de negociorum meritis ambigentes, ad peritorum conſilia recurrunt,* hæc ille. Vt enim dicitur in c. eſtote.1.q.1. *Experti grauéſque moribus pro conſilio ſunt requirendi.*

3. Documentum iuuenibus datum.

TErtium documentum quod vobis relinquo, dicitur virtuoſitatis. Debetis enim inſudare virtutibus dum eſtis iuuenes. Vnde inquit Horatius in epiſtolis:
Nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Et iterum:
Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem
Teſta diu.
Et quidam verſificator inquit:
Quod noua teſta capit, inueterata ſapit.
Qui non aſſueſcit virtutibus dum iuueneſcit,
A vitijs neſcit diſcedere, quando ſeneſcit.
Diſce puer dum tempus habes, dum ſufficit ætas.
Tempora prætereunt more fluentis aquæ.
Et Hieronymus inquit: *In tenera ætate facilius ſanctæ conuerſationis vſus inualeſcit. Patet in arbuſculis, quæ in quamlibet partem trahi, & flecti poſſunt, & tenera animalia ſine multo labore edomantur. Mollis etiam cera recipit imaginem ſigilli de facili, quam poſtea indurata retinet. Indurata autem cera non faciliter informatur, ſed frangitur, & ſimiliter ætas in malis indurata & inueterata vix ad bonũ inclinatur.* Accidit.n. quibuſdam, ſicut euenit cuidã molédinario, qui habebat aſellũ iuuenẽ & pulchrũ, quem tan-

Digitized by Google

tantum diligebat parcẽs ſibi, quòd ei nullum onus aut iugum impoſuit. dum autem ad ſeniũ perueniſſet amiſſa pulchritudine & fortitudine eum onerare voluit, ſed quia non erat aſſuetus, onera reiecit, & molẽdinarium calcibus percuſſit & occidit. Similiter etiam multi volunt parcere aſino ſuo. ſ. corpori in iuuẽtute, ita quòd ei nec onus ieiunij, nec vigiliæ, nec alicuius caſtigationis imponunt, differentes vſque ad ſenium, quo tempore multa bona facere proponunt; ſed tunc amiſſa fortitudine ac ſanitate, pondera pœnitentiæ portare nequeunt, & ipſe aſellus, id eſt corpus ſiue ſenſualitas, molendinarium, id eſt ſpiritum, calcibus, id eſt, induratis affectionibus malis percutit & occidit, atque ad æternam mortem perducit. Ideò dicitur Thren. 3. *Bonum erit viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua.*

Debetis autem ô iuuenes eſſe verecundi. Ait enim Seneca ad Lucillum epiſtolarum libro 2. epiſt. 2. *Verecundia in adoleſcente bonum ſignum eſt.* Et Ariſt. 4. Ethic. inquit: *Verecundia non conuenit omni ætati, ſed tantùm iuuenili, vnde iuuenes verecundos laudamus, ſenem autem verecundum nullus laudabit, quia ſuæ ætati verecundia non conuenit.* Debetis etiam eſſe modeſti in veſtro victu. Ait. n. Tullius. 2. de officijs: *Prima adoleſcentis commendatio à modeſtia proficiſcitur.* Hæc autem modeſtia maximè debet eſſe in tribus. primo ne dicatis turpia: quia *corrumpunt bonos mores colloquia mala,* 1. Cor. 15. Secũdo ne audiatis inhoneſta, vnde Philoſ. 7. Poli. dicit: *Iuuenes cuſtodiendi ſunt, ne dicant, aut audiant aliquid malum, quia ex dicere & audire de facili fit facere aliquid turpe.* Tertio ne faciatis aliquid inhoneſtum, vnde Tullius 1. de offic. de iuuenili ætate loquẽs ait. *Maximè autem hæc ætas à libidinibus arcenda eſt.* Caueant adoleſcentes intemperantiam, verecundiæ meminerint. Sed hodiernis temporibus maximi defectus in iuuenibus reperiuntur, de quibus dicit Ari. 2. Rheto. c. 16. *Iuuenes ſunt concupiſcitiui, parati facere quæcunq; concupiſcũt. Iuuenes ſunt ſectatores earum concupiſcentiarum, quæ circa venerea ſunt, amatores ſunt honoris, maximè autem victoriæ, non ſunt autem amatores pecuniarũ, propterea quòd nondum indigentiam experti ſunt. Iuuenes citò credunt, quia nondum in multis decepti ſunt. Iuuenib. quod futurũ eſt, multũ videtur, quod præteritum ẽ breue. Iuuenes ſunt amatores amicitiæ & ſodalitũ, & gaudent cõuiuando, ſcire omnia ſe putãt & affirmat, & ſunt amatores riſus, & intemperati.* Seneca quoq; in lib. tragœdiar. ait: *Peiora iuuenes facile præcepta audiunt.* Et auctor libri, qui dicitur Pamphilus. c. 3. inquit: *Gaudia ſemper amat, & lubrica verba iuuentus.* Horatius quoq; in poetria dicit:

Imberbis iuuenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſq; & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper:
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris:
Sublimis cupiduſq;, & amata relinquere pernix.

hæc ille. Propter quod non facile eſt cognoſcere quid futurum ſit de iuuenibus, vtrum ne debeant bonam aut malam vitam facere. Et hoc eſt quod inquit Salomon Prouer. 30. di. *Tria ſunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro: Viam aquilæ in cœlo, viam colubri ſuper petram, viam nauis in medio maris, & viam viri in adoleſcentia ſua.* Et ideò ô adoleſcentes ſeruate dictum Statij in 6. Thebaidos di. *O iuuenes ſeruate animos auidumq; furorem.* Si enim operam dederitis virtutibus in iuuentute, etiam in ſenectute in illis permanebitis, iuxta illud Prou. 22. *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.* Debetis autem bonis ſociari, ac euitare malorum conſortia, quia dicitur Pſal. 17. *Si cum bono, bonus eris, & ſi cum malo, peruerteris.* Quod vobis concedat Deus noſter, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum.

Amen.

EODEM

EODEM DIE POST PRANDIVM.

DE DOCVMENTIS, RElictis hominibus coniugatis, parentibuſque ac filijs.

SERMO XXV.

PAx *vobis*. Ioan. 20. Ponit Saluator noſter parabolam, Matth. 25. dic. Quod *quidam paterfamilias peregre proficiſcens vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua. Et vni quidem dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum, vnicuiq; vero ſecundum propriam virtutem, & profectus eſt.* Per hunc patremfamilias poſſumus intelligere quemlibet bonum prædicatorem, qui habens diſcedere à populo ſuo, debet ei relinquere aliqua ſpiritualia bona, & documenta, in ſignum amoris. Ait enim Gregor. in homilia Paſchali: *Nunquam amor Dei eſt ocioſus; operatur enim magna ſi eſt: ſi autem operari renuit, amor non eſt.* Et ibidem etiam inquit: *Probatio dilectionis, exhibitio eſt operis.* Et ideo ego qui ingenti erga vos dilectione afficior, in hoc meo receſſu, intendo alijs tribus generibus perſonarum, relinquere aliqua bona, & diuitias, quas mihi contulit altiſſimus. Verum quia tam arctam voui paupertatem, vt nihil habere queam, nec in proprio, nec in communi, ideo non poſſum vobis dare pecuniam, aut theſaurum temporalem. Nemo enim dat, quod non habet, 1. quæſt. 1. cap. ventum. l. traditio. ff. de acqui. re. do. l. ſi liberam. C. quod cum eo. l. nemo. ff. de reg. iur. Ex quo poſſum vobis dicere illud, Act. 3. ca. *Argentum & aurum non eſt mihi, quod autem habeo, hoc tibi do.* Et ideo loco temporalium talentorum, dabo vobis diuitias ſpirituales, videlicet documéta ad ſalutem animæ pertinentia. Atque ideo dico vobis, Prou. 8. *Accipite diſciplinam meam, & non pecuniam. Doctrinam magis, quàm theſaurum, eligite.* Primo igitur in hoc ſermone dabimus documéta coniugatis. Secundo patribus, & matribus. Tertio & vltimo filijs. *Intentio, ac diuiſio ſermonis.*

PARS PRIMA, IN QVA ponitur quomodo inter ſe debeant mariti, & vxores conuerſari.

PRIMO vobis coniugatis relinquo quinque documenta in hoc meo diſceſſu. Primum dicitur fidelitatis. Debetis enim eſſe fideles inter vos, quia vnum de bonis matrimonij eſt fides, vt dicût Theo. in 4. di. 31. ad quod applicari poteſt illud, Oſeæ 2. *Deſponſabo te mihi in fide.* Et de hoc eſt textus in cap. omne 27. quæſt. 2. Et ideo Apoſtolus 1. Corinth. 7. inquit: *Nolite fraudare inuicem.* Et Ariſtot. in lib. Oeconomicorum ait: *Vir non debet iniuriari fœminæ, nec fœmina viro.* Neuter ergo debet adulterari, quia ſcriptum eſt, Hebr. 13. *Fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* Et quamuis humanæ leges non ita puniant viros, ſicut vxores fornicantes, tamen Deus puniet æquâliter ita viros, ſicut fœminas, matrimonij fœdera violantes. Vnde Ambroſ. in c. nemo. 32. quæſt. 4. inquit: *Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum, quia quod nõ licet mulieri, non licet viro.*

SEcundum documentum dicitur honeſtatis. Debetis enim quantum poſſibile eſt honeſte conuerſari ſimul in ſancto matrimonio. Quia vt inquit ſanctus Bonauent. in 2. ſen. diſt. 16. ar. 2. quæſt. 2. *In matrimonio vir repræſentat Deum, fœmina vero animam, vel ſanctam matrem Eccleſiam.* Item matrimonium eſt vnum ex ſacramentis Eccleſiæ, vt ait Magiſter in 4. diſt. 2. Et notatur per gloſ. in cap. cum in Eccleſia. extra de ſimonia. Et ponit Tho. in 4. di. 26. & habetur in ſumma confeſ. lib. 3. tit. 2. quæſt. *2. Documentum coniugatis relictum.*

Digitized by Google

Vnde inquit Apoſtolus, Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt in Chriſto, & Eccleſia.* De hac honeſtate matrimonij laudatur Tobias Iunior, Tobiæ 9. quod nuptiarum conuiuium cum timore Domini exercebat. Et Tob. 6. dixit illi Angelus quod ſeptem alios maritos, quos Sara vxor ſua habuerat, ſuffocauerat diabolus, qui acceperant eam ſolum, vt libidini vacarent & luxuriæ, atque inhoneſtatibus: vnde ſuper tales coniuges habet poteſtatem occidendi diabolus. Tales enim apud Deum habentur vt adulteri. Vnde Auguſtin. contra Iulianum inquit: *Intemperans in coniugio, quid aliud niſi quidam adulter vxoris eſt?* Debent ergo mariti ſeruare illud Apoſtoli, 1. ad Cor. 7. *Qui habent vxores, ſint tanquam non habentes.* Illi enim habent, & non habent vxores, qui debitam honeſtatem matrimonij ſeruāt, quo ad modum, locum, & ordinem, & debito tempore operi coniugali intendunt, & prohibito abſtinent. De quo tempore ait Chryſoſtom. ſuper Matthæum: *Abſtinete à menſtruata, abſtinete à prægnāte, quando etiam dies feſtus eſt, vel ieiunij.* Ex quib. verbis oſtendit quod principaliter quatuor temporibus eſt abſtinendum, ſc. tempore menſtrui, quia ſicut dicit Hierony. ſuper Ezechiel. tunc concipiuntur pueri membris damnati, ſcilicet claudi, cœci, leproſi, elephantiati, & huiuſmodi. Et ideo tali tempore prohibetur act⁹ matrimonialis. Leuit. 20. & in c. ad eius. 5. di. tamen talis fluxus non eſt perpetuus, ſed tantum naturaliter venit temporib. ſuis. Si enim eſſet innaturalis & quaſi cōtinuus, oporteret quaſi continue abſtinere, quod videretur nimis durum, ſecūdum Thomam in 4. di. 32. Quando autem peccent mortaliter, & quando ſolum venialiter, tali tēpore prohibito actum matrimonij exercentes, vide per Theologos in prædicta di. & per canoniſtas in d. c. ad eius. Secundo abſtinendum eſt tempore quo vxor eſt grauida. ca. origo. 32. quæſt. 4. quod etiam obſeruat elephas, qui vt dicitur in lib. de animalibus, fœminam ſuam prægnantem non tangit. Abſtinendū eſt etiam tempore feſto & ieiuniorū. Vnde Aug. in c. Chriſtiano. 32. q. 4. ait: *Tempore proceſſionis, & ieiuniorū non debent cōiuges conuenire, quia tūc etiam à licitis eſt abſtinendum, vt facilius impetretur quod poſtulatur*, & Ambr. in ſermone de aduentu, & tranſumptiue in c. fratres. 33. q. 4. inquit: *Fratres non ſolùm debetis ab omni immunditia abſtinere, ſed etiam ab vxoribus proprijs ſtudioſiſſime vos continere. Nullus omnino vxori ſuæ iungatur, &c.* De prædictis etiam trib. vltimis temporibus in quibus prohibetur actus matrimonialis, habetur per eundem Ambroſ. in c. ſi cauſa. 33. q. 4. qui ait: *Si cauſa procreandorum filiorum ducitur vxor, non multū tempus conceſſum videtur ad ipſum vſum, quia & dies feſti, & dies proceſſionis, & ipſa ratio conceptus, & partus, iuxta legem, vſum carnis ceſſare his debere temporib. demonſtrant.* Quando autem ſit peccatum mortale, & quādo ſolum veniale, vide per doctores ibidem.

4. Temporib. eſt abſtinendum ab vxore.

Tertium documentum dicitur vnitatis, id eſt, concordiæ. Debetis enim eſſe vniti ſimul, vt veſtræ res bene ſe habeant. Quando enim vnus coniugum trahit bona ab vna parte, & alter ab alia, tūc male ſe habet illa domus. Econtrario vero eſt quando ſunt concordes. Ait enim Saluſtius in Iugurthino: *Sicut concordia paruæ res creſcunt, ita diſcordia maximæ dilabuntur.* Et Tullius in lib. de amicitia ſic inquit: *Si exemeris ex rerū natura beneuolentiæ coniunctionem, nec domus vlla, nec vrbs ſtare poterit, nec agri quidem cultus permanebit. Id ſi minus intelligatur, quanta vis amicitiæ concordiæque ſit, ex diſſenſionibus, atque diſcordijs percipi poteſt. Quæ enim domus tam ſtabilis, quæ tam firma ciuitas, quæ non talibus diſſidijs poſſit euerti? Ex quo quantum ſit boni in amicitia, percipi poteſt.*

3. Documentum coniugatis datū

Quartum documentum, eſt appellatum exercitationis. Homo enim ad laborem naſcitur, Iob. 5. Et ideo primo marito dictum eſt Geneſ. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo*, & Pſal. 127. Propheta dicit: *Labores manuum tuarum quia mãducabis, beatus es, & bene tibi erit. Vxor tua ſicut vitis abundãs in lateribus domus tuæ. Filij tui ſicut nouellæ oliua-*

4. Documentum coniugatis datū

rum in

Digitized by Google

rum in circuitu mensæ tuæ. Debet ergo maritus eſſe ſollicitus circa regimen domus, & procurare neceſſaria familiæ ſuæ. Similiter & vxor debet eſſe prouida in faciendis exercitijs pertinentib. ad ipſam. Et ſeruare illud Tob. 10. *Dimiſerunt filiam ire, monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere.* Scriptum eſt enim Prou. 31. *Mulierem fortem quis inueniet? &c.* Sequitur, *manum ſuam miſit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fuſum.* Et Prou. 7. etiã dicitur: *Mulier diligens corona eſt viro ſuo.* Et 14. c. *Sapiens mulier ædificat domum ſuam. Inſipiens vero extructam quoque deſtruet.* Et Plato in Menone circa principium ait: *Decet mulierem domum bene diſpenſare, ſalua facientem omnia quæ intrinſecus ſunt, & obſequentem eſſe viro ſuo.* Et Paulus ad Col. penult. inquit: *Mulieres ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet in Domino,* id eſt, in omnib. licitis & honeſtis.

QVintum documentũ dicitur dilectionis. Debetis enim vos diligere maximo amore, ait enim philo. 2. Ethic. *Amicitia viri ad vxorem eſt ſecundum quãdam excellentiam,* & hoc ſignificatur per annulum, quo vxor à viro deſponſatur, de quo habetur in c. noſtrates, & in ca. fœminæ. 30. q. 5. qui debet eſſe aureus, rotũdus, ac in 4. digito poſitus, & tantum vnus. Aureus quidem, vt oſtendatur quòd ſicut aurum excellit omnia metalla, ita amor iſte cæteros amores. Rotundus autem, vt oſtendatur quòd ille amor debet habere perpetuitatem, vt nunquam finiatur niſi per mortẽ. In quarto aũt digito ex inſtitutione Eccl. vt oſtendatur quòd ille amor dẽt habere præcordialitatem. Dicunt enim philoſophi naturales, quòd quædam vena à corde procedit, quæ in quartum digitum tẽdit, vt etiam dicitur in d. c. fœminæ. ad fi. Vnus aũt annulus tantummodo ponitur, ad oſtendendum iſtius amoris ſingularitatem. In cæteris enim homo vult habere ſocium, niſi in amando vxorem, quam amat tanquam aliquid ſuijpſius. Nam vir & vxor per conſummationem matrimonij efficiuntur vna caro, vt notatur in l. aduerſus. C. de crimi. expi. hære. Vt autem legitur Gen. 2. capitul. qui. Deus fecit mulierem de coſta. Adam, & hoc vt vir magis mulierem diligeret, & ei inſeparabilius inhæreret, dum cognoſceret, eam ex ſe eſſe productam. & dicit Thom. in prima parte ſummæ. quæſt. 92. Et gloſſa in cap. mulierem. 33. quæſt. 5. quòd Deus non de pede hominis formauit mulierẽ, ne omnino videretur famula, nec de capite, ne videretur domina, ſed de coſta vt videretur collateralis. Ideo Gen. ſecundo capitulo, poſtquá vidit Adam vxorem ſuam Euam, dixit: *Hæc eſt os ex oſsibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago, quia de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna:* ſimiliter ſecundum Chryſoſt. ſuper Matth. *Vxor tantum debet afſici viro, vt neminem putet eo ſapientiorem, vel fortiorem: aut formoſiorem, licet alter ſit ipſo ſapiẽtior, vel fortior, ſeu formoſior. Perfectus enim amor verum rerum iudicium non cognoſcit,* hęc ille. Sicut ergo ô cõiuges eſtis vniti corpore, ita debetis eſſe vniti amore, & dilectione inuicem. Ait enim Ariſt. 8. Ethico. capitulo ſeptimo: *Viro & vxori videtur amicitia ſecundum naturam conſiſtere.* Et Primo Oeconomicorum, dicit: *Maximus eſt honor honeſtæ mulieri, ſi reperit virum ſuum caſtum eſſe, & de nulla alia curare, ſed præter omnes alias propriam, & amicam, & fidelem putet eam. Si mulier cognouerit fideliter iuſtè virum erga ſe agere, & ipſa iuſte & fideliter erga virum ſuum aget.* Paulus quoque ad Col. tertio inquit: *Viri diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas;* Et iterum Epheſ. 5. ait: *Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.* Et ibidem: *Ita viri debent vxores diligere, ſicut corpora ſua. Qui vxorem ſuam diligit, ſeipſum diligit. Vnuſquiſque ſuam vxorem ſicut ſeipſum diligat. Vxor autem timeat virum ſuum.* Et 1. Petri 3. *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, ſicut Sara obediebat Abrahæ, dominũ eum vocans. Similiter viri cohabitantes ſecundum ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impertientes honorem, tanquã cohæredibus gratiæ,* &c. Lucan. quoq; in 8. li. dicit de amore, quẽ debẽt habere vxores erga virũ: *Vltima de-*

ma debet Eſſe fides lugere virum. Diligite ergo vos inuicem ô coniugati amore cordiali, & non ſimulato, & nolite inuicem rixari, nec contendere. Nulla eſt enim peior diſcordia, nullum atrocius bellum, nullę deteriores inimicitiæ, & quæ magis dæmonibus placeant, quàm viri & vxoris. Quæpropter Hieronym. ad Euſtochium dicit: *Nulla vita profecto deterior eſt, quàm ſimul degere corpore, & non mente.* Vere infœlices ſunt coniuges, quibus non eſt vna, ſed diuerſa voluntas.

Concordia inter coniugatos quam placeat Deo.

IDeo Eccleſiaſt. 25. inquit Sapiens: *In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo, & hominibus. Amor proximorum, concordia fratrum, vir & mulier ſibi bene conſentientes.* De hoc habetur illud exemplum quod legitur de beato Macario, videlicet quòd ſemel audiuit vocem de cœlo dicẽtem ſibi, quòd erat ęqualis in merito duabus cognatis in tali loco manẽtibus. Quo audito ille accepto baculo ſuo perrexit ad illas, interrogans de earum vita, & ſtatu. Cui illę reſponderunt quòd erant peccatrices, & parum boni faciebant. Ille autem dixit eis reuelationem quam habuerat, rogans vt dicerent, propter quod bonum tantum placerent Deo. Illæ autem dixerunt: Nos neſcimus, niſi forte ſit propter hoc quòd poſtquam maritatæ ſumus in his duobus fratribus, licet ante nos non cognoſceremus, nec aliquam haberemus affinitatẽ inter nos, tamen ſemper viximus in maximo amore, & concordia ſimul, nec vnquam verbum diſcordiæ fecimus. Imò ſi quando viri noſtri contendunt inuicem, nos illos ad cõcordiam reducere ſtudemus, ſeruamuſque legem matrimonij, & niſi haberemus maritos, libẽter in caſtitate viueremus. Tantamque diligentiam habet quælibet ex nobis de filijs alterius, ſicut de ſuis proprijs. Quibus auditis dixit ſanctus Macarius: perſeuerate in his bonis operibus, quia vita veſtra maxime placet Deo. Sed de his pauci inueniuntur hodiernis temporibus. Non enim fratres poſſunt poſt mortem patris diu ſimul permanere, nec ſocrus cum nuru, & econtra, pacifice habitare. Non vna cognata cum alia, imò ſuis verbis & incitationibus plerunque ſunt cauſa diuiſionis domorum. Sed debent viri facere, ſicut quidam fratres vxorati in diœceſi Hipporegienſi. Cum enim eſſent tres, & omnes haberent vxores, quæ quotidie contendebant inuicem, accidit ſemel vt nulla earum vellet facere panem. Volebant enim, quòd altera iret ad faciendum, & ſic in rixa permanebant. Quod videns vnus ex illis fratribus accepit bonum baculum, & cœpit primo percutere vehementer vxorem ſuam. Deinde pergẽs ad alias ſimili modo eas percuſſit. Poſtmodum perrexit ad campum vbi erant fratres ſui, & rem geſtam eis enarrauit. Illi autem dixerunt: optime feciſti. & pergentes etiam ipſi domum, vnuſquiſque accepit baculum, & primo percuſſit vxorem ſuam, deinde ſimili modo percuſſit alias duas cognatas, ita vt amplius non haberent voluntatem rixandi. Deinde perrexerunt ad campum ad peragenda negocia ſua. Quibus profectis, illę tres cognatæ dixerunt ſimul: Iſti mariti noſtri ſunt ſimul inter ſe concordes, & nolunt viuere in diſcordia, quòd ſi nos permanſerimus diſcordes, & rixauerimus ſimul, quotidie nobis de his fructibus dabunt. Melius eſt ergo vt viuamus in pace, & ideo epulemur ſimul, & faciamus conuiuium. Quæ verba omnibus cum placuiſſent, occiderũt bonam gallinam, & præparauerunt menſam, vt comederent ſimul in pace, poſueruntque ſuper menſam de bonis domini. Interim mariti earum dixerunt inter ſe. Vxores noſtræ debent eſſe iratæ propter verbera, & forte non præparabunt nobis aliquid ad comedendũ, eamus ergo domum: vt præparemus cibos quos comedere valeamus. Cum ergo introiſſent in domum, inuenerũt illas tres dominas ad menſam præparatas, vt ſe refocillarent, ſimulque hilares accipere volebant cibum. Quibus ſalutatis dixerunt viri earum: Proficiat.

Digitized by Google

ciat vobis pulchræ dominæ? Date & nobis de prandio veſtro? Volumus enim pacem facere vobiſcum, ſicque ſimul comedentes, poſtmodum ſemper in pace ſteterunt illæ tres cognatæ, & in maxima dilectione. Ad quam exhortatur Salomon, Prouerb. 17. di. *Melior eſt buccella ſicca cum gaudio pacis, quàm domus plena victimis cum iurgio.* Et ideo ô coniuges ſeruate pacem, & concordiam inter vos, & ſi vultis nunquam habere diſcordiam, ſed ſemper pacifici eſſe inter vos, quãdo ô viri vxores veſtræ non volunt facere, quod vos vultis, facite vos quod volunt illæ, dummodo poſſit fieri ſine peccato, & multo magis hoc facere debetis vos vxores, ſequendo opinionem, & voluntatem virorum veſtrorum. In his vero quæ fieri non poſſunt ſine peccato, nullatenus debetis conſentire. Imperfectiones autem & defectus naturales qui ſunt in vobis debetis patienter ſupportare, & vnus alterum tolerare, quantum fieri poteſt, & magnam ex hoc habebitis à Deo remunerationem. Ideo dicit Apoſtolus Galat. 6. *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* De tali autem ſupportatione laudat Seneca Socratem dicens, quòd cum haberet duas vxores multum contentioſas, ipſe eas tolerabat patienter. Quadam autem die in ipſum facientes impetum, eum ad terram deiecerunt. Alia etiam vice cum vna illarũ multa in eum intuliſſet tonitrua comminationum, ille diſſimulãs abijt, & iuxta murum domus ſedere cœpit. Illa vero aquam immundam ſuper caput eius fudit. Sed Socrates nihil ex hoc exaſperatus, tergere cœpit, dicens: Sciebam quod poſt tonitrua, pluuia ſequeretur: Cum autem amici ei conſulerent, vt eas expelleret, reſpondit: Diſco in domo, qualis ſim in foro, hoc eſt, diſco in domo patiẽtiam, vt ipſam in foro exhibeam. Tales tamen vxores non tenentur viri ſupportare in ſimilibus, licet magnæ perfectionis eſſet propter Deum tolerare. Immò non peccarent, ſi eas à tam temerarijs inſultibus diſcreta diſciplina coercerent. Ait enim Salomon, Prouerb. decimo: *Virga in dorſo eius qui indiget corde*, & eiuſdem libri decimono capitulo. *Virga atque correctio tribuit intellectum & ſapientiam.* Dicitur autem quòd cum à diuerſis mundi partibus cõuenirent homines ad Salomonem pro conſilijs petendis propter eius ſapientiã, tantus adueniebat numerus, quòd oportebat eos qui conſilium petebant, paucis vti verbis, & Salomon breuiter reſpondebat, & ſtatim emittebatur à ſeruis Salomonis ille, qui petierat conſilium, vt alteri locum daret. Contigit autem vt quidam bonus vir ad ipſum accederet, qui habebat vxorem valde proteruam, & dixit Salomoni. Quid faciã, quia cum vxore mea in pace viuere nõ poſſum? Sed mihi continue iniurias dicit & improperia. Salomon autem reſpondit: In verbis, in herbis, & in lapidibus ſunt virtutes. Et his dictis ille eiectus fuit. Qui ad domum ſuam vadens cœpit dulcia verba dicere vxori, vt eam attraheret ad ſuum amorem. Sed illa cœpit ei iniurias dicere, & eum ſtultum appellare. Videns autem ille quòd virtus non eſſet in verbis, acceſſit ad plateam ciuitatis, & emit de omnibus herbis odoriferis, & vadens domum accepit de vna, & poſuit ad nares vxoris. Quæ improperans illi ait: O beſtia, quomodo perdidiſti intellectum. Vade cum alijs ſtultis. Ille autem modo vnam, modo aliam herbam ad nares eius ponebat, ſed illa magis contra eum contumelijs inſurgebat. Quapropter ille ad tertium remedium recurrens, perrexit ad aceruum lapidum, & ſinum ſuum atque manicas repleuit, & domum ingreſſus, cum vxor ei iniurias dicere cœpiſſet, ſtatim iecit lapidem, in eius pectus, qua fugiente alium lapidem iecit ad caput eius, & illud fregit, & ſic ipſam fugientem ſequebatur lapidando eam. At ipſa hoc videns, genu flexa veniam humiliter petijt, & quòd ſecum ſemper pacifice viueret iureiurando promiſit, quod & fecit. Ille autem dixit: In veritate comperi quòd magis in lapidibus,

Digitized by Google

bus, quam in verbis, aut in herbis, ſunt virtutes.

Legem matrimonij obſeruãtes facile peruenient ad vitam æternam.

ET pro veſtra cõſolatione ſcitote, quod ſi ſeruaueritis legem matrimonij, abſque dubio ad vitam peruenietis ęternam. Falſa enim & peruerſa eſt opinio quorũdam hæreticorum qui dicebantur Tatiani, & Martiani, credentium homines in ſtatu coniugali non poſſe ſaluari, qui ab Eccleſia tãquam maledicti hæretici condemnati ſunt. Cum enim Deus fuerit auctor & inſtitutor coniugij, vt patet Geneſ. ſecũdo, dicere coniugium eſſe peccatum, eſt aſſerere Deum auctorem peccati, quod eſt impoſſibile, vt inquit Auguſt. in libro. 83. quæſtionum, quæſt. 21. & libro quæſtionum noui, & veteris teſtamenti quæſtio. prima. Omnes etiam penè viri ſanctiſſimi veteris teſtamẽti fuerunt coniugati, nõ ſolum Adam primus pater noſter, ſed etiam Enoch qui translatus eſt in in Paradiſum, Geneſ. 5. Noe qui præſeruatus fuit in diluuio. Illi tres Patriarchæ glorioſi Abraham, Iſaac, & Iacob. prudentiſſimus, & ſanctiſſimus Ioſeph Moyſes ille legiſlator, qui Deum facie ad faciem videre meruit in hac vita, Exod. trigeſimotertio, & Numeri duodecim. Cantor Spiritus ſancti Dauid Propheta. Ezechias, ad cuius deſiderium ſol retroceſſit decem lineis, quarti Regum vigeſimo. Optimus ille Ioſias Rex Iuda. Denique ipſa mater Domini Maria, ſed non ab homine, ſed Spiritus ſancti operatione virgo permanens concepit, Matth. primo. Ipſe quoque Domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus voluit intereſſe nuptijs in Cana Galilææ, eaſque miraculo primo conuerſionis aquę in vinum conſecrauit, & approbauit, Ioan. ſecũdo. Ideo Concilium vniuerſalis Eccleſiæ in capitul. primo extra de ſumma Trinitate, & fide Catholica, dicit, quod non ſolùm virgines continentes, id eſt, viduę, ſed etiam coniugati per rectam fidem, & bonam operationem Deo placentes, ad æternam merentur beatitudinem peruenire. Quæ omnia intelliguntur de bonis maritis, & vxoribus, viuentibus ſimul in pace, & concordia. Quod vt facere poſſitis, habeatis deuotionem virgini glorioſæ. Legitur enim quod vna mulier deuotiſſima Virginis Mariæ in maxima pace, & concordia viuebat cum viro ſuo; quapropter inuidens eis dæmon, ſtuduit inter eos ſeminare diſcordiam. Cum igitur illa ſemel in ſua camera orationi vacaret, apparuit illi dæmon in forma virginis Mariæ dic. Noli timere filia mea. Ego enim ſum illa, quam in tanta reuerentia & deuotione habens. Scias quod tua opera ſancta multum mihi placẽt, vnum tamen facis quod mihi diſplicet, quia nimis es ſollicita ſeruire iſti marito tuo in cibis corporalibus, & circa hoc multum tempus perdis. non debet tantum curari de iſtis rebus tranſitorijs & terrenis, ſed magis debent veri Chriſtiani in factis ſtudere animæ. Quibus dictis diſparuit. Illa vero credens bonam fuiſſe annunciationem, ſequenti die ſtetit toto mane in oratione. Rediens vero maritus eius vt pranderet, & nihil inueniens præparatum ad comedendum ſecundum conſuetudinem, plurimum turbatus eſt, & ſcandalizatus contra eam. Stans autem illa alia vice in oratione apparuit illi iterum dæmon in eadem effigie dicens: Bene feciſti filia mea, ſeruans conſilium meum, ſed volo quod iterum facias aliam rem, quæ mihi erit gratiſſima. Scis quod ego in virginitate permanens peperi filium meum, & ſemper amatrix fui caſtitatis, & ideo volo quod deinceps cum viro tuo in caſtitate permaneas. Quibus dictis diſparuit. Quod conſilium cum ipſa ſeruare vellet, in tantum odium mariti peruenit, quod illam videre non poterat. Alia autem vice exiſtente illa in oratione, iterum apparuit illi dæmon in forma virginis dicens: Nunc es multum mihi chara filia mea, quia meam facis voluntatem. Volo igitur tibi reddere remunerationem. Veni itaque mecum, & conducam te in locum beatum. Aſcende ſupra me, & faciam te intrare in gloriam

cœleſtem,

Digitized by Google

cœleſtem. Quod cum illa feciſſet, ille dæmõ cum maxima furia & rabie voluit illam in puteũ præcipitare. propter quod illa mulier deuota virginis cœpit voce magna clamare & dicere: O glorioſa virgo Maria, recommendo tibi animam, & corpus meum. Ad hanc autem vocem dæmon, tanquam ſi fuiſſet percuſſus vehementer, cum magno ſtrepitu diſparuit. Illa vero mulier recognoſcẽs dolum inimici, & propter quem erat in diſcordia cum marito, perrexit ad Epiſcopum ciuitatis, omnia ei referens per ordinem, & accepta pœnitẽtia pergens domum, omnia marito ſuo, ſicut acciderant enarrauit. Quibus apparuit virgo beata, & eos ſimul ad pacem & concordiam maximam reduxit. In qua perſeuerantes vſque ad mortem, tandem ad cœleſtia regna tranſierunt.

PARS SECVNDA HVius ſermonis; in qua ponuntur documenta data patribus, & matribus erga filios ſuos.

VOBIS quoque patribus, & matribus in hoc meo diſceſſu tria documenta relinquo. Primum dicitur educationis. Debetis enim alere, nutrireque, atque educare filios veſtros. Hoc eſt enim non ſolùm lege diuina præceptum, ſed etiam le. humana l. ſi quis. §. patres. ff. de liberis agno. l. vnica. §. 5. C. de rei. vxo. acti. Eſt etiam pręceptum de lege naturali, quæ omnia animalia naturaliter inclinat ad educationem propriorum filiorum, vt dicitur in l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſti. & iu. Et ideo repræhendendi ſunt illi patres, & matres, quæ non prouident filijs ſuis de neceſſarijs ad vitam, & multo magis illæ maledictæ fœminæ, quæ filios in vtero occidunt antequam naſcantur, per mala medicamenta, vel alio modo. profecto iſtæ ſunt crudeliſſimæ homicidæ, ſecunda quæſtione quinta, capitulo conſuluiſti. & trigeſimaſecund. quæſt. ſecunda capitulo quod vero. & extra de homici. capitulo ſi aliquis, & multo crudeliores ſunt qui occidũt eos, poſtquam nati ſunt, maxime antequam baptizentur. O horribiliſſimæ belluæ, ô feræ atrociſſimę. Non enim tigres, aut ſerpentes, tantam erga filios ſuos exercent crudelitatem. Contra eos autem qui non prouident filijs de neceſſarijs, & qui non habent curam maritandi filias in tempore ſuo, ex quo dant eis cauſam multorum peccatorum, clamat Apoſtolus primæ ad Timoth. quint. dicens: Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam nõ habet, eſt infideli deterior.

SEcundum documentum dicitur eruditionis. Debetis enim ô patres & matres erudire filios veſtros bonis moribus. *2. Documẽtum datum patribus, ac matribus.* Ait enim Eccleſiaſticus ſeptimo capitulo ſui libri: *Filij tibi ſunt, erudi illos, & incurua eos à pueritia eorum.* Debetis quoque inſtruere illos in aliqua bona arte, vel exercitio, ſeu in literis. Imitatione Octauiani Auguſti, qui vt legitur in Polycrate, libro ſexto, fecit filios ſuos in omni arte mirabiliter erudiri. Ideo dicit Iacobus Beneuentanus, capitulo quadrageſimonono, ſui libri; *Diſcere fac artem puerili tempore natos, Tunc vales ingeniũ diſcere cuncta magis. Nam ſimulac ætas mollis pertranſit, ineptum. Redditur & durum quodlibet ingenium.* Auctor quoque libri qui dicitur Pamphilus, capitulo tertio, inquit: *Pauper ſæpe ſuo paſcitur officio,* Et ibidem: *Quod donare ſibi minime potuere parentes, Hoc exercenti iam dabit officium,* & capitul. trigeſimoſext. eiuſdem operis etiam dicit: *Arſque vigil nobis ſæpe miniſtrat opes.* Et auctor libro qui dicitur Facetus capitul. tert. ſui operis inquit: *Eſt pecus vt brutum, penitus quiſquis caret arte: Ars hominem formet, ne. ſinit eſſe malum.* Et Matthæus in poetria ſua, parte 2. c. 13. inquit: *Ars pueri flectit, flectitur arte puer.* Seruate ergo documentum Catonis in ſuis morib. qui dicit:

Si tibi ſint nati, nec opes, tunc artibus illos Inſtrue, quo poſſint inopem defendere vitam. Et ideo ô tu fili, attende parentibus tuis, qui te hortantur vt aliquid facias, vel addiſcas. Ait enim Cato. cap. 5. ſui libri: *Diſce aliquid; nam cum ſubito fortuna receſſit: Ars remanet, vitamque hominis non deſerit vnquam.* Neſcis enim quid tibi euenire poſſit, & multi nunc ſunt diuites qui in breui efficiẽtur pauperes, qui poſtea neceſſe habebunt laborare pro acquirendo victu, iuxta illud Virgilij in 1. Georgicorum: *Labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egeſtas.* Et auctor libr. qui dicitur Pamphilus, ca. 30. dicit: *Concipit ingẽtes animos inanis egeſtas, Et facit hæc hominem ſæpius artificem.*

3. Documentum patribus, ac matribus relictum.

Tertium documentum quod vobis trado ô parentes, dicitur correctionis. Nõ debetis enim dimittere filios veſtros cum malis ſocietatibus conuerſari; nec peccata perpetrare, quantũ eſt vobis poſſibile, ſed debetis eos caſtigare. Ait enim Philoſophus 6. de animalibus: *Bonum eſt vt parentes corrigant filios ſuos.* Ideo Prouerb. 13. dicit Sapiens, *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum: Qui autem diligit illum, inſtanter erudit.* Et Hebræ. 12. iterum: *Quis eſt filius,* ſcilicet filialiter dilectus *quem non corripiat frater*, quaſi d. nullus. Et ideo ô filij, ſufferte patienter correctionẽ parentum, quam faciunt vobis pro veſtra ſalute. Ait enim Salomon, Prouerb. 29. *Viro qui corripientem, dura ceruice contemnit, repentinus ſuperueniet interitus, & eum ſanitas non ſequetur. Virga autem atque correctio tribuet intellectũ, & ſapientiam.* Tenemini ergo ô parentes corrigere filios veſtros, iuxta præceptum Salomonis. Prouerb. vigeſimotertio, dicentis: *Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. In virga percuties illum, & animam eius de inferno liberabis.* Et 22. capit. eiuſdem libr. iterum dicit: *Stultitiam alligatã in corde pueri virga diſciplinæ effugabit.* Quamuis ergo moleſte ferant, non tamen debetis ceſſare à correctione. Ait enim Cato. cap. 2. ſui libri, *Cum moneas aliquem, nec ſe velit ipſe moneri, Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.* Et quamuis ſint boni filij, tamen cõtinue debetis eos ſollicitare ad maius bonum. Ait enim Ouidius lib. 1 de Ponto, *Nec nocet admiſſo ſubdere calcar equo.* Non dico tamẽ propter hoc, quod debeatis à pueris omnino amouere ſua ſolatia puerilia, ſed permittere eos debetis facere iuxta morem puerorum in his quæ non ſunt peccata, quia qui nimis emungit, elicit ſanguinem. Prou. penult. capit. denique 4. di. Et ad hoc propoſitum poſſumus adducere illud Ouidij in primo de remedio amoris, licet ad aliud propoſitum dixerit: *Tu puer es, nec te quicquã, niſi ludere oportet: Lude, decent animos mollia regna tuos.* Aliter autem educatus, poſtea quando erit ſenex faciet puerilia. Sicut legitur de filio cuiuſdam regis, qui fecit eum enutriri in magna maturitate, & in conſortio philoſophorum, & aliorum ſapientum. Sed poſtquam ille mortuo patre factus eſt rex, cum peruenit ad ſenectutem, nõ delectabatur niſi in ludis puerorum, & maxime in capiendo muſcas cum manibus, & ponendo, ac tenendo eas in quadam capſula quam fecerat de papyro, ita quòd oportebat quodammodo eum ad pueritiam redire, hoc eſt ad ſtultitiam, quæ eſt colligata in corde pueri, vt ait Salomon Prouerbio. vigeſimoſecundo. Et ideo Florentini quando vident aliquem ſenem ſtultum, vel fatuum, dicere ſolent: Iſte fuit vnus ſapiens puer. Hoc autem quotidie per experientiam videtur: & ego oculis proprijs perſpexi. Nam cum iuiſſem quadam die ad viſitandum quendam ſenem decrepitum, qui erat in ſeculo magnæ reputationis & reuerentiæ, inueni eum puerilia facientem. Ex quo ille verecundatus dixit: Parcite mihi, ſi hæc facio. Nam pater meus fecit me in pueritia enutriri in maturitate, & nunquam permiſit me ſolatia capere cum pueris, & ideo quia fui ita ſapiens puer, nunc tanquam puerulus effectus ſimul canto, & fleo, &c Alius quoque ſciẽtia, ac fama doctrinæ clariſſimus, cum cauſa recreationis ſemel extra vrbem fuiſſet ductus in quoddã viridarium

ad pran-

Digitized by Google

ad prandendum, videns in quodam fontanili anates in eo ſe balneantes, cùm ſurrexiſſet de menſa, accepit in manu vnam perticam, & currebat poſt illas anates percutiendo eas. De qua re admirati familiares eius, dixerunt: Nolite facere iſta puerilia, quæ vobis redundant in magnum dedecus, cum his qui vos inuitarunt, & putant vos eſſe hominem ſapientem. At ille reſpondit quia ſemper in literis fuerat educatus, & nunquam habuerat recreationes puerorum, ideò oportebat eum ſic facere. Sed ad propoſitum noſtrum reuertamur. Scitote igitur ô parentes, quòd de omnibus peccatis, quæ propter negligentiam veſtram commiſerint filij veſtri, reddetis rationem Deo in die iudicij. Et hoc dico tam de parentibus ſpiritualibus, quàm corporalibus. Nam ille qui tenetur aliquem corrigere, & non corrigit, interpretatur peccato conſentire. c. error. & c. quid enim & c. conſentire. di. 83. Agentes verò & conſentientes pari pœna puniuntur. l. item Mela. §. ſi alius. ff. ad l. Aqui. Et hac de cauſa, licet Heli ſummus Sacerdos Iudæorum, quantumuis ex ſe eſſet bonus, tamen quia non corrigebat filios ſuos malos, ipſe & filij diuino iudicio interierunt. Vt habetur primi Regum 3. & 4. c. & 37. diſtinct. c. legant. & 47. di. §. neceſſe. & extra de ſimo. c. licet Heli. Non ſolùm autem æterna pœna puniemini, ſi nõ correxeritis filios veſtros, ſed etiam temporali, vt dicit Innocen. 3. in c. qualiter & quando. extra de accu. Et loquitur de omnibus prælatis. Legitur quoq; ad hoc propoſitum quoddam horribile exemplum contra illos parentes tam ſenſualiter amantes filios, quòd eis permittunt facere omnia mala quæ volunt, & non audent corrigere illos, ne contriſtent eos. Quidam enim iuuenis diſſolutus malas tenens ſocietates, nunquam à patre corrigebatur propter inordinatum amorem quem ei portabat: vnde effectus fur, cùm ad furcas duceretur, poſtulauit gratiam, vt ſaltem patrem ſuum oſcularetur antè mortem. Qua gratia obtenta, cùm pater adueniſſet, ille oſtendens velle eum oſculari, naſum illi dẽtibus amputauit, & in faciem ſibi proiecit dicens: Vade maledicte pater, quia tua cauſſa ducor ad furcas. Si enim me correxiſſes, ad hanc ſententiam non perueniſſem.

Exemplum

Modus faciendi correctionem filij.

HAnc autem correctionem debetis facere dulciter. Primo verbis, vt inquit Ambroſius libr. 4. de officijs. c. 16. dicens: *Neque monitio aſpera ſit, neque obiurgatio contumelioſa.* Et Seneca in Prouerbijs inquit: *Obiurgationi ſemper aliquid blande admiſce.* Si autem verbis non corrigatur, puniri debẽt factis, & tamen cum humanitate. 45. diſt. c. licet. Et 33. q. 4. c. quod Chriſtus. Melius eſt enim reddere rationem de nimia miſericordia, quàm de nimia ſeueritate. 50. di. c. ponderet. in fi. & 26. q. vltima. c. alligant. Nam humaniter caſtigatus reuerẽtiam exhibet caſtiganti. Aſperitas autem & nimia increpatio, nec correctionem inducit, nec ſalutem, vt dicitur in c. cùm beatus. 45. diſt. Et quod dicitur de patribus, intelligitur etiam de magiſtris. Scriptum eſt enim. ff. ad l. Aqui. l. ſed & ſi quemcunque in fi. quòd ſolùm leuis caſtigatio conceſſa eſt docenti & magiſtro. Quod etiam habetur in l. item quæritur. §. idem Iulianus. ff. d. acti. em. Ideò dicitur in l. præceptoris. ff. ad l. Aqui. quod præceptoris nimia ſæuitia culpæ annumeratur. Quæ omnia ſunt cõtra quoſdam patres & magiſtros, qui ita crudeliter verberant filios & diſcipulos, quòd irruunt in eos vt belluę feroces, & pedibus conculcant, aliaſq; multas crudelitates contra eos agũt, ita vt ſæpè quaſi mortuos relinquant. Quando tamen per humanam correctionem non volunt ſe emendare, debetis ſeruare illud Ouidij in 1. Metam. dicentis:

Cuncta prius tentanda, ſed immedicabile vulnus
Enſe reſcindendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

Vnde metrice dicitur:

Si non ſufficient artes, veniemus ad arma.

Quod autem dictum eſt de obligatione correctionis, intelligitur de his parentibus tam corporalibus, quàm ſpiritualibus & magiſtris, qui poſſunt corrigere, quia ſi non poſſint, excuſantur, id eſt culpa carent. ff. de regul. iur. *Culpa caret qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. Impoſſibilium enim nulla eſt obligatio.* ff. de regul. iur. l. impoſſibilium. Vt autem non veniatis ad hanc impoſſibilitatem, incipite eos corrigere à pueritia, quia dum mollis eſt virga, faciliter flectitur. Quando autem eſt magna & dura, non poteſt faciliter flecti. Vt autem veſtra correctio effectum bonum habeat, ſeruate illud documentum Catonis ſui libri. c. 4. dicentis:

Quæ culpare ſoles, ea tu ne feceris ipſe:
Turpe eſt doctori, cùm culpa redarguit ipſum.

PARS TERTIA HVius ſermonis, in qua ponuntur documenta data filijs erga parentes ſuos.

Tertiò vobis filijs relinquo documentũ, quod dicitur honorationis. Obligati enim eſtis per pręceptũ legis diuinæ honorare patrem & matrem. Exod. 20. Deuter. 5. & Matthæ. 15. Et ſcitote ſecundùm doctrinam Alexandri de Ales, in 3. parte ſuæ ſummæ in tractatu de quarto præcepto decalogi. quæſt. 2. quòd filius tenetur principaliter in ſex patri, & matri. Primò amare eos cordialiter, & non offendere eos in aliquo, nec verbo, nec facto, aut alio modo. Secundò eis obedire tenetur in omnibus licitis & honeſtis. Tertiò eos reuereri & honorare; non ſolùm verbis, ſed etiam reuerentia corporali, ſecundùm ſtatum & conditionem eorum. Quartò eos dulcibus verbis in tribulationibus conſolari. Quintò in infirmitate eorum illis ſeruire, & eos adiuuare etiam ſanos in ſeruitijs operum. Sextò eis neceſſaria miniſtrare quando indigent. Hoc quoque præceptum eſt de lege naturæ. Nam à natura oẽs inclinantur honorare, & reuereri parentes. l. ius naturale. §. fi. iuncta. l. veluti. ff. de inſti. & iu. lege quoque humana præcipitur filijs, vt reuerentiam & honorem exhibeant parentibus. l. parentes, & l. generaliter, cum ibi notatis. ff. de in ius. vo. Et. l. filia. C. de patria. po. & l. 1. ff. de obſe. à lib. & liber. præ. Ideò dicitur in l. 1. ff. ſi quid in fau. pa. *Pietas patris non eſt ſpernenda.* Tanta enim eſt pietas patrum erga filios, & eorum beneficia erga illos, quòd non poſſunt ei tantum beneficium reddere, quantum merentur. Ariſt. 8. Ethicorum. & Hieronymus in libro de honorandis parentibus. Et tanta debet eſſe reuerentia filij erga parentes, quòd licet eſſent mali, ea maxima reuerentia debent eis videri boni, niſi ſint tam manifeſta eorum ſcelera, vt non poſſint in bonum aliquatenus interpretari, vnde inquit iuriſconſultus, in l. liberto. ff. de obſe. à libe. & liber. præ. *Filio ſemper ſemper honeſta & ſancta patris perſona videri debet.* Et in l. cum oportet. §. non autem. C. de bo. quæ libe. Et in authen. de nuptijs. §. ſed quòd ſancitum. verſic. & ita dicitur: *Erubeſcit lex filios fieri caſtigatores parentum:* quod ſolùm propter reuerentiam dicitur, quam eis debent exhibere. Quæ omnia conſiderans Hieronymus in libr. de honorandis parentibus, dicit filio proteruo, qui relinquit patrem & matrem. *Fauces tuæ necdum lacteum perdiderunt ſaporem, quem tibi pia mater infundens, linguam tuam pauit potu corporis ſui. Impende patri matrique ſeruitium, qui nunquam tuos vagitus horrentes, totum in te lambebant oſculis corpus.* Et ibidem iterum dicit: *Meretur cæcitatis ſubire ſupplicium, qui parentum vultus, vel toruo viſu deſpexerit, vel elatis oculis læſerit pietatem.* Ariſt. quoque in libr. Oecono. inquit: *Communicatio maris & fœminæ in animalibus irrationabilibus eſt ſolummodò procreandæ prolis, delectatione admixta. In hominibus autem non ſolùm ob hanc cauſam,* ſed

Digitized by Google

ſed vt filij redderent auxilium parentibus tempore indigentiæ, ſicut & patres fecêre filijs primo, hæc ille. Et ideò, O filij, & filiæ ſeruate præceptum Eccleſiaſtici, tertio capitulo ſui libri dicentis: *Iudicium patris audite filij, & ſic facite vt ſalui ſitis. Deus enim honorauit patrem in filijs, & iudicium matris exquirens firmauit in filios. Sicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuam. Qui honorat patrem ſuam, vita viuet longiori, & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Dominum, honorabit parentes, & quaſi dominis ſeruiet his, qui ſe genuerunt. In opere, & ſermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt ſuperueniat tibi à Deo benedictio, & benedictio illius in nouiſſimo maneat. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem patris & matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui, non eſt tibi gloria, ſed confuſio: gloria enim hominis ex honore patris ſui, & dedecus filijs pareus ſine honore. Filij ſuſcipite ſenectam patris veſtri, & non contriſtetis eum in vita illius. Et ſi defecerit ſenſu, veniam date, & ne ſpernatis eum in virtute veſtra. Quàm malæ famæ eſt, qui relinquit patrem, & maledictus eſt à Deo, qui exaſperat matrem,* hæc ibi.

Nedũ carnales, ſed etiam ſpirituales parentes ſunt honorandi.

NON ſolùm autem tenemini honorare parentes carnales, ſed etiam ſpirituales, vt inquit Alexander de Ales, in tertia parte ſummæ, in tractatu de quarto præcepto decalogi. quæſtion. prima. Et ita tenemur eos diligere, ſicut carnales, capitulo, ita diligere. 30. quæſtio. tertia. Super autem omnes patres ſpirituales ſunt ſacerdotes Dei, quos omnes Chriſtiani tenentur honorare & reuereri. Ideò ſanctus Franciſcus in regula antiqua capit. nono dixit: *Omnes clericos, & omnes religioſos habeamus pro dominis, in his quæ ſpectant ad ſalutem animæ, & à noſtra non deuiant religione, ordinem & officium eorum, & adminiſtrationem veneremur.* Et in admonitionibus ſuis idem dicebat: *Beatus ſeruus qui portat fidem in clericis, qui viuunt ſecundùm formam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Et væ illis qui ipſos deſpiciunt. Licet enim eſſent peccatores, tamen nullus debet eos iudicare. Ipſe enim ſolus Deus reſeruat ſibi eos ad iudicandum. Nam quanto maior eſt omnibus adminiſtratio eorum quam habent, tanto maius peccatum habent qui peccant in ipſis, quàm in omnibus alijs hominibus mundi.* Et in epiſtola ad omnes fideles iterum dicit. *Debemus Eccleſias viſitare frequenter, & reuereri clericos, non tantùm propter eos ſi ſunt peccatores, ſed propter officium & adminiſtrationem corporis & ſanguinis Domini noſtri* IESV CHRISTI, *& propter ſancta verba, quæ clerici dicunt, & annunciant, & ipſi miniſtrare debent, & non alij.* Propter hæc documenta canit Eccleſia de Beato Franciſco dicens: presbyteros monuit præ cunctis reuereri. Et hoc fieri debet triplici ratione. Prima dicitur ſubrogationis. Nam ſubrogatum capit naturam illius in cuius locum ſubrogatur. l. comperimus. C. de proximis ſacrorum ſcriniorum. lib. 12. & c. fi. di. 93. Sacerdotes autem ſunt poſiti loco Chriſti, animarum paſtores. vnde in figura huius dixit Dominus Petro. Ioan. 21. *Paſce oues meas.* Quapropter debet eis fieri maxima reuerentia, repræſentantibus perſonam Chriſti. Ideò 6. quæſt. 1. in cap. oues, dicitur: *Oues paſtorem ſuum non reprehendant, plebs Epiſcopum ſuum non accuſet, nec vulgus eum arguat, quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum.* Eccleſiaſt. quoque ſeptimo c. dicitur: *In tota anima tua time Deum, & ſacerdotes illius ſanctifica. In omni virtute tua, dilige eum qui fecit te, & miniſtros eius nõ derelinques. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes.* Lucæ quoque 11. dicit Chriſtus ſacerdotibus: *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Sicut enim in curijs dominorum Vicarij & locum tenentes ipſorum, ab omnibus honorantur, ſicut patuit de Ioſeph Geneſ. quadrageſimoprimo, qui ſecundus poſt regem, & Vicarius Pharaonis in tota terra Ægypti ab omnibus, imò etiam à fratribus ſuis honoratus, & adoratus eſt: Sic etiam ſacerdotes vicarij Chriſti ſummi Regis, quibus ipſe dedit claues regni Cœlorum, vt aperiant illud, & claudant, ſicut eis videbitur ſecũdum Deum, à cunctis debent honorari: cùm enim

Tribus rationib. maximus honor presbyteris debetur.

enim ipſos ſacerdotes honoret Deus, quia ſunt ſui miniſtri, iuxta illud quod ait Saluator Ioan. 13. *Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus qui eſt in Cœlis.* Profectò multo magis ab hominibus debent honorificari. Ipſi enim Dei miniſtri eſſe debent in magno honore in terris, qui in magna gloria erunt in Cœlis, dicẽte Domino vbi ſuprà: *Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit.* Ad hoc etiam propoſitum de honorandis ſacerdotibus narrat magiſter hiſtoriarum Eccleſiaſticarũ, quod cùm Alexander magnus capta Gaza iret Hieroſolymam, ſummus Sacerdos orabat pro gente ſua. Cui Dominus ait, vt ciuitatem ſertis honoraret, & Pontificalibus veſtimentis indutus obuiam pergeret Alexandro. Quod cùm feciſſet, ſociatus multis ſacerdotibus, habens in manu laminam, in qua erat ſcriptum nomen Domini Tetragrammeton: Alexander Magnus deſcendit de equo ſolus, & honorauit ſacerdotem, & nomen Domini adorauit. Petentibus autem militibus ſuis, quare adoraſſet ſacerdotem Iudæorum, reſpondit: Non hunc adoraui, ſed Deum, cuius principatum tenet. Nam per ſomnium vidi Deum in tali habitu, qui principatum Perſarum ſe mihi daturum repromiſit.

2. Ratio, propter quã ſacerdotes ſunt maximè honorandi.

SEcunda ratio dicitur mediationis. Ille enim eſt honorandus qui eſt familiaris Imperatori, & ad eum poteſt intrare, & cum ipſo loqui, atque eius iram placare, quod poſſunt facere ſacerdotes. c. ipſi ſacerdotes. 1. q. 1. & ideò debent à populis venerari, quorum ſunt quaſi os quoddam apud Dominum intercedens & orans, & ideò in orationibus ſuis publicis ſemper dicunt, quæſumus, & nũquam quæſo, quia in perſona omnium loquuntur. Sacerdotes enim ſunt mediatores inter Deum & homines, & ipſi diuina miniſtrant, populos & vota populorum offerunt Deo, vt ait Hugo de ſancto Victore, ſecundo de Sacramentis, par. 8. capit. vlt. & B. Thom. in 4. diſtinct. 24. Ideò dicitur ſacerdos quaſi ſacra dos, vel ſacer dux, vel ſacra dans, ſecundùm Iſidorum 7. libr. Etym. Et licet ſacerdos ſit peccator, tamen gratiam Dei in alios transfundit per miniſterium ſuum, vt ponit Magiſter in 4. diſt. 19. qui inquit, quòd ſacerdotes quando ordinantur, accipiunt poteſtatem clauium cœleſtium ad aperiẽdum Cœlum. Et ideò tanquam noſtris patribus debemus eis maximum honorem impendere. Quis enim nos fecit Chriſtianos, niſi ſacerdotes? quis nos abſoluit à peccatis, niſi ipſi, quibus dictum fuit Matth. 19. *Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in Cœlis, Et quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis?* Ipſi ergò ſacerdotes, cùm ſint capitanei noſtri & patres, debemus eos ſummoperè venerari. Scriptum eſt enim in c. quis dubitet. 96. diſt. *Quis dubitet ſacerdotes Chriſti Regum & principum, omniumque fidelium patres & magiſtros cenſeri?* Ipſi ſunt miniſtri Dei Iſa. 61. qui nobis diuina miniſtrant Sacramenta. Nec debemus eos vituperare ſi mali ſint. Melius eſt enim habere caput fractum, quàm non habere. Et vt dicitur 16. q. 6. c. ſi fortaſſis: *Ad membra non pertinet caput lædere vel impugnare, ſed à læſione protegere & defendere.*

3. Ratio, propter quã maximè honorãdi ſunt ſacerdotes.

TErtia ratio dicitur ſuperationis. Excedunt enim ſacerdotes omnem poſtatem creatam, ſicut probat magiſter Aug. de Ancona in lib. de poteſtate Papæ, ſiue de poteſtate Eccleſiaſtica. Et primo excedunt omnem dignitatem & principatum mundi. Nam ſacerdotium præceſſit legem ſcriptam, quia in veteri teſtamento primus ſacerdos, qui iubente Domino victimas obtulit, fuit Melchiſedech. Gen. 14. c. demum per ſacerdotium iubente Domino, regia poteſtas eſt ordinata, vt patet 1. Reg. 8. c. & ideò maior eſt auctoritas ſpiritualis in terrena. Vnde Apoſtolus 1. ad Corint. 7. inquit: *Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia?* Ex quo innuit quod ad dignitatem Eccleſiaſticam pertinet iudicare & inſtituere terrenam. Et non econtra.

Digitized by Google

tra. Facit capitulũ per venerabilem. extra. qui filij ſint legi. & 9. quæſtion. 3. cap. nemo & capitul. aliorum. Cum igitur tanto ſit nobilior dignitas ſacerdotalis dignitate temporali, quanto ſpiritus eſt nobilior corpore capitul. inter corporalia. extra de translat. epiſc. vel elect. & quanto Sol eſt dignior Luna. cap. ſoli tę. de maio. & obe. Si tenemur extra ſubiecti regibus, & principibus temporalibus, & eis honorem exhibere. 1. Petri 2. multo magis ſacerdotibus. Ipſi enim ſunt reges ſpirituales. Vnde 1. Petri 2. dicitur: *Regale ſacerdotium*, &c. & in cap. duo. 96. diſtinct. ſcriptum eſt: *Aurum non tam precioſius eſt plumbo, quàm regia poteſtate eſt ordo ſacerdotalis altior.* In ſignum autem huius tonſuram, tanquam coronam geſtant in capite ſacerdotes, vt dicitur 12. quæſtion. 1. capitul. duo. Et Eccleſiaſt. cap. dicitur: *Super faciem ſcribæ*, id eſt ſacerdotis, *imponet Deus nomen ſuum.* Ideo in ſacra ſcriptura ſacerdotes aliquando appellantur dij, aliquando Angeli, vt dicitur. 11. quæſtion. 1. capitul. ſacerdotibus. Vnde Dauid propheta dicit in Pſalmo ipſis ſacerdotibus: *Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes.* & Exod. 24. *Applica illum ad Deos*, id eſt, ſacerdotes. Malachiæ quoque 2. capitul. ſacerdos appellatur Angelus Domini, & etiam 1. quæſtion. 1. in capitul. labia. propterea dicit Deus in Pſalmo per prophetam: *Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari.* In lege quoque ſcriptum eſt: *Dijs non detrahes.* id eſt, ſacerdotibus, vt patet Exod. 22. & tranſumptiue, in cap. ſacerdotibus. 11. quæſtion. 1.

Sacerdotis dignitas temporalē excedit.

Sacerdotii poteſtas dæmonũ poteſtate eſt maior.

SEcundo excedunt omnem poteſtatem dæmonum. licet enim quilibet demon ſuperet omnem poteſtatem terrenam Iob 41 tamen vnus minimus ſacerdos ſolus vincit poteſtatem omniũ malorum ſpirituum. Nam ſi vnus peccator abſoluitur à ſacerdote, omnes dæmones illi Paradiſum tenere non poſſent, quod oſtendit Dominus, cũ Petro inquit, Matthæi 16. *Tibi dabo claues regni Cælorum, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.*

Sacerdotis poteſtas Angelorum poteſtatem excedit, & etiam B. Virg.

TErtio excedunt ſacerdotes poteſtatẽ Angelorum. Nam alicui Angelorum non eſt conceſſa poteſtas conſecrandi corpus Chriſti, ſicut dicunt doctores. in diſtinct. 12. ſed ſolis ſacerdotibus, vt dicitur in c. ſicut. de conſecrat. diſtinct. 1. Item excedunt in hoc poteſtatem Virginis cui non inuenitur data hæc poteſtas. Deinde beata Virgo mediantibus octo verbis fecit deſcendere filium Dei in vtero ſuo. di. Lucæ 1. *Ecce ancilla Domini.* &c. Sacerdos vero quinque verbis conſecrationis, in inſtanti facit deſcendere radio ſolis velocius corpus Chriſti in hoſtiam, ſicut dicitur in 4. ſententiarum diſtinct. 8. Maxima ergo eſt potentia ſacerdotum, qui poſſunt, vt ita dixerim Creatorem creare, & pro humana ſalute Dei filium immolare, & ſuperno offerre, & ſacrificare. Qui etiam mirabiliori modo faciunt in manus ſuas venire Dei filium, quàm venerit in vterum Virginis, in quã venit paſſibilis, & mortalis. In eorum autem manus impaſſibilis, & immortalis. Item in Virginem ſemel tantum venit: In manus vero ſacerdotum quotidie. Et ideo exclamat Bernard. dicens: *O preclara & veneranda poteſtas veſtra, ſacerdotes, cui nihil in Cælo vel in terra comparari poteſt, de qua omnis creatura ſtupet, & miratur, contremiſcit homo, & reueretur plurimum angelica celſitudo.* hæc ille. Sacerdotium enim eſt maximum donum a ſuperna clementia collatum, vt dicitur in aut. quomodo oportet Epiſcopos. in princ. Quamuis multitudo ſacerdotum eos contemptibiles faciat c. legimus. §. ſed dices. 93. diſtinct. Si ergo peccat quis vituperando Virginem glorioſam, & Angelos, & Sanctos, ergo maximum ſcelus committit vituperans ſacerdotes, & eis debitam non exhibens reuerentiam. Ideo dicitur 6. quæſtion. 1. cap. ſacerdotes: *Sacerdotes qui proprio ore Dominicum corpus conficiunt, ab omnibus ſunt timendi & honorandi.* Et 3. quæſtione 1. capit. nulli

Quantũ peccant, ſacerdotes vituperantes.

nulli. ſcriptum eſt: *Dominum crucifigunt, qui eum in ſuis ſacerdotibus perſequuntur.* Et 11. quæſtio. 3. abſit, Anterius Papa inquit: *Abſit vt quicquam ſiniſtrum de his arbitremur, qui apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos Chriſtiani ſumus, qui claues regni cælorum habentes, ante iudicij diem iudicant. In veteri quoque lege quicunque ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta contemptum expiabat cruore*, hæc ibi. Et 16. quæſt. 1. c. ſi clericatus. Hieron. ait: *Non eſt humilitatis meæ, neque menſuræ iudicare de cæteris, nec de miniſtris Eccleſiæ ſiniſtrum quidpiam dicere.* Adhoc aūt faciendum, ſcilicet ad honorandum ſacerdotes Dei, inuitant nos exempla Imperatorum. Sicut patet de Theodoſio Imperatore, de quo legitur in hiſtoria tripartita. Et in cap. cum apud Theſſalonicam. 11. quæſtion. 3. Qui cum feciſſet aliquos occidi nullo præcedente iudicio, quia eius iudices fuerant lapidati: Cum veniſſet ad ciuitatem Mediolani, & ſolemniter vellet intrare templum Dei, occurrit ei ſacerdos Dei ſanctus Ambroſius, & prohibuit eum intrare templum, atq; eum multum repræhendit, & mortificauit in præſentia totius populi. Ex quo ille cum maximis lachrymis domum rediit, & per octo menſes non potuit intrare templum, prohibēte eum ſacerdote Ambroſio. Tandem humiliter deprecatus, vt eum intrare permitteret, facta pœnitentia cum maximis lachrymis, & deuotione intrauit, oſtendens alijs Chriſtianis, quanta ſit auctoritas ſacerdotis, & quantum debeat timeri. Aliud quoque exemplum habetur 96. diſt. in ca. in ſcripturis, vbi narratur Conſtantinus Imperator dixiſſe: *Vere ſi proprijs oculis vidiſſem ſacerdotem Dei, aut aliquem eorum qui monaſtico habitu induti ſunt, peccantem, chlamydem meam explicarem & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur.* Et idem habetur in c. Conſtantinus. eadem di. Et 11. quæſtio. 1. c. ſacerdotibus iterum dicitur: Cum piæ memoriæ Cōſtantino principi allatæ accuſationes contra Epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit, ſed eos qui accuſati fuerant, Epiſcopos conuocans, in eorum conſpectu libellos quos acceperat incendit, dicens: *Ite & inter vos cauſas veſtras diſponite, quia dignum non eſt, vt nos iudicemus Deos.* Dominus quoque noſter Ieſus Chriſtus vſque ad mortem, debitum honorem impendere voluit ſacerdotibus, & Pontificibus, quamuis eſſent mali & ſacrilegi, vt inquit Cyprianus 93. diſtinct. in c. Dominus. Sed heu, quia in maiori reuerentia habiti ſunt à paganis, & gentilibus ſacerdotes idolorum, quàm nunc habeātur ſacerdotes Dei veri.

Exēplis hortamur ad ſacerdotes honorādos.

Aliud exemplum.

SEd dicet quis, ego ipſos non honoro, quia ipſi non honorant Deū. Nam multi eorum peius faciunt Chriſto, quam fecerunt Iudæi. Ipſi enim ſolum ſemel crucifixerunt eum, hi vero quotidie dum celebrant in mortali crimine: Iudæi Chriſtum triginta argenteis emerunt. Iſti vero eum duobus denarijs vel ſolidis vendunt, & ſæpe non celebrant niſi precium ſanguinis habeant. Item cum debeant eſſe lumen populi. c. ſacerdotes. 93. diſ. cumque debeant eſſe omnibus pro poſſe ſuo vtiles. 14. quæſt. 5. c. denique. ſunt deſtructio, & obfuſcatio totius militantis Eccleſiæ. Nemo enim plus in Eccleſia Dei nocet, quàm qui perverſe viuens, nomen ſacerdotis habet. 83. diſtin. c. nemo. tales namque ſacerdotes mali, quantum in eis eſt, nomen Dei deſpiciunt, & panem pollutum offerunt. 49. di. c. ſacerdotes. Multique ſunt ſacerdotes voce, ſed pauci opere 40. di. c. multi. Nam cathedra non facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram, Ibidem. Iſti mali ſacerdotes comparantur ſimiæ. 1. quæſt. 1. c. ſi quis inquit. Et de ſuo ordine crimen & iudicium acquirunt, c. multi. 40. diſt. Sed noli, ô frater, talia de omnibus ſacerdotibus eloqui. Nam in omni congregatione ſunt boni & mali. 47. di. capit. quantumlibet. Et poſito quod omnes eſſent mali, tamen Sacramenta ab ipſis tradita, quamdiu ab Eccleſia tolerātur, non ſunt contemnenda, quia nō ſuis, ſed

Diluitur quedā excuſatio aliquorum.

ſed Chriſti verbis Sacramenta ipſa conficiunt.c.panis & c.reuera. de conſe. diſt.2. & 1.quæſt.1.c. ſignificaſtis. & c. Chriſtus. cum c.ſequenti. Vnde Sacramenta à Iuda proditore tradita, non fuerunt reprobata.c.ſecundum.19.di.& 1.q.1.c.dedit.Tales enim ſacerdotes ſibi tantum iudicium manducant,& bibunt 1.q. 1.c. per Iſaiam. Sicut autem radij ſolis non inquinantur à locis immundis, per quæ tranſeunt,ita nec diuina Sacramenta à malis miniſtris. d.c.ſecundum.19.di. Ipſi vero mali ſacerdotes ſunt,ſicut fax accenſa,quia alijs lucent,& ſibijpſis nocent.15.quæſt.vlt.c.vlt. Et velut lixiuium alios lauant, & ipſi nō lauantur.83.diſt.c.nihil & §.ſeq.Et per eos Sacramenta, velut per lapideos canales, vbi nihil generatur, tranſeunt ad locum fertilem,id eſt ad aliorum ſalutem. cap.ſi fuerit.1.q.1.vnde eorum miniſterio populis benedictio & gratia diuina confertur. 1.quæſtion.1.c.dictum eſt à Domino.Quia ergo ſunt Dei miniſtri.c. diaconi el.4. 93. di.& in authen. quomodo opor. epiſ.§.1. & Chriſti legatione funguntur. c.omnis. 7.quæſtio.1. ideo debent ab omnibus venerari.Nam vt ſupra dictum eſt,Vicarius & locum tenens alicuius debet venerari ſicut perſona cuius locum tenet. Et ideo qui contēnit ſacerdotes,contemnit Chriſtum cuius vices gerunt. c. in nouo 21.di. Sed quid plura dicamus de honore ſacerdotum,cum etiam dæmones illos honorent & reuereantur?Legitur enim in vita beati Remigij, quòd cum ſemel deferret corpus Chriſti cuidam infirmo, obuiauit ei diabolus, qui ſubito ſe proſtrauit in terram.Erat enim in forma hominis. Cū autē reuerteretur ſanctus Remigius, obuiauit ei iterum diabolus & non proſtrauit ſe in terram,ſed genu flexit. Cui beatus Remigius inquit: *Cur primo es proſtratus, nunc vero genu flexiſti.* Cui diabolus ait: *Quādo ibas, Deum deferebas, cui me proſtrare debeo, nunc vero tibi tanquam eius miniſtro genu flecto.* Miniſter enim debet honorari propter Dominum.capitul.ſacerdotibus.11.quæſt.3. Peiores ergo ſunt dæmonijs, qui non ſolum non honorant ſacerdotes,ſed illis ſæpe iniurias inferunt. Et ideo ô Chriſtiani deuoti recommendo vobis patres veſtros ſpirituales, id eſt ſacerdotes, ac omnes clericos & religioſos,quos ſi, vt tenemini, honoraueritis,mediantibus eorum orationibus ad vitam perueniemetis æternam.

DOMINICA
SECVNDA
POST PASCHA.

De Conſilijs datis Epiſcopis, Abbatibus, Parochianis, & Prioribus, atque omnibus animarum Paſtoribus & Prælatis.

SERMO XXVI.

EGO *ſum Paſtor bonus*, Ioannis 10. & in Euangelio occurrentis Dominicæ. Non ſine ingenti myſterio Dei ſapientia ordinauit, vt omnis creatura ſub alterius eſſet poteſtate conſtituta. Vnde Rom.13. dicit Paulus: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, tranſumptiue. 23. quæſtion. 1.capitul. quid culpatur. Ideo Prouerb. 7.ait Dominus: *Per me reges regnant, per me principes imperant.* Hoc etiam patet in brutis, quæ ſequuntur ducatū,& habent ſuperiores ſuos.7.q.1.cap.in apibus. Et ſunt verba Hieronymi ad Ruſticum monachum: vnde

vnde Philoſophus 1. Meta. 2. Meta. & 8. Philoſ. 1. ait: *Cauſæ inferiores naturaliter reguntur à ſuperioribus.* Et voluit Deus fieri ratione ordinis. Quia bonum vniuerſi conſiſtit in ordine 11. Meta. Item quia corpus ſine capite vile reputatur. ff. de reli. & ſump. fu. l. cum in diuerſis. Et ita populus male ſe habet ſine paſtore. Ideo volentes eligere ducem & paſtorem animarum ſuarum, debent diligenter conſiderare quid faciant, iuxta illud ſecundi Paralip. 19. vbi dicitur: *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis iudicium ſed Dei, & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. ſit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupidò munerum,* hæc ibi. Magnum ergo eſt onus illorum, ad quos pertinet eligere prælatos. boni enim prælati difficile inueniuntur. Debent enim habere illas conditiones quas ponit Apoſtolus Hebr. 7. dicens: *Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, excelſior cœlis factus.* Pontifex autem dicitur prælatus ſecundum Catholicon, id eſt poteſtatem faciens alijs, quia debet alijs facere, & oſtendere viam quam ſequuntur cap. cleros. 21. diſtinct. Debet etiam eſſe ſanctus, quo ad Deũ, id eſt in eius amore firmatus. Innocens quo ad proximum, id eſt, nemini nocens. Impollutus quo ad ſeipſum, id eſt habere conſcientiam immaculatam. Segregatus à peccatoribus, quo ad conuerſationem ſuam, quia non debet cum malis, ſed cum bonis cõuerſari. Excelſior cœlis factus quo ad cœleſtium contemplationem, vt dicere poſſit cum Apoſtolo Philip. 3. *Noſtra autem cõuerſatio in cœlis eſt.* Et ideo cum in omnibus rebus etiam minimis, ſemper in principio diuinum implorare debeamus auxilium, vt inquit magiſter Metaphyſicæ, Plato in 1. Timæi. Multo magis in hoc tam arduo opere in eligendo patrem rectoremque, ac prælatum tantarum animarum, debent electores totis præcordijs omnipotentem deprecari, vt eos inſpirare velit ad eligendum illum qui magis expediat tanto regimini. Ipſe enim eos inuitat ad hoc petendum Baruch. 4. dic. *Clamate ad me, & ego exaudiam vos, & eruam vos de manu principum iniquorum.* Et Hierem. 3. ſe deuote inuocãtibus bonos prælatos pollicetur di. *Dabo vobis paſtores iuxta cor meum.* Quales autem debeant eligi paſtores ſecundum cor Domini, Ietro Madianites, cognato ſuo Moyſi inſinuat Exod. 19. di. *prouide,* id eſt, cum magna deliberatione elige, *de omni plebe,* hoc eſt abſque perſonarum acceptione *viros,* id eſt, viriles, non puſillanimes vt mulieres ſeu effœminatos, *potentes,* ſcilicet in opere, & ſermone, *ac timentes Deum,* id eſt, bonæ conſcientiæ & magnæ ſanctitatis. *In quibus ſit veritas,* id eſt, qui non ſunt ſimulatores, & hypocritæ. Et qui ſequantur veritatẽ, & nõ inordinatam affectionem. *Et qui oderunt auaritiam,* id eſt, qui non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, & non appetant ſuam vtilitatem magis quam communem, *qui regant populum,* ſcilicet aliquando verbo eius prędicando, aliquando exemplo, quia plus mouent facta quam verba. ff. de legibus. l. de quibus. cum ibi notatis. & l. ea quæ. ff. de contrahen. emp. *omni tempore.* id eſt, qui nunquam ſint negligentes in viſitandis, admonendis, & corrigendis ſubditis, ſed ſint ſolliciti & feruẽtes ac ſtrenui in officio ſuo, & ſeruent conſilium philoſophi, qui, vt refert Arch. in c. hoc habet. 46. diſtinct. inquit cuilibet bono prælato: *Cunctis eſto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus, ad iram tardus, ad miſericordiam pronus, in aduerſis firmus, in proſperitatibus cautus, omnibus prodeſſe debes, velle nulli nocere.* Quilibet enim talium prælatorum poteſt dicere verba thematis noſtri: *Ego ſum paſtor bonus.* Super quibus verbis videbimus ſex conditiones, quas habere debet quilibet bonus paſtor animarum.

PARS

PARS PRIMA, IN QVA EXplicantur ſex conditiones veri paſtoris, & prima conditio declaratur, quæ dicitur, fidelitatis.

QVam ſit arduum, idoneum inuenire paſtorem ſine macula & defectu, & & cum conditionibus quæ requiruntur in prælatis oſtendit Saluator Lucæ duodecimo. & Matthæ. vigeſimoquarto. di. *Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore?* Super quib. verbis Chryſoſtom. inquit: *Quærit Dominus non quaſi prudentem, & fidelem diſpenſatorem ignorans, ſed volens innuere huius rei difficultatē, & raritatem.* In prædictis autem verbis declarat Dominus noſter ſex boni prælati conditiones. Prima quarum dicitur fidelitatis, ibi, *fidelis.* Secunda humilitatis, ibi, *ſeruus.* Tertia ſagacitatis, ibi, *& prudens.* Quarta ſinceritatis, ibi, *quem conſtituit Dominus.* Quinta paternitatis, ibi, *ſuper familiam ſuam.* Sexta fragilitatis, ibi, *vt det illis cibum in tempore.* Quo ad primam conditionem quæ dicitur, fidelitatis, dico quod triplex in bono prælato debet eſſe fidelitas .ſ. oris, cordis, & operis. Oris, vt vnum non dicat, & aliud faciat cum fraude, quia ſi cuilibet homini graue eſt fidem fallere. ff. de cōſti. pec. l. 1. multo magis vicario Chriſti, & prælato Debet ergo eſſe verax, & non duplicibus verbis vtens, quia vt dicitur Eccleſ. 5. *Denotatio peſſima ſuper bilinguem.* Idcirco idē Sapiens 37. cap. eiuſdem lib. dicit: *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te.* Licet enim, vt inquit gloſſ. in authen. de nup. §. 1. ver. non enim col. 4. Sapientis ſit mutare propoſitum in tempore, quia quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. ff. de interro. ac. l. de ætate. §. ex cauſa: Et ideo prælatus ex cauſa poſſit reuocare ſententiam, & quod prius deliberauerat immutare; tamen quia omne debite promiſſum eſt debitum, l. 1. ff. de pac. c. qualiter extra. e. l. non minorem. C. de tranſac. Debet prælatus quantum ei bono modo poſſibile eſt, quod ſemel deliberate promiſit, ſuo ſubdito obſeruare, ita vt non ſit mendax, aut leuiter mutabilis, ſed ita verax & fidelis: vt ſubditi ita verbis prælati acquieſcant ſecuri, ſicut Euangelio Chriſti.

Chriſtus Luc. 12. & Matt. 24. declarat ſex prælati conditiones.

SEcundo debet prælatus eſſe fidelis corde, ita vt non ſit ſimulator, vnum oſtendens ore, & aliud habens in corde. Nec faciat ſubditis ſicut ſcorpio, qui ante blāditur, & cauda pungit. De tali prælato dicitur Prou. 11. *Simulator ore decepit amicum ſuum.* Et Hiere. 9. *In ore ſuo pacem cum amico loquitur, & occulte ponit ei inſidias.* Debet ergo omnes ſubditos fideli dilectione amplecti, & non inordinatis affectionibus torqueri, vt vnus ſit ei filius, alius filiaſter. Ex his enim maledictis affectionibus oriuntur inuidiæ, murmurationes, & inobedientiæ, atque diuiſiones. Qui enim inordinate diligit aliquem, ſi eum videat præſumptuoſum ac temerarium, illum laudat, vt audacem ac magnanimum. Si autem ſit ineptus ille quem inordinate diligit, dicit eum in cauſa humilitatis ita facere, & eum alijs anteponit. Conaturque de aſino facere dextreriū, ſiue ſonipedē. Sed illi qui hæc vident, dicunt illud quod communiter dici ſolet .ſ. Magna chorda requiritur, vt ad Cœlum aſinus pertrahatur. Si vero male alicui afficitur, virtutes quæ in eo ſunt præſumptuoſitates appellat, humilitatemque reputat ineptitudinem. Iulius enim Celſus lib. 2. inquit: *Vnuſquiſque libenter credit quod appetit.* Et S. Bonauent. in 2. ſententiarum. diſt. 43. in quæſtionibus circa literam dicit: *Homo aliquādo bene ſcit aliquid, ſed tamen affectio adeo dominatur in eo, vt ad exiſtimandum oppoſitum pertrahatur.* De tali affectione Hieron. in ſuo tranſitu dixit: *Nimius & ſtultus amor ignorat iuſtitiam & veritatem, ratione caret, modum neſcit, neque aliud cogitare poteſt, quam quod diligit. hic amor non eſt charitas ſed ſtultitia,* hæc ille.

Prælatus dēt eſſe fidelis in corde.

Non igitur in prælato debet eſſe inordinata affectio, quamuis poſſit, & debeat magis virtuoſum plus diligere, ſicut Chriſtus præ cęteris Apoſtolis diligebat Ioannem, vt dicitur Ioann. vlt. Sed datis paribus quoad virtutes, debet omnibus ſubditis exhibere charitatem & dilectionem, omneſque æqualiter amare, quantum poteſt.

Prælat. debet eſſe fidelis in opere.

Tertio debet eſſe fidelis in opere, vt officia, & honores æqualiter diſtribuat inter idoneos, & non ſibi coniunctos conſanguinitate, & affines, ac charos eleuet, & extraneos deprimat, officia etenim ac honores æqualiter debent diuidi. ff. de mune. & ho. l. qui originem. §. præſes. Super omnia autem fidelis diſpenſator eſſe debet, vt inſufficientes ad prælationes non prouehat. vt enim dicitur in c. nihil. extra de elec. Nihil eſt quod Eccleſiæ Dei magis officiat, quam quod indigni aſſumuntur prælati ad regimen animarum. Officium ergo tribuat vnicuique, quod ſuæ ſaluti & communi vtilitati videat expedire. Et hoc eſt quod dicit Paul. 1. ad Cor. 4. Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Debet etiam ſeruare illud, quod habetur in l. honores. ff. de decurio. vbi dicitur: *Honores & munera non ordinatione*, i. ſecundum ordinem temporis, *ſed potioribus quibuſcunque iniungenda ſunt*. i. magis dignis, & ſufficientibus. Et hoc ſufficiat quoad primam prælati conditionem.

SECVNDA CONditio, quæ dicitur humilitatis.

Secundam veri paſtoris conditionem, quæ appellatur humilitatis demonſtrat Dominus noſter in verbis prællegatis, dum dicit: *Fidelis ſeruus* quaſi di. non Dominus, non tyrannus. Seraphicus quoque Franciſcus in regula ſua c. 10. oſtendẽs quales debeant eſſe prælati ait: *Fratres qui ſunt miniſtri, & ſerui aliorum fratrum.* Et ibidem etiam dicit: *Non ita debet eſſe, quod miniſtri ſint ſerui omnium fratrum.* Eſt autem triplex ſeruitus, vna cupiditatis .ſ. quando prælatus habet ſubditum lucroſum, & ſibi in temporalibus vtilem, & ratione lucri quem de eo habet, permittit eum multa mala facere animæ ſuæ nociua, & honori diuino contraria, & in magnum ſcandalum, clauditque oculos & oſtendit ſe non videre, & hæc eſt ſeruitus diabolica, & ſupportatio iniqua. Peſſima eſt enim patientia, per quam nutriuntur in ſubditis vitia, vt probatur per capitulum, iuſtum eſt. in fin. 32. quæſtio. 3. & per capitulum. non putes: & capitulum. non eſt innocentiæ. & capitulum, qui vicijs. eadem cauſa. quęſtio. 5. Ideo Iſaię 1. dicitur: *Principes tui infideles, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones.* Alia eſt ſeruitus puſillanimitatis, & eſt illorum, qui non audent corrigere magnates, timentes, ne ſint poſtea eis contrarij, vel eos deponi faciant de officio. Et iſta quoque eſt maledicta ſeruitus. Et ideo homo puſillanimis non debet fieri prælatus. Et huic dicitur Eccleſiaſt. 7. *Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis.* vt enim inquit Nicolaus de Lira ſuper Matth. 3. capitul. In hoc conſiſtit veritas doctrinæ, quod aliquis non timet vitia magnatum confidenter arguere. 3. eſt ſeruitus humilitatis, & eſt illius prælati, qui ſe indignum tali officio exiſtimans, miniſtrum & famulum reputat omnium ſubditorum ſuorum, eis eſt affabilis, manſuetus, & beneuolus. Et ad hoc hortatur Sapiens Eccleſiaſt. 32. di. *Rectorem te poſuerunt, noli extolli, eſto in illis quaſi vnum ex ipſis.* Nõ debet enim quiſquam gloriari de prælatione, ſed magis humiliari, & timere, ne Deus hanc illi dignitatem dederit, pro ſuorum operum remuneratione. Item conſiderare debet quod ſcriptum eſt Sapient. 6. *Iudicium duriſſimum his qui præſunt, fiet.* Item debet aduertere quod ſpiritus ſanctus Chriſtum duxit in deſertum, vt ieiunaret, ſed diabolus eum ſtatuit ſu-

De multiplici ſeruitute.

it ſu-

Digitized by Google

it ſupra pinnaculum templi, vt eum ibi de vana gloria tentaret, vt patet Matth. 4. Quo ſignificatur quod multos ſpiritus ſanctus ducit ad religionem ad faciendã pœnitentiam, quos diabolus procurat eleuari ad eminentiam, & prælationem Eccleſiaſticam, vt quos non poteſt ſuperare in ſubiectionis humilitate, vincat in prælationis exaltatione. Nam Saul, qui antequam eligeretur in regem, erat humilis & bonus, poſt adeptum regnum factus eſt malus & ſuperbus, primi Regum 15. Et ideo ille qui eleuatur ad prælationem, debet ſeruare illud Eccleſiaſt. 3. vbi dicitur: *Quanto maior es, tanto magis te humilia in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Huic autem prælato dicet in morte Dominus noſter, illud Matthæi 25. *Serue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Talis prçlatus amatur à ſubditis. vt enim inquit Tullius in quadam oratione ad Cæſarem: *Nihil eſt tam populare, quam bonitas.* Econtra autem iuxta Hieronymi ſententiam, in epiſtola ad Titum: *Nihil eſt fœdius præceptore furioſo.*

Prælatus non ſe debet permittere tractari viliter in pertinentibus ad officium ſuũ

Sciendum tamen, quod prælatus non debet in his quæ pertinent ad officium ſuum ſe viliter tractari permittere. Imo debet oſtendere auctoritatem ſuam & prælatione. vnde ait iuriſconſultus, in l. obſeruandum. ff. de offi. præ. quod prælatus debet taliter ſe habere cum ſubditis, vt contemni ſe non patiatur. Et ibidem dicitur, quod non debet aliquem ſubditum recipere in nimiam familiaritatem & æqualitatem. nam ex conuerſatione çquali contemptio dignitatis naſcitur, Et ibidem dicitur, quod ita ſe debet gerere, vt auctoritatem dignitatis ſuç ingenio augeat. Qua ex re reprehendendi ſunt illi prælati, qui habent nomen officij, ſed dimittunt alios illud exercere, ita quod ſunt tanquam circulus ad tabernam. Nam cum populus credit habere vnum prælatum, habet decem, quando prçlatus permittit caput ſuum reuolui circumquaque à multis, ex quo ſequuntur infinita inconuenientia. Ideo dicit Ariſtotel. 12. Meta. *Quia res noluit male diſponi, non eſt bona pluralitas principum, vnus ergo princeps,* hæc ille. Non igitur ſemper prælatus vti debet manſuetudine, ſed quandoque vti poteſt & tenetur imperio & auctoritate. Vnde in §. non permittas. in authen. de man. princip. Imperator inquit: Talem vero prçbebis temetipſum omnibus, & publice & priuatim, vt terribilis quidem ſis delinquentibus & indeuotis, manſuetiſſimus autem & mitis omnibus placidis & deuotis, & paternam eis exhibens prouidentiam.

DE TERTIA CONDITIONE, quæ dicitur ſagacitas.

Tertia veri prælati conditio dicitur ſagacitatis. Debet enim eſſe prudens, aſtutus & diſcretus. Vnde dicitur quòd debet eſſe plenus oculis in diſcretione. c. ſcriptum. de elect. Eapropter, ſicut Argus de quo Ouidius inquit: *Centum fronte oculos, centum ceruice gerebat, &c.* Eapropter omnibus prælatis dicit Dominus, Matthæi 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* Abſurdum eſt enim vt alios regat qui ſeipſum regere non poteſt. l. fina. C. de legi. tuto. Nam Paulus ait primę ad Timo. 3. *Si quis domui ſuæ præeſſe neſcit, Eccleſiæ Dei quomodo diligentiam habebit?* q. d. nullo modo. Tales autem rectores inſipientes, & fatuos comparat Bernardus in libro de conſideratione ſimiæ currentis in tecto, di. *Rex fatuus in ſolio, eſt ſimia in tecto. quæ nihil componit vel vnit, ſed quod compoſitum eſt diſſoluit, & diuidit.* Vnde reuera non eſt hodie neceſſarium facere, ſicut fecit Salomon, qui vt legitur primi Paralip. nono, miſit naues in Tharſis ad portandum ſimias & pauones. Multi enim inter Eccleſiæ prælatos ad modum ſimiarum ſunt fatui, penniſque pauonis amicti, & ornati. Propter quorum fatui-

fatuitatem ſancta Dei Eccleſia quotidie de malo in peius procedit. Scriptum eſt enim Eccleſiaſt. decimo: *Væ terræ cuius rex puer eſt*, id eſt fatuus & ſine ſagacitate, & aſtutia. Prælatura enim data tali, eſt ſicut bonus gladius poſitus in manu furioſi. Sciendum eſt ergo quod in tribus præcipue debet eſſe prælati prudentia, primo in cognitione. Tenetur enim prælatus cognoſcere, prout ei poſſibile fuerit de vita & moribus ſubditorum. Vnde Ezechieli in perſona cuiuslibet prelati, dicit Deus Ezechielis tertio. *Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael*, id eſt plebi tibi commiſſæ, vt eius vitam tam diligenter aſpicias. Quapropter in capitul. quamuis extra, de regulis iuris dicitur: *Non poteſt eſſe iuſta excuſatio paſtoris, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit*. Diligenter ergo conſiderare debet ſubditorum naturam, & inclinationem ac mores, vt poſſit eis prouidere de remedijs opportunis. Et ideo Prouer. 27. cuilibet prelato dicitur: *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, & greges tuos conſidera*. Vt ſcilicet poſſis eos à malis conſuetudinibus amouere, in quo requiritur magna prudentia, & non modicus labor. Vnde communiter dici ſolet, quod non ſine magna difficultate & induſtria de limo educitur porcus, & rana.

In tribus præcipue dēt prælat' eſſe prudens

SEcundo eſt prudens in creditione, ne omnia credat quæ de ſubditis referuntur c. 6. diſtinctio. capitul. ſi quid. vt enim inquit moralis poeta Cato: *Rara fides ideo; quia multi multa loquuntur*. Non minimum autem in prælato eſt vitium, ſi leuiter credat. Vt enim dicitur Eccleſiaſt. 19. *Qui cito credit, leuis eſt corde*.

De 2. in quo dēt prælat' eſſe prudens

TErtio debet eſſe prudens in actione. Non enim debet eſſe præceps in actionibus ſuis, nec credere ſemper capiti ſuo, vel eſſe obſtinatus in opinione ſua, ac duræ ceruicis, ſed agere debet omnia cum debita maturitate, & prudētia, quia diſcretio eſt mater omnium virtutum. 1. quæſt. 5. capit. præſentium. & de officio cuſtodis c. 1. Maxime autem in dandis ſententijs, & puniendis ſubditis debet maturè procedere, quia vt dicitur in c. iudicantem. 30. quæſt. 5. *Iudicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere*. Facit. capit. cum cauſam. extra de teſti. & in c. in primis. 2. quæſt. 1. & c. occidit 23. q. 8. & l. iudices. C. de iudicijs. Et debet ſententiare ſecundum allegata, & clare probata. l. illicitas. in §. veritas. ff. de offi. præ. In arduis quoque debet ſemper conſulere prudentes, quia quæ cum conſilio fiunt, fructu non carebunt. l. humanum. C. de legibus & l. dubium non eſt. C. de teſta. Non igitur debet eſſe prælatus fatuus & indiſcretus, ſed maximæ prudentiæ & ſagacitatis, quia ars artium eſt regimē animarum cap. cum ſit. de ætate & quali. Ideo cuilibet prælato dicit Aeſopus in ſuis fabulis: *Si quid agis, prudenter agas, & reſpice finem: Ferre minora volo, ne grauiora feram*.

DE QVARTA CONDITIONE, quæ dicitur ſinceritatis.

QVarta veri paſtoris conditio dicitur ſinceritatis. Tres autem debent eſſe ſinceritates in prælato. Prima dicitur affectionis, vt non deſideret prælationem. Sicut hortatur Chryſoſt. in c. multi. 40. di. dicens: *Nullus quærat quomodo alijs maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam non qui maior fuerit in honore inter homines, ille eſt iuſtior: ſed qui fuerit iuſtior, ille eſt maior*. Nullus autem ambitioſus eſt iuſtus. Boni enim prælationis honorem non ambiunt, ſed alios tanquam digniores ſibi præponunt. 8. q. 1. c. illud vnde Auguſt. 19. de ciui. Dei. & tranſumptiue 8. q. 1. c. qui Epiſcopatum, dicit: *Locus ſuperior ſine quo populus regi non poteſt, etſi ita adminiſtretur vt decet, tamen indecenter appetitur*. Et ideo ambitioſus ad prælationē, etſi alias ſufficientiſſimus ſit, non debet admitti 1. quæſtio. 1. cap. principatus. vbi dicitur: *Principatum*

Tres ſinceritates debent eſſe in prælato.

quem

Digitized by Google

quem aut ſeditio aut ambitus occupauit, etiamſi moribus, aut actibus non offendit, ipſius tamen initij ſui eſt pernicioſus exemplo. Et difficile eſt vt bono peragantur exitu, quæ malo inchoata ſunt principio. Tales ambitioſi deſiderant emere gabellam impedimentorum, & curarum atque occupationum, dicit enim Martialis poeta homini ambitioſo: *Quæris enim magnum, magnum dum quæris honorem.* Solicitudo grauis eſt præparatus honor, ſed quod peius eſt, ipſis prælatio eſt ſicut gladius quo occidantur, velut laqueus quo ſuſpendantur, & ſicut baratrum in quo præcipitentur, ac velut pelagus in quo demergantur, tam ipſi quam eorum electores, ſaltē in morte. Et ideo quando gaudent de tali prælatione, poteſt eis dici illud quod cōmuniter dici ſolet. ſ. quod non ſemper ridet vxor latronis, nec ipſe latro. Ea propter nullus ambitioſus debet ad dignitates Eccleſiaſticas promoueri. c. qui Eccleſiaſticis. 58. di. vnde in c. ſicut 1. q. 6. Grego. inquit: *Sicut is qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris altaribus eſt admouendus: Sic qui vltro ambit, vel importunum ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus.* Nam qui ſic nititur ad altiora cōſcendere, quid aliud agit niſi vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exterius, interius in profundo deſcendat? Ille autem eſt ambitioſus, qui ſine ſuffragio temporis, & ſine merito laboris, ad honores mundi deſiderat promoueri. c. miramur. in fi. 61. di. Ipſum autem ambitioſum ita deſcribit Inno. III. in libello de miſeria conditionis humanæ, quem refert Archi. in c. omnes. 47. di. dicens: *Ambitioſus ſemper eſt pauidus, & attentus ne quid dicat, vel faciat, quod in oculis hominum valeat diſplicere: humilitatem ſimulat, honeſtatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem oſtendit, ſubſequitur, & obſequitur, cunctos honorat, vniuerſis ſe inclinat, frequentat curias; viſitat optimates, aſſurgit & amplexatur, applaudit & adulatur, bene nouit illud poeticum. Et ſi puluis erit nullus, tamen excute nullum. Quælibet officio cauſa ſit apta tuo, & ſunt verba Ouidij in 1. de arte amandi. Promptus eſt, & feruidus vbi placere cognouerit; remiſſus & tepidus vbi putauerit diſplicere, improbat mala, deteſtatur iniqua; ſed alia cum alijs probat, & improbat, vt inducetur idoneus & reputetur aptus, ac laudetur ab omnibus, & ſingulis approbetur. libenter loquitur de principatu quem ambit, & dicit: O quando principabitur ille, qui ſit ſeuerus in iuſtitia, pius in miſericordia, qui non deuiet amore, vel odio, qui credat fidelibus, acquieſcat ſimplicibus; qui ſit humilis & benignus, largus & manſuetus, conſtans & patiens, ſapiens & aſtutus,* hęc ille. Prædicta autē faciebat ambitioſus Abſalon, vt patet ſecundi Regum 15. c. Et ideo poſt vſurpatā regiam dignitatem miſerabiliter interijt, 2. Reg. 18. c. Talibꝰ ergo ambitioſis nullus debet dare vocem, quia inquit Gregorius in regiſtro. & habetur. in cap. in ſcripturis. 8 quæſt. 1. *Locus regiminis deſiderantibus eſt negandus, & fugientibus offerendus.* Sed heu, quia hęc peſſima peſtis, ambitio eſt illa, quæ totam Dei Eccleſiam deſtruit. Quamplures enim reperiuntur, qui volunt ciconiarum more ſemper in ſublimibus ſtare. Qui ſicut cicades aere, ita ipſi paſcuntur ambitionis fumo & vanitate, & adeo cæci ſunt, vt non videant lumen vitæ. Vnde quidam ſapientiſſimus Theologię Magiſter, qui prius deliberauerat ſe regularem obſeruantem facere, cum ad dignitatem Eccleſiaſticam promotus fuiſſet, mutauit propoſitum dicēs; quod fumus prælationis excæcauerat oculos. Cui dici poterat, ſicut ait ſanctus Agapetus iudici eum martyrizari facienti: *Sapientia tua in fumo laborat.* ſed de eo dicitur Iſa. 9. *Conuoluetur in ſuperbia fumi.* Ideo exclamat Chryſoſto. 40. diſtinct. in c. multi. *Quicunque deſiderauerit primatum in terra, inueniet confuſionem in cœlo: nec inter ſeruos Chriſti computabitur, qui de primatu tractauerit.*

Ambitioſus quis ſit.

SEcunda ſinceritas dicitur procurationis. Si enim peccatum eſt appetere prælationem, multo magis illam procurare nefas eſt. Ideo ille non eſt iuſtus prælatꝰ, qui per munera, vel obſequia aut preces hoc egit, vt prælationem acciperet, vel aliqua aſtutia vſus eſt, vt prælatus fieret, etiam ſi ei per obedientiam iniungatur officium. 8. q. 1. cap. ſciendum. vbi Gregorius

rius inquit: *Obedientiæ meritum non percipit, qui in hoc obedit, ad quod libido ambitionis trahit.* Nō ergo debet vllo modo quis procurare prælationem. Vnde ad Hebræos 5. dicit Paulus: *Nemo aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Et Eccleſiaſtici 2. inquit Sapiens: *Noli quærere ab homine ducatum.*

Tertia ſinceritas dicitur electionis. Debent enim electores non per acceptationem perſonarum & inordinatam affectionum ac amorem alicuius, nec propter particularem & propriam vtilitatem, nec timore aliquo, vel aliqua alia iniuſta cauſa, ſed ſpiritu diuino, & ratione ſufficientiæ, & communis boni, eligere illum quem ſibi conſcientia dictat eſſe aptiorem. Qui autem ſcienter eligunt indignum, ſunt illa vice auctoritate eligendi priuati. capitul. cum in cunctis extra de electio. Non ergo debet fieri prælatus per ſubornationem vocum, & practicas. Cum talibus enim electis non eſt Deus, qui dixit Pſalmo 105. *Non communicabo cum electis eorum,* Et Oſeæ octauo iterum ait: *Ipſi regnauerunt, ſed non ex me,* ſcilicet approbante. Prædictis autem electionibus non intereſt ſpiritus ſanct^9, ſed diabolicus. Et ideo quilibet debet à talibus ſe ſequeſtrare. Et ſi ipſe tali modo electus fuerit, nullatenus conſentire. Ait enim propheta Pſalmo primo: *Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit: & in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Illum ergo eligite, O electores, quem vobis ſpiritus ſanctus inſinuat. Et tunc Domino dicere poteritis illud Pſalm. 64. *Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti: habitabit in atrijs tuis.*

DE QVINTA CONditione, quæ dicitur paternitas.

QVINTA conditio boni paſtoris appellatur paternitatis, & debet eſſe triplex.

Prima paternitas dicitur viſitationis, Ideo cuilibet prælato dicitur illud 1. Reg. 17. *Viſitabis fratres tuos, ſi recte agant, & cū quibus ordinati ſunt diſce.* Debet ergo eſſe ſollicitus circa ſubditos ſuos 8. quæſtio. prima. capitul. in ſcripturis: *Negligentia enim in prælato inducit mortale*, vt inquit gloſſ. in capitul. adhuc de officio Archidiaconi, quia negligentia comparatur voluntati, ſecundum gloſſ. in capitul. fin. 11. quæſtio, tertia, quod intelligendum eſt de magna negligentia. Et ideo ſecundum Auguſtin. in lib. de duodecim abuſionibus. cap. 10. *Decimus gradus abuſionis eſt prælatus negligens.* Negligentia enim omnia lædit, vt dicitur in authent. de quęſto. circa finem. & in l. diuus Marcus. ff. de offic. præ. de quo bene loquitur Bal. in capitul. fin. de elec. Prælatus ergo in ſuo officio negligens, eſt priuandus, & deponendus. Ideo. C. de apparitoribus præfectorum præto. l. ſi quos lib. 12. dicit Imperator: *Si quos iudices propter negligentiam, vel ſimile aliud vitium ſublimitas tua inutiles repereris, hos ab adminiſtratione remoueat, eorum vice alijs ſubrogatis.* Tenetur ergo quilibet prælatus facere, vt ſubditi ſui ſeruent, & faciant ea ad quæ tenentur, ac virtuoſe viuant, primæ ad Timo. 3. & ad Titum. 1. & hoc quantum eſt eis poſſibile, quia ad impoſſibilia nemo tenetur. l. impoſſibilium. ff. de regulis iuris. Idcirco bono paſtori Salomon ait Prouerbio. 6. *Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum.*

De triplici paternitate, quā debent habere prælati.

Secunda paternitas dicitur conſolationis. Tenetur enim prælatus ita conſolari ſubditos ſuos, ſicut pater filios, & ſicut

De 2. paternitate quæ dicitur eſſe in prælatis.

Digitized by Google

eut nutrix paruulos ſuos. Ideo primæ ad Tim.2. dicit Paulus: *Facti ſumus in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos.* Maxime autem in prælato debet eſſe miſericordia, & benignitas ſuper omnes alios homines. Ideo ad Galatas 6. dicit Apoſtolus: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis.* vbi glo. ait: *Cum ſpiritus ſanctus ſit benignus & dulcis ſuper mel & fauum, ſpiritum ſanctum nequaquam habere videtur, qui contra alienum defectum furibundus inſurgit, & exhibet ſe crudelem.* Ideo Ariſtotel. ad Alexandrum in libro de regimine principum ait: *Noli eſſe crudelis circa delinquentes, ſed flexibilis ad parcendum. Eſto magis clemens quam ſeuerus, & ſemper cogita de futuris, & accidentibus caſibus, quia neſcis quid futura dies paritura ſit.* hæc ille. Debet tamen ille, cui parcitur reminiſci, quod dicitur in capitul. exigunt, prima quæſtio.7. ſcilicet, *Remiſſio peccati non dat licentiam delinquendi: nec quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit amplius impune committi, ne quod ad tempus pia lenitate conceſſum eſt, iuſta poſtmodum vltione plectamus.* Facit etiam ad prædicta quod Ambroſius in libro de officijs inquit di. *Compatiamur ſemper alienis peccatis atque calamitatibus, & neceſſitates illorum quantum poſſumus iuuemus. Melius eſt enim cauſas præſtare pro miſericordia, quam perpeti pro iuſtitia.* Facit ad hoc capitulum, alligant. 26. quæſtio. vltima, & capitulum cum beatus 45. diſtinctio. Et ideo prælati debent cum miſericordia iniungere pœnitentiam ſuis ſubditis delinquentibus, & non cum crudelitate. Ad hoc autem induci debent ſecundum Chryſoſtom. ſuper Matthæum, tribus de cauſis.

Tribus de cauſis cum miſericordia à prælatis pœnitentia eſt iniungenda.

PRima eſt propter maius periculum euitandum, quia ſæpe cui talis pœnitentia crudelis iniungitur, eam proijcit, & tanquam deſperatus ad peccata redit. Si enim ſuper humeros adoleſcentis põdus graue ponitur, quod portare non poſſet, neceſſe eſt quod aut illud reijciat, aut ſub ipſo pondere confringatur. Secunda ratio eſt propter vitandum Dei iudicium, quia Iacobi 2. dicitur: *Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non fecerit miſericordiam.* Econtra vero ille qui eam facit, dicere poterit Deo cum pſalmiſta: *Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam à conſilio multo, Domine ne longe facias miſericordias tuas à me:* ac ſi dicat; Sicut alijs miſericordiam meam non abſcondi, ſic & tuam à me non abſcondas. Tertia eſt propter liberalem Dominum, vnde ipſe Chryſo. ait in c. alligant. in fin. 26. quæſtio. 7. *vbi paterfamilias largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax.* Si Deus eſt benignus, vt quid ſacerdos eius erit auſterus? Væ igitur illis prælatis, qui ex nimia crudelitate in deſperationem ponunt ſubditos ſuos, & illos præuaricari faciunt à ſua profeſſione, de quibus ait Dominus Hierem. 22. *Væ paſtoribus qui diſperdunt & dilacerant oues paſcuæ meæ.* Ideo in Chronicis ordinis noſtri dicitur, quod ſanctus Franciſcus contra præfatos crudeles talem dedit ſententiam di. *A te ſanctiſſime Domine, & à tota cæleſti curia, & à me pauperculo tuo, abſint maledicti illi prælati, qui per nimiam ſeueritatem ſunt cauſa perditionis animarum ſuorum ſubditorum.*

TErtia paternitas dicitur correctionis. Non enim ſufficit prælatum eſſe bonum in ſe, niſi malos puniat, extra, de ſimo. capitul. licet Heli. Ideo Auguſtinus in libro de paſtoribus dicit: *Reddet paſtor de pelle ouis mortuæ rationem.* Quapropter Innocentius Tertius in capitul. qualiter & quando. el. 2. extra. de accu. inquit: *Ad corrigendos ſubditorum exceſſus, tanto diligentius debet prælatus aſſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas deſeret incorrectas.* Et Auguſtinus in libro de verbis Domini dicit: *Si neglexeris corrigere delinquentem, multo peior factus es eo qui deliquit.* O igitur prælati, ſcitote quod vt inquit Clemens Tertius, in capitul. inter opera. extra de ſpon. *Inter opera charitatis non minimum eſt, errantem ab erroris ſui ſemita reuocare.* Magna eſt enim eleemoſyna, delinquentes corrigere, & errantes in viam deducere veritatis,

De 3. Paternitate quæ debet eſſe in prælat.

vt dicitur in capitul. tria ſunt genera 45. diſtinctio. Ideo in capitul. non oſculatur 5. quæſtio. 5. ait Ambroſius: *Nō oſculatur ſemper pater filium, ſed aliquando caſtigat. quando ergo caſtigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. habet enim amor plagas ſuas, quæ dulciores ſunt cum amariſsimæ inferuntur. Dulcior eſt enim religioſa caſtigatio, quam blanda remiſsio,* & in capitul. non omnis. eadem. quæſt. & cauſa Auguſtinus ait: *Non omnis qui parcit amicus eſt, nec omnis qui verberat inimicus. Meliora enim ſunt vulnera amici, quam voluntaria oſcula inimici. Melius eſt enim cum ſeueritate diligere, quam cum lenitate decipere. Qui enim phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus moleſtus eſt, ſed ambos amat.*

Quid figuratur per quæ erant in arca Dei.

Eſt autem ſciendum quod in arca Dei erant tria, ſcilicet Manna, virga, & tabulæ teſtamenti, vt dicitur ad Heb. 9. per quod figurabatur quod in prælato qui eſt arca Dei, debent eſſe tria, ſcilicet manna dulcis exhortationis, atque miſericordiæ, ac pietatis quo ad bonos, & corrigibiles: Item virga ſeueræ correctionis, quo ad duros & obſtinatos in peccatis. Et tabulæ ſapientiæ & diſcretionis quo ad omnes, vt inquit Gregorius in moralibus libr. 20. & tranſumptiue in capitul. diſciplina 45. diſtinctio. Vbi etiam ait: *Diſciplina vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur. Sed circa ſubditos ineſſe debet rectoribus & pie conſulens miſericordia, & pie ſæuiens diſciplina. Hinc eſt quod ſemiuiui illius vulneribus, qui à Samaritano in ſtabulum ductus eſt, adhibetur vinum & oleum. Vt per vinum medeantur vulnera, & per oleum foueantur. Quatenus vnuſquiſque qui ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat, & in oleo mollitiem pietatis. Per vinum enim mundantur putrida, & per oleum ſananda fouentur. Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeueritate, & faciendum eſt quoddam ex vtroque temperamentum, vt neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur. Hinc etiam Dauid: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Virga enim percutimur & baculo ſuſtentamur. Sit ergo diſtrictio iuſtitiæ quæ feriat, & conſolatio baculi quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens: Sit rigor, ſed non exaſperans: Sit zelus, ſed non immoderate ſæuiens: Sit pietas, ſed non plus quam expediat parcens,* hæc ille. Ea propter Salomon, vt dicitur tertij Regum 7. fecit ſculpi in baſibus templi boues, & leones, ac Cherubin. In boue enim manſueto maturitas: In leone ferocitas, in Cherubin vero ſcientia deſignatur, vt ait Gregorius vbi ſupra. Prælatus enim qui debet eſſe baſis, id eſt ſuſtentamentum Eccleſiæ, debet quantum ad bonos eſſe manſuetus, quantum ad duros ſeuerus, quantum vero ad omnes ſapiens, & diſcretus. Poſſumus quoque dicere quod bonus prælatus aliquando oſtendere debet ſuis ſubditis quadruplicem faciem, de qua habetur Ezechiel. 1. ſcilicet faciem bouis, quo ad maturitatem in omnibus agendis, faciem aquilæ quo ad ſagacitatem in præuiſionibus faciendis, faciem hominis quo ad benignitatem in peccatoribus ad pœnitentiam recipiendis, & faciem leonis quoad punitionem in exceſsibus refrenandis. Si enim ex negligentia correctionis quis ſubditus dãnetur, ſanguis eius de manu prælati à Domino requiretur, vt habetur Ezechielis. 33. Et ideo inquit Gregorius. *Tot occidimus quot ad mortem quotidie tepidi, & tacentes ire videmus. Quapropter non debet prælatus ceſſare à correctione, & repræhenſione delinquentium.*

De triplici genere ſubditorum.

Sed notandum eſt quod reperiuntur ſubditi in triplici genere. Aliqui enim ſunt ſicut cera mollis, quæ ſi tangitur, ſtatim cedit, & ſe duci permittit: nam tales ſunt ita manſueti, quod quando tanguntur repræhenſione, ſtatim obediunt, & ad omne opus bonum ſe duci permittunt. In quorum perſona pſalmiſta inquit: *Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens.* Tales autem ſunt ſæpe admonendi. Quia vt ait Chryſoſtom. *Iuſtus ſi admonitus non fuerit, per negligentiam euaneſcit.* Alij vero ſunt ſicut lapides: lapis enim ſi tangitur, non cedit, non tamen tangentem lædit. Et ſic multi quando repræhenduntur vel admonentur, non obediunt, ſed in ſua duritia perſiſtunt, iuxta illud Iob. 41. *Cor eius indurabitur quaſi lapis.* vnum tamen bonum habent, quia contra ſe re-

ſe re-

ſe repræhendentes non mouentur, nec verba iniurioſa eis dicunt, & tales etiam ſæpe ſunt admonendi, quia ex aſſidua admonitione forte mollificabuntur & corrigentur, iuxta illud Iob 14. *Lapides excauāt aquæ.* Sicut enim lapides ex frequentatione aquæ excauantur, ſic multoties homines duri ex frequenti reprehenſione corriguntur. Alij vero ſunt ſicut ſpinæ. Nam ſi ſpinæ tanguntur, non cedunt, inſuper tangentem pungunt. Et ſic multi ſunt, qui quando repræhenduntur, non ſe corrigunt, ſed inſuper ſe repræhendentibus verba contumelioſa inferunt. Et ideo oportet eos qui volunt tales repræhendere, ſe fortiter prius armare, & hoc triplici armatura de qua dicitur ſecundi Regū 23. Præuaricatores quaſi ſpinę euellentur, quæ non tolluntur manibus, & ſi quis eas tangere voluerit, armabitur ferro, & ligno lanceato, igneque ſuccenſæ comburentur vſque ad nihilum. Talis ergo prælatus qui vult prædictos corrigere, debet ſe armare lorica ferrea, id eſt impenetrabili patientia, & ligno lanceato, id eſt, memoria paſſionis Chriſti, qui fuit lignū illud, de quo inquit propheta Pſalmo 1. *Erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum*, quod quidem fuit lanceatum in cruce, id eſt lancea perforatum. Debet etiam ſe armare ſuccenſa charitate, vt ſic omnia verba maledictionis ab illis ſpinoſis prolata, igne charitatis comburantur, & ad nihilum redigantur, ſicut videmus in ſpinis quæ igni impoſitæ cōburuntur & annihilātur. Et ideo dicitur: *Igneque ſuccenſæ comburentur vſque ad nihilum.* Aliter autem faciens prælatus, non erit ouium paſtor, ſed earū occiſor. Cui diabolus dicet illud Zachar. 4. *Paſce pecora occiſionis.* Tripliciter vero poteſt paſtor eſſe occiſor ouium ſuarum, etiam ſine iniectione manuum, ſcilicet dando eis pabulum venenatum, vel ſubtrahendo eis cibum neceſſarium, aut quādo videt, quòd herbam venenatam comedunt, & eas nō arcet. Et ſimiliter paſtor ſpiritualis, id eſt prælatus, occidit animas ſubditorum,

De alio genere ſubditorum.

Tripliciter paſtor & prælatus occidere poſſunt oues.

aut malum exemplum ſiue malā doctrinam eis præbendo, aut illis verbi diuini, & ſanctæ exhortationis pabulum ſubtrahendo, aut eorum vitia diſſimulando, & eos ad libitum male viuere permittendo. Inueniuntur enim quandoque aliqui, de quorum regimine dici poteſt illud Iudi. vlt. *In diebus illis non erat rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi videbatur hoc faciebat.* Tales enim mali prælati permittunt inſolentes viuere in ſpiritu libertatis. Sed Dei iudicio male finient. Et ideo in cap. irrefragabili. extra de offi. ordi. ait Inno. 3. *Irrefragabili conſtitutione ſancimus, vt Eccleſiarū prælati ad corrigendos ſubditorum exceſſus, maxime clericorum, & refrenandos mores prudenter & diligenter intendant, ne ſanguis eorum requiratur de manibus ſuis.* Licet ergo debeat prælatus eſſe miſericors, in parcendo contritis & corrigibilibus, tamen his qui humana correctione non flectuntur, debet eſſe ſtrenuus & iuſtus, & omnibus æqualiter iuſtitiam miniſtrare. Vnde Hieronymus 23. quæſtio. 8. in cap. legi. ait: *Non eſt crudelitas pro Deo crimina perſequi, ſed pietas.* Vnde in lege dici. *Si frater tuus, & amicus tuus, & vxor tua, quæ in ſinu tuo dormit, deprauare voluerit veritatem, ſit manus tua ſuper eos, & effundes ſanguinem eorum.* Gregor. quoque in cap. ſi is. 23. quæſt. dicit: *Si is qui prælatus eſt Dominico debitori culpas impune dimittit, non mediocriter profecto Deum offendit, quia debita cæleſtis regis, & Domini ſua præſumptione reſoluit.* Et infra ſubiūgit: *Ea namque quæ in nos committuntur facile poſſumus dimittere, ea vero quæ in Deum ſunt commiſſa, nec ſine pœnitentia, nec ſine correctione poſſumus relaxare.*

PRouerb. quoque 13. ait Sapiens: *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum: Qui autem diligit, illum inſtanter erudit.* Et Eccleſiaſt. 3. dicitur: *Equus indomitus euadet durus. Et filius remiſſus,* id eſt, cui remittitur correctio *euadet præceps*, id eſt, in omnia corruet peccata. Ideo 1. ad Theſſal. 4. dicit Paulus: *Rogamus vos fratres, corripite inquietos.* Et 2. ad Timoth. 4. iterum ait: *Inſta opportune, importune, argue, obſecra, increpa, in omni patientia, & doctrina.* Bernardus

Corrigēdos eſſe ſubditos, auctoritatibus oſtenditur.

Digitized by Google

nardus etiam ad Eugenium inquit: *Non licet ei tacere, cui ex officio incumbit vitia redarguere.* Corrigite ergo, ô prælati veſtros ſubditos. Ait enim Salomon Prouerb. 29. *Virga & correctio tribuit intellectum, & ſapientiam.* Et Matthæi 18. corrigenti proximum dicit Saluator: *Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.*

Quid fiendū ſit de ſubditis incorrigibilibus.

SEd dicet quis. Quid fiendū eſt de incorrigibilibus? Dico quod licet ſint obſtinati in malo, & non ſit aliqua ſpes, quòd debeant emendare vitā ſuam, quia cōmuniter dici ſolet, quod triginta monachi cum vno abbate non potuerunt vnū aſinum inuitum facere chorizare. Tamē tales debent de exceſſibus ſuis puniri, quia ſaltem metu diſciplinæ tot mala non cōmittent. Item alia duplici ex cauſa, etiam dato quod ipſis nulla fiat vtilitas ex hac correctione. Primo namque hæc punitio eſt alijs vtilis, qui ſimilia peccata cōmiſerunt. Sæpe enim propter hoc emendant vitam ſuam, & corrigunt ſeipſos ac præueniunt prælatos ſuos, petentes ſecretam pœnitentiam, ne ad ſimilem confuſionem & ipſi veniant. Arguunt. n. dicentes: De ſimilibus idem eſt iudicium 2. Topi. & c. cū in officijs. de re iudi. & l. non poſſunt. ff. de legi. Item hæc correctio eſt vtilis, quia licet non commiſerunt talia peccata, tñ intendunt in futurum committere. Multi. n. timore pœnarum quas vidēt alijs infligi, retrahuntur à peccatis. Vnde Horatius in epiſtola ad Quintum ait: *Oderūt peccare mali formidine pœnæ.* Et ideo dicitur quòd peccata non debent remanere impunita, quia pœna vnius metus eſt multorum. l. aut facta. §. fin. ff. de pœnis. & l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. & l. quicunque. C. de hære. Quando non puniuntur mali, alij accipiunt audaciam ad facienda ſimilia delicta. l. aliquando. C. de inceſtis nup. Facilitas enim veniæ incētiuum tribuit delinquendi. 23. q. 4. c. eſt iniuſta. & ca. ſeq. & l. ſi operis. ff. de pœnis. Secundo vtilis eſt hæc correctio ratione conſolationis bonorum. Mali enim ſemper perſequuntur bonos. c. nulli dubium. 3. q. 1. & c. qui ſecundū carnem. 23. q. 4. eoſque ita tribulāt, quod ipſi boni cum eis pacifice habitare non poſſunt propter eorum peruerſitatē, vt dicitur in c. forus. de verb. ſign. Et ideo vt iuſti conſolentur, & poſſint viuere trāquillo animo, oportet corrigere tales inſolentes, & eos pœnis refrenare. Et hoc eſt quod inquit Caſſiod. lib. 5. epiſtolarū. epiſt. 15. *Iuſtitiæ ratio perſuadet inſolentes reprimere, vt ad cunctos poſſit quietis ſuauitas peruenire.* Non ſolum autem eſt conſolatio particulariū, ſed totius communitatis & Reipublicæ conſeruatio, ipſa correctio inſolentium. Vera eſt enim illa poetica ſententia: *Morbida facta pecus totum corrumpit ouile*, quod etiam habetur in cap. ſed illud. 45. di. & in c. reſecandæ. 24. q. 4. Ideo dicitur de prælatis non corrigentibus ſubditos, quòd dum parcunt vni, vniuerſæ Eccleſiæ moliūtur interitum. d. c. ſed illud. & 50. di. c. ſi quis. & 82. di. c. quia aliquando. Quapropter dicunt leges ciuiles quòd expedit reipublicæ peccata eſſe nota, vt corrigantur. ff. de iniu. l. eum qui nocentem. Et ideo dicit iuriſconſultus in l. 3. ff. de offi. præſi. quòd curare debet is qui prouinciæ præeſt, malis hominibus purgare prouinciam ſuam.

SEXTA ET VLTIMA conditio boni Paſtoris, quæ dicitur frugalitatis.

SExtam boni prælati conditionem quæ appellatur frugalitatis, tangit Dominus in verbis præallegatis di. *Vt det illis cibum in tempore.* Non enim debet eſſe de illis qui ſolum attēdunt paſcere ſeipſos, vt dicitur Ezech. 34. Tales namque dicuntur canes impudentiſſimi neſcientes ſaturitatem Iſa. 56. & hoc propter guloſitatem Item talis dicitur leo rapiens prædā Ezec. 22. propter rapacitatem, quando ſolum propria lucra quærit. 8. q. 1. c. ſunt quidam, & propter hoc etiam dicitur lupus

82. dist.

83.diſt.c.nihil. Alijs quoq; nominibus appellatur malus prælatus, ſ.canis mutus, non valens latrare Iſa.56. & c. ſit rector. 43.di. Et hoc quando non audet vel neſcit ſubditorum vitia arguere, vt ibi inquit Archi. Item dicitur vulpes propter fraudulentiam & deceptionē ſubditorum. Iſa. 56.& canis impudicus propter defectum regiminis 7.q.1.c.qui nec. & coruus propter peccatorum nigredinē.2.q.7. ca. non omnis. Et ſal fatuum, & ad nihilum proficiens.c.non omnes 2.q.7. Et porcus.ca.in mādatis.43.di. & hoc maxime propter luxuriam. Item dicitur ruſticus à ruſticitate 46.di. in prin. Et gallus gallinaceus.i. capo, ſecundum Archi.in c. ſit rector.43. diſt.per illum textum, quia ad modū gallinæ ſe habet, & non cantat.i.nō hortatur ſubditos ad bonum. Item ſicut illæ gallinæ non pugnant pro gallinis, ita nec iſte prælatus malus pro ſuis ſubditis, nec eos à perſequentibus defendit, d.c. ſit rector. Et ideo non debet appellari paſtor, ſed Mercenarius. Ait enim Saluator Ioan.10. *Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Mercenarius aūt, & qui non eſt paſtor, videt lupū venientem, & dimittit oues & fugit.* Sicut ergo eſt differentia inter regem, & tyrānum, quia rex intendit ad vtilitatem populi, & non ad ſuam principalitatem. Tyrannus vero ad ſuam vtilitatem, & nō populi. Sic differentia inter paſtorem, & mercenarium ac lupum. Officiū enim paſtoris eſt oues paſcere. Officium vero mercenarij eſt oues tōdere. Sed officium lupi eſt oues occidere. Dicit autem Auguſt. in lib. de verbis Domini, & in ca. tres perſonas.23.q.3. quòd paſtor eſt diligendus, Mercenarius vero eſt tolerandus, quia tam diu eſt vtilis, quàm diu non videt lupum veniētem. Tunc enim fugit. Sed lupus, id eſt latro eſt fugiendus.

De multis nominibus, quibus appellatur prælatus.

De nomine mali prælati.

DIcit quoque Archi. in d.c. ſit rector 43. di. quòd malus prælatus dicitur idolum ſiue ſimulacrum, quia ſicut idolum habet ſimilitudinem hominis, & tamen non eſt homo, nec exercet officium hominis; ita malus prælatus habet ſimilitudinem paſtoris, non effectum. Vnde de talibus prælatis dici poteſt Baruch. vlti. *Lingua eorum polita à fabro. Item etiam inaurata, & inargentata, & non poſſunt loqui.* Creantes autem tales, id eſt eligentes, pariter cum ipſis damnabuntur, iuxta illud Pſal.113. *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Sed nota quod gentiles habebāt ſex genera idolorum. ſ. lutea, lignea, ærea, lapidea, argētea, & aurea. Per lutea, ſignificantur prælati carnales, de quibus ait Dominus per pſalmiſtam: *Vt lutum platearū delebo eos.* Per lignea, indocti, & rudes ac inſenſibiles, iuxta illud Hiere. 10. *Lignū eſt argento inuolutum.* Et iſti dicuntur creari in prælatos, quia creare eſt de nihilo facere. Iſti enim ſunt chimeræ, quia non ſunt niſi in opinione. Per ærea, ſignificantur illi qui habent tantum eloquentiam ſæcularem. Aes enim eſt ſonorum. Vnde 1.ad Corinth.13. ait Paulus: *Factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens,* & loquitur in perſona mali prædicatoris. Per lapidea vero, ſignificantur illi qui facti ſunt prę latipropter fortitudinem temporalem. Et iſti non ſunt lapis qui ponitur in caput anguli Pſalm.117. Sed ſunt lapis offenſionis & petra ſcandali. Rom.9. Per argentea autē, ſignificantur illi qui facti prælati per pecuniam & diuitias datas electoribus, qui eis dixerunt: Quid vultis nobis dare, & eum trademus vobis; Matth.26. Per aurea autem, ſignificātur illi qui facti ſunt propter nobilitatem. Aurum enim nobilitas appellatur. Vnde in ſtatua Nabuchodonoſor aurum erat in capite. Dan.3. hęc Archidia.

VT ergo quis poſſit vere appellari prælatus, & paſtor ouium Dominicarum, & non idolum, aut lupus, debet ſollicite paſcere gregem ſuū. Triplici aūt cibo debet prælatus ſuos ſubditos alere. Primus cibus eſt verbi diuini & exhortationis, de quo Matth. 4. & Deute. 8. dici. *Nō in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit ex ore Dei.* Ideo in capi. inter cętera, de of.

Ad hoc quod quis ſit vere prælatus triplici cibo debet ſuos ſubditos alere.

Digitized by Google

de off. iudi. or. dicitur: *Inter cætera quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei ſibi permaxime noſcitur neceſſarium.* Quia ſicut corpus matrimoniali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur. O igitur electores, nolite eligere ignorantem. *Si enim cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueã cadunt.* Matthæi 5. & cap. cum ſit, de æta. & qua. Et ſecundum Gregorium in paſtorali: *Multum corpori nocet atque periculum eſt, ſi oculum qui prouidendis greſſibus præeminet, puluis obſcuret. Et fruſtra exercitus velociter ſequitur, dum à duce erratur. Et cum paſtor per abrupta graditur, neceſſe eſt vt ad præcipitium grex ſequatur.* Scientia ergo & doctrina requiritur in prelato. vnde in cap. cum in cunctis de elect. dicitur: *Cum in cunctis ordinibus & Eccleſiaſticis miniſterijs ſit ætatis maturitas, morumque grauitas, & litterarũ ſcientia inquirenda, multo fortius in Epiſcopo hæc oportet inquiri. Qui enim ad aliorum curam poſitus eſt, in ſeipſo debet oſtendere qualiter alios in domo Domini oporteat conuerſari.* Quamuis ergo toleranda ſit competens ſcientia in prælato, id eſt, ſufficiens, & tanta quòd poſſit ſufficienter exercere officium ſuum, & facere omnia quæ ad illud pertinent, tamen propter multa quæ accidere poſſunt circa regimen officij, deſideranda eſt in eo eminens ſciẽtia. cap. cum nobis olim. cum gloſſ. de elect. cap. niſi cum pridem. §. pro defectu. de renun. & c. venerabilis. præbend. & di. Quare ò electores eligite doctum & eloquentem qui ſciat proponere verbum Dei, & ſubditis ſermonem facere. Ait enim Auguſt. in lib. de verbis Domini: *Ad officium paſtoris pertinet apertos fontes aperire, & aquam puram ſitientibus quibuſque ouibus miniſtrare.* Ideo Ioan. 21. cuilibet prælato dicit Dominus: *Paſce oues meas,* ſcilicet pane prædicationis, quòd eſt contra illos, qui nunquam verba exhortationis ſubditis ſuis proponunt, nullaque eis faciunt capitula.

De 2. cibo quo verus prælatus debet ſubditos ſuos paſcere.

SEcundo debet paſtor paſcere dominicum gregem pane ſubſidij, id eſt in omnibus neceſſitatibus eius iuxta poſſibilitatem ſuam illi ſubſidium præſtare. Quia pater tenetur etiam de iure naturali alere filios ſuos. l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſti. & iur. Non debet ergo prælatus tantummodo vni loco, vel vni ſubdito ſubuenire, ſed æqualiter omnibus. Vt enim inquit Auguſtinus: *Libenter quiſque audit eius linguam loquentem, cuius expectat dexteram porrigentem.* Gregorius autem dicit: *Qui non dat ouibus ſubſtantiam ſuam, quomodo pro his daturus eſt animam ſuam?* Non debent ergo prælati ſpoliare ſuos ſubditos rebus neceſſarijs, ſed liberaliter eis prouidere de victu, & veſtitu, & reliquis tanquam filijs ſuis. vnde Seraphicus Franciſcus in regulæ ſuæ. cap. 6. inquit: *Si mater nutrit, & diligit filium ſuum carnalem, quanto diligentius debet quis diligere, & nutrire fratrem ſuum ſpiritualem?*

De 3. cibo, quo alendi ſunt ſubditi à veris prælatis.

TErtio debet eos alere pane exempli. Etenim inquit Gregorius in quadam homilia: *Magis incitantur homines ad bene agendum exemplis quàm verbis.* Bene dicere autem, & non facere parum prodeſt. Imo talis exhortatio eſt auditoribus abominatio. Dicunt enim illi ſic exhortanti, *Medice cura teipſum,* & illud Catonis: *Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum.* Ideo Gregorius in quadam homilia ait: *Cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius quoque prædicatio contemnatur.* Et idem in paſtorali inquit: *Nulla præſulem immunditia polluat, qui hoc ſuſcepit officiũ, vt in alienis ſordibus pollutionis maculas tergat.* Quia neceſſe eſt vt mũdas ſtudeat habere manus, qui aliorum ſordes mundare curat, ne tacta deterius inquinet. Debetis ergo eligere meliorem inter omnes, qui eligi poſſunt iuxta illud 4. Regum. 10. *Eligite meliorem de filijs domini veſtri.* Sed hic quæritur, nunquid peccent mortaliter electores non eligendo aptiorem. Et reſpondet beatus Thomas. 6. ſuo quolibet. quæſtio. 6. quòd homo tenetur ſemper de neceſſitate eligere meliorem, non tamen ſimpliciter illum qui eſt perfectior charitate & ſanctitate, ſed ſecundum quid, id eſt, illum qui habet meliores partes, & idoneitates ad tale officiũ exercendum. Vnde. 1. Reg. 10. de Saul electo in regem dicitur,

Digitized by Google

citur, quòd erat altior omni populo ab humero, & ſurſum. Et Samuel ad populum ait: *Ecce videtis quem elegit Dominus, quòd non eſt ſimilis illi in toto populo.* Debent ergò electores talem eligere, qui ſicut alijs præeminens erit officio, & dignitate, ita emineat ſufficientia, & virtute. Nam vt ait Gregorius: *Non debet hominum ducatum ſuſcipere, qui neſcit homines viuendo præire.* Nicolaus etiam de Lira, ſuper Ioannem vltimo cap. inquit confirmando prædicta: *Ille qui aliquem eligere debet ad officium prælationis, ſemper tenetur eligere meliorem. Non tamen intelligitur melior, litteratior, vel aſtutior, ſed ille qui omnibus conditionibus penſatis melior eſt ad talem prælationem ad honorem Dei, & Eccleſiæ vtilitatem. Aliter autem eligens non videtur diuinum iudicium euadere*, hæc ille. Quod autem dicitur in cap. cùm nobis olim. de elec. ſcilicet quòd ſufficit eligere ſufficientem, intelligitur ſecundùm prædictos doctores, quantum ad iudicium humanum, per quod talis eligens non eſt puniendus, tamen diuino iudicio punietur. Ideò Hieronym. ſuper Leuiticum, & habetur. 7. quæſt. prima. ca. licet ergò, inquit: *Prælatum debet eſſe cæteris præſtantior, doctior, ſanctior, & omni virtute eminentior.* Sicut enim caput eſt omnibus alijs membris corporis eminentius: Et ſecundùm Phil. 6. de animalibus, Eſt ſubtilioris & purioris ſanguinis præ cæteris membris vniuerſis; ſic prælati qui ſunt capita ſpiritualia, debent eſſe vitæ eminentioris & purioris, atque ſanctioris. Aliter non ſunt eligendi. Vnde inquit Ambroſius in libr. de offi. *Quis ſe committat ei, quem non putat plus ſapere, quàm ipſe ſapiat qui quærit conſilium? Neceſſe eſt ergò vt præſtantior ſit à quo conſilium petitur, quàm ille qui petit. Illi vero ſalutem noſtram committimus, qui eſt iuſtus & prudens. Facit enim iuſtitia, vt nullus ſit fraudis metus. Facit prudentia, vt nulla erroris ſuſpicio ſit. Tutius tamen viro iuſto, quàm prudenti nos committimus, quia conſilium viri iuſti frequenter ſapientiſſimi ingenii præponderat*, hæc ille. Qui etiam ibidem ait: *Quis enim in cœno fontem requirat? Quis ex turbida aquæ potum petat? Itaque vbi iniuſtitia, vbi intemperantia, vbi viciorum confuſio quid inde ſibi aliquis hauriendum exiſtimet? Quis vtilem animæ ſuæ iudicet, quem videt inutilem vitæ ſuæ? Quomodo poteſt iudicare conſilio ſuperiorem, quem videt inferiorem moribus? Supra me debet eſſe cui me committere volo, vel paro? Quomodo autem eum idoneum putabo, qui mihi dat conſilium, quod non dat ſibi? Quomodo eum mihi vacare credam, qui ſibi non vacat?* Magna autem eſt abuſio, quando verificatur illa Gregorij ſententia. 20. moral. cap. ſeptuageſimooctauo dicentis: *Sæpè conſpicimus ſapientes ſubeſſe, ſtultos verò arcem dominij tenere. Sapientes ſeruiliter obſequi, ſtultos autem tyrannica elatione dominari*, hæc ille. Abſurdum enim eſt vt alios regat, qui ſe ipſum regere neſcit. l. fi. C. de legi. tu. Item inconueniens eſt, quòd peccator velit iuſtos in viam virtutis dirigere, per quam ipſe renuit ambulare. Epropter in cap. non eſt facile. quadrageſima diſtinctio. dicitur: *Non debent eſſe prælati, nec tenere loca ſanctorum, niſi qui exercent opera eorum*; & 3. quæſt. 7. cap. non omnes Epiſcopi, recitatur illud Gregorij in paſtorali, qui ait: *Tantum debet actionem populi actio tranſcendere præſulis, quantum diſtare ſolet à grege vita paſtoris.* Ideò dicitur primi Regum nono, de Saul electo ex præcepto DEI, quòd erat bonus, & non erat vir de filijs Iſrael melior ipſo.

SED heu, quia in electionibus non attenditur ſæpè maior ſufficientia, ſed acceptatio perſonarum. Et idcircò non eſt mirum, ſi langueſcente capite cætera membra dolent. cap. ſunt plurimi. & cap. ex merito. 6. quæſt. prima. Nam tunc morbus totum corpus inuadit, ſi languor in capite curatus non fuerit. capit. ſicut inquit. 2. quæſt. ſeptima. Bonos igitur prælatos & ſufficientes eligite, ſi boni eſſe cupitis, quia integritas præſidentium ſalus eſt ſubditorum. 61. diſtinct. 1. cap. miramur. Econtra autem mala exempla prælatorum ſunt cauſa damnationis ſubdito- *Exclamatio ac exhortatio de bonis prælatis eligendis.*

rum, quia vt dicitur Eccleſiaſt. decimo: *Qualis eſt rector ciuitatis, tales ſunt & inhabitantes in ea.* Taliter chorizat ouis, qualiter paſtorem ſuum videt chorizare. Propter prædicta autem dici ſolet, quòd melior eſt exercitus caprarum habens ducem leonem. Eccleſiaſt quoque decimoquarto dicitur: *Qui ſibi eſt nequam, cui alij bonus erit?* Quomodo enim poteſt guloſus ad temperantiam alios incitare? Quomodo luxurioſus de virginitate & caſtitate prædicabit, ſuperbuſque de humilitate? Eligite ergò talem prælatum, ſi poſſibile eſt, quòd poſſit ſtare ad vitam communem, & ipſe faciet ea quæ alijs imponit, ne ſit de illis, de quibus dicit Dominus Matthæ. decimoſeptimo: *Imponunt alijs onera grauia, ipſi autem digito ea mouere nolunt.* Debet ergò prælatus ſeruare mandatum Socratis dicentis: *Nulli imponas quod ipſe pati non poteris.* Claudianus quoque libro primo ait:

In commune iubes, ſi quid, cenſeſve tenendum,
Primus iuſſa ſubi, tunc obſeruantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, cùm viderit ipſum
Auctorem parere ſibi; componitur orbis
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.

Propter quod Alexand. Magnus habebat armigeros ſtrenuos & obedientes, quia illis non dicebat facite, ſed faciamus. Iulius quoque Cæſar habuit milites fortiſſimos, & ſibi in omnibus obſequentes, quorum robore totum orbem terrarum ſubiugauit, quia eis non dicebat, Ite, ſed ſemper, Venite, vel eamus. Econtra verò mali prælati nihil ipſi facientes, ſed ſolummodò ſubditos onerantes, quibus dicitur, Lucæ 11. *Oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt.* Faciunt eos deſperare, more cameli vel aſini, qui ſi plus debito grauatur & oneratur, ſolet totum eijcere. Debent ergò prælati facere more vectorum, qui dum manus pro adiutorio ad bigam, vel quadrigam apponunt, equi vel boues magis alacriter ipſam de palude extrahunt. Vnde legitur in vitis patrum, quòd quidam Abbas habens ſub ſe quinque millia monachorum, petijt conſilium à quodam ſancto viro quid facere deberet, vt omnes eius ſubditi ſalui fierent. Cui ille reſpondit: *Quicquid vis vt ſubditi faciant, primo fac.* Vt enim inquit Hieronymus in epiſtola ad Heliodorum: *Delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre de ieiunijs diſputat.* Qui etiam ad Pammachium ait: *Delicata doctrina eſt pugnanti ictus dictare de muro. Et cum vnguentis ſit ipſe delibutus, cruentum militem accuſare formidinis.* Poſſet enim tali doctori dicere ipſe diſcipulus illud Terentianum: I præ, ſequar. Et illud Æſopi: *A boue maiori diſcat arare minor.* Scriptum eſt enim in capitulo ſciſcitaris, ſeptima quæſtione prima, quòd prælati ſunt tanquam arietes, qui ducatum gregibus præbere debent. Et tanquam paſtores debent gregem ſuum in vnum colligere, & ad cœleſtem patriam dirigere. Ad hoc etiam adduci poteſt illud, quod dicitur in l. officium. ff. de re. mili. ſcilicet quòd ille qui præeſt exercitui, parciſſime debet commeatum dare, &c. Miles enim qui agere vult aliquid ſtrenuũ, ſemper pre oculis habere debet ducis ſui exemplum. Nam videmus etiam in gruibus, quòd vna ex eis ſemper agmen præcedit, & clamando ad rectos volatus cæteras cogit. Apes quoque quando de aluearibus exeunt, à rege ſuo oculos non auertunt. Quia igitur prælatus eſt poſitus, tanquam ſignum ad ſagittã, c. magnæ. de voto. & c. qualiter & quando. el. 2. de accu. Ideò dicitur quòd vita paſtoris debet eſſe exemplar ſubditis. c. cùm paſtoris, 2. quæſtion. ſeptima. prælati namque

Digitized by Google

que ſcandalizantes ſuos ſubditos, tot mortibus digni ſunt, quot mala exempla eis tribuunt. capit. præcipuè. 11. quæſtion. 3.

Prælati corpore ſani ſunt eligendi, vt ſuum exercere poſſint officium.

VT autem ſubditi habeant prælatum, & non ſtatuam, vel monſtrum debent non ſolùm eligere ſanctum & bonum prælatum, ſed etiam corpore ita ſanum, quòd ſuum poſſit exequi officium. Debilitas enim corporis ex infirmitate, vel ſenectute procedens, quando talis eſt, vt faciat hominem impotentem ad exercendum paſtorale officium, debet ab electoribus attendi, ita vt non eligant talem. Imò talis ſic debilis exiſtens in officio, debet renunciare, & nullatenus tale officium retinere. capit. niſi cùm pridem. §. alia verò. de renunc. De hoc quoque dicitur in conſtitutionibus generalibus ordinis noſtri editis per Gulielmum Farinerium. capit. nono. *Nullus frater præficiatur in officio fratrum, niſi poſſit ducere vitam communem, quæ tam à prælatis quàm à ſubditis obſeruetur, maximè in veſtibus, cibis, & lectis.* Debet etiam prælatus tantùm amare ſubditos ſuos, & ideò eſſe zelator eorum ſalutis, vt pro ea conſeruanda ſit paratus ſuſtinere perſecutiones & iniurias; & vitam ipſam exponere pro animabus ſubditorum ſuorum; Saluator, Ioann. decimo, & habetur in Euangelio hodierno. Eligite ergò talem qui poſſit dicere ſubditis ſuis illud, quod dicebat ille inclytus dux Gedeon militibus ſuis. Iudicum ſeptimo ſcilicet, *Quod me facere videritis, hoc facite.* Tunc enim milites audacter ingrediuntur bellum, cùm ducem ſuum vident in prælio eſſe primum. Cùm enim aſpiciunt eorum Capitaneum lanceam dirigere, galeamque capiti imponere, & contra hoſtes primum inſultum facere, totus ſanguis eorum commouetur ad ſimile peragendum. Et ſimiliter ſubditi lætanter bonis inſudant operibus, quando prælatum ſuum omnis ſanctitatis exemplum intuentur, illis facere viam quam ſequantur. Sicut faciebat Beatus Franciſcus, de quo canit Eccleſia: *Lingua manus præambula, verbo parauit ſemitam, & amplectuntur ſecula doctrinam facto preditam.* Talis prælatus eſt ſimilis Domino noſtro IESV CHRISTO, qui cœpit facere & docere, Actuum primo. O quàm ſuauis cibus eſt ſubditis exemplaritas paſtoris, quàm delicata refectio, quàm dulces epulæ? Et ideò conſiderent animarum paſtores, ſi tali cibo nutriunt oues ſuas, ſi dant illis cibum in tempore. Aliter autem non ſunt paſtores, ſed lupi rapaces. Non ſunt prælati, ſed Pilati. Conſiderate ergò, O electores, omni diligentia & maturitate, quem eligere debeatis, & talem vobis prælatum aſſumite, qui ita ſit exemplar vt imitetur, ita manſuetus & mitis vt diligatur, ita iuſtus vt timeatur, ita ſanctus vt veneretur, ita intelligens & diſcretus, vt totus populus in omni virtute, & bona operatione reformetur. Ad laudem & gloriam Saluatoris noſtri, dulciſſimæque matris ſuæ virginis Mariæ, quibus ſit honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Digitized by Google

EODEM DIE POST PRANDIVM.

DE DOCVMENTIS DATIS ſecularibus de imitatione Chriſti quo ad religionis ingreſſionem, & mundi contemptionem.

SERMO XXVII.

CHRISTVS *pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum vt ſequamini veſtigia eius*, 1. Petri 2. & in epiſtola occurrentis Dominicæ. In omnibus generum ſpeciebus eſt deuenire ad aliquod vnum, quod ſit metrum & menſura omnium, quæ ſunt in eod m genere, Philoſophus. 10. Metam. Et ideò in genere humano datus eſt nobis Chriſtus, vt exemplar noſtrum, ad quod debemus ſemper aſpicere, & vitam noſtram ad illius ſimilitudinem quantum poſſumus conformare. Alexander de Ales in 3. parte ſummæ in tract. de gratia Chriſti, quæſt. 14. & Rich. in 4. ſent diſt. 8. ar. 2. quæſt. 1. Et facit ad hoc capitulum, ſi ſolus. 8. diſt. & capitulum Dominus noſter. 56. di. & 2. quæſt. 1. c. Deus omnipotens, & capitulum, Dominus noſter. 93. di. & capitulum, ſignificaſti. de elect. Omnis enim Chriſti actio noſtra eſt inſtructio. c. ſolemnitates. el. 2. & ibi glo. de conſe. di 1. Ideò dicitur. 1. Ioan. 2. *Qui dicit ſe in Chriſtum credere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Sanctus quoque Auguſt. ſuper illa verba Saluatoris. Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita*, inquit: *Chriſtianus nemo rectè dicitur niſi Chriſto moribus coæquetur. Ambulare vis securè? Ego ſum inquit via. Falli non vis? Ego ſum veritas. Mori non vis? Ego ſum vita.* De quo Lucret. poeta ait: *Veridicis hominū purgauit pectora dictis: Et finem ſtatuit torpedinis, atque timoris, Expoſuitque bonum ſummum quo tendimus omnes, Qui formam atque viam monſtrauit limite paruo, Quo poſſemus ad id recto conſcendere curſu.* Gregor. quoque in quadam homilia inquit: *Qui Chriſti veſtigia dedignatur ſequi, qua temeritate ſperat ad eius claritatis gaudia peruenire.* Saluator enim noſter ait Ioan. 13. *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Et Iſai. 30. *Hæc eſt via. Ambulate in ea, & non declinabitis ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* Et Exod. 25. ait Dominus: *Inſpice & fac ſecundùm exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt*, id eſt in Chriſto, qui eſt ille mons, de quo propheta ait, Pſalm. 67. *Mons Dei mons pinguis, mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo.* Quia ergò Chriſtiani dicuntur à Chriſto l. 1. C. de ſumma Trinitate. & fi. c. & c. vnico. §. quia verò. de ſacra. vnctio. Et nomina debent eſſe rebus conſona. cleros. 21. di. & §. eſt & aliud. Inſti. de dona. Ideo inquit Ambr. in c. cauete. 22. q. 5. *Mendacium eſt ſe Chriſtianum dicere, & opera Chriſti non facere.* Eapropter S. Bonauen. in lib. de imitatione Chriſti ait: *In omnibus virtutibus & bonis moribus tibi præpone ſemper clariſſimum ſpeculum, & totius ſanctitatis perfectiſſimum exemplar. ſ. vitam & mores filij Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ad hoc nobis de cœlo miſſus eſt, vt aperiret nobis viam vitæ, & legem diſciplinæ ſuo exemplo daret nobis. Vt ſicut ad imaginem eius naturaliter creati ſumus, ita ad morum eius ſimilitudinem per imitationem virtutis pro noſtra poſſibilitate reformemur, qui eius imaginem in nobis fœdauimus per peccatum. Quanto enim quiſque ſe ei in virtutis imitatione hic conformare ſtuduerit, tanto ei in prima gloria & claritate magis appropinquabit, & ſimilior erit.* hæc ille. Et ideò vobis ſecularibus volo dare in præſenti ſermone tria documenta, id eſt, tres imitationes Domini noſtri Ieſu Chriſti. Prima quarum imitationum dicetur religionis, ſiue ingreſſionis. Secunda acceptionis, ſiue aſſumptionis. Tertia verò contemptionis.

Chriſtus datus eſt nobis, vt exemplum.

Sermonis intentio ac diuiſio.

PARS PRIMA, DE Religionis ingreſſione.

SAnctam religionis obſeruantiam Saluator noſter vita exemploque ſuo dedicauit. Nam fundamenta religionis ſunt tria principalia, ſcilicet obedietia, caſtitas, & paupertas, vt inquit beatus Thomas 22. quæſt. 186. Quia vero religio eſt quoddam ſacrificium medullatũ, quod totum offertur Deo, nihil ſibi retinens: Ideo religioſus per obedientiam offert Deo voluntatem propriam, & animam. Per caſtitatem corpus, renuncians eius voluptatibus. Per paupertatem vero, omnia temporalia. Per obedientiam autem, ſuperat ſuperbiam. Per caſtitatem luxuriam, per paupertatem vero auaritiam. De his quoque religionis fundamẽtis loquens Bernardus in libr. de vera religione ait: *Religio paupertate fundatur, erigitur obedientia, dedicatur caſtitate.* Et facit ad hoc capitulum, non dicatis. 12. quæſt. 1. iuncto cap. cum ad monaſterium, de ſta. mo. Perfectiſſimus autem religionis inſtitutor & obſeruator Dominus noſter Ieſus Chriſtus has tres virtutes ſingulariter in ſe habere voluit. Primo enim obedientiam ſeruauit. Nam voluit eſſe obediens matri, & etiam patri putatiuo, ac nutritio, iuxta illud Luc. 3 *Et erat ſubditus illis.* Ipſe quoque de ſeipſo ait, Ioan. 4. *Meus eſt cibus, vt faciam voluntatem patris mei qui in cœlis eſt*, & Matth. 26. dicebat patri, *Fiat non mea, ſed tua voluntas.* Et Ioannis 6. iterum ait: *Deſcendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.* Et Philip 2. inquit de illo Apoſtolus: *Factus eſt obediens vſque ad mortem crucis.* Vnde Bern. in quodam ſermone ait: *Mementote fratres, quòd Chriſtus, ne perderet obedientiam, perdidit vitam.* Secundo ſeruauit caſtitatem. Vnde Hieronym. ad filiam Mauritij, inquit: *Chriſtus virginem habuit matrem, virgo ipſe manſurus. In ſe, viris: in matre fœminis virginitatis. tribuens exemplum.* Et Ambr, in quodam ſermone, ait: *Diſcute vitam Chriſti in omnibus Euangelijs, totamque reperies fuiſſe ſpeculum caſtitatis.* Tertio ſeruauit paupertatem. Vnde de ſeipſo inquit Matth. 8. & Luc. 9. *Vulpes foueas habent & volucres cœli nidos. Filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet.*

Chriſtus ſeruauit obedientiam, paupertatem, & caſtitatem.

QVicunque ergo vult perfecte imitari vitam Chriſti, debet ſi poteſt religioſam vitam aggredi, cuius princeps fuit Chriſtus, & ſic efficietur miles eius. Omnes enim religioſi dicuntur milites Chriſti, cap. non pila. & c. repræhenſibile. 23. quæſt. 8. & ca. Chriſtianis. 11. quæſt. 3. Licet namque oporteat omnes Chriſtianos pugare contra dæmones ad Epheſ. 6. *Quia militia eſt vita hominis ſuper terram.* Iob 7. Tamen religioſi ſunt tanquã principes, & capitanei Chriſtianæ militiæ qui pugnãt non ſolùm pro ſe, ſed pro omni populo Chriſtiano, & impugnant dæmones, c. ſi quis. 36. di. Et ideo cuilibet religioſo ait Paulus 2. ad Timoth. 2. *Labora, vt bonus miles Ieſu Chriſti.* Et non immeritò religio æquiparatur militiæ, propter ſeptem cauſas & leges militiæ, quæ in ipſa debent obſeruari. Primo enim milites debent eſſe obedientes ſuis ducibus. Vnde dicitur in l. omne delictum. §. cõtumacia. ff. de re mili. *Contumacia omnis aduerſus ducem vel principem militiæ, capite punienda eſt.* Propter quod Poſthumus Romanus dictator filiũ quem tenerrime amabat, armis ſtrenuũ & ab omnibus dilectum ſecuri fecit feriri, & occidi, quia non ſuo iuſſu, ſed ſponte è præſidio egreſſus hoſtes vicerat. Torquatus vero in Gallico bello conſul, filium in modum hoſtię mactari iuſſit, quia prouocatus à duce Tuſculanorum, ignaro patre, ad prælium deſcenderat, licet glorioſam victoriã, & precioſa ſpolia retuliſſet. Sicut ergo prima lex militum eſt, obedire ſuis capitaneis, ita prima lex religioſi militis Chriſti eſt obtẽperare ſuis ſuperioribus. Et ideo illis inquit Paulus Hebræ. vltim. *Obedite præpoſitis veſtris.* Obedientia enim eſt firmiſſimum regularis obſeruãtiæ fundamentum, quo deficiente deficeret

Volens perfecte Chriſtum imitari, debet religioſam vitã ſeruare.

Religio ſeptẽ ex cauſis militiæ comparatur

ret omnis religio. Quia corruente fundamento omne quod ſuperædificatur, corruere neceſſe eſt ca. cum Paulus. 1. quæſt. 1. Et cum alicui rei deficit ſubſtantiale, ipſum quoque deficere oportet, c. ſi. de condi. appo. Illud eſt illud ſacrificium quod requirit Deus di. 1. Reg. 15. *Obedientiam volo, & non ſacrificium.* Quod & habetur in c. verum. 34. di. & in c. ſi qui. 81. di. & in c. ſciendum. 8. quæſt. 1. & in c. ſi quis. 26. quæſt. 7. & in c. illud de maio. & obe. Iſta eſt illa virtus, quæ Chriſtum tanquam agnum ligatum duxit ad victimam Iſa. 53. Et ideo inquit Greg. in ca. quid ergo. 11. quæſt. 3. *Quid ergo mirum ſi peccator homo obedientiæ in præſentis vitæ breuitate ſe ſubijcit, quando hanc mediator Dei & hominum tenuit & tenendam præcepit, & cum obedientes remunerat, non relinquit. Sciendum tamē eſt quod nunquā per obedientiam malum fieri licet. Aliquando autem per obedientiam debet bonum quod agitur intermitti. Neque enim in paradiſo arbor mala extitit, quam Deus homini ne contingeret interdixit. Sed vt melius per obedientiæ meritum homo bene conditus creſceret, dignum fuerat, vt etiam à bono prohiberetur, quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus eſſet, quanto & à bono ceſſans auctori ſuo ſe ſubditum, & humilem exhiberet,* hæc ille. Hæc autem virtus obedientiæ eſt neceſſaria in religione. Quia ordo naturalis eſt, vt inferiora a ſuperioribus moueantur ad ſuas actiones peragendas. 1. Meta. & 1. Meta. Quod etiam fit in Angelis, vt ait Greg. in mora. Et ideo ſecundum Tho. 2. 2. q. 186. Cū ſtatus religionis ſit quædam diſciplina vel exercitum tendēdi ad perfectionem, requiritur in ea alicuius directio, ſecundum cuius arbitrium inſtruantur & exercitentur ipſi religioſi quaſi diſcipuli ſub magiſtro.

Per obedientiam non eſt faciendum malū.

Minorum Fratrum obedientia, omnium aliorum excedit obedientiam.

Obedientia autem Fratrum minorum excedit obedientiam omnium aliorum religioſorum, ſecundum quòd probat ſanctus Bonauent. in declaratione regulæ noſtræ. Nam monachi reſeruant ſibi loci ſtabilitatem, & permanentiam. Alij vero religioſi obligātur non ex voto ſuo ad aliquid, quod ſit vltra regulam ſuam, vt declarat prædictus ſanctus Bonauent. in 2. ſentent. di. vltim. ar. 3. quæſt. 2. Fratres autem minores vouent obedire in omnibus quæ ſunt contraria regulæ, & animæ ſuæ. Nam ad alia nulla poteſt obedientia ligare. O igitur fratres & deuoti religioſi qui vouiſtis obedientiam, per quā Deo ſacrificatur propria volūtas, c. ſciendum. 8. quæſt. 1. Mactate hanc hoſtiam, quæ ipſi Deo eſt charior omnibus hoſtijs, ca. illud de maio. & obe. Et ideo licet durū videatur quod præcipitur, tamen debetis alacriter obedire. ca. in memoriam. 19. di. & c. contra moram proſpexit. 100. di. Facit lex. 12. ff. qui & à quib. vnde Bern. in lib. de præcepto, & diſpenſatione ait: *Perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur, nec eſt contenta anguſtijs perfectionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur ſpontanea, vigore liberalis alacriſque animi: modum non conſiderans, in infinitam libertatem extenditur. Et ante quidem obedientiæ limes ſecundum tempus, eſt ipſa temporis extremitas, vt is ſit terminus obedientiæ qui & vitæ,* hæc ille. Non licet ergo religioſo diſcutere cauſā præcepti, quia vt dicit, Inno. in c. ad aures, de temporib. or. Vani capitis eſt, qui credit prælatum nō poſſe præcipere ſine expreſſione cauſæ. Religioſus enim non habet velle, nec nolle, ſed omnis eius diſpoſitio ab eius pendet voluntate, quem vice Dei ſupra caput poſuit. c. ſi religioſus, & cap. quorundam de elec. in 6. & c. non dicatis. 12. quæſt. 1. & cap. 1. de ſepul. O igitur beate, & fœlix religioſe, & ſerue Dei, qui ſub obedientia degis. Nam quādiu promptus es obedire, licet nihil præcipiatur, meritum tamē habes veriſſimi obedientis. Quia amplius reſpicit Deus ad voluntatem, quàm ad actus exteriores, vt dicit gloſſa in c. cum voluntate, de ſen. excom. de quo eſt textus in c. ſiquid 14. q. 5. & in c. qui periurare. 22. q. 5. & in ca. quieſcamus 42. di. & in c. 1. 32. q. 5. Huius autem ſanctæ obedientiæ virtutem intelligebat beatus Pater noſter Franciſcus, qui licet prælatus eſſet, volebat tamen ſemper ſuperiorem habere & Guardianum, imò etiam ſocio

Religioſus non debet quærere cauſam præcepti.

Digitized by Google

ſocio itineris obedientiam promittebat, & deuote exhibebat.

2. *Quare religio militiæ comparatur.*

SEcunda lex militiæ eſt caſtitatis. Vnde dicit gloſſ. quædam l. qui cum vno. ff. de re. mili. quod dicta ſunt à caſtrando, quia caſte viuebant milites antiqui. Quod etiã inquit Papias & Iſidorus in libr. etymol. Quod quidem faciebant, vt fortiores eſſent in prælio. Ait enim Virgilius in libr. Geor. *Sed non vlla magis vires induſtria firmat, Quam Venerem, & cæci ſtimulos auertere amoris.* Et propterea Imperator amatorem ſe dicit caſtitatis in authen. qui mona. eſſ. le. §. illud. col. 6. Quam quidem caſtitatẽ ſumme amabant duces Romani, licet eſſent gentiles. Vnde de Cornelio Scipione dicit Valerius lib. 2. tit. de militari diſciplina, quod contra Numantinos Imperator miſſus, eodem momento quo caſtra intrauit. 2000. meretrices expulit de ipſis caſtris: qua ſentina vacue factus exercitus, qui paulo ante metu mortis deformi ſe fœderis ictu maculauerat, erecta, & recreata virtute aciem illam fortem, & animoſam Numantinam ſuperauit, & incendijs exuſtam ruiniſque proſtratã Numantiam ſolo æquauit. Scipio quoque Aphricanus ſummis effertur laudibusquia Carthaginem obſidens, oblatam ſibi ex hoſtibus virginem eximiæ formæ & nobilitatis, intactam & dotatam reſtituit. Hanc autem virtutem caſtitatis habent pro 2. regula milites Chriſti, de quibus ipſe ait Matth 19. *Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum.* Licet autem omnes religioſi voueant caſtitatem, qui quidem gradus, ſicut habet obediẽtia, & paupertas, tamen perfectiori modo eam voueant Fratres minores, vouentes etiam vitare ſuſpecta conſortia & colloquia, per quæ peruenitur ad tranſgreſſionem caſtitatis. Cum enim aliquid prohibetur, intelligitur etiam prohibitum omne illud per quod peruenitur ad illud l. ff. de ſpõ. vnde prohibito matrimonio etiã intelliguntur prohibita ſponſalia. Beatus igitur Franciſcus ſciens, quod ſecundũ philoſophos per mediũ peruenitur ad finẽ, prohibuit fratribus ſuis in regula omnia ſuſpecta cõſortia quę ſunt via perueniendi ad peccatum luxuriæ. ſi enim eſſet aliquis adeo ferreus, vt potius dici poſſet ſtatua quam homo, ſicut dicitur de Anaxagora, tamen nõ poſſet in carne hac fragili ſecure ſtare & conuerſari cum ſuſpectis perſonis, &c. Et ideo ab omnibus religioſis fugienda eſt hæc peſtis inſanabilis ſuſpectorum conſortiorum, & colloquiorum. Quid enim agere habet ſeruus Dei cum mulieribus, quarum familiaritates ei prohibentur? 32. di. c. hoſpitiolum & ca. interdixit, & 81. di. c. ſi quis amodo. & ca. clericus, & c. ſed ſi fortè, & c. ſi quiſpiam & ca. oportet, & c. Archidiaconum, & c. quidã clerici, & c. fœminas, & c. clerici continentes, & c. ad rearam, & extra de coha. cle. & mu. per totum, & 18. q. 2. ca. peruenit, & c. diffinimus, & c. in nullo, & multis alijs capitulis ſequentibus. Talia autem ſuſpecta cõſortia habens, licet forte non cadat in peccatum, tamen remanet perpetuo tinctus, & digito demonſtratur in dedecus ſui ordinis. Eſt enim tale conſortium, ſicut candela accenſa applicata ad murum, quæ licet ipſum non vrat, tamen nigredine fumi ipſum tingit, & obſcurat.

Fratrum minorum caſtitas vota aliorum excedit.

TErtia lex terrenæ militiæ, eſt inopia ſiue paupertas. Antiqui enim milites vt expeditius militarent, terrenas facultates contemnebant. Vnde dicitur in l. milites la. 2. de re mili. *Milites arua comparare prohibentur in ea prouincia in qua bella geruntur, ne ſtudio agriculturæ à militia reuocentur.* Et in l. milites. C. locati prohibentur milites eſſe procuratores, conductoreſque vel fideiuſſores. Et ibidem Imperator aſſignat rationem huius prohibitionis, ne ſcilicet omiſſo armorũ vſu ad opus rureſtre ſe conferant. Ibidem etiam dicit: *Milites armis, non priuatis negocijs occupentur; vt numeris, & ſignis ſuis iugiter inhærentes Rempubli. à quà aluntur, ab omni bellorum neceſſitate defendant.* Refert autem Valerius libro tertio: Aphricanum Scipionem in concione

3. Quare religio militie aſſimilatur.

cione dixiſſe, quod cum totam Africam Romanæ ditioni ſubieciſſet, non tamen aliquid ex ea quod ſuum diceretur præter cognomẽ tuliſſe. Et de Valerio Publicola dicit libr. 4. quod poſt tres conſulatus acceptiſſime peractos, tantæ paupertatis fuit, quod patrimonium eius ad expenſam ſuarum exequiarum defecit. Vnde publica pecunia fuerunt factæ. Fabricius quoq; pluries Romanus Imperator, filias proprias præ paupertate dotare nequiuit. Marcus etiam Curius contra Samnites bellum gerens, legatis eorum ſe in ſcamno aſſidentẽ foco, & in catino ligneo cœnantem ſpectantem præbuit. Cumque magnum auri pondus ei attuliſſent, riſit dicens: *Referte, & dicite Samnitibus: Marcum Curium malle locupletibus imperare, quàm ipſum fieri locupletem. Et mementote me non acie vinci, nec pecunia poſſe corrumpi.* Attilius vero ab aratro ad Imperium Romanũ vocatus fuit. Qui poſtquam Rempublicam ſtabiliuit, & ingentes hoſtiũ copias confregit, multoſque triumphos habuit, depoſito imperiali ſceptro ad aratrum redire non erubuit. Quanto igitur magis religioſi debent in paupertate gloriari, & omnibus terrenis renunciare? Nihil ergo debet habere proprium, capitulo cum ad monaſterium de ſta. monach. & duodecima, quæſt. prima, capitulo dilectiſſimis. Ait enim Saluator, Matthæi quinto: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Et Matth. decimono: *Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, centuplum accipietis, & vitam æternam poſſidebitis.* Ideo omnibus religioſis præcipit, Matth. decimo. dic. *Nolite poſſidere aurum vel argentum.* Debent enim boni milites imitari capitaneum ſuum. Ipſe autẽ Dux noſter Dominus Ieſus pauper naſci, viuere, & mori voluit. Vnde Chryſoſt. in homilia Epiphaniæ ait: *Viderunt magi pandochium tenebroſum, & ſordidum, magis animalibus quam hominibus aptum. In quo nemo erat conueniens ſedere, niſi itineris neceſſitate coactus. Matremque vix vnicam habentem tunicam, non ad ornatum corporis, ſed ad tegumẽtum nuditatis.* Et Hieron. ad Luſio. inquit: *Milites veſtimentis Ieſu ſorte diuiſis, caligas non habebant quas diuiderent. Non enim voluit habere Dominus quod prohibuit in ſeruis.* Et 2. ad Corinth. 8. Paulus de Chriſto ait: *Egenus factus pro nobis, vt illius inopia diuites eſſemus.* Hanc autem paupertatem licet omnes religioſi amplectantur, tamen excellentius eam vouent Fratres minores. Alij enim religioſi habere poſſunt alicuius rei Dominum in communi, capitulo dilectiſſimis. 12. quæſtio. prima, fratres aũt minores nihil habent in proprio, nec in communi, ſed ſolum ſimplicem vſum facti. habetur in capitulo. Exijt qui ſeminat. de ver. ſig. libro ſexto, & in Clem. exiui. de paradiſo eodem tit. Quæ Euangelica paupertas eſt valde meritoria & ſancta, quam Filius Dei viam perfectionis oſtendens verbo docuit, & exemplo firmauit, vt dicitur in d. c. exijt qui ſeminat. Hanc autem ſtrictiſſimam paupertatem ipſe beatus Franciſcus reliquit in teſtamento filijs ſuis tanquam matrem chariſſimam, & viam breuiſſimam, atque tutiſſimam, quæ ducit ad cœlum. Vnde in regula ſua inquit: *Hæc eſt illa celſitudo altiſſimæ paupertatis, quæ vos chariſſimos fratres meos hæredes, & reges regni cælorum inſtituit, pauperes rebus fecit, virtutibus ſublimauit. Hæc ſit portio veſtra, quæ perducit in terram viuentium. Cui dilectiſſimi fratres totaliter inhærentes, nihil aliud pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti in perpetuum ſub cælo habere velitis.*

Multi gentiles fuerũt pauperes voluntarie.

Fratres Minores excellentius paupertatem vouent.

DE prædictis autem tribus vobis religionis exponi poteſt illud quod dixit Petrus Domino Ieſu transfigurato in monte Thabor, Matth. 17. ſcilicet: *Domine bonum eſt nos hic eſſe. Si vis, faciamus hic tria Tabernacula. Tibi vnum: Moyſi vnum, & Heliæ vnũ.* Mõs enim Thabor, ſignificat religionem, Thabor enim interpretatur aduentus luminis. In religione autem diuini luminis radio illuſtramur. Vnde Iſa. 9. dicitur de conuerſis ad religionem: *Populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Ambulantibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis.* Et ideo dicitur religio quaſi regis viſio. Dicitur autem mons ratione altitudinis ſtatus, & contem-

Exponitur illud Matt. 17. ad propoſitũ, Domine bonũ eſt nos eſſe, &c.

Quare vocetur religio.

Digitized by Google

contemplationis. Ad quem aſcendere hortatur Deus Geneſ. 19. dic. *In monte ſaluum te fac*, & Exod. 24. *Accede ad me in montem, & eſto ibi.* In hoc autem monte transfiguramur, quia vt ait Bernard. in libr. de præcepto & diſpenſatione, de carnalibus ſpirituales efficimur. Debemus ergo hic facere tria Tabernacula. Vnum Chriſto, ſcilicet obedientiæ Qui *factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, &c.* Ad Philippenſ. 2. Vnum Moyſi, ſcilicet paupertatis. Paupertatem enim dilexit, vnde paſcebat greges Ietro ſoceri ſui. Exod. 3. Et ait Paulus Hebræ. 11. *Negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æſtimans Theſauro Aegyptiorum improperium Chriſti.* Aliud vero Tabernaculum facere debemus Heliæ, ſcilicet caſtitatis. Fuit enim virgo. Et ideo translatus eſt in cœlum, quarti Regum, ſecund. Caſtitas enim animam Deo repræſentat. §. ſancimus, in authen. de leno. Quia autem B. Franciſcus in hoc monte religionis, cæteris perfectius fecit iſta tria Tabernacula; Ideo de illo canit Eccleſia: *In monte noui luminis Chriſto Franciſcus intulit. Fac tria Tabernacula, votum ſecutus Simonis, quem huius non deſerui: numen, vel omen nominis.*

De his etiã tribus votis exponitur illud Exod. 5. Deus Hebræorum vocauit nos, &c.

DE iſtis etiam tribus votis exponi poteſt illud quod ait Moyſes. Exod. 5. *Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudine, & ſacrificemus ei.* Secundum enim Hieronymum Hebræi dicuntur victores, vel tranſeuntes. Sic enim interpretatur hoc nomen. Quod quidem competit venientib. ad religionem. Triumphant enim de diabolo, & eum ſuperant. Et de vita mundana, & vitioſa tranſeunt ad cœlibem, & virtuoſam. Via ergo iſtorum trium dierum eſt via obediẽtiæ, paupertatis, & caſtitatis, per quam euntibus nobis in ſolitudine, id eſt, ſequeſtratione ſecularium, eueniet illud quod de populo Iſrael dicitur, Exod. decimoquinto: *Tribus diebus peruenerunt. Mara.* vbi erant aquæ amariſſimæ. Mara enim idem eſt quod amaritudo peccati. Sed iſtas aquas amaras conuertit Moyſes in dulcedinem, in eis ponendo lignum quod ſibi oſtendit Dominus, vt ibidem dicitur. Per quod figuratur quod ſi lignum crucis in corde noſtro poſuerimus per meditationẽ paſſionis Chriſti, conuertemus in dulcedinem omnem pœnitentiæ amaritudinem, & amaræ lachrymæ pro peccatis noſtris effuſæ, vertentur nobis in ſuauitatem diuinæ gratiæ. Sed ſciendum eſt, quod in hoc deſerto filij Iſrael habuerunt pugnare cum Amalech. Exod. 17. Amalech autem idem eſt, quod gens bruta, ſicut ſunt dæmones de quibus dicitur in 6. Aeneid. *Terribiles viſu formæ.* Cum his ergo Amalechitis, id eſt, dæmonibus habemus in deſerto religionis pugnare. Et ideo dicitur Eccleſiaſt. 2. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationes.* Ait enim Bern. *Mundus, caro, dæmonia diuerſa mouent prælia.* Sed cõtra mundum pugnamus paupertate, contra carnem caſtitate, cõtra diabolum vero humili obedientia, & ſubiectione.

EST autem notandum, quòd peccatum inobedientiæ eſt grauius peccato transgreſſionis paupertatis & caſtitatis. Quod probatur primo auctoritatib. Dicit enim Gregor. in cap. ſi qui presbyteri. 81. dic. *Peccatum ariolandi eſt non obedire. Et ſcelus idololatriæ, non acquieſcere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quiſquis, dum Chriſtianum ſe eſſe aſſerit, ſedi Apoſtolicæ obedire contemnit.* Et idem habetur, prim. quæſtione quarta, capitulo Eccleſia, & 8. quæſtione prima, capitul. ſciendum idem Gregor. ait: *Sola eſt, quæ fidei meritum poſſidet, obedientia, ſine qua infidelis quiſq; eſſe conuincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur.* Sanctus quoque Bern. in epiſtola quadam inquit: *Inter cætera peccata, ſcitote quod inobedientiæ peccatum valde grauiſſimum eſt, & deteſtabile, propter quod etiam à diuina iuſtitia grauiſſima infligitur pœna.* Secundo idem probatur rationibus, quarum prima dicitur cauſalitatis. Fundamentum cuius ponit auctor in libro de cauſis, & Ariſtot. in primo de

Rationibus hoc idem probatur. mo de anima dicens: *Nobilior cauſa nobiliorem ſemper producit effectum*, & hoc patet in genere fructuum. Nam vnus fructus eſt melior altero, quia habet meliorem cauſam, id eſt arborem. Item vinum tanto eſt melius, quanto procedit à meliori vite. Cum igitur obedientia ſit melior caſtitate & paupertate, eo quòd obedientia egreditur ex anima, caſtitas à corpore, & paupertas à temporalibus rebus. Anima vero eſt nobilior omnibus rebus corporalibus, & temporalibus. l. ſancimus la. 2. C. de ſacroſanct. Eccl. cum ſimilibus. Sequitur quod tranſgreſſio ipſius obedientiæ ſit grauius peccatum tranſgreſſione paupertatis, & caſtitatis. Quanto enim aliquid eſt melius, tanto eius corruptio eſt peior Ariſtot. & Boetius in 2. Topico.

2. Ratio. Secunda ratio dicitur aſſociationis. Fundamentum cuius ponit Philo. 4. Meta. & primo Poſter. dic. *Sicut affirmatio eſt cauſa affirmationis, ita negatio eſt cauſa negationis. Et ſi vnum eſt cauſa alicuius, oppoſitum eſt cauſa oppoſiti.* 9. Meta. *Contrariarum* enim *cauſarum contrarij ſunt effectus*, 2. de genera. Sed obedientia aſſociat Chriſto in vitam æternam, qui ait Matthæi 16. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, &c.* Ergo inobedientia aſſociat diabolo in inferno. Vnde Bernardus ad quendam monachum ſcribit: *Nihil ardet in inferno niſi propria voluntas. Tolle propriam voluntatem, & non erit infernus.* Et ibidem: *Graue malum eſt propria voluntas, qua fit vt bona non ſint bona.* O quot propriæ voluntates ibi ardebunt. O quot inobedientes religioſi ibi cruciabuntur, quot amatores propriæ voluntatis ibi acriter punientur. Religioſus ergo habẽs omnes alios actus virtuoſos, ſine obedientia nihil meretur, primæ Ioannis ſecundo: *Qui dicit ſe noſſe, & amare Deum, & mandata eius non cuſtodit*, id eſt, eius obedientiam non facit, *mendax eſt. Qui autem ſeruat verbum eius*, id eſt, voluntati Dei obediẽs eſt, *vere in eo charitas Dei perfecta eſt.*

3. Ratio ad idem. Tertio probatur exemplis prædicta concluſio: Maxime illius fratris inobedientis, ſuper cuius dorſum vidit beatus Franciſcus diabolum, qui eius collum ſtrictum tenebat, qui cuiuſdam excuſationis tectus palliolo refutabat ſibi impoſitam diſciplinam, vt refert ſanctus Bonauentura in legenda eius in c. de intelligentia ſcripturarum, & ſpiritu prophetiæ. Si ergo per vnam ſolam inobedientiam dæmon accipit dominium ſuper inobedientem, quid de inobediente in multis? Certè tot dæmones habet, quot inobediẽtias facit. Debent ergo religioſi non habere in ſe illud quod ait Perſius ſatyra. 5. *Velle ſuum cuique eſt*, Nec illud Virgilij in bucolicis: *Trahit ſua quemque voluptas.* Sed in omnibus debent ſimpliciter, & bene exequi, & facere voluntatem ſuorũ ſuperiorum, quia non ſufficit aliquid facere, niſi bene fiat, c. non ſatis. 86. diſt. Et perinde eſt non facere, & vitioſe ſeu male facere. l. quoties. ff. qui ſatiſda. cogan. & l. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit.

QVarta lex terrenæ militiæ, eſt vigilantia. Oportet enim milites eſſe vigilãtes ad cuſtodiam eorum quibus ſunt deputati, ne dormientes inuadantur ab hoſtibus. Vnde de præfecto vigilium dicitur. l. nam ſalutem. ff. de offi. præfe. vi, quod per totam noctem debet vigilare, & diſcurrere armatus, & inquilinos admonere, ne per negligentiam oriatur incendium. Religioſis ergo Chriſti militibus non ſufficit tria prędicta vota obſeruare, niſi etiam vigilẽt diligenter circa cuſtodiam ſuam, obſeruãtes omnes portas, & aditus ſenſuum, quibus mors ſpiritualis intrat ad animam, iuxta illud Hieremiæ nono: *Mors intrat per feneſtras noſtras.* Solent enim hoſtes maligni incautam animam ſagittis vulnerare, ſi portas ſenſuum apertas eam viderint habere. Et primo per portam viſus immittunt ſagittas concupiſcentiarum. Ait enim Saluator, Matth. quinto: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*, quod etiam habetur in capitulo qui viderit, trigeſimaſecunda quæſtione quinta. Et ideo dicebat Dauid, Pſalm. 118. *Auerte oculos meos ne videant vanitatem.* Multi namque *Dæmones immittunt ſagittas primo per portam oculorum.*

non

non cuſtodientes viſum, dicere poſſunt, Thenor. 3. *Oculus meus deprædatus eſt animam meam.* Et ideo inquit Salomon Eccleſiaſt. ſecundo: *Oculi ſapientes in capite eius.* & Iſa. 33. de ſapiente dicitur: *Claudit oculos meos ne videant malum.* Per ſagittam namque viſus fuit vulnerata domina Eua, videns lignum vetitum quòd eſſet pulchrum viſu. Geneſ. 3. Item Dina quæ iuit vt videret mulieres regionis, & ideo ſtuprata fuit, Geneſ. 34. Item Dauid videns Berſabeam nudam. Et ideo adulterium commiſit, ſecundi Regum vndecimo Et Samſon videns Dalıdam, propter quã poſtea ab hoſtibus Philiſtinis captus, & excæcatus fuit. Iudicum 16. Et Holofernes videns pulchritudinem Iudith, Iudith. 10. A qua poſtea decollatus fuit. Iudith 13. Secundam ſagittam mittunt dæmones per portam auditus, per quam intrant verba laſciua mulierum, quæ animam eneruant, & ſpiritum extinguunt. Item adulationes, detractationes, murmurationes, opprobria, & multa alia noxia verba. Et ideo hortatur Sapiens Eccleſiaſtici, 28. dicens: *Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam.* Iſidor. etiam in ſynonimis ait: *Quamuis quiſque irritet, quamuis latret, quamuis criminetur; quamuis ad litem prouocet, quamuis iniuriam faciat, quamuis contumelijs afficiat, tu ſede, tu tace, tu diſsimula, tu contemne,* hæc ille. Certè cautiores ſunt vulpes multis religioſis. Ipſæ enim intrant foueam, cum timẽt audire tonitruum, & ne audiant, quãtum poſſunt precibus aures obturant. Illi vero tonitruis malorum verborum aures patulas præbent. Tertiam ſagittam mittunt per portam guſtus, quæ perducit ad luxuriam. Vnde 44. diſtinct. in prin. dicitur: *Ventris ingluuies ad luxuriam prouocat, & omne opus bonum diſſoluit.* Inquit enim Hier. *Venter & genitalia ſibimetipſis vicina ſunt, vt ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum. Hinc Nabuzardan princeps coquorum muros Hieruſalem deſtruxiſſe legitur, quia venter cui multitudo coquorum deſeruit, ædificia virtutum ad ſolum redigit,* hæc ibi. Et ideo debent omnes refrenare gulam, quia aliter nemo

2. Mittunt ſagittas dæmones per portam auditus.

3. Mittunt ſagittas dæmones per portam guſtus.

poteſt continentiam obſeruare, capitulo Eccleſiæ princeps, cum multis capitulis ſequentibus, trigeſimaquint. diſtinction. Proprium eſt autem beſtiarum, ſolum circa commeſſationes & crapulas delectari. Nam Ambroſius in capitulo ſexto die. eadem diſtinct. inquit: *Sexta die beſtiæ ſunt creatæ, & cum beſtijs orta eſt edendi poteſtas, & vſus eſcarum. Vbi cibus cæpit, ibi finis factus eſt mundi, &c.* Hanc autem ſagittam euitabat Metellus & Romanus, qui miſſus contra Iugurtam, ſtatim vt caſtra intrauit, coquos amouit, cibumque venalem coctum proponi vetuit. Quæ diſciplina multos ei triumphos peperit ex eo hoſte, cuius tergum ſub præcedente Imperatore Albino videre non contigerat. Econtra vero primi parentes noſtri hac ſagitta fuere percuſſi, & infelici vulnere trãſfixi in comeſtione pomi vetiti. Geneſ. 3. Hac etiam ſagitta vulneratus fuit Eſau. Geneſis vigeſimoquinto, & Filij Iob, Iob primo, & diues epulo, Lucæ decimoſexto. Quartam ſagittam mittunt per olfactum rerum odorabilium, quæ alliciunt appetitum. Quam ſagittam debent omnes maxime religioſi euitare diligenter, ſicut faciebat beatus Arſenius, qui in cella ſua faciebat effumare fœtorem magnum, aſſerens ſe libenter talia ſuſtinere propter odorem laſciuiæ, quem in ſeculo procurauerat corpori ſuo, vt tali ſatiſfactione fœtorem infernalem euitaret. De quo dicitur Iſai. 3. *Erit pro ſuaui odore fœtor.* Quintam ſagittam emittunt per tactum, qui toto corpore circumfertur, & maxime cuſtodiendus eſt, quia *qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea:* Eccleſiaſtici decimotertio. Sicut enim adamas non domatur igne, nec ferro, & tamẽ ſi inter plumbi mollıciem collocetur, malleo percuſſus rumpitur: Sic nonnunquam fortiſſimi viri nulla tribulatione ſuperati, nulliuſque aduerſitatis terrore deuicti, mulieris mollitie cõfringuntur. Sicut de Leone Papa legitur, qui cum in Miſſa populum cõmunicaret, & fœmina quædam manũ eius oſculata eſſet, tanta cum flamma li-

4. Sagittãt dæmones per olfactus portam.

5. Sagittat dæmon per tactum.

Exemplum de Leone Papa.

Digitized by Google

ma libidinis inuaſit, vt penè deficeret. Vnde finita Miſſa manum ipſam præcidit. Sed cum rumor eſſet in populo eo quod Miſſam nō celebraret Summus Pontifex, facta oratione ad beatam Virginem Mariam miraculosè manum ipſam, vt celebrare poſſet, recepit. Semper ergo nos moneat fratres chariſſimi prudentia ſacerdotis illius, de quo refert Gregor. in dialogo, & habetur. 32. di. in c. presbyter. Qui vxorem quam habebat funditus à ſe ſeparauit, nec vnquam ad ſe accedere permittebat, quia periculum formidabat; ſed cum perueniſſet ad extremū vitæ, & iam loquelam perdidiſſet, & ſenſum, mulier ad eum acceſſit, vt videret morientem, quem valde amauerat viuentem. At ille eam circa ſe videns, viribus recollectis in vocem prorupit dic. Recede, recede mulier. Aufer paleas, quia adhuc viget igniculus. Quatuor etiam ſagittæ ſunt in ſenſualitate, quibus infœlix anima vulneratur, ſcilicet amor, gaudium, timor, & dolor. Senſualitas enim amore inordinato afficitur, de pulchra muliere, aut viro, vel de pulchra veſte, libro, aut poſſeſſione, diuitijs, dignitate, honore, fauore, reputatione & huiuſmodi. Et cum hæc aſſecutus fuerit homo, gaudet, & exultat. Quo gaudio diſſoluitur, & gaudendo fit, vt formidet ne talia perdat, aut per rapinam, aut per infirmitatem vel mortem, aut alio modo. Et ſic naſcitur timor, iuxta illud Ouidij in epiſtolis, epiſt. 1. *Res eſt ſolliciti plena timoris amor.* Et quia mundus tranſit, & concupiſcentia eius. 1. Ioan. 2. Oportet quod homo ſeparetur à re amata: Et ecce dolor. Et ſic cum iſtis nouem ſagittis caro conſurgit aduerſus animam. Sed ſolum vno ictu lapidis anima confœderata Spiritui ſancto poteſt ſubijcere carnem, ſcilicet mortificatione propriç voluntatis. Ad cuius ictum cecidit Babylon meretrix magna. Apoc. 18.

5. Quare religio militiæ aſſimilatur.

QVinta lex terrenç militiç eſt conſtantia. Milites namque oportet eſſe conſtantes, & fortiſſimos, vt nulla vi nulloq; terrore abijciant arma, neq; ſuccumbant hoſtibus. Vnde dicitur in l. qui cōmeatus. §. arma. de re mili. *Arma alienaſſe graue crimen eſt, & ea culpa deſertioni exæquatur. Vtiq; omnia alienauit, ſed & ſi partem eorum, niſi quod intereſt. Nam ſi tibiale aut numerale alienauit, caſtigari verberibus debet. Si vero loricam, ſcutum, galeam vel gladium, deſertori ſimilis eſt.* Hiſtoriographi autem laudant, & ad cœlos tollunt illos, qui fuerunt conſtantes, & fortes in prælio, laudatur ab Horatio Cocles, eo quòd Tuſcis ponte Sublicio in vrbé irrumpentibus, extremam eius partem occupauit, totumq; hoſtium agmen, donec poſt tergum ſuum pōs à Romanis irrumperetur, infatigabili pugna ſuſtinuit, atq; vt patriā ab imminenti periculo liberatam vidit, armat' ſe in Tiberim miſit, & miraculosè euaſit. Commendatur Marcellus, quod apud Padum Gallorū regem ingenti exercitu conſtipatum, cum paucis equitib. inuaſit, & obtruncauit. Laudatur quoq; Iudas Machabæus 1. Macha. 3. de fortitudine: *Et ſurrexit Iudas qui vocabatur Machabæus, & induit ſe loricam ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma ſua bellica in prælijs, & protegebat caſtra gladio ſuo. Similis factus eſt leoni in operibus ſuis. Et ſicut catulus leonis rugiens in venatione. Et de prælijs Iudæ narrabant omnes gentes, &c.* Similiter ergo religioſi debent cōtra hoſtes ſpirituales eſſe fortiſſimi, habentes cōtra inſidias inimici ſcutum fidei, ancoram ſpei, armaturam charitatis, loricam patiētiæ, galeam orationis, & arma omnium virtutum. Quanto enim ſunt in maiori culmine perfectionis, tanto maioribus tentationum ventis agitabuntur. Nam reuelatum fuit B. Franciſco, quod vnus ſolus dæmon vnam ciuitatem populoſam, tanquam ſibi obedientem cuſtodiebat, locus aūt fratrum legionibus dęmonum coopertus erat. Oportet autem ipſos religioſos eſſe oculatos, vigilantes & circumſpectos cōtra occultas dæmonum inſidias, nō minùs quàm contra apertos inſultus. Dicit enim gloſ. magiſtralis, ſuper illud 1. Petr. 5. *Circuit quærens quem deuoret: Circuit tanquam hoſtis obſidens muros clauſos, explorans vbi per infirmiorem partem* ad inte-

Digitized by Google

ad interiora penetretur. Offert oculis formas illicitas vt viſu deſtruat caſtitatem. Aures per canora tentat, vt molliat Chriſti vigorem: linguam conuicio prouocat, vt manum ad vindictam iniuriantium, vel ad mortem inſtiget; honores terrenos promittit, vt adimat cæleſtes. Et cùm latenter nequit fallere, apertos addit terrores. In pace ſubdolus. In perſecutione violentus. Contra quem animus debet eſſe tantum paratus ad reſiſtendum, quantum ille paratus eſt ad impugnandum, hæc ibi. Religioſus ergò in D. o roboratus, ac de eo confidens, debet dicere cum propheta, Pſalm. 26. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meũ. Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo.* Recitat autem Valerius in tit. de diſciplina militari, quòd Quintus Metellus gerens in Hiſpania bellum, collocauerat quinq; cohortes in quadam ſtatione, quæ hoſtium viribus fuerunt depulſæ. Quib. ſtatim iuſſit vt eandem ſtationem repeterent, non quòd ſperaret ab ipſis amiſſum locum recuperari poſſe, ſed vt eos manifeſto periculo puniret, edixitque, vt ſi quis fugiens caſtra petiſſet, pro hoſte interficeretur. Qua ſeueritate & neceſſitate compreſſi milites, loci iniquitatem, hoſtiumque multitudinem ſuperauerũt. Vnde concludit Valerius. *Humanæ igitur imbecillitatis efficaciſſimum duramentum eſt neceſſitas.*

6. In quo religio militiæ eſt ſimilis.

SExta lex terrenæ militiæ eſt patientia. Oportet enim milites in continuis laboribus, in fame & ſiti, calore & frigore, & in maximis difficultatibus eſſe patientes, ſicut de Catilina legitur, quòd erat patiens inediæ, algoris, & cęterorum huiuſmodi. Et de hoc debẽt dare doctrinam cæteris non ſolùm verbo, ſed etiam facto & exemplo capitanei. l. officium. ff. de re mili. Officium regentis exercitium non tantùm in danda, ſed etiam in obſeruãda diſciplina cõſiſtit. Similiter autem & religioſis, quibus multa ardua neceſſe eſt ſubſtinere in religione, debẽt eſſe roborati patiẽtia, ſicut hortatur B. Franciſcus, dicens in regula de ſuis fratribus: *Habeant patientiam in perſecutione, & in infirmitate, &c.* Quam patientiam ipſe perfectè habuit, qui infirmitates, non pœnas, ſed ſorores appellabat, & patientiſſimè ſuſtinebat. Quidam etiam ſanctus Eremita ſolitus erat omni anno infirmitatem grauiſſimam ſuſtinere, propter quod ſummoperè gaudebat, reputans ſe à Domino viſitari. Semel autem cùm non infirmaretur, flebat amariſſimè, per hoc dubitans, ſe à diuina gratia deſtitutum.

7. In quo militia religio aſſimilatur.

SEptima lex terrenæ militiæ, eſt perſeuerantia. Niſi enim fideliter perſeuerent in bello, nunquam reportabunt milites victorię triumphum. Romani autem quia contra Carthaginenſes in bello perſeuerauerunt, ideò funditus eos debellauerunt. Annibal verò eorum dux, quia poſt fortiſſimos congreſſus cõtra Romanos, conuertit ſe à bello ad delicias, & ad libidinem, ideò totus exercitus eius fuit infirmatus, & ipſe miſerabiliter occubuit. Dicit autem Iuriſconſultus, in l. deſertorem. §. miles. ff. de re mili. *Is qui ad hoſtem confugit, vel arma amiſit, ſeu alienauit, capite puniatur.* Hæc eſt vnica virtus perſeuerantia, quæ coronat religioſos, & venit de virtute patientiæ, vt ait textus in cap. ſuggeſtum. 7. q. 1. Religioſi autem reuertẽtes ad ſeculum, figurantur per populum Iſrael, exeuntem de AEgypto, qui poſtea tædio itineris deſiderabat eodem reuerti Exo. 16. & Num. 14. Quidam enim religioſi etſi non corpore, tamen voluntate & affectione redeunt ad ſeculum, iuxta illud Act. 7. *Auerſi ſunt cordibus ſuis in AEgyptum.* Et de tali religioſo cõqueritur Deus, Hier. 12. di. *Tu me dereliquiſti & abiiſti retrorſum.* Et iſte eſt religioſus tantum veſte, ſed non mente. Alij verò licet non retrocedant ad mortalia, tamen non procedunt in proficiendo, quia non perſeuerant in primo feruore. Soli autem perſeuerantes intrant promiſſionis terram, dicente Chriſto Matth. 10. & beato Franciſco in regula ſua: *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.*

Digitized by Google

erit. Tranſumptiuè in d.c. ſuggeſtum. 7. q. 1. & in §. quærendum, de pœni. diſt. 2. Iſta autem perſeuerantia habenda eſt in bono propoſito conſeruando. 16. q. 1. c. vos autem, & mala præterita ne redeant, cauendo. de pœni. di. 2. d. §. quærendum, poſt medium, & tribulationes vſque in finem ſuſtinendo. 7. q. 1. d. c. ſuggeſtum. Vt enim ait Hieronym. *In Chriſtiano non quæruntur initia tantùm, ſed finis; quia Paulus malè cœpit, ſed benè finiuit. Iudæ laudantur initia, ſed finis proditione damnatur.* Dicit quoque Dominus Lucæ 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Ille autem retro poſt aratrum reſpicit, qui in incœpto bono non perſeuerans, ad ea reuertitur quæ reliquit. de pœni. diſt. 2. d. §. quærendum. Hanc autem perſeuerantiam debemus à Deo impetrare; quia eſt donum Dei. de pœni. diſtinctio. 2. §. euidentur. Multis enim Deus dat dilectionem ſui, ſed non perſeuerantiam de pœni. diſt. 2. d. §. quærendum, in fine. Et poteſt eſſe cauſa, quia ipſi eam non petunt vt debent. Multi autem benè incipiunt, qui tamen malè finiunt, vt dicitur vbi ſuprà. Non ſufficit autem benè incipere niſi vſq; ad finē perſeueretur, c. in caſſum. de pœni diſt. 3. Voluntariè debemus ergò Deo ſeruire, ſi volumus cū eius gratia in religione perſeuerare. Quod enim voluntariè fit, perſeuerat, & quod neceſſitate, cito ſoluitur, de conſe. di. 5. c. quicquid. Debemus quoque non ſolùm in incœptis bonis perdurare, ſed quotidiè magis perficere. Vnde dicebat quidam doctor Papiēſis ſuis ſcholaribus, quòd quotidiè addiſcere debebant ſaltem vnam rem, vel legem, & in fine anni reperirent ſe didiciſſe. 365. Et ſimiliter nos aliquid boni noui debemus agere quotidie, & ſemper ad maioris perfectionis ſemitam properare, ſicut hortatur propheta, Pſal. 85. di. *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Trāſumptiuè in c. cùm ſanctam, de pœni. di. 2. Ad illam autem perſeuerātiam ſæpè hortabatur fratres ſuos beatus Franciſcus, dicens illis: *Magna promiſimus fratres, ſed maiora promiſſa ſunt nobis, ſeruemus iſta: Aſpiremus ad illa. Breuis voluptas, pœna perpetua, modica paſſio, gloria infinita*; hæc ille. Qui ergò ponit principium, debet ponere & finem. c. nullus Epiſcopus, de conſe. di. 1. *Magis enim delinquit, qui incæptam cauſam dimittit, quàm qui nunquam ad cauſam venit*, vt dicitur in auth. de litigi. col. 8. O igitur religioſi, qui eſtis glorioſi milites Chriſti, belligerantes contra mundum, carnem, & diabolū, non permittatis acies veſtras ab hoſtib. confringi. Vos autem ſeculares, ad campum Domini noſtri Ieſu Chriſti currite, & aſſumpto religionis habitu, in eius exercitu vos aſcribi procurate.

Religio quoque eſt illa nauis, de qua dicitur Matthæi 8. quòd aſcendente Ieſu in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Religio enim naui aſſimilatur duodecim rationibus. Primò ratione reſerationis. Quia nauis eſt clauſa verſus terram, & aperta verſus cœlum. Et ita religioſus ad terrena debet eſſe clauſus, quia inquit Paulus 2. ad Ti. 2. *Nemo militans Deo, implicet ſe negocijs ſecularibus*, & habetur etiam in c. eijciens. 88. di. Debet autem eſſe aptus contemplationi cœleſtium, vt dicere poſſit cum Paulo: *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt*. Philip. 3. Ideò Col. 3. inquit idem Apoſtolus: *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram.* *Religio etiam aſſimilatur naui, de qua Mat. 8. multis rationibus.*

Secundo aſſimilatur religio naui ratione cadauerum abiectionis. Nam nauis non poteſt portare corpus mortuum. Et ideò cadauera in mari proijciuntūr, quia niſi ita fieret, & nauis periclitaretur, & homines ibi exiſtentes inficerentur. Et ſimiliter religio non poteſt tolerare malos, & qui in religione incidit in peccatum mortale, niſi cito reſipiſcat, ab ea apoſtatabit, ac alios inficiet, & deſtruet religionem. Et ipſe in dies peior efficietur. Scriptum eſt enim in c. reſecandæ. 24. q. 3. *Reſecandæ ſunt carnes putridæ. Scabioſa à caulis repellenda eſt ouis, ne tota domus maſſa, & corpus, ac* *2. Quare religio aſſimilatur naui.*

pus, ac pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, & intereant. Nam vt ait Aeſopus, *Morbida facta pecus totum corrumpit ouile.*

3. Qua ex cauſa religio naui aſſimiletur.

TErtio aſſimilatur religio naui, ratione loci ſibi congruentis, ſiue ratione conſeruationis. Nam nauis ſolida conſeruatur in aqua. Cùm autem terram tangit, frangitur, & diſſoluitur. Et ideò bonus nauta cùm à littore ſeparatur, quærit loca alta, & magis profunda quæ poteſt. Quia quanto magis à terra fit longior, tanto efficitur ſecurior, euitando vndas & ſcopulos, ac alia pericula. Et ſimiliter religioſus, debet quantum poteſt ſe elongare à mundialibus, & in alto contemplationis eleuare, quia quanto magis fuerat à terrenis occupationibus elongatus, tanto erit de ſua ſalute & conuerſatione ſecurior & quietior. Vnde debet ſeruare illud Threnor. 3. *Sedebit ſolitarius, & leuabit ſe ſuper ſe.* Quamobrem debemus, quātum poſſumus ſecundùm Deum in monaſterio permanere & demorari, ac rariſſime exire. Quia religioſus in monaſterio conſeruatur, & conſolidatur in omnium virtutum perfectione. Quando autem terrenis inuoluitur negocijs extra caſum neceſſitatis, à deuotionis quiete reſoluitur. Et ideò debet eſſe ſolitarius à ſecularibus. Vnde dicitur monachus à monos Græcè, quod Latinè vnum ſignificat, & Achos Græcè, quod idem eſt quòd triſtis Latinè. 16. quæſt. 1. c. c. placuit. el. 2. Quare debet vitare hominum multitudinem. 15. qu. 1. c. ſi cupis. Nam ſicut piſcis extra aquam, ita religioſus eſt extra cellam vel monaſterium. 16. quæſt. 1. d. c. placuit.

4. In quo naui religio aſſimilatur

QVarto aſſimilatur religio naui ratione conſolidationis, vel euacuationis. Quamuis enim nauis ſit benè clauſa, & omnia foramina obſtruſa, tamen imperceptibili modo guttatim aqua ſubintrat, ita quòd niſi ſentina ſæpè euacuetur aquis, tantum creſcerent aquæ quòd ſubmergeretur nauis. Et ſimiliter in religione, quamuis omnia ſubſtantialia obſeruentur, tamen niſi claudatur via peccatis etiam minimis, faciliter ad maiora peruenitur, iuxta illud Auguſtini, in quodam ſerm. *Qui minima negligit, paulatim decidit in maiora. Tanta eſt enim humana fragilitas, vt in aliqua peccata venialia quotidie corruat.* Vnde Prouerb. 24. dicit Salomon: *Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit.* quod etiam habetur in capitulo ſepties, de pœni. diſtinctio. tertia, & Iacobi tertio dicitur: *In multis offendimus omnes.* Sicut ergò nauis, quando habet etiam minimum foramen, & non recluditur, faciliter intrant aquæ magnæ, & ſubmergunt eam: Ita quando religioſus claudit ianuam venialibus peccatis, faciliter ingrediuntur mortalia. Et in hoc ſenſu loquitur Auguſt. quem refert Magiſter in quarto ſent. diſtinct. decimaſexta, dicens, quòd peccata venialia, ſi collecta circa nos fuerint, ita nos grauabunt & oppriment, ſicut vnum graue peccatum. Quæ verba exponēs Rich. de Media Villa, eadem diſtinct. articulo ſecundo, quæſtio. ſecunda, dicit quòd *multa peccata venialia non æquiualent vni mortali, quia deordinatio vnius peccati mortalis plus ponderat, quàm centum mille venialia ſimul. Sed verba Auguſtini intelligenda ſunt diſpoſitiuè; quia venialia diſponunt ad mortalia, vel quia per multiplicationem in tantum poſſet intendi voluntas, quòd quieſceret in illa deordinatione ſicut in fine, ſed tunc eſſet mortale non veniale*, hæc ille.

5. In quo religio naui ſit ſimilis.

QVinto aſſimilatur religio naui ratione onerationis. Nauis enim non debet eſſe nimis onerata, ne ſuffocetur in aquis, & demergatur. Et non ſolùm amoueri ab ea debet nimium pondus rerum, de ſe multum grauium, vt lapidum, metallorum, & huiuſmodi, ſed etiam pulueris, & aliarum rerum de ſe leuium, ne multiplicatæ facerent nimiam grauedinem. Similiter nauis non debet eſſe nimio exonerata, vel alleuiata, & vacua, quia vacillaret, & pericliteretur. Et pari-

Digitized by Google

pariformiter in religione, non debet religioſus nimis onerare carnem ſuam auſteritatibus & abſtinentijs ne infirmetur & deficiat à pœnitentia: nec debet eam ſine mortificatione & pœnitentia dimittere, ne laſciua efficiatur. Sed debito modo macerare. Ait enim Hugo de ſancto Victore: *Qui carnem ſuam ſupra modum affligit, ciuem ſuum occidit. Si plus quàm expedit alimentis reficit, hoſtem nutrit. Sic ergò eſt nutrienda, vt ſeruiat; & ſit domanda, ne ſuperbiat.* Non debet etiam religioſus nimis eſſe oneratus exterioribus curis, non ſolùm pernicioſis, ſed nec etiam impertinentibus & vanis. Nec occupari debet in exercitijs nimis grauibus, & ſpiritum deuotionis extinguentibus, vel ad diſſolutionem animam trahentibus. Et non debet ſe intromittere, niſi vbi eſt euidens neceſſitas aut vtilitas in negocijs ſecularibus. Ait enim Ambro. in ſermone de moribus, & vita honeſta: *Qui curis terrenis ſe implicat, à Domino ſe ſeparat. Nemo poteſt amplecti Dei gratiam ſimul, & mundi. Difficile eſt cœleſtibus curis & terrenis pariter inſiſtere. Et ideò tanquam mortuus, & ſepultus nullam habeas curam de ſeculo, & omni terreno te priua negocio*, hæc ille. Item in c. addicimus. in fi. & in c. de pœnitentium. & in c. monachi. el. 2. 16. q. 1. Prohibentur monachi cauſas & negocia ſecularia exercere, niſi pro monaſterio, & cum licentia Abbatis ſui. Vnde dicitur quòd monachus frequenter loquens de pecunia, magis dicēdus eſt inſtitor quàm monachus. c. ſi cupis. eadem q. & cauſa. Non debet tamen eſſe totaliter ocioſus, ſed ſemper in bonis operibus ſe exercere, & virtuoſe ac prudenter occupare. Vnde in c. quia tua 12. q. 1. præcipitur religioſis, vt diuinis officijs inuigilent. Et in cap. nunquam de conſec. diſtin. 5. quòd nunquam debet monachus otio vacare, ſed ſemper orationibus lectionibuſque, vel operis exercitio operam dare. Et ideò Sanctus Franciſcus in regula ſua ait ſuis fratribus: *Fratres illi quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter & deuotè, ita quòd excluſo otio animæ inimico ſanctæ Orationis, & deuotionis ſpiritum non extinguant, cui debent cætera temporalia deſeruire.*

SExtò aſſimilatur religio naui ratione obeditionis. In naui enim omnes obediunt gubernatori. Et licet aliquis ibi ſit in ſcientia, vel dignitate magnus & honorabilis, non tamen dedignatur ad eius pedes ſedere. Et ſimiliter in religione licet ſit aliquis magnus generoſitate vel ſapientia, tamen non videtur dedignari prælato ſubijci licet idiotæ, & vili, ſicut hortatur Paulus Hebr. 13. Non enim debet religioſus conſiderare, quis ſit eius prælatus, ſed eum cuius officio fungitur, ſcilicet beatum Franciſcum, vel alium ſanctum regulæ ſuæ inſtitutorem, & eum pro cuius amore ſe fecit ſubditum, ſcilicet Deum. Sicut ergò in naui cùm patronus aliquid præcepit faciendum, puta vt eleuentur vela, vel trahantur chorda, omnes protinus exurgunt, & dimittūt dormitionem & cibum, ac ſine mora obediunt ei & dicunt, Factum eſt. Et ſi patronus aliquem ocioſum reperiens percutit eum, & menſurat ſuper humeros eius, virgam trium brachiorum, quam tenet in manu diſcurrendo per nauem, nullus contra eum inſurgit, etiam ſi ſit magni ſtatus. Nec dicit, Cur me percuſſiſti? Ita debent ſe habere religioſi cum prælato ſuo, nec cōtra eius correctiones murmurare, ſed ipſius mandata ad plenum obſeruare. Et propterea inquit B. Franciſcus in regula ſua: *Recordentur fratres, quòd propter Deum abnegauerunt proprias voluntates.* Sicut enim Exod. 20 dicit Deus: *Memento vt diem Sabbati ſanctifices.* Quod verbum memento, appoſuit huic præcepto, & non alijs, quia vt ait Nicol. de Lira ibidem: *Qui benè ſanctificat feſtum, ſeruabit omnia alia mandata.* Ita ipſe S. Franciſcus præcepto obediētiæ addidit, *recordentur fratres, &c.* Quia qui benè abnegauerit propriam voluntatem, & perfectè ſeruauerit obedientiam, omnia alia præcepta regulæ ſuæ obſeruabit.

6. In qua naui aſſimilatur religio.

IN

IN naui etiam licet aliquando reperiátur aliqui, qui extra nauim erant capitales inimici, tamen ibi moratur inſimul in magna pace, & vnione.

7. Quare religio naui dicatur ſimilis.

ET ideo ſeptimo religio aſſimilatur naui, ratione quæ dicitur habitantium vnionis, quia exiſtentes in naui ſunt vnanimes, & ſimul concordant in omnibus quæ pertinent ad conſeruationem ipſius nauis, laborando & præcauendo periculis, ac grauamina portando. Et ſimiliter omnes religioſi debent eſſe vnanimes, iuxta illud Act. 4. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna.* De quo Dauid Pſal. 132. ait: *Ecce quam bonum, & quam iucundū habitare fratres in vnum.* Et Auguſ. in quodam ſermone ad Eremitas inquit: O quam bonum, O quam diuinum, O quam iucundū eſt habitare fratres in vnum, vt vnum ſit cor, vna voluntas & forma viuendi. Nam diabolus in illam domum, vel mentem intrare non poteſt, in qua charitas dominatur. Debent autem habitare ſimul primo quantum ad idem domicilium, quia Eccleſia. 4. dicitur: *Melius eſt eſſe duos ſimul quàm vnum ſolum.* &c. Sunt enim quatuor genera hominum libenter in ſocietate morantium, ſcilicet negotiantes qui ad inuicem emolumenta acquirunt. Et ideo in prædicto cap. ſubditur: *Habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ.* Item itinerantes qui auxilium ſibi mutuo præbent. Et ideo dicitur ibidem: *Si vnus ceciderit, ab alio fulcietur.* Item præliantes, quia ſimul coniuncti melius, hoſtibus reſiſtunt. Et ideo additur: *Si quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtent ei.* Item dormientes, quia tempore frigoris mutuo à ſe frigus expellunt. Et ideo ſubditur: *Si dormierint duo, ſouebuntur mutuo.* Serui autem Dei ſunt negociatores eius. Et ideo libenter inſimul debent commorari, quia vnus ab vno per bonum exemplum acquirit humilitatem, ab alio caſtitatem. &c. Item ſunt itinerantes, id eſt ad cœleſtem patriam feſtinantes. Et ideo ſi vnus cadit, alij ſuis orationibus & exhortationibus eum ſubleuare feſtinát. Item ſunt præliantes, & ideo contra dæmones fortius inualeſcunt, qui tantum ſingulare certamen deſiderant, ſicut deſirabat Golias Philiſtæus 1. Reg. 17. Itē ſunt dormientes, id eſt in lecto contemplationis quieſcentes. Et ideo quando ſunt plures, inuicem ſe inflammant.

Religioſi multis de cauſis ſimul habitare debent.

SEcundo debent religioſi habitare in vnum, quantum ad affectum, & amorem, more hominum, non ferarum quæ adinuicem pugnant, aut propter cibum quando non delicioſe paſcuntur, aut propter domicilium, quando in magnis domibus non collocantur, aut propter libidinem dominandi, ſi ad prælationes non promouentur. Boni autem religioſi, ſicut ſunt vniti habitatione, ita & mentis dilectione. Iungit enim ipſa religio, homines diuerſarum complexionum. Iſa. 11. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit.* Quidam enim inſtar lupi videntur naturaliter eſſe feroces. Quidam vero inſtar agni naturaliter mites. Alij inſtar pardi naturaliter aſtuti. Alij autem inſtar hœdi naturaliter videntur inquieti. Sed iſtas diuerſas complexiones amor Dei vnit. Coniungit enim homines diuerſarum prouinciarum & naturarum. Iſai. 65. *Lupus & agnus paſcentur ſimul. Leo & bos comedent paleas.* Siue enim ſint multum audaces, vt lupi, ſiue parum, vt agni. Siue nobiles inſtar leonum, ſiue ignobiles inſtar bouum, omnes debent vti eodem genere ciborum. Et vnus non debet ſuperabundare illo quo alius indiget. Et eadem quátitas debet dari minori, quæ & maiori. Si tamen omnes æqualiter ſunt ſani & fortes. Quia ſi vnus eſt ſanus & fortis, & alius debilis, non eſſet æquum quod fieret ſors æqualis. Vnde Aug. in regula ſua dicit: *Non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, ſed potius vnicuique ſicut ei opus erit.* Coniungit etiam religio homines diuerſarum ætatum Iſa. 11. *Vitulus & leo & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.* Per vitulum autem intelligūtur iuniores, iuxta illud Hiere. 31. *Caſtigaſti me Domi-*

2. Oſtēditur quare religioſi ſimul habitare debent.

Domine, & eruditus ſum quaſi iuuenculus indomitus. Per ouem quæ habet palatum obſcurum, intelliguntur ſeniores: Per leonem vero robuſti & fortes, qui ſæpe in vno monaſterio pacifice morantur, & prælatus iuuenis eis præficitur. Et ideo Auguſ. ſuper prædicta verba: *Ecce quàm bonum, &c.* ait: *Iſtud verbum, velut dulcis ſonus & ſuauis melodia, toti orbi notiſſimum, vt tuba ſpiritus ſancti diuiſos corpore congregauit in vnum, & monaſteria plurima peperit.*

Tria ſunt quæ faciunt monachum perfectum.

EST autem ſciẽdum, quòd tria ſunt quæ faciunt monachum perfectum, ſcilicet vitæ bonitas. Et ideo dicitur: *Ecce quã bonum.* Et mentis iucunditas: Et ideo additur: *Habitare fratres in vnum.* Quando autem in ipſa religione eſt bonitas, ſanctitas, & vnitas, tunc ipſa religio eſt Deo gratum habitaculum, iuxta illud Prouerb. 12. *Habitacula iuſtorum benedicentur,* ſcilicet à Deo. Eſt etiam Angelo magnum ſolatiũ, pſalmiſta dicente: *Præuenerunt principes.* i. Angeli *coniuncti pſallentibus,* id eſt religioſis Deum laudantibus. *In medio iuuencularum,* id eſt feruentium animarum tympaniſtriarum. i. corporum mortificatorum. Eſt quoq; homini magnum præſidium, Prouer. 18. Frater qui iuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma. Eſt aũt diabolo magnum tormentum. Vnde de congregatione religioſorũ dici poteſt, Can. 6. *Terribilis vt caſtrorũ acies ordinata.* Iucunditas autẽ in religione cauſatur à grata ſocietate Eccle. 25. *In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo, & hominibus. Concordia fratrum, amor proximorũ, vir & mulier ſibi bene conſentientes.* Tunc namque eſt grata ſocietas, quando fratres exterius inter ſe habent concordiam, & pacificam conuerſationem, & intus habent veram, & non fictam dilectionem. Et ideo dicitur: *Concordia fratrum, & amor proximorum.* Et quando prælati habent ad ſubditos ſuos magnam beneuolentiam. Et ſubditi ad prçlatos veram obedientiam. Et ideo ſubditur: *Vir & mulier ſibi conſentientes.* Per virũ enim intelligitur prçlatus, qui debet ſubditos ſuos docere legem. Et per mulierẽ intelligitur ſubditus, qui debet prælato ſuo humiliter obedire. Vnitas autem in religione cauſatur ex eo, quod materia diuiſionum inde aufertur: Diuiſiones. n. & diſcordiæ cauſantur ex auaritia, primæ ad Tim. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Item ex ſuperbia Prouerb. 13. *Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt.* Item ex carnali concupiſcentia, Iacobi 4. *Vnde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentijs veſtris, quæ militant in membris veſtris?* In religione autem eſt votum obedientiæ. Et ideo non debet ibi eſſe diuiſio ex radice ſuperbiæ. Eſt etiam votum caſtitatis. Et ideo non debet ibi eſſe diuiſio ex radice carnalis concupiſcẽtiæ. Item in ea eſt votum paupertatis. Et ideo non debet ibi eſſe diuiſio aliqua ex radice auaritiæ.

8. In quo religio naui aſſimiletur.

OCtauo aſſimilatur religio naui ratione cibationis. In naui enim non requiritur cibus, vel potus delicatus, ſed neceſſarius. Nec lata menſa ſed arcta. Nautæ enim ſæpe pane biſcocto, & aqua ſunt contenti. Et pariformiter in religione non debent quæri delicata cibaria, ſed neceſſaria, non lata ſed arcta. Et idem dicendum eſt de veſtitu & reliquis, quia arcta eſt via quæ ducit ad vitam. Matth. 7. Et ideo dicebat Paulus 1. ad Tim. vltim. *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſumus.*

9. In quo naui ſimilis ſit religio.

NOno religio æquiparatur naui ratione ſituationis. Nauis enim in principio & in fine eſt ſtricta, ſed in medio eſt lata. Et ſimiliter vita religioſa in principio videtur ſtricta, & arcta propter inexperientiam & tentationum frequentiam. Vt enim inquit Gregorius de vanis mundanis. *Diabolus illos tentare negligit, quos quieto iure ſe poſſidere ſentit.* Sed cum ad religionẽ tales veniunt, volentes animam ſuam de manu diabolica liberar. & eripere, ac ad Deum pro ipſius animæ recuperatione interpellare, dæmones volentes poſſeſſionem ipſam retinere, ſe opponunt, & omni via qua poſſunt illos impedire conantur,

nantur. Talis quoque vita in fine videtur ſtricta, quia *tunc religioſis grauiores diabolus tentationes ingerit, cum eos morti appropinquare conſpicit.* vt ait Gregor. Item eſt ſtricta, propter ſtrictam rationem reddendam. 2. ad Corinth. 5 *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſque prout geſsit in corpore, ſiue bonum ſiue malum.* In medio autem eſt lata propter charitatem diffuſam. Roman. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus veſtris.* Vnde pſalmiſta ait: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum.*

10. In quo naui ſit ſimilis religio.

DEcimo aſſimilatur naui religio ratione fabricationis. Nauis enim propter iſtum finem fabricatur, vt hominem per pelagus ad portum perducat. Et ſimiliter religio ideo eſt inſtituta, vt hominem in pelago huius ſæculi fluctuantem, ad portum patriæ cœleſtis adducat. Et ſicut homo in naui exiſtens dormiendo, comedendoque & quieſcendo, ſemper vadit ad portum: Sic verus religioſus dormiendo vadit ad Cœlum. Nam ſecundum Gregorium *ſomnus ſanctorum non vacat à merito.* Ideo enim dormiunt, vt ad laudandum Deum fortiores aſſurgant. Imo & ipſa ſanctorum ſomnia aliquando ſunt meritoria, dicente Deo pſalmiſta: *Reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi.* Reliquiæ enim cogitationum ſunt ſomnia, quæ ſanctis viris accidunt ex bonis meditationibus, quas vigilando habuerunt. Quæ quidem Deo faciunt magnum feſtum. Similiter comedendo vadũt ad Cœlum. Ideo enim comedunt, vt ſint fortiores ad ſeruiendum Deo 1. ad Corinth. 10. *Siue manducatis, ſiue bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Similiter quieſcendo vadunt ad Cœlum. Ideo enim quieſcunt, vt ſint fortiores ad laborandum. Sicut enim mali vtuntur ſua fortitudine ad malum, iuxta illud Iſa. 5. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum.* &c. Sic boni ea vtuntur ad bonum. Et ideo dicebat pſalmiſta Deo: *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam.*

11. In quo religio naui aſsimilatur.

VNdecimo aſſimilatur religio naui, ratione gubernationis. Nauem enim regit, & gubernat nauclerus à poſteriori. Pars autem poſterior hominis eſt mors. Nauclerus vero eſt meditatio mortis, quàm habent quaſi continue veri religioſi. Clamat igitur iſte nauclerus ad auaros, ne ament diuitias, quia non portabunt inde niſi viliſſimum ſaccum ſuper cutem ſuam. Clamat ad voluptuoſos, vt dimittant delitias, quia eorum caro cito erit cibus vermium Iob. 21. *Simul in puluere dormient, & vermes operient eos.* Clamat ad ſuperbos, vt dimittant ambitiones ſuas, quia illi qui volunt eleuari ſuper alios per elationem, cito beſtiæ ſuper eos aſcendent per conculcationem Eccle. 10. *Cum moritur homo, hæreditabit ſerpentes, beſtias & vermes.*

De quatuor vẽtis agitãtibus & impellentibus nauem religionis.

NOtandum autem, quòd iſtam nauem quatuor venti tentationum impellunt, & agitant. Nam quoſdam religioſos exagitat vana gloria. Et iſte eſt ventus qui flat ab oriente, quando ſcilicet habent vanam gloriam, aut quia ſunt orti de magno genere, aut quia habent lumen magnæ ſcientiæ, aut quia ſunt in aliqua magna prælatione. Quoſdam exagitat carnalis concupiſcentia. Et iſte eſt ventus qui flat ab occidente, id eſt à carne, quæ quotidie tendit ad occaſum, & iſtum ventum valde timent ſerui Dei. Quoſdam exagitat auaritia, & iſte eſt ventus qui flat à meridie, ſcilicet auſter terrenæ proſperitatis. Quoſdam vero exagitat accidia, & iſte eſt ventus qui flat à ſeptentrione, ſcilicet aquilo frigiditatis. Id eſt accidiæ & torporis, ſiue ventus aduerſitatis & tribulationis. De quibus ventis exponi poteſt illud Dan. 7. *Videbam in viſione noctis. Et ecce quatuor venti pugnabant in mari magno.* Et illud Matthæi 8. *Et ecce motus magnus*, ſcilicet ventorum, *factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Erat enim ventus contrarius eis.* Marci 6.

Quatuor facere debet tentatus.

IMminente igitur tempeſtate tentationis quatuor facere debet tentatus. Primo proijcere onus, ſcilicet cupiditatis & peccatorum, iuxta illud Hebr. 12. *Deponentes omne pondus & circumſtans nos peccatum* &c. Vnde dicitur Ionæ 1. *Miſerunt vaſa, quæ erant in naui, in mare, vt alleuiaretur nauis.* Secundo velum elationis debet deponere, & in imo humilitatis manere, quia venti celſa exagitant & infima non inquietant, iuxta illud Ouidij: *Perflant altiſsima venti.* &c. Et Horatius in odis lib. 2. ait: *Sæpius venti agitatur ingens Pinus, & celſæ grauiore caſu decidunt turres, feriuntque ſummos fulgura montes.* Et Chryſoſ. dicit quòd rami, qui in alto ſunt, ſæpe à ventis franguntur. Qui aūt ſunt in imo, ſecuri conſiſtunt. Sicut ergo imminente tempeſtate exclamat patronus nautis: Ita ego dico omnibus ſuperbis 1. Petri 5. *Humiliamini ſub potenti manu Dei*: Ait enim propheta Pſalmo 134. *Cuſtodiens paruulos Dominus, humiliatus ſum & liberauit me.* Tertio ancoram ſpei debet in Deum figere Hebr. 6. *Confugimus ad tenendam propoſitam ſpē, quam ſicut ancoram habemus tutam & firmam*: Quarto ad Deum & ſanctos debet refugere, ſicut legitur Matth. 8. quòd cum diſcipuli eſſent in periculo naufragij, dixerunt Domino Ieſu: *Domine ſalua nos, perimus.* Et Matthæi 14. dicitur, quòd Petrus cū cœpiſſet mergi, exclamauit dicēs: *Domine ſaluum me fac. Et continuo Ieſus extendens manū apprehendit illum* &c.

12. In quo religio naui aſſimiletur.

DVodecimo aſſimilatur religio naui, ratione baiulationis ſiue deportationis. Nam nauis baiulat, & portat diuerſas merces, ſcilicet viles, & precioſas. Et in ea ſunt multa exercitia. Et ſimiliter in religione diuerſa ſunt officia. Et ſicut omnes qui ſunt in naui, ditantur de mercibus eius, tam vilibus, quàm precioſis, veniunt ad portum: ita in religione omnes bene facientes officia ſua tam vilia, quàm honorabilia, cum maximo præmio ditantur in cœleſti regno, ſi vſq; in finem perſeuerant. Et ideo de religioſis poteſt dici Iob. 9. *Quaſi naues poma portantes.* Et de religione dici poteſt illud Prouerb. vlt. *Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.* Sicut etiam ſi nauis periclitetur, magis damnificantur qui ſunt in naui, ita illi qui male conuerſantur in religione, maius interitum recipiunt in inferno. Ad quod facit capitulum ſi Paulus 32. quæſt. 5. Vnde dicit Auguſtinus. in capitu. quantumlibet. 47. diſtinctio. *Religioſi deficientes ſunt peſſimi, perſeuerantes optimi.* Accedite ergo ô iuuenes non coniugati in iſtam naniculam religionis, ſi vultis peruenire ad portum ſalutis.

Tribus rationibus iuuenes non coniugati deberent religioſi effici.

HOc autem debetis facere tribus rationibus. Prima aūt dicitur ceſſationis. In religione enim melius poteſt quis abſtinere à vitijs, & virtutibus inſudare, quàm in ſæculo. Et hoc probatur per illam regulam vulgarem, quod ceſſante cauſa ceſſat effectus. 2. Phyſi. & 2. de genera. & capitul. cum ceſſante. de appel. & capitul. cum infirmitas. de pœni. & re. Cauſæ autem propter quas in ſæculo tot peccata committuntur, licet ſint multæ, tamē octo inter alias principaliores exiſtunt, ad quas aliæ reducuntur.

PRima eſt nimia comeſtio, potatio, & dormitio, ac plumarum ſenſualitas.

SEcunda eſt otium, quod ſecundum Bernardum in quodam ſermone, eſt mater omnium vitiorum, & nouerca virtutum.

TErtia eſt cōuerſatio cum mulieribus. Vnde Hieronymus in teſtamento ſuo inquit: *Ego puto quod ſi cum viris fœminæ habitauerint, viſcarium diaboli non deerit. Si alligauerit quis ignem in ſinu ſuo, veſtimenta eius non comburentur? Aut ſi quis ambulauerit ſuper carbones ignis, pedes ſuos non combureti?* Ideo Eccleſiaſt. 9. dicitur: *Auerte faciem tuam à muliere compta, quia propter ſpeciem mulieru multi perierunt.*

Quarta

QVarta cauſa eſt locutio & auditio de rebus vitioſis ac prouocantibus ad peccata. Vnde Ambroſ. in ſermone de moribus & vita honeſta, ait: *Vanus ſermo cito polluit mentem. Et facile agitur quod libenter auditur.*

QVinta cauſa eſt mala ſocietas, Pſalm. 17. *Si cum bono, bonus eris. Si cum peruerſo, peruerſus eris.* §. quid ergo. ff. de ædil. edic. & in §. cogitandum: in fine. in authen. de mona. Vnde Ambr. ait: *Periculoſum eſt cum his qui male viuunt ſociari. Melius eſt malorum odium, quàm conſortium.* Et ideo ſocios tibi bonos coniunge. Quia ſi fueris ſocius conuerſationis, eris & virtutis. Eccleſ. quoque. 12. dicitur: *Qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.*

SExta cauſa eſt adminiſtratio rerum temporalium, de qua Ambroſ. vbi ſupra ait: *Nullus ſine peccato terrenas res adminiſtrat. Valde rarum eſt, vt qui diuitias poſſidet, ad requiem tendat.*

SEptima cauſa eſt, obliuio Dei Pſalm. 9. *Non eſt Deus in conſpectu eius, inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore.*

OCtaua, eſt mala diſpoſitio, & incontritio. De qua inquit Hierony. ad Fabianum diaconum: *Nihil tam repugnat Deo ſicut cor impœnitens. hoc ſolum crimen eſt quod veniam conſequi non poteſt.* Et ſuper Iſaiam idem ait: *Nihil ſic offendit Deum, ſicut erecta ceruix poſt peccata, & ex deſperatione contemptus.*

Peccatorum cauſæ communiter in religione ceſſant.

HAE autem cauſæ peccatorum communiter ceſſant in religione, vt patet intuenti vitam religioſam, quæ penitus eſt ſequeſtrata à prædictis. Vnde boni religioſi ſemper ſeruiunt Deo, ac ſi eſſent coram eo præſentes facie ad faciem. Et ideo verificatur illud Pſal. 15. *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear.* Et licet aliquando in religione reperiantur aliqui implicati in prædictis cauſis peccatorum cap. quantumlibet. 47. diſtin. Tamen in communitate ceſſant. Et ideo cum vnus caſus non faciat regulam: Et *Ius ſingulare non ſit trahendum ad conſequentiam*, l. quod vero contra. ff. de legi. loquendo de communitate religioſorum, dico quòd ceſſante in eis cauſa effectiua peccati, ceſſabit etiam effectus. Et ideo ſicut ſeculari eſt magna difficultas abſtinere à peccatis mortalibus, quia moratur in medio cauſarum peccati; qui enim in medio fornacis ardentis moratur, non poteſt non ſentire calorem. Ita econtrario, religioſo eſt facillimum abſtinere ab omnibus peccatis mortalibus, quia eſt abdicatus, & ſequeſtratus à cauſis omnium peccatorum, & eſt poſitus in Paradiſo terreſtri ſanctę religionis, & poteſt dicere quod habet arrham Paradiſi. Vnde religio, vt ſupra diximus, dicitur quaſi regis viſio. Cum religioſis enim habitat Deus. Nam ſi vbi duo vel tres congregati fuerint in medio eius, ibi eſt in medio eorum Matth. 18. Quãto magis vbi eſt tanta ſeruorum Dei congregatio? Ideo ſancta religio figuratur per illam ſcalam quam vidit Iacob Gen. 28. ſtantem ſuper terram, ſed cacumine ſuo vſque ad Cœlum pertingentem. Per quam aſcendebant & deſcendebant Angeli. Cui ſcalæ Dominus inhærebat. Vnde ait. *Vere Dominus eſt in loco iſto. Et non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta Cœli.* Bernardus quoque in meditationibus ſuis inquit: *Ad religionem vocari, eſt ab inferni porta reuocari, & ad portam Paradiſi adduci.*

2 Ratio perſuadens innuptibus, vel coniugatis ingreſſum religionis.

SEcundo debetis intrare religionem ratione maioris meriti, & remunerationis. Maius enim meritum acquirit religioſus per quæcunque opera ſua, quam ſecularis faciens eadem opera. Et hoc probatur. Primò ratione vocationis. Secundum enim omnes Theologos in 4. diſtinct. 38. maxime Richard. ibidem ar. 6. quæſtio. 2. & Canoniſtas in c. licet de voto. & ibi gloſſa & Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 6. & ſanctum Bernardinum in ſuo dialo-

 go de

Digitized by Google

go de religione. Maius eſt meritum facere aliquid boni ex voto, ſicut faciunt religioſi, quàm ſine voto, ſicut faciunt ſeculares. Et dimiſſis multis rationibus per præfatos doctores adductis ad probandam hanc veritatem: Etiam poteſt probari ſic. Qui facit duas voluntates Dei, magis meretur datis paribus, quam qui vnam ſolam facit, quia duo vincula magis ligant, quam vnum, vt notatur in §. penult. in authen. de conſang. & vte. fra. & §. ſi verbo. inſti. de adop. & l. fi. C. de edic. diui. Adri. tol. Sed ille qui facit aliquid boni ex voto, implet duas voluntates Dei, ſcilicet in vouendo, & reddendo quod vouit. Cum dicat Dominus per prophetam Pſalm. 55. *Vouete & reddite Domino Deo veſtro omnes qui in circuitu eius, affertis munera.* Ille autem qui facit aliquid ſine voto, ſolum implet vnam voluntatem Dei in benefaciendo. Ergo non tantum meretur. Item gloſſa ſuper dicta verba, *Vouete, &c.* ait, quod vouere eſt conſilij diuini, ſed Deus non conſuleret, niſi melius & perfectius bonum ac maioris meriti, ergo &c. Et prædictis non obſtat, ſi diceretur, quod in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit. l. rem legatam. ff. de adi. lega. Et quod nullum eſt bonum niſi voluntarium c. præſens clericus. 20. q. 3. Vnde Paulus. 2. ad Cor. 9. inquit: *Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.* Ex quibus videtur quod ſecularis, qui ſponte & ſine aliqua voti obligatione, vel neceſſitate, facit aliquod bonum, magis mereatur, quam religioſus illud faciens coactus neceſſitate & obligatione voti. Quia reſpondetur ſecundũ Ric. vbi ſupra q̃ prędicta de neceſſitate, intelligũtur de neceſſitate coactionis & violentiæ, & de illa ad q̃ quis deuenit cõtra vel præter voluntatẽ ſuam. Non aũt de illa ad quam voluntarie peruenit, ſecundum voluntatem & conſilium diuinum, vt rem ei magis gratam faceret, ſicut eſt propoſito noſtro quia talis neceſſitas auget meritum. Vnde Auguſtin. in epiſtola ad Armentarium & Paulinam ait: *Fœlix neceſſitas quæ ad meliora compellit.* Et loquitur de neceſſitate voti explendi. Pręterea verus religioſus omnia opera ſua facit per obedientiam vt infra dicetur. Obedientia vero perfecta, & vera, ac neceſſaria bono religioſo eſt voluntaria & hilariter facta, vt patuit ſupra ſermone. 9 huius partis, parte. 2. L. la. 2. Ergo omnia quæ verus religioſus facit, ſunt voluntaria dupliciter. Primo ratione voti voluntarie emiſſi, propter quod omnia facta dicuntur voluntaria, quia talis religioſus ſe voluntarie obligauit per votum ad illa peragenda. Secundo, ratione ipſius actus tunc voluntarie facti, & executioni demandati, vt votum ipſum obſeruetur. Et conſequenter opera religioſorum hac ratione dici poſſunt magis voluntaria quam opera ſecularium, & ideo magis meritoria. Secundo non obſtat, ſi quis dicat quod bonum tanto eſt melius, quanto communius eſt, & quanto pluribus, & magis prodeſt. 3. Topi. & 1. Ethic. Sed ſtatus ſecularis habet plura exercitia virtutum, quæ non poteſt habere religioſus. Et pluribus prodeſt, & communitatibus vtilis eſt. Religioſus vero ſibi ſoli. Nam ſeculares maxime diuites facere poſſunt pietatis & charitatis opera, quæ non poſſunt facere religioſi nihil habentes. Sic multi ſeculares ſuis conſilijs, & gubernationibus regunt mundum, & tenent patrias in pace, ſicut principes, & doctores, ac milites, & defendunt orphanos, ac vi oppreſſos, atque cunctis adminiſtrãt iuſtitiam, & multa huiuſmodi peragunt, quæ non faciunt religioſi. Dicit autem Paulus 2. ad Corint. 9. *Qui parce ſeminat, parce & metet. Et qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Ergo &c. Quia reſpondetur, quod imo etiam religioſus per eadem opera meretur ſicut ſecularis, quia donat Deo cor & affectum, ſicut ſecularis donat rem: Deus enim cor interrogat non manum. 14. quęſtio. quint. cap. ſi quid. Nec conſiderat quid fiat decimaquinta. quæſt. 6. cap. 1. in fine. Præterea religioſi

Ex his omnibus habere poteris excellentia religionis.

Alterius obiectionis dilutio.

ligioſi

ligioſi ſuis confeſſionibus & prædicationibus atque orationibus ſunt cauſa, vt omnia prędicta bona opera fiant in mundo, & quòd vitia relinquantur. Vnde orante Moyſe, vincebat populus Iſrael hoſtes ſuos, quo deſiſtente à prece perdebat. Exod. 17. Vt enim inquit Auguſt. in lib. de ſalutaribus documentis, per orationes ſanctorum & ſeruorum Dei omnia nobis vtilia tribuuntur à Domino, & cuncta noxia fugantur. Sicut ergo qui cauſam mali dat, ipſum malum feciſſe videtur. c. ſi culpa. de iniu. & dam. da. & l. qui occidit. §. in hac. ff. ad legem Aquil. Ita religioſi qui prędictorum bonorum cauſa ſunt, ipſa bona facere cenſentur, arguendo à contrario ſenſu per legem primam §. huius rei. ff. de offi. eius cui man. eſt iuris. Immo omnia bona quæ particulariter faciunt mundani, generaliter cenſentur facere religioſi. Non obſtat tertio, ſi dicatur quòd cum virtus ſit circa bonum & difficile 2. Ethicor. quanto difficilius eſt benefacere, & abſtinere à peccatis in ſeculo, quam in religione, tanto eſt virtuoſius & conſequenter magis meritorium: quia reſpondet Richard. vbi ſupra quod illa difficultas benefaciendi in qua quis voluntarie ſe ponit, non auget meritum, nec facit opus magis virtuoſum, nec de ipſa intelligit philoſophus, ſed de difficultate non procurata. Imo eſt oppoſitũ, quia quanto magis quis procurat facilitatem bene operandi & fugiendi vitia, & euitat difficultatem ad pericula, tanto magis meretur. Secularis ergo qui ſponte ſtat in ſeculo, in quo nouit difficultatẽ bene operandi & euitandi peccata & pericula multa, de quibus loquitur Paulus 2. ad Cor. 11. dicens: *Periculis fluminum, periculis latronum, &c.* non magis meretur quam religioſus, qui eligit viam ſecuriorem. Nam ſicut tutius eſt eſſe in portu, quàm in medio pelagi, ſic ſecurius eſt eſſe in religione quam in ſeculo. Ad prædicta etiam addi poteſt illud quod dicitur Eccleſ. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Et illud quod dicunt iura, ſcilicet quod illi non ſuccurritur qui ſe in neceſſitate poſuit. l. ſi mulier. in prin. ff quod met. cau. & l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. ff. qui ſatiſda. co. Et prædicta confirmãtur per argumentum Richardi vbi ſupra, qui ait, quod cum Deus acceptet opus propter operantem, quanto operans eſt ad eius ſeruitium ſpecialius dedicatus, tanto magis Deo ſunt accepta eius opera. Talis autem eſt religioſus. Ergo &c. Item dicit quòd opus tanto eſt maioris virtutis, ac magis meritoriũ, quanto eſt imperatum à ſuperiori virtute; ſed votum eſt actus latriæ, ergo opus ab eo imperatum, eſt maioris meriti, quã non imperatum. Et conſequenter concluditur quod maius præmium conſequitur faciens aliquid ex voto, quam ſine voto. Ideo dicit Anſelmus in lib. de ſimilitudinibus, quod ſicut maius eſt donum, ſi aliquis donet totam arborem cum fructibus in perpetuum naſcituris, quam ſi retineret in ſe dominium arboris, & ſolum donaret fructus annuatim: Ita maius donum, & conſequenter maius meritum eſt donare Deo corpus & animam cum omnibus operationibus futuris, ſicut faciũt religioſi, quàm ſolummodo aliquas operationes ſeruato dominio propriæ voluntatis, ſicut faciunt ſeculares. *Confirmatio prædictorũ.*

SEcundo probatur idem ratione abnegationis. probo quod religioſus in qualibet minima operatione ſua, etiam dormiendo, comedendo, & quieſcendo magis meretur quam ſecularis etiam ſi totũ mundum pro amore Dei pauperibus erogaret. Nam religioſus facit omnia opera ſua per obiectam, vel actualem, vt puta quia regula hoc ſibi præcipit vel prælatus. Vel interpretatiuam, puta, quia credit hoc placere prælato ſuo quod facit. Aliter nõ eſſet bonus religioſus, ſi faceret ſcienter aliquid vel minimum contra expreſſam voluntatem vel tacitã prælatorum, vel ſi cum aliquid facit, non eſt paratus dimittere illud ſi non placeat pręlatis. Et hæc probantur per capitulum, cum ad monaſterium. de ſta. mona.

Digitized by Google

iuncto. capitul. monachis. 20. quæſtio. 4. Ergo in omnibus operationibus ſuis offert, & ſacrificat Deo propriam voluntatem per obiectam. Obedientia autem eſt propriæ voluntatis ſepultura, vt ait Gregorius vltima mora. di. *Obedientia iure victimis præponitur*, quia per victimas aliena caro: per obedientiam vero voluntas propria mactatur, tranſumptiue in capit. ſciendum. 8. quæſtio. 1. Propria autem voluntas eſt inæſtimabilis. l. libertas. ff. de regulis iuris. & §. ſed cum libertas. inſtitu. qui & quibus cau. ma. non poſſunt. Vnde Aeſopus inquit: *Non bene pro toto libertas venditur auro: Hoc cæleſte bonum præterit orbis opes.* & in l. infinitam. ff. de regulis iuris dicitur. *Infinita eſt æſtimatio libertatis.* Et ideo concluditur ex prædictis, quod religioſus magis meretur in quacunque bona operatione, in qua donat Deo propriam voluntatem & libertatem, quam ſecularis etiam in maximis bonis operib⁹ ex propria voluntate factis.

Oſtenditur tam gratum eſſe donum religioſi Deo in profeſsione factum, qaòd conſequantur propter hoc indulgentiam plenariam culpe & pene.

VNde dico ſecundum ſententiam ſancti Thom. 2. 2. quæſtio vlt. artic. 3. circa finem, quod religioſus tantum facit donum Deo in ſua profeſsione, quod conſequitur indulgentiam plenariam omnium ſuorum peccatorum à pœna & à culpa. Quod ſic probatur. Nam ſecundum ſententiam omnium Theologorum in 4. diſtinctio. 15. Aliquis poſſet tot eleemoſynas deuote facere, quod mereretur indulgentiam plenariam omnium ſuorum peccatorum, iuxta illud Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum.* Et Eccleſiaſt. 3. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna peccatum.* Et Lucæ 11. dicit Saluator: *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis*, tranſumptiue in capitul. quia tua 12. quæſtio. 1. & in capitul. decimas. 16. quæſt. 1. Dum igitur dicit omnia, concludit propoſitum, quia qui totum dicit nihil excludit. l. à procuratore. C. man. Quibus preſuppoſitis dico, quòd ſi aliquis deuote dando omnia temporalia amore Dei, recipit indulgentiam ſuorum peccatorum, ergo multo magis religioſus, qui in profeſsione ſua omnibus temporalibus quæ habet & habere in poſterum poteſt, renunciat, imo etiam omnibus rebus mundi, & illas Deo donat. Et inſuper facit eleemoſynam de corpore ſuo, & illud offert in ſacrificium Deo. Quod quidem corpus eſt precioſius cunctis opibus. l. penul. ff. ſi quadru. pau. fe. di. & l. ſecunda. ff. ad legem Ro. de iac. Sed vltra corpus etiam donat animam ſuam, quæ eſt precioſior non ſolum omnibus terrenis, ſed etiam cunctis corporibus humanis. capitul. ſedulo. 38. diſtinctio. capitul. ſolitæ. de maioritate & obedien. capitul. cum infirmitas. de pœniten. & remiſ. & l. ſancimus. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Ergo abſque dubio religioſus donãs Deo corpus & animam, & omnia opera quæ vnquam faciet, omnibuſque mundialibus renuncians amore eius, & ſe totaliter emancipans diuinis ſeruitijs, meretur indulgentiam plenariam omnium peccatorum. Cum hæc ſit maior ſatisfactio & pœnitentia, quæ poſſit fieri in hoc mundo pro peccatis 33. q. 2. c. admonere, cum gloſſa.

Confirmatio iam dictorũ

PRædicta quoque ſic confirmantur. Per martyrium acquiritur remiſsio omnium peccatorum. c. baptiſmi vicem. & c. catechumenum de conſe. di. 4. & c. ſi miſſime. 15. q. 1. Sed quando aliquis facit ſe profeſſum, efficitur ſeruus, & conſequẽter moritur ſpiritualiter. Nam ſeruitus morti comparatur. l. ſeruitutem. ff. de regul. iur. §. ſi vero. in authen. de nup. & l. cum hic. §. ſi donator. ff. de dona. inter vi. & vxo. & l. intercidit. ff. de condi. & demon. Ergo ſine dubio eſt dicendum, quod conſequitur remiſsionem omnium peccatorum. Nam illa mors ſpiritualis eſt fortior corporali, cum hoc martyrium ſpirituale, & continuum ac longum, quod pro Deo ſuſtinet, ſit efficacius tranſitorio, & breui, quod paſſi ſunt multi martyres. Ideo in vitis patrium dicitur, quod profeſſio religionis habet vim baptiſmi.

Quod

Digitized by Google

Quod confirmat Bern. in libro de præcepto & diſpenſatione, di. *Audire vultis à me, vnde inter cætera pœnitentiæ inſtituta monaſterialis diſciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt ſecundum baptiſmum nuncupetur? Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac ſingularem ſpiritualis vitæ excellentiam, quæ præeminens eſt vniuerſis humanæ vitæ generibus. Huiuſmodi enim conuerſatio profeſſores, & amatores ſuos Angelis ſimiles, diſſimiles hominibus facit, configurans nos Chriſto ad inſtar baptiſmi*, hæc ille.

SEd fortius dico ſecundum ſententiam S Bern. in quodam ſermone, quod ſemper quandò religioſus recordatur ſe feciſſe profeſſionem, & de hoc eſt contentus, ac de nouo eam faceret, ſi non feciſſet, qualibet vice conſequitur indulgentiam plenariam. Et probatur ſic: Quamuis Deus ſit æqualiter iuſtus, & miſericors, quia in infinitum habet omnes virtutes, tamen magis exercet miſericordiã dum viuimus quam iuſtitiam, dicente propheta Pſal. 144. *Suauis D. minus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Facit lex Arrianus. ff. de act. & obl. & l. fauorabiliores. ff. de regul. iur. quod faciliores ac fauorabiliores ſumus ad abſoluendũ, quam ad condemnandum. Et ipſe ponit Alex. de Ales. in 3 parte ſummæ, in explanatione decalogi, quod ſi hoc faciunt homines pleni iniquitate & impietate, quid de Deo dicemus, cuius miſericordia plena eſt terra? Facto hoc fundamento ſic infertur: Homo qui poſt peccatum eſt contentus de peccato, & paratus rurſus facere, ſi poſſet, quamuis amplius non poſſit illud committere, tamen Deus dat ei tot gradus pœnę ratione huius malæ voluntatis, quot prius dederat quando peccatum actuale commiſit, vt ait Alex. de Ales in 3. parte ſummæ, in tractatu de prohibitione concupiſcentiæ. queſt. 2. Et ratio eſt, quia mala voluntas apud Deum pro facto reputatur. c. homicidiorum. c. omnis, c. nunquid. c. noli. & c. ſi propterea. de pœni. di. 1. Ergo quoties aliquis facit vnum bonum opus, & poſtea contentus eſt de eo, & rurſus faceret ſi poſſet, quamuis non poſſit amplius illud facere, Deus dabit illi tot gradus meriti, & præmij eſſentialis, ratione huius bonæ voluntatis, quot prius dederat quando bonum illud fecit, quia bonum eſt potentius malo. 1. Ethic. Cum ergo in profeſſione acquirat religioſus indulgentiam plenariam omnium ſuorum peccatorum, vt ſupra patuit: Concluditur quod etiam quotieſcunque ſe contentum reperit, quod eam fecit, & rurſus ipſam faceret ſi non feciſſet, eandem indulgentiam plenariam abſque dubio conſequitur, quam in profeſſione habuit.

3. Ratio religionis ingreſſum perſuadent.

TErtio debetis intrare religionem ratione conſolationis. Quanta enim ſit ſuauitas & dulcedo Deo fideliter, ac deuotè ſeruire, non poteſt quis intelligere, niſi expertus. Dic mihi ô mundane, quæ eſt maior afflictio quam habeas in ſeculo? Profecto eſt illa de qua Augu. inquit, in lib. de vera innocentia: *Nullæ ſunt grauiores Cruces in vita iſta, quam mala conſcientia.* Et idem in c. paratus. 23. q. 1. ait: *Nihil eſt infælicius infælicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut interior hoſtis roboratur.* Sed interroga religioſos, quæ ſit maior eorum conſolatio. Et profecto reſpondebunt 2. ad Cor. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Vt enim ait Auguſt. in quodam ſermone: *Bona conſcientia tranquillum facit hominis animum.*

Maior conſolatio in hac vita poſſibili, eſt bona voluntas

HAec igitur eſt maior conſolatio quã habere quis poſſit in hac vita. ſ. habere bonam voluntatem, & conſcientiam ab omnibus vitijs purificatam. Vnde decantabant Angeli in Natiuitate Chriſti dicentes Luc. 2. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et ideo exclamat Bern. in quodam ſermone dicens Religioſis: *Multi vident Cruces noſtras, ſed non vident vnctiones. O quam bonus es Domine animæ quærenti te. Si quærenti, quanto magis inuenienti? Si tam dulcis eſt memoria, qualis erit præſentia? Si mel & lac eſt dulce ſub lingua, quale erit ſupra lin-*

quam? Idem quoque in lib. de vera religione ait; *O iugum ſancti amoris, quam dulciter capis, quàm glorioſe illaqueas, quam ſuauiter premis, quam feliciter vris, quàm fortiter ſtringis, quàm delectabiliter oneras & quam ſapienter erudis? Felix amor ex quo naſcitur ſtrenuitas morum, puritas affectuum, ſubtilitas intellectuum, deſideriorum ſanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas, ac meritorum dignitas,* hæc ille. Quæ omnia ſciens Dauid, dicebat Pſal. 26. in perſona cuiuslibet boni religioſi. *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Et Pſal. 83. dicebat Deo: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Et ibidem. *Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quā habitare in tabernaculis peccatorum. Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia.* Conſiderans quoque Dauid conſolationem, quam habent religioſi in ſeruitio Dei, exclamat Pſal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te?* Et Pſal. 36. iterū dicit: *Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.* O fratres mei religioſi, beati vos qui in domo Domini habitatis die ac nocte. *Non enim fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis.* Pſal. 147. Gaudete igitur quia nulla eſt maior dignitas, quam Deo ſeruire, cui ſeruire regnare eſt, vt ait Ambr. in quadam homilia. Exultate vos, qui à iuuentute veſtra eſtis Domini ſeruitium ingreſſi. Scriptum eſt enim Thren. 3. *Bonum erit viro cum portauerit iugum Domini ab adoleſcentia ſua.* Profectò nos dicere poſſumus illud Pſal. 123. *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium, laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.*

Vere perfecti in hac vita ſunt religioſi.

O Religioſi, iubilate quia domus veſtra eſt fundata ſupra firmam petram. Nihil enim eſt quod ita nequeat occaſui ſubiacere, quam vera religio, vt dicitur in epiſtola, inter claras. C. de ſum. Tri. & fid. Cathol. Profectò, vt dicunt quidam: *Nullus homo in hac vita eſt vere perfectus, niſi boni religioſi.* Chriſtus enim dixit adoleſcenti qui omnia præcepta ſeruauerat. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, ſequere me.* Matt. 19. Ergo quantum ſeruaſſet omnia mandata, erat ſecundum quid inſpectus. Et ideo fratres mei poſtquam tantam gratiam recepiſtis; nolite ea amittere; ſed ſeruare illud quod ait Angelus Loth. Gen. 19. *Noli reſpicere poſt tergum tuum, ne & tu ſimul pereas.* Vnde *vxor eius retro aſpiciens in ſtatuam ſalis conuerſa eſt,* vt ibidem dicitur. Ideo ait Deus omnibus religioſis Iſa. 42. *Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.* Nolite ergo eſſe ſicut ille de quo dicitur Iob. 24. *Dedit ei Deus locum pœnitentiæ: & ipſe abutitur eo in ſuperbia.* Non igitur debetis eſſe negligentes in Deī ſeruitio. Scriptum eſt enim Hiere. 48. *Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter & deſidioſe.* Sicut enim boni religioſi ſunt perfectiſſimi, & meliores homines mūdi: Ita mali ſunt peſſimi: & figurati in ficis: de quibus dicitur Hier. 24. quod *oſtendit Deus Hieremiæ duos calathos plenos ficis: & vnus calathus habebat ficus bonas nimis; vt ſolent ficus eſſe primi temporis; & calathus vnus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant. Et dixit ei: Quid tu vides Hieremia? Qui reſpondit: Ficus bonas, bonas valde; & ficus malas, malas valde, quæ comedi non poſſunt eo quod malæ ſint.* Et ſic eſt de religioſis. Ideo ait Bern. in quodam ſermone: *Melius eſt gratiam Dei non cognouiſſe: quam poſt acceptam retroiſſe.* Et iterū dicit: *In religione non progredi, retrogredi eſt.* Hieron. quoque ad Euſtochium, & habetur, 32. quæſt. 5. cap. ſi Paulus ait: *Rectius fuiſſet hominem ſubiiſſe coniugium, & ambulaſſe per plana: quam ad altiora tendentem in profundum inferni cadere.* Et loquitur de malis religioſis.

Exequitur hortando religioſos. & præcipue Minores.

O Igitur fratres mei profectò exultare debemus, quia ſi noſtrā propriam voluntatem abnegauerimus; abſque dubio infernales pœnas euademus. In quibus vt ait Ber. non cruciatur niſi propria voluntas. Debemus ergo imitari patrem noſtrum Seraphicum Franciſcum, qui vt ait ſanctus Bonauentura in legenda eius, proponebat quotidie ſe ingētia facturū. Dicamus itaq; omni die cum pſalmiſta:

Et

Digitized by Google

Et dixi, nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelſi. Seruemuſque illud eiuſdem prophetæ: *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.* Et tunc poterimus dicere Domino Gen. 31. *Die noctuque æſtu vrebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis. Sic in domo tua ſeruiui tibi.*

Religionis laudes.

O Sancta religio, quis vnquam poterit tuas laudes enarrare? Profectò tu es illud bonum ſemen de quo dicitur Matt. 13. Mar. 4. & Luc. 8. *Exijt qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum, &c.* Per quatuor enim ſemina de quibus loquitur Saluator vbi ſupra, intelliguntur quatuor religiones. Omnes enim religioſi ad hoc ſunt deſtinati, vt vita & doctrina in Dei Eccleſia fructificent. Quibus ait Dominus Ioan. 10. *Ego vos elegi de mundo, vt eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.* Veruntamen ex illis aliqui, tanquam infructuoſa ſemina, cadunt ſecus viam & conculcantur ab hominibus; quia continuè cum mundanis conuerſantur, & propter eorum malam exemplaritatem deſpiciuntur ab eis, nec illorum prędicationibus attendunt, quia vt ait Gregor. in quadam homilia: *Cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius quoque prædicatio contemnatur.* Deſpicientur quoque à Deo, qui de eis dixit per pſalmiſtam: *Vt lutum platearum delebo eos.* Faciunt namque contra eius præceptum Leuit. 19. *Non ſeres agrum diuerſo ſemine.* quod enim ſeminant verbis, deſtruunt factis. quòd ſi aliquando tales aliquem ex ſuis prędicationibus faciunt fructum, cum propter mundanam gloriã prædicent, non ipſis talis fructus acquiritur, ſed volucres cæli comedunt illum. Per volucres autem cæli intelliguntur pauperculi fratres ſimplices & idiotæ, qui tanquam aues per contemplationem in altum volantes, ac Deum pro peccatoribus conuertendis exorantes, merentur conuerſionis ipſorum peccatorum ſibi attribui præmium, quos per organũ linguæ malorum prædicatorum Deus conuertit. Et de iſtis auibus dicitur Iſa. 40. *Qui ſunt iſti qui vt nubes volant?* Et in eodem c. etiã dicitur: *Aſſument pennas vt aquilæ, volabunt & non deficient.*

De 2. Semine cadente ſuper petrã.

SEcundum ſemen cadens ſupra petram, ſignificat illos religioſos, qui ſuas prædicationes & affectiones fundant ſupra petram, id eſt tumorem ſcientiæ, vt appareant ſapientes. Et totum ſuum ſtudium ponunt in ſcientia acquirenda. Qui parũ in Dei ſeruitio proficiunt, imo deficiunt, & paruum fructum in conuerſione animarum faciunt, quia non habent humorẽ charitatis, ſed tumorem ſuperbiæ. *Scientia enim inflat, charitas ædificat* 1. ad Cor. 8. & c. niſi cum pridem. §. propter ſcientiam. de renun. & notat gloſſ. in l. ſed Iulianus. §. quod dicitur. ff. ad Macedo. & in l. vt ex pluribus. ff. de regul. iur. & in l. licet. ff. de acquir. poſ.

De 3. Semine inter ſpinas cadente.

TErtium ſemen cadens inter ſpinas ſignificat religioſos, qui propter cupiditatem intrauerunt religionem, vt in ea abundantius viuant, & diuitias ac opes poſſideant, quas in ſeculo habere non poterant. Sicut dicitur de quodã ruſtico, qui religionem quandam intrauit, & ſemper de melioribus & delicatioribus cibis volebat, ac panem milij nullatenus comedere volebat, dicens quod comederat ſuam partem in ſeculo. Tales prædicant ex auaritia vt aliquid lucrẽtur, vendẽtes verbum Dei, contra illud Matt. 10. *Gratis accepiſtis gratis date.* Tales aũt religioſi inhiãtes diuitijs, non poſſunt puro corde Deo ſeruire, quia inquit Dñs Matt. 6. *Nõ poteſtis Deo ſeruire, & mãmonæ.* Vnde poeta canit: *Vtiliter ſeruit nemo duobus heris.* Cum ergo debent orationi inſtare, cogitant de poſſeſſionib. ampliandis, de ficto recipiendo, de libellario qui ab emphyteuſi cecidit expellẽdo &c. aliquando habentes magnam aurì quantitatem, faciunt illud quod dicit antiphona illa: Equa eius &c. Et capiunt aquam Laudenſem: Et exeuntes religionẽ emunt præbendam, vel Epiſcopatum. Et ideo valde periculoſum eſt religioſo miniſtrare pecuniam, quæ ad manus applicatur, quaſi viticus, & maximè cum quis non cogitur ad rationem reddendam ſuis

ſuperioribus. Commoditas enim furandi facit latronem.

De 4. Semine in terrã bonam cadente.

QVartum ſemen cadens in terram bonam licet ſignificet omnes bonos religioſos cuiuslibet religionis approbatæ, tamen præcipue deſignat fratres minores. Hæc enim Seraphica religio eſt illa terra bona, & optima, ac ille hortulus omnium florum ſuauitate repletus, ad quem Dei filius deſcendit, vt ſuum ſemen ſeminaret in eo, vt inquit Nicolaus III. in c. *exijt qui ſeminat*, de verb. ſignific. lib. 6. & Clemens V. in cle. exiui de Paradiſo. eodem ti. Et ideo cuilibet fratri minori dici poteſt, Deut. 8. *Benedicas Domino Deo tuo, pro terra optima quam dedit tibi.* Hæc eſt illa terra fructifera quam dedit Caleb filiæ ſuæ in dotem, id eſt Chriſtus Eccleſiæ ſuæ pro peculiari poſſeſſione fructificante. Quæ *habet irriguum ſuperius & inferius*, Ioſue 15. Irriguum enim ſuperius ſuper hanc terram deſcendens eſt cœleſtium contemplationum ſuauitas, ſupra deuotos fratres minores deſcendens. De quibus pſalmiſta ait Deo: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Et iterum: *Et adaquabit eos in abyſſo multa.* Irriguum autem inferius, eſt prælatorum exhortatio, qui dulces aquas verbi Dei ſuis ſubditis propinant. De quibus inquit Auguſt. ſermone. 6. de verbis Domini: *Ad officium paſtoris pertinet opertos fontes aperire, & aquam puram ſitientibus quibuſque ouibus miniſtrare.* Hæc eſt illa terra bona, & ſpacioſa fluens lacte & melle, ad quam nos liberatos de manu Pharaonis, id eſt diaboli, eductoſque de Aegypto ignorãtiæ, ac mari rubro vitiorum tranſito, adduxit Deus, ſicut promiſit Exod. 3.

SEd ſciendum eſt, quod decem ſunt quæ impediunt terram in fructibus faciendis, & ad maturitatem perducendis.

PRimum eſt nimius calor Iſa. 15. *Aruit terra, defecit germen, viror omnis interijt propter nimium calorem.* Et hoc ſignificat irrationabilem feruorem, facientem ex nimia pœnitentia homines infirmari. Hierem, quadrag. 8. *Quia plus fecit quã potuit, idcirco perijt.* Vnde Iob 30. dicitur. *Oſſa mea aruerunt præ caumate.* Et Ionæ vlt. *Percuſſit ſol ſuper caput Ionæ, & æſtuabatur.* Et ideo inquit Paulus Rom. 12. *Rationabile obſequium veſtrum.* Multi enim irrationabilem pœnitentiam facere volentes, poſtea languoribus varijs preſſi, nequeunt vitam communem ducere, quinimo toto tempore vitæ ſuæ ſenſualitatibus oportet eos quodãmodo adhærere.

De 2. Impediente fructũ terræ, & religionis.

SEcundum impediẽs eſt nimium frigus, propter quod moriuntur ſeminata, & plantata. Et ideo oportet in terra, id eſt, in anima noſtra eſſe calorem diuini amoris, de quo inquit Dominus Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat?* Iſte enim feruor diuini amoris nos inſtruet, qualiter enim viuere debeamus. Vnde dicit propheta Thren. 1. *Ignem miſit in oſſibus meis, & erudiuit me.* Contra eos autem qui timent benefacere, ne infirmentur, & ſunt frigidi, ac tepidi in amore Dei, & pro omni timore dimittunt incepta bona, dicitur Eccleſ. 11. *Qui obſeruat ventum, nunquam ſeminabit, & qui conſiderat nubes, nunquam metet.* De bono autem ac feruenti Chriſtiano dicitur Prouer. vlt. *Non timebat à frigore niuis.*

De 3. Impediente terræ ac religionis fructum.

TErtium impediens eſt nimia ſiccitas Iob. 8. *Nunquid viuere poteſt ſcirpus abſque humore, aut creſcere carectum ſine aqua?* Illa ergo terra efficitur deſerta, quæ non habet aquam, iuxta illud pſalmiſtæ. *in terra deſerta, inuia & inaquoſa.* Neceſſaria eſt igitur aqua lachrymarum ad irrigandam terram animæ noſtræ. Et ideo facere debemus quod ait pſalmiſta di. *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.* Dicit enim Paulus Rom. 6. *Terra ſæpe ſuper ſe venientem bibens imbrem accipit benedictionem à Deo.*

Quar-

Digitized by Google

De 4. Impediēte fructus terræ ac religionis.

QVartum impediens eſt nimia aquarũ inundatio, qua ſuffocantur ſeminata ac deſtruuntur. Et ſignificat multitudinẽ occupationum maxime de terrenis. Quia vt inquit poeta, *Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus.* Ideo in perſona talium exclamat Dauid Pſalm. 86. di. *Saluum me fac Deus: quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.*

De 5. Hoc idem impediente.

QVintum impediens eſt nimia impinguatio, ex qua oriuntur vermes ſemina comedentes. Et ſignificat quod nimis abundant, & delicata vita impedit à cultu ſeruitij diuini, & à fructu boni operis, ac generat vermem luxuriæ, dicente Hieronymo in lib. contra Iouinianum; *Eſus carnium ac ventris ſaturitas ſeminarium libidinis eſt*, &c. *Incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit, incraſſatus, dilatatus, impinguatus. Dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo Creatore ſuo.* Ideo inquit Paulus Galat. 6. *Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.*

De 6. Idē probibēte.

SExtum impedimentum eſt, quando terra eſt nimis macra. Vnde ſolent hortulani terram ſuam impinguare competẽter, vt magis fructificet. Spiritualiter autem hæc pinguedo eſt contemplatio cœleſtium & laudatio Dei, ac deuota meditatio, & frequens oratio qua anima impinguatur. Oratio enim eſt ille mons de quo ait propheta Pſalm. 67. *Mons Dei mons pinguis. Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo, etenim Dominus habitabit in finem.* Et Prouerb. 11. Salomon inquit: *Anima quæ benedicit impinguabitur.*

De 7. Fructu terræ ac religionis probibente.

SEptimum impediens eſt tempeſtas grãdinis, quę tollit ac deſtruit fructus terræ, per quam ſignificatur infirmitas, ſiue alia aduerſitas, & tribulatio repentina, quæ ſępe deijcit totaliter hominem à feruore & bono opere. Et ideo inquit Dominus Matth. 1. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*, quaſi dicat, quod pauci in tantis perſecutionibus, & anguſtijs perſeuerant. Qui autem habent animam feruentem, ſtant firmi & ſolidi in omni aduerſitate tanquam bona terra, de qua Eccleſiaſtes 1. dicitur: *Terra autem in æternum ſtat.* De talibus vero æquanimiter tolerantibus tribulationes, ait Saluator Lucæ 8. *Hi ſunt qui corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.*

De 8. Idem probibēte.

OCtauum impediens eſt pruina quæ impedit fructificationem ſeminis, & ſignificat tẽtationem, maxime illam quæ ab improuiſo venit ſuper eo præcipue, qui non timebat ſe vinci, nec ſe debere taliter tentari. Sicut enim venit pruina quando tempus eſt ſerenum, & ſæpe de illa non timetur. Vnde repente omnia ſemina iam pullulantia deſtruuntur. Similiter facit diabolus in anima Chriſtiana, taliter quod ſuis tentationibus illam ſæpe omnibus fructibus bonorum operum expoliat, iuxta illud pſalmiſtæ: *Exterminauit eam aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* Et ideo debemus nos tueri ab hac tẽtationis pruina, ſeruantes illud Hieronymi ad Euſtochium dicentis: *Nolo ſinas cogitationes malas intrare animã tuam, ſed dum paruulus eſt hoſtis, allide ad petram. Petra autẽ eſt Chriſtus.*

De 9. Idem impediēte.

NOnum impediens eſt nebuloſitas ac tenebroſitas aëris. Et ſignificat accidiam quæ exſiccat, & torpore implet animam ne faciat bonum. Vnde Prouerb. 17. dicitur: *Spiritus triſtis exſiccat oſſa.* Tales autem accidioſi efficiuntur pigri in bono opere, & eorum poſſeſſio ſpinis repletur Prouerbior. 15. *Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum*, & eiuſdem libri. 20. capitul. *Propter frigus piger arare noluit. Mendicabit ergo æſtate & non dabitur illi.* & Prouerb. 24. *Per agrum hominis pigri tranſiui, & ecce totum repleuerant vrtica, & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ.* Debemus ergo ſummopere fugere accidiam, & ſeruare illud pſalmiſtæ conſilium

dicentis: *Iubilate Deo omnis terra, ſeruite Domino in lætitia.*

De 10. Fructu terræ ac religionis prohibente.

DEcimum impediens eſt, quando terra non cultiuatur, & ſeminatur, & hoc eſt quod inquit Ouid. in 5. de triſtibus: *Fertilis aſſiduo ſi non renouetur aratro, Non niſi cũ ſpinis germen habebit ager.* Et ſimiliter de anima eſt dicendum, quæ niſi cultiuetur ſpiritualiter, & ſeminetur in ea verbum ſanctæ prædicationis & exhortationis, non bene fructificabit, dicente Tullio in Tuſcul. quæſti. *Quemadmodum ager quantumcunque fertilis abſque cultura fructuoſus eſſe non poteſt, ita ſine diſciplina animus, & doctrina.* Niſi ergo eſſent ſemina verbi Dei, non creſceret fructus boni operis, ſed deficeret, dicente S. Bern. in ſuo Euangelio æterno, ſermo. 30. *quòd ſi deficeret verbum Dei, deficeret tandem fides Chriſti.* Et de hoc ſancto ſemine dicitur Iſa. 1. Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma fuiſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles eſſemus. Hoc eſt ſemen illud benedictum de quo dici poteſt illud Gen. 22. *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* Pertinet ergo ad prælatos ſpargere hoc ſemẽ in ſubditos, & ad quẽcunque prælatorem in proximos & extraneos quando poteſt, iuxta illud Gene. 26. *Seminauit Abraham in Gerara.* Tamen quilibet Chriſtianus, maxime religioſus, debet diligenter ſeminare terram ſuam, ac cultiuare eam. ſ. animam, bonis operibus. Scriptum eſt enim Prouerb. 12. *Qui operatur terram ſuam, ſaturabitur panibus.* Ea propter inquit Sapiens Eccleſ. 11. *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua. Qui enim parce ſeminat, parce & metet.* 2. ad Corinth 9. *Bonum ergo facientes non deficiamus. Tempore enim ſuo metemus.* Galat. 6. *Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet,* vt ibidem dicitur. Non debemus autẽ ſeminare niſi bona ſemina iuxta illud Leuit. 19. *Non ſeres agrum diuerſo ſemine,* ſcilicet viciorum, & virtutum. Nec debemus plantare niſi bonas plantas in hac terra animæ noſtræ, quia vt dicitur Sap. 4. *Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas.* Cauere etiam debemus, ne poſtquam bona ſemina virtutum in hoc agro ſeminauerimus, ſuperueniens diabolus ſuperſeminet zizania vitiorum, ſicut factum dicitur Matthæi 13. Et ideo debemus facere bonam ſepem poſſeſſionĩ noſtræ, ſcilicet boni regiminis, quia vt dicitur Eccleſiaſt. 36. *Vbi non fuerit ſepes, diripietur poſſeſſio,* & Eccleſ. 10. *Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber.* Per ſepem autem poſſunt intelligi ordinationes in religioſis. Quia ſicut ſepes defendit fructus agri, ita ordinationum obſeruatio defendit religioſum à tranſgreſſione voti ſui. Debemus quoque euellere malas herbas naſcentes, id eſt vitia, & malas operationes. Vnde Matth. 13. dicitur: *Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum.* Item oportet ad hoc, vt terra noſtra faciat fructum, quod ſemen in eam iactum moriatur. Ait enim Dominus Ioan. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructũ affert.* Oportet ergo nos mortuos eſſe mundo & concupiſcentijs, & mortificare noſipſos vt inquit Apoſt. ad Col. 3. Et tunc in agro Dominico & vinea Chriſti quæ eſt anima noſtra tantum fructificabimus, quòd de nobis poterit dici illud Ezech. 36. *Terra illa inculta facta eſt vt hortus voluptatis.* Et ab hac terra transferemur ad illam de qua inquit Dauid Pſalm. 26. *Credo videre bona Domini in terra viuentium.* Si enim in hac peregrinatione pro poſſe noſtro cultiuauerimus terram hanc bonã animæ & conſcientiæ noſtræ, verificabitur in nobis illud Pſal. 83. *Dominus dabit benignitatem,* id eſt gratiam ſuam, *& terra noſtra dabit fructum ſuum,* id eſt anima noſtra faciet fructus bonorum operum: ita quod adimplebit illud pſalmiſtæ dicentis: *De fructu operum tuorum ſatiabitur terra.*

Minorũ religio quõ voluptatis Paradiſus dici poſſit.

EX prædictis autem patere poteſt, quod ſacra Minorum religio eſt Paradiſus voluptatis, & hortus Dei, de quo exponi poteſt illud Genes. 2. *Plantauerat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis à principio, in quo poſuit hominem quem formauerat.*

Sicut

Sicut enim Adam formatus fuit in agro Damaſceno, in quo eſt terra Rubea, & de illo translatus eſt in Paradiſum, ſecundũ magiſtrum in 2. ſenten. diſtinct. 17. & gloſſam in ca. illud 40. diſtinct. & in l. aſſumpcio. ff. ad munici. Ita religioſus natus in mundo in quo eſt rubedo peccati, trãslatus eſt ad Paradiſum terreſtrem religionis. Sicut enim in Paradiſo terreſtri eſt diuerſitas arborum Geneſ. 2. *Produxit Deus omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue.* Ita in religione eſt diuerſitas Sanctorum ſcilicet Martyrum, Virginum, Confeſſorum, Prædicatorum &c. Vnde de ipſa verificatur Eccleſ. 24. *Quaſi cedrus exaltata ſum in Libano* &c. Quidam enim in ea ſunt ſicut cedrus per eminentem vitã: alij vt cypreſſus per odoriferam famam, alij vt palma per glorioſam de dæmonibus victoriam; alij vt oliua per miſericordiam, alij vt platanus per fidem. Et ſic de ſingulis. In Paradiſo quoque terreſtri eſt lignum vitæ in medio Gen. 2. Et in hac religione eſt obſeruantia Euangelij in principio, medio, & fine. In ipſo Paradiſo etiam eſt iucunditas riuulorum Geneſ. 2. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum.* Et in religione eſt abundantia aquarum ſpiritus ſancti, quibus copioſiſſime irrigatur, iuxta illud Cant. 2. *Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.* Et Pſal. 45. etiam, *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei,* id eſt religionem, de qua dici poteſt Gen. 28. *Non eſt hic aliud niſi domus Dei & porta Cæli.* Sicut aũt *fons Paradiſum irrigans diuiditur in quatuor capita.* Gen. 2. Ita benignitas ſpiritus S. religionem fœcundans mittit vnum ramum ad contemplatiuos, dans eis gratiã, & deuotionem orandi: Ad actiuos dans eis gratiam bene operãdi & perſeuerandi. Alium ad prælatos, dans eis gratia bene præſidendi. Et alium ad ſubditos, dans eis gratiam obediendi. In Paradiſo quoq; terreſtri auditur cantus ſuauiſſimus auiũ, & Angelorum. In religione vero per cõtinuam Dei laudationem verificatur illud Iob 34. *Cum me laudarent aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* De religione igitur

Pulcherrima cõparatio religionis minoris, & Paradiſi Terreſtris.

dici poteſt Eccleſ. 24. *Gratia eius ſicut Paradiſus in benedictionibus.* In hoc Paradiſo loquũtur religioſi cum illis. Vnde quilibet eorum dicere poteſt Deo Gen. 3. *Vocem tuam audiui in Paradiſo.* Beatus ergo ille de quo dici poterit. Ezech. 31. *Cedri non fuerunt altiores illo in Paradiſo Dei,* & c. 28. *In delicijs Paradiſi Dei fuiſti.* Sicut enim in Paradiſo erat ſuauitas fructuum Gen. 2. Ita in religione eſt ſuauitas ſpiritualium deliciarum. Vnde religioſis inquit propheta Pſal. 30. *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* &c. O igitur felix & fortunatus ille ſæcularis, de quo adimplebitur illud Eccleſi. 44. *Translatus eſt in Paradiſum.* Et illud 2. ad Corin. 12. *Raptus eſt in Paradiſum.* Inquit enim Saluator de intrante religionem Apocal. 2. *Dabo ei edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei.* Sicut etiam Gene. 3. *Deus collocauit ante Paradiſum voluptatis Cherubin, & flammeum gladium atque verſatilem ad cuſtodiendum, ne quis introeat.* Ita deputauit Angelos ad defenſionem religionis, ne aliqui eã diſſipare, & infringere poſſint. Imo ipſe Deus q ignis dicitur ad Heb. 13. per ſeipsũ cuſtodit religionẽ & oẽs bonos religioſos, iuxta illud Pſal. 96. *Cuſtodit Domin⁹ animas ſeruorũ ſuorum.* &c. In ipſo quoq; religionis Paradiſo verificatur illud, q ait Damaſ. li. 2. di. *Paradiſus in Oriente poſitus, eſt omni terra excelſior, temperato ac tenuiſſimo & puriſſimo aere fulgens, plantis ſemper floridis comatus, ac bono odore plenus, lumineque repletur.* De quo etiam dicit Alberi. de Roſate in ſuo dictionario, in verbo, paradiſus, quòd *ſecundum Catholicon ſic appellatur, quaſi parans Dei viſum, & eſt amœniſſimus ex mirificis inſertionibus, ex pulcherrimis plantationibus, ex fragrantiſſimis aromatibus, ex vernãtibus floribus, ex temperatiſſimis roribus, ex moderatiſſimis ventis & flatibus, ex amœniſſimis auium cantib⁹, ex puriſſimis fluminib⁹, ex validiſſimis ſepibus, & ex oculatiſſimis cuſtodib.* hæc ille. Religio. n. dicitur ſituata in oriẽte gratiæ Dei, & nõ in occidẽte peccati. Et ideo S. Frãciſcus nomine Angeli deſcribitur Apoc. 7. veniſſe ab ortu ſolis. Religioſis enim ait Deus Malachiæ 3. *Vobis timentibus nomen meum orietur ſol iuſtitiæ.* Vita quoque religioſa eſt excelſior omni alia, & parat animas ad viſionẽ ciuita-

Paradiſus quare ſic dicatur.

Digitized by Google

quę dicitur hortus Dei. Et de ipſa exponi poteſt illud Iſaiæ 58. *Erit quaſi hortus voluptatis coram eo.* Et illud Can. 4. *Hortus concluſus, Fons ſignatus, emiſsiones tuæ Paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Cypres cum nardo, & crocus cum fiſtula, & cinnamomum cum vniuerſis lignis Lybani. Myrrha, & aloes cum omnibus primis vnguentis.* Et per prædicta ſignificantur diuerſæ virtutes religioſorum, quas cauſa breuitatis ad præſens pertranſeo. Iſtum autem hortum irrigat Deus ſuis gratijs, iuxta illud quod ipſe ait Eccl. 24. *Rigabo hortum plantationum mearum, & inebriabo partus mei fructum.* Hæc eſt illa terra benedicta, de qua dicitur Deo Pſalm. 83. *Benedixiſti Domine terram tuam.* Et Pſalm. 64. *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam.*

Religio Cælo etiam aſſimilatur.

Religio etiam per Cœlum figuratur. Vt enim inquit S. Bonauent. in 2. diſt. 2. artic. 2. quæſt. 1. Cœlum empyreum habet quinque conditiones: Primo enim eſt latiſſimum, quia eſt omnium viſibilium & inuiſibilium creatorum contentiuum. Et ſimiliter religio eſt latiſſima per charitatem. Vnde quilibet bonus religioſus poteſt dicere de Deo. Pſal. 17. *Eduxit me in latitudinem, ſaluum me fecit quoniam voluit me.* De cœlo etiam latiſſimo, & mirabiliter extenſo, dicitur Pſalm. 103. *Extendens cœlum ſicut pellem, &c.* Sicut ergò pellis cùm extenditur ab vna parte, reſtringitur ab alia: Ita ille qui vult extendi ad latitudinem cæli, debet reſtringi ab amore mundi. Cælum quoque prædictum eſt ſuper omnes alios cælos clariſſimum, & hæc eſt ſecunda eius conditio. Et religioſi ſuper omnes alios homines ſunt ſcientia & virtutibus clari. Vnde de illis dici poteſt, Luc. 2. *Claritas Dei circumfulſit illos.* Et propterea in ſacra ſcriptura appellantur cæli. Pſalm. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei, &c.* Cęlum etiam empyreum eſt quietiſſimũ, & hæc tertia eius conditio. Et ſimiliter boni religioſi ſunt inter ſe pacifici & quieti, ſeruantes illud 1. ad Ti. 2. *Tranquillam & quietam vitam agamus.* Quartò ipſum cælum eſt vniforme & non varium, ſicut ſtellatum. Et ſimiliter religioſi ſunt vniformes in moribus & obſeruantijs regularibus. Non enim debent eſſe religionum inſtituta, aranearum telis ſimilia, quæ muſcas capiunt, ſed maioribus animalibus tranſeuntibus infringũtur. Quintò cælum eſt omnium ſupremum & altiſſimum. Et ſimiliter religioſi, ac ſerui Dei ſunt alijs hominibus eminentiores, iuxta illud Eccleſiaſt. 5. *Excelſo alius excelſior eſt. Et ſuper hos eminentiores ſunt alij.* Similis eſt etiam religio cœlo cryſtallino. Nam ipſum cælum licet ſit aquis formatum, quæ de ſui natura ſunt fluxibiles, tamen non fluit, ſed ſolidum permanet, in lib. de propriet. rerũ. Et ſimiliter religio licet ſit adunata de hominibus, qui ſunt naturaliter fragiles, & proni ad malum. Gen. 8. & c. omnis ætas. 12. q. 1. c. cùm in iuuentute, de præſum. c. procliuus. 20. q. 3. & §. ſi verò. e. l. 2. in aut. de mona. Tamen perſeuerat ſtabilis & firma. Vnde de ipſa dici poteſt. Eccl. 50. *Quaſi vas auri ſolidum, ornatum omni lapide precioſo.* Similis quoque eſt cælo ſtellato, quod eſt decoratum ſtellarum varietate. Eccle. 43. *Species cæli gloria ſtellarum.* Et ſimiliter religio ſanctorum numeroſitate & claritate. Et ſicut ſtella à ſtella differt in claritate. 1. ad Cor. 15. Ita vnus religioſus ab alio in vitæ perfectione & ſanctitate. Eſt etiam ſimilis cælis planetarum. Nam ſicut illi cæli non mouentur omnes eodem motu proprio, ſed diuerſo, & tamen motu firmamenti trahuntur, & mouentur ſimul omnes, vt dicitur in prædicto lib. de proprie. rerum: Ita religioſi non mouentur omnes ad vnum exercitium, ſed vnus ad vnum particulare, vt ad confeſsiones audiendas, vel ad prædicationes, & alius ad aliud, & tamen omnes regulæ ſua obſeruantia trahuntur ad cælum.

Religio eſt etiam ſimilis cælo ſtellato.

Contemplatio ſeu exhortatio.

Quibus omnib. conſideratis exclamat Ber. in lib. de vera religione dicens: *O grata & iucunda Dei ſeruitus, qua homo veraciter efficitur liber & ſanctus. O ſacer ſtatus religioſi famulatus, qui hominem Angelis reddit æqualem, Deo placa-*

gor enim ſecundùm Hieronymum interpretatur minor ſiue paruulus, aut calens, vel meridianus. Et ſignificat iſtum ordinem, qui eſt minor alijs duobus ordinibus ab ipſo beato Franciſco inſtitutis. Eſt quoque paruulus humilitate, calens charitate, & meridianus vitæ claritate. Egreſſo itaque Sole ſuper terram, id eſt, beato Franciſco nato ab ortu ſolis terrenos illuſtrante per ſuam doctrinam, debet Loth, quod ſecundùm Hieronymum interpretatur declinare, & fugere excidium mortis æternę, ingredi Segor, id eſt iſtam ſaluberrimam ſocietatem, cuius vita eſt media inter Sodomam, id eſt vitam mundialem, & montem, id eſt religionem ſtrictam & altam, & eſt ſecura ad ſalutem. Quia igitur à malo abſtinere non ſufficit, niſi fiat quod bonum eſt. Cle. cupientes, de pœnis. Ideò ſeruare debetis illud Pauli Philip. 4. *De cætero fratres quæcunque vera, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate & facite.* Quæ omnia in hac ſacra regula tertij ordinis beati Franciſci continentur, vt infrà videbitur. Quapropter vt illi qui mundo ſeruientes deſiderant tamen aliquam formam religioſitatis, vltra id quod eſt commune aliorū Chriſtianorum appræhendere, poſſint conſequi intentum ſuum: & eſſe de numero eorum, de quibus dicit Apoſtolus, primæ ad Cor. 7. *Reliquum eſt, vt qui habent vxores, ſint tanquam non habentes, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non poſſidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur.* Deliberaui aliquid de ſublimitate iſtius ordinis eloqui, de quo tria per ordinem contemplabimur. Primum dicetur inſtitutionis, ſiue originationis. Secundum perfectionis. Tertium verò exaltationis, ſiue dignificationis.

Inuentor regulæ tertij ordinis pœnitentiū.

QVO ad primum tria videnda ſunt, ſcilicet inſtitutionis huius regulæ auctoritas, temporalitas, & qualitas, id eſt, quis inuenit hanc regulam, quo tempore & qualiter fuit inſtituta. Circa primum dico, quòd huius regulæ inuentores non fuerunt fratres minores, non aliquis Epiſcopus, non doctor, non congregatio aliqua, ſed ſeraphicus Franciſcus ſpiritu ſancto prædocente eam inſtituit, vt dicit Nico. 4. in regulæ ipſius confirmatione, quæ incipit: *Supra montem*, vbi ait: *Ideoque glorioſus Chriſti confeſſor beatus Franciſcus huius ordinis inſtitutor, &c.* Et Clemens quintus in cle. cùm ex eo, de ſen. excom. ait: Fratres & ſorores de tertio ordine, quem beatus Franciſcus inſtituit, qui cōtinentes ſeu de pœnitentia nuncupantur. Quam quidem regulam ſancta mater Eccleſia approbauit, vt infrà patebit. Niſi enim per ſedem Apoſtolicam approbetur, quilibet ordo merito ſuſpectus, & reprobandus haberetur. c. vnico. de relig. domi. lib. 6. & cle. 1. eodem ti. Huius autem regulæ inſtitutio fuit prophetali ſpiritu prænunciata, diuinoque oraculo reuelata, & Papali teſtimonio commendata. Primo ſpiritu prophetali Abbatis Ioachim fuit prænunciata, qui Abbas, vt refert magiſter Bartholomæus Piſanus, in conformitatibus beati Franciſci lib. 1. fructu primo, & conformitate prima, in ſecunda parte, claruit ſpiritu prophetico, & eius opera ſunt ab Eccleſia approbata, præter librum quem compoſuit contra magiſtrum Petrum Lombardum, de quo habetur in c. Damianus, de ſumma Tri. & fi. Cathol. Et multa prædixit de B. Franciſco, & de ordinibus ab eo inſtituendis. Quem per multa tempora antè natiuitatem ſuam fecit depingi Venetijs in Eccleſia ſancti Marci ſuper portam ſacriſtiæ opere Moſaico cum ſtigmatibus. Hic ergò propheta de tertio ordine ſancti Franciſci loquens ait: *Felix qui mundo colliget ſextarios triginta ex area*, id eſt, qui coniugalem caſtitatem, cui datur Fructus trigeſimus, illibatam in hoc ordine ſeruauerit.

fuit a ciſcus.

Regulam iſtam fuiſſe prophetatā oſtenditur.

...atur regulæ inſtitutum à Deo fuit reuelata.

SEcundò huius regulę inſtitutio fuit diuino oraculo reuelata. Oraculum autem eſt locutio de diuinis. Vnde apud gentiles dicebatur oraculum Apollinis Delphici, vbi ſecundū eos diuina reſponſa dabantur, licèt eſſent figmēta diaboli. De quo oraculo inquit Macrobius in lib. de ſomnio Scipionis: *Delphici vox hæc fuit oraculi, &c.* De beato autem Franciſco refert S. Bonauentura in legenda eius, quòd *cùm ſemel inſtigante ſe fortiter ſpiritu intraſſet Eccleſiam ſancti Damiani, extra Aſſiſium cauſa orationis, quæ quidem Eccleſia minabatur præ nimia vetuſtate ruinam, cùm proſtratus ante imaginem crucifixi lachrymoſis oculis intendere: in Dominicam crucem, vocem de ſe ipſa cruce ad ſe miro quodam modo dilapſam corporeis audiuit auribus ter dicentem: Franciſce, vade repara domum meam, quæ vt cernis tota deſtruitur. Quod quidem mandatum ipſe B. Franciſcus tunc intellexit de reparanda materiali Eccleſiæ domo, licet principalis intentio verbi ad eam ferretur, quam Chriſtus acquiſiuit ſui ſanguinis precioſo commercio, ſicut eum ſpiritus ſanctus edocuit, & ipſe poſtmodum ſibi familiaribus reuelauit,* hæc Bonauentura. In eo igitur quòd trina vox facta eſt, tres regulas ab eo inſtituendas ſignificauit. Cùm enim Deus & natura nihil faciant fruſtra. primo de cælo & mundo, 3. de anima. & primo Phyſico. ſuffeciſſet ſemel dicere, niſi per trinam vocem voluiſſet ſignificare trinam Eccleſiæ ſpiritualis reparationem. Sicut etiam Seraphin Iſa. 6. clamabant. *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth,* ad oſtendendam trinitatem perſonarum. Prædicta etiam confirmat S. Bonauent. vbi ſuprà di. *Deuotione quoque ſibi aſsiſtente fidelium, qui præclaram in viro Dei iam cœperant noſſe virtutem; non ſolùm ſancti Damiani, verum etiā principis Apoſtolorum, & virginis glorioſæ, ruinoſas, & derelictas reſarcinuit Eccleſias, vt quæ per eum Dominus in poſterum ſpiritualiter operaturus erat, ſenſibili foris opere myſterialiter præſignaret. Nam inſtar reparatæ triplicis fabricæ ipſius ſancti viri ducatu ſecundùm datam ab eo formam, regulam & doctrinam Chriſti triformiter renouanda erat Eccleſia, ſicut & vox ad eum facta de cruce, tertio replicans de domus Dei reparatione mandatum, præambulum extiterat ſignum. Et nunc in tribus ab eo inſtitutis ordinibus cernimus eſſe completum,* hæc ille. De quibus ordinibus canit Eccleſia: *Tres ordines hic ordinat, primumque fratrum nominat minorum pauperumque fit dominarū medius, ſed pœnitentium tertius ſexum capit vtrumque.* Quia enim bonum quanto eſt communius, tanto melius & diuinius eſt. 1. Ethi. ſicut patet in Sole, qui melior dicitur Luna, & ſtellis, quia magis communicat de luce & influentia ſua. *Bonum namque naturaliter eſt ſuipſius communicatiuum.* Dionyſius in libro de diui. nomi. Ideò optimus Franciſcus Dei gratia mediante, non ſolum voluit orbi communicare, & per ipſum diffundere obſeruantiam primi & ſecundi ordinis, ſed etiam tertij.

Columba ter à Noe de arca miſſa, figurabat tres religiones ſancti Franciſci.

ET hoc figuratum fuit Geneſ. 8. in columba, quæ ter à Noe fuit de arca miſſa. Prima enim vice non inuenit vbi requieſceret pes eius, & ideò reuerſa eſt ad Noe, qui extendens manum ſuam, appræhendenſq; illam intulit in arcam. Secunda autem vice reuerſa eſt cum ramo virentis oliuæ. Tertia verò vice non eſt reuerſa ad arcam, ſed per mundum perrexit & volauit. Hæc enim columba ſignificat inſtitutionem ordinis columbini Franciſci, quam Noe, id eſt Deus ter emiſit, id eſt ad tres ordines inſtituendos deſtinauit. Prima autem vice hæc columba non inuenit, vbi requieſceret pes eius, & ſignificat inſtitutionē primi ordinis, quia pauperculi fratres minores nihil habent in particulari, nec in communi, in cuius poſſeſsione poſſint requieſcere, quo ad ſpem prouidendi ſibi in futuro. Et ideò reuertūtur ad Noe, i. ad Dei adiutorium, & Noe, id eſt Deus eos appræhendit manu ſuæ prouidentiæ, & mittit in arcam regularis obſeruantiæ ſanctitatis perfectæ. Secunda autem vice portauit hæc columba ramum virentis oliuæ, quia inſtituit ordinem ſanctæ Claræ, amœniſſimum virginitatis iucunditate. Tertia verò vice non eſt reuerſa ad arcam, quia inſti-

Digitized by Google

inſtituit tertium ordinem, cui quo ad tria vota principalia non dedit regularē obſeruantiam, quæ per arcam ſignificatur. Sed volauit per mundum, vndiq; diffundens iſtum ordinem ſanctum. Idem quoque figuratum fuit, Geneſ. 40. quando Ioſeph Patriarcha vidit vitem cum tribus propaginibus florere. Hæc enim vitis ſignificauit beatum Franciſcum, qui fuit ſimilis Chriſto, ita quòd de ipſo dici poteſt illud Ioannis Euangeliſtæ, Apocalyp. 1. *Vidi ſimilem filio hominis.* Quod quidem probat Magiſter Bartholomæus Piſanus in libr. conformitatum B. Franciſci qui inter alias declarat quadraginta conformitates ipſius beati Franciſci ad Chriſtum. Ipſe autem Dominus Ieſus de ſe ipſo ait: Ioannis 15. *Ego ſum vitis vera.* Et ſimiliter beatus Franciſcus dicere poteſt illud Eccleſiaſtic. 24. *Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris. Et flores mei fructus honoris, & honeſtatis.* Hæc enim vitis, ſcilicet ſanctus Franciſcus emiſit tres propagines, id eſt, tres ordines à quibus multi flores, & fructus ſuauiſſimi emanarunt. De primo enim ordine emanauit poſt ipſum ſanctiſſimum patrem, tanquam flos amœniſſimus & fructus ſaluberrimus ſanct. Antonius de Padua, & ſanctus Ludouicus filius primogenitus regis Siciliæ, ad quem tria regna de iure pertinebant, qui omnibus abrenuncians, factus eſt Frater Minor. Item ſanctus Bonauentura Cardinalis de balneo regio Epiſcopus Albanenſis. Et ſanctus Bernardinus de Senis. Et quinq; ſancti Martyres apud Marochium paſſi cum alijs quàm pluribus martyribus, de quorum martyrio tractat Magiſter Bartholomęus Piſanus, vbi ſupra fructus octauo, & conformitate octaua, parte ſecunda. Multos etiam produxit alios ſanctos fratres vita, & miraculis clariſſimos, qui ſunt quodammodo innumerabiles, de quorum pluribus qui fuerunt ante ſua tempora tractat prædictus frater Bartholomæus vbi ſupra. De illis vero qui fuerunt non multis temporibus elapſis vt de beato Ioanne Capiſtrano, beato Alberto de Sartiano, beato Iacob de Marchia, beato Marco de Bononia, beato Damiano de Padua, beato Michaele de Carcano de Mediolano, qui me ad ordinem recepit, beato Cherubino de Spoleto, Bernardino Feltrino, & multis alijs qui maximis coruſcant prodigijs, nimis longum eſſet recitare. De ſecundo etiam ordine produxit plurimos flores, ſcilicet ſanctā Claram de Aſſiſio, cum B. Hortulana matre ipſius ſanctæ Claræ, & B. Agnete eius ſorore. Item ſanctam Agnetam filiam regis Boemiæ, quæ erat deſponſata Federico Secundo Imperatori, & ſpreto ſuo ſponſo & regno intrauit ordinem ipſum, ac multis claruit prodigijs. Item produxit ſanctam Salome de domo regis Poloniæ, & ſanctam Helenam de Padua, beatamque Claram de Viterbio, ac beatam Catharinam de Bononia, cui apparebant ſæpe illi ſancti, de quibus officium faciebat. Vnde in ſuo Breuiario, quod ego, vidi ſcribebat in feſtiuitatibus ſanctorum, de quibuſdam eorum in particulari. Quam ego vidi, & cum ea locutus ſum. Et hoc breuiarium ita gloſſatū, ab aliquo non eſt viſum niſi poſt mortem ſuam. Corpus autem eius eſt palpabile, ductibile, ac integrum. Et ſi aliquis ad illud viſitandum vadit, ſi eſt in mortali peccato, faciem illi turbulētam oſtendit. Si vero eſt in gratia Dei, faciem illi iucundiſſimam exhibet. Cum autem pater Frater Bernardinus Caimus ordinis noſtri, cum quo ego eram, corpus eiuſdem beatæ ſibi oſtendi feciſſet, & ſibi de capillis eius dari poſtulaſſet, qui quotidie creſcunt ſicut & eius vngues, dicente abbatiſſa, ſi potius deſiderabat habere de iam inciſis, an vero vellet quod de nouo à capite eius præciderentur. Ipſe reſpondit quod potius volebat de illis quos tūc habebat in capite, dummodo ipſi beatæ non diſpliceret. Cum autem ipſa Abbatiſſa præcideret capillos eius, prædicta beata iucūdam faciem exhibuit, ita quòd ridere videbatur. Et moniales dixerūt: Ecce pater quomodo libenter vos videt iſta

Multi ſancti primi ordinis B. Franciſci.

Flores multi de 2. ordine producti.

Flores multi de 3. ordine producti.

beata. De quàmpluribus alijs beatis illius ordinis cauſa breuitatis non ſcribo. De tertio etiam ordine produxit multos flores, ſcilicet ſanctum Ludouicum regem Franciæ, ſanctum Elzearum comitem Ariani, qui cum beata Delphina vxore ſua in matrimonio ſeruauit perpetuam virginitatem. Item ſanctum Iuonem iuris vtriuſque doctorem, presbyterumque, & confeſſorem de Britannia minori, qui fuit magnæ deuotionis, & contemplationis, atque miraculis claruit: ac ſemel cum Miſſam celebraret in eleuatione ſacramenti, viſus eſt globus igneus ſuper caput eius. Item Beatum Lucenſem ſiue Lucheſium de Podio Bonci, cuius caput ego in manibus habui, & eſt in loco noſtro qui eſt in Thuſcia ſuper montem Imperialem, vbi eſt etiam corpus eius. Et monaſterium noſtrum appellatur ſancti Lucenſis, ſiue Lucheſij. Item produxit ſanctum Lucium confeſſorem qui fuit primus ſanctus de iſto tertio ordine. Et ſanctum Nicolucium de Senis, ac beatum Iacobum de Laude ſacerdotem, & miraculis clarum. Et beatum Petrum Romanum qui ſub Soldano fuit martyrizatus, & ſanctum Bonazicum de Vulterra, & beatum Petrum de Colle, ac beatum Alexandrum de Peruſio, & beatum Leonem Archiepiſcopum Mediolani, & beatum Gualterium Epiſcopũ Triuiſij, & beatum Richardum Epiſcopum Foſſombroni, ac beatũ Alexandrum magiſtrum Theologiæ, & beatum Carolum, ac beatum Landonem de monte Feltro, & beatum Ioannem de Vrbino, ac B. Ioannem de Rauenna, & beatum Torellum de Pupio, ac B. Bartholum de ſancto Geminiano, & beatum Petrum Pectinarium de Senis, ac beatum Robertum Dominum Arimini, & beatum Thomaſutium de Fulgineo, prophetam, ac miraculis clariſſimũ. Similiter quo ad mulieres produxit ſanctam Eliſabeth filiam regis Vngariæ, quæ fuit vxor Landegauij Ducis Lotharingiæ. Item ſanctam Roſam de Viterbio, ſanctam Margaritã de Corthona, ſanctam Bonadonam de Podio Bonci, vxorem ſancti Lucheſij, beatam Aemilianam de Florentia, & beatam Claram de monte Falci, in cuius corde inuentus eſt ſculptus crucifixus cum omnibus myſterijs paſſionis, & tres paruæ pilæ in eius pectore repertæ ſunt, quarum vna tantum ponderat quantum duæ, & quantum omnes tres ſimul. Et non plus ponderãt omnes tres ſimul quàm vna ſola. Per quod ſignificatur quòd ipſa habuit continuam memoriam paſſionis Chriſti, & perfectam fidem vnitatis diuinæ eſſentię, & æqualitatis trium perſonarum diuinarum. Quæ omnia ego proprijs oculis aſpexi. Item beatam Eliſabet Imperatricem Romanorum, vxorem Caroli quarti Regis Francorum, & Imperatoris, quæ miraculis coruſcauit. Et beatam Blancam reginam Francię, Matrem ſancti Ludouici regis Francorum, quæ ſignis, & miraculis claruit. Et beatam Meam de Senis, & beatam Paſchalinam de Fulgineo, & beatam Michelinam de Piſauro, ac beatam Angelam de Fulgineo, quæ duodecim annis quotidie ſumpſit dominicum corpus nihil aliud manducans, ſed illo cibo cœleſti refecta, orationi, & contemplationi vacabat. Item beatam Beatricem de Ruſconibus Comitiſſam, quæ noſtris temporibus fuit, & à ſeptem annos citra mortua eſt, multiſq; miraculis claruit, & eſt ſepulta Mediolani in Eccleſia noſtra ſancti Angeli. Vt etiam dicit Magiſter Bartholomæus Piſanus vbi ſupra. Iſte ordo commendari poteſt de nobilitate. Nam multi magni homines de diuerſis regnis Chriſtianitatis, comites, duces, principes, barones, & nobiles, tam viri quàm mulieres, fuerunt de tertio ordine beati Franciſci. Inter quos vltra ſuperius enarratos fuit illa Regina Vngariæ, quæ fecit monaſterium campi regis in Auſtria. Et alia Regina Vngariæ mater regis Ludoui. Iſtum quoque habitum induit quædam Imperatrix Conſtantinopolis, & vna Regina Cathaloniæ, & Rex Iacobus Dux Burgundiæ, & magiſter magnifici Domini Ioannis Iacobi de Triultio

noltio & Dominus Bartholomæus de Vignate, cuius proaui fuerunt domini ciuitatis Laudenſis. Et Dominus Lanzalotus de Decio iuris vtriuſque doctor peritiſſimus, ac lector in ſtudio Papieſi, cum alijs quaſi innumerabilibus.

De tertij ordinis confirmatione.

TErtio huius regulæ inſtitutio fuit Papali teſtimonio commẽdata. Vt enim refert Magiſter Bartholomęus Piſanus in conformitatibus beati Franciſci libr. 1. fructu. 2. conformitate. 2. part. 2, Dominus Papa Gregorius nonus, qui beatum Franciſcum canonizauit, in quadam proſa, quæ incipit: *Caput draconis eum ſic commendat* di. *Verum de Chriſti latere nouum legatus mittitur, in cuius ſacro vexillum crucis cernitur. Franciſcus princeps inclytus ſignum regale baiulat, & celebrat conuiuium per cuncta mundi climata. Contra draconis ſchiſmata, acies trinas ordinat expeditorum militum ad fugandum exercitum, & tres cateruas dæmonum quas draco ſemper roborat.*

Quo tempore B. Franciſcus hos tres ordines inſtituit.

QVo ad ſecundum principale primæ contemplationis, ſcilicet de inuentionis huius ordinis tẽporalitate eſt ſciendum ſecundum Magiſtrum Bartholomæum Piſanum, vbi ſupra lib. 1. fructu. 8. & conformitate. 8. parte 2. quod ſanctus Franciſcus nõ ſtatim vt mundo abrenunciauit, inſtituit prædictos ordines. Nam vt dicit legenda trium ſociorum: Primo vilem habitum Eremiticum non alicuius religionis, ſed pœnitẽtialem circa duos annos portauit, & poſtea habitum quem fratribus ſuis dedit, aſſumpſit. Et ſic anno ſecundo à ſua conuerſione ordinem Fratrum Minorum inchoauit, videlicet an. 1207. die 16. Aprilis. Ordinem vero ſanctæ Claræ inſtituit anno ſexto a conuerſione ſua.

B. Franciſcus à Deo fuit directus in mũdum, vt iſtos tres ordines inſtitueret.

ESt autem ſciendum, quod beatus Franciſcus fuit à Deo directus in mundum, ad inſtituẽdum hos tres ordines in apertione ſexti ſigilli, vt ait ſanctus Bonauentura, in prologo maioris legendæ ipſius beati Franciſci. Quod demõſtrauit Ioannes Euangeliſta, Apocal. 6. & 7. quòd in apertione ſexti ſigilli fuit à Deo miſſus Angelus, id eſt, ſtigmata Ieſu Chriſti. Et ipſe Dominus Ieſus reuelauit ſancto Bonauenturæ, quòd beatus Ioannes non intellexit in prædicta prophetia de alio quam de ſancto Franciſco, & hoc affirmauit ipſe ſanctus Bonauentura legens Pariſijs, & iurauit ſic eſſe veritatem. Dicit autem magiſter Bartholomæus Piſanus, vbi ſupra fructu. 2. & conformitate. 2. parte. 2. quòd nouum teſtamẽtum in veteri teſtamento eſt ſicut rota in rotam, iuxta viſionem Ezechielis prophetæ. 1. ſui libri. cap. Quare quemadmodũ in veteri teſtamento fuerunt ſeptem ſigilla; Ita & in nouo. Id eſt, ſicut totum tempus veteris teſtamenti per ſeptem circula voluitur, ita & tempus noui teſtamenti. In quorum quolibet, etſi plures homines perfecti miſſi ſint à Deo, qui per omnia tempora non ceſſat mittere ſanctos ſuos ad excolendam vineam ſuam, id eſt, Eccleſiam, & conuertendum peccatores ad pœnitentiam; In omni tamen ætate inter ipſos ſanctos ſic deſtinatos, fuit aliquis præcipue miſſus ipſi Deo acceptiſſimus, & ſingularis. Primum autem ſigillum veteris teſtamenti fuit mundialis fabricationis, & primordialis obliquationis. Et incœpit ab Adam, ac durauit vſque ad Noe. Quo tempore licet ſingulariſſimus fuerit Adam, quia tamen principium fuit noſtræ præuaricationis, non computatur inter electiſſimos Dei. Fuerunt quoque alij electi, vt Abel, Seth, & Enos, qui incœpit inuocare nomen Domini Geneſ. 4. Tamen præcipuus inter eos fuit Enoch, de quo dicitur, Geneſ. 5. quòd *ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* Et Eccleſiaſtic. 44. quòd *placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum.* Et ipſe Enoch debet venire tempore Antichriſti. Apocalyp. 11. Ad quem autem finem, vſq; ad illud tempus ſeruatur in paradiſo terreſtri, ponitur Eccleſiaſtic. 44. vbi poſt prædicta verba ſubditur. *Vt det gentibus ſapientiam*, id eſt, vt prædicet Chriſtum, Dei virtutem, & ſapientiam. Alia autem litera habet: *Vt det gen-*

De ſeptem ſigillis, qui fuerunt in veteri teſtamento.

det gentibus pœnitentiam, id eſt, vt homines ad pœnitentiam conuertat.

De 2. ſigillo. SEcundum ſigillum fuit humanalis declinationis, & infectionis. Et cœpit a Noe, & durauit vſque ad Abraham, quo tempore omnis caro corruperat viam ſuam vitio luxuriæ, propter quod miſit Deus diluuium, quo omnes peremit excepto Noe cum filijs ſuis, & vxoribus eorum. Geneſ. 7. In hoc autem tempore fuit vt ſingulariſſimus Dei electus deſtinatus ipſe Noe, iuſtitiæ præco, de quo habetur. 1. Petr. 3 *Qui inuentus eſt perfectus, & iuſtus, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio*, Eccleſiaſtic. 44.

De 3. ſigillo. TErtium Sigillum fuit ſingularis plebis electionis, & incepit in Abraham, & durauit vſque ad Moyſen. Quo tempore Deus præcipiendo Abrahā, vt exiret de terra ſua, & iret in terrā quam ei demonſtraret. Gen. 12. ipſum cum poſteritate ſua in peculiarem populum ſuū elegit. Quo tempore licet alij fuerint electi Dei, vt Iſaac, Iacob, & filij eius, præcipue tamen ipſe Abraham ſingulariter fuit Deo acceptus, de quo dicitur. Eccleſiaſt. 44. *Abraham magnus pater multitudinis gentium. Et non eſt inuentus ſimilis illi gloria, qui conſeruauit legem excelſi.*

De 4. ſigillo veteri teſtamenti. QVartum ſigillum fuit diuinalis potētiæ demonſtrationis, quia in virtute multa eduxit Deus populum ſuum Iſrael de Aegypto, vt habetur in multis capitulis Exodi. Et iſtud ſigillum incepit à Moyſe, & durauit vſque ad Dauid. Quo tempore licet fuerint etiam alij electi Dei vt Ioſue, & Othoniel Filius Caleb, Iephte, Samſon, ac alij plures. Tamen præcipuus fuit ipſe Moyſes, quem miſit ad liberandum populum ſuum de manu Pharaonis, Exod. 3. De quo Moyſe dicitur Eccleſ. 45. *Dilectus Deo, & hominibus Moyſes, cuius memoria in benedictione eſt. Similem fecit illum in gloriam ſanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placauit. Glorificauit eum in conſpectu regum, & oſtendit illi gloriā ſuam. In fide & lenitate ipſius ſanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Et dedit illi cor ad præcepta, & legē vitæ, & diſciplinæ. Docere Iacob teſtamentum ſuum & iudicia ſua Iſrael.*

De 5. ſigillo. QVintum ſigillum fuit peculiaris dominationis, & incœpit à Dauid, & durauit vſque ad Heliam. Quo tempore licet multi alij miſſi fuerint vt Ezechias, & Ioſias, ac alij plures. Tamen ipſe Dauid fuit præcipuus, qui erat vir ſecundum cor Domini. 1. Regum. 13. *Qui fuit ſicut lux auroræ abſque nubibus rutilans*, ſecundi Regum 23. de quo dicitur Eccleſiaſtic. 47. *Cum leonibus luſit, ſicut cum agnis, & Deus in omni tempore dedit confeſſionem ſancto, qui de omni corde laudauit Deum. Et ideo exaltauit in æternum cornu illius.*

De 6. ſigillo. SExtum ſigillum fuit prophetalis irraditionis, & incœpit à tempore Heliæ, & durauit vſq; ad tranſmigrationem Babylonis. Quo tempore licet multi Prophetæ miſſi fuerint, vt Heliſæus, Iſaias, Hieremias, & alij quàmplures. Tamen Helias fuit præcipuus, de quo dicitur Eccleſiaſtic. 48. quòd *ſurrexit quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardebat. Qui tandem in cælum per turbinem aſcendit*, quarti Regum ſecundo.

De 7. ſigillo veteris teſtamēti. SEptimum ſigillum fuit generalis vexationis. Et incœpit à tranſmigratione populi Iudaici in Babylonem vſque ad Chriſtū. Quo tempore populus Dei fuit multipliciter afflictus, ſcilicet à rege Babylonis, à rege Niniue, à rege Antiocho tempore Machabęorum, & à multis alijs. Quo tempore licet multi electi, fuerint à Domino deſtinati, vt Ezechiel, Daniel, Eſdras, Neemias, & Tobias; præcipue tamen miſſus fuit Simon Oniæ, de quo dicitur, Eccleſiaſt. 50. quòd *fuit quaſi ſtella matutina in medio nebulæ.* Ex quibus ſeptem ſigillis patet, quòd ſeptem ſingulariſſimos homines ad mundum renouandum deſtinauit Dominus Deus. Quorum adinſtar

ſeptem

Digitized by Google

ſeptem ſigilla ponuntur in nouo teſtamento, de quibus ſex iam vt creditur transierunt, & ſeptimum expectatur, ſiue iam incœpit: hæc Magiſter Bartholomæus Piſanus vbi ſupra, qui etiam ſubdit ſic:

De ſeptem ſigillis noui teſtamenti.

NOui teſtamẽti primum Sigillum fuit viſceralis miſerationis plenitudinis, ſcilicet gratiæ. Quo tempore Deus Pater propter nimiam charitatem ſuam miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati. Quo tempore, etſi Ioannes Baptiſta ſit miſſus à Deo Ioannis primo, tamen quia venit in teſtimonium IESV Chriſti: Ipſe Dominus Ieſus fuit ille ſingulariſſimus, & incõparabilis à Deo patre miſſus ad mundum renouandum, & redimendum, qui fuit verus Deus, & homo potens in opere, & ſermone. Lucæ vltimo.

De 2. ſigillo noui teſtamenti.

SEcundum ſigillũ fuit Apoſtolaris prædicationis. Et incepit ab aduentu Spiritus ſancti in Apoſtolos in die Pentecoſtes, & durauit vſque ad tempus perſecutionis Tyrannorum. Quo tempore licet miſſi fuerint omnes Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti, qui prædicauerunt per vniuerſum mundum fidem ipſius, iuxta illud Pſalm. 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Sicut eis impoſuerat ipſe Dominus Ieſus Matthæi, & Marci vltimo. Qui etiam ſcripſerunt Euangelia: Matthæus enim ſcripſit in 39. Marcus in 45. Lucas in 53. Ioannes vero in 63. anno Domini. In hoc etiam ſigillo fuit Dionyſius Areopagita, qui floruit in anno Domini 80. Tamen ſingulariter miſit Dominus Apoſtolum Paulum, qui fuit vas electionis à Chriſto directum, ad portandum nomen eius coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael. Actuum 9. Qui Apoſtolus vocatur ſegregatus in Euangelium Dei. Roman. 1. Raptuſque fuit vſque tertium cœlum. 2. ad Corinth. 12. Qui etiam plus omnibus laborauit, primæ ad Corinth. 15.

De 3. ſigillo noui teſtamenti.

TErtium ſigillum fuit victorialis triumphationis, ſcilicet tempore martyrum. Et incepit à perſecutione Neronis, Domitiani, & aliorum imperatorum, & durauit vſque ad Conſtantini conuerſionem. Quo tempore miſſi fuerunt multi viri inſigniſſimi. Sed præcipue ſanctus Silueſter, qui zelo martyrij flagrauit, & alios ad martyrium animauit, atque ipſum Conſtantinum baptizauit, & fidem Chriſtianam ſtabiliuit. Qui poſtea mortuus eſt anno Domini. 320. Et tunc erat in flore Origenes, & Lactantius. Alij tamen dicunt quod ille qui fuit tempore martyrum, ſingulariter deſtinatus fuit ſanctus Laurentius. In cuius ſignum Eccleſia eius martyrium honorabilius alijs ſolemnizat.

De 4. ſigillo noui teſtamenti.

QVartum ſigillum fuit carnalis ſubiugationis, & incepit à baptiſmo Conſtantini, & durauit vſque ad tempora beati Benedicti. Quo tempore floruerunt multi ſancti homines, qui mundum illuſtrauerunt vita, & doctrina. ſ. Boetius qui fecit librum ſuum de conſolatione, cum eſſet incarceratus Papiæ in 336. anno Domini. Floruerunt etiam anno. 343. Chryſoſtomus, Hilarius, Euſebius, & Baſilius qui mortuus eſt in 370. anno. Floruerunt etiam in 371. anno Gregorius Nazianzenus, & ſanctus Martinus, & in 381. Ambroſius, Hieronymus, & Auguſtinus. Mortuus eſt autem ſanctus Ambr. in 390. Hierony. in 398. & Augu. in 400. Oroſius autem erat in flore in 400. anno. Infra tẽpus autem huius ſigilli fuerunt illi ſancti Patres in deſertis, ieiunijs, orationibus, vigilijs, diſciplinis, alijſque auſteritatibus carnem ſubiugãtes, ac mortificantes. Quo tẽpore licet Paulus primus Eremita, alij poſt eum plures ſanctitate famoſi fuerint, præcipuus tamen fuit ſanctus Antonius Abbas, pater quaſi omnium monachorum, & anachoritarum Magiſtri Pauli ſimplicis, Hilarionis, Macharij, & multorum aliorum. Cui poſt ſuperationem dæmonum dixit Chriſtus: *Quia viriliter pugnaſti,*

guaſti, faciam te per totum orbem nominari. Quo nomine multi ſunt ad ſanctè peragẽdum inuitati.

De 5. ſigillo noui teſtamenti.

QVintum ſigillum fuit mirabilis mũdi ſubleuationis à preſſuris, quæ erãt in orbe per gẽtes Vvandalorum, Gothorum, Longobardorum, & multorũ aliorum. Quo tempore miſſi ſunt probi viri, prout ſanctus Gregorius recitat in libris Dialogorum, qui mirabiliter mundum ſignis & virtutibus ſubleuauerunt. Sed inter eos miſſus eſt ſingulariſſimus vir re & nomine, Benedictus, cuius conuerſatio, vita, & doctrina qualis fuerit, beatus Gregorius in 2. libr. Dialogorum clariſſime demonſtrat. Mortuus eſt autem ſanctus Benedictus ann. Domini 518. Hoc autem ſigillum durauit vſq; ad tempus Franciſci. Infra quod tempus floruerunt multi excellentiſſimi viri, maxime ſanctus Gregorius Papa, qui mortuus eſt anno Domini 606. Venerabilis vero Beda floruit in 690. Ordo autem Carthuſiẽſis incepit in 1092. Ciſtercienſis vero in 1098. Floruit autem Hugo de S. Victore in 1108. Et S. Bernar. in 1153. Gratianus vero & Petrus Lombardus ſcripſerũt libros ſuos in 1171. Ordo autem Prædicatorum fuit confirmatus per Papam Honorium in 1201. Ordo vero Minorum fuit confirmatus primo per Innocentium Tertium in 1207. ſed ſine bulla. Poſtea vero Honorius Papa eundem confirmauit cum Bulla in 1217.

De 6. ſigillo noui teſtamenti.

SExtum ſigillum fuit pœnitentialis, & paſſionalis crucis renouationis. Et incepit à tempore beati Franciſci, vel a natiuitate eius, quæ fuit in 1178. vel à conuerſione eiuſdem quæ fuit in 1206. Mortuus eſt autem beatus Franciſcus in 1226. Sanctus vero Dominicus in 1221. ante Seraphicum Frãciſcum defunctus eſt. Communiter tamen tenetur, quod ſextum ſigillum incepit à cõuerſione ſancti Franciſci, ſcilicet tempore Federici Secundi Imperatoris regis Siculorũ in 1206. Qua apertione ſigilli, vt prædictum fuerat Apocal. 6. *Factus eſt terræmotus magnus*, ſcilicet perſecutionis Eccleſiæ. *Et ſol factus eſt niger*, id eſt, Dominus Papa, qui tempore huius Imperatoris, propter eius perſecutionẽ fugit, & non inueniebatur, & tandem repertus eſt Venetijs in quodam hoſpitali. *Et Luna facta eſt ſanguinea*, id eſt, Eccleſia deſignata per Lunam, facta eſt ſanguinolenta, quia multi clerici eidem Federico non adhærentes occiſi ſunt. *Stellæ quoque ceciderunt de cælo*, quia multi prælati per ſtellas deſignati ceciderũt de cęlo militantis Eccleſiæ, per adhæſionem ad ipſum Federicum. Tempore enim huius Federici Romana Eccleſia valde vexabatur per Saracenos ab ipſo Imperatore ad partes fidelium adductos. Ita vt nullus auderet Papam, aut Romanam Eccleſiam nominare, nec Chriſtum vel Apoſtolos ſequi. Sed vita Chriſti erat in contemptum per deſpectum paupertatis, & appetitum diuitiarum, & per ambitionem ſuperbiæ. Tũc autem aperto hoc ſigillo vt Ioannes teſtatur Apoc. 7. *Ab ortu ſolis*, id eſt, de ciuitate Aſſiſij in oriente poſita, aſcendit Angelus; id eſt, Franciſcus, puritate & ſanctitate Angelis conſimilis, directus à Domino cum ſigno Dei viui, id eſt, cum ſtigmatibus Ieſu Chriſti ad renouandam, ſcilicet perfectionis ſemitam, quæ erat obliterata, & ad prædicandam pœnitentiam, Vnde ſanctus Bonauentura in legẽda eius ait de illo: *Denique Spiritus Chriſti vi flammea totus accenſus cœpit vt alter Helias, virtutis æmulator exiſtere. Cœpit & aliquos ad iuſtitiam perfectam inducere. Cœpit & cæteros ad pœnitentiam inuitare.*

B. Franciſcum à Deo deſtinatum fuiſſe ad prædicandum pœnitentiam oſtenditur.

QVod autem Franciſcus ſit à Deo deſtinatus ad prædicandam pœnitentiam, patet primò Innocentij tertij teſtimonio, qui regulam approbans dedit B. Franciſco, ac ſocijs eius de prædicanda pœnitentia mandatum, vt habetur in legenda eius. Patet ſecundo ex inſtitutione primi ordinis, & ſecundi qui omnes ſunt in maxima auſteritate fundati. Patet & tertio

ex in-

Digitized by Google

ex inſtitutione tertij ordinis, quem de pœnitentia nuncupauit. Et inquit ſanctus Bonauentura in prologo maioris legendæ: *Secundum imitatoriam quoque ſimilitudinem præcurſoris deſtinatus à Domino, vt viam parans in deſerto altiſſimæ paupertatis tã exemplo quam verbo pænitentiam prædicaret*, hæc ille. Beatus igitur Franciſcus figuratus fuit per illum cui præcepit Deus Ezechiel. nono, vt ſignaret Thau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium, ne occiderentur ab Angelo percutiente. Venit enim ad imprimẽdam memoriam paſſionis Chriſti in cordibus fidelium, vt accepta cruce pœnitentiæ non timeant diabolum, nec perſecutiones Antichriſti proxime venturi. Dedit autem CHRISTVS ſua ſtigmata beato Franciſco, tanquam veſtimenta camerario dilectiſſimo, & tanquam inſignia ſua nuncio ſuo fideliſſimo, & tanquam bullam ſuam præconi maximo, & tanquam arma ſua militi ſtrenuo, & tanquam vexillum ſuum valenti capitaneo, vt omnes eum ſecure ſequantur per viam pœnitentiæ. Vnde canit Eccleſia: *Decus morum Dux Minorum Franciſcus tenens brauium, &c.*

De 7. ſigillo noui teſtamenti.

QVia vero de iſto ſigillo ſexto iam prę terierunt anni 290. profecto conſtat quod ſeptimum & vltimum Sigillum, aut iam apertum eſt, aut in proximo aperietur ſcilicet tempore Antichriſti. In natiuitate enim eius aperietur. Et ideo quia ipſe Antichriſtus non cognoſcetur, nec incipiet perſecutionem ſuam, niſi quando habebit triginta annos. Fortaſſe nunc eſt illi ætati proximus, & conſequenter cito erit huiuſmodi mundi finis vltimus.

Qualiter regula tertij ordinis fuerit inſtituta.

QVo ad tertium in prima contemplatione principaliter videndum, ſcilicet qualiter hæc regula fuit inſtituta, reſpondetur quod vt patet ex chronicis ordinis noſtri, triplici medio fuit inſtituta, ſcilicet diuinæ inſpirationis, feruentis prædicationis, & zeli charitatis. Quo ad primum dicit ſanctus Bonauentura in quarta parte legendæ maioris, quod poſt religionis approbationem factam à Domino Innocentio Tertio cœpit beatus Franciſcus tractare cum ſocijs, vtrum inter homines conuerſari deberet, an ad loca ſolitaria ſe conferre. Et cum per orationis inſtantiam diuinæ ſuper hoc voluntatis beneplacitum requiſiſſet, ſupernæ reuelationis illuſtratus oraculo intellexit, ſe ad hoc miſſum à Domino, vt Chriſto lucraretur animas quas diabolus conatur auferre. Ideoque magis omnibus quam ſibi ſoli viuere pręlegit, illius prouocatus exemplo, qui vnus pro omnibus mori dignatus eſt. Vnde ſe quodam tugurio recollegit prope Aſſiſium, vt poſſet pro loco & tempore populis prædicare. Licet autem hoc tempore beatus Franciſcus prædicaret, non tamen aſſidue, vt poſtea fecit, quia magis orationi quam pędicationi vacabat, vt inquit Magiſter Bartholomæus Piſanus in prim. libro cõformitatum, fructu. 10. & conformitate. 10. & habetur etiam in chronicis ordinis noſtri. Anno autem à conuerſione ſua. 14. ſecundum quod habetur in legenda eius antiqua, & etiam ponitur in 12. parte legendæ maioris, fuit in magna cuiuſdam dubitationis agonia: An videlicet orationi vacaret aſſidue? An prædicando per mundum diſcurreret? quam terminandam propoſuit ſuis ſocijs multis diebus ab oratione rediens. Et hanc dubitationem incurrebat cogitando bona orationis, & prædicationis. Nam quod deberet eligere aſſiduitatem in oratione, inducebatur primo, quia maiorem ſibi videbatur accepiſſe gratiam orandi quam prædicandi. Secundum autem Philoſopho. 1. Politic. Debemus ſemper vti rebus ad id, propter quod datæ ſunt nobis à ſapientiſſimo datore. Secundo ad hoc dicebatur quia in oratione videtur lucrum, & cumulatio gratiarum. In prædicatione vero diſtributio donorum cœlitus acceptorum. Tertio quia in oratione eſt purificatio interiorum, affe-

De his quæ inducebant S. Franciſcum ad orationis aſſiduitatem.

ctu vnito ad vnum, verũ, & ſummum bonum cum vigoratione virtutis. In prædicatione vero ſpiritualium, puluerizatio pedum, diſtractio circa multa, & relaxatio diſciplinæ. Quarto quia in oratione Deum alloquimur, & ipſe nos, & quaſi Angelicam vitam agentes, inter Angelos conuerſamur. In prædicatione vero multis oportet vti cõdeſcenſionibus humanis ad homines. Inter eos viuendo, humana videre, & cogitare, dicere & audire. Sed pro alia parte, ſcilicet quod prędicationi potius deberet inſiſtere, & vacare, argumentum erat quod præ omnibus ponderat apud Deum, ſcilicet quod vnigenitus Dei Filius qui eſt ſapientia patris, propter ſalutem animarum deſcendit de ſinu patris, vt ſuo mundum informans exemplo verbum ſalutis hominibus loqueretur, quod ſacri ſanguinis precio redimeret, & mundaret lauacro, ac poculo ſuſtentaret, nihil ſibi omnino reſeruans quod non ad ſalutem noſtram liberaliter erogaret, quia nos omnia debemus agere ſecundum exemplar eorum quæ videmus in ipſo tanquam in monte ſublimi, videtur magis placitum Deo, quod intermiſſa orationis quiete foras egrediatur ad prædicationis laborem. His ergo argumentis ad partes exiſtentibus, licet multa noſſet tam ſpiritu prophetico, quam irradiatione diuina; Tamen hanc quæſtionem ad liquidum diſſoluere non valebat, Deo ſic permittente, vt prædicationis ſibi iniunctum officium, potius diuina auctoritate quam humana voluntate declararetur aſſumptum ab ipſo, & à Deo ſibi præceptum & impoſitum. Cum igitur humillimus eſſet, non erubeſcebat à minoribus parua quærere, qui magna didicerat à magiſtro ſupremo. Vnde miſit fratrem Maſſeum ſocium ſuum ad fratrem Siluestrum, qui in monte Subaſio in loco de carceribus morabatur, & erat tantæ ſanctitatis, & gratię, quod quicquid in oratione à Deo petebat, ſtatim exaudiebatur, & cum eo loquebatur ſicut amicus cum amico. Et propterea ſanctus Franciſcus magnam deuotionem, & fidem habebat in eo. Præfato igitur Fratri Silueſtro miſit dicendo, vt ſuppliciter DEVM rogaret, quatenus ei indicaret, quod ſibi plus placeret, an quod alijs prædicaret, vel quod orationi continue vacaret. Et ſimiliter ad beatam Claram miſit, vt ipſa cum aliquibus de magis puris, & ſpiritualibus ſororibus per orationem, diuinum beneplacitum ſuper hoc poſtularet. Frater autem Maſſeus, ſocio aſſumpto perrexit ad eos, & illis ambaſſiatam fecit beati Franciſci. Statim ergo beatus Frater Silueſter ad orationem perrexit, & in oratione diuinum reſponſum habuit. Et ad Fratrem Maſſeum exiens dixit: Hæc dicit Dominus, vt dicas Fratri Franciſco, quod ipſum non propter ſe ſolum vocauit, ſed vt fructum faciat animarum, & multos per eum lucretur. Idem quoque reſpondit beata Clara, dicens ſe habuiſſe à Domino, quod ſuum beneplacitum erat, vt ad prædicandum exiret. Reuerſo igitur fratre Maſſeo, beatus Franciſcus eum in charitate recipiens, illi pedes abluit, & refectionem parauit. Deinde cibo ſumpto eum vocauit ad ſiluam. Et nudato capite, manib. cancellatis genu flectens interrogauit dicens: Quid iubet Dominus meus Ieſus Chriſtus, vt faciam? Reſpondit autem Frater Maſſeus, quod quod tã ſanctæ Claræ, & ſororibus, quam Fratri Silueſtro vna erat facta reſponſio Ieſu Chriſti, ſcilicet quod volebat eum ire ad prædicandum, quia ipſum non vocauerat propter ſe tantum, ſed etiam propter ſalutem aliorum. Ex quib. patet primum, ſcilicet quod ad prædicandam pœnitentiam B. Franciſcus inductus fuit diuina inſpiratione, imò præcepto. Et conſequenter ad inſtituendũ ipſum ordinem de pœnitentia.

Oſtenditur etiam ordinem iſtum

SEcundo inſtituit iſtum ordinem mediante feruenti prædicatione. Vnde de illo ait ſanctus Bonauentura in 4. parte legendæ maioris: *Factus igitur Euangelicus mediante præco,*

feruenti prædicatione fuiſſe inſtitutum.

præco, ciuitates circuibat, & caſtra, non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in virtute ſpiritus, annuncians regnum Dei, Domino dirigente loquentem reuelationibus præuijs, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Erant autem ipſius eloquia virtute ſpiritus ſancti plena, & medullas cordis penetrantis. Ita vt in vehementem ſtuporem audientes conuerterent, & obſtinatorum mentes efficacia virtuoſa mollirent. Vnde prædicationis eius feruore ſuccenſi quàmplurimi vtriuſque ſexus in coniugali pudicitia Domino famulantes, ſecundum formam à viro Dei acceptam nouis ſe pœnitentiæ legibus vinciebant. Quorum ordinem temporis in proceſſu fratrum de pœnitentia vir Dei appellandum decreuit, hæc ille.

Tertius quoq; ordo zelo charitatis fuit inſtitutus.

TErtio iſtum ordinem inſtituit zelo charitatis. Vnde in eius legenda dicitur quod habita reſponſione prædicta à fratre Maſſeo, ſurgens continuo ſuccinxit ſe, nullaque prorſus mora contracta, dixit ipſi fratri Maſſeo: Eamus. Ipſumque aſſumens in ſocium, & fratrem Angelum, ibat cum tanto feruore vt diuinum exequeretur imperium, tamq; celeriter percurrebat, ac ſi facta manu Domini ſuper eum nouam induiſſet è cælo virtutem. Quaſi enim fulgur in impetu ſpiritus pergebat, non attendendo ad viam ſeu ſemitam. Et ſic eundo deuenit ad quoddam caſtrum nomine Canarium, quod eſt diſtans ab Aſſiſio per quatuor milliaria, & eſt prope Beuanrum, & vulgariter dicitur Canaio: in quo quidem caſtro cum tanto feruore prædicauit, quòd omnes tam viri quàm mulieres volebant relicto caſtro ire poſt eum. Sanctus verò Franciſcus dixit illis, Non faciatis. Quia ego ordinabo pro ſalute veſtra quid agere debeatis. Et ex tunc cogitauit facere ipſum tertium ordinem, qui dicitur continentium ſeu fratrum & ſororum de pœnitentia. Prædicta autem confirmat ſancta mater Eccleſia, quæ in officio eius canit: *Sanctus Franciſcus præuijs orationum ſtudijs quid facias inſtructus non ſibi ſoli viuere, ſed alijs proficere vult Dei zelo ductus.*

Regula tertij ordinis eſt magnæ perfectionis ac magni meriti.

SEcunda principalis contemplatio circa iſtum ordinem dicitur perfectionis. Pro cuius expeditione eſt ſciēdum, quòd iſta regula eſt magnæ perfectionis contentiua, & eius obſeruatio eſt magni meriti. Vnde S. Bonauentura in legenda beati Franciſci ait: *Sicut in cælum tendentibus pœnitentiæ viam omnibus conſtat eſſe communem; ſic & hic eſt ſtatus clericos & laicos, virgines, & coniuges in vtroque ſexu admittens, quanti ſit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipſorum patratis miraculis innoteſcit,* hæc ille. Dico igitur quòd in iſta regula continentur duodecim perfectiones de ſacro fonte Euangelij, & veteri teſtamento collectæ, quæ ſunt tanquam duodecim portæ Hieruſalem. Apoc. vlt.

De prima perfectione contenta à regula tertij ordinis B. Franciſci.

PRimò enim continet fidem, quia oportet ſecundum tenorem ipſius regulæ, quòd hunc ordinem ingredientes ſint fideles ac Catholici, & Eccleſiæ Romanæ obedientes. Et quòd prius examinentur de fide Catholica. Ita quòd nullus hæreticus in eo recipiatur, & ſi fuiſſet receptus expellatur, quia fides eſt fundamentum omnium virtutum, iuxta illud Heb. 11. *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, &c.* Et *vbi non eſt fundamentum, ſuperædificari non poteſt.* c. cùm Paulus. 1. q. 1. Et ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Heb. 11. Et hæc perfectio ſumpta eſt in Euangelio Ioan. 20. vbi ait Dominus: *Noli eſſe incredulus, ſed fidelis,* & Eccleſ. 2. *Qui timetis Dominum, credite illi,* & Apoc. 2. Dominus ait: *Eſto fidelis vſq; ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*

De 2. perfectione.

SEcundò cōtinet ſpem, quia hortatur ad pœnitentiam. Promiſit autem Deus in Euangelio vitam æternam pœnitentibus, dicens Matt. 4. *Pœnitentiam agite. Appropinquabit enim regnum cælorum.* Econtra verò eſt de non pœnitentibus, quibus dicitur Lucæ 14. *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis.* Cùm igitur iſte ordo ſit de pœnitētia, ideò quilibet eius regulam obſeruās, poteſt ſperare vitam ęternam, & dicere Deo cum propheta. Pſal. 30. *In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.*

De 3. perfectione à regula tertij ordinis contenta.

TErtiò continet charitatem. Nam præcipit reconciliationem cum proximo. Et hoc colligitur ex Euangelio Matt. 5. in quo Saluator ait: *Diligite inimicos veſtros &c.* ibidem: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, dimitte ibi munus tuum, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Deus enim non habet grata opera quæ facit ille, qui eſt in diſcordia & odio cum proximo ſuo. Vnde inquit Aug. in lib. de verbis Domini: *Non poteſt concordiam habere cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano.* Debetis ergò remittere iniurias his qui offenderunt, iuxta illud Leui. 14. *Ne memineris iniuriæ ciuium tuorum.* Et diligere proximum, & nullum odio habere. Ait enim Dominus Matt. 22. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Nam nullus ſine charitate poteſt ſaluari. c. nullus de pœni. di. 7. Et ideò inquit Apoſt. 1. ad Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.* &c. Item poſt annum probationis, hanc regulam profitens vouet ſeruare præcepta Dei. Quod pertinet ad dilectionem dicente Domino Ioan. 14. *Si diligitis me mandata ſeruate.* Et promittit ſatisfacere, ſi quid contra regulam fecerit. Quia Lucæ 12. dicitur: *Seruus ſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis.* Et ſic profeſſus, non poteſt amplius redire ad habitum, & vitam mundanam, quia ait Dominus, Lucæ 9. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Sicut enim arans, & retro aſpiciens non facit rectum ſulcum, ſic in ſeruitio Dei retro aſpiciens, non rectè ambulat in eius obſequio.

De 4. perfectione.

QVartò hæc regula continet iuſtitiam. Vult enim quòd ille qui eſt obligatus alteri, concordet ſecum ſoluendo, fideiubendo vel pignus dando. Et hæc eſt vera iuſtitia quæ vult vnicuiq; tribui quod ſuũ eſt. l. iuſtitia. ff. de iuſt. & iu. & Inſti. eo. in prin. & c. ſi ſeculi leges. 12. q. 2. Et hoc colligitur ex Euangelio dicente Matt. 18. *Redde quod debes,* & Matt. 23. *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Sine hac n. virtute nemo poteſt conſequi vitam æternã. Quia ſecundùm omnes Theologos in 4. di. 15. *Quicunq; iniuſtè poſſidet rem alienam, vel contra iuſtitiam damnificauit aliquem, & non vult reſtituere, & ſatisfacere, viuit in peccato mortali.* Vnde dicitur in c. peccatum niſi reſtituatur malè ablatum. Quia etiam ſecundùm iuſtitiã nemo poteſt alteri obligare rem, quæ alicui eſt particulariter obligata. Cùm vxores ſint poſitę ſub viri poteſtate, dicente Deo primæ vxori. Gen. 3. *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* De quo etiam habetur in c. manifeſtum, & c. eſt ordo. & c. hæc imago. & c. cùm caput. & c. mulierem. & c. mulier. 33. q. vlt. Ideò ordinauit hæc regula, quòd maritatæ nõ poſſint iſtum ordinem intrare maritis inuitis. Et hoc colligitur ex Euangelio. Io 4. in quo cùm mulier Samaritana petiſſet à Chriſto aquam ſalutarem, de qua locutus fuerat ipſe Dominus, dixit ei Ieſus: *Vade voca virum tuum.* Hæc enim aqua ſalutaris ſignificat hanc ſanctam regulam.

De 5. perfectione ab hac regula contenta.

QVintò hęc regula continet pietatem. Primò erga propriam animam, iuxta illud Eccle. 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Et ideò ne contingat ex inopinata morte inordinatũ aliquid relinqui, & aliquem damnari, vult vt quilibet ſic ordinet facta ſua, quod ſemper mori ſit paratus. Propter quod ſtatuit, quòd omnes qui habent factionem teſtamenti, faciant illud infra tres menſes ab ingreſſu ordinis, vt adueniente morte poſſint liberè vacare ſacramentis Eccleſiæ ſuſcipiendis, & tranſire de hac vita ſine aliqua temporalium occupatione. Et hoc collectum fuit Iſai. 38. *Diſpone domui tuæ, &c.* Item continet pietatem erga proximos, dum præcipit, vt orẽt pro viuis & defunctis. Dicit enim Aug. in ſerm. ad Ere. *Cupis vt tui miſereatur Dominus? Fac vt proximo miſerearis. Tanto enim recipies in alia vita, quantum facies in præſenti.* Itẽ vult vt ſoluatur denarius viualis maſſario deputato ſemel in menſe, quo ſubueniatur paupe-

Digitized by Google

pauperibus & infirmis. Et ſi quis eorum infirmatur, viſitetur à miniſtro, & ab alijs, vt audire poſſint in die iudicij Dominum eis dicentem: *Infirmus eram, & viſitaſtis me.* Matt. 25. Item vult, quòd ſi aliquis ex ipſa ſocietate moriatur, alij faciant eum ſepeliri, & interſint exequijs eius, & quòd litterati pro anima ipſius dicant 50. pſalmos. Alij verò 50. pater noſter. Et quòd quolibet anno pro viuis & defunctis ipſius ordinis faciant quilibet eorum tres Miſſas celebrari. Et quòd literati dicant pſalterium. Alij centum pater noſter pro dicta cauſa. Ecce quanta pietas huius regulæ. Hoc autem colligitur ex Euangelio Matt. 50. *Si quis dederit vni ex minimis, &c.* & Matt. 25. vbi Dominus ait ſe dicturum in diei iudicij ſuis electis: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare, &c.* Matth. 9. ac Luc. 7. & 23. Chriſtus orauit pro proximis, & Ioan. 11. orauit pro Lazaro mortuo.

De 6. perfectione huius regulæ.

SExtò continet humilitatem, dum ordinat quòd omnes tam viri, quàm mulieres induantur mantellis de pannis vilib. in precio & colore, iuxta illud Hierony. ad Ruſticum monachum dicentis: *Vilis tunica contemptum ſæculi præbet, ita duntaxat ne animus tuus tumeat, ne habitus ſermoque diſſentiant.* Similiter hæc regula prohibet omnem curioſitatem & vanitatem in veſtibus, in cingulo & pellibus, vt in omnibus proteſtentur humilitaté, quam in corde multo magis habere debent. Et hoc colligitur Matt. 11. cùm Dominus ait: *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* Continet etiã humilitatem, dum ſubijcit omnes ipſius ordinis tam miniſtros, quàm alios correctioni & ſubiectioni Epiſcopi, & viſitatoris. Papa autem Sixtus IV. per priuilegium ſuum quod incipit; *Romani Pontificis prouidentia.* cuius tranſumptum authenticum Romæ factum ego habeo, ſubijcit totaliter ipſum ordiné viſitationi & correctioni Generalis, & Prouincialium miniſtrorum, & eorum Vicariorum, & viſitatorum ab eis deputatorum ordinis fratrum Minorum, & inhibet quibuſcunque prælatis Eccleſiaſticis, ne de cætero vllatenus de ipſorum fratrum ac ſororum, de pœnitentia, viſitatione, vel correctione ſe intromittant, vel prædictos fratres Minores aliqualiter impediant in prædictis. Concedens ipſis viſitatoribus, vt omnia Eccleſiaſtica ſacraméta eis miniſtrét quando ſibi videbitur. Quæ omnia fecit vt prædictus ordo melius gubernetur, & reguletur, ac in maiori humilitate & religioſitate conſeruetur. Hæc aut humilis ſubiectio eſt collecta de Euangelio Luc. 2. Vbi de Domino Ieſu dicitur: *Et erat ſubditus illis.*

De 7. perfectione in hac regula contenta.

SEptimò hæc regula continet honeſtatem, dum prohibet confeſſores ſuos intereſſe pompis & ſpectaculis mundanis, choreis, ioculationibus, ludis diſſolutis, conuiuiorum comeſſationibus, & huiuſmodi. Et imponit, vt quantum in eis eſt, totam familiam ſuam ab his reuocent, quia Amos 8. minatur Dominus di. *Conuertam feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum.* Prohibentur etiam tales cõuerſari in locis inhoneſtis, & cum perſonis turpibus, quia talis quiſq; reputatur, qualis in exteriorib. videtur. l. item apud Labeonem. §. ſi quis virgines. ff. de iniu. Item hæc regula ratione honeſtatis præcipit, vt caueãt à iuramentis maximè illicitis, & quòd non recipiant iuramentum niſi pro pace, & huiuſmodi. Quod acceptum eſt ex Euangelio Matt. 5. in quo Dominus ait: *Nolite iurare omnino. Sit autem omnis ſermo veſter eſt, & non. &c.* Item præcipit ne deferãt arma, niſi de miniſtrorum licentia. Quod acceptum eſt ex Euãgelio Matth. 26. in quo Dominus ait Petro: *Mitte gladium in locum ſuum.* & Matt. 5. *Eſto conſentiens aduerſario tuo dum es in via,* & 6. c. *Ego autem dico vobis non reſiſtere malo, ſed ſi quis percuſſerit te in vnam maxillam, præbe ei & alteram. Et ſi quis vult tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.*

De 8 perfectione huius regulæ tertij ordinis B. Franciſci.

OCtauò hæc regula continet ſobrietatem & abſtinentiã, quia vult vt ſint contenti bina refectione in die, niſi forte laboribus ſint preſſi, vt pluribus egeant refectionib. Et vt toto anno in di. Lunæ & Mercurij non comedant carnes, niſi in

itinere

itinere vel religioſorum conuentibus, ſi qui veſcuntur carnibus. Nam tunc indulget ſanctus Franciſcus, quòd cum ipſis conformentur in eorum domibus. Item in infirmitate, in qua medicorum conſcientiam ſequantur. Et in Phlebotomia poſtquam tribus diebus carnes comedere poſſint, niſi accidat dies à lege poſitiua prohibitus, vt dies Veneris, aut vigiliæ, & huiuſmodi. Si etiam dies Natalis Domini venerit in diem Veneris, poteſt comedere carnes. c. explicari. de obſerua. ieiunij, & in illis feſtis quæ ponit regula. Item præcipit, vt toto anno ſemel in hebdomada ieiunent, ſcilicet ſexta feria, & à feſto omnium ſanctorum vſque ad Paſcha addant ieiunio diem Mercurij. Et quòd à ſancto Martino vſque ad Natale Domini ieiunium ſeruent, excepta Dominica, niſi legitima cauſa eos excuſet à ieiunio. Item quòd quadrageſimam communem incipiant à quinquageſima. Hæc autem abſtinentia collecta eſt Lucæ 21. dum ait Dominus: *Attendite ne fortè grauentur corpora veſtra crapula & ebrietate, & curis huius ſeculi*, & Matth. 4. Exemplo Chriſti ieiunantis quadraginta dieb. & quadraginta noctibus, & Eccl. 37. dicitur: *Noli auidus eſſe in omni epulatione, &c.*

De 9. perfectione in hac regula contenta.

Nonò cótinet deuotionem. Nam vult quòd antè & poſt reſurrectionem dicant orationem Dominicam, & vt quotidie pro poſſe Miſſam audiant, & quòd in nocte ad matutinum, & orationem ſurgant, niſi cauſa rationabilis eos excuſet, & quòd clerici dicant officium ſecúdùm ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, vel Eccleſiæ cathedralis vbi habitant. Non clerici verò, dicant ſeptem horas canonicas, vt poſſint in vita æterna dicere Deo: *Septies in die laudem dixi tibi, &c.* Pſalm. 118. Quas horas debent dicere hoc modo. Videlicet pro matutino duodecim pater noſter, pro ſingulis autem horis canonicis ſeptem, addito in prima, & Completorio Miſerere, & Credo. Hęc autem collecta ſunt Deut. 5. & Matth. 4. vbi dicitur: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies*, & Lucæ 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* Item quòd vadant ad Eccleſias Deum laudaturi. Quod colligitur Matth. 21. quando Dominus ait: *Domus mea domus orationis vocabitur.* Et idem dicit quòd pueri clamabant in templo: *Oſanna filio Dauid.* Item præcipit vt confiteantur, & communicentur ſaltem tribus vicibus in anno, ſcilicet in feſto Dominicæ reſurrectionis, Pentecoſte, ac Natiuitatis Domini. Per confeſſionem enim homo acquirit gratiam & miſericordiam à Deo. Et ideò inquit Pſalmiſta: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.* Item per confeſſionem aperiuntur portę paradiſi, & ideò ait idem propheta, Pſalm. 99. *Introite portas eius in confeſſione.* De communiqne autem dicit Dominus Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habebit vitam æternam, & in me manet, & ego in eo.* Et ibidem: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Propter quod de laudabili conſuetudine ordinis non ſolùm cófitentur, & accipiunt corpus Chriſti illis tribus vicibus, quæ ponuntur in regula, ſed etiam pluribus alijs in anno.

De 10. perfectione.

Decimò hęc regula continet exemplaritatem. Præcipit enim vt dent bonum exemplum proximis, vt ſint forma religioſitatis, doctrina omnis virtutis, & exemplar bonorum operum mundanis, cum quibus habitant, & conuerſantur. Quod colligitur Matth. 5. quando Dominus ait: *Vos eſtis lux mundi. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Item præcipit, vt qui proximum ſcandalizant, & ei dant malum exemplum, expellantur de ſocietate, facta trina admonitione, quia dicit Dominus Matt. 18. *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit.* Et iterum: *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credũt, expedit illi, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris, &c.*

Vnde-

De 11. perfectione regulæ tertij ordinis beati Frãciſci.

VNdecimo continet vnionem, præcipiens vt quolibet menſe conueniant in vnum ad audiẽdam regulam. Item iubet vt in pace viuant ſimul, & cum proximis. Vnitas enim & concordia eſt vnum de præcipuis bonis, quæ in congregationibus, & ordinibus eſſe poſſunt, dicente propheta, Pſalm. 132. *Ecce quam bonum, & quam iucundum*, &c. Duodecimo continet diſcretionem, quia in omnibus, quæ præcipit regula poteſt diſpenſare viſitator. Et hoc colligitur, Ioannis. 6. & Matthæi 14. quando ait Dominus: *Facite eos diſcumbere.* Quod poteſt intelligi dictum viſitatoribus cum viderit neceſſitatem, vel rationabilem cauſam. Omnis enim pœnitentia debet eſſe diſcreta, quia diſcretio eſt mater omnium virtutum. c. primo de de officio cuſto. & c. præſentium, prima quæſt. 5. Virtus autem indiſcreta pro vitio reputatur. Deus enim non exigit ab hominibus niſi id quod facere poteſt. Et ideo nimia auſteritas in vigilijs, & ieiunijs reprehenditur. in c. nõ mediocriter, de conſecratione diſtin. 5. Sicut ergo nimis negligens, eſt Deo exoſus, ita etiã nimium, ac indiſcrete auſterus ei non placet. Quia omnia extrema ſunt vitioſa, ſecundo Ethicorum. Medium autem tenuere beati, gloſſa in authen. de conſu. §. 1. Et ideo Ouid. in ſecundo Metamor. inquit: *Inter vtrunque tene, medio tutiſsimus ibis.* Aliam quoque diſcretionem continet hæc regula, ſcilicet quòd miniſtri in hac ſocietate non poſſint eligi ad vitam, ſed ad tempus, vt omnes habere poſſint ſuam partem oneris, & honoris, & vnus non ſemper grauetur tali onere. Officia enim, & honores æqualiter debent diuidi in ciuitate. l. qui originem. § præſes. ff. de mune. & hono. Eſt quoque alia diſcretio huius regulæ. Vult enim Nicolaus quartus, qui ipſam regulam confirmauit, quòd nullus peccet mortaliter tranſgrediẽdo aliquid de his quæ in ea continentur. O ſumma conſcientiæ quies. Et ideo inquit Dominus, Matth. 11. *Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Licet autem communiter votum de ſui natura obliget ad ſeruandum promiſſum ſub pœna peccati mortalis: Tamen votum quod fit in profeſſione huius regulæ, non obligat niſi ad veniale. Quia vouentes non intendunt ſe obligare, niſi ſecundum quod obligantur ex præcepto regulæ, ſecundum voluntatem ſummi pontificis, ipſam regulam approbantis. Hæ igitur duodecim perfectiones ſunt duodecim flores pulcherrimi. Duodecimque ſtellæ paradiſi, quæ in hac regula continentur. Quæ omnia ſi quis perfecte obſeruauerit, poterit dici de illo illud Apocalypſis 12. *In capite eius corona ſtellarum duodecim.* Et beato Franciſco inſtitutori huius regulæ illud Pſalm. 20. *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.* Hæc enim ſancta regula eſt illa, quæ obſeruatores ſuos coronat in cælis. Et ideo profitentibus eam, promittitur vita æterna. Dum recipiens eos ad profeſſionem dicit cuilibet eorum: Et ſi hæc obſeruaueris, promitto tibi vitam æternam. Ipſa quoque eſt ſepes ad diuina mandata ſeruanda. Eſt etiam obſeruatio, & renouatio ſacramenti baptiſmalis, in quo omnes Chriſtiani renunciauerunt diabolo, ac mundo, & pompis eius, c. 1. de conſecra. di. 4. Et ideo ſumma deuotione debet recipi, & obſeruari.

De 12. perfectione.

Propter nouem dignitates valde ſublimis eſt regula pœnitentium beati Franciſci.

QVo ad tertiam principalem contemplationem, ſcilicet exaltationis, & dignificationis huius regulæ, dico quod valde ſublimata eſt propter nouem dignitates quas habuit. Primo propter bullationem. Nam ad oſtendendam excellentiam illius ordinis, & regulæ, Chriſtus inſigniuit inſtitutorẽ ipſius ſigillo ſuæ paſſionis. Vnde ipſe ait, ad Gal. 6. *Ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.* Quia enim appoſitio ſigilli authentici dat fidem veritati. c. ſcripta vero, authentica de fide inſtrumen. Ideo non ſigillo cereo, vel plumbeo, aut aureo, ſed ſigillo Dei viui, voluit hanc regulam eſſe plumbatam. Secundo eſt ſumme dignificata propter dilationem.

De 2. dignificante hanc regulam.

Digitized by Google

lationem. Ipſe enim Chriſtus quaſi ipſo facto prænuncians tres ordines à Beato Franciſco inſtituendos, detulit indumentum coloris birritini. Nam illa tunica inconſutilis quam proprijs manibus ei fecit beata virgo dum eſſet paruulus, quæ cum ipſo creſcente creſcebat, erat de hoc colore, ſicut cum iureiurando teſtatus eſt Mediolani prædicando Beatus frater Baptiſta de Leuanto, ordinis noſtri generalis Vicarius, qui affirmauit ſe eam vidiſſe in quodam caſtro vbi oſtenditur, & conſeruatur cum maxima veneratione. Et ideo non eſt dedecus, ſed maxima gloria portare talem habitum, quem filius Dei detulit, & regina cælorum primitus adinuenit, & fecit. Et eſt veriſimile quod etiam ipſa tali colore indui voluit, vt humiliſſima exiſtens humiliſſimo filio ſuo eſſet etiam in habitu conformis, ſicut erat in vita. Eapropter dicere poteſt Dominus illud, Baruch. 5. *Indui me ſacco.* Et Beata virgo ſimul cum eo dicere poteſt illud, Iob. 16. *Saccum conſui ſuper cutem meam, & operui cinere*, id eſt colore cinereo carnem meam.

De 3. hanc regulam ſublimante

Tertio ſublimatur hic ordo propter approbationem. Aliquid enim redditur authenticum, & ei datur fides propter affirmationem teſtis veridici. c. cum ſuper cauſa, de teſti. Summus autem pontifex Nicolaus quartus hanc regulam eſſe ſaluberrimam affirmauit, & ipſam regulam approbauit, & confirmauit, & priuilegium incipit: *Supra montem catholicæ fidei.* Et ſimiliter Cæleſtinus 5. & Alexander. 4. & Clemens. 5. Ioannes. 22. in extrauaganti, quæ incipit, *Sancta Romana.* affirmat eam eſſe à ſede Apoſtolica confirmatam, & multi alij pontifices. Hanc quoque regulam eſſe per ſedem Apoſtolicam confirmatam affirmat glo. in cle. cum ex eo. de ſen. ex. & in c. vnico de reli. domi. li. 6. & in cle. 1. eodem tit. & ibi Ioannes de Imo. Cum enim ipſam Chriſtus Dei filius ſic exaltauerit, merito eius Vicarius ſummus Põtif. eã in terris laudauit, & approbauit.

De 4. hanc regulam dignificante.

Quarto ſublimatur propter ſanctitatem. Multi enim fuerunt in hoc ordine ſanctiſſimi viri & mulieres, quorum plures ſancta Romana Eccleſia ſanctorum catalogo aſcripſit, vt ſupra viſum eſt. Multi etiam hodiernis temporibus in hoc ordine degunt ſanctitate præclari. Et ideo poteſt hic ordo appellari magnificus in ſanctitate. Exodi. 15. Et de illo dici poteſt illud, Eccleſ. 50. *Gloriam dedit ſanctitatis amictum.* Quapropter cuilibet iſtius ordinis, & illi qui eum poteſt aſſumere, dicitur illud Eccleſiaſt. 30. *Contine, & congrega cor tuũ in ſanctitate eius.*

De 5. hanc regulam dignificante.

Quinto ſublimatur propter nobilitatem. Vt enim ſupra viſum eſt, nobiliſſimi viri, & mulieres, potentiſſimi magnates, & ſapientiſſimi doctores, & in maximis dignitatibus conſtituti quamplures, hunc ordinem intrauerunt, & regulam eius obſeruauerunt. Multi quoque hodiernis temporibus, tam viri, quam mulieres per diuerſas mundi partes ſunt in iſto ordine generoſitate magnifici. Et ideo ipſi ordini poteſt dici, Iſa. 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui,* Et illud Pſal. 40. *Filiæ regum in honore tuo, &c.*

de 6. & 7. hãc regulã ſublimante.

Sexto ſublimatur propter numeroſitatem. Tota enim Chriſtianitas viris & mulieribus hanc regulam ſincere obſeruantibus plena eſt, ita vt de ipſis dici poſſit Pſalmi 39. *Multiplicati ſunt ſuper numerum.*

Septimo propter miraculorum operationem. Vt enim ſupra viſum eſt, multi viri & mulieres iſtius ordinis quampluribus miraculis claruerunt, ex quibus hunc ordinem digniſſimum & authenticum reddiderunt. Quia datur fides alicui propter exhibitionem actus mirifici c. cum ex iniuncto. de hære. Et miracula ſunt ſufficiens teſtimonium cuiuslibet veritatis, capitul. audiuimus. de reli. & vene. ſan.

Octauo

Digitized by Google

de 8. Hanc regulam digniſicante.

OCtauo propter indulgentiarum largitionem. Nam ſancta Mater Eccleſia ad oſtendendam dignitatem huius regulæ, dedit indulgentias eam legere audiẽtibus ſemel in menſe, quando congregantur. Inter alios autem ſummos pontifices Clemens Quintus, quatuordecim quadragenas dedit de indulgentia, qui ſunt dies. 560. vt patet ex eius priuilegio, quod omni menſe in congregatione eorum poſt regulam legitur.

de 9. Regulam penitẽtium B. Frãciſci ſublimante.

NOno ſublimatur propter exemptionem, & Eccleſiaſticam libertatem. Nam fratres & ſorores iſtius ordinis eximuntur à iuriſdictione iudicis ſecularis. Nec coram eo poſſunt conueniri tanquã perſonæ Eccleſiaſticæ, vt patet in litteris Cœleſtini Papæ V. & Gregorij IX. Item ab omnibus oneribus perſonalibus ſicut aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, vt in dictis literis continetur, & in priuilegijs Martini Quinti & Eugenij Quarti, quæ in forma authentica habetur Aquilæ, vt teſtatur ſe vidiſſe Beatus frater Ioannes de Capiſtrano in ſuo tractatu excommunicationum. In quibus priuilegijs declarant prædicti ſummi Pontifices ipſos fratres, & ſorores eſſe immunes non ſolum à iuriſdictione ſeculari, ſed etiam ab oneribus & grauaminibus, tanquam perſonæ Eccleſiaſticæ diuino cultui mancipatæ. Et ita pluries ſententiatum eſt. Ter Brixiæ, item Mediolani, & Bergomi, & Aquilæ, ac in alijs locis. Imo eos verb rantes incidunt in canonem capituli, ſi quis ſuadente 17. quæſtione quart. ita quod efficiuntur excommunicati, licet quidam doctores tenuerint contrarium. Nam gaudent priuilegio clericali, vt magnifice tenuit Dominus Petrus de Vbaldis de Peruſio germanus Domini Baldi, & Angeli, & Dominus Cato de Saccis monarcha iuris Papiæ, & multi alij doctores, quos ad præſens non referam. Inter alios autẽ eſt Franciſcus de Platea in tractatu ſuo excommunicationum. §. 6. verſiculo. 4. vbi allegat Paulum, & Landulfum & Zenzelinum, tenentes quod fratres & ſorores tertij ordinis Beati Franciſci gaudent priuilegio clericali. Beatus quoq; frater Ioannes de Capiſtrano vbi ſupra reprobat opinionem Ioannis Andreæ in cle. cum ex eo. de ſent. excom. & Laurentij doctoris antiqui, ac ſequacium, & dicit eos non bene conſideraſſe regulam ipſius tertij ordinis. Vnde ipſe reſpondendo eorum argumentis probat, quod omnes tam viri quam mulieres tertij ordinis Beati Franciſci profeſſi, & nouitij, & non ſolum matrimonio ſoluti, ſed etiam in coniugio viuentes, gaudent priuilegio clericali, & inter perſonas Eccleſiaſticas numerantur. Qui etiam non tenentur à proprijs vxoribus per aliquot dies in ſeptimana abſtinere, vt dixit Ioannes And. Ex quo concludit ipſe beatus frater Ioannes, quod nec ipſe Ioannes Andreas, nec eius ſequaces talem regulam aſpexerunt, & quod inconſiderate, inaduertenter, & impiouiſe locuti ſunt, & inter alia fundamenta ſic arguit: Perſonæ annexæ ordini per ſedem Apoſtolicam approbato & confirmato, dicuntur Eccleſiaſticæ & religioſæ, & gaudent priuilegio Eccleſiaſticarum perſonarum, vt in c. fi. de reli. domi. & c. vnico eod. tit. in 6. Sed fratres & ſorores tertij ordinis B. Franciſci ſunt huiuſmodi, ergo &c. Et confirmatur per c. duo ſunt genera Criſtianorum 12. q. 1. ibi. Et Deo deuoti, id eſt conuerſi.

SEcundo probatur ſic: Omnes conuerſi dicuntur Eccleſiaſticæ perſonæ, & Deo deuoti d. c. duo ſunt genera. & 17. q. 4. cap. quiſquis. & vtrobique. per gloſſam. Sed patet quod fratres & ſorores tertij ordinis B. Franciſci ſunt Deo deuoti, & ad Deum conuerſi mutantes habitum, & ſtatum, ac traditam ſibi regulam obſeruantes. Ergo inter perſonas Eccleſiaſticas numerari gaudere debent priuilegio Eccleſiaſticæ libertatis per iura ſuperius allegata.

TErtio probatur ſic: Pœnitentes tanquam Eccleſiaſticæ perſonæ gaudent priuile-

Priuilegio clericali, vt dicit gloſſ. in d.c. Quiſquis & allegat. 27.q.1.c. aliud Leo Papa dicit. Si quis pœnitens habet cauſam quam negligere forte non debeat, melius expectet Eccleſiaſticum quam forenſe iudicium, & ſubdit Gratianus: *Non ait propter criminale tantum: Sed generaliter propter quamlibet cauſam, tam ciuilem quàm criminalem intelligens.* Et licet ibi gloſſa intelligat de ſolemniter pœnitente, dico quòd fratres ipſius tertij ordinis magis merentur gaudere priuilegio prælibato, quam ſolemniter pœnitentes, quibus ſolemnis pœnitentia pro manifeſto & enormi crimine, quod totam vrbem commouerit, decernitur imponenda 27.q.6.c.fin.& 50.diſt.c.in capite quadrageſimæ. Nec debet eſſe peioris conditionis qui pœnitentialiter viuit, licet enormia peccata non commiſerit, quàm qui ſimili laborat pœnitentia ex criminibus commiſſis. Sicut cæteris paribus non debet eſſe peioris conditionis ille qui nunquam peccauit, quàm qui aliquando peccauit & verus pœnitens eſt effectus. Auguſtin. ſuper Lucam 7.capitul. Ergo.&c.

QVarto probatur ſic: Viuentes in regula approbata per ſedem Apoſtolicam regulariter, Eccleſiaſtico gaudent priuilegio, & inter Eccleſiaſticas perſonas numerantur, vt in iuribus ſcilicet allegatis, & in c.non dubium.& c.ex tenore, & c. parochianos, & cum illorum de ſent. excom. Sed prædicti fratres & ſorrores ſunt huiuſmodi, cum habeant approbatam regulam, quam ſeruant, ergo &c. Regula namque ſecundum noſtram ſubiectam miſericordiam, eſt norma, & menſura regens vitam, & recte viuendi præbens lineam, diſtortum prauumque corrigẽs & ad rectitudinem reducens, ſecundum Papiam. Inde ergo & religioſi dicuntur qui tali regula ſunt ligati, & regulares qui ſecundum talem regulam diriguntur, & viuunt. Prædicti autem fratres, & ſorores viuunt ſecundum huiuſmodi regulam approbatam, vt ſupra dictum eſt: Ergo.&c. Et nota quod dixi viuentes regulariter. &c. volens intelligere tam de profeſſis per iura prædicta, & per c. monachi. de ſen.excom. quam de nouitijs vt in c. religioſo. eodem tit. in 6.

QVinto probatur ſic: Profitentes aliquam regulam approbatam ſiue tacite, ſiue expreſſe, efficiuntur perſonæ Eccleſiaſticæ, vt patet per c.porrectum.& c. ſtatuimus. de reg. & c.non ſolum, & c.cõſtitutionem. eodem tit. in 6. Et etiam nouitij eodem priuilegio gaudent. d.c.religioſo. Fratres autem & ſorores ipſius tertij ordinis ſunt huiuſmodi. Ergo.&c.

SExto probatur ſic. Profitens in manibus Epiſcopi aliquam regulam approbatam, & remanens in domo ſua auctoritate Epiſcopi, efficitur perſona Eccleſiaſtica, & gaudet priuilegio clericali, vt probat gloſ. ſolemnis. in c. inſinuate. extra qui cle. vel vo. & notat Archi. in c.ſi vir. 27. q. 2. & Inno. in d.c.porrectum. Sed ſicut Eccleſia hoc conceſſit Epiſcopis, vt dicit Archi. in d.c.ſi vir. ita concedere potuit miniſtris ipſius tertij ordinis, cum Papa habeat plenitudinem poteſtatis. 2.q.6.c. decreto noſtro. & c. qui ſe ſcit. Sicut & conceſſit Nicolaus IV. in regula præfata. Ergo.&c.

SEptimo probatur ſic: Illud quod participat de extremis, cenſetur eſſe de natura illius extremi cui magis aſſimilatur. l. quæritur hermaphroditum. ff. de ſta. ho. etiam hermaphroditus cenſetur eſſe vir, vel mulier, ſecundum præualentiam ſexus, & de hoc etiam habetur. 4.q.3.§.item hermaphroditus. & inſti. de teſta. §.teſtes. Dato ergo quod prædicti fratres tertij ordinis non ſint puri religioſi, ſecundum ſtrictum ſignificatum religioſorum, quorum eſt tria ſubſtantialia regulæ profiteri, & ſe ſolemniter voto obligare ad obedientiam, paupertatem, & caſtitatem, vt in d.c. porrectum, & c. cum ad monaſterium. de ſta. mo. Nec etiam ſint veri clerici

rici ſecundum verum ſignificatum clerici, ſecundum quem exigitur characteris impreſſio.21.diſtinctio.capitul.clericos. Licet regula ipſorum ſpecialem de clericis mentionem facere dignoſcatur, vbi agit de horis canonicis dicens, *quod clerici iuxta clericorum ordinem, &c.* Nec etiam ſint laici ſecundum laicalem extremitatem, cum mutent habitum,& ſtatum, quia faciunt profeſſionem & ſeruant ea quæ in ſua regula continentur.Ergo accedere debent ad naturam illius ſtatus cui magis aſſimilantur. Sed patet quod religioſis magis aſſimilantur quam ſecularibus, tã in apparentia quam in exiſtentia.Dico in apparentia propter honeſtatem habitus quem deferunt de humili panno in precio,&colore, nõ prorſus albo vel nigro. &c.vt in eorum regula continetur.In exiſtẽtia vero,quia regulariter viuũt & pœnitentialiter.Ergo gaudere etiam ſimiliter debent priuilegio clericorum & religioſorum,quia dignum eſt, vt qui ſimilem cum alijs vitam ſuſcipiunt, ſimilem etiam ſentiant in legibus diſciplinam. extra de ſta.mo.c.recolentes vbi glo.vlt. dicit,quod id quod aggregatur alij, ipſius naturã imitari debet.16.q.prima. cap. & temporis qualitas.& capitul.prim.extra ne.ſe.va.Accedat ad prædicta ff. de aquæduc.l.l.decernimus.& ff. de de fabricen. l.ſtigmata.& 33.quæſt.ſecund. capitul. & hoc ipſum.& in c.ſi iudex laicus. de ſent. exc.in 6.& ff.de teſti.l.repetundarum. §. fin. & ff. de acquir. re. do. l. quicquid. §. cum præſentes.& ff.de au.& ar. le. l. & ſi non ſit.§.fina.

OCtauo probatur ſic:Religiones introductæ ſunt ab Eccleſia varijs & diuerſis modis in corpore vniuerſalis religionis Chriſtianæ.Nec aliud habent,quã illud quod ſingulare pro ſuo gradu ab Eccleſia ſuſceperunt. Et tamen in ſingulis religionibus militantes ſunt,& dicũtur perſonæ Eccleſiaſticæ,& gaudent priuilegio clericali per iura ſuperius allegata. Ergo per conſequens ſuis terminis introducta religio tertij ordinis prælibati,& ab alijs regulis diuerſis limitibus terminata gaudere debet priuilegio religioſorum,ſicut cæteræ ſuo gradu. hæc ille. Eandem quoque opinionem tenet Archiepiſcopus Florentinus in ſuis cenſuris.c.64. vbi allegat Zenge Guidonem, Lapum,& Bart.ita tenentes: Franciſcus quoque de Platea in ſuis excommunicationibus.§.36. verſic. 3. idem affirmat, di. *Bartolus dicit ſe vidiſſe conſilia plurimorum doctorum iuris canonici ; & ciuilis, dicentium quod iſti à talibus exactionibus ſunt exempti. Sunt enim Deo deuoti c.duo ſunt genera.12.q.2. Pro quo dicto facit textus in c.1.de immu.ec.li.6. dum dicit perſonis Eccleſiaſticis.Nam non poteſt negari, quod iſti non ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, licet non ſint clerici.Et hoc tenet Bar.in l.ſemper.§.quibuſdam.ff.de iure.immu.Quod intelligit verum,niſi aſſumpſiſſent illum habitum in fraudem onerum.l.cura.ff.de mune.& hoc etiam gloſſa facit menſurationem de iſtis fratribus de pænitentia.* hæc ille. Poſſumus quoque dare aliam limitationem. ſ. ſi ſuã regulam non ſeruarent,quia *habitus non facit monachum,ſed religioſa conuerſatio.* d. c. porrectum.de reg.& in authen.de mona.§.1. & c.conſuluit.extra.qui cle. vel vo. Qui enim non exercet artem, licet ſit deſcriptus in collegio, non propter hoc habet immunitatem.l.ſub prætextu.C.de ſacroſan. Eccleſi. Econtrario vero multi decipiuntur,qui erubeſcentes portare habitũ tertij ordinis,dicunt,quod ſeruabunt regulam ſicut fratres,& conſequenter habebunt eaſdem gratias ſicut ipſi fratres: quia reſpondetur quòd ſicut ſcholaris nõ deferẽs habitum ſcholaſticum, non gaudet priuilegijs ſcholarium,vt notant docto. in authen.habita. C. ne filius pro patre:Ita nec iſti gaudent priuilegijs ipſorum fratrum.De prædictis autem non eſt vllatenus dubitandum.Nam poſito quod nunquam aliquid in iure communi inueniretur expreſſum de exemptione prædictorum,extat bulla Sixti IV. quæ incipit. *Sacroſancta Romana Eccleſia.* In qua declarat omnes fratres & ſorores tertij ordinis B. Franciſci eſſe perſonas Eccleſiaſticas, & gau-

gaudere priuilegio fori, & perſonæ & rerum, ſicut perſonæ Eccleſiaſticæ. Licet poſtea dicatur reſtrinxiſſe immunitatem rerum quomodo ad illas perſonas quę ſimul viuunt in congregatione. Item in mari magno concedit fratribus Minoribus, vt eos eaſque ad diuina admittere poſſint, tempore interdicti. Et in bulla quæ incipit, *Sacri prædicatorum & Minorum ordines*, quæ aurea appellatur, concedit prædictis fratribus & ſororibus tertij ordinis & eorum congregationi omnes gratias & priuilegia, quæ vnquam ipſis fratribus Minoribus per ſedem Apoſtolicam conceſſa, dummodo eorum ſtatui non repugnent. Sicut eſſet prædicare, confeſſiones audire, & huiuſmodi. Et cõſequenter gaudent priuilegijs omnium fratrum mendicantium, ſicut ipſi fratres Minores, vt per eandem bullam patet. Et ideo dico vobis illud Baruch 4. *Hic liber mandatorum Dei, & lex quæ in æternum eſt. Omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam. Conuertere Iacob & apprehende illam. Et ambula per viam ad ſplendorem eius.* De enim ea poteſt dici illud Prouerb. 3. *Lignum vitæ eſt his qui apprehẽderint eam, & qui tenuerit eam beatus.*

PARS TERTIA HVIVS ſermonis de imitatione Chriſti per mundi contemptum.

TErtium documentum quod vobis trado, dicitur contemptionis. Seruus enim ſequitur naturam ſui Domin. §. omnis. inſti. de noxa. & corpus ſui capitis. l. cum in diuerſis ff. de religi. & ſum. fu. Et acceſſorium ſui principalis. c. acceſſorium de regul. iur. lib. 6. & l. cum principalis. ff. eodem tit. Et ideo omnes Chriſtiani qui ſunt ſerui & membra Chriſti, debent ſui Domini & capitis veſtigia ſequi. Ipſe autem contempſit mundum. Nam cum Iudæi vellent eum facere regem, fugit, Ioan. 6. Dans nobis exemplum vt mundum cõtemnamus, & omnes eius ſenſualitates, ac voluptates. Inquit enim Apoſtolus Roman. 8. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Quanta enim mala faciat hominibus mundus cum ſuis voluptatibus, patet totam ſacram paginam diſcurrenti. Nam ſenſualitates faciunt hominem ſæpe infirmari & mori. Ideo dicitur Eccleſ. 37. *Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper eſcam. In multis enim eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad choleram. Propter crapulam multi perierunt. Qui abſtinens eſt, adijciet ſibi vitam.*

SEcundo faciunt carnem rebellare ſpiritui. Vnde Prouerb. 29. ait Salomon: *Qui delicate à pueritia nutrit ſeruum, poſtea eum inueniet contumacem.* Ille ergo qui ſe dat ſenſualitatibus mundi, facit animam ſuam ſeruam corporis, quæ debet eſſe domina illius. Nam dixit Deus hominibus Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Qua ex re inquit ſanctus Bonauent. in 2. di. 38. art. 2. q. 2. quod ſicut tota diſpoſitio familiæ dependet ex conſenſu patrisfamilias, & matrisfamilias; ſic tota diſpoſitio agendorum in domo animæ dependet ex conſenſu voluntatis & rationis. Et Philoſophus 1. Poli dicit: *Anima rationalis in homine eſt regens, corpus vero rectum.* Ille ergo qui ſenſualitatem permittit ſibi prædominari, amittit dignitatem hominis, & efficitur vt brutum animal & beſtia, vnde Pſal. 48. inquit Dauid: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit. Comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* *2. Voluptates carnem ſpiritui rebellare faciunt.*

TErtio voluptates mundi faciunt hominem obliuiſci eorum, quæ agere debet Eccleſ. 5. *Non ſatis recordabitur dierum vitæ ſuæ, quoniam Deus delicijs occupat cor eius.* Et alibi dicitur, quod delicię mundi excæcant rationem 47. di. ca. ſicut hi. Vnde Iſidor. in lib. de ſummo bono ait: *Non poteſt ad contemplandum Deum mens eſſe libera, quæ deſiderijs huius mundi inhiat: neque enim alta conſpicere poterit oculus, quem puluis claudit.* *3. Quid voluptates cum ſent.*

Quarto

Digitized by Google

4. et 5. quid voluptates cauſent.

QVarto priuant hominem ſapientia Iob 38. *Sapientia non inuenitur in terra ſuauiter viuentium.* Vnde dicitur Ioan. 1. quòd *mundus eum non cognouit.* Et ad Cor. 3. inquit Paulus, quod carnales non poſſunt habebere ſcientiam eorum quæ ſunt Dei. Sene. quoque ad Lucil. epiſtola. 17. ait: *Multis ad philoſophandum obſtitere diuitiæ.* Et Hiero. ad Paulinum de inſtitutione monachi, & habetur in c. Socrates. 12. q. 2. inquit: *Socrates ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus cum ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putauit ſe poſſe virtutes ſimul & diuitias poſſidere.* Quinto priuantur conſolationibus ſpiritualibus. Vnde dicit Ber. in quodam ſermone: *Delicata eſt diuina viſio, & non datur admittentibus alienam.* Et Luc. 1. ait beata virgo. *Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.* Et ratio eſt, quia vt inquit Aeſopus: *Vtiliter ſeruit nemo duobus heris.* Vnde Gregor. in quadã homilia ait: *Tanto vnuſquiſque à ſuperno amore diſiungitur, quanto inferius delectat.* Illi ergo qui ſunt pauperes in hoc mundo. i. ſine voluptatibus vanis, recipiunt diuinas conſolationes, iuxta illud Pſal. 67. *Paraſti in dulcedine tua pauperi Deus.* Vnde videmus quod quod paſtores pauperes de prope venerunt ad Chriſtum Luc. 2. Magi vero diuites & potentes de longe & tardius Matthę. 2.

6. voluptates mũdi in pœnam æternam commutantur.

SExto voluptates mundi commutantur in pœnam ęternam Iob. 21. *Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Et Apocalypſis 18. dicitur: *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum.* Et Sapientiæ 6. dicitur voluptuoſis: *Horrend & cito apparebit vobis iudicium duriſſimum. Et potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat cruciatus.* Gregor. vero inquit: *Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat.* Et ideo Auguſtinus in quodam ſermone ait: *Nulla maior inſania, quàm pro delectatione momentanea perdere æterna gaudia, & obligare ſe ad æterna ſupplicia.* Vt enim deuotus Bernardus in quodam ſermone inquit: *Qui in delicijs huius mundi tranſigit vitæ ſuæ curriculũ, ſimilis eſt latroni, qui per florida prata ducitur ad ſuſpendium.* E contra vero ſpernentes mundum cum ſuis voluptatibus, ad cæleſtia regna perueniunt. Matt. 19.

7. Mundi voluptates peccatis ſunt plenæ.

SEptimo delicię mundi plenæ ſunt peccatis & offenſionibus diuinis. Vnde 1. Ioan. 2. dicitur: *Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.*

8. In delicijs viuentes ſub diabolo viuunt.

OCtauo qui in delicijs viuit, ſub diabolo viuit, qui princeps huius mundi dicitur, Ioan. 12. & c. pudor. & 32. q. 2. Sed quid plura de vanitatibus mundi dicam, cum tota ſcriptura eas deteſtetur? Vnde ad Epheſ 6. dicit Paulus, quod *mundus eſt plenus pugnis*, eſt etiam *plenus malignitate*, primę Ioann. 5. *Et eſt ineptus ad ſpiritus ſancti ſuſceptionem* Ioannis 14. *Et eſt damnandus* 1. ad Corint. 11. *Et eſt plenus omni dolo & fallacia* Hieremiæ 5. *Laboribuſque ac doloribus & ignorantia* Sapientiæ 5. & Eccleſ. 2. *Et eſt contagioſus ac plenus vitijs & ſceleribus.* Sapientiæ 14. Oſeæ etiam 4 dicitur: *Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra. Nam maledictum mendacium, homicidium, furtum, & adulterium, inundauerunt ſuper terram.* Qua ex re inquit Ioannes Euangeliſta ſuæ primæ canonicę. c. 2. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in eo ſunt.*

Oſtenditur multis rationibus mundum contemnendum eſſe.

DIco Igitur, O fratres mei, quod debetis contemnere mundum cum omnibus ſuis voluptatibus. Et hoc multiplici ratione. Prima quarum dicitur acquiſitionis, ſcilicet vitæ cœleſtis. Natura enim noſtra nos conſtringit ad deſiderandum ſummum bonum. Auguſtinus 13. de Trinitate, capitul. 8. & in 10. de ciuitate Dei. Deus autem eſt ſummum bonum, vt etiam probat Auguſtinus 22. de ciuitate Dei, reprobans opiniones antiquorum philoſophorum. Sed qui in hoc mundo voluptatibus vacat, inimicus Dei efficitur

tur

Digitized by Google

tur Iacob. 4. *Qui amicus voluerit eſſe huius mundi, inimicus Dei efficietur.* Et 1. Ioan. 2. *Siquis diligit mundum, non eſt charitas Dei in illo.* Sine charitate autem nemo poteſt ſaluari. ca. nullus de pœniten. diſtinct. 7. & ad Romanos 8. Paulus ait: *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.* Mundus enim odio habuit Chriſtum, qui ait diſcipulis ſuis Ioan. 15. *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.* Dicitur autem quod amicus inimici, inimicus eſt, vt notatur per Cynum & Baldum in l. ſi quis teſtibus. C. de teſtibus. & per Barto. in l. ſciendum. §. ſi accuſatio. ff. de legatio. & de hoc eſt gloſſa in l. 1. §. cum patronus. verſiculo certe. ff. de offi. præfec. vrb. etiam quod vaſallus qui facit ligam & confœderationem, atque amicitiam contrahit cum inimico Domini ſui, perdit feudum, & al legat legem liberi. C. de inoffi. teſta. Contrahentes ergo amicitiam cum mundo, faciunt inimicitiam cum Deo, & ideo priuabuntur æterna felicitate, quæ Deus eſt. Alio quoque fundamento poteſt probari prædicta veritas, quod ponit Philoſophus 5. Phyſico. dicens, quod non acquiritur terminus ad quem, niſi redeatur à termino à quo: & patet per experientiã quæ eſt magiſtra omnium c cum ſit. de ætate & qualitate. Nam ſi quis exiſtens Mediolani velit peruenire Romam, neceſſe eſt quod recedat à Mediolano. Cum igitur ad Paradiſum perueniatur per viam amoris, quia vt ait Auguſtinus 11. de ciuitate Dei: *Sicut corpus pondere, ſic animus amore fertur. Qui non recedit ab amore terrenorum per affectum, non poterit peruenire ad vitam æternam.* Et ideo inquit Hieronymus in epiſtola ad Iulianum: *Difficile, imo impoſsibile eſt, vt præſentibus & futuris quis fruatur bonis. Vt hic ventrem, & illic mentem impleat. Vt de delitijs tranſeat ad delicias. Vt in vtroque ſeculo ſit primus, & in vtroque glorioſus appareat.* Ideo Auguſtinus in ſermone Epiphaniæ inquit:

Non vos impediant terrena, quibus parata ſunt cæleſtia per Chriſtum Dominum noſtrum.

Secundo debetis mundum contemnere ratione conſiderationis. ſcil. præſentis temporis. Ait enim Bern. in quodam ſermone: *Vniuerſum tempus præſentis vitæ vigilia eſt quædam ſolemnitatis magnæ, & æterni Sabbati quod præſtolamur in gloria.* Sicut ergo in vigilijs ſanctorum ſtultum eſſet voluptatibus inſiſtere, in quibus homo ieiunare, & à peccatis abſtinere debet: Sic & nos ſi hanc vigiliam æterni feſti non ieiunauerimus à voluptatibus vanis, ſtultiſſimi erimus, & feſto priuabimur. Quia qui nõ vult ſentire incommodum, non debet commodum conſequi ar. in l. ſecundum naturam. ff. de reg. iur. Conſidera ergo ô frater & ſoror, non ſolum tempus quod nobis datum eſt ad agendam pœnitentiam, ſed etiam locum in quo ſumus. Nam exules ſumus in hac lachrymarum valle, vt canit Eccleſia, & continue mortem expectantes, neſcimus quo fine concludamur, vt patet per legem primam. ff. de de condi. & demon. Vnde dicitur Eccleſ. 9. *Sunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo vtrum amore, an odignus ſit, ſed omnia in futuro reſeruantur incerta.* Sicut ergo incarceratus & capitalem ſententiam expectans non ridet, nec iocis vacat: ſic nos niſi ſtultitia laboremus, in hoc mundo voluptatibus & diſſolutionibus vacare non debemus. *2. Ratio mundum contemnendum eſſe oſtendens.*

Tertia ratio, quare debetis mundum contemnere, dicitur prauæ conditionis. Legitur enim in lib. de vitis philoſophorum, quòd interrogatus Plato quando eſſet fugienda ciuitas, reſpõdit: Quãdo maiores ſunt expenſæ lucris, & in ea m ali ſunt plures bonis, ac Domini terræ ſunt mendaces. Tunc enim illa ciuitas eſt relinquenda. Et illa eſt inquirenda in qua ſunt oppoſita præfatis. Sed ciuitas huius mundi non eſt lucratiua, Luc. 5. *Per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Illa vero quæ ſurſum eſt, diuitijs abundat. Ioan. vlt. *Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis.* Ciues quoque iſtius mundi pro maiori parte ſunt mali Eccleſ. 1. *Stultorum infinitus eſt numerus.* *3. Ratio mundum contemnendum eſſe demonſtrans.*

Digitized by Google

merus.& Pſal. 13. *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* Sed in ſuperiori ciuitate omnes ſunt boni. Item illi qui habitant, ſunt mendaces Pſal. 115. *Omnis homo mendax.* Qui vero in Cœlis habitant, ſunt pleni omni veritate. Ergo relinquendo mundi affectum debemus ad ſupernam patriam anhelare, & dicere cum propheta Pſalm. 121. *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi: in domũ Domini ibimus &c.*

4. *Ratio de contemptu huius mundi.*

QVarto mundus eſt contemnendus ratione deceptionis. Omnia enim mũdana ſunt falſa, vana & duplicia ſiue deceptoria. Primo enim ſunt vana. Vnde Hiere. 16. dicitur: *Verè mendacium poſſederunt patres noſtri*, & Hierony. ait. *Si mundus cultello veritatis aperiretur, nihil in eo appareret aliud quam falſitas.* Quia quicquid in mundo eſt, aut eſt præteritum, & iam non eſt, aut eſt futurum, & incertum eſt: aut eſt præſens, & inſtabile ac momentaneum eſt. Secũdo ſunt vana ex parte principij, quia deſunt facta, & ex parte medij, quia multa mutabilitati ſunt ſubiecta, & ex parte finis, quia cito tranſitura. Et ideo Eccle. 3. dicitur: *Cuncta ſubiacent vanitati*, quo ad medium. *De terra facta ſunt omnia*, quo ad principium, *& in terram pariter reuertentur*, quo ad finem vltimum. Tertio habent duplicitatem & deceptionem, propter quod mundus ab omnibus eſt fugiendus, ſicut proditor, & fallax. Quia vnum promittit mundus, & aliud facit, Promittit enim amatoribus ſuis tria. ſ. longæuitatem, ſatietatem, & ſuauitatem, quæ promiſit illi qui dicebat Luc. 12. *Anima mea habes, multa bona repoſita in annos plurimos.* Ecce quanta longæuitas *Nunc ergo bibe, & comede.* Ecce quanta ſatietas. *Requieſce & epulare.* Ecce quanta ſuauitas. Sed male attendit, quod promiſeret, quia dedit ſibi breuitatem, vacuitatem & acerbitatem. Vnde ſequitur: *Stulte hac nocte repetent*: Ecce quanta breuitas: *Animam tuam à te.* ſ. dæmones ad puniendum. Ecce quanta acerbitas. *Quæ autem congregaſti cuius erunt?* Ecce quanta vacuitas.

5. *Ratio mũdum contemnendum eſſe oſtendens.*

QVinto contemnendus eſt mundus ratione viliſicationis. Hiere. 4. *Aſpexit terram, & terra vacua erat & nihil.* Si enim conſideremus huius mundi diuitias, nihil aliud ſunt quam ſtercus. Incipiendo ab auro. Quid enim eſt aurum niſi fex terræ? Quid argentum, gemmæ, & omnia metalla, niſi fex, & terra coagulata? Quid ſericum niſi fructus vermium? Quid panni niſi lana beſtiarum? Quid cortinę, quid pelles delicatæ, niſi animalium mortuorum? Quid domus pictæ? quid palatia? quid caſtra? quid ciuitates & oppida, niſi ex terra? Quid frumenta, vina, oleum, & huiuſmodi? nonne ex ſtercore quo impinguatur terra? Quid gallinæ, porci & huiuſmodi, qui ex ſtercore nutriuntur? Ecce ergo ô mundane, quid diligis? Vnde Paulus hæc cognoſcens omnia mundana nomine ſtercoris appellauit, dicens: Philip. 3. *Omnia arbitratus ſum vt ſtercora, vt Chriſtũ lucrifacerem*, Ea propter non ſolum mundana, ſed etiam mundanus homo ſtercus appellari poteſt Ioan. 1. *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.* Nec immerito, cum ex ſtercore nutriatur, & ſtercus producat, & in ſtercus ac fœtorem finaliter conuertatur. Vnde Ber. in meditationibus ſuis ait: *Quid eſt homo niſi ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorũ, cibus & eſca vermium? Poſt hominem vermis, poſt vermem fœtor & horror; Sic in non hominem vertitur omnis homo.* Et ideo de Antiocho rege dicitur 1. Mach. 2. *Omnis gloria eius ſtercus & vermis.*

6. *Ratio mũdum contemnendum eſſe probans.*

SExto contemnendus eſt mundus, ratione immutationis. Nam hominem ad imaginem Dei creatum, qui eſt nobiliſſima creatura l. iuſtiſſima cum glo. ff. de ædil. edic. immutat in ſimilitudinem irrationalium animalium. homo enim in infantia efficitur vt porcus, quia in immundicijs & fæcibus ſe immergit. In pueritia vt veſpa, quia nunquam quieſcit. In adoleſcentia, vt vrſus ratione laſciuiæ. In iuuentute vt leo, ratione ſuperbiæ. In ſenectute, vt aſinus ratione pigritiæ. In decrepitate, vt noctua propter motum continuum

Dionyſij tyranni regis Siciliæ, de quo legitur quòd cum eſſet in maximis proſperitatibus, habens multa regna, immenſamque ſubſtantiam, viueretque in maximis triumphis abſque vlla contradictione, eſſetque conſolatus de vxore & filijs &c. A quodam ſuo milite, cui nomen erat Diomedes, fuit laudatus, quòd in mũdo non erat ei ſimilis, qui ſine aliquo malo, & timore in tantis delicijs viueret, & quòd ſuper omnes homines erat fælix, & glorioſus. Ipſe autem Dionyſius reſpondit, quod non erat ſic, quia non poterat diem traſigere ſine maxima anxietate. Cũ autem ille miles nollet hoc credere, voluit Dionyſius, vt experientia probaret. Quapropter cum omni gloria & triumpho fecit ſolium ſuum regale præparari, atque conuiuium magnum, & cunctos nobiles tam maſculos quam fœminas inuitauit. Ibique omnis generis harmoniæ & cantus ſuauitatem adeſſe præcepit, omniaque præparari, quod ad mundi triumphum maximum ſpectabant. Ipſumque Diomedem regalibus indumentis veſtitum, ſuper ipſum ſolium ſedere fecit, virgam auream in manu tenentem. Super ſolium autem appendere fecit enſem filo ſerico ſuſtentatum, acutiſſimum & terribilem. Cum autem alij omnes comederent & conuiuarentur atque canerent & tripudiarent, ſolus Diomedes in anxietate remanebat. Vnde aduesperaſcente die, ad eum veniens Dionyſius interrogauit, quomodo ſe haberet, & an vnquam expertus fuiſſet tantam iucunditatem felicitatemque ac gloriam? At ille. Heu heu, quia nunquam ſenſi ſic amarum diem, & anguſtioſum ſicut hodie. Dionyſi. vero inquit: Et quid eſt quod dicis? Nonne ad votum omnia quæ hic mundus dare poteſt, habuiſti? At ille, Quid prodeſt hæc omnia habere, cum continue ſteterim, & etiam nunc ſtem expectans, quod illud filum ſericum rumpatur, & enſis cadens ſuper caput meum, me occidat? Tunc Dionyſius ait: O Diomedes, ſic ſemper pauit anima mea, quoniam ſuper ſe videt Dei ſententiam, & iuſtitiam pendere, & continue expecto mortem ac damnationem. Ad prædicta autem quod nullus in hoc mundo ſine anguſtijs viuit, facit dictum Boetij. in 2. de conſolati. proſa. 4. dicentis: *Quis enim eſt tam compoſitæ fælicitatis, vt non aliqua ex parte cum ſtatus ſui tranquillitate rixetur? Anxia enim res eſt humanorum conditio bonorum, & quæ vel nunquam tota perueniat, vel nunquam perpetua ſubſiſtat. Hunc cenſus exuberat, ſed eſt pudori degener ſanguis. Hunc nobilitas notum facit, ſed anguſtia rei famularis incluſus eſſe mallet ignotus. Ille vtroque circumfluus vitam cælibem deflet. Ille nuptijs felix, orbus liberis, alieno cenſum nutrit hæredi. Alius prole lætatus, filij filiæque delictis mæſtus illachrymat. Iccirco nemo facile cum fortunæ ſuæ conditione concordat, &c.*

NOna ratio quare mundus eſt contemnendus dicitur inſatiationis. 9. *Ratio de mundi contemptu.* Omnia enim mundana non poſſunt noſtrum ſatiare appetitum. Et ratio eſt, quia inter potentiã & obiectum debet eſſe proportio, vt ipſa potentia ſatietur ſecundum Philo. 3. de anima. Si enim vnus ſurdus videat aliquem pulſare citharam, non lætabitur de illo ſono, nec poterit iudicare vtrum ſit bonus, aut non, quia non eſt proportio inter potentiã viſiuam, & ſonum. Proprium enim obiectum viſus eſt color, & proprium obiectum auditus eſt ſonus 2. de anima. Et ideo potentia viſiua non poteſt ſatiari illo ſono quod nõ eſt obiectum ſuum. Cum ergo vt ait Auguſt. 1. confeſſionum, ſolus Deus ſit obiectum proprium animæ rationalis, qui etiam ait, 14. de ciui. Dei. c. 8. [Anima noſtra eo ipſo Dei eſt imago, quo eius capax eſt, eiuſque particeps eſſe poteſt] ſequitur ꝙ ipſam animam noſtram nihil ſatiare poteſt, niſi Deus qui eſt infinitus & ęternus. Et conſequenter omnia terrena, quæ ſunt finita & temporalia ipſam, quietare non poſſunt: ſicut vnum vas contentiuum centum ſtadiorum vini, non poteſt vno ſtadio impleri. Nec horreum mille modiorum frumenti contentiuum impleri valet vno modio. Et ideo ſi Deus diceret animæ noſtræ. Ecce do tibi totum orbem terrarum, & omnia quæ in eo ſunt,

Xxxx 2 Au-

Aurum, argentum, gemmas & theſauros, & facio te dominam & imperatricem omnium. Sed volo quod ſis contenta prædictis, nihil aliud quæras. Ipſe reſponderet: O Domine Deus, non poſſum in his ſatiari, quia ſum capax melioris boni. Si vero Deus diceret. Ecce do tibi omnes Cælos, & facio te dominam omnium Angelorum, vt tibi obediant omnes. Ipſa iterum reſponderet. O Domine Deus, omnia iſta ſunt creata & non infinita. Ego vero ſum capax tuæ infinitę maieſtatis. Et ideo nunquam ero contenta niſi cum tuã infinitam dulcedinem adeptus ero.

De mundanis quoque rebus non eſſe multum curandum oſtendit Aug. in 1. de ciui. Dei. c. 7. di. *Iſta temporalia bona & mala bonis & malis voluit Deus eſſe communia, vt nec bona cupidius appeterentur, quæ mali quoque habere cernuntur, nec mala turpiter euitentur, quib' & boni plerumque afficiuntur.* Ex quo dicto poteſt elici reſpõſio, ſi quis arguere vellet contra prædicta dicens, ſic: Illud quod eſt bonum, eſt amandum, & magis bonum magis amandum, & maxime. Sed bona mundi ſunt optima Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* ergo ſunt amãda in ſummo. Præterea illud eſt à nobis amandum, & quęrendum, quod ad virtutes deſeruit. Sed temporalia ſunt huiuſmodi, dicente Ambroſio in quadam homilia. *Diuitiæ ſicut impedimenta improbis, ita probis ſunt adiumenta virtutis.* Ergo &c. Item Deus & natura nihil agunt fruſtra 1. de cœlo & mundo. Sed hoc eſt inſertum homini à natura, quod nunquam vellet de hoc mũdo recedere, ergo contra naturam eſt mũdum odio habere & illum contemnere. Quia reſpondetur ſecundum Alexan. de Ales in 2. part. ſummæ, & S. Bona. in 2. ſen. di. 1. quod mundus in ſacra ſcriptura accipitur multis modis. Aliquando enim accipitur pro Deo, ratione ſummæ mundiciæ, & quia eſt exemplar omnium quæ ſunt in mundo. Vnde vocatur mundus Archetypus. i. exemplar, de quo Boetius 3 de conſo. ait. *Pulchrum pulcherrimus ipſe Mundum mente gerens ſimilique imagine formans.* Et hoc modo poteſt intelligi illud Ioann. 1. *In Mundo erat.* i. filius in parte, quia *in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum.* Et iſte Mundus eſt ſumme diligendus Deut. 6. & Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Aliquando vero accipitur mundus pro omni creatura viſibili & inuiſibili. Et hoc modo accipitur Ioann. 1. *Mundus per ipſum factus eſt &c.* Quod Eccleſia clarius explicat cantans: *Creatorem Cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium.* Et iſte mundus eſt ordinate amandus. Can. 1. *Ordinauit in me charitatem.* i. vt infima minus amentur quam ſuprema. Licet enim omnia creata in ſe ſint valde bona in ſuo genere: Tamẽ in ordine ad nos alia ſunt alijs meliora. Et conſequenter non ſunt omnia ſumme diligenda. Nec ſunt amanda niſi in ordine ad finem, ſecundum quem nobis ſunt vtilia. Nec eſt verum quod ſecũdum rectum naturæ inſtinctum homo ſemper deſideret manere in ſeculo, ſed bene ſecundum corruptionem naturæ & carnalis deſiderij. Vnde Greg. in moralibus ponit amorem huius ſeculi filiam luxuriæ, quia vt homo poſſet ſe bene dare delectationib' carnalibus, vellet ſemper ſtare in hoc mundo. Secundum autem naturale deſiderium recte ordinatum deſiderat peruenire ad Cœlum, dicens cum Paulo ad Philip. 1. *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Et cum pſalmiſta: *Educ de cuſtodia animam meam, &c.* Et ideo iſte mundus non debet amari amore inordinato, iuxta illud pſalmiſtæ, *Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere.* quia eſſet peccatum ipſum ſic diligere. Et ita intelliguntur prædicta de cõtemptu mundi, & etiam infra dicenda. Vnde ſeruari debet conſilium Pauli 1. ad Cor. 7. dicentis. *Tempus breue eſt. Reliquum eſt vt qui habent vxores, ſint tanquam non habentes, & qui vtuntur hunc mundo, tanquam non vtantur. & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non poſſ dentes. Præterit enim figura huius mundi.* Et Gregor. homilia. 24. dicit: *Non audemus vobis fratres dicere, vt relinquatis omnia, ſed tamen ſi vultis, etiam omnia retinendo*

Digitized by Google

mundo relinquitis, ſi ſic temporalia geratis, vt tota mente ad æterna tendatis. Aliquando etiam mundus accipitur pro homine qui dicitur Microcoſmus, id eſt minor mundus 8. Phyſi. Et ſic accipitur Ioan. 1. *Et mundus eum non cognouit*, id eſt homo. Quod refertur ad Iudæos. Vnde ibidem dicitur: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* quod autem homo intelligatur nomine mundi, Ioann. 3. patet cum dicitur: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Et iſte mundus eſt amandus, inquantum eſt à Deo creatus, & eſt particeps beatitudinis. Vnde præceptum habemus de diligendo proximum, ſicut nosipſos Matthæ. 22. Aliquando in ſuper accipitur mūdus pro vita præſenti, Ioannis 16. *Exiui a Patre & veni in mundum*, id eſt ad pœnitentem vitam: & iſta eſt diligenda, vt Deus ordinat. Et tantum quantum ipſe vult nos viuere, quia non ſumus facti pro vita præſenti, ſed pro futura ad Hebræos. vlt. Accipitur etiam aliquando mundus pro vita mala & iniqua ſequens vanitates & pompas mundanas Ioan. 15. *Quia de mundo non eſtis, propterea odit vos mundus* .i. homines mundanis voluptatibus & vitijs dediti. Et iſte mundus eſt ſumme fugiendus & contemnendus. Et ita intelliguntur rationes prædictæ de contemptu mundi.

10. Ratio de contemptu mundi. Decima ratio, quare mundus ſit contemnendus, dicitur inſtabilitatis, & vanitatis ſiue finitionis. Cum enim finis noſter ſit ſtatus fœlix ac perpetuus vt inquit Auguſtinus 22. de ciuitate Dei. Conſtat omnia mundana eſſe vaniſſima, cum non poſſint nobis dare finem noſtrum. Vanum eſt enim omne quod ſuum non attingit finem. 3. Phyſico. & primo de Cœlo & mundo. Et ideo Salomon Eccleſiaſtes 1. ait: *Nihil eſt ſtabile ſub ſole, ſed vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Et idem dicit. 2. capitul. eiuſdem libri. Et Dauid Pſal. 38. inquit: *Vniuerſa vanitas omnis viuens.* Et primo Paralyp. 28. dicitur: *Dies noſtri quaſi vmbra ſuper terram, & nulla eſt mora.* Geneſis quoque 3. capitul. dixit Deus homini: *Reuerteras in terram, & in puluerem, de qua ſumptus es.* Et ideo Iob conſiderans humanam miſeriam ait 30. capitul. ſui libri: *Comparatus ſum luto & aſſimilatus ſum fauilæ, & cineri.* Et 8. capitul. iterum dicit: *Sicut vmbra ſunt dies noſtri ſuper terram.* Et 13. capitul. etiam ait: *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs, qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.* Et 1. Ioannis 2. dicitur: *Mundus tranſit & concupiſcentia eius.* Gregorius quoque 15. mora. inquit: *Omnis longitudo temporis, vita præſentis, punctus eſſe cognoſcitur, cū fine terminetur.* Et Senec. ad Lucillum libro 6. epiſtolarum, epiſtola. 7. ait: *Punctum eſt omne quod viuimus, & adhuc puncto minus.* Et idem de conſolatione ad Mariam dicit: *Omnia humana breuia ſunt, & caduca, ac infiniti temporis nullam partem occupantia.* Iob etiam 20. ſui libri ait: *Hoc ſcio, à principio ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quod laus impiorum breuis, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.* Salomon quoque Eccleſiaſt. 5. dicit: *Sicut eſt homo nudus egreſſus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil afferet de labore ſuo.* Et Iacob. 4. dicitur: *Quæ eſt vita noſtra? Vapor eſt ad modicum parens: & deinceps exterminabitur.* Vapor enim in altum eleuatur, & interdū ex eo fit nubes, & videtur quid magnum, ſed ſole adueniente, vel alio diſſoluente, faciliter reſoluitur. Et ſimiliter homo ſæpe exaltatur ad diuerſos gradus tam ſpirituales quam temporales, & protinus ad nihilum redigitur. Iuxta illud Iob. 20. *Si aſcenderit in cœlum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, velut ſterquilinium in fine perdetur.* Et pſalmiſta ait: *Vidi impium ſuperexaltatum ſuper cedros Libani. Tranſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.* De homine etiam dicit idem propheta Pſalmo 143. *Homo vanitati ſimul factus eſt, Dies eius ſicut vmbra prætereunt.* & Pſalm. 108. *Sicut vmbra cum declinat, ablatus ſum.* Vmbra enim cito tranſit. Sicut patet de dormientibus ad vmbram, quia cito venit ſol. Et ita cito tranſit vita noſtra & venit mors. Sapien. 11. *Vmbræ tranſitus eſt*

tempus noſtrum, & non eſt reuerſio finis eius. Et ideò dicere ſolent ſenes, licet diu vixerint, quod videtur eis quòd heri nati fuerint. Similiter vmbra eſt obſcura. Et mundus plenus eſt ignorantia. Vnde mundo deditus poteſt dicere cum pſalmiſta: *Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi.* Vmbra quoque eſt frigida, & homines ſub vmbra exiſtentes frigus patiuntur. Et ſimiliter mundanis dediti, ſunt frigidi in diuitijs, & inepti ad bona opera peragenda, iuxta illud Prouerb. 20. *Propter frigus piger arare noluit.* Vmbra etiam tunc maior videtur, cùm ſol ad occaſum appropinquat, & ſimiliter homo quanto magis ad mortem propius accedit per ſenectutem, tanto magis creſcit animo permanendi in hac vita, & maiora facere proponit, ac magis in mundanis intricatur. Tales autem dicere poſſunt cum propheta Pſalmo 79. *Cooperuit vos vmbra mortis.* Non enim recordantur, quòd cito morientur. Nam vt inquit Ouidius in ſexto de Faſtis:

Tempora labuntur, tacitiſque ſeneſcimus annis.
Et fugiunt freno non remorante dies.

Et 11. Metamor. *Labitur occulte, fallitque volatilis ætas. Et nihil eſt annis velocius.* Et iterum 3. lib. de arte amandi ait. *Nec quæ præterijt, hora redire poteſt.* Horatius quoque epiſtolarum, lib. 2. epiſtola 3. dicit: *Singula de nobis anni prædantur euntes.* Et Maximianus ait: *Iam nihil eſt tutum, quod vidimus omnia ſecum Tempus præteriens, horaque ſumma trahit.* Et Bernardus in libro de improbatione vitiorum, cap. 9. inquit: *Omnia quæ cernis, vanarum gloria rerum, Vmbra velut tenuis veloci fine recedunt.* Vnde metrice in prouerbio dicitur: *Quid valet argentum, quid vt annis viuere centum? Poſt mortem fumus, puluis, & vmbra ſumus.* Et Seneca in libro tragœdiarum in Hercule furente, cap. 2. ait: *Dum fata ſinunt viuite lethi. Properat curſu vita citato. Volucrique die rota præcipitis voluitur anni.* Lucanus quoque libr. 7. canit: *Capit omnia tellus, Quæ genuit.* Et Maximianus iterum ait:

Ortus cuncta ſuos repetunt, matremque requirunt:
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.
Omnibus eſt eadem lethi via, non tamen vnus
Eſt vitæ cunctis exitijque modus.
Huc puer, atque ſenex pariter veniſſe feruntur,
Hic par diuitibus pauper egenus erit.

Et Horatius in epiſtolis libro ſecundo, epiſtola 6. dicit de incertitudine mortis: *Quis ſcit an adijciant hodiernæ craſtina vitæ Tempora ni ſuperi?* Et Lucanus libro 3. *Mille modos inter, lethi mors vna timori eſt.* Et Statius lib. 6. Thebaidos ait: *Manet ingens copia lethi.* Et Proſper in lib. epigrammatum epigrammate vltim. dicit: *Ferro, peſte, fame, vinclis, algore, calore. Mille modis miſeros mors rapit vna homines.* Et Cato, cap. 5. *Tempora longa tibi noli promittere vitæ. Quocunque ingrederis, ſequitur mors corporis vmbram.* Ideo dicit Perſius ſatyra. 5 *Viue memor lethi.* Ait enim Virgilius 10. Aenei. *Stat ſua cuique dies, breue & irreparabile tempus Omnibus eſt vitæ.* O igitur mundani quare in hoc mundo proditore confiditis? Quare eleuamini in proſperis, quæ vt fumus ſubito euaneſcent. Ait enim Ouidius in 3. de triſtibus: *Nempe dat, & quodcunque libet, fortuna, rapitque. Irus & eſt ſubito, qui modo Craſſus erat.* Et in 5. lib. eiuſdem operis epiſtola 10. iterũ dicit:

Poſſibus ambiguis fortuna volubilis errat.
Et manet in nullo certa tenaxque loco.
Sed modo læta venit, vultus modo ſumit acerbos,
Et tantum conſtans in leuitate ſua eſt.

Et iterum ait in 4. libro de Ponto, epiſtola 3.

Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo.
Et ſubito caſu quæ valuere ruunt.
Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam præſens vix habet hora fidem.
Tu quo fac timeas, & quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris, fieri triſtia poſſe puta.

Et Bo. in 2. de conſo. proſa. 2. ait. *Hunc conti-*

nuum

Digitized by Google

unum ludum agimus. Rotam volubili orbe verſamus. Infima ſummis, ſumma infimis mutare gaudemus, &c.

Mundi fallacitas multis exemplis oſtenditur & primo di Polycrate Samiorum Duce.

PRædicta autem probari poſſunt multis exemplis. Nam vt refert Tul. in lib. d. fine bonorum & malorum, & Valerius de mutatione morum & fortunæ, & Plinius in hiſtoria naturali, Polycrates Samiorum Dux, qui fortunam longo tempore adeo ſibi obſequioſam habuit, quod omnia deſideria perficiebat. Tandem cum contra Darium regem Perſarum duxiſſet exercitum, ab Oronte præfecto Darij ſuperatus, in ſummo Micalenſis montis vertice ſuſpenſus, & relictus auibus lacerandus, & qui vbique fœlix in terra vixerat, in aere miſerrime expirauit. Ninus etiam rex Aſſyriorum qui bella finitimis intulit 50. annis, ſecundum Paulum Oroſium libr. 1. poſt deuictam Aſiam, & Scythiam, cum Zoroaſtrē quendam impugnaret, ſagittæ ictu interijt. Balthaſar quoque Rex Babylonis, vt ait Ioſephus 10. antiquitatum lib. obſeſſa Babylone à Medis & Perſis. ſ. Dario & Cyro regibus, in tantam venit obliuionem ſui, vt celeberrimum iniret conuiuium, & in vaſis templi Dei biberet, & obſeſſus vacaret epulis. Vnde in nocte ſequenti captus fuit & iugulatus. Cyrus quoque Rex Perſarum, vt Oroſius vbi ſupra cōmemorat, qui Gangem fluuium, in quo vnus ſuus miles ſubmerſus fuerat, in quadringentos 60. alueos comminuit, à Thomiri Maſſagetarum Regina ſuperatus occiditur. Xerxes etiam ille potentiſſimus, qui ſubuertit montes, & maria cōſtrauit vt refert Hiero. ad Heliodorum ſcribens bello in Græcia infæliciter ſuperatus, ac contemptibilis ſuis factus, ſecundum Iuſtinum per Artabanum præfectum ſuum occiditur. Darius vt commemorat Quintus Curtius, ab Alexandro Magno ſuperatus, à ſuis captus apud Thaneam oppidum Parthiæ, ac detentus in vehiculo, catenis ac compedibus aureis aſtrictus, vulneribuſque confoſſus, & letaliter vulneratus dimiſſus, miſerabiliter expirauit. Alex. Magnus poſt tot victorias & & triumphos, ſubiectionemque vniuerſę Aſiæ, imo pene totius orbis, per Caſſandrum filium Antipatris, vt Quintus Curtius dicit, venenatus eſt. Nam Caſſander ille, & Philippus & Iolla fratres eius miniſtrare regi ſolebant. Qui in potu illi venenum dederunt, quo hauſto ſecundū Iuſtinum, in media potatione velut gladio confoſſus, ingemuit, deportatuſque eſt ex cōuiuio ſemianimis. Maleuoli aūt eius dicebāt, eum ebrietate perire, quod & Solinus ſentit in lib. de mirabilib. mūdi. Contra quem eſt Tul. in lib. de diuinatione, & Iuſtinus & Quintus Curtius. Quarto itaque die Alexander, indubitata morte ſentiens tumultuantes milites, quia rex occidebatur inſidijs, pia oratione eos ſedauit, cunctiſq; dextram porrigens, eos oſculatus eſt, & mortuus eſt anno ætatis ſuæ trigeſimotertio, & menſe vno, cum regnaſſet annis duodecim, prout patet 1. Macha. 1. Romulus quoque fundator vrbis Romæ, vt ponit Titus Liuius, apud paludem capreæ tempeſtate magna orta & tonitruis, circumdatus nube nuſquam apparuit. Et licet à Romanis nomine Quirini inter Deos conſecratus ſit, tamen credendum eſt, quod fuerit à fulminibus conſumptus & exuſtus, vel à dæmonibus ad infernum deportatus, quia proprium fratrem Remum occidi fecerat, vt refert Lucanus lib 1. di. *Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.* De quo etiam fit mentio. in l. fi. ff. de rerum diui. vbi gl. Seruius Tullius, ſextus rex Romanorum à Tarquino ſuperbo occiſus fuit. Pyrrhus rex Epirotarum, qui Romanis bella intulit in fauorem Tarentinorum, tandem à Romanis victus ad patriam rediens, ſecundum Iuſtinum Spartanis bellum intulit. Quibus relictis Argos inuaſit, vbi feruide magis quam caute pugnans, ictu ſaxi è muris iacti mactatus eſt. Hannibal Pœnorum Dux, qui annis quatuordecim in Italia Romanos contriuit, poſtea in Aphrica à Scipione deuictus, profugus, & damnatus exilio, ad Antiochum

Regem

Regem magnum Syriæ veniens, vt Iuſtinus meminit, quia à Romanis petebatur, fugereque nequiret, veneno raptim hauſto, quod more regio ſub gemma ferebat incluſum, obijt: ſicque ab his qui ad eum comprehendum venerant, exanimis inuentus eſt. Pompeius magni Pompei genitor, ſecundum Horoſium, fulmine percuſſus interijt. Pompeius magnus filius eius, qui viginti duos reges orientales, vt Horoſius refert, ſuperauerat, à Iulio Cæſare deuictus, cum fugiſſet in Alexandriam ad Ptolomeum Regem Ægypti, cui teſte Eutropio Pompeius à ſenatu tutor datus fuerat propter iuuenilem ætatem, eiuſque regnum ſumma fide ſeruauerat, & paterna pietate reſtituerat, per Achillem præfectum regni de voluntate regis, qui credebat ex hoc facere rem gratam victori Cæſari, miſerabiliter occiſus eſt. Florus autem dicit in 4. libro: *Pompeius ſuo gladio trucidatus, ſub oculis vxoris ſuæ liberorumque ſuorum moritur.* Iulius Cæſar, vt Suetonius narrat, mortuo Pompeio in eodem mēſe, ſed interiectis diebus, quinquies triumphauit. Primo de Gallia & Britannia, ſecundo de Aegypto, tertio de Pharnace & Ponto, quarto de Iuba & Aphrica, & quinto de Hiſpania. Fuitque illi gloria multa in vſurpato imperio annis tribus, & menſibus ſeptem. Tandem Gaio Caſſio, & Marco Bruto contra eum conſpirantibus, princeps orbis, vigintitribus plagis confoſſus occubuit, anno ætatis ſuæ quinquageſimoſexto. Marcus Antonius nepos ipſius Iulij Cæſaris, ex ſorore Iulia, ab Octauiano Auguſto victus, in Alexandria ab eodem Cæſare obſeſſa ſecundum Plutarchum gladio ſe peremit, dum annum ageret ætatis ſuæ quinquageſimum ſextum. Gaius Caligula Imperator Romanus, Tertius ab Octauiano ſceleratiſſimus, auarus & libidinoſus, adeo vt duabus ſororibus ſtuprum intulerit, crudelis omnibus & exoſus, Romæ in palatio occiſus eſt, vt habetur in Chronica Martiniana, cum regnaſſet annis tribus & menſibus decem. Nero Imperator quintus ab Auguſto, qui natus eſt præmiſſis pedibus, vt ſcribit Plinius libro 7. naturalis hiſtoriæ, vitioſus, auarus & laſciuus ac crudeliſſimus, ſecundū Eutropium expulſus à regno anno. 14. Imperij ſui, ſeipſum interfecit. Domitianus Imperator ſecundum Suetonium & Eutropium à cubicularijs ſuis, ſeptem vulneribus occiſus eſt, anno ætatis ſuæ trigeſimoſexto, & cū dedecore ſepultus eſt. Helius Pertinax Imperator, vulneribus obtruncatus eſt. Mauritius Imperator ob inuidiam occiſus eſt, cum regnaſſet anno vno. Antonius Imperator tertio imperij ſui anno interfectus eſt tumultu militari, Romæ cum Matre ſua. Maximianus Imperator cum imperaſſet annis tribus, apud Aquileam deferentibus eū militibus ſuis, cum filio ſuo adhuc puero occiſus eſt. Gordianus Imperator ſexto Imperij ſui anno poſtquam de Perſis triumphauit, veniens Romam prope vrbem, fraude Philippi occiſus eſt. Decius Imperator cum imperaſſet annis duobus in bello barbarico peremptus eſt. Valerianus Imperator à rege Perſarum deuictus, in ſeruitutem redactus eſt. Nam quamdiu vixit, rex quando aſcendere volebat equum, pedem ceruicibus eius imponebat. Aurelianus Imperator fraude ſerui ſui occiditur. Tacitus Imperator ſeptimo menſe imperij ſui ſubita morte præoccupatus eſt. Probus Imperator ſexto anno imperij ſui militari tumultu vexatus eſt. Clarus Imperator fulmine perijt. Diocletianus Imperator veneno extinctus eſt. Conſtantinus Imperator filius Conſtantini magni à ducibus fratris ſui Conſtantini peremptus eſt. Iulianus apoſtata Imperator à ſancto Mercurio milite occiſus eſt. Valens Imperator 4. imperij ſui anno à Gothis in bello peremptus eſt. Prætereo nūc ac inuoluo ſilētio quamplurimos reges, Imperatores & principes, qui ſimiliter ſubitanea & crudeli morti perierunt, & in florida ac iuuenili ætate, de quibus noſtris temporibus aliqui fuerunt.

Verum

Omnia in hoc mundo breui tempore deſiciunt.

VErum eſt ergò illud quod dicitur Eccleſiaſt. 20. *Omnis potentatum vita breuis eſt.* Eapropter Auguſtinus in libro de ſymbolo, tract. 4. exclamat dicens: *Ecce ruinoſus eſt mundus. Ecce tantis calamitatibus repleuit Deus mundum. Ecce amarus eſt mundus. Et ſi ſic amarus, quid faceremus ſi dulcis eſſet? O munde immunde tenebras pariens, quid faceres ſi maneres? Quem non deciperes dulcis, ſi amarus alimenta mentiris?* Et in epiſtola ad Armentarium & Paulinam iterum ait: *Mundus iſte tanta rerum labe contritus eſt, vt etiam ſpeciem ſeductoris amiſerit. Et ideò quantum illi laudandi atque prædicandi ſunt, qui dignati ſunt cum mundo etiam florente florere; Tantum increpandi ſunt & accuſandi, quos perire cum pereunte delectet*, hæc ille. Currit enim mundus quotidie ad finem, nec eius gloria poteſt diu retineri. Vnde cùm homo magis credit gaudere cum eo, ſtatim ipſum relinquit. Ad quod adduci poteſt parabola cuiuſdam faceti prædicatoris, qui dicebat, quòd duo erant ſocij tantum amorem inuicem oſtendentes, quòd vnus videbatur non poſſe ſtare ſine alio. Vnde ſemper inſimul pergebant & viuebant. Semel autem cùm irent ſimul ad ſolatium, contigit illos tranſire per quoddam nemus. Et ecce quòd quidam vrſus valdè terribilis cœpit contra eos venire. Quem videns à longè vnus ex ipſis ſocijs, qui erat illo fortior, cœpit currere & aſcendere ſuper vnam arborem magnam & altam. Alius verò qui erat debilior, rogabat eum vt ſe expectaret & adiuuaret ad aſcendendam arborẽ. Quod ille facere negauit, dicens: Iam iam vrſus adeſt. Ille igitur ſic deſtitutus, Deo inſpirante recordatus eſt, quod, vt dicitur, vrſus non comedit de carne animalis per ſe mortui. Vnde ſtatim cecidit in terram, & ſimulauit ſe mortuum. Vrſus verò adueniens, & ipſum ſicut mortuum reperiens poſuit os ſuum ad os illius, vt cognoſceſceret an ſpiraret & eſſet viuus. Ille autem tenebat flatum & non ſpirabat. Poſtea vrſus poſuit os ſuum ad eius aures, fortè putans quòd etiam ab illa parte exiret flatus. Videns autem quòd ille totaliter ſtabat immobilis, & non ſpirabat: cum brancha ſua corpus illius reuoluit & proiecit fortè per quatuor brachia lõgè, vt videret an moueretur. Quo firmo ſtante & permittente ſe reuolui, ac ſi fuiſſet ſaccus palearum, vrſus qui erat famelicus, cœpit currere ad quærendam prædam. Cùm autem iam longè eſſet à loco, ille qui ſimulauerat ſurrexit. Cui ſocius, qui erat ſuper arborem, & viderat omnia quæ acciderant, dixit: O ſocie mi, habuiſtine timorem? Et ille: Tantum certè, quòd nunquam habui ſimilem. Ille autem iterum inquit: Et quid dixit tibi vrſus, quia poſuit os ſuum ad aures tuas? Ipſe autem reſpondit: Dixit mihi, quòd amplius de te confidere non debeo, quia es vnus magnus traditor & ſimulator. Nam oſtendis te ſic me diligere, & tamen deſeruiſti me in tam magna neceſſitate. Or moraliter. Iſti duo ſocij ſunt homo & mundus, inter quos videtur eſſe maxima amicitia. Sed tamen adueniente vrſo, id eſt morte, mundus deſerit hominem. Et nullus debet cõfidere in iſto mundo proditore, qui quanto plura & maiora bona dat homini, tanto citius illa aufert ab eo. Verum eſt enim illud quod Lucanus canit in 1. lib. di. *Summiſque negatum Stare diu.* & ibidem: *O faciles dare ſumma Deos, eademq; tueri, Difficiles.* Et Statius 10. Thebai. *Forſitan & nobis modo quæ fauere recedent.* Et Lucanus vbi ſuprà: *In ſe magna ruunt, lætis hunc numina rebus, Creſcendi poſuêre modum, nec gentibus vllis Commodat in populum terræ pelagique potentem, Inuidiam fortuna ſuam.* Et ideò dicitur in l. 2. §. ſed quia diuinæ. C. de vete. iu. enuc. *Humani iuris conditio ſemper in infinitum decurrit, & nihil eſt in ea quod ſtare perpetuo poſſit. Multas etenim formas edere natura nouas deproperat.* Et in authen. de non alie. aut permu. re. ec. §. vt autem dicitur: Quid erit ſtabile inter homines, cùm omnis noſter ſtatus ſub perpetuo motu conſiſtat? Et in authen. vt omnes obe. iudi. §. hanc dicentes, ſcriptum eſt: *Nihil penè in ſemetipſo manet, ſed currit natura ſemper, multas euoluens mutationes, quas neque prouidere facilè eſt, neque prædicere.* Et in l. penul.

nul. C. de vſufruc. dicit Imperator. Multæ & innumerabiles cauſæ rebus accidunt mortalibus, propter quas homines, quod habent, iugiter retinere non poſſunt. Et Claudianus libr. 1. exclamat di. *Heu heu quàm breuibus pereunt ingentia cauſis, Deſinat elatis quiſquam confidere rebus.* Gualfredus etiam in poetria ſua ad mundi contemptum exhortans ait:

Hoc vnum præſcire potes, quia nulla poteſtas
Eſſe moroſa poteſt. ſi vis exempla, priores
Reſpice fortunas, emarcuit illa priorum
Florida proſperitas, Minos ſubuertit Athenas,
Ilion Atrides, magnæ Carthaginis arces
Scipio, ſed multi Roma fuit alea fati.
Tempore verſa breui; breuis eſt diſtantia lethi.
Ominis & mœſti, nox eſt vicina diei.
Hæc aliena docent, & te tua fata docebunt.

Ouidius quoque in 3. de Triſtibus, epiſt. 8. dicit: *Omnia ne referam, nil non mortale tenemus. Pectoris exceptis, ingenijque bonis.* O igitur miſeri mundiales cùm videatis omnia mundana tranſire & finiri, deſpicite illa, & ſeruate illud Lucani, in 4. dicentis: *Conſulite extremis anguſto in tempore rebus.* Nihil enim eſt adeò pulchrum & delectabile in hoc mundo, quòd breui in tempore non deficiat. Ait enim Richar. poeta in lib. de nuptijs. c. 35. *Tranſit honor, perennis formoſa, inuenta ſeneſcit, Deficiunt vires, gloria quæque perit.* Et Ouid. in 2. de arte amandi, dicit: *Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos, Fit minor, & ſpatio carpitur ipſa ſuo.* Et iterum in vltimo de Ponto epiſt. 8. canit: *Tabida conſumit ferrum, lapidemque vetuſtas: Nullaque res maius tempore robur habet.* Et in 15. Metamor. ait tempori & vetuſtati: *Omnia deſtruitis, vitiataque dentibus æui, Paulatim lenta conſumitis omnia morte.* Ideò quidam ſapiens dicebat: *Natura humana propriè veluti ferrum eſt. Si exerceatur, conteritur; ſi non exerceatur, rubigine conſumitur. O miſeria humana, quis vnquam poterit enarrare vilitatem & breuitatem tuam!* Et tamen verum eſt illud Aeſopi fabula. 44.

Stare diu, nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo, plus tamen iſta placent.

Vis autem, O homo ſcire miſeriam tuam? Audi quid reſponderit quidam philoſophus, qui interrogatus cum quib. ſocijs ſit homo, reſpondit. Cum octo qui eum aſſiduè moleſtant. Hi ſunt. Fames, ſitis, ſomnus, calor, frigus, laſſitudo, infirmitas, & mors. Et ideò Hieron. ad Heliodorum di. *Vbiq; luctus, vbiq; gemitus, & plurima mortis imago.* Interrogatus ſecundò idem philoſophus, vbi eſt homo? reſpondit, In bello multiplici & diuerſo. Nam intra ſe habet bellum mordentis conſcientiæ. In proprio corpore habet bellum rebellionis carnis ad ſpiritum. Gal. 5. Item pugnam quatuor elementorum, quæ ſemper pugnat ad inuicem per contrarias qualitates. Habetque humorem cholericum, ſanguineum, phlegmaticum, & melãcholicum inter ſe contrariantes. Et continuè calor naturalis conſumit humidum radicale, propter quam cõſumptionem ſequitur mors ipſius corporis. & ideò dicit Sco. in 3. ſen. di. 15. quòd materia prima ſemper machinatur ad deſtructionẽ compoſiti. Habet etiam afflictionem̃ quatuor paſſionum. ſ. gaudij, doloris, ſpei & timoris. Extra ſe autem habet bellum rerum concupiſcibilium ac diabolicæ tentationis. Interrogatus. 3. quomodo ſe habet homo? reſpondit. Vt lucerna ad ventum, quæ citò extinguitur. Vt ſcintilla in mari, quę citò ab vndis abſorbetur. Vt ſpuma gracilis, quæ citò à procella diſpergitur. Vt fumus qui citò diffunditur. Et iſta tria immediatè prædicta etiam ponit Salomon Sap. 5. addens: *Et tãquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis.* Interrogatus. 4. Cui ſimilis eſt homo? reſpondit Aceruo niuis, quia vt aceruus niuis modico calore citò in aquã de qua fuerat, reſoluitur; ſic homo genitus de putredine, modica infirmitate in eam reuertitur. Similis eſt etiam homo flori pulcherrimo, & roſæ matutinæ, quæ dum colligitur mane pulchra videtur. In ſero

Miſeria hominis dictis cuiuſdam philoſophi oſtenditur.

Digitized by Google

ſerò autem marcida inuenitur. Sic homo in iuuentute apparet floridus, ſed in ſenectute marceſcit. Eſt quoque ſimilis virenti herbæ, quæ citò areſcit, & ſucciditur falce. Sicut enim prata virentia ſucceſſiuè metuntur: Ita populi Italiæ ac totius mũdi peſtilentijs, bellis, fame, & diuerſis infirmitatibus deuaſtantur. Et ſicut quando pratum debet meti, acuendo falces fit ſonitus hoc ignorante ipſo prato: Ita quando Deus vult exterminium aliquod mittere hominibus, prius ſolet facere proclamari à ſuis præconibus, & acuit falcem vindictæ ipſis populis prædicatorum verbis non attendentibus nec credentib. Et prædicta ſimilitudo cõfirmatur per illud quod dicitur Iſa. 40. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri. Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos eius.* Et ibidem etiam dicitur: *Vere fœnum eſt populus.* Et Pſalmiſta inquit: *Mane ſicut herba tranſeat, veſpere decidat, induret & areſcat.* Similis eſt etiam nouo, & rubenti, qui dum in arbore pendens ad incrementum debitum peruenire creditur, ſæpè modico verme interitus exorto corroditur, & ſubitò corruens efficitur inutile, vel etiam aliquando vento ſeu baculi percuſſione ante maturitatem ad terrã deijcitur. Et ſimiliter homo in pueritia ſua, vel adoleſcentia floridus, ſæpius ſubita infirmitate præuentus moritur, & inutilis efficitur. Vel ab hoſtib. ſuis peremptus, aut improuiſa morte ſublatus de mundo tollitur. Quintò interrogatus. Quid eſt homo? reſpondit: Mancipium mortis, hoſpes loci, viator tranſiens. Mancipium enim mortis dicitur, quia manum eius nequit euadere. Hoſpes loci, quia recipitur cum gaudio, ſed tamen citò obliuioni traditur. Viator verò trãſiens, quia dormiens & vigilans, ſedens, ambulãs, & quicquid aliud faciẽs, ſemper ad mortem properat. Vnde Greg. dicit, quòd ſicut ille, qui eſt in naui, ſedendo, quieſcendo, dormiendo, bibẽdo, & comedendo, ſemper pergit eunte naue: Ita donec homo eſt in corpore, ſemper currit ad mortem, ipſo corpore ſemper ad corruptionẽ tendente. Salomon autem Sap. 5. introducit amatores mundi in inferno ſuſpirantes & dicentes: *Quid profuit nobis ſuperbia? Aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertranſit fluctuantem aquam, cuius, cùm præterierit, non eſt veſtigiũ inuenire, neq; ſemitam carinæ illius in fluctibus; aut auis quæ tranſuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, ſed tantùm ſonitus alarum verberans leuem ventum & ſcindens per vim itineris, aerem commotis alis tranſuolauit, & poſt ſe nullum ſignum inuenitur itineris illius. Aut tãquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum; diuiſus aer continuò in ſe reuerſus eſt, vt ignoretur tranſitus illius. Sic & nos nati continuò deſinimus eſſe, & in malignitate noſtra conſumpti ſumus.* Mundus quoque aſſimilatur telæ, cuius vna pars eſt texta, & tamen inuoluta manet, ac parum de ea videtur. Alia eſt texenda, & non videtur. Vnde ſolùm illa pars videtur in qua laboratur. Et ſimiliter in hoc mundo de vita noſtra futura nihil videtur, ſed tantũ illud modicũ de præſenti vita, in qua diuerſimode laboramus & affligimur, & ignoramus quantæ magnitudinis ſit texenda tela vitæ noſtrę, cùm hoc in manu Dei ſit. Vnde Iſ. 38. dicebat rex Ezechias: *Præciſa eſt velut à texente vita mea, dum adhuc ordirer, ſuccidit me; de mane vſque ad veſperam finies me, &c.* Pagani verò volentes huius mundi miſeriam demõſtrare, depingebant tres fatas ſeu furias, qui in hoc verſu continentur: *Clotho colum baiulat, Lacheſis net, Atropos occat*, ſcilicet humanam vitam. Quæ omnia conſiderans Aug. in ſermone ad Ere. exclamat dicens: *Heu miſer quid ſum? Vas ſterquilinij, concha putredinis, plenus fœtore & horrore. Cæcus, pauper, nudus, plurimis neceſſitatibus ſubditus. Ignorans introitum, & exitum meum, miſer, & mortalis. Cuius dies ſicut vmbra lunatica euaneſcit. Sicut flos in arbore creſcit, & ſtatim marceſcit, nunc floret, & ſtatim aret. Vita inquam mea fragilis, vita caduca, vita quæ quanto magis procedit, tãto magis ad mortẽ accedit. Vita fallax & vmbratica, plena laqueis mortis. Nũc gaudeo, ſtatim triſtor*

Nunc vigeo, ſtatim infirmor. Nunc viuo, ſtatim morior. Nunc felix appareo, ſtatim autem miſer. Nunc rideo, iam fleo. Sicque omnia mutabilitati ſubiacent, vt nihil vna hora in eodem ſtatu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc ſitis, hinc calor, hinc frigus, hinc languor, inde dolor exuberat. Sequitur hos importuna mors, quæ mille modis miſeros homines quotidie rapit, hæc ille. De quib. etiam Ouidius in 5. Metamor. aliqua tangit dicens:

Cuncta fluunt, omniſque vagans formatur imago,
Ipſa quoque aſſiduo labuntur tempora motu,
Non ſecus ac flumen, nec enim conſiſtere flumen,
Nec leuis hora poteſt, ſed vt vnda impellitur vnda,
Vrgeturque eadem veniens, vrgetque priorem:
Tempora ſic fugiunt pariter, pariterq; ſequuntur.
Tranſit in æſtatem poſt ver robuſtior annus.
Fitque valens iuuenis, nec enim robuſtior ætas
Vlla, nec vberior, nec quæ magis ardeat vlla eſt.
Nec ſpecies ſua cuique manet, rerumque voratrix
Et alijs alias reparat natura figuras.
Nil equidem durare diu ſub imagine eadem
Crediderim: ſic ad ferrum veniſtis ab auro
Secula, ſic toties verſa eſt fortuna locorum.

Mundi contemptum etiam auctoritatibus ac exemplis perſuadet.

QVæ omnia conſiderans Bernard. in libro de contemptu mundi, nos ad deſpiciendam mundi gloriam hortatur, di. *Fallax mundi gloria dignè reſpuitur, flos fœni eſt: vapor ad modicum parens. Eius enim qualiſcunque ſtatus, nonne plus anxietatis, quàm iucunditatis habet? Dum vendicas, dum defendis, dum inuides, dum ſuſpicaris, dum ſemper ambis, quæ non habes, & nonnullis adeptis acquirendi ardor non minuitur. Quæ ergò eſt requies in gloria tua? Si qua tamen eſt, præterit iucunditas non reditura, & remanet anxietas non relictura. Certa eſt nimirum temporalium breuitas voluptatum, & ipſius quoque breuitatis finis incertus. Sæpè viuentem deſerunt, nam morientem nunquam ſequuntur. Nemo in hoc ſeculo nequaquam, quod vult habere poteſt. Quia nec voluptuoſus voluptate ſatiatur, nec curioſitate curioſus, nec ambitioſus inani gloria. Videat ergò ſecularis anima, & intelligat, quoniam extrema gaudij luctus occupat. Hic eſt enim tranſitoriæ lætitiæ finis, hic fructus gloriæ temporalis,* hæc ille. O mundane, ſi iſtæ auctoritates te non incitant ad ad contemnendas mundi voluptates, cõſidera illos, qui in hoc mundo fœlices videbantur. Qui omnes perierunt & delicias ſuas reliquerunt. Vbi enim nunc eſt Paridis, Ioſeph Patriarchæ, Saul, & Ionathæ, Daniel, & ſociorum eius, Abſalonis, Narciſſi, Deiphobi, Polydori, Hippolytique formoſitas? Vbi eſt Europæ, Meduſæ, Iolæ, Deianiræ, Argiæ, Penteſileæ, Polyxenæ, Helenæ, Lauiniæ, Didonis, Creuſæ, Proſerpinæ, Lucretię, Caſſandræ, Cleopatræque pulchritudo? Certè non inuenerunt ſuccum, ad reparandam mortis turpitudinem. Vbi eſt Euæ, Saræ, Dinæ, Thamar, Noemi, Heſter, Iudith, Abigail, Berſabeæ, Abiſaach, & Suſannæ ſpecioſitas? De quibus in ſacra ſcriptura dicitur, quòd erant pulchræ nimis, id eſt, valdè. Profectò eorum delicata corpora ſunt à vermibus corroſa, & in cinerem redacta. Vbi nunc Moyſes, Phoroneus, Mercurius, Triſmegiſtus, Solon, Licurgus, & Numa Pompilus, legum latores, & inſtitutores? profectò non potuerunt ſtatuere aliquam legem, quæ eos, à morte præſeruaret. Vbi eſt Alexãdri magni, Scipionis, Cæſariſque audacia, & tantæ victoriæ? Certè de ipſis mors triumphauit, illoſque proſtrauit. Vbi Achillis, Aiacis, Theſei, Hectoris, Caroli magni, Rolandi, Daneſij, Rainaldi, Oliueti, Iani Maguntini, Falconeti, aliorumq; procerum Francorum fortitudo? Non potuit eorum robur contra mortem præualere. Vbi Samſonis, Goliath, Antæi, Herculis, Atlantis, Cyclopum, atque Henachim,

Digitized by Google

chim, & filiorum eius, aliorumque Gigantum ferocitas? Vbi nunc Xerxis, Nabuchodonoſor, Aſſueriq; potentia? Non inuenerunt turrim vel caſtrum quòd eos à morte liberaret. Vbi Octauiani, Dauid, Conſtantinique proſperitas? Vbi quæſo Vlpiani, Accurſij, Bartholi, Baldi, Cyni, Angeli Peruſini, Albericiq; legum ſcientia? Certè nō inuenerunt Paragraphum, aut legem eos à morte defendentem, nec illis valuit aliqua appellatio contra eam. Vbi Mitridatis, Diocletiani, Neroniſque crudelitas? Quos alij timebant, ipſi mortem formidarunt. Nunquid à morte eripuit, Aeſculapium, Auicénam, Galenum, Hippocratem, Ioannem de Mugo, Conſtantinum Aphricanum, Gordontum, aut Ioannem Meſuem peritia medicinæ? Profectò nec ſirupum, nec medicinā à crudeli morte præſeruantem inuenire ſciuerunt. Vbi Salomonis: Taletis Mileſij, Ieſu Filij Sirach, & Eſdræ ſapientia? Quid profuit Vlyſſi, Alcibiadi, Hannibaliq; ars bellica? Vbi Aratus, Ptolomæus, Albertus, Aliabrazel, Albumaſarque aſtrologiæ inuentores? Vbi Demoſthenis, Tullij, Catonis Cenſorini, Appolonij, Nichonij, Gorgię, Hermagoræ, Titiani, Quintiliani, Lilyæ, Hortenſij, Lactantijque Rhetorica? Nihil profectò eis profuit, nec mortis ſęuitiam aliquo ornatu verborum ſedare potuerūt? Vbi Pompeij, Sennacherib, Antiochique iactantia? Nunquid Priſcianus, Donatus, Seruius, Papias, Vguitio, auctor Catholicon, Alexander Teutonicus, Guarinuſque Grammaticæ præceptores, mortis iacula euadere potuerunt? Vbi nunc Homeri, Virgilij, Lucani, Iuuenalis, Horatij, Martialis, Perſij, Terentij, Tibulli, Catulli, Statij, Claudiani, Prudentij, Sedulij, Lucretij, Menaneri, Achatheſij, & Fericis, atque Araturis carminum diſciplina? Vbi nunc eſt ille ſuperbus Ouidius, qui in fine vltimi libri Metamorph. ait:

Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

Vbi nunc eſt Aſculanus poeta, Franciſcus Petrarcha, Danteſque Florentinus, cum alijs vulgarib. verſificatoribus? Vbi nunc Alcinon, & Aeſopus cum Fabulis ſuis? Vbi Pogij, & Boccatij facetiarum inuentio? Vbi Laurentius Valla, & Auguſtinus Senenſis, cum ſuis elegantijs? Vbi Varro, & Petrus Hiſpanus cum alijs Dialecticis? Vbi Linus, Thebeus, Zethus, Amphion, Thubal, & Iopas cum cæteris muſicis? Vbi Nicomachus, Apuleus, & Euclides, cum alijs Geometris, & Arithmeticis? Vbi nunc inquam Pythagoras, Socrates, Plato, Chilo, Periander, Pitthacus, Bias, Diogenes, Zeno, Empedocles, Epicurus, Anaxagoras, Democritus, Heraclitus, Leucipus, & Seneca, cum cæteris, philoſophis naturalibus, & moralibus? Vbi Ariſtotelis, Antiſbari, Auerroiſque ſubtilitas? Vbi nunc ſunt tot ſapientes doctores omnium liberalium artium, qui doctrinam ſuam buccis concrepantibus ventilabant, & per totum orbem nominari affectabant? profectò vt inquit Pſalmiſta: *Perijt memoria eorum cum ſonitu, & Dominus in æternum permanet.* Vbi nunc Titij, Liuij, Plinij, Diodori, Andronici, Tertulliani, Euſebij, Ioſephi, Iuſtini, Suetonij, Eutropij, Oroſij, Quinti Curtij, Solini, Daretis Phrygij, Herodoti, Laertij, Valerij Maximi, Plutarchique hiſtoriarum notitia? An forte immortalitatem meruit Gratiani, Innocentij, Hoſtienſis, Archidiaconi, Ioannis Andreæ, Dini, Panormitæque decretorum intelligētia? Aut Petri Lombardi, & expoſitorum eius ſacræ Theologiæ ſcientia? Vbi Phyſiologus, Euax dictus Lapidarius, Aaron, Arnordus, & Thetel Iudæus, qui de naturis, & virtutib. petrarum ſcripſerunt? Vbi nunc Vcelli ingluuies, & voracitas? Vbi Crœſi diuitiæ, & Marci Craſſi Romani auaritia, Sardanapalique luxuria? Quo abierunt omnes iſti? Et exclamans voce magna dico, Ad mortem. Et hoc eſt quod inquit quidam frater verſificator di.

Yyyy 3 *Cæſar*

Si Paridem forma ſuperet, grauitate Catonem,
Cedat & argutijs quiſque ſophiſtiatrix.
Si tibi quicquid habet placidum fortuna rependat,
An non dimiſſo conuenit orbe mori?
Quid tunc orbis opes, miſeræ quoque carnis amici,
Quid tunc auratæ fimbria larga togæ?
Tunc quid fallaces poterunt præſtare triumphi?
Quamue ferent mundi cuncta ſalutis opem?
Et Salomon populo quondam ſapientior omni,
Defunctus Stygijs præcipitatur aquis.
Sic & Adonibezech ſub menſa lambere reges
Sex donos faciens, oſſa reliƈt a feris.
Ipſe quoque armigerum moritur fortiſſimus Aiax,
Formaque Ledeæ vermibus eſca datur.
Quin e ſaluiferæ nouit profunda medela
Aeſculapius, mortis vulnere fixus obit.
Nec facie inſignis, nec belliger Herculis inſtar,
Nec ſapiens, lethi neſcius eſſe poteſt.
In cinerem cuncti redeant, primæque parenti
Quod tulit, aßignat mortua facta caro.
Tunc aurum, ſtultos tunc quiſque relinquit honores
Et quas in toto tempore iunxit opes.
Ergo animis manſura pijs, cœlumque petamus.
Mentibus ex noſtris ſit procul omne fugax.

Mundi contemptus etiam perſuadetur ex eius inſtabilitate, rememorando multos potentes.

Dicite igitur mihi ô dilectores mundi? Vbi nunc ſunt tot reges Aſſyriorum? Belus, Ninus, Semiramis, Zamenus, Arius, Attalus, Xerxes, Arametres, Bolcus, Caleus, Alchadas, Manucus, Mathalenus, Sperſus, Manulus, Sparethus, Aminites, Bolothus, Poloſpharus, Lampredes, Soſores, Mithreus, Thantanes, Thimeus, Eupales, Offratenes, Gazepes, & Sardanapalus? Qui regnauerũt cum tanta gloria ſucceſſiue ſecũdum Paulum Oroſium, annis 1160. vſque ad Sardanapalum? Vbi ſunt reges Perſarum, atq; Medorum? Darius, Cyrus, Cambyſes, Xerxes, Artaxerxes, & cæteri? Vbi reges Athenienſium? Cecrops, Granaus, Amphytrion, Erichtyonius, Pacleon, Erectheus, Páchion, Egeus, Theſeus, Meneſtes, Demophoon, Nichetes, Obſides, Themiſtocles, Melampus, Codrus, Archipus, Theuſipus, Fabras, Magetes, Digenitus, Agameſtor, & Eſchillus? Vbi ſunt reges Lacedæmoniorum? Heraſcheus, Egis, & Thetratus, Labotes, Doriſtus Ageſelcus, Archilaus, Theletus, & Calchamines, Agamemnon, ac Menelaus? Vbi ſunt reges Sicioniorum? Geſſippus, Egialchus, Europs, Thelechinus, Apis, Egialcha, Thelſion, Elgiorus, Meſapus, Erathus, Oraſtus, Orthopolus, Marathus, Polypus, Siccyou, & Inachus? Vbi ſunt reges Aegyptiorum? Tot Pharaones, & Ptolomæi? Vbi Ptolomæus primus, à quo ſecundum Iuſtinum alij reges poſtea dicti ſunt Ptolomæi propter claritatem nominis eius, ſicut à Iulio Cæſare alij Imperatores appellati ſunt Cæſares, & ab Octauiano Auguſto dicti ſunt Auguſti? Vbi eſt Ptolomæus Philadelphus, Euergetes, Philopater, Epiphanes, Philometor, Phiton, Alexander, & Dionyſius? Vbi ſunt tot Iudices Iudæorum? Moyſes, Ioſue, Othoniel, Aioth, Sangar, Delbora, Barach, Gedeon, Abimelech, Tholla de Iſachar, Hayiar Galadites, Iepte, Abeſſan, Ahilon, Abdon, Samſon, Heli, & Samuel? Vbi ſunt reges qui regnauerunt in Iudæa? Saul, Dauid, Salomon, Roboam, Abias, Aſſa, Ioſaphath, Ioram, Ochozias, Ioas, Ioathan, Amaſias, Ozias, Achaz, Ezechias, Manaſſes, Amon, Ioachin, Sedechias, Ariſtobulus, Alexander, & Herodes? Vbi ſunt reges qui regnauerunt in Samaria? Ieroboam, Nadab, Baaſa, Hella, Zamri, Amri, Achab, Ochozias, Ioram, Ochozias ſecundus, Hieu, Ioachaz, Ioas, Ieroboam ſecundus, Zacharias, Sellum, Manahen, Faſcera, Faceæ, & Oleæ? Vbi ſunt reges Latinorum? Ianus, Saturnus,

Picus,

Picus, Faunus, & Lanus? Vbi ſunt reges Albanorum, quorũ primus fuit Aſcanius, Æneæ filius, qui condidit Albam ſecundum Titum Liuium, cui ſucceſſerũt, Poſthumus, Siluius filius eius ſic dictus, quia in ſylua, & venatione nutritus eſt. Aeneas ſecundus, Tiberius qui ſuffocatus in Tiberi, fluuio nomen dedit. Nam ante Albula vocabatur: Agrippa, Siluius ſecundus, Aremulus, Auentinus, Procas, & Amulius? Vbi ſunt reges Romanorum? Primus Romulus, ſecundus Numa Pompilius, tertius Tullus Hoſtilius, quartus Ancus, quintus Tarquinius Priſcus, ſextus Seruius Tullus, ſeptimus Tarquinius ſuperbus? Vbi ſunt tot glorioſi ſenatores, conſules, dictatores, iuſtiſſimiq; duces, qui floruerunt in Romana vrbe? Brutus, Lucius, Tarquinus, Collatinus, Spurius, Caſſius, Coriolanus, Gaius Flauius, Lucius Virginius, Lucius Quintus Cincinnatus, Furius Camillus, Appius, Claudius, Quintus Cæcilius, Metellus, Balearicus, Scipio, Aſina, Scipio Africanus, Scipio Æmilianus, Curius Dentatus, Quintus Fabius, Gaius Flaminius, & cæteri? Vbi nunc eſt Sennacherib ſuperbus, qui regnauit in Niniue. & Aſſuerus qui regnauit in India vſque Æthiopiam, ſuper centum viginti ſeptem prouincias, Heſter primo. Vbi eſt Coſdroe rex Perſarum, qui faciebat ſe coli vt Deum, vocarique regem regum, ac dominum dominantiũ? vt dicitur in officio exaltationis ſanctæ Crucis. Vbi ſunt tot ſummi Pontifices Iudæorum? Totq; Pontifices Romani, Cardinales, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Præpoſiti, alijque in dignitatibus Eccleſiaſticis per vniuerſum orbem exaltati. Et deniq; omnes homines ad Adam vſq; ad hanc ætatem, tam prælati quam ſubditi? Certe cum iam de mundo circa ſeptem millia annorũ tranſierint, a centum quinquaginta annis ſupra omnes mortui ſunt, & qui nũc viuunt cito morientur. Et ideo de hoc inſtabili mundo non eſt curandum. Ad quod nos inducit exemplum Salomonis, qui Eccleſiaſt. voluit experiri, vtrum in hoc mundo poſſet appetitum ſuum ſatiare. Vnde omnia quæ deſiderauerunt oculi ſui, non negauit eis. Nec prohibuit cor ſuũ quin omni voluptate frueretur. Et tamen vidit in omnib. eſſe vanitatem, & afflictionem ſpiritus. Licet enim Salomon exiſtẽs pulcher iuuenis, ſit factus rex adhuc viuente Patre, tertij Regum primo. Et vt dicitur eiuſdem libri quarto capitulo, regnauerit ſuper omnem Iſrael, habens in ditione ſua omnia regna à flumine terræ Philiſtijm vſque ad terram Aegypti, offerentium ſibi munera, & ſeruientium ſibi cunctis diebus vitæ ſuæ. Erat autem cibus Salomonis per ſingulos dies Triginta cori ſimile, & quadraginta cori farinæ, decem boues pingues, & viginti boues paſcuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, & caprarum, atq; bubalorum, & auium altilium. Habebatque quadraginta millia præſepia equorum curialium, & duodecim millia equeſtrium, vt dicitur in eodem capitulo. Et vt habetur eiuſdem libri. 10. c. regina Sabba attulit Salomoni centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, ac gemmas precioſas. Erat autem pondus auri quod offerebatur Salomoni per ſingulos annos, ſex centorum 66. talentorum auri, excepto eo quod offerebant viri, qui erant ſuper vectigalia, & negotiatores, & omnes reges Arabiæ ducesque terræ, ita quod argentum non putabatur alicuius precij in diebus Salomonis. Fecitque Salomon, vt tanta eſſet abundantia argenti in Hieruſalem, quanta & lapidum. Magnificatuſque eſt rex Salomon ſuper omnes reges terræ diuitijs, & ſapientia. Et vniuerſa terra deſiderabat videre vultum Salomonis, vt audiret ſapientiam illius, quam dederat Deus in corde eius. Et ſinguli deferebant ei munera, vaſa aurea, & argentea. Veſtes & arma bellica, aromata quoq; & equos, ac mulos per annos ſingulos, hæc ibi. Vt etiam dicitur, Can. 6. Habebat Salomon ſexaginta reginas vxores, & octuaginta concubinas, & adoleſcentularum non erat nu-

Exemplo Salomonis hortamur ne de hoc mundo curemus.

erat nu-

rat numerus. Et Eccleſiaſtic.2. Omnibus delicijs, & ſolatijs, quæ inueniri poſſunt in hac vita abundauit. Et tamē videns omnia præterire & caduca eſſe exclamauit: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, &c.* Eccleſiaſtic.1. Propter quod Chryſoſtom. ſuper Ioannem inquit: *Hunc verſiculum ſi ſaperent qui in potentia verſantur, in parietibus ſuis omnibus, & veſtibulis ſcriberent. In domo, in foro, & in egreſſibus. Et ante omnia in conſcientijs ſuis, vt ſemper eum, & oculis cernerent, & corde ſentirent. Quoniam multæ ſunt rerum facies, & imagines falſe quæ decipiunt incautos. Iſtud oportet quotidie carmen ſalutare, & in prandijs, & in cœnis, & in omnibus conuentibus libenter vnumquemq; à proximo ſuo audire, quia vanitas vanitatum, & omnia vanitas,* hæc ille.

Sequitur perſuadendo voluptates mundi contemnendas eſſe.

HVgo vero de ſancto Victore, in primo de anima exclamat di. *Dic mihi vbi ſunt amatores mundi qui ante pauca tempora nobiſcum fuerunt? Nihil ex eis remanſit niſi cineres, & vermes. Homines fuerunt ſicut tu. Comederunt, biberunt, duxerunt in bonis apparentibus dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendere. Hic caro eorum vermibus, illic anima eorum æternis deputatur ſupplicijs, donec rurſus infelici collegio collegiati, ſempiternis inuoluantur incendijs.* Baruch quoque 3. dicitur: *Vbi ſunt principes gentium, & qui dominantur ſuper beſtias terræ, quæ ſunt ſuper terram? Qui ludunt in auibus cæli? Qui argentum theſaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non eſt finis acquiſitionis eorum? Exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt.* Ideo exclamat Auguſt. ad Erem. dic. *O munde proditor cuncta bona promittis, ſed omnia mala profers. Promittis vitam, ſed donas mortem. Promittis gaudium, ſed largiris mœrorem. Promittis quietem, ſed ecce turbatio. Promittis florem, ſed cito vaneſcit. Promittis ſtare, ſed cito recedis. Non ergo es diligendus, quoniam omnino tranſis, & concupiſcentia tua velut fumus euaneſcit.* Et ibidem: *O munde immunde fallax, & proditor, nunquid non periculoſior es blandus, quam moleſtus? Nunquid non magis timendus dum allicis, quam dum ſpernis? Nunquid non magis odiendus, dum diligere ſimulas, quam dum odire te oſtendis? O munde immunde, in te habitare, & non dolere impoſſibile eſt; in te ſperare, & non timere vanum eſt; in te tua amare, & non periclitari impoſſibile eſt.* Et Bernard. in libro de miſera vita ait: *O homo contemne omnia & habebis omnia. Quid ſollicitus es de regali ædificio, Cum Dominus Deus tuus iaceat in præſepio, & non ſit ei locus in diuerſorio? Quid cogitas de veſtimento? Ecce Chriſtus Saluator mundi inuolutus eſt vili panniculo. Quid laboras de diuitum colloquio? Ecce Saluator tuus iacet cum boue, & aſino. Quid anxiaris de dominio? Ecce rex gloriæ Chriſtus & Mariæ, & Ioſeph obedit imperio.* Hieronym. quoq; ad Heliodorum de morte Nepotiani, inquit: *Debemus & nos animo meditari, quid aliquando futuri ſumus, & quod velimus nolimus longius abeſſe non poteſt. Nam ſi nongentos vitæ excederemus annos, vt ante diluuium viuebat humanum genus, & Mathuſalem nobis tempora donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo quæ eſſe deſiſſet. Etenim quid inter illum qui vixit decem annis, & illum qui mille, poſtquam idem finis vitæ aduenit, & inexcuſabilis mortis neceſſitas, niſi quod magis ſenex onuſtus eſt peccatorum faſce? Vnde quidam inquit: Optima quaque dies miſeris mortalibus æui, Prima fugit, ſubeunt morbi triſtiſque ſenectus: Et labor, & diræ capit inclementia mortis.* O igitur miſeri peccatores recordamini illud quod inquit Imperator, C. de temporibus apel. l.2. ſcilicet. *Non dubius ſed notus omnibus dies fatalis appares*, ſcilicet quod debeat euenire. Et in authentica, de hære. & fal. §. vltim. coll.1. dicitur: *Omnibus hominibus terminus eſt vitæ mors*, & in §. deinceps in authentica. de nuptijs. coll.4. ſcriptum eſt: *Mors omnia ſoluit.* Cum ergo ambulatoria ſit hominis voluntas vſque ad mortem, vt dicitur in l. cum hic ſtatus. §. primo. ff. de dona. inter vi. & vxor. & in l.3. ff. de adi. lega: Ideo licet hactenus dediti fueritis ſenſualitatibus, & delicijs temporalibus, amodo debetis contemnere mundi voluptates in breui finituras, & eligere ſeruitium Dei, vt ad vitam perueniatis æternā. Omnia enim terrena relinquent vos in morte.

Exemplum Alexandri Magni, &

VNde legitur de Alexandro Magno, quod cum mortuus eſſet, venerunt ſeptem philoſophi ad palatium eius, &

Diogenis, id idem adductum.

vnus illorum dixit: O Alexander, heri dominabaris toti mundo, & hodie mors dominatur tibi: Secundus dixit. O Alexander, heri nõ ſufficiebat tibi totus mundus, hodie ſufficiunt tibi duæ vlnæ terræ. Tertius dixit: O Alexander heri habebas comitiuam dominorum, regum, principium, & ducum, ac famulorum, & hodie ſolus iaces in ſepulchro. Quartus dixit: O Alexander heri te omnes timebant, hodie te nullus mortuum timet. Quintus dixit: O Alexander, heri vocem tuam omnes libenter audiebant, hodie morte d uictus iaces in ſepulchro, & non vales loqui: Sextus dixit: O Alexander heri tot regna habebas in tua poteſtate, hodie tenet te mors in ſuo dominio, herique eras pulcher & decorus, hodie vero es turpis, & horribilis ad videndum. Septimus dixit: O Alexander, heri comedebas tot cibaria delicata, hodie factus es cibus & eſca vermium. Legitur quoque quod Diogenes philoſophus ad ſepulchrum cuiuſdam Imperatoris Romani profectus, vidẽs illum mortuum poſtea, diſcipulis ſuis dixit: Intuitus ſum cadauer Cæſaris, & vidi eum liuido colore coloratum, putredine circundatum, aluum eius diruptum, & vermium cateruas per illud diſcurrentes. Duo famelici paſcebantur in foueis oculorum, crines non adhærebant capiti, dentes patebant labijs conſumptis, & dixi: Vbi eſt ô Cæſar chorus puellarum, magnitudo diuitiarum, caterua baronum, acies militum? Vbi ſunt canes venantes, equi veloces, aues rapaces, thalamus depictus, lectus eburneus, argentum, & aurum? Vbi ſunt mutatoria veſtimenta, diuerſa cibaria, canticum lyræ, organorum ſonitus, odor aromaticus? Te verebantur homines, timebant principes, colebant vrbes. Vbi eſt tanta potentia, tamque præclara facta, & tanta magnificentia? Et reſpondit mihi: Hæc omnia defecerunt in me, quando defecit in me ſpiritus meus, & reliquerunt me miſerum in hoc ſepulchro, circundatum putredine carnis meæ. Ideo exclamat quidam verſificator dicens homini vanor.

Si tibi pulchra domus, ſi ſplendida menſa, quid inde?
Si ſpecies auri, argenti quoque maſſa, quid inde?
Si tibi ſponſa decens, ſi ſit generoſa, quid inde?
Si tibi ſint nati, ſi prædia magna, quid inde?
Si fueris pulcher, fortis, diueſue, quid inde?
Longus ſeruorum ſi ſeruiat ordo, quid inde?
Si doceas alios in qualibet arte, quid inde?
Si rideat mundus, ſi proſpera cuncta, quid inde?
Sis Prior, aut Abbas, ſis Rex, ſis Papa, quid inde?
Si rota fortunæ te tollat ad aſtra, quid inde?
Annis ſi felix regnâris mille, quid inde?
Tam cito prætereunt hæc omnia, quòd nihil inde;
Sola manet virtus, quæ glorificabitur inde.
Ergo Deo ſerui, quia ſat tibi prouenit inde.
Quod feciſſe voles in tempore, quo morieris.
Hoc facias iuuenis, dum corpore ſanus haberis.

Quod nobis concedat DEVS noſter Amen,

DOMI-

DOMINICA TERTIA

POST PASCHA,

DE CONSILIIS DATIS Virginibus, ac viduis, & alijs mulieribus.

SERMO XXVIII.

OBSECRO *vos abſtinere à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam.* 1. Petri. 2. & in epiſtola occurrentis Dominicæ. Magna profectò excellentia muliebris ſexus apparet, primò in magnanimitate, & fortitudine reperta in mulieribus & vt taceam de mulieribus, quę Lucæ 22. ſequebantur Dominum euntem ad paſſionem, plangentes & lamentantes, & non terrebantur vlla armatorum militum furioſa ſęuitia, nec propter tenebroſam noctis caliginem ſteterunt, quin ad ſepulchrum eius pergerent, Lucæ 24. & Ioannis 20. Vnde de illis poteſt dicere ipſe Dominus illud Boetij *Has ſaltem nullus potuit peruincere terror, Ne noſtrum comites proſequerentur iter.* Nam fugientibus Apoſtolis, eum etiam in cruce pendentem comitatæ ſunt Marci 15. Item de Iudith quæ caput Holofernis truncauit. Iudith. 13. de Thomiri Maſſagetarum regina, quæ ſuperauit Cyrum regem maximum, vt refert Iuſtinus. De Pantheſilea regina Amazonum, quæ in bellis Troianis pugnando egit ſtupenda, vt commemorat Phrygius Dares. De Semirami Aſſyriorum regina, quæ vt Valerius aſſerit libro nono, deficientem Babylonem recuperauit prius, quàm decorem capillorum in ordinem redegiſſet. Ad tot millia mulierum conuertendus eſt animus, quæ ſæuiſſima tormenta, crudeliſſimaſq; cœdes pro Chriſti amore patientiſſimè tolerauere, vt patet de Vrſula, & vndecim millibus puellis eius: De Catharina, Lucia, Agatha, Agnete, Cæcilia, & alijs quàmpluribus, propter quas inquit ſancta Eccleſia in oratione vnius Virginis, & martyris: *Deus qui inter cætera potentiæ tuæ miracula, etiam in ſexu fragili victoriam martyrij contuliſti.*

Muliebris intelligētia oſtenditur primo ex fortitudine in ipſis mulieribus reperta.

Secundo apparet virtus mulierum in pudicitia, & honeſtate. Patet in Suſanna, quæ potius contenta erat occidi, & quamlibet infamiam ſeu mortem pati, quam libidinoſis ſenibus conſentire. Danielis 13. De Euphroſina, quæ domo patris relicta virilique habitu ſumpto, vſque ad mortem incognita manens in monaſterio, habitu monaſtico induta, virginitatem vſque ad mortem prudentiſſime conſeruauit, vt ponitur in vitis patrum. Sed ſuper omnes alias glorificauit hunc ſexum mater Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti virgo virginum, quæ omnis munditiæ, & caſtitatis ſpeculum mundiſſimum fuit.

2. Muliebris ſexus excellentia ex honeſtate oſtenditur.

Tertia laus muliebris ſexus, eſt de clementia, & liberalitate, vt patuit in regina Sabba, quæ venit à finibus terræ ad audiendam ſapientiam Salomonis, & donauit ei centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, gemmaſq; precioſas. 3. Reg. 10. c.

3. Idem oſtendit ex liberalitate.

Quarta laus ipſarum eſt de deuotione & pietate. Tempore namque perſecutionis Chriſtianorum, mulieres confeſſoribus, ſanctis, & martyribus miniſtrabant neceſſaria vitæ, & eorum corpora ſepeliebant. vnde Eccleſia dicit in officio ſancti Andreæ: *Maximilla Chriſto amabilis tulit corpus Apoſtoli, optimo loco cum aromatibus ſepeliuit.* Hæc Maximilla vxor fuit Aegeæ, qui fecerat occidi ſan-

4. Ex deuotione, & pietate idem confirmatur.

Digitized by Google

ctum Andream. Druſiana Mater pauperum, Ioannem Euangeliſtam apud Epheſum hoſpitio deuotiſſime recipiebat, quã ipſe ſanctus à mortuis reſuſcitauit. Lucina Romana corpus ſancti martyris Sebaſtiani inuentum, tradi procurauit ſepulturæ. Et omiſſis alijs multis quæ dici poſſent in laudem mulierum, dicitur Marc. vltim. quod mulieres emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Ex quo patet magna pietas, & deuotio quę eſt in mulieribus. Vnde eſt ſciendum quod ſicut aqua congelata faciliter liqueſcit modico calore, ſic mulier benignitate humana ſtatim compatitur indigenti, & clementiam atque beneuolentiam ei oſtendit, quia naturaliter ſecundum Philoſophum 8. de animalibus, mulier eſt maioris pietatis quàm vir. Et ideo Eccleſiaſt. 39. dicitur: *Vbi non eſt mulier, ingemiſcit æger*, quod poteſt exponi non ſolùm de ægroto corporali, ſed etiam de ſpirituali, iuxta illud 1. ad Corinth. 7. *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem.* Et prædicta de mulierum benignitate naturali approbat Sapiẽs Eccleſiaſt. 10. dic. *Non eſt creata iracundia nationi mulierum.* Plura etiam beneficia fecerunt mulieres Chriſto, quam viri. Et vt omittam de matre eius quę totam corporalem ſubſtãtiam ſine viri adminiculo ei dedit, & omnia miſericordię opera in illum exercuit, patet de Magdalena quæ eius pedes lauit, vnxit & oſculata eſt. Luc. 7. Vnde ipſe Dominus inquit Simoni leproſo: *Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti, &c.* Similiter Martha eum benigne recepit hoſpitio, & illi ſolicite ſeruiuit. Luc. 10. Item mulieres ſequebantur Chriſtum per ciuitates prædicantẽ, miniſtrantes ei de facultatibus ſuis. Luc. 8. Magnus ergo in cœlo erit numerus mulierũ, quæ ſimul cum Chriſto gaudebunt in delicijs paradiſi. Quæ vt melius poſſint in honore ſtatus ſui permanere, vt dicunt verba thematis noſtri, volo eis dare aliqua conſilia. Et quia de maritatis ſupra diximus, nunc primo loquemur de virginibus, ſecundo de viduis, tertio de omnibus continentibus, & caſtitatem ſeruare volentibus, ac de alijs mulieribus poſtea in generali.

Sermonis intentio, ac diuiſio.

PARS PRIMA, DE Virginitate.

OMnes ſtatus mulierum excedit virginalis. Vnde Hieronym. inquit ad Natalium: *Tria præcipuè ſunt genera metallorum, ferrum, argentum, & aurum. Ferrum eſt caſtitas coniugalis, argentum eſt viduitas, aurum verò eſt virginitas. Virginitas eſt, vt regina, viduitas vt domina, coniugalitas, vt ancilla. virginitas, vt prima viduitas, vt portus, coniugalitas vt pelagus. Virginitas eſt ſumma gemma, theſaurus precioſus margarita referens, id eſt, repletus. Sicut ergo aquila inter volucres, lucifer inter ſtellas, & gemma inter lapides; ita excedit matrimonium, & viduitatem virginitas* Et Auguſtin. in lib. de viduitate: *Bona eſt pudicitia coniugalis, melior vidualis, et optima virginalis.* Cyprianus: *Quo virginum ſublimior eſt gloria, melior eſt vita.* Caſſianus in libro Collationũ: *Maior eſt virtus caſtitatem tenere, quàm dæmones expellere.* Damaſc. lib. 4. *Quanto Angelus homine eſt ſuperior, tãto virginitas eſt nuptijs honorabilior.* Et Hieron ait: *Qui immũditiam luxuriæ, perfectæ continentiæ ſubijcit, ſanctior Dauid extitit, & fortior Samſone.* Et Bern. *Virginitas eſt ſicut lux Solis, viduitas ſicut lux Lunæ, et matrimonium ſicut lux ſtellarum.* Et iterum: *Sol virginalis caſtitas eſt, quæ in hoc mortalitatis loco, & tempore, ſtatum quendam immortalitatis & gloriæ repræſentat. Nam quod ſancti habebunt in cælo, ſc. integritatem, & munditiam corporis & animæ, hoc iam virgines obtinent ex gratia in terra.* hæc ille. Et ideo per roſam virginitas figuratur, vt enim inquit Plin. in ſpeculo naturali: *Flos roſæ inter omnes flores obtinet principatum,* & ſtatus ſaluandorũ. Hieron. *In omni ſexu, & gradu virginalis pudicitia obtinet principatum.* Cypr. in libr. de virginitate: *Virginitas eſt ſoror Angelorum, victoria libidinum, regina virtutum, poſſeſſio omnium bonorum, quæ tenet in cælo aureolam, & in terra principatum.* Ad prædicta etiã confirmanda adducitur illud quod dicitur Matth. 13. ſcilicet quod quædam terra facit fru-

De virginitatis excellentia aliqua.

Digitized by Google

cit fructum trigeſimum, per quam ſecundùm Theologos intelligitur caſtitas matrimonialis. Quædam facit fructum ſexageſimum, per quam intelligitur caſtitas vidualis. Et quædam facit fructum centeſimum, per quam intelligitur caſtitas virginalis. Bonæ ergò ſunt nuptiæ, & bonus eſt ſtatus nuptarum, ſed melior eſt ſtatus viduarum, & optimus virginum. Vnde Auguſtin. in lib. de virginitate ait: *Certa ratione & ſacrarum ſcripturarum auctoritate, nec peccatum eſſe nuptias inuenimus, nec earum bonum bono virginalis vel vidualis continentiæ æquare præſumimus.* Facit capitulum, nuptiarum, vigeſimaſeptima quæſtione prima. Maius ergò eſt meritum viduarum quàm nuptarum. Vnde Iudith 15. commendatur ipſa Iudith dum dicitur ei: *Confortatum eſt cor tuum, eo quòd caſtitatem amaueris, & poſt virum tuum alterum neſcieris. Et ideò eris benedicta in æternum.*

Caſtitas virginalis & vidualis perfectior eſt matrimoniali, quod aliquibus rationibus probatur.

ET quòd hæc ſint vera, probatur primò ratione finalitatis. Fundamentum cuius ponit philoſophus dicens in 2. Phy. & 3. Topi. *Cuius finis melior, ipſum quoque melius.* Quo præſuppoſito, certum eſt ſecundùm philoſophum 10. Ethi. quòd cùm duplex ſit vita. I. actiua & contemplatiua, & perfectior ſit ſecundùm eundem philoſophum ibidem vita contemplatiua, quàm actiua. Vnde Lucæ 10. dixit Dominus: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Et exponit Auguſtin. de vita contemplatiua. Profectò caſtitas virginalis & vidualis eſt perfectior omni vſu matrimoniali, quia hæc caſtitas ordinat hominem ad finem vitæ contemplatiuæ, vſus autem matrimonialis ordinat ad bonum vitæ actiuæ, vt inquit Thom. 2. 2. q. 152. ar. 2. in corpore quæſtionis. Vnde Apoſt. 1. ad Cor. 7. ait: *Mulier innupta, & virgo cogitat, quæ Dei ſunt, vt ſit ſancta, & corpore, & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat, quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro,* ergò perfectior eſt ſtatus vidualis & virginalis, quàm matrimonialis. Et propter hoc dicit Paulus 1. ad Cor. 7. *Qui matrimonio iungit virginem ſuam, benefacit, & qui non iungit, melius facit.* Hæc ille. Licet enim coniugati per actum matrimonij non peccent mortaliter, tamen difficulter carent veniali propter ardorem concupiſcentiæ, & licet poſſint Deo ſeruire mundo corde, tamen non mundo corpore, niſi ſeruent continentiam. Ait autem Dominus Apocalyp. 3. *Qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, ambulabunt mecum in albis.* Secundò idem probatur ratione conformitatis, cuius fundamentum ponit auctor in libr. de cauſis dicens: *Tanto aliquid perfectius eſt, quanto habet maiorem conformitatem cum ſuo principio.* Et philoſophus 5. Metap. ait: *Melius eſt ſimpliciter, quod primo principio propinquius eſt.* Cùm igitur Deus ſit principium & finis omnium. Apoc. 1. Et ipſe ſit actus ſimpliciter puriſſimus, vt ait philoſophus 12. Metap. Igitur caſtitas virginalis, & vidualis, quæ eſt purior omni actu matrimoniali, perfectior eſt matrimonio, quia Deo eſt conformior, qui eſt ab omni libidine alienus. Tertiò probatur idem ratione difficultatis. Fundamentum cuius ponit philoſophus 2. Ethi. dicens, *Virtus ſimpliciter conſiſtit circa bonum & difficile.* Cùm igitur maior ſit difficultas abſtinere ab omni delectatione actus Venerei, ſicut ſit in virginib. & viduis, quàm abſtinere ſolùm ab alijs delectationibus extra matrimonium; Ergò magis merentur virgines & viduæ quàm maritatæ. Et hoc probat optime S. Thom 2. 2. q. 152. ar. 8. maxime quia Apoſtolus conſulit virginitatem, tanquam melius bonum. 1. ad Cor. 7. Item Rich. noſter in 4. di. 33 ar. 4. q. 2 inquit, quòd tempore legis antiquæ, quando oportebat multiplicari generationem hominum propter multiplicandam fidem, magis meritorius erat ſtatus matrimonialis, quàm virginalis. Nunc verò multiplicato humano genere, melior eſt ſtatus abſtinentium. Sed conſiderando ſtatum virginum qui nunc eſt, & illorum qui tempore legis antiquæ viuebant ſecundùm legem matrimonij, vnus ſtatus alteri non præfertur. Vnde Auguſtin. in libr. de bono coniugali inquit:

Non eſt impar meritum continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & Abraham qui filios genuit. hæc Auguſtinus. Et idem habet in c. fi. n. ver. cæterum. el. 21. de pœ. di. 2. Ex quibus patet ſolutio ad argumentum, quod fieri poterat contra virginitatem ſic arguendo: Omne quod contrariatur præcepto legis naturæ & diuinæ, eſt malum. Sed caſtitas virginalis, & vidualis cōtrariatur legi naturæ, cùm dicat Ariſt. in lib. de animalibus, & in 1. de cœlo & mundo, & in 2. de anima, quòd natura appetit generationem indiuiduorum ad conſeruationem ſuarum ſpecierum. Item contrariatur legi diuinæ, cùm præceperit Deus homini, Gen. 1. dicens: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* Et ideò dicebat Paulus 1. ad Ti. 5. *Volo iuniores nubere, & filios procreare*, vt enim idem dicit 1. ad Ti. 2. *Saluabitur mulier per generationem filiorum.* Ergò malum videtur eſſe ſeruare virginitatem & caſtitatem. Reſpondetur primo, quo ad præceptum diuinum, quòd illud factum eſt propter multiplicationem fiendam, quæ cùm facta ſit, modo ceſſat illud præceptum, vnde magis vult Deus nos creſcere in vita contemplatiua, & virtutibus, quàm in multiplicatione hominum, cùm ſimus in fine mundi. *Tempore enim gratiæ non generis ſucceſſio, ſed vitæ perfectio quaritur.* c. recurrat. §. his ita, in fi. 32. q. 4. Vnde inquit Auguſtin. *O quàm dulces fructus caſtitatis. Nam ſingulariter in eis reficitur Dominus maieſtatis.* Similiter natura plus appetit durationem æternam ſuorum indiuiduorum & ſpecierum, quàm temporalem. Hæc autem duratio melius acquiritur per ſtatū virginalem & vidualem, quo multiplicatur numerus ſaluandorum, quàm per matrimonialem: ergo &c. Vnde Ambroſ. in cap. nuptiæ. 32. q. 1. inquit: *Nuptiæ replent terram, virginitas paradiſum.* Hieronym. quoque ad Euſtochium in ſerm. aſſumptionis virginis Mariæ ait: *Benè Angelus ad Virginem mittitur, quia Angelus ſemper eſt cognata virginitas. Profectò in carne præter carnem viuere, nō terrena vita eſt, ſed cœleſtis. Vnde in carne cœleſtem gloriam acquirere, maioris eſt meriti quàm habere. Eſſe enim Angelum fœlicitatis eſt, eſſe verò virginem virtutis. Dum hoc viribus obtinere nititur cum gratia, quod habet Angelus ex natura.* Et Ambro. in lib. de viduis inquit: *Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis aſsimilantur. Maior tamen eſt victoria virginum, quàm Angelorum, Angeli enim ſine carne viuunt, virgines autem in carne triumphāt*, hæc ille. Et Chryſoſt. ſuper Matt. inquit: *Licet omnes virtutes ſint res angelicæ, ſpecialiter tamen caſtitas, angelica virtus eſt.* Et Auguſti. *Quæ maior gloria ſuper terram, quàm in carne corruptibili ducere vitam angelicam?* Et iterum: *Qui virginitatem ſeruant, ſicut Angeli Dei in terris ſunt. Imo & Angelos tranſcendunt.* Et hęc ratio dici poteſt maioritatis.

EXcedit etiam virginitas matrimoniū localitate & prioritate, quia primò virginitas inſtituta eſt in cœlo empyreo, in Angelis incontaminatis, & virginibus creatis. Matrimonium verò poſtea in mundo ordinatum eſt inter homines. In quibus etiam primò fuit virginitas in ſtatu innocentiæ, quàm matrimonium, quia Adam fuit virgo formatus de terra virgine, Eua verò de Adam virgine formata eſt. Geneſ. 2. Similiter quælibet mulier prius eſt virgo, quàm mater vel maritata, & antequam ſit corrupta. Imò ſi peccatum non fuiſſet, ſemper virginitas permanſiſſet. Vnde inquit Auguſtin. 14. de ciu. Dei. quòd in ſtatu innocentiæ potuiſſet vir vxorem ſuam cognoſcere ſalua pudoris integritate. Et in libr. de fide ad Petrum ait: *Si homo non peccaſſet, mulier pareret ſine dolore, & virgo etiam permaneret.*

Virginitas excedit etiam matrimonium loco & tempore.

EXcedit etiam virginitas matrimoniū ratione conſecrationis, quia à Chriſto in propria perſona conſecrata eſt virginitas. Vnde Leo Papa in quodam ſermone ait: *Chriſtus virginitatis eſt filius: verùm ſuper omnia quæ dici poſſunt, hanc virtutem commendabilem reddit, quòd ipſe Saluator humani generis de mundiſſima virgine naſci voluit, & quòd ipſe virgo permanſit, & præ cæteris illum diſcipulum amauit, quem virginem de nuptijs carnis abſtraxit.*

Virginitas etiam conſecrationis ratione matrimonium excellit.

Digitized by Google

ſtrauit. In tantum enim ei virginitas placuit, quòd ſpeciali hoſpitio vterum virginalem accepit, in quo ſibi naturæ aſſumptæ nuptias celebrauit, hæc ille. Supergreditur inſuper virginitas matrimonium ratione coniunctionis, quia mulier maritata coniungitur homini corruptibili, virgo verò Chriſto ſuo ſponſo, incorruptio enim facit eſſe proximum Deo. Sapien. 6. *Qui eſt ſpecioſus forma præ filijs hominum.* Pſalm. 44. *& in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei.* ad Coll. 2. *& qui eſt rex regum, & Dominus dominantium.* Apoc. 19. Et ideò beata Agnes dicebat: *Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur.* Et iterum: *Annulo ſuo ſubarrhauit me Dominus meus Ieſus Chriſtus, & tanquam ſponſam decorauit me corona.* Præterea matrimonium multiplicat homines mortales, virginitas verò virtutes, & gratias diuinas: Cyprianus in libro de virginitate. Flos eſt enim virginitas Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, illuſtrior portio Dominici gregis. Ideò dicitur Iſaiæ 54. *Lætare ſterilis quæ non paris, exulta quæ non parturis, quoniam multi filij deſertæ magis, quàm eius quæ habet virum.*

Virginitas matrimonio quoque præeminet ratione aſſociationis.

PRæeminet etiam virginitas matrimonio ratione aſſociationis. Nam in nuptijs matrimonij ſemel Chriſtus fuit. Ioan. 2. Cum virginibus autem ſemper eſt, & ipſe cum eo. Vnde Apocal. 14. dicitur: *Virgines enim ſunt. Hi ſequuntur agnum quocunque ierit.* Ideò Eccleſia decantat Chriſto: *Quocunque pergis, virgines ſequuntur, atque laudibus poſt te canentes curſitant, hymnoſque dulces perſonant.* Quantum verò diligat Dominus virgines, oſtendit Hieronym. in epiſt. ad Euſto. di. *Statim, vt filius Dei ingreſſus eſt mundum, iſtam nouam ſibi familiam inſtituit, vt qui in cælis habebat Angelos, haberet proximè in terris virgines.* Chriſto ſuauius canunt in cælo quàm alij ſancti. Vnde Apocal. 14. dicitur de eis: *Cantabant quaſi canticum nouum antè ſedem agni, & nemo poterat dicere canticum illud, niſi hi qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* Ipſæ etiā ſunt Domicellæ, & miniſtri Chriſti. Vnde ibidem ſubditur: *Sine macula enim ſunt ante thronum Dei.* Poteſt itaque dicere quælibet virgo Eccleſiaſt. 24. *In habitatione ſancta coram ipſo miniſtraui.* Non eſt autem mirum, ſi Chriſtus ſic honorat virgines, quas etiam infideles venerati ſunt. Vnde Hierony. contra Iouinianum inquit: *Romanus populus in quanto honore virgines ſemper habuit, hinc apparet quòd conſules & Imperatores, & in curribus triumphantes, & omnis dignitatis gradus, eis de via cedere ſolitus erat.* Item dæmones virginitatem honorant, quod patuit Tobiæ 3. de Aſmodeo qui occidit ſeptem viros ad virginem Saram libidinoſe accedere volentes. Item occidit diabolus filium præfecti ſanctæ Agnetis virginitatem violare volentem. Bonus autem Angelus virginitatis zelator ipſi ſanctæ Agneti veſtimentum præparauit, & Cæciliæ coronam de paradiſo attulit, ac Catharinam Angeli in monte Sinai ſepelierunt. Maximè autem honoratur, & amatur virginitas à Deo. Prouerbio. 22. *Qui diligit cordis munditiam, habebit amicum regem.* Eſt etiam excellentior virginitas matrimonio ratione raritatis. Nam omne rarum eſt charum & precioſum, nonageſimatertia diſtinct. capitul. legimus. §. ſin autem, in authen. de conſu. coll. quarta. Sed pauci virginitatem & caſtitatem ſeruant, vt dicitur in capitulo, quia tua ſanctitas. 50. di. Ergò tanto eſt precioſior apud Deum, quàm matrimonium, quanto à paucioribus pro Dei amore cuſtoditur. De quibus dicitur Matth. 20. *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Et ideò, ô virgines ſacræ, conſulo vobis, vt hanc impreciabilem Margaritam virginitatis bene conſeruetis: tanta eſt enim eius excellentia, vt de ea præceptum Eccleſia facere non præſumat. Vnde Ambroſ. in c. integritas corporis. 32. q. 1. inquit: *Sola eſt virginitas, quæ ſuaderi poteſt, imperari non poteſt.* Hæc eſt illa virtus quæ ceſſante matrimonio in cæleſti gloria permanebit, *In regno enim cælorum neque nubent, neque nubentur.* Matth. 22. & Mar. 12. ac Luc. 20. Hæc eſt illa virtus, cuius corona eſt Chri-

Virginitas ab hominibus, dæmonibus, Angelis, & à Deo honoratur.

Digitized by Google

Chriſtus filius Dei. Vnde canit Eccleſia: *Ieſu corona virginum.* Ideò Hieronymus contra Iouinianum dicit: *Nuptias quidem recipimus, ſed virginitatem nuptijs præferimus, ſicut ramo præferuntur poma & fructus.* De qua virtute inquit Bern. *Virginitas eſt gemma virtutum, germana Angelorum, lux animarum. Ipſa calcat libidinem, vincit diabolum, contemnit ſeculum, & deprimit omne periculum. Ipſa eſt lampas Eccleſiæ, & ſemita cæleſtis patriæ.* Licet autem virginitas ſit tantæ præeminentiæ, tamen ſi quis videat ſe in periculo transgreſſionis eius, melius eſt nubere, quàm tali damnationis periculo ſubiacere. c. Si enim nupſerit. 27. di. Ideò inquit gloſſa ſuper illud Geneſ. 19 *In monte ſaluum te fac: virginitas altus mons eſt, ad quem Angelus hortatur, ſed qui videt ſe non poſſe aſcendere, maneat in Segor, id eſt, in legitimo matrimonio, quia melius eſt bono mediocri vti, quàm per abrupta libidinum præcipitari.* Et propter hoc ait Apoſt. 1. ad Cor. 7. *Propter fornicationem,* ſcilicet vitandam, *habeat vnuſquiſque vxorem, & vnaquæque mulier habeat virum ſuum.* Sed hoc conſilium non intelligitur de his, qui vouerunt virginitatem. De quibus dicitur in c. vouentibus. 27. di. *Vouentibus virginitatem non ſolùm nubere, ſed etiam velle damnabile eſt.* Seruari ergò debet votum virginitatis, vt dicitur in c. interrogaſti. Et in c. ſeruandum, eadem di. quia magis eſt meritoria virginitas ſeruata ex voto, quàm ſine voto, ſecundùm doctores in capit. licet. extra de voto, & Theologos in 4. diſt. 38. Non ſolùm autem prodeſt virginitas illam obſeruantibus, ſed etiam parentibus confert ad ſalutem, proles in virginitate perſeuerans, capitulo tunc ſaluabitur, trigeſimatertia quæſtione 5. de vtilitate autem eam ſeruantium, dicitur Sapien. 3. *Fælix ſterilis, & incoinquinata quæ neſciuit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum.* Et Eccleſ. 26. *Omnis ponderatio non eſt condigna animæ continentis.* Et per conſequens eius meritum eſt maximum.

Virginitatis excellentia ſequitur.

IDeò Hierony. ad Natalium dicit, [virginitas purpura eſt regalis, qua quiſquis indutus fuerit, cunctis eminentior erit:] Damaſcenus libr. 4. ſic inquit: *Quanto Angelus homine ſuperior eſt, tanto virginitas eſt nuptijs honorabilior.* Et Ambroſius in lib. de virginitate ait: *Pulchritudinem non poteſt quis maiorem æſtimare, decore virginitatis, quæ amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur à Domino, conſecratur Deo.* Nolite ergò O ſanctæ virgines tam inæſtimabilem theſaurum perdere, qui recuperari non poteſt. Scriptum eſt enim Amos 5. *Virgo Iſrael cecidit, non adijciet vltra vt reſurgat.* Vnde Hieronymus ad Euſtochium di. *Audacter loquor, cùm omnia poſſit Deus ſuſcitare, non poteſt virginem poſt ruinam, valet quidem liberare de pœna, ſed non poteſt coronare corruptam.* 32. q. 5. c. ſi Paulus. Et Iſidorus in lib. de ſummo bono inquit: *Omne peccatum per pœnitentiam recipit vulnerum ſanitatem, virginitas autem ſi labatur, ad integritatem nulla pœnitentia reparatur.* Quæ auctoritates non ita ita intelliguntur, quòd Deus non poſſit reparare integritatem mentis & corporis in virgine corrupta, ſed ſolùm quòd non poteſt facere, quin ſemel fuerit corrupta, & ſic præmiare eam de virginitate violata. Non enim poteſt Deus facere, quin illud quod ſemel eſt factum, non fuerit factum. Et ita exponit Thom. 2. 2. q. 152. & 185. ſuo quolibet. q. 3. Habet enim ſe hoc donum virginitatis ſicut ſericum, quod, cùm in lutum ſemel cadit, nunquam perfectè abluitur, quin ſemper macula appareat.

SCiendum tamen eſt quòd ſi inuita violetur, non amittit virginitatem, vt inquit Auguſtin. in primo de ciuitate Dei, & habetur 32. quæſt. 5. c. non poteſt, cum quinque capitulis ſequentibus. Ideò beata Lucia dicebat Paſchaſio: *Si inuitam me violari feceris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.* Quod etiam habetur 32. quæſt. 5. in princ. Hoc autem licet verum ſit quo ad Deum, tamen ſic corrupta inter alias virgines non debet conſecrari, 15. quæſt. 1. cap.

Inuita quomodo virginitatem non amittit.

cap, vlt. & ibi gloſſ. & trigeſimaſecunda, quæſt. quinta, cap. ille autem. Vnde Auguſtin. in libro de Virginitate ait: *Virgines quæ corruptæ ſunt ſemel, ſe non audeant ſacris virginibus adæquare.* Vt enim inquit glo. in dicto cap. Illæ autem timere debent, ne fortè propter aliquod præcedens peccatum hæc violentia eis acciderit. Argumentum vigeſimaſecunda, quæſt. ſecunda, cap. ſi quælibet. Si tamen in veritate non conſenſerint tali violationi, recipient aureolam virginitatis, vt tenent Theologi in quarto diſt. 33. Similiter per pollutionem, quæ eueniat contra voluntatem virginis, ſiue vigilando, ſiue dormiendo, non amittitur virginitas, licet caro delectationem ſentiat. Et hoc quando talis pollutio accidit ex infirmitate aliqua, vel diaboli ſuggeſtione, aut ſimili cauſa, vt inquit Thom. 2. 2. q. 152. & Theologi in 4. diſt. 33. Si autem hac intentione ierit quis dormitum, vel ſe inebriauerit, aut quid com derit, vt ei talis pollutio in ſomnis acciderit, vel aliquid illicitum fecerit, vtputa cogitando, videndo vel tangendo, quo prædicta pollutio ſibi vigilanti eueniret, vel etiam ſi ſine ſua cauſa eueniente ipſa pollutione, ipſa in illam delectationem conſenſit, amittit virginitatem, vt inquiunt Theologi vbi ſuprà.

Declaratur quomodo ſunt aliquæ virgines fatuæ, & quæ ſint.

SCiendum quoque eſt, quòd aliquæ ſunt virgines fatuæ, quæ cum ſponſo cœleſti non intrabunt ad nuptias, Matt. 25. Illæ enim non admittentur quæ reperientur ſine charitate Dei, & proximi, ſine qua opera noſtra non ſunt meritoria. c. vide. 1. q. 1. vnde Bernardus in quadam epiſtola inquit: *Caſtitas ſine charitate, lampas eſt ſine oleo, ſubtrahe oleum, lampas non lucet. Tolle charitatem, caſtitas non placet Deo.* Et ideò dicitur Matth. vbi ſuprà quòd virgines fatuæ acceptis lampadibus ſuis non ſumpſerunt oleum ſecum, id eſt charitatem. Illæ etiam virgines tanquam fatuæ repellentur, quæ non habebunt oleum humilitatis. Ait enim Auguſtin. ſuper Matthæum: *Melius eſt humile coniugium, quàm ſuperba virginitas.* & iterum. *Non prodeſt cui ineſt continentia, ſi dominetur ſuperbia.* Virginitas verò cum humilitate eſt admirabilis, & Deo acceptabilis. 30. di. c. hæc ſcripſimus. Adeò autem eſt Deo grata humilitas, quòd vt dicit Bern. ſine ea virginitas ſuæ matris ei non placuiſſet, nec eam in matrem elegiſſet. Fatuæ quoque ſunt illæ quæ non peccant timore, vel verecundia, tamen animo conſentiunt peccato, licet corpore ſint virgines. Ait enim Iſidorus in lib. de ſummo bono. *Nihil valet mundum eſſe corpore, qui pollutus eſt mente.* Ideò inquit Hieronymus in lib. contra Iouinianum: *Illa virginitas hoſtia Chriſti eſt, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculat.* Illa etiam virgo à conſortio virginum expelletur, quæ deſiderat nubere. Vnde Hieronymus ad Euſtochium dicit: *Virginitatis diffinitio eſt, ſanctum eſſe corpore & ſpiritu, quia carnem virginem habere non proficit, ſi mente quis nupſerit.* Et ideò Auguſtinus in lib. de virginitate inquit: *Fœlicior mihi videtur mulier nupta, quàm nuptura virgo, habet enim illa quod iſta cupit.* Glorioſa virgo virginitas eſt illa, quæ eſt in mente & corpore. 32. quæſt. 5 cap. ſicut enim. Ideò inquit Auguſtinus in libr. de virginitate: *Virginitas eſt in carne corruptibili perpetuæ incorruptionis meditatio.* Ex quib. patet, quòd illæ ſunt fatuæ virgines, quæ non habent oleũ bonę voluntatis & propoſiti de virginitate ſeruãda. Itẽ illæ quæ non habent oleum bonæ intentionis, inter ſtultas virgines computantur, omnia enim denominantur a fine, ſecundo de anima. Illæ enim ſunt fatuæ virgines, quæ non amore Dei, & caſtitatis, ſed pro gloria humana ſeruant virginitatem. Ait enim Auguſtinus in libr. de virginitate: *Nec nos in virginibus prædicamus quòd virgines ſunt, ſed quòd Deo dicatæ continentiam virginitatis ſeruent.* De virginibus autem vanè glorioſis dicitur, quòd tempore aduentus ſponſi rogabant prudentes virgines dicentes: *Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.* Quibus illæ reſponderunt: *Ne fortè non ſufficiat nobis, & vobis, ite potius ad vendendes*

dentes & emite vobis. Et dum irent emere, venit ſponſus, & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua, ita quòd virgines fatuæ intrare non poterant ad nuptias, Matth. 25. Quia autem ipſæ non habebant bonum oleum rectæ intentionis, ideò quærebant emere ab alijs oleum humanæ laudis, quod ardere non poteſt, ſed extinguitur in lampade boni operis. Per oleum enim quod quærebant iſtæ fatuæ virgines, intelligitur, vt inquit Auguſtinus in quodam ſermone, adulatio, & laus humana. Ideò canit Eccleſia de tali virgine fatua, in officio ſancti Antonij de Padua: *Fruſtra virgo fatua glorians in altero quærit venditorem.*

SEruate igitur, ô virgines, vt inter prudentes computemini, conſilium beati Gregorij, in quadam homilia ſuper Matthæum, in expoſitione parabolæ virginum fatuarum, qui inquit: *Sæpè vos fratres chariſſimi admoneo praua opera fugere, mundi huius inquinamenta deuitare, ſed hodierna ſancti Euangelij lectione compellor dicere, vt & bona quæ agitis, cum magna cautela teneatis, ne per hoc quod à vobis rectum geritur, fauor gratia humanæ requirat. Ne appetitus laudis ſubrepat, & quod foris oſtenditur, intus à mercede euacuetur. Ecce enim redemptoris voce decem virgines, & omnes dicuntur virgines, & tamen intra beatitudinis ianuam non omnes receptæ ſunt. Quia earum quædam, dum de virginitate ſua gloriam foris expetunt, in vaſis ſuis oleum habere noluerunt.* Vos igitur ô virgines habete oleum veræ humilitatis, de quo Sapien. 6. dicitur. *Vnge caput tuum oleo.* Et Eccle. 9. *Oleum de capite tuo non deficiat.* Inquit enim Ambroſius ſuper Lucam: *Decet vt quanto caſtior virgo, tanto humilior ſit, nouerit deferre ſenioribus, ſit magiſtra humilitatis, in qua eſt profeſſio caſtitatis.* Fatuæ quoque ſunt virgines, quæ non habent oleum bonæ conſcientiæ, quod lætificat animam, quia *gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* 2. ad Cor. 1. De quo oleo inquit Dauid. Pſalm. 44. *Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ.* Deus enim vt ait Auguſt. in libr. de virgi. non quærit in ſponſa ſua pulchram carnem, ſed mentis & conſcientiæ puritatem, & Hugo de ſancto Victore in libr. de bono conſcientiæ inquit: *Deus qui amator eſt munditiæ, cor pollutum peccatis non poteſt inhabitare.* Canticorum autem 6. ait eius ſponſa: *Dilectus meus paſcitur inter lilia*, id eſt pura corda. Vnde ei canit Eccleſia: *Qui paſcis inter lilia ſeptus choreis virginum, ſponſus decorus gloria, ſponſiſque reddens præmia.* Seruate quoque O deuotæ virgines, vt cuſtodire melius valeatis virginitatem, & alias virtutes, illud eiuſdem Ambroſij præceptum vbi ſuprà dicentis: *Diſcite virgines ſacræ non circumcurſare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miſcere ſermones.* Hoc eſt enim vnum bonum remedium ad caſtitatem conſeruandam, ſ. ſermonis moderatio. Ideò Hieron. in quadam epiſt. inquit: *Sermo virginis ſit prudens, & rarus.* Vnde 1. Pet. 4. dicitur: *Si quis loquitur quaſi ſermones Dei.* Eapropter inquit auctor libri de formula honeſtæ vitæ. c. 3. *A verbis turpibus abſtineto, quia licentia eorum impudentiam nutrit.*

De 1. remedio ad virginitatem tuendam.

SEcundum remedium eſt auditus cuſtoditio. Inquit enim Ambroſ. in quadam epiſt. *Vanus ſermo cito polluit mentem, & facilè agitur, quod libenter auditur.* Et ideò ſignum malum eſt de illa virgine quæ turpia audire delectatur. Vnde ait Seneca ad Lucillum *Vbicunque videris orationem corruptam placere, ibi quoque & mores à recto deſliſſe non dubium eſt.*

De 2. remedio.

TErtium remedium eſt viſus refrenatio. Scriptum eſt enim Eccleſ. 9. *Ex circumſpectione mulieris concupiſcentia quaſi exardeſcit. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti ſunt.* Inquit etiam Cæcilius Firmanus in lib. de beata vita, c. 4. *Libido aſpectu maximè concitatur.* Et Quintilianus in lib. declamationem prima declaratione, dicit: *Oculi ſunt tota noſtra luxuria, hi nos quotidie in omnia præcipitant vitia*, hæc ille. O Eua quare in Deum peccaſti? quia vidiſti lignum pulchrum viſu. Gen. 3. O gigantes quare ſic luxurioſi facti eſtis? & diluuio periſtis? quia vidiſtis filias hominũ, quòd eſſent

De 3. remedio pro cõſeruanda virginitate

Digitized by Google

eſſent pulchræ. Gen. 6. O Dina quare ſtuprata es? quia iuiſti vt videres mulieres regionis. Gen. 34. O Dauid quare adulterium commiſiſti? quia vidiſti Berſabee nudam lauantem ſe. 2. Reg. 11. O Holofernes quare decapitatus es? quia Iudith pulchritudinem aſpexiſti, Iudith. 12. & 13. Ideò, O virgines, ſeruate illud quod faciebat B. Iob dicens ſui libri c. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec quidē cogitarem de virgine.*

De 4. remedio pro Virginitate tuenda.

QVartum remedium eſt odoratus præſeruatio. Homines enim diabolici vnguentis odoriferis ſe inungũt, aromaticaque multa in veſtibus portant, vt in eis delectentur cauſa libidinis excitandæ, de quibus dicitur Sap. 2. *Dixerunt impij apud ſe non rectè cogitantes. Venite fruamur bonis quæ ſunt, vnguentis nos repleamus, coronemus nos roſis, antequam marceſcant.* Signum eſt ergò meretricis, & lenonis, talia odoramenta deferre, quæ ad libidinem prouocant. Ideò talibus minatur Dominus Iſai. 3. dicens: *Erit pro ſuaui odore fœtor.*

De 5. remedio ad Virginitatem conſeruandam.

QVintum remedium eſt guſtus regulatio, ne in nimia comeſtione, vel potatione relaxatus luxuriæ deſeruiat. Ait enim Cato in ſuis documentis: *Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica eſt.* Et Gualterius de Caſtellione lib. 1. ſui operis dicit:

Si Baccho, Venerique vacas, qui cætera ſubdis,
Sub iuga veniſti, perijt delata vagantis
Libertas animi, Veneris ſi grauis e camino.
Mens habet interius, rixas & bella mouere
Imperat, & ſuadet rationis vile ſepulchrum
Ebrietas; rigidos euertunt hæc duo mores.

Et Ouidius in primo de arte amandi inquit:

Mens erit apta capi tunc, cum lætiſſima rerum.
Vt ſeges in pingui luxuriatur humo.

Et Iſidorus. 2. ſoliloquiorum cap. 7. dicit: *Ciborum ſaturitas luxuriam generat. Saturitati libido ſemper adiuncta eſt. Ieiunio autem libido reſtringitur.*

De 6. remedio pro virginitate.

SExtum remedium eſt tactus euitatio. Debetis enim cauere à tactibus impudicis, & periculoſis, quia vt dicitur Eccleſ. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Ideò Prouerb. 6. inquit Salomon: *Nunquid poteſt homo in ſinu ſuo ignem abſcondere, vt veſtimenta eius non ardeant? & ambulare ſuper prunas ignis, vt non comburentur plantæ eius?* quaſi dicat, Non. Iſti autem maledicti tactus præcipuè fiunt in choreis, & tripudijs. Ideò Ezechiel. 25. minatur Dominus dicens: *Pro eo quòd percuſſiſti pede, & plauſiſti manu, idcircò extendam ſuper te manum meam, & perdam te de terra.* Cuſtodiendi ſunt ergò diligenter omnes ſenſus corporis ab omnibus, maxime ab his qui virginitatem ſeruare concupiſcunt, & volunt eſſe caſti, non ſolùm corpore, ſed & mente, quia ait philoſophus. 3. de anima: *Nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu.* Senſus enim corporales ſunt tanquam feneſtræ, per quas mors peccati mortalis in animam ingreditur, iuxta illud Hieremiæ 9. *Mors intrat per feneſtras noſtras.* De tribus autem ſenſibus loquens Iacobus Beneuentanus ſui libri. 50. c. oſtendit quomodo inducunt ad libidinem, dicens: *Viſus & auditus, nec nō, & tactus, amoris Hæc adiuuāt ſerui ſemper habere ſolent.*

De 7. & 8. remedio ad virginitatē tuendam.

SEptimum remedium eſt diſſolutionis abdicatio. Riſibus enim vacans, & recreationibus ſuperfluis, de facili incidit in laqueum diaboli tentantis de luxuria. Vnde inquit Ouidius in 1. de arte amandi: *Pectora tūm gaudent, nec ſunt aſtricta dolore, Ipſa patent, blanda tunc ſubit arte Venus.* Octauum remedium eſt malorum ſocietatum dimiſſio. Inquit enim Hieronymus in ſuo tranſitu: *Ego puto ſi cum viris fœminæ habitauerint, viſcarium diaboli non deerit.* Et Bernardus in quodam ſermone dicit: *Cum fœminis, & iuuenibus impudicis conuerſari, & non peccare, maius miraculum puto, quàm mortuos ſuſcitere.* Et ideò inquit Paulus. 1. ad Tim.

Digitized by Google

riuis libidinum euacuata, atque in varijs afflictionibus occupata, à voluptuoſis delectationibus refrigeſcat. Ait enim Ouidius ſecundo de remedio amoris, *Grandia per multos tenuantur flumina riuos, Sectaq; ſeducto ſtipite flamma perit.* Ideo inquit Apoſt. Col. 3. *Mortificate membra veſtra*, ſcilicet vt virginitatẽ obſeruare valeatis, de qua loquens Hieronymus in quodam ſermone inquit: Quod *ideo Sibylla licet eſſet pagana, ſpiritum creditur recepiſſe propheticum, quia Virgo erat.* Propter huius virtutis excellentiam multæ Virgines potius voluerunt mori, quam Virginitatem ſuam amittere, licet gentiles eſſent & paganæ, vt legitur in hiſtorijs Romanorum. In quibus etiam dicitur, quod cum quædam Virgo deæ Veſtæ dedicata accuſaretur de ſtupro, illa vt ſe Virginem oſtenderet, cum cribro ad Tiberim iuit atque ipſum aqua impleuit, & vſque ad Capitolium plenũ tulit, quamuis vas eſſet foraminibus plenum. Et ibidem etiam habetur quòd fuit alia Virgo Romæ, quæ ad probandum, quòd erat Virgo, cingulo ſuo maximam nauẽ ſola traxit ad terram, quam hominum multitudo mouere nõ poterat. Verum quia humani generis inimicus, tãto terribiliores tentationes Virginibus ingerit, quanto eas videt glorioſius debere coronari, oportet eas ad Ieſu Chriſti Crucifixi pedes, cũ taliter tentantur, recurrere, & cum lachrymis vna cum beato Chryſanto orare & dicere, ſicut ſcriptum eſt in legenda eius: *Exurge Domine in adiutorium mihi, dic animæ meæ ſalus tua ego ſum. Quis enim iſtam pugnam à diabolo excitatam vincere præualet, niſi tua pro eo fuerit dextera dimicans? Errat qui ſe putat caſtitatem perfectam ſuis poſſe viribus obtinere. Niſi enim tuo imbre fuerit extincta flamma libidinis, non poteſt animus peruenire quo pergit.*

PARS SECVNDA huius ſermonis de viduis.

SECVNDO vobis viduis tria volo elargiri munera. Primum videtur confortationis: vos enim confortare intẽdo, oſtendens quòd ſtatus veſter eſt Deo acceptus. Quod probatur primo ratione diuinæ viſitationis, quia viduas gratioſiſſimè viſitauit. Vnde 3 Reg. 17. tempore famis, miſſus eſt Helias ad viduam Sareptanam, quæ poſtquã dedit comedere Heliæ, hydria farinæ eius non defecit miraculoſe. Et lecythus olei non eſt imminutus omnibus illis diebus. De Iudith etiam legitur, quod erat grata omnipotenti Deo, cui viduæ tantam gratam contulit Deus, vt populum ſuum ab impetu, & furore inimicorum liberaret. Lucæ etiam 2. dicitur, quod erat Anna propheteſſa vidua vſq; ad annos 84. quæ vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à Virginitate ſua, & hæc non diſcedebat de templo, ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens Deo die, ac nocte. Huic Chriſtus paruulus, ſicut & Simeoni præbuit ſe videndum, illamq; dignatus eſt viſitare, quæ cõfitebatur Domino, & loquebatur de illo omnib. qui expectabant redemptionem Iſrael. Luc. etiam 7. legitur quod Dominus Ieſus conſolatus eſt viduam, reſuſcitans eius vnigenitum filium.

Viduas cõfortat.

SEcundo dignitas vidualis apparet ratione diuinæ acceptionis. Lucæ nam que 21. ſcribitur, quãtum accepta fuit oblatio viduæ paupérculæ, quæ offerẽs duo minuta, omnes locupletes ratione ſuæ ſanctitatis in oblatione ſuperauit. Deus etiam exaudit orationes viduarum. Vnde Eccleſiaſt. 35. dicitur: *Lachrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas. A maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlum; & Dominus exauditor delectabitur in illis.* Et ideo dicitur in cap. ſi. 81. di. quod viduæ quæ ſtipẽdio Eccleſiæ ſuſtentantur, debẽt

De dignitate viduali multa bis pulcherrima habes.

meritis, & orationibus ſuis Eccleſiam adiuuare. Tertio commendatur viduitas ratione diuinæ præceptionis. Dedit namque Deus præceptum omnibus regibus, principibus, iudicibus & aduocatis omnibuſque hominibus, vt viduarum cauſas tuerentur, & ne illas opprimerent, vel moleſtarent. Vnde Iſa. 1. Dominus ait: *Quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam.* Et Exod. 20. ait: *Viduæ, & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos, vociferabunt ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ & filij veſtri pupilli.* Et per Hieremiam 22. *Facite iudicium, & iuſtitiam, & liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris; aduenam, pupillum, & viduam nolite contriſtare, neque opprimatis inique.* Et iterum. Hieremiæ 5. Dominus de his qui viduas ſpernunt & abijciunt, ſic loquitur: *Præterierunt ſermones meos peſſime, cauſam viduæ non iudicauerunt. Nunquid ſuper his non viſitabo dicit Dominus? aut ſuper gẽtem huiuſcemodi non vlciſcetur anima mea?* Et Iob 22. ait: *Viduas dimiſiſti vacuas, & lacertos pupillorum comminuiſti, propterea circundatus es laqueis, & conturbat te formido ſubita.* Iacobus vero 5. cap. ſuæ Canonicæ ait: *Religio munda & immaculata apud Deum patrem hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* Et Paulus 1. ad Tim. 5. inquit: *Viduas honora quæ verè viduæ ſunt.* Sed hodierna die non ſolùm non viſitantur ſeu honorantur, quinimò vexantur, expoliantur, & turbãtur à multis, rapiuntur ſua bona, & quærunt iuſtitiam, nec inueniunt illam. Et quod his deterius eſt, vltra damnum rerum, patiuntur falſas grauesque criminationes. Vnde quilibet earum dicere poteſt illud ſecundi Regum 14. *heu, quia mulier vidua ego ſum.* Taceo reliquas moleſtias, quæ eis inferuntur. O viduarum perſecutores, lupi rapientes illarum bona, ô crudeles aduocati & iudices, ô falſi notarij, ô iniqui teſtes. Quis docebit vos fugere à ventura ira? Inter omnia enim peccata grauia, maximum ſcelus eſt opprimere viduas, quæ quia ſunt ſine viro defenſore, faciliter poſſunt offendi & deprędari, iuxta illud, Iſaiæ 10. *Erũt viduæ, præda eorum.* Et quia ſunt ſine viro conſiliatore, leuiter decipiuntur. Vnde Matth. 12. dicitur: *Deuorant domos viduarum ſub prætextu prolixæ orationis.* Item quia ſunt ſine viro conſolatore, quaſi ſemper ſunt in triſtitia, & ideo non debet augeri afflictio afflictis, cõtra legem, diuus. ff. de offi. præſi. Magnum autem meritum eſt conſolari viduas, ſicut faciebat Iob qui ſui libri, capit. 29. inquit: *Cor viduæ conſolatus ſum,* & 31. c. iterum ait: *Oculos viduæ ſpectare non feci.* Non ſolùm autem præcipit Deus viduas defenſari, ſed etiam ſancta Mater Eccleſia hoc mandat prælatis in c. 1. 87. diſt. præcipiens Epiſcopis, vt viduis ſuum pręſtent præſidium, & protectionis patrocinium contra improborum violentias, & in ca. regum 23. quæſt. 5. dicitur, quod proprium officium regum eſt facere iudiciũ, & miniſtrare iuſtitiam maxime viduis, liberando eas de manu potentum, à quibus faciliter calumniantur & opprimuntur.

Viduitas multipliciter commendatur.

Eccleſiæ prælatis, et præcipuè epiſcopis præcipit, vt viduis ſuum præſtent auxilium.

SEcundum munus, quod ô vobis viduæ elargiri volo, dicitur exhortationis, ſcilicet, ad viduitatem ſeruandam, potius quam nubendum. Et hoc 1. propter iudicium caſtitatis. Quando enim mulier nubit toties, ſignum eſt magnæ incontinentiæ. Vnde Hieron. contra Iouian. refert, & etiam Romanæ narrant hiſtoriæ, quod Portia minor Catonis filia cũ laudaretur apud eam quædam matrona, quod eſſet bene morigerata, quæ tamen ſecundum acceperat virum, ait: *Felix & pudica matrona, nunquam præter ſemel nubit,* & Valerius in 2. lib. inquit: Quòd illæ mulieres quæ vno fuerant contentæ matrimonio, corona pudicitiæ honorabũtur. Sciendum tamen eſt, quod ſecundæ nuptiæ non reprobantur à Deo, imo approbantur, & in vtroque teſtamento permittuntur tanquã licitæ. c. Deus 21. q. 1. Ideo in c. aperiant eadem q. & cauſa ait Hieron. *Non damnamus bigamos, imo nec trigamos, & ſi dici poteſt octogamos.* Propter hanc autem auctoritatem, cum ad patrem meum Dominum Laurentium.

Viduæ exhortantur ad permanendum in viduitate.

Secundas nuptias non eſſe prohibitas oſtenditur.

Digitized by Google

rium perrexiſſet quædam vidua, quæ habuerat ſex viros petens, quot maritos poſſet mulier accipere ſaluo honore ſuo, ipſe qui facetus erat reſpondit, quod vſque ad ſeptem. Cognoſcebat enim quod alium virum deſiderabat accipere, ſed verecundia detinebatur. Prædicta quoque confirmans Aug. ſuper illa verba Apoſtoli. 1. ad Cor. 7. *Si dormierit vir eius, nubat cui voluerit in Domino*, ait: *Non dicit primus vel ſecundus, vel tertius, nec ergo nobis diffiniendum eſt, quod non diffinuit Apoſtolus, vnde nullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam inferre numeroſitate*, hæc ille. Ea propter inquit Apoſtolus vbi ſupra. *Dico autem innuptis & viduis, quod bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego: quod ſi non contineant, nubant, melius eſt enim nubere, quam vri.* Et Hieron. ad Geruntiam ait: *Adoleſcentula vidua quæ continere non poteſt, maritum potius accipiat quam diabolum.* Et in eadem Epiſtola narrat de quodam Romæ, qui triginta vxores habuerit, quas ſepelierat, & de muliere quæ ſepelierat viginti duos maritos, qui ſimul iuncti ſunt matrimonio, & fuit magna expectatio populi, quis eorum ferret alterum ad ſepulchrũ. Et tandem vicit maritus, & ante pheretrum coronatus incedens, cantabat, & nominatim vxores ſingulas nominabat. Et ſubiungit Hieronym. vbi ſupra: *Obſecro, vt illa teſtimonia non noueris, quibus incontinentibus miseris ſubuenitur, ſed potius lectiones quibus pudicitia coronatur.* Facit inſuper ad viduitatis laudem quod & turtures illam ſeruant. Vt enim inquit Philoſophus in libro de animalibus, & refert Albertus Magnus in tractatu de virtutibus politicis: *Turtur ſicut viuente marito, nunquam alteri ſe coniungit, ſic eo mortuo, nunquam ſecundas nuptias quærit, ſed ſola incedit, ſiluas, & mæſta loca requirit, omne conſortium refugit, & ex mortui mariti memoria ſemper gemit.* Ideo inquit Ambroſ. in Hexameron: *Diſcite mulieres quanta ſit viduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur.*

2. *Perſuadetur viduis*

SEcundo dico, quod laudabile eſt ſeruare viduitatem, propter ſignum charitatis, vt ſcilicet oſtendat vxor quantum amauerat virum ſuum. Vnde, vt refert Virgilius in quarto Æneidos, dicebat Dido vidua. *Ille meos primus, qui me ſibi iunxit, amores Abſtulit, ille habeat ſecum ſeruetque ſepulchro*, & Hieronym. in libr. contra Iouinianum ſcribit, quod Valeria nobilis Romana, quę Seruio, viro ſuo mortuo, nulli nubere volebat, cum rogaretur ſecundum virum accipere: Reſpondit ſe non poſſe hoc facere, quia primus adhuc viuebat: *Quamdiu enim*, inquit, *vixero, vir meus per amorem viuet in corde meo.* Et iterum ibidem recitat Hierony. quod Martia Catonis filia cum nollet nubere, ſed virum defunctum ſemper lugeret. Interrogata, quem diem vltimum haberet luctus; reſpõdit. Quem & vitæ.

viduitas propter maximam charitatem quam oſtendunt.

TErtio ſuadeo vobis ſeruare viduitatem, propter beneficium libertatis Ait enim Æſopus in ſuis documentis: *Nemo ſit alterius, qui ſuus eſſe poteſt.* Cum igitur vidua ſit ſua Domina, & in pace viuat, & ſi virum accipiat diſcrimini ſe exponat, vt forte inueniat rixoſum, vel beſtialem ac illam tribulantem, melius faciet in viduitate permanendo. Ideo Hier. cõtra Iouinianũ narrat, quod Romæ quædam nobilis vidua interrogata, quare nubere nollet, reſpõdit, quia bonum habui virum. Et ſi ſecundum acciperem, aut eſſet bonus, aut malus. Si bonus, ſemper eſſem in timore ne illum perderem. Si malus ſemper eſſem in dolore, & poſt virum bonum, alium malum ſuſtinere non poſſem. his tamen non obſtantibus, ſi qua velit nubere, nubat libero animo. Non enim facit contra pręceptum Dei, vel Eccleſiæ.

3. *Viduitas perſuadetur propter libertatem.*

ET ſciendum quod licet ſecundum ius ciuile, mulier infra tempus luctus. i. infra annum à morte viri nubẽs, incurrat infamiam vt C. de ſecund. nup. l. 1. tamen ſecundum ius canonicum poteſt immediate poſt mortem mariti nubere abſque nota infamiæ c. ſuper illa & c. cum ſecundum,

dum, extra de ſecun. nup. Illæ tamen mulieres quæ remanēt in viduitate, maxime exiſtentes adhuc iuuenes, demonſtrant quod cordialiſſimo amore ſuum virū diligebant. Ad quod facit illud ſtupendum & admirabile exemplum, quod recitat Hier. in quadam epiſtola dicens, quòd apud Indos lex erat quòd vnuſquiſque plures poſſet habere vxores. Erat quoque decretum quod vxor illa quæ præcæteris fuiſſet viro chara, cū marito mortuo cremaretur. Tunc enim defunctorum corpora cremari ſolebant. Quapropter mortuo aliquo viro, vxores omnes inter ſe cōtendebant, & quælibet ſe magis dilectā fuiſſe iurabat, vt cum viro mortuo poſſet ardere. Itaq; illa quæ vincebat, & probabat ſe magis dilectam, iuxta virum ſuum accūbebat, illum deoſculans & amplexans, & ignes appoſitos penitus contemnebat, oſtendens, quod ſecundas nuptias nullatenus affectabat, quæ cum ſuo primo marito mori volebat.

Viduis tres dantur regulæ.

TErtium munus quod vobis relinquo deuotæ viduæ, dicitur regulationis. Tres enim regulas ſeruare debetis. Prima dicitur mortificationis, ſc. omnium ſenſualitatum & voluptatum carnalium. Ait enim Paulus 1. ad Tim. 5. *Vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt.* Reprehenſibiles itaque ſunt viduæ, quæ otio vacantes comedunt, & bibunt ſplendide, dormiunt ſuperflue & delicioſe, poliunt cutem & ornantur, licet ſe vidualibus induant veſtimentis.

De 2. ac 3. regula viduis data.

SEcunda regula dicitur conuerſationis. Debent enim euitare conuerſationem hominum quātum poſſint. Et dicere cum Pſalmiſta: *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.* Auicula enim terrā fugiens, eſt magis tuta, quod laqueis non capietur. Ideo viduæ inquit Hieron. epiſt. 85. *Non ambulet iuxta te calamiſtratus procurator, non hiſtrio fractus in fœminam, non cantoris diaboli venenata dulcedo, non iuuenis cultus & nitidus, nihil artium ſcenicarum, nihil tibi in obſequijs molle iungatur, &c.* Periculoſa eſt enim Mulierum, ac virorum conuerſatio, & nō poſſunt toto corde habitare cum Deo, qui talibus conuerſationibus delectantur c. hoſpitiolum. 32. diſt. Et ideo cuilibet viduæ dico illud Hieronymi ad Euſtochium: *Rarus tibi ſit greſſus in publicum.* Item illud eiuſdem Hieronymi ad Saluiniam. *Caueto omnes ſuſpiciones, & quicquid rationabiliter fingi poteſt, ne fingatur ante deuita.* Tertia regula dicitur deuotionis. Debent enim eſſe deuotæ, & familiæ ſuæ bene præeſſe. Quib. dicit Apoſt. 1. ad Ti. 5. *Si qua vidua filios aut nepotes habet, diſcat primum domum ſuam regere, hoc enim acceptum eſt coram Deo. Quæ autem vere vidua eſt & deſolata, ſperet in Deum, & inſtet obſecrationibus & orationib. nocte, ac die.* Has regulas ſi ſeruaueris ô vidua, maximum in regno Cœlorum præmium conſequeris. Tales enim viduas in tantum extollit Imperator Iuſtinianus, vt Virginibus eas auſus fuerit comparare, ſicut ſcriptum eſt in authētico, de non eligendo ſecundo nuben. §. cum igitur. ver. optimum itaque. Vbi ait. *Optimum itaque eſt atque laudabile & dignū ratione, quatenus quæ ſemel ad virum venerunt, ſeruent inuiolatum morientiū thorum. Has enim mulieres miramur pariter, & laudamus, & nō procul à Virginitate ponimus.* Quod tamen dictum debet ſecundum prædicta de Virginib. limitari, quo ad retributionem diuinam. Pro concluſione igitur huius partis, dico omnib. viduis & alijs non coniugatis, qui nubere non proponunt, quod ſeruare debēt illud quod ſuadet Imperator in authētico de leno. §. ſancimus. di. *Sancimus omnes quidem ſecundum quod poſſunt agere caſtitatem; quæ ſola poſſibilis eſt Deo cum fiducia hominum animas præſentare.* De qua virtute loquēs Salomon illius pulchritudinem admiratus exclamat, Sap. 4. di. *O quam pulchra eſt caſta generatio,* cum ſc. bonorum operum immortalis eſt memoria illius apud Deum & homines, & in perpetuum coronata triumphat. Et hoc eſt quod præcepit Dominus Luc. 12. dicens: *Sint lumbi veſtri præcincti & lucernæ ardentes in manibus veſtris.*

PARS

PARS TERTIA HVIVS ſermonis de ſtatu mulierum, & de vitijs ac virtutibus earum, & de illarum ornatu.

Multa adducuntur, contra mulieres eas vituperando, quæ paſſim inferius ſoluentur.

CONTRA milites multa à diuerſis Doctoribus proferuntur. Propter primam namque mulierem, primus homo peccauit, & eiectus eſt de Paradiſo. Gen. 3. Ideo inquit Salomon Eccleſiaſt. 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, ſagena cor illius, vincula ſunt manus illius. Qui placet Deo effugiet illam, qui autem peccator eſt capietur ab ea.* & Prouerb. 5. dicit de muliere: *Acuta eſt quaſi gladius biceps*, quia ſcilicet occidet hominem in anima & in corpore, & Hieronymus inquit: *Gladius ingens eſt ſpecies mulieris.* Bernardus quoque in quodam ſermone ait: *Vox mulieris eſt ſerpentis ſibilus.* Quod mulieres deditæ ſint auaritiæ inquit Seneca in lib. declamationũ, dicẽs, *quod auaritia eſt muliebre vitium.* Et Bern. in lib. de improbatione vitiorum c. 7. dicit: *Peſtis auaritiæ fragili viget in muliere.* Vnde dicitur quod fœminæ ſunt ſagaciores & auariores viris. l. ij §. fœminas, vbi gl. C. de his quis ve. æta. impe. Facit textus in l. ſed ſi ego. in fi. ff. ad Velle. gloſſa vero in l. omnes. C. de his qui ve. æta. impe. in verbo. octauum. demum æquiparat mulierem malæ herbæ, eo quod mulier cito creſcit ſicut mala herba. Dicit etiã gloſſa in l. 3. ff. de legi. quod raræ ſunt mulieres bonæ, & quod pro minimo deierarent. §. quia vero in authen. vt ſine prohibitione ma. debi. Imperator autem in l. lex quæ tutores. §. lex. C. de admin. tuto. appellat mulieres immoderatas & intemperatas. Mutabiles etiam ſunt: Vnde Virgilius in 4. AEneidos inquit: *Varium & mutabile ſemper Fœmina.* Et Terentius ait: *Mulieres ferme, vt pueri leui ſententia ſunt.* Ideo C. de ſpon. l. pater dicitur: *Plerunq; conſilium fœminæ aduerſus propria commoda inuenitur laborare.* Prouerbiorum quoque 11. dicit Sapiens: *Circulus aureus in naribus ſuis mulier pulchra & fatua.* Et Iacobus Beneuentanus ca. 42. ſui libri ait: *Non bene ſecretum mulier tenet, imò reuelat.* Et ca. 50. *Mobile cor cunctis et mens eſt vana puellis. Firmum propoſitũ fœmina nulla gerit.* Et Auianus primo Apologi. *Fœmina quod iurat, non violare timet.* Dicitur etiam in prouerbio metrico:

Fœmina vas dæmonum, Roſa fœtida, dulce venenum.
Nam felle plenum vas eſt, quod credis amœnum.
Quid leuius flamma? fulmen: quid fulmine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Propterea dicitur quod mulieres ſunt inconſtantes. l. Filio. C. de inofficioſo teſtamen. De malitia autem mulierum inquit Salomon, Eccleſiaſt. 7. *Vnum virum*, ſcilicet bonum *de mille reperi, mulierem ex omnibus non inueni*, ſcilicet bonam. Et Eccleſiaſt. 25. *Non eſt caput nequius, ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper iram mulieris. Nequitia mulieris immutat faciem eius, & obcæcat vultum ſuum, tanquam vrſus: breuis omnis malitia ſuper malitiam mulieris.* Et iterum ibidem ſcriptum eſt: *Mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo. A muliere factum eſt initium peccati, & per illam omnes morimur.* Et Auguſtin. in quodam ſermone inquit: *O mulier, iter mali, via mortis, diſciplina ſerpentis, diaboli conſiliaria, fons deceptionis, rubigo ſanctorum. Decipula animæ, latrocinium vitæ, ſuauis mors, blanda percuſſio. Interfectio leuis, pernicies delicata, libens malum, ſapida iugulatio, & omnium calamitas rerum.* Secundus autem Philoſophus ait: *Mulier eſt hominis confuſio: inſatiabilis beſtia, continua ſollicitudo, domus tempeſtatis, viri incontinentis naufragium, adulterij vas, animal peſſimum, pondus grauiſſimum, aſpis inſanabilis, humanum mancipium, indeſinens pugna, damnum quotidianum, ianua diaboli, cauda ſcorpionis, ſepulchrum dealbatum, vulnus incurabile, venenum in dulcedine latens, animæ corruptela, forma decipiens, languor ſuauis. Infectio cordis, & mors manifeſta, euacuatio burſarum, doctrinæ impedimentum, perturbatio ſcholarium, infamia ſacerdotum, confuſio religioſorum, honeſtatis infamia, culpæ mater, radix vitiorum, & cuiuslibet mali finis & principium.* Hieronym. quoque in cap. hoſpi-

Digitized by Google

hoſpitiolum.32.di.inquit: *Non poteſt toto corde cum Deo habitare, cuius fœmina conſcientiam ſecum pariter habitantis exurit, &c.* De fœmina autem diuite inquit Iuuenalis lib.2.Satyra I. *Intolerabilius nihil eſt, quam fœmina diues.* Et Salomon Prouerb.19. de contentioſa muliere ait: *Tecta iugiter diſtillantia, litigioſa mulier:* Et Prouerbio.21.iterum inquit: *Melius eſt habitare in terra deſerta, quam cum muliere linguoſa & iracunda.* Et Richardus in libro de nuptijs ait: *Eſt mulier rixoſa viro pars mortis amaræ. Nocte dieque modis mille fatigat eum.* De crudelitate mulieris ait Chryſoſtomus in quodam ſermone: *Ego exiſtimo nullam eſſe in hoc mundo beſtiam comparabilem malæ mulieri.* De proditione eius inquit Cato: *Nam ſtruit inſidias lachrymis dum fœmina plorat.* De loquacitate dicit philoſophus 3.Politi. quod *ſi mulier ſit eloquens, nō eſt virtuti aſcribendum, ſed loquacitati.* De operibus eius inquit Aeſopus: *Fœmina fœmineum non bene finit opus:* Et Origenes ſuper illud Matth.15. *Ecce mulier Cananæa,* ait: *Mulier arma diaboli, caput peccati, mater delicti, tranſgreſsio legis diuinæ, expulſio Paradiſi.* Et Petrus Rauennas in ſermone reſurrectionis, dicit: *Mulier peccati cauſa, mali auctrix, via mortis, ſepulchri titulus, inferni ianua, lamenti neceſsitas.* Cato Vticenſis dicebat: *Si abſque fœmina poſſet eſſet mundus, conuerſatio noſtra non eſſet abſque dijs.* Et Cicero quæſitus, quare vxorem repudiaſſet: Reſpondit, ſe nō poſſe vxori & philoſophię vacare. Vnde & Plato qui mulierem non cognouit, inter philoſophos plus de diuinis ſcripſit. De quo refert Lactantius libro 3. diuinarum inſtit. aduerſus gentes, quod de quatuor agebat gratias Deo. Primo, quod homo natus eſſet, & nō animal brutum. Secundo quod Græcus potius, quā Barbarus. Tertio quod Athenis, tempore Socratis. Quarto quod mas potius, quàm fœmina.

Ideo inquit Bernardus in Doctrina proficientium:

Si Chriſtum quæris, vultum fugias mulieris.
Cedere coneris fugiendo, ne moriaris.
Si procul aſtabis, animi tibi lucra parabis,
Viuens lege poli mulieres cernere noli.
Deſpice ſic illas, & magnas atque puſillas.
Vt nullam noſcas, nec ſecum viuere poſcas.
Cum ſecum loqueris, tunc paucis vtere verbis.
Sollicitus multum, ſtudeas auertere vultum.
Non bene munitur, qui proſpicit vnde feritur.
Fœmina formido ſit ſemper, vbique periclo,
Qui cupit æterna cœleſtia regna ſuperna.
Sint quaſi mœrores mulieres, ſintque timores,
Et quaſi ſpinarum puncturæ, viſus earum.
Fœmina præclara facie, quaſi peſtis amara.
Et quaſi caligo, rubigo, & mortis origo.

Et propter prædicta dicitur in cap. clerici & in cap. ſequenti. 81. diſt. quod clerici & religioſi debent eorum conſortia euitare.

Prædicta auctoritates ſoluentur ex 1. alias contra iam poſitas ponuntur.

SEd contra prędicta poſſunt adduci plures Doctores commendantes ſtatum mulierum, quæ neceſſario fieri debuerunt in adiutorium virorum, ſicut declarat beatus Thom. in prima parte ſummæ, quæſtione 92. & ideo inquit Deus Gen. 2. cum creaſſet Adam, *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum. Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* Et ſic produxit mulierem, cuius excellentia patet. Quia cum primus ſit factus de limo, ipſa formata fuit de coſta Adæ, & ſic de materia digniori. Item Adam fuit factus extra Paradiſum, ſcilicet in agro Damaſceno, vt dicunt Doctores ſuper Geneſ. ſecundo, & gloſ. in l. aſſumptio. ff. ad muni. & in cap. illud. 40. di. expreſſe hoc dicitur & ibidem per gloſſam. Eua vero in Paradiſo facta eſt, vt in dicto capitulo patet. In laudem autem mulieris inquit Ariſtot. 8. de animalibus: *Mulier viro miſericordior eſt.* Et primæ ad Corinth. vndecim. Paulus ait: *Mulier gloria eſt viri.* Et in l. aſſiduis. C. qui poti. in pigno. ha. dicitur: *Quis mulierum non miſereatur, propter obſequia quæ viris præſtant, propter partum periculum, & ipſam liberorum*

Digitized by Google

berorum procreationem? Et Eccleſiaſtic. vigeſimoquint. *Beatus qui habitat cum muliere ſenſata.* Et 26. *Mulieris bonæ beatus vir.* Et ibidem ſcriptum eſt. *Gratia ſuper gratiam, Mulier ſancta & pudorata.* Et Prouerbiorum decimoquarto. *Mulier ſapiens ædificauit domum ſuam,* Et ſeptim. capitul. eiuſdem libr. *Mulier diligens, corona eſt viro ſuo.* Et Prouerb. vltim. dicitur: *Mulier timens Deum, ipſa laudabitur.* Vltimo in laudem muliebris ſexus reſultat, quod omnipotens Deus de muliere natus eſt. Supradictæ igitur auctoritates contra mulieres adductæ, intelliguntur de malis fœminis, quæ non viuunt ſecundum ſtatum earum, maxime autem contra vanas & diſſolutas, quarum multæ hodiernis reperiuntur temporibus, quibus minatur Dominus Iſaiæ 3. dicens: *Pro eo quòd eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, nutibus oculorum ibant, & plaudebant manibus, & compoſito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion: & crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornatum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoriola, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſindones, & theriſtra; & erit pro zona funiculus, pro criſpanti crine calnicium, & pro faſcia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri tui cadent, & fortes tui in prælio,* hæc ibi. Ea propter dicitur Eccleſiaſtic. vndecimo: *Ne glorieris in veſtitu vnquam.* Nam peccatum fuit cauſa veſtium. Sicut enim ſol non eget veſtiméto, quia indutus eſt ſuo ſplendore, dicente pſalmiſta: *Amictus lumine ſicut veſtimento.* Nec lilium, quia indutum eſt candore, Matth. 6. *Conſiderate lilia agri, &c.* Sequitur: *Nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis.* Nec ager, quia indutus eſt ſuo virore. Luc. duodecimo: *Si autem fœnum agri Deus ſic veſtit, &c.* Similiter homo ante peccatum non egebat veſtimento, quia inſtar ſolis indutus erat luce gratiæ, Inſtar lilij candore innocentiæ, & inſtar agri virore virtutum. Sed perdita innocentia aduenit verecundia de nuditate. Et ideo Deus fecit ei tunicas pelliceas. Gen. 3. id eſt, de pellibus animalium, vt oſtenderet beſtialitatem eius. Quia autem homo per peccatum fuerat vulneratus, excæcatus, & in furto depræhenſus, ideo tanquam vulnerato ligaturam adhibuit, tanquam excæcato velamen appoſuit, Et tanquam furi cauterium impreſſit. Tale eſt igitur de pulchritudine veſtium gloriari, quale eſſet, ſi aliquis vulneratus gloriaretur, de eo quòd habet ligamẽ ſericum. Vel excæcatus, ex eo quòd habet velamen deauratum. Vel fur, ex eo quod habet pulchrum cauterium. Vnde Bernard. ait: *Qui gloriatur de veſte, ſimilis eſt furi qui gloriatur de capiſtro.* Quis enim latroni nõ exprobraret glorianti de ſigno pro latrocinio in fronte impreſſo? Quæ conſiderans beatus Iob, vilibus induebatur, quia ait cap. 16. ſui lib. *Saccum conſui ſuper cutem meam,* & ſimiliter pſalmiſta faciebat dic. *Poſui veſtimentum meum cilicium.* Sciebat enim quod vana ornamenta portantibus dictum eſt Iſa. 50. *Sicut veſtimentum, ſic comedent eos vermes,* & eiuſdem libr. 14. cap. dicitur glorianti de veſtibus: *Operimentum tuum erũt vermes.* Item nouerat quod homo vanis veſtib. ornatus eſt, ſicut calcarium denigratũ interius, & ſerico decoratum exterius. Et ſicut ſepulchrum depictum, quod exterius lucet & interius fœtet, vt dicit Inno. de vilitate conditionis humanæ. Et mulieres ornatæ ſunt, ſicut idola, in quib. dæmones dant reſponſa fallacia, & exterius radiant auro. Interius vero ſunt vile lutum. Vnde metrice dicitur: *Auri nobilitas luteam ſi veſtiat ollam, Non tamen hinc ſequitur hanc minus eſſe lutum.*

Mulier quomodo ſine peccato ſe ornare poteſt.

Sciendum tamen eſt, quod mulier ſe poteſt ornare triplici ex cauſa. Primo propter viri ſui complacentiam. ſ. hac intentione, vt marito ſuo placeat, ne ex incultu & deſpecto ornatu, præbeat marito ſuo occaſionem peccandi cum alia. Et hoc eſt licitum, ſi fiat cum moderaminibus, de quibus infra, & hoc inquit Apoſtol. primæ ad Corinth. ſeptimo, dic. *Mulier quæ nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo pla-*

Digitized by Google

ceat viro ſuo. Et ita exponit Auguſt. de conſecra. di. 5. c. fucare, & B. Thom. 2. 2. quæſt. 169. articul. 2. di. quod propter hoc poteſt mulier aliquid ſuperaddere vltra decentiam ſui ſtatus. Quod intelligendum eſt poſſe fieri, quando maritus appareret pronus ad adulterium, vel nollet reddere debitum. Et tali ornatu veriſimiliter prouideret contra prædicta inconuenientia, aliter ceſſante cauſa ceſſat effectus ca. cum ceſſante de ap. Et ideo inexcuſabiles ſunt vxores, quæ ſe poliunt & ornant curioſe, licet hoc videant diſplicere viris ſuis, & multo magis, ſi hoc ab ipſis prohibeatur. Apparet enim quod tunc ſic ſe ornando immoderate faciunt, ex ſuperbia ſeu ex libidine, & vanitate. Item requiritur quod finem ſuum non ponant in his ornamentis, ſicut faciunt quæ appetunt magis placere viris ſuis, quam Deo, & maiorem habent curam de ornatu corporis quam animæ. Sicut faciebat illa meretrix, de qua legitur in vitis patrum, quod cum quidam ſanctus Epiſcopus vidiſſet eam maximo ornatu redimitam & politam, cœpit amariſſime flere. Et interrogatus de cauſa tanti luctus, reſpondit: *Quia ego non ita ſtudeo placere Deo, ſicut illa hominibus, & non habeo tantum ſtudium de ornatu animæ, quantum ipſa de ornatu ſui corporis.* Item requiritur quod propter talem ornatum non illaqueentur cũ alijs, & ipſa per hoc in adulterium nõ incitetur illabi cum alijs, quia non debet diſcooperiri vnum altare, ad cooperiendum aliud, vt dicit Gregor. 1. quæſtion. prima capitul. non eſt putanda. *Non enim ſunt facienda mala, vt eueniant bona,* ad Rom. 3. Et ſolum debemus in tantum iuuare proximum, in quantum poſſumus ſine peccato; Aliter non, 22. quæſtione 2. capitul. faciat. Oportet ergo quod tali ornatu multis veriſimiliter detur peccati occaſio, alias ſine peccato fieri nõ poteſt. Quia *væ homini illi per quem ſcandalum venit.* Matth. 18. Et ideo multæ mulieres damnabuntur quę dicunt quod ornant ſe, vt placeant alijs, quia ſic ornatæ affectant ſe videri ab alijs, & demorantur in ſtratis, ac plateis, vt colore obuiandi vni adulterio, inducant mille adulteria ſaltẽ mentalia. Si enim haberent voluntatem ſolum placendi viris ſuis, talibus ornamentis potius vterentur in domo, vbi habitant cum ipſis maritis, quam extra domum, vbi demorantur cum extraneis & ab ipſis intuentur. Cuius oppoſitum faciunt, & ideo talis ornatus magis allicit alios, quam viros ſuos ad amorem. De quibus omnibus peccatis ipſæ punientur, tanquam ſi illa commiſiſſent. Quia *qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur,* capit. fin. de iniur. & dam. da. l. qui occidit. §. in hac. ff. ad l. Aqui. Ex qua ratione concluditur, quod valde peccant illæ mulieres, quæ etiam ſolum in domo & tantummodo cauſa placendi viris ſuis, tam laſciuo ornatu, vel habitu ſe induunt, quod ad nimiam concupiſcentiam illos alliciunt. Quia vt inquit Ray. in ſumma: *Actus matrimonialis geſtus cauſa ſaturandæ libidinis, eſt mortale peccatum.*

Sequitur oſtendendo quomodo poſſunt mulieres ſe ornare abſq; peccato.

Secundo poteſt mulier ſe ornare cauſa occultandæ alicuius ſuæ turpitudinis, ex aliqua cauſa prouenientis, vt ex infirmitate vel huiuſmodi, vt inquit Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione 169. Hoc enim licitum videtur ſi fiat ſolum propter celandam illam deformitatem. Sicut ſi eſſent morphea in facie, vel nuditas capitis ex defectu capillorũ & huiuſmodi. Quod videtur permittere Apoſt. primæ ad Corinth. duodecimo, di. *Quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis, his abundãtiorem honorem circundamus.* Tertio poteſt mulier ſe ornare propter ſui ſtatus exigentiam. Et hoc facere poteſt ſecundum conſuetudinem aliarum mulierum bonæ cõſcientiæ, quæ ſunt eiuſdem ſtatus cap. quiſquis 41. diſt. Vt enim inquit Auguſt. 3. conf. *Turpis eſt omnis pars vniuerſo non ſuo congruens.* Item ſecundum dignitatẽ viri ſui, quia mulieres coruſcant radijs maritorum. §. alia vero. in authen. de ſena. Non aũt excuſat eas mala conſuetudo vanarum mulierum, quia irrationabilis cõſuetudo nõ debet attendi

l. quod

Digitized by Google

l.quod non ratione.ff.de legi.Ideò inquit Dominus Leui.18. *Iuxta conſuetudinem terræ Aegypti non facietis*. Notandum quoq; quòd licet mulieri ſolùm ſe ornare, ſecundùm approbatam & bonam conſuetudinem aliarum mulierum. ſtatus tamen eius ornatus eſt vitioſus, quando intentio eius eſt ad laſciuiam, pompam & huiuſmodi. Cum mala intẽtione nihil poteſt eſſe licitum, ac ſine peccato.86.diſt.c.non ſatis. Et de ſen.exco.c.cum voluntate. Si igitur mulier hac ſe intentione ornet, vt virorum aſpicientium animos ad ſui concupiſcentiam alliciat; cùm hoc ſit contra charitatem Dei & proximi, etiam ſi non ſequatur alicuius ruina, mortaliter peccat, & hoc eſt quod Hieron. in quadam epiſt.inquit: *Si vir vel mulier ſe ornauerit, etſi nullum inde ſequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, ſi fuiſſet qui biberet*. Et idem ponit Chryſoſt.ſuper Matthæum. Illæ autem mulieres quæ ſe ornant, non vt concupiſcant, ſed vt concupiſcantur, ſunt ſimiles latroni, qui non vult per ſe piſcari in piſcina Domini, nec venari in nemore eius: ſed commodat rete ſuum latroni audentiori. Ipſe enim accommodat corpora ſua diabolo ad perniciem animarum. De talibus mulierib. ait Hieron.ad ſacras Virgines: *Impudiciſſimum mulierum aſpectus ſemper in auro, ſemper in gemmis, ſemper in ornamentis extrinſecis gloriam ponit. Non ſufficit eis libido innata naturæ, ſed occaſionem quærunt explendæ libidinis. Affectant proculdubio vt oculi virorum aurum contemplantes & gemmas; tandem figantur in faciem, vt furtiuis oculorum ſuorum nutibus, facilius incitent ad libidinoſum incendium*, hæc ille. Si autem mulieres ſic ſe ornant ex quadam animi leuitate, vel vanitate per aliquam vanam gloriam, eſt veniale ſolùm, quando talis ornatus eorum ſtatui eſt competens & honeſtus. Et ſolùm ratione vanæ lætitiæ vel leuitatis defectuoſus. Secus autem ſi in illa gloria conſtituant finem ſuum, magis diligendo illam gloriam, quàm ſalutem animæ, vel gloriam æternam; vel paratæ eſſent facere contra præcepta Dei, vel Eccleſiæ, vt poſſint conſequi illam laudem. In his enim & ſimilibus caſibus, eſt mortale peccatum, vt declarat B.Thom.2.2.q. 169. Ex quibus patet, quòd ornatus mulierum eſt vitioſus ratione prauæ intentionis.

Mulieres ſe ſecundũ approbatã conſuetudinem ornare quando poſſunt.

Secundò eſt repræhenſibilis ratione inhoneſtatis, quando mulier portat veſtimẽta meretricalia, de qua dicitur Prouerb.7. *Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, parata ad capiendas animas*. Et talis mulier eſt ſimilis ſycali ſerpenti, qui vt dicit Iſidorus, tantum præfulget varietate dorſi, vt in ſui admirationem intuentes inducat, & quia piger eſt, quos curſu inuadere nequit, ſui admiratione intuentes rapit; & quanto eſt magis diſcolor, tanto eſt in veneno deterior. Et ſimiliter fœmina vanis ornamentis induta, corda intuentium ad ſe trahit, & ſtupida, ac inſenſata reddit, & ſic per concupiſcentiam rapit, & veneno malę delectationis extinguit; & quanto eſt ornatior & pulchrior, tanto eſt pernicioſior. Talis autem ornatus meretricius eſt rete diaboli ad capiendas animas, & ideò ſummè eſt deteſtandus tanquam omninò illicitus propter inhoneſtatem. Nihil enim inhoneſtum poteſt eſſe licitum, cùm honeſtas ſit vna de tribus partibus principalibus iuſtitiæ. ff.de iuſti.& iu.l.iuſtitia.§.iuris præcepta. Ideò vnum de excludentibus à regno cœlorum eſt impudicitia, vt refert Paulus ad Gal.5. Ille ergò habitus eſt inhoneſtus, per quem mulieres oſtendunt humeros, ſeu pectora, qui eſt habitus meretricius. Vnde Eccleſ.19.dicitur: *Amictus corporis, inceſſus hominis, & riſus dentium enunciant de illo*: De talibus mulieribus inhoneſte ornatis loquitur Hiero.ad matrem & filiam, oſtendens maliciam qua vtuntur ad demonſtrãdam nuditatem ſuam. Et ideò dicit: *Palliolum interdum cadit, vt candidos nudet humeros*. Et ad Furiam idem inquit de talibus: *Lingua perſonat caſtitatem, & totum corpus immunditiam præfert. Arbitror ego nihil ſic exornare poſſe mulieres ſicut honeſtatem*. Et ideò ad Demetriadem Vir-

Quando etiam veſtitus mulierum eſt inhoneſtus.

ginem ait: *Illa ſit tibi pulchra, illa amabilis, illa habenda pro ſocia, quæ neſcit ſe eſſe pulchram, quæ negligit formæ bonum, & procedens ad publicum, non pectus & colla denudat, nec reuoluto pallio ceruices aperit, & vix vno oculo, qui viæ eſt neceſſarius, patente ingreditur.*

Reprehendo etiã eſſe contra honeſtatem, quod mulieres capite diſcooperte incedant.

AD inhoneſtatem quoque dicunt quidam pertinere, quòd mulieres incedant capite diſcooperto. Dicit enim Apoſtolus 1. ad Cor. 11. *Debet mulier habere velamen ſuper caput ſuum.* Et Auguſt. in epiſt. ad Poſſidonium inquit: *Capillos nudare fœminas, quas & caput velare Apoſtolus iubet, nec maritatas decet.* Dicit tamen gloſ. ſuper dicta verba Pauli, & Thom. 2. 2. quæſt. 169. ar. 2. quod poſſunt aliquæ excuſari à peccato, quando non facerent ex aliqua vanitate, ſed propter contrariam conſuetudinem, quamuis non ſit laudabilis. Hoc autem limitat eſſe verum auctor ſupplementi, quando ratione conſuetudinis non videretur poſſe dimitti ſine ſcandalo reputabili. Et hoc agendo nulli datur occaſio ſcandali vel peccati. Ex quibus apparet quòd peccãt illæ mulieres, quæ artificioſe ſe aptant capillos criſpantes, vel more maſculorum illos componentes, & cæſariem ſibi facientes. Contra quas & alias vanas & laſciuas mulieres, eſt Apoſtoli præceptum. 1. Petri 3. dicentis: *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, quarum non ſit extrinſecus capillatura, nec circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus.*

Qua ex cauſa ſupradictus mulierum ornatus dicatur etiam reprehenſibilis.

TErtiò repræhenſibilis eſt talis ornatus mulierum ratione infucationis. Iniuriatur namque factori ſuo talis mulier, quæ his ornamentis & fucationibus aliter vult apparere, quàm ſit à Deo creata, vt inquit S. Cyprianus, quem refert B. Auguſt. in 4. de Doctrina Chriſtiana. Mulier enim vana, Deum qui fecit illam, quaſi non bene fecerit, contendit ſuis vanitatib. emendare, quaſi diceret: Domine tu creaſti me nigram, ego me faciam albam. Feciſti paruam, ego me faciam magnam. Paucos mihi dediſti capillos, ego addam multos. Dediſti nigros, ego faciã albos. Breues feciſti, ego longos faciã. Tu ſine cauda me creaſti, ego faciam me caudatã & alatam. Tu feciſti me pallidã, ego faciam me rubeã. Contra tales exclamat Iſa. 45. c. di. *Væ qui contradicit factori ſuo.* Cùm ergò dixerit Dominus Matt. 6. quòd *nemo poteſt capillum vnum album facere, aut nigrum, vel addere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum:* Illæ ſuis artificijs conãtur eum mendacem demonſtrare. Et idcircò eius vultum, qui ſe coloribus pingit, non cognoſcit Deus, qui talem non creauit, vnde Hierony. illi inquit: *Qua fiducia eriges ad cælos vultus, quos conditor non cognoſcit?* Et idem eſt de portãtibus capillos artificiatos ex vana gloria. Vnde legitur quòd quædam matrona diues, & pulchra valde delectabatur in ornatu veſtium & capillorum. Propter quem multum viſitabatur, ſed tamen ipſa nulla turpia audire volens, omnibus honeſte reſpondebat. Factum eſt autem, vt quocunque iret, dæmonem horribilem videret ſequentem ſe. Ad quam viſionem tremefacta, ſacerdoti pure confeſſa eſt, aqua benedicta crebro ſe aſpergens, ſed non in toto fuit liberata, licet ad tempus eam dæmon dimiſerit. Quapropter ad quendã ſanctum Eremitam perrexit, qui facta oratione à Deo illuſtratus per reuelationem, dixit illi: Si dæmõ amplius ad te venerit, dicas ei: O dæmon, quicquid in me habes & inuenis de tuo, tolle, & amplius me non ſequaris. Apparenti ergò dæmoni cùm dixiſſet prædicta: Statim dæmon cum furia maxima accipiens capillos, cũ tota cute capitis & omni ornatu extraxit, & eam ſemimortuam reliquit. Ex quo apparuit quòd talia ornamenta ſunt diabolica opera. Et ideò inquit Alex. de Ales in 4. par. ſummæ in tract. de Euchariſtia, quòd illæ mulieres mortaliter peccant, quæ coloribus artificiatis vultum adornant, vel crines adulterinos portant ſiue mortuorum, ſiue viuorũ, vel alia huiuſmodi faciunt ad maiorem laſciuiã & pulchritudinem oſtendendam. Si verò tali artificio ſolùm vterentur ad cooperiendam

Exemplum mirabile de quadam matrona.

dam

Digitized by Google

turpitudinem ſeu defectū, poſſent excuſari. ſec. Tho vbi ſu. Sed multæ ſunt quæ dicunt ſe hoc facere ratione celandæ maculæ, & id agunt, vt formoſiores appareant, de quo inquit Aug ad Poſſidonium: *Fucare figmentis, quo rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt, qua non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi, quibus ſolis permittendæ ſunt fœminæ ornari, ſecundùm veniam, non ſecundùm imperium.* c. fucare. de conſ. di. 5. vbi etiam dicitur quòd vera ornamēta Chriſtianorum & Chriſtianarum ſunt boni mores, non vana figmenta, nec auri, aut veſtis, vel gemmarum pompa, nec ſuperſtitio ligaturarum.

Iudicium Dei iſtæ vanæ mulieres cito incurrent, quod ſimilitudine oſtenditur.

ISTæ vanæ mulieres pingentes vultum, cito diuinum incurrent iudicium, & vindictam. Si enim aliquis magnificus Imperator aliquam iuuenem in ſponſam deſponſaſſet, & alius eam adulterari faceret, profectò illum magno ſupplicio occidi iuberet. Quomodo ergò ô mulier vana, putas te vltionem euadere diuinā, quæ continuò tuo lenocinio vanitatis nō vnam tantùm, ſed multitudinem animarum, ſponſo Chriſto, & regi regum deſponſatarum per fidem, ad multiplicem fornicationem adducis? Si enim ille qui domum alicuius incendit, debet comburi. l. qui ædes. ff. de incen. rui. & nau. & excommunicari. c. peſſimam. 23. q. 8. comburens verò templum Dei, eſt ipſo facto excommunicatus. c. tua nos de ſen. excom. Quid de te fiendum eſt, O laſciua mulier, quæ tot diuina templa quotidie incendis? Tēpla enim Dei ſunt animæ Chriſtianorum, quibus inquit Pau. 1. ad Cor. 3. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Diligit autem Deus tale templum ſuper omnia corporalia mundi templa, quia pro omnibus mundi templis incarnatus & paſſus nō fuiſſet, ſicut fecit pro anima redimenda. O impudens mulier, tu es de illis, de quibus inquit Dauid Deo: *Incenderunt igni ſanctuarium tuum in terra, polluerunt tabernaculum nominis tui.* & 3. Hiere. 4. dicitur: *Templum incenderunt Idumæi*, id eſt ſanguinei, ſcilicet mulieres rubicundæ & ſanguinolentæ, quæ non ſolùm incendunt alios propter vanitates ſuas, ſed etiam ſeipſas, iuxta illud Iſaiæ 5. *Ecce vos accendentes ignem, in flammis eſtis.* Et ſic incendunt templum Dei, cum ſua & aliorum corpora propter laſciuiam ſuam inflammant; Scriptum eſt enim 1. ad Cor. 6. *Membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti.*

Cuiuſdā tacitæ reſponſionis mulierum confutatio.

SEd multæ ſolent dicere, quòd non habent hanc corruptā intentionem. Quibus ego reſpondeo, quòd cùm dent operam rei illicitæ, imputari eis debent omnia mala, quæ ex eorum cauſa eueniunt; argumentum in c. eum qui. & c. quantum. 50. di. & quod notatur in c. ſicut dignum. de homici. Et confirmantur prædicta per illud, quod legitur de quadam deuota Domina, quæ in ſpiritu rapta vidit quandam magnam Comitiſſam, quæ fuerat ei familiariſſima, cuius anima portabatur à dæmonibus ad infernum, & ipſa eiulando plangebat dicens: Heu me infœlicem, quæ licet fuerim caſta, abſtinens, & miſericors, tamen damnata ſum, & pro nulla alia cauſa, niſi propter ornatum vanum, & ſuperfluum, quem afferebam nimio affectu, & nimiam curam circa hoc adhibui, & admonita ceſſare nolui. Quædam etiā mulier à paucis annis citrà, veniens ad mortem dixit, ſe vidiſſe maxima tormenta, quæ in inferno infliguntur vanis fœminis. Et ideò dicitur Ezechielis vigeſimo: *Vnuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum abjiciat, & in idolis Ægypti*, id eſt, in vanis ornamentis, *nolite pollui.*

Exempla prædicta confirmantur.

Diuerſis ornam nis vt debent mulieres, ſecundùm eorum ſtatum, aliter

QVartò reprobandus eſt ornatus vanarum mulierum, ratione tranſgreſſionis. Sicut enim ſtella à ſtella differt in claritate 1. ad Corin. 15. Ita in fœminis debent eſſe diuerſa ornamenta, ſecūdùm maiorem, vel minorem dignitatem, & diuerſos earum ſtatus, vt inquit Thom.

2. 2.

gitized by Google

autem facientes à peccato non excuſantur.

2.2. quæſt. 169. artic. 1. quia maiori dignitati maior competit ornatus. c. clerici officia de vita & hone. cle. Sed hodiernis temporibus tanta in ornamentis transgreſſio eſt, quòd populares, & minores contendunt ſe æquare maioribus, & principalioribus. Et in tantum excreuit ornamentorum pompa, vt neceſſe ſit magnas dotes filiabus dare. Ob quam cauſam illi qui plures habent, ſi nubant vnam, alię in domo remanent vſque quo ſeneſcant, vel non propter Deum, ſed quaſi vi moniales fiunt. Taceo flagitia quę ex his ſequuntur. De quibus inquit Hieronymus ad Euſtochium: *Pudet dicere, quot quotidie Virgines ruāt, quantas de ſuo gremio perdat mater Eccleſia, propter quot ſuper ſydera ſuperbus inimicus ponat thronum ſuum. Videas pleraſque viduas, antequam nuptas, & infœlicem conſcientiam, mentita tamen veſte protegere, quas niſi tumor vteri & infantium prodiderit vagitus, erecta ceruice & ludentibus pedibus incedunt*, hæc ille. Tales ergò mulieres excedentes ſtatus ſui gradum in ornamentis quoad ſuperfluitatem, vel curioſitatem, aut pretioſitatem, & huiuſmodi, faciunt contra profeſſionem quam fecerunt in baptiſmo, in quo renunciauerunt diabolo & pompis eius. Et ideò earum infœlicem conditionem declarat B. Cyprianus in quodam ſermone, di. *Fœminæ ſerico, & purpura indutæ Chriſtum non poſſunt induere. Auro vel margaritis, aut monilibus exornatæ, ornamenta cordis & corporis perdiderunt.* Vt autem inquit Greg. ſuper Luc. In ſignum quòd iſte vanarum mulierum ac virorum exceſſiuus ornatus ſit damnabilis, loquēs Saluator de diuite in inferno ſepulto dixit quòd induebatur quotidie purpura & byſſo, Luc. 16. In hoc autem apparet dementia taliter ornantium corpus, quòd eſt puluis & cinis. Stultus enim eſſet qui cinerem & puluerem vellet in ſacco ſerico cuſtodire. Et ideò de prædicto diuite inquit Chryſoſtomus in homilia: *cinerem & puluerem purpura & byſſo tegebat.* Ea propter dicit Apoſtolus 1. ad Timo. 2. *Volo mulieres ornare ſe habitu honeſto, cum verecundia, & ſobrietate, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veſte pretioſa, ſecundùm quod decet mulieres.*

Reprobandus eſt quoque talis mulierum ornatus propter perditionem tam rerū temporaliū quam animarū.

QVintò reprobandus eſt talis ornatus ratione perditionis. Omiſſo enim quòd propter tales pompas perdantur, & conſumantur bona temporalia, quia vt poſſit quis benè ornare vxorem, vendit proprietates, accipit ad vſuram, & quandoque ſe priuat neceſſarijs ad vitam ſuā: ſicut fecit quidam qui vendidit vinum, & bibebat aquam, vt emeret manicas ſericas vxori. Quod deterius eſt, perditur anima propter tales vanitates. Nam vt eas habere quis valeat pro vxore ſua, facit rapinas, & alios illicitos cōtractus, ita quòd verificatur illa pſalmiſtæ ſententia: *Abyſſus abyſſum inuocat.* Abyſſus, ſcilicet vanitatum inuocat abyſſum malorum lucrorū. Talis ornatus eſt illa veſtis leproſi, quæ Leui. 13. concremari iubetur. Et ideò de tali indumento ſcriptum eſt Iſa. 9. *Veſtimentum admixtum ſanguine.* ſ pauperum, *erit in combuſtione.* Et Ier. 2. cuilibet tali mulieri dicitur: *In alis tuis inuentus eſt ſanguis animarum pauperum.* Item vanæ mulieres non ſolùm damnant animas ſuas, ſed etiam ſunt cauſa damnationis virorum ſuorum, quos propter prædictas vanitates reddunt impotentes ad reſtituendum malè ablata, & ſoluendum debita, quod ſi eis ſatisfacere nolint, vel non poſſint, die ac nocte eos moleſtant, nec requieſcere permittunt, dicentes: Talis mulier habet talem veſtē, & alia tales manicas, & ego inter alias apparere non poſſum. Dicunt etiam: Alij viri omnes magis diligunt vxores ſuas, quam vos me. Si enim me amaretis, non permitteretis me à vicinis noſtris mihi inferioribus ſuperari in ornamentis. O inſatiabilis mulier, tu es ſicut infernus, qui *nunquam dicit, ſufficit, & dilatat os ſuum abſq; vllo termino,* Iſa 5. Propter prædicta & multas alias cauſas dicit Aureolus Philoſophus in lib. de nuptijs, quòd *vir ſapiens qui vult Philoſophiæ operam dare, non debet velle ducere vxorem.* Et ibidem etiam inquit: Quòd *equum, bos & aſinum, veſtis & ſeruus, & cætera omnia,*

Digitized by Google

omnia, prius videntur & probantur, quàm emantur, sola vxor homini occultatur, ne fortè antè displiceat, quàm ducatur.

Talis etiã muliebris ornatus eſt reprehendendus, propter multã temporis amiſſionem.

SExtò reprobandus eſt mulierum vanus ornatus ratione amiſſionis.ſ. temporis. Secundùm enim Tho.2.2.q.169. nimia ſollicitudo circa ornatum, etſi non ſit deordinatio circa finem reddit eum illicitũ. In hoc autem peccãt mulieres noſtri temporis, quotidie multum tempus amittentes ad ornãdum ſe, & in ſpeculis nimium reſpicientes, ac vagantes. Et cùm ſic ornatæ fuerint, non poſſunt in domo remanere, ſed inſtabiles, & vagæ quærunt quomodo ire poſſint ad ſpectacula, choreaſque, vt ſuas valeant vanitates demonſtrare. De quibus dicitur Prouerb.5. *Pedes eius deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus illius penetrant, per ſemitam vitæ non ambulant. Vagi ſunt greſſus eius & inueſtigabiles.* Et ſeptimo eiuſdem li.c. ſcriptum eſt: *Garrula, vaga, quietis impatiens, nec valet in domo conſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos inſidians.* Videtur ergò talis mulier habere caput plenum argento viuo, ſicut compertum fuit caput cuiuſdam vanæ mulieris dicto argento repletum, quia eo vtebatur infucando vultum, ex quo mortua eſt. Ideò tali mulieri vanæ dicitur Hieremiæ 31. *Vſque quo delicijs diſſolueris?* Tales mulieres ſunt illæ, quas abominatur Deus propter earum laſciuiam. Vnde Pſalm. 30. dicitur: *Odiſti obſeruantes vanitates ſuperuacuas.* De iſtis diſſolutis fœminis poteſt dici illud 3. Regum 16. *prouocantes Deũ in vanitatibus ſuis.* Maxime autem ad iram concitant Deum, inuenientes nouas & inuſitatas adornationes vanas, præſertim illas, in quibus multum laboratur, cum nulla vel parua vtilitate. Non ſolùm enim illas portantes, ſed etiam facientes, & vendentes, ſeu alias alienantes, diuinam offenſam incurrunt. Vt dicitur in ſumma de vitijs. Et etiam à Raymundo ponitur in ſumma, libro 2. tit. de negocijs ſecularibus. De induentibus autem tales veſtes inſolitas, inquit Dominus Sophoniæ 1. *Viſitabo ſuper principes & ſuper filios regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina.* Maximè autem exoſæ ſunt Deo mulieres illæ, quæ habitu virili vtuntur. Scriptum eſt enim Deuterono.22. *Non induetur mulier veſte virili, nec vir vtetur veſte fœminea. Abominabilis enim apud Deum eſt qui facit hoc.* Taliter etiam indui prohibetur mulieribus ſub pœna excommunicationis. c. ſi qua mulier. 30. di. Iſtæ inhoneſtæ delationes veſtimentorum, procedunt ex inani gloria vel leuitate dicente Gregorio, in quadam homilia, ſuper Lucam, *nemo veſtimenta præcipua, niſi ad inanem gloriam quærit, videlicet vt honorabilior cæteris videatur.* Quod res ipſa teſtatur, quia nemo vult ibi precioſis veſtibus indui, vbi ab alijs non poſſit videri. Et Bern. in Apologia inquit: *Vanum cor, vanitatis notam ingerit corpori, & exterior ſuperfluitas, interioris vanitatis indicium eſt. Mollia veſtimenta mollitiem animi indicant: non enim tantum curaretur corporis cultus, niſi prius neglecta eſſet mens inculta virtutibus,* hæc ille.

De multis reprehenſibilibus in veſtimentis.

EX prædictis autem patet, quòd reprehenſibilis eſt circa veſtes nimia ſumptuoſitas, vt dicit Greg. ſuper Lucam. Vnde legitur in hiſtorijs Romanorum, quòd ille qui primus apud illos purpura eſt indutus, à fulmine percuſſus interijt. Item curioſitas, de qua Gregor. vbi ſuprà ait: *Nemo exiſtimet in luxu & ſtudio precioſarum veſtium peccatum deeſſe, quia ſi hoc peccatum non eſſet, nullo modo Dominus Ioannem de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet, &c.* Item veſtimentorum ſuperfluitas, ita quòd à tineis demoliuntur, & Chriſtus in pauperibus nudus relinquitur. Vnde Iacob.5. dicitur: *Agite nunc diuites, &c.* Sequitur: *Veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt.* Et ideò Bernard. ait: *Clamant nudi, clamant famelici; Nobis, inquiunt, fame, & frigore miſerabiliter laborantibus, quid conferunt tot mutatoria extenſa in perticis, vel plicata in manticis? Noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis.* Et Ambroſ. in c. ſicut hi. 47. diſt. inquit, tot veſtes ſuperfluas habenti: *Viduarum indumentũ eſt quod tu recludis,* ſcilicet in capſis.

Non ſolùm autem in ſuperfluitate & pretioſitate veſtium poteſt eſſe defectus, ſed etiam in vilitate. Vnde Auguſtin. in libr. de verbis Domini ait: [Noueritis non in ſolo corporearum rerum nitore atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus & lutoſis eſſe poſſe iactantiam, & eo periculoſiorem, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit.] Vnde Philo. dicit in 4. Ethicor. quòd ſuperabundantia, & inordinatus defectus ad iactantiam pertinet. Dicit quoque idem Philo. 7. Ethic. quòd vitium eſt trahere veſtimenta per terram, ſicut faciunt vanæ mulieres, portantes longas caudas, & plateas cum eis ſcopãtes. Mariti autem earum, vt facerent eis huiuſmodi caudas, ſcopauerunt bona pauperum rapinis, vſuris, & ſtocchis. Tales quoque mulieres in hyeme caudam per cœnum & lutum trahunt, & ſic pannus inficitur & deſtruitur, & oportet tenere famulum vel famulam ad purgandam huiuſmodi caudã, qui blaſphemant ſæpè Dominam ſuam, & interdum ſuſcitantur rixæ in domo, ſi non ſit bene mundata cauda. Et talis Domina eſt cauſa quod famuli, vel famulæ perdunt tempus, dum occupantur in purgatione caudæ, quòd deberent expendere in opus honeſtius & vtilius. In æſtate autem colligit pulices cum cauda, & ad domum portat. Item colligit pulueres, & inde generantur vermes & tineæ corrodentes pannum. Item per caudam facit in via puluerem, & offendit alios gradientes per eam, & talem incenſum porrigit mulier vana, tanquam clericus diaboli. Per talem caudã vult mulier aſſimilari vaccis & alijs beſtijs caudam habentibus, & ſerpenti, qui eundo facit viam tortuoſam. Et talis cauda eſt ſella diaboli. Vnde legitur quod dum ſanctus Zeno ſemel iret poſt beatum Ambroſium, vidit quandam mulierem cum longa cauda incedentem, & cœpit ridere. Requiſitus autem à B. Ambroſio cur riſiſſet, ait: Vidi quoſdã dæmones dormientes ſuper caudam talis mulieris, & dum ipſa tranſiret per viam lutoſam, eleuauit caudam, & dæmones in ea dormientes ceciderunt in lutum. Vnde alij dæmones ſequentes illam mulierem, valdè riſerunt, & propterea riſi. Sanctus autem Ambroſius orauit Deum, vt videret quæ ſanctus Zeno viderat, & exauditus à Domino eadem vidit. Sicut autem pauo habet gloriam ſuam cauda faciendo rotam, ſic talis mulier in cauda maximè gloriatur. Et ideò dico vobis, O deuotæ mulieres, illud primi Regum 120. *Nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis.* Sed ſeruate Decretum Gregor. 8. in c. ſtatuimus, de vita & honeſta cleri dicẽs: [Mulieres precioſis veſtibus & proprij corporis longitudinem excedentibus, amodo non vtantur, ſed in habitu honeſto & moderato incedant, qui nec laſciuiam notet, nec iactantiam vanitatis oſtendat.] Et ſic gratiam Dei habebitis in hoc ſæculo, & gloriam in futuro.

EODEM

EODEM DIE POST PRANDIVM.

De Documentis datis Militibus, Magiſtris, & Scholaribus, Aduocatis, & Procuratoribus, Iudicibus ac Notarijs, Conſiliarijs, & Medicis.

SERMO XXIX.

GAVDIVM *veſtrum nemo tollet à vobis*. Io. 6. & in Euangelio occurrentis Dominicæ inquit ſapiens. Eccleſ. 30. *Iucunditas cordis eſt vita hominis*. Et Statius Achilleidos libr. 1. ait: *Dant gaudia vires*. Eapropter Seneca in libr. tragœdiarum exhortatur dicens: *Dum fata ſinunt viuite læti. Properat curſu vita citato. Volucrique dum ſta præcipitis voluitur anni.* Licet autem multa ſint quæ hominem in hac vita ſine peccato lætificare poſſunt, tamen nihil eſt quod maius gaudium cauſare in noſtris cordibus poſſit, quàm bene viuere, & mandata Dei obſeruare. Idcircò Salomon Eccleſ. 3. inquit: *Cognoui quòd non eſſet melius quàm lætari, & facere benè in vita ſua.* Et Eccleſ. 40. dicitur: *Vinum, & muſica lætificat cor, & ſuper vtraque dilectio ſapientiæ.* Quapropter vt habere valeatis verum gaudium ſapientiæ, quòd in vita æterna nemo auferre poterit à vobis, deliberaui alijs nouem ſtatibus hominum, in præſenti ſermone diuinæ ſapientiæ documenta tradere, militibus videlicet, magiſtriſque, ac ſcholaribus, necnon aduocatis, & procuratoribus, iudicibus, notarijs, conſiliarijs quoque, ac medicis.

DE CONSILIIS datis militibus.

PRIMO vobis militibus ſex conſilia trado. Primum dicitur iuſtificationis, vt ſcilicet non accedatis ad bellum iniuſtum. Quæ autem requirantur ad hoc, vt bellum ſit iuſtum, ponit Panorm. in c. ſicut el. 3. de iureiu. Requiruntur autem quinque, ſcilicet perſona, res, cauſa, animus, & auctoritas. Primo perſona cui liceat bellare. ſ. ſecularis, non autem Eccleſiaſtica, cui non licet ſanguinem fundere. 23. q. 8. c. clerici niſi in neceſſitate ineuitabili. Res, ſcilicet vt fiat pro rebus recuperandis, vſque quo fiat ſatisfactio de omni damno iniuſte ab hoſtibus illato. art. 23. quæſtione 2. c. primo. & quæſtione 1. & 3. c. fortitudo. & quæſtion. 8. c. ſi nulla. Cauſa ſcilicet neceſſaria pro defenſione, extrà de reſti. ſpo. c. olim. Et quòd cauſa ſit licita. Et ideò inquit Vegetius libro 2. de re mili. quòd iurare debent milites, quando militiæ aſcribuntur, ſe non recuſaturos mortem pro defenſione reipublicæ. Item vt habetur in vſibus feu. in ti. qui mo. feu. amit. in princip. tenetur vaſallus ſub pœna amiſſionis feudi, cum Domino ſuo bellum ingredi, & pro eius defenſione pugnare, quod intelligitur ſecundùm gloſſam de bello iuſto. Bona eſt ergò cauſa bellandi, quam ponit Ariſtotel. 10. Ethi. di. *Bellamus vt pacem ducamus.* Et Tullius in Philippicis. libr. 7. ait: *Quæ cauſa iuſtior eſt belli gerendi quàm ſeruitutis depulſio?* Et idem in primo de officijs capit. 37. dicit: *Bellum ita ſuſcipiatur, vt nihil aliud niſi pax quæſita videatur.* Et idem habetur in c. noli, 23. quæſtion. 1. Sed tamen mali milites nollent pacem, ſed continuè vellent eſſe bellum. Vnde cùm ſemel quidam ex fratribus noſtris obuiarent quibuſdam militibus, dixerunt eis: Deus det vobis pacem,

De his quæ requiruntur ad hoc, quòd bellũ ſit iuſtum.

Digitized by Google

pacem, quæ verba eis moleſtiſſima fuerunt. Propter quam ſalutationem indignatus ſuper alios vnus ex eis reſpondit: Deus auferat vobis purgatorium. De qua reſponſione ille interrogatus, quid ſignificare vellet, reſpondit: Sicut vos fame moreremini, niſi eſſet purgatorium, propter quod fiunt vobis multæ eleemoſynæ, vt oretis pro animab. defunctorum, ita nos male ſtaremus, niſi eſſent bella. Et ideò pax nobis eſt moleſta. Iſti autem non ſunt boni milites, ſed illi qui ſeruant illud Eccleſiaſt. 4. vbi dicitur: *Pro iuſtitia agonizare pro anima tua.* Auctor quoque libri, qui dicitur Facetus. c. 10. ait: *Quemque decet patriam defendere tempore belli.* Si enim non eſſent milites parua eſſet pacis & ſecuritatis conſolatio. Vnde Vegetius lib. 3. de re mili. ait: *Diuitiarum non eſt ſecura poſſeſſio, niſi armorum defenſione ſeruetur.* Et iterum: *Quis dubitat artem bellicam rebus omnibus eſſe potiorem, per quam libertas retinetur, & dignitas prouinciæ propagatur, & conſeruatur imperium?* Quartò ad bellum iuſtum requiritur animus rectus, vt non ex odio vel affectione vindictæ, vel propter cupiditatem bellum fiat, ſed ad correctionem, vel propter caritatem, ſiue iuſtitiam, & obedientiam. c. quid culpatur. & c. militare. 23. quæſt. 1. Quintò requiritur auctoritas ſuperioris. 23. quæſt. 1. cap. quid culpatur. & q. ſecum capitulo. Dicit enim Imperator. C. vt armorum vſus inſcio principe interdictus ſit. l. 1. libro vndecimo. *Nulli prorſus nobis inſcijs atque inconſultis quorumlibet armorum mouendorum copia tribuatur.* Dicit quoque Hoſtien. in ſuma in ti. de pœni. §. quibus. ver. quid de rapina. quòd bellum poteſt etiam fieri auctoritate Eccleſiæ puta Epiſcopi, præcipuè quando pugnatur pro fide, vel contra eum, qui pro peccato mortali excommunicatus non vult parere. Qualiter autem poſſunt bella mouere inferiores à principe, & qua auctoritate, ponit, Panormitanus in dicto c. licut de iure iurando.

SEcundum documentum dicitur miſerationis. Debetis enim ſeruare conſilium beati Ioannis Baptiſtæ, quod dedit militibus Lucæ 3. dicens: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Sed heu, quia multi reperiũtur milites, in quibus verificata eſt ſententia Lucani libro 10. dicens: *Nulla fides, pietasque viris qui caſtra ſequuntur.*

TErtium documentum dicitur obeditionis. Vnde dicit Vegetius lib. 2. de re mili quòd milites quando aſcribuntur militię, iurant ſe omnia ſtrenuè facturos, quæ præceperit Imperator. Ideò dicitur in l. 3. §. in bello. ff. de re. mili. quòd tranſgrediens mandata ſui Imperatoris, debet capite puniri. Non debet tamen aliquis obedire in his, quæ ſunt contra animam. 11. q 3. c. Iulianus.

QVartum documẽtum dicitur aggreſſionis. Debent enim milites audacter & animoſe aggredi pugnam, quia inquit Saluſtius in Catilinario: *Semper in bello his maximum eſt periculum, qui maximè timent. Audacia verò pro muro habetur.* & Virgilius. 2. Aeneid. ait: *De 4. documento.*

Vna ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.

Ideò Gualfredus in poetria c. 30. dicit:

Si timor incuruet mentem, ſimulatio vultum
Erigat, & clypeo vultus ſuccurre timori:
Vt ſi mens timeat, facies velit ipſa timeri.
Imo magis ſperare velis, monſtreſque ferocem
Eſſe magis animum; ſi corpus debile, mens ſit
Fortis, & exiguas vires ſupplere memento,
Spe gaudij.

Ait enim Gualterius de Caſtilione lib 4. *Spes nempe reſuſcitat ægrum Agmen, & in vultu victoria viſa ſedere.* Virgilius quoque in 10. Aenei. inquit: *Audaces fortuna iuuat timidoſq; repellit.* Et ideò præceperat Deus Deut. 20. quòd quando populus Iſrael pugnare debebat, duces tribuũ prius exclamarent audiente exercitu: *Quis eſt homo formidoloſus & corde pauido, vadat & reuertatur in domũ ſuam, ne pauere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt,* hæc ibi.

Secun-

Digitized by Google

Secundum autem canones illi qui fugiũt à bello, efficiũtur infames 5.q.1. & ſecundum leges tanquã rei læſæ maieſtatis capite puniuntur l. omne delictum. §. qui in acie. ff de re mili. Debetis ergo ô milites ſeruare illud Eccl. 4. *Vſq; ad mortem certa pro iuſtitia.*

De 5. documento militib. dato.

QVintum documentum dicitur morigerari in omnibus, maxime in domibus in quibus hoſpitamini, & eſſe hoſpitibus veſtris fideles. Cum enim fides etiam hoſti ſeruanda ſit c. noli. 23. q. 1. multo magis amicis. Hoc documentum ponit Vegetius de re mili. lib. 3. di. *Miles cui bellorum committenda eſt fortuna, moribus debet excellere. Honeſtas enim idoneum militem facit.* Sextum documentum dicitur dimiſſionis, ſc. voluptatum. Dicit enim prędictus auctor vbi ſupra, quod miles debet eſſe auſterus, deliciarum ignarus, paruo contentus, atque in laborum malorumque tolerantia enutritus. Ait enim auctor libri, qui dicitur facetus cap. 10. *Nil valet in bello qui viuit delicioſe. Nec ſine duritia bellica palma datur,* vnde Paulus inquit primæ ad Corinth. 9. *Omnis qui in agone contendit, ab omnib. ſe abſtinet, &c.* Et ideo Deut. 20. Præcepit Deus, vt quando incipiendum erat bellum, principes populi exclamarent in exercitu, & mandarent quòd illi qui deſponſauerant vxorem, reuerterentur ad domum ſuam.

Exaggeratio contra huius tẽporis milites.

SEd heu, quia multi milites noſtri temporis pugnant cum ebrietatib. vacant otio luxuriæque, ſpurcitias ſequuntur. Cumque ad certamen accedunt humeri eorum non ferro, ſed vino, non lanceis, ſed caſeis, non enſibus ſed veribus, nõ haſtis ſed verubus onerantur. Quaſi vadant ad conuiuium, non ad bellum. Clypeos habent optime deauratos, ſcutumque depictum & gemmis ornatum. Cum tamen vt quidam Philo. inquit: *Non pictura vel aurum, aut lapides precioſi, ſed ſcutum diuulſum, fractaq; galea, & diruptus gladius, ac facies vulnerata cedat militibus ad ornatum.* Et ideo Bern. in ſermone ad milites templi: *Operitis equos ſericis, pendulos neſcio quos panniculos loricis ſuper induitis. Depingitis haſtas, clypeos, & ſellas, frena, & calcaria auro, & argento circumornatis. Et cum tanta pompa ad mortem properatis. Militaria non ſunt hæc inſignia, ſed muliebria potius ornamenta. Numquid fortè hoſtilis mucro reuerebitur aurũ, gemmis parcet, vel ſerica penetrare non poterit?* hęc ille. Quamuis ergo militare non ſit peccatum. 23. q. 1. c. militare: Tamen illi milites qui hodiernis temporibus cum tantis facinorib. militiam exercent, nõ debent ad pœnitentiã admitti, niſi tali militię renũcient c. fallas, de pœni. di. 5. Econtra vero boni milites placent Deo. Vnde Aug. ad Bonifacium, & ponitur. 23. q. 1. ca. noli ait: *Noli exiſtimare neminem Deo placere qui armis bellicis miniſtrat. In his enim fuit ſanctus Dauid. Cui Dominus tam magnum teſtimonium perhibuit. In his etiam plurimi illius temporis iuſti fuerunt, vt Machabeus Iudas, & fratres eius. In his erat ille Centurio, de quo inquit Dominus: Non inueni tantam fidem in Iſrael. Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua, etiam ipſa corporalis donum Dei eſt. Si enim cogitaueris hoc eſſe de dono Dei, non facies contra dominum,* hæc ille.

DE CONSILIIS DAtis magiſtris.

SEcundo vobis magiſtris quatuor documenta trado. Primum quorum dicitur morigerationis. De quo in l. magiſtros. C. de profeſ. & medi lib. 10. dicitur: *Magiſtros ſtudiorum doctoreſque excellere oportet morib. primum deinde facundia. Qui ergo docere vult, non repente, nec temere proſilias ad hoc munus. Sed iudicio ordinis probatus, decretum curialium mereatur optimorum conſpirante conſenſu,* hæc ibi. Secundum documentum dicitur cognitionis. Debetis enim vos prius bene diſcere, quæ vultis alijs legere. Vt namq; inquit Ariſt. 6. Ethico. *Docilis omnis ſcientia videtur eſſe, ſi ex præcognitis fiat.* Et ideo reprehendendi ſunt illi qui cum ſint ignorantes, præſumunt alios inſtruere, de his quæ ipſi neſciunt. Et verificatur in eis illud Saluatoris dictum,

Digitized by Google

ctum, Matth. 15. *Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt*, cap. cum ſit, de ætate & qua. vera eſt enim ſententia Ouidij in ſecundo de Triſtibus qui ait: *Quodq; parum nouum, nemo docere poteſt*, & Vegetius in primo libro de re militari dicit: *Quem inuenies qui poſſit docere, quod ipſe non didicit?* Abſurdum eſt ergo, quòd quis velit eſſe aliorum magiſter, qui nunquam bonus fuit diſcipulus, cap. ſi clericatus 16. quæſt. 1. Tertium documentum dicitur correctionis. Debetis enim diligenter diſcipulos veſtros errantes corrigere. Ait enim Cato ſecundo, capitul. ſui libri: *Cum moneas aliquem, nec ſe velit ipſe moneri, Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.* Sed vt correctio veſtra ſit fructuoſa, debetis ſeruare dictum prædicti Catonis vbi ſupra, qui ait: *Quæ culpare ſoles, ea tu ne feceris ipſe: Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum.* Hæc autem correctio debet fieri cum humanitate. Ait enim Ambroſ. in lib. de officijs. *Neque monitio aſpera ſit, neque obiurgatio contumelioſa.* Dicitur quoque in l. ſed ſi quemcunque in ſi. ff. ad legem Aqui. quod leuis duntaxat caſtigatio conceſſa eſt docenti, & in leg. præceptoris, eodem titul. ſcriptum eſt: *Præceptoris nimia ſæuitia culpæ annumeratur*, & in l. item quæritur. §. idem Iulianus. ff. de actio. em. dicitur: *Magiſtris leuis caſtigatio eſt conceſſa.* De vtilitate autem huius correctionis ait Salomon Prouerborum vigeſimoſecundo: *Stultitiam alligatam in corde pueri virga diſciplinæ effugabit.* Debent quoque magiſtri ſeruare documentum, Hie. ad Ciſtertianum dic. *Magiſter diſcipulum corrigat quem ardentioris cernit ingenij. Nam medicus ſi ceſſauerit, curare deſperat.* Quartum documentũ dicitur inſtructionis. Debetis enim inſtruere veſtros diſcipulos doctrina vtili, & non vana & infructuoſa. Vnde ſicut Grammaticæ, ac Rhetoricę præceptores legunt orationes & epiſtolas Tullij: Ita debent aliquando legere epiſtolas Hieronymi, & alia deuota opera. Nec debent legere tractatus vanos, & laſciuos amorum, & huiuſmodi, pro quibus oportebit eos poſtea pœnitere. Ait enim Iuuenalis libr. 3. ſatyra 1. *Pœnituit multos vanæ ſterilisq; cathedræ.* Et ideò ſcholares non debent ad tales præceptores accedere. Inquit namque Seneca libr. 6. epiſtolarum, epiſtola tertia: *Magna dementia eſt ſuperuacua diſcere in tanta temporis egeſtate.* Tales Doctores qui ſemper in curioſis, & arduis phantaſmatibus verſantur, oſtendunt quòd nõ ſine aliquali ſtultitia ſunt. Dicit enim Seneca in libro de tranquillitate animi. *Nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuit.* Et in his verificatur illud Hierem. 51. *Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia.* Hæc autem ſcientia eſt eis nociua. Nam Eccleſiaſt. 1. dicitur: *In multa ſapientia, multa indignatio; & qui addit ſcientiam, addit & laborem.* De tali ſcientia ait Apoſtolus primæ ad Corinth. 8. *Scientia inflat.* Dimiſſa ergo hac ſuperba ſcientia, docete diſcipulos veſtros neceſſaria, & vtilia. Hæc enim eſt doctrina Dei qui inquit Iſa. 48. *Ego Dominus docens te vtilia*, ſcilicet ad ſalutem. Hæc ſapientia eſt quæ mundum in bono ſtatu conſeruat. Sapient. 6. *Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum.* Tales autem doctores & magiſtri multum merẽtur. Vnde ſicut de parentibus inquit Hieronym. ad Saluiniam de morte Nembridij, quòd non eſt parui apud Deum meriti, bene filios educare: Ita nos dicere poſſumus idem de magiſtris, bene diſcipulos inſtruentibus, qui magnam in cœlo obtinebũt gloriam. Dan. 12. *Qui docti fuerint, fulgebunt ſicut ſplendor firmamẽti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Quod etiam affirmat Saluator Matth. 5. di. *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.*

SI autem quæratur, quæ ſcientia ſit dignior, medicinalis, an legis? reſpondet Auguſtin. de Ancona, in libr. de poteſtate Eccleſiaſtica, quòd habent ſe ſicut excedentia, & exceſſa. Verum quia hæc quæſtio eſt odibilis in determinando, nec vſque nunc bene deciſa, iuxta illud Horatij in poetria: *Et adhuc ſub iudice lis eſt.* Vnde multis diſputationibus cõtenderunt inuicem ſub duce Mediolani iuriſtæ cum medi-

Scientia medicinæ, & legis, eſt à Deo.

medicis. Ipſi enim iuriſtæ elegerant patrem meum Dominum Laurentium pro ſuo aduocato. Medici vero fratr: m eius, ſcilicet magiſtrum Matthæum de Buſti. Quorum vterque multis argumentationibus probare nitebatur excellentiam ſuæ ſcientiæ. Et quòd profeſſores eius debent præcedere profeſſores alterius. Et tamen nihil determinatum fuit. Niſi quòd quidam Baſſianus hiſtrio iocoſus, interrogatus à dicto principe, quid ſibi videretur: reſpondit. Quod iuriſtæ debebant præcedere, & medici eos ſequi. Quia latro ſemper præcedit, quem carnifex ſequitur. Ideo pro nunc ſolum dico, quod vtraque eſt ſcientia eſt à Deo. De medicina enim dicitur Eccleſiaſt. 38. *Altiſsimus de terra creauit medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam.* De legiſtis autem inquit Deus Prouerbiorum octauo: *Per me legum conditores iuſta decernunt.* Item vtraque ſcientia eſt valde neceſſaria hominibus. Medicina ad ſanationem corporum, iura ad pacificum victum hominum, vt dicitur in §. factæ ſunt leges tertia diſt. Et vtriuſque peritus multum debet ab hominibus honorari. De ſcientia enim ciuili ſcriptum eſt in l. 1. §. proinde. ff. de vari. & extra. co. [Eſt quidem res ſanctiſſima iuris ciuilis ſapientia, quæ precio nummario non eſt æſtimanda, nec dehoneſtanda.] De medico autem præcipitur, Eccleſiaſtic. trigeſimooctauo. vbi dicitur: *Honora medicum, propter neceſsitatem illum enim creauit altiſsimus, & à Deo eſt omnis medela.* Debent ergo medici, & legiſtæ ſeruare illud Apoſtoli ad Roman. duodecimo: *Honore inuicem præuenientes.* Et non alter alterum contemnere, & irridere.

DE DOCVMENTIS datis ſcholaribus.

PRIMVM documentum quod vobis ſcholaribus trado, dicitur affectionis, ſcilicet ad addiſcendum. Vt enim dicitur in l. apud Iulianum. ff. de fideicommiſ. liber. *Cupiditas diſcendi eſt optima ratio viuendi. Vbi enim non eſt ſcientia, non eſt bonum.* Prouerb. 17. Et nihil habet rationalis creatura, quo à cæteris animalibus differat, quam vſum rationis, quo ſcit diſcernere inter verum & falſum, & inter bonum ac malum facere differentiam. Iſte autem rationis vſus ſine dirigente & illuſtrante ſcientia recte haberi non poteſt. Et ideo ſcientia eſt donum Spiritus ſancti, Iſa. vndecimo. Qua velut lucerna luciditſsima in obſcuris tenebris huius tetri ſeculi radiamur. Quæ etiam eſt ſcutum contra hæreſes, & fuga ac exterminatio ignorantiæ. Et tutela cōtra antiqui hoſtis inſidias, eſt omnibus neceſſaria ad rectè ambulandum, & perueniendum ad patriam. Quod probatur quadruplici ratione, ſcilicet perfectionis, illuſtrationis, appetionis, & fructificationis. Fundamentum primæ rationis, quæ dicitur perfectionis, ponit Philoſo. 2. Metaphy. dicens, quòd humana natura eſt multipliciter ancilla, & multis anguſtijs oppreſſa. Et ideo *inuenta eſt ars, vt ſuppleat defectum naturæ.* 6. Politic. Quæ *ars eſt habitus quidam cum ratione factiuus.* 6. Ethicor. Et ideo imitatur naturam & rationem, quantum poteſt. 2. Phyſic. & l. adoptio. ff. de ado. Propterea diffinitur natura à philoſopho in 2. Phy. quòd eſt principiū motus & quietis eius in quo eſt primo, & per ſe, & non per accidēs. Quaſi dicat: Vt perfecte quieſcat natura, mouetur ad artem. Et ideo Senec. dicit ad Lucillum ſcribens. *Dociles natura nos edidit.* Et Hiero. in prologo Bibliæ, cōparat naturale ingenium molli ceræ, quæ indiget artifice informante. Et Tul. in Tuſc. q. li. 2. ait: *Sicut ager quantūcunq; fertilis, abſq; cultura fructuoſus eſſe nō poteſt; ita ſine diſciplina*

Scientiam eſſe omnib. neceſſariā ad recte ambulandum, & probatur.

Digitized by Google

4. Ratio ad idem.

QVarta ratio dicitur fructificationis, Innumeræ enim ſunt ſcientiæ vtilitates. Facit enim hominem honeſtum, & virtuoſum. Vnde in primo de officijs inquit Tullius: *Primus honeſtatis locus qui in veri cognitione conſiſtit, maxime naturam attingit humanam.* Item eſt bonum, quod nobis auferri non poteſt, ſed hominem ſequitur quocunque perrexerit, dicente Boetio in primo de conſolat. *Has ſaltem nullus potuit peruincere terror, Ne noſtrum comites perſequerentur iter.* Vnde vt refert Valerius Maximus, & Tullius in Paradoxis lib. 1. Bias philoſophus qui fuit vnus ex ſeptem ſapientibus Græciæ, cum capta ab hoſtibus patria ſua alij compatriotæ eius fugientes, precioſa quæ habebant aſportarent, & ipſum ad ſimiliter faciendum inuitarent: Ille reſpõdit: *Omnia mea mecum porto.* Nihil enim ſuũ reputabat niſi ſcientias, & virtutes. Et ideo Senec. ad Lucil. ſcribit: *Lauda hominem in eo quod ab eo nunquam eripi poteſt, & quod eſt proprium hominis inquantum homo. Hoc eſt aũt animus bene inſtitutus & ratio perfecta.*

Sciẽtia Deo aſſimilamur & ab ipſo amamur.

Scientia quoque eſt illa per quam Deo aſſimilamur. Gen. 3. *Eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum,* & Tullius in libr. de Natura deorum inquit: *Nihil eſt per quod magis dijs immortalibus aſſimulemur, quam per ipſum ſcire.* Propter ipſam autem ſcientiam à Deo amamur. Vnde philoſophus. 10. Ethic. dicit, quod quod Deus valdè curat de his, qui diligunt intellectum, tanquam de ſuis amicis. O ſcientia peramanda. Tu es illa de qua Ariſtoteles loquens ait. 10. Ethi. quod homo per ſcire & intelligere coniungitur Deo, & ſubſtantijs ſeparatis. Et ideo non eſt mirum ſi omnes te affectant. Vnúquodque enim naturaliter deſiderat coniungi ſuo principio, dicente Maximiano poeta: *Ortus cuncta ſuos repetunt,* & Boet. in li. 4. de conſol. *Repetunt proprios cuncta recurſus, redituque ſuo ſingula gaudent. Nec vlli manet ſtabilis ordo, ni ſi fini iunxerit ortum.* O vtiliſſima ſcientia, tu es finis propter quem creati ſumus. Nam vt inquit Aug. in lib. Enchi. & magiſter in 2. diſt. 1. *Fecit Deus rationalem creaturam vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur.* Et ideo cum omnia deſiderent pertingere ad finem ſuũ. 2. & 8. Phyſ. non eſt mirandum ſi ab omnibus appeteris. *Videmus enim nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc facie ad faciẽ.* 1. ad Cor. 13. Id eſt, per te hic habemus aliqualem de Deo cognitionẽ, ſed in cælo habebimus claram notitiam. O ſcientia deſiderabilis: Tu es illa quæ facis homines nobiliſſimos. l. prouidendum. C. de poſtu. Vnde Stoici dicebant omnes ſapientes, & doctos liberos eſſe, & Tull. in para. inquit: *Nullus vir doctus ſeruus aut ignobilis eſſe poteſt, niſi forte volutabro vitiorum fuerit infectus.* Et in 1. lib. de anima Ariſt. ponit ſcientiã eſſe de numero bonorum honorabilium. Et in 1. politic. idem philoſophus inquit, quòd homines ratione & intellectu vigentes, naturaliter ſunt domini, & rectores aliorum. Et ideo in 1. de officijs inquit Tullius: *Omnes trahimur, & ducimur cognitionis ſciẽtiaque cupiditate, in qua excellere pulchrum putamus.* Refert quoque Aulus Gell. quod dum Ariſtoteles Alexandri Magni præceptor libros de phyſico auditu publicaret, recepit ab ipſo Alexandro epiſtolam in hæc verba prorumpentẽ. *Aegrè fero quòd ea quæ à te hauſi & didici, in publicum profitearis. Ego enim non tam cupio & delector opibus, & potentia alios excellere, quantum literis & doctrina præſtare.* hæc ille. Propter quod paucos videamus, qui in litterario conflictu alijs cedere velint. Sed vnuſquiſq etſi nõ in exiſtentia, ſaltem in apparentia alios excellere ſatagit, atque alijs doctior apparere. Vnde Martialis ait: *Diuitias aurumq; frequens donabit amicus: Qui velit ingenio cedere, rarus erit.* Salomon autem Sap. 7. de ſapientia inquit: *Præpoſui illam regnis, & ſedibus, & diuitias nihil eſſe dixi in comparatione illius. Nec comparaui illi lapidem precioſum, quoniã omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tantum lutum æſtimabitur argentum in conſpectu eius.* Et Prou. 1. etiam ait: *Doctrinam magis quã aurum eligite. Melior eſt enim ſapientia cunctis opibus, & in omnibus quæ deſiderantur, huic non valent comparari.* Propter quod inquit Tullius in 2. de Offic. *Optima hereditas à parentibus liberis tradi*

Multa in laudem ſcientia.

traditur, & omni patrimonio præſtantior dignitas virtutis. Cum ergo omnia bonum appetant, vt à philoſopho dicitur 1. Ethic. 1. Rhetor. 3. Topic. & 4. Metaphyſ. Ideo cum ſcientia ſit tam bona, & vtilis, ab omnibus deſideratur. Vt enim inquit beatus Tho. 2. 2. quæſt. 188. art. 5. *Studia literarum dirigunt, & coadiuuant hominem ad contemplandum diuina, illuminando intellectum.* Item auferunt ea quæ poſſunt nos impedire à ſtatu ſalutis, fugando errores, item conferunt ad euitandam carnis laſciuiam. Vnde Hiero. ad Ruſticum ait: *Nunquam de manu tua, & oculis tuis recedat liber. Ama ſciētiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis.* Item proſunt ad auferendam cupiditatem diuitiarum, atque auaritiam. Ait enim Saluſtius in Catalinario: *Auaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupiſcit.* hæc ille. Ad adipiſcēdam ergo ſcientiam omnes anhelate. Ait enim Lactant. in pri. diuinarum iuſti. *Nullus eſt animæ ſuauior cibus, quàm perfecta cognitio veritatis.* Et philoſophus, 10. Ethi. inquit: *Philoſophia habet admirabiles delectationes.* Et etiam in 2. Polit. dicit, quòd qui vult delectari ſine triſtitia, ad philoſophiam recurrat. Vnde Tullius in 2. de Offic. de philoſophia loquens ait: *Siue delectatio quæritur animi, requieſque curarum, hæc ars eſt per quam eas res aſſequimur. Maximum enim ſolatium & leniment in aduerſis conferunt ſtudia litterarum.* Et Boetius in 3. de conſol. dicit, quod philoſophia eſt ſummum laſſorum animorum ſolamen. Et in 1. libro eiuſdem operis canit: *Gloria felicis olim viridiſque iuuentæ, Solantur mæſti nunc mea fata ſenis, &c.* Et Tullius ad Lucium Luceium ſcribit: *Quod enim mihi poterat eſſe profugium ſpoliato forenſibus & domeſticis ornamentis, niſi litteræ quibus aſſidue vtor?* Et idem in epiſtola ad Balbũ: *Vnum eſt* inquit, *refugium doctrina, & litteræ, quibus ſemper vſi ſumus. Quæ ſecundis in rebus delectationem modo habere videbantur. Nunc vero etiam ſalutem.* Et ideo omnes rogemus Deum, cum pſalmiſta dicentes: *Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me.* Vt enim ſapientiſſimus Plato dicere conſueuerat: *Si ſapientiæ forma oculis corporeis videri poſſet, ad amorem ſui maximum excitaret.*

SEcundum documentum dicitur humiliationis. Vt non dedignemini ab omnibus diſcere. & à paruulis cap nullus. 38. diſt. Exemplum ſancti Auguſt. qui non dedignabatur à paruulo nondum anniculo doceri, 24. quæſt. 3. cap. ſi habes. Sæpe enim iuuenes intelligunt, quod à nullo ſenum præteritorum fuit intellectum. Quanto enim iuniores, tanto ſunt perſpicaciores, vt dicit gloſſ. in l. Gallus, ſuper verbo. ſi filius. ff. de libe. & poſth. Vident enim ſcripta antiquiorum, & facile eſt iuuentis addere. philoſophus. 2. Elen. Vnde inquit Seneca libro quinto epiſtolarum, epiſtola 4. *Patet omnibus veritas. Nondum eſt occupata. Et multum ex illa etiam futuris relictum eſt.* Ea propter multi in ignorantia permanent, quia ab alijs diſcere non curant, credentes ſe aliorum doctrina non indigere, iuxta illud Senecæ in libro de tranquillitate animi, qui ait. *Puto multos ad ſapientiam peruenire potuiſſe, niſi putaſſent ſe perueniſſe.* 2. Documentum ſcholarib. datū.

TErtium documentum dicitur creditionis, de quo inquit philoſophus 1. Elen. *Oportet credere eum qui addiſcit.* Ait enim B. in ſententijs ſuis, *Vnicuique in arte & facultate ſua perito credendum eſt.* Et idem dicit Ariſto. 1. Poſte. Quod vt eſſe poſſit, debent magiſtri rationabilia proponere, quia vt dicitur in c. decretales, 20. diſt. *Quanto quis magis ratione nititur, tanto maioris auctoritatis eius verba eſſe videntur.* 3. Documentum.

QVartum documentum appellant memorationis, ſcilicet eorum quæ legeritis, & audieritis, conſeruando ea in memoriam, quæ à philoſopho in 3. de anima appellatur arca omnium ſpecierum. Et à Seneca in proœmio declamationum dicitur res ex omnibus animi partibus maxime delicata. Vnde Goffredus in poetria canit. *Cellula quæ meminit, eſt cellula deliciarum.* Et Tullius in 3. Rhetoricæ appellat memoriam theſaurariam inuento- 4. Documentum ſcholarib. datū.

Digitized by Google

ſtentorum. Quia vero ipſa memoria eſt res infirma.l. peregre.ff.de acquiren.poſ. & argumentum.ff.de adi.le.filio,& eſt labilis.l.ſi arbiter.ff.de proba.& l.iubemus C.de teſta. Vnde dicitur, quòd *nullius obliuiſci potius eſt diuinum, quàm humanum*.l.2.§. ſed quia diuinæ. C.de vete.iu. enuc. & alias allegatur. §. ſi quid autem. Quod etiam notatur per gloſſam in c. porrecta. de cõfir.vti.vel inuti.& in c.cum à Deo, de reſcript. & in c. illud Dominus, de cler.exmi. Ideo debemus illam excitare quotidie. Quia vt dicit Tullius in primo Rheto. *Memoria nihil perdit niſi id ad quod non ſæpe reſpicit*. Ad iſtam autem memorationem reſpicere debemus exemplo beatæ virginis Mariæ, de qua dicitur, Lucæ 2. *Maria cõſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo*, ſcilicet quæ dicebantur de filio ſuo. Specialiter autem quod præcipue debet quiſque tradere memoriæ ea quæ ſunt magis vtilia, quia ipſarum fructu conſiderato, melius illa retinebit. Scriptum eſt enim in cle. vnica.§. huius memorialis, de reli. & ve. ſan. quòd *illud memoria diſtrictè retinetur, cuius donum aſpicitur*. Contra quod faciunt multi, dicente Horatio, in epiſtolis: *Diſcit enim citius, meminitque libentius illud, Quod quis deridet, quàm quod probat, & veneratur*. Vt autem prædicta ſeruare valeatis, debetis facere illud quod ait Seneca, libr. 11. epiſtolarum, dic. *Debemus apes imitari quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt. Deinde quicquid attulere diſponunt, ac per fauos dirigunt. Sic igitur & nos debemus quæcunque ex diuerſa lectione congeſſimus ſeparare. Melius enim diſtincta ſeruantur. Deinde adhibita ingenij noſtri cura, & facultate, in vnum ſaporem varia iſta libamenta confundere*, hęc ille. Et idem in libro de beneficijs, dat aliud documentum quod ſeruare debetis, ſi quæ didiciſtis memoriæ vultis retinere. di. *Solet plus prodeſſe, ſi pauca præcepta ſapientiæ teneas, & illa in promptu & vſu ſint, quàm ſi multa quidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum*. Inquit etiam prædictus Doctor in libro de tranquillitate animi. *Onerat diſcentem turba librorum, non inſtruit. Multoque ſanctius eſt paucis auctoribus te tradere, quàm errare per multos*. Vt enim ait Salomon Eccleſiaſt.12. *Faciendi plures libros nullus eſt finis*.

QVintum documentum dicitur perſeuerationis & continuationis. Ad quod hortatur Cato in ſuis documentis dicẽs. *Multa legas facito, perlectis perlege multa*. Et iterum. *Diſcere ne ceſſes, cura ſapientia creſcit*. Vt enim inquit Saluſtius in Catilinario: *Vbi intenderis, ingenium valet*. Terentius quoque ait: *Nihil tam difficile eſt, quin inueſtigari poſſit*. *5. Documentum ſcholarib. datũ.*

De hoc etiam habetur exemplum de Ariſtotel. de quo legitur, quod cum per multum tempus ſtetiſſet in ſtudio, & nihil profeciſſet, deſperans ſe poſſe addiſcere, reuertebatur ad patriam. Cumque propter pluuiam ſub quodam tecto aliquamdiu moraretur, vidit aquam deſcendentem de tecto excauantem petram, iuxta illud Ouidij in 4. de Ponto: *Gutta cauat lapidem non vi, ſed ſæpe cadendo*. Et tunc excogitauit in animo ſuo, dicebatque illud, quod ponit idem Ouidius in primo de arte amandi. *Quid magis eſt durum ſaxo, quid mollius vnda? Dura tamen molli ſaxa cauantur aqua*. Quo exemplo reuerſus eſt ad ſtudium, ſciens verum eſſe quod inquit Tullius in 3. de Oratore di. *Non eſt tanta in rebus obſcuritas, vt eam non penitus acris viri ingenium cernat, ſi modo adſpexerit*. Perſeuerans igitur Ariſtotel. in ſtudio, magiſter ſuper omnes alios eſt effectus. Vnde legitur quòd imago ipſius Ariſtot. fuit deportata cuidam philoſopho, qui neſciens cuius eſſet, dixit: *Homo iſte eſt valde rudis ingenij, & luxuriæ deditus*. Quod cum dictum fuiſſet Ariſtoteli, ipſe affirmauit ſic ſe eſſe ex ſua naturali complexione. Et admirantibus diſcipulis quare eſſet ita doctus, & caſtus reſpondit, *Continuum ſtudium me fecit ingenioſum, abſtinentia vero caſtum*. Debetis igitur ô ſcholares perſeuerare, nec labore ſtudij ab inceptis deſiſtere. Quia vt legitur in Chron. de nugis philoſ. c. 28. Ariſt. ſolitus erat dicere,

ticæ, vel Priſciani. 38. diſtinct. c. indignum & 1. quæſt. 1. capit. Marcion. Item Priſcianus fuit hæreticus, & apoſtata. Vnde non potuit bene docere charitatem, aut aliam virtutem. Et ſolum docuit loqui, & ornare linguam, non animam. Sed Paulus ait, 1. ad Cor. 13. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, nihil ſum.* Item *bene loqui, & male viuere, nihil aliud eſt quam ſe ſua voce damnare*, vt ait Auguſtin. Secundo logica hortata eſt eum, vt ſtudio ſuo operam daret, vt diſceret cõfundere omnes, & diſcernere verum à falſo. Reſpondit ei, quòd ait commentator, 8. Phyſi. quod nulla amicitia eſt quærenda cum logicis, quia negant omnem perfectionem, philoſophiam, Deum, ac leges. Et ideo frater Angelus odinis noſtri, qui fuit primus miniſter in Anglia, poſito ſtudio logicæ, cum audiſſet quod diſputabant, Vtrum ſit Deus, dixit: Non plus fratres, non plus, vt legitur in chronicis ordinis noſtri. Hiero. autem in c. vino. 37. di. ait, quòd dialecticorum argumenta non tantum tendiculæ ſunt appellanda, ſed etiam phantaſmata. i. vmbræ quædam & imagines, quæ cito pereunt, & reſoluuntur. Et c. legimus, eadem di. dicitur: [Origenes ciniphes, & ranas, quib' Agyptij ſunt percuſſi, vanam dialecticorum garrulitatem, & ſophiſtica argumẽta intelligit.] Tertiò Rhetorica cũ poetria incitauit eũ, vt ſuo ſtudio operã daret, quia ipſa eſt ſcientia loquendi diſpoſitè, & ornate perſuadendi, vt ait Tullius in 1. de oratore. Qui etiam in 1. libro artis veteris in proœmio inquit: *Exiſtimo ſapientiam ſine eloquentia parum prodeſſe ciuitatibus.* Et in primo de ora. etiam ait: *Quid tam iucundum cognitu, & auditu, quam ſapientibus ſententijs grauibusque verbis ornata oratio, & polita?* Eloquẽs autem orator in manu ſua animas hominum quodammodo habere videtur. Vnde Plutar. ait, quòd tanta fuit facundia Cice. quòd cum oraret apud Cæſarem pro Quinto Ligurio, qui fuerat ei aduerſarius, facies ipſius Cæſaris verſa eſt in plurimos colores, in ſignum mutationis animi. Vnde ipſe Cæſar, victus dulci oratione, eum liberauit. Idem quoque Tullius, cum ſpeculatores à Marco Antonio miſſi, ad eum occidendum veniſſent, tanta facundia ſuaſit eis, vt deſiſtere vellent. Sed vnus qui non audierat eius verba, ſuperueniens eum occidit. Valerius lib. 8. De arte quoque poetica: idem faciente ad Horatius in poetria: *Vt pictura poeſis erit, quæ ſi propius ſtes Te capiet, &c.* Reſpondit ei quod ſunt ſcientiæ pompaticæ, & adulatoriæ. Cum tamen dicatur in l. 1. §. perſuadere. ff. de ſeruo cor. quod non debemus laudando augere malitiam. Item inquit Tullius in 1. lib. artis veteris: *Exiſtimo eloquentiam ſine ſapientia nimium obeſſe plerumque ciuitatibus, prodeſſe nunquam.* Et in 2. de oratore idem ait: *Oratoris omnis actio opinionibus, non ſcientia continetur.* De poetria autem dicit Fulgentius mythologiarum lib. 1. fabula. 18. *Poetica garrulitas ſemper de falſitate ornata eſt.* Vnde Horatius in poetria canit: *Pictoribus atque poetis, Quodlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Et Ouidius lib. 3. ſine titulo ait: *Exit in immenſum iucunda licentia vatum, Obligat hiſtorica nec ſua verba fide.* Et ideo dicit Cato: *Nam miranda canunt, ſed non credenda poetæ.* Dicit quoque Iſi. in c. ideo. 37. di. *Prohibetur chriſtianus legere figmenta poetarum, quia per oblectamenta fabularum nimium mentem excitant ad incentiua libidinum, &c.* Arithmetica vero hortata eſt eum, vt in addiſcendam ipſam intenderet quæ docet omnes numeros, & modum rectè computandi. Ille autem reſpondit non eſſe curãdum de numeris, ſed de rebus. Geometria autem dixit ſe docere menſurationem terrarum, & lineam, ac ſuperficiem & corporis quantitatem. Cui reſpondit Non eſſe curandum de menſuris rerum, quas tenere non poſſumus. Muſica vero dixit: Ego oſtendam tibi optime cauere, & ſonare in omni muſico inſtrumento, quæ ſunt valde delectabilia. Vnde Eccleſ. 40. dicitur: *Tibia & pſalterium dulcem faciunt melodiam. Sed ſuper vtrunque lingua ſuauis,* ſcilicet in bene canẽdo. Et philoſophus 8. Politi. ait: *Omnibus hominibus eſt delectabiliſſimum cantare.* Habet enim

Hortatur logica vt ſibi operam daret.

Rhetoricæ, ac poeticæ hortatio.

Arithmeticæ exhortatio, ac reiectio.

Geometricæ, ac muſicæ exhortatio, ac earũ reiectio.

enim muſica delectationem naturalem. Propter quod omnibus ætatibus, & omnibus moribus vſus ipſius eſt amicus. Et Macrobius in lib. de ſomnio Scipionis, dicit: *Omnis anima muſicis ſonis capitur.* Muſica enim capit omne, quod viuit. Et Boetius in muſica lib. 1. inquit: *Nulla eſt omnino ætas, quæ à cantilenæ dulcis delectatione ſeiuncta ſit.* Et Caſſiodorus lib. 2. epiſtolarum, epiſtola 40. ait: *Nihil efficacius inuentum eſt ad permouendum animos, quam concauæ citharæ blanda reſultatio.* hinc etiam appellatam exiſtimamus chordam, quia facile corda moueat. Reſpondit autem ſcholaris illud Eccle. 40. *Vinum & muſica lætificat cor. Sed ſuper vtrumque delectatio ſapientiæ.* Et illud Eccleſ. 7. *Cor ſapientis vbi triſtitia.* Item inquit: Nolo intendere ſonis & cantibus, quia minatur Dominus Amos, 8. di. *Conuertam feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum.* Item ad prædictas tres ſcientias reſpondit ſimul illud, quod ait Hierony. in c. ſi quis 37. di. dicens: *Geometria, arithmetica, ac muſica habent in ſe veritatem, ſed non ſunt ſcientia pietatis.* Tunc aſtrologia promiſit ei cognitionem planetarum, ac curſus eorum. Et prædicere futuros euentus. Scholaris autem ſimiliter eam ſpreuit dicens illud Ambroſij, quod recitatur in c. legimus. 37 diſtinct. ſcilicet quòd *aſtrologia nihil confert ad ſalutem animæ, ſed potius nutrit errorem, &c.*

Aſtrologiæ exhortatio, ac eius reiectio.

Philoſophia autem naturalis promiſit oſtendere ei rerum naturas. Ipſe vero reſpondit ei quòd ipſa continet multas falſitates. Vt patet quarto Phyſico. Et quod multi philoſophi tenuerunt, quòd anima quando ſeparatur à corpore, ingreditur brutorum animalium, vel aliorum hominum. Item vt refert Franciſcus de Mairo. in primo ſen. di. 9. *Philoſophi tenuerunt Deum neceſsitate naturali producere creaturas.* Quæ omnia ſunt falſa. Item in c. nonne 37 di. ait Hieron. quòd *ille in vanitate ſenſus, & in obſcuritate mentis ingreditur, qui phyſicus perſcrutatur, oculos trans cælos leuat. Et vltra profundum terræ, & abyſsi quoddã inane demergitur.* Et ad Col. 2. inquit Paulus: *Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam.* Philoſophia autem moralis dixit, ſe docere mores, & gubernationem, ac vitam politicam. Ille reſpondit quod etiam ipſa multos continet errores circa mores, ac fidem. Et ideo ſapientia philoſophorum ſine vera fide reprobatur à Deo. Vnde inquit Paulus primæ ad Corinth. tertio. *Sapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum.* De ipſis autem philoſophis dicit Auguſtin. in homilia quadam ſuper Ioannem: *Fuerunt quidam philoſophi de virtutibus, & vitijs ſubtilia multa tractantes, diuidentes, diffinientes, ratiocinantes, acutiſsimos ſyllogiſmos concludentes, libros implentes, ſuam ſapientiam buccis contrepantibus ventilantes. Qui etiam dicere auderent hominibus: Nos ſequimini. Sectam noſtram tenete, ſi vultis bene viuere. Sed non intrabant per oſtium, perdere volebãt, occidere, & mactare.* ſcilicet animas. Metaphyſica autem dixit, ſe conſiderare rerũ principia, & quidditates. Cui reſpondit, quod etiam ipſa continet multas falſitates. Nam metaphyſici non intellexerunt perfecte originem rerum, & creationem ipſarum ex nihilo, dicentes quod ex nihilo nihil fit, primo Metaphy. & 3. Phyſic. & in multis errauerunt circa prædicta. Item non cognouerunt perfecte trinitatem perſonarum diuinarum, quæ eſt principium omnium creaturarum. Item non habuerunt cognitionem cœli cryſtallini, nec etiam empyrei, ſicut dicit Scotelus ſuper prædicamentis Ariſtotelis. Medicina autem dixit, ſe eſſe valde neceſſariam, & vtilem. Vnde Caſſiod. libro ſexto epiſtolarum, epiſtola decimanona, ait: *Inter vtiliſsimas artes quas ad ſuſtentandam humanæ fragilitatis indigentiam diuina tribuerunt, nulla præſtare videtur aliquid ſimile, quam poteſt auxiliatrix medicina conferre. Ipſa enim morbo periclitantibus materna gratia ſemper aſsiſtit. Ipſa contra dolores pro noſtra vtilitate confligit. Et ibi nos nititur ſubleuare, vbi nullæ diuitiæ, nullaque poteſt dignitas ſubuenire. Nullus aſsidue iuſtius legit, quam quod de humana ſalute tractauerit,* hæc ille. Hæc quoque ſcientia videtur eſſe iuriſtis neceſſaria ad intelligendum, an ex vulnere, an vero ex negligentia curandi quis ſit mortuus.

Philoſophia naturalis hoc idem ſe ait.

Idem de philoſophia morali ſcribi-

Idem metaphyſicæ euenit.

Medicinæ exhortatio, ac eius confutatio.

Digitized by Google

tuus. Et ad cognoſcendum quando partus in vtero ſit formatus, de quo tractatur in. l. Gallus, circa principium. ff. de lib. & poſthu. & quint diſtinct. in prin. Reſpondit autem ſcholaris, quod medicina à iuriſtis computatur inter artes mechanicas, vt in. l. 1. C. de excuſationibus artificum lib. 10. Item ab ipſis iuriſtis medici appellatur parabolani. l. placet, & l. parabolani. C. de Epiſcopis, & cl. Item ars medicinæ eſt longa, & fallax. Et ſecundum Ambroſium contraria ſunt diuinæ conditioni præcepta medicinæ. Nam ieiunia reuocant, lucubrare non ſinunt, & ab omni actione bonæ intentionis abducunt. c. contraria, de conſecra. diſtin. quint. Ius autem ciuile cœpit gloriari, dicens ſuam ſcientiam eſſe nobiliorem medicinali arte. Nam primo Ethicor. cap. 8. ait philoſophus: *Honorabilior & melior eſt politica medicinali*, ſecundum autem legiſtas ſcientia ciuilis eſt politica. Item leges dicũtur ſacratiſſimæ. l. leges. C. de legib. Et ideo in eis eſt ſtudendum. Maxime quia in eis agitur de pane lucrando, & diuitijs cumulandis, magis quam per medicinam. Vnde allegatur verſus iſte à iuriſtis. *Dat Galenus opes, dat ſanctio Iuſtiniana. Ex alijs paleas, ex iſtis collige grana.* Reſpondit autem ſcholaris, quod ius ciuile multa mala, & peccata permittit vt vſuras. ff. de vſur. per totum. Item concubinas. l. 1. ff. de concu. Item non vult filium ſpurium ali à parentibus, authen. licet. C. de naturali. quod eſt crudele, & contra naturalem pietatem. Item eſt nimis magnum pelagus, & ſcientia valde incerta propter varietatem opinionum, & incertitudinem veritatis, & eſt mutabilis, quia imperator poteſt leges ſuas corrigere, tollere & mutare. Propter quę dicitur à logicis non eſſe vera ſcientia. Quod aſſerit Burleus ſuper primo Poſter. Quia de eo non habetur vera ſcientia, quod poteſt aliter ſe habere, libro primo Poſter. Item exercitatio in palatijs, & litigijs eſt plena deceptionibus, & cauillationibus, ac malitijs, ſecundum gloſſam in. l. ab Anaſtaſio. C. man. vbi ait, quod illi qui in palatijs morãtur, omnia mala nouere. Ius autem canonicum allegauit quod nullum abſurdum continet, vt in c. cum contingat. de iure iuran. Cui reſpondit, quod non punit omnia, vt meretricium, & alia multa. Et ſæpe procedit per præſumptiones, & eſt periculoſa ſcientia, quando vult determinare de mortali. Item non eſt ſtabilis. Nam quod ſtatuit vnus pontifex, poſtea quandoque alius annullat, & contrarium ordinat, ac ſeruandum præcipit. Vnde dicitur quod Romana Eccleſia ſtatuta ſua ſecundum qualitatem temporum mutat c. non debet, de conſanguinita. & affinita. & 25. q. vlt. §. his ita reſpondetur.

De iure ciuili idem ſentiunt.

Iuri canonico idem euenit.

VLtimo Theologia allegauit, quod ipſa eſt nobilior, & dignior omnibus alijs ſcientijs, probans hoc multis rationibus: Et primo ratione ſubiecti nobilioris. Nam vt dicit philoſophus & commẽtator in primo de anima, & in primo Metaph. Et Porphyrius in vniuerſalibus: Vna ſcientia dicitur nobilior altera ratione nobilioris ſubiecti. Quanto enim ſubiectum alicuius ſcientię eſt excellentius, tanto ſcientia illa eſt dignior. Cum ergo ſubiectum Theologiæ ſit dignius ſubiecto omnium aliarum ſcientiarum, concludendum eſt quod ipſa eſt excellentior omnibus alijs ſcientijs. Quamuis ciuilis hoc ſibi vſupet, vt in prima conſtitutione digeſtorum. §. pro reſponſis, in fine. Licet hoc ſit verum ſecundum quid: Nam lex ciuilis ſupponitur ethicæ, id eſt morali philophiæ, quia tractat de moribus. C. de ſecundis nup. l. 1. Supponitur etiam rationali, quia docet ornate, & ordinate loqui. C. de poſtu. l. quiſquis & ff. de origi. iu. l. 2. §. poſt hos. Vnde & legem ratio commendat, vt in c. conſuetudo, prima di, & inſti. de iu. na. ge. & ci. §. quod vero naturalis ratio. Supponitur etiam naturali, quia tractat de naturalibus. ff. de ſta. ho. l. qui in vtero, & ff. ſi pars hæ. pe.

Theologia oſtendit ſe alijs ſcientijs nobiliorem eſſe, & hoc multis rationibus.

prium ſortita, ſcientia Canonica appellatur. Sicut ius emphyteuticum non eſt venditio, nec locatio, ſed contractus per ſe, vtrique participans. C. de iure emphy. l. 1. Et de hac ſcientia legitur. 31. di. capit. Nicæna. Vbi dicitur: *Nicæna ſynodus volens corrigere hominũ vitam in Eccleſijs cõmorantium, poſuit leges quas Canonicas vocamus &c.* Vnde ſcientia canonica appellatur ſcientia ſciẽtiarum in c. cum ſit, de æta. & qua. Quia per eam tam ſpiritualia, quam temporalia poſſunt bene regi. Et ideo ab omnibus debet recipi & teneri. 19. diſtinct. c. enim vero. Et alijs ſcientijs eſt præponenda excepta Theologia. c. de libellis. 20. diſtin. & capitul. primo. in fine. 10. di. Et omnes eius auctoritate duci debent, non ſenſu proprio. cap. 1. de conſtit. Vnde dicit imperator, quod ſacræ leges non dedignantur ſacros canones imitari. §. ſi vero Eccleſiaſticam in authen. vt cle. apud propri. Epiſcopos con. col. 6. & in authen. de mona. in fi. col. prima. Et idem habetur in capitul. clerici, de iudi. & in capitul. vlt. de ſecun. nuptijs. Et prædicta intelliguntur, tam quo ad ciuilia, quam quo ad Eccleſiaſtica Quia dicit idem imperator, quod per omnia vult ſequi ſacras regulas & quod ſacrę regulæ pro legibus valere debent. Et quicquid conſtituit catholica, & Apoſtolica Eccleſia in authen. quomodo opor. Epiſcopos. §. 1. & §. ergo ordinatus Epiſcopus col. prima. Qui autem omnia dicit, nihil excipit, imo quodlibet compræhendit. ff. de hære. inſti. l. in hoc articulo, & de maiori, & obe. capitul. ſolitę. §. nos authen. Propterea Hoſtienſ. in procœmio ſuæ ſummæ comparat ius canonicum ſpeciei mulinæ, quia mixta eſt, tractans de ſpiritualibus, & mundanis. Ius vero ciuile ſpeciei aſininæ, quia ſolum de mundanis tractat. Sed tamen hoc non videtur verum, quia etiam de ſpiritualibus tractat, vt in tit. de ſumma Trin. & fi. cathol. & in multis alijs Codicis, & etiam digeſtorum. Vt de iureiurand. & ſimilibus. Sacram vero ſcripturam comparat Hoſtienſ. vbi ſupra ſpeciei equinę, quia ſolum de ſpiritualib. loquitur. O ſacra ſcriptura, de quo tractas? Certe de Deo qui eſt ſubiectum tuum, vt dicunt Theologi in prologo primi ſen. Maximè Richar. q. 6. Et Tho. prima parte ſummæ. q. 1. ar. 5. Vbi probat Theologiã eſſe aliis ſcientiis digniorem, Vnde dicitur Theologia a Theos quod eſt Deus, & logos quod eſt ſermo, quaſi ſermo de Deo. quòd autem Deus ſit ſubiectum ipſius Theologiæ, patet per Philoſophum primo Poſte. vbi ait, quòd illud eſt ſubiectum in ſcientia, cuius per ſe proprietates conſiderat illa ſcientia. Sed ſacra ſcriptura, & Theologia conſiderat Dei proprietates & operationes. Ergo Deus eſt ſubiectum in ea. Theologia enim primo tractat de Deo, ſecundùm rationẽ ſuæ naturalis perfectionis. Et quia intra diuinam perfectionem compræhenduntur attributa diuinæ eſſentiæ perſonarum emanationes, & diuinæ proprietates; Ideo de illis tractatur in primo ſen. Secũdo tractat de Deo in quantum eius perfectio relucet in operibus conditionis. Et ſic tractat de creatione rerum. De creaturarum diſtinctione, & diſtinctorũ ordinatione. Et hoc in ſecundo libro, Tertio vero tractat de Deo in quantum eius operatio relucet in operibus reſtaurationis, & multa opera compræhenduntur facta à Chriſto, vt de natiuitate & paſſione &c. Et de his tract. in 3. lib. Quarto tractat de perfectione ipſius in quantum relucet in operibus ſanctificationis. In quibus intelligo virtutum infuſionem, & ſacramentorum nouæ legis inſtitutionem. Et de infuſione virtutum tractatur in fine ipſius tertij libri. De ſacramentorum vero inſtitutione in 4. lib. Item de operibus retributionis, ibidem. Et ſic patet quod omnia quæ conſiderantur in ſacra ſcriptura ſiue Theologia, aut ſpectant ad Dei intrinſecam perfectionem, aut ad refulgentiam ſuę perfectionis per multiplicem eius operationẽ. Quia per quandam appropriationem eius potentia maxime relucet in creatione, Sapientia in adminiſtratione, gubernatio-

ne,& diſtinctione. Miſericordia in reſtauratione,& ſanctificatione.Iuſtitia in reproborum damnatione. Bonitatis affluentia in electorum glorificatione.Cũ igitur omnia quæ conſiderantur in Theologia attribuantur ipſi Deo; Sequitur quod ſubiectum eius eſt Deus.Hac igitur ratione Theologia omnes alias ſcientias excellit. Vnde.5.Metaph. dicitur quod ſcientia de Deo eſt nobilior, quia eſt de nobiliori ſubiecto. Et octauo Ethicor. dicitur quod eſt ſcientia ſcientiarum, & habet rationem capitis inter omnes ſcientias.Et in prologo Metaphyſ. appellatur Dea ſcientiarum.Ea propter Auguſti. vndecimo,de ciuita.Dei capitulo primo inquit:*Omnium gentium litteras,omnium ſibi genera ingeniorum humanorum, diuina ſcriptura excellentia & auctoritate ſubegit.*Dantes quoque in ſecundo capitulo inferni in commendationem Theologiæ, introduxit Virgilium loquentem Beatrici, quæ Theologiæ comparatur. In quibus verbis oſtendit quod per Theologiam humanum genus tranſcendit omne quod continetur infra orbem Lunæ, & aſcendit vſque ad quintam eſſentiam. Secundo excellentia Theologiæ probatur ratione certioris veritatis. Vt enim ait philoſophus, & commentator primo commento primi de anima. Quanto vna ſcientia certiori demonſtratione procedit, tanto eſt dignior. Et ideo illa ſcientia quæ procedit per demonſtrationem propter quod, id eſt a cauſa ſuper effectum,dignior eſt illa quæ procedit per demõſtrationem quia, ideſt ab effectu ad cauſam.Et ideo demõſtrationes mathematicæ hac ratione ſunt digniores,quia ſunt in primo gradu certitudinis. Et naturales ſequuntur eas Linconienſis in primo Poſter. Auerrois in ſecundo Metaphyſi. Procedunt enim ex principijs& dignitatibus notioribus nobis. Abſtrahentium enim mathematicorum non eſt mendacium ſecundo Phyſico. Sed Theologia hac ratione omnes alias ſcientias excedit. Nam omnes aliæ ſcientiæ habent certitudinem ex naturali lumine rationis humanæ. Ipſa vero ex ſuperno lumine ſapientiæ increatæ quæ errare non poteſt, primæ Petri primo. *Spiritu ſancto illuminati locuti ſunt ſancti Dei homines.* Errare enim non poteſt circa principia,nec circa concluſiones. Quia Deus veritas eſt. Ioannis 14. & c. ſi conſuetudinem,& capitulo qui contempta 8. diſtinctio.Nihil autem verius eſſe poteſt, quam quod à veritate profertur. Et ideo propheta ait,Pſal.118. *Principium verborum tuorum veritas, in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ* Id eſt verba tua procedunt à veritate tua,quæ eſt veritas increata.Et omnis veritatis creatæ regula. Ac ideo ſunt ſtabilia vt dicit Nico.de Lira.Matth.5.& Matthæ.24.ait Saluator: *Cœlum & terra tranſibunt. Verba autem mea non tranſibunt.*Et hinc Theologi concludunt in 3 diſtinctio. 24. quod fidei noſtræ nihil poteſt ſubeſſe falſum. Si autem quis dicat, quod etiam duodecimo Metaphyſi.tractatur de ipſo Deo,& de intelligentijs ſeparatis, propter quod Theologia non videtur nobilior Metaphyſica.Et in 8.Phi.tractatur de Deo in quantum eſt primus motor. Reſpondetur quod hoc eſt tãtummodo quo ad ea quæ poſſunt inueſtigari lumine naturali. Et in quantum ipſe Deus ſe habet ſecundum aliquam habitudinem ad ens, quod analogice dicitur de creatore, & creaturis. Metaphyſica enim tractat de Deo quia eſt de ente ſecundum quod ens, Philoſoph.4 Meta.& Auicenna lib.1.ſuæ Meta.c.primo.Sed Theologia tractat de Deo ſub ratione nobiliore,& mirabiliori. Quia ea quæ non ſunt nata cognoſci de Deo à creatura niſi per reuelationem, mirabiliora ſunt,quam ea quæ poſſunt cognoſci de Deo per inueſtigationem naturali lumine factam. Nec prædictis obſtat,ſi dicatur quod certitudo pertinet ad dignitatem ſcientiæ. Sed aliquæ ſcientiæ ſunt certiores,vt mathematicæ. Quia de earũ principijs dubitari non poteſt.Ergo ſunt nobiliores Theologia,quia in ſacra ſcriptura principia non ſunt ita indubitabilia.ſcilic.articuli fidei.Quia reſpondetur

2. Ratio Theologiæ excellentiã oſtendit.

Obiectionis diluitio.

detur ſecũdum Thomã ſupra, quod nihil prohibet illud quod eſt certius ſecundum naturam eſſe quo ad nos minus certum 1. Phyſ. Dicitur enim. *Quæ ſunt magis nota naturæ, ſunt minus nota nobis.* Et hoc propter debilitatem intellectus noſtri, qui ſe habet ad manifeſtiſſima in natura ſicut oculus noctuæ ad radios ſolis. 2. Metaph. Et tamen minimum quod poteſt haberi de cognitione rerum altiſſimarum, deſiderabilius eſt quam certiſſima cognitio, quæ habetur de minimis rebus, vt dicitur 11. de animalibus. Vel ſecundum Ric. vbi ſupra, Theologia eſt nobilior alijs ſcientijs ſimpliciter, id eſt in natura ſua, quamuis aliquæ aliæ ſcientiæ ſint certiores ſecundum quid .ſ. per comparationem ad debilitatem intellectus noſtri. Nam nihil prohibet aliquid eſſe notius ſimpliciter, Minus tamen notum quo ad nos. 1. Phyſ. Certitudo autẽ quæ eſt certitudo ſimpliciter, reddit ſciẽtiam nobiliorem quam certitudo, quæ eſt ſecundũ quid, hoc eſt quo ad nos. Tertio probatur excellentia Theologiæ ratione potioris, ſalubrioris, & nobilioris finis. Vbi notandum eſt ꝙ ſecundũ philoſophum. 2. Meta. Scientiarũ quædam ſunt ſpeculatiuæ, & quædam practicæ, finis ſpeculatiuę eſt veritas, finis vero practicę eſt actio. Tanta autem eſt dignitas Theologiæ, quod necdum ſpeculatiua ſcientia, ſed et practica dici põt, vt dicit Ric. vbi ſupra q. 4. Scientiarum vero ſpeculatiuarum nobilitas attẽditur penes nobilius obiectum, atque ſubiectum, & certiorem modũ procedendi. Atque his duob. modis Theologia excedit omnes alias ſcientias, vt dictũ eſt. Practicarum autem nobilitas ſecundũ philoſophum. 1. Ethi. c. 1. attenditur penes nobiliorem, & potiorem finem. Quia tanto ſcientia practica eſt dignior, quanto eius finis eſt nobilior. Attendamus ergo fines omnium artium & ſcientiarum practicarum. Et inueniemus nobiliorem eſſe finem Theologiæ. Nam artis cerdonum finis eſt reipublicæ de ſotularibus prouidere. Sutorum de veſtibus, barbitonſorũ de tõſura & raſura, mercatorum de mercibus, medicorum de valetudine corporũ principum & regum rem publicam in pace conſeruare. Et hæc omnia ad corpus pertinent. Vel ad temporalem tranquillitatem, & ſubuentionem. Sed finis Theologiæ eſt charitas, & æterna fælicitas. Quia ipſa Theologia inſerit virtutes, docet facienda, & omnia ad ſalutem pertinẽtia 2. ad Ti. 3. [Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.] Idem admonet fugienda, & nominat tremenda, & declarat ſperanda, vt homo pertingat ad fælicitatem. Et ideo ex prædictis ſequitur, quod eſt nobilior omnibus ſcientijs practicis. Hinc Prouerb. 9. dicitur quod miſit ancillas ſuas vocare ad artem, ſcilicet alias ſciẽtias. Vel hoc ideo dicitur, quia eis vtitur Theologia vt ancillis, & pediſſequis ſuis. Et Auguſtin. in ſecunda epiſtola ad Voluſianum dicit: *Tanta eſt Chriſtianarum profunditas litterarum, quod in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia vſque ad decrepitam ſenectutem maximo ſtudio, ſummo otio, & meliore ingenio conarer addiſcere.* Idem quoque in decimooctauo de ciuitat. Dei. capit. Quadrageſ. primo, oſtendens neceſſitatem, & vtilitatem ſacræ ſcripturæ ait: *Quod bene agat, aut quo, vel qua via ad beatitudinem perueniat, humana neſcit infirmitas, ſi diuina non ducit auctoritas.* Quarto probatur excellentia Theologiæ ratione excellentioris doctoris. Ab excellentia enim & veritate doctoris ſignificatur ſcientia. Vnde grammatici Priſciani eſt dignior, & rhetorica Ciceronis apud Latinos, & Demoſthenis apud Græcos. Et poeſis Maronis apud Latinos, & Homeri apud Græcos, & philoſophia Ariſtot. & ſic de alijs auctoritatibus dignioribus ſcientiarum, de quibus dicam infra in ſermone, 38. parte. 6. Sed tu ô ſacra Theologia quem doctorem habuiſti? Sane non Tullium, non Maronem, non Homerum, nec alium purum hominem quantumcunque doctiſſimum, ſed filium Dei qui eſt ſapientia patris

3. Ratio nobilitatem Theologiæ demonſtrãs

4. Ratio ad idem adducta.

Digitized by Google

tris, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi. Ad Col. 2. Cui omnia nota ſunt. Ad Hebræ. 4. & c. Deus. ſecund. quæſt. prima. Qui dixit Moſi, Exod. 4. *Ego ero in ore tuo.* Et Hiere. 1. *Ecce dedi verba mea in ore tuo.* Et Ioann. 15. *Omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Et Luc. 21. ait Apoſtolis, *Ego dabo vobis os, & ſapientiam cui reſiſtere non poterunt omnes aduerſarij veſtri.* Hanc autem legem non ſolum tradidit nobis Deus per Patriarchas, & prophetas, & per ipſos Apoſtolos à ſpiritu ſancto inſtructos, quibus ait, Matth. 10. *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Sed etiam voluit docere per ſeipſum. Matth. 5. *Aperiens os ſuum docebat eos.* Vnde Claudianus poeta ait illi: *Impia tu noſtræ domuiſti crimina vitæ, Paſſus corporea mundum veſtire figura. Aſſerique palam populis, legemque fateri.* Ex quibus patet dignitas ſacræ ſcripturæ, & Theologiæ a tam excellentiſſimo doctore traditæ.

5. Ratio Theologiæ dignitatem probans.

Quintò apparet eius excellentia ratione diſcipulatus perfectionis. Nullus enim philoſophorum, aut poetarum, vel oratorum, aut aliorum magiſtrorum, cæterarum ſcientiarum in magnis gymnaſijs habuit tales diſcipulos. Nam Socrates habuit Platonem, Plato Ariſtotelem, Ariſtoteles Alexandrum magnum, Plutarchus Traianum. Seneca vero Neronem. Sacræ autem ſcripturæ diſcipuli ſub Deo præceptore, & doctore fuerunt, Moyſes, Samuel, Dauid, & alij prophetæ, ac patriarchæ viri ſanctiſſimi. In nouo quoque teſtamento fuit Ioannes Baptiſta, quo inter natos mulierum non ſurrexit maior, Matth. 11. & Apoſtoli cæterique diſcipuli, ac fideles, *quibus*, vt dicitur ad Hebr. 11. *dignus non erat mundus.* Ergo & c.

6. Ratio ad idem.

Sexto ratione generalioris prædicationis. Iudæi enim decepti ſolum in ſynagogis prædicabant. Mahometani quoque & alij infideles à ſynagogis ſuis alios expellunt. Sacra vero Theologia propter ſinceritatem ſuam publice prædicatur, & dilucidatur, & ab eius auditione nec gentilis, nec hæreticus, neque Iudæus excluditur. capitul. Epiſcopus, de conſe. diſtinctio. prima. Nec excommunicatis, nec interdictis interdicitur ſermo Dei. capitul. reſponſo noſtro, de ſenten. excomm. Propterea Ioannis decimooctau. ait Saluator: *Ego palam locutus ſum mundo.* Poteſt etiam prædicari in omni loco & tempore, vt patet in clemen. dudum. de ſepul. Et Saluator ait, Matthæ. decimo. *Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.* Et Prouerb. decimoquint. *In plateis aquas tuas diuide.* Ergo & c.

7. Ratio idē probans.

Septimo idem probatur ratione grauioris punitionis: ſecundum enim Theologos tantæ eſt æquitatis Deus, quod nullum bonum irremuneratum relinquit, nec aliquod malum impunitum. Si ergo quis pro aliquo punitur, ſignum eſt, quod illud eſt malum. Sed nunquam legimus Deum puniſſ. quempiam, quia aliquam artem mechanicam vel liberalem ignorauerit. Sed ex negligentia audiendi verbum Dei, & ex ignorantia diuinæ legis valde punit. Vt diffuſe patuit in prima parte principali huius operis, ſermone. 3. parte ſecunda ergo & c. Octauo idem probatur ratione comprehenſionis. Vt enim habetur quarto Metaphyſi. Sub conſideratione alicuius ſcientiæ cadunt omnia quæ habent attributionem ad ſubſtantiam eius. Vnde in conſideratione medicinæ non ſolum cadit ſanitas vel corpus ſanabile, ſed etiam vrina in quantum eſt, ſanitatis indicatiua. Et potio in quantum ſanatiua. Et diæta in quantum conſeruatiua, & c. Sed omnia creata habent attributionem ad DEVM, qui eſt Theologiæ, & ſacræ ſcripturæ ſubſtantia. Ergo hæc ſcientia conſiderat omnia. Vnde Eccleſia. 24. dicitur: *Hæc omnia liber vitæ & ſapientiæ.* Id eſt, hæc eſt quæ continet omnia, & conſequenter eſt omnium ſcientiarum excellentiſſima.

Theologia præ omnib⁹ alijs eſt eligenda.

His autem à Theologia ſapienter deductis, ille ſcholaris à ſpiritu ſancto illuſtratus, eam præ omnibus alijs ſcientijs præligendam cenſuit, tanquam cæteris om-

Digitized by Google

omnibus digniorem, & ſalubriorem. Dixitque. Vt ex prædictis apertiſſime patet, Illi eſt ſcientiæ ſtudendum, & inhærendum quæ breuiter docet duo, ſ. Deum, & ſeipſum cognoſcere, ac Dei altitudinem, & propriam paruitatem. Et ideo Chriſtus in oratione Dominica tribus petitionibus docet Deum diligere, & alijs quatuor propriam miſeriam agnoſcere. Quia non eſt ſcientia nobilior quam Dei cognoſcere voluntatem. Vnde Iſid. in lib. de ſummo bono inquit: *Nihil prodeſt omnem ſcire prudentiam cum ignorantia Dei. Et nihil obeſt ſcientibus Deum ignorantia ſeculi.* Et Lact. in 3. diui. inſtit. ait: *Omnis ſapientia hominis in libro vno eſt, vt Deum cognoſcat, & colat. Hoc noſtrum dogma, hæc noſtra ſcientia eſt. Quanta & qua voce poſſum teſtificor, proclamo, & denuntio. Hoc eſt illud quod prophetæ in tota vita ſua quæſierunt. Non ergo ideo naſcimur, vt ea quæ facta ſunt videamus; Sed vt ipſum factorem Deum contemplemur. Si quis enim hominem qui vera ſapit interroget, cuius rei cauſa ſit natus: Reſpondebit intrepidus. Colendi ſe Dei gratia natum, qui nos ideo generauit vt ei ſeruiamus. Seruire autem Deo, nihil aliud eſt quā bonis operibus tueri & ſeruare iuſtitiam.* hæc ille. Metrice autem dicitur: *Qui Chriſtum bene ſcit, ſatis eſt ſi plurima neſcit.* Sed veniamus ad practicam, vt melius intelligatur excellentia Theologiæ, ac ſacræ Scripturæ, reſpectu omnium aliarum ſcientiarum. Nam Grammaticæ partes quæ ſunt, ſunt quatuor, ſ. Orthographia quæ eſt ſcripturæ ſcientia de litteris, & ſyllabis. Ethymologia de virtute partium orationis. Syntaxis, de conſtructione, & Proſodia de accentibus. Quid finaliter intendunt niſi inſtruere linguam? Sed Theologia, ac ſacra ſcriptura multo melior eſt, quæ docet linguam refrenare. Vitare verba otioſa, mendacia, periuria, inhoneſta, detrahentia, contumelioſa, nugacia, & doloſa, & de vtilibus, atque animæ ſaluberrimis loqui. Rhetorica adinuenta eſt principaliter ad perſuadendum efficaciter. Sed melius hoc fit in iſta ſcientia, quæ docet qualiter debemus orare ante Deum, & ſanctos, & eos inclinare ad largiendum

Theologiā eſſe præ omnib. alijs diligendam practice oſtendit.

quod petimus. Non habetur in Tullio. Non in Quintiliano &c. *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & ora patrem tuum &c. Et dic, pater noſter, &c.* vt oſtendit Saluator. Matth. 6. O Rhetorica efficaciſſima ore diuino reuelata. Hæc quoque ſcientia Dialecticam continet, non vanam, ſed eā quam argumentis diaboli & eius fallacijs ſcias reſpondere. Atque eius aſtutias fraudulentiaſque diſſoluere. Item Mathematicam multo nobiliorem continet & oſtendit, ſ. Geometriam dum ex magnitudine creaturarum oſtendit creatoris potentiam. Arithmeticam dum ex numeroſitate, & diuerſitate earum creatoris ſapientiam prædicat, & numerum dierum vitæ ſuæ hominem computare facit, vt leetanter ſe ad mortem præparet. Item Muſicam dum ad creatoris laudes excitat. Et Aſtrologiam dum calcanda, & contemnenda eſſe omnia terrena prædicat, & cæleſtia appetenda, Lactanti in 2. diui. inſt. c. 8. Philoſophiam quoque naturalē, dum hominem ad ſui cognitionem reducit, vt ibi inueniat, & cognoſcat quā ſit ingratus erga Deum, quamque ſit miſer, & vilis in ſeipſo. Et quanta tormenta meruit propter peccata, quibus Deum offendit. Et hæc eſt magis naturalis philoſophia, quam illa quæ tractat de accidentibus, & proprietatibus naturalibus, quam tradit Ariſtot. Item Metaphyſicam, dum Deum omnium creatorem gubernatorēque declarat, & ei ſeruiendum prædicat. Philoſophiam quoque moralem, ſiue ſit monaſtica de ſuiipſius regimine, ſiue ſit Oeconomica de regimine ſuæ familiæ, ſiue ſit Politica de regimine ciuitatum. Ad quam philoſophiam pertinent leges, & iura canonica. Quibus melius hæc ſcientia inſtruit, & diſponit. Item medicinam multo meliorem morali, & corporali, ſiue ſit Phyſica, ſiue ciuica. Quia hæc ſcientia oſtendit corpus & animam conſeruare dicens. *Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere &c.* Ioan. 12. Luc 9. Marc. 8. & Matt. 16. Item quia medicina corporalis ſolum in tempore valet. Hęc autem cōſulit in perpetuum.

petuum. O igitur ſcientia digniſſima, quæ omnes alias comprehendis, & ideò ab omnibus es appetenda. Vnde Aug. in 3. epiſt. ad Voluſianum ait: *Hæc dicitur philoſophia, quia omnium naturalium cauſæ in Deo ſunt, hæc Ethica, quia non aliunde vita bona & honeſta melius formatur, quam cũ ea quæ diligenda ſunt diliĝũtur, ſ. Deus & proximus. Hæc Logica, quia veritas, lumenque rationis animæ non niſi Deus eſt. Hæc Reipublicæ ſalus, quia ciuitas non niſi fidei vinculo cuſtoditur. Merito ergo ſcientia ſcientiarum dicitur, quia omnem aliarũ perfectionem comprehendit.* hęc ille.

8. documẽtum ſcholaribus datũ. OCtauum documentum quod vobis ſcholaribus trado, dicitur intẽtionis. Debetis .n. bono fine ſtudere. Vnde notãdũ eſt, quod Arch. in c. omne 37. di. inquit, quod [propter quinq; fines homines addiſcunt, & dant operam ſtudio ſcientiæ. Primus eſt, vt ſciantur. Et ad hoc tendunt Rhetorici. ff. de orig. iur. l. 2. §. poſt hos in fi. Ipſorum enim vt plurimũ finis eſt vana gloria, quia volunt ab hominibus vocari, & videri Rabbi. Argumẽtum. 43. di. c. pariter. Et 46. di. c. 1. Secundus eſt vt ædificẽtur. Et ad hunc finem, & ad quintũ, de quo inf. tendunt Theologi, & boni canoniſtæ ff. de iuſt. & iu. l. prima. Argumentum 44. di. §. pro reuerentia & 46. diſt. §. ecce. in fi. Et iſtorum finis eſt prudentia. Quia ſic in præſenti operari debemus vt in fine aliquid vtile colligere valeamus 13. q. 2. c. tẽpus & de conſe. di. 1. §. hinc ergo. Tertius finis eſt, vt ſciant. Et ad hunc tendunt Dialectici, nimis ibi morantes. Et iſtorum finis eſt ſuperbia. Loquuntur enim grãdia, & totus ſermo eorũ ſuperbus eſt, de pœni. di. 2. c. ſi enim & 2. q. 7. c. ſecuti. Quartus eſt, vt lucrentur. Et adhoc cõmuniter tendunt legiſtæ, dicentes quod ſcientia ciuilis non ſinit aliquem in paupertate viuere, nec in neceſſitate mori, vt in authen. de hære. & fal. §. vltimo, col. 1. Et tales non ſunt vere philoſophantes, qui pecuniam contemnunt & abijciunt c. Socrates, alias Crates 12. q. 2. & l. in honoribus, §. philoſophis, ff. de vaca. mu. Iſtorum ergo finis eſt auaritia. Nec talibus totus mundus eſt obnoxius 14. q. 4. c. quid dicam. & 47. di. c. ſicut hi. Quintus finis eſt, vt ædificent, ſicut faciunt boni magiſtri qui non legunt ad laudem humanã, ſed Dei. Et alios inſtruũt vt ad viam redeant veritatis. c. cum ſit. de æta. & qua. Sicut Paulus, qui fructum laboris ſui nolebat recipere in præſenti, c. ſacerdos, in fine. p. q. 2. Et iſtorum finis eſt charitas. Quia per hoc dicuntur dare eleemoſynam proximo. c. duæ ſunt. & c. tria ſunt genera. 45. di. & c. inter opera de ſpon. Ad hoc autem tenentur, ex quo talentum ſcientiæ credidit eis Deus, aliter æternam damnationem incurrunt 43. di. c. diſpẽſatio, & 11. q 3. c. nolite.] hęc Archi. Finis ergo veſter propter quem addiſcere deſideratis, debet primo & principaliter ad Deum dirigi, ſ. ad eius laudem, & veſtram ac proximi ſalutem, & ad habendam propriam neceſſitatem. Licet autem propter ſcientiam credat quis debere decorari, & exaltari, propter hoc non eſt vituperandus, ſi ſuperbiæ faſtu non moueatur, quia ſcientia exornat hominem. Scriptum eſt enim Eccleſiaſtici 21. *Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quaſi bracchiale in brachio dextro.* Propterea dicitur quod ſciẽtia facit homines nobiliſſimos l. prouidendum. C. de poſtulando. Et l. laudabile. cum gloſſa. C. de aduo. diuer. iudicum. Item de ſcientia inquit glo. in l. fin autem. §. fi. ff. de rei vendi. Quod non poteſt ab homine tolli. Et ideo debet appeti, & deſiderari poteſt ſine peccato, tanquam ſingulare donum Dei, quod nobis auferri ab hominibus nequit. Item in ca. cum ex inuento. extra de hæreticis, & c. ſi. de magiſtris dicitur, quòd virorum ſapientum Doctrina mundus illuminatur. Ideo viris literatis maxime indiget Eccleſia c. cum oo. de elec. lib. 6. Ex quibus concluditur, quod gratus eſt Deo bonus ſcholaris, & ſtudioſus, qui ad bonum finem ſtudeat. Et ècontra eſt de negligentibus, iuxta illud Prouerbio 14. *Acceptus eſt regi miniſter intelligens, iracundiam eius inutilis ſuſtinebit.*

DE

DE CONSILIIS DATIS Aduocatis & Procuratoribus.

QVARTO vobis Aduocatis octo documenta trado. Licet enim meritorium ſit aduocare maxime in pijs cauſis,& officium veſtrum ſit laudabile prout ſcriptum eſt in l.laudabile. C. de aduoc. diuer. iudicum, vbi dicitur: *Laudabile vtique & neceſſarium aduocationis officium præmijs oportet remunerari.* Tamen ſi non fiat cum debitis circunſtantijs, in magnũ redundat animarum veſtrarum detrimẽtum. Et ideo primum conſilium quod vobis trado, dicitur exceptionis. Quatuor enim genera perſonarum excipiuntur ab aduocationis officio, qui ab illo debent abſtinere primi propter defectum bonitatis. Et ideo ſecundum Ray. in ſumm. aduocati eſſe non poſſunt hæretici, pagani, nec excõmunicati 1.q.1.c.1. Et de pœ. di. 1. c.nemo. Et l.nemo. C.de poſtu.& l.nemo. la.2.C.de epi.au. Et extra de hære.c. excõmunicamus.el.1.& 11.q.3.c.excommunicatos. Et de excep.c.exceptionem. Similiter infames perſonæ nec procuratores eſſe poſſunt, nec patroni cauſarum c. infames 3.q.7. Secundo excipiuntur aliqui ab aduocatione propter defectum ſtatus. Et ideo dicitur in c.placuit,16.q.1.quod monachi prohibentur aduocare, poſſunt tamẽ eſſe aduocati in cauſa ſui monaſterij, & hoc abbate imperante c.monachi 16. qu.1. & extra de poſtu c.1. Tertio excipiuntur aliqui ab aduocando propter gradum. Et ſic ſacerdotes,& clerici in ſacris ordinibus conſtituti,& etiam in minoribus beneficiati, aduocati eſſe non poſſunt. Et hoc coram iudice ſeculari, vt dicit concilium Lateranenſe, niſi propriam cauſam, vel ſuæ Eccleſiæ fuerint proſecuti, aut pro miſerabilibus perſonis. Et probantur iſta per c.cl. & c.cum ſacerdotes, extra de poſtu.& 89.di.c.decreuit:& 14. q.5. c.denique. Et extra ne clerici vel monach. c.ſacerdotibus & 15.q.2.c. vnico. Addunt aliqui, quod poſſunt aduocare pro perſonis ſibi coniunctis, quando habere non poſſunt alium aduocatum, vel non ita bonum. Et intelliguntur perſonæ coniunctę quantum ad hoc, vſque ad quartum gradum. C.de epiſc. & cle. authentica licentiam. Et C.de aduo.diuer. iudic. l.petitionem. Intelliguntur autem miſerabiles perſonæ pro quibus aduocare poſſunt, illæ quæ per ſe proprias cauſas non poſſunt miniſtrare, vel auxilio eccleſiaſtico indigentes.85.di.c.ſi.& 87.di.c.defenſionis. & C. quando impera. inter pupil. & vidu. per totum. In criminali vero cauſa coram iudice ſeculari nullo modo poſſunt, extra ne clerici vel monach.c.ſententiam.& 23. q.8.c. his à quibus. & 50.di. c. aliquantos. Quarto excipiuntur aliqui ab aduocatione propter diſtinctionem officij, & ſic in eadem cauſa non poſſunt aduocare iudex vel aſſeſſor.4.q.1.c.1.& 2. Et l. quiſquis.C. de poſtu. Sunt & aliæ perſonæ, quæ non poſſunt eſſe aduocati. vt cæcus, ſurdus, fęmina,& furioſus. Item ille qui non compleuit decimum ſeptimum annum. Item paſſus muliebria ſcilicet cõtra naturam, non violenter. Damnatuſque de crimine capitali vel cauſa calumniæ publici iudicij. Et quidam alij, de quibus omnibus habetur in l.1. ff.de poſtu.& in c. infames. 3.q.7 prædicit, ergo omnes ab officio aduocationis exceptuati debent ab illo abſtinere.

De 4. generib. perſonarũ, quæ ab aduocationis officio excipiuntur.

SEcundum documentum dicitur cognitionis. Debet enim eſſe iuriſperitus ille qui vult aduocare,& ſtuduiſſe ſaltem per quinque annos, & iuramento Doctorum probatus. Vt notat Bart. in l. 1. ff. de va. & extra. cogni. per legem nemini. C. de ad. diuer.iudi. iuncto. §. ſed quia ſolitum. ver.duabus alijs. in prooemio digeſtorum Et ideo ſi aduocatus ex ſua ignorantia amittit cauſam, tenetur reſtituere ſalarium, & ſatisfacere clientulo de omni damno dato, vt inquit Hoſti. in ſumma in titulo de pœni §. quibus ver. quid de aduocato. Argumentum ad hoc inſti. de obli.

2. documentum aduocatis datũ.

Digitized by Google

obli. quæ ex quaſi delic. naſ. in principio iuncta gloſſa. Et in c. ad aures. de æta. & qua.

3. documentum datũ aduocatis.

TErtium documentum dicitur vigilationis, ſcilicet ad defendendum ſollicite cauſam. Inquit enim Ouidius in epiſtolis, epiſtola 19. *Optima nam nullo cauſa tuente perit.* Ideo Ray. in ſumma & Hoſtien. vbi ſupra dicit, quod aduocatus qui per negligẽtiam ſuam, vel imprudentiã ſ amittit cauſam, tenetur vltra amiſſionem ſalarij, de omni damno quod eius cliens incurrit. Argumentum in l. idem iuris. ff. ad l. Aqui. Et idem tenet Spec. in tit. de aduocato. debet igitur ſecundum quod inquit Spec. vbi ſupra quilibet aduocatus diligenter examinare cauſam quam ſuſcipit. Et cum dubitat, debet alios peritos conſulere. Quia quod à pluribus quæritur, facilius inuenitur c. de libellis. 2. di. Item quia ſæpe reuelatur minori, quod maior ignorat c. eſto. 95. di. & veritas exagitata ſæpius magis ſplendeſcit. c. grauem. 35. quæſt. 9.

4. documentum datum aduocatis.

QVartum documentum dicitur diſcretionis. debet enim cum magna diſcretione dirigere cauſam ſui clientuli, quiuis aduocatus, & eſſe maturus in vultu, geſtu, & voce, nec contumelijs certare, ne ſit de illis de quibus dicitur in l. quisquis. C. de poſtu. *Si quis adeo procax fuerit, vt non ratione, ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ minutionem patietur.* Debet ergo eſſe affabilis & facundus in perorando cauſam ſuam, iuxta illud Ouidij in 3. de arte amandi. *Is qui profitebitur, ad ſit Facundus, cauſam ſæpe clientis agat.*

5. documentum aduocatis clargitum.

QVintum documentum dicitur ſuſceptionis, ſcilicet ſolum iuſtarum cauſarum, non ſe impediendo de iniuſtis. Ait enim Ouidius 2. de ponto, epiſtola 2. *Non eſt confeſſi cauſa tuenda rei.* Ea propter inquit Monal. in ſumma in tit. de reſtitu. quod aduocatus ſcienter defendens cauſam iniuſtam, tenetur ad reſtitutionem illi qui amiſit, ſiue per malitiam, vel pertinaciam aut falſitatem ſuam, quo ad omne damnũ, & etiam clientulo ſuo, quando eum decepit, dans ei intelligere, quod haberet iuſtam cauſam quãdo aliter non litigaſſet. Argumentum. C. de admi. tu. l. non eſt ignotum. Si autem à principio putauit cauſam iuſtam, & hic error non prouenit ex culpa ſua, ſed ex mala clientuli informatione, vel ex qualitate negocij, ſicut ſæpe accidit in proceſſu, quia cauſarum merita partium aſſertione panduntur, c. cum litteris. de in inte. reſtitu. & l. 2. C. ſi per vim, vel alio mo. tunc tenetur eam dimittere poſtquam cognouit iniuſtitiam cauſæ. l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. Et in hoc concordat Thom. 2. 2. quæſt. 71.

6. documentum aduocatis datũ.

SExtum documentum dicitur defenſionis. Secundum enim beatum Thom. vbi ſupra, & Hoſtien. in Summa, ac Panor. in c. 1. de offic. iudic. & Bald. in l. ſi furioſi. in verſi. Nota quod aduocati. C. de nupt. & Spec. in tit. de ſalarijs. §. 3. Qui allegat capitulum, deſolatis. 87. di. tenetur Aduocatus defendere gratis, & ſine ſalario præſtare patrocinium pauperibus impotentibus ſoluere, eo modo quo tenentur omnes ad opera pietatis, lege diuina præcipiente. Matt. 22. *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum.*

7. documentum datum aduocatis.

SEptimum documentum dicitur moderationis ſcilicet ſalarij. Quamuis enim liceat aduocato vendere ſuum patrocinium, & iuriſconſulto ſuum iuſtum conſilium c. non ſane. 14. quæſt. 5. & c. non licet. 11. quæſt. 3. non tamen debet petere immoderatum. Vnde eſt ſciendum ſecundũ Ray. in Summa, quod maius, & minus ſalarium debet dari conſiderata ſcientia, & facundia aduocati, & labore aduocationis ac quantitate cauſæ, & conſuetudine patriæ, l. 1. §. in honorarijs. ff. de vari. & extra. cogni. & 3. quæſt. 7. c. apud vrbem & argumentum 12. quæſt. 2. c. conceſſo, & de præben. & digni. c. de multa.

Notan-

Digitized by Google

Notandum tamen quod nullus Aduocatus, vel Procurator, poteſt accipere ſalarium, quod excedat centum aureos in vna cauſa, dicta l.1.§ ſi cur. verb. licita autem. ff. de vari. & extra. cogni. Et l. ſalariũ & ibi gloſſ. ff. man. Et tale ſalarium recepit ſemel pater meus in vna cauſa. Sciendum quoque, quod nõ licet Aduocato vel Procuratori facere pactum de quota litis. l. ſi qui. C. de poſtu. & l. litem. C de procu. l. 1. §. ſi cui. ff. de vari. & extra. cogni. Et 3.q.7.§. arceantur. Item poſt litem incœptam, & nondum finitam, non poteſt facere aliquem contractum cum clientulo. l. quiſquis. C. de poſtu. & 3. qu. 7. § prꝫterea. vbi dicitur: *Præterea non licet Aduocato vllum contractum inire, vel vllam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam fidem recepit, nec ex induſtria iurgium protrahere.*

SEd quæritur, nunquid Aduocatus vel iuriſconſultus qui ſine labore, & reuolutione librorum poteſt dare patrocinium, vel conſilium, puta, quia habet in promptu materiam, vel de proximo vidit, poſſit tamen accipere ſalarium. Et reſpondetur quod quamuis gloſſa. in c. non licet 11. q. 3. dicat quod non tamen Hoſti. in ſumma tenet quod accipere poſſit, aliter ſequeretur quod, peioris conditionis eſſet magis peritus, quam minus peritus. Licet autem nunc non laboret, tamen laborauit in præteritum, & expendit in ſtudio &c. Nemo autem de ſuo tenetur facere beneficium c. precariæ 10. q. 2.

Quid fiendũ quãdo quis aduocatum nõ inuenit.

SEd iterum quæritur quid fiendũ, quando qui vult litigare non inuenit aliquem, qui velit eſſet eius Aduocatus, puta propter inopiam, vel potẽtiam aduerſæ partis. Reſpondet Gofredus & Hoſt. in Summ. quod iudex tenetur ei dare vnum Aduocatum. l. nec quicquam. ff. de offic. proc. Et ſi cliens eſt impotens, cogere debet, vt gratis aduocet. Si autem eſt potẽs, debet conſtituere aduocato competens ſalarium, vt etiam inquit Panor. in c. 1. de offic. iu. quòd ſi talis aduocatus non vult iudici obedire, poteſt & debet ei interdicere officiũ aduocationis in perpetuũ. C. de poſtu. l. prouidendum. Et hoc probatur c. apud vrbem. §. ſi quis verò. 3. qu. 7. Argumentum in l. moris eſt. ff. de pœnis. & in l. 1. ff de offic. præ. vr. & in c. 1. de off. iudi. Cauere etiam debet iudex, ne potentior offendat aliam partem, vt notat. Bart. in l. illicitas in §. veritas. ff. de offic. præſi.

8. Documẽtum Aduocatis datũ.

OCtauum documentum, quod aduocatis trado, dicitur vitationis. ſ. doli & fraudis. Non ergo debetis inſtruere cliẽtulos veſtros, vt negent veritatem, vel vt falſum reſpondeant, ſicut faciunt quidam de quibus inquit gloſſa in c. 1. de confe. li. 6. & 50. di. c. ſæpe: *Solent aduocati dicere clientulo: Si hoc confiteris, perdes cauſam, nec dicunt, perdes animam, ſi negaueris, extra de ſimo. c. Matt.* Alij aduocati faciunt ſicut dicit glo. in c. ſtatutum. §. ſi. ſuper verbo expenſas. de reſcrip. lib. 6. quæ ait: *Conſueuerunt aduocati ſua doloſitate & imperitia, neſcientes aliter partes iuuare, dilationes iuris petere ad teſtes vltramarinos, vel extra prouinciam producendos. 3. q. 3. c. ſpatium. Vnde poteſt iudex, ſi de malitia præſumit. ſ. quòd id fiat cauſa protrahendi negocium, ſacramentum exigere. ſed antiquis, ſi iurabatur, videbatur danda dilatio. Nunc vero conſueuerunt iudices aliter prouidere, ſecundum formam decretalis de fideiuſſ. capitulo conſtitutis. ſ. ſibi committere receptionem teſtium, recepta cautione ab illo, quòd vadat vel mittat ad videndum illos iurare. hodie puto melius prouiſum per hanc litteram. Si enim dicet pars, habeo teſtes vltramarinos: Iudex reſpondebit, & ego paratus ſum illos citare, & expectare, ſed depone ſalarium pro expenſis teſtium in eundo, veniendo, & ſtando. Quod ſi facere nollet, cauſam non differet iudex.* hæc glo. vbi ſupra. Quid dicemus de illis aduocatis, qui ſequuntur doctrinam Satanæ poſitam à Specul. in tit. de aduocato. §. conſequenter & § ſequitur & §. vtriuſque. Vbi deſcribit cautelas quas debet habere aduocatus dicens. [Habeat aſtutiam ſerpentinam, & ſemper ſtet in generalibus, ne eius intentio cognoſcatur. ff. de iure fiſci. l. ita fidei. Item vtatur ambiguis & dupli-

Digitized by Google

cibus ſermonibus, qui poſſunt trahi ad diuerſos ſenſus 37. di. c. relatum. Sicut dixit quidam, Reginam interficere bonum eſt, timere nolite. Et ſi omnes conſenſerint, ego non contradico. Talia verba duplicia poſſunt ad bonum & ad malum retorqueri intellectum. Et ideo accipiuntur ſecundum intentionem & interpretationem aduocati proferentis. ff. de iudi. l. ſi quis ambigua. & ff. de verbor. oblig. l. inter ſtipulantem. §. 1. Item caueat aduocatus, ne alleget publice legem pro parte ſua expreſſe facientem, ſed eam iudici, cum neceſſitas fuerit ad aurem dicat, & ꝑ eam ſecrete ipſum informet, ne aduerſarius contra illã ſe valeat reſponſionibus præmunire. Quia nihil tam indubitatum eſt, quod non recipiat quandam ſollicitã dubitationem, vt in authentico de tabel. §. ſi vero col. 4.] O diabolica doctrina quantos aduocatos ad infernum deducis? Subiungit quoque idem Speculator dicens: *Aduocatus autem rei, debet quantum poteſt cauſam extenuare, fugere & differre, vt in authen. de liti. §. omnem. col. 8. Sic tamen fugiat, ne contra eum ex nimia fuga iudex præſumat. 3. q. 9. c. decernimus. Item die termini non compareat mane, ſed ſinat aduerſarium præuenire, & tandiu expectare, donec tædio affectus recedat. Et tũc veniat vel ſaltẽ vltima hora diei iudice pro tribunali ſedẽte, quia tota dies ei cedit, niſi dictum ſit, vt hora certa diei compareat. Inſtit. de verbor. oblig. §. omnis ſtipulatio. ver. in diem. Et ſi viderit aduerſarium abſentem, poteſt tempeſtiue venire, & eum iudici accuſare, & prinſquam venerit recedere. Et ſemper quando ipſe tardius venerit, debet præmiſſa aliqua excuſatione de mora oſtendere ſe voluntarie comparere, & paratũ in cauſa procedere, & de dilatione docere, vt ſic iudici placeat, & non prouocet illum. Si vero actor inſtet, ſedeat aduocatus rei, & taceat, & ſe dormire fingat, ſicut ſagaces ſæpe faciunt aduocati. Et cum iudex dixerit ei, reſponde obiectis, tunc lente & pigre ſurgat quaſi excitatus à ſomno, & ſupplicet iudici pro audientia benigna. Deinde iudicem cõmendet, & quantum poterit blandiatur ei. Item ſit cautus, vt ſi timeat ſententiam contra ſe ferri, non adſit eo tempore, quo fertur. Si autem videat, quod aduocatus aduerſarius eum ſuperet in allegationibus, vel quod ſibi deficiat ius, vel ratio, vel exemplũ, (quibus modis quis argumẽtari poteſt. Vt extra de iudicijs c. nouit) tunc ne videatur reſponſionis penuria declinare certamen, prudenter eum eludat, ſe ad aliam materiã transferendo, vt docet Orig. in ſimili. di. 44. c. in mãdatis. poteſt etiam ſi ille ſit melancholicus, aliqua indirectè, & criminaliter dicere, per quæ moueatur ad iram, tunc enim non ſic bene ordinare poterit ſuum ſermonem. Quia, Impedit ira animum ne poſſit cernere verum,* hæc Speculator vbi ſup. Cuius conſilium multi peruerſi ſequũtur aduocati, non attendentes quod ipſe poſtea in fine huius doctrinæ ſubiunxit di. *Hæc tamẽ doctrina ſalutem animæ non informat.* Imo ſicut dicit *Pſal. Qui malignantur, exterminabuntur. Vnde conſulo, quod compareãs in termino fideliter, & ſe iuribus non fraudibus̃ tueãtur,* hæc ille. Debet quoq; aduocatus eſſe fidelis cliẽtulo ſuo, nec eum decipere. Sicut plerique faciunt occulte aduerſarium adiuuantes, qui dicuntur præuaricatores, & proditores, & ſunt infames 2. q. 3. c. præuaricator. Aduocati cauſas deſperatas fouent contra conſcientiam, & in hoc gloriantur tanquam magis ſubtiles, Cõtra illud quod ſcriptũ eſt 11. q. 3. c. qui conſentit. Alij prorogationes ſuperfluas nituntur obtinere, ad hoc tantum vt fugiãt ſententiã, vel magis prolongetur litigium, vt plus lucrentur, & ſcienter ſine cauſa rationabili faciũt clientulum appellare.

O Igitur aduocati ſeruate documenta noſtra, quia ſi bene veſtrum exercueritis officium, digni eritis maximis laudibus & prę conijs. Inquit. n. Imp. in l. aduocati, C. de aduo. diu. iud. *Aduocati qui dirimũt ambigua facta cauſarũ, ſuæq; defenſionis viribus in rebus ſæpe publicis, ac priuatis lapſa erigunt, fatigata reparant, non minus prouident humano generi, quã ſi prælijs ac vulneribus patriã, parentesq; ſeruarent. Nec enim ſolos noſtro imperio militare credimus illos qui gladijs, clypeis & thoracibus nituntur, ſed etiã aduocatos. Militant namq; patroni cauſarum, qui glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt,* hæc ille. *Exhortatio aduocatis facta.*

V Obis quoq; procuratoribus aliquid conſulendo diceremus, niſi ea quę di- *Procuratorib. datur conſilium.*

ximus

diximus de aduocatis, poſſent pro magna parte vobis applicari. Ideo hoc ſolum dico, quod officium veſtrum eſt laudabile & neceſſarium: vnde in l.1.§in fine. ff. de procur. dicitur: *Vſus procuratoris perquam neceſſarius eſt, vt qui rebus ſuis ipſi ſupereſſe vel nolunt, vel non poſſunt, ſaltem per alios poſſint vel agere, vel conueniri.* Solũ ergo vobis neceſſe eſt, vt ab omnibus deceptionibus, dolis, ac diabolicis verſutijs, quas ſupra in aduocatis condemnauimus, caueatis. Scio enim quod vera eſt ſententia gl. in l. ab Anaſtaſ. C. man. di. [Qui in palatijs morãtur, mala nouere.] Licet ergo prudẽti cautela valeatis defendere partem veſtram cum iuſtitia, quia dolum non facit qui fraudem excludit. l. cum pater. §. antepen. ff. de leg. 2. tamen cauere debetis ab omni fallacia ac machinatione ad circumueniendũ & decipiendum proximum. Hic enim eſt proprie dol' à lege reprobatus. Vt in l. 1. §. 2. de dolo. Nullũ ergo debetis falſis poſitionibus, inſtrumentis, vel teſtibus impugnare, vel defendere, nec cauillationibus veſtris lites in longum protrahere. Scriptũ eſt enim in l. omnis. & l. ſe. ff. de proc. *Omnis qui defenditur, boni viri arbitratu defendẽdus eſt. Et ideo non poteſt videri boni viri arbitratu litem defendere is, qui actorem fruſtrando efficiat, ne ad exitum controuerſiæ deducantur.* Debetis quoque facere pro Domino cauſæ, quod pro vobis faceretis. l. in re mãdata. C. mandati vos quoque litigãtes ſeruate illud Eccleſiaſt. 8. di. *Abſtine te à lite & minus peccabis.* Et illud Ouidij in 2. de art. aman. qui inquit: *Eſto procul lites, & amaræ prælia vitæ.* Ait enim Caſſiod. li. 4. epiſt. ep. 37. *Longa quæſtio litigãtium, non tam auget patrimonia, quàm euertit.*

DE CONSILIIS DATIS Iudicibus.

PRIMVM documentum quod vobis trado, iudices, dicitur congruitatis. Debet enim eſſe perſona idonea ad iudicandum. Sunt namque quædam perſonæ quæ non ſunt idoneæ ad habendam auctoritatem iudiciariam. Aut ratione ſexus, vt mulierum, aut ratione conditionis fortunæ, vt ſeruus, aut propter impedimentum permanens, vt ſurdus & mutus, ac furioſus. Aut propter impedimentum tranſiẽs, vt minor ætate. Aut propter crimen erroris, vt hæreticus, aut propter ſcandalum conuerſationis, vt infames, aut propter contagium communionis, vt excommunicati. & de his impedimentis tractatur in c. tria ſunt 3. q. 7. Et in l. cum prætor. ff. de iudi. Sed aliqui objiciunt, primo quod minor ætate poſſit eſſe iudex. Nam Hie. adhuc puer conſtitutus eſt iudex. Vnde dicitur Hier. 1. c. poſtquam dixit, *Puer ego ſum.* vt in c. niſi cum pridem, extra de renun. quod Deus dixit ei: *Conſtitui te ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas.* Inſuper in aliquibus pueris malitia ſupplet ætatem, & ſcientia præuenit ætatem. Si ergo non eſt cauſa, quare minor ætate non debet eſſe iudex, niſi defectu ſcientiæ in iudicando, ergo huiuſmodi minores habentes malitiam & ſcientiam, poterunt eſſe iudices. Quia ceſſante cauſa prohibitionis debet ceſſare prohibitio. l. quod dictum. ff. de pac. c. cum ceſſante de appellat.

SEcundo arguitur, quod mulieres poſſunt eſſe Iudices. Nam Iudicum 5. ca. legitur, quod Delbora iudicauit populum etiam poſt legem datam à Deo. Inſuper multæ mulieres leguntur præditæ ſpiritu prophetico, vt Maria ſoror Aaron & Moyſi, Exod. 15. Similiter & Sibyllæ. Si ergo mulieres per ſpiritũm prophetiæ, aſſumptæ ſunt ad annunciandum iudicia diuina, multò magis poſſunt aſſumi ad annunciandum iudicia humana. Reſpondet Alex. de Ales in 3. parte ſummæ quod illud Hiere. fuit ex priuilegio ſpeciali, & ideo non eſt trahendum ad conſequentiam. l. quod vero contra. ff. de legi. Et quod malitia quando in pueris ſuppleat ætatem, illud eſt particulare, non generale, neque vt in pluribus. Et quamuis videantur habere malitiam, & ſcientiam, non conſtat nobis quod habeant

Dubiũ an mulieres poſſent eſſe iudices.

Digitized by Google

beant prudentiam, quæ requiritur in iudicando, Ideo Ariſtot. 3. Ethic. dicit. *Nemo iuuenes eligit in duces, quia non conſtat eſſe prudentes.* Quapropter Numer. 11. dixit Dominus Moyſi. *Congrega ſenes populi quos tu noſti quod ſenes ſint, vt ſuſtentent tecum onus populi.* Hinc Chriſtus iudex omnium ad actus prælationis non venit niſi in ætate perfecta triginta annorum, vt patet. Luc. 4. c. Ad illud ꝙ inducitur de Delbora, dicendum eſt cū Ariſto. 1. Ethic. quod vna hirundo non facit ver. Facit lex. ea quæ. ff. de re. iu. vbi dicitur: [Ea quæ raro accidunt, non temere agendis negocijs computantur.] Ad aliud vero de ſpiritu prophetandi respondetur, quod gratia prophetandi non dat auctoritatem mulieri ſuper virum, nec mutat legem ſubiectionis, qua iure diuino tenetur mulier eſſe ſub viro. Gen. 3. Sed auctoritas iudicandi daret auctoritatem mulieri ſuper virum, quod non licet. Dicit quoque gloſſa Iudicum 4. c. quod mulieres aſſumptæ ſunt ad prophetandum, vt in hoc præſtaretur conſolatio mulieri, ne per infirmitatem deſperaret, non autem illi auctoritas iudicandi eſt cōceſſa, quia repugnaret diuinæ inſtitutioni.

2. Documentum iudicibus datum.

SEcundum documentum quod iudicibus trado, dicitur grauitatis. Debet enim quilibet iudex eſſe grauis, & maturus, vt non ita repente maxime in rebus arduis proferat ſententiam. Quod nos docuit ipſe Deus, qui facta Sodomitarum noſcebat, & tamen dixit: *Deſcendam & videbo. &c.* Gen. 18. & 2. q. 1. c. Deus opus. Et D. Gre. 11. quæſt. 3. c. ſummoperè ait: *Summopere cauendum, vt rectores Eccleſiæ, & qui publica iudicia exercent in dictandis ſententiis, nulla leuitate, vel furore duce ſint præcipites. Nam Moyſes querelas populi, tabernaculum ingreſſus, ad Dominum referebat, vt ſecundùm eius imperium iudicaret.* Quæ verba etiam ponuntur in capit. 1. de ſentent. & re iudic. libr. 6. Non ergo debet iudex ferre ſententiam cum nimia feſtinatione, ſed prius debet eſſe bene inſtructus. *Iudicantem enim oportet cuncta rimari, & ordinem rerum ſollicita inquiſitione diſcutere.* cap. iudicantem 3. quæſtio. 5. Poſt cauſæ autem liquidam cognitionem, non eſt ſententia protrahenda in ciuilibus. capitulo iurgantium, de ſententijs, & re. iudic. vbi dicitur: *Iurgantium controuerſias celeri ſententia terminari & æquitati congruit, & rigori.* Facit ad hoc 2. quæſt. 1 cap. ſicut. Et extra de dolo & contumacia, cap. venerabilis. In criminalibus vero maiori auctoritate procedendum, maxime vbi agitur de morte alicuius 11. quæſt. 3. cum apud.

3. Documentum iudicibus elargitum.

TErtium documentum quod vobis trado, dicitur veritatis. Semper enim iudex debet veritati fauere, & iuſtitiæ. Vnde 23. quæſt. 2. cap. iuſtum Iſidorus inquit. *Iudex dicitur, quia ius dictat populo, ſiue quod iure diſceptat.* Iure autem diſceptare, eſt iuſte iudicare. Ideo Deut. 1. dicitur: *Quod iuſtum eſt, iudicate; Dei enim eſt iudicium.* Et David in Pſalmo, *Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiā in omni tempore.* Et Deut. 16. dixit Dn̄s, *Iudices & magiſtros conſtitues, vt iudicent populum iuſto iudicio.*

4. Documentum iudicibus datum.

QVartum documentum, quod vobis iudicibus trado, dicitur gratioſitatis. Non enim debetis eſſe, ô iudices, de illis de quibus inquit Iſidorus 11. q. 3. c. pauper. di. *Pauper dum non habet quid offerat, non ſolum audiri contemnitur, ſed reprobatur. Cito violatur auro iuſtitia, nullamque reus pertimeſcit culpam, quam nummis redimere exiſtimat.* Et Auguſt. dicit: *Vſque adeo cupiditatis inoleuit malum, vt iam ex conſuetudine vendantur leges, corrumpantur iura, ſententia ipſa venalis fit, & nulla iam in cauſa poſſit eſſe ſine cauſa.* hæc ille. Propter prędicta autem vt refert Valerius, Tiberius Cæſar iudices prouinciarum raro mutabat, ex eo quod noui quilibet ad rapiendum intenti erant: Ponens exemplum de quodā vulnerato, quem cū multitudo muſcarū operuiſſet, & quidam eas remouiſſet, ait: *Male feciſti, quia iſtæ plenæ erant, & famelicæ venient, & amplius me affligent.* Noui quidem iudices maxime quando ſunt pauperes & auari, ſemper ad recipiēdum ſunt audiui.

Vnde

Vnde dicit idem Valerius, quod cum cõſules in Hiſpaniam mitti deberent, & de duobus conſilium haberetur: Scipio dixit: *Neuter mihi placet, quia vnum nihil habet. Alteri nihil ſatis eſt.* Aeque mala in magnatibus iudicans inopiam, & auaritiam. Non ergo debetis quærere munera, quia ſcriptum eſt, Exod. 16. *Munera excæcant oculos ſapientum, mutant verba iuſtorum.* Et Eccleſ. 20. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum.* Vnde legitur quod Florentiæ quidam magiſtratus comminatus eſt cuidam macellario, qui non faciebat debitum in vendendo carnes, ſecundum debitam ſtaterã. Ille vero interrogauit quendam ſi magiſtratus comedebat. Et intelligens quod ſic, & libenter de bono. Ipſe macellarius cum ſemel tranſiens inde magiſtratus ei minaretur, reſpondit: Ego tibi eruam vnum oculum. Cum igitur reuerſus eſſet magiſtratus ad domum ſuam, macellari⁹ miſit ei quartum vnius vituli ſaginati. Quod ille magiſtratus videns ſtatim manũ clauſit oculos, dicẽs: Heu mihi quia eruit mihi vnum oculum, & parum defuit, quin etiam eruerit alterum: & poſtea amplius macellarium non moleſtauit. Ideo primi Regum 8. de filijs Samuelis dicitur: *Acceperunt munera & peruerterunt iudicium.* Et Claudianus poeta lib. 1. ait: *Mærent captiuæ polluto iudice leges.* Et Henricus Samarienſis lib. 1. parte. 2. inquit: *Deuiat à vero corruptus munere iudex, Falſidicumque facit impia gaza pium.* Dauid quoque Pſal. 25. de talibus iudicibus ait: *In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt muneribus.* Iſidor. etiam lib. 2. Etym. c. 49. dicit: *Cito violatur auro iuſtitia, & corrumpitur munere.* Et Horatius in ſermonibus libr. 2. ſermone 2. canit: *Male verum examinat omnis Corruptus iudex.* Et Gualterius de Caſtilione lib. 1. dicit:

Si lis inciderit iudex tibi, dirige libram
Iudicij, nec flectat amor, nec munera palpent.
Nec moueat ſtabilem perſonæ acceptio mentem.
Muneris arguitur accepti cenſor iniquus.
Munus enim à norma recti diſtorquet acumen,
Cum ſemel obtinuit vitiorum mater in aula,
Peſtis auaritiæ, quæ ſola incarcerat omnes
Virtutum ſpecies, ſpreto moderamine iuris,
Curritur in facinus, nec leges curia curat.

Ea propter inquit Salomon, Prouerb. 15. *Qui odit munera, viuet.* Non ergo debetis accipere munera, quia dicit gloſſ. in c. & ſi cõmodationes. de ſimo. *Qui donat, alium ſibi naturaliter obligat,* l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. hære. Et ille, cui donatur, reuerentiam exhibere compellitur donatori 8. q. 2. c. illud. Idcirco Martialis poeta libro vndique ſuſcepto, cap. 2. dicit: *Vincis, Muneribus dominare tuis.* Ad hoc facit illud Ouidij in 3. de arte amandi dicentis: *Quid faciet ſapiens? ſtultus quoque munere gaudet. Ipſe quoque accepto munere mutus erit.* Sed notandũ quod Gregor. inquit in capit. quatuor 11. quæſt. 3. *Quatuor modis humanum iudicium peruertitur. Timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui pertimeſcimus. Cupiditate, dum præmio alicuius animum corrumpimus. Odio, dum contra quemlibet aduerſarium molimur. Amore dum amico, vel propinquo contendimus præſtare auxiliũ.* De 4. modis quibus humanum iudicium peruertitur. De quibus metrice dicitur: *Quatuor iſta, timor, odium, dilectio, cenſus, Sæpe ſolent hominum rectos peruertere ſenſus.* De cenſu ſatis dictum eſt. De timore ait Iſi. *Qui metu potentis veritatem occultat, eiuſdem veritatis iram ſibi prouocat, quia plus pertimeſcit homines, quam diuinam trepidat maieſtatem.* De amore, & odio dicit Chryſoſt. *Priuatus amor & odium, rectum iudicium non cognoſcunt.* Et Gregor. ait: *Iudicare dignè de ſubditis nequeunt, qui in eorum cauſis odium vel gratiam ſequuntur.* Et Auguſt. in cap. quicunque 11. q. 3. inquit: *Quicunque aut conſanguinitate, aut amicitia, vel hoſtili odio, vel inimicitijs, in iudicando ducitur, peruertit iudicium Chriſti qui eſt iuſtitia, & fructum ipſius vertit in amaritudinẽ damnationis,* hæc ille. Nemo igitur iratus debet dicere ſententiam. Vnde refert Valerius, quod cum Archita Tarentinus contra ſeruum ſuum iratus eſſet, ait illi: *O infelix iam de te ſuppliciũ ſumerẽ, ſi iratus non eſſẽ.*

Digitized by Google

Ed pro declaratione prædictorum hic quæritur, nunquid iudex poſſit aliquid petere pro labore in iudicando. Et reſpõdetur, quod de iure canonico iudex ordinarius vel delegatus Eccleſiaſticus nihil poteſt petere. Vt in c. cum ab omni de vi. & ho cle. & c. ſtatuimus §. Inſuper de reſcrip. lib. 6. & ibi late per gloſſam. Et Pan. ac Io. An. De hoc etiam eſt textus in c. nõ licet. 11. q. 3. De iure vero ciuil. ordinarius ſecularis petit ſportulas ſolum, nec aliud petere poteſt, de quibus habetur in cap, offeratur. 3. q. Quæ ſportulæ ſunt munera l. non diffinita. Vt in authentica generaliter. C. de Epiſcop. & cle. Delegatus autem tres aureos in principio, & duos in finem, quando cauſa excedit centum aureos. Quod ſi non excedit, nihil habebit. Vt in authentico de iudici. §. ne autem labor. Vbi dicit Accurſius in gloſſ. quod idem intelligitur in quolibet alio iudice ordinario, & delegato. Dicit autem Specul. in tit. de ſalarijs iudicum, quod tam ordinarij quam delegati ſecundum fori conſuetudinem aliquid pro ſalario poterunt accipere, dummodo non ſit immoderatum. Ar. 1. c. ad Apoſtolicam de ſimo. quod verum credo quando non habent ſufficiens ſalarium deputatum pro officio ſuo. Alias ſecus, per rationẽ capituli c[illegible] ab omni de vita. & ho. cle. Sciendum tamen ꝙ quilibet iudex tã Eccleſiaſticus, quam ſecularis, poteſt recipere eſculenta & poculenta. i. com ſtibilia, & potabilia, ſi ſint talis conditionis, quod in paucis diebus poſſint conſumi. Vt in dicto capitulo ſtatutum. §. inſuper de reſcrip. lib 6. ſi ex mera liberalitate offerantur. Ita tamen quod non ſint magnæ quantitatis, vt dicit glo. ibidem. Et hoc toleratur, quia non eſt veriſimile, ꝙ propter talia modica moueatur animus iudicis c. & ſi quæſtiones. in ſi. d. ſimo. Alia autem omnia prohibentur omnes iudices accipere, vt. ff. de offi. præſi. l. plebiſcito. & l. solent. § ſi. ff. de offi. procon. & nota: gl. in. l. in. C. de condi. ob tu. cau. Facit Lex. C. de pœna. iudi. qui male iu. Si tamen iudex habebat proficiſci ex domicilio, poteſt petere expenſas moderatas, vt in dicto capitul. ſtatutum inſuper de reſcript. lib. 6. niſi aliter ſibi ordinariè fuerit prouiſum de expenſis, quia tunc nihil debet recipere. Vt in authent. vt nulli iudi. §. nulli. col 9. Sed ſi pauperes ſint litigantes, tunc debet abſtinere etiam ſumptibus, vt in di. cap. ſtatutum. Imo ordinarias ſecularis tunc debet habere ſportulas. Vt in authent. de man. prin. §. ſi tibi quoque.

Iudici à licitum ſit aliquid petere pro labore in iudicando.

Ed hic quæritur quid fiendum de pecunia quam iudex accepit vt iudicaret. Reſpondet Monal. in ſumma, quod non tenetur dare ei qui turpiter dedit, ſed ei in cuius iniuriam accepit 1. quæſt. capitul. iubemus. Et ar. 17. quæſtio. quart. capitul. ſi quis in atrio & ff. de calum. l. generaliter. §. aliud. Et idem tenet Alex. de Ales in 3. parte ſummæ in tractatu de præceptis iudicialibus. Et talis iudex qui dat iniuſtam ſententiam ſcienter, quacunque de cauſa, ſiue corruptus pecunia, ſiue amore, vel odio, tenetur de omni damno & intereſſe partis læſæ. Et ſi cauſa eſt ciuilis, vltra prædictam ſatisfactionẽ punitur in triplo. Si autem eſt criminalis, ten. vt litigan. ex or. li. iu. §. ſi quis autem. Ideo dicitur Iſa. 33. *Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere.* Si vero iudex det ſententiam iuſtam pro pecunia, grauiter peccat, quia non licet iudici vendere iuſtum iudicium, vt in c. non licet 11. quæſt. 3. Et ideo inquit Gregor. in c. qui recte. ea. quæſtione & cauſa: *Qui recte iudicat, & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia iuſtitiam quam gratis impartiri debuit, acceptione pecuniæ vendidit. Bonis enim male vtuntur, qui temporali lucro iuſtè iudicant. Ita eſt quippe ad veritatem non iuſtitiæ defenſio, ſed amor præmij prouocat, quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, conſeſtim à confeſſione iuſtitiæ reticeſcunt: acceptio enim munerum, prævaricatio veritatis cenſetur.* hæc ille. Tenetur ergo reddere quod acceperunt. Vt in dicto. capitul. exigit. de cenſi. lib. 6. Et dicit Alex. de Ales vbi ſupra,

Quid fiendũ de pecunia à iudice iniquè iudicante recepta.

pra, quod ſi dans talem pecuniam, bonam habuit intentionem, vt ſibi ſeruaret ius & redimeret vexationem ſuam, debet ei reſtitui. Si vero dedit, vt animum iudicis ſibi inclinaret, & ita indirecte ipſum corrumpere intendebat, debet pauperibus erogari ar. in capitul. cum tu. de vſu. Et talis dans pecuniam hac intentione, perdit ius proſequendi in iudicio quod ſibi debetur. l. 1. C. de pœna iu. qui male iudi.

Iudex dans ſententiam iniuſtam ex imprudētia, negligentia, aut ignorantia, ad quid tenetur.

SEd iterum quæritur ad quid tenetur iudex, qui ex imprudentia, vel negligentia ſeu ignorantia iniuſtam dedit ſententiam. Et reſpondet Io. An. in c. cum æterni. de re. iudi. lib. 6. quod tenetur ſatisfacere offenſo ad arbitrium iudicis ſuperioris. l. fin. ff. de act. & obli. & l. ſi filius ff. de iudi. & inſti. de obli. quę ex qua. delic. naſ. in princip. & l. ſi. C. de pac. Faciunt ad hoc notata per gloſſam in capitul. quoniam contra de proba. Si vero iudex ſit deceptus, per imprudentiam aſſeſſoris, qui reputabatur doctus, tenetur ipſe aſſeſſor ſecundum Hoſtienſ. & Raymun. in ſumma, de quo eſt textus in. l. 1. ff. quod quiſque iuris.

QVintum documentum quod trado iudicibus, dicitur æquitatis. Nam ſicut ſol æqualiter ſtat in medio planetarum, & lumen ſuum æqualiter diffundit inter eos, ſic iudex debet eſſe media perſona inter reum & actorem, amicum & inimicū, paruum & magnū, pauperem, & diuitem. Inter quos æqualiter debet diuidere lumen veritatis & iuſtitiæ, dicente Domino Deuteron. 1. *Siue ciuis ſit, ſiue peregrinus, nulla erit diſtantia perſonarum, ita magnum vt paruum iudicabis.* Debet ergo iudex ſeruare illud Iſa. 11. *Iudicabit in iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate.* Ideo dicitur, quod iudex debet præ oculis ſemper habere æquitatem. ff. de eo quod certo. l. quod ſi Epheſi. §. ſi. & C. de iudi. l. placuit. Non debet etiam iudex eſſe nimis ſeuerus vel clemens. Vt C. ad l. Iuliā. de vi. publica. vel pri. l. ſeruos in fin. Et in authentic. de iudi. §. oportet. collat. 6. Ideo oportet eum ſeruare documentum Gregorij in moralibus, qui dicit, quod iudex debet ſtateram in manu geſtare, iuſtitiamque & miſericordiam ſimul portare. Ita quod per iuſtitiam puniat malos, & per miſericordiam compatiatur fragilitatibus. Sequens illud quod ſcriptum eſt in capitul. prodeſt. 23. quæſt. quint. vbi dicitur: *Pleſtendo & ignoſcendo hoc ſolum bene agitur, vt vita hominum corrigatur.* Non debet ergo iudex ita eſſe remiſſus, vt non audeat vel nolit punire peccantes. Scriptum eſt enim capitul. non eſt. ea. q. & cauſa. [Non eſt iniquitatis, ſed potius humanitatis, cum quis propterea eſt criminis perſecutor, vt ſit hominis liberator.] Tales timorati non debent eſſe iudices. Inquit enim Eccleſiaſtic. 7. capitul. ſui lib. *Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis.* Dicit etiam Philoſoph. quod cerui non prodeunt in publicum, niſi habeant cornua ſua loco armorum. Cornua autem ſapientum iudicum, & alios regentium, ſunt ſapientia ad gubernandum, & poteſtas ad comprimendum, ſine quibus nemo debet ſe intromittere, nec exercere facta publica, & maxime iudicia. Grauiter autem peccat iudex non puniens malos, quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi d. 23. quæſtio. quart. capitul. eſt iuſtitia. Debet tamen cum humanitate, & miſericordia condemnare non prætermiſſa iuſtitia, & ita infundere oleum cum vino in vulneribus ſauciati, ſicut bonus fecit Samaritanus, vt dicitur Lucæ 10. capit Nam dicitur in capit. ſunt namque 45. di. *Vinum cum reliquo miſceat & temperet, vt contumacibus in peccatis ſeueritatem: pœnitentibus vero benignitatem oſtendat.*

DE DOCVMENTIS datis Notarijs.

TRia vobis notarijs documenta trado. Primum dicitur obſeruationis. ſ. iuramenti, quod ſuſcepiſtis, quando ad officium tabellionatus veniſtis. Vt enim inquit Hoſtienſ. quem refert Ioann. An. in nouella ſuper c. ſicut te. extra ne clerici vel mo. Solet tabellio ſex iurare. Primo quod de his quæ videbit, & audiet, & requiſitus fuerit, ſine diminutione veritatis, vel commixtione falſitatis, conficiet inſtrumentum. Vnde, & dicit Hoſtienſ. Solet requiri tabellio ſub pœna amiſſionis officij ſui, quod conficiat inſtrumentum requirenti. Quod ſi non fecerit periurus videtur, & ſic ſuis inſtrumentis poſtea non credetur ar. in c. teſtimonium de teſti. Et hanc requiſitionem quiſque de de populo facere poteſt ar. in c. relatum. el. 2. de teſta. Et propter hoc dicitur ſeruus publicus, vel perſona publica. Secundo iurat, quod ſecreta ſibi iniuncta celabit. Tertio quod ſuper contractu vſurario, vel in fraudem vſurarum inito non conficiet inſtrumentum ſcienter. Quarto quod de omnibus inſtrumentis quæ tradet, protocolla tenebit. Quinto quod fidelis erit illi, à quo conſtituitur. Et ſi ſciret damnum ſuum tractari, per ſe vel per nuncium reuelabit. Sexto quod illud officium ſic ſibi iniunctum, cupiditate, odio, amore, & timore remotis, per omnia ſecundum bonam conſcientiam exequetur.

De ſex, quæ ſolet notarius iurare.

2. Documentum datum notarijs.

SEcundum documentum dicitur exactionis. Non enim debetis exigere immoderata ſalaria pro officio veſtro. Scriptum eſt enim in capitul. ſtatutum. §. notarium de reſcrip. lib. 6. *Notarium vel notarios vices ſibi commiſſas ſcribentes, qui vt plurimũ in exigendo ſalarium, metas rationis excedunt, prudenter refrenet.* ſ. iudex. Vbi dicit gloſſ. *quaſi crimen concuſſionis eſt ratione officij vltra debitum exigere* 1. q. 8. c. ſancimus. Et C. ad legem Iuliam repe. l. vltima. Officium vero iudicis & etiam delegati eſt, moderari ſalaria aſſeſſorum, & notariorum. Vt enim inquit Specu. in tit. de ſalarijs. §. 2. ad officium iudicis pertinet à grauaminibus partes releuare de pœn. di. 1. c. nemo. & de officio. dele. c. cum te. & cuncta quæ litigatores impediunt, emendare 1. q. 1. capit. emendari. Et de offic. dele. capit. 1. Et tales improbos exactores punire. C. de off. præfec præ. Afric. l. In nomine Domini Moderabitur ergo quid detur pro qualibet ſcriptura inſpiciendo conditionem perſonarum & cauſæ, & conſuetudinem loci. Et ſi videbitur ei, per alios fideles notarios, vel aliquos viros & expertos faciet taxari. ff. de va. & extra. cogni. l. 1. Et extra de ſimo. capitul. 1. & 3. quæſtione 7. §. apud vrbem. hæc gloſſ. Tertium documentum quod vobis trado dicitur vitationis. ſc. omnis fraudis. Non enim debetis conficere falſa inſtrumenta, nec occultare ſcripturis alijs neceſſarijs, vel vtiles, vel alio modo, & veſtris ſcripturis proximo damnum inferre, quia ad ſatisfactionem omnis damni ex illis procedentis teneremini, capit. fin. de iniurijs & dam. da.

DE DOCVMENTIS datis Conſiliarijs.

SEptem quoque documenta conſiliarijs trado. Primum dicitur ſagacitatis, & ſapientiæ. Ait enim Ambroſius in lib. 2. de offi. *Quis ſe committat ei, quem non putat ſapere plus, quam ipſe ſapiat qui quærit conſilium?* Neceſſe eſt igitur vt præſtantior ſit à quo cõſilium petitur, quam ipſe qui petit. Et Tobiæ 4. dicitur: *Conſilium ſemper à ſapiente perquire.* Econtra vero dicitur Eccleſ. 8. *Cum fatuis ne habeas conſilium. Non enim poterunt diligere, niſi quæ eis placent.* Debent igitur conſiliarij prudentia fulgere, quia præteritorum recordantes, ac præmeditantes futura, præſentia recte diſponenda diffiniant. Et quia in antiquis eſt ſapientia & prudentia, vt dicitur Iob. 12. Ideo antiqui & viri

viri graues ſunt maxime conſulendi. Vnde Ariſtot. in 6. Ethico. ait: *Oportet in conſilio attendere expertorum & ſeniorum prudentiam propter experientiam.* Et in cap. eſtote. 1. quæſt. 1. dicitur: [Experti graueſque moribus pro conſilo ſunt requirẽdi,] & in hexameron homilia 1. ait Ambroſius, quod ſenectus eſt in conſilijs vtilior, quia maturius deliberat, quam iuuentus: quod patuit tertij Reg. 12. in Roboam filio Salomonis, qui reliquit conſilium ſenum, & adhæſit conſilio iuuenum. Vnde à populo eſt derelictus, & amiſit decem tribus. In hiſtorijs quoque Romanorum legitur, quod Romulus condita vrbe centum ex ſeniorib. elegit, quorum conſilio omnia ageret, quos ſenatores propter ſenectutem, & patres ob curæ ſollicitudinem nominauit. Vnde Tullius in 5. Philip. ca. 8. inquit: *Quid nobilibus cætu ſenum, qui exempti à vulgaribus officijs ad conſilij & regiminis officium tranſeunt? Eorum namque honor tantus extitit apud Græcos, vt duces Reipublicæ nunquam procederent, nec egregium agerent, quod nõ ſenes inducerent, aut approbarent; & quod magis eſt, ab initio vrbis conditæ nomina eorum literis aureis ſcripta ſunt. Ipſi quoque patres conſcripti ab omnibus appellati ſunt, qui alios ſapientia & ætate, ac affectu paterno præcedebant: penes iſtos conſiliorum erat auctoritas & omnium publicè gerendorum*, hæc ille. Et Numer. 11. mandauit Dominus Moyſi, vt congregaret ſeniores ad conſilium & di. 20. cap. de quibus dicitur: *Seniores prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur quod à pluribus ſenioribus quæritur.* Et idem habetur 16. quæſt. 3. cap. excellentiſſimus, & 16. quæſt. 2. ca. viſis & 1. quæſt. 1. cap. eſtote. Conſilium namque iuuenum ſolet eſſet ruinoſum, vnde Martialis inquit: *Conſilio iuuenum fidis, Melibæe ruinam Expectare potes.*

2. ac 3. Documentum conſiliarijs elargitum.

SEcundum Documentum dicitur maturitatis, de quo Calixtus Papa in ca. ponderet. 50. di. ait: *Non præcipitemus conſilia, ſed opera noſtra maturius agamus.* Ait enim Senec. quod *qui nimis cito facit, ad pœnitentiam properat.* Prouer. 19. dicitur: *Qui feſtinus eſt, pedib. offendit*, & Socrates dicebat quod velox conſilium ſequitur pœni. Tertium documentum dicitur veritatis. Debent enim conſiliarij ſecundum veritatem conſulere, & non ad beneplacitum maiorum, vel Dominorum, vt facere ſolent adulatores, qui libentius vadunt Laudam vel Placentinam, quam Veronam. De hoc Bern. Oeconomia c. 13. inquit: *Si conſulis amico, non quæras placere ei, ſed rationi.*

4. & 5. Documentum eiſdem datum.

QVartum documentum dicitur ſinceritatis. Debent enim conſiliarij ſincere conſulere, & non moueri paſſionib. odij, vel amoris, ſpei vel timoris. Ait enim Seneca ad Lucil. *Perit omne iudicium, cum tranſit in affectum.* Quintum documentum dicitur taciturnitatis. Debent enim conſiliarij eſſe ſecreti de his, quæ tractantur in conſilijs, propter ſcandala multa quæ poſſent euenire, & ideo dicitur Eccl. 39. *In abſconditis ſuis conſiliabitur.* Vnde Vegetius lib. 1. de re militari ait, quod Metellus interrogatus quid poſtrema die facturus eſſet, reſpondit: *Tunicam meam ſi eloqui poſſet, comburerem*, ſcilicet ne diceret alijs. Putant autem aliqui poſſet celare in alijs, quod in ſe occultare non poſſunt. Et illi aſſimilantur regi Midę, de quo Ouidius fabuloſe ait in 11. Meta. quod inter Panem Satyrum, & Phœbum qui de muſica diſputabant, factus fuit iudex. Phœbus autẽ cum cithara, Pan vero paſtorali inſtrumento ſonabat. Sed cum omnes audientes, magis probaſſent Phœbi melodiam citharœdi, Ille ſolus Panem melius ceciniſſe iudicauit, propter quod indignatus Phœbus, aures aſininas ipſi dedit. Quas cum crinibus, mitris & pannis rubeis, diu celaſſet, tandem confidens ſeruo ſuo hoc reuelauit, firmato iuramento, quòd nunquã alicui aliter diceret, ſumme appetens ille ſeruus, & celare non valens, fecit profundam foueam, in cuius fundo illud quaſi murmurando dixit, & poſtea terra operuit. Et ſic ſe celare ſecretum Domini ſui exiſtimauit. Sed poſt paucos dies in illa fouea arundo orta eſt, ex qua cum quidam paſtor

pta Platonis. Vnum vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quæcunque agunt, ad eam referant, ſuarum obliti commoditatum. Alterum vt totum corpus Reipublicæ curent, ne dum partem aliquam tueantur, reliquam deſerant, hæc ille. Caſſiodorus quoque libro tertio epiſtolarum ait: *Nobiliſsimi ciuis eſt, patriæ ſuæ ſemper augmenta cogitare*. Et talis bonus conſiliarius, eſt Deo valde gratus, & magnam pro conſilijs datis habebit remunerationem; nam dicitur cap. bonæ 12. quæſtion. 2. *Bonæ rei dans conſilium, & præſentis habet vitæ ſubſidium, & æternæ remunerationis exſpectat præmium*. Petens autem conſilium, debet eſſe mentis humilis & manſuetæ, vt ſcilicet ſuo ſenſui non nimis credat. Ait enim Bernard. *Illi omnia deſunt, qui ſibi nihil deeſſe putat*. Et Auguſtin. inquit: *Vbi dixiſti, ſufficit, ibi defeciſti, & vbi tibi placuiſti, ibi periſti*, & Prouerb. 26. dicitur: *Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens*.

DE DOCVMENTIS datis Medicis.

VOBIS quoq; medicis, tria volo tradere documenta. Primum dicitur cognitionis. Debent enim medici eſſe periti in ſua arte, aliter tenentur de omni damno, quod eorum ignorantia infirmis euenit, vt in §. præterea Inſtitut. ad l. Aqui. Ibi Ioan. de Platea diffuſe hæc tractat. *Imperitia enim medici culpæ annumeratur*, vt in l. ſi quis fundum. §. Celſus. ff. locati. & leg. imperitia. ff. de regul. iuris, & per Dinum in cap. non eſt ſine culpa. extra eo. titul. & ibi gloſ. & 1. quæſtion. 1. capit. non eſt putanda in fin. & 29. d. capit. fin. & extra. de æta. & qua. capit. ad aures. & de homicidio. cap. tua. Talium medicorum reperiuntur multi, qui ex imperitia ſua multos occidunt, vnde in libro de moribus medicorum capitul. 1. dicitur:

Ignari medici demit medicina ſalutem.
Dum prodeſſe putat,
ſemper obeſſe
ſolet.

NOn ſolùm autem medicus, ſed quilibet aliud aſſerens ſe peritum in arte ſua, tenetur ad ſatisfactionem, ſi aliquem ex ignorantia ſua læſerit. leg. fin. §. prim. & ſecundo. ff. ſi menſ. fal. mo. di. Similiter ille, qui locat ſe pro iudice vel aſſeſſore, videtur aſſerere ſe peritum. Et ideo tenetur de omni damno. vt in leg. ſi iudex. ff. de vari. & extra cogni. Et notat gloſſa in l. 2. ff. quod quiſque iuris. Quinimò ratione aſſertæ peritiæ, lata culpa æquiparatur dolo. l. ad commentarienſem. ff. de cuſto. & exhi. reo. Medicus ergo imperitus tenetur de ſua imperitia, vt etiam in l. illicitas. §. ſicuti. ff. de offi. præſi. Quia imperitus medicus reputatur pro nō medico, vt notatur in l. quod ſi nolit. §. mancipiū. ff. de ædili. edic. Et fauore publicæ vtilitatis, medicus ſemel approbatus, poteſt reprobari ſi non eſt ſufficiens. leg. ſed & reprobari. ff. de excu. tu. Et ſi propter ſuam ignorantiam aliquis moriatur ex ſua medicina, ei imputabitur homicidium, quia voluntarie ſe expoſuit ad illud, ex quo ſecutum eſt homicidium. argumentum in capitulo, merito. §. ſed obijcitur. decimaquint. quæſtione. prim. Imò etiam ſi ſanitas ſequatur, non excuſatur à peccato, quia expoſuit ſe periculo peccati mortalis, ingerendo ſe operi, ex quo ſequi potuit notabile detrimentum proximi, vt inquit Archiepiſcopus Florentinus, in tertia parte ſummæ titulo ſeptimo. De quibus hodie multi inueniuntur, qui cum non ſtuduerint, ſe tamen ingerunt ad medicandum, & faciendum experientiam de aliquibus receptis pilularum ſiue puluerum, vel aquarum, ſiue alterius remedij, cuius nullam habent rationem. Sed tanquam ceretani, ſe iactant mendaciter de multis curis, & quamplures occidūt, dantes idem remedium omnibus infirmitatibus.

Medici, & quilibet alius, debent eſſe periti in arte ſua, aliter peccant.

NOtandum eſt autem, quod aliquando quis habet bonum medicum, nec tamen ſanatur, pro eo quod non habet in ipſo confidentiam. Et hoc patuit in quo-

Ergo medico eum confidentia eſt habenda.

Digitized by Google

dam medico, qui habebat patrem, & nouercam. Infirmato autem patre de quadam graui infirmitate, ille curauit ipſum. Infirmat vero nouerca de eadem infirmitate, ipſam curare non potuit. Sed accuſatus apud iudicem, quod eam ſanare non vellet. Ille reſpondit ſe non poſſe, dato quod eadem infirmitate laboraret cum patre, quia non erat talis affectionis & confidentiæ, erga ipſum qualis pater. Et ideo Auicenna in quadam declamatione ait, quod nihil magis prodeſt ægris, quam confidere in eum, à quo cupiunt curari. Eſt etiam ſciendum quod reperiuntur aliqui medici, qui habent ſolum bonam ſcientiam theoricam, & iſti ſunt boni. Alij vero habent cum prædicta ſcientia, etiam practicam & exercitationem longam, & iſti ſunt meliores: Ait enim Vegetius 3. de re. mili. capitulo decimo: *Omnes artes, omniaque opera quotidiano vſu, & vigili exercitatione proficiunt.* Et ideo Cato inquit: *Exerce ſtudium, quamuis perceperis artem, Vt cura ingenium, ſic & manus adiuuat vſum.* Alij autem medici cum ſcientia Theorica & practica habent etiam experientiam infirmitatum, quas probauerunt in ſeipſis. Et iſti ſunt optimi, & melius compatiuntur ægrotis.

2. Documentũ medicis elargitum.

EST quoque notandum, quod peritus medicus medicinas adhibet prout infirmo magis expedire videt. Si enim videt infirmum malis humoribus plenum, dat ei medicinam purgatiuam, & ſi eum videt debilem, dat illi aliquam medicinam confortatiuam, & ſi videt in ipſo aliqua infirmitatis accidentia remanſiſſe, dat ei medicinam melioratiuam, quæ ipſi infirmo quotidie ſanitatem augeat, donec ipſum priſtinæ incolumitati reſtituat. Et nihilominus, poſtquam fuerit ſanatus, dat ei medicinam, ſiue remedia præſeruatiua, quæ illum à caſu & infirmitate futura præſeruent, ne ipſum recidiuare contingat. Ex quibus omnibus colligitur quod ſecundum documentum dicitur curationis. Debetis enim diligenter curam circa ægrotum adhibere, quia ſi omittatis ſollicitare infirmum in viſitando, vel ex imprudentia, vel inconſideratione, detis medicinam ex qua ſequatur mors, vltra peccatum mortale incurritis irregularitatem; vt dicit Archiepiſcopus Florentinus vbi ſupra. Et Hoſtienſ. ac Goffredus, in ſumma per ea quæ notantur in capitul. tua nos. De homicidio. De hac etiam negligentia dicit Imperator in §. præterea Inſtitut. ad leg. Aquil. quod medicus curam ægri relinquens vel male ſanans ægrum, eſt in culpa. Et ideo lege Aquilia tenetur ad æſtimationem, quantum plus valuit infra annum. Concordat lex, qua actione. §. fin. cum l. ſeq. ff. ad l. Aqui. Et di. Ioan. de Pla. in dicto. §. præterea, quod culpa committitur ante factum non prouidendo, & in ipſo facto, vt male ſecando, & poſt ipſum factum, vt derelinquendo ægrum. Et idem notat gloſ. in leg. idem iuris. ff. ad l. Aquil. Si vero medicus ex induſtria cum medicaminibus protrahit infirmitatem, vt amplius lucretur, grauiter peccat, & furatur omne quod accipit. Vt inquit Archiepiſcopus Florentinus vbi ſupra. De quibus multi reperiuntur. Vnde in ciuitate Mediolani quidam medicus curabat quẽdam piſcatorem, qui omni ſexta feria portabat ſibi quandam piſcium quantitatem. Cum vero ſemel abſens eſſet medicus, veniens ille piſcator, locutus eſt cum vxore medici. Quæ videns malum, quod habebat in digito, dedit ſibi ex practica quam habebat, vnguentum curatiuum, quo ille ſanatus eſt. Reuerſus ergo Medicus expectabat in alia ſexta feria, quod veniret piſcator. Quo non veniente, & intellecto ab vxore de vnguento quod ſibi dederat, iratus eſt valde. Ipſe enim dabat ſibi vnguentum prorogatiuum infirmitatis, vt per totum annum non deficerent ei piſces.

(:)

Tertium

Digitized by Google

3. documentum medicis datum. TErtium documentum dicitur obſeruationis. Inquit enim Anto. de But. in c. tua nos de homicidio. & Hoſti. in ſumma, quòd medicus debet obſeruare traditiones artis. Quod ſi dubitat de medicina vtrum debeat ei nocere, vel prodeſſe, in dubio potius debet dimittere infirmum in manu creatoris, quàm exponere periculo mortis. Extra de homicidio. c. petitio. Item non debet conſulere infirmo aliquod remedium pro ſalute corporis, quod ſit in periculum animæ. Hoc enim ei prohibetur per ius canonicum ſub pœna excommunicationis. c. cùm infirmitas de pœni. & re. Hoc enim eſſet peccatum mortale infirmo & medico ſcienti & conſentienti, quia eſt contra ordinem charitatis, ſecundùm quem præponenda eſt ſalus animæ corpori. c. ergò. de pœni. diſt. 2. c. faciat. 22. q. 3. Et ideò dicit Io. An. poſt Vincentium in nouella ſuper dicto decretali, quòd medicus qui dicit infirmo, Non conſulo, ſed ſi facies tale quid, ſanaberis; transgredietur illam conſtitutionem: Nam cùm vendo tibi aliquid, adijciens ſi vicioſum eſt, vel læſiuum: Nolo teneri, cùm ſciam illud tale eſſe, teneor tibi de omni damno dato. ff. de act. emp. l. 1. Non debet autem aliquis Chriſtianus recipere à Iudæo medicinã, quia hoc eſt prohibitum in c. nullus. 28. quæſti. 1.

Medici quomodo non debent perſuadere aliquid quod ſit contra animam alicuius, & quomodo infirmis debent perſuadere, vt confiteãtur. ITem non debent facere medici conſcientiam rotundam & groſſam infirmis, aſſerentes, quòd non tenentur ieiunare, vel quadrageſimam facere pro qualibet minima infirmitate. Talibus enim medicis imputabuntur omnes trãſgreſſiones, quas homines faciũt ex peſtifera perſuaſione. Argumentum. in c. noli putare de pœn. di. 1. Tenẽtur quoq; medici obſeruare præceptũ Eccleſiæ in d. c. cùm infirmitas de pœni. & re. vbi præcipitur omnibus medicis corporum, vt moneant, & inducant infirmos, vt ante omnia medicos aduocent animarum. O quot medici ſunt qui peccant mortaliter contra hoc præceptum facientes. Dicunt enim omnes Doctores ſuper dicto c. quòd non excuſat eos ſi dicant ſolùm, quando vident infirmitatem mortalem, & non aliter, quia expreſſe faciunt contra conſtitutionem, quæ vult vt eis dicatur à principio. Et non facit differentiam de infirmitate mortali, vel non mortali. Vnde dici Io. An. ibidem, quòd ſi infirmi ſcirent, medicos exhortari omnes infirmos ad confeſſionem pro quacunque infirmitate, ceſſaret timor mortis, & periculum, quod dedit cauſam edicto. Et dicit Hoſtien. quòd tenentur inducere cum effectu, id eſt, facere quantum poſſunt, vt confiteátur & prouideant de ſalute animæ. Dicit tamen Petrus de Palude, quem ſequitur Archiepiſcopus Florentinus, vbi ſuprà, quòd licet infirmus nollet confiteri, tamen medicus ſi videat periculum mortis, non debet deſiſtere à medicamine, quia intelligendum eſt illud verbum decretalis: *Moneant & inducãt* effectualiter, quantũ ex parte medici.. Ar. in c. ſicut, de eo qui cogno. conſan. vxor. ſuæ. Et l. ſtipulatio iſta. ff. de verb. obli. Non autem ex parte infirmi, quia ſi dimitteret eum, fortè moreretur deſperatus, quia ſanatus poſſet poſteà conuerti. Et ſic præceptum Eccleſiæ videretur contra præceptum Dei de charitate proximi. Quod nullo modo credendum eſt. Facit pro hoc, textus cum glo. 83. di. in princip. vbi Symmachus Papa inquit: *Mortem probatur languentibus inferre, qui hanc cùm poteſt, non excludit.* Prius ergò quærite, O medici, vt ſanetur anima, deinde per Dei gratiam ſanabitur corpus. Et in vobis verificabitur illud Pſal. 87. *Medici ſuſcitabunt & confitebuntur tibi.*

Quod facientes ad vitam peruenietis ſempiternam. Amen.

ſeram ſuſtinebat animam, in ſinum Abrahæ recipitur, & tanto patri arca parente lætatur. Difficile, imò impoſsibile eſt, vt præſentibus quis & futuris fruatur bonis, & hic ventrem, & illic mentem impleat. Vt de diuitijs transeat ad diuitias, vt in vtroque ſeculo primus ſit, vt & in cælo & terra glorioſus appareat. hæc ille. At ſanctus ſanctorum Chriſtus, Lucæ 6.c. ait: *Væ vobis diuitib. qui habetis conſolationem veſtram.* Et idem Matt. 19. *Facilius eſt camelũ per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.* Genitrix verò eius virgo ſanctiſſima. Luc. 1. c. ſic cecinit: *Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.* Satis etiã damnabiles fore diuitias, Chriſtus & ſancti exemplo pariter & opere demonſtrarunt. Pauper ſiquidem Chriſtus ex paupere matre natus vſq; ad patibulum crucis pauperem vitã duxit. In natiuitate.n. non habuit lectum, in quo requieſceret, ſed in præſepio requieuit. Non habuit pannos quib. mater eum inuolueret niſi viles. Non ſeruitores niſi bouem & aſinum. In vita etiam non habuit domũ ad habitandũ. Matt. 8. *Vulpes foueas habent, &c.* Non habuit diuitias ad poſſidendum. 2. ad Cor. 8. *Propter nos egenus factus, cùm eſſet diues.* Nõ etiam habuit cibos ad comedendum, quia ſæpe eſurijt. Matt. 21. In morte etiam non habuit ſepulchrũ proprium, ſed poſitus fuit in ſepulchro alieno Matt. 27. In cruce etiam nudus mori voluit, vt ſtatum paupertatis approbaret. Vnde Ber. in quodam ſerm. ait: *Omnium bonorum æterna in cælis affluentia ſuppetebat, ſed paupertas non inueniebatur in eis.* Hanc itaq; Dei filius concupiſcens deſcendit, vt eam ſibi aſſumeret, & ſua æſtimatione illam faceret precioſam. Pauperes adhæc ipſe voluit eſſe Apoſtolos ſuos. De quibus dicit Chryſ. ſuper Matt. *Si bonum eſſet aurum, hoc vtique dediſſet Apoſtolis Chriſtus, qui ineffabilia eis contulit bona. Nunc autem non ſolùm non dedit, ſed etiam habere prohibuit.* Vnde & Petrus in paupertate gloriatur dicens: *Aurum & argentũ non eſt mihi.*

Philoſophorum ſentẽ...tia, difficiliter diuites ſaluari oſtenditur.

PHiloſophi inſuper atque gentiles ſuo modo damnabiles, & periculoſas eſſe prædicant diuitias temporales, & illi fatentur noxias. Vnde Tullius in primo de officijs ait: *Pecuniæ fugienda cupiditas eſt. Nihil eſt enim tam anguſti animi, tamq; parui, quàm amare diuitias: nihil honeſtius, magnificentiusque, quàm pecuniam contemnere.* Patent prædicta per exempla ſapientum de diuitijs non curantium. Et primo Zenonis, de quo inquit Seneca in libro de tranquillitate animi, quod cùm omnia ſua audiſſet eſſe ſubmerſa, inquit: *Iubet me fortuna expeditius philoſophari.* Valerius quoque maximus de Anaxagora dicit, quòd cùm poſt longam peregrinationem rediſſet ad patriam, omniaque ſua diſſipata audiſſet, ait: *Non eſſem ego ſaluus, niſi illa periſſent.* Tullius quoque in paradoxis de Biante ait: *Nec non illum laudo ſæpè ſapientem, qui nominatur, vt opinor inter ſeptem, cuius cùm patriam cepiſſet hoſtis, cæteriq; ita fugerent, vt multa de ſuis rebus ſecum aſportarent, cùm eſſet admonitus à quodam, vt idem ipſe faceret, Ego inquit ſic facio. Nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, nec ſua putauit, quæ nos etiam bona appellamus.* Legitur quoque de Platone, quòd cùm diues eſſet, omnia contempſit, omneſque habitatores patriæ ſuæ induxit, vt nemo in ea aliquid proprium poſſideret, ſed omnia eſſent illis communia. Crates quoque de Thebaide maximum auri pondus in mare proijciens dixit: *Abite peſſimæ maleq; diuitiæ, quia ego ſubmergam vos.* Diogenes quoque philoſophus omnia ſua abijciens, & in maxima viuens paupertate, cùm reſeruaſſet vas ligneum ad potandum, videns quendam hominem manu bibentem, ſtatim vas ſuum confregit, dicens: *Neſciebam quòd natura dediſſet mihi ſcyphum.* Hieronymus quoque ad Paulinum de Socrate philoſopho inquit, licet quidam dicant quod loquitur de Crate ſiue Cratone, & ponitur, duodecima quæſtione ſecunda. capitul. Socrates, aliàs Crates: *Socrates quoque ille Thebanus, homo quondam ditiſsimus cùm ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putauit ſe poſſe virtutes ſimul, & diuitias poſsidere.* Et Lactantius libro primo diui.

Digitized by Google

diui. inſti. ait: *Nam & abieciſſe quoſdam res familiares ſuas, & renunciaſſe vniuerſis voluptatibus conſtat, vt ſolam nudamque virtutem nudi expeditique ſequeremur.* Auarus enim ſimilis eſt ſtruthioni, qui ex rapacitate & caliditate ſtomachi ferrum deuorat. Vnde de auaritiæ dedito dicit Virgilius. 1. Aenei. *Feruet auaritia, miſeraque cupidine pectus.* Licet autem ſtruthio habeat pennas, tamen ex grauedine corporis, & nimia plenitudine, non poteſt ſe in altum eleuare. De auaro autem dicitur in c. Socrates. 12. q. 2. *Onuſtus pondere auri, Chriſtum pauperem non poteſt ſequi.* Et ideò inquit Hieronym. ad Iulianum: *Difficile intrant diuites regna cælorum, quæ expeditos, & alarum leuitate ſubnixos habitatores deſiderant.* Et in epiſto. ad Helbidium de 12. quæſtionibus ait: *Omnes namque diuitiæ de iniquitate deſcendunt, niſi vnus perdiderit, alter inuenire non poteſt. Vnde vulgata ſententia mihi videtur veriſſima; quòd diues, aut iniquus eſt, aut iniqui hæres.* Et contra Pelagianos dicit: *Diuites qui ingreſſi ſunt regna cælorum, ipſis diuitijs ad bona vtentes opera, diuites eſſe deſierunt, & diſpenſatores magis Dei, quàm diuites appellandi ſunt.* Poteſt quoq; addi ad prædicta, quòd cùm, vt ait Apoſtolus. 2. ad Ti. 2. *Nemo coronetur,* ſcilicet in vita æterna, *niſi qui legitimè certauerit,* omnesque Chriſtiani habeant continuam luctã cum diabolo ſecundùm Apoſtolum ad Ephe. 6. Videtur quaſi impoſſibile, quòd diuites poſſint legitimè cum ipſo decertare, ac eum vincere, qui nudus eſt bonis temporalibus. Ipſi verò ſunt ex omni parte veſtiti. Et hanc rationem tangens Gregor. ſuper Matthæum inquit: *Qui ad fidei agonem venimus, luctamen contra malignos ſpiritus ſumimus. Nihil autem maligni ſpiritus in hoc mundo proprium poſſident. Nudi igitur cum nudo luctari debemus: Nam ſi veſtitus quiſque cum nudo luctatur, citius ad terram deijcitur, quia habet vnde teneatur. Quid enim ſunt terrena omnia, niſi quædam corporis indumenta? Qui ergò contra diabolum ad certamen properat, veſtimenta abijciat ne ſuccumbat.* Hæc ille. Gratiorem quoque eſſe ſtatum pauperum & impotentium, atque vilium perſonarum, quam diuitum, ac potentum, atque magnatum, ex hoc argui poteſt, quòd viuens in hac vita mortali de omnibus diuitibus, quaſi vnum ſolum habuit medicum, ſcilicet Zacchæum, Lucæ 19. de omnibus potentibus vnum, ſcilicet Centurionem, Matth. 8. & de omnibus ſapientibus vnum, ſcilicet Nicodemum, Ioannis 3. Vnde 1. ad Corin. 1. ait Apoſtolus: *Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes.*

Pro diuitibus arguitur, probans do facillime poſſe ſaluari.

SED contra præmiſſa arguitur in fauorem diuitum. Scriptum eſt enim Prouerb. 13. *Redemptio animæ viri diuitiæ propriæ.* Ait enim Saluator diuitibus: *Date eleemoſynam. Et ecce omnia munda ſunt vobis,* Lucæ 11. Eccleſ. 18. *Subſtantia viri robur eius, & quaſi murus validus circundans eum,* & c. 19. eiuſdem libri habetur: *Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuerat, ſeparantur. Fratres hominis pauperis oderunt eum. Inſuper & amici eius procul receſſerunt ab eo.* Et Eccleſiaſtici 13. ſcriptum eſt: *Diues commotus confirmatur ab amicis ſuis. Pauper autem cùm ceciderit, expelletur & à notis. Diuiti decepto, multi recuperatores. Locutus eſt ſuperba, & iuſtificauerunt illum, humilis deceptus eſt inſuper, & arguitur, locutus eſt ſenſatè, & non eſt datus ei locus. Diues locutus eſt, & omnes tacuerunt, & verbum illius vſq; ad nubes perducent; pauper locutus eſt, & dicunt quis eſt hic? Et ſi offenderit, ſubuertent illum.* Propter quæ inquit Ariſtot. 4. Ethic. *Diuitiæ ſunt vtilium,* & iterum. 2 rhetoricæ *Vnum aliquid neceſſariorum eſt ſubſtantia.* Et primo polit. *Res poſſeſſa organum eſt ad vitam.* & ſecundo eiuſdem libri: *Confert multitudo ſubſtantiæ.* Horatius quoque in epiſtolis dicit: *Et genus, & formam, regina pecunia donat.*

Et Ouidius 2. de arte amandi inquit:

Ipſe licet venias Muſis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.
Aurea nunc vere ſunt ſecula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.

Et in 1. de Triſtibus.

Horrea

Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam,
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Et auctor qui dicitur Pamphilus. cap. 2. ait:

Dummodo ſit diues, cuiuſdam vacca bubulci,
Eligit ex mille quemlibet illa virum.

Et Richardus poeta in libr. de nuptijs. cap. 4.

Denarius bonus eſt ſocius, quicquid petis illi
Dat tibi, denario cuncta parere notes.

Et auctor in libr. de moribus medicorum ait:

Bella mouet nummus, eadem ſedare videtur;
Qui ſunt diſcordes, vnanimeſq; facit.
Regibus, & ducibus generaliter omnibus ipſe
Imperat, atque præeſt, & dominatur eis.
Si careat nummis ſapiens, quaſi nullus habetur,
Et ſapiens, diues ſtultus, habetur homo.
Nummus amicitias iungit, dat nummus honores.
Vix ſine denarijs, vllus habetur honor.
Rex regum nummus, dominus manet, & dominatur,
Et cuncti reges ſubijciuntur ei.
Deſtruit, ædificat, nummus facit omnia, quæ vult.
Ius, & iuſtitiam cum ratione necat.

Salomon quoque Eccleſiaſtes. 7. ait: *Sicut protegit ſapientia, ſic protegit pecunia*, & eiuſdem libri 10. c. iterum ait: *Pecuniæ obediunt omnia*, vnde metrice dicitur.

Nummus honoratur, ſine nummis nullus amatur.
Nummus vbi loquitur, Tullius ipſe tacet.

Dominus quoque Ieſus, Matth. 26. dicit: *Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab eo*: & Iſidorus, ſoliloquiorum lib. 1. ait: *Vbiq; pecunia vincit, omnes verò mendicitatem ſpernunt*. Quantum etiam proſit facultas diuitiarum & potentia, oſtendit Salomon, Prouerb. 19. dicens: *Multi colunt perſonam potentis*, vt enim dicitur in l. 3. ff. de alie. iu. mu. cau. fac. *Potentioribus pares eſſe non poſſumus*. Et ideò Ariſto. 3. Politicorum inquit: *Rationabiliter præparantur honori nobiles & diuites*, & Ouidius primo de Faſtis: *Dat cenſus honores, Cenſus amicitias, pauper vbiq; iacet.* Et Martialis l. 1. Epigrammat. c. 5. ait: *Colligit ingratas pauper amicitias.* Iuuenalis quoq; lib. 1. ſatyra. 3. oſtendit, quòd pauper cum difficultate ad excellentiam ſtatus venit dicens: *Haud facile emergũt, quorum virtutib. obſtat Res anguſta domi.*

Ex prædictis igitur poſſunt inferri argumenta contra pauperes. *Arguitur contra pauperes.* Scriptum eſt enim Eccleſ. 27. *Propter inopiam multi deliquerunt*. Ideò Ariſto. 2. Rheto. inquit: *Omnis indigentia mala eſt.* Et Saluſtius in Catilinario: *Semper in ciuitate, quibus opes nullæ ſunt, bonis inuident, malos extollunt, vetera odêre, noua exoptant, odio ſuarum rerum mutari omnia vellent.* Et Boetius libro 3. de diſciplina ſcholaſtica: *Nouerca eſt diſciplinæ egeſtas: & melius eſt mori, quàm indigere.* Scriptum eſt enim Prouerb. 13. *Etiam proximo ſuo pauper odioſus eſt, amici verò diuitum multi.* Et 15. *Omnes dies pauperis mali.* Et 18. eiuſdem lib. c. *Cum obſecratione loquitur pauper, & diues effabitur rigide.* Et Iuuenalis vbi ſuprà inquit: *Nil habet infelix paupertas durius in ſe, Quàm quod ridiculos homines facit.* Et iterum: *Libertas pauperis hæc eſt: Pulſatus rogat, & pugnis concuſſus adorat.* Et ad hoc facit, quod ait Saluſtius in Iugurtino: *In omni certamine qui opulentior eſt, etiam ſi accipit iniuriam, tamen quia plùs poteſt, facere videtur.* Ariſtot. quoq; de pauperibus inquit. 2. Poli. *Principari quidem non facilè eſt pauperib.* ſemper enim conculcatur à diuitibus, dicente Eccleſiaſt. 13. c. *Paſcua diuitum, ſunt pauperes.* Et ideò inquit idem Sapiens. 8. eiuſdem libri. c. *Ne contendas cum viro locuplete, ne fortè econtra conſtituat tibi litem.* Vera eſt enim Ouidij ſententia in tertio libr. ſine titul. dicentis: *Curia pauperibus clauſa eſt.* Eapropter idem poeta. 2. de arte amandi ait: *Pauper amet caute, timeat maledicere pauper. Multaq; diuitibus non patienda ferat.* Quæ conſiderans Caſſiodorus in

tus in libro primo epiſtolarum dicit: *Indigentiam noſtram iuſtè fugimus quæ ſuadet exceſſus, pauperes enim leui diſpendio vulnerantur*, ſcilicet à diuitibus, & potentibus, de quib. Ouid. in epiſtolis inquit: *An neſcis longas regibus eſſe manus?* Et ideò Sapiens Eccleſiaſtes 10. capit. ait: *In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti, quia etiam aures cœli portabant vocem tuam.*

Pro pauperibus arguitur.

SED præmiſſis obijci poteſt, & argui in fauorem pauperum. Ait enim Seneca ad Lucillum: *Si vis vacare animo, vt pauper ſis oportet, aut pauperi ſimilis. Non poteſt ſtudium ſalutare fieri ſine frugalitatis cura, frugalitas autem paupertas voluntaria eſt.* Et iterum ad eundem dicit: *Diuitiæ inflant animas, ſuperbiam pariunt, inuidiam contrahunt, & inſolentiam dant. Nihil autem aliud eſt inſolentia quàm ſpes falſæ magnitudinis.* & rurſum in libro de remedijs fortuitorum. c. 13. ait: *Multi diuitem comitantur, mel muſcæ ſequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam ſequitur iſta turba, non hominem.* & Eccle. 8. dicitur: *Multos perdidit aurum & argentum*, & primo Ethicor. ait Philoſophus: *Multis contingunt detrimenta ex diuitijs, & quidam perierunt propter illas*, vnde & Iſidorus libro ſecundo ſoliloquiorum ait: *Multi propter opes periclitarunt. Multi propter diuitias in diſcrimen venerunt. Multis exitiales fuêre diuitiæ, multis mortem generauerunt opes.* Et ideò Seneca ad Lucillum inquit: *Aude opes, contemnere opes, & te quoq; dignum finge Deo. Nemo enim alius eſt Deo dignior, quàm qui opes contempſit.* Et iterum ad eundem ſcribit: *Quietiſſimam vitam agerent homines, ſi hæc duo pronomina de rerum omnium natura tollerentur, ſcilicet meum, & tuum.* Et ideo dicitur in l. in honoribus. §. philoſophis. ff. de vaca. mu. *verè philoſophantes pecuniam contemnunt.* Ait enim Martialis poeta. *Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.* Et ideò inquit Saluator Matthæi 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo*, & Cato in ſuis documentis:

Deſpice diuitias, ſi vis animo eſſe beatus:
Quod nimium eſt fugito, paruo gaudere memento.
Tuta mage eſt puppis modico quæ flumine fertur.

& Boetius 2. de conſolatione dicitur: *Diuitiæ poſſ dentibus perſæpe nocuerunt.* Ait enim Lucanus lib. 3. *Certamen mouiſtis opes.* & ideò Dauid Pſalm. 36. ait: *Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas*; & glo. in l. ſi quis. §. quis enim. C. de epiſ. & cle. inquit: *Nota quod paupertas prodeſt.* Quam gloſſam licet non probet Azo dicens: *A ſoli prodeſſe libera me Domine*, per hoc non concluditur, quòd paupertas non ſit bona. Diligebat enim pecuniam, ſicut & Accurſius gloſſator, qui in l. 1. ff. de iuſti. & iu. ſuper illa verba: *Veram niſi fallor philoſophiam, non ſimulatam effectantes*, dicit, quòd legiſtæ ſunt veri philoſophi, ſed ſubiungit. *Non tamen pecuniam abijcimus.*

Pro paupertate aliqua alia ponuntur.

SED in laudem paupertatis ait Aeſopus: *Pauperies ſi læta venit, ditiſſima res eſt.* Et ideò inquit Horatius in epiſtolis: *Nam neque diuitibus contingunt gaudia ſolis.* Patuit hoc per exemplum illius pauperis, qui cùm ſtaret prope quendam diuitem, ſemper erat lætus, cantans, & ſonans, & exultans, diues verò auarus ſemper triſtis, & mœſtus. Quapropter inuidens lætitiæ dicti pauperis, occultè proiecit in habitaculo ipſius ſacculum aureorũ. Quos inueniens pauper, ſtatim depoſuit citharam, & omnia lætitiæ ſigna, cœpitq; magnis anxietatibus intra ſe cogitare, quid de ipſis aureis faceret. Nunc cogitans emere domum, poſteà deliberans emere poſſeſſionem, deinde dicebat intra ſe, fortè melius erit mercari. Et ſic cogitationibus plenus & curis non poterat in animo lætus eſſe. Cùmque videret diuitem de ſua triſtitia lætari, animaduertens dolum, proiecit ei aurum ſuum, & dixit: Accipe auare pecunias tuas. Ex quo enim illas inueni, nunquam potui gaudere. Sicque pecunijs depoſitis ad priſtinum gaudium redijt.

De pau-

Digitized by Google

Multa alia in paupertatis laudē.

DE paupertate autem interrogatus Secundus Philoſophus, quid eſſet, ait, quòd eſt *odibile bonum, ſaturitatis mater, curarum remotio. Sine errore ſemita: Sapientiæ reparatrix, negotium ſine damno. Poſſeſsio abſque calumnia. Indetrectabilis ſubſtantia, & ſine ſollicitudine fœlicitas.* De ipſa quoque loquens Albertus magnus in tract. de virtutibus politicis, dicit quòd *paupertas eſt bonorum operum cauſatiua.* Et ad hoc dat exemplum de terra macra, in qua melior efficitur vinea, & dulciora, ac fortiora naſcuntur vina, & à corruptione ampliùs elongata, quàm in terra pingui. Montes etiam qui ſunt macriores quàm valles, & in eis minus eſt de humore, quàm ſit in valle, fructus producunt meliores, ſaniores, ſapidiores, & ampliùs conſeruabiles, quia humor ſi ſit nimius, ad putrefactionem diſponit. Dicit quoque idem doctor vbi ſuprà, quod paupertas eſt diaboli fugitiua, dās exemplum, quòd ſerpens fugit hominem nudum, quem impetit veſtitum. Item dicit, quòd paupertas eſt ſuauis odoris flagratiua, dans exemplũ de cinnamomo, quod tanto eſt melius, quanto ſubtilius. Quod dum frangitur, quoddam de eo ad modũ nebulæ ſpiramentum emittitur. Sed ſtulti, qui ſola exteriora conſiderāt, quod eſt groſſius, melius eſſe putant, cùm quaſi nihil valeat. Subtile enim cinnamomum eſt in ſapore acutum, & quadam dulcedine intermixtũ. eſt etiam notabile, quòd cinnamomum nũquam de ſe odorem mittit, niſi poſtquàm areſcit, quia tũc ſolùm paupertas eſt vera, poſtquàm omni humiditate mundanorum conſumpta remanet ab omni terrenorum amore arida. Accipe etiam ad hoc exemplũ de vite, quæ niſi putetur à ſuperfluis, penitùs ſterileſcit. Et quātum à vite de materia ſuperflua tollis magis, tanto plures fructus adducit. Dat quoq; exemplum præfatus doctor, de pinu quæ eſt arbor recta, pulchra, leuis, & alta, dicens: quod *tanto plùs creſcit in altū, quanto plures ramos inferius perdit. Vnde verſus terram ramis eius abſciſsis, plus verſus cælum in coma ſe erigit. Et ſic per omnia in paupertate eſt dicendum. Et eſt notabile, quòd diutiùs durat iſta arbor, ſi à ſuis corticibus fuerit ſpoliata. Nam corticibus nō abiectis fit vermiculoſa, & vermibus præparatur rodenda,* hæc ille. Facit ad prædicta, quòd paſtores pauperes de prope veniunt ad Chriſtum Luc. 2. Sed Magi diuites, de longe. Matt. 2.

Sequitur in laudem paupertatis, alia adducendo.

SImiliter de paupertate dicitur, Iſa. 45. quòd eſt caminus purgans. Præterea de pauperibus Deus curam habet, vnde Pſ. 9. dicitur: *Tibi derelictus eſt pauper.* In eos reſpicit Pſal. 10. *Oculi eius in pauperem reſpiciunt.* Eos exaudit Pſal. 33. *Pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum.* & Eccle. 21. *Deprecatio ex ore pauperis, vſq; ad aures altiſsimi perueniet.* Eis dat dulcedinem. Pſal. 67. *Paraſti in dulcedine tua pauperi Deus.* Liberabit eos. Pſal. 71. *Liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.* Et Pſal. 108. *Aſtitit à dextris pauperis, vt ſaluam faceret à perſequentibus animam eius.* Non vult eos deſpici. Prouer. 17. *Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori ſuo.* vult eis ſubueniri. Prouerb. 21. *Qui obturat aurem ſuam, ne audiat clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.* Non vult eos lædi. Prouerb. 22. *Non facias violentiam pauperi, nec conteras egenum, quia Dominus iudicabit cauſam eius, & confringet eos, qui afflixerunt animam eius.* Roborat eos. Iſa. 25. *Fortitudo pauperis & factus eſt Dominus.* Erudit eos, vnde dicitur Matt. 11. *Pauperes euangelizantur.* Ideò Hie. hæc conſiderans, in quadam epiſtola inquit: *Quamdiu verſamur in rebus ſeculi, & anima noſtra poſſeſsionum, ac redituum procuratione deuicta eſt, de Deo liberè cogitare non poſſumus.* Auguſt. quoq; ait: *Quid eſt quod dicis: Ego ſum diues, ille pauper, niſi ego oneratus, ille leuis? Sarcinam tuam commemoras, & pondus tuum laudas. O onerate, O ligate, quid te laudas? quid te iactas? Solue vincula tua. Minue de ſarcina tua. Da comiti tuo & illum adiuua, ac te releua.* prædicta etiam confirmans dicit Gregor. in quadam homilia: *Tanto vnuſquiſq; à ſuperno amore disiungitur, quanto inferius delectatur.* Et Seneca ad Lucil. inquit: *Multis ad philoſophandum obſtitere diuitiæ, paupertas autem expedita ſecura eſt.* Ideo Auguſtin. in libr. de verbis Domini inquit: *Non tibi diſpliceat paupertas. Nihil ea ditius poteris inuenire.*

 En ſolue

Vis ſcire quàm locuples ſit. Cælum emit. Quibus theſauris conferri poteſt, quod paupertati videmus indultũ, vt ad regnum cælorum veniret? Bernard. quoque in ſermo. de omnibus ſanctis inquit: *Vis obtinere regnum cælorum? Paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit.* Regnum enim cælorum pauperum eſt, propter cuius paupertatis vtilitatem Apoſtoli relictis omnibus ſecuti ſunt Dominum. Vt dicitur Matth. 19. & Lucæ 5. Ad amorem quoq; pauperum inuitat nos Iacobus Apoſtolus, ſuæ canonicæ. c. 2. di. *Fratres mei, nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ. Etenim ſi introierit in conſpectu veſtro vir aureum annulum habens in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu, & intenďatis in eum, qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis: Tu ſede hic bene, pauperi autem dixeritis: Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum, nonne iudicatis apud ſemetipſos, aut facti eſtis iudices cogitationum iniquarum? Attendite fratres mei dilectiſſimi. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit Deus diligentibus ſe?* Pro concluſione igitur huius argumentationis dico, quòd in die iudicij Deus faciet miſericordiam pauperibus ſuis, eis tribuens æterna gaudia paradiſi. Et hoc eſt quod dicitur Iſa. 44. *Pauperum ſuorum miſerebitur Deus.*

Reſponſio ad dubitationem de paupertate, & diuitijs nota.

PRo determinatione huius quæſtionis, dico quòd tã pauper quam diues benè viuens, intrabit in regnũ cælorum, iuxta illud Pſalmi 48. *Simul in vnum, diues & pauper.* Vnde Prouerb. 22. dicitur: *Diues & pauper obuia uerunt ſibi, & vtriuſq; operator eſt Dominus,* ſcilicet, vt eos ſaluet. Et in communi prouerbio dicitur, quòd Deus fecit diuitem propter pauperem, & pauperem propter diuitem, vt vnus ſit cauſa ſalutis alterius. Verùm pro clariori intelligentia, ſciendum eſt quòd in triplici ſtatu inueniuntur homines. Aliqui ſunt pauperes, aliqui nec diuites, nec pauperes, ſcilicet non habentes ſuperflua, nec indigentes neceſſarijs. Aliqui verò ſunt diuites. primi, ſcilicet pauperes reperiuntur in duplici genere. Aliqui enim ſunt voluntarij, aliqui verò inuoluntarij. Pauperes voluntarij ſunt illi, qui ſponte propter Chriſtum ſe pauperes faciunt. De quibus inquit Dominus Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, id eſt voluntate, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Talis enim paupertas, dicitur filia Dei. Vnde in figuram legitur de quodam rege, qui habuit duas filias. Vnam pulcherrimam, & aliam turpem ad videndum, quarum pulchra ab omnibus appetebatur, de turpi verò nemo curabat. Quæ flens in conſpectu regis, & patris, fuit ab eo conſolata. Dixit enim eis: Noli flere, quia qui te acceperit voluerit, dabo ei regnum meum, & ipſum conſtituam hæredem omnium bonorum meorum. Qui autem acceperit ſororem tuam, nihil niſi pulchritudinem ſecũ accipiet. Filia namque pulchra, eſt huius mundi abundantia. Filia verò turpis eſt paupertas attenuata, quam qui accipit in ſponſam, habebit pro dote vitam æternam, & regni cæleſtis hæres & rex efficietur. Et ideò de tali paupertate Euangelica dicit Seraphicus pater Franciſcus in regula ſua: *Hæc eſt illa celſitudo altiſſimæ paupertatis, quæ vos chariſſimos fratres meos hæredes, & reges regni cælorum inſtituit, pauperes rebus fecit, virtutibus ſublimauit. Hæc ſit portio veſtra, quæ perducit in terram viuentium. Cui dilectiſſimi fratres totaliter inhærentes, nihil aliud pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti in perpetuum ſub cælo habere velitis.* Et quam ſit digna iſta paupertas, apparet ex eo, quod Chriſtus eam dedicauit, vt dicitur in c. Gloria Epiſcopi. 12. quæſt. 2. Ait enim Ambroſius in quodam ſermone: *Reuolue omnem vitam Saluatoris à partu virginis, vſq; ad patibulum crucis, & non inuenies niſi ſtigmata paupertatis.* De tali igitur paupere loquuntur principaliter argumenta in fauorem pauperum facta. Talis enim pauper dicitur ille, qui amator Dei ſe in numero pauperum conſtituit, & ita tanquam pauper voluntarius viuit. 1. q. 2. c. ſacerdos. Et ideò, O pauperes voluntarij, perſeuerate in vocatione veſtra, in qua conſiſtit omnis perfectio, dicente Domino

De triplici ſtatu hominum.

Argumenta in fauorem pauperum adducta, quomodo intelligenda, & de quibus pauperib.

Digitized by Google

mino, Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.* Perfectius eſt enim omnia propter Chriſtum contemnere, quàm pauperibus diſtribuenda ſeruare. 12 quæſt. 1. ca. expedit. & 2. quæſt. 2. ca. gloria Epiſcopi. §. Socrates. Ille igitur eſt verus pauper, ſupernis diuitijs potiturus, qui nihil quærit præter Chriſtum, 12. quæſt, 1. cap. clericus. Tales vero pauperes voluntarij habent mundum ad dominandum, ſecundæ ad Corinth. 6. *Nihil habentes & omnia poſſidentes.* Habent Deum ad hęreditandum. Num. 18. *In terra eorum nihil poſſidebitis. Ego Dominus pars & hæreditas veſtra.* habent cœlum ad largiendum, Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna Tabernacula.* habēt etiam regnum ad poſſidendum, Luc. 12. *Nolite timere puſillus grex, quoniam complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Et ideo Saluator, Matthæi. 5. dicit, quòd ipſorum eſt regnum cœlorum, & non dicit, erit, quia iam habent ipſum in ſpe certa. Roman. 8. *Spe ſalui facti ſumus.* Et ideo tales poſſunt appellari diuites. Tres enim ſunt ſpecies hominum, qui quamuis nihil adhuc habeant in re, tamen habent multa in ſpe, ſcilicet qui ad magnam dignitatem electi ſunt, & qui in loco tuto aliquem theſaurum repoſuerūt, & qui ſunt hæredes principū. Et tales ſunt pauperes voluntarij, qui à Deo ſunt ad altitudinē ſtatus Euangelicę paupertatis electi, & theſauros ſuos ſpirituales in cœlo repoſuerunt, qui à nemine eis poſſunt auferri Et facti ſunt hæredes regni Dei, Iacobi 2.

Sequitur oſtendendo quibus pauperibus vtilis eſt paupertas.

SVnt vero alij pauperes, ſed inuoluntarij, qui non ſponte ſe fecerunt pauperes, ſed neceſſitate compulſi in paupertate viuere coguntur. Et iſtorum aliqui habent patientiam amore Dei, nec propter paupertatem aliquid mali faciunt. Etiam in iſtis paupertas vtilis eſt. Et propter hoc dicitur, quòd paupertas non eſt in numero malorum, ſed bonorum computanda. 15. quęſt. 1. cap. illa. *Paupertas enim coronat ſuſtinentes.* 47. dic. ca. ſicuti. Et ideo ô pauperes nolite deſperare in veſtra egeſtate, ſed patienter eam ſuſtinete. Nam Gregorius in homilia de Lazaro & diuite ait: *Mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit fælicitas trāſeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit & traxit, iſtum abundantia remunerauit & repulit. Quicunque ergo in hoc ſeculo bene habetis, cum vos bona egiſſe recolitis, valde de eis pertimeſcite, ne conceſſa vobis proſperitas eorundem remuneratio ſit bonorum. Et cum quoslibet pauperes nonnulla repræhenſibilia perpetrare conſpicitis, nolite deſperare, quia fortaſſe quod ſuperfluitas tenuiſſimæ paupertatis inquinat, caminus paupertatis purgat*, hæc ille. Sunt alij pauperes inuoluntarij, qui non patienter ſufferunt paupertatem, ſed tāquam deſperati in omnia corruunt ſcelera. Et iſti ad æternam perueniunt damnationem. Et de talibus loquitur Senec. dum ad Lucillum dicit: *Paupertas nulli mala eſt niſi recuſanti.* Inter iſtos autem ſceleratiores ſunt illi, qui cum diuites eſſent, ad inopiam deuenerunt, & patientiam nō habentes, per fas & nefas, amiſſa recuperare contendunt, de quibus Andreas ad Gualterium lib. 3. de amore inquit: *Qui plurimis conſueti ſunt abundare diuitijs, ſi ad inopiæ poſtmodū tenebras elabuntur, nullum verentur committere crimen, vt fortunam diuitiarum recuperare poſſint amiſſam.*

De 2. ſtatu hominum.

SEcundus ſtatus hominum eſt mediocrium, qui ſunt nec diuites, nec pauperes. Quorum ſtatum deſiderabat Salomō. Prouerb. 30. rogans Deum, & dicens: *Paupertatem & diuitias ne dederis mihi, ſed tantū victui meo tribue neceſſaria, ne forte ſatiatus, illiciar ad negandum & dicam, quis eſt Dominus? & egeſtate compulſus furer, & periurē nomen Domini Dei mei.* Talium ſtatus eſt bonus, ſi rebus ſuis contenti ſunt. Licet enim non habeant multas diuitias, poſſunt dici alijs diuitibus ditiores. Ait enim Tullius in paradoxis: *Contentum eſſe ſuis rebus maximæ ſunt certiſſimæque diuitiæ.* Et Horatius in epiſtolis. *Pauper enim non eſt cui rerum ſuppetit vſus.* Et ideo ait Cato in ſuis documentis: *Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt, Si contentus eo fueris, quod poſtulat vſus.*

De 3. ſtatu hominũ qui ſunt in duplici genere

TErtius vero ſtatus hominũ eſt eorum, qui habent diuitias, qui ſunt in duplici genere. Aliqui enim habent eas ex legitimo titulo, quia ipſi acquiſierunt bona ſua iuſtis lucris, de quibus dicit Seneca ad Lucillum: *Illud vere poſſumus lucrum dicere, quod conſtat diuina iudicia non punire.* Et tales diuites habentes licite acquiſita ſuis ſudoribus, vel ab alijs ſibi derelicta, vel legitimè donata, illiſque vtentes moderate, non conſtituendo in eis vltimum finem, nec per ea offendentes Deum, aut proximum, ſed ſuperflua dantes pauperibus, & opera pietatis exercentes, peruenient ad vitam ſempiternam. Nõ enim talibus diuitiæ ſunt ad damnationem. Eſſe enim diuitem non eſt culpabile. Deus namque diuites, & potentes non abijcit, cum ipſe ſit diues, & potens, Iob 36. Sed inordinata affectio, & iniuſte acquiſitis maculat poſſeſſorem. Et ideo inquit Seneca ad Lucillum: *Neque enim diuitiarum poſſeſſionem tibi interdico, ſed efficere volo, vt illas intrepide poſſideas, quod vno conſequeris modo, ſi te etiam ſine illis beate victurum tibi perſuaſeris.* Auguſt. quoque in libro 1. de ciuit. Dei, ca. 10. exponens verba Apoſtoli ſuperius allegata dicentis: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, &c.* ait: *Profecto in diuitijs cupiditatem reprehendit, non facultatem quam præcipit, alibi dicens: Præcipe diuitibus huius mundi ſuperba non ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendum.* Volens igitur ego imitari beatum Ambroſium, qui in quadam homilia inquit: *Cum diuitibus quoque reuertamur in gratiam. Nolumus enim offendere diuites, ſed volumus, ſi poſſumus, ſanare omnes.* Dico vobis ô diuites, quod ſtatus veſter non eſt reprobatus propter diuitias, ſi in vobis ſit illud quod dicitur Eccleſiaſt. 13. *Bona eſt ſubſtantia, vbi non eſt peccatum in conſcientia.* Ideo de tali diuite dicitur 14. eiuſdem libri cap. *Beatus vir qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris: quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua.* Talibus diuitibus conferunt opes ad ſalutem, dicente Ambroſio vbi ſupra: *Diuitiæ ſicut impedimenta improbis, ita probis ſunt adiumenta virtutis.* Patet prædicta exemplis. Nam Conſtantinus mũdi Imperator potiſſimus & ditiſſimus, in Catalogo ſanctorum eſt aſcriptus. Similiter Imperator Sigiſmundus. Et S. Ludouicus Rex Franciæ inclytus tertij ordinis B. Franciſci. Similiter multi alij reges, & principes ad regna peruenerũt æterna. Nonne diues fuit beatus Iob? de quo dicitur libri ſui primo capitul. quod *erat ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Cui erant ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, ducenta quoque iuga boum, & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis. Eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.* Zachæus quoque diues fuit & princeps publicanorũ, in cuius domo voluit Chriſtus manere & conuiuari. Et quia bene diſtribuit ſubſtãtiam ſuam, de eo dixit Dominus, [hodie huic domui ſalus à Deo facta eſt, eo quod ipſe filius ſit Abrahæ] Luc. 19. Diues quoq; fuit Centurio, ſub ſe milites habens, quem Chriſtus non damnauit, ſed potius eius fidem approbauit, Matth. 8. cap. dicens: *Non inueni tantam fidem in Iſrael.* Diues quoque fuit Abraham de quo dicitur, Geneſ. 13. *Erat autem diues valde in poſſeſſione auri, & argenti, & erat ei ſubſtantia multa*, de qua loquens Hieronym. in quadam epiſtola ad Saluiniam inquit: *Nec diuiti obſunt opes, ſi eis bene vtatur, nec pauperem egeſtas commendabiliorem facit, ſi inter ſordes & inopiam peccata non caueat. Vtrumque nobis teſtimonium, & Abraham Patriarcha, & quotidiana exempla ſuppeditant, quorum alter in ſummis diuitijs amicus Dei fuit. Alij quotidie in ſceleribus deprehenſi, pœnas legibus ſoluunt.* De Abraham inſuper idem ad Pammachiũ ita ſcribit: *Diues erat Abraham auro, & argento, pecore, & poſſeſſione, multamq; familiam habebat, ita vt ad ſubitum nuncium armare poſſet exercitum iuuenibus electis. Et quatuor reges qui fugerant in Helan ſecutus occiderit, tamen poſt crebrum hoſpitalitatis officium dum homines non recuſat, ſuſcipere meruit Deum*, hæc ille.

De alio genere diuitum.

ALij ſunt diuites auari, non ſeruantes illud quod ſcriptum eſt in l. ſi conſtiterit. C. fini. regun. vbi dicitur: *Vnuſquiſque*

confen-

contentus ſuo, rem non expectet iuris alieni. Et tales per vſurá vel alio modo illicito aliena vſurpantes ad æterna peruenient ſupplicia. Quibus dicitur Iſa.33. *Væ qui prædaris, nonne & tu prædaberis?* & Aug. inquit tali raptori: *Res quam capis, muſcipula eſt; dum capis, caperis. Tenes alienum, detineris à diabolo.* Similiter illi qui nimis afficiuntur diuitijs, ita vt ponant finem ſuum in eis, táquam auari damnabuntur. Scriptum eſt enim Abacuc ſecundo: *Væ qui congregat auaritiam malam domui ſuæ.* Talibus dicit Dauid in Pſalmis: *Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere.* quod non faciebat ille qui, Lucæ decimooctauo audiens à Domino, quòd ſi volebat eſſe perfectus debebat dare ſua pauperib. contriſtatus eſt valde, habebat enim multas diuitias. Damnabuntur etiam illi diuites, qui potius attendunt lucris temporalibus quàm animę ſuæ, dimittentes ſpiritualia pro his miſerabilibus terrenis. Quibus dicit Dominus, Mat.6. *Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ,* vbi dicit gloſ. quod mammona nomen eſt dæmonis, qui præeſt diuitijs, nõ quod eas in ſua ditione habeat, ſed quia per illas homines tẽtat. Inſuper qui malè expendunt diuitias in diſſolutionibus & laſciuijs, non ſunt in bono ſtatu. cap. qui venatoribus. 86. di. Sicut fecit filius prodigus, qui conſumit omnia ſua bona viuendo luxurioſe, Luc.15. Necnon & crudeles pauperibus, ſuperflua ſibi retinentes, & eleemoſynas non facientes, cap. ſicut hi. 47. di. Sicut patuit de diuite, qui Luc.16. *induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidiè ſplendidè,* & Lazarũ pauperem & medicum non reficiebat de ſuis ſuperabundantijs. Ait enim Ambr. in prædicto cap. *Non minoris eſt criminis, quam habenti tollere cum poſſis, & abundans cũ ſis, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines, viduarum indumẽtum, quod tu recludis; miſerorum redemptio & abſolutio pecunia, quam tu in arca fodis. Tot ergo te ſcias bona inuadere, quot poſſes præſtare.* Damnabuntur etiam aliena retinentes, & non reſtituentes, cap. peccatum de regul. iu. lib. 6. vbi dicitur, quod *non remittitur peccatum, niſi reſtituatur malè ablatum.* Ille

Multa contra diuites auaros.

quoque eſt auarus, de quo ſcriptum eſt Eccleſiaſt. 4. c. *Vnus eſt, & ſecundum non habet non fratrem, non filium; & tamen non ſaturantur oculi eius diuitijs, nec cogitat dicens. Cui laboro & fraudo animam meam bonis? In hoc quoque eſt vanitas, & afflictio peſſima.* Illi etiam miſerabiles auari à Domino reprobantur, de quibus ſcriptum eſt Eccl.5: *Eſt alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub ſole, diuitiæ cõgregatæ in damnũ domini ſui.* Sunt enim aliqui, qui ſe ſeruos faciunt diuitiarum, quas etiam ad commodum proprium neceſſitate vrgente exponere nolunt, familiam ſuam in maximis neceſſitatibus dimittentes. Et tales ſunt in malo ſtatu. Ait enim gloſſa ſuper Matthæum 6 c. *Seruire diuitijs, Deũ negare eſt.* Huiuſmodi autem erat vnus ciuis cuiuſdam vrbis Italiæ ditiſſimus, qui videns cinctoriũ ſui equi valde fruſtatum, & quaſi ruptum, nolebat expendere vnum ſolidum pro emendo nouum, dicẽs, quòd illud ſic antiquum poterat adhuc per multos dies ſic perdurare: vnde aſcendẽs equum, cum ad villam pergeret, fractũ eſt ſibi cinctorium, & ipſe de equo cadens fracto crure ex illa infirmitate mortuus eſt. Iſti auari ſunt ſerui tot dominorum, quot in capſa denarios habẽt. Vnde legitur in Chronica de nugis Philoſophorum, cap. 24. quòd Bias Philoſophus de quodam miſerabili auaro inquit: *Non hic poſſidet opes, ſed opes eum,* & Eccl.10. dicitur: *Auaro nihil eſt ſceleſtius. Et nihil iniquius, quàm amare pecuniam, hic enim animam venalem habet, quoniam proiecit intima ſua.* Vt etiam quis non damnetur propter diuitias, non debet facere ſicut ille, qui dicebat Eccl.11. *Inueni requiem mihi: Manducabo de bonis meis ſolus.* Non ſic autem faciebat Alexander Magnus, qui cum per quãdam ſyluam pergeret, & ipſe cum ſuo exercitu fere ſiti deficeret, oblatum ſibi pro magno munere cyathum aquæ in terram effudit, nolens ſolus bibere, poſtquã potum ſuis militibus non potuit cõmunicare. Debet autem quilibet diues reminiſcĩ quod Chryſ. ait: *Deus diſpenſatores diuitiarum ſuarum nos eſſe voluit, non Dominos.* & Ambroſ. in capitul. ſicut hi. quadrageſimaſeptima diſt.

Exemplum diuitis cuiuſdam.

Digitized by Google

diſtinct. inquit. *Dicet forte aliquis. Quid iniuſtum eſt, ſi cum aliena non inuadam, propria diligentius ſeruo? O impudens dictum. Quid propria dicis? Quæ & ex quibus reconditis in hunc mundum detuliſti? Quando ingreſſus es in hanc lucem, quando de matris ventre exiſti, quibus facultatibus quæſo, quibus ſubſidijs ſtipatus ingreſſus es? Nemo ergo propriũ dicat, quod cõmune eſt, quod plus quam ſufficit ad ſumptum, violenter obtentum eſt. Nunquid iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia, vt tu quidẽ eſſes affluens & abundans, alijs vero deeſſet & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu vero ſuſceptis Dei muneribus, & in ſinum tuum redactis, nihil te reputas agere iniquum, ſi tam multorũ vitæ ſubſidia ſolus obtineas. Quis enim tam iniuſtus eſt, ſi tã auarus, quàm qui tam multorũ alimenta non ſuum vſum, ſed abundantiam, & delicias facit?* hæc ille. Dicit autem Philoſophus 2. de animalibus, quod animalia magni corporis ſunt paucæ generationis, & citò ſeneſcunt ac moriuntur. Cuius ratio eſt, quia cibus eorũ tranſit in incrementũ corporis proprij, & nihil vel parum in materiam ſeminis, & ideo ſtatim pingueſcunt, & faciliter ſuffocantur. Et ſimiliter diuites voluptuoſi omnem ſubſtantiam conuertentes in abuſum proprium. Sic impinguati, ſunt graues ad generandum prolem boni operis. Suntque debiles & ſteriles in virtutibus, ac fortes in vitijs. Gregor. in ca. omnes. 47. diſtinct. Peiores tamen ſunt illi qui nec ipſi vtuntur diuitijs quas habent, nec alios vti permittunt ex ardore auaritiæ. Contra talem auarum inquit Martialis poeta. *Nec ſibi nec alijs prodeſt dum viuit auarus*, vnde Philoſophus 2. Ethicor. dicit. *Prodigus multò melior videtur eſſe illiberali; quoniam hic quidem multis prodeſt; ille autem nulli, ſed nec ſibiipſi.* Dicit quoque Aeſopus in fabulis ſuis. *Pauperius nihil eſt, quam miſer vſus opum:* Tales credunt lucrari & conſeruare, & magis expendunt. Vera eſt enim ſententia Montanarij in Luna celeri. c. 46. *Furari famulos Dominus compellit auarus.* Et Salomon Prouer. 15. inquit: *Conturbat domum ſuam, qui ſectatur auaritiam.* Et Eccl. 10. dicitur. *Viro cupido & tenaci ſine ratione eſt ſubſtantia.* Ariſto. quoque 1. Rethoricæ inquit: *Diuitem eſſe, eſt in vti magis, quàm in poſſidere.*

Sed tales ſtulti auari ſunt ſimiles ſerpẽtibus piper cuſtodientibus, qui nec ipſi piper comedunt, nec alios accipere volunt, ſed mira auiditate cuſtodiunt, & vix cum igne expelli de montibus illis poſſunt, propter quam cauſam piper nigreſcit. Et hoc exemplum ponit Albertus vbi ſupra. Vbi etiam dicit, quod auaritia eſt ſubiecti proprij cõſumptiua. Auari enim dum filios ditare quærunt, male comedunt, & male bibunt, ac vix dormiunt, & dum alijs conſulunt, ſeipſos conſumunt. Et quantum ad hoc ſimiles ſunt gallinæ, quæ ſic afficitur pullis ſuis, vt nihil quaſi comedat, & vitam ſuam negligat, vt filijs relinquat cibaria. Vnde incedit tota hiſpida alis demiſſis, & voce rauca. Et tamen pulli quando ſunt adulti, à parẽte diſcedunt, nec de ea aliquam curam gerunt. Et propterea miſeri diuites ſunt candelæ ſimiles, quæ vt alios illuminare poſſit, ſeipſam conſumit. Subiungit quoque prædictus Doctor dicens. *Nonne in hoc homines rationales, ſunt omnibus ſtultiores? Nam miluí, vultures, & accipitres nolunt filios impinguari. Imò ne impingueſcant, filios ad[...]tos de nido exire cogunt, & quærere ſibi eſcam. Sunt quoque auari ſimiles Griffonibus & leonibus, aureos montes cuſtodientibus in Indiæ partibus, qui etiam ex auro nullam vtilitatem habent, & tamen alios ne tollant, impedire non ceſſant.* Dicit quoq; ibidem, quod in India ſunt formicę ad canum magnitudinẽ, quæ tanta auiditate aurum amant, quod quamuis nullum fructũ ex eo percipiant, prius tamen poſſunt occidi, quam aurum ab eis auferri. Inquit quoque ꝙ auari ſunt ſimiles talpæ, quę nũquam oculos aperit, ſed quaſi cœca incedit, terram continue fodit, & vſq; ad ſaturitatem de ea non comedit, ſemper timens ne ſibi deficiat. Et hoc eſt quod inquit auctor aſtrolabij. *Eſt ſimilis talpæ metuentis mandere terram; Ne ſi deficiat, ſic perit illa fame.* Quamuis autem in vita non aperiat talpa oculos; aperit tamen in mor-

Diuites auari quib. aſſimilẽtur

Digitized by Google

in morte. Quia auari, qui in vita ſua cæci fuerunt, in morte cognoſcunt, quòd diuitiæ hominem iuuare non poſſunt, ſed plurimum ad ſalutem impediunt. Et hoc eſt quod dicitur. Iob. 27. *Diues cum dormierit, nihil ſecum auferet. Aperiet oculos ſuos & nihil inueniet, niſi peccatum: Apprehendet eum inopia, &c.* Et hoc ſufficiat pro prima parte noſtri ſermonis.

PARS SECVNDA DE tribus malis conditionibus diuitiarum.

PRO declaratione ſecundæ partis noſtri ſermonis, ſciendum eſt ſcriptum eſſe Heremiæ. 22. c. *Terra, terra, terra, audi vocem Domini.* Quæ exponi poſſunt dupliciter. Primo quod ter nominetur terra propter illos auaros, qui corde, ore, & opere, terrenis lucris ſemper inſudant. Secundo quod ter replicetur verbum terræ, propter tres peſſimas conditiones, quas terrenæ habent diuitiæ. Et in hoc ſenſu clamabat Angelus Apocal. 8. capit. habens vocem vnius aquilæ volantis dicens. *Va, va, va, habitantibus in terra.* De quibus tribus malis conditionibus auaritiæ tractaturus dico, quod prima dicitur laboris, ſecunda timoris, tertia & vltima doloris. Prima conditio opum mundanarum dicitur laboris. Affligunt enim diuitiæ amatores ſuos triplici labore. Primus dicitur mentalis, ſecundus corporalis, tertius conſcientialis. Primus labor eſt mentalis, quia mens eorum qui diuitias amant, nunquam poteſt eſſe quieta, eo quod cum in diuitijs ſatietatem quærant, illam in eis nunquam inueniunt, dicente Salomone. Eccleſ. 5. *Auarus non implebitur pecunia.* Vnde Horatius in epiſtolis ait: *Semper auarus eget.* Et Hiero. ad Demetriadem virginem. *Diuitiarum amor inſatiabilis eſt.* Et ideo exclamat Gualterius in Alexandria de lib. 8. *Quod tibi diuitijs opum eſt, quæ ſemper auaris Eſuriem pariunt?* Et Boetius lib. 2. de conſolatione dicit. *Sanior ignibus Aethnæ feruens amor ardet habendi.* Et in lib. 3. eiuſdem operis. *Auaritiæ nihil ſatis eſt.* Et iterum. *Quamuis fluente diues auri gurgite, Non expleturas cogat auarus opes. Oneretque baccis colla rubri littoris. Ruraque centeno ſcindat opima boue. Non cura mordax deſeri t ſuperſtitem. Defunctumque leues non comitantur opes.* Et Ambr. in c. ſicut hi. 47. di. dicit. *Nec ſatietas vnquam, nec finis adhæret cupiditati.* Et Seneca ad Lucil. *Vidiſti aliquem canem miſſa à Domino fruſtra panis aut carnis, aperto ore captantem? Quicquid excipit, protinus integrum deuorat, & ad ſpem venturi inhiat. Idem euenit nobis. quicquid expectantibus fortuna proijcit, id ſine vlla voluptate dimittimus ſtatim ad rapinam alterius attenti & erecti.* Et iterū idem dicit: *Congeratur in te quicquid multi locupletes poſſident, & vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura veſtiat, & ad hoc modum deliciarum & opum te perducat, vt terram marmoribus ſcondas. Non tantum trahere, ſed calcare diuitias liceat. Accedant ſtatuæ & picturæ, & quicquid ars vlla luxuriæ elaborauerit: maiora cupere ab his diſces. Naturalia enim deſideria infinita ſunt, & falſa opinione naſcentia vbi deſinant, non habent.* Et Boetius in 2. de conſolatione ait. *Si quantas rapidis flatibus incitus pōtus verſatur arenas, aut quod ſtelliferis edita noctibus cælo ſydera fulgent, Tantas fundat opes, nec retrahat manum pleno copia cornu, humanum miſeras haud ideo genus ceſſat flere querelas.*

O Auare ſtulte & inſipiens, audi quid de te Hiero. in prologo principij Bibli. dicat. *Auaro deeſt, tam quod habet, quam quod non habet.* Talis eſt ſimilis igni, cui quo plura imponuntur ligna, tanto plus ardet, & maiorem efficit flammam. Ideo Iuuenalis inquit. *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.* Et Horatius in epiſtolis. *Quanto plura paraſti, tanto plura petis.* Et idem dicit Gualterius. vbi ſupra, prædictis verbis addens. *Et habendis acrius ardes. Sicque famem faciens defectum copia nutrit.* Et quidam verſificator noſter ait. *Quo magis accumulat, plus inſatiabilis ambit. Et ſemper deſint, ne ſibi parta, timet.* Audi ô auare, quid de te Caſſiodorus dicat in ſuis epiſtolis. *Hydropici more qui plus bibendo plus ſitit, pecuniæ cupiditas ana-*

Illud Hie. 22. dupliciter declaratur: Terra, &c.

De I. conditione opum mundanarum, quæ afflictione dicitur.

Multa mala auaris eueniunt.

ro ex multiplicatione grandeſcit. Et hoc eſt quod inquit auctor aſtrolabij. *Hydropico ſimilis nunquam ſatiatur auarus; Et lucro lucri multiplicādo ſitim.* Et facit ad prædicta illud, quod legitur in fabulis poetarum, ſc. quod Mida rex petijt ab Apolline Deo ſuo, ꝙ quicquid tangeret, aurum fieret: & conceſſum eſt ei. Cum ergo cibum vel potum manibus vel labijs tangeret, fiebat aurum. Et ſic fame mortuus eſt. Quo datur intelligi quod auarus ſemper diuitias appetit; quę tamen ſunt cauſa mortis ſuæ. Hanc autem cupiditatem habebat ille Marcus Craſſus Romanus, de cuius morte facit mentionem Lucanus in principio ſui operis dicens. *Cumque ſuperba foret Babylon ſpolianda trophæis Auſonijs, vmbraque erraret Craſſus inulta. Bella geri placuit nullos habitura triumphos.* Prædictus enim Imperator auarus vnus ex tribus regentibus Imperium Romanum ſocius Pompei & Cæſaris, cum obſideret ciuitatem Babyloniæ, ad Parthis fuit deluſus, qui ei promiſerunt maximam auri quantitatem: pro quę recipienda ingreſſus eſt ciuitatem Babyloniæ, & ſtatim ab eis appræhenſus, & ligatus eſt, & liquefactum aurum ab ipſis in ore eius transfuſum eſt, dicentibus ſibi: *Aurum ſitiſti, aurum bibe.* O maledictum vitium auaritiæ, tu es illud de quo Seneca ad Lucillum inquit. *Cum cætera vitia cum ſeneſcente homine ſeneſcant, ſola auaritia iuueneſcit.* Et ratio eſt; quia ſicut in ſenibus deficit calor naturalis cum vita; ita illis videtur ſemper quod debeant deficere neceſſaria, & ſemper timent ne ſibi terra deficiat. Et in hoc quidam meus ſocius çquiparat auaros boui, dicens; quod bos licet ſit magnus corpore, tamen ex naturali fortitudine eſt velox ad curſum, ſicut etiam multi equi magni & grandes velociter currunt. Sed ideo bos ita lente incedit, & mature, quia ſemper timet, ne terra ſibi ſub pedibus deficiat. Dicit autem Tullius in lib. de Senec. *Auaritia ſenis quid ſibi velit, non intelligo. Quid enim abſurdius eſſe poteſt, quam quo minus reſtat viæ, eo plus viatici quærere?* O ſceleratiſſimum auaritiæ vitium, tu es illud, quod

Multa in deteſtationem auaritiæ.

pene totum orbem repleſti. Scriptum eſt enī Hiere. 6. *A maiore vſque ad minorem omnes auaritiæ ſtudent, & à propheta vſque ad ſacerdotē cuncti faciunt dolum.* De hoc inſatiabili deſiderio diuitiarum loquitur Ouidius in 1. de Faſtis. di. *Tempore creuit amor, qui nunc eſt ſummus habendi. Vix vltra quo iam progrediatur habet.*

O Auare profecto tu es lupus rapax. Nam inquit Albertus vbi ſupra. Lupus omne illud vrit & non viuit, quod pede primit: & eſt fera rapax & crudelis quæ rabie rapicitatis omne quod poteſt occidit: vnde quando gregem inuadit, ſi impeditus non fuerit, oues omnes occidit; & quod deuorare non poteſt, ſub terra, ſi poteſt, occultat, vt poſtea comedat. Sed vtinam vſurarij & auari haberent timorem lupi. Nam lupus valde ignem, & lapides timet. Vnde ſi quis duos lapides ſimul colliſerit, lupus audaciam omnem perdit. Et fugit, ſi quis poſt eum fortiter clamauerit. Iſti autem lupi bipedes & domeſtici non mouentur ad clamorem prædicatorū contra eos vociferantium, nec timent lapidationem, quæ non finitur, & ignem, qui in perpetuū non extinguetur. Habet et lupus hanc cautelam. Nā timens periculum filijs nunquam prædatur in locis in quib. filios nutrit, ſed ſemper à remotis. Quare vſurarij ſi filios ſuos vt lupi amarent, ſaltem à præda ſuæ conuiciniæ abſtinerent, vt filijs pacem vicinorum relinquerent. Iſti autem lupi incipiunt vicinos ſuos ante oculos deprædari. Sed iſtas rapinas diu retinere non poterunt, nec filijs diu poſſidenda relinquere. Ait enim auctor in lib. de moribus medicorum. 27. *Stare diu nequeūt, quæ malè parta vides.* Et Ouid. in li. fine ti. inquit. *Non habet euen⁹ ſordida præda bonos.* Et Seneca ad Lucillum. *Nulli cui rapina feliciter ceſſit, gaudiū rapti durabit in poſteros.* Tales relinquent rapinas extraneis poſſidendas, dicente Eccl. 14. ſui li. c. *Qui aceruat ex animo ſuo iniuſte, alijs congregat, & bonis illius alius luxuriabitur.* Iſti igitur qui proximos deprædantur, ab alijs opprimentur & ſpoliabuntur. Vnde dicitur

Auari lupis aſſimilantur, imo ſunt lupis peiores.

Eccle.

Digitized by Google

Eccl. 11. *Multi potentes oppreſſi ſunt valdè, & gloriosi traditi ſunt in manus aliorum.*

Res terrenas multũ amare non debemus, quia non ſunt veræ diuitiæ.

NOn debet ergo aliquis nimiũ affectare res terrenas, quæ nõ ſunt veræ diuitiæ, q̃ patet in morte, & poſt mortem. Nam in morte deducunt hominem ad denudationem & ſummam paupertatẽ. Iob 1. *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* Et 16. eiuſdem libri. *Saccum conſui ſuper cutem meam.* Mortui enim ſacco inuoluuntur. Poſt mortem vero deducunt ad æternam penuriam, ſicut patuit Luc. 16. de illo diuite, qui ad tantam deuenit penuriam, quod non potuit habere guttam aquæ. Item temporalia non poſſunt aliquem fœlicitare nec ditare veraciter. Nã ſecundum Philoſophum ab extrinſeco & alieno non fit vera denominatio. Non enim granum milij magnum dicitur magnitudine montis, nec Aethiops albus albedine niuis, nec quis diues pecunia aliena. Pecunia vero non eſt hominis ſed mundi cum omnib' alijs mundanis rebus. Quod patet. Si enim canis duos hõies ſequitur: cuius ſit ignoratur. Sed cum ab inuicẽ ſeparantur, canis dñm ſuũ ſequitur. Quaſi duæ aũt perſonæ ſunt homo & mũdus. Sed cuius ſint diuitiæ hõis an mundi, non videtur in vita, ſed in morte diuitiæ remanent in mundo, & homo nudus recedit à ſeculo. Inſuper diuitiæ ſunt nociuæ eas habẽtibus. Sicut enim carnes ſunt nociuæ oſſibus, quia ideo à canibus roduntur: & fructus ſunt nociui arboribus, quia ideo diſcerpuntur: Sic diuites propter diuitias patiuntur inſidias latronũ, oppreſſiones principum, ac potẽtum, exactioneſque officialium.

De 2. affictione, qua diuitiæ amatores ſuos affligunt.

SEcũdus labor quo diuitiæ affligũt ſuos amatores, eſt corporalis, de quo Horatius inquit in epiſtolis. *Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.* Et Lucanus lib. 3. ait. *Ferrum mortemque timere Auri neſcit amor.* Et Eccl. 2. dicit Salomon. *Cuncti dies eius plení ſunt laboribus & ærumnis.* Virgilius quoque in Georgicis inquit. *Labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egeſtas.* Et Caſſiodorus in lib. de charitate ſui & dilectione Dei. c. 4. *Vbi copia diuitiarum maior exuberat, ibi ſe grauior moleſtia ſolicitudinis totius turbatiua quietis intrudit.* Et Eccl. 11. dicitur. *Saturitas diuitis non ſinit eũ dormire.* Et Montanarius in Luna celeri c. 1. ait. *Mens ſemper varijs hebetatur dedita curis.* Ea propter Salomon conſiderans labores auaritiæ nihil animæ ſaluti prodeſſe Eccl. 2. c. inquit. *Cum me conuertiſſem ad vniuerſa opera quæ fecerunt manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole.* O igitur auare nequiſſime, profecto tibi dici poteſt illud Senecæ ad Paulinum de conſolatione. *Omnis vita tua ſupplicium eſt.*

De 3. afflictione qua diuites affliguntur.

TErtius labor diuitiarum di. conſcientialis, de quo Aug. in ſermone de Innocentibus ait. *Lucrum in arca, damnum in cõſcientia. Quis enim explicet, quot peccatis oneratur auarorum miſera conſcientia! Ob cupiditatem namque ſiunt rapinæ, furta, ſimoniæ, violentiæ, deprædationes, vſuræ, fraudes, proditiones, iniuſtitiæ, & vt ita dicam, omnia mala atque facinora.* Vnde Virg. in 3. Aene. ait: *Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?* quaſi dicat ad omnia mala. O voratrix animarũ auaritia. O ardens ignis cupiditatis! O peſtiferum venenum diuitiarum! Magna ſiquidem incredibiliſque multitudo gentium propter auaritiam demergitur in inferni profundum. O perditi auari, vos eſtis ſimiles cætæ, quod dum cibum appetit, & paruulos piſces deuorare cupit, vt inquiunt philoſophi naturales, & etiam Albertus vbi ſupra, quendam odoriferum fumum in mare ex faucibus mittit, quo alios piſces, qui odorifera amant, proditoriè ad ſe trahit. Et ſtans aperto ore eos in ventrem recipit, nec vltra exire permittit. Sic vſurarij dulcibus verbis ad ſe pauperes trahunt, quos tãdem ſpoliant & occidunt. Dicit etiam prædictus Doctor, vbi ſupra, quod auari ſũt ſimiles araneis, quę non ceſſant telas texere, vt beſtiolas inuoluere poſſint, & earum humiditatem ſugere, & ſic per cõſequens eas occidere. Nam & filij araneæ mox nati telas aſcendunt & texere incipiunt, quaſi in ventre ma-

Auari multis aſsimilantur.

matris didicerint, quomodo decipere poſſint. Sic & per omnia auari, & maxime mercatores iniqui, & vſurarij, verbis duplicibus telas texunt, quibus ſimplices & idiotas inuoluunt, & totam eorum ſubſtantiam ſugunt, nec ſua perditione cõtenti, mox natos docent mendacia dicere, fallacijs aſſueſcere, & computis lucratiuis intendere, nec attendunt quæ eis in futuro poſſint euenire. Narrat enim Auicenna, quod ſunt quidam lupi, qui appetunt naturaliter piſces, & illa vilia comedunt, quæ de ſuis retibus piſcatores eijciunt. Et quando ea non inueniunt, ad retia accedunt, & omnia deſtruunt. Sic veniet tempus, quando diabolus deſtruet retia mercatorum, vſurariorum, prædatorum, & omnium auarorum, in omnia peccata prolabentium. Scriptum eſt enim 1. Ti. 6. *Radix omnium malorũ eſt cupiditas.* Et ideo Epheſ. 5. c. oſtendit Apoſtolus grauitatem auaritiæ dicens: *auaritia eſt idolorũ ſeruitus.* Quod intelligendum eſt ſecundum Nico. de Lyra per quandam conformitatem, quia ita ſe habet auarus ad nummũ, ſicut idololatria ad idola, ponẽs omnem ſuam ſpem & confidentiam in diuitijs. Et hoc reſpectu auaritia dicitur maximum peccatorum, quia per illam contemnitur Deus, & ſummum bonum amore viliſſimæ rei, vt in inquit. B. Tho. 2. 2. q. 118. *Nihil* enim *miſerius, quam Deũ propter nummũ contemnere.* c. duo ſunt. 12. q. 1. O auaritia iniquiſſima, tu es illa quæ excęcas rationem. 47. di. c. ſicut hi. vbi ait Amb. *Sicut hi qui per inſaniam mente translati ſunt, non iam res ipſas ſed phantaſias paſſionis ſuæ vident, ita etiam mens auari ſemel vinculis cupiditatis aſtricta ſemper aurũ, ſemper argentũ videt, ſemper reditus computat, & gratius intuetur aurũ, quam ſolem. Ipſa quoque eius oratio & ſupplicatio ad Deũ aurũ quærit*, hæc ille. O auare nequiſſime, profecto tu agis contra legem naturalem, quæ dictat omnia debere eſſe communia. §. differt. 8. di. & c. dilectiſſimis. 13. q. 1. O ſceleratiſſimũ vitium cupiditatis propter tuam iniquitatem comburetur mundus. Ait enim ſanctus Bona. in 4. di. 47. quod ideo Deus purgauit mundum aquis, illum ſubmergendo tempore diluuij, quia tunc maxime regnabat incendium libidinis. Verũ quia in in fine mundi maxime regnabit frigus tenacitatis & auaritiæ, dicente Domino Matt. 24 *Quoniã abũdabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.* cum medicinæ habeant fieri per contraria. 2. Ethi. ideo purgabitur mundus per ignis incendium.

SEcunda conditio peſſima diuitiarum dicitur timoris. Cruciant nempe ſe diligentes timore continuo. Nam qui nimis ad diuitias afficitur, ſemper eſt pauidus timet inimicos, non minus formidat amicos. Non confidit in vxore, non in filijs, nec in fortiſſimis feris. Abſcondit ſępe, aut in terra, aut inter muros præ timore pecunias. Terretur ad ſonitum venti, ad motum feneſtræ, ad ſaltum muris, ſuſpicando ſemper omnia latrones eſſe. In itineribus ei arborum vmbræ terrorẽ incutiũt, & vbiq; ſemper viuit ſuſpectus. Vnde Iob. 15. dicitur. *Sonitus terroris in aure s eius. Et cum ſit pax, ſemper inſidias ſuſpicatur.* Et Leuit. 26. *Terrebit eũ ſonitus folij volantis.* Vnde Iuuenalis. *Pauca licet portes argenti vaſcula puri, Nocte iter aggreſſus gladiũ quemcũq; timebis. Et nocte ad Lunam trepidabis arundinis vmbram.* Et Seneca in lib. tragediarum ait. *O ſi paterent pectora ditũ, Quantos intus ſublimis agit fortuna metus. Pectora pauper ſecura gerit: Nec ſibi fælix pauper habetur, Niſi fælices cecidiſſe videt.* Boetius quoque 2. de conſolatione dicit. *O præclara opum mortaliũ beatitudo, quam cum adeptus fueris, ſecurus eſſe deſiſtis.* Econtra vero Lucanus de paupere lib. 5. exclamat dicens. *O vita tuta facultas Pauperis.* Et Iuuenalis. *Cantabit vacuus coram latrone viator.* Lucanus etiam lib. 8. *Mũdi ſecurius æuũ Verus Pauper agit.* Diues vero auarus nunquam eſt ſecurus. Vnde Gualterius de Caſtilione li. 1. inquit. *Non murus, non arma ducem tutantur auarũ.* Ex quib. omnibus apparet, quod pauper qui viuit ſine timore, dici poteſt ditiſſimus. Ait enim Aeſopus fabula. 27. *Omnes vincit opes, ſecuram ducere vitam.* At contra de diuitibꝰ, qui ſemper in timore viuunt, ait Aeſopꝰ.

De 2. conditione opũ.

Quam

Quam timor obnubit, non eſt ſincera voluptas:
Non eſt ſolliciti dulcis in ore fauus.
Rodere malo ſabum, quam rodi perpete cura:
Degenerare cibos cura diurna facit.

De 3. opum conditione.

TErtia conditio peſſima diuitiarum dicitur doloris. Afficiunt nempe dolore incredibili ſe diligentes, cum dimittuntur aut relinquũtur in vita vel in morte. Nam morientes nihil de illis ſecum ferre poſſunt. Vnde Dauid in Pſal. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.* Et Greg. inquit 3. Moralium. *Nunquam ſine dolore perditur, quod cum amore poſſidetur.* Vnde ſciendum, quod mundani homines quatuor maxime appetunt. Deſiderant enim primo diuitias multas accumulare, ſecundo ſuper alios aſcendere, tertio corpus delitioſè paſcere, quartò animam in voluptatibus nutrire. Quæ omnia eis rapiunt quatuor hæredes, i. parentes, beſtiæ, vermes, & dæmones. Primo parentes diuitias rapiunt, & ideo ſtultum eſt cum tanto labore diuitias quærere, quas oportet alijs dimittere, & nihil ſecum portare. Scriptum eſt enim Eccle. 5. *Sicut nudus egreſſus eſt de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil ſecum afferet de labore ſuo.* Secundi hæredes ſunt beſtiæ, quæ ſuper foueam aſcendunt, & ſtercora ibi faciunt, & oſſa pedibus frangunt. Vnde dicitur Eccleſ. 10. *Hæreditabunt eum beſtiæ & ſerpentes.* Stultum eſt igitur ſuper alios velle aſcendere per honorem & excellentiam, cum poſtmodum beſtiæ aſcendant ſuper eorum faciem.

Mundani 4 maxime appetunt, quæ quatuor hæredes rapiunt eis.

De 3. ac 4. hærede mũdanorum.

TErtij hæredes ſunt vermes, qui corpus comedũt. Iob. 21. *Simul in puluere dormiẽt, & vermes operient eos.* Stultum eſt igitur carnem ſuam impinguare, quæ debet poſtmodum cibus vermium eſſe. Quarti hæredes ſunt dæmones, qui animam rapiũt. Sicut patuit de illo diuite, qui animam ſuam in delitijs tenebat, cogitans multis annis gaudere, qui mox audiuit vocem de cælo dicentem: *O ſtulte hac nocte animam tuã repetent à te, quæ autem congregaſti, cuius erunt?* Luc 12. O igitur ſtultiſſimi auari, quare à vobis non excluditis cupiditatem diuitiarũ, quæ tantopere vos affligit? Ad hoc enim natura ipſa vos inuitat, dicente Seneca ad Lucillum. *Nihil natura quo auaritiam noſtram irritaret, poſuit in aperto. Pedibus aurum calcandum ac premendum dedit, & quicquid eſt propter quod calcamur ac premimur. Illa vultus noſtros erexit ad ſuperos, & quicquid magnificum mirumque fecerat, videri à ſuſpicientibus voluit. Aurũ quidem & argentum quaſi male nobis committeret, abſcondit. Nos fortunæ mala noſtra tradidimus. Nos in lucem per quæ impugnaremur, extulimus, nec erubeſcimus ſumma apud nos haberi, quæ fuerunt ima terrarum.* hæc ille. De quo etiam Ouid. in 1. Metamor. ait. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.* Quantum etiam noceant mundanæ diuitiæ, oſtendit Lucan. lib. 4. dicens. *Perdita tunc vrbi nocuerunt ſecula, poſt quam Ambitus & luxus, & opum metuenda facultas Tranſuerſo metuens dubiam torrente tulerunt.* O igitur auare ſtultiſſime, ſcito quod citò te oportebit diuitias illas relinquere, quas tantis ſudoribus adunaſti, tantiſque malignatibus & peccatis. Ait enim Fulgent. lib. 1. mutologiarum fabula 9. *Omnis rapina arida, eſt & ſterilis, ac ad euolandum celerrima.* Et Salo. Prou. 3. inquit. *Subſtantia feſtinata minuetur; quæ autem paulatim colligitur manu, fructificabitur.* Sed eſt alius auari dolor, quia ſæpe etiam volens non poteſt diuitijs ſuis vti, & eis gaudere infirmitate impediente, vel alijs multis de cauſis, iuxta illud poeticũ. *Aeger habet nummos.* De quo etiam loquitur Salom. Eccl. 6. di. *Eſt malum quod vidi ſub ſole, & quidem frequens, apud homines, vir cui Deus dedit amicitias, & ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſt animæ eius ex omnibus quæ deſiderat, nec tritribuit ei Deus poteſtatem vt comedat ex eis, ſed homo extraneus vorabit ea.* Econtra voluntarius pauper de omni modo gaudet, tanquam omnium diuitiarum poſſeſſor, 2. ad Cor. 6. Quod nobis facere concedat ille, qui in æternum viuit & regnat. Amen.

Digitized by Google

EODEM DIE POST PRANDIVM DE VERITATE,

De cuius qualibet parte poteſt fieri vna prædicatio.

Et ſic eſt de multis alijs Sermonibus huius operis.

SERMO TRIGESIMVS PRIMVS.

D*Ocebit vos omnem veritatem,* Ioannis 16. & in Euangelio occurrẽtis Dominicę. Cũ omnia animalia proprietate aliqua naturali decorentur, in cuius operatione gaudent, & plurimum delectantur ſecundum Ari. ſententiã in 1. Poli. Nõ immerito philoſophi & ſapiẽtes magno ſtudio quæſierunt, quænam eſſet prima hominis proprietas, ad quam creatus eſt, vt ſequens naturam ducem in ea verſari poſſet & lætari. Et mirabile eſt, quòd tantus ſapientum numerus in vna determinatione conuenerit, affirmaueritque primam eſſe hominis prærogatiuam intelligere.

Prima hominis proprietas eſt intelligere.

Vnde Commentator Auerrois in 2. de anima, inquit, *quod prima perfectio animæ eſt ſcientia.* Oratores quoque idem tenuerunt, quorum præcipuus Quintilian. in principio primi libri de oratoria inſtitutione dicit. *Sicut aues ad volandum, equi ad curſum, ad ſæuitiem feræ gignuntur; ita nobis propria eſt mentis agitatio, atque ſolertia. Vnde origo animi cæleſtis creditur. Hebetes vero & indociles non magis ſecundum naturam homines dicuntur, quam prodigioſa animalia & monſtris ſimilia.* Et Lactantius in 3. diui. inſti. aduer. gen. ait. *Naturam hominis Deus veri adipiſcendi cupidiſsimam fecit.* Auguſtin. etiam in libr. Enchiridion, & ponitur in 2. ſenten. diſt. 1. inquit: *Fecit Deus rationalem creaturam, vt ſummum bonum intelligeret, &c.* Quocirca Ariſtot. in 1. Methaphyſ. dicit. *Sicut bonum eſt voluntatis obiectum, ita verum intelligentiæ.* Idem quoque Philoſophus in 1. & 2. Polit. & 1. Phyſ. ac 7. Metaph. ait, *quod obiectum intellectus eſt verum.* Cum ergo *quælibet potentia naturaliter deſideret obiectum ſuum, à quo recipit perfectionem ſuam,* vt dicitur 2. de anima, & 10. Ethic. Ideo *omnis intellectus naturali inclinatione ad veritatis cognitionem attrahitur,* vt inquit Tullius in 1. de Officijs, & in Tuſcul. quæſtionibus idem ait. *Ineſt mentibus noſtris inſatiabilis quædam cupiditas veri videndi.* Ea propter Ariſtot. in 1. Metaph. dicit. *Omnes homines natura ſcire deſiderant.* Tantæ autem voluptatis apud Philoſophos fuit inueſtigatio veri, vt eam rebus omnibus anteponerent. Nam & Commentator ſuper 1. Metaph. ait. *Si quis extimauerit delectationem, quæ eſt in ſciendo, omnem aliam prætermittet.* Vnde & *Socrates Thebanus omnia bona ſua abiecit, vt veritatem poſſet facilius perſcrutari.* c. Socrates 12. q. 2. *Nullus enim eſt animæ ſuauior cibus quàm perfecta cognitio veritatis,* vt teſtatur Lactantius in prin. prædicti operis, qui in 5. eiuſdem lib. concludit, *quod veritas eſt animæ pabulum incredibili quadam iocunditate.* Sed cum hæc veritatis lucerna neceſſaria ſit omnibus ambulantibus in regione vmbræ mortis, maxime tamen illis expedire cognoſcitur, qui non tantũ ſeipſos, ſed etiam alios regere coguntur. Ideo Theologi & diuini Doctores concludunt, quod Principibus ac Prælatis neceſſaria eſt ſcientia. Qua ex re Origines dicebat, quod per reginas & concubinas, quas Salomon ſibi aſſumpſiſſe deſcribitur, de quibus habetur. Can. 6. ſignificantur peregrinæ ſcientiæ, quibus fraudauit veritatem, quæ eſt ſponſa intellectus.

QVæ omnia attẽdens quidam Chriſtianiſſimus atque ſapientiſſimus Imperator, ſcienſque ipſam veritatem eſſe donum Spiritus ſancti, (vt patet ex verbis pro themate noſtro aſſumptis) volens fugere ignorantiam, quæ eſt *mater cunctorum errorum*

Quidã Imper. ſciens ſcientiam eſſe neceſſariam Principibus ha-

errorum, c. ignorantia 38. di. habebat ſemper ſapientum ſenatum, ſicut habere debet, vt dicitur in l.humanum, C.de legi cum etiam habere debeat omnia iura in ſcrinio pectoris, vt in l.omnium.C.de teſta.& C.de his qui vt indi.l. penul. Sicut etiam Papa c.licet de conſti.lib.6.Et quotidie ipſe Imperator illos audiebat in omni facultate diſputantes. Dum ergo ſemel eſſet in quodam viridario, & incidiſſet ſermo de potentia Alexandri, quem tamen modica veneni potio ſuperauit, quæſiuit à ſapientibus & antiquioribus, qui ei aſſiſtebant, tres quæſtiones memoratu dignas. Prima, quæ ſit hoc mundo res omnium potentiſſima. Secunda, quæ ſit in hac vita res oppugnatiſſima. Tertia, quæ ſit in præſenti ſeculo res omnium triumphatiſſima. De quibus erit ſermo noſter. Nam hæc valde vtilis ſcientia, vt ſciamus cui adhærere, & à quo defendi debeamus.

PARS PRIMA:

Quod veritas in hoc mundo eſt omnium potentiſſima.

Quæritur quæ res in mundo ſit alijs potentior, et Legiſtæ aſsignatur reſponſio.

QVo ad primum quæſitum primus antiquorum ſapientum, qui erat Legiſta, reſpondit, dicens. Mihi videtur, quod Imperator ſit omniũ potētiſſimus, cum dicatur Dominus mundi, l.deprecat.ff.ad l.Rho.1.de iac.& l.bene à Zenone.C. de quadri. præſcr. & c. Adrianuſ el.2.vbi gloſſ.63.di. Quod intelligitur tamen ſecundum gloſſ. & Dd.in principio procemij Digeſtorum, ratione protectionis & iuriſdictionis. Dominia vero rerũ ſunt ſingulorum, ſed ipſe eſt princeps totius orbis de iure 7.q.1.c. in apibus. Et ipſius eſt leges condere & tollere ac corrigere.l.1.& 2.C. de veter. iur. enuc. Vnde etiam dicitur pater legum, cui ſunt leges ſubiectæ, vt in authen.de inceſtis nupt. §. dubitatum, & appellatur pater & anima legum vt nota.in authen. de fide. in principip. & dicitur lex animata in terris, vt in authen.de conſu.§.vltimo. Item ipſe Imperator poſt Deum dicitur, communis omnium pater, vt in authen. neque virum quod ex dote. in fine colla.8.in authen.de fide inſtrum.§.1.dicitur, quod Imperium Deus de cælo conſtituit. Item ipſe Imperator ex cauſa poteſt transferre rerum dominia, vt in natura.in l. item ſi verberatum.ff.de rei vend, & c.pro humani. de homi.libro 6. Et illi omnes obedire debent in temporalibus c. quo iure. 8. di. Item Imperator coronatur triplici corona, ſcilicet Ferrea in Aquis granis, quam accipit ab Archiepiſcopo Colonienſi, & ſignificat eius fortitudinem; Argentea ab Archiepiſcopo Mediolanenſi Modoeciç, & ſignificat eius munditiam & puritatem; Et aurea Romæ à Papa in Eccleſia ſancti Petri ad altare ſancta Mauricij, & ſignificat eius ſuperioritatem & excellentiam ſuper omnes reges, principes, gentes, & nationes, de quibus coronis ponitur in paſtorali, & etiam habetur per gl. in Clem. Romani principes. de iureiur. quæ etiam ait, quod Henricus Imperator accepit argenteam coronam Mediolani in eccleſia ſancti Ambroſij. Ex his autem omnibus paret excellentia & fortitudo Imperatoriæ maieſtatis.

Reſponſio Canoniſtæ ad dubitationem.

SEcundus ſapiens, qui erat Canoniſta, dixit. Cum Imperator ſit potentiſſimus, vincitur tamen à Papa, cuius dicitur filius. 96.diſt.cap. ſi Imperator. Papa igitur eſt excellentior princeps huius mundi, qui debet magis quam quilibet terrenus Imperator venerari c. Conſtantinus eadem di. Aurum enim non tam eſt precioſius plumbo, quam regia poteſtate eſt ordo ſacerdotalis altior cap. duo quippe ſunt di.96. Et cum Imperator lunæ comparetur, Papa aſſimiliatur ſoli, & tantum illum excedit, quantum Sol Lunam cap.ſolitç.de maio.& obe. Item poteſt Imperatorem inſtituere & deponere, c.ad Apoſtolicæ.de re.iud. lib. 6. & 15. q.6.c.

Digitized by Google

q.6.c.alicuius.& c.venerabilem.de elect. Vnde apparet ibi quod ipſe tráſtulit Imperium de Græcis in Vltramontanos. Papa quoque Chriſti Vicarius Imperatoré & omnes prelatos,& ſubditos ligare poteſt & ſoluere in terris.24.q.1.c. quodcúque. Infideles etiam cum faciunt contra naturam vel contra leges diuinas,punire poteſt,vt inquit Oldrad. de Lau.conſilio. 21.Faciunt notat per gloſſ.17.q. 4. c. conſtituit.& 28.q.1.c.ſæpe. & per Io.An. in c. Chriſtianos.de hæret. libr.6.& Innocen. c.quod ſuper his. de voto. & Archid. 2. q. 1.c.multi & per Baldum in proœmio decretalium. Papa inſuper condit & corrigit leges Eccleſiæ, & habet poteſtatem ſupra omne ius poſitiuum. Vt in c.propoſuit.de concel.præben. Et breuiter concludendo non eſt diſputandum de eius potentia ac poteſtate. Ipſe enim eſt ſummus inter omnes,qui ſolus habet plenitudinem poteſtatis 2.q.6.c.qui ſe ſcit. Et propter ſuæ dignitatis excellentiam debet oſculari in pede, ſecundum gloſſ. in l.1.C.de dome & protec.lib.12. Vbi etiam dicit prædicta glo. quod in literis ei ſcribimus: *Poſt pedum oſcula beatorum*. Et dicitur Papa à Papæ,quæ eſt interiectio admirátis,quaſi admirabilis in terris,gerens vicem Dei ſecundum glo.in proœmio.Cle. §.hæc ſané.in verbo.Papa:vnde ei dicitur in papaliſta. *Papa ſtupor mundi*. Ei quoque dicitur: *Beatiſſime pater*. Et appellatur ſanctiſſimus.97.di.c.victor.& 11.quæſt.3.cap. penult.

Papa vnde dicatur.

Reſponſio militis.

Tertius ſapiens,qui erat miles dixit: In diuerſis ſcripturis res fortiſſima exercitui comparatur: vnde de beata Virgine Maria dicitur.Cantic.6. *quod terribilis eſt dæmonibus, vt caſtrorum acies ordinata*. In multis quoque hiſtorijs patet, quod exercitus multos reges & Imperatores, Summoſq; Pontifices,& erexit & deiecit. Vnde Romani totum ſibi orbem armata manu ſubdidere. De quo loquens Vegetius lib.1. de re milit.c.1.ait: *Nulla alia re videmus populum Romanum orbem ſubiugaſſe terrarum, niſi armorum exercitio, ac diſciplina caſtrorum, vſuque militiæ*. De excellentia etiam artis bellicę inquit Iuuenalis lib.vl.ſatyra ſi.

Quis numerare queat fælicis præmia Gallæ
Militiæ? nam ſi ſubeantur proſpera caſtra,
Quiſquis fortis erit, ſit fæliciſſimus idem.

Reſponſio philoſophi ad dubiũ

Qvartus ſapiens,qui erat philoſophus naturalis, dixit. Natura videtur mihi omnium fortiſſima, quam mille leges corrumpere poſſunt.Inſtit. de legit.agn. tu.in fin.& l.iura.ſanguinis ff. de reg.iur. Imo nulla lex poteſt tollere ea quæ continent æquitatem naturalem. l. eas obligationes.ff.de capi.dimi. Ideo licet leges prohibeant ſpurijs filijs, qui de adulterio,vel inceſtu,aut aliter damnato coitu naſcuntur,aliquid à parentibus legari, vt in authen licet. C. de naturali lib. Et in §. primum quidem,in authen.qui mo.na.effi.legi co1.6.Et in authen. ex complexu.C. de inceſtis nupt. Natura tamen cum iure Canonico prævalet,vt eis ratione aliméntorum legare poſſint parentes, vt in c. cũ haberet. de eo qui duxit in matri. quam pollu.per adul.Et dicit Cynus in l.non omni titulo.C.de admi.tu.& Ioan.de Imo. in l.Lucius.la.2.§.1.ff. de leg.2. quod etiam poſſunt dotare filias ſpurias, quod limitandum eſt dummodo non fiat in nimia quantitate in fraudem legis.Ratio autem quare hæc fieri poſſunt, eſt quia naturalis ſtimulus parentes ad liberorum ſuorum educationem inducit. l. vnica.§. ſed nec. C. de rei vxo.acti.& l.1.§.ius naturale. ff. de iuſti. & iur. & Inſti. de iure naturali. gen. & ci.in prin.& c.ius naturale.1.di.Et idem inquit Tullius in 1.de Offic. Refert etiam Plutarchus, quod Dionyſius Tyránus matri,quę ætate confecta volebat nubere ait. *Ciuitatis legibus vim poſſe inferri, naturæ autem haud poſſe*. Natura ergo vincit omnia,nec vinci poteſt etiam à conſuetudine,quia vt habetur 2.Ethi. *Si aliquid violenter moueatur contra naturam, nunquam tamen aſſueſcet ſic moueri*. Ex quibus videtur naturam omnibus eſſe fortiorem, cum naturalia ſint immutabilia.§.ſed naturalia. Inſti. di iure

iure na. gen. & ci. Ad hoc autem adduci poteſt exemplum Aſculani poetæ. Nam cum Dantes teneret opinionem, quod ars vincit naturam, & hoc probaret exemplo cuiuſdam Catti, qui arte inſtructus ante eum tenebat lumen, quando ſtudebat, vel comedebat, Poeta Aſculanus in quadam ſcatula portauit duos mores, quos ante Cattum dimiſit: at ille proiecto in terrã candelabro, naturam ſequens poſt mures cœpit currere. Sicque natura artem ſuperauit.

Reſponſio Metaphyſ.

QVintus ſapiens, qui erat Metaphyſicus, dixit: Scientia mihi videtur eſſe omnium potentiſſima, quæ & Reges & Pontifices coronauit & exaltauit. De qua inquit Caſſiodorus lib. 10. epiſtolarum, epiſt. 3. *Eruditio litterarum vitam laudabilem, & eximiam reddit, ac ornatam. Inde prudens inuenit, vnde ſapientior fiat. Ibi bellator reperit, vnde animi virtutem reparet. Inde princeps accipit, quemadmodum ſub æqualitate componat: nec aliqua in mundo poteſt eſſe fortuna, quam litterarum non augeat glorioſa notitia*, hæc ille. Iuriſtæ autem dicunt, quod ſciẽtia facit homines nobiliſſimos, l. prouidendum. C. de poſtula. Ariſt. quoque in tractatu de bona fortuna, c. 2. ait: *Nihil melius eſt ſcientia & intellectu, niſi Deus.* Scientia enim eſt illa per quam Catholica fides defenſatur: vnde legitur, quod cũ Magiſter ſententiarum zelo humilitatis feciſſet ſe ſeruum & cuſtodem porcorum cuiuſdam Abbatis, Accidit, vt dum fieret diſputatio ſolemnis inter fideles & hæreticos, & cępiſſent ſuccumbere fideles, ille incognitus cœpit ſubtiliter diſputare. Cum ergo omnes confudiſſet, dixit vnus hæreticorum. Certe vel tu es diabolus, aut Petrus Lombardus. Cui ille ait. Non ſum diabolus, ſed Petrus Lombardus. Concluditur ita, inquit iſte Metaphyſicus, quod ſcientia eſt excellentiſſima, & omnibus præualet. De qua ſapientia loquens Salomon, Prouerb. 3. ait. *Beatus homo qui inuenit ſapientiam. Melior eſt enim acquiſitio ſapientiæ, negotiatione argenti & auri puriſſimi. Fructus eius precioſior eſt cunctis opibus. Et omnia quæ deſiderantur, huic non valent com[illegible]rari. Longitudo dierum in dextera ſapientiæ, & in ſiniſtra illius diuitiæ gloria. Viæ ſapientiæ, viæ [illegible]ulchræ, & omnes ſemitæ illius pacificæ. Gloriam ſa[illegible]ientes poſſidebunt.* Et 4. eiuſdem libri iter[illegible] dicit. *Dilige ſapientiam, & ſeruabit te: glor[illegible]beris enim à ſapientia, cum eam fueris amplexatu[illegible] dabitque capiti tuo augmentum gratiarum, coron[illegible]clyta proteget te.*

Reſponſio Hiſtoriographi ad dubium.

SExtus ſapiens, qui erat Hiſtoriographus, dixit. Ambitio mihi videtur omnium fortiſſima, quæ Imperatores ac Pontifices, Milites & Philoſophos naturales àc ſapientes quoſque inquietat, totumque orbem conturbat. Quid enim mouit Nabuchodonoſor contra tot populos bella aſſumere, niſi vt omnem terram ſuo ſubiugaret Imperio? Iudith 1. Quid impulit Alexandrum Magnum, vt aduerſus tot Reges inſurgeret, niſi vt ſileret omnis terra in conſpectu eius, & omnes Reges & Tyranni fierent ei in tributum, primi Machab. 1. Quid induxit Pompeium Magnum contra Cæſarem, & ipſum Cæſarem contra Pompeium ſocerum ſuum & contra patriam, niſi quia vnus nolebat altero inferior videri? Iuxta illud. Lucani in 1. *Cæſar ve priorem, Pompeius ve parem.* Quod facit veram eſſe Lucani ſententiam in 1. di. *Nulla fides regni ſocijs, omniſque poteſtas Impatiens conſortis erit.* Nonne ambitio & cupiditas dominandi? Vera eſt enim ſententia Saluſtij in Catilinario di. *Imperij & diuitiarum cauſa bella atque certamina omnia inter mortales ſunt.*

Oratoris reſponſio.

SEptimus ſapiens, qui erat Orator, dixit. *Amicitia mihi videtur eſſe omnium fortiſſima, propter quam inueniuntur aliqui mortem ſubijſſe,* ſicut de diſcipulis Pythagorę legitur. Vnde Salomon Cant. vlt. cap. inquit. *Fortis eſt vt mors dilectio.* De hac etiam loquens Ariſtot. 2. Politicorum ait. *Amicitiam quidem putamus maximum eſſe bonum ciuitatibus.* Et Saluſtius in Iugurtino inquit. *Non exercitus neque theſauri præſidia regni ſunt, ſed veri amici.* Et Tullius in lib. de amicitia dicit. *Ego vobis hortari*

hortari poſſ... a, vt amicitiam omnibus humanis rebus antepo... is. Et idem in 3. lib. de fine bonorum & malorum ait. *Epicurus quidem ita dicit: O... ium rerum quas ad beate viuendum ſapientia comparauit, nihil eſt maius amicitia, nihil iocun... ius.* Et Quintilianus li. 5. declamatio... inquit. *Non reperio, quid in rebus humanis ... genuerit natura præſtantius amicitia.* Et idē ponit Caſſiodorus in lib. de amicitia. c. 3. Ex quibus videtur, quod omnibus præualeat amicitia. De qua loquens Valerius Maximus lib. 4. tit. de amore & dilectione oſtendit, quantum ſit homini neceſſaria di. *Deſerta eſt futura vita hominis, nullius amicitiæ cincta præſidio.* Et auctor Aſtrolabij inquit: *Omnia dona Dei tranſcendit verus amicus.* Et in §. illud. in authen. quibus mod. nat. ef. le. col. 6. dicitur. *Nihil eſt amore vehementius:* Vbi glo. inquit. *Non frater fratri, cum furor ille venit. Ignem ille furor neſcit habere modum.*

Reſponſio Aſtrologi. OCtauus ſapiens, qui erat Aſtrologus dixit. Sicut ponit Ptolomæus Aſtrologus maximus indagator in ſuo centiloquio. *Ex conſtellationibus & planetarum influentiis, ea quæ in mundo accidunt cauſantur.* Et ideo videtur mihi, quod nihil melius aut potentius habere valeat homo, quam quod ſub bonæ influentiæ planeta natus, conſtellationes & influentias cæleſtes ſequi ſtudeat. Fato enim omnia fiunt. Vt inquit Tullius in lib. 1. de diuinatione circa finē. Vnde de potentia fati ait Ouidius 3. de Triſtibus. c. 7. *Ratio fatum vincere nulla valet.* Ideo Lucanus lib. 6. inquit. *Præceps agit omnia fatum: Nec medij dirimunt morbi vitamque necemque.* Et Seneca in lib. tragœd. ait. *Reguntur fatis mortale genus.* Et Iuuenalis lib. 3. Satyra 1. dicit. *Diſtat enim quæ*

Sydera te accipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.
Ventidius quid enim, quid Tullius? an ne aliud quam
Sydus, & occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphos.

Reſponſio cuiuſdam Curialis. NOnus ſapiens, fuit quidam Curialis, dicens. Dicat Aſtrologus quicquid velit, quia ego contrarium per experientiam ſæpe vidi, cognouique maiorem eſſe potentiam fortunæ, quam ſtellarum. Ipſa nanque eſt illa, quæ de toto orbe deriſum facit, & duobus ſub eadem conſtellatione progenitis, vnū in regno triumphare facit, alium vero in miſerabili ſeruitute vſque ad mortem victitare cōſtringit. Inſuper eundem hominem modo vſque ad ſydera proſperitatibus extollit, ſtatimq; vſq; ad inferos calamitatibus proſternit. Et ſic verificatur illa Iuuenal. ſententia. *Si fortuna volet, fies de Conſule Rhetor. Si volet hæc eadem, fies de Rhetore Conſul.* Et Ouid. in lib. de Triſt. ait. *Nempe dat & quodcunq; libet fortuna, rapitque. Irus & eſt ſubito qui modo Craſſus erat.* Propterea fortunam alloquens Horat. in Odis inquit. *Te pauper ambit ſollicita prece ruris colonus, te dominum æquoris, quicunque Bythinia laceſſit pelagus carina, te purpurei metuunt tyranni.* Iuuen. etiam dicit. *Sed nos Te facimus fortuna Deam, cæloque locamus.*

DEcimus ſapiēs, qui erat quidam ciuis nobilis, inquit: Conſuetudo mihi videtur omnium potentiſſima, quę vertit amarum in dulce, & è contra. Ipſam quoq; natura alterare dicitur, vt oſtendit Auerrois Comment. ſup. 3. Phyſ. dicens inter alia, quod aliqui ita ſunt aſſuefacti comedere venenum, vt eſſet eis pro cibo, & in nutrimentum conuerteretur. Ipſa etiam conſuetudo eſt illa, quæ leges & ſtatuta vel cōfirmat, vel infirmat. §. leges. 4. di. & l. de quibus. ff. de legi. Ideo inquit Tull. in Tuſc. quæſt. lib. 2. *Conſuetudinis magna vis eſt.* Oui. in 2. de art. am. demonſtrans potentiā eius di. *Fac tibi conſueſcat, nil conſuetudine maius.*

VNdecimus ſapiens, qui erat quidā ditiſſimus mercator, dixit: *Pecunia mihi videtur omnium potentiſſima.* Inquit enim Sal. Eccl. 10. *Pecuniæ obediunt omnia.* Et in libro de morib. medic. dicitur. *Rex regū nummus, dominus manet & dominatur. Et cuncti Reges ſubijciuntur ei.* Vnde de ipſo dicit poteſt hodie illud. Io. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Nummus honoratur, ſine nūmis* *Reſponſio mercatoris ditiſſimi.*

Digitized by Google

mis nullus amatur. Nummus vbi loquitur, Tullius ipſe tacet. Item videmus, quod bella turbãt quaſdam regiones ſolum, & aliquas gentes tantum aliquo tempore, ſed pecunia extendit vexilla ſua per vniuerſum orbẽ: Nemini parcit, nullũ quieſcere permittit, die noctuque affligit, terram & mare perturbat. Ait enim Plato in Phœdone, *Propter pecuniarum poſſeſſionem vniuerſa bella nobis fiunt*. Et Lucan. lib. 3. inquit. *Certamen mouiſtis opes.*

Reſponſio Religioſi.

DVodecimus ſapiens, qui erat Religioſus, dixit. Religio ſuperat omnia. Vt enim ſcriptum eſt in epiſtola inter claras C. de ſumma Trin. & fid. Cat. *Nihil eſt, quod ita nequeat occaſui ſubiacere, quã vera religio.* Hæc eſt quæ Imperatores & Reges ac Pontifices humiliauit. O quot delicate nutritos, quot bonis tẽporalibus ditiſſimos, quot laſciuijs deditos, in aſperitatem vitę, ſtrictiſſimamque paupertatem atque ſanctimoniam caſtitatis commutauit. Et quæ ſunt cõtraria naturę, in votũ legitur perduxiſſe. De quib. habetur in c. cõtrarij de conſe. di. 5. Non. n. eſt facilis mutatio à ſeculo ad religionẽ, vt dicit Imp. in authẽ. de mona. §. ſancimus col. 1. Qualis ſtupor fuit, videre regẽ Francorũ fieri monachũ ſancti Bernardi, Ludouicumque eiuſdem regni Principem habitum tertij ordinis beati Franciſci aſſumere? Ludouicum inſuper regis Siciliæ primogenitum, fratrũ Minorum ordinem intrare? Et ſic de alijs quamplurimis.

Reſponſio Poetæ.

TErtiuſdecimus ſapiens qui erat Poeta, dixit. Bona fama mihi videtur omnibus rebus præponenda eſſe, quam omnes appetunt, maximè poetæ. Vnde Ouidius in 3. de ar. aman. inquit. *Quid petitur ſacris niſi tantum famã Poetis? Hoc votum noſtri ſumma laboris habet.* Et ibidem iterum dicit. *Sed fama vigilare iuuat: quis noſſet Homerum, Ilias æternũ ſi latuiſſet opus?* Homo enim per bonam famam viuit in æternum vt nota. in §. filij autem. Inſti. de excu. tuto. & ff. ad l. Aquil. l. quã actione. §. ſi quis in colluctatione. Ideo inquit Sapiens. Eccleſiaſtici 41. *Curam habe de bono nomine. Bonum enim nomen permanebit in æuo.* Et Iacobus Beneuentanus ſui libri c. 2. ait. *Ille beatus erit, cui bona fama viget.*

Reſponſio Medici.

QVartuſdecimus ſapiens, qui erat Medicus, inquit. Sanitas mihi videtur omnibus humanis rebus dignior ac precioſior eſſe, pro qua recuperanda, & Imperator Imperium, & Papa Papatum, & diuites diuitias, & docti ſcientiam, & milites artem bellicam, omneſque mundi delitias derelinquerent. Vt enim inquit Philoſophus 1. Ethic. c. 4. *Deſiderabiliſſimum eſt ſanum eſſe.* Et lib. eiuſdem operis. c. 31. iterum dicit. *Viro ſanum eſſe optimum eſt, vt nobis videtur.* Quid enim prodeſt homini habere omnia mundi Imperia, ſi infirmitate afflictus in eis cõſolari & gaudere non poteſt? Ideo inquit Eccleſiaſticus 30. c. *Non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis.* Qua ex re ait Iuuenalis lib. 5. ſatyra. 1. *Orandum eſt vt ſit mens ſana in corpore ſano.* Et Cato in ſuis documentis, hortatur. di. *Corporis auxilium medico committe fideli. Sit tibi præcipue, quod primum eſt cura ſalutis.*

Reſponſio Imperatricis.

HOrum autem ſapientum dicta audiẽs Imperatrix, & ipſa quintodecimo loco allocuta eſt dicens. Quia vidi verificatam eſſe ſententiam Horatij lib. 2. epiſtolarum, epiſtola 1. qui inquit. *Quod medicorum eſt, Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.* Ideo ego quoque meam volo aperire opinionem. Videtur itaque mihi, quod mulier ſit omnium fortiſſima. Vt enim in multis hiſtorijs legitur, ſuperauit Imperatores, Regeſque & exercitus magnos. Multos quoque homines ſanctos ac ſapientes deuicit. Inter quos fuit Salmon, Dauid & Sampſon. Ideo de muliere dicitur. Prou. 7. *Multos vulneratos deiecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea.*

Reſponſio Theologi ad dubium in principio quæſitum.

AVditis ergo prædictis ſapientum ſententijs Imperator mirifice delectatus eſt, & cupiens certus fieri de propoſita quæſtione, quęnã opinio pręualeret, interrogauit quendã Theologũ in omnibus diuinis ſcripturis eruditiſſimũ, vt xvj. loco ſuã ſentẽtiã proferret. Qui humiliter incipiẽs dixit. Nos habem⁹ in diuinis ſcriptu-

ris, ſecundi Eſdræ.3.cap. hanc quæſtionem ventilatam: Vbi dicitur quod cum Darius Rex Perſarum feciſſet cœnam magnam magiſtratibus ſuis centum viginti ſeptē prouinciarum, & poſt cœnam obdormiſſet, tres iuuenes, qui cuſtodiebant corpus regis, quorum vnus erat Zorobabel Iudæus, dixerunt ad inuicem. Dicamus vnuſquiſque ſermonem, quæ res præcellit; & qui vicerit, dabit ei rex dona, magna purpura veſtiri, & in auro bibere, & ſupe aurum dormire, & ſuper currum aureum incedere, & torquem auream circa collum portare, & ſecundo poſt regem ſedebit, & cognatus Darij propter ſapiētiam ſuam vocabitur. Scripſit ergo vnus: Forte eſt vinum. Alius; fortior eſt rex. Sed Zorobabel ſcripſit. Fortiores ſunt mulieres: Super omnia autem vincit veritas. Et poſuerunt ſcripta ſub ceruicali regis. Cū igitur euigilaſſet rex, & ſcripta legiſſet, congregauit omnes ſapientes regni ſui, vt ſciret quid præcelleret. Et laudauit primus vinum, oſtendens quomodo præualet omnibus, qui bibunt illud, quorum ſeducit mentem, & vanam eam facit, omnemque mentem tam Regum quam aliorum quorumcunque conuertit in ſecuritatem & iocunditatem, & non meminit omnem triſtitiam vel debitum, & omnia præcordia facit honeſta. Et non timet ebrius Regem vel magiſtratum, & omnia per talenta loquitur. Et non meminit cū biberit, amicitię, nec fraternitatis, ſed ſumit gladium, & cum vino reſurrexerit, non meminit quæ geſſit, hæc ille.

Secundus autem vt habetur in ſequenti c. cœpit loqui de fortitudine regis qui terram & mare obtinet, & omnia quæ in eis ſunt, ad cuius præceptum omnes tremunt, eique per omnia obediunt, illique tributa afferunt. Qui ſi dixerit, occidite, occidunt, ipſeque ſolus nemini ſubiectus, in delitijs viuens, quodcunque ſibi libuerit, facit.

Tertius vero ſ. Zorobabel dixit mulieres præcellere, quæ genuerunt reges & omnes populos & educauerunt eos qui plantauerunt vineas, ex quibus vinū fit, & ipſę faciunt ſtolas omnium hominum, & non poſſunt homines ab eis ſeparari, & eis quæcunque precioſa largiuntur, aurum, ſcilicet, & gemmas, relinquitque homo patrem & matrem, & vxori ſuæ adhæret, eamque plus quam patrē, aut matrem diligit: multis quoque vitæ periculis propter mulieres homo ſe ſubijcit. Et multi dementes facti ſunt, & ſerui propter eas. Et multi propter mulieres occiſi ſunt. Licet ergo magnus ſit rex, videbam tamen, inquit Zorobabel, Apemem filiam Beracis concubinam regis, ſedentem iuxta regem ad dexteram, & auferentem Diadema de capite eius, & imponentem ſibi, & palmis cædebat regē de ſiniſtra manu. Et ſuper hoc aperto ore intuebatur eam. Et ſi arriſerit, ei arridet, & ſi indignata fuerit, ei blanditur, donec reconcilietur illi in gratiam Fortiores ergo ſunt mulieres. Ad hæc autem verba Zorobabel rex & pupurati intuebantur ſe mutuo. Sed poſtea cæpit loqui de veritate dicens: Magna tamen eſt veritas, & fortior præ omnibus. Omnis enim terra veritatem inuocat, cælum etiam ipſam benedicit, & omnia tremunt eam, & non eſt cum ea quicquam iniquum. Iniquus Rex, iniquæ mulieres, & iniqui omnes filij hominum, & iniqua omnia illorum opera, ſi non eſt in ipſis veritas: veritas autem manet, & inualeſcit in æternum, & viuit, & obtinet in ſecula ſeculorum, nec eſt apud eam accipere perſonas, ſed quæ iuſta ſunt facit omnibus, & non eſt in iudicio eius quid iniquum. Ipſa eſt fortitudo regum, & poteſtas & maieſtas omnium eorum. Benedictus Deus veritatis. Et deſijt loquendo. Et omnes populi clamauerunt & dixerunt. Magna eſt veritas, & præualet. Et ſurrexit Rex, & oſculatus eſt eum, & ait. Quia omnibus inuentus es ſapientior, proximus mihi ſedebis, & cognatus meus vocabe-

Digitized by Google

caberis. Dedit ergo ei Dona plurima, & permiſit ei quod aſcenderet in Hieruſalem cum magno comitatu ad reædificandam ciuitatem ac templum, tribuens neceſſaria.

SEd hic ſciendum eſt ſecundum Thom. in 12. ſuo quolibet. q. 21. quod licet iſta non ſint comparabilia, quia non ſunt eiuſdem generis; quia tamen in hoc conueniunt quod habent mutare cor hominis, aliqualiter comparari poſſunt. Vinum immutat vires corporales. Mulier vires ſenſitiuas: In practicis magnam poteſtatē habet rex. In ſpeculatiuis vero potiſſima eſt veritas. Quia igitur vires corporales ſubijciuntur animalibus, & animales intellectualibus, practicæ quoque ſpeculatiuis; Ideo ſimplex veritas eſt dignior & excellentior ac fortior. Spiritualiter autem & moraliter per iſtorum iuuenum dicta intelligimus diuerſas opiniones de beatitudine, quas Boetius ponit. in 3. de conſo. & Ariſt. 1. Ethi. Nam per vinum quod fumoſitates ad cerebrum mittit, repræſentatur vana gloria illorum, qui de fortitudine corporis, aut formoſitate vel de nobilitate generis, multaque ſcientia, ſeu de honoribus ac diuitijs ſuperbientes, in illis beatitudinem eſſe dicunt, quæ eſſe non poteſt.

Beatitudo non poteſt eſſe in bonis corporalibus.

ET primo in corporalibus bonis: quia beatitudo eſt vltimus finis vt inquit Ariſtot. 1. Ethic. Bona autem corporalia non ſunt vltima; quia ordinantur ad bona animæ, ſicut ad finem, vt oſtendunt Theologi in 3. di. 28. Ergo in eis non eſt beatitudo. Quia cum ſemper id melius ſit, ad quod alia ordinantur, vt ait Philoſophus in lib. de bona fortuna, neceſſe eſt fælicitatem, quæ vt inquit Ariſtot. 1. Ethic. *eſt optimum, pulcherrimum ac delectabiliſſimum bonum,* propter ſeipſam deſiderari, & non propter alia, vt ibidem Ariſto. concludit. Et non ad alia referri, ſed omnia alia ad ipſam, vt declarat Auguſt. in epiſtola ad Dioſcorum. Item ſecundum beatitudinem hoc excedit omnia alia animalia, quia ipſe ſolus eſt beatitudinis capax, vt pulchre probat Lactantius in 3. diui. inſti. & etiam habetur in 2. ſen. di. 1. Cum igitur ſecundum bona corporis homo à multis animalibus ſuperetur, vt declarat Ariſto. in lib. de animalibus, ſicut ab elephante in vitæ diuturnitate, à leone in fortitudine, à ceruo in velocitate, ab anſere in auditu, à balena in magnitudine, à cane in odoratu, ab aquila in viſu, & ſic de alijs: Ergo animalia multa eſſent hominibus beatiora, ſi in corporalibus eſſet beatitudo, quod eſt impoſſibile. Ideo Seneca ad Lucillum inquit. *Si magnus es, & arbores; ſi fortis es, & leones; ſi pulcher es, & pauones; ſi velox es, & lepores.* Ex quo cōcluditur quod in corporalibus potentijs non eſt felicitas. Et hoc etiam probatur alio modo ſic. Fælicitas eſt perpetua, vt oſtendit Aug. 22. de ciuit. Dei. Fortitudo autem & vigor corporis tandem deficit, iuxta illud. Ouidij in lib. 2. de Ponto. *Omnia deficiunt, tamen animus omnia vincit.* Ergo &c. Non etiam eſſe poteſt felicitas in formoſitate corporali, Virgilius. 5. Aene. ait. *Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus.* Dicitur enim Prouer. vlt. *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo.* Probatur autem hæc veritas ſic. Felicitas non poteſt ſtare cum peccato. Omnis enim peccator eſt infælix, quo nihil infælicius vt inquit Aug. 33 q. 1. c. paratus. Similiter beatitudo non poteſt eſſe cauſa peccati, ſicut nec Deus, qui eſt vera felicitas vt oſtendit Augu. in lib. 83. quæſtionū. Sed formoſitas eſt cauſa ſuperbiæ, quia plerumque formoſi ſunt ſuperbi, iuxta illud Ouidij 1. de Faſtis: *Faſtus ineſt pulchris ſequiturque ſuperbia formam.* Et Pamphilus poeta ſui lib. c. 2. dicit. *Concipit ingentes animos fiducia formæ. Inque modum dominam non ſinit eſſe ſuam.* Item cauſa luxuriæ, iuxta illud Iuuenalis lib. 4. *Rara eſt concordia formæ, Atq; pudicitiæ.* & Ouid. in epiſtolis inquit. *Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.* Item formoſitas eſt cauſa inuidiæ. Vnde 9. Methamo. inquit Ouidius. *Cupit formoſa videri: Et ſi qua eſt illic formoſior, inuidet illi.* Ergo, &c. Item pul-

Alio modo idem probatur.

pulchritudo amittitur iuxta illud Ouidij de medicamine faciei. *Formam populabitur ætas: Et placidus rugis vultus aratus erit.* Et idem in 2. de arte amandi ait.

Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos,
Fit minor, & ſpacio carpitur ipſa ſuo.
Nec ſemper violæ, nec ſemper lilia florent:
Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.
Et tibi iam venient cani formoſa capilli:
Iam venient rugæ quæ tibi corpus arent.

Et in 3. Triſtibus iterum canit.

Iſta decens facies longis vitiabitur annis.
Rugaque in antiqua fronte ſenilis erit.
Cumque aliquis dicet: fuit hæc formoſa, dolebis,
Et ſpeculum mendax eſſe querêre tuum.

Et Scalpurius in Bucolicis ait.

Non hæc ſemper eris, perdunt & gramina flores, &c.

Ex quibus patet quod in formoſitate corporis non poteſt eſſe fælicitas.

[Fælicitatem in nobilitate non conſiſtere oſtendit.]

NOn etiam nobilitate generis. Sicut putant aliqui ſe extollentes de ſanguinis nobilitate, de quibus dicitur Oſe. 9. *Gloria eorum à partu & conceptu:* vera eſt enim ſententia Vlyſsis quam dixit contra Aiacem, in oratione facta pro habendis armis Achillis, vt refert Ouidius in 13. Metap. dicens. *Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipſi, Vix ea noſtra voco.* Et in 1. de Ponto idem poeta inquit: *Non cenſus, nec clarum nomen auorum; Sed probitas magnum ingenuúmque facit.* Et Seneca in li tragæ. ait: *qui genus laudat ſuum aliena laudatur.* Ideo noſter Iuuenalis lib. 3. ſatyra 2 canit.

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Maiorum, & ſtantes in curribus Aemilianos?
Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atque vnica virtus.
Vſque adeo miſerum eſt alienæ incumbere famæ.
Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Aeacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas.
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Quidam tamen gloriantur de nobilitate, cum ſint ignobiles, quibus dici poteſt illud Iuuenalis vbi ſupra. *Maiorum primus quiſquis fuit ille tuorum, Aut paſtor fuit, aut id quod dicere nolo.* Quanto autem maiores alicuius fuerunt nobiliores, tanto maius eſt vituperium ei qui ab eis deſcendens, per vitium ſe viliſſimum facit, vt inquit Iuuenalis vbi ſupra. Et fuit ſententia Gaij Marij, prout refert Saluſtius in Iugurtino. Vnde Claudianus inquit. *Degenerant homines vitijs fiuntque minores.* Non igitur generis ſed virtutum nobilitas, gratum Deo facit & idoneum ſeruitorem c. venerabilis de præben. & dig. Hæc eſt enim indubita nobilitas, quæ moribus comprobatur, vt inquit Caſſiodorus in epiſtolis. Et Hieron. ad Celantium ait. *Vera nobilitas eſt clarum eſſe virtutibus.* Non poteſt igitur eſſe beatitudo in nobilitate ſanguinis, quam & multi ſceleratiſſimi peccatores habent, qui in eo ſtatu ſunt beatitudinis incapaces. Vñ Iuuenalis li. 1. ſatyra. 4. ait. *Nemo malus fœlix.* Beatitudo enim eſt præmium virtutis, vt ait Ariſtot. 1. Ethic. qui etiam ibidem inquit: quod felix eſt ſine vituperio, quod non eſſet ſi habebat in ſe vicium, quod eſt vituperabile ſecundum Philoſophum lib. 1. magnorum moraliū. Nullus ergo debet gloriari de generis nobilitate, nec ſuper alios extolli, ſe propter eam reputans alijs meliorem. Inquit enim Boetius 3 de conſo. c. 12. *Omne hominum genus in terris ſimili conſurgit ab ortu.* [Quid genus & proauos ſtrepitas? ſi primordia noſtra, Auctoremque Deum ſpectes, nullus degener extat Ni vicijs peiora fouens proprium deſerat ortum.] hęc ille.

Digitized by Google

ille. Solam ergo illam nobilitatem appetere atque æſtimare debemus de qua inquit Ouidius in libro de vetulis.

Nobilitas hominis mens & deitatis imago,
Nobilitas hominis virtutum clara propago:
Nobilitas hominis humilem releuare iacentem:
Nobilitas hominis mentem frenare furentem.
Nobilitas hominis niſi turpia nulla timere:
Nobilitas hominis terrenas temnere dotes:
Nobilitas hominis cæleſtia capere regna.

Iſti tamen verſus dicuntur non fuiſſe Ouidij, ſed alterius poetæ. Et Gualterius de Caſtilione lib. 1. ait: *Nobilitas ſola eſt, animum quæ moribus ornet.*

Fælicitas non poteſt conſiſtere in mundana ſcientia, quod probatur multipliciter.

IN multa etiam ſcientia huius mundi non poteſt eſſe fælicitas quod probatur multipliciter. Primo: per illud non poteſt quis effici beatus, per quod efficitur melancholicus & ſubditus multis laboribus, quia vbi eſt fælicitas, ibi oportet quod ſit ſumma iucunditas ſine aliqua afflictione vt declarat Boetius 3. de conſo. Sed ſcientia facit hominem melancholicum, & cum labore affligit, quia vt ait Ariſtot. in lib. problematum parte 30. *Omnes excellentes viri ſecundum phyſicam, aut politicam, aut poeſim, aut artes videntur melancholici eſſe.* Salomon quoque Eccl. 1. inquit: *Qui addit ſcientiam, addit & laborem.* Ergo in ſcientia non eſt felicitas. Secundo ſic arguitur: Illud non poteſt aliquem facere beatum, quod ab eo perfecte poſſideri non poteſt, quia nemo eſt beatus donec ei aliquid de beatitudine deeſt, vt oſtendit Boetius 3. de conſo. & Aug. lib. de vera Innocentia dicit: *Beatus non eſt niſi qui habet omnia quæ vult.* Sed ſcientia non pōt in hoc mundo ab aliquo perfecte haberi, quia verum eſt illud Lactantij in lib. de ira Dei dicentis: *Mercurij Triſmegiſti extat illa famoſa ſententia.* ſcili. *Minor pars eorum quæ ſcimus eſt minima pars eorũ quæ ignoramus.* Ergo in mũdana ſcientia nõ eſt felicitas. Tertio ſic: In eo non poteſt eſſe beatitudo quod tam à malis quam à bonis percipi poteſt, vt declarat Aug. 22. de ciu. Dei, vbi oſtendit quod beatitudo ſolum à bonis poteſt poſſideri; ſed ſcientiã mundi tam mali quam boni habent. Imo multi mali ſunt ſcientifici etiam ſcientia diuina, iuxta illud Marti. vndique ſuſcepto. c. 3. *Sunt homines ſed non bene de virtute loquentes.* Et multi ſunt de quib⁹ dicitur; Hiere. 4. c. *Sapientes ſunt vt faciant mala, bene autem facere neſciunt.* Ergo non eſt fælicitas in ſcientia, quia cum beatitudo ſit ens per ſe bonum, nõ compatitur ſecum aliquod malum Tho. 2. 2. q. 2. Si enim eſſet beatitudo in ipſa ſcientia, quæ ſuperbire facit, dicente Apoſtolo 1. ad Cor. 8. *Scientia inflat*, ſequeretur quod diabolus eſſet omnibus hominibus beatior, quia eſt ſapientior, & doctior. Vt enim inquit Iſido. in 8. Ety. diabolus dicitur dæmon, à ſcientia, quia dæmon Græce, idem eſt quod ſapiens Latine, vt etiam inquit gloſſ. in ca. firmiter de ſumma Trini. & fi. Ca. in verbo diabolus. Quarto ſic arguitur: propter illud non fit homo fælix, quo adepto efficitur ſtultus, quia ad fælicitatẽ requiritur ſumma ſapientia, & perfectio intellect⁹, ſecundum philoſophum 1. & 10. Ethi. & 1. Meta. Sed Hie. 51. dicitur. *Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia ſua*, & Seneca li. de trãquillitate animi ait: *Nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuit.* Videmus quoque ꝙ aliqui habent magnã ſcientiã, qui tamen nõ habent naturale pro duob. diebus vel horis in hebdomada. Et ideo cõmuniter dicitur, quod non omnes ſcientes literas ſunt ſapientes. Vnde de quodam homine docto, ſed ſine naturali dicebat quidam *Iſte habet multum accidentale, ſed naturale minus quã cucumer.* Et alius dicebat: *Iſte multũ ſtuduit in li. de paruis naturalib⁹.* Ergo &c. Quinto arguitur ſic. Propter illud nõ pōt fieri aliquis beatus, cũ quo pōt ad æternam deſcẽdere damnationem, & infælicitatem. Aliter ſequeretur, cũ fælicitas ſit ſtatus æternus vt inquit Aug. 22. de ciu. Dei quod in eodẽ

Digitized by Google

eodẽ tẽpore quis poſſet eſſe fælix & infælix. Quod eſt impoſſibile, quia duo cõtraria non poſſunt concurrere in eodem ſubiecto 2. Topicorum & 2. Perie. Sed cum multa ſcientia poteſt quis deſcendere ad infernum. ergo ſcientia non facit aliquẽ fælicem vel beatum: Conſequentia patet, & minor probatur per ea quæ habentur in legenda beati Augu. vbi dicitur quod cum Pontianus ex Aphrica veniens narraſſet vitam & miracula illius magni Antonij, exclamauit beatus Aug. aſpiciẽdo Allipium ſocium ſuum & dixit: *Surgũt indocti, rapiunt cœlum, & nos cum noſtris doctrinis demergimur in profundum.*

Fælicitatẽ nec in mundanis honoribus conſiſtere probatur.

IN honoribus etiam mundanis non poteſt eſſe beatitudo: quod ſic probatur. Nemo vitioſus & ſine virtute poteſt beatitudinem conſequi, quia ſola virtus eſt ars perueniendi ad finem, id eſt fælicitatem, ſecundum Augu. in lib. ſolilo. Sed multi vitioſi, & ſine virtute habent honores. Ergo &c. Imo tales ſunt miſeri, & infelices, quia ipſos honores indebite vſurpant, vel retinent. *Malus enim honore non eſt dignus.* 4. Ethic. Item vt inquit philoſophus in primo Ethi. *Beatitudo eſt in illo qui eſt beatus*, honor autem, ſecundum eundem ibi, non eſt in honorato, ſed in honorante, in cuius arbitrio eſt honorem exhibere vel non, ergo in honoribus ſummum bonum non cõſiſtit. Et hæc ratio eſt philoſophi vbi ſupra. Præterea in eo non poteſt eſſe fælicitas, quo habito homo ſubiacet multis laboribus & periculis atque inſidijs. Quia beatitudo eſt ſtatus quietiſſimus ſine vllo labore atque timore ac periculo, vt declarat beatus Auguſtinus 22. de ciui. Dei. Sed habitis honoribus huius ſeculi ſtatim homo ſubijcitur multis laboribus, inquit Martialis vbi ſupra ca. ſecundo: *Quæris omni magnum, dum magnum quæris honorem.* Et idem c. 3. ait: *Solicitudo grauis quiſque paratus honor.* De inſidijs autem ac periculis dicit Iſidorus ſecundo ſoliloquiorum, c. 52. *Citius patet inſidijs glorioſus: gloria enim inuidiam parit. Inuidia vero pericula generat*, hæc ille. Præterea illud non poteſt beatificare hominem, quod non eſt ſtabile, quia *fælicitas eſt bonum ſtabiliſſimum*. Vt ait Ariſtoteles. 10. Ethicorum. Sed honores mundi non ſunt ſtabiles, quia hodie dantur vni, & cras ab eo auferuntur & dantur alteri, vnde verificabitur illud Prouerbiorum. 14. *Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.* Sicut eñ ille qui de diuitijs & dignitatibus ſomniat, quanto magis gaudet in ſomno cum ſe huiuſmodi habere putat, tanto plus triſtatur cum euigilans ſe prædictis carentem videt. De quibus ad modicum in ſomnis lętitiã habuit. Ita homo qui in proſperitatibus & dignitatibus fuit, cum illas amittit, valde contriſtatur, quia eas per modicũ temporis, & quaſi in ſomnis tenuit, quia omne mundanum gaudium quaſi ſomnium tranſit. Item homo ſemper ſtat in timore illos amittendi. Imo de altitudine honoris ſæpe cadit in magnam ignominiam vituperationis, iuxta illud Martialis vbi ſupra capitulo ſecundo: *Altior aſcenſus grauior plerumque ruina.* Et Maximianus ait: *Et grauius ſummo culmine celſa ruunt.* Et Claudianus libro primo in Ruffinum dicit: *Tolluntur in altum, Vt lapſu graniore cadant.* Et Horatius in epiſtolis inquit: *Quem res plus nimio delectauere ſecundæ, Mutatæ quatiunt.* Ergo in eis non poteſt eſſe fælicitas: Maxime quia honores mundani nõ ſunt veri honores, quod patet in morte, & poſt mortem. Nam in morte deducunt ad ſuppedationem, quia illi qui alios ſuppedabant, tandem ab alijs ſuppedabuntur, quando ſcilicet tranſeuntes homines, & beſtiæ ac ſerpentes ſuper eorum foueam gradientur. Eccleſiaſ. 10. *Cum morietur homo, hæreditabit ſerpentes, vermes ac beſtias.* Poſt mortem vero deducuntur ad laci infernalis profunditatem Iſaiæ 14. *Ad infernum detraheris in profundum laci.* Item honores inducunt homini tria mala. Primo obliuionem beneficiorum receptorum, ſicut patuit, Gen. 41. in pincerna Pharaonis, qui ſuccedentibus ſibi proſperis oblitus eſt Ioſeph interpretis ſui. Secundo inducũt

Honores mundani tria mala hominibus inducunt.

elatio-

elationem. Vnde Gregorius ait: *Plerumque ſi ad regiminis culmen quis eruperit, in elatione͂ protinus commutatur.* Sicut Saul qui indignum ſe conſiderans regno prius fugerat, ſed mox vt ipſi⁹ regni gubernacula ſuſcepit, intumuit. Tertio inducunt in compaſſionem, quia magnates parum vt plurimum ſunt pauperibus compatientes. Vnde Amos 6. dicitur: *Optimates capita populorũ ingredientes pompatice domum Domini, nihil compatiebantur ſuper contritione Dominus Ioſeph.* Ex prædictis ergo poſſumus etiam arguere ſic: *Beatitudine non poteſt quis male vti*, ſecundum Auguſtinum 22. de ciuitate Dei, Sed honoribus ſæpe homines male vtuntur: Ergo, &c. Item illud beatum nõ facit, quod peiorem reddit plerunque hominem: dicente Ariſtotele in ſecundo magnorum moralium: *Honor magnus factum peiores facit.* Ergo, &c. O igitur magnas, qui ſtas in altitudine dignitatis, ſcias quod tanto maiores in Inferno patieris pœnas, quanto maiores in hoc ſeculo habueris dignitates, ſi propter illas ſuperbieris. *Potẽs enim potenter tormenta patietur.* Sap. 6. tranſumptiuè in cap. illud 8. quæſt prima. Scias etiam quod tibi deficit vnus clauus ſolus, quo teneas rotã fortunæ, ne te in profundum proijciat. Ideo inquit Gualfredus in poetria c. 30.

Sub meliore ſtatu ſemper peiora caueto.
Nulla fides rerum, ſequitur poſt mella venenum:
Et claudit nox atra diem, nebulæque ſerenum.
Cum ſoleant homini fœliciter omnia verti,
Maiori leuitate ſolent aduerſa reuerti.

Omnis ergo potentatus vita breuis, Eccleſiaſtic. 10. ideo fœlicitas in eo eſſe non poteſt.

Fœlicitatẽ nõ poſſe eſſe in bonis aut conſolationibus temporalibus probatur

QVod autem in omnib. bonis temporalibus, & cõſolationibus ſeculi non poſſit eſſe fœlicitas, quia non durant in æternum, & non poſſunt ſatiare appetitum noſtrum, quę duo requirũtur ad beatitudinem, & diffuſe probaui ſupra in ſermone ſecundo, feriæ poſt Paſcha, parte tertia. Tamen quod diuitiæ non faciant hominem fœlicem etiam hic, probo ſic arguendo: In eo non poteſt eſſe fœlicitas, quod eſt impedimentum ſapientiæ & virtutis, per quam acquiritur ipſa fœlicitas, quia illud impediens virtutem, & illi contrarians, eſſet malum ſecundo Ethicor. *Beatitudo autem eſt ſummum bonum*, vt inquit Boetius tertio de conſola. Sed diuitiæ plerunq; impediunt virtutem, dicente Hieronym. contra Iouinianum: *Leguntur plurimi philoſophorum diuitias non tantum contempſiſſe, ſed etiam abieciſſe, quaſi impedimentum ſapientiæ & virtutis. Fecit hoc Socrates, quem omnium philoſophorum ſectæ tãquam ſapientiæ & virtutis vnicum fontem venerantur.* Ergo in ipſis diuitijs eſſe fœlicitas nõ poteſt. *nec etiam in diuitijs.* Item inquit Ariſtot. 1. Ethicor. *fœlicitas eſt vltimus finis humanæ naturæ*, & quòd diuitiæ nõ ſunt vltimum bonum, quod quæritur. Et ibidem ait, quod acquiſitio, & amiſſio diuitiarum ſubiacet fortunæ, & ideo in eis nõ eſt beatitudo. Et maximè quia in morte ducunt hominem ad ſummam paupertatem, & denudationem, vt habetur Iob vigeſimoſeptimo. Poſt mortem vero ad extremam inopiam, ſicut patuit de illo diuite de quo habetur, Luc. decimoſexto, quod ad tantã penuriam deuenit, quod vnam ſolam aquę guttam habere non potuit. De quibus etiam dicit Seneca ad Lucil. libr. 2. epiſtolarum epiſtola ſecunda: *Diuitiæ inflant animos, ſuperbiam pariunt, & inuidiam contrahũt*, & ideo non poſſunt propriè appellari bona, quia vt habetur in l. bonorum. ff. de verbo. ſi. [Bona ex eo dicuntur, quod beant. i. beatos faciãt] Diuitiæ autẽ excruciant. vnde Senec. ad Lucil. ait: *Maiori tormento pecunia poſſidetur quam quæritur.* Et Ariſtotel. 1. Ethicor. inquit: *Multis contingunt detrimenta ex diuitijs, & quidam perierunt propter illas.* Licet ergo diuitiæ inquantum ſunt creatæ à Deo, appellentur bonæ, tamen propter eas non poteſt dici homo fœlix. Vnde Auguſtin. in primo ſermone de innocentibus dicit: *Eſto bonus qui habes bona, bone ſunt diuitiæ, bonum eſt aurum, bonum eſt argẽtum, bone familiæ, bone poſſeſſiones, omnia iſta*

bona ſunt, ſed vnde facias bonum, non quæ te faciant bonum, hæc ille. Seneca autem contra diuitias loquens ad Lucil. ait in quadam epiſtola: *Diues quem tu fœlicem cunctis admirantibus credis, ſæpe dolet, ſæpe ſuſpirat; multi illum comitantur, mel muſcæ ſequuntur, cadauera lupi, frumētum formicæ; prædam ſequitur turba iſta, non hominem, diues quotidie potentum violentiam timet, ſuſpectam ſemper habet familiariū fidem, ſemper imminentes pauet inſidias exterorum*, hæc ille. Sed de malis procedētibus ex diuitijs diffuſe tractaui ſupra in ſermone præcedenti. Et ideo in eis non ſolùm nō eſt fœlicitas, ſed ſunt obſtacula ad conſequendam ipſam beatitudinem, dicente Domino, Matth. 19. *Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cælorum.* Et ſic patet reprobatio opinionis illius, qui dixit vinū præcellere omnibus, exponendo moraliter eius dictum.

Fœlicitatē non poſſe eſſe in regnis, prælationib. vel Dominijs, oſtenditur: & ideo nec regalia erunt fortiora.

QVi vero dixit regem omnibus fortiorem, repræſentat eos qui crediderunt beatitudinē eſſe in dominijs, prælationibus, dicētes, quod melius eſt regere ſtultos, quam regi à ſtultis, & eſſe caput lacertæ quam caudam leonis, & quod eſt quædam fœlicitas, poſſe viuere in ſpe libertatis. Vnde benedixit Moyſes populum Iſrael Deutero. 28. dicens: *Conſtituet te Dominus in caput, & non caudam, & eris ſemper ſupra & non ſubter.* Quod exponit gl. 1. prælatus, non ſubditus. Sed iſti etiam errauerūt, quia beatitudo eſt perfectum bonum Boetius 3. conſo. Cum igitur poteſtas ſit maxime imperfecta, quia ad aliud ordinata eſt, ſcilicet ad pacem Reipublicæ, & multis periculis & calamitatib. eſt ſubiecta, ergo in ea non poteſt eſſe fœlicitas. Ideo Boetius 2. de conſo. ait: *Poteſtas humana ſollicitudinum morſus expellere, formidinumque aculeos vitare nequit.* Et infra; *Poteſtatem cenſes cui ſatellites latus ambiunt, qui quos terret ipſe, plus metuit?* hæc ille. Qui enim poteſtatem ſibi aſſumit, odietur, vt ſcriptum eſt Eccleſiaſtic 20. Licet ergo dicatur 1. ad Timoth. 5. *Qui bene præſunt, duplici honore digni ſunt*, tamen ſæpius accidit, vt verificetur illud Eccleſiaſtic. 8. *Dominatur homo homini in malum ſuum* ſcilicet pœnæ temporalis, quia quanto gradus altior, tanto caſus grauior eſt. Vnde in figurá huius ſuſpenſi ſunt principes populi Iſrael in patibulis contra ſolem, iubente Domino Num. 25. vbi dicit Greg. *Hoc ſi homines attenderent, prælationes non ambirent.* Dominatur etiam homo homini in malum ſuum culpæ mortalis, quia nō ſolùm habet culpam propriam, ſed etiam participat de culpa ſubditorum, ex ſua negligentia commiſſa. Ideo dicitur Eccleſiaſt. 7. *Non alliges tibi peccata duplicia, neque enim eris in vno immunis.* Damnatur etiam in malum ſuum pœna æternali, iuxta illud, Sap. 6. *Iudicium duriſſimum his qui præſunt, fiet.* Grauius enim eſt peccatum prælati quam ſubditi 40. di. c. homo Chriſtianus. Vnde Hierem. 5. dicitur: *Magis hi ſimul confregerunt iugum & ruperunt vincula.* Prælati quoque de pluribus reddituri ſunt rationem quam ſubditi, iuxta illud, Luc. 12. *Cui plus committitur, ab eo plus exigitur.* Item in exercendo officio ſuo, ſe ipſos condemnant, dum alios iudicant de his quæ ipſi committūt, dicente Paul. ad Roman. 2. *In quo alium indicas, te ipſum cōdemnas.* Item ab omnibus ſubditis iudicatur. Vnde dicere poteſt illud, Thren. 3. *Poſuit me Dominus tanquam ſignum ad ſagittam.* Maius etiam ſcandalum & damnum ſequitur ex peccato & malo exemplo prælati, quam ſubditi. Vnde Seneca ad Lucil. inquit: *Grauiſſimus eſt morbus qui à capite diffunditur.* Et Greg. in paſtorali: *Cum paſtor per abrupta graditur, neceſſe eſt, vt in præcipitiū grex labatur.* Ideo dicitur, quod malus prælatus multos ſuo malo exemplo trahit ad inferos 40. diſt. capit. ſi Papa. Quapropter nihil apud Deum mirabilius, triſtius ac damnabilius eſt, quam malus prælatus, vt ſcriptum eſt in cap. ante omnia eadem di. Ex quibus omnibus cōcludi poteſt quod prælatio eſt ambitioſo ſicut gladius, quo ſeipſum occidit & proximum. Et ſicut laqueus quo ſe per gulam ſuſpendit. Et ſicut venenum dulci melle circundatum, quo ſeipſum pernecat. Et ſicut oleum ſuaue, in quo dum ſenſualiter natare incipit, ſuſ-

Digitized by Google

pit, ſuffocatur & perit. Et ſic patet quod in prælationibus non eſt fœlicitas, ſicut credidit ille qui regem dixit eſſe fortiorem.

QVI vero mulieres dixit eſſe fortiores, repræſentat illos, qui poſuerunt beatitudinem in voluptatibus, quæ etiam eſſe non poteſt: quia ad beatitudinem ſequitur delectatio perfectiſſima, & ex perfectiſſimo bono ſibi adæquato, quia beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, vt inquit Boetius tert. de conſo. Delectationes vero voluptatum ſunt imperfectiſſimæ. Cuius ſignum eſt, quia bonum voluptatis non apprehendit niſi ſenſus, quorum delectatio in comparatione delectationis animæ, quæ eſt vniuerſalis boni apprehenſiua, eſt minima. Vnde Sapientiæ ſeptimo dicitur: *Omne aurum in comparatione illius, arena eſt exigua.* Hinc Boetius in tert. de conſo. inquit: *Triſtes eſſe voluptatum exitus, ſi quis reminiſci libidinum ſuarum volet, intelliget; quæ ſi beatum efficere poſſent, nihil etiam eſſet quin pecudes beatæ eſſe dicerentur*, hæc ille. Præterea corporales voluptates, in morte corpus in delicijs enutritum, deducunt ad vermium comeſtionem. Iob vigeſimoprimo: *In puluere dormient, & vermes operient eos.* Poſt mortem vero deducunt animam ad æternam afflictionem Apocalypſis decimooctauo: *Quãtum in delicijs fuit, tantum date ei tormentum, & luctum*, & conſequenter in ipſis eſſe felicitas non poteſt. Ariſtoteles quoque ſeptimo Ethirum de miſeria & damno voluptatum loquens, dicit: *Concupiſcentiæ carnales manifeſte intellectum obnubilant, & rationem impediunt.* Et Seneca in primo declamationum ait: *Nihil eſt tam mortiferum ingenijs quam luxuria. Siquidem rationem perturbat, intellectum hebetat, memoriam eneruat, oblinionem immittit, errorem infundit, ignorantiam inducit, & hominem quaſi beſtiam facit.* Hanc quoque opinionem ponentem, beatitudinem in voluptatibus, reprobaui ſupra in prima parte huius operis ſerm. decimoquart. parte ſecunda.

FVerunt & aliæ de beatitudine opiniones. Vnde recitat Auguſtin. decimonono, de ciuitate Dei, quod Marcus Varro notauit ducẽtas octuaginta opiniones de fœlicitate, quas philoſophi diuerſimode habuerunt, de quibus aliquas Lactantius in 3. diui. Inſtitut. refert dicens: *Epicurus ſummum bonum in voluptate animi eſſe cenſet: Ariſtippus in voluptate corporis, Caliphon & Dinomachus Cyrenaici honeſtatem cum voluptate iunxerunt. Diodorus in priuatione doloris ſummum bonum poſuit: Peripatetici autem in bonis animi & corporis & fortunæ. Thaleti ſummum bonum eſt ſcientia, & Zenoni, cum natura congruentur viuere. Quorundam Stoicorum virtutem ſequi. Ariſtoteles in honeſtate, at virtute ſummum bonum collocauit*, hæc ille. Quibus opinionibus pro nunc dimiſſis ad opinionem illius reuertamur, qui dixit veritatem omnibus eſſe fortiorem, qui repræſentat eos qui in cognitione ſummi & veri Dei, dicunt conſiſtere fœlicitatem. Et iſti ſoli verum dicunt. Cum quibus concordat Auicenna libro 9. ſuæ Metaphyſicæ, capitul. 9. dic. quod fœlicitas eſt cognitio primæ veritatis, quæ eſt Deus, & coniunctio cum ipſa veritate. Iſtam ergo opinionem tenentes ſoli debent à rege cœli præmiari, & beneficiari, quia ſequuntur doctrinam Saluatoris, Ioan. 17. qui inquit: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Ea propter Thom. in ſumma contra gentiles dicit: *Oportet vltimum finem vniuerſi eſſe bonum intellectus, hoc autem eſt veritas.*

Multæ aliæ opiniones de felicitate.

EX quibus omnibus ait ille Theologus. Ego concludo, ô ſereniſſime Imperator, quod veritas ſola eſt omnium fortiſſima & potentiſſima, ſine qua Imperator eſt Tyrannus. Et cum fœlix appareat veritas, poſtremo oſtendit eum miſerum. Et non erubeſcit Imperator inuenta veritate ſuas leges emendare, vt ipſe confitetur in authentica de nuptr.

Concludit veritatem omnium rerum eſſe fortiſſimam.

Digitized by Google

§. 1. ver. Non enim collat. 4. vbi gloſſa dicit: quod *ſapiens eſt mutare propoſitum Papa ſine veritate eſt Antichriſtus, & illam defendere debet vſque ad animam & ſanguinem*, capit. ſunt quidã. 25. q. 1. Exercitus ſi pro veritate non pugnat, cõfundetur; & ſi aliquando contra veritatem obtinuerit victoriam, non perſeuerabit diutius in ea, quia nullum violentum durabile. *Et cuncta imperia nemo continuit diu*, vt ait Seneca in libro tragœdiarum. Item exercitus ad hoc eſt ordinatus, vt protegat veritatem, vt notat quædam gloſſa in Clementina paſtoralis de ſen. & re. iu.

Veritatem natura eſſe fortiorem, demõſtrat.

NAtura inſuper cedit veritati, vt patet in religioſis, qui amore veritatis vincunt ſeipſos abnegantes ſuas naturales paſſiones, juxta Saluatoris cõſilium. Matthæi 16. Et hoc agunt amore Ieſu Chriſti, qui eſt veritas, vt ipſe teſtatur, Ioan. 14. Scientia vero ad ſolam veritatem eſt ordinata, vt oſtẽdit Lactantius in principio diui. Inſtitut. Et ideo inquit Imperator in authentic. vt defuncti ſeu funera in principio coll. quint. quod *qui cauſas examinant, debent veritate examinare, ſi non volunt ad culpam venire.*

Veritatem ambitionem etiam ſuperare perſuadet.

AMbitionem quoque veritas in omnibus ſuperat, demonſtrans eam deteſtandam, tum quia quanto quis magis per eam aſcendit, tanto plus impugnatur, & damnabilius cadit, iuxta illud Senecæ in libr. tragœdiarum: *Feriunt celſos fulmina colles.* Tum etiam quia tales ambitioſi nunquam habent pacem vel quietem, dicente Proſpero, in libr. epigrammatum: *Nec pax ſollicitus, nec modus eſt cupidus.* Et Seneca in libro tragœdiarum ait: *Nunquam placidam ſceptra quietem, Certumue ſui tenuere diem.* Item quia omnia quæ ambitioſus acquirit, cito relinquet. Vnde de ipſo dici poteſt illud, Iſa. 4. *Omnis gloria eius quaſi flos fœni. Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos eius.* Et Propheta ait, Pſalm. 106. de ambitioſis: *Aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos: anima eorum in malis tabeſcebat: Turbati ſunt & moti ſunt, ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deuorata eſt.* Et Pſalmo trigeſimoprimo idem inquit: *Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſuper Cedros Libani. Tranſiui, & ecce non erat. Quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.* Amicitia verò cum ſit potens, ei tamen præfertur veritas, dicente Ariſtotel. 1. Ethicor. *Amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica veritas.* Cuius ratio eſt, quia amicitia magis chara minus charæ præferenda eſt. Sed amicitia veritatis eſt magis chara, quia vt dicit Auguſtin. in libro de vera religione. [Homo amatur propter veritatẽ vitæ & doctrinæ.] Cum ergo [propter vnũquodque tale, & illud magis,] prim. Poſte. & in 19. diſt. capit. primo, & in Clementina, ſi Dominũ. de reli. & ve. ſan. Ideò amicitiæ veritas eſt præferenda. Ea propter Philoſophus in primo Ethicor. ait: *Sanctum eſt præhonorare veritatẽ.* Veritas enim ita ſancta & firma eſt in bono, quod in nullo caſu licet eam deſtruere mẽdacio voluntario, cum tamẽ in aliquo caſu licitum ſit homicidium voluntarium, quia homo dimiſſa innocentia poteſt eſſe conueniens materia iuſtæ deſtructionis. Non ſic autem eſt de mendacio.

Amicitiæ quoq; præfertur veritas.

Veritas fato præponitur, cum in ipſo non ſit ſ[illegible]itas.

QVo ad fatum vero, & conſtellationes, reſpondetur, quòd *vere ſapiens dominabitur aſtris*. Vt in communi Prouerbio dicitur, & fuit ſentẽtia Ptolomæi in centiloquio. Fortuna vero eſt cauſa per accidens ſecundo Phyſicorum. Vnde Lactantius in 3. diui. Inſtitut. dicit: *Fortuna eſt accidentium rerum ſubitus atq; inopinatus euentus.* De qua Claudianus in principio lib. in Ruffinum inquit:

Sæpe mihi dubiam traxit ſententia mentem,
Curarent ſuperi terras, an nullus ineſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu.
Sed cum diſpoſiti quæſiſſem fœdera mundi,
Præſcriptoſque maris fines, annique meatus,
Et noctis lucisque vices; tunc omnia rebar
Conſilio firmata Dei, qui lege moueri

Sydera,

Digitized by Google

Sydera, qui fruges diuerſo tempore naſci, Qui variam Phœben alieno iuſſerit igni Compleri, ſolemque ſuo: porrexerit vndis Littora, tellurem medio liberauerit axe, hæc ille. Cùm ergò fœlicitas ſit cauſa per ſe, & per ſe iſſima, ſi dici liceat, patet in fortuna non eſſe fœlicitatem. Iulius autem Celſus contra fortunam inquit: *Fortuna plerunq; eos quos plurib. beneficijs ornat, ad duriorem caſum reſeruat.* Et Auguſtin. 4. de ciui. Dei c. 18. ait: *Fortuna poteſt eſſe bona & mala, fœlicitas autem ſi mala fuerit, fœlicitas non erit.* Prætereà non curandum eſſe de fortuna, cùm ſæpe ſit nociua, vt oſtendit Seneca in prouerbio di. *Fortuna quem nimis fouet, ſtultum facit.* Dicit quoque Philoſophus in lib. de bona fortuna: *Vbi plurimus intellectus & ratio, ibi minima fortuna. Vbi autem plurima fortuna, ibi minimus intellectus.*

Conſuetudo veritati poſtponitur

Conſuetudo etiam poſtponenda eſt veritati, capitulo ſi. conſuetudinem, & c. qui contempta, & capitulo fruſtra. 8. di. Vnde in capitulo conſuetudo, eadem diſtin. dicitur: *conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt, propter quod relicto errore ſequamur veritatem*, hæc ibi. Talis conſuetudo non minùs quam pernicioſa corruptela vitanda eſt, capitulo mala. 8 diſtin. Pecunia verò miſera eſt. Et illud Salomonis dictum: *Pecuniæ obediunt omnia*, prolatum fuit in perſona ſtultorum. Sapientes enim nõ obediunt pecuniæ, ſed ſolùm ſtulti. Vnde Seneca in libr. de beata vita ait: *Diuitiæ apud ſapientem in ſeruitute ſunt, apud ſtultum in imperio.*

Veritas religioſis fortior.

Religioſi quoque niſi ambulent in veritate, peſſimi ſunt omnium. 47. diſt. capitulo quantumlibet. Ideò Ioannes Euangeliſta inquit in tertia ſua epiſtola: *Gauiſus ſum valdè venientibus fratribus, & teſtimonium perhibentibus veritati tuæ, ſicut tu in veritate ambulas. Maiorem enim horum non habeo gratiam, quàm vt audiam fratres meos in veritate ambulantes.* Propterea dicitur quòd veritas magis debet inquiri à clericis, quàm verborum eloquentia. 38. diſtinct. c. ſedulo.

Veritas etiam præfertur bona famæ.

Bona autem fama non habet durabilitatem, niſi in veritate quis benefaciat. Iuxta illud Ouidij in ſecundo de Faſtis: *Et memorem famam qui benè geſſit habet.* Et ideò Ioannes Solobrienſis Anglicus in Polycratione libro 6. ait: *Iſocrates quærenti quomodo quis famam optimam compararet: Si geſſerit, inquit, optima, & locutus fuerit pauca.* Licet ergò quandoque aliqui magnam famã virtutis, falſis vulgi opinionib. habuerint, vt teſtatur Boetius in 3. de conſo. tamen in fine per veritatem falſitas, & illa gloria non perdurauit. Et hoc eſt quod inquit Iob 20. ſui libri capitulo. *Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.* Et ideò boni viri non curant de vana fama. Nec deſperant de vulgarium falſis diffamationibus, iuxta illud Ouidij in 4. libro de Faſtis: *Conſcia mens recti, famæ mendacia ridet.* Sciunt enim veram eſſe ſententiam Franciſci Petrarchæ in libro de remedijs vtriuſque fortunæ dicentis: *Nulla pronior ad errorem atque præcipitium via eſt, quàm ire per vulgi veſtigia. Nam quicquid penè vulgus laudat, vituperio dignum eſt, & quicquid approbat malum eſt, & quicquid improbat bonum eſt, & quicquid loquitur falſum eſt.* Et ideò Auguſtin. in epiſtol. ad Dioſcorum ait: *Fœlicitas hominis pendere non debet ex hominum linguis. Nullus enim ſapientum Philoſophorum finem actionum ſuarum conſtituit in fama vulgi, vel in lingua hominum*, hæc ille. Dicit enim B. Thom. in ſumma contra gentiles lib. 3. c. 28. & 1. 2. quæſt. 2. articulo ſecundo, quòd *melius eſt eſſe dignum honore, quàm honorari, quia eſſe honore dignum, præſupponit virtutem ineſſe, honorari* [illegible] *nõ ſemper.* Sæpè enim verificatur illud [illegible] dicentis: *Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* Solùm ergo debemus appetere laudem & honorationem cœleſtem, de qua ait Aug. 22. de ciui. Dei c. penult. *Ibi erit virtutis honor, qui nulli negabitur digno, & nulli deferetur indigno.*

itas veritati proponitur.

SAnitatem, verò corporis eſſe multoties malam, & infirmitatem bonam veritas oſtendit, quia multi ſani ex corporis proſperitate in multis vicijs dilabuntur, qui infirmi ad Deum reuertuntur. Et infirmitate fortiores fiunt, iuxta illud Apoſtoli 2. ad Cor. 12. *Virtus in infirmitate perficitur.* Et in eodem capitulo idem inquit: *Cùm infirmor, tunc fortior ſum* tranſumptiuè in c. niſi cùm pridem. §. alia verò cauſa de renun. vbi dicitur: *Nonnũquam infirmitas corporis fortitudinem cordis augmentat.* Ideò Hieronym. in epiſtola ad Pammachium & Oceanum loquens de die iudicij ait: *O quantis in die illa expediſſet, ſi & ſenſu corporis, & viſcerum vigore caruiſſent.*

Veritate mulier detegitur, & ideò ipſa fortior.

MVlier etiam à veritate detegitur, & quæ pulchra videbatur, putredinem quandam eſſe demonſtratur. Non enim poteſt tantùm trahere rugas vultus ſui, quin aliqualiter appareant. Nam dietim magis creſcunt, & ipſa turpior efficitur, & dicere poteſt illud poeticum: *Non reſpondent vltima primis.* Vera eſt namque ſententia Ouidij in 15. Metamor. dicentis, *Cuncta fluunt, omniſque vagans formatur imago.* Et iterum ibidem: *Nec ſpecies ſua cuique manet, rerumque creatrix Ex alijs alias reparat natura figuras. Nil equidem durare diu ſub imagine eadem Crediderim, &c.* Ex quibus omnibus clariſſime conſtat, quòd veritas omnibus præualet. Nec mirum, quia Deus eſt veritas, capitulo, qui contempta, 8. diſtin. & omnia ſua opera in veritate facit. Ideò illi inquit Dauid Pſalm. 118. *Principium verborum tuorum veritas. Et omnes viæ tuæ veritas.* Et Pſalm. etiam 25. ait: *Veritas tua vſque ad nubes.* Hæc etiam illa virtus eſt, in medio cuius requieſcit Deus, cui dixit propheta, Pſalmo 35. *Veritas tua in circuitu tuo.* Hæc eſt illa Margarita precioſa, quam in nobis requirit Dominus, vt dicitur Pſalmo 30. Hæc eſt illa, quæ perdurat in ſecula ſeculorum, Pſalm. 116. *Veritas Domini manet in æternum.* Hæc eſt veritas illa excellentiſſima, quam nobis oſtendere venit filius Dei, cui dictum fuit, Matthæi 22. *Viam Dei in veritate doces.* Ideò exclamamus omnes cum propheta. Pſalm. 118. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis vſquequaque.* O igitur veritas beatiſſima, O Regina potentiſſima, O dominatrix eminentiſſima: beatus qui pro te vſque ad mortem decertabit. Felix qui te ſemper habere procurabit. Qui enim te habet, Deum habet. *Si autem Deus pro nobis, quis contra nos?* ad Rom. 8. Et ideò tu es illa quæ ſola omnibus diligentiſſima es perquirenda, & perſcrutanda. c. quia ſunt. 28. diſt. Et c. ſi quid verò. diſt. 86. Et ſic patet concluſio primæ partis, quam ſic deduxi, quia vt inquit Valerius Maximus libro 4. cap. de paupertate: *Melius repræſentatur aliquid perſenu, quàm verbis.* Et Imperator inſti. de gradibus. §. fi. dicit: *Veritas magis oculata fide, quàm per aures animis hominum infigitur.* Et Horatius in poetica canit: *Segnius irritant animos demiſſa per aures, Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.*

PARS SECVNDA, quòd veritas eſt omnium oppugnatiſſima.

SECVNDA concluſio etiam deducta fuit ab Epiſcopo Theologo. Nam cùm omnes eius ſententiam approbaſſent, rogauerunt, vt ipſe ſapientior cæteris determinaret alias quæſtiones. Cœpit ergò dicere: Cùm veritas ſit potentiſſima, conſequens eſt, vt ipſa ſit omnium oppugnatiſſima, iuxta illud Horatij in odis li. 2. c. 10: *Sæpius ventis agitatur ingens Pinnus, & celſæ grauiore caſu, Decidunt turres, Feriuntq; ſummos Fulgura montes.* Sed pro maiori dicendorum intelligẽtia, ſciendum eſt ſecundùm quod dicit Thom. ſuper 2. lib. par. quòd veritas habitat in re vt in ſubiecto efficiente, & in ſermone, vt in manifeſtante, & in mente, vt in cognoſcente. Veritas enim vel falſitas rei, eſt cauſa veritatis, vel falſitatis, quæ eſt in voce, vel in mente. Quia vt habetur in prædicamentis. c. de

Veritas quomodo eſt in re, in voce, & in mente.

ſub-

ſubſtantia.[Ab eo quòd res eſt, vel nõ eſt, dicitur oratio vera vel falſa.]Et Auguſti. dicit in lib. de vera religione, *veritas eſt id quod eſt.* Et Auicenna inquit: *Veritas cuiuſque rei eſt proprietas ſui eſſe, quod ſtabiliſſimum eſt ei.* Oratio verò concordans rei, eſt vera, & diſcordans, falſa, vt ait Auguſt. vbi ſuprà. Et poteſt oratio enunciatiua quadrupliciter variari. Affirmatiue. ſ. vera. Vt dicendo, Nix eſt alba. Et falſa, vt dicendo. Nix eſt nigra. Similiter negatione vera, vt dicendo, nix non eſt nigra, & falſa vt dicendo: Nix non eſt alba. Sciendum quoque, quòd tunc veritas eſt in mente quando intellectus iudicat rem eſſe, quæ eſt; vel non eſſe, quæ non eſt, & tunc eſt verus, quando concordat & adæquatur rei, quod facit componendo vnam rem conuenientem alteri, & diuidendo res diuerſas. Ideò dicit Scotus in 6. ſuæ metaphyſicæ de mente philoſophi in 1. parte, quòd veritas eſt adæquatio rei ad intellectum. Et hæc ſola quæ eſt in mente eſt virtus, quia virtus eſt habitus mentis electiuus. 1. Ethi. Debemus ergò habere veritatem in mente cognoſcendo eam, vt hortatur Dominus Ioan. 8, di. *cognoſcetis veritatem.* Item amando eã, quam etiam summopere diligit Deus, cui dixit Dauid. Pſalm. 50. *Ecce enim veritatem dilexiſti.* Debemus etiam habere veritatem in ſermone non augẽdo, nec diminuendo, ſicut præcipitur Zacha. 8. *Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo.* Veritatem quoq; rei cuſtodire debemus, ſicut hortatur Apoſt. Ephe. 4. di. *Veritatem autem facientes in charitate creſcamus*, vt enim inquit Dominus Ioan. 3. *Qui facit veritatem, venit ad lucem.*

Multis ſagittis veritas vulneratur.

SED heu, quia hæc regina nobiliſſima veritas hodiernis temporibus multis ſagittis quotidie vulneratur. Nam diabolus relicta veritate increata, quæ eſt Deus, ſtatim cœpit perſequi veritatem creatam, nec aliud intendit a principio ſuæ ruinæ ipſe ſerpens antiquus, qui eſt veritatis inimicus & mendacij pater. Io. 8. Sic enim decepit primos parentes di. *Nequaquam moriemini.* Gen. 3. Et inde apud omnes ſtatus machinatus eſt diuerſimode veritatem vulnerare. Nam primo apud plebeios, & rudes vulnerauit eam falſitate, cùm quis veritatem negat ignoranter, & eſt nimis periculoſa, vt patet in c. ſancta quippe ruſticitas. 2. q. 7. Ignorantia enim eſt mater cunctorum errorum. c. ignorãtia. 38. diſtin. Talibus eſt veritas difficilis. Ideo Lactantius in 2. diui. inſti. di. *O quàm difficilis eſt ignorantibus veritas, & quàm facilis ſapientibus.*

De 2. ſagitta veritatem oppugnante.

SEcundo vulneratur veritas apud conſiliarios taciturnitate, cùm quis audit falſitatem, cuius oppoſitam veritatẽ defenſare tenetur. Nam ſecundùm Inno. & Panor. in c. 1. de his quæ fi. à ma. par. ca. *Tacens habetur pro conſentiente*, quando ex officio tenetur conſulere, & hoc tam quo ad peccatum, quàm quo ad pœnam. Et facit textus in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de inter. acti. Et in hoc caſu verificatur illud quod ſcriptum eſt in c. qui tacet. de regu. iu. lib. 6. vbi dicitur: *Qui tacet conſentire videtur.* Cuius ratio eſt, quia quiſque de vniuerſitate debet votum ſuum exprimere, in concernentibus factum, & vtilitatem vniuerſitatis. Vt in dicto c. 1. Sed qui tenetur loqui & tacet, habetur pro conſentiente, vel pro contradicente, quatenus tendit in eius præiudicium, vt in d. §. qui tacuit. Et c. ſi poſt præſtitum, de confeſſ. libr. 6.

De 3. 4. 5. & 6. ſagitta.

TErtio vulneratur apud milites duplicitate, quando infideliter vnum oſtendunt, & aliud facere intendunt. De quo Vegetius in 3. de re militari inquit: *Frequentius conuentiones paciſque ſimulationes crudelius nocuêre quàm arma.*

QVarto vulneratur apud iuuenes laſciuos mendacio iocoſo, quod eſt falſa ſignificatio vocis cauſa dandi ſolatium. Et hoc eſt peccatum veniale de ſui natura; ſanctus Bonauentura in 2. diſt. 21. ar. 3. quæſt. 1.

Quinto

Digitized by Google

QVinto apud ciues mendacio officioſo cauſa alicuius commodi, ſine alterius damno, quod tamen eſt peccatum, & iactura veritatis. 22. quæſtione ſecunda, c. 1.

SExto apud mercatores mendacio pernicioſo, quando cum damno proximi veritatem vulnerant, propter quod animam ſuam occidunt, Sapien. 1. & 22. q. 2. c. nec artificioſo. Et c. ſi quis adeò, & 22. q. 5. c. iuramenti.

De 7. ſagitta. SEptimo apud poetas & oratores mendacio, quod fit ſolo appetitu mentiendi, quod propriiſſime eſt mendacium. In quo vitio valdè infecti ſunt verſificatores. Credunt enim ſententiam illam Horatij in poetica eſſe veram. *Pictoribus atq; poetis, Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Et ideò implent libros ſuos adinuentionibus, & falſitatibus. Sed eorum mendacijs non eſt credendum. Vnde Cato inquit: *Nam miranda canunt, ſed non credenda poetæ.*

De 8. & 9. ſagitta veritatem oppugnante. OCtauo vulneratur veritas apud artiſtas periurio, quod eſt mendaciũ cum auctoritate, id eſt, iuramento, quod eſt grande ſcelus, vt dicitur in c. prædicandum. 22. q. 1.

NOno apud procuratores & aduocatos cõtentione, quod eſt mendacium cum clamore. Dicit autem B. Thom. 2. 2. quæſt. 38. quod ſi contentio fiat cum notabili impugnatione veritatis, vel iniuria, aut damno proximi, ſicut facere ſolent quidam aduocati & procuratores, eſt peccatum mortale.

De 10. & 11. ſagitta. DEcimo apud principes, & prælatos iactantia, quando per ſuperbiam ſe extollunt plus quàm ſint, quibus inquit Apoſtol. Iacobus. 3. ſuæ canonicæ. c. *Nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem. Non enim eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, & diabolica.*

VNdecimo vulneratur apud clericos ironia, quando minus prætendunt de ſuis redditibus quàm ſint, vt maiores conſequi valeant præbendas, & decipiant ſimplices viduas, earum dotes ſibi relinqui facientes pro dotanda capella, vel augenda præbenda. A talibus debent omnes cauere, iuxta illud Horatij in poetica: *Non te decipiant animi ſub vulpe latentes.* Et iſti procurantes ſuperflua beneficia, & ſibi retinentes tales redditus ſuperfluos, peccant mortaliter, ſecundùm Panor. in c. conquerente, de cle. non reſi. Et glo. in c. dudum el. 2. de elec.

DVodecimo vulneratur apud religioſos hypocriſi, qua ſuperficietenus prætendunt abiectionem, vt magis exaltentur ab hominibus. Sed hypocritæ cum tempore cognoſcuntur. Ait enim Tullius in 2. de officijs. c. 17. *Ficta omnia celeriter tanquam floſculi decidunt, nec ſimulatum quicquam poterit eſſe diuturnũ.* A tali autem hypocrita admonet Salomon quemlibet præcauere debere di. Prouerb. 2c. *Quando ſubmiſerit vocem ſuam, ne credideris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius.* *De 12. ſagitta.*

DEcimotertio vulneratur apud curiales principum adulatione. Adulator autem eſt plus decentibus & exiſtentibus adijciens, Ariſto. in lib. 1. magnorum moralium. c. 51. De qua adulatione loquens Tullius libr. vltimo artis nouæ inquit: *Habet aſſentatio iucunda principia, ſed exitus amariſſimos affert.* Adulatores enim ideò blandiuntur, & laudant, vt laudatorum opes ſibi attrahant, eoſque decipiant, atque ad ſuam voluntatem in omnibus illos inclinent. Vera eſt enim ſententia gloſſæ in l. 1. §. perſuadere. ff. de ſeruo. cor. di. *Qui laudat ſtultum, facit ipſum currere multum.* Hoc vitium maximè in curijs viget, in quibus vt plurimum omnes adulari ſuis principibus ſtudent. Et rarò aliquis inuenitur, qui eis audeat dicere veritatem. Vnde Seneca in lib. de beneficijs ait: *Demonſtrabo enim rei laborent inopia magnates, & quid omnia poſſidentibus* *De 13. ſagitta.*

Digitized by Google

tibus deſt. Et ſubiungit: *Qui eis dicat veritatem.* Sæpè tamen ipſi eam nolunt audire, iuxta illud, Iuuenalis lib. 1. *Nec cuius erat qui libera poſſet Verba animi proferre, & vitam impendere vero.* Et loquitur contra Neronem. Tales adulatores, & timentes dicere veritatem debent recordari quod ſcriptum eſt in c. nemo. el. 3. 11. quæſtione. 3. *melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione beneficium.*

De 14. ſagitta veritatem impugnante.

DEcimoquarto vulneratur veritas apud auditores verbi Dei vanitate, qui faciunt illud quod prædixit Paulus. 2. ad Tim. 4. inquiens: *Erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Iſtis dicebat Apoſtol. ad Gal. 4. *Factus ſum vobis inimicus veritatem loquens.* Vbi gloſſ. inquit illud Terentii in Andria. c. 3. *veritas odium parit, ſcilicet malorum, qui dicentibus eis veritatem mala inferunt.* Vnde legitur quòd Romæ ſcriptum erat. P.P.P. S.S.S.R.R.R.F.F.F. nec in tota ciuitate inueniebatur, qui ſciret quid hoc ſignificaret. Miſerunt ergò ad venerabilem Bedam, qui illo tempore erat famoſus inter ſapientes, rogantes eum, vt huiuſmodi literas interpretaretur. Qui ſic expoſuit: Pater patriæ profectus eſt: Sapientia ſecũ ſublata eſt: Ruet regnum Romæ: Ferro, flamma, fame. Illi autem indignati eruerunt ſibi oculos, propter veritatem quam dixit. Sed tamen eis euenit, vt prædixit.

Quibus aſſimiletur veritas, & nolentes eam audire.

Eſt autem ſciendum quòd cõtingit de veritate, ſicut de luce, odore, & ſapore. Nam lux eſt amabilis oculis puris, Eccleſiaſt. 11. *Dulce lumen & delectabile oculis videre Solem.* Sed habentibus oculos lippos eſt odibilis. Vnde Auguſt. *Oculis ægris odioſa eſt lux, quæ puris eſt amabilis.* Et ſimiliter veritas odioſa eſt ſuperbis, maximè quando eis prædicatur de humilitate, quæ eſt virtus tam clara & fulgens. Dicitur enim Eccle. 13. *Abominatio eſt ſuperbo humilitas.* Cauſa autem huius eſt lippitudo ſuperbiæ, quę reſiſtit ne iſta lux fulgeat in mente. Grego. *Tumor mentis, obſtaculũ eſt veritatis.* Eam quippe quam non inuenit humilem veritas fugit mẽtem. Sicut etiam odor eſt homini gratus quem recreat & confortat, ſed odioſus eſt luxurioſis, quę grata eſt caſtis. Si enim laſciuis prædicatur de odore puritatis & mundiciæ, verificatur illud Eccle. 21. *Audiet luxurioſus, & diſplicebit ei.* Tales enim inſtar ſerpentum, & porcorum malunt ſtare in fœtore luxuriæ, quàm in odore mundiciæ. Vnde cùm quidam luxurioſus audiẽte Pythagora diceret, ſe malle cum mulieribus, quàm cum philoſophis conuerſari. Et ſues, inquit, libentius in cœno, quàm in aqua clara morantur. Sicut etiam vt ait Aug. *Panis palato ſano eſt ſuauis, qui palato infirmo eſt inſipidus & pœnoſus.* Sic veritas auaris eſt odioſa, maximè de contemptu terrenorum, & appetitu cœleſtium. Eccleſ. 13. *Execratio diuitum pauper.* Et ratio eſt, quia habent palatum corruptũ. Et ideò non poſſunt ſentire ſaporem cœleſtium. 1. ad Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei.* Vnde Auguſti. ait: *Palatum febricitantis habet, cui mel cæleſte inſipidum eſt.* De habentibus autem palatum ſanum dicit Chryſoſt. *Verè non habet quod ſuper terram amet, qui donum cæleſte in veritate guſtauerit.* Contra tales ait in libr. de amicitia Tullius: *Quorum aures clauſæ ſunt veritati, vt ab amico audire verum nequeant, horum ſalus deſperanda eſt.*

De 15. ſagitta.

QVintodecimo vulneratur veritas apud prædicatores adulteratiõe. Quidam enim hodiernis temporibus reperiuntur qui adulterant verbum Dei, & non prædicant in veritate. Nec dicunt populis ad ſalutem neceſſaria. De quibus dicitur Thren. 2. *Prophetæ tui viderunt tibi falſa, & ſtulta, nec aperiunt iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent. Viderunt autem tibi aſſumptiones falſas & eiectiones.* Iſti ſunt proditores veritatis, quàm prædicare cùm debeant, nolunt. c. nolite. 11. quæſti. 3. Sciendum tamen, quòd vt notatur in c. qui ſcandalizauerit, de regu. iu. triplex eſt veritas, ſcilicet vitæ, doctrinæ, & iuſtitiæ.

Digitized by Google

Veritas vitæ ad omnes pertinet. Veritas iuſtitiæ ad prælatos. Vnde Exodi 18. Moyſi dicitur: *Prouide de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas.* Veritas verò doctrinæ pertinet ad doctores. Ideò Exod. 28. etiam dictum fuit Moyſi: *Pones in rationali iudicio doctrinam & veritatem.* Veritas vitæ nunquam omitti debet, ſicut legitur de Tobia 1. c. quòd *in captiuitate poſitus, viam veritatis non deſeruit.*

Aliud eſſe à veritate declinare, aliud veritatem tacere, aliud veritatem negare declaratur.

DE veritate verò doctrinæ vel loquelæ eſt ſciendum, quòd aliud eſt à veritate declinare, aliud veritatem tacere, aliud quoque veritatem negare. Circa primum ſciendum eſt quòd à veritate per humilitatem declinare licet, occultando virtutes & gratias. Sicut Ioannes Baptiſta dixit: *Non ſum propheta.* Ioannis 1. cùm tamen eſſet, ſed ad eorum intentionem reſpondit. Habuerant enim Iudæi prophetatum, quòd antè Chriſtum venturus erat Enoch & Helias, ideo dubitabant an ipſe eſſet vnus eorum. Idcircò ipſe dixit: *Non ſum*, ſcilicet ille propheta, de quo intenditis & quæritis vos. Similiter S. Franciſcus cùm dicebat: *Ego ſum maior peccator totius mundi.* Non mentiebatur, ſed declinabat à veritate, abſcondens theſaurum gratiæ quem habebat.

Quid ſit à veritate declinare.

Intelligebat autem ſic ſua verba, quòd ſi alteri, quamuis magno latroni Deus has gratias quas ſibi dederat, communicaſſet, gratior ſe eſſet. Vel quòd eſſet maior peccator mundi, ſi caderet à gratia ſibi conceſſa, quod erat verum. Hieronymus quoque ad Pammachium ait: *Laudamus virginitatem, ſicut & columbas, laudamus licet pennis careamus.* Et tamen vt ſcribit Cyrillus beato Auguſtino Hierony. fuit virgo puriſſimus. Non ergò dixit mendacium, ſed per humilitatem declinauit à veritate, verba enim eius, etiam poſito quòd dixiſſet, non ſum virgo, poterant intelligi de virginitate mentali, quæ amitti poteſt ſeruata corporali virginitate, vt ait ipſe Hieronymus in c. ſi Paulus, circa medium. 32. qu. 5. Vel poterant intelligi de virginitate generaliter dicta, quæ amittitur per quodlibet peccatū mortale, vt ait Aug. in quodam ſermone.

Quid ſit veritatem tacere.

SEcundo contingit veritatem tacere, & non ſemper mentiri. Vnde Aug. in libr. contra mendacium ait: *Non eſt occultare veritatem, quod eſt proferre mendacium.* Quamuis enim omnis qui mentitur, velit cælare verum. Non tamen è contra. Tacens enim verum occultat, tamen ſemper non mentitur. Vbi nota, quòd in pleriſque caſibus tacenda eſt veritas, ſcilicet in caſu condemnationis, vel violentæ extorſionis, confeſſionis quoque & turbationis.

De multis caſibus, in quibus tacenda eſt veritas.

Primo caſu cùm quis etiam iuſtè damnatur ad mortem, vel ad ſupplicium, & iudex quærit plenas probationes, vt ſecundùm formam iuris poſſit illum punire, tunc ſciens veritatem, ſed non requiſitus à iudice, tacere poteſt. Nemo enim tenetur alium in iudicio accuſare, vt inquit gloſſa in c. quapropter. 2. q. 7. Facit textus in l. vnica. C. vt nemo inuitus, & in c. ſi primates. 5. q. 2. & gloſſa in c. licet. in fi. de accu. Secus ſi teſtis iuratus citaretur, vel ſi quis produceretur in teſtē coram iudice proprio vel competenti, qui interrogaret de his quæ poteſt interrogare ſecundùm formam iuris, ad quæ ipſe tenetur reſpondere. Talis enim peccaret mortaliter tacendo veritatem ſecundum Panor. in cap. primo de teſti. co. poſt Archi. 22. quæſtion. 2. §. item quod dicitur. Hæc autem probantur per c. 2. de maio. & obe. & 11. quæſt. 3. c. qui reſiſtit. & c. quiſquis. Si verò interrogaretur à iudice de his quæ non tenetur dicere, vel quia iudex non poteſt eum de ipſis interrogare, vel quia non ſequitur formam iuris. In his caſibus poteſt veritatem tacere, & aliqua prudenti reſponſione ab illa declinare, vt ait Archi. vbi ſuprà. Et in c. hoc videtur in ſi. 22. quæſtion. 5. & Inno. in dicto c. 1. de teſti. co. & Thom. in 4. quol. quæſtio. 12.

Vtrum

Digitized by Google

Damnandus de veritate requiſitus an tenetur eam manifeſtare.

VTrum autem damnandus requiſitus de veritate, debeat illam dicere & ſe perdere, declarat B. Thom. in 5. quol. q. 16. & Panorm. in c. cùm ſuper de confeſſ. di. quod ſi iudex inquirit ſecúdùm ordinem iuris, & factum eſt notorium in infamia flagrat, vel eſt ſemiprobatum, tenetur dicere veritatem ſub pœna peccati mortalis. Et hoc etiam inquit idem Tho. 2. 2. q. 69. ar. 1. Facit textus in c. cum dilecti. de accu. Et hæc determinatio ponitur etiam in ſumma confeſſ. lib. 2. tit. 3. q. 193. Si verò inquit, quod non poteſt de iure, vel non eſt notorium, nec ſemiplenè probatum, nec infamia flagrat, non tenetur reſpondere. Ar. in c. qualiter & quando circa fi. de accu. Et declarat Henricus de Gandauo in ſuo primo quol. q. 33. Taliter enim inquirens, facit contra charitatem talem teſtificationem extorquens, quia occulta non ſunt publicanda, ſed ſoli Deo relinquenda. c. ſi omnia & c. oues. & c. ex merito. 6. q. 1. Non debet tamen dicere mendacium, ſed per appellationem ſe adiuuare poteſt, vel aliqua alia via ſubterfugere à reſponſione, vel duplicibus verbis vti. Ar. 22. q. 5. §. ex his.

Quãdo quis iniuſtè damnatur, ſciens veritatem debet ipſam dicere, licet non requiſitus.

QVando autem aliquis damnatur iniuſtè, ſiue in perſona, ſiue in rebus, tunc quilibet ſciens veritatem etiam non requiſitus illum tueri debet, & tenetur veritatem manifeſtare ei qui poteſt prodeſſe ad liberandum innocentem, excuſando illum, non accuſando alium. Exemplo Macharij, qui interrogauit mortuum, an illi quem miniſtri iuſtitiæ ceperant, occidiſſet eum. Et cùm reſpondiſſet non, noluit etiam rogatus quærere quis eum interemiſſet. Exemplo etiam ſancti Andreæ qui cùm quendam falſo de furto accuſatum innocentem oſtendiſſet, intulit iudex: Indica ergò mihi furem. Cui reſpondit: Ego non veni quempiam accuſare, ſed innocentem defenſare, iuxta illud pſalmiſtæ: *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Et Prouerb. 24. dicitur: *Erue eos qui ducuntur ad mortem*, ſcilicet iniuſtè. *Et qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes.* Et in hoc non eſt parcendum amicitiæ accuſantis vel etiam iudicis, ſed nec recordanda inimicitia accuſati. Vt enim ait Tullius in lib. de amicitia: *Nulla eſt excuſatio peccati, ſi amici cauſa peccaueris, &c.* Vnde Valerius lib. 6. de quodam Rutilio inquit, quòd *tum cuiuſdam amici rogationi iniuſtè reſiſteret, atque ille propter ſummam indignationem dixiſſet: Quid igitur mihi opus eſt amicitia tua, ſi quod rogo non facis? Reſpondit, Imo quid mihi tua, ſi propter te aliquid inhoneſtè facturus ſum?* Ardenti ergò animo iuuanda eſt innocentia, aliter enim faciens cùm defendere poſſit, de peccato inculpabitur. *Negligere quippe cùm poſſis turbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fouere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultè, qui manifeſto facinori deſinit obuiare.* 2. quæſt. 7. c. negligere, & 11. quæſt. 3. c. qui conſentit. & 83. diſt. c. error. 28. diſt. c. facientis, & de ſen. ex. c. ante.

In confeſſione audita non debent reuelari, & quando nec in ſecreto commiſſa declarãtur.

DE his verò quæ in confeſſione audita ſunt, quòd de neceſſitate ſalutis debeant non reuelari, habetur in c. omnis vtriuſq; ſexus. § caueat. de pe. & re. & c. ſi ſacerdos de officio or. Et de hoc per Theologos in 4. di. 21. latius tractatur. Si autẽ ſunt commiſſa in ſecreto, vt communiter dicit vnus alteri. Dico tibi in confeſſione, id eſt ſub ſigillo ſecreti, etiam debent ſecreta teneri. Vt declarat Tho. in 1. quol. q. 16. Et Sco. in 4. di. 21. Fallit tamẽ in duobus caſibus ſecundùm Bona. in ea. di. primo quando veritas id exigit, quia vergit in periculum aliorum. Vnde dicit Panor. in c. omnis, de pœn. & re. quòd ſi talis aſſumitur in teſtem, tenetur reuelare. Secundus caſus eſt, quando quis cogitur per obedientiam prælati, qui vult illud ſcire, vt prouideant religioni vel alteri. Et in hoc concordat Henricus de Gandauo in 9. quolibet.

Prædicator quando poteſt aliquã veritatem prætermittere.

PRædicator etiam cùm videt quòd prædicare aliquam veritatem eſt ſine vtilitate populi, & ædificatione, imò cum perturbatione & ſcãdalo, ac impedimento di-

to diuini honoris, & fructus animarum, debet eam prætermittere, non tamen dicere aliquam falſitatem. Vnde Auguſtinus in libro de mendacio ait: *Licet prædicatori rerum æternarum ad ædificationem pertinentium occultare quicquid videtur occultandum, mentiri autem non licet. Cùm autẽ viderit opportunũ tempus fructuoſe poſſe inſiſtere, vſque ad mortem pro veritate decertet.* Et ſic intelligitur illud Iſa. 58. *Clama ne ceſſes, &c.* Et illud 2. ad Ti. 4. *Argue obſecra, increpa, &c.* Sic etiam c. ſit rector. 43. di. Illud etiam quod dicitur, de reg. iu. c. qui ſcandalizauerit. *Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm quòd veritas relinquitur*, intelligitur de veritate vitæ, quæ nunquam deſerenda eſt, vt dicit gloſſa ibi & in c. niſi cùm pridem de renun. veritas autem doctrinæ & diſciplinæ aliquando eſt intermittenda, quando ſcilicet ex hac maius inconueniens ſequitur, & nulla correctionis ſpes habetur.

Veritatem quomodo negare non liceat.

TErtio contingit aliquando veritatem negare, & conſequenter falſitatem dicere. Et hoc nunquam licet etiam cauſa humilitatis: Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator, antequàm mentireris mentiendo efficeris, quod euitaueras, & idem habetur in c. non ita, & in c. incauti. 22. q. & cauſa. Sed hic notanda ſunt tria documenta. Primum eſt quòd nullus debet etiam venialiter mentiri, vt aliquem à mortali peccato liberet: ratio eſt quia ſi veniale peccatum deberet aliquando committi, tunc non eſſet malum, neq; culpa, quod eſt falſum. Licet enim omnis pœna ſit eligenda ad vitandam culpam, nunquam tamen culpa eſt committenda, propter ſuam vel alterius pœnam vel culpam euitandam. 22. quæſt. 2. c. faciat. Quia *non ſunt facienda mala, vt eueniant bona.* Rom. 3. ad illud autem 5. Ethi. & 3. Topi. *De duobus malis minus eſt eligendum.* Quod etiam habetur diſt. 13. c. 1. & l. quoties. la. 4. ff. de reg. iu. & l. 1. §. penul. ff. de peri & com. rei. ven. Reſpondetur quòd ſic debet reſolui: minus eſt eligendum, id eſt, maius malum præcauendum, quia nunquam eſt electio malorum. Et intelligitur de malo naturæ vel pœnæ. Vbi autem agitur de malo culpæ, potius moriendum eſt quàm maius vel minus eligendum. 32. q. 5. c. ita ne. Et ſi dicis quòd charitas eſt liberare proximum à mortali peccato, reſpondet Saluator. Matthæi 16. *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* Et ideò incomparabiliter melius eſt mori, quàm mentiri. Ad quod applicari poteſt illud Iuuenalis lib. 3. ſatyra 2. dicentis:

Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem,
Inter & ambigua, ſi quando citabere teſtis,
Incertæque rei falleris, licet imperet, vt ſis
Falſus, & admoto dictet periuria tauro.
Summum crede nephas animam præferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere cauſas.
Dignus morte ſubit, &c.

Nullus veritatem negare debet in iudicio, licet hominem à morte liberare poſſet.

SEcundum documentum eſt, quòd nullus in iudicio debet veritatem negare ad liberandum hominem à morte, quia hoc eſt contra charitatẽ, quæ primo præcipit dilectionem ſuipſius, poſteà proximi, iuxta illud Eccleſ. 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Quantum autem peccent negantes veritatem, declaratur 11. q. 3. c. vnicuique. *Qui veritatem negat, vel falſum teſtimonium dicit, Deum qui veritas eſt, negare vel vendere conuincitur.* Et ideò dicitur Eccleſiaſt. 4. c. *Non contradicas verbo veritatis vllo modo.*

Ad mortem condemnatus veritatem negare vel falſitatem cõfiteri non debet, vt ſaluetur.

TErtium documentum eſt, quòd condemnatus ad mortem non debet veritatem negare, vel falſitatem confiteri vt euadat, quia nullus pro vita corporali tuenda, debet mortaliter peccare, cùm magis teneatur Deum, quàm ſeipſum diligere. Vnde Aug. in quodam ſermon. ait: *Qui-*

Digitized by Google

Quicunque metu cuiuslibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia ſcilicet magis hominem quam Deum timet, & ponitur trãſumptiue in c. quiſquis. 11. q. 3. Facit ad hoc c. Lotharius rex. 31. q. 2. & c. nõ ſolùm, & c. nolite. 11. q. 3. & illud quod inquit Dominus. Matth. 14. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: magis autem eum timete, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.* Facit ad hoc etiam illud quod ſcriptum eſt in capit. ad Apoſtol. in cauſa de ſimon. vbi dicitur quòd ſub prætextu pietatis, non eſt impietas committenda. Non enim licet facere rapinam, vt eleemoſynæ fiant c. forte. 14. q. 5.

Contra hodierna tempora exaggeratio.

SEd quid dicemus de temporib. hodiernis, in quibus non ſolùm pro vitanda morte, ſed pro minimo denario etiã cum periurijs multi veritatem negant? Quamplures namque reperiuntur de quibus dici poteſt illud Prouerb. 28. *Pro bucella panis deſerunt veritatem.* De talibus autem Deus magnam faciet vindictam. Nam ſi falſificans monetam principis ſecundum leges dignus eſt cõbuſtione. l. 1. C. de falſa moneta, multo magis eſt ęterni ignis pœna, qui virtutem, quæ eſt moneta Dei, falſificat per mendacium. Sed tamen quotidie à multis deprauatur. Et nihil ſic ab omnibus impugnatur, ſicut veritas. *Omnis* enim *homo mendax*, vt dicitur, Pſal. 115. vera quoque eſt ſententia quæ Oſeæ 4. ſcripta eſt. *Non eſt veritas, non eſt miſericordia in terra.* Et multi ſunt de quib. dici poteſt illud Pſal. 5. *Non eſt in ore eorum veritas.* Ideo dicit Dauid Pſal. 11. *Diminutæ ſunt veritates à filijs hominum*, & Iſa. 54. dic. *Corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi, & facta eſt veritas in obliuionem.* O veritas beata, quot inſultus, quot vulnera, quot fraudes ab omnibus ſuſtines? Non in verbis ſolum, ſed etiam in operibus. Sunt enim mẽdacia operum, & ſermonum, vt inquit Ambroſius in. ca. caute. 22. q. 5. *Sed licet veritas poſſit vulnerari, non poteſt tamẽ occidi, vel annihilari*, imò ſæpius exagitata magis ſplendeſcit in lucem, vt dicit textus in c. ſi. 35. q. 9.

PARS TERTIA HVIVS ſermonis, quòd veritas eſt omnium triumphatiſſima.

TERTIAM quæſtionem etiam determinauit ſupradictus Theologus dic. Adeo veritas eſt omnium triumphatiſſima, quòd omnes Romanorum triumphos excedit. Ipſa enim eſt illa, quæ vincit omnia, vt habetur in l. fin. ff. de proba. de qua per Innocen. in capit. niſi cum pridem. de renun. Primo enim triumphat de omnibus legibus, quæ non iuſtificantur niſi in ſola veritate, vt in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præſ. Nam licet dici ſoleat quod in foro conſcientiæ ſequimur veritatem, in iudicio præſumptionem. Vt in capit. is qui. de ſpon. Si tamẽ conſtaret legi de veritate, illam ſequeretur, aliter non eſſet lex ipſa honeſta & iuſta, quod requiritur ad eſſentiam bonæ legis, cap. erit autem lex 4. di. Secundo triumphat de omnibus opinionibus quibus præfertur, vt in cap. capellanus, de feri. & in leg. prima. §. omnibus. C. de ve. iu. enuc. dicit Imperator quod ſententia vnius etiam minoris, præferẽda eſt multorum opinionibus, ſi magis habeant veritatem. Et de hoc tractat Ioannes An. in ca 1. de conſti. Ideo ſi quæratur vtrum antiquorum vel modernorum opinio magis ſit ſequenda, cum dicat gloſ. in capit. ſic viue. 16. quæſtion. 1. quòd ſcholares debent intrare ſub antiquioribus doctoribus, & econtra in leg. Gallus. ff. de lib. & poſtu. dicat alia glo. poſt Priſcianum, quòd quanto iuniores tanto perſpicaciores. Et hoc notatur etiam in cle. vnica. de ſumma. Tri. Reſpõdeo quòd illi fauendum eſt, quę magis habet rationem. & veritatem, d. c. capellanus, & per Hoſt. in c. quanto, de tranſa. Et per facit ad prædicta cap. ſi teſtes. 4. q. 3. vbi dicitur quòd illis argumentis, & teſtimonijs magis eſt credendum, quæ ſunt rei aptiora, & veritati proximiora.

Veritas de omnibus legibus triumphat.

Digitized by Google

Veritas de omni conſuetudine triumphat.

TErtio triumphat de omni conſuetudine quia malam reprobat, bonam autem confirmat, c. ſi. de conſue. & c. veritate. 8. di. Quarto triumphat de omni errore, & falſitate, quia nihil poteſt in contrarium allegari quando veritas eſt notoria l. Imperator. ff. de ſta. ho. Et doctores communiter dicunt in ca. plerique de immu. Eccleſ. poſt Innocent. quòd nulla ſententia iniuſta poteſt preferri veritati in conſcientia.

SEd hic quæritur vtrum iudex poſſit iudicare contra veritatem ſibi notam, ſequēdo falſa allegata, & probata in contrarium? Ad quod reſpondent quidam, maxime Thom. 2. 2. quæſtione ſeptima, articulo ſecundo, & etiam quæſt. 64. articul. ſexto, quòd iudex poteſt & debet iudicare ſecundum legitimas probationes, per inſtrumēta & teſtes, & huiuſmodi, quæ ſunt ſibi nota vt iudici, & non ſecundum notitiam quam habet vt perſona priuata, capitul. ſacerdos de offic. in ord. Ideo dicit Ambroſius 3. quæſtion. ſeptim. capitul. iudicet: *Bonus iudex ſicut audit ita iudicat.* Præterea quòd hoc ſit verum poteſt probari, quia iudex non videtur debere mutare iudiciū propter illam notitiam, propter quā nō licet vitare in cōmunione ſacramentali excommunicatum, ſed propter notitiam, quam habet vt perſona priuata, non debet vitare excommunicatum 6. quæſtione ſecunda capitulo, ſi tantum, & cap. placuit, & 2. quæſtion. 1. cap. multi. Ergo, &c. Facit ad hoc quia quod lege permittente fit, poteſt licite fieri. l. fin. & ibi gloſ. ff. qui ſatiſ. cog. facit. l. iuſte poſſidet. ff. de Acqui. poſ. & l. 1. C. de his qui ve. & ætat. impe. Sed in lege determinatum eſt illum cōdemnari debere ad mortem, qui conuictus fuerit teſtimonio duorum vel trium teſtium. Deuter. 17. Ergo iudex qui eſt lex ānima, poterit talem ſic conuictum ad mortem condemnare. Præterea ſicut bonum commune præfertur particulari tanquam melius, & diuinius. 1. Eth. ſic probatio communis, quæ fit in forma iudicij, preferenda erit probationi particulari, quam habet iudex vt perſona priuata. Et hanc opinionem tenuit Ioannes gloſſator. 3 q. 7. c. iudicet. Bern. & Hoſt. de offi. or. ca. 2. Innocentius quoque extra de cenſi. c. venerabili. Et Hoſti. de poſtu. præla. c. bone. el. 1. quòd *quando agitur in forma iudicij, iudex debet iudicare ſecūdum allegata, & probata, potius quàm ſecundum veritatem.* ff. de offi. præ. l. illicitas. §. veritas. & 11. quæſt. 3. cap. ſummopere. cum ſi. quia aliud facit vt iudex, aliud vt homo, vt in d. c. 1. de of. or. & 23. q. 4. cap. ſi Eccleſia. Et ideo iudicabit ſecundum conſcientiam quam habet vt iudex, nó quam habet vt homo. Hoſtien. tamen quem ſequitur Archi. in c. iudicet. 3. quæſt. 7. & dicit quòd ſi imminet periculum animæ, vel læditur publica vtilitas, quòd tunc iudex de iure, & de facto ſupplere poteſt, & debet. Quo ad periculum animæ quòd poſſit. Facit extra de elect. c. cum nobis. §. his igitur, & de excep. c. exceptionem. Quo ad vtilitatem vero publicam. Facit. C. de procu. l. item, & ff. de poſtu. l. quos prohibet. Hugo vero quem refert glo. in d. iudicet, tenet quòd nullo modo debet iudicare contra veritatem, ſed debet allegare cauſam. Et ad hoc allegat. l. prætor. ff. de iuriſ. om. iu. Sed hanc opinionē reprobat Giraldus odonis ſuper 5. Ethicor. quia omne opus malum. ſicut eſt illicitum homini facere per ſe, ita eſſet peccatum facere per alium. Qui enim per alium facit per ſeipſum facere videtur. c. qui facit. de regu. iur. lib. 6. & l. q viſſu. ff. eo. & l. ita aūt geſſiſſe. ff. de admi niſtra. tuto. Roſtonēſis autē in ſumma dicit quod ſi innocentem condemnat iudex ad mortem, vel mutilationem membrorum, aut condemnandum exponat etiam ad præceptum ſuperioris peccat mortaliter. Secus autem eſſet in alijs pœnis pecuniarijs, vel cauſis ciuilibus ſecundum eum, per ea quæ notat gloſ. in cap. paſtoralis. § quia vero. de officio. dele. Sed Raymundus in ſumma tenet, cum prima opinione dicens, quòd fere omnes doctores iuris Canonici dicunt, quòd iudex poteſt

Digitized by Google

iudicare, ſecundũ allegata. Subdens quòd ſi quis taliter iudicaret, non auderet eum condemnare, quamuis ad cautelam aliquam pœnam iniungeret.

Propria reſponſio ad dubium.

EGo vero teneo opinionem Nicolai de Lira ſuper Exod. 23. c. Et etiam Giraldi Odonis vbi ſupra, quòd iudex nullo modo poteſt iudicare cõtra veritatem, quam pro certo ſcit, niſi cum peccato mortali. Et hanc opinionem tenet Reuerendus pater Frater Angelus de Clauaſio in Angelica ſua in cap. quod incipit: iudicare, §. ſeptimo, & dicit quòd hæc opinio eſt tenenda, ſiue ſimus in criminalibus, vel in ciuilibus. Et hoc probatur quia habemus præceptum Dei, exod. 23. dic. *Non ſuſcipies vocem mendacij, nec ſequeris turbam ad faciendum malum, neque in iudicio plurimorum acquieſces ſententiæ vt à veritate denies.* Conſtat autem quòd iudex acquieſceret plurimorum ſententiæ, ſi ad multorum falſorum teſtium dictum ferret ſententiam contra veritatem ſibi notam, quia ſic à veritate quam nouit deuiaret, cõtra diuinum imperium. Præterea quòd hoc verum ſit probatur, quia il[illegible] confeſtim nominata ſunt conuo[illegible] à malitia, & ſecundum ſe ſunt mala nullo modo contingit bene fieri, ſed in illis neceſſe eſt ſemper peccare, & nunquam recte agere, ſecundum Philoſophum 2. Ethicor. cap. 6. Et Auguſtin. in libro de mendacio. Sed innocentem, & iuſtũ condemnare ſcienter, eſt ſecundum ſe malum, & cum malitia conuolutum. Ergo nullo modo poteſt benè fieri qualiſcunque probatio intercedat. Quod autem iſtud ſit ſecundum ſe malum probatur, tũ quia eſt opus impium dicente Domino, Exod. 23. *Innocentem, & iuſtum non occides, quia aueſor impium,* quaſi dicat, quod qui facit illud, eſt impius. Et ideo illi aduerſatur Deus, quia facit opus veritati, & æquitati naturali contrarium. Præterea ſi licet iudici condemnare innocentem conuictum per falſos teſtes, vel hoc licet amore Dei, vel amore ſui, vel proximi. Non amore Dei quia vt ait Beda, in cap. abijt. 11. quæſtio. 3. Qui veritatis, & charitatis iuſſa ſpernũt, Deum vtique qui veritas, & charitas eſt produnt. Maxime cum non infirmitate, vel ignorantia peccant, hoc autem eſſet in caſu propoſito. Item non amore ſui quia. 11. quæſt. 3. c. nemo. *Melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quam pro adulatione beneficium.* Item nec amore proximi, quia vnus damnificatur temporaliter, ſcilicet condemnatus. Et alter ſpiritualiter, ſcilicet falſus teſtis. Quare iudici ex nullo bono amore ſcienter licet condemnare iuſtum, & innocentem. Confirmatur hæc concluſio quia nullum ante iuſtam veramque probationem iudicare, aut condemnare debemus. c. nullum. 30. q. 5. & c. ſi quid. 86. di. & c. eorum qui 11. q. 3. Sed iudex contra veritatem ſibi notam nullam probationem veram, & iuſtam habere poteſt, quæ conſtet ſibi, quia nullum verum eſt contra verum cum omnia vera conſonent veritati. Ariſto. primo Ethic. Ergo contra veritatem ſibi notam iudex iudicare, aut damnare non debet. Dicit ergo Giraldus vbi ſupra, quod talis iudex ſi habet ſuperiorem poteſt remittere cauſam ſuperiori cum relatione propriæ ſcientię, & probationis oppoſitæ. Et ſi non admittatur remiſſio, ſed ipſe cogatur ferre ſententiam, ſententiam pro veritate pronunciet. Nam ſi cõtra probationes ipſas ſentẽtiat, facit cõtra ordinem iuſtitiæ. Si vero pronunciat contra veritatem, facit contra rem iuſtitiæ, quod eſt maius inconueniẽs. Sicut maius peccatum eſt ex genere, quam ex circunſtantia. Debet ergo ſemper iudex iudicare pro veritate. Cum enim iudicet loco Deo, Deuteronom. primo, Debet iudicare ſicut facit Deus, qui ſemper iudicet in veritate, & pro veritate, iuxta illud Tobiæ 3. *Iuſtus es Domine, & omnia iudicia tua vera ſunt.* Facit ad prædicta capitulum, poſtulatus. 3. quæſtione ſeptima, vbi dicitur, quòd non debemus ante iudicare quam ad cõſcientiam noſtrã reuertamur, & quid placeat Deo ſiue diſpliceat dirimamus. Et in ca. tunc vera. 11. q. 3. ſcriptum eſt. Tunc vera eſt abſolutio præſidentis cum

Pro negatiua rationes aliquas adducit.

Quid tunc facere debeat iudex.

Digitized by Google

tis cum interni ſequitur arbitrium iudicis. Ergo à contrario, nec abſolutio, nec condemnatio erit vera, niſi ſecūdum voluntatem Dei fiat. Et in capitulo ſummopere vndecima quæſtio. 3. dicitur, quòd *ſecundum conſtituta, in lege diuina, & humana eſt iudicādum*. Et quod ex præcepto diuino condemnationis ſententiam proferre debemus. Et in cap. cum æterni. de ſen. & re. iudicata. li. 6. præcipitur vt in ferendis ſentententijs habeant iudices præ oculis ſolum Deum. Item textus clarus eſt in præfato cap. cum æterni. vbi Innocentius 4. inquit: *Si quis autem iudex Eccleſiaſticus ordinarius, aut delegatus famæ ſuæ prodigus, & proprij perſecutor honoris, contra conſcientiam, & iuſtitiam in grauamen alterius partis in iudicio quicquam fecerit, per gratiam, vel per ſordes, ab executione officij per annum nouerit ſe ſuſpenſum, ad æſtimationem litis parti quam læſerit condemnandus*, hæc ille. Ecce quod non dicit cōtra conſcientiam, & per ſordes, ſcilicet falſorum teſtium, Non ergo excuſari poteſt iudex condemnans innocentem dicens quia aliud non potuit, quia officium ius dicentis latiſſimum eſt, vt dicitur in l. 1. ff. de iuriſdictio. omnium. iudic. Vnde iudex poteſt vt in pluribus iudicare prout ſuæ conſcientiæ rationabili videtur. Vt patet in l. appellari. ff. quis & à quo. ibi. & quod optimum eſt ſtatuere. Facit. ff. de arbitris. l. qualem. vbi dicitur: *Omnino dicat quid ſibi videtur*. Facit capitulum ad noſtram, de conſuetudine vbi ſcriptum eſt: *Poſt quam tibi de meritis cauſæ conſtiterit, ſententiam proferre valeas, ſicut ordo poſtulat rationis, non obſtante contraria conſuetudine, &c.* Facit etiam l. rem non nouam. C. de iudi. vbi dicitur, quod iudices iurēt omnino ſeſe cū veritate iudicium diſpoſituros. Item in l. placuit. eo. tit. ſcriptum eſt: *Placuit in omnibus rebus, præcipuam eſſe iuſtitiæ æquitatem, quàm ſtrícti iuris rationem*. Et ad idem facit capitulum finale, de tranſact.

SIcut ergo iudices ſæpe quando volunt, ſciunt inuenire colores pro iniuſtitia defenſanda, ita in iſto caſu tenēturvt contra veritatem nō iudicent diligentiſſime facere, quod falſitas nobis detegatur, vt 2. q. 1. ca. Deus omnipotens. Et ſi nullo modo detegere falſitatē poſſunt, tunc vt ait Nicolaus de Lira vbi ſupra, potius debēt officium reſignare, quàm cōtra iuſtitiam, & cōſcientiam ſententiare. Facit pro hoc quod notat glo. in c. paſtoralis, de officio delega. di. Quod *merus executor, ſi ſcit ſententiam latam authoritate literarum falſarum, vel per falſa inſtrumenta, vel per dolum aduerſarij, non debet exequi eam, ſed remittere ad ſuperiorem*. Vt in c. de cætero. & re iudi. Et in ca. ſi quando, de offic. deleg. & C. ſi ex falſis inſtru. l. iudicati. & ff. de iudi. l. ſi prætor. §. Marcellus, & ad textum dicti capituli paſtoralis qui dicit, quod *ſi dictus executor ſciat ſentētiam eſſe iniuſtā, tenetur eam exequi, ſi non poteſt aliter abſolui à mandato ſuperioris*. Reſpondet gloſſa quod hoc intelligitur de iniuſtitia ſolēnitatis iuris. Et ita exponit iniuſtā, id eſt, contra ius litigantis latam. Secus ſi eſſet iniqua. Et dicitur iniqua quando eſt contra veritatē lata, quia tunc non debet exequi. Item gloſſa in [illegible], capit. aſſignat rationem quare ſen[illegible] cōtra ius litigantis lata de[illegible]ni demandari à mero exec[illegible] ſit ab ea appellatum, debet de rigore iuris elapſo decennio executioni demandari. Argumentum. C. vt lite pendente. l. ſi. *Spontanea* enim *appellationis omiſſio turpitudinē purgat quæ ſententi[ae] inerat*. Ar. ff. de condi. ob tur. cau. l. ſi ob turpem, vel ſi appellauit ſecundo, & ſuccubuit, etiam de rigore iuris eſt introductum vt executioni demādetur, vt aliquis ſit litium finis, de dolo, & contu. cap. finem, & c. venerabilis. Si vero per iniuriam iudicis ſit damnatus, cōqueratur de ipſo. Extra de emp. ven. capit. ſi venditori. & C. de euictionibus. l. emptor fundi. & ff. eodem. l. ſi per imprudētiam, & Inſtitu. de obliga. quæ ex quaſi delic. naſ. in principio. Hæc glo. vbi ſupra. Ex quibus patet quod dictum capitulum non facit contra concluſionem noſtram, quæ confirmatur per ea, quæ habentur. in l. abſentem. ff. de pœnis, vbi dicitur: *Sanctius eſt nocētem impunitum relinquere, quam innocentem condemnare.*

Quid facere debeant iudices, cum falſitatem nullo modo detegere poſſunt.

Reſponſio ad id quod contra adduci poſſet.

Iudex põt abſoluere reum ſi non ſunt legitimæ probationes, quã-uis ſciat ipſum eſſe culpabilem, & ideo ſoluuntur quæ in oppoſitum ...entur proba..e.

ET ſic concludo, quod nullo modo licet iudici aliquem condemnare contra veritatem, de qua ipſe certus eſt. Abſoluere autem bene poteſt ſi probationes non ſunt legitimæ, quamuis iudex ſciat pro certo ipſum eſſe culpabilem, quia iura præcipiunt vt nemo publicet peccatum alterius, quod non poteſt probare, vt in capitul. ſi ſacerdos, de offi. iur. ord. Et l. illicitas. §. neque licita. ff. de offic. præ. Et l. eadem ratione, in fin. iuncta gloſ. ff. de furtis. Et capitulo ſi tantum ſexta quæſtion. ſecunda. Nec obſtat capitul. iudicet, tertia quæſtio. ſeptima. quia non dicit ſecundum allegata, ſed inquit iuxta leges, & iura pronuncient, quod eſt dicere: Iuxta quod ſtatuerunt leges & iura procedet in diſcutiendo, & det ſententiam. Quæ quidem leges & iura volunt vt vnicuique reddatur quod debetur. ff. de iuſti. & iure. l. iuſtitia. Nec etiam obſtat capitul. eorum qui. cum capitulo ſequenti. vndecima. quæſtio. tertia. quia loquuntur quomodo in examinatione teſtium debet pars citari, & ordo iuris ſeruari in eorum diſcuſſione. Non autem dicit ibi textus quòd detur ſententia ſecundum eorum dictum. Imo innuit contrarium ſi bene attendatur. Nec obſtat capitulum, nos inquam, cum capitulo Deus omnipotens. ſecunda quæſtio. prima cum aliquibus alijs capitulis, quia licet dicant neminem condemnandum niſi conuictum; Non tamen ſequitur quod omnis conuictus ſit condemnandus. Ex quo iudex eſt certus de falſitate. Imo capitulo iudicantem trigeſima, quæſtion. quinta demonſtrat oppoſitum, dum dicit: *Tamdiu alijs ventiletur, quouſque ad rei veritatem perueniatur.* Nec ſimiliter obſtat dicta lex illicitas. quia ibi dicitur: *Præſes pronuntiæ id ſequatur quod eum conuenit ſequi ex fide eorum, quæ probabuntur.* Et breuiter reſpondendo dico, quod non inuenitur ius quod dicat iudicem teneri ſententiare ſimpliciter ſecundum allegata, & probata, ſed bene ſecundum ordinem iuris, ſcilicet in ...dendo, examinando, & ſententiando. Sed ius non vult quod aliquis innocens damnatur contra veritatem. Ergo, &c. aliter non eſſet ius. Sed poſito quod inueniatur lex præcipiens iudicari ſecundum allegata & probata, debet intelligi ſecundum Giraldum Odonis vbi ſupra, ſcilicet ſi verum concludunt. Quod ſi obijciatur quia talis iudex qui iudicabit ſecundum allegata & probata ſcandalizabit? Reſpondet capitul. qui ſcandalizauerit. de regul. iuris: *Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam quod veritas relinquatur.* Facit etiam ad prædicta quod vbi de bona fide agitur, non eſt de apicibus iuris diſputandum. l. ſi fideiuſſor. § quædam. ff. mandati. vbi dicitur, quod debet tantum inſpici quod verum eſt. Et allegat gloſſ. C. ſi contra ius vel vtili. pu. l. & ſi non cognitio. Non obſtat quod dicunt canoniſtæ, quod iudex non iudicat vt homo, ſed vt iudex, quia hoc verum eſſet, ſi eſſemus extra, quæ ſunt contra legem Dei, quæ non ſunt peccata, ſed in præuaricatione mandatorum Dei non habet locum illa diſtinctio, quia non iudex punietur, ſed homo licet fecerit vt iudex. Ad illud quod obijcitur de excommunicato, reſpondet Giraldus Odonis vbi ſupra, quod *aliud eſt excommunicatum non vitare, & aliud innocentem condemnare, quia illud eſt contra ius poſitiuum, id eſt contra ius naturale & diuinum. Et ideo per ius poſitiuum eſt ſancitum in illo caſu excommunicatos non vitari. Sed per nullum ius ſancitum eſt in aliquo caſu innocentem damnare, imo nec ſtatui potuit. Et cum dicebatur quod damnatio innocentis propter allegata, & probata per falſos teſtes eſt bonum commune, negandum eſt expreſſe. Imo eſt malum commune conſiſtens in impijſſima falſitate, quod non eſt præferendum bono conſiſtenti in veriſſima pietate,* hæc ille. Licet ergo Alexand. de Ales in 3. parte ſummæ, & Richardus de media villa in 3. quol. quæſtion. vigeſ. quint. ſequantur communem opinionem canoniſtarum, tamen hæc vltima opinio videtur verior. Et ſic patet quod veritas triumphat de omni errore, & falſitate.

Triumphat etiā veritas de omnibus conſcientijs.

QVinto triumphat de conſcientijs, quia ſerenat eas præbens confidentiam. Vnde 4. Reg. 20. dicebat Ezechias rex Iuda: *Memento quomodo ambulauerim coram te in veritate.* Et Pſalm. 14. loquens Dauid de eo qui aſcendet in cœlum inquit: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo.* Ex ſerenitate autem conſcientiæ propter veritatem ſequitur ſerenitas faciei, oculorum & frontis, & ex ea fit homo audax. Nam ſi quis accuſatur contra veritatem, ipſa conſcientiæ ſerenitas ex veritate proueniens, ipſum animoſum facit ante iudicem, non trepidum, non palpitantem. E contra vero eſt de illis qui non habent ſecum veritatem. De quibus Ouidius in epiſtolis inquit: *O quam difficile eſt crimen non prodere vultu*, quod notatur in. l. obſeruandum. ff. de offic. præ. Veritas autem ſeipſam defendit, quæ verborum adminicula non deſiderat, vt dicitur. C. ſi vt ſe ab hæred. abſt. l. 1. vnde Seneca in libro tragœdiarum ait: *Veritas nunquam latet*, & Gregor. in paſtorali dicit: *Nihil eſt ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius*, & Richardus poeta in libro de nuptijs. capitul. 37. canit. *Vera loquuntur non labor vllus ineſt.* Prædicta autem affirmat Lactantius lib. 3. diui. inſtit. capitul. primo. di. *Deus hanc rei voluit eſſe naturam, vt ſimplex ac nuda veritas eſſet lucuentior, quia ſatis ornata per ſe eſt. Ideoque ornamentis extrinſecus additis fucata corrumpitur. Mendacium vero ſpecie placet aliena, quia per ſe corruptum euaneſcit, niſi ornatu aliunde quæſito conditum fuerit, atque politum. Tanta vero eſt potentia veritatis, vt ſeipſam quamuis in rebus exiguis ſua claritate defendat. Veritas enim lumine ſuo clara ſemper & illuſtris apparet*, hæc ille.

Triumphat de calumnijs quoque veritas.

SExto triumphat veritas de omnibus calumnijs, quia licet mali ſemper quærant calumniari, ac vituperare bonos falſis adinuentionibus. Vera eſt enim ſententia Chryſoſtomi in ſermone decollationis ſancti Ioannis Baptiſtæ di. *Innocentia inimicis odioſa ſit ſemper libertas Nam virtus contraria eſt vitioſis, ſacrilegis exoſa ſanctitas. Inimica caſtitas impudicis, corruptis integritas pæna, luxurioſis aduerſa frugalitas, crudelibus dura ſemper miſericordia, impijs pietas non ferenda.* Tamen veritas tandem defendit bonos iuxta illud, Pſalm. nonageſimi. *Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno*, & Ioannis 8. inquit Dominus. *Veritas liberabit nos.* Verum eſt enim illud quod dicitur in communi Prouerbio. *Quicquid dicatur, veritas non mutatur*, l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præ. & l. falſa. C. de iuris & fac. igno. Exemplum huius habemus in Ioſeph iniuſte accuſato, & incarcerato, quem veritas defendit, Geneſ. 29. In Suſanna etiam falſo accuſata. Danielis. 13. In Marino in vitis patrum iniuſte calumniato. Quia vero multi iniuſte accuſantur, ideo vt eorum innocentia defendatur, inquit Imperator, in l. ſinguli. C. de ac. [Singuli vniuerſique iudices cognoſcant in publicis criminibus non oportere emendicatis vel ſuffragijs decretorum, aut relationibus a publicis perſonis deſtinatis credere, ſed veritatem requirere.] Plus enim valet quod eſt in veritate, quam quod in opinione, Inſtitut: de lega. §. ſi quis rem. &. ff. de manu. vin. l. ſi pater. §. quoties, &. ff. de iuris & fac igno. l. regula. §. qui ignorauit.

Triumphat de prædicatoribus veritas.

SEptimo triumphat in prædicatoribus, quorum laus eſt vt prædicent veritatē. Vnde Act. 28. dixit Paulus: *Veritatis & ſobrietatis verba loquor.* Summus quoque magiſter prædicatorum Dominus Ieſus dixit Pilato, ſe veniſſe in mundum, vt teſtimonium perhiberet veritati. Ioan. 18. Licet ergo Chriſtus prædicauerit veritatem in ſcripturis di. Zach. 8 *Veritatem & pacem diligite.* Et Iob 6. repræhenderit falſiloquos di. *Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis* ... tam, n quia teſtis non debet deponere ſuum dictum per ſcripturam; ſed voce viua, vt notatur in c. à nobis iuncta gloſ. qui matri. accu. poſ. Et de hoc habetur in c. teſtes 3. q. 9. licet quidam contrarium dixerint, in l. Theo pompus. ff. de dote. præ. voluit verbo teſtimonium pe...

ritati. Sciebat enim ſcriptum eſſe, Hiere. 42. *Dominus inter vos teſtis veritatis.* In prædicatoribus ergo ſacri Euangelij debet eſſe veritatis, vt alijs illam poſſint audacter prædicare. Vnde dux verbi Paulus de ſeipſo dicebat, 2. ad Cor. 11. *Eſt veritas Chriſti in me.* Ideo de ipſo cantatur. *Prædicator veritatis, & doctor gentium.* Et de ſancto Antonio noſtro de Padua egregio prædicatore dicitur in eius officio: *Loquens magna, paruulis veritatis iaculis æque feriebat.*

Triumphat etiam in martyribus veritas.

OCtauo triumphat in martyribus. Martyres enim Dei facti ſunt, quia pro veritate paſſi ſunt, vt in capitul. vide prim. quæſtione prima. Ideo Ioannis decimoquarto, dicebat Domin' Apoſtolis: *Alium paracletum dabo vobis, quem mundus non poteſt accipere. Ille vos docebit omnem veritatem*, qua ſcilicet cognita non timebitis minas hominum, nec mortem. Nono triumphat de omnibus operibus; quæ licet bona quandoque appareant, tamen veritas poſtmodum in contrarium apparet, & facit quod falſitas ſeipſam accuſat, dicente Lactantio in 2. diui. Inſtit. *Veritas ipſa cogente natura, etiam ab inuitis peccatoribus erumpit.*

Triumphat veritas de omni iniquitate.

DEcimo triumphat de omni iniquitate, quia ſola eſt, quæ diſcernit veros prophetas à falſis, & bonos religioſos à fictis, & ſimulatis. Et ſic de mercatoribus & alijs ſtatibus, quorum quidam in veritate ambulant, quidam falſo, & mendaciter, ſimiles diabolo, de quo dicit Dominus Ioannis octauo: *Ille homicida erat à principio, & in veritate non ſtetit, quia veritas non erat in eo.* Iudas quoque in apoſtolatu non ſtetit, quia in veritate non ambulabat. Multi etiam religioſi præuaricati ſunt, & velut canes ad vomitum ſunt reuerſi, quia in veritate non ambulabant. Non enim prædicatio feruens, non auſteritas vitæ, nõ oculorum ſubmiſſio, non ieiunium inedia, non humilis veſtitus, non exterior patientia, non caſtitas corporalis, & multa alia faciunt hominem ſanctum & verum religioſum, cum hæc omnia ſæpe magni latrones faciant. Sed ſola veritas eſt illa quæ religioſum coronat, videlicet ſi opera ſua nõ ad plauſum hominum, ſed ad Dei honoré, & ædificationem proximi in veritate faciat. Quia tamẽ inquit Ariſto. 10. Ethic [Veritas animi in vita, & operibus diſcernitur.] Nõ eſt negandum quod prædicta bona opera ſunt ſigna intrinſecæ veritatis, licet quandoque ſint ſimulata.

Triumphat etiã veritas de mundi proſperitatibus.

VNdecimo veritas triumphat de mundi proſperitate, de qua Chryſoſt. in quadam homilia ait: *Nam quantumuis creſcat iſta proſperitas, victorioſa tamen veritas oſtendit, quia vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Eccleſ. 1. Duodecimo triumphat de omni vita humana. Veritas enim ſaltem in die iudicij oſtendit qualis fuerit vita omnium bonorum quam malorum, licet nunc non ſint cogniti. O igitur latrones, proditores, O falſarij, & hypocritæ. O mẽdaces ſimulatores, ô adulteri ſecreti, nõ credatis vos ſepelire veritatem, quia modo non ſciantur veſtra facinora. In die æterni iudicij coram toto mundo manifeſtabuntur. c. nunc aũt. de pœni. di. 1. Tunc veritas triumphabit de vobis, oſtendendo quod nunc non videtur. Sola tamen pœnitentia poteſt peccata veſtra in carcere tenebroſo ſepelire. Econtrario quoque oſtendet veritas multorum innocẽtiam, quorum opera nunc temerarijs quorundam iudicijs vituperantur. Quis dicere ſufficiat quot mulieres honeſtæ, adulteræ dicantur? quot virgines corruptæ? veri religioſi, hypocritæ? quorum ſanctitatem veritas tandem declarabit. Sicut fecit de Abbate Vitale, qui vt in legenda Ioannis Patriarchæ habetur, ob zelum animarum in Alexandria pernoctabat cũ meretricibus, dans eis precium, ne illa nocte peccarent, & cum adulter & fornicarius crederetur, moriens fecit multa miracula, & meretrices conuerſæ cum lachrymis teſtatæ ſunt eius honeſtaté. O igitur veritas fæliciſſima, O regina inuictiſſima, O imperatrix triũphatiſſima, O dominatrix victorioſiſſima, tu es illa de qua inquit Chryſoſto. ſuper Ioannẽ: Nihil

Digitized by Google

hil eſt veritate apertius, nihil fortius, quæ neque latere vult, neque periculum formidat, neque inſidijs premitur, nec gloriam, quæ à multis optatur deſiderat. Tu es illa quæ cultores, & amatores tuos glorioſos facis, dicente Gregor. in mora. *Bonorum mens quo duriora pro veritate tolerat, eo veritatis præmia certius ſperat.*

Veritas laudatur.

TV es illa de qua Dominus cuſtodiam habet, dicente Dauid Pſalm. 146. *Dominus cuſtodit veritatem in ſeculum ſeculi.* Tu es illa quæ ſtabilis in omnibus aduerſitatibus permanes, dicente Seneca lib. 3. epiſtolarum epiſtola. 4. *Verum in omnem ſui partem ſemper eadem eſt, qui vero decipiunt, nihil habent ſolidi. Tenue enim eſt mendacium, & perlucet ſi diligenter inſpexeris.* Tu es illa quam ſemper Dñs defendit, vnde Eccleſiaſt. ſecũd. dicitur: *Protector eſt omnibus inuocantibus eum in veritate.* Tu es illa quam offendere non poteſt diabolus, cui præcipit Deus illud. Eccleſ. 7. *Non lædas ſeruum in veritate ambulantem.* Tu es illa quæ firma perduras, nec mutari vales, iuxta illud, Prouerb. 11. *Labium veritatis firmum erit in perpetuum.* Tu es illa quæ ab omnibus deſideraris, & à principio mundi vſque in finem illius laboribus perquireris. Nam Thales Mileſius, Solon, Chilon, Pittacus, Bias, Cleantes, Cleobulus, Periander, Crates, Anaximander, Diogenes, Plato, Socrates, Ariſtoteles, Iſocrates, Theophraſtus, Demoſthenes, Cicero, Quintilianus, Anaxagoras, Zeno, Empedocles, Epicurus, Democritus, Heraclitus, Leucippus, Corintus, Haliagrabel, Albumaſar, Algazel, Ptolomæus, cæterique philoſophi, ac ſapientes viri in ſola veritatis inquiſitione fatigitati ſunt, & illa inuenta quæſiuere, ſi tamen ab eis inuenta eſt. Nulla eſt enim ſcientia quæ non tendat ad veritatem, tanquam ad vltimum finem. Nam grammatica verſatur circa congruitatem ſermonis, vera & iuſta compoſitione literarum, ſyllabarum, vnde vocabula deriuentur, quæ ſint eorum præpoſitiones, quid regens, rectum, & quomodo ſcribantur. Logica figuris, argumentationibus, ſyllogiſmis tendit ad veritatem. Rhetorica, exordio, narratione, confirmatione, confutatione, concluſione, inuentione, diſpoſitione, elocutione, memoria, pronunciatione, coloribus, locis, & argumentis, teſte Tullio habet perſuadere veritatem. Arithmetica numerando, multiplicando, diminuendo, & ſumendo, conſiderat veritatem. Geometria menſurando puncta & lineas, figuras ſphæricas, triangulares, & quadrangulares, latitudinem, & altitudinem, tendit ad veritatem. Aſtrologia conſiderando ſtellas, pollum arcticum, & antarcticum, vrſam maiorem, & minorem, bootem, currum, ſeptem planetas, & duodecim ſigna, cum ſeptuaginta duabus conſtellationibus, nihil aliud quærit quam veritatem. O igitur beatiſſima veritas, tu es illa cui propitius eſt Deus dicente Dauid, Pſalmo. 114. *Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, in veritate,* ſcilicet vt det illis in præſenti gratiam ſuam, & in futuro vitam æternam.

Amen.

DOMI-

DOMINICA QVINTA POST PASCHA.

De documentis datis operarijs, & Artificibus, ac Mercatoribus.

SERMO XXXII.

HIC *beatus facto ſuo erit.* Iacobi 1. c. & in epiſtola occurrẽtis Dominicæ. Tria tantum ſunt quæ noſtra appellari poſſunt. Primũ eſt tempus iuxta illud Senecæ ad Lucillum. *Omnia mi Lucille aliena ſunt, tantum autem tempus noſtrum eſt.* Secundo noſtræ ſunt virtutes, vnde Bernardus in quodam ſermone dicit: *O filij Adam genus auarum, & ambitioſum, audite, quid vobis cum diuitijs temporalibus, quæ nec ſunt diuitiæ, nec opes, ſed virtutes quas ſecum conſcientia portat, vt in perpetuum diues fiat, veræ diuitiæ ſunt,* & Ambroſius ſuper Lucam ait: *Neque noſtra ſunt, quæ non poſſumus afferre nobiſcum, ſolum virtus comes eſt defunctorum.* Tertium quod noſtrum eſt, vita eſt æterna, quam cum adepti fuerimus, nunquam amittemus, vnde Ambroſius vbi ſupra dicit: *Bonum atque ſalutare, ac idoneum eſt præceptum, quod etiam auaros poteſt animare, quo ſtudeant corruptibilia perennibus, terrena cœleſtibus commutare diuitijs, faciendo amicos de iniquo mammona iniquitatis qui eos recipiant in æterna tabernacula.* Ideo Auguſtinus ſuper Pſal. 90. ſermone 2. inquit: *Si auari eſſe volumus, vitæ æternæ eſſe debemus auari, & illam vitã quærere, quæ nunquam habet finem. Hic extendatur auaritia noſtra. argentum vis ſine fine? vitam æternam deſidera ſine fine.* Non vis vt habeat finem poſſeſſio tua? vitam perpetuam quære, ſc. per bona opera, vt de te dici poſſint verba thematis noſtri. Super quibus tres conſiderationes faciemus. Prima dicetur operationis. Secunda promiſſionis. Tertia vero offenſionis.

Tria ſunt tantum quæ ſunt noſtra.

Sermonis intentio, ac diuiſio.

PARS PRIMA HVIVS SERmonis de documentis datis diuerſis operarijs, & artificibus.

PRimo in hac parte in generali conſilium dabimus omnibus operarijs, id eſt, hominibus qui operarij appellantur. Deinde ad particulares ſtatus operariorum veniemus. Quod autem homines operarij nuncupentur, patet. Nam Gen. 2. dicitur. *Poſuit Deus hominem in paradiſo voluptatis vt operaretur.* Iſta autem operatio erat principaliter ſpiritualis, ſ. contemplandi & meditandi diuina, quo modo etiam nos operari debemus, iuxta illud Ioannis 6. *Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.* Et inquit Ariſtot. 1. & 10. Ethic. *Vltima felicitas hominis conſiſtit in operatione eius per optima.* Eiecto etiam homine de paradiſo dixit Deus, Gen. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo,* id eſt, vt poſſis viuere, oportet te in aliquo licito exercitio laborare. Ideo Eccleſ. 9. ait Sapiens: *Quodcunque poteſt manus tua, inſtanter operare,* & Pſal. 103. inquit Dauid: *Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam.* In quibus verbis tria tanguntur circa operationem. Primo bona conſcientia ibi, *exibit homo ad opus ſuum.* Secundo debita conuenientia ibi, *& ad operationem ſuam.* Tertia perfecta permanentia ibi, *vſque ad veſperam.* Primo ergo requiritur in opere bona conſcientia, vt ſit rectum in intentione, vt finis vltimus ſit Deus, iuxta illud. 1. ad Cor. 10. *Omnia quæcunque agitis in verbo, vel opere, in gloriam Dei facite.* Finis vero propinquus ſit aliquod rationale, vt pro ſuſtentatione propria, quia dignus eſt mercenarius mercede ſua. Lucæ decim. Vel pro ſubuentione aliorum, ſecundum illud Pauli ad Epheſ. 4. *Operetur manibus ſuis, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti.* Item debet eſſe bona conſcientia, vt opus ſit licitum in

Quinã ſint homines operarij.

Digitized by Google

pus attributum. Ideo. 6. de animalibus dicitur, quòd rectores apum otioſas apes à ſe eijciunt. Ad operandum ergo hortantur non ſolum ſacri Doctores & philoſophi, ſed etiam poetæ. Vnde Ouidius in 3. de arte amandi canit. *Dum vires annique ſinunt, tolerate labores. Iam veniet tacito curua ſenecta pede. Venturæ memores iam nunc eſtote ſenectæ: Sic nullum vobis tempus abibit iners.* Et ibidem ponens multa exempla quibus oſtēditur, quod perſeuerans in opere tandem obtinebit intentum, ait: *Capta vides ſero Pergama, capta tamen.* Prouer. quoque 13. dicitur: *Anima operantium impinguabitur.* Et ideo Eccleſ. 31. inquit Sapiens: *In omnibus operibus tuis eſto velox, & infirmitas non occurret tibi.* Non debet tamen homo tantum corporalibus operibus inſudare, vt quandoque non requieſcat aliquantulum. Ait enim Ouidius in epiſtolis:

Quod caret alterna requie, durabile non eſt.
Hæc reparat vires, feſſaque membra nouat.

In ſpiritualibus exercitijs debemus eſſe ſoliciti.

SVper omnia aūt exercitia debem9 eſſe ſolliciti in ſpiritualibus operibus, iuxta conſilium Apoſtoli Rom. 12. dicentis: *Sollicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, Domino ſeruientes.* Idcirco 2. Pet. 1. dicitur. *Satagite, vt per bona opera certam vocationem veſtram, & electionem faciatis.*

Ad particulares deſcendit operarios.

SEd ad particulares operarios, & artifices venire volētes, præmittendum putamus, ſecundum quod inquit Hugo de S. Victore in quodam ſermone, quod operationum mūdanarum exteriorum multiplex eſt differentia. Aliquæ enim deſeruiunt, vt plurimum vanitati, & iactantię. Vt ars recamaturæ & ornamentorum auri, & argenti, ac gemmarum & ſimilium, quæ pro maiori parte deferuntur ad pōpam & vanam gloriam, iuxta illud. Hiere. 51. *Opera eorum vana, & riſu digna.* Et talium fabricatio & ars licet ſit multum periculoſa, tamen quia non omnibus eſt prohibitus talis ornatus, ſed aliqui precioſis veſtibus & ornamentis poſſunt vti plus & minus, ſecundum eorum ſtatum & dignitatem, ac officia, & conditiones ſecundum quod declarat B. Thom. 2. 2. q. 169. Ideo non eſt ſimpliciter prohibita. Et idem dicendum eſt de fabricatione, & negotiatione aliarū rerū, quibus poſſunt homines bene & male vti, vt puta gladiorum, & baliſtarum, & ſimilium. Si enim quis bona intentione & cauſa talia faciat, aut vendat, non peccat, vt inquit Innocentius in cap. 1. ne cleri. vel mona. Si tamē quis ſciret, vel probabiliter ac veriſimiliter dubitaret, quod ille cui talia vendere vel donare intendit, male eis vtetur, eadem pœna puniendus eſt, qua ille cui talia tribuit, per c. fina. de iniur. & damno dato. Et ideo talium ars in hoc caſu eſt prohibita. Vnde concludit Reuerēdus pater frater Angelus de Clauaſio in Angelica ſua in verbo. ars, qui faciunt chartas, taxillos, aleas, & huiuſmodi, quibus vt frequenter homines vtuntur ad peccatum mortale, non poſſunt abſolui, niſi à tali arte abſtineant. Ait enim Greg. in c. negocium, de pœn. di. 5 [Sunt pleraq; negocia, quæ vix vel nunquam ſine peccato exerceri poſſunt. Ad ea ergo poſt cōuerſionem neceſſe eſt, vt animus non recurrat.] Ex quibus etiā apparet, quod prohibita eſt ars & negociatio earum rerū, quibus ad nihil vti poſſunt homines niſi ad malum, vt dicit Innoc. in d. c. 1. ne cle. vel mo. Flagitioſæ enim rei, nec emptio, nec mandatum, nec ſocietas valere poteſt. Vt dicitur in l. quod ſæpe. §. veneni mali. ff. de contrah. emp.

Vſurariorum & piratarum artes ſunt prohibitæ.

SEcundo reperitur exterior operatio deſeruiens iniquitati, vt eſt ars vſurariorum, meretricum, pyratarum, & huiuſmodi, de quibus inquit Dauid pſalm. 5. loquens Deo. [Perdes omnes qui operantur iniquitatem]. Talium ergo ars eſt maledicta.

Sed

Quid de ſonatibus ad choreas, & de docētibus chorizare.

SEd hic quæri poteſt quid de arte ſonatorum qui oſtendunt ſonare choreas, & quid de exercitio eorum qui docent chorizare. Cuius quidem exercitij permiſſionem vel prohibitionem, melius intelligere poterimus ſi vtrum chorizare liceat videamus. De quo inquit Chryſoſt. ſuper Matth. 14. c. *Vbi ſaltatio, ibi diabolus. & præcipue diebus feſtiuis. Neque enim Deus ad hoc nobis dedit pedes, vt cum camelis ſaltemus, ſed vt cū Angelis chorum faciamus. In ſaltibus & choreis lætantur dæmones, & exultant miniſtri dæmonum*, hæc ille. Tullius quoque in lib. de Offic. dicit: *Non ita natura generati ſumus, vt ad ludum vel ad iocum facti eſſe videamur, ſed ad ſeueritatem potius, & quædam ſtudia grauiora atque maiora.* Sed pro meliori horum declaratione, tria de choreis videnda ſunt, primum dicitur conditionis, ſecūdum diſſuaſionis, tertiū vero deteſtationis. Quo ad primum, eſt ſciendum ſecundum doctrinam Alberti Magni in 4. di. 16. Franciſci de Mayronis in expoſitione decalogi præcepto 3. expoſitione 2. Et Thom. in ſuo quol. Et 2.2.q.168.art.3. Et Ray. in ſua ſumma, quod ad hoc vt ſine peccato chorizari poſſit, requiruntur multæ conditiones, ex quibus colligo ſeptem. prima eſt perſonalitas. ſ. vt ſit perſona ſecularis, quia clericis, & religioſis eſt prohibitum 46. di. c. cle. & de conſe. di. 5. c. nullus presbyterorum. & c. non oportet, el. 1. & 34. di. c. presbyteri. & c. 1. extra ne cle. vel mo. Vnde expreſſe dicit Rodonenſis in Summa, quod credit eos peccare mortaliter. Et idem inquit pater frater Angelus de Clauaſio in Angelica, in verbo c[illegible]: addens niſi forte [illegible]te modicitas, & qualitas chorizandi excuſaret, puta in ſecreto, & huiuſmodi. Similiter ſolemniter pœnitētibus eſt prohibitum. 33. q. 2. c. admonere. Deo enim dicati vanis ſeculi ſpectaculis intereſſe non debent, de vita & hone. cle. c. clerici officia. Sed quid dicemus de quibuſdam clericis & religioſis, qui quando cantant miſſam nouam, ducunt choreas & faciunt fieri tripudia in eorum eccleſijs, vel monaſterijs? Heu miſeri, & ſine verecundia, non ſerui Dei, ſed diaboli. de tali presbytero [illegible] o proditoris Iudæ conqueritur Chri[illegible]us Pſalm. 40. dicens: *Qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Seruate ergo ô clerici illud quod præcipitur vobis in dicto c. presbyteri 34. diſtinctio. vbi dicitur: *Presbyteri, Diacones, & Subdiacones*, & cæteri quibus ducendi vxores licētia modo non eſt, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia, nec his cœtibus miſceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obſcœni motus choreis & ſaltationibus efferuntur, ne auditus & obtuitus ſacris myſterijs deputati, turpium ſpectaculorum, atque verborum contagione polluantur.]

2. Conditio ad hoc quod chorizare liceat requiſita.

SEcunda conditio dicitur intentionalitas, ſcilicet vt non chorizet, vt ſe ſe vel alios ad concupiſcentiam, vel aliud malum prouocet, nec propter vanam gloriā. Intentio enim operi nomen imponit. vt inquit Ambroſ. in lib. de Officijs. Et omnia iuſte denominantur à fine 2. de anima. Vnde opus indifferens, dicitur bonū aut malum ſecundum intentionem argu. in c. vide 1. quæſt. 1. & prima c. noli. & c. militare.

3. & 4. conditiones.

TErtiam conditionem ponit Rodonenſis, vbi ſupra, quæ appellatur raritas dicens, quod credit peccare mortaliter ducentes choreas ex conſuetudine, chorizantes autem raro, & ſine corrupta intentione dicit, non audeo dicere quod peccent mortaliter, ſed nec audeo excuſare à mortali, cum ingerant ſe periculo alios prouocandi ad libidinem, & exemplo ſuo alios ad ſimilia facienda prouocandi. Licet ergo conſuetudo & frequentia alicuius, quod de ſe non eſt peccatum mortale, non faciat illud mortale, vt declarat Rica. noſter in 4. di. Tamen ſecundum huius opinionem in tali caſu ei videtur mortale ratione periculi, quod ex tanta frequentia quaſi impoſſibile eſt nō incurri. Quarta conditio dicitur ſtabilitas ſcilicet chorizantis. Nam qui ita fragilis eſt, quod licet bona intentione chorizare

rizare

Digitized by Google

rizare incipiat, tamen non exit quin ad libidinem mortalem prouocetur, peccat mortaliter aduertens de tali ſua fragilitate, & ſe ingerendo choreis. *Qui enim amat periculum, peribit in illo* Eccl. 3. Vnde inquit Hieronymus in quadam homilia: *Nõ credo viro, qui dicat ſe illæſum euaſiſſe à talibus ſpectaculis, cum Dauid ex eo quod vidit Berſabeam lauantem ſe, prouocatus ſit ad libidinem*, hæc ille.

QVinta conditio dicitur temporalitas. quod non fiant tempore deuotionis pœnitentiæ. Vt a ſeptuageſima vſque ad octauam paſchę, quo etiam tempore prohibetur nuptiarum ſolemnitas 33. q. 4. c. non oportet & tribus capitulis ſequenticus ab Aduentu vſque Epiphaniam. Et à feria 2. ante Aſcenſionem Domini vſque ad ſecundam feriam poſt Octauam Pentecoſten, excluſiue extra de ferijs. c. Capellanus. Et rationem aſſignat Thom. in 4. di. 32. quia animi nimis in talibus diſſoluuntur. Similiter nec tempore ieiuniorum, & letaniarum, nec feſtiuo tempore. Vnde ſecundum Richar in 3. di. 37. ar. 2. q. 4. in reſponſione ad tertium argumentum, die feſto chorizare eſt mortale. Sicut enim perſona ſacra prohibetur, ſic & tempus ſacrum. Sciendum eſt ergo ſecundum Alber. vbi ſupra, quod tempora quibus chorizando quis excuſatur, ſunt tria, ſcilicet nuptiarum, victoriæ habitæ de inimicis, & Domini aduenientis cum ſalute de terra longinqua.

6. Conditio requiſita ad hoc, quod chorizare licet.

SExta conditio eſt modalitas, ſcilicet, quod ſeruetur modus honeſtus, & non fiant vanæ ac diſſolutæ geſticulationes & actus ad libidinem incitãtes. Dicit enim Iuriſconſultus in li. filius. ff. de condi. inſti. *Quæ enim lædunt pietatem, æſtimationem, & verecundiam noſtram, & vt generaliter dixerim cõtra bonos mores fiunt, nec nos poſſe facere credendũ eſt*. Honeſtas enim eſt vnũ iuris pręceptũ. Inſti. de inſti. & iu. §. iuris præcepta. Et ideo eſt peccatum mortale chorizare cum geſticulationibus prouocantibus ad laſciuiam, vel cum tactibus impudicis aut ornamentis laſciuis, & inhoneſtis. Honeſtius autem chorizant Sarraceni, quam Chriſtiani. Nam in terris eorum chorizant ſeparatim viri cum viris, & fœminę cum mulieribus.

SEptima conditio eſt localitas: Loca enim Deo dicata, pia & religioſa, ab his præſeruari debent. Matth. 21. *Domus mea Domus orationis vocabitur*. Vnde videtur mortale peccatum chorizare in loco ſacro ar. in cap. decet de immun. eccleſ. libr. 6. Scriptum eſt enim in cap. oratorium 42. diſtinct. *Oratorium hoc ſit, vt nec ibi quicquam geratur, niſi quod diuinis laudibus conueniat.*

Choreæ ſũt diſſuadendæ, propter periculum.

QVamuis autem ſecundum prædictos Doctores in aliquo caſu choreæ ſint permiſſæ, tamen quia multorum peccatorum ſunt inductiuæ, totis ſunt viribus diſſuadendæ, ne paretur via dæmonum fraudibus, diſſolutionibus, laſciuijs, & animarum periculis. Licet enim homo ſit fortis & durus tanquam ferrum, vel naturaliter frigidus tanquam lapis, aut candidus tanquam murus dealbatus, tamen non debet confidere de ſua fortitudine, nec de ſua frigiditate, nec de ſua ſanctitate. Siquidem ferrum in igne poſitum emolleſcit, & ſimiliter homines firmos in ſuo propoſito ignis concupiſcentiæ emolleſcit. Vnde Hieronym. ait: *Ferreas mentes libido domat*. Ex concuſſione etiam duorum lapidum frigidorum ignis excutitur, & ſimiliter ex nimia familiaritate virorum & mulierum, licet à principio videantur frigidi, tamen per concupiſcentiam ſæpe inflammantur. Quis enim frigidior eſſe poteſt, quam qui in extremis laborat? Et tamen refert Gregorius in Dialogo, quod quidam ſacerdos laborans in extremis, dum ei quædam mulier facie pulchra appropinquaſſet, vt ſciret ſi adhuc ſpiraret, ille voce qua potuit, exclamauit: *Recede mulier, recede. Tolle paleam, adhuc viget igniculus.* Murus etiam dealbatus quamuis ex candela non comburatur, tamen denigratur. Et ſimiliter

Digitized by Google

ludæis. Sed per choream homo vt plurimum auertitur à Deo. Nam cum illum teneatur ſuper omnia diligere. Matth. 22. & conſequentur tenetur omnia vitare per quæ impediatur à tali delectione. Cũ vir vel fœmina ſe exponit choreis maxime frequentando, adeo in eis naſcitur quidã rabioſus amor & libidinoſus, vel luxuriç vel ſaltem illius delectationis quæ eſt in chorizando, vt frequenter obliuiſcatur Dei, & amorem quem debet habere erga creatorem, applicet creaturæ, ita vt plerunque pro amata plura paratus ſit facere, & pati, quam pro Deo, vel anima. Item adeo his temporalibus gaudijs delectatur, vt plerunque fiat hæreticus, non credens vitam æternam, nec maius bonum ſiue delectationem reperiri. Vnde ſæpe dicit: Ego noſco pulchriorem paradiſum iſto. Ego ſic permanere vellem perpetuo, vt mihi ſemel dixit quidam iuuenis diſſolutus, inquiẽs: Teneat Deus paradiſum ſuum, ego enim in hoc modo habeo paradiſum meliorem. O ſtulte & inſenſate, quid te hoc facit dicere, niſi vanum huius mundi gaudium? Ergo ex his concluditur vitandas eſſe choreas, quia hominem à Deo auertunt, & deuotioně proſternunt. Vnde Ouid. in 2. de remed. amoris, ait: *Eneruant animos citharæ, liteſque locique; Et vox & numeris brachia mota ſuis.*

2. Ratio chore as diſſuadens. SEcundo ratione punitionis. Omne illud quod punitur pœna æterna, eſt peccatum mortale, ſed inordinatum & diſſolutum gaudiũ punitur pœna ergo &c. Et hoc eſt quod dicit Sapiens, Prou. 14. *Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.* vbi dicit gloſſa, *Luctus ſ. perpetuus.* In choreis autem eſt diſſolutum gaudium, & riſus diſſolutus. Ergo &c. Et hæc ratio colligitur à B Tho. 2. 2. q. 168. ar. 3. vnde notandum ſecundum Alex. de Ales in 2. parte ſummæ in tract. de diuiſione peccati, vbi ait de ioculationibus ar. 1 q. quod multiplex eſt riſus. Quidam prouenit ex ſerenitate conſcientiæ, & dulcedine ſpiritus ſancti, & ille non tantum eſt ſine peccato, ſed pertinet ad fructum ſpiritus, qui eſt gaudium vt dicitur ad Gal. 5. Quidam riſus cedit in præmium. Prou. vl. *Ridebit in die nouiſſimo.* gloſſa, *id eſt gaudebit in retributione regni cæleſtis, qui dolebat in certamine vitæ præſentis.* Quidam ex ipſa naturæ manſuetudine, & bono naturæ determinatur, nec habet meritũ, vel contra. Quia in his quæ à natura ſunt, nec laudamur, nec vituperamur. 2. Ethic. Quidam prouenit ex ſtultitia, vnde dicitur vulgariter. *Per riſum multum, poteris cognoſcere ſtultum,* & Eccl. 21. *Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam: vir autem ſapiens vix tacite ridebit* Quidam procedit ex immoderata & inepta lætitia, & ſic eſt in peccato. Et de hoc intelligitur quod ſupra dicitur. Iacobi 4. *Riſus veſter conuertetur in luctum,* & Prou. 27. *Riſus illorum in delictis peccati.* Erit tamen mortale, vel veniale peccatum, ſecundum exceſſum ſecundum Tho. & Alexandrũ vbi ſupra: vnde Dominus. Lucæ 6. ait, *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis,* vbi Nicolaus de Lira exponit. Ridetis ſ. per ineptam lætitiam, ad peccatum mortale declinantem. De qua propheta. *Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis,* hoc autẽ fit in choreis, ergo ſunt deuitandæ.

3. Ratio ad idem. TErtio ratione commiuationis. Ait enim Dominus, Amos 8. *Conuertam feſtiuitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum, & inducam ſuper omne dorſum veſtrum ſaccum, & ſuper caput veſtrum caluicium.* hinc Iob. 21. dicitur. *Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad ſonitum organi, Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Faciunt enim illud quod ait Ariſt. in lib. de naturis animalium de Philomela exiſtente in arbore, quæ ſi viderit ſerpentem exiſtentem in radicis arboris ſibillantem, allecta ſibilo illo, cantando per ramos deſcendit, & ſponte ſe deuorandam tradit in os ſerpenti. Sic iſti allecti ſuauitate talium diſſolutionum, ſe tradunt in poteſtatem dæmonis.

4. Ratio choreas eſſe vitandas oſtendens.

QVarto ratione maledictionis, dicit Dominus, Matt. 18. *Væ, ſ. in æternum homo illi per quem ſcandalum venit.* Sed videte modicum, o ſonatores, ô tibicinæ, o ballarinæ galurinæ, ô ceruelori diſſoluti, quot ſcandala propter choreas eueniunt? Quot homicidia, diſſenſiones, quæſtiones, odia, blaſphemiæ Dei & ſanctorum? O ſentina malorum, ô apotheca peccatorum, o origo iniquitatum, quot ebrietates. O tabernarij qui facitis chorizare, vt vendatis vinum. Quot crapulæ, quot zeloſiæ, quo talia terribilia ſcandala oriuntur? O ſonatores vos reddetis rationem de omnibus malis ex cauſa veſtra procedentibus. Quia qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur c. ſi culpa de iniu. & dam. dato. Et ideo inquit Deo pſalmiſta. *Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dex. eius.* Ducens enim choreas habet ſuper ſe peccatorem, id eſt, ſonatorem, qui eſt peccator, & dux peccatorum; cum ſit cauſa omnium malorum. Antiquitus enim ſonatores forte ſtabant in aliquo loco magis eminenti quam chorizantis, id eſt mulier vana, & pompoſa, quæ ex omni parte ſui emittit ſagittas diaboli in corda hominum. Vnde Hie. ait. *Gladius igneus eſt ſpecies mulieris,* quæ ex omni parte ſagittas emittit & percutit. Si autem intelligatur proprie de diabolo, dico quod tribus modis vulnerat hominem ſ. ſagitta viſionis à longe lancea collocutionis magis prope, & gladio ſiue pugione tactus propinquiſſime. Quæ omnia in choreis concurrunt, vbi dicuntur verba lubrica & modulationes fiunt cantuum, & ſonorum. Ibi etiam eſt fixa viſio facierum & tactus manuum ignitiarum, & ideo plurimi vulnerantur, & mala concupiſcentia inflammantur.

5. Ratio choreas eſſe dimittēdas perſuadens.

QVinto declaratur choreas eſſe dimittendas ratione peruerſionis. Nam inquit Ray. in ſumma. *Qui ſcienter, vel etiam probabiliter exiſtimans aliquid vendit, quo ementes abutantur peccat mortaliter. Et omnia peccata quæ inde ſequuntur venditori imputantur, etiam ſi talia de ſe non eſſent prohibita. Vt ſi ego vendo tibi gladium quo ſcio, vel probabiliter exiſtimo propter ſigna præcedentia quæ vidi, te aliquem occiſurum.* Et prædicta probantur per ea quæ habentur in cap. fin. de iniur. & dam. da. Sed habemus regulam, quod nihil de vno dicitur, quin de alio ſimiliter dictum eſſe videatur cap. tranſlato. de conſtit. l. non poſſunt. l. & ideo. ff. de legibus. l. à Titio. ff. de verborum obligatio. Ergo &c. De artibus autem quamuis de ſe non ſint illicita, quando tamen illis homines abutantur dicit Thom. 2. 2. quæſt. 169. art. 2. quod ſunt extirpandæ, & allegat Chryſoſtomum ſuper Matt. qui dicit: *Eas ſolas oportet vocare artes, quæ nutritiuæ entorum, & eorum quæ continent vitam noſtram ſunt nutritiuæ, vel conſeruatiuæ: ſi tamen operibus alicuius artis, vt plurimum male homines vterentur, quamuis de ſe non ſint illicitæ, ſunt tamen per officium principis de ciuitate extirpandæ ſecundum documenta Platonis.* hæc ille.

Quamuis ego vt ſupra dictum eſt aliquando choreæ poſſint fieri ſine peccato tamen quia hinc vbique videmus eas verti in abuſum, & inde tot mala oriuntur, ſunt ſummo ſtudio euitandæ.

SExto ratione cauſationis. Illud quod eſt cauſa mali & peccati eſt prohibendum. Vnde dicit Alexand. de Ales in 2. parte ſummæ, quod quædam ſunt prohibita non quia de ſe mala, ſed quia ſunt cauſa mali & ruinæ. Facit illud quod dicitur in c. & ſi Chriſtus extra de iureiuran. vbi gloſſ. notat, quod quædam prohibentur, non quia ſint mala, ſed quia inde poteſt ſ. qui malum ar. 21. diſtinctio c. deniq; 37. di. c. ideo 11. quæſt. 3. cap. nolite. & 2. q. 7. cap. præſumunt. Vnde Dominus Matth. 5. prohibet iurare dicens: *Nolite iurare omnino.* Non quia iurare ſit peccatum, ſed quia aſſidua iuratio frequenter inducit ad periurium. Hinc Eccleſiaſtici 23. dicitur: *Iurationi non aſſueſcas os tuum: multi enim caſus in illa.* Et infra. *Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo eius plaga.* hæc ille.

6 Ratio pro eadem adducta.

Facto

Facto hoc fundamento, dico quod chorreæ ſunt quaſi innumerabilium malorũ cauſatiuę. Vnde ſanctus Ephrem in ſermone de iudicio ait: *Vbi citharæ chorique perſtrepunt, ibi mulierum, ac virorum obfuſcatio diabolique celebratio eſt. Quid prodeſt dilectiſſimi ad momentum temporis hic choreas ducere ac feſta celebrare, illic vero in æternum cruciari? Neque enim poſſibile eſt in præſenti gaudere temporaliter, & in futuro regnare*, hæc ille. Sciendum eſt autem quod ſicut à Deo numerantur & præmiantur omnes paſſus quos Chriſtiani faciunt ad bonum opus peragendum, vt habetur in vitis patrum. Vnde Iob 21. c. ſui li. dicebat: *Nonne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat?* Ita omnes paſſus quos faciunt chorizantes non ſolum in tripudiando, ſed etiam eundo ad choreas, & reuertendo ab eis, numerantur à diabolo ad puniendum. Et ideo dicit Auguſtin. in lib. de conflictu viciorum. *Comprime ineptã, & inanem lætitiam, quia nondũ euaſiſti pœnalem ærumnam.* Neſcimus enim quo fine claudamur in exilio iſto. Scimus autem quod Dominus inquit. *Væ nobis qui nunc ridetis, &c.* Signum eſt autem quod vir ſiue mulier habet parum grauitatis, quãdo vadit ad chorizandum, quia chorizare eſt actus ſtultorum. Si quis enim à longe poſitus aſpiciat tripudiantes & ſonum non audiat, non tantum dementes, ſed inſpiritati videbuntur ei. Ad chorizandum etiam plerumque pergunt illi qui habẽt caput plenum vino, & ſuperfluis epulis. Vnde Exo. 32. di. *Cœpit populus mãducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Et ideo non eſt mirum ſi poſtea ibi faciunt puerilia & ſtulta. Quis autem enarrare poterit mala quę fiunt in choreis? Ballarinus relinquit Domum & vxorem, & vadit ad feſta: frequenter bibit propter calorem & ſaltus ac curſum, generanturque propterea multæ infirmitates adeo, vt multi ſæpe mortui ſint.

CVm ballarinus reuertitur domum, ſæpe eſt turbatus, iraſcitur cum vxore, vel matre vel ſororibus pro quocunque minimo, quod accidit, quod ſibi non placeat, blaſphemat. & poſt verba ſæpe venit ad verbera, & ſic tota familia turbatur. Bonum reſponſum ab eo haberi non poteſt, neſcit reſpondere niſi cum opprobrijs, & ſi alicubi oportet eum ire pro neceſſitate domus, recuſat di. quod eſt adeo laſſus, vt ſe mouere non poſſit. Tota ſeptimana cogitat quomodo poſſit ire die Dominico ad feſta. Et ſi aliquid lucratur, expendit circa meretrices. Taceo quod ſæpe die Dominico perdit Miſſam, prædicationem, & alia diuina officia. Heu ſ. gratiate popule, vt quid tantorum malorum cauſam ſuſtinetis? Nam ludus noxius in culpa eſt. l. nam ludus. ff. ad l. Aqui. O Ioannes Baptiſta nonne propter choreas caput perdidiſti, Mar. 6. & Matt. 14. *Puellæ ſaltanti imperauit mater, &c.* Et propterea Io. ſurget in iudicio contra chorizantes, vt caput eius expectet vindictã de eis.

SEptimo deuitandæ ſunt choreæ ratione expoſitionis. Nam ſecundum Bona. in 2. di. 7. ar. 1. q. vltima & in 4. diſtin. 17. & Tho. ibidem. di. 21. & Sco. in 4. di. 15. Quicunque exponit ſe vel proximum ad aliquid ex quo euidenter vel probabiliter poſſit ſequi periculum mortis corporalis ſine neceſſitate, peccat mortaliter. Cum igitur anima ſit nobilior corpore 24. q. 3. c. ſi habes in fin. Multo magis peccat mortaliter quicunque ſe exponit periculo mortis ſpiritualis, id eſt peccati mortalis. Sed in choreis nulli dubium ſane conſideranti, quod quotieſcunque vadis, vel chorizas, vel obſeruas, euidenter & expreſſe te exponis periculo peccandi, cum ibi conueniant puellæ ornatu meretricio ornatæ ad capiendas animas, ergo peccas ſi eas non deuitas. Vnde Alexand. de Ales in 4. parte ſummæ in tractatu de Euchariſtia inquit: *Si etiam mulier aliquando & raro cum ſimplici intentione, ignorans omnino aliquod peccatum, ex tali ludo prouenire, ſe inuitam immiſcet huiuſmodi choreatricibus, non audeo illam aſſecurare à peccato mortali cum ingerat*

7. Ratio choreas eſſe uitandas oſtendens.

ratu ſe periculo prouocandi aſſiſtentes ad libidinem, & videatur ſua præſentia vitium & conſuetudinẽ chorizandi approbare. Nam & ſi cantus chorearum non ſit malus de ſe, eſt tamen malus ratione concurrentium, quæ ſunt excitatio ad laſciuiam, prouocatio ad libidinem, impedimentum cultus Dei, inobedientia ſabbati, & alia huiuſmodi, hæc ille.

Auctoritates hoc idẽ diſſuadentes.

ET ideo inquit Aug. in lib. de pœnitentia. *Cohibeat ſe à ludis, & ſpectaculis ſeculi, qui perfectam vult conſequi gratiam remiſſionis. Nam ſi domina ſe cohibuiſſet, ſi inter ſuos remanſiſſet, ab extraneo amatore corrupta non eſſet.* Et ad prædicta poteſt dari exemplum de ſtipula quæ ſi igni approximatur, comburitur. Vnde Eccleſ. 21. dicitur: *Stupa collecta ſynagoga peccantium, & conſummatio illorum, flãma ignis.* Ait quoque propheta Pſal. 17. *Si cum peruerſo, peruerteris.* O quot fuerunt euntes ad choreas ſimplici intentione, quæ & qui reuerſi ſunt corrupta intentione, ac voluntate. Taceo de matribus quæ ſæpe ſunt lenoniſſæ filiarum, quas ſæpe ducunt ornatas, vt videantur, ad choreas. O ſcelerata mater quando ſatisfacies pro tanto periculo filiæ? O quot baleſtratas patietur quæ penetrabunt animam, adeo vt illa filia exinde ſemper maneat tentata. verificabitur enim illud Hieremi. 9. *Mors intrat per feneſtras noſtras.* Viſus namque & auditus ac cæteri ſenſus ſunt feneſtræ per quas in choreis intrat mors peccati in animam, vt ait Aug. in ſermone de familiaritate extranearum mulierum. Sæpe tamen etiam ipſę luxurioſæ & ceruelinæ filiæ dicunt matribus; deh ducite me ad choreas, deh facite me modicum chorizare. O filiæ diaboli, os faciatę diabolicę. Nullum peius ſignum veſtræ inhoneſtatis & impudicitiæ haberi poteſt. Et ideo Alex. de Ales in 4. parte ſummæ, in tractatu de Euchariſtia dicit, *quod choreatrices quibus innoteſcunt mala, quæ ex vſu chorearum proueniunt vel propria induſtria, vel experientia, vel prædicatione & nihilominus exercitium huiuſmodi habent in conſuetudine, dum perſeuerant in propoſito exercendi huiuſmodi officium, non debent accedere ad ſacram communionem, quia dum ſibi & aliis laqueos peccati mortalis voluntarie præparant mortaliter peccant*, hæc ille.

OCtauo diſſuadentur ratione violationis. Nam quicunque violat aliquod præceptum Dei vel Eccleſiæ, mortaliter peccat. 14. quæſt. 1. capitul. quod præcipitur. Sed præceptum habemus de ſanctificatione ſabbati. Exod. 20. & in c. 1. de ferijs. Chorea vero eſt expreſſa violatio feſtorum, ergo eſt peccatum. Quod autem per choreas violetur feſtum, patere poteſt per illud quod ait Ioannes And. in nouella. in c. alma de ſenten. excom. lib. ſext. dicens: *Feſti dies ſunt religionis & otij, ſola enim res diuina his diebus fieri debet.* De quo eſt textus in capitul. ieiunia. de conſe. di. 3. vbi dicitur: *In die Dominica nihil aliud agendum eſt, niſi Deo vacandum, nulla operatio in illa die ſancta agatur niſi tantum hymnis, & pſalmis & canticis ſpiritualibus dies illa tranſigatur.* Sed in choreis totum oppoſitum fit, ergo &c. Propterea inquit Gregor. in quadam Homilia, *Melius eſt arare & fodere die Dominico, quam choreas ducere.* Et Auguſtin. in lib. de decem chordis ait: *Melius eſſet quod fœminæ in feſto lanam filarent, quam quod toto die in choreis impudice ſaltarent.* Hinc contra eos qui dicunt ſe hoc modo ſanctos honorare, ait Eccleſia de conſe. di. 3. c. irreligioſa: *Irreligioſa eſt conſuetudo quam vulgus per ſanctorum ſolemnitates agere conſueuit, populi qui deberent officia diuina attendere, ſaltationibus perſtrepunt. Quæ omnia vt ab omnibus prouincijs depellantur, ſacerdotum, & iudicũ curæ à ſancto Concilio committitur*, hęc ibi. Ex quibus patet, quàm peccent curati animarum non auferentes pro poſſe has diſſolutiones, quia vt dicitur in c. error. 83. di. [Error cui non reſiſtitur, approbatur.] Ecce popule mi, quod euidentiſſimis rationibus conuincitur choreas deuitandas eſſe & fugiendas.

QVod ſi forte diceres: O tu, qui vis defendere, quod ſit peccatum chorizare, permiſſum eſt aliquando poſt laborem

Digitized by Google

rem aliquam capere recreationem, iuxta illud: *Interpone tuis interdum gaudia curis, Vt poſsis animo quemuis ſufferre laborem*: vt inquit Cato in ſuis documentis. Præterea quæ pertinent ad decorem ciuitatis, poſſunt fieri. l. 1. C. de ſpectac. lib. 11. Imo ea impedientes puniuntur. l. nemo. eod. tit. ſed hæc cedunt ad honorem ciuitatis, & decorem, ergo &c. Vnde authen. de dignitatibus col. 6. in prin. inquit imperator: *Quicquid ad vtilitatem, & ornatum reſpicit, à Deo traditæ nobis reipublicæ, ad effectum ſemper deducere feſtinamus.* Ecce quod concedit ludos & recreationes. Vnde etiam in. l. vnica C. de maiunia. li. 10. dicit: *Clementiæ noſtræ placuit vt maiuniæ prouincialib. licentia reddatur, ita tamen vt ſeruetur honeſtas, & verecundia caſtis moribus perſeueret*, hæc ibi. Vbi dicit Accur. Maiunia, eſt licentia ſiue ludus, qui fit in Maio, quando fiunt Reginæ cum ſertis, vt Bononiæ, & alibi. Ecce ergo quomodo permittitur recreatio. Reſpon. ſecundũ Tho. 2. 2. quæſt. 169. ar. 2. quod in ludis & recreationibus licitis tria requiruntur, Primo quod fiant debito loco, tempore, modo, perſonis, & intentione recta, ac alijs circumſtantijs. Secundo quod recreatio non capiatur in his ex quibus anima, & conſcientia maculari poſſit. Tertio ne ſit talis recreatio, quod totaliter animæ grauitas diſſoluatur. Sed ex choreis animæ maculantur & crimina fiunt, vt ſupra: ergo ſunt euitandæ. Quis enim eos ludos appellabit, ex quibus crimina oriuntur? §. illud vero in proœmio. ff. Præterea 1. 2. quæſt. 96. ar. 2. quærit, an lege humana prohibeantur omnia vitia, & dicit quod non, quia lex humana ponitur multitudini hominum, in qua maior pars eſt imperfectorum. Et ideo per ea non prohibentur omnia vitia à quibus virtuoſi abſtinent, ſed ſolum grauiora, à quibus poſſibile eſt maiorem partem multitudinis abſtinere, & præcipue quæ ſunt in nocumentũ aliorũ, vt homicidia, furta & ſimilia. Nam lex humana non reſpicit conſeruationem ſpiritualem, ſed ciuilem & politicam. Vnde dicit textus in l. ita vulneratus. in fi. ff. ad. l. Aqui. *Multa in lege ciuili contra rationem diſputandi pro vtilitate communi recepta eſſe innumerabilibus rebus probari poteſt*, hæc ibi. Sed lex conſcientiæ aliter graditur, principaliter enim intẽdit, vt anima ſeruetur illæſa etiam cum dãno rerum temporaliũ. Et ſic nõ obſtat oppoſitum. Si autem quæratur quis adinuenit choreas, reſpondet Chryſoſt. quod fuit diabolus pater, dux, ac inuentor omnium malorum, vt poſſet facilius & aptius adducere homines ad opera carnalitatis. Nam ibi eſt tempus, & commoditas loquendi, palpandi, & multa alia laſciua faciendi, & inde ſequuntur matrimonia clandeſtina, fornicationes, & adulteria, diffamationes mulierum, virorum, partialitates, contentiones: ſæpe propter choreas deſtruuntur amplæ familiæ, caſtra, ciuitates, prouinciæ, ac regna, & ideo chorizanti ait Dauid Pſal. 108. *Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius.*

Choreæ lege humana deteſtantur.

Tertium principale de choreis videndum, dicitur deteſtatio. Lege enim humana, canonica, prophetica, & exemplificatione practica deteſtantur. Et primo lege humana. Nam lex ciuilis propter honorem Dei feſti diſſolutiones prohibet. O diſſolute mundane, qui ſuperius allegabas pro te legem ciuilem. Audi quid dicat imperator in l. dies feſtos. C. de feri. *Dies feſtos maieſtati altiſsimæ dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari.* Et infra: *Nec tamen hæc irreligioſè diu otia relaxantes, obſcœnis quemquam patimur voluptatibus detineri. Nihil die feſto ſibi vendicet ſcena, theatralis ſedes, aut circenſe certamen, aut ferarũ lachrymoſa ſpectacula. Et ſi in noſtrum ortum natalis noſtri celebranda ſolennitas inciderit, differatur. Amiſsionem militiæ, proſcriptionemque patrimonij ſuſtinebit, ſi quis vnquam hoc die feſto ſpectaculis intereſſe, & hæc quæ lege ſtatuta ſunt, crediderit temerandæ*, hæc ibi.

Secundo

Digitized by Google

lationem ſpiritualem populi. Ipſi autem officiant in Eccleſia diaboli, cantando in choreis cantilenas inhoneſtas, & dicendo verba laſciua, per quæ multi auertuntur ab officijs diuinis, & prædicationib. Quarto contra ſacramentum matrimonij, quia multa mala deſideria concipiuntur contra fidem datam in ipſo, non contentando de vxore propria, & econtra. Quinto contra ſacramentũ pœnitentiæ, quia totam cõtritionem & compunctionem euacuant in huiuſmodi vanitatibus, quam ſibi in quadrageſima acquiſiuerũt. Sexto contra ſacramentum Euchariſtiæ, quia cum ſuſceperint Chriſtum in communione Paſchali, ipſum eijciunt extra ciuitatem animæ ad crucifigendum eum in ſua conuerſatione mundana. Septimo contra extremam vnctionem, quia pedes qui vncti ſunt oleo ſancto quo ad illos qui iam receperunt, vel vngendi ſunt, ſi adhuc non receperũt, & ſimiliter manus mouent ad offenſam Dei & ſanctorũ. Vnde ipſi chorizantes non habebunt Deum propitiatorem, nec aliquem ſanctorum interceſſorem.

Ecce ergo popule indomite. Ecce gens laſciua quam graue atque deteſtabile eſt peccatum tuum quod in his diſſolutis choreis committis. Ideo Dominus in cruce conqueritur dicẽs ſecundum Bernard. in quodam ſermone: *Tu homo habes ſertum de floribus*, & ego habeo coronam ſpineam. Tu geris roſas in manu, & ego clauos defixos. tu in albis veſtibus tripudias, & ego in veſte alba pro te deriſus fui. Tu exultas & ſaltas cum pedibus, & ego pedibus meis ſalutem tuam operans laboraui; tu in choreis brachia extendis in gaudium, & ego ea extenſa habui in cruce in opprobriũ] Ex quibus omnibus apparet offenſio peccati chorizationis, & illam artem oſtendentium & choreas ſonantium, aut ſonare oſtendentium, cum diebus iſtis prædicta crimina ex choreis perpetrentur.

Tertio reperitur operatio exterior deſeruiens vtilitati, & neceſſitati, vt eſt opus agriculturæ quod eſt ad vitam humanam vtile, & neceſſarium. Vt enim dicitur Prouerb. 28. *Qui operatur terram ſuam, replebitur panibus*. Et ibidem ſcriptum eſt: *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa*, ſcilicet ad laborandum. Et Eccleſiaſt. 7. inquit Sapiens: *Non oderis laborioſa opera, & ruſticatatem creatam ab altiſſimo.* Nam Deus eam inſtituit. Dicitur enim Geneſ. 3. *Emiſit Dominus Adam de Paradiſo voluptatis, vt operaretur terram de qua ſumptus eſt*. Et poſt diluuium vt habetur Gen. 9. Noe vir agricola cœpit exercere terram, & plantauit vineam, vt vinum colligeret, quod prius ignorabatur. Sed vt ait Ambroſ. *Nec vinum ſuo pepercit auctori, ſed ebrietas illius inuaſit ſobrietatem*, diſt. 36. c. 6. die. Agricolæ autẽ tempore agriculturæ nullo modo debent moleſtari. l. nunquam C. de agri. & cen. libr. 11. Imò lætari debent congrua ſecuritate ca. innouamus, de tregua & pace in vſi feu. & hoc quia de eorum ſudoribus viuimus, & ipſi vitam noſtram ſuſtentant. Vos autem agricultores ita colligite fructus veſtros, vt nõ rapiatis alienos, nec in feſtis laboretis, neque fructus veſtros nimio precio, aut diminutis menſuris, aut viciatos pro ſanis vendatis. Et ſi alienam terram colitis, partem ſuam integram patronis reddere, & ita de terra illorum curam habere, ac etiam ita bene cultiuare, ſicut propria eſſet, ſtudeatis. Quæ ſi feceritis, verificabitur de culturis veſtris illud pſalmiſtæ: *De fructu operũ tuorum, ſatiabitur terra*. Aliter autem facientibus accidet illud quod minatur Dominus Gen. 3. *Maledicta terra in opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi*. Et illud Iſaiæ 5. *Triginta modij ſementis facient modios tres*. Et Aggæi 1. *Seminaſtis multum & intuliſtis parum*. Et Hieremiæ 12. *Seminauerunt triticum, & meſſuerunt ſpinas*. Et ſi alios damnificabitis, Deus faciet poſſeſſionem & vineam veſtram deuaſtari, iuxta illud pſalmiſtæ: *Et vindemiabunt eam omnes qui prætergrediuntur viam*. Et quod Iudicum 6. dicitur, ſcilicet *cum ſeminaſſet Iſrael, aſcendebat Madian & Amalech, &*

ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant. Et illud pſalmiſtæ: *Exterminauit eam aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.*

Paſtoris officium eſſe licitum, ac vtile.

DEſeruit etiam humanæ neceſſitati officium paſtorum, quod eſt licitum & vtile. Ideo primus homo a Deo laudatus ſcil. Abel iuſtus, fuit paſtor. Gen. 4. Item Abraham, Iſaac, & Iacob cum filijs ſuis paſtores fuerunt. Vnde dicitur Gen. 47. cum interrogaſſet Pharao rex Aegypti fratres Ioſeph, filios Iacob patriarchæ de exercitio ſuo, reſponderunt: *Paſtores ouium ſumus nos, & patres noſtri.* Moyſes etiam vt ſcriptũ eſt Exo. 3. *paſcebat greges Ietro ſoceri ſui quando à Deo conſtitutus eſt dux populi.* Dauid quoque propheta cum vnctus fuit in regem Iſrael, & electus a Domino ſuper populum ſuum, paſcebat oues & erat paſtor, vt habetur primi Regum. 16. Iob etiam à Deo tantum laudatus, erat paſtor, & eius poſſeſſio erat in ouibus, bobus atque in alijs gregibus animalium, vt dicitur. Iob. 1.

Paſtorum exercitium quomodo hodiernis temporibus ſit deprauatum.

LIcet autem bonum ſit exercitium paſtorum, tamen hodierna die plerunq; deprauatur, dum ipſi paſtores non habent tantam curam de alienis animalib' quæ habent ſub cuſtodia ſua, quantam habent de proprijs, quantum habere tenentur ar. § penu. I. ſi. locati. & dum ex negligentia vel ex certa ſcientia ac malicia permittunt animalia ſua depaſcere in agris, pratis, ac blandis alienis, aliorũque paſcua deuaſtant. Sæpeque animalia vitioſa pro ſanis vendunt vel commutãt. Ideo inquit Dominus Za. 10. *Super paſtores iratus eſt furor meus.*

EXercitium etiam facientium pannos de lana, vel lino, deſeruit hominum neceſſitati. Vnde dicitur Prouerb. vlti. de forti muliere: *Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.* Et ſubditur: *Stragulatam veſtem fecit ſibi.* Dicit ergo Archiepiſcopus Florentinus in 3. parte ſummæ ſuæ, tit. 8. quod ſi lanifex deductis omnibus expenſis factis, puta lanæ, manufacturæ miniſtrorum, penſionum & huiuſmodi, & deductis etiam omnibus alijs expenſis extraordinarijs, pro pãno factis lucratur pro pecia quinq; aut ſex vel circa; videtur licitum lucrum, ſecũdum cõmune artis iudicium. Pelliparij quoque ſatis ſunt neceſſarij ad arcendum frigus. Et ideo primas veſtes fecit Deus homini de pellibus, vt dicitur Gen. 3. vbi habetur quod fecit Adam & Euæ, quando emiſit eos de paradiſo terreſtri, tunicas pelliceas: Vbi ait Ambroſ. *Fecit tunicas non ſericas, ſed pelliceas.* Hierony. ſ. *humilitatis & pœnitentiæ, non vanitatis & iactantiæ.* Variarij autem, vt dicit idem Archiepiſcopus vbi ſupra, videntur in multis deſeruire vanitati & pompæ. Verum quia etiam deſeruiunt condecentię, poſſunt in arte ſua tolerari, dummodo & ipſi abſtineant à fraudib. Et idem dicendum eſt de ſutoribus, cerdonibus, & calligarijs ac ſimilibus artificibus. Ars etiam ſerificum ſeu ſetaiolorum, licet ſecundum quod idem doctor vbi ſupra non ſit illicita, tamen in multis deſeruit vanitati, cum ſericis vtantur hodie, & velutis precioſiſſimis, non ſolum milites ac doctores, proceres ac principes & vxores eorum, ſed etiam artifices, ac plebei cum vxoribus ſuis, quibus manicas argenteas & quandoque aureas faciunt deportare, quod eſt valde deteſtabile. Ideo in ſignum grauitatis talis peccati, legitur Luc. 16. quod diues epulo qui induebatur quotidie purpura, & byſſo, ſepultus eſt in inferno. Illud autem quod legitur in c. quiſquis 41. di. ſ. quod vt in huiuſmodi debet ſe quiſque conformare mori patriæ, intelligitur ſalua ſemper honeſtate & decentia. Dicit tamen prædictus doctor ſupra, quod ad ſerificos, vel ſetaiolos nõ ſpectat diſcernere, ſi velutum vel brocatum emat quis ad decentiam ſui ſtatus, vel ad vanitatem & exceſſum, dummodo iuſto precio vendant, & bona intentione, ac ſine aliqua fraude.

Digitized by Google

De aromatarijs, & barbitonſoribus.

ARomatarium etiam miniſterium quo ad medicinale, deſeruit humanæ vitæ, & eſt neceſſarium eius conſeruationi quo ad eſſe. Quo ad alia vero eſt vtile quo ad bene eſſe. Sed vt inquit ſupra dictus doctor ibidem, in hac arte fiunt multę ſophiſticationes, & fraudes. Et ideo quidam dicebat, quod quinque exercitia quæ de ſe ſunt licita, inter alia ſibi videntur valde periculoſa, ſcilicet medici, iudicis, militis, confeſſoris, & aromatarij Barbitonſorum quoque officium humanæ vtilitati deſeruit, non ſolùm in radendo, ſed etiam in diminutione ſanguinis & phlebotomia, quę communiter per barbitonſores fieri ſolet. Eorum autem maiores defectus quos in ſuo officio faciunt, ſunt violationes feſtorum. Quandoque enim quidam ex eis laborant vſque ad mediam noctem, in vigilia feſtorum maxime magnarum ſolemnitatum. Et quandoque in mane feſti aliquos iuuenes radũt, vel tondunt, vt pulchriores appareant, & vtrique violant feſtum. Argumentum, 2. q. 1. c. [illegible]tum in fine. Et aliqui in eorum apothecis tenent cõgregationem iuuenum diſſolutorum, & ſcholam luſorum, quod eſt deteſtabile.

De Architectoribus.

ARchitectorum quoque & ædificatorũ ars humano generi eſt valde proficua, ad domos ædificandas, pro vitandis pluuijs, frigoribus, caumatibus & in quibus quieſcere valeat homo, & ſecrete operari quæ expedit. Licet Cain à Domino reprobatus primus cœperit ædificare ciuitatem, Geneſis 4. Et poſt diluuium Nembroth primus Tyrannus ædificauit ciuitatem, vt dicitur, Geneſ. 10. Similiter volentes ædificare turrim Babel, vſque ad cœlum pertingentem, à Domino confuſi ſunt diſtinctione linguarum, & oportuit eos relinquere ædificium imperfectum, Geneſ. 11. Ex quo datur intelligi, quod ædificia exceſſiua vltra conuenientiam ſtatus ſui, & nimis curioſa vel ad oſtentationem facta, DEO non placent.

De fabris.

FAbrorum autem ferri, & aliorum metallorum diuerſæ ſunt ſpecies & varia exercitia. Cuius artis inuentor fuit Tubalcan, de quo dicitur, Geneſis quarto, quod *fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri*. Et hæc ars eſt vtilis pro faciendis neceſſarijs, pro fabricis, & ædificijs, & pro agricultura, & pro victu & conſeruatione hominum, & iumentorum. Et ideo eſt licita; dummodo aliqua nõ fiant, quæ quis ſciat in malum debere exerceri. Et ita intelligitur cap. primũ, extra de ſagitta.

De carpentarijs.

CArpentarij etiam, & artifices lignorum licet quandoque in vanis & oſtentationibus occupentur, vt in tarſijs & ſimilibus, tamen eorum exercitium vt plurimum eſt valde humanis vtilitatibus proficuum. Et ideo de ſe licitum. Vnde ſanctus Ioſeph ſponſus glorioſæ Virginis, vt refert Chryſoſtomus in ſermone de Epiphania, carpentarius lignorum fuit.

De pictoribus.

PIctorum etiam ars licita eſt, & poſſunt rationabiliter petere ſalarium, non ſolùm ſecundum qualitatem laboris, ſed magis ſecundum induſtriam, & maiorem peritiam artis, vt ait idem Archiepiſcopus vbi ſupra. Reprehẽſibiles autem ſunt quando aliquas figuras ad libidinem prouocantes depingunt, vel aliquid contra fidem, aut etiam curioſa, & vana, ac riſu digna in Eccleſijs, vel in hiſtorijs ſanctorum faciunt.

De muſicis.

MVſicorum vero exercitium in ſonãdo & cantando de ſe videtur eſſe licitum. Hæc autem ars inuenta eſt à Tubal, qui fuit filius Lamech, de quo dicitur Geneſ. 4. *Ipſe fuit pater canentium in cythara, & organo*. De cantu autem firmo in diuinis officijs, nõ eſt dubium quod à ſanctis eſt inuentus, ſ. Ambroſio & Magno Gregor. ſ. ad prouocandam deuotionem in animos auditorum cap. cler. 21. d[illegible] cap. non mediocriter, de conſec. diſtinct. 5. [illegible] autem in Eccleſiaſticis officijs à quo [illegible]

 pertur-

Digitized by Google

pertus ignoratur, tamen non eſt reprobandus, quia etiam ex eo deuote mentes fructũ reportant. Videant tamen qui huic operi inſiſtunt ne dum blanda vox quæritur, congrua vita negligatur, & Deum irritét contra ſe, dum populum delectant, vt ait Greg. 92. di. c. in ſancta. Redarguendi autem ſunt plurimum illi, qui balatas ſeu cantiones officijs immiſcent, vel in Eccleſia decantant ſeu ſonant, c. cantantes ca. di.

De organis et ſimilib. inſtrumentis.

PVlſatio vero organorum & aliorum inſtrumentorum ad diuinam laudem initium videtur habuiſſe à Dauid Propheta, qui non ſolùm cãtores inſtituit in cultu templi ſiue Tabernaculi, ſed etiam ipſe ante arcam Domini pulſabat in pſalterio vel organis, vt dicitur ſecundi Regum 6. Non eſt ergo malum ſonare ad honorem Dei aut ad ſuam vel proximi cõfortationem. Vnde, vt habetur 1. Reg. 26. cum Saul à ſpiritu malo vexabatur, ipſe Dauid ſonabat citharam, & recedebat ſpiritus malignus. Populus quoque Dei obtenta de inimicis victoria ſonabat, vt patet Exod. 15. ſubmerſo Pharaone, & Luc. 15. reuerſo filio prodigo ſonitum eſt. Et Pſal. vlt. dicitur de Deo: *Laudate eum in tympano & choro, laudate eum in chordis & organo.* Laici etiam extra diuina officia pulſantes muſica inſtrumenta, vel in nuptijs in vel in conuiuis Dominorum, vt tibias vel alia inſtrumẽta ob recreationem, non videntur debere condemnari, & poſſunt ſalarium ſui laboris recipere. Et ſimiliter cantores dummodo cantent honeſta, locis, & temporibus debitis obſeruatis, ac alijs circunſtantijs, vt ait prędictus Archiepiſcopus vbi ſupra: Muſica enim eſt vtilis ad mouenda tœdia, & confortandam naturam. Vnde Ariſtoteles 8. Politic. cap. 2. dicit: *Habet Muſica delectationem naturalem, propter quod omnibus ætatibus, & moribus vſus ipſius eſt amicus.* Et Sapiens Eccleſiaſtic. 4. ait: *Vinum & muſica lætificat cor, tibiæ & pſalterium ſuauem faciunt melodiam.* Et Philoſophi dicunt, quod homo naturaliter delectatur in ſimphonia. Vnde etiam in cœlo ſecundum non nullos Theologos in 2. & 4. ſen. ſonatur diuerſis inſtrumentis. Si ergo ibi ſonatur vbi ſine ſono eſt omnis delectatio ſine aliqua triſtitia, ergo in hoc mundo in quo ſunt tot homini aduerſantia & eum attædiantia, non eſt illicitum per ſonum recreari. Vnde dicit beatus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtion. 168. quod ſicut homo indiget refecillatione corporali; nam non poteſt continuè laborare: Ita ex parte animæ indiget quiete & ſolatio, de quo philo. 4. Ethicor. ait: *In huius vitæ conuerſatione quædam requies cum ludo habetur.* Et Alanus in 4. diſt. 16. inquit, quod talis ſonus ſi fiat ad bonum finem, vt ad excitandum ſe vel alios ad cœleſtia, non eſt vituperandus. Philoſophus quoque in libro de ſecre. ſecretorum ad Alexand ait ca. 13. *Decet imperatoriam maieſtatem priuatos habere fideles, cum quibus delectetur cum varijs inſtrumentis & generibus organorum, cum fuerit tædioſus. Anima enim humana talibus delectatur, ſenſus vigeſcunt, ſolicitudo & curioſitas euaneſcunt, & totum cor vigoratur,* hæc ille. Debet tamẽ ſemper ſeruari conſilium Ambroſ. in lib. de offic. qui ait: *Caueamus ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus omnem harmoniam quaſi concentum quendam bonorum operum.*

AVrificum etiam qui operantur in auro, & argento, ars eſt de ſe licita, & ſi iuxta ordinem artis & ſtatutorum regionis, & ſine proximi deceptione operantur, poſſunt lucrum debitum ſui laboris reportare, ſecundum ingenium & induſtriam facientis, & laborem ibi habitum, ac morem patriæ. Nam in quacunque arte attenditur nobilitas materiæ, & induſtria facientis & periculum etiam, puta ſi lapidem precioſum includẽdo, vel laborãdo, circa eum eſſet periculum fractionis, & emendare haberet, plus licite poteſt recipere, quàm ſi ibi non eſſet periculum. Et maius etiam decet lucrum operando in argento, & auro, quam in corio, vel ferro. Et plus ei debetur qui melius opera artis exerceret. Sicut etiam in pictoria

ctoria arte in faciendo vnam figurã, plus petet in duplo vel in triplo magnus magiſter, quàm rudis. hæc omnia Archiepiſcopus Florentinus vbi ſuprà.

De cambia exercentib. & quomodo cambia ſint licita, & quomodo non.

ARs verò campſorum non eſt de ſe illicita, ſi debito modo fiat. Sed vt inquit prædictus Archiepiſcopus vbi ſuprà diuerſa ſunt genera cambiorum. Quoddam enim dicitur cambium minutum, & reale ſolum, vt quando quis habens ducatos in auro, vellet monetam; vel habẽs monetam, vellet aurum, aut alterius generis pecuniam. Campſor verò vult tantum pro ducato. Et hoc eſt licitum, vt dicit Archidiaconus, & omnes Doctores, ſi accipit ſecundum rationabilem patriæ conſuetudinem. Poteſt enim aliquid accipere pro labore ſuo in numerando, & ratione expenſarum, quas facit pro penſione & miniſtris. Ratio namque laboris & expenſarum habenda eſt. c. magnæ extra de voto. Et licet aliqui dicant hoc lucrum ſolum licere campſoribus facientibus illam artem, tamen pater frater Angelus de Clauaſio in ſua Angelica in vſura, 1. c. 52. tenet quòd etiam alijs ſit licitũ, aliquid pro labore numerandi accipere, licèt non tantum quantum illi qui tenent banchum ad iſtam artem. Secundum cambium, dicitur etiam reale, ſed per literas, quod ſic fit: Quidam indigens pecunia Romę, nec eam volẽs ſecum portare propter periculum, dat campſori cẽtum aureos hic, vt ſibi faciat dari totidem Romæ, vbi non valent tantum, ita quòd campſor lucratur quinq; vel ſex ratione huius valoris, vel ſi Romæ tantundem valẽt, ipſe campſor facit literam alteri campſori Romæ, vt illi det nonaginta quinq;. Et dicit Archiepiſcopus prædictus ſequens alios doctores communiter quòd iſte eſt contractus innominatus, do vt des, deſeruiens vtilitati hominum, rationabiliter inſtitutus, & poteſt licitè accipi lucrum, & probat Baldus in c. 1. de plus peti. & hoc ra. laboris in ſcribendo, & alijs expẽſis penſionis & miniſtrorum periculiſq; multis, quibus ſubiacẽt campſores. Argumentum in l. periculi. ff. de nauti. fœno. Et in l. traiectitiæ. in 1. ff. de act. & obli. Et in l. qui Romæ. §. 1. ff. de verbo. ob. vnde licitum eſt lucrũ, cum induſtria accedat rei licitæ. l. ſi hæres. ff. ad l. Fal. Nemo enim cogitur de ſuo facere beneficium. 11. q. 2. c. precariæ. vel ſuis ſtipendijs militare, vt ait Apoſt. 1. ad Cor. 9. Pręterea numerãti mihi decem, licet paciſci quòd non reddam niſi nouem, cùm non poſſit eſſe vſura minuere ſortem, ſed benè augere. l. rogaſti. §. ſi tibi dedero. vbi eſt textus no. ff. ſi cer. peta. Poſſet benè eſſe iniuſtitia, ſi peteretur immoderatum lucrum. De cambijs autem ſiccis quæ diuerſimodè fiunt, & dicũtur ſicca, eo quòd in veritate ſunt ſicca à charitate proximi & ſiccãt animam gratia Dei, & ideo ſunt prohibita ſecundum communiter doctores, cauſa breuitatis pertranſeo, de quibus vide patrem fratrẽ Angelum vbi ſuprà. c. 54.

Aliquam artẽ potius eſſe exercendam, quàm ocio vacandum.

PRo concluſione ergò huius partis, dico quòd bonum eſt homini potius aliquã artẽ licitã exercere, quàm ocio vacare. Ait enim auctor li. qui dicitur facetus. *Eſt pecus vt brutum, penitus quiſquis caret arte: Ars hominem firmat, nec ſinit eſſe malum.* Et Pamphilus ſui libri. c. 1. ait: *Nam ſolet ars dominum ſæpè iuuare ſuum.* Et ideò c. 3. inquit: *Quod donare tibi minimè potuere parentes, Hoc exercenti iam dabit officium. Exiguo pulchram ducit ſolertia vitam. Arſque vigil nobis ſæpè miniſtrat opes.* Maximè autem congruit pauperibus artẽ aliquam facere, cuius miniſterio viuere poſſint. vt enim dicit prædictus poeta vbi ſuprà: *Sæpè ſuo pauper paſcitur officio.* Verum licet inueniantur aliqui ita corpori dediti, vt potius miſeria conſumi velint quàm alicui exercitio inſudare, tamen paupertas plerunq; facit hominem laboribus ſe ſubdere iuxta illud Virgilij in 1. Geor. di. *Labor omnia vincit, Improbus, & duris vrgens in rebus egeſtas.* Et Pamphilius c. 3 ſui operis canit: *Concipit ingentes animos immanis egeſtas. Et facit hæc hominem ſæpius artificem.*

PARS SECVNDA HVius ſermonis, quæ dicitur permiſſionis, ſcilicet quòd ars mercantiæ de ſe eſt licita, & à lege permiſſa.

PRo expeditione ſecundæ partis, ſciendum eſt ſecundùm doctrinam Alexandri de Ales in 3. parte ſummæ in tractatu de præceptis iudicialibus, & Inno. ac Panor. in c. 1. ne cleri. vel mo. & Io. Andreæ in eadem rubrica. Et ſancti Bonauenturæ in ſua apologia, & magiſtri ſententiarum in 2. di. 28. & ibi etiam ſancti Bonau. & Scoti in 4. di. 15. quòd tria ſunt operum humanorum genera. Quædam quæ non poſſunt malè fieri, ſicut diligere Deum, virtuoſe viuere. Virtutes enim non poſſunt eſſe malæ, quia ait philoſophus. 3. Ethic. c. 5. *Virtus eſt habitus mentis bonus, qui habentem perficit, & opus eius bonum reddit.* Quædam ſunt opera mala, quæ benè fieri non poſſunt, ſicut blaſphemare Deum, odiſſe proximum, fornicari, & huiuſmodi. Vnde 2. Ethi. c. 6. Ariſt. inquit *Quædam ſunt quæ confeſtim nominata, conuoluta ſunt cum malitia*, & exemplificat de furto & ſimilibus. Et 4. Ethi. dicit, quòd ſecundùm ſeipſum prauum eſt mendacium & fugiendum. Quædam verò ſunt opera indifferentia, quæ poſſunt benè & malè fieri, & inter illa eſt mercantia, quæ poteſt eſſe iuſta & iniuſta, ratione diuerſarum circumſtantiarum. Ideò Aug. lib. 4. quæſtionum noui & veteris teſtamenti ait: *Fornicari hominibus nunquam licet, negociari autem aliquando non licet*, hæc ille.

Ars mercantiæ eſſe licitam, lege naturæ probatur.

QVòd autem ars mercantiæ de ſe ſit licita, probatur lege naturæ, ſcripturæ, & gratiæ. Primò eſt conceſſa lege naturę, ſecundùm quod dicit Scotus in 4. di. 15. Et hoc patet, quia diuerſis neceſſitatibus hominum per mercantiam ſubuenitur, & multis reipublicæ commodis per illam prouidetur. Conſtat enim vni patriæ, vel vrbi multa deficere, quæ in altera ſuperabundant. Qui autem in colendis agris, & in cæteris artibus mechanicis occupantur, vel reipublicæ regimini, aut iuſtæ militiæ operam dant, ad res quibus egent emendas & deferendas commodè ire nō poſſunt. Nec ſuper hoc omnes induſtriā habent, & peritiam. Quare reipublicæ ſatis expedit, quòd huic officio aliqui idonei mancipentur, quibus vtiquè rationabiliter pro emolumento aliquid lucri debetur. Omnis enim labor iuſtus requirit ſuum præmium. §. ne autem in auth. de iudi. Quod igitur reipublicæ vniuerſaliter & particulariter vtile eſt, id quoque fieri poteſt & debet. Imò non parum laudandi ſunt, qui hac intentione huic operi ſeruire intendunt, licet inde aliquid lucrētur, cùm induſtriam, ſolicitudinem & labores pro bono communi ponant, & multis ſe periculis exponant.

Ars mercantiæ licitam eſſe per ſcripturas oſtenditur.

SEcundò ex ſcripturis oſtenditur eſſe licita mercantia. Si enim eſſet mala, in aliqua parte veteris, vel noui teſtamenti prohiberetur, quod factum eſſe non reperitur, niſi in feſtis, vel locis Deo dicatis, & huiuſmodi. Sicut patet Matth. 21. de vendētibus in templo à Domino eiectis. Vnde 1. Eſdræ vlt. c. prohibentur negociatores vendere in die ſabbati, ex quo arguitur, quod alijs temporibus licitum eſt negociari.

Hoc idem lege gratiæ oſtenditur.

TErtiò oſtenditur licita mercantia lege gratiæ. Nam auctoritas vniuerſalis Eccleſiæ mercatores ſub congrua menſura lucrantes minimè damnant. Imò in c. per veſtras, de dona. inter virum & vxor. mercatores approbare videtur, dum dicit pro cuiuſdam vxoris cautela dotem reponi debere in manu cuiuſdam mercatoris. Non obſtat autem huic illud quod dicit Chry. ſuper Matt. Et habetur in c. eijciens. 88 diſt. quòd nullus Chriſtianus debet eſſe mercator, quia mercator nunquam poteſt Deo placere. quòd ſi quis

volue-

Digitized by Google

voluerit eſſe mercator, debet eijci de Eccleſia, quia ſecundùm Tho.2.2.q.77. eſt intelligendum de his qui ponunt finem ſuũ vltimum in acquiſitione lucri ſeu pecuniæ, vel de illicitas negociationes exercentibus. ſ. cum vſuris, periurijs, fraudibus & huiuſmodi. Aliter eius dictum nõ eſſet ſequendum. Et ideò multa decreta illud capitulum non habent. hanc autem limitationem videtur probare Caſſiodorus ſuper illud Pſal. *Quia non cognoui negociationes, introibo in potentias Domini.* di. *Negociatores illi abominabiles exiſtimãtur, qui iuſtitiam Dei minimè conſiderantes, per immoderatum pecuniæ ambitum merces ſuas polluunt: plus operantes periurijs quàm precijs, & tales eiecit Dominus de templo*, hæc ille. Quæ verba habẽtur in c. quid aliud. 88. di. Poſſunt ergò mercatores ſaluari, ſi rectè artem ſuam exerceant. Vnde legitur in vitis patrum de quodam mercatore, de quo reuelatum fuit beato Pannutio, quod erat tanti meriti apud Deum quanti ipſe ſanctus Pannutius. Sed verum eſt quòd ille mercator totum lucrũ ſuum dabat pauperibus, & abſtinebat ab omnibus illicitis, & tempore ſuo cum magna deuotione vacabat diuinis officijs. Sed *quis eſt hic, & laudabimus eum?* Eccleſiaſt.31.

De triplici cauſa licitæ mercationis.

SCiendum eſt ergò ſecundùm ſententiam Alexan. de Al. & beati Tho. vbi ſuprà, quòd triplex cauſa reperitur licitæ mercationis, quarum prima dicitur propria ſatisfactio. ſ. vt ſibi ac familiæ ſuæ poſſit ſecundùm ſtatus ſui condecentiam ſatisfacere. Secũda cauſa dicitur pietatis operatio. ſ. vt lucretur ad diſtribuendum pauperib. & vt in alia pia opera lucrum expendat. Tertia cauſa dicitur reipublicę auxiliatio. Ne. ſ. res neceſſariæ ad vitã deſint patriæ & proximis. licet enim velit ſui laboris debita ſtipendia. Licita eſt negociatio, vt etiam dicit Inno. & Pano. in dicto c.1. Ne cle. vel mo. Et hoc innuit Saluator, dum Matt.13. aſſimilat regnum cœlorum homini negociatori, quærenti bonas Margaritas. Licèt autem mercantia ſit permiſſa, tamen eſt periculoſa. Ideò ait Leo Papa in c. qualitas lucri. de pœn. di.5. *Vtilius eſt diſpendia pati, quàm periculis negociationis aſtringi, quia difficile eſt inter vendentis ementiſq; commercium non interuenire peccatũ*, hæc ille. Maximè autem hoc verum eſt hodiernis temporibus, in quibus mercantiæ fiunt cum innumerabilibus fraudulentijs proximorum, contra illud Apoſt. 1. ad Theſſ.4. *Ne quis in negocio circumueniat fratrem ſuum, hoc enim peccatum eſt.*

PARS TERTIA HVIUS ſermonis de offenſione, quæ ſæpè committitur in artibus & mercantijs.

De multis cauſis, propter quas redditur illicita negociatio.

MVltis de cauſis redditur illicita negociatio, ita quòd per eam offenditur Deus. Primo ratione cauſæ ſiue finis, ſcilicet quando propter cupiditatem, & auaritiam congregandi diuitias, quis negociatur, vel propter alium malum finẽ. Cuius enim finis malus eſt, ipſa quoque operatio mala eſt ſecundùm philoſophũ. 2. de anima. Et talium mercantia eſt à Deo reprobata, vt ait Alex. de Ales, & S. Tho. vbi ſuprà. Illi ergò qui ſunt diuites, & habent ea quæ ſibi & familiæ ſuę condecentia ſunt, non poſſunt mercari cauſa congregandi maiores diuitias. Et tanto minus, ſi ſunt diuites vltra ſtatus ſui conditionem, & habent ſuperflua, quæ tenẽtur pauperibus erogare. c. ſicut hi. 47. diſt. Et ita intelligitur illud dictum Aluari noſtri ordinis, in lib. de planctu Eccleſię qui inquit: *Vendere carius, quàm emere cupiditatis cauſa, turpe lucrum eſt, & graue peccatum.* Item illud quod ſcriptum eſt 14.q.4.c. quicunque. Vbi Iulianus Papa ait: *Quicunque tempore meſſis, vel vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam, aut vinum, & conſeruat vſque quo vendatur carius, hoc turpe lucrum dicimus.*

Secun-

Digitized by Google

eis aliquam materiam emere, & poſtea ex ea artificialia facere, ſicut ferrum, vt inde faciant ligones, & alia huiuſmodi, dummodo ex hoc non dimittant Eccleſiaſtica officia. Argumentum in c.clericus.91.diſt. Et hoc concludit Panorm.in c. clerici officia.de vita & hone.cle. Facit capitulum primum. de cele. Miſſarum. Vnde inquit gloſſa in c.canonum.14. q.4. quòd emere chartam pro libro conſcribendo, vel corium pro ſotulari faciendo & huiuſmodi, vt ſic clericus aliquid lucretur pro victu, non eſt negociatio, ſed artificium quod clericis non prohibetur, dummodo ſit circa honeſta, & pro neceſſitate.

4. Cauſa reprobationis mercantiæ. QVarto redditur negociatio illicita ratione temporis. ſ.in dieb. feſtiuis. Quilibet enim debet talibus diebus abſtinere ab operibus ſeruilibus, iuxta præceptum Domini. Exod.21.di. *Omne opus ſeruile non facietis eo.* Sed mercantia computatur inter opera ſeruilia, ideò diebus feſtiuis fieri non debet. Eapropter in c.1. de feri. præcipitur, vt mercatus in eis minimè fiat, atque placitum. Similiter in diebus rogationum, & quadrageſimalibus, condecet prius ad prædicationem, & ad officia conuenire diuina, quàm mercatus facere. Argumentum in c.rogationea, de conſe.di.3. Vtrum autem in nundinis liceat emere, vel vendere in feſtis, reſpondet Petrus de Palu.in 4. Et Franciſcus de May.in tractatu decē præceptorum, quòd ſi auditis Miſſis propter neceſſitatem faciunt, puta quia non alio loco vel tempore talia poſſent vendere, vel emere pro bono communitatis, aut vt ex lucro prouideant ſibi, & familiæ ſuæ, vel vt dent pauperibus, ex quo prælati ſciunt, & tolerant, excuſantur à mortali peccato ſic ementes, & vendentes. Secus ſi a prælatis fuerit interdictum, vel ſi fiat ſolum, vel principaliter ex lucri cupiditate, per dictum c.1.de feri. Limitat tamen hæc pater frater Angelus, vbi ſuprà, in verbo, feriæ.§.21. debere intelligi in feſtis minoribus Dominica, quia talis tolerantia prælatorum videtur derogare illi feſto. Secus in maioribus, quia in illis non licet niſi pro neceſſitate vel pietate. Vt in c.fi.de feri. quamuis prælati non interdicant, quia tunc locum habet illud. *Multa per patientiam tolerantur, quæ ſi in iudicium deduceremus, caſſarentur.* c. cùm iam dudum de præben. Et illud, quod *permittimus, non approbamus.* c.hac ratione.31.q.1. Sed minimè mirandum eſt, ſi mercatores hodiernis temporibus ad nundinas euntes, verbum Dei, Miſſas & officia ſacra dimittant, cum Eccl.27. ſcriptum ſit: *Qui quærit locupletari, auertit oculum ſuum.* ſ.à iuſtitiæ via. *Et ſicut in medio compaginus lapidum palus figitur, ſic inter medium emptionis & venditionis anguſtiabitur peccatis.*

QVinto redditur negociatio illicita ratione loci. ſ. cùm fit in loco cultui diuino dedicato. Ideò Dominus Matth.21. de templo vendentes & ementes eiecit. Eapropter ſcriptum eſt in c. decet de immu.Eccl.lib.5. *Decet domum Domini ſanctitudo. Decet vt cuius factus eſt in pace locus eius, cultus ſit debita veneratione pacificus, ſitque ad Eccleſias humilis & deuotus ingreſſus, ſit in eis deuota conuerſatio, Deo grata, & inſpicientibus placida.* Et infra: *In Eccleſia nil inhoneſtum, nilque incongruum fieri debet, & rectè illa loca veneranda ſunt, quibus aliquem inhonorem impendere maxima Dei proditio reputatur.* Hæc ibi. Et Bernar.in quodam ſermone ait: *Omninò proditorem ſe eſſe nouerit, quicunque eſt ille, qui vitia quælibet in hanc domum conatur inducere, & templum Dei ſpeluncam vult facere dæmonum.* Ad hoc adduci poteſt exemplum Pompeij magni, de quo refert Horoſius in chronicis ſuis, quod cùm viginti duo reges imperiales ſuperaſſet, ſępeq; in rebus bellicis triumphaſſet, ad vltimum Hieroſolymam veniens, templum obſedit, confugientesq; ad illud, cepit, & interemit, & ibidem velut in ſuis atrijs equos collocauit. Ex quibus diuino iudicio factum eſt, vt qui antè in omnibus victor erat, poſt hoc confuſibiliter atq; infœliciter vinceretur. Nec immeritò. In *5. Cauſa, qua negociatio illicita redditur.*

æſtimatur valoris decem ducatorum, & vendenti eſſet chara duodecim, vel vtilis pro dicto valore, ita quòd potiùs vellet rem ſibi dimitti, quàm pro illo precio dare, poteſt appreciari etiam in illo plus ſecundùm Scotum in 4. diſt. 15. & B. Thom. 2.2. q. 77. Si verò res eſt vtilis emptori pro duodecim, ſed non valet niſi decem, & venditor non damnificatur ex carentia ipſius rei niſi in decem, non poteſt vendere niſi pro decem, quia vtilitas ſuperueniens emptori, non eſt ex conditione vendentis, nec eſt conditione rei in ſe, ſed ex conditione emptoris. Vnde venditor non debet illi vendere quod ſuum non eſt, aliter ſi attenderetur vtilitas, quam habet emptor ex re, herba medicinalis valeret centum ducatos, vt ait Scotus vbi ſuprà. Si tamen emptor ſua mera liberalitate vult aliquid plus dare, quàm res in ſe valeat, quia inde multum iuuatur, poteſt recipi. Argumentum 1. q. 2. c. ſicut Epiſcopus, dummodò ſit talis perſona, quæ poſſit donare. Facit ad hoc capit. 2. de dona.

Si res ematur pro minori precio quã valet, talis cõtractus non eſt licitum, & de multis alijs contractibus illicitis.

SI autem res ematur pro minori precio in medietate quam valeat, vtputà, cùm valeat duodecim, emitur pro quinq. cum dimidio, talis contractus non ſolùm per legem canonicam reprobatur, ſed etiam ciuilem. l. 2. C. de reſcin. ven. & capitulo cum dilecti. de emptio. & vendi. Eſt tamen in poteſtate emptoris, vel iuſtum precium ſupplere, vel à contractu recedere, vt dicitur in dicto capitulo, cum dilecti. Similiter illicita eſt negociatio, quando licet inæqualitas precij in medietate, eſt tamen in precio multum exceſſiuo, vel defectiuo, vt inquit Scotus vbi ſuprà, & B. Thom. 2.2. q. 77. Quamuis enim dicat lex ciuilis, quòd contrahentibus licet ſe decipere in precio. l. in cauſæ cognitione. §. idem Pomponius. ff. de mino. & l. item ſi precia. §. fi. ff. locati. Tamen Eccleſia in contractibus dolum fieri non permittit, vt dicitur tex. in c. per tuas, de dona. dicit tamen Thom. & Scot. vbi ſuprà, & Durandus in ſumma ſua quòd modica additio vel diminutio precij æqualitatem iuſtitiæ tollere non videtur, maximè quia proprius valor rerum non poteſt ita punctualiter ſciri. Si quis autem habens liberam ſuarum rerum adminiſtrationem, ita quòd poteſt non ſolùm vendere, ſed etiam donare, & nõ coactus violentia aliqua, nec neceſſitate, vendit rem minori precio quàm valeat, & non eſt in aliquo deceptus, quia eſt prudens, & ſciens valorem rei, dicendum eſt quòd emi poteſt ſine peccato. Quia vt dicit iuriſconſultus in l. nemo videtur. ff. de reg. iur. [Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt.] Et ita intelligitur illud quod dicitur in l. in re mandata. C. mandati, ſcilicet quòd in re ſua quilibet eſt moderator & arbiter, ita quòd poteſt eam vendere minori precio, quàm valeat. Concludo ergò hanc particulam dicendo ſecundùm Hoſtienſem in ſumma, quòd licet nemo poſſit cogi ab initio rem ſuam vendere vel alienare. l. dudum. C. de contrahen. emptio. Si tamẽ expoſuit rem venalem, & precium offeratur, ſi pro iſto precio vendere non vult, cogi poteſt per iudicem, quòd iuſto precio vendat. ff. de officio præfec. vrbis. l. 1. §. cura carnis.

7. Cauſa, qua negociatio redditur illicita.

SEptimò redditur illicita negociatio ratione communis damnificationis. Vnde dicit Scotus in 4. diſt. 15. q. 2. quòd tria ſunt hominum genera, qui cum vtilitate reipublicæ commodè in mercationibus exercentur. Primi ſunt mercium portatores de vna patria, in qua abundant, in aliam in qua neceſſaria ſunt. Secundi ſunt mercium conſeruatores, qui illarum non modicam quantitatem [illegible], vt illas poſtea ſuis congruis temporibus in totum, vel paulatim vendant. Nam mercantias de longinquo portantes, non ſine magno diſcrimine ſuo poſſent ſemper illas vendere, & ibi expectare. Tertij ſunt merciũ immutatores, ſeu melioratores, qui ſuo labore, & induſtria illas meliorant, vt de

Digitized by Google

ditore, emptore hoc ignorante, tenetur emptori ad intereſſe, id eſt, ad omnia damna quæ occurrunt ex tali celatione. Deceptus ergo à vẽditore ſciente defectum, habet actionem cõtra eum. l. Iulianus. ff. de acti. emp. Sed hæc actio non datur niſi per annum à tempore vẽditionis, & morbi cogniti. l. ſciendum, & l. cum ſex. ff. de ædil. edic. Et hoc ſi velit tenere rem emptam, & ſibi ſatisfieri de damno. Si vero velit reddere rem defectuoſam, habet ſolum ſex mẽſes vt in dictis iuribus. Si quis tamen venderet rem habentem defectum patentem, vt equum carentem oculo, & huiuſmodi, non tenetur manifeſtare illum. l. quæritur. §. fin. de ædi. edic. Sed pone, quòd quis volens vendere equum, dicit emptori: Vendo tibi hunc equum pro vmbroſo, cæco, infirmo, & cum omnibus malis quæ habere poteſt aliquis equus, oculus paſcat te, vide eum, equus autem habet vnum defectum ſecretum, quem ſi emptor ſciret non emeret, vel non daret dimidietatem precij, ſed vẽditor ſub his verbis generalibus, & ſub nomine multorum defectuum, voluit celare illum defectum, vel etiam nominauit illum defectum cum alijs, ſed de ipſis defectibus nominatis aperte conſtabat emptori quòd aliquos ille equus non habebat, ex quo poterat credere, quòd nec iſtum habebat. Quæritur ſi talis venditor excuſatur, quia dixit illum defectum in genere, vel in ſpecie fraudulenter? Et reſpondent Scotus & Thom. vbi ſupra quod non. Imò valde peccauit. Et hanc eſſe veritatem probatur per legem, veteribus. ff. de pac. vbi dicitur, quòd pactiones obſcuræ, vel ambiguæ debent nocere venditori. Et ibi dicit glo. quòd obſcuritas cauſatur ex generalitate ſermonis. Et hoc eſt in caſu noſtro. Similiter in l. ædiles. ff. de ædi. edic. præcipitur venditoribus vt palam dicant emptoribus ſingulos defectus notabiles iumenti venditi: aliter teneantur emptoribus ſatisfacere. Et ideo cum in caſu noſtro, quando ſub quadam generalitate dixit illum defectum ſecretum, & non reuelauerit palam, debet teneri. Quod ſi expreſſit in ſpecie ſed fraudulenter, ſcilicet dicendo aliquos defectus quos patebat equum non habere, & vt iſtum habere non crederetur, non minùs tenetur ad reſtitutionem. Quia non dicitur palam dixiſſe, quod ita dixit vt non crederetur. Quocunque enim modo vel fraude venditor deceperit emptorem occultãdo defectus rei venditæ, habet locum illud edictum, vt dicitur in l. 1. §. cauſa huius edicti. ff. de ædi. edic. Et maxime ſi deceperit emptorem non pronunciando palam & recte defectus ipſius rei venditæ, vt inquit iuriſconſultus in dicta. l. 1. in principio, quod fuit factum in caſu noſtro, quia non recte pronunciauit, ſed cum magna fraudulentia.

Dubium pulcherrimum.

10 Cauſa, qua mercãtia redditur illicita.

Decimo redditur mercãtia illicita ratione alterationis, ſcilicet quando venditur vna res, pro altera, vt aurichalchum pro auro, & huiuſmodi. Et hæc alteratio ſubſtantiæ, rei, & materiæ reddit contractum nullum etiam de iure ciuili. l. in venditionibus. ff. de contrahen. emp. Et in hoc defectu vendẽdi vnam rem pro alia reperiũtur aliqui macellarij, qui vẽdunt quandoq; vnam carnem pro alia, vt carnes hirci pro carne caſtrati, vel carnes bouis pro carne vitulæ.

11 Cauſa illicitæ mercationis.

Vndecimo redditur illicita negociatio ratione corruptionis, quando ſcilicet res corrupta venditur vel mixta, & falſificata. In quo defectu reperiuntur quidam aurifices, & zoelerij, qui lapides vitreos, & falſos, pro precioſis vendunt. Et ſimiliter torques artificiatas quæ videntur aureæ, vel argenteæ. Et ideo contra tales dicit Dominus, Iſa. primo: *Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam. Vinum tuum mixtum eſt aqua, excoquam ergo ad purum ſcoriã tuam, & auferam omne ſtagnum.* Scoria autem eſt fex metallorum. Deus ergo quod illicite acquiritur, per tales corruptores cito facit amitti. In hoc etiam delinquunt aromatarij quidam, qui res corruptas, vel ita

veteres quod amiſerunt virtutem ſuam, in medicinis, ſirupis & electuarijs ponũt. Et ſi aliquando non habent ea quę ad confectionem rei medicinalis requiruntur, alia ponunt cum maximo infirmorum detrimento, & aliquando ſunt eis cauſa mortis. Temporibus quoque noſtris in quadam ciuitate Italiæ quidam aromatarius vẽdebat aquam putei, pro aqua communi, vel ſaltem cum aqua communi magnam partem aquæ putei permiſcebat, quod eſt grande facinus, & tales tenentur ad reſtitutionem de omni damno dato. arg. in leg. rebus. §. item qui ſciens. ff. commo.

12 Cauſa illicitæ mercationis.

DVodecimo eſt illicita negociatio ratione ponderationis, vel menſurationis, aut numerationis iniquæ. Et contra tales mercatores, & artifices dicitur in cap. menſuræ, de emp. vend. [Si quis iuſtas menſuras, & iuſta pondera mutare præſumpſerit, triginta dies in pane & aqua pœniteat.] Et in l. annonam. ff. de extraor. crimi. deſcribitur quomodo Adrianus Imperator eum qui falſas menſuras habuit, in inſulam relegauit. Et ideo. ff. ad l. Cor. de fal. l. hodie. dicitur: *Si venditor mẽſuras publicas probatas frumenti, aut vini, vel cuiuslibet rei, aut emptor corripuerit dolo, & venalem fraudem fecerit, quanti ea res eſt eius dupli condemnetur. Decretoque diui Adriani præceptum eſt, eos in inſulam relegari, qui pondera falſa fecerint, aut menſuras,* hæc ibi. Sed grauis eſt offenſio quando mercatores, vel artifices vnam mẽſuram tenent ad vendendum, & aliam ad emendum, contra illud quod dicitur, Leuitic. 19. ſcilicet. *Nolite facere iniquum aliquod in iudicio, in regula, in pondere, in menſura, & in ſtatera. Iuſta, & æqua ſint pondera, iuſtus modius, æquuſque ſextarius. Ego Dominus Deus veſter præcipio vobis.* & Deuterono. 25. *Non habebis in ſacculo tuo diuerſa pondera, maius & minus, nec erit in domo tua modius maior & minor, pondus habebis iuſtum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi.* Dauid vero de talibus falſarijs ait in Pſalm. *Veruntamen filij hominum mendaces in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum.* Et Salomon Prouerb. 20. dicit: *Pondus & pondus, menſura, & menſura, vtrumque abominabile eſt apud Deum.* Et ibidem inquit: *Statera doloſa nõ eſt bona,* ſcilicet ad ſalutem animæ. Et Amos 8. dicitur: *Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ dicentes: Quando tranſibit meſſis & venundabimus merces, & aperiemus frumentum vt imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas, & poſſideamus in argento egenos, & pauperes pro calcamentis!* &c. Sequitur: *Iurauit dominus ſi oblitus fuero vſque ad finem opera eorum.* Et Micheæ 6. ſcriptum eſt: *Adhuc ignis eſt in domo impij, theſauri iniquitatis, & mẽſura minor, iræ plena, & ſtatera impiæ, & pondera ſacelli doloſa, in quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendaciũ, & lingua eorum fraudulenta in ore ipſorum. Ecce ego cœpi percutere te perditione, ſuper peccatis tuis. Tu comedes & non ſaturaberis, apprehendes, & non ſaluabis, ſeminabis & non metes, calcabis oliuam, & non vngeris oleo, calcabis muſtum, & non bibes vinum.*

De multis alijs defectibus, qui in alijs negociationibus ſunt.

IN his quoque defectibus ſunt illi, qui ad decipiendos proximos merces humectant, ſicut fit de pipere, zinzibere, croco, lana, & ſimilibus, ponendo illa in locis humidis, vel aliquo modo humectando, vt ex maiori pondere maius lucrum reportent. Contra quos dicitur Ezech. 22. *Quaſi lupi rapientes prædam, ad effundẽdum ſanguinem & perdendas animas, & auare ſectando lucra.* Ea propter ad extirpandũ hunc defectum falſitatis ponderis, dicit Hieron. in c. non afferamus. 23. q. 1. *Non afferamus ſtateras doloſas, vt appẽdamus quod volumus pro arbitrio dicentes, hoc graue, hoc leue eſt.* Sciendum tamen eſt ſecundum Thom. 2. 2. quæſt. 77. art. 1. quòd quia vbi res abundant, conſueuerunt eſſe maiores menſuræ, & econtra, pertinet ad rectores terrarum determinare de modo menſurarum, ſecundum diuerſitatem copiæ, & penuriæ, ac alijs circunſtantijs legitimis penſatis, quas ſeruare poſtea debent omnes & nullatenus fraudare.

Et ſimiliter dicendum eſt de numeratione.

Decimo-

13. Cauſa illicitæ negociationis. DEcimotertio redditur mercantia illicita ratione mendacij, & periurationis. Adeo enim hodierna die corrupta eſt ars mercantiæ, vt nemo videatur ſcire vendere, vel minutum cuiuslibet mercis abſque multiplicibus mendacijs, iuramentis, atque periurijs. Vnde Auguſtinus ſuper illud Pſalmiſtæ: *Quoniam non cognoui negociationem*, ait: *Negociator auidus acquirendi, pro damno blaſphemat, pro precijs rerum mentitur, & periurat, ſed hæc vitia hominis ſunt non artis*, hæc ille. Ait ergo mercator auarus qui iuſte, & iniuſte lucrari deſiderat, per fidem meam, tantum res iſta mihi conſtitit. Imò per Deum, tantum de ea habere potui, ita ſaluet Deus animam meam ſicut veritatem dico, per corpus Chriſti tantũdem huius ſimile venditum fuit. Ideo Chryſoſtomus ſuper Matth. & habetur. 88. di. capit. eijciens dicit: *Mercator ſine mendacio, & periurio eſſe non poteſt*. Et loquitur de auaro mercatore, qui finem ſuum poſuit in lucro. In qua quidem iniquitate multi hodie offendunt. Et ratio huius eſt, quia vt ait pſalmiſta: *Non eſt timor Dei ante oculos eorum*. O inſania nimia hominum auarorum, qui ſine aliquo lucro, quod ſæpe cõtingit tam inique offendunt Deum. de talibus ait pſalmiſta: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labijs eorum*. Et Prouerb. 20. *Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor, & cum receſſerint tunc gloriabitur*, ſcilicet decepiſſe proximum duplicitatibus, & mendacijs ſuis. Refert autem venerabilis Beda in geſtis Anglorum libr. 3. capitul. decimooctauo, quòd quidam ſanctus Epiſcopus nomine Forſeus, ſemel in ſpiritu raptus vadit quandam vallem tenebroſam in imo poſitam, habentem tres ignes grandes accendentes eam, & cum interrogaſſet Angelum quid hoc ſignificaret. Ille reſpondit: Tres ignes ſunt tria iniqua vitia, quæ habẽt negociatores accendentes & conſumentes totum mundum. Primus ignis eſt mẽdacium & periurium, quod frequenter committitur in venditione, & emptione. Secundus eſt auaritia, & cupiditas vendentium, & ementium. Tertius vero eſt impietas fraudis, & doli. Recitat etiam Cæſarius in ſuo dialogo, quòd in Colonia duo ciues mercatores venerunt ad confeſsionem, & inter alia dixerunt quòd cum multis mendacijs, & periurijs vendebant, quia aliter vendere non poterant. Quibus confeſſor ait quod maximum erat peccatum, & contra Dei præceptum, & impoſuit eis ne de cætero facerent: quod cum illi ſe agere non poſſe affirmarent, niſi vellent à mercantia deficere totaliter: Confeſſor rogauit eos, vt ſaltem vno anno experientiam facerent. Factum eſt autem procurante dæmone, quod cum illi hoc ſeruarent, ipſo anno nihil lucrati ſunt. Vnde poſt annum reuerſi ad confeſſorem dixerunt ei: Pater obedientia tua nobis multum fuit nociua. Homines enim à nobis fugiunt, & ſine mendacio ac periurio nihil bene vendere poſſumus. Quibus ſacerdos ait: Nolite timere. Tentauit vos Deus, ſed perſeuerate, quia in breui habebitis gratiam Dei, & bene vendetis merces veſtras. Illi ergo credentes ei deliberauerunt potius velle pati omnẽ paupertatem, quam vendere cum mendacijs, vel aliquid facere contra Dei præcepta. Vnde in breui diſponente Deo, cœperunt eos homines plus cæteris frequentare vti bonos, & iuſtos, ac ſanctos mercatores, factique ſunt valde diuites. Qui ad confeſſorem pergentes, ei gratias egerũt de ſalutari conſilio, eo quòd peccatum maximum eius monitis euitauerũt, & Dei gratia diuites effecti ſunt.

DEcimoquarto redditur illicita negociatio ratione diminutionis. Ad cuius intelligentiam eſt ſciendum quòd licet ante lapſum primi parentis, ſcilicet in ſtatu innocẽtiæ, omnia omnibus eſſent communia, vt inquit Clemens in ca. dilectiſſimis, 12. quæſt. 1. tamen poſt lapſum eius, diuiſio rerum rationabiliter facta eſt propter tria. Vt inquit Scotus in 4. diſt. 15. quæſt. 2. 14. Cauſa.

quæſt.2. Primo ad excludēdam negligentiam, eo quòd agri, & terræ in ſolitudinē verterentur, ſi eſſent cōmunes; nam etiam eſſent commune colere, & ſeminare. Videmus enim patenti experimēto quod de communibus nulli vel pauci curant. Et ſic neceſſaria hominum ſuſtentatio cito deficeret. Secundo facta eſt rerum diuiſio ad excludendam inimicitiam. Nam ſi omnia eſſent communia, ſæpe pax rumperetur. Accideret enim, quod eadē re, eodem equo, eadem domo, eodemque agro plures vellent eodem tempore vti, & ſic magis cupidus plura ſuper alios occupare vellet, ſicut de Nembroth. Geneſ.10. legitur, quod cœpit eſſe robuſtus venator, id eſt, hominum oppreſſor, & extinctor, ſecundum gloſſam. Tertio facta eſt diuiſio rerū ad excludendam malitiam, eo quòd aliter via fraudib. aperiretur. Nam tunc malitioſi puniri non poſſent, quia allegarent ſe nō rapere aliena, ſed ſibi communia. Et propter hoc in ſecundo Politic. Ariſtoteles redarguit Socratem & Platonem de communi vſu omnium rerum. Non ergo licet alicui tollere rem alterius in totum, nec in parte, ſicut faciunt quidam mercatores, & artifices, maxime ſartores, qui pānum veſtium minuunt, & ipſas veſtes ſtrictiores faciunt, ac illud ſuperfluum retinent, nec reſtituunt, qui propriè fures appellari poſſunt. Quidam alij diminuunt pecuniam illius cuius eſt, falſe numerando, maxime campſores, qui aliquando ſtudioſe in terram denarium aliquem cadere faciunt, vt inclinetur ille cui numerant ad capiendum denarium, quo inclinante caput campſor ſubripit clam quatuor ſolidos, aut quinque de pecunia numerata. Contra hos & ſimiles exclamat propheta. Iſa. 33. dic. *Væ qui prædaris, nonne & tu prædaberis, cum conſummaueris, deprecationem deprædaberis.* Et Auguſt. in quodam ſermone ait: *Væ illis, qui viuunt vt augeant res perituras, vnde amittunt æterna.*

Rerum diuiſio propter tria eſt facta.

15. Cauſa.

Quintodecimo redditur illicita negociatio ratione terminationis, quando ſcilicet mercatores auari nimia cupiditate capti, tempus non ſuum vendere præſumunt propter terminum datum, ad ſoluendum precium rei venditæ augentes. Sciendum tamen eſt ſecundum Scotum, vbi ſupra & Richar. in ſuo quolibet, q.23. ar.3. quod æſtimatio rerum nō poteſt fieri à nobis, niſi per coniecturalē, & probabilem opinionem, & debet geri ſecundum iudicium cōmune, iuxta illud quod ſcriptum eſt in l. pretia rerum. ff. ad l. fal. ſ. [pretia rerū non ex affectione ſingulorum, ſed cōmuniter æſtimantur,] &c. Verum quia variæ ſunt hominum volūtates & opiniones. l. quia poterat. ff. ad Trebe. Et ca. quia diuerſitatem. de conceſ. præ. & c. cum in ſacris de conſe. di.4. Ideo eadem res poteſt diuerſis precijs ęſtimari. Exempli gratia, precia panni ab aliquibus æſtimātur decem. Et iſta eſt æſtimatio pia pro emptore, ab alijs æſtimatur vndecim. Et iſta æſtimatio diſcreta pro emēte, & vendente. ab alijs vero æſtimatur duodecim. Et iſta eſt æſtimatio rigida pro emptore, & fauorabilis pro venditore, quia ſe extendit vſq; ad vltimum valorem. Et quolibet horum preciorum poteſt quis vendere dictam peciam, quia non tranſit limites ſui valoris, ſiue terminos iuſti precij & latitudinis æqualitatem: licet enim vēditor ſi ei darētur pecuniæ, ſtatim venderet pro decem, volēs ſe de pecunia adiuuare, volenti autem inducias non vult vendere niſi pro duodecim, non committit vſuram. Et ratio eſt, quia venditor talis nō vendit terminum, quamuis non faciat gratiam non ſoluenti ſtatim, ſicut illi qui ſoluit cui pro minori precio vēdit, quam illi qui vult inducias, nō autem debitum valorem excedit. Si vero de dicta pecia vellet tredecim, vel quatuordecim ratione termini, ſic committeret vſuram. ſicut multi faciunt qui illud quod valet decem ratione termini, per tres menſes, vel per annum vendunt pro quindecim, & quandoque pro maiori precio. Quod reprobatur per Eccleſiam in cap. conſuluit, de vſu.

Rerum æſtimatio quomodo nobis fieri poſſit.

Decimo-

16. *Cauſa reddens negotiationē illicitam.* DEcimoſexto redditur negotiatio illicita ratione inobſeruationis, ſcilicet fidei, & promiſſionis, quando termino conſtituto, ad quem ſe quis obligauit promiſſione, vel pro ſcriptura ſeu iuramento, non ſoluit. Et talis tenetur ſatiſfacere creditori de omni dãno quod propter hoc incurrit, Sicut probatur per c. ſalubriter, de vſu. & per c. conſtitutus. & c. peruenit. de fideiuſſ. Grauiter ergo peccant non ſeruantes fidem, quæ etiam hoſti ſeruanda eſt, c. noli exiſtimare. 23. q. 1. Quantum vero offendant Deum inobſeruatores fidei, & promiſſionis, maxime iuramento firmatæ, oſtendit Horoſius lib. 6. di. quod cum Romani ad quaſdam prouincias quas ibi nominat, legatos miſiſſent pro pace firmanda, illique agentibus dictarum prouinciarum recepti eſſent: Facta pace, & iuramento firmata illæ gentes proditorie irruentes in eos, illos occiderunt. Quapropter in deteſtationem periurij, & violationis fidei factum eſt, vt panis quem tales gentes incidebant, ſanguinem emitteret per ſciſſuras, Animalia vero domeſtica, & inter homines aſſueta fugerent ad ſiluas & ad montana, mugientia, & vlulantia, caneſque velut lupi doloroſis latratibus oberrarent: ipſique infideles cum eorum imperatore à Lucio, & Pōpeio Romano omnes in campo deuicti occiſi ſunt, exceptis quatuor milibus qui ſimul ad mōtis cuiuſdam cacumē fugientes, diuinum iudicium non euaſerunt. Nam ad modū lapides congelati & immobiles facti ita obriguerunt, quod erecti ſtantes videbātur viui, dentibus & oculis decidentibus ſuper terram. Legitur etiam de quodam

Exemplis oſtenditur quantum Deo diſplicent iuramentis fractio.

vſurario, qui in fine vitæ pœnitentia ductus, duos amicos ad ſe vocans, quod eſſent ſui fideles executores, ab eis exegit fidem & iuramentum, quod reſtituerent quicquid male lucratus fuerat, Cui vnus ex eis promittens cum iuramēto imprecatus eſt, quod ſi hoc non adimpleret gehennali igne ſuccenderetur, Alius vero ſubdit, quod niſi fidē ſeruaret, irremediali lepra cruciaretur, Cum ergo illo mortuo pecuniam retinerent, nec promiſſa ſeruarent, ſicut ſibi imprecati ſunt diuino iudicio miſerabiliter perierunt. Tales ergo iuramentorum inobſeruatores incurrunt diuinam inimicationem, & odium. Ideo Iaco. 5. dicitur: *Iuramentum mēdax ne diligatis, hoc enim odit Dominus* Et Ioſue 9. dicitur: *Ne contra nos ira Dei concitetur, ſi periurauerimus eis*. dicit enim Dominus Ezech. 17. *Iuramentum quod ſpreuit ponam ſuper caput eius*, ſcilicet in hora mortis eum dānando, & æternis deputando ſuppliciis. Perfidi quoque ſunt illi mercatores qui fidem non ſeruant ſuis operariis, dando eis mercedem ſuā, facientes contra præceptum Tobiæ 4. ſui libri c. di. *Quicunque tibi operatus fuerit aliquid, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarij omnino non remaneat apud te.* Item contra illud Leuit 10. *Non morabitur opus mercenarii tui apud te vſque mane.* Quia Eccleſ. 31. dicitur. *Qui effundit ſanguinem, & qui fraudem facit mercenario fratres ſunt.* O igitur deuote mercator omni ſero fac illud quod præcipitur Matth. 10. ſcilicet: *Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam.* Et ſic à Deo bonorum operum tuorum retributionem recipies ſempiternam.

Amen.

EODEM DIE POST PRANDIVM DE CONSCIENTIA BONA,

ET DE EIVS CONSERVATIONE, ET CONTRARIATIONE.

Sermo Trigeſimuſtertius.

RELIGIO *munda & immaculata apud Deum hæc eſt, immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.* Iacob. 1. vt in epiſtola occurrentis Dominicæ. Dicit Seneca in libro de remediis fortuitorum, c. 2. Peregrinatio vita eſt, cum multum ambulaueris tunc demum redeundum eſt. Quapropter vt inquit Franciſcus de May. in ſermone ſecundæ feriæ poſt Paſcha, quælibet anima fidelis debet ſeruare duodecim leges peregrinorum in hac vita. Debemus namque eſſe tanquam peregrini, & aduenæ in hoc ſeculo, vt ait beatus pater noſter Franciſcus in ſua regula. Nos enim ſumus illi ſpirituales Abrahæ filij, de quibus dictum fuit ipſi Abrahæ, Geneſ. 15. *Scito prænoſcens, quod futurum ſit peregrinum ſemen tuum in terra non ſua.* Prima lex peregrini eſt, quod ſua patria & regione ſponte diſcedit. Et per hoc diſtinguitur à fugitiuo, vel exule. Ideo dicitur de Abraham Geneſ. duodecimo, quod deſcendit in AEgyptum, vt peregrinaretur ibi. Sic anima debet ſponte diſcedere à regione propria carnis, in qua eſt orta; quia dum crearetur à Deo, fuit in carne infuſa. Egreditur autem à regione carnis, dum ab eius inclinationibus, & incitamentis diſcedens, motu animi, & affectione ad ſuperiora conſcendit, iuxta illud ad Collo. tertio. *Quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. Qui enim in carne ſunt Deo placere non poſſunt,* ad Roman. octauo. Et ideo inquit Dauid, Pſalmo quadrageſimoquarto: *Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.* Domus enim patris noſtri eſt caro, quam à patre noſtro recepimus, vt in ea quamdiu hic viuimus habitemus. Ea propter Geneſ. duodecimo ait Dominus: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram quam monſtrauero tibi.* & Iſaiæ 48. iterum inquit: *Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis.*

Qualibet anima debet ſeruare duodecim peregrinorum leges in hac vita.

De 2. lege peregrinorum, quæ ab anima in hoc mundo exiſtente ſeruari debet.

SEcunda lex eſt, quod peregrinus per rectam viam incedit, non quærens diuerticula, ne forte non attingat terminum per errorem viæ. Et ideo ſæpè inquirit de recta via, vt non prolonget iter ſuum. Cùm igitur via peregrinationis noſtræ ad cœlum ſit longa; iuxta illud tertij Reg. decimonono: *Adhuc grandis via reſtat tibi.* Et Iſai. 23. dicitur: *Ducent eam pedes eius longè ad peregrinandum:* debemus per rectam viam virtutum incedere, non eundo per obliqua vitiorum itinera: ſed per viam mandatorum Dei qua peruenitur ad cœlum. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Vt poſſint dicere Deo cum pſalmiſta: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* ſeruantes illud Deuter. 5. *Non declinabitis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram, ſed ibitis per viam, qua præcepit vobis Dominus Deus veſter, vt viuatis & bene ſit vobis.*

De 3 lege peregrinorum.

TErtia lex peregrini eſt, quod non retrocedit cum cœperit peregrinari. Sic nos qui à patria carnis, & vitiorum diſceſſimus; non debemus retrocedere, quia vt ait Saluator Lucæ nono *Nemo mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.*

De 4. lege peregrinorum.

QVarta lex eſt, quod peregrinus in terra ſuæ peregrinationis non ſubſiſtit, quia ſi ibi notabiliter & vltimate

Digitized by Google

inate ſubſiſteret, non peregrinus, ſed indigena reputandus eſſet, & non aduena. Cum tamen omnis peregrinus ſit aduena, iuxta illud pſalmiſtæ: *Aduena ſum ego apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei.* Et ideo quia in terra peregrinationis ſuæ non ſubſiſtebat, ſubdit: *Remitte mihi, vt refrigerer, priuſquam abeam & amplius non ero.* Sic ergo & anima fidelis non debet ſubſiſtere in delectatione rerum huius mundi, in quo eſt peregrina, ſed ad patriam feſtinare, quia vt dicitur ad Hebr. 13. Non habemus hic ciuitatem permanentem, ſed futuram inquirimus.

De 5. lege peregrinorum, ab anima in hoc mundo exiſtente ſeruanda.

QVinta lex eſt, quod peregrinus amicitias non quærit, quia ad amicos pertinet pariter conuerſari, & ſibi inuicem communicare, quod non poteſt facere peregrinus. Aliter eorum amicitia, & per conſequens conuerſatio foret ei nociua. Et ideo quia peregrini auxilio ſunt humano deſtituti, eos ſingulariter Deus reſpicit. Vnde Deuter. 10. dicitur, quod Dominus amat peregrinum, & dat ei victum & veſtitum. Sic ergo & nos non debemus in hac peregrinatione quærere amicitiam hominum mundanorum, & huius ſeculi voluptatibus deditorum, ne nos ab itinere noſtro retardent, quia *qui tetigerit picem inquinabitur ab ea.* Eccleſ. 13. *Et inimici hominis domeſtici eius.* Matth. 11.

De 6. lege peregrinorum.

SExta lex eſt quod peregrinus in terra peregrinationis delectationes non appetit, quia impoſſibile eſt aliquem perfecte delectari in motu exiſtentem. Sic ergo & nos in hac vita delectationes ſenſuales non debemus appetere, quæ extinguunt ſpiritualia chariſmata. Ideo in huius figura dicitur Hierem. 35. quod Ionadab filius Rechab præcepit filijs ſuis, vt vinum non biberent in terra peregrinationis ſuæ, nec in ea domum ædificarent, aut plantarent vineam, vel aliis delectationibus inſiſterent.

De 7. peregrinorum lege.

SEptima lex eſt quod peregrinus in terra peregrinationis ſuæ non quærit hæreditatem, quia eſt terra aliena, & ibi non vult habere requiem. Sic anima noſtra, cũ pater eius non ſit de terra, ſed cœleſtis, non debet quærere hæreditatem terrenam, ſed cœleſtem, de qua pſalmiſta inquit: *Etenim hæreditas mea preclara eſt mihi.* Et iterum: *Dominus pars hæreditatis meæ.* Qui autem vult in terris hæreditatem habere, ponens in terrenis ſpem ſuam, iuſte priuatur hæreditate ſibi debita in excelſis. De quo Eccle. 4. dicitur: *Homo cum mortuus fuerit, hæreditabit ſerpentes,* id eſt dæmones, quorum vnus in ſpecie ſerpentis primum decepit parentem.

De 8. lege peregrinorum.

OCtaua lex eſt quod peregrinus in terra ſuæ peregrinationis de negotijs ciuium non ſe intromittit, quia ſicut eſt ignotus, ita ei in aliena patria facta ſunt ignota. Nullus autem bene poteſt de ignota cauſa iudicare, & ideo peregrini non conſtituuntur iudices. Vnde Gen. 19. dicebant Sodomitæ ad Loth, *Ingreſſus es vt aduena, nunquid vt iudices?* Ita ergo & nos non debemus de alienis factis multum curare ſeu nos intromittere, ſed peregrinationi noſtræ attendere. Quia vt ait Ambroſius in quodam ſermone: *Qui curis terrenis ſe implicat, à Domino ſe ſeparat.*

De 9. peregrinorũ lege ab anima in hoc mũdo exiſtente ſeruanda.

NOna lex eſt quod peregrinus quamuis nobilis ſit, tamen in terra aliena nõ extollitur, nec ſuperbit, ne indigenas contra ſe prouocet, ſed humiliter loquitur. Sicut Ruth dicens ſui libri 2. c. *Vnde mihi hoc vt noſſe me dignareris peregrinam mulierem?* Sic anima noſtra licet ſit nobiliſſima, quia à nobiliſſimo opifice Deo creata, debet humilis eſſe in peregrinatione huius ſeculi, in quo eſt corruptibili corpori colligata, per quod aggrauatur. Sapiẽ. 9. Et multis miſerijs affligitur. Iob. 13. Et ideo debet humiliari ſicut mu-

lier nobilis ignobili viro ſociata, maxime quia ſequens vitia ipſius carnis eſt beſtiis comparata, iuxta illud pſalmiſtæ: *Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

DEbet autem peregrinus eſſe aſtutus, & ſibi præcauere diligenter à periculis, quia ſæpe proditur à ſocio, occiditur ab hoſpite, & ſpoliatur à latronibus. Et ſimiliter anima noſtra facere debet quæ à ſocia carne proditur, & ad mortem æternam ducitur a mundo in quo hoſpitatur, gladio peccati pernecatur, & à latronib. id eſt dæmonibus, omnibus virtutib. ſpoliatur. Solent autem peregrini aliquando cantare in itinere ad releuandum tædiũ peregrinationis. & ſimiliter quilibet noſtrum debet facere laudando Deum, & dicere cum propheta, Pſal. 118. *Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.* Item portant argentum in ſarcina, ſiue aurum, pro faciendis expenſis in via, & quotidie computant ſumptus ne ſibi deficiat, & conſiderant quantum expenderunt. Et ſimiliter nos in hac peregrinatione debemus ſemper habere in anima noſtra, & nobiſcum portare gratiam Dei, de qua dicitur, Prouer. 22. *Super argentum, & aurum gratia bona.* Ipſa enim nobis faciet expenſas in itinere. Vnde Paulo inquit Chriſtus 2 ad Cor. 12. *Sufficit tibi Paule gratia mea.* Debemus inſuper ſumptus computare, id eſt, qualiter vitam noſtram expenderimus, quotidie cogitare, iuxta illud Senecæ in 3. de ira dicẽtis: *Quotidie animus noſter ad rationem reddendam vocetur,* &c. Solent etiam peregrini inſignia quædam deferre, vt homines prouocent ad ſibi benefaciendum, & ſint ſecuriores ad ambulandũ. Et ſimiliter nos debemus deferre inſignia deuotionis, & ſanctitatis, quibus & homines nobis afficientur, & dęmones ab offenſione noſtra repellentur, quibus inquit Deus Ezech. 9. *Super quem videritis Thau, non occidatis.*

De 10. lege peregrino-

DEcima lex eſt, quod peregrinus in domo recipitur aliena. Ideo dicebat Iob 31. c. Foris non remãſit peregrinus, & domus mea viatori patuit. Sic ergo & anima noſtra debet reputare domum corporis in qua habitat alienã, & ſeipſam ibi peregrinam, & hoſpitem. Quod eſſe verum patet, quia de domo ſua nemo expellitur inuitus, ac violenter. Anima verò noſtra poſtquam in corpore fuerit modico tempore hoſpitata expellitur cum violẽtia, tãquam de domo aliena. Et ideo ſicut filia regis, in domo ignobili deſponſata, cupit ad domum patris redire ſoluto vinculo matrimonij: ita anima debet deſiderare ad domum patris cœleſtis accedere poſt corporis ſolutionem, iuxta illud Eccl. 12. *Reuertatur puluis in terram ſuam vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum qui fecit illum.*

re ab anima noſtra imitanda.

De 11. lege peregrinorum.

VNdecima lex eſt, quod peregrinus ſuſtinet iniurias & incõmoda multa in peregrinatione ſua, & portat capellum atque mantellum, vt ſe defendat à ſole, & aquis. Sic nos in hac vita peregrini debemus ſufferre opprobria & qualcunque tribulationes temporales, habẽtes capellum *charitatis quæ operit multitudinem peccatorum,* Iacobi vltimo. Et mantellum patientiæ contra omnes aduerſitates. Et eſſe de illis, de quibus dicit glo. in l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffi. teſtam. quod habent mantellum ad omnem ventum. Vt autem poſſimus perſeuerare in itinere, debemus ſicut peregrini baculũ in manu portare, id eſt, in Deo ſpem noſtram ponere, & dicere cum Dauid. Pſal. 17. *Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.* Poſſumus quoque dicere, quod ſicut peregrini vtuntur baculo ad ſuſtentationem, ad fluuiorum tranſuadationem, & ad malarum beſtiarum percuſſionem: ita nos debemus vti baculo crucis ad ſuſtentandum nos in afflictionibus tribulationum, quia vt ait. Greg. in mora. *Si paſſio Domini ad memoriam reuocetur, nihil eſt adeo durum quod non æquo animo toleretur.* ideo Hebr. 12. inquit Apoſt. *Recogitate eum qui talẽ ſuſtinuit in peccatorib. aduerſus ſemetipſum contradictionẽ, vt non fatigemini animis veſtris deficiẽtes.*

De 12. lege peregrinorum.

tes. Secundo debemus vti baculo crucis ad tentationum huius mundi, & carnis tranſuadationem, vt poſſimus dicere Geneſ.32. *In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum.* Tertio debemus eo vti ad beſtiarum, id eſt dæmonis percuſſionem, quia Iſa. 30. dicitur. *A voce Domini pauebit Aſſur virga percuſſus.* & Chryſoſt. ait: *Vbicunque dæmones baculum crucis vident territi fugiunt timentes baculum, quo plagam acceperunt.*

Solent autem peregrini tribus vicibus intrare hoſpitium in die ſ. mane ad prandendum, veſpere ad cœnandum, & dormiendum, ac quieſcendum, & meridie ad collationandum: & ſimiliter nos ſaltem ter in die debemus intrare hoſpitium orationis, in qua reficitur anima. Primo mane dicendo Deo cum pſalmiſta: *Mane aſtabo tibi, & videbo.* Secundo veſpere dicendo Deo cum eodem: *Dirigatur Domine oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo: eleuatio manuum mearum, ſacrificium veſpertinum.* Item, *In pace in id ipſum dormiam, & requieſcam.* Tertio debemus intrare hoſpitiũ orationis in meridie, & dicere Chriſto, Can.1. *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Iſta autem tria hoſpitia intrabat Dauid tanquam peregrinus expertus, qui inquit, Pſalm. 54. *Veſpere, mane, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam.*

De 12. lege peregrinorum. Duodecima lex eſt quod peregrinus in terra peregrinationis ſemper ad patriam redire anhelat, quia omnia naturaliter appetunt locum ſuum. Et ideo dicitur, Gen.31. quod Laban dixit Iacob: *Ad tuos redire cupiebas, & deſiderio tibi erat domus patris tui,* &c. Sic ergo & anima noſtra in hac lachrymarum valle concluſa, debet ſemper ad patriam cœleſtem anhelare, dicens cum Paulo ad Philip. 1. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Quia vero has peregrinorum leges pauci obſeruãt, & ſolus Dominus Ieſus factus pro nobis per incarnationem peregrinus illas perfectiſſime obſeruauit, ideo ei dictum fuit Luc.24. *Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem*

Cui ſi placere volumus, debemus nos immaculatos cuſtodire ab hoc ſeculo, vt dicunt verba propoſita. Super quibus verbis de munditia animæ & bona conſcientia tractare volentes, tres conſiderationes faciemus. Prima dicetur declarationis. Secunda conſeruationis. Tertia contrariationis. *Sermonis intentio, ac diuiſio.*

PARS PRIMA DE QVALITAtis conſcientiæ declaratione.

Primo in hac parte videnda eſt conſcientiæ diffinitio. Pro cuius declaratione eſt ſciendum ſecundum Th. in 2. ſen. di. 14. ar. 4. quod conſcientia habet ortum ex naturali iudicio rationis quod dicitur lex intellectus, & ab eo eſt deducta, & deriuata, vt quædam concluſio, verbi gratia. Fit enim in anima, vel in mente hominis quidam ſyllogiſmus, cuius maiorem præmittit ſyndereſis dicẽs: Omne malum eſt vitandum. Minorem vero aſſumit ratio ſuperior, dicens: Adulterium eſt malum, quia à Deo prohibitũ. ratio autem inferior idem affirmat eſſe malum, quia eſt iniuſtum, & inhoneſtũ. & tunc conſcientia infert concluſionem di. Ergo adulterium eſt vitandum. Propterea dicitur conſcientia, quaſi concludens ſcientia, eo quod conſcientia ratione prędictorũ, ſ. ſyndereſis, & ratione ſuperioris, & inferioris concluſionẽ infert. *Conſcientia vnde habeat ortum.*

Est autem ſynderesis vt diffinit Aug. in lib. de baptiſmo paruulorum, *lumen innatum, & animæ concreatum, quo dirigimur, & mouemur ad faciendum ea, quæ pertinent ad vitationem culpæ, & pœnæ, & adeptionẽ gloriæ,* hæc ille. Eſt ergo ſynderesis quidam generalis habitus ſiue connaturale lumen, cuius actus, vel officium eſt à peccato retrahere hominẽ murmurando contra peccatũ, & inclinare ad bonum, vt ait b. Tho. in 1. parte ſummæ, quæſt. 79. artic. 1. & in quæſtionibus diſputatis de veritate, quæſt. 16. de ſynderesi. articul. 1. in corpore quæſtionis. Et Alexandr. de Ales in 2. parte ſummæ, in tractatu de ſynderesi. Ratio vero ſuperior, & inferior non ſunt diuerſæ potentiæ, ſed vna eademque potentia, *Synderesis quid ſit.*

Digitized by Google

dum, quia talis erronea conſcientia contraria diuinæ legi, tenet hominem extra ſtatum ſalutis. Si .n. facit illud quod conſcientia dictat, peccat mortaliter, quia facit contra legem Dei. Si facit contra conſcientiam, mortaliter etiam peccat, quia credit quod illud facere ſit mortale peccatum, & Deo diſplicere, & ſic facit in contéptum eius, quamuis illud forte Deo placeat in ſe. Deus .n. non attendit factum ſolum, ſed quo animo fiat. Aliquando vero conſcientia dictat aliquid quod eſt præter legem Dei, vt leuare feſtucam de terra & huiuſmodi, & talis tenetur, aut ipſam conſcientiam deponere, aut illud facere, aliter peccatum mortale incurrit. Et ita intelligitur illud extra de ſimo. c. per tuas. el. 2. & de reſtitu. ſpolia. c. litteras, & de præſcript. c. finali. & 28. q. 1. c. omnes. §. ex his. ſcilicet omne quod fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam. Et hanc etiam ſententiam tenet beatus Thomas, vbi ſupra. Et in quæſtionibus diſputatis de veritate. q. 17. & 1. 2. q. 19. artic. 6.

De multis hominum cõſcientiis.

TErtio de conſcientia videnda eſt eius variatio. Pro cuius declaratione ſciendum eſt ſecundum Alexandrum de Ales in ſecúda parte ſummæ, quòd multę ſunt differentiæ hominum, circa conſcientiam ſuam diuerſimode opinantium ſeu credentium. Dicebat autem quidam prædicator, quòd caligarij non habent tot formas ſotularium, quot reperiuntur formæ conſcientiarum ſuo modo. Sed de prædictis conſcientiarum diuerſitatibus tantum aliquas referemus. Primo enim ſunt aliqui, qui ſciunt certitudinaliter ſe non habere bonam conſcientiam, vt hi qui ſciunt ſe eſſe in mortali peccato actu, vel in propoſito non pœnitentes. Et iſtorum mala conſcientia aliquando dicitur coinquinata, iuxta illud Ti. 1. *Coinquinatæ ſunt eorum mens, & conſcientia.* Aliquando dicitur cauteriata, primæ ad Ti. 4. *Habentes cauteriatam conſcientiam*, id eſt corruptam praua cogitatione, & aduſtam malæ concupiſcentiæ igne. Nam cauterium eſt corruptio carnis, ex igne vel per ignem facta. Aliquando appellatur perturbata conſcientia. De qua Sapientiæ 17. dicitur: *Semper enim præſumit ſæua, perturbata conſcientia*, ſcilicet malum ſuper ſe venire debere. Sicut fecit Cain Gen. 4. dicens, antequam puniretur à Deo præ timore: *Vagus & profugus ero ſuper terram, omnis qui viderit me occidet me.* Et Gregorius in moralibus inquit: *Dum nulla bonorum operum confidentia fulcitur anima, intueri in ſumma trepidat: quia ipſam conſcientia accuſat.* Nam timor qui in deſperationem inducit, ex mala conſcientia prouenit. Ideo Chryſ. ſuper Matthæum dicit: *Qui malæ conſcientiæ eſt, ſemper puſillanimus, & timidus eſt.* De conſcientia iſta iniqua dicit Aug. in libro de vera innocentia: *Nullæ ſunt grauiores cruces in vita iſta, quàm mala conſcientia.* & Chryſ. ſuper Matthæum ait: *Conſcientia rei ſemper in pœna eſt. Mens enim mala ſemper conſcientiæ propriæ ſtimulis laceratur.*

Quot nominibus vocetur conſciẽtia, exiſtentium in peccato mortali.

De conſciẽtia erronea & vnde procedat.

SEcundo aliqui putant ſe habere bonam conſcientiam, & gratiam ſeu charitatem, & neutrum habent. Sicut ſunt quidam Chriſtiani tepidi, qui non luſtrantes conſcientiam ſuam, putant ſe eſſe in bono ſtatu, & ſunt in peccato mortali. Et hæc dicitur conſcientia erronea. Et procedit aut ex ignorantia craſſa de his, quæ tenetur ſcire, quòd ſunt peccata mortalia, & illa committendo non excuſatur, licet putet eſſe licita, vt declarat Tho. 1. 2. quæſt. 78. articul. 3. & probatur per legem liberorum paragraph. notatur. ff. de his qui not. infa. Aut procedit ex negligentia addiſcendi neceſſaria ad ſalutem, de qua Auguſtin. in cap. fin. 37. di. inquit: *Illis omnino ignoſci non poterit, qui habentes à quo diſcerẽt, operam non dederunt.* Aut prouenit ex inordinata affectione, cum ſcilicet quis deſi..erat

Digitized by Google

fi erat aliquid facere, & victus inordinato affectu, format ſibi ſuo modo conſcientiam, iuxta illud Senecæ in Prouerbijs: *Perit omne iudicium, cum res tranſit in affectum,* aut accuſatur ex ſuperbia, quando quis non humiliat intellectum ſuum ad credendum melioribus, & ſapientiorib. maxime ſuperioribus ſuis in dubijs, ſed vult ſequi ſuas ceruicoſitates, & proprias opiniones, faciens legem de ſuo capite, ac ſpernendo conſilia, & opiniones aliorum: contra capitulum, ne innitaris, de conſti. Quandoque etiam cauſatur talis erronea conſcientia ex obſtinatione, ſicut infideles & hæretici in ſua ſecta obſtinati, perſequentes veros Chriſtianos, putant, ſe bene facere, & habere bonam cõſcientiam iuxta illud Saluatoris dictum, Ioannis 16. *Venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur ſe obſequium præſtare* Deo. Aliquando prouenit ex temeritate, & præſumptione, ſicut aliqui præſumptuoſi reperiuntur qui cum mali ſint, æſtimant ſe bonos & credunt quòd liceat furari, vel ad vſuram mutuare ſiue rapinas facere, vt eleemoſynæ fiant. Et cum ſint pleni peccatis, dicunt ſinguli, habeo ita bonam conſcientiam, ſicut tales fratres, vel religioſi. De quibus Eccleſ. 8. dicitur: *Sunt impii, qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habeant.* Et iſti dicuntur habere conſcientiã largam, & rotundam, non habentes ſtimulum de peccatis, vel habentes tantũ de minimis, & de magnis nihil timentes. Quæ quidem conſcientia aſſimilatur aranearum telis capientibus paruas muſcas, & magnas dimittentibus. Iſti ſunt ſimiles Phariſæis, de quibus dicitur, Matt. 23. quod *decimabant mentam, & anetum, ac rutam, & omne olus, ſed grauiora legis prætermittebant.* Quidam quoque reperiuntur ſtimulati in Eccleſia ſpuere, qui poſtea nullum, aut paruum habent ſtimulum de proximi detractione. E contrario vero reperiuntur aliqui qui ſolum ponderant peccata valde enormia, de alijs vero licet mortalibus parum curant, & multo minus de venialibus, & iſtorum conſcientia eſt ſicut rete habẽs larga foramina, in quo non comprehenduntur niſi maiores piſces, ſed minores ſemper euadunt.

De ſcrupuloſa conſcientia.

TErtio aliqui ſunt, qui non bene ſciunt vtrum habeant bonam, aut malam conſcientiam, & iſti ſcrupuloſi, qui timent non timenda, ſecundum rectum iudicium rationis, & ſemper videtur eis peccare, ſiue quid faciant, ſiue illud omittant, & ſemper ſunt perplexi & vacillantes, & de facili dictis ſcrupuloſitatibus aſſentiunt. Et iſti beſtiales ſtimuli, vel procedunt ex leuitate cerebri, vel ex cordis puſillanimitate, vel ex diaboli ſuggeſtione, & tentatione. Et iſtorum conſcientia eſt valde periculoſa. Nam facit feſtucam videri trabem, & bonum malum, & leue peccatum apparere graue. Et quãdoque inducit ad deſperationem. Ideo clamabat Pſal. *Non me demergat tempeſtas aquæ,* id eſt, deſperationis. Hæc ſcrupuloſa conſcientia facit omittere multa bona opera, propter timorem peccandi: iuxta illud pſalmiſtæ; *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Et ideo hortatur Apoſtolus 1. ad Cor. 10. dicens, *omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam.* Nam ſcrupuloſa ſunt. ff. de excuſa. tu. & per doc. in c. tua. de ſimo. & in c. inquiſitioni. de ſen. tales ſcrupuloſi ſæpe ſe permittunt ab inimicis ſuis dæmonibus ſub ſpecie ſtimuli, quo ad animam vulnerari: vnde in huius figuram legitur primi Macha. 2. quod quidam de ſocietate Machabæorum videntes contra ſe venire hoſtes in die Sabbathi, ſcrupulum habentes, ne violarent feſtum ſe defendendo & pugnando, permiſerunt ſe ab hoſtibus occidi. Debent ergo tales ſcrupuloſi rogare Deum, vt irradiet intellectum eorum, infundens eis veram cognitionem agendorum, & ipſo dabit illis ſapientiam, ſi deuote inuocauerint eum. Sicut fecit Salomoni, qui de ſeipſe inquit, Sap. 7. *Inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientia* Debent etiam ſecundum conſilium ſapien-

ſapientum illas ſcrupuloſitates deponere, vt dicunt Theo. in 2. di. 39. quod ſi fuerint inter eos variæ opiniones, ſeruent illud quod inquit Hoſtien. in c. ſi vir. de cogna. ſpiri. di. quod vbi ſunt diuerſa iura, vel diuerſæ opiniones, humanior, & æquior eſt præferenda. Facit ad hoc C. qui bonis. ce. poſ. l. fi. & ff. de pœnis. l. maiorem, & C. de fideicom. liber. l. cum inter. in fi. & de vſuris. l. cum antiquitas, & ff. de reli. & ſum. fu. l. ſunt perſonæ. Et l. ſemper in dubijs. l. in re dubia. l. in obſcura & l. quoties dubia. ff. de reg. iuris. imo ſecurior & tutior pars ſemper debet eligi. c. ad audientiã, de homi. c. iuuenis. de ſpon. & c. Matthæus, de ſimo.

Timorata conſcientia eſt peroptãda.

LIcet autem deuitanda ſit ſcrupuloſa conſcientia, tamen deſideranda eſt timorata. Dicitur autem quis timoratam habere conſcientiam, quando non eſt præſumptuoſus, ſed omnia cum timore Domini facit, & aſtute præcauet ne Deum offendat. Et ita intelligitur illud Gregorij in c. ad eius 5. c. di. ſcilicet, *bonarum mentium eſt, ibi culpam timere, vbi culpa non eſt.*

De bona conſcientia

QVarto reperiuntur aliqui qui habent bonam conſcientiam, vel ſaltem eam habere veriſimiliter opinantur, quando ſcilicet in amore Dei, & proximi radicati, mundam habent animam à mortali peccato. De qua conſcientia 1. ad Tim. 1. ait Apoſt. *Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona.* Super quæ verba dicit Auguſt. *Ille ſe ad id quod diligit peruenturum eſſe deſperat, cui malæ conſcientiæ ſcrupulus ineſt. Ille autem ſperat qui bonam conſcientiam gerit.* Debemus ergo taliter operari vt non offendamus conſcientiam, & tunc operationes noſtræ erunt bonæ, iuxta illud Eccleſ. 13. *Bona eſt ſubſtantia, cui non eſt peccatum in conſcientia.* Et ideo debemus imitari Paulum qui dicebat Actuum 24. *Studeo ſine offendiculo conſcientiam bonam ſemper habere ad Deum & ad homines.* De hac etiam loquens Seneca in libro de moribus inquit: *Conſcientiam magis quàm famam intende, falli namque poteris fama, conſcientia vero nunquam.* Bernardus quoque in libro de conſideratione inquit: *Magnæ diuitiæ ſunt bona, & tranquilla conſcientia.* Et 2. ad Corinth. 1. ait Paulus: *Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*

PARS SECVNDA HVIVS ſermonis, de bonæ conſcientiæ conuerſatione, quæ fit per gratiam Dei.

Duplex eſt gratia Dei ſcilicet gratia data, et gratum faciens, & quid vtraque ſit, optime declaratur.

SIcut ſupra declaratum eſt ſermone 6. parte vltima, ſine gratia adiuuante non poteſt homo reſurgere à peccato, nec bene operari. Ex quo ſequitur quod neceſſaria eſt ipſa diuina gratia ad conſeruationem bonæ conſcientiæ. Pro cuius meliori explanatione decem conſiderationes de gratia Dei faciemus. Prima erit de eius quidditate. Pro cuius declaratione eſt ſciendum, quòd duplex eſt gratia Dei, ſcilicet gratia gratis data, & gratia gratum faciens, vt dicunt Theologi in 2. di. 28. Gratia gratis data ideo ſic dicitur, quia ſi non gratis daretur, non eſſet gratia. 1. quæſtio. 1. cap. gratia. & originaliter fuit dictum Apoſtoli, 2. ad Corinth. 11. Et ſecundum Alexandr. de Ales, in ſecunda parte ſummæ, & Theologos vbi ſupra, eſt donum infuſum rationali naturæ ſine meritis, quantum in ſe eſt diſponens ad ſalutem propriam, vel alterius. Et hæc gratia poteſt ſtare cum peccato mortali. Et eſt omne bonum additum bonis naturalib. ſicut gratia prædicandi, prophetandi, faciendi miracula, & huiuſmodi, vt dicunt Theologi vbi ſupra. Gratia autem gratum faciens eſt duplex. Vna increata, & hæc eſt ſpiritus ſanctus, ſecundum Theologos in 1. di. 10. Alia eſt creata: de qua Theologi in 1. di. 17. & in 2. di. 28. & beatus Thom. 1. 2. quæſtio. 113. & Alexander de Ales in tertia parte ſummæ, in tractatu de gratia, dicunt

Gratia gratum faciẽs eſt duplex, & quid vtraque.

quod eſt quidam habitus de nihilo à Deo creatus,& in anima infuſus,per quē anima fit filia, amica, & ſponſa Dei dilecta. De qua gratia dicitur, Pſalm. 45. *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.* Bernardus autem in quodam ſermone de gratia ait: *Gratia eſt quædam lex ſole ſplendidior, animæ iuſtæ infuſa tanquam radius à ſole iuſtitiæ deſcendens, animam circumquaque purgans, illuſtrans, & deificans,* hæc ille. Auguſtinus autem in libro de Trinit. dicit quod gratia eſt excellentius Dei donum, quod ſolum diuidit inter filios regni æterni, & perditionis æternæ. Vnde dicit Franc. de Mayro. in 1. ſermone purificationis beatæ virginis Mariæ: Sicut militia cuiuslibet principis, diſtinguitur à militia ſui hoſtis per ſolum illius principis ſignum: ita gratia eſt ſignum in anima noſtra per quod per ſeciē diſcernitur, quis ſit de militia regis æterni, vel de militia hoſtis eius qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbię, ſicut dicitur, Iob. 41. Dicit quoque idem Franciſcus Mayro. in 2. ſermone Ioannis Baptiſtæ, quod gratia eſt vita ſpiritualis animæ rationalis. Sicut enim anima dat vitam corpori ex ſua præſentia, & ex ſua abſentia moritur, ſic præſente gratia anima viuit, & ea abſente moritur. Et ideo in ſacra ſcriptura, viuentes ſunt qui habent gratiā, & mortui qui ſunt in culpa, dicēte Domino, Apoc. 3. *Nomē habes quod viuas, & mortuus es.* Quod autem gratia ſit vita animæ noſtræ probatur per Apoſtolum. 1. Cor. 15. dicentē: *Gratia Dei ſum, id quod ſum.* Et hoc confirmat Hugo de ſancto Victore in libr. de arrha ſponſę di. *Scias anima mea quod gratia eſt vita tua.* Hoc quoque probatur per locum ab oppoſitis. Vita enim & mors ſunt contraria, & gratia & culpa mortalis habent contrarietatem ſecundum Theologos in 1. di. 17. *Sed peccatum mortale eſt mors animæ,* vt ait Hieron. per illud, Ezech. 18. *Anima quæ peccauerit ipſa morietur,* & Sapient. 16. *Homo per malitiam occidit animam ſuam,* ergo gratia eſt vita ipſius animæ. Vnde quidam dicunt quod anima eſt ſicut carbo ignitus, cum habet gratiam. Carbo enim ignitus habet eſſentiam, ſplendorem & calorem, quod ſi ponatur aqua ſuper ipſum carbonem, ſtatim recedit calor, & ſplendor ab ipſo, & remanet ſimplex eſſentia carbonis tenebroſa, & tunc dicitur carbo non viuus & ignitus, ſed mortuus. Sic itaque fit de anima, quæ cum eſt in gratia, habet in ſe ſplendorem ipſius gratiæ, & calorem amoris diuini. Adueniente autem peccato, recedit totus ſplendor & calor charitatis, Et remanet ſola eſſentia animæ tenebroſa & obſcurata, & dicitur anima talis mortua propter defectum & priuationem ipſius gratiæ. Clarum eſt enim quod anima eſt immortalis quoad eſſentiam, vt probaui ſupra in ſermone 10. parte 2. Mors ergo ſpiritualis ipſius animæ eſt ablatio gratiæ diuinæ. Cum ergo anima ſit pretioſior omnibus corporibus & temporalibus bonis. l. ſancimus. C. de ſacroſanc. Eccle. & c. cum infirmitas de pœni. & re. & c. ſolitæ. de maio. & obe. & c. ſedulo. 38. di. Sequitur quod minus malum eſſet deſtructio totius mūdi, & omnium cælorum, & quod omnes homines morerentur corporaliter, quàm quod vna anima amittat gratiam Dei, propter quam amiſſionem ipſa anima moritur ſpiritualiter. Vnde dicitur in c. ſi habes. 24. q. 3. quod innumerabilium mors corporum morti vnius animæ non poteſt comparari.

Neminem ſine gratia Dei poſſe ſaluari probatur.

SEcunda conſideratio de gratia, eſt de eius neceſſitate. Ad quam adduci poſſunt ea quæ dixi ſupra in ſermone 6. parte vltima. Quibus hic non recitatis, dico quod ſine gratia Dei nemo poteſt ſaluari. Quod ſic probatur: Finis animæ eſt ſummum bonum & fęlicitas æterna, ſecundum theolo. in 2. di. 1. & in 4. di. 49. Vnde Augu. in l. de verbis Domini ait: *Finis noſter eſt ſummum bonum omnem naturam exce-*

excedens. Tunc ſic: Finis non poteſt haberi niſi per medium, vt inquit Philoſophus 2. Phyſic. & 3. de regi. princ. Si ergo anima noſtra debet finem ſuum conſequi, oportet eam habere medium ipſum. Hoc autem medium non eſt aliqua res mundana, aut naturalis, quia vt ait philoſophus 11. Meta. ea quæ ſunt ad finem debent eſſe proportionata ipſi fini. Et ideo cum finis animæ ſit ſupernaturalis, neceſſe eſt & medium ad illum eſſe ſupernaturale. Hoc autem medium eſt gratia creata, quæ eſt ſimilitudo gloriæ, vt dicit Alexan. de Ales in 3. parte ſummæ, in tractatu de gratia. & Thom. 1. 2. q. 113. & ſanctus Bonauent. in 2. diſt. 28. Vbi etiam dicunt, quod iſta gratia habet virtutem ſupernaturalem. Et ideo eleuat potentiam animæ ſupernaturaliter. Ex qua eleuatione anima poteſt acquirere finem illum ſupernaturalem. Ergo neceſſario eſt concludendum, prædictis gratiam Dei eſſe neceſſariam ad ſalutem.

Gratiæ precioſitas, & deſiderabilitas oſtenditur, ex precioſitate 4. bonorũ, quæ reperiuntur.

QVO ad tertiam conſiderationem, de gratiæ precioſitate & deſiderabilitate eſt videndum. Vnde dico quod iſtius excellentis doni precioſitatem, & deſiderabilitatem declarant quatuor genera bonorum deſiderabilium, vt ait Franc. de Mayro. in 1. ſermone purificationis beatæ Virginis. Quorum primum eſt bonorũ temporalium, ſicut ſunt diuitiæ, amicitiæ, honores, & cætera huiuſmodi. Quibus omnibus gratia eſt magis precioſa, & deſiderabilis. Et ideo Apoſtoli & alij ſancti pro diuina gratia obtinenda, Chriſto vocante omnia temporalia reliquerunt, dicente Petro, Matthæi. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*, &c. Secundum eſt bonorum naturalium, qualia ſunt corpus, anima cum ſuis ſenſibus, & potentiis, quibus omnibus eſt magis precioſa, & deſiderabilis gratia. Et ideo ſancti Martyres tradiderunt ſua corpora propter diuinam gratiam. Secundum enim Aug. plus eſt eligendum Chriſto dilecto mori, quam offenſo viuere. Et ideo dicebat Dominus Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, Animam vero non poſſunt occidere*, quia ſcilicet non poſſunt eam gratia priuare. Ipſius gratiæ precioſitatem cognoſcebat beatus frater Leo, ſocius beati Franciſci, qui cum lachrymis, & ſuſpiriis quotidie rogabat Dominum Ieſum, vt ſibi gratiã ſuam daret. Cui apparens Chriſtus dixit: Quid vis mihi dare pro ipſa gratia mea? Ille autem reſpondit: Dabo tibi lumen oculorum meorum. Erat enim contentus priuari vtroque oculo & ſemper eſſe cæcus corporaliter, dummodo gratiã Dei habere, & conſeruare mereretur. Non ſolum autem gratia eſt plus diligẽda quam corpus, ſed etiam plus quam anima, vt dicit Anſelm. in lib. *cur Deus homo*: & Franc. de Mayro. vbi ſupra. Vnde Apoſtolus Paulus, vt habetur Actuum 20 dicebat: *Non enim facio animam meam precioſiorem quam me, dummodo conſummem miniſterium quod accepi à Domino Ieſu Chriſto, teſtificari euangelium gratiæ eius*, quaſi diceret: Si me totum expono pro diuina gratia obtinenda, qui ſum melior quam anima ſola, multo magis exponere ipſam animam debeo pro gratia. Quapropter dicit Franciſcus de Mayro. vbi ſupra, quod quilibet iuſtus ſecundum rectum iudicium rationis potius vellet non ſolum corpus ſuum, ſed etiam animam annihilari, quam gratiam in ea exiſtentem per mortale peccatum ab ipſa auferri. Tertium genus eſt bonorum ſupernaturalium, quæ dicuntur eſſe ſpiritualia, ſicut ſunt virtutes cardinales, theologicæ, & morales, & huiuſmodi, quibus omnibus eſt gratia tanquam precioſior magis deſideranda. Quia illa omnia bona ſpiritualia, ſine gratia ſunt inutilia. Secundum Apoſtolum 1. ad Cor. 13. Gratia vero ſine illis eſt optima. Quartum genus eſt bonorum æternalium, quæ conſiſtunt in felicitate æter

Angelorum. Hoc tamen non eſt niſi ipſa anima ſit in gratia, quia tunc eſt eiuſdem matris ſupernæ patriæ conciues. Dicit enim Apoſtol. ad Galat. 4. quod illa quæ ſurſum eſt Hieruſalem eſt mater noſtra. Vbi eſt intelligendum ſecundum eundem Franciſc. vbi ſupra, quod tres ſunt nobilitatis gradus animæ. Primus quorum eſt quod ſit ſoror Angelorum. Sed maior eſt, quod ſit filia Dei, per gratiam enim fit, quod ſit filia regis æterni, quia ſecundum Apoſtolum ad Roman. 8. *Omnes animæ in gratia exiſtentes ſunt hæredes Dei. Cohæredes autem Chriſti*, & conſequenter Dei filiæ. Vt enim ait Apoſtolus ad Galat. 4. *Si filius, & hæres per Deum.* Hæreditas namque paterna primo & principaliter debetur filijs §. ſed ſui. Inſtitut. de hæred. qualit. & dif. & authen. in ſucceſſione. C. de ſuis & legitimis. Et prædicta confirmantur per dictum Saluatoris Ioan. 8. vbi ait: *Seruus non manet in domo, ſed filius.* Secundus gradus & maioris nobilitatis eſt, quod ſit ſoror Chriſti, qui eſt verus Deus, & hoc fit gratia. vocat ſororem ſuam Cant. 4. 5. 8. cap. Quia ambo ſugũt vbera fœlicitatis æternę matris. Tertius gradus eſt, quod per gratiam efficiatur mater Dei ſpiritualiter. Quia ſicut mater Domini in corpore ſuo, concipiendo verbum, eſt facta mater Dei: ita anima noſtra quando eſt in gratia, ipſum habet in mente conceptum, iuxta illud Apoſtoli ad Galat. 4. *Filioli quos iterum parturio.* Vnde Iſa. 26. dicuntur exiſtentes in gratia: *Concepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis.* Eapropter de ipſis ait Chriſtus Mat. 12. *Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror, & mater eſt.* Dicit quoque idem Franciſcus, quod ſi ponatur nobilitas Luciferi, & omnium Angelorum cum ipſo ruinatorum ab vna parte; & ab alia nobilitas & bonitas illius animæ habentis talem gratiam: maior erit incomparabiliter dignitas & excellentia atque nobilitas ipſius animæ, iuxta illud, Eccleſiaſt. 16. *Melior eſt vnus timens Deum, quam mille viri impij.* vbi gloſſa dicit, quod ibi ponitur numerus determinatus pro indeterminato, & confirmatur hæc veritas per Tho. in 4. di. 17. & 1. 2. quæſtio. 113. vbi ait, quod nobilius eſt eſſe gratiæ quam naturæ, quia vbicunq; ſeſt eſſe gratiæ ſ. gratum facientis, ibi eſt ſemper acceptatio apud Deum. Sed nõ è conuerſo. Licet ergo Angeli damnati ſint nobiliores natura, quam ipſa anima: quia tamen non ſunt Deo grati ſicut anima habens gratiam; ideo ipſa anima eſt omnibus Angelis prædictis incomparabiliter nobilior, ratione ipſius gratiæ. Et ideo 1. ad Tim. 4. & in cap. legimus 93. di. & in c. ecce ego. di. 95. dicitur: *Noli negligere gratiam quæ data eſt tibi.* De qua ait Apoſtol. ad Epheſ. 1. *Deus gratificauit nos in dilecto filio ſuo.* Omnis enim gratia à Deo prouenit. Pſalm. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* In quibus verbis innuitur, quod quantum in hoc mundo habuerimus de gratia Dei gratum faciente, tantum habebimus in cœlo de gloria.

De tribus gradibus nobilitatis animæ.

SExta conſideratio eſt de gratiæ vtilitate, quæ eſt multiplex. Prima dicitur viuificationis, quia animam per peccatum mortuam viuificat. Vt enim ſupradictum eſt: Sicut corpus viuit per animam, ita anima per gratiam. Et ideo ſicut diſcedente anima moritur corpus, ita diſcedente gratia moritur anima, quę diſceſſio fit per peccatum, & conſequenter mors ſpiritualis animæ. Et ideo CHRISTVS inquit Iudæis Ioan. 8. In peccato veſtro moriemini, quia per peccatum moritur anima. Et omnia opera quæ facit talis anima, ſine gratia, ſunt mortua. Sicut autem redeunte anima in corpore, illa viuificatur; ita redeunte gratia, anima ad ſpiritualem vitam reſurgit. vnde Apoſtolus ad Epheſ. 2. ait: *Cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſaluati ſumus, & conreſuſcitauit nos cum eo.*

De multiplici vtilitate gratiæ

SEcunda vtilitas dicitur adornationis. Gratia enim ponitur à Deo in anima per

De 2. gratiæ vtilitate.

Digitized by Google

per modum indumenti honeſtantis, vt ait Franciſc. de Mayro in 1. ſermone purificationis Virginis Mariæ. Sicut enim verecundia eſt, videre vnam puellam nobiliſſimis ortam natalibus nudam, & in medio virorum ſolemnium; ita eſt videre animam carentem diuina gratia in medio Angelorum eam cuſtodientium, qui nuditatem eius cernunt. Et ideo de tali anima dicitur, Ezech. 16. *Tranſiui per te & vidi te, & eras confuſione plena.* Iſtam confuſionem non timet anima in conſpectu Dei, & Angelorum in peccato indurata, quia ſeipſam non conſiderat, & nudam ſe eſſe in conſpectu Dei & Angelorum non cogitat. Cui dicitur Hierem. 3. *Frons meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.* Sed quando habet gratiam; tunc eſt inſtar Virginis, veſtitæ candidis veſtibus ſuis. Et ideo Apocal. 19. dicitur de ſponſa agni: *Qualis eſt anima exiſtens in gratia, quod datum eſt illi vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido.* Illa autem byſſus, eſt innocentia ſiue iuſtificatio ſanctorum, quę non niſi per gratiam haberi poteſt. Et idcirco inquit Auguſtin. in lib. de verbis Domini, quod anima ſaluanda debet eſſe ſicut ſponſa temporalis quæ vadit ornata ad ſponſum ſuum. Veſtimentum autem animæ eſt gratia: de quo ait cœleſtis eius ſponſus Apoc. 3. *Suadeo tibi vt veſtimentis albis induaris* ſ. gratiæ, *ne appareat confuſio nuditatis tuæ.* & Eccle. 9. dicitur: *Omni tempore candida ſint veſtimenta tua.* Et ideo rogabat Dauid Pſalm. 50. Deum dic. *Lauabis me & ſuper niuem dealbabor.* De illo etenim, qui habet gratiam poteſt dici illud, Danielis 7. *Veſtimentum eius album ſicut nix.* Et tales ſic veſtiti erunt ſocij Chriſti in cœlo, ſicut ipſe inquit Apocal. 3. di. Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.

De 3 gratiæ vtilitate.

TErtia vtilitas dicitur decorationis. Sicut enim aliqua Domicella dicitur tota deformis, quia caret aliqua conditione corporali, vel morali ad eius decorem neceſſaria. Ita anima quando caret gratia eſt tota deformis. Quia ſecundum Greg. Omnes virtutes quæ ſunt in anima ſine gratia ſunt informes, & ſimiliter eorum actus. Vnde de anima ſe ſponte gratia ſpoliante dicitur à Domino Iſa. 47. *Denudaſti turpitudinem tuam.* Quando autem habet gratiam, eſt valde pulchra & clara & delectabilis. Vnde ei dicit eius ſponſus cœleſtis. Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Et non ſolum Deus eius pulchritudine delectatur, ſed etiam omnes Angeli, ei amoris glutino copulantur. Et verificatur illud Sapient. 8. *In amicitia illius dilectio bona.*

De 4. gratiæ vtilitate.

QVarta vtilitas dicitur ſanationis. Gratia enim ſanat animam: Homo enim exiſtens in peccato dicitur æger, ſed in gratia dicitur ſanus. & ita intelligitur illud, Matth. 9. *Non egent qui ſani ſunt medico, ſed male habentes.* Sicut ergo bene ſanus optime iudicat de ſaporibus, vt non placeant ſibi amara, nec diſpliceant dulcia. Ita homo Deo gratus habens animam ſanam, & rectum iudicium rationis, iudicat ſpiritualia eſſe optima, & delectabilia, & mundana, ac temporalia & corporalia eſſe vana, iuxta illud Eccleſ. 1. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Item ſicut homo ſanus non conturbatur à contrarietate humorum ipſum moleſtantium, ita anima exiſtens in gratia, non multum inquietatur ab impugnationibus paſſionum, ipſam moleſtantium. Sed quando caret gratia, tunc exiſtens quaſi infirma moleſtatur multipliciter à paſſionibus ipſam vexantibus ad modum febrium, vtpote ab ira, concupiſcentia, &c. De qua infirmitate dicit Apoſtolus 1. ad Corinth. *Inter vos multi firmi & imbecilles*, &c. Sed quando aduenit gratia, tunc anima efficitur ſana. Vnde animæ ſe diſponēti ad gratiā dicit Deus Iſa. 58. *Tunc erumpet quaſi mane lumen tuū, & ſanitas tua citius orietur.* Eapropter dicitur Eccl.

41. Gra-

Digitized by Google

41. *Gratiam, & ſpem deſiderabit oculus*. ſ. animæ rationalis, tantas gratię vtilitates intuentis.

De 5. gratiæ vtilitate.

QVinta vtilitas quam ponit Franciſc. de Mayro in 1. ſermone purificationis beatæ Virginis Mariæ, dicitur excitationis, quia gratia habet animam à ſomno negligentiæ excitare. Illi enim qui ſunt in gratia dicuntur in ſcriptura diuina vigilantes, & illi qui ſunt ſine gratia, dormientes, de quibus ait Apoſtolus 1. ad Corinth. 11. *Inter vos dormiunt multi*. Sicut enim dormientes non negociantur niſi circa ſomnia quæ ſunt figmenta. Ita homo ſine gratia occupatur circa figmēta ſenſibilia, & vanitates huius mundi, quæ delectant ad modum ſomni non ſaluantis, iuxta illud Pſalm. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis*. Quia tamen anima exiſtens in gratia, licet ſit in mundo conſopita, eſt tamen vigilans ad æterna: ideo dicit Canticorum 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat*.

De 6. gratiæ vtilitate.

SExta vtilitas dicitur munitionis ſiue roborationis. Quia gratia habet animam munire, & roborare ad modum armaturę protegentis, vt dicit Franciſc. vbi ſupra. Sicut enim homo metuens, & inermis, non poteſt reſiſtere inimicis, ac eos ſuperare, ita nec homo ſine gratia, imo ſemper in tentatione ſuccumbit. E contra vero exiſtens in gratia, faciliter poteſt aduerſarios dæmones ſuperare, vt ait Auguſtin. in libr. de libero ar. Et ideo dæmones ſuper primo quærunt animam gratia priuari facere, & ſic armatura ſua ſpoliare, vt poſſint ducere hominem quocunque velint. Propter quod hortatur Apoſtol. ad Epheſ. 6. dic. *Induite vos armatura Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli*.

De 7. gratiæ vtilitate.

SEptima vtilitas dicitur fœcundationis, ſiue fructificationis. Gratia enim habet animam fœcundare. Sicut enim terra eſt ſterilis, niſi irrigetur aqua, ita anima noſtra niſi roretur gratia. Quicquid enim anima agit ſine gratia exiſtēs, totum eſt infructuoſum ad vitam æternam. Vnde talis homo poteſt dicere Deo cum Pſal. *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi*. Quando autem habet gratiam eſt ita fœcunda, vt ſingula eius opera ſint meritoria, & condigna vitæ æternæ, 2. ad Corinth. 11. *Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus omnem ſufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum*. Et ideo quilibet debet chari pendere gratiam quæ eſt adeo precioſa, quod magis meretur quis operans cum ea in quolibet actu virtuoſo, etiam minimo per momentum temporis, quam alius in peccato mortali, & communiter ſine gratia in omnibus virtuoſis & moralibus actibus, qui ſunt informes, etiam ſi in eis perſeueraret per millia annorum. Nam minimus actus virtuoſus factus cum gratia de condigno meretur vitam æternam, vt dicit Franciſc. de Mayro in 1. ſermone purificationis Virginis Mariæ, & Theologi in 2. di. 27. Si quis autem haberet nummum ita precioſum, quod cum eo poſſet de condigno emere vnum regnum æternum, certe illum cum maxima diligentia cuſtodiret. Et ideo ſumma cura cuſtodienda eſt gratia quæ tantum eſt precioſa, vt acquirere poſſit vitam æternam, & fœlicitatem perpetuam. Dicit etiam Franciſc. de Mayro. vbi ſupra, quod *ſicut arbor ſilueſtris ſibi ipſi relicta facit fructus inſipidos: ſi vero ei inſeratur ramuſculus arboris domeſticæ, facit fructus ſapidos: Ita anima noſtra ſi in puris naturalibus dimittatur, fructus eius ſunt inſipidi, quia ad fœlicitatem non proficiunt, cum per ſolum liberum arbitrium non poſſimus gratiam mereri, errante Pelagio. Si autem ei gratiæ ramuſculus inſeratur, faciet fructus optimos & ſaluberrimos*. Vnde de gratia poteſt dici illud Prouer. 3. *Fructus eius precioſior eſt cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari*.

Octaua

Digitized by Google

De 8. gratiæ vtilitate.

OCtaua vtilitas dicitur refrigerationis. Nam ſecundum Fran. de Mayro, in 2. ſermone Io. Baptiſtæ. Gratia aſſimilatur vento refrigeranti. Sicut. n. ſpiritus dat refrigerium ardoribus corporis. Sic gratia habet refocillare ardores mentis qui ſunt ſecundum concupiſcentiam noſtram, ne extinguant animam. Vnde anima quæ eſt in gratia, non ſentit taliter iſta incendia. Et ideo in figuram habetur 3. Reg. 19. quòd in ſpiritu animæ tenuis veniebat Dominus in Heliam.

NOna vtilitas dicitur extinctionis. Secundum enim Fran. vbi ſupra, gratia aſſimilatur aquæ viuæ refocillanti. Quia ſicut aqua habet ignis ardorem extinguere: Ita gratia habet mentes ſitientium refocillare. Tam enim ſitibundus eſt appetitus noſter, vt non poſſit quietari in hoc mundo, cum ſemper plus appetat naturaliter. Quia iſta non ſufficiunt ei, ſicut nec terra ad implendum cœlum maius ſe. Vt patuit de Alexandro Magno, quando audiuit opinionem Democriti de infinitate mundorũ. Nam doluit quia non poterat ſubiugare niſi vnum, de quo Iuuenalis ait: *Vnus Pellæo iuueni nõ ſufficit orbis*. Gratia aũt refocillat hunc appetitum in nobis. Quia homines à Deo accepti, ſiue in gratia conſtituti, ſunt in vita contenti. vnde Paulus 1. ad Timoth. 6. dicebat: *Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti ſumus*. & ad Hebr. 13. ait, *Sint veſtri mores ſine auaritia contenti præſentibus*. Ideo de gratia ſua ſub nomine aquæ inquit Saluator: *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.*

De 10. gratiæ vtilitate.

DEcima vtilitas dicitur inflammationis. Vt enim ait Franciſc. vbi ſupra: Gratia aſſimilatur flammæ ardenti. Quia ſicut flamma conſumit omnem rubiginem auri, & purgat ipſum ab omni macula: ſic gratia quando anima inflammatur, quæ auro propter excellentem ſuæ naturæ perfectiõe comparatur, ab omni inquinamento purgatur. In cuius figuram fuit præceptum Leuitici & Numeri 31. vt quandocunque vas auri eſſet contaminatum, purgaretur per flammam.

De 11. gratiæ vtilitate.

VNdecima vtilitas dicitur eductionis, ſcilicet à peccati amaritudine. Vt enim piſces de mari nunquam intrant dulcem aquam, niſi prius percipiãt ipſius aquæ dulcedinem. Qua guſtata ſtatim, relicta amaritudine maris, intrant dulcem aquam, & ibi moriantur. Sic peccator, qui dicitur morari in mari propter amaritudinem, & inquietudinem propriæ conſcientiæ. Iſai. 57. *Cor impij quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt*. Nunquam ex hoc mari euadere poteſt, poſtquam in eo ſemel ſubmerſus eſt, niſi diuina gratia illum induxerit. vnde Iſidor. ait in libro de ſummo bono: *Poſtquam peccato obligauimus nos in operibus diaboli, iam noſtra virtute ſurgere non valemus. Sed ſicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur vbi venti tempeſtas eam deuolueris, ſic homo diuinæ gratiæ auxilio perdito, non quod vult agit, ſed diabolus perſuadet. Et niſi manus Chriſti ipſum inde extraxerit, vſque ad mortem in peccatorum ſuorum ſordibus & vinculis permanebit*, hæc ille. Sed guſtata dulcedine gratiæ ſtatim anima recedit ab amaritudine peccati. Hæc autem eſt illa dulcedo de qua dicitur Prouerbior. 16. *Dulcedo animæ ſanitas eſt cordis.*

De 12. gratiæ vtilitate.

DVodecima vtilitas dicitur illuſtrationis. Gratia enim vt ait Franciſcus de Mayro. vbi ſupra & etiam in ſermone 1. Purificationis beatæ Virginis, aſſimilatur luci refulgenti, & manifeſtanti atque oſtendenti. Vnde de ipſa dici poteſt illud Io. 1. *Et lux in tenebris lucet.* Vnde ſicut lux eſt cauſa cognitionis mutuæ inter amicos, ita gratia reddit animam familiarem, & cognitam Deo & Angelis. Et econtra eſt de non habentibus gratiam, quibus dicit Chriſtus in iudicio illud Matthæi 25. *Amen dico vobis, neſcio vos*. Sicut enim luna quando eſt totaliter opaca non videtur nec cognoſcitur à

ſcitur à noſtro ſenſu, nec aliqua res poſita in obſcuro, quantum ad viſum: ita anima quando eſt ſine gratia, eſt à Deo ſpiritualiter incognita. Quando autem eſt in gratia, eſt ei notiſſima per approbationem. Vnde illi dicit illud Exodi. 33. *Noui te ex nomine, & inueniſti gratiam coram me.* Sicut etiam exiſtens in tenebris ignorat quæ circa ſe ſunt. Et poteſt eſſe iuxta ſerpentes, & in rebus ſedis nec illas videbit. Sed luce aduenientes viſis periculis in quibus prius erat inuolutus, magis pauet quam prius. Ita exiſtens in tenebris peccati, non percipit eius aculeos, nec fœrores. Sicut ſimia dormiens iuxta ſtipitem, ſeu pilam ligneam aut ſaxeam cui alligata eſt, non ſentit eius pondus donec elongetur ab ipſa, quia eam poſt ſe trahit. Et ſimiliter peccator non percipit quanta ſit peccati miſeria, niſi ipſe diuina illuſtratus gratia elongetur à peccato. Conſiderat enim tunc ipſius peccati grauedinem, & miſeriam, vnde Aug. in ſoliloquio inquit: *Conuerſus vidi tenebras meas in quibus fueram, & abyſſum tenebroſam in qua iacueram, & dixi: Væ væ tenebris meis in quibus iacui, væ cæcitati illi in qua verum lumen cœli videre nõ poteram. Væ præteritæ ignorantiæ in qua non cognoſcebam te Domine*, hæc ille.

Gratia aſſimilatur ſoli in multis effectibus, & primo in illuminatione.

Sed pro maiori declaratione prædictorum dico quod gratia eſt luci ſolis ſimillima. Quia ergo vt dicunt philoſophi naturales, ſol habet multos effectus, ideo aliquos ex eis præcipuos contemplabimur, ipſius gratiæ gratum facientis effectibus proportionatos. Primus dicitur illuminationis. De quo dicitur in c. nec quẽquam de conſe. di. 4. [Sicut ſol æquali luce ſuper omnes irradiat, ſic gratia Dei ſine acceptione perſonarum æqualiter in omnib⁹ diffunditur] ſcilicet ſi ipſi ſe diſponant. vt infra videbitur. De ſole etiam inquit Ambroſius in quodam ſermone: *Sol eſt oculus mundi, iucunditas diei, pulchritudo cæli, menſura temporum, virtus & decor omnium naſcentium, Dominus planetarum, & perfectio omnium ſtellarum*, & Plato in Timeo dicit. *Iuſſit Deus rerum conditor lucem eſſe clariſſimam, quã ſolem vocamus, cuius ſplendore cælum illuſtratur, & animantia diriguntur*, hæc ille. Hanc proprietatem illuminãdi animam noſtram, habet gratia Dei. Cum enim homo eſt in peccato mortali, dicitur eſſe totus obſcurus, & tenebroſus, iuxta illud Prouerb. 4. *Via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruunt.* & Sapientiæ. 2. *Excæcauit eos malicia eorum, &* Soph. 1. *Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* Quando ſuperuenit in eum gratia Dei, totus illuminatur, vnde gloſſ. ſuper illud pſalmi, *vt exhilaret faciem eius in oleo*, ait: *Gratia eſt nitor animæ ad reconciliandum ſanctum amorem*, & Bernar. in ſermone de gratia inquit: *Gratia illuminat intellectum ad benefaciendum, inflammat affectum, & cor roborat ad virtutem.* Item gratia Dei dat fidem, & facit remiſſionem peccatorũ, de conſe. di. 4. c. gratia. Et non ſolum facit vitare malum, ſed etiam facere bonum, de conſec. di. 4. c. placuit & c. ſequenti. De ipſa etiam ſanctus Bona. vbi ſupra dicit: *Gratia eſt ſpiritualis influentia quæ mentes rationales, fonti lucis aſſimilat, & conformat.* Secundus effectus ſolis dicitur viuificationis. Sol enim cuncta quæ in hyeme ſicca videbantur, & mortua, in vere, & æſtate pulchreſcere, & ridere facit. Sic gratia in hyeme peccati aridam animam & priuatam omnibus bonis operibus, in vere & æſtate diuinæ charitatis renouans viuificat, & ad priſtinum decorem reducit, amiſſoſque per peccatum bonorum operum fructus & flores reſtituit, eamque mirabiliter floridam, & decoram facit, & de morte reuocat ad vitam. Ideo gloſſ. ſuper epiſtolas Pauli, quam refert ſanctus Bona. vbi ſupra dicit: *Gratia eſt perfecta iuſtificatio impij & remiſſio peccatorum.* Vnde Paulus ad Rom. 3 dicit: *Iuſtificati gratia ipſius.* Et ad Rom. 7. & ad Ti. 3. ait: *Gratia Dei iuſtificamur*, tranſumptiue in capitul. placuit, de conſec. di. 3.

De 3. ſolis effectu.

Tertius ſolis effectus dicitur purgationis. Sol enim radiorum ſuorum immiſſione ſubtiliat aerem, diſgregat & con-

De 8. ſolis effectu.

OCtauus effectus dicitur delectationis. Delectabile enim eſt videre ſolis radios, ac eius lucem, iuxta illud Eccleſiæ.11. *Dulce lumen & delectabile eſt oculis videre ſolem*, gratia vero eſt illa quæ delectat animam. Vnde in quodam ſermone Chryſoſtomus ait, *Gratia eſt ſanitas mentis, & delectatio cordis.* Ideo Dauid Pſalm. 4. inquit: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, dediſti lætitiam in corde meo.*

De 9. & 10. effectu ſolis.

NOnus effectus dicitur immutationis. Sol enim tempora immutat, quia deſcendens per ſigna auſtralia, & ſeptentrionalia, dies efficit breuiores, & aſcendens per eadem ſigna facit longiores. Item exiſtens in noſtro hemiſphærio, diem facit, ſed exiſtens in alio noctem inducit. In ariete exiſtens facit ver, in aſcenſu ad cancrum æſtatem, ad libram autumnum, ad ſcorpionem vero cum venerit hyemem inducit. Et hoc in ſimili facit gratia. Nam mutat totum hominem quia facit de peccatore iuſtum, de homine Angelum, de terreno cœleſtem, de ſenſuali auſterum, de luxurioſo caſtum, de ſuperbo humilem, & de ſeruo diaboli, filium Dei. De diuinæ gratiæ immutatione loquens pſalmiſta inquit: *Hæc mutatio dexteræ excelſi.* Decimus ſolis effectus, dicitur variationis. Sol etenim experientia teſte vario modo in die ſe oſtendit. Nam mane rubet, tertia lucet, meridie feruet, & veſpere pallet. Vnde ſecundũ poetas ſol fingitur habere quatuor equos. Primus eſt ericeus, id eſt rubeus, ſecundus athaticeus, ideſt ſplendens, tertius, lampas id eſt ardens, quartus philogeus, id eſt amas. Et hos quatuor equos habet gratia, quæ primo rubet in aduentu, quia confunditur peccator ex recordatione propriæ iniquitatis. Secundo lucet per conſcientiæ ſerenitatem. Tertio feruet per donatam charitatem. Quarto pallet per crucis meditationem. Vnde quaſi relinquitur corpus in terra mortuum, & anima ſurſum fertur per contemplationem. Et hoc eſt quod inquit Dauid pſalm. 83. loquens Deo dicens: *Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum, in loco quem poſuit.*

De [illegible] quartie eſt.

VNdecimus effectus ſolis dicitur fructificationis. Aliquando enim reperiuntur aliquæ valles ita profundæ, quod ad ipſas non poteſt radius ſolis attingere, & ideo beneficio ſolis priuatæ, aut totaliter ſunt ſteriles, aut eorum fructus ſunt inſipidi. Et ſimiliter anima exiſtens in profunda, & tenebroſa valle peccatorum, ac radijs ſolis iuſtitiæ Chriſti priuata, ſ. eius gratia, efficitur ſterilis, aut ſaltẽ eius fructus, id eſt operationes ſunt inutiles. Sapientiæ 4. *Fructus eius inutiles, & ad nihilum apti.* Sed ſi lux iſta ſolaris, & vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, terram aſpiciat oculo ſuæ gratiæ, ſtatim ſublata ſterilitate producet fructuum abundantiam, ſcilicet meritorum. Et ideo in huius figuram legitur, quod *terra erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſsi.* Et dixit Deus: *Fiat lux, & facta eſt lux.* Et ſtatim ſequitur quod Deus præcepit vt terra germinaret herbam virentem, & ligna pomifera, ſecundum genus ſuum, vt patet. Gen. 1. Eſt igitur vna proprietas ſolis inter alias, quod terræ poros aperit, & latentem virtutem in radicibus producit ad actum, & cunctis germinantibus virtutem fructificandi tribuit. Vnde ait Ariſt. 2. de generatione, quod ſi ſol inferioribus virtutem ſuam non infunderet, terra non fructificaret. Et hoc idem facit gratia Dei, ſine qua opus aliquod meritorium, ac fructuoſum homo facere non poſſet. Vnde Sapientiæ 8. dicebat Salomon: *Scio quod continens eſſe non poſſum, niſi Dominus dederit.* Et Iere. 10. dicitur: *Scio Domine quod non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt dirigat greſſus ſuos.* Et ad Romanos 9. ait Paulus: *Non eſt volẽtis neq; currentis, ſed miſerãtis eſt Dei.* Et Bern. in li. de libe. arbit. dicit: [Conatus liberi arbitrij caſſi sũt, à diuina gratia nõ adiuuantur, & nulli, ſi ab ea non excitantur.]

las vniformiter diffundat, tamen vna ſtella eſt minus clara, quam alia, quod non procedit ex defectu ſolis, ſed propter inæqualem diſpoſitionem ipſarum ſtellarum. Guſtus autem gratiæ diuinæ eſt tantæ virtutis, quod extinguit ſitim omnium mundanorum, & tantæ dulcedinis quod in dulcedinem conuertit ſupplicia tormentorum, ac tantæ ſuauitatis quod animam excitat ad deſideria ſupernorum. Quod enim eius virtus extinguat ſitim mundanorum, patuit in Magdalena, in qua extinxit ſitim carnalis concupiſcentiæ, & in Matt. ac Zachæo, in quibus extinxit ſitim auaritiæ, & in Paulo ſitim ſuperbiæ, & mundanæ gloriæ, ac in Iacobo & Io. in quibus extinxit amorem domeſticum & proprium. Nam audita voce gratioſi magiſtri, vocantis eos, ſtatim relictis omnibus, & etiam relicto patre in naui, vt patet Matt. 4. ſecuti ſunt Dominũ Ieſum non ſeipſos aut proprias voluntates, vnde Aug. inquit: *Qui biberit de fluuio paradiſi, cuius gutta maior eſt oceano, reſtat vt in eo ſitis mundana penitus extinguatur*. Quod autẽ dulcedo eius tormenta, & ſupplicia vertat in dulcedinem, patuit in Stephano, de quo canit eccleſia: *Lapides torrentis illi dulces fuerunt*, & in Andrea cui ſupplicium crucis conuertitur in gaudium. Vnde crucem alloquens dicebat ſecurus, & gaudens: *Venio ad te*. Item in Laurentio qui dixit Decio: *Diſce miſer, quia carbones tui mihi refrigerium præſtant*. Et in Apoſtolis de quibus dicitur Act. 5. *Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu Concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati*. Quod vero eius ſuauitas faciat deſiderare cæleſtia, patuit Mat. 17. vbi Petrus aqua ſpiritus ſancti potatus; & quodammodo ebrius effectus, dixit: *Domine bonum eſt nos hic eſſe. Si vis faciamus hic tria tabernacula*. Dicitur autem tabernaculum à taberna. Volebat enim Petrus, quod ibi eſſent tres tabernę, in quibus vinum ſpiritus ſancti venderetur. Ita quod pater haberet ſuam tabernã, filius ſuam, & ſimiliter ſpiritus ſanctus. In taberna autem patris venditur vinum potens, id eſt gratia corroborans quæ habet animã in bonum confirmare. In taberna filij venditur vinum clarum. i. gratia illuminans quæ habet animam in agendis dirigere, & illuminare. In taberna autem ſpiritus ſancti venditur vinum dulce, gratia dulcorans, quæ habet animam cæleſti dulcedine adimplere. Duodecimus effectus gratiæ quem non habet. ſ. in vita æterna. Ait enim propheta Pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. vnde Alex. de Ales in 3. parte ſummæ, in tract. de gratia inquit quod gratia eſt ſimilitudo gloriæ. Nam ad Rom. 6. dicit Pau. *Gratia Dei vita æterna*, & Pro. 8. Gratia increata inquit: *Qui me inuenerit, inueniet vitam*, ſcilicet æternam, & Io. 4. Saluator ait: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternã*. Aqua enim quantum deſcendit, tantum & aſcendit. Et ideo gratia Dei de cælo deſcendens, & ad nos veniens, perducet & ſalire nos faciet in cælum. Si quis autem haberet aquæductum perducere valentẽ eum ad cælum, valde chari penderet illũ ac ipſum reparatum teneret. Et ideo gratiam Dei ad cęlum nos perducentem chari pendere debemus, ac omni diligentia conſeruare. Nam dicitur Eccleſia. 40. *Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus, miſericordia in ſeculum permanet*. Et ad Tit. 3. dicit Paulus: *Vt iuſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ*.

De ſeptem perſonis inuenientib. gratiam in conſpectu Domini.

QVo ad ſeptimam conſiderationem de gratiæ acquiſibilitate dico, quod ſeptem perſonæ ſcribuntur in ſacra ſcriptura, quæ ſeptempliciter inuenerunt gratiã in oculis Domini. Prima fuit mater Dei quæ eam inuenit per viam humilitatis, & obedientiæ. Vnde ait Luc. 1. *Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ*. &c. Et Angelus Gabriel ei dixit: *Inueniſti gratiam apud Deum*. Secunda eſt perſona Pauli cui dictum fuit à Domino: *Sufficit tibi Paule gratia mea* 2. ad Cor. 12. Et ipſe inuenit eam per viam charitatis & amicitiæ, quia Chriſtum ardentiſſime amabat, dicens ad Rom. 8. *Quis me ſeparabit à charitate Chriſti, &c*. Tertia perſona eſt Noe,

DEcima conſideratio eſt de gratiæ præparatione, ſcilicet qualiter ad eam recipiendam debemus præparari, iuxta illud Amos 4. *Prepara te in occurſum Dei tui*, & primi Reg. 8. *Preparate corda veſtra Domino.* Et ad hanc applica ea quæ dicam infra ſermone 38. parte 6. RR. circa medium de munditia habitaculi, & parte 6. per totam.

PARS TERTIA HVIVS ſermonis de conſcientiæ contrariatione.

Conſciẽtiæ hanc peccatum cõtrariatur.

NIhil ſic bonæ conſcientiæ contrariatur, eamque offendit ſicut peccatum mortale, vnde ad Hebr. 9. dicit Paulus, *Sanguis Chriſti qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*, id eſt, à peccatis mortalibus. Peccatum enim eſt morbus quidam, qui è domo diaboli prouenit ad occidendam animæ cõſcientiam, iuxta illud Sap. 2. *Inuidia diaboli peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors.* In huius autem figuram dicitur ſecundi Reg. 3. quod Dauid dixit Ioab, quod de domo eius non deficeret leproſus. Ioab enim interpretatur inimicus, quia de domo inimici Dei, ſcilicet diaboli non deficiet leproſus, i. peccator. Pro cuius declaratione tria videbimus de lepra, ſcilicet eius figurationem, variationem, & curationem. Quo ad primum eſt ſciendũ, quod per lepram figuratur peccatum, quia ſicut lepra per totum corpus diffunditur, ſic peccatum per totum hominem ad modum cancri, vel morbi, quia dicitur lupa. Vnde Nume. 12. dixit Aaron ad Moyſem de Maria ſorore ſua quæ percuſſa fuerit lepra. [Iam mediũ carnis eius deuoratum eſt.] Ideo Thren. 3 dicitur: *Miſericordia Domini quod non ſumus conſumpti.* De peccatore enim dici poteſt illud Iſa. 1. *A planta pedis vſque ad verticem capitis non remanſit in eo ſanitas.* Ex quo patet quod peccatum hominem & per pedes ligat, & capiti dominatur: de primo dicitur Iob 18. *Miſit in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat.* Vbi Greg. ait: *Qui pedes in rete mittit, non cum voluerit exit: ſic qui in peccato ſe deiecit, non mox cum voluerit ſurget. Et qui in maculis retis ambulat, greſſus ſuos ambulando implicat. Et cum ſe expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur.* De ſecũdo autem ſ. damnatione capitis ait Aug. *Peccator ſeruus eſt tot dominorum, quot vitiorum.* Vnde legitur de Diogene philoſopho, quod cum Alex. Mag. diceret, ſe dominatorem orbis, dixit ei: Nequaquam es Dñs, ſed ſeruus ſeruorum. ſ. vitiorum, quæ ego ſuppedaui, ſed ipſa vicia dominãtur tui qui ſequeris eorũ inſtinctus. Item ſicut lepra ſemper ſequitur leproſũ, vt notatur in l. frater à fratre. ff. de cond. indeb. Ita peccatum peccatorem maxime in morte, & ad iudicium vniuerſale. Vnde ei dicit ſecundum Ber. *Tu me feciſti: Opus tuũ ſum, ſequar te quocunque ieris.* Item lepra eſt contagioſa, alios inficiendo. Et ideo ſecundum le. Leui 13. *Tangens leproſum efficitur immundus.* Et ſimiliter facit peccatum, iuxta illud pſal. 17. *Si cum malo, malus eris.* Quod etiam notatur in §. cogitandum, in authen. de mona. & in l. ædiles. l. 2. §. quid ergo. ff. de ædil. edic. & in c. ſæpe 28. q. 1. dici. quod ſæpe malorum conſortia etiam bonos corrũpunt, & Eccleſ. 13. ſcriptum eſt. *Qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.* Et ideo moralis Cato inquit, *Cum bonis ambula.* Nam ſicut leproſus generat leproſum: Ita vnus peccator facit alium peccatorem ex conſortio. Dicitur enim Eccl. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Propter quod prohibuit Dñs Iudæis familiaritatem cum Eueis, Ieb̃uſeis, & Cananæis. Deut. 7. Ne accideret illud quod poſtea euenit. De quo inquit Pſ. *Commiſti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorũ.* Et ideo inquit Pau. 1. ad Cor. 5. *Ne commiſceamini fornicarijs huius mundi, aut auaris vel rapacibus.* Item leproſus habet anhelitum fœtidum, & inficientem. Et peccator eſt fœtidus per verba ſcurrilitatis, detractionis & adulationis. Eccleſ. 12. *Sicut æramentum, æruginat nequitia illius.* Et Prou. 15. *Cor ſtultorum ebullit ſtultitiã:* Et 1. Cor. 15. *Corrũpunt bonos mores colloquia mala.* Et Eccl. 9. *Colloquium meum exardeſcet quaſi ignis.*

Per lepram figuratur peccatum.

Item

Sequitur oſtendendo peccatum lepræ aſſimilari.

ITem leproſus ſitim patitur Iſaiæ 5. *Multitudo eorum ſiti exaruit.* Nunquam vero eſt ſatietas in peccato. Prouerbiorum 13. *Venter impiorum inſatiabilis.* Vnde Hieronymus in quadam epiſt. ait: *Libido famem patitur ſui.* Et Prouerbiorum 27. dicitur: *Infernus & perditio nunquam replentur*, & Eccleſiaſtes 5. *Auarus non implebitur pecunia.* Sicut etiam lepra facit hominem æſtuare, ſic peccatum, Eccleſiaſt. 23. *Anima calida, ſicut ignis ardens: Non extinguetur donec aliquid glutiat.* Iudit. 13. dicitur. *Aeſtuauit anima eius*, & Apoc. 15. *Aeſtuauerunt homines æſtu magno.* i. diuerſis concupiſcentijs propter peccatum. Item leproſus abominabilis eſt ſanis, & peccator bonis, inquantum talis. Vnde Pſal. ait: *Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum.* Et iterum, *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis* &c. Et Hugo in lib. de bono conſcientiæ ait: *Tolerabilior eſt canis putridus fœtens hominibus, quam anima peccatoris Deo.* Et Oſeæ 9. dicitur. *Alienati ſunt in confuſione peccatorum & facti ſunt abominabiles.* Item ſicut leproſus fœtet, ſic peccator per infamiā, Iob 20. *Quaſi ſterquilinium in fine perdetur.* Et Deuteronomij 32. *Peccauerunt ei & non filij eius in ſordibus.* Et Iohelis 1. *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.* Item lepra viciat, & corrumpit omnes ſenſus corporis. Et peccatum impedit omnes animæ virtutes & ſenſus ſpirituales. Nam debilitat virtutem operatiuam, quæ eſt quaſi manus animæ, facit enim eam eſſe pigram ad bene operandum. Prouerb. 26. *Abſcondit piger manus ſuas ſub aſcella ſua.* Et eiuſdem lib. 11. *Manus in manu non erit innocens manus.* Oportet namque eos qui volunt ſaluari, facere ſicut illi de quibus dicitur Noemiæ. 4. quod vna manu faciebant opus, & altera tenebant gladium: debemus enim vna manu contra diabolum præliari. & alia bene operari, quod quia non faciunt pigri, ideo in inferno habebunt manus ligatas. Matt. 22. *Ligatis manibus & pedibus.* &c. Sicut ergo leproſus amittit manus & pedes: Ita peccator bonas affectiones & operationes. Et in figura hui⁹ Iudic. 1. habetur: quod Adonizedech qui interpretatur doctor tēpeſtatis, vel diabolus fulgurans ſuos per pœnam æternam, & ducens eos in præſenti ad egeſtatem ſpiritualem, amputauit ſeptuaginta regibus ſummitates manuum, & pedum. Et ſecundi Reg. 19. habetur de Miſiboſeth, qui claudus vtroque pede voluit venire ad Dauid, & non potuit. Item ſicut lepra aufert oculus: Sic peccatum peccatoribus, dicente pſalmiſta: *Supercecidit ignis.* ſcilicet peccati, *& non viderunt ſolem.* ſcilicet iuſtitiæ Chriſtum: Aufert enim oculum fidei, & cognitionis Dei, Sapientiæ 2. *Excæcauit eos malitia eorum.* Item amittere aures facit lepra. Et eodem modo peccatum tollit aures ne legem Dei peccator audiat, & ne mandatis obediat, & nares, ne odorem Chriſti, & Paradiſi ſentiat. Ezech. 23. *Naſum tuum & aures tuas præcident tibi.* ſcilicet ne ſentias illum odorem virtutum, & charitatis Dei. De quo Eccleſiaſtici 24. dicit ſapientia diuina: *Ego quaſi Libanus non inciſus euaporaui habitationem meam.* Peccator enim horret ſpiritualia. Eccleſiaſt. 12. *Audiet luxurioſus, & diſplicebit ei.* Item peccatori tollit lepra peccatori odoratū, ne poſſit eſſe de illis qui dicunt Chriſto. Canticorum primo. *In odorem vnguentorum tuorum currimus.* Cum enim deberet odorare ſuauitates diuinas odorat fœtentes carnalitates, Iſaiæ 3. *Erit pro ſuaui odore fœtor.* Item tollit ei guſtum alterando palatum, quia nō ſapiunt illi ea quæ Dei ſunt 1. Corinth. & Prouer. 27. dicitur: *Anima ſaturata*, id eſt amore terrenorum repleta, *calcabit fauum*, id eſt dulcem amorem cæleſtium. Et Iſa. 5. *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras & tenebras lucem, & amarum in dulce, & dulce in amarum.* Item leproſus barbam amittit. Et peccator vtilitatem bene agendi, & operandi Cui inquit Pſalmiſta: *Sicut nouacula acuta feciſti dolum.* Et Iſa. 7. dicitur. *In die illa radet Dominus in nouacula acuta caput & barbam*, i. gratiā, vel cogitationes & viriles operationes. Itē maculatur leproſ⁹ varijs colorib: Et peccatur diuerſis vicijs. Quia vt ait Gre. in mora. *Peccatū quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad*

aliud

aliud trahit. Item lepra quanto reprimitur ſtrictius, tanto magis nocet. Et ſic facit peccatum abſconditum. Oſeæ 13. *Peccatum eius abſconditum, dolores parturientis venient ei.* Et Prouer. 28. *Qui abſconderit ſcelera ſua, non dirigetur.* Item leproſus iubetur eijci extra caſtra. Leuit. 13. & Numer. 5. Et ſic peccatoris oblatio reſpuitur à Deo c. in grauibus 3. q. 7. Vnde in figuram huius Leuit. 23. de hoſtia quæ debet offerri in ſacrificio dicitur: *Omnis maſcula non erit in ea.* Item leproſus portabat veſtimenta diſſuta, id eſt facilia ad induendum, & caput nudum & os veſtè contentum, & ſeparatus ab alijs habitabat, & ſe contaminatum & immundum clamabat, vt patet Leuit. 13. Et ſimiliter exiſtens in peccato mortali, dicitur habere veſtimenta diſſuta, id eſt facilia ad induendum, quia de facili ſe relaxat ad omnia peccata Sapien. 5. *Laxati ſumus in via perditionis.* Item caput nudum, id eſt animam nudam veſtiméto gratiæ Dei. Anima enim dicitur caput hominis, quia eſt eius pars principalis, ſicut caput corporis. Cui dicitur Ezech. 18. *Nuda eras, & confuſione plena.* Item habet os confectum, quia *non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* Eccl. 15. vnde pſalmiſta inquit: *Obſtructum eſt os loquentium iniqua.* Item contaminatum & immundum ſe proclamare debet dicens, illud Iob, 18. *Reputati ſumus vt iumenta, & ſordidimus coram te.* Item habitat ſeparatus. ſ. à ſanctorũ, & iuſtorũ participatione, quia de eorum meritis non participat ſicut membrum putridum, & ſiccum non recepit corporis nutrimentum, & æternaliter erit ſeparatus à conſortio beatorum. In cuius figuram dicitur ſecundi Paralip. 26. quod *Ozias rex fuit leproſus vſque ad diem mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata, plenus lepra. Ob quã eiectus fuerat de domo Domini.* Itẽ lepra mutat pellem, & ſic peccatum hominis vitam, & conſciẽntiam. Thren. 4. *Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus?* Item lepra morbus eſt incurabilis, ſic peccatum quantum in ſe eſt. Vnde Hiere. 30. *Inſanabilis eſt fractura tua,* dicitur peccatori. Sicut ergo lepra non curatur niſi per miraculum. Sic nec peccatum. Iſa. 43. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me, dicit Dominus.* Vnde Auguſt. ſuper Ioan. inquit. *Maius eſt de impio facere pium, quã de nihilo creare cælum & terram.*

QVo ad ſecundum de variatione lepræ eſt ſciendum quod dicit Archiepiſc. Florentinus in procemio ſecundæ partis ſummæ ſuæ, quod peccatum mortale eſt quædam lepra ſpiritualis, quæ inficit & maculat animam, tollitque decorem gratiæ. Et ideo in ſacra ſcriptura deſignantur ſeptem peccata capitalia per ſeptem leproſos Nam ſuperbia figuratur per leprã Oziæ, qui propter ſuperbiam & præſumptionem cum eſſet rex, voluit officium ſacerdotum vſurpare, incenſum offerendo in templo, propter quod effectus eſt leproſus, vt dicitur ſecundi Para. 26. Auaritia figuratur per leprã Giezi, qui ꝓpter auaritiã effectus eſt leproſus. 4. Reg. 5. & 1. q. 1. c. cum ordinarent. Luxuria figuratur in lepra imprecata Ioab, ſecundi Reg. 3. cui dictum eſt: *Non deficiat de domo tua patiens fluxum ſeminis, & leproſus, &c.* Poteſt etiam figurari per decem leproſos mundatos à Chriſto, Luc. 17. quia ſunt decem ſpecies luxuriæ ſecundum eum. Item quia dictũ fuit illis [Ite oſtẽdite vos ſacerdotibus,] quia nullum vicium ita abſconditur ab hominibus in confeſſione, ſicut peccatũ luxuriæ. Inuidia figuratur per lepram Mariæ. Numer. 12. quæ ex inuidia murmurauerat contra Moyſen. Et ideo leproſa facta eſt. Accidia figuratur per lepram Moyſi, qui cum in ſinu manum miſiſſet, effecta eſt leproſa. Exo. 4. Sic accidioſus manum tenet in ſinu, id eſt non bene operatur. Ira figuratur per lepram Naaman, cui cum dictum fuiſſet ex parte Heliſæi, quod iret ad Iordanem, & lauaretur ſepties, & ita mundaretur à lepra, iratus eſt. & indignatus recedebat quarti Reg. 5. Gula figuratur per quatuor leproſos qui manebant iuxta portam Samariæ, qui acceſſerunt ad tentoria inimicorum ad comedendum, & bibendum, quarti

Per ſeptem leproſos in ſacra ſcriptura, deſignantur ſeptem peccata mortalia capitalia, quod de omnib. ſigillatim oſtenditur.

Regum. 7. Quia quatuor ſunt modi gulæ; vt dicit Ioannes Caſſianus in collationibus ſuis. Quia igitur genus humanum erat infectum omni iſta lepra; Ideo di. Matth. 8. quod aſcendente Ieſu de monte, id eſt, de cælo, primo occurrit ei leproſus quem ſanauit. Vera eſt enim ſententia Pſalmiſtæ dicentis: *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt*. i. per lepram peccati. Aliqui namque declinauerunt per nominatiuum, id eſt, per ſuperbiam, quærentes nominari, & exaltari. Alij per genitiuum, id eſt, per luxuriam. Alij vero per datiuum, verberantes, & oſtendentes proximum ex ira. Alij per accuſatiuum, id eſt, per inuidiam accuſantes & iniurijs afficientes proximum. Alij autem per vocatiuum, id eſt, per gulam per quam emittitur vox, & organizatur. Alij vero inutiles facti ſunt per indeclinabilitatem, id eſt, per ocioſitatem, qui ſunt heterocliti, & anomali, & effecti ſunt leproſi, & marcidi per ignauiam, & torporem.

Oſtenditur quot modis curantur ſupradictæ lepræ, tot etiam modis curãtur peccata mortalia.

Vt ergo hanc lepram peccati mortalis bonæ cõſcientiæ aduerſariam valeamus totaliter eradicare, eſt vidẽdum tertio de eius curatione. Vnde notandum quod lepram multipliciter curatam legimus. Primo per ablutionem, vt patet quarti. Reg. 5. in Namaan: Et ſignificat lachrymarum effuſionem, vnde pſalmiſta dicebat: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo*. Secundo per oſtenſionem, vt in decem leproſis Lucæ 17. quibus Chriſtus dixit. *Ite & oſtendite vos Sacerdotibus*, & ſignificat puram confeſſionem. Sed tamen in via mundati ſunt, quia Deus virtute contritionis peccatorem mundat interius, priuſquam à ſacerdote abſoluatur exterius, quod etiam patuit in Lazaro, quem Dominus ſuſcitauit priuſquam à diſcipulis ſolueretur. Ideo inquit Dauid pſ. 3. *Dixi, cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei*. Dixi, id eſt firmiter ſtatui, vbi Auguſt. ait: *Magna eſt Dei pietas, vt ad ſolam promiſſionem peccata dimittat. Nondum pronunciat lepra peccatore, & tamen Deus iam audit in corde*. Tertio curati per ſeparationem, ſicut patuit Numer. 12. in Maria ſorore Moyſi, quæ ſeptem diebus ſeparata fuit, & ſignificat excommunicationem, quæ inſtar cauterij debet eſſe medicinalis, ſicut patet 1. ad Corinth, 5. de illo fornicario quem Apoſtolus excommunicauit. Vt autem quiſque leproſus poſſit ſanari, debet ſe ſeparare à lepra, id eſt, à peccato, ſeruans illud Eccleſiaſtici 21. *Quaſi à facie colubri, fuge peccatum. Dentes leonis dentes eius, interficientis animas hominum, & quaſi romphæa bis acuta omnis iniquitas*. Et illud Hie. 50. vbi Dominus ait: *Recedite de medio Babylonis, vt ſaluet vnuſquiſq; animã ſuam*. Qui. n. nunc nõ ſe ſeparabit à peccato, Deus eum ſeparari faciet à ſanctorum collegio. Mat. 13. *Exibunt Angeli, & ſeparabũt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis*. Quarto per incluſionem, ſicut patuit Exod. 4. in manu Moyſi quæ de ſinu extracta apparuit leproſa; ſed in ſinum repoſita, munda fuit. Et ſignificat quod multi qui in ſeculo leproſi erant, per peccatum viuentes carnaliter, mundantur ſpiritualiter quando religionem ingrediuntur. Quinto per tactum, vt in leproſo à CHRISTO mundato Matth. 8.

De triplici tactu, quibus etiam Deus leproſos, ac peccatores ſanat.

Eſt autem triplex tactus: vnus pure corporalis, ſcilicet, quando quod tangit, & quod tangitur eſt corpus, & iſte fuit in CHRISTO valde virtuoſus. Lucæ 7. [Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat & ſanabat omnes.] Secundus eſt partim corporalis & partim ſpiritualis, quando quod tangitur eſt corpus, & quod tangit eſt ſpiritus. Et iſte eſt tactus tribulationis inflictæ Iob 2. [Tange os eius & carnem, &c.] Tertius eſt pure ſpiritualis, quando quod tangit & quod tangitur eſt ſpiritus, & iſte eſt tactus inſpirationis internæ, primi Reg. 10. [Abijt cum Saul pars exercitus, quorum tetigit Deus corda.] Deus ergo aliquos

De quinq; prioribus modis quibus curatur

Digitized by Google

quos leproſos ſanat tactu corporali, ſicut prædictum leproſum, quando manus CHRISTI eius carnem tetigit, & mundauit. Notandum tamen quod iſti leproſo mundato per tactum, CHRISTVS mandauit, vt ſacerdotibus ſe repræſentaret, & offerret munus quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis ſpiritualiter ad confirmationem prædictorum, de cõfeſſione ſic poteſt exponi, videlicet quod tunc leproſus tangitur & mundatur, quando peccatoris cor compungitur, & tunc ſacerdoti ſe repræſentat, quando ſua peccata confitendo manifeſtat, & tunc ſacrificium offert quando ſatisfactionem cõplet. Secundo aliqui ſanantur partim corporali, & partim ſpirituali, ſcilicet per tribulationem & aduerſitatem, quia in tempore tribulationis peccata dimittuntur Tobiæ 3. Alij verò per tactum pure ſpiritualem, quando Deus ſalubre propoſitum eis infundit per internam inſpirationem. Sapien. 16. *Sermo tuus Domine ſanat omnia.*

De 6. modo curandi lepram, ac peccatum.

SExto lepra curatur per humilem ſui recognitionem, quod ſignificatum eſt, Lucæ 17. in decem leproſis à CHRISTO mundatis, qui ſteterunt à longe. Secundum enim legem non audebant leproſi ſtare cum ſanis. Et ideo à longe ſteterunt. Similiter & humilis peccator non audet Deo appropinquare, ſicut dicitur Lucæ 18. quod publicanus à longe ſtans non audebat oculos ad cælum leuare. Sed talis humilitas Deo appropinquare facit, dicente Pſalmi. [Reſpexit in orationem humilium &c.] Et iterum, [Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies,] & Iacobi 4. dicitur, [Appropinquate Deo] ſcilicet per humilitatem, [& appropinquabit vobis,] ſcilicet per benignam exauditionem.

De 7. modo quo curatur lepra & peccatum.

SEptimo curatur lepra per accenſum deſiderium & clamoroſam orationem, vnde dicitur Lucæ 17. quod prædicti leproſi leuauerunt vocem dicentes, [IESV præceptor miſerere noſtri.] Ille autem ad Deum clamat, qui ſua deſideria ad Deum leuat, vt ſicut prius deſiderauerat terrena, ſic poſtmodum deſideret cæleſtia. Quod deſiderabat fieri beatus Auguſtinus, dicens, [O ſi poſſemus excitare homines, & cum illis pariter excitari, vt tales eſſemus amatores vitæ permanentis, quales ſunt homines vitæ fugientis.] Cum tali etiam deſiderio clamabat pſalmiſta dicens: [Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine.] Aliqui enim clamant cum nullo corde, qui nullam habent deuotionem nec attentionem. Iſai. 20 [Populus hic labijs me honorat, cor autem eius longe eſt à me.] Et iſti non ſanantur à lepra ſua, Alij autem clamant cum medio corde, qui habent attentionem, ſed nullam deuotionem. Oſeæ 10. [Diuiſum eſt cor eorum.] & tales perfecte non ſanantur. Alij vero clamant cum toto corde, qui in ſuis orationibus habent intellectum & affectum, attentionem, & deuotionem, ſicut faciebat Apoſtolus dicens 1. ad Corinth. 14. [Orabo ſpiritu, orabo & mente,] & iſti perfecte ſanantur.

NOtandum eſt etiam quod priuſquam leproſi ſanarentur, clamauerunt, & poſt ſanationem ille qui reuerſus eſt ad IESVM, iterum clamauit: Nam dicitur, vbi ſupra quod vnus ex illis, vt vidit quia mundatus eſt, reuerſus eſt cum voce magna magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens. Per hoc autem ſignificatum eſt, quod ad Deum clamare debemus, vt ſanemur, & vt in ſanitate conſeruemur, & merito. Quatuor enim de cauſis homo aliquando clamat, ſcilicet, à facie ignis, à violentia furis, ab impetu aquarum, & à terrore hoſtium. In nobis autem adhuc eſt ignis concupiſcentiæ. Iob 13. [Ignis eſt vſque ad conſummationem deuorans.] Sed fœlix qui dicere poteſt illud Eccleſiaſt. 15. [In medio ignis non ſum æſtuatus]

Digitized by Google

Contra hunc ignem debemus ad DEVM clamare, Iohelis. 1. *Ad te Domine clamabo, quia ignis comedit ſpecioſa deſerti*. Debemus etiam petere aquam lachrymarum quæ hunc ignem extinguit. Eccleſ. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua*. In nobis etiam ſunt fures, id eſt, oculi laſciui, iuxta illud Threnorum 3. *Oculus meus deprædatus eſt animam meam*. Et ideo debemus ad DEVM clamare, & eius cuſtodiam petere, & dicere cum pſalmiſta: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem*. In nobis etiam ſunt aquæ multarum tribulationum, vnde pſalmiſta clamabat dicens: *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animã meam*, &c. Ideo debemus clamare, & Dei conſolationem petere, ſicut fecerunt diſcipuli, dicentes Matth. 8. *Domine ſalua nos, perimus*, & facta eſt tranquillitas magna. In nobis eſt etiam continuum bellum Iob 7. *Militia eſt vita hominis ſuper terram*. Ideo debemus ad Deum clamare & eius adiutorium poſtulare, ſicut clamauit Moyſes, cui ait Dominus, Exod. 14. *Quid clamas ad me?* & tunc Dominus Pharaonem cum ſuo exercitu in mari ſubmerſit. Quia ad clamorem noſtrum Dominus vires diaboli, & totius exercitus ſui frangit, & concedit nobis ſanitatem à lepra peccati mortalis. Quam vt poſſimus euitare, nouem regulas in eius cognitionem nos ducentes contemplabimur.

Nouem regulas dat, quibus cognoſcemus peccatum mortale.

PRimæ aut tres ſunt per reſpectum operationis extrinſecæ, quarum prima dicitur charitatis oppoſitio. Et iſta eſt beati Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 59. artic. 4. & quæſt. 132. artic. 3. qui ait, quod peccatum mortale illud eſſe dicitur, quod propriè de ſe virtuti charitatis opponitur. Cuius ratio in aperto eſt, quia ſecundum omnes Theologos, Nulla gratia, aut virtuoſa operatio ſine charitate ad ſalutem prodeſſe poteſt, vt ſupra probatum eſt ſermone 5. parte tertia. Omne igitur quod eſt contra charitatem DEI vel proximi, eſt mortale peccatum: niſi eſſet adeo leue, quòd quaſi pro nihilo æſtimari poſſit. Quod enim minimum eſt, pro nihilo à legibus reputatur. Quod dictum etiam ponit beatus Thomas ſecunda ſecundę quæſtio. 66. artic. ſexto. vt puta, ſi quis acciperet quid modicum neſciente illo cuius eſt, putans quòd pro paruitate rei nec damnum, nec etiam moleſtiam illi inferat. Et exemplificat ibi beatus Thomas de acceptione vnius acus. Et ad confirmationem huius poteſt adduci lex, eleganter. §. vltimo. ff. de dolo. Vbi dicitur quòd pro minima re non datur actio. Et capit. etſi quæſtiones, de ſimonia dicitur, quòd in modico non committitur ſimonia. Si tamen quis contra patroni voluntatem aufferre putabat, vel cauſa furandi abſtulit, propter paruitatem rei non excuſatur à peccato, vt ait Auguſtinus in libro de vero cultu. Nam furtum committitur etiam in vno ouo, vt dicit gloſſa in §. gallinarum. inſtitut. de rerum diuiſ. Et hoc probatur per textum in capit. vltimo 14. quæſtio. 6. Vbi dicitur: *Furtum non ſolum in maioribus; ſed etiam in minoribus iudicatur. Non enim quid furto ablatum eſt, ſed mens furantis attenditur. Vnde quantumcunque quis abſtulerit, furti crimen incurrit*, hæc ibi.

2. Regula qua cognoſcitur peccatũ mortale.

SEcunda regula eſt præcepti diuini trãſgreſſio, quæ eſt mortale peccatum. Vt enim dicit Ambroſius in libro de paradiſo, *Peccatum eſt præuaricatio legis diuinæ, & cæleſtium inobedientia mandatorum*. Et Auguſtinus in libro contra Manichæum inquit: *Peccatum eſt dictum, aut factum, vel concupitum contra legem Dei*. Sanctus quoque Bonauentura in ſecundo diſt. 23. dicit quòd triplex eſt lex, ſcilicet naturæ, ſcripturæ, & gratiæ. De prima habetur. Lucæ 6. & Matth. 7. *Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis*. Quod etiam habetur in capit. humanum genus prima diſtinct. Contra quod faciens peccat mortaliter, vt ait Alexander de Ales in tertia parte ſummæ in tractatu de legibus. Negatiuè quoque ponitur hoc præceptum, ſcilicet *quæcunque non vultis, vt*

De præcepto legis naturæ.

ſtis, vt faciant vobis homines, hæc nolite facere illis. Tobiæ 4. & Actor. 15. & 50. diſt. capitulo, ponderet & 3. q. 6. c. decreto, & 10. q. prima. c. placuit.

De præceptis legis ſcriptæ.

SEcunda lex eſt ſcripturæ. vnde ſciendum eſt ſecundum quod dicit Hugo in libro de ſacramentis, quod ea quæ in lege naturali duobus præceptis clauſa fuerant, per legem ſcriptam poſtea ſeptem præceptis ſecundæ tabulæ expreſſa ſunt. Decem itaque ſunt præcepta diuinæ legis, ſcilicet tria primæ tabulæ, quæ ordinant nos ad proximum, de quibus diffuſius tractauimus in prima parte huius operis, ſermone. 16. cum quatuordecim ſermonibus ſequentibus. Et ideo hic pertranſeo.

De præceptis legis Euangelicæ.

TErtia eſt lex gratiæ, ſcilicet Euangelica. Quicunque ergo tranſgreditur mandata vnius ex his tribus legibus, mortale peccatum incurrit, & quotidie ab Eccleſia catholica maledicitur, dum dicitur in officio diuino illud pſalmiſtę. *Maledicti qui declinant à mandatis tuis Domine.*

3. Regula, qua cognoſcere poſſumus peccatũ mortale.

TErtia regula cognoſcendi peccatum mortale, dicitur ſuperiorum contemptio, ſcilicet non adimplendo honeſta, & licita eorum præcepta. Secundum enim dominum Bona in 2. di. vlti. art. 3. quæſt. 1. tenentur Chriſtiani obedire ſuis iuſtis principibus temporalibus, in his quæ nõ ſunt cõtra Deum, vel Eccleſiam, quæ ſunt ſecundum rectam conſuetudinem rationabiliter ſtatuta. Sicut ſunt tributa, & vectigalia iuſta, & conſimilia. Vnde Dominus Matthæ. 22. dixit: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Et Apoſtolus Roman. 13. ait: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Et infra: *Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal.* Et iterum ibidem: *Subditi eſtote non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Et primæ ad Ti. vltimo. etiam dicit: *Quicunque ſunt ſub iugo ſeruitutis, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini blaſphemetur. Si quis autem aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſuperbus eſt nihil ſciens, &c.* Quilibet ergo ſubditus debet obſeruare obedientiam ſui ſuperioris, vt religioſus prælati, ſeruus Domini, vxor viri, & diſcipulus magiſtri, in rebus tamen licitis, & honeſtis tantum; aliter tranſgrediens obedientiam ſui ſuperioris factam per modum præcepti, vel æqualentis, & de his quæ poteſt præcipere, incurrit mortale peccatum, vt declarat beatus Bonau. vbi ſupra. Et hoc probatur per c. quiſquis 14. q. 1. vbi dicitur: *Quiſquis præceptis non obtemperat, reus eſt & debitor pœnæ. præcepto enim Domini non obedire peccatum eſt.* Et c. ſequenti dicitur: *Quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur neceſſe eſt fieri; ſi non fiat, pœnam habet: vbi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt. Vbi præceptum, neceſſitas ſeruientis.* Et c. ſi dominus. 11. q. 3. dicit Hiero. *Si dominus iubeat ea quæ non ſunt contraria Deo, nec aduerſa ſacris ſcripturis, ſubijciatur domino ſeruus. Si vero contraria præcipit, magis obediat Deo ſpiritus, quam corporis domino.* Et infra: *Si bonum eſt quod præcipit Imperator, iubentis exequere voluntatem. Si malum, reſponde: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. hoc ipſum & de ſeruis apud dominos, & de vxoribus apud viros, & de filijs apud patres, quod in illis tantum debeant dominis, viris, & parentibus eſſe ſubiecti, quæ contra Dei mandata non ſunt,* hæc ille. De muliere quoque Gen 3. dicitur: *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Et 1 Pet. 3. *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis.* de alijs vero ſubditis dicit B. Tho. 2. 2. q. 54 ar. 2. quod de lege naturę eſt vt quilibet ſeruus ſubijciatur domino ſuo, & minor maiori. De hoc etiam contemptionis prælati vitio, ait Apoſt. Ro. 3. *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Qui aũt Deo reſiſtunt, dãnationem ſibi acquirunt.* Ideo Ray. in ſumma in tit. de ſententijs præcepti, dicit quod ſubditus tenetur de neceſſitate obedire iuſto præcepto prælati ſui, aliter peccat mortaliter. Et hoc eſt verum etiam ſi in præcepto fuerit appoſita pœna temporalis, vel corporalis, vt ait Dominus Ioannes de Anania, doctor Bononienſis in quodam ſuo conſilio.

hoc etiam oculo dicitur, Eccleſiaſt. 31. *Memento quoniam malus eſt oculus nequam, nam nequius oculo quid creatum eſt?* Matth. quoque 5. iterum inquit Saluator: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Quod intelligitur de conſenſu deliberato, de quo Auguſtinus in primo de doctrina chriſtiana, ait: *Cogitatio cum conſenſu etiam ſine opere nefario tanquam peccatum mortale, diuina lege damnatur.* Et Sapient. prim. dicitur: *Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo*, vbi gloſſa dicit: *Nihil à Deo animam ſeparat præter peccatum mortale.* Matthæ. etiam 15. & Matth. 7. ait Dominus: *De corde exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, rapinæ, & hæc ſunt quæ coinquinant animam*, id eſt gloria priuant. Licet etiam quis aliquod peccatum per impotentiam committere nõ valeat actualiter, tamen propter malam voluntatem illud perpetrandi peccat mortaliter. Voluntas enim etiam in maleficijs pro opere iudicatur. capitul. omnis iniquitas, de pœni. di 1. Sciendum tamen eſt quod vt ait Auguſtinus de pœni. d. 2. capitul. ſicut tribus. Et Gregor. in capitul. teſtamentum. §. ſed penſandum. 6. di. *tribus modis omne peccatum completur, ſcilicet ſuggeſtione, delectatione, conſenſu.* In ſuggeſtione non contrahitur peccatum, ſi illi tentationi non conſentiatur, & non prouenit ex culpa tentati. Imo ſæpe per illam quis valde meretur, ſcilicet quando viriliter reſiſtit. Hanc autem ſuggeſtionem habent etiam viri ſancti, ſicut Paulus qui 2. ad Cor. 12. dicebat: *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus ſatanæ qui me colaphizet.* Et Hieronymus ad Euſtochium, refert, quo modo in illa vaſta ſolitudine maximas patiebatur tentationes. Et ſubdit: *Quia impoſſibile eſt in ſenſu hominis non irruere motum medullarum calore. Ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui ſtatim vt cœperit cogitare, interficit cogitatum.* [*In delectatione vero, ſine cõſenſu deliberato communiter ſolum eſt peccatum veniale. In conſenſu autem deliberato contrahitur mortale peccatum. Vnde tot ſunt peccata mortalia, quot fuerunt mali conſenſus.*]

Tribus modis omne peccatum completur, ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu.

QVinta regula dicitur moroſa delectatio. Pro cuius declaratione quæritur, nunquid homo mortaliter peccet in quacunque delectatione? Et reſpondet Beatus Bonauentu. in 2. di. 24. parte. 2. ar. 2. q. 2. & beatus Thomas. 2. 2. q. 154 ar. 4. quòd ſex ſunt delectationes. Prima naturalis, vt libentius videre creaturam pulchram quam turpem, & hoc non eſt peccatum. Secunda eſt diuinalis, vt viſere pulchra, Deum laudare in creatura ſua, iuxta illud pſalmiſtæ: *Delectaſti me Domine in factura tua.* Sicut faciebat beatus Ambroſ. qui cum obuiam habuiſſet quãdam formoſiſſimam mulierem, ſtupefactus, irreuerberatis oculis illam aſpiciebat. Deinde flere cœpit di. *O quàm formoſus es Deus meus, à quo proceſſit tanta pulchritudo.* Tertia delectatio eſt venialis, vt recordatio mulieris abſque conſenſu deliberato. Quarta eſt ſemiplena, vt videndo, & imaginando de turpi cogitatione, opus tamen perficere nolendo. Et hoc eſt mortale, ſecundum Durandum noſtrum in ſumma. Quinta eſt plena, ſcilicet non ſolum delectari in turpi cogitatione, ſed etiam appetere opus perficere, & hoc eſt mortaliſſimum. Et ſi centies in hora tali intentione delectaberis, centies peccares mortaliter. Sexta eſt delectatio moroſa etiam abſque conſenſu, cum cognitione periculi, in qua ſcienter perſeuerãs peccat mortaliter, puta ſi agnito periculo aſpectus mulieris non deſinat ab illo, maxime cognita inclinatione & fragilitate ſua, vt enim dicitur Eccleſia. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Et ideo quamuis quis nollet vllatenus peccare actualiter, tamen ſi delectatur cogitare, loqui, vel audire, vel aliter quomodocunque delectetur de eo quod eſt peccati mortalis, vt in tactibus impudicis, vel aſpectibus, aut geſtibus inhoneſtis, non excuſatur à mortali peccato. Et ratio eſt ſecundum Thom. 2. 2. q. 154. ar. 4. quia non poteſt eſſe ſine graui offenſa diuinæ charitatis, quando quis delectatur in eo quod Deus abominatur. Vnde homilia 23. in

7. regula cognoſcendi peccatum mortale.

Sex ſunt delectationes.

23 inquit Grego. *Qui adhuc per illicita deſideria deſluit, Deum perfectè non diligit, quia ei in ſua actione contradicit.* Abominatur autem Deus peccati mortalis cogitationem cum delectatione, iuxta illud, Prouerbiorum decimoquinto: *Abominationes Domini cogitationes malæ.*

6. Regula qua cognoſci poteſt peccatum mortale.

SExta regula cognoſcendi peccatũ mortale dicitur periculoſa expoſitio. Quotieſcunque enim quis ſe exponit periculo peccati mortalis, peccat mortaliter, vt declarat B.Thom.in 4.diſt.21. & S.Bonau. eod.lib.di.17. verbi gratia, mercator contrahit cum aliquo de re licita quam dubitat illicitam, peccat mortaliter contrahendo durante tali dubio. Item vadens ad cõfeſſionem cum dubio peccati mortalis, & non confitens illud, non poteſt excuſari a mortali, etiã ſi ipſa res de qua dubitat, non ſit mortale peccatum. Huius autem regulæ rationem ponunt prædicti Theologi, vbi ſupra: & Scotus in 4.di.20. quia ſi de quo minus videtur ineſſe, & ineſt, ergo & de quo magis. 2.Topico. Sed ſi quis ſine iuſta neceſſitate ſcienter, & ex propria culpa poneret proximum in periculo mortis corporalis, multum offenderet charitatem, & conſequenter peccaret mortaliter, per primam regulam. Et fortius delinqueret ſi animã ipſius proximi periculo mortis æternæ exponeret, quanto anima precioſior eſt corpore, ca. cum infirmitas, de pœnit. & remiſ. Cum ergo quis magis obligetur animę ſuæ quã proximo de pœni.di.3.c.qui vult iuxta illud Eccleſiaſtic.30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Sequitur quod mortaliter peccat, qui ſe periculo peccati mortalis exponit. Vnde dicit B. Thom.2.2. q. 150. quod *dum quis aduertit vinum potens ad inebriandum, & bibit, & inebriat ſe, peccat mortaliter, quia voluntarie, & ſcienter priuat ſe vſu rationis, qua virtutes operatur, & deuitat peccata, & diſcrimini peccandi mortaliter ſe exponit.* Confirmatur etiam prædicta regula, quia ſi ille qui vadit ad periculum mortis corporalis, ſine legitima neceſſitate, committit peccatũ mortale. Et ideo Eccleſia prohibet torneamenta, & haſtiludia. Et ipſa exercẽtes, ac in eis morientes priuat Eccleſiaſtica ſepultura, capit.1. de tornea. Multo magis peccat exponens animam ſuam diſcrimini mortis ſpiritualis.

7. regula cognoſcendi peccatum mortale.

SVnt quoque aliæ tres regulæ cognoſcendi peccatũ mortale per reſpectum ad cõſiderationem cooperationis alienę, quarum prima quæ eſt ſeptima in ordine dicitur culpæ auxiliatio. Nõ ſolùm enim facientes mala principaliter, ſed cooperatores, vel auxiliatores & conſentientes peccant, iuxta illud Rom.1. *Digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt ea, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Quod etiam habetur 2.q.1.cap. notum ſit, & 17.quæſt.4.cap.omnes, & extra de offic.dele.cap.1. vbi dicitur, quod agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur. Quod etiã notatur in l. item Mela. §. ſi alius. ff. ad l.Aqui.

De quadruplici conſenſu.

Eſt autem quadruplex conſenſus, ſcilicet cordis, vt contentum eſſe de aliquo peccato mortali commiſſo. Conſilij, vt aduocati qui docet tutelam cauſarum falſis legibus agi. Auxilij, vt commodando aleas ludere volenti, aut fornicare volentem comitari. Medij, vt per aliam perſonam faciendo malum. Qui enim per aliũ facit, per ſeipſum facere videtur cap.qui per alium, de re.iu.lib.6. Ideo præcipiens ſeruo vt percutiat ſacerdotem, vel ratum habẽs nomine ſuo factam percuſſionem, eſt excommunicatus, cap.cum quis, de ſen.excommu.lib.6. Tanto autem amplius quis peccat, quanto maiorem cauſam peccato tribuit, maioremque fauorem dedit, atq; magis incitauit, ac animauit delinquẽtem. Et grauius ſi aliquem peccare præcepit vel coegit. Imò tales dicuntur magis peccare quam ipſi agentes. 11.quæſt.3. ca. qui conſentit. & 24.quæſt.3.capit.qui aliorum, & & extra de offi.deleg. cap.1. Gloſ.in verbo.pari.hoc adducit, & declarat qualiter intelligatur.

Octaua

Digitized by Google

8. Regula, qua cognoſci poteſt peccatum mortale.

OCtaua regula dicitur proximi ſcandalizatio. Licet enim mortali culpæ quis non conſentiat, nec ipſa ſibi placeat, tamen ſi ex indiſcretione, ac laſciuia loquendo, aut aliquid agẽdo cauſam & occaſionem peccandi proximo dat, peccat mortaliter per illam regulam. Qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur, de iniu. & dãm. dato. ca. ſi culpa. Et l. ſi occidit. §. in hac. ff. ad l. Aqui. Et ideo ſæpius ab eo quod ſibi licitum eſt quis abſtinere tenetur, ne ſuę cauſa proximus peccet, vel ſcandalizetur. Vnde ad Rom. 14. ait Paulus. *Si propter cibum frater tuus ſcandalizatur, iam non ſecundum charitatem ambulas, noli cibo tuo illum perdere pro quo Chriſtus mortuus eſt.* Et iterum: *Noli propter eſcam deſtruere opus Dei, omnia quidem munda ſunt.* Sed malum eſt homini qui per offendiculum manducat. Bonum eſt nõ manducare carnem, nec bibere vinũ, in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, vel infirmatur. Imò quod forte difficilius videtur ſecundum Thom. 2. 2. q. 43. artic. 7. Et Alexandrum de Ales, in 2. parte ſummæ in tractatu de ſcandalo, art. 6. Et Richard in 4. di. 38. ar. vlt. quæſt. 2. ne proximus ſcãdalizetur à bonis operibus, non quidem neceſſarijs ad ſalutem, quandoque abſtinendum eſt, donec videlicet rationibus oſtendatur, quod de illis operibus ſcandalizari nõ debet. Quod verum eſt non ſcandalũ proximi prouenit ex infirmitate, vel ignorãtia. Tunc enim ſi veriſimile eſt, quod ſcandalizetur mortaliter, omiſſio eius erit ſub pręcepto. Sin autem probabile eſt, quod ſcandalizetur venialiter, omiſſio eius erit in conſilio. Vnde Hieronymus in quadam epiſtol. ait: *Dimittendum eſt propter ſcãdalum, omne quod prætermitti poteſt.* Quia inquit Dominus Matth. 18. *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et Deuter. 27. *Maledictus qui errare facit cæcum in itinere ſuo.* Si ergo ille qui occidit aliquem caſu ex culpa ſua proueniente, homicida reputatur cap. Ioannes, & c. fi. extra de homici. multo magis reputabitur homicida ille qui occidit per ſcandalum animam alicuius. Quod faciunt mulieres vanæ ſuis inhoneſtis ornamentis, ac pompis, & actib. impudicis. Quamuis autem proximus ex alterius ſcandalo non peccaret, tamen ille qui cauſam peccati, vel ſcandali dedit, iã peccauit, quia quantum in ſe fuit, venenum effudit, licet eum nemo abſorbuerit. Sed de hac regula hic breuiter pertranſeo, quia ſupra in prima parte huius operis, ſermone 30. parte prima de ſcãdalo actiuo, & paſſiuo ſufficienter dixi.

9. Regula cognoſcendi peccatum mortale.

NOna & vltima regula cognoſcendi peccatum, dicitur negligens extirpatio. Nam qui peccato vt conuenit non reſiſtit, quando poteſt, mortaliter proculdubio peccat. Vnde Aug. in homilia 3. feriæ poſt tertiam Dominicam in Quadrag. ſuper illud Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, &c.* ait: *Mihi non ſufficit vt iniuriam proximo meo condonem, ſed ſi quoad poſſum, iniuriantis ſalutem fraterna correctione non procuro, in peiorem & grauiorem ſua damnationem incurro:* hoc idem probatur per capitul. facientis. 86. diſt. & extra de homi. ca. ſicut dignum, & c. quid prodeſt. 83. di.

An oẽs teneantur ad faciendam correctionẽ fraternam?

SEd pro clariori huius regulæ declaratione quatuor de correctione fraterna videnda ſunt. Primum eius obligatio, ſc. vtrum omnes teneantur ad illam faciendam. Et ad hoc reſponderunt quidam, ſolum prælatos, & ſuperiores ad corrigendum alios teneri, ſcilicet ſuos ſubditos per c. ſed illud 45. di. vbi Hieron. ait: *Sacerdotes ſtudeant adimplere, illud Euangelij: Si peccauerit in te frater tuus, &c.* Sed nomine ſacerdotum conſueuerunt ſignificari prælati, qui curam habent aliorum. Ergo prælati tantum ad correctionem faciendam teneri videntur. Sed Thom. 2. 2 quæſt. 33. dicit quod Hieronymus non intendit dicere quòd ſoli ſacerdotes, ſeu prælati teneantur ad illud, ſed quòd magis illi, quàm cæteri. Vnde inquit ipſe Thom. ibidem quòd correctio fraterna omnibus

bus eſt in præcepto. Nam in capitul. tam ſacerdotes, ſecunda quæſtione tertia, dicitur: *Tam ſacerdotes quàm reliqui fideles ſummam debent habere curam de his qui pereunt: quatenus eorum redargutione aut corrigantur, aut ſi incorrigibiles appareant, ab Eccleſia ſeparentur.* Et ratio huius obligationis eſt fraterna charitas, propter quam vnuſquiſq; tenetur proximi ſui periculis temporalibus, corporalibus, ac ſpiritualibus obuiare, iuxta illud Eccleſiaſtic. 17 [Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo,] & 8. quæſt. 1. ca. in ſcripturis dicitur: *Qui poteſt iuuare proximum ſuum, & non iuuat, conuincitur ſummum non amare paſtorem.* Ad hoc etiam propoſitum adduci poteſt illud Tullij dictum in libro de amicitia, qui ait: *Monendi ſæpe ſunt amici & obiurgandi, ſic tamen vt admonitio acerbitate, & obiurgatio cõtumelia careat.* Et iterum ibidem: *Monere, & moneri, proximum eſt veræ amicitiæ, & alterum libere facere, non aſpere alterum, ſed patienter recipere.* Et Cato in ſuis documentis dicit:

Cum moneas aliquem, nec ſe velit ipſe moneri,
Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.
Quod noſti factum non recte, ſperne ſilere.
Ne videare malos imitari velle tacendo;
Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina doloris.

Differit de 1. 2. ac 3. circunſtantijs, quæ requiruntur ad hoc, vt quis obligetur aliquem corrigere fraternaliter.

QVia vero præceptum de correctione fraterna eſt affirmatiuum, licet obliget ſemper, nõ tamen obligat ad ſemper, ſed pro loco, & tempore, & cum debitis circunſtantijs, vt ait B. Thom. 2. 2. quæſt. 33. articulo ſecundo. Ideo ſciendum eſt quòd quinque requiruntur ad hoc vt quis poſſit aliquem corrigere fraternaliter. Primo culpa mortalis in proximo. Propterea dixit Chriſtus, Matth. 18. *Si peccauerit frater tuus*, ſcilicet mortaliter ſecundum gloſ. Nam quamuis fraternaliter corrigere delinquentem etiam in venialibus ſit charitas quando inde ſperatur vtilitas, non tamen omittere illud ex negligentia eſt mortale. Secundo requiritur certa ſcientia. Vnde Auguſtin. in libro de verbis Domini ait: *Admonet nos Dominus noſter non negligere inuicem peccata noſtra, non quærendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas.* Facit cap. inceſta 30. quæſt. 5 & Eccleſ. 11. vbi dicitur: *Priuſquā interroges de veritate rei, non iudices quemquam.* Tertium eſt ſpes correctionis, ſcilicet quòd peccans ſit corrigibilis, aliter ſi non ſit veriſimilis correctio, ſed potius deſperatio, vel odium, aut ſcandalum, vel corrigendi deterioratio, ceſſandum eſt à correctione. Inquit enim Sapiens Prouerbiorum nono: *Noli arguere deriſorem, ne forte oderit te.* Qui etiam eiuſdem libri 13. cap. ait: *Non amat peſtilens eum qui ſe corripit: qui autem acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.* Et Hieronym. in prologo ſuper Eſdram dicit: *Fruſtra niti, & nihil aliud quàm odium quærere, ſumma dementia eſt.* Quæ verba fuerunt primo Saluſtij in Iugurtino.

De 4. ac 5. circunſtantijs requiſitis ad hoc quod quis corrigere fraternaliter teneatur.

QVarto requiritur aptitudo, ſcilicet quòd quis aptitudinem habeat, qua poſſit corripiendo fratrem emendare. Ne verificetur in eo illud Aeſopi: *Diſplicet imprudens vnde placere ſtudet.* Aliter potius omittere debet vt ait Thom. in 4. diſtin. 19. articulo ſecundo. Quinto opportunitas loci temporis, ac modi. Non enim debet cum trabe eijcere feſtucam ab oculo proximi, Ioannes Climachus in ſuis documentis. Quod faciunt qui nimis rigide, & ſine modo corrigere volũt proximos. Ideo Ambroſ. in 4. de offic. capit. 16. dicit: *Neque monitio aſpera ſit, neque obiurgatio contumelioſa.* De tempore autem, Eccleſiaſtic. 3. dicitur: *Omnia tempus habent, & ſuis ſpacijs tranſeunt vniuerſa, tempus loquendi, & tempus tacendi, &c.* Vnde Macrobius 3. Saturnalium ait: *Nihil tam congruum ſapientiæ, quàm locis & temporibus aptare ſermones.* Seneca quoque in prouerbijs dicit: *Crudelis eſt in te aduerſa obiurgatio, obiurgationi ſemper aliquid blandi admiſce.* Quæ circunſtantiæ ſi deſinunt, præceptum illud non obiurgat, neque peccat qui correctionem omittit. Vnde Auguſtinus libro primo, de ciuitate Dei, capitulo

Digitized by Google

tulo decimo, ait: *Nam ſi propterea quiſq; ob increpandis, vel corripiendis male agentibus parcit, quia opportunum tempus inquirit, vel eiſdem ipſis metuit, ne deteriores efficiantur, vel ad bonam & piam vitam erudiendos alios impediant, non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis*, hæc ille. Et ad hoc adduci poteſt illud Hieronymi ad Pammachiũ, & Oceãnum dicentis: *Aiunt medici grandes morbos non eſſe curãdos, ſed dimittendos, ne medela languorem exaſperet.*

Peccator an corrigere teneatur peccatorem

SEd hic quæritur. Vtrum peccator debeat corrigere peccatorem? Et reſpondet beatus Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione trigeſimatertia, quòd correctio delinquentis pertinet ad aliquem in quantum viget in eo iudicium rationis, peccatum autem non tollit totum bonum naturæ, quin remaneat in peccante aliquid de iudicio recto rationis. Et ſecundum hoc poteſt ſibi competere, alterius delictum arguere. Sed tamen per peccatum præcedens, impedimentum quoddã correctioni affertur, quia per illud redditur indignus alterius delictum corrigere, qui idem commiſit, & forte maiori eſt crimini obnoxius. Videmus enim quòd manus inquinata quod tangit non mundat, ſed magis maculat. Volens ergo aliquid manibus mundare, debet prius eas lauare. Et ſimiliter vitioſus debet prius ſeipſum iuſtificare & emendare, quando vult alium peccatorem corrigere. Quia vt habetur in leg. altius. ff. ſi ſerui. vend. [Qui tenetur de alijs iuſtitiã facere, multo magis debet iuſtitiam facere de ſe.] Et hoc expreſſe declarat Ambroſ. ſuper *Beati immaculati*, & habetur tertia quæſtione ſeptim. capitul. iudicet dic. *Iudicet ille de alterius errore, qui non habet quod in ſeipſo condemnet. Iudicet ille qui non agit eadem quæ in alio putauerit punienda, ne cum de alio iudicat, in ſe ſententiam ferat*, hæc ille. Ideo dicebat Saluator, Matthæi ſeptimo: *Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Et Martialis libro vndique ſuſcepto, capitul. tert. canit: *Cur maculas alios maculoſior omnibus aibs? Et carpi dignus carpere non metuis?* Et capitul. quint. *Fratris verrucas mordaci dente refellis. Ad tua cum ſcelera nulla, vel orba feras.* Et Moralis Cato ait: *Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.* Et Paulus Romanæ. inquit: *Qui alium doces, teipſum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris.* Et Gregorius dicit: *Durum eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, iudex fiat alienæ.* Auguſtinus quoque in libro de verbis Domini in monte ait: *Accuſare vitia officium eſt bonorum, quod cum mali agant, alienas partes faciunt.* Et Iſidorus in libro de ſummo bono: *Non debet vitia aliorum corrigere, qui eſt vitijs ſubiectus.* Et Paulus Roman. ſecundo: *In quo alium iudicas, teipſum condemnas.* Ad quod adduci poteſt illud Ouidij in tertio de faſtis: *Iudicio peccas turpius ipſe tuo.* Ideo Auguſtinus vbi ſupra dicit: *Cum aliquem reprehendere nos cogit neceſſitas, cogitemus vtrum tale ſit vitium quod nunquam habuimus, & tunc cogitemus nos homines eſſe, & habere potuiſſe*, hæc ille. Ad quod adduci poteſt illud primæ ad Corinth. decimo: *Qui ſtat, videat ne cadat*, & tertij Regum vigeſimo: *Ne glorietur accinctus æque, vt diſcinctus*, & illud Auguſtini vbi ſupra: *Nemo eſt qui ſecurus eſſe poſſit in hac vita, quæ tota tentatio eſt*. Sequitur autem Auguſtinus in prædicta auctoritate. *Si vero illud habuimus, & iam non habemus, tunc tangat memoriam communis fragilitas, vt illam correctionem non odium, ſed miſericordia præcedat. Si autem inuenicmus nos in eodem vitio eſſe, non obiurgemus, ſed congemiſcamus, & ad pœnitentiam inuitemus*, hæc ille. Ad quod facit illud Eccleſiaſtic. octauo: *Memento quoniam omnes in corruptione ſumus*, & capit. trigeſimoprim. [Intellige quæ ſunt proximi tui ex teipſo.] Dicendũ eſt ergo quod peccator ſi cum humilitate corrigat delinquentem, non peccat, nec excuſatur ab iſto præcepto ratione peccati. Aliter melioris eſſet conditionis delinquens, quod eſſe non debet, decimaſext. quæſtione prim. capitul. legi. & de dolo, & contu. ca. contingit, & ideo peccatum non excuſat ipſum ab hoc præcepto correctionis, maxime quia poteſt cõfiteri ſu-

ſuo peccato, & pœnitere, & iam non erit peccator, vel humiliter monere poteſt delinquentẽ vt eſt prædictum, tamen melior eſt correctio, & monitio boni, iuxta illud Ouid. 5. de triſtibus:

Qui monet vt facias, quod iam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta ſuo.

Subditi an corrigere poſsint ſuos ſuperiores.

SI autem quæratur vtrum inferiores, & ſubditi poſſint corrigere prælatos ſuos & ſuperiores. Reſpõdet Thom. vbi ſupra quòd correctio quæ eſt actus iuſtitiæ, per inflictionem pœnæ non competit ſubdito reſpectu prælati; ſed correctio fraterna quæ eſt actus charitatis pertinet ad vnumquemque reſpectu cuiuslibet perſonæ, in qua aliquid corrigibile inueniatur. Verum in tali correctione ſubditi erga prælatum, requiritur modus debitus, vt non cum proteruia & duritia, ſed cum manſuetudine, & reuerentia fiat correctio. Ideo 1. ad Tim. 5. ait Apoſt. *Seniorem ne increpueris, ſed obſecra vt patrem.* Ad hoc facit vt notat Greg. in paſtorali exemplum Nathan Prophetæ, qui vrbane redarguit Dauid regem de adulterio, proponens ei parabolam diuitis, qui occiderat ouem pauperis, deinde audita ſententia Dauid, quòd merebatur mortem, ſumpſit occaſionem redarguendi illum, ex qua correctione Dauid emendatus eſt, ſecundi Regum 12. In huius etiam figuram dicitur. Exod. 19. *Beſtia quæ tetigerit mortem, lapidabitur.* Quod fit cũ ſubditus beſtialiter ſeu proterue corrigit prælatum, qui ratione dignitatis, qua eſt altior cæteris, dicitur modos. Et ſecundi Reg. 6. narratur, quòd Oza percuſſus fuit à Domino, quia tetigit arcam Dei, quæ ſignificat prælatum. Contactus aũt Ozę eſt, quando prælatus irreuerenter obiurgatur, vel ei detrahitur. Sciendum eſt etiam ſecundum Thom. vbi ſupra, quòd vbi immineret periculum fidei etiam publicæ, eſſent prælati redarguendi à ſubditis. Et quamuis præſumere ſe meliorem ſimpliciter, quàm prælatum, videatur eſſe præſumptuoſæ ſuperbiæ, tamen æſtimare ſe meliorem quantum ad aliquid, non eſt præſumptionis. Quia nullus eſt in hac vita, qui non habeat aliquem defectum. Et ideo debet cum diſcretione corrigi etiam à ſubditis, & inferioribus, quia vt ait Iſidor, in 3. de ſummo bono: *Quanto ſplendore honoris ce ſior quiſque eſt, tanto ſi delinquat peccator maior eſt.* Et Auguſtin. in regula ſua inquit: *Quanto in ſtatu ſuperiori, tanto in periculo maiori verſatur. Et ideo indiget maiori auxilio.* Qua ex re etiam ſubditus prælatum, ac filius patrem, & matrem, & ſeruus dominum, hac charitatiua correctione tenetur adiuuare, cum viderit poſſe prodeſſe, vt probat B. Thom. in quarto diſtinction. 19. articul. ſecundo, quæſt. 3. Et idem ponit Richar. ibidem per omnia.

Aliud eſſe corrigere, & aliud corripere, & aliud monere, declaratur.

SEd hic ſciendum eſt, quod aliud eſt corripere, aliud monere. Correptio enim proprie eſt actus charitatis & miſericordiæ, & eſt reſpectu parium ad inuicem, vt ait beatus Thom. in 4. diſt 19. artic. 2. Et ad hanc omnes tenentur quando adſunt debitæ circunſtantiæ, locique, ac temporis opportunitas, vt etiam declarat Richar. in 4. di. 19. ar. 2. quæſt. 1. Non corrigens autem facit contra præceptum illud Matth. 22. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Ideo dicit gl. ſuper illud Matth. 18. *Si peccauerit, &c.* Ita peccat qui fratrem ſuum peccare videt, & tacet, ſicut qui peccanti non indulget. In prædicto enim c. Dominus præcipit vnicuique, vt corrigat proximũ, dum loquitur per verbum imperatiuum, dicens: *Vade corripe eum, &c.* quod autem imperatur, neceſſe eſt fieri cap. in his, de verſi. & quiſquis pręceptis non obtemperat, reus eſt & debitor pœnæ c. ſi. 14. q. 1. & talis nõ adiuuans per fraternam correctionem proximum ſuum, oſtendit, ſe non amare Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum qui pro animarum ſalute incarnatus, & paſſus eſt. Scriptũ eſt enim in c. in ſcripturis. octau. quæſtione prima: *Qui poteſt iuuare proximum ſuum & non iuuat, conuincitur ſummum non amare paſtorem.* Tempus autem quo quis

tenetur

Digitized by Google

tenetur corripere peccatorem, eſt triplex ſecundùm Thom. vbi ſuprà quæſt. 1. Primò cùm peccator eſt præſens. Non enim tenetur quærere peccatores ad corripiendum eos, quia non debet eſſe explorator, vel inueſtigator omnium malorum. Prouerb. 24. niſi ſit prælatus, vt infrà patebit. Solùm ergò quando peccator occurrit, tenetur eum corripere. Secundò quando prælatus eius eſt abſens, ita quòd ad eum non poteſt haberi recurſus. Tertiò quando prælatus licet ſit præſens, eſt negligẽs in corripiendo ſubditum ſuum, ita quòd de eius ſalute & correctione parum curat. Si verò prælatus appareat diligens in corrigendis ſubditis, & ſit præſens, excuſatur ſubditus ab hoc præcepto ſecundùm Thom. vbi ſuprà. Deberet tamen ſecretè intimare prælato defectum ſubditi, vt poſſit illi prouidere, quando prælatus veriſimiliter ignorare creditur defectũ ſubditi ſui. Et talis ſciens non poteſt bono modo delinquentem admonere fraternaliter. Et hoc ſufficiat dixiſſe de correptione. Correctio autem propriè eſt actus iuſtitiæ, & pertinet ad prælatos erga ſubditos, vnde Ti. 2. ait Apoſtolus: *Argue cum omni imperio.* vbi glo. dicit. i. *cum au-[illegible]e poteſtatis, ſcilicet increpando & puniendo.* Ait enim Greg. ſuper Ezech. *vbi ſubditus ex culpa prælati moritur, ibi is qui præeſt quoniam tacuit, reus mortis tenetur.* Et ideò vt poſſit melius ſubditos corrigere, debet prælatus diligenter ſuorum vitam conſiderare. Prouerb. 27. De hac autem correctione quomodo fieri debeat; dixi ſatis copioſe ſuprà, ſermone 8. parte 1. & ſermone 26. parte 5. & ſermon. 29. parte 2. Admonitio autem eſt actus charitatis, & propriè eſt inferioris reſpectu ſuperioris. Vnde Ber. ad Eugenium Papam ait: *Moneo te, non arguo.* Et hoc humaniter fieri debet, vt ait Auguſt. ſuper epiſt. Pauli ad Ti. *Ne ſenior ætate, vel officio, & dignitate, vel moribus indigne ferat corripi à iuniori, & magis exaſperetur, quàm proficiat. Dulciter autem admonitus faciliter accipiet admonitionem.*

SEcundò principaliter de correctione fraterna, videnda eſt eius modificatio. Debet enim fieri cum modo, ſcilicet cum tribus conditionibus. Prima dicitur ſollicitudinis, quam oſtẽdit Dominus dum dixit, Matth. 18. *Vade,* id eſt ſollicitè quàm citius poteris admone. Vnde ait C[illegible] in epiſtolis: *Cito ſuccurrendum eſt, ne tracta temporis impunita mala conualeſcant. Malum enim cùm perſeuerat, augetur, & remediabile bonum eſt peccato accelerata correctio.* Hoc autem maximè conuenit prælatis, iuxta illud Apoſtoli Rom. 12. [Qui præeſt in ſollicitudine.] Nã ſicut videmus, quòd arbor in ſtipite multos inordinatos & ſuperfluos ramunculos producens, non multum fructificare poteſt, niſi reſcindantur ramunculi ſuperflui. Cuius ratio eſt, quia humor viſcoſus vnde fructus generantur, ibi ſuperflue emittitur. Ex quo arbor fructibus priuatur, & tandem ſterilis efficitur. Sic homo dictus arbor verſa, niſi corrigatur, & gladio correctionis purgetur à nociuis, & malis operibus, affectum cordis nunquam benè ponit ad productionem virtutis. Sed ſemper in errore permanens ſterilis efficitur, & tandem flammis infernalibus deputatur. Et ideò quilibet debet ſtatim cùm poteſt proximum corrigere, & ab errorib. ſuis reuocare, quia vt habetur extra de hære. c. qui alios: *Qui alios ab errore non reuocat cùm poteſt, ſeipſum errare demonſtrat,* & in l. vnica. C. de emendatione propinquorum dicitur: *Quos ad bonum decora exempla non reuocant, ſaltem correctionis medicina compellat.* Secunda conditio dicitur manſuetudinis. Ideò ſubdit Dominus vbi ſuprà: *Corripe,* id eſt cor rape, vt blandè & dulciter arguas delinquentem. Nam Prouerb. 15. inquit Sapiens: *Lingua placabilis lignum vitæ; quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum.* Ideò Gal. 4. ait Paulus: *Vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis & manſuetudinis.* Vbi Auguſtin. inquit: *Quicquid lacerato animo dixeris, punientis eſt impetus, non charitas corrigentis, dilige, & dic quicquid voles.* Et pſalmiſta ait: *Superuenit manſuetudo, & corripiemur.* Hierony. quoq; inquit:

Fraternæ correctio cum tribus conditionibus fieri debet.

De 2. conditione fraternæ correctionis.

Domini inquit: *Studens correctioni parcas pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum ſuum, & quem vis facere meliorem, facis peiorem.* Et Orige. ſuper Leui. ait: *Solum vidiſti, ſolus inter te, & ipſum corripe. vbi enim ſeruari ſibi myſterium viderit, ſeruabit & ipſe emendationis pudorem; ſi verò eum diffamaueris, illicò ad negandum in duriciam conuertetur. Et non ſolùm peccatum non emendabit, ſed etiam duplicabit*, hæc ille.

Circa correctionem fraternam declarat, quãdo debet delinquẽs denunciari, & quando accuſari.

Tertiò principaliter de correctione fraterna, videnda eſt eius denunciatio: vnde ſciendum eſt ſecundùm Thom. 2.2.q.68. quòd eſt differentia inter denunciationem, & accuſationem, quia in denunciatione attẽditur correctio fratris, in accuſatione verò punitio criminis. Quando ergò peccatum vergit in detrimentum reipublicæ, debet homo habens ſufficientes probationes, & aliter non valens tali inconuenienti obuiare, ipſum delinquentem accuſare. Ait enim Hieronym. ſuper Matth. *Non eſt miſericordia parcere vni, & omnes in diſcrimen adducere.* Si verò peccatum vertitur in ſolum detrimentum peccantis, tunc ſi non prodeſt ſecreta monitio inter monentem & monitum ſolum, ſi eſt ſpes correctionis, debet adducere vnum, vel duos teſtes, & coram eis illum monere, vt ait Saluator, Matth. 18. Et iſte vnus debet eſſe prælatus eius in ſecreta denunciatione. Si autem ſe non correxerit, debet dici Eccleſiæ, ſcilicet prælatis per denunciationem publicam. Quod *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Ethnicus autem vt ait glo. in cap. Quintavallis, de iure iu. idem eſt quod gentilis. Debemus enim talium incorrigibilium vitare conſortium. Vnde Auguſt. in lib. de verbis Domini ait: *Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus, id eſt noli illum iam deputare in numero fratrum tuorum.* Licet autem dicatur Eccle. 7. *Nemo poteſt corrigere quem Deus deſpexit*, tamen quia non poſſumus ſcire quis ſit prædeſtinatus, & quis præſcitus ad æternam damnationẽ, quàm diu hic ſumus, non debemus ceſſare à fraterna correctione, vt dicit Auguſt. in lib. de correctione & gratia, & B. Thom. 2.2. quæſtion. 83 articul. 7. ſeruatis tamen his, quę dicta ſunt ſuprà requiri ad correctionem.

Prædictis modis proximũ corrigens, tres fructus conſequitur.

Quartò de correctionis fraternæ fructificatione eſt videndum: vnde breuiter dico, quòd talis corrigens proximũ conſequitur tres fructus inter alios. Primus eſt magni theſauri acquiſitio, cuius cõſideratione debet quilibet animari ad corrigendum proximum. Si enim mercator credere poſſet lucrari de pecunia ſua centum pro centenario in aliqua mercantia, profectò non tardaret illam mercantiam facere. Vis ergò vt doceam te facere mercantiam, in qua lucraberis plus quàm mille pro centenario? Corrige fratrem tuum, quia vt dicit Saluator Matth. 18. *Si te audierit, lucratus es ipſum*, & conſequenter vt dicit Auguſt. *animam eius ab inferno liberaſti, & ſaluari feciſti.* Anima verò eſt precioſior omni theſauro mũdi, & omnibus corporalibus. l. ſancimus. C. de ſacroſan. Ecc. c. ſi habes. 24. q. 3. & c. ſolitę, de maio. & obe. Maximum ergò theſaurum lucratur, qui ſua correctione acquirit animam proximi, quæ tanti precij, & æſtimationis eſt, quòd Chriſtus filius Dei pro ea ſaluanda mori voluit. Si autem te non audierit, non perdes præmium eſſentiale, ac ſi eum emendaſſes, quia talis bona voluntas apud Deum pro facto reputatur. §. ſimiliter de pœni. diſtin. 1. cum ſi. Ex quibus patet quam graue ſit peccatum illius, qui cùm poſſit corrigendo lucrari animam fratris ſui, permittit eum cadere in peccatum mortale, nolens eum adiuuare ſuis monitis ne caderet, vel cũ cecidit, nõ curat eum ſubleuare cùm poteſt: quod quidem eſt grauius peccatum, quã ſi quis aliquẽ mori permitteret, quẽ poſſet à morte corporali iuſtè præſeruare, vel quam ſi aliquẽ infirmitate mortali laborantẽ curare nollet, cùm poſſet eum ſanare.

Digitized by Google

ſanare. Et ideò dicitur Prouerb. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & eos qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes,* quod intelligitur non tantùm de morte & interitu corporali, ſed etiam & multo magis de ſpirituali. Secundus fructus eſt gratiæ diuinæ infuſio. Dicitur enim Prouerb. 28. *Qui corripit hominem, gratiam poſteà inueniet.* Ille enim qui ſua correctione eſt cauſa, vt proximus conuertatur, & conſequenter inueniat gratiam, propter hoc diuinam & ipſe meretur gratiam obtinere. Vnde Hierony. ait: *Pro ſalute alterius, ſcilicet à nobis procurata, nobis quoque acquiritur ſalus.* Tertius fructus eſt æternæ vitæ adeptio. Quia enim inquit Iacobus ſuæ epiſtolæ vlt. c. *Si quis errauerit, & conuerterit quis eum, ſcire debet quòd qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.* Ideò talis exercens tam magnum opus pietatis, poteſt ſperare, ſe habiturum magnam remunerationem, non tantùm in præſenti vita, ſed præcipuè in cœleſti gloria, quia vt ſcriptum eſt. 1. ad Timo. 4. *Pietas ad omnia valet, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* Contra facientes autem ſcire poſſunt ſe non eſſe in charitate, & non habere bonam conſcientiam. Hæc enim eſt vna regula cognoſcendi peccatum mortale, dimiſſio correctionis fraternæ, quod à nobis auertat Deus noſter. Amen.

IN ASCENSIONE DOMINI.

Quomodo Chriſtus aſcendit in Cælum, per viam quadraginta virtutum, quas nobis oſtendit exemplo ſuo.

De quo prædicari poterit per totam Hebdomadam.

SERMO XXXIV.

ASCENDIT *Dominus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ* Pſalm. 46. inquit philoſophorum princeps Ariſto. 1. Metaphy. *In omnibus generum ſpeciebus eſt deuenire ad vnum, quòd ſit metrum & menſura omnium, quæ ſunt in eodem genere.* Patet hoc in Angelis, inter quos creatus fuit excellentior Lucifer. Inter planetas autem Sol, in elementis ignis, inter metalla aurum, in quadrupedibus leo, in auibus aquila, in piſcibus ſiren. Et ſic de alijs, de quibus dicam in prima parte principali noſtri Marialis, ſermone 7. parte prima, in penul. col. In humana autem ſpecie Dominus noſter IESVS CHRISTVS princeps & caput noſtrum ſuper omnes præclarior extat. *Cui,* vt inquit ſanctus Bonauentura in lib. de imitatione Chriſti: *quanto magis aſſimilamur, tanto perfectiores ſumus,* qui eapropter inter homines venit, vt ſalutis viam nobis demonſtraret. Vnde ipſe, Io. annis 14. inquit: *Ego ſum via, veritas, & vita.* Et ideò eius vitam imitari debemus iuxta illud Apoſtoli, Epheſ. 5. *Imitatores*

pertect Dei eſtote ſicut filij chariſſimi. Dicit namque Auguſt. in libro de vera religione: *Summa religionis eſt imitari quid colit.* Ipſe etenim eſt lucidiſſimum ſpeculum, & exemplar præfulgidum, ad quod ſemper inſpicere debemus, de quo dicitur Sap. 7. *Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula.* Et ideo nos hortatur Deus pater loquens Moyſi per figuram. Exod. 25. oſtendens quod facere debet quilibet fidelis dicens: *Inſpice, & fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt*, id eſt, in Chriſto, qui dicitur mons ratione altitudinis & excellentiæ, de quo pſalmiſta ait: *Mons Dei, mons pinguis, mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo.* Ipſe etenim Dominus noſter oſtendit nobis viam, qua peruenitur ad vitam in monte virtutis ſuæ, in quo docebat Apoſtolos ſuos. Matthæi 5. Et ideo cum vellet aſcendere in cælum, diſcipulos ſuos in monte aſcendere fecit. Matth. vltimo vt ſcilicet oſtenderet eis quadraginta vias quibus peruenitur ad cælum, per quas ipſe perrexit.

DE PRIMA VIA DVCENte ad cœlum, quæ dicitur humiliationis.

PRimo quia humilitas eſt conſeruatio omnium virtutum, vt ait Alexand. de Ales in 3. parte ſummæ in tractatu de fide informi quæſt. prima, Dominus Ieſus oſtendit nobis viam humiliationis di. Matth. vndecimo. *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Quæ verba exponens Auguſtinus in quodam ſermone plurium martyrum inquit: *Non dixit Dominus, Diſcite à me mortuos ſuſcitare, ſuper aquas ſiccis pedibus ambulare. Sed quia mitis ſum, et humilis corde.* Quod vt magis mentibus hominũ imprimeret, in omnibus ſuis geſtis, humilitatem ſequi & amplexari voluit. Non enim voluit de regina naſci, vel imperatrice, ſed de paupercula virgine, quæ licet nobilibus eſſet orta natalibus, paupertatis tamen penuria vilis habebat, vt oſtẽderet neminem ſe debere iactare de nobilitate generis, vel potentia parentum.

Chriſtus in omnibus oſtendit humilitatem.

Nobilitas enim non conſiſtit in parentibus, vel conſanguineis, ſed in virtutibus Hier. in epiſtola ad Celantiam. *Similiter ad oſtendendum humilitatem noluit Deus naſci in ciuitate Niniuæ, Romæ, vel Babyloniæ, ſed apud paruam & exiguam ciuitatem Bethleem.* Matth. ſecundo. *Non voluit etiam naſci in atrio regio, ſed ſub vili diuerſorio. Non reclinari in lecto aureo, vel eburneo, ſed in præſepio. Noluit inuolui linteaminibus precioſis, ſed vilibus panniculis. Non habere multitudinem ſeruorum ſibi miniſtrantium, ſed caleſieri flatibus duorum animalium.* Lucæ ſecundo. Et ideo exclamat Bernardus in epiſtola ad Adam monachum dicens: *Erubeſce ſuperbe qui es puluis, & cinis, Deus ſe humiliat, & tu te exaltas.* Adipiſcamur ergo humilitatem, de qua inquit Hieronymus in quadam epiſtola: Nihil eſt quod hominibus ita gratus Deo faciat quam ſi vitæ merito magni, humilitate ſimus infimi. Dominus autem noſter, Matthiæ. 18. ad humilitatem nos exhortans ait: Niſi humiliati fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

DE SECVNDA VIA QVAE dicitur obeditionis.

SEcundo oſtendit nobis Dominus viam obeditionis. Vnde de ipſo dicitur Philip. ſecundo. *Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis* Quod quidem fecit, vt omnes pro eius amore obediremus ſuperioribus noſtris, ſerui Dominis, filijs parentibus, diſcipuli magiſtris, ſubditi prælatis, in omnibus licitis & honeſtis, iuxta illud Apoſtoli Hebræos vltimo: Obedite præpoſitis veſtris.

DE TERTIA VIA QVAE dicitur dilectionis.

TErtio oſtendit nobis viam dilectionis di. Hiere. 31. In charitate perpetua dilexi te. Quapropter tenemur eum diligere toto corde & & affectu. Deut. 6. & Matth. 22. Ipſe enim Dominus noſter amore ſuo erga nos ſuperauit omnem amorem mundanum. Et primo ſuperauit amorem fraternalem, & ſocialem. Signum eſt enim maximi amoris quando frater mortem ſuſcipit pro fratre, vel ſocius pro ſocio dicente Domino Ioannis decimoquinto. *Maiorem dilectionem nemo habet quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Sed licet aliquis forte inueniatur aliquando paratus mortem ſuſtinere pro fratre ſuo, vel ſocio, aut amico, nullus certe inuenitur qui hoc facere velit pro inimico. Hoc autem peregit noſtro amore ſuccenſus ſaluator noſter, de quo Paulus. Romanorum quinto ait: Cum adhuc inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Secundo amor Chriſti in nobis ſuperauit amorem paternalem, licet enim dicatur quod nullus affectus vincit paternum l. cum furioſus. C. de cura. furioſi tamen nullus inueniretur pater, qui ſi habe-

Chriſtus in nos diligendo ſuperauit omnes amores.

gat ad hoc c. duo iſta. 13. q. 4. & capitulũ. quamob rem. de p. æ. di. 1. & capitu. ſunt namque 45. di. Auguſt. quoque in lib. de vera innocen. ait. *Sic diligẽdi ſunt homines, vt eorum non diligantur errores.* Et ſic patet ſolutio ad argumenta contraria, quia loquuntur de odio reſpectu malitiæ, non naturæ, vel per inimicum odiendum intelligitur diabolus, ſecundum Aug. Quamuis autem impoſſibile ſit inter me, & inimicum meum eſſe veram amicitiam mutuam, donec ille perſeuerat in odio: Tamen ex parte mei poteſt eſſe erga illum beneuolentia, & charitas, 11. q. 3. c. inter verba, & debet eſſe nõ ſolũ affectu, ſed etiã in effectu. Nam ſecundum Richar. in 3. di. 31. *Si quis inimicum ſuum videat in extrema neceſſitate, obligatur ei ſubuenire de neceſſarijs ſi poteſt.* Et hoc præcipit Dominus Matth. 5. *Diligite inimicos veſtros. Benefacite his qui vos oderunt* tranſumptiue, in. 5. ex hijs, & in d. c. cum in lege. 23. q. 4. Item Prouer. 25. & ad Roma. 12. & in d. 5. ex hijs dicitur *Si eſurierit inimicus tuus ciba illum. Si ſitierit potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius.* Vbi exponit glo. carbones ignis. ſ. charitatis, quia vt dicit, Ouidius in 2. de arte amandi: *Munera crede mihi placant hominesque deoſque &c.* & iterum: *Aurea nunc vere ſunt ſecula, plurimis auro, Venit honos, auro conciliatur amor.* Dicit etiam Paulus vbi ſupra tranſumptiue in d. c. inter verba: *Si fieri poteſt quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes, non voſmetipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ.* Vnde dicit Hugo in lib. de clauſtro animæ; quod quidã philoſophus inquit quatuor eſſe bono viro neceſſaria. Primum vt omnes homines ſibi amicos faciat ſi poteſt. Secundũ ſi nõ poteſt facere amicos, ſaltẽ non faciat inimicos. Tertium ſi hoc non poteſt, quia volunt eum omnino lædere, fugiat. Quartum ſi læſus fuerit, ſe non vindicet. Cõcluditur ergo quod de neceſſitate ſalutis eſt, pacem habere, & facere etiam cum inimicis. Vnde Apoſtolus ait ad Hebr. 12. *Pacem ſequimini cum omnibus.* Sed pro declaratione prædictorũ eſt ſciendum quod tenemur diligere inimicos tripliciter, ſcilicet corde, ore, & opere. Corde ſ. non habendo contra eos odium, vel rancorem, ſed eos amando. Dicit tamen S. Bona. in 3. di. 30. quod licet de neceſſitate ſalutis teneamur optare bonum æternum, ſcilicet beatitudinem inimicis noſtris, optare tamẽ eis bonum temporale, & tranſitoriã proſperitatẽ non eſt neceſſitatis, ſed perfectionis, & ſupererogationis, & ita intelligitur illud Ambroſij dicentis: *Sufficit quod inimicos odio non habeamus*, loquitur enim de mundana proſperitate, quam eis appetere non tenemur de neceſſitate. Tamen de eorum malis gaudere non debemus. Vnde Prouer. 35. dicitur: *Cum ceciderit inimicus tuus non gaudeas, &* Eccleſiaſtici 9. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere.* Secũdo tenemur eos diligere, ore ſcilicet orando pro eis. Vnde Saluator poſt illa verba Matth. 5. *Diligite inimicos &c.* ait, *& orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Si enim diligitis eos tantum qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum quid amplius facietis? Nonne & ethnici hoc faciunt. Eſtote ergo perfecti ſicut & pater veſter qui in cælis eſt perfectus eſt*, hæc ille. Vnde Greg. ait: *Conditoris auribus illa oratio maxime commendatur, quæ pro inimico intercedere nititur. Eodem autem modo tenemur pro inimicis orare quo tenemur eis bonum appetere.* Optime autem ſaluator nos hortatur ad pacem, & inimicorum amorem ac ſubuentionẽ ex ſimilitudine Dei, quia ſicut parentibus carnalibus eſt maxima conſolatio, quando filij eis aſſimilantur, ita æterno patri valde placitum, eſt ſi pietate fuerimus conformes dulcedini ſuæ. Vnde Chryſo. dicit: *Nihil ita aſſimilatur Deo ſicut iniuriam facientibus indulgere. Licet autem carnales filij culpabiles non ſint, ſi parentibus non ſunt ſimiles, quia in poteſtate eorum non eſt ſuum figurare corpus. Spirituales tamen filij niſi Deo ſimiles fuerint, illorum eſt culpa, quia in poteſtate ſua fuit effici virtuoſos, & ſua culpa patris ſimilitudinem perdiderunt*, hæc ille. Tertio tenemur diligere inimicos opere, iuxta illud 1. Io. 3. Non diligamus verbo neque lingua, ſcilicet, tantummodo, ſed opere, & veritate Dicit tamen ſanctus Bona. vbi ſupra q. 5. quod diligere in effectu exteriori poteſt eſſe dupliciter, aut quando cunque offert ſe opportunitas temporis, & ſic nõ eſt de neceſſitate ſemper inimicis ſubuenire, ſed ſolum eſt perfectionis. Aut quando incumbit eis neceſſitas, ſic eſt de obligatione. Aliter non ſumus in charitate. *Quia ſi quis videt proximum neceſſitatem habere, & claudit ab eo viſcera miſericordiæ nõ eſt charitas Dei in illo,* 1. Ioan. 3.

Ad argumenta in oppoſitum adducta.

[...]micos di[...]re tene[...] tripli[...] ſ. corde, ore, & [...]re.

SEd notandum eſt quod triplex pax reperitur, ſcilicet inquinata, ſimulata & ordinata. Prima eſt illorum qui ſunt in malo concordes, vt adulteri, & raptores inuicem, qui non habent veram pacem ſecundum quod dicit Auguſtinus 19. de Ciuit. Dei. Item illi qui cum malis conuerſantur ac malo conſentiunt, vt pacem habeant exteriorem, ſed amaritudinem interiorem habent cõturbatæ conſcientiæ, & de hac Iſa. 38. dicitur:

In pa-

In pace amaritudo mea amariſſima. Et in hoc numero etiam computantur illi qui cum malis confœderantur, quorum vitam prius deteſtabantur, & hoc quando vident eos bonis præualuiſſe. Dicũt enim. Viuat, qui vincit. Et more ciconiarum ſemper ſequuntur bonum tempus, & continue quærunt nauigare ad ſecundam, & ſequi ventum qua ex parte fl[a]uerit. Et ſic multa contra honorẽ Dei ſupportantes dicunt quod hoc agunt vt pacifice viuant, quod tamen faciunt vt ſuas ambitiones & ſenſualitates adimplere poſſint. Hæc autem eſt pax diaboli, non Dei; quia etiam dæmones ſunt in malo concordes, vt dicit ſanctus Bona. in 2. di. 7. Et hanc malam pacẽ venit Chriſtus diſſipare, qui ait Matth. 10. Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium. Hæc quoque pax inquinata eſt quando aliqui ſimul conſpirant, & cõiurationes faciũt atq; cõuenticula cõtra bonos, & virtuoſos, maxime cõtra prælatos ſuos quę tamẽ prohibẽtur nõ ſolũ lege diuina & canonica, ſed etiam ciuili, vt patet in l. denunciamus. C. de his, qui ad Eccle. confu. & in §. conuenticula & ibi glo. de pace iura. firma. in vſi. feu. Quia vero pax inquinata malorum, eſt cõtra tria bonorum, ideo ſecundũ Auguſt. & Hiero. Sicut deſiderandum eſt quod boni habeant pacem, & cócordiã inter ſe, ita eſt affectandũ quod mali habeant inter ſe diſcordiam. Et malã eorum cócordiam, & pacem diſſipare peccatum non eſt ſed meritum dicẽte prophe. pſ. 72 *Zelaui ſuper iniquos pacẽ peccatorum videns*. Vnde Paulus poſuit diſcordiã inter Phariſæos, & Saduceos, & ſic euaſit manus illorum vt patet Act. 23.

Secunda pax eſt ſimulata, de qua Iere. 9. dicitur: *Ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occulte ponit ei inſidias. & pſalmiſta ait: Loquuntur pacẽ cum proximo ſuo, mala autẽ in cordibus eorum.* Et Aeſopus fabula 64. ait: *Pacis amatorem ſimulat ſe perfidus hoſtis, Cautius & vulnus exitiale ferat*. Et iſta fuit pax Iudæ qui pacis oſculo filium Dei tradidit. Matth. 26. De hac etiam pace dicitur Hiere. octauo. *Dicentes pax pax, cum non eſſet pax*. Et ideo ſcriptum eſt inter c. non omnis 2. quæſt. ſeptima, quod *non omnis qui dicit nobis, pax vobis, eſt ſicut columba audiendus*, & in c. quia ergo eadem q. & cauſa dicitur quod *ille quia dicit, pax vobis, plerumque columba, ſed coruus reputatur*.

Tertia pax ordinata eſt illorum qui amicos diligunt in Deum, & inimicos diligunt propter Deũ, & hanc quilibet habere tenetur. Quod probatur ſex rationibus. Prima quarum dicitur violationis. ſ. legis naturalis. Vt. n. inquit Alex. de Ales in tertia parte ſummæ in tractatu de legibus, Agens contra ius naturale peccat mortaliter, & peior eſt beſtijs quia vt ait philoſophus 7. Ethi. *Homo prauus, deterior eſt omni beſtia*. Sed ſecundum eundem philoſophum in li. de regi. prin. Nam dictat vt vnum quodque ſibi ſimile diligat, vt etiam habetur Eccleſia. 13. Ergo qui non diligit proximum ſed cum eo in diſcordia atque odio perſeuerat, peccat mortaliter contra legẽ naturæ

Secunda ratio dicitur acquiſitionis. ſ. diuinæ gratiæ. Nam ſine charitate non poteſt haberi Dei gratia 23. q. 7. c. quem admodum. Sed qui non viuit in pace, ſed in odio & diſcordia, non eſt in charitate, ergo eſt impoſſibile aliquem Dei gratiam acquirere, niſi pacem faciat cum inimicis ſuis. vnde Auguſt. in ſermone Mar[t]yrum ait. *Si inimicos non dilexeris, propitium Deum habere non poteris*. 2. Ratio.

Tertia ratio dicitur dilectionis. ſ. fraternæ. Nam vt dicitur 1. Ioan. 3. *Qui non diligit fratrem ſuum in morte manet id eſt in peccato mortali*, trãſumptiue in c. alias. §. omnis quia de pœni. di. 1. Sed omnes ſumus fratres primo ex parte ſpirituali. ſ. Deo de quo ait ſaluator. Matth. 23 *Vnus enim pater veſter qui eſt in cælis*. Secundo ex parte carnali de quo Auguſt. in lib. De diſciplina Chriſtiana inquit: *Si putamus non eſſe proximos niſi qui de eiſdem parentibus naſcuntur, Adam & Euam attendamus & omnes fratres ſumus. Super omnes autem alios homines ſunt nobis fratres propinquiores Chriſtiani* Vnde Auguſtinus vbi ſupra dicit. *Omnes quidem fratres ſecundum quod homines ſumus? Quanto magis ad id quod Chriſtiani ſumus? Ad id quod homo es pater vnus fuit Adam, vna mater fuit Eua. Ad id vero quod Chriſtianus es vnus pater eſt Deus*. Qui igitur non habet pacem cum proximo ſuo peccat mortaliter contra legem fraternæ dilectionis. Le. 19. Matth. 22. 3. Ratio.

Quarta ratio dicitur in excuſationis. Nam de multis peccatis aliqualiter excuſari potenimus ante Deum. ſ. ex ignorantia, vel fragilitate, aut timore, & homini, ſed de hoc nunquam Vnde Auguſtinus vbi ſupra ait. *De diligendis inimicis fratres chariſſimi nullus vnquam in veritate ſe poterit excuſare Poſſet mihi aliquis dicere non poſſum ieiunare, non poſſum vigilare. Nunquid poteſt dicere nõ poſſum amare? Poteſt mihi dicere non poſſum res meas totas pauperibus dare, & in monaſterio Deo ſeruire. Nunquid poteſt dicere. Nõ poſſum diligere? Si dixeris quia non poſſis à vino vel carnibus abſtinere credimus tibi. Si autem dixeris, quia non* 4. Ratio p[ro]bat[ur] qu[i]a lib. 1 debebat ere p[ro] ordin[...] cũ p[ro]xim[o]

non poſſis in te peccantibus indulgere, omnino non credimus &c. Et ratio eſt quia nihil eſt leuius quam amare, & ignoſcere. Hoc enim poteſt fieri a diuite, paupere infirmo ſano magno, & paruo, viro ac mulier &c. Non enim requirit Deus à nobis aurum, non argentum, non quod eamus ad vltimas mundi partes, ſed vt diligamus, & ignoſcamus. Et ideo inquit Aug. vbi ſupra: *Nulla nobis remanet excuſatio dum non de cellario, ſed de corde iſtã eleemoſynam implere iubemur, & per viam vitæ ad æternam patriam peruenire mereamur.*

5. Ratio. QVinta ratio dicitur occiſionis. Homicidium enim ſpirituale excedit corporale c. ille qui 22. q. 5. quia anima eſt melior corpore c. ſi homines. 24. q. 3. cum ſi. Sed qui odit fratrẽ ſuum, vel ei detrahit homicida eſt c. homicidiorum de pœni. di 1. Ergo &c. Sicut ergo tenemur vitare homicidium corporale, ita etiam & multo magis obligamur relinquere odium erga proximum, & tenemur cum eo facere pacem. Quantum enim malum ſit odium erga proximos oſtendit Aug. in li. de verbis Domini di. *Citius eligerem mihi mortem, imo & omnibus creaturis, quam odium in ſecreto pectoris me ſeruare vellem.*

6. Ratio pacem ordinatam cum proximo etiam habendam oſtendent. SExta ratio dicitur coniunctionis. Dicit enim commentator Auerrois in procemio Phyſi. quòd ſicut fit in naturalibus ita ſuo modo fieri debet in ſpiritualibus. Sed in corpore humano omnia membra ſunt vnita, & ſe inuicem adiuuant. Ergo cum omnes Chriſtiani ſint membra vnius corporis ſecundum Apoſtolum ad Rom. 12. & 1. ad Corinth. 12. qui ait: *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto. Singuli autem alter alterius membra, quorum caput eſt Chriſtus,* vt dicitur ad Col. 1. Sicut eſſet inconueniens quòd vnum membrũ perſequeretur reliquum membrum, & quod manus præciderent, vel vulnerarent pedes, pro eo quòd impegerunt caſu, in via, ex quo offenſæ ſunt, vel extraherent dentem pro eo quòd caſu momordit linguam, ſicut etiam ſtultus & crudeliſſimus cenſeretur, qui ſibi manum abſcinderet, pro eo quia eum læſit panem incidendo. Sic quoque reputandus eſt ille qui de proximo ſuo ſe vindicare vult pro eo quod eum læſit. Et inquit iuriſconſultus, in l. 3, ff. de iuſti. & iu. Cum enim inter nos cognitionem quandam natura conſtituerit, conſequens eſt hominem homini inſidiare nefas eſſet. Maximum ergo eſt inconueniens, & peccatum, quòd vnus Chriſtianus alium perſequatur, & cum illo ſit in diſcordia, & non in vnitate pacis. Et ideo non ſolum lex diuina præcepit pacem ſeruari, & cuſtodiri, ſed etiã lex canonica, ponens pœnas infligendas illis qui eã non ſeruant, ſed conturbant, vt patet in c. qui contra pacem. 24. q. 1. vbi dicitur: Qui contra pacem Eccleſiæ ſunt, ſi dignitatem aut cingulum militiæ habent nudentur eis. Si autem priuati ſiquidẽ nobiles ſunt ſuarũ ſubſtantiarũ proſcriptionem patiantur. Si autem ignobiles, non ſolum in corpore verberentur, ſed etiam exilio perpetuo caſtigentur. Lex etiam ciuilis idem mandat. Vnde Fredericus imperator Romanorum ſcribẽs omnibus principibus, comitibus, ducibus & Marchionibus dicit in vſi. feu. in ti. de pace tenenda in prin. Nos tam diuinas quam humanas leges in ſuo vigore manere cupientes, & omnibus perſonis ius ſuum conſeruare volentes, pacem diu deſideratam toti orbi terræ per vniuerſas regni partes habendam regia auctoritate indicimus; hæc ille, qui ibidem magnas pœnas violatoribus pacis imponendas eſſe decernit, ſecundũ exigentiã delictorum. Dicitur quoq; in l. omnia §. quies ff. de offi præfect vnde quòd ad officium præfecti vrbis pertinet, quietem populi tueri. Caſſiodorus quoq; li 1. epiſtolarum ait epiſtola 22. *Decet regalis apicis curam generaliter cuſtodire concordiam. quoniam ad laudem regnantis trahitur, ſi ab omnibus pax amaretur.* Quid enim eſt quod principem melius prædicet quam quietus populus concors ſeruatus, & tota res publica morum honeſtate veſtita? & li. 2 epiſtola. 29. etiam inquit: *Regnantis eſt gloria ſubditorum otioſa tranquillitas*, & li. 3. epiſtola 39. dicit: *Principis opinionem longe lateque diſtentat ſubditorum cuſtodia tranquillitas*, & li. 5. epiſtola 29 ait: *Quies ſuauiſſima populi & diſpoſitio tranquilla regionum præconium probatur eſſe regnantium*, Anchiſes quoniam dixit filio ſuo Aeneæ, vt refert Virgilius. 6. Aeney Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem &c.

QVo ad ſecundam conſiderationem pacis, quæ dicitur fructificationis dico, quòd inter alias ſunt duodecim eius vtilitates, quarum prima dicitur benedictionis. Ait enim Aug. in li. de verbis Domini: *Si quis habet pacem cum proximo ſuo, cogitur ei tota trinitas & cæleſtis curia dare benedictionem ſuam.* Et ideo pſal. 132. inquit Dauid: *Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum, Quoniã illic Dominus mandauit benedictionem, & vitam vſque in ſeculum.* **Duodecim ſunt pacis vtilitates**

SEcunda vtilitas dicitur cohabitationis, vt enim ſcriptum eſt 1. Io. 4. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet*, & *Deus in eo.* **2. pacis vtilitas.**

Digitized by Google

tranſſumptiue in c. abijt 11.q.3. vnde Greg. ait: *Vbi charitas & amor, Deus ibi eſt.* Et Matt.18. dicit Dominus: *Vbi fuerunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi in medio eorum ſum.* & Pſal.75. dicitur: *Factus eſt in pace locus eius.* Ideo 1 ad Cor.13. dicitur: *Pacem habente, & Dominus pacis erit vobiſcum.* O igitur magna pacis capacitas, quæ ſemper Deum tenet & recipit in ſuo habitaculo.

Tertia vtilitas dicitur gratificationis. Pax enim eſt gratiſſima Deo, ita quod dicitur eius dilecta, & de ipſa libenter cogitat. vnde ait. Hiere. 9. *Ego cogito cogitationes pacis.* & 1. ad Cor. 14. dicit Paulus. *Non eſt diſſenſionis Deus ſed pacis,* & Eccleſiaſtici 25. dicit Sapiens: *In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus, amor proximorum, concordia fratrum, vir & vxor ſibi bene conſentientes.* Et Prudentius in li. de Pſichomachia. *Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laborum, Pax belli exacti precium preciumque pericli, Sydera pace vigent, conſiſtunt terrea pace. Nil placitum ſine pace Deo, non munus ad aram. Cum cupias offerre, probat ſi turbida fratrem. Mens impacati ſub pectoris oderit antro,* hæc ille. Qui etiam de volente facere ſacrificium Deum gratum ſubdit: *Offerat in primis pacem: nulla hoſtia Chriſto dulcior, hoc ſolo Deus oblectatur odore.*

Quarta vtilitas dicitur delectationis. Nam vt ait Ber. *Propter hominum pacem Angeli ſummæ delectantur & gaudent.* & hoc eſt propter tria. Primo propter conformitatem quia pacifici ſunt conformes Angelicæ conuerſationi. Angeli enim in cælo ſine odio viuunt in ſumma pace ac mutua dilectione, vnde dicuntur Angeli pacis Iſa 33. Et ideo Caſſiodorus ſuper pſalmiſtam, ait. *Habeatis vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Neque enim inueniri poteſt forma expreſſior conuerſationi angelicæ quam vnitas ſocialis.* Secundo gaudent propter charitatem, *Gaudium eſt enim Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Lu. 15. Et ideo lætantur cum aliquem de diſcordia & odio, vident ad pacem venire. Tertio propter contrarietatem, quia contrariatur diabolo & omnibus malignis ſpiritibus. Lætantur ergo Angeli, cernentes per virtutem pacis confundi dæmones, de quibus dici poteſt illud Sapien.14. *Magna mala pacem appellant* & illud Hier. 33. *Pauebunt, & turbabuntur in omni pace.* Pax enim eſt valde odioſa dæmonibus qui ſunt charitatis inimici. O igitur miſeri partiales, ô diabolici diſcordantes, quare Angelos paradiſi tanto gaudio priuatis? Ecce in ptāte veſtra eſt, illos facere amatores & ſocios veſtros ſi diligatis inimicos, & cum eis ad pacem venire feſtinetis, quia *ſimilitudo eſt cauſa dilectionis,* & *omne ſimile diligit ſuum ſimile,* & dicitur 8. & 9. Ethi. & *vnuſquiſque libenter aſſociatur ſuo ſimili,* vt inquit ſapiens, Eccle.13.

5. pacis vtilitas.

Quinta fructificatio dicitur conſolationis. ſ. ſpiritualis. De qua inquit Aug. in lib. de verbis Domini, *Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculum amoris, conſortium charitatis. Hæc eſt quæ ſimultates tollit, bella compeſcit, iram comprimit, ſuperbos calcat, humiles amat, diſcordes ſedat, inimicos concordat, cunctis eſt placita, neſcit extolli, neſcit inflari, hanc qui habet teneat, & qui perdidit repetat, qui amiſit requirat, quoniam qui ſine ea inuentus fuerit, à patre abdicatur, & filio execratur, & a ſpiritu ſancto efficitur alienus.*

6 pacis vtilitas.

Sexta dicitur quietationis, ſ. corporalis, & ſecurationis. Nam pacificus non laborat defendendo arma pro ſua ſecuratione, quia à nemine timet offendi, non timet atoxicari, aut vulnerari, ſed ſemper eſt ſecurus. Secure ambulat, & ſecure, ac quiete dormit. Vnde dicere poteſt cum prophan. pſalm. 4. *In pace in idipſum dormiam & requieſcam,* habet ergo pacificus arrham paradiſi quia de beatis dicitur Iſa. 32. *Sedebit populus meus in multitudine pacis, in requie opulenta & in tabernaculis fiduciæ,* & eiuſdem li. c. 55. dicitur: In lætitia aggrediemini, & in pace deducemini, & eiuſdem li. 9. c. etiam dicitur: *Et pacis non erit finis,* & Sapien. 3. de Martyribus dicitur: *Illi autem ſunt in pace.* Sicut autem iracundi & diſcordes ſunt ſemper melancholici, & parum viuunt, ita è cõtrario eſt de pacificis. Vnde Prouer.17. dicitur. *Spiritus triſtis exſiccat oſſa.* Animus autem gaudens ætatem floridam facit, & ſecura mens quaſi iuge conuiuium. Et Mat. poeta in li. Tobiæ c. 40. ait: Eſto pacificus, fuge iurgia, vincula pacis, Cælica ſunt animæ pocula, corpus alunt. Proſper quoque in li. epigra. canit: *Inſontem vitam magnus amator agit.*

7. pacis vtilitas.

Septima dicitur multiplicationis. ſ. temporalium. De qua Caſſiodorus inquit li. 1. epiſtolarũ epiſt. 1. *Omni quippe regno deſiderabilis debet eſſe pacis tranquillitas in qua populi proficiunt & gentium vtilitas cuſtoditur. Hæc ſiquidem bonarum artium mater, mortalium genus ſucceſſione multiplicans, facultates protendit, & mores excolit,* hæc ille. Aug. quoq; 19. de ciuit. Dei ait: *Tale eſt bonum pacis vt in rebus creatis nihil gratioſius ſoleat audiri, nihil delectabilius concupiſci, nihilque vtilius inueniri.*

Octaua

8. patis vti-litas.

OCtaua fructificatio dicitur magnificationis. Ille enim eſt magnificus qui ſcit facere tria.ſ. contentiones fugere, iniurias parui pendere, & iniurantibus indulgere. De primo dicitur Prouer. 20. *Gloria eſt homini qui ſeparat ſe à contentionibus.* Sunt enim plerique qui neſciunt viuere ſine contentione. Clamant, contradicunt ad omne verbum more muliebri. Vnde Seneca ad Lucillum ſcribit. *Muliebre eſt litigare.* Ideo ad Ephe. 4. ait Paulus. *Eſtote ſupportantes inuicem in charitate.* Secundo homo magnanimus cognoſcitur in parui penſione iniuriarum. Vnde Seneca in li. de clementia dicit: *Magni animi proprium eſt, iniurias atque offenſiones ſpernere* & in li. de quatuor virtutibus inquit. *Si magnanimus fueris nunquam iudicabis tibi iniuriam fieri. De inimico dicens: Non nocuit mihi, & cum illo in poteſtate tua videris, vindictam putabis vindicare potuiſſe.* Recitat quoque Aug. in epiſtola 5 ad Marcellinū de Iulio Cæſare, quod nihil obliuiſci ſolitus erat, niſi iniuriarum. Tertio cognoſcitur magnanimus, iniurijs indulgendo. Ait enim Seneca in libro de quatuor virtutibus. *Scito honeſtum eſſe, & magnæ vindictæ genus, ignoſcere.* Et ad hoc facit illud quod ait. Ouid. in 3. de triſtibus epiſtola 5.

Quo quiſque eſt maior, magis eſt placabilis ira,
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem, cum iacet hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus vrſi.
Et quæcunque minor nobilitate fera eſt.

Et Statius in 6. Theba. canit, *Pulchrum eſt donare minori.* & li. 8 *Si decidat hoſtis, Ire ſupra ſatis eſt, vitamque relinquere victo.* Et Seneca li. 2. de ira ait: *Quid glorioſius quam iram in amicitiam commutare?* Salomon quoque Prou. 16. inquit. *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.*

9. patis vti-litas.

NOna fructificatio dicitur honorationis. Nam per remiſſionem iniuriarum honoratur Deus. Sunt enim tria quæ ſibi reſeruat.ſ. gloria, iudicium, & vindicta. De primo ipſe ait Iſa. 42. *Gloriam meam alteri non dabo.* De 2. habetur pſ. 7. vbi dicitur: *Deus iudex iuſtus* &c. Hier. 29 ipſe ait *Ego ſum iudex & teſtis.* Vnde Malachiæ 2. appellatur *Deus iudicij* Et ideo dicit Apoſtolus 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare quoad vſque veniat Dominus* &c. De tertio ipſe ait Deut. 32. *Mea eſt vltio, & ego retribuam eis in tempore,* & ad Hæbræ. 10. ad. Rom. 12. dicit Paulus, quod Deus inquit, *mihi vindictam, & ego retribuam.* de eadem quoque ſententia habetur, 23. q. 1. in prin. Quia ergo faciens pacem cum inimicis & remittens iniurias, honorat Deum, ideo & ipſe honorabitur à Deo qui ait pri. Re. 2. *Qui honorificauerit me, glorificabo eum.*

DEcima fructificatio dicitur remiſſionis.ſ. ſuarum culparū pœnarum, & amicorum. Quo ad culpas proprias dicit ſaluator. Mat. 6. *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, & pater veſter cæleſtis remittet vobis peccata veſtra.* Et ideo Proſper in li. epigrammatum, epigrammate 35. ait: *Det peccatori veniam peccator, & æqua, Concilict Dominum conditione ſibi.* & ibid. epigrammate. 36. iterum inquit. *Offenſas ſibimet parcentia corda remittant. Nam nemo eſt qui non indigeat venia.* Caſſiodorus quoque lib. 1. epiſtolarum epiſtola. 41. ait: *Remittendo alijs nobis parcimus.* Secunda remiſſio eſt pœnarum. Nam ſæpe homo propter peccata mereretur pœnam temporalē, ſicut infirmitatem & huiuſmodi, quæ ex remiſſione iniuriarū ſibi remittitur. Ait. n. Dominus Mat. 7. Marci. 4. *In qua menſura menſi fueritis, remetietur & vobis,* tranſſumptiue in c. qualiter & quando el. 1. de accu. Tertia eſt remiſſio amicorum ſuorum. Legitur enim quod quidam quærebat vindictā facere de homicida fratris ſui. Quapropter ille vidēs quod effugere non poterat manus eius. In die veneris ſancti nudus cum corrigia ad collum genu flexus ante illum veniam petijt. At ille compunctus amplexatus eſt eum, induens illum veſtibus, ſuis ait: Parcat tibi Deus in cælo. Ego .n. parco tibi in terra, & recipio te loco fratris mei. Nocte vero ſequenti apparuit ſibi in ſomnis Dominus Ieſus di. Scias fili animam fratris tui & patris propter hoc purgatorum euaſiſſe. Et tu ad me venies octaua Die, ſicq; factum eſt. E contra vero cum in ciuitate Aquilæ quædā mulier nolet parcere homicidæ fratris ſui. Quadā die apparuit ſibi frater eius, qui fuerat occiſus igne horribili cruciatus, & dure increpauit illam, quia nō redibat ad pacē cū occiſore ſuo, eiq; parcere nolebat dicens: Ex tua cauſa vſq; nunc crucior in purgatorio, quod ſi pepercīſſes ei, & pacem cum illo feciſſes, ſtatim tranſiſſem ad gloriam paradiſi. Quod illa audiens ſtatim pacem fecit cum inimico ſuo, & ei iniuriam remiſit, propter quod fratris ſui anima, ei immenſas gratias referens, ipſa vidente ad cælum euolauit.

10. patis vtilitas.

VNdecima fructificatio dicitur adimpletionis. Dicit namque Apoſtolus ad Roman. 13. *Plenitudo legis eſt dilectio* & de pœni. di. 2. § charitas dicit: *Charitas eſt finis omnium præceptorum.* Et ad Gal. quinto ait idem Apoſtolus.

11. patis vtilitas

Omnis

Digitized by Google

Omnis lex in ſermone completur. ſ. Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum ſicut teipſum. Qui ergo Deum diligit, & proximum ſuum, & cum eo viuit in pace, & charitate, ſeruat, & adimplet legem Dei.

12. vtilitas pacis.

DVodecima fructificatio dicitur filiationis. De qua Mat. 5 ait ſaluator: *Beati pacifici quoniam filij Dei vocabuntur* transſumptiue in c. noli. 23. q. 4. Vnde Auguſt. vbi ſupra ait: Si inimicos dilexeris, non ſolum amicus, ſed etiam filius Dei eſſe mereberis; Et iterum ſuper Ioan. ait: *Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei, & diaboli.* Ex prædictis autem patere poteſt tertia conſideratio pacis ſ. eius commendatio, & excellentia. O igitur pax dulciſſima, ô concordia iucundiſſima, ô tranquillitas ſuauiſſima, profecto tu es ab omnibus appetenda, & laudanda non ſolũ Chriſtianis, ſed etiam in fidelibus, & paganis, qui te omnes commendant, iuxta illud Virgilij li. 11. *Pacem laudare ſedentes.* Ait enim Tullius in 2. Philip. *Dulce eſt nomen pacis, & ipſa eſt res ſalutaris, & tranquilla libertas,* & in li. 12. illud idem dicit. Et Ouidius in 1. de faſtis canit: *Pax Cererem nutrit, pacis alumna ceres Et ibidem li. 4. iterum ait: Pace Ceres læta eſt, & vos orare coloni. Perpetuam pacem pacificumque ducem,* Valerius quoque Maximus li. 4. c. 2. ait, Tranſgrediamur ad egregium humani animi affectum ab odio ad gratiam deflexum, eumque læto animo perſequamur. Nam ſicut placidum mare ex aſpero, cælumque ex nubilo ſerenum hilari aſpectu cernitur, ſic bellum pace mutatum, plurimum gaudij affert. Offenſarum etiam acerbitas depoſita, candida relatione celebranda eſt, hæc ille. Seneca etiam in li. tragædiarum inquit. Ad pacem reduci, victori expedit, victo neceſſe eſt. Et ibidem li. 8. epiſtolarum ad Lucillum epiſtola 3. ait: *Non eſt dubium quin felicior pax ſit nunc quam laceſſita, quam multo reparata ſanguine.* Et in Prouerbijs iterum dicit: *Pacem cum omnibus habeas, bellum cum vitijs. Semper diſſenſio ab alio incipiat.*

Scriptura ſacræ auctoritatibus pax perſuadetur.

SEd prætermiſſis paganorum, philoſophorũ & poetarum ſententijs, veniamus ad ſacram ſcripturam, & catholicos doctores nos ad pacem inuitantes. Ait ergo Dauid Pſalmo. 26. *Fiunt reliquiæ homini pacifico.* Et pſal. 118 *Pax multa diligentibus legem tuam,* & pſal. 121. *Fiat pax in virtute tua & abundantia in turribus tuis,* & Pſal. 124. *Pax ſuper Iſrael* & Pſal. 13 de malis dicitur: Viam pacis non cognouerunt. Econtra vero delectis dicitur Pſal. 36. *Delectabuntur in mult[...]dine pacis* & 121 *Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem.* Et pſal. 147 *Poſuit fines tuos pacem* & pſal. 28 *Dominus benedicet Populo ſuo in pace* Et Prouerbio. 12. inquit Salomon: *Qui pacis ineunt conſilia, ſequetur eos gaudium.* Et Eſa. 52. dicitur: *Quam pulchri ſunt pedes euangelizantis & annunciantis pacem,* & eiuſdem li. c. 27. *Veniat tibi pax, & quieſcas in cubili tuo.* & Hierem. 16. *Abſtuli pacem à populo iſto, dicit Dominus, & morientur grandes & parui.* & 29 c. *Quærite pacem ciuitatis, & orate pro ea ad Dominum, quia in pace illius erit pax veſtra.* & Ezechiel. 11. *Dabo eis cor vnum, & animam vnã* &c. Baruch. 3. *Si in via Dei ambulaſſes, habitaſſes vtique in pace* & ſecundi Machab. 1. *Aperiat Dominus cor veſtrum, & faciunt pacem, exaudiat orationes veſtras.* Et primi Regum 27. Sit pax domui tuæ, & omnibus quæcunque habes. & Sapientiæ 3 *Donum & pax eſt electis Dei* & Iſa. 72. *Opus iuſtitiæ pax,* & Aggæi 8. *Veritatem tantum & pacem diligit,* & Heſter decimotertio. *Pax optata cunctis mortalibus* & ad Roman. primo ait Paulus. *Gratia vobis & pax Deo patre,* &c. & 5. c. Iuſtificati per fidem habemus pacem & 14. c. eiuſdem epiſto. Regnum Dei eſt iuſtitia, pax & gaudium, ibidem. Quæ pacis ſunt ſectemur & ad Col. 3. Pax Chriſti exultet in cordibus veſtris. Et ad Gal. 5. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax &c. ad Philip. 3. *Pax Dei quæ exuperat omnem ſenſum cuſtodiat corda veſtra & intelligẽtias veſtras,* & ad Ephe. 4. *Solliciti ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis,* & primæ ad Theſ. 1. *Deus pacis ſanctificet vos.* & 2. ad Theſ. 3. *Deus pacis det vobis pacem.* & Iacobi 3. dicitur: *Fructus iuſtitiæ in pace ſeminatur,* & 1. Pet. *Gra. vobis & pax multiplicetur* & eiuſdem epiſtolæ c. 3 *Satagite immaculati eſſe in pace,* Et 2. Pet. 1. *Gratia vobis & pax adimpleatur.* & Apoc. primo. *Gratia vobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat* &c, Hãc quoque pacem deſiderabat ſanctus Zacharias pater Ioannis Baptiſtæ dicens, vt habetur Luc. 1. Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis & ſanctus Simeon petens dimitti in pace, vt ibidem habetur. Dominus etiam Ieſus dixit Magdalenæ vt dicitur Lucæ 7. *Vade in pace,* & idem dixit mulieri in adulterio deprehenſæ, vt habetur. Ioannis 8.

Eccleſia nos etiam ad pacem hortatur.

SAncta quoque Eccleſia ad idem hortatur in c. 1. de treuga & pace. & in c. præcipimus. 90. di. vbi ait: *Præcipimus vt epiſcopi ad ſolum Deum, & ſalutem populi reſpectum habentes omni trepidatione ſemota, ad pacem firmiter tenendam mutuum conſilium ſibi, & auxilium impendeant.*

Neque

Neque hoc alicuius munere vel odio prætermittant. quòd ſi quis in hoc opere tepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat. Et iterum eadem di. in c. placuit. dicitur: *Placuit etiam vt quicunque odio, aut longinqua intra ſe lite diſſentiunt, & ad pacem reuocari diuturna obſtinatione nequiuerint, à ſacerdotibus ciuitatis primitus arguantur. quod ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de Eccleſiæ cœtu iuſtiſſima excommunicatione pellantur*, hæc ibi. Et ad prædicta facit dictum Caſſiodor. in 1. lib. epiſtolarum, epiſtola. 4. dicentis: *Cogi debet, vt ſit quietus, qui ſuo vitio renuit eſſe pacificus.* Vt enim idem ait in lib. 11. epiſtola 9. *Furoris genus eſt, in ſeculo pacato, turbulento ſtudere propoſito.* Et in c. ſtudendum, ac in c. diſſidentes. 90. diſt. etiam præcipitur Epiſcopis, vt diſcordantes, quantum poſſunt, ad concordiam reuocent, & ſimul reconciliari faciant.

Alia auctoritate Eccleſiæ ad pacem perſuademur.

ET in c. nouit. §. licet autem de iudi. dicitur, quòd procedere poteſt Eccleſia contra eos qui peccant contra pacem, quæ eſt vinculum charitatis. & 3 q. 6. dicitur, quòd prædicantes pacem debent eam ſeruare inuicem, & in omnes, & in c. tolerandi, & c. ecce, & c. quiſquis. 23. q. 4. dicitur quòd tolerati ſunt mali pro bono pacis: quod tamen intelligi debet, ita quòd per hoc non fiat contra Deum, & in cap. aliquid noli. 23. q. 1. ait Aug. *Non enim pax quæritur vt bellum exerceatur: ſed bellum quæritur, vt pax acquiratur. Eſto ergò bellando pacificus vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Si enim pax noſtra tam dulcis eſt pro ipſa ſalute mortalium: quantum dulcior eſt pax æterna ſalute Angelorum? Itaque hoſtem pugnantem neceſſitas deprimat, non voluntas, ſicuti bellanti & reſiſtenti violentia redditur, ita victori capto miſericordia iam debetur, maximè in quo pacis perturbatio non timetur*, hæc ille. Qui etiam ibidem in c. apud veros, ait: *Apud veros Dei cultores etiam ipſa bella pacata ſunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, vt mali coerceantur, & boni ſubleuentur.*

Alia auctoritas ad idē adducta.

ITem de conſe. di 2. in c. pacem mandat Eccleſia pacem dari ante communionem. Prætermitto autem multa alia capitula recitare exhortantia ad concordiam & pacem, vt in c. teneamus. 1. q. 1. & in c. nulli dubium. 3. q. 1. & in c. loquitur. & c. alienus. 24. q. 1. & de conſe. diſtin. 2. c. quia paſſus. & c. qui manducat vbi dicitur: *Qui manducat myſterium vanitatis, & non tenet vinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe.* Ad prædicta etiam confirmanda adduci poſſet textus in c. cùm non liceat. de præſcrip. & in c. ad ſingula. 86. diſt. & in c. non decet. 12. di. & in c. ſcim. 24. q. 1. & in c. in apibus. 7. q. 1. Quorum capitulorum verba cauſa breuitatis non refero. Dicit autem Aug. 12. de ciui. Dei, & magiſter in 2. ſen. diſt. 18. c. 1. quòd ideò ex vno homine omnes homines eſſe voluit Deus, vt dum cognoſcerent ſe ab vno eſſe omnes, ſe quaſi vnum amarent. Auguſt. quoque in 15. de ciui. Dei. c. 4. & li. 19. cap. 2. & 12. ac. 13. nos ad pacem inuitat. Qui etiam in ſermone de pace ſic ait: *Tempus eſt hortari charitatem veſtram ad pacem amandam. Sit ergò pax dilecta veſtra & amica, cum qua ſit caſtū cubile veſtrum, cùm qua ſit fida requies, non amara conſortia, cum qua ſint dulces amplexus & inſeparabilis amicitia. Pacem autem laudare difficilius eſt quàm habere. Si enim laudare eam volumus, vires optamus, ſenſus quærimus. Si autem eam habere velimus, ſine aliquo labore habemus, & poſſidemus*, hæc ille. Qui etiam ibidem inquit: *Laudandi ſunt qui pacem amant.* Et iterum: *Verus pacis amator inimicorum eſt miſerator.*

Pax eſt multi-

DIſtinguit autem idem Auguſti. in 19. de ciui. Dei, multiplicem pacem di. *Pax corporis eſt ordinata temperantia partium. Pax animæ irrationalis eſt ordinata requies appetituum. Pax animæ rationalis eſt cognitionis actioniſq; conſenſio. Pax hominis mortalis eſt Dei ordinata in fide obedientia, pax hominum eſt ordinata concordia, pax domus ordinata imperandi, atque obediendi concordia habitantium, pax cæleſtis ciuitatis ordinatiſſima & concordiſſima ſocietas fruendi inuicem Deo, pax omnium rerum, tranquillitas ordinis, pax* ciuitatis

ciuitatis ordinata imperandi, atque obediendi concordia ciuium, hæc ille.

DIonyſius verò 9. de diuin. nomi. dicit, quòd omnia cælestia, terreſtria, ſpiritualia, ac corporalia appetũt pacem. Sed tamen mali nunquam habent veram pacem, quæ eſt pax cum Deo, & cum propria conſcientia. Vnde Iſa. 48. ait Deus: *Non eſt pax impijs*. & Ierem. 12. dicitur: *Non eſt pax vniuerſæ carni*. id eſt hominibus carnalitates ſequentibus, quorum quilibet dicere poteſt cum propheta Pſalm. 37. *Non eſt pax oſsib. meis à facie peccatorum meorum, &c.* Et ideò inquit Auguſtin. in lib. de vera innocentia cap. 191. *Quærens à Deo pacem ſit ipſe paratus, nec aliud in profeſsione oris, & aliud habeat in arcano cordis*. & ſuper illud Pſalm. 84. *Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt*. iterum ait: *Fac iuſtitiam, & habebis pacem, quia oſculantur ſe: Duæ enim ſunt amicæ. Et ideò ſi iuſtitiam amicam non amaueris, non te amabit ipſa pax.*

QVo ad quartam conſiderationem pacis, ſcilicet de eius inductione dico, quòd ad ipſam pacem & cõcordiam multa nos inducunt. Primò exemplum naturalium. Triplex enim natura reperitur nos ad pacem inuitãs, ſcilicet natura naturans, & natura naturata, & natura propria; Natura naturans, ſcilicet *Deus, cuius* vt canit Eccleſia, *propriũ eſt miſereri ſemper & parcere*. Vnde millies offenſus & blaſphematus, ſemper eſt indulgere paratus. Ezech. 18. Item natura naturata. Nam maxima vnione ac concordia vigent omnia elementa, omneſque cœli, Angeli, vnde Boetius inquit: *O fælix hominum genus ſi noſtros animos amor, quo cœlum regitur regat, &c.* Natura quoq; irrationalium animalium idem facit. De quo Aug. 19. de ciui. Dei. c. 12. ait; *Ipſæ enim ſæuiſſimæ feræ genus proprium quadam pace cuſtodiunt, coeundo, gignendo, pariendo, fœtus fouendo atque nutriendo, cùm ſint plerunque inſociabiles & ſiluaticæ, vt leones, vulpes, aquilæ, noctuæ, & ſimiles. Quæ etiam tigris non filijs ſuis mitis immurmurat, & pacata feritate blanditur? Quis miluus quantumlibet ſolitarius rapinis circumuolet, non coniugium copulat, nidum congerit, oua fouet, pullos alit, & quaſi cum ſua matrefamilias ſocietatem domeſticam, quanta poteſt pace conſeruat? Quanto magis homo fertur quodammodo naturæ ſuæ legibus ad ineundam ſocietatem, pacemq́ue cum omnibus quantum in ipſo eſt obtinendam?* hæc ille. Videmus quoque volucres cæli, & piſces maris, & omnia eiuſdem generationis animalia ad paſtum ſimul pacificè currentia, nec ſe interficere, vel inuicem offendere, vt homines faciunt. Quin imò ſi aliquando inuicem irritentur, vt equi, aues, gallinæ, paſſeres, grues, & cũctæ aliæ beſtiæ, tamen ſtatim depoſita ira ad paſtum concorditer properant, ac pacificè ſimul habitant. Solus autem homo omnibus beſtijs crudelior ad pacẽ redire recuſat. Et ideò dicitur Iob 12. *Interroga iumenta, & docebunt te, volatilia cæli, & indicabunt tibi, & narrabunt piſces maris.* Item ad hoc nos inducit natura propria. ſ. ſimilitudo ac conformitas eiuſdem generationis, quoad vnum primum parentem, eiuſdemq́ue fidei & baptiſmi, & eiuſdem redẽptionis. Quia eodem precio omnes redempti ſumus. ſ. precioſo ſanguine Ieſu Chriſti, vt dicitur 1. Pe. 1. & ad Ephe. 6. Vnde ait Ioan. Apoc. 1. *Ipſe dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Quare ergò homines nõ diligamus, quos Chriſtus tantùm dilexit? qui ait Ioan. 13. *Diligite inuicem ſicut ego dilexi vos.* Dilexit autem ipſe non ſolùm amicos ſed etiam inimicos, pro quibus mortuus eſt, vt dicitur ad Rom. 5. Cùm ergò nos dicamur Chriſtiani à Chriſto, quia eius vitam debemus imitari. c. vnico. §. quia verò verſi. à Chriſto de ſacra vncti. & ponit Aug. in li. de doctrina Chriſtiana, dicens quòd *ille nomẽ Chriſtiani fruſtrà ſortitur, qui Chriſtum minimè imitatur.* Ideò eius exemplo debemus inimicis indulgere, & cum eis ad pacem venire, & non indurati ſtare.

SEcundo nos inducunt ad pacem exempla ſanctorum & proborum virorũ, & primo exemplũ ipſius ſancti ſanctorum Ieſu Chriſti, de quo ait Paul. ad Epheſ. 5. *Eſtote inuicem benigni & miſericordes, condonãtes primo Chriſtianicem ſit.*

Exemplis ſanctorũ ad pacem inducimur, &

dualcem ſicut & Chriſtus. Cuius exemplũ imitabatur B. Ber. ſocius primus S. Franciſci, qui nunquam aliquo offendebatur, quin ampliori dilectione eum amare conaretur. Tripliciter aũt nobis dedit exemplũ pacis. Primo naſcendo, quia naſci voluit, quando totus mũdus erat in pace, quæ durauit 12. annis tempore Octauiani Imperatoris, vt refert Inno. 3. Secum viuendo. Vnde in c. tu bonus. 23. q. 4. ait Aug. *in bonus tolera malum. Nam & Chriſtus cùm ſciret Iudam furem eſſe, tolerauit eum, & ad prædicandum miſit, eique cum alijs Eucharistiam dedit*, in c quid ergò idem dicit: *Quid ergò voluit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, fratres chariſſimi admonere Eccleſiã ſuam, quando vnum perditum inter duodecim habere voluit, niſi vt malos toleremus, ne Chriſti corpus diuidamus?* Tertiò dedit exemplum pacis moriendo. Intuere igitur rationalis anima Dominum Ieſum Chriſtum in cruce pendentem, & in eo tria conſidera, quę etiam lapides mouerent. ſ. affectũ cordis, verbum oris, & actum operis. Primo contemplare affectũ cordis. Tanta enim flamma dilectionis ardebat, vt ſe voluntariè etiam pro inimicis morti tradiderit, licet ſciret multos propter eorum culpam fructum ſuæ paſſionis non habituros. Vnde Ioan. 10. ait: *Nemo tollit animam meam, ſed ego pono eam.* ſ. pro amicis & inimicis. Secũdo conſidera verbum oris. ſ. quòd rogauit patrem, vt parceret crucifixoribus ſuis. Lucæ 23. di. *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* O verbum dulciſſimum, O vox ſuauiſſima, O pietatis inæſtimabile opus, O exemplar præfulgidum omnimodæ charitatis, de quo Bernard. ſuper canticũ ait: *Flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, patibulo affixus, opprobrijs ſaturatus, omnium tamen dolorum immemor, inquit, pater ignoſce, pater amãtiſſime, pater deſideratiſſime. A paterno nomine amoroſus filius cœpit, & ſuo blandiens genitori, tali filio nihil debere negari concludit. Denique efficaciſſime petit. di. Ignoſce, nec ait. Examina, conſidera, ſed ignoſce; vt nos doceat omnes iniurias obliuioni tradere, & toto corde, ac pleno ore, atque efficaci opere indulgere. Inſuper oſtendens compaſſionem ſuper crucifigentes, addit, quia neſciunt quid faciant, quia ſcilicet ignorant Dei beneficia erga ſe, & pœnam quam ex hoc incurrunt, ac gloriam quam perdunt*, hæc ille. Tertio contemplare actum operis, quia omnis actus Chriſti pendentis in cruce clamat pietatem & miſericordiam. Caput enim habet inclinatum ad oſculandum, manus perforatas & extenſas ad largiendum, latus apertum ad amandum, pedes confixos ad tecũ commorandum, totum corpus extenſum ad ſe largiendum, vt & tu diſcas iniurias remittere eius amore, qui pro te tanta dignatus eſt perferre. Quis ergò tam crudelis eſt, vt nolit inimicis ſuis parcere? *Omnes ergò præſtent inimicis veniam, ſecundùm conſilium Chryſoſtomi dicentis: Tu iniuriatus debes iniuriantem diligere, & eius amicitiam quærere, vt duplicem coronam conſequaris, ſcilicet quia iniuriam paſſus es, & indulſiſti, & quia prior rogaſti.*

Multa exempla ſanctorum ac ſanctarum nos ad pacem inuitantia.

MVltorum quoq; exempla proborum virorum ac mulierum, ad idem vos inuitant. Nam in ciuitate Eugubij, cùm quidam interfeciſſet filiũ cuiuſdam viduæ, tandem adductus eſt ille homicida nudus coram ipſa vidua, quæ videns illum cecidit prę dolore, ſed poſtmodùm ad ſe reuerſa oſculata eſt manum eius, & amore Dei ei pepercit. In quadam quoq; ciuitate Italiæ ruſticus cuiuſdam medici nolens ei ſoluere debitum, cùm ab eo requireretur ad ſolutionem, ex indignatione incidit eius vites, & vniuerſa blada vaſtauit: propter quod dictus medicus quatuor filios ſuos ad villam miſit, vt tanto malo, meliori modo quo poſſent prouiderent. At ille ruſticus nocte ſequenti eos iugulauit, & occidit. Deinde ad ciuitatem properans, & clam domum medici ingrediens, infantem qui eidem medico ſolus remanſerat, eodem gladio interemit. Tandem dictus ruſticus compunctus de tanto ſcelere, per interceſſionem beati fratris Iacobi de Marchia ordinis noſtri, indulgentiam ab ipſo medico & vxore eius obtinuit. Nam præ-

prædicante ipſo beato fratre pręſente dicto medico, qui nigris veſtibus indutus, barbam habebat longam vſque ad cingulum. Venit dictus ruſticus coram toto populo, licentia tamen ſecure veniendi, prius obtenta à rectoribus ciuitatis, habebatque chordam ad collum, & illum gladium in manu, quo filios ipſius medici interfecerat, ac genu flexus antè illum & vxorem eius dixit: Ego ſum ille proditor, qui iſto gladio occidi filios veſtros. Accipite eum, & in pectus meum transfigite. Vel me vt merui cum chorda hac per gulam ſuſpẽdi facite, quòd ſi vos vindicare non vultis, rogo vt amore Dei mihi indulgere dignemini. Volo enim ſemper eſſe ſeruus veſter. Ad hæc autem verba illi in terram ex dolore corruerunt, amaras lachrymas effundentes. Lachymante etiam præ compaſſione quaſi toto populo, tandem reſumptis viribus, ipſum ruſticum amplexantes dixerunt: Nos amore Domini noſtri Ieſu Chriſti tibi ex corde indulgemus, teq; in filium noſtrum recipimus & adoptamus. Et ſic eum ſemper vt dilectiſſimum filium tenuerunt. Ille verò fideliſſimus atque obſequentiſſimus filius ſemper fuit, atque eis vſque ad illorum mortem inceſſanter deſeruiuit. O charitas grandis, O pietas maxima, O indicibile meritum, talium iniurias remittentium, & pacem cum inimicis facientium. Tales ſunt imitandi, & prorſus reprobandi, qui nolunt indulgere, & ſeruare illud, quod hortatur Deus di. Leui. 19. *Non quæris vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* quod quidem obſeruabant ſancti patres veteris teſtamenti. Nam ſanctus Ioſeph fratres ſuos qui eum vendiderant & prodiderant, benignè ſuſcepit, & eis indulſit. Vide hiſtoriam Geneſis 43. 44. 45. & 46. Similiter Iacob indulſit Eſau eum perſequenti, Dauid Sauli, Daniel illis qui eum in lacum leonum miſerant, & multi alij, quos breuitatis cauſa omitto. Noui quoque teſtamenti viri præclari idem fecerunt, vt Petrus qui de crucifixoribus ſuis nullam quæſiuit vindictam, nec ſimiliter Andreas frater eius, Paulus decapitatus Laurentiuſque aſſatus, de occiſoribus ſuis, quin potiùs pro eis rogauerunt, ſicut & Stephanus lapidatus, de quo dicitur Actuum 7. quòd poſitis genibus clamauit voce magna dicens: *Domine Ieſu Chriſte dimitte illis hoc peccatum, quia neſciunt quid faciunt.* In ciuitate quoque Florentina cùm quidam ciuis occidiſſet alium ciuem, frater occiſi quotidiè quærebat illum interficere. Quadam autem die Veneris ſancti, ipſum homicidam ſolùm & inermem extra vrbem inuenit, cùm ipſe eſſet multorum ſociorum armatorum comitiua ſociatus. At ille eum videns contra ſe euaginato gladio venientem, ad terram ſe proſtrauit, & genu flexus rogauit, vt amore Ieſu Chriſti & paſſionis eius ipſi indulgeret. Ille verò ad clementiam conuerſus ei pepercit amore ipſius Domini, & illum loco fratris ſui accepit, atque ad brachium ipſum apprehendens, ad ſancti Ameniati Eccleſiam ibi vicinam acceſſit. Mirabile dictu, crucifixus in cruce lignea ibi exiſtens, adueniente eo, qui amore ſuo pepercerat, inimico ſtatim ſe inclinauit, eique reuerentiam fecit, & ſic vſque in hodiernam diem permanſit, & ego eum oculis proprijs aſpexi. In Aprutio quoque in ciuitate Theatina cùm occiſus eſſet quidam ciuis, ſoror eius interfectorẽ fratris occidi facere cõtinuè quærebat. Tandem exhortatione beati fratris Ioan. de Capiſtrano ordinis noſtri ad pacẽ inducta, perrexit ad illũ occiſorẽ, & manus illius oſculari cœpit, ac lachrymoſis ſingultibus dicere. Iſtę ſunt illę manus, quę fratrem meũ crudeliter interfecerunt. Sed ego illis parco amore illarum manuũ, quæ pro me crudeliter crucifixæ fuerunt. Mirabile dictu. Statim de manib. ipſius mulieris tantus odor ſuauiſſimus erupit, vt omnes aſtantes mirarentur. Et nõ tantũ tunc, ſed quoties de illa remiſſione iniuriarũ gaudebat, totiès odor renouabatur, & odorare volentibus præ ſtupore patebat diuinum opus,

opus. Econtra vero in quodam caſtro Aquilano, cum quidam pacem facere nollet cum inimico, ſed tamen quotidie more ſolito ad Miſſam accederet, quindecim diebus quibus in tali odio & animo vindictæ permanſit, quotidie in miſſa videbat in manibus ſacerdotis eleuantis hoſtiam nigerrimam, & in ea ſcorpionem horribilem. Quapropter cognoſcens quod propter odium, & diſcordiam erat priuatus gratia Dei, & lumine animæ, & quod erat in poteſtate diaboli, ſtatim cū inimico pacem fecit, & die ſequenti hoſtiam albiſſimam & pulcherrimam vidit, & gaudio plenus ac conſolatiſſimus remanſit: & hoc vni fratri noſtro ipſemet retulit. In quadam etiam alia villa Aquilana cum ex partibus inuicem inſurgentibus multiplex homicidium factum eſſet, pro pace tandem practicatum eſt, per vnum prædicatorem. Cumque poſt multa pax inter duos fieret, in conſpectu imaginis Virginis Mariæ, dixit ille prædicator; Rogo te dulciſſima virgo Maria, vt ille qui primo contrauenerit huic paci, ſuſpendatur. Mirandum certe, poſt aliquos annos cœpit iterum alter eorum peiora prioribus machinari. Vnde diuina iuſtitia faciente captus eſt, ac in terra illa ſuſpenſus, vt intelligāt omnes quantum Deo diſpliceat nō obſeruare pacem, quam Deus & beata Virgo & Angeli tantum amant. Legitur etiam in chronicis ordinis noſtri, quod cum inter regem Marrochiorum & alium regem Sarracenorum bellum crudele verſaretur, tres ex fratribus noſtris qui Marrochij morabantur, Deo inſpirante pacem inter eos tractare cogitauerunt. De voluntate ergo regis Marrochiorum, & aliorum qui cum ipſo erant, datis ductoribus ad alterius regis pręſentiam accedebant Verum quia multa occurrebant pericula in via, quibus acceſſus illorum ad regem impeditus fuiſſet, & conſequenter pax, Volens Deus prouidere, ne bonum pacis impediretur, ſtatim fecit de vmbroſis nemoribus exire leonem ferociſſimum, ac illis itinerantibus obuiare, quo territi nihil aliud niſi deuorari expectabāt: leo autem, vt ſe nō inimicum ſed defenſorem oſtenderet, auribus, cauda, geſtibuſque velut canis illis applaudere cœpit. Quo confortati, ſigno crucis ſe munientes illum præcedentem ſequuti ſunt. Procedentibus ergo illis, ecce ex inſidijs 25. prædones Saraceni ad prędam parati contra eos inſurgunt, quos vt leo vidit, ferocitatem exacuens erectis comis contra illos accingitur, & irruens in eos breui mora omnes occidit. Liberato ergo acceſſu, leone domeſtico comitati, tandem poſt aliquos dies ad ciuitatem regalem perueniunt, & videntes in ſuburbijs paratam Saracenorum militiam, timuerunt vt incogniti illac tranſire. Leo autem ac ſi eſſet rationis capax, volens auferre timorem fratrum, ſtrepitu maximo irrugiens, Saracenos equos ita perterruit, vt fractis funibus hinc inde aufugerent, nec minus ipſi Saraceni leonina feritate timidi, terga dederunt. Et ſic fratres intrantes ad regem, ab illo vt mos eſt ſicut Ambaſiatores ſunt benigne ſuſcepti. Leo autem extra ciuitatem remanſit. Cum ergo ipſis fratribus de neceſſarijs prouideretur, rogauerunt vt etiam ſocio ſuo leoni prouiſio daretur, narrantes quanto illis fuerit in periculis auxilio, quod intelligens rex: Vere ait, non poteſt eſſe quòd vos non ſitis ſancti homines, quibus ſic animalia ferocia ſubduntur & ſeruiunt. Vnde ego volo facere quicquid vultis. Et rogantibus illis vt faceret pacem cum rege Marrochiorum, reſpondit: Amore Dei & veſtri id quod nunc vſque facere nolui nunc factum ſit. Et ſic celebrata pace ſolemniter inter eos, ſeruatus eſt humanus ſanguis effundendus. In quo miraculo oſtendit Deus quod ipſe eſt auctor pacis & amator.

Dextera præcipuè rapit indulgentia mentes,
Aſperitas odium, ſæuaque verba monet.

Et Aeſopus ait:

Vincere poſſe decet, vincere crimen habet.

Et Claudianus canit:

Sis pius in primis, nam cum vincamur in omni
Munere, ſola deos æquat clementia nobis.

Proſpe. in lib. epigram. dicit:

Moribus in cunctis pulchra eſt concordia pacis.
Sperauntur mundi prælia pace Dei.

Et Prudentius poeta in li. de Pſicomachia canit:

Meritorum clauſula pax eſt.
Non inflata tumet, non inuidet æmula fratri,
Omnia perpetitur patiens, atque omnia credit.
Nunquam læſa dolet, cunctis offendicula donat.
Occaſum lucis venia præcurrere geſtit.

Rationibus ad pacem faciendam & ad remittendas iniurias perſuademur.

RAtionibus quoque ad pacem faciendam & ad remittendas iniurias inducimur. Et primo ratione naturali. Ipſa enim natura nos ad hoc inducit quadrupliciter, ſcilicet propter naturale præceptum, naturale deſiderium, naturale exemplum, ac naturale iudicium. O vtinam omnes adeſſent qui iniurias retinent malefacti in mortem, & diligenter audirẽt verba Spiritus ſancti, credo enim quod crudelitatem, ac feritatem ſuam deponerent. Quid dicis tũ qui non vis remittere iniurias? Ecce quod lex naturæ, eius & ratio te cogit, te inuitat, teq; omnino compellit ad ignoſcendum. Sed quomodo hoc probamus? Audite: lex naturæ eſt Tobiæ quarto, ſcripta, quæ etiam habetur in capitul. humanum genus prima diſtinct. & 74. diſtinctione capitul. quorundam & ſecund. quæſtione ſexta capitul. decreto. de maio. & obed. capitulo dilecti. & 22. quæſtione prim. capitul. ſuper omnia dicens, quod *non vultis vobis fieri, alteri nolite facere, & econtrario, quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis*, vt habetur Matthæ. ſeptimo. Hoc autem lex naturæ docet, ſuadet, & præcepit. & quare non vult vt alteri facias, quod tibi ab alio non velles fieri, niſi quia hoc eſſet contra humanitatem, atq; contra omnem pietatem? Cur ergo ô dilectiſſimi non remittitis iniurias à proximis vobis factas, cũ optetis iniurias per vos alijs irrogatas vobis remitti? Ecce ergo quod iniuriam remittere nolentes facitis contra præceptum legis naturalis.

Alio quoque naturali precepto ad idem inducimur.

ALiud quoque eſt præceptum naturale, vt ab aliquo extorquere non velimus, quod nobis præſtare non poteſt, quia ad impoſſibilia nemo eſt obligatus. leg. impoſſibilium ff. de regul. iur. & capitul. nemo eodem titulo ſexto. Cum ergo impoſſibile ſit iniuriam illatam non fuiſſe illatam, quare tu vis quod eſt impoſſibile? Vis autem quod eſt impoſſibile, quando non vis iniuriam remittere, quia hoc eſt velle quod nunquam fuerit factum; quod non poteſt Deus facere, ſcilicet quod illud quod ſemel eſt actum, non ſit factum, vt ait Hieronymus in capitul. cum Paulus trigeſimaſecund. quæſtione quinta. O igitur monſtrum inſolitum, ô inaudita nouitas, ô cœcitas tenebroſa: homo puluis, & vermis, ac in breui futurus putredo & vermis, homo vilis creaturã non erubeſcit exigere quod impoſſibile eſt præſtari. O infœlix & miſer homuncio, quare expetis te vindicare de inimicis tuis, cum DEVS hoc tibi prohibuerit? Non eſt tua vltio, ad te non pertinet vindicta, ſed ad DEVM qui ſibi hanc particulariter reſeruauit, vt habetur Prouerbiorum vigeſimoquinto. Ecce ergo infœlix creatura quòd dum non vis remittere iniuriam, maxime recognoſcenti culpam ſuam, agis impie contra naturam diuinam ſibi vſurpando ſuam proprietatem ac prærogatiuam, & contra

& contra naturam humanam, quia plus ab altero exigis quam illius natura præſtare ſufficit. Natura inſuper ſemper eligit quod melius eſt, ac illud deſiderat, vt ait Philo. 2. de anim. & nos hortatur eligere de duobus malis illud quod eſt minus 3. Topicor. Cum ergo ſumere vindictam non ſit melius quam remittere iniuriam, imò peſſima res, quia additur malum malo. Neq; enim ſi interfectus eſt pater, vel frater tuus, tu interficiendo ipſum homicidam poſſes illum reſuſcitare, ſed aliud peccatum facis. Propter cuius rei cōſiderationem quidam vir ſapiens pepercit illi qui filium ſuum occiderat. Ideo natura clamat & dicit: Noli vindictam ſumere de inimicis tuis, quia quod factum eſt, nō poteſt non factum eſſe, & multiplicare in conueniens non eſt ſoluere. Cum etiam pati iniuriam ſiue contumeliam aliquam ſit minus malum temporale, quam facere vindictam, quod eſt peccatum mortale, ſecundum Thom. 2. 2. quæſtion. 27. & quæſtione 108. & Alexand. de Ales, in tertia parte ſummæ, in tractatu de præceptis legis Euangelicæ in ſpeciali. Profecto natura clamat dicens: Parce inimicis tuis, & ignoſce tibi iniuriantibus, & noli te vlciſci ne deterius malum incurras.

Naturale deſiderium pacē etiam dictat.

SEcundo hoc idem dictat naturale deſiderium ſcilicet pacis, & quietis. Vt enim dicit Philoſo. in 1. de cœlo & mundo, *omnis motus eſt ad quietem.* Et vt concludit Auguſtin. in 9. de ciuitate Dei, & Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione 29. articulo ſecundo. Nemo eſt qui non appetat quietem & pacem, & ſicut nemo eſt qui gaudere nolit, ita nullus eſt qui pacem nolit. Et ratio eſt, quia vt ait Philoſo. 8. Ethicor. *Natura ſemper fugit triſte: appetit autem delectabile*, imo vt ibidem habetur, nullus bene diſpoſitus eligeret ſine amicis viuere, quia nihil precioſius, nihil dulcius, nihil ſecurius, nihilque iucundius habere poteſt in hac vita citra Deum fideli amico, vt habetur Eccleſiaſt. 6. Hoc ergo præſuppoſito, tunc ſic. Cum appetis vindictam & odio habes eum, qui te offendit, cor tuum perturbatū eſt, quia vt dicitur Iſai. 57. *Cor impij eſt quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt.* Cum igitur totū ſit in motu & commotione vehemēti, dubium non eſt quòd naturaliter appetit quietē & pacem. Cum igitur pax & animi tranquillitas non poſſit haberi ab eo qui odiū in corde habet, & appetitum vindictæ ſecundum Auguſtinum in quodam ſermone ad Ere. ſequitur quod natura quæ nos quotidie ad bonum inuitat & incitat, vt ait Boetius in 3. de conſol. non deſinit exhortari & inducere, vt iniuriam remittamus, & pro bono pacis habendo cum inimicis ad concordiam veniamus, atque eis parcamus.

Irrationalium exemplo ad pacem inducimur.

TErtio ad hoc nos inducit naturale exemplum animalium irrationabiliū, quę vt ſupra dictum eſt, licet ſint feræ immites, vt leones, tigres, & lupi, tamen vt ait Auguſtin. in 19. de ciuitate Dei. *Pacata feritate cohabitant ſimul; & ſi aliquando cōpellente ſpiritu congrediuntur, illico manſueſcunt, & iniuriarum oblita, illa tam ſæua animalia ſimul pacificè viuunt & ad inuicem aſſociantur.* Et multo magis hoc agunt animalia manſueta. O igitur homo qui es nobiliſſimus omnium creaturarum vt dicitur in leg. iuſtiſſime cum gloſſa. ff. de ædili. edic. Qui omnib. creaturis ſublimior es, nunquid beſtijs peior effici vis? Nunquid immitior & crudelior illis eſſe deliberas? Ecce enim quod ſi ad illorum exemplum non deponis furorem & iram erga proximum tuū qui te offendit, peior, immitior, inferiorq; illis proculdubio exiſtis, quia vt ait philoſophus in 1. Politic. [Sicut homo vtens lege melior eſt omnibus animalibus, ita carēs lege eſt deterior.] Quod confirmat Lact. in 5. de ira Dei, cap. 12. di. *Religione iuſtitiaque detracta vel ad ſtultitiam pecudum amiſſa ratione deuoluimur, vel ad immanitatem belluarum. Imo vero amplius. Siquidem beſtiæ ſui generis animantibus parcunt. Quid ergo erit homine truculentius? quid crudelius? quid immitius? ſi dempto metu ſuperiore*

periore vim legum euadere potuerit, aut contemnere? hæc ille. Qui etiam in 6. diui. inſti. ca. 18. oſtendens quam ſit à ratione alienum, & ab humanitate hominis non ignoſcere, maxime recognoſcenti culpam ſuam, ait: *Quid ergo bono viro poteſt eſſe tam calamitoſum, tamque contrarium, quam iræ frena laxare, quæ illum non modo boni, ſed etiam hominis appellatione diſpoliat? Siquidem nocere alteri non eſt ſecundum hominis naturam. Nam & pecudes ſi laceſſas, aut calce, aut cornu repugnant, & ſerpentes ac feræ niſi perſequaris vt occidas, negotium non exhibent. Et vt ad hominum exempla veniamus. Imperiti quoque inſipientes ſi quando accipiunt iniurias, cæco & irreuocabili furore ducuntur, & his qui ſibi nocēt, vicem retribuere conantur. In quo igitur ſapiens & bonus vir à malis & inſipientibus differt, niſi quod habeat inuictam patientiam qua ſtulti carent? Niſi quia regere ſe ac mitigare pœnam ſuam nouit, quam illi qui virtute indigent ferre non poſſunt?* hæc ille. Pudeat ergo te ô homo qui non vis ignoſcere, ratione ſpoliari, brutis aſſimilari, ac diuinam in te imaginem fœdare, & ab amœnitate iucundiſſimæ pacis tam feraliter ſeparari.

Ratio naturalis nos ad ignoſcendū, ſiue ad pacē inducit.

QVarto ad ignoſcendum nos inducit naturale iudicium, id eſt ratio naturalis. Vt enim ait Gregor. in mora. & Nicolaus de Lira ſuper Geneſ. Deus creauit hominem, & ſibi dedit corpus, vt animæ obediret & rationi. Quod confirmat ſanctus Bona. in 2. diſtinct. 38. ar. 2. quæſtio. 2. dicens: *Sicut tota diſpoſitio familiæ dependet ex conſenſu patrisfamilias & matrisfamilias, ſic tota diſpoſitio agendorum in domo animæ dependet ex conſenſu voluntatis & rationis*, hęc ille. Domus autem animæ eſt corpus. Ergo. &c. Et hoc idem tenet Philoſo. 1. Poli. 1. di. *Anima rationalis in homine debet eſſe regens, corpus vero rectum.* Hæc autem eſt nobilior corpore 28. diſtinctio. capitul. ſedulo. & de maio. & obed. c. ſolitę. & capitul. cum infirmitas de pœni. & re. Imo eſt præſtantior omnibus cœlis, dicente Ouidio in 3. Metamor. *Cœloque animus præſtantior omni.* Et ideo anima nobilior corpore debet ipſi dominari, & ad hoc eſt inſtituta ſecundum Theologos in ſecund. ſentent. & conſequenter debet ipſius corporis ſiue carnalib. præſidere, eaſque refrenare ſi ſint irrationabiles. Et hinc eſt quod appellatur homo animal rationale, non ſenſuale, vt bruta animalia. Hoc autem præſuppoſito, tunc ſic: vnaquæque res vtitur actione ſibi propria ſecundum Philoſo. primo. Metaphyſic. & quart. Ethicor. Vnde commentator 6. Metaphyſi. dicit quod vnumquodque ſicut ſe habet ad entitatem, ita ſe habet ad operationem, vt patet in ſole lucido relucente, In melle dulcorante, & in igne calefaciente. Cum igitur homo ſit animal rationale, debet vti ratione in viuendo. Nam operationes hominis ſi ratione carent, operationes quidem hominis dici poſſunt, ſed non humanæ, vt dicit beatus Thom. 1. 2. quæſtio. prima, ar. ſecund. Cum ergo ratio ſemper deprecetur ad optima, vt ait Philo. Caro vero ē contrario vt ait Paulus ad Gal. 5. Concluditur quod homo debet reprobatis ſuggeſtionibus carnis & ſenſualitatis ſequi inſtinctum rationis, vt merito poſſit dici animal rationale, quia nomen debet eſſe conſequens rei. §. eſt & aliud. inſtitu. de dona. cum ſi. Quid autem dicit caro & ſenſualitas, quando homo offenditur? certe clamat & dicit: Vindicta, vindicta; moriatur, occidatur. Volo ſit ei factum quod mihi fecit, vel facere voluit. Nunquam quieſcam donec me vindicauero de hac iniuria. Quid autem dicit ratio & ſpiritus & iudicium rectum rationis? Profecto non ceſſat clamare, Parce, parce, parce, ignoſce, indulge. Et quare? quia vt inquit Lactantius in 6. diuinarum inſti. capitul. decimooctauo [Nō minus mali eſt iniuriam referre quam inferre.] Clamet ergo ratio, cum pſalmiſta: *Deſine ab ira, & relinque furorem.* & cum Apoſtolo ad Epheſ. quart. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram,* quia *ira huius ſeculi mortem operatur.* 2. ad Cor. ſepti.

Digitized by Google

Ratio no... pacem perſuadens.

SEcunda ratio principalis dicitur irremiſſionabilis. Nam illi qui non remittit iniuriã, ſed in inimicitia & odio perſeuerat cum proximo, Deus non remittit ſua peccata, & offenſas quas in eum commiſit. Et hoc eſt valde æquum, quia quod quiſque iuris in alterum ſtatuerit, ipſe eodem vti debet, & idem ſibi debet fieri. ff. quod quiſque iuris per totum &c. cum omnes de conſti. vnde Cato ait: *Patere legem quam tu ipſe tuleris*, & ideo dicit imperator in .l. imperialis. C. de nup. *Imperialis beneuolentiæ hoc propriũ eſſe iudicantes, vt in omni tempore ſubiectorum commoditatem inueſtigare, quorum mederi procuremus. Nam ita credimus Dei beneuolentiam, & circa genus humanum diuinam clementiam, quantum naturæ noſtræ poſſibile eſt imitari, qui quotidianis hominum peccatis dignatur ignoſcere, & pænitentiam ſuſcipere noſtram, & ad meliorem ſtatum eam deducere: quod ſi circa noſtros ſubiectos imperio facere differamus, nulla venia digni eſſe iudicabimur*, hęc ille. Auguſtinus autem in libro quinquaginta homiliarum, Homilia .43. inquit. *Nos quid ſumus, vt vindictas quæramus? Si quæreret illam de nobis Deus, vbi remaneremus? Ille qui nihil nos læſit, nõ vult ſe vindicare de nobis, & nos quærimus vendicare qui quotidie Deum offendimus?* In ſermone quoque ad Here. iterum ait: *Nec Deum laudare, nec à Deo exaudiri meretur, qui odium ſeruat in corde. Qua fronte, quo affectu, qua deuotione, potes veniam poſtulare ſi fratrem tuum odis? Petis quod tibi dimittas ſicut & tu debita dimittis. Crede mihi quod ita tibi dimittit, ſicut & tu dimittis alteri*, hæc ille. Ex quibus patet quod ille qui eſt obſtinatus in vindictæ appetitione, & irremiſſione iniuriæ, non eſt dignus dicere orationẽ Dominicam, & eam dicendo non impetrat veniam ſuorum peccatorũ, ait. n. Dominus Matthæi .6. *Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* & Eccleſiaſtici .28 dicitur: *Qui vindicari vult à Domino, inueniet vindictã, & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti tibi, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini ſeruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecabitur. Ipſe dum caro ſit iram reſeruat, & propitiationem petit à Deo. Quis exorabit pro peccatis ſuis? Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari. Memorare teſtamenti altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi*, hæc ibi. Et Iſidor. ait: *Non poſſunt peccata dimitti ei, qui in ſe peccanti debita non dimittit: qui enim fratrem ſuum ſibi tardius reconciliat, Dominum ſibi tardius placat. Fruſtra enim ſibi propitiare Deum quærit, qui cito placare ſe in proximum negligit.* & Auguſtinus inquit: *Vnuſquiſque talem indulgentiã accepturus eſt à Deo, qualem & ipſe dederit proximo ſuo.* Ideo dicit Hieronymus: *Quomodo Deus in Chriſto omnia nobis peccata noſtra donauit, ita etiam nos his qui in nos peccant, dimittamus.* & Greg. inquit: *Ille rectè ſui delicti veniam poſtulat, qui hoc quod in ipſo delinquitur relaxat. dimittamus ergo quod debetur nobis, vt dimittatur quod debetur à nobis*, hæc ille. Ait enim Dominus Lu. 6. *Dimittite, & dimittetur vobis.* Aliter autem facientibus eueniet illud quod habetur Matthæi .18. de illo ſeruo, cui cum Dominus remiſiſſet omne debitum, & ipſe poſtea noluiſſet alteri conſeruo ſuo remittere, quod ſibi debebat, dixit ei Dominus: *Serue nequam, nonne & te oportuit miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iuſſit eum tradi tortoribus & mitti in carcerem, donec redderet vniuerſum debitum.* Et ſubdit ibi Saluator: *Sic faciet pater veſter cæleſtis, ſi non remiſeritis fratri veſtro de cordibus veſtris.* Remiſſio autem iniuriarum eſt magna confidentia impetrandi gratiam apud Deum, & è contra eſt de irremiſſione. Quis enim accedere auderet ad aliquem Dominum pro obtinenda aliqua gratia ab eo, qui eius ſeruum in carcere detineret & abſoluere nollet? Nonne me tueret ne diceret ſibi ille Dominus: O homo peſſime, qua temeritate petis à me gratiam, qui ſeruum detines alligatum? Si vis quod petis, ſolue prius ſeruum meum, & tunc veniens accipies quicquid poſtulas. Aliter autem nunquam à me aliquam gratiam impetrabis.

Oſtendit quod non remittenti im...

QVod autem non poſſint illi peccata dimitti, qui iniurias proximo non remittat,

iurias, peccata non poſſint dimitti.

mittit, probatur ratione formationis, & oppoſitionis. Secundum enim commentatorem in lib. de ſubſtantia orbis, materia non poteſt ſimul recipere plures formas eſſentiales, quia *forma eſt quæ dat eſſe rei.* 7. Metaphyſ. & in 1. de cælo, & mundo, & nihil poteſt habere plura eſſe, ſed vnius rei vnum eſt, eſſe tantum 2. de anima, vnde aliquid non poteſt habere formam ignis & aquæ. Item *duo contraria non poſſunt in eodem ſubiecto concurrere in eodem tempore.* 2. Topic. & 2. Perier. & hoc patet in pariete, qui non poteſt ſimul eſſe albus & niger. Similiter ferrum non poteſt ſimul eſſe calidũ, & frigidum. Cum ergo odium & peccatum diſcordiæ ſit in anima tanquam forma in ſubiecto, non poterit in ea ſimul exiſtere charitas, & gratia Dei, qua remittuntur peccata.

3. Ratio nobis pacem ſuadens.

TErtia ratio principalis dicitur acceptionis. Deus enim nunquam acceptũ habet aliquod bonum opus quod aliquis faciat, donec remiſerit iniuriam proximo, vnde ait Saluator. Matth. 5. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum,* quaſi dicat, Aliter non erit gratum Deo. Nõ ſolum autem ſemel debet iniuria remitti, ſed toties quoties illata fuerit. Nã Matth. 18. Petro a Saluatore interroganti & dicenti. *Si peccauerit in me frater meus, dimittam ei vſque ſepties?* Reſpondit ipſe Dominus. *Non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties,* vbi dicit Nicolaus de Lira, ſecundum quod etiam prius dixit Hieron. & Auguſtin. quod poſuit numerum finitum pro infinito Quia ſi infinities, vt dicam quis iniurijs afficeretur, infinities deberet parcere.

4. Ratio nos ad iniurias remittẽdas inducens.

QVarta ratio dicitur renouationis. Ille enim qui non vult remittere iniuriam, non ſolum ſtat in continuo peccato mortali, tanto grauiori quanto diutius permanet in illo odio, ſed ſemper quando actualiter recordatur de inimicitia, & deliberat facere vindictam, vel non parcere, committit nouum peccatũ mortale, vt tenet Archiepiſcopus Florentinus in ſumma ſua, vbi tractat de odio. Sciendum tamen ſecundum Durandum noſtrum in ſumma ſua, quod licet odium & rancorem iniuriæ remittere quilibet teneatur, poteſt tamen iuridice petere ſatisfactionem damni illati ex ipſa iniuria, & ad eius remiſſionem quis non tenetur niſi de perfectione. Dicit etiam Alexand. de Ales, in 3. parte ſummæ, in tractatu de præceptis legis Euangelicę in ſpeciali, quæſt. vlt. quod iniuriatus, ex debito neceſſitatis, ſine quo non eſt ſalus, non tenetur quęrere reconciliationem ſecundum Auguſtinum in ſermone Domini in monte, dicentem: *Non veniam poſtulabis ab eo qui tibi fecit iniuriam, ſed tamen dimittas ſicut tibi à Domino dimitti cupis quod ipſe commiſeris. De debito autem perfectionis, tenetur ſecundum Chryſoſto ſuper Matthæum, propter duplicem gratiam. ſc. iniuriæ ſupportatæ, & humilitatis,* hæc ille. Ad remiſſionem igitur iniuriarum exhortatur Auguſt. in ſermone plurium martyrum di. *Rogo fratres chariſſimi, quid dulcius dici poteſt? In poteſtate noſtra poſuit Deus qualiter in die iudicij iudicemur. Non enim dixit Vade in orientem, & quære ibi iuſtitiam, nauigaque in occidentem, vt accipias indulgentiam. Sed quid ait? Dimitte inimico tuo, & dimittetur tibi. Indulge & indulgebitur tibi. Nihil à te extra te quærit. Ad teipſum & ad conſcientiam tuam Deus te dirigit,* hæc ille.

Notandum circa remiſſionẽ iniuriarum.

De his quæ opponuntur paci, & primo de induratione.

QVo ad quintam conſiderationem, quę dicitur oppoſitionis, habemus videre de his quæ opponuntur paci, ſcilicet de diſcordia, iracundia & partialitatibus, & de eorum malignitatibus. Quæ inter alias ſunt ſedecim. Quarum prima dicitur induratio. Cum enim homines ad odia & ſeditiones, ac diſcordias ſe conuertunt, confeſſiones dimittunt, Eccleſias vix intrant, prædicatiões deuitãt, & omnium bonorum obliuiſcuntur. Stãt ſic indurati pertinaciter per mẽſes, & an-

Digitized by Google

nos, quia vt ait Cato. *Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.* Et omnia ſpiritualia exercitia eis in abominationem veniũt, ita quod de talibus adimpletur illud quod ait propheta Pſalm. 106. *Omnem eſcam.* ſ. ſpiritualem *abominata eſt anima eorum, tranſierunt vſque ad portas mortis.*

SEcunda dicitur exultatio, ſcilicet dæmonum, qui ſummopere lętantur de diſcordijs & ſeditionibus. Vnde propheta ait Pſal. 122. *Exultabunt*, ſcilicet dæmones, *cum motus fuero*, ſcilicet ad iracundiam & ſeditionem atque partialitatem. Et hoc patuit per illud quod habetur in legenda ſancti Franciſci, vbi dicitur quod cum ipſe ſanctus cum beato Siluestro ſuo ſocio veniſſet Aretium, inuenit totam ciuitatem bello inteſtino quaſſatam, & prope vltimum excidium. Cum autem eſſent hoſpitati in ſuburbio, vidit ſanctus pater exultantes dæmones ſuper muros ciuitatis ad mutuam cædem homines prouocantes. Quapropter ſanctus Franciſcus dixit dicto ſocio quod iret ad portam ciuitatis, & ex parte omnipotentis Dei in virtute obedientiæ præciperet dæmonibus vt feſtinanter diſcederent à ciuitate: ad quod præceptum omnes receſſerunt, & ſtatim ciuitas ad pacem reducta eſt.

3. malignitate inductur in diſcordiam.

TErtia malignitas dicitur inductio. Nam cum diabolus induxit homines ad partialitates & diſcordias, faciliter eos ducit ad omnia alia ſcelera horrenda: vnde in huius figuram dicitur Apoca. 13. *Vidi beſtiam aſcendentem de mari, habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua decem diademata.* hæc enim beſtia ſecundum ſenſum tropologicum ſignificat odium, & iram beſtialium hominum, quæ aſcendit de mari, id eſt de eorum amaricato corde; & habet ſeptem capita, quia ex tali odio ſeptem capitalia peccata, imo vniuerſa vitia generantur ſiue cauſantur: habet quoque decem cornua, id eſt tranſgreſſionem decem præceptorum decalogi, & ſuper cornua decem diademata, id eſt gloriationem de tranſgreſſione ipſorum præceptorum iuxta illud Sapien. ſecund. *Qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Quis autem explicare poſſet, quot peccata ex diſcordijs procedant, quot detractiones, ſuſurrationes, contumeliæ, blaſphemiæ, depopulationes, proditiones, oppreſſiones bonorum, percuſſiones, vulnera, & cędes, & c. De quibus inferius aliqua tangemus.

De 4. malignitate inducationis in diſcordia.

QVarta malignitas dicitur diſſipatio, ſcilicet bonorum. Nam ſicut pax eſt cauſa multiplicationis bonorum temporalium, & ſpiritualium, vt ſupra patuit, ita econtrario diſcordia eſt cauſa diſſipationis omnium, contrariarum enim cauſarum contrarij ſunt effectus. 7. Metaphy. Sicut ergo per experientiam videmus omnia naturalia quamdiu ſunt in pace mutua & concordia, permanent, ſed pace deficiente omnia deficiunt. Corpora namque elementata quamdiu ſunt in ipſis elementa pacifica, & adæquata ad inuicem, tamdiu manent: proportione autem huiuſmodi & pace ceſſante ex aliquo elemento prędominante, & in aliud agẽte, neceſſe eſt ipſum mixtum corrumpi paulatim & tandem totum deficere, quia contraria ſunt corrupta inuicem. 2. de cælo, & mundo, & ad deſtructionem partis ſequitur deſtructio totius, Philo. 1. Perier. Quapropter non inepte quidam philoſophorum vt dicitur in phyſicis, poſuerunt pacem, & amorem eſſe principium omnium rerum naturalium. Et ſimiliter eſt de corpore politico congregatione ſeu communitate, ſcilicet de hominibus eiuſdem regni, vel ciuitatis ſeu domus, qui ſi pacem habeant & concordiã, ſemper de bono in melius proficiunt, & vnus ex alio fortior redditur, quia virtus vnita fortior eſt diſperſa, in lib. de cauſis, & in 11. Metaph. Et ad hoc poteſt dari exemplum illius patris qui habens tres filios

filios qui volebant ab inuicem ſeparari, accepit tres virgas, quas ſimul iungens dedit ſingulis eorum vt frangerent: quas cum non poſſent rumpere ſimul iunctas, diuiſit eas, & dedit eis ad frangendum, quibus ſtatum ab eis ruptis, ille ait: *Sic erit de vobis. Si enim ſimul vniti fueritis, non poteritis frangi ab aduerſarijs veſtris, ſed bene ſeparati & diuiſi.* Et ad hoc facit illud quod ait Richar. in 4. di. 14. artic. 5. q. 1. ſ. quod duorum cōcordantium in actione, quodlibet fortius redditur per ſui cōiunctionem cum alio. & Chryſoſt. ſuper Ioan. inquit, quod ſi decem homines vnanimesq; habitauerint, vnus eſt in decem, & decem in vno, & vnuſquiſque eorum, decem animas habere cenſetur, ac viginti brachia, viginti oculos, & viginti pedes. Dicuntur autem decem animas habere, quia communicāt ſibi ſua deſideria, & ſuas orationes: vigintique oculos, quia communicant ſibi ſua conſilia, & ſuas prouiſiones, viginti manus, quia communicant ſibi ſua opera & ſuas defenſiones, & viginti pedes, quia communicant ſibi ſua opera, & ſuas ſupportationes. Econtrario vero eſt, ſi inter eos fuerit diſcordia, & defecerit pax ac vnitas, quia vt ait Philoſophus in 1. Priorum: [Quando plura requirūtur ad vnius conſtructionem, vnum ſufficit ad eius deſtructionē.] Nam plures vniti conſtruunt patriam, & vnus diſcordās deſtruit eam. Et ad prædicta adduci poteſt ſententia Saluſtij in Iugurtino dicentis. *Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maxime dilabuntur.* Quod quidem eſſe veriſſimum conſpicere poſſumus ſi conſideremus infortunia & calamitates multarum vrbium, ex diſcordijs, & partialitatibus deſtructarum. O Italia quis tuarum ciuitatum pulchritudinem obſcurauit? O Ianua regina maris. Quare toties tua alta, & magna palatia ſubrupta, & ad terram proiecta ſunt? O Mediolanum, ô Peruſium, ô Placentia, ô Aſſiſium, quare, & vnde proceſſerunt tot deſtructiones tuæ, niſi ex diſcordijs, & maledictis partialitatibus? Veriſſima eſt enim ſententia Saluatoris noſtri dicentis illud Lucæ 11. *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. & domus ſupra domum cadet.* Et ad hoc poſſet dari exemplum de filijs Oedipi regis Thebarum. Orta enim eſt diſcordia inter Polynicem, Etheoclem filios eius ex qua vnus alterū interemit, & ſeruituti ſuppoſita eſt ciuitas Thebarū, & plures ex regibus tam obſidentibus quam defendentibus mortui ſunt, & innumeræ gentes. De quo Statius compoſuit librum Thebaidos. O Roma totius mundi domina, quare toties euerſa es & depopulata, niſi ex diſſidijs ciuilibus. Vnde Lucanus poeta in principio ſui operis dicit:

Bella per Æmathios pluſquam ciuilia campos,
Iuſque datum ſceleri canimus, populumque potentem.
In ſua victrici conuerſum viſcera dextra.
Cognataſque acies, & rupto fœdere regni,
Certatum totis concuſſi viribus orbis,
In commune nefas, infeſtiſque obuia ſignis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ô ciues, quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuiſis, Latium præbere cruorem?
Cumque ſuperba foret Babylon ſpolianda trophæis
Auſonijs, vmbraque erraret Craſſus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit pelagique parari,
Hoc iam ciuiles hauſerunt ſanguine dextræ.
Vnde venit Titan, & nox vbi ſydera condit,
Quaque dies medius flagrantibus æſtuat horis,
Et qua bruma rigens, ac neſcia vere remitti.
Aſtringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam barbarus iſſet Araxes, hæc ille.

Ad tantam ergo calamitatem adduxerunt partialitates, & bella ciuilia florentiſſimam vrbem Romanam, quod de ipſa dicitur: *Roma quanta fuit ipſa ruina docet.* Supradicta autem omnia de malo diſcordię confirmat Tullius in lib. de amicitia di. *Si exemeris ex rerum natura beneuolentiæ coniunctionem, nec domus vlla, nec vrbs ſtare poterit, nec agri quidem cultus per manebit. Id ſi minus intelligatur quanta vis amicitiæ, concordiæque ſit ex diſſenſioni-*

ſeditionibus, atque diſcordijs percipi poteſt. Quæ enim eſt domus tam ſtabilis, quæ tam firma ciuitas, quæ non ciuilibus diſsidijs poſsit euerti? hæc ille.

QVinta malignitas diſcordiæ dicitur filiatio, ſcilicet diabolica. Bonum eſt enim argumentum à contrario ſenſu. l. 1. §. huius rei. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſ. Sed Ioan. 13. dicit Saluator. [In hoc cognoſcent omnes quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem adinuicem habueritis,] ergo illi qui odium habent erga proximos, ſunt filij & diſcipuli diaboli. Vnde Aug. ſuper prædicta verba Saluat. inquit: *Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei, & filios diaboli.* Et Gregorius in Paſtorali ait: *Si illi ſunt filij Dei qui pacem faciunt, ſatanæ procul dubio filij ſunt qui pacem facere nolunt.* Et idem Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana dicit. *Qui odium in corde reſeruat, officio vtitur diabolico. Et quia opus diaboli operatur, diabolum eſſe indicatur.* Et ideo talibus dici poteſt illud Ioann. 8. *Vos ex patre diabolo eſtis.* O igitur partiales filij diaboli, reuertimini ad pacem, & efficiemini filij Dei, ita quòd vobis dici poterit illud Pſalm. *Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes.*

SExta malignitas dicitur imitatio, ſcilicet Dei. Scriptum eſt enim primæ Ioannis 4. *Qui dixerit quia diligo Deum, & fratrem ſuum odit, mendax eſt: qui non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere?* O igitur partiales, & diſcordes inimici Dei, ſcitote quod Auguſtinus in libro 3. de verbis Domini, ſermone 20. ait: *Non poteſt concordiam habere cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano.* Septima dicitur maledictio. De qua idem Auguſtinus in libro de vero cultu inquit: *Obſecro Domine, quatenus cum ſanctis ciuibus tuis æternam maledictionem infundas ſuper animam cum proximo ſuo pacem habere nolentem.* Et in libro de Oratione Dominica ait: *Si non dimittis iniuriam quæ tibi facta eſt, cum dicis: Dimitte nobis, &c. non ſolum benedictionem non acquiris, ſed etiam toties quoties dicis, maledictionem incurris.* Octaua dicitur ſeparatio, ſcilicet à regno cæleſti. De qua Auguſtinus in libro de verbis Domini dicit: *Ad hæreditatem Domini non poterit peruenire, qui teſtamentum pacis noluerit obſeruare.* Quia enim vt ſupra oſtenſum eſt, Chriſtus legauit in ſuo teſtamento pacem ſuis fidelibus; dicens Ioannis 14. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Et Eccleſiaſtic. 45. dicitur: *Statuit ei teſtamentum pacis.* ideo merito priuandi ſunt ſua hæreditate illi, qui tale teſtamentum nolunt obſeruare. Hæres enim non ſeruans teſtamentum defuncti, eſt exhæredandus. l. hoc autem amplius. C. de fideicommiſſis. Item faciens iniuriam teſtatori poſt conditum teſtamentum, vt in l. 2. § fina. ff. de adimen. lega. & l. ſi inimicitiæ. ff. de his quibus vt indi. Cuiuſmodi ſunt partiales & diſcordes, qui iniuriantur Chriſto, dum contra eius membra concitantur, & illa perſequentur, ipſo dicente Mat. 25. *Quod vni ex his feciſtis, mihi feciſtis.*

De 9. malignitate indurationis in diſcordia.

NOna dicitur violatio, ſcilicet iuſtitiæ. Eſt autem iuſtitia virtus omni ſtatui vtilis, & neceſſaria, & ideo multum in lege imperiali commendatur. Vnde in authen. vt omnes obe. iu. circa principium, dicitur: *Vnam quidem omnium eſſe perfectiſſimam virtutem arbitrandum eſt hominibus, quæ iura omnibus diſtribuit, & hæc eſt ex cauſa cognominata iuſtitia.* & authentic. vt iudi. ſine quoquã ſuf. §. itaque collat. 2. dicitur: *Itaque Deo & Saluatori noſtro omnes offerunt hymnos pro lege quam eis dedit, & iudicium frui iuſtitia: nam propterea poſita eſt, vt iuſtitiam quæ in lege eſt, valeamus Domino Deo vouere, & non videamur deſpicere oppreſſos contra iuſtitiam quam nobis tradidit Deus, vt ei per omnia pareamus eius ſequentes benignitatem.* Et in l. 1. ff. de iuſtit. & iur. ait Vlpianus: *Iuſtitiam namque colimus, boni & æqui notitiam profitemur,* & in c. cum deuotiſſimam. 12. quæſtio. 2. dicitur: *Summum in rebus bonum eſt iuſtitiam colere, &c.* Sed in terra partiali iuſtitia non ſeruatur. Quæ quidem virtus eſt conſeruatio reipublicæ, & quæ pacem generat, & nutrit,

rit, iuxta illud Tullij in primo de offic. *Tanta eſt iuſtitiæ vis, vt nec illi qui maleficio & ſcelere paſcuntur, ſine vlla eius particula viuere poſſint. Nam princeps latronum niſi æqualiter prædam diſpertiat, aut interficietur à ſocijs, aut derelinquetur.* hæc ille. Iuſtitia enim tribuit vnicuique quod ſuum eſt. l. iuſtitia. ff. de iuſt. & iure. & dicto capit. cum deuotiſſimam. Quod autē iuſtitia quæ eſt pręclariſſima omnium virtutum, 5. Ethic. ſit extincta in terra partiali, & iniuſtitia, quam Cleobolus philoſophus ſumme fugiendam eſſe dicebat, regnet in ea, clarum eſt; quia propter diſcordias & partialitates mutat homo affectionem, & ratio excæcatur. Nam amor trahit affectum ad ſuum compartialem amicum, & odium ab aduerſa parte repellit. De eo enim, qui dilectus non eſt, faciliter quiſque male ſentit, & de eo qui eſt aduerſarius, nunquam vel raro bene ſentit. Et ecōtra eſt de his quos quis diligit. Vnde partiales pleni affectionibus reputant hominem bonum alterius partis eſſe malum, & hominem malum ſuæ partis eſſe bonum. Illum bonum & innocentem puniunt, & iſtum in ſua partialitate tenentem abſoluūt, licet ſit malefactor & iniquus. De quibus ſic male iudicantibus dicitur Amos 6. *Conuertiſtis in amaritudinem iudicium, & fructum iuſtitiæ in abſinthium,* Iudiciū enim peruertitur non ſolum propter cupiditatem & timorem, ſed etiam propter odium vel nimiam affectionem, & amorem, c. quatuor. 11. q. 3. Quis iudex in terra partiali æquam iuſtitiam tribuat? Neceſſe eſt quodammodo, quod vni parti adhæreat, & ſuos complices iuſtè, & iniuſte, per fas & nefas defendat. Fures & latrones ſuę partis liberātur, & alterius partis mulieres, pupilli, ac viduæ lacerātur, & nullus reſpiciat. Quod ſi iudex, nec amore, nec odio flectatur à iuſtitia, ſaltem timore partis potentioris corrumpitur, & iuſtitia nō habet locum, ac iniuſtitiæ plurimæ cōmittuntur. Quid enim aliud ſunt tales partiales ciuitates ac terræ, niſi latrocinia? Quia igitur vt Ambro. dicit, [inter duos inimicos nemo pôt eſſe fidelis] ideo nullus deberet habitare in talib⁹ ciuitatib⁹, ac terris, ſed ad alias patrias fugere, vt viuere poſſit securè.

De 10. malignitate diſcordiæ.

DEcima malignitas diſcordiæ, & partialitatis dicitur proditio, & perfidia. Nam omnes partiales ſunt Chriſtiani renegati, & proditores contra Chriſtum, & per conſequens contra proximos ſuos. In baptiſmo enim renunciando diabolo, Chriſti militiæ aſcribimur de conſe. di. 4 c. primum. Adulti autem tenemur ad ea quæ pro nobis offerentes ſpoponderant, eadem di. c. paruuli. In confirmatione vero præparatur homo ad pugnam pro fide Chriſti, de conſe. di. 5. c. ſpiritus ſanctus. Et in fronte inungitur, vt fidē Chriſti ſine erubeſcentia prædicet c. nouiſſime, eadem. q. Cum ergo in baptiſmate homo renunciauerit partibus, & demum ad vomitum reuertatur, prodit Chriſtum, eiuſque fidem negat, Domino ipſo teſte qui ait Luc. 11. *Qui non eſt mecum*, ſ. in militia mea, *aduerſum me eſt*, ſ. in militia diabolica. Iſti enim *confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant*, ad Thi. 1. Quinimo Deum produnt. Dicit enim Beda in c. abijt. 11. q. 3. *Qui ſocietatem fraternæ caritatis aliqua peſte diſcordiæ commaculat, vt Iudas Chriſtum prodit.* Præterea partiales ſua paſſione cœcati, nihil ſupra tectum credunt, niſi id quod oculis corporis videtur. Non enim ſe iudicandos credunt de ſuis iniuſtitijs coram toto mundo. Vnde inquit Lactant. in 2. diui. inſti. *Ignorant quæ ſit hominis ratio, quam ſi tenere vellent, in primis Deum ſuum agnoſcerent, figmentis terrenis animas ſuas nō obſternerēt &c.* Et de talibus dicitur Eccl. 2. *Væ diſſolutis corde, qui nō credūt, &c.*

De 11. malignitate diſcordiæ.

VNdecima malignitas dicitur deprædatio, ſiue conculcatio. Nam partiales ſemper conantur alteram partem cōculcare, ac ſuperare potentia, honore, ac magnificentijs. Et ideo oportet, quod habeant multos complices, & ſatellites, & multos defenſores. Sed ad hoc eſt neceſſaria multa ſubſtantia, quia omne malum ſtat in dilectione ſubſtantiæ, & *pecuniæ obe-*

diunt

Digitized by Google

diunt omnia. Eccl. 10. Et ideo in ciuitatibus partialium, hoſpitalia pauperum diſſipātur, & comeduntur ab iniquis partialibus. De qua inſatiabili cupiditate dicitur in procemio decretalium: *Effrenata cupiditas ſui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia iurgiorum, quotidie noua litigia generat &c.* Omnia enim faciunt partiales, vt ſubſtantiā proximo eripiant. Et quanto magis acquiſierint, tanto magis ambiunt, vt dilatent fimbrias & poſt ſe longam caudam ducant. Et quanto magis habēt, tanto minus ſe putant habere, iuxta illud dictum legale: *Se nihil habere, qui non totum habet, arbitratur.* l. 2. C. quando & quibus quarta pars de hæ. lib. 10. Quid facietis vos pauperes in terra partialium habitantes? Quomodo paruam portionem veſtram defenſabitis à tantis lupis rapacibus? Aut certe partialium ſerui eritis, aut ſi nemini adhærere volueritis, oppreſſi & ſpoliati rebus veſtris priuabimini. Vt enim ſcriptū eſt in c. pauper. 11. q. 3. *Pauper dum non habet quod offert, non ſolum audiri non contemnitur, ſed etiam contra veritatem opprimitur. Cito violatur auro iuſtitia, nullamque reus pertimeſcit culpam, quam redimere nummis exiſtimat.* Præterea tales partiales habere officia in ciuitate & communitate nitūtur, quam velut Chriſtum crucifigunt, quando auaritia inflammati, cum Iuda ipſam ſuam communitatem oſculo tradunt, dum ſe eam verbis mentiuntur diligere, ſed omnia pro vtilitate ſua faciunt, contra illud quod ait Tull. in primo de Off. di. *Eſt proprium munus magiſtratus intelligere, ſe gerere perſonam ciuitatis, debereque eius dignitatem & decus obſeruare, & fidei ſuæ commiſſa meminiſſe.* Et idem. *Omnes qui reipublicæ præfuturi ſunt, duo Platonis præcepta teneant. Vnum vt vtilitate ciuium ſic teneantur, vt quæcunque faciant, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum. Alterum vt totum corpus reipublicæ procurent, ne dum partem vnam tuentur, reliquas deſerant. Qui autem parti ciuium conſulunt, & partem negligunt, partem perniciosiſſimam inducunt in ciuitatem, ſcilicet ſeditionem atque diſcordiam &c.*

Dvodecima malignitas dicitur acceptio, ſcilicet perſonarum. Nam in cōmunitate partiali, in omnibus agendis eſt acceptio perſonarum, quæ opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ. Cuius qualitas eſt quòd diuerſis perſonis diuerſa officia, aut beneficia diſtribuantur ſecundum proportionem, ac dignitatem perſonarum. l. qui originem. §. præſes. ff. de mune. & hono. Partiales enim non eligunt perſonas idoneas, nec æqualiter diſtribuunt officia, & honores in ciuitate, ſed ſuos amicos, & compartiales promouere quærūt, & in grauaminibus alleuiant ſuos confœderatos, & contrarios onerant, propter quod veniunt ſeditiones in ciuitatibus, ſecundum Tullium vbi ſupra. *De 12. malignitate diſcordiæ.*

Tertiodecima dicitur afflictio. Quadruplex enim afflictio ſiue labor, & anxietas oritur ex partialitatibus. Primus labor eſt infœlicitatis, ſeu tribulationis. De quo ait pſalmiſta: [Contritio & infœlicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt.] Contritio, id eſt ad nihilum deductio ſtatus eorum, & infœlicitas miſeriarum. Partibus .n. adinuicē certantibus, eorū meritis exigentib⁹ dæmonibuſq; incitantib⁹, ac Deo permittente, vna pars præualet contra aliam quam expellit, & illa vagando diſcurrit cum magno ſui labore & incommodo, bonaque eis auferuntur. Et ſic labore paupertatis cruciantur, ædificia eorum deſtruuntur, artes dimittuntur, arua ſilueſcunt, vineæ præciduntur, adoleſcentes egeſtate compulſi ad militiam ſe recipiunt, iuuenes non vxorantur, puellæ innuptæ expectant &c. Sed nedum finis malorum. Nam cum impleta fuerat vox tonitrui in rota, id eſt iudiciorum Dei in rota verſatili, reuertuntur illi & expellunt alios & cede crudeliori graſſantur, & mala multiplicant, & impletur illud Iſa. 28. *Manda remanda, expecta reexpecta, modicum ibi, & modicum ibi, vt vadant, & cadant retrorſum, & conterantur & illaqueentur & capiantur,* hæc ibi. *De 13. malignitate diſcordiæ, in qua oſtendit quadruplicitatem afflictionē ex diſcordia ortam.*

Mandat

Mandat enim vna pars aliam expellendo. Alia vero pars remandat eam, quæ ſe proſcripſerat expellendo. Expectat pars expulſa ſuam reuerſionem, & ſimiliter alia emiſſa expectat ſuum regreſſum. Modicum ibi, & modicũ ibi, ſcilicet remanent bona temporalia, quæ ſibi adinuicem occupant, ſicque vadunt ad mortem, & cadunt retrorſum, vt nõ videant caſum ſuũ, & conteruntur in puluere miſeriarum, & verificetur illud Hiere. 46. *Fortis impingit in fortem: Et ambo corruerunt.* Nam facta diuiſione inter tribum Iuda & Beniamin ex vna parte. Et decem aliarum tribuum populi Iſrael ex alia, quæ duodecim tribus prius erant vnitæ. Vna pars contra aliam multa mala fecit, & tandem ambæ partes in ſeruitutem extraneorum deuenerunt. Item poſſent recitari labores, & afflictiones quas habuerunt Romani ex diſſidijs, & partialitatibus Marij contra Syllam, & econtra, & Catilinæ contra Ciceronem, & Cæſaris contra Pompeiũ, ex qua Pompeius occiſus eſt à Ptolomæo rege Ægypti. Cæſar autem poſt multas victorias interfectus fuit à Bruto, & Caſſio Romanis. Et ideo ad tollendas diſcordias voluerunt Romani, quòd Romanum imperium deduceretur ad vnum, & non ad plures. ff. de ori. iu. l. 2. §. nouiſſime. Ad quod facit capitulum, in apibus. 1. quæſt. 1. Prætermitto de diſcordia orta inter Romulum, & Remum conditores vrbis Romæ, quo nomine appellarent eã, propter q̃ Romulus interemit Remũ, de quo habetur in l. fin. ff. de rerum di. Vnde Lucanus in primo ait: *Fraterno primi maduerunt ſanguine muri*: Item prætermitto de malis ortis ex diſcordia Marci Antonij, contra Octauianum, & Maxentij contra Conſtãtinum, & de multis alijs.

De 2. labore. ſeu afflictione ex diſcordia orta.

SEcundus labor, & afflictio dicitur crudelitatis. Non enim inuenitur tanta crudelitas in aliquo genere hominum, quanta in partialibus, & ſeditioſis. Et eſt ratio, quia habitum odij ſemper habent contra partem aduerſam tam contra nobiles quam ignobiles, tam notos, quam ignotos, præſentes, præteritos, & futuros. Aduerſus infantes, & ſenes, & aliquando contra affines, & eos qui ſibi ſeruierunt. Sed vltra odium in corde retentum, quis valeat exprimere immanes crudelitates, quas contra aliam partem exercent? non parcunt conſanguinitati, non amicitiæ, non religioni, non ætati, ſed vſque ad effuſionem ſanguinis deueniunt, vendunt homines ſicut pecora, mulieres vi opprimunt & corrumpunt, virgines violant. Aliquos fame, & alios de feneſtris vel turribus præcipitant, alios vero per gulam ſuſpendunt. Alios autem comburunt, vel alijs tormentis interimunt. O inſenſata rabies, ò cæca, & horrenda crudelitas. O impia durities, quis vos docebit fugere à ventura ira diuini iudicij? Nam aliquando etiã in præſenti vita quod ipſi in alios exercuerunt eis ſimiliter redditur, vt patuit de Adonibezech rege Hieruſalẽ cui capto fuerunt abſciſſi pedes & manus, & poſitus fuit ſub menſa comedẽtium ſicut canis, qui memor ſuæ crudelitatis præteritæ, dixit: *Reddidit mihi Deus quod feci. Sexaginta enim reges abſciſſis manibus & pedibus, comedebant ſub menſa mea.* Iudicum primo. Patuit etiam in crudeli rege Perſarum Cyro, qui delectabatur effundere ſanguinem humanum, quem regina Maſſagetarum Tomyris fecit decapitari, ac caput eius in ollã plenam ſanguine mergens, dicebat. *Sanguinem ſitiſti, ſanguinem bibe.*

De 3. labore. ſeu afflictione ex diſcordia nata.

TErtius labor, & afflictio dicitur fatuitatis. Nam non videtur eſſe ſub cælo gens ſtultior iſtis partialibus. Alij enim fatui homines bona tranſitoria æternis præponentes, erant in appetitione alicuius boni temporalis, delectati aliquo lucro, vel conſolatione mundiali. Sed partiales inſaniunt ex appetitione, & deſiderio mali, dum partialitatem, & diuiſionẽ affectant, ponentes in periculo ſubſtantiam ſuam temporalem, corpus, ſanguineos fratres, & omnia bona eorum, & animam propriam, & ſuorũ. Et ideo phreneticis

Digitized by Google

neticis ratione priuatis propter hoc poſſunt videri ſimiles: aut cuidã ſtulto, qui cũ baculum geſtaret in via, & ante eũ præcederet vmbra, putauit vmbrã eſſe alterum hominem, & cucurrit poſt vmbram quaſi cum homine pugnaturus, & cum currendo eleuaret baculum, vt eã percuteret, & videret vmbram baculi ſimiliter eleuari, timore perterritus fugere volens, caput ſuum contra murũ percutiendo fregit. Et ſimiliter ſtulti partiales pugnant cũ vmbra hominis partialis, & tandem animæ, & corporis frangunt caput: tales ſtulti graues ſunt ad ſupportandum, iuxta illud Eccl. 22. *Super plumbum quid grauius?* & quod illi aliud nomen quàm fatuus? Arenam & maſſam ferri facilius eſt ferre, q̃ hominẽ imprudentem, & fatuũ, & impium. Et ideo cũ talibus ſtultis partialibus non eſt conuerſandum, dicente Eccleſiaſt. vbi ſupra: *Cum ſtulto ne multum loquaris, & cũ inſenſato ne abieris. Serua te ab illo, vt non moleſtiã habeas, & ne coinquineris in peccato illius. Deflecte ab illo, & inuenies requiem,* hæc ibi.

De 4. labore, ſeu afflictione ex diſcordia orta.

QVartus labor dicitur cõfuſionis. Vix enim tales partiales in extremis poſſunt deſerere has partialitates & odia, q̃ ſi moriãtur in tali ſtatu ſine ſignis correctionis, non debent eis dari eccleſiaſtica ſacramenta, nec ſepultura in ſacro, vt patet per ea quæ habentur in c. quibus, & in c. non æſtimemus. 13. q. 2. & in c. parochiano, de ſepul. ſed debẽt in ſterquilinio, aut in alio loco prophano more beſtiarũ ſepeliri, iuxta illud Hiere. 22. *Sepultura aſini ſepelietur.* Et ſi aliter ſepelirentur, erit ad cumulum damnationis eorum. c. cum grauia, & c. quibus 13 q. 2. Imo ſi eorũ corpora poſſint ab alijs diſcerni, debent exhumari, & extrahi à ſacro, & in loco prophano proijci, c. ſacril. de ſepul. & cœmiterium ſiue Eccleſia vbi fuerant, debet reconciliari. de conſe. ec. vel al. c. conſuluiſti. Similiter pro ipſis partialibus ſic in ſua partialitate morientibus non debent fieri orationes vel ſuffragia, Ioan. 5. *Eſt peccatum ad mortẽ, non dico vt pro eo quis roget.* Imo peccarent pro eis rogantes, ſicut ſi orarẽt pro Iudæo, vel Saraceno, extra. de ſta. mo, c. 1. & de fur. c. 2. & 13 q. 2. c. pro obeuntibus. Quæ omnia redundant ad maximam partialium confuſionem, & pœnam. vnde de ipſis exponi poteſt illud, Matth. 2. *Vox in Rhama audita eſt ploratus & vlulatus multus Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari quia non ſunt.* Rachel enim id eſt Eccleſia plorat filios partiales, & noluit cõſolari. ſcilicet orationibus, & oblationibus fideliũ, quia non ſunt, ſcilicet in ſtatu ſalutis, ſed æternæ damnationis vt infra dicetur,

De 14. malignitate diſcordia.

QVartadecima malignitas dicitur locutio, ſcilicet iniqua. Nã taliũ Guelforum, & Gibellinorũ locutiones dicuntur colloquia praua. 1 ad Corint 15. Vnde Apoc. 9. dicitur: *De ore ipſorum procedebat ignis, fumus & ſulphur ignis.* i. comminationes iræ & iracundiæ, ſeu verba odioſa, & odium inflammatiua, iuxta illud. Iſa. 50. *Ecce vos accendentes ignem accincti flammis.* Ignem enim accẽdunt, qui verbis ſuis inter homines circa ſcandalum ponunt. Accincti quoque ſunt flammis qui ſemper parati, & prompti ſunt odia ſeminare. Sicut. n. ex ſcintilla parua magnus accenditur ignis, ſic vnus partialis ſua maledicta lingua totam patriã ad partialitatem, & odium accendit. Per fumum aũt procedentẽ ex ore ſignificãtur verba vana, ſuperbiaque plena. Sicut enim fumus in principio videtur magnum quid, ſed poſtea cito euaneſcit; ſic ſuperbi partiales minãtur ſe magna facturos, ſed ſtatim euaneſcũt. Et ſæpe quod alijs inferre credebãt, ſuper ipſos venit, iuxta illud pſalmiſtæ: *Parauerunt peccatores foueam, & inciderunt in eã.* Per ſulphur autem fœtidæ & abominabiles infamiæ intelliguntur, mendaciaque & detractiones, quibus diffamãt proximos, qui aliquando ex hoc proſcribuntur, vel occiduntur. O fœtor ſulphureus, ex talium ore procedens quot mentes audientium venenaſti? quot innocentibus notam criminis impoſuiſti? quot ciuitates, ac patrias deſtruxiſti? Hæc eſt lingua tertia de qua Eccleſiaſt. 28. dicitur, quòd

quòd multos commouit,& diſperſit illos de gente in gentem,& ciuitates mutatas diuitum deſtruxit, & domos magnarum effudit, & virtutes populorum concidit. Et ideo talium partialium conſortia debent euitari, quia *corrumpunt bonos mores colloquia mala.* 1. ad Corint. 15. Vnde dicitur Eccle. 17. *Diſcede ab iniquo* ſcilicet partiali, *& deficient mala abs te*, & Gregor. ſuper Ezechielem ait: *Infirmi prauorum debent ſocietatem declinare, ut mala, quæ frequenter aſpiciunt,& corrigere non valent, imitari delectentur. Quia aër malus aſsidue flatu tractus occidit corpus, ſic peruerſa locutio aſsidue audita inficit animam.*

De 15. malignitate diſcordiæ.

QVintadecima malignitas dicitur cõſultatio, ſcilicet iniqua. Vbi enim eſt partialitas, non poteſt facere rectum conſilium, quia boni timore & puſillanimitate non audent conſulere bonum Reipublicæ, ne deſpliceant potentibus alicuius partis, qui ſolummodo quærunt bonum proprium; & alij negant verum, ne ſtatum ſeu officium aliquod in communitate perdant. Item deficit bonum conſilium in ciuitate partiali propter inordinatum affectum, quem habent partiales ſuis complicibus, quia vt ait Seneca ad Lucillum: *Perit omne iudicium cum res tranſit in affectum.* quinimo ſi vna pars proponit in conſilio aliquid vtile Reipublicæ, alij contradicunt, licet cognoſcant illud eſſe bonum communitatis,& hoc faciunt ne alia pars habeat iſtum honorem, quod tale bonum ex ſua cauſa & inuẽtione prouenerit communitati. O perditi partiales qui contra filios veſtros,& voſipſos profertis conſilium, damnum enim communitatis, dicitur damnum omnium ciuium & exiſtentium de ipſa communitate. Vnde glo. in l. 1. §. eiſdem prudentib. C. de Iuſti. Co. cõfir. in verbo communibus, exponit communibus, id eſt proprijs ſingulorum. De quo tamen dic, vt ibi per docto. & in l. Quintus. ff. de au. & ar. le. & in l. illud. ff de ritu nup. Præterea in ipſa ciuitate fiũt ſæpenumero coniurationes & conſpirationes vnius partis contra aliam etiam cum iuramento, quod peſſimum crimẽ apud Græcos dicitur fratria, quod quidem eſt deteſtabile non ſolum lege canonica, ſed etiam ciuili,& mũdana,& acriter debent talia facientes puniri, vt patet in c. conſpirationum,& c. coniurationum. 11. q. 3.

De 16. malignitate in durationis in diſcordia.

SExtadecima malignitas dicitur damnatio. ſ. æterna partialium, quia cõmuniter moriuntur ſine pœnitentia. Nullus enim partialis poteſt abſolui à peccatis, niſi corde, ore, & opere renunciet parti, quia eſt peccatũ mortale tenere partem, vt infra declarabimus. Licet autem quidã confiteantur quòd partialitates exercuerunt opere, rariſſimi tamen inueniuntur, qui doleant & ore confiteantur cum debita contritione ſe fuiſſe partiales,& firmum propoſitum habeant nunquam tenendi partes, nec ſe nominandi, nec officium pro parte aſſumendi, nec aliud opus partialiter vnquam faciẽdi. Imo iſti partiales ita ſunt cæci, quod etiam ſi ſint alias prudentes,& cauti atque docti, tamen vix poſſunt perſuaderi, quòd tenere tales partes, & aliquid facere partialiter, ſit peccatum mortale. Et ſic ſine vera pœnitentia decedẽtes æternaliter damnantur. Nam vt ait Augu. in lib. de igne purgatorij. [Sicut cõcordia eſt æternæ hæreditatis acquiſitiua, ita partialitas eſt ad æternam damnationem inductiua.]

DIcit quoque idem Auguſt. *Si quis ſenſerit aliquod mortalium peccatorum in ſe dominari, niſi pœnitentiam egerit, æterna illum flamma cruciabit,* hæc ille. Et conſequenter omnes partiales qui ſtant continue in peccato mortali, quia non habent pacẽ & cõcordiam cũ proximo. Pro cuius planiori declaratione eſt ſciendum, quòd diſcordia dicitur, quaſi diuerſum cor ab altero. Et ideo ait Philoſ. 8. Ethi. quòd *Amicitia facit vnum ex multis. Diſcordia vero multa ex vno.* Tullius autem in 4. Tuſcu. quæſti. dicit quod diſcordia eſt ira acerbior intimo odio in corde contenta. & iſta proprie eſt diſcordia, de qua in ſuperioribus locuti ſumus

Diſcordia vnde dicatur.

Digitized by Google

mus, quæ opponitur concordiæ & charitati ſecundum Tho.2.2.q.38.art.1. Sciendũ tamen quòd aliquos inter ſe diſcordare, aliquando poteſt eſſe ſine peccato vtriuſque, vt quando diſcordant circa aliquod quod non eſt manifeſte bonum vel malũ, & vterque intendit honorẽ Dei, vel proximi vtilitatem, vel habet alium bonum finem pro obiecto, ſed vni videtur agendum vno modo, & alteri cõtrario modo. Et rationes probabiles ſunt ex vtraq; parte. & multi ſapientes ſunt ex vtraque parte, vel eſt diſcordia talis inter bonos viros magnæ auctoritatis, ſicut fuit inter Auguſtinum & Hiero. de ceſſatione legalium, vt refert Alex. de Ales in 3. par. ſum. in tract. de ceſſatione legalium. Et Sco. in 3. di. 4. Item inter Barnabam, & Paulũ, Act. 15. cum dicitur *Facta eſt diſſenſio inter Barnabã, & Paulum, ita vt diſcederent ab inuicem*. Iſta enim diſcordia fuit inter eos ex diuina diſpoſitione, vt ex eorũ ſeparatione ſequeretur maior vtilitas Eccleſiæ Catholicæ. Et vterque tendebat ad bonum. Et ſimiles diſcordiæ quandoque eueniunt, etiam inter alios ſanctos viros. Item ſi vnam opinionem falſam communiter omnes tenerent, non peccaret quis cognoſcens expreſſe contrarium eſſe verum, ſi oppoſitũ teneret, iuxta illud Exo.23. *Ne ſequaris turbã in malum*. Et iſta proprie non diceretur diſcordia. Quandoque autem diſcordia eſt peccatum veniale, vt quando aliquis nimis credit ſuo ſenſui, & diſcordat ab opinione & ſenſu ſapientorum, in his tamen quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, nec contra honorẽ Dei vel proximi. Peccat enim qui nimis de ſuo ſenſu præſumit,
D contra illud quod dicitur, Prou.3. & in c. primo, de conſtit. l. *Ne innitaris prudentiæ tuæ*. Peccaret autem mortaliter, ſi diſcordaret à ſententia ſapientiorum & communi in his quæ eſſent de neceſſitate ſalutis, tenẽs falſam opinionem ex pertinacia ſui ſenſus, vel ſi talis opinio teneatur contra honorem Dei, vel proximi vtilitatem, & huiuſmodi. Grauiſſimum autem peccatum mortale eſt diſcordia partialium. Vnde Apoſtolus ad Galatas.5. inter opera carnis connumerat inimicitias, contentiones, æmulationes, iras, rixas, diſſenſiones, & ſectas, & ſubdit. *Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*. Quæ quidem omnia inueniuntur in diſcordia partialium. Et ideo dicit idem Apoſtol. 2. ad Cor. vlt. *Idem ſapite, pacem habete.*

Corde conſentientes eſſe de vna parte, inter quas eſt diſcordia, mortaliter peccat, quod etiam probatur.

Iſta enim eſt firma concluſio quod quicũque corde conſentit eſſe de vna parte, mortaliter peccat, vt probat multipliciter beatus frater Michael de Carcano in ſuo primo Quadrageſimali de peccato ſermone 57. parte 1. Et poſſumus eam probare breuiter ſic. Cum Deus ſit charitas 1. Ioannis. quart. Ergo ille qui ſeparatur à charitate, ſeparatur a Deo. Et per conſequens peccat mortaliter & eius anima moritur ſpiritualiter, ſecundum Auguſt.13. de Ciuit. Dei. Nec poteſt quis ſine charitate ſalutem conſequi. c. nullus. de pœn. di.7. & 1. q.1. c. vide, & c. licet de reg. & de pœn. diſt.2. c.1. ibi. Item omnis. & §. ſi charitatem, & de renun. c. niſi cum pridem. §. quippe. Sed quicunque corde conſentit vni parti, vt eſſe Guelfus ſiue Gibellinus, ſiue alterius partis, quocunque nomine vocent, ſeparatur à charitate & amore alterius partis. Et ideo ſicut ex ſeparatione animæ à corpore ſequitur mors corporalis, ita ex diuiſione partiali ſequitur mors ſpiritualis animæ per ſeparationem ipſam à charitate, quæ eſt vita animæ. Quod autem partiales ſint ſine charitate patet, quia illi qui ſunt in charitate, ſunt omnes inſimul vniti per concordiam, & pacem, ac mutuam dilectionem iuxta illud. Act.4. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.* Tales autem non ſunt partiales, ſed imo ſunt ſeparati & diſcordes ab alia parte, ergo, &c. Item corpus Chriſti myſticum eſt vnum tantum. Et omnes eius fideles ſunt eius membra inſimul in ipſo corpore per charitatem vnita. Vnde Apoſtolus ait. Epheſ.4. *Nos ſumus inuicem membra.* Et Col.3. iterum dicit: *Super omnia autem charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis. Et*

pax

Digitized by Google

pax Dei exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in vno corpore. Ad hoc ergo vt aliquod membrum iſtius corporis myſtici ſit viuum vita gratiæ, oportet quod ſit alijs omnibus membris ipſius corporis vnitum ſeu coniunctum per charitatem. Sed tales nõ ſunt partiales, quia ſunt à multis Chriſti membris ſeparati per partialitatem: ergo ſicut ſi vnum membrũ ab alijs membris corporis ſe ſepararet, moreretur; ita illi qui corde ſeparãtur ab vna parte per conſenſum in aduerſat iam partem, ſpiritualiter moriuntur. Nec obſtat prædictis ſi partiales dicant, quod per iſtam diuiſionem cordis non intendunt nocere parti contrariæ. Quia reſpõdetur quod etiamſi non intendãt actualiter nocere dictæ parti, intendunt tamen habitualiter. Et dato quod talis affectus non noceat illi, nocet tamen ſibi ipſi. Nam dum ſe à proximo per conſenſum partis diuidũt & præcidunt, ſeipſos ſpiritualiter interimunt, ſicut.1.Ioannis 3. dicitur, quod *qui odit fratrẽ ſuum, homicida eſt*, ſcilicet ſuiipſius. Item talis cõſenſus, & affectus in amore vnius partis de facili prorumpit in plurima & crudeliſſima nocumenta alterius partis, de quibus ſupra viſum eſt. Et eſt radix & fundamẽtum omnium prædictorum malorum quæ fiunt in maledictis partialitatibus. Ergo &c. Illi autem Gibellini licet originem habuerint, & ſic nominati ſint à ciuitate Gibel, & Guelſi à ciuitate Guel, vt ait Rabbi Salomon ſuper 3. Regum 5. cap. quem refert Nico. de Lira, tamen ſecundum alios originem habuerũt à duobus dæmonibus, quorum vnus appellatur Gibel, & alter Guel, qui ſimul conſpirauerunt ad trahendum omnes animas ad æternam damnationem per iſtas diabolicas partialitates.

Obiectionis dilutio.

Soluitur quædam alia inſtãtia, de iuramento, vel conſuetudine.

NON excuſat autem tales diabolicos partiales, ſi dicant ſe iuraſſe tenere talem partem, vel ſuos ab antiquo fuiſſe de tali parte, & ita conſuetum eſſe quaſi in omni ciuitate Italię eſſe partes, & communicantes regi per partes: quia reſpondetur quod iuramentum in malis non obligat. c. ſi aliquid, & c. vnuſquiſque &c. in malis. 22. q. 4. & de iureiu. c. ſi vero, & de his quæ vi metuſue cau. ſi. c. cum dilectus, & de his quæ fiunt à ma par. c. cum in cunctis. Iuramentum enim non eſt ad hoc inſtitutum, vt eſſet iniquitatis vinculum. 22. q. 4. inter cætera, vbi etiam habetur quod iuramentum contra præceptum Dei culpatur, & non tenet. Item conſuetudo contra bonos mores, vel contra charitatem Dei & proximi ſicut eſt iſta, non eſt ſeruanda, ſed vt magna abuſio abhorrenda. c. flagitia 32. q. 7. & c. mala. cum ſex capitulis ſequentibus. 8. di. Et ideo dicitur. Eccl. 7. *Non pecces in multitudine ciuitatis.* Item conſuetudo peruerſa ex diuturnitate temporis, non alleuiat crimen ſed aggrauat. c. non ſatis, de ſimo, & ca. vltim. de conſuet. cũ concordantijs. Nullum ergo iuramentum, nullaq; conſuetudo tenet in partialitatib⁹, nec excuſat ipſos partiales, quia ſunt contra charitatem Dei & proximi, & contra Rem publicam, & bonum commune.

Alia obiectio diluitur, de ſe defendendo, vel ſua.

NEc etiam eos excuſat, ſi dicant quod faciunt vt ſe & ſuos atque ſua defendãt, quia non eſt licitum defendere ſe, vel ſuos, aut ſua cum alterius iactura. l. iure naturali. ff. de regul. iur. Nec *facienda ſunt mala, vt eueniant bona*, Roman. 3. Nec ſufficit bene facere niſi id ex bono fonte procedat, vt dicitur in c. non ſatis. 86. di. vbi dicit gloſ. quod aliter non eſt bonum. ar. ff. man. l. 1. §. ſecundo, & leg. ſi procurator & 32. quæſtione quinta, capitul. ſicut. Non etiam excuſat partiales ſi omnes in vna ciuitate, vel terra ſint eiuſdem partis, quia non tantum ſuis ciuibus, & compatriotis, ſed omnibus hominibus mundi quantum in eis eſt, debent eſſe iuncti per charitatem, & illos ſicut ſeipſos amare, Matthæi vigeſimoſecundo. Et ideo contra tales dicitur Eccleſiaſt. 3. *Synagoga ſuperborum non erit ſanus.*

taliter affectionatas, quod nihil facient quod aliquid importet ſine ſuo conſenſu, & ſic ſcient omnia ſecreta communitatis, & impedient bonum communitatis ſi non redundet in ſuum bonum particulare &c. Non eſt etiam bona conſuetudo illa vel ſtatutum. ſ. quod caporales vnius partis eligant officiales alterius partis, ſub hoc colore, quod ſemper eligentur de melioribus à ſingulis partibus, & quod taliter electi à contraria parte erunt ei fideliores, videntes quod habet bonam fidem eis: quia reſpondetur quod imo fiet oppoſitum. Nam ipſi caporales, vel alij totaliter eligentes ſtudebunt aligere perſonas ex altera parte tales, quod poſſint eas vertere ad ſuum libitum, & voluntatem. ſ. muneribus, & tributis ſi ſint pauperes, vel auari, & malę conſcientiæ, vel alia ex cauſa. Et dato quod eligerent de minus malis, vel etiam de melioribus, quod tamē raro accidit, per hoc non effugitur peccatum partialitatis. Item ſæpe accidit quod in vna terra pauci ſunt apti ad regimen ex vna parte, & multi ex alia. Vnde ſi debent eligi ſemper tot ex vna parte quot ex alia, accidit quod multoties oportebit ineptos pręficere officijs ipſius communitatis, quod erit contra bonum Rei publicę.

De modo extirpandi partes, & eligendi officiales.

AD extirpandas ergo iſtas maledictas partialitates, & euitanda tot peccata quæ fiunt quotidie in multis terris, in quibus omnia fiunt per partes, videtur bonum & laudabile quod fiat ſtatutum à principibus temporalibus, vel ſpiritualibus ſub pœnis grauibus, quod nemo nominet partialitates, vel aliquid faciat per partes, & quod Epiſcopus, vel eius generalis Vicarius in ſua diœceſi per ſe vel per alium probis virum ſimul cum commiſſarijs ad hoc deputatis à principe ciuitatis ſiue terrę. Vna etiam cum aliquibus probis religioſis in terris practicis vbi hæc fieri debent accepta diligenti informatione de probitate & ſufficientia hominum dictæ ciuitatis vel terræ, eligant ex illis certum numerum, ex quib⁹ poſtea pręficiantur ſingulis temporibus conſueti officiales. Et tales eligantur nō habita conſideratione partis, ſed probitatis & idoneitatis. Eiſque detur iuramētum de fideliter ſeruiendo toti communitati non habita aliqua affectione ad aliquam partem. Et moriente vno alius ſubrogetur eodem modo cum prædicto iuramento. Et hoc modo paulatim ad nihilum deuenient partes & nomina earum. Vę autem principibus ſi non curent extirpare dictas partes, cupientes tales diuiſiones eſſe in terris ſuis, dicentes quod ipſi tunc ſunt magis ſecuri, quod non concordabuntur inuicem contra eos. Hoc enim eſt proprium tyrannorum, qui quærunt ſua commoda cum damno communitatū & ſubditorum, & offenſa Dei. Boni autē principes bene tractant populos ſuos, & ideo ſunt ſecuri quod contra eos non rebellabunt. Et gaudent quando eos vident in ſimul concordantes, quia tanto erunt in ſuo adiutorio fortiores & potentiores.

Prætores, ac terrarum rectores debent partes extirpare.

DEbent igitur non tantum principes, ſed etiam omnes prætores, & rectores terrarum inſudare ad extirpandas partialitates, & diſcordias. Vnde dicitur quod prætor nullatenus debet pati ad arma & rixas procedere illos quos poteſt ſua iuriſdictione compellere. ff. de vſufr. l. æquiſſimum, & l. cōgruit. ff. de offi. præſi. & quod diſcordijs ſedandis debet proſpicere quas ſolet communis materia excitare. l. cum pater. §. dulciſſimis. ff de le. 2. & quod nihil aliud agat prætor niſi cōtrouerſias dirimere, & ratum habere ſi eis ſponte renuncient litigantes. ff. de noui ope. nun. l. 1. Ipſi autē partiales debent totaliter abrenunciare partialitatibus, ſeruantes illud Deut. 9. vbi ait Dominus: *Non ſit inter vos radix germinans fel, & amaritudines*, id eſt diſcordias, quę quidem radix eſt partialitas. Aliter autem quilibet partialis dicet in morte, Hier. 15. *Væ mihi mater mea, quare me genuiſti virum rixoſum & diſcordem?*

NON

DE QVARTA VIA QVAE dicitur priuationis, ſcilicet rerum temporalium.

Chriſtus quantum dilexit paupertatem.

QVarto oſtēdit nobis Dominus noſter viam priuationis, ſcilicet rerū temporalium, ſaltem quo ad inordinatum affectum. Quantum enim dilexit Euangelicam paupertatem in eo oſtēdit quod nunquam propriam domū, vel habitationem habere voluit, vnde de ſeipſo inquit, Matthæ. 8. & Luc. 9. *Vulpes foueas habent & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* In cruce quoq; mori nudus voluit, vt normā daret his qui ad perfectionē tendunt, ne aliquid in hoc mundo proprium poſſiderent. Quibus Luc. 14. dixit: *Qui non renunciauerit omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Secularibus autem ex denudatione ſua oſtendit, qualiter priuati eſſe debeant inordinato terrenorum appetitu, iuxta illud Pſalmiſt. *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.*

DE QVINTA VIA QVAE dicitur cuſtoditionis.

Sequitur ponēdo vias quib. ad cælum poſſumus aſcendere, quas nos Chriſtus docuit.

QVinto demonſtrauit nobis Dominus noſter viam cuſtoditionis, ſcilicet virginitatis, & caſtitatis. De qua Hieronymus in quadam epiſtola ait: *Chriſtus Virginem habuit matrem, virgo ipſe manſurus. In ſe viris, in matre fœminis virginitatis tribuens exemplū.* Ad quam quidem caſtitatem nos exhortatur Imperator in §. ſancimus in authen. de leno. di. *Sancimus omnes quidem ſecundū quod poſſumus agere caſtitatem, quæ ſola poſsibilis eſt Deo cum fiducia hominum animas præſentare.* De virtute quoq; virginitatis ſcriptum eſt in capitulo nuptiæ 32. quæſtione prima:

Nuptiæ replent terram, virginitas paradiſum.

DE SEXTA VIA QVAE dicitur orationis.

SExto oſtendit nobis viam orationis. Vnde de ipſo dicitur Matth. 14. *Aſcendit in montem ſolus orare.* Et Luc. 6. *Erat pernoctans in oratione Dei.* Ideo ipſe nos hortatur Matthæ. 26. dicens: *Vigilate, & orate ne intretis in tentationem.*

DE SEPTIMA VIA QVAE dicitur conuerſationis.

SEptimo oſtendit nobis viam conuerſationis, ſcilicet cum quibus conuerſari debeamus, videlicet cum bonis & religioſis viris, non autem cum malis, iuxta illud Catonis. *Cum bonis ambula.* Vera eſt enim ſententia Pſalm. 17. *Si cum bono, bonus eris, ſi cum malo, peruerteris.* Quod etiam notatur in l. ædiles. §. quid ergo. ff. de ædil. edi. & in §. cogitandum, in fin. in authent. de mona. Ideo legitur Luc. 1. capit. quòd cum mater eius, & Ioſeph quæſiſſent eum per triduum, non inuenerunt eum inter cognatos & notos, ſed in medio doctorum interrogantem illos, & audientem. Non enim in tabernis inuenitur Filius DEI, non in ludis, non in diſſolutionibus, ſed in exercitijs ſpiritualibus. Sed pro declaratione prædictorum eſt ſciendum, quòd multi quærunt Dominum Ieſum, & non inueniunt eum, vnde dicere poſſunt. Can. 3. *Quæſiui illum, & non inueni.* & cauſa eſt, quia non quærunt cum ſuo tempore, loco, & modo. Primo enim debet quæri ſuo tempore, ſc. per triduum, id eſt, poſt tres partes pœnitentiæ, ſcilicet cōtritionis, confeſſionis, & ſatisfactionis, quæ ſunt tres viæ ducentes ad Ieſum, id eſt, ad ſalutem, Exo. 5. *Viam trium dierum ibimus, & ſacrificabimus Domino Deo noſtro*, vel ſuo tempore, id eſt, in præſenti vita, Iſaiæ 55. *Quærite Dominum dum inueniri poteſt*, quia poſt hanc vitam non inuenient eum damnati ad ſalutem,

Quare aliqui quærentes Ieſum, eum nō inueniunt, & quomodo debeat quæri.

qui eum non quæſierunt in vita, quia tempus quærendi tranſijt. Vnde taliter quærentes eum, ſunt ſicut quærentes ficus, vel vuas extra tempus ſuum. Et ideo illis ait Saluator, Ioannis 7. *Quæ & me, & non inuenietis.* Secundo debet quæri ſuo loco. Ioſeph enim & Maria non potuerunt eum inuenire apud ſeipſos, nec in comitatũ hominum mundanorum, nec inter cognatos & notos, ſed ſolummodo in templo Dei.

2. Quomodo debet quæri Christus.

EST enim quadruplex amor, ſcilicet priuatus, mundanus, domeſticus, & diuinus. Non poterant igitur Ioſeph, & Maria eum inuenire apud ſeipſos, quia non inuenitur amore proprio, & priuato. Talis enim amor ſuijpſius eſt valde periculoſus, & multorum malorum cauſatiuus, 2. ad Timoth. 3. *Inſtabunt tempora periculoſa. Et erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, &c.* Secundo non inuenitur in comitatu hominum mũdanorum, id eſt, in amore mundano, quia mundus impedit ne inueniatur, Ioannis 14. *Spiritum veritatis quem mundus non poteſt accipere, &c.* Et inuentum perdere facit, quia eſt ſicut ſaccus pertuſus. Aggei. 1. *Qui merces congregauit, poſuit eas in ſaccum pertuſum.* Tertio non inuenitur inter cognatos & notos, quia non inuenitur in amore domeſtico, id eſt, in amore parentum, & conſanguineorum. Vnde Bernardus ait: *Quomodo bone Ieſu inter cognatos meos te inueniam, qui inter tuos minime es inuentus?* Deuteronom. 33. *Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ neſcio vos, & fratribus ſuis ignoro vos, & qui neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierũt eloquium tuum & pactum tuum ſeruauerunt.* Ex quibus ſequitur quartum, ſcilicet quod inuenitur in templo Dei, id eſt, in amore ſpirituali, & diuino, Ioan. 14. *Si quis diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Primos autem tres amores relinquẽdos, & quartum retinendum admonet Dominus, Lucæ 14. di. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum,* quod refertur ad amorem domeſticum: parentes enim odiendi ſunt, quando ſunt mali, vel quando filios à ſeruitio Dei auertunt, quia ſicut dicitur Matth. 10. *Inimici hominis domeſtici eius,* ſequitur: *Adhuc autẽ & animam ſuam,* quod refertur ad amorem proprium & priuatum. Nullus enim debet diligere animam ſuam, id eſt, animalem, & carnalem vitam ſuam, ſed eam odire, Ioannis 12. *Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Sequitur: *Et qui nõ baiulat crucem ſuam,* quod refertur ad amorem mundanum. Ille enim crucem ſuam baiulat, qui crucifixus eſt mundo, & mundus ſibi ad Galat. 6. *Mihi autem mundus crucifixus eſt, &c.* Sequitur: *Et venit poſt me,* quod refertur ad amorem ſpiritualem & diuinum; exponitur enim, *Venit poſt me,* nõ amãdo terrena, ſed deſiderando cœleſtia, ſicut ego amo, & deſidero. Nõ ſicut Adam qui terrena dilexit, & cœleſtia deſeruit, 1. ad Corint. 15. *Primus homo,* ſcilicet Adam, *de terra terrenus;* ſecundus homo, ſ. Chriſtus, *de cœlo cœleſtis.*

TErtio quærendus eſt ſuo modo. Qui quidẽ modus eſt triplex. Primo enim debet quæri ſocialiter, quod notatur in eo quod dicitur à Virgine beata, Lucæ 2. *Pater tuus & ego.* Ioſeph enim interpretatur augmentum & ſignificat bona opera, quę ſemper debent augeri Maria vero interpretatur illuminata, vel illuminatrix, & ſignificat fidẽ quę eſt illuminatio mentis. Interpretatur etiam ſtella maris, & ſignificat charitatem. Sicut enim cæteris ſtellis occidentibus illa non occidit, ſic cæteris virtutibus deficientibus, charitas non deficit, 1. ad Corinth. 13. *Charitas non excidit, &c.* Cum tali igitur ſocietate Chriſtus eſt quærendus, & tunc inuenitur, ſcilicet cum fide vera, operatione ſollicita, & charitate ſuccẽſa. Si enim alterum iſtorum defuerit, inueniri non poterit. Nam ſine fide opera non ſunt Deo accepta Hebræ. 11. *Sine fide impoſsibile eſt placere Deo.* Sine operibus autem fides mortua eſt. Iacob. 2. *Fides vero, & opera ſine charitate ſunt inutilia,* 1. ad Corinth. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum, &c.*

3. Quomodo debeat quæri Chriſtus, & hoc tripliciter poteſt fieri.

Secundo

De 2. modo & quare beata Virgo et Ioſeph dolẽtes quærebant Chriſtum.

SEcundo debet quæri lachrymabiliter, notatur ex eo quod beata Virgo dixit vbi ſupra. *Dolentes quærebamus te.* Triplici autem ex cauſa beata Virgo ſic dolebat. Primo quia ſecũdum Originem timebat, ne ipſam deſerens ad cœlos aſcendiſſet. Secundo timebat ſecundum aliquos ne longe ad partes remotas abijſſet, vt alijs nationibus prædicaret. Tertio timebat ſecundum gloſſam ne in manus ſucceſſoris Herodis deueniſſet, & his tribus de cauſis ſancti eum lachrymabiliter quærunt. Primo cum lachrymis deuotionis, quas fundũt per ſollicitam deuotionem quãdo ſe eis ad tempus ſubtrahit, & quodammodo eos deſerens in cœlum aſcendit. Cuius reuerſionem deſiderant dicentes cum propheta: *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui.* Secundo eum quærunt cum lachrymis contritionis, quas fundunt propter peccata quæ aliquando cõmiſerunt, propter quæ ſe ab eis tunc totaliter elongauit, Prouerb. 15. *Longe eſt Dominus ab impijs,* & Pſalmiſt. ait: *Longe à peccatoribus ſalus.* Tertio quærunt eum cum lachrymis compaſſionis, quas fundunt pro miſerijs & malitijs peccatorum, qui Ieſum in manus Herodis, id eſt, dæmonis tradũt, & quantum in eis eſt, occidunt Hebr. 6. *Rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei.*

De 3. modo. TErtio debet quæri deſiderabiliter, quod notatur cum dicitur: *Quærebamus te,* & nihil aliud extra te. Ipſum enim habẽtes in eo omnia poſſidemus. Sapientiæ ſeptimo: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa,* ſcilicet Sapientia diuina, quæ eſt Filius Dei. Illi autem qui volunt ſine ipſo habere diuitias, & delicias, ac honores, eum non inueniunt ſed potius amittunt, Iob 28. *Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium,* id eſt, carnalium, & delicioſorum. *Abyſſus dicit: Non eſt in me,* id eſt, humana cupiditas, quæ fundum non habet, quia ſicut dicitur Eccleſiaſt. 5. *Auarus non implebitur pecunia. Et mare loquitur: Non eſt mecum,* id eſt, tumens ſuperbia. Superbus enim inſtar maris ſemper contra alios feruet, ac ſemper intumeſcit, ac eſt in motu turbationum, Iſa. 57. *Cor impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt.*

QVia vero multi ſunt qui perdunt Ieſum, ideo vtile eſt ſcire ea per quæ ipſum perdunt vt euitentur, ſed vtilius eſt ſcire ea per quæ perditus recuperatur, vtiliſſimum vero eſt ſcire ea per quæ recuperatus cuſtoditur. Sunt autem quatuor per quæ Chriſtus amittitur. Primo per ineptam lætitiam, quod notatur per hoc quod beata Virgo de terra ſua expulſa, & in Aegypto fugata, ac in tanta tribulatione poſita filium non perdidit, ſed poſtquam ad feſtiuitatem iuit, ipſum amiſit: per quod datur intelligi quod Chriſtus ſæpe in aduerſitate cuſtoditur, ſed in proſperitate perditur, vnde Dauid à Saul perſecutus, Deum non deſeruit, qui poſtmodum in regno poſitus in adulterium, & homicidium cecidit. Proſperitas enim mundana eſt ſicut vinum purum quod cito inebriat, ſed aduerſitas eſt ſicut vinum mixtum quod ſobrietatem generat. Similiter in magnis feſtiuitatibus ſæpe Ieſus perditur: Cum enim inſtitutæ fuerint ad vtilitatem animarum, vani homines eas conuertunt ad voluptatem corporum, & tales feſtiuitates à Deo reprobantur, qui ait Amos 5. *Odiui, & proieci feſtiuitates veſtras,* quaſi dicat veſtræ ſunt & non meæ. Imò ab ipſo Deo in quadam abominatione habentur, qui etiam ait Malachiæ 2. *Diſpergam ſuper vultum veſtrum ſtercus ſolemnitatum veſtrarum.* Et à dæmonibus deridentur Threnor. 1. *Viderunt eum hoſtes, & deriſerunt Sabbata eius.* *4. Sunt per quæ Chriſtus amittitur.*

SEcundo amittitur per diſtractionem nimiam, quod innuitur ex hoc quod parentes eum amiſerunt, ex hoc quod à Hieruſalem receſſerunt, & ſe turbis immiſcuerunt. Qui enim recedit à tranquillitate cordis, & dat ſe tumultui mundanæ occupationis, de facili perdit Ieſum: vnde legitur tertij Regum 17. quod Helias manẽs in ſolitudine, delicate paſce- *2. Quomodo amittitur Chriſtus.*

Digitized by Google

batur à Domino, ſed ad turbas ſe transferens vix aquam, & buccellam panis obtinuit: quia quam diu homo eſt in quiete, interna delectatione paſcitur, ſed manēs in turbatione, tali viſitatione priuatur. hinc eſt etiam quod filij Iſrael manna recipere non potuerunt, niſi poſtquam mare tranſierunt, quia nullus poteſt recipere ſpiritualem conſolationem & dulcedinem, niſi tranſeat mentis turbationem.

3. Quomodo Chriſtus amittitur.

TErtio amittitur per vanam fiduciam. Viri enim ad feſtiuitates ibant ſeorſum, & mulieres ſeorſum. Pueri autem poterant ire cum vtroque parentum. Et ideo Ioſeph credebat eum eſſe cū matre, & mater credebat quod eſſet cum Ioſeph, & ſic Chriſtū tali fiducia amiſerunt. Quidam enim nimis confidunt in ſuo ſenſu, & ſapientia. Sed nemo Salomone ſapientior, qui tamen deceptus fuit. Quidam vero nimis cōfidunt in fortitudine & conſtātia ſua, ſed nemo Samſone fortior; nec Petro conſtātior, quando dixit Matth. 26. *Domine tecū paratus ſum & in carcerem & in mortem ire*, & tamen vterque cecidit. Quidam autem nimis cōfidunt in diuitiarum temporalium, & ſpiritualium opulentia; ſed nemo diuite illo qui quotidie induebatur purpura & biſſo ditior, & nemo Dauid ſpiritualiter locupletior, & tamen vterq; cecidit. Quidam inſuper nimis confidunt in Dei miſericordia nihil cogitantes de iuſtitia, & tales ſub ſpe veniæ multa peccata committunt, ſicut Adam qui conſenſit vxori ſuæ, ſub ſpe veniæ obtinendæ. Et omnes tales Dominus alloquitur, dicens Hierem. 9. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua*, quo ad primos, *nec fortis in fortitudine ſua* quo ad ſecundos, *nec diues in diuitijs ſuis*, quo ad tertios. *Sed in hoc glorietur qui gloriatur ſcire & noſſe me qui facio iudicium, & iuſtitiam in terra*, quo ad quartos, quia debent ipſum cognoſcere non tantùm miſericordem, ſed etiam iuſtum iudicem.

4. Quomodo amittitur Chriſtus.

QVarto amittitur per ignorantiā, quod notatur per hoc quod dicitur, *& non cognouerūt parētes eius*. Si enim cognouiſſent, nunquam eum amiſiſſent. Sic peccator ſæpe Chriſtum amittit, quia periculū ſuum non cognoſcit. Iſa. 5. *Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam.* Nulla eſt periculoſior infirmitas quam illa quæ non ſentitur. Peccator enim eſt infirmus vſque ad mortem, tamen non cognoſcit ſuam ægritudinem. Omnis namque peccator eſt ignorans, & excæcatus tenebris peccatorum, & ideo medicum non quærit. Eſt enim ſicut phreneticus, qui ridet, & parentes plorant: & ſimiliter peccator lætatur, & Angeli contriſtantur Iſaiæ 33. *Angeli pacis amore flebāt.* Et ſicut lethargicus, cui ſomnus ſuus videtur ſuauis & dulcis, & tamen eſt mortalis. Iob 20. *Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondit illum, &c.* Et tales ſunt ſimiles illi de quo legitur in hiſtoria Barlaam, qui ad ramum arboris pēdens & ſubtus ſe baratrum habēs, comeſſationi faui mellis de ramo pendētis totum ſe dabat, & de ſuo periculo non cogitabat.

De 4. modis recuperandi Chriſtum.

SEcūdo dico quòd ſunt quatuor per quæ Ieſus amiſſus recuperatur, contraria prædictis. Primo enim recuperatur per mundani gaudij excluſionem, quod notatur per hoc quod dicitur, *Dolentes quærebamus te.* Sicut enim inepta lætitia facit Chriſtum perdere, ſic ſalubris triſtitia ipſum facit inuenire, vnde Bernar. ait: *Quomodo inueniam te bone Ieſu in gaudio, quum mater dolens vix te inuenit?* Et Ioan. 20. dicitur: *Maria ſtabat ad monumentum foris plorans*, & quia plorauit, ideo inuenit. Hierem. 6. *Luctum vnigeniti, fac tibi luctum amarum.* Nullus ergo ſperet ſe poſſe inuenire Chriſtū gaudendo, quem mater inuenit dolendo, Magdalena lachrymando, & omnes ſancti tanquam vnigenitum lugendo.

Secundo

2. modus recuperandi Chriſtum. SEcundo recuperatur per cordis pacificationem, quod notatur per hoc quod in Hieruſalem, quæ interpretatur viſio pacis, redierunt. Qui enim Chriſtum amiſit per cordis turbationem, recuperare eum poteſt per mẽtis pacificationem. Deus enim cùm ſit amator pacis, non habitat niſi in corde pacato, pſalmiſta dicente: *Factus eſt in pace locus eius.* Videmus etiam quòd imago hominis non conſpicitur in aqua turbida vel commota, ſed in aqua limpida & trãquilla: & ſimiliter Deus non videtur corde turbido, ſed pacifico & quieto. Et hinc eſt quòd Apoſtoli receperunt Spiritum S. ſedentes, i. à tumultibus quieſcentes.

3 et 4. Modus recuperandi Chriſtum. TErtio recuperatur per deuotam orationem, quia Maria filium recuperauit in templo, quod erat domus orationis. Vnde Matth. 21. ait Dominus: *Domus mea domus orationis vocabitur,* quod & habetur Ioan. 2. Deus enim aliquando amittitur per peccatum, quòd fit per ignorantiam, ſicut amiſerat eum Pau. di. 1. ad Tim. 1. *Ignorans feci in incredulitate.* Aliquando per peccatũ quod fit per infirmitatẽ humanã: & ſic amiſit eum Petrus, qui dum mori timuit, Chriſtum negauit. Aliquando verò per peccatum quod fit per certam malitiam, ſicut amiſit eum Dauid, qui adulterium & homicidium commiſit. Sed omnes iſti per orationem ipſum recuperauerunt. Nam Paulus diebus tribus, ac noctibus orauit, vnde dixit Dominus Ananiæ Actuum 9. *Ecce enim orat.* De Petro autem dicitur Matth. 26. quòd *egreſſus foras fleuit amare.* Dauid verò orationem trium ſyllabarum fecit, & miſericordiã promeruit, ſecundi Regum 12. dicens: *Peccaui.*

QVarto recuperatur per completam ſatisfactionem, quod notatur per hoc quòd Chriſtum poſt triduum inuenerũt. Prima enim dies eſt contritio, Secunda confeſſio, Tertia verò ſatisfactio, vt ſuprà dictum eſt.

De quæ Chriſtus receptus cuſtoditur. TErtio dico, quòd ſunt quædã, per quæ Chriſtus cuſtoditur, vt ſemper nobiſcum inhabitare dignetur. Ipſe enim habitauit in deſcenſu in Nazareth cum Maria & Ioſeph Lucæ 2. *Et deſcendit cum illis, & venit Nazareth, &c.* habitat quidem in deſcenſu, id eſt, in valle humilitatis, vnde pſalmiſta ait: *Valles,* id eſt humiles *abundabunt frumento.* Illo ſcilicet, de quo dicitur Ioa. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terrã mortuum fuerit, &c.* habitat quoque in Nazareth, id eſt in flore puritatis, pſalmiſt. ei dicente: *Tu autem in ſancto habitas.* Sanctum enim idem eſt quod purum. Canti. 2 *Ego flos campi.* Ecce quia diligit florem puritatis, *& lilium conuallium.* Ecce quia diligit vallem humilitatis. Habitat etiam cum ſancto Ioſeph, id eſt in alis, in quib. eſt augmentum ſanctitatis de quib. inquit Pſalmiſta: *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Habitat quoque cum Maria, id eſt, cum illis qui habent lucem fulgidæ conuerſationis, quia Maria illuminata interpretatur. Vnde Matt. 5. dicitur: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, &c.* Ioan. 1. *Deus lux eſt, tenebræ in eo non ſunt vllæ.* Et ideò non habitat cum tenebroſis, quia lux cum tenebris ſtare non poteſt. 2. ad Corin. 6. *Quæ ſocietas lucis ad tenebras?* Et ideò præbet nobis exemplum conuerſandi cum perſonis claris virtutibus. Ad Philipp. 3. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt,* id eſt, cum perſonis cæleſtibus & ſpiritualibus.

DE OCTAVA VIA, quæ dicitur ſuperationis.

OCtauo oſtendit nobis viam ſuperationis, ſcilicet dæmonum. De ipſo enim legitur Matth. 4. *Ductus eſt Ieſus à ſpiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo.* hoc autem factum eſt, vt dæmonum timorem auferret à nobis. Imò vt nos animaret ad præliandum cum hoſtibus noſtris dæmonibus. Sciebat enim veram eſſe ſententiam

Digitized by Google

DE TERTIADECIMA via, quæ dicitur veridictionis.

TErtiodecimo oſtendit nobis viam veridictionis. ſ. vt nunquam mẽdacium loquamur, quia ſcriptum eſt Sapientiæ 1. *Os quod mentitur occidit animam ſuam.* Ideò Domino noſtro dicebat quidam Marci 12. *Magiſter ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* Vt ergò Saluatorem noſtrum imitemur, debemus ſeruare illud Eccleſiaſtici 37. *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te.*

DE QVARTADECIMA via, quæ dicitur iudicationis.

QVartodecimo oſtẽdit nobis viam iudicationis ſ. ne de occultis, & incertis aliquem malè iudicemus. Et ne dubia in deteriorem partem accipiamus, ſed in bonam. Vnde de ſeipſo inquit Ioan. 8. *Ego non iudico quemquam.* Non debemus ergò inſpicere vicia aliorum, ſed noſtra, ſeruantes illud Bernardi in quodam ſermone: *Noli eſſe alienæ vitæ temerarius iudex, aut curioſus explorator.* De talibus enim inquit Tullius in Tuſcu. quæſt. *Proprium ſtultitiæ eſt aliena vicia cernere, ſuorum obliuiſci.* Hæc tamen non intelliguntur de his, quibus incumbit regimen animarum, qui ſeruare debent Salomonis præceptum. Prouerb. 27. dicentis: *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, & greges tuos conſidera.* Vnde enim dicitur in c. quamuis de reg. iur. *Non poteſt iuſta eſſe excuſatio paſtoris, ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit.*

DE QVINTADECIMA VIA quæ dicitur diſcretionis.

QVintodecimdo oſtendit nobis viam diſcretionis. De cuius prudẽtia ſcriptum eſt Lucæ 2. *Mirabantur omnes ſuper prudentia & reſponſis eius.* Debemus ergò eſſe aſtuti, & prudentes in omnibus actibus noſtris, quia ſicut ſal in comedendis cibis neceſſarium eſt, ita diſcretio in actibus virtuoſis. Et ideò dicitur mater omnium virtutum 1. q. 5. c. præſentium. & c. i. de offi. custo. Ad quam virtutem nos hortatur Dominus Matth. 10 di. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.*

DE SEXTADECIMA VIA quæ dicitur oſtenſionis, ſcilicet boni exempli.

SExtodecimo demonſtrauit nobis viam oſtenſionis. ſ. boni exempli, ne ſcandalizemus proximos, ſed eos bonorum operum claritate irradiemus, ſicut ipſe fecit, qui propter hoc ait Ioannis 8. *Ego ſum lux mundi.* Ideò ipſe Saluator nobis inquit Matth. 5. *Vos eſtis lux mundi. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.* De ſcandalizantibus autem proximum, dixit Matthæi 18. *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis, neceſſe eſt enim, vt veniant ſcandala,* ſcilicet per malum exemplum. *Veruntamen væ homini illi, per quem ſcandalum venit.*

DE DECIMASEPTIMA via, quæ dicitur recordationis.

DEcimoſeptimo oſtendit nobis viam recordationis. ſ. mortis, cùm dixit Matt. 26. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Quæ verba licèt intelligi poſſint, quod tantum ſentiebat dolorem, quòd illa triſtitia erat ſibi quaſi mors, tamẽ aliter exponi poſſunt, quòd à principio ſuæ conceptionis vſque ad finem vitæ ſuæ continuam habuit memoriam mortis, & terribilium

DE VIGESIMASECVNDA via, quæ dicitur purificationis.

VIgeſimoſecũdo oſtendit nobis viam purificationis, ſcilicet vt ſimus purificati, quo ad bonam conſcientiam, cauentes ab omnibus offenſis diuinis, de quibus pauci reperiuntur, cùm dicat Salomon Prouerb. 20. *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?* Hoc autem dicere poterat Dominus noſter, qui ait Ioannis 8. *Quis veſtrum arguet me de peccato?* de illo quoque ſcriptum eſt 1. Petri 2. *Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.* Et ideò ad eius imitationem nos hortatur Iſa. 1. c. di. *Lauamini, mundi eſtote.*

DE VIGESIMATERTIA via, quæ dicitur miſerationis.

VIgeſimotertio oſtendit nobis viam miſerationis, cùm de ipſo dicatur Matt. 9. *Videns autem Ieſus turbas, miſertus eſt eis.* Quo exemplo nos incitauit ad miſericordiam, vt proximorum noſtrorum afflictionibus compatiamur, & ſubueniamus. *Beati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Matt. 5.

DE VIGESIMAQVARTA via, quæ dicitur glorificationis.

VIgeſimoquarto oſtendit nobis viam gratificationis, vt Deo & hominibus de acceptis beneficijs gratias referamus, ſecundùm Catonis conſilium, qui dicit: *Beneficij accepti memor eſto.* Et iterum: *Exiguum munus cùm dat tibi pauper amicus, Accipito placidè, & plenè laudare memento.* Quanto magis autem gratias debemus referre creatori noſtro, à quo totum recipimus quod habemus? De hoc autem nobis exemplum præbuit Saluator, qui in omnibus gratias patri referebat, dicens Ioan. 11. *Gratia. pater.* Tantum eſt enim vicium ingratitudinis, vt propter ipſam quis mereatur accepto beneficio priuari. l. fi. C. de reuo. do. Quod etiam naturali exemplo declaratur. Nam vt ait Albertus magnus in tractatu de virtutibus politicis: *Pelicanus dum filios mortuos à ſerpente inuenit, ſuper eos in tanta copia ſanguinem fundit, quòd eos vitæ reſtituit. Propter quam effuſionem ſanguinis ita remanet debilitatus, vt cibum quærere non poßit. Quidam ergò filiorum grati beneficijs nidum exeunt, cibumq́ quærentes, matrem paſcunt. Alij verò ingrati de ea non curant, nec cibum dare procurant. Quòd illa diligenter attendit. Vnde viribus recuperatis filios gratos ſuſcipit atque nutrit. Ingratos autem à ſe repellit, nec vltra de eis aliquam curam gerit.*

DE VIGESIMAQVINTA via, quæ dicitur lachrymationis.

VIgeſimoquinto oſtendit nobis viam lachrymationis. Dicitur enim de eo. Ioannis vndecimo. *Lachrymatus eſt Ieſus,* ſcilicet de morte naturali Lazari: quanto magis lachrymari debemus de morte ſpirituali æternæ damnationis? Quod eſt contra eos qui vacant tripudijs & diſſolutionibus, quibus dicit Dominus, Lucæ 6. *Væ vobis qui ridetis, quia lugebitis & flebitis.* Debemus ergò deflere peccata noſtra in hoc mundo, ne poſtea inconſolabiliter plangamus in alio. Ad quod hortatur Dominus Matthæ. quinto di. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.*

DE VIGESIMASEXTA via, quæ dicitur receptionis.

VIgeſimoſexto oſtendit viam receptionis, ſcilicet vt recipiamus nobis neceſſaria ad vitam, nec credamus omni ſpiritui. Sæpè enim diabolus transfigurat ſe in Angelum lucis. 1. ad Corin. 11. in-

DE TRIGESIMA PRIMA via, quæ dicitur ſeparationis.

TRigeſimoprimo oſtendit nobis viam ſeparationis. ſ. affectus inordinati, & pacis iniquæ, ac concordiæ in malo. Ipſe enim ait Matt. 10. *Veni ſeparare hominem adverſus ſocrum ſuam, &c.* Potiùs enim debet quiſque ſeparari ab amore & concordia cuiuslibet hominis, quàm Dei. Nec debet pro ſeruanda pace & beneuolentia cum aliquo, offendere Deum, quia inquit Dominus Matt. 10. *Qui amat patrem aut matrem, plus quàm me, non eſt me dignus.* Et ideò nemo debet propter affectum parentum remanere, quin pergat ad diuinum ſeruitium intrando religionem, vt ait Hie. ad Heliodorum.

DE TRIGESIMA SECVNDA via, quæ dicitur attentionis.

TRigeſimoſecundo oſtendit nobis viā attentionis ſiue contemplationis, ſcilicet, vt non tantùm attendamus alijs, quòd curam de nobis dimittamus. Vnde de ipſo dicitur Matth. 5. *Videns Ieſus turbas aſcendit montem*, ſcilicet contemplationis, ſequeſtratus à turba, id eſt à tumultibus ſecularibus. Et Matth. 15. ſcriptum eſt de eo: *Dimiſſa turba aſcendit in nauiculam.* per quā ſignificatur contemplatio. Sicut enim nauis inferius eſt clauſa, & aperta deſuper: Ita nos debemus eſſe clauſi, quo ad ſuperfluas occupationes in terrenis. Et aperti ad contemplationem cœleſtium. Vt poſſimus cum Paulo dicere ad Philippenſes 3. *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt.* Contra quod quidam faciunt, qui magis attendunt aliorum ſaluti, quàm propriæ, & temporalib. occupationibus, quā ſpiritualibus, quos deteſtatur Dominus Matthæi 16. dicens: *Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?*

DE TRIGESIMA TERTIA via, quæ dicitur vitationis.

TRigeſimotertio oſtendit nobis viam vitationis, ſcilicet bonorum huius ſeculi. Vt enim ſcriptum eſt Ioa. 6. [Cùm cognouiſſet quòd Iudęi volebant eum facere regem, fugit.] Vt oſtenderet quòd non debemus de his honoribus curare, ſed potius eos vitare. 1. q. 1. c. ſicut is. Quod quidem exemplum quia pauci imitantur, non mediocriter Dei Eccleſia læditur: Vnde dicitur in c. nihil de elect. *Nihil eſt quod Eccleſiæ Dei magis noceat, quàm quòd indigni aſſumantur prælati ad regimen animarum.* Debemus ergò ſeruare illud Apoſtoli ad Hebræos 5. *Nemo aſſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Et tunc cum humilitate iniuncta nobis officia exercere, iuxta illud Eccle. 32. *Rectorem te poſuerunt, noli extolli, ſed in illis quaſi vnus ex ipſis.*

DE TRIGESIMA QVARTA via, quæ dicitur confeſſionis.

TRigeſimoquarto oſtendit nobis viam confeſſionis, dum dixit Matt. 11. *Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ.* In qua confeſſione laudis diuinæ, non peccati, quod in eo eſſe non poterat, nos animauit ad integram confeſſionem noſtrorum criminum. Ad quam etiam hortatur propheta Pſalm. 105. di. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.*

Finis quippe rei, cantica laudis habet, vt ait auctor Aſtrolabij. Et omnis laus in fine canitur, vt dicitur in communi prouerbio. Non enim ſufficit incipere, niſi duret & perſeueret. l. nam & ſi parentibus. ff. de inoffic. teſtam. l. ſi pro patre. §. verſum. ff. de in rem verſo. l. item eorum. §. quod ſi. ff. quod cuiuſque vni. no. l. aliam. C. de his qui. vt indi. & l. penul. in fine eodem titul. & §. ſed hoc præſenti. in authen. de ſan. epiſcopis col. 9. & l. ſtipulatus es in ſi. ff. de fideiuſ. & l. 1. §. illud. ff. de hæred. vel acti. ven. & l. ſequitur. §. tunc in poteſtatem. ff. de vſuc. Et ideo inquit Saluator Matth. 10. & 24. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Tranſumptiue in ca. ſuggeſtum. 7. q. 1. & de pœniten. di. 2. c. non reuertebantur, & c. Apoſtolus & ca. ſi ex bono. de pœni. diſt. 4. Eſt autem perſeuerantia ſecundum Theologos quædam virtus ſpecialis, ad quam pertinet operibus virtuoſis diuturnitatem ſuſtinere, prout neceſſe eſt, vt ait Thomas 2. 2. quæſt. 137. artic. 1. dicens quòd aliquando etiam accipitur perſeuerãtia pro virtute generali conſequente omnes virtutes. Et ita eam diffinit Tullius libro 2. artis veteris. cap. 19. dicens: *Perſeuerantia eſt in ratione bene conſiderata ſtabilis, & perpetua permanſio.* Sicut igitur Dominus noſter Ieſus Chriſtus nobiſcum perſeuerat per gratiam ſuam omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, vt ipſe teſtatur Matth. vltimo. Ita & nos debemus ſecum perſeuerare per amorem & bonam operationem ac virtutem. Quod eſſe neceſſarium ad ſalutem probatur auctoritatibus, rationibus, figuris, ſimilitudinib⁹, & exemplis. Primo auctoritatibus. Ait enim Bernard. quadam epiſtola. *Vnum tibi ad vltimum ad mentem reduco, perſeuera, perſeuera, perſeuera. Nam non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Ille quidem legitime certat, qui vſque in finem in ſancto propoſito perſeuerat, quia teſte Domino: Non qui inceperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit;* hæc ille. Qui etiam in quadam alia epiſtola inquit: *Scias diabolum, Chriſti miles, ſoli perſeuerantiæ inuidere, & ſemper ei inſidiari, quam ſolam nouit à Domino virtutem coronari. Stude igitur perſeuerantiæ quæ ſola tibi contribuet palmã victoriæ.* Et iterum idem vbi ſupra ait: *Nunquam iuſtus arbitratur ſe comprehendiſſe. Nunquam dicit, Satis eſt, ſed ſupra eſurit, ſupra ſitit iuſtitiam, & de bono in melius proficere, & perſeuerare conatur.* Quia vt idem Bernard. ad Ianuenſes ſcribit: *Ablata perſeuerantia, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Si autem cautela Samſonis, & Salomonis deuotio perſeuerantiam tenuiſſet, nec is profecto priuaretur ſapientia, nec ille viribus,* hæc ille. Et Lactantius in 5. diui. Inſtitut. ait: *Nemo Deo pauper eſt niſi qui iuſtitia & virtutum perſeuerantia indiget, & nemo perfectiſſimus eſt niſi qui iugiter omnes virtutum gradus impleuerit.* Et Senec. ad Lucillum epiſtola ſeptima, inquit: *Neceſſe eſt, vt virtutum initia exituſque conueniant.* Et Hieronym. ad Furiam: *In Chriſtianis non quæruntur initia ſed finis. Paulus male incepit, ſed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, ſed finis proditione damnatur.* Et idem ſuper Matth. ait: *Docet Saluator virtutem longanimitatis & patientiæ vſque ad mortem fore neceſſariam. Non enim cœpiſſe virtutis eſt, ſed perfeciſſe. Cœpiſſe enim multorum eſt, ad culmen autem veniſſe paucorum.* Et Gregorius de pœniten. diſt. 3. capitulo, incaſſum dicit: *Incaſſum bonum agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur: quia & fruſtra velociter curris, qui priuſquam ad metas perueniat, deficit,* hæc ille. Quapropter curſores paulatim in mane procedunt, & ſemper plus, & plus proficiunt, & ſic continuando, ad terminum optatum perueniunt. Sed quidam ſunt ſicut leæna, quæ in principio parit multos catulos, deinde pauciores, & in fine ſterilis efficitur. Sic .n. in principio operis quidã ſunt valde feruentes, deinde tepeſcunt, & in fine totaliter deſinunt & deficiunt: hoc autẽ valde placet diabolo, qui ſuper omnia conatur facere, ne homo in bono opere perſeueret, vnde Geneſ 3 dictum eſt: *Tu inſidiaberis calcaneo eius*, id eſt, fini. Scit .n. finem eſſe optimum in vnaquaq; re. 2 Meta. vbi ait commentator, quòd *qui deſtruit finem, deſtruit omne bonũ.* Item ſcit quod magis valet vna hora in fine bene vixiſſe, q̃ centũ annis, & in fine male finiſſe, & quod vt

dicit

Perſeuerantia quid ſit.

Perſeuerantiam eſſe neceſſariam ad ſalutẽ, auctoritatibus oſtenditur, de perſeuerantia.

Digitized by Google

dicit Bernard. *Sola perſeuerantia eſt ſingularis filia ſummi regis, & hæres regni æterni.* Deriſioné autem magnam facient dæmones de eo qui cœpit bene facere, & poſtea non perſeuerauit, dicentes illud Luc. 14. *Iſte homo cœpit ædificare, & non potuit perficere.*

De vtilitatibus perſeuerantiæ. SVmme autem dolent, cum vident nos in cœptis bonis operibus perſeuerare, quia perſeuerantię ſunt multæ vtilitates. Prima dicitur impetrationis, ſed diuinarum gratiarum, ſicut patet Lucæ 11. de eo qui perſeuerauit pulſans, qui tandem obtinuit quicquid petebat, ſcilicet ſibi commodari tres panes, per quos ſignificantur bona corporalia, ſpiritualia, & temporalia, quæ perſeuerantes in orationibus à Deo impetrabunt. Dixit quoque Dominus, Matth. 15. *Miſereor ſuper turbam, quia iam triduo ſuſtinent me, &c.* De Magdalena etiam ait Gregor. *Quæ ſinit Magdalena primo, & minime inuenit, perſeuerauit vt quæreret, vnde contigit vt inueniret.* Tobiæ quoque 3. Sarra Deum orans, & in orationibus perſiſtens exaudita fuit.

2. vtilitas. SEcunda vtilitas dicitur cuſtoditionis. *Sicut* enim *ſe habet oppoſitum in oppoſito, ita propoſitum in propoſito* 4. Topi. & *contrariarum cauſarum contrarij ſunt effectus* 7. Metaph. Sicut ergo imperſeuerantia deſtruit omne bonum, quia ſi quis haberet merita Beatæ Virginis Mariæ & omnium ſanctorum, & non perſeueraret in eis, omnia amitteret, iuxta illud Iacobi 2. *Qui totam legem ſeruauerit, offenderit autem in vno, factus eſt omnium reus*, ſcilicet, quo ad pœnam priuationis gratiæ, meriti & gloriæ. Ita per locum ab oppoſitis, perſeuerantia eſt cauſa cuſtoditionis omnium bonorum. Vnde Auguſt. inquit: *Perſeuerantia eſt magnum Dei donum quo cætera dona conſeruantur.* Et Bernardus dicit: *Perſeuerantia eſt conſummatio virtutum, totiuſque boni operis repertorium, ſine qua nullus videbit Deum.*

3. perſeuerantiæ vtilitas. TErtia vtilitas dicitur diſpoſitionis. Quia via ſpiritualis in principio difficilis, per aſſuefactionem, & perſeuerantiam in bonis operibus fit facilis, & ſemper ſic perſeuerando diſponitur homo ad melius. Diuerſi enim actus praui, & malæ operationes diſponunt ad malam conſuetudinem, & quandam quaſi neceſſitatem malefaciẽdi, vt ait Aug. 8. confeſſio. Et Iſid. lib. 1. ſolilo. c. 9. inquit: *Aſſidua conſuetudo in naturam vertitur, & ad peccandum conſtringit.* Ex frequentatis enim actibus generatur intus de difficili mobile à ſubiecto 2. Ethi. Et ita econtrario bonæ operationes continuatæ diſponunt ad faciliter, & ſuauiter operandum. vnde Bern. in quadam epiſtol. ait: *Subito procedenti de vmbra ad ſolem, de otio ad laborem, graue videtur omne quod incipit: ſed poſt quam ab his diſſueſcere, & ad illa paulisper aſſueſcere cœpit, vt vſus tollit difficultatem, inuenitque facile eſſe quod difficile ante putauit*, dicente Philo, quod ab aſſuetis non fit paſſio, ſcilicet tanta. Et Ouidius poeta inquit: *Fac tibi conſueſcat, nil conſuetudine maius.* Quarta utilitas dicitur præmiationis. Magnum enim præmium datur virtuti perſeuerantiæ, quia *virtus eſt circa bonum & difficile*, 2. Ethicorum. Et ideo quãto difficilior eſt operatio bona, tanto eſt maioris præmij meritoria. Cum ergo multo ſit difficilius perficere quã velle, & quam incipere. Cumque ſit difficilius bene operari per vnum annum continuum, quam per vnum diem tantum, & per decem annos, quam per vnum ſolum, & multo magis operari bene vſque ad vltimum vitæ, patet maximum dari præmiũ ſic perſeueranti. Vnde Seneca in epiſt. 66. ad Lucillum ait: *In excelſo es, O vita beata, perſeueranti penetrabilis.* Sicut ergo tanto grauiora ſunt peccata, quãto diutius in eis perſeueratur c. fi. conſuetu. & c. cum in eccleſia. de Simo. & c. cũ haberet de eo qui duxit in ma. quam pol. per adul. Ita econtrario tanto ſunt perfectiora, & maioris præmij opera bona, quanto in eis diutius perſeueratur. Tanto eñ bonum eſt maioris perfectionis, quanto eſt permanẽtius, vt

Digitized by Google

vt dicitur in 3. Phyſic. Dicit quoque Iſido. libro de ſummo bono, quod ſalus ſolum perſeuerantibus datur: non enim beatus erit qui in bonum facit, ſed qui perſeueranter facit. Et Chryſoſtom. ait, quod *ſicut nulla vtilitas eſt ſeminum in principio florentium, niſi matureſcant: Ita nihil valet ad ſalutem bene incipere, ſi non conſummetur, & in eo perſeueretur.* Et Remigius ait, quod *nō inchoantibus, ſed perſeuerantibus præmium tribuitur.* Et Greg. ſuper Ezechielem, & ponitur 17. quæſtio. prima capitul. qui bona ait: *Qui bona agunt & meliora agere deliberant, & poſt deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perſeuerent, in conſpectu tamen Dei ceciderunt.* Item extra. de renun. ca. 1. Alexan. 3. dicit: *Indecens omnino probatur, prius ſoluere militiæ cingulum, quam cedat victoris aduerſitas præliorum.* Auguſtin. quoque de pœnit. di. 3. c. Inan. inquit: *Inanis eſt pænitentia quā ſequens coinquinat culpa. Vulnus iteratum tardius ſanatur. Frequenter peccans, & lugens, vix veniam meretur, nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata: nihil valet veniam de peccatis poſcere, & velle denuo mala iterare perſiſte ergo in confeſſione, eſto in patientia fortiter cōfirmatus, vitam bonam quam cæpiſti tenere non deſinas, propoſitum bonæ voluntatis conſerua,* hæc ille. Et Iſidor. in libro de ſummo bono ait: *Non inchoantibus præmium promittitur, ſed perſeuerantibus datur: vnumquemque enim Deus de ſuo fine, non de vita præterita iudicat.* Perſeuerantia ergo in bono eſt vtilis & valde neceſſaria, & eſt donum Dei de pœnit. diſt. 2. §. euidenter. De quo Bernard. in quadam epiſtol. dicit: *Abſque perſeuerantia, neque qui pugnans victoriam, neque palmam victor conſequitur. Perſeuerantia eſt ductrix ad meritum, mediatrix ad præmium, ſoror patientiæ, filia conſtantiæ, amica pacis, amicitiarum nodus, vnitatis vinculum, perfectio ſanctitatis. Tolle perſeuerantiam, & virtus præmium non habebis.* Auguſtin. etiam ad Eremitas ſcribit dic. *Fratres mei, ſicut Apoſtolus ait; Non poteſt coronari niſi qui legitimè certauerit. Nullus autem legitimè certat, niſi qui in campo vſque in finem perſeuerat. Non eſt igitur magnum bonum quod bonum eſt, ſed continuare, hoc ſolum perfectum eſt. Multi enim magna aggrediuntur, ſed deficiunt in via. Multi exeunt in deſertum, ſed pauci deueniunt ad terram promiſſionis. O fratres mei, non tædeat vos incipere magna, nec faſtidias tenere inchoata; ſcientes quod perſeuerantia informat meritum, & corroborat boni propoſitum, remunerat currentem, coronat pugnantem, ducit ad brauium, cōducit euntes ad portum. Hæc eſt tunica talaris ſancti Ioſeph, vſq; ad finem contigens; hæc Tunica ſacerdotalis vſque ad pedes perueniens, hæc eſt cauda hoſtiæ quam tenemur Deo offerre & reddere: hæc eſt calcaneum bonæ voluntatis, quo contra ſerpentis morſum debemur obuiare. Hæc eſt virtus quæ Deum ligat. Hæc eſt quæ omne bono confirmat. Hæc eſt perſeuerantia, qua laureantur Martyres, qua virgines coronantur, qua ſacerdotes limantur & confeſſores. hæc eſt veſtis ſine ruga, Tunica ſine macula, bonitas ſine malitia. O monache qui bene cæpiſti, caue ne ad tempus vireſcas, & in tempore afflictionis marceſcas,* hęc ille. Ad quam virtutem inuitamur multis auctoritatibus ſacræ ſcripturæ. Nam Geneſ. 32. dicitur: *Iacob abijt itinere quo cœperat, fueruntque obuiam Angeli Dei.* Et Deuteronom. 33. *Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & ſenectus tua.* Et Iob 17. *Tenebit iuſtus viam ſuam, & mundus manibus addet fortitudinem.* Et Prouerbiorum vigeſimoſeptimo, dicitur: *Sicut auis tranſmigrans de nido ſuo, ſic vir qui relinquit locum ſuum.* Et Eccleſiaſtici vndecimo: *Confide in Domino, & mane in loco tuo.* Et 18. *Cum cōſummauerit homo, tunc incipiet,* & 31. c. *Stultus vt luna mutabitur,* & primæ ad Corinthios tertio: *Cuius opus manſerit, mercedē accipiet, cuius vero opus arſerit, detrimentum patietur.* Et ad Philippenſ. 1. *Confido in vobis quod qui incepit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Ieſu Chriſti.* Et ſecundæ ad Theſſal. 2. *Qui tenet nunc, teneat donec de medio fiat,* & ad Heb. 3. *Participes Chriſti effecti ſumus, ſi tamen initium ſubſtantiæ eius vſque ad finem, firmum teneamus.* Et Apocalyp. 3. ait Dominus: *Ecce venio cito. Tene quod habes vt accipias coronam tuam.* Sed heu quia vt dicitur in §. euidenter de pœnit. di. 2. [Multi ſunt qui in via ſanctitatis quam cœperunt, non perſeuerant] & idem ſcriptum in capit. ſi ex bono. de pœniten. diſtinct. 4. Et ideo Bernardus in quadam epiſtola hortatur nos ad perſeuerandum in bono, dicens: quod *per perſeuerantiam æternitati homo redditur, & ſaluti.* Et Hierony. in epiſtola ad Celantiam ait:

Multæ auctoritates.

Ad perſeuerantiā multis auctoritatib. ſacræ ſcripturæ inuitamur.

ait: *Beati ſunt qui expectant, ita illum ſpeculantur diem, vt ſe ad eum quotidie præparent, qui non de præterita ſibi iuſtitia blandientes, ſecundam Apoſtolum per dies ſingulos in virtute renouantur. Iuſtitia enim non proderit ei, à die qua iuſtus eſſe deſierit, ſicut etiam iniquo nō nocebit iniquitas à die qua ſe ab iniquitate conuerterit. Nec ſanctus ergo ſecurus eſſe debet quamdiu in vita huius agone verſatur, nec deſperare peccator qui ſecundum prædictam ſententiam Propheta vna die iuſtum ſe efficere poteſt. Totum ergo quo tenditur ſpacium vitæ tuæ ſic diſpenſa, vt peragere poſſis iuſtitiā, nec de præterita vita confidēs remiſſior efficiaris, ſed ſicut dicit Apoſtolus anteriora obliuiſcens ad ea quæ poſteriora ſunt me extendens ad deſtinatum proſequor brauium ſupernæ vocationis, ſciens ſcriptum eſſe, cordis inſpectorem Deum, qui ſatagit vt animam mūdam habeat à peccato. Et idcirco age vt ordines reliquum tempus vitæ tuæ ſine offenſa, vt poſſis ſecure canere cum Propheta: Perambulabā in innocentia cordis mei in medio domus meæ, quia non inchoaſſe ſufficit, ſed perfeciſſe iuſtitia eſt*, hæc ille. Seneca autem in Epiſtola 50. ad Lucillum ait: *Non eſt vir fortis, ac ſtrenuus, qui laborem fugit.* Et Quintilianus libro quarto de oratoria Inſtit. dicit: *Perſeuerandum eſt poſt quā cœpimus, & ſi vires deficiunt, animo tamen perſeueremus. Nihil longum videri neceſſe eſt, in quo quid vltimum ſit, certū eſt.* Eſt autem habēda perſeuerantia in bono propoſito conſeruando 16. quæſt. 1. ca. nos autem. Et ne mala præterita redeant ſollicite cauendo, de pœniten. diſt. 2. §. quærendum circa medium. Dicitur autem quod illud perſeuerat quod fit volūtarie, quod vero neceſſitate, cito ſoluitur de conſe. di. 5. ca. quicquid. Habenda eſt etiam perſeuerātia in toleratione tribulationum, vſque in finem, 7. queſtio. prima capitulo, ſuggeſtum. Vnde inquit Bernar. *Bonam vitam ego puto mala pati, & bona facere, & ſic vſque ad mortem perſeuerare.* Dicit quoque Ariſtot. lib. 2. magnorum Moral. cap. 18. *Perſeuerantia maxime in ſuſtinendo triſtitias, & afflictiones cōmendatur.* Et ideo, vt legitur in Chronica de nugis Philoſophorū ca. 6. Bias vnus de ſeptem ſapientibus dicebat: *Quicquid propoſueris firmiter ſeruās, perſeuera*: vt enim ait Philoſophus libr. 3. Politic. capit. 7. *In omnibus ſcientijs & artificijs, bonum maximum eſt finis.* Ideo Ouidius in epiſtolis dicit: *Exitus acta probat.* Et 3. Metamor. iterum canit, *vltima ſemper Expectanda dies homini, diciq́ue beatus, Ante obitum nemo ſupremaq́ue funera debet.* Valerius quoque Maximus dicit libro 7. *Solon neminem dum adhuc viueret beatum dici arbitrabatur, eo quòd ad vltimum vſque fati diem ancipiti fortunæ ſubiecti eſſemus.* Ea propter Gualfredus in poetria capitulo tertio, inquit: *A caſu deſcribe diem, non ſolis ab ortu, Cum totum feciſſe putas, latet anguis in herba.* Et Iſidor. libro ſecundo ſoliloquiorum capit. 43. inquit: *In omni re finis attenditur.* Ideo Martial. libro vndique ſuſcepto, capitulo ſecundo; deridet quendam nō perſeuerantem in bono opere dic. *Incipit Atundius virtuti ſæpe ſtudere, Sed ſine fine parum proderit incipere.* Ait .n. Proſper in libro Epigrammatum; Epigrammate 20. *Palmam, qui capitur, gloria finis habet.* Et Caſſiodorus in epiſtolis: *perfectum opus ſuum laudat auctorem.* Sed quàm plures reperiuntur qui non valent vel per modicum in incœpto bono perdurare. In talib. falſificatur ſententia Phyſicorum ſecundo Metaphyſic. dicens: *Nullus conabitur aliquid facere, ad terminum non credens venire.* De tali non perſeuerante inquit Dominus Luc. 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Ille autem dicitur retro poſt aratrū reſpicere, qui in incœpto bono non perſeuerans, ad ea reuertitur, quę reliquit, de pœniten. diſt. 2. §. quærendum non ſicut faciunt boni, de quib. ſcriptum eſt, Sapientiæ 5. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſq; ad perfectum diem.* Ideo di. Apoſtol. 1. ad Corinth. *vnumquemque ambulare oportet ſicut vocauit Deus, & vnuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea ſemper permaneat,* & eiuſdem epiſtolæ ca. 9. iterum inquit: *Neſcitis, quod hi qui in ſtadio currūt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium, ſic currite vt comprehendatis. Omnis enim qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet. Et illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam,* & ad Galat. 5. *State ſemper firmi, & nolite iterum iugo ſeruitutis detineri,* & ſexto eiuſdem epiſtolæ, capitul. *Bonum autem facientes*

cientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes, & 1. Ioan. 2. ait Apoſtolus. *Vnctio quam accepiſtis à Deo maneat ſemper in vobis.* Et Apoc. 2. inquit Dominus *Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*

2. Ratio perſeuerantiæ neceſſitatē oſtendit. SEcundo rationibus oſtenditur, neceſſariam eſſe perſeuerantiam ad ſalutē. Prima ratio dicitur benefactionis. Fundamentum cuius ponit Scotus in 3. ſen. di. 27. dicens: *Bonitas rei eſt menſura amoris eius*, patet hæc regula. Si enim paruo, vel longo tempore durat bonitas alicuius rei, tanto etiam tempore durat amor noſter ad eam. vnde dicit Philo. 9. Ethic. quod amicitia circa bonos debet eſſe ſtabilis quouſque boni reperiantur. Et Theophraſtus dicebat, quod cum amicis rationes breues, ſed amicitias longas eſſe oportet, & Philoſophus ait 8. Ethicorum, quòd *perfecta bonorum amicitia eſt immutabilis, nec vlla vi excluditur, nulloque tempore aboletur, ſed durante bonitate ſemper firma perdurat.* Quo præſuppoſito certum eſt quod bonitas rei ſequitur eſſentiam eius, vt inquit Philoſophus 1. Ethicorum, quia *ens & bonum conuertuntur.* Cum igitur eſſentia Dei ſit æterna à parte ante, & à parte poſt, carens principio, & fine. Ergo bonitas eius eſt æterna & ſine tempore, propter quod auctor in libro de cauſis ait: *Prima cauſa omnium cauſarum æterna, & ſine tempore*, & iterum: *Prima cauſa eſt pura, æterna, & inuariabilis bonitas.* Et Plato in Timæo dicit: *Summus Deus infinitus eſt, non ſolum loci excluſione, ſed etiam æterna naturæ bonitate.* Cum igitur quælibet bonitas tantum debeat amari quantum durat, cōcluditur neceſſario quòd quilibet debet continue Dei bonitatem diligere, etiamſi in æternum viueret in hoc mundo. Sed cum probatio dilectionis exhibitio ſit operis, vt dicit Gregor. in Homilia Pentecoſtes, ſequitur quod vnuſquiſque pro amore Dei debet in bono opere perſeuerare vſque ad mortem. Ideo Scotus vbi ſupra ait, quod cum bonitas Dei ſit infinita intenſiue & extenſiue, tenetur quilibet Deum diligere, & pro eo operari modo infinito, ſi poſſibile eſſet. Aduertant igitur mundani inſenſati, qui nec per horam eum diligunt nec pro eo aliquid boni operantur, quam grauiſſimam pœnam, & iudicium ſunt a Deo recepturi.

SEcunda ratio dicitur augmentationis, Fundamentum cuius ponit Philo. 2. & 4. Topi. dicens: *Si de quo minus videtur ineſſe, & ineſt, ergo de quo magis.* patet hęc regula exēplificādo ad propoſitū noſtrum. Si .n. vbi videtur minor cauſa ſeruiendi, vſque ad mortem ſcilicet Dominis temporalibus, tamen ab eorum famulis eis perſeueranter ſeruitur. Ergo multo fortius regi regum, & Domino dominantium indeſinenter ſeruiendum eſt. Item ſi quis curam habebit de ipſo. Quibus præſuppoſitis certum eſt quod multi mundani maxime cubicularij & ſeruitores principū continue vſque ad mortem Dominis ſuis ſeruiunt eis faciendo omnia opera, & ſeruitia poſſibilia. Qui tamen Domini plerunque poſt multa accepta ab eis beneficia, pro vno verbo quod eis truſatorie dicant contra ipſos, vel ex alia leui cauſa illos expellunt. Et quod peius eſt, aliquādo eos per gulam ſuſpendi faciunt, vel decapitari. Ergo à fortiori tenetur quilibet chriſtianus ſeruire Deo creatori ſuo omnibus diebus vitæ, qui ſeruitores ſuos non occidit ſed beatificat, non à ſe expellit, ſed infinito præmio remunerat. *Rationibus etiam perſeuerantiæ neceſſitas ad ſalutem oſtenditur.*

3. Ratio ad idem. TErtia ratio dicitur dedicationis. Fundamentum cuius habetur in c. ſemel de reg. iur. lib. 6. vbi dicitur, *Semel Deo dicatum, non eſt vlterius ad vſus humanos transferendum* & in c. mancipia. de rerum permuta. idem ſcriptum eſt. Quod etiam habetur in c. veſtimēta & in c. ligna. de conſe. di. 1. & in c. quæ ſemel 19. quæſt. 3. Quo præſuppoſito dico, quod cum quilibet chriſtianus in Baptiſmo ſit Deo dedicatus, & conſecratus, nunquam debet corpus ſuum Dei ſeruitio ſubtrahere, aut cor ſuum à diuino amore amouere, vel alienа-

Digitized by Google

alienare, ſeque mundanis delectationibus exponere. Si ergo magna abuſio eſſet quod aliquis calicem ſacrum in quo ſanguis Chriſti conſecratur, ad lupanar portaret, & manibus pollutis tangens, in eo biberet. Vel plantam benedictam induens, in ea choreas duceret: Multo peius eſt corpus ſuum & animam Deo dicatam diabolo tradere. Ea propter Salomon. Prouerb. quint. ad perſeuerantiam diuini amoris hortatur quemlibet fidelē dicens: *Verba eius*, ſcilicet Dei *inhæreant te omni tempore, & in amore eius delectare iugiter.*

4. Ratio. QVarta ratio dicitur perfectionis. Fundamentum cuius ponit Saluator, Matthæ. quint. di. *Eſtote perfecti ſicut & pater v. ſter cæleſtis perfectus eſt.* Cum igitur ſecundum Philo. quint. Metaphyſic. & 3. Phyſic. Perfectum ſimpliciter ſit illud, cui nulla ſuarum partium deeſt. Cumque illud dicatur perfectum quod habet principium, medium, & finem, vt ait Philo. 2. Icono. Concluditur, quod ſi quis haberet omnes virtutes & omnia merita, & non haberet perſeuerantiam, cum tales virtutes ſint imperfectæ, non prodeſſent ei ad æternam vitam. Cum Deus qui eſt perfectiſſimus, non acceptet opera imperfecta. Perſeuerantia enim inquantum eſt virtus generalis, eſt pars omnium virtutum. Et ideo nulla virtus ſine ea poteſt dici perfecta

5. Ratio. QVinta ratio diciter gratificationis. Fundamentum cuius ponit Seneca in lib. de beneficijs di [Beneficiatus vt ſit gratus, debet æqualis eſſe in beneficio erga benefactorem ſuum.] Quæ regula cōfirmatur in. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. hære. & in l. Aquilius regulus. ff. de dona. & in c. cum in officijs de teſta. & in c. de forma. 22. quæſt. 5. Cum igitur, vt inquit ſanctus Bonauentura in 3. diſtinct. 32. Deus ab æterno amauerit quamlibet creaturam rationalem. Et etiam perpetuo ſine vllo fine & termino perſeueranter amet ſine interpellatione aliquorum annorum, menſium, hebdomadarum, dierum, horarum, vel etiam alicuius momenti temporis. Cum ipſe dicat Iere. 31. *In charitate perpetua dilexi te.* Vnde Dionyſius in lib. de diui. nomi. ait: *Amor Dei eſt quaſi quidam circulus, principio, & fine carens.* Cumque non tantum perſeueret in amore, ſed etiam continue cuilibet viuenti beneficia temporalia, corporalia, & ſpiritualia inceſſanter adminiſtret; maxime faciendo moueri cœlos, ſine quorum motu omnis creatura inferior corrumperetur, & deficeret. Ergo ratione gratitudinis quiſque tenetur vſque ad mortem Deum diligere, & ei iugiter famulari; maxime cum hoc redūdet in ſuam vtilitatem, vnde Boet. in 2. de conſo. ait: *O fœlix hominū genus, ſi noſtros animos amor quo cœlum regitur, regat.*

SExta ratio dicitur perditionis. Fundamentum cuius ponit Philoſo. 12. Metaphyſ. dicens: *Quanto aliquod principium perfectius conſiſtit, tanto perfectius ſtant in eo ſui effectus & principiata. Et quanto idem principium citius corrumpitur, tanto citius corrumpuntur in eo ſui effectus & principiata.* Et idem in lib. de lōgitudine, & breuitate vitæ dicit: [Corruptis animalibus ſtatim corrumpitur omnis ſcientia, & omnis ſanitas in eis] patet hac regula: Nam ſi corrumperetur anima alicuius artificis, ſimul ſtatim corrumperentur & omnes ideæ, id eſt formæ rerum artificialium in ea exiſtentes, & ab ea dependentes. Quo præſuppoſito certum eſt ſecundum Bonauentur. in 2. diſtinctio. 27. & in 3. diſtinct. 37. articulo. 2. quæſtio. prima, quod meritum omnium virtutum atque bonorum operum dependet à gratia Dei, & charitate. Cum ergo charitas & gratia ſecundum Thomam 2. 2 quæſt. 24. articulo 12. Et ſanctum Bonauenturam in 1. diſtinct. 17. articulo 2. quęſt 3. per ſolum peccatum mortale corrumpatur & annihiletur, quia peccatum mortale directe opponitur gratiæ 6. Ratio.

& cha-

Digitized by Google

& charitati, concluditur quod deficiens à perſeuerantia bonorum operum per peccatum mortale commiſſum, cum amittit gratiam & charitatem, priuatur omnibus meritis. Ita quod ſi prius habuiſſet omnes virtutes Angelorum atque ſanctorum omnium, & Virginis Mariæ, & perſeueraſſet in eis centum mille annis; & poſtea deficeret perſeuerantia eorum, & in peccatum mortale caderet ſtatim talis perderet totum præmium omnium prædictarum virtutum, & ex amico Dei inimicus efficeretur. O igitur beſtialis anima. O cæca & infælix creatura, quæ multo tempore multa bona opera egiſti, & poſtea ad vomitum peccati reuerſa es, & à bono opere ceſſaſti. Scias quod in puncto omnia tua merita amiſiſti, & ſpiritualiter mortua es, iuxta illud Ezechi. 18. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.* Sicut enim adueniente morte corporali, moriens amittit in vno puncto omnia bona temporalia per ipſum acquiſita, etiam in mille annis: ita adueniente morte ſpirituali in anima, quæ prouenit ex defectu perſeuerantiæ in bono, & propter peccati perpetrationem, ſimul perduntur in eodem inſtanti omnia merita ſpiritualia, iam multis temporibus acquiſita. Ideo Ezechi. 18. dicit Dominus: *Si auertit ſe iuſtus à iuſtitia ſua & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.* Et Eccleſiaſt. 9. dicitur: *Qui offenderit in vno, multa bona perdet.* Et in c. defleat. de reg. iur. ſcriptum eſt: *Defleat peccator, quia offendens in vno, factus eſt omnium reus.* Et Auguſt. in lib. de moribus Eccleſię dicit: *Etiam ſi perſeueraueris in omnibus bonis, & deficias in vno, iuſtitia Dei iudicabit te, ac ſi nullum vnquam bonū feciſſes.* Ideo ſuper illa verba Saluatoris Lucæ 18. *Oportet ſemper orare & nunquam deficere,* ait Chryſoſtomus: *Non ceſſat orare, qui non ceſſat bene facere.* Quibus verbis concluditur, quod neceſſe eſt vſque ad mortem in bono opere perſeuerare.

Septima ratio dicitur remunerationis. Fundamentum cuius ponit Philoſo. 2. Phyſic. di. *Finis imponit neceſſitatem omnibus quæ ſunt ad finem, ita quòd ad habendum finem, neceſſe eſt facere omnia quæ neceſſario requiruntur ad conſecutionem ipſius finis.* Patet hæc regula. Nam ſi infirmus deſiderans ſanitatem, reciperet ſimul omnia remedia & conſilia medicorum ad ſanitatem perducentia, & deficeret in ſolo vno remedio neceſſario, talis profectò non obtineret ſanitatem. Ita à ſimili; Si quis haberet omnes virtutes, & deficeret in ſola perſeuerantia, quæ eſt conſummatio & perfectio virtutum, cui ſoli æternitas conceditur, vt ait Bernard. in quadam epiſtola, profectò non obtineret finem optatum vitæ æternæ. Et confirmatur hæc ratio per dictum Auguſtin. in lib. de verbis Domini vbi ait, quod meritum debet correſpondere præmio. Cum igitur Deus quēlibet ſuum ſeruitorem remuneret præmio infinito, & ſine termino, vt dicunt Theo. in quart. diſtinct. 49. Ergo quilibet tenetur perſeuerare in diuino amore, & bonis operibus quantum in ſe eſt, ſine termino ac fine, à quo ſi quis deficiat, cum meritum non correſpondeat præmio, nunquam poterit æternę vitæ præmium adipiſci. *7. Ratio.*

O igitur ſtulti amatores huius ſeculi, dicite mihi ſi vobis promitteretur vna ſola gemma, quę in ſe ſimul omnia bona deſiderabilia contineret, nunquid non multis annis laboraretis, vt talem lapidem conſequi valeretis? Profectò certum eſt quod ſic. A fortiori igitur ô mirabilis creatura debes omnia bona tibi poſſibilia inceſſanter operari, vt acquirere valeas gemmam illam precioſiſſimam quæ Deus eſt, qui in ſe realiter continet omnia bona, vt inquit Auguſt. in lib. de vero cultu. Sicut enim eſt aliquid quòd continet omnes ſenſus in ſe. ſ. caput. Et aliquid quòd continet omnia membra, ſicut corpus. Et aliquid quod continet omnes potentias. ſ. ſenſitiuam, vegetatiuam, *Exaggeratio contra nō perſeuerantes.*

& rationalem, ſicut eſſentia animę. Et aliquid quod eſt contentiuum omnium aquarum, ad quod omnes aquæ tandem defluunt. ſ. mare, vt dicitur Eccleſ. pri. Et aliquid quod continet omnia corpora, ſcilicet cælum empyreum ſecundum Bonauenturam in 2. diſtinct. 6. in quæſtionibus circa literam. Et aliquid quod per miſericordiam & aduocationem in ſe recipit omnes gentes, ſicut beata virgo Maria. Et aliquid quod continet omnes pœnas ſicut infernus. Ita eſt aliquid quod continet omne bonum deſiderabile. Et hæc eſt æterna fælicitas, quæ eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, vt ait Boetius in 3. de conſolatione. Et eſt quodam præmium infinitum. Et ideo vt meritum correſpondeat præmio, neceſſe eſt nos Deum amare, & pro amore illius bene operari ſi poſſibile eſſet ſine fine. Si enim Iacob, vt haberet Rachel vxorem, ſeruiuit Laban patruo ſuo ſeptem annis, & videbantur dies pauci præ amoris magnitudine vt dicitur Geneſis 29. Multo magis nos, vt conſequamur æternam Paradiſi beatitudinem, quæ conſiſtit in clara viſione Dei, qui erit pręmium noſtrum in cœlo, cum ipſe dicat Geneſis 15. *Ego ſum merces tua magna nimis*, debemus bonis operibus inceſſanter Deo deſeruire, & in eius amore perſeuerare.

Figuris, perſeuerantiæ neceſſitas ad ſalutem oſtenditur.

TErtio probatur figuris perſeuerantiam eſſe neceſſariam. Nam Dominus Leuiti. 3. figuratiue præcepit Moyſi, quod filij Aaron offerrent in ſacrificio totum adipem cum cauda. Quæ cauda cum ſit finis animalis, denotat quòd homo tenetur iugiter vſque in finem vitæ ſuæ in bono opere perſeuerare. Quòd ſi quis forte obijciat dicens: Quomodo eſt poſſibile perſeuerare in bono opere omni tempore? reſpondit Thom. 2. 2. q. 104. dicens, quod duplex eſt perſeuerantia. Vna quæ eſt continuatio in bonis operibus, & ad hanc nullus tenetur, quia ad impoſſibile nemo tenetur. l. impoſſibilium. ff. de reg. iur. & capitul. nemo poteſt eodem titul. libro ſexto. Alia eſt perſeuerantia, quæ eſt quoddam propoſitum perſeuerandi in bono opere pro loco, & tempore. Et ad hanc quiſque tenetur. Et de hac intelligit Dominus cum dicit Matthæ. 10. *Non qui inceperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finē, hic ſaluus erit.* Quia ſecundum præparationem animi quiſque ſemper debet eſſe paratus bene operari, & pro loco & tempore bona opera exercere. Pręcepta enim affirmatiua cuiuſmodi eſt præceptum de perſeuerando, licent obligent ſemper, non tamen obligant ad ſemper, ſed pro loco, & tempore opportuno, ſecundum ſanctum Bonauent. in ſecund. diſtinctio. 29. in quæſtionibus circa litteram, & Alexand. de Ales in 3. parte ſummæ, in explanatione decalogi. capitul. primo. Alia figura habetur Geneſis 19. de vxore Loth, quæ ideo in ſtatuam ſalis verſa eſt, quia poſt egreſſum de ſocietate malorum, ſcilicet Sodomitarum, non perſeuerauit in pręcepto Angeli ſed retro aſpexit. Qua figura datur intelligi quod qui cœpit Deum amare, & pro ipſo bene operari, & deinde retro aſpicit ad mundanum ſe conuertens amorem, à Deo reprobatur. Tertia figura habetur Apocal. 4. de quatuor animalibus quæ erant plena oculis ante, & retro, quæ non habebant requiem die ac nocte, ſed iugiter clamabant, *ſanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus omnipotens, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.* Qua etiam figura datur intelligi quod quilibet Dei verus amator non debet habere requiem die ac nocte in operibus virtuoſis, vſque in finem vitæ ſuæ.

Similitudinibus perſeuerantiæ neceſſitas declaratur.

QVarto declaratur ſimilitudinibus neceſſitas perſeuerantiæ. Licet enim vt ait Philoſoph. in lib. de cœlo & mundo cœli inferiores iugiter diuerſis motibus agitentur, cœlum tamen ſupremum quod nos dicimus empyreū, in nullo mouetur, nec à ſua quiete perturbatur, ſed ſemper in ſua immobilitate perſeuerater

ter perſiſtit. Vt declarat ſanctus Bona. in 2. diſtinctio. 2. articul. 2. quæſtion. 1. Sic ergo à ſimili, quamuis potentiæ inferiores & ſenſitiuæ perturbentur, vel inordinate moueantur, & agitentur ad bona ſenſitiua capeſſenda, tamen ratio cauere debet, ne vnquam moueatur, & diſcedat à deſiderio ſupernorum & ab operibus virtuoſis, quin potius in eis vſque ad mortem immobilis perſeueret. Aliam ſimilitudinem habemus de ſtellis. Nam quantumcunque ſtellæ circa cœli axem, & cardinem moueantur, cardo tamen ipſe à ſua quiete nullatenus perturbatur, ſed ſemper immobilis perſeuerat. Sic à ſimili quantumcunque pars ſenſualis, vel aliud vtputa, mundus ſeu diabolus obuiet rationi, illa tamen continue vſque in finem debet frui ſua quiete, videlicet diuini amoris. Item quantumcunque terra, & aër inferior corporaque inferiora pluuijs & tempeſtatibus perturbentur, nunquam tamen eorum perturbatio perueniat ad cœlum, vel ad ſuperiorem partem aëris. Quæ licet pars inferior ſit plena vaporibus, ſeu imbribus, ipſa tamen ſemper ſerena, & clara perdurat, eo quòd nullas nebulas vel vapores aſcendere permittit. Quod hoc modo philoſophi probauerunt. Nam mons Olympus tantæ altitudinis eſſe fertur, vt nullis ventis, vel pluuijs, nullis terrenis exhalationibus perturbetur. In hunc ergo montem philoſophi pro tempore aſcendebant, vt poſſent ibi de aſtris aliqua contemplari. Sed propter nimiam aëris puritatem quo vegetari non poterant, ſpongias aqua plenas ad naſum ferebant. Dum autem in monte eſſent, ea quæ de ſtellis videbãt, digito in puluere terræ ſcribebant. Quas litteras ſequenti anno cum illuc accedebant, inueniebant in nullo mutatas. Ideo à ſimili ipſi philoſophi aſſerebant, quòd in ſuperiori parte rationis nulla debet vnquam libido, vel concupiſcentia aſcendere, ſed iugiter vſque ad mortem virtutibus moralibus adhærere.

Alia ſimilitudo ad idē.

ALiam ſimilitudinem habemus in arte oratoria. Nam vt dicit Tullius in ſecunda Rhetorica: Si quis in ſua oratione faceret optimum exordium, optimam inuentionem, diſpoſitionem, eloquentiam, narrationem, ac pronunciationem, & non haberet bonam ac ſolidam concluſionem, talis oratio omnino priuaretur merito laudis humanæ. Et ratio eſt quia concluſio, vt dicit ipſe Tullius in prima Rhetorica, quę ars vetus dicitur, eſt totius orationis exitus, ornatus, determinatio, atque perfectio. Sic ergo à ſimili. Si quis haberet omnes virtutes, & non haberet finem perſeuerantiæ, priuaretur ſine dubio merito cœleſtis gloriæ.

Exemplis perſeuerantia neceſſitas probatur.

QVinto idem probatur exemplis. Et primo exemplo naturali omnium creaturarum, quæ omnes perſeuerant in eo ad quod ſunt ordinatæ. Nam cœlum, & ſinguli orbes planetarum à ſuo motu & influentia, nec per momentum ceſſant. Sol, & Luna, & Stellæ illuminare non deſinunt. Et vt dicitur, Iudicum 5. ſemper in ſuo curſu, & ordine permanent. Ignis calefacere, & lucere non deſinit, & aër humectare, flumina quoque ac fontes aquarum currere non deſinunt, donec ad ſuum terminum perueniant. Et terra fructus ſuis temporibus producere non ceſſat. Cæteræ quoque omnes creaturæ ſuis ſemper funguntur officijs. De leone quoque refert Albertus Magnus in tractatu de virtutibus politicis, quòd poſtquam cœpit prædam quærere, à quærendo non ceſſat, donec quod quærit inuenire cõtingat. Sed multi ſunt hodie ſimiles leopardo, qui ad prædam dimiſſus ſtrenue aggreditur, ſed ſi in tribus, vel in quatuor ſaltibus quod intendit non aſſequitur, amplius currere poſt illam dedignatur. Falco etiam

Digitized by Google

etiam ſi mox de aue quam impetit nō triumphat, dedignans vix illa die ad manus redit, ſed per aëra vagus incedit. Cui ſimiles ſunt qui in bonis operibus non perſeuerant, maxime in orationibus, ſi ſtatim quod volunt non conſequuntur. Sed vtinam tales attenderent quod Chryſoſtomus in quodam ſermone inquit, & experientia nobis oſtendit. Non enim periculoſum, & inſolitum eſt in bello aliquando cadere, ſed eſt valde malum, magnumque periculum, poſt caſum nolle reſurgere. Non eſt inſolitum bellantem aliquando vulnerari, ſed valde malum eſt nolle vulneri medicamentum adhiberi. Ad perſeuerantiam quoque nos inducit exemplum nautæ, qui poſtquam in mari naufragium pertulit, & omnia bona ſua amiſit, non tamen quieſcit, ſed iterum ſe mari committit quouſque recuperet quod perdidit. Exemplum etiam habemus artificum, qui iugiter in opere artis ſuæ laborant, quoadusque ad complementum deueniant. Dicit quoque Albertus, vbi ſupra, quòd [licet ſit bonum & laudabile fundamentum domus ſub terra facere, & ſuper terram firmare, atque parietes ſuper fundamento poſitos coniungere, optimum tamen eſſe conſtat tectum parietibus copulare. Tecto enim non poſito, ſed omiſſo, totum eſt perditum quod eſt laboratum in domo. Nam ſi tectum omittitur, quamuis cætera habeantur, finis tamen minime obtinetur. Fit enim ad hunc finem domus vt docet philoſophus, vt per eam ab imbribus, & caumatibus defendamur, quæ per tectum tantum vt docet experientia obtinemus,] hæc ille. Qui etiam ibidem ſubdit: [Quid prodeſt homini vineam plantare, & in ea palos erigere, ſi antequam fructus faciat, deſinat eam excolere, ita vt nō poſſit de ea fructum percipere? Et quid prodeſt bobus terram ſulcando ſcindere, & frumenta modo debito ſeminare, ſi poſtea negligat tempore meſſis fructum colligere? Quid iuuat militi fortiter arma aduenientе hoſte accipere, & viriliter pugnare, ſi poſtea nondum obtento fine victoriæ, contingat arma proijcere? Quid prodeſt nautæ proſpere vela erigere, & flantibus ventis mare ſulcare, & nauem mercibus onerare, ac fœliciter nauigare, ſi poſtea contingat nauem in portu perire, vel ad portum vltimo non venire? Conſtat ergo certiſſime quod rei laus, & bonitas omnis dependet à fine] hæc Albertus vbi ſupra. Exemplo quoque gentilium ad perſeuerantiam animamur, præcipue Fabricij Romani, cuius virtutem Boetius in ſecundo de conſo. commemorat di. *Vbi nunc oſſa fidelis Fabricij manent?* De hoc enim Fabricio refert Eutropius libro ſecundo, quòd cum Pyrrhus rex Epirotarum veniſſet in ſubſidium Tarentinorū contra Romanos, comperto quod Fabricius qui erat legatus Romanorum, pauper eſſet, obtulit ei quartam partem regni ſui, vt ad ſe trāſiret, & ſimul cum hoc magnam auri quantitatem illi dare voluit, ſi Romanam proderet ciuitatem. Cui Fabricius dixit: *Regnum tuum ſimul cum auro tuo tanquam lutum deſpicio, exiſtimans perſeuerantiam fidei erga patriam eſſe nobiliorem & meliorem omnibus regnis & auro mundi.* Tunc rex Pyrrhus admirans dixiſſe fertur, quòd ille Fabricius difficilius à perſeuerantia ſuæ honeſtatis & fidei, quā Sol à ſuo curſu poſſet auerti. Refert quoque Valerius maximus, quod cum Horatius Flaccus ædem Ioui dedicaret, nunciatum ei fuit, mortuum eſſe filium ſuum: qui hoc audito, nec ab incepto opere ceſſauit, nec vultum à publica religione ad priuatum dolorem deflexit, ſed immobilis perſeuerauit. Quanto ergo magis nos Chriſtiani in bonis operibus perſeuerare debemus?

Gentilium exemplis ad perſeuerantiam inducimur.

SEd omiſſis multorum paganorum exemplis, qui potius voluerunt perdere vitam, quàm bonorum operum perſeuerantiam, veniamus ad exempla ſanctorū.

Sanctorum exemplis ad perſeuerantiam animamur.

Et

Et prætermittendo exempla quaſi innumerabilium martyrum, propter eorum multitudinem, capiamus exemplum beati Iob. qui capitulo vigeſimoſeptimo, dixit: *Donec deficiam, nunquam recedam ab innocentia mea, & iuſtificationem quam cœpi tenere, non deſeram.* Exemplum etiam habemus Pauli, qui ſecund. ad Timoth. quarto ait: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui,* &c. Et iterum dicebat Actuum vigeſimo: *Non facio animam meam precioſiorem quam me, dummodo conſummem curſum meum, & miniſterium quod accepi à Domino Ieſu Chriſto.* Et Roman. 8. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an fames, an periculũ, an gladius?* Et concludit, quòd nihil eum poterat ſeparare. De Apoſtolis etiam dicitur Actu. primo, quod *erant omnes vnanimiter perſeuerantes in oratione.* pſalmiſta quoque dicebat: *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Optimum etiam exemplum eſt illorum quadraginta martyrum, qui pro fide Chriſti in ſtagnum frigidiſſimæ glaciei proiecti fuerunt, quorum vnus non perſeuerauit cum eis. Et exiens de ſtagno, vt in balneum intraret, ſtatim vt tetigit balneum, mortuus eſt. Ianitor autem ſtagni aſpiciens ſupra capita martyrum, vidit 39. coronas aureas de cœlo deſcendere, & miratus dixit: *Quadraginta ſunt, vnius corona vbi eſt?* Deinde intelligens vnum ex illis tepidum effectum propter imperſeuerãtiam, perdidiſſe coronam, reiecit veſtimenta ſua, & dixit intra ſe: *Ego quadrageſimã coronam obtinebo.* Et ſtatim ingrediens ſtagnum cum feruore, quadrageſimam coronam quam alius qui perſeuerare noluit, perdiderat, habuit.

Exemplum Chriſti ad idem adductum.

VLtimo habemus exemplum Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui triginta tribus annis noluit vnquam deſiſtere à perſeuerantia noſtræ redemptionis, nec ceſſauit propter diabolicam tẽtationem, non propter Iudæorum perſecutionem, nec propter ipſorum inuitationem, qui vt habetur Matthæi vigeſimoſeptimo, hortabantur eum vt de cruce deſcenderet, & crederent ei: non etiam voluit ceſſare propter animæ & corporis multimodam afflictionem, non denique propter horribilem ac vituperoſam crucis paſſionem, ſed perſeuerauit vſq; ad mortem, donec dixit. Ioan. decimonono: *Conſummatum eſt*, ſcilicet opus humanæ redẽptionis. Et tunc emiſit ſpiritum dicens: *In manus tuas Domine commendo ſpiritũ meum.* Quo exemplo datur intelligi, quòd ſolum illorum animas cœleſtis pater ſuſcipit in regno æternæ vitæ, qui perſeuerant vſq; ad mortem in eius amore, ac bonis operibus. Ecce ergo popule mi, quòd benedictus Saluator noſter aſcendit in cœlum per viam iſtarum quadraginta virtutum, vt oſtenderet quòd per eandem eſt nobis incedendum. Hæc eſt illa ſcala quam vidit Iacob patriarcha. Gen. vigeſimooctauo, quæ vſque ad cœlum pertingebat, per quam aſcendebant Angeli, id eſt angelicam vitam ducentes. Quod agere concedat nobis ille benignus Saluator noſter, vt poſt huius vitæ tranſitum ad æterna populorum gaudia cum illo aſcendere valeamus.

Amen.

cem. Nam vt inquit Tullius in 1. de offi.c. 37. & Aug. in c. noli. 23. q. 1. *Ideo bellum ſuſcipitur, vt nihil aliud niſi pax quæſita videatur*, & Ariſt. 10. Ethic. c. 7. ait: *Bellamur, vt pacem ducamus.* Et Vegetius. 3. de re militari in proœmio dicit: *Qui deſiderat pacem, præparet bellum.* Ea propter Pſalm. 33. dicit Dauid cuilibet militi Chriſti: *Inquire pacem, & perſequere eam.*

PRIMVM MYSTERIVM quod dicitur monſtrationis.

Circa primum myſterium, ad contemplandum, mẽtis oculos ſuſtollamus, & huius exercitus electorum reſpiciamus monſtram. In quo primo videbimus deſcriptionem electorum. Secundo ſecretariorum, & tubicinum, & vexilliferi, tertio capitaneorum, quarto militum, quinto armorum, ſexto autem equorum. Circa electorum deſcriptionem quæritur, an oẽs homines ſint apti ad hoc bellũ, & ſacchomanum, & eſſe milites Chriſti? id eſt an Deus velit omnibus hominibus paradiſum dare, ſecundum illud, *Deus vult omnes homines ſaluos fieri.* 1. ad Timo. 2. De quo hic pertranſeo, quia expoſui ſupra, ſermone. 23. Pro præſenti autem ſpeculatione dico, quòd filius æterni regis à patre miſſus in mundum ad colligendũ exercitum, venit tanquam dux de fortuna, ſeu vt vulgariter dicitur de ventura, qui vult in patriam introducere partem electam, & quantum in ſe eſt, vult omnes ad ſuam militiam aſcribere, ſed multi nõ ſunt apti. Vnde poſt ſuam paſſionem cum vexillo crucis victor hoſtium ſuorũ deſcendit ad inferos, & ibi inuenit quatuor carceres. ſ. ſinum Ab[illegible], limbum, purgatorium, & infernũ, & aſſumpſit aliquos bene diſpoſitos. A[illegible]s indiſpoſitis, & ineptis ad bel[illegible] ibi [illegible]. Vn dicit Vegetius in [illegible] de [illegible] mili. *Repudiandi ſunt inutiles ad militiã, & in locum eorum ſtrenuiſsimi ſubrogandi.* Deinde venit ad ſuperos, & ibi con-

Contemplatio.

ſtipatus Angelis primis militibus ſuis, fecit ipſe dux, & capitaneus noſter generalis Dñs Ieſus Chriſtus per ſuum cancellarium eos qui ab æterno deſcripti erant in libro vitæ. ſ. in æterna prædeſtinatione diuina, aſcribi in alio libro vitæ. ſ. in ſacra ſcriptura. Et hoc egit, quia vt inquit Veget. in 1. de re mili. ti. 28. *Vtilius eſt erudire armis ſuos, quàm alienos mercede conducere.* Itẽ quia iſti oẽs tanquam boni milites regnũ cœlorum pugnando acquirent, & ſaluabuntur, iuxta illud Dan. 12. *Saluabitur populus omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro vitæ.* Et Iſa. 4. *Sanctus vocabitur omnis qui ſcriptus eſt in vita in Hieruſalem.* Ideo inquit Dñs Apoſtolis, Lu. 10. *Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*, & Apo. 21. *Non intrabunt in illam.* ſ. cœleſtem Hieruſalem, *niſi hi qui ſcripti ſunt in libro vitæ, & agni.* De quo libro inquit Auguſ. ſuper pſalmiſtam & in in 20. de Ciuit. Dei c. 14. *Liber iſte de prædeſtinatione ſignificat eos quibus æterna debetur vita.* Quare autem dicatur liber vitæ, aſſignant theologi multas rationes quas breuitatis cauſa pertranſeo, maxime Alexander de Ales in 1. parte ſummæ in tractatu de libro vitæ. Et B. Bonau. in 4. diſt. 43. parte 2. art. 1. q. 1. & B. Thom. in prima parte ſummæ, q. 24. art. 1. & 2. & in quæſtionibus diſputatis de veritate, de libro vitæ. ar. 1. De hoc etiam libro vitæ habetur. in §. finis in c. in domo patris mei, de pœni. di. 4. De ipſo etiam lib. inquit Paulus ad Phil. 4. loquens de quibuſdam diſcipulis, [quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ.] Et Moyſes dicebat Deo, Exod. 32. *Aut dimitte populo huic noxam, aut dele me de libro quem ſcripſiſti.* Sed ſciendum quòd ſicut reperitur liber vitæ, pro electis, ita reperitur liber mortis, pro damnatis. Si enim eſt reperire vnum contrariorum in natura, eſt reperire & reliquum, vt ait Ariſt. 5. Metaphyſicæ, & ſecundo de cœlo, & mũdo. Ideo de his libris dicitur Dan. 7. *Sedit iudicium, & libri aperti ſunt*, & Apoc. 20. ait Ioannes: *Vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera eorum.* Liber ergo mortis eſt liber in

in quo ſcripti ſunt præſciti ad æternam damnationem, qui non ſunt ſcripti in libro vitæ. De quibus per pſalmiſtam dicitur Pſal. 68. *Deleantur de libro viuentium, & cũ iuſtis non ſcribantur.*

Chriſtus venit in mundum ad deſcribendum electos; quod denotatur per illud Lucæ 2. de deſcriptione totius orbis.

AD deſignandum autem, quòd filius Dei venit in mundum ad faciendam deſcriptionem electorum ſuorum, dicitur Lucæ 2. quòd tempore natiuitatis eius exijt edictũ à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Super quibus verbis inquit Gregorius in homilia: *Quid eſt quod naſcituro Domino mundus deſcribitur, niſi hoc quod aperte monſtratur, quia ille veniebat in carne, qui electos ſuos aſcriberet in æternitate?* Hæc autem deſcriptio facta eſt per primũ cancellarium regis æterni, ſcilicet Ioannem Euangeliſtam qui Apoc. 14. dixit: *Vidi ſupra montem Sion agnum ſtantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis.* Per montem Sion qui interpretatur ſpeculatio, intelligitur Eccleſia militãs, quæ erecta eſt ad ſpeculandum cœleſtia, iuxta illud Apoſtoli Phil. 3. *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt.* In iſto ergo monte ſolo fit deſcriptio ſaluandorum, quia extra Eccleſiam catholicam non eſt ſalus, vt habetur extra de ſumma Trini. & fi. ca. firmiter. §. vna vero. Agnus iſte cum quo deſcribuntur electi, eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus. De quo ait Ioannes Baptiſta, Ioan. 1. *Ecce agnus Dei,* &c. Iſte igitur agnus eſt dux & princeps militiæ electorum, & ideo ipſe ſe fecit ſcribi in principio huius libri vitæ, ſicut in perſona eius dicitur Pſal. 39. *In capite libri ſcriptum eſt de me.* Stat ergo ſupra montem Sion id eſt ſupra Eccleſiam militantem, iſte agnus ad adiuuandos, & roborandos milites ſuos pugnantes. Vnde B. Stephanus in agonis ſui pugna dixit Actuum 7. *Video Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei.* Secundo autem loco ſcriptum eſt in hoc libro nomen matris Dei. Vnde Apoc. 12. ait Ioannes: *Apertum eſt templum Dei in cælo, & viſa eſt arca Dei in templo,* & paulo infra dicitur: *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta ſole.* &c. Cum hoc autem agno duce noſtro, dicuntur eſſe centum quadraginta quatuor millia ſignati, per quos omnis electorum numerus deſignatur, & ponitur numerus finitus pro infinito, quo ad nos. O igitur beata gens, *cuius Dominus Deus eius, populus quem elegit in hæreditatem ſibi,* Dauid Pſal. 32. Per numerum tamen centenariũ qui eſt numerus perfectus, quia conſtat ex numero completo, ſcilicet Denario in ſeipſum multiplicato, deſignatur perfecta obedientia decem præceptorum decalogi: per quadragenarium vero qui eſt numerus pœnitentium, figuratur deteſtatio peccatorum: per quaternarium autem numerum deſignatur vera fides quatuor Euangeliorum, vel exercitatio & obſeruantia quatuor virtutum Cardinalium. Per millenarium vero, perfecta cõſummatio omnium aliorum virtutum, tam theologicarum, quàm moralium.

Qui non eſt ſignatus ſigno thau, nõ ſaluabitur.

VIde ergo ſi es ſignatus, & cuſtodi ſignum tuum: quòd ſi non es ſignatus, procura ſignari, quia aliter non ſaluaberis. Vade igitur ad iſtum ſummum cancellarium, gemens peccata tua, fac te ſignari. Illi etenim imperat dux noſter di. illud. Ezech. 9. *Signa thau ſuper frontes virorũ gementium, & dolentium.* Econtra vero de non ſignatis dicitur ibidẽ terribile verbum, Ibi enim præcepit idem dux dicens Angelis ſuis: *Percutite eos, non parcat oculus veſter, neque miſereamini ſenem, adoleſcentulum, virginẽ, paruulum, & mulieres interficite vſque ad internecionem: omnem autem ſuper quem videritis Thau, ne occidatis, & à ſanctuario meo incipite,* id eſt, à religioſis, & clericis. Per centũ quadraginta quatuor millia ſignatos, ſignificantur omnes boni & veri Chriſtiani, qui ꝑ fidem, à quatuor Euãgeliſtis per quatuor mundi partes prædicatam, & creditã, habent nomen agni, & patris ſui ſcriptum in frontibus, id eſt in mentibus ſuis, digito Dei viui, id eſt ſpiritus ſancti, cum ſint baptizati in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, vt præcepit Dominus Matth. vlt. De hoc ſigno exultabat Dauid. Pſal. 4. di. Signa-

Digitized by Google

di. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, dediſti lætitiam in corde meo.* Per lumen enim intelligitur nomen filij, per vultum nomen patris, per lætitiam vero nomen ſpiritus ſancti. Omnes enim boni Chriſtiani conſignati ſunt ſignaculo totius Trinitatis.

Duodecim Apoſtoli fuerunt tubicines Chriſti.

SEcundo videndum eſt in hac parte de ſecretarijs iſtius magni ducis, & de tubicinis, & alijs amicis ſuis. Maxime vero ſunt in campis neceſſarij, & vtiles tubicines. Ait enim Boetius in muſica libro primo c. 1. *Manifeſtum eſt in bello pugnantium animos, tubarum carmine accendi.* Inter alios autẽ tubicines, fuit maximus Ioannes Baptiſta, cui dixit rex æternus illud Iſa. 58. *Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuã,* &c. Vnde ipſe Ioannes dicebat de ſeipſo, Ioannis 1. *Ego vox clamantis in deſerto. Parate viam Domini.* Clamat ergo Ioannes vt omnes ſe præparent ad bellum, & ſuper montem Sion veniant cum armis ſuis, quia capitaneus noſter vult rapere cœlũ & Sacchomanare paradiſum, & diuidere prædam militibus ſuis. Alios duodecim magnos tubicines elegit, ſcilicet duodecim Apoſtolos, quos per quatuor mundi plagas miſit dicens, Marci vlt. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ,* & ſequitur. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit,* quaſi diceret: Quotquot ex toto corde credere in me voluerint, aſcribite militiæ meæ. Illi vero per totum mundũ profecti, multos & quaſi innumerabiles aſcripſerunt, iuxta illud Pſalmi 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Fuerunt & alij 72. diſcipuli tubicines minores, qui per omnes ciuitates, & terras diſcurrentes, ſonitu ſuo vniuerſum orbem repleuerunt. Inuitantes omnes ad ſequendum agnum immaculatiſſimum ſupra montem Sion, vbi parantur acies ad expugnandum, & violandum paradiſum.

(i)

Quatuor Euãgeliſtæ fuerũt quatuor ſecretarij.

ELegit quoque quatuor principales protocancellarios ſecretarios, quorũ vnus nominatus eſt Ioannes Euangeliſta. Cui vt canit Eccleſia: *Reuelata ſunt ſecreta cœleſtia,* & ipſe habebat vnũ tractatum, ſiue vt communiter dicitur intendimentũ in paradiſo, & hoc nullus ſciebat niſi capitaneus & ipſe, cui capitaneus noſter reuelauit, quando recubuit in cœna ſuper pectus eius, Io. 13. Alius fuit Matthæus, alter Lucas, alius vero Marcus. De quibus dicitur Apocal. 4. *In medio ſedis erant quatuor animalia, plena oculis ante, & retro, & animal primum ſimile leoni,* & hic eſt Marcus. *Et ſecundum animal ſimile vitulo,* & hic eſt Lucas, *& tertium animal habens faciem quaſi hominis,* & hic eſt Matthæus, *& quartum animal ſimile aquilæ volanti,* & hic eſt Ioannes Euangeliſta. Qui quatuor Euangeliſtæ quare in tali ſpecie figurentur, declarat ſanctus Hieronym. & Nicol. de Lira in proœmio ſuorum Euangeliorum. Vbi dicunt quod Matth. depingitur in facie hominis, quia principaliter verſatur circa humanitatem Chriſti, & conuerſationem eius. Marcus vero in facie leonis, quia verſatur principaliter circa ipſius regnum. Leo enim eſt rex animalium quadrupedum. Lucas autem in ſpecie bouis, qui erat animal immolatiuum in lege, quia principaliter verſatur circa eius ſacerdotium. Ioannes vero in ſpecie aquilæ deſuper ipſorum quatuor, quia principaliter verſatur circa notitiã diuinitatis. Vel quia Matthæus deſcribit Chriſti generationem, Marcus eius reſurrectionem, Lucas paſſionem, & Ioannes aſcenſionem. Licet enim prædicta omnia ab omnibus Euangeliſtis tangantur: tamen vnus eorum principalius, & ſingularius tractat. Ibi autem protocancellarij habent ſub ſe quatuor principaliores ſcribas, qui deſignati ſunt in quatuor rotis, de quibus dicitur Ezechiel. 1. *Cumque ambulabant animalia, ambulabant ſimul & rotæ iuxta ea,* quia expoſuerunt ſenſum Euangeliorũ, & iſti ſunt quatuor doctores Eccleſiæ, quos aſſignauit eis dux

Digitized by Google

& capitaneus cœleſtis. Nam Hieronym. datus eſt Marco, quaſi in leonina ſpecie, contra hæreticos, de quo dici poteſt Prouerb. 28. *Iuſtus quaſi leo confidens.* Ambro. Lucæ, quaſi bos cornipeta, contra Arrianos. huic conuenire videtur quia Euangelium Lucæ diſcretionis vngula luculentiſſime declarauit. Gregor. totus in mortali ſenſu humanus, Matthæo ſatis conformis eſt. Auguſtinus contemplatione altiſſima, Ioannem vt aquila imitatus, eius Euangelium aquilino intuitu explanauit. Et hæc omnia declarat ſanctus Bernardinus in ſermonario, de religione Chriſtiana, ſermone 66.

Doctores, & prædicatores ſunt etiam ſcribæ paradiſi.

ALios quoque ſubſcribas, & minores notarios, ſub iſtis ordinauit propter multitudinem exercitus, & iſti ſunt cæteri doctores Eccleſiæ & prædicatores, quos miſit & quotidie mittit dux noſter ad congregandos milites ſuos, & iſti deſignantur per ſeniores. De quibus Apocalyp. 4. dicitur, quòd *ſtabant etiam ipſi in circuitu throni, & laudabant viuentem in ſæcula ſæculorum.* Vnde quilibet eorum poteſt dicere, Pſalm. 44. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Et quia dedit eis plurimam pecuniam & precioſam, ſcilicet ſancta ſacramenta, quæ volentibus venire ad militiam ſuam pro arrha & in præſtito debetur, ideo dixit eis vt ſint fideles diſpenſatores, quia non vult ad militiam ſuam aſcribi homines deditos carnalitatibus, & ſenſualitatibus. Ideo dixit Matt. 7. *Nolite ſanctum dare canibus.*

Paulus etiã fuit tubicen paradiſi.

SEntiens autem iſte dux noſter cœleſtis alium eſſe magnum tubicinem, qui nolebat venire ad ſuum exercitum, imò ibat ad ſtipendia ſuorum inimicorũ, qui vocabatur Saulus, fecit eum vocari, & ad ſe duci ligatum, & caligantem oculis, & conquaſſatum: qui audiens quòd durum erat illi contra ſtimulum calcitrare, promiſit ei fidelitatem, & capitaneus noſter fecit ſignari in fronte eius nomen ſuum, & impoſuit illi nomen Paulus, & præcepit ei di. Vade & concine tua alta tuba per omnes regiones, & conuoca mihi exercitum copioſum. De hoc tubicinatore ait ipſe Saluator, Actu. 9. *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael.* Iuit ergo iſte magnus tubicinator Paulus cum alijs tubicinibus intonans, & concinens aduerſus aëreas poteſtates, & vaſtatores aduerſæ poteſtatis, dicens ex mandato Dei Apoc. 7. *Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoaduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.*

Signifer fuit beatus Franciſcus.

FActis igitur iſtis proclamationibus, & ſignatis omnibus militibus, reuerſi ſunt tubicines ad capitaneum ſuum. Qui videns tantam multitudinem expeditorum militum, iuſſit ſuo primo protocancellario, Ioanni Euangeliſtæ, vt omnes illos aſcriberet in libro ſuo, qui per ſanctum Stephanum collateralem generalẽ, & bulletarium ſuum, atque principalem ſignatorem fuiſſent præſentati. Quibus omnibus præſentatis & in libro aſcriptis, conuocato conſilio ſuo dixit capitaneus, quis eſt dignus ferre vexillum exercitus? cui dabimus? oportet enim quòd eligatur de toto exercitu vnus fortiſſimus bellator, qui non ſit timidus, ſed audax in mundo contra tantam potentiam. Et circumeuntes totum exercitum viderunt vnum pauperculum male indutum & diſcalceatum, ſed magnanimum; qui propter eius magnanimitatem ſpreuerat totum mundum; & omnia diſperſerat, & dederat pauperibus quicquid habebat. Vnde dixerũt illi ſi volebat ſeruire capitaneo magno? Qui reſpondit quod erat paratus ponere vitam pro eo. & relatum fuit capitaneo, qui ad ſe adductum interrogauit quo nomine vocaretur. cui ille humiliter reſpondit: Domine mi, ego vocor Franciſcus. Cui Dominus dixit, ex quo vocaris Franciſcus quaſi Franchus ſtans, ſi vis venire mecum, faciam te meum vexilliferum, ſed oportet te mihi conformari. Cui reſpondit humilis Franciſcus,

Digitized by Google

ciſcus, quod erat valde contentus, & iam diu diſpoſuerat ſic facere. Tunc Chriſtus dedit illi vexillum triũphantiſſimæ crucis, quam ipſe libentiſſime detulit in corpore ſuo. Et hoc eſt quod dicitur Apoc. 7. *Vidi alterum Angelum*, id eſt Franciſcum, *aſcẽdentem ab ortu ſolis*, i. ab Aſſiſio in oriente poſita: *habentem ſignum Dei viui*, id eſt ſtigmata Ieſu Chriſti. & ita expoſuit B. Bona. legens in ſtudio Pariſienſi, iurãs quod Chriſtus ſibi apparens dixerat, quod illa verba dicta non ſunt niſi de beato Franciſco, hoc etiã prædixit Paulus ad Galat. 6. di. in perſona beati Franciſci: *Ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.* Non enim hæc verba poſſunt intelligi de ipſo Paulo, cum ipſe non fuerit ſtigmatizatus; ſed de ſolo B. Franciſco, qui recepit quinque ſtigmata Ieſu Chriſti in ſuo corpore. Fecit ergo rex cœleſtis B. Franciſcum non ſolum vexilliferum, ſed etiam caput primæ cohortis, & poſuit illum ad curam perſonæ ſuæ. Fecitque eum primum in ſecretarijs, vt intrare poſſet cubiculum ſecretorum ſuorum, & ſub eo dedit familiam multam, & principem eum conſtituit totius militiæ ſuæ. Ideo de ipſo canit Eccleſia in officio eiuſdem: *Decus morũ, dux Minorum Franciſcus tenens brauium.* Eſt enĩ generalis confallonerius portãs inſignia superni imperatoris.

Primus capitaneus fuit Iudas.

Tertio in hac parte conſiderãdum, qui fuerint electi capitanei exercitus. Fuerunt enim duodecim de quibus Apoc. 7. Primus appellatur Iudas, & iſte eſt capitaneus vaſtatorum & extirpantium aduerſarios regis. Iudas enim ſecundum Hieronymum confeſſio interpretatur. Per confeſſionem namque omnia peccata cunctaque ſcelera deſtruuntur atque exterminantur, & de iſtius comitiua poſſunt numerari omnes qui confeſſi ſunt peccata ſua, quia fuerunt vaſtatores peccatorum. In huius autem figuram præcepit cæleſtis capitaneus huic duci, & cuilibet ſuorum militum dicens illud Ioſ. 17. *Tranſibis ad montem, & ſuccides tibi atque purgabis ad habitandum ſpatia, & poteris vltra procedere cum ſubuerteris Cananæum, quem dicis ferreos habere currus & eſſe fortiſſimum.* Cananæus interpretatur dæmon, zelans animam. Nam anima quæ amat Deum, & per confeſſionem ſe purgat peccatis declinando à malo, & faciendo bonum occidit Cananæũ id eſt diabolum, & efficitur de militia huius capitanei primi.

2. Capitaneus fuit Ruben.

Secundus capitaneus fuit Ruben qui interpretatur filius viſionis. Et iſte eſt capitaneus vtentium baliſtis, & arcubus, & de iſtius comitiua ſunt omnes viri docti, & ſcientifici: Grammatici, rhetorici, legiſtæ, & canoniſtæ, & ſacræ Theologiæ Profeſſores. De quibus Dan. 12. di. *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti. Et qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Iſti igitur baliſterij ſagittas ſuas ita rite, & in medio veritatis eijciunt, quod nunquam errant in aliqua falſitate; imo corda ignorantium feriunt iaculo veritatis, ſicut boni prædicatores faciunt, qui ſunt de militia iſtius capitanei. In quorum perſona dicit pſalmiſta: [Vidi præuaricãtes, & tabeſcebam, quia eloquia tua non cuſtodierũt.] Et ratio ꝙ ille, qui vult baliſta vti, & bene eijcere ſagittam, claudit vnum oculum, ad denotandum, quod ſi vis bene & directe emittere deſideria tua ad Deum, oportet te claudere vnum oculum, ſcilicet vanitatum & deſiderij cupiditatum huius mundi Iſa. 33. *Claudit oculos ſuos ne videat malum,* & habere vnum ſolum oculum apertum, tenendo ipſum fixum in Deum, & habendo ipſum in omnibus operibus tuis pro obiecto, & ſic nunquam errabis.

3. Capitaneus fuit Gad.

Tertius vero capitaneus fuit Gad, qui Sacchomanorum capitaneus eſt. Interpretatur enim accinctus latrunculus: accincti quidem latrunculi ſunt quilibet coniugati, ſeruantes iura matrimonij & honeſte viuentes: & maxime ſeruantes caſtitatem. De quibus Saluator Matth. 19. inquit. *Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerũt propter*

Digitized by Google

regnum cœlorum, ſcilicet per violentiam acquirendum, & furandum Iſti etiam Sacchomani ſunt quędam bonę viduæ, ac perſonæ ſimplices & deuotæ, quæ ſunt latrunculæ & fures vitæ & æternæ, quia cum conſcientia ſua bona ſimplici & pura furantur Ieſum Chriſtum, licet ſicut Sacchomani, multa incommoda patiantur. De tali vidua furante paradiſum inquit Apoſtolus 1. ad Timo. 5. *Quæ vere vidua eſt, & deſolata, ſperet in Deum.*

4. Capitaneus fuit Aſſer. QVartus capitaneus fuit Aſſer, qui interpretatur beat᷑, vel diuitias habẽs: & iſte eſt eſt princeps illorum diuitum qui per viam eleemoſynarum acquirunt regnum cœlorum. Sicut promiſit Dominus Matth. 19. dicens eleemoſynam facientibus. *Centuplum accipietis, & vitam æternam poſſidebitis.* Et de hoc dicitur Eccleſ. 31. *Beatus eſt diues, qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris.* Sub iſto etiam capitaneo ſunt illi qui omnia ſpreuerunt propter Chriſtum, qui ſunt Domini omnium quę pedibus calcant, de quibus dicit Apoſtolus 2. ad Corint. 6. *Nihil habentes, & omnia poſſidentes.* Et ideo exhortatur beatus pater noſter Franciſcus in regula ſua fratres ſuos, ad hanc ſanctiſſimam paupertatem, di. *Hæc eſt illa celſitudo altiſſimæ paupertatis, quæ vos chariſſimos fratres meos hæredes, & reges regni cœlorum inſtituit, pauperes rebus fecit, virtutibus ſublimauit. Hæc ſit portio veſtra, quæ perducit in terram viuentium, &c.* Et iſti qui ſunt de comitiua iſtius capitanei, ſunt cuſtodes vexilli.

5. Capitaneus fuit Neptalim. QVintus capitaneus fuit Neptalim, quem ſequuntur omnes religioſi mendicantes. Interpretatur enim dilatatio. Hi enim non ſolum ſeruant præcepta Chriſti, ſed etiam dilatantur ad ſeruanda conſilia. Inſuper cultum Dei dilatant, vnde dicere poſſũt illud 2. ad Cor. 6. [Cor noſtrum dilatatum eſt.] Sunt enim dilatati in charitate Dei & proximi. Comitiua ergo iſtius capitanei appellatur vulgari ſermone Fantaria. Sunt enim veri famuli cœleſtis regis, & pedeſtres incedunt, non in equis phaleratis.

6. Capitaneus fuit Manaſſes. SExtus capitaneus dicitur Manaſſes, qui interpretatur abolitio ſiue obliuio. Et iſte eſt princeps ſanctorum monachorũ, qui viuunt ſecreti & incogniti, quaſi mortui mundo & obliti omnium quę fiunt in eo. Talibus enim dictum eſt, Pſal. 44. per prophetam, *Obliuiſcere populum tuum & domum patris tui.* Monachus enim dicitur à monos, quod eſt vnus, & achos quod eſt triſtis, debet enim ſtare deſolatus & ſolus c. placuit. 16. q. 1. & ſolum viuere Deo. Iſti ſunt fortes bellatores, quia ſemper ſunt in continua militia contra carnem, mundum, & diabolum. Et iſti vulgariter appellantur, lanceæ ſpezzatæ.

7. Capitaneus fuit Simeon. SEptimus dux appellatur Simeon, qui interpretatur auditio, vel obedientia, & de iſtius comitiua ſunt omnes boni filij parentibus obedientes, & ſubditi Dominis ſeruientes, ſequentes conſilium Apoſtoli. 1. Petr. 2. dicentis: *Serui, ſubditi eſtote Dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis, & malis. Hæc eſt enim gratia ſi propter conſcientiam D E I ſuſtinet quis.* Et Epheſ. 6. *Filij obedite parentibus veſtris in Domino.* Hoc enim iuſtum eſt. De tali filio obediente, & ſeruo obſequente, poteſt dicere Dominus eius Pſal. 17. *In auditu auris obediuit mihi.* De comitiua quoque iſtius capitanei ſunt omnes boni chriſtiani diuinæ mandata ſeruantes, & conſequenter cælũ rapientes. Iuxta illud Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Et iſtorum acies electa propter numeroſitatem dicitur, *el ſquadrone.*

8. Capitaneus fuit Leui. OCtauus dux dicitur Leui, qui interpretatur aſſumptus, & de huius comitiua ſunt omnes prælati, & rectores, tam temporales, quam ſpirituales aliorũ, qui eos ſecundum Deum bene regunt & gubernant, qui in hoc mundo ſunt aſſumpti ad gubernandos ſubditos. Deinde aſſumentur

Digitized by Google

mentur ad æternos cæli triumphos. In hac quoque comitiua ſunt omnes boni ſacerdotes, & clerici, qui ad diuinum cultum ſunt aſſumpti, qui dicuntur milites Chriſti 16. di. c. quid proderit & 1. q. 3. c. Saluator, & per gloſſam in c. militare. 23. q. 1. Et de hoc etiam habetur in c. 1. de cle ægro. & in c. degradatio, de pœnis. in 6. Et de quolibet iſtorum dicitur Deo per prophetam; Pſal. 64. *Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti, habitabit in atrijs tuis.* Iſti autem ſunt de ſquadra perſonæ ducis cæleſtis.

9. Capitaneus fuit Iſachar.

Nonus capitaneus eſt Iſachar, qui interpretatur vir mercedis. Et iſte eſt ductor bonorum artificum & laboratorum, qui de arte ſua viuunt, & labore, quorum quilibet in iudicio audiet illud Pſal. 127. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Quia vero Iſachar appellatur, Gen. 49. aſinus fortis; Ideo iſte eſt capitaneus ſuper mulaterios & carratores campi.

10. Capitaneus fuit Zabulon.

Decimus eſt Zabulon, qui eſt capitaneus imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, Dominorum, Baronum, omniumque nobilium, ſeruantium illud quod de eorum officio dicitur in c. regum. 23. q. 5. Et omnes ſtipendiarij milites qui ſunt contenti ſtipendijs ſuis, & nemini violentiam faciunt, vt præcipitur eis Luc. 3. ſunt ſub hoc duce. De iſtius quoque familia ſunt omnes boni iudices à iuſtitia nunquam declinantes, & fortes in ea adminiſtranda. Zabulon enim interpretatur habitaculum fortitudinis. De talibus dicitur Sap. 6. *Qui cuſtodiunt iuſticiam, iuſtificabuntur.* Et iſti quia turibus patriam defendunt ſicut milites armis, vt patet in proemio inſti. & in l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudiciorum. Et in l. laudabile. C. de aduo. diuer. iudicum. Ideo in numero armigerorum computantur. Et ita familia dicitur gens armatorum equitum.

11. Capitaneus fuit Ioſeph.

VNdecimus eſt Ioſeph, qui interpretatur ampliatus, vel augmentum. Et de huius comitiua ſunt omnes boni mercatores, qui nolunt facere vſuras, nec vẽdere pro pluri precio, vendendo terminos, & tempus, nec falſificant mercãtias, & cuſtodiunt feſta, nec vendunt cum mẽdacijs, aut periurijs, vt amplificent diuitias, & potius volunt parce viuere, quam iniuſtis abundare opibus. Et faciunt contractus ſuos iuſtos, & ſine aliqua fraude, & libenter ſeruiunt proximo quando poſſunt. Vnde poteſt quilibet horum dicere illud Pſal. 119. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum.* Magis enim ſtuduerunt ampliari in virtutibus quam in diuitijs, de quibus prædixit pſalmiſta: *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorũ in Sion.* Et iſti ſunt campi prouiſores.

12. Capitaneus fuit Beniamin.

DVodecimus capitaneus eſt Beniamin, qui interpretatur filius virtutum. Et de huius comitiua ſunt omnes virtuoſi, & maxime virgines, qui ſequuntur agnũ quocunque ierit, Apoc. 14. Et ideo Beniamin etiam interpretatur filius dextræ. ſ. Dei. Caſtitas enim animam ad dextrã Dei repræſentat. §. ſancimus in authe. de lenoni. *Et incorruptio facit proximum Deo*, Sap. 6. Iſti ergo milites ſunt valde grati, & ſpecioſi in conſpectu Dei, iuxta illud Sap. 4. *O quã pulchra eſt caſta generatio cum claritate.* In hac etiam acie ſunt omnes diligentes Deum toto corde: & ideo iſte dux appellatur princeps ſchiopeteriorum, & bombarderiorum, quia ſui milites ſemper ignem diuini amoris ſecum habentes, ignita charitate deſideria ſua ad cœlum emittunt. Omnes autem iſti capitanei habent ſub ſe duodecim millia, ſignatos viros robuſtiſſimos. Et hoc eſt quod ait Apoſtolus. Apoc. 7. dicens de eis: *Ex tribu Iuda duodecim millia ſignati. Ex tribu Ruben duodecim millia ſignati. Ex tribu Gade duodecim millia ſignati. Ex tribu Aſſer duodecim millia ſignati. Ex tribu Neptalim duodecim millia ſignati. Ex tribu Manaſſe duodecim millia ſignati. Ex tribu Simeon*

duodecim

duodecim millia ſignati. Ex tribu Leui duodecim millia ſignati. Ex tribu Iſachar duodecim millia ſignati. Ex tribu Zabulon duodecim millia ſignati. Ex tribu Ioſeph duodecim millia ſignati. Ex tribu Beniamin duodecim millia ſignati. Et quia vltra prędictos ſpecialiter ſignatos, ſunt multi alij milites ex diuerſis mundi partibus cōgregati, ideo ſubdit: *Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum. Hæc autem turba*, vt ait B. Bernardinus vbi ſupra, *pro eo innumerabilis dicta eſt, qui nemini nota eſt, niſi illi qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. Pſalm. 146. Vnde Sedulius poeta inquit ei: Qui ſtellas numeras, quarum tu nomina ſolus, Signa, poteſtates, curſus, loca, tempora noſti. Hi ſunt ex omnibus gentibus, etiam barbaris ad Chriſtum conuerſis, & tribubus gentium, & populis tribuum, & linguis populorum adunati. In gentibus enim diuerſæ ſunt tribus. In tribubus diuerſi ſunt populi. In populis diuerſæ ſunt linguæ. Et de omnibus iſtis elegit Dominus multos ad militiam ſuam. dicuntur autem amicti ſtolis albis quo ad puritatis candorem, & palmæ in manibus eorum, quo ad triumphalem honorem, palmæ enim victoribus dantur.* Hæc ſanctus Bernardinus vbi ſupra.

Conditiones militum electorum.

QVarto quo ad conditionem militum electorum, quia de eorum conditionibus aliqua tetigi ſupra ſermone, 27. parte prima, & poſui leges militum temporalium, & ſpiritualium, & ſermone. 29. parte 1. In qua poſui ſex conſilia data militibus. Ideo breuiter hic loquendo dico quod boni milites debent habere plures conditiones, quæ notantur in l. vlt. ff. ex quibus cau. ma. & inſti. de militari teſtamento in glo. ſuper rubricam & in l. fi. C. loca. & in authen. de man. prin §. fi. coll. 3. ſunt autem iſtæ. ſ. quod ſit de genere militantium qui vult militare. l. ne iniunctū. C. de neg. geſ. quod ſit examinatus. C. qui militare non poſ. l. 1. quod in numero aliorum militum ſit aſcriptus. l. ex eo tempore. ff. de mili. teſ. quòd habeat ſtigma. i. notam publicam in brachijs, per quā ab alijs diſtinguatur & cognoſcatur, ſicut nunc cognoſcitur per calceamenta, & calcaria. C. de fabric. l. 3. li. 11. Et ſimiliter miles ſpiritualis debet diſtingui ab alijs, ſeruando illud dictum. 1. Petri 2. *Conuerſationē veſtram inter gentes habentes bonam, &c.* Ita vt non ſit de illis de quibus inquit Lucanus li. 10. *Nulla fides pietaſque viris qui caſtra ſequuntur.* Item quod habeat animum deditum militiæ, & non agriculturę, vel alijs negocijs. l. milites. ff. de re mi. quod enſe accingatur. l. pe. ff. de mili. te. quod iuret non vitare mortem pro Repu. & quod pugnando magis attendat communem vtilitatem quam priuatam. Et prædicta tangit Vegetius lib. 2. de re mi. di. *Iurant milites omnia ſe ſtrenue facturos, quæ præcipit imperator, nunquam deſerturos militiam, nec mortem recuſaturos pro Repu.* Et ti. 18. iterum ait: *Incongruum videtur imperatoris militem qui annona publica paſcitur, vtilitatibus vacare priuatis*, hæc ille. Et in c. ſi. 23. q. 1. Gregor. *Summa militiæ laus inter alia bona merita hæc eſt: Obedientiam reipublicæ vtilitatibus exhibere, & quicquid ſibi vtiliter imperatum fuerit, obtemperare.* quę omnia poſſunt ad milites ſpirituales referri.

Prima, & ſecunda conditio militis boni.

SEptem quoque alias conditiones habere debet miles bonus. Prima eſt quòd ſit prouidus facie, & oculis circumſpectus. Eccl. 2. *Oculi ſapientis in capite eius, & erectus ad omnem modum proſpiciendi:* quia ſi in terra proſpiceret, ſagittæ volantes, & alia inſtrumenta bellica eum ferirent. Debet ergo oculos leuare, ac fixos tenere verſus illam partem, qua ſunt hoſtes, & verſus arcem quam vult expugnare, & capere. quia igitur aduerſarij noſtri *dæmones cum quibus nobis eſt pugna.* Ephe. 6. in aere morantur, ideo ſi volumus *liberari à ſagitta volante in die.* Pſalmo 90. & non vulnerari ab hoſtibus, debemus ſurſum oculos erigere, ad implorandum, ſcilicet diuinum auxilium, ſicut faciebat Dauid dicens, Pſalm. 122. *Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cælis.*

Et

Et dicere illud Iob 17. *Pone me Domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me.* quia vero multi non aſpiciunt, niſi in terra terrenis intenti: de quibus Pſalmiſta ait: *Oculos ſuos ſtatuerūt declinare in terram.* Ideo ſæpe ab inimicis vulnerantur & occiduntur. Quia etiam ciuitas quā capere optamus, eſt illa ſuperna Hieruſalem. Ideo ſemper debemus cœlū oculis cordis ſpeculari, & cogitare quomodo illud capere poſſimus, & per quam viam nobis intrare ſit neceſſe, quia *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum*, Act. 14. Secunda militis cōditio eſt quòd habeat corpus bene proportionatum & complexionatum membraque dura. Vnde ad pugnandum fortes ſunt fabri, & alij qui in continuis laboribus ſunt. Illi autem qui ſunt debiles, parum valent ad pugnandum corporaliter. Exercitium enim armorū requirit aliud, quam exercitium ſcientiæ. Nam in ſcientia, molles carne aptos mente dicimus, ſecundum philoſophum in 2. de anima. In armis autem contrarium eſt. Vnde Vegetius in libro de re mili. ait: *Non eſt dubitandum aptiorem armis eſſe ruſticam plebem, quæ ſub dominio, & in labore nutritur, ſolis ardorem patiens, vmbræ negligens, balneorum neſcia, deliciarum ignara, ſimplici animo, paruo contenta, duratis ad omnium malorum tolerantiam membris. Cui geſtare ferrum, foſſam ducere, onus ferre conſuetudo eſt*, & iterum dicit: *Piſcatores, aucupes, ſonatores, & omnes qui tractare videntur ad muliebria pertinens, longe arbitror pellendos à caſtris. Fabros autem ferrarios, carpentarios, aprorumque venatores conuenit ſociare militiæ.* Et Seneca ad Lucillum libro 12. epiſtolarum, epiſtola 3. cum prædictis concordans ait: *Nullum laborem recuſant manus, quæ ad arma ab aratro transferuntur.* Sicut ergo fabri ſtant iuxta ignem, & percutiunt ferrum; ita ſpirituales milites debent ſtare iuxta Chriſtum per amorem, & percutere diabolum inſidiatorem, & cor ſuum durum & obſtinatum. Ad fortitudinem autem hanc ſpiritualem habēdam nos hortatur ſancta mater Eccleſia in officio Apoſtolorum dic. *Eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente, & accipietis regnum æternum.* Non ergo habere debemus membra mollia, id eſt, ſenſualia, ita vt inclinemur ad opera carnalia, & vana, vel ad diaboli blandicias, vt fecit Eua, Dauid, Salomō, & Samſon, & alij multi. Sed fortes eſſe debemus cum beat. Stephano glorioſo Chriſti milite primo, de quo dicitur Actuum 6. *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia, & ſigna magna in populo.*

Tertia, quarta, & quinta conditio militis boni.

Tertia boni militis conditio eſt, quòd ſit aſpectu & facie terribilis. Vnde ait Vegetius in libro de re mi. *Si homo habet effigiem leonis, vel vrſi, aut huiuſmodi, ferox & fortis eſt.* ratio eſt, quia vt ait auct. libr. ſex principiorum: *Anima coniuncta corpori imitatur paſſiones corporis*, ſicut per experientiam videtur, quod iuuenis, qui in effigie mulier apparet, communiter eſt quaſi fœmella. Debemus ergo eſſe terribiles contra peccata noſtra, illa per duram pœnitentiam deſtruendo, & contra dæmones illis fortiter reſiſtendo, & ſimiliter contra quoslibet tentantes, Pſalm. 75. *Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi?* & non facere ſicut mulierculæ, quædam dicentes tentantibus eas, Deus dimitte me, &c. Talibus autem dicitur Iacob. 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Nam *Audaces fortuna iuuat timidoſque repellit*, 10. Aeneid. Quarta conditio eſt quod habeat pectus latum, quia ſi haberet ſtrictum, ſignum eſſet hominis puſillanimis. Item debet habere brachia longa, & non breuia, quia huiuſmodi cōmuniter ſunt debiles. Vnde dicit Vegetius in lib. de re mili. *Sit adoleſcens Martio operi deputandus, vigilantibus oculis, erecta ceruice, lato pectore, humeris maſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachijs, ventre modicus, exilior ſuris, & cruribus non ſuperflua carne diſtinctis, ſed neruorum duritia collectis. Cum hæc in tyrone ſigna deprahenderis, proceritatem non magnopere deſideres. Vtilius enim eſt fortes milites eſſe, quam grandes.* Debemus ergo, & nos habere cor latum in charitate & in remittendo iniurias, & brachia longa illa extendēdo, ad ſubueniendum omnib. ita vt dicere valeamus illud ad Phi. 1

Teſtis eſt mihi Deus, quomodo vos omnes cupio in viſceribus Ieſu Chriſti. Et ſeruare illud Deuteronom. 5. *Præcipio tibi vt aperias manum tuam egeno & pauperi.* Prouerb. vltim. *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperes.* Quinta cōditio militis eſt quod non multum curet de cibo, ac potu, & lecto, non enim debet aſſueſci ſenſualibus delicijs. Nam vt inquit facetus poeta lib. ſui, c. 10. *Nil valet in bello qui viuit delicijs. Nec ſine duritia bellica palma datur.* Et Seneca ad Lucillum epiſtola 3. ait: *Nulli poteſt ſecura vita contingere, qui de producenda nimis cogitat.* Item dicitur miles à malo, quod ſuſtinere debet, vt ait gloſ. Inſtit. de mili. teſtamento in rubrica vbi etiam dicit, quod miles etiā dicitur quia in numero millenario eligitur, vt in l. 1. §. miles. ff. de mili. teſtamento, in qua lege etiam habetur, quod miles dicitur à militia, id eſt, à duritia quā ſuſtinet. Spiritualiter autem per panē intelligitur corpus Chriſti, qui de ſeipſo inquit, Ioan. 6. *Ego ſum panis viuus*, quaſi dicat, comedite, & māducate, vt ſitis fortes in prælio, & non quærite delicata cibaria. De vino autem ait Pſalmiſta: *Et vinū lætificat cor hominis.* Sanguis enim Domini lętos, ac robuſtos reddit milites ad pugnandum. Vnde Chryſoſto. ſuper Ioannem ait: *Vt leones flammam ſpirantes de menſa Domini recedimus, terribiles dæmonibus facti.*

6. Conditio militis boni

Sexta conditio eſt quod non fugiat videndo inimicum, nec debet recuſare mortem ſubire pro virtute. Ariſt. 3. Ethic. Si ergo Hector, Diomedes, & multi alij pagani vitam expoſuerunt, vt fortiter dimicarent, & inimicos expugnarent, multo magis nos illā exponere debemus pro Chriſto, & potius mortem ſubire, quam Deum offendere capitulo ita ne 32. qu. 5. Non debet quoq; miles ſemper ſtare firmus ne occidatur, dum propter immortalitatem ſuam eſt quaſi ſignum ad ſagittam. Debet autem miles Chriſti ſemper eſſe in motu bonę operationis, & non ſtare occiſus, quia aqua quæ non mouetur, marceſcit, & generat vermes. Illa vero quæ mouetur, generat piſces. Ideo autem in feſtis plura peccata committūtur, quia homines ſtāt ocioſi magis in illis diebus quā alijs, vt enim ait Bernard. in quodam ſermone: *Ocium eſt mater omniū vitiorum.* Non debet etiam miles retro aſpicere dum pugnat, ne ab inimicis feriatur. Sic quoq; facere debet Chriſti miles. Cui idē Dominus ait Luc. 9. c. *nemo mittens manum ad aratrum & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Quia vt ait Bernar. *In via Dei non progredi, retrogredi eſt.* Et prædictorum habetur figura, Geneſ. 19. in vxore Loth, quæ retro aſpiciēs in ſtatuam ſalis conuerſa eſt.

7. Conditio militis boni eſt quæ debent eſſe arma noſtræ militiæ.

Septima militis cōditio eſt quod ſit bene armatus: & hoc eſt quintū quod erat videndum in hac parte, ſcilicet quib. armis debet eſſe munitus ille qui vult Paradiſum appræhendere. Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed ſpiritualia ad deſtructionem inimicorum, vt dicitur, 2. ad Cor. 10. c. Omnes ergo capitanei, & milites in toto corpore debent eſſe armati. Si enim fuerint in aliqua parte corporis diſcooperti, faciliter ab inimicis ſuis ferientur, & cum voluerint ſe defendere ab vna parte, vulnerabūtur in alia. Bene autem armati milites ſunt audaciores. Vnde Vegetius lib. 1. de re mili. tit. 20 inquit: *Neceſſe eſt vt acriorem dimicandi ſumat audaciam, qui munito capite, & corpore non timet vulnera.* Et ideo deſcribamus armaturā glorioſi militis, incipiendo à capite, & deſcendendo vſq; ad pedes. Debet ergo bonus Chriſti miles habere in capite galeam cū nomine Ieſu in fronte: hæc autem ſignificat filialem Dei timorem, qui caput mentis à peccatorum ictibus defendit. Vnde Pſalmo 100. dicitur: *Initium ſapientiæ timor Domini.* Ecce galea capitis, ecce helmettus fortiſſimus, ecce celata impenetrabilis, reijciens oēs ictus peccatorum. Ideo Eccle. 1. ſcriptum eſt: *Timor Domini expellit peccatum.* hac cauſa galea eſt bene terſa & burnita, ac relucens: & ideo ſi lapide vel ſagitta percutiatur, mox lapis vel ſagitta ſcintillando reſilit ſuus offenſione perculſi: quia ſi timor

timor Domini bene armauerit caput mẽtis noſtræ, ab ictibus malarum cogitationum & ſuggeſtionum mundi, carnis, & diaboli, non poterit vulnerari, ſed illæſa conſeruabitur in gratia Dei, quia vt inquit gloſſa quædam ſuper Pſalmũ 110. *Ianua cõuerſionis eſt metus*, ideo ſuper illud Pſalmi 111. *Beatus vir qui timet Dominum*. Dicit gloſ. *Vis redire ad amiſſam beatitudinem? compendioſa via hæc eſt, ſcilicet timoris Dei.* Hanc autẽ galeam aſſumere hortatur Paulus ad Epheſ. 6. dic. *Et galeam ſalutis aſſumite*, quod exponens beatus Bernard. vbi ſupra ait, id eſt, timorem Ieſu, qui ſalus interpretatur, ſuſcipite. habet etiam viſeriam cum timulis, & foraminibus paruis, vt melius videat offendicula, & ſciat qua parte ſe debeat tueri, & euitare ictus & percuſſiones. Per quod ſecundum beatum Bernardinum vbi ſupra, ſignificatur veri intelligentia, cum illuminationibus multis diuinis, ideo Propheta cum de galea timoris Dei dixiſſet: *Intellectus bonus omnibus facientib. eum.* Qui enim habet intellectum illuminatum, & timoratum de Deo, ſtat ſemper in propoſito vitandi peccatum, & cognoſcendo illud per viſeriam intellectus, illud effugit & ab eo diuertit atque ſuggeſtiones eius à ſe repellit, nec permittit conſcientiam ſuam ab illo penetrari. Qui autem vadit ad prælium ſine hac galea, & viſeria, poteſt expectare fractionem capitis vel deſtructionem, & nõ videndo pericula offendiculorum peccati, percuſſus moritur ſicut beſtia, quia non aſpiciendo, nec cognoſcendo, neſcit illa vitare. habens autem hanc galeam cum ſua viſeria ſollicitus eſt vitare omnia pericula. Iuxta illud Eccleſiaſt. 7. *Qui timet Dominum, nihil negligit.* Poteſt quoque per viſeriã quæ ſurſum eleuatur & poſtea deprimitur, aliud ſignificari. In eo enim quod erigitur, & eleuatur, ſignificatur ſpes quæ ſurſum tendit in Deũ, & bona cœleſtia: hæc enim facit militem fortiter dimicare, quia vt ait. Gregor. in homilia Paſchali: *Expectatio præmij minuit vim laborum.* Erige ergo O Chriſti miles viſeriã ſpei, & contemplare æterna gaudia Paradiſi, quæ pugnando acquires & robuſtior efficieris. Ideo milites ſuos hortatur Dominus Matth. 24. dic. *Leuate capita veſtra*, & Pſalm. 36 inquit Dauid cuilibet bono militi Chriſti. *Spera in Domino & fac bonitatem.* Quapropter ipſe cum eſſet bonus miles, dicebat, Pſal. 30. *In te Domine ſperaui, nõ confundar in æternum.* Per viſeriam etiam cum ſurſum eleuatur, ſignificatur ꝙ miles Chiſti debet omnem confidentiam victoriæ ſuæ ponere in Deum, & dicere cum pſalmiſta Pſalm. 17. *Dominus fortitudo mea & refugium meũ & liberator meus.* Et Pſal. 117. *Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor ego deſpiciam inimicos meos*, & Pſal. 17. *Deus meus adiutor meus & ſperabo in eum*, & poſtea ſubdit: *Perſequar inimicos meos & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt ſtare, cadent ſubtus pedes meos*; & Pſalm. 26. *Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo.* Cum autem deprimitur viſeria, ſignificatur quod quando miles Chriſti vanè gloriatur de victoriola pugna contra dæmones, debet ſe deprimere per humilitatem, conſiderando naturalem impotẽtiam ſuam. Deprime ergo viſeriam ô vanè glorioſe, & dic cum Propheta, Pſalm. 21. *Ego autem ſum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio.* Habet quoque bonus miles Chriſti, criſtam pennarum diuerſorum colorum galeæ infixam, & in altum eleuatam, quę ſignificat intentionem ad Deum in omni opere noſtro, diuerſis bonis reſpectibus decoratam. Et hæc multũ decorat totam armaturam, quia Matth. quinto capitul. inquit Dominus: *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuũ lucidum erit.* Per oculum autem intelligit intentionẽ animi, quia ſicut oculus corporalis dirigit corporales greſſus, ita mentalis per rectã intentionem dirigit mentales. Et quod intelligat de mentali oculo, patet, quia dicit ſimplex. Non autem inquit, ſanus. Et de malo oculo dicit nequam, non aũt infirmus, quia nequitia non eſt niſi in cor

quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

HAbent inſuper milites ſuper dictam veſtem inſignia.ſ.bādam albam cum crucibus rubeis, & hoc ſignificat memoriam paſſionis Chriſti, quam ſemper habere debemus in corde. Ideò inquit Dominus Can.8. *Pone me ſignaculum ſuper cor tuū.* Rubeę autem ſunt cruces ad recolendum illud Apoc.1. *Ipſe dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Hæc itaque inſignia deferunt milites Chriſti, ad denotandum quòd in eius exercitu ſunt aſſcripti. Inquit enim Geminianus in c.ſi iudex, de ſen.ex.lib.6. quòd deferens alicuius officij ſignum, præſumitur eſſe illius officialis.

CIrca armaturam verò brachiorum habent milites ſpatulas, quæ ſignificant tolerantiam multorum laborum: non enim poteſt ſine magno labore acquiri magnus triumphus, iuxta illud poeticū: *Abſq; labore graui non poſſunt magna parari.* Vnde Greg. in homil. vnius martyris inquit: *Ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores.* Vnd Paulus egregius prædicator dicit: *Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.* Delectet igitur mentem magnitudo pręmiorum, ſed non deterreat certamen laborum. Talis ergò debet eſſe miles Chriſti, vt de ipſo dici poſſit. Gen.49. *Iſachar aſinus fortis ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum.* Per ſpatulas quoque intelligi poteſt ſupportatio proximi, iuxta illud ad Gal. 6. *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Habent etiam milites duo brachialia, vnum dextrum, aliudq; ſiniſtrum: quibus datur intelligi quòd debēt declinare à malo, & facere bonum, vt dicitur Pſ.33. habent etiam chyrothecas, i. manuū thecas .i. guātos, & manicas ferreas, per quas ſignificatur practica bene operandi, & bona cōſuetudo virtuoſæ exercitationis, de qua Ouid. in 2. de arte amandi ait: *Fac tibi conſueſcat nil conſuetudine maius.* Habent quoq; ſcutum ſiue clypeum ad repellendos ictus, per quod ſignificatur fides firma & ſtabilis. Vnde ad Ephe.6. ait Paulus: *In omnib. ſumentes ſcutū fidei, in quo poſſitis omnia tela inimici ignea extinguere,* de quo etiam inquit propheta. Pſ.90. *Scuto circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno. A ſagitta volante in die, à negotio præambulante in tenebris: ab incurſu, & dæmonio meridiano.* Et Sap.5. dicitur: *Sumet ſcutum inexpugnabile æquitatem.* In hoc Scuto depictū eſt literis aureis nomen Domini Ieſu, cuius pœnitentia defenditur pugnans, iuxta illud Pſal.15. *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear.* Cuius etiā virtute inimici debellantur. Ideò in illo qui tali ſcuto munitus eſt, verificabitur illud Prophetæ Pſalm.90. *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit.* Maximè autem non appropinquabit habēti ſcutum ſeptemplex, ſicut ille quo ait Ouid.13. Metamor. [Clypei Dominus ſeptemplicis Aiax, &c.] Debemus enim habere ſcutum fidei ſeptemplicatum, ſeptem donis Spiritus ſancti.

HAbent inſuper faldā, quæ circumcingit lumbos cum fianchalibus, ad ſignificandum caſtitatem. Milites enim debent eſſe caſti. vnde dicitur in l. qui cum vno. ff. de re mili. *Adulteri vel aliquo iudicio publicè damnati inter milites non ſunt recipiendi.* Ait enim Senec ad Lucillum: *Effæminat animos amœnitas nimia.* Et Valerius Maximus dicit, quòd Campana luxurioſa mulier Hannibalem inuictum armis, ſuis illecebris amplexata vincendum Romano militi tradidit. Econtra verò de caſtitate legitur in hiſtorijs Romanorū, quòd Cornelius Scipio legionem Romanorū, quæ quaſi defluxerat, in Hiſpania reparauit abijciendo omnia delicata, & ad libidinem inducentia. Eapropter inquit Saluator Luc.12. *Sint lumbi veſtri præcincti,* vbi Greger. dicit: *Lumbos enim præcingimus, cùm carnis lu-*

Debent eſſe caſti, quòd denotatur per faldam.

nis luxuriam per continentiam coarctamus. Et ad Ephe. 6. ait Paul. *State ergò ſuccincti lumbos veſtros.*

Debent etiam milites habere vitã actiuam & contemplatiuam.

HAbent quoq; milites duas ocreas ferreas, tegentes crura, quæ coxalia vulgariter nuncupantur ſiue arneſiæ. & ſignificant duplicem virtutem ſuſtētantem ſpiritū, ſcilicet vitæ actiuę & contemplatiuæ, quarum quælibet eſt bona ad ſalutem animæ, vt oſtendit Aug. in Homilia ſuper illud Lucæ decimo. *Maria optimam partem elegit, &c.* Habent etiam armaturam tibiarum, quæ vulgariter ſcheniera appellatur, & ſignificat humilitatem. quia ſicut hæc armatura defendit tibias ne incidantur, ita humilitas defendit & liberat animam ne à dæmonibus vulneretur, iuxta illud Pſalmiſtæ 114. *Cuſtodiens paruulos Dominus, humiliatus ſum & liberauit me.* Et ideò ad hanc armaturam accipiendam hortatur Apoſtolus ad Col. 3 di. *Induite vos, ſicut electi Dei, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, &c.* Habent quoq; pedes ferreos id eſt ferro circumdatos, per quos ſignificatur promptitudo ad obediendum, & complendum mandata cæleſtis Imperatoris, quia miles qui capitaneo ſuo inobediens eſt, debet capite puniri. l. omne delictum. §. contumacia, ff. de re mili. De hoc calceamento pedum, ait Paul. ad Ephe. 6. *Calceati pedes in præparatione Euangelij pacis.* Item habent annulum in manu ad ſignificandam fidelitatem & ſinceritatem, quam habere debent Deo & proximo, & de his duob. vltimis dicit Dominus Ieſus Angelis ſuis illud Lucæ 15. *Date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius.* Habent etiam calcaria aurea ad pungendum equum, vt velociùs vadat, quæ ſunt timor inferni, & deſiderium paradiſi, vt ait B. Bernard vbi ſuprà. Propterea de ambobus dicitur Eccleſiaſti. 9 *Nemo ſcit vtrum dignus ſit amore vel odio.* Vel eſt conſideratio vitæ breuis, & longi itineris. Habent poſtremo milites arma offenſiua & defenſiua. i. enſem vibratilem. i. gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, vt ait Paul. ad Ephe. 6. ad Hebræos 4. idem ait. *Sermo Dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Hoc ergò enſe debet quiſq. animam ſuam & proximi penetrare, vagina autem huius gladij eſt memoria. Cum hoc enſe percuſſit Chriſtus diabolum dicei Matthæi 4. *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Vel per gladium intelligitur compaſſio de compaſſione Chriſti, Lucæ 2. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Vel eſt ille, de quo dicitur Deut. 33. *Gladius gloriæ tuæ Deus tuus,* faciendo ſicut agebat Propheta dicens Pſalm. 15. *Proponebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, non commouear.* Gratia quoque Dei eſt gladius amputans caput diaboli, cui dici poteſt illud Gen. 3. *Ipſa conteret caput tuum.* Velut de quo ait Dominus Matthæi decimo. *Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium.* Habent etiam ſicam ſiue pugionem, vel dagam lateri adhærentem, qua ſignificatur zelus honoris Dei, iuxta illud Ioannis 2. *Zelus domus tuæ comedit me.* quo pugione percutiendo diabolum, fecit eum Chriſtus cadere in abyſſum, dicens vbi ſuprà: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Habent quoque baculum ferreum, qui macia vulgariter nominatur, & ſignificat deuotionem erga b. atam Virginem, qua percutiuntur dæmones, ſicut prædictum fuit Numer. vigeſimoquarto, vbi dicitur: *Conſurget virga de Iſrael, & percutiet duces Moab.* Habent etiam lanceam longam, quæ ſignificat longam perſeuerantiam in bono a cuſtodia matutina, vſque ad noctem, id eſt, à pueritia vſque ad mortem. *Qui enim perſeuerauerit vſque ad mortem, hic ſaluus erit,* Matthæi 10. per lanceam quoq; poteſt eleemoſyna deſignari, quæ à longè tantùm aduerſarios noſtros, ne nobis obeſſe poſſint, impugnat, iuxta illud Eccleſiaſtici 29. *Eleemoſyna ſuper ſcutum potentis & lanceam, pugnabit pro te inimicos tuos.* Et igitur milites Chriſti: Ecce quòd rex noſter monſtram fieri præcepit. Cito ergò adimplete illud Apoſtoli ad Ephe. 6. dicentis: *Confortamini in Do-*

Digitized by Google

in Domino, ex potentia virtutis eius: & induite vos armatura Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli, quia nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinem, ſed aduerſus mundi rectores tenebrarū harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt poſſitis ſtare in die malo, & in omnibus perfecti ſtare, hæc ille.

Exhortatio ne amittantur arma, & vt habeantur licentia.

VIdete ergò O milites Chriſti, ne vobis aliquid de prædictis armis deficiat, & ne illa alienetis, vel amittatis, quia vt dicitur. 1.l qui commeatus. § arma.ff de re mili. [Arma alienaſſe graue crimen eſt]& in l. deſertorem. §. miles eodem.ti. ſcriptum eſt: *Miles qui in bello arma amiſit,* ſ.licitè ſecundum gloſſam, *vel alienauit, capite punitur.* Super omnia autem ſatagite habere arma vera, bene polita, & ornata, ne tāquam ignaui & puſillanimes eijciamini de exercitu cœleſtis Imperatoris. peſſimum eſt enim ſignum militis, quando non curat de armis. vnde Vegetius 2. lib. de re militari. c. 13 ait: *Plurimum terroris hoſtibus ſplendor armorum importat. Quis enim credat militem bellicoſum, cuius diſſimulatione, ſitu ac rubigine arma fœdantur?* hæc ille. Talia autem erāt arma nonnullorum in vna ciuitate Italię, in qua cùm inſurrexiſſet bellum, & congregarētur milites ad deſcribendum Quidam venerunt portantes in capite galeam ſiue celatā, totam rubiginoſam, & interrogati qualiter eam tenuiſſent, reſponderunt quòd tenuerant eam leguminibus plenam. Econtra verò magna eſt gloria militis in armis relucentibus & bene fruniti s. Accedite ergò ô egregij milites ad monſtram ita optimè armati, vt verificetur de veſtris armaturis illud primi Machabæorum 6. c. *Refulſit ſol in clypeos aureos, & reſplenduerunt montes ab eis, ſicut lampades ignis.* Antè exercitum autem vadunt tubicines cum tubis altiſonis, quarum ſonus longè auditur, & audientes ad bellandum animantur. per quas tubas ſignificatur bonum exemplum, & bona fama, quæ longè diſtenditur, quam habere debent boni milites Chriſti, iuxta illud 2. ad Corint. 8. *Prouidemus enim bona, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.* Per illam namque alij ad benè operandum incitantur, ideò inquit Saluator Matth. 5. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.*

Equorum deſcriptio huius militiæ.

SExto & vltimo in hac parte eſt conſideranda deſcriptio equorū huius admirandæ militiæ. Nam quilibet miles huius exercitus equitat ſuper candidiſſimum equum. Miles enim cuiuslibet qui rationalis ſpiritus eſt, equus autem albus eſt innocens corpus eius ſubditum rationi, quod eidem rationi per Pſal. ait 72. *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum,* id eſt, ad portandum onera manſuetum, & cum perſeuerantia obediens etiam ad ſequendum inſtinctus ipſius rationis, & eius ducatum. Vnde in prędicto Pſal. ſequitur: *Tenuiſti manum dexteram meam, & cum voluntate tua deduxiſti me.*

NOtandum tamen quòd in ſacra Scriptura aliquando equus accipitur in malam partem, vt Pſalm. 31. vbi dicitur: *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Vbi dicit quædam gloſſ. per equū ſuperbi, per mulum pigri accipiuntur, & alia gloſſ. dicit: *Nolite fieri ſicut equus,* id eſt, nolite recalcitrare aduerſus auctorem veſtrum. De talibus enim dicitur Pſalm. 48. *Homo cùm in honore eſſet,* ſcilicet ad imaginem Dei *non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Aliquando verò equus accipitur in bonam partem, ſicut Apocalyp. 6. oſtendens beatus Ioannes reſurrectionem Chriſti, ait: *Vidi, & ecce equus albus,* quo ſignificatur corpus Chriſti glorioſum, ſecundùm expoſitionem Petri Ioannis, *& qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum,* ſcilicet crucis. vel per arcū ſignificatur miſericordia & iuſtitia Chriſti, iuxta illud Pſalmi 83 *Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi,* per chordam enim quæ flectitur, intelligitur miſericordia, per lignum verò iuſtitia. Quia verò

Digitized by Google

De qua dicitur Eccleſiaſtici 7. *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Cingulum verò quod ſub corpore equum ſtringit, eſt examinatio conſcientiæ ſuæ, iuxta illud Oſeæ 2. *Iudicate matrem veſtram*, id eſt, conſcientiam. Fit autem ſella de corio mortuorum, per quod deſignatur cogitatio exemplorum præteritorum, quia vt dicitur in communi prouerbio: *Ratio præteriti ſcire futura facit.*

Milites debent cuſtodire ſenſus corporis.

OPertorium autem equi. ſ. bardarum ſignificat cuſtodiam ſenſuum corporis, per quos mors peccata intrat. Hiere. 9. Iſte etiam equus debet habere omnes quatuor pedes ferratos, ne lapidibus, vel alijs nociuis vulnerentur, vel dilacerentur: per quod ſignificatur quòd 4. affectionibus humanis. ſ. timoris & ſpei, doloris & gaudij debet firmamentum apponi, de quib. inquit Boetius de conſo. *Tu quoque ſi vis lumine claro, &c.* Ita vt de quolibet noſtrum dici poſsit illud Apoc. 10. *Pedes eius tanquam columna ignis*, Vt enim ait B. Bern. vbi ſuprà, Per pedes ſignificantur affectiones prædictæ, quia ſicut corpus pedibus; ita anima affectionibus currit. In columna ergò figuratur firma rectitudo intentionis ad Deum. In igne autem ardenti feruens Dei affectio denotatur,] hæc Bernardinus. Ornatis igitur omnibus equis, & armatis militibus, omnes cœperunt per legiones ſuas, cohortes, cuneos, & alas procedere, monſtram digniſſimam facientes iubilanteſque. De quibus dicitur Apoc. 5. *Cantabant canticum nouum dicentes: Dignus es Domine* magne capitanee *accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu & lingua, & populo, & natione, feciſti nos Deo noſtro regnum.*

SECVNDVM MYSTErium huius ſermonis, quod dicitur dimicationis.

SOlent boni capitanei antequàm exercitum adducant ad pugnandum, priùs mittere exploratores ad inueſtigandum de viribus aduerſariorum, & de diſpoſitione ciuitatis & terræ expugnandæ, ſicut fecit Moyſes per terram Chanaan, qui miſit duodecim exploratores, vt habetur Numer. 12. & ſimiliter fecit Ioſue. Vnde habetur Ioſue 2. c. quòd dicti exploratores hortati ſunt populum Dei ad pugnandum viriliter, & ad proficiſcendum alacriter, ex conſideratione bonæ diſpoſitionis terræ & facilis, apprehenſionis illius dicentis: *Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus noſtras, & timore proſtrati ſunt omnes habitatores eius.* Hanc autem explorationem commendat Vegetius libr. 3. de re mili. 26. di. *Difficile vincitur, qui verè poteſt de ſuis aduerſarijs copijs iudicare. &c.* Et Frontinus lib. 1. ti. 2. laudat Scipionem Africanum, qui miſit exploratores in caſtra aduerſariorum ad ſcrutãdum de eorum viribus, & de ſituatione caſtrorum. Vnde Franciſcus Sfortia dux Mediolani optimus capitaneus, & in bello expertus, dicebat quòd meliores & vtiliores denarij, qui expenduntur à belligerantibus. ſunt illi qui expenduntur in exploratoribus.

NOſter ergò cæleſtis capitaneus, vt ex intelligentia admirandæ ciuitatis, ſui milites ad dimicandum animentur, miſit aquilinum contemplatorem, & exploratorem, Ioannem Euangeliſtam, vt referret eius pulchritudinem, & ſitum modumque per quem capi poſſet, Qui reuerſus, bona noua nunciauit di. illud Apoc. 21. *Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo, à Deo paratam ſic ſponſam ornatam viro ſuo.* In quibus verbis, vt ait ſanctus Bernardinus in ſuo ſermonario de

 ſcli-

religione Chriſtiana, ſermone 66. compræhendit totam futurã gloriam beatorum, quo ad ſeptem principales dotes, quarum tres pertinent ad animã, quatuor verò ad corpus. Prima ad animam pertinens eſt dilectio plena, & perfecta, & de hac dicit: *Vidi ciuitatem.* Ciuitas enim dicitur quaſi vnitas, quæ maximè in cœleſti patria per dilectionem fieri habet, quia ibi in Deo mira eſt vnitas omnium beatorum tanquàm conciuium. Secunda eſt poſſeſſio certa, & de hac ſubdit, *ſanctam.* Sanctus enim idem eſt quod firmus, vt dicit gloſſ. in § ſanctæ. Inſti. de rerum di. & notatur in l. ſanctum. ff. eodem ti. omnes autem Beati firmiter & inſeparabiliter adhærent ſummo Deo. Tertia eſt viſio aperta & clara, quæ per Hieruſalem denotatur, quæ interpretatur viſio pacis, vt canit Eccleſia in officio dedicationis templi, quia iſti beati omnes ſemper Deum regem pacificum contemplãtur. Deinde addit quatuor dotes quibus præmiantur corpora beatorum. Prima eſt impaſſibilitas, ideò dicit *nouam*, quia per remotionem vetuſtæ corruptionis & paſſibilitatis, beatorum corpora noua & impaſſibilia fient. Secunda eſt agilitas, quæ per deſcendentem de cœlo clamare manifeſtatur. Tertia eſt ſubtilitas, de qua ſubiũgit, *à Deo paratam*: ſicut enim res groſſitudinẽ habens parari dicitur, quãdo ſubtiliatur; ſic & corpus beatorũ a Deo parabitur cùm illud faciet tã ſubtile, quod quaſi ſpirituale redditur. Quarto verò eſt claritas, de qua ſubiũgit, *ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* Nam ſicut ornamentum formoſius reddit corpus, ſic & claritas, beatorum corpora decorabit.

De 7. dotibus beatorum denotatis in illis verbis Apoc. 21. vidi ciuitatem, &c.

Modus apprehendendi illam ſupernam ciuitatem declaratur.

DEſcripta verò pulchritudine ſupernę ciuitatis declarat modum appręhenſionis eius, ſcilicet in virtute meriti Ieſu Chriſti. Et ideò ſubdit: *Et habebat murum magnum & altum*: meritum enim Chriſti magnum eſt, per incompræhenſibilitatem diuinitatis, & altũ per altitudinem humanitatis, qua tale meritum acquiſitum eſt. De hoc muro dicitur Iſa. 26. *Vrbs fortitudinis noſtræ Sion ſaluator, ponetur in ea murus & antemurale.* Deſcripto autem muro ciuitatis, declaratur via, per quã tranſiri debeat ad illã. Vnde ſubdit, *habentem portas duodecim, & in portis angulos*. per has enim portas duodecim articuli fidei deſignantur. Nam ſicut per portas ingredimur ciuitatem terrenam, ſic per articulos fidei vrbem ingredimur ſempiternam. Harum verò portarum duodecim anguli ſunt in vnoquoq; articulo firmitas fidei, & credulitatis. In ſcripturis enim diuinis ſumitur angulus pro fortitudine. Nam in angulis domorum, in quib. parietes iunguntur, domus fortitudo conſiſtit. Vnde & Chriſtus lapis angularis eſt dictus, & quòd *in caput anguli factus eſt*, vt prædixerat Dauid Pſal. 117. Iob quoq; 1. c. ſcriptum eſt, quòd *ventus concuſſit quatuor angulos domus, vt dirueret eam.* firmitas ergò fidei in angulis denotatur.] hæc ſanctus Bernard. vbi ſuprà. Poſtea autem B. Ioannes manifeſtat qui ingreſſuri ſunt illam ciuitatem, & exponit S. Bernard. ibidem dum dicit: *Ab oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres.* per Oriente enim iuſti qui fuerant ab origine mundi intelliguntur, per Aquilonem verò ſignificantur illi qui ex gentilitate quondã à bono frigidi, ad calorem fidei ſunt conuerſi. Per auſtrũ autem antiquos Iudæos in Saluatoris fide calentes, conuenienter intelligere poſſumus. Per occaſum verò illos qui in fine ſeculi conuertentur. Ab Oriente igitur & ab Aquilone ac ab auſtro & occaſu portæ tres eſſe in ciuitate congrue deſignantur, quia quicũque exigentibus antecedentibus intrant in ciuitatem ſupernam, per fidem ſanctiſſimæ Trinitatis, in 4. mundi partibus, in duodecim articulis prædicatam ingrediuntur: hinc Apoſtolus ad Hebræos decimo inquit: *Sine fide impoſſibile eſt placerę Deo.*

FActa igitur relatione exploratoris, & *Chriſtus* confortatis ab eo militibus, dux ipſe cœleſtis, qui eſt optimus capitaneus, cui *hortatur ſuos milites*

Ierem.

Ierem.32.dicitur: *Fortiſſime, magne potens Domine exercituum, nomen tibi, magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu*: volens exercitum ſuum animare ad bellum, cœpit facere ſicut boni duces, qui antè inchoatum bellum promittũt & certificant eis quòd habebunt victoriam. Vnde Dominus ait: *Ecce dedi in manum tuam Hiericho*, & infrà Ioſue ad populum ait: *Vociferamini, tradidit enim Dominus ciuitatem*; & Iudic.7. dixit Dominus Gedeoni. *Deſcende in caſtra, quia tradidi eos in manu tua.* Ipſe quoq; Gedeon dixit populo, vt in eo.5. habetur: *Surgite, tradidit enim Dominus in manus noſtras Madian.* Et ad hoc facit quod Vegetius inquit 1. libr. de re mili. ti.12. di. *Militibus oratione ducis, virtus accreſcit & animus, præcipuè ſi futuri certaminis talem acceperint rationem, quaſi ſit facilè ad victoriam perueniri.* Econtrà verò eſt quando dux deſperat de victoria. Vnde Vegetius vbi ſupra lib.3. ti.23. ait: *Ad fugam parati ſunt, qui ducem ſuum ſentiunt deſperare.* Primo ergò Dominus Ieſus hortatus eſt ſuos milites ad pugnandum hilariter, ſpe victoriæ, dicens illud Lucæ 10. *Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo cadentem, ecce dedi vobis poteſtatem ſupra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Deinde quia bonus capitaneus habens committere bellum priùs conſiderat *ſi poteſt occurrere ei, qui venit ad ſe*, vt dicitur Lucæ 14. Ideò conſiderans quòd milites ſui habent certare cũ illo hoſte, de quo Iob. 41. dicitur: *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei qui factus eſt vt nullum timeret.* Tradidit eis neceſſaria ad ſe præparandũ ad pugnam, omniaque expedientia miniſtrauit. Vnde dicitur Matthæi 25. *quòd alij dedit 5. talenta, alij duo, alij verò vnum.* Et vt dicitur Lucæ 14. *Vnicuique dedit ſecundùm facultatem ſuam.* Sciebat enim veram eſſe ſententiam Vegetij lib.3. de re mili. dicentis: *Sæpiùs inopia quàm pugna conſumit exercitum, & ferro ſæuior fames eſt. Et ideò antequàm bellum inchoetur, de copijs expenſiſque ſolers debet eſſe tractatus. Qui enim frumentum cæteraque neceſſaria non præparat, vincitur ſine ferro.* Eapropter ipſe capitaneus noſter abundantiſſimè prouidit ſuo exercitui de omnibus neceſſarijs, & multa donatiua erogauit ſuis militibus: hæc autem dona ſunt gratiæ diuinæ. Vnde de ſe ſe, & de vnoquoq; bono Chriſtiano, inquit Ioannes Euangeliſta ſui Euangelij 1. c. *De plenitudine eius accepimus omnes, gratiam pro gratia.* Sine adiutorio namque ipſius certare, & bonum facere non poſſumus ſecundùm Apoſtoli dictum. 2. ad Corin. 3. Ideò Salomon Sap.8. inquit: *Scio quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det.*

ad pugnandum, eis etiam neceſſaria tradens.

ORdinatis igitur optimè aciebus, dixit vnuſquiſque ex capitaneis militibus ſuis. Quia quanto quis magis eſt leuis, tanto meliùs pugnat, ideò ſeruare debemus præceptum Apoſtoli ad Hebræos 12. dicentis, *Deponentes omne pondus, & circundans nos peccatum. Curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum.* Quia *agnus vincet eos, & qui cum illo ſunt vocati electi & fideles*, vt dicitur Apoc.17. Dixit ergò ipſe capitaneus generalis Dominus Ieſus omnibus capitaneis ſuis: Eſtote viriles & robuſti, quia oportet vos tranſire per tria regna, ſcilicet mundi, carnis, & diaboli, & ſubiugare illa. In primo regno habebitis tria prælia, ſcilicet auaritiam, luxuriam, & ſuperbiam. Quia *omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia oculorum, aut concupiſcentia carnis, aut ſuperbia vitæ*, vt dicitur prim. Ioannis ſecundo. Cœperuntque omnes capitanei cum militibus ſuis contra mundum dimicantes, altiſona voce exclamare bellum, bellum, mors, & lethale exitium mundo; proſternatur mundus cum auaritia, luxuria, & ſuperbia ſua. Dicebatque vnuſquiſque capitaneus militibus ſuis: *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in eo ſunt*, & c. prim. Ioannis ſecundo. Quorum exhortationibus illi animati, impetu facto contra hoſtes faciliter victoriam reportauerunt. Quia vt dicit Vegetius lib. 3. de re mili. ti. vigeſimooctauo. *Pars victoriæ eſt, inimicum turbare antequàm dimices.* Conculcatis autem iſtis tribus aciebus

Quomodo pugnare debeant milites boni, & quid poſt primam pugnam facere debeant.

mundi omnes inceperunt iubilando clamare, dicentes illud Apoc.18.c. *Cecidit, cecidit, cecidit Babylon ciuitas magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum.* Poſt victoriam igitur mūdi inquit magnus & victorioſiſsimus capitaneus illud Col.3. *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram.* Additque O boni milites, & victorioſi armigeri ingrediamur audacter ſecundum regnum, quia ſuppedabimus illud. Et ſic directis acieb. & explicato vexillo, aggreſsi ſunt ſecundum regnum inteſtinum. ſ. peccati, & hortabatur eos cæleſtis capitaneus, dicens illud Leui.26. *Perſequimini inimicos veſtros.* ſ. ſeptem peccata mortalia, *& cadent coram vobis.* ſ. corde contritus fugabit mille, & duo. ſ. cor contritum & humiliatum fugabunt decem millia. Sicut enim vnum peccatum trahit aliud, ita deſtructio vnius, eſt electio alterius. Cōfitendo ergò cum contritione & propoſito amplius non peccandi, ſed rectè viuendi, debellauerūt regnum peccatorum mortalium. Et cœperunt iubilando clamare: Victoria victoria, quia ſuperauimus duo regna, & ſimiliter de 3. triumphabimus. ſ. diaboli.

VT autem fortiores eſſent ad tertium certamen, & quia vt ait Caſsiodorus lib.4. epiſtolarum, epiſtola.13. *diſciplinam non poteſt ſeruare ieiunus exercitus*, omnes receperunt cibum confortatiuum corporis & ſanguinis Domini. De qua refectione inquit Dauid Pſalm.22. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me.* Verùm quia vera eſt ſententia Aug. in 19. de ciu. Dei. c.11. di. *Sed neque ſancti & fideles vnius veri Dei ſummique cultores, ab eorum.* ſ. dæmonum *fallaci & multiformi tentatione ſecuri ſunt.* Lucifer enim videns homines debere aſcendere ad capiendum regnum, à quo ipſe eiectus eſt, illis duriſſima tentationum prælia per ſe, & alios Angelos tenebrarum cōmouet, maximè his quos quandoque ſuperauit per peccatum. Iuxta illud Pſalm.77. *Immiſsiones per Angelos malos*, vbi glo. inquit: *Diabolus partem habet in peccatore ſicut in pectore proprio*, ideò videns capitaneus milites ſuos habere armaturam nimis debilem ad reſiſtendum tam terribilibus ictibus tentationum, & quòd vt inquit glo. ſuper illud Thren.2. *Miſericordiæ Domini, &c. Non poteſt homo diu ſtare contra inſultum diaboli, niſi miſericordia Domini adiuuetur*, eis gratiæ ſuæ armaturam & fortitudinem ſubminiſtrat di. illud quod ponit Gre. in homil. plurium martyrum: *Vos ad certamen acceditis, & ego ſum qui prælior;* præcipitque vt in omnibus preſſuris inuocent nomen eius, quia vt dicitur Prouerb.18.c. *Turris fortiſsima eſt nomen Domini.* Vnde illud Pſalm.43. dicunt boni milites Chriſti: *In nomine Domini ſpernemus omnes inſurgentes in nos.* Eos quoque hortatur ad fortiter dimicandum, dicens ad Ephe.3. *Nolite locum dare diabolo*, & illud Iacobi 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis*, nec eius potentiam metuite, *Fidelis enim Deus non patietur vos tentari ſupra illud quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſsitis ſuſtinere*, vt dicitur 1. ad Corin. 10. Quia verò vt inquit Vegetius lib.3. de re mili. *Milites in expeditione ſpes, & præmia faciunt meliores.* Ideò ſubiunxit idem capitaneus illud Apoc.3. di. *Qui vicerit, faciam eum ſedere in throno meo.* Certantes igitur viriliter, & omnes diaboli tentationes ſuperantes, exclamauerunt cum exultatione dicentes illud primæ ad Cor.15. *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Reſonantibus igitur vndique tubis, Chriſtus exultans de victoria ſuorum militum, conuocat omnes ſocietates ſuas, & videt ſi aliquis ex ſuis mortuus eſt, & nullum reperiens mortuum, videt ſi aliquis eſt percuſſus, & omnes repertos percuſſos ſua benedictione ſanauit, iuxta illud Pſalm 102. *Qui ſanat omnes infirmitates tuas.*

ET tunc iucūdiſsimo vultu illis inquit: Gaudete & exultate O glorioſi milites, & proceres victorioſi. Hodie enim faciam omnes vos diuites. Sed nihil aliud

Duab. vijs peruenientes dum eſt ad hanc ciuitatem.

illud ſupéreſt, niſi vt aggrediamur arces ſupernæ ciuitatis, quam fundatam videtis in montibus altis, quæ omnibus bonis plena eſt. Sed vndiq; ſunt aſperrimi montes,& tráſire oportet foſſas,& valles ampliſſimas, & eſt valde arduum ibi figere tentoria,& caſtrametari. Ad hanc autem ciuitatem perueniri non poteſt, niſi duabus vijs, de quibus pſalmiſta inquit Pſal. 24. *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas.* Vtraque tamen valde laborioſa eſt. Nam prima licet ſit plana, eſt valde prolixa. Secunda vero eſt breuis, ſed valde arcta & difficilis, de qua Matthæi 7. dicitur: *Arcta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui ingrediuntur per eam.* Via ergo miſericordię, quia eſt magis plana, per eam ingrediuntur pueri,& pauperes, debiles, cæci, claudi, vulguſque promiſcui generis, & omnes qui faciunt ſibi amicos de mammona iniquitatis, Lucæ 16. quia beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequenter Matthæi 5. Per hanc viam omnis munitio exercitus & omnia fulcimenta & victualia, necnon & carriagia & omnia inſtrumenta bellica dirigantur. Per viam vero veritatis, quæ eſt arctiſſima ingredientur omnes viri bellatores, robuſti,& fortes. Sed ipſe dux cœleſtis incipit per hanc viam anteire, qui de ſe ipſo inquit, Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita*: & *cœpit facere, & docere.* Act. 1. Sanctus autem Franciſcus capto vexillo in manibus per viam breuiorem, & celſiorem atque arctiſſimam incedens; quia ſecutus eſt viam perfectionis, Intrauit quandam ſcrupuloſam vallem quæ appellatur vallis violentiæ, per quam tranſitur ad Paradiſum, quia *regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Matth. 11.

De multis vallib. difficilibus. IVxta iſtam vero vallem inuenit aliam quæ appellatur vallis ſtricta, per quam quanto quis minus portat, tanto leuius, & melius tranſit, & cœlum intrat, quia beati pauperes ſpiritu quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, Matth. 5. quia autem beatus Franciſcus erat pauperrimus, ideo faciliter dictam vallem tranſiuit, vnde de illo canit Eccleſia. *Pauper nudus egreditur, cælum diues ingreditur.* Inuenit etiam ibi vallem lachrymarum, qua tranſitur ad æternas conſolationes, quia *beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*, Matth. 5. & ibi fixit brauium crucis. Et expectauit donec vniuerſus eſſet congregatus exercitus. Quo tandem adunato, quia vt dicitur Prouer. 14. *Cum diſpoſitione initur bellum*, ideo cœleſtis capitaneus iubet circumcingi ciuitatem & obſideri. Tenduntur igitur papiliones protectionis diuinæ. Firmantur vexilla exemplorum ſanctorũ, & omnes acies equitum & peditum per ordinem diſtinguuntur, & aduerſus ſingulas portas ſinguli ordinantur capitanei cum militibus ſuis. Vt enim inquit Vegetius libro de re mili. tit. 26. *Nil magis prodeſt in pugna, quam vt milites in acie diſpoſitos ordines ſeruent.* Et quia inquit idem doctor in eodem libro *Magna pars victoriæ eſt, ipſum locum in quo quis dimicaturus eſt, poſſidere.* Ideo approximant vrbi milites ſcutati,& clypeati lectionibus diuinarum ſcripturarum. Subſequuntur baliſtarij ſ. illi, qui extenſis in cruce manibus iacula ſuarum petitionum ad Deum mittunt, replentque cœlum ſagittis ſuorum deſideriorum ab imo ardentis cordis emiſſis, quibus Deum ac beatam Virginem ſanctoſque Angelos ferire conantur, iuxta illud Pſal. 191. *Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatorijs.* Alij miſſilia ſpeculationum cœleſtium multiplicare non ceſſant ſimul cum ſpiculis planctuum, & peccatorum confeſſionum. Inde inſurgunt fundibularij, facientes oculorum fundis rotundos lapides lachrymarum, quibus omnipotentem vincunt, & eius regnum diripiunt, dicente Bernard. in quadam ſermone: *O lachryma, tuum eſt regnũ, tua eſt potentia, tu vincis inuincibilem, tu percutis magnum Deum in pectore, ita vt ipſe Saluator dicat per pſalmiſtam, Filij matris meæ percuſſerunt me.* Fundibularij igitur non ceſſant iacere lapides gemituum innumerabilium, quibus non ſolùm Deus, ſed etiam Angeli cum beata Virgine ſuſcipiunt crebra miſera-

ſerationum vulnera. Vnde ipſa pia virgo medullitus affectibus pietatis confoſſa, & cordialiter perforata exclamat dicens: Vulnerata ſum charitate, victaque ſum, & perfoſſa iaculis deuotæ genuflexionis, & Angelicæ ſalutationis iſtius peccatoris, & non poteſt fieri quin parcatur ei: me enim captiuam ducit ante Deum, ad rogandum pro eo. beatus autem Petrus clauibus cœli quas manibus tenebat, percuſſit librarium Michaelem, & ſtateram ad dexteram partem cadere fecit, aggrauatumque eſt bellum valde. Sed ſicut à talibus validis pugnatoribus vulnerantur cœleſtes ciues, ita & ipſi vulnerant dictos vrbis ſuæ oppugnatores ignitis iaculis diuini amoris, quibus maiori deſiderio ad expugnandam ciuitatem cœleſtem accenduntur.

Quæ ſint bombardæ militū electorum, & quomodo diuerſa ab illis rapiuntur in illa cœleſti patria.

INterea conſtituuntur bombardæ cordialium ardorum, atque clamorum ex feruore ſpiritus amiſſorum, quæ violento impulſu concutiunt atque confringunt muros, & alta mœnia ciuitatis. Applicantur quoque muro vrbis machinæ cum multitudine manganorum, id eſt, operum perfectorum, quibus Paradiſi portæ deijciuntur. Applicantur poſtremo ſcalæ deuotiſſimarum orationum, quibus veloci aſcenſu milites ſcandunt per viſibilia ad inuiſibilia rapientes. Aſtant quoque feruoribus importunis, audaci conatu ſubito aſcendunt muros, perſtrepunt tubis diuinarum laudum. Omniſque exercitus proclamat: Sacco, ſacco, ſacco, ac totam ciuitatem in admirationem & ſtuporem addunt. Videns autem beatus Franciſcus altiſſimam arcem, vbi ſunt arcana Dei quæ non licet homini loqui, de quibus loquitur Paulus, ſecundæ ad Corinth. duodecimo: *Et quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, &c.* vt dicitur, primæ ad Corinth. ſecundo capitul. applicuit illuc cum ſuo vexillo, volens deprædari theſauros abſconditos Dei, in illoque grauiſſimo conflictu vulneratus fuit quinque plagis, ſicut & prius vulneratus fuerat eius capitaneus. De quo, Lucæ vigeſimoſexto, ſcriptum eſt: *Oportuit Chriſtum pati, vt ita intraret in gloriam ſuam.* Profunda igitur altitudine ſecretorum cœleſtium penetrata, patefactiſque portis cœleſtibus, ſcilicet figuris ænigmatibus declaratis, irruunt vndique fortiſſimi milites Chriſti per plateas ciuitatis altiſſima voce clamantes, viuat Ieſus, viuat Ieſus, viuat Filius Dei. Poſt Franciſcum vero ingrediuntur reliqui penetralia diuini palatij, & intrant audaces ad regem cœleſtem, ita vt dicere poſſit illud Iob trigeſimoſecund. *Quaſi rupto muro & aperta ianua irruerunt ſuper me.* Ingrediuntur tandem in æterna gazophylacia cœleſtium theſaurorum, & diuinæ ſapientiæ ac ſcientiæ, & vnuſquiſque ex diuitijs illis rapit ſecundum capacitatem ſacci ſui ſcilicet charitatis, & humilitatis. Ab vno rapitur ſermo ſapientiæ, alius rapit ſermonem ſcientiæ, ab altero rapitur fides, ab alio gratia ſanitatum, ab altero opera virtutum, ab alio prophetia, alter rapit diſcretionem ſpirituum, ab altero rapiuntur genera linguarum, ab altero interpretatio ſermonum, de quibus, primæ ad Corinth. duodecimo. Alius rapit abſtractiones, alter extaſim, alius raptus, alter reuelationes, alius viſiones, ab iſto rapitur theſaurus ſapientiæ, ab illo theſaurus intellectus, ab iſto theſaurus conſilij, ab illo theſaurus fortitudinis, ab iſto theſaurus pietatis, ab illo theſaurus mortis Domini. In tali modo gazæ illæ cœleſtium chariſmatum varia ſorte à diuerſis diripiuntur.

TER-

TERTIVM MYSTERium quod dicitur pacificationis, ſeu triumphationis.

SACCHOMANATO itaque cœleſti theſauro à virtutum prædonibus, omnes onuſti ſpolijs exultant, ſicut victores rapta præda quando diuidunt ſpolia, nec poſſunt tantum eripere de illo theſauro, quin plus ſcaturiat in ærario Dei. Verum cum Deus Pater lamentaretur de natura humana quæ illum tantopere offenderat, & inſuper auſa fuiſſet talem inſultum facere ciuitati ſupernæ & dirigere regnum eius. Econtra vero ſanctus Franciſcus vexillifer conquerebatur, quod fuerat quinq; plagis vulneratus, & quod illo conflictu, multi pro obtinenda illa victoria Paradiſi fuiſſent percuſſi, & mortui. Beata Virgo Maria plena pietate, & charitate ſe interpoſuit ad faciendum pacem inter naturam diuinam & humanam, dixit i. Deo patri: Pater æterne, pro peccatis humani generis pœnam pertulit veſter & meus dilectus filius, qui eos omnes ad diripiendum cœleſte regnum introduxit. Placato igitur Deo patre, ad ſanctum Franciſcum reuoluta dixit: Si tu, Franciſce, & alij commilitones tui paſſi eſtis in hoc conflictu, & Filius meus Dominus Ieſus percuſſus fuit, & occiſus pro te, & socijs tuis. Et ſic facta compenſatione mutua dolorum, vulnerum, & laborum, fuerunt concordes, quod natura humana fieret vnus populus cum natura Angelica & diuina, & eſſent membra quidem multa, vnum autē corpus, de quo habetur, primæ ad Corinth. duodecimo, & ad Roman. duodecim. Et tunc ſicut ſcriptum eſt Apocalyp. vndecimo: *Factæ ſunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſecula ſeculorum.* Et tunc facta fuit lex inter Deum & agnum, fuitq; coram omni multitudine publicata, ſcilicet vt quicunque eſſet ſignatus in fronte, nomine Ieſu & patris eius, ſi vinceret iſta tria, ſcilicet mūdum, peccatum, & diabolum, poſſet intrare & habitare in cælum, & incorporari cū ſanctis Angelis in cœleſti curia, & frui ipſo Deo, ſicut natura Angelica. Et quod omnes gratiæ diuinæ communicantur cuilibet in ſuperna patria ſecundum correſpondentiam gloriæ ſuorum meritorum.

VIctorioſus ergo agnus in militibus ſuis, ſicut Beniamin mane rapiens prædam, ad veſperam vero diuidens ſpolia, vt dicitur Geneſ. 49. cœpit exercitui ſuo diſtribuere bona cœleſtia, triumphare eo faciēs de victoria acquiſita, voluitque ſeruare illud decretum Dauid, primi Regum trigeſimo, vt æqua eſſet portio euntium ad prælium, ſcilicet per vitam contemplatiuam, & remanentium ad ſarcinas per vitam actiuam. Benedixit igitur populo ſuo in pace; de qua Iſa. 32. dicit Dominus: *Sedebit populus meus in multitudine pacis, in requie opulenta. In tabernaculis fiduciæ*, de qua etiam Dauid Pſalm. 118. inquit: *Pax multa diligentibus legem tuam.* Et Sapientiæ 3. ait Salomon: *Donum & Pax eſt electis Dei.* Et ad Romanos decimoquarto, dicit Paulus: *Non eſt regnum Dei eſca vel potus, ſed iuſtitia & pax.* Et de ipſo agno innocentiſſimo idem Apoſtolus ad Epheſ. ſecundo, inquit: *Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum.* De hac pace ęterna iterum Pſalm. 36. Propheta canit, *Delectabuntur in multitudine pacis.* Ad iſtam autem pacem deſiderabat tranſire poſt hanc vitam, idem Pſalmiſta, dum ait Pſalm. 4. *In pace in idipſum dormiam & requieſcam.* Et ſanctus ſenex Simeon hoc idem affectans, amplexato Ieſu cantabat, vt habetur Lucæ ſecundo, dicens: *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundum verbum tuum in pace.* Cœlum ergo empyreum, & ciuitas illa cœleſtis appellatur locus pacis. De quo Dauid Pſalm. 75. inquit, *Factus eſt in pace locus eius.* Quia igitur eſt, *tempus belli, & tempus pacis*, vt dicitur Eccleſiaſt. tertio, ideo

ideo cum militia ſit *vita hominis ſuper terram*, Iob ſeptim. debet vnuſquiſque noſtrum ſeruare illud Apoſtoli 2. ad Timoth. 2. dicentis: *Labora vt bonus miles Ieſu Chriſti*. Pugnate igitur viriliter, ô milites Chriſti, vt poſt bellũ conſequamini illam pacem de qua Paulus ad Philip. 4. ait: *Et pax Dei quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras in Chriſto Ieſu, Domino noſtro*. Cui ſit honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

DOMINICA
INFRA OCTAVAM Aſcenſionis, de Morte.

SERMO XXXVI.

ESTOTE *prudentes & vigilate in orationibus*, 1. Petri 4. in epiſtola occurrentis Dominicæ. Aſpera valde ac terribilis, multumq́ue acerba fuit ſententia, quã iuſtiſſimus Deus contra inobedientem primum parentem noſtrum, & ac totam eius poſteritatem intulit, dicens Geneſ. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es, quia pulvis es, & in puluerem reuerteris*. Quod ſciens beatus Iob dicebat 3. cap. ſui libri: *Antequam comedam ſuſpiro, & quaſi inundantis aquæ ſic rugitus meus*. Et 34. cap. eiuſdem libri iterum ait: *Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur*. Sed licet hoc experientia quotidiana cernamus eſſe veriſſimum: Tamen diabolica deceptione verificatur in multis, illud Senecæ ad Martiam dicentis: *In hoc omnes errore verſamur, vt non putemus ad mortem, niſi ſenes, inclinatoſque iam vergere*. Ea propter inquit Cato in ſuis documentis capitulo tertio: *Tempora longa tibi noli promittere vitæ: Quocunque ingrederis ſequitur mors corporis vmbram*. Et Bernardus in libro de contemptu mundi ait: *Vita breuis velut vmbra leuis ſic annihilatur, Atque fugit, ſubitoque cadit dum ſtare putatur*. Dicit autem Gregor. ſuper Ezechielem: *Conditor noſter diem mortis noſtræ nobis incognitum eſſe voluit, vt dum ignoratur, ſemper nobis proximum eſſe credatur. Et tanto quiſque in operatione feruentior ſit, quanto eſt incertior de vocatione*. Plinius vero libro ſecundo, naturalis hiſtoriæ capitul. quinquageſimaquarto, inquit: *Natura nihil hominibus breuitate vitæ præſtitit melius*, hæc ille. Cum enim homines cognoſcunt ſe cito eſſe morituros, maiori ſtudio inquirunt quomodo alterius vitæ fœlicitatem valeant adipiſci. Ad quod peragendum nos hortatur Apoſtolus in verbis propoſitis, dicens, quod debemus prudentes eſſe, & vigilare in orationibus, Dominum ſcilicet deprecando, vt nobis concedere dignetur fœlicem tranſitum de hac miſeriarum valle. Quod profecto obtinebimus, ſi pro poſſe conabimur nos ad mortem quotidie præparare. De qua quatuor in præſenti ſermone conſiderationes faciemus. Prima dicetur quidditatis, Secunda vtilitatis, Tertia generalitatis, Quarta vero & vltima appellabitur terribilitatis.

PARS PRIMA, HVIVS ſermonis de mortis quidditate.

QVO ad primam partem ſciendum eſt, quod mors diuerſimode deſcribitur. Et 1. ad Philoſopho in 3. Ethicorum, vbi ait: *Mors eſt omnium terribilium finis*. Secundo à Seneca in libro de remedijs fortuitorum, qui inquit: *Mors eſt quæ omnia abſcindit, & deuorat. Ad quam omnium quæ habemus exitus ſpectat, & qui aliud ſe non timere iudicat, hanc timet.* Tertio deſcribitur ab Auguſtino qui ſuper Ioannem dicit: *Mors eſt relictio corporis, depoſitio ſarcinæ grauis: ſi alia ſarcina non portetur, qua homo præcipitetur in gehennam,* hæc ille. Et bene addidit: *Si alia ſarcina non portetur*, quia ſi homo cum mortali peccato moritur, ſarcinam portat quo ad infernum deprimitur. Plus enim onerat animam ſarcina peccati mortalis, quam faceret tota machina mundialis. Vnde Dauid Pſalm. 37. ait: *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Quarto diffinit eã Dionyſius in lib. de Eccleſiaſtica Hierarch. di. *Mors non eſt alicuius rei conſumptio, ſed coniunctorum ſeparatio,* hæc ille. Separat enim animam à corpore, quæ tanto amore coniũcta ſunt, quod perpetuo ſimul manere vellent. Vnde Auguſtin. in lib. de gratia noui teſtamenti ait: *Mortis diem omnes futurum ſciunt, & tamen eum omnes differre conantur, etiam qui poſt mortem ſe beatos credunt eſſe victuros. Tantam habet vim carnis & animæ dulce conſortium,* hæc ille. Iuſtinianus autem imperator in authen. de hære. & fal. §. his omnibus col. 1. deſcribit mortem di. *Omnibus hominibus terminus eſt vitæ mors.* Horatius vero lib. 1. epiſtolarum epiſtola 16. dicit, *Mors vltima linea rerum.*

Quæritur à quo facta ſit mors.

SEd hic quæri põt à quo facta ſit mors. Et 1. videtur quod à Deo, iuxta illud Eccleſiaſtici 11. *Mors & vita à Domino Deo eſt.* Sed contra eſt illud Sapient. 1. *Deus mortem non fecit, ſed impij accerſierunt illam.* Responde magiſter ſen. in 2. diſt. 37. quod Deus non fecit mortem, id eſt cauſam mortis non fecit. ſ. peccatum. In quantum autem mors eſt punitio mali ac peccati, ſic cauſatur ex diſpoſitione Dei à qua procedit omnis pœna. Et ita intelligitur illud Amos. 3. *Non eſt malum in ciuitate quod non fecerit Dominus.* Et Iſa. 45. ait ipſe Deus: *Ego ſum creans malum, & faciens bonum.* Licet autẽ mors dicatur mala, inquantũ priuat hominem præſentis vitæ dulcedine; Tamen in miſerijs exiſtenti dicitur bona. Vnde Sapiens Eccleſiaſt. 41. inquit. *O mors, bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, & defecto ætate.* Vnde refert Linconienſis in tractatu ſuo de reflexionibus, quod circa quendam polum ſunt quidam montes, ſuper quos ſic fit vniformis & regularis reflexio radiorum ſolis, quod in multo temperamento homines ibi exiſtentes tandiu viuunt, quod tandem de vita tædium habentes, ſaltant in flumen ſubtus montes & demerguntur, ac ſi ſeipſos occidunt. Sed iſti decrepitæ ætatis moleſtias euitare volentes, ad æternas moleſtias propter homicidium ſui ipſius tranſeunt. Volentes enim fugere minus malũ, incidunt in maius. Licet autem mors ſit doloroſa; tamen quando à Deo mittitur, eſt libenter toleranda, iuxta illud Lucani lib. 8. *Mors vltima pœna eſt, Nec metuenda viris.* Vnde Iuuenalis. l. 4. Satyra 2. inquit: *Fortẽ diſce animum, mortis terrore carentem,* & Cato. c. 4. *Fac tibi pro pœnis, mortem non eſſe timendam: Quæ bona ſi non eſt, finis tamen illa malorum eſt.* Et ideo ſicut malus de hoc mundo exiẽs anxiatur, ſicut ille latro, qui educitur de carcere vt ſuſpendatur. Vnde Eccleſ. 41. dicitur: *O mors quam amara eſt memoria tua homini iniuſto.* Ita econtrario, bonus debet lætari cũ moritur: ſicut incarceratus gaudet quando de carcere liberatur. Item quia mors bonis eſt principium vitæ, ſicut infra patebit, iuxta illud Eccle. 7. *Dies mortis, dies natiuitatis.* Et ideo gaudent iuſti in morte ſecundum illud Prouerb. 14. *Sperat iuſtus in morte ſua.* Vera eſt enim ſententia Prophetæ dicentis Pſal. 116. *Cum dederit dilectis ſuis*

Digitized by Google

ſomnum, id eſt mortem, *Ecce hereditas, Domini, filij merces fructus ventris*, per hoc tamen nulli licitum eſt eam procurare. vnde dicitur Sap. 1. *Nolite zelare mortem.*

PARS SECVNDA, HVIVS ſermonis de vtilitate meditationis ac recordationis mortis.

De 1. vtilitate quam mortem meditantes cōſequuntur.

SEptem inter alias conſequitur vtilitates ille qui ſæpe de morte meditatur. Prima dicitur ſapientiæ acquiſitio. Sicut enim ſumma fatuitas eſt non cogitare de morte, iuxta illud Deuter. 32. *Gens abſque conſilio eſt, & prudentia. Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent*, Ita ſumma prudentia eſt, ſemper mortem habere in memoria, ac ſe ad illam diligenter præparare. Vnde Hieronymus ad Helio. ait: *Platonis eſt ſententia, omnium ſapientum vitam meditationem eſſe mortis. Laudant hoc Philoſophi, & in cælum ferunt*, hęc ille. Mors ergo in memoria ſemper ab omnibus eſt habenda c. in Eccleſiaſtico 33. quęſt. 2. Nam indignus eſt in morte recipere ſolatium, qui ſe non cogitat moriturum de pœni. diſt. 7. § Hoc autem. Ideo Ber. in quodam ſermone ait: *Semper fuit mihi ſumma philoſophia, cogitare, qualiter caro mea futura ſit mortua? Quid enim fœtidius humano cadauere? Quid horribilius mortuo homine? Cuius erat gratiſſimus amplexus, oris horribilis aſpectus*, hęc ille.

Euitatio peccatorum eſt ſecunda vtilitas meditationis mortis.

SEcunda vtilitas dicitur peccatorum euitatio, de qua Hieronymus in teſtamento inquit: *Non facile in peccata labitur, qui ſe moriturum cogitat, & Deum ſibi fore iudicem nō ignorat. Vere nimis imbecillis eſt & miſer, cui horū eſt memoria, ſi cuncta diabolica tentamenta non facile vilipendit.* Et Gregorius dicit: *Impoſſibile eſt quod vincaris quando tentaris, ſi mortem ante oculos habebis.* De hoc etiam inquit Auguſtinus in quodam ſermone: *Nihil ſic reuocat à peccato, quam frequens mortis meditatio.* Et ideo Eccleſiaſtici 7. dicitur: *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*. ſcilicet nec peccato ſuperbiæ, nec luxuriæ, nec & alio quouis peccato capitali. Superbus enim ſi aliquas gratias habet, inde extollitur, & ſi aliqua ſibi proſpera ſuccedunt, inde eleuatur, & ſi aliquibus aduerſis deprimitur, inde dedignatur. Sed memoria mortis conſpicit ne homo extollatur in gratijs. Eccleſ. 10. *Quid ſuperbis terra & cinis?* Sicut enim Pauo in extenſione caudæ gloriatur, ſed conſiderando pedes, ad humilitatem reducitur. Sic homo ſi ex conſideratione gratiarum extollitur, conſiderando pedes, id eſt finem, ad humilitatem reuocatur, vnde Gregor. in mora. ait. *Deſpecti iacent in putredine qui prius tumeſcebant in vanitate*, hæc ille. Memoria etiam mortis compeſcit ne homo eleuetur in proſperis per ſuperbiam. Et ſicut vinum purum cito inebriat, mixtum vero ſobrietatem facit: Sic lætitia humana cito reſoluit animam, mixta vero cum mortis memoria animum temperatum facit Prouerb. 14. *Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.* Compeſcit etiam ne eleuetur in proſperis, vel frangatur in aduerſis. Sicut enim piſces in aqua natando cum cauda ſe dirigunt; ſic & homines in aquis tribulationum, ne per impatientiam demergantur, ſe per memoriam mortis regunt. Secundo expellit peccatum luxuriæ. Sicut enim animali cum cauda expellit muſcas, ſic & homo cum mortis memoria debet à ſe repellere cogitationes immundas. Et ideo dicitur Iob. 12. *Interroga iumenta & docebunt te, & volatilia cæli ac piſces maris.* Quaſi dicat Propheta: Sicut aues & piſces regunt ſe cauda, & iumenta ac boues cauda ſe defendunt à muſcis, ſit tu memoria mortis dirige vitam tuam, & defende te à tentationibus diabolicis. Ad modum etiam gubernatoris nauis ſe habere debet homo. Nam gubernator nauis qui vult eam bene regere, ponit ſe in fine nauis, & ipſam nauem ante dirigit, ac ſic pericula euitat. Et ſimiliter debet homo ſe ponere per meditationem ad finem vitæ ſuæ, vt poſſit ad bonum exitum na-

nem

Digitized by Google

uem, id eſt vitam ſuam dirigere. Vnde Seneca ad Lucillum ait: *Conſidera quam pulchra ſit res, ante mortem vitam conſumere, deinde ſecure expectare reliquam partem temporis tui*, hęc ille. Qui ergo ſępe de morte cogitabit, à ſuperbia & luxuria ſe continebit, ſciens, quod de quolibet homine verificabitur in morte illud 1. Machab. ſecund. *Omnis gloria eius ſtercus, & vermis.* Verum eſt enim illud Iob. 25. *Homo putredo eſt, & filius hominis vermis.* Vbi Greg. ait, *Filius hominis vermis dicitur, quia ex mortalium corporum propagatione generatur.* Vnde dicebat Pſalmo 21. *Ego ſum vermis & non homo*, & in alio Pſalmo dicebat Deo. *Memorare, quæ mea ſubſtantia.* Inquit quoque beatus Gregorius. *Quid ſit carnis ſubſtantia atteſtantur ſepulturæ.* Magna ſiquidem ſtultitia eſt corpus ſuum impinguare, & delicijs exponere carnalibus, quod poſtmodum cibus futurum eſt vermibus, aſſociatum ſerpentibus & ſubiectum beſtijs ambulantibus. Iſtam enim triplicem hæreditatem corpus habiturum eſt, ſcilicet vermes ad corrodendum, ſerpentes ad aſſociandum, & beſtias ad conculcandum. Eccleſiaſtici. 10. *Cum morietur homo, hæreditabit ſerpentes, beſtias, & vermes.* Tertio memoria mortis expellit peccatum auaritiæ. Nullus enim ſapiens debet diuitias nimis appetere, cum cito de corpore, ſit nudus egreſſurus. Iob. 1. *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* Item ſacco & cilicio regendus. Iob. 16. *Saccum conſui ſuper cutem meam.* Item omnibus ſuis bonis ſpoliandus. Vnde pſalmiſta ait: *Ne timueris cum diues factus ſit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Quia cum interierit, non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria domus eius.* Item cito in vermem & putredinem reſoluendus. Iob. 17. *Putredini dixi pater meus es, mater mea & ſoror mea, vermibus.* Item cito in pulmerem redigendus Geneſis 3. *Cinis es, & in cinerem reuerteris.* Et ideo Bernardus inquit: *Quid ſuperbis puluis, & vermis, cuius conceptus culpa, naſci miſeria, viuere pœna, & mori anguſtia?* De prædictis autem tribus peccatis, à quibus reuocat memoria mortis, tangitur ab Iſa. 14. vbi dicitur. [Detracta eſt vſq; ad inferos ſuperbia tua, concidet cadauer tuum, ſub te ſternetur tinea, & operimentum tuum, erunt vermes.] Suberbus enim appetit locum altum, ſed in morte detrahetur ad locum infimum. Et ideo dicitur, *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua.* Auarus autem moratur in terra per amorem, ſed in morte habitabit ſub terra per putredinem. Et ideo dicitur: *Concidet cadauer tuum.* Luxurioſus vero vult habere lectum carnalem, & delicioſum, ſed in morte habebit lectum pœnoſum. Et ideo ſubditur, *Sub te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Et ad prædicta facit illud quod in perſona Alexādri Magni mortui, dicitur. ſcilicet.

En ego qui totum mundum certamine vici,
Dictus Alexander vincor in hora breui.
Omne tenens regnum cunctis dominabar in orbe,
Nunc me non teneo, nec mihi regna valent.
Reges ſternebam, me mors durißima ſternit.
Omnia mactabam, mactor & ipſe miſer.
Omnia tenebam, me vermis tenet, & arctat:
Me vermes rodunt, vermis orbe fui.
Omnia tollebam, mors me rapit omnia tollens.
Nulla tenere queo, puluis, & vmbra teror.
Vnus ſufficiens mihi mundus non fuit vnquam,
Me breuis vrna capit, cui breuis orbis erat.
Aethereum culmen gripho mediante petiui,
Nunc cum tartareis infima tango reus.
Me mare præſenſit in vitrea teſta profundum.
Sed nunc ſum Stygijs excruciatus aquis.
Cur homo qui morteris optas ſublime leuari?

Cum plus lucraris plura tenere cupis?
Omnia prætereunt, tranſit quoque florida vita,
Cum magis aſcendis ſummus ad ima ruis.
Aſpice me miſerum, corpus cui cuncta fauebant,
Nunc breuis in ſtricto me tenet vrna loco.
Cum natura viri ſcandens ſublimia gaudet,
Cum grauius ſummo culmine celſa ruant?
Si praſciremus, quæ cunctis morte parantur,
Multa timeret homo, quæ ſibi tuta putat.
Magnus Alexander dicebar, in orbe tyrannus,
Quis ſim quam fragilis, lector, & ipſe vide.

Non ſolum autem tria prædicta peccata facit euitare memoria mortis: Sed etiam omnia alia vitia. Dum recordatur homo, quod peccatum eſt cauſa mortis temporalis. Ad Roman. 3. & æternę. Ezechiel, 18. Et ideo inquit pſalmiſta. *Sciant gentes quoniam homines ſunt.* ſ. mortales, propter quod peccare deſiſtant. Debemus ergo reminiſci illius ſententiæ quam ponit Bernard. in quodam ſermone di. *Certum es ô homo quia morieris, ſed omnino es incertus vbi, quomodo, & quando.* Vbi ſcilicet, an ibi, an alibi, in terra, vel in mari. Quomodo, an ſcilicet in ſtatu pœnitentiæ, an in ſtatu culpæ, morte ſubitanea, vel naturali, aut violenta. Quando ſcilicet in hyeme, vel æſtate, in iuuentute, vel ſenectute, hodie, vel cras.

Memoria mortis omnia vitia euitare facit

Tertia vtilitas dicitur voluptatum dimiſſio. Vnde Gregor. in quadam Homilia inquit: *Nihil ſic valet ad vicia carnis edomanda, quam cogitare qualis futura ſit mortua.* Et 13. lib. mora. iterum ait: *Qui conſiderat qualis erit in morte, ſemper pauidus eſt in operatione. Nihil quod tranſeat appetit. Cunctis vitæ præſentis deſiderijs contradicit, & pœnæ mortuum ſe conſiderat, quia moriturum ſe minime ignorat.* Exemplum habemus in vita Barlaam, quam ſcripſiſſe dicitur Ioannes Damaſcenus, vbi habetur quòd quidam rex in die potentiſſimus habens filium nomine Ioſaphat, ſtatim vbi natus fuit, fecit eum in quodam caſtro includi, & ibi delicatè nutriri, timens ne Chriſtianus efficeretur, ſi cum aliquo Chriſtiano loqueretur. Qui ad ætatem floridam perueniens mirabatur, quare pater eius ſic eum teneret incluſum, & cuidam ſuo familiari dixit, ſe hoc ægre ferre. Quod audiens pater, fecit parari equos cum multa pompa, & venire ſonatores omnis generis muſicorum, & choreas præparari ac conuiuia, præcipitque vt omnes diligenter cauerent, ne filius eius aliquid fœtidum videret. Cum ergo iuuenis ille ſemel equitaret, obuiauit cuidam ſeni rugatam habenti faciem, qui erat ſine dentibus, ac valde curuus ac baculo ſe ſuſtentabat, vixque incedere valebat. Qua ex re interrogauit propter quid homo ille ſic deformis, & debilis factus eſſet. Et audiens quod propter ſenectutem multorum annorum, interrogauit quis etiam futurus eſſet eius finis. Et reſponderunt ei ſerui eius quòd mors. Tunc ille iterum interrogauit. Si tantum aliqui homines morerentur, an vero omnes. Et audito quòd nullus mortem euadere poſſet, cępit contriſtari, ac nullis blandicijs aut ſonis poterat ad hilaritatem reduci. Et tandem Deo operante à ſancto Barlaam in fide Chriſti eruditus, regno dimiſſo eremum petijt & Deo ſeruiuit. Ea propter Augu. in quodam ſermone ait: *Beatus qui horam mortis ſuæ ſemper ante oculos habet, & ad moriendum quotidie ſe diſponit. Si vidiſti aliquẽ mori, cogita quod & tu per eandem viam tranſibis. Et ideo cum mane fuerit, puta te ad veſperam non peruenturum, & cum ſero ad dormiendum vadis, mane tibi non audeas polliceri. Semper ergo paratus eſto, & taliter viue, vt nunquam te mors inuenire valeat imprępàratum,* hęc ille. Iſido. quoque in lib. de ſummo bono inquit: *O quam fœlix eſt, & prudens qui talis nititur eſſe in vita, qualis optat eſſe in morte.*

Voluptatum dimiſſio, temporalium diuitiarum vili penſio, Honorum faſtidium, ſunt tertia, quarta, & quinta vtilitas mortis

Quarta

Digitized by Google

4. Vtilitas. QVarta vtilitas dicitur temporalium diuitiarum vilipenſio, de qua Seneca ad Lucillum Epiſtola 15. ait: *Nihil æque tibi proderit ad temperantiam omnium rerum, quã frequens cogitatio breuis huius incertique itineris. Et ideo quicquid facies, reſpice ad mortem*, hæc ille. Exemplum habemus, & videmus quotidie in multis qui dum ſani ſunt, nihil de ſuo pauperibus tribuũt, imo aliena rapiunt. Cum vero ſe iam mori ſentiunt, aliena reſtituunt, & eleemoſynas faciunt. Sed hoc eſt ſignum quòd dum ſani erant, mortem meditari noluerunt. Ideo Hieron. in teſtamento exclamat di. *Si illum expectas diem tam terribilem ac crudelem, in quo non ſolum de luxurijs, veſtibus, ebrietatibus, comeſſationibus, & de toto tempore amiſſo, quomodo vixiſti. Sed etiam qualibet re cogitata oportebit te Domino reddere rationem. Cur non emendaris? Cur moraris de die in diem miſer conuerti ad Dominum? Cur iam te malorum non pœnitet? Ecce mors properat vt te conterat, die noctuque currens. Ecce diuitiæ tuæ tibi deficient, ecce vermes corpus tuum quod tanta nutris diligentia, expectant, vt illud rodant, quouſque iterum coniunctum animæ æternas pariter pœnas habeat infinitas*, hæc ille. Quibus conſideratis ſeruare debemus illud quod idem doctor in prologo ſuper Ioſue inquit dicens: *Nos ad patriam feſtinantes, mortiferos ſirenum cantus ſurda debemus aure pertranſire*, hæc ille. Conſiderare ergo debemus quòd omnia mundana ſunt cito tranſitoria. Vnde de Alexandro Magno legitur, quòd cum in iuuentute ſua mortuus eſſet, ac eius oſſa in vaſe aureo fuiſſent recondita, multi philoſophi de diuerſis mundi partibus conuenerunt. Quorum vnus dixit: *Heri iſte faciebat theſaurum de auro, hodie vero aurum fecit theſaurum de ipſo.* Alius dixit: *Heri non ſufficiebat ei totus mundus, hodie quinque pedum ſepultura eſt contentus.* Alius ait: *Heri iſtum ſequebantur omnes viuentes, hodie iſte ſequitur omnes morientes.* Alter dixit: *Heri iſte poterat omnes quos volebat à morte liberare, ſed hodie mortis iacula non potuit euitare.* Alius dixit: *Heri iſte premebat terram, hodie autem à terra premitur ipſe.* Alter autem dixit: *Heri iſte multos habebat ſubditos: hodie vero omnes ſunt ei æquales.* Refert quoque Hieronym. quod Diogenes philoſophus extra vrbem in quodam vaſe habitabat, & ſemper in æſtate fundum vaſis ſoli opponebat. In hyeme vero ad ipſum ſolem voluebat. Cum autem ſemel Alexander Magnus ante ipſum ſtaret, ſicque ei vmbram faceret, ac ei diceret, ſi volebat vt aliquid pro ſe faceret, reſpondit Diogenes: *Vellem quod mihi non auferres, quod mihi dare non potes.* Quod imperator intelligens ad aliam partem ſe diuertit, dicens ſe valde mirari quòd ſuam non videbatur timere potentiam. Et ille: *Potentiam tuam non timeo, quia aut eſt præterita, aut præſens, aut futura. Præteritam non timeo, quia iam non eſt, futuram non pertimeſco, quia incerta eſt, præſentem non formido, quia eſt cito trãſitura.* Refert quoque Quintus Curtius quendam dixiſſe Alexandro: *Si dij habitum corporis tui auiditati animi tui parẽ eſſe voluiſſent, orbis te non caperet, & vna manu Orientem, altera vero contingeres Occidentem.* Deinde triplici exemplo oſtendit quòd licet tunc eſſet magnus, tamen in breui poterat fieri paruus, ſcilicet exemplo vnius magnæ arboris, quæ ſubito eradicatur; & exẽplo hominis in altum aſcendentis qui ſubito patitur caſum; & exemplo leonis qui aliquando paruorum animalium cibus efficitur. Legitur etiam in geſtis ipſius Alexandri, quòd quidam lapis ei miſſus fuit, qui poſitus in vna parte ſtateræ põderauit plus quam omnia alia poſita in altera parte ſtateræ. Puluere autem modico poſito ſuper ipſum lapidem, minus ponderabat quam quodcunque poni poſſet in alia parte. Et tunc vnus philoſophus dixit Alexandro: Iſte lapis demonſtrat quòd tu nunc plus ponderas, quam totus mundus, qui te ſuſtinere non poteſt, ſed paruo puluere poſito ſuper te mortuo, eris minus quam quicquid eſt mundi.

5. Vtilitas. QVinta vtilitas dicitur honorum faſtidio, de qua inquit Hieronym. ad Paulinum: *Facile contemnit omnia, qui*

ſe ſemper cogitat moriturum. Et Auguſtin. in 2. lib. de doctrina Chriſtiana ait. *Timor de futura morte mentem neceſſario concutit, & quaſi clauus carnis omnes motus ſuperbiæ ligno crucis affigit.* Exemplum habemus de rege qui nunquã ridebat, quod poſui ſupra in prima parte principali huius operis, ſermone 9. parte vltima. Ideo dicit Perſius Satyra. 5. *Viue memor lethi, Fugit hora* &c. Et Virgilius 10. Aeneid. ait: *Stat ſua cuique dies, breue & irreparabile tempus, Omnibus eſt vitæ.* Quidam autem verſificator exclamat di.

Cur mundus militat ſub vana gloria,
Cuius proſperitas eſt tranſitoria.
Tam cito labitur eius potentia,
Quam vaſa figuli, quæ ſunt fragilia?
Dic vbi Salomon, olim tam nobilis,
Vel vbi Sampſon dux inuincibilis,
Vel pulcher Abſalon valde mirabilis,
Et dulcis Ionathas multum amabilis?
Quo Cæſar abijt celſus Imperio,
Vel diues ſplendidus totus in prandio.
Dic vbi Tullius clarus eloquio,
Vel Ariſtoteles plenus ingenio?
Tot clari proceres, tot rerum ſpacia,
Tot ora præſulum, tot mundi fortia,
Tot magni principes, tanta potentia?
In ictu oculi clauduntur omnia.

Gratiæ Dei cõſeruatio, & futurorũ dilectio, ſunt ſexta, & ſeptima vtilitas mortis.

SExta vtilitas eſt gratiæ Dei conſeruatio. Sicut enim cinis conſeruat ignem: Sic memoria mortis, & incinerationis conſeruat gratiam ſpiritualem, & feruorem ad bene operandum. Vnde Ambroſius in quodam ſermone ait: *Valde ſe ſolicitat in bono opere, qui ſemper cogitat de extremo fine.* Talem cinerem ſe recognoſcebat Abraham dicens Deo: *Loquar ad Dominum meum cum ſim puluis, & cinis.* Geneſis 18. Septima vtilitas dicitur futurorum dilectio. De qua Hieronymus ad Cyprianum: *Memento mortis tuæ vt non pereas.* Qui enim ſe quotidie recordatur moriturum, contemnit præſentia, & ad futura feſtinat. Et ideo idem Hieronymus ad Euſtochium inquit: *Egredere paulisper de carcere, & præſentis laboris ante oculos pingere mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Contemplare qualis erit illa dies, cum Maria mater Domini choreis occurret comitata virgineis,* &c. Vide ſupra. ſermone. 8. parte 3. Qui enim meditatur ſæpe de morte, ſe ad illam præparat per opera virtutum, vt poſſit cũ illis ad præſentiam æterni regis ſecurus accedere. Ad quod adducitur exemplũ cuiuſdam domini tres amicos habentis, de quibus duos dilexerat, tertium vero nunquam amauerat. Cum autem à rege ſuo eſſet vocatus, timens ne aliquid mali ſibi accideret, iuit ad primum amicum, rogans eũ vt ipſum comitaretur quo ſecurior eſſet. Qui reſpondit: Sufficit quòd dum mecum ſteriſti, fui amicus tuus, ac tibi ſeruiui. Nunc autem nolo tecum venire. Secundum autem amicum, quem minus primo dilexerat, cum de eodem rogaſſet, ille reſpondit: Ego nolo venire ad regem. Tamen veniam vſque ad ianuam, & ibi te dimittam. Qua ex re acceſſit ad tertium, quem non dilexerat dicens: Amice, ego nunquam te dilexi. Tamen rogo quod digneris mecum venire ad regem, quia miſit pro me. Ille vero reſpondit: Doleo quod non plus me dilexeris, & pluris feceris. Tamen vadas quocunque volueris, quia ſequar te. Nota quod primus amicus eſt ſubſtantia, & abundantia diuitiarum huius mundi, quam homo præponit parentibus & amicis, quæ in morte illum deſerit, nec ſequitur. Secundus vero eſt vxor, filij, conſanguinei, & amici, qui ſequuntur eum vſque ad ſepulturam. Tertius autem amicus eſt virtus, de qua parum curauit, quæ morientem ſequitur vſque ad conſpectum æterni regis, rogans eum pro illo vt ſibi det æternam fœlicitatem. Sed pauci ſunt qui hæc meditentur, vel cogitent de morte. Vnde in quodam ſermone dicit ſanctus Bernardinus quòd homines ſunt ſimiles caſtratis. Nam quolibet die Veneris, vel Sabbati vadit macellarius ad ſtabulum, & arripiens aliquos ex eis per pedes violenter extrahit, vt ad macellum perducat, & oc-

Digitized by Google

& occidat. Alij vero illos, qui extrahũtur, comitantur vſque ad oſtium, vociferantes & balantes. Clauſo autem oſtio ad comedendum reuertuntur. Et ſic facit omni hebdomada macellarius, ſemper aliquos extrahens donec omnes interimat, & mactet. Sic enim faciunt homines ad quorum aliquos mors venit. Alij vero amici eos ſequuntur vſque ad portam tumuli, loquentes de eo & de morte illius. Deinde eo ſepulto, ad propria reuertuntur, & ſic vnus poſt alium ad mortem trahitur. Ideo quilibet mortuus ſuperſtiti homini dicit illud Eccl. 38. *Memento iudicij mei. Sic enim erit, & tuum. Mihi heri, tibi hodie.*

PARS TERTIA huius ſermonis, de mortis generalitate.

Dicit Bernardus in quodam ſermone: *Quid in rebus humanis certius morte? & quid incertius hora mortis inuenitur? Non miſeretur inopiæ, non reueretur diuitias. Non ſapientiæ, non moribus, non ætati denique parcit. Niſi quod ſenibus mors eſt in ianuis, iuuenibus vero in inſidijs*, hæc ille. Ipſa percutit Papam, Cardinales, Epiſcopos, Reges, Imperatores, Duces, Comites, & Marchiones &c. Vnde Bernardus ait: *O mors crudelis, & ſeua. Tu inuadis minores, arripis mediocres, conculcas ſublimes, nec eſt in filijs hominum qui tuæ poſſit reſiſtere ferocitati, quoniam nec filio Dei parcere voluiſti*, hæc ille. Cuilibet enim homini dici poteſt illud, Gen. 2. *Morte morieris. Omnes namque filij ſumus eius propter cuius peccatum mors intrauit in mundum*, Roma. 5. Et ſic prima cauſa noſtræ mortis eſt peccatum, propter quod ſtatutum eſt omnibus hominibus ex Adam progenitis ſemel mori, vt inquit Paulus ad Hebr. 9. Et Eccle. 41. *Inductum mortis a Domino omni carni.* & Saluſtius in Iugur. ait: *Omnia orta occidunt.* Dicere ergo poſſumus quod lex mortis totum humanum genus occupauit in longitudine, quia vſque ad finem mundi durabit. Sed tunc in inferno ſolum remanebit. Iſa. 25. *Præcipitabit Dominus mortem in ſempiternum.* Item in latitudine, quia per totum mundum à paruo vſque ad maximum ſe extendit. Ad Roman. 5. *In omnes homines mors pertranſijt.* Item in altitudine, quia vſque ad altiſſimum Dei filium ſe erexit. Vnde vbi ſupra dicitur: *Chriſtus pro impiis mortuus eſt.* Item in profunditate, quia vſque ad illum qui eſt in matris vtero ſe immergit. Oſeæ. 9. *Interficiam amariſſima ventris ſui.* Si autem dicatur: Poſtquam oportet omnes homines mori, nonne melius eſſet, quòd Deus faceret eos decedere in infantia tanquam in meliori ſtatu? Reſpõdetur quòd non, propter tria. Primo quia ſic periret multiplicatio hominũ, ſi omnes morerentur ante tempus pubertatis, & conſequenter antequam eſſent apti ad procreandum, & per conſequens etiam non fieret reſtauratio ruinæ angelicæ. Secundo quia libertas hominis fruſtra eſſet, ſi nunquam ad vſum bonæ, vel malæ operationis deduceretur. Tertio quia homines cum libero arbitrio bene operando vſque ad ſeniũ poſſunt promereri magnam gloriam. Quo quidem bono priuaretur humana natura, ſi omnes in infantia tollerentur.

Prima cauſa noſtræ mortis eſt peccatum.

Secunda mortis cauſa eſt conſumptio humidi radicalis, in quo vita conſiſtit. Quod quotidie conſumitur paulatim à calido naturali, & nutrimentali, quod ex cibis comeſtis generatur. Et ideo non poteſt perfecte manere. Et ſic oportet tandem conſumptionem fieri. Vnde philoſophus primo de generatio. ponit exemplum de vino quod ex vaſe hauritur & deſuper aqua infunditur, quia tandem ſola aqua hauritur. Sic enim homo accipit cibum per os & in ſeceſſum vadit. Sed quotidie humidum radicale minuitur, quia per cibum non poteſt totaliter reſtaurari, & ſic tandem totum conſumitur. Et ideo Seneca ad Lucillum epiſtola. 25. ait: *Quotidie morimur, quotidie demitur aliqua pars vitæ. Et tunc quoque cum creſcimus*

Humidi cõſumptio radicalis eſt ſecunda cauſa mortis.

mu vita decreſcit. Auicenna vero ponit exemplum de lampade ſiue lucerna, in qua eſt oleum, & ignis. Nam quamdiu oleum durat, tamdiu & lumen conſeruatur, ſed conſumpto ab igne oleo, lumen deficit. Sic conſumpto humido radicali per actionem naturalis caloris, deficiet vita corporalis.

Compoſitio contrariorũ eſt tertia cauſa generalis mortis.

TErtia cauſa generalis mortis omnium eſt cõtrariorum compoſitio. Omne enim compoſitum ex contrarijs eſt corruptibile. Nam ait philoſophus 5. Phyſicor. [Cõtraria ad inuicem ſunt corruptibilia.] Et 4. Phyſico. iterum dicit: *Omnia quæ fiunt, & generantur in tempore, etiam corrumpuntur in tempore.* Cum ergo corpora noſtra ſint compoſita ex quatuor elemẽtis, ſeu ex qualitatibus quatuor elementorum quę ſunt inuicem contraria, neceſſe eſt vt alterentur, & corrumpantur. Quia vt ait philoſophus 5. Phyſicor. *Omne corruptibile neceſſe eſt aliquando corrumpi.* Et ſic corrumpendo reſoluitur in ea ex quibus eſt compoſitum. Nam omne compoſitum diuiditur in ea ex quibus componitur. 12. Metaphyſic. Omnis enim res per quas cauſas naſcitur, per eaſdẽ reſoluitur. c. omnis, de reg. iu. & l. nihil. ff. eo. tit. Et ideo cum homo ſit compoſitus ex anima & corpore. 2. de anima. Neceſſe eſt vnum ab altero ſeparari. Quia in libro de pomo, & morte, Ariſtoteles ait: *Mors nihil aliud eſt quàm receſſus animæ à corpore.* Et cum corpus originem traxerit à terra, oportet illud in terram reuerti, maxime de quatuor elementis, quorum virtus eſt in corpore, inuicem contrariantibus. Et ideo inquit Scotus in 3. diſtinction. 15. *Materia prima ſemper machinatur ad deſtructionem compoſiti.* Et prædicta confirmat Maximianus poeta di. *Ortus cuncta ſuos repetunt, matremque requirunt, Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.*

Incõgruentia loci eſt quarta cauſa mortis.

QVarta cauſa mortis noſtræ eſt loci incongruentia. Locus enim proprius vt dicit Philoſophus. 4. Phyſico. continet, & conſeruat locatum. Et ideo res extra proprium locum, non bene conſeruantur, ſed corrumpuntur. Item homines extra patriam propriam cito infirmantur. Vnde boni medici ſolent tales infirmos ad proprium aërem mittere, vt ibi ſanentur, & conſeruentur. Cum igitur mundus iſte non ſit proprius locus humani generis, iuxta illud Senecæ in libro de ſenec. [Commorandi natura diuerſorium nobis, nõ habitationem dedit.] Ideo neceſſe eſt quòd hic alteretur, & corrumpatur. Locus autem proprius hominis eſt paradiſus, in quo non poteſt corrumpi. Vnde Hieronymus ad Euſtoch. ait: *Regio tua paradiſus eſt.*

Motus perficiens circulum, eſt quinta cauſa mortis.

QVinta cauſa mortis noſtræ eſt, motus perficiens circulum. Vita enim humana non eſt niſi quidam circulus. Vnde Seneca ad Lucillum oſtendens, oportere hominem mori ait: *Circulus non eſt perfectus niſi in omni loco ſui, contingat principium cum fine.* Ex quo concludit quòd homo de terra factus, tandem reuertitur in terram. Ea propter philoſophus in libro de generatione dicit, quòd omnis res ſuo periodo menſuratur, id eſt circuitu, vel fine. Periodus autem ſiue circulus vitæ humanæ eſt naſci vel generari, & mori ſeu corrumpi. Hic autem periodus, alicui eſt magnus, & alicui eſt paruus. Magnus fuit in lege naturæ, quando homines multum viuebant. Vnde Gene. 5. Adam vixit annis 930. Seth vero filius eius annis. 912. Enos autem filius eius. 905. Sed Cainam filius eius vixit annis. 900. Malaleel vero filius eius. 962. Sed Enoch filius eius. 366. Ambulauitque cum Deo, & amplius non comparuit, quia tulit eum Dominus, ſcilicet in paradiſum terreſtrem ipſum collocando, vt exponit Nicol. de Lira. Geneſ. 5. Vbi generationes prædictæ ponuntur. Mathuſalem vero filius Enoch vixit. 969. annis, & ſimiliter mortuus eſt cum alijs, vt ibidem habetur. Vbi poſtquam numerati ſunt eorum anni, ſubditur de ſingulo eorum.

Digitized by Google

eorum: *Et mortuus eſt*, excepto ſcilicet Enoch, qui morietur & ipſe tempore Antichriſti, vt ſupradictum eſt ſermone 11. parte.3.

Quibus de cauſis antiqui tamdiu vixerint.

QVare autem iſti tam diu vixerint, rationes aſſignat Nicol. de Lira, vbi ſupra. Prima eſt propter bonitatem complexionis primorum parentum, qui fuerunt immediate formati à Deo, & ideo optimæ complexionis, & ſic ad longiorem vitam erant diſpoſiti. Et illa bonitas magis venit ad propinquos quàm ad remotos. Secunda cauſa fuit temperantia, quia homines illius temporis valde temperate viuebant, vnde Boetius in 2. de cõſo. ait: *Fœlix nimium prior ætas, contenta fidelibus aruis.* Tertia fuit bonitas nutrimenti, quia ante diluuium terræ naſcentia fuerunt meliora. Aqua enim diluuij fuit maiori parte ex aqua oceani quæ eſt ſalſa. Aquæ autem ſalſæ inducunt ſterilitatem terræ, & faciunt terrę naſcentia eſſe peiora, ſecundum Virgilium in 2. Georgicorum. ex quibus vita hominis breuiatur. Quarta cauſa fuit ſcientia, quia Adam fuit formatus in perfectione ſcientiæ, & ideo cognouit ea quæ faciunt ad conuerſationem vitæ, & virtutes fructuum, lapidum, herbarum &c. quam ſcientiam tradidit poſteris, & durauit in eis vſque ad diluuium. Quinta fuit diuina diſpoſitio, quę ita ordinauit, vt per longam hominum vitam cito multiplicaretur genus humanum. Poſt diluuium vero hic circulus eſt valde diminutus, quia pauci inueniuntur qui viuant centum annis, vnde ait Dauid Pſalm. 88. *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta annis. Si autem in potentatibus octuaginta anni, & amplius eorum labor & dolor.* Et ideo longiſſimum vitæ hominis tempus dicitur centum annorum l. vt inter diuinum. C. de ſacroſanct. eccleſ. & l. an vſus fructus. ff. de vſufruct. Ideo dicitur Eccle. 18.

Numerus dierum hominum: vt multum centum anni, quaſi guttæ aquæ maris deputati ſunt in die anni.

Ad mortem nos præparare debemus, cũ ipſam euitare nullo modo poſſimus.

CVm igitur iſti qui tam diu viuebant mortui ſint: Cur nos qui tam parum viuimus ad mortem non præparamus nos? Cur nos morituros non credimus? *Debemus* ergo, vt Hiero. inquit ad Heliod. *& nos præmeditari quid aliquando futuri ſumus, & quod velimus nolimus longius abeſſe non poteſt*, ſcilicet exterminium mortis à quo nullus exemptus eſt. Nam vt in vita ſancti Ioſaphat legitur; dixit ei ſanctus Barlaam, quòd *vita noſtra eſt quaſi quædam arbor, cuius radices duo mures, vnus albus, & alter niger, id eſt, dies, & nox ſemper corrodunt.* Et ideo in breui finitur. Et quia eſt tam breuis vita humana, ideo conſuetudo erat antiquis vt dicit Ioannes eleemoſynarius, quòd in die eadem qua imperator coronabatur, fragmenta marmorum diuerſorum ſibi ab artificibus portabantur qui dicebant: De quo marmore iubet imperator ſibi fieri ſepulchrum? Et eadem die qua imponebatur ſibi corona, etiam præparabatur ei ſepultura. Nemo eſt enim qui poſſit mortem euadere. Hoc autem patet diſcurrendo omnes ſtatus hominum. Vnde ſecundi Regum 14. dicitur: *Omnes morimur, & ſicut aqua dilabimur ſuper terrã.* Et pſalmiſta ait: *Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem?* quaſi dicat nullus. Primo enim moriuntur potentes ditione, quia vt dicitur Eccleſ. 10. *Omnis potentatus vita breuis*, & infra. *Hodie rex eſt, & cras morietur.* Vnde legitur in hiſtorijs Romanorum, quòd Octauiano totius mundi imperatori facta fuit ſtatua habens in fronte ſcriptum. Cæſar, quod nomẽ deriuatur, à cædo cædis. Sed ſtatim fulgur percutiens ſtatuam deleuit. C. ab illo nomine, & dimiſit ſcriptum æſar, quod deriuatur ab edo, edis, ad denotandum quòd cito erat à vermibus deuorandus poſt mortem quæ in breui erat ventura. Non ergo parcit mors dominis, vel principibus, non regibus, aut imperatoribus, non Epiſcopis, aut ſummis pontificibus, vel alijs perſonis quacunque dignitate, vel potentia refulgeant. Neceſſe eſt enim in vnoquoque verificari illud Senecæ ad Lucillum dicentis: Eo

tis: *Eo ibis quo omnes eunt, quid tibi noui eſt? Ad hanc legem natus es, hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc omnibus ante te.* O igitur magnas, noli de tua potentia extolli quæ te à morte defendere non valet. Sed recogita ſæpe illud quod Bernardus in quodam ſermone ait: *Cur caro lætatur quæ vermibus eſca paratur? Vile cadauer eris, igitur ſuper hoc mediteris. Vile cadauer eris videas quid nunc opereris.* Vera eſt ergo ſententia quam quidam verſificator ponit di.

Eſt commune mori, mors nulli parcit honori.
Eſt que neceſſe mori iuueni, ſimul atque minori.
Mors dominum ſeruo, mors ſceptra ligonibus æquat.
Pauperis, & regis communis lex moriendi.

Vnde legitur de Diogene Philoſopho quòd quadam vice ſtans in carnali pleno oſſibus mortuorum, vertebat oſſa hinc inde. Et interrogatus ab Alexandro magno quid faceret, reſpondit: *non poſſum inuenire differentiam inter oſſa, & cadauera diuitũ, & nobilium, nec non & pauperum. Sed non reperio, quia ſunt omnes vnius formæ, & mors eos omnes æquauit.* Secundo moriuntur ſapientes. Eccleſi. 2. *Moritur doctus ſimiliter & indoctus. Et vnus ſtulti, & ſapientis erit occaſus, & interitus.* Non enim ad euitandam mortem proderit ſapientibus allegare codices legũ, aut canonum. Non rationes naturales, aut philoſophica, vel ſophiſtica argumenta. Ideo Dauid Pſalm. 58. inquit: *Non videbit interitum cum viderit ſapientes morientes. Simul inſipiens, & ſtultus peribunt.* Tanto autem quis magis cruciatur de morte, quanto magis ſtudet vitam prolongare, Iuxta illud Senecæ ad Lucillum epiſtola, 3. dicentis: *Nulli poteſt ſecura vita contingere, qui de producenda illa nimis cogitat.* Et idem in libro de clementia, ait: *Crudelius eſt, quã mori, ſemper mortem timere.*

Fortes & robuſti moriuntur.

Tertio moriuntur fortes, & robuſti. Iob. 21. *Moritur robuſtus, & ſanus.* Non enim gigantes, vt Athlas, & Hercules, Antæus, Carolus Magnus, & alij proceres potuerũt ſe à morte tueri. Ideo de ipſis prophetauit Iob vbi ſupra di. *Simul in puluere dormient, & vermes operient eos.* Et de viro forti ibidem ait: *Ipſe ad ſepulturam ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.*

Fortes & robuſti moriuntur, diuites moriuntur.

Quarto moriuntur diuites. Iob. 21. *Moritur diues & fœlix.* Non enim poſſunt locupletes ſuis nummis ſe à morte redimere, vel aliquos denarios ſecum portare. Ideo Dauid Pſalm. 49. dicit: *Ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Quoniam cum interierit, non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius.* Et iterum ait: *Relinquent alienis diuitias ſuas, & ſepulchra eorum domus illorum in æternum.* O malum teſtamentum diuitum, qui relinquunt animam diabolo, corpus vermibus, & diuitias mundo. Et ideo in perſona diuitis dicebat Iob. capitu. 16. ſui libri: *Ego ille quondam opulentus, repente contritus ſum. Tenuit ceruicem meam, & confregit me.* ſ. mors, & diabolus. Ea propter Ambroſi. in hexameron inquit: *Nudi omnes naſcimur, nudi morimur. Nulla eſt diſcretio inter cadauera mortua, niſi forte quod grauius fœtent diuitum corpora, diſtenta luxuria.* Salomon quoque Eccleſiaſt. 5. ait: *Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur & nihil afferet ſecum de labore ſuo. Aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet.* Et Eccleſ. 11. dicitur: *Relinquet omnia alijs.* Nullum ergo diuitiæ poterunt à morte eripere, iuxta illud Horatij in epiſtolis: *Non domus, aut fundus, non æris aceruus, & auri, Aegroto Domini deduxit corpore febres.*

Homo bonus, & ſanctus moritur corporali morte.

Quinto moritur corporali morte homo bonus, & ſanctus. Mors enim neminem reueretur, licet mors ſanctorum ſit illis ſalutifera, iuxta illud Apocal. 14. *Beati mortui qui in Domino moriuntur, quia requieſcent à laboribus ſuis* &c. Et Iſa. 14. *Dabit tibi Dominus in illa die requiem à labore tuo, quem patiebaris, & à conceſſione tua, & à ſeruitute tua qua ante ſeruiuiſti.* Requieſcunt enim à labore, quem patiebantur in hoc mundo. 2. ad Corinth. 11. *In laboribus plurimis.* &c. A cõ-

cuſſione

cuſſione quam patiebãtur à diabolo. Lucæ.22. *Ecce Satan expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum*, & à ſeruitute quam patiebantur à corpore ſuo ad Romanos.8. *Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis*,&c. Et ideo ſancti viri deſiderant exire de hoc mundo. Quod oſtendit Cyprianus ad Fortunatũ triplici exemplo. Primo ſicut nauta deſiderat exire de naufragio. Modo.n.cõturbãtur fluctibus concupiſcentiarũ, & vẽtis diabolicarũ tentationũ Matt.8.*Ecce motus magnus factus eſt in mari*, quo ad ventos tẽtationũ,*ita vt nauicula operiretur fluctibus*,quo ad fluctus concupiſcentiarum. Sed poſt à Deus in alia vita ſedat ventos, & fluctus omnes ei tranquillat, vnde ibidem ſubditur quod *ſurgens Ieſus imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna.* Secundum exemplum eſt de peregrino qui deſiderat exire de exilio, ſancti namque modo ſunt peregrini.2.ad Cor.5. *Quamdiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino.* Et ideo deſiderant exire de iſta peregrinatione,tum quia habent viã nimis longam. Vnde propheta ait,Pſal.119.*Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* Vnde dicit gloſſa,quòd licet ſit vita breuis, tamen cœleſtia amantibus videtur nimis longa, tum quia habent domum tenebroſam. Et ideo ſubdit: *Habitaui cũ habitãtibus Cedar*, q interpretatur tenebra. Iob 37. *Nos quippe inuoluimur tenebris.* Tum quia habent hoſpitium inſtabile, vnde ſecundum vnam tranſlationem dicit: *Habitaui in habitaculo Cedar.* Vbi dicit gloſſa, quod tabernaculum dicitur à taberna,ſicut etiam dicit Vguitio, eo quod non ſit domus ſtabilis, ſed ad ipſius durationem,ſicut fit in nundinis. Sancti autem viri dicunt cum Apoſtolo ad Hebræ.13. *Non habemus hic permanentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.* Tum quia habent ſocietatem peruerſam. Quod notatur, cum ſubditur: *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus.* Habent enim tres malos ſocios.ſ. mundum,carnem,& diabolum. Mundus eos conturbat per oppreſſionem. Ioannis. 16. *In mundo preſſuram habebitis.* Caro per impugnationem ad Galatas 5. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Et diabolus immittendo diſſenſionem. Matthæi 13 [Venit inimicus, & ſuperſeminauit zizania.] Tertium exemplum eſt: ſicut deſiderat habitator exire de hoſpitio ruinoſo, de quo pſalmiſta ait: [Tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ:] & Apoſtolus ad Hebræ. 8. [Quod antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt] ex quibus verbis habetur quòd habitaculum corporis noſtri eſt habitaculum inclinatum, depulſum & antiquatum. Quia eſt de terra creatum. Ideo eſt verſus terram inclinatum, tanquam cito in terram caſurum. Et quia vt diximus,eſt ex quatuor elementis contrarijs compoſitum, & nullo temperamento beatitudinis colligatum: Ideo eſt tanquam maceria depulſum. Quia vero eſt antiquatum, ex eo quod ab Adam vſque ad nos propagatum eſt, ideo eſt morti vicinum. Quartum exemplum addere poſſumus: ſicut incarceratus de carcere exire deſiderat. Et ideo pſalmiſta ait Deo: *Educ de cuſtodia animam meam*, &c. Primo enim ſancti deſiderant exire de carcere corporis per mortem, vt aſſequantur mentis iucunditatem æternam, quæ erat in continua laudatione Dei, & iubilatione. Iſa. 51. *Gaudium & lætitia inuenitur in ea, gratiarum actio, & vox laudis*, & ideo ſubdit: *Ad confitendum nomini tuo.* Secundo vt aſſequantur propinquorum, & amicorum ſocietatem. Geneſ.25. *Mortuus eſt Abraham in ſenectute bona, & appoſitus eſt ad populum ſuum.* Et ideo ſubdit: *Me expectant iuſtum, vt aſſequantur hæreditatẽ fœlicitatis æternæ,quam eis Deus retribuet pro remuneratione.* Vnde ſubdit: *donec retribuas mihi.* Et idem pſalmiſta etiam inquit Deo: [Tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi,] ſcilicet poſt hanc vitam. propter propter prædicta autem exclamabat Paulus ad Roman.7.di. *Infœlix ego. Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et ad Philippenſ. 1. dicebat. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Ad prædicta etiam adduci poteſt illud, quod legitur de ſancto Iacobo interciſo,

qui deſiderabat mori pro Chriſto. Vnde cum ei Perſarum rex diceret, vt ſacrificaret idolis ne graui morte periret, ipſe reſpondit: *Hæc non eſt mors, ſed potius ſomnus eſt dicendus, cum poſt modicum reſurrectio tribuatur.* Cui cum diceret tyrannus: Quomodo mors eſt ſomnus, cum etiam magni principes timeant eam? Ille reſpondit: *Nos Chriſtiani mortem non timemus, quia de morte ad vitam tranſire ſperamus.* Congrue ergo mors ſomno cõparatur. Vnde de Lazaro mortuo dixit Dominus Ioannis 11. *Lazarus amicus noſter dormit.* Apoſtolus quoque 1. ad Theſſal. 4. appellat mortuos dormientes. Quod etiam facit Eccleſia in capitulo, habent, & in capitulo qui diuina. 13. quæſtion. 2. Quare autem mortui dicantur dormientes, dixi ſupra ſermo. 1. parte prima. Et prædicta confirmantur per Prophetam Pſalm. 126. ſcilicet. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hereditas Domini, filij merces fructus ventris.* Inquit quoque Dauid Pſal. 105. *Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius.* Et Cato canit: *Fælices obeunt quorum ſine crimine vita eſt.* Et Matthæus poëta in hiſtoria Tobiæ, *Iuſtus obit, nec obit, ſed abit ab hoſpite migrans. Nam petit patriam deliciaſque patris.* Et Sapient. 4. dicitur: *Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Et ibidem de bono, in iuuentute moriente ſubditur: *Placens Deo factus eſt dilectus, & viuens inter peccatores translatus eſt. Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Conſummatus in breui compleuit tempora multa, placita enim erat Deo anima illius. Propter hoc properauit illum educere de medio iniquitatum*, hæc ibi. Auguſtin. vero in libro de doctrina Chriſtiana inquit: *Vocãtur ante tempus boni, ne diutius vexentur à noxijs.* Et Seneca in libro tragœ. ait: *Mors ſola portus ærumnis dabit.* Et Iſidor. 1. libro ſolilo. c. 1. dicit: *Mors calamitati terminum præbet.* Omnem enim calamitatem adimit. Et ideo ait Boetius in primo de conſo. *Mors hominum fælix*, ſcilicet ſanctorum. Et Bernardus in quodam ſermone dicit: [Mors eſt finis miſeriæ, victoria pugnæ, ianua vitæ, adeptio coronæ, beatitudinis plenus ingreſſus. Initium refrigerij, paradiſi ſcala, qua aſcenditur in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad mõtem Dei.] Sed quacunque ex cauſa tranſeãt ex hac vita, certum eſt quòd omnes moriuntur. Si enim Patriarchæ, & Prophetæ, ac Apoſtoli, & Doctores, cæterique ſancti innumerabiles: imo & ipſe Dñs noſter Ieſus Chriſtus Dei filius cum matre ſua, mortui ſunt. Quare ô peccator ſtulte, ô demens, ô fatue, non cogitas te eſſe moriturum? Scias pro certo quod non multo tempore viues. Vera eſt enim ſententia quam Matthæus poëta ſui libri. c. 40. ponit di. *Eſt hac valle grauis curſus, via lubrica, iugis Anxietas, tempus mobile, vita breuis.* Et Seneca ad Lucillum ſcribit: *Fluunt dies, & irreparabilis vita decurrit.*

Sexto moriuntur formoſi & pulchri. Nõ enim mors parcit decori, nec formoſitati virorum, aut mulierum, ſed ſicut ſol areſacit roſam in campo, ſic infirmitas areſacit pulchritudinẽ. Vnde Dauid Pſal. 128. ait: *Fiant ſicut fœnum tectorũ, quod priuſquã euellatur exaruit.* Et ſicut pluuia poſtea illud marceſcere facit. Sic mors corpora iã infirmitate areſacta, facit marceſcere. Ita quòd de tanta virorum, ac mulierum pulchritudine nihil remanet, niſi illud quod ait Hugo in lib. de arrha ſponſæ di. *Ad illos feſtino qui morte corporis hinc exeũt. Et cum eorum corpora reſpicio, non inuenio in eis niſi cinerem, & vermes, fœtorem, & horrorem. Quod ego ſum, illi fuerunt, & quod ipſi ſunt, ego ero*, hæc ille. Et verificabitur ille verſus quem recitat gloſſa in c. fucare, de conſe. diſt. 5. *Si vitium frontis alienus fucus inauret, Gloria frontis obit, cum color hoſpes abit.* O igitur domina frontoſa, ô impudica mulier, ô laſciua fœmina, ſcias quòd illa facies tua tam ſplendida, tam decora, tamque ornata, ac polita, tamque amabilis, ac grata luxurioſis, efficietur terra fœtida. Illi oculi falconis tam vagi, cito debent à vermibus corrodi. Illud caput tanto ſtudio pectinatũ, & gẽmis, ac margaritis, & fucis ornatũ, cito ſine crinibus, oculis, auribus, narib⁹, denti-

Formoſi, & pulchri moriuntur.

dentibus, ac labijs, deforme remanebit. Lingua illa cantilenis dedita palato adhærebit, & ſimul cum ore illo venuſto marceſcet. Brachia illa amplexibus præparata, ſic formoſa & pulchra ſimul cum delicatis manibus interibunt. Tibiæ illæ formoſæ, velut columnæ marmoreæ erectæ, deficient. Pectus tanta diligentia & arte ornatum, ac inflatum, & venter tam bene, ac delicate cibatus, à vermibus deuorabitur. Omniſque illa tua pulchritudo in puluerem, ac putredinem redigetur. Vt enim ait Horatius in odis lib. 2. c. 56. *Puluis & vmbra ſumus.*

Nobiles moriuntur.

SEptimo moriuntur nobiles. Vt enim ſcriptum eſt Iſa. 4. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni. Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos eius.* Et iterum ibidem: *Verè fœnum eſt populus.* Et Iacob. 1. dicitur: *Exortus eſt ſol cum ardore, & areſecit fœnum, & cecidit flos eius, & decor vultus eius deperijt.* Et pſalmiſta ait: *Mane ſicut herba tranſeat, & floreat, veſpere decidat, induretur, & areſcat.* Nemo enim adeo eſt floridus, qui per ſenectutem, infirmitatem, ac mortem non defloreat, & areſcat. Omnes ergo quantumcunque nobiles, quantæcunque nobilitatis, veluti fœnum in morte marceſcent. Scriptum eſt enim. Eccleſ. 40. *Omnia quæ de terra ſunt, in terram conuertentur.* Quæ cum ita ſint, magna eſt dementia noſtra quòd ſtamus ocioſi, & voluptatibus vacamus, tanquam ſi immortales eſſemus, nec ad mortem præparamur. Ideo Hier. ad Helio. inquit: *Xerxes ille rex potentiſſimus qui ſubuertit montes, & maria conſtrauit, cum de ſublimi loco infinitam hominũ multitudinem, & mirabilem vidiſſet exercitum, fleuiſſe dicitur, quòd poſt centum annos nullus eorũ quos tunc cernebat, ſuperfuturus eſſet. O ſi poſſemus in talem conſcendere ſpeculam, de qua vniuerſam terram ſub noſtris pedibus cerneremus, iam tibi oſtẽderem totius mundi ruinas, gentes gentibus, & regnis regna colliſa. Alios torqueri, alios necari, alios abſorbi fluctibus, alios ad ſeruitutem trahi. Hic nuptiæ, ibi lamenta. Illos naſci, iſtos mori. Alios affluere diuitijs, alios mendicare. Et non tantum Xerxis exercitum, ſed totius mundi homines, qui nunc viuunt in breui ſpatio defuncturos. Vincitur ſermo rei magnitudine, & minus eſt omne quod dicimus. Redeamus ergo ad nos, & quaſi è cælo deſcendentes, paulisper noſtra videamus. Sentis ne obſecro te quando infans, quando iuuenis, quando robuſtæ ætatis, quãdo ſenex factus ſis? Quotidie morimur, quotidie cõmutamur, & tamen æternos eſſe nos credimus,* hæc ille. De incertitudine autem mortis, ſcil. de eius tempore, loco, & modo, dixi in prima parte principali huius operis. ſermone 7. parte. 6. De acceleratione autem mortis, & finitione huius miſerabilis vitę, dixi aliquid ibidem, ſed diffuſe ſupra, ſermone 27. parte. 2. Et ideo hic pertranſeo. Solum autem ad mentem tibi popule mi reducere volo illud, Eccleſ. 40. *Memor eſto, quoniam mors non tardabit.* Quæ verba multum ſunt ponderanda, & quotidie ad mentem reuocanda. O igitur amatores huius mundi, ſcitote quoniam mors non tardabit, vt non inueniat vos dormientes. O iuuenes, O adoleſcentuli. O ſenes, præparate vos, quia mors non tardabit, quæ omnia ſolatia veſtra terminabit. Sicut enim poma immatura in arboribus abſcinduntur, & vi euelluntur; Matura vera, & decocta per ſe decidunt: ſic vis, & infirmitas adoleſcentibus vitam aufert. Senibus vero maturitas temporis, ac ſenectus. Vnde Tul. in lib. de ſenec. ait: *Mors contingit adoleſcentibus natura aduerſante, & ideo eſt grauis. Senibus vero venit tanquam ſponte, nulla vi adhibita, & ideo eſt lenior.* In eodem quoq; lib. idem Tullius inquit: *Fruſtra ſperat adoleſcens ſe diu victurum. Quid autem ſtultius, quam incerta pro certis habere? quoniam etiam illa ætas multo plures caſus, quam ſenectus habet. Facilius enim adoleſcentes in morbos incidunt, & grauius ægrotant, triſtiuſque curantur,* hæc ille. Et Senec. ad Lucil. ait: *Iuuenes mortem habent à tergo, ſenes autem ante.* Sed vt idem philoſophus in alia epiſtola ad eundem ſcribit: *Moleſtum eſt iniquus mortem ante oculos habere, quæ tamẽ tã ſeni quam iuueni debet eſſe ante oculos.* Vt enim idem inquit in alia epiſtola: *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more. Nam quicquid vides, cũ tempore currit, & nihil ex his quæ videmus manet,* hæc ille. Et Auguſtin. 13. de ciui. Dei. dicit:

Nemo eſt qui nõ ſit morti propinquior poſt annũ, quã ante annũ fuit, & cras, quã hodie, & hodie, quã heri, & paulo poſt, quam nunc, & nunc quã paulo ante. Quoniam quicquid temporis viuitur, de ſpatio viuendi demitur, & quotidie fit minus. Ita vt omnino nihil aliud ſit tempus vitæ huius, quam quidam curſus ad mortem. Et Horatius epiſtolarum, lib. 2. epiſtola. 3. ait: *Singula de nobis anni prædantur euntes,* & Quintilianus, lib. declamationum, declamatione. 2. inquit: *Omnis nos hora per tacitos, ſtanteſque curſus applicat fato, & hic hac perpetuitatis turpiſſima cogitatione perſtricti, per exigua feſtinantis æui momenta præmorimur.*

PARS QVARTA HVIVS huius ſermonis de mortis terribilitate.

De prima mortis ferocitate.

QVia ſupra in prima parte huius operis, ſermone. 8 tractaui de multis anxietatibus, quas homo, maxime peccator pore mortis patitur, & etiam de mortis doloribus; Ideo hic breuius me expediam, & ſolum quinque mortis ferocitates, ac terribilitates declarabo. Prima dicitur ablationis. Aufert enim homini ſtatum merendi, & pœnitendi, ita quod ſi vel in vno peccato mortali infectum aliquem occiderit, nunquam amplius ſpem de ſalute ſua habere poterit. Nam illum ad æternam deſperationem & infinitam cruciationem, perpetuamque mortemque conducit. Ideo Dauid, Pſal. 33. ait: *Mors peccatorum peſſima* Et Sap. 3. dicitur: *Vacua eſt ſpes illorum, & labores ſine fructu, & inutilia opera eorum.* Et hoc patuit in Virgilio Mantuano poeta, qui circa finem vitæ ſuæ quatuor verſus feciſſe dicitur, in quibus oſtendit ſe compilando tres libros. ſc. Aeneydos, in quo tradit artem militiæ, & pugnæ; & Bucolicorum in quo tradit artem paſtoralis curæ, & Georgicorum in quo tradit artem agriculturæ, multum laboraſſe. Sed tamen nec de capris tam bene paſtis portauit lac, nec de agris tam bene conſitis portauit ſegetes, nec de hoſtibus ſuperatis, & victus portauit ſpolia. Vnde ait, *Paſtor, arator, eques, paui, colui, ſuperaui, Capras, rura, hoſtes, quæque [illegible] grani. De capris paſtu, de rure ſato, hoſte ſubacto, Nec lac, nec ſegetes, nec ſpolia vlla tuli.* In quibus verbis metaphorice loquendo oſtendit Virgilius quod nullus in morte de ſuis delicijs portare poteſt lac alicuius dulcedinis, nec de ſuis diuitijs ſegetes alicuius refectionis, nec de ſuis triumphis titulum alicuius honoris. Ad prædicta etiam adduci pôt quod de Ariſtotele legitur. ſ. quod laborans in extremis rogatus fuit, vt aliquod ędificatorium ſuis diſcipulis relinqueret. Qui ait: *Humiliatus in hunc mundum intraui, anxius vixi, conturbatus egredior, & inſcius, ac ignarus.* In quibus verbis oſtendit ſtatum ſuum fuiſſe miſerabilem quantum ad ingreſſũ, cum dixit: *Humiliatus in hunc mundum intraui.* Vere humiliatus, quia cum culpa, & fletu, pauper, ac nudus. Fuit etiam miſerabilis, quantum ad progreſſum, quia anxius vixit. *Homo enim ad laborem naſcitur.* Iob. 5. Vel ſecundum illud Hiere. 9. *Vt inique agerent laborauerunt.* Vel quia eius labores non fuerunt meritorij, quia eos non tolerauerat propter Deum, ſed propter fauorem mundanum. Item quantum ad egreſſum fuit miſerabilis, quia conturbatus egrediebatur, vel quia mundana, quæ delexerat relinquebat, vel quia dæmones ad ſe portandum ad æternam damnationem præparatos videbat. Fuit etiam miſerabilis poſt egreſſum, quia inſcius erat, & ignarus. Vnde poſtea apparens cuidam ſuo ſocio dixit, quod totam ſcientiam ſuam perdiderat, & nihil aliud nouerat niſi pœnas ſuas, & quod omne tempus ſuum vane conſumpſerat. O qualis dolor, O qualis tremor, O quanta anxietas animæ peccatricis, quæ in hora mortis videt ſe tantum tempus fruſtra perdidiſſe, in cuius morula regnum cæleſte potuit adipiſci. Et ſic ſe fructu omnium bonorum operum priuari. Tales enim morientes, vt ait Chryſ. in quodam ſermone, *ſinguli oculis miſerabilibus, & vultu lugubri obſecrantes, & precantes dicunt Angelis: Miſereamini mei amatores generis humani. Non me ſine fructu & immundum ad iudi-*

Digitized by Google

ad iudicem deportetis. Non me peccatorem à corpore ſegregetis. Rogo vos, & deprecor, dimittite me modicum tempus pœnitere, ſuſpirare, eleemoſynas facere, & confiteri. Precamini Deum pro me, intercedite, quia male vitam meam expendi. Iſta vero audientes Angeli dicunt: O anima miſera, O anima vilis, omnes dies tuos in vanitate, & peccato conſumpſiſti, & modo vis pœnitere? Sol tuus occubuit. Finis tuus aduenit, Deus iuſsit. Miſerabilis anima egredere, & ſeparare à corpore, & cruciare in æternum ſecundum acta tua. Non eſt tibi de cætero ſpes ſalutis, ſed perpetua damnatio, hæc ille. Vnde tales bene poſſunt dicere Sap. 5. *Nos nati continuo deſinimus eſſe, & virtutis quidem nullum ſignum valuimus oſtendere, ſed in malignitate noſtra conſumpti ſumus.*

De 2. mortis ferocitate. SEcunda ferocitas mortis dicitur priuationis. Primo enim priuat hominē honoribus, & dignitatibus, ac gloria huius ſeculi. Et ideo de ſuperbis, ac vanis hominibus dicitur Sap. 4. *Erunt poſt hæc decedentes ſine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum, quoniam diſrumpet illos inflatos ſine voce, & commouebit eos à fundamentis, & vſque ad ſummum deſolabitur, & erunt gementes, & memoria eorum peribit.* O qualis afflictio, O quanta triſtitia, O qualis dolor erit tunc ſuperbo morienti, qui in iactantia, & vana gloria mundi poſuerat finem ſuum, cum ſe videbit priuari omni dignitate, ac gloria mundana. Profecto dicere poterit, Iob. 19. *In calle meo tenebras poſuit. Spoliauit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo. Deſtruxit me vndique & pereo, & quaſi auulſæ arboris abſtulit ſpeciem meam.* Secundo priuat hominē diuitijs, & omnibus temporalibus bonis, & ponit eum in extrema paupertate, ac penuria omnium rerum. Iob. 27. *Diues cum dormierit, nihil ſecum afferet, ſed apprehendet eum quaſi aqua inopia. Nocte opprimet eum tempeſtas.* De hoc loquens Bernardus in quodam ſermone ait: *Anguſtum nos foramen mortis expectat, nihil nobis aſportare licebit.* Ideo Sapien. 5. dicunt auari, & ſuperbi morientes: *Quid profuit nobis ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierūt hæc omnia tanquam vmbra.* Angeli autem dicunt auaro moriēti, Hier. 2. *Vbi ſunt dij tui*, id eſt denarij, quos quaſi deos colebas, *quos feciſti tibi. Surgant & liberēt te in die afflictionis.* Tertio priuat hominem voluptatibus carnis, ſc. luxuriandi, bibendi, comedendi, tripudiandi, cantandi, ludendi, & huiuſmodi alijs omnibus. Cruciat enim illum afflictio maxima, & inæſtimabilis mœſticia, maxime cum in iuuentutis flore ſuperueniente morte voluptates quas tantopere amabat relinquere cogitur. Et ideo de hominibꝰ vanis ait Hugo in lib. de anima: *Quid profuit illis inanis gloria, breuis lætitia, mundi pompa, carnis voluptas, falſæ diuitiæ, magna familia, & mala concupiſcentia? Vbi riſus? vbi iocus? vbi iactantia? vbi arrogantia? De tanta lætitia, quanta triſtitia: poſt tantam voluptatem, tam grauis miſeria. De illa exaltatione ceciderunt in grandem ruinā, & in magna tormenta*, hæc ille. De ipſis quoque inquit pſalmiſta: *Quomodo facti ſunt in deſolationem, ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam.*

QVarto priuat mors hominem filijs, vxore, conſanguineis & amicis, in quibus ſpem, & fiduciam ſuam poſuerat. Et ideo dicitur Hiere. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum*, quia. ſ. eo priuabitur in morte. Epropter Hie. in quodam ſermone ait: *Suauitas, & pulchritudo cum infirmaberis te relinquent, diuitiæ cum morieris, amici cum ſepelieris, & ſic memoria tua poſt triduum delebitur*, hæc ille. *Mors priuat hominem filijs, vxore &c.*

TErtia mortis terribilitas dicitur deſtructionis, deſtruit enim omnia bona corporalia, quorum principalia ſunt tria. ſ. pulchritudo, fortitudo, & ſanitas. Primo enim deſtruit pulchritudinem. Nam color venuſtus aufugit, facies paleſcit, nigreſcunt labia, naſus inflatur, contabeſcunt oculi, & tota caro ad corruptionem vertitur. Omnis formoſitas, & pulchritudo abſcedit, & cuncta membra quę erāt formoſa, ex macie, & attenuatiōe deformantur, ita quod de morientibus poteſt dici illud Thren. 4. *Quomodo obſcuratū eſt aurū, mutatꝰ color optimus? denigrata eſt ſuper carbones facies eorū, & non ſunt cogniti in plateis.* ſ. quādo poſt mortē per eas deportantur ad ſepultu- *De 3. mortis ferocitate.*

Digitized by Google

ſepulturam. Sequitur ibidem: *Adhæſit cutis oſſibus eorum, & aruit, & facta eſt quaſi lignum.* Secundo deſtruit mors fortitudinem. Imminente enim illa, pedes nec ambulare, nec corpus portare poſſunt, tibiæ tremunt, brachia decidunt, caput inclinatur, pectus anhelat, & corpus omnibus viribus deſtituitur, & animus langueſcit oculi caligant, & non vident lumen, aures ſurdeſcunt, & audire non poſſunt, nares replentur putredine, guſtus peruertitur, tactus non ſentit, & lingua palato adhæret, labia non poſſunt ſe mouere. O ſuperba hominum fortitudo, cogita ad qualem miſeriam deuenies. Certe verificabitur in te illud pſalmiſtę, *Humiliata eſt in puluere virtus mea, conglutinatus eſt in terra venter noſter*, & illud Iob 21. *Videbunt oculi eius imperfectionem ſuam.* Tunc etiam adimplebitur illud Daniel. 7. *Ecce quatuor venti pugnabant in mari magno, & quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari inter ſe diuerſæ.* Iſti enim venti ſunt quatuor humores corporis. ſ. ſanguineus, cholericus, melancholicus, & phlegmaticus, tempore mortis inter ſe pugnantes ad deſtruendum corpus. Quatuor autem beſtiæ ſunt quatuor affectiones. ſ. dolor, amor, timor, & ſpes, quæ aſcẽdunt de mari, id eſt de corde amaricato morientis. Cruciat enim illum dolor infirmitatis, amor temporalium, timor mortis, & inferni, ac ſpes recuperandæ ſanitatis quam deſiderat, ſed habere non poteſt. Tertio deſtruit ſanitatem. Dolent enim in morte omnia corporis membra, dolet caput, pectus, brachia, dentes, latera, ſtomachus, venter, tibiæ, pedes, viſcera concutiuntur interiora. Siti aret infirmꝰ, modo æſtuat calore, & ſudorem mortis emittit, ſtatimque frigeſcit, ingemiſcit, vlulat, lamentatur. Prope ſtat vxor, & filij, ac filiæ, & conſanguinei, maxime ſi diues fuerit. Flent & triſtantur, ac ſe dolere demonſtrant. Adſunt medici, tangunt brachia, reſpiciunt vrinam, præparant ſirupos, medicinas, confectiones, electuaria, pictimas, aquam roſatam, vinum pro manibus & pedibus refrigerandis. Fiunt fricationes, & cum his omnibus non conualeſcit infirmus, ſed excreſcit dolor, reuoluitur per lectum, & non inuenit requiem. Vnde dicere poſſunt aſtantes illud pſalmiſtæ: *Dominus opem ferat illi, ſuper lectũ doloris eius, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.*

Mors deſtruit etiam ſanitatem.

De 4. mortis ferocitate.

QVarta mortis terribilitas dicitur extirpationis. *Extirpat* enim *violenter animam à corpore, eruens cum ea omnes potentias*, vt inquit Aug. in lib. de ſpiritu & anima. c. 17. Et ideo non eſt, nec imaginari poteſt, maior dolor in ſeculo, quam ſeparatio animæ à corpore, quæ fit per mortem. Et ideo Ariſtot. 3. Ethi. appellat mortem vltimum terribilium, quę reddit corpus exanime, & cadauer facit. Ad prædicta eſt tex. in l. vltimum. ff. de pœnis. O mors crudelis, O mors dira, O mors amara, O mors terribilis, tu es illa quæ omnes mũdi cruciatus ſuperas, ita vt dicere poſſit moriens: *Dolores inferni circundederunt me.* Pſal. 17. Ideo dicit Quintilianus. 5. lib. declama. *O quam graue eſt mori.* Vnde moriente homine verificatur illud Matth. 21. *In illo tempore commota eſt vniuerſa ciuitas.* Tempore enim mortis commouetur totus homo, qui eſt ad modum ciuitatis. Imo vocatur à Philo. 8. Phyſic. *microcoſmus*, id eſt minor mundus. Clamat ergo moriens & dicit: Pſal. 14. *Circumdederunt me dolores mortis*, & iterum, *Tribulationem, & dolorem inueni.* De hac anxietate loquens Chryſo. in quodã ſermone ait: *Magnus timor tunc, fratres mei: Magnus tremor, quando ſe videt anima ſeparari à corpore. Magnæ hora anguſtiæ, quando vox detinetur, quando lingua verbum nudum exprimere non valet. Reuoluit oculos hinc inde frequenter, & aſſiſtẽtes amicos, ac parentes, & fratres non cognoſcit. Aliquid eis loqui non poteſt, filios lachrymantes audit, & iſtum dolorem habens recedit*, hęc ille. Legitur etiam ad confirmationem prædictorum, quod ſanctus Lazarus, poſtquam à mortuis fuit reſuſcitatus, nunquã riſit toto tẽpore vitæ ſuæ, & interrogatus de cauſa reſpõdit: *Quia ſemel bibi calicẽ amaræ mortis*,

& ne-

& iterum eſt bibere oportet. Item quia ſum in valle lachrymarum, & miſeria, & ideo non habeo cauſam ridendi.

De 5. mortis ferocitate.

QVinta mortis terribilitas, dicitur timorationis. Cum enim prædicta aduenirent ſigna, tunc timor moriendi inſurgit, mentem occupat, cor ligat, intellectum hebetat, memoriam ſalutis ſuæ alienat, & totus tribulationibus, ac pauorib. plenus in peccato remanet. Vnde dicere poteſt illud Pſalmiſtæ: *Timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ.* Et iterum: *Formido mortis cecidit ſuper me.* Et iſte timor eſt cauſa accelerationis mortis. Iuxta illud Martialis, capitul. 3. *Mortis Pauli timor tibi vitæ gaudia tollit. Nam moreris viuens, dum moriendo peris.* Et ideo dico vobis, qui eſtis ſani, illud Lucani in 4. *Conſulite extremo anguſto in tēpore,* ne ſcilicet poſtea impediti timore mortis, non valeatis vobis prouidere & cōſulere in grauitate infirmitatis. Dicit autem moriens intra ſe illud, quod ponit Chryſoſtom. in quodam ſermone, ſcilicet: *Heu mihi quia iter perago extraneum, quod nunquam ambulaui In regionem longinquam, quam nunquam vidi, & in ſeculum alterum animarum, vnde nullus reuerſus eſt, & in manſiones metuendas, ad quas nullus me comitatur, & ante iudicem terribilem, vbi neſcio quid mihi contingat. Ecce quæro adiutorem, & non eſt qui eripiat, vel qui mihi compatiatur, & de gentibus non eſt vir mecum,* hæc ille. Vnde refert ſanctus Bernardinus in quodam ſermone, quod quidam magnus Dominus in tranſitu ſuo inquit: *Heu mihi, quia cum habeam tot caſtra, & domos, ac palatia, neſcio quo hac nocte ire debeam, aut quis hoſpitari me debeat.* Timet præterea moriens, & horrore concutitur, quia horribiles dæmonum figuras videt: de quibus ſanctus Cyrillus ad Auguſtinum ſcribit, quod quidam à beato Hieronymo reſuſcitatus dicebat: *Adueniente mortis mea hora, tanta in loco illo in quem migraturus iacebam, nefandorum ſpirituum aderat multitudo, quod præ multitudine dinumerari non poterat. Quorum ſpecies talis erat, quod nihil ſpatioſius, nihil horribilius excogitari poteſt.* Potius enim quilibet homo in flammis ardentibus artiurum ſe poneret, quam eorum viſione ictu oculi potiri. In chronicis quoque ordinis Minorum legitur, quòd beatus frater Aegidius interrogauit ſanctum Franciſcum dic. Pater eſt ne aliquid tam horribile, & terribile quod homo, donec diceretur, *Pater noſter* non poſſet ſuſtinere? Cui reſponit beatus Franciſcus. Diabolum nullus poſſet ſuſtinere, reſpiciendo donec diceretur medium *Pater noſter*, quin ſtatim moreretur, niſi diuino pręſidio iuuaretur. Quantus ergo erit tremor peccatoris morientis, qui innumerabiles videbit dęmones ad capiendam animam ſuam præparatos? Ait enim Gregor. 6. moral. *Hoſtis antiquus ad rapiendas peccatorum animas tempore mortis crudelitatis effrenatur violentia. Et quos viuentes blanditijs decepit, morientes ſæuiens rapit,* hæc ille. Exclamat autem horribiliter dæmon, citans animam peccatoris & dicit: Veni ſcelerata anima ad comparendum coram tremendo iudice, recepturaque pœnam æternam. O quanta erit illius puncti tribulatio, quando tranſitura erit anima ex hoc mundo, de omnibus etiam minimis peccatis coram illo terribili iudice rationem reddìtura. *Horrendum eſt* enim *incidere in manus Dei viuentis.* Ad Hebræ. vndecim. Et eo maxime, quia non poſſunt peccatores occultare peccata ſua ipſi iudici, qui occulta cordis videt, capitul. nouit. de iudic. Item quia à diabolo recitabuntur eorum ſcelera, & accuſabuntur, Apocalyp. duodecim. *Diabolus accuſator eſt fratrum, &c.* Item quia accuſabuntur à conſcientia propria, ad Roman. ſecundo: *Teſtimonium illis reddente conſcientia eorum, &c.* Vnde Pſalmiſta ait: *In operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.* Item quia neſciunt, an opera ſua quæ bona viſa ſunt, Deo placuerint Eccleſiaſt. 9. *Sunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo vtrum amore an odio dignus ſit, ſed omnia in futuro reſeruantur incerta,* & primæ ad Corinth. quarto, ait Paulus: *Nihil mihi*

hi mihi conſcius ſum. Tamen in hoc iuſtificatus non ſum. Vnde legitur de beato Agatho Abbate, quod moriens ſtetit tribus diebus oculis apertis ſtupens: Quem alloquentes fratres dixerunt: Vbi es pater? Quibus reſpondit: In conſpectu diuini iudicij. Et illi, Times ne pater? Quibus dixit: *Laboraui virtute qua potui, ſeruauiq; mandata Dei, ſed neſcio ſi opera mea Deo placuerunt. Nam alia ſunt iudicia Dei, quam hominum.* Quid ergo facies peccator ſceleratiſſime, quando hora examinationis tuæ inſtabit? O anima inſenſata. Quis te tuebitur in illa hora tantæ neceſſitatis? Quis allegabit pro te, cum egreſſa de corpore coram iuſtiſſimo iudice æternę damnationis auditura ſententiam præſentaberis? Tunc ante te adducentur omnia ſcelerata tua quæ nullatenus excuſare poteris, iuxta illud Eccleſiaſt. vndecimo: *In fine hominis denudatio operum eius.* Et tunc dicere poteris. Pſal. decimoſeptimo: *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me*, id eſt, peccata quæ impetu ſuo præcipitant animam ad infernum, vnde Gregor. ſuper Iob decimoſeptimo, ait, *Cum caro moritur, id anima videre cogitur, quod dum viueret, prauidere contempſit.* Tantæ ergo erunt pugnę dæmonum, & tanta mentis alienatio peccatricis animæ, quod in deſperationis barathrum ſe præcipitabit, à cuius poteſtate liberet nos Deus noſter, Amen.

(:)

EODEM DIE POST PRANDIVM

De Excommunicationibus.

SERMO XXXVII.

ABSQVE *Synagogis facient vos.* Ioannis 15. & in Euangelio occurrentis Dominicæ. Inquit Auguſtin. ſuper Ioannem ſermon. 49. *Cum excommunicat Eccleſia, intelligatur excommunicatus. Et cum reconciliat, in cælo ſoluitur.* Idem quoque doctor ſuper eundem Euangeliſtam ſermone 24. dicit: *Nihil ſic debet formidare Chriſtianus, quam ſeparari à corpore Chriſti. Si enim ſeparatur à corpore Chriſti, non eſt membrum eius. Et ſi non eſt membrum eius, non vegetatur ſpiritu eius. Quiſquis autem, inquit Apoſtolus, Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius*, hæc ille. Qui etiam in lib. de verbis Apoſtoli. (Et ponitur. 11. quæſt. 3. ca. omnis Chriſtianus,) ait: *Omnis Chriſtianus, dilectiſſimi, qui à ſacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur, quia ſcilicet extra Eccleſiam eſt diabolus, ſicut in Eccleſia eſt Chriſtus. Ac per hoc quaſi diabolo tradi dicitur, qui ab Eccleſiaſtica communione remouetur. Vnde illos quos tunc Apoſtolus ſatanæ traditos eſſe prædicat, excommunicatos à ſe eſſe demonſtrat*, hęc ille. Sicut ergo ignis non inflammat ligna à ſe elongata, nec ſpiritus humanus viuificat membra à ſuo corpore ſeparata: Sic nec Spiritus ſanctus inflammat, vel viuificat excommunicatos, a corpore Eccleſiæ ſeparatos. Et quia eis gratia, & protectio Dei ſubtrahitur, & ſibi ipſis relinquuntur: Ideo in peccati præcipitium ruunt, à quo reſurgere non valent cum ſint ſoli, Eccleſiaſt. quarto: *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem.* Item ſicut ramus aridus, & putridus in viridi arbore, & fructuoſa, non eſt

nō eſt ſuſceptibilis humoris radicis, quā-uis ſit alijs ramis coniunctus in arbore. Sic excommunicatus licet conuerſetur cum Chriſtianis, ac membris Eccleſiæ; Tamen quia caret gratia quæ eſt vita ſpiritualis, eſt mortuus ſpiritualiter, atque aridus,& putridus. Vnde non eſt ſuſceptibilis meritorum, nec aliquorū bonorum Eccleſiæ. Qua ex re omnes ſummopere cauere debent ne in excommunicationis ſententiam incidentes, extra Dei, ac Eccleſiæ Catholicæ Synagogam eijciantur. De qua excommunicatione ſeptem conſiderationes faciemus. Prima dicetur diffinitionis, ſecunda inflictionis, tertia iuſtificationis, quarta obſeruationis, quinta malignationis, ſexta participationis, ſeptima vero,& vltima appellabitur abſolutionis.

Sermonis ſententia, ac diuiſio.

PARS PRIMA HVius ſermonis de excommunicationis diſſinitione.

CIRCA primam partem ſciendum eſt, quod excommunicatio à Theologis, & canoniſtis ſic diffinitur: *Excommunicatio eſt à communione Eccleſiæ ſeparatio.* Quæ diffinitio elicitur à magiſtro ſenten. in 4. diſt. 18. & à S. Bonauen. Richard. & Scot. in eadem diſt & habetur. 11. quæſt. 3. ca. nihil. & c. canonica. & 27. quæſt. 1. c. viduas. vbi dicitur: *Authoritate Apoſtolica dānandas, & à communione fidelium, atque liminibus Eccleſiæ eſſe arcendas cenſemus, vſquequo obediant ſuis Epiſcopis, &c.* Et 24. q. 3 c. tam ſacerdotes, dicitur: *Si incorrigibiles appareant, ab Eccleſia ſeparentur.* Panormita. autem. ſuper rubrica de ſenten. excommu. diffinit excommunicationem, ſic: *Excommunicatio eſt cenſura à canone, vel à iudice prolata, priuans à communione ſacramētorum, & quandoque hominum,* & facit ad hoc. 11. q. 3. c. audi. Ad cuius diffinitionis declarationem eſt ſciendum, ſecundum omnes canoniſtas,& Theologos. Maxime ſanctum Bonauenturam, vbi ſupra parte 2, artic. 1. quæſt. 1. & Richardum de media villa, eadem di. art. 6. quæſt. 1. & beatum Thomam in eadem di. de excommunicatione art. 1. quæſtio. 1. & Petrum de Taren. eadem di. circa tertium problema. art. 1. quæſt. 1. & Alexandrum de Ales, in quart. parte ſummæ, in tractatu de excōmunicationibus, quod duob. modis poteſt quis per excommunicationem ab Eccleſia ſeparari. Et iſto modo duplex eſt excommunicatio, ſcilicet maior, & minor. Per excommunicationem aūt maiorem non tantum quis ſeparatur à perceptione ſacramentorum, & ab ingreſſu Eccleſiæ ad audiendum diuina officia, ſed etiam excluditur, & ſeparatur à communione fidelium in actibus legitimis. Et iſta excommunicatio ſic diffinitur: *Excommunicatio maior eſt à qualibet licita communione, & legitimo actu ſeparatio.* Et hanc diffinitionē ponit Gof. Raimon. & Hoſti. in ſumma. In directorio autem iuris li. 3. tit. 2. dicitur, quod excommunicatio eſt à ſacramentorum participatione excluſio, & à communione fidelium ſeparatio. Et de hoc habetur. 11. quæſt. 3. c. ad menſam. §. euidenter, & c. ſicut Apoſtoli, & c. nihil. & c. omnis, & 3. q. 4. c. Engeltrudam, & de ſent. exc. c. à nobis el. 2. & c. ſi vere. & c. ſi quem. Hæc autem excōmunicatio appellatur anathema. c. nemo. 11. quæſt. 3. Per excommunicationem vero minorem quis ſeparatur tantummodo à perceptione ſacramētorum. d. §. euidenter. Et ſic diffinitur. *Excommunicatio minor eſt ſeparatio à communione Eccleſiæ quo ad fructus, et ſuffragia generalia,* vt habetur extra de excep. c. à nobis. & de ſen. exco. c ſi quem in tex. & in gl. Dicitur tamē quilibet exiſtens in peccato mortali eſſe excommunicatus, quo ad Deum c. [illegible] 11. q. 3. Nam ta[illegible] Euchariſtiam, & alia [illegible] recipit in ſuam damnationem c. ſi. de [illegible] & mu.

Excommunicationis diuinæ diffinitiones.

Duplex eſt excommunicatio, maior, & minor, et quid ſit maior declaratur.

Excommunicatio minor quid ſit.

EXcommunic[illegible]o autem minor quo ad Eccleſiam incurritur, primo per participationem cum excommunicato maiori excommunicatione, vt loquendo, comedendo, & huiuſmodi. capitul. cum excommunicato, 11. quæſt. 3. Secundo cum

Excōic[illegible] minor ad [illegible] quando [illegible] curritur.

Digitized by Google

quis ſacrilegium committit. 17. quæſt. 4. c.maior,& c.ſi quis inuentus. Aliquando tamē per ſacrilegium incurrit maiorem, vt ſi quis iniuriam irroget in perſonam Eccleſiaſticam de ſen. exc.c.non dubium, vel ſi incendat vel frangat Eccleſiam cap. tua nos.& c.conqueſti. extra eodem. Tertio pro notoria fornicatiōe de coha. cle. & mu.c.veſtra. Quarto pro ſimonia etiam occulta in ordine, vel beneficio.c.tāta de ſimo. Hodie tamen eſt excommunicatio maiór,& Papalis, vt patet per extrauagātes decretales, maxime Martini Quinti, vnam quæ incipit *multæ*, & aliam quæ incipit, *damnabile*. Et Eugenij quarti quę incipit, *cum deteſtabile*. Quinto cum quis recipit Eccleſiam de manu laici. 16. quæſt.7. c. ſi quis deinceps. Ar. ad idem in c.quiſquis de elect. Sexto ſecundum quoſdam cum quis in bello iniuſto contra Chriſtianos exercet artem baliſtariorum. c. artem.de ſagit. Septimo cum quis eſt manifeſtus raptor, vel oppreſſor pauperum, ſeu publicus vſurarius, vel aliqua eſt publica meretrix, qui large dicuntur excommunicati, eo quod eorū oblationes ad altare Dei non recipiuntur, vt inquit Raym. in ſumma. Octauo in illis caſibus in quibus negatur Eccleſiaſtica ſepultura. Sicut pro torneamento, in quo moriens non ſepelitur in ſacro cap.1.de tornea. Et idem de eo qui non confitetur ſemel in anno. cap. omnis de pœni.& re. Nono quilibet notorius peccator. di.95.c.illud & de conſe. diſtin.2.c.pro dilectione.& 88.di.c.neque & 13.quæſt.2.c.pro obeuntibus,& ibi glo. Ab omni tamen excommunicatione minori poteſt abſoluere proprius ſacerdos: vt dicitur in ſumma confeſſorum li- bro 3.titul.33. quæſtio hi omnes caſ[illegible] nuntur i[illegible] dem

PARS SECVNDA HVius ſermonis de excommunicationis inflictione.

PRo declaratione huius partis ſciendum eſt ſecundum omnes canoniſtas in c.nuper, de ſe. excom. & Theologos in 4.diſt.18. quod duobus modis principalibus infligitur excommunicatio, ſcilicet vel per diſpoſitionem iuris, vel per condemnationem iudicis ſeu hominis. Primo ex diſpoſitione iuris comunis, in quo multa præcipiuntur fieri, vel nō fieri, ſub pœna excommunicationis, ipſo facto incurrēdæ. Et hæ excommunicationes ſunt multæ. Nam Hoſt. in tit. de ſen. excom. in principio numerat triginta excommunicationes, quæ habentur in decretis, & decretalibus. Ioannes quoq; Andreæ in cap. eo, de ſen. excom. li.6. in glo. numerat trigintaduas, quæ habentur in eodem libro. Et idem in Clementina prima de ſen. excom. numerat quinquaginta, quæ habentur in Clementinis. Quas omnes vide ibi. Sunt quoq; multę decretales extrauagantes diuerſorum ſummorum pontificū, vt Bonifacij 8. Nicolai 4. Ioannis 22 & aliorum in quibus diuerſæ excommunicationes continentur. Inter quas eſt illa Martini 5. quæ incipit: *Martinus Epiſcopus, &c.* In qua, ex parte omnipotentis Dei patris, & Filij,& Spiritus ſancti,& auctoritate beatorum Apoſtolorū Petri,& Pauli, excommunicantur omnes hęretici cuiuſcunque ſectæ, & quocunque nomine cenſeantur, & omnes fautores, receptores, & defenſores eorum. Item imponentes noua pedagia in terris ſuis, vel prohibita exigentes. Item falſarij bullarum, vel literarum Apoſtolicarum,& viratæ maris. Et ducētes equos, arma ferunt, legumina, & alia prohibita Saracenis, qui Chriſtianos impugnant. Item impedientes eos qui deferunt victualia, vel alia ad vſum Romanæ curiæ, ac ſpoliantes ſeu detinentes eos, qui pro cauſis ſuis, vel vaduut ad ſedem Apoſto-

Excommunicatiō quot modis infligatur.

Digitized by Google

Apoſtolicam, vel ab ea recedunt, & omnes iniuriantes, vel verberantes Romipetas, vel peregrinos, qui Hieruſalem ex deuotione accedunt, vel ibi morantur, vel inde reuertuntur. Item omnes qui contra Eccleſiã Romanam hoſtiliter inſurgunt, aut contra terras eius. Omnes etiam qui ſe obedientiæ Romani Pontificis pertinaciter ſubtrahunt, vel quolibet modo recedere præſumũt, & dantes ei auxilium, vel fauorem in prædictis. Et alij multi de quib. in proceſſu curæ habetur, qui omni anno in cœna Domini per ſummum Pontificem publicè excommunicati denũciantur. Non ſolùm autem incurrunt excommunicationem ipſo iure, facientes contra prædictas decretales, ſed etiam qui contraueniunt ſimilibus conſtitutionibus, factis in concilijs generalibus, quæ aſtringunt omnes fideles. Si verò ſint cõſtitutiones prouinciales, ſeu ſynodales alicuius Diœceſis, vel ſint factæ ab aliquo legato alicuius prouinciç, ſolùm ligant in illa Diœceſi, vel prouincia, & non extrà.

De habentibus auctoritatem excommunicandi, excommunicatione ab homine.

INcurritur autem excommunicatio à iudice, ſiue ab homine, quando aliquis excommunicatur ab aliquo habente auctoritatem excommunicandi à iure communi, vel priuilegio, aut delegatione, vel conſuetudine, vt dicit Petrus de Lignano, in tract. ſuo de cenſura Eccleſiaſtica, & Rich. in 4. diſt. 18. Inter quos ſunt Epiſcopi, vt habetur in c. viſus. in fi. 16. q. 2. etiam dicitur, quòd excommunicatio eſt mucro Epiſcopi, & ideò ſicut Papa in vniuerſali Eccleſia, ita ipſi in Diœceſibus ſuis, in quibus habent ordinariam iuriſdictionem, poſſunt excommunicare. c. corripiantur. 24. q. 3. Item excommunicare poſſunt Abbates, licet nondum benedicti, dummodo ſint confirmati, extrà de ſimonia. c. ſicut tuis. Alij quoque prælati collegiati, vt priores & huiuſmodi poſſunt ſingulos de collegio excommunicare. c. cùm ab Eccleſiarum, de officio ordi. vbi de hoc plenè tractatur per doc. & de maio. & obe. c. cùm in Eccleſijs, vnde dicit glo. in c. nemo Epiſcopus. 2. q. 1. & in c. cùm in cũctis, de elect. quod de iure communi poſſunt omnes Eccleſiarum prælati excommunicare ſuos ſubditos, ſuper quibus habent iuriſdictionem, vt in prædictis iuribus, & in c. repræhenſibilis, de appel. & de eo qui furti. ord. re. c. 1. Et hoc etiam poſſunt, licet ipſi ſubſint alteri, puta Epiſcopo, vt de elect. c. 1. & 93. di. c. legimus. Quæ tamen limitantur eſſe vera, niſi contraria conſuetudo vel diſſuetudo repugnet, ſecundùm Hoſti. & Goffre. in ſumma. vt etiam refertur in ſumma confeſſ. lib. 3. ti 33. q. 30. Archidiaconus quoq; licet non ſit presbyter, poteſt excommunicare. Argumentum 25 di. c. perlectis, & extrà de offi. archi. c. 1. niſi conſuetudo ſit in contrarium. Soli tamen Epiſcopi poſſunt excommunicare cum illa ſolemnitate, quæ habetur 11. q. 3. c. debent, ſcilicet circumſtantibus ſibi duodecim ſacerdotibus, cum candelis accenſis. Capitulum etiam de conſuetudine excommunicare poteſt, & interdicere ſede vacante. c. cùm olim. de maio. & obe. & de reſcrip. c. ex parte decani. & de conſue. c. cùm inter vos. Si autem quæratur vtrùm ſacerdotes parochiales poſſint excommunicare? reſpondet B. Tho. in 4. di. 18. de excommunicatione. ar. 2. q. 1. & Rich. eadem di. arti. 4. q. 1. & Ioãnes de Lignano. vbi ſuprà, quòd non, niſi vbi eſt conſuetudo approbata, quæ dat iuriſdictionem. 9. q. 3. c. conqueſtus. in tex. & in glo. & extra de arbi. c. dilecti, vel niſi aliquo iure ſpeciali, vel delegatione iuriſdictionis competat. Oportet enim eum qui vult excommunicare, habere iuriſdictionem in foro exteriori, & quòd prius cauſa probetur. c. nemo. 11. q. 3. Quòd non poteſt facere ſimplex parochianus. Dicit tamen Hoſtien. in ſumma, quòd licet in occultis, quæ requirunt iudicialem indaginem, non poſſint excommunicare de iure communi, tamen ex quo curam habent, habent etiã poteſtatem excommunicãdi in notorijs, præmiſſa admonitione, & in omnibus his quæ

Parochiales an poſſint excommunicari.

quæ ſine libelli oblatione expediri poſſunt, extra de clande. deſpon. c. cum inhibitio. Dicit etiam Ioannes de Lignano, vbi ſupra, quòd *ſacerdotes parochiani poſſunt excommunicare ſuos parochianos in generali, dicendo: Excommunicamus eos, vel eum qui talem rem fa-ſtarum eſt, niſi infra tot dies reſtituerit, vel concordauerit, & huiuſmodi. Et hoc niſi ſit contraria conſuetudo, vel ſuperioris inhibitio*, hæc ille. Et cum hac limitatione debet etiam intelligi dictum Hoſtienſis, vbi ſupra, vt habetur in ſumma confeſſ. in dicta quęſt. 50. Mulier autem prælata, vt Abbatiſſa, & huiuſmodi excommunicare non poteſt, cùm careat clauibus, c. noua quædam, de pœn. & re.

PARS TERTIA HVius ſermonis, de excommunicationis iuſtificatione.

ile eſt ex nmuni ione ādoq; ti.

PRO expeditione huius partis eſt ſciendum ſecundum B. Bonauenturam in 4. di. 18. parte 2. ar. 1. q. 1. & Richardum in eadem di. ar. 3. q. 1. & B. Tho. etiam in prædicta di. artic. 1. q. 2. & Alexand. de Ales in 2. par. ſummæ, in tract. de excommunicationib. quòd valdè conueniẽs eſt aliquos ex rationabili cauſſa per excommunicationem à communione Eccleſiæ ſeparari, vt ſcilicet illi qui per ſuperbam contumaciam Eccleſiæ parere recuſant, de tali confuſione erubeſcentes humiliter ad Eccleſiaſticam reconciliationem reuertantur, & malam vitam ſuam corrigant, flagellis Eccleſiaſticis caſtigati. Item excommunicatio eſt vtilis alijs non excommunicatis, vt timore illius peccare timeant, ne etiam eis idem fiat, ſi in eodem crimine labantur. Pœna enim vnius efficitur metus multorum, l. aut. facta in fi. ff. de pœnis. Item illis prodeſt malos ab eorum cõmunione ſeparari, ne illos inficere poſſint. Ideò dicitur in c. reſecandæ, 24. q. 3. *Reſecandæ ſunt carnes putridæ, & ſcabioſa à caula repellenda eſt ouis, ne tota domus, maſſa, & corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, & intereant*, hæc ibi. Quia ergò, vt ait commẽtator ſuper proœmio Phyſicorum: *Sicut in naturalibus, ita & ſuo modo debet fieri in ſpiritualibus.* Ideò iudex Eccleſiaſticus, qui eſt medicus ſpiritualis, debet ſeruare in curatione infirmi ſpiritualis per peccatum, modum medicinæ corporalis. Nam diſcreti & prudẽtes medici, quando per leuia remedia, & dulcia medicamenta non poſſunt expellere infirmitatem ab ægroto, vtuntur ſæpè afflictiuis & mordacibus remedijs. Vt incidendo membra putrida, vel igne decoquendo, vel cibaria ſubtrahendo, aut amariſſimas potationes dando. Quod quidem facere debent prælati Eccleſiaſtici in medicina ſpirituali, quia ſcilicet quando nõ poſſunt peccatorem à morbo criminis ſui per bonas ac humanas exhortationes, & per miniſtrationẽ Sacramentorum ſanare, debẽt eis mordacia remedia & amara adhibere, ſcilicet increpando, vel Sacramẽta quæ eis ſic indiſpoſitis nocerent, ſubtrahendo, & à cõmunione fidelium eos rebelles, & obſtinatos ſeparando, Quod præcepit fieri Dominus Matt. 18. di. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Quæ verba exponens Scotus in 4. di. 18. dicens, quòd per prædicta verba innuit Dominus, quòd rebelles præceptis Eccleſiæ, debent excommunicari. Eſt ergò excõmunicatio medicinalis, vt dicitur in capitul. cùm medicinalis de ſen. excom. libr. 6. Ideò Paulus Apoſt. 1. Corin. 5. iubet quendam fornicatorem maximum excommunicari di. *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti*, hæc ille. qui etiam vltim. cap. eiuſdem epiſtolæ inquit: *Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, anathema ſit.* Et ad Gala. 1. iterum ait: *Si quis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit.* Et 1. ad Theſſ. 1. etiam dicit: *Quidam repellentes ſcientiam, circa finem naufragauerunt, ex quibus eſt Hymenæus, & Alexander, quos tradidi ſatanæ,*

Digitized by Google

tenæ, vt diſcant non blaſphemare. Propter inquit Pelagius Papa in capitul. Apoſtolicæ.24.q.3. *Apoſtolicæ auctoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium ſpiritus.i.hominis tradend. eſſe ſatanæ, vt blaſphemare dediſcant,* hæc ille.

Excommunicatio non eſt infligenda pro leuibus criminibus.

VErùm quia excõmunicatio eſt quoddam remedium ad conſeruationem Eccleſiæ Dei inuentum, & ea quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt, vt dicitur ad Rom.13. Ideo oportet ipſam excõmunicationem eſſe iuſtificatam & ordinatam, maximè triplici ordine, ſcilicet materiali, formali & finali. Quo ad primum ordinem eſt ſciendum, ſecundùm Richardum in 4. di. 18.ar.3. quæſt. 2. & Sanctum Bonauenturam in eadem diſt. parte 2.ar.2.quæſt.2.& Thom. etiam in prædicta di. de excommunicatione ar.1 quæſti.3. quòd nulla excommunicatio debet fulminari, niſi pro peccato mortali illius, qui aliter non videtur poſſe corrigi, vt dicitur in c. nemo, 11.quæſt.3. Et idem ponit gloſſa in c. ex parte, de verb.ſig. Nam vt dicitur in dicto c.nemo, *Anathema eſt æternæ mortis damnatio.* Et ideò dicit Panorm. in c. per venerabilem, extra qui fi.ſint legit. quòd vbicunque in iure canonico reperitur pœna mortis, pro excommunicatione debet exponi, vt probatur in dicto cap.per venerabilem, vt enim ait Auguſtinus in c. corripiantur.24.q.3. *Nulla eſt grauior pœna in Eccleſia quàm excommunicatio.* Et ideò vt inquit glo.ibidem, *non eſt infligenda pro leuibus criminibus.*

Iuſtè aliquis poteſt excommunicari pro culpa mortali, maximè quando adeſt contumacia.

COncludunt ergò prædicti Doctores, quòd iuſtè aliquis excommunicari poteſt pro culpa mortali, pro qua iam eſt à charitate diuiſus, etiam ſi non excommunicetur. Et quia in damnificando aliquem corporaliter, vel in rebus temporalibus, aliquis peccat mortaliter, & facit cõtra charitatem. Ideò pro damno temporali illato, poteſt excommunicari, ſi tali peccato ſit annexa contumacia contra præceptum Eccleſiæ: aliter non debet excommunicari c. abſit.11.quæſt.3. Quadrupliciter autem ſecundùm prædictos doctores, quis peccatum contumaciæ incurrit, ſcilicet quando ſufficienter vocatus, ad iudicium non venit, nec remanendi habet cauſam legitimam c. Quoniam extra vt lite non conteſt.& 24 quæſt 3.c. de illicita. aut quando veniens reſpondere contemnit, & rationem reddere, quare reſpondere non debet, & non vult ſtare iuri.11.quæſt.3 c.certum eſt, aut quando antè quam debeat diſcedit, vt ibidem dicitur, aut quando offenſa eius eſt manifeſta, & ad iuſſum iudicis non vult emendare. c.ex parte, de verbo, ſi. nec vult ſententiæ ipſius iudicis obedire. 2. quæſt.6.cap. quiſquis probatus. Ille autem qui impedit aut procurat fraudulenter, ne citatio ad eum perueniat, pro citato haberi debet. Argumentum. l. generaliter.& in l. qui poteſt facere.ff.de reg.iur. Ille etiam qui veniens ſe non repræſentat iudici, ſed ſe occultat, reputandus eſt quaſi non veniſſet. Quia perinde eſt non facere, & vicioſe facere. l. quoties.ff.qui ſatis.co. Et quòd talis impediens citationem, vel ſe occultans, habeatur pro citato, eſt textus in c.quoniam frequenter, extra vt lite nõ conteſ. Quia ergò excommunicatio non ferẽda, niſi pro peccato mortali, ideò dicit Petrus de Palude in 4.di.18. quòd cum ſententia iuris non ſit iniuſta, poteſt homo formare cõſcientiam ſuam, quòd vbi non peccat mortaliter, nunquam incurrit excommunicationem iuris.

SCiendum quoq; eſt ſecundùm Richardum in 4.diſtinct.18.ar.3.q.3.& 4. quòd vxor non debet excommunicari pro peccato viri, nec econtra, nec filius pro peccato patris, aut Dominus pro peccato populi, aut ſeruus pro peccato Domini, niſi ipſi participent in crimine. Nam 24. q.3.c. ſi habes.§ vt ergò dicitur, quòd illicitè excommunicatur quis pro peccato alterius: neq; aliqua ratione vtuntur qui pro peccato vnius in totam familiam ſententiam ferunt excommunicationis. & in

Digitized by Google

& in §. his ita reſpondetur in fin. ea q. & cauſa ſcriptum eſt. Non ergò pro peccato alicuius tota familia excommunicanda eſt. notã. [illegible] m eſt etiam ſecundùm Richardum in prædicta di. 4. ar. 5. q. 3. & beatum Tho. vbi ſup. à quòd vniuerſitas, ſiue communitas, vel collegium, excommunicari non poteſt, de quo eſt textus in c. Romana Eccleſia. §. vltimo de ſen. excom. quo dicitur: *In vniuerſitatem, vel collegium proferri excommunicationis ſententiam penitus prohibemus, volentes animarum prohibere periculum: quod exinde ſequi poſſet, cùm nonnunquam contingeret innoxios, etiam huiuſmodi ſententia irretiri,* hæc ibi. Et ratio huius eſt, quia cùm excommunicatio non debeat ferri niſi pro peccato mortali, vt ſuprà dictum eſt, peccatum autem in actu conſiſtat, actus verò non ſit communitas, ſed ſingularium perſonarum, idcircò ſinguli de ciuitate, vel de collegio, actores talis peccati mortalis, vel conſentientes excommunicari poſſunt: non autem ipſa communitas, vel collegium. Vnde dicit Richard. vbi ſuprà, quòd ſi ſententia excommunicationis ferretur contra vniuerſitatem vel collegium, non tenet, quia eſſet data contra intentionem legis, & eam inſtituentis, ad quam reſpiciendum eſt. l. C. de legi.

Cõmunitas excommunicari non poteſt.

Mortuus excõmunicari non poteſt, in aliquib. tamen caſibus poteſt, & quid obſit illis.

EXcommunicari quoq; non poteſt mortuus, quia non eſt homo c. 1. de ſumm. Tri. & ſi. c. Excommunicari enim non poteſt à canone, quia huiuſmodi excommunicatio non fertur, niſi propter crimen, & mortuus delinquere non poteſt, nec ampliùs pœnitere. 24. q. 2. c. damnationis, vbi dicitur: *Viuentes, non mortuos ſoluere poſſumus, vel ligare.* Non poteſt etiam excommunicari à iudice, quia non poteſt moueri, ne contumax conſtitui, ſecundùm tamen Richardũ vbi ſuprà. q. 4. in aliquibus caſibus poſſunt mortui excommunicari, ſcilicet hæretici, ſchiſmatici, & qui hæreticum conſtituit hæredem. 24 q. 2. c. ſanè profertur. Et illi qui ſeipſos voluntariè occidunt. 23. quæſt 5. c. placuit. Et hi excommunicantur, non quia iſta excommunicatio ſit illis pœna vel medicina, ſed in deteſtationem criminis præcedentis, & ad terrorem aliorũ, propter quod ſit eis negatio ſepulturæ, ſuffragiorum, & huiuſmodi. Sciendum eſt etiam, quòd ſi in aliquo excommunicato apparuerũt ſigna contritionis, & pœnitentiæ, poteſt abſolui poſt mortem. c. à nobis. el. 2. de ſ. n. excom. & c. nec quiſquam. 24. quæſt. 2. Et talis abſolutio, ſecundùm quod inquit Gulielmus gloſſator Raimundi, valet, vt ſepeliatur in loco ſacro, vel vt ſepultus non exhumetur, & vt oretur & celebretur pro eo, vt dicitur in ſumma confeſſ. lib. 3. ti. 33. quæſt. 121. Eſt autem notandum ſecundum Thom. vbi ſupra. ar 3. quæſti. 3. in ſolutione ſecundi argumenti, quòd nullus poteſt excommunicare ſeipſum. Cuius ratio eſt, quia ille qui excõmunicat aliquem, habet iuriſdictionem & imperium ſuper eum. Et per conſequens eſt ſuperior eo, quem excõmunicat: ſed nullus eſt ſuperior ſeipſo, ergò, &c. Vnde ſi contingant caſus, quòd ſacerdos aliquando excommunicet in generali, vtputà, pro furto, & huiuſmodi, quod quidem ipſe fecit, non eſt excommunicatus. Si verò denunciaret excommunicatos ab alio, & tamquam miniſter Epiſcopi, vel eius vicarij, vel alterius excommunicantis legeret excommunicationem, benè incideret in excommunicationem. Item ſi Epiſcopus participat cum aliquo ab ipſo excommunicato, incidit in minorem excommunicationem, etiam ſi intenderet per hoc abſoluere eum c. cùm deſideres de ſen. excomm. & ibi Panorm. quia non poteſt cum tali modo abſoluere, vt dicitur in ſumma confeſſio. vbi ſuprà. quæſti. 161. Papa autem non poteſt incurrere excommunicationem, niſi propter hæreſim, de qua & iudicari poteſt & deponi. 40. diſtinct. c. ſi Papa. Non enim poteſt ab homine excommunicari, vt ait Ioann. de Lignano, vbi ſuprà, quia eſt omnibus ſuperior. 21. diſtinct. c. inferior. Nec à canone, quia ſolutus eſt ab eo. §. his ita reſpondetur.

Mortui quãdo poſſunt ab excõmunicatione abſolui, & quid illis proſit talis abſolutio.

Digitized by Google

detur 25.q.1.quamuis ſecundùm canones deceat eum viuere, vt ibidem oratio. & in c.iuſtitiæ.ea.q.& cauſſa.Non etiam incurrit minorem excõmunicationem participando cum excommunicatis, extrà de ſen.excom,c.null. gloſſa, ſed excommunicationem qua omnes excommunicantur à Deo pro peccato mortali, benè incurrit. Et tantò grauiorem, quantò alijs omnibus eſt dignior. Sciendum quoque eſt ſecundùm Rich. vbi ſuprà.ar.5.q.2.& Thom. vbi ſuprà.ar.3.quæſt.3. & Bonauen. eadem diſt.parte 2. ar.1.quæſti.4. quòd excommunicatus excommunicari iterum poteſt. vel eiuſdem excommunicationis iteratione ad ſuam maiorem confuſionem, vel etiam alia propter nouæ culpæ commiſſionem: vnde dicitur in cap.cùm pro cauſſa.de ſenten. excom. quòd excommunicatus pro vna cauſſa, poteſt iterum excommunicari pro alia.

Excommunicans tria debet ſeruare.

QVo ad ſecũdum ordinem iuſtificantem excommunicationem, qui dicitur formalis,dico quòd excommunicans tria debet ſeruare quò ad irrogãdam excommunicationem. Nam primò debet præmittere cõpetentem admonitionem, vt in c.ſacro de ſen. excom. præcipit Innocentius III.& intelligitur de trina admonitione ſecundùm gloſſam,vel de vna pro tribus, datis congruis interuallis ad arbitrium iudicis, maximè in notorijs. 24.quæſt.3.c.de illicita.Alias excommunicator eſt ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ per vnum menſem, vt habetur in præfato cap.ſacro. Interuallum autem congruum dicitur aliquorũ dierum, qui debent dari pro termino, niſi facti neceſſitas aliter ſuaſerit. c.conſtitutionem. de ſen.excom.lib.6. Secundò debet excommunicans proferre ſententiam in ſcriptis,& ſcripturæ copiam dare infra menſem, aliter eſt ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ,& ab officijs diuinis per menſem. Si autem exequatur diuina officia, efficitur irregularis,nec poteſt diſpenſari, niſi per Papam. c.cùm medicinalis.eo.ti.li.6. Hæ tamen pœnæ non tangunt Epiſcopos, cùm de ipſis nõ fiat expreſſa mentio, ſicut requiritur vt in c.quia periculoſa.eodem libr.& ti. Et hoc etiam dicit Richard. in 4.di.18.ar. 8.q.2.& 3. tamen tenet & ligat excommunicatio, licèt non ſeruetur modus ſupradictus,ſed excommunicatus de facili abſoluitur,& excommunicator tenetur ad intereſſe dicto c.cùm medicinalis.§. ſi quis autem,de quo etiam habetur per Richardum in prædicta di. articul.8. quæſt.1.

Iudex debet vti congruitate verborum excommunicando.

TErtiò debet iudex vti cõgruitate verborum. Vnde vt habetur in ſumma confeſſ. lib.3. ti.33. quæſt.68. ſic conſueuit fieri ſententia excommunicationis. *Propter talem & talem cauſam excommunico te, vel excommunicamus in ſcriptis.* Huiuſmodi enim, vel alijs æquipollentibus verbis debet vti excommunicans. Argumentum ad hoc 2.quæſt.6.§.diffinitiua vbi dicitur: *Diffinitiua ſententia quæ abſolutionem, vel condemnationem non continet, pro nulla habetur.* Vnde dicit Raymun. in ſumma, quòd non approbat ſententiam quorundam ſimplicium Sacerdotum dicentium: *Denunciamus talem excommunicatum*, & tamen nunquam excommunicauerunt eum. Et licèt talis euitandus ſit ab illis, quibus fit denunciatio, quia ipſorum non eſt iudicare, vtrum ſit excommunicatus,an non, tamen ſi de hoc agatur in forma iudicij, non reputabitur excommunicatus per huiuſmodi verba, niſi alias probetur excommunicatus. Et ad hoc ſatis facit c. cùm medicinalis de ſen. excom. libr.6.

Si aliquid præcipitur ſub pœna excõmunicationis, nõ obediens an ſit excommunicatus.

SEd pone quòd aliquid præcipitur ſub pœna excom. vtrum non obediens ſit excommunicatus.Reſpondet Hoſtien.& Hugo.ac gloſſator Raymundi, vt in ſumma confeſſ.refertur, quòd ſi tale præceptum fiat à canone,prædicta ſolùm habẽt vim comminationis, vt patet 30. diſtin.1. per totam.Et hoc ideò,quia mitius agitur

cum lege, quàm cum miniſtro legis. l. ſi cùm dies. ff. de arbi. quando autem eſt à iudice, tunc ſi iudex excommunicare intendat & exprimat, hoc ſic intenderit, prædicta verba habẽt vim latæ ſentẽtiæ: antè autem quàm iudex hoc declarauerit, dicit Hoſtien. quòd putat non eſſe excommunicatum illum, qui ſententiam non ſeruauerit, cùm probabiliter credere potuerit, quòd comminatio tantùm eſſet. Prædicta enim verba de ſui natura videntur tantùm importare comminationem, vt. C. comminationes vel epiſtolas. l. vnica. & notatur extrà de ſagitta. c. arcem. Quaudo autem verba habeant vim latæ ſententiæ, vel ferendæ, ſatis diffuſe tractat Panorm. in c. ſi diligenti, de foro compe. Sed ponè quòd iudex dicat, habeo te pro excommunicato, reſpondet Hoſt. in ſumma dicens: *Non facio vim virum iudex dicat, excommunico te, vel ſcias te excommunicatum, vel te excommunicatum cognoſce, vel habeas te pro excommunicato, vel reputes te excommunicatum, vel alia quæcunque verba proferat, dummodo voluntatem & conſenſum ſuum de præſenti exprimat*, ſicut & aliàs ſimiliter dicitur extrà de ſpon. c. ſi inter virum & extrà de ſpon. du. c. 1. Voluntas enim iudicis ſpiritualis pro lege ſeruanda eſt 11. q. 3. c. audi, Verba namque intentioni deſeruiunt, & non econuerſo. 22. q. 5. c. humanæ. Et ſermo rei non ſermoni res eſt ſubiecta. c. Intelligentia de verbo. ſig. Facit ad hoc illud quod ponit Panorm. in c. ex parte de ſpon. vbi qui ait, quòd vbi actus dependet ex mera voluntate loquentis, paria ſunt dicere, quòd vult talem habere pro vxore, vel ciue, & dicere, duco te in vxorem, vel facio te ciuem. Ad hoc etiam faciunt notata per Bar. in l. ſi maritus. ff. de adul. & in. l. is qui pro emptore. ff. de vſuca. Et hæc quidem habent locum, cùm conſtat de intẽtione iudicis, vt quia ipſe hoc declarauit, vel quia ſemper in excommunicationibus ſuis ita ſolitus eſt dicere, vt inquit gloſſ. Raymundi in ſumma. Si autem dubitetur de intentione eius, licèt in foro iudiciali talis nominatus non reputetur excommunicatus, tamen in dubio melius eſt eligere viam ſecuriorem, vt ſe reputet excommunicatum, & abſolutionem petat, vt dicit etiam Hoſtien. vbi ſuprà. Et ibidem habetur in ſumma conf. lib. 3. ti. 33. q. 64.

Excommunicatio qua re fuerit introducta.

QVo ad tertium ordinem iuſtificãtem excommunicationem, qui dicitur finalis, eſt ſciendum quòd vt patet ex prædictis, excommunicatio introducta fuit ad emendandum proximum. Et vt ait Auguſtinus libr. 3. contra epiſtolam Parmenij, non eſt inuenta ad eradicandum illũ, ſed ad corrigendum: vnde in c. cum medicinalis de ſen. exco. lib. 6. dicitur, quòd iudex in excommunicatione proferenda debet ſe oſtendere proſequi, quod corrigentis eſt & medentis. Debet etiam cauere diligẽter, nè ad excommunicationem cuiuſcunque abſq; manifeſta & rationabili cauſa procedat, vt dicitur in c. ſacro de ſen. exco.

PARS QVARTA HVius ſermonis, de excommunicationis obſeruatione.

Excommunicationis ſententia triplici ex cauſa iniuſta dici poteſt, quæ tamen eſt timenda.

SCiendum eſt ſecundùm ſententiam Richardi in 4. diſt. 18. ar. 3. q. 5. & Alexandri de Ales in 4. par. ſummæ in tracta. de excommunicationibus, quòd ſententia excommunicationis tripliciter poteſt dici iniuſta, vt habetur in c. Epiſcopus. §. ſi ergò. 11. q. 3. Aliquando enim eſt iniuſta ex cauſa, quando ſcilicet nullum omninò eſt delictum in eo excommunicatione dignum. aliquando verò eſt iniuſta, ex animo proferentis, quando ſcilicet iudex non profert eam zelo iuſtitię & charitatis, ſed liuore odij, vel precio, aut fauore aduerſariorum. Aliquando etiam etiam eſt iniuſta ex ordine, quando. ſ. non ſeruatur ordo iudicialis, in proferenda ipſa ſententia. c. ſeruetur. §. item ſententia 11,

tia 11.q.3. Quocunque autem modo ſententia excommunicationis ſit iniuſta, ſemper eſt timenda & ſeruanda, niſi in aliquibus caſibus, de quibus infrà dicetur. Et talis ſic iniuſtè excommunicatus, debet ſe gerere pro excommunicato, donec per eum qui tulit ſententiam, vel per alium habentem auctoritatem, fuerit abſolutus vel innocens declaratus. Et rationem, quare timenda eſt ſententia etiam iniuſta, aſſignat Gregorius in quodam ſermon. quia ſcilicet ille, qui non eſt in delicto, propter quod eſt excommunicatus, fortè alia ex cauſſa meretur illam ſententiam excommunicationis. Ideò inquit in c. ſententia 11. quæſtio. 3 *Sententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda eſt*. & in c. quibus eadem quæſtio. & cauſa dicit Vrbanus Papa: *valdè timenda eſt ſententia Epiſcopi, licet iniuſtè liget.* Ille autem qui excommunicat aliquem iniuſtè, aut ex animo, & mala intentione, vel odio, aut contra iuris ordinem, aut ſine rationabili cauſa, ſcienter & ex deliberatione, peccat mortaliter, & eſt dignus pœna æterna, vt ait Richardus in prædicta diſtinctio. articul. 8. quæſtio. 4. quia proximum iniuſtè & grauiter lædit in fama contra prohibitionem Eccleſiæ, vt patet per illud quod habetur in c. ſi Epiſcopus 11. q. 3. & de ſen. & re iudi. c. cum æterni. in 6. & de ſen. excom. c. cum medicinalis libr. 6. Mortaliter etiam peccat, ſi hoc faciat ex ignorantia craſſa & ſupina, quamuis non ita grauiter, ſicut cùm hoc agit ex certa malitia.

In quibus caſibus excommunicatio ſit nulla & ideò nec timenda.

Sciendum tamē eſt ſecundùm communiter doctores in c. ſolet & in c. præſenti de ſen. excom. lib. 6. quòd in quibuſdam caſibus excommunicationis ſententia eſt nulla ipſo iure, & per conſequens nec timenda.

Primus caſus eſt, quando quis excommunicatur à non ſuo iudice c. ad noſtram de conſue. & c. nullus de parochijs, & C. ſi à non compe. iu. l. 1. & 3. patet nullam eſſe ſententiam datam à non ſuo iudice. Et idem habetur in c. Omnis de pœ. & re. Non ergò tenet ſententia excommunicationis ab eo lata, qui ſuper hoc non habebat poteſtatem.

2. Caſus. Secundus caſus eſt quando quis excommunicatur à ſuo iudice, ſed excommunicato, vt enim inquit Richardus & B. Tho. in 4. di. 18. ſicut ligatus corporaliter alium ligare non poteſt, ita nec ille qui excommunicationis vinculo eſt ligatus, excommunicare poteſt, cùm vinculum ſpirituale ſit fortius corporali. Ideò 24. q. 1. c. audiuimus, dicitur: *Excommunicare non potuit.* Et eadem quæſtio. & cauſſa. in c. miramur ſcriptum eſt, quòd excommunicare valent.

3. Caſus. Tertius caſus eſt, quando quis excommunicatus eſt ab aliquo iudice intruſo, vel ſuſpenſo à iuriſdictione, quia talis excommunicare non poteſt, vt dicit Richard. & Thom. vbi ſuprà & Ray. in ſumma. Et hoc probatur 12. quæſt. 2. c. alienationes, & c. precariæ. & de conceſſ. præben. c. quia diuerſitatem. Si tamen crimen talium excommunicatorum intruſorum vel ſuſpēſorum eſſet occultum, toleranda eſſet ſententia licet nulla, quamdiu eorum crimen eſt occultum, & ab Eccleſia illi in officio tolerantur. Argu. 8. q. 4. c. nonne. & 3. q. 7. §. tria. & de iure patro. c. conſolationibus. & l. Barbarius. ff. de offi. præto.

4. & 5. excommunicatio nō eſt timenda. Quartus caſus eſt, quando quis excommunicatur per legitimam appellationem. c. ad noſtram præſentiam de appel. & c. per tuas, de ſen. exco. & c. ſolet. & c. venerabilibus, eodem ti. libr. 6. Quintus caſus eſt quando ſententia excommunicationis continet intolerabilem errorem, vt in c. per tuas, de ſenten. excom. & dicto c. ſolum. & c. venerabilibus eodem titul. lib. 6. Et dicitur intolerabilem errorem continere, quando quis excommu-

nicatur, quia facit aliquod bonum opus, vt dare eleemoſynam pauperi, & huiuſmodi. c. ſi is qui præeſt. 11. q. 3. vel quia nõ vult facere aliquid impoſſibile, vt dicit glo. in d. c. per tuas, vel quòd ſit expreſſe contra ordinationes canonum. c. cùm Apoſtolus, & ibi Panor. de cenſi. Talis excommunicatio non ligat, clementina paſtoralis. §. Piſana. de re iudi. & nota. per Innocentium in c. fraternitatis de fri. & male.

De multis alijs caſib. in quibus excommunicatio tenet.

SExtus caſus eſt, quando quis excommunicatus eſt ab eo, qui violauit interdictum. c. tanta de exceſ. præla. eius enim excommunicatio eſt ipſo iure irrita, & inanis, vt ibidem dicitur. Septimus caſus eſt, cùm quis excõmunicat aliquem contra ſuum priuilegium. c. cum capella & c. quanto de priui. Octauus caſus eſt cùm quis excõmunicatur à prælato ſuo, quia reuelauit ſtatum Eccleſiarum, vel monaſteriorum ſuorum ſuperioribus ſuis, vel legatis Sedis Apoſtolicæ inquiſitionem facientibus. c. quia pleriq; de offi. iudi. or. lib. 6. Nonus caſus eſt quando quis excommunicatur à delegato impetrato in caſu non permiſſo. c. quia plerique de offi. iudi. or. lib. 6. & de reſcrip. c. 1. eodem lib. Sed iſte caſus cum præcedenti, poteſt ad primum reduci. Vndecimus caſus eſt, quando excommunicatio profertur generaliter contra non facientes aliquid: puta reſtitutionem, vel non ſoluentes, & aliquis non facit, quia non poteſt. Non enim ligatur ſecundùm Federicum de Senis ſuo conſilio. 93. Et ratio eſt ſecundùm Panorm. in c. P. & G. de officio delegati, quia talia verba debent intelligi ciuili modo. Argumentum in l. ſi. cui. ff. de ſerui. Duodecimus caſus eſt, quando ſententia excommunicationis profertur, niſi aliquid fiat in certo termino, & terminus prolongatur ab eo, cuius ſolius intereſt, & cui facere debebat, quia currit excommunicatio, vt tenet Petrus de Ancha. in c. 1. de loca. Et facit c. præterea de appel. Faciunt etiam notata in ſimili per Bar. in l. 1. §. & poſt operis. ff. de noui operis nun. Et per Ioan. in c. quicunq; de ſen. excom. lib. 6. Et per Bal. in l. maximum vitium C. de liber. præte. hæc tamen intelliguntur quando prolõgatio ſit ante elapſum terminum, quia poſt pœnam inflictam conſenſus creditoris ſuperueniens, non tolleret eam. Faciunt per notata per Bart. in l. 1. §. ſed ſi filius. ff. de lega. 3. Tertiuſdecimus caſus eſt, quando iudex ferens ſententiam generaliter, vt dicendo: *Excommunicamus illos qui tale quid fecerunt, vel ſciunt, & non reuelant, &c.* aliquos non intendit ligare. Quia enim excommunicatio aſſumit vires ab intentione excommunicantis, ſecundùm Panorm. in c. ex parte. el. 1. de offi. or. Facit quod notat gloſſa in c. 2. de teſti. co. & in c. P. & G. de offi. del. & in c. 1. de iudi. Ideò tales non incidunt in excommunicationem. Quartuſdecimus caſus eſt, quandò excommunicatio fertur ſub conditione, & antè cõditionis euentum moritur excommunicator, quia ſic expirat; & nõ ligat pòſt mortem eius, ſecundùm Panorm. in c. cùm ad hoc, de cle. non reſi. Et quælibet etiam alia talis ſententia expirat, ex quo non habuit effectum in vita ſententiantis. Facit. l. fin. ff. de pœ.

De multis alijs caſib. in quibus excommunicatio non tenet.

IN omnibus ergò prædictis caſibus, & in quibuslibet alijs, in quibus ſententiam excommunicationis cõſtat eſſe nullam ipſo iure, & conſtat notoriè de errore, non eſt talis ſententia ſeruanda, nec timenda. Et ita intelligitur illud quod habetur in c. certum. §. illicita. 24. quæſti. 3. vbi dicitur: *Illicita excommunicatio non lædit eum qui notatur, ſed eum à quo notatur,* & 11. q. 3. c. cui eſt illata, ſcriptum eſt: *Si iniuſta eſt ſententia, tamen curare eam non debet, quantum apud Deum, & eius Eccleſiam neminem poteſt grauare eius iniqua ſententia.* Quando verò non cõſtat expreſſe de nullitate ſententiæ, tunc quiſq; tenetur eam ſeruare, donec rationabiliter ſedauerit ſcandalum, & notoriam fecerit nullitatem ſententiæ per legiti-

gitimas cauſas. Quo facto non tenetur eam ſeruare, quia tunc non erit amplius ſcandalum puſillorum ſed phariſæorum, vt ait Petrus de Palude in 4. ſententiarum diſtin. 18. Interim autem debet ſe gerere pro excommunicato. Facit capitulum ſi Epiſcopus in fin. 1. quæſt. 3. Aliter faciens, & ſe communioni fidelium ingerēs, poſſet excommunicari iuſte propter cōtemptum 11. quæſtion. 3. §. cum ergo & §. inuic. Nam propter hoc peccaret mortaliter, vt ait gloſ. in cap. per tuas de ſenten. excommunica. vbi etiam dicit quod propter cōtemptum ſententia alias iniuſta teneret. Idem in ſumma confeſſorum libro 3. titulo 33. quæſt. 73. ad finem dicitur, de mente Hoſtien. ac Thom. & Raym. quòd talis excommunicatus debet ſe excommunicatori præſentare, & oſtendere innocētiam ſuam, & petere abſolutionem, vel proponere querimoniam coram ſuperiore contra excommunicatorem capitu. ſacro de ſen. excom. Interim autem talis iniuſte excommunicatus, vt inquit Alexander de Ales in quarta parte ſummæ licet ab hominibus reputetur excommunicatus, tamen apud Deum non eſt ſeparatus ab vnione Eccleſiæ, quo ad ſpiritualia chriſmata: quia ſicut homo pictus non eſt homo ſecundum rei veritatem, ſed ſolum ſecūdum vocem; ſic excommunicatio iniuſta non eſt excommunicatio ſecundum rei veritatem, ſed ſolum ſecundum vocem, & apparentiam. Nec poteſt offendere innocentem iniuſta, & iniqua paſtoris ſententia, cum ipſe taliter condemnatus habeat bonam coram Deo conſcientiam, vt dicitur in cap. quomodo, & c. temerarium, & c. quid obeſt. & c. in cunctis & c. & ſi ad tempus, & capitul. cuſtodi. 11. quæſtione 3.

Dubiū pulcherrimum SEd hic quæritur quando fit excommunicatio quòd quilibet ſciēs quis talem rem furatus fuit, teneatur ſub pœna excommunicationis reuelare infra certum terminum, de qua excōmunicatione habetur in ca. à nobis de ſen. exco. Nunquid omnes aliquid ſcientes teneantur reuelare, & cui dicere debeant. Et reſpōdet Hoſtien. in ſumma quòd ſcientes, non tenentur reuelare ipſi damnum paſſo, ſed prælato Eccleſiæ, vel per eum deputato. 35. quæſt. 6. cap. epiſcopus in ſynodo. Sed nec ipſi prælato debet reuelari publice, ſi ſolus reuelator ſcit, & probare non poteſt 2. quæſt. 7. cap. plerumque. Et ita tenet gl. in cap. ſacerdos de pœni. di. 6. & 6. quæſt. 1. ca. ſuper omnia & quæſt. 2. c. placuit. & 2. q. 1. cap. ſi peccauerit. Facit c. ſi ſacerdos de offic. or. Quando ergo dicitur, qui ſcit, intelligitur de probabili ſcientia. l. qui accuſare. C. de eden facit. l. noſtris. C. de calum. debet tamen ſecrete reuelari prælato tāquam patri vt poſſit prouidere c. hoc videtur 22. q. 5.

PARS QVINTA HVius ſermonis de excommunicationis malignitate.

PRIMO de excommunicationis minoris malignitate tractare volens præmittendum duxi, quòd participans cum excommunicato minori excommunicatione, non contrahit excommunicationem, vel peccatum, ſi ſpecifice non prohibeatur per habentem auctoritatem prohibendi c. quoniam multos 11. quæſt. 3. Et ideo dicunt doctores in prædicto c. quòd excōmunicatio minor non tranſit in tertiam perſonam. Item ſciendum eſt quòd excommunicatio vt inquit Raym. in ſumma, & habetur in ſumma confeſ. libro 3. titul. 33. quæſt. 55. non tantùm poteſt intelligi ab epiſcopo, ſed etiam à quocunque iudice Eccleſiaſtico inferiore capit. cum ab Eccleſiarum de offic. or. Et hoc ſiue pro cōtumacia. 5. q. 2. c. præſenti, ſiue pro alijs culpis. Facit 17. q. 4. ca. miror. Item poteſt intelligi ſimpliciter, id eſt, ad tempus indeterminatū, ſicut in c. in actione de pœn. diſt. 1. ſiue ad tempus determinatum, vt in cap. tanta 86. di.

Digitized by Google

Excommunicatio minor ſeparat à ſacramentis Eccleſiæ, & eſt prima malignitas excommunicationis.

PRima autem malignitas huius excommunicationis quæ dicitur ſeparationis, eſt quòd excommunicatum remouet, & ſeparat à ſacramẽtis Eccleſiæ, ita quòd ſi ea participat, peccat mortaliter, capit. ſi celebrat. de cler. excommun. mi. non tamen incurrit irregularitatem etiam ſi celebret, vt in eodem capitul. dicitur. Item peccat conferendo alijs Eccleſiaſtica Sacramenta, ſed tamen ab eo ſic collata non carent virtutis effectu, vt ibidem dicitur.

Priuat ab electione paſſiua: & eſt 2. malignitas.

SEcunda malignitas appellatur irritationis, ſcilicet electionis de ipſo factæ. Vnde inquit Gregor. 9. in dicto capitul. ſi celebrat. [Si tamen ſcienter talis electus fuerit, eius eſt electio irritanda, pro eo quòd ad ſuſceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à ſanctis patribus eſt priuatus.] Super quæ verba inquit gloſſa, quod ſi excommunicatus minori excommunicatione eligitur etiam ignoranter, non valet electio, quia ignorantia eligentium non facit ipſum habilem. Et ſi ſcienter talem eligerent, priuarentur iure eligendi ca. cum in cunctis de elect.

Excommunicatio minor hominem indignum facit ingreſſu Eccleſiæ, & eſt 3. malignitas.

TErtia malignitas dicitur ingreſſionis. Facit enim excommunicatio minor, hominem indignum ingreſſu Eccleſiæ, adeo quod inquit Hugo. in cap. ſi inimicus 11. quæſt. 3 quòd ab ingreſſu Eccleſiæ ſeparat, ita quod non debet talis excommunicatus intrare Eccleſiam. Sed Hoſtien. in ſumma dicit, quod licet talis tutius faceret non intrando Eccleſiam, antequam ſit abſolutus, ſi tamen intrauerit cauſa orandi, non videtur peccare. Et idem dicit Raymun. in ſumma, addens maxime ſi Eccleſia in quam intrat, non ſit conſecrata. Et aſſignat rationem quare poſſit intrare, ſcilicet quia non eſt remotus à ſacramentis. Vnde ſubdit dicens: Imò forte poteſt intrare ad horas, dum tamen non ad Miſſas. Sed primũ ſecurius eſt, ſcilicet quod prius ſe faciat abſolui. Goffredus etiam in ſumma dicit quod talis poteſt audire diuina, præter Miſſam, ſed ſecurius facit ſi ex deuotione abſtineat cap. ad eius 5. di. glo. vero Raymun. dicit: *Credo ſine præiudicio veri, quod & Miſſæ poterit intereſſe, dum tamen ibi non communicet, quia minor excommunicatio non ſeparat niſi à perceptione ſacramentorum, quæ in ſola perceptione conſiſtit, cap. fin. de cle. excommu. mi. Credo tamen quod huiuſmodi excommunicatum, pacem non debet recipere cum alijs poſt agnus Dei, quia oſculũ illud ſuccedit loco Euchariſtiæ*, hæc ibi: quę omnia ponũtur in ſumma confeſ. eodem libro & tit. q. 169.

MAlignitates autem excommunicationis maioris ſunt viginti ſex. quarum prima dicitur ſacramentorum excluſio. Excludit enim & ſeparat hominẽ ab omnibus ſacramentis ca. Engeltrudam 3. q. 4. Quanta igitur bona lucratur, qui digne ſuſcipit ſacramenta, tanta amittit qui excommunicatione innodatus eſt. Vnde de gratia quæ acquiritur per ſacramenta, inquit Richardus in 4. diſt. 1. *Gratia in quantum per ſacramentum confertur, directe, & immediate ordinatur ad ſanandam animam à morbo peccati.* Ex quo apparet quod excommunicatio, tollẽdo talem gratiam, aufert ſanitatem animæ, & dimittit eam infirmam. Secunda malignitas dicitur elongatio diuinorum, quia non poteſt excommunicatus intra Eccleſiam orare cum alijs: aliter mortaliter peccat. Et ideo ſanctus Ambr. non permiſit Theodoſium Imperatorem intrare Eccleſiam, quia erat excommunicatus. Non debet etiam excommunicatus extra Eccleſiam ſic prope ſtare, quod audiat diuina c. quod in te. de pœni. & rem. Quando autem non dicuntur diuina, poteſt Eccleſiam ſolus intrare, dum alij non ſunt, vt ait Ioãnes de Lignano in tractatu de cenſura Eccleſiaſtica. Et poteſt intereſſe prædicationi, qua audita ſtatim debet exire Eccleſiam cap. reſponſo. de ſenten. excommun. Et ad hoc admittitur vt conuertatur, ſicut & infidelis c. epiſcopus de conſe. diſtin. 1. Tertia malignitas eſt quod non poteſt contrahere matrimonium ſine pec-

ne peccato. Dicit tamē Ioannes de Lignano vbi ſupra, quod licet peccat mortaliter contrahendo, tenet tamen matrimonium contractum; reddere tamen debitum debet, exigere vero non debet. Sed quidam dicunt, quod non peccat mortaliter exigendo.

Excommunicatus maiori excommunicatione, nec poteſt ordinare, nec ordinari, & eſt 4. malignitas.

QVarta malignitas eſt quod excommunicatus non poteſt ordinare nec ordinari quo ad executionem etiam ſi ignoret. Vnde ordinati ab ipſo etiam ignoranter, indigent diſpenſatione epiſcopi, quo ad executionem ordinis, capit. ab excommunicatis 9. q. 1. Si vero ſcienter, indiget diſpenſatione Papæ cap. fin. de or. ab epiſcopo qui reſi. epiſc. vel excommunicato, quia executionē conferre non poteſt qui eam non habet 1. q. 1. cap. gratia & cap. ſtatuimus.

Et etiā debet ſolus dicere officiū, &c. & eſt 5. malignitas.

QVinta malignitas eſt quod licet excommunicatus, ſi eſt clericus teneatur dicere officium, non poteſt dicere cum alio, ſed debet dicere ſolus & ſine, *Dominus vobiſcum* ſecundum Hoſti. in ſumma, & habetur in ſumma confeſ. eodem libro & titul. quæſtio. 174. Quod enim teneatur dicere officium, probatur per capitul. ſi quis epiſcopus cum cap. ſe. 11. q. 3. Nam cum ſit obligatus ad hanc ſeruitutem cap. 1. de celebra. miſ. per excommunicationem non liberatur ab ipſa c. legi. 16. quæſt. 1.

De 6. malignitate.

SExta malignitas eſt, vt ponit Raymun. in ſumma, quod talis non poteſt ſuſcipi ad religionem niſi prius abſoluatur. Tenet tamen receptio & profeſſio ſi fuerit receptus. C. de Apoſta. leg. hi. qui ſanctam. Fratres autem Prædicatores, & Minores poſſunt abſoluere regulares, & ſeculares volentes ingredi ſuum ordinem. Et hoc eſt ſpeciali priuilegio maris magni, Domini Sixti Quarti.

De 7. excommunicationis maioris malignitate.

SEptima malignitas eſt quod talis eſt ſuſpenſus ab omnibus actibus legitimis, ſecundum Richardum in 4. diſt. 18. artic. 7. quæſt. 1. Cuius ratio eſt, quia *excommunicatio ab Eccleſia, fidelium ſeparat.* 11. quæſt. 3. c. audi. Sed ſeparatus ab Eccleſia nullum poteſt actum legitimum exercere, quia omnis talis actus requirit communicationem cum aliquo membro Eccleſiæ, à qua communione eſt ſeparatus excommunicatus. Et ideo non poteſt eſſe iudex, nec accuſator, aut teſtis 3. quæſtione 4. capitul. conſpiratores & cap. ſe. Nec valet ſententia ſi vnus de pluribus ferentibus ſententiam ſit excommunicatus, ſecundum Ioannem de Lignano vbi ſupra. Admittitur tamē ſecundum Richardum vbi ſupra, ad accuſandū crimen hæreſis, cuius tāta eſt labes, quòd ad eius accuſationem etiam ſerui aduerſus Dominum, & quilibet crimínoſi & infames aduerſus quēlibet admittuntur 2. quæſt. 7. c. præſumunt. Item non pōteſt conſtitui procurator capitul. poſt ceſſionem de proba. Nec procuratorem conſtituere quando eſt actor, capitul. fina. de procura. Sed quando eſt reus, bene poteſt conſtituere procuratorem ad defendendum ſe. ca. intelleximus de iudicijs. Item conſtitutiones factæ ab ipſo, vel etiam latæ ex mandato eius, ſunt irritæ ipſo iure, & nunquam valebunt capitul. aduerſus de immu. Eccle. Dicit tamen Richardus vbi ſupra, in ſolutione ſecundi argumenti, prædicta eſſe vera, ſi eſt excommunicatus publice ca. ad probandum, & ibi gloſſa de ſen. & re iudi. Quia facta, & iudicata per occulte excommunicatum, valent ratione publici officij & communis vtilitatis, ſecundum Panor. in ca. poſt ceſſionem de proba. Facit lex Barcarius. ff. de offi præto. Et ideo licet dicatur non valere, quod fit ab excommunicato, capitulo, conſtitutus de appel. & ca. tanta de exceſ. præla. tamen quamdiu toleratur, & eſt occultè excommunicatus, valet quod fit ab eo. Vnde ſi contulit beneficium vel confirmauit electionem, tenere videtur. Argumentum ad hoc 8. q. 4. capi-

capitulo, non ne: tutius tamen erit poſtquam detecta fuerit excommunicatio, impetrare diſpenſationem. Et hanc ſententiam dicit Ricardus vbi ſupra, eſſe rationabiliorem. Aliter multi eſſent de ſuo ſtatu incerti. Et eadem ratione dicunt quidam tenere abſolutionem in foro cõſcientiæ tali occulto excommunicato factam. Et ad hoc allegant gloſſam in capitulo exceptionem de excep. Et argumentum ad hoc in capitulo, conſolationibus de iure patro. Nec obſtat ſecundum eos capitul. ad probandum de ſen. & re iudi. quia ibi loquitur decretalis, quando erat publicè excommunicatus tempore quo ſententiam tulit. Sed cõtra hoc eſt textus in capitulo, audimus 24. quæſtione prima vbi dicitur: [Hi qui vere extra Eccleſiam ſunt, nec ligare poſſunt, nec ſoluere, nec reconciliando Eccleſiaſticæ communioni reddere.] Non poteſt etiam excommunicatus publice, aliquem in iudicio conuenire ca. cum inter. in fin. de excep. Quo vero ad contractus priuatos ſcilicet emptionis, & venditionis, & ſimiles, licet multi Doctores dicant eſſe nullos, tamen Panormitano placet, in capitulo ſi vere, & capitulo veritatis de dolo. & cotuma. quod valent.

De 8. excõmunicationis maioris malignitate.

OCtaua malignitas excommunicationis eſt, quod excluditur à cõuerſatione fidelium, ſcilicet in oſculo, ſalutatione, in conuiuio, & cæteris quæ continentur in hoc verſu: *Os orare, vel communio, menſa negatur.* Et hoc probatur per capitul. Sicut vndecima quæſtione tertia. Et in l. hi qui ſanctã. C. de Apoſta. Vnde dicit Alex. de Ales, vbi ſupra, & B. Bonauentura in 4. diſtinctione 18. parte ſecunda, articulo primo quæſtion: prima, quia talis excommunicatus tenetur euitare alios, vt etiam dicit Panormita. in capitulo nulli de ſen. excommun. Et contemnendo euitare, toties peccat mortaliter. Facit cap. illud de cle. excom. mi. Et capitul. ſicut 11. quæſt. 3. Vnde licet excommunicato poſſint cauſa humanitatis in ſuſtentatione vitæ, etiam non expectata extrema neceſſitate, neceſſaria vitæ miniſtrari, vt alimenta, veſtes, & hoſpitium cap. quoniam & ibi gloſ. 11. quæſtion. 3. tamen vtenſilia & alia inſtrumenta ſine quibus viuere poteſt, non ſunt ei miniſtranda. Solummodo ergo in caſu in quo homo ex præcepto charitatis tenetur, communicare cum eo poteſt, & ipſe cum alijs conuerſari ſecundum Theologos in 4. diſtinct. 18. de quo videbimus in ſequenti parte. Magna ergo eſt pœna viuere inter homines, & non poſſe cum eis loqui.

NOna malignitas eſt quod tales excõmunicati ſunt priuati ſuffragio Eccleſiæ, vt inquit Richard. in 4. diſt. 18. ar. 7. quæſtio. 2. qui diſtinguit dicens. *Quod ſi aliquis eſt excommunicatus pro iniuſta cauſa, non excluditur à ſuffragijs, & orationibus Eccleſiæ, quia non eſt excõmunicatus quo ad Eccleſiam triumphantem, niſi ſit aliud quod obſtat,* cap. ſi ad tempus 11. quæſt. 3. Si autem ſit excommunicatus pro iuſta cauſa, & pœnitet, atque diligentiſſime abſolutionem ſuam procurat, paratus facere quicquid in ſe eſt, & etiam in iſto ſtatu valent ſibi orationes Eccleſiæ, quia peccatum cenſetur ſibi remiſſum, quantũ ad iudicium Eccleſiæ triumphantis. Si autem non pœnitet: ſed in ſua obſtinatione perſiſtit, quamdiu in iſto ſtatu eſt, quãuis aliquo modo ſibi poſſint prodeſſe orationes Eccleſiæ, cum per orationes bonorum diuina miſericordia volũtate pœnitendi multis ſceleratis inſpirauerit (poſſunt enim fideles facere orationes, vt Deus conuertat excommunicatos ab errore ſuo, vt ait Thom. in 4. diſtin. 18.) tamẽ longe minus proſunt ei quàm aliis, quia quantum ex ſua parte, indignus eſt, vt ei proſint. Eccleſia etiã ad tales excommunicatos ſua ſuffragia non intendit dirigere, ſicut ad non excommunicatos 11. q. 3. c. quicunque intra. Oratio autem cæteris paribus magis prodeſt illis ad quos ſpecialius, & directius dirigitur, quàm alijs. Non igitur orat Eccleſia pro excommunicatis, vt patet in orationibus quæ fiunt in

Digitized by Google

unt in die paraſceues, vbi licet oret ſolẽniter pro diuerſis ſtatibus, etiam pro hæreticis & ſchiſmaticis, & pro Iudæis, ac paganis & infidelibus, non orat tamen ꝑ excommunicatis. Et per hoc demonſtrat quod permanentes in excommunicatione, ſunt infidelibus & omnibus peccatoribus deteriores.

Suffragia Eccleſiæ quid proſint

OMnes ergo excommunicati priuantur Eccleſiaſticis ſuffagijs, ex quo incurrunt multa damna. Nam ſuffragia Eccleſiæ, vt inquit magiſter in 4. di. 20. valẽt primo ad augmentum gratiæ, vel ad merendum eis qui non habent. Et quantum ad hoc, dicit magiſter quod gratia Dei per excommunicationem ſubtrahitur. Secundo valent ad protectionem Dei habendam, ſicut de ſe dicebat pſalmiſta: *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Et quantum ad hoc dicit magiſter, quod protectio Dei ſubtrahitur omni excommunicato. Qua videlicet protectione filios Eccleſiæ ſpirituali modo cuſtodit, de quo inquit pſalmiſta: *Dominus cuſtodit omnes diligentes ſe, & omnes peccatores diſperdet.* Ideo dicitur 24. q. 3. c. tam ſacerdotes, quod excommunicatio à Deo ſeparat. Tertio valent ad defendendum ab hoſtibus. Et quantum ad hoc, dicit magiſter & Rich. vbi ſupra quod diabolo maior poteſtas ſæuiendi datur in ipſum corporaliter, & ſpiritualiter. De hoc etiam 11. q. 3. c. nihil & 11. q. 3. c. audi dicitur quod excommunicatio etiam eſt corporis & animæ detrimentũ 2. q. 1. c. de manifeſta 11. q. 3. c. audi. Et per eam ſubuertitur ſtatus hominũ, quia de Eccleſiæ corpore traditur ſatanæ. Et eſt æternæ mortis damnatio, ideo timenda eſt ſicut mors. Et excommunicati pro mortuis reputantur 11. quæſt. 3. c. nemo epiſcoporum. Et non participant de bonis operibus, & meritis Eccleſiæ, de qua participatione inquit pſalmiſta: *Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.*

De 10. malignita

DEcima malignitas eſt illa quam ponit Richard. in 4. diſtin. 18. ar. 7. q. 1. in corpore quæſtionis circa finem, ſcilicet quod excommunicatus non poteſt eligere, nec eligi. Et ſi ſecus facta fuerit talis electio, nulla eſt ipſo iure c. cum dilectus de conſue. & 9. q. 1. c. nos in hominem & ibi dicit gloſſa, quod ſi aliqui eligunt ſimul cum excommunicato, vitiatur electio. Et addit Richardus vbi ſupra in ſolutione ſecundi argumenti, quod ſi latenter aliquis excommunicatus intereſſet electioni, & poſtea detegeretur eius excommunicatio, ante confirmationem electi, quamuis propter hoc non irritaretur electio, ſi electus alias habeat ſufficientem numerum vocum, tamen vox ſua reputabitur nulla. Vnde ſi neceſſaria fuit ad ſufficientem numerum vocum electio, reputabitur nulla. Et ſecundum aliquos excommunicatus non poteſt eligi, non ſolum ad dignitatem ſpiritualem, ſed nec ad laicalem, vel ſecularem. Nam non poteſt eligi in regem, vel imperatorem, c. per venerabilẽ de elec.

De 11. malignitate maioris excommunicationis.

VNdecimam malignitatem ponit Richa. prædicta diſtin. ar. 2. q. 1. 2. & 3. dicens: Primo, quod milities non tenentur obedire ſuis principibus, publice maiori excommunicatione excommunicatis 15. q. 6. c. nos ſanctorum & c. ſe. & c. grauem de pœnis & ibi gloſſ. Excommunicatio enim publica abſoluit à iuramento fidelitatis. Et hoc conſtitutum eſt in deteſtationem criminis, vnde vaſalli non tenentur Dominis, quam diu durat excõmunicatio, vt ait Panor. in c. veritatis de dolo & contu. Si tamen dubium eſſet vtrũ princeps eſſet excommunicatus, vel non, obedire tenerentur, quia in dubijs ſuperioribus eſt obediẽdum c. quid culpatur. 23. q. 1. & ibi gloſſa.

SEcundo non tenentur clerici obedire ſuo Epiſcopo manifeſte excommunicato maiori excommunicatione 19. diſt. capitul. nulli. & 16. quæſtio. vltima capit.

ſane, cuius ratio eſt, quia obedire eſt quodam modo communicare. Sed clerici tenentur euitare ſuum epiſcopum excommunicatum c. miratus 93. di. Ergo nõ debent ei obedire. Et ſimiliter non tenẽtur monachi obedire ſuo Abbati manifeſte excommunicato c. ſacerdotes 2. q. 7. & ibi glo. Imo Abbas excommunicatus non ſolum non poteſt præcipere, quia eſt priuatus actibus legitimis, ſed nec alteri committere vices ſuas, quamvis ſi alicui commiſerit ante excommunicationem, ipſo poſtea in excommunicationem incidente, poteſtas quam antea commiſerat, non expiret, Argumentum à ſimili in c. Romana. de officio vica.

De 12. de 13. malignitate

DVodecima malignitas eſt quod talis excommunicatus, nullum beneficiũ Eccleſiaſticum poteſt acquirere, & iam collatum non poteſt retinere, niſi ex diſpenſatione c. poſtul. ſti de cle. exco. mi. Et c. cum bonæ in fin. de æta. & qua. Et ideo de beneficijs iam habitis dum eſt in mora petendi abſolutionem, nihil poteſt percipere c. paſtoralis de appel. & c. ſacro de ſen. exco. Tertiadecima malignitas eſt quòd ſi excommunicatus publice baptizat ſolenniter, vel in foro pœnitentiæ abſoluit, fit irregularis. Quod probatur per c. presbyterum 28. di. Et per c. ſi quis presbyter. de cleri. exco. mi. Et c. cũ medicinalis de ſen. exco. lib. 6. vbi gloſſ. Si tamen baptizaret non ſolenniter, ſicut faciunt vetulæ in caſu neceſſitatis, non propter hoc irregularis fieret, vt inquit Petrus de Palude in 4. di. 18. vbi etiam dicitur, quod excommunicatus, ſi celebrat vel ordines recipit, fit irregularis, niſi probabilis ignorantia eum excuſet c. Apoſtolicæ de cle. excommuni. Et hoc ſiue ſuſcipiat ordinem ſacrum, ſiue non ſacrũ c. cum illorum de ſenten. exco. Similiter ſi in ſuum officium ingerit ſe diuinum, vt puta cantando epiſtolam, vel euangeliũ in miſſa, exequendo officium ſuum, efficitur irregularis dicto. c. Apoſtolicæ. Et nõ põt diſpenſari niſi per Papã d. c. cum medicinalis & c. cũ æterni de ſe. & re iudica.

De 14. malignitate excõmunicationis

DEcimáquartã malignitatem ponit Io. de Lignano, vbi ſupra, dicens, quod ſi quis dẽt dare alicui in certo termino aliq̃ rem, & ipſe interim excõmunicatur, nõ tenetur ei debitor ſoluere dum perſeueret in excommunicatione, & allegat Bartholomæum Brixienſem idẽ dicentẽ, ſed dẽt deponere debitum apud aliquem, vt poſtea creditori ab excommunicatione abſoluto reddatur. Et hoc dicit tenere Ioan. An. licet quidam cõtrarium dicant. Et hanc opinionem etiam tenet Hoſti. & Ray. in ſumma per c. ius ſanctorum 15. q. 6. glo. vero Ray. ait quod *talis debitor non tenetur ſoluere vel deponere, quamdiu eſt in excõmunicatione, quia ſubintelligitur tacite in iuramento, vel obligatione, ſi talis permanſerit cui liceat communicare, Argumentum in c. ne quis 22. q. 2. Si tamen ex auaritia, non ex zelo iuſtitiæ differret ſolutionem, peccaret quo ad Deum, licet non puniretur quo ad Eccleſiam. Sicut Hebræi qui ex cupiditate exportauerunt bona Aegyptiorum, peccauerunt: qui autem propter obedientiam hoc fecerunt, meruerunt*, hæc ille. Quæ etiam ponuntur in ſumma confeſ. vbi ſupra q. 24. Non obſtat autem huic concluſioni c. inter alia. de ſen. exco. vbi dicitur quod excommunicato tenẽtur cõmunicare illi qui prius erant ei obligati ad familiare obſequium, quia reſpondet Panor. ibi, quod illud eſt ſpeciale in illis perſonis de quibus ibi & in c. quoniam multos 11. q. 3. Ergo in alijs eſt cõtrarium. Et ideo ipſe concludit quod talis debitor non tenetur ſoluere, ſed ſufficit deponere, vt ſupra dictum eſt. Et idem tenet glo. in c. iuratos 15. q. 6. Quod autem determinatio illius capituli inter alia ſit ſpecialis, patet per rationem in tex. aſſignatam dum dicitur: *Cum duret debitum beneficio canonis id agente*, ſ. illis perſonis de quibus in ipſo c. quoniam multos.

De 15. malignitate.

DEcimáquinta malignitas eſt, quod ſtãs excommunicatus per annum, poteſt priuari omnib. beneficijs, ſi quæ habet 11. q. 3. c. rurſus & c. quicũq;, quod limitat glo in c. cum cõtumacia de hære. li. 6. Et Inno. in d. c. cum bonæ. de æta. & quali. & Ant. de Bu. in c. 1. de iudi. verum eſt ſi excommuni-

muni-

Digitized by Google

municatus fuit pro cauſa criminali. Sec⁹ pro ciuili, quia ſi ſtetiſſet per mille annos excõmunicatus, non poſſet priuari; gloſſ. eſt ſingularis in cap. contigit de dolo & contuma.

De 16. 17. 18. 19. 20. 21. & 22. maioris excommunicationis malignitate.

DEcimaſexta malignitas eſt, quod excommunicatus impetret aliquod reſcriptum ſuper alio articulo, quam appellationis, vel excommunicationis, nihil valet, c. ipſo iure. de reſcrip. li. 6. Decimaſeptima malignitas eſt quod excommunicatus notoriè efficitur infamis c. infames 6. q. 1. Decimaoctaua malignitas eſt ꝙ excommunicatus notoriè eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, cap. paſtoralis de appella. Decimanona malignitas eſt, quod debet ſoluere pro ſingulo die vnum groſſum, donec perſeueret in excommunicatione, vbi eſt ſtatutum epiſcopale hoc determinans. Quod licet quibuſdam videatur eſſe ſimoniacum, per c. ad noſtram & c. nemo de ſimonia, tamen Hoſti. & Ioan. An. in c. ad aures eo. tit. determinãt, quod ſit licitum: quod intellige verum ſi ſit in pœnam, & vt citius quærat abſolutioné. Vigeſimam malignitatem ponunt quidã dicentes, ꝙ excommunicatus non poteſt teſtari. Sed tamen communius tenetur ꝙ poſſit, vt not. Albericus in l. 1. C. de hære. inſtituen. Et cardinalis in cap. quanquam de vſu. lib. 6. Et Panor. in c. ad probandum de re iudica. Vigeſimaprima malignitas eſt quod excommunicatus non poteſt abſolui à peccatis, niſi prius abſolutus fuerit ab excommunicatione, ſecundũ communiter Theologos in 4. diſtin. 18. & probatur per capitulum quicunque & 4. q. 1. Vigeſimaſecunda malignitas eſt, quod talis per excommunicationem priuatur omnibus meritis ſuis, ante acquiſitis, etiam ſi ante excommunicationem habuiſſet merita omnium patriarcharum, & prophetarum martyrumque & Apoſtolorum. Et hoc probatur per c. ſi quis à catholica 23. q. 4.

De 23. malignitate.

VIgeſimatertia malignitas eſt, quod tales excommunicati non debent in loco ſacro ſepeliri, nec poteſt oblatio ꝓ eis ſuſcipi, ſecundum Richardum in 4. di. 18. ar. 7. quæſt. 3. vt enim dicitur in capitulo quicunque 24. quæſt. 1. *Quibus non communicamus viuis, nec mortuis communicare debemus.* Et idem habetur 24. quæſt. 2. capitulo de communione, & extra de priui. capitul. ad hæc dicit gloſſ. quod communicantes eos in morte, incidunt in excommunicationem. Et hoc idem habetur in cap. non exiſtimemus 23. q. 2. Et ideo ſecundum Richardum vbi ſupra: Si excommunicati in cœmeterio fuerint ſepulti, inde debent eij. i. & extra locum ſacrum ſepeliri, iuxta illud Ieremiæ 22. *Sepultura aſini ſepelitur,* ſcilicet excommunicatus. Eccleſia vel cœmeterium eſt reconciliandum c. conſuluiſti. de conſecr. eccle. vel al. quod intelligendum eſt, ſi oſſa eorum poſſunt diſcerni ab alijs, aliter non, quia minus màlum eſt, vt oſſa excommunicatorum remaneant in cœmeterio, quam quod inde eijciantur oſſa aliorum fidelium. Nec poſt mortem abſolui ab excommunicatione debent, ſi in ſua obſtinatione perſtiterunt vſque ad mortem incluſiue. Et ita intelligitur illud 24. quæſt. 2. capitulo, legatur, in quo dicitur, quod Chriſtus in ligatione defunctum nunquam dixit eſſe ſoluendum, nec legitur eum abſoluiſſe aliquos mortuos in errore. Secus vero eſt, ſi oſtendit ſigna contritionis in morte. Vnde refert Gregor. in 2. dialogorum, quod cum beatus Benedictus excommunicaſſet quaſdam moniales propter earum loquacitatem, ſemper quando dicebatur officium, videbantur exire de ſepulchris & de Eccleſia. Sed cum eas abſoluiſſet beatus Benedictus ab excommunicatione, amplius non ſunt viſæ. Mortuæ enim erant contritæ, & ideo potuerunt abſolui, vt dictum eſt ſupra parte 3. huius ſermonis.

Digitized by Google

VIgeſimaquarta malignitas excommunicationis, eſt vituperatio. Opprobrium enim excommunicatorum in tribus apparet. Primo quia tanquam canes expelluntur de Eccleſia Apoc. vlti. *Foris canes, &c.* Non enim ſunt digni videre Dei myſteria Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, nec mittere margaritas ante porcos.* Nec ſunt digni fidelibus admiſceri, Eccleſiaſtici 13. *Quæ communio homini ſancto ad canem?* Secunda vituperatio, ſeu opprobrium eſt, quia magis quàm Saraceni & Iudæi euitantur, & magis quam omnes peccatores, cum quibus omnibus etiam ſceleratiſſimis hominibus, atque infidelibus loqui poſſumus, & non excommunicatis 1. ad Cor. 5. *Cum huiuſmodi nec cibum ſumere, &c.* vbi dicit Auguſtinus quod Apoſtolus ibi intelligit de excommunicatis, quod ait Dominus Matt. 18. *Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* ſ. excommunicatus ab Eccleſia. Vbi dicit gloſſa: *Deteſtabilior eſt qui ſub nomine fidelium egit opera infidelium, quam aperte infidelis.* Tertia vituperatio eſt quia excommunicatus videtur eſſe ſine lege. Iudæi enim ſuam legem habent, licet nõ ſufficientem: etiam Saraceni ſuam, & ſimiliter Chriſtiani Sed cum excommunicatus ſit extra Chriſtianitatem, non erit Iudæus, nec Saracenus, nec Chriſtianus. Et de tali dicitur Prouer. 6. *Homo apoſtata vir inutilis,* &c. infra. *Huic extemplo veniet perditio ſua, & ſubito conteretur, nec habebit vltra medicinam.* ſ. ſi cito non faciet ſe abſolui excommunicatione. Vigeſimaquinta malignitas eſt quod per excommunicationẽ homo deputatur æternis incendijs c. omnis 11. q. 3. Et ideo in cap. nemo. eadem quę. & cauſa Chryſ. dicit, *Nemo contemnat iacula Eccleſiaſtica, quia non eſt homo qui ligat, ſed Chriſtus, qui hanc poteſtatem dedit ſacerdotibus, & Dominos fecit tanti honoris.*

De 26. malignitate.

VIgeſimaſexta malignitas eſt quòd excludit à regno cœlorum. Et ideo appellatur anathema, quod idem eſt quod ſeparatio. ſ. à cæleſti gloria, ad quam nullus excommunicatus poterit peruenire cap. quiſquis &c. quicumque 24. q. 1. & c. nemo 11. quæſt. 3. Ex quo apparet crudelitas eorum qui pro qualibet minima re faciunt fieri excommunicationes. Item ſtultitia maxima illorum qui non timent incidere in eas, & cum excommunicati fuerint, non procurant quam citius abſolui.

PARS SEXTA HVIVS ſermonis de excommunicationis participatione.

Non eſſe cũ excom municatis conuerſandum, oſtenditur.

CVM excommunicatis non eſt conuerſandum, quia excommunicatio eſt morbus cõtagioſus. Vnde ſicut cõuerſans, & participans cum leproſis, efficitur leproſus; ſic cõuerſans & participans cũ excõmunicatis, efficitur excommunicatus. Et hoc patet per illud quod legitur de quodam ſancto patre, qui adiurauit dæmonem, vt ſibi diceret quod eſſet illud peccatum per quod plures lucraretur. Qui reſpondit quod eſt excommunicatio. Quia vnus excommunicatus alios tota die peccare facit, dum eos ad participandum ſecum inducit. Quia igitur ſcriptum eſt Eccleſiaſtici 13. & experientia demonſtrat, quod *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Ideo omnibus Chriſtianis dicit Eccleſia illud Numer. 16. *Abſcedite à tabernaculis hominum peccatorum, Et nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.* Cum excommunicatis ergo conuerſantes, & participantes, peccant in ſeipſos, quia ſe fœdant & maculant excommunicatione. Item in excommunicatorem, cuius auctoritatem contemnunt, & per conſequens peccant in Deum qui ait Luc. 10. *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Item in qui excommunicatum cuius ſanitatẽ impediunt, dum verecundiam & confuſionem quæ aliquãdo eſt cauſa ſalutis, ei aufert. Eccleſ. 4. *Eſt confuſio adducens gratiam & gloriam.* Item peccat in illum cuius

Digitized by Google

ius occaſione excommunicati ſunt, quia per hoc ſatisfactionem eis fiendã impediunt. Cum ipſis autem excommunicatis non eſſe participandum, demonſtrari poteſt exemplo quod recitat Iacobus de Vitriaco, di. quòd fuit quidam in Epiſcopatu Linconienſi excommunicatus, qui ſententiam illam contemnebat. Et dum quadã die comederet cũ ſocijs, venit ante eũ porcus, cui excommunicatus proijciens de pane ſuo, ait: Nunc apparebit ſi porcus iſte de pane meo comedet qui ſum excõmunicatus? Porcus vero panem odorans, non tetigit eum. Tunc excommunicatus dedit vni de ſocijs vt daret porco, & etiam tunc nihil tangere voluit. Tunc alij ſocij dederunt de pane eorum, quem porcus ſtatim comedit.

SEd pro meliori declaratione dicendorum, ſciendũ eſt quòd tripliciter poteſt quis participare cum excommunicato. Primo participatione criminis & hoc dupliciter, primo in crimine mortali pro quo incurritur excommunicatio maior, quãdo iudex, vel canon excõmunicat aliquem cum omnibus participãtibus cũ eo. Tunc enim clarum eſt quod omnes dãtes ei auxilium, vel conſilium ſeu fauorẽ, quomodolibet ei cooperando in crimine, ſunt excommunicati eadem excõmunicatione Cle. ſi quis ſuadente de pœnis. Si autem non eſt excommunicatus cũ participantibus ſibi, tamen participãtes cum eo in eodem crimine dando conſilium, auxilium vel fauorẽ, ſunt excommunicati, vt declarat Ri. in. 4 di. 8. ar. 6. q. 1. & Tho. ibidem parte 2. ar. 4. q. 2. Et bea. Bona. in ead. diſt. 2. ar. 1. q. 5. Et ad hoc allegatur textus in c. ſi concubinæ, & cap. nuper de ſen. exco. Sed iſti loquuntur, quando ille cui participatur in crimine, iam inciderat in excommunicationem. Et ideo quidam dicunt, quòd ſi antequam in eam incidat, quis cũ eo participet in illo crimine propter quod incidit in excõmunicationẽ, licet peccet mortaliter, tamẽ ipſe non incurrit excommunicationem. Sed Panor. in dict. c. ſuper, ait ſic. *poſſet dici quod ex alio capite quis incurrit excommunicationem iuris, vt ſi conſulat vel auxilium impendat circa verberationem clerici, Nam facientem, & conſentientem pari pœna conſtringit, vt dicitur in textu, & facit c. mulieres ſu. eo.* hæc ille. Et licet quidã dicãt quod conſulentes non incidunt in excommunicationẽ, niſi quando non erat aliter facturus, allegantes c. Sicut dignum. §. qui vero de homi. Tamen Innocentius in d. c. nuper, cũ quo videtur tranſire Anton. de But. dicit idem eſſe, etiam ſi aliter non fuiſſet facturus, quia nihilominus participat in crimine, vt notatur in directorio iuris li. 3. tit. 2. §. 125. Et idem videtur tenere Ioãnes An. in c. nullus de regu. in libr. 6. dicens quòd in maleficijs iudiſtincte quis tenetur ex conſilio. Et idem tenet Panorm. in c. ſuper de ſen. exco. dicit tamen quòd quo ad pœnæ quantitatem, mitius punietur conſulens, quando malefactor erat omnino illud facturus, quàm cum non erat aliter facturus per dictum ca. Sicut dignum. Secundo non poteſt quis participare in crimine mortali, ſed non in illo propter quod fit excommunicatio: & talis licet peccet mortaliter participando, tamen non incurrit maiorem excommunicationem, ſecundũ prædictos Theologos, ſed tantum minorem. Vt etiam notat Innocentius in dicto c. nuper.

SEcundo principaliter fit participatio cum excommunicato in diuinis. I. recipiendo eũ ad diuina officia, ſeu eccleſiaſtica ſacramenta, vel ad eccleſiaſticam ſepulturam. Et talis participans licet non ſit irregularis, vt dicitur in capit. is qui. de ſen. exco. libro 6. tamen peccat mortaliter, & eſt valde propinquus irregularitati. Nam eſt ei interdictus ingreſſus Eccleſiæ, nec admittitur ad Eccleſiaſtica ſacramenta, vel ſepulturã eccleſiaſticam, niſi prius de tranſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerit competenter ad arbitrium eius cuius ſententiam contẽpſit c. epiſcoporum de priui. li. 6. Et ſi poſtquã *2. quomodo contingat participare cũ excommunicato.*

eſt ei interdictus ingreſſus Eccleſiæ, ingerat ſe diuinis in ſuo officio ſicut prius, efficitur irregularis. Quamuis autẽ participans cum excommunicatô in diuinis, incurrat ſolum excommunicationẽ minorem, tamen ſi talis excommunicatus ſit à Papa, incurrit excommunicationem maiorẽ, vt patet in c. ſignificauit de ſent. exco. Et licet quidam dicant, quod dictũ c. intelligitur quando quis eſt excommunicatus cum participantibus ſibi, tamen vt notatur in directorio iuris, eodem libro & tit. §. 1. ſecundum rei veritatem loquitur generaliter, vt patet ex lectione textus. Et ita tenet dominus Hoſtienſ. in apparatu. Dicit tamen Antonius de Bu. ſuper dicto c. quòd requiritur ad hãc excommunicationem incurrendam, quòd participans in diuinis cum tali excommunicato à Papa ſit clericus, & quòd participet ſponte, & ex certa ſcientia. Et hoc idem tenet Hoſtien. & Archidiaconus in c. placuit 11. quæſt. 3. Et Ioannes in ca. ſtatuimus, de ſent. excom. lib. 6. & intelligitur ſiue iſta participatio in diuinis fiat in Eccleſia, ſiue extra Eccleſiam, vt dicitur in ſumma confeſſorum, eodem libro, & titulo q. 34.

An participans cũ excõmunicato metu, vt celebret metu mortis, excuſetur ratione timoris.

Sed hic quæritur, Nunquid participans per metum cum excommunicato, vt quia tyrannus cogit ſacerdotem celebrare metu mortis, excuſetur ratione timoris? Reſpondet Alexander de Ales in 4. parte ſummæ, in tractatu de excommunicationibus, quòd pro nullo metu debet quis peccare mortaliter, nec participare cum excommunicato. Vnde ſi conſiderate, & habita deliberatione communicet peccat mortaliter, quia huiuſmodi excommunicatio non eſt ſine cõtemptu. Nã licet talis culpa aliqualiter attenuetur propter metum, non tamen excuſat 32. quæſt. 5. c. ita ne. Et dicit Hoſtienſ. quod beatus eſſet ſacerdos, ſi toleraret mortem potius quam communicaret, quia eſſet Martyr. Si vero ex quadam ſubreptione & inconſiderate, ſine vlla deliberatione quis metu mortis communicet, non peccat mortaliter, vt ait Alexander vbi ſupra. Guido tamen & Hugo dicunt, quòd metus qui caderet in conſtantem virum, excuſat à mortali, vt dicitur in ſumma confeſſ. libro tertio titu. 33. quæſtion. 1-3. Et Hoſtienſ. dicit hanc opinionem eſſe humaniorem, cum caſus neceſſitatis excuſet in talibus. Et etiam caſus vtilitatis quod maius eſt. Et hoc ponitur in ſumma confeſſ. eodem libro & titul. quæſt. 165. Securior tamen eſt opinio Alexandri.

3. quomodo contingat participare cũ excõmunicato.

Tertio principaliter poteſt communicari cum communicato non in crimine, nec in diuinis, ſed in alijs actibus humanis. Et hoc etiam prohibetur in c. cum excommunicato 11. q. 3. vbi patet quod primo non debet participari cum eo, ore, id eſt locutione. Item non licet litteras ab excommunicato recipere, vel ei mittere litteras, vel nuncios, niſi in caſu in quo liceret ei loqui, vt inquit Hugo & Archidiaconus in dicto c. cum excommunicato. Item non debet quis excommunicatum ſalutare, vel ſalutantem reſalutare; aliter incurrit excommunicationem minorem ſecundum Richard. ac Bonauen. & Tho. in 4. diſtin. 18. Si tamen faciat actum reuerentię ſine locutione, vt aſſurgere ei, vel inclinare ſe, vel ei ſalutanti mouere labia, quaſi reſalutando, ſecũdum Archidiaconum vbi ſupra, nõ incurrit excommunicationem, cum pœnæ ſint reſtringendæ, & non ampliandæ, de pœniten. diſtinct. 1. §. pœnæ. In directorio autem iuris libro 3 tit. 2. §. 146. dicitur quod homo loquitur non ſolum verbo, ſed etiam nutu, & ſignis, pro quo facit 26. quæſtion. 6. cap. qui recedunt ad ſi. Et ſic non videntur prędicta poſſe fieri, vnde ſecurius erit abſtinere. Sciendum eſt autem ſecundum theologos in 3. diſtinctio. 18. quod ſi quis ſalutatur ab excommunicato, poteſt reſpondere, Deus emendet vos, & huiuſmodi. Non ſolum autem eſt prohibitum loqui excommunicato, ſed etiam

orare

orare cum eo, vt dicit Iſidorus in dicto capitulo, cum excommunicato. Et idem habetur in capitulo excommunicatos, eadem quæſtione & cauſa. Vnde dicit Innocentius in ſumma quòd ſi excommunicatus intrat Eccleſiam, & ibi ſe firmat cauſa orandi, alij tenentur exire, vel procurare quod ille exeat, ſi manifeſtum eſt illum eſſe excommunicatum 11. quæſtione tertia, capitulo, ſicut Apoſtoli & 24. quæſtione prima capitulo omnis qui. Imo ſecundum Theologos, in prædicta di. quarti, ſi exire noluerit quando dicitur officium diuinum, violenter poteſt emitti, ſi fieri poteſt ſine ſanguinis effuſione, maxime de mandato vel conſenſu ſacerdotis. Argumentum in capitulo veniens de ſenten. exco. ſi vero non poteſt emitti, debet dimitti diuinum officium quouſque exeat, & etiam Miſſa ſi nondum incœpit canonem. Argumentum in dicto capitulo omnis. Secus ſi incepiſſet, quia tunc debet proſequi vſque ad communionem ſumptam, cum ſolo ſeruitore, reliquis omnibus exeuntibus, vt ait Ray. in ſumma, & ponitur in ſumma confeſ. vbi ſupra quæſt. 172. Et poſtea reſiduum exeundo in ſacriſtiam, dicere, vt dicunt theologi vbi ſupra. Incipit autem canon, A te igitur, ſecundum Archidiaconum in capitulo de hymnis de conſe. diſtinct. prima. Sed Alexander Vincentius in capitulo cum Marthæ. de cele. miſſarum poſt Innocent. Hoſtienſ. ac Panorm. tenet quòd incipit à verbis conſecrationis. Et hæc opinio videtur magis ſequenda quo ad dimiſſionem vel proſequutionem miſſæ, in caſu iſto. Licet aliqui dicant quod incipit immediate poſt offertorium. Si vero excommunicatio eſſet occulta, tunc illi qui ſciunt, debent exire ſecrete & caute, ita quod non fiat manifeſtatio eius, aliter non exibunt 6. quæſtio. 2. capitulo, & ſi tantum, & capitulo, cum non ab homine de ſen. exco. Occulte enim excommunicatus occulte debet moneri, vt exeat, & non publicari, vt etiam dicunt prædicti theologi vbi ſupra. qui etiam dicunt quòd ſi aliquis hoſpitatus ſit in aliqua domo, & ſuperueniat aliquis publicè excommunicatus, ponens ſe ad menſam, tenetur ſurgere à mēſa non obſtante quocunque ſcandalo. Si vero eſt excommunicatus occulte, & nō poteſt ſurgere ſine eius nota, non tenetur ſurgere: licet tamen in eadem camera cū excommunicato comedere, ſed non in eadem menſa, nec in eodem lecto iacere, vt dicunt prædicti theologi. Et etiam canoniſtæ in dicto capit. cum excommunicato. Et Innocentius in capitulo nuper de ſenten. excommu. Tamen in ſumma confeſſorum libro 3. titul. 34. quæſt. 130. dicitur, quòd menſæ debent eſſe ita remotæ, vt merito dici poſſit quòd ſimul non comedant. Si enim eſſent prope, viderentur ſimul comedere.

Licet autem quidam dicant quod participando cum excommunicato, ſemper incurritur peccatum mortale, tamen Tho. in 4. di. 18. de exco. ar. 4. q. 3 Et Rich. in eadem di. Et Ioannes And. ac Ioannes de Lignano & Archidiac. ac Panor. in capit. ſicut 11 quæſti. dicunt quod non incurritur peccatum mortale, niſi in quatuor caſibus. Primo participando in crimine, dicto capitulo nuper. §. in ſecunda & ca. ſi concubinæ de ſenten. excommu. Secūdo ſi participat in contemptum ſuperioris, argumentum in capitu. ſecund. de Maio. & obedien. Et ideo peccat mortaliter ſi participat, poſtquam à ſuperiore canonice monitus fuit, ne participaret. cap. ſtatuimus eod. titul. libro 6. & capitulo ſacris quod me. cau. Tertio ſi participat in diuinis c. rogo. 11. q. 3. & ibi Hugo. Quarto ſi participat ex ſtudio vel contemptu, reputans excommunicationem truffam, ſecundum Hoſtienſ. in c. quo in dubijs de ſenten. excommu. Et Ioan. & Archidiaco. in dicto ca. rogo. Et ita intelligitur illud quod dicitur in dicto capitul. ſicut Apoſtoli 11. q. 3. quòd cum quis per contemptum participat cum excommunicato, vel cōtra prohibitionem ſuperioris, poteſt

In quatuor caſibus incurritur peccatum mortale participādo cum excōmunicato.

Digitized by Google

teſt excommunicari, tunc enim peccat mortaliter. Hodie tamen per extrauagantem Martini quinti, quæ incipit: *Ad euitandum ſcandala, & multa peccata*, niſi quis ſit excommunicatus à iudice ſpecialiter, & expreſſe, non tenetur aliquis eum vitare, & ideo poteſt participare cum excommunicato à iudice generaliter. Et etiam cum omni excommunicato à canone, niſi talis ſit excommunicatus pro ſacrilega manuum iniectione in perſonam eccleſiaſticam, quod adeo ſit notorium, vt nulla poſſit tergiuerſatione celari. Et dicit Archie. Florentinus in tractatu de excõmunicationibus, quòd hęc decretalis fuit approbata ab omnibus qui erant in Concilio Conſtantienſi ſub prædicto pontifice. Et etiam per Eugenium 4. in Concilio Baſilienſi, & eſt perpetua niſi reuocetur.

Quædam perſonæ in quibuſdam caſibus poſſunt participare cum excommunicatis, ſine incurſione excommunicationis minoris.

Sciendum tamen eſt ſecundum Theologos in 4. diſt. 18. quod quædam perſonæ poſſunt participare in quibuſdam caſibus cum excommunicatis, ſine incurſione excommunicationis minoris, de quibus habetur in c. quoniam multos. 11. q. 3. & continentur in hoc verſu. *Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe. Hæc anathema quidem faciunt, ne poſſit obeſſe.* Primo vtile, id eſt propter vtilitatem, & hoc dupliciter, ſcilicet excommunicati, vt quando quis loquitur ei de pertinentibus ad eius ſalutem, vel exhortatur eum ad quærendã abſolutionem, licet alia verba incidenter interponat, vt magis proficiat. Et ideo prædicatores, & confeſſores qui apud excommunicatos in prædicationibus, & confeſſionibus quaſi gerunt cauſas eorum, qui ab ipſis expoliati fuerant, poſſunt eleemoſynas licite accipere ab ipſis excommunicatis, præſertim ſi aliter in locis illis non valent ſuſtentationem habere. c. cum voluntate, de ſentent. excommuni. Non eſt ergo peccatum loqui cum excommunicatis de vtilibus ad ſaluationem animæ ſuæ, & propter hoc admittuntur ad prædicationem, c. reſponſo de ſenten. excommu. Secundã vtilitas poteſt eſſe ex parte participantis in temporalibus, vel ſpiritualibus. In temporalibus quidem, vt cum petit ab excommunicato, quod ei debet dare. c. ſi vere. extra eodem. Vnde ſi nolit dare, poteſt in iudicio conueniri, alias ex delicto ſuo cõmodum reportaret, extra de iudi. c. intelleximus. excommunicatus igitur poteſt conueniri, licet ipſe non poſſit contra alios agere, quia eſt ſeparatus non ſolum à Chriſto, ſed etiam à communione fidelium. 3. q. 4. c. ſi. & de ſen. excom. c. duobus. vbi de hoc. & c. à nobis, de excep. In ſpiritualibus autem licite poteſt loqui de ſalute animæ propriæ ſi eſt neceſſitas, & nõ poteſt haberi recurſus ad alium qui conſulat. Et hoc ſecundum Gulielmum, qui etiam dicit quòd neceſſitate imminente poteſt peti conſilium ab excommunicato, etiam ſuper temporalibus: pro quanta autem neceſſitate vel vtilitate liceat, hoc agere arbitrio boni viri limitandum dicit. Cuius dictum ponitur in ſumma cõfeſſ. libro 3. titul. 32. quæſtion. 127. Et hoc quantum ad conſilium. Secus autem eſt de confeſſione, quia etiam in caſu neceſſitatis non licet confiteri excommunicato, vt notatur in prædicta ſumma eodem libro titul. 34. quæſtion. 64. Nec aliud ſacramentum ab eo recipere præter baptiſmum morte interueniente, & catholico deficiente, vt notatur in eodem libro tit. 34. quæſt. 8. Secundo excuſat à participatione lex, ſcilicet matrimonij. Nam vt dicit Richardus in 4. diſtinct. 18. Vxor cõmunicando eum marito excommunicato nullam excommunicationem contrahit, quia tenetur ei obedire. Et hoc quando de matrimonio conſtat. c. quoniã multos 11. q. 3. Et nõ ſolum poteſt reddere debitum, ſed etiam exigere. Argumentum in ca. intelleximus, de iudi. Et hoc etiam poteſt vir facere cum muliere excommunicata, ſecundum theologos in prædicta di. quarti, quia iudicantur ad paria. c. gaudemus de diuor. Si vero aliquis eorum ſit excommunicatus, & multo magis ſi vterque

Digitized by Google

que propter matrimonium illicite contractum, non licet participare etiam in petitione, vel redditione debiti. Vt dicunt Theologi in prædicta di. quarti. Et canoniſtæ in dicto, capitulo quoniam multos.

Vxor excuſatur participãdo cum viro excommunicato, de viro autem dubitatur.

SEd ſi quæratur, nunquid cum aliquis coniugum eſt excommunicatus propter aliud quam propter matrimonium, an alter poſſit cum eo participare? Reſpondet Hoſtien. Goffred. & Raym. vt ponitur in ſumma confeſſorum eodem libr. & ti. quæſt. 129. quod vxor excuſatur participando cum viro excommunicato ratione ſubiectionis. Sed vir non excuſatur participando cum vxore excommunicata, quia poteſt eam cogere, vt faciat ſe abſolui. Argumentum in c. ſicut 7. quæſt. 1. Et idem dicitur in directorio iuris libro ti. §. 135. Aliqui tamen dicunt quod ſi vir, cum debeat eſſe caput mulieris. 33. q. 5. cap. hæc imago. non inducit eam ad petendam abſolutionem ſecundum quod debet & tenetur, peccat mortaliter, per c. error, & c. conſentire cum ſi. 83. di. Et ideo participando cum ea incurrit minorem excommunicationem. Secus quando non poteſt eam cogere, & ſi non participaret cum ea efficeretur peior. Et hæc opinio videtur rationabilis. Sed quæritur, nunquid ſi vir vocet excommunicatum ad menſam, poſſit vxor ſimul comedere? Reſpondet Gulielmus, vt ponitur in ſumma confeſ. libro 3. titul. 34. quæſtione 130. quod non tamen poterit comedere in alia menſa in eadem domo, ita tamen remota quòd merito poſſit dici quòd non comedant ſimul.

Humilitas ſubiectionis vel ſeruitutis excuſat à participatione cum excommunicato.

TErtio excuſat à participatione humilitas ſubiectionis, vel ſecuritatis. Et ſic filij qui ſunt in patria poteſtate, & etiam emancipati, qui ſunt commenſales patri, & ab eo neceſſaria recipiunt, poſſunt communicare cum eo, dummodo non participent in crimine. Alij vero filij non excuſantur, ſecundũ prædictum Guliel. vt ponitur in ſumma confeſ. vbi ſupra. quæſt. 131. Et idem dicit Rodonenſis in ſumma. Et ſimiliter dicit Hugo, eſſe dicẽdum de patre reſpectu filij excommunicati, quod tenetur eum vitare niſi ab eo recipiat alimenta. Quod etiam tenet Innocentius & Raym. & Guliel. vt ponitur in ſumma confeſ. vbi ſupra. Excuſantur quoque monachi participando cum Abbate excommunicato, quia quaſi de familia eius ſunt, vt inquit Guliel. & ponitur in ſumma confeſ. libro 3. ti. 33. q. 140. Et clerici cũ Epiſcopo excommunicato poſſunt participare, ſi ſunt eius officio deputati, ſicut & alij ſeruientes vt inquit Guliel. vbi ſupra, & ponitur in ſumma confeſ. eo. lib. & tit. q. 139. Alij autem clerici non, ſecundum Hoſti. in ſumma. Quod probatur per c. Miratus. 93. di. Excuſantur etiam ſerui, & ancillæ, & alij ſeruilis conditionis. Item ruſtici, ac laboratores agrorũ, atque alij ſeruitores, & ſubiecti, & ſimiliter nutrices, & alij ad ſeruitiũ eius ante excommunicationẽ aſtricti. ca. inter alia. de ſen. excom. maxime ſi non poſſunt ab eo recedere ſine detrimento proprio. Argumentum in c. b vere. eo. ti.

Ignorantia facti etiam excuſat.

QVarto principaliter excuſat probabilis ignorantia facti, vt puta quia quis neſcit aliquem verberaſſe clericum, vel aliud huiuſmodi feciſſe, propter quod incurritur excommunicatio, vel neſcit ipſum fuiſſe denunciatum in Eccleſia vt dicit Guliel. per c. Apoſtolicæ de cle. exco. mini. & ca. ſignificauit de ſen. exco. Ignorantia autem iuris non excuſat eos qui tenentur iura ſcire. c. vt animarum de conſti. lib. 6. & etiam patet quòd ignorantia craſſa, & ſupina non excuſat.

Neceſſitas tam excommunicati, quam participantis excuſat.

QVinto excuſat neceſſitas tam excommunicati quàm participantis. Vnde peregrini viatores, & ſimiles poſſunt licite recipere ab excommunicatis neceſſaria, quando aliter habere non poſſunt. c. quoniam multos. 11. q. 3. Excommunicato quoque poteſt aliquid dari cauſa huma-

manitatis, quãdo neceſſitatem habet. Vnde ſi petat hoſpitium, non tenetur quis expectare donec ſit ab omnib. expulſus, vt inquit Gulielm. & ponitur in ſumma conf. 1. vbi ſupra, q. 154. Vnde concludendum eſt quòd vbi propter neceſſitatem quis communicat cum aliquo excommunicato, non peccat ſecundum communiter doctores in cap. ſi vere & ca. inter alia de ſenten. excommu. Et ideo quando quis participat cum excommunicato non in fauorem eius aut cõmodum, ſed pro euitando ſuo damno, vel ſubleuanda ſua neceſſitate, nõ incidit in excommunicationem. Ar. in ca. veritatis de dolo & contu. Et ideo ſi quis contraxit ſocietatem cum aliquo, ita quod non poteſt abſtinere ab eius cõſortio ſine ſuo detrimento, poteſt participare ſecundum Hoſtien. & Bernardum in dicto ca. inter alia. Et ideo dominus põteſt communicare cum ſeruo excõmunicato, recipiẽdo debita obſequia. Et prælati cum ſuis ſubditis eadem ratione, & hæc probantur per dictum capitulum, ſi vere.

PARS SEPTIMA HVius ſermonis de excommunicationis abſolutione.

VT intelligere valeatis, à quibus excommunicationibus abſoluere poſſit quilibet parochianus, & alij ſimiles confeſſores, declarare vobis in hac parte intendo, qui caſus ſunt Epiſcopo reſeruati, & qui ſummo pontifici. Illis enim exceptis qui ipſi ſummo pontifici, vel Epiſcopis particulariter reſeruãtur, de alijs omnibus poſſunt parochiani abſolutionem impartiri. Notandum ergo eſt quòd ſi Epiſcopus reſeruat ſibi abſolutionem excommunicati ab eo, vel eius auctoritate, non poterit talis abſolui niſi ab eo, vel ſuperiore, vt a Papa, vel de legato, aut etiam ab Archiepiſcopo in caſibus non prohibitis de quibus notatur in capitul. paſtoralis, de offic. ordin. Solent autem communiter Epiſcopi reſeruare ſibi abſolutionem excommunicatorum ſpiritualiter, & nominatim expreſſis nominibus. Si vero non reſeruant ſibi abſolutionem talium excommunicatorum, tunc quilibet ordinarius poteſt abſoluere ſubditos ſuos, capitul. nuper. de ſenten. excommun. Quia tamen conditor canonum eius abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem alijs relaxandi. De caſibus vero excõmunicationum iuris, quorum abſolutio ad Epiſcopos pertinet, infra dicemus in declaratione caſuum Papæ reſeruatorum. Sciendum eſt igitur quòd multi ſunt caſus in iure ſummo, põtifici reſeruati, de quibus aliquos hic recitabimus alijs prætermiſſis cauſa breuitatis.

DIco igitur primo, quòd omnes qui excommunicati ſunt & omni anno denunciantur excomunicati, per proceſſum curiæ, de quibus ſupra dixi parte ſecunda huius ſermonis, non poſſunt abſolui niſi per ſummum pontificem excepto mortis articulo. In quo etiam abſolui non poſſunt niſi prius de ſtando mandatis Eccleſiæ, ſatisfactione, vel cautione præſtita. Omnes quoque ſimoniaci in ordine, vel beneficio, & eorum mediatores ſunt excommunicati excommunicatione Papali, vt dictum eſt ſupra parte ſecunda. nec poſſunt abſolui niſi à ſummo pontifice, præterquam in mortis articulo, vt patet etiam per extrauagantem Pauli Secundi, quæ incipit: *Cum deteſtabile.* Incendiarius etiam Eccleſiæ, vel loci religioſi ſeu priuilegiati in circuitu Eccleſiæ, ipſo iure eſt excommunicatus: ſed antequam ſit denunciatus, poteſt abſolui ab Epiſcopo: poſtquam vero eſt denunciatus ſiue nominatim, ſiue in generali, puta dicendo, denunciamus excommunicatos omnes, qui tale incendium fecerunt, iſtius abſolutio excommunicationis eſt reſeruata Papæ, cap. tua nos, de ſenten. excom. Et ſimi-

De excommunicatis excommunicatione Papali.

Et ſimiliter effractores Eccleſiarum, cum expoliatione earum ſimilem excommunicationem incurrunt, à qua non niſi per Papam abſolui poſſunt poſt denunciationem, capit. conqueſti. extra. e. & Panorm. ita declarat illum textum. Excommunicationem etiam Papalem incurrunt inſecutores Cardinalium Romanæ Eccleſiæ hoſtiliter, vel clericorum, aut religioſorum familiæ Papæ, vel Cardinalium prædictorum, & percuſſores, ac captores eorum, & ſocij talia facientium, & mãdantium, & qui factum ratum habuerunt vel conſilium dederunt vel fauorem, & qui tales poſtea receptauerunt, vel defenſauerunt ſcienter, vt habetur in c. felicis. de pœnis lib. 6. Et omnes prædicti non poſſunt abſolui niſi à Papa, vt ibidem dicitur. In eodem quoq; c. habetur quòd principes, ſenatores, conſules, poteſtates, rectores, ſiue alij Domini, & eorum officiales qui infra menſem à die notitiæ habitæ de prædicto delicto non puniunt prædictos reos cum poſſunt, ſecundum tenorem ipſius capituli excommunicationem incurrunt, à qua tamen abſolui poterant à ſuis ordinarijs. Alium etiam caſum Papalem habemus in ca. quicunque, de ſen. excom. lib. 6. *Quicunque pro eo quod in reges, & principes, ac barones, nobiles, ac quoſcunque eorum miniſtros, aut quoſcunque alios excommunicationis, ſuſpenſionis ſeu interdicti fuerit ſententia promulgata, licentiam alicui dederit occidendi, capiendi, ſeu alias in perſonis ſeu bonis, vel ſuorum grauandi eos tales, qui ſententias protulerunt, ſiue quorum ſunt occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſeruantes, ſeu taliter excommunicatis communicare nolentes, niſi licentiam ipſam re integra reuocauerint, vel ſi ad bonorum captionem occaſione ipſius licentiæ ſit proceſſum, niſi bona ipſa fuerint infra octo dierum ſpacium reſtituta, aut ſatiſfactio pro ipſis impenſa, eo ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Eadem quoq; ſint ſententia innodati omnes qui auſi fuerint prædicta licentia data vti, vel aliquid præmiſſorum ad quæ committenda dari licentiam prohibemus, alijs committere ſuo motu. Qui autem in eadem ſententia permanſerint duorum menſium ſpacio, ex tunc ab ea non poſſint niſi per ſedem Apoſtolicam abſolutionis beneficium obtinere.* Alia excommunicatio habetur in cl. 1. de pœnis. *Quilibet qui iniurioſe, vel temere percuſſerit, ceperit, aut banniuerit, aliquem Epiſcopum, ſeu qui prædicta mandauerit, vel facta ab alijs rata habuerit, vel ſocius fuerit in his faciendis, aut conſilium, vel fauorem dederit, vel defenſauerit eoſdem, nec poteſt abſolui præterquam in articulo mortis niſi à Papa. Et cum abſolutus fuerit in articulo mortis, non valet abſolui niſi prius caueat idonee, quòd parebit pœnæ imponendæ & pœnitentiam Domino auxiliante faciet.* Item ibidem excommunicantur oẽs officiales quocunq; nomine cenſeantur, qui in aliquo prædictorum fuerint culpabiles, nec valent abſolui niſi vt prædictum eſt. Alia Papalis excommunicatio eſt in Cle. grauis, de ſen. excom. *Excommunicantur omnes domini temporales, etiamſi ſunt Epiſcopi, qui in terris, vel locis eorum interdicto ſuppoſitis cogunt quomodolibet diuina officia celebrare, aut qui voce præconia, ſeu per campanarum pulſationem ad officia eadem audienda, aliquos præſertim excommunicationis ſententia aut interdicti innodatos euocãt, vel qui excommunicatis publice, aut interdictis prohibent, ne de Eccleſijs exeant dum miſſarum ſolemnia aguntur, à celebrantibus moniti generaliter, vel ſpecialiter vt exeant. Item ſi excommunicati publice, & interdicti poſtquam moniti fuerint à celebrantibus, vt exeant, remanere præſumpſerint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrũt, à qua ſolum per Papam poſſunt abſolui.* Et ſic colligitur quod hæc pœna eſt contra cogentes audire diuina, & euocantes, & prohibentes exire de Eccleſia, & contra exire nolentes. Item dicit gloſſa ſuper dicta cle. quòd verbum, quomodolibet, compræhēdit omnem modum compulſionis realem, vel perſonalem, directum vel indirectum. Vt puta conſanguineos, vel ipſos in perſonis, aut rebus grauando. Item dicit Franciſcus Zabarella poſt Paulum ibidem, quòd quando locus eſt interdictus, incidunt in hanc excommunicationem euocantes ad diuina etiam non excommunicatos, nec interdictos; quia dictio, præſertim, ſtat pro maxime. Item dicunt ibidem prædicti doctores, quod per diuina officia ibi intelligitur Miſſa.

Alij caſus excommunicationum ſunt in extrauaganti Alexandri Quarti, quæ incipit, *Ex alio*. vbi excommunicantur illi qui libellos famoſos, aut cantilenas, vel rhythmos faciunt, detinent, vel publicāt in infamiam ſtatus ordinis Minorum, vel Prædicatorum. Item excommunicantur prædicantes, docentes vel defenſantes quod præfatorum ordinum fratres non ſunt in ſtatu perfectionis, & quòd non licet eis de eleemoſynis viuere, aut quòd non poſſunt prædicare ſiue confeſſiones audire de licentia Romani Pontificis, ſeu aliorum prælatorum ordinariorum, ſine conſenſu curatorum. Item excommunicantur facientes violentiam damnabilem in locis prædictorum ordinum. Et iſti omnes non poſſunt abſolui niſi à ſede Apoſtolica, aut à conſeruatoribus dictorum ordinum præterquam in articulo mortis.

Declaratio illius excōmunicationis, ſi quid ſuadente.

SEd ne nimis lōgam protrahamus hanc partem, dimiſſis alijs excommunicationibus Papalibus, maxime quia in Angelica, & alijs ſummis diffuſe ponuntur, quæ vide ibi. Solum illam excommunicationem declarabimus quæ ponitur. 17. quæſt. 4. capitul. ſi quis ſuadente, vbi Innocentius Secundus dicit: *Si quis ſuadente diabolo huius ſacrilegij vitium, vel crimen incurrerit, quòd in clericum, vel monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo ſubijciatur. Et Nullus Epiſcoporum illorum præſumat abſoluere niſi mortis vrgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, et eius mandatū ſuſcipiat*, hęc ibi. Vnde ſciēdum eſt quòd monachus etiam, aut clericus, & Canonicus regularis, etiam ſi non ſit clericus, & conuerſus, vel cōuerſa cuiuslibet religionis gaudet hoc priuilegio, vt eum percutiens ſit excommunicatus, cap. non dubium, & c. ad eminentiam & c. cum illorum, de ſenten. excommu. Item moniales, & religioſæ perſonæ. c. de monialibus, & c. veniens. eodem tit. Nouicij quoque cuiuslibet religionis approbatæ eodem gaudent priuilegio. c. religioſo. eo. ti. lib. 6. Quicunque etiam detinet aliquem ex prædictis in cuſtodia publica, vel priuata abſq; alia corporis læſione, vel intrudit in vincula, eſt excommunicatus, vt in cap. nuper. de ſen. excom. Abbas quoq; vel Prior etiam cauſa correctionis clericum, vel monachum faciens verberari per laicum ſecularem, eſt excommunicatus, ſi aliter ſit corrigibilis, extra eodem. cap. vniuerſitatis. Et ſimiliter non defendens clericum cum ad eius officium pertinet, quia fauere videtur, qui cum poſſit manifeſto facinori, deſinit obuiare cap. quantæ eod. titul. & 23. quæſt. 5. cap. adminiſtratores. Item verberans clericum, qui pro emenda offenſæ commiſſæ ſponte ſe ſubijcit verberibus, cap. contingit. de ſen. excom. Item clericus percutiens ſe ipſum animo irato incidit in canonem. Quod probatur 35. q. 5. capitul. ſi non licet. Hoc enim priuilegium eſt conceſſum toti ordini clericali, cui renunciare non poteſt, vt ait Ioannes de Lignano in tractatu de cenſura Eccleſiaſtica. Spuens etiam in faciem clerici, vel lædens eum pede, aut alia parte corporis animo iniuriandi, & ſimiliter effundens aquam ſuper eum eodem animo, ſecundum Hoſtien. in ſumma eſt excommunicatus. Item violenter detinens clericum per veſtem, vel per frenum equi, ne libere tranſeat, eſt excommunicatus ſecundum Innocentium in capitulo nuper, de ſenten. excommun. Item auferens violenter res de manu clerici, vel occidens equum cui inſidet, aut lacerans veſtes quibus eſt indutus, ſi hæc facit ad eius iniuriam, videtur incidere in excommunicationem ſecundum Ioannem de Lignano vbi ſupra. Facit capitulum contingit, de ſenten. excommun. vt enim ait Archidiaco. ſuper dicto capitul. ſi quis ſuadente. [De mente conditoris canonis, eſt, quod qualitercunque quis tangat perſonam clerici iniurioſe, incidat in canonem.]

Multa circa excommunicationē propter religioſas perſonas inflicta.

Sciendum

De caſibus in quibus percutiens clericū non incidit in canonem. SCiendum tamē eſt quòd in quibuſdam caſibus non incidit in canonem percutiens clericum, vel religioſum. Primus eſt cùm quis percutit clericum incedentem in habitu laicali, quem ignorabat clericum eſſe, putà quia comam nutriebat, nec tonſuram deferebat, nec aliquid de clericatu oſtendebat. c. ſi verò. el. 2. de ſen. excom. Vbi dicit Innocentius & Ioannes An. quòd etiam ſi eum occideret, non incidit in pœnam, quia probabilis ignorantia excuſat ab excommunicatione. Et ſimiliter dicit Hoſtien. & Innocentius in c. cùm non ab homine. de iudicijs. Et in dicto c. ſi verò, quòd etiam ſi habebat habitum clericalem, ſed percutiens eum non videbat, quia erat de nocte, non eſt excommunicatus, quia oportet quòd intendat percutere clericum, vt incidat in canonem. Et ita dicit Ioan. de Lignano vbi ſuprà.

2. Caſus. SEcundus caſus eſt, cùm quis percutit clericum in habitu laicali incedētem, nec aliquid de clericatu oſtēdentem, tertio monitum, & non correctum, quia licet iciat ipſum clericum, non eſt excommunicatus. c. contingit. el. 2. de ſen. exco. Et ſufficit quòd admonitio fiat nō ſolùm ab Epiſcopo, ſed etiam à quocunq; proprio prælato extrà eod. c. in audientia, vbi dicitur generaliter de prælatis proprijs. Et notatur in directorio iuris. lib. 3. ti. 2. §. 54.

3. Caſus. TErtius caſus eſt in clerico, qui contēpto habitu clericali fert arma, & tertio admonitus non ſe correxerit dicto c. in audientia. Quinimò etiam ſi non ſit monitus, ſed immiſceat ſe tyrannidi, vt in c. cùm non ab homine, de iudi. Et hoc notat gloſſ. ibi. & Inno. in c. non dubium, de ſen. excom. dicit de clerico ſeditionē, & iniuſtum bellum faciente. c. perpēdimus, extra eodem, & idem dicit Ioannes de Lignano, vbi ſuprà.

QVartus caſus eſt in clerico exercente negocia ſecularia ei prohibita. Nam ſi tertio admonitus, non deſtiterit, perdit priuilegium clericale, vt in c. ſi. de vita & hone. cle. Et idem habetur in ſumma confeſſ. lib. 3. ti. 33. qu. 35. & hoc etiam probatur per c. ſacerdotibus, extra ne cle. vel mo. *4. 5. & 6. Caſus.*

QVintus caſus eſt in clerico coniugato non deferente habitum, nec tonſurā. Nam ſine alia monitione omne priuilegium perdit ſecundùm Ioan. mona. & Archidiaco. in c. Ioannes. de clericis coniugatis, de quo tex eſt in c. vnico. eod. ti. lib. 6. Sextus caſus eſt in percutiente clericum ioco ſo, vt in c. 1. de ſen. excom. Et doctores dicunt & Ioan. de Lignano, vbi ſuprà, quòd debet ponderari qualitas ioci, quia ſi fertur in deriſionem clerici, vel verberatio eſſet grauis, non excuſaretur percutiens propter iocum, vt dicitur in ſumma confeſſ. lib. 3. ti. 33. q. 200. Si autem fiat leuis percuſſio ſecundùm qualitatem ioci, non incurritur excōmunicatio. Argumentum in c. 1. de præſump.

SEptimus caſus eſt ratione correctionis, vt in magiſtro & domino, qui leuiter cauſa diſciplinæ vel correctionis percutere poteſt. c. cum voluntate. §. ſi. & c. ex tenore, de ſen. excom. Et ideò non incidit in canonem ſi non grauiter percutit. c. 1. eod. ti. & ſimiliter pater vel propinquus poteſt cauſa correctionis leuiter percutere clericum in minoribus exiſtentem, dicto c. cum voluntate. Facit lex filius. C. de patria poteſtate, & l. vnica. C. de emenda. propin. & 45. di. §. neceſſe ad ſi. & eodem modo presbyter, vel officialis in Eccleſia poteſt percutere moderate clericos perturbantes officium ſecundùm Innocen. & Hoſti. in c. veniens, de ſen. exco. Et etiam clerici ſenes iuniores clericos in minoribus conſtitutos cauſa inſtructionis, dicto c. cum voluntate. §. ſi. Et ſimiliter quilibet regens familiam, quam corrigere debet. c. duo iſta. 23. quæſtio. 4. *7. & 8. Caſus.*

 Octa-

Digitized by Google

non inueniat in actu nefario luxuriæ, ſed in tactibus impudicis, & ſignis propinquis actui, & in loco ſuſpecto, talis verberans non eſt excommunicatus. Secus verò ſi inueniat eum oſculantem in publico, ſecundùm morem patriæ. Similiter ſi mulier impetita à clerico de turpitudine, qui eam inuitam tangebat, eum percutiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, zelo caſtitatis nō eſt excommunicata, ſecundùm Monal. vbi ſuprà, & Gulielmum, vt refertur in ſumma confeſſ. lib. 3. ti. 33. q. 35. Si autem eam non tangebat, nec vim corporalem inferebat, ſed tantum verbis eam tentabat, caderet in excommunicationem illum verberando, ſecundùm eundem Monal. Secus tamen eſſet ſi aliter eum repellere non poterat. Argumento eorum quæ nota. glo. 23. qu. 1. in principio.

11. Caſus. VNdecimus caſus eſt in prælato inferiore Epiſcopo, qui ſubditum verberat cauſſa correctionis. Vt in dicto c. cum voluntate, & c. vniuerſitatis, & c. ex tenore, de ſen. excomm. Epiſcopus enim non debet aliquem percutere. c. nō liceat. 86. di. ſed debet per alium nō ſecularem percuti facere. c. illi qui. 5. q. 5. & dicto c. vniuerſitatis.

12. Caſus. DVodecimus caſus eſt in illo, qui mittit manus violentas in clericum de præcepto prælati ſui eum capiendo. c. vt fam. de ſen. excomm. dummodò non excedat modum, quia ſi clericus quiete ſe permittit capi & duci, & capiēs calce vel pugno impingit, non euaderet ſentētiam excommunicationis, vt dicit Io. And. in c. ſi clericos eo. ti. lib. 6. & etiam ſi clericus fideiuſſionem de parendo daret, quia non poſſet capi niſi exceſſus enormitas, vel alia rationabilis cauſſa aliud ſuaderet, dicto c. ſi clericos. Per laicum verò non poteſt verberari clericus, etiam de mandato prælati, ſed oportet quòd verberans ſit clericus, dicto c. ſi vniuerſitatis, vel cōuerſus alicuius religionis, ex cauſſa rationabili. Et ita cōſuetudo interpretatur dictum c. vniuerſitatis. Clericus ergò vel conuerſus verberans ex mandato ſuperioris, non incurrit pœnam canonis. c. ex tenore eodem ti. dummodo non excedat modum.

13. Ca. DEcimuſtertius caſus eſt in clerico perſeuerante in malo, qui ab aliquo maleficio aliter non poteſt compeſci, ſecundùm Inno. in c. ſi verò. el 1. eo. ti. quia iudex poteſt eum capere, & quilibet alius, & ligare, dummodo quamprimum reſtituat prælato ſuo. Similiter ſecūdùm Panorm. in dicto c. poteſt familia poteſtatis inueniēs clericum de nocte, ipſum capere, quia poteſt timere, nè velit facere aliquod malum, quia eſt contra eum præſumptio. c. cōſuluit, de offi. dele. Item quando cœpit eum propter malum quod fecit, vt ducat illum ad prælatum ſuum, & dubitatur de fuga eius ſecundùm Panorm. in c. cùm non ab homine de iudi. Facit in argumentum. C. de decuri. l. generali. Et idem dicunt quidam poſſe fieri, ſi creditor timet de fuga clerici debitoris, ſecundùm Inno. & Panorm. in c. vt famę de ſen. excomm. & facit lex, ait prætor. ff. de his quæ in frau. cre. Item poteſt detineri per viginti horas, ſi fecit aliquod delictum ad teſtes vocandos, ne ſit locus inficiationi. Facit lex, cap. 5. ff. de adul. & in authen. vt liceat ma. & aui. §. is quoque.

14. Caſus, in quo vim clerico inferentes, in excommunicationem non incidunt. DEcimuſquartus caſus eſt ratione degradationis, quando ſcilicet verberatur clericus degradatus: ſi enim ſit degradatus actualiter, quod fit, quando clericus indutus veſtibus, ſicut ſi in officio eſſet, diſſoluitur, cum verbis ad hoc congruis, vt habetur in c. degradatio, de pœnis, lib. 6. Et talis verberans non eſt excōmunicatus, quando à proprio Epiſcopo, cum debito numero Epiſcoporum fit degradatio, ſecundùm glo. in dicto c. degradatio.

Digitized by Google

datio. Si autem ſit degradatus ſolùm verbaliter, ſic incidit in excommunicationem verberans eum. Et ita debet limitari opinio Ioannis, & Auguſt. 50. di. c. accedens. Et idem tenet ibi Bernardus. Et hàc diſtinctionem ponit Ioannes de Lignano, vbi ſuprà. Dicit tamen Panorm. in c. ad abolendam, de hæreticis, quòd ſi poſt verbalem degradationem ſequatur incorrigibilitas, talis degradatus perdit priuilegium clericale, etiam quo ad canonem Si quis ſuadente. c. cùm non ab homine, ſecundùm vnum intellectum, extrà de iudicijs, & abſque alia traditione poſſet talis comprimi, per iudicem ſecularem. Et ita poteſt intelligi & limitari opinio Bartho. Brixi. in dicto c. accedens, qui indiſtinctè dicit, quòd percùtiens degradatum, non eſt excommunicatus.

15. Caſus. Decimusquintus caſus eſt in percutiẽte clericum bigamum. 84. diſt. c. quiſquis. Bigamus enim eſt exutus omni priuilegio clericali, capitulo vnico de biga. libr. 6. tamen in gloſſa dicit Ioann. And. quòd intelligitur de illis qui contraxerunt bigamiam in minoribus. Et idem Geminianus ibidem ait. Et rationem aſſignat, quia ille qui eſt in minoribus, taliter contrahendo poteſt viuere & debet vt laicus. Secus verò ſi contraxerit in ſacris, quia non perdit priuilegium clericale, licèt ſit priuatus habilitate ordinum, quia non poteſt redire ad ſeculum, vt notatur in capitul. tuæ. de apoſtatis, in gloſſ. ſi. Similiter religioſus religionis approbatæ licet bigamus gaudet tali priuilegio, & ideò eum percutiens eſſet excommunicatus, vt tenet Ioan. An in Mercuri. quia ille textus non priuat eum priuilegio monachali vel religionis. Hanc quoque opinionem quòd ſolùm contrahens bigamiam in minoribus ordinibus, perdat priuilegium dicti canonis Si quis ſuadente, tenet Archi. in gloſſ. in capitul. quiſquis. 84. diſt. & Ioannes Mona. ac Ioannes Calde. licet bona gratia in capitulo de bigamis, eodem titulo. teneat quòd Sacerdos qui contraxit cum vidua, vel duo matrimonia ſucceſſiuè, & poſteà commiſit homicidium, poterit puniri per iudicem ſecularem, per dictum capitulum vnicum, de bigamis. libro 6.

Decimusſextus caſus eſt ratione qualificationis facti. Nam ſecundùm Richardum in 4. diſtin. 18. oportet ad hoc, vt quis incidat in excõmunicationem percutiendo clericum, quòd peccet mortaliter, aliter non incurrit in excommunicationem, ſicut probatur in puero ſuo, qui non eſt doli capax, qui percutiendo non eſt excommunicatus. cap. primo de ſenten. excomm. Et ideò dicit Petrus de Peruſio in capitulo nuper. de ſen. excomm. quòd ſi quis fugiens inimicum, equum vel gladium violenter de manu clerici accipiat, vt ſe defendat, non eſt excommunicatus, licèt Bartho. Brixi. & Tancre. teneant contrarium. Et rationem aſſignant, quia nullus diceret iſtum peccare mortaliter. Excommunicatio verò non infertur niſi pro mortali. 11. quæſt. 3. cap. nemo Epiſcoporum. Et idem dicit eſſe ſi quis violenter includit clericum, ne ab inimicis lædatur, quia licet faciat violentiam ei, non tamẽ ibi eſt dolus ſecundùm Inno. in d. capitulo nuper. Duo enim requiruntur ad excommunicationem incurrẽdam, ſcilicet animus doloſus, & opus, ſecundum notata per Ioannem And. in capitulo perpetuæ. de elec. lib. ſexto. ſimiliter ſocius clerici quamuis turbatus, ſi eum impellit non ex deliberatione, ſed ex ſubito motu, non erit excommunicatus, vt inquit Richard. vbi ſuprà. Facit textus in §. notandum, ſecunda quæſtio. 3. in quo dicitur: *Incenſulum enim calor calamitate vitio caret.* Et propterea dicitur in dicto canone: *Si quis ſuadente diabolo*, quod propriè notat dolum & peccatum mortale. 16. Caſus.

Sed

SEd hic quæritur, nunquid vadens contra clericum eleuato pugno, vel enſe aut haſta, vt percutiat, ſed tamen eum tangere non potuit, in excommunicationē incurrat. Et reſpondens Ray. in ſumma quòd non, quia non iniecit manus in clericum. Et idem tenet Hoſt. & Goffre. & ponitur in ſumma confeſſ. lib. 3. tit 33. q. 207. ſi vero talis clericus fugiens cadit, & læditur, licet Rodonenſis dicat, quod non incidit niſi ipſe fugiens quaſi coact⁹ præcipitet ſe in aquam, vel in aliud periculum ſe ingerat, quia tunc perſequens incideret in canonem, vt etiam dicitur in ſumma confeſ. eo. lib, & tit. q. 206. tamen cum non poſſit reddi ratio diuerſitatis magis in vno caſu, quam in alio, cum in vtroque caſu cauſetur læſio à perſequente, ideo videtur tutius tenere, quod in vtroque caſu ſit excommunicatus. Argumentum in .l. non poſſunt, cum ſi ff. de legi. Si vero quis accipiēs clericum per capillos, & huiuſmodi dicat: Niſi eſſes clericus, percuterem te. Si vero animo iniuriandi iratus fecit, eſt excommunicatus. Aliter non ſecundum Rodonen. vt ponitur in ſumma cōfeſ. vbi ſupra. q. 210. quod ſi quis furto accipiat corrigiam à clerico qua cinctus erat, vel veſtem qua erat indutus, ſecundum Hoſti. in ſumma. non videtur excommunicatus, quia minima, vel nulla eſt violentia perſonæ, eo quod non ſentiatur. Et idem ponitur in ſumma cōfeſ. eo. lib. & tit. q. 209. & in directorio iuris. lib. 3. tit. 2. §. 114.

De caſibus in quibus clericum percutiens poteſt abſolui citra ſedē Apoſtolicā.

SEd ad prædictorum maiorem declarationem eſt ſciendum quod in aliquibus caſibus poteſt quis percutiens clericum abſolui citra ſedem Apoſtolicam. Primus eſt propter periculum mortis. 17. q. 4. c. ſi quis ſuadente, & c. non dubium, & c. ea nſcitur §. fi. & c. quod de his, de ſen. excom. Et tale periculum mortis intelligitur nō ſolum propter infirmitatem; ſed etiam ſi quis ſit in quocunque periculo vicino morti, puta ſi timeat hoſtem, vel prædonem, vel crudelitatem potentis, vel ſi ſit nauigaturus, aut per loca inſidioſa tranſiturus, vel confectus ſenio, vel obſeſſus in loco vbi machinæ iaciuntur, vel baliſtæ, & huiuſmodi, ſecundum Hoſt. in ſumma. Et hæc omnia probantur in .l. mortis cauſa, cum tribus legibus ſequentibus. ff. de dona cauſ. mort. Et talis poteſt abſolui à quolibet ſacerdote ſecundum Inno. in c. A nobis. el. 2. & c. ſacris. de ſen. excom. & Panor. in dicto. c. A nobis, tenet, quod etiam laicus poteſt abſoluere talem ab excommunicatione. Et eſt gloſ. ibidem. Et in c. paſtoralis. §. præterea. de offi. or. & iura quæ videntur contraria, dicit intelligenda de peccatorum abſolutione, non autem ab excommunicatione. Et hæc limitanda ſunt de abſolutione meræ pertinentiæ ad forum contentioſum. Non aūt de abſolutione in foro pœnitentiæ, vt ait Monal. in ſumma, quia à ſolis ſacerdotib. poteſt impendi, vt in c. canonica. de ſent. excom. Quod autē dictum eſt, quem poſſe abſolui ab excommunicatione fori cōtentioſi per laicum, intelligendum eſt quando non poteſt haberi præſentia Epiſcopi, vel proprij ſacerdotis, aut alterius. Si vero quis detineatur aliquo legitimo impedimento, alio à periculo mortis, Epiſcopus eſt requirendus vt notat Inno. & ſequitur Panor. in c. de cætero. de ſen. exco. Et ſi ad eum mittere non poteſt, ſecundum Inno. in c. 1. de ſen. exco. ſacerdos proprius abſoluet. Et hæc locum habent in excommunicatione iuris, & etiam hominis, vt patet per capitulum, eos eodē. tit. lib. 6. Quando vero quis non poteſt adire præſentiam Papæ, vel alterius habētis auctoritatem abſoluendi non tantum in caſu mortis, ſed etiam in alijs caſibus ſequentibus, tunc abſoluens eum debet iniungere quod quamprimum commode poterit, ſedi Apoſtolicæ ſe præſentet, vel alteri auctoritatem habenti mandata eius ſuper hoc recepturus. c. A nobis el. 2. & c. quod de his, de ſen. exco. Quod intelligendum eſt niſi impedimentū ſit perpetuum ſecundum Inno. in c. quamuis. eod. tit. Item hoc fallit in puero, cui hoc non eſt in-

eſt iniungendum, vt in dicto c. quamuis, & c. ſi. de ſen. exco. & intelligitur de puero impubere minore quatuordecim annorum, vt ibidem dicitur. Si autem illi quibus iniungitur, quod ceſſante impedimento ſe repræſentent, non ſe præſentauerint, incidunt in eadem excommunicationem. Et ſimiliter illi qui abſoluti fuerunt à ſede Apoſtolica, vel à legatis, quando mandatur eis, vt al quibus ſe præſentent, vel quod iniuriæ illatæ ſatisfaciant. c. eos. eodem tit. lib. 6.

2. *Caſus.* Secundus caſus eſt quando quis habet inimicitias capitales, vel alias iuſtas excuſationes propter quas non poteſt ſe ſedi Apoſtolicæ præſentare, capitulo de de cætero. & c. quod de his, de ſen. exco. Et quid ſit legitimum impedimentum, ſtabitur arbitrio boni viri. ff. de verbo. ob. l. continuus. §. cum ita, & extra. de voto capit. quod ſuper his. Et de offi. dele. c. de cauſis, & idem notatur in ſumma conf. l. li. 3. ti. 33. q. 36.

3.4. *Caſus.* Tertius caſus eſt in oſtiario qui prætextu officij clericum non grauiter, nec ex propoſito, vel malitia læſit, c. ſi vero de ſen. exco. Et idē eſt de officiali qui arcendo turbam, non ex propoſito ſed tamen cum aliquali culpa clericum percuſſit, d. c. ſi vero. Quartus caſus eſt in muliere cuiuſcunq; conditionis ſit, nec diſtinguitur vtrum ſit fortis vel debilis c. mulieres, & c. quamuis, & c. ea noſcitur, de ſen. excom.

5. & 6. *Caſus.* Quintus caſus eſt in multum ſene, aut valetudinario, ac membris deſtituto, vel debili. d. c. ea noſcitur, & alijs duobus prædictis capitulis. Et ſimiliter eſt de infirmo, ſiue infirmitas ſit perpetua, ſiue temporalis, quando timetur & eſt periculum ne eundo acceleretur mors, capitulo quod de his. extra eodem. Sextus caſus eſt in paupere qui ſi non eſt mēdicans, & viuit de artificio ſuo quod non poteſt in via exercere. Vel ſi eſt mendicans, & vxori, vel alteri ſubueniebat cui ſubuenire non poſſet eundo, non tenetur ire. c. quod de his de ſen. exco. Secus vero eſſet in mendicante ſibi iniunctum, qui ſi eundo poſſet ſibi neceſſaria inuenire, tenetur ire, vt dicit Panor. in d. c. ea noſcitur.

7. *Caſus.* Septimus caſus eſt in regulari percutiente regularem, capitulo monachi, & c. cum illorum de ſent. exco. vbi habetur quod poteſt abſolui à proprio prælato. Si vero percuſſerit regularem alterius clauſtri, abſoluetur per prælatum ſuum, & prælatum illius qui percuſſus eſt. d. c. cū illorum. Si autem percuſſerit clericum ſecularem, abſoluetur ab Epiſcopo. c. religioſo. eod. tit. lib. 6. ſimiliter clerici qui communiter viuūt, & ſub vno tecto dormiunt, & in eadem domo veſcuntur, poſſunt abſolui ab Epiſcopo. c. quoniam, de vi. & hone. cle. Et ſupra dicta omnia ſunt intelligenda de percuſſione nō enormi: quia ſi eſſet enormis, vt quia proceſſum eſt ad mutilationem, vel magnam effuſionem ſanguinis, vel manus iniecerint in prelatum vel huiuſmodi, tunc oporteret recurrere ad ſedem Apoſtolicam. d. c. cū illorum, de ſen. exco. & c. canonica. eod. tit. vbi etiam ſimiliter limitatur quod infra dicetur de fratribus ſancti Ioannis. Moniales quoque percutientes ſe inuicem, vel conuerſas ſuas, aut clericos, poſſunt per Epiſcopum abſolui c. de monialibus, de ſen. exco. Item fratres ſancti Ioannis Hieroſolymitani poſſunt abſolui à ſuo priore ſacerdote. c. canonica. eo. tit.

8. 9. 10. & 11. *Caſus.* Octauus caſus eſt in illis qui non ſunt ſui iuris, ſicut ſunt filij familias, & ſerui, qui non debent mitt. ad Papam pro abſolutione c. mulieres. de ſente. excom. Quod intelligendum eſt quando hoc eſſet in magnum præiudicium patris, vel domini; vel niſi ipſi pater, vel Dominus eſſet in culpa, vel exceſſus eſſet enormis. Nam propter euitandum ſcandalum oporteret mittere talem ad ſedem Apoſtolicam, c. relatum. eod. tit. Nonus caſus eſt in impubere. c. 1. de ſen. exco. Et hoc etiam

ſi poſt

ſi poſt pubertatem poſtulat abſolui. c. ſi. eod. tit. Decimus caſus eſt in nobilibus magnæ potentiæ, qui non poſſunt terras ſuas ſine magno periculo relinquere: prius tamen antequam abſoluantur, debet eorum conditio Papæ intimari, & tunc ſecundum eius conſilium abſolui, niſi ſit periculum in mora. c. mulieres. §. 1. de ſen. excom. Vndecimum caſum addunt quidam in viro qui in fraudem vxoris, & in liberto qui in fraudem patroni, percuſſit clericum. Nam licet dicat gloſ. & Panor. in c. relatum. de ſen. exco. quod cum hoc edictum ſit prohibitorium, non extenditur niſi ad expreſſe exceptos. c. cum illorum, de ſen. excom. Tamen Hoſti. in d. c. relatum, tenet quod idem erit iudicium de ipſis ſicut de alijs qui non ſunt ſui iuris. Per dictum capitulum mulieres, quãdo ſcilicet patronus, vel vxor graue damnum pateretur propter eorum abſentiam, Ar. in c. relatum. Cum autem prædicti efficiuntur ſui iuris, & liberi. tenentur ſe præſentare Apoſtolicæ ſedi.

12. Caſus. DVodecimus caſus eſt in inferentibus clericis leuem iniuriam. c. peruenit. de ſen. exco. quod Epiſcopi poſſunt in leui iniuria abſoluere. & dicit Ioan. An. in nouella ſuper dicto c. quòd iſta decretalis continet ius commune, vt in leui iniuria poſſint Epiſcopi qualcunque perſonas abſoluere. In mediocri vero ſolum perſonas priuilegiatas, de quibus ſupra: in enormi autem nullos, niſi in caſibus, in quibus Papam non poſſunt adire. c. cũ illorum eodem ti. & exemplificat di. [Enormis eſt ſi effodiat oculos, Si quis vulneretur, ſi in theatro, vel in foro, vel in conſpectu iudicis percutiatur. Et multo fortius ſi in cœmeterio, vel dormitorio verberetur. Si quocunque membro mutiletur. Si ad effuſionem ſanguinis grauẽ ex graui ictu prouenientem perueniatur. Si in epiſcopum, Abbatem, vel clericum ſecularem, vel religioſum manus inijciatur. Si ex manus iniectione ſcandalum oriatur. Item ſi in Priorem ſuum Abbatis locum tenentem man⁹ quis iniecerit.] Et dicit Hoſti. *Idem intelligendum quoties inferior & ſubditus in ſuperiorem ſuum manum iniecit. Et per hoc videtur ſolui quæſtio de monacho, qui abſente Abbate percuſſit Vicarium, quem Abbas dimiſerat in clauſtro, alium tamen clauſtra erit*, hæc ille. Petrus etiam de Peruſio ſuper dicto. c. prædicta ponit, & ſpecialiter hoc, quod ſi Abbas ſe abſentando loco ſui dimittat aliquem Vicarium, inijciens in eum manus, reputatur enormem iniuriam intuliſſe, vt abſolui non poſſit citra ſedem Apoſtolicam. Et in directorio iuris dicitur quod Prædicatores, & Minores in huiuſmodi enormibus iniurijs ſeu percuſſionibus incidentes, vigore ſuorum priuilegiorum poſſunt abſolui à ſuperioribus ordinis ſui. Quia vero in dicto capitul. cum illorum, dicitur, quod *regulares ſi ad effuſionem ſanguinis venerint, ad ſedem Apoſtolicam ſunt mittendi*, dicit ibi gloſſa, quod *non intelligitur de qualibet parua effuſione ſanguinis*. Sed quod hoc putat committendum arbitrio iudicis. Et idem eſt in alijs enormitatibus non expreſſis in iure. c. de cauſis. de offi. dele. A quibus enormitatibus liberet nos Deus noſter.

Amen.

IN DIE PENTECOSTES DE SPIRITV Sancto.

De quo poterit prædicari per totam Hebdomadam

SERMO XXXVIII.

R*Epleti ſunt omnes ſpiritu ſancto.* Actuum ſecundo, & in epiſtola ſolemnitatis hodiernæ. Sicut ſingularis Chriſti natiuitas eſt Natalitijs omnium aliorum ſanctorum eminentior, & præclarior: Ita hodierna feſtiuitas eſt omnibus alijs quæ de ipſo Domino Ieſu veneramur in terris, ſpeciali quadam ſuæ diuinitatis oſtenſione glorioſior, atque præſtantior. Quòd enim nat⁹ eſt ex homine filius Dei, certum eſt illum ab Angelis minoratum. Pſal. 8. *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis, &c.* quòd aût hodie in viſibili claritate ſpiritum ſanctum ſuum in diſcipulos fudit: palam eſt eum ſuper omnes Angelos ad dexteram patris exaltatum. Et ideo hæc ſolemnitas feſtiuis eſt laudibus celebranda, quia quicquid geſtum eſt in hac die, totum conſtat eſſe diuinum. Item quia, cum ſecundum philoſophum tertio Topico. finis ſit melior omnibus quæ ſunt ad finem: Hæc tanquam finalis ſolemnitas particularibus eſt gaudijs recolenda: Ideo enim Dominus Ieſus incarnatus eſt, vt congruo poſtmodum tempore naſceretur. Eſt autem natus vt per mortem ſuam humanam ſalutem operaretur. Mortuus vero eſt vt deuicta morte, & redempto homine, à mortuis tertia die reſurgeret. Reſurrexit autem vt quadrageſimo die glorioſus propria virtute aſcenderet in cœlum. Sed aſcendit in cœlum, vt hodierna die paracletum ſpiritum ſuis fidelibus deſtinaret. Quibus dixerat Ioannis decimoſexto: *Ego veritatem dico vobis: Expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Cuius promiſſio hodierna die completa eſt. Nam poſt reſurrectionem ipſius Domini noſtri Ieſu Chriſti quinquageſima die de cœlo deſcendit ſpiritus ſanctus. Et hoc eſt quod dicitur in epiſtola occurrenti: *Dum complerentur dies Pentecoſtes,* id eſt quinquaginta, a penta quod eſt quinque, & coſtes, quod eſt decem. Hoc autem myſterium quinquageſima die merito fuit celebratum. Nam in teſtamento veteri fuit præfiguratum. Sicut enim quinquageſima die poſtquam Moyſes eduxit filios Iſrael de Aegypto, deſcendit Deus in igne in montem Sinai, vt patet Exod. decimonono. Sic & quinquageſima die, poſt quam Chriſtus traxit ſanctos patres de limbo, deſcendere debuit ſpiritus ſanct⁹ in linguis igneis ſuper diſcipulos eius. Sicut etiam in iubileo remittebantur debita in quinquageſimo anno, Leuitici vigeſimoquinto: Sic per ſpiritum ſanctum quinquageſima die in Apoſtolos deſcentem, peccata remiſſa fuere. Virtute enim ſpiritus ſancti, & non meritis hominum remittuntur peccata c. vt euidenter 1. q. 1. Et ſicut in illo iubileo ſerui donabantur libertate, Leui. 25. Ita ſpiritus ſanctus à diaboli ſeruitute erutos nos, liberos fecit. Vnde 2. ad Cor. 3. dicitur: *Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.* Et ſicut in iubileo recuperabatur hæreditas amiſſa: Sic ſpiritus ſanctus eſt pignus hæreditatis noſtræ Epheſ. 1. Et ideo canit Eccleſia confirmando prędicta: *Parata ſunt hæc myſtice Paſchæ peracto tempore. Sacro dierum numero quo lege fit remiſſio.* Venit etiam ſpiritus ſanctus in Dominic. die, vt eſſet dies renouationis quæ fuerat & creationis. Dominica namque die creatus fuit mundus. c. quod die Dominico. 75. di. Hora etiam in qua ſpiritus ſanctus in diſcipulos deſcendit, fuit 3. vt habetur

Pentecoſtes dies eſt honoranda, ex eo quod excellentiam Chriſti oſtendit.

Dies quinquageſima miſſionis ſpiritus ſancti præfiguratus fuit in veteri teſtamento.

Digitized by Google

habetur Act.2. Vnde canit Eccleſia: *Dum hora cunctis.3.repente mundus intonat orantibus Apoſtolis Deum veniſſe nunciat.* Et hoc conueniens fuit, tum quia ſpiritus ſanctus eſt tertia de Trinitate perſona. Tum quia primi parentes dicuntur perdidiſſe gratiam in hora.3. compendio Theologiæ lib.1. Vnde congruum fuit vt eadem hora Apoſtolis redderetur. Tum etiam vt inſinuetur quòd in 3. tempore gratia Dei copioſe in mundum effuſa eſt. Primum namque tempus legis naturæ fuit ab Adam vſque ad Moyſem, ſecundum vero, ſcilicet legis ſcriptæ fuit à Moyſe vſque ad Chriſtum. Tertium autem ſcilicet legis gratiæ, fuit à Chriſto inceptum, & durabit vſque ad completum numerum electorum. Quo tempore venit plenitudo gratiæ, vt inquit Apoſtolus ad Galatas 4. Et ideo dicitur in verbis propoſitis. *Repleti ſunt omnes.* &c. Super quibus, de ſpiritu ſancto ſeptem conſiderationes faciemus. Prima dicetur declarationis. Secunda nominationis. Tertia cognitionis. Quarta apparitionis. Quinta durationis. Sexta operationis. Septima vero & vltima appellabitur diſpoſitionis.

Congruum etiam fuit quod hora 3. in diſcipulos deſcēderet.

Sermonis intentio, ac diuiſio.

DE SPIRITVS SANCTI declaratione, conſideratio prima.

IN hac prima conſideratione tria de Spiritu ſancto declaranda ſunt. ſ. eius veritas, proceſſionalitas, & perſonalitas. Circa primum notandum eſt, quòd ſpiritum ſanctum eſſe in diuinis, nullus ſanæ mentis negare poteſt. Patet enim clariſſime, & probari poteſt ratione, & auctoritate. Primo ratione generationis ſiue cauſationis ſic: In vnoquoque genere rerum eſt deuenire ad vnum quod ſit metrum, & menſura omnium aliorum, decimo Metaphyſi. Patet hæc regula. Nam omnes homines ſunt à primo homine, qui in ſtatu creationis ante lapſum fuit perfectus in naturalibus. Similiter cyathus aquæ eſt à vaſe, Vas à puteo, puteus à fonte, fons à mari. Et ſic mare dicitur eſſe principium & menſura omnium aquarum. Ad prædicta quoq; facit illud quod ait Philoſ. ſcilicet quod in cauſis eſſentialiter ordinatis non eſt proceſſus in infinitum. Tunc ſic infertur: In genere donorum oportet venire ad primum donum, à quo omnia alia dona procedant. Et ipſum eſt amor. Quia amor eſt principium liberalitatis, & ipſe amor eſt ſpiritus ſanctus, qui procedit à patre & filio, per modum voluntatis. Ex qua proceſſione habet ipſe ſpiritus ſanctus, vt ſit amor. Sub cuius ratione omnia à voluntate diuina conferuntur. Ob quam cauſam quidam philoſophi dixerunt amorem eſſe totius naturæ principium. 1. Metaphyſic. & Dionyſ. in quarto capitulo de diui. nomi. dicit quod diuinus amor non permiſit ipſum ſine germine. Secunda ratio dicitur operationis. In quolibet enim bono operatore tria requiruntur, ſcilicet potentia ad exequendum opus: Sapientia ad ordinandum, & bene diſponendum. Et amor ſiue bonitas eum inducens ad operandum. Et hoc habetur à philoſopho, ſecũdo Ethico. Cum ergo Dei perfecta ſint opera, Deuteron. trigeſimoſecundo. Et ipſe omnia creauerit. Geneſ. primo, & Eccleſiaſt. pri. Oportet concludere, quòd in eo eſt ſumma potentia quæ attribuitur patri. Et ſumma ſapientia quæ attribuitur filio, & ſumma bonitas amore plena, quæ attribuitur ſpiritui ſancto. Et ideo inquit Philoſophus in primo de regimi. princi. quòd bonitas Dei fuit cauſa factionis mundi, & originis omnium rerum. Infinita enim bonitas Dei, ſiue eius amor infinitus, qui eſt ſpiritus ſanctus, induxit eum ad creationem mundi. Tertia ratio dicitur perfectionis. Deus enim eſt perfectiſſimus ſpiritus. Nã quod in eo ſit omnis perfectio, teſtatur Philo. 11. Meta. Deũ quoque eſſe perfectũ, oſtẽdit Saluator, Matth. 5. quòd autem ſit ſpiritus, habetur in c. anthropomorphitæ

Spiritũ ſanctum eſſe Deum probatur.

2. Ratio.

3 Ratio.

24. q. 3. Saluator ait Ioannis. 4. *Spiritus eſt Deus.* ad perfectum autem ſpiritum tria requiruntur. ſ. memoria, intellectus, & voluntas, iuxta Philoſophum. 3. de anima. Ergo in diuino ſpiritu ſiue eſſentia omnẽ perfectionem habente, eſt memoria quæ attribuitur patri: Intelligentia quæ attribuitur filio: & voluntas quæ attribuitur ſpiritui ſancto. Vnde canit Eccleſia in officio Trinitatis, *Leuentur cordis eſt ia memoria gignenti, nato intelligentia, voluntas procedenti.* In Deo enim eſſe memoriam indelebilem, patet etiam per leges ciuiles. Maxime in lege. 2. §. ſi quid autem. C. de vete. iu. enuc. vbi dicitur quòd *omnium habere memoriam, & in nullo penitus errare, diuinitatis potius quam humanitatis eſt.* quòd vero in Deo ſit intelligentia perfectiſſima, patet ex eius nomine. Nam Deus dicitur à theorin, quod eſt videre, vel à thein quod eſt currere, quaſi cuncta videns, & percurrens, ſecundum Papiam. Et notat Arch. in exiſtimant. 11. q. 4. Scit enim omnia antequam fiant, 16. q. 5. c. vlt. in fi. *Et omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.* 2. q. 1. c. *Deus noſter omnipotens*, & fuit dictum Pauli ad Heb. 4. De voluntate autem Dei ait Salomon, Prouerb. 19. *Voluntas Domini manet in æternum.* Ex quibus verbis patet quod ſpiritus ſanctus eſt coæternus patri, & filio. Item quod ſit omnipotens, oſtenditur Gen. vlt. vbi dicitur: *Nunquid Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* quaſi dicatur, non.

4. Ratio. Quarta ratio dicitur dilectionis. Inter aliquos enim non poteſt eſſe perfecta ſocietas, niſi ſint amore coniuncti & vniti, ac ſe inuicem diligant. 9. Ethico. Et patet de anima & corpore, inter quæ nõ eſſet perfecta ſocietas, niſi per amorem & dilectionem naturalem inſimul cõnecterentur, & idem eſt de coniugatis per matrimonium. Amor enim eſt vis vnitiua amantis cum amato, vt inquit Dionyſ. in libro de diui. no. & Tullius in lib. de amicitia. Sed inter Deum patrem & filium eſt perfectiſſima ſocietas, & iucunditas æterna. Ergo oportuit quòd inter eos eſſet amor æternus & charitas increata, ſcilicet ſpiritus ſanctus, qui eſt amor a patre in filium, & à filio in patrem procedens: vnde quidam philoſophi licet gentiles, & pagani dixerunt, quod monas genuit monadem, & in ſe ſuum reflexit amorem. Ad probandum etiã quòd in veritate eſt perſona ſpiritus ſancti in diuinis, adduci poſſunt argumenta quæ feci in prima parte principali huius operis, ſerm. 15. parte 3. arguendo pro Trinitate diuinarum perſonarum. Auctoritate quoque ſacræ ſcripturæ idem probatur. Nam Gen. 1. dicitur: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, & 6. c. Deus. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum*, & 41. c. etiam dicitur: *Nunquid inuenire poterimus talem virum qui ſpiritu Dei plenus ſit?* Et Numer. 11. ait Moyſes: *Quis mihi tribuat, vt omnes prophetent, & det eis Deus ſpiritum ſanctum ſuum?* Et Iudicum 3. *Fuit in eo ſpiritus Domini, & iudicauit Iſrael*, & 10. cap. *Factus eſt ſuper Iephte ſpiritus Domini.* Et primi Regum 10. *Inſiluit ſuper Saul ſpiritus Domini, & prophetauit.* Et Pſalm. 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*, & 50. *Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me*, & 103. *Emitte ſpiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ*, & 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, & Sapientiæ 1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarũ, & hoc quod continet omnia, ſcientiam habet vocis*, & 9. cap. *Senſum autem Domini quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris ſpiritum ſanctum tuum de altiſſimis?* Et Eccleſiaſt. 1. *Ipſe creauit illam in ſpiritu ſancto*, & 8. capit. *Non eſt in hominis poteſtate cohibere ſpiritum*, & 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis*, & Iſai. 11. *Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini.* & 40. *Quis adiuuit ſpiritum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit?* & 41. *Dedi ſpiritum meum ſuper eum*, & 48. *Deus miſit me & ſpiritus eius*, & 61. *Spiritus Domini ſuper me*, & Iohelis 2. *Effundam ſpiritum meum, & dabo prodigia in cælo & in terra.* Et in eodem capitul. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnem, & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ.* Et Ezech. 36. *Ponam ſpiritum meum in medio veſtri*, & Zachar. 13. *Effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatores Hieruſalem ſpiritum gratiæ*, & Matt. 1. *Inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto.* Et ibid. *Quod in ea natum eſt, de ſpiritu*

Sacræ ſcripturæ auctoritatibus ſpiritũ ſanctum etiam in diuinis probatur.

ſancto

factus eſt, & 3 c. *Baptizabit vos in ſpiritu ſancto*, & 12. *Qui dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei*, & Luc. 1. *Spiritu ſancto replebitur ex vtero matris ſuæ*, & ibid. *ſpiritus ſanctus ſuperueniet in te*, & 3. c. *Deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum*. & 11. *Ego in ſpiritu Dei eiicio dæmonia*, & 12. *Spiritus ſanctus docebit vos in ipſa hora, quid vos oporteat loqui*, & Ioan. 20. *Accipite ſpiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, & Actu. 1. *Accipietis virtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos*, & 2. c. *Repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto*. &c. Et ibid. ait Petrus: *Accipietis donũ ſpiritus ſancti*. & 6. c. dicitur: *Elegerunt Stephanum plenum fide, & ſpiritu ſancto*. & 8. *Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum*, & 10. c. *Cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum*. Et ibid. *In nationes gratia ſpiritus ſancti effuſa eſt*, & 1. ad Theſſ. 5. *Spiritum nolite extinguere*, & ad Ephe. 4. *Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei*.

QVo ad ſecundũ de ſpiritu ſancto, quod dicitur eius proceſſionalitatis. Licet nullus viator propria virtute illam poſſit ad plenum indagare, dicente beato Hilario in lib. de Trinit. *Non putet homo ſua intelligentia ſacramentum generationis, & proceſſionis ſe poſſe conſequi*. Vnde Paulus 1. ad Corinthior. 2. ait: *Loquimur Dei ſapientiã, quam nemo principũ huius ſæculi nouit*, id eſt philoſophorum, ſecundum gloſſam. Tamen aliquid de ea loquemur, ſequentes ea quæ ſancti doctores per diuinam reuelationẽ & ſanctarum ſcripturarum illuminationem edocti tradidere. Sicque ſeruabimus illud Dionyſij conſiliũ in lib. de diui. nomi. dicentis: *Non eſt audendum dicere aliquid nec cogitare, de superſubſtantiali occulta diuinitate, præter ea quæ diuinitus nobis ex ſacris eloquijs ſunt expreſſa*. Sciendum eſt ergo, quòd fuit quædam damnata opinio de proceſſione ſpiritus ſancti, quã tenuerunt Græci dicentes, quòd ſpiritus ſanctus non procedit à filio, ſed ſolum patre. Et vt inquit Tho. in 1. parte ſummæ. quæſtio. 36. Hæc maledicta opinio inuenta eſt à Neſtorianis, vt patet in quodã ſymbolo Neſtoriano, dãnato ab Epheſina ſynodo. Hanc aũt ſuam falſam opinionem probare nitebantur. Primo quia Chriſtus Ioan 15. loquens de ſpiritu ſancto, illũ à patre procedere dixit, nulla facta mẽtione de filio di. *Cum venerit paracletus, quem ego mittã vobis à patre ſpiritum veritatis qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me*. Secundo hoc probãt auctoritate Damaſceni li. 1. c. 8 di. *A patre procedẽtem & in filio quieſcentẽ ſpiritum ſanctum dicimus. Ex patre & filio nõ dicimus*. Tertio idẽ probãt ratione ſic: Nullũ ſimplex eſt à pluribus. Sed ſpiritus ſanctus eſt omnino ſimplex. Ergo nõ eſt à duobus ſuppoſitis. Alioquin ſequeretur quod maior eſſet ſimplicitas in principio Et cõfirmant hanc rationem ſic: Quod perfecte fit ab vno, nõ indiget, vt fiat ab altero. Quia *fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora*. 1. Phyſi. & notatur in l. ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appel. & in l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & argen. le. & in l. dñs teſtamẽto. ff. de condi. inde. & in cle. 1. de ſumma Tri. & fi. Ca. Sed pater perfecte ſpirat ſpiritum ſanctum. Ergo non debet ſpirari à filio.

Spiritũ ſanctum procedere à patre, & à filio, Eccleſiæ auctoritatibus & rationibus probatur.

SEd contrariũ tenet ſancta mater Eccleſia. Vnde in ſymbolo patrum, quod factum fuit in concilio Niceno dicitur: *Et in ſpiritum ſanctum Dominum, & viuificantem, qui ex patre, filioq; procedit*. Et in ſymbolo Athanaſij, *Spiritus ſanctus à patre, & filio nõ factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens*. Et idem tenet Chryſoſt. Idipſum etiã profitetur Cyrillus in epiſtola ſua, quã ſynodus Chalced. recepit. Et idem fatetur Didymus in libr. de ſpiritu ſancto. Aug. etiã in libr. de Trini. Et ſuper Ioannem. Et ibid. Amb. Greg. Hier. atq; Hilarius, ac quam plurimi alij ſancti. Et poteſt hæc veritas declarari tribus rationibus. Primo quia notum eſt per ſe, quòd amor procedit ab amante. Cum igitur ſpiritus ſanctus ſit amor, quo pater amat filium, & filius patrem: Manifeſtum eſt quod procedit à patre, & filio. Secundo quia in ſole relucent Trinitatis veſtigia. Videmus aũt quod radius eſt à Sole, & calor procedit à Sole, & radio. Et ſimiliter ſpiritus ſanctus à patre, &

tre, & filio. Tertio quia in anima eſt imago Dei propter tres potentias. Amor autem ipſius animæ procedit à notitia. Et ſimiliter ſpiritus ſanctus, qui eſt amor, procedit à filio, qui eſt ſapientia & notitia patris. Vnde etiam dicitur ſpiritus eius. Iuxta illud ad Roman. 8. *Qui ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Ad oppoſita vero reſpondetur, ſecundum theologos in 1. diſtinct. 11. maxime Scotum & Bonauentu. & beatum Thomam ibidem, & etiam in prima parte ſummæ. quæſtion. 36. & in ſumma contra gen. libro quarto cap. 25. Primo ad primum, quòd propter vnitatem eſſentiæ diuinæ, quod in ſcripturis diuinis de vna perſona dicitur, etiam de alia oportet intelligi, niſi repugnet proprietati ipſius, etiā ſi dictio excluſiua adderetur. Licet enim dicatur Matthæi 11. *Nemo nouit filium niſi pater.* Non tamen à cognitione filij, vel ipſe filius, vel ſpiritus ſanctus excluditur. Vnde etiam ſi diceretur in Euangelio, quòd ſpiritus ſanctus non procedit niſi à patre, non per hoc remoueretur, quin procederet à filio. Cum hoc proprietati filij non repugnet. Nec eſt mirum ſi Chriſtus ſpiritum ſanctum à patre procedere dixit, de ſe mentione non facta, quia omnia ad patrem referre ſolet, à quo habet quicquid habet. Sicut cum dicit Ioannis 7. *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris.* Et multa huiuſmodi in verbis Domini inueniuntur ad commēdandam in patre auctoritatem principij. Præterea ſpiritus ſanctus à filio mittitur ſecundum illud. Ioan. 15. *Cum venerit ſpiritus ſanctus quem ego mittam vobis.* Sed mittens habet aliquam auctoritatem in miſſum. Oportet ergo dicere quòd filius habet aliquam auctoritatem reſpectu ipſius ſpiritus ſancti. Non autem dominij, vel maioritatis. Sed ſecundum ſolam originem. Ad ſecundum ſcilicet de auctoritate Damaſceni reſpondetur, quòd ipſe non negauit ſpiritum ſanctum procedere à filio. Ait enim, *Ex filio ſpiritum ſanctum non dicimus.* Non autem dixit, non credimus. Sed non

Ad argumēta oppoſita reſpondet.

Ad auctoritatē Damaſceni reſponſio.

dicimus ex expreſſo ſacræ ſcripturæ teſtimonio. Quod ſi inueniatur ipſe vel alius ſanctus dicere expreſſe: Spiritum ſanctum non procedere à filio, In hoc nō eſt tenenda eius opinio, iuxta illud Auguſtini in epiſtola ad Vincētium de ſcripturis ſanctorum doctorum, qui ait: *Tale genus ſcripturarum à ſcripturis diuinis diſtinguendum eſt. Non enim ita in eis teſtimonia proferuntur, vt contrarium ſentire non liceat.* Ad rationem autem reſpondetur negando maiorem. Quia ſuppoſita productiua in hoc producunt vnico principio. Et ad confirmationem dici poteſt quòd non fuit vana filij productio. Quia principij eadem perfectio eſt in filio quæ eſt in patre. Vna eſt enim virtus patris & filij, & quidquid eſt à patre, neceſſe eſt eſſe à filio, niſi proprietati filiationis repugnet. Igitur pater, & filius ſunt vnum principium ſpiritus ſancti propter vnitatem diuinæ virtutis. Et vna productione producunt ſpiritum ſanctum. Sicut etiam tres perſonæ diuinæ ſunt vnum principium creaturæ, & vna actione creaturam producunt. Et ita determinat ſancta mater Eccleſia in capitulo firmiter, & in capitul. fideli. de ſumma Trinit. & fid. cath. & in capitul. 1. eodem titul. libro 6. & in capit. canones. 15. diſtinction. & in capitul. de ſpiritu, & in capitul. Saluator. de conſe. diſtinct. 5. Non enim dixiſſet Chriſtus Ioannis. 15. de ſpiritu ſancto: *Quem ego mittam vobis à patre,* niſi procederet etiam ab eo. Et ideo in capitulo ſequenti hoc apertius declarans ait: *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Hanc etiam veritatem affirmans Paulus ad Galatas quarto ait: *Miſit Deus ſpiritum filij ſui.* Et hæc veritas firmata fuit tempore Concilij Ferrarienſis, Eugenio quarto exiſtente Papa.

Quo

Spiritus S. eſt conſubſtantialis patri, & filio, & eſt 3. perſona trinitatis.

QVo ad tertium declarandum in hac parte, ſcilicet de perſonalitate Spiritus ſancti, eſt ſciendum quòd ſecundùm quod probāt Theologi in primo ſenten. diſtin.11. Maximè Sanctus Bonauentura. Scotus & Franciſcus de Mairo ibidem, & Alexander de Ales in prima partæ ſummæ in tractatu de Spiritu ſancto, & Thomas in ſumma contra genti. libro quarto, capitulo 7. *Spiritus ſanctus eſt Deus conſubſtantialis patri, & filio, & tertia in trinitate perſona producta à patre, & filio per modum voluntatis.* Auguſtin. in libro de Trinita. *Deus* namque *eſt ſummè ſimplex*, duodecimo Metaphyſicæ & ait Philoſophus, quòd *Deus eſt actus puriſſimus abſque aliqua compoſitione.* Ergò omne quod eſt in Deo, eſt Deus. Et per conſequens ſcientia, ſapientia, intellectus, cognitio, voluntas, & amor Dei eſt Deus. In Deo enim nullum eſt accidens, vt inquit Boetius in libro de Trini. Conſtat autem quòd Spiritus ſanctus eſt amor patris ad filium, & contra vt inquit Hieronymus ſuper Pſalmo 17. Deus enim pater, per intellectum ſuū cognoſcit eſſentiam ſuam eſſe infinitæ bonitatis. Ergò æquè amat amore infinito. Sicut ergò qua ſeipſum cognoſcit cognitio eſt filius: Ita amor quo ſeipſum amat, eſt Spiritus ſanctus. Sed contra prædicta fuit opinio Arij, qui vt inquit ſanctus Thomas in ſumma contra gentes libro quarto, capitulo decimoſexto, docuit filium, & Spiritum ſanctum, eſſe creaturas. Filium tamen maiorem Spiritu ſancto, & minorem patre. Quem errorem quantum ad Spiritum ſanctum ſecutus eſt Macedonius, qui de patre, & filio rectè ſenſit, quòd vnius eiuſdemque ſubſtantiæ ſint. Sed hoc de Spiritu ſancto credere noluit, dicēs illum eſſe creaturam, & quandam perfectionē mentis accidentalem patri & filij, vt charitatem creatā, & huiuſmodi. Vnde quando vocant Macedonianos Semiarianos, eſt quòd cum Arianis in parte cōueniunt, & in parte differunt ab eiſdem. Quos tamē omnes conuincere poſſumus, & probare quòd Spiritus Sanctus eſt perſona per ſe ſubſiſtens, & eſt Deus æqualis patri, & filio. Et hoc ſcripturæ teſtimonio declaramus.

Opinio Arij & Macedonij.

Spiritum ſanctū eſſe Deum oſtēditur ſacræ ſcripturæ auctoritatibus.

NAm nulli templum conſtructum, & conſecratum, in veteri Teſtamento reperitur, niſi Deo. Vnde Pſalm. 10. ait Dauid: *Dominus in templo ſuo ſancto.* Sed templum deputatur Spiritui ſancto, dicente Apoſtolo 1. ad Cor. 6. *An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti:* Ergo Spiritus Sanctus eſt Deus, cuius templum fuerunt omnes ſancti à principio mundi procreati, & erunt omnes alij electi vſq; ad finem ipſius mundi procreandi. Inſuper ſcire cuncta, & comprænhendere omnia profunda Dei, non eſt alicuius creaturæ. iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 11. *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprænſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius.* Sed Spiritus ſanctus omnia cognoſcit, & proſpicit, vt dicitur Sapien. 1. Et comprænhendit omnia profunda Dei, dicente Apoſtolo 1. ad Cor. 2. *Spiritus omnia ſcrutatur etiam profunda Dei.* & ibidem: *Quæ Dei ſunt, nemo cognoſcit niſi ſpiritus Dei.* ergò non eſt creatura, *ſed Deus verus, qui omnium abſconditorum eſt cognitor.* Dan. 13. *Et cui omnia nota erant antequam crearentur.* Eccle. 27. Item Deus reuelauit myſteria. Dan. 2. vbi dicitur: *Eſt Deus in cælo reuelans myſteria.* Sed talis reuelatio eſt propriè opus Spiritus ſancti. Vnde dicit Apoſtolus 1. Cor. 2. *Nobis reuelauit Deus per Spiritum ſanctum*, ergò & c. Item Deus locutus eſt per Prophetas. Vnde Numer. 12. ait ipſe Deus: *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnum loquar ad illum.* Sed Spiritus ſanctus locutus eſt per prophetas, ergò eſt Deus. Nam Actuum 1. ſcriptum eſt: *Oportet impleri ſcripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid*, & 2. Petri 1. *Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.* Item creare eſt ſolius Dei, vt probāt Theologi in 2. ſen. di. 1. eo quòd requirit potentiam infinitam propter diſtantiam infinitam de nihilo ad eſſe, quia creare eſt de nihilo aliquid facere. Et ideò dicitur Gen. 1. *In principio creauit Deus*

cælum & terram. Sed Spiritus ſanctus creat, dicente Propheta Pſalm. 103. *Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, &c.* Vbi dicit glo. quòd duplex eſt effectus Spiritus ſancti. Primus de nihilo aliquid facere, quod ad ſolum Deum pertinet. Et ideò dicit, *& creabuntur.* Secundus eſt culpas iuſtificare, & hoc etiam ſolius Dei eſt, quia ſecundùm Auguſtinum ſuper Ioannem, *maius opus eſt impium iuſtificare, quàm cælum & terram de nihilo creare.* Et ideò ſubdit, *& renouabis faciem terræ.* Vnde Caſſiodorus ait: *Toties nos Deus ſpiritualiter creat, & renouat, quoties in nouum hominem nos reſtaurare dignatur.* Item ſicut anima eſt vita corporis, ita Deus eſt vita animæ, eam viuificans, vt inquit Auguſtinus ſuper Pſalmo 62. & in capitulo reſuſcitatus, de pœniten diſtinct. prima. Sed Spiritus ſanctus eſt vita animæ, viuificans eam. Ioannis 6. *Spiritus eſt qui viuificat,* ergò eſt Deus. Vnde Saluator Ioan. 4. inquit: *Spiritus eſt Deus.* Vbi Bernard. ait: *Spiritus ſanctus eſt Deus, bonus, rectus, dulcis, fortis, infirma roborans, aſpera planans, corda purificans. Et quicquid in ſeculo nequam videtur, difficile & anguſtum, leue facit, & latum, opprobrium gaudium iudicat, deſpectionem exaltationem perſuadet,* hæc ille. Item proprium eſt Dei, inhabitatio cordium, primæ ad Corin. 3. *Vos eſtis templum Dei.* Sed Spiritus ſanctus taliter inhabitat, dicente Apoſtolo ibidem, *& ſpiritus Dei habitat in vobis.* Super quo inquit Aug. *Hic apertè oſtendit Apoſtolus, ſpiritum Dei eſſe Deum.* Item proprium Dei, eſt ſanctificatio hominum. Leui. 22. *Ego Dominus qui ſanctifico vos.* Sed Spiritus ſanctus ſanctificat hominem, ſecundùm Apoſtolum 1. ad Corin. 6. Vnde de beata Virgine recipiente fluuium Spiritus ſancti dicitur Pſalm. 45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus,* ergò &c. Inſuper interitus docere, eſt proprium opus Dei, de quo pſalmiſta ait: *Qui docet hominem ſcientiam.* Sed hoc eſt opus Spiritus ſancti, ergò eſt Deus. Nam Ioan. 14. ait Dominus: *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Præterea: quorum eſt eadem operatio, oportet eandem eſſe naturam. Sed eadem eſt operatio filij, & Spiritus ſancti: Nam Chriſtus loquitur in ſanctis, iuxta illud ſecundæ ad Corin. vltimo: *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus?* Et ſimiliter Spiritus ſanctus, loquitur in ſanctis, dicente Domino Matthæi decimo. *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Item 1. ad Corin. 14. dicit Paulus: *Spiritus loquitur myſteria,* ergò eadem eſt natura filij, & Spiritus ſancti, & per conſequens patris. Ait enim Saluator Ioannis decimo. *Ego & pater vnum ſumus.* Amplius eſſe vbique eſt proprium Dei qui dicit Hierem. 23. *Cælum & terram ego impleo.* Sed hoc Spiritui ſancto conuenit, ſecundùm illud Sapien. 1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.* Ergò eſt Deus. Præterea Act. 5. dixit Petrus Ananiæ: *Cur tentauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto?* Et poſtea ſubdidit: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Ergò Spiritus ſanctus eſt Deus. Inſuper quòd eſt cauſa omnium perfectionum, per ſe ſubſiſtit perfectiſſime, & non accidentaliter: Sed Spiritus ſanctus eſt huiuſmodi. Ergò eſt perſona per ſe perfectiſſimè ſubſiſtens. Vnde 1. ad Cor. 12. inquit Paulus: *Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Diuiſiones verò gratiarum ſunt; idem autem ſpiritus. Et diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus. Et diuiſiones operationum ſunt; idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: Alij autem ſermo ſcientiæ, ſecundùm eundem ſpiritum: Alteri fides in eodem ſpiritu; Alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu: Alij operatio virtutum: Alij prophetatio: Alij diſcretio ſpirituum: Alij genera linguarum: Alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.* In quibus verbis manifeſtè exprimit, ſpiritum ſanctum eſſe Deum. Et ideò B. Thom. in 1. diſtinction. decimaquarta, art. primo dicit: *Verbum in diuinis procedit, vt per ſe ſubſiſtens & perfectiſſime. Et ſimiliter Spiritus S. qui procedit per viam amoris patris ad filium & econtra, eſt per-*

patri,

gitized by Google

ſona per ſe ſubſiſtẽs, & perfecta, & eſt Deus æqualis patri, & filio. Hoc autem probatur per illud Apoſtoli 2. ad Cor. 3. di. *Dominus autem ſpiritus eſt.* Nam vt ait Hieron. de Hebraicis nominibus: *Vbicunque in Latino ponitur iſtud nomen Dominus, In Hebræo ponitur nomen Dei tetragrammaton.* Hæc etiam veritas probatur per dictum Saluatoris Matth. vltimo di. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij, & Spiritusſancti.* Et 1. Ioan. 5. dicitur: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, verbum, & Spiritus ſanctus: Et hi tres vnum ſunt,* ſcilicet coæterni & conſubſtantiales atque æquales. Vnde dicit Aug. in 13. de Trini. quòd *ſicut præſtat filio eſſentiam ſine vllo initio temporis, & ſine vlla mutatione generatio: Ita Spiritui ſancto proceſſio.* Si autem quæratur quare proceſſio potiùs attribuatur Spiritui ſancto, quàm filio? Reſpondet ſecundùm Theologos in 1. di. 10. & Alexan. de Ales 1. parte ſummæ in tractatu de Spiritu ſancto, quòd licèt etiam filius procedat à patre per modum generationis: Tamen proceſſio particulariter attribuitur emanationi Spirituſſancti, quia ipſe non tantùm procedit à nõ procedente ab alio, ſcilicet patre, ſicut filius, ſed etiam à procedente ab alio, ſcilicet filio qui modus procedendi non competit ipſi filio, quia tantùm à non procedente. ſ. patre procedit. Item quia procedere per modum gemini amoris non competit ipſi filio, ſed tantùm Spiritui ſancto. Et ideò iſta emanatio congruè appellata eſt proceſſio.

Quare proceſſio attribuatur Spiritui ſancto

DE SPIRITVS SANCTI nominatione, conſideratio ſecunda.

De multis nominibus Spiritus ſancti.

QVO ad ſecundam conſiderationem, ſcilicet nominationis Spiritus ſancti, eſt ſciendum, vt ait Albertus in compendio Theologiæ, quòd Spiritus ſanctus multis nominibus appellatur. Et multo pluribus appellari poteſt. Nam vt dicitur in lib. de cauſis: *Lingua deficiunt à narratione Dei, qui eſt amor animi.* Et gloſſa ait: *Nullum nomen ſufficit ad exprimendam diuinam perfectionem.* Et ratio eſt, quia voces & nomina ſunt ſigna intellectorum, ſecundùm Philoſophum in 1. Perher. Sed Deus à nobis in via non intelligitur: Ergò non poteſt vno nomine nominari. Agnitus autem in patria vno nomine nominabitur, iuxta illud Zacha. vltimo: *In illo die erit Dominus vnus, & nomen eius vnum.* Veruntamen vt aliquo modo diuina perfectio nobis innoteſcat, duodecim modis tertiam in Trinitate perſonam principaliter appellatam declarabimus. Primò enim, vt inquit ſanctus Bonauentura in 1. diſtin. 10. appellatur Spiritus ſanctus duplici ex cauſſa: Primò propter naturæ immaterialitatem, ſcilicet à ſpiritualitate contra corpulentiam. Et hoc nomen conuenit toti Trinitati. Quia vt dicitur Ioannis 4. *Spiritus eſt Deus.* Secundo modo dicitur ſpiritus, à ſpiratione paſſiua. Et ſic amor, vel affectus patris ad filium, & econtra, dicitur ſpiritus, & propriè conuenit illi perſonæ, quæ procedit vt amor, & ſpiratur à patre & filio. Additur autem ſanctus, quod idem eſt quòd mundus, vel firmus, ſecundùm gloſſam in §. ſanctæ inſtitutis, de rerum diuiſ. & notatur in l. ſanctum. ff. eodem. Et conuenit ei non ſolùm, quo ad ſe, ſed etiam in comparatione quo ad nos. Nam per gratiam Spiritus ſancti à peccatis mundamur, & in bono firmamur. Beatus autem Thomas in primo. diſtin. 14 ar. 4. dicit, quòd Spiritus ſanctus dicitur à ſpiratione duplici ratione. Prima operationis, inquantum per ipſum trahuntur homines à terrenis ad cœleſtia. Vnde contemptores temporalium, ſpirituales vocantur. Secunda vnionis. Per Spiritum namque ſanctum corda diuerſa vniuntur. Et ideò hoc nomine appellatur. Ait enim Richardus de ſancto Victore in lib. de Trinita: *Illi dicuntur vnum habere ſpiritum, quibus vnum eſt conſilium, idemque propoſitum. Qui idem amant, atque idem affirmant, pariq; voto deſiderant.* Vnde Philoſophus 9. Ethicorum dicit: *Pro-*

prium amicorum eſt, vnam animam in duobus corporibus eſſe. Et hac ratione duplici ſpiritus appellatur. Cui additur ſanctus, quia per ipſum ſanctificamur. Et ideò canit Eccleſia: *Veni creator ſpiritus, Mentes tuorum viſita. Imple ſuperna gratia, Quæ tu creaſti pectora.*

Appellatur etiam paracletus.

SEcundò appellatur paracletus, id eſt, conſolator vel aduocatus. Paracletus enim Græcè, idem eſt quòd conſolator, vel aduocatus Latinè, vt inquit Greg. in homilia hodierna. Vbi etiam dicit: *Spiritus ſanctus, ideò conſolator vocatur, quia de peccati perpetratione mœrentibus, dum ſpem veniæ dat, ab afflictione triſtitiæ mentem leuat.* De aduocatione autem eius inquit Paulus ad Rom. 8. vbi etiam ponit de conſolatione ipſius di. *Similiter autem & ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram. Nam quid oremus ſicut oportet, neſcimus. Sicut ipſe ſpiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret ſpiritus, quia ſecundùm Deum poſtulat pro ſanctis*, hæc ille. Vbi dicit gloſſa, quòd ideò dicitur poſtulare pro nobis, quia nos poſtulantes facit. Et Beda in homilia ait: *Paracletus conſolator interpretatur; quia corda fidelium, ne inter huius ſeculi aduerſa deficiant, cæleſtis vitæ deſiderio ſubleuat ac reficit.* Dulcis ergò magiſter cognoſcens diſcipulos ſuos eſſe afflictos, & mœrentes de receſſu ſuo, promiſit eis ſpiritum conſolatorem, dicens Ioan. 15. *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre.* Vbi gloſſ. ait: *Oppreſſos Apoſtolos propter inundantes tribulationum fluctus, nihil niſi ſpiritus ſanctus reuelare debuerat. Vt quorum vetuſtas carnis erat depoſita, paracletus ſpiritus lætificaret.*

Dicitur etiam donum Dei.

TErtiò dicitur donū Dei. Nam in miſſione temporali Spiritus Sancti, non ſolùm ipſe Spiritus S. datur, ſed dona eius offeruntur. Vnde Paul. ad Rom. 5. ait: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Eſt igitur Spiritus ſanctus primum donum, quo omnia alia donantur nobis.

Vocatur quoq; fons viuus.

QVartò dicitur fons viuus. De quo prędictum fuerat Zacha. 13. vbi dicitur: *Erit fons patens domui Dauid. Et habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatorum, & menſtruatæ.* Per Dauid qui interpretatur manu fortis, intelliguntur actiui. Per Hieruſalem quæ interpretatur viſio pacis, intelliguntur contemplatiui. Nomine autem peccatorum intelliguntur illi, qui habent peccata ſpiritualia. Per menſtruatam verò illi, qui habent peccata carnalia. Omnes enim iſti in hoc fonte bibere debent, ſcilicet actiui, vt amplius roborentur. Contemplatiui, vt amplius contemplentur. & omnes peccatores, vt à ſordibus mundentur. De hoc etiam fonte ſeu fluuio Spiritus ſancti dicitur Can. 4. *Fons hortorum. Fluuius aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.* Dicit autem Chryſoſt. ſuper Ioannem, quòd Spiritus ſanctus flumen vocatur, quia ſicut flumen nec reuertitur, nec ſtat, ſed ſemper currit: Sic etiam illi, qui habent Spiritum ſanctum, non reuertuntur ad peccatum, nec ſtant in ocio, ſed ſemper currunt ad fortia. De iſto etiam flumine dicitur Ezechiæ 47. *Menſus eſt mille cubitos, & traduxit me per aquam vſque ad talos; Rurſumque menſus eſt mille, & perduxit me per aquam vſque ad genua. Rurſumque menſus eſt mille, & perduxit me per aquam vſque ad renes.* De quo etiam flumine dicitur Iſa. 30. *Spiritus Domini velut torrens inundat vſque ad medium colli.* Quidam ergò in hoc flumine introducuntur vſque ad talos. Et ſunt illi qui per Spiritum ſanctum fortes fiunt ad ſupportandum aduerſa Pſalmo 32. *Et ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et Pſalmo 47. *Ego confirmaui columnas eius.* Talis enim eſt corporis ſupportatio. In genibus autem eſt deambulatio. Et ideò illi qui in flumine Spiritus ſancti introducuntur vſque ad genua, ſunt illi qui fiunt magnanimi ad aggrediendum opera virtuoſa. Eze. 1. *Vbi erat ſpiritus, illuc gradiebantur;* & Pſal. 83. *Ibunt de virtute in virtutem, &c.* Illis verò qui introducuntur vſque ad renes, in quibus viget concupiſcentia, extinguuntur omnia deſideria carnalia, Pſalm. 72. *Iuſtu-*

matum

matum eſt cor meum, ſcilic... Spiritu ſancto, *& renes mei commutati ſunt*... t Greg. ait, *Guſtato Spiritu deſipit omnis caro.* Illi autem introducuntur vſque collum, à quo procedunt verba quæ qui Spiritus ſancti inſtinctu loquuntur, verba vtilia. Marci 13. *Non eſtis vos qui loquimini, ſed Spiritus ſanctus, &c.* Dicitur autem ipſe Spiritus ſanctus fons ſiue fluuius viuus, ſeu aqua viua, quia ſpiritualem vitam cõſeruat. De quo dicitur Apocalyp. vltimo; *Oſtendit mihi fluuium aquæ viuæ ſplendidum, tanquam cryſtallum procedentem à ſede Dei & agni in medio plateæ Hieruſalem.* Ex quibus verbis demonſtratur quod aqua Spiritus ſancti dat beatis in cœlo ſocietatem reficientem. Et ideo vocatur fluuius. De aqua enim mundanæ conſolationis dicitur Ezechiel. 4. *Aquam ad menſuram bibes.* Sed in cœlo dicitur beatis Can. 5. *Bibite amici mei, & inebriamini chariſsimi.* Item iſte fluuius Spiritus ſancti habet continuam emanationem. Et ideo dicitur *aquæ viuæ*, quia núquam deficit. Mundus vero eſt ſicut ciſterna perforata, quia in breui deficit cũ ſuis conſolationibus. Hierem. 2. *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas: ciſternas diſsipatas, quæ continere non valent aquas.* Merito ergo conſolatio mundana dicitur ciſterna perforata, quia in breui deficit 1. Ioan. 2. *Mundus tranſit & concupiſcentia eius.* Spiritus autem ſanctus dicitur aqua viua, quia ſemper perdurat, 1. ad Corin. 13. *Charitas nunquam cadit.* Item fluuius habet claritatẽ reſplendentem. Et ideo dicitur ſplendidus ad modum cryſtalli. Fluuius enim amoris mundi eſt turbidus. Et ideo facit animam turbidã & fœdam, Hiere. 2. *Quid tibi in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam?* Fluuius autẽ aquæ Spiritus ſancti eſt clarus. Et ideo facit animam claram, & pulchram Sapien. 6. *Clara eſt & quæ nũquam marceſcit.* Et Iſa. 58. *Implebit ſplendoribus animã tuam.* Item habet ſuauitatem amaritudini impermixtam. Et ideo dicitur procedere de ſede Dei & agni, id eſt, de contemplatione diuinitatis & humanitatis Chriſti, in quà conſiſtit tota fœlicitas Paradiſi Ioan. decimoſeptimo. Vel quia à patre, & filio procedit iſte fluuius diuinæ gratiæ, Spiritus ſanctus, qui eſt ſine omni amaritudine, & plenus omni dulcedine. Sapient. 8. *Non habet amaritudinem conuerſatio illius. Nec tædium conuictus illius, ſed lætitiam, & gaudium.* Fluuius autem mũdi habet aquas amaras. Iſaiæ vigeſimoquarto: *Amara erit potatio bibentibus eam.* De Spiritu autem ſancto dicit Deus Eccleſiaſtic. 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel, et fauum.* Item habet præſentiam aſſiſtentem. Et faciliter poteſt capi de eius aqua. Et ideo dicitur eſſe in medio plateæ Hieruſalem. Mundanæ enim conſolationes acquiruntur cũ magno labore. Vnde Eccleſiaſt. 1 dicitur: *In his eſt labor & afflictio Spiritus.* Et 2. eiuſdem libri capit. dicitur de mundanis dedito: *Cuncti dies eius pleni ſunt laboribus, & ærumnis.* Fluuius aũt Spiritus ſancti fluit ad oſtium voluntatis noſtræ, Apocal. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* Et ideo quilibet poteſt faciliter haurire. Vnde Deuteronom. 30. dicitur: *Mandatum quod præcipio tibi, iuxta te eſt valde, in corde tuo, vt facias illud.* Dicitur etiã Spiritus ſanctus fons viuus, quia animam peccato mortuam viuificat remittendo peccata. Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundanam & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Et hoc maxime in baptiſmo, quia Spiritus ſanctus eſt qui baptizat. Vn- Vnde dicitur Actuum 1. *Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos hos dies.* Et apertius Ioan. 7. clamabat Ieſus in templo in die Feſto di. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Quæ verba Euangeliſta gloſſat dic. *Hoc aũt dixit de Spiritu ſancto, quem accepturi erant credentes in eum.* In hunc fontem ſe immergere cupiebat ſanctus Propheta Dauid, dicens Pſal. 41. *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* De hoc etiam fonte inquit Ambroſius in libro de Spiritu ſancto: *Ciuitas Dei illa Hieruſalem cæleſtis, non meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed ex fonte vitæ procedens Spiritus, cuius nos breui ſatiamur hauſtu, illis cæleſtibus ſpiritibus redundantius videtur affluere-*

Dicitur etiam pater pauperum.

NOno dicitur pater pauperum. Vnde dicit quædam gloſſa ſuper illo verbo Matthæi quinto: *Beati pauperes Spiritu Beati ſunt, qui ſunt ſine ſpiritu ſuæ præſumptionis, per quem intumeſcunt. Quoniam diuites ſunt, & admiſſi ad theſauros Spiritus ſancti indeficientes. Per quem diuites fiunt, quicunque pauperes apud ſe ſunt.* Dicitur etiã pater, id eſt, aduocatus pauperum. Et ideo appellatur paracletus, quod idẽ eſt quòd aduocatus, vt ait Greg. in homilia hodierna. Vbi etiam inquit: *Spiritus ſanctus ideo aduocatus dicitur, quia pro errore delinquentium apud iuſtitiam patris interuenit, dum eos quos replet, exorantes facit.*

Spiritus ſanctus vocatur etiam lumen cordium.

DEcimo dicitur lumen cordium, quia vt ait Bernard. in ſermone hodierno, per Spiritum ſanctum de omnibus pertinentibus ad ſalutem illuſtramur, & occulta myſteriorum cœleſtium nobis reuelantur iuxta illud prim. Ioan. ſecund. *Vnctio eius docet vos de omnib.* Et ideo dicebat Paulus, primæ ad Corinthi. ſecundo: *Nobis reuelauit Deus per Spiritum ſanctum.* Spiritus ergo ſanctus eſt ſplendidus oculus mentis noſtræ, & ſpeculum ſine macula. Sapient. ſeptimo. In quo videmus ea quæ ſunt ſupra humanam facultatem. Vnde Bernard. ait: *Quæ ſuper nos ſunt, non verbo docentur, ſed Spiritu ſancto illuſtratore cordium reuelantur.* Cuius rei teſtimonium Chriſtus perhibet Ioan. decimoquarto. dic. *Paracletus autem Spiritus ſanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Vndecimo dicitur hoſpes animę quam inhabitat per gratiam. Quod teſtatur Apoſtolus primæ ad Corinth. dic. *Templum Dei eſtis vos, & Spiritum ſanctus habitat in vobis.* Et Ioan. decimoquarto, venturum ſe Dominus pollicetur cum patre, & conſequenter cum Spiritu ſancto, vtriuſque ſpiritu, ad eum qui mandata eius ſeruauerit, dicens: *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

DVodecimo & vltimo refrigerium, quod ſapiens do fatetur, dic. Sapient. duodec. *quã bonus & ſuauis eſt Domine Spiritus tuus in nobis.* Et Eccleſiaſt. vigeſimoquarto, dicitur: *Spiritus Domini ſuper me dulcis.* Super quo inquit Bernard. *Quicquid amarum videtur, vnctio Spiritus ſancti dulce facit. Moleſtus eſt quandoque pænitentiæ labor, corporis afflictio grauis: abſtinentia oneroſa: In Pſalmis & vigilijs dormitat anima noſtra. Non ob aliud ſane quam propter inopiam Spiritus. Ille enim ſi adeſſet, faceret laborẽ, atque pænitentiam noſtram non ſolùm non laborioſam, ſeu moleſtam, ſed etiam deſiderabilem, & delectabilem. Adeo enim dulcis eſt, quòd mortem faciat dulciſſimam, & ſuauiſſimam.* Et ſubdit Bernard. ibidem: *Spiritus Domini bonus & dulcis infirma roborat, aſpera planat, & quicquid in hoc ſeculo difficile videtur & anguſtum, leue facit & latum.* Et ideo eius aduentum ſancta Eccleſia exoptans, & prædicta confirmans, dulciter decantat di. *Veni ſancte Spiritus, & mitte cœlitus lucis tuæ radium. Veni Pater pauperum. Veni dator munerum. Veni lumen cordium. Conſolator optime, dulcis hoſpes animæ, dulce refrigerium. In labore requies, in æſtu temperies, in fletu ſolatium. O lux beatiſſima, reple cordis intima tuorum fidelium. Sine tuo numine, nihil eſt in homine, nihil eſt innoxium. Laua quod eſt ſordidum, riga quod eſt aridum, rege quod eſt deuium. Flecte quod eſt rigidum, foue quod eſt frigidum, ſana quod eſt ſaucium. Da tuis fidelibus, in te confidentib. ſacrum ſeptenarium. Da virtutis meritum, da ſalutis exitum, da perenne gaudium, Amen.*

nibus deteriores, O inſenſibiliores lapidibus, O Iudæis nequiores. Quare tam proni eſtis ad vlciſcēdum veſtras iniurias, quas nunquam remittitis? Et Dei iniurias ſupportatis? Percutitur canis tuus, Et iraſceris fratri tuo. Linguis impiorũ blaſphematur Deus, & æquo animo toleras, ac corrides. Et cum blaſphemante blaſphemas. Iam nõ in te ſpiritus ſanctus eſt, ſed diabolicus, & malignus.] Hinc Hiero. in quadam epiſt. ait: [Nationes aduerſariorum mortali proſequimur odio, & clementem Deum blaſphemantibus manum porrigimus adiutricem. Tertium ſignum dicitur operationis. Qui enim habet ſpiritus ſancti gratiam, habet bonorum operũ abundantiã. Quia vt ait Greg. in homilia hodierna: [Nunquam eſt amor Dei ocioſus. Operatur enim magna, ſi eſt. Si autem operari renuit, amor nõ eſt.] Quartum ſignum dicitur adimpletionis, ſcilicet diuinorũ præceptorum Ioan. 14 [Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.] Quintum & vltimum ſignum pro nunc dicitur dilectionis. Quando enim quis diligit Deum & proximum, ſignum eſt quod habet in ſe ſpiritum ſanct. quia vt hab. 1. Io. 4. & in c. abiit 11 q. 3. [*Deus charitas eſt,* & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo]

De 3 ſigno. *De 4 ſign.* *De 5. ſigno*

DIcit autem Chryſ. ſuper Matt. quod *tribus modis cognoſcitur pænitentia ſpiritus ſancti ſicut ignis cognoſcitur ſcintillis ſuis, ſol radijs ſuis, & roſa odoribus ſuis.* Sancti enim viri habent tres ſcintillas. Primo feruētia deſideria, quæ habebat propheta dicens Pſalm. 41 *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum,* &c. Secundo feruentia verba Eccl. 48. *Surrexit Helias quaſi ignis. Et verba eius, quaſi facula ardebant.* Tertio, feruētia opera. Iob 47. *Nonne veſtimenta tua calida ſunt cum perflata fuerit terra auſtro?* Sicut ergo vbicũque ſcintillas ignis videmus, præſupponimus ibi eſſe ignem materialem: Sic quicũque habet prædictas ſcintillas, præſupponitur habere in ſe ignẽ cœleſtem. Et de iſtis ſcintillis dicitur Ezechiæ 1. *Scintillæ quaſi aſpectus ignis candentis.* Deſideria enim & verba ac opera ſanctorum ſunt ſcintillæ, inquantum ſine pondere terrenorum ſunt leuia. Et ſunt aeris in quantum ſunt auribus Dei conſona. Et candentia: In quantum ſunt per amorem inflammata. Secundo viri ſancti habent tres radios. Primus eſt ſcientia, qua cognoſcunt Deum, & eius iuſtitiam ac bonitatem. Vnde Pſalmiſta ait: *Duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia* &c. Secũdus eſt quo cognoſcunt mundum, & eius miſeriã & vanitatem Naum 3 *Omnis qui viderit te, reſiliet à te.* Tertius eſt quo cognoſcunt ſeipſos, id eſt miſeriam ſuam, & vilitatem Micheæ 6. *Humiliatio tua in medio tui.* Sicut ergo quando videmus radios ſolis, præſupponimus ornatũ eſſe ſolem naturalem Sic quando iſtos radios in nobis ſentimus poſſumus præſupponere in nobis eſſe ſolem ſuperſubſtantialem. Et de his tribus radiis dicitur Eccleſiaſti. 43. *Sol tripliciter exurens montes, radios igneos exſufflans* &c. Tertio viri ſancti habent tres odores. Vnus eſt deuotæ orationis. Apoc 5. *Habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.* Secundus eſt famæ præclaræ 2. ad Cor. 2. *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco* Tertius eſt conſcientiæ floridæ. Can. 1. *Lectulus noſter floridus eſt.* Sicut ergo quãdo ſentimus odorem roſarum, ibi roſas eſſe præſupponimus, etiam ſi eas minime videmus: Ita quando in nobis iſtos odores ſentimus, roſas gratiarum & virtutum in nobis eſſe, credere poſſumus De quo odore dicitur Eccle. 24. *Quaſi plantatio roſæ in Hiericho.*

DIci quoque poteſt quod per quatuor ſpecies in quibus apparuit ſpiritus ſanctus, de quibus in ſequenti parte tractabimus, poteſt cognoſci quando in nobis eſt. Per nubem enim in qua apparuit ſuper Chriſtum transfiguratum, ſignificatur abundantia lachrymarũ, pſalmiſta dicente: *Flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ.* Et Gen primo ait Moyſes: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas* ſcilicet lachrymarum. Sicut enim adueniente auſtro, nubes reſoluuntur in pluuias: Sic adueniente ſpiritu ſancto mentes reſoluuntur in lachrymas. Et ideo ſponſa petit Cant. 3. di. *Surge Aquilo, & veni auſter: Perfla hortum meum, & fluant aromata illius,* id eſt, lachrymæ ſuauiſſimæ in conſpectu Dei. Per ſpeciem autem columbæ carentis felle, ſignificatur dimiſſio iniuriarum. Et ideo Sap. 7 ſpiritus ſanctus appellatur ſuauis, benignus & humanus, quia facit homines ſuaues in corde, benignos in ſermone, & humanos in opere, & conuerſatione. Odium enim inflammat, indurat, & amaricat. Sed ſpiritus ſanctus deſcribitur nomine roris, vnctionis, & mellis. Ros namque appellatur, inquantum cor odio inflammatum refrigerat, Eccl. 18 [Nõne ardorem refrigerabit ros?] Et Dan. tertio dicitur: [Fecit medium fornacis, quaſi ventum roris flantem.] Vnde in oratione dicimus ſui, roris inti-

Per 4. et ſpecies in quibus apparuit ſpiritus S. poteſt cognoſci quando eſt in nobis.

Digitized by Google

ſere facit animam in Chriſti vulneribus, dicens illud Can. 2. *Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni columba mea in foraminibus petræ*, id eſt, in Chriſti vulneribus. Ideo Hieronym. ad Euſ. de ſeipſo dicebat: [Itaque omni auxilio deſtitutus, ad Ieſu iacebam pedes: rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia ſubiugabam] Tertio quia ſicut columba habet gemitum pro cantu. Sic ſpiritus ſanctus illos quos replet gemere facit, iuxta illud Iſai 59. [Rugiemus quaſi vrſi omnes, & quaſi columbæ meditantes gememus.] Et Paulus ad Roman. 8. inquit; [Ipſe ſpiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.] Propterea Hieron. de ſeipſo dicebat vbi ſupra: [O quoties in eremo conſtitutus in illa vaſta ſolitudine, quæ exuſta ſolis ardoribus horridum monachis præſtat habitaculũ, putabam me Romanis intereſſe deliciis. Sedebam ſolus, quia amaritudine plenus eram. Horrebant ſacco membra deformia. Et ſqualida cutis ſitũ Æthiopiſſæ carnis obduxerat. Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus. Et ſi quando repugnantem me ſomnus imminens oppreſſiſſet, humo vix oſſa hærentia collidebã] Ad hoc etiam adduci poteſt illud exemplum Ar. in li. de animalibus, de cygno qui in vita habet gemitum pro cantu, & in morte dulciter canit. Quod econtra facit Siren. De qua vide ſupra in prima parte principali huius operis, ſermone 8. parte 6. Et ideo Hieronym. ad Iulianum inquit: [Felix & omni dignus beatitudine quẽ ſenectus Chriſto occupat ſeruientem, quem extrema dies Saluatori inuenit militantem. Qui non confundetur cum loquetur inimicis ſuis in porta. Cui in introitu Paradiſi dicetur: Recepiſti mala in vita tua, nunc autem lætare,] hæc ille.

Alia multa cauſa quare ſpiritus S. in ſpecie columbæ apparuit.

QVarto ſpiritus ſanctus in columbæ ſpecie ſuper Chriſtum baptizatum viſibiliter apparuit, ad ſignificandum fœcunditatem ſpiritualem quæ eſt in baptiſmo. Columba enim eſt animal fœcundiſſimum, & multæ geituræ. Et ideo de gratia ſpiritus ſancti in baptiſmo poteſt dici illud Iſa. vltimo: *Parturijt Sion filios ſuos.* Vnde de Eccleſia catholica fœcunda filiis gratiæ, dicit ſponſus eius cœleſtis Canti. 6. *Vna eſt columba mea*, &c. Quinto apparuit in ſpecie columbina propter ſimplicitatem. Vnde Gregor. in homilia hodierna ait: [In columba ſpiritus ſanctus monſtratus eſt, quia omnes quos repleuerit ſimplices facit.] Ideo Matthæi 11. inquit Dominus: [Eſtote ſimplices ſicut columbæ.] Sexto ad denuntiandam pacem. Sicut enim Noe dum eſſet in arca, emiſit columbam, quæ vt habetur Gene. 8. ore ſuo detulit ramum virentis oliuæ, in ſignum pacis Dei erga humanum genus: Sic ſpiritus ſanctus in columbina ſpecie ſuper Chriſtũ apparuit, qui eſt rex pacificus, vt dicitur in proœmio decretaliũ, ad inſinuandum quod eſt amicus & operator pacis. Et ſuper pacificos venit Pſal. 75. *Factus eſt in pace locus eius.* Septimo quia ſicut columba gregatim volat, & extraneam ſibi ſociat: Sic ſpiritus ſanctus facit viuere ſimul in fraterna charitate ſecundum illud ad Rom. 12. *Charitatem fraternitatis inuicem diligentes.* Octauo quia ſicut columba nutrit pullos ſuos, & alienos: Sic ille qui habet ſpiritum ſanctum, cum proximo ſeruat illud primæ ad Theſſa. 2. [Facti ſumus in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos.] Nono quia ſicut columba habet pulchros oculos, & intuetur manſuete: Sic ille in quo eſt ſpiritus ſanctus, bono oculo, & non toruo aſpicit facta proximi in meliorem partem, dubiam interpretando. Et ideo illi poteſt dici illud Can. 1. & 4. c. *Oculi tui columbarum.* Decimo quia ſicut columba diſcernit grana comeſtibilia, & mãducat, non autem carnes: Sic ſpiritu ſancto tacti, non paſcuntur carnibus detractionis, iuxta illud Proue. b. 23. *Carnes ad veſcendum conferunt.* Sed bonis exemplis à proximo acceptis paſcuntur, & in virtutibus creſcunt. Vndecimo quia ſicut columba reſidet iuxta aquas, & ibi videt vmbram accipitris, & ab eo cauet. Sic ille qui habet ſpiritum ſanctum, requieſcit in gratia Dei ſignificata per aquam, & in ea videt tentationes diaboli ac illas vincit. Et ideo de eo dicit poteſt illud Cant. 5. *Reſidet ſuper fluenta pleniſſima.*

Alia multa congruitates ad idem oſtendendum adducta.

DVodecimo quia ſicut columba libenter ſtat in feneſtris Iſai. 60. *Quaſi columbæ ad feneſtras ſuas.* Sic ille in quo eſt ſpiritus S. de ſenſibus ſuis corporalibus qui ſunt feneſtræ animæ, curam habet ne per illas morte intrante pereant, iuxta illud Hierem. 9. *Mors intrat per feneſtras noſtras.* Tertio decimo, quia ſicut columba ſuper petram nidificat: Sic ille qui habet ſpiritum ſanctum, in dura moratur pœnitentia, & dicit illud Iob 29. *In nidulo meo moriar.* Quartodecimo quia ſicut columbæ libenter ſe lauant in lacte: Ita Spiritus Sanctus animam albam facit puritate. Vnde de habentibus illum, dici poteſt illud Canti. quinto: [Sicut columbæ quæ

Digitized by Google

Dei. Et ideo Dauid dicebat Pſ.118. *Confige timore tuo carnes meas.* Cõtra auaritiã datur intellectus, per quem cognita ſupernorum dulcedine contemnuntur terrena. Iuxta illud Greg. in hom. 37. *Si conſideramus fratres chariſſimi, quæ, & quanta ſunt quæ nobis promittuntur in cælis: Vileſcunt animo omnia quæ habentur in terris* &c. Contra luxuriam, datur ſciẽtia, per quam dum quis cognoſcit miſeriam, & pœnoſum finem luxuriæ, ipſam fugit. Iuxta illud Apoſtoli Epheſ. 5. *Hoc enim ſcitote, quia omnis fornicator aut immundus, nõ habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei.* Contra inuidiam datur pietas, per quam de bono proximi gaudemus. Iuxta illud Tullij in libro de amicitia dicentis: *Hoc proprium eſt animi bene conſtituti, & lætari bonis rebus, & dolere de contrarijs.* Contra gulam datur ſapientia, per quã dum ſupernorum guſtatur dulcedo, gulæ vilipenditur delectatio, dicente Gregorio in quadam homilia, *guſtato ſpiritu deſipit omnis caro.* Contra iram quæ præcipitanter operatur, datur conſilium quo ponderate negotia peraguntur, iuxta illud Eccleſiaſ. 32. *Fili ſine conſilijs nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.* Contra accidiam per quam quis accidioſus, & impotens redditur ad bene agendum, datur fortitudo per quam iucundus, & potens ad bonũ opus efficitur, iuxta illud Prouerbio. 10. *Manus fortium diuitias parat.* Ideo Greg. in quadam homilia de Apoſtolis ait: *Mundi. n. huius poteſtatib. contraria non præſumerent, niſi eos ſancti ſpiritus fortitudo ſolidaſſet. Sic quod ſpiritus ſanctus ad tolerandum aduerſa fortes reddit.* Quæ omnia cõcludit idem Gre. in 31. mora. di. *Quia hic ſeptem vitijs nos captos docuit: Idcirco Redemptor noſter ad ſpiritale liberationis noſtræ prælium ſpiritu ſeptiformis gratiæ plenus venit.*

3 Quare etiam apparuit in nube ſpiritus ſanctus.

TErtio apparuit in nube, quia ſicut nubes pluit: Sic ſpiritus ſanctus oculos flere facit, iuxta illud pſalmiſt. *Flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ.* l. lachrymarum. De quibus Ber. in libro de contemptu mundi, inquit: *Felices lachrymæ quas benigna manus conditoris absterget. Et beati oculi qui in talib. liqueſieri elegerint.* Et Chryſoſt. ſuper Matthæum ait: *Sicut poſt vehementes imbres mundus aer, & purus efficitur: Ita poſt lachrymarum pluuias ſerenitas mentis ſequitur atq; tranquillitas.* Rogemus ergo cæleſtem patrem, vt nos hac ſancta nube ſancti ſpiritus obumbret, ſicut obumbrauit beatam Virginem, cui dixit Angelus Luc. 1. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te: Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* id eſt, te ab omni æſtu viciorum refrigerabit. Gre. autem dicit quod per ipſam nubem lucidam ſignificata eſt effuſio doctrinæ per prædicationem Chriſti. Quia nubis lucidæ eſt, lumen ſpargere. Iob 23. *Nubes ſpargunt lumen ſuum.*

Quare ſpiritus ſanctus miſſus eſt in flatu.

TErtio principaliter miſſus eſt ſpiritus ſanctus in flatu. Vnde dicitur Ioan. 20. *Hæc cum dixiſſet, inſufflauit, & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum.* Quod factum fuit triplici de cauſa. Primo quia ſicut flatus eſt velox: Sic ſpiritus ſanctus eos, quos replet, veloces ad bene operãdum facit: dicente Ambroſio in quadam homilia: *Neſcit tarda molimina ſpiritus ſancti gratia.* Et Cant. 5. dicitur, *Manus eius* ſ. in quo eſt ſpiritus ſanctus, *tornatiles*, id eſt veloces. Propterea Dauid ſpiritus ſancto plenus, dicebat Pſal. 117. *Paratum cor meum Deus: paratum cor meum.* Super quo dicit Bern. *Paratum ad ſublimia: Paratum ad vniuerſa quæcunq; præceperis.* Et propter hanc ſubitã mutationem, & innouationem repentinam, quã facit ſpiritus ſanctus in eo in quem intrat, dicitur Actuũ 2. *Factus eſt repente de cælo ſonus, tanquam aduenientis ſpiritus vehementis.* Subito. n. intrat in cor, & illud ſuauiter immutat. Et ideo dicitur 3. Regum 19. *Poſt ignem ſibilus auræ tenuis, & ibi Dominus.* Secundo datus eſt in flatu ſpiritus ſanctus, quia ſicut flatus, ſi attrahatur, eſt calidus, & attrahentem calefacit: Sic ſpiritus ſanctus illos à quib. recipitur, feruentes & ardentes in amore facit, iuxta illud Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat?* Et Leui. 6. *Ignis in altari meo ſemper ardebit.* Ideo Greg. in homilia hodierna ait: *Dum Deũ in ignis viſione ſuſcipiunt, per amorem ſuauiter ardeſcunt.* Et de hoc habemus exemplũ ſancti Fran. qui interrogatus, quo modo in magno frigore nõ frigeſceret ſed caleret, reſpondit: *Si igne diuini amoris tangeremur interius, frigus iſtud exterius leuiter portaremus.* Tertio datus eſt neceſſarius ad reſpirandum, adeo, quòd ſi per horam ſubtraheretur, ſtatim homo moreretur. Sic ſpiritu ſancto ſubtracto, anima in peccati morte prolabitur, Pſ. dicente Deo: *Auferes ſpiritum eorum & deficient, & in puluerem ſuum reuertẽtur.* Ideo Io. 6. dicitur: *Spiritus eſt qui viuificat, caro aũt non prodeſt quidquam.* Et Ezech. 37. ait Deus: *Dabo vobis ſpiritum & viuetis.* Gloſſa vero ſu. 20. euangelij Ioan. dicit, quod ideo Dominus Ieſus exſufflauit & dixit: *Accipite ſpiritum ſanctum*, vt oſtenderet ipſum paracletum ſpiritum, non ſolum à patre procedere, ſed etiam à ſe, contra Græcos.

Digitized by Google

3. cauſa miſſionis ſpiritus ſancti in linguis igneis. ille. Tertio miſſus eſt ſpiritus ſanctus in lingua ignea, vt legem igneam prædicarent ſ. amoris. Vnde Act. 2. ait gl. *ſpiritus ſanctus in linguis igneis venit, vt linguis omniũ gentiũ verba ignea loquerẽt, et lege ignea lingua ignea prædicarẽt.* Et sũt verba Ber. Et ideo dicit textus ibi: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquã ignis, ſeditq; ſuper ſingulos eorũ, et repleti ſunt oẽs ſpiritu ſancto, et cœperunt loqui varijs linguis prout ſpiritus dabat eloqui illud.* De hoc etiam inquit Grego. in homilia hodierna: *in linguis igneis apparuit ſpiritus, vt linguas igneas Doctores habeant, & dum Deum amando prædicant, corda audientium inflament. Nam otioſus eſt ſermo docentis, ſi præbere non valet incendium amoris*, hæc ille.

4. Cauſa. Quarto apparuit potius in lingua, quam in alio membro, quia vt dicitur Iacob. 3. *lingua difficile regitur.* Et ideo præ cæteris gratia ſpiritus ſancti indiget, vt refrenetur. Quia *mors & vita in manu linguæ*. Eccleſiaſtici 18. Et bona lingua nihil quodãmodo melius reperitur, & mala nihil peius & damnoſius. Propter quod Iacobi 1 dicitur: *Si quis putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum: huius vana eſt religio.* Ad propoſitum autem noſtrum adduci poteſt exemplum Æſopi quando fecit conuiuium, & non dedit aliud ad manducandum, niſi linguas.

5. cauſa miſſionis ſpiritus ſancti in ſpecie ignis. Qvinto principaliter miſſus eſt ſpiritus ſanctus in ſpecie ignis propter ſeptemplicem eius gratiam. Nam ſpiritus ſanctus ad modum ignis alta humiliat per donum timoris, emollit dura per donum pietatis. Illuminat obſcura per donum ſcientiæ. Reſtringit fluida per donum conſilij. Conſolidat molli a per donum fortitudinis. Clarificat metalla tollendo rubiginem per donum intellectus. Surſum tẽdit per donum ſapientiæ. Et ideo dicitur Thren. primo, *De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me.* Et ſunt verba ſanctæ Matris Eccleſiæ, cuius oſſa ſunt Apoſtoli qui fuerunt exterius duri per paſſionum tolerantiam. Iob 22. *Solidiſſimi quando ex ære fuſi ſunt.* Fuerunt enim ſolidi, quia minas non timebant, & ſolidiores, quia verba contemnebant, & ſolidiſſimi, quia mortem deſpiciebant. Interius autem fuerunt medullis pleni per deuotionem. Iob 21. *Medullis oſſa illius irrigantur.* Medulla enim ſecundum Rabanum dicitur, ex eo, quòd madefacit oſſa & eſt calidæ naturæ, & dulcis ſaporis. Et ſimiliter deuotio ſpiritualis animam aridam madefacit, frigidam accendit & mundi amaritudinem in dulcedinem conuertit. Merito autem ſpiritus ſanctus in igne apparuit, quia vt dictum eſt, ſicut ignis alta humiliat & incinerat atque annullat. Sic ſpiritus ſanctus illos quos replet, inclinat inferius per ſui humilitatem & contemptum, vt ait Dionyſ. in libro de diuin. nom. Vnde pſalmiſta ait ipſi ſpiritui ſancto: *Auferes ſpiritum eorum* ſcilicet ſuperbiæ, *& deficient* ſcilicet à ſeipſis: *Et in puluerem ſuum reuertentur*, per ſui annihilationem, & contemptum. Sicut etiam ignis habet virtutem eleuatiuam, quia ſurſum tendit: ſic ſpiritus ſanctus nos eleuat ſuperius per deſiderium æternorum. Ezech. 8. *Eleuauit me ſpiritus inter cœlum & terram, & duxit me in Hieruſalem in viſione Dei.* Sicut etiam ignis habet virtutem adunatiuam, quia ignis habet virtutem adunatiuam, quia fluida ſolidat, & adunat. Ita ſpiritus ſanctus nos coadunat per concordiam, & vnitatem morum. Ad Epheſ. quarto: *Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.* Virtus namque ignis in hoc conſideratur, quòd ſubſternit ſibi omnia alia elementa, ſcilicet terram in carbonibus, aerem in flamma, & aquam in balneo calido. Et ſimiliter ſpiritus ſanctus ſubſternit ſibi terrenam cupiditatem. Vnde Gregorius in homilia inquit: *Quia ſpiritus ſanctus Apoſtolos in tanta celſitudinis culmen erexit, quid aliud dixerim niſi quòd mentes terrenorum cælos fecit?* Item ambitioſam vanitatem. Vnde Pſalmiſta ait: *Qui emittit fontes in conuallibus*, id eſt gratiam ſuam præſtat humilibus, & vanitates mundanas declinantibus. item voluptuoſam carnalitatem. Ad Galat. quinto: *Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.* Sciendum eſt autem ſecundum doctores, quòd iſte ignis non fuit carbo, nec flamma, ſed lux. Carbo enim eſt ignis materia terreſtris. Et ideo non apparuit ſpiritus ſanctus Apoſtolis quos ad prædicandum mittere volebat in materia carbonis, quia illos quos replet, non facit prædicare propter terrenum quæſtum, ſed propter cæleſte præmium, primæ ad Corint. 9. *Quæ eſt enim merces mea cum euangelium prædico, niſi vt particeps eius efficiar?* &c. Nec apparuit in ſpecie flammæ, quia flamma eſt ignis in materia aeris. Spiritus autem ſanctus illos quos replet, non facit prædicare propter fauorem humanum, ſed propter honorem diuinum. Galat. 1. *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Apparuit ergo in ſpecie lucis quæ eſt puriſſima, quia quos replet, facit prædicare ex intentione ſincera, ſcilicet propter vtilitatem proximi & honorem Dei. Philip. 4. *Non quæro datum ſed quæro fructum.*

Ignis ſpiritus ſancti quomodo extinguat, & conſeruetur.

De iſto autem igne poſſunt conſiderari duo, ſcilicet, quomodo extinguatur, & qualiter conſeruetur. Quo ad primum dico, quòd extinguitur primo per ventum ſuperbiæ. Iob primo, *Ventus veniens à regione deſerti concuſſit quatuor angulos domus.* Quatuor enim anguli domus ſpiritualis, ſunt fides, ſpes, charitas, & bona operatio. Secundo extinguitur per lignorum ſparationem, id eſt per ſpiritum diſcordiæ. Lucæ decimoprimo: *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.* Item per ſeparationem à Deo per peccatum mortale. Iſa. quinquageſimonono: *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum.* Et per lignorum defectionem. Prouerbio decimo ſexto. *Cum defecerint ligna, extinguetur ignis* per ligna autem intelliguntur bona opera, quibus ignis ſpiritus ſancti enutritur, vt infra dicetur. Tertio per aquam luxuriæ. Eccleſiaſt. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua.* Cætera namque vitia non omnino extinguunt igniculum cordis, quin aliquando ibi remaneant aliquæ affectiones bonę voluntatis; luxuria vero adeo extinguit, quòd nihil ſpirituale in corde relinquitur, ſed totus homo caro efficitur. Conſeruatur autem iſte ignis primo per lignorum appoſitionem, id eſt per bonorum operum multiplicationem. Eccleſiaſtici. 28. *Secundum ligna ſiluæ ſic ignis exardeſcet,* & Leuit. ſexto: *Ignis ſemper ardebit in altari meo, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna per ſingulos dies.* Et ideo ait Dominus Apocalyp. 2. *Habeo aduerſum te pauca, quia charitatem primam reliquiſti.* Secundo conſeruatur per cineris ſuperpoſitionem, id eſt mortis meditationem. Eccleſiaſtici decimo: *Quid ſuperbis cinis, & puluis?* Sicut enim ignis conſeruatur ſub cinere, ſic ſpiritus ſanctus, mortis recordatione. Et iſto modo ipſum conſeruabat Iob dicens ſui libri capitulo decimo ſexto: *Operui cinere carnem meam.* Vt enim inquit Ambroſius in quodam ſermone: *Valde ſe ſolicitat in bono opere, qui ſemper cogitat de extremo fine.* Et ideo Apoſtolus ſecundæ ad Corinth quarto, reducit nobis ad memoriam fragilitatem noſtram dic. *Habemus theſaurum,* ſcilicet ſpiritum ſanctum *in vaſis fictilibus.* Vas enim fictile eſt corpus mortale. Non enim eſt vas ferreum, ſed tanquam fragile fœnum, quod cito ſiccatur. Iſai. quadrageſimo: *Omnis caro fœnum.* Et tanquam vas ferreum quod cito frangitur. Pſalmo ſecundo: *Tanquam vas figuli confringes eos.* Et tãquam vas vitreum quod cito comminuitur. Vnde Auguſt. in. in libro homiliarum ait: *Fragiliores ſumus quàm ſi vitrei eſſemus. Vitrum enim etſi fragile ſit, tamen ſeruatum diu durat, & inueniuntur tales calices ab auis, & proauis facti, in quibus bibunt nepotes, & pronepotes.* Vita autem humana quantumcunque ſeruetur, durare non poteſt. Et iſto modo conſeruabant iſtum ignem Romani Imperatores, quibus vt legitur in vita Ioannis Eleemoſynarii, illa die qua coronabantur, ædificatores monumentorum afferebant diuerſa genera lapidum, interrogantes de quo marmore volebant ſibi ſepulturam præparari, ſcientes quòd *omnis potentatus vita breuis eſt* Eccleſiaſtici decimo. Et ſic eodem die quo ad imperii gloriam ſublimabantur, etiam ſepultura eius parabatur, vt ſuam miſeriam cognoſcerent, & ſe in humilitate conſeruarent. Eccleſiaſtici ſeptimo: *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima, et in æternum non peccabis.* Tertio conſeruatur ignis per ſufflationem. Sunt autem iſtius ignis tres ſufflatores. Primus eſt ipſe homo, qui debet in ipſum ſufflare feruentia deſideria, & ſuſpiria concipiendo Eccleſiaſtici. 28. *Si ſufflaueris, quaſi ignis exardebit.* Secundus eſt Chriſtus, qui in iſtum ignem ſufflat. Ioannis vigeſimo: *Inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum.* Tertius autem eſt diabolus, qui in iſtum ignem ſufflat malam concupiſcentiam inflammando. Iſa. quinquageſimoquarto: *Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in ignem prunas.* Quarto cuſtoditur per diligentem ab omni contrario cuſtoditionem, quia vt dictum eſt: *Ignem ardentem extinguit aqua.* Eccleſiaſtici tertio, & malitia feruorem ſpiritus ſancti. *Sicut enim luridam facit ciſterna aquam, ita malitia animam.* Hiere ſexto. Item per malarum ſocietatum vitationem. Ex mala enim ſocietate homo peruertitur in intellectu, quantum ad cognoſcendum. Prouerbio 13. *Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit, & amicus ſtultorum, efficietur ſimilis.* Item inquinatur in affectu quantum ad diligendum. Eccleſiaſtici decimotertio: *Qui te tigerit picem, inquinabitur ab ea.* Item molleſcit in effectu quantum ad operandum. Hiere primo. *Recedite de medio Babylonis, ne forte emolleſcat cor veſtrum.* Quinto conſeruatur per gratiarum eius occultationem, & exteriorum ſenſuum reclußionem. Sicut enim vas plenum balſamo apertum relictum, cito effunditur: Sic balſamum gratiæ Dei publicatum cito perditur. Vt enim ait Gregorius: *Deprædari deſiderat, qui theſaurum publice in via portat.* Item ipſius balſami odor per nimiam reſpirationem euaneſcit. Et ſimiliter gratia ſpiritus ſancti per exteriorum ſenſuum nimiam occupationem diminutionem ſentit. Eccleſ

cleſiaſt 10 *Gratia fatuorum effundentur*. Sexto per carnis mortificationem, ſicut carnes conſeruantur per ſalis appoſitionem Marci 9. *Omnis victima ſale condietur.* Aquæ enim ſtantes ſecundum Ambroſium putreſcunt, ſed per diuerſos lapides decurrentes in ſuo vigore perſiſtunt. Et ſimiliter anima ſtans in ocio, putreſcit cito ex peccato: Sed quando inter diuerſos lapides vigiliarum & ieiuniorum frangitur, in gratia conſeruatur, & ſecundum Auguſtinum in 21 de ciuita. Dei, eſt quidam fons qui in die frigeſcit, & in nocte caleſcit. Quia ignis ſpiritus ſancti proſperitate extinguitur, ſed in auſteritate pœnitentiæ conſeruatur. Septimo per diuini timoris adhibitionem. Sicut enim domus ſtare non poteſt, ſi non habet ſtabile fundamentum, & forte tectum; Sic nec gratia in anima ſi non habet diuinum timorem. quòd enim timor ſit tectum, habetur Eccleſ 25. vbi dicitur: *timor ſuper omnia ſe ſuperponit.* quòd vero ſit fundamentum, habetur eiuſdem libri. cap 27. vbi dicitur: *Si non in timore Domini inſtanter tenueris te, cito ſubuertetur domus tua.* Timor enim ipſe, eſt initium ſalutis. Prouerb. 1. *Timor Domini principium ſapientiæ.* Beatus igitur ille qui omni cuſtodia conſeruabit in anima ſua ignem ſpiritus ſancti, de quo ſancta mater Eccleſia decantat: *Aduenit ignis diuinus non comburens ſed illuminans Non conſumens ſed lucens*, id eſt illuſtrans eos qui audiebant verba Apoſtolorum. Ait enim Gregor. in homilia hodierna: *Niſi corda auditorum ſpiritus ſanctus repleat, vox docentium ad aures corporis incaſſum ſonat.* Iſte autem ignis illuminauit Apoſtolos in cognitione omnium linguarum. Quod quidem neceſſarium fuit Sicut enim gentibus ad idololatriam declinantibus introducta eſt diuerſitas linguarum Geneſ 11. Ita quando erant gentes ad cultum vnius Dei reuocandæ, remedium adhiberi debuit per donum linguarum. Si autem quæratur quare ſpiritus ſanctus ſemper apparuit in creatura irrationali, & nunquam voluit apparere in forma creaturæ rationalis. Reſpondet ſanctus Bonauent. & Thom. in 1. diſt. 16. & Alexand. de Ales in prima parte ſummæ in tractatu de miraculis, quòd ad hanc apparitionem magis fuit conueniens creatura irrationalis, quàm rationalis. Ne forte crederetur vnita, & non tantum ſignificans. Et ideo voluit apparere in creatura irrationali, quæ tamen haberet aliquam rationem ſignificandi ſuas proprietates ſiue effectus in homine. Si autem quæratur cur ante glorificationem Chriſti ſolummodo datus eſt inuiſibiliter ſpiritus ſanctus? Reſpondet Auguſt. in libro

Spiritus ſanctus quare ſemper apparuit in creatura irrationali, & nunquam rationali.

octuaginta trium quæſtionum. di. *Spiritus ſanctus latenter dabatur ante Chriſti glorificationem. Poſt manifeſtationem autem diuinitatis eius, manifeſtius datus eſt. Ante enim nudum apparuerat ſic, vt eum datum homines faterentur. Sicut etiam nudus erat clarificatus inter homines, ſed tamen clarificatio eius æterna nunquam deſtitit eſſe* Hæc ille. In primitiua autem Eccleſia datus eſt viſibiliter ſpiritus ſanctus credentibus, qui tamen hodie non datur eodem modo fidelibus, cuius rei aſſignãt Theologi duas rationes inter alias. Prima eſt quia ordo naturalis requirit, vt ex viſibilibus ad inuiſibilia cognoſcenda deueniatur, ſecundum Philoſophum. 1. Phyſic. & 2. de anima, & beatum Gregorium in quadam homilia. Et ideo in primitiua Eccleſia adhuc rudibus Chriſticolis conueniens fuit dari cognitionem ſpiritus ſancti, per ſigna viſibilia. Sed modo iam innoteſcente & publicata fide, ſufficit cognitio ex inuiſibilibus ſignis, quæ ſunt dona gratiarum mentibus infuſa. Et exemplum de hoc, videmus in naturalibus. Quia plantulæ dum adhuc teneræ ſunt & nouæ, adaquantur, ſed poſtea illis iam ad perfectionem deductis, ceſſat illis fieri adaquatio &c. huiuſmodi. Secunda ratio eſt, quia illa ſigna, & viſibiles miſſiones fuerunt quaſi confirmantes fidei veritatem. Illius autem cuius probatio ſemel legitime facta eſt, non oportet probationem iterari. Sed ex ſuppoſitione prioris probationis procedi. Quia ſatis demonſtrati fruſtra fit demõſtratio. l. 1. in fin ff de dote præle. Et ideo non oportet quòd per noua ſigna modo fides confirmetur, ſed per ea quæ facta ſunt. In primitiua autem Eccleſia, in qua erant pauci fideles comparatiue, & quaſi ſeminaria plantatio totius Eccleſiæ, nec ita veritas erat in aperto: ideo indigebant miſſione viſibili ſpiritus ſancti, ſicut etiam miraculis quibus confirmata eſt fides Catholica.

Cur ante Chriſti glorificationem inuiſibiliter tantũ datus eſt ſpiritus S.

DE DONATIONE, SIVE de donis ſpiritus ſancti, conſideratio quinta.

SEptem ſunt dona ſpiritus ſancti, de quibus Iſai 11. dicitur: *Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini; ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* De quibus donis hic breuiter me expediam, quia de ipſis aliqua in ſuperioribus declaraui. Sciendum eſt ergo quòd inquit B Thom 1. 2. q. 68. art. 2. quod dona ſpiritus ſancti ſunt quædam homi-

Dona ſpiritus ſancti quid ſint.

Digitized by Google

nis perfectiones, quibus homo diſponitur ad hoc quòd bene ſequatur inſtinctum diuinum. Vnde in his in quibus non ſufficit inſtinctio rationis, eſt neceſſarius inſtinctus ſpiritus ſancti, de quo, Iſa. 11. dicitur: *Dominus aperuit mihi aurem. Ego autem non contradico, retrorſum non abij.* Et Philoſophus, in libro de bona fortuna inquit, quòd his qui mouentur per inſtinctum diuinum, non expedit conſiliari ſecundum rationem humanam. Sed debent ſequi interiorem inſtinctum, quia mouentur à meliori principio, quàm ſit ratio humana. Et facit ad hoc illud dictum Apoſtoli ad Galat. 5. *Si ſpiritu Dei ducimini, non eſtis ſub lege.* Inter dona autem ſpiritus ſancti ſummũ videtur eſſe ſapientia, infimum autem timor. Vtrumque tamen horum eſt neceſſarium ad ſalutem: quia de ſapientia dicitur Sap. 7. *Neminem diligit Deus niſi qui cum ſapientia inhabitat,* & de timore dicitur, Eccleſ. 1. *Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.* De omnibus autem donis ſpiritus ſancti inquit Grego. 2. moral. *Spiritus ſanctus dat ſapientiam contra ſtultitiam. Intellectũ contra hebetudinem, conſilium contra præcipitationem: Fortitudinem contra timorem. Scientiam contra ignorantiam. Pietatem contra duritiam, & timorem contra ſuperbiam.*

Quòd gratia peccatori infunditur, creari dicitur, & per 7. dona ſpiritus ſancti recreatur: quod oſtenditur comparando ſeptem dona ſanctũ ad ſeptem dies creationis mũdi.

NOtandum quoque eſt quòd quãdo gratia ſpiritus ſancti peccatori à Deo infũditur, tunc ipſe peccator nouiter creari dicitur, ſecundum illud Iudith 16. *Dixiſti, & facta ſunt. Miſiſti ſpiritum tuum, & creata ſunt.* Sicut enim Deus à principio ſeptem diebus mundum creauit: Ita ſpiritualiter minorem mundum, id eſt hominem per ſeptem peccata mortalia ad nihilum redactum, ſeptem donis quaſi ſeptem diebus per ſpiritum ſanctum recreat, ſecundum illud 1. Ioannis 3. *In hoc apparuit filius Dei, vt per ſpiritum ſeptem dona ſanctũ diſſoluat opera diaboli.* Primo ergò die creauit Deus lucem. Vnde dicitur, Gen. 1. *Dixit Deus fiat lux.* Quia namq; in anima peccatoris ſunt tenebræ vitiorum, iuxta illud Sap. 7. *Vna catena tenebrarum erant omnes colligati.* Quia peccator connectit de peccato cogitationis, conſenſus, delectationis, operationis, conſuetudinis, & contemptus quandam catenam. Ideo ſpiritus ſanctus adueniens in animam, nouam lucem creat in ea per donum timoris. Et ſicut lima purgat ferrum, & ſplendidum facit: Sic timor Dei purgat animam per cognitionem propriæ fragilitatis, & vilitatis peccati, & ſeueritatis iudicij Dei. Iuxta illud Eccleſ. 1. *Timor Domini expellit peccatum,* i. ſuperbiam.

De 2. die creationis mundi, & de dono pietatis.

SEcundo die creauit Deus firmamentũ. Gen. 1. Quia ergo in anima peccatoris eſt inſtabilitas, qua modo deprimitur per aduerſitatẽ, modo eleuatur per proſperitatem. Thren. 1. *Peccatum peccauit Hieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt.* Ideo ſpiritus ſanctus adueniens in animã, ipſam in bono ſtabilit & firmat, & propterea dicitur ad Hebræ. 13. *Optimum eſt gratia ſtabilire cor.* Et Pſalmiſta deprecatur di. *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.* Hæc autem firmitas creatur in nobis per donum pietatis Eccleſ. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis, & Deus protector eius, & in tempore caſus ſui inueniet firmamentum.* Per hoc autem opus diſſoluitur peccatum inuidiæ, quæ gaudet de alienis malis & dolet de bonis. Sed pietas ſubuenit eis.

De 3. die, & de ſcientia.

TErtio die produxit Deus herbam virentem & ligna fructifera Geneſ. 1. Quia ergo anima peccatoris ante aduẽtum ſpiritus ſancti, eſt quaſi arbor mortua, & arida ſine humore gratiæ. Vnde eſt apta incendio infernali, iuxta illud, Luc. 3. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Ideo ſpiritus ſanctus adueniens in animã, reddit ei humorem gratiæ, illamq; fructiferam facit, iuxta illud pſalmiſtæ: *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei.* Oliua enim in ſe eſt pinguis, & alijs medicinalis. Et ſimiliter anima viuificata à ſpiritu ſancto, eſt in ſe pinguis per deuotionem, & alijs medicinalis per bonorũ operum exemplaritatem, & hanc fructificationem facit ſpiritus ſanctus in anima per donum ſcientiæ, quæ docet hominem gratioſe conuerſari per manſuetudinem & patientiam cum proximo, & ſic diſſoluitur peccatum iræ, quæ hominem impedit ne alijs fructificet per bonum opus, conuerſationem eius odibilem reddendo, iuxta illud, Eccleſ. 18. *Spiritum ad iraſcendum facilem, quis poterit ſuſtinere?*

De 4. die, & de dono fortitudinis.

QVarto die fecit Deus luminaria magna, ſcilicet Solem, Lunam, & Stellas. Geneſ. 1. Quia ergo ante aduentum ſpiritus ſancti licet anima aliquando bonum propoſitum concipiat, & aliqua opera de genere bonorum faciat: Tamen ſtatim deficit, & non perſeuerat in bono. Iuxta illud Luc. 8. *Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Ideo ſpiritus ſanctus aduenĩes in anima, fortificat & roborat eam in bono. Vnde B. Petrus poſt receptionem ſpiritus ſancti, reputauit leue mori pro Chriſto, qui tamen

Digitized by Google

tamen prius negauerit ipſum ad vocem ancillæ. Hanc autem perſeuerantiam facit ſpiritus ſanctus in anima per donum fortitudinis. Iuxta illud Iudicum 5. *Stellæ manentes in ordine, & curſu ſuo contra Siſaram pugnauerunt.* Per hoc autem diſſoluitur peccatum accidiæ, quæ eneruat vires hominis. Prouerb. 15. *In mœrore animi deijcietur ſpiritus,* & 17. c. eiuſdem libri, *Spiritus triſtis exſiccat oſſa.*

De 5. die, et de dono cōſilij.

QVinto die creauit Deus ex aqua, & terra aues, & piſces. Geneſ. 1. Quia ergo ante aduentum ſpiritus ſancti in anima cor ad terrena deprimitur, per nimium amorem, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Ideo ſpiritus ſanctus adueniens in animam eleuat corà terrenis ad cæleſtia per promptitudinem obedientiæ mandatorum Dei, iuxta illud Iob. 39. *Ad præceptum ſuum eleuabitur aquila,* id eſt cor nobile doctum à ſpiritu ſancto. Hãc autem promptitudinem facit ſpiritus ſanctus in anima per donum conſilii, quòd dicit: *Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.* Matth. 19. Per hoc autem diſſoluitur peccatum auaritiæ, quæ *eſt idolorum ſeruitus,* vt ait Paulus ad Epheſ. 5. & ad Col. 3.

De 6. die, & de dono intellectus.

SExto die creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Geneſ. 1. Quia ergo ante aduentum ſpiritus ſancti in anima nihil homo cogitat, nec cupit niſi immunditiam luxuriæ, vt patuit in principio mundi. *Omnis* quippe *caro corruperat viam ſuam* Geneſ. 7. Ideo ſpiritus ſanctus adueniens in animam, eleuat ipſam ad contemplationem æternorum per donũ intellectus, quia *ſpiritus omnia ſcrutatur* 1. ad Co. 2. Per hoc autem diſſoluitur peccatum luxuriæ. Iob 34. *Si direxerit ad Deum cor ſuum, ſpiritum illius, & flatum ad ſe trahet, & deficiet omnis caro,* id eſt, carnalitas.

De 7. die, et de dono ſapientiæ.

SEptimo die requieuit *Deus ab omni opere quod patrarat* Geneſ. 1. Quia ergo ante aduentum ſpiritus ſancti in animam, non ſapiunt ei bona cæleſtia, cum habeat palatum & guſtum infectum in carnalitatibus, iuxta illud ad Philip. 3. *Quorum Deus venter eſt.* Ideo ſpiritus ſanctus adueniens in animam, vocat eam ad quietem cõtemplationis diuinorum. Iuxta illud Apocal. 14. *A modo enim iam dicit ſpiritus vt requieſcant à laboribus ſuis.* Et hoc fit per donum ſapientiæ, quo prægustatur cœna beatitudinis æternæ, ſecũdum illud ad Rom. 8. *Qui ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt. Qui vero ſecundum ſpiritum ſunt, quæ ſunt ſpiritus ſapiunt.* per hoc autem diſſoluitur peccatum gulæ, quod facit hominem inſenſibilem & ineptum cæleſtibus contemplationibus 1. ad Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei.* Ex quibus omnibus patet quòd per ſpiritum ſanctum anima peccatoris recreatur. Et ideo de illa dici poteſt illud Eccleſiaſ. 1. *Ipſe creauit illam in ſpiritu ſancto.*

DE SPIRITVS SANCTI operatione, conſideratio ſexta.

QVam ſit neceſſaria & vtilis ſpiritus ſancti gratia, patere poteſt ex his quæ dixi ſupra in ſermone 33 parte ſecunda, vbi de gratia Dei tractatur. Pro expeditione tamen huius partis duo in præſentiarum ſunt videnda, ad maiorem elucidationem prædictorum, & inferius dicendorum. Primo quo modo venit ſpiritus ſanctus in diſcipulos. Secundo vero, quid operata ſit eius miſſio. Quo ad primum dico quòd venit primo feſtinans, quia in epiſtola hodierna dicitur: *Factus eſt repente* &c. Vt enim Sapient 7. dicitur: *Spiritus ſanctus omnibus mobilibus mobilior eſt,* quia ſubito & in inſtanti temporis operatur. Nam ſubito & repente corda Apoſtolorum diuina charitate percuſſa ſunt. Ita vt quælibet anima eorum dicere poſſet, Cant. 4. *Vulnerata charitate ego ſum.* Subito enim tali vulnere immutauit eos in nouos viros, & augmentauit in eis habitum fidei, ſpei, & charitatis. Ex quo tota Eccleſia Dei lætificata eſt Vnde propheta inquit. Pſalm. 45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei* &c. De hac etiam ſubita immutatione ait Gregor. in ſermone Apoſtolorum: *O qualis eſt iſte artifex ſpiritus. Nulla ad diſcendum mora agitur. In omne quod voluerit, mox vt tetigerit mentem docet, ſolumque tetigiſſe docuiſſe eſt. Nam humanum cor ſubito illuſtrat, & immutat. Abnegat hoc repente quod erat, & exhibet repente, quod nõ erat.* Secundo venit ſpiritus ſanctus hodie ſuper Apoſtolos eleuans eos, & ideo dicitur: *Factus eſt repente de cælo.* vt ſcilicet illos ad cælos eueheret, id eſt ad cæleſtia contemplanda. Imo vt ipſos efficeret cęlos ad gloriam ſuam prædicandam. Vnde Pſalm 32. dicitur *Cæli enarrant gloriam Dei* &c. & Iob. 26 *Spiritus Domini ornauit cælos.* Vbi dicit Gregor. quòd ornamenta cælorum ſunt virtutes Apoſtolorum. Cæli enim dicuntur Apoſtoli, quib. cæleſtia ſecreta reuelata ſunt, Domino præ-

Quomodo ſpiritus ſanctus venit in diſcipulos, perpulchre declaratur.

Digitized by Google

ſunt enim ebrij non curant de opprobriis & riſionibus, nec de periculis aut damnis rerum: Sic etiam de Apoſtolis amore diuino ebrijs dicitur, Actuum 5. *Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati*, &c. Vnde taliter ebrius Paulus clamabat ad Rom. 8. *Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut ſcriptum eſt, quia propter te mortificamur tota die. Æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Et certus ſum quia neque mors, neque vita, &c. poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro.* Hoc eſt vinum dulciſſimũ. Eccleſ. 24. *Spiritus meus ſuper mel dulcis*, &c. Ad quod inuitamur Cant. 5. *Bibite amici mei, & inebriamini chariſſimi.* Sed vinum dulce non debet dari oppilatis. Vnde oportet habere venas largas pietatis, & non ſtrictas tenacitatis, ſi iucundari volumus hoc vino melliſluo. Et ideo hortatur Paulus ſecundæ ad Cor. 6 dicens: *Cor noſtrum dilatatum eſt*, dilatamini & vos. Vndecimo venit redundans, ſcilicet per feruentem prædicationẽ, quia, vt dicitur Matth. duodecimo: *Ex abundantia cordis os loquitur.* Et ideo ſubditur: *Et cœperunt loqui varijs linguis.* Vnde dicunt doctores quòd per ſpiritus ſancti donum receperunt Apoſtoli ſcientiam omnium linguarum & idiomatum & habilitatem, atque promptitudinem ad proferendum expedite ac perfecte voces, & dictiones cuiuslibet linguagij. Quando autem prædicabant vbi erant diuerſæ nationes, virtute ſpiritus ſancti eorum verba ſingulis auditoribus videbantur eſſe ſui linguagij. Vnde in hodierna epiſtola dicebant Græci, & Latini, ac alij diuerſarum linguarum de Apoſtolis: *Nonne hi omnes Hebræi ſunt? Et quomodo nos omnes audiuimus linguam noſtram in qua nati ſumus?* Et hanc gratiam habuit ſanctus Antonius noſter de Padua, qui cum Romæ prædicaret, ab omnibus nationibus intelligebatur, & ſingulis videbatur loqui in lingua ſua. Ideo autem dedit ſpiritus ſanctus Apoſtolis omnium genera linguarum, vt oſtenderet quòd per eos volebat conſtituere Eccleſiam Catholicam, ex omnibus gentibus, & nationibus adunandam. Duodecimo venit cooperans, ſcilicet ad loquendum. Et ideo ſubditur: *Prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis.* Et de hoc prædixerat David Pſalm. 144 dicens Deo patri: *Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt, & iuſtitia tua exultabunt. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur. Vt notam faciant filijs hominum potentiam tuam; & gloriam magnificentiæ regni tui.* Ideo etiam dicitur: *Prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis*, quia ipſo inſtruebat continue, quis, quibus, vbi, quando & quomodo loqui deberent. Vnde verificatum eſt hodierna die illud Pſal. 71. *Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam.* Quia Apoſtoli tanquam montes excelſi omnibus in ſanctitate eminẽtiores, ſuſceperunt ſpiritum pacis ad ſuam, & populi ſalutem, per quos poſtea omnes colles, id eſt alij credentes iuſtificati ſunt.

Quid ſpiritus S. miſſio ſit operata & quomodo de ſit dona omnib. perſonarũ generibus oſtendit.

QVo ad ſecundum in hac parte videndũ, dico, quod munificentiſſimus omnium bonorum dator ſpiritus ſanctus omnib. perſonarum generibus diuerſa influit dona. Et primo peccatoribus influit longanimitatem, illos diu ad pœnitentiam expectando. Vnde Sapien. 1. dicitur: [Benignus eſt ſpiritus ſapientiæ.] Et Ambroſius quodam ſermone ait: [Copioſitas longanimitatis Dei eſt, non ad horam, ſed longa, & per multa expectans tempora. Et quantum? Certe vſque in ſenectam, & ſenium. Et nos nec ſero conuertimur. Sed expectantem Dominum contemnimus qui nos blanditijs attrahere nititur.] De hoc etiam inquit Paulus ad Rom. 2. di. [Diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis, ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. Secundum duritiam autẽ tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ.] Secundo influit eis mundationem ab immunditia peccati, de qua dicitur, Thren. 1. *Sordes eius in pedibus eius.* Nam ſpiritus ſanctus animã abluit. Et ideo inquit gloſſa ſuper Iſai. 4 ca. *Non immerito poſt lachrymas ſpiritus ſanctus purificat animas, quas riſus immoderatæ delectationis inquinauerat.* Et de hac munditia ait Chryſoſt. ſuper illud Matt. 6. *Faciem tuam laua.* Facies animæ conſcientia eſt. Quia ſicut in conſpectu hominũ gratioſa, facies pulchra: Sic in conſpectu Dei ſpecioſa eſt, conſcientia munda. Tertio influit renouationem, quam efflagitabat David, Pſalm. 50. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis*, & Pſalm. 103. *Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Notandum eſt autẽ, quod propheta volens petere gratiam ſpiritus ſancti in prælegato, Pſ. 50 Primo petit ſibi dare quiddam ante eius aduentum, ſcilicet cordis munditiam, cum dicit: *Cor mundum crea in me Deus* Secundo aliquid in eius aduentu, ſcilicet cordis innouationẽ, & ideo

Dauid petens ſpiritum ſanctum

Digitized by Google

Sicut lucerna conſeruatur per olei appoſitionem. Sic gratia ſpiritus ſancti perſeuerat: neque quidem per oleum ſignificatur, quia facit animam rebus mundi ſupernatare, & in cœlum aſcendere. Ioannis 4. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* O igitur peccator qui ſanguinem Dei nte fœdaſti, curre ad renouatorem tuum ſpiritum ſanctum, vt verificetur in te illud 1 ad Tim 3 *Per renouationem ſpiritus ſancti* &c. Hanc enim reformationem, ac renouationem non poteſt aliquis peccator per ſe facere. Sed illo indiget auxilio, de quo inquit Amb. in quodam ſermone: [Non poteſt ſe ipſam imago reformare, ſed veniente ſpiritu ſancto cunctorum reformatore, omnia deformata reformantur.] De ipſa quoque renouatione à ſpiritu ſancto impetranda, ait Paulus ad Eph. 4. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ.* Quarto, ſpiritus ſanctus influit ſuper peccatores viuificationem à peccato, in quo erant mortui, quia vt dicitur Ioan. 6 *Spiritus eſt qui viuificat.* Ideo Ezec. 37. ait propheta: [A quatuor plagis veni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, vt reuiuiſcant.] Quatuor enim mundi plagæ ſunt aquilo, auſter, oriens, & occidens. Primo namque venit ſpiritus ſanctus ab aquilone in mentem peccatoris, dando ei de culpa ſua cognitionem, & dolorem, & ad hoc applicari poteſt illud Hierem. 1. *Ab aquilone pandetur omne malum,* & hinc eſt quod aquilo quaſi in turbine ſurgit. Secundo venit ab auſtro, iuxta illud pſalmiſtæ: [Dominus ab auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharã.] Et mittit gaudium de venia. Et ideo auſter venit in flatu ſuauiſſimo. Et hos ventos ſponſa deſiderabat. Can. 4 di. *Surge aquilo, & veni auſter.* Tertio ſpiritus ſanctus venit ab oriente, dando ſpem æternorum, quia ſicut ſol cum oritur terram illuminat: Sic ſpiritus ſanctus mẽtem clarificat. Et ideo habens ſpiritum ſanctum poteſt dicere illud 1 Ioannis 2. *Tranſierunt, & lumen verum iam lucet.* Quarto venit ab occidente dum imprimit æternæ pœnæ pro peccatis debitæ memoriam & recordationem, dicens illud Eccleſiaſtici 18 *Memento iræ in die conſummationis.* Et his quatuor ventis flantibus peccatoris mens viuificatur.

Spiritus S. influit in iuſtos ſtabilitatem in bono, ac multa alia

SEcundo principaliter ſpiritus ſanctus influit in iuſtos. Et primo ſtabilitionem in bono. *Ezech. 2. Ingreſſus eſt in me ſpiritus, poſtquam locutus eſt mihi, & ſtatuit me ſupra pedes meos.* Vbi Greg. inquit [Spiritus ſanctus nos implet, & leuat, & ſupra pedes ſtatuit, vt qui prono in pœnitentia pro culpa iacuimus, pro bono opere poſtmodum ſtemus.] Et hanc ſtabilitionem deſiderabat Dauid dicens Pſalm. 50 *Et ſpiritu principali confirma me.* Secundo influit in eis fructificationem in bonis operibus & virtutibus. Vnde de fructibus ſpiritus ſancti ait Apoſtolus ad Gal. 5 [Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continẽtia, & caſtitas.] Sicut ergo fructus eſt effectus arboris: Sic opera noſtra grata Deo, ſunt effectus ſpiritus ſancti operantis in nobis. Quem ob hoc rogare debemus, cum Auguſtino, in quadam epiſtola dicente: [In me ſpira, O ſpiritus, vt te cogitem. Comple vt faciam. Suade vt diligam. Confirma me, vt te teneã. Cuſtodi me, ne te perdam.] Tertio influit in eis illuminationem ad intelligendum omnia neceſſaria ad ſalutem. Vnde ſciendum eſt quod in ſacra ſcriptura per cœlos aliquando intelliguntur ſancti & iuſti. Et ideo Eccleſiaſtic. 24 dicit ſpiritus ſanctus: *Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens.* De his etiam cœlis ſcriptum eſt, Iob 26 *Spiritus Domini, ornauit cælos,* & Prouerbio. 30 *Stabiliuit cælos prudentia.* Spiritus enim ſanctus, ſanctorum animas omnibus ornat virtutibus, atque in ſeruitio Dei ſtabiles facit, ac in fide conſtantes, vt eam publice confiteri non timeant. Vnde illa verba Saluatoris dicentis de Spiritu ſancto: *Ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis* Ioan. 16 exponit Auguſt. *Ille teſtimonium perhibebit de me in cordibus veſtris, & vos in vocibus veſtris. Ille inſpirando, & vos inſonando. Adeo enim facti ſunt ſtabiles, & fortes ad teſtificandum de Chriſto, quod qui prius timebant teſtificari in vna lingua, poſtea teſtificati ſunt in omnibus linguis. Et qui prius in vno angulo non audiebant teſtificari, poſtea teſtificati ſunt in toto mundo. & qui prius timebant confiteri voce, poſtea teſtificati ſunt etiam morte.* Quod patuit in Petro, qui prius ad vocẽ viliſſimæ mulieris negauit Chriſtũ. Nã ſecũdum Gregor. fuit perſona vilis, quantũ ad ſexum, quia non vir, ſed fœmina. Vilior quantum ad cõditionem, quia non libera, ſed ancilla, & viliſſima quo ad officium, quia non theſauraria, ſed oſtiaria fuit. Qualiter aũt poſtea per ſpiritum S. fortis ſit factus, oſtendit idem Greg. di. [Contemnit Petrus flagella cædentium, qui paulo ante timuerat verba requirentium: & qui ancillæ vocem requiſitus expauit, poſtea vites principum cæſus non timuit,] hæc ille. Sicut enim vas terreum eſt fragile, ſed igne decoctum efficitur ſolidum: Sic & Apoſtoli ante aduentum Spiritus Sancti erant fragiles, & tanquam mollis terra, ſiue cera.

Sed

Digitized by Google

Sed igne ſpiritus ſancti excocti, facti ſunt ſicut teſta fortis. Vnde ante aduentum ſpiritus S. poterat dicere quilibet eorum cum pſalmiſta: *Factũ eſt cor meum ſicut cera liqueſcens.* Sed poſt eius receptionem: *Aruit tanquam teſta, virtus mea.* Et ideo de ipſis Apoſtolis dicitur, Act. 4. *Virtute magna reddebant Apoſtoli, teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti.* Et quando flagellabantur, dicebant Act. 5. *Obedire oportet Deo magis, quam hominib.* Nec mirum, ſi erant ſic ſtabiles. Ait enim Auguſt. *Talis eſt gratia ſpiritus ſancti, quod ſi triſtitiam inuenit, diſſoluit. Si deſiderium pernicioſum, conſumit. ſi vero trepidationem, abijcit.* Quarto influit in iuſtos filiationem, quia eos facit filios Dei. Ad Roma. 8. *Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt: quod ſi filij, & hæredes.* Quinto influit in eos transfigurationem. Quia per ſpiritum ſanctum Deo configuramur, & per ipſum ad bene operandum habiles reddimur, & per eundem ad beatitudinẽ nobis via paratur. Quæ tria Apoſtolus inſinuat. 2. ad Cor. 1. d. *Vnxit nos Deus & ſignauit, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Et ad Ephel. 1. *Signati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* De qua etiam transfiguratione loquitur idem Apoſtolus 2. ad Corin. 3. di. [Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam a domini ſpiritu.]

Influit etiã ſpiritus S. in iuſtos conſolationem, ac multa alia

SExto influit in iuſtos conſolationem, & iubilationem quam deſiderabat Dauid. Pſal. 50. d. [Redde mihi lætitiam ſalutaris tui.] Iuſti enim pleni ſpiritu ſancto, adeo ſunt conſolati, vt videatur eis iam habere arrham paradiſi, de quo ad Rom. 14. dicitur: [Regnum Dei eſt iuſtitia, & pax & gaudium in ſpiritu ſancto.] Et ideo dicere poſſunt cum Apoſtolo ad Phil. 3. *Noſtra conuerſatio in cælis eſt.* Septimo influit in iuſtos ſanctificationem, de qua Pſal. 45. dicitur: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.*

Spiritus S. influit etiã in omnes inuentores artium

TErtio principaliter influit ſpiritus ſanctus in inuentores ſcientiarum & artium, non ſolum fideles, ſed etiam infideles, omnium enim eſt artifex. Sap. 7. Nam vt ait beatus Thom. 2. 2. qu. 172. ar. 6. *Prophetæ dæmonum non ſemper loquuntur ex reuelatione dæmonum, ſed interdum ex inſpiratione diuina*, ſicut manifeſte legitur de Balaam. Numer. 21. Cui locutus eſt Deus, licet propheta eſſet dæmonum. quia Deus vtitur etiã malis ad vtilitatem bonorum. Vnde etiam Sibyllæ, multa vera prædixerunt de Chriſto. quoties ergo aliquod verum dicitur, illud eſt à ſpiritu ſancto, etiam ſi ſit à dæmonibus dictum, vt ait Auguſtin. ſecundo ſuper Gen. ad litteram, & Ambroſius in quodam ſermone inquit: *Veritas a quocunque dicatur, à ſpiritu ſancto eſt.* Hic eſt ergo ille ſpiritus, qui primo docuit Moyſen adinuentionem litterarum apud Hebræos, & Abraham apud Syros, & Chaldæos, & Iſim reginam apud Ægyptios, & qui Phœnices docuit litteras Græcas. Vnde Lucanus ait: [Phœnices primi, magno ſi creditur auſu, Manſuram rudibus vocẽ ſignare figuris.] Hic eſt ille ſpiritus ſanctus, quo ſuggerente Dionyſius *Leontius* ſyllabarum nomen, ſingulasque formas apertiſſimas fecit, & ob id ſtatua honoratus eſt. Hic eſt ille ſpiritus, quo docente partes orationis primus Ariſtoteles duas tradidit, nomen & verbum, deinde Donatus octo diffiniuit. Hic eſt ille ſpiritus cuius virtute ſtudium carminum, & metrorum Moyſes apud Hebræos adinuenit, Achateſius apud Græcos, Pherecides apud Syros. Hic eſt ille ſpiritus quo docente fabulas Alcinon Crotonienſis primus adinuenit, quæ fabulæ ficta narratione ad veri ſignificationem deducunt. Hic eſt ille ſpiritus quo ſuggerente hiſtoriã, quæ memoriam tribuit rerum geſtarum, primus Moyſes apud Hebræos conſcripſit. Apud gentiles vero Dares Phrygius de Græcis, & Troianis hiſtoriam edidit. apud Græcos autẽ Herodotus. Hic eſt ille ſpiritus, cuius inſpiratione rhetorica à Græcis inuẽta eſt, videlicet Gorgia, Ariſtotele, & Hermagora. Tranſlata vero in Latinum a Tullio, Quintiliano, & Titiano. Hic eſt ille ſpiritus quo docente dialecticam ad regulas quaſdam, & argumenta primus Ariſtoteles perduxit. Demum eam Varro in octo libris diffiniuit. Hic eſt ille ſpiritus quo ſuggerente phyſicam apud Græcos perſcrutatus eſt primus Thales Mileſius, vnus ex ſeptem ſapientibus, qui ante alios cæli cauſas atque viam rerum naturalium contemplatus eſt. Quam quidem phyſicam poſtmodum Plato in quatuor diffinitiones diſtribuit. Hic eſt ille ſpiritus quo docente Ethicam ad corrigendos componendosque mores, atque ad bene viuendi ſtudium, Socrates inſtituit. Hic eſt ille ſpiritus quo inſpirante Arithmeticam primus apud Græcos Pythagoras conſcripſit. Deinde Nicomachus diffuſius diſpoſuit. Apud Latinos vero Apuleius, & Boetius tranſtulerunt. Hic eſt ille ſpiritus, cuius illuminatione Geometricam diſciplinam primo Ægyptii inuenerunt, Initiumque terræ diuidendæ per lineas, & mẽſuras. Hic eſt ille ſpiritus quo docente

docente muſicam Tubal, qui fuit de ſtirpe Cain, primus reperit ante diluuium, vt Moyſes teſtatur Gene. quarto. Græci vero Pythagoram dicũt huius artis inueniſſe primordia ex metallorum ſonitu, & chordarum extenſarum percuſſura. Alij Linum Thebæum, & Zethum, & Amphionem in muſica arte primos ferunt. Hic eſt ille ſpiritus cuius virtute aſtrologiã, & natiuitatis obſeruantiam Chaldæi primo docuerunt. Aſtronomiam vero primus Abraham Ægyptios docuit, vt Ioſephus teſtatur. Gentiles vero dicunt, hanc artem ab Atlante prius excogitatam. Ideoque dictus eſt ſuſtinuiſſe cœlum. Ptolomæus autem rex Alexandriæ apud Græcos præcipuus habetur. Hic eſt ille ſpiritus, quo docente medicinam primus apud Græcos Apollo inuenit. Quam filius eius Æſculapius ampliauit. Sed poſtquam fulminis ictu Æſculapius interiit, interdicta fertur medendi cura, & ars ſimul cum auctore decepit, latuitque per annos fere quingentos, vſq; ad tempus Artaxerxis regis Perſarum. Et tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates ab Aſclepio patre genitus in inſula Coo. Hic eſt ille ſpiritus quo ſuggerente, chronica apud Græcos primus Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus edidit, Et Hieron. presbyter in Latinam linguam conuertit. Hic eſt ille ſpiritus, cuius virtute Moyſes genti Hebraicę primus diuinas leges tradidit. Phoroneus vero rex primus Græcis leges conſtituit. Mercurius autem triſmegiſtus Ægyptiis, ac Solon Athenienſibus, & Lycurgus Lacedæmoniis. Numa Pompilius vero qui Romulo ſucceſſit in regno, primus Romanis leges dedit. Hic eſt ille ſpiritus qui aperuit os aſinæ, cui inſidebat Balaam, eique loquelam dedit, Numer. vigeſimo ſecundo. Hic eſt ille ſpiritus, quo inſpiratus Adam omnibus rebus nomina impoſuit. Geneſ. ſecundo. Hic eſt ille ſpiritus quo dictante, Noe fabricauit arcam, in qua ſaluatum eſt genus humanum, Geneſ. ſexto, & ſeptimo. De quo etiam fit mẽtio, Sapien. decimo quarto. Et deſcendentes de Noe artem nauigandi inuenerunt, exemplo ipſius arcæ quæ ferebatur ſuper aquas. Geneſ. ſeptimo. Hic eſt ille ſpiritus quo ſuggerente Ioſeph expoſuit ſomnium Pharaonis. Geneſ. quadrageſimo primo. Hic eſt ille ſpiritus, qui præcedebat Moyſen, & filios Iſrael in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem. Exodi decimo tertio. Hic eſt ille ſpiritus qui confortauit Gedeonem, de quo dicitur Iudicum ſexto. *Spiritus Domini repleuit Gedeon di. Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian.* Hic eſt ille ſpiritus qui dedit Samſoni fortitudinem in ſeptem capillis, de quo dicitur, Iudicum 14. *Cœpit ſpiritus Domini eſſe cum eo*, &c. Hic eſt ille ſpiritus, qui omnes prophetas conſtituit. De quo inquit Grego. in ſermone Apoſtolorum: *Libet oculos fidei in virtute opificis huius attollere, atq; ſparſim patres noui, ac veteris teſtamenti conſiderare. Et apertis oculis fidei, Dauid, Amos, Danielem, Petrum, Paulum, & Matthæum intueor, ac ſanctus iſte ſpiritus qualis ſit artifex, conſiderare volo, ſed in ipſa mea conſideratione deficio. Implet namq; citharœdum puerum, & pſalmiſtam facit. Implet paſtorem armentarium ſicomoros vellicantem, & prophetam facit. Impleuit abſtinentem puerum, & iudicem ſenum facit. Implet piſcatorem, & prædicatorem facit. Implet perſecutorem, & doctorem gentium facit. Implet publicanum, & euangeliſtam facit*, hæc ille. Hic eſt ille ſpiritus de quo ait Abdias propheta ad Heliam: *Cum receſſerit a te ſpiritus Domini, aſportabit te in locum quem ignoro*, tertij Regum decimo octauo. Hic eſt ille ſpiritus Heliſei, de quo dicitur Eccleſiaſtici quadrageſimo octauo, quod eius corpus mortuum prophetauit. Hic eſt ille ſpiritus qui Hieremiam in ventre matris ſanctificauit & in pueritia prophetare docuit. Hieremiæ primo. Hic eſt ille ſpiritus qui dedit Danieli intelligentiam omnium viſionum, & ſomniorum. Vnde ipſe ait ſui libri capitulo ſecundo: *Eſt Deus in cœlis reuelans myſteria*. Hic eſt ille ſpiritus quo afflatus Eſdras ſcriba reparauit incenſam legem, cum Iudæi fuiſſent regreſſi in Hieruſalem poſt captiuitatem Babylonicam, ſecundi Eſdræ vlti. Quo etiam ſpiritu, Ieſu filius Sirach renouauit ſapientiam de corde ſuo, Eccleſiaſtici quinquageſimo. Quo docente, primus librorum copiam Romæ aduexit Paulus Æmylius deuicto Perſe rege Macedonum. Quo etiam ſuggerente Græci, & Thuſci primum ferro in ceris ſcripſerunt. Et chartarum vſum primo Ægyptus miniſtrauit, cœptum apud Memphitem vrbem Ægypti. Iuxta illud Lucani: *Conficitur bibula Memphitica charta papyro.* Quo etiam inſtigante Pergameni reges cum charta indigerent, membranas primi excogitauerunt. Et Moyſes pondera, ac menſuras primus apud Hebræos inuenit. Argiuus autem ponderum rationem primus in Græcia conſtituit. Et Heſiodus agriculturam apud Græcos, apud Romanos vero Cato primus in Italia agriculturam traditur docuiſſe. Hoc ſpiritu inſtigante prima Ceres cœpit vti frugibus in Græcia, & habere ſementes translatus aliunde ſeminibus. De quo meminit Ouidius di.

[Prima Ceres vnco glebam demouit aratro, Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris.] Noe vero primus vitis plantationem adinuenit Gen. 9. Græci vero inuentorem vitis liberū appellant. Hic eſt ſpiritus, quo docente ferrariam artem Tubalcain primus inuenit, & res bellicas exercuit, ſculpturaſque operū fabricauit, Gen. 4. In fabrorum aūt arte gentiles Vulcanū auctorem dicunt. Hic eſt ille ſpiritus, quo docēte fabricandi domos artē apud Græcos Dædalus primus adinuenit. Et picturā Ægyptij primū excogitauerunt vmbra hominis lineis circunducta. Carpentariā vero artem, ac ferræ, circinique vſum quidam adoleſcens Perdicas primus inuenit. Noema autem ſoror Tubalchain inuenit artem variæ texturæ. Apud gentiles vero Minerua. Hoc quoque ſpiritu inſtigante cerdoniam artem Romulus primus reperit, & Nembroth artem venandi. Gene. decimo. Hæc eſt illa virtus quæ exibat à Chriſto, quando mulier tetigit fimbriam veſtimenti eius Matth. 9.

Propter prædictos autem effectus, & multos ſpiritus ſancti, dicitur Sapien. 7. *Eſt enim in illa* ſcilicet diuinitate *ſpiritus intelligentiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, mobilis, diſertus, incoinquinatus, certus, ſuauis, amans bonum actum, qui nullum vetat benefacere, humanus, benignus, ſtabilis, ſecurus, omnem habens virtutem, & omnia proſpiciens.* Dicitur. n. ſpiritus intelligentiæ, quia omnib. dat intelligentiam Iob 17. *Inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam.* Dicitur autem vnicus, quia licet ſit ſpiritus patris, & filij, tamen eſt vnus ſolus ſpiritus. Vel quia licet pater ſit ſpiritus, & filius ſit ſpiritus, & ſimiliter ſpiritus ſanctus, tamen in diuinitate non eſt niſi vnus ſpiritus, quamuis tertia in Trinitate perſona particulari ratione appelletur ſpiritus. Vel ideo ſic dicitur, quia fideles ſuos vnitos facit in fide, ſpe, & charitate, ſicut erant credentes in primitiua Eccleſia poſt receptionem ſpiritus ſancti, Actuum. 4. De qua vnione etiam tangit Apoſtolus ad Ephe. 4. di. *Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. &c.* Vel quia vnit eos ſibi 1. ad Corin. 6. *Qui adhæret Deo vnus ſpiritus eſt cum eo.* Dicitur quoque certus, quia nec fallit, nec fallitur, vt dicit gloſſa ſuper prædicta verba. Vel quia certificat hominem de ſua ſalute, ſicut certificauit Paulum, vt patet Roma. 8. Vel quia remouet nubem dubitationis & erroris ab intellectu. Item dicitur incoinquinatus, quia eſt ſine macula, vt dicit gloſſa ibidem. Vel quia remouet maculam ab intentione, & affectu. Vel quia in præſenti nos à peccatis præteritis lauat, & à futuris præſeruat. Item dicitur mundus propter naturæ ſuæ omnimodam munditiam. Vel quia in futuro nos mundabit ab omni miſeria per gloriam. Dicitur quoque humanus, quia eſt omnibus communis, vt dicit gloſſa ibidem. Hoc eſt ſine perſonarum acceptione. Dicitur etiam benignus, naturæ benignitate, vt dicit gloſſa vbi ſupra. Vel benignus ab igneis bonitate. Vel quia nos benignos & manſuetos facit. Et ſimiliter dicitur amans bonum, non tantum ipſe, ſed etiam quia nos facit bonū amare in affectu & effectu, iuxta illud ad Roma. 12. *Dilectio ſine ſimulatione* &c. Dicitur quoque ſubtilis, & acutus, tum quia penetrat cordium occultiſſima, ſecundum Apoſtolum 1. ad Cor. 2. Tum quia facit nos acutos per zelum iuſtitiæ contra peccata. Sicut enim in mathematicis dicitur acutus angulus, & in litteris acutus accentus, & in naturalibus, vel naturis acutum ingenium: Sic in moralibus dicitur aliquis acutus per zelum iuſtitiæ, iuxta illud Iſa 49. *Poſuit os meum gladium acutum.* Et iſte eſt *gladius ſpiritus* qui eſt *penetrabilior omni gladio ancipiti.* Ad Hebr. 4. De quo gladio dicitur Apoc. 1. *Ex ore eius procedebat gladius ex vtraque parte acutus*, id eſt, ſpiritus S. à patre, & filio procedens, qui ad modum gladij diuidit & ſeparat ab omni carnali affectione. Et facit ſpiritum, quem penetrat ſubtilem in intellectu, & cognitione, atque contemplatione cœleſtium. Item dicitur ſtabilis, & mobilis in nos. Quia vt ait Boe. in 3. de con ſo. *Stabiliſq; manens dat cuncta moueri.* Dicitur enim mobilis, quia facit ſanctos viriliter operari, ac in bono opere proficere. Stabilis vero quia facit eos in ſanctitate perſeuerare, Et fortes in aduerſis, & arduis quibuſcunque perſiſtere. Et ad mundi delicias, nec modicum flecti. Vnde in laudem Ioannis Baptiſtæ inquit Saluator, Matth. 11. *Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam?* Et ad Heb. 13. ait Apoſtolus: *Optimum eſt gratia ſtabilire cor.* Cuius exemplum patuit in ſancta Lucia, quam tanto pondere fixit ſpiritus ſanctus, vt mille paria boum non poſſent eam mouere. Item dicitur ſuauis, quia hominem ſuauem & pium facit atque miſericordem tribulatis. Sap. 12 [O quā bonus, & ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus.] Dicitur etiam ſecurus, quia tantam fiduciam tribuit, vt non valeat ille qui eo plenus eſt, nec comminationibus, nec pœnis terribilibus perterreri. Immo vt dicitur Prouer. 28 *Qui ſi leo confidens abſq; terrore permanet.* Vnde Eſa. trigeſimo ſecundo

Spiritus S. quare dicatur ſpiritus intelligentiæ, ſanctus, vnicus, & de alijs animo... ibus, quæ dicuntur ... ipſius.

eſt Propheta, *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Item dicitur omnia proſpiciens, quia facit nos conſiderare finem actuum, vt ſic opera noſtra meritoria faciamus Eccleſ.1. *Luſtrans vniuerſa in circuitu, pergit ſpiritus.* Vel quia quos inhabitat, prudentes facit 1.ad Cor 12. *Spiritualis iudicat omnia.* Dicitur etiam multiplex propter multiplicia dona quæ præſtat. Et diſertus, quia vt dicitur Sap 10. *Aperit os mutorum, & linguas infantium facit diſertas.* Dauid quoque Pſal.50. appellat ipſum *ſpiritum rectum,* quia vt inquit philoſophus. rectum ſi recto ſupponatur, vndique tangit, & tangitur. Curuum vero non tangitur niſi in puncto. Et ſecundum hunc modum ſancti, & iuſti habentes ſpiritum ſanctum totaliter tanguntur, quia in omnibus operibus ſuis per ſemitas rectas iuſtitiæ ſpiritus ſancti inſtinctu diriguntur. Vnde de ipſis dici poteſt Ezechiel.1. *Pedes eorum pedes recti* & Sap.10. dicitur: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei,* &c.

DE SPIRITVS S. DISPOSITIONE conſideratio 7.& vltima.

De 1. diſpoſitione Apoſtolorum quando receperunt ſpiritum S. & hoc ratione confirmatur, auctoritate, exēplo, & figura.

QVia vt dicunt iuriſtæ, vbi eſt eadem ratio, debet eſſe eadem diſpoſitio. l. à Titio. ff. de verbo. oblig. & l. 1. C. de liber. præ. vel exhæ. & de ſimilibus idem eſt iudicium. l. non poſſunt. ff. de legi. & ca. in cauſis de re iudi. vt etiam dicit philoſophus 2. Topi. Ideo conari debemus habere illas diſpoſitiones in nobis, quas ſancti Apoſtoli habuere quando receperunt ſpiritum S. vt & in nos venire dignetur. Prima ergo diſpoſitio Apoſtolorum fuit quod erant animo quieti. Et ideo quia vt ait philoſophus 2. de anima: *Actus actiuorum ſunt in patiente bene diſpoſito.* Ipſi Apoſtoli cæterique diſcipuli Chriſti tanquam vaſa aurea munda, & bene diſpoſita in ſe recipere potuerunt chariſmata Spiritus Sancti. Vnde de eis canit Eccleſia: *Inuenit corda diſcipulorum receptacula munda.* Erat autem in eis quies mentis ſine qua ſpiritum ſanctum recipere nō congruebat. Et hoc probatur, ratione, auctoritate, exemplo, & figura. Fundamentum rationis ſumitur à philoſopho. 2. de anima, & 10. Ethic. qui ait quod nulla potentia perficitur niſi à proprio obiecto. Nam potentia auditiua non perficitur niſi à ſono, viſiua à colore, intellectiua ab intelligibili & vero, volitiua autem à bono. Quanto igitur obiectum fuerit melius, tanto potentia in eo melius quieſcet. Sed Spiritus ſanctus eſt ſumme bonus. Ergo in eo quieſcere ſummè debuit mens Apoſtolorū, & per conſequēs vacare debuerant ab omni alio opere per quod diſtraherentur ab illa quiete: Nec aliter bene doceri poterant, quia vt dicit philoſophus: *Sedendo & quieſcendo homo efficitur ſapiens.* Secundo eſt ad hoc auctoritas Iſai.66. *Super quem requieſcet ſpiritus meus dicit Dominus, niſi ſuper quietum?* Et gloſſa ſuper illud Actuum 2. *Dum complerentur dies Pentecoſtes.* Exponit, id eſt quietis, quia quies æterna ex noſtra quiete, & animi pauſatione acquiritur. Et ad hoc facit exemplum quod continuo periculo diſcimus: *Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.* Studere enim & negociari, orare, & vagari non ſe comportant. Igitur nec vacare Deo, & creaturæ. Vnde bene Saluator ait Matthæ. 6. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.* Econtra vero dicitur Actuum 2. de Apoſtolis. quod receperunt ſpiritum ſanctum ſedentes, id eſt, à ſuperfluis curis quieſcentes. Quieuerunt igitur oculi Apoſtolorum à vanis aſpectibus, aures à diſſoluto ſono, Linguæ à turpibus colloquiis, & ſolo animo in Deum tendebant. Magnæ enim virtutis eſt quies mentis, de qua inquit Seneca in libro tragœdiarum: *Paucos nouit ſecura quies.* Multi enim poſſunt ex quiete vtrumque ſeculum poſſidere, & neutrum habent, quia in ſe habitare nequeunt, & pluribus occupari, nec minima ſe habuiſſe tempore mortis cernunt per quæ ſaluari queant. Nec ſibi blandiantur quia peccata mortalia non committunt, quia vt dicit Auguſtin. *Nullum eſt adeo veniale peccatum quin fiat mortale dum placet.* §. criminis 25. di. Quod tamen intelligitur dum placet vt mortale. Et hoc quandoque accidit ei qui non curat de venialibus, vt intantum intendatur eius voluntas in ipſis peccatis venialibus, quod etiam ea committeret ſi eſſent mortalia.

Ad prædicta autem facit illud quod legitur in libro de animalibus, ſcilicet quod reperitur quoddam animal ferociſſimum quod cætera timent, nec ab aliquo venatore capi poteſt. Eiuſque cornua ſecant & ſcindunt tanquā enſe obuias quaſcunq; inuenerit arbores. Quo plurimum gloriatur. Luditque inter virgulta, intuſque implicat cornua, & inde exire non valet. Vnde ſeipſum capit propriis cornibus in virgulcis, quod arbores ingentes ſcindebat cornibus. Notate O filii mei exemplum hoc. Multi enim ſunt quos non capit luxuria, furtum, vel rapina, & cæt. huiuſ-

Digitized by Google

huiuſmodi magna vitia. Sed virtutes ſcindũt has magnas arbores. Cornibus autem implicantur in peccatis minimis per quæ veniunt, & in magna ſcelera. *Quieſcite igitur agere perverſe* Iſai. primo. ex ſcurrilitate enim peruenitur ad detractionem. Ex du... & familiari mulierum colloquio & cõuerſatione venitur ad fornicationem. Vnde gloſſa ſuper proxime allegatam auctoritatem Iſaiæ ait: *Quieſcite etiam illa agere quæ licent, ne quando perverſe agatis, & illa faciatis quæ non licent.* Super quieſcentibus igitur Apoſtolis venit ſpiritus ſanctus. Et ſedit ſuper ſingulos eorum, id eſt quieuit in mentibus eorum. Actuum 2. Et prædicta de neceſſitate quietis, & pacis mẽtalis ad receptionem ſpiritus ſancti probantur etiam per figuram. Nam filii Iſrael non receperunt manna, quamdiu fuerunt in Ægypto, & quamdiu habuerunt farinam Ægypti, & quamdiu nõ tranſierunt mare Ægypti. Illi enim ſunt in Ægypto qui ſunt in peccato, & ideo non poſſunt eſſe in quiete, Iſaiæ 48. *Non eſt pax impijs, dicit Dominus*, & Ioelis 3. *Aegyptus in deſolatione erit.* Et conſequenter non poſſunt habere ſpiritum ſanctũ. Illi autem qui habent adhuc farinam Ægypti, ſunt illi, qui adhuc retinent delectationem, & cogitationes peccati Et tales non ſunt in quiete. Iob 4. *Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum* Illi vero non tranſierunt mare Ægypti qui adhuc variis premuntur ſolicitudinib. mundi. Et tales etiam non ſunt in quiete. Ioannis 16. *In mundo preſſuram habebitis. In me autem pacẽ.* Et conſequenter nemo prædictorum habet ſpiritum ſanctum. Iob 27. *Abyſſus dicit, non eſt in me, & mare loquitur non eſt mecum.* Qui ergo vult vt ſpiritus ſanctus ſuper eum requieſcat, & quietem habere deſiderat, Exeat de tenebroſitate peccati, & abijciat reliquias & occaſiones peccati, ac deſerat anxias curas mundi. Filii enim Iſrael receperunt manna in ſolitudine. Et nos accipimus ſpiritus ſancti dulcedinẽ in mentis quiete. Libenter enim quilibet hoſpes ad aliud hoſpitium diuertit, in quo quietem inuenire ſe credit. Et ideo ſpiritus ſanctus ad hoſpitandum in animam quietam libenter venit. Sicut etiam Helias tertii Regum 17. in ſolitudine mane, & veſpere, pane & carnibus paſcebatur Veniens autem ad populum, vix buccellam panis inuenit. Et ſimiliter homo in mentis quiete diuinas conſolationes recipit. In turbatione vero famem inuenit.

In quibus ſpiritus S. nullo modo

Eſt autem ſciendum quod in aliquibus ſpiritus ſanctus nullo modo requieſcit. In aliquibus vero quieſcit, ſed nõ perfecte. Nam in eis eſt requies ſemiplena, & non perfecta. In ſanctis autem qui ſunt in patria, requieſcit perfecte, quia in ipſis eſt requies perfecta. Quod figuratum fuit Gen. 8. in emiſſione columbæ de arca. Nam Noe ter ipſam emiſit. Et in prima emiſſione cum terra adhuc eſſet paludoſa, nullatenus requieuit, ſed ad arcam rediit. Per quod datur intelligi quod ſpiritus ſanctus non requieſcit in peccatoribus qui habent corda immunda, & in continua pugna. Iſai. 57. *Cor impij quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum.* Licet ergo dicatur Actuum 2. quod *repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto*, non intelligitur de aliquo peccatore. Peccatores enim nõ ſunt de numero vniuerſi. Omnia enim entia aut habent eſſe, aut viuere, aut ſentire, aut ratiocinari, aut intelligere Peccatores autem non habent eſſe, quia omne eſſe eſt à forma quæ dat eſſe rei. 7. Metaphy. 2. de anima & 7. Phyſi. Forma vero ipſius eſſe ſpiritualis eſt charitas, iuxta illud Phil. 3. *Obſeruate eos qui ita ambulant ſicut habetis formam noſtram.* Ideo non habent eſſe ſpirituale. Vnde Iob 18. dicitur: *Habitent in tabernaculo illius ſocij eius qui non eſt* Item non habent viuere. Duo enim ſunt ſigna vitæ, ſcilicet ſenſus & motus. Ipſi autem non habent ſenſum dilectionis, vel cognitionis diuinæ, nec motum operationis bonæ. Vnde de ipſis dicere poſſumus illud pſalmiſtæ: *Oculos habent, & non videbunt.* Et hoc quo ad ſenſum diuinæ dilectiõis, & cognitionis. Duo enim oculi ſunt intellectus, & affectus: *Pedes habent & non ambulabunt* Et hoc quo ad motum bonæ operationis. Item non habent ſentire. Nõ enim ſentiunt diabolicas tentationes. Ideo autem non ſentiunt, quia conſentiunt. Ille enim ſentit, qui diſſentit Prouerb. 23. *Verberauerunt me & non ſenſi.* Non habent etiam ratiocinari, quia non viuunt ſecundum rationem, ſed ſecundum ſenſualitatem. Et ideo non ſunt rationales, ſed brutales. Vnde pſalmiſta ait: *Facti ſunt ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Item non habent intelligere, quia vera intelligentia eſt Deum timere, & a malo recedere. Prouerb. 28. *Ecce timor Domini ipſe eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia.* Quia autem fideles in primitiua Eccleſia habebant prædicta: Ideo dicitur Actuum 9. *Eccleſia quidem creſcebat & habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & conſolatione Spiritus ſancti replebatur.*

quieſcit, quibus quieſcit ſed non perfecte, & in quib. perfecte, figuris oſtenditur.

Hanc

Peccatores ſpiritus ſancti conſolationem recipere nequeunt.

HAnc igitur conſolationem nō poſſunt recipere peccatores qui delectantur in mundi conſolationibus Ioannis. 14. *Spiritum veritatis quem mundus non poteſt accipere*, id eſt, amatores mundi. In mundo enim ſunt tria peccata magis communia, de quibus dicitur, 1. Ioan. 2. *Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia oculorum, aut concupiſcentia carnis, aut ſuperbia vitæ.* Quæ tria, ſcilicet luxuria, auaritia, & ſuperbia, impediunt conſolationem ſpiritus ſancti. Primo enim eam recipere non poſſunt luxurioſi, & carnales, primæ Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei.* Ipſi enim circa cor ſuum faciunt foſſatum plenum aqua turbida, & fœtida, id eſt carnali concupiſcentia. Et ideo ibi intrare non poteſt inſpiratio diuina. Hiere. 2. *Quid tibi vis in terra Ægypti, vt bibas aquam turbidam?* Superbi quoque quia habent cor durum ſicut lapis: Ideo pluuia diuinæ inſpirationis, licet quandoque eos tangat, tamē interius madefacere nequit. Vnde dicere poſſunt Deo cum Pſalmiſta: *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Ipſi enim faciunt circa ſe murum lapideum, id eſt, animum obſtinatum vt diuina inſpiratio tranſire non poſſit. Iob 41. *Cor eius indurabitur quaſi lapis.* Auari quoque quia habent cor plenum aceto, & felle curarum mundanarum, non poſſunt ſentire melleam dulcedinem ſpiritus ſancti. Et ideo Auguſt. ſuper illud Pſalmiſtæ: *Diligite Dominum omnes ſancti eius* inquit: *Diſce non diligere mundum, vt diſcas diligere Deum.* Auari enim faciunt, circa cor ſuum aceruum luteum. Et ideo non poſſunt tranſire ad aliquod bonum propoſitum Abacuc. 2. *Væ qui congregat, & multiplicat non ſua. Vſque quo aggrauat contra ſe lutum?* Non ſolum autem ſpiritus ſanctus in prædictis peccatoribus requieſcere non poteſt, quinimo ſi ante peccatum in eis erat, ſtatim peccato adueniente diſcedit.

Tria ſunt quæ impediunt ne ſpiritus ſanctus remaneat in homine.

TRia enim (vt dicit Auguſt. & Inno. in c. ſi Iudæos, de Iudæ.) ſunt quæ male remunerant hoſpites ſuos, ſcilicet mus in pera, ignis in ſinu, & ſerpens in gremio. Mus in pera eſt ſuperbia in anima, quæ omnia bona ſpiritualia comedit, & corrodit. Ecc. 6. *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per ſuperbiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.* Et propter hoc dicit Calixtus Papa in c. iuſtum. 11. q. 3. *Melior eſt in maleficijs humilis confeſſio, quàm in bonis ſuperba gloriatio.* Ignis in ſinu eſt auaritia in affectu, quæ omnia bona ſpiritualia quæ in anima inuenit, annihilat, & cōſumit. Iob 31. *Ignis eſt vſque ad conſumptionem deuorans. Et omnia eradicans genimina* &c. Iſte eſt ille ignis de quo dicitur Prouerb. 30. *Ignis nunquam dicit, ſufficit.* Serpens in gremio eſt luxuria in animo, quæ ibi venenum diffundit, & vitam gratiæ extinguit. Prouerbio 5. *Fauus diſtillans labia meretricis.* & 23. *Ingreditur blande, & in nouiſſimo mordebit vt coluber, & quaſi regulus venena diffundet.* Secundum etiam quoddam dictum Salomonis, & experientia teſte videtur, tria ſunt quæ expellunt hominem de domo, ſcilicet fumus, ſtillicidium, ac mala vxor. Per fumum intelligitur ſuperbia quæ in altum aſcendit, & cito deficit. Vnde Pſalmiſta ait: *Aſcendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarſit.* Iſte autem fumus ſuperbiæ ſpiritum ſanctum de corde expellit, & ne reuertatur ſemper reſiſtit. Actuum 7. *Dura ceruice, & incircumciſi cordibus, ſemper vos ſpiritui ſancto reſtitiſtis.* Per ſtillicidium autem intelligitur auaricia, quia ſicut ſtillicidium hominem in domo inquietat. Sic auaritia varijs ſollicitudinibus diuitiarum animam ſuffocat. Iuxta illud Lucæ octauo: *A ſollicitudinibus ſuffocantur.* Tales enim ſpiritum ſanctum expellunt. Cum tamen dicatur primæ, ad Theſſal. 5. *Spiritum nolite extinguere.* Per malam vxorem intelligitur carnalis concupiſcentia, quæ ſemper cum ratione litigat. Ad Galat. 5. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Et iſti tales ſpiritum ſanctum & filium Dei pedibus immundis conculcant, & contumelia dehonorant. Ad Hebræos 10. *Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?* De hac vxore ſiue concupiſcentia carnali dicitur ad Romanos 8. *Prudentia carnis mors eſt.* Voluptas enim carnis ita tenet hominem in delicijs temporalibus, quòd ad æternas delicias peruenire non deſiderat. Vnde in figuram huius dicitur tertii Regum 12. quòd Ieroboam fecit duos vitulos aureos. Vnum in Dan, & alterum in Bethel, ne populus reuerteretur in Hieruſalem, ſed ipſos adoraret. Qui vituli ſunt duplex laſciuia, ſcilicet voluptas carnis, & vanitas mundi, quas tam clerici, quàm laici multi adorant, & ad cæleſtem Hieruſalem ire non laborant. Ad hunc autem vitulum conflatilem faciendum, populus Iſrael inaures proiecit, quia quicquid habet homo precioſum, ad hoc expendit, vt voluptas, vel vanitas impleatur. Et ſic voluptas carnis ſpiritum ſanctum expellit.

Digitized by Google

Tria loca ſunt in quibus ſpiritus diabolicus manſionē facit in homine.

QVia vero ſpiritus ſanctus non poteſt in peccatoribus habitare: Ideo diabolus in eis manſionem ſuam ponit. Vnde ſciendum quòd quandoque vocatur ſerpens, quandoque coruus, & aliquando porcus. Inquantum eſt ſerpens habitat in hominibus ſpinoſis, id eſt in auaris, diuitiæ n. ſpinæ dicuntur Luc. 8. Inter iſtas n. ſpinas diuitiarum ſerpens infernalis latitat 1. ad Ti. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueos diaboli, & in deſideria multa ſtulta & noxia, quæ demergunt homines in interitū, & perditionem.* Inquantum vero eſt coruus, habitat in cadaueribus, id eſt in mundi honoribus. Cadauer enim videtur eſſe homo, & non eſt. Sed ſi ei anima coniungeretur, tunc vero non diceretur. Et ſimiliter honores mundi nō ſunt veri, quamuis appareant in exterioribus. Animæ vero honor eſt charitas, quæ ipſam viuificat. Tunc igitur ſunt veri honores, quando ad ipſos ſuſcipiendos inducit fraterna charitas, & non aliqua ambitio, vel vanitas. Inquantum autem eſt porcus, habitat in luto, id eſt in hominibus immundis & luxurioſis 2. Petr. 2. *Sus lota in volutabro luti.* Et non tantum tale lutum inhabitat, ſed etiam conculcat. Naum. 3. *Intra in lutum, & calca.* Tales vero deberent clamare cum Pſalmiſta & dicere: *Miſerere mei Domine quoniam conculcauit me homo.* Quia autem membra diaboli ſæpe à ſuo capite denominantur; Ideo ex quo diabolus eſt ſerpens, coruus, & porcus, poſſunt & ipſi vocari ſerpentini, coruini, & porcini. Et quia ſunt ſerpentini; Ideo à Deo maledicuntur, dicente Domino, Gene. 3 ipſi ſerpenti: *Maledictus eris inter omnia animātia & beſtias terræ.* Et tandem maledicentur maledictione perpetua, cum eis dicet in iudicio: *Ite maledicti in ignem æternum.* Matth. 25. Quia vero ſunt coruini: Ideo vix aut nunquam ad arcam, id eſt ad ſanctam eccleſiam per pœnitentiam reuertuntur Geneſ. 8. *Aperiens Noe feneſtram emiſit coruum qui egrediebatur, & non reuertebatur.* Tales enim ſuam conuerſionem procraſtinando differunt, Clamantes cum coruo, cra, cra, id eſt cras benefaciam licet non modo. De quibus Aug. ait: *Remanent foris cum voce coruina qui noluerunt habere gemitum columbinum.* Sopho. 2. *Vox cantantis in feneſtra, coruus in ſuper liminari.* Quia vero ſunt porcini: Ideo in barathrum inferni demerguntur Matth. 8. *Impetu abijt totus grex porcorum per præceps in mare & mortui ſunt in aquis.* Iſta autem tria loca in quibus immundus ſpiritus diabolicus manſionem facit, ponuntur Iob 41. cum dicitur: *Sub vmbra dormit in ſecreto calami in locis humentibus.* Quieſcit enim in hominib. vmbroſis, id eſt auaris. Et ideo dicitur: *Sub vmbra dormit.* diuitiæ n. tanquam vmbræ cito tranſeunt. Sap. 5. *Tranſient omnia tanquam vmbra.* Quieſcit etiam in hominibus ſuperbis, & vanè glorioſis. Et ideo ſubditur: *In ſecreto calami.* Superbi enim exterius videntur eſſe nitidi, ſed interius ſunt vacui, in quibus diabolus quieſcit. Iob. 41. *Ipſe enim eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Quieſcit quoque in hominibus delicioſis. Et ideo dicitur. *In locis humentibus.* In locis enim aridis, id eſt in ſanctis viris, ab huius mundi delitijs exſiccatis quieſcere non poteſt. Matth. 12. *Ambulat per loca arida, quærens requiem & non inuenit.* Et ideo in eis quieſcit ſpiritus ſanctus. Quod ſignificatum fuit per ſecundam emiſſionem columbæ de arca: quando ſuper oliuam quieuit. Oliua enim quæ in foliis habet virorem, & in liquore dulcedinem, ſignificat bonos Chriſtianos qui habent virorem bonæ vitæ, & dulcedinem bonæ conſcientiæ, & habent virorem bonæ exemplaritatis, & pinguedinem, ſiue oleum operum pietatis. Quod quidem oleum habet virtutem penetratiuam, Pſalmiſta dicente: *Intrauit ſicut oleum in oſſibus meis.* Et impinguatiuam. Eodem propheta dicente: *Impinguaſti in oleo caput meum.* lætificatiuā. Vnde iterum ait: *Vt exhilaret faciem eius in oleo.* Et eleuatiuam, quia ſuper cæteros liquores eleuatur per quæ datur intelligi quòd eleemoſyna ſiue opus pietatis diabolum penetrando vulnerat, cum ſit lancea Dei. Eccleſiaſtic. 29. *Super ſcutum potentis & lanceam impugnabit pro te inimicos tuos.* Item animam impinguando delectat, cum ſit adeps Dei Pſalmo 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, &c.* Item conſcientiam lætificat cum ſit vinum Dei, quod lætificat cor hominis ſecundum Pſalmiſtam. Et ideo de iuſti conſcientia dicitur Iob. 15. *Lætetur quaſi oliua proijciens florem.* Animam quoque ad cæleſtia eleuat, cum ſit virtus Dei. Et hinc eſt quòd Chriſtus de monte Oliueti aſcendit in cælum, ad innuēdum quod ipſa opera miſericordiæ animam ad cælum deducunt, 1. ad Timot. quarto, & c. hoſpitalem 42. diſt. vbi dicitur: *Pietas ad omnia valet, promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt & futuræ.* Licet autem ſpiritus ſanctus, in ſanctis adhuc viuentibus requieſcat, quia habent conſcientiæ munditiam, non tamen plene, quia adhuc in corpore habent pugnam, vt patet per Apoſtolum ad Galat. 5. Et propter hoc ſignificandum, columba poſtquam in 2. emiſſione requieuit ſuper oliuam, iterum reuerſa eſt ad arcam. Per tertiam vero emiſſionem, quia vltra ad arcam non rediit, ſignificauit quòd ſpiritus ſanctus ſuper eos

qui

qui ſunt in patria, perfectè requieſcit. Cum in eorum cordibus ſit pax plena, & requies perfecta Iſai. 32. *Sedebit populus meus in multitudine pacis, in requie opulenta, et in tabernaculis fiduciæ.*

Apoſtoli erant in pace vniti, quod fuiſſe neceſſariũ oſtenditur, ratione, auctoritate et exemplo.

SEcundo Apoſtoli fuerunt dilectione vniti. Vnde canit Eccleſia: [Inuenit eos charitate concordes, & illuſtrauit eos inundans gratia deitatis.] Venit ergo ſpiritus ſanctus ſuper Apoſtolos congregatos, ad denotandum vnitatem 24. q. 1. c. audiuimus. & notatur in c. cum eccleſia Sutrina. de cau. poſſ. & propr. Quod fuiſſe neceſſarium probatur 1. ratione 2. auctoritate & 3. exemplo. fundamentum rationis ponit Philoſophus 6. Ethico. dic. *A quocunque remouetur pars diffinitionis, remouetur & ipſum diffinitum.* Si enim à diffinitione hominis remoueatur genus, vel ſpecifica differentia, vt animal, vel rationale, non probabitur diffinitum. Sed charitas Dei eſt ſumme neceſſaria ad habendum ſpiritum ſanctum. Et illa non poteſt haberi ſine dilectione proximi, quia ponitur tanquam pars diffinitionis. Vt enim dicit magiſter in 3. ſen. di. 22. *Charitas eſt dilectio, qua Deus diligitur propter ſe & proximus propter Deum, vel in Deo.* Ergo neceſſariũ fuit vt ipſi Apoſtoli eſſent inuicem concordes, ſi recipere volebant ſpiritum ſanctum. Secundo eſt ad hoc auctoritas ex dicto Gregorii, qui in Moral. inquit: *Per amore proximi amor Dei, & acquiritur & nutritur*, & Auguſti. ſuper Geneſ. ait: *Ex vno homine omnes progeniti ſunt, vt tota mundi machina vnum Deum diligeret, & vnitatem amoris proximi in ſtipitis vnitate ſeruaret.* Tertio eſt ad hoc exemplum. Sicut enim anima non viuificat illa membra, quæ corpori diſiuncta ſunt. Sic nec ſpiritus ſanctus illorum mentes viuificat quæ diuiſæ ſunt. Et ſicut ignis lignorum diuiſione extinguitur. Sic ſpiritus ſanctus per diuiſionem, & diſſenſionem hominum effugatur. Et ſicut vnitas mentium de religione paradiſum facit. Sic diuiſio infernum de paradiſo. Vnitas cordium domina amplificat. Diuiſio vero de Dominis ſeruos, de ciuitatibus oppida facit. Ad oſtendendum quoque, quòd ipſi Apoſtoli erant pace vniti, deſcendit ſuper eos ſpiritus ſanctus in Hieruſalem, quæ interpretatur viſio pacis. Item vt habetur. Ioan. 20. Poſtquam ſaluator apparens diſcipulis obtulit eis pacem di. *Pax vobis. Inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum.* Dicitur itaq; Actuum 2. de Apoſtolis, quòd *erant omnes pariter.* Et 4. c. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna.* Auguſt. in regula ſua inquit: *Erat eis anima vna & cor vnum in Deo.*

Apoſtoli fuerunt loco ſecreti, quod fuiſſe neceſſariũ oſtenditur ratione, auctoritate, & exemplo.

TErtio principaliter dico, quòd fuerunt loco ſecreti. Quod fuiſſe neceſſarium probatur ratione, auctoritate, & exemplo. Fundamentum rationis ponunt naturales in lib. de ſenſu & ſenſato dicentes: Neceſſe eſt vt ſenſus ment ſeruiant & repræſententur. Ad quod facit illud Philoſophi in tertio de anima. *Neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari.* Si enim pulchras videris imagines mulierum, illæ menti imprimuntur, & concupiſcentiam generant. Agnoſcentes igitur Apoſtoli mundanas vanitates eſſe periculoſas, ſtabant in loco remoto & ſecreto, ne veniente ſpiritu ſancto mens occupata eſſet exterioribus imaginatis. Secundo eſt ad hoc Auctoritas. Ait enim ipſe ſpiritus ſanctus Oſeæ 2. de anima, quam vult replere: *Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* Vbi gloſſa inquit: *Zelotypus eſt Deus, nec ſponſam ſuam mortalium oculis vult offerri, cui donaturus eſt vitam immortalem, & dona quæ nullus auferet* & Thren. 3. dicitur: *Sedebit ſolitarius, & leuabit ſe ſuper ſe.* Sed dicentibus quibuſdam quod ſolitudinem pati nõ poſſunt, reſpondet Hierony. ſcribens ad Heliodorum: *Infinita eremi vaſtitas terret. Sed tu paradiſum mente perambula. Quotieſcunque enim illuc mente conſcenderis, toties in eremo non eris. O ſolitudo beata in qua illi naſcuntur lapides, de quibus vt in Apocalypſi dicitur, Ciuitas regis magni extruitur. O eremus familiari Deo gaudens* & cætera. Idem quoque Hiero. ad Præſidium ait: *Intuitus es in ſolitudine, dum nuper Ægypti deſerta vidiſti, angelicam vitam? Quanti ibi flores ſunt, quam ſpiritualibus gemmis prata virentia? Vidiſti ſerta quibus Dominus coronatur? Ille tibi in pectore ignis exæſtuet, & illa quotidie cogita, tracta, & conſidera. Et quaſi quodam carcere tentus, exclama: Heu mihi quia prolongata eſt peregrinatio mea.* Et infra: *Habebis cellulam quæ te ſolum capiat. Imo non eris ſolus: Angelica tecum turba verſabitur, tot ibi erunt ſocij, quot ſancti. Leges euangelium: Fabulabitur tecum Ieſus: Replicabis Apoſtolos, vel Prophetas. Nunquid poteris talem alium tuis ſermonibus habere conſortem?* Et idem in alia epiſtola dicit: *Vbi ego ſum, & in ea quæ dego ſolitudine, non ſolum quid agatur in patria, ſed an ipſa patria ſit, ignoro.* Tertio idem probatur exemplo. Nam Abraam dum ſterit iuxta Chaldæos, nunquam fuit viſitatus à DEO, ſed poſtquam receſſit ab eis Geneſ. duodecimo, decimoquinto, & decimoſeptimo ſæpè habet iam diuinam turba, & apud fratrem eſſet deſolatus, Fugit & recepit conſolationem Geneſ. 28. Vnde bene Hieron. ad Ruſt. cum ait: *Mihi oppidum*

carcer eſt & ſolitudo paradiſus. Fugite igitur conuentus malignantium. Quia non in congregationib. magnis, non in conuiuijs, non in plateis, non in ſpectaculis diuinæ conſolationes recipiuntur, ſed in angulis, in eccleſijs, & in ſolitudine. Sicut ergo ſponſa virum recipiens alienum, non meretur à ſponſo ſuo conſolari, ſed flagellari. Sic anima non mereretur conſolationem diuinam quæ recipit, aut quærit alienam. Vnde Bernard. ait. *Delicata eſt diuina viſio, & non datur admittentibus aliena.* Propter quod Pſalmiſta inquit: *Renuit conſolari anima mea, memor fui Dei & delectatus ſum.* &c. Et ideo de Apoſtolis dicitur Actuum 2. quòd erant in eodem loco. ſcilicet ſolitarii à tumultibus.

…ſoli …unt hu…mil…s quod neceſſario …ad …eptionē ſpiritus ſancti, oſtenditur ratiōe, auctoritate & exemplo.

QVarto fuerunt humilitate præditi. Quam virtutem maximè eſſe ad receptionem ſpiritus ſancti valde vtilem probat ratio, auctoritas & exemplum. Fundamentum rationis ponit quidam ſapiens dicens: *Templum gratiæ, norma iuſtitiæ, & ianua ſapientiæ, eſt humilitas.* Tunc ſic: Quanto templum fuerit capacius, tanto illud quo impletur erit amplius. Sed humilitas dilatat templum cordis. Ergo vbi maior humilitas, ibi maior gratia eſt ſpiritus ſancti, replens mentem. Vnde Pſal. inquit Deo: *Qui emittis fontes in conuallibus,* id eſt gratiam in eis qui deiecti ſunt apud ſe & humiles. Et Iſa. 66 ait Deus: *Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem?* ſpiritus enim ſanctus non habitat in cordibus ſuperborum c. ſi. autem 24. q. prima. Secundo ad prædicta eſt auctoritas. Nam Eccleſiaſtici 3 dicitur: *Quanto maior es, tanto magis te humilia in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Et Iacobi quarto ſcriptum eſt: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Quia enim quilibet libenter hoſpitatur in illo hoſpitio, in quo honoratur: ſpiritus ſanctus libenter in humili eum honorante inhabitat. Eccleſiaſt. c. tertio: *Magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur.* Hoc autem figuratum fuit Geneſis primo. cum dicitur: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Non enim fertur ſuper terram, quia non requieſcit in corde terrenis dedito; nec ſuper aerem, quia non requieſcit in corde elato; nec ſuper ignem, quia non requieſcit in corde igne concupiſcentiæ inflammato. Sed ſuper aquas, quia requieſcit in corde manſueto. E contrario autem ſpiritus malignus fertur ſuper terram, quia data eſt ei ad mãducandum. Geneſ. tertio: *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* Quia diabolus terrenos ſibi incorporat. *Iſai. 65. Serpenti puluis panis eius.* Item ſuper aerem, quia datus eſt ſibi ad habitandum. Ad Epheſ. 2. *Super principem poteſtatis huius aeris.* Diabolus enim ſuperbos inhabitat quibus dominatur, vt dicitur Iob 41. Item ſuper ignem gehennæ, quia datus eſt ſibi ad comburẽdum. Mat. 25. *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius.* Et ſuper ignem concupiſcentiæ qui datus eſt ei ad accendendum. Oſeæ ſeptimo. *Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente.* Super aquas autem non fertur, quia in corde docili, & humili ac manſueto non moratur, ſed ibi contribulatur. Pſalmiſta dicente: *Contribulaſti capita draconum in aquis.* Ibi quoque ſubmergitur. Exod. 15. *Submerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus.* Et ideo quia ſcriptum eſt Sapient. primo, quòd *ſpiritus ſanctus corripietur,* id eſt expelletur à ſuperueniente iniquitate, id eſt ſuperbia, quę iniquitas propriè dicitur, id eſt inæqualitas. Nullus enim eſt magis inæqualis quàm ſuperbus, qui nullum vult habere æqualem. Imo ſicut dicit Plautus poeta: *Natura ſuperbi eſt minores aſpicere, maioribus inuidere, & ab æqualibus diſſentire.* Debet vnuſquiſque volens ſpiritum ſanctum in ſe recipere & conſeruare, à ſe effugare ſuperbiam, & humilitatis floribus, & ſuauibus odoribus replere domum animæ ſuæ, ſecundum doctrinam Gregorii dicentis: *Certe ſi domum noſtram quiſque diues ac præpotens amicus intraret, omni feſtinatione domus tota mundaretur, ne quidquam forte eſſet, quod oculos amici intrantis offenderet,* & cætera. Ad quam humilitatis virtutem hortamur tertio Chriſti exemplo, qui diſcipulis ſuis inquit Matthæi 11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* In ipſo enim Saluatore noſtro quo ad humanitatem fuit amplior gratia ſpiritus ſancti, propter maiorem humilitatem. Item exemplo Beatæ Virginis Mariæ & Ioa. Baptiſtæ, qui quanto fuerunt humiliores, tanto maiori gratia ſpiritus ſancti repleti fuerunt. Ideo autem diſcipuli Chriſti humiles fuere, quia virtutem hanc didicerant in ſchola humilis magiſtri ſui. Vnde Actuum 2. dicitur quod erant ſedentes, id eſt humiles. Nam Apoſtoli tunc erant in oratione, quæ non fit ſedendo, ſed genu flexo.

QVinto erant in oratione aſſidui. Sicut. n. cupiens columbas nutrire & pullos eius habere in domo propria, præparat ſibi domicilium, & eſcam. Alias columba non veniret, nec pullificaret ibi. Sic qui volunt gratiam ſpiritus ſancti per columbam figuratam, & eius fructus recipere, debent ſibi mundum animæ domiciliũ præpara-

Digitized by Google

preparato, vt poſſit in eo nidum ſuum quiete ponere, & ibi eſcas orationis & deuotionis apponere quibus delectatur. Alias ibi non habitaret. Et ideo de Apoſtolis dicitur Actuum 1. quod erant perſeuerātes in oratione: quam eſſe neceſſariam ad receptionē ſpiritus ſancti, docet ratio, auctoritas, & exemplum. Rationis fundamentum naturale eſt, quod qui per ſe non poſſunt, ad aures potentium preces fundunt. Nobis autem volentibus hoſpitium parare ſpiritui ſancto, inſidiatur caro, mundus, & diabolus. Quibus reſiſtere non valentes, clamare debemus ad Dominum in oratione. Vnde Hieron. ad Saluiniam ait: *Semper in manibus tuis diuina ſit lectio, & tam crebra orationes, vt omnium cogitationum ſagitta, quibus adoleſcentia percuti ſolet, huiuſmodi clypeo depellantur.* Secundo ad hoc eſt auctoritas Hierem. 33. vbi ait Deus: *Clama ad me, & ego exaudiam te, & annunciabo tibi grandia quæ neſcis.* Et Paulus ad Col. 1. inquit: *Non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius in omni ſapientia & intellectu ſpirituali, vt ambuletis digne Deo per omnia placentes, & in omni opere bono fructificantes,* & cætera. Et de hoc gloriatur Salomon Sap. 7. di. *Inuocaui & venit in me ſpiritus ſapientiæ.* De hac autem conditione loquens Saluator, Lucæ 11. ait de patre noſtro cæleſti: *Dabit ſpiritum bonum petentibus ſe.* Ad oſtendendum vero, qui diſcipuli tunc erant in oratione erecti & eleuati, receperunt ſpiritum ſanctum in ſuperiori cœnaculo. Vnde gloſſa ſuper Actuum 1. c. ait: *Qui ſpiritum ſanctum deſiderat, carnis domicilium mentis contemplatione tranſcendat.* Tertio patet hoc exemplo eius, qui emittit ex ore anhelitum calidum, & humidum ac ardentem, & poſtea attrahit auram. Nam ſimiliter emittētes orationes, calidas, deuotas, & feruentes, attrahunt ſpiritum gratiæ refrigerantem à febre peccati. Vnde Pſalm. 118. ait propheta: *Os meum aperui & attraxi ſpiritum.* Si autem neſcis orare, diſce ab eo qui reus eſt, & condemnatus ad ſuſpendium ducitur ligatis manibus, quomodo iudicem precibus placare contendit. Apoſtoli igitur Iudæorum perſecutione perterriti, & propter magiſtri ſui diſceſſum afflicti, memores que factæ promiſſionis, humo proſtrati ſpiritum paracletum venturum exorabant. De quibus dicitur in hymno ſolemnitatis hodiernæ: *Orantibus Apoſtolis Deum veniſſe nunciat.* Et de hoc etiam habetur Actuum 4. cum dicitur: *Cum oraſſent, motus eſt locus vbi erant congregati, & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto.* Et merito, libenter enim quilibet ad illud hoſpitium vadit, ad quod inuitatur. Orationes vero ſunt inuitationes, vt ſpiritus ſanctus ad nos mittatur Ioan. 14. *Rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit vobis,* & ideo ipſe ſpiritus ſanctus ſic inuitatus libenter venit.

SExto fuerunt fide armati. Et hoc ideo quia futuri erant magiſtri, & doctores gentium, quas fundare debebant in ſoliditate fidei. Hoc autem fuiſſe neceſſarium probatur ſimiliter ratione, auctoritate & exemplo. Fundamentum rationis ponit Philoſophus 1. poſteri. di. *Oportet addiſcentem credere.* Sed ſpiritus ſanctus docturus erat diſcipulos Chriſti, vt dicitur Ioan. 15. Ergo illi credere debuerunt docēti. Scriptum eſt enim Iob. 32. *Spiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam.* Secundo ad hoc habetur auctoritas Apoſtoli ad Hebræ. 11. vbi ait: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* & ad Epheſ. 1. *In quo credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto,* & Ioan. 7. ait Euangeliſta: *Hoc autem dixit de ſpiritu ſancto quem accepturi erant credentes in eū.* Tertio habemus exemplum illorum ſuper quos venit ſpiritus ſanctus, propter eorum fidem, quibus dictum eſt Actuum 18. *Spiritum ſanctum accepiſtis credentes.*

Apoſtoli erāt fide armati, quæ etiam ad ſpiritus ſancti receptionem requiri oſtēditur.

SEptimo fuerunt Apoſtoli inflammati charitate. Quod fieri debuiſſe probatur etiam ratione, auctoritate, & exemplo. Fundamentum rationis ponit commentator ſuper 2. de anima dicens: *Inter locum & locatum debet eſſe proportio & conuenientia.* Sed ſpiritus ſanctus qui eſt flamma amoris, locari debebat in mentibus Apoſtolorum. Ergo eorum corda tota flammea eſſe debebant. Auctoritatem autem huius ponit Saluator. Ioannis 14. dicens: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis ſpiritum veritatis.* & cætera. Ad idem quoque eſt gloſſa ſuper illud Actuum ſecundo *tanquam ignis* di. *In igne ſpiritus ſanctus venit, quia purgat corda, vrit peccata, illuminat ignorantias, calefacit mentem, torporem ignauiæ excutit, incinerat per humilitatem, indurat per fortitudinem, ſe communicat per miſericordiam, & ſurſum tendit per deſiderium æternorum.* Exemplum autem huius habemus quarti Regum 2. de Helia, qui aſſumptus eſt in curru igneo, & ſic translatus eſt in paradiſum.

Charitate inflāmati fuerāt Apoſtoli, quod ad ſpirit. ſancti receptionem requiri ditur

Digitized by Google

Multa alia conditiones neceſſaria ad receptionem ſpiritus ſancti, quas etiam Apoſtoli habuerunt.

OCtauo requiritur ad receptionem ſpiritus ſancti, quòd cum Apoſtolis ſimus à ſimulationibus & malis cogitationibus alieni, quia Sapient. 1 dicitur: *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu.* Ipſe enim eſt ſpirit' veritatis vt dicitur Ioannis 16 Veritas autem cum duplicitate, & fictione ſtare non poteſt. Item quia carnalis concupiſcentia facit hominem eſſe beſtialem, & ſine intellectu, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis.* Ideo ſpiritus diuinus qui eſt ſpiritus ſanctitatis Ioannis 14. aufert ſe à cogitationibus immundis & carnalibus. Nono requiritur, quod ſimus in pœnitentia auſteri. Et ideo Actuum 2. dicebat Petrus: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum, & accipietis donum ſpiritus ſancti.* Seu heu, quia hodiernis temporibus multi ſenſuales credunt accipere ſpiritum ſanctum, cum tamen dixerit Beata Virgo Lucæ 1. *Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.* Talibus paratior eſt menſa corporis, quàm mentis. Dapibus ventrem implent, & mente eſuriunt. Feruet coquina, & mens alget. Bullit lebes, & anima frigida eſt. Propterea tanto hoſpite eſt indigna. Decimo requiritur quod volens recipere ſpiritum ſanctum, ſit attentus verbo Dei, & diligenter audiat illud. Scriptum eſt enim Actuum 10. *Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum.* Vndecimo requiritur, quòd ſit corde contritus de peccatis, dicente Domino, Iſai 66 *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperem contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos?* Duodecimo requiritur quòd ſit patientia robuſtus. Nam [illegible] Actuum 13. ſcriptum eſt, quòd excitauerunt Iudæi ſeditionem in Paulum & Barnabam, & eiecerunt eos de finibus ſuis. Et illi cum diſcipulis ſuis replebantur gaudio & ſpiritu ſancto. Tertiodecimo requiritur, quòd ſit caſtus, volens recipere ſpiritum ſanctum. Nam dicente Beata Virgine Lucæ primo: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Reſpondit Angelus: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* In luxurioſis ergo non reſidet, nec moratur ſpiritus ſanctus, ſed diabolicus. Vnde de anima luxurioſi dici poteſt illud Apocalyp decimoſeptimo: *Facta eſt habitatio ſpiritus immundi.* Quattuordecimo requiritur quòd ſit obediens mandatis Dei, & eius ſeruitijs deditus, qui ſpiritum ſanctum recipere cupit. Ait enim Deus Iohel. ſecundo: *Super ſeruos meos & ancillas meas in diebus illis effundam ſpiritum meum.* Hæ ſunt quatuordecim conditiones quas; ſi habueritis, procul dubio accipietis ſpiritum ſanctum. Quas quidem qui liberè vult, faciliter poteſt habere: Quatuor enim ſunt quæ de facili ſe diffundunt, ſcilicet aer dum attrahitur, lux, dummodo feneſtra aperiatur, aqua dummodo loca depreſſa inueniat: & ignis dum modo materiam præparatam habeat. Et quia ſpiritus ſanctus, vt ex prædictis patet, ſignificatur per aerem, lucem, aquam & ignem. Ideo inſtar aeris ſe ſtatim diffundit, dummodo attrahatur deſiderio cordis, ſicut faciebat pſalmiſta dicens: *Os meum aperui & attraxi ſpiritum.* Item inſtar lucis dummodo aperiatur feneſtra bonæ voluntatis. Apocalyp. 3. *Ego ſto ad oſtium & pulſo. Si quis mihi aperuerit ianuam, intrabo ad illum & cœnabo cum eo, & ipſe mecum.* Item inſtar aquæ, dummodo inueniat cor depreſſum, id eſt humile, & manſuetum, Pſalmiſta dicente Deo: *Qui emittis fontes in conuallibus.* Inter medium montium pertranſibunt aquæ. Duo enim montes ſunt duæ ſpecies ſuperbiæ. Vna naſcens ex re ſpirituali, & alia ex re temporali. In medio quorum montium, eſt vallis humilitatis, per quam tranſeunt aquæ diuinæ gratiæ, & bonitatis. Item inſtar ignis ſe diffundit ſpiritus ſanctus, dummodo inueniat ligna bonorum operum. Et ſecundum quantitatem lignorum, ſit flamma, & augmentum incendiorum, vt dicitur Eccleſia. 28. Econtra vero eſt ſi deficiant iſta ligna, quia vt ait Hieronymus ad Furiam: *Exundans flamma deficientibus alimentis paulatim emoritur.* Quam flammam ſpiritus ſancti, rogo nobis omnibus mittere dignetur pater ille cæleſtis, qui cum filio ſuo & eodem ſpiritu ſancto in ſeculum ſeculi viuit & regnat. Amen.

FERIA

FERIA II. POST PENTECOSTEN.

DE DILECTIONE DEI erga hominem etiam peccatorem.

SERMO XXXIX.

Deus an diligat peccatores, argu. pro negatiua.

D*Eus dilexit mundum* Ioann 3. & in euangelio occurrentis feriæ. Quærunt quidam vtrum Deus diligat peccatores. Et primo videtur quod non. Ipſe enim ait Prouerb. 8 *Ego diligentes me diligo*, & Ioan. 14 inquit Chriſtus: *Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum*, Sed peccatores non diligunt Deum. Ergo nec Deus diligit illos. Vnde dicitur Eccleſ. 1. *Altiſſimus odio habet peccatores*, & Iudith. 5. *Deus peccatorum odit iniquitatem*, & Pſal. 5 ei dicitur: *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem*, & Sap. 13. *Abominabile eſt Deo impius & impietas eius*, & in c. ſunt plures de pœnit. di. 3. ait Auguſt. *Scio Dominum inimicum omni crimino ſo*. Et in 12. de ciuit. Dei iterum inquit: *Dicitur in ſcripturis: Inimici Dei omnes qui eius aduerſantur imperio*. Et Prouer. 15 ait Salomon: *Abominatio eſt Domino via impij* Et Malachiæ primo *Iacob dilexi dicit Dominus, Eſau autem odio habui* ſcilicet propter eius iniquitatem. Sed contra Sapient. 11. inquit Salomon Deo: *Diligis Domine omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti* & Matth. 5 ait Saluator: *Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt, qui ſolem oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos*. Ergo amat peccatores, eius inimicos. Præterea omnis artifex naturaliter diligit opus ſuum 7 Eth. ſed Deus eſt omniũ artifex. Sapient. 1. *Omnium eſt enim artifex* &c Ergo peccatores à ſe creatos diligit. Ad hanc quæſtionem reſpondent Theologi. in 3 diſt 32. & ibi maxime Richar. noſter art. 1 q 1. quod Deus in reprobis odit culpam, & ſic intelliguntur adducta, pro prima parte. In eiſdem diligit naturam bonam à ſe creatam, & ita intelliguntur argumenta 2 partis. Dominus autem Bonauent. in prædicta di. ait q Deus *dicitur diligere peccatores non ratione affectionis animi, ſed ratione communicationis alicuius boni*, ita, quod talis dilectio potius dicitur eſſe dilectio effectus, quam affectus, de qua dilectione inquit Hugo in lib. de arrha ſponſæ loquens animæ peccatrici. *Sponſum habes, & neſcis, pulcherrimum omnium & faciem eius non vidiſti. Ille te videt, quia niſi te videret, non ſic te diligeret. Noluit adhuc ſeipſum tibi præſentare, ſed munera miſit arrhamque dedit in pignus amoris ſui* hæc ille. Ex quibus omnibus patet expoſitio verborum thematis noſtri, quod Deus dilexit mundum, id eſt, hominem mundanum, & peccatorem. Super quibus verbis videbimus duodecim ſigna, quibus oſtẽditur magnitudo amoris Dei erga hominem, etiam peccatorem. Vt enim ait Gregor. in homilia Pentecoſtes *Ex operis exhibitione probatur dilectio*, & ſecundum auctorem in li. de cauſis, *Magnus effectus arguit magnitudinem ſuæ cauſæ*.

Arg. pro affirmatiua.

Reſponſio ad quæſtionem.

DE PRIMO SIGNO & beneficio, quod dicitur creationis.

PRimum ſignum amoris diuini erga hominem licet peccatorem, eſt beneficium creationis: nullo quippe precio emi poſſet vnus ex oculis, aut aliis membris noſtris, & multo minus aliqua potentia animæ, quæ quidem omnia ex ſua liberalitate, atque mera dilectione Deus contulit peccatori, & cuilibet homini. de quo inquit Lactan. in 2. diuin. inſti. *Deus veri patris officio functus eſt Ipſe corpus effinxit Ipſe animam, quam ſpiramus infudit. Illius eſt totum quicquid ſumus* & Bern. in quodam ſermone ait: *Parum ne tibi videtur, ô homo? cogita qualẽ te fecit, nempe ſecundum corpus egregiam creaturam, ſecundum animam magis imaginis creatoris inſignem, rationis participem, beatitudinis æternæ capacem. Porro ambo ſibi coeterre fecit artificio incomprehenſibili, & ſapientia inuestigabili, nec hoc ante promeruit qui ante non fuit, nec ſpes retributionis fuit; quoniam bonorum noſtrorum non eget*. hæc ille. Ex quibus patet immenſa bonitas, & dilectio Dei in creatione etiam illius, quem præuidebat debere ſibi eſſe ingratum, & inobedientem. De hoc autem beneficio ac de ſequenti breuiter me expediam, quia ſufficienter dixi ſupra ſermone 5. parte 4.

Digitized by Google

DE SECVNDO SIGNO diuini amoris, quod dicitur gubernationis.

PArum prodeſſet homini, quod creatus ſit, niſi in eſſe conſeruaretur, quod naturaliter appetit omnis creatura nedum rationalis & intellectualis, ſed etiam inſenſibilis, & brutalis, dicente philoſopho 2. de anima, [omne quod eſt, naturaliter appetit cõſeruationem ſui in eſſe,] & Boetius 3. de conſo Proſa 11. inquit, *Omne animal naturaliter tueri vitam deſiderat, mortem vero perniciemq; deuitat.* O igitur infelices peccatores, quis vos gubernat, vos alit, paſcit, ſuſtentat & nutrit? Proculdubio eſt ille pater cæleſtis benignus omnium Dominus, de quo dicitur Sap 6. & ponitur di. 8. c quo iure. & extra de deci. c. tua nobis, *Domini eſt terra & plenitudo eius orbis terrarum vniuerſi qui habitant in eo,* de quo etiam inquit Gre. in mora. *Cito omnia in nihilum tenderent, niſi manus conditoris ea teneret.* Hoc aũt beneficiũ ac amoris indicium conſiderans Hugo de S. Victore inquit in lib. de artha animæ. *Certe mihi videtur cum Dei miſerationes circa me attendo, quod ſi fas eſt dicere quodammodo nihil agat aliud Deus, niſi vt meæ ſaluti prouideat. et ita totum ad cuſtodiam meam occupatum eum video, quaſi omnium oblitus ſit, & mihi ſoli vacare velit, ſemper ſe præſentẽ exhibet, ſemper ſe paratũ offert Quocunq; verto me, non deſerit. Vbicunq; fuero non recedit. Quicquid egero, ſemper aſſiſtit,* hæc ille. Conſidera ergo anima peccatrix, quanta fecit tibi Deus, & cum admiratione dicetur ei illud Iob. 7 *Quid eſt eſt homo quia magnificas eum, aut filius hominis quia reputas eũ? & quare apponis erga eum cor tuum?* O benedicte Deus cur tanta beneficia ſceleratis peccatoribus tibi inimicis quotidie præſtas? idololatris, infidelibus, hæreticis, ſchiſmaticis, incantatoribus, diuinis, maleficis, excommunicatis, ſacrilegis, proditoribus, ſeditioſis, iracundis, homicidis, parricidibus, crudelibus, detractoribus, murmuratoribus, bilinguibus, falſariis, periuris, deceptoribus, mendacibus, auaris, raptoribus, latronibus, vſurariis, ſuperbis, hypocritis, ambitioſis, vanegloriosis, blaſphemis, luſoribus, fornicatoribus, adulteris, ſodomitis, & aliis peſſimis viris, ac mulieribus? tu imperaſti terræ, vt ſuſtineat illos, producatque fructus, quibus viuere poſſint: iuſſiſti ſoli, lunæ, ac ſtellis, vt ſuos exerceant motus: ad illorum vtilitatem mandaſti omnibus qui in cælis, terriſque reperiuntur, vt iſtis perditis inimicis tuis deſeruiant, ex quibus apparet infinita Dei charitas & beneuolentia erga peccatores.

DE TERTIO SIGNO diuini amoris quod dicitur aſſociationis.

TErtium diuinæ dilectionis iudicium ac ſignum appellatur aſſociationis, ſcilicet angelicæ cuſtodiæ, de qua diffuſe tractaui ſupra ſermone 10. parte tertia, ideo hic pertranſeo. ſolum breuiter dico ſecundum ſententiam beati Bonauent. in 2. di. 11 quod Angelus ad cuſtodiam hominis deputatus, non deſerit eum etiam in peccatis obſtinatum: cuius ratio eſt, quia pronior eſt bonus Angelus ad iuuandum, quam malus ad perdendum: ſed malus Angelus non derelinquit hominem etiam quantumlibet ſanctum, vſq; ad mortem. Vnde gloſſa quædam ſuper Tobiæ 6 c. ait: *Diabolus vſque ad crucem ſequutus eſt Chriſtum,* & Zachar. 3. dicit: *Stabat Satan à dextris Ieſu ſacerdotis magni.* ſcilicet, in cruce, *vt aduerſaretur ei* ergo nec bonus Angelus derelinquit vſque in finem hominem, quantumcunque ſceleratũ. Sed contra arguunt quidam per illud Hierem. 51. *Curauimus Babylonem, & non eſt curata, derelinquamus eam.* Vbi gloſſ ait: *Medici ſunt Angeli, quos à nobis repellimus, dum eorum conſilio non acquieſcimus* Item per dictum Damaſceni in quodam ſermone di. quod *Antichriſtus carebit angelico præſidio,* de quo vide ſu. ſermone 12. in exordio. reſpondet B. Bonauent. vbi ſu. quod bonus Angelus non deſerit etiam obſtinatos quantum ad eos retrahendum à malo ne labantur in peius, quantum vero ad actum boni peragendi eos deſerit. videns ipſos taliter induratos, quod eius cuſtodia non iuuaret, ſicut etiã bonus medicus, qui licet deſerat infirmum incurabilem, quo ad danda remedia ſanitatis, non ceſſat tamen prouidere ne labatur in peius. & cum hac determinatione tranſire videtur beatus Tho. in 1. par. ſummæ. q. 113. art 4. di. quòd *ſicut præſciti & infideles & Antichriſtus non priuantur interiori auxilio naturalis rationis, ita etiam non priuantur exteriori auxilio toti humanæ naturæ diuinitus conceſſo ſ. angelica cuſtodia, per quam, etſi non iuuantur quantum ad hoc, quòd vitam æternam bonis operibus mereantur, tamẽ ab aliquibus malis retrahuntur, quib. & ſibi ipſis, & alijs nocere poſſunt,* hæc ille. hãc etiã veritatẽ affirmat glo. ſuper illud Pſal. *Angelis ſuis Deus mãdauit de te* di *Cuſtodes Angeli ab ortu vſq; ad exitũ nunquam homines deſerunt.* non ſolũ aũt vnus Angelus dat homini pro illuminatione in-

tellectu-

Digitized by Google

tellectus, & inflammatione affectus, ſed etiã omnes nouem chori Angelorum concurrunt in adiutorium hominum etiam peccatorum ad hoc vt ſaluentur, vnde Chryſoſt. ſuper Matth. inquit: *Non ſolus Angelus in auxiliũ humanæ ſalutis mittitur, ſed omnia agmina angelorum operatur ad ſalutem noſtram.* Et idem ponit beatus Bona. in 2. di. 10. Ex quibus omnibus concluditur quã Deus valde amat peccatorem, cui tot miniſtros mittit, quot ſunt Angeli nouem ordinum. O igitur pectora dura, O ferreæ mentes, O ſaxea & admantina corda peccatorum, O extrema dementia, O peſſima ingratitudo, O reproba durities obſtinatorum in peccatis, qui ſpreto cœlo curant magis de miſeriis terrenis, & vilipendunt ſanctorum angelorum bonas inſpirationis. væ væ & iterum væ vobis, O perditi peccatores, quoniam in morte veſtra, & in vniuerſali iudicio audituri eſtis tot voces clamantes, & vindictas, quot angelos in auxilium habuiſtis. Reuertimini ergo ad patrem veſtrum cęleſtem, qui vos tantopere diligit, quod vidẽs vos habere aduerſarium illum terribilem, de quo dicitur Iob 41. *non eſt poteſtas ſuper terram quæ comparetur ei, qui factus eſt vt nullum timeret*, & Apoc. 13 *quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea?* dedit vobis angelorum præſidium, ac cuſtodiam, ita vt dicere valeatis illud 4. Reg. 6. *plures ſunt pro nobis, quam contra nos.*

DE QVARTO SIGNO diuini amoris erga hominem peccatorem, quod dicitur præpoſitionis.

QVartum ſignum amoris diuini erga peccatorem dicitur præpoſitionis. Tam vehemẽter enim Deus peccatores diligit, quod poſito caſu, quod ab vno latere ſint centum mille perſonæ iuſtæ & in gratia, & tamen præſcitæ, ab alio autẽ latere ſit vnus ſolus peccator in multis peccatis inuolutus, ſed tamen reſpectu finis prædeſtinatus, magis profecto Deus hunc ſolum peccatorem chari pendit, quam ſimul diligat omnes ſupra dictos, quod probatur diſt. Richardi noſtri in 3 di. 32 ar. 2. q. 2. in corpore q. di. [Cũ quæritur vtrum Deus magis diligat iuſtum præſcitum, quam peccatorẽ prædeſtinatum, reſpondeo quod quantum ad intenſionem actus diligendi non magis diligit vnum quam alium, quia ille actus non poteſt recipere magis, & minus: ratione tamen boni voliti plus diligit ſimpliciter peccatorem prædeſtinatũ, cui ſimpliciter optat maius bonum, ſcilicet vitam æternam, quam nõ optat omnibus iuſtis preſcitis, vt nunc tamẽ magis diligit iuſtum præſcitum, quia vt nunc melior eſt peccatore prædeſtinato, & ei vult maius bonum, ſcilicet gratiæ gratum facientis,] hæc Rich. Et cõfirmatur hæc veritas per illud philoſophicum dictum, ſcilicet quod *ſapientis proprium eſt magis conſiderare finem rei, quam principium*: ideo dicitur quod finis maxime eſt attendendus. l. deniq; ff. de mi. & l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſtam. qua ex re concluditur quod Deus prudẽtiſſimus ac ſapientiſſimus videns peccatorẽ prædeſtinatum, finaliter futurum amicum ſuum, & in amicitia perſeueraturum; econtra vero iuſtum præſcitum cognoſcens à ſua amicitia finaliter receſſurum, magis diligit ipſum peccatorem prædeſtinatum, quã ipſum iuſtum præſcitum, ab ipſa iuſtitia receſſurum. quibus conſideratis animari debent peccatores ad pœnitentiam peragẽdam & amorem Dei, qui eos tantum diligit, & opinari debent ſe de numero prædeſtinatorum eſſe, per conſequens ad Deum per pœnitentiam conuerti.

DE QVINTO SIGNO diuini amoris, quod dicitur ſupportationis.

QVam magna ſit Dei charitas, & dilectio erga peccatores, apparet ex eius ſupportatione. Licet enim perditi peccatores pro grauiſſimis peccatis, quibus Deum offenderent, pœnam mererentur infinitam, ita quod digni eſſent priuari omnibus ſenſibus corporalibus, videlicet, auditu, viſu, guſtu, odoratu, tactu, ac motu. Similiter etiam ſpiritualibus videlicet intellectu, memoria, ratione, ac meritorio vſu liberi arbitrij, & effici ſicut beſtiæ. Item mererentur omnibus bonis temporalibus, ac tempore eis ad viuendum conceſſo priuari, quia priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate c. vbi iſta 74 di. & ca. priuilegium 11 qu. 3 & ca. tuarum & ca. vt priuilegia de priui. mererentur quoque corpore & anima demergi in profundũ inferni æternique ſupplicijs cruciari; tamen miſericors Deus rigorem iuſtitiæ ſuę in eos non exercet, quinimò diſſimulat vltionem, longoq; tempore illos ſupportat. Si enim quæratur quare pro tantis peccatorum facinoribus non aperitur terra deglutiens eos, ſicut fecit Dathan, & Abiron, verum

Quare ſ[illegible] catoribus non aperitur ter[illegible]

Digitized by Google

ſi In tenebris, & in caliginoſis quaſi mortui.] & Thren. 4. ſcriptum eſt, [Errauerunt cæci in plateis, polluti ſunt ſanguine,] & de Phariſæis inquit Dominus Mat. 15 [Cæci ſunt & duces cæcorum.] ad Eph. 4. dicit Paul. [Non ambuletis, ſicut gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à via Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis ipſorum.] Secundo Lazarus ligatas habebat manus & pedes, & ſimiliter peccatores in omnibus bonis operibus ſunt impediti, & ligati, iuxta illud Sap. 17. *vna catena tenebrarum omnes colligati erant*, & ideo dicitur Iſa. 58 [Si abſtuleris de medio tui catenam, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies, & requiem dabit tibi Dominus Deus tuus ſemper, & replebit ſplendoribus animam tuam, & oſſa tua liberabit, & eris quaſi hortus irriguus, & ſicut fons aquarum cuius non deficient aquæ] Tertio Lazarus quatriduanus erat, & peccator quatriduanus efficitur in conſuetudine peccati. Primus enim dies eſt delectatio peccati, ſecūdus conſenſus peccati, tertius operatio peccati, tertius operatio peccati, quartus vero conſuetudo. Hic etiam eſt ille lapis, qui ſuppoſitus Lazaro deſcribitur. Vnde gloſſa ſuper illo verbo. [& lapis ſuperpoſitus erat ei,] &c. [difficulter ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit] Quarto Lazarus fœtens erat, quia peccata fœtent apud Deum & ſanctos, iuxta illud Pſalmiſtæ, *Diſperierunt in Endor, facti ſunt ſtercus terræ.* Endor ſecundum gloſſ. eſt fons delectationis carnalis, & merito facti ſunt, vt ſtercus terræ, quoniam carnalitatibus dediti, nihil aliud quam fœditatem carnalitatis producunt Ideo Eccl. 9. dicitur: *Omnis mulier fornicaria, quaſi ſtercus conculcabitur in via*, & de peccatore poteſt dici illud primi Macha. 2. *Gloria eſt ſtercus, & vermis* hos tamen peccatores qui iam diu ſunt in mūdo diligit Deus, vnde in ſupradicto Ioan. ca. dicitur, *diligebat Dominus Lazarum*, id eſt peccatorem per Lazarum figuratum. Et ideo Auguſt. in 4. de Trinit. ait; *Diligis vt lachrymeris, & ſpiritu turberis* Ideo valida ſpes mihi in te quod ſanabis ægrotum, viuificabis imperium, ſuſcitabis mortuum, educens ſepultum, & fœtidum faciens redolentem], hæc ille. Amat autem D E V S peccatores, & eis pœnitentibus indulget, ac illorum miſeretur conſiderans fragilitatem humanæ conditionis. Vnde Ioannis ſexto, dicebat Saluator, [Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent.] Turba hæc peccatorum multitudinem ſignific. Triduum hominis facultatem oſtendit. ſcilicet velle ſcire, ac poſſe, quæ in miſeris peccatoribus deficiunt, niſi ſuppleat pietas creatoris. quo modo enim miſer peccator bonum facere vellet, ſciret, ac poſſet, niſi diuina eum pietas adiuuaret? *non enim volentis, aut currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, vt ait Paulus ad Roman. 9. quo modo autem in bonum opus exiret, cum habet ligatas manus ac pedes? certe eius indiget auxilio, qui Iſai 41. inquit: *Ego Dominus apprehendens manum tuam ad cooperandum, ne timeas, quia ego adiuuo te* Quo modo inſuper reuerti ad viam Dei ſciret, cum ſit velatus facie, niſi ab eo adiuuaretur, de quo Pſal. ait: *Dominus illuminat cæcos.* O igitur peccator ingrate, certe tu in veritate dicere poteris illud Pſalmiſtæ, *Niſi quia Dominus adiuuiſſet me, paulo minus habitaſſet in inferno anima mea.* Et iterum. *Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe, quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum, recordatus eſt quoniam puluis ſumus* &c.

DE SEPTIMO SIGNO diuini amoris quod dicitur humiliationis.

PRO expeditione ſeptimi ſigni diuinæ dilectionis, peto à vobis peccatores Si filius magni regis humiliaret ſe ad contrahendum matrimonium cum vna paupercula ac ignobiliſſima, nunquid ex hoc cenſeretur quòd vehementiſſimo amore arderet, tantaque dilectione afficeretur. eſt clarum quod ſic. Sed certe incomparabiliter maior fuit amor, quo Dei filius, & cæleſtis pater peccatores dilexit, dum idem filius Dei de voluntate patris tantum ſe humiliauit, quòd veſtem noſtræ carnis paſſibilis & mortalis aſſumpſit, & cum ea indiſſolubile matrimonium contraxit, dicente Apoſtolo ad Phil. 2. *Fratres, hoc enim ſentite in vobis quod & in Chriſto Ieſu, qui cū in forma Dei eſſet* &c. Et ſancta Mater Eccleſia decantat: *Qui propter nos homines, et propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt.* Quòd enim Dei filius fuerit incarnatus propter amorē & ſalutē peccatorū, patet per dictū Pauli 1. ad Timo. 1. di. *Chriſtus Ieſus venit in hunc mundū* peccato-

per vocalem inuitationẽ. Vnde in cruce pendẽs, vocabat peccatores di. illud Ioan. 19. *Sitio.* ſ. ſalutẽ peccatorum, vnde etiam dicebat illud Matt. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis.* ſ. in peccatis, *& onerati eſtis* in iniquitatibus, *& ego reficiam vos.* ſ. pane gratiæ meæ. Et propterea Ber. in ſermone de paſſione ait: *Aſcendit Ieſus Chriſtus Dominus noſter in altum crucis, vt ab omnibus videretur, voce magna clamauit, vt ab omnibus audiretur; clamori lachrymas addidit, vt homo ei cõpateretur. Quia enim ad eius clamorem non excitatur, ad eius vocem non compungitur, ad eius lachrymas non conteritur, grauior eſt terra, durior petris, & fœtidior ipſo ſepulchro,* hæc ille. Ex quibus patet duritia peccatorum obſtinatorum in ſceleribus ſuis, qui tam benigna voce ſaluatoris non commouentur ad pœnitentiam, & amorem ipſius.

DE VNDECIMO SIGNO DIVINI amoris, quod dicitur ſuſceptionis.

VNdecimum ſignum dilectionis diuinæ, appellatur ſuſceptionis. Poſito enim caſu, quidam viliſſimus homo ex merito alicuius maleficij ſui omnino ſuſpendendus eſſet ab aliquo iudice, vel Domino. Si filius alicuius magni regis, vt illum malefactorem à ſuſpendio liberaret, tria faceret, videlicet quod funderet preces ad Dominum, & iudicem. Item poſt preces, cordiales funderet lachrymas, poſt lachrymas vero ipſe pro eo in patibulo ſuſpendi eligeret, quid iudicaretis peccatores, de tali regis filio? Profecto diceretis, quod maxima fuerit eius dilectio, & amor erga malefactorem illum crudeliter ſuſpendendum. Sed hæc tria, ô ingrati, & indurati peccatores, Chriſtus æterni regis filius pro vobis fecit. Nam cum eſſetis æternaliter ſuſpendendi in patibulo inferni ob demerita peccatorum à iuſtiſſimo iudice Deo patre cæleſti, piiſſimus Dominus noſter Ieſus Chriſtus primo humiliter ſupplicauit eidem patri, vt nos ab æternis pęnis liberaret, vnde Lucæ 23. quod orauit dicens. *Pater dimitte illis* peccatoribus peccata ſua, & Iſa. 53. ſcriptum eſt: *Ipſe multorum peccata tulit, & pro transgreſſoribus rogauit vt non perirẽt.* 2. precibus ſuis piiſſimas lachrymas & abundantiſſimas adiecit, nam fleuit amare in cruce pendens, ad hoc vt cæleſtis pater peccatoribus indulgeret, de quo ad Hebræ. 5. inquit Paulus, *cum clamore valido & lachrymis precę offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Tertio poſt preces, & lachrymas etiam ſanguinem fudit, & vitam perdidit, quia vt dicitur ad Hæbr. 9. *ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio peccatorum,* & ideo ſaluator noſter voluit nos ſub ſanguine redimere. Sed de hoc ſigno copioſe dixi ſupra ſer. 10. par. vltima circa finem. De quo quidem ſigno dilectionis loquens Ioan. Apoſt. 1. ait: *Ipſe dilexit nos & lauauit nos peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Et ad confirmationem prædictorum eſt notandum, quod Deus oſtendit nobis ſuum amorem omni modo quo amor demõſtrari poteſt, qui eſt quadruplex. Primo enim oſtenditur amor per verba, nã quando cor eſt plenũ amore, tunc os abundat, & redũdat in ſermone Lucæ 6. *Ex abundantia cordis os loquitur.* Secundo per collata beneficia. Et iſtud eſt maius quã primum. Multi enim bona verba dicerent, qui tamen de rebus ſuis non ſeruirent. Et ideo Gre. ait: *Probatio dilectionis, exhibitio eſt operis.* Tertio per obſequia perſonalia. Et iſtud adhuc eſt maius. Nã multi de ſuis rebus ſeruirent, ac de ſua ſubſtantia, qui tamen non ſeruirent de perſona, ſicut fecit Iacob qui ſeruiuit Laban auunculo ſuo, de perſona ſua 14. annis, pro Rachael & Lia vxoribus habendis. Gen. 29. 4. per aduerſa, & iſtud eſt vltimum, vltra quod non inuenitur maius. Multi enim darent perſonam ſuam ad ſeruiẽdum, qui tamen non darent animã ſuam ad moriendum pro amico. Et ideo ait ſaluator. Ioan. 15. *Maiorem hãc dilectionem nemo habet, vt animam ſuã ponat quis pro amicis.* Hanc autem charitatem habebat Paul. dicens 2. ad Corinth. 13. *libentiſſime impendam & ſuper impendar ego ipſe pro animabus veſtris.* Iſta autem quatuor ſigna amoris Deus humano generi oſtendit. Tempore enim legis prophetarum oſtendit ſuum amorem per verba quia tunc homini documenta dedit per quæ ad vitam peruenire potuit. Leui. 18. *Cuſtodite leges meas atque iudicia quæ faciens homo viuet in eis.* & Baruch. 4. dicitur: *Beati ſumus Iſrael, quia quæ Deo placent manifeſta ſunt nobis.* Deinde oſtendit nobis amorem ſuum per beneficia, & hoc ante legem, in lege, & poſt legem quia omni tempore beneficia ſua dedit, temporalia, corporalia, & ſpiritualia, & promiſit etiam dare cæleſtia. *Matth 6. Nonne anima plus eſt quam eſca & corpus plus quam veſtimentum? Quærite ergo primum regnum Dei, & omnia adijcientur vobis.* Nomine autem animæ intelliguntur bona ſpiritualia, & nomine regni bona cæleſtia. Eſt ergo ſenſus. Non ſitis ſoliciti quærere niſi bona cæleſtia, quia pater veſter, qui vult vobis dare bona cæleſtia, dabit bona ſpiritualia, & multo magis corporalia, & temporalia. Quia enim vult dare maiora. Tandem Chriſtus ad nos venit in ſignum amoris, quod eſt per obſequia perſonalia, quod ſignum oſtendit, quando per triginta & tres annos perſonaliter humano generi deſeruiuit

mento per martyrium in cœlum aſſumptus eſt, ex quibus exemplis apperet maxima benignitas ſaluatoris, erga peccatores. Et ideo inquit Dauid pſal. 112. *Quis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo, & in terra. Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus populi ſui.*

Exhortatio vt reuertantur peccatores ad Deum per pœnitentiam.

REuertimini igitur quæſo, ò peccatores, ad Deum veſtrum per pœnitentiam, & nolite timere quin ſaluemini. Reuertimini dico ad patrem veſtrum cæleſtem, patrem pium, patrē dulcem, & ſuauem, patrem miſericordiæ, & totius conſolationis. Reuertimini ad ſponſum veſtrū Ieſum, qui amore animarum veſtrarū attractus de cælo deſcendit, & tanquam ſponſus procedens, ad dilectam ſponſam vadens, ad vos venit, iuxta illud pſal. 18. tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Solet enim ſponſus ad ſuam chariſſimam ſponſam pergens, veſtimentis indui coloratis, caput quandoque ornare ſertis, roſaſque in manibus, aut flores portare, verba quoque attractiua dicere, ac burſam plenam pecunijs apertam oſtendere, calceamenta etiam ornata deferre, inclinare inſuper caput, ac ſalutare illam, & alia amoris ſigna facere. O igitur peccatores, ecce quod ſponſus veſter Ieſus ad amoris indicium voluit purpureo indui veſtimento, atque coronam ſpineam in capite geſtare, vt Ioan. 19. dicitur: *Exijt Ieſus portans ſpineam coronam, & purpureum veſtimentum*, roſaſque vermilias cicatricum in manibus deferre, atque dulciſſima verba ad mollificandum corda obſtinata proferre, & in ſignū liberalitatis, & largitatis latus apertum oſtēdere, in pedibus quoque pro calceamentis rubeis, ſanguinolenta vulnera ſuſtinere, caput etiam ſuum in cruce vobis inclinare, manus inſuper ſuas in cruce extendendo vobis porrigere. Currite ergo ad illum, & tota cordis affectione illi adhærere, & amplexans crucifixum tuum, anima peccatrix, ad Dominum conuerſa dic Can. 2. *dilectus meus mihi, & ego illi.* Ipſe enim te ſponſam ſuam licet multis fornicationibus contaminatam, non deſpiciet ad ſe reuertentem, quinimo benigne ſuſcipiens, dabit tibi in præſenti gratiam ſuam, & in futuro ſeculo gloriam ſempiternam. Amen.

FERIA III. POST PENTECOSTEN

DE DVODECIM EXCELLENTIIS DIVINI AMORIS.

SERMO QVADRAGESIMVS, & vltimus.

E*Go ſum oſtium, per me ſi quis introierit ſaluabitur* Ioan. 10. & in euangelio occurrentis feriæ. Inquit ſaluator noſter: Apoc. 3. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, & probatum vt locuples fias*, per aurum autē hic accipitur diuinus amor, cuius eſt vnica apotheca in toto mundo, in qua venditur hæc precioſa mercantia ipſius diuini amoris, & vnus ſolus eſt venditor, ſcilicet Deus qui pro bono foro paratus eſt omnibus vendere. Licet. n. iſtā precioſam margaritā diuinę dilectionis deberet quilibet bonus negociator, venditis vniuerſis quæ habet, comparare Matt. 13. Tamē Deus non requirit à nobis multum precium, ſed tantummodo cor purum, dicens: Prouer. 25. *Filij prebe mihi cor tuum.* Et ſi quis ſit adeo pauper, q̄ nihil aliud habeat, pro nihilo paratus eſt dare. Iſa. 55. *Omnes ſitientes venite ad aquas. Et qui non habetis aurum, vel argentum, venite, properate & emite.* Si ergo quis iſtam aquam diuinę charitatis nō habet, culpa eſt ipſius non recipere volentis, non autem Dei offerentis. Si enim quis tibi offerat cyphum aquæ vel boni vini, & tu non velis os aperire, vel ſi porrigat roſam odoriferam, & nolis eam accipere, vel ſi ſol ad feneſtram irradiet, & nolis eam aperire, vel ſi quis ad oſtium pulſet, vt tibi munera tribuat, & non velis aperire, tua erit culpa, & non illius. Sic tibi imputabitur ſi hanc mercantiam amoris diuini tam gratioſe tibi oblatam nolueris comparare. Qui vult ergo theſaurum iſtum acquirere, & recipere, debet per ſanctitatem animum ſuum præparare. Eccleſiaſt. 2. Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas, ſcilicet vt repleantur diuina gratia, & amore. Sicut autē ille qui os negligit aperire ad ſumēdū

eſt, naturaliter deſiderat conſeruationem ſui eſſe, & cauſa illius agit quicquid operatur ſecundum naturam, vt dictum eſt ſermone præcedenti parte ſecunda. Quo conceſſo, dico quòd cum omnis cõſeruatio creaturarum, dependeat ab influxu primæ cauſæ vt oſtenſum eſt, vbi ſupra Vnde Auicen. 6. ſuæ Meta. dicit: *Cauſatum omne eget datore ſui eſſe ſemper & inceſſanter quam diu habet eſſe.* Hinc eſt quòd propter talem conſeruationem naturali inſtinctu eis innato omnes creaturę primã cauſam, & bonitatem Dei increatam ſuo modo diligere dicuntur. Tertio hoc probatur diſtinctione beati Tho. 2. 2. q. 26. art. 7. & 1 2. q. 3. di. *Cum quæritur vtrum homo ſine gratia gratum faciente, & ſimiliter omnia creata ſuo modo in puris naturalibus diligere bonitatem Dei, ſuper omnia poſsint: Respondeo quod ſic. Nam homo in ſtatu naturæ integræ, & originalis iuſtitiæ, poterat operari virtute ſuæ naturæ omne quod naturale eſt, abſque ſuper additione gratuiti doni, licet non abſque auxilio generali Dei mouentis diligere autem Deum eſt quoddam connaturale homini, & etiam cuilibet creaturæ non ſolum rationali, ſed etiam irrationali, & inanimatæ ſecundum modum amoris, qui vnicuique creaturæ ſuo modo competere poteſt, cuius ratio eſt, quia vnicuique rei naturale eſt quod appetat, & amet aliquid ſecundum quòd aptum natum eſt eſſe, vnumquodque igitur mouetur prout, natum aptum eſt moueri. 2. Phyſi. Manifeſtum eſt autem quòd bonũ partis, eſt propter bonum totius. Vnde etiam naturali appetitu, vel amore vnaquæque rei particularis amat ſuum bonum proprium, propter bone commune totius vniuerſi, quod eſt Deus, propter quod dicit Diony. de diuino. quòd Deus conuertit omnia ad amorem ſuum.* hæc Tho. 4. idem probo ſimilitudine quam ponit Salomon Eccle. 1. di. *Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat. Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant*, qua ſimilitudine patet quod ſicut omnia flumina redeunt ad mare, quod eſt cauſatiuum ipſorũ, & à quo egrediuntur, ſic omnes creaturæ ſuo naturali inſtinctu, & non conuertuntur per amorem, & laudem ad ſuum creatorem à quo habuerunt eſſe, & à quo conſeruantur. proinde Lucæ 4. ſimilitudinarie dicitur, quòd omnis turba quærebat Ieſum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Si igitur omnes creaturæ etiam inſenſibiles, & irrationales ſuo modo bonitatem Dei amant, ac laudant, eique obtemperant, quanto magis Deum diligere debet, & timere rationalis creatura, ad imganem, & ſimilitudinem Dei facta? Sed audi quòd mirabilius eſt, ô tu ingrate peccator, qui plus mundum, & concubinam, quàm Deum diligis. Ipſi enim maligni ſpiritus, & dæmones, & inſuper animæ iã reprobatæ, & damnatæ Dei bonitatem diligunt, naturaliter loquendo, licet quidam contrarium probare voluerint tripliciter. Primo auctoritate Dei per os pſalmiſtæ di. *Retribuerunt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea*, & iterum idem pſalmiſta, inquit Deo: *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper*, & per eundem ait Dominus, *odio iniquo oderunt me.* Secundo hoc probant ratione aſſimilationis. Ait enim philoſophus in lib. de. ſen. & ſen. Sicut ſe habet ſenſus ad ſenſibile, ita ſe habet intellectus ad intelligibile, ſed clarum eſt teſte Auguſtino in quodam ſermone, & experientia, quòd *oculis ægris odioſa eſt lux, quæ ſanis oculis delectabilis eſt*, vt dicitur Eccle. 11. & *plato ægro pœna eſt cibus, qui ſano dulcis eſt*. Igitur à ſimili cum Deus ſit lux increata, & ſpiritualis, iuxta illud Sap. 7. *Candor eſt lucis æternæ*, & Ioan. 8. dicit Dei filius: *Ego ſum lux mũdi*, de quo etiam dicitur, Ioan. 1. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Sequitur ex hoc quòd odio habeatur Dei bonitas à malignis ſpiritibus, & damnatis animabus omni charitate carentibus, propter quod Ioan. 3. dicitur: *Omnis qui male agit odit lucem.* 3. hoc probant effectu, teſte enim auctore in libro de cauſis, ex effectibus cauſas cognoſcimus cum igitur teſte philoſopho primo per her. Voces ſint notæ earum quæ ſunt in animo paſſionum, propter quod ſaluator Matth. 12. dicit, *ex abundantia cordis os loquitur, & malus homo de malo theſauro cordis ſui profert mala*, ex quo omnes præfati Deũ iugiter blaſphemant. Apoc. 16. Ergo apparet ꝙ odio habeant eius bonitatem ex effectu, quod autem damnati blaſphemant Deum, & ex conſequenti odio habeãt, declarat. B. Tho. 2. 2. q. 13. ar. 4. in cor. q.

Dãnati naturaliter bonitatẽ diuinã an diligant.

Argumenta pro negatiua.

SEd his argumentis non obſtantibus, dico ꝙ omnes dæmones, & damnati nullo pacto odio habere poſſunt bonitatem ſui creatoris. quin potius eam naturali amore diligunt, etim pluſquam ſeipſos. Quam veritatem quadrupliciter probo. Primo auctoritate Auguſtini in quodam ſermone dicentis, *Deũ nullius conſcientia odiſſe poteſt, Deus eſt qui amat omne quod amare poteſt ſiue ſciens, ſiue neſciens.* Secundo hoc probo ratione cõtrarietatis. Ait enim philiſophus ſecundo de cælo, & mundo, & octauo Phy. *Sicut oppoſitum in oppoſito, ita propoſitum in propoſito*, quod etiam notatur in l. ſi ex toto ff. de lega. 1. & in l. 3 §. fi. & l. quarta, & l. legata in fi. ff. de ad di. lega. quo conceſſo.

Argumenta ad oppoſitũ ex quibus veritas erit manifeſta.

Digitized by Google

Deus, vt probant theologi. in 2. di. Ergo amorem charitatis ſolum Deus poteſt in animam infundere. Cum igitur infinitæ dignitatis appareat quod amor ab eo infuſus eſt etiam infinitæ dignitatis, & excellentiæ habito reſpectu ad cauſam à qua procedit.

Aliæ rationes ad idem

CONfirmatur etiam prædicta veritas, ſcilicet quod amor Dei non poteſt ab aliqua creatura procedere, ſed ſolum à Deo. Nam qui non poteſt facere quòd minoris eſt difficultatis, non poterit etiam facere quod eſt difficilius. argumentum in l. relegatorum § poteſt. ff. de interdic. & rele. l. cui pacto. ff. de ſeruis expor. & l. qui indignus. ff. de ſena. facit ad hoc illa regula topica. *Si non de quo magis, ergo nec de quo minus* 2. Top. co. Qui enim non poteſt dare denarium, multo minus poterit dare ducatum, ſed nulla creatura poteſt a ſeipſa formare, vel vnam bonam cogitationem ſine Deo. 2. ad Corin. 3. Ergo nec nos, nec aliqua creatura poteſt in nos formare habitum amoris diuini gratum facientis. Tertio hoc idem probo diſtinctione. Nam Alexander de Ales in 2 parte ſummæ di. 34. q. 29. & Tho 2. 2. q 26. ar. 7. Et ſanctus Bonauentura in primo di. 17. art. 1. q. 3. Item Hugo de ſancto Victore, in libello qui incipit: Accipe frater cariſſime ſimul concorditer dicunt, quod quinque ſunt ſpecies diuerſi amoris diuini. primus amor eſt naturalis, de quo amatur à qualibet creatura, vt ſupra dictum. Sed iſte amor cum ſimpliciter procedat ab ipſa natura, nõ infunditur à Deo niſi habito reſpectu ad creationem creaturarum, cum quibus ſimul concreatur. Qui amor quia non eſt electiuus, non eſt virtuoſus, nec meritorius, quia virtus eſt habitus electiuus. 2. Ethi. Et ideo ſicut ignis cogitur dare calorem, ſic etiam omnis creatura ſuo modo & naturali inſtinctu cogitur amare creatorem ſuum. Et idcirco. 2. Ethi. Philoſophus dicit quod neceſſitas non meretur laudem, nec vituperium, ſecundus amor dicitur rationalis. Cum enim philoſophi per rationes acquiſitas Deum ſpiritualiter cognouerint, prout inquit Magiſter in primo di. 3. c. 1. ſequendo ſententiam Aug. in libro de ciuita. Dei. Nam arguebat ſic: Si eſt reperire effectum, & motum, eſt neceſſario reperire cauſam effectiuã, & motricem quæ eſt Deus. Et ex hac cognitione diligebant Deum ſpontanea, ac deliberatiua voluntate Et talis dilectio nobilior eſt naturali, & vniuerſali, Sed hac dilectione poteſt Deus diligi à multis ſapientibus ſine mundo. vt philoſophis, legiſtis, canoniſtis, Aſtrologis, Poetis, oratoribus theologis, & huiuſmodi alijs etiã in mortali peccato exiſtentibus, quorum amor non eſt meritorius quia ſimpliciter Deum amant, vt creatorem, & cauſam cauſarum, ſed non vt redemptorem, & glorificatorem. Et de talibus philoſophis & ſapientibus ait ſanctus Bonauentura in ſecundo di. 23. & Richar. in 4. di. 49. ar. 21. q. 5. quòd licet Deum in vniuerſali, & rationabiliter cognoſcerent, & intelligerent, tamen in particulari eum contemnebant, præponendo amorem creaturæ amori ſui creatoris. Dicente pſalmiſta, *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit*. Et Iſa. 5. dicitur: *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris &c.* Talis amor rationalis, & ſi ſit à Deo tamen non infunditur ab ipſo, ſed magis per proprium intellectum acquiritur. Et ideo nõ põt eſſe meritorius vitæ æternæ.

Amor acquiſitus non eſt immediate à Deo, ſed ab actum frequentatione.

TErtius amor dicitur acquiſitus, & non procedit naturaliter, nec per rationem ſupradictam, ſed ſimpliciter per quandam frequentationem aliquorum bonorum operum moralium Et de tali amore repræhendebat Ber. in quodam ſermone quoſdam monachos, quos cernebat pro ſuis operibus inaniter ſe laudare, & extollere, ſicut faciebat Phariſæus Lucæ 18. Nam aſſerebat ſe Deum fortiter diligere, propter multitudinem orationum, & eleemoſynarum, & huiuſmodi. Et quod talis amor acquiratur per opera & non infundatur a Deo, teſtatur philoſophus 2. Ethicorum dicens: *Multum differt aſſueſci. Quicunque enim aſſuetus fuerit in vitio vitioſus erit: Et quicunque in virtute virtuoſus*. Et 10. Ethicorum iterum dicit: *Bonos nos fieri quidam exiſtimant, hi quidem à natura, hi à conſuetudine, hi vero à doctrina.* Ex quibus patet quod ex quadam bonorum operum continuatione contrahitur quidam acquiſitus amor & dilectio inter hominem & Deum. Sed talis amor cum habeat pro mortuo & obiecto conſuetudinem operandi, & non Deum, proprie non eſt meritorius æternæ ſalutis. Vnde Auguſtinus in l. de laude charitatis, inquit: *Non numeroſitas operum, non diuturnitas temporum, ſed maior amor*, ſ. infuſus, *& charitas auget meritum*. Quartus amor dicitur mercenarius, qui procedit ex cõſideratione beneficiorũ Dei, & retributionis eius. Qui etiã non eſt ſufficiens ad ſalutẽ, quia vt dicitur 9. Ethic. *Amare eſt velle bene alicui ipſius gratia.* Ex quo igitur talis amor principaliter non reſpicit bonitatẽ Dei diligẽdam, ſed potius beneficia & dona, ipſius, ſequitur ꝙ non eſt verus, nec meritorius ad ſalutẽ. Nã & canes, & aſini hoc amore diligũt benefactores ſuos. Proinde 8 Ethi. ait idẽ philoſ. *Amicis exiſtentibus propter bonũ, vtile, & delectabile, ceſſantibus his ceſſat amicitia.* Tales vtuntur Deo, & non fruuntur, & fruuntur rebus quibus debent vti.

Propter

Digitized by Google

quam iuſto, quia tamen peccator non habet facultatem ad fruendum eo. Ideo non obſtante illa præſentia poteſt à Deo ſibi vere dari perſona ſpiritus ſancti, & datur omnino cum creaturæ rationali donum charitatis, ſeu amoris infunditur, hæc Rich. & Bonauen. Sed quod non ſolum perſona ſpiritus ſancti ſed tota Trinitas deſcendat in animam propter donum amoris infuſi, probatur Ioan. 14. nam Chriſtus inquit: *Si quis diligit me diligetur à patre meo, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* O igitur amor inæſtimabilis. O charitas incomparabilis. O immenſa dilectio ſanctiſſimæ Trinitatis, quæ in creatura ſeu in habitaculo tam vili, & arcto, non dedignatur ſimul deſcendere cum amore infuſo, & familiariter habitare. Opera enim ſanctiſſimæ Trinitatis, licet ab intra ſint diuiſa. Quia alia eſt operatio patris dum generat filium: Alia eſt operatio filij dum à patre generatur? Alia eſt operatio ſpiritus S dum ab vtroque ſpiratur, & procedit. Ab extra tamen vt in creatione rerũ & homini ſunt indiuiſa. Vnde Leo Papa in ſerm. Pent. ait: *Beatæ Trinitatis incommutabilis deitas vna eſt in ſubiecto, indiuiſa in opere, conſors in voluntate, Par in omnipotentia & æqualis in gloria,* hæc ille.

Amor Dei infuſus eſt directe perductiuus ad ipſum Deũ, per effectũ, & per effectum.

TErtio principaliter dico quod amor Dei infuſus eſt directe perductiuus ad ipſum Deum, & hoc dupliciter I. in hoc mundo per affectum, & deſiderium, quod patet exemplo Dauid qui ait pſ. 41 *Quẽadmodũ deſiderat ceruus ad fontẽ aquarũ* &c. Et pſal. 122. Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cælis. Patuit etiam hoc in Paulo qui ait ad Phil 3. *Quæ retro ſunt obliuiſcẽs, ad ea quæ ſunt priora extendo meipſum, & ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu.* Et infra addit: *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt,* ſ. per affectum & deſiderium. Secundo amor Dei eſt productiuus ad Deum poſt mortem per effectum, & deſiderij conſummationem, pro eo quòd anima hinc recedens cum perfecto amore Dei in momento trahitur ab ipſo amore conſpectum ſui creatoris ſeu diuinæ maieſtatis, quod probatur, primo auctoritate Aug. li. 13 confeſs. di. *Sicut corpora grauia ſuo pondere trahuntur ad terræ cẽtrum ſic anima amoris pondere fertur ad Deum. Amor enim meus pondus meum eo feror quocunque feror.* Et idem in octaua de Trinitate ait. *Amor eſt quaſi iunctura quædam duo aliqua ſimul copulans, vel copulare appetens.* Et Grego. ſuper Ezech. inquit: *Inquãtum quis amat, intantum ad ingreſſum regni appropinquat. Inquantum vero amare negligit, in tantum ingre*

di recuſat, quia non ſtudet amare quod appetit. Secundo hoc idem probo exemplo Nã legitur in chronicis ordinis noſtri, quòd ſemel in loco montis apud Peruſium exiſtente Bona. qui erat generalis ordinis. Interrogauit eum B. Aegidius: Nunquid Ignari literarum & omnis ſapientiæ acquiſitæ poſſent ſaluari, Cui ille reſpondit: *Scias pro certo frater cariſſime quod ſi Deus nullam aliam ſcientiam, aut gratiam daret homini niſi tantum, quod eum diligeret, hoc ſolum ſibi ſufficeret ad ſalutem, & vitam æternam acquirendam, intantum quòd homo ſimplex & ideo tam ferventer poſſet Deum diligere quod excederet in gloria cæleſti multos theologos & maximos legiſtas Canoniſtas & Philoſophos, etiam ſi eſſet vetula paupercula.*

Tunc B. Aegidius extra ſe raptus confeſtim cœpit cum magno cordis iubilo per hortum diſcurrens, cantare & dicere. *O vetula ſimplex & idiota, & religioſe & mundane gaude, & lætare, quia ſi toto corde diligis Deum creatorem tuum, etiam ſine alia ſcientia, poteris eſſe fælicior multis theologis, & ſapientibus. Amor enim Dei ad æterni patris præſentiam hominem perducit.*

DE TERTIA EXCELLENTIA diuini amoris, quæ dicitur, magnificationis.

PRopono vobis hanc veriſſimam concluſionem quod amor Dei excedit omnia dona Dei, corporalia, ac ſpiritualia. Quæ quidem veritas ſatis patet ex dictis ſupra ſermone. 5. parte prima, tamen etiam hic aliqualiter declaratur primo auctoritate Auguſtini quem recitat Magiſter in 3. di. 23. *Reſpice ad omnia munera Dei, & militantis eccleſiæ, & vniuerſis excellentius, charitatis & amoris munus cognoſcens. Quia ſicut oleum omnes exuperat liquores. Sic amor Dei & charitas præeſt omnibus Dei donis.*

Et Bernard in quodam ſermone ait: Sola eſt charitas Dei quæ in regno virtutum noſcitur tenere principatum. Et Chryſoſtom. ſuper Matthæum dicit, nihil eſt præclarius apud Deum, & nihil amabilius eo qui diligit eum. Item Damaſcenus libr. 4. inquit: Quanto Angelus per naturã hominem præſtantior eſt, tanto amor Dei cæteris virtutibus, & honorabilior eſt. Hieronym. etiam in quadam epiſtola ait: Charitas Dei eſt veſtis regalis, qua quiſquis indutus erit, apud Deum eminentior eſſe cenſetur.

Secundo idem probatur ratione ordinatio-

 nis,

Digitized by Google

Idem quod ſuperius & probatur.

TErtio hoc idem probo diſtinctione. Sicut enim elicitur à B. Tho. 2.2. q. 24. ar. 6. Triplex poteſt eſſe actus amoris, vel charitatis, videlicet remiſſus, vniformis & feruens. Primus actus dicitur remiſſus, ſiue tepidus, cum quis exiſtens in amore Dei, facit aliquod bonum opus cum notabili pigritia, & tepiditate, & tunc ille actus non auget amorem Dei in anima, nec diſponit ad recipiendum maiorem amorem. Quin imo magis diſponit ad diminutionem amoris Dei, & tandem ad omnimodam perditionem. Secundus actus in amore, & charitate factus dicitur vniformis ſeu æqualis, vt puta cum quis facit aliquem actum ſeu operationem cum æquali amore, & charitate cum qua ante fecerat, ſed tamen non creſcit in meliori bono ſeu actu. Et tunc ille actus non diſponit ad minorem charitatem, nec etiam auget in anima maiorem amorem, ſed ſolum diſponit ad maiorem gradum amoris. Et per conſequens ad maius meritum.

De triplici actu amoris ſeu charitatis.

De 3. actu amoris.

TErtius actus amoris dicitur feruens, vt puta cum homo facit actum feruentiorem, quã prius fecerat alijs vicibus, & tunc ex tali actu feruentiori ſemper augetur amor Dei, & charitas in anima magis radicatur. Sicut etiam ex feruentioribus ictibus magis figitur clauus in ligno ſeu muro, & talis actus feruens ſemper auget ſpiritualem gradum meriti in vita æterna. Si igitur in Domino actu feruenti amoris & charitatis non tamen actu acquiritur vita æterna, ſed etiã meritum augetur. Quia teſte philoſopho. 6. Topi. *Tale additum tali, facit magis tale.* Cõſidera ô fidelis anima, quæ amorem Dei poſſides, quanta erit felicitas tua, & præmiũ in æterna vita. Quarto hoc probo ſimilitudine. Certũ eſt enim quod omnis actus inordinatus amoris mundani, & carnalis, & ſuperbiæ, ac huiuſmodi fundatus ſuper mortalem culpam meretur de cõdigno æternam pœnam in inferno. Dicẽte Anſelmo in li. cur *Deus homo. Non datur aliquid dedecus culpæ ſine decore iuſtitiæ & pœnæ.* & Apoc. 18. dicitur. *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Et Deut. 25. *Secundum menſuram delicti, erit & plagarum modus.* Cum ergo bonum ſit potentius malo. 1. Ethi. Sequitur per oppoſitum, quo omnis actus amore Dei informatus meretur de cõdigno infinitã retributionẽ in vita æterna. Aliã ſimilitudinẽ habemus de arbore ſilueſtri. Sicut enim arbor ſilueſtris ſibipſi derelicta, & non irrigata, facit oẽs fructus ſilueſtres & inſipidos, ecõtra vero ſi ei inſeratur domeſticus ramuſculus, alicuius domeſticæ arboris, & ei aqua infundatur facit fructus domeſticos, dulces, & ſaporoſos. Sic à ſimili, ſi anima quælibet in ſuis puris naturalibus dimittatur, & non irrigetur aqua ſupernæ gratiæ ſeu infuſione amoris, cæleſtis, vel ei domeſticus ramus cuius, id eſt ſpiritus S. ab arbore patris, & filij procedens, nõ inferatur, omnes fructus operationũ ſuarum inſipidi erunt, & inutiles ad æternam vitam promerendam. Sed ſi aqua ſeu ros ſpiritus S. vel ramuſculus diuini amoris inferatur cũ libero arbitrio, & morali opere, profecto omnes fructus reddet dulces, & ſuaues, felices, ac immortales, confortatiuos, glorioſos, beatos & meritorios æternæ vitæ. Proinde Ioan. 15. Saluator ait. Sicut palmes non poteſt facere fructum à ſemetipſo niſi manſerit in vite. Sic nec vos niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis, & vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere. Si quis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet, & colligẽt eum & in ignem mittent, vt ardeat, hæc ibi. Ex quibus omnibus patet quod nec Angeli, nec ſancti aliqui, imo nec B. V. Maria aliquid meruiſſet in actibus ſuis, ſine hoc ramuſculo amoris diuini, & charitatis Et ex hoc cognoſcitur.

Idem ſimilitudine quoque probatur.

De 2. precio diuini amoris.

SEcundus valor ipſius amoris diuini qui dicitur ſocialis. Quia enim teſte Diony. in lib. de diuinis nominibus, *Bonum naturaliter eſt ſui ipſius communicatiuum.* Hinc eſt quòd cum charitas ſeu amor Dei infuſus, ſit virtus optima, ſingulariter communicat bonitatem ſuam alijs virtutibus. Quæ ſine ipſa ſunt ſine merito æternæ vitæ, cũ ipſa autem coniunctæ merentur infinitam retributionem, quod probatur auctoritate Iſidori. 2. de ſummo bono di. Sine amore charitatis, quãuis quiſq; recte credat, & virtuoſe viuat, ad meritum tamen beatitudinis peruenire non valet. Et Augu. ſuper Ioan. ſermone 9. dicit. Tanta eſt vis amoris, & charitatis vt ſi deeſt, fruſtra habeantur cætera. Si autem adſit recte & meritorie habeantur omnia.

De 3. precio ſeu valore diuini amoris.

TErtius valor diuini amoris dicitur vniuerſalis, quia vniuerſaliter facit nos participare de omnibus meritis eccleſiæ militantis, & triumphantis, & etiam de meritis Chriſti, quod probatur primo auctoritate Aug. in quodam ſermone di. Charitas eſt virtus quædam, neminem ſpolians, ſed omnia rapiens. Omnia enim aliorũ bona ſua facit, dum bonum quod in alio diligit, diligendo acquirit. Et dum ſua bona alijs communicat, aliorum bona ſua facit. Secundo hoc probo ratione coniunctionis.

Digitized by Google

ma. & ſpecie humanitatis, eo quod plures homines ſunt vnus homo participatione vnius ſpeciei, & ideo affectus vnius tendit naturaliter in alium tanquam in ſeipſum, & ſicut in vnum ſibi. Vnde talis ſimilitudo cauſat magnum amorem, & beneuolentiam, hæc Thom. Cum ergo Deus ſit eſſentialiter charitas, primæ Ioan. 4. ſequitur, quod cum videt amorem ſuum & charitatem in anima alicuius, eſt quaſi videat alium Deum, non per naturam ſed per participationem, & per conſequens magis illum diligit quam omnes ſimul creaturas in quibus non videt ſimilitudinem ſui amoris. Quod autem diuinus amor transformet hominem in ſimilitudinẽ Dei, teſtatur Auguſtinus ſuper Ioannem di. *Talis eſt vnuſquiſque qualis eſt dilectio eius. Si terram diligis terra es Si aurum diligis, aurum es Si Deum diligis, Deus es. Audi pſalmiſtam dicentem: Ego dixi dij eſtis:* Probatur quoque eadem veritas ratione impermiſtionis. Teſte enim philoſopho 3. Topicorum. *Bonum tanto melius, & nobilius eſt, quanto eſt malo impermiſtius*, patet hæc regula. Nam illud albius, & calidius dicitur quod eſt nigro & frigido impermiſtius, & ſanius dicitur quod habet minus de ægritudine, quo præſuppoſito, concluditur quod cum omnes aliæ virtutes & opera moralia poſſint eſſe in illo, qui eſt extra gratiam Dei, amor autem Dei infuſus non poſſit eſſe, niſi in eo, qui eſt in gratia Dei; abſque comparatione plus diligit Deus illum in quo eſt amor eius, quam omnes alios in quibus non eſt, licet in eis reperiantur cæteræ omnes virtutes. Ideo Auguſt. in libro de vera innocentia dicit: *Dilectio Dei & proximi eſt propria, & ſpecialis virtus piorum atque ſanctorum, cũ cæteræ virtutes bonis, & malis poſſint eſſe communes.* Et idem Auguſtinus 12. de trinitate, & ponitur in c. licet de regu & de pœn. di. 2. § item omnis inquit. *Charitas eſt fons proprius bonorum cui non communicat alienus.* Ex quibus apparet, quod cum amor Dei ſit impermiſtus & ſeparatus ab omnibus vitijs, magis facit diligere habentem ab ipſo Deo, quam omnes alios qui habent affectum implicitum in mundanis concupiſcẽtijs. Cum etiam alia dona Dei & virtutes dentur etiam inimicis Dei, ſicut & canibus dantur oſſa & carnes putridæ. Solus amor Dei infuſus non communicatur niſi bene diſpoſitis, tanquã filijs. Propter quod Matth 7. Dicebat Dominus, *Non eſt bonum dare ſanctum canibus, nec mittere margaritas ante porcos*, & quod omnes virtutes poſſint eſſe cum peccato mortali excepta charitate, & amore Dei, declarat. b. Tho. in quæſtionibus diſputatis de virtutibus, quæſt. de charitate ar. 6. inquit etiam Aug. in lib. de laude charitatis: *Habere omnia ſacramenta et virtutes & malum eſſe, hoc eſſe poteſt, habere autem amorem Dei & charitatem & malum eſſe, hoc omnino eſſe non poteſt. Charitas enim ſine gratia Dei, & ſpiritu ſãcto eſſe non poteſt. Sicut etiam nec albedo ſeparari poteſt à niue, nec ratio ab homine.* De quo amore inquit Hugo in lib. de arrha ſponſæ. *Scito anima mea, quod amor Dei eſt vita tua, & per conſequens ille in quo eſt, non poteſt eſſe mortuus per peccatum.*

Probat eſſe Deum ſpeciali amore ſe diligentes diligere.

Tertio principaliter probatur ſingularitas amoris Dei erga illum qui ipſum diligit. Exemplo beati Ioannis euangeliſtæ, cui dilectiſſimam matrem in cruce commendauit. Ioan. 19. quã tamen nihil ei erat in mundo carius & hoc fecit in ſignum immenſæ dilectionis. Ipſe enim Ioannes amore dulci, & contemplatiuo præ cęteris omnibus Apoſtolis diligebat, & ab ipſo Domino diligebatur prout dicit b. Bonauen. in 3. di. 32. ar. vlt. q. vlt. Et ideo de ipſo canit Eccleſia illud dictum venerabilis Bedæ in quodam ſermone: *Iſte eſt Ioannes qui priuilegio amoris præcipui, cæteris altius à Domino meruit honorari.* O quantum gaudium, o quantam lætitiam, o quantam iucunditatẽ cordis habet ſecretarius, aut cubicularius alicuius magni principis, aut pontificis dum videt ſe maiori, & ſpecialiori amore præ cæteris alijs ab ipſo principe ſeu pontifice amari. Sed profecto maius gaudium, atque exultationem habere debet anima, dum videt ſe tantum diligi à tota ſanctiſſima trinitate quæ in infinitum eſt nobilior infinitis dominis, & pontificibus. Licet autem amor carnalis in plures diuiſus ſit minor, quã ſingularis erga vnam ſolam perſonam, quia virtus creata fortior eſt vnita quam diſperſa, in lib. de cauſis. Tamen diuinus amor, quamuis ſit communis omnibus electis, per hoc non minuitur, quia Deus propter ſuam ſimplicitatem & indiuiſibilitatem omnes vnice diligit. Vnde Hugo de ſancto Victore in lib. de arrha animæ inquit: *Nihil o anima priuilegio ſingularis amoris tui ſocietas bonorum præſcribit, quia ſponſus tuus in omnibus te, & quos diligit propter te, ac per hoc ſingulariter, & vnice. Iſte enim amor vnicus eſt non priuatus. Solus nec tamen ſolitarius, participatus, nec diuiſus. Communis, & ſingularis, totus nec participatione decreſcens, nec vſu deficiens nec tempore veteraſcens, antiquus, & nouus, affectu deſiderabilis et experientia dulcis. Fructu æternus & iucunditate plenus*, hæc ille. Et propter prædicta inquit ſponſus cœleſtis. Can. 6. Vna eſt columba mea: Vna eſt perfecta mea, ad deſignandum huius dilectionis ſingularitatẽ. Poſſumus quoq; dicere quod Deus ſingulari amore diligit quamlibet animam ſanctam per reſpectum ad aliquam ſingularem virtutẽ, vel gra-

anima ſimul cum amore diuino Spiritus ſanctus, vt ſupra patuit in ſecunda excellentia. Et ideo ſum meſiucundatur, habens enim ſpiritum ſanctum, poteſt dici habere paradiſum, qui interpretatur quaſi parans ſpiritualem riſum. Proinde eccleſiaſt. 43. dicitur: Gratia ſ. in anima ſicut paradiſus in benedictionibus & Can. 4. Scriptum eſt: *Hortus concluſus, fons ſignatus, emiſſiones tuæ paradiſus.* Quarto concurrit ſpes vitæ æternæ ſimul cũ diuino amore. Nam vt dicit Magiſter in 3 di. 26. *Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia Dei, & meritis procedens.* Vbi autem eſt gratia Dei ibi neceſſario eſt amor infuſus. Et ideo Apoſtolus ad Rom 5. dicit, Spes non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus veſtris per ſpiritũ ſanctum, qui datus eſt vobis. Ex quibus patet quod habens diuinum amorem, ratione iſtius ſpei, & expectationis, ſumme gaudet. De quo gaudio dicit Salomon Prouer. 17. Secura mens quaſi iuge conuiuium. Et Eccle. 30. Non eſt delectatio ſupra cordis gaudium. Tertio idem probatur ſimilitudine, quam ponit Dominus Ioan. 16. di. *Mulier cũ parit triſtitiam habet, quia venit hora eius, cum autem peperit, non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum.* Si igitur ex conceptu & partu filij carnalis tanta recipitur delectatio, quãto magis ineffabile gaudium recipit anima dum concipit in ſe amorem ſpiritus ſancti. De quo Iſa. 16. dicitur: *A facie tua Domine concepimus, & partu riuimus ſpiritum ſalutis.* Talis anima repleta diuino amore, poteſt dicere illud Can. 2. *Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi & fructus eius dulcis gutturi meo. Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*

DE NONA EXCELLENTIA diuini amoris, quæ dicitur extenſionis.

QVia vt inquit philoſophus. 1. Ethi. Bonum quanto vniuerſalius & communius, tanto eſt melius, & diuinius. Ideo excellentiſſimum eſt donum diuini amoris infuſi, quod ſe extendit ad diligendum omnes vniuerſaliter in Deum, vel propter Deum. Et hæc veritas primo probatur diſt. B. Tho. in 3. di. 27. ar. 3. q. 2. & etiam 2. 2. q. 25. ar. 1. qui ait: Cum actus cognoſcatur ex formali ratione obiecti. 2 de anima, & obiectũ propter quod omnes proximi diliguntur ſit Deus: Ergo ſequitur quod idem eſt habitus amoris Dei, & proximorum, & non plures, quod patet per ſimilitudinem. Nam per actum viſionis videt oculus multos colores mediante vna luce, vel propter vnam lucem, & tamen eſt ſimpliciter vnus actus viſionis. Similiter ex vno fonte diuerſi riuuli generantur. Ergo à ſimili, ex vno fonte diuini amoris generatur amor in omnes proximos; Propterea regula eſt philoſophi, quod vbi eſt vnum propter alterum, vtrobique tantum vnum eſt, patet hoc: Nam ſi teneo equum per frenum non eſt ſimpliciter niſi vna tentio equi, & freni. Igitur remota tentione à freno remouetur, & tentio ab equo Ergo à ſimili: Dum quis per amorem Deum diligit ſimul, & ſemel ita dilectio ſe extendit ad omnes proximos hæc Tho. 2. idem probatur auctoritate. 1. Ioan. 3. Nam ait Apoſtolus: Si quis dixerit quia diligo Deum, & fratrem tuum odit, mendax eſt & infra. Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Tertio probatur vnica ratione, ſcilicet cauſalitatis. cuius fundamentum ponit philoſophus 8. Meta. dicens, quod quando ſunt cauſæ plures eſſentialiter ad inuicem ordinatæ. ſtante prima neceſſario, ſtant 8. omnes poſteriores, Si enim mare ſtaret à quo omnia flumina exeunt Eccle. 1. neceſſario ſtarent & ipſa flumina. Cum igitur amor Dei ſit cauſa, quòd diligamus omnes proximos, ergo ſtante ipſo amore Dei in anima, neceſſario ſtabit & amor omnium proximorum, quod ſi vel vnus ſolus non ametur. ſed odio habeatur, clarum eſt quod in anima nõ eſt amor Dei infuſus, quia non poteſt eſſe imperfectus, propter quod Matthæi. 5. dicebat Dominus: Eſtote perfecti, ſ. in amore ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt, & ibidem: Si diligitis tantum eos qui vos diligunt quam mercedem habebitis? Nam ethnici & publicani hoc faciunt, ex quibus patet excellẽtia diuini amoris & dilectionis, quæ vniuerſaliter eſt ad omnes extenſiua.

Eodem habitu, & amore nos diligere Deum & proximũ oſtenditur.

DE DECIMA EXCELLENTIA diuini amoris quæ dicitur deificationis.

TAnta eſt amoris diuini dignitas, vt nulla lingua exprimi poſſit, tanta. n. eſt virtus amoris, quod Deum hominem, & hominem fecit Deum. Vnde Hugo in lib. de laude charitatis inquit: Neſcio quod maius, o amor & charitas, in laude tua dicere poſſim, quam vt Deum de cælo traheres, & hominem de terra ad cælum eleuares magna certe fuit virtus tua, vt per hoc vſque humiliaretur. Deus factus homo, & vſque ad hoc exaltaretur homo factus Deus, hæc ille. O igitur ſingularis gratia, o ineffabile donum, o beneficium incomparabile, o ineſtimabilis clementia noſtri

Ergo econtrario, Amor cæleſtis & diuinus facit homini eſſ. ... omne opus virtuoſum. Et ratio eſt, quia ex præſentia diuini amoris, tollitur & corrumpitur inordinatus amor mundanorū, & reſtituitur habilitas animæ, & fortificatur, malaque conſuetudo deponitur ac fomes peccati originalis deſtruitur, ſiue reſtringitur, & ſuperna gratia infunditur, quo fit vt omnia amata, dulcia videantur. Etiam probatur ratione extractationis.

Alia ratio. Fundamentum cuius ponit Dionyſius 4 capit. de diuinis nominibus di. *Eſt autem faciens extaſim diuinus amor.* Ambroſ. quoque ſuper epiſt. ſecundam ad Cor. inquit: Amor Dei extaſim in anima facit. Extaſis autem eſt virtus qua mens eleuatur ab omni eo, quod eſt ſibi ſecundum naturā Virtute ſuperioris naturæ, in lumen incircunſcriptū, quod eſt ſibi extra & ſupra ſui naturam,] hæc ille. Et Auguſtinus in li. de Trini. ait: [Amor Dei animam ſic abſorbet, quòd eam in extaſim mittit. Extaſis autem eſt quidā exceſſus vehemens, quo mens extra ſe, & extra omnia viſibilia ponitur per æternorum amorē.] Si igitur amor Dei extaſim in homine facit, ergo ſequitur quòd ille in quo eſt, nihil fere ſentire videtur de his quæ circa ſe fiūnt, vel eueniunt. *Anima* enim vt Bernar. in quodam ſerm. ait *eſt magis vbi amat, quàm vbi animat.*

Similitudine idem oſtenditur. Tertio idem probatur ſimilitudine. Teſte enim experientia videmus, quòd ebrius ex calore, vel magna potentia & virtute vini, obliuiſcitur penitus ſui, & omnium aliorum quæ circa ipſum fiunt. Similiter & philocaptus ſic extra ſe exit, vt circa nihil aliud, quàm immundum amorem, ac beſtialē verſetur. A fortiori igitur diuinus amor ſic animam inebriat, quod contēptis omnib. terrenis, ſolum occupatur circa amorem ſui creatoris. Proinde Can. 5 Spiritus ſanctus inuitat dicens: *Comedite amici mei, et inebriamini chariſſimi.* Et ſi quis diceret: Quid debet comedi, & bibi, vt ſpiritualiter inebriemur? dicitur ibidem, *Comedi fauum cum melle meo.* Nam fauus eſt quoddam compoſitum ex cera, & melle, & propter ſui excellentiam aureis litteris ſcribebatur. Eſt enim fauus, cera continens mel. i. caro Chriſti continēs diuinitatem; aut fauus eſt mel in cera. i. Deus in carne. vel diuinitas in humanitate. Vnde Cant. 4. dicitur, *Mel, & lac ſub lingua eius,* & addit: *Bibi vinum meum cum lacte meo.* Iſtud vinum fuit ſanguis precioſus humanæ redemptionis, qui fluxit de latere Chriſti. Inebriata igitur anima iſto vino diuini amoris, mundanas delectationes non recipit. Ait enim Auguſtinus ſuper Ioannem: *Qui biberit de fluuio paradiſi, reſtat vt in eo omnis ſitis huius mundi penitus extinguatur.* Similiter nec mundanas tribulationes ſentit, ita vt illi noceant. Exemplum poteſt dari de illo ebrio, qui in fluuium cadens & ſub... aquam ſæpius reuolutus, poſtea exiens. Interrogatus quomodo non fuiſſet ſubmerſus, & necatus. Reſpondet: Tantum de vino erat intus, quod aqua non potuit pertranſire.

Exemplo Magdalenæ declaratur excellentia diuini amoris.

ET quaſi prædicta omnia in hoc ſermone de excellentijs amoris diuini declarari poſſunt exemplo Magdalenæ. Nam fecit in ea primo mentis purgationem. De qua Gregorius in homilia 21: *Tanto amplius rubigo peccati conſumitur, quanto peccatoris cor maioris charitatis igne crematur.* Eſt autem purgatio peccatorum eſt illud magnum debitum, de quo Chriſtus dixit Lu. 7 *Duo debitores erant cuidam fœneratori* &c. Nos enim debemus Chriſto quicquid ſumus tanquā empti 1. ad Cor 6 *Empti eſtis precio magno,* & quicquid habemus tanquā à creditore 1. ad Cor. 4. *Quid habes, quod non accepiſti* &c. Et quicquid poſſumus tanquam fœneratori, quia ad gratiam tanquam ad ſortem debemus addere bona opera vltra ſortem. Vnde quidam de hoc reprehenditur Luc 19 Vbi ei dicitur: *Et quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens cum vſuris exegiſſem illam?* Magdalena autem erat debitrix quingentorum denariorum. Phariſæus vero quinquaginta, quia minus ſe peccaſſe credebat. Et ideo illa plus tenebatur diligere ex dimiſſo. Ille autem ex commiſſo, quia maior ſcientia legis ſibi commiſſa erat. Ambo autem tenebantur diligere ex immiſſo, quia multa bona propoſita Deus immittebat Pſal. di. *Immittit Angelus Domini* &c. Et ex promiſſo 1 ad Cor. 2 *Quod oculus non vidit.* &c. Secundo amor Dei fecit in ea mentis liquefactionem. Ipſa enim fuit prius valde indurata, ſed poſtea eſt liquefacta, Pſal. di. *Liquefacta eſt terra.* Magdalena, quę prius erat terra, i. à dæmonibus trita. Quatuor autem ſunt quæ valde liquefaciunt. Ignis, ſicut patet in metallis, aqua, ſicut patet in re arida, Auſter ſicut patet in re aſpera. Olim autem Magdalena fuit dura ad contritionem, arida ad deuotionem, congelata ad amorem, aſpera per grauē famam, & opinionem. Sed eius duritiem ignis diuini amoris liquefecit ad contritionem Can. 5. *Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus meus locutus eſt,* quando. ſ. dixit: *Remittuntur tibi peccata tua* &c. Quia vero erat arida, per aquam lachrymarum facta eſt humida, fœcunda ad deuotionem Iſa. 44 *Effundam aquam ſuper ſitientem* &c. Et quæ erat congelata, per Auſtrum ſpiritus ſancti, reſoluta eſt in amorē, Can. 4. *Surge Aquilo, & veni Auſter* &c. Et quæ erat infamis, per vnguentum odoriferum. i. per redolentiam virtutum, per bonam famam & opinionem

by Google

enim magis certificat hominem de ſua ſalute quàm diuinus amor. hæc autem eſſe vera, probantur primo auctoritate Auguſtini in libro de ciuitat. Dei, dicentis: *Duas ciuitates duo faciunt amores. Hieruſalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor ſeculi. Interroget ſe ergo quiſque quid amet, & inueniet vnde ſit ciuis.* Item Bernardus homilia nona, in cœna Domini, inquit: [Diligentibus Deum non promittit Deus aurum, non argentum, non gemmas, non lapides precioſos, non cælum, non terram, ſed ſeipſum creatorem omnium, & Dominum cunctorum, hoc enim eſt præmium amoris diuini, & meritum tuæ dilectionis qui Dominum Ieſum ſuper omnia diligis.] & 2. ad Timot. 4. dicit Apoſtolus: [Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidē ſeruaui. De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex, non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius] Item ſuper illa verba ad Epheſ. tertio: *in charitate radicati* &c. inquit glo. *æternam vitam charitas & amor Dei apprehendit.* Sanctus quoque Bonauent. in ſecundo. di. 28. articulo, quæſtione tertia in cor. quæſtionis dicit: *Bonum quod eſt informatum diuino amore, & gratia gratum faciente, quod fit cum ſpiritu ſancto, meretur de condigno vitam æternam.* Secundo idem probatur, triplici ratione. prima, dicitur diſpoſitionis. Fundamentum cuius ponit philoſophus ſecundo de anima di. [Ex proportione potentiæ bene diſpoſitæ cum ſuo obiecto, neceſſario ſequitur ipſius obiecti apprehenſio,] patet hoc. Cum enim obiectum potentiæ viſiuæ ſit color. vel corpus coloratum, vt dicitur ſecundo de anima. Si oculi fuerunt bene diſpoſiti, neceſſario bonum iudicium datur de coloribus quo conceſſo, cum ſubiectum beatificatiuum rationalis animæ, ſit ſuper naturalis viſio Dei, dicente Domino Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum* &c. Sequitur, quòd cum amor Dei ſit quidā habitus à Deo in animam infuſus, (vt ſupra probatum eſt, excellentia ſecunda) quo anima eſt bene diſpoſita ad videndum Deum, talis profecto habens ipſum amorem diuinum, introducetur cum Angelis, & ſanctis ad contemplandam æternam Dei maieſtatem. Et ideo Oſeę 11. amantibus eum inquit ipſe creator mundi: *Traham vos ad me in vinculis charitatis.* ſecunda ratio dicitur promiſſionis. nam Dominus Matthæi quinto, promiſit di. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Cum igitur amor Dei mundet animam ab omnibus peccatis, vt ſupra probatum eſt excellentia quinta: ſequitur quòd ſine dubio talis amans Deum, in ſuperna patria ipſum videbit æternaliter. Dominus enim Ieſus qui eſt veritas, vt ipſe teſtatur Ioan 14. mentiri nō poteſt in ſuis promiſſionibus. Vnde ipſe inquit Matthæi quinto: *Amen dico vobis quòd iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Et 24. c. iterum: *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.* Tertia ratio dicitur perfectionis. *Certum eſt enim* vt dicit Beat. Tho 2. 2. q. 113. *quod perfectior eſt gratia Dei in ſuis effectibus quàm ars & natura.* Sed clarum eſt experientia teſte quod licet ferrum de ſe ſit graue, tamen naturali virtute adamanti naturaliter indita, ferrum ſurſum per ipſam trahitur. Et hoc idem facit magnes, ſeu calamita, quæ tenet in aere ſuſpenſam capſam ferream in qua dicitur eſſe corpus Machometi. Similiter videmus quod virtute Solis vapores & humores groſſi, & ponderoſi attrahuntur à terra, & ſuperius eleuantur in aere, quod ſi hoc facit naturalis virtus inſenſibilium, multo magis poſt mortem hominis diuinus amor trahit animam ſurſum ad paradiſum. Tertio hoc idem probatur figura quæ habetur quarti Regum. 2 vbi dicitur: *Ecce currus igneus, & aſcendit Helias per turbinem in cælum*, per currum igneum, intelligitur amor Dei ignitus, cum quo amore ipſe Helias translatus eſt in paradiſum terreſtrem, transferendus poſt mortem in cęleſtem. qua figura datur intelligi, quòd qui vult in cælum aſcendere, debet eſſe ignitus diuino amore. Sicut enim ignis ardens non quieſcit inferius, ſed ſemper ſurſum mouetur, vſquequo conſequitur horizonta tertium cæli: Sic charitate, & amore Dei accenſus nunquam quieſcit donec ad cælum aſcendit, & cum amato coniungatur. Et ideo inquit Deus cum Auguſtino in primo confeſ. *Inquietum eſt cor meum Domine, requieſcat in te*, & cum Apoſtolo ad Philip 1. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Alia figura ponitur Gen. 28. de ſcala, quam vidit Iacob, cuius ſummitas cælum tangebat, & Angeli aſcendebant & deſcendebant per eam, cui Dominus inhærebat. Per ſcalam n. intelligitur ſcala diuini amoris & charitatis, qua mediante aſcenditur ad cælum. per Angelos aſcendentes, intelliguntur homines in hac vita angelice viuentes, & angelicum amorem in ſe habentes, quos Dominus innixus ſcalæ, id eſt amori eorum, in ſuis dulciſſimis amplexibus ſuſcipit, æternaliter glorificandos: quòd etiam nobis concedere dignetur idem Saluator, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

R. SALV...
RESTAURO
...a Val Sessina
Tel. 899.2...
...S9
Digitized by Google